תלמוד בבלי · אחרונים

כוס הישועות

רבי שמואל הכהן שאטין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כוס הישועות

רבי שמואל הכהן שאטין

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כוס-הישועות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 20
הקדמת נכד בעל המחבר המביא
לבה"ד 21
בבא קמא 29
דף ב. 29
דף ג. 31
דף ג: 32
דף ד: 33
דף ה. 34
דף ה: 35
דף ו. 35
דף ו: 36
דף ז. 37
דף ח. 38
דף ט. 38
דף ט: 38
דף י. 39
דף י: 40
דף יא. 40
דף יא: 41
דף יב. 42
דף יב: 42
דף יד: 43
דף טו. 43
דף יז. 43
דף כא: 44
דף כב. 44
דף כב: 45
דף כג. 45
דף כד. 45
דף כד: 46
דף כה. 46
דף כה: 47
דף כו. 47
דף כח. 47
דף כח: 48
דף כט. 51
דף כט: 51
דף ל. 52
דף ל: 54
דף לא: 56
דף לד: 57
דף לה. 59
דף לה: 60
דף מד. 61
דף מד: 63
דף מז: 66
דף מח. 67
דף מח: 68
דף מט. 69
דף נ. 71
דף נ: 72
דף נא. 73
דף נא: 75
דף נב. 75
דף נב: 76
דף נג. 78
דף נג: 79
דף נד. 80
דף נד: 82
דף נה. 82
דף נו. 84

דף נו: 85
דף נז: 86
דף נח. 87
דף נח: 88
דף נט. 89
דף נט: 90
דף ס: 92
דף סא. 92
דף סא: 94
דף סב. 94
דף סג. 96
דף סג: 99
דף סד: 102
דף סה. 102
דף סה: 104
דף סו. 105
דף סו: 106
דף סז. 108
דף סז: 108
דף סח: 108
דף סט. 110
דף סט: 111
דף ע: 112
דף עא. 113
דף עא: 114
דף עב. 115
דף עב: 116
דף עג. 116
דף עג: 117
דף עד. 117
דף עה. 118
דף עו. 118
דף עז. 118
דף עז: 120
דף עח. 121
דף עח: 122
דף עט. 122
דף עט: 122
דף פ. 123
דף פ: 123
דף פא. 124
דף פב: 124
דף פו: 125
דף פז. 127
דף פז: 127
דף פח. 128
דף פט. 129
דף פט: 131
דף צ: 131
דף צא. 133
דף צא: 134
דף צג. 134
דף צד: 138
דף צה. 139
דף צה: 140
דף צו. 141
דף צו: 141
דף צז. 142
דף צז: 143
דף צח. 144
דף צח: 144
דף צט. 145
דף קג. 146
דף קג: 146

דף קד. 147
דף קד: 148
דף קה. 150
דף קה: 150
דף קו. 152
דף קו: 154
דף קז. 154
דף קז: 155
דף קח. 157
דף קח: 159
דף קט. 159
דף קט: 161
דף קי. 161
דף קי: 162
דף קיא. 163
דף קיב. 164
דף קיב: 165
דף קיג. 166
דף קיז. 166
דף קיז: 166
דף קיח. 166
דף קיח: 167
בבא מציעא 169
דף ב. 169
דף ב: 171
דף ג. 172
דף ג: 174
דף ד. 176
דף ד: 176
דף ה. 177
דף ה: 181
דף ו. 181
דף ו: 183
דף ז. 183
דף ז: 185
דף ח. 186
דף ח: 187
דף ט. 190
דף ט: 190
דף י. 191
דף י: 193
דף יא. 194
דף יא: 195
דף יב. 196
דף יב: 199
דף יג. 199
דף יג: 199
דף יד. 202
דף יד: 202
דף טו. 202
דף טז. 203
דף כ: 203
דף כא: 206
דף כב. 208
דף כב: 210
דף כג. 212
דף כג: 215
דף כד. 216
דף כד: 219
דף כה. 221
דף כה: 223
דף כו. 223
דף כו: 227
דף כז. 229

דף כז: 232
דף כח. 234
דף כח: 235
דף כט. 235
דף כט: 237
דף ל. 238
דף ל: 241
דף לא. 244
דף לב. 247
דף לב: 249
דף לג. 251
דף לד. 252
דף לד: 253
דף לה. 253
דף לה: 255
דף לו. 255
דף לו: 255
דף לז: 257
דף מה. 258
דף מה: 259
דף מו. 261
דף מו: 263
דף מז. 265
דף מז: 266
דף מח. 267
דף מט. 268
דף נ. 270
דף נ: 272
דף נא. 272
דף נב: 273
דף נג. 274
דף נג: 275
דף נד. 276
דף נד: 276
דף נה. 277
דף נה: 278
דף נו. 278
דף נו: 279
דף נז. 279
דף נז: 280
דף נח. 281
דף נט: 281
דף סא. 283
דף סא: 287
דף סב. 288
דף סב: 289
דף סג. 291
דף סג: 293
דף סד. 297
דף סד: 299
דף סה. 300
דף סה: 301
דף סו. 304
דף סו: 305
דף סז. 307
דף סז: 309
דף סח. 310
דף סח: 314
דף סט. 317
דף סט: 319
דף ע. 322
דף ע: 325
דף עא. 327
דף עא: 328

דף עב. 331
דף עב: 332
דף עג. 332
דף עג: 334
דף עד. 335
דף עד: 338
דף עה: 339
דף עו. 340
דף עו: 343
דף עז. 343
דף עז: 343
דף עח. 345
דף עח: 347
דף עט. 347
דף עט: 348
דף פ. 350
דף פ: 351
דף פא. 354
דף פב. 360
דף פב: 362
דף פג. 365
דף פד. 366
דף פד: 366
דף פה. 366
דף פז: 367
דף פח. 369
דף פח: 369
דף פט. 370
דף פט: 370
דף צ. 371
דף צ: 372
דף צא. 373
דף צא: 374
דף צב. 374
דף צב: 377
דף צג. 379
דף צג: 381
דף צד. 382
דף צה. 386
דף צה: 388
דף צו. 390
דף צו: 390
דף צז. 391
דף צז: 394
דף צח. 396
דף צח: 397
דף צט. 401
דף צט: 403
דף ק. 405
דף ק: 409
דף קא. 410
דף קא: 411
דף קב. 412
דף קב: 417
דף קג. 419
דף קד. 421
דף קד: 424
דף קה. 425
דף קה: 427
דף קו. 429
דף קו: 433
דף קז. 434
דף קז: 436
דף קח. 438

דף קח: 440
דף קט. 447
דף קט: 449
דף קי. 451
דף קי: 452
דף קיא. 454
דף קיב. 455
דף קיב: 458
דף קיג. 460
דף קיג: 463
דף קיד. 464
דף קיד: 467
דף קטו. 468
דף קטו: 470
דף קטז. 472
דף קיז. 477
דף קיז: 479
דף קיח. 479
דף קיח: 480
דף קיט. 482
בבא בתרא 484
דף ב. 484
דף ב: 485
דף ג. 486
דף ג: 486
דף ד: 487
דף ה. 488
דף ה: 489
דף ו. 490
דף ו: 491
דף ז. 492
דף ז: 493
דף ח. 493
דף ח: 494
דף ט. 495
דף ט: 496
דף יא. 497
דף יא: 498
דף יב. 500
דף יב: 502
דף יג. 503
דף יג: 504
דף יד. 505
דף יד: 505
דף יח. 507
דף יח: 508
דף יט. 510
דף יט: 511
דף כ. 513
דף כ: 514
דף כא. 514
דף כא: 515
דף כב. 519
דף כב: 520
דף כג. 521
דף כג: 521
דף כד. 524
דף כד: 525
דף כה: 527
דף כו. 528
דף כו: 532
דף כז. 533
דף כז: 536
דף כח: 537

דף כט. 538
דף כט: 538
דף ל. 539
דף לא. 539
דף לא: 540
דף לב. 540
דף לב: 541
דף לג. 542
דף לג: 543
דף לד. 544
דף לד: 545
דף לה. 545
דף לה: 546
דף לו. 547
דף לו: 547
דף לז. 548
דף לז: 548
דף לח: 549
דף לט: 549
דף מ. 549
דף מ: 549
דף מב. 550
דף מב: 550
דף מג. 552
דף מג: 554
דף מד. 554
דף מד: 556
דף מה. 557
דף מה: 559
דף מו. 562
דף מו: 563
דף מז. 565
דף מז: 566
דף מח. 568
דף מח: 570
דף מט. 571
דף מט: 572
דף נ. 573
דף נ: 574
דף נא. 574
דף נא: 575
דף נב: 576
דף נג. 578
דף נג: 579
דף נד. 581
דף נד: 582
דף נה. 584
דף נה: 587
דף נו. 588
דף נו: 589
דף נז. 593
דף נז: 593
דף נח: 596
דף נט. 596
דף נט: 598
דף ס. 599
דף ס: 600
דף סא. 600
דף סא: 601
דף סב. 602
דף סב: 603
דף סג. 603
דף סג: 604
דף סד. 606

דף סד: 608
דף סה. 608
דף סה: 609
דף סו. 611
דף סו: 612
דף סז. 615
דף סז: 617
דף סח. 617
דף סט. 621
דף סט: 622
דף ע. 624
דף ע: 626
דף עא. 630
דף עב. 635
דף עב: 636
דף עו. 639
דף עו: 643
דף עז. 644
דף עז: 647
דף עח. 649
דף עט. 651
דף עט: 652
דף פ. 654
דף פ: 655
דף פא. 656
דף פב. 658
דף פב: 660
דף פג. 661
דף פג: 662
דף פד: 662
דף פה: 664
דף פו. 666
דף פו: 668
דף פז. 669
דף פז: 669
דף פח. 670
דף פט. 670
דף פט: 673
דף צג. 674
דף צג: 675
דף צד. 677
דף צד: 679
דף צה. 681
דף צה: 682
דף צו. 685
דף צו: 686
דף צז. 687
דף צז: 688
דף צח. 689
דף צח: 690
דף צט: 691
דף ק. 692
דף ק: 694
דף קא. 695
דף קא: 696
דף קב. 697
דף קג. 698
דף קג: 698
דף קד: 698
דף קה. 699
דף קה: 700
דף קו. 700
דף קח. 702
דף קח: 702

דף קט. 703
דף קט: 704
דף קי: 704
דף קיא. 705
דף קיב. 707
דף קיב: 708
דף קיג. 709
דף קיג: 709
דף קיד. 710
דף קיד: 711
דף קטו. 712
דף קטו: 713
דף קטז: 714
דף קיח. 719
דף קיח: 721
דף קיט. 722
דף קיט: 725
דף קכ. 727
דף קכ: 728
דף קכא. 729
דף קכא: 731
דף קכב: 732
דף קכג. 733
דף קכג: 733
דף קכד. 734
דף קכד: 740
דף קכו. 741
דף קכו: 742
דף קכז. 745
דף קכז: 746
דף קכח. 747
דף קכח: 747
דף קכט. 749
דף קכט: 750
דף קל. 751
דף קלא. 751
דף קלד. 754
דף קלד: 754
דף קלה. 755
דף קלה: 756
דף קמ. 756
דף קמא. 758
דף קמא: 759
דף קמב. 761
דף קמב: 764
דף קמג. 765
דף קמג: 766
דף קמד. 767
דף קמד: 768
דף קמה. 769
דף קמו. 769
דף קמו: 771
דף קמז. 772
דף קמז: 772
דף קמח. 774
דף קמח: 776
דף קמט. 776
דף קנ. 777
דף קנ: 778
דף קנא. 778
דף קנא: 779
דף קנב. 781
דף קנב: 781
דף קנג. 783

דף קנג: 784
דף קנד: 785
דף קנד: 786
דף קנה: 786
דף קנה: 788
דף קנו: 789
דף קנז: 790
דף קנז: 791
דף קנח: 793
דף קנח: 794
דף קנט: 798
דף קנט: 800
דף קסא: 801
דף קסא: 802
דף קסב: 803
דף קסג: 803
דף קסד: 804
דף קסד: 804
דף קסה: 804
דף קסה: 805
דף קסו: 806
דף קסז: 807
דף קסח: 811
דף קסח: 813
דף קסט: 817
דף קסט: 820
דף קע: 821
דף קע: 823
דף קעא: 824
דף קעא: 827
דף קעב: 830
דף קעב: 832
דף קעג: 835
דף קעג: 840
דף קעד: 842
דף קעד: 845
דף קעה: 846
דף קעה: 848
דף קעו: 850
סנהדרין 852
דף ב: 852
דף ג: 853
דף ד: 856
דף ה: 857
דף ה: 857
דף ו: 859
דף ח: 860
דף ט: 862
דף ט: 863
דף י: 866
דף י: 867
דף יא: 868
דף יא: 869
דף יב: 869
דף יב: 870
דף יג: 871
דף יג: 875
דף כד: 876
דף כד: 878
דף כה: 881
דף כו: 882
דף כז: 883
דף כז: 886
דף כח: 887

דף כח: 889
דף כט: 890
דף ל: 891
דף לג 893
דף לד 893
דף לד: 895
דף לה 895
דף לה: 895
דף לו 896
דף לו: 897
דף לז: 898
דף מא 899
דף מא: 900
דף מב 901
דף מג 903
דף מג: 903
דף מד 904
דף מד: 906
דף נ: 908
דף נב 909
דף נב: 911
דף נג 912
דף נג: 915
דף נד 916
דף נד: 918
דף נה 918
דף נה: 920
דף נו 920
דף נו: 923
דף נט 924
דף נט: 924
דף ס: 925
דף סא 925
דף סב: 925
דף סג 926
דף סג: 927
דף סד 927
דף סד: 928
דף סו 929
דף סט 931
דף ע: 933
דף עב 934
דף עג 935
דף עג: 936
דף עד: 937
דף עה 939
דף עט 939
דף עט: 940
דף פ 940
דף פ: 941
דף פא 941
דף פא: 942
דף פג 942
דף פג: 942
דף פד 943
דף פה 944
דף פה: 945
דף פו 946
דף פו: 946
דף פז 947
דף פז: 948
דף פח 948
מכות 949
דף ב 949

דף ב: 953
דף ג 954
דף ג: 957
דף ד 959
דף ד: 961
דף ה 963
דף ו 964
דף ו: 965
דף ז 967
דף ח 969
דף ח: 970
דף ט 971
דף ט: 973
דף י 975
דף י: 976
דף יב 977
דף יב: 978
דף יג 979
דף יד 981
דף יד: 982
דף טז 985
דף טז: 986
דף יז 986
דף יח 987
דף יח: 987
דף יט 989
דף יט: 991
דף כ: 994
דף כא 995
שבועות 995
דף ב 995
דף ב: 997
דף ג: 997
דף ד 1000
דף ד: 1001
דף ה 1003
דף ה: 1004
דף ו 1005
דף ו: 1006
דף ז 1006
דף ז: 1008
דף ח 1008
דף ט 1008
דף י: 1009
דף יא 1010
דף יא: 1010
דף יב: 1010
דף יג 1010
דף יג: 1011
דף כג 1012
דף כג: 1014
דף כד 1016
דף כד: 1019
דף כה: 1023
דף כו: 1025
דף כז 1027
דף כז: 1029
דף כח 1029
דף כח: 1031
דף כט: 1035
דף ל: 1036
דף לא 1037
דף לא: 1037
דף לב 1038

דף לב: 1039
דף לג: 1040
דף לה: 1041
דף לז. 1042
דף לז: 1044
דף לח. 1046
דף לח: 1047
דף לט: 1049
דף מ. 1050
דף מ: 1051
דף מא. 1053
דף מא: 1055
דף מב. 1055
דף מב: 1056
דף מג. 1057
דף מג: 1057
דף מד. 1058
דף מד: 1059
דף מה. 1061
דף מה: 1062
דף מו. 1062
דף מו: 1063
דף מז. 1064
דף מז: 1065
עבודה זרה 1065
דף יא. 1065
דף יא: 1066
דף יב: 1066
דף יג. 1067
דף יג: 1067
דף יד. 1068
דף טו. 1069
דף טז. 1069
דף יז: 1071
דף כז. 1072
דף כח. 1073
דף כט. 1074
דף כט: 1074
דף ל: 1074
דף לא. 1074
דף לב. 1075
דף לב: 1076
דף לג. 1076
דף לד: 1076
דף לו. 1077
דף לז. 1078
דף לז: 1078
דף לח. 1078
דף מ. 1079
דף מה. 1080
דף מו. 1081

ובהם כאשר יראה הרואה במה שאדבר אני בו. ויעוין ג"כ מה שכתב הגאון הגדול הלא היא זה שעשה הפירוש על קידוש החודש דהרמב"ם ז"ל אשר היה נבוך ג"כ בהאי שמעתא מאד עד שבסוף דבריו אמר סוף דבר האי שמעת' צ"ע. ועתה באתי אני הקטן במה שהנני ה' בזאת החכמה היא חכמת התכונה ומצאתי את שאהבה נפשי בדבריהם ז"ל אשר הן מיוסדים על אדני פז ולהראות לכל העמים כי לא נעלם דבר מחכמינו ז"ל ועמדו על עיקרה ויסודה. ואגב אבאר ג"כ מה שדיברו חז"ל עוד בשארי מסכתות בחכמה הזאת וגם במקומות אחרים ובודאי יהיה זה לצפירת תפארת לחכמינו ז"ל בראות כל איש אשר כל רז לא אנוס להם וכה"ג בחכמת המספר והתשבורת ימצא המוצא קצת חידושי דברים בכ"ב בשמעתתא דאילן דעולא. והנה כל זה היתה תחלת מחשבה הקודמת למעשה אבל בראותי כי תכבד עלי העבודה ואין בה לסבל לעמוד תחת המשא נרתעתי לאחורי ובאנו לחלוקה שלא להוציא לאור בפעם הזה כ"א חידושי שעל סדר הישועות לבד והיה זה עבור שהוא כלי שלם מלא על כל גדותיו באשר הוא נעשה על כל המסכתות השייכים לסדר הלז משא"כ אלו אשר עשיתי על שארי סדרים. וראוי לו ג"כ הקדימה אחר שקדימת הזמן היתה לו ג"כ בלימודינו בב"ה אזי יצאת' בראשונה כידוע ואקוה אל ה' שיזכני להוציא לאור עוד בקרב ימים זה שנשאר אצלי המונח באוצר ה' כנ"ל. והנה כבר אמרו במלאכת ההגיון מן סותר הקודם נוכל להוליד סותר הנמשך לפעמים. והיה זה כי דעתי היה שלא אהי' מן אותן אנשי שם אשר יקראו בשמותם עלי חיבורם באומרי כי לא כצורת מעשה ידיהם צורת מלאכת מחשבתי מאחר שלא נעשה על פסקי דינין או הוראות אשר ע"פ שם של הספר יוכל החוקר אחר אותו דין או הוראה לחפש בתוך אותו ספר ואינו נעשה כ"א על פירוש גפ"ת והי' די לו א"כ בקוראי אותו חידושי מהרשש"ך על הגפ"ת ויוכל א"כ הרואה לראות בו בזמן שעומד במקום ההוא בעיוני על הגפ"ת בזמן ההוא ומזקני התבוננתי כי כן עשה הגאון הגדול רבן של כל בני הגולה הוא המפורסם מהרש"א שלא נתן ג"כ שם אחר לספרו כ"א חידושי מהרש"א ומסתמא טעמו ונימוקו היה זה אבל אחר שבאתי לשינוי מעשה באתי ג"כ לשינוי השם באשר אמרתי כי לא נאה לקרוא את שמי על הנזק לומר חידושי מהרשש"ך על סדר נזיקין בכן עלה על לבי לקרוא אותו בשם

כוס הישועות באשר חז"ל קראו לסדר נזיקין ישועות וכוס מתפרש ג"כ באחד מן גזרותיו לשון חלק כדכתיב מנת חלקי וכוסי ופירשו המפרשים שהן מלות שונות כפירוש אחד וכן פירשו הרבה מפרשים האי קרא גופי' כוס ישועות אשא כו' שהוא ר"ל חלק ישועות ובכן כשנאמר כוס הישועות הרי הוא כאלו נאמר חלק או סדר הישועות.

ועוד מה' היה זאת לי להיות רמוז בשם הזה שמי העצם ושם יחוס שבטי ומקום לידתי עם שם אשתי והוא שמואל כהן שאטין הנה בהתחבר לו בי"ת הכלי או בשתרצה לקרוא אותה בי"ת העזר והוא בשתאמר בכו"ס הישועו"ת שהוא במספר תתפ"ה כמספר שמי ושם אשתי כנ"ל. ואל תתמה על זה שנתתי הזכרה לה גם במקום הזה. כי כן ראוי לכל אדם באשר על הטוב יזכר שמו ליתן דביקות לאשתו עמו ומי זוטר לן מאי דאמרו חז"ל בסוטה במאי דמתני ומקרי לבנייהו וממתני אגבריהו מי לא פלגי בהדייהו. והנה מצאתי רמז גדול דבריהם ז"ל האלו מן המקרא באשר כתוב הדור הוא להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא ודרשו חז"ל על זה דעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות ולכאורה יש לדקדק א"כ מאי האי דקאמר הקרא עוד ואוצרותיהם אמלא וכי לא די לן בהני ש"י עולמות עד שהוצרך לייעד לן עוד בזה שימלא ג"כ האוצרות. לכך נאמר דהנה איתא במ"ע אופן קצ"ז דהני ש"י עולמות באים ע"י תר"ך מצות והיינו תרי"ג מצות דאורייתא ועוד ז' מצות דרבנן נגד תר"ך אותיות שיש בעשרת הדברות וכאשר מקיים מצוה א' מביא לו עולם א' ע"ש שמאריך ודיקדק עוד דא"כ למה ש"י שאינה אלא החצי מן תר"ך וע"ז נתן הגאון בעל הת"ח טעם הגון באומרו שאשתו של אדם נוטלת ג"כ החצי כי כל אדם אינו אלא פלג גוף והיא מסייעו ג"כ לקיים התורה וללמדה ע"כ חלק כחלק תאכל גם היא ע"ש. וכבר ידוע ג"כ שאשתו של אדם נקראת אוצר דהכי איתא בעירובין מ"ד ויבן ה' את הצלע מלמד שבנאה הקב"ה כבנין אוצר זה רחבה מלמטה וצר מלמעלה אף כן האשה כדי לקבל את הולד. ועתה יתפרש הקרא היטב דהתחיל לייעד הייעוד דש"י עולמות לכל צדיק וכדי שלא יקשה לך למה ש"י ולא תר"ך ע"כ הפסוק בעצמו מתרין ובא לומר שאוצרותיהם אמלא ג"כ והיינו הנשים ובכן יתמלא המדה על כל גדותי' מה שהיתה חסירה וק"ל. ועוד לאלוקי מילין מעליותא בהקדמה זאת ובדרושי הארכתי ואין כאן מקומו כי אוצר ה' יבא אם יגמור עלי.

ודע בעוד הייתי כותב דברים אלו והדיו ממש עדיין לא נתייבש על הנייר אלקים שם שמות בארץ מאן דקורא שמות בפתח כפי הפשט לא נשתבש ומאן דקורא שמות בצירי כפי הדרש לא נשתבש כי נתקיים בנו שניהם אחר שבעז"ה סמוך לגמר ספרי זה מתחת מכבש הדפוס ולא היה חסר ממנו כ"א חלק חמישית כי כבר התחילו להדפיס חידושי שעל מסכת מכות וכבר הובא אל ביתי מה שנגמר ממנו הרבה מאוד אש יצא בגזירת עליון ותאכל את בתי אלקינו עם כל בתינו עד היסוד עם כל מחמדינו ספרי קודש ורכושינו אוי נא לנו כי פנה יום ההוא אשר היה ד"ך טבת תע"א והגזירה כך עמדה ד"ך שעות ובאותה שעה שהתחילה השריפה בה באותה שעה ביום שלאחריו היתה הגמר

ועל זה ודאי ידוו כל הדוויים וכל ישראל יבכו את השריפה אשר ממש מעולם לא נראה ולא נשמע כזה וכמה מאתנו לא נשאר להם כ"א גווייותיהם ואיזה מאתנו גם זה לא נשאר להם ואף בי ובבניי שלטה הגזירה הקשה הזאת מאוד והי' לנו הפסד גדול בממון אשר שלטה בו האש ואשר נגנב מאתנו כי הנחנו את בתינו מלא עדיין ויצאנו ריקם כדי להציל את נפשותינו. וגם ספרי זה עדיין היה מונח בתוכו ואברך ה' אשר הציל אותו מן האש הלוהט כי פלאי פלאות נעשה בו שאחרי צאתי מן ביתי באו אנשים אשר לא מעמינו והצילו אותו מן השריפה שלא שלטה בו ועליו נאמר הל"א ז"ה או"ד מצ"ל מא"ש נבער"ה ואלו תיבות הם המספר כמספר שם ספרי ושמותינו כנ"ל ועוד שנים יותר לרמז על שתי הצלות אחד על גווייותינו ואחד עליו בעצמו. אשר ע"כ ראוי היה להקרא קצת מן הספר בשם כוס הישועות והוא זה אשר עדיין לא היה בביתי וזה שהיה בביתי היה ראוי להקרא בשם הצלה כנ"ל רק כדי שלא אהיה מן המתמיהים יהיה קיים לו שם הראשון בפה כל ולנו אשר ראינו הנס יחובר שם הצלה עם שם הישועה כדי להיות לזכרון לנו ולבנינו וה' יציל עמו ישראל מכל צרה. וישלח לנו עזרה. ויבא לנו הגואל במהרה. ועליו נאמר שירה.

והנה עוד באתי לדבר שלא יחשדני שום אדם במה שלא באתי בהסכמות על ספרי מגדולי חקרי לב כנהוג ברוב מחברי ספרים ומהם גזירתם וחרמתם על מסיני הגבול של המחבר ולא יאמר האומר שהנחתי את זה מחמת גאוה ורוממות כי על זה אומר ח"ו לא תהא כזאת בישראל כי אני יודע מך ערכי וכי קטנם עבה ממתני רק יותר יאמין אוהב האמת כי זה שלא בחרתי באלה הוא מטעם באשר הדרך של נותני הסכמה הוא ליתן לאיזה מחבר שבח יותר מן הראוי לו משום כבוד של הנכנסי' ואכסני' של תורה כידוע ואני לא חפצתי באלה כי מסאני דרב מכרעאי לא בעינא ומה שישכיח המשבח בבשר אדם זה גופי יפגום ח"ו בנשמתי ואם עדיין יאמר האומר מכל זה לא יצאתי ידי חובתי כי היאך יאמר אדם קבלו דעתי בדבר שעדיין לא נבחן בכור הכסף זה גאוני ארץ אשר הם יבחרו ולא אני ע"ז אשיב ודאי אלו נעשה ספרי על פסקי דינים או הוראות היה מקום לומר כן אבל באשר ספרי לא נעשה כ"א מה שחדשתי בגפ"ת ולחדד התלמידים ומעולם לא יצא הוראה ממנו ואם אמרו על מאור עיני הגולה הוא רבינו רש"י זצ"ל דלא נחשב בתוך המורים והפוסקים להכריע באם נמצא בפירושו דבר מה להכריע לצד אחד באומרם כי רש"י ז"ל פרשן הוא ולא פסקן מה יאמר א"כ על יתוש הקטן שכמוני וא"כ מן סותר הנמשך יוליד סותר הקודם שלא ינוח הקפידה בזה שלא לקחתי הסכמה מן הגאונים הראוים לכך אחר שלא יצא הוראה או דין ע"י דברי כנ"ל

ומ"מ לאו כללא כיילינא באשר כמה פעמים פירשתי הש"ס בדרך אחר אשר לא פירשו הגאונים גדולים ה"ה מאור עיני הגולה רש"י ז"ל ותוס' ז"ל ובאם יוכל מאן דראוי לכך להכריע ע"פ פירושי במאי דהפוסקים מחולקים באיזה מקומות אם יניח את דברי במשקל עיונו הטוב ובפרט במקומות הרבה אשר נתתי את נפשי לתרץ את דברי הרמב"ם אשר הוא סותר כמה פעמים מה שבנאו שארי הפוסקים ומורים באין מבין מבטן מי יצא לו אותו שיטה או פסק עד שכל מפרשי דבריו נלאו לפעמים למצוא הפתח ורבים השיגו עליו וקרה לו זה באשר כתב דבריו בקיצור נמרץ בלשון צח וזך ולא הביא שום חולק כידוע וגם באיזה מקומות היו לו גירסא אחרת בש"ס אשר כל זה ראתה עיני ולא שקטתי עד שמצאתי און לי או ע"פ הגירסא או ע"פ הפשט ופירוש אשר לדעתי פירש הוא ז"ל דברי חז"ל בש"ס באיזו מקומות דלא כפירוש כל שארי מפרשים כל זה יוכל הרואה למצוא בספרי באיזו מקומות של שבחים.

עוד ימצא הרואה נחת כרוב מקומות שבש"ס שאמרו חז"ל הניחא או בשלמא אשר אותו לשון הוא לכאורה שלא מן הצורך כי אחר שדעתו אינו כ"א להקשות על איזה תנא או אמורא מה ליה לומר א"כ שהוא נח לאידך מ"ד אשר פליג על זה לא ה"ל לומר כ"א מה דקשה ליה על אידך מ"ד ונתתי מקום לאותו לשון דבא לומר דאלו לא הוה נח לאידך מ"ד לא הוה קשה על זה אבל השתא דנח לזה אזי קשה על זה. גם נחתי פנים באיזה מקומות אשר רוצה למבעי בעי' ואמר תחלה פשיטא לי דבר זה אבל קמבעי' ליה כה"ג ובודאי גם בדבר זה יש לדקדק כה"ג דלא ה"ל לאשמעינן מאי דפשיטא ליה כ"א מאי דמבעי' ליה יעוין באיזה מקומות של שבחים וימצא נחת. גם על זה בתום אבחר להשוות המחלוקת כדמפלגו שני אמוראים אליבא דחד תנא או אמורא דזה יאמר כך אמר וזה יאמר כך אמר דלא יהי' נראה כאלו חד מנייהו משקר וכזה ראינו שחכמי הש"ס ז"ל בעצמם הטריחו למצוא דרך דלא יהיו נתפסים כמשקרים במאי דאיתא ביבמות בשלמא לר' חייא כו' אלא לבר קפרא וכי ר"ח משקר וכן אפכא יעוין שם. והנה מקרב יצא מוניטן לגאון אחד והוא המאור הגדול מהור"ר נפתלי סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק ווירמיישא אשר גם זה שם על נפשו ובנה ספר אחד מיוחד לכך בשמו נאה לו ספר מלא רצון ועל זה אומר ארי' ישר חילו וכחו לאורייתא כי שנינו לדבר אחד נתכוונו כי גם אני כמוה בזה בהרבה מקומות אבל לא בכולן כי במקום שמצאתי נייח לפי הסברה בהשוואת המחלוקת העמדתיו על הספר ובמקום שראיתי שע"י הדחק בא הנחתיו לאחר לזכות בו גם הוא כי יותר נוח לן להניח הדבר כמו שהוא מאשר יצא הדבר מעוקם בלי מחכים.

וכאשר לא הייתי מהדר בלקיחת הגזירות והחרמות מן גאוני עולם על השגות גבולי. הוא מטעם כי אמרתי שאינו מן הצורך כי ישראל קדושים הם ואין הדעת נותנת שיבאו אחד מקצה העם לוקח העטרה שאינו שייך לו ויקבענה במקום שאינו ראוי לה ואף אם יבוא פריין אחד ויפרוץ הגדר הגדור כל ישראל מי נחשדו שלא יקחו גודא רבה וישליכו על אותו פריין בחרמים ונדוים כי תקולל בארץ חלקו ומילתו אמורה בתורה, בהנהו שעמדו על הר עיבל ארור מסיג גבול רעהו. ולא יהי' לו לא נין ולא נכד ולא שריד לאכלהו. ודאי אם אראה שיבוא אחד מעם ליטול רשות ממני או מבאי כחי ליתן שניות לדברי ספר האלה להחזירו לבית הדפוס אז תגלנה כליותי וישמח לבבי בראותי כי דברי נתקבלו ברצון ואז אדע מה לעשות בעודני בחיי ואשר אצוה לבאי אחרי ובפרט באשר אצפה להוציא לאור זה שעדיין מונח בתוך גנזי והם שלש מסכתות מסדר נשים ושתים מסדר מועד כנ"ל וזה אשר אוסיף עוד בשאר מסכתות ואזי ידובק הטוב אל הטוב ויהי' האהל אחד אוהל שלם. בלי דלם. ויהי' גדול כבוד הבית האחרון יותר מן הראשון בכל דבר ובכל לשון. וההוספה יהי' יותר מן העיקר בברכה כאשר אלקינו עושה ככה. וכמי בריכה. אשר מוציאה מימי' בלי שככה. ויזל מים מדליי בלי הנחה. ער אשר נבוא למקום השגחה. ויקובץ נדחינו בתוכה בשמחה. הוא עיר ציון וירושלים. ושם נפרש כפינו אל אל שבשמים בוקר ערב וצהרים. במהרה בימינו בלי עצלתים. אמן וכן יהי רצון.

הקדמה

הנה בראותי, מעשה ידי ואצבעותי, הצליחו עד שזכיתי, להוציא לאור יגיעתי, בכן אתן בשיר אמרתי, לפני קוני שברא אותי. שיר חרוזי מיוסד ביתד ושלש תנועות בהדלת וכזה בהסוגר ומחובר כל פעם אל שם הספר אשר גם יסודו הוא ביתד ושלש תנועות ושמי מרומז בראש כל חרוז שמע אמרתי. ותן עיניך. בכוס הישועות:
מצוא תורתי. אשר אוליפך. בכוס הישועות:
וכל נחמתי היות חפציך. בכוס הישועות:
אשר מצאתי. בטוב אשכילך. בכוס הישועות:
לכך תקותי. נתון את לבך. בכוס הישועות:
שיר חרוזי מרובע ופשוט ובסופו שם הסדר אשר עליו נעשה הספר ושם יחוס שבטי בראשי הבתים:
כמה כיכר. דינרד צרור. אל הסדר:
הכין תכין. אבן בוחן. מה שקורין:

נאוו חכמות. דבר צחות. תוך הישועות:
שיר שכולו יתידות ושם מקום לידתי בראשי תיבות של כל חרוז:
שבח לצור:
אזון בחיר:
טעם וגמור:
יפה זמיר:
נתון בשיר:

הקדמת נכד בעל המחבר המביא לבה"ד

הנה מאז ברא אלקים אדם על הארץ וירא ראשית לו להיות האדם בחיר הנבראים והמשילהו במעשי ידיו כל שת תחת רגליו והערה עליו רוח ממרום לגדלו ולנשאו הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש נגלה בכבודו על הר סיני והזריח לעם ישראל תורתינו הקדושה להורות להם הדרך ילכו בה להיות עולים במסילה העולה בית אל והראה למרע"ה דור דור ודורשיו רבניו ומנהיגיו וחכמיו אשר נתן להם לב חכמה ובינה להטעמנו מנועם המושכלות הפנימיות הגניזות בחדרי משביתה והטמונות בסתר אהלה. זה יצלול במים אדירים גם התלמוד והפוסקים להעלות שמעתא אליבא דהלכתא זה סיני וזה עוקר הרים זה יפרק הויות וזה יתרץ שברים זה ילחום מלהמת התורה וירד לשערים זה ידרוש כתרי אותיות וזה יקדר בהרים, זה ימשוך בשבט סופר זה יחבר חבורים, זה נאה דורש וזה מגלה סודות התורה איש איש לפי אכלו לחם אבירים מפלג אלקים מים האדירים ונטע ה' בלב כל יודעי התורה והחכמה חשק ורצון נמרץ להודיע לזולתו מה שהשינה יד שכלו איש איש כפי השגתו ורוח בינתו הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו כי לולא החשק והרצון הי' נשאר חלקת מחוקק ספון וממונה והתורה היתה חתומה כנתינתה מי מבלעדם העמיק שאלה, ומי זולתם הגביה עוף למעלה ה' אמר שישחרר החשק והרצון על כל אפסי החכמה ומי יורידם? הוא צוה שישאו תורת חסד על אבריהם ומי ישפילם? לא יתנו מרגוע לכל תופשי תורה לא יתנו השקט לכל מושכי קסת הסופר, על כולם יפרשו כנפיהם יחבקם בין זרוע ידיהם והם תוכו לרגליהם לא יסכון לגבר הנאמן בברית התורה שיסתום את מעינותיה מבלי הוצא החוצה, היתן דומי' לרוח החשק הנושב בו? הישכיח את שאון גליו בכל דור ודור יחפרוה שרים ויחברו חבורים מאירים לארץ ולדרים, ראיתי בספר שמן המור כי מזה ניקח מופת נמרץ על השארת הנפש ולהכות הפלסיפים על קדקדם, כי הנה זאת תודת כל יצורי חלד כל ילדי

הבריאה כי שקידתם אחר הדברים המשלימים אותם היינו שבר רעבון אישיהם יהי' מוגבל רק בעת יעוררם הכח המתעורר כפי טבע הנמזג בם, לאכול לשבעה להשלים טבע תכונתם ולא ישתוקקו מעולם להזדרז להכין צידה למועד הבא לא ידאגו דאגת העתיד יען כי כל ענין מציאותם והויתם רק להשלים את הדברים מה שיש בהם תיקון העולם וא"כ די להם במה שהם מוטבעים לשקוד על השלמתם בזמנים ידועים מגבלים מה שהם צריכים עתה כפי טבע כח המתעורר והידיעה בזמנים עתידים נעדר מהם ואינם יודעים מאומה וכמו שהנמצאים עצמם מוגבלים כן חלק ה' להם תשובה מוגבלת אולם האנשים אשר נשא לכם אותם בחכמה ומהם בעל העיון מוליד חדשות בחריפות בחלבה או אגדה וכדומה בכל חכמה ומדע מלבד שתהי' תשוקתו חזקה ועזה כמות אהבה להתבונן בעיון נמרץ הנה עוד יערב לו כל עמל וכל יגיעה לכתוב דבריו על ספר ולהקריב אותה על מזבח הדפוס להפיצו על פני תבל למען תעמוד לדור דורים הנה מזה יש לנו מופת נמרץ על מעלת אדם ונפשו כי רבה הוא מנפש כל כשר כי ברית עולם שם אינה נופלת תחת הזמן ולכן גם את זה לעומת זה עשה האלקים כמו שהנפש עצמה אינה מוגבלת אבל היא נצחיות ועולמיות כן תשוקתה להשאיר עד עולמי עולמים. יען כי אין בטבע תכונתה גבול ידוע כי הנפש תשאר השארת נצחיות וזאת מצאתי הכר פנים במשפט החוברת הנוכחי ההולכת לפניכם היום, הספר היקר כוס הישועות על סדר נזיקין המכונה בשם מהרשש"ך ש"ך ממר אבי זקני הרב הגאון מגאוני קדמאי מרן שמואל שאטין זלה"ה אבד"ק דארים וראש מתיבתא בק"ק פראנקפורט דמיין נודע ביהודה ובישראל גדול שמו לגאון הגאונים וצדיק יסוד עולם כאשר תהלתו מלאה פי נכדו הגאון רשכבה"ג מרן משה סופר זצ"ל בעל חתם סופר כאשר תשימו עין בהקדמת הספר הזה כי מאד גדלה תשוקתו וחפץ לבבו כי יפיץ חבורו על פני תבל ושם כתוב בלשונו כלשון הזהב. אם אראה שיבוא אחד ליטול רשות ממני או מבאי כחי ליתן שניות לדברי ספר האלה להחזירו לביה"ד אז תגלנה כליותי וישמח לבבי, לזאת אמרתי כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא כי יעזרנו להפיק זממי אל הפועל להביא עוד הפעם הספר התורה הזאת על מכבש הדפוס למלאות רצון אכי זקני מאור הגולה הנ"ל מלבד אשר הספר הנ"ל נחוץ מאד להלומדים כי מורה דרך נתיבה במים עזים ים התלמוד לירד תהומות ולהעלות פנינים מבאר כל המורים באמרות טהורות מזוקקת שבעתים, להבין דברי רש"י והתוס' ז"ל והספר הנ"ל הוא כעת יקר במציאות אף אחד בעיר ושנים במשפחה. זכרתי ימים מקדם בעוד זרחה שמש ההצלחה עלי אהלי אותה נפשי מאד בתשוקה נמרצה להדפיס הספר הנ"ל. גם בהיותי בהיכל הקודש בית דודי הרב הגאון הקדוש בוצינא דנהורא אספקלריה המאירה

רשכבה"ג מו"ה חנוך העניך מאלכסנדרי זלה"ה שהוא ג"כ נכד מאור הגולה הנ"ל וגם הוא הפיח בי רוח התשוקה להביא הספר הנ"ל לבה"ד אולם מאשר הייתי מוטרד גדול לא הי' באפשרי להפיק זממי אל הפועל אכן בהתגלגלות העתים ובחלופי הזמנים הורם מעמדי ונשחת מצבי חצי שדי נחתה בי נגרשתי מביתי מארץ פולין והנה אנכי בקראקא כגר בארץ נכרי' בגודל הלחץ זו הדחק רחק ממני אוהב וריע ורבו שונאי נפשי חנם על לא דבר ות"ל אשר ה' הי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי ומתו במיתה משונה לא כמות כל האדם ימתו אלה ואני אמרתי להמליץ עליהם מאמר נפלא מה דאיתא במדרש ויקח קרח וכו' מה ראה קרה לחלוק וכו' ע"י אליצפן בן אחי אביו שנעשה נשיא על משפחתי אמר הריני חולק עליו ומבטל כל מה שנעשה על ידו לכך ויקח קרח מה כתיב למעלה ועשו להם ציצית קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מה שתהא חייבת או פטורה מן הציצית א"ל חייבת א"ל טלית שכולה תכלת אין פוטרת עצמה ד' חוטי תכלת פוטרת אותה דברים אלו לא נצטוית עליהם ומלבך אתה בדאתן ע"כ,

ולהבין דבריהם הקדושים ולשונם כלשון הזהב ראשונה יקדים ההערות בזה המאמר א) קרח שפקח הי' מה ראה לשטות זה להקשות על הציצית הלא זה הדבר מפורש בתורה ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ומה נ"מ אם הטלית היא כולה תכלת אם לאו והלא בגד של ד' כנפות חייבת בציצית וע"כ מוכרח לומר כי רמזו מילי' על פתיל התכלת הנתונה בציצית כדעת המפרשי רש"י ז"ל הי' לומר אם חייבת בתכלת או לאו. ב) קשה להבין בינה במקרא (קרח פ' ט"ז כ"ט) אם כמות כל האדם ימותון אלה לא ה' שלחני והנה כמו זר לחשוב על אדון הנביאים מרע"ה לומר אם ימותו כמות כל האדם לא ה' שלחהו מי זה אמר ותהי ה' לא צוה. ג) מדוע שם עוז מבטחו על נס שהוא למעלה מהטבע לבלעם חיים שאולה והלא אין סומכין על הנס ומהגם עניו כמשה וכל מי שנעשה לו נס מנכין לו מזכיותיו. אולם נקדים מה דאיתא בספרים הקדושים כי השבעה חוטים של הציצית המה מורים על השבעים שנה לחייו של אדם כמאה"כ ימי שנותינו בהם שבעים שנה ויש השארת הנפש ויקבל שבר ועונש ולכן מוכרח לתת דין וחשבון והחוט של תכלת מורה על מציאת השם כמאמר רש"י ז"ל התכלת דומה לרקיע וכו' ומורה על כסא הכבוד, והנה יש ב' כתות כופרים ר"ל כת אחת אשר המה כופרים בכל ואינם מאמינים במציאת השם. וכת ב' אשר מודים במקצת כי יש ה' בשמים אולם הארץ נתן לבני אדם ואין השגחתו בתחתונים ואין שכר ועונש כאשר טעו דור אנוש והנה קרח דתן ואבירם המה היו מהכת הב' שאין כופרים במציאת השם אך כופרים בהשארת הנפש ושכר ועונש לאחר מותם, ולזאת שאלו רק על ציצית אשר המה מורים

על הנפש ואמונת שכר ועונש אולם על התכלת אשר מורה על מציאת השם בזה היו מודים ולא קראו ערעור וכאשר שמע משה כי יצא דבר נבלה כזאת מפיהם לזאת הראה להם העונש כי עוד היו בחיים היותם ויראו בעיניהם העונש המגיע להם ואז יסירו מלבבם הרע הכפירה הנשחתה ויאמינו בה' ובמשה עבדו. לא כן אם כמות כל אדם ימותון אלה יאמרו הרשעים הללו לא ה' שלחנו. ובעזרתו יתברך אנכי מהנעלבים ואינן עולבים ואשים לנגד עיני מאמר החסיד שבמלכים אם ה' הסיתך בי ירח מנחה וכן אמרתי אולי מאת, ה' היתה זאת לי לאשר לא שלמתי גדרי להדפיס הספר הנ"ל. גמרתי בלבבי יעבור עלי מה, אראה בעזר צור ישועתי להשתדל בתעצומות עוז לרוץ כגבור עלי אורח לקחת פרענומעראנטען במעות קדומה על ההדפסה, ת"ל רבו כמו רבו אנשים אוהבי התורה אשר נתנו ידם לי ובאו על החתום ונתנו מ"ק אולם מאשר רבה מאד הוצאות הדפוס כי הספר הוא גדול מאד באיכות וגם בכמות.

ע"כ אחלה פני נדיבי עם משכו וקחו לכם את הספר היקר הזה אשר אנכי נותן לפניכם להביא ברכה אל בתיכם. ולתת מחירו בלב ונפש חפצה ובזכות זה תתברכו ממעון הברכות שפעת הצלחות ושובע שמחות כחפץ ידידכם חנוך משה

טרויבע בהרב וכו' מו"ה חיים יחיאל זלה"ה בהרב וכו' ר' מרדכי שמשון זצ"ל מגיד משרים בק"ק קאלישיק בהרב הגאון בוצינא קדישא מופת הדור מו"ה משה חריף אבד"ק סאכאטשוב רבו של אדמו"ר הגאון הקדוש בוצינא קדישא רשכבה"ג מרן יצחק מאיר זללה"ה בעמ"ה חידושי הרי"ם שמעתי מפיו הקדוש כי הגאון ר"מ הנ"ל הי' רכו, בהרב הגאון הקדוש בוצינא קדישא הנקרא ד"ר יעקב מקאליטש זלל"ה ומצד אמי הצדקת מרת מרים זלה"ה בת הרב הגאון הצדיק מו"ה פנחס בן אהרן הכהן מעיר ליטערמאסק אצל העיר לאדו. ואחותו של הרב הגאון הצדיק בוצינא קדישא וכו' רשכבה"ג מו"ה חנוך העניך רב באלכסנדריע זלה"ה ואמם היתה הצדקת מ' שרה חנה בת הרב הגאון הגדול מאור הגולה מ' חנוך העניך בעמ"ח ס' מנחת בית יהודא אבד"ק ברעסלא בהרב הגאון ר' יוסף יוזפא שאטין זלה"ה בהרב הגאון רשכב"ה מהרשש"ך זלה"ה.

בעת אשר נסעתי עלי אורח לקחת פרענומעראנטען מנדיבי עם והייתי נע ונד בארץ לא דרכו בה אבותי נחבא אבותי בקשו מאתי רבים אנשים להגיד להם איזה חידושים בגפ"ת אף כי דרכי מעולם להיות נחבא אל הכלים מבלי התהלך בגדולות ובנפלאות ממני אולם ההכרח לא יגונה גם שמתי לנגד עיני מאמרם ז"ל באתרא דלא ידעי' שרי לי למימר צורבא מרבנן אני, יצאתי חוץ מגדרי להשתעשע עמם בפולפולא דאורייתא ובדברי אגדה המושכים את הלב, ות"ל רבים המה החידושים אשר כמעט יכיל ספר שלם

אונס כבד עלי משא הוצאות הדפוס לעת הלחץ זו הדחק אמרתי להעלות איזה דברים מספר בראשית להביא מנחת עני מפרי עשתנותי בהקדמתי זה להיות סניף לאריות ארי' דכי עלאי מר זקני הגאון מאור הגולה זלה"ה.

א) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' והכל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומהלכיהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו (בראשית ד' ג'). והנה רבו כמו דבו פליאות נשגבות במאמר הכתובים הללו. א) למה נשתנו מנחותיהם זה מפרי האדמה וזה מהצאן ואם כל אחד ממלאכתו הביא למה נאשם קין. ב) למה נאמר בכפלים ויחר לקין מאד גם ויפול פניו גם מאמרו יתברך בכפלים למה חרה לך ולמה נפלו פניך.

ג) למה הי' חטא של קין גדול בעיני ה' כי לפי הנראה הי' קין במדרגה על התחדשו ענין הקרבנות כי הוא הי' ראש וראשון בהבאת מנחה לה' וכל הזוכה במצוה קודם זכות גדולה נחשב לו ולמה הי' גדול עונו מנשוא, גם נשים לב להבין מאמה"כ הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, הנה לא מצאנו על חטא הידוע שעשה איש מקודם יאמר לו הקב"ה אח"כ עשה תשובה לבד מקין ולא מצאנו זאת באבות הקדושים אברהם שאמר במה אדע, יעקב לא כיבד אביו ואמו כ"ב שנים ומרע"ה בהכאת הסלע ולא אהני להו שום תשובה גם להבין למה הביא קין מגירעון האדמה וכי עשה להכעיס ח"ו גם לפי דברי המדרש שקין והכל חלקו בהעולם קין לקח לעצמו כל האדמה והבל הבהמות ולמה הי' מקמץ להביא מגירעון וגם אין רבותא מהבל שהביא מבכורות צאנו ומחלביהן. אך להבין הדבר לפי קט שכלי נקדים דברי רש"י ז"ל במאמה"כ עין פרי עושה פרי שיחי' טעם העין כטעם הפרי והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וכו' ועין עושה פרי ולא העין פרי לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה ולפי ראשית השקפה בהבנת דברי רש"י ז"ל מה ענין החטא הארץ אצל חטא אדם הראשון אך הנה החטא של הארץ הי' מסובב החטא של אדם הראשון כי הסתת הנחש להאשה כך היתה. כי יודע אלקים ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע ונתנה סימן לדבר כי העין ההוא משונה מכל עין הגן כי עצה ופריה שוים ומפני זה ותרא האשה כי טוב העין בעצמו למאכל ולכן ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאשה ויאכל היוצא לנו מדברינו כי אכילת עין הדעת נצמח ממה שהי' עין הדעת טו"ר משונה מכל עין הגן שהי' עצה ופריה שוים אולם אם לא הי' שינתה הארץ מאמרו יתברך להוציא עין פרי שיהי' טעם העץ כטעם הפרי ואז לא הי' משונה עין הדעת טו"ר מכל עין הגן באין הבדל

ביניהם לא הי' גרמה חטא אדם וחוה לפיכך כשנפקד אדם על עונו נפקדה גם הארץ על עונה וכעת נשוב למאמר הפונה קדימה כי הנה קץ והכל חלקו עצמם בהעולם קין לקח לו את האדמה והכל הבהמות וכאשר ראה קין כי ארורה האדמה בעבור אדם לא תוסיף תת כחה כמאז ומקדם קודם החטא. אך הוציא אילני סרק כמאמר קוץ ודרדר תצמיח לך. וזאת מודעת כי האדמה בעצמה היא גשם ואינו חוטא רק השר אשר נפקד ממרום עלי האדמה כמאמרם ז"ל במדרש אין לך עשב שאין לו מלאך ברקיע ומכה אותה ואומר גדל (ב"ר פ"י) ולכן רצה לתקן החטא משר האדמה במנחה לה' וזהו ויבא קין מפרי האדמה ופי' רש"י ז"ל מגירעון האדמה ר"ל מאשר נגרע האדמה בלי תת כחה מנחה לה' אולם נודע מפי סופרים וספרים כי תשובה לא מהני אך להאנשים אשר מכונים המה בשם מהלכים ולא המלאכים אשר מכונים המה בשם עומדים כמאה"כ ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה ולכן לא שעה ה' לקין ואל מנחתו ולזאת ויחר לקין מאד על שר האדמה ששינה מאמרו יתברך גם ויפלו פניו כי עלה מורא על ראשו פן ח"ו יחטא גם הוא ולא יועיל לו תשובה ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ולזה אמר לו הקב"ה למה חרה על שר האדמה לאשר מובא בספרי הקדמונים כי מאת ה' היתה זאת אשר תוציא הארץ אילני סרק כי אם הי' כל האילנות אילני מאכל לא הי' באפשרות לבנות מהם בתים מפני שהי' עוברים על לאו לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן כי ממנו תאכל וזה אמרו למה חרה לך על שר האדמה וגם למה נפלה פניך פן לא יועיל לך תשובה כשתחטא ח"ו הלא אם תיטיב שאת כי לך לא ננעלו שערי התשובה אך לפני המלאכים ובזה יובן מאמה"כ תהלים אז ירננו כל עצי יער לפני ה' כי בא לשפוט את הארץ כי לעתיד לבא יבוער החטא מן האדמה. ויהי' עולם התקון ויהי' מאילני סרק אילני מאכל ולכן ירננו עצי היער אילני סרק כי יתהפכו לאילני מאכל כי יבוא ה' לשפוט את היינו לנקות החטא של הארץ וד"ל,

ב) ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו (וישב ל"ז י"ח). ופי' רש"י ז"ל נתמלאו נכלים וערמימיות אותו כמו אתו עמו כלומר אליו והנה כל מבארי רש"י ז"ל יבקשו דרך סלולה לביא אל נכון להבין דברי רש"י ז"ל ואנכי לפי קט שכלי אמרתי בזה כי הנה מודעת מפי רבותינו הקדמונים זלה"ה כי האבות למדו כל התורה כלו והנה איתא בזוהר הקדוש פ' חקת על מאמה"כ ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו, תרין אותו אינן שלימון באורייתא בתרי ווין חד דא וחד עד דרוש אחיך אותו מ"ט בנין דאינון אות ממש עד דרוש אחיך אחיך ממש אותו דבעי לפרשה ההוא אות דההוא אבידה אף הכא דין אותו דא עוג דאתנזר עמיה וקביל האי את קדישא כיון דחמא עוג דישראל

מקרבין גבי' אמר הא ודאי אנא אקדימנא זכותא וכו' דחיל משה היך יכול לאעקרא רשימה דרשים אברהם וכו' מיד אמר ליה הקב"ה אל תירא אותו לא תדחל להההוא אות דיליה וכו' ע"כ הנצרך לעניני וכעת נשימה ראש ונשובה לדברי רש"י ז"ל הנ"ל ויתנכלו אותו נתמלאו נכלים וערמימיות. והפליאה נשגבה מה מהצורך נכלים וערמימיות להרוג את זולתו ומהגם כי המה היו רבים כנגד איש יחיד ע"כ מוכרחים אנחנו לומר בקשו למצוא להרוג אותו עפ"י דת תורתינו הקדושה כמאמר רש"י ז"ל על מאמה"כ נלכה דותינה לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם והנה השבטים מצאו בתוה"ק ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר והנה הוא"ו של אותו אך למותר כי מה הי' נחסר אם הי' נכתב ויקח את יוסף ויתנהו אל בית הסוהר אולם הסיבה שנצמח ליוסף באשת פוטיפר הי' על שדיבר באחיו וחשדם בעריות כמובא ברש"י על מאמה"כ את דבתם רעה אל אביהם כל רעה שהי' רואה באחיו בני לאה וכו' ועל העריות שדיבר עליהם ותשא אשת אדוניו וכו' ומפני שכני לאה הי' ששה כמספרם לכך נאמר ויקח אדוני יוסף אותו ולא הלך כדרך הקצור לכתוב ויקח את יוסף לרמז בהא"ו הנ"ל על שחטא נגד הששה אחים בני לאה ומאין בא ליוסף הצדיק לבוא לידו לידי עלילה כזאת מתיבת אתו שנאמר ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה וכיון שראה עצמו התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב וגרם עי"ז כי תאמר לו אשת אדוניו לשכב עמו כמו שנאמר ותאמר שכבה עמי (ובלשון נסתר עמו) והנה גם מתיבת אליו נראה כי הי' הסיבה הזאת ליוסף רק בעבור שדיבר לה"ר על הששה אחים בני לאה שנאמר ויהי כשמוע אדוניו את דברי אשתו אשר דברה אליו וכו' והנה תיבת אליו אך למותר הוא כי נאמר למעלה בפסוק הקודם ותדבר אליו כדברים האלה לאמור וכו' ולמה נכפל פה תיבת אליו אך לרמז הוא"ו שחטא נגד הששה אחים וזה מעומז ברש"י ז"ל אתו עמו כלומר אליו ר"ל בכל השלשה תיבות נמצאו להם דת להרגו עבור שדיבר עליהם לה"ר וד"ל.

ג) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וכו'. פליאה נשגבה הן בפ' הקודמת כתיב וישגם וידבר אליהם את הדברים האלה ויאמרו וכו' חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה וכו' אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהי' לאדוני לעבדים ויאמר גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהי' לי עבד ואתם תהי' נקיים ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף וכו' ויאמר יהודה הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע כידו ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי' לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם והנה פלא גדול מה חטאו של יוסף שאמר לו יהודה כי כמוך כפרעה מה פרעה

גוזר וכו' אם תקניטנו אהרוג אותך ואת אדוניך הלא יוסף הוקל מעליו יותר ממה שאמר יהודה בעצמו אך הנה פירשו המפורשים מאמר חז"ל בברכות אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו מפני שהקב"ה מעניש את האדם כפי העונש מדה כנגד מדה ופירשו בזה מאמר דהמע"ה ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו כי כאשר הקב"ה ישלם לאיש מכ"מ בנקל לבוא אל האדם לידע העבירה שעשה ויעשה תשובה. וכאשר ראו אחי יוסף את העלילה אשר בא לידם דאו והשכילו כי מאת ה' היתה זאת אשר מכרו אחיהם וכתיב וגונב איש ומכרו מות יומת, לזאת אמר יהודה אשר ימצא אתו מעבדיך ומת. וכאשר ראה כי לא נמצא הגביע רק ביד בנימן והוא אין לו חלק במכירת יוסף ואין זה מכ"מ וא"ת כל ישראל ערבים זה לזה אך במיתה לא שייך דבר זה ולכן אמר כי יהיו כלם עבדים וכאשר השיב להם יוסף האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהי' לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם ואז הבין יהודה כי אין זה מכ"מ ולכן ויגש אליו יהודה וד"ל

ד) פ' יתרו ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם וכו' וירא חותן משה וכו' ויאמר מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בוקר עד ערב ויאמר משה כי יבא אלי העם לדרוש אלקים כי יהי' להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו וכו' ויאמר חותן משה אליו וכו' נבול תבול וכו' ואתה תחזה מכל העם וכו' ושמת עליהם שרי אלפים שרי חמשים ושרי עשרות והי' כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל דבר הקטן ישפטו הם אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלקים ויכלת עמוד ופי' רש"י המלך בגבורה אם מצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד. ופליאה נשגבה על יתרו איך אחרי אמרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים יפול מן האמונה ח"ו אשר השי"ת יוכל לעזור לו לנהג את העם כלי שרי אלפים וכו' ועוד נשים בינה במאמר מרע"ה כי יבא אלי העם לדרוש אלקים מה מהחדשות הגיד לו הלא זאת ראה יתרו בעצמו כמאה"כ וישב משה לשפוט את העם וירא חותן משה גם נבין מאמה"כ כי יבא אלי העם לדרוש אלקים כי יהי' להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין דעהו וכו' למעלה נאמר בלשון יחיד כי יבוא ואח"ז נאמר בלשון רבים כי יהי' להם דבר ואח"ז נאמר בלשון יחיד בא אלי. ולבאר הכל על נכון ע"ד הפשטות כי הנה כאשר ישב משה לשפוט את העם רבו כמו דבו אנשים אשר עמדו אצל משה רבינו ע"ה ועלה על דעת יתרו כי המה האנשים אשר באו בבוקר ועמדו עד הערב ומשה יושב כמלך וכולם עומדים וירא יתרו וירע בעיניו שהי' בעיניו כמזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצבים ואין זה מדרך הישר או כלם ישבו או כלם יעמדו לזאת מרע"ה השכיל אמרי פיהו כי

יבא אלי העם לדרוש אלקים והאי כי משמש בלשון דלמא ר"ל אל תעלה בדעתך כי העם הזה אשר תראה המה יבוא לדרוש אלקים להגיד להם דרשות והלכות והעם אשר יבואו בבוקר יתאחרו עד הערב אך כי יהי' להם דבר היינו דין ודברים בא אלי ר"ל המשפט בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי להם עפ"י חוקי אלקים ואת תורותיו כאשר יורה הש"ע וכאשר ילכו הם מבית המשפט לביתם יבואו אנשים אחרים לדין ולמשפט ולכן המה ביכלתם לעמוד על רגליהם כי לא ייעפו בעמידת חצי שעה וכדומה לא כן אנכי אם ארצה לעמוד מוכרח אני לעמוד מבוקר עד ערב וזאת אין באפשרות האנושי ולכן אמר לו יתרו כי יבחר לו שרי אלפים וכו'.

ה) תהלים קי"א

מאמר דהע"ה כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. עפ"י ששמעתי רמז על מאמה"כ ויקחו לי תרומה וכו' זהב וכסף ונחושת. כי יש שלשה מיני צדקה זו למעלה מזו כי יש נדיב לב חומל דלים לעת הלחץ זו הדחק להיות להם לאחיעזר ולאחיסמך במשכן כסף וכדומה. בעת אשר הוא בריא אולם ביתו פתוחה לרוחה בלי שום תקות שכר או להנחיל כבוד מבני אדם זה הצדקה היא מן המובחר למצוא חן בעיני אלקים ואדם וזאת נקראת בשם זה"ב ''זה ''הנותן "בריא אולם יש אנשים אשר לבם כלב אבן לא יחוסו על דל ואביון אך יש לו חמדת הכבוד באם יפזר לצדקה על שמו הככוד ישאוהו אנשי עירו, זה נקראת בשם כס"ף כמאמרם ז"ל כסופי לי' מלתא כי לבושת ולחרפה לו באם לא יתן ידברו עליו אנשים דברי לעג ובוז, ויש עוד אנשים אשר להם מדת קמצנות לא ידעו לרחם על זולתם גם בוש לא יבושו מבני אדם והמה עכברי דשכבי אדינרי אך כאשר ממרום שלח מחלה בעצמותיהם ויגיעו עד שערי מות אז יפזרו לצדקה אשר תציל ממות זאת היא מדרגה התחתונה אשר מכונה בשם נחוש"ת "נדבת "חולה "שאמר "תנו ולכן אמר דהע"ה צדיק ה' צדקות אהב כאשר ישר יחזו פנימו בעודם בריאים ושלמים חידושי

בבא קמא

דף ב.

בגמ' מדקתני אבות כו'. יש מדקדק מאי קבעי לי לש"ס אם תולדותיהון כיוצא בהן או לא הלא מוכח דתולדותיהון כיוצא בהן דאי לאו כיוצא בהן א"כ מאי קאמר תנא דמתני' לא הרי השור כהרי המבעה פי' אי כתב רחמנא שור לא נפק מבעה מני' ואמטו להכי אצטרך למכתב גם הוא הלא אע"ג דכי אין זה אצטרך למכתב כל ד' אבו' דאי לא הו' כתב רחמנ' כל הד' אבות אע"ג שהיינו למדנו אותו שלא נכתב מהנכתב בין בבנין אב

בין בק"ו מ"מ בפירוש לא הי' נכתב וה"א שהוא תולדה ולא אב כדפרש"י אבות קרי להו להנך דכתיבי בקרא בהדי' אלא ע"כ מוכח דתולדותיהון כיוצא בהן:

ויש לתרץ דרש"י ז"ל דפירש אבות קרי להנך כו' היינו לפי האמת דמסיק הגמרא דיש מהן כיוצא בהן וא"כ קשה לאיזה קרי אב ולאיזו קרי תולדה לכך פיר' אבו' קרי כו' אבל הבעל הבעי' חדא מגו תרתי קמבעי' לי' והכי פירושו תולדותיהון כיוצא בהן ולהנך קרי להו אבות דכתיבן באוריית' או לאו כיוצא בהן ולכך קרוין תולדו' הואיל דקילי מאבו' נינהו ודו"ק: ע"ש בגמ' י"ל דקאמר ומאי איכ' בין אבו' לתולדו' נפקא מינה כו':

ממ"נ מאי קמבעי לי' אי דקמבעי לי' מהיכן זכו הל"ט מלאכו' ליקראו' אבות והאחרו' תולדו' ולא אפכא א"כ קשה מאי קמשני לי' דאלו עביד ב' אבו' כו' הלא עדיין קשה אימ' אפכא אלא ע"כ צריך לומר דשאל מאי נפקא מינה בדינ' דנקראי' קצת אב וקצת מהן תולד' וא"כ שפיר קמשני א"כ קשה על הא דקא פריך ולר' אלעזר דמחייב כו' ע"כ קא מבעי' כבראשונ' וא"כ מאי קמשני הך דהוי במשכן חשיב' כו' הלא עדיין קשה מאי נפק' מינ' בדינ':

ונ"ל דהכי קמשני לי' הך דהו' במשכן חשיב' אם עשה מלאכ' כיוצא בה קרי אב ויש לה תולד' והך דלא הו' במשכן חשיב' קרי לה תולד' ואין לה תולד' אפי' עשה מלאכה שכיוצא בה ודוק:

וא"כ קשה על הש"ס דקא בעי הכא תולדותיהן כיוצא בהן הלא מוכח דתולדותיהן לאו כיוצא בהן דאי כיוצא בהן מאי נפקא מינה בדינ' כדלעיל ודוק:

ונ"ל לתרץ דהש"ס ידע גם בזה דיש מהן לאו כיוצא בהן אלא קבעי' לי' אם יש מהן ג"כ כיוצא בהם או אם נאמר דכולם לאו כיוצא בהם ותירץ לו הש"ס דיש מהן דוק:

בתוספ' ד"ת גי' וא"ת אמאי לא כו' וע"ק דבגמ' מוכח דנחי' למניינ' מדפריך ותנא דידן מ"ט לא תני הני כו' וקשה לי דלמ' הגמ' גופי' הכי קא מקשה לתנא דבי ר"א מאי טעמא לא תנית הן ואי תימ' דלא צריכת והראי' דגם תנא דמתני' לא תני הן ע"ז קאמר דזה אינו ראי' דתנא דמתני' לא נחית למניינא והראי' דלא תני הני משא"כ לדידך דנחית למניינא מ"ט לא תנית הן ודוק כי יש ליישב:

בד"ת ולר"א כו' ועוד דנוטע ומבשל אין צריך להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב ואפ"ה לא חשיב לי' בפ' כלל גדול:

ונ"ל דהכי פירוש' ועוד אפי' את"ל שצריך להתרות התולדה משום האב הוצרך הש"ס לתרץ הך דהוה במשכן חשיבא דאלו לא קאמר זה אלא דנפקא מינה שצריך להתרו' אתולדה בשם האב לא הו' ידעינן דקרוים אבות אלא אותן מלאכות דמתני' דכלל גדול

חשבי להו וכל מלאכות חוץ מאלו קרוים תולדו' וא"כ הוינ' סברי דנוטע ומבשל אשר אינן בחשבון דמתני' דכלל גדול תולדות נינהו ואין צריך להתרותן בשם אב וא"כ הו' קשה לן על תירוצו מנוטע ומבשל לכך קאמר הך דהוה במשכן חשיבא כו' וא"כ נוטע ומבשל דהוו ג"כ במשכן חשיבא ג"כ אבות נינהו ולעולם אימא לך דצריך להתרות התולדה בשם האב דוק:

בד"ה ה"ג הך דהו' כו' מאי דאיכא בין ב' הגירסאו' האלו נ"ל דלגירסא א' הך דהוה במשכן חשיבא הוה אב והך דלא הוה במשכן חשיב' קרי תולדה והך דלא הו' במשכן כלל אע"ג דחשיב' אפי' תולד' לא הו' אבל לגיר' הב' תולד' מיה' הו':

דף ג.

בתו' ד"ת והא דמכלי' קרנ' וא"ת וליכתוב כו וי"ל דה"א דוקא דשילח שלוחי כדלקמן:

והנה על דבריה' האלו כל המפרשי' כולם כאחד מתמיה' א"כ מאי מקשה לקמן הש"ס ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי ובער הלא ידע כבר בזה דתיבת ושילח יש במשמעו דוקא דשילח שלוחי:

ונ"ל דפיר' דתוס' כך הוא דהא דאמרו דה"א קאי על הא דקאמר הש"ס סד"א ומפרשים התו' אות' ס"ד דאמר ה"א אידי ואידי אשן והא דמכלי' קרנ' פיר' אם אזלא ממילא אינו חייב אלא היכ' דמכלי' קרנ' והא דלא מכלי' קרנ' פי' אם שלחו שלוחי חייב אפי' לא מכלי' קרנ' דאי לאו הכי הא קשו קראי אהדדי דובער משמע דוקא דמכלי' קרנ' ושלח משמע אפי' דלא מכלי' קרנ' אנא ע"כ צריך לומר לצדדי' כתיב ומסברא דידן הוה אמרינן כן ולא ממשמעות דקרא אבל אי לא הוי כתיב אלא חד קרא אפי' קרא דושלח קא מרבי לן אפי' באזל ממילא וא"כ מתורץ קושיו' התו' דלכתו' רחמנא ושלח כו' דאי לא הוה כתיב אלא ושלח ה"א אפכא דלא מכלי' קרנא חייב אפי' באזלא ממילא ורחמנא לא רצה בזה אלא בדלא מכלי' קרנ' לא יהי' חייב אלא בשלח שלוחי דוקא לכך הוצרך לכתוב ושלח וגם ובער כדי שיקשו הקראי אהדדי וממילא נתרץ הא דאזלא ממילא אינו חייב אלא במכלי' קרנ' והא דשלח שלוחי חייב אפי' בלא מכלי' קרנא זהו לפי סבר' ס"ד דגמ' עד לקמן במסקנא דמתרץ הש"ס דאי הוה כתוב אפי' ושלח לחודה ה"א דשלח שלוחי דוקא דתיבת ושלח מורה על זה ודוק:

בד"ה לא עשר כתיב כו' ע"כ נראה לפרש דסתם בור עמוק הרבה כו' ואי הו' כתיב בור ה"א דוקא בור ולא שיח ומער' וכו' גם כאן כולם כאחד מקשי' על דבריהם למה להו למימר ולחדש לן צריכות חדשה הי' להם לומר דאי הוה כתב בור לחוד ה"א עמוק הרבה לכך כתיב והמת יהי' לו:

ונ"ל כי לא מחכמה שאלו זאת כי תוס' ז"ל נשמרים מזה דא"כ מאי זה שאמור בגמ' לא עשר כתיב הלא ודאי עשר כתיב דנמצא למוד מיתורא דקרא לכך קאמר דמיתורא דקרא קא מרבינן שיח ומערה ואנן מכח סברא קא מרבינן נמי בור עשר הואיל דחזינן דאע"ג דכתיב בור דוק' קא מרבינן מוהמת יהי' לו את שיח ומער' הואיל דיש בהם כדי להמית א"כ בור עשרה דג"כ יש בו כדי להמית דקים לן כו' אבל בהדי' ודאי לא קא מרבינן בור עשר אלא מכח סברא וא"כ שפיר קא פריך לא עשר כתיב ולכך קאמרו והכי פריך כו' ומסיק כו' להורו' דהמקשן הקשה בתחלה מה דמקשה לבסוף אלא התרצן לא ידע מאי דקא מקשי' לי' עד שפירש לו לבסוף ודוק:

דף ג:

בגמ' יש להקשות אס"ד דש"ס דאין הנאה להזיק יהיה חמור מהיכא שיש הנא' להזיק א"כ קשה על תנא דמתני' למה לא נקט להו כסדר לא הרי שור כהרי בור מאי אמרת דא"כ אתי' מבעה מני' דאין לו שום פרכ' דיהי' דבר מה בהני תרי היינו שור ובור מה שאין במבעה והתנא האריך להגדיל תור' ויאדיר כדכתבו תו' לעיל הלא לפי הס"ד דר"י יש לו פרכ' דמה להני שאין הנא' להזיקן משא"כ במבע' ויש לישב ודוק. דף ה' ע"א בגמ' וקרן מאי שייר כו' וקש' מנא לי' לתלמוד' דבתיב' שור לא נכלול בי' קרן עם רגל וא"ל דלכך קא מקשה מאחר שראה דשמואל נייד מזה לומר דבתיבת שור נכלל יותר מאב א' דלכך לא קאמר כרב דאמר דתנא שור לקרן ושן ורגל א"כ מאי מקשי הש"ס בסמוך ושמואל מ"נו לא אמר ברב הלא כבר ידע הטעם דלכך נייד מפירושו כפי מה שאמרנו:
ונ"ל דה"ק ושמואל מ"ט לא קאמר כרב דהיינו דמבעה זה אדם ושור תנא לשינו וקרן ורגל שיירי כשם שגם עתה קאמר דתנא שור לרגלו ומבעה לשינו וקרן ואדם שיירי ודוק:
ואכתי קשה לי למה נייד הש"ס ממה שאמר בראשונה תנא שור לקרנו ורגל נתרבה מכשהזיק חב המזיק מאי תאמר ליתניה בהדיא אותן אבות דתולדותיהן כיוצא בהן קתני אבל אותן אבות דתולדותיהן לאו כיוצא בהן לא קתני דהיינו רגל ודוק:
ברש"י ד"ה אלא פריך ואימא הכי לא ראי' שור כהרי מבעה כו' לא ראי קרן כו' כהרי שן שאין כוונתו להזיק אלא להנאתה מכוונת כו' ויש לדקדק מאי רצה רש"י ז"ל בזה דקאמר אלא להנאתה מכוונת:
ונראה לפרש דרש"י ז"ל בא לומר דהני תרי חומרו' הן מתנגדיות ובדאיתא חדא ליתא אחרית' ובדאית' אחריתא נעדר אחרית':
ובזה יתורץ שפיר מאי דקשה לן לכאורה על הקס"ד דרב יהודא וכי טעה ר"י בדבר פשוט כזה אבל לפי מאי דקאמינ' א"ש דודאי גם ר"י ה"ק והכי פירושו לא ראי' הקרן שאין

הנאה להזיקו אלא כוונתו להזיק וא"כ שן לא אתיא מניה ולא ראי' שן שאין כוונתו להזיק אלא שיש הנאה להזיקו וא"כ קרן לא אתיא מני' וק"ל וזה שמעתי:

בתו' ד"ת לאו אע"ג דכוונתו להזיק כו' וא"ת עבד ואמה גופא כו' פי' דלפי הקס"ד השתא דשן שיש הנאה להזיקו הוא קל מקרן ושמעינן מזה שחומרתו הוא קולתו וא"כ מק"ו זה נילף ג"כ דעבד ואמה חייב שאין הנאה להיזיקן ודוק. ועיין במהר"ם לובלין דלא ירד לעיקר הבנת התוס': בא"ד ורב אשי פי' דאפי' באין כוונתו להזיק איכא טעמא רבה עכ"ל: פי' דמנא לך דבכוונת' להזיק איכא סברא טפי לפטור ממה דאיכא באין כוונת' להזיק אי משום דפטרינן אין כוונה בעבור כוונה נמצא שכוונה גורם הפטור דלמא אפכא דפטרינן כוונה בעבור אין כוונה דבאין כוונה ראוי להפטר מכח סברא ובאם התחייבם בכוונה פעמים שיעשה העבד ההיזק שלא בכוונה ויקניטנו רבו ויאמר בכוונה עשיתי ע"כ פטרנו אותו נמי בכוונה דוק זהו מה שהעליתי ממצודתי:

תו' בד"ה כיון דכייף כו' בירושלמי יש כו' נראה דהוקשה לתוס' כיון דמצינו וראינו לכאורה דאדם ישן דרכו להזיק יותר מאדם אשר ער א"כ למה תנינא אדם מועד לעולם בין ער בין ישן אפכא מבעי' לי' דכל מה שהוא פשוט יותר דרך הש"ס להקדימו ע"כ אמרו בירושלמי כו' וא"כ אדם אשר ער פשוט יותר דער מועד לעולם משא"כ אדם ישן וק"ל:

בד"ה וליטעמך פי' אפי' תימא מבעה זה השן:

פי' לפירושם דמתחלה שהקשה המקשן אדם דרכו להזיק נוכל לומר שהקשה ג"כ על התרצן שתירץ אליבא דשמואל דבנזקי ממון קמיירי בנזקי גופו לא קמיירי דמאי ארי' מטעם זה הלא א"א למילף אדם ברישא משום האי קושי' גופי' וכי אדם דרכו להזיק לכך כתבו פי' אפי' תימא כו' להורות דלאו אההוא תרצן קא מקשה והוכחתם דא"א לומר דמקשה כנ"ל דהלא אפשר לומר דבאמת מה שתירץ בנזקי גופו לא קמיירי הו' ג"כ מטעם דמצינו במתניתין ושמירתן עליך ואדם שמירת גופו עליו הוא וא"כ שפיר קאמר בנזקי גופו לא קמיירי לכך קאמרו פירוש אפי' תימא מבעה זה השן דהיינו לשמואל להורות דלאו לשמואל קא מקשה אלא לרב ודוק:

דף ד:

בגמ' תני ר' חייא כו' ור' אושעי' מ"ט לא תני הני קשה לי מאי מקשה הלא כבר נאמר לעיל לרב דבמתניתין תני אדם דאזיק שור דהיינו נזקי ממון וא"כ דין הוא לתנא דבי אושעי' דלא קתני תשלומי כפל כו' דרובם אדם דאזיק שור הוא וכבר מתניי' במתניתין בדבור מבעה לרב: וא"ל דהכי קא מקשה דא"כ גם ר' חייא לא הוה צריך למיתניי' דא"כ מאי קא משני לי' דוק:

וא"ל דלשמואל קא מקשה דלית ליה מבעה זה אדם זה א"א דגם זולת קושי' זאת שמואל לא אתיא כר' חייא דבהנזקין דף נ"ג פליגי רב ושמואל דשמואל אמר מנסך זה מערב וטעמי' דמנסך ממש קים לי' בדרבה מניה והכא בדר' חייא ודאי מצמך הוא מנסך ממש ואי משום קים לי' בדרב' מני' צ"ל כר' ירמי' דהתם ואליבא דרב ע"ש וכדפירש"י שם וכאן וז"ל ומנסך יין לע"ז כו' ומנסך את היין ליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו דלא קחסרו ולא מידי דהא מזבין לי' בר מדמי יין נסך שבו עכ"ל:

(ובאמת צריכנא לפרש פירושו דלא תקשה לך דהלא שמואל סבר בהנזקין דמנסך הוא מערב אלא דהענין הוא דשם מקשה הש"ס לשמואל דאמר מנסך זה מערב א"כ היינו מדמע ותירץ שמואל דמקנסא לא ילפינן והיינו שם במתניתין דוקא יש לומר כן דלכך צריך התנא למחשב מדמע ומנסך דחדא מאידך לא ילפינן דקנסא מקנסא לא ילפינן משא"כ הכא תנא דבי ר' חייא חיובא לא אתי לאשמעינן דכבר נשנה שם במקומו בהנזקין אלא דבא למחשב כ"ד אבות נזיקין וא"כ ע"כ מנסך הוא מנסך ממש דאין לומר מערב דא"כ היינו מדמע ודוק) סוף כל סוף מוכח מזה דלא אתי כשמואל וא"כ הדרא קושי' לדוכתי':

בשלמא לתוס' לא קשה מידי דהלא כתבו ז"ל מנסך פליגי בה בהנזיקין חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

רימזו בזה דלעולם יש לומר דר"ח דהכא סבר כשמואל דהתם דמנסך זה מערב ואי קשה לך א"כ היינו מדמע ולמה חשב כ"ד אבות כבר יתורץ זה בד"ה וקתני היזק דלא מינכר והא דקתני שלשה גווני כו' בדף ה' ע"א ודוק גם יש לומר דקשה לתוס' במאי דקאמרי פליגי דאל"ה א"כ הוה קשה לשמואל דלא אמר מנסך ממש משום דקים לי' בדרב' הלא בכאן מוכח דלא אמרינן קים לי' כו' דוק:

בתו' ד"ת ועדים זוממים פי' ריב"א כו' דקשה להו מאי מקשה עדים זוממים דממונא הוא ליתני הלא לא דמי לדאחרים דאין משלמין ממון עד שעשאו ההיזק משא"כ בעדים זוממין דאינן כ"א ההיפוך מזה דאין משלמין אלא עד שלא עשה ההיזק לכך קאמרו דאפי' שילם כד וק"ל:

דף ה.

בגמ' אלא מניינא דרבי חייא למעוטי מאי:

יש לדקדק ודלמא למעוטי קרן לשמואל דבמועד מתחלה קמיירי בתם ולבסוף מועד לא קמיירי:

בתו' ד"ה הא תברי ר"ע לגזתי' אין לפרש כו' דקשה להו לישנא דתברי לגזיזי' דאם איתא דהדר ביה מכל וכל ה"ל למימר הא הדר בי' וק"ל: ד"ה האונס ומפתה כו' מוצא ש"ר לית בי' ממונא כו' דקשה להו על תירוצא דגמרא מאי דקאמר ממ"נ אי נזק כו' אי צער כו' דכל זה לא שייך וק"ל: ד"ה המטמא כו' ה"מ למימר כו' דקשה להו ל"ל להמקשן לעשות תרי בבי מקושיתו בחד בבא ה"ל למכללנהו אונס כו' עם המטמ' כו' לכך קאמרו המ"ל עוד תירץ א' וזה ודע המקשן רק הי' מסופק אי הזיק שאינו ניכר שמי' היזק אי לאו וסבר אקשה לי' קושי' זאת ובזה אדע אם היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ותירץ לו התרצן דדבר זה גופיה מסופק לי' ומ"מ לא קשה מידי דוק:

ד"ה תנא מניינא כו' האי למעוטי לאו משום כו' דקשה להו על הגמ' דקאמר בשלמא לתנא דידן תנא מניינא למעוטי דר' אושעי' ור"א תנא מניינא למעוטי דר"ח ולמה לא קאמר תנא דידן תנא מטינא למעוטי דר"א ור"ח וק"ל:

ד"ה מאי קאמר משום דלא מצי לפרושי האי לא הרי כשאר לא הרי שבתלמוד כו' פי' לפירושם דבכל מקום הפי' כך הוא דכל א' מב' דברים יש בהם חומר א' מה דאינו בדבר הב' אשר בא לילף מהב' אבל כאן א"א לומר כן משו' דא"כ הי' קשה על מתניתין אשר אינה מפרשת החומר מה דאיכא בשנים בכל א' ולכך קמתרץ לי' חדא מחדא לא אתי' וא"כ מתני' לא צריכא לפרש החומר' מה דאיכא בא' מה דליכא בשני דחד מחד קל למצוא חומרא כדאי' לעיל בדבריהם ד"ה לא זה וזה דף ב' ע"א ובזה יתורץ נמי מה דקשה לכאורה מאי מקשה בתר הכי על פסק' לא זה וזה מאי קאמר הלא כבר פירש לך ברישא ובודאי שגם הכא הפירוש כך אלא משום דאפשר שם לומר ולפרושי כשאר לא הרי דשם מפורש החומרא מה דאיכא בשנים דהיינו רוח חיים והיה א"כ סברא לומרי דאין הפי' דסיפא כמו דרישא לכך קמבעיא ליה ופי' לו ג"כ שם כדרישא וק"ל:

דף ה:

בדש"י ד"ה וכולהו כו' עד לבסוף דקאמר ואי נקט אש בהדי קרן לא אתיא שן ובור מנייהו דכי פרכינן כו' כגון כלים תאמר בשן דפטור על הכלים כו' ובור כו' שכן דרכו לילך ולהזיק כו' משא"כ בבור עכ"ל: וקשה לכאורה הלא כבר פיר' למעלה דגם בור אינו מועד אלא לדבר הראוי ע"ע וא"כ למה חילק בכאן ועשה ב' פירכות הכי ה"ל למימר שן ובור לא אתיא מני' דאינן מועדים אלא לדבר הראוי ויש ליישב ודוק:

דף ו.

בגמ' לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור שכן מעשיו גרמו לו כו' ויש לדקדק לפי זה א"כ אפי' לא אפקרינהו היאך קאמר שמואל כולם מבור למדנו מה לבור שכן מעשיו גרמו

לו מאי אית לך למימר שור יוכיח א"כ לרב נמי דאמר כולם משור למדנו ע"כ נמי יש למפרך מה לשור שכן ב"ח מאי אית לך למימר בור יוכיח כדאי' לעיל בתוס' דף ג' ע"ב ד"ה משורו למדנו וגם הכא מרמז תוס' בד"ה אי לרב כו' וא"כ מאי איכא בין רב לשמואל דלכל א' כולם משור ובור למדנו רק רב מתחיל משור ואינו צריך לבור רק להוכחה על פרכא דשור שכן ב"ח לומר בור יוכיח אבל עיקר למוד' משור וכל החומר' והקולות דבשור הלא המה ג"כ בהני ולשמואל הוי אפכא וא"כ קשה על תוס' לעיל דף ג' ע"ב ד"ה משורו למדנו כו' דז"ל שם אבל קשה כיון דמבור נמי יליף לפטרו בהו כלים כבור כו' ודוק כי מהכא מוכח דלרב אין נותני' כ"א קולו' וחומרו' דשור ולא דבור ובשמואל אפכא דאל"כ במאי פליגי:

ועיין באשר"י דמאריך בדבר זה וגם עליו יש לדקדק קצת דמוכיח מתוס' ד"ה תאמר בהני דברשות וז"ל שהקשה היאך כו' אבל הא לא הוי קשה להו כו' אלא ודאי כדפירשתי כו' ע"ע דעדיפא מני' ה"ל לדייק מתלמודא גופי' כנ"ל ודוק:

בד"ת לאתוי בור כו' והמגלגל ברגלי הבהמה כו' יתחייבו שניהם בעל הבהמה ובעל התקלה ע"כ היינו בעל הבהמה חייב מטעם קרן אם היתה בועטת והתיזה והזיקה ובזה יתורץ קושי' מהרש"א ע"ע ודוק:

ד"ה היינו בור כו' ועוד דאי בהיזק דלאחר נפילה איירי אמאי פטור מלשלם הא כיון שנפלו מיד הי' לו לסלקן עכ"ל וכדי שלא יקשה לך הלא בדבור שלפני זה כתבו דבמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור:

אף אנו נאמר דהתוס' כתבו כל זה על הש"ס דקאמר אי דלא אפקרינהו לשמאל כו' היינו בור ולא על היינו בור הקודם וק"ל:

דף ו:

ברש"י שור רעהו אמר רחמנא כו' לישנא אחרינא נהכי נקט כו' נ"ל דרש"י ז"ל לא רצה לסתור מש"כ קודם לזה וה"ה לכל שאר נזק שאם מזיק את ההקדש פטור דא"כ הי' קשה למה לא מצינו שאכלה הבהמה בשר או פירות דהקדש אלא רש"י ז"ל בא לומר ולתרץ מה דהתורה רמזה פטור דהקדש בקרן ולא בשן ורגל בפסוק ובער לכך קאמר דבפסוק ובער דמיירי בשדה לא שייך בהקדש ולכך לא רמזה התורה בפסוק דשן ורגל אבל באמת שן ורגל ילפינן מקרן כדאיתא בתוס' ודוק:

בתו' ד"ה שור רעהו כו' תימא כו' וי"ל כו' עד לבסוף ומיהו למ"ד דאיכא כופר ברגל לא אתי מכל הני כו' ולר' טרפון דאית לי' כופר ברגל ניחא עכ"ל יש לדקדק קצת א"כ מנא

לי' לש"ס להקשות מאי ק"ו להקדש אילימא כו' דלמא דאיירי ברגל ור"ע לא סבירא לי' דר"ט ק"ל:

דף ז.

תו' ד"ה ישיב לרבות כו' בפ"ק דקדושין כו' ויש שם צריכות נ"ל לפרש בדרך צחות דרמזו בצח לשונם לתרץ קושיא מה על הש"ס דמקשה מיטב אין והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפי' סובין דלאיזה טעם קאמר שוה כסף הלא כל קושיתו אינו אלא מדאמרינן אפי' סובין לכך קאמרו ויש שם צריכות' דהיינו בקדושין שם צריך לומר לרבות שוה כסף כדאי' שם בתוס' דף ב' ע"א לאפוקי הכא דלא נאמר אלא אגב וק"ל:

שם בד"ה אי דאייקור ארעתי' כו' אע"ג שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו כו' אבל אם לא פשע אפי' שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול כו' נ"ל דקשה להו לתוס' לפירש"י דמאי זה דקאמר בברייתא מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה ומפרש הש"ס דעד פלגא אורחי' למיזל טפי לא מאי נפקא מיני' בזה:

ועוד אם הוזל טפי מפלגא מאי דיני' ע"כ צ"ל דדיני' נמי הכי א"כ למה קאמר עד פלגא: לכך קאמרו לפי שגרם לעצמו ופשע דלא ה"ל למיעל וא"כ א"ש דלכך קאמרו עד פלגא דעד פלגא אורחי' למיזל ולא פשע בזה ולכך יכול ליטול אפי טובא דהרי לא פשע אבל טפי מפלגא לאו אורח' למיזל וא"כ ודאי פשע ולכך אין נותנין אפי' פורתא ועתה דוק כי כן נ"ל ברור:

בתו' ד"ה אליבא דר' ישמעאל כו' כיון דיליף מגזירה שוה כו' אבל לר"ע אפשר דהא דקאמר היאך דקמשלם לא אתא אלא למעוטי דניזק:

ונ"ל ברור דכך פירושם דקשה להו הלא לר' ישמעאל אפשר למבעי נמי היכא דמהני קרא היינו בדאית לי' למזיק עידי' וזיבורית ועידי' לנתק וזיבורית דמזיק לא שוי' כעידי' דניזק דמשלם לי' ממיטב דידי' ויש למבעי אם נותן לו דוקא ממיטב דעלמא לכך קאמרו דזה אינו דלר' ישמעאל ודאי דנותן לו ממיטב דמזיק ולא ממיטב דעלמא דהא בפי' אמר דנותן לו ממיטב דידי' ומהיכא תית' לומר דנותן לו ממיטב דעלמא בשלמא לר"ע אפשר לומר לעולם דנותן לו ממיטב דעלמא והא דקאמר היאך דקא משלם היינו למעוטי דניזק אבל לר"י דאית לי' ג"ש וא"א לומר דבא למעוטי מיטב דניזק דזה אינו וע"כ לא אתי למעוטי אלא דעלמא ודוק:

והנה לפי דברינו זו הקושי' בעצמה מאי דמקשה מהרש"א על התוס' היא הקושי' שהקשו הם בעצמם ותירצו בעצמם וק"ל:

דף ח.

תו' ד"ה ה"ג אידי ואידי כו' ולא בעי למימר כו' ר"ל דלכך גרסו התוס' בשלא היתה לו עידי' ומכרה ולא גרסו שלא היתה לו עידי' דהי' משמע שלא הי' לו כלל וזה אינו דחדא מיירי דהיתה לו ועדיין יש לו:

ועיין במהרמ"ל כי אין נראה לי הגהתו:

בא"ד ואין צריך לאוקמי בשמכר שום שדה כו' בזה רוצים לתרץ דא"כ דחדא מיירי שלא הי' לו כלל וחדא מיירי דעדיין יש לו א"כ אינן שוין וא"כ מאי האי דקאמר אידי ואידי שלא כו' לכך קאמרו ואין צריך כו' כלו' בזה הן שוין דכל חדא מיירי דלא מכר שום שדה וק"ל:

דף ט.

תו' ד"ה רב הונא כו' וצ"ל שלא הספיק לסיים דבריו עד דהקשה לו עכ"ל:

דקשה להו לפירוש הקונט' דבא לתרץ קראי דלעיל הלא לא תירץ כלום על קושיתו שהקשה לעיל דהיינו אפי' סובין והיאך קאמר ממיטב לכך קאמרו שלא הספיק וק"ל:

ד"ה ורב אמר בטלה מחלוקת כו' משמע כו' ותימא מ"ש מדרב אסי דאית לי' שיכול לסלקו בזוזי באותו רביע שנוטל מכח ירושה ע"כ והנה נכתב בצדו לפי ל' א' שבקונטר' הוא מקשה רש"ל ע"כ וכן משמע לכאורה דללשון ב' שבקונט' דנותן לו רביעי בקרקע לבד מרביע' במעות משום דמספקא לי' אי הוי כיורשי' וחייב להחזיר לו מחצית חלקו בקרקע לכך נותן לו ג"כ קרקע באותו רביע' או כלקוחות באחריות ומסלקו לי' במעות וא"כ אין מקום לתמיהתם דהלא גם לרב אסי אותו חלק דנוטל מכח ירושה הוא נוטל בקרקע: אבל כד תעיין שפיר תראה בעין שכלך דאין הפי' הכי דהלא עוד נדקדק לפי' שני דרש"י מאי האי דקאמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע על איזה חלק רביע' קאי אי קאי על חלק רביע' דנוטל מכח לקוחות א"א לומר עלי' כספים הרי הן כקרקע דהרי אינו יכול ליתן לו כ"א מעות דווקא כדאי' בתוס' ד"ה רב הונא כו' וז"ל ולוקח שנמצא מקחו מקח טעות כמו כן דינו כו' אלא ע"כ צ"ל דקאי על אותו חלק רביע' דנוטל מכח ירושה וממילא מוכח דלרב אסי אפי' באותו חלק שנוטל מכח ירושה מצי לסלקו לי' בזוזי וא"כ שפיר קאמרו ודייקי בלשונם באותו רביעי שנוטל מכח ירושה ואי הוי קאי על לשון א' מאי באותו רביע' הלא אין לו אלא אותו רביע ודוק. ועוד היאך אפשר דקאי על לשון ראשון והלא תוס' בעצמם בחרו לשון ב' דקונט' בד"ה רב אסי מספקא לי' כו' וק"ל:

דף ט.

בתו' ד"ה עד שליש במצוה פי' כו' דקשה להו מאי עד שליש במצוה ק"ל:

בד"ה משל הקב"ה אוכל פירות כו' דקשה להו על פי' הקונט' שמפרש דמאי דמוסיף יפרע לו הקב"ה בחייו הלא ההוספה יהי' א"כ יותר מהעיקר והי' א"כ טוב לאדם שיהי' שכרו ג"כ בעה"ב ולא בעה"ז לכך קאמרו והקרן קיימת לעוה"ב וק"ל:
בד"ה ודרכו לילך ולהזיק כו' הא דלא חשיב כו' דהוה בכלל ודרכו לילך ולהזיק:
פי' דזהו האומרא עצמו של ב"ח משום דדרכו לילך כו' וק"ל:
ומאי דכתבו עוד וכוונתו להזיק לא שייך למתני גבי בור שאין ב"ח דבשלמא בב"ח איכא למימר חומרא דכוונתו להזיק דהיינו למשל חומר בקרן מבשן דקרן כוונתו כו' ושן אין כוונתו כו' לאפוקי בור לא שייך בי' למימר כן וק"ל:
בד"ה מה שאין כן בבור כו' עד וי"ל דאש ובור פטורים דדרשינן עליו כו' וא"ת שור ולא אדם כו' למ"ל כו' נ"ל דהני תרי קושיו' צריכי' להדדי דאי לאו קושי' הא' גם קושי' ב' לא הוה קשה דה"א דעליו אינו ממעט אלא ב"ח דכוותי' וק"ל:

דף י.

תו' ד"ה שייר טמון כו' ולא דק דכל מילי כו' פי' לפירושם אלא ר"ל דהבעל חי דנפל לבור הו' טמון ק"ל:
ד"ה כגון רב פפא בר אבא מפרש רשב"ם דנקט כו' משום דקשה להו מאי האי דקאמר ר"פ ואתקיף מהא דתני' ואמר ר"פ כגון פפא בר אבא הלא בלאו הכי קשה מהא דתני ה' שישבו כו':
לכך קאמרו מפרש רשב"ם לפי שלסתם ב"א הוא שאול כו' אבל פפא בר אבא שהוא משונה כו' ולפיכך צ"ל כגון פפא בר אבא אכולהו קאי כו' ומיהו לפי המסקנא דמשני כו' אין צריכין לפרש דחייב אלא אחרון בלבד כו': וא"כ א"ש דנקט ר"פ כגון פפא ב"א להורות דלא איירי כדאוקימנא במסקנא דהיינו בדסמוך עלי' דא"כ לא הוי קשה מידי דאין זה מקצת נזק אלא כל נזקו כדפרש"י אלא מיירי בכגון פפא בר אבא דהיינו כולם הוי כמו פב"א ואפ"ה לא מחייב אלא אחרון משום מקצת נזקו ושפיר קא מקשה ותו ליכא דוק:
בא"ד והר"ר עזריאל מחייב לשלם פי' דסבירא לי' דסתם ספסל אינו שאול וק"ל:
אבל א"כ קשה מאי דאמרינן מעיקרא למאי נקט ר"פ כגון פפא כו' לכך קאמרו ור"ת מפרש דנקט פב"א כו' ולפי זה צריך לומר דר"פ עצמו בא לתרץ מה שהקשה ותו ליכא עכ"ל פי' והש"ס מפרש אח"כ תירוצא דר"פ וק"ל ובזה מתורץ נמי למאי נקט ר"פ כגון פפא כו' ודוק:

דף י:

בתוס' ד"ה נא ישלם אע"ג כו' מ"מ כו' יש ללמוד דהיכא דישלם לא ישלם כלום בשביל הטריפה עצמה עכ"ל ובזה מתורץ היטב מה דהי' קשה לכאורה דמאי האי דקאמר התלמוד עד הטריפה לא ישלם אדרבא עד הטריפה ישלם והטריפה עצמה לא ישלם אבל לפי מאי דפירשו ז"ל א"ש דהאי קרא בש"ש כתיב והוא פטור מאונסים וא"כ שפיר נאמר בי' עד הטריפה לא ישלם הוא אבל היכא דמחייבינן לשלם לא ישלם אלא עד הטריפה ולא הטריפה עצמה דוק:

דף יא.

בתו' ד"ה יביא עדים שנטרפה כו' ואיסי דורש כו' משום דקשה להו מאי בא להורות שיביא עדים פשיטא אם יש לו עדים שהוא פטור הלא בלא עדים נמי ובשבועה הוא פטור לכך קאמרו ואיסי דורש כו' דמשמעות דורשים איכא בנייהו ומיירי בשיש רואה והאי תנא יליף לי' מקרא זה וק"ל:

שם בד"ה יביא ארורה לב"ד פי' שמתה בלא ברכה נ"ל דקשה להו על פרש"י דפי' דתיבת עד נדרש בלשון עדאה כאלו כתיב עוד פעם הטריפה וא"כ תרי זימני הטריפה ל"ל בפסוק ובחד הוי סגי לכך פירשו יביא ארורה לב"ד ולא מתיבת עד קדריש אלא הש"ס מכנה הנבילה בשם ארורה ואית דגרסי עדורה כמו לא נעדר ואף לגי' הקונטר' דגרי' עדודה מלשון יאכל עד גם פירושו הכי אבל סוף דבר לא מתיב' עד דכתיב בקרא קא דרשו הכי רק דהש"ס מכנה הנבילה בשם זה ודוק:

בד"ת בשאלתות דרב אחאי גריס כו' דקשה להו לפירש"י דמפרש דהמנהג דייניו כך הוא וא"כ מאי האי דקאמר ואני אומר אף לשואל ע"כ צ"ל דגם בשואל דינו הכי והא לא דמיא אמירה דסיפא לדרישא דברישא איירי במנהג ובשלמא אי הוי אפשר לפרש ואני אומר אף לשואל נמי המנהג הכי הוא הוי שפיר דומה רישא להסיפא וזה א"א וק"ל:

שם בתו' ד"ה דקא מטהרי לה מראשון כו' וא"ת ואמאי לא כו' וי"ל כו' דהוי תרי קולי דסתרן אהדדי כו' וכה"ג תנן בהמפלת כו':

וקשה לי קושי' עצומה דא"כ מאי קאמר הש"ס מאי קמ"ל דאין מקצת השליא בלא ולד תנינא כו' דלמא לעולם יש מקצת שליא בלא ולד מאי קאמרת א"כ הוי ס"ס כרש"י וכתוס' אפ"ה א"א למשרי משום ס"ס דהוי תרי קולא דסתרי אהדדי דאם נתיר מכח ס"ס דדלמא לא נפקא כלל ואת"ל נפקא דלמא לא נפקא רובא א"כ ביום ט"ו נתירנה נמי מטעם ס"ס דשמא נפקא רובו ואת"ל לא נפקא רובו דלמא זכר הוי ודוק:

ועיין בח"ש פרק המפלת מה שתמה על תוס' שם ושבכאן כי יפה כיון ומהרש"א השיג עליו ולא במשפט כי לא הבין כוונתו ודוק:
ע"ק לי הלא א"א אומרים ס"ס במקום דא"א להתהפך לדעת קצת:
ע"ש בד"ה שליא שיצתה מקצתה כו' תימא כו' ובסוף ב"ר משמע כו' ובשאין קשורה ע"כ לא הוי אלא ס"ס כו' וקשה לי דלמא לעולם דר"א אוסר אפי' בס"ס ומ"מ דייק הש"ס שפיר דאין מקצת שליא בלא ולד דאל"ה הוה לי' ג' ספיקות וס"ס סבירא לי' דאסור ולא ג' ספיקות דוק:
ע"ש בד"ה סי' ולד באשה כו' וא"ת ואמאי תולה בהמה באשה כו' וי"ל כו' נ"ל דשם בחולק במקומו לא הוה קשה להו אמאי תולה בהמה באשה דהוי אפשר לו' דבא להראות לנו טעם הדבר דלא נטעה לו' דלעולם יש ויש מקצת שליא כו' והא דאסורה באכילה דגזרינן מקצת אטו כולה לכך קאמר סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה לומר דכמו דבאשה א"ת לו' דהטעם הוא משום גזירה מקצת כו' כמו שפירש"י ותוס' לפי פירושם כן בבהמה נמי אין הטעם משום גזירה אבל הכא דקאמר הש"ס דאעפ"י שיש לטעות דיש מקצת כו' וגזירה מקצת כו' א"כ שפיר קאמרי תוס' ואמאי תולה בהמה כו' וק"ל:

דף יא:

תו' ד"ה בהמה גסה אין עיקר הדבר כאן עכ"ל:
נראה דקשה להו ר' אלעזר דאמר בהמה גסה במשיכה דאמר כמאן דלחכמים אף בהמה דקה במשיכה והוא אמר בהמה גסה דוקא ולר"ש זו וזו בהגבהה אבל באמת קושי' זאת לא קשה אלא לרש"י דפי' שם בקדושין דקניית משיכה גריעה מקניית מסירה:
אבל לפי פירש התוס' שם דפירשו דקניית משיכה עדיפה מדמסירה א"כ לא קשה ולא מידי דשפיר אתיא א"כ ר"א כרבנן וקאמר בהמה גסה במשיכה וכש"כ בהמה דקה ודוק:
בד"ה כגון שעשאו אפותיקו והשתא גבי מיתמי כמו מלוקח כו' עד וה"פ אמר ר' אלעזר דאפי' כו' לא מיני' כו' ומשני כו' א"נ כו' נראה דקשה להו מאי האי דקאמר עולא לרב נחמן מתחלה לא מיני' ואח"כ כשהקשה ל' רב נחמן מיני' אפי' מגלימא דעל כתפי' קאמר לי' עולא הב"ע שעשאו אפותיקו ואזי גובה לפי' הקונטר' מלקוחות הלא דברים אלה אינם נראירי אלא כי חוכא דקמחיי' בי' ואף כי שבאמת מסקנתו לא הוי הכי דלבתר דנפק א"ל הכי אר"א אפי' מיתמי לכך פירשו דבשעשאו אפותיקו גבי אפי' מיתמי וא"כ מתחלה דקאמר לי' לא מיני' פירושו דמיני גבי בלא אפותיקו אבל מיתמי אינו גובה כ"א באפותיקו ור"א איירי נמי ביתמי ובאפותיקו ורב נחמן לא הבין את דבריו וסבר האי דקאמר לא מיני' פירושו דר"א לא מיירי אלא מיני' וע"ז הקשה פשיטא מיני' כו'

ובא עולת אח"כ לפרש את דבריו דר"א איירי ביתמי ובאפותקי וק"ל גם הא"נ של תוס' מתפרש שפי' על דרך זה דוק:

דף יב.

תו' ד"ה פרוזבול חל על הקרקע כו' נראה דקשה להו ל"ל לאבימי להראות ב' פעמים דעבדים אינן כקרקע ובחד הוי די דפרוזבול אינו חל על העבדים וגם על ר' נחמן דהביא הא דאבימי קשה כנ"ל לכך כתבו דאין כותבין אלא על דבר שא"א לכלותן ואי הוי קאמר הרישא לא הוי ידעינן הסיפא וק"ל:

ד"ה והלכתא בכפות וצ"ל כו' נראה דקשה להו לישנא דוהלכתא בכפות הכי ה"ל למימר אלא בכפות לכך קאמרו בסיום דבריהם והלכתא בכפות ובההוא קאמר רבא דניעור אינו גט כלומר והלכתא דרבא דאמר ניעור אינו גט אמור אף בכפות וק"ל:

דף יב:

בתו' ד"ה ומחיים מי אמר תימא כו' כש"כ לאחר שחיטה ע"כ ואפשר לפרש דקס"ד דהמקשן דאדרב' דיותר איתא לסברא דהוי ממון בעלים לאחר שחיטה מבחיים משום דלאחר שחיטה הוברר חלקם מחלק גבוה ושייך יותר דהוה ממונם משא"כ בחיים ודוק:

עוד יש לדקדק אמה שכתבו תוס' ז"ל וי"ל דה"פ ומחיים מי אמר במתנות כהונה בחלק כו' מדלא קאמר מתנות כהונה שאני כו' הלא אפשר לומר דאי הוי אמר מתנות כהונה שאני ה"א אפי' בשלא חזו להקרבה וק"ל ויש ליישב: בד"ה ואם איתא כו' פי' ואם איתא דמחיי' כו' פי' דבאים לתרץ מאי קושי' דלא משני הא רבנן כו' הלא אפשר דניחא לי' לתרץ אפי' אליבא דר"י הגלילי לכך קאמרו דממ"נ לא הוי וק"ל:

עוד קשה להו מנא לי' לרבא להקשות מתחלה לר' דלמא הא רבנן והא ר"י: לכך כתבו ולפי סברא זו לא יהי' אמת כו' דפליגי אביי ורבא כו' וק"ל: עוד קשה להו דא"כ דהכי פירושי' דקושי' ומחיים מי אמר אפי' במתנות כהונה א"כ מאי קא משני לי' מתנות כהונה קאמרת כו' הלא זו היא דדחיקא לי' וא"כ שפיר קא מקשה ועדיין קשה למה אמר בראשונה מחיים ולא קאמר מתנות כהונה שאני כדלעיל לכך קאמרו וגרסי אלא מתנות כהונה שאני והרי הוא חוזר מתירוצו הראשון ודוק:

אבל אכתי קשה לי על המקשן דאמר ואם איתא דכי אמר ר"י מחיים לישני הא ר"י הא רבנן משמע דאי הוי משני הכי הוי ניחא לר"נ הלא הי' קשה עדיין א"כ למה קאמר ר' יוחנן לעיל בקדשים קלים ואליבא דר"י ומוקי למתניתן כר"י הלא לרבנן נמי אתיא דהיינו בבכור בזמן הזה ולאו בזמן ב"ה ובחוצה לארץ ודוק:

עוד קשה לי על הש"ס דאמר אלא שאני מתנות כו' הלא לא דמי' בכור לשלמים דבבכור מיירי דוקא מחיים ושלמים לאחר שחיטה וע"כ דומי' דשלמים קתני כדפירשו תוס' לעיל בד"ה ואיתיבי רבא לר"נ וק"ל:

דף יד:

גמ' רמי לי' ר"י לר"ה כו' והתניא ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין כו':

יש לדקדק ולו' א' מב' פירושים על הא דקאמר מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא כו' או דנימא דאין נזקקין אא"כ יש למזיק קרקע אבל בתשלומי' לא קמיירי א"כ קשה מאי מקשה והתניא ישיב כו' דלמא אם אית לי' קרקע אזי נזקקין לגבות ממנו נזקין ואזי יש לו רשות ליתן אפי' סובין אבל אם לית לי' קרקע לא גבינן מיני' כלל:

וכ"ת דה"פ דאין נזקקין כו' דהיינו דע"כ צריך לפרוע קרקע דוקא וא"כ שפיר קא מקשה א"כ מאי קא משני אלא ביתמי פי' דאין נזקקין לפרוע אלא בדאית להו מקרקע דוקא ולא מיירי בתשלומין ולא הוי פי' דנזקקין כדס"ד דהמקשן וא"כ בקיצור ה"ל לתרץ:

ואפשר לו' דלעולם דס"ד דידי' הוי כדמסקנא דלא מיירי בתשלומין ואפ"ה שפיר קא מקשה דא"כ דלא משועבד לי' לניזק כ"א קרקע וא"כ שיעבודו אינו כ"א על קרקע והיאך ישלם לו א"כ דבר שאין שיעבודו עליו דהיינו שוה כסף ודוק:

גם י"ל דלר"ה דלעיל דמפרש בדלית לי' קפריך ודוק:

אבל עדיין יש לדקדק על התרצן דתירץ אלא ביתמי דלמא המקשן הכי קא קשיא לי היאך אמר דשוה כסף בא להורות דאין נזקקין אלא כו' הלא משמע דשוה כסף משמע אפי' סובין והיאך קאמרת דשוה כסף נאמר דוקא על קרקע ודוק:

דף טו.

גמ' חדא בתם וחדא במועד פי' הא דקתני תשלומי נזקו מיירי בתם ובכן לא צריכנא לדברי התוס' בד"ה לא נצרכא כו' וק"ל: ומוכח כדברי דאל"כ אלא דלא מסיימי מתניתין הי' מנייהו מיירי במועד או בתם לא הי' הש"ס לאשכוחי תרי צריכותא ודוק:

דף יז.

תו' ד"ה והאמר מר כו' ולא מסיק אדעתי' השתא לחלק בין

למד ללימד כו' משום דקשה להו היאך לא ראה ולא ידע שאמר לימד לא אמרינן ומאי האי דמקשי לי' מדאמר מר כו' והלא שם אינו מוכח אלא למד לכך כתבו ולא מסיק אדעתי' השתא כו' פי' לחלק שיהי' עדיף לימד מלמד אבל הא ודאי ידע דאף שקיים מ"מ לא מוכח דלימד רק שהבין דבענין מעליותא שוין הן למד כלימד וא"כ כשאמרינן שקיים

ממילא למד והוא שוה ללימד לפי הקס"ד ועל זה קא משני הא לאגמורי כו' כלומר שאינן שוין כמו שס"ד וא"כ אף שאמרינן קיים וממילא למד מ"מ לימד לא אמרינן וק"ל:

דף כא:

גמ' טעמא דקפצו הא נפלו פטור כו' יש להקשות (לפי פרש"י שמפרש לקמן בברייתא הכלב והגדי שדילגו מלמטה למעלה פטורים מנזק שלם וחייבים בחצי נזק דמשונים הם) א"כ דלמא לעולם אימא לך נפלו נמי חייבי' מטעם דהוה תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב והא דלא קתני נפלו דעכ"פ הוה טפי רבותא מקפצו דהוה תחילתו וסופו בפשיעה אי משום הא לא ארי' דלמא מתני' מיירי בכותל צר כדאמר רב זביד וא"כ בנפלו פשיטא דחייב דהוה כולו בפשיעה והוה לי' לאסוקי אדעתא דקפצי אמעקה כו' כפרש"י אבל בשקפצו ולא נפלו הוה אמינא דפטור משום דסופו באונס קמ"ל דאפ"ה חייב:

וגם אמינא עוד דאי לאו הא דהקשה סוף סוף לא נפל ארחי כו' הי' אפשר לו' דרב זביד קאי אמתני' ובא לתרץ דמתני' אתי' אפי' אליבא דמ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב והא דלא קתני נפלו משום דנפלו פשיטא דחייב כקושיתי וק"ל:

אבל עתה קשה מאי זה שהקשה סוף סוף כו' תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הלא לפי דברינו אתי' אליבא דמ"ד דס"ל תחלתו בפשיעה כו' חייב גם לכאורה יש להקשות על רש"י ד"ה בכותל צר כו' דפירש דה"ל לאסוקי אדעתי' דקפצו אמעק' כדרכן הלא מלמטה למעלה אין דרכן בכך:

ותי' בעל הגלאנטי אזה דלאו דוקא בקפיצה אלא ע"י סריכה דדרכן בכך א"כ קשה כל מלמטה למעלה לחייב משום תחלתו בפשיעה כו' למ"ד דס"ל תחלתו בפשיעה כו' חייב משום דבכל מקום נוכל לו' ה"ל לאסוקי אדעתי' דקפצי ע"י סריכה ואף שלבסוף קפצו ממש מ"מ הוה תחלתו בפשיעה וסופו באונס ולחייב:

והנה באמת על רש"י אפשר לומר וליישב כל דס"ל דממטה למעלה חייבים בחצי נזק מטעם דהוה משונה וא"כ לא הוה תחל' בפשיעה כו' דלא אמרינן משום דהוה תחל' בפשיעה לגבי רגל ליחייב נזק שלם לגבי קרן כדכתבו תו' בד"ה דאפיך מיפך כו' אבל לתו' דס"ל דממטה למעלה פטורים לגמרי קשה ודוק:

דף כב.

בתוס' בד"ה ממונ' אית בי' ממשא כו' מ"מ ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק אית בי' ממשות כו' פי' וא"כ אש לא דמי' לשום ממונו דלבור לא דמי' דבור אין דרכה לילך כו' ואש דרכו כו' ולשאר ממון לא דמי' דכל שאר ממון אית בי' ממשא כו' וק"ל:

דף כב:
בתו' ד"ה והי' גדי כפות לו כו' וההיא דסוף פרקין עבדו כגופו שורו כממונו אייריי בעבד ושור כפות והבעלי' עומדים אצלם כו' תימא לי א"כ מאי מקשה הש"ס מהי' גדי כפות לו כו' דלמא הכי נמי אייריי בשרבו עומד אצלו ובריש בשהי' גדי כפות לו חייב מטעם דשורו כממונו דאין האדון חושש להסירו לפי שישלם לו דמי גדי שלו ואי משום העבד הרי הוא סמוך לו ויכול לברוח אבל בסיפא דעבד כפות לו מש"ה פטור שחושב בלבו שהאדון יתירנו ולא יסמוך על התשלומין ודוק:

דף כג.
בתו' ד"ה תפשוט דפי פרה כו' ונ"ל דמכל הנהו דמתני' לא מצי למפשט כו' ק"ק מאי קשי' להו מתחלתו דלמא פירושו כך הוא דאיבעיא להו פי פרה כחצר הניזק כו' וא"כ הא דאמרה התורה ובער בשדה י"ל דהאכילה צריכה להיות גם בחצר הניזק א"ד כחצר המזיק דמי וא"כ הא דכתיב ובער בשדה אחר לא קאי כ"א על מקום לקיחתה אבל על מקום אכילה לא הקפידה התורה דהרי לא אפשר בכך וא"כ מה להו לתו' לבקש מקום לשאלתו עד שאמרו דמיירי כגון אם הושיט פירות לפי פרה כו' מדאמר לא צריכא דאכלה בגדיש דבעל חררה כו' ודוק ויש ליישב מלשון דואי אמרת כו':

דף כד.
בתוס' ד"ה ודלמא למעוטי זב מימים ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיו דא"כ לשתוק מוזא' א"נ המקשה סמך אהיקיש' וכדפרי' בסמוך ראיתי בדבור קטן הזה שהאריכו למעניתם כל מפרשי דבריהם ז"ל ולא עלתה ארוכה לפי קט שכלי לרוות את צמאוני ע"כ אכתוב גם אני מה שהעליתי במצודתי אולי מן השמים סייעוני לכוין את דבריהם כחומר וקודם כל דבר נפרש סוגיא דשמעתתא אשר התו' אתיי' עלי' ונתחיל ונאמר תחילת דבריהם כך הוא א"ל זבה תוכיח שריחקה ראיותי' כו' וממילא מוכח דריחק מסתבר טפי מבקירב ותי' לו ר"מ ה"ה אומר וזאת דגזירת הכתוב הוא כך והקשה לו עוד ממאי דהאי וזאת למעוטי זבה מראיות אימא למעוטי זב מימים פי' דה"ק אי ס"ד דיש יותר סברא בקירו' מבריחק מנ"ל דהתור' אתי' למעוטי זיבה מראיות כו' אלא ע"כ דיש יותר סברא בריחק מבקירב כדאמר ר"י במועד ומש"ה אוקמנא מיעוט דוזאת על ראיות שבזבה משום דהוה מסתבר טפי למעוטי קירב מריחוק כן הוא הפי' דשקלי וטרי' דש"ס לכאורה בתחילת העיון אבל בעלי תוס' ניידי מפי' זה משום דקשה להו דא"כ דהמקשה כך אמר אי ס"ד דיש יותר סברא בקירוב מבריחק מנ"ל למע' קירוב דלמא לא נמענו כ"א ריחק והלא לפי סברא זו דקירוב מסתבר טפי מבריחק ע"כ וזאת למעוטי זבה מראיות

אתי' דלמעוטי זב מימים לא אצטריך דהלא המקשה כך אמר אי ס"ד כדקאמר' דקירוב מסתבר טפי מריחוק וא"כ לא הקשה כלום:
לכך קאמרו ולא בעי למימר כו' כלומר פירושו אינו כאשר כתבנו לעיל אלא הכי פירושו לפי דבריהם ודלמא למעוטי זב מימי' כלומר מנא לך דקירוב מסתבר טפי מריחוק וזאת אתיא למעוטי קירוב בזיבה ואצטריך למעוטי משום דאי לאו הכי ה"א דנילף אותה מק"ו דטמא ודלמא סברתי אמת דריחוק מסתבר טפי מבקירוב ומש"ה אצטריך למעוטי זב מימים דהוה ריחוק וה"א דנילף בק"ו מקירוב אבל למעוטי זבה מראיות לא אצטריך למעוטי דמהיכא תיתי לטמויי וק"ל:
וכתבו עוד א"נ המקשה סמך כו' כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דשקלי וטרי דש"ס אזל הכי אי ס"ד דמסתבר טפי קירוב מריחוק כו' מאי אמרת דא"כ לשתוק מוזאת דלמעוטי זב מימים לא צריך קרא לפי הס"ד דהשתא של המקשן י"ל דהמקשן סמך עצמו על היקישא וה"א דזב אתקש לזבה ולטמויי בימים נמי לכך הוצרך לכתוב וזאת למעוטי ודו"ק:

דף כד:

בתו' ד"ה במכירין בעל השור כו' וא"ת אכתי כו' וי"ל דיכול לומר אחד מהם נאבד א"נ דנאבד אחד מהן אחר בל נגיחה ע"כ ונראה דהוצרכו לומר הא"נ משום דתוס' אזלי לטעמייהו דכתבו לעיל בד"ה דקמרמזי רמוזי כו' וכל הנך שנויי בתראי אתו נמי לייעודי גברא וא"כ תירוץ קמא שאמר דנאבד א' מהם דמשמע אחר כל הנגיחה אזל דוקא למ"ד לייעודי תורא דעדים באו ביום אחד לייעודי תורא אבל למ"ד לייעודי גברא הוצרכו לומר דיכול לומר דנאבד אחד מהם אחר כל נגיחה משום דעדים באו רצופים בתלתא יומי וק"ל:

דף כה.

בד"ה אני לא אדון קרן מקרן לדבריהם קאמר להו דלדידי לית ליה דיו היכא דמפרך קל וחומר הוצרכו לזה משום דאי לאו הכא הוה קשה מאי זה דאמר' הש"ס ור"ט לית לי' דיו דלמא אית לי' וטעמי' דהכא משום דקרן מרגל קיליף אלא ע"כ דפשיטא לש"ס דלדבריהם קאמר ולית לי' דיו היכא דמפרך ק"ו ונראה דמפני כך פשיטא לש"ס דר"ט לית לי' דיו היכא כו' משום דאי לאו הכי אלא אית לי' דיו וטעמא דהכא משום דקרן מרגל יליף א"כ מה לי' למימ' בראשונ' ק"ו דקרן מקרן בתחלת דבריו ה"ל לומר ק"ו דקרן מרגל אלא ע"כ בראשונה אמר ק"ו דקרן מקרן להראות דלית לי' דיו ואח"כ אמר ק"ו דקרן מרגל לדבריהם אבל אי קשה הכי קא קשה לי מנ"ל לש"ס דר"ט ס"ל דמגופו משלם

כדאי' לעיל בדף י"ח ע"ב וז"ל אימר דשמעת לי' כו' מגופו מי שמעת לי' אין מהיכי מייתי לי' כו' והא ר"ט לית לי' כו' היכא דלא מיפרך ק"ו אית לי' דיו דלמא ס"ל דמעלי' משלם ואי מטעם דיו דלמא ר"ט ס"ל דהכא ליכא למימר דיו דקרן מרגל קיליף וגם מטעם זה קאמר ר"ט הק"ו הב' וק"ו הא' קאמר למימר דלית לי' דיו היכא דמפרך ק"ו ודוק:

דף כה:

בגמ' ותהא שן ורגל חייב בר"ה ומה כו' אינו משלם אלא חצי נזק כו' שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם כו' יש לדקדק קצת דזה לא קאמר אלא לרבנן דלית להו דמשלם קרן בחצר הניזק נזק שלם אפי' לר"ט נמי ה"ל לאקשויי ומה קרן דברשות הניזק אינו משלם כ"א נזק שלם מגופו משלם חצי נזק בר"ה כו' וק"ל:

דף כו.

בתוס' ד"ה אינו דין שחייב בד' דברים וא"ת כו' וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף ע"כ זולת פירוש מהרש"א ז"ל הוה נראה לומר דהכי פירושו דילפינן כך ומה אדם שהומת ע"י אדם אחר שאינו משתלם כופר אם הוזק ע"י אדם אחר משתלם ד' דברים אדם שהומת ע"י שור שמשתלם כופר אינו דין שבאם הוזק ע"י שור שמשתלם ד' דברים ודוק:

בד"ה א"ד קרן כו' והשתא לא שייך למפרך כדפרישית במתני' כצ"ל ויפה כיון מהרש"א ז"ל בזה ע"ע:

דף כח.

בגמ' ת"ש המניח את הכד בו' טעמא דנתקל הא שברה חייב כו' ה"ה כו' ואיידי כו' דדוקא נתקל כו':

וכתבו תו' אליבא דרב פריך דמוקי לה בממלא כו' ויש לדקדק לכאורה לפי זה דלא קא פריך אלא לרב מנא לי' להש"ס להקשות דלמא רב נחמן לא סבירא לי' כרב ומוקי למתני' בדלא ממלא ולא ק' מידי ונראה לתרץ דהכי קא מקשה לי' דאפי' תאמר דמתני' מיירי בדלא ממלא אפי' הכי מוכח דלא עביד אינש דינא לנפשי' בדליכא פסידא דאל"כ לאשמעינן מתני' דפטור בדשבר ובממלא וק"ל:

אבל אכתי קשה דלמא משום הכי לא ניחא למתני' למימר הכי דיותר מה שמצאתי הפסדתי דאי אשמעינן ברישא בממלא ואפילו שבר ה"א בסיפא אם הוזק דוקא בממלא הוא דמשלם בעל החבית אבל בלא ממלא לא לכך אשמעינן בדלא ממלא ואפילו אם נתקל משלם בעל החבית ודוק:

שם בגמ' משבר ויוצא לב"ד משבר ונכנס להביא זכיותיו פי' והיינו פסידא דאי לא משבר אינו יכול לילך לב"ד ולהביא זכיות' אבל ק' לרב נחמן דסבירא לי' דעביד דינא

אפי' בדליכא פסידא א"כ למאי קאמר הבריית' משבר ויוצא דאיכא למיטעה בי' דמיירי בדאיכא פסידא כדמוקי רב יהודא לא לימא אלא משבר ונכנס דלפי פשוטה לא מיירי אלא בדליכא פסידא: שם בגמרא אי הכי אמאי שלו לא הגיע כך היא גי' רש"י אבל תוס' גורסין א"ה אמאי משום דק' להו כיון דחילוף לאו חילוף מאי מקשה אמאי שלו לא הגיע דהיינו הדרך הראשון הא דינא הכי משום דחילוף לאו חילוף הוא אבל רש"י מצי סבר דלעולם גורסין שלו לא הגיע ולא קשה מידי משום דהשתא דאמרינן דחלוף לאו חילוף ע"כ הא דאמרינן שלו לא הגיע מיירי בדרך השני דנתן להם עתה דא"א דאיירי בדרך ראשון דאותו דרך לאו שלו הוא כיון דחילוף לאו חילוף וק"ל:

שם בתו' ד"ה ולינקט פזרא וליתיב וס"ד כו' משום דקשה להו ולטעמיך דלא עביד אינש דיני' אמאי מה שנתן נתן כו' ליזמנא להו לבי דינא וק"ל: שם בתו' ד"ה א"ה אמאי זה וזה פיאה דבשלמא כו' הואיל דנוטל מדעתו כו' משום דלכאורה הוה משמע דפאה השניה נוטלים העניים בעל כרחו א"כ קשה ממה נפשך מאי דעתי' דהמקש' דהקש' ולנקוט פזרא על איזה פיאה קאי אי קאי על פאה ראשונה דוקא לקשה נמי על פאה שני' דנוטלי' נמי בעל כרחו כדס"ד השתא ואי קאי גם על פיאה השני' א"כ מאי תירץ לו מאי זה וזה פיאה לפוטרן מן המעשר פיאה השני' מאי פוטרן מן המעשר איכא הלא מעולם לא הפקירו וגם העניים לא נטלוהו לכך קאמרו דאיירי דנוטלין מדעתו וק"ל:

דף כח:

בתו' בד"ה ונשוף באבן כו' ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר כו' בשלמא אי לא אמרינן דאפי' דלשמואל פטור כשהגרם היה במקום התקלה וההיזק היה בקרקע ולא פליג שמואל אדרב רק כשהגרם וההיזק הי' במקום התקלה לא הוה קשה מידי ארב דה"א אפכא דפליגי כשהגרם לחודיה הוה במקום התקלה אבל כשהגרם וההיזק הי' כמקום התקלה גם רב מודה דחייב אבל עתה קשה ואין להקשות מנא לן דפליג רב אפילו כשהגרם והיזק כו' דלמא לא פליג אלא כשהגרם הי' במקום התקלה כו' אף אנו נאמר דמוכח מרב גופיה למה מוקי מתני' כשטנפו כליו כו' אבל הוא עצמו כו' דלמא מיירי מתני' שנחבט בקרקע שהמים נשפכים כו' וק"ל:

תו' ד"ה והתני' נשברה כדו כו' וי"ל דר"מ מחייב בכל ענין אעפ"י שלא הי' לו פנאי לסלק וי"ל מנ"ל לתוספ' כל זה ויש לפרש דאי לאו הכי אלא לא מחייבו אלא דוקא כשהי' לו פנאי לסלק א"כ מאי קאמר ר"י באינו מתכוין פטור מאי נפקא לן מניה אם אינו מתכוין בשעת נפילה מ"מ הוה לי' לסלק ההיזק כשמיירי בהי' לו פנאי לסלק וק"ל:

בגמר' אמאי אנוס הוא כו' והתניא נשברה כדו כו' ומודה ר"מ לרבנן כו' ונפלו ברוח שאינו מצוי' והזיקו שהוא פטור ע"כ וקשה לי מאי קושי' דלמא רבה סבר לי' כדאביי דגם לאחר נפילה מחלוקת ומודה דר"מ קאי אלאחר נפילה שמיקל יותר בלאחר נפילה מדבשעת נפיל' שהתקלה שלו עדיין כדכתבו תו' בד"ה מדקתני תרתי ודוק:

והנה בזה יש לתרץ ולומ' ולדקדק לאתה צורך קאמ' אביי ואונס רחמנא פטרי' דכתיב כו' ואח"כ הקשה לי' מר"מ גופ' ולא מאונס דרחמנא פטרי' דהרי אפשר לדחותה כדדחו אלא ע"כ דאביי גם בההוא פחדא יתיב דמר"מ אפשר לומר דאין ראיה דסבירא לי' דאונס פוטר אפי' בשעת נפילה דלמא התם איירי שלא בשעת נפילה לכך הקשה לי' בראשונה מדאוריית' פטרי אונס וכ"ת קטלא שאני א"כ קשה מדר"מ דפטר באונס אפי' את"ל דמיירי לאחר נפילה מ"מ מצינו דממון וקטלא שוים דאל"ה מנ"ל לר"מ דפטור באונס ממון וק"ל איכל א"כ קשה מאי זה שהקשו בתוס' ד"ה והתניא נשברה כדו וא"ת והיכא מייתי ראיה כו' אבל מתני' כו' באדם דמזיק כו' ודאדם המזיק חייב ברוח שאינו מצוי' כו' הלא לפי מה שפרשתי לא קשה מידי ודוק: גם יש לתרץ מה שהקשינו לעיל דא"כ דאיירי לאחר נפילה ור"מ מחייב בשעת נפילה אפילו בנפשרה א"כ מה לו לר"מ להזכיר קנקנים לא הוה לי' למימר טפי אלא ומודה ר"מ בלאחר נפילה ועיין דף כ"ט ע"ב בתו' ד"ה ור' יוחנן ודוק אבל גם בזה לא הונח לי לפי מה שכתבו בתו' ד"ה והתניא נשברה כדו כו' דלמא ה"מ בשאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמ' באדם המזיק כו' וא"כ גם לי אפשר לומר דמשום הכי נקט קנקנים ולא קאמר סתם דמודה בלאחר נפילה דלא תימא דמודה אפילו בלאחר נפילת אדם המזיק דהוה כלאחר נפילת פשיעה ודוק:

ולי עוד לתרץ קושי' הראשונה ולדקדק מקודם מי הכריח לאביי למימר בתרתי פליגי לא הי' לו לומר אלא פליגי בנתקל פושע לאפוקי מדרב' דס"ל דמחייב ר"מ אפילו באונס אלא ע"כ צ"ל דקשה לאביי לפי מאי דסביר' לי' דבנתקל פושע פליגי ור"י סבר דנתקל אנוס הוא מאי זה דקאמר במתכוין חייב לא ה"ל למימר אלא באין מתכוין פטור דבזה הוא דפליג אדר"מ בשלמא לרבה דסבר דאפילו ר"י מחייב במתכוין להורידה בא לאשמעינן דלא תימא אם לא היה אומר אלא באין מתכוין פטור דלא מחייב אלא בפשיעה לכך קאמר במתכוין חייב להראות דמחייב אפי' במתכוין להורידה אבל לאביי קשה לכך קאמר דבתרתי פליגי פליגי בשעת נפילה ופליגי שב"נ לכך קאמר במתכוין חייב דוקא בשעת נפילה ולא שלא בשעת נפילה ובאין מתכוין פטור אפילו בשעת נפילה וא"כ הוצרך לומר במתכוין כו' ודוק ואל תשיבני א"כ מוכרח דבתרתי פליגי וא"כ למה אמר

וממאי גם בזה הונח לי דהכי קאמר וממאי ראה ר"י בר"מ דמחיי' בשעת נפילה ושב"נ דהוצרך גם הוא לומר שני דברי' לכך קאמר ר"י ראה זה מדקתני תרתי כו' וק"ל:
וא"כ גם קושיא הראשונה ליתא דאביי כשראה ברבה דמוקי למתכוין דר"י אפי' בהורידה למטה ומה ראה לומר כן דהוה נגד הסברא והלשון כדקשה גם לתו' ד"ה אמר רבה כו' אלא ע"כ דייתור לשון דמתכוין קשה לי' וא"כ אי איתא דגם הוא סבר דפליגי בלאחר נפילה נמי לא הוה לי' לדחוקי ולוקי בוהורידה אלא הוה לתרץ כדאביי דבתרתי פליגי ודוק ואפשר לומר דגם זהו סברת התוס' דאומרי' רבה לא בעי לאוקמי כו' וק"ל:
בתוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה כו' חייב כל כמה דלא הוה פנאי לסלק קרי שעת נפילה זהו מקושר עם תו' שלפניו דלא מיירי ר"מ באדם המזיק וא"כ קשה לכאורה מאי קאמר פליגי בשעת נפילה הלא באדם המזיק כ"ע מודה ולמה פליג ר"י לכך קאמרו כל כמה כו' וא"כ לא הו' אדם המזיק ודוק: שס באמצע דבור והשתא נמי תרי ומודי' כו' דמודים חכמים באבנו סכינו ומשאו כו' אעפ"י שלא הי' לו פנאי לסלק אבל ברוח כו' אע"ג דלא אפקרה דסתם אבנו כו' ומשום דלא הי' כו' דאי הי' לו כו' הוה מחייב אפילו ברוח שאין מצוי' כונתם להוכיח דמודי' דר"י איירי דוקא בשעת נפילה דהרי סתם אבנו כו' לא מפקר להו וא"כ אי שלא בשעת נפילה איירי מאי ארי' דמודה ברוח מצוי' אפי' בשאין מצוי' דעלי' דידי' רמי לסלוקי אלא ע"כ בשעת נפילה איירי וא"כ מוכח דפליגי רבנן על ר"מ בלאחר נפילת פשיעה דאל"ה אלא לא פליגי אלא לאחר נפילת אונס אבל לאחר נפילת פשיעה מודו לר"מ מאי האי דקאמרו במודי' דידהו אבנו כו' דברי' דלא מצו איירי אלא בשעת נפילה כדלעיל קנקנים הוה להו למנקט דהוה משמע דמודו לר"מ בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה וק"ל:
שם בסוף הדבור ואידך ומודים קאי אפלוגתייהו דלאחר נפילה כו' פי' דבאים להכריח דר"מ גופו מודה בלאחר נפילת אונס דפטור דאל"ה אלא סבר דחייב א"כ האי ומודים לא קאי אלא אבשעת נפילה מאי האי דנקט קנקנ' דסתמא מפקרי להו ומצי איירי אפי' בלאח' נפילה ואיכא למטעי דמודה נמי בלאחר נפילה אבנו סכינו ומשאו הו' לי למנק' דלא מצי איירי אלא בשעת נפילה אלא ע"כ דמודה נמי בלאחר נפילה ודוק כי בזה יבואו על נכון כל דבריהם ואין אנו צריכנא לדחוקי דקצת מפרשי דבריהם:
גם על אופן זה יפורש תו' ד"ה מדמתני' בתרתי כו' באמצע דבריהם באמרם א"כ אפי' נוקי בהפקיר אבנו כו' לא יתיישב פי' פשיטא אי אמרינן דמסתמא לא אפקר להו קשה פשיטא דא"א לומר דאדלא בשעת נפילה קאי דמאי ארי' דמודה ברוח מצוי' אפי' ברוח

שאין מצוי' נמי כדלעיל וק"ל: גם מאי דקאמר והא דנקט בהאי מודים אבנו כו' יפורש כדלעיל ודוק:

דף כט.

בתו' ד"ה אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה כו' כתבו זה משום דאזילו לטעמייהו דלעיל כתבו דפליגי בלאחר נפילת פשיעה א"כ מהנראה דקשה להמקשה למצוא נפילת פשיעה בגמלו וא"כ מאי האי דקאמר בשלמא לאחר נפילה משכחת לה כו' הלא לאחר נפילה נמי יש לשאול היכי משכחת לה לכך קאמרו דוודאי ידע המקשה דיש למצוא נפילת פשיעה בגמלו כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגתא דפליגי בנתקל דייקא וק"ל:

דף כט:

בתו' ד"ה כי פליגי אליבא כו' דקים לי' דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי ע"כ:

נראה לפרש דבריהם משום דבמסקנא מוכח דר' יוחנן מחייב ור"א סבר דפטור ואי הוה פליגי בלאחר נפילת אונס אתי' ר' יוחנן שלא אליבא דהלכתא כר' מאיר ולא כרבנן ור"י ור"א הלכה כר"י ולפי זה מקושר דבור שאחר זה ד"ה תסתיים דר"א כו' עם זה דק' לתו' הלא לפי הס"ד השתא דר"א סבר חייב א"כ ר"א אתי' כר"מ ור"י סבר פטור אתי' כרבנן אליבא דהלכתא לכך קאמרו במסקנא לא קיימי הכא וש"ס דקאמר כי פליגי אתיא יויבא דמסקנא והוה ידעה שפיר המסקנא וקאמרו בתר הכי והא דלא פריך כו' פי' והשתא א"ש הא דלא פריך מההיא דר"א לעיל משום דאין להוכיח כו' אם לא מכח דפליג אר"י כדפרי"ל פי' והשתא לפי המסקנא דלמטה נמי מוכח דר"א סבר פטור ממה דר"י מחייב וא"כ א"ש ודוק:

אבל בעיקר דבריהם קשה דקי' לי' דבמפקיר נזקיו דפשיעה פליגי א"כ לעיל ע"א בתו' ד"ה יזא מאי דברי הכל חייב כו' הוה מצי לדחויי דלא פטרי רבנן כו' אבל הי' קשה דא"כ ר"י כו' ומתוך הלשון משמע שבא לחלוק על ר"א עכ"ל מטעם זה הוה להו לדחויי משום דקיימא לן דבנפילת פשיעה פליג ר"א וסבר דפטור וא"כ ע"כ סבירא לי' דבנפילת פשיעה אפי' פטרי רבנן: עוד בתו' ד"ה תסתיים כו' ומיהו מר"י קשה אמאי לא פריך מההיא דלעיל כו' וי"ל משום כו' אלא מתוך דקשי' דר"י אדר"י להכי שביק כו' וקשה הלא גם מתוך דקשי' ר"י אדר"י אינו מוכח דסבירא לי' דחייב דהלא אפשר לו' אפכא דר"א דאמר בשעת נפילה מחלוקת הוא דוקא בשעת נפילה אבל לאחר נפילה מוד' רבנן דחייב ולא פליגי אלא בלאחר נפילת אונס כדלעיל בתו' מאי אמרת דא"כ במאי פליג

ר"א אר"י דלמא דאמר לאחר נפילה מחלוקת ר"ל אף לאחר נפילה וסבר דבלאחר נפילת פשיעה פליגי ר"י ור"מ כדקס"ד השתא וא"כ מר"י לעיל ליכא למשמע מידי ועתה דוק: ואפשר לומר דבשלמא דאמרינן בדברי ר"א מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמשמע לן כדאביי משום דלישנא דברייתא לא משתמע בשעת נפילה איצטריך ר"א לאשמועינן כו' כדפירוש רש"י לעיל אבל בדברי ר"י ליכא למימר אף בלאחר נפיל' פליגי וקמשמע לן כדאביי פשיטא דלאחר נפילה פליגי דליכא למ"ד דלא פליגי בלאחר נפילה וק"ל:

בתו' ד"ה אלא ר"י דאמר חייב מ"מ כו' לפרש מתני' אפי' כמאן דמחייב בור ברשותו ושמא כו' נראה דהוקשה להם לפי מאי דקאמרי לפרש כו' אפי' כמאן דמחייב כו' א"כ גם המקשה דהקשה ומי אמר ר"י הכי כו' ואר"י לא שנו אלא כו' הלא אפשר לומר דר"י אמר זה ייבא דמאן דפטר בור ברשותו אבל איהו מצי סבר לעולם דבור ברשותו חייב לכך קאמר ושמא ר"י בבור ברשותיה נמי מחייב כו' אבל אין סברא לו' דר"י אמר דבר אליבא דמ"ד דלא סבר כוותי' וק"ל:

דף ל.

ברש"י ותרתי ל"ל לאשמועינן במתניתין טינוף כלים כו' ואוקמא רב נמי לעיל בדלא הפקירן ובטינוף נראה דדייק רש"י ואוקמא רב נמי כו' משום דבא לתרץ מה שהקשה ותרתי ל"ל אחר שאמר רב דמיירי בטינוף כלים משום דאי לאו הכי לא הוה קשה מידי ותרתי ל"ל דאיכא למימר חדא מיירי בטינוף כלים וחדא באדם עצמו משא"כ השתא וק"ל: תו' ד"ה בדתמו מיא פי' בתמו מיא נמי איירי משום דקשה להו מאי דוחקי' דרב דאוקי בתמו וטינוף כלים דוקא לוקי בדלא תמו ואיירי באדם נמי לכך כתבו בתמו נמי איירי ורב בעא לאוקמא מתני' בין בתמו בין בדלא תמו ולא בעא לאוקמא דוקא דאיירי בדלא תמו ואח"כ כתבו וניחא לי' כו' משום דבאים לתרץ הלא גם עתה לא איירי מתני' אלא בחד צד בכלים הלא גם ניחא לן לאוקמא בדלא תמו בחד צד ואיירי בין בכלים בין באדם לכך כתבו וניחא לי' כו' ונראה לי משום דהשתא נרויח רבותא דאיירי מתני' בין בימות החמה בין בימות הגשמים אבל אי הוה מוקי למתני' בין בכלים בין באדם לא שמעינן בימות הגשמים דלא הוה קשה תרתי ל"ל דחדא איירי בכלי' וחדא באדם משא"כ עתה וק"ל:

בתו' ד"ה שלא תעכב המחרישה בירוש' מפ' כדי שלא תעלה המחרישה הוצרכו לזה משום דקשה לכאורה בש"ס דקאמר חסידים הראשונים כו' ומעמיקין להן ג' טפחים כדי שלא תעכב המחרישה והנה לא ימלט מחלוקה או דקרא להו חסידי' משום דהיו מצניעין קוצותיהן ולא השליכוהו לחוץ הלא משום כך לא איקרי חסידים דכל בר נש

מחויב לעשות כמוהם אי משום דהיו מעמיקין להן שלשה טפחים גם משום כך לא איקרי חסידים דהא משום הנאת נפשי' היו עושים לכך קאמרו דבירוש' מפרש כדי שלא תעלה וא"כ הי' ההיזק חוזר וניעור ודבר זה לא הוה מחויבים מן הדין וק"ל גם בכאן בש"ס שלנו יפורש כדי שלא תעכב המחרישה ומתוך כך תעלה המחרישה הקוצים וק"ל:
בגמ' לא משום רשות מצוה כו' אמר רב נחמן כו' ור' יהודא היא ע"כ ולא תקשה א"כ לר' יהודא פטור אפי' ברשו' ב"ד ולמה קאמר בברייתא מפני שהוא רשות מצוה וי"ל דלכך קאמר מפני שהוא רשות מצוה להורות דבנר דעלמא לא מצינו רשות ב"ד אלא רשות מצוה בנר חנוכה וק"ל:
בתו' ד"ה מתני' שלא בשעת הוצאת זבלי' כו' תימא כו' וי"ל דהתם כי יעמיד כו' ולר' יהודא משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנ' כן כו' הא דהוצרכו לזה לפרש קושי' הגמ' דלשם והלא לכאורה גם בכאן קושי' הש"ס כך היא אבל באמת זה משום דקושיא הש"ס דלכאן היא כך לימא מתני' דלא כר"י משום דמשמע להמקשה דזה תלוי בזה כשחייב בנזקו אין לו רשות להוציא וכשאין לו רשות חייב בנזקו ולכך מקשה לימא דלא כר"י דהלא לר"י יש לו רשות וממילא משמע דפטור בנזקו ותי' לו התרצן דאין תלוי זה בזה וכו' וק"ל:
אבל לפי פי' תו' דלשם דגם שם משמע דהוה לי' רשות רק כשהיזק חייב בנזקו א"כ ע"כ המקשה דלשם קושייתו על שחייב בנזקו לכך הוצרכו לפרש התוס' היאך משמע מר"י דפטור בנזקו וע' במהרש"א ודו"ק:
בדף ל"א ע"א בתו' ד"ה אמר רבא ראשון כו' ובקו' פי' דרבא ס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע כו' אבל מ"מ הוה לי' לאוקמא ברייתא כרבנן דאית להו מפקיר נזקיו פטור ע"כ אין כאן מקום לקושיית' דהא דקאמר רש"י דפליגי במפקיר נזקיו לאחר נפילה היינו לאחר נפילת אונס אבל בלאחר נפילת פשיעה כ"ע מודו דחייב והוכרח לזה דאל"ה הוה קשה דהוה להו למימר לעיל בקיצור ומודים בשעת נפילה כדכתבו תו' לעיל דף ל' בד"ה רי פליגי אבל השתא דפליגי בלאחר נפילת אונס לא מצו למימר ומודים בשעת נפילה דבשעת נפילת אונס לא סבירא להו דחייב וע' במהרש"א ודוק:
עוד באמצע הדבור ומשני אלא אמר רבא ראשון כו' הנה יש להקשות למה נייד הש"ס ממה דאמר מעיקרא מדפטרו בברייתא על נזקי ממונם דלמא רבא מיירי בדלא הפקיר ולכך ראשון חייב דהוה מתכוין לזכות בחרסי' והשני פטור דהו' לי' שור וטפח באפי' כדפירש רש"י ובריתא מיירי בדהפקיר ואתיא כרבנן דסבירא להו מפקיר נזקי' אפי'

לאחר נפילת פשיעה פטור ובלימוד הישיבה הארכתי והוכחתי דאין זה קשה רק לפי פי' התו' אבל לא ברש"י ודו"ק:
גם לפי פי' וגי' ר"ח קשה למה נייד הש"ס מפי' הרא' דרבא דלמא רבא איירי כשהגוף הראשון אזיק בין בגוף דשני בין בממון דשני ובריית לא איירי אלא כשממון דראשון אזיק גוף דשני הוא דחייב וכשאזיק ממון דשני הוא פטור ודוק:
בדף ל"ב ע"א בתו' ד"ה איהו קעביד מעשה ומיהו לעני' כו' נראה דקשה להו אמאי מייתי המקשן קרא ונכרתו הנפשות העושות בקיצור הוה לי' לאקשויי דאם הוא לבדו עושה מעשה ולא היא למה חייבת האשה מלקות או חטאת לכך קאמרו ומיהו כו' כלומר דזה לא הוה קשה לי' אלא מדכתב ונכרתו הנפשות העושות דייקא בלשון רבים משמע דאף גם היא עושה מעשה ומשני הש"ס דרחמנא קרי' מעשה משום דהנאה לתרווייהו אתנהו וק"ל: לעיל בתו' ד"ה ואם עמד בעל הקורה חייב בגמ' כו' עד לבסוף ומיירי מתני' בין רישא ובין סיפא שהקורה כשלדא והקשה רש"א א"כ דסיפא נמי איירי כשלדא מאי קאמר אלא סיפא דמתני' מסייע לי' לר"ל כו' הא איכא לפלוגי דבהך סיפא כיון דהקורה כשלדא אין לו להסתלק באידך גיסא משא"כ במהלכת ברבוצה דה"ל לסגוי באידך גיסא עכ"ל:
ולי נראה דלא קשה ולא מידי דה"ק והא הכא דכמהלכת ברבוצה דמי כו' כלומר דס"ד דמקשה הא דבעל הקורה פסק לקורה כשלדא הוה גופי' פשיעה דלא הוה לי' לאמטויי את הקורה כשלדא כדקא הוה סלקא דעתי' דתוס' גופי' לעיל בדף ל"א ד"ה קתני חייב שהי' לי' להזהיר כו' וחייב משום דלא הוה לי' למרמיי' כשלדא ע"כ וקמשני לי' מתני' דכי אורחי' קא מסגי כו' פי' לא כדקא ס"ד דפסיקת הקורה כשלדא הוה שנוי אלא אורחא הוה הכי ודוק:
תו' ד"ה שנים שהיו מהלכים כו' והזיק זה את זה פטוריו נ"ל דבאים לפרש דסיפא דמתני' דמסיימת והזיקו זא"ז כו' קאי נמי על רישא דמתני' המתחלת שנים שהיו מהלכים כאלו כתיב שנים שהיו מהלכים והזיק זא"ז שניהם פטורים ואחד רץ כו' היא בבא בפני עצמה דאל"ה הוה קשה לשנא דמתני' דתחלתה מדברת שהיו שניהם מהלכים ואח"כ קאמר' שהי' אחד רץ או שניהם רצין כו' וק"ל:

דף ל:

בגמ' ומי חייב גלות והתניא הנכנס כו' מקשי' מאי דוחק' דלמא התם איירי בשלא ראוהו נכנס ואפי' ברשות פטור משא"כ הכא דמיירי בשראוהו נכנס מש"ה חייב גלות ונ"ל דלא ק' מידי דע"כ צ"ל דרב פפא משמיה דרבא דמתני' אריש אבל אסיפא כיון דברשות

חייב גלות בוודאי סבר דאין חלוק אי הוה ברשות בין שראהו או בין לא ראהו דאי סבירא לי' לפלוגי ביניהן מנ"ל דסיפא איירי בשראהו וחייב גלות דלמא בשלא ראהו וחייב ד' דברים ופטור מגלות ולמה לי' לנייד מל' רא' דרבא אלא ע"כ סבירא לי' דאין חלוק בין ראהו או לא ראהו בדנכנס ברשות ודוק: בתו' ד"ה חייב בד' דברים כו' עד לבסוף וכי דחי בירושלמי ומוקי דר' חנינא כשאמר לו הכנס ודאי צריך להעמידה בשלא ראהו דלא תקשה דנפח על מה שהוא פטור מגלות והקשה מהרש"א וז"ל לא ידענו מי הכריח כו' דהא כו' היינו בלישנא קמא כו' ע"ע ואני אומר דתו' גופא קשה להו מה דהקשה מהרש"א וא"כ הוכחתם דלעיל דאמרו והביא' ראי' מירוש' כו' אינו מוכרח דאיכא למימר דהתם אתיא למאן דמתני' לי' אסיפא ומטעם קי' לי' בדרב' מני' (ויש לתמוה על מהרש"א למה לא דקדק שם אליהם) לכך קאמרו וכי דחי בירוש' כו' כלו' דמכאן מוכח דאתיא אליבא דמאן דמתני' לי' אריש דאל"ה דלמא כשמוקי תחלה הא דר"י בר חנינא כשראהו איירי ברשוות נמי ולכך פטור מטעם קי' לי' בדרב' מני' וא"כ למה קאמר כשאומר לו הכנס דלמא מתתלה איירי נמי בהכי אלא ע"כ סוגי' דהתם אתי' אליבא דמאן דמתני אריש וכשמוקי בשראהו ע"כ איירי שלא ברשות דאי ברשות ה"ל לחייבו גלות ולכך דחי דמיירי בשאמר הכנס וכשלא ראוהו דוק היטיב: בדף ל"ג ע"א בגמ' ר"ע אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול ישלם מן העליה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העליה והנה יש לדקדק לר"ע כמשפט ל"ל ולרבנן יעשה לו ל"ל גם לדקדק מה לו לר"ע לסיים יכול ישלם מן העליה הא ת"ק לא איירי בזה כלל ונ"ל לתרץ דרבנן דרשי נמי יעשה לו מגופו משלם כו' כר"ע ואל תקשה דלרבנן לא צריכנא לזה דהלא לדידהו תם משלם חצי נזק ומהיכי תיתי דמשלם מן העלי' יש לו' דבא להראות דאיירי גם בניזקין ולא תימא דאיירי בקטלא דקרא דאו בן או בת יגח כתיב לאחר דכתוב משפט שור שנגח את האדם והמיתו וה"א דאף זה איירי במיתה דוקא ובכופר לכך כתב יעשה לו דמגופו משלם כו' וא"כ צ"ל דאיירי בניזקין דאי איירי במיתה ובכופר א"כ מאי האי דקאמר יעשה לו מגופו כו' א"כ לא שייך כופר דהביאו לב"ד וישלם לך כדאי' בפ' שור שנגח ד' וה' וק"ל נ"ל ובזה לא צריכנא מה דכתב בעל ס' תורת חיים בזה והא דהקשינו לר"ע כמשפט ל"ל נראה משום דכתיב יעשה לו מגופו משלם כו' וה"א דאפי' מועד ישלם מגופו לכך כתיב כמשפט ללמוד דמועד אינו משלם מגופו דה"ק כמשפט שור בשור דמועד משלם מן העליי' כך שור באדם מועד משלם מן העליי' לכך מסיים ר"ע יכול ישלם כו' כדי לרמז דלא תקשה על ייתור דכמשפט וק"ל:

יש לדקדק לר' עקיבא נאמר דתם ישלם כופר שלם בחצר הניזז' מק"ו דשן ורגל דאין משלמי' בר"ה נזק שלם משלמי' כופר שלם בחצר הניזק קרן דשור באדם דמשלם נזק שלם לר"ע בר"ה אינו דק דמשלם כופר שלם בחצר הניזק ובהכי ליכא למימר דיו כדלעיל ועיין בתו' לעיל דף כ"ו ד"ה לאו משום דסבר כר"י הגלילי כי לפי דבריהם שם יש ליישב קצת:

עוד יש לדקדק לר' עקיבא מנ"ל דשור המועד באדם אינו משלם ד' דברים דמאיש בעמיתו ליכא למעט דנאמר דאינו בא למעט אלא תם דמסתב' טפי למעט כי היכא דאמרי הש"ס אי מההי' ה"א צער לחודי' דמסתבר טפי בשל' מלרבנן ליכא לאקשויי דלתם לא צריך קרא למעט דמהיכ' תיתי דמקל וחומר מאדם ליכא למיל' דמה לאדם דמשלם נזק שלם משא"כ תם אבל לר"ע דמשלם נזק שלם איכא לאקשויי וק"ל ויש ליישב:

בתו' ד"ה שני שוורים תמים שחבלו זה כו' וי"ל דלר' עקיבא אצטרך שלא תאמר כו' ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא כו' (ובגליון הכתוב בצדו ס"א ואם הקדישו כל אחד שורו של חברו כנגד כל חצי נזקו קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כנגד חצי המותר) ואפי' לר' ישמעאל נמי נ"מ אם נאבד האחר כו' הנה בכאן יש לדקדק קצת בגמרא דקאמר מתני' מני ר"ע הוא דתניא משם כו' ר"ע אומר הוחלט כו' מנא לי' לש"ס דפלוגת' היא אפילו כשהשו' של ראובן הזיק את של שמעון והקדישו שמעון ואפילו הכי סבר ר' ישמעאל דלא הות קדוש דלמא בהני אפי ר"י סבר דהוה קדוש ולא פליג אר"ע אלא כשהשור של ראובן הזיק את של שמעון ושל שמעון הזיק את של ראובן וחד מנייהו הקדי' את של חבירו כנגד חצי נזקו ור"ע סבר אפילו בהא דהוה קדוש ומתני' איירי בשאחד הזיק את של חבירו והקדישו ומתני' דלעיל אשמועינן לר"י כדכתבו תו' הנ"מ לר"ע ולר"ע אשמועינן כדכתבו התו' הנ"מ לר"י ודוק:

בתו' ד"ה הוה אמינא צער לחודי' כו' וא"ת מהיכא תיתי כו' מה לאדם שמשלם צער כו' והנה בכאן הקשה מהרש"א ובוודאי שתלמוד טועה כתבו כי זה לשונו יש לדקדק אדבריה' דהא האי ק"ו כו' איכא לעיל בס"פ כיצד וכתבו התו' דליכא למפר' מה לאדם שכן מועד מתחלתו משו' דנזקי אדם מאדם יליף ומה"ט נמי ליכא למפרך הך פרכא מה לאדם שמשלם צער ודוק עכ"ל דהנה אין כאן קושי' כלל כי אפילו אם תרצה למילף הנזקין מהדדי כדלעיל איכא למיפרך ולמימר צער יוכיח ודוק:

דף לא:

בתו' ד"ה משום דר' אבהו אבל בלא ר' אבהו לא קדיש משום דקדושי' דמים אין מפקיע כו' וכתב ע"ז מהרש"א בקמיית' דר' אבהו וודאי דאיכא למימר דלר"ע הוצרך למימר דקדוש

משום דר' אבהו כו' ע"ש משמע מלשונו וטעמו דתו' כתבו זה דווקא על דהקדישו מוקדש השני הנאמר בברייתא דת"ר וכדאמר מר ולא על הראשון דגם שם אמר הש"ס הקדישו מוקדש משום דר' אבהו והנה יש לדקדק מנא לי' להש"ס דהקדישו מוקדש משום דר' אבהו דלמא דמיירי דהקדישו קדושת הגוף וקדושת הגוף מוציא מידי שעבוד אליבא דכ"ע אלא ע"כ דהש"ס רוצה לאוקמי הברייתי' אליבא דכ"ע אפילו אליבא דר' עקיבא ובדר"ע א"א למימר משום דהקדישו קדושת הגוף דמוציא מידי שעבו' כי לר"ע לא אתי' הניזק משום דשעבודי' עלי' אלא השור בעצמו הוא שלו דהוחלט השור קאמר.וא"כ ליכא למימר אלא משום דר"ע משום דלית לי' קלא מטעם דלא עמד בבית דין והש"ס לא רצה להעמיד הברייתא בשני טעמים דלר"י משום דהקדישו קדושת הגוף דמוציא מידי שעבוד ולר"ע משום דר"א אלא מוקי בין לר"י בין לר"ע בטעם אחד משום דר"א וא"כ מטעם זה נוכל למימר דברי התו' גם לעיל בברייתא דר' תחליפא כו' שמפרש גם הש"ס משום דר' אבהו משום דרצה להעמיד הברייתא בחד טעם אליבא דכ"ע ודוק: ואל תקשה האיך אפשר דברייתי' השניי' אתי' אליבא דר"ע נמי הא אמר מכרו מכור ואפילו תפרש לרדיא לא אתי' אליבא דר"ע דסבר דאפילו לרדי' אינו מכור כדכתבו התו' לעיל ע"א ד"ה הקדישו ניזק איכא בינייהו ה"מ למימר כו' וכן מכרו מזיק דלר' ישמעאל מכור לרדי' כו' ולר"ע אין מכור אף אנו נאמר הלא הרבה פוסקי' סביר' להו דאפילו לר"ע מכור לרדיא ועיין בספר תורת חיים שגם הוא סובר כן וכדי לתרץ מה שכתבו תו' לעיל אפשר למימר דלאו לפסק הלכה ולפי האמת שוודאי כן הוא כתבו כן אלא באו למימר דה"מ למימר כן דאפשר דלר"ע אפילו לרדי' אינו מכור אבל הש"ס דמפרש הברייתא דת"ר ע"כ נייד מזה מדאמרו הקדישו מוקדש משום דר"א ולא מטעם דהקדישו קדושת הגוף אלא וודאי משום דרצה לפרש הברייתא אפילו אליבא דר"ע וא"כ לר"ע מכור לרדיא כדכתבתי לעיל וא"כ שפיר פסקו הפוסקים דמכור לרדי' כר"ע ובודאי הוכחתם מהכא ומהתימא שבעל ספר תורת חיים לא דקדק כך והתחיל ולא גמרו ודוק:

דף לד:

בגמרא א"כ מצינו תם חמור ממועד ופירש"י בהא גבי מועד אמרינן בפ"ק בעלים מטפלים בנבילה דכתיב והמת יהי' לו לניזק עד לבסוף אלא שבח נבילה א"כ יש לדקדק מנא לן דקרא והמת יהיה בא להראות דפחת נבילה לניזק במועד וקרא וגם את המת יחצון בא להראות דשבח נבילה למזיק בתם דלמא קרא דוהמת יהי' לו בא ללמד דשבח נבילה לניזק ולא הפחת אלא אדרב' דהוה דמזיק ונלמוד מתם דכתיב בי' וגם את המת

יחצון ללמד על פחת נבילה ומכ"ש מועד ומנ"ל למילף לקולא לגבי מזיק דלמא לחומרא ודוק:

גם ברש"י יש לדקדק דכתב ואומר שלם ישלם במועד כתיב אלא שני תשלומי כתב לך אחד לתם כו' בלאו הכי לא קשה מידי דהא כל זה בדר' יהודא איירי ור"י סבי' לי' צד תמו' במקומה עומדת ואי הוה אמרינן דבעלי' נוטלי' בתם גם במועד הוצרכו למימר הכי וא"כ שפיר קאמר מקרא דכתיב במוע' שלה ישלם ודוק:

גם בש"ס יש לדקדק דקאמר אית לי' לר"י פחת שפחת מיתה מחצין כו' א"כ מה לי' לר"י למימר לעיל אמרת וכי מועד למה יוצא כו' גם מה דקאמר למטה היכן מצינו דמזיק נשכר וכו' מקרא זה דגם את כו' פחת שפחתה כו' הוה לי' למילף ודוק:

בתו' ד"ה והתורה אמרה ומכרו לאו כו' וע"כ ר"י לא מפרש כו' דהא שמעינן לי' לר"י דאית לי' ח"נ לקמן ב"פ שור ד"ה כו':

גם כאן יש לדקדק מה לי' לתו' להביאו מפרק דלקמן הא גם בכאן מוכח דע"כ אית לי' חצי נזק דאי לאו הכי הוה לי' לש"ס למימר לעיל כדבעי מה בנייהו טובא איכא בניי' ודוק כי יש לומר דרב אחא בר תחליפא הקשה כך לרבא א"כ מצינו תם משלם יותר מח"נ וא"כ כך הוה לי' למעבד הא"ב וק"ל: בתו' ד"ה חובל וצריך לכלבו כו' וההיא דספק אכל ופרק כל כתבי דהוי ברייתא איכא למימר דההוא תנא סבר כר' יהודא בחדא וכר"ש בחדא עכ"ל פי' דתנא שלישי סבר במקלקל בחבורה כר' יהודא דפטור מה תאמר הא התם בפרק כל כתבי דחמשה נהרגי' לא הוה קלקול אלא תיקון שלא יזיקו אף אנו נאמר דזה לא הוה תיקון דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופיה ולא הוה מלאכה ותיקון מה תאמר הלא לר"י הוה מלאכה ותקון דהלא לר"י מחייב על מלאכ' שאינה צריכה לגופה וע"ז קאמרו התו' דסבר כר' שמעון בחדא דסבירא לי' בכל מקום דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עלי' וגם בכאן לא מחייב אלא מטעם דסביר' לי' מקלקל בחבורה חייב ובהא סביר' לי' ההוא תנא כר"י דפוטר ודוק וכן סוף פרק אכל ושם נאמר החותה בגחלי' והובערו פטור למ"ד מלאכ' שאינה צריכה לגופה פטור עלי' וכו' כדלעיל וק"ל ועיין במהרש"א כי דבריו אין להם שחר וצחר:

באד"ה ואת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופ' כו' וי"ל דהכא כו' כי הדם הוא הנפש לתת לכלבו כד ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנ':

פירש דנטילת דם גופו דחייב עליו מטעם נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש צריכה לו לאפוקי התם דחפירת גומא שהי' חייב עליו אם היה צריך לה לא צריכה ליה בשאין צריך אלא לעפרה וק"ל רק כתבתי זאת לאפוקי מיש משתבשים:

דף לה.

בתו' ד"ה רישא במזיק שמא וא"ת והא לא כי קתני וי"ל דבברי וברי נמי איירי עכ"ל והנה גם בכאן הגאון מהרש"א לא כיוון יפה וגם בדבור שאחר זה ד"ה ראוי ליטול כו' כתב על הגאון מהרש"ל שדבריו אינם מסודרים ולא כי קאמינא אלא דבריו של מהרש"א אינם ברורים ולא צהורים ודברי מהרש"ל חזקים וקיימים ויהיו כראי מוצק. והנה בתחלת העיון פירשתי דברי התו' שבכאן בדרך אחד שאמרתי כי כן הוא אבל כאשר ראיתי דברי מהרש"ל בדבור שאחר זה חזרתי וגמרתי לפרש כאשר אבאר:

והנה הדרך הראשון כך הוא דתו' סבירא להו דבברי וברי נמי איירי מ"מ רב פפא שפיר קא מותיב והיינו על ר' אבא בר ממל דאמר לר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפילו ברי וברי פי' דאי לאו דאמר אפילו בברי וברי מנא לך דחלוקין חביריו עליו דלמא מתני' איירי בברי וברי ודברי הכל כדפי' התו' לעיל ואהא הקשה רב פפא דלמא לעולם סומכוס לא אמר אלא בברי ושמא מאי אמרת א"כ מנ"ל דחלוקין חביריו דלמא מתני' איירי בברי וברי ודברי הכל זה אינו דהלא מכח סיפא דמתני' מוכח דרישא איירי נמי בברי ושמא ואפילו הכי קאמרי רבנן דהמע"ה וא"כ ע"כ מוכח דפליגו רבנן על סומכוס בברי ושמא זהו מה שהבנתי בתחלת העיון אבל אכתי קשה לי מ"מ לפי' זה צריכנא לומר דאף שמתניתין איירי נמי בברי וברי סומכוס לא פליג אלא על חדא דהיינו ברי ושמא א"כ בכדי נקט מתני' לא כי דאיירי בברי וברי הלא בברי ושמא דסומכוס חלוק עליו וסבי' לי' חולקי' סברי רבנן המע"ה מכ"ש בברי וברי דבשלמא אם סומכוס חלוק אפילו בברי וברי א"ש דנקט מתני' ברי ושמא לומר דאפילו הכי רבנן סבי' להו המע"ה ונקט ברי וברי לומר דאפילו הכי סומכוס סביר' לי' דחולקי' משא"כ לפי מה שפירשתי דקשה לא כי ל"ל. ועוד קשה אפילו את"ל דלאו על כל מה שקאמ' המתני' חלוק עלי' סומכוס א"כ מאי האי דכתבו בדבור שאחר זה ראוי ליטול כו' וההוא דקטן וגדול משמיענו אפילו ניזק שמא ומזיק ברי פליג סומכוס דהיינו בהודאה במקצת והל"א ג"ס ז"ה מוכ"ח דסומכו"ס פלי"ג בז"ה דהלא לפי מה שכתבנו לא פליג סומכוס על כל דאמור במתני' אלא ודאי מה שפירשנו ליתא וסומכוס פליג על כל מה דאמו' במתני' ומשום הכי תני במתני' לא כי לומר דאפילו בברי וברי פליג סומכוס ואל תשיבני א"כ מאי אתקפתי' דרב פפא אף אני אומר לך דמעולם לא הקשה רב פפא ורצה לדחות דרישא דמתני' לא איירי בברי וברי או דסומכוס לא פליג על ברי וברי רק הקשה דא"כ דמוכח דרישא איירי בברי וברי דאל"כ לא כי לא אתי שפיר א"כ גם סיפא איירי בברי וברי א"כ לימא תהוי תיובתא דרבה בר

נתן עד שלבסוף תירץ לו הש"ס דסיפא איירי בשמא וברי ורישא איירי נמי בברי ושמא ולא הוה תיובת' דרבה בר נתן ודוק נ"ל:

בדבור שאחר זה לבסוף וסיפא דתם ומועד איידי דאיירי בבא דלעיל בגדול וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא עכ"ל וקשה לי למה להו למימר איידי דלמא בבא יתיר' קאתי לאשמועינן דאפילו בברי וברי ובברי ושמא בהודא' במקצת פליגי רבנן ואמרי המע"ה דעד כאן לא אשמועינן לעיל דפליגי בהודאה במקצת אלא בשמא וברי אבל בברי וברי וברי ושמא לא אשמועינן ודוק:

עוד קשה לי למה להו למימ' איידי וגם בגמר' קשה דמשני ראוי ליטול ואין לו הוה להו לתרץ כדלעיל דאיירי בשמא וברי מאי אמרת א"כ היינו הך דלעיל כדפירש"י ובתו' דלמא אי מהא דלעיל לא הוה שמעונין דסומכוס פליג בשמא וברי בהוד' במקצת מאי אמרת א"כ ל"ל למימ' אי לאו דסומכוס פליג עליו דלמא משום הכי תני לי' ללמוד ולגלות על רישא דאיירי בברי ושמא ולא בברי וברי לחודא ודוק:

שור שנגח ד' וה', פרק ד'. בתו' ד"ה אי' כר"ע דאמר שותפי' כו' ולא מצי לשנויי כגון שאין בידו וכו' פי' על מה דהקשה הש"ס יחזור לכולן מבעי' לי' הוה לי' לשנוי דאיירי דרביעי לא הוה בידו ראיותיו ומשום הכי לא הוה מוטל עלי' לשמור חלקו לאפוקי האחרי' דאיירי דהוה להו בידיה' ראיותיה' ומשום הכי הוה להו לשמור את חלקם ומשום הכי דינא הוא דיפסידו וק"ל וע"ז תירצו דא"כ תקשה לי' לר"ע ראשון נשכר מבעי לי' ע"כ פי' מאי שנא דנקט יחזור לשלפניו ואיירי דאין בידו ראשון נשכר מבעי' לי' למנקוט ולוקי נמי דלא הוה לי' בידו וק"ל וה"ה דהוה מצי למנקט אחד מחמשה מי שהוא אלא חדא מנייהו נקטי וגם משום דהש"ס כך הקשה לכך נקטו לישנא דהש"ס:

דף לה:

בתו' ד"ה אם יש מותר בנזקין כו' ואפי חמשי נמי פעמי' שאין לו כל נזקו אם נזקיו יתרי' על של רביעי שאין נוטל אלא חלקו של רביעי ע"כ בכאן הרעישו והרגישו והשיגו על בעלי התו' רבוותא טובא אשר קטנם עבה ממתני ומכללם הוא שלטי גבורי' וגם מהרש"א ותורת חיי' וכל שארי מפרשי תו' ואני בעניו' דעתי ראיתי לפרש דבריהם על נכון כי כני' דבריהם לאחר עיון היטב ופירושו כך הוא דהלא קושיתם על תו' אינו כי אם היאך יאמרו אם נזק של חמישי הוא יותר על חלק של רביעי אינו נוטל כ"א חלקו של רביעי הלא כיון דנעש' שומר שכר על חלק הבעלי' יחזור לבעלים חלקם ומה שהזיק ישלם מכיסו ע"כ ואני אומר אי מהא לא קשה מידי דרביעי לא נעש' שומ' שכר אלא על חלק השלישי ולא על חלק הבעלי' הראשוני' דהל' תביע' נזקו אינו כ"א על השלישי

ולא על הבעלי' דאינם חייבי' כלו' על נזקו דשמיר' השו' אינו עליהם וזיל בתר טעמא דמה טעם נעשה הרביעי שומר שכר על כל חלק השלישי בההי' הנאה דמשתלמי נזקי' מהשור דלא אעריקי לי' לאגמא וזה אינו כ"א על השלישי דתביעת נזקו עליו אבל בעלי' הראשוני' למה להו לאעריקו לאגמא הלא תביעת נזקו אינו עליה' ואין להם להפסיד כלום דמעולם יטלו חלקם בהשור וא"כ כשהנזק של חמישי יתירי' על של רביעי יפסיד ואין לו כל נזקו דרך משל אם שור הנגחן שוה ד' מאות זוז ולשלישי הי' בהשור החצי דהיינו שני מאו' זוז ונגח אח"כ שור של רביעי שהי' שוה שני מאו' זוז א"כ תביעת חצי נזקו הוא מאה זוז ותפס השור בשביל חצי נזקו דהיינו מאה זוז ונעשה עוד שומר שכר על מאה זוז חלק של שלישי שיש לו עוד בהשור אבל בשני מאו' זוז של בעלי' הראשונים אינו נעשה שומר שכר כי אין תביעתו עליהם כדלעי' וא"כ בשנגח אח"כ שור של חמישי ששוה ח' מאו' זוז אין לו להשתלם מן השור נגחן דהי' שוה ד' מאות רק ב' מאו' זוז חלק נזקו של רביעי דהיינו מאה זוז שהי' לו בהשור דמי חצי נזקו ועוד מאה זוז שנעשה שומר שכר עליו בשביל ניזק השלישי והרביעי ישלם אותן מאה זוז מכיסו אבל ב' מאד זוז של בעלי' הראשוני' יפסיד דוק:

בדף ל"ז בתו' ד"ה רב זביד אמר ואין מועד תנן כו' עד לבסוף ומיהו שמא חזר בו רב זביד מההי' כדלקמן כדפריך עלה התם שאם לא תאמר כן קש' לי' ההוא דמכילתין ע"כ פי' לעיל דף א' ע"ב קאמר הש"ס דלכך כתיב באדם כי יגח ובבהמה כי יגוף דמלתא אגב אורחי' קמ"ל דמועד לאדם הוה מועד לבהמ' ומועד לבהמה לא הוה מועד לאדם וק"ל ולא כמהרש"א ע"ע כי בוודאי תקפה עליו משנתו:

בדף ל"ח ע"ב בתו' ד"ה מאבי' עצמ' כו' עד וי"ל דאצטריך כו' קשה לי א"כ מנ"ל לתו' לעיל בד"ה נשא משה כו' דקודם נאמר אל תצר כו' מדאמר בלק עתה ילחכו כו' ודלמ' גם בלק ידע זה מה שמתמ' הגמ' וכי מה עלה על דעת משה כו' וידע נמי מה שכתבו תו' הכא דאנגרי' הי' עושה שלא ברשות ולכך לא הי' מתייר' כ"א מאנגרי' דהוא לחכוך ודוק:

דף מד.

בגמ' ואמאי והא תם הוא כו' (ופירש"י והאי תם הוא בחיכוך זה) ויש לדקדק מנא לי' להקשות דלמא אייריי במועד וא"ל משום דא"כ קשה בר קטלא הוא כדמקשה באמת לבסוף אכתי קשה למה לא הקש' על שור שהי' מתכוין להרוג את הבהמה וכו' וגם התרצ' לא תירץ כלום באחרים. ונ"ל דוודאי המקשן ידע דיש לומר בהאחרי' שכבר נגח שלשה או ארבע פעמי' בכוונ' על אדם וערק לאגמא ובאחרונה נתכוון להרוג את הבהמה כו' ובהא פליגי רב ושמואל כדמפרש רש"י בעצמו דף מ"ח ע"ב אבל בשור שהי' מתחכך

ליכא למימר הכי דאם נגח ג' פעמי' וערק לאגמא ואח"כ נתחכך בכותל א"כ תם הוא בחיכוך זה כדפירש"י ואם גם בפעם הראשון הי' מתחכך ונפל על האדם א"כ מאי שלא במתכוין איכא וא"כ בר קטלא הוא כדהקש' לבסוף א"כ בר קטלא הוא דבמאי חזינן דלא נתכוין להפיל על האדם בשלמא בפעם הראשון איכא למימר דלמא לא נתכוין וא"א לדונו לקטלא אבל כשעשאו שלש' פעמי' ודאי נתכוין ומשני במתחכך להנאתו והקש' מנא ידעינן פי' משום שעשאו כבר ג' פעמי' ודאי דאמרינן דנתכוין להפיל על האדם ותי' דבתר דנפל כו'. ובזה יתורץ נמי דלעיל כבר אמרו מתחכ' בכותל להנאתו הוה שן למה לא הקש' נמי מנא ידעינן אבל לפי דברינו א"ש דלעיל איירי בפעם הראשון משא"כ כאן וק"ל:

בתו' ד"ה הכא נמי במתחכך כו' ותירץ ר"ת דלקמן הוי רגל בכוונה כו' ולפיכך משלם כופר אע"ג שאין השור בסקיל' הואיל ואינו מתכוין להזיק כו' ע"כ ויש לדקדק בזה רגל בכוונה ושלא בכוונ' להזיק מה שמו אשר יקרא אם מועד בכוונה או מועד שלא בכוונה אם מועד בכוונה משום שיודע שמתמעך האדם א"כ קשה בברייתא דלקמן דקתני יש חייב במיתה ובכופר מועד בכוונה הלא מצינו לפי זה מועד בכוונה ואינו חיי' מיתה וחייב כופר והאיך כייל כללא. וא"ת שנקרא מועד שלא בכוונה א"כ לא הוה תיובתא דרב דהא דקתני הברייתא מועד שלא בכוונה חייב כופר ופטור מן המיתה איירי ברגל בכוונה כי האי ובהא מודה רב. ואי לא הקשו על פי' ר"ת דפטר רגל בכוונה ממיתה א"כ ר"ש דיליף בשמעתין כו' הו' אפשר לומר דהא דקאמר הש"ס תני' כוותי' דשמואל ותיובת' דרב הו' משום סיפא מדיליף ר"ש נזקק מקטלא כקושי' התו' וק"ל אבל א"כ קשה מה הקשו בזה הלא זה הוא תיובתא דש"ס ודוק:

ואפשר לומר דלעולם רגל בכוונה נקרא מועד בכוונה לרב אבל הברייתי' חולקת עליו בזה וא"כ מאן דסבר כברייתי' חולק על רב נמי בזה וסובר רגל בכוונה חייב מיתה אע"פ שלא נתכוון להזיק. אבל אכתי קשה א"כ למה להו למימר לעיל והא דלא מוקי שמואל מתניתין דלקמן במועד ליפול על ב"א בבורות כו' משום דההוא לא שכיחא מאי אריי' דלא שכיח הכי הוה להו למימר דשמואל סביר' לי' דחייב מיתה ברגל בכוונה ולקמן במתני' משמע דפטור מהמיתה מדלא קתני חייב מיתה ומשלם הכופר כדכתבו לקמן עוד קשה הלא קושיתם דהקשו דרב אדרב מעיקרא ליתא הלא כבר בתבו לעיל דף מ"ג בתו' ד"ה אמר רבה שור כו' דרב ושמואל דפליגי הכא אליבא דר"ע פליגי אבל אליבא דר"א כ"ע מודו דחייב עיין שם וא"כ לא קשה ולא מידי דהא דקאמר רב הכא אליבא

דר"ע אמר ולישנא דפטור דחקן דמשמע דפטור מזה ומזה כדכתבו לעיל אבל לקמן איירי אליבא דר"א ודוק:

עוד קשה לי מאי דאמרו דילפינן רגל בכוונה מקרן בכוונה א"כ אפשר למילף נמי קרן מרגל וא"כ קשה למה לי' לר"י דיליף לקמן בבריית' נזקין שלא בכוונ' מכופר דלא הוה חיוב' דשור נזקין דקרן שלא בכוונ' מנזקין דרגל שלא בכוונה הוה לי' למילף:

גם קשה לפי תירוצו דרש"י דחילק לרב שאם עשה ג' וד' פעמי' שלא בכוונה מודה רב דחייב כופר אבל אם עשה ג' פעמי' בכוונה ובפעם ד' עשאו שלא בכוונה ע"ז פליג רב. א"כ מאי האי דקאמ' תלמודא תיובתא דרב מועד שלא בכוונה חייב כופר דלמא איירי דעשאו ג' וד' פעמי' שלא בכוונ' ובהא מודה רב ואין לתרץ משום דמשמע לי' דכל מועד שלא בכוונה חייב כופר ודלא כרב שחילק א"כ לשמואל קשה הלא מצינו מועד דאינו חייב כופר והיינו בצרורות ודוק:

דף מד:

בתו' ד"ה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו' ותימא לר"ש קבוע' מנלי' פי' בעלמא קבוע מנלי' דא"ל מוארב לו דלמא הא דפטר הוא מטעם דנתכוון לזה והרג את זה. וא"ל הכא כדמסיק בהנשרפי' דר"ש יליף נתינה נתינה כו' פירש ומשם יליף דנתכוון לזה והרג כו' הוא פטור ממיתה וחייב בממון ואתי' לי' וארב לו לזרק אבן בגו דפטור אפילו מממון מטעם קבוע (דאכתי לתנא דבי חזקי' קשה) פיר' דהלא תנא דבי' חזקי' סבר דנתכוון לזה והרג את זה פטור מממון נמי ואתי' לי' מוארב לו וא"כ קבוע מנלי' דלמא בזרק אבן לגו הוא פטור מטעם דנתכוון לזה כו') ועוד כיון כו' לא שייך למדרשי' כלל וי"ל דלר"ש בכולן ישראל וגוי אחד ואמר לאותן שעומד שם כו' דפטור מטעם קבוע מוארב לו דכהאי גוונא כולן ישראל חייבין (ויליף לר"ש ולתנ' ד"ח מוארב נתכוון לזה והרג לזה וגם קבוע דהיינו באומר לאותו שעומד שם אני מתכוון דוארב לו ממעט לי' הן נתכוון לזה והרג את זה הן קבוע באומר לאותו שעומד שם כו' דהי מנייהו מפקת ודוק ובזה יתורץ קושי' הראשונה נמי ולא כדפירשו קצת מפרשי דבריהם:

בד"ה שור שור שבעה חד לגופ' ושית לאתיי'. ובזה יתורץ נמי לר"י דאמר שור המדבר כו' פטורין א"כ ל"ל שור שבעה וליכא למימ' דלית לי' הדרשא א"כ שור האשה ושור היתומי' ושור האפטרו' מנ"ל. אבל בזה אפשר לומר דשיתא שוורי' הוו מיותר ואית לי' דשור הראשון הוה רבוי והשני הוה רבוי אחר רבוי ואינ' אלא למעט כדאי' בסנהדרין דף ט"ו הקרקעו' תשעה וכהן עיין שם וק"ל:

בדף מ"ה ע"א בתו' ד"ה דא"כ ליפלוג בחמץ בפסח פ"ה וכו' עד ואר"י דדייק מדלא פליגי בחמץ בפסח שלא הייתי יכול לטעות ולהעמיד מחלוקתם במילת' אחרית' ע"כ:
ק"ק לעול' אימא לך דרבנן פליגי נמי בחמץ בפסח מאי קאמר' א"כ הי' לי' לבעל תלמוד למיקם פלוגתיי' בחמץ בפסח שלא הייתי יכול לטעו' כו' הלא אף אם אוקי פלוגתיי' בחמץ בפסח באנו לידי טעות במילתא דר' יעקב וה"א דבשור שהמית לאחר שנגמר דינו מודה ר"י משום דאתפשתאי לתוראי כו' ודוק:
בתו' ד"ה השתא אתפשתי' לתוראי פ"ה כו' ולכך אין יכול לומר לו הרי שלך לפניך לפי שהתפיס בידים והשתא לפי זה נוכל להעמיד כו' ושור היוצא לסקול דקתני במתני' דהתם דא"ל הרי שלך לפניך כגון שתפסו' ב"ד מאליהם ומיהו רש"י כו' וזהו פי' משום שרוצה כו' דומי' דברייתא דהיינו בהתפיסו בידים כו' ע"כ ויש לדקדק על ברייתא גופי' דקא מפליג בין קודם ג"ד לאחר ג"ד והלא אף לרבנן מצינו לאחר ג"ד דיכול לומר הרי שלך לפניך והיינו בתפסו' מאליהם לפי פירש"י אלא ע"כ דברייתא מלתא דפסיקא נקט דהיינו קודם ג"ד אבל לאחר ג"ד לא נחית לפלוגי ולהאריך בין אתפסי' או שתפסו' מאליהם וא"כ קשה קושי' עצומה על פירש"י מנא לי' לרבה להוכיח דברייתא כרבנן ולדחו' רב חסדא דהתם דסבר דפליגי באיסורי הנאה דלמא לעולם אימא דאמת כן הוא דפליגי באסורי הנאה מאי אמרת ברייתא יוכיח דאתי' ע"כ כרבנן דלמא ר' יעקב הוא והא דקא מפליג בין אחר ג"ד ובין קודם ג"ד ור"י פליג אפילו בלאחר ג"ד דלמא הברייתא איירי באתפסי' בידים ור"י מודע באתפסי' בידים ופלוגתא דהכא איירי בתפסו' מאליהם ודוק ע"כ פי' התו' נראה עיקר אבל ק' קושי' דהקשיתי לעיל:
ור"ש לוריא בים של שלמה דלי' חילק בין גזלן ושומר דגזלן יכול למיימר הרי שלך לפניך ולא בשומר וזה עשה כדי שלא תקשה על הרמב"ם דבגזלן פסק כר"י דמצי למימר הרי ש"ל ובשומר לא פסק כן ובעל ש"כ הקשה עליו הלא הברייתא איירי בגזלן ואעפ"כ חילק בין קודם ג"ד ולאחר ג"ד ובאמת לכאורה קושי' גדולה היא זו אבל כד תעיין תמצא שרש"ל לא שגה ברואה ח"ו שברייתא הרי היא הי' כתובה לפניו ממש ומי לנו גדול ממנו שנהירין ליה שבילי דגמרא אלא האמת שרש"ל סבירא לי כשיטת התוס' דאפי' בתפסו' מאליהם שומר חייב דהי' לו לשמרו שלא יבא לידי כך ובזה חילק הרש"ל בין שומר דשמירתו עליו ובין גזלן דאין שמירתו עליו אבל בתפסו' בידי' אין חילוק בין גזלן לשומ' ובריית' דלקמן איירי בתפסו' בידים ולכך חילק בין קודם ג"ד לאחר ג"ד אף בגזלן ועתה דוק:

בגמ' וכ"ת נגיח' לתם כו' ק"ק וליטעמך דאף תם לא בעי כ"א שמיר' פחות' א"כ לא נכתב שום דבר אחר דסבר סתם שוורי' בחזק' שימור קיימי ודוק כי י"ל:

שור שנגח את הפרה, פרק ה'. דף מ"ו בתו' ד"ה זו דברי סומכוס תימא כו' אבל לר' ישמע' לא תתישב ע"כ ואע"ג דבתו' ב"מ דף ק' משמע דלא מוקי בעומדת באגם לסומכוס אלא בברי וברי ולא בשמא ושמא דבשמא ושמא אפילא עומדת בביתו וא"כ יש לתרץ אף לדברי ר"י דמתני' אייר בשמא ושמא מ"מ לא תתישב זה דאמר שמואל הכא זה כלל גדול כו' וקאמר הש"ס דאפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא וא"כ א"א לומר דמתני' אייר בשמא ושמא דהיינו מזיק אומר שמא ובהא קאמר סומכוס דווקא חולקין א"כ ל"ל להש"ס למימר ומזיק אומר שמא פשיטא הלא פלוגת' אינו אלא על אם מזיק אומ' שמא בשלמא אי אייר מתני' נמי במזיק אומר ברי שפיר קאמר הש"ס כלל גדול אפילו במזיק אומר שמא דלא תימא דלא פליגי חכמים אלא במזיק אומר ברי לכך קאמר כלל גדול לומר דפליגי אפילו במזיק אומר שמא משא"כ אי אמרינן דסומכוס גופי' לא קאמר אלא במזיק אומר שמא למה לי' למימר כלל גדול אפילו במזיק אומר שמא הכי הוה לי' למימר אפילו בניזק אומר ברי ולשתוק ודוק ועיין במהרש"א כי לא נחת לזה ולא תימ' א"כ לטעמך דבברי וברי מיירי א"כ למ' קאמר דאפי' ניזק אומר ברי הלא בל"ז בהכי מיירי אף אני אומר דודאי בתרוויי' מיירי בין בברי וברי ובין בשמא ושמא וא"כ הוצרך לפרש ולנקוט תרוויי' וק"ל:

וקשה לי על תו' שבכאן ושם בב"מ מנא להו לדייק מש"ס מדלא קאמר אלא דלא קאמר סומכוס אלא בעומדת באגם דלמא לעולם אימא לך דאפילו עומדת בביתו והא דלא קאמר אלא משום דה"א אפילו עומדת ברשות הלוקח יחלוקו ובאמת אינו כן משום דבעומד' בבית הלוקח מודה סומכוס דמוכר הוא המוצי' יביא ראיי' בין דאיכ' תרתי חזקו' בהלוקח חזקת מעוברת והשתא היא דילדה וגם הוא מוחזק כמו שכתבו' תו' לשם וגם בכאן ע"ב בתו' ד"ה מידע ידע דשותפת אית לי ודוק עיין בא"ש בב"מ דף ק' עו' כתבו אך בהמניח קשה דדייק זאת אומרת כו' דמשמע התם כו' מדלא אוקי כו' או כר"י כו' ותותי אפילו כסומכוס ע"כ וקשה לי' קושי' עצומה דהלא התם מוכח דאיירי מתני' בשמא ושמא ובברי וברי עיין שם א"כ ע"כ לא אתי' מתני' כסומכוס אפילו עומדת בביתו א"כ למה קאמר בשמא המע"ה ודוק: בתו' ד"ה דאפילו ניזק אומר ברי כו' וא"ת והא מחויב שבועה כו' קצת יש לדקדק מנ"ל דהא דקאמר הש"ס דאפילו ניזק אומר בריא ומזיק אומר שמה קאי על דינא דמשנתינו דיש בו הודאה במקצת דלמא קאי על דין דעלמא מקום שאין בו הודאה דמקצת כמו ששנינו במשנה דהמניח שור שהי' רודף אחר

שור והזיק כו' דהלא גם לפי מאי דאמר אי נמי לכי הא המוכר שור כו' לא קאי על דינא דמתני' וק"ל:

עו' כתבו ובסוף פ"ק דכתובות כו' הי' יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל כו' י"ל דהא דקאמר הכא אצטריך דאפילו ניזק אומר בריא כו' קאי לפי המסקנ' דהתם והקס"ד דהת' סבר דלהכי קאמר שמואל זה כלל גדול בדין משו' המוכ' שור לחבירו וק"ל:

בתו' ד"ה ליתא לפרה כו' לדברי רבא לא אתיא מתני' כר"ע כו' לפי זה יתורץ הא דהראה לן מתני' תרי פעמי' יחלוקו ברישא בשור שנגח את הפרה ובסיפא בהפרה שנגחה את השור כי לכאורה בפעם אחד די אבל לפי התו' א"ש דסיפא אתי' לאשמועינן דסומכוס סבר כר' ישמעאל. ולאביי דמוקי סיפא דמתני' בפרה דחד וולד דחד אתי סיפא לאשמועינן דמודה סמכוס היכן דאיכא תרתי שהוא מוחזק וגם איכא חזקת גופה דאמרינן המע"ה כדאי' בתו' ד"ה מיד' ידע דשותפו כו':

בתו' ד"ה מאי טעמ' גופה כו' מדאמר רבא כו' נראה דבאים לתרץ הא דלא מדקדק הש"ס על המשנה דלכאורה מוכח נמי דגופה היא מדחייב הולד לשלם לכך קאמרו מדאמר רבא בפרק כל האסורי' כו' אין להוכיח דעובר ירך אמו הוא דהתם היינו טעמא שהולד כו' והיא וולדה נגחה כו' ומהאי טעמא אין להוכי' נמי ממתני' וק"ל:

בד"ה מ"ט פרישא בעלמא הוא כו' ואפי' סומכוס כו' מאותה דמתיילדות האידנא אין גובה כו':

נראה דלכך קאמרה הש"ס מ"ט פירשה בעלמא הוא (ופירש"י דבר המפורש ממנו) הכי הוה ל"ל מ"ט דלאו גופה נינהו שהוא דבר והיפוכיי מולד של פרה אלא בא להראות דווקא אותן ביעים המפורשים ממנה אינה גובה אבל מאותן שאינן מפורשי' גובה וק"ל:

דף מז:

בגמרה ת"ש דתני רב יהודה בנזיקין כו' הכניס פירותיו כו' שלא ברשו' כו' ואם הכניס ברשות חייב יש לדקדק למה נקט דבר והיפוכו והלא מטעם זה הקשה המקשן על מתני' טעמא שלא ברשות כו' ולא ניחא לי' דכולי רבנן היא ושלא ברשות דנקט משום שברתה בהמתו כו' דמשום הא לא איצטריך דהא בהדי' קתני סיפא ואם הכניס ברשות כו' כדכתבו תו' לעיל בד"ה אימא סיפא כו' ודוק כי יש ליישב:

לעיל ע"א בתו' ד"ה הקדר שהכניס כו' הנך תלתא בבי צריכי ולא זה אף זה קתני כו' ואי תנא פירות שכוחות להתקלקל אבל בהמה לא ע"כ והקשה מהרש"א דא"כ מאי קא קשי' לש"ס בבבא דקדירו' דיוק' דרישא אסיפ' דאימ' וכו' ותירץ דאפשר שסמך תלמודא אבבא השלישי' דהכניס שורו כו' דהתם ודאי דזה מקבל נטירות כמו זה וקשה לי על

תירוצו א"כ קושיתו מעיקרא ליתא דבבב' דסיפא לא קשה מידי מדיוק דרישא אסיפ' דלעולם אימא לך דברשות נמי חיי' בעל השור והא דנקט שלא ברשות דשלא ברשות משלם נזק שלם דמתני' אתי' כר' טרפון דאמר משונה קרן כו' אבל ברשות הזה חצר השותפין ואינו משלם אלא ח"נ כדמשני לקמן ודוק כי יש לייש': בגמר' טעמא שלא ברשות הא ברשות כו' דבסתמא לא קיבל כו' מני רבי כו' כי אימא סיפא אם הכניס ברשות וכו' אתאן לרבנן דאמרי בסתמא קיבל כו' וקשה לי מאי קושי' דלמא לעולם אימא לך דרישא אתי' נמי כרבנן וסבירא להו ברישא דכיון דמאלי' הוזקה בהמתו של ב"ה דין הוא שיפטור בעל הפירות או הקדירו' משא"כ בסיפא דשור של ב"ה עשה ההיזק בידים סבירא ליה מסתמא קיבל ב"ה שמירת שורו ועיין בתו' ד"ה אימא סיפא כו' ואין לומר מ"מ בבא השלישי' דהכניס שורו דגם בעל השור עשה ההיזק בידים וא"כ שם קשה מדיוקא דסיפא ארישא דכבר כתבתי דשם לא ק' מידי דיש לתרץ דאתי כר' טרפון ודוק גם בתוס' יש לדקדק כן דהקשו אמאי לא דייק מתחלת הבבא כו' ודוק:

עוד שם בתוס' ד"ה אימא סיפא כו' עד לבסוף ולפי האמת לר' אם הכני' שורו ברשות הזיק חיי' הוזק פטור כדאמ' לקמן גבי כנוס שורך ואשמרנו ע"כ הוצרכו לזה משום דק' להו דא"כ דלר' כשמכניס שורו ברשות הרי הוא כאלו מפרש בהדיא שיפטר כל אחד בנגיחת שורו הוא סברא קיימת אף לדברי רבא א"כ קשה מרישא דואם הוזקו בהן בעל הקדירו' או הפירות או שורו חיי' למאן קתני להו דמשום הוא גופא לא איצטריך דפשיטא דהרי שלא ברשות עשה אלא ע"כ משום דיוקא דידי' דהיינו לאשמעינן אם עשה ברשות דפטור מ"מ קשה דלא אצטריך דהלא אף ר' מודה בכך דסבר דה"ה כאלו מפרש בהדיא כו' בשלמא לר' זירא לא קשה דאמר דרישא ואם הוזקה אתי' כרבי ורבנן פליגי עלי' אבל לרבא קשה דמלתא דלא צריכא היא לכך כתבו דלפי האמת לרבי אם הכניס כו' ודוק כי כינים דברי ולא כמרש"א שנכנס בדוחקי' ועיין בתוס' ד"ה טעמא דא"ל שמרו בדף מ"ח ע"ב:

בתוס' ד"ה שנכנסה לטחון רבותא נקט כו'. ובדבריהם מתורץ דלכאורה יש לדקדק מאי דקא מקשה ודקארי מאי קארי לה דלמא משום הא קא פריך דאי הברייתא איירי נמי בשהוחלקה מאי קמ"ל בברייתא יותר ממתני' לכך כתבו התוס' דרבותא אשמעינן בברייי' וא"כ שפיר פריך ודקארי לה כו' וק"ל:

דף מח.

בג' ומאי שנא מהאש' שנכנס' לטחון חטי' כו' טעמ' שלא ברשות הא ברשות פטור כו' יש לדקדק דלמא ברשות נמי חיי' והא דקאמר שלא ברשות משום אכלתן בהמתו של

ב"ה פטור דברשות חיי' כמו שתירצו תוס' לעיל ד"ה אימא סיפא כו' ויש ליישב דא"כ לא הוה לה לברייתא למסתם סתומי דהל' אפשר למטעי דקאי נמי הדיוק על ואם הוזקה אלא ע"כ דהאמת כן הוא דברשות פטור. ולא דמי לעיל בתוס' דכתבו דסברת המקשן הוה דקאי על ואם הוזקה ולא על הרישא ושברת' בהמת' של ב"ה משום דשם מוכח דלא קאי על הרישא דמשום הא לא אצטריך דהא בהדיא קתני סיפא ואם הכניס ברשות כו' ודוק:

עוד בגמרא ומשום דרבץ פטור כו' מאי רבץ שהרביץ גללי' כו' ולא מצינו בור שחיי' בו את הכלי'. יש לדקדק ע"כ צ"ל דא"כ הא דקאמר פטור לאו לגמרי דהלא אם הוא עצמו הזיק חיי' כדפירש"י אלא ע"כ הכי פירושו רבץ פטור כלומר כשהרביץ גללי' אפשר למצוא דפטור דהיינו כשנטנפו בו כליו וא"כ קשה על הש"ס מאי קא מקשה הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור הוא אלא לרב דאמר עד דמפקיר מאל"מ דלמא באמת איירי דהפקירם מאי אמרת דלא הוה לי' למסתם סתימי פטור משמע לעולם פטור הלא אף עתה צ"ל דהא דקאמר פטור לאו לעולם משמע אלא אפשר למצוא פטור בהם דהיינו בכלים ודוק: ואפשר לומר דלפי מאי דכתבו תוס' בד"ה וטינפי כליו כו' ולר"י נראה דודאי מעיקרא דס"ד דלא אפקרי' לא פטור אלא כליו אבל לפי המסקנא כו' אבל הוא עצמו פטור כו' מיושב גם זה דהכי קא מקשה אלא לרב דאמר עד דמפקיר מאל"מ וכ"ת דאיירי באמת דאפקיר להו א"כ למה קאמר ונטנפו כליו אפי' הוא עצמו נמי פטור. ותירץ לי' התרצן דאמת כן הוא דאפי' בהוא עצמו פטור:

וגם לפי פירוש רש"י אפשר ליישב דאי איירי בהפקיד למה נקט גללי' בכל מילי אם הפקירם פטור בו את הכלים ותירץ דסתם גללים כו' ומשום הכי נקט גללים:

דף מח:

תוס' ד"ה שניהם ברשות פי' הקו' כגון בר"ה כו' וק' דהיינו מתני' בפ' המניח כו' ואפשר לומר דרש"י ודאי ידע בכל אלה דמתני' היא בהמניח אלא דשם נאמר והזיקו זה את זה שניהם פטורים לכך צריך רבא או רב פפא לאשמעינן דלאו דווקא אלא הוזקו ולא דק כדכתב רש"י בכאן והתוס' בעצמם כתבו כן על המתני' שם בהמניח דף ל"ב עיין שם:

עוד באותו דיבור אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות האי אית לי' לאסוקי דעתי' בהאי והאי לית לי' לאסוקי דעתי' בהאי ואם שלא מדעת הזיקו ברשות פטור שלא ברשות חייב ע"כ. נשמרו מלכתוב דאם הוזק אותו שברשות מן שלא ברשות דחייב דהאי דינא דלאו דינא הוא דהלא אותו שברשות הי' לו לשמור את עצמו מן אדם אחר שנכנס ג"כ ברשות והי' לי' לאסוקי אדעתי' לפחות לשמור את עצמו שלא יוזק אבל אותו שנכנס

שלא ברשות היה לי' לאסוקי אדעתי' על אדם אחר שנכנס שלא ברשות וגם הוה לי' לאסיקי על אדם שנכנס ברשות לכך נסיק בי' דרגא דאפי' הזיק אותו שברשו' דחייב משא"כ אותו שברשות דלא הוה לי' לאסוקי אלא על אדם ברשות נחתינן בי' דרגא דהזיק חייב הוזק פטור משא"כ בעל הבית עצמו אם אדם אחר נכנס בו שלא ברשות אם ב"ה הזיק בו פטור ואם הוזק בו אותו אדם חיי' משום דב"ה לא הוה לי' לאסוקי לא על אדם שלא ברשות ולא על אדם ברשות דמי יתן לו רשות אם לא הוא בעצמו ודוק כי בזה יתורץ דברי' הרבה ועי' במהרש"א ושארי מפרשי' כי דחוקי' הם:

בתוס' ד"ה דחזה ירוקא ונפל כו' עד וגם תימא הוא לומר דהוה מועד בהפלת כותל אחרונה שהיתה שלא בכוונה ע"י הראשונות שהיו בכוונה תי' לי' על קושיתם דהלא מוכח דהם עצמם סוברים כן דלעיל דף מ"ד ע"א בתוס' ד"ה והא תם הוא כו' כתבו ואפי' עשה כן כמה פעמים והרג ב"א שלא בכוונה אין מועד להרוג אדם מדלא אשכחן מועד במתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם ע"כ ומאי קושי' דלעולם אימא לך דהוה מועד אם עשה כן ד' פעמים שלא בכוונה והא דלא אשכחן מועד במתכוון כו' דהיינו על מתני' דדף מ"א דשם ע"כ מיירי דבאחרונה עשה והרג את האדם בכוונה דהלא מתני' אייריי בשור שחייב מיתה ומשלם כופר ואיך יצטרף נגיחת כוונה עם שלא בכוונה אלא ע"כ דסבירא להו דודאי נצטרף א"כ מאי תמי' להו על פירש"י דהכא ודוק:

דף מט.

בגמרא אמר רבה ל"ש אלא שחבל בחיי הגר כו' אבל חבל בה לאחר כו' זכיא לה איהי בגווייהו כו' לפי מה שכתב הרמב"ם דאפילו בישראל שיש לו יורשים מ"מ בחבל באשה לאחר מיתת הבעל זכיא לו איהי בגווי' אין להקשות א"כ למה נקט רבה גר רבותא הוה לי' לאשמעינן אפילו בישראל די"ל דלכך נקט בגר משום דרישא דמלתא דהיינו לא שנו אלא שחבל בה בחיי כו' הוא דווקא בגר א"כ גם סיפא דמלתא נקט בגר אף על גב דאיירי גם בישראל. אבל אי קשי' הא קשי' לרמב"ם מאי קא מקשה הש"ס מבריי' דהיתה שפחה ונשתחרר' וקס"ד דאיירי בלאחר מיתת הגר דלמא דאיירי דגם היא כבר מתה ולא תקשה א"כ מאי קמ"ל טובא קמ"ל דאיירי בשפחה משוחרר' דנשאת לישראל וקמ"ל דאף דיש לו לבעלה יורשין מ"מ הואיל והיא זכיא בגווי' והיא מתה לכך זכה החובל ולא משלם כלום. בשלמא לדידן דסבירא לן בבעלה ישראל לא זכיא איהי בגווי' לא קשה מידי דאין לומר דגם היא מתה דא"כ מאי קמ"ל פשיטא אבל לרמב"ם קשה ודוק:

גם קשה להרמב"ם מאי קא משני ואב"א לאחר מיתת הגר ותני זכת א"כ מה לה לברייתא דקאמרה היתה שפחה ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב ובשאין לה בנים ממנו כדפירש"י אפי' יש לה בנים ממנו נמי זכת ודוק:

תוס' ד"ה אטו ולדות צררות נינהו כו' ועוד מדפריך לרבה מברייתא כו' ומוקי' לה שחבל בחיי הגר אבל לרב חסדא משמע דניחא לאחר מיתת הגר ודווקא גר אבל כשאינו גר משלם דמי ולדות ליורשין. ע"כ הא דקאמרו ומוקי לה שחבל בחיי הגר משמע דמהתרצן באים להוכיח מלתא דידהו ולא מהמקשן דלכאורה גם מהמקשן הי' להם להוכיח דאי לאו הכי גם לר' חסדא הי' לו להקשות משום דדלמא באמת גם לר"ח מקשה ועוד דאפשר לומר דמהמקשן אין להוכיח כלום דלעולם דרב חסדא סבר דיורשין לא זכו בחבל לאחר מיתת הבעל והא דנקט גר משום דאיירי גם בחבל בחיי הבעל ומשום הכי הוצרך לנקוט גר דבישראל זכו יורשיו. אבל מהתרצן מוכח שפיר דקאמר דאיירי בחיי הגר אטו אנן לא ידעינן דאיירי בחיי הגר הלא אף לר' חסדא ע"כ איירי נמי בחיי הגר אלא דקושיתו הי' דאיירי נמי לאחר מיתת הגר וא"כ הכי הוה לי' להתרצן למימר דאיירי דווקא בחיי הגר ולא לאחר מיתה כדקס"ד דהמקשן ודוק:

ע"ב. בתוס' ד"ה ותני זכת ואין מגי' הברייתא אלא כו'. נראה דבאים לתרץ הלא לפי תירוצו דא"א לא איירי בכל ענין ואין דומה לנזק וצער דהא איירי דווקא לאחר המיתה ולא בחיי הגר לכך קאמרו ואין מגי' הברייי' אלא כלומר זכה מי שיש לו זכות וא"כ איירי בין בחיי הגר ואזי קאי תיבת זכה על החובל ובין לאחר מיתת הגר ואזי קאי תיבת זכה על האשה וק"ל. ובזה מתורץ קצת מה שהקשיתי לעיל על הרמב"ם קושי' השניו' ודוק:

בתוס' ד"ה החופר בור ברה"י ופתחו לר"ה כללא דמלתא כו' בור בתר פתחה אזלינן כו' אפשר דבאי' לחלוק על רש"י דכתב אם חפר בור בר"ה ופתחו לרה"י אם נפל השור דרך פיו למ"ד דסבר בור ברשותו פטור הרי הוא פטור מ"מ אם נפל דרך הקמירה דנפתחה הקמירה בר"ה חייב חבל תוס' חולקים על זה וסוברים אפי' נפל דרך קמירה פטור מאחר שהפתח ברה"י דבתר פתחה אזלינן וכן להיפוך והוכרחו לזה משום דלפי פירש"י קשה הלא משנתיני באה להראות לנו על חיוב הבור דבין בור בר"ה ובין בור ברה"י חייב ואי כדפרש"י בחד בבא הי' די דהיינו החופ' בור ברה"י ופתחו לר"ה ואם נפל השור דרך פיו הוה בור ברה"י ואם דרך הקמירה הוה בור בר"ה אלא ע"כ זה אינו דאפי' נפל דרך הקמירה הוה בור ברה"י וק"ל:

בתוס' ד"ה החופר בור בר"ה כו' פי' בקונטרס כו' אלא דמשמע לי' דפתחו לרה"י באמצע רה"י כדמוכח כו'. והנה לכאורה גם במתני' מוכח דבכל מקום דקאמר ופתחו הוא

באמצע דמתני' קאמרה החופר בור ברה"י ופתחו לר"ה ואי אמרת דבסמוך איירי ע"כ הוה בור ברה"י ואנן אחר בור בר"ה קא מהדרינן וק"ל:
בתוס' ד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר. פ"ה כו' ולפי פירש ר"י קשה למה הוא חייב כו' עיין בישׁ"ש כי דבריו נכונים גם בכאן:
בגמרא ת"ר החופר בור ברה"י כו' בר"ה ופתחו לרה"י חייב וזהו כו' בקצת ספרים בבא האחרונה אינו וגם בח"ש הגיהו ומחקו ולכאורה האמת אתם דהלא לאוקימתא דרבה פליג ר' ישמעאל על בור ברשותו אבל נראה לי לקיים הגירסא דלרש"י דסבר אם סמך הבור מתחלה לר"ה חייב לכ"ע אף לרבה א"כ הא בר"ה ופתחו לרה"י איירי בסמך מתחלה לר"ה ואף לתוס' דחולקי' על רש"י בזה כדכתבו בתוס' ד"ה בבור ברשותו פי' הקונטרס כו' מ"מ אפשר לומר דאיירי דפתחו לרה"י אחר וחייב על נזקי דבעל החצר אם נפל שורו לתוכו ולא תקשה הלא תוס' כתבו והקשו על ר"י בזה בתוס' ד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר כו' קושיתם אינו אלא לרבא דלעיל דקאמר דעל בעל החצר למלויי וא"כ הוה מתני' דלא כרבא אבל רבה אפשר דפליג עליו בזה ולא סבירא לי' דעל בעל החצר למלויי ומכ"ש לפי מה שכתב יש"ש דלא קשה מידי לר"י כמו שהבאתי לעיל פשיטא דא"ש ודוק:

דף נ.

גמ' דאי כ' רחמנא כי יפתח ה"א פותח הוא דסגי לי'
בכיסוי כירה לא סגי לי' בכסוי עד דטאים לי' והק' מהרש"א נימא דיו מן הדין כו' ולא קשה מידי דהכי קאמר דה"א כפותח מה פותח צריך לכסות שצריך לתקן מה שקילקל דהיינו הפתיחה אף הכירה צריך לטאום שצריך לתקן מה שקילקל וק"ל:
בתוס' ד"ה בבור ברשותו פי' הקו' כו' ואין משמע כן ולכאו' מוכח נמי מדקאמר הש"ס ור' ישמעאל סבר בעל התקלה ואי כדרש"י דאם סמך מתחלה לר"ה לכ"ע חייב הי' לו לתרץ דלר' ישמעאל אתי' נמי שפיר בבור דאית לי' בעלים והיינו אם סמך מתחלה לר"ה ודוק:
בתוס' ד"ה כגון דארוח ארוחי לר"ה והשתא כולה ד"ה נראה דהוצרכו לזה דקשה להו על מאי דקאמר רב אשי השתא דאוקימת לרב יוסף לד"ה לרבה נמי לא תוקמה כתנאי כו' למה לי' לתלות דבריו ותירוצו בתירוצו דרב יוסף וכי איזה שייכות יש בתירוצו לתירוץ ר' יוסף וע"כ קאמרו דרישא איירי בשלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ואתי' כולו כד"ה וא"כ שפיר קאמר השתא דאוקמית לרב יוסף כד"ה ובלא הפקיר לא רשותו ולא בורו ברישא אף לרבה תאמר כן וק"ל:

עוד אמרו ומיהו ר' יוסי בר יהודה דבעי הרחקה לא מתוקמא כר"י ע"כ באי' ליישב בזה א"כ דרב אשי אתי נמי כד"ה למה אמר מדרישא ר"י סיפא נמי ר"י הכי הל"ל כולה ד"ה היא כדאמר ר' יוסף לכך קאמרו ומיהו ר"י ב"י לא מתוקמה כר"י לכך לא קאמר דאתי' כולה כד"ה וק"ל:

בד"ה דבר שנצטער בו וא"ת אכתי כו' בירושלמי מלאך בדמות ר' חנינא נזדמן לה. נראה דבאים לתרץ בזה קושייתם דהקשו הא מת בנו בצמא אלא דהי' אפשר לתרץ דהאמת כן הוא דהי' יודע כל הדבר בנביאות והא דקאמר לא נביא אנכי משום ענוותנותי' הוא דקאמר אבל לגירסא דגריס אמר לה מי העלוך כו' מוכח דלא הי' נביא דאי נביא הי' ל"ל לשאול מי העלוך ע"כ אמרו בירושלמי מלאך בדמות ר' חנינא נזדמן לה א"כ משם מוכח דהגירסא דאמר לה אינו דא"כ למה השיבה זכר של רחלים וזקן אחד כו' הי' לה להשיב אתה הצלתני אלא ע"כ דר' חנינא לא שאלה אלא אנשים אחרים ואמרו לה גרסינן וא"כ ודאי כן הוא דנביא הי' ולא קשה מידי ודו"ק:

דף נ:

בגמ' והני כולהו דקתני ל"ל והנה על שמואל לא ק' מידי דלכך נקט כל הני להורות דבור שחייבה עליו התורה להבלו וכ"ש לחבטה ובדעבד גובה נמי מחיי' דאף כל אתי לאתויי גובה וא"כ אי לא תני כל הני ה"א אף כל אתי לאתויי חד מכל הני דלא הוה מפורש בהדי' אבל השתא דכולם מפורשים בהדיא ע"כ אף כל אתי' לאתויי גובה אבל לרב קשה ומשום הכי נטר הש"ס עד הכא ודו"ק:

גם יש לתרץ לשמואל דאי הוה תני בור ה"א טעמא דבור משום הבל אבל שיח דאריך ולית בי' הבל לא ולא הוי ידעינן טעמא דחבטה ואי הוה תני שיח ה"א שיח עשרה אית בה הבל אבל מערה לא ואכתי טעמא דחבטא לא ידעינן עד לבסוף וק"ל:

ואל תקשה על צריכות דש"ס לכתוב נעיצין ולא צריך לכתוב הראשונות דאי הוה קאמר נעיצין ה"א נעיצין צריכין להיות דוקא עשרה טפחים אבל חריצין אפילו פחות מעשרה חייב וק"ל:

בתוס' ד"ה איכא בינייהו דעבד גובה ה"נ הוי מצי למימר כו' וחדא נקט ובזה מתורץ דלכאורה הוה קשה למה להש"ס דאוקי פלוגתא דרב ושמואל על טעמי' דחיובי' דבור והוצרך אח"כ לעשות א"ב מאי דנפקא לן לדינא הוה ליה לאוקי פלוגתיי' בדינא דגובה גופי' והכי הוה לי' למימר אם עשה גובה בר"ה רב פוטר ושמואל מחייב לכך קאמרו דנ"מ עוד שני דינים ואי הוה מוקי לפלוגתיי' על הדיני' ולא על טעם דבור הוה צריך

לפלוגי תלתא זימני משא"כ עתה דאוקי פלוגתיי' על הטעם וממילא נלמוד מני' כל תלתא דיני' וזה דרך צחות לתלמידים:
בתוס' ד"ה לשמואל אגובה נמי מחיי' ע"כ בנתקל כו' דאי בנחבט בגובה מודה רב דחייב כמו באבנו סכינו ומשאו כו':
ואני בעניי לא אבין דבריהם דמנ"ל דשם איירי במיתה דלמא לא איירי אלא בניזקי' אבל במיתה פוטר רב ומוכח נמי דהכי הוא דאי לאו הכי מאי מקשה הש"ס הכא לרב אף כל לאתויי מאי דלמא אף כל אתי לאתוי בנחבט בגובה או באבנו סכינו ומשאו ודוק:
בתוס' ד"ה תני והדר מפרש פי' תני והדר מפרש מהיכא נפקא לן נראה דבאי' להוסיף על פירש"י דכתב והדר מפרש מהיכא נפקין דמשמע דקאי על שיח ומערה וחריצין ולכך כתב לשון רבים מהיכא נפקו ועל זה הוה קשה להו דהלא כל הני לא מבור נפקי אלא מוהמת יהי' לו כדכתבו תו' לעיל בפ' ראשון דף ג' ע"א בתוס' ד"ה לא עשר כתיב כו' עיין שם לכך כתבו כאן והדר מפרש מהיכא נפקא בלשון יחיד פירוש מהיכא נפקא דחייב בעמוק עשרה וזה נלמד מבור דכתיב' באורייתא עיין שם ודוק ולא כח"ש:

דף נא.

בתוס' ד"ה אמרי אין הבל למיתה והמקשה הי' סובר כו' הא דלא כתבו זה לעיל על המקשן דהקשה על רב ושמואל לאו משום דלית בי' חבטא משום דשם ע"כ צ"ל ולפרש הקס"ד דהמקשן דהקשה מאי לאו משום דלית בי' חבטה מאי עלה על דעתו וכי לא ידע דיכול לשנויי לי' לא משום דלית בי' הבלא אלא ע"כ דהמקשן דהקשה הוכיח ע"כ צ"ל דאית בי' הבלא אלא דהתורה לא חייבה אם מת השור בהבלא אלא בהוזק דוקא דאי איירי דלית בי' הבלא א"כ למה אם הוזק בו חייב הא לית בי' הבלא. ותירץ לו התרצן לעולם דלית בי' הבלא מאי קאמרת א"כ אם הוזק כו' אין הבלא למיתה ויש כו' אבל הכא דקמותיב לרב נחמן ע"כ הכי פירושו מ"ט לאו משום דלית בי' חבטא וגם הבלא לית בי' דאי אית בי' הבלא א"כ מאי קא מותיב דלמא הא דטרפי' רב נחמן משום הבלא דאית בי' דאפילו בנשברה מפרקתו כתב רש"י אפשר לומר דהבלא קא גרים וא"כ ע"כ קס"ד דהמקשן דלית בי' חבטא ולית בי' הבלא א"כ קשה מאי קאמר א"ה הוזק בו חייב הא לית בי' הבל הלא קשה ולטעמך לכך קאמרו והמקשה היה סובר ועיין במהרש"א כי זה פשוט וישר בעיני:
עוד בגמרא אלא מתני' דקתני מה בור כו' לכאורה יש להקשות דלמא רב נחמן ס"ל כרב דלא לחבטו ומשום הכי לאו בשיתא סגי' דלהבלא צריך עשרה. וי"ל דהכי קאמר מ"מ

אשמואל קשה ל"ל עשר' במתני' הלא סברת רב נחמן טובה ומקובלת דמכריסא דתורא לארעא ארבע וק"ל:

בגמ' בור של שני שותפי' היכי משכחת לה ק"ל אלמא לא מצינו שכרה אדם אחד בור וכסהו ובאו שני ב"א ופתחוהו הרי המה משותפי' באותו בור וי"ל דאמתני' קאי כדכתבו תוס' ובמתני' אמר החופר בור וקאי הסיפ' עליו וממילא משמע דאיירי בבור דחיובי' דידי' באה להם על עסקי כרי' ולא על עסקי פתיחה. אבל א"כ קשה מאי דקאמר הניחא לר"ע כו' משכחת לה בחצר של שניהם כו' הלא אמתני' קאי ושם איירי בבור בר"ה. גם זאת הקושי' קשה על תוס' דקאמרו ולא בעי למימר שהפקירו רשותן ובורן דפטור כו' והלא אמתניתין קאי דאיירי בבור בר"ה:

ועוד קשה מאי מקשה היכי משכחת לה הלא תשכח בחפר בור ומסר לשני ב"א לשמור כדקאמר לעיל חפר ומסר לרבי' כו' ויש ליישב:

בתוס' ד"ה בור עשרה ובא אחר כו' וה"ה לי"א למאי דפריך עלה מסייד וכייד ומשני הא ר' והא רבנן. נראה דבאי' להוכיח מקושי' דהמקשן ומתירוצו דמקושיתו מוכח דסבירי' לי' דה"ה לי"א דאי לאו הכי אלא בי"א סבירא לי' דהראשון חייב מטעם דהשני לא עביד שיעור מיתה ולא עביד אלא תקלה משהו א"כ מאי פריך מסייד וכייד ע"כ דידע התירוץ דמיירי דקמא לא עביד הבל למיתה דאי קמא עביד הבל למיתה א"כ השני לא עביד כלום כמו בעביד השני י"א אלא ע"כ מוכח דסבירי' לי' ה"ה בי"א וגם למאי דמשני הא ר' והא רבנן מוכח דסבירא לי' ה"ה י"א דהא למאי דמוקי סייד וכייד כרבנן דס"ל דאחרון חייב אבל רבי ס"ל דשניהם חייבי' והלא השני לא עביד רק משהו א"כ ה"ה השני בי"א ודוק. ועיין במהרש"ל ומהרש"א אבל ק"ל א"כ לפי סברתם מאי קאבעי' מתחלה בור של שני כו' היכי משכחת כו' הלא תשכח לרבי אף למיתה בחופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד וקאי שפיר אבור עשרה דמתני' ודוק. ונוכל לומר דזהו שאמר המקשן לימא הא ר' והא רבנן ולכאורה אוה קשה מאי קושי' אלמא לא אלא הכי קאמר דא"כ דסייד וכייד אתי' כר' אמאי קאמרת אלא לרבי ולמיתה היכי משכחת לה הלא תשכח החופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד וק"ל:

אבל אכתי קשה הלא לרבנן תשכח בניזקין בחופר בור ח' ובא אחר והוסיף טפח דשניהם חייבי' בניזקין כמו שכתבו תוס' בד"ה האחרון חייב. וכ"ת דאבור עשר דמתני' קאי אכתי תשכח בחפר בור עשר ולא הי' בו הבל למיתה רק לניזקי' ובא אחר וסייד וכייד והוסיף הבל לנזקין דשניהם חייבי' ודוק:

דף נא:

בגמ' לימא הא ר' והא רבנן ק' דלמה כול' ר' והא דקאמר כולם חייבי' איירי בניזקין דוקא והא דקאמר האחרון חייב איירי במיתה דוקא ויש ליישב. עוד בגמ' בור של שותפים היכי משכחת כו' ק' מזה על רש"י דף נ' דמשמע מפירושו אם חפר בור ברשותי וסמך מתחלה לר"ה חייב לכ"ע א"כ מאי מקשה הכא היכי משכחת כו' וגם על תוס' דהתם יש לתמוה אמאי לא דייקי התם מהכא ודוק:

בתוס' ד"ה שלא הי' בו הבל למיתה שהי' רחבו יותר מעמקו ולכאורה יש לתמו' מה שרוצים בכך דבודאי שלא באים לפסוק הלכה כמ"ד דאמר לקמן לעולם יש בה הבל עד שיהא רחב' כו' דא"כ התם הוה להו למפסק ולא הכא ונראה דבאו למימר דאפילו למ"ד התם לעולם אין בה הבל עד שיהא עומקה יתר על רחבה הא שוה בשוה אין בה הבל צ"ל הכא הא דקאמר התם שלא הי' בו הבל למיתה כו' איירי ברחבה יתר על עומקה משום דתוס'. אזלי לטעמיי' דסבירא להו דלשון ראשון דר' זירא והאחרון אינן מחולקים והא דקאמר הא והא רבנן ה"ה דאתי' נמי כולה כרבי והא דקאמר בלשון אחרון הא והא רבי ה"ה נמי דאתי' כולה כרבנן ולא כרש"י רק האיכא דאמרי מפרש דבריו יותר מלשון ראשון והכי מוכח מתו' דלמעלה ד"ה בור של ב' שותפים וד"ה האחרון חייב ועיין במהרש"א ועיין ביש"ש שכתב ג"כ כדברי וא"כ הא דקאמר ר' זירא בלשון ראשון שלא הי' בו הבל למיתה צ"ל דלא הי' בו ג"כ הבל לנזקין רק לא הוצרך לפרש בלשון ראשון משום דארבנן קיימינן וא"כ שפיר כתבו תוס' שהי' רחבו יותר מעומקו כלומר אפילו למ"ד דס"ל ברחבו כעומקו לית בי' הבל ה"מ למיתה אבל לניזקין איכא בי' הבל הכא ברחבו יתר על עמקו ממילא מצי איירי דלית בי' הבל הן למיתה הן לניזקין ומצי אתי' כילה כרבי ג"כ כלשון ראשון ודוק:

דף נב.

בתו' ד"ה כיון דמסר לו מפתח כו' אבל סגר הדלת ונעל במפתח וכו' כצ"ל וכן הוא שם ברשב"ם. עוד שם וקשה לר"י דהכא כו' ומה שפירש כו' אין נראה דבגיטין כו' ותיחוד ותפתח אלמא נעילה לחוד קני' כו' לכאורה יש להקשות על מאי דדייקו מהתם דלמא התם שאני דדעת אחרת מקנה לאפוקי בגר ולכאורה יש לדייק דהם עצמם מחלקים בכך ממאי דהוכיחו לקמן מפרק ח"ה וקאמרו א"כ הא דקתני סיפא הכנים תרנגולים לתוך הבית ה"ז חזקה בנכסי הגר נמי קנה כו' ואי לאו דמחלקי' בכך בקיצור הוה להו להוכיח ממתני' דקאמ' ה"ז חזקה אלא ע"כ משום דהוה אפשר למימר דשאני התם דדעת אחרת מקנה אבל כדתעיין לא קשה מידי דהא דרשב"ם מחלק בין דעת אחרת כו' אינו מחלק

בכך רק במסירת מפתח ושם אפשר למימר כן אבל בנכסי הגר מאן מסר לי' דליקני לאפוקי בנעילת דלת דאינו מוסר לו שום דבר כך לי חבירו כך לי הגר וא"כ שפיר הביאו ראי' מפרק הזורק. והא דקאמרו בהוכחתם דח"ה בנכסי הגר נמי קנה ולא הוכיחו ממתני' דקאמר ה"ז חזקה משום דשם איירי בחזקת ג' שנים ודוק:

אבל עיקר קושיתם דהקשו על רשב"ם ממסירת מפתח דהכא אפשר לי לתרץ דלא ק' מידי דרשב"ם מפרש הכא דה"ק אי בכספא כו' אי בחזקה ליקני בחזקה ול"ל למימר כיון שמסר לו מפתח קנה דהוה חזקה מעלי' שמסר לו המפתח מידו לידו אפילו שארי חזקות דלא מסר לו כלום אלא הוא בעצמו הלך ועשאו כמו נעל וגדר הוה חזקה ומשני דאה"נ דשארי חזקות נמי קוני' אלא דצריך למימר לי' לך חזק וקני אבל בחזקת דמסירת מפתח לא צריך למימר לי' חזק כו' אלא כיון דמסר לו המפתח כמאן דאמר לי' כו' ולעולם מסירת מפתח קונה בלי שאר חזקה ודוק:

תוס' ד"ה בכדי שידע כלומר שהקול יצא כו' נראה דדחיקא להו לישנא דבכדי שידע דאי לפירש"י עד שידע מבעי' לי' לכך פירשו כלומר שהקול יצא כו' דמסתמ' שמע וא"כ שפיר אמר בכדי שידע היינו אף דלא ידעינן דודאי ידע אלא בכדי שיכול לידע וק"ל ואל תקשה א"כ לשמואל נמי קשה עד שיודיעוהו מבעי' הנה באמת לפי הנראה דתוס' גורסי בדבריו ובדברי ר' יוחנן כך ואפילו את"ל דגרסי' בכדי לא קשה מידי בדברי ר"י דר"י אמר בכדי שישכור פועלים אף דעדיין לא השכיר מחייב ואף לדברי שמואל אפשר לומר דמשום הכי קאמר בכדי לאפוקי מדר"י דאמר עד שישכור פועלים והוא סבר דבכדי שיודיעוהו סגי ואותו זמן יכול להושב שומרים שלא יפול שום דבר בבור. גם אפשר לומר דקשה להו לפירש"י דפלוגתא דרב ושמואל ור"י לא הוה כסדר דהרי רב מקיל בראי' יותר מדשמואל ור"י מיקל טפי מכולהו בראשון אבל לפי' התוס' הוה כסדר ובמדרגה כראוי דהרי שמואל מיקל טפי מרב ור"י מיקל טפי מדשמואל וק"ל:

דף נב:

בגמרא לעולם כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים כו' איידי דנסיב רישא כו' הא דלא קאמר לעולם לא כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואיידי כו' משום דמלתא דפשיטות דלא צריך למימר לגמרי לא אמרינן ביה איידי רק מלתא דלא הוה פשוט כולי האי רק דנשמע מרישא אמרינן בי' איידי והכא נשמע מרישא מדאמר בכסוי כראוי לשיורים וכראוי לגמלים דפטור משמע ממילא בלא ראוי לגמלים דחייב וק"ל:

עוד בגמרא והתליא מתוכו פשיטא דפטור מאי הוה לי' למעבד כו' ק"ק דלמא מתני' קמ"ל דלא נימא עד דטאים לי' כדלעיל דף נ' או דלא נימא ולא יכסנו משמע שוב אין לו

כסוי לזה כדקס"ד לעיל דף מ"ו ואפשר לומר דבאמת התרצן דקאמר מה דתימא איבעי לי' למיזל ומנקש עלי' קמ"ל הכי קאמר מ"ד איבעי לי' כו' מדכתיב ולא יכסנו שוב אין לו כסוי קמ"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה ושכיחי גמלים כו' כלומ' אם מתחלה עברו גמלי' כו' נראה דדחיקא להו לישנא דגמ' לפי פי' זה דקאמר הש"ס מי אמרינן מגו דהוי פושע אצל גמלים והלא פשיעותו אינו על נפילת הגמלים רק פשיעתו הוה כשארעוהו לכך קאמרו כלומר אם מתחלה עברו גמלי' כו' וה"ק מגו דהוי פושע אצל גמלים דהיינו כשעברו כו' ובהכי מתורץ נמי מאי דקאמר ושכיחי גמלים ולא קאמר אתיי' לפרקים דאתיי' לפרקי' ושכיחי גמלים הלא המה שווים לפי סברתו השתא לכך קאמרו תוס' פשיטא דחייב דפושע הוא כיון דשכיחי גמלים או אפי' אתי' לפרקים כו' פי' דאתי' לפרקים הוה פשיטא דחייב כמו בשכיחי גמלים ולא תקשה למה נקט ושכיחי סתמא הו"ל למימר הא לא קשה משום דבלשון שכיח ליכא למימר דנחייב דהלא אפי' אם עברו גמלים וארעוהו נמי לא מחייב בלא שכיח כדלעיל וק"ל משא"כ לפי' ר"י דלקמן דקאמר דנימא מגו דהוי פושע לגמלי' היינו אם נפלו בו גמלים קשה אפי' בלא שכיח יכול לשאול כדלקמן ולכך הוצרכו לתרץ לקמן בע"א ודוק: באותו דבור אבל קשה לר"י דהיכי פשיט כו' לפי פשוטו תיבת אבל מדויק משום דלפי' ר"י לא קשה מידי לאפוקי לפי פי' דאמרו בתחלה אבל אפשר עוד לומר דמדויק שפיר משום דכבר הקשו דנחייב משום תחלת פשיעה כו' ותירצו משום דהאונס לא בא מכח הפשיעה והנה לכאורה עדיין קשה על מאי דפטרינן בשור פקח נימא דחייב מכח תחלת פשיעה באם נפל לתוכו חרש וסופו באונס בנפל לתוכו פקח אלא ע"כ דלא אמרינן תחלתו בפשיעה משום דהוי שוורים מוחלקים א"כ השתא נמי ע"י מגו נמי הכי וק"ל:

עוד באותו דבור ונראה לר"י דכסהו שלא כו' דהשתא כו' וחזו שוורים פקחי' ומזהרי כו' ק"ק לפי זה ל"ל לבעל האבעי' דנקט והתליע' אפי' בלא התלעה הוה לי' למבעי בכסוי כראוי לשוורי ולא כראוי לגמלים ואתו גמלים ונפחת הכסוי ונעשה הבור מגולה ואח"כ נפל לתוכו שור פקח דאף דהוי אונס לענין שור פקח להוי חייב משום מגו דנפל לתוכו גמל ודוק: עוד שם וא"ת כיון שיודע דשור פקח פטור כו' ודאי אי לא הוה ידע דשור פקח פטור כדפירשת תוס' קודם זה לא הוה קשה הלא מתני' היא שור חרש חייב משמע אבל פקח פטור דאפשר דסבר אפי' פקח חייב והא דנקט חרש לרבותא כדלקמן ואל תקשה א"כ למה להו לתוס' למימר בתירוצם והא דנקט חרש לרבותא הלא בל"ז נמי צריך למימר הכי י"ל דה"א בשלמא בל"ז אפשר לומר דחרש דנקט לרבותא משום דאיירי ביום אפשר

למימר חרשותא גרם לי' אבל בתירוצם דס"ד דביום בין פקח בין חרש פטור ובלילה כולם חייבים א"כ לכאורה ליכא למימר דחרש דנקט לרבותא משום דה"א חרשותא גרם הלא בלילה הכל שוה בין פקח בין חרש אי אפשר לי' לעיוני' לכך קאמרו אעפי"כ קס"ד דחרש לרבותא דה"א דחרשותא גרם אבל אי הוה פקח אפי' בלילה לא הוה נפל וק"ל:

עוד שם ועוד אר"י כו' דחשיב לפקח כמזיק עצמו כו' ולא תקשה א"כ למה לא פשט לי' ממתני' ופשט לי' מבריי' אפשר לומר דהפשטן לא ידע אי ס"ד דבעל האבעי' הוה כתירוץ ראשון של תוס' או כתירוץ אחרון לכך לא פשט לי' ממתני' ולפי זה צריכנא לשני תירוצים של ר"י וק"ל:

עוד בא"ד קשה לי על פר"י מה דייק הש"ס ממתני' כסהו שלא כראוי וכו' ול"ל דמשני איידי דלמא מתני' איירי כראוי לשוורים ולא כראוי לגמלים ואם הגמלים עוברים לא נפחת מיד הכסוי תחתיהם דהוי פשיעה לעני' שוורים גופם אע"ג דנפל ע"י התלעה אמרינן מגו לפי פירוש ר"י וכן הטור פסק בהדיא דאמרינן מגו אם פשע לגבי שוורים ע"ש ואפשר לומר שזה הוי נמי פשוט בעיניו ולא הוצרך מתני' למימר סיפא אם לא איידי רישא. ולולי דברי טור ושארי פוסקי' דפוסקים דאמרינן מגו בכה"ג ה"א אף לפי' התוס' האבעי' קאי על שניהם ובמסקנא פשט לי' מיהא חדא. גם מתורץ בזה קושיא האחרון של תוס' דנקט שכיחי ולא נקט לא שכיחי דכולל בלשונו שני אבעיות ודוק:

דף נג.

בגמ' אמר מר נפל כו' ואמאי נימא כורה גרס לי' כו' פירש"י לפי גרסא האמיתי' וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן כו' טעמי' משום דאי הוא בעצמו הוה הכורה פשיטא דחייב בעל הבור דהלא הוא הגורם ובעל התקלה אבל לכאורה יש לדקדק מנ"ל להמקשן דלא איירי מתני' דבעל הבור הוא עצמו הכורה ואין לומר משום דא"כ מאי קמ"ל דטובא קמ"ל דחייב אפי' בשור פקח שקול הכריי' גרם ביעתתו כדפירש"י במתני' בלשון ראשון ואפשר לומר דלשמואל פריך דאמר לעיל כגון דנתקל בבור ונפל לאחורי הבור ומשום הכי פטור בעל הבור אעפ"י שנתקל בבורו בתקלה שלו אע"ג דשמואל אמר לעיל דף נ' ע"ב בנתקל בגובה ונחבט בקרקע דחייב משום דהתם נעשה כל התקלה ע"י מעשיו משא"כ הכא דגם הכורה גרם לי' כדאי' שם בתוס' ד"ה לשמואל אגובה כו' וא"כ פריך שפיר הכא ואמאי נימא כורה כו' ודוק:

תוס' בד"ה בעל השור חייב פי' מחצה כו' מאי דקשה להו על פירש"י כבר כתבו לעיל דף י"ג ע"א בד"ה אי אליבא דרבנן כו' ועיקר קושיתם שם משום דא"כ היכא מוכח מרבנן דלא סבירא להו דאי ליכא לאשתלומי כו' דלמא אית להו וסבירא להו וטעמא דבעל

השור משלם כולה משום דעביד כל ההיזק וא"ל מ"מ מוכח מתם דלמא לא פליג בתם אלא במועד ע"ש לכך כתבו פי' מחצה ובעל הבור פטור דרחמנא פטריה וא"כ הוה לבעל הבור לשלם כולו מטעם דאי ליכא לאשתלומ' אלא ודאי לית להו וק"ל ואין להקשות דלמא לעולם אית להו במקום דאפשר לומר אנא תוראי בבורך אשכחתי' כו' לאפוקי בבעל השור כדחילקו תוספות בעצמם לקמן ע"ב בד"ה הא ברבנן כו' הא ליתא דע"כ לא קאמרו הכי אלא להאי לישנא דהאי פלגא נזקא קא עביד כו' אבל להאי לישנא דכל אחד כולה נזקא עביד ליכא לאפלוגי ודוק ומאי דיש לדקדק שם אכתוב שם:

בתוס' ד"ה ובעל הבור משלם מחצה בשוטה או כו' וכ"ת כו' א"כ כו' ליחייב דתחלתו בפשיעה כו' כבר כתב הישׁ"ש על דברי התוס' והקשה עליהם וגם לי קשה דא"כ דנחייבו כה"ג משום תחילת פשיעה א"כ מאי האי דהקשה ואמאי נימא כורה גרם לי' כו' מ"מ נחייבו משום דהוי תחלת פשיעה פן יפול בלי קול הכרייה וסופו באונס דנפל מקול הכריי' אלא ודאי דלא אמרינן כה"ג תחלת פשועה כו' ועי' בישׁ"ש. גם לפי דבריהם קשה הא דאמר רבא לקמן לעני' שור פסולי המוקדשין אדם ושור חייבים ובור פטור שור פקח הו"ל למימר וק"ל:

דף נג:

ברש"י ד"ה לענין נזקין כו' כגון אם נפל לתוכו עבד ומת כו' הא דנקט עבד משום דלקמן גמרינן מקרא דכסף ישיב לבעליו לרבות דאית לי' בעלי' וא"כ לא צריכנא למעט אדם אלא דאית לי' בעלי' אבל אדם אחר ממועט מקרא דכסף ישיב כו' ועיין בתוי"ט וגם אפשר לומר דפירש כך משום דאדם אחר ממועט מקרא דהומת יהי' במי שהמת שלו לאפוקי אדם דאסור בהנאה משא"כ עבד וגוי דמותר בהנאה אצטרך למעט משור ולא אדם ועיין בתוס' לעיל דף יוד ד"ה שהשור חייב בו וק"ל:

עוד ברש"י ד"ה אדם ובור פטורי' אדם דהא בר קטלא הוא וא"כ כו' והקשה מהרש"א דמה"ט ודאי לא פטרינן אדם מכופר אלא מדכתיב עליו ולא על אדם כו' כדאיתא בהדיא סוף פר' כיצד הרגל ע"ש ודאי מאן דנהירן לי' שבילי' דש"ס כשבילי דמקומו לא נעלם ממנו גמרא ערוכה בכל ושמורה בלבו. אלא ודאי הא דפירש"י כאן דהא בר קטלא הוא קאי על שלשי' של עבד וק"ל: בתוס' ד"ה שור ושור פסולי כו' פי' רב יהודא גאון דהיינו שור בכור כו' הא דפי' כך עי' לעיל דף י"ב ע"ב בתוס' ד"ה ואם איתא כו' וכתבו שם ומסתמא בימיהם פליגי כו' וק"ל ודלא כמהרמ"ל:

בתוס' ד"ה הא כרבנן כו' ונראה לר"י דאביי ורבינא כו' דאי סבירא לי' כו' הא לא שייך הכא טעמא דאנא תוראי כו' ואין להקשות דא"כ דלית להו הלשון אחרון א"כ אינו מוכח

דר' נתן סבר כי ליכא לאשתלומי מהאי כו' דלכאורה אינו מוכח אלא מלשון אחרון דפלגא ניזקא עביד אבל לא מלשון ראשון דכ"א כולו היזיקא עביד הא ליתא דאפי' ללשון ראשון מוכח דסבירא לי' כי ליכא כו' משום דאי לאו הכי א"כ למה ישלם בעל הבור שלשה חלקים אף דאית לי' לבעל השור טענה שהיא טובה לו נגד הניזק דא"כ שותפתך מאי אהני לי מ"מ למה ישלם אותו חלק בעל הבור לימר לניזק מאי אית לי בהדיא בעל השור הלא מ"מ הוא עביד כולו היזק כמו שעשאה בורי.למה יגרע ערכי אי הוה השור שור מועד ע"כ הוצרך לשלם החצי עתה שהוא תם מאי איכפת לי מ"מ עביד כולו היזק כמו אני אלא ודאי משום דכי ליכא לאשתלומי כו' מטעם דאית לי' טענה טובה נגד הניזק משתלם מבעל הבור ודלא כמהרש"א ושארי מפרשי' ודוק. ותמי' לי על הישׁ"ש דלא נחית למימר כן ע"ע:

בתוס' ד"ה לעניין כופר כו' עד אלא כל אחד בפני עצמו עיין במהרש"ל וק"ל:

בד"ה איפוך אנא וא"ת כו' ל"ל לאפוקי הקדש ואין להקשות דאתי למעוטי גוי דגוי ממועט מקרא דויתר גוים כדאי' לעיל בש"ס דף ל"ח ע"א ודלא כמהרש"א:

דף נד.

בדש"י ד"ה לכתוב רחמנא חד פרט כו' ואיכא למפרך השתא כו' מהיכא ממעט אדם אלא כו' אפשר לומר דקושיית המקשן הוא באמת כך משום דעדיין לא ידע בבירור דלא דרשי רבנן תיבת או או לאו וא"כ ה"ק אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתה מטמא כו' אבל עופות לא וא"כ אתי תיבת או ומרבה עופות ואכתי לא ידעינן מהיכא ממועט אדם ותירץ לו דא"כ לכתוב רחמנא חד פרט וא"כ אתי פרט אחרינא וממעט אדם ודוק:

בתוס' ד"ה או מבעי לי' לחלק האי סוגי' כרב יאשי' כו' ותימא א"כ סוגי' זו דלא כהלכתא כו' ולי נרא' דסוגי' זו אתיא אפי' לר' יונתן משום דאי לאו או לרבנן או ונפל לר"י ה"א דנילף שור שור מכלאים דמה התם עד דהוי תרווייהו שור וחמור דכתיב יחדיו אף כאן עד דהוי תרווייהו ודוק:

ד"ה ה"א קרב לגבי מזבח אין תימא כו' וממילא אמעיט אדם כו' ואין להקשות מ"מ מהיכא נמעט כלים משום דלמ"ד שביתת כלי' לאו דאורייתא ממילא אמעיט נמי כלים ואפי' למ"ד שביתת כלים דאורייתא נמעט כלים מתיבת חמור דמיותר ואין להקשות מ"מ למ"ד שביתת כלים לאו דאורייתא מיותר תיבת חמור אף אנו נאמר דקושיא זו קשה אף לפי תירוצם דתירצו דבמקום ששייך לדרוש בכלל ופרט לא ילפינן שור כו' מ"מ לפי המסקנא דילפינן מקרא דכסף ישיב לבעליו לרבות כל דאית לי' בעלים כו' א"כ לשתוק

מחמור למ"ד שביתת כלים לאו דאורייתא ונילף שור משבת דהלא קרא דכסף וגו' הראה לנו כבר דלא נילף כלל ופרט וא"כ שפיר איכא למילף משבת ודוק:
ולא תקשה על דבריהם דלמא ג"ש דשור שור בור משבת לא הוה מקובל לש"ס דזה אינו דלעולם התיבות של הג"ש הי' מקובלים ולא דבר הלמד וכן כתבו במקומות אחרים וק"ל:
אבל קשה לי על דבריהם א"כ מנ"ל לרבנן למעוטי כלים מדכתיב חמור דלמא חמור אתי למעוטי אדם מאי תאמר דאדם ממועט מתיבת שור זה אינו דאי הוה כתיב שור לחודי' ה"א דנחייב על אדם והא דכתיב שור משום ג"ש דנילף בכלאים שור שור מבור ונחייב בכלאים אפי' על האדם משא"כ עתה דאמרינן אדם מותר עם כולם כדלקמן וגם קשה על רבא דאמר חמור דבור לר"י קשי' ודוק:
ואין לומר דג"ש דשור שור אינו מקובל אלא בשבת מ"מ אכתי קשה על תוס' למ"ד דסבירא לי' שביתת כלים דאורייתא לילף מבור לרבנן דלא מחייבי כלים בבור ולא נחייב ג"כ בשבת על הכלי' ולמ"ד דסבר שביתת כלים לאו דאורייתא קשה לר"י דמחייב כלי' בבור לילף שור בשבת משור דבור דע"כ אעפ"י דתאמר דרחמנא הראה לנו בבור דלא נילף משבת משום דכתב בבור כלל ופרט מ"מ שבת שייך למילף שפיר מבור וא"ל דלמא באמת ר"י ורבנן פליגי בשביתת כלים בשבת דלר"י שביתת כלים דאורייתא ולרבנן לאו דאורייתא מ"מ הדר קושיתינו על דוכתא לרבא דאמר חמור דבור לר"י קשי' דלמא דאתי למעוטי אדם מאי אמרת דאדם ממועט משור זה אינו אי הוה כתיב שור לחודי' ה"א לעולם נחיי' על אדם בבור ותיבת שור אתי' לג"ש דנילף שבת מבור לשביתת כלים וא"ל דלעולם אי הוה כתיב שור לחודי' הוה ידעינן דלא נחייב על אדם בבור משום דאי לאו הכי ל"ל או לרבות כלים תיפוק לי' דאפי' אדם חייב מכ"ש כלים דהלא יותר מסתבר לחייב כלים מאדם מטעם דבעי' לי' לעיוני' מ"מ אכתי קשה על רבנן מנא להו למעט כלים מחמור דלמא אתי למעוטי אדם ולא תימא דנמעט אדם משור דה"א דשור אתי' לג"ש למילף שבת מבור דלא נחייב על שביתת כלים ודוק. ואפשר לומר דג"ש דשור שור לא אתי אלא לרבות או למעט בעלי חיים. ובזה מיושב נמי קושיות מהרש"א ודוק:
בד"ה חמור דבור לר"י כו' והא דלא קאמר נמי גם לב"ה כו' דהוי בעלי חיים ובזה מתורץ נמי למאי דקשה לכאורה על רבא דאמר חמור דבור קשי' לר"י הלא אף תיבת או מיותר אליבי' דאי לאו מיעוט לא אצטרך לרבוי' משום דלא חשיב אלא ב"ח וק"ל:
עוד שם הקשה הר"ר משה מפונטייזא ואימא דחמור אתא למעוטי שטרות קשה לי על דבריו הלא מ"מ לרב דסבר דבור דחייבו התורה משום הבל קשה שטרות בני הבלא נינהו ודוק:

לפי מה שכתבתי בקל נוכל לומר ולחבר קושית הר"ר משה בתחלת דבריהם ודוק:

דף נד:

בגמרא אלא מעתה אדם בן דעת הוא דפטור הא לאו כו' אין להקשות דלמא לא מבעי' קאמר לא מבעי' לאו בר דעת דפטור דאיכא למימר חרשותו גרם לי' כו' זה אינו דע"כ בבן אדם ליכא למימר הכי דא"כ קשה על מתני' דתני' נפל לתוכו בן או בת פטור וע"כ דלכך קאמר בן או בת ולא קאמר אדם משום דה"א דנחייב עלי' דליכא למימר איבעי להו לעיוני כדפרש"י שם במתני' וא"כ מוכח דבבן אדם הוה הסברא איפכא ודוק:

בתוס' ד"ה ואימא מה הפרט כו' תימא פרט ל"ל דבכלל בהמתך נמי כתיב וכו' קושייתם תמוה דהא קאמר הש"ס וכל בהמתך חזר וכלל על תיבת וכל קאמר ולא על תיבת בהמתך ולקמן קאמר דהוי רבוי והרבה חילוק יש בין כלל ובין רבוי וק"ל:

דף נה.

בתוס' ד"ה המרביע שני מינים ר"י ב"י הי' מגי' המנהיג שני מינים כו' ובזה מתורץ נמי על דלא תני במתני' בכלאים וכן חי' ועוף ודגים כו' משום דא"א להרביע וא"כ לא הוה דומי' דחי' ועוף ולכך לא נקט לי' ואפי' למאי דקאמר דא"צ להגי' א"ש דלא נקט דגים משום דהוה בכלל חי' דהלא בחיו' הים דוקא איירי וק"ל:

בד"ה למינהו מיבשה וא"ת כו' דבאלו טריפות משמע דאי הוה כתיב למינהו בצווי של דשאי' אסור להרכיב שני דשאין זה בזה כו' ואין להקשות דלמא התם נמי אי הוה כתיב למינהו הוה ילפינן מכח ג"ש ולא דתיבת למינהו משמע איסור כלאים זה אינו דא"כ השתא נמי דלא כתיב למינהו בצווי מ"מ כתיב למינהו בעשיי' ונילף נמי ג"ש. עוד שם וי"ל דלמינהו לחודי' כו' דדריש שמואל חוקה שחקקתי לך כבר כו' במעשה בראשית כו' אבל מלמינהו דים לחודי' ליכא למילף מני' דגים ע"כ פי' אבל בג"ש נילף ים מיבשה מה התם תיבת למינהו הוה צווי על כלאים דולפינן מחוקותי דהוה צווי אף למינהו דים הוה צווי על הכלאים משא"כ למינהו דכתיב בדשאי' בעשיי' א"א למילף דהוי צווי דהלא לא כתיב בצווי רק בעשיי' וליכא למילף יותר רק דתיבת למינהו הוה משמעותי' כלאים והאמת כן הוא רק לא היו מצווים על ככה ובזה מקושר שפיר וא"ת דבתר הכי עיין וק"ל:

עוד שם וא"ת ל"ל למילף כלאים גם זה מקושר שפיר בתירוץ דלפניו דאי לאו התירוץ לא הוה קש' מידי דדלמא סוגי' דלעיל אזלא לרבנן וסוגי' דהכא אליבא דר"א וק"ל:

בתוס' ד"ה הנהיג בעיזא כו' ועי"ל כי היכי דילפינן כו' ובזה מתורץ נמי מה דהקשו לעיל וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרבעת בהמתך וק"ל אלא דאפשר לומר דמ"מ ל"ל. לש"ס למילף משם אבל בתירה איני מיותר באמת וק"ל:

הכונס, פרק ו'. ע"ב בגמ' אמר רבה מתני' נמי דיקא כו' מכדי בשור כו' לא משום דהתורה מיעט בשמירתה כו' קשה לי דלמא הא דנקט צאן ולא שור משום דאפי' תימא דהוי לי' לכתוב שור המועד כדי שלא נטעה דאף בתם איירי מ"מ לא הוה א"ש הא דקאמר ונעל בפני' כראוי פטור משמע דפטור לגמרי ולרבי יהודה אף דסבירא לי' דמועד סגי לי' בשמיר' פחותה מ"מ צד תמות במקומה עומדת וחייב אצד תמות לרב אדא בר אהבא לעיל בפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ה ע"ב ודוחק לומר דרבה דמדיוק ממתני' הכא סבירא ליה כרב דפליג על רב אדא דמ"מ מלת דיקא לא א"ש דדלמא רבי מני לא סביר כרב:

ואפשר לומר דלכאורה יש לדייק גם במלת לאו השני שהגי' מהרש"ל בש"ס ובספרים ישינים אינו וגם מה שאמר עוד משום דכאן קרן כו' וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא כו' כ"ז מיותר לכאורה אלא נראה דמן לאו השני עד דמועדין הוא הוא תשובת סתמא דתלמודא לרבה וקאמר דדיוקא דידי' לאו כלום הוא דלהכי קאמר צאן משום דקרן לא כתיב בי' ושן ורגל כתיב בי' דמועדין מתחלתן הן ולכך פטור לגמרי ועי' בספר תורת חיים דמשמע לי' נמי דש"ס השיב על דברי רבה מן לאו השני עד לבסוף אבל מ"מ דבריו רחוקי' מדברי ואינן נראה בעיני:

בתוס' ד"ה הכונס כו' אלא אגב דתנא כו" עי' בלחם אבירים מה שהקשה על דבריהם ומה שהשיב כי דבריו נכוחי':

עוד הקשה בתירוצם השני דבור ראוי לשנות קודם שישנה דיני שמירה א"כ מתני' דסוף ש"ש ד"ה קשרו בעליו במוסירה לא הי' ראוי לשנות שם. ואפשר ליישב דההי' מתני' שייכא למתני' דלפני' מסרו לשומר חנם ולשואל כו' דאיירי גם קצת בדיני שמירה ואיירי נמי בחיוב וק"ל:

בד"ה נפרצה בלילה אע"פ כו' הא ביום חייב כו' נראה דמתורץ בזה מה דלכאורה קשה על מתני' דילן דתנא בסירוגין מתחלה תנא פטור ואח"כ חייב ואח"כ חזר ותנא בבא דפטור כסדר הוה לי' למתני דהייני בבא דנפרצה בלילה הוה לי' לשנות לפני בבא דלא נעל בפני' כראוי דהוי פטור גבי פטור וחייב בחייב אבל לפי דבריהם לא קשה מידי דבבא דנפרצה בלילה לא אתי' אלא משום דיוקא דידה הא ביום חייב וא"כ שפיר תנא לה בהדיא בבא דחיוב. וקאמרו עוד א"כ בלילה אפי' נודע לו כו' רוצים בזה דלא תקשה מ"מ הוה לי' לשנויי בבא דנפרצה כו' לפני בבא דלא נעל כו' והוה נמי חיוב אצל חיוב

ודיוקא דידה ידעינן דאל"ה ל"ל לכך קאמרו דזה אינו די"ל עוד דקמ"ל דאפי' נודע לי' כו' וא"כ אי תנא בבא דנפרצה לפני בבא דלא נעל כו' דיוקא דידה לא הוה ידעינן ודוק כי כך יש לומר בדרך שקלי' וטרי' וצחות לתלמידי':

בתוס' ד"ה מאן תנא כו' לא בעי למימר כו' מדנקט צאן כו' ואין להקשות א"כ מנא לי' לרבה לדויק דמתני' לא אתי' כר"י אלא כר"מ משום דלא נקט שור דלמא הא דלא נקט שור לאפוקי מדראב"י. מ"מ שור המועד הוה לי' למנקט וק"ל וכבר כתבתי לעיל:

בד"ה הא כסהו פטור וא"ת כו' א"כ השוה הכתוב הכורה לפותח כו' קשה לי לפי זה א"כ אמאי קאמר לעיל דף נ' ע"א ור"ע הנהו מצרך צריכי כו' ואי כתב רחמנא כי יכרה ה"א כריי' הוא דבעי כסוי כו' הכי הול"ל אי כ' כי יכרה ה"א דבעי שמירה מעולה לכך כתב פותח להשוות כורה לפותח ודוק:

דף נו.

בגמ' אמר רבה ואפי' חתרה לא מבעי' כו' מ"ד הוי לה תחלתו בפשיעה כו'. נראה דמצי קאי אפי' למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא מודה דפטור אי לאו דהוי כולו בפשיעה משום דאי הוה אונס אונס כזה לא בא מחמת הפשיעה וק"ל. אבל יש לומר דגם הכא האונס בא מחמת הפשיעה קצת משום דאבעי לי' לנטור הואיל דהכותל רעוע כדאמר הש"ס לקמן דף נ"ח:

בתוס' ד"ה ממונח בעי לשלומי וכי תימא כו' עד אין שייך למתני פטור מדיני אדם. נראה דבדבריהם מתורץ כפל לשון הש"ס על דאמר אילימא לנפשיי' ממונא בעי לשלומי ובדיני אדם נמי נחייב בחדא הוי די או דהוה לי' למימר ממונא בעי לשלומי או דהוה לי' למימר בדיני אדם נמי נחייב כמו באחרים אבל במאי דקאמרו וכי תימא כו' א"ש כלו' מתחלה הקשה ממונא בעי לשלומי וכי תימא משום דלא ידעינן כו' מ"מ בדיני אדם נמי נחייב כיון שאם היינו יודעים כו' ודוק:

בתוס' ד"ה אלא לחברי כו' ודווקא שוכר כו' עיין בל"א היאך מקושר האי ודוקא בתחלת דבריהם. ואין להקשו' על דבריהם דאמרו אבל אמר פטור מד"ש הלא היא גמרא ערוכה בקדושין דף מ"ג האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש שמאי הזקן מחייב שולחי' ות"ק סביר' לי' דפטור ומסיק הש"ס דשמאי מחייב בדיני שמים ות"ק דפטר היינו מדיני רבה אבל עכ"פ חייב בדיני זוטא א"כ משמע דאפי' באומר חייב בדיני שמים. אבל כד תעיין תראה שאין זה קושיא כי תוס' שבכאן מודים נמי בכך אם אומר לשלוחו הרוג או שום דבר עבירה ששולחי' חייב בד"ש והיינו בשכבר שכרו להיות שלוחו או ששכרו עתה אבל באמירה בעלמא לא נעשה שלוחו והכי דייק לשנא דהתם קתני האומר לשלוחו

ולא קתני האומר לחבירו וקצת יש לתמוה על תוס' דהכא שלא דקדקו דבריהם מלשנא דהתם וק"ל:
בד"ה פשיטא אם לא יגיד כו' עיין בב"י סי' כ"ח ובסמ"ע דשם מפורש יותר:
ד"ה העושה מלאכה במי חטאת עד שלא נתן האפר כו' ובזה מתורץ דלא שינה ש"ס הסדר ונקט העושה מלאכה במי חטאת לפני פרת חטאת ואי איירי בשנתן כבר האפר פרת חטאת הוה לי' לאקדומי וק"ל:
בד"ה פטור מדיני אדם בפ' הנזקין פריך מינה למ"ד הש"נ שמי' היזק משום דאי לאו הכי מאי מקשה לר"י דלמא ר"י סבר דהווזק שאינו ניכר שמי' היזק א"כ חייב בדיני אדם נמי ולכך לא קחשיב וק"ל:
בד"ה מ"ד הוה לה תחילתו כו' ק"ק דהו"ל מ"ד כולה אונס הוא וכגון שנעל כ"כ יפה כו' אפשר לומר דלהכי לא קאמר הכי משום דסיפא איירי בוודאי דומי' דרישא ורישא איירי בנעל כראוי דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצוי' לכך לא מוקי סיפא בנעל כ"כ יפה וק"ל:

דף נו:
בתוס' ד"ה פשיטא כיון דאפקוה כו' בהוציאה לגוזלה איירי כו' דאו לאו הכי למה נקט מתני' לסטים וק"ל לפי זה אתי נמי שפיר מה דאמר רב מתנה אמר רב המעמיד בהמת חבירו דלכאורה הוה קשה מקמ"ל הלא מתני' היא ודוק. ובזה מקושר נמי וא"ת דבתרי' וק"ל:
עוד באותו דבור וא"נ דמתחייבי לפי שאינן יכולים כו' דמשתלם מגופו דבשן ורגל איירי מתני' ויש כאן השבה מעלי' כו' ק"ק לפי זה מנא לי' לרבה לדייק ממתני' דלא נקט שור ונקט צאן דהתורה מיעט בשמירתן דלמא משום הכי נקט צאן דאיירי בשן ורגל לרבותא בליסטים דבשור הוה פשוט דהלא אינן יכולים לקיים בה מצות השבה אבל בצאן ה"א דיכולים לקיים השבה אינן חייבים קמ"ל מתני' דאף אשן ורגל חייבים ודוק:
בתוס' ד"ה בההי' הנאה כו' עד דע"כ לרבה אפי' לר"ע ש"ח הוי כו' א"ל לפי"ז הא כתבו לעיל מחוורא דלא כר"א אזיל אליבא דרבה וא"כ כר"ע נמי לא אתי' דמתני' תנן ש"ש ע"ש בתוס' דמישבי לזה שדינו כש"ש וטעמא דר"ע דאבד מעותיו משום דשמואל אבד המשכון וכו' דהוי כאלו פרשו לו אם תאבד המשכון תאבד מעותיך. רק ק"ק לי למה מוקי לר"ו פלוגתיי' בצריך למשכון אם מצוה קעביד או לא יאמר ודאי לאו מצוה קעביד לכ"ע ורבה נמי אפשר דס"ל הכי ופליגי כמו שפליגי לרבה אליבא דשמואל. ויש ליישב עי' ברש"א בב"מ. ועי' מה שכתבתי שם:

בתוס' ד"ה לעולם הוא חייב כו' סיפא דברייתא לעיל כו' ולהכי דייק מינה כו' ובזה א"ש דדייק מתיבת לעולם לאו אפי' לביתו כו' דאי לאו הכי הוה אפשר לומר דתיבת לעולם אתי להראות דחייבו א"כ אף בגניבה ואבידה אבל השתא דהוה סיפא דברייתא לא צריכנא לזה וא"כ ע"כ אתי להראות אפי' לביתו וק"ל:

בד"ה אמר לי' מודינא לך בב"ח כו' וכגון שנגנבה באותו ענין שנגרי ברייתא גרמו לה להגנב כו' א"כ הך סיפא אאבידה דווקא קאי כו' אבל לענין גניבה פטור שאין גורמי' לה להגנב כו'. ובזה א"ש מה דהוה קשה לכאו' בגמ' מה דהקשה רבה לר"י השב אין לי כו' אלא פשיטא לגניבה שאינה משתמרת כו' הלא ע"כ הקרא איירי נמי בב"ח ובב"ח מודה רבה דצריך שמירה מעולה אחר שנקטו לה ניגרא ברייתא ודוק:

בתוס' ד"ה כגון שטענו טענת ליסטים מזוין ותימה כו' אך בההוא ק"ו דאין עלי' תשובה קשה דבפ' השואל כו' קשה לי הלא בשמעתין נמי יש להוכיח דש"ש חייב אפי' בגניבת אונס מהא דקאמר לימא מסייע ליה השוכר פרה כו' היכי דמי כגון דקא טעין טענת לסטים מזוין כו' ואי אמרת דש"ש פטור בגניבת אונס לשני דאי בעי פטר נפשי' בטענת גניבת אונס ואל תשיבני שבאם ש"ש פטור בגניבת אונס שואל נמי פטור בגניבת אונס כי מהיכא תיתא דהלא כל עצמו לא נלמד דחייב בגניבה אלא מק"ו מש"ש או מויו דוכי ישאל מוסיף כו' וא"כ דיו כו' וא"כ ע"כ דלא איירי בגניבת אונס דא"כ למה נקט שוכר הוה לי' לנקוט אפי' שואל דהוה רבותא טפי אבל אי איירי בלסטים מזוין א"ש דנקט שוכר דשואל חייב בלסטים מזוין מלימוד דתיבת או לרבות השבוי' ולא כהרש"א בב"מ ע"ש בתוס' ד"ה אמר שמואל כספים כו' אבל כל זה אינו דאף אם תאמר דש"ש פטור בגניבת אונס שואל חייב בי' ועי' בב"מ בתוס' ד"ה אמר שמואל כספי' כו' דף מ"ב וא"כ קשה דע"כ מוכח דש"ש חייב אפי' בגניבת אונס דאל"ה למה משני מי סברת כר"י דלמא כר"מ דהוה שלא אליבא דהלכתא לשני דאיירי בטוען גניבת אונס ודוק. ואפשר לומר דלכך קאמר לימא דמסיי' ידע נמי דאפשר למיקם בגניבת אונס וקאמר סברוה כר' יהודא כלומר דסברוה דודאי אתי כר"י אליבא דהלכתא ולהכי משני לי' מי סברת כר"י דלמא כר"מ דאפי' מה דהוי ודאי לך אינו מוכח דאפשר לומר דאתי כר"מ וא"כ לא קשה לשני לי' בטענת גנב באונס דזה לא הוה חידוש דגם המסיי' ידע זה ולכך קאמר לימא וק"ל:

דף נז:

בתוס' ד"ה ואיבעית אימא כו' עד והתם יתיישב טפי כו' ושמא אגב כו' וטפי ניחא לי לומר אגב דהוצרך לומר לעיל כן דף מ"ה ע"ש אמר נמי הכא כן וק"ל:

בתוס' ד"ה לא אם אמרת בש"ח כו' נראה דקאי אהא כו' קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה ותימא להאי תנא מנלן דפרק ראשון כו' האי ותימא מקושר עם הקודם דאל"ה ה"א דש"ס רצה ללמוד איזה קולא בש"ש מש"ח וקאמר לא אם אמרת בש"ח שכן משלם תשלומי כפל כלומר וא"כ פטור מקרן תאמר בש"ש כו' וא"כ חייב בקרן וא"כ קושיתם לא הוה קשה כאן משא"כ השתא דקאמרו דרצה ללמוד שליחות יד מש"ח דהוה חומרא וק"ל והכחת' דע"כ א"א לומר דרצה לילף קולא מש"ח דא"כ למה נקט החיוב דהיינו שכן משלם הפטור הוה לי' למנקט והכי הול"ל מה לש"ח שכן אינו משלם קרן בגניבה וק"ל ובעיקר קושיתם אפשר לומר דודאי אי לא הוה כתיב שליחות יד בפ' שניי' ה"א דפ' ראשונה ודאי איירי בש"ש דהרי חייב בשליחות יד וא"כ ע"כ כפילא עדיף מקרנא בלא שבועה משא"כ השתא דכתיב בפ' שניי' נמי שליחות יד סבירא לי' לר' יוחנן נמי דקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה כסברת כ"ע ודוק:

בד"ה נמצא ש"ש משלם תשלומי כפל כו' וא"ת אכתי נמצא ש"ש כו' בטוען ט"ג בבעלי' ושמא אין שייך כפל בטט"ג בענין זה כו' גם בזה קשה למה משני הש"ס מי סברת כר"י דלמא כר"מ הוה לי' לשנויי דאיירי בטוען טענת גנב בבעלי' דאף דלא שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה דהיינו דלשלם הוא כפל אם נמצא דהוא עצמו גנבו מ"מ אם נמצא הגנב הגנב עצמו מחויב לשלם כפל לשוכר ודוק ועיין מה שכתבתי בקושיתי למעלה בתוס' ד"ה כגון שטענו ובאותו ישוב מיושב אף זה קצת וגם דנוכל לומר בזה דאינו קושי' כלל דא"כ למה נקט שוכר אפי' בשואל הוה לי' למנקט וק"ל:

דף נח.

בגמ' ומאן דאמר שהחליקה במימי רגלי' אבל דחפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהזיקה כו' א"ל דא"כ למה נקט מתני' ירדה כדרכה אפי' בנפלה מצינו דחייב לשלם מה שהזיקה בדחפתה חברתה דהוה רבותא טפי דאפשר לומר דאורחא דמלתא נקט כמו שכתבו תוספ' לעיל דף נ"ז בד"ה נפלה לגינה וק"ל. עוד בגמרא אמר רב פפא לא תימא כו' מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשמט' להתם רהטא אין להקשות הלא כבר כתבו תוס' לעיל בד"ה נפלה לגינה כו' והוא שאינה יכולה לירד כו' א"כ מאי האי דקאמר כל אימת דמשתמטא להתם רהטא הלא א"א לה לירד לשם דאפשר לומר דהא דקאמר ר' יוחנן עד שתצא ותחזור לדעת איירי בירדה ולא בנפלה ולכך קאמר רב פפא לא תימא כו' אלא כו' אע"פ שחזרה שלא לדעת דקשה לי' דע"כ ר"י איירי ביכולה לירד ובירדה וא"כ מאי האי דקאמר ותחזור לדעת הלא בתחלה נמי חייב בירדה ולמה לי חזרתה ולכך קאמר אפי' חזרה שלא לדעת דנעל בפני' כראוי חייב והא דקאמר ר"י שחזרה לדעת

משום דאיירי בירדה בפעם שניי' לאחר נפילתה ולכך קראו' לדעת דירידתה אקרי לדעת ודוק: בתוס' ד"ה חי נמי מבריח ארי הו' וא"ת דבסוף כו' ודאי האי וא"ת מקושר בדבריהם הקדומים וק"ל:

עוד שם ואין לומר דבכל הנהו כו' אבל פורע חובו אין לנו לעשות תקנה כו' היינו משום דהלא באמת הוא חייב לשלם ולא נקרא הפסד דנימא חבירו הצילו ונעשה תקנה לשלם לו וגם אם נעשה תקנה לשלם לחבירו א"כ מה ירוויח מה לי לשלם לב"ח ראשון או לב"ח שני וק"ל ואין להקשות דאם בכל הנהו ישתלמו מן התקנה אבל פורע חובו אין לנו לעשות תקנה וא"כ היכי אמרינן בפורע חובו דהוי כמבריח ארי הלא אף במבריח ארי עצמו משתלם מן התקנה אף אנו נאמר דה"ק דהוי כמבריח ארי קודם תקנה או תאמר דהוה כמבריח ארי בדליכא פסידא ומדעתו וק"ל:

עוד שם והך דשמעתין מיירי שהצילו ירקות מצער בעלמא כו' לכאורה יש לדקדק בגמרא דקאמר ואימא ה"נ ותירץ לו האי לאו מדעתו מאי קושי' דלמא מתני' לא איירי באמת שלא הצילו אלא מצער בעלמא אלא מיירי שהי' דמי' נפחתין ואפשר לומר דא"כ למה קאמר אבל נחבטה אימא מבריח ארי בעלמא דהלא זה אינו נקרא מבריח ארי או אפשר לומר דזהו דמשני לי' באמת אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו לית לי' פסידא האי אית לי' פסידא פירוש דאי לאו דנפל תוך הגינה הוה לי' לבעל הבהמה פסידא וק"ל:

עוד שם א"נ כדמפרש טעמא בירושלמי דכתובות כו' ולפי זה לא צריכנא לתירוץ ראשון של תוס' דקאמרו וי"ל דהכי פי' כו' כלומר דהני תרי תירוצים שייכי אהדדי אלא אפי' תימא דלא שייכי אהדדי א"ש ההיא דפורע חובו משום טעמא דירושלמי ודוק:

בתוס' ד"ה לא שני אלא באותה ערוגה כו' אבל מערוגה לערוגה הוי כשדה אחר עיין באשר"י טעמו ובזה א"ש מה דהוה קשה לכאורה על מתני' דהוה לה לאפלוגי מני' ובי' בנפלה בין אותה בין ערוגה אחרת אבל למאי דקאמרו דהוי כשדה אחר א"כ היינו הך דמ"ש שירדה מתחלה לתוך השדה או דאזלה מערוגה אחת לאחרת וק"ל:

דף נח:

בג' היכי שיימינן אמר ריב"ח סאה בס' סאין ר"י אמר תרקב בס' תרקבים חזקי' אמר קלח בס' קלחי' חוץ מפירש"י ותוס' אפשר לומר דריב"ח קאמר ואית לי' דלא משערינן מה שאכלה בסאה שיעורין כמותו אלא א"כ אכלה סאה וכ"ש יותר מסאה כיון דקרחת הסאה ניכר הרבה אם היו משערין אותי בפחות משש הוה מפסיד מזיק הרבה אבל אכלה פחות מסאה דלא ניכר קרחת כולי האי לא בעינן ששים כנגדו אלא משערין לי' בפחות משש ור"י פליג וסבר דאפי' תרקב משערין בס' דסבירא לי' דקרחת דתרקב

נמי שיעור גדול הוא אבל אם אכלה פחות מתרקב מודה דמשערין לי' בפחות מששים וחזקי' פליג וס"ל דאפי' לא אכלה אלא קלח אחד משערין לי' בס' קלחים ועיין בספר תורת חיים שכתב כן וכתב שכן משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

בתוס' ד"ה שמין בית סאה כו' עד ואע"ג דקתני במתניתן בית סאה באותה שדה לר' ינאי לא לשיעורה נקטינן שאין משערין בו כלל אלא בתרקב משערין. ונראה דלכך נקט בית סאה וזהו דרך אכילה של בהמה אחת ובזה הוא מקושר הא דאמרו אח"כ ונראה לר"י דכי משערינן למר בתרקב כו' הוא מקושר למה שקדם וק"ל. ועיין בב"מ דף צ"ט מה שכתבתי שם אשר ישבתי פירש"י על נכון:

בד"ה דדאין דינא דפרסאי יש מפרשי' של דקל פרסאי כו' דקשה להו דאי כפשוטו קשה על הדעת לומר שאדם דבר כך קשות נגד הריש גלותא וק"ל. עוד שם ולפי מה שפי' בערוך דקשבא דקלא פרסאה א"א לומר כן ע"כ משום דא"כ שפיר דאין ומאי קאמר הבע"ד גבי ר"ג דדאין כו' ל"ל וק"ל אבל מ"מ צ"ל דשפיר יש לפרש כיש אומרים ובע"ד ה"ק בהדי ר"ג דדאין דינא דפרסא' ל"ל כלומר דסביר לפלוגי בין דקל דארמאה ודקל דפרסא' וק"ל:

דף נט.

בגמ' אמר אביי ר"י הגלילי ור"י אמרו ד"א כו' יראה דאביי בא להראות לנו וללמוד מזה לאפוקי דרב אידי בר אבין כדפי' ולא תימא כרב אידי בר אבין וכו' וק"ל הא דלא חשיב אביי נמי ר' יהושיע דאמר רואין אותו כאלו ענבים עומדים לבצור אפשר לומר דזה לא הוה כמיטב דלקמי' דהרי פירושו דמיטב דלקמי' הוא דישלם הנאכל כמשויר דלקמי' משא"כ אם משלם הסמדר כאלו ענבים עומדים לבצור אף אם יתקלקל המשויר כמו שכתבו תוס' בד"ה אכלה סמדר זה לא היי כמיטב דלקמי' ודוק. או נוכל לומר משום דלאביי מספקא אם סבר ר' יהושי' בחזיז כרבנן או כר"י הגלילי לכך לא קא חשיב ר"י וק"ל:

בתוס' ד"ה אכלה סמדר כו' ואפי' אם נתקלקל המשויר כו' משום דאל"ה למה לי' לר"י לשנויי לשנא ולא נקט נמי נידון כמשויר וק"ל:

עוד שם ודוקא סמדר דענבים פעמים כו' אבל תבואה כו' משום דאל"ה אלא פליג אתרווייהו למה לא נקיט חזיז ונקט סמדר וק"ל:

ובדבריהם מתורץ מה שהקשה ר' יונה בגמ' דהקשה הדיוקים אהדדי בד"א שאכלה לולבי גפני' הא סמדר רואין כו' דלמא הכי קאמר הא סמדר נידון במשויר וכן בסיפא

ע"ע אבל לפי דבריהם לא קשה ולא מידי דהרי בענבים אינו שייך לומר נידון כמשויר דענבים פעמים שאלו מתקלקלי' ואלו ניצולים וק"ל:
גם מתורץ בדבריהם עוד קושית הרש"א וז"ל אך קשה לי דאי קסבר ר"י בחזיז נידון כמשויר א"כ ה"נ אית לי' בלולבי גפנים כו' א"כ הא איכא בין ר"י ובין רשב"י ומאי קא פריך א"ה היינו רשב"י היינו ר"י ע"כ. אבל גם לפי דבריהם לא קשה מידי דאע"ג דאית לי' בחזיז נידון כמשויר בלולבי גפנים ליכא למימר הכי דבענבים אין שייך לידון כמשויר וק"ל: עוד כתבו ונראה דאע"ג דאמר ר"י כו' מ"מ שמין אותן אגב קרקע כו' משום דאי לאו הכי הוה אפשר לומר דטובא איכא בין ר"י ובין ר"ש ב"י וק"ל: בתוס' ד"ה ומאי ניהו כי היאך דסליק כו' והקשה ר"ת כו' וי"ל אע"ג דמשמע כו' מ"מ משמע לי' לאביי דבמשויר נמי פליגי מדאמר ר"ע לא בא הכתוב דמשמע שר"ל לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כו' ואי בעידית לחודי' פליג כו' ק"ק לי א"כ דבמשוי' נמי פליגי מאי האי דקמשני הש"ס לעיל דף ז' ע"א על קושי' דדלמא בפלוגתא דר"ש ב"מ ורבנן קמפלגי א"כ מאי לא בא הכתוב (ופירש"י שם וז"ל א"כ מאי לא בא הכתוב דמשמע דבקרא גופי' פליגי דלא בא הכתוב להכי אלמא בהדיוט נמי פליגי) דלמא ודאי דפליגי נמי בהדיוט דהיינו במשויר ודוק:
בתוס' ד"ה רשב"י היינו ר"י תימא כי' עד אבל בהדי' פגין ובוסר שייך לכוללו שפיר דטעמא משום דחשיב כפגין ע"כ עיין ברש"ל. עוד מלבד דבריו אפשר לומר דהרי לולבי גפנים הם קודם סמדר וסמדר קודם בוסר וא"כ בסמדר אפשר לומר דהוה כבוסר דאף דאינו גדול כבוסר הוה כבוסר אבל א"א לומר למפרע דסמדר הוה כלולבי וק"ל:
בד"ה מאן תנא כו' ולא לאפוקי רבנן דפליגי כו'. ובזה מתורץ מה דהביא אביי אמרו לו איני דומה נבעלת ברצון כו' דלא הוה מיותר או אוי"ז ברענגי"ר וק"ל:
ד"ה אונס אינו משלם כו' עיין בתוס' דאלו נערות כי שם מפורשים דבריהם יותר:

דף נט:

בתוס' ד"ה כתב לראשון כו' בסוף כו' אבל בלוקח אחד אפי' ר"מ מודה וא"ת דבפ' הנזקין כו' האי וא"ת מקושר עם הקודם משום דאי לאו דמודה ר"מ בלוקח אחד לא הוה קשה מידי וק"ל:
בתוס' ד"ה המגדיש כו' אצטריך למתניי' או למסתמא דלא כרבי או לאשמעינן דאפי' ר' מודה בהא כדמפרש בגמרא והנה וודאי דש"ס דקאמר לימא תנא דלא כרבי ה"ק וא"כ מוכח דאין הלכה כרבי וקשה לשמואל דפסק לעיל דף מ"ח ע"ב כרבי גם תדע דזה לא קאי אלא לרבא דמוקי לעיל דף מ"ז ע"ב למתני' דהקדר כולה כרבנן וברשות שמירת

קדירות קבל עליו לאפוקי לר' זירא דמשני תבר' מי ששנה זו לא שנה זו והוי רישא כרבי וסיפא כרבנן וא"כ גם כאן לא אתי' אלא רישא כרבי וסיפא כרבנן ומאי האי דקאמר לימא תנא דלא כרבי דהלא רישא אתי' כרבי וק"ל. גם לכאורה יש לדקדק לפי הא דקאמר רב פפא הכא בנטר בי' דרי עסקינן כו' הוכחתו ממתני' דהכא שהעמידה הדין על המגדיש ושינה את טעמה מאוקמתות דלעיל אלא וודאי שבאה להראות דדווקא המגדיש דהיינו בנטר בי' דרי ואל תקשה א"כ מזה מוכח דתנא דלא כרבנן מדשינה לאוקמי הדין במגדיש א"כ מוכח דדווקא בנטר בי' דרי וא"כ קשה לרב דפסק כרבנן זה אינו דהוכחה הזאת אינה וודאי וק"ל אבל קשה לי על תוס' דקאמרו אצטריך למתני' פירות דלכאו' הוה קשה הא כבר נשנה לעיל דף מ"ז לכך קאמרו אצטריך למתני' או למסתמה דלא כרבי או לאשמעינן כו' והנה ודאי דאצטריך לאשמעינן למסתמה דלא כרבי לא קאי לרבי זירא דלעיל דלפי דבריו הוי רישא כרבי וסיפא כרבנן וא"כ ע"כ צ"ל לאשמעינן דדווקא בנטר בי דרי כתירוץ השני וא"כ מוכח דתנא דלא כרבנן וא"כ אף אנן נותיב לימא תנא דלא כרבנן ודוק ויש ליישב:

בד"ה לבתה הרוח כו' כר"י כו' וא"ת כו' האחרון של הנחת עצים ואור דבכל דוכתא כו' כן הגי' מהרש"ל. אף דאפשר לומר דלא צריכנא להגי' כי כן מצינו סוגי' זאת בדוכתא אחרינא דתוס' מפרשים קושית ר"י וק"ל: בתוס' ד"ה ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבוי כו' ודיקא נמי משום דאי לאו הכי אלא דמיירי כשיש ברוח בפני עצמו כדי ללבות מאי מקשה הש"ס אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו דלמא שאני התם דמיירי שאין ברוח בפני עצמו לזרות משא"כ הכא לכך קאמרי דאף כאן מיירי שאין ברוח כו' ודוק. עוד שם ומשני אביי הב"ע כגון שליבה מצד אחד שבענין זה אין דרך הרוח לסייעו ולכך כי מתרמי כצ"ל משום דלא תימא הרי כאן מוכח דמיירי שיש ברוח כדי ללבות דהרי ליבה מצד אחד לכך קאמרו שבענין זה אין דרך הרוח לסייעו ולכך כי מתרמי שנסתייע בליבוי הרוח כו' לומר דגם כאן מיירי שאין ברוח כדי ללבות אלא לסייע רק מאחר שהסיוע בא מצד האחרת לא הוה לי' לאסוקי אדעתי' או מיירי שיש בלבוי הרוח ללבות מצד א' כמו שאמרו לבסוף וק"ל:

בד"ה רבא אמר כגון שליבה כו' והכי פירש אם בלבוי כדי ללבות עם רוח מצוי' כו' ואם לאו שאין בליבוי בהדי רוח מצני' אלא ע"י הרוח שאינה מצוי' כו' באים לומר בזה דהא דקאמר רבא הוא החילוק בעצמו שמחלקים הש"ס כדי שלא תקשה לפלוג בדידי' ודוק:

בד"ה רב אשי אמר כי אמרי' כו' דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכשגורס לזרות הרוח מסייעתו הוי מלאכת מחשבת כו' באים לומר שלא תימא כפי' רש"י דפי' מלאכת

מחשבת נתקיימה מחשבתו דניחא לי' ברוח מסייעתו משום דקשה להו א"כ כל אדם יתחייב אפי' לא עשה מלאכה גמורה אם ניחא לי' דהמלאכה יגמר ע"י אחר ואנן מצינן אפכא דשנים שעשאו מלאכה פטורים ואפי' ניחא לי' לכל אחד דיתקיים מחשבתו א"כ ע"כ דאין הפי' כרש"י אלא הכי פירושו ה"מ לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ואם זורה ע"י הרוח זה הוה מלאכה ממש דאסרה תורה לזרות ע"י הרוח דא"א לזרות כראוי אם לא ע"י הרוח המסייעתו משא"כ גבי הבערה דהתורה לא חייבה אלא מבער ממש ולא הגורם ודוק:

דף ס:

בתוס' ד"ה מהו להציל עצמו כו' איבעי לי' אם חייב לשלם כשהציל עצמו כו' ולא תאמר דאיבעי לי' אם מותר להציל אע"פ שרוצה לשלם דמהיכא תיתי לומר דאינו רשאי דאין כל דבר עומד בפני פקוח נפש וגם דא"כ הכי הוו להו לשלוחי לי' חבול ישיב גזילה ישלם כמו שאמרו אח"כ בשאבעי' לי' אם מותר להחליף וק"ל:

בד"ה דלא שביק להו לאחלופי כו' ושל עדשים שלא לקחוה ממי שזכה בה ע"כ ואל תקשה א"כ למה שלחו חבול ישיב כו' הלא אף משום גזילה עצמה אסור אפשר לומר דדוד שלח אנשיו ליטול עדשים של פלשתים כדי להחליפם בשעורין של ישראל דהוו צריכים להו ליתן לפני בהמתן אבל לעדשים עצמם לא הוו צריכים ואח"כ בששלחו חבול ישיב כו' דאסור לאחלופי וא"כ מה יעשו בעדשים וממילא זכה בהו אותו איש דהוה להו בידי' וא"כ שפיר קאמר ויצילה שהניח לי' לזכות בהו וק"ל. ובזה מתורץ מה דהוה קשה לכאורה בש"ס דקאמר אלא למ"ד לאחלופי מאי ויצילה דלא שבק להו לאחלופי דקשה לכאורה מה עלה על דעת המקשן דדחיקא לי' מלת ויצילה באחלופי ואח"כ נתרצה בתירוצו מתחלה מאי קא סבר ובסוף מאי קא סבר אבל לפי דבריהם ניחא דודאי דגם המקשן ידע דבשעורין ניחא מלת ויצילה דלא החליפוה אבל על ויצילה דעדשין קשה לי' ומשני לי' דלא שבק להו לאחלופי וע"י כך זכה בו מי שזכה וא"כ שפיר קאמר ויצילה אף בעדשים וק"ל:

דף סא.

ברש"י ה"ג קראי ל"ל ולא גרסינן תרי ע"כ משום דרש"י סבר דמלת ויצילה א"א לפרש על האבעי' דטמון באש לכך מפרש דתרי קראי ל"ל אבל בתוס' ד"ה ה"ג אלא למ"ד טמון באש תרתי קראי ל"ל כו' מפרשי' שפיר דמלת ויצילה שייך גם בטמון דהא דכתיב ויצילה לר"י הצילה כו': עוד שם דלמאן דאמר לאחלופי אע"פ שאם לא היו עדשים צריכים לישאל אם מותר ליטול שעורים ע"מ לשלם דמי' מ"מ הזכיר עדשים כו' בזה מתורץ דלפי

דבריהם דחד קרא אצטריך לטמון א"כ לפי תירוץ הש"ס טמון וחדא מהנך קמבעי לי' הלא להאבעי' אחלופי צריכנא תרי קראי אבל מאי דקאמרו אע"פ שאם לא היו עדשים היו צריכים לישאל אם מותר ליטול שעורים ע"מ לשלם דמי' א"ש דלמ"ד דסבר טמון באש קמבעי' לי' סביר באמת דהאבעי' כך הי' וק"ל:

בד"ה מאי ולא אבה דוד לשתותם כו' ומכאן ק' לפי' הקונט' כו' דלפי' הוה לי' למימר כו' היינו שלא רצה להפטר מחמת שהוא מלך רבים תמהו כאן הרי אף לפי' התוס' ק' מנא לי' למקשה להקשות דדלמא המעשה הי' כפירוש רש"י דהיינו שמעשה בא לפניו ששרפו כבר ולי לא קשה מידי דהרי לפי פירוש התוס' דמלת ויצילה קאי גם על טמון ודלא כרש"י א"כ ע"כ ליכא למימר דכבר נעשה המעשה דא"כ מאי ויצילה הלא כבר נעשה המעשה לאפוקי רש"י סובר דמלת ויצילה לא קאי על מעשה דטמון וא"כ אפשר לומר דכבר נעשה מעשה ודוק:

בגמ' תני כותי דרב בד"א כו' עברה נהר או שלולית אוי"ז ברענג"ר יש לתרץ דאי לאו דהוה מייתי להא דעבר' נהר כו' ה"א אי מהא לא תסייעי' לרב דהרי איירי ברוחב ולא בגובה מדאמר מאה מיל כדכתבו התוס' וגם מוכח לכאורה מדשבק גובה ונקט רוחב והרי במתני' תנא גדר קודם דרך הרבים אלא ודאי דבא להראות דברוחב אמרינן דוקא האי בד"א לכך הביא עברה נהר או שלולית כו' פטור אחר האי בד"א לומר דאינם בכלל זה אלא אף בנכפפת פטור מטעם דאית בהו מיא או טעם אחר וא"כ אימא לך דבגובה נמי אמרינן האי בד"א והא דנקט מילתי' ברוחב למעט נהר או שלולי' אבל אי הוה נקט בגובה ה"א לעולם נהר או שלולית המים נמי בכלל זה והא דלא קאמר האי בד"א אחר נהר כו' משום דבגובה איירי ולא ברוחב ודוק: עוד בגמרא או נהר רב אמר נהר ממש ושמואל אמר אריתא דדלאי מ"ד נהר ממש כו' ומ"ד אריתא כו' נראה לומר דרב ושמואל לא קמפלגי בדין דאף רב סבר אריתא דדלאי כיון דאית בהו מיא אע"ג שאינו רחב כנהר פטור ושמואל סבר דאף נהר אע"ג דלית בה מיא כיון דרחב ח' אמות פטור ולא קמפלגי אלא על לשנא דמתני' אי איירי בנהר ממש או באריתא כו' ולכך לא קאמר' הש"ס כמו שאמרה בסמוך מ"ד מקום כו' כ"ש אמת המים ומ"ד אמת המים אבל מקום כו' לא מפסקי כו':

ברש"י ד"ה ואפי' בשדה קוצים כו' שקיפצת לשם האור מעל לגדר כו' כצ"ל נ"ל וכן הוא בתוס' ד"ה עברה גדר שהוא גבוה ד' אמות כו' דמוכח דהקוצים המה בשדה שמעבר לגדר שקיפצת לשם האור ודוק:

בתוס' ד"ה לא שנו אלא בקולחת כו' אע"ג דבברייתא כו' דברוחב איירי ולא בגובה כדקתני ועצים מצוים לה מ"מ שפיר קאמר ת"כ דברייתא מוקי למתני' בקולחת. מזה מתורץ נמי דלכאורה הוה קשה על ת"כ דלמא שאני התם דעצים מצויים לה וק"ל:

בד"ה דרך הרבים מאן תנא ר"א הוא אמתני' קאי והוה סתם ואח"כ מחלוקת באים לומר דלא תימא דהוה ר"א דברייתא כדגרסי קצת דתני' אבל ר"א דמתני' וגרסינן דתנן סביר דבט"ז אמות חייב והכי פי' דמתני' עד כמה תעבור הדליקה ויהא חייב עדיין וקאמר ר"א דבט"ז אמות חייב עד שתעבור יותר מט"ז אמות אבל אי אמרי' הכי הוה קשה להו מאי האי דרבי סתם במתני' דבט"ז אמות פטור ואח"כ הביא פלוגתא ואין זה סתם ואח"כ מחלוקת דהלא אין גם אחד דסבר שיעורא דסתם ואין זה אורחא דסתם ואח"כ מחלוקת לכך קאמרו דהוא ר"א דמתני' וסבור דבט"ז אמות פטור והוה שפיר סתם ואח"כ מחלוקת וק"ל:

בתוס' ד"ה אלו מפסיקין לפיאה כו' ומפרש בירושלמי דמשום סיפא אצטריך כו' כסגנון זה נצטרך לתרץ גם בכאן דקתני נהר או שלולית שהם רחבים ח' אמות פטור ולרב דאמר נהר ממש אע"ג דלית בה מיא א"כ הוה לכאורה ק' לימא נהר דפטור ומכ"ש שלולית אלא ע"כ דאף כאן נאמר אי הוה קאמר נהר בלחודי' ה"א נהר צריך ח' אמות אבל שלולית אפי' פחות מח' אמות ואי הוי נקט שלולית לחודי' ה"א שלולית הוא דסגי בח' אמות אבל נהר בעי טפי וק"ל:

בד"ה שמחלקת שלל לאגפי' כשגדלה האמה מתמלאה מים בורות כו' דעל פירש רש"י שפירש ושמשקים אותן ממנה קשה להו הלא היא אינה מחלקת דאנן הוא דמשקי לכך פירשו כשגדלה כו' דהיא מחלקת וק"ל:

דף סא:

בתוס' ד"ה ולית לי' לר' שמעון שעור' קס"ד הכל לפי היזק הדליקה כו' משום דקשה להו מאי קס"ד דהמקשה הלא בכל מקום תיבת לפי בא ליתן שיעורא וק"ל:

דף סב.

ברש"י ד"ה פשעה בו כו' השומרים ואבד הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ה בדרבא מתניתו לה כו' כצ"ל ואיזה מפרשים לא שמו על לבם הג"ה זאת לכך כתבו מה שכתבו:

בגמ' הכא במאי עסקינן דקא טעין מרגניתא כו' רש"ל מוחק ב' תיבות והכי מוכח בתוס' ד"ה מי מנחי כו' ודוק:

בתוס' ד"ה מה בין גזלן כו' לא יהיב דמי ובמציאות חש"ו כו' כצ"ל: בתוס' ד"ה חמסן יהי' דמי כו' רוצה אני כדמפרש אבל כצ"ל:

עוד בא"ד וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח כו' כצ"ל:
מרובה, פרק ז'. בתוס' ד"ה מי קתני אין בין כו' משמע הכא היכא דתני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר והקשה כו' הא דקאמרו משמע משום דאיני מוכח לפי מאי דכתבו אחר דבור זה ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אם אינו משייר כ"א דבר א' כיון דלא נחת למניינא כו' א"כ אפשר לומר דלעולם היכא דתני אין בין שייך למימר תנא ושייר והא דקאמר מי קתני אין בין כו' אין פירושו שאי הוה תני אין כו' ליכא למימר תנא ושייר אלא דהענין כך הוא דהא דקאמר לימא מסייע הוה ס"ד שפיר דאיכא למימר תנא ישייר רק דהוה קשה לי' מאי שייר דהאי שייר לכך בא המתרץ לומר מי קתני אין בין דאי הוה קתני' אין בין הוה נחת למניינא א"כ היה ודאי סייעתא לר"י דאל"כ מאי שייר דהאי שייר מרובה קתני וא"כ לא נחת למניי' א"כ לעילם אימא לך דשייר הא דר"י ואין לחוש אם אינו משייר אלא חדא וק"ל לכך קאמרו משמע כו' דהיינו למאן דלית לי' סברת עוד יש מפרשים:
עוד שם והקשה הר"י מאורלינש כו' אין בין נדרים לנדבות כו' וי"ל דהתם לא בא כו' וכן אין בין שבת ליוה"כ כו' וכן אין בין יו"ט לשבת כו' הא דהקשו ממתני' דאין בין נדרים לנדבות שהיא אחרונה ומביאין ראי' משתי משניות הקדומים ולא הקשו מאותן משניות עצמן משום דשם הוא פשוט תירוצם דודאי באין בין שבת ליוה"כ לא איירי אלא בחיוב שבשניהם וכן במתני' דאין בין שבת ליו"ט לא איירי אלא באיסור שבשניהם אבל במתני' דנדרום ונדבות לא הוה פשוט כ"כ משום דאיכא למימר ולהקשות דהא לא בא מן המעשר הוה נמי חיוב הבאה משום דאם הביא מן מעשר לא יצא ידי חובתו וחייב להביא עוד קרבן נדרו לכך הקשו מאותה מתני' ותירצו דמ"מ לא איירי מחיוב הבאה כ"כ כמו באחריות ועי' בדבריהם שם מגילה כי שם מפורש יותר תירוצם ובזה א"ש מאי דקאמרו ועוד י"ל דהך משנה דמגילה כו' דלכאו' קשה הלא מכל מקום לא יתורץ בזה הני תרי משניות הקדומים אבל לפי מאי שכתבתי א"ש דודאי שם ניחא בתירוצם דלעיל משא"כ במתני' דנדרים ונדבות לא ניחא להו בכך לכך קאמרו ועוד י"ל כו' ודוק:
בתוס' ד"ה מרובה קתני תנא ושייר לשון ראשון כו' וא"ת מאי שייר דהאי שייר כי' שיעור דבריהם כך הוא ולשון ראשון דמייתי כו' דסבר ההיא לשנא כו' אין לומר שייר כו' וא"ת דלמא לעולם אימא לך דלא הוה ס"ד דאין לומר שייר במרובה כמו באין בין והא דרצה להביא סייעתא לר"י משום דהוה קשה לי' א"כ מאי שייר דהאי שייר וי"ל דזה אינו דשייר נמי טענת גנב באבידה כו' וק"ל:

עוד בא"ד ועוד שמשייר שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו כו' הא דהביאו תרי מילי דשייר ובחד הוה די לכאורה משום דאל"ה הוה סברא למימר לא די דלא הוה סייעתא לר"י אלא דהוה נמי תיובתא משום דע"כ שייר טענת גנב בפקדון דמשלם כפל ולא ד' וה' דאל"כ הלא שייר שותף שגנב וא"כ קשה מאי שייר דהאי שייר לכך כתבו דשייר תרי מילי שותף שגנב ושותפין שגנבו ממילא אפשר לומר דלא שייר הא דר"י וק"ל:

בתוס' ד"ה יצא קרקעות וא"ת כו' וי"ל דאצטריך להיכא דנשבע ע"י גלגול כו' ומיהו לפי מאי דמסקינן כו' וס"ל דכפל ושבועה הכל א' ניחא כו' הא דהוצרכו לשני תירוצים משום דעל תירוץ הראשון קשה לפי המסקנא דמיותר מקרא בתורה למעט קרקעות ושטרות ועבדים וא"כ קשה דבקדושין מצרכינן קרא לגלגול שבועה מן התורה ל"ל קרא תיפוק לי' דמוכח דמגלגלן דאי לאו הכי ל"ל קרא למעט קרקעות ושטרות מכפל תיפוק לי' דאין בהם שבועה לכך קאמרו ומיהו לפי המסקנא כו' א"ש גם תירוץ השני אפשר לדקדק עליו דע"כ המקשן לא ידע בכל אלה דהאי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס"ל דכפל ושבועה הכל א' כו' דא"כ מאי מקשה אי מה הפרט כו' וק"ל.

ובזה א"ש על מאי דכתבו בדף ס"ג בתוס' ד"ה רעהו אמר רחמנא כו' תימא לר"י ומאי אצטריך רעהו כו' ולמסקנא דנפיק כו' דלכאורה קשה הלא כבר כתבו גם לעיל תירוץ הלז בקרקעות ומאי האי דתמי' לי' עתה ולעיל כתבו בלשון וא"ת דבכל מקום לא הוה קושי' אלימתא כלישנא דתימא אבל לפי מאי דכתבתי א"ש דשיעור דבריהם הוא כך תימא לר"י ומאי אצטריך רעהו כו' ולמסקנא כו' א"ש אבל א"כ קשה על המקשן ועל מאי דקס"ד השתא ודוק:

דף סג.

בגמרא א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא לשון א"כ לכאורה קשה הלא גם לפי מאי דקס"ד דידי' נמי קשה לכתוב חד פרטא דהיינו שלמה ואפשר לומר דקס"ד דאי היה כתיב שלמה לחוד ה"א שאין ב"ח דווקא ולא כדכתבו תוס' דמשום דהוו ב"ח לא גרוע ואל תקשה א"כ מנ"ל למימר דדרשינן כל חדא פרטא באפי נפשי' עי' מה שאכתוב בזה ודוק.

אבל באמת יש להוכיח דבריהם דמשום דהוו ב"ח לא גריע דהרי בב"מ דרשינן כלל ופרט מכסף וכלים ואמרינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון ומרבינן כל דבר המטלטל וגופו ממון אף ב"ח והלא שם לא כתוב אלא כסף וכלים דלא הוי ב"ח אלא ודאי משום דהוי ב"ח כו' ומשם הוכיח המקשן דבריו ואמר דהא כל חד וחד כי' דאל"ה לא לכתוב אלא שלמה לחודי' ודוק:

עוד שם והא גבי מעשר דכתיב כו' דתני' ונתת הכסף כו' בבקר ובצאן וביין ובשכר כו' יש להקשות לימא נמי התם דלא נרבי אלא דבר הקרב על גבי מזבח כעין הפרט וכך הקשו התוס' לעיל דף נ"ד ד"ה קרב כו' על הענקה עי' שם ואפשר לומר דא"כ כל הני פרטי ל"ל. אבל קשה דהלא בעירובין פרק בכל מערבין דף כ"ז דריש להו בן בג בג לכל חד וחד בבקר מלמד שלוקחין בקר ע"ג עורו כו' ואל תאמר דמ"מ תיבת בבקר הוא מיותר כדאמר ר' יוחנן שם ובא לרבות אפי' דבר שאינו קרב ע"ג המזבח א"כ ק' על ר' יוחנן דהתם דאמר מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג מובילנא לי' מנא לבי מסותי' הלא לפי דברינו צריך וצריך ובאמת קושי' זאת אלימתא היא בעיני ודוק:

עוד בגמרא דא"כ לכתיב רחמנא .להני פרטי גבי היאך כו' על כל דבר פשע ל"ל כו' (ופירש"י לכתבנהו להני כו' דהא בקרא קמא נמי כפילח כתיב כו') רצה בזה לתרץ דהלא אי הוה כתיב לעיל לא הוה דרשינן לי' לענין כפל אלא לשבועה לכך כתב והא בקרא קמא נמי כפילא כתיב כו' ולא סביר לי' כדפירשו תוס' דכפל ושבועה הכל אחד מדקאמר לכתבנהו להנהו פרטי התם כו' ודוק אבל קשה א"כ דהלא בקרא קמא איירי בגנב עצמו ולא הוו ידעינן בטוען טענת גנב דלא ילפינן מהדדי בשלמא לתוס' ניחא דאם ידעינן גבי שבועה ידעינן נמי גבי כפל. ואפשר לומר דאתי' אליבא דמ"ד דסביר דקרא קמא איירי נמי בטוען טענת גנב. אבל קשה א"כ מזה הוה סייעתא לר' יוחנן לעיל דלקמן קאמר הש"ס למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב כו' גנב הגנב מאי דריש בי' מבעי לי לכדר"ח ב"א אמר ר"י כו' ודוק ואפשר לומר דמ"מ לא הוה סייעת' דאפשר לומר כתירוץ הראשון דכל הוה ריבוי בכל הוה כלל ותירוץ שני אתי' אליבא דמ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב וק"ל:

בתוס' ד"ה דהא כל חד כו' וא"ת והא לקמן כו' וי"ל כיון דכתוב על אכל פרטא כו' ש"מ למדרש כל חדא פרטא באפי נפשי' וקשה לי דע"כ זה אינו דא"כ אף אני אימר ומותיב על אורייתא לפי המסקנא והאמת לשתוק קרא מעל כל דבר פשע ולכתיב לכל הני פרטי גבי היאך כלל ופרט מאי אמרת דהוה דרשינן להו לכל פרט באפי' נפשי' לא לכתוב על אכל פרט וא"כ דרשינן להו באחת אלא ע"כ דזה אינו דאף דלא נכתוב על אכל פרט דדרשינן להו לכל פרט באפי' נפשי' והדר קושין לדוכתא גבי מעש' נמי ודוק. ומאי דכתבו עוד א"נ ע"כ אית לן למדרש כל חד כו' דאל"ה לכתוב שלמה לחידי' ותו לא דמשלמה אתי כל מילי כו' גם זה אינו לפי פירש"י דפי' דדבר שאיני מסוים הוה דבר שאין בו סימן וא"כ אכתי נימא מנא לך למדרש כל חד פרט כו' משום דא"כ לכתוב שלמה לחוד דלמא התורה באה לרבות אפילו דבר שאין בו סימן ואי הוה כתיב שלמה לחוד ה"א דוקא

דבר שיש בו סימן כשלמה שיש בו סימנין כדפירש"י למטה לכך כתיב נמי שור דהוה דבר שאין בו סימן כדכתב רש"י לקמן דף ס"ד ע"ב ד"ה אלא לאתיי' כו' דכמה בהמות אין בהם סי' בשלמא לפי' התוס' דפירשו דבר שאינו מסוי' הו' חצי רימון ואגוז לפי פי' הב' ולפי פי' הראשון הוי דבר מסויס דבר דבמדה ובמשקל א"כ שור וחמור וכסף וכלים הוה נמי דבר מסוים (ודלא כמו שהבין מהרש"א בד"ה דלמה לי' למהדר ע"ע) לא קשה מידי דמוכח דדרשי כל חד פרט כו' דאל"כ לכתוב שלמה לחוד מאי אמרת דה"א דבר מסוים דווקא לכך כתב שור כו' הלא שור הוי נמי דבר מסוים וא"כ לא מצי לרבות מאי דלית לי' בנפשי' (ואל תקשה הלא הש"ס נמי קאמר הכי אי כתב רחמנא חמור ה"א קדוש בבכורה כו' לכך כתב שור ובאם איני ענין לו תנהו לשאינו כו אף אט אומר שאני התם דכבר אמר דדרשינן לכל חד פרט באפי נפשי' משא"כ כאן דעדיין לאו מיליף הוא דדרשינן לכל פרט כו' ודרשינן לי' ככל כלל ופרט וכלל כעין הפרט כדלעיל דאמר יצא קרקעות כו' ולא אמרינן דנרבה קרקעות מדכתיב כל הני פרטי) משא"כ לרש"י קשה ואפשר לומר לרש"י דהמקשן כבר ידע דיש עוד כלל ופרט וכלל דכסף וכלים וא"כ ק' נ"ל עוד כלל ופרט אלא ע"כ דבא להראות למדרש לכל פרט באפי נפשי' ולמעט עופות ודוק. (ודע דלקמן דף ס"ד ע"ב משמע דלא ממעטינן דבר שאינו מסוים אלא מפרטי יתירי דקאמר ותו שדי חמור בין המצא תמצא לאתויי דבר מסוים וגירסת תו' למעוטי דבר שאינו מסוים ועתה דוק):

גם לפי' התוס' דדבר מסוי' הוי דבר שבמדה כו' או דבר שלם לאפוקי חצי רימון א"כ ק' על הש"ס דלעיל דקאמר אף כל דבר המטלטל כו' ולא קאמר יצא דבר שאינו מסוים בשלמא לרש"י לא קשה דאף דשלמה הוה דבר שיש בו סי' מ"מ שור כו' הוה דבר שאין בו סי' ודרשינן כעין הפרט וכולהו פרטי כאחת לפי הקס"ד השתא ודוק:

עוד קשה לי לפי האמת לא לכתוב רחמנא על כל דבר פשע וגם כל פרטי דשור כו' רק שלמה לחוד לכתוב בקרא קמא אצל כסף וכלים מאי אמרת דלא הוה ידעינן דרשה דמה כסף שני' זה אינו דא"כ לא לכתוב אלא שלמה לחוד דע"כ צריך לומר הכי בש"ס נמי דאמר ואס"ד האי על כל כו' נכתוב רחמנא להני פרטי גבי היאך כלל ופרט כו' ודוק:

בתוס' בד"ה דבר שאין מסיי' פ"ה דבר שאין לבעלים סימן בו וקשה מה לי יש בו סימן מה לי אין בו סימן לדבריהם אזלי דאם תמעטם מכפל תמעטם נמי משבועה וזה לא מצינו מעולם דלא משביעינן אלא על דבר שיש בו סימן אבל רש"י סבירא לי' דלא נמעט אלא מכפל ודוק:

בד"ה אלא כל ריבויא כו' ולפי שדרשה זו שגורה בתלמוד נקט בענין זה לכאורה יש לדקדק דא"כ מאי ראה דגבי מעשר דרשינן בכלל ופרט דלמא נקט לשנא דכלל ופרט לפי ששגורה בתלמוד ואפשר לומר דא"כ מאי קאמר מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע וקים ליה להתלמוד דיש יותר מן ד' דברים שאינם פרי מפרי וגדולי קרקע דלא אפכר למימר דנמעטם מארבע פרטי דכתיבי גבי מעשר ודוק:

דף סג:

בגמרא או אינו אלא לדין ופירש"י או אינו אלא לדין לפרעון דשומר חנם כו' עיין מה שכתב מהרש"ל בזה ופי' דפרוש' דרש"י הי' כמו שכתב בב"מ דף מ"א ובחומש ומהרש"א הקשה על זה וכן הוא בתוס' שנ"ץ דא"כ דשומר חנם ישלם כפל אם טען טענת גנב ונמצא שקרן דהוא גנבו אפי' אם לא נשבע לשקר א"כ לא יכתוב כפל בגנב עצמו וליתי בק"ו מטוען טענת גנב ע"ע ולי לא קשה מידי דהשתא דכתיב כפל בגנב עצמו בלא שבועה פריך שפיר או אינו אלא לדין פי' אפי בלא שבועה ישלם כפל כגנב עצמו אבל אי לא הוה כתיב גנב עצמו הוי אמינא דטוען טענת גנב לא ישלם כפל אלא בשבועה דהא דכתיב ונקרב ב"ה אל האלקים הוו מפרשינן בשבועה והוו ילפינן גנב מני' שלא ישלם כפל אלא בשבועה ודוק:

בתוס' ד"ה ואידך גנב לכדרבי כו' אע"ג דהאי דריש לריבוי' כו' ולי נראה לפרש דהכל מודים דגנב הגנב אתי' למעיטי טענת אבד ממשמועתי' דהגנב משמע המיוחד והא דקאמר הש"ס לכדרבי חיי' בר אבא הכי פירושו דחד קרא דטענת גנב אתי לכדרבי חיי' בר אבא וחוזר ממה דאמר לעיל דאתי למעיטי טענת אבד רק אתי' לרבוי' דמשלם ד' וה' יגנב הגנב אתי' למעוטי טענת אבד ודוק:

בגמ' מה יש לך להביא שה כו' מה יש לך להביא חמור כו' מה יש לך להביא חיים כו' כל הני מה יש לך להביא נראה דהם שאילות ולא תשובות על השאילות ודלא כמשמע מפירש"י ובזה כל אפי' שווים אבל אם נאמר כדמשמע מפירש"י שהם שייכים לתשובות א"כ אינם שווים עם מה יש לך להביא שאייי ב"ח כו' הכתיב בסוף שמעתין ודוק וכן מצאתי ג"כ בספר תורת חיים ע"ע: עוד בגמרא וכ"ת אלו נאמר קאמר כו' ומי מצית אמרת מה הפרט ואיתרבו כל מילי כו' עד תנא אחים קא סמיך לי' כו' לכאורה יש לדקדק דלמא לעולם אלו נאמר קאמר אלו נאמר שור וגניבה כו' מאי אמרת א"כ נעשה הכלל מוסיף על הפרט דלמא תנא אחמור או אשה או אחיי' קא סמיך דכתיב בותרי' והוי פרט וכלל ופרט דנידון ג"כ כעין הפרט כדאיתא בנזיר דף ל"ה ע"א והכי קא מקשה יאמר שור

קודם גניבה ויכתוב עוד פרט אחד בתרי' או חמור או שה אי חיי' והכל בכלל דהיינו כעין הפרט וי"ל דמ"מ בדבריו האחרונים לא אתי' על נכון ודוק:

עוד קשה לי נימא דתנא דבי' חזקי' הכי קאמר יאמר שור וגניבה דהיינו כמסקנא דש"ס שדי שור לחוד בין המצא תמצא ולא יכתוב כל שארי פרטי והכל בכלל והשיב התנא לנפשי' אילו כן כו' והדר קאמר יאמר שור ושה לחוד ונשדי בין המצא תמצא והכל בכלל והשיב אילו כך והדר קאמר יאמר כו' והדר קאמר אילו כך כו' לכך נאמר חיים נמי דלא נטעה ותנא דבי' חזקי' לפרושי קאתי למה לן כל הני פרטי כשאלה שלישי' של רא"ש מלוניל והכל יבא א"כ על נכון ואל תשיבני דהא ע"כ סבר שני כללות הסמוכים ברבוי ומעוטי דרשינן להו דאי בכללא ופרט' א"כ שה ל"ל וא"כ למה נקט התנא לישני' דכלל ופרט ואמר מה הפרט אי מהא לא איירי דלמא ה"ק אי לא הוה כתיב רק חד פרט דהיינו שור או שור ושה וחמודי הוה דרשינן להו בכלל ופרט כבני מערבא אבל עתה דכתיב חיים נמי ע"כ צ"ל דכל ב' כללות הסמוכים נדרוש בריבוי ומעוטי דאל"כ שה ל"ל ומהכא שמעינן בכל דוכתא ודוק ויש ליישב דא"כ למה אמר התנא יאמר שור וגניבה תיבת וגניבה למה הוצרך למימר ודוק:

עוד קשה לי דלמא לעולם אימא לך אלו נאמר שור וגניבה ומאי אמרת א"כ היה פרט וכלל ונעשה הכלל מוסיף על הפרט דלמא אאם המצא תמצא סמך ואי הוה כתיב שור קודם גניבה הוה כתיב בין שני כנלים באמת דהיינו בין תמצא ובין גניבה כדאמר רא"ש מלוניל ושפיר הוה דרשינן כעין הפרט ודוק כי נ"ל שהיא קושי' אלימתא:

עוד קשה לי לפי המסקנא והאמת לא יאמר אלא תמצא ולא המצא ושפיר הוה שדינן כל הני פרטי בין תמצא וגניבה כרא"ש מלוניל אין לומר ולתרץ דאי לא הוה כתיב המצא לא הוה שדינן כל הפרטי' בין תמצא לגניבה אלא ה"א דחיים הוא כלל והפרטי' באים למעט עופות טמאים אבל עתה דכתיב המצא תמצא ידעינן שפיר דנשדי הפרטי' בין המצא תמצא ולא נדרש כלל ופרט וכלל עם גניבה וחיי' דא"כ המצא ל"ל דא"כ קשה נימא דתנא דבי' חזקי' הכי נמי קאמר יאמר שור וגניבה ולא המצא אלא תמצא לחודא ונשדי שור בין תמצא לגניבה כרא"ש מלוניל והכל בכלל והשי' אלו כך הייתי אומר כו' פי' דלא הוה ידעינן דנשדי בין תמצא לגניבה אלא היינו דורשים בכלל ופרט עם גניבה חיים כדכתיב הדר קאמר מה יש לך להביא כו' וא"כ יאמר שור ושה וא"כ ע"כ הוה ידעינן דנשדי בין תמצא וגניבה דאי כדכתיב בין גניבה וחיי' שני פרטי שור ושה ל"ל אבל אם נשדי אותם בין תמצא וגניבה דרשינן להו ברבוי ומיעט ורבוי ונתרבה הכל בחד פרט ואתי' שה למעט קרקעות כדלבסוף והשי' אילו כך הייתי אומר כו' כלומר אי לא הוה

כתיב המצא והוי כתיב שור ושה לא הוו ידעינן דנשדי אותם בין תמצא וגניבה אלא הוו דרשינן להו עם גניבה וחיים והוו ממעטינן כל דאינו קדוש בבכורה והדר קאמר יאמר שור שה וחמור ושפיר הוו ידעינן דנשדי אותם בין תמצא לגניבה דאל"כ אלא כדכתיב עם גניבה וחיים חמור ל"ל והשיב לו אילו כך הייתי אומר מה כו' כלומר דמ"מ הוה דרשינן להו עם גניבה וחיים והוי ממעטינן כל דלאו ב"ח והדר קאמר כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כלומר ע"כ הוה ידעינן דנשדי אותם בין תמצא וגניבה ואתי' פרטי היתירי' למעט כל אחד דבר אחד כדבמסקנא דאל"כ אלא נדרוש אותם כדכתיבי כל הני פרטי ל"ל לא יכתוב אלא חיים וידעינן נמי דדוקא ב"ח אלא ע"כ דנשדי אותם בין תמצא לגניבה וא"כ המצא ל"ל ואתי שפיר הכל על נכון בלי דוחק כלל. ולא תאמר א"כ שפיר קא קשי' לי' ומאי תשובה יש בדבר זה אינו דנמצא גם תשובה לקושיתו דאי לא היי כתיב המצא הוי אמינא דלעולם נדרש הפרטי כדכתיבי דהיינו עם גניבה וחיים בכלל ופרט ואתי' למעיטי עופות טמאים ומתחלה לא אסיק אדעתי' פרכא דטומאה משום שסבר שאין לנו לתלות זה הדבר בצד הטומאה כיון שטומאה חלוקה יותר מדאי כדאי' בתוס' אבל עתה שאין לו טעם אחויי מחלק ביניהם ודוק היטב בעיון דק. ואפשר לומר לפי האמת והמסקנא צריכנא להמצ' לילפית' אחר' וכדמסיק הש"ס ואין לי אלא ידו גגו חצירו כו' ודוק. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דרבא מפרש באמת כך דברי התנא דבי' חזקי' והא דקאמר תנא אחיים קא סמיך וכלל ופרט וכלל קאמר לי' הכי פירושו דבתשובותיו סמיך לי' אחיים וכלל ופרט וכלל קאמר לי' כלומר דבכל תשובותיו קאמר אילו כך כו' דהיינו אי לא הוי כתיב המצא לא הוה שדינן הפרטי בין תמצא וגניבה רק דהוה דרשינן להו בכלל ופרט עם גניבה וחיים ודוק:

בתוס' ד"ה כשהוא אומר שה אע"ג דחמור כתיב כו' משום דהכי מסיק מילתה שפיר פי' לפירושם דאי הוה נקט חמור ברישא ע"כ הכי הוי צריך למימר אילו הוי כתיב שור הייתי אומר מה הפרט קרב לגבי מזבח לכך קאמר חמור להורות דאפי' דבר שאינו קרב לגבי מזבח כמו חמור ואי הוה כתיב שור וחמור ה"א דוקא דבר שמטמא במגע ובמשא לכך נאמר שה וא"כ לא הוה התחלת דבריו באם אינו ענין וסוף דבריו הוי באם אינו ענין אבל עתה כל דבריו המה באם אינו ענין כדקאמר מה יש לך להביא ודוק:

בתוס' ד"ה ואמר שור וגניבה וחיים כו' שאל הר"ר אשר מלוניל כו' והשיב לו ר"י כיון דלא מסיק כו' והואיל וכן הוא אית לן למימר כו' או נפרש כו' ולהכי קאמר והכל בכלל דאם לא בא לרבות כו' צ"ל דתרתי מילי קאמר בראשונ' הוכיח דתיבת חיים משמעותי' אינו חיים ממש משום דא"כ הוה מרבינן מכעין הפרט כדמשמע מכלל עצמו וזה אינו

מן הסברא דבכל מקים הכעין הפרט ממעט ממשמעות הכלל ואח"כ הוכיח דמרבינן הכא מכעין הפרט יותר מבשאר מקים וגם ואם הי' כתיב תחת תיבת חיים כלל אחר כמו גניבה משום דאל"כ אלא מרבינן מכעין הפרט ב"ח לא לכתוב כל הני פרטי דאם לא היו נכתבו לא היינו מפקינן תיבת חיים ממשמעותי' אלא הוה משמע חיים ממש אלא ע"כ מדכתיבו כל הני פרטי מרבינן כל דבר אפי' דלאו ב"ח זה נ"ל ודלא כמו דמשמע מר"מ מלובלין ודוק:

דף סד:

בגמרא אלא לאתויי דבר מסוים כו' אלא ריבה ומיעט כו' חד למעוטי קרקע וחד עבדים וחד שטרות כו' בכאן לא ממעטינן דבר שאינו מסוים דלית לן מעוט למעוטי וכן משמע מרי"ף שלא הזכירו וכן שארי פוסקים משמע דבגנב עצמו חייב כפל אפי' בדבר שאינו מסוי' דחמיר טפי מטוען טענת גנב דאינו משלם כפל רק בדבר מסוים וא"כ קשה לי א"כ אימא גנב עצמו בשבועה מאי אמרת דא"כ לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק"ו מטוען טענת גנב אלא לומר דאפי' שלא בשבועה זה אינו משום דאי לא הוה כתיב בגנב והוה ילפינן מטוען טענת גנב לא הוה משלם כפל אלא בדבר מסוים כמו בטוען כו' אבל לעולם אימא לך דלא משלם כפל אלא בשבועה ודוק:

דף סה.

בגמ' אמר רב ששת כו' דתני' כחושה והשמינה כו' ק"ק לפי מאי דקס"ד השתא עד דלא ידע משנוייי' דאנא פטימנא כו' לקשי לרבה דאמר האי מאן דגזל כו' תברא או שתי' משלם ארבע ובברייתא אמר ד' וה' כעין שגנב דהוה כי תברה או שתיי' אם טבח או מכר וי"ל דלרבה הוי אפשר לומר דהא דקאמרה הברייתא כעין שגנב היינו כדהשתא בשעת טביחה דבההוא שעתא דקא גניב לי' כדפרש"י לקמן בד"ה תברא או כו' ואל תקשה א"כ לרב נמי נימא הכי אפשר לומר דקשי' לי' לשנא דכעין שגנב ל"ל דהא לפי זה שעת העמדה בדין ושעת גניבה הם שוים אלא ע"כ דבא להראות דבכל מקום משלמים ד' וה' כשעת גניבה ולא כשעת העמדה בדין. אבל א"כ קשה על תוספות ד"ה דתניא כו' תימה היכא ס"ד דרב ששת כו' ומאי קושי' דלמא דרב ששת סבר דהא דקאמר' הברייתא כעין שגנב פי' כמו ששוה עתה אלא דלישנא כעין שגנב קשי' לי' ודוק:

ועוד י"ל דלרבה לא קשה לי' מידי משום דרבה לא איירי אלא בתשלומי קרן ובברייתא איירי בתשלומי כפל וד' וה' כדמשני גם רש"י לקמן ע"ב בד"ה כעין שגנב לקמן אתבינהו כו' אבל מ"מ לפי מה דכתבו תוס' לקמן ע"ב בד"ה אלמא קרן כעין שגנב כו' דאין לחלק בין כפל ד' וה' לקיין אם לא מכח הפסוק כו' א"כ ליכא למימר הכי ודוק:

בתוס' ד"ה גופא אמר רב כו' במסקנא דמלתא כו' וא"כ ומאי קמ"ל כו' וי"ל דעיקר רב לא אתא לאשמעינן אלא תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין כו' וא"ת בהגוזל קמא כו' אמאי לא מייתי ראי' ממתני' דכל הגזלנים כו' שיעור דבריהם יש לומר דכך הוא דקשה להו על הא דקאמר הש"ס גופא אמר רב כו' תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין הלא תיבת גופא אינו בא אלא במקום דאמר כבר מלתא יהדר בא לפרשו מניין לו או דבא להקשות מעליו ותינח קרן כעין שגנב כבר אמר רב לעיל אבל תשלומי כפל ד' וה' לא אמרו עדיין וא"כ מה זה דאמר גופא על תשלומי ד' וה' לכך קאמרו במסקנא דמלתא אמרי דרב איירי לענין יוקרא וזולא וא"כ קשה קושי' הוא"ת מקמ"ל רב מאי אמרת דאתי לאשמועינן הדיוק דד' וה' כשעת העמדה בדין וא"כ שפיר קאמר נמי גופא על תשלומי ד' וה' דכשאמר קרן כעין שגנב ידעינן ממילא דכפל ד' וה' כשעת העמדה בדין דאל"כ מאי בא לאשמעינן אבל עתה ק' בהגוזל קמא על רבא למה לא הביא מתני' דכל הגזלנים כו' דבלא זה ה"א דניחא לי' לרבא להביא ממתניתין דגזל חמץ ממתניתין דכל הגזלנים משום דלאו כ"ע סבור דאיירי נמי ביוקרא וזולא אלא בשנוי' לחוד והראי' דע"כ רב הכא סבר דלא איירי ביוקרא וזולא דאל"כ מאי אתי רב לאשמועינן אבל עתה הוכחנו דאדרבה מתיבת גופא מוכח דרב סבר דאיירי ביוקר' וזולא ובא לאשמעינן על תשלומי כפל ד' וה' א"כ קשה על רבא התם וק"ל. וזה דרך צחות. אבל ק"ק לי על תוס' מאי מקשי' דלמא רב גופי' אתי לאשמועינן דמתני' איירי לענין יוקרא וזולא אבל אי רב לא קאמר קרן כעין שגנב ה"א דמתני' לא איירי אלא משנוי ויש ליישב ועיין בתוס' דסוף המפקיד:

גם קשה לי מאי קשי' להו מאי בא רב לאשמועינן הלא מתניתין הוא דלמא אי ממתני' ה"א דוקא גזלן דלא משלם אלא קרן אבל גנב דמשלם נמי כפל ד' וה' ה"א דאין לחלק בין התשלומים כדכתבו ע"ב בתוס' ד"ה אלמא קרן כעין שגנב כו' ודוק ויש ליישב נמי דזה הוא שתירץ וק"ל:

בתוס' ד"ה מה לי קטלא כולה כו' אלא הכי פירוש כו' דאין הולכים בתר דמי' דהשתא דקנאה בשנוי כו' לפי' זה קשה על ר' חנינא דבא לסייע לרב הלא הוא פליג על ר' אילעא לקמן וסבר דשנוי אינו קונה וא"ל דודאי ר' חנינא סבר דשנוי הנעשה בידים קינה והא דפליג על ר' אילעא איירי בשנוי דממילא כדמשמע מתוס' לקמן ד"ה ואי אמרת כו' א"כ קשה על תוס' בכאן דכתבו ולפי זה ה"ה בהוכחשה ממילא כו' מאי ה"ה הוא זה ומנא להו זה דלמא בשנוי הנעשה בידים דווקא ולא בשנוי דממיל' כסבר' ר' חנינא: ואפשר לומר דודאי אין לחלק בין שנוי הנעשה בידים ובין שנוי דממילא והא דרוצים לחלק לקמן בין שנוי לשנוי היינו משום דסבר שם דשור בן יומו קרוי שור ואיל בן יומו קרוי

איל כדקאמר רבא שם על אתקפתי' דר' זירא ואפשר לומר נמי דר' זירא שם לא הקשה רק לר"ח דפליג עם רבי אילעא ומשני רבא לר"ח אבל ר' אילעא לית לי' האי סברא לכך קאמר דנעשה שנוי בידו דהוה שנוי השם מעלי'. ובזה מתורץ נמי מאי דהקשה הישׁ"ש על הרא"ש דפסק דעגל ונעשה שור הוה שנוי השם מעלי' ע"ע. ולפי מה שכתבתי א"ש דודאי ר' אילעא פליג על סברה זו ופסק הרא"ש כר' אליעא ודוק:

דף סה:

בתוס' ד"ה כפילא ד' וחומש זוזא לפי מה שפי' הקונ' כו' וריב"א מפרש דאלשו' ברייתא קפריך דמשמע דחומשא עולה בכל כפילות ע"כ פירש ולעולם דאפי' הכפל יותר מחומש נפטר מן החומש וק"ל ולא תימא א"כ מאי איכא בין ר' יעקב ורבנן אומר אני דא"ב דר' יעקב סבר דוקא כשכפל יותר מחומש או שוה לו אבל בשחומש יותר מכפל לא נפטר מחומש ורבנן סברי אפי' בשחומש יותר נפטר מחומש וק"ל:

אבל קשה א"כ אפי' תימא דמעיקרא שוי' ד' והשתא שוי' ד' מוכח נמי כרב דע"כ אי ר' יעקב סבר דווקא כשמעיקרא שוי' ד' והשתא ד' דכפל יותר מחומש אזי נפטר מחומש א"כ לרבנן אפי' בחומש יותר מכפל נפטר מחומש כדפירשנו ולא תמצא אלא במעיקרא שוה ח' והשתא זוז דקרן וחומש כעין שגנב והוה החומש שני זוזים וכפל כי השתא זוז א"כ מוכח כרב. והוה אפשר לומר דרבנן לא סברי בחומש יותר מכפל דנפטר מחומש רק דאיכא בינייהו אי הודה עד שלא באו עדים ואח"כ באו עדים דר"י סבר מדחייב בחומש עד שלא בא עליו חיוב של כפל חייב נמי בחומש ורבנן סברי דפטור דכתיב בראשו וחמישתו כו' וכ"ע סברי הודה ואח"כ באו עדים חייב בכפל דלא כרב לעיל דסבר פטור. אבל א"כ ק' היאך ס"ד דר"ח לסייע' לרב מהא מתני' ודוק:

בתוס' ד"ה אלמא כו' תימא אמאי לא דחי כגון דמעיקרא שוי' זוזא ולבסוף שוי' ארבע וכפילה זוזא כעין שגנב דלא כרב כו' קושי' זאת ליתא לפר"ת דפי' לקמן דבכל מקום אמרינן בקרן למעליותא ובכפל ד' וה' לגריע' והוי פירש דאחיי' לשון יפוי כח וא"כ אי אמרינן במעיקרא שוי' זוזא ולבסוף שוי' ארבע דמשלם כפל כדמעיקרא לגרעות' או קרן כמעכשיו למעליותא הוי שפיר כרב וכדפי' ר"ת לקמן ודוק וזהו דלא כמהרש"א ע"כ:

בד"ה הא מני ב"ש הוא האי שינוי ליתא לרבא כו' בזה מתורץ דלא תקשה לר' אילעא הלא ע"כ טלה ונעשה איל דהוי שינוי דממילא לא הוי שנוי כר"ח דאל"כ למה להו לבית הלל לאשמעינן דשנוי קונה באותו שנוי דאמרי שם בחטים ועשאן סולת דהוי שנוי מעלי' ולמה לא קאמרו רבותא טפי דאפי' בטלה ונעשה איל הוי שנוי לכך קאמרו דלרבא הוי טעם דב"ש משום דאמאיס וא"כ גם לב"ה צריך להיות שנוי מעלי' וק"ל:

בגמרא ואי סלקא דעתיך קנייי בשנוי אמאי משלם כו' הא דלא קאמר וקמותי ר"ח בקיצור אמאי דקאמר ר"א שלו הוא טבח כו' ובברייתא קאמר דמשלם ד' וה' משום דאף ר"ח סבר אם נעשה שנוי מעלי' בידי' אמרינן דפטור מד' וה' דשלו הוא טובח כו' רק בטלה ונעשה איל סבר דלא הוי שנוי לכך קאמר ואס"ד דקנייי בשנוי כו' וק"ל:

עוד בגמרא א"ל ואלא מאי שנוי לא קני כו' הנה בכל מקום דאמר הש"ס ואלא מאי כו' אתי אבתרי' אלא מאי אית לך למימר והכא ליכא למימר הכי א"כ מאי קאמר ואלא מאי הנה מ"מ קש' כדהקשה לבסוף מ"מ קשי' גם למאי דמשני ר"ש הא מני ב"ש הוא קשה עדיין לכאורה מאחר שסבר דשנוי לא קנה א"כ לשלם כדהשתא דהא ר' אילעא לית לי' הסברא דתורא גנבי מינך כו'. ונראה דהכי פירוש דגם ר' אילע' ה"ק ואלא מאי שנוי לא קנה לשלם כדהשתא אלא מאי אית לך למימר דהברייתא אתי' כתנא דלא סבר כרב דאמר ד' וה' כשעת העמדה בדין לדידי נמי הא מני ב"ש דסבר שנוי לא קנה וגם לית לי' כרב וק"ל:

דף סו.

ברש"י ד"ה לימא תהוי תיובתא דרב כו' וכ"ש כשהוקרה דהתם אפי' קרן מחייב לי' רב כי השתא כו' אין זה מתנגד ממה שכתב רש"י לעיל ד"ה כעין שגנב כו' דיכול לשנוי דהך מתני' כפל ד' וה' דווקא נקט אבל קרן כי השתא משלם ע"כ משום דשם דיבר אליבא דרבה דאפשר לומר דלית לי' דר"ש דאחיי' לקרן כעין שגנב אבל הכא דיבר אליבא דרב דדריש לי' וא"כ אי משלם קרן כי השתא מכ"ש ד' וה' וק"ל:

בתוס' ד"ה הם ולא ולדותיהם כו' ואין לומר דהא דשרינן ולד אתנן היינו בנותן לה ואח"כ עיברה כו'. ק"ק א"כ משמע דבעיברה ואח"כ נתן לה אסור וא"כ למה קאמר גם לב"ה קשי' הלא אפשר לומר דאתי לרבות עיברה ואח"כ נתן לה ודוק:

בד"ה טלאים כדמעיקרא נראה לר"י דה"פ כו' משום דקשה להו לפרש"י לשני לעיל נמי כדהכא אבל לפי' התוס' אתי שפיר דבאמת לעיל כדמשני כי קאמר רב ביוקרא וזולא הוא דקאמר הוי התירוץ עצמו מאי דמשני הכא ודוק: בד"ה מוצא אבידה כו' אומר ר"י דנפקא לן דיאוש קנה כו' הא דניידי מפסוק שהביא רש"י דנלמד מתאבד ממנו כו' משום דאי מהתם אפי' אי מייאשו הבעלים לאחר שבאה לידו קנאה דהא הנהר שטפה ואפי' בעלים מרדפים אחריה' והכא קאמר מוצא אבידה לאו כיון דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידי' קנה לי' משמע אבל אי מייאשו לאחר שבאה לידו לא קני כדפירשו תוס' בסמוך לכך קאמרו דנלמד משמלה כו' והאי אשר תאבד בא לומר אפי' הבעלים מרדפים אחריהם כו' ודוק ועיין בתוס' שם בב"מ:

דף סו:

בגמ' ואי ס"ד יאוש קני כ' אין להקשות מ"מ מנ"ל דאפי' מדרבנן אינו קונה דלמא קונה מדרבנן מפני תקנת השבים רק כאן א"א לומר דנקני מפני תקנת השבים דאין זה תקנתו אלא קלקלתו אפשר לומר דזהו מה שתירץ האי זה מתייאש כו' וק"ל. גם אפשר לומר מ"מ פריך שפיר לרבה דמסופק אי הוה דאורייתא או דרבנן הלא מ"מ נפשוט מכאן דלא הוי דאורייתא וק"ל: עוד בגמרא ה"ד אילימא כו' ל"ל קרא פשיטא כו' ק"ק דלמא דבא למעט בגנב טלה ונעשה אל דלא קני ודלא כר' אילעא לעיל ויש ליישב ודוק. גם ק"ק דלמא לאחר יאוש ובגזלן אפי' ידעינן דאייאש לא קני כדאמר רבה בהגוזל בתרא דף קי"ד ואתי' כרבנן דר"ש ולכך קאמר קרבנו ולא הגזול ולא קאמר הגנוב ודוק. הא דלא הקשה אביי המתני' דעורות על הברייתא דקרבנו אהדדי אפשר לומר דהוי ניחא לי' לומר דברייתא דקרבנו ולא הגוזל אירי מדאורייתא לא קני יאוש ומתני' דעורות דמשמע דקני יאוש הוי מדרבנן אבל מקרבנו כו' פריך שפיר על רבה דאיבעי' לי' אי קני מדאורייתא הלא משם מוכח דאינו מדאורי' וממתני' דעורות פריך שפיר על נ"י דמשם מוכח מ"מ דלכל הפחות קני יאוש מדרבנן וק"ל:

ברש"י ד"ה מי איכא למאן דאמר חד מהני אמוראי כו' בא לתרץ מה דקאמרו תוס' נמי בד"ה מי איכא למ"ד כו' ולא בעי לאוקמא כו' וק"ל אבל בעיני יפלא דבר מן דין א"א נומר דאתי' למ"ד דסביר שנוי חוזר לברייתו לא קני דכאן הוי נמי יאוש עמו או לכל הפחות שנוי השם וק"ל:

בתוס' ד"ה אילימא לפני יאוש כו' דאפי' קדשינהו אינו קדוש כו' באים לתרץ דלא תקשה דלמא לעולם לפני יאוש וקרא קמ"ל דאפי' תימא דהוי שנוי רשות לאחר שהקדיש או שנוי השם דמעיקרא חולק ועתה הקדש מכל זה אינו מרצה לכך כתבו דאינו קדוש וא"כ אין כאן שנוי רשות או שנוי השם וק"ל: בד"ה ש"מ דיאוש לא קני דאי קני כו' אזלי לשטתן מה דכתבו בד"ה אמר עולא לקמן עיין שם ומה דכתבו נמי ומ"מ קדוש הוא כו' מתורץ נמי דלא הקשה אביי בריי' הלזו על בריי' דלקמן והגנב והגזלן הקדשן הקדש כו' וק"ל:

בד"ה דגזל משכב דחברי' כו' ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות פי' גבי גנבים כו' אין זה קושי' כ"כ על רש"י דבפי' כתב הרמב"ם בהלכות טומאת כלים דהא דאין מטמא משכב ומושב שאינו שלו דווקא בדלא נגע בו עיין עליו ודוק. גם מה שהקשו עוד על רש"י ממאי דהתם מייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן כו' אינו כדאי לדחות מפני כן פירש"י דהלא אפשר לומר דתלי' זה בזה דלרבנן דסבירא להו של גזלן אין מחשבה מטמאה מטעם

דאינו מייאש א"כ ממעטינן גזלן מבמשכבו דחי' זה משכבו ובגנב דמחשבתו מטמאה מטעם דמייאש מרי' מני' א"כ גם כאן מרבינן גנב מתיבת טמא דמטמא משכב דחברי' מטעם דאייאש מרי' מני' והוה שפיר משכבו ולר"ש הוי להיפוך וק"ל אם לא שנאמר דסבירא להו לפי פירש"י דהוי גזירת הכתוב חין חילוק בין קודם ובין לאחר יאוש אבל בעיני אינו מוכרח ודוק. גם קשה לי לפי אותה הברוי' שהביאו מדתני עלה פלוגתא דר"ש ורבנן קשה לרבה דמשם מוכח דיאוש קונה מדאורייתא ומאי קמבעי' לי' וא"ל דאיירי נמי בקיצען אבל אביי דלא ידע בכל זה אמאי לא הקשה מברייתא זו על ר' יוסף ורבה ודוק: בתוס' ד"ה דגזל קרבן דחברי' תימא ל"ל כו' וא"ל שבא הכתוב לפסול הקרבן זה אמרינן לקמן כו' יחזרו קרן לבעלים ודאי דלכאורה הוי תיובתא גדולה לרש"י אבל לי אפשר לומר דכאן איירי בהקריב שלא לשם בעלים ולקמן איירי בהקריב לשם בעלים ואם תאמר בהקריב שלא לשם בענים לא צריך קרא דהוי שנוי בעלים זה אינו דדוקא אם הוא חייב חטאת כמוהו אבל אם אינו חייב חטאת כמוהו הוי כשר שלא לשם בעלים דמינה פוסל כו' כדאי' בזבחים עי' שם ולכך הוצרך למעט מקרבנו ולא הגזול דבגזול פסול כה"ג ודוק:

בד"ה כל שאין בו חסרון מלאכה כו' וא"ת בלאו ההוא דעצבא כו' פי' דמדקאמר כל שאין בו חסרון מלאכה משמע ודאי דאיירי בדלא קיצען דאי בקיצען הלא הוי בו נמי חסרון מלאכה ואין מחשבה לחודי' מטמאה אם לא בדקצע' ודוק:

בד"ה שנוי השם כשנוי מעשה דמי כו' דשנוי מעשה לחודי' קני כדמוכח לעיל כו' ודאי יש להוכיח כן ממתניתין דלא הספיק ליתן עד שצבעו דשם הוי שנוי מעשה לחוד אבל קשה לי מנא להו לתוס' לעיל בד"ה הן ולא שנויהם דרבה סבר אפי' שנוי החוזר לברייתו קני מדהביא עוד קרא אשר גזל וגם לעיל בתוס' ד"ה מי איכא למ"ד כו' הביאו דלמא בשנוי החוזר אינו סובר דקונה והא דהביא עוד קרא לקרא דאלו מדבית הלל ה"א דוקא שנוי מעשה עם שנוי השם כחטים ונעשה סולת כו' אבל שנוי מעשה לחוד אינו קונה לכך הביא עוד קרא לקרא ללמד דאפי שנוי מעשה לחוד קני ולכך הביא רבה מלא הספיק ליתן כו' ולא הספיק לו ממתני' דהגוזל עצים לחוד דה"א דווקא שם דהוי שנוי מעשה ושנוי השם ודוק:

עוד יש לדקדק בתוס' ד"ה דגזל קרבן כו' ואין לומר שבא לפסול הקרבן כו' דהא אמרינן לקמן כו' אי משום הא לא ארי' דדלמא התם איירי קודם יאוש וכאן איירי לאחר יאוש וק"ל:

דף סז.
בתוס' ד"ה שאני שאיב' דרבנן מפורש בפ' המוכר הבית ע"ש שם כתבו דאפי' כולו שאובי' כשר מדאורייתא ודלא כרש"י כאן ולכאורה יש להוכיח כן מהכא דמשני שאני שאיב' דרבנן ולכך כשר בקבעו ולבסוף חקקו א"כ אי אמרת דכולו שאובי' הוה מדאורי' מני' ובי' הוה לי' לפלוגי דהיינו בקבעו ולבסוף חקקו דבג' לוגי' כשר ובכולו שאובי' פסול וק"ל: בד"ה מעיקרא טבלא ואע"ג דשנוי החוזר לברייתו ע"י שאלה כו' מהרש"א הקשה הלא בכאן הוה נמי יאוש וא"כ אע"ג דהוי שנוי החוזר לברייתו קונה עם יאוש ע"ע ונ"ל דהתוס' אזלי לשטתם לפי מה דכתבו בתוס' ד"ה הא לאו הכי כו' ועי"ל כו' וכן בהקדש בעי נמי יאוש שאם אין יאוש אין שם הקדש חל עליו כו' ודוק:
בד"ה אמר עולא כו' משמע הכא דסבר יאוש אינו קונה כו' וק' לר"ת דבהגוזל בתרא כו' לכאורה קשה מאי קשי' להו דלמא עולא סבר דמדאוריי' אינו קונה יאוש אבל בדרבנן סבר דקונה ונראה לתרץ דא"כ דסבר שם דאינו קונה רק מדרבנן א"כ היאך קאמר בידוע ד"ה קונה ולא פליגי אלא בסתם מנ"ל זה דלמא לא תקנו רבנן דיאוש קונה אלא בידוע ולא בסתם וק"ל ובהא ניחא נמי מה דהביאו תוס' מה דקאמר עולא שם בהגוזל כו' ולא הקשו בקיצור ממתני' דעורות וק"ל:

דף סז:
בגמ' אי כתב רחמנא הכי ה"א בעי' לשלומי ט' לכל אחד כו' הקשו המפורשים א"כ לא לכתוב אלא שור בלבד. ולי נראה דאין כאן קושי' כלל דלעולם ה"א ט' לכל אחד ומאי אמרת דא"כ לא לכתוב אלא שור אי משום הא לא ארי' דלמא התורה באה להראות לנו דלא נילף שור שור משבת ואי לא כתב אלא שור לחוד הוה ילפינן שור שור משבת לכך כתיב שה דלא נילף שור משבת אבל לעולם ט' לכל אחד ודוק. אחר כתיבתי מצאתי שכך כת' בס' תורת חיים:

דף סח:
בגמ' ודילמא אע"ג דלא אייאש אמרי לא ס"ד דומי' דטביחה כו' המדקדקים מדייקי הלא כבר אמר רב ששת לעיל דילפינן מכירה מטביחה ומאי האי דחוזר ומקשה ודלמא כו' וגם אמר המתרץ לא ס"ד ומפליג בלישני' ונראה לדקדק עוד בדברי ר"א שאמר שהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' כו' הנה בטביחה ודאי דסבר ר"א דחייב אף לפני יאוש דכבר אהני מעשיו אם מפני דקני' בשנוי אם שמחסרה מן הבעלים כדכתבו תוס' לעיל וגם לאי מילף הוא לטביחה דתהי' דוקא לאחר יאוש וק"ל וא"כ שפיר קא פריך ודלמא לפני יאוש דלפי דבריך דנקטת טבח נמי מנא לך הא דלא מחייב בטביחה כ"א

לאחר יאוש ומשני לא ס"ד דומי' כו' כלומר לא תימא דנקט טבח לומר שאף בטביחה אינו חייב כ"א לאחר יאוש אלא לכך נקט טבח להורות הילפות' דמה טעם אמינא דאינו חייב במכירה כ"א לאחר יאוש משום דאמרה תורה טבח ומכר דנילף מכירה מטביחה ודוק:

עוד בגמרא א"ל הכא ב"ע כגון שהקדישו הבעלים ביד גנב כו' ק"ק הלא במשנה ראשונה דאמרה גנב וטבח ומכר ואח"כ הקדיש א"א שהקדישו הבעלים ביד גנב שהרי הגנב קנאה בשנוי שהרי טבחה וא"כ לא תהוי הקדישו שבמשנה ראשונה דומי' להקדישו שבמשנ' אחרונה. ואפשר לומר דהקדישו שבמשנה ראשונה מיירי לרש"ל נמי שהקדישו הבעלים ומיהו אינו קדוש אם הוא לאחר הטביחה ומ"מ קאמר שפיר הקדישו שהיו רוצים להקדיש אבל א"כ קשה מאי מקשה הש"ס ומי קדוש כו' אם לא דנאמר דקסמך על הא דתני עלה כה"ג בחוץ ענוש כרת כדהביאו תוס' לעיל בד"ה אמר עולא כו' משמע ודאי דקדוש וק"ל:

עוד בגמרא ומי קדוש והאר"י גזל כו' הא דמקשי מדר"י אר"ל משום דקשה אר"י גופי' דבסמוך הקשה אר"ל אילימא לפני יאוש ומי קדוש כו' מה ביתו שלו כו' והכא דמשני לי' ר"ל כגון שהקדישו בעלים ביד גנב שתיק לי' כאלו מודה שאדם יכול להקדיש מה שביד חבירו לכך קאמר והא אר"י כו' וגם זאת ילפינן מביתו ברשותו כו' כדאיתא לקמן וא"כ למה שתק לי' כאלו הודה לי' והלא גם כאן יכול להקשות מקרא דלעיל. ומשני הוא דאמר כצנועים כו' ואף דסבר דילפינן מביתו שצריך להיות שלו לא ילפינן מני' שצריך להיות ברשותו לכך לא הקשה לי' דשמא סבר כצנועים וק"ל: בתוס' ד"ה מה טביחה לאלתר כו' וקיימא לן כאביי דלא הוי יאוש. אין להקשות מאי קשי' להו אר"א דלמא ר"א לית לי' דאביי מ"מ קשה להו אלישנא דלא ס"ד דקאמר הש"ס דמשמע דא"א בענין אחר הלא אליבא דאביי דסבירא לן כוותי' ליתא וק"ל:

בד"ה גניבה בנפש תוכיח וא"ת כו' וי"ל דהכא נמי לא איתקש לטביחה אלא בלא היקישה יליף לה מטביחה כו' אין להקשות מנ"ל לר"י דלא יליף ר"א מהיקיש' או למה לא משני הש"ס אליבי' דיליף לי' מהיקיש' דהלא ודאי אתקש טביחה למכירה כדלקמן מה מכירה ע"י אחר כו' די"ל דא"כ אין היקש למחצה ואף אנו נאמר מה מכירה לאחר יאוש דוקא אף טביחה לאחר יאוש דווקא וזה אינו דהלא אף קודם יאוש אהני מעשי' בטביחה וגם מוכח מדר"א גופי' דחייב אטביחה אף קודם יאוש ודוק:

בתוס' ד"ה הוא דאמר כצנועים כו' עד ומיהו דבר תימא דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול כו' עי' בתוס' קידושין דשם מתרצי' התימא הזה ואכתוב עוד מזה לקמן בתוס' ד"ה והצנועים מניחים את המעות כו' ע"ש:

עוד בגמ' כגון שהקדישו בעלים ביד גנב כו' קשה לי לפי מאי דמשני לעיל לרבה דסבר יאוש קינה דגזל קרבן דחברי' ופירש"י דאינו עולה לרצון אפי' לבעלים הראשונים וא"כ אף כאן אינו מרוצה לבעלים הראשונים דהוי נמי גזל קרבן דחברי' וא"כ היאך תני עלה כה"ג בחוץ ענוש כרת הרי אינו ראוי לפתח אוהל מועד ועי' לעיל בתוס' ד"ה אמר עילא אם לא שנאמר דהא דקאמר כה"ג בחוץ ענוש כרת קאי אבעלים אם הבעלים הקריבוה בחוץ ודוחק. והנה עוד י"ל למה לי' לר"ל לדחויי ולומר שהקדישו בעלים ביד גנב לימא דאיירי שהגנב הקדישו אחר יאוש מאי אמרת טעמא דהקדיש כו' דלמא הא גופא קמ"ל דאינו חייב על מה שהקדישו ולא תאמר מה לי מכר להדיוט מה לי מכר לשמי' דהלא איירי אחר יאוש ואינו חייב לר"ל דשלו הוא מכר מאי אמרת מאי ארי' דנקט הקדישי לאחר יאוש הוה לי' למנקט מכר אחר יאוש זה אינו דאתי' לאשמעינן אגב דאינו חייב אם טבח איש אחר לאחר שהקדישו זה הגנב משום וגונב מבית האיש כו' ותרתי קאתי לאשמעינן חדא דאינו חייב אם מכר לאחר יאוש דשלו הוא מכר וגם שמעינן דאינו חייב אם טבח דהקדש ולא תאמר הלא כבר אמרינן לקמן דלא אמרינן מה לי מכר להדיוט כו' משום דבהדיוט מעיקרא תורא דראובן כו' גם זה אינו דדוקא בקדשי מזבח אמרינן הכי ולא בקדשי בדק הבית כדאיתא לקמן דף ע"ו בתוס' ד"ה והשתא תורא דראובן כו' וא"כ לימא ר"ל דמתני' איירי בקדשי בדק הבית ודוק. גם שם כתבו תוס' דכולה סוגי' אזלא לר"י ולא כר"ל ע"ש:

עוד קשה לי על ר"א דאמר לעיל דאינו חייב במכר כ"א לאחר יאוש והנה בהקדש אינו שייך יאוש וא"כ בהקדיש ואח"כ טבח ומכר דפטור מטעם וגונב מבית האיש ולא מבית ההקדש ל"ל קרא הלא פטור בלאו האי טעמא מטעם דמכר לפני יאוש דבקב"ה אינו שייך יאוש ודוק כי תמי' לי טובא וא"ל דקרא אתי' לטבח דהקדש מ"מ על מתני' קשה למה נקט מכר בהקדש הלא בהדיוט כה"ג נמי פטור:

דף סט.

בתוס' ד"ה כרם רבעי כו' ק"ק דלא נקט ערלה תחלה. הנה י"ל דדוקא בסוגיא דילן קשה להו משום דהוה אפשר לומר דלכך נקט כרם רבעי תחלה משום דבעי לסיים והצנועים מניחים דקאי דוקא אכרם רבעי וא"כ עיקר מלתי' דת"ק לא הוה אלא משום כרם רבעי

לכך נקט תחלה כרם רבעי אבל הכא דרצה לתרץ וכ"ת מאן תנא דצנועים רשב"ג וא"כ ת"ק לא איירי בצנועי' וא"כ קשה למה נקט כרם רבעי תחלה וק"ל:
בד"ה חרסית פי' הקונט' כו' עי' בחולין שם דלא קש' מידי על רש"י דהלא שם נקט הברייתא חרסית וחרסית לבנה ועי' בח"ש:
בד"ה מה חרסית דלית בי' כו' תימא לר"י כו' ומשמע התם דמכסין בחרסית הא דקאמרו ומשמע התם דמכסין בחרסית והלא חרסית הי' חדא מן המנוי' שם במתניתין דמכסין בו מ"מ ממה דהביאו דבפרק כסוי הדם אומר דאין מכסין אלא בדבר כו' הוא מאמר ר"ש שם במתני' דקאמר זה הכלל כו' והוה אפשר לומר דר"ש פליג את"ק וסבור דאין מכסין בחרסית משום דאין זורעים בו ומצמיח לכך קאמרו ומשמע כו' משום דשם אמרו דר"ש לא פליג את"ק רק ניתן כלל את"ק ומוכח קצת שם מדקאמר הש"ס דרש ר"נ בר"ח אין מכסין אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח ואי הוה פליג ר"ש את"ק לא הוה פסק ר"נ כר"ש נגד הר"ק וק"ל וזה לא עלה על דעת מהרמ"ל ע"ע:
בד"ה והצנועים מניחים את המעות כו' אי שביעי' כו' דאי אשביעי' כיון שהיו זוכים מן ההפקר לא הי' יכול לחלל ע"כ פירוש משום דכבר זכו בו עניים מן ההפקר ובזה מודם הצנועים דאין אדם יכול לחלל דבר שאינו שלו ולא פליגי אדר"י רק אם אדם יכול לחלל דבר שהוא שלו ואינו ברשותי וק"ל והארכתי בזה משום מאי דתמי' לי' טובא על דברי תוס' בקדושין דף נ"ה דרוצים לתרץ קושיתם דהקשו גם לעיל בד"ה הוא דאמר כצנועים כו' ומיהו דבר תימא דהיכי מדמי הקדש כלל לחילול דלמה לא יוכל לחלל שאינו שלו כיון דזכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו כו' ותירצו דבההיא דצנועים ליכא למימר הכי שהרי הגזלנים עצמם אינם יכולים לתקן כלום מה שבידם שהרי אינו שלהם והוי גזל ולא מייאשו הבעלים וכיון דאינהו לא מצי עבדי שלוחייהו נמי לא מצי עבדי כו' עי' שם וא"כ משמע דאפשר טפי לחלל דבר שאינו שלו משום דזכין לאדם כו' מדבר שלו ואינו ברשותו ולא כדמשמע הכא וא"כ קשה על סוגי' דידן מאי האי דקאמר ומי אמר ר"י הכי כו' ותנן כרם רבעי' כו' והצנועים מניחים כו' מאי קושי' דלמא צנועין אשביעית קיימא ולא אשאר שני שבועי ושפיר קמחללי הצנועים משום דזכין לאדם שלא בפניו משא"כ ר"י איירי בדבר שהיא שלו ואינו ברשותו ודוק כי בעיני יראה דהוי דבר הצריך לפנים:

דף סט:
בתוס' ד"ה אלא לעולם כל הנלקט הקשה ר' טובי' כו' ואע"ג דבסתמא דצנועין לית לי' ברירה כו' אין להקשות מנ"ל דלית להו ברירה דלמא אית להו והא דקאמרו הנלקט לומר ולאשמעינן דאפי' אינו ברשותם קמצי מחללי ודלא כר"י דמ"מ למה להו לצנועין נמימר

הכי הלא הם היו רוצים לתקן ולסלק ידי כל אדם מן העבירה וטפי הוה להו למימר כל המתלקט דמתוקן טפי וכל מגמתם אינו כ"א מטעם זה ולא לפסוק ההלכה אם אפשר לומר כל הנלקט או לאו וק"ל:
עוד שם ושמא ר"י היכא שמתנה בפי' לא קאמר ר"י דאין ברירה. ומאי דקשי' על זה א"כ מאי מקשה הש"ס כאן והא ר"י לית לי' ברירה כו' עי' בתוס' שם:
בד"ה קדש קדש יליף ממעשר כו' ור' חיים תירץ דאי לאו הילולי' ממ"ש לא הוה ידעינן שצריך חילול בשביעית כו' בברכות ובקדושי' גרסו בשלישי' ובששי' וכן משמע מירושל' ואפשר ליישב גרסתינו ודוק וק"ק לי מ"מ לפי תירץ של ר"ח מנ"ל דחייב בשלישי' ובששי' או בשביעית חומש דמהלולי' לא משמע דצריך להוסיף חומש ודוק:

דף ע:

בגמרא ורבנן האי דבר כו' למעוטי מאי כו' הא דהמתין עד השתא אפשר לומר דאי לאו דאמר אביי מי לא מודה ר"ע בשנים אומרים קידש כו' הוה אמינא דרבנן מבעי לי' למעוט' בשנים אומרים קידוש כו' וסברי דאע"ג דעידי קידושין לא צריכי לעידי ביאה מ"מ הוה חצי דבר מטעם דעידי ביאה צריכי מ"מ לעידי קידושין והא דסברי בעידי חזקה דהוה חזקה משום דמ"מ התם מעידים על דבר אחד על שהי' מוחזק בה כדפירש"י אבל בעידי קדושין אינו כן וק"ל. אבל השתא דאמר אביי מי לא מודה ר"ע בעידי קידושין כו' מכש"כ שחכמים סברי דהוה דבר שלם א"כ קשה האי דבר למעוטי מאי. ובזה מתורץ מה דהקשה הבעל המאור על פי' רב אלפס ע"ע ודוק:
בתוס' ד"ה דאע"ג דעידי ביאה כו' פי' כל זמן שלא הוחזקה בא"א ע"כ בזה מתורץ מה דהוה קשה לכאורה ל"ל לאביי למימר מי לא מודה ר"ע בעידי קידושין כו' הול"ל בקיצור שאני הכא כיון דעידי גניבה לא צריכי לעידי טביחה כו' אבל השתא מדהביא ראי' מעידי קידושי' משמע דפשיטא לי' טפי דמודה ר"ע בעידי קידושי' וקשה למה אבל השתא שכתבו פי' כל זמן שלא הוחזקה בא"א לא צריכנן לעידי קידושי' דסבירא לן סוקלין על החזקות ולא מצינן מאן לפליג עליו וא"כ מכש"כ אי אית לן עדים דהוה א"א דלא תהא חזקה גדולה מעדים וא"כ שפיר קאמר אביי מי לא מודה ר"ע בעידי קידושי' דשם מוכח דסבר דהוה דבר שלם כדכתבנו אף הכי נמי וק"ל: בתוס' ד"ה באומר לו עקוץ תאנה מתאנתי כו' מאי פריך עלה כו' ואלא דליתא בחצירו של לוקח דל חיוב שבת מהכא כו' ק"ק על דבריהם דמאי קאמרי ואלא דליתא בחצירו של לוקח דל חיוב כו' הלא זולת זה קשה מ"מ על המקשן דפריך והלא כיון דכי קתבע לי' כי' מאי קושי' דלמא דאיירי דקיימא בחצירו של לוקח ודוק אם לא שנאמר דהוה אפשר לומר דסבר המקשן דמיירי

סתם בכל ענין בין דקיימא בחצירו או דלא קיימא בחצירו מדלא פירש רמי בר חמא דבריו אבל א"כ אף אנו נאמר אמאי לא הקשה כן על רב פפא דמוקי באומר לו זרוק גניבתך כו' ומיירי באומר לא תקני לי גניבתך עד שתנוח לרבנן קשה נמי למה לא פי' רב פפא דבריו ודוק:

עוד בא"ד וכך לן עקוץ תאנה מתאנתי כמו עקוץ תאנה מתאנת' עי' במהרש"א שהקשה לוקי באומר לו עקוץ תאנ' מתאנת' ונותן לו דמי גניבתו ונראה דאין כאן קושיא כלל דאי מיירי בהכ' הוה חייב באמת בד' וה' דהא לא תלה המכירה בחילול שבת אלא הוה החילול לחוד והמכירה לחוד וק"ל: בתוס' ד"א כמאן כר"ע כו' וא"ת לר"ע נמי כיון דמטא לאויר חצירו חייב כו' ולעגין קנין לא קני כו' ודאי דהתורה איירי לפי המסקנא דהתם וכך כתבו כל המפורשים דאל"כ הוה דבריהם דהכא סותרים את דבריהם דבסמוך ולכאורה קשה מנ"ל להקשות דלמא המקשן דהכא קאי נמי לפי הס"ד דהתם ודוק אבל זה אינו דא"כ מאי מקשה אדרבנן כיון דמטא לחצר קנה כו' הלא לפי הס"ד דהתם קנין ושבת שוים ודוק:

בד"ה אתנן אסרה תורה ואפי' בא על אמו תימא דמנ"ל הא וי"מ משום כו' ואין נראה פי' זה דאטו מי כתיב ולא ד' ונאמר שניהם ולא שלשה ולא אתא למעוטי אלא מחיר זונה ע"כ עיין שם ביבמות ותמצא דהקשו דל"ל למעוטי מחיר זונה ואתנן כלב דמהיכא תיתי לרבות ותירצו דה"א לרבות מדאיתקשי להדדי והנה קשה לכאורה על דבריהם דהתם א"כ לא ליתקשי להדדי ולא הוה צריך לכתוב מעוטו דגם שניהם אלא ודאי דאתי לאוריי לן דאתנן אמו אסורה ולכך נכתב ההיקש ואח"כ המיעוט לומר דלא ממעטינן אלא אתנן כלב ולא אתנן אמו ודוק. וכה"ג כתבו תוס' בסמוך בד"ה מה קודש ע"ש ובזה כינים דברי הי"מ:

דף עא.

בתוס' ד"ה והא קיימא לן כו' ה"נ פריך אמתני' דאלו נערות נראה דבאי' לתרץ על פשיטת המקשן דאמר והא קיימא לן דאינו לוקה ומשלם למה לא אמרינן אפכא דאינו משלם ולוקה דהרבה סוברים כן כדאיתא שם לכך כתבו ה"נ פריך אמתני' דאלו נערות ושם כתב ר"י דלכך לא הקשה אמתני' דאלו הן הלוקין דהא פשיטא דמשכחת לה למלקות בלא קנס כגון בוגרת כו' ע"ע וא"כ הכא אע"ג די"ל אפכא המשלם אינו לוקה מ"מ אמר הכא כמו התם וק"ל:

עוד באותו דבור ותימא דהא בקנס כו' ודוחק לומר דרבנן פליגי אדר"מ וסברי עדים זוממים קנסא הוא וכדי רשעתו בעדים זוממים כתיב למימר' דאפי' בקנס משום כו'

פירוש לפירושם דמשום הכי הוה דוחק דשם קאמר דר"מ יליף ממוציא שם רע ופריך מה למוציא ש"ר שכן קנס ומשני קסבר ר"מ עדים זוממים נמי קנס משמע אבל רבנן סברי דהוה ממון וק"ל:

עוד שם וי"ל דודאי כו' אבל השתא כו' ילפינן בכל דוכתא מהתם דאין לוקה ומשלם כו' והנה מ"מ קשה מאי פריך הכא והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם דלמא אה"נ דאין לוקה ומשלם אלא משלם ואינו לוקה כהתם בעדים זוממין דמשלמים ואין לוקי' ודוק:

בתוס' ד"ה אלא למ"ד דרבנן כו' הומ"ל דלא דרשי או ותחת כו' אלא דלא ניחא לי' למימר דפליגי בשליח פירוש דא"כ אדמפלגי בטבח בשבת דאיכא למטעי דפליגי במת ומשלם או בשחיטה שאינה ראוי' לפלוגי בעלמא בטובח ע"י שליח וק"ל:

דף עא:

בתוס' ד"ה כיון ששחט בה פורתא אסרה ואפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף כו' משום דאי כדפירש"י דס"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מאי קשי' אמאי חייב ר"מ דלמא דסבר דאינה לשחיטה אלא לבסוף וק"ל: בד"ה איסורי הנאה כו' עד וי"ל דהכא איכא למימר דנין שחיטה דעבירה משחיטה דעבירה כו' שהי' שחיטת היתר. ק"ק לי א"כ מאי מקשה הכא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן דלמא משום הכי פטרי רבנן דילפינן שחיטה ד' וה' מטבוח טבח והכן דלא הוה שחיטת איסור עמו (דע"כ רבנן סברי דילפינן טפי טבח מטבח ממאי דילפינן שחיטה מטבח ודוק.) משא"כ בשוחט בשבת דהוי שחיטת איסור עמו ודוק:

בד"ה מכלל דבכולה מתני' מודה ק"ק דמה דיוק הוא זה. פי' משום דשמא ה"נ קאמר ר"ש פוטר בשני אנו דהיינו בשחיטה שאינה ראוי ובמקום דיש מלקות וממון דהוה שני דברים ושני טעמים משא"כ אם לא פליג אלא בטריפה ובחולין בעזרה דהוה טעם אחד גם י"ל דאפשר דלא פליג בטובח ביו"כ משום דמצינו אפי' לר"ש דחייב בטובח ע"י אחר וק"ל:

בגמ' בעי מני' כו' גנב שור של שני שותפים כו' הא דלא בעי מני' שותף שגנב מחבירו וטבח דהוה ה' חצאי בקר וגם לא הוה טבח כולו באיסור (והוה שפיר טפי למבעי דהלא השתא לא בעי אלא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור וק"ל) אפשר לומר משום דסבר איבעי מני' חדא דאשמע מני' תרתי משום דאי בעי מני' שותף שגנב התינח אי פשיט לי דחייב אזי נילף דחייב מכש"כ בגנב משותפים והודה כו' דמה התם דהוה תרתי לריעותא דהוה ה' חצאי בקר וגם לא הוה טבחו כולו באיסור וחייב מכש"כ הכא דלא הוה אלא חדא. ואל תקשה א"כ השתא נמי נימא התינח אי פשיט לי' לפטור נילף מכ"ש

דפטור בשותף שגנב כו' אבל אי פשיט לי' לחיוב אכתי נבעי בגנב משותפים כו' אף אנו נאמר דא"כ יאמר לו בריתחא ומה התם בשותף שגנב חייב מכ"ש בגנב משותפים אבל אפכא אי בעי מני' שותף שגנב לא לימא לי' ברתחא ויאמר ומה בגנב משותפים פטור מכ"ש בשותף כו' דלמה ירתח עלי' דבעי מני' אם חייב אם לאו הלא שפיר קבעי דלפי פשוטה דמתני' ודאי משמע דחייב אבל על הס"ד דפטור שפיר עבד אם ירתח עליו ודוק וכן הוא הסוגי' בזבחים דף ע"ב ע"ע. הא דקא מבעי' לי' אם חייב אם לאו ואח"כ קא מותיב תיובתא דהוה רעגנשבורג"ר אפשר לומר דממ"נ קשה לי' אי יפשוט לי' לפטור יקשה מרישא ואי לחיוב יקשה מסיפא ואל תקשה דא"כ לרמי לי' רישא לסיפא וזהו נירנבורג"ר אפשר לומר דודאי ידע דיש לאוקמי רישא דמתני' בשעמד בדין ואי קשה א"כ לפלוג ולתני' בדידי' כדמקשי לבסוף אפשר לומר דלכך תנא מת אביו ואח"ש טבח ומכר אפי' בשעמד בדין ולא הוה קנס מ"מ פטור משום דבעינן וטבחו כולה באיסור דידע שפיר האי טעמא אבל עתה דאמר לי' ר"נ ה' בקר אמר רחמנא ולא ה' חצאי בקר והוה קשה לי' לרבא למה לך למימר טעם דפטור הלא כבר אמרתי נמי הטעם רק קמבעי לי אי מועיל הטעם אם לאו והכי הוה לך למימר סתם פטור אלא ודאי להראות בא דלא הוה טעם אחר במתני' לפטור אלא מטעם זה א"כ קשה מרישא דמתני' מאי אמרת דמיירי בשעמד בדין לפלוג בדידה ודוק:

דף עב.

בתוס' דלא אכלי בשרא דתורא שרוי בתעני' הי' התוס' ניידי מפירוש רש"י משום דקשה להו מאי האי דקאמר לא דקדקתי בטעם הדבר ודאי דלא דיקדק מדחזר ממה שאמר באורתא וא"כ ל"ל למימר דלא דיקדק לכך כתבו דשרוי בתעני' הוה וא"כ שפיר נתן טעם על מה שלא דיקדק באורתא ק"ל:

בד"ה סיפא לא קרינן בי' וטבחו כו' אע"ג דלא עמד בדין משום דאי עמד בדין הוה פטור אף דלא מת אביו ואח"כ כו' משום דהוה גזלן ועיין בתוס' שם:

בא"ד וי"ל דרבא ור"נ דהכא לית להו סוגיא דהתם כו' דנהי דקנס של אונס ופתוי כו' משום דאותה דבר שהקנס יוצא ממנו כו' אין יכול להו להוריש כו' הא דניידי מטעם דאמר שם בגמרא דכתיב ונתן לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה נ"ל משום דבשלמא אי אמרינן דאין אדם מוריש קנס לבניו אלא א"כ עמד בדין אבל אי לא עמד בדין אינו מוריש מטעם דלא הוה עדיין שלו ואי מודה מיפטר שפיר קאמר הגמרא שם דבאונס כתיב ונתן להורות דאינו שלו אפילו כשעמד בדין עד שבא לידו אבל אי אמרינן דאדם מוריש קנס לבניו אפילו לא עמד בדין אף שאינו שלו עדיין ואי הוה מודה מיפטר א"כ

ליכא למימר משום דכתיב ונתן באונס דאינו שלו אלא א"כ בא לידו ומשום הכי אינו מוריש הלא אף בשאר קנסות אדם יכול להוריש אף שאינו שלו דהיינו בלא עמד בדין ודוק אבל קשה א"כ לר"י הלבן דבסמוך דבא ליישב הסוגיא דהתם ודהכא הלא לפי מה שאמרנו לא אזלי סוגיא דהתם לפי סוגי' דהכא ודוק היטיב:

עוד בא"ד ועוד נראה לר"י כו' דמיירי הכא כולה מתני' דעמד בדין ואמר חייב אתה ליתן לו כו' משום דאי מיירי בצא תן לו קשה על סיפא כדכתבו לעיל אפילו דלא מת אביו כו' הוה פטור מטעם דהוה גזלן וגם ברישא לא א"ש וק"ל:

דף עב:

בתוס' ד"ה אין לך בו כו' ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו כו' צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלנים הוי אלו נאמנים כו' הצעת דבריהם כך הוא דאי לאו שאמרנו לעיל דלא הוה מגו במקום עדים ושפיר אמרינן מגו כהאי א"כ לא נרוויח באמרינו דפסולי עדות היינו קרובים ולא גזלנים דמ"מ קשה להמני להו במגו דאמרו גזלנים אתם והוה הכרח לומר טעם אחר דאין נאמנים אפילו באמרם גזלנים מטעם דהלא עדים אחרונים לא באו לפסול העדים גופם דהרי מתו רק באו לפסול השטר ומאי חזית דצייית להני צייית וליכא למימר חידוש הוא דהחידוש אינו רק בבואם לפסול העדים גופם ודוק:

דף עג.

ברש"י בד"ה ה"ג הילכתא שהעידו בבת אחת והוזמו ולא גרסינן והוזמו בבת אחת דכיון דהעידו בבת א' ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין הוו כו' דהא תוך כדי דבור הוה כו' ובלבד שיוזמו על הטביחה תחלה ע"כ נראה לי דרש"י סבר נמי דקסבר השתא הכחשה תחלת הזמה היא וא"כ כשהוזמו על הטביחה תחלה אפילו הוכחשו נמי אגניבה כדסבר ר"י בסמוך מ"מ כשיוזמו אח"כ על הגניבה משלמי דהכחשה תחלת הזמה היא והא דקאמר רש"י ובלבד שיוזמו על הטביחה ואי אמרת דסבר דהכחשה כו' א"כ אף אם יוזמו על הגניבה תחלה נימא דמשלמין הכל זה אינו דאם יוזמו על הגניבה תחלה אין עדות טביחה כלל ולאו מטעם דאם אין גניבה אין טביחה דהוה הכחשה אלא מטעם דעדות טביחה הוה בפסול דכבר אפסלו כשאמרו שגנב ואח"כ כשאמרו טבח הוו פסולים להעיד ואין כאן עדות כלל ואם אמרת א"כ כשיוזמו על הטביחה תחלה נמי נימא הכי דכשיוזמו אח"כ על הגניבה איגלאי מילתא דכי אסהודי אטביחה פסולין הוו זה אינו דלא גרע אם הוזמו אטביחה תחלה מכשיוזמו בבת אחת על הגניבה ואטביחה ודוק היטב וא"כ לא קשה מידי ממה דהקשו תוס' על רש"י. גם למטה ברש"י ד"ה איתזמו

להו אגניבה כו' דכתב עוד אלא אפסלו להו אגניבה משום פסול עדות נראה לי דלא בעי למימר מטעם דהוו פסולין באותה שעה מטעם דהעידו בבת אחת על הגניבה ואטביחה אלא מטעם דעדותם בטלה דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועיין במהרש"א ודוק:
בתוס' ד"ה א"נ דפסלו בגזלנותא כו' עד ומיהו ההוא עובדא דפרק ז"ב דחד כו' פי' דשם משמע דפסלינן למפרע דהלא המזומים העידו דכבר גזלו לכך כתבו לדיני נפשות פשיטא כו'. וק"ל רק כתבתי זאת לאפוקי ממה דהבין מהרש"א בדבריהם ע"ע:

דף עג:

בתוס' ד"ה תרי תוך כדי דיבור הוו כו' נראה דתוך כדי דבור גדול אין מועיל כלום כו' עיין במהרש"א דדברים ברורים כתב כאן וק"ל: בתוס' ד"ה אמר לי' אביי כו' ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחלה דא"כ אתכחשו להו כי' ונראה לר"י דאביי מוקי כו' ואיירי דמציעאי נמי אפכינהו ואזמינהו כו' .ה"ה דמי עין לקמאי כו' ומיהו אין אנו צריכין כלל להיפוך בבתראי למציעאי כו' הנה באמת אפשר לומר הא דקאמר אביי אפכינהו ואזמינהו איירי דמציעאי אפכינהו ואזמינהו לקמאי אבל לא איירי אביי בבתראי כלל דהא לא אפכינהו למציעאי אלא אזמינהו בלחוד ולמה להו למימר ומיהו אין אנו צריכים כלל להיפוך בבתראי כו' ואפשר לומר דבאמת דבריהם כן הוא לומר דאין אנו צריכים כלל להיפוך בתראי למציעאי אבל קשה א"כ אמאי קאמרו בסמוך וכי קתני זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי כו' וגם אמרו ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחלה דא"כ אתכחשו להו כו' דלעולם אימא דוקא נקט אפכינהו תחלה והיינו מציעאי לקמאי ואח"כ אזמינהו והטעם דמיירי דאפכינהו תחלה משום דאי לאו הכי דמי עון לקמאי בעי לשלומי ודוק בזה דלפי זה יצאנו מכל הדחוקי':

דף עד.

בגמרא ה"ד אי דלא מודו להו בתראי בחבלה כלל דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי כו' ק"ק דלמא דבתראי מודים בשן שהעידו עליו קמאי שהפיל את שינו ביום א' והזמינוהו על העין שהעידו עליו שסימאו ביום ב' ודוק:
בתוס' ד"ה נמצאו זוממין קמאי בהך סיפא הוצרך לומר כו' אבל ברישא אע"ג שבאו לבסוף פסקינן דינא אפומייהו ע"כ בזה מתורץ דלא מוקי אביי כרבא סיפא דומי' דרישא בג' כיתות והלא הוא עצמו אמר לעיל מדסיפא במיפך והזמה רישא נמי כו' משמע דצריך להיות סיפא כמו רישא אבל השתא א"ש דהלא אף לרבא אינן שוין וא"כ שפיר קאמר אביי אי מוקמת לה בשאינן שוין אף אני אומר דרישא מיירי בג' כיתות וסיפא בשנים וק"ל:

דף עה.

בגמרא אמר רבא קפחתנהו לסבי כו' וקאמר לי' ר"ח לר"ה ולא קמשני לי'. ק"ק דלמא משום הכי לא קמשני לי' ר"ה הכי משום דא"כ הוה אידך ברייתא דאמרה שכבר הודית תיובתא דרב והוה אתי רב אליבא דתנאי ומש"ה לא משני לי' ר"ה כך ובלאו הכי יש לדקדק מאי דאמר רבא דהא ר"ג פוטר עצמו מכלום הוה דלמא שאני התם דהא התם אין כונתו הוה לפטור עצמו אדרבא כל כוונתו הוה שיצא לתירות וזה הי' שמחתו. אלא דאפשר לומר דלא פלוג בין שכוונתו לפטור את עצמו או לחייב א"ע אם פוטר את עצמו מכלום בהודאתו אין כאן הודאה. אבל מ"מ אפשר לומר דרב הונא לא סבר סברא הזאת משום דא"כ הוה רב דלא כברייתא שכבר הודית כדכתבתי לעיל דוק. גם ק"ק לעיל דאמר הש"ס לאפוקי מרב הונא כו' דלמא מתני' איירי דקא מודה מחמת ביעתות' דעדים ובזה מודה רב וק"ל:

דף עו.

בתוס' ד"ה אלא אהקדש ליחייב כולה הך סוגיא כר"י ולא כר"ל. עיין מה שכתבתי לעיל בזה והקשיתי מדבור שאחר זה ד"ה והשתא תור' כו':

בד"ה ור"ש הא אמר שחיטה שאינה ראוי' כו' דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מצי למפרך אפי' סבר ר"ש שחיטה שאינה ראוי' כו' מכי שחט בה פורתא אסרה ואידך לאו דמר' קטבח ע"כ לפי זה א"ש דהוצרך ר"י ור"ל לתרץ קושית המקשן ולכאורה בלי תירוצם הוה אפשר לומר דר"ש לטעמי' דרבנן קאמר וק"ל. אבל אי קשה הא קשה לפי מאי דאמרו בתוס' שאחר זה דאפשר לפדות אחר שחיטה דאין לך מום גדול משחיטה דאינה יכולה לחיות אי לאו משום דמום דלאחר מיתה אינו מום. אבל מ"מ אימא למ"ד דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף לא מצי להקשות כיון דשחט בה פורתא אסרה כו' משום דהא יכול לפדותה שאין זה מום לאחר מיתה וא"כ לא אסרה אפילו למ"ד דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דוק. ע"ב ברש"י ד"ה לן לאחר כו' ביום אוכלא הוא כצ"ל:

בתוס' ד"ה והלא כו' התראה לקי א"כ שחיטה כצ"ל:

בתוס' ד"ה כל העומד כו' שני כשר גמור כו' ראוי' נהי דלא כצ"ל: עוד בא"ד סופג את הארבעים ופסול דשני שפיר דנפסל כצ"ל:

דף עז.

בתוס' ד"ה פרה כו' הקשה ר"ש בר חיים כו' נראה דעד שלא קאמרו דלאחר הזאה מיירי לא הוה קשה לי' מידי דה"א דמיירי הכא קודם הזאה ואפשר דקודם הזאה עדיין אין כאן חיבת הקדש אבל השתא דקאמרו דמיירי דווקא לאחר הזאה אז קשה לי':

עוד בא"ד ותירץ ר"י דאין חיבת הקדש מועלת אלא לשוי' שאין אוכל כאוכל כו' וי"ל דכל העומד לעשות לא אמר דכעשוי דמי אלא באוכל האסור להיות כמותר כו' אבל לא מהני לשאין אוכל להיות כאוכל ע"כ הנה נראה ליתן טעם למאי דמהני חיבת הקודש לשווי' שאין אוכל כאוכל ולא מהני לאוכל האסור להיות כמותר וכל העומד לעשות כעשוי דמי הוה אפכא דמהני לאוכל האסור להיות כמותר ולא מהני לשאין אוכל להיות כאוכל משום דחיבת הקדש מהני לשאין אוכל להיות כאוכל משום דהוה אוכל להקרבה לגבי גבוה אבל אינו מועיל לדבר האיסור להיות כמותר דאדרבה תיבת הקדש משווי לי' להיות אסור להדיוט. משא"כ דבר העומד לעשות מהני לאוכל האסור להיות מותר משום דבהאי אוכל גופא אפשר לקרות אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים משא"כ אם אינו אוכל עתה אף שבסופו להיות אוכל א"א לקרות מ"מ בדבר ההיא אוכל שאתה יכול כו' דהרי באמת אינו אוכל וק"ל:

עוד בא"ד לעיל מזה דאפי' בקדשי מזבח לא מהני חיבת הקדש אלא בשקדשו קדושת הגוף בכלי כו' ק"ק לי נימא התם כל העומד ליקדש כקדוש דמי. ואפשר דאתיא כרבנן דלא סבירא להו כל העומד כו' ומ"מ רוצים להביא ראי' משום דמדרבנן נשמע לר"ש וק"ל. אבל עוד קשה לי על דבריהם דקאמרו וכ"ת דפרה לר"ש כיון דקדשי מזבח היא לא שייך בה חיבת הקדש כו' מ"מ תקשה לעיל מזה דאמר לן לפני זריקה דהיינו שלא נראה לזריקה אינו מטמא טומאת אוכלים ואמאי נימא דחיבת הקדש מכשרתו ודוק:

בתוס' ד"ה פרה מטמא טומאת אוכלים הקשה בקונטרס כו' ומה שהזכיר נבילה משום דעלה דכריתות קאמר ע"כ מתחלת דברי רש"י הוה להו להוכיח דעלה דכריתות קאמר דאמר כגון שחיפהו בפחות מכביצה כו' ואי הוה קאי על הכא מאי ארי' דחיפה בבצק כדי שלא יוכל ליגע אלא בבצק אפי' לא חיפהו אלא מיירי שצירף פחות מכביצה בצק לפחות מכביצה פרה אינו מטמא טומאת אוכלים אפי' נגע בפרה גופה אם לא דהפרה נקרא אוכל כדכתבו התוס' נמי לקמן ודוק:

עוד בא"ד לבסוף מדפריך במנחות כו' בכאן כתב מהרש"א דברים שאינם נוחים למבין ודברי התוס' הם ברורים ונכון למוצאי דעת וז"ל המהרש"א ז"ל לכאורה אין כאן הוכחה דאימא לרבנן דפליגי על ר"ש פריך התם ולר"ש נמי אהיכא דלא נפסלה הפרה פריך אמאי מטמא כו' ואפשר דמשמע להו דמהך דאמר ר"ש פרה מטמא טומאת אוכלים הואיל והיתה לה שעת הכושר דאיירי בנפסלה פריך התם הכי אבל לרבנן ולר"ש נמי היכי דלא נפסלה ליכא למפרך מידי דאימא דקושטא הוא דאינה מטמא טומאת אוכלים מהאי טעמא דכל העומד וק"ל הנה העתקתי כל לשונו לפניך כדי שיראה כל רואה

שבאמת דברתי ושאין קושיתו כלום וגם אין תירוצו עולה יפה לפום מאי דמסיים דהלה אמאי דהקשה דאימא לרבנן דפליגי על ר"ש פריך התם נשיב ודאי דאין זה כלום דהאיך אפשר לומר דעל רבנן דפליגי על ר"ש פריך והלא לרבנן לא אמרינן כל העומד לזרוק כזרוק דמי ובכן אית לן למימר גם לדידהו דלא אמרינן כל העומד לשרוף כשרוף דמי וא"כ לדידהו לית כאן קושיא כלל. ומאי דכתב אח"כ ולר"ש נמי אהיכא דלא נפסלה פריך גם זה מילתא דפריכא היא ודאי מאחר דהשתא קיימינן באותה בחינה דמטמא ע"כ אוכלין ומשקין הואיל דסופה לטמא טומאה חמורה דהלא במאי דאמרו קודם לזה ואין לומר דנ"מ מה שמטמא טומאת אוכלים כו' בזה באו לסתור את כל מה שתירץ ר"י על קושית רש"י דהקשה ל"ל קבלת טומאה כו' וע"ז תירץ ר"י דמה שסופו לטמא טומאה חמורה לא מהני כו' ור"ל דלכך צריך לן קבלת טומאה. והשתא קאמרו דאין לומר כו' כלומר דודאי הא דסופו לטמא טומאה חמורה מועיל לענין דמטמא אוכלין ומשקין ואפ"ה נפקא מינה בקבלת טומאה שמטמאה אוכלים ומשקים אחר שנפסלה וא"כ היאך אפשר לומר דהתם קמקשה על פרה שלא נפסלה והלא אם לא נפסלה פשיטא דמטמא אוכלים ומשקים אע"ג דסופה לישרף דהלא אע"ג דכבר נשרפה עדיין מטמא טומאה חמורה ולמה יגרעו אוכלים ומשקים שלא יטמאו ממנה ובזה ודאי נסתר ג"כ מאי דכתב ומסיים ולר"ש נמי היכי דלא נפסלה ליכא למפרך מידי דאימא דקושטא הוא דאינו מטמא טומאת אוכלים מהאי טעמא כו' דכל זה אינו דלפום סברא דהשתא דקיימינן בשלא נפסלה ודאי מטמא טומאת אוכלים וכנ"ל סוף דבר אין להעלות על הדעת שדברים אלו יצאו מתחת ידו כ"א איזה תלמיד טועה כתב כן על שמו ודוק היטב:

דף עז:

בתוס' ד"ה אומר הי' ר"ש פרה נפדית נראה שר"ל דאפי' מדרבנן מותר לפדותה דבספ"ק דשבועות דייק כו' דלא אתי כר"ש דלר"ש נפדית היא פירוש מקאמר ר"ל אומר הי' ר"ש פרה נפדית משמע דס"ל דרבנן סברי דאינה נפדית כדאיתא במסכת פרה שאמרו שחטה ע"ג מערכתה אינה נפדית וא"כ ע"כ דסבר ר"ל דר"ש סבר דאפי' מדרבנן מותר לפדותה דאל"כ מנ"ל דר"ש סבר דאפי' מדרבנן מותר לפדותה דאל"כ מנ"ל דר"ש סבר דנפדית אבל לא רבנן דלמא רבנן נמי סברי דנפדית והא דקאמרו במסכת פרה דאינה נפדית היינו מדרבנן אלא ע"כ דסבר ר"ל דר"ש סבר דאפי' מדרבנן נפדית וא"כ שפיר קאמר אומר הי' ר"ש אבל לא רבנן דלרבנן ע"כ צ"ל דמדרבנן אסור לפדותה ואהא מקשי וקאמרי ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן כו' וק"ל והארכתי בזה משום שאף כאן כתב מהרש"א דברים ללא צורך ודוק:

בד"ה גבי גניבה כו' וי"ל דמלתא דרבא לא איתמר אלא היכא דכתיב שה לחוד אבל הכא כתיב נמי שור. והקשה מהרש"א א"כ מאי מקשה בתחלה הש"ס כלאי' שה כתיב הכא שאני דכתיב נמי שור ונ"ל דס"ל מדכתיב או שה והו' או לחלק והוה דבר בפני עצמו וכמאן דכתיב שה לחוד דמי' להכי קמקשה משא"כ עתה דקאמר או לרבות ותוסף' הקשו דלימא דלהכי כתיב או לרבות משום דכתיב שה א"כ שפיר קאמרו אי משום הא לא לכתוב או והוה כתיב שור ושה ולא אתמר מלתא דרבא אלא היכא דכתיב שה בלחוד וכן צ"ל נמי לקמן דבעי למימר דבנין אב דרבא אתי' לבכור ולכאורה נמי קשה הא התם כתיב נמי שור אלא התם נמי כתיב אם שור אם שה והוה נמי כמאן דכתיב שה לחוד דאם הוה לחלק וק"ל:

דף עח.

בתוס' ד"ה והא גבי קדשים דכתיב כו' וא"ת ולא לכתוב אלא ההוא או דבין כבש ועז דמשור וכשב הו' ממעטינן כלאי' ומאו דכבש ועז הוה ממעטינן נדמה. וקשה לי דאי לא הוה כתיב אלא חד או הוה מרבינן מני' נדמה שאינו דומה לגמרי לאביו ואמו דלא תימא למעוטי ללמד בג"ש מבכור ולא הוה ידעינן דפסול נדמה בקדשים אפי' אינו דומה כלל לכך כתיב עוד או ומדסיפא למעט כו' כדאמר הש"ס ודוק ועיי' בתוס' ד"ה עד שיהא כו':
עוד בא"ד וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא חד כו' הוה דרשינן לרבות כלאי' כו' גם בכאן קשה קצת על דבריהם דאמרו הוה דרשינן לרבות כלאי' זה אינו דלא הוה מרבינן אלא נדמה שאינו דומה כלל דלא נילף בג"ש מבכור דמסתבר טפי לרבות מכלאי' ודוק:
עוד בא"ד וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא חד או כו' בכאן הקשה בעל תורת חיים א"כ מנ"ל לש"ס לומר במקום אחר דכלאים שרי להדיוט מדהוצרך למיסר לגבוה דלמא לעולם אימא דאסור להדיוט והא דהוצרך הקרא למיסר לגבוה משום דבעי למעט נדמה לכך כתיב או ואי לא הוה כתיב אלא חד או הוה מרבינן מני' כלאי' לכך כתיב תרי או למעט אף נדמה ולעולם משום כלאים לא הוצרך לכתוב שום או דממילא אסור דאם אסור להדיוט מכש"כ לגבוה ע"כ. ולי נראה דאין כאן קושי' כלל דא"כ דלהדיוט אסור כלאים לא לכתוב אלא חד או מאי אמרת דהוה מרבינן מני' כלאי' זה אינו דשפיר הוה ידעינן דנמעט נדמה דכלאים אסור להדיוט מלא תאכל כל תועבה מכש"כ לגבוה אלא ודאי מדכתיב תרי או ש"מ דלהדיוט שרי ודוק:
בד"ה עד שיהא הוא שור כו' עד לבסוף דא"כ לשתוק קרא ממיעוט דקדשים פירוש לא לכתוב שום או בקדשים והוה ידעינן שפיר למעט כלאים מדכתיב שור או כשב דאין

אתה יכול להוציא כלאים מביניהם ולחומרא מקשינן כדכתבו לעיל ונדמה הוה ילפינן בג"ש מבכור וק"ל:

דף עח:

בתוס' ד"ה מי פטר נפשי' כו' אבל הנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשי' כו' פי' אם נגנב ממנו וק"ל:

דף עט.

ברש"י ד"ה תקנו משיכה בשומרי' שלא יתחייב כו' עד שימשוך. פי' ולא תימא אפי' קודם משיכה אם קבל עליו השמירה וק"ל: שם בד"ה מאי לאו הי' מושכו שומר ומת חייב גנב במשיכת שומר. הא דהביא רש"י סיפא דמתניתין ובגמרא הביא הרישא משום דאי מרישא לחוד ה"א הא דפטור משום דאינו חייב באמירתו לשומר דאין שליח לדבר עבירה אבל השתא דראינו דחייב הגנב בסיפא על אמירתו מוכח דהטעם דאינו חייב ברישא משום דלא משך וק"ל:

בתוס' ד"ה או שהוציאו מרשות בעלים כו' פליגי רב אחא ורבינא חד אמר שהוציאו לסמטא אבל לר"ה לא קני כו' ואידך אמר אפי' הוציאו לר"ה קנה כו' ובזה מתורץ הא דנקטה מתניתין הוציאו והגביה אלא דנקט תרוויי' למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' למר נקט תרווייהו לומר הוציאו דומי' דהגבי' ולמר לומר אפי' הוציאו לר"ה וק"ל:

בד"ה תיקנו משיכה בשומרי' כו' ועוד קאמר התם ופליגא אדר' אמי כו' משמע דסבר דקנה מדאורייתא כו' ק"ק לפי זה על הפשטן דרצה לפשוט בעי' דאמימר דלמא אמימר ודאי ידע דשומר קונה במשיכה דלא יוכל המשאיל לחזור רק מבעי' לי' אי הוה מדאורייתא או מדרבנן לכך בעי תקנו משיכה כו' או לא תקנו משיכה אלא דהוה מדאורייתא ויש ליישב דא"כ ה"ל לפרש ולא לסתום:

דף עט:

בתוס' ד"ה ור"י הא דמטמרי כו' למ"ד בהכונס דלר"י כו' כיון דמטמרי מאינש גנב הוא אצטריך להאי טעמא כו'. ובזה א"ש נמי הכא לר' אבהו דסבר דאנשי שכם לאו גזלני ננהו אלא גנבי א"כ לכאורה הי' קשה למה קראינהו הכתוב גזלני דהא כתיב ויגזלו אבל מהא דאמרו תוס' דאתי למ"ד דסבר לסטים מזוין גנב הוא ואפ"ה קראו הש"ס שם גזלן וא"כ אין לתמוה נמי על הכתוב דאע"פ דדיני' כגנב מ"מ נקרא גזלן וק"ל: בד"ה אין מגדלין בהמה דקה אפי' בבית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור כו' פי' וה"ל לאשמעינן רבותא טפי בגסה. אבל ק"ק לכאורה דלמא לעולם לרעות קאמר והא דלא נקט גסה משום דבא לאשמעינן דמגדלין בסורי' וא"כ הוה רבותא טפי בדקה מבגסה ודוק:

דף פ.

בתוס' ד"ה והטבח לוקח ושוהה כו' וקשה דבתוספת' גרס יותר מל' יום וא"כ לפי התוס' יכול להשהו' אחר יום השוק. כבר כתב מהרש"א מאי דכתב. ועוד נראה דאי בהשלמה איירי למה נקט התוספת' העגונה דלא ישהנה יותר מל' יום משמע אבל קודם יום השוק יכול להשהות כמו שירצה וזהו מן הנמנע דא"כ אין זה שהיי':

בד"ה מהו להשהו' קבעי מיני' אין נ"ל דפליגי רבנן עלי' דר"ג כדפי' בקונ' כו' נ"ל לפרש דבריהם דבאים להורות דלא תימא דפליגי רבנן על ר"ג מחד מתלת טעמי חדא דלא נזכר בדברי ר"ג קודם הרגל לכך קאמרו דגם כאן קודם הרגל איירי שנית הא דקאמר ר"ג אלא קושרה בכרעי המטה וזה לא נזכר בדברי רבנן לכך קאמרו דלאו דוקא נקט ר"ג קושר' כו' שלישי' דהי' אפשר לומר דבשהיי' לא אכפת לרבנן אם תצא ותרעה בעדר משא"כ לר"ג לכך קאמרו ובתוס' נמי משמע דאף קודם הרגל לא שרי להשהות אלא בבית פי' דאף לרבנן לא שרי אלא בבית מדנקט בתוספת' אחר זה שאלו לר"ג משמע דעד כאן אמרו רבנן ואפ"ה קאמר ולא שתהא יוצא' ורועה בשוק ודוק: והנה באמת קשה לכאורה לפי פירש"י דפליגי א"כ מאי מקשה והתנן אין מגדלין מאי קושי' דלמא דפליגי רבנן על ר"ג כדהשתא נמי אם לא דנאמר הא דמקשה והתנן פריך על התלמידים כלומר מאי שאלתם הלא כבר תנן במשנה דאין מגדלין ומאי ראו על ככה לשאול דמהיכא תיתי דיפלוג ר"ג על המשנה לכך משני אלא כו' מהו להשהו' ואין זה במתניתין אלא בברייתא ובברייתא יש לומר דלא שמיע להו וק"ל. אבל א"כ קשה למה נטר עד שהשיב ר"ג דמותר תכף לאחר שאלתם ה"ל להקשות ודוק:

דף פ:

בתוס' ד"ה מותר להרגו כו' היינו דוקא כשהמיתו כו' והכא בחתול שאין קשורה כו'. ק"ק לפי זה מאי מקשה הש"ס וכיון דאמר' מותר להרגו מאי ניהו תו אסור לקיימו דלמא דאתי לאשמעינן דאפי' לא המית נמי אסור לקיימו ואי הוה תנ' מותר להרגו ה"א דוקא כשהמית ויש ליישב: עוד בא"ד אבל מחתול אין נזהרים שאין יודעי' אם היא בר אוכמ' או בר חיור' שאין מכירין באבותיהון. לפי זה ק"ק דהמקשן ידע התירוץ ודוק: בד"ה אמר רבינא לעורו שאם מצאן מת אין חייב בהשבת העור ונ"ל הטעם משום דאין להם בעלים אפי' יש להם בעלים אינו מן הראוי להם לגדל או להחזיק אותן בביתו ואיננו שלו ולמי ישיב וק"ל:

בד"ה מתריעים על החכוך בשבת ע"כ לאו היינו התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כו' ולא תקשה מאי מקשה הש"ס מהא דאמר אין מתריעים אלא צועקים דלמא דאיירי

בשבת ולכך קאמר אין מתריעים והיינו בשופר. משום דע"כ לאו בשבת אירי משום דא"כ מאי בא לאשמעינן דאין מתריעים בשופר בשבת פשיטא שופר בשבת מי איכא וק"ל:

דף פא.

ברש"י ומנא ידעינן אם זרעה לאדם דשרי לי' למלקט מן העשבי' בתנאי יהושע. הנה נשמר רש"י מלפרש מנא ידעינן דזרעה לבהמה ומשום הכי אין מלקטים בשדה תלתין כדאיתא בברייתא משום דאין טעם לשאלה זאת דמשום דלא ידעינן אם זרעה לבהמה או לאדם נמי אסור הוא מספיקא אלא ודאי דהשאלה היא מנא ידעינן דמותר ללקט. גם א"א לפרש דקאי על מה שאמרו תלתן שעלת' עם כו' אין מחייבין לעקור וקא שאיל מנא ידעינן אם זרעה לאדם דאין מחייבי' דהלא הוא גופי' ידע למאי קזרע' אם לאדם אם לבהמה וליכא באמת כאן רק איסור ולדידי' קמזהירין וק"ל:

דף פב:

בתוס' ד"ה ואין מטמא בנגעי' כו' אין לפרש כו' דבפ"ק דיומא משמע דלמ"ד כו' לא נתחלקה ממש פירוש דאמר שם ובפלוגתא דהני תנאי דתני' מה הי' בחלקו של יהודא הר הבית הלשכות כו' והאי תנא סבר לא נתחלקה לשבטים דתני' אין משכירים כו'. פירוש תנא דמה הי' בחלקו כו' אתי' כר"י ותנא דאין משכירי' כו' אתי' כת"ק וא"כ מוכח דת"ק דסבר לא נתחלקה לשבטים ע"כ סבר דלא נתחלקה ממש משום דאי נתחלקה מתחלה רק דאח"כ נתנו דושנו של יריחו תחתיו א"כ אמאי קאמר דתנא דמה הי' בחלקו של יהודא כו' אתי' כר"י הלא מצי אתי' כרבנן נמי והא דאמר מה הי' בחלקו כו' היינו מתחלה בשעת חלוקה. וגם מזה מוכח דר"י סבר דב"ה נתחלקה לכתחלה רק אח"כ נתנו דושנה של יריחו תחתי' דאל"כ לא יזי' כתנא דמה הי' בחלקו של יהודא וק"ל. וע"ז הקשו תוס' על.הש"ס שם דמוקי כתנאי מנ"ל לומר דסבר ת"ק דלא נתחלקה ממש ולא אתי' כתנא דמה הי' בחלקו דלמא סבר דנתחלקה אלא שנתנו דושנה וק"ל. והארכתי בזה משום שראיתי במהרש"א שכתב לא מצאתי' שם גם רש"י פי' שם ע"ע ובודאי דלא דק כל הצורך ודוק ותמצא:

החובל, פרק ח'. דף פ"ד ע"ב בגמ' א"נ דכ"ע כוי' בין דאית בי' חבורה בין דלית בי' חבורה משמע הכא בכלל ופרט המרוחקי' כו'. פיר' דלאוקימתא קמייתא מוכרחי' אנו לומר דכ"ע אית להו לכלל ופרט המרוחקים דהו' כלל ופרט רק דפליגי במשמעות כוי' אי נאמר דמשמע כוי' לחו' נמי ובא הפרט דחבורה להורות עליו ולפרשו דדוק' ע"י חבורה או אי נאמר דכוי' משמע דוקא ע"י חבורה וא"כ כד אתא תיבת חבורה להורות

עליו דאף שלא ע"י חבורה חייב דאל"כ חבורה ל"ל ולאוקימתא בתרייתא פליגי בהא אי אמרינן כלל ופרט כו' אבל לא הו' אפשר לי' למימר בקיצור דכ"ע סברי דכוי' שלא ע"י חבורה נמי משמע דתיבת כוי' כולל בין דאית בי' חבורה ובין דלית בי' חבורה רק דפליגי בתיבת חבורה אי אתא לדמים יתירה דלב"ע אתי' להורות על כוי' ולרבי אתי' לדמים יתירה דמהיכא תיתי לומר כן לרבי דאתי' לדמים יתירה ולא לכלל ופרט כדאמר בן עזאי אי לאו דאמר הש"ס דפליגי בהא דלר' לא הו' כלל ופרט משום דמרוחקים נינהו וק"ל ובזה נסתלק קושי' מהרש"א ז"ל ע"ע. אבל אי קשי' הא קשי' לרש"י דפיר' דתבורה בא לרבי להורות דמשלם נזק במקום צער ולא דמי כוי' לחוד א"כ ל"ל לש"ס לומר ולמיק' למתניתין דלא כבן עזאי לימא דמתני' אתי' ככ"ע וגם ב"ע סבר דמשלם צער שלא במקום נזק והא דקאמר חבורה נאמר תחלה היינו כדקס"ד דרבא דאי לא נאמר קאמר אי לא נאמר חבורה ה"א כוי' דאית בי' חבורה משמע ואתי' חבורה להורות על כוי' דבלא חבורה משמע ולדמים יתירי' לא אתי' ורבי סבר כוי' נאמר תחלה היינו דכוי' משמע נמי בלי חבורה וא"כ אייתר לן חבורה להורות על דמי' יתירי' ולא הוה כלל ופרט אחר דמרוחקים הן כדקאמר השתא נמי ולפיר' התוס' דאתי' לדמים יתירי' היינו שמשלם בצער שיש בו רושם יותר מבצער שאין בו רושם קשה יותר ודוק היטב ואפשר לומר דה"נ אמר הש"ס א"נ דכ"ע ודוק:

דף פו:

בגמ' ת"ר ביישו כו' אמר מר כו' ערום בר בושת הוא כו' הא דהקשה על הברייתא ולא על מתני' משום דבמתניתין איכא למימר דאיירי בערום שבבית המרחץ ושם בוודאי איכא בושת אף לערומי' ודלא כסמ"ע שהבין לפי דברי רש"י שאין בושת בבית המרחץ אף בסטרו ע"ע אבל כאן בברייתא ע"כ צ"ל דלא אייריי שהוא ערום בבית המרחץ דא"כ ל"ל לשנות פעמים ביישו בבית המרחץ. ולא תקשה מ"מ מאי מקשה עוד בית המרחץ בר בושת הוא הלא אמרנו שבר בושת הוא בסטרו כו' די"ל מאחר שתירץ לו דאת' דקא כרכינ' למאני' וא"כ איירי הברייי' שביישו בערמימו' ולא בסטרו ורקקו דסיפא איירי ודאי דומי' דרישא לכך הקשה ב"ה בר בושת הוא ודוק. ובזה אין כאן מקום לקושי' התוס' בד"ה ערו' כו':

בתוס' ד"ה ערום כו' והא דקתני בברייתא נמי ביישו בב"ה חייב אביישו ערום נמי קאי שהערימו כשהוא לבוש כו' פי' משום דהוקשה להם דא"כ דלשון הברייתא דקתני ביישו כו' משמע לי' לדייק שמביישו במה שמגלהו כו' א"כ ביישו בבית המרחץ נדייק נמי

שמביישו בדבר בית המרחץ גופה וזה א"א ע"כ אמרי אביישו ערום נמי קאי כו' וק"ל. גם זה דלא כמהרש"א ע"ע:

בתוס' ד"ה ביישו ישן ומת כו' ויש ספרי' שכתוב בהן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ול"ג ומת ולא נהירא כו' ועוד מקמ"ל כו' מתני' הוא כו' ודאי שם לא קשה להו על הגירס' דהי' אפשר לומר דקושי' הב' הי' תירוץ על הראשונה דלכך הקשה מר"ש מדאמר ביישו ישן חיי' מקמ"ל מתניתין היא אלא ע"כ דבא לומר אפי' מת חייב אבל כאן אם תאמר כך א"כ קשה דלא מייתי הכא מילתא דר"ש וק"ל. עוד שם אך קשה דבמסקנא דהכא משמע דביישו ישן ומת פטור דמסיק דמשום כיסופא דידי' הוא מדאמרינן קטן פעמים יש לו כו' הא דמיכלמו לי' ולא מיכלם ואי משום בושת משפחה אפי' מיכלמו לי' ולא מיכלם יהי' למשפחתו בושת. אבל לי נראה דלית כאן הוכחה כולי האי דלעולם אימא לך משום בושת משפחה מאי אמרת א"כ אפי' מיכלמו לי' ולא מיכלם זה אינו דאי מיכלמו לי' ולא מיכלם גם למשפחתו לא הוה כיסופא דלעולם לית להו כיסופא אלא כשמביישים לאדם ממשפחתם ומיכלם אבל כשאינו מיכלם הוא עצמו גם להם אין בושת כדקאמר הש"ס בשוטה ודוק:

בתוס' ד"ה סומא אין לו בושת כו' וכן משמע מתוך פ"ה דפי' דדייק מתני' דלא כר"י מדלא קתני סומא שבייש פטור כו' משמע דלא מצי דייק מדקתני המבייש את הסומא חייב כו'. ולי אפשר לומר דלא מוכח כ"כ מדברי רש"י דלעולם אימא לך דרש"י סובר דר"י פוטר אף המבייש את הסומא והא דלא דייק מרישא דמתני' המבייש את הסומא כו' משום דהי' אפשר לבע"ד לחלוק ולומר דאף ר"י מודה המבייש את הסומא חייב לכך מדייק מסיפא ושם מוכח ודאי דמתני' דלא כר"י דוק. אבל קשה לי על הש"ס לפירוש התוס' דלעולם אימא לך מתני' כר"י והא דלא קאמר סומא שבייש פטור משום דסבר דפטור מכל הדינים אפי' מנזק כו' כדסבר ר"י ואי הוה קאמר סומא שבייש פטור ה"א אבל בשארי דברים חיי' כמו דאמרינן ישן שבייש פטור חבל בנזק חייב דוק:

בתוס' ד"ה מה להלן סימא כו' וי"ל דכיון דעיניך עיניך גומ' כו' סברא הוא דלענין דבר התלוי בראיי' הג"ש. והנה לכאורה דבריהם ז"ל תמוהים דא"כ כל מקום דאיכא ג"ש נימא הכי דלא ניתנה הג"ש רק לאותה מלה דג"ש ובאמת זה אינו דאין ג"ש למחצה אבל נ"ל דהכא שאני דאם התירה היתה רוצה בג"ש ללמד לנו על הכל אפי' על דבר שאינו תלוי בראיי' ה"ל לשתוק מעיניך ולא ה"ל למימר רק לא תחום בשניהם והוה די בכך ומדכתב נמי עיניך ש"מ דבאה להורות לנו דלא נתנה הג"ש רק בדבר התלוי בראי' וק"ל: בד"ה ואין מיעוט כו' תימא לא לכתוב שום מיעוט כו' והנה נ"ל תירוץ על קושיתם דר"מ סבר

נמי בבלי דעת פרט למתכוין רק דסבר דסומא מתמעט נמי מיני' ולא כדכתבו תו' במכות דר"מ דרש פרט למתכוין מבשגגה ומ"מ סבר דהוה מיעוט אחר מיעוט מטעם דבלי ראות הוא מיותר דלא לכתוב רק בבלי דעת והוה ממועט מתכוין וגם סומא ומדכתב נמי בלי ראות ש"מ דהוה מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות ור"י סבר דבבלי דעת לא אתיא רק למעוטי מתכוין וא"כ קושיתם ליתא דלר"מ הוצרך לכתוב בבלי דעת למעוטי מתכוין ואי לא כתוב בלי ראות הוה ממעטינן נמי מבלי דעת הסומא לכך הוצרך לכתוב בלי ראות דהוה מיעוט אחר מיעוט כו' דוק:

עוד נראה לתרץ קושיתם בדרך אחר דיש מפורשים ואומרים דגם ר"מ סבר דסומא פטור מבושת ואית לי' הג"ש דלעיניך מדלא פליג גם לעיל על הבושת א"כ לא קשה מידי דאי לא הוה כתוב תרי מיעוטי ה"א דפטור מגלות דהלא מצינו שפטור מבושת וא"כ ליתא בכל המשפטים וכתיב ושפטו העדה כו' וה"א מאן דאיתא בכל המשפטים איתא בגואל הדם ומאן דליתא בכל המשפטים כו' וסומא ליתא בכל המשפטים דהלא הוא פטור מבושת וא"כ ליתא נמי בגואל הדם לכך כתבה התורה תרי מיעוטי דהוה מיעוט אחר מיעוט דוק:

דף פז.

בתוס' ד"ה בעבד כנעני שלו כו' וא"ת ותפשוט כו' בלי תירוץ ראשון לא הוה קשה להו משום דשאני הכא דהלא לא קעביד מידי לרבו דהלא הוה חולה ועשה עמי ואיני זנך רצה למפשט ולא לא תעשה עמי ואיני זנך אבל עתה שתירצו דפטור מרפוי היינו מהיתרון דאמדוהו ואיתס' כו' א"כ בזמן זה ודאי עושה עם אדונו שסובל צער גדול בשביל ריווח של אדונו לכך מקשים לפשוט מהכא וק"ל:

בתוס' ד"ה כיון דאקני לי' רחמנא כו' ובשמעתין נמי פי' בקונטרס בסוף דברים דכסף קידושין שלו דאלו בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין כו' נראה דאין מכאן הוכחה דרש"י חזר מדבריו הראשונים דלא בא רש"י לומר דמכאן למידין דכסף קדושין שלו מדבעי מסר לה למנוול כו' אלא רוצה לפרש דברי בעל האיבעי' דמספקא לי' דלמא הטעם דזיכה רחמנא לאב כסף קידושין הוא דלמא מסר לה כו' משא"כ בחבלה אבל לעולם דגם רש"י סובר עתה הא דכסף קידושין של אב נלמד מבנעורי' וק"ל:

דף פז:

בגמרא ובבנו גדול יתן לו מיד ורמינהו כו' י"ל דאי לא הוה מוקמי בשבת לא הוה קשה לי' מידי דהוה מוקי לברייתא בנזק והשני בשבת אבל עתה קשה לי' וק"ל:

בתוס' ד"ה א"ל לא זכתה התורה כו' וי"ל דהתם מיירי בפחיתת כסף שעד ימי בגרות כו' ק"ק לפי זה מאי מקשה לרב מברייתא קמייתא דלמא איירי נמי בחבלה דאפחתה עד ימי בגרות וי"ל ודוק:

בגמרא במאי אוקימנא לבתרייתא בסמוכי' קטנים יעשה להם סגולה אמאי לאביהם בעי למתבי' ק"א מאי אריא דאוקימנא בסמוכי' אפי' בלי סמוכי' תקשה לי' מברייתא קמייתא דקתני ולא עוד אלא אחרים כו' חייבים ליתן לאבי' ובבתרייתא קתני קטנים יעשה להם סגולה ואיירי נמו בבתו וק"ל: עוד בגמרא אמרי התם דגברא קפדנא כו' אפי' דאתי להו מעלמא קפיד קשה לי א"כ מציאה למ"ד שם לא גדול ממש אלא אינו סמוך אפי' קטן לעצמו ומתני' שם קאמר בנו ובתי הגדולים וא"כ גם בבתו הקטנה שאינה סמוכה הוה לעצמה וא"כ נהפוך הוא מדכתוב כאן במידי דאתי לה מעלמא בגברא קפדנא הוה דילי' אלא ע"כ צ"ל דבתו דאמר שם לא הוה דומיא דבנו ולא אמרינן נקבות דומיא דזכרים וכן משמע שם וא"כ קשה כאן על תוס' ד"ה וקתני ולא עוד כו' וי"ל דמסתמא הוה דומיא דזכרים כו' וזה איני דהלא גם שם במציאה ע"כ אינן דומין ודוק:

מצינו בבעל המאור כתוב שם כשבאנו לתירוץ דגברא קפדנא אפי' במידי דאתי לה מעלמא קפיד נוכל לומר דרב סבר נמי אפי' בנזק דהוה דאב משום איבה דימסרנה למנוול כו' ולא קאמר נמי אלא דלא זכתה תורה לאב אבל מדרבנן יש לו וא"כ נוכל למיקם ברייתא קמייתא אפי' בנזק דמדרבנן משום איבה. אבל ק"ק לפי זה מאי דהקשה הש"ס על ר' יוחנן פציעה ס"ד אפי' כו' דלמא מדרבנן קאמר ומשום איבה וא"כ אין חילוק בין אפחת' ובין לא אפחת' וי"ל:

דף פח.

בתוס' ד"ה יהא עבד כשר לעדות כו' וגוי אע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו כו' ק"ק לי לפי המסקנא לא לכתוב בעדות באחיו מאי אמרת דה"א גוי כשר לעדות נלמד ק"ו מאשה וגזלן או מחד משארי ודוק: בד"ה אלא תיתי מגזלן כו' דנילף דממזר ופצוע דכה וכרות שפכה שפסולין לקהל שיהי' פסולין לעדות מגזלן וחד מהנך והיינו הצד השוה שבהן שפסולין לדון דיני נפשות אף הני פסולין לדון דיני נפשות. כתבתי זאת משום דמצאתי בספר ת"ח דלא מצא צד השוה שבהן ואני מצאתי זאת ועוד אחרת דוק ותמצא גם אתה. עוד לעיל בתוס' ד"ה זוממי עבד לא יהרוגו וכיון כו' דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה.

הנה ניידי מרש"י משום דשם לא קאי המסקנא הכי כרש"י ע"ש:

בתוס' ד"ה ועבד כו' נראה דלרווחא כו'. ואפשר לומר דהוצרך לכך דלא תימא דהתורה נתנה סימן דדוקא מאן דלית לי' חיים אבות בלחוד ואית לי' חיים בנים הוא דפסול אבל

מאן דאית לי' תרווייהו או דלית לי' תרווייהו כשר הוה ולאו טעמא קיהיב לכך קאמר דק"ו הוא דמתורת טעמא קאתינא ודוק:

דף פט.

בגמרא אלא טובת הנאה מילי נינהו כו' ודאי דכל זה המקשן קאמר ופירושו אלא טובת הנאה מילי נינהו כו' וא"כ הדרן תנינא לתקנת חושא לדוכתא דאי ס"ד ליתא תזבן נכסי מלוג כו' מאי אמרת ולטעמיך נהי נמי כו' זה אינו דטובת הנאה מילי נינהו וק"ל:

בתוס' ד"ה פירא דפירא כו' ונראה דפירא דפירא דהתם לא הוה כי האי דהכא כו' משום דקשה להו כפל לשון דקאמר הכא הלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירותי' ולכאורה בטובת הנאה לאשה סגי אבל במאי דאמרו א"ש דאי הוה קאמר הכי ה"א דילקח בו קרקע כו' כי התם וק"ל:

בתוס' ד"ה טעמא מאי כו' וי"ל דכ"ש כו' אלא התם דייק כו' מדלא קתני כל בתולה שאין לה כו'. קשה לי לפי מה שכתבו תוס' לקמן ע"ב בד"ה כגון דלא נפישה כו' וי"ל דהיא גורמת להפסיד לעצמה משמע היכא שהיא גורמת כגון בשחבלה בבעלה לית לי' לר"מ גזירה דבעילת זנות וא"כ לא הי' לו אפשר ללמוד כל אשה שאין לה דהלא מצינו שיש אשה שאין כו' ואין בעילתו זנות דהיינו בשהיא גורמת לעצמה וא"כ מנ"ל לדייק כל הפוחת אפי' בתנאה כו' מדלא קתני כל אשה שאין לה הלא הוה מוכרח לומר כל הפוחת כו' ודוק:

עוד שם וא"ת מנ"ל כו' וה"ק כל הפוחת כו' כגון בסוף ביאה כי' דד"ה אינה מוחלת כו' אין להקשות א"כ דר"מ איירי בסוף ביאה מאי אתי לאפלוגי על ר"י הלא ר"י נמי מודה בסוף די"ל דה"ק ר"מ לר"י כל הפוחת אפי' במקום שיש לה דהיינו בסוף ביאה הוי בעילתו בעילת זנות מכש"כ הפוחת במקום שאין לה בשכתבה התקבלתי דהוי בעילתו בעילת זנות וא"כ שפיר פליג במקום שאין לה ולפי מה שכתבתי א"ש דלא הוה קשה להו קושיא זאת לפי מה שסברו מתחלה דווקא במקום שיש לה ולא סמכה דעתה הוא דהוה בעילתו זנות וכדסבר הריב"ן באמת בכתובות ע"ע וא"כ לא הוה מקום לקושיתם זאת דר"מ איירי בסוף ביאה כו' דא"כ במאי פליג על ר"י ודוק: בתוס' ד"ה כל לגבי בעלה ודאי מחלה כו' וא"ת ואכתי היאך תמחול כו' וא"ת כיון כו' ומיהו כו' ודאי אי לאו דהוי אמרו מקודם זה שאחר שתמחול יחזור לכתוב לה כתובה לא הוה מקום להקושיי' דמאי אהני לן דנידון דינא דגרמי הלא לית לה ולא מידי דהלא נכסי מלוג לית לה דאי הוו לה נכסי מלוג לא הוה מזבנת כתובתה בטובת הנאה וגם כתובה לית לה דהרי מחלה לבעלה אבל השתא דאמרינן דלאחר שתמחול יחזור ויכתוב לה קשה להו וק"ל:

עוד שם ומיהו מצי למימר דא"ה לא תחוש ותמחול כו' אע"ג דלכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר מ"מ חשיב לי' אטרוחי בי דינא בכדי כיון דהשתא מיהא לא משלמי מידי. מהרש"א הקשה מאי אטרוחי בי דינא בכדי איכא למימר הכא הלא הנחבל נפרע מן הלוקח את דמי חבלתו והלוקח אפי' יודע שתמחול בוודאי לבעלה מ"מ על דעת כן לקח אותה להשתלם ממנה כשתתאלמן כמו דאמרינן בשאינה מוחלת דע"ד כן לקח בטובת הנאה להשתלם מבעלה כשתתאלמן או תתגרש. ולי לא קשה מידי דאם אינה מוחלת ודאי דלא הוה אטרוחי בי דינא בכדי משום דהנחבל גובה את דמי חבלתו מהלוקח ולוקח יש לו שטר הכתובה לגבות מבעלה כשתתאלמן או תתגרש אבל הכא דודאי מוחלת לבעלה וא"כ שטר כתובה שבידו בטל מאי אמרת דנדון דינא דגרמי ונחייב אותה לשלם בשביל שהזיקה את הלוקח מ"מ לא משלמת השתא מידי וא"כ מאי אהני חכמים בתקנתן שתמכור שטר כתובה לשלם להנחבל כדי שלא תזיק עוד ולא תהי' פגיעתה רעה הלא בשנכריח אותה למכור שטר כתובתה ודאי תחזור ותזיק להלוקח ודוק:

עוד שם הקשה הר"ר שמואל כו' ותזבן כתובתה במעמד שלשתן דאז אינה יכולה למחול כמו שרגיל ר"י לדקדק כו' ואם הי' יכול למחול מהו חושש אי אית להו דרב הונא במלוה כיון דס"ל דלא סמכה דעתה ע"כ הנה לכאורה יש לומר דאי אית להו דר"ה במלוה רק שלא סמכה דעתה א"כ מה להו לפלוגי בתרתי בשטר ובע"פ דהלא חד טעמא הוא ע"כ נראה לומר דאין הוכחתו של ר"י מוכח כ"כ דאפשר לומר דברייתא ומתני' שבכאן דאתיא כר"מ דסבר דיכולה למחול אפי' במעמד שלשתן והש"ס שם כשראה זה דמוכח מכאן דר"מ סבר דאפי' במעמד שלשתן יכולה למחול א"כ אי אמרינן דרבנן דהתם דפליגי על ר"מ נמי סברי דיכולה למחול במעמד שלשתן למה להו לפלוגי בתרתי על ר"מ בשטר ובע"פ אלא ודאי דהם סברי דבמעמד ג' אינה יכולה למחול ואפ"ה פליגו על ר"מ משום דלית להו דר"ה וא"כ רבנן אשמעינן שני דברים בשטר ובע"פ בשטר כיון דלא סמכה דעתה אינה מקודשת ובע"פ דלית להו דר"ה ור"מ משמיע אותנו ג"כ תרי מילי בשטר ובע"פ בשטר דאשה סמכה דעתה ובע"פ דאית לי' דר"ה ועתה דוק כי נ"ל נכון:

עוד בא"ד גבי היא שחבלה בבעלה קשה דתזבין לאחר והבעל יכתוב כו' ותירץ ר"י דכיון כו' הנה קשה לי מ"מ תזבין לאחר בשחבלה בבעלה ובעל יעשה נדר או שבועה או יעשה קיום דערבות ומשכונות שלא יעשה קנוניא עמה ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזירנה וא"כ כל אדם יזבן הכתובה ממנה ודוק:

דף פט:
עוד שם וא"ת כיון דכל לגבי בעלה ודאי מחלה מאי קאמר לעיל כו' שום אדם לא יקנה אותם כו' דכולין עדים לומר מה אפסדונך כו' ק"ק דהלא שם איירי דיש לה נכסי צאן ברזל וא"כ מאי קאמרי דיכולין עדים לומר מאי אפסדינך הלא הפסידוה הרבה דהי' יכולה למכור את נכסי צאן ברזל לבעלה. ויש ליישב ולומר דלישנא דקאמר אומדים כמה אדם רוצה ליתן כו' דייקא להו דאיירי באחר ולא בבעלה. אבל מ"מ עיקר קושיתם ליתא לר"מ דדאין דינא דגרמי וא"כ אינן יכולין לומר מאי אפסדונך דאפשר דשום אדם יקנה בשיאמר אם תמחול לבעלה אינני מפסיד מידי בשלמא אם חבלה באחר אין אנו מכריחים אותה למכור כתובתה לאחר כדי שתשלם לנחבל דכל לגבי בעלה ודאי מחלה מאי אמרת דהלקח אינו מפסיד מידי שמחוייבת לשלם לו בדינא דגרמי מ"מ הוה אטרוחי בי' דינא בכדי כדכתבתי לעיל ודוק. אבל אפשר לומר דלא ניחא להו לאוקמי ברייתא ומתני' דלשם דוקא כר"מ ולא כרבנן לכך מתרצים בתירוץ אחר כדי דאתיא הברייתא נמי כרבנן והנה לפי מה שפרש"י דהיא הדרה ומחלה לכתובתה לבעל הואיל דעל כרחה היא מוכרתה אין כאן מקום לקשייתם וק"ל:
בתוס' ד"ה כשם שלא תמכור והיא תחתיו פירש"י ואין נראה לר"י כו' נראה דרש"י הולך גם בשיטת התו' והכי פירושו כשם שאין יכולה למכור בעודה תחתיו והיינו כשחבלה באדם אחר אזי אינה יכולה למכור משום דאז ודאי מחלה הואיל דע"כ היא מוכרת כדלעיל ודוק:

דף צ:
בגמ' אמר לו ר"ע וכי בפני ב"ד כו' קתנו מיהת וכי בפני כו' הא הכהו בפניהם עד נעשה דיין כו' ק"ק דלמא ה"נ קאמר ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו דהא א"א להיות דהכהו בפני ב"ד דא"כ לא יוכלו לדון אותו משום שאין עד נעשה דיין וא"כ יבטל ד"נ מישראל. ובזה יבוא ג"כ על נכון מה דקשה לכאורה על דברי ר"ע דאמר וכי בפני ב"ד הכהו מאי קושי' דלמא הקרא איירי דהכהו בפני ב"ד אבל לפי דברי א"ש וא"כ מאי מקשה הש"ס מר"ע על ר"ע ודוק:
עוד בזה אמר לו ר"ע וכי בפני ב"ד הכהו כו' יש לדקדק מ"מ נקיש אבן לאגרוף במה שאפשר למצוא באגרוף גופי' דהיינו שמסו' לעדים אם ראוי אגרוף זה לעשות החבלה ומה שלא נמצא באגרוף גופה דהיינו כמה הכהו ועל מה הכהו לא יהי' גם באבן ויש ליישב:

עוד בש"ס למימר' דעד נעשה דיין כו' ע"כ לא קאמר ר"ט אלא דמקצתן כו' אבל עד נעשה דיין לא קאמר פי' דא"כ הל"ל דכולן נעשים דיינים וק"ל אבל ק"ק דלמא אה"נ דס"ל לר"ט דכולן נעשו דיינים והא דלא קאמר הש"ס לר"ט דכולן נעשו דיינים משום דא"כ ה"א דאהא פליג ר"ע וסביר דאין עד נעשה דיין אבל מקצת' נעשין עדי' ומקצתן דיינים מודה ר"ע לכך קאמר לר"ט מקצתן נעשו כו' לאשמעינן דאפ"ה פליג ר"ע וסבר דעד הרואה אין נעשה דיין וק"ל:

בתוס' ד"ה כגון שראהו בלילה כו' וא"ת והא בפר' ראוהו מפרש טעמא כו' אפשר לומר דאלו לרשב"ם לא הוה קשה דסבר דאפי' רבנן סברי אם נתכוונו להעיד אינן נעשו דיינים וא"כ אפשר דנפקא להו מהקרא דעד עמדו לפני העדה למשפט עד שיעמוד בב"ד אחר וסברי דהפסוק איירי דוקא בנתכוונו להעיד וא"כ ר"ע דסבר אפי' עד הרואה אין נעשה דיין הוצרך להביא קרא דושפטו העדה כו' לומר דמשם נלמד הטעם של הכתוב דעד עמדו לפני כו' דהוא משום דכיון דחזו לי' דקטלי' לא חזו לי' זכותא וא"כ מוכח דאפי' עד הרואה אין נעשה דיין ולא כמו שסברו רבנן דהטעם הוא משום דאין עד נעשה דיין כשנתכוון להעיד אבל לפי מה שכתבו תוס' דלרבנן אפי' כשנתכוונו להעיד נעשו דיינים דאין חילוק אם נתכוונו או כשלא נתכוונו קשה להו והא בפר' ראוהו כו' ודוק:

מה שכתבו כאן ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בד"נ משום דלא ניחא להו למימר דר' יהודא נשיאה יסבור כר"ט ולא כר"ע דהלא אמרינן הלכה כר"ע מחבירו ועיין בספר לחם משנה לכך קאמרו דלר"ע אין עד נעשה דיין בד"נ דוקא והוראת ר"י הוה בחבלה ולא תקשה א"כ מאי האי דקמקשה למימר דאין עד נעשה דיין והתני' כו' הלא שם איירי בד"נ כי אין זה כלום דדוקא לר"ע מחלקינן בין ד"נ וד"מ משום דטעמא דידי' דעד הרואה אין נעשה דיין הוא משום דכיון דחזו לי' דקטלי' לא חזו לי' זכות וכתיב ושפטו כו' וזה אינו כ"א בד"נ משא"כ דאין עד נעשה דיין אין חילוק בין ד"מ וד"נ וק"ל. אבל מ"מ שם בר"ה בפר' ראוהו ב"ד לא משמ' להו כן לחלק בין ד"נ וחבלה וכתבו ומיהו ה"ה לענין מכה חבירו כדמוכח בפר' החובל והוכחת' דלשם ע"כ הוא משום דאל"כ מאי מקשה הכא וסבר ר"ע דאין עד נעשה דיין והתניא והכה כו' וקרא דוהכה איירי בנזקים דבנזקים כתיב כדפירש"י הכא וא"א לחלק בין ד"נ ומכה חבירו מאי מקשה כאן ר"ע אדר"ע וצ"ל דתוס' שבכאן ס"ל דקרא דוהכ' איירי נמי בד"נ ודוק:

עוד בתוס' ורשב"ם מפרש משום דכתיב כו' ולא שיהיו עדים בעצמן יושבין ודנין כו' הרא"ש בב"ב הקשה על הרשב"ם דסבר כשנתכוון להעיד אין נעשה דיין זיל בתר טעמא דאין עד נעשה דיין משום דצריך העד לעמוד לפני הדיינים ולא כשהם בעצמן עדים

ודיינים הלא אפי' נתכוונו להעיד ודנין ע"פ עדים אחרים המעידים לפניהם למה לא ידונו הלא יש לן עדים ודיינים ואם נכשיר כשיש עדים אחרים המעידים לפניהם נכשיר נמי כשהם עדים ודיינים דלא תהא שמיעה גדולה מראיי' ע"ע. ולי אפשר לומר ולתרץ דאפשר לרשב"ם כשיש עדים אחרים מעידים לפניהם שפיר דמי ולא קפסיל להו אלא להיות עדים ודיינים הם בעצמם משום גזירת הכתוב ועמדו שני האנשים כו' מאי אמרת לא תהא שמיעה גדולה מראיי' אפשר דסבר כר"ן דכתב דאין אומרים לא תהא שמיעה גדולה מראיי' כ"א בעדות החדש דלא בעינן שם הגדה משא"כ בשארי דברים דבעינן הגדה לא אמרינן לא תהא שמיעה גדולה מראיי' ע"ע ודוק. אבל א"כ קשה מאי מקשה הכא למימרא דעד נעשה דיין והתניא כו' דלמא שם איירי בנתכוונו להעיד ולא תימה אי בנתכוונו להעיד א"כ למה מקצתם נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינים הלא אם נתכוונו להעיד כולם פסולים לדון זה אינו דהלא אמרנו לרשב"ם דס"ל אם כוונו להעיד יכולי' הם לדון כשעדים אחרים מעידים לפניהם ואינן יכולים לדון כשאין עדים אחרים מעידין לפניהם דלא אמרינן בשאר דברים לא תהא שמיעה כו' ואפשר לומר ולתרץ דאה"נ דהכי קמשני לי' כשראוהו בלילה ובודאי נתכוונו להעיד דא"א דנתכוונו לדון בלילה ומשום הכי הם בעצמן לא יוכלו לדון ע"פ ראייתם אבל כל זה הוא דוחק וגם ברשב"ם בב"ב לא משמע הכי ע"ש ודוק:

עוד בתוס' ועוד פי' ר"י טעם אחר כו' משום דנפקא לן מביום הנחילו את בניו כו' וכיון שאין יכולים לדון ע"פ ראיי' לילה עד שיעידו עליהם ביום כו' אלמא מהכא'הוא דשמעינן דאין עד נעשה דיין כו' וקשה לי א"כ מאי משני תוס' לעיל וז"ל וי"ל דההיא דמכות עיקר אבל בר"ה בא לפרש דלא גמרינן מינה דשאני ד"נ כו' הלא א"א לגמור ד"מ מד"נ בלא האי טעמא משום דהלא גמרינן מביום הנחילו כו' דאין עד המעיד נעשה דיין ואי הוה גמרינן ד"מ מד"נ דאלזי' עד הרואה אין נעשה דיין למה לן קרא דאין עד המעיד נעשה דיין ודוק:

דף צא.

בתוס' ד"ה זאת אומר' תימא ליגבי את השור כו' וי"ל דאם כו' לא הי' ממתינן לו עד שישלם מן הרידי' כו' ק"ק א"כ אפשר למצוא אפילו כשקדמו ד"מ לד"נ בשור המועד דאינו גובה כלום דהיינו כשברח ואתא הוא וגבה השור ואזי אין ממתינין לו עד שישלם מן הרידיי' וא"כ רבותא ה"ל לאשמעינן אפי' במועד דאפילו קדמו ודנו ד"מ אינו גובה כלום וק"ל ויש ליישב:

בד"ה לא משום דאמרינן כו' תימא א"כ כו' אפי' כנגד עינו ואזנו נמי אם אחזו בשלמא אם אמרינן דהטעם הוא משום אומדנא אינו קשה דמאי אהני אם אחזו כשהכהו נגד עינו דאמידת ב"ד כך הוא דדוקא כשהכהו על עינו יכול לסמאו ולא כשהכהו נגד עינו אבל כשאמרינן דאין אומד לניזקים ובכ"ש חייב א"כ קשה לנקוט כשאחזו והכהו נגד עינו דאז אינו מבעית נפשי' וחייב דהוה רבותא טפי וכן מה שהקשו מהתוספתא דלא יצא בן חורין אלא כשעשאו בו מעשה לא קשה כשהטעם משום אומדנ' דאפשר דרחמנא בא להראות לנו אם עשאו בו מעשה יש אומד שיכול לסמא אותו ולא כשלא עשה בו מעשה אבל אם אמרינן דהטעם הוא משום דאיבעית אזי קשה להו ודוק ועיין במהרש"א:

דף צא:

בגמרא ואין אדם רשאי לחבל בעצמו והתניא יכול כו' ק"ק דלא משני לי' דהתם איירי בבושת שנשבע להרע לעצמו ובייש את עצמו ואדם רשאי לבייש את עצמו כדאיתא לעיל ודוק:

בתוס' ד"ה אלא האי תנא הוא כו' וא"ת ומאי כו' ואו' ר"י דאין מביא ראי' אלא שאסור לחבול אפי' לצורך כגון כו' מכאן מיכח דס"ל דלישנא שטפחה הוא לשון סיכה שסכה את ראשה מלשון טופח ע"מ להטפיח ולא כי"א שהוא מלשון הכאה עיין בת"י מה שכתב בזה והנה קשה לי לפי דבריהם דיש לחלק בין חבלה לצורך אמאי משני ואוקמא ר"ע אליבא דתנאי ה"ל לשני דמתניתין ה"ק לא מבעי' חבלה לצורך דאדם רשאי לחבל בעצמו אלא אפי' חבלה שלא לצורך דאין אדם רשאי לחבל בעצמו אחרים שחבלו בו חייבים ובריית מיירי כפשיטא בחבלה לצורך לכך אמרו אדם רשאי לחבל בעצמו ודוק וי"ל בדוחק:

בד"ה וחייבו ר"ג כו' בפרק כיסוי הדם מוכח שזהו שכר ברכה אפשר לומר דהוה קשה להו מאי מייתי ראי' מהתם לשלם שכר מצוה למי שנחטף ממנו המצוה דלמא התם שאני דהתורה זכתה לי' דכתיב ושפך וכסה מי ששפך יכסה משא"כ הכא דהתורה לא זכתה לי' להרוג או לקצץ האילן לכך כתבו דזהו שכר הברכה ואם התורה זכתה לי' הכסוי לא מצינו דזכתה לי' הברכה ואפ"ה חייבו ר"ג ליתן יו"ד זהו' ש"מ מי שהדבר שלו שנעשה המצוה בו הוא קודם ומי שהקדימו וחטפו ממנו מחויב לשלם לו שכר המצוה וק"ל:

דף צג.

בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' אישתיק אמר מידי שמיע לך בהא כו' יש לומר בזה דלכאורה יש לדקדק במאי דקאמר מידי שמיע לך כו' דאלו הו' שמיע לי' דבר לא

הוה קמקשה לי' לרבא ומאי קס"ד דרבא דשאל לי' מידי שמיע כו' ונראה דרבא ה"ק מדהקשית לשאול מ"ש רישא ומ"ש סיפא וזה אינו קשה כ"כ דהלא הם שני דברים שאינן דומי' דזה בגופו וזה בממונו הוה לך להקשות מתניתין על ברייתא דתרוויי' איירי בהזיק גופו להכי קאמר מידי שמיע לך בהא דייקא דהיינו על רומי' דמתניתין ובריתא וקאמר לי' ר"א בר חמא הכי אמר ר"ש משום פגם משפחה להכי דוקא בראשי איברי' אבל לא בהכני פצעני אבל מ"מ הוה קשה לי' על מתניתין מ"ש רישא כו' דא"א דהטעם של מתני' הוא משום פגם משפחה דא"כ ה"ל לאשמעינן בסיפא דמתניתין רבותא טפי בהכני פצעני דהוה פטור מכש"כ בנזקי ממון לכך קאמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר דמכח סיפא קשה לי' דמוכח דאין הטעם של פגם משפחה אמת וצ"ל טעם אחר ודוק:

עוד בגמרא ולא קשה הא דאתי לידי' בתורת שמירה והא דאתא לידי' בתורת קריעה. הרז"ה דרך בכאן דרך שהוא נגד כל הפוסקים ופירש דהכי קמשני הא דאתי כו' בתורת שמירה דהיינו דנחייבנו כשומר שחייב בפשיעה מזה פטרו הכתוב הא דאתי לידי' בתורת קריעה דהיינו דנפטרנו אם קרעו מזה לא פטרו הכתוב וחייב אם קרעו אע"ג דא"ל לקרעו ע"ע. והרמב"ן השיב עליו באומרו א"כ ל"ל למימר בברייתא ולא לקרוע הלא אפי' נתן לו סתם ולא א"ל לקרוע רק שלא אמר לו בלשון שמירה נמי פטור מפשיעה כו' ע"ע. ונראה לי דאי משום הא בלחוד לית כאן השגה דהברייתא איירי דא"ל לשמור ואם תרצה לקרוע קרע וה"א מדאמר לי' גם לשמור אע"ג דא"ל גם לקרוע דנחייב אותו אם פשע בה קמ"ל מדאמר לי' נמי לקרוע פטרו מפשיעה אבל מ"מ אם קרעו חייב דוק:

עוד בגמרא ורמינהו לשמור ולא לאבד כו' ק"ק דלמא דאיירי דא"ל ע"מ לפטור ולא תימא א"כ ל"ל קרא דאיירי דא"ל גם לשמור ואם תרצה לקרוע קרע ותהי' פטור ואח"כ פשע בה קמ"ל הקרא ישהוא פטור מפשיעה ועיין בתוס' ד"ה ורמינהי מה שפירש ר"י:

בתוס' ד"ה אחד הצועק כו' אלא להכי כתיב שמוע אשמע צעקתו וחרה אפי כו' בעל תורת חיים הגי' כאן דצ"ל והי' כי יצעק אלי ושמעתי כו' דהכתוב הזה כתיב בהשבת העבוט וקרא דשמוע אשמע כו' כתיב גבי אלמנה ויתום ע"ע. ולי נראה דלאו שפיר עבד ואין כאן מקום להגי' דבכוונה מייתו תוס' לקרא דגבי אלמנה דמשם מוכח דאחד הצועק ושאין צועק במשמע דהקרא התחיל ואמר אם ענה תענה אותו ופרש"י שם הרי זה מקרא קצר גזם ולא פירש עונשו כו' משום דהוה קשה לרש"י תיבת כי דלבתרי' ועיין במזרחי ודוק. והא דמתחילין תוס' בהשבת העבוט לומר אע"פ דלשם אינו במשמע מן הקרא דאחד הצועק ושאינו צועק מ"מ מכח סברא כיון שאינו מחזיר עבוטו זה כמו זה כו' דוק:

בתוס' ד"ה משום פגם משפחה ומשלם הכל אפי' צער ע"כ דלא תימא דוקא חסרון אבר הוה להו פגם משפחה אבל בצער דידי' לא אכפת להו לכך כתבו דזה אינו. והטעם נראה משום מדלא מצי הוא מחיל על קטיעת האבר א"כ דבריו אינן מעלה ומוריד משא"כ בהכני פצעני וק"ל. ודבריהם מוכרחים קצת דמשלם אפי' צער דאי לא תימא הכי ה"ל לאשמעינן בברייתא רבותא דאפי' בסמא את עיני אי אמר ע"מ לפטור פטור מצער ולמה נקט הכני כו' וק"ל:

בד"ה ור"י אומר כו' לשנוי מתני' קאתי כו' עד וי"ס שכתוב בהן כיצד ול"ג לי'. הנה נראה דבמקום שהי' כתוב לפנינו תניא נמי הכי הי' כתוב באותה גירסא כיצד וזה הי' גירסת הרמב"ם דר"י לא אתי לשנויי מתני' דרישא וסיפא רק דין באנפי נפשי' קאמר ומשום הכי פסק כרבא ודוק: בד"ה ורמינהי כו' תימא כו' וי"ל דדייק מדקתני ולא לקרוע כו' קשה לי מ"מ מנ"ל לברייתא ללמוד מקרא דיהי' פטור אפי' בשקרע דלמא שלא נפטור אותו אלא מפשיעה ודוק:

עוד שם ומשני מתני' בדאתא לידי' כו' נראה דרוצים בזה שלא תימא כפירוש הרז"ה וכדהבאתי לעיל בשמו ודוק. ולכך קאמרו עוד וכי קתני ע"מ כו' ה"מ לאשמעינן דפטור כו' דלמאי דפירש הרז"ה אין אנו צריכין לכך דוק:

עוד שם ור"י פירש דה"פ לשמור כו' עד דבור דבתרי' הא דאתא כו' אלא אמר רבה מתני' דאתא לידי' בתורת שמירה כו' ק"ק לפי דבריו מנ"ל לש"ס להביא ראי' לר"י וקאמר תנ"ה הכני פצעני כו' קרע כסותי כו' הרי לאו שהוא כהן דלמא לעולם אימא לך דלא אמרינן יש לאו שהוא כהן אלא דוקא בדאתא לידי' בתורת קריעה ואח"כ א"ל החובל ע"מ לפטור ואמר לאו אזי אמרינן דבתמי' קאמר דמדקאמר לי' בתחלה לקרוע ואי הוה קרע לי' הוה פטור מסתמא אמרינן דבתמי' קאמר מאי דאמר לאו אבל היכא דבאה לידי' מתחלה בתורת שמירה אע"פ שאמר לי' נמי לקרוע מ"מ אי הוה קרע לי' לא הוה מפטר אזי אמרינן בדאמר לי' אח"כ לאו בדוקא קאמר ולא בלשון תמי' דוק:

צריך לומר לרבא דאמר שאין אדם מוחל על ראשי אברים ולר' אישעי' דאמר משום פגם משפחה הא דלא אשמעינן בסיפא דמתני' רבותא בהכני פצעני כו' משום דמתני אתא לאשמעינן בקרע את כסותי ולא אמר ע"מ לפטור דחייב בדאתא לידי' בתורת שמירה וק"ל:

ברש"י ד"ה הכני פצעני כו' ובברייתא דלעיל כו' בדאמר נחבל כולה מילתא כו' הא דלא אוקי רש"י דאמר הן בניחותא משום דזה לא הוה אורחי' דמילתא נמי דהלא מתחלה

אמר סתם ואי הוה כוונתי' דיהי' פטור מתחלה ה"ל למימר ע"ד לפטור אבל בממונא הוה הסברא איפכא מדאמר מתחלה קרע ובממונא אורחא דמילתא למחול וק"ל:

עוד בגמרא הא דאתא לידי' באורת שמירה כו' ק"ק לרבא ולרב אושעי' הוה מצי לאפלוגי במתני' בין דאתא לידי' בתורת שמירה או בתורת קריעה ולא הוה צריך לאפלוגי בין דאמר לי' ע"מ או לא אמר ע"מ בשלמא לר"י לא קשה דבא לאשמעינן לדידי' דיש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן והחילוק שבין נזקי גופו או נזקי ממונו אבל לרבא ולר' אושעי' קשה ודוק: הגוזל עצים, פרק ט'. דף צ"ג ע"ב בגמרא השתא י"ל צבע לר"ש לא הוה שנוי ליבון הוה שינוי כו' נראה דדוקא השתא כאשר תירץ רבא ור"ח הברייתא דלא הספיק לתנו לו עד שצבעו כו' אליבא דר"ש קשיא לי' דלאביי דאוקי הברייתא כרבנן לא הוה קשיא לי' מדר"ש דסבר דליבון הוה שינוי דידע שפיר לחלק בין צבע דהויה שינוי דהדר ע"י צפון ובין ליבון דהוה שינוי דלא הדר משא"כ השתא דמשני רבא ור"ח הברייתא דלא הספיק אליבא דר"ש א"כ קשה לי' השתא י"ל כו' מאי אמרת דלמא ליבון עדיף מצבע מ"מ הוה קשה מברייתא דלא הספיק כו' ולא ידע המקשן לחלק החילוק דבין קלא אילן ושאר צבעים לכך משני לי' רבא דהתם מיירי בקלא אילן וק"ל: בתוס' ד"ה עצים ועשאן כלים בוכני דוקא שיפוי כהאי כו' משום דקשה להו למה נקטה מתני' לישנא דעשאן כלים שיפה הל"ל כברייתא לכך קאמרו דבא לאשמעינן דדוקא שיפוי כי האי וכו'. ומה שכתבו עוד וכן עבדי' נסרים נמי מהני כו' באים לתרץ א"כ למה לא נקטה הברייתא נמי לישנא דעשאן כלים לכך אמרו וכן עבדי' נסרים כו' לומר דלכך נקטה הברייתא שיפן לומר דאפי' לא עשה כלי ממש רק נסרים נמי מהני וק"ל:

ברש"י ד"ה משלם כשעת הגזילה כו' וכן צמר מלבנו תחלה ואח"כ טוותו כו'. אין להקשות דלמא דלא הי' מלבנו כ"א בנפוצי ובנפוצי מודה כ"ע דלא קני די"ל דאין דרך לטוואו כ"א בדסריק מקודם או בדכוורי. אבל א"כ קשה על מה דאיתא בברייתא גזז ראשון כו' ראשון ראשון וטוואו כו' אין מצטרף טוואו תיפוק לי' משום ליבון דהלא אין דרך לטוואו אא"כ ליבנו תחלה אם לא דנימא דאתיא כרבנן דר"ש. אבל א"כ קשה למה לא פליג רשב"י משום משום ר"ש ברישא דוק:

בתוס' ד"ה הא דחוורי כו' ורבא לא רצה לתרץ כן דקסבר כוורי לא מקרי ליבון אלא צביעה כו' פירוש והל"ל צביעה בפירוש וק"ל. אבל אין זה מוכרח קצת דאפשר לומר דלהכי לא נקט צביעה דלא תטעה לומר דאפי' צביעה דהדר קני לכך נקט ליבון לומר דלא קני אלא בליבון דלא הדר וק"ל: עוד בא"ד וי"ס שכתוב בהן הא והא רבנן כו' ק"ק

לפי גירסא ההיא דפליגי רבנן על סרוקי נמי הל"ל הא דסריק סרוקי והא דכווריי דהוה רבותא טפי במלתא דרבנן דפליגי אפי' בסרוקי ודוק:

דף צד:

בגמרא ומפני כבוד אביהם כו' אקרי כאן ונשיא בעמך כו' י"ל דהשתא קשה לי' טפי קושיא זאת מדתני אין מקבלין מהן בשלמא בל"ז לא הוה קשה לי' דידע דיש לאוקמי בשעשה תשובה מאי אמרת א"כ מאי בעי גבי' דהוה לי' להחזיר י"ל דמיירי באדם שכל עסקו ומחייתו הוה בכך וא"א לו להחזיר הכל שא"כ אפי' אבנטו לא יהי' שלו ומשום כך לא יהי' מקרי רשע כולי האי דלא יכבדוהו בניו אבל השתא דתנא דאין מקבלים מהן א"כ ודאי רשע גדול מקרי במאי דלא רצה להחזיר דמאי הוה אכפת לי' אם ירצה להחזיר דהרי לא מקבלין ממנו וא"כ שפיר מקשה אקרי כאן כו' מאי אמרת בשעשה תשובה א"כ מאי בעי גבי' ודוק:

בתוס' ד"ה ותנן לא הספיק כו' תימא דלא מייתי מתני' כו' דליכא למימר לדבריהם קאמר להו כו' והנה לפי מה דאיתא לקמן דרב אפיך ותני גזל פרה והזקינה כו' משלם כשעת הגזילה דברי ר"מ כו' לא קשה מידי דמש"ה לא הביא מתני' דלקמן משום דחכמים פליגי עליו מאי אמרת דע"כ לא פליגי אלא בעבדים כו' י"ל לדבריו קאמרו דלא מצינו ברבנן דסברי שינוי קונה ודוק:

בא"ד וי"ל דכל הני כו' ואע"ג דטעם דר"י לא משום דסבר שינוי אינו קונה כו' מ"מ היינו יכולים לדחות כן וק"ל. אבל קשה לי הלא מר' יוחנן גופי' מוכח דסבר דלא הוה מחלוקת דאל"כ מאי קאמר וא"ת משנתינו כו' מאי הוה קשה ממתני' דהלא הוה סתם ואח"כ מחלוקת וא"כ קשה על המקשן דלא הקשה ממתני' דלקמן על ר' יוחנן כיון שראה דר"י גופי' לא חישבו למחלוקת וק"ל וי"ל:

בד"ה בימי רבי כו' ולא לדורות הבאים דהא מעשים בכל יום כו' כי ההוא דגזל פדנא דתורא כו' אין להקשות הלא לפי המסקנא דמסיק בגזילה קיימת חייב להחזיר א"כ מאי מייתי ראי' מכל הני דאיירי בגזילה קיימת די"ל דהכי קאמרו תוס' אל תקשה על התרצן דמשני לי' כאן קודם תקנה כאן לאחר כו' וגם על המקשן למה לא קשה לי' ממעשים שבכל יום דהלא אכתי לא ידע לחלק בין גזילה קיימת וק"ל:

בא"ד אבל אין לפרש כו' מיירי בעבד תשובה כו' עיין מה שכתבתי בסמוך לעיל דהמקשן ידע דמיירי בעבד תשובה ולא הוה קשה לי' מאי בעי גבי' כ"א השתא דתנן אין מקבלים מהם כו' ולא תצטרך לומר א"כ מאן דהקשה הא לא הקשה הא כדאיתא בחידושי מהרש"א ות"ח וק"ל:

דף צה.

בתוס' ד"ה משלם דמי פרה כו' וכל שבח כו' עיין באשר"י דמאריך בזה וכתב לבסוף והא דקאמר דמי פרה העומדת לילד כו' ולא קאמר דמי פרה מעוברת כו' משום דלפעמים אדם קונה מעוברת לשחיטה בשביל השליל כו' ואין דמי' מרובים כדמי פרה שאדם קונה מעוברת לגדל הוולד כו' וזה הגזלן שהשה' אצלו עד שילד צריך לשלם לו דמים מרובים ע"כ. והנה בעל תי"ט העתיק דבריו וכתב עליו וזה לפי שיטתו דס"ל דפרה עצמה קנה בשנוי זה. ואני איני מבין דבריו דמאי לפי שיטתו איכא למימר בזה דהלא אפי' אי הוה סבר הרא"ש דלא קנה גוף הפרה בשנוי זה מ"מ יש לפרש כמו שמפרש הרא"ש דהיינו דלכך קאמר דמי פרה העומדת לילד לומר כשגנב פרה מעוברת משלם הוולד כאלו אדם קנאו בשביל לגדל ולא לשוחטה וליקח השליל כמו שהי' עתה ודוק. גם אחר דבור הלזה כתב מה דקשה והניחו בצ"ע ועיונו צריך עיון לע"ד ודוק:

בד"ה ה' גובין מן המחוררים אע"ג דתנא מנינא תנא ושייר כו' והתם נמי שייך כו' הנה י"ל דכאן בא לאשמעינן בחמשה דברים אלו דגובה מ"מ מן המחוררים ושם בא לאשמעינן דאינו גובה ממשועבדים ולכך שינה דבכאן נקט גובה מן המחוררים ושם נקט אינו גובה ממשועבדים וק"ל:

בד"ה מאן שמעת לי' כו' וא"ת כו' ה"מ למפרך מאן שמעת לי' דקני ר"מ וש"מ דבשוגג קניס כו' הנה לפי מאי דכתבו תוס' בדבור שאחר זה דה"מ לשנוי דבשבח היתר על היציאה מיירי דההוא לא הוה קנס אלא דבלאו הכי משני שפיר כו'. ומיהו המקשה ודאי ס"ד דטריף כל השבח אף שכנגד היציאה. הנה קשה לי על דבריהם דהכא דאימא דלהכי לא מקשה בקיצור מאן שמעת לי' דקניס כו' משום דודאי דידע המקשן די"ל דאיירי בשבח היתר על היציאה ולא היה קנס וא"כ לא מוכח מידי דאתיא כר"מ דקניס דאין הטעם משום קנס דדינא הוה הכי דכיון דקרקע אינה נגזלת א"כ ברשותי' דמרי' אשבחי' אבל השתא דמוכח דברייתא אתיא כר"מ מכח אחריות וס"ד דהמקשן דהברייתא איירי בכל אדם הן בת"ח הן בע"ה כדקאמר מאי לאו בע"ה פירוש בע"ה נמי דלא ניחא לי' למימר דלא מיירי אלא בת"ח דהברייתא סתמא קתני וא"כ שפיר קמקשה א"כ דלא אפשר לומר השתא דלא איירי הברייתא אלא בשבח היתר על הוצאה דהלא הברייתא איירי נמי בת"ח ואתיא כר"מ דקניס במזיד וא"כ קניס נמי בת"ח וקאתי בעל הקרקע ונוטל אפי' שבח שכנגד הוצאה א"כ מוכח דאיירי אפי' בשבח שכנגד הוצאה ואפ"ה קניס אפי' בע"ה אחר דהברייתא סתמא קתני ואיירי א"כ בין בת"ח בין בע"ה ודוק:

דף צה:

בתוס' ד"ה דלמא בלוקח ת"ח כו' וא"ת ואמאי גובה שבח מנכסי' ב"ח כו' אבל לכ"ע אין לו שבח ק"ק לפי מה דכתבו לעיל דמיירי בשבח שכנגד הוצאה ומשום קנס גובה בעל הקרקע ממנו והוא יחזור ויגבה מב"ח לא קשה מידי דשם מיירי בשבח היתר על הוצאה דהשבח שכנגד הוצאה למה לא יקח כמו שיש לו מעות שנתן בעד הקרקע לרב ודוק:

בד"ה בשבח שעל גבי גזילה כו' ואם גזל עצים ועשאן כלים כו' שמא מודה ר"י דמשלם כשעת הגזילה כו' משום דקשה להו לכאורה הלא אפי' לרב זביד מתני' לא אתיא כר"י דלר"י שבח שע"ג גזילה הוה דנגזל ובמתני' דגזל עצים כו' הוה דגזלן לכך כתבו דהתם מודה ר"י וק"ל:

בד"ה מני לא ר"י ולא ר"ש וא"ת כו' וי"ל דלר"ש אפי' ילדה קאמר כו' מהרש"ל הקשה בכאן א"כ מנ"ל לרב פפא דפליגי בשבח שע"ג גזילה דלמא כ"ע סברי דהוה דנגזל ובילדה הוא דפליגי עכ"ל. והנה ודאי נרויח נמי בזה דאתיא מתני' כפשוטו כר"י ולא צריכנא לומר איידי וק"ל. אבל באמת נ"ל ליישב שפיר דהנה ר"פ דנייד ממה דאמר ר' זביד אשר אמר דפליגי בשבח שע"ג גזילה ודאי טעמו הוא משום דלישנא דגזילה הדרא בעיניה לא ניחא לי' לפרש דר"ל כמו שהיא בשעת התביעה וניחא לי' לפרש טפי דר"ל כדמעיקרא וא"כ ליכא למימר דלוקי כקושית מהרש"ל דכ"ע סברי שבח שע"ג גזילה דנגזל הוה דהלא סתמא קאמר ר"י גזילה חוזרת בעיניה והיינו כדמעיקרא ודוק. ועיין מה שכתב מהרש"א בזה כי דבריו אינן מסופקים ליישב בהם קושית מהרש"ל הנ"ל ודוק:

והנה ק"ק לי בגמרא ולמה לא נאמר דפליגי ר"ש ור"י בכל הגזילה דר"י סבר שנוי אינו קונה וזהו שאמר גזילה חוזרת בעיניה ופליג על ר"מ דקניס ומן הדין סבר שנוי קונה בהכחשה ור"י סובר דאינו קונה כלל ור"ש סבר שמין דסבר שנוי קונה ולא קניס נמי אפי' בהשביחה ודוק:

בתוס' ד"ה לר"ש כי מסלק כו' לא בעי לר"י כו' משום דלא תימא דלכך לא בעי לר"י משום דהלכה כר"ש ולא כר"י וזה אינו דאנן פסקינן בכל מקום כר"י נגד ר"ש לכך כתבו לא בעי לר"י כו' וק"ל:

בד"ה שלשה שמין כו' אע"ג דקתני ג' תנא ושייר כו' ולא תימא דרצה לפשוט אפכא מדקתניא הני ג' ולא קתני נמי גזלן ש"מ מבשרא שקיל וזה לא ניחא להו למימר משום דא"כ ודאי איכא למדחי דלית כאן הוכחה דלעולם נימא לר"ש בדמים מסלקינן והא דלא חשיב שמואל גזלן נמי משום דסבר כר"י דאית לי' תקנת השבי' ומוקם כולה ביד הגזלן

ומגופי' שקיל לכך כתבו דתנא ושייר גזלן לומר דפשיט לי' מיני' דכמו שמצינו בהני ג' דבדמים מסלקינן כך לר"ש נמי בדמים מסלקינן וק"ל:

דף צו.

בתוס' ד"ה הא דמסיק בי' כו' פירוש הא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח כו' רוצים בזה דלא תימא הא דאמר הא דמסיק כו' קאי על הא דבכל יום מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפי' והא דלא מסיק כו' קאי על הא דקאמר הא בשבח המגיע לכתפי' והא כשאינו מגיע לכתפי' ואותו תירוץ קאי נמי על עמדו לפי פירוש הזה דא"כ הא דקאמר שמואל ב"ח גובה את השבח איתא אפי' בדלא אסיק בי' שיעור ארעא ושבחי' כשאינו מגיע לכתפי' מיה' וזה אינו באמת דמאיזה טעם יגבה שבח יתר ממעותיו וק"ל: בא"ד ופריך בגמרא והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח כו' הא דלא משני גמרא שם דאיירי דהכתובה אינה אלא נגד הקרקע ולכך לא תגבה השבח דא"כ הוה מילתא דפשיטא דאפי' ב"ח נמי כן ומאי ארי' כתובה ומזונות בנות ולא תימא דלא תגבה השבח ותתן דמי' ליתומים כמו דאמרינן בב"ח דגובה אפי' דלא אסיק ליתן דמי' גם זה א"א לומר דא"כ דכוותי' תימא בבכור ובבכור כבר אמר שמואל דגובה השבח ליתן דמים. ולא תקשה דלוקי דאיירי דעשה אפותקי לאשתו וייחד לה שדה אחת לכתובתה (ובאפותקי מגרע גרע כדכתבו תוס' לקמן ביתומים) דמ"מ הוה קשה על מזונות הבנות אשר לא נראה לאוקמי בשעשאו אפותקי דוק ודלא כמהרש"א ע"ע. וא"ת דבמזונות נמי נימא דאיירי בייחד להם שדה אחת דאפשר דהוה מילתא דלא שכיחה באמת ועיין מה שכתבתי בהאי סוגיא בב"מ:

דף צו:

בתוס' ד"ה ועבדיה זוזי לא קני דווקא עבדיה זוזי אבל עשה מן הנסכא כלי כגון כוס של כסף קני כו' דבריהם מוכרחים קצת בדברי ר"פ דאל"כ ל"ל למימר עוד האי מאן דגזל נסכא כו' ומאי חידש בזה יותר ממה דאמר כבר האי מאן דגזל עפרא כו' אלא ע"כ לומר דבא להורות דווקא עבדיה זוזי אבל עבד כלי קני וק"ל:

בתוס' ד"ה והלה שותק כו' למ"ד כו' ולמ"ד לאו ברי עדיף אור"י שהי' מפרש כו' אין להקשות דמ"מ מוכח מברייתא דלא כוותי' מדתנא במיצעתא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע הל"ל זה אומר ברי לי וזה אומר איני יודע יחלוקו דהוה רבותא טפי די"ל דרבותא קמ"ל דאפי' אם זה שאינו מוחזק אומר איני יודע נמי אמרינן יחלוקו ואי הוה תנא זה אומר ברי כו' ה"א דוקא אם זה שאינו מוחזק טוען ברי והמוחזק איני יודע הוא דאמרינן יחלוקו וק"ל:

דף צז.

בתוס' ד"ה ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי כו' ואם הי' כמקרקעי כו' ומשלם אגרא היכי דקאי לאגרא כו' כמו ספינה כו' הוצרכו לכך משום דהלא לסברת המקשן דלא ידע עדיין דאיירי שלא בשעת מלאכה א"כ מאי ארי' דאמר רב עבדא כמקרקעי דמי הוא דקשה לי' אפי' אי הוה כמטלטלי נמי ה"ל להקשות על מה דאמר התוקף עבדו של חבירו כו' לפי הס"ד דהשתא דאיירי בשעת מלאכה לפי לשון א' דלקמן בספינה הא דעביד' לאגרא כו' לכך כתבו ואם הי' כו' אפי' נחת לי' בתורת גזלנות כו' לומר אבל אם הי' כמטלטלי ונחת לי' בתורת גזלנות לא הוה קשה מידי דבספינה נמי אמרינן אם נחת לי' בתורת גזלנות אפי' עבידא לאגרא פטור לפי לשון בתרא ובכן לא פליגי לישני אהדדי והכי הלכתא ודוק:

בד"ה הלוהו ודר בחצירו כו' צ"ע כו' ודייקא נמי וקשה לי לפי מאי דפירשו דאיירי דוקא בחצירו ומטעם דאושא מילתא טובא ומדייקי מדקתני חצר ולא קתני כליו ובאמת א"א לומר כן כ"א בדלא קיימא לאגרא דבדקיימא לאגרא ודאי זה וזה שוין דבין כלים ובין חצר אסור מטעם רבית וא"כ מאי משני התם על מילתא דרב נחמן אי ממתני' ה"א ה"מ בחצר דקיימא לאגרא כו' דהלא א"א לומר דה"א דמיירי בדקיימא לאגרא דא"כ למה נקט קצר דוקא הלא אפי' כלים וסוס נמי אסור ודוק:

עוד בזה ק"ק לי על מה שמדייקי' מדקתני חצר ולא כלים דלמא משום הכי נקט חצר דהוה רבותא טפי מכלים דבחצר דלא עבידא לאגרא ניחא לי' לבעל הבית דמיתדר משום דבית' יתיב כו' ואשמעינן דאפ"ה אסור ואתי' כלים במכש"כ ואי הוה נקט כלים לא הוה ידעינן חצר. עוד קשה לי על אותה סוגי' דהתם דמקשה מקמ"ל מתני' היא ולמה לא משני לי' דאי ממתני' ה"א דוקא בהלויני ודר כו' אבל בהלוהו לא לכך אשמעינן ר"נ דבריו וא"ת דלא משני לי' כן משום דעדיין הוה קשה על לשון ב' דר"נ דאמר דוקא בהלויני. גם בזה איכא למימר אפכא דאי ממתני' ה"א אפי' בהלוהו לכך נקט ר"נ הלויני לומר דאינו אסור כ"א בהלויני ובזה י"ל דאין סברא לומר דר"נ לקולא נקט דבריו דמן משמעות לשונו נראה דאת' לאשמעינן חומרא ולא קולא. והנה זאא ראינו שם בב"מ דף ס"ה בתוס' ד"ה ניחא לי' דלא כו' וא"ת בלאו האי טעמא נמי פטור דהא תנן גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל שכר פעולתם לא משלם כו'. וקשה לי מאי קושי' היא זאת דהלא מי אמר טעם זה הלא הוא רב ורב עבדא כמקרקעי ס"ל והא דתנן במתני' משלם כשעת הגזילה אתי' כמ"ד עבדא כמטלטלי דמי. ויש ליישב דהא דאמרו דהא תנן גזל עבדים כו' אבל שכר פעולתם לא משלם הוכחתם באמת היא מדלא קתני נמי

דמשלם שכר פעולתם וא"כ מסיפא דקתני בדברי ר"מ או לפי מאי דאפיך רב בדברי רבנן בעבדים אומר הרי שלך לפניך נמי יש להוכיח כן מדקתני אומר לי הרי שלך לפניך ולא קתני דמשלם שכר פעולתם נמי משמע דלא משלם שכר פעולתם אפי' אי עבדא כמקרקעי דמי וא"כ שפיר קמקשי' דהא תנן גזל עבדים והזקינו כו' ובין לר"מ ובין לרבנן מוכח דלא משלם שכר פעולתם ונקטו הרישא וה"ה לסיפא. וא"ת מ"מ מאי מקשי לרב דלמא רב קאתי לאשמעינן טעם של הדבר דלא משלם שכר פעולתם מ"מ קשה להו למה נקט רב התוקף כו' ולא קאמר בקצור הגוזל כי מתני' וע"ז קאי שפיר תירוצם ודוק. ואל תתמה עלי דהוה לי לומר דקשה להו על רב יוסף בר חמא או על רבא ברי' ולא על רב לזה אימר דמ"מ הוה קשה על קושיתם דדלמא רב יוסף בר חמא ורבא ברי' כרב סבירא להו דעבדא כמקרקעי דמי וק"ל:

דף צז:

בתוס' ד"ה א"ה של בבל כו' קצת משמע דלא פריך אלא לר"נ כו' וקשה לר"י דבלאו ר"נ צריך ע"כ כו' והכא קתני כו' ואע"ג דאית לי' אורחא לירושלים כו' . פי' לדבריהם דע"כ צריך לאוקמ' הברייתא כשמלכיות מקפידות ובחשי ואי משכחי קפדי דאי לא בחשי רק מקפידות מ"מ קשה למה לא מחללין על מעות של כאן והן בבבל דהלא מצי ממטי להו לירושלים ולהוציאם שם אלא ע"כ מיירי דבחשי ואי משכחי קפדי ומש"ה אין מחללים דאינו יכול להביאם לירושלים וא"כ שפיר קאמרו דבלאו ר"נ צריך לאוקמי' ודוק. ובזה מתורץ מה דהקשה מהרש"ל עליהם ע"ע. ותמי' לי על מהרש"ל ז"ל מה ראה על ככה דדקדק כן עליהם אבל מה שיש לתמוה באמת עליהם הוא זה דמנ"ל יימה דאמר הש"ס א"ה קאי על ר"נ דלמא באמת הא דקאמר הש"ס ת"ש אין מחללין כו' קאי על שמואל גופי' ומשני הב"ע כשהמלכיות מקפידות כו' וקאמר א"ה כו' ועל שמואל גופי' קמקש' ונראה ליישב דאם על שמואל גופי' קמקש' למה מקשה מרישא על שמואל ה"ל להקשות מסיפא על רב וכ"ת דלמא באמת על תרווייהו קמקש' לשמואל מרישא ולרב מסיפא זה אינו חדא דא"כ לישנא דא"ה לא א"ש. ועוד א"כ זולת פלוגתא דרב ושמואל ה"ל להקשות מרישא לסיפא אלא ע"כ על רב ושמואל לא הוה קשה לי' מידי דדלמא במעשר שני שאני רק על ר"נ דחילק בין יש לו אורחא ושאין לו אורחא הוה קשה לי' א"כ מדחזינן דמחללים על מעות של בבל והן בבבל מכש"כ דהל"ל דמחללים על מעות של כאן והן בבבל דהלא לר"נ אליבא דשמואל סבר בדאית לי' אורחא הוה לי' כאלו הי' שם ודוק בכ"ז:

דף צח.

בתוס' ד"ה השף מטבע של חבירו כו' נראה דרבה סבר פסלתו מלכות לא הוה כנסדק כו' והרי חסריה טובא כו' הנה נראה דהטעם בב' הוא דהיינו בפסלה מלכות ובשף דפטור משום דלא חיסר הכסף ולא פיחתו מאשר הי' בראשונה משא"כ בנסדק דפיחת הכסף בעצמו. אבל אינו מוכח קצת דלעולם אימא לך דסבור רבה דפסלה מלכות הוה כנסדק מאי תאמר דא"כ למה פטור הכא ובמתני' חייב בגזלן נאמר דגזלן שאני דבעי למעבד השבה מעלי'. ועוד ק"ק לי לדבריהם דמשוו שף ונפסל להדדי א"כ למה נקט במתני' נפסל נישוף הול"ל ודוק:

גם בגמרא דקמקשה לרבה מפרת חטאת כו'. ק"ק דלמא שם איירי בגזלן ובעי למעבד השבה מעלי' וק"ל:

בתוס' ד"ה הא קמ"ל כי' וי"ל דכיון דנקט מלאכה לרבותא כו' דאי שמי' היזק אין כאן שום רבותא כו' כיון דבכל מקום היזק שאינו ניכר כניכר דבריהם תמוהים דהלא לפי מאי דסבירא לי' דהיזק שאינו ניכר כניכר לא ק' קושי' דהכא ודיוקא דהכא ליתא לגמרי דמאי אמרת מלאכה הוא דלא מינכר היזיקא הא צורם דמינכר היזיקא ה"נ דמחייב דאל"כ לנקוט רבותא טפי במינכר והלא לפי מאי דסבר דשאינו ניכר כניכר אין כאן שום רבותא במינכר מבשאינו מינכר אם לא דנימא דמ"מ הל"ל למינקט במינכר דהוה ידעינן הטעם דפטור משום דכל השוורים לאו לגבי מזבח קיימי משא"כ עתה דנקט היזק שאינו ניכר ואיכא למטעי ולומר הטעם דפטור משום דהיזק שאינו ניכר הוא ודוק:

בא"ד ועי"ל דרבה סבר דהיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק אבל למ"ד שמי' היזק כש"כ דמחייב בצורם דמינכר טפי כו' פי' דסביר הא דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימא נקרא היזק שאינו מינכר. אבל ק"ק לי א"כ מאי פריך התם למ"ד היזק שאינו ניכר שמי' היזק מפרת חטאת דלמא מש"ה פטר בפרת חטאת משום דבשני דברים הוה לי' היזק שאינו ניכר חדא דלאו כולהו שוורים כו' וחדא דעשה מלאכה אבל משום פעם אחת דהוה שאינו ניכר לא חשש לי' וק"ל:

בא"ד וא"ת כו' והא בעינן עובד דומי' דעבד כו' וי"ל ה"מ בנעשי' מלאכה מאלי' חבל בעושה בידים כו' ק"ק דה"מ לתרץ הכא דמש"ה נקט מלאכה להראות לנו דין זה דמצי לפסול פרתו של חבירו וק"ל:

דף צח:

בגמ' אשכחי' ר"ח לרבה בר שמואל כו' מאן שמעת לי' דאמר עד שלא נגמר דינו אין כו' רבנן וקתני חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך כו' הישש"ש חילק בכאן בין

שומר לגזלן ע"ע והש"ך השיג עליו כאלו לא ראה סוגי' דש"ס דהכא ולע"ד נראה דהש"ך לא דקדק כהוגן בדבריו ובוודאי נמוקו עמו דהיש"ש ועיין מה שכתבתי לעיל בפרק ד' וה' ודוק:

דף צט.

בגמ' לאו שהקדיחו לאחר נפילה דאיכא שבח' וש"מ אומן קונה בשבח כלי נראה דמש"ה סבר דמיירי בלאחר נפילה דאי בשעת נפילה א"כ מקמ"ל דנותן לו דמי צמרו הלא כבר נאמר זה נתן לאומני' לתקן וקלקלו חייבים לשלם והא דמהדר שמואל כגון שהקדיחו בשעת נפילה ולא קשה לי' מה שכתבנו דא"כ מאי קמ"ל י"ל דהכי קאמר אדרבא ההיפוך נדייק מיני' דבא להורות לנו שאין אומן קונה בשבח כלי וה"ק הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא משום דלא נשבח עדיין ובמלאכה כזה מצינו דמשלם לו מה שנתן לו ולא השבח בדלא השביח עדיין משא"כ בנתן לו עצים לתקן לו שידה תיבה כו' א"א לומר ולמצוא דמשלם לו דמי עצם ולא יותר ממה שנתן לו דבאם לא השביח עדיין דהיינו שלא עשה עדיין שידה כו' אין שייך לומר אצלו תשלומי' דמה שייך ישלם והלא עצים נתן לו ועצים יחזור לו ואם בשעשה כבר שידה כו' ודאי מוכרח לשלם לו שבחו עם העצים וא"כ שפיר קאמר בשנתן לו צמר לצבוע מצינו שצותן לו דמי צמרו ולא שבחו משא"כ בשנתן לו עצים לתקן ומני' נשמע דאין אומן קונה בשבח כלי ודוק:

עוד בגמ' אמר לך שמואל הב"ע כגון דצמר וסמני' דב"ה כו' נראה דבא לומר דלכך מהדר שמואל לאוקמי מתני' בהכי משום דבמתני' סתמא קתני ומשמע דמיירי בין שהבעל הבית נתן את הסמנים ובין שנתן הוא הסמנים וא"כ ע"כ דאיירי בשעת נפילה דאי בלאחר נפילה לא מתוקמא מתני' כשנתן ב"ה הסמני' וזהו ודאי דוחק מאחר דסתמא קתני ולפי זה לא הוה מצי למפרך מאי דוחקי' לאוקמי דצמר וסמנים דב"ה ודוקא בשעת נפילה נוקמא בסמני' דפועל ואפי' לאחר נפילה כדכתבו תוס' דזה איני ודוק: בתוס' ד"ה בשליחא דאגרת' ההיא דלעיל לא מצי לאוקמי בשליחא דאגרתא כו' אבל בענין דר"ש ה"מ לאוקמא דאגר' לביטשא. נ"ל דמשום הכי אמר לימא דרב ששת פליגא דרב אסי אע"פ שלא ידע עדיין דמצי לאוקמא בשליחא דאגרת' כמו שתירץ לו התרצן משום דידע לאוקמא בדאגרי' לבטשי כמו שתירץ לו מקודם לכך קאמר לימא כמסופק וק"ל. אבל צריך שתדע דזהו דקאמרי בתוס' דהוה מצי לאוקמ' בדאגרי' לבטשא קאי לי"מ שבתוס' הקודם לזה ולא גריס בש"ס דהיינו שכירות אבל לפירש"י על דאגרי' לבטשא

ולגירסתו דגריס דהיינו שכירות א"א לאוקמא הא דר"ש בדאגרי לביטש' דהלא ר"ש מיירי בקבלנות ולא בשכירות וק"ל:

דף קג.

בתוס' ד"ה אבל לותן לשליח ב"ד כו' ועוד אמאי קאמר בגמ' דלא מיתוקמא מתני' כר"ט כו' הנה לפי מה שכתבו הם בעצמן לקמן ד"ה ור"ט אע"ג דנשבע כו' דמתני' מיירי אפי' בהוצאה יתירה שצריך להולוך עד מדי כשאינו מוצא ב"ד עד מדי כו' ומש"ה מתוקמא כר"ע ולא כר"ט דלר"ט אפי' כו' א"כ לא קשה מידי דאינו יכול לאוקמא מתני' כר"ט:

דף קג:

בגמ' נשבע לו אין מני לא ר"ט כו' אי ר"ט אפילו משתבע כו' לכאורה קשה דעדיפא ה"ל להקשות לר"ט אפי' בלא אשתבע מודה ר"ט היכא דהודה מעצמו ומתני' אשתבע קאמר ולא סגי דלא הודה כדלקמן. י"ל דהשתא דס"ד דפליגי בין באשתבע ובין בלא אשתבע א"כ לא פסיקא לי' להקשות קושי' זאת משום דהוה אפשר לומר דלמא הא דמודה ר"ט בהודאת עצמו דוקא בדאשתבע אבל היכא דלא אשתבע אפי' בהודאת עצמו ס"ל דאין צריך להחזיר לכל א' וא' אבל לקמן דמשני לי' דלא פליגי ר"ט ור"ע רק בדלא אשתבע אבל היכא דאשתבע אפי' לר"ט צריך להחזיר לכל או"א אפי' לענין דינא א"כ ע"כ הא דמודה ר"ט בהודאת עצמו לצאת ידי שמים אפי' בלא נשבע להכי מקשה לקמן ור"ט מכדי כו' וק"ל. אבל א"כ קשה לי מאי מקשה הכא מר"ט בדאשתבע דלמא מתני' דילן מיירי לצאת ידי שמים ובהכי מודה ר"ט כדלקמן ודוק:

עוד בגמ' מ"ט דאמר קרא כו' הא דלא אמר הכי על מתני' דילן מ"ט. נ"ל דבא לסתור בזה סברת המקשן דהנה עלה על דעת המקשן דר"ט ור"ע פליגי בין בנשבע ובין בלא נשבע מדלא פירשו דבריהם רק סתמו ולהכי כי קמשני לי' דלא פליגי אלא בנשבע כדי שלא יקשה א"כ אמאי סתמו דבריהם דהלא אפשר לטעות דפליגי אפי' בלא נשבע להכי קאמר דזה אינו דא"א לטעות בזה דהלא מ"ט דר"ע דאמר קרא לאשר הוא לו וזה הפסוק אינו מדבר כ"א בנשבע וא"כ א"א למטעי ולכך סתמו דבריהם אבל ר"ט סובר דרבנן תיקנו היכא דהוצאה יתירא וכו' והנה לקמן כי קמשני לי' דפליגי בלא נשבע נהפך הוא דלכך סתמו דבריהם משום דבנשבע א"א לומר דפליגי דמקרא מלא הוא בנשבע ולכך א"א לומר דפליגי כ"א בנשבע ולא תקשה דאכתי אפשר למטעי דפליגי בנשבע ור"ט סובר דאיתא לתקנתא בהוצאה יתירה זה אינו דלשם הוא סובר דליכא תקנתא כלל וזה מוכח קצת שם ודוק:

עוד בגמ' ועוד מתיב רבא מעשה בחסיד אחד כו' ק"ק דלמא התם פליגי בלא נשבע ובלצאת ידי שמים ובתרתי פליגי בנשבע לענין הדין ובלא נשבע לענין לצאת ידי שמים ודוק:

עוד קשה לי מאי מקשה מהתם דהלא התם אין הוצאה יתירה ובתרתי פליגי בהוצאה יתירה בנשבע ובלא נשבע בשאין הוצאה יתירה וק"ל:

בתוס' ד"ה ור"ט כו' ולא נקט מתני' מדי אלא לפרושי דאפי' בהוצאה יתירה מיירו כו' רוצים בזה להוכיח דמתני' איירי בהוצאה יתירה ולא תימא אמאי לא מוקי מתני' בשאין הוצאה יתירה ואתי' מתני' נמי כר"ט לכך קאמרו דהלא מוכח ממתני' וק"ל. כתבתי זה לאפוקי ממהרש"א דלא דקדק כן ע"ע:

דף קד.

בתוס' ד"ה שכבר הודה מפי עצמו מהאי לישנא דייק בהמפקיד כו' משום דהוה אפשר לומר דר"ט אינו מודה בהא דלצאת ידי שמים רק לענין דינא מיירי והא דמודה הכא משום דגזל לשנים והוה אין הוצאה יתירה כו' וק"ל:

בד"ה אמר רבא כו' וכיון דבהודאה מיירי מתני' (פירוש בהודאה דבפניו) אכתי תקשה אמאי כו' ואע"ג דבקנס כו' אבל במתני' כו' מ"ל נתן ביד ב"ד כו' פירוש לדבריהם דרבא ה"ל לאוקמי מתני' אפי' כר"ע ולכך קתני במתני' נשבע דוקא משום דבנשבע צריך להוציא הגזילה מתחת ידו ולמיתן ליד הנגזל בעצמו מגזירת הכתוב דאשר הוא לו וא"כ אין חילוק בין הא דהכא להא דהתם דגזל א' מה' ובודאי לר"ע אפי' היכא דנתן ביד ב"ד אינו מועיל כי הוא צריך להוציא הגדלה מתחת ידו וליתן ליד הנגזל בעצמו משא"כ בלא נשבע דאינו אלא משום קנס בא' שגזל מה' לימא רבא דדוקא שם קניס ר"ע ולית לי' דיתן ליד ב"ד משום דלא הדר ממונא למריה משא"כ במתני' לא יקנוס ר"ע ויסבור דמותר ליתן ליד ב"ד וא"כ הוא שמותר ליתן ליד ב"ד מותר לי' נמי לתפוס בידו דמה לי ליתן ליד ב"ד ומ"ל לתפוס בידו ודוק. כתבתי כל זה משום דראיתי במהרש"א ז"ל דברים שלא אבין אותן באשר כתב דתוס' אזלי לתירוץ הראשון שבתוס' ד"ה ור"ט כו' ואח"כ הקשה בעצמו על זה והוא עצמו הבונה והסותר וכמדומה שלא עיין היטב בדבריהם ז"ל ודוק. אבל מ"מ קשה לי על דבריהם שהבינו מתחלה דאיירי בהודאה בפניו ולכך קאמר במתני' דוקא נשבע הלא עדיין יש לדקדק דהוה למתני' לאשמעינן אפי' בלא נשבע ובהודאה שלא בפניו אם לא דנימא דהוה רבותא טפי בנשבע ובהודאה בפניו מבלא נשבע והודאה שלא בפניו אף דיש לדקדק בזה ודוק:

בתוס' ד"ה שליח שעשאו כו' אבל אם הי' אומר שלח לי על ידו פשיטא דהוה שליח כו'. ק"ק דא"כ הא דקאמר אדתני סיפא כו' לפלוג ולתני בדידי' כו' לימא הוא לנפשי' לפלוג בדידי' בדאמר לי' שלח כו' ויש ליישב ודוק. ועיין בשו"ת דפליטת בית יהודא סי' כ"א דשקיל וטרי מאד בסוגיא דש"ס הלז:

דף קד:

בגמ' ורמינהי עדיין אני אומר כו' בזמן שלא נשבע כו' יש לדקדק אי בלא שבועה מיירי למאי צריך למעט את הבן מאשר גזל הלא אביו נמי אינו משלם כ"א בנשבע ואשר גזל ל"ל. ונ"ל לפרש דע"כ לא אמרינן דאין משלמין חומש אלא לאחר שנשבע משום דתשלומים של חומש לאחר שבועה כתיב זהו דוקא השתא דכבר נתמעט הבן מחומש שעל גזל אביו אפי' לאחר שנשבע א"כ מדכתיב תשלומי' חומש לאחר שבועה מוכח ע"כ דאינו משלם חומש אפי' ע"י גזילה דעצמו אלא לאחר שנשבע אבל אי לא הוה כתיב רק אשר גזל לחודא ולא אשר עשק ה"א לעולם דלא נתמעט הבן רק בלא נשבע ולכך כתיב החומש אחר השבועה לומר דאין הבן משלם חומש על גזל אביו אלא אחר שבועה אבל האב משלם אפי' בלא שבועה ולכך קאמר דאשר גזל ואשר עשק כתיב לומר דאין הבן משלם אפי' בשבועה וא"כ מדכתיב החומש לאחר השבועה ע"כ בא להורות דאפי' האב אינו משלם חומש כ"א אחר שנשבע עיין בספר קרבן אהרן על ת"כ שלא כתב כן ודוק:

עוד בגמרא אמר ר"נ ל"ק כאן שהודה כאן שלא הודה. יש לדקדק במאי קמיירי אי שלא באו עדים א"כ ל"ל קרא למעוטי הלא לא הודה וגם לא באו עדים ומהיכא נחייב אותו עד דאצטריך למעוטי ואי דבאו עדים א"כ מאי קאמר תו אי לא הודה קרן נמי לא משלם ואי מיירי דבאו עדים למה לא ישלם הקרן. ונ"ל לפרש דבודאי דמיירי דבאו עדים ועכ"ז הקשה שפיר א"כ קרן נמי לא משלם משום דכבר ראינו שכתב לנו הקרא מיעוטא אצל הבן אשר עשק ואשר גזל וא"כ אי תימא שלא נתמעט הבן בשהודה מחומש ע"כ קשה א"כ מיעוטי ל"ל אלא ע"כ למעוטי הבן בשלא הודה ואי דלא באו עדים אכתי נימא ל"ל קרא אלא ע"כ דבאו עדים ואפ"ה מן מיעוטי דקרא ממעטינן לי' מלשלם אפי' קרן דאי למעוטי מחומש קאתי' היכא דבאו עדים הלא אפי' על גזילו אינו משלם חומש בשבאו עדים בלא הודאה ול"ל למעוטי מגזילו של אביו וא"כ שפיר קמקשה אי לא הודה קרן נמי לא משלם ודוק:

ברש"י ד"ה וכי איכא אחריות כו' ל"ג חדא דהא תני התם דמשום כבוד אביהם חייבי' להחזיר כו' הא דנייד רש"י מגירס' הזאת ואינו מפרש אותה כדפירשו התוס' ז"ל אפשר לומר דהוה קשה לי' דא"כ אינו מתרץ כלום בתירוצו אמרי בשעמד בדין דמ"מ למ"ד

שיעבודא לאו דאורייתא אפי' כשעמד בדין לא מהני דעמד בדין לא עדיף ממלוה בשטר ומלוה בשטר גופי' ס"ל דאינו גובה מיתומים מדאורייתא רק משום נעילת דלת ויש לו קול וה"ה בשעמד בדין. אבל התוס' אפשר דס"ל דעמד בדין הוה כמו מוחזק בנכסים וגובה אפי' מדאו' מיתמי ועיין כל זה בתוס' סוף גט פשוט ודוק: אבל מ"מ קשה לי על רש"י ז"ל דנתן טעם כי איכא אחריות נכסים דגובה משום כבוד אביהם ולקמן אינו משמע דגובה משום כבוד אביהם רק אי אמרינן אפי' פרה וחורש בה כו' אבל בשגובה דוקא מקרקעות הוה הטעם משום שנשתעבדו הנכסים ול"ל לרש"י ז"ל ליתן טעם מסברא דנפשי'. גם קשה לכאורה לרש"י דלא גריס כגירסא דהתוס' א"כ האיך יתרץ למ"ד דשיעבודא לאו דאורייתא והכא משמע דהוה דאורייתא ונ"ל דקושיא הראשונה הוה תירוץ על האחרונה דלכך נתן רש"י ז"ל טעם מסברא דנפשי' כדי שלא יקשה על המ"ד דשיעבודא לאו דאורייתא כלומר דאיהו סובר דשאני הכא דלכך צריך היורש לשלם גזל דאבוה משום כבוד אביו אבל בעלמא לית לן דיהי' משועבד מדאורייתא ודוק. אבל קשה לי מ"מ על רש"י האיך אפשר לומר הטעם משום כבוד אביו הלא אקרי כאן ונשיא בעמך בעושה מעשה עמך כדלעיל דף צ"ד ע"ב והכא אין לתרץ כמו לעיל בשלא הספיק להחזיר הלא כאן מיירי בשלא הודה אביו נמי ואי חזר בתשובה הוה לי' להודות וזה א"א לומר ודאי בשלא הספיק להודות ודוק:

עוד בגמ' אמרי בשאין גזילה קיימת כו' לא צריכא דאיכא אחריות כו' קשה לי דה"ל לומר דלעולם דאיירי בשהגזילה קיימת וליכא אחריות נכסים נגד החומש וא"כ לא הוה קשה תו מידי וכ"ת א"כ למה לי' למעוטי הבן מחומש בדליכא אחריות נכסים נגד החומש והלא לפי מה שמתרץ רבא דהי' דסקי' של אביו כו' דבקושט אשתבע נמי קשה כה"ג א"כ מיעוטי ל"ל. אבל אפשר דשם י"ל דמעוטי אתי' להא כדי שלא תאמר בדנשבע אביו ואח"כ הודה בנו דנהוי כמו שהודה האב וליחייב חומש. ואכתי יש לדקדק על הא דחשיב נמי כשלא נשבע אביו ונשבע בנו ל"ל למעוטי ובריית דת"כ קא חשיב ארבע מיעוטי כמו שחשבה נמי ד' ריבויי ועיין בספר ק"א ודוק:

בתוס' ד"ה חוץ מפחות מש"פ כו' תימא אמאי אצטריך כו' אפשר לתרץ תמיהתם דאי מרישא ה"א ה"מ בשלא גזל מתחלה רק מפחות משוה פרוטה דמעולם לא גזל מידי ולא נתחייב בהשבה מעולם אבל בסיפא דמתחלה גזל יתר משוה פרוטה וכבר נתחייב בהשבה ה"א דמחויב למהדר אפי' פחות מש"פ וגם יש סברא איפכא ודוק. גם יש לומר דהסיפא באה ללמוד כא"ד דר"פ בסמוך אפי' בגזילה קיימת ואי מרישא ה"א דוקא

כשאיץ הגזילה קיימת כלשון ראשון דרב פפא והנה לשון ראשון דר"פ אפשר דסביר דיתורא דסיפא אתי' כמו שכתבתי לעיל וק"ל:
בתוס' ד"ה יש תלמוד כו' תימא אמאי אצטריך כו' הנה לפי מה שכתבתי לעיל ופרשתי דברי המקשן דהקשה אי לא הודה קרן נמי לא משלם ע"ש אין כאן מקום לקושיתם דאי לאו קרא לרבוי לקרן ה"א דמיעוטי דאשר גזל קאי על לא הודה ואתו עדים ללמד דאפי' קרן לא משלם ע"ש ודוק:
עוד י"ל ולתרץ קושיתם דהקרא אתי' להא דאם נשבע האב על החומש ונעשה קרן דלשלם הבן אותו חומש ומהכא ילפינן דהבן משלם חומש דאביו ודוק: בתוס' ד"ה מלוה ע"פ היא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא כו' הנה ראיתי בקדושין ובב"ב דמ"ד שעבודא דאורייתא יליף לי' מדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט החוצה וא"כ לאותו מ"ד קשה טפי ל"ל אותו קרא הלא נתרבה מרבר דקראי הכא וי"ל:

דף קה.
ברש"י ד"ה חייב להחזיר כו' בעי לאהדורי ולהוליכו
אחריו מלשונו משמע דאי לבעי לאהדורי צריך להוליכו אחריו נמי ואי לא בעי להוליכו אחריו לא בעי לאהדורי נמי ודוק:
בתוס' ד"ה אמר רבא כו' וה"ה באחת כו' אע"ג כו' ההיא רבותא דג' קאמר רבא מסברא דנפשי' בזה מיושב דלא תקשה מאי קאתי רבא לאשמעינן טפי ממתני' דלשם וק"ל:
עוד שם ומדנקט והוזלו משמע דפשיט לי' דאם ג' אגודות כו' ולשמא אייקר לא חיישינן ולא תקשה הלא ממתני' מוכח נמי דאם גזל יותר מש"פ ומחל לו או נתן לו הקרן חוץ מפחות מש"פ דאין צריך להחזיר לזה נאמר דאי ממתני' ה"א כשהגזילה בעין חייב להחזיר וחיישינן לשמא תייקר וכלישנא קמא דר"פ לכך כתבו דמדברי רבא מוכח דלית לי' לישנא קמא דר"פ וכל זה דלא כת"ח דנכנס בדוחק בזה ע"ע:
בד"ה ה"ג בעי רבא גזל אגודות כצ"ל:
בד"ה מצות השבה אין כאן עיין באשר"י דמפרש דבריהם:
בד"ה אגף חצי' תימא ה"ד כו' דכיון כו' עיין בשבת דף צ"א דשם מפרשים דאיירי דסתמו השוורים החצי' ואגף חצי' וא"כ לא קשה מידי:

דף קה:
נשבע עליו מהו כו' עיין באשר"י דמפרש דלאחר שנשבע עליו הרי החמץ ברשותי' ואפילו הוא בעין מחייב לשלם דמים ולא יחזיר החמץ בעצמו. והקשה ביש"ש עליו מנין לו זה דלמא דלא איירי רק לענין קרבן שבועה אבל בקרן לעולם לא ישלם כ"א יחזיר

החמץ בעצמו ואני בעניי מצאתי און לו דא"כ דיש לחלק בין קרבן שבועה ובין אם צריך לשלם לו דמים ולא יתן לו הגזילה גופא א"כ מאי קאמר הש"ס מלתא דאיבעי לרבא פשיט' לי' לרבה מנ"ל הא דלמא רבה איירי לענין קרבן שבועה ובעי' דרבא קאי לענין אם צריך לשלם לו דמים ובדמי קרן איירי אלא ודאי שאין חילוק ביניהם ודוק:

בגמ' תדורא כי תניא ההיא כו' אתה מכרת לי מאי מודה בעיקר איכא כו'. נראה דזהו נמי סיום של דברי רבא דמשני לי' כי תניא ההיא דקאמר לי' הילך דהלא אתה מכרת לי מאי מודה בעיקר איכא אלא ע"כ דצ"ל דלא נתתי לך דמים קאמר ומדתני אתה מכרת לי בהדי אינך ש"מ דדיומי' דידיה איירי באידך וע"כ בהילך איירי והשתא א"ש דאמר לי' בלשון גנאי תדור' ומרתח קרתח עליו דה"ל למידק ולא דק גם בעל ת"ח כתב בזה איזה דברים אבל אינן מוכרחים ומבוררים ע"ע:

שם לא בה ולא במוצאה קושטא אשתבע אימא בה ובמוצא'. נ"ל דיש לקיים הגירסא ולפרש הא דקאמר בן עזאי ג' שבועות הן הכיר בה כו' איירי דעד אמר שהכיר בה ולא במוצאה ובאמת הכיר שניהם או שאמר הכיר במוצאה ולא בה ובאמת הכיר שניהם או שאמר שלא הכיר בה ולא במוצא' ובאמת הכיר אחד מהם וא"כ י"ל שכך מפרש שמואל את דברי בן עזאי וא"כ לא קשה עליו קושי' התוס' האיך אמר לחיוב דא"כ הוה דברי הברייתא זו ואצ"ל זו אבל אם הוא מפרש כמו שכתבתי לא קשה מידי דהוה א"כ לא זו אף זו כמו לר"א וק"ל:

אבול זה לא קשה על תוס' דמאי אכפת לן אש יהי' דברי הברייתא בזו אצ"ל זו דהלא בכמה מקומות מצינו כה"ג במשנה ובברייתא דמ"מ דחיקא לן לומר ולפרש כן דא"כ לא ה"ל לבן עזאי לסתום דבריו אחר דעדיף טפי מיהא לפרש בלא זו אף זו מלפרש בזו ואצ"ל זו וק"ל:

ברש"י ה"ג מאי לאו עונש כפירה כו' רש"י ז"ל שינה לישנא דגמרא משום דודאי איירי בעונש ממון דענשי' קרא להתחייב באונסין אף לדברי התרצן דקאמר לא לעונש שבועה אלא ודאי דה"ג מאי לאו לעונש כפירה דהיינו דענשי' קרא להתחייב באונסי' על שכפרי' אע"ג דלא אשתבע וק"ל. ולע"ד הי' נראה דאף לפי גירסתינו א"ש דהכי פיר' מאי לאו לעונש ממון פי' משום דכפרי' ממון ולא משום דנשבע וק"ל:

בתוס' ד"ה מאי לאו עונש ממון תי' בממון מה שייך לומר דלא ענש אא"כ הזהיר דבשלמא בעונש שבועה כו' פיר' משום דבמיתה ומלקות הוצרך התורה לאזהרה לומר דאין מענשין את האדם אלא לאחר התראה שצריכין להזהיר אותם קודם שיעשה המעשה אל תעשה מעשה כזאת דהתורה אסרה מדכתיב כו' ואם תעשה אותם אתה חייב מיתה או

מלקות וגם בקרבן אף דחייב בקרבן בלי התראה מ"מ לא מצינו קרבן כ"א על לאו והראי' דבפסח ומילה כו' ולכך צריך להיות בכל קרבן לאו אבל בממון למאי צריכנא ללאו זהו פירו' דבריהם. אבל מ"מ יש ליישב דלא נהוי קשה מידי דלסברת המסייע דסביר דאפי' כפרי' חייב באונסין צריכנא ללאו דלא תימא דאין כאן עונש כ"א בנשבע לכך נכתב הלאו לומר דמענישין אותו וחייב באונסין אפילו בכפריה לחודי' ודוק:

דף קו.

בתוס' ד"ה איתבי' כו' וא"ת א"כ אמאי לא פריך כו'.

ונראה דהא ודאי פשיטא כו' דא"כ לא משכחת כפל כו'. הנה כבר תמהו רבים על דבריהם דמ"מ קשה לקשי מסיפא דסיפא דהודה מעצמו משלם קרן כו' ובהודאה ס"ד דרב פוטר נמי בי' לפי דבריהם וראיתי בדברי מהרש"א שרצה לתרץ דהא דאמרו תוס' שס"ד דרב פוטר בהודאה לא איירי אלא בהודאה דטענת אבד אבל בהודאה דטענת גנב הא נמי פשיטא לי' דלא אמר רב בי' ע"ש ובסוף דבריו כתב מיהו לפי זה ק"ק אמאי לא אמרו דרב מוקי נמי לקרא בהודה בלא קפץ ובב"ד ובטענת גנב עכ"ל. ותמי' לי טובא על דבריו אלו אשר בנה בנין שאין בו ממש וסתר אח"כ הוא בעצמו את בנינו בסתירה שאין בה ממש שהרי אם יונח שבניינו ופירושו אמת וקיים דזה הוה פשיטא לי' דלא אמר רב בטוען טענת גנב והודה מאי קשי' לי' א"כ דאמאי לא אמרי דרב מוקי לקרא בהודה כו' דהרי מקרא מלא דיבר הכתוב וכיחש בעמיתו בפקדון ובתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו וא"כ היאך הוה אפשר לומר דקרא לא איירי כ"א בפקדון ובטוען טענת גנב גם לבניינו אין יסוד דהיאך אפשר לומר דפשיט' לי' דלא אמר רב בהוד' בטענת גנב כו' דא"כ הדרן קושי' לדוכתא דא"כ מאי מקשה רבא לקמן מהודה דטענת גנב ודוק. ולי נראה דדבריהם מכיונים וכנים דודאי לאחר שתירץ לו כאן בקפץ כאן בשלא קפץ לא הוה קשה לי' תו מסיפא דסיפא בהודה מעצמו דודאי יש לאוקמי נמי בקפץ אע"ג דרישא דסיפא לא אפשר לאוקמי בקפץ (וחפשר לומר דמש"ה אמר הודה מעצמו לומר שהודה אם נשבע מעצמו) ומ"ש במאי דמחלקינן בין רישא דרישא מרישא דסיפא לבמאי דמחלקינן נמי סיפא דסיפא מרישא דילה והלא כולו חדא מתני' היא וכדי שלא תקשה דא"כ מאי מקשה רבא לקמן מהברייתא דלשם נמי נימא דרישא בהודה מיירי בקפץ אע"ג דסיפא א"א לאוקמ' בקפץ אף אני אומר דזה אינו דא"א לאוקמא רישא דברייתא בקפץ דא"כ מאי ארי' דתנא אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש אפי' אם הודה לאחר שבאו עדים נמי משלם קרן וחומש אחר שקפץ ונשבע ואינו משלם כפל והוא ממון המשתלם בראש אלא ע"כ דבלא קפץ איירי ושפיר קמותיב רבא ובזה

א"ש נמי מאי דהוה קשה לכאורה אמאי קשביק רבא מתני' דפרקין שהביא רב אחא בר מניומי לעיל וקמותיב מברייתא דשבועות אבל במאי שכתבתי אין כאן קושי' כלל ודוק ותמצא נכון:

והנה כדי שלא יאמר האומר שרש"י ז"ל לא הרגיש במאי דקשה על דבריו וכמו שהקשו בתוס' אומר אני דלעולם ודאי ידע דלא אמר רב בהודה והא דמקשה רבא מהודה זהו משום דקאי על דברי רב המנונא שראה שמותיב מהודה ומשני בעצמו דלצדדים קתני ולכך קאמר רבא הלא לדבריך קשה עדיין מן הברייתא אלא דע"כ דבהודה לא אמר רב א"כ אף אתה לא תצטרך לשנוי מתני' דהתם דלצדדים קתני ודברים האלו מדוקדקים בדברי רש"י ז"ל בעצמו בד"ה אלא אמר רבא כו' ועוד נדבר מזה בסמוך:

בגמ' אזל רב גמדא כו' א"ל השתא כו' א"ל רב אחא כו' עד השתא מיהא לא הודה. הנה קשה לי מ"מ על רב המנונא דאם הוה תיובתי' כאשר מפרש רב אחא אכתי קשה מאי קמותיב דלמא מתני' דהתם מיירי בטוען טענת גנב והודה ולכך נתחייב קרבן שבועה על כל שבועה דהלא אי אתו עדים מתחייב דהלא רב מודה בטוען טענת גנב ואתו עדים דמתחייב אבל לעולם אימא לך בטוען טענת אבד ואתו עדים הרי הוא פטור. ולפי פירש"י ז"ל הוה אפשר לתרץ ולפרש דודאי רב המנונא טעה עצמו בדברי רב וסבר דרב פוטר אפי' בטענת גנב ובאו עדים והוצרך לתרץ המשנה דלצדדין קתני ולכך הקשה רבא עליו דהלא לפי דבריך אכתי קשה מברייתא דלשם מהודה אלא ע"כ דבהודה לא אמר רב דהא כתיב והתודה דבעי שלומי קרן וחומש וא"כ למאי הוצרכת לשנוי המתני' דלצדדין קתני דע"כ מזה הטעם לא אמר רב נמי בטענת גנב ובאו עדים דהא כתיב תשלומי כפל וא"כ דלמא מתני' דהתם איירי בטוען טענת גנב והנה רב אשי ס"ד דרבא מקשה כפשוטו על רב המנונא לומר דבהודה לא קאמר רב ועל זה הוה קשה לי' מאי ס"ד דרבא בזה דהלא רב המנונא תלמידי' דרב הוי ושמע מרב דאמר מנה לי בידך כו' ונשבע ובאו עדים פטור כו' ומהיכא תיתי שיטעה רב המנונא בדבריו לומר דאף בהודה קאמר רב אלא ודאי דשמע מפיו דבהודה נמי קאמר וא"כ רבא לאו שפיר קאמר והשיב לי' רב אחא דרב המנונא מהודה לא פריך אלא מבאו עדים כדבסמוך וטעה רב המנונא בדברי רב לומר דפוטר אפי' בטען טענת גנב אם באו עדים דסתמא קאמר רב ואח"כ באו עדים וקמותיב לי' רבא שפיר והוכיח דלא אמר רב בטענת גנב ובאו עדים דוק בכל זה ותמצא מרגניתא:

עוד קשה לי בגמרא דמפרש קרא דולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו כו' ובהודה לא אפשר לאוקמי משום דמשלם חומש גם בטענת גנב ובאו עדים א"א לאוקמי משום דמשלם כפל א"כ לעיל דף ס"ג ע"ב דמצריך לן תרי קראי בטענת גנב חד למעוטי טענת

אבד מכפל ל"ל למעוטי הלא זולת מיעוט הוה ידעינן דאינו משלם כפל בטענת אבד דאל"כ ולקח בעליו ולא ישלם במאי מוקמת לי' ובוודאי אי לא היה כתוב אלא חד קרא נמי הוה ידעינן דאינו קאי כ"א על טענת גנב דמסתבר טפי ויש ליישב:

עוד קשה לי טובא על דברי תוס' בד"ה איתבי' כו' עד לבסוף דכתבו רב הוה מוקי לקרא בקפץ ונשבע כו' וכי היאך אפשר לומר כן דבקפץ איירי והלא בת"כ איתא בברייתא והשיב אותו אותו משלם ואינו משלם את הכפל שיכול והלא דין הוא ומה אם באו עדים דאינו משלם חומש משלם כפל הודה דמשלם חומש א"ד דמשלם כפל ת"ל אותו ' כו' וא"כ היאך אפשר לומר דבקפץ מיירי הקרא דא"כ אותו ל"ל למעוטי דאינו משלם כפל והלא בקפץ מיירי ובקפץ אפי' בעדים אינו משלם חומש. ויש ליישב קצת אבל ע"פ אותו תירוץ יסתר מה שיש לתרץ על קושי' הקדומה דוק ותשכח גם אתה. עוד קשה לי מאחר שאמר רבא דבהודה לא אמר רב מנ"ל עוד לומר דגם בטוען טענת גנב ובאו עדים לא אמר מדכתיב כפל דלמא קרא דכפל מיירי דהודה ונתחייב בקרן ואח"כ באו עדים ונתחייב בכפל. ולא נעלם ממני דיש לכאורה סתירה בדברי דהיאך אפשר לומר כן דהלא אם הודה ואח"כ באו עדים הוא פטור מכפל דהלא רב סבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. אף אני אומר דמיירי בהודה שלא בב"ד ואח"כ באו עדים דמודה רב דחייב בקנס דוק:

דף קו:

בתוס' ד"ה ולשני כו' ואע"ג דהשתא צריך להוסיף על הברייתא ולפרש בדוחק ניחא כו' שזה נראה לו דוחק יותר פירוש משום דאי באכלו נבילה מיירי ל"ל דנקט ואכלו בשלמא כל הני אשר אמר נמי ולשני לי' כו' יצא לן קצת דין וק"ל והנה ע"י דבריהם יש ליישב קצת בגמרא דקאמר וליטעמך ולשני לי' בשותף כו' מאי ולטעמך שייך בכה"ג והלא מתחלה נמי מקשה לי' ולשני כגון שאכלו טריפה למה לא מקשה לי' האי ולטעמך אלא ודאי דא"א למנקט כל הדברים בפעם אחת וצריך להקשות מאי דקשה לי' בזה אחר זה וא"כ למה קאמר השתא ולטעמך דלמא אם יתרץ לי' מאי דהקשה כבר אזי יקשה נמי משותף אלא ודאי דה"ק אמאי נקטת הא דאמר רבא שזהו דוחק קצת להוסיף על הברייתא הוה לך למנקט שותף אלא חד מתרי תלת נקטת בקושיא שלך א"כ הכא נמי חד מתרי כו' וק"ל:

דף קז.

בתוס' ד"ה עירוב פרשיות כו' וכן בפ"ק דב"מ בשמעתא דהילך גבי סלעין דינרין פירוש דר"ע סבר דהוה כמשיב אבידה ופטור אי אמר הלוה ג' דאי בעי אמר ב' והוה כופר הכל

אלמא כופר הכל פטור ואע"ג דיכול להעיז משום דמסייע לי' שטרא דהא פוטר במקצת במגו דאי בעי כופר הכל. ועיין בתוס' גיטין דף נ"א ע"ב בד"ה מפני מה כו' ומהרש"א לא עיין כמדומה לי:

בא"ד ומפרש ר"ת דה"ק כו' והא דקאמר מ"ש מלוה כו' ומה שכתוב בספרים כו' לא גריס לי' ר"ת כו' הנה נ"ל לקיים הגירסא ויפורש נמי לישנא דמאי שנא כפשוטו דה"ק מ"ש מלוה כלומר למה כתבו התורה לקרא דמודה מקצת בפקדון ואנן ניקום ונאמר דאף במלוה נאמר כן דלמא היכי דגלי גלי אם לא דנאמר דנילף מהדדי מ"מ צריכנא ליתן טעם למה לא נכתב הקרא במלוה והוה לן למילף פקדון משם וע"ז משיב כדרבה כו' וא"כ במלוה לא הוצרך הכתוב למיכתב דאף מסברא ידעינן דנילף מפקדון אבל בפקדון מעיז ומעיז וא"כ אי לא הוה כתיב בהדיא בפקדון לא הוה ילפינן ממלוה ודוק: בא"ד ואין להקשות יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר להד"ם נמי אההיא דנאנסה כו' ר"ל אם נאמר דלרמי בר חמא אינו חייב בכפירה והודאה אם לא בנאנסה עמו ואע"פ שסתרו זה לעיל מכמה משטות מ"מ מקיימין אותו במציעא דף צ"ח דלרב"ח אינו חייב כ"א בג' פרות ע"ע. וכדי שלא תקשה הלא אין כאן מיגו דניחא לי' לטעון נאנסה דלא ידע בי' חברי' מלטעון להד"ם אף אני אומר דקושיא זאת קאי על מאי דאמרו דההיא דכפירה קמן א"כ חזינן דמעיז נגדו ואי בשקרא קאמר אף זה הוה יכול להעיז וקושיא זאת קאי אף על פירוש הריב"א דריב"א מודה לר"ת במלתא דרמי ב"ח דוק. וגם לא כאן דקדק מהרש"א ז"ל כראוי:

דף קז:

בגמרא וא"ר חייא ב"י כו' אמר להו רחב"א כי' א"ל ר"ז דוקא בעומד על אבוס' כו' א"ל זו לא שמעתי כו' מ"ט לאו משום כו'. הנה קשה לי מאי ספיקא הוה לי' לרחב"א בר' יוחנן בזה דהלא מוכח דר' יוחנן סובר אפי' בשלח יד עסקינן דאל"כ היאך אמר לעיל בשם רבי יוחנן דטוען טענת גנב וטבח ומכר חייב בד' וה' הלא שלח יד בטביחתו ומכירתו. ואין לומר דמיירי דטבח ומכר אחר השבועה כמו שכתבו התוס' בד"ה ושלח יד כו' הלא זה הדבר אין הדעת סובלתו דהלא אין הטוען טענת גנב חייב בכפל אם לא שנשבע אחר שטען טענת גנב ובכאן לא נשבע לאחר שטבח ומכר וא"ל דמ"מ בטבח חייב הואיל דנשבע מקודם מ"מ קשה לפי הטעם שרצה לומר דפטור מכפל בשלח בו יד משום דקנה בשבועה ראשונה א"כ לא ישלם נמי בטבח ומכר מטעם דקנה מקודם שטבח בשבועתו וא"כ בשלו טבח ומכר וצ"ע ודוק. ובאמת שראיתי ברמב"ם שפסק בפ"ד מהלכה גנב אם טבח אחר שנשבע חייב בד' וה' עכ"ל ואם בדקדוק כתב כן כמו שמפרש הרב המגיד

כלומר דאם טבח קודם שנשבע הרי כבר שלח בו יד והוי פטור מכפל והיינו משוס דהרמב"ם פוסק כרב ששת דאמר כיון ששלח בו יד פטור. א"כ קשה לי מ"מ על הרמב"ם דהרי מ"מ קנה בשבועה שנשבע כבר כמו שכתבתי. והנה בזה יש לומר דהרמב"ם סובר דמעולם לא קנה בשבועה אם לא נודע בנתים ולא כמו שעלה על דעת ר' חייא בר אבא דרצה לפשוט ממה דאמר ר' יוחנן הטוען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב פטור מטעם דקנה בשבועה ראשונה אלא הטעם הוא כמו שהשיב לו ר"ז הואיל ויצא ידי בעלי' בשבועה ראשונה והא דהוצרך הטביחה לאחר שנשבע דוקא הוא מטעם גזירת הכתוב וכדכתבו התוס' ולא משום דקנהו בשליחת היד כמו שסבר רחב"א ובזה א"ש נמי מה שכתב אח"כ בנשבע על טענת אבד ואח"כ נגנב דפטור מכפל משום דכבר יצא ידי בעלי' אם כו' ולא כתב הטעם משום דקנהו בשבועה הראשונה אלא ודאי דלית לי' הך סברא ובזה נסתלק מעליו קושית הראב"ד ז"ל וכמו שתירוץ ה"ה. אבל מ"מ אינו נוח לי עדיין דלכאורה א"א לומר דזהו דעת הרמב"ם דהרי כתב ונתן טעם לשליחות יד דפטור משום שקנאו שכך כתב כיון ששלח יד נתחייב בו וקנאו משמע דטעמו משום קניי' הוא ולא משום גזירת הכתוב:

עוד קשה לי בדבריו ז"ל דאיך אפשר לומר דדוקא אם טבח אחר שנשבע ולא קודם שנשבע ולמה לא יחייב אפילו קודם שנשבע ואפילו אם לא ישבע לגמרי יחייב דהלא כתב במשנה שומר שגנב מרשותו ובאו עדים חייב בכפל ותירץ הב"י הא דטוען טענת גנב דפטור אם לא נשבע היינו היכן שהניח הפקדון במקומו אבל כשלקחו ממקומו חייב אפי' בלי שבועה וא"כ היכן שטבח ומכר ודאי לא הניחו במקומו וא"כ יתחייב אפי' קודם שבועה ואפי' אם לא נשבע כלל. סוף דבר לא ידעת לפרש ולתרץ את דבריו וצ"ע:

בתוס' ד"ה כגון שטוען טענת גנב כו' ואפכא לא מצי למימר כו' אבל אין לפרש כו' שא"כ לא הוה מצי למפטר כו' דאההיא שעה כו'. הנה תמי' לי טובא על דבריהם דהלא בעי' זאת בעי רמי בר חמא ורב"ח כבר אמר לעיל ד' שומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת וא"כ שפיר מצינו למימר שאמר אחר שבועה אבד והיינו אותה פרה שהודה נאבד אחר השבועה שנשבע על פרה אחת שנאנסה ובאו אח"כ עדים על הקמייתא שנשבע שנגנב לו פרה אחת והודה אבתרייתא על אותה פרה שהודה מקודם ואח"כ נשבע עלי' שנאבדה וחייב כפל מהפרה ראשונה וחומש מפרה אחרונה. ואין לומר דזהו נקרא תרי גווני ממון ולא חד ממון זה אינו דהלא הכל פקדון אחד וא"א להמצא לרב"ח דישבע שומר כ"א בג' פרות א"כ ודאי דהכל חד ממון. ועוד אי אמרת דנקרא תרי גווני ממון א"כ למה לא בעי רמב"ח בעיתו אפכא וכפשוטו והיינו כשטען המפקיד ג' פרות

נתתי לך והודה על אחת וכפר א' ואחת נאנסה ונשבע ובאו עדים על ההיא דנאנס והודה על ההיא דכפירה וא"כ אי אמרינן שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש א"כ הכא פטור מחומש שהרי שבועה המחייבתו כפל מחייבתו חומש ואי אמרינן ממון המחייבתו כפל פוטרו מן החומש א"כ חייב בכאן חומש דהוי תרי גוונא ממון אלא ודאי דאינו אלא ממון אחת וא"כ אין כאן קושי' כלל. ותו יש להקשות עליהם הלא כבר אמר רב הונא בב"מ דף ל"ד ומשביעים אותו שבועה שאינו ברשותו מ"ט חיישינן שמא עיניו נתן בו וא"כ למה לא נאמר בכאן שהודה ואמר אחר שבועה נאבד מאי אמרת א"כ למה משביעים אותו שהרי כבר נתחייב באונסי' דהלא משביעים אותו שאינו ברשותו אם רוצה לשלם בטוענו אבד לאחר השבועה ואם הודה אח"כ ודאי דנתחייב חומש על אותה שבועה אם לא דכפל שחייב על אותו ממון פוטרו וא"כ שפיר בעי רמב"ח ודוק. והנה במה שהקשיתי קודם זה יש ליישב נמי קושיתם שהקשו בדף ק"ח ד"ה וחזר וטען כו' תימה כו' דוק ותשכח. גם לפי מה שכתבו אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה כו' יש להקשות דא"כ למה השיב ר"ז לרחב"א לא הואיל ויצא ידי הבעלים בשבועה ראשונה לימא לי' אפי' לפי סברתך דהטעם הוא משום דקנה בשבועה ראשונה מ"מ לא מוכח מידי משום דשם איירי דאמר לאחר שבועה נגנב ושפיר קא קנה בשבועה ראשונה להתחייב באונסי' וא"כ אין כאן שבועה כ"א שבועת בטוי בעלמא אבל לעולם כשאמר לא כי אלא נגנב אימא דחייב ולא אמרינן הואיל וקנה בשבועה ראשונה דוק:

עוד קשה לי במה שכתבו אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד כו' דא"כ הוה הודאתו על טענת נגנב הודאה ממש ואיך יתחייב כפל אח"כ כשיבואו עדים והלא מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור והכי משמע בכולה שמעתא כדכתבו תוס' בד"ה חד הודה כו' ע"ש ודוק. והנה על מה שכתבו תוס' ואפכא לא מצי למימר כו' כתב בעל ת"ח וז"ל בלאו הכי נמי לא מצי למימר אפכא דחי טען טענת אבד ואח"כ טענת נגנב והודה אקמייתא כו' ע"ע ולא ידעתי מה רצה בזה הלא השתא נמי אי טען טענת נגנב ברישא נמי אתו עדים אקמייתא תחלה וכמו שכתבו תוס' לקמן התירוץ על תימה שלהם ע"ע וכמו שמתרצין השתא כן יתרצו אי הוה אמר אפכא וק"ל:

דף קח.

בתוס' ד"ה ובאו עדים כו' הא קתני לעיל בברייתא דהיכן פקדוני כו'. הנה בכל ספרי דפוס החדשים כתיב הודה מעצמו ברישא נמי אצל טענת אבד במתני' דילן וגם במתניתין דשבועות אבל בקצת ספרים הנדפסים מקדמת דנא לא כתוב בתוכם הודה מעצמו ברישא וא"כ ע"כ הא דהביא ר' אחא בר מניומא לעיל אשר מותיב מינה לר"נ הוא ברייתא

ולא מתניתין. והנה ראיתי בשבועות במתני' האחרונה דנקט ג' בבות א' היכן פקדוני כו' אבד כו' הודה מעצמו כו' ב' היכן פקדוני כו' נגנב כו' הודה מעצמו כו' ג' אמר לאחד מן השוק היכן שורי שגנבת כו' ולא קאמר באותה בבא הודה מעצמו כו' ואם הגירסה דלשם ישרה א"כ ע"כ הא דהביא כאן ת"ש אמר לאאד מן השוק כו' ברייתא היא ולא מתני ולא נרשם א"כ יפה המראה מקום שבספרים שלנו בחוץ על הגליון שבועות מ"ט כי לא נמצא שם כן במתני' אבל אם גרסינן שם בסיפא נמי אם הודה מעצמו כו' והמראה מקום דלכאן ישר הוא א"כ התירוץ של התוס' אשר תירצו דנקט הודה מעצמו ברישא איידי סיפא אינו עולה יפה דא"כ מאי רצה לפשוט לרמי ב"ח מדאמר הודה מעצמו בסיפא דלמא דנקט בסיפא דסיפא איידי רישא דילה אבל אם לא גרסי' ברישא דרישא הודה מעצמו כו' אזי שפיר יש לפשוט מסיפא דסיפא מדנקט הודה מעצמו כו' דאין לומר דנקטו איידי רישא דילה דא"כ ברישא דרישא נמי ה"ל לנקוט הודה מעצמו איידי סיפא דילה. ובאמת יש לומר דלהכי מדייקי תוס' בדבריהם ז"ל הא קתני לעיל בברייתא כזו וי"ל כו' כלומר דאם ברייתא היא יש לתרץ כמו שמתרצים אבל אם מתני' היא אין לתרץ כן. וי"ל נמי אפכא דוק היטב:

בד"ה חד הודה כו' נראה דוקא נקט מתחלה הודה כו' הוי עדים קודמים להודאה ומחייבי תרווייהו כו' לכאורה אין דבריהם מוכרחים דהלא אפשר דאותו שהודה קפץ ונשבע ולא מתחייב א"כ כפל על שבועתו דוק. ובזה מיושב נמי נמי מה שכתב בעל בית חדש תירוץ על הרמב"ם ע"ע דלכאורה יעלה על הדעת שלא ראה הב"ח דברי התוס' הלז ותירוצו שעל הרמב"ם אינו עולה יפה אבל במה שכתבתי א"ש תירוצו ודוק:

בד"ה טען כו' נראה דל"ג והודה דאם הודה מיד הוה ברשותו כו' הנה כבר כתבתי לעיל בתוס' ד"ה כגון שטוען כו' שני דרכי' שיש לפרש בבעי' דרמב"ח שאמר שנאבד אחר השבועה ובאותן שני דרכים יש לפרש גם כאן ולא קשה מידי ודוק:

מהרש"א כתב בתוס' ד"ה וחזר וטען כו' וז"ל יש לדקדק כו' ואי לא הוה גרסי כו' דמה תקנו בזה דאכתי נמה השבעוהו כמו שחוזר וטוען כיון שהוא נאמן בלא שבועה במגו כמ"ש התוס' לעיל כו' ורזיכי יודע לפרש דבריו דמאי קשי' לי' דהוה כמו שחזר וטוען דזה איני באמת דלא אמרו לעיל תוס' דהוה כמו שחוזר וטוען אלא בשאמר דהאמת היה אתו בראשונה שלא הוה בידו רק שהי' לו לומר שנגנב ומה לי טענה זו שנאבד ומה לי שנגנב אבל הכא שאני שאמר שמתחלה שקר ענה בו והי' בידו ורצה לגנבו ינשבע בשקר ואז ודאי כשיאמר אח"כ שנאבד או שנגנב אחר השבועה אין זה כמי שחזר וטוען ודוק:

דף קח:

בגמרא רב טביומי מתני הכי בעי רבא נשבע לשקר מהו. אפשר לומר דלרב טביומי אם נשבע באמת לא נפטר הגנב בהודאתו דלדידי' לא מוכח מידי מה שמוכיח רש"י דגירסא שלנו היא אמת וק"ל. גם י"ל דלדידי' נמי אם נשבע באמת נפטר הגנב וכמו שכתב הי"ש:

עוד בגמרא רבה זוטי בעי לה הכי. פירוש דלרבא שאמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע טעמי' ודאי משום דעדיין לא כלתה שמירתו אבל רבה זיטי בעי לה על פלוגתתם ולא כמו שכתב הת"ח ע"ע ודוק:

בתוס' ד"ה תבעו שומר כו' ותימא אמאי לא בעי לענין קרן גופי' בשלא באו עדים כו' פירוש דהוה לי' למבעי בקיצור תבע שומר והודה אם הוה הודאתו הודאה או לא הוה הודאה וממילא הוה נשמע אם הוה הודאתו הודאה לענין קרן וחייב א"כ הוה פטור לענין כפל כשיבואו עדים ואם לא הוה הודאתו הודאה ואינו חייב בקרן א"כ כשיבואי עדים חייב בכפל וע"ז תירצו דאי הוה בעי לה הכי א"כ ע"כ הוכרח לומר הן בנשבע בחמת הן בשקר דהוה הודאתו הודאה דהלא אם בשקר נשבע הוה השומר הבעל דבר בעצמו דהרי חייב לשלם וא"כ בשהודה לפניו ודאי חייב בקרן וא"כ כשיאמר כן דהוה הודאתו הודאה לענין קרן בין באמת נשבע בין בשקר נשבע ה"א דגם לענין כפל כן דיהי' הודאתו הודאה דיהי' פטור מכפל וזה אינו באמת דלא נפטר הגנב בהודאתו לענין כפל אם נשבע בשקר ודלא כמהרש"א ודוק:

כרש"י ד"ה ואח"כ מת אביו ואחר מיתת האב הודה ע"כ לאו בדקדוק כתב כן רק דאם הודה קודם מיתת אב אינו שכיח שעדיין יהי' הגזילה בידו אחר מיתת האב ולמה לא החזיר לו בחייו או דמחל לו האב או זקפה עליו במלוה וק"ל:

בד"ה ובעלי החוב באין ונפרעין מן השבה את חלקו כו' מה שכתוב בגליון בספרים החדשים ס"א הירושה ס"א מן שליש הירושה. נ"ל דאין כאן מקומו רק צריך להיות אצל בבא שניי' אצל האומר לבנו קונם כו' ואם אין לו לוה כו' וק"ל:

דף קט.

ברש"י ד"ה ונמחלי' לנפשי' היכא דאין יורש אלא הוא וכולה שלו ע"כ. הנה אם בדקדוק כתב כן הי' נ"ל דמש"ה הוצרך לכך משום דמדייק במאי דהמקשה לא הקשה הא דונמחלי' לנפשי' כו' על מתני' כ"א אחר שאמר רב יוסף אפי' לארנקי של צדקה א"כ יש לומר הטעם דעל מתני' א"א להקשות ונמחלי' לנפשיה דדלמא באמת יכול למחול לנפש' והא דלא קאמר במתני' דמצי לימחול לנפשי' הוא משום דבמתני' בא לומר דטפי

עדיף שיעשה השב' מעלי' ולהכי ה"ז משלם קרן וחומש לבניו וזה ודאי הוה המצוה מן המובחר ואם אינו רוצה היינו לעשות מצוה מן המובחר או שאין לו לוה כו' והשבה זאת ודאי אינה טובה כראשונה וא"ה אין להקשות נמחלי' לנפשי' דדלמא באמת כן רק זאת לא הוה השבה טובה ואחר דלא הוה השבה מעלי' א"כ ל"ל למתני' למתני דהלא אם אינו רוצה למעבד השבה מעלי' יש לי תיקון אחר שליה וב"ח באין ונפרעין ממנו. אבל על רב יוסף קשה לי' דאמר אפי' לארנקי של צדקה ומדקאמר אפילו ודאי קאי על שאין לו יורש אלא הוא וא"כ א"א למעבד התקנה דילוה וב"ח באין ונפרעין מהיורשים שהרי אין כאן יורשים וא"כ ע"כ מוכרח להוציא הגזילה מתחת ידו ומפסיד הכל כי אין לו תקנה אחרת כהיום ולכך כתב רש"י יתן לארנקי של צדקה ולא יעכבנו בידו וע"ז מקשה ונמחלי' לנפשי' ולמה יפסיד הכל אם אין לו יורש אלא הוא ודוק. אבל זה יש לדקדק במאי שכתב היכא דאין יורש אלא הוא דאינו כ"א בגר וכמו שכתב הישו"ש ע"ע וא"כ לפי מה שפירשנו דקושי' המקשן אינו כ"א על זה שאין לו יורש דהיינו בגר א"כ קשה למה לא מוקי רבא לקמן נמי כר"י הגלילי ואי משום הא דרב יוסף נאמר דרב יוסף מיירי שהודה לאחר מיתת אב דהגר ולאחר מיתה מודה ר"י הגלילי דאינו יכול למחול כדלקמן. ואל תאמר א"כ אמאי קאמר דנותן לארנקי של צדקה ולא קאמר דניתן לכהן זהו משום דר"י מיירי בזמן הזה ועי' ביש"ש. עוד כתב הישו"ש הא דאמר ר"ע אין לו תקנה עד שיוציא הגזילה מתחת ידו ולא קאמר דצריך ליתנו לכהן משום דזקפו עליו במלוה. לפי זה קשה לי טובא א"כ אמאי הוצרך ר' יוחנן למימר והאי דקתני זקפו עליו במלוה להודיעך כחו דר"ע ולמה לא אמר דמש"ה נקט זקפו עליו במלוה משום דבא ללמוד אם זקפו במלוה אינו צריך ליתנו לכהן רק יוציא מתחת ידו. והנה לפי דעת הרמב"ם דאמר אפי' לר"ע אם הודה בחיי הגר אין צריך ליתנו לכהן רק מוציא מתחת ידו אפי' לא זקפו עליו במלוה לפי זה לא קשה מידי ודאי והראב"ד השיג עליו וגם רבים תמהו עליו דא"כ אמאי קאמר לקמן מכלל דר"י הגלילי סבר כו' אלא גזל הגר כו' היכי משכחת לה הלא לפי מה שסבר הרמב"ם אליבא דר"ע ה"ל להקשות לר"ע נמי ונראה לי לומר דבאמת המקשן דלקמן קאי על ר"ע נמי והא דקאמר מכלל דר"ו כו' זהו משום דמן ר"י נשמע לר"ע דסבר אם הודה בחיי הגר אינו צריך ליתן לכהן אבל אי לאו דר"י ה"א דר"ע אינו מחלק בין הודה בחיי הגר ובין הודה לאחר מיתה והכי פירושו מכלל דר"י סבר כו' מדקאמר רבא הא והא ר"ע מוכח דר"י אית לי' לנפשי' אפי' מצי מחיל וא"כ ע"כ דר"ע סביר בהודה בחיי הגר לא הוה לכהן רק צריך להוציא מתחת ידו דאי לאו הכי אלא סביר דצריך ניתן לכהן א"כ הוה פלוגתא רחוקה בינו ובין ר"י וזה אין סברא בכל מקום ולכך קאמר שפיר מכלל

דר"י כו' וא"כ לר"ע נמי אין צריך ליתן לכהן ואהכי קא קשי' לי' גזל הגר היכי משכחת לה בין לר"י בין לר"ע דוק. והנה הרמב"ם פירש דמתני' מיירי בשהגזלה בעין וא"כ יש לדקדק קצת מאי מקשה ממתני' דלעיל דלמא מתני' דלעיל מיירי בשאין הגזילה בעין ועיין לעיל דף ק"ה דיש שם תרי לשונוא אם מתני' מיירי בשהגזילה בעין או לא ובאמת הרמב"ם פוסק שם כא"ד דרב פפא דל"ש הגזילה קיימ' ול"ש אינה קיימת ודוק:

בתוס' ד"ה אלא אמר ר"ש כו' ורבא דמוקי לה כר"ע סבר דזקפו עליו במלוה אינו מועיל כלום לכ"ע אי לא מצי מחיל לנפשי' כו' הלכך כו' ודאי דכתבו כך דלא תקשה נמי לרבא דלוקי מתני' ככ"ע. והנה יש לדקדק קצת לעיל דף ק"ד בתוס' ד"ה אמר רבא כו' דמסופקי' שם אי רבא מוקי מתני' כר"ע נמי או כר"ש בלחודי' ולא כר"ע הלא ע"כ רבא מוקי מתני' כר"ע בכאן וי"ל:

דף קט:

בתוס' ד"ה קטן אי אתה כו' ובקטן שנתגייר כו' הוכרחו לזה דאל"כ הוה מצי לאשכוחי זולת דבריהם דהוה לי' מעות כשמת אביו בשעדיין הי' הוא קטן וירש את אביו וקיימא לן גוי יורש את אביו גוי ואח"כ נתגייר הוא וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא גזל הגר כו' ה"ה כו' אלא משום דהוה לי' פרכא אחרית' לא חש למפרך. ובזה מדוקדק הא דקאמר אלא גזל הגר כו' כלומר קושי' זאת עדיין אינה מתורצת וק"ל:

בד"ה לא אם אמרת כו' יכול להקשות דיו לבא מן הדין כו' עיין בשלהי ערכין דף ל"ג דשם מקשה הש"ס זאת הקושי' בעצמה בשדה חרמי':

בגמר' בעי רבינא גזל הגיורת מהו כו' א"ד אורחא דקרא הוא. הקשה בעל ת"ח היאך ס"ד דרבינא דאורחי' דקרא הוא הלא לעיל דף ט"ו בד"ה השו' הכתו' כו' כתבו תו' דכתיב איש בהדי' התם צריך רבוי כו'. ולי אפשר לומר דרבינא ידע נמי דאיש בא להורות איש אתה צריך להחזיר אם יש לו יורשי' וקטן אי אתה כו' אבל לא ידע מרבוי דהמושב הרי כאן שני' הכתוב בברייתא ולכך אמר א"ד אורחא דקרא הוא ואיש בא להורות על הקטן והשיב לו רב אהרן מן הברייתא דיש כאן רבוי לרבות האשה וק"ל:

דף קי.

בגמר' או אינו אלא אשם זה חומש כו' כלומר דמלת אשם מיירי מקרן וחומש ומלת המושב לא אתי' אלא לכדאמר רבא לקמן שאינו יוצא אלא עד שיהא השבה לכל א"ו אבל ודאי זה לא עלה על דעתו דיהא החומש מעכב ולא הקרן אלא דתרווייהו נכללים במלת אשם. ובזה יתורץ שפיר מה שהקשו התוס' ד"ה למאי נ"מ כו' וק"ל:

בתו' ד"ה או אינו אלא מושב זה כפל תימא היכי מ"ל זה כפל כו' הנה ודאי לשמואל לא קשה מידי דאית לי' מודה ואח"כ באו עדים חייב וא"כ שפיר מצינו דחייב כפל בהודאתו ואפילו לרב דאית לי' דפטור במודה בקנס ואח"כ באו עדים אפשר לתרץ נמי דאי לאו קרא דוהשיב אשמו בראשו כי' ה"א דחייב במודה בקנס ואח"כ באו עדים וקרא דאם המצא תמצא דיליף רב לעיל מני' דפטור במודה בקנס כו' ה"א דאתי' לגנב עצמו ועיין לעיל דף ס"ה. ואין לומר דקושיתם הוא ל"ל הודאה אפי' בלי הודאה נמי. גם זה לאו קושי' הוא דדלמא התורה הקפידה דלא יהי' חייב בקרבן רק בהודאה עם עדים כמו דהקפידה נמי דאינו חייב כ"א בשבועה ודוק:

דף קי:

בתוס' ד"ה א"ד כיון כו ויכול להוציא משם מיד כו' ק"ק למה לא מפרשי' דמספקא לי' לרבא בממון עצמו אי הוה נתינתו נתינה ונ"מ למאי דתנן במתני' נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשים יכולים להוציא מידם שנאמר ואיש כו' והיינו דוקא אם נתן הכסף לאנשי משמר אבל ודאי אם נתן הכסף למשמר אחר לא זכו בו וא"כ שפיר בעי רבא הואיל דלאו משמרתו הוא ולא כלום הוא ויכולין היורשים להוציא מידם א"ד כיון דלא חזי ליהוידי' מעיקרא לידעי' קאי וא"כ אין היורשי' יכולין להוציא מידם דוק. ובד"ה למאי נ"מ לגזל חמץ כו' תימה כו' דאי יורשי' הוה אמאי לא יצא מאי דשבק להון אבוהון יהב להון כו'. אפשר לתרץ דודאי לעיל דנלמד מקרא דהמושב אמר דצריך השבה לכל א' וא' אבל הכא קמבעי' לי' בדרך אחר והיינו דמיירי שנאבד החמץ אחר מיתת הגר והנה אם הי' חי עדיין הגר הוצרך ליתן דמים כדאי' לעיל אבל כשמת הגר ובשעת מיתתו הוה החמץ עדיין בעין ואם אמרינן דהוו יורשים היינו האי דירתי מורית וכבר זכו בו הכהנים אפי' אינו שוה כלום וא"כ כשנאבד אח"כ צריך לשלם להם דמים מעלי' כמו אם הי' אבוהון חי אבל אם אמרינן דלא הוו כ"א מקבלי מתנות א"כ בשעה שמת הגר לא זכו בי' דמתנ' קאמר רחמנא דנתיהב להו אבל הא עפרא בעלמא הוא וא"כ מעולם לא זכי בי' הכהנים וכשנאבד אח"כ לא מחייב להו ולא מידי ודוק כי נראה דנכון הוא. והנה הישו"ש כתב דבלאו הכי צריך לגרום בכאן רבה דהא רבא לעיל דף ק"ה מספקא לי' אם נשבע על חמץ שעבר עליו הפסח אי הוה השבועה שבועה דכפירה או לא וא"כ מקי קמבעי' לי הכא בגר ע"ע. ולפי מאי דפרשתי נמי לא קשה מידי דהא כאן איירי דבאמת נאבד אחר שבועתו וא"כ ודאי אמרינן דשבועתו הוה שבועה דהלא למפרע חזינן דפטר עצמו מממון ולעיל דקמספקא לרבא איירי דבאמת לא נאבד רק אם נאמר אילו נאבד כו' ומש"ה מספקא לי' שם ודוק: בגמרא לא צריכה דיהבא לידעי' במשמרתו דיהוירי'

כו' ק"ק לי למה לא מוקי דיהב' לידעי' במשמרתו דידעי' רק דנתן האשם תחלה ליהויר' ובמתני' אמרינן אם נתן אשם ליהויר' קודם שנתן הכסף לידעי' קנסינן ליהויר' ויחזיר אשם אצל כסף אבל הכא דמעיקרא לידעי' קאי ולא הוה אפשר להו לקבל אפשר דלא קנסינן להו ויש ליישב:

תוס' ד"ה בכלל ופרט כו' נראה דלא גרסי כמו שכתוב בספרים כלל ופרט כו' רק בכלל כו' והיינו בהא דקאמר כאלו קיים בכלל כו' וכן הגירסא בחולין וק"ל הטעם:

בד"ה כסף מכפר מחצה מכאן נראה דכהן אין יכול למחול כיון דהוי כפרה כו' ע"כ הוצרכו לזה משום דאי לאו הכי למאי נ"מ וק"ל:

דף קיא.

בתוס' ד"ה אמר רבא לעורו תימא כו' מהרש"א רצה לתרץ תימא הלז וכמדומה שלא ראה דבריהם ז"ל בזבחים דשם תירצו ממש כדבריו אבל אח"כ הקשו על תירוץ ההוא מברייתא ע"ש. וראיתי בספר ברכת הזבח שהביא ג"כ דברי מהרש"א אלו וכתב עליו כך: בד"ה וילמד הקדש מהדיוט כו' תימא אמאי איצטרך קרא לעיל גבי הדיוט כו' הנה אפכא לא קשה להו ל"ל קרא בהקדש דודאי אי לא הוה כתיב האשם בה"א רק אשם זולת ה"א לא הוה עלה על דעת שום אדם דמלת אשם הוא קרן רק הוה אמינא הא דקאמר באיל האשם היינו איל שהוא אשם אבל השתא דאמר באיל האשם האשם בכבר א"כ ודאי מוכח דמלת האשם אינו ר"ל דזהו איל ולא תקשה דא"כ ל"ל להקיש להדיוט הלא גם מן הקרא בעצמו מוכח דמלת אשם אינו קאי על הקרבן לזה אני אומר דהא דהוצרך למילף מהדיוט הוא זה דלא תימא דמלת האשם הוא חומש לכך יליף משם דאשם זה קרן ודלא כמהרש"א ע"ע. ובזה אתיא תירוצם נמי על נכון ונופל מעליהם קושית מהרש"א ודוק היטב:

עוד בתוס' ד"ה ת"ל העולה כו' וי"ל דהתם נמי כו' ואפכא ולא קשה דלשתוק ממלבד עולת הבקר דבש"ס דזבחים מצריך ללמוד ממנה דבכל מקום אמרינן תדיר קודם ע"ש: הגוזל ומאכיל, פרק י'. דף קי"א ע"ב בגמ' אלא אמר רבא כו' נראה דלכך קאמר אלא לומר דודאי מלישנא דמתני' מוכח כרמי ב"ח וכדאמר רבי לקמן אבל מברייתא דר' אושעי' מוכח דמתני' חסורי מחסרי וק"ל:

ברש"י ד"ה רשות יורש כרשות לוקח כו' דאי ביאוש כדי לא קני מדלא קתני פטורין באבוהון. הוצרך לזה ולא פירש דרמב"ח סבר יאוש כדי לא קני משום דלישנא דזאת אומרת דקאמר רמב"ח משמעותי' דמוכח ממתני' ואי הוה אפשר לומר דיאוש כדי קני מנ"ל לרמב"ח לדייק ממתני' וק"ל:

בתוס' ד"ה אין גזילה קיימת כו' מרישא דקתני' כו' ה"מ למפרך כו' ואין כן דעת שאר הפוסקים אלא בגוזל ומאכיל מודה ר"ח משום דהוצאה דידי' הוא ועיין ביש"ש:
בד"ה ר"ח כו' וא"ת רב דסבר יאוש טדי קנה וסבר נמי כר"ח וע"כ צריך כו' א"כ כי גזילה קיימת אמאי חייבין כו' נראה דאפשר לומר דודאי הא דסבר רב יאוש כדי קני היינו דאין צריך ליתן הגזילה בעצמו רק נותן הדמים ואפי' הגזלן בעצמו והנה נוכל לומר דרב סבר רשות יורש לאו כרשות לוקח וברא כרעא דאבוה והוה כמו אביה' בעצמו וא"כ כשעדיין לא אכלו אפי' לאחר יאוש מחייבין להחזיר הדמים כמו אביהם אבל כשאכלו פטורין מקרא דאשר גזל כעין שגזל כו' כדלקמן ודוק. ומה שכתבו עוד דרב מוקי בדבר המסוים כו' הנה אם שבדבר המסוים מחויבים להחזיר הגזילה בעצמה ולא הדמים יש לתמוה א"כ דמצינו דמגרעי גרעי היתומים יותר מאביהם הגזלן בעצמו דאם הי' חי עדיין לא הוה צריך להחזיר הגזילה בעצמה רק הדמים כיון דלאחר יאוש קמיירי ולרב קני יאוש לענין זה כדלעיל והם יצטרכו להחזיר הגזילה בעינ' דוק:
גם אפשר לדקדק בדבריהם דמנ"ל דרב סבר כר"ח אפי' באכלו דלמא באכלו פליג עליו רב והא דלקמן דף קט"ו דאמרינן דסבר כר"ח היינו בשעדיין לא אכלו וק"ל וי"ל:
עוד כתבו בא"ד ופליגי הני ברייתות אליבא דרב כו' הוצרכו לזה ולא קאמרו דפליגי אליבא דרב לענין זה אם מקבלים עדות שלא בפני בעל דין משום דאי בהא לחוד קמפלגי א"כ הוה קשה למה להו למפלגי בלאחר יאוש ודבר מסוים דוקא ה"ל למנקט פלוגתיי' בלפני יאוש ושאינו דבר מסוים וק"ל. גם אפשר לומר דמש"ה הוצרכו לכך דהואיל דהבנים קנאו הגזילה א"כ לא יסברו החכמים דמקבלים עדים שלא בפניהם הואיל דמן הדין אינן צריכים להחזיר וק"ל:
עוד ברש"י ד"ה תהוי תיובתא דרמב"ח כיון דלאחר יאוש אוקימנא נ"ל דכתב כך לתרץ הא דהקשה הש"ס מתחלה מסיפא דברייתא על ר"ח ואח"כ מרישא לכך כתב כיון כו' כלומר מתחלה לא רצה להקשות מרישא דאפשר לאוקמי לפני יאוש ודוק:

דף קיב.

ברש"י ד"ה לפני יאוש כו' דלית לי' דר"ח. אין להקשות דלמא אית לי' דר"ח ומיירי סיפא נמי דבא לידיהם לפני יאוש רק אח"כ אכלו לאחר יאוש וא"כ הוה רישא דומיא דסיפא דמיירי תרווייהו דבא לידם לפני יאוש די"ל דמ"מ לא הוה דומיא דרישא הגוזל ומאכיל דאיירי בשבא לידם אחר יאוש לר"ח ודוק:
בתוס' ד"ה ולא פש לך כו' ופטורים מגו כו' המ"ל דפטורים מגו שהיו יכולים לומר אכלנוהו וק"ל:

ד"ה קטנים כו' וליכא לאוקמי כגון שהניח להם אביהם אחריות נכסים כו' ודאי דזהו דוחק גדול לאוקמי בדהניח להם אחריות נכסים דא"כ לא הוה דומיא דרישא דאמר הגוזל ומאכיל את בניו פטורים ושם מיירי בדלא הניח להם אחריות נכסים דאם הניח להם למה יהיו פטורים רק התוס' רוצים לומר דהמקשן לא רצה להקשות על בנים גדולים דהוי אפשר לאוקמי בדוחק לכך ניחא לי' טפי להקשות על קטנים דאפי' בדוחק א"א לתרץ. ובזה מתורץ דלא תקשה למה באמת לא משני הש"ס אפי' לפי גירסא דילן דסיפא מיירי דהניח להם אחריות נכסים ולכך קטנים חייבים כמו הגדולים דנראה לו דוחק דהסיפא לא יהי' דומה לרישא ודוק:

דף קיב:

בגמרא אמר רבינא כגון דנקט דיסקא מב"ד הגדול. נ"ל ודאי אם שלחו לי' ולא בא וגם פתחו לי' בדיני' אי לא טען לב"ד הגדול אזילנא מקבלים עדים שלא בפניו ואי לא פתחו לי' בדינא אע"ג דשלחו לי' ולא בא אין מקבלין דדילמא מש"ה לא בא משום דרוצה לילך לב"ד הגדול והוא לא פשע מידי דלא בא אבל אי פתחו לי' בדיני' אי שלחו אליו אח"כ אי איתא דרוצה לילך לב"ד ה"ל למימר בהדיא ומדלא קאמר ודאי דאינו רוצה לילך ואפ"ה לא בא לכך מקבלים אבל באמת אי אמר בפירוש לב"ד הגדול אזילנא אע"ג דשלחו אליו ולא בא וגם פתחו לי' בדיני' אין מקבלין עד דנקט דיסקא מב"ד הגדול וא"כ אין כאן פלוגתא בין מר עוקבא דשמע בהדיא משמואל ובין רבינא רק רבינא בא לפרש על מה שהקשה הש"ס א"ה כי פתחו לי' נמי כלומר אם טוען כן מאי תקנה יש לזה ולכך קאמר דיש תקנה בדנקט דיסקא כו' ובזה א"ש דהרא"ש ובנו בעל הטורים לא הביאו הא דרבינא דהם אינן מדברים מזה אם טוען הבע"ד לב"ד הגדול אזילנא רק דמדברים באיזה אופן מקבלים עדות שלא בפני בע"ד ודוק ועיין בב"ח שלא כתב כן והיודע יבחר:

ברש"י ד"ה מר אחא זה שמו כו' משום דאל"כ היאך נקרא מר הלא הי' אינש אלמא וק"ל. ואף שיש לדקדק בזה מ"מ כן הוא דעת רש"י:

בתוס' ד"ה אבל היכא כו' משמע דהיינו אפי' הי' ר"י בתוך הבי' כו' משמע דלא תלי בהכי מידי כו' ודאי אם הי' ר"י עדיין מוחזק בבואם לפני ב"ד אפי' הי' להיתום חזקת אביו לא היינו מוציאים אותו מן הבית דא"כ לא שבקת חי' לכל ברי' אלא דמיירי תוס' במה שלא הי' עדיין מוחזק קודם שטרק גלי' באפי' או דהוה מוחזק באותו פעם משמע א"כ דלא אכפת לן בהא מידי רק אם יש לקטן חזקת אבו' וגם בשיהי' מוחזק השתא בבואן לפני ב"ד ואזי אין מקבלין עדים וכן משמע בתוס' בפ' שום היתומים וכן דעת ר"ת

ועיין באשר"י ודלא כב"ח ע"ע דרוצה לעשות פלוגתא בין תוס' שבכאן ודעת ר"ת וכן הוא בב"י ולפי ע"ד כתבתי:
בד"ה ושלחו לו וכו' עיין מה שכתבתי לעיל ויתפרש היטב מה שהקשה מהרש"א ודוק:
בד"ה מקיימי' כו' ואין נראה לר"י דא"כ אמאי נקט קיום השטר כו' פי' דהא אפילו לדעת ר"י לעיל לא מצריך אלא שלחו בהדי' עדי' חולי' ואם רבא נמי בהכי קמיירי דרוצים לילך כו' וגם ע"כ שלחו דהלא קאמר ואפילו עומד וצוח א"כ יודע מזה שרוצים לקבל א"כ שפיר קאמר ר"י מאי אריא שטר כו' ודלא כמהרש"א וק"ל:

דף קיג.

בתוס' ד"ה ומר סבר כו' ושרי אפי' ללבוש כו' ומוקי בב"מ כר"ש דשרי דבר שאין מתכוין כו' וזהו דקאמר בגמרא בשלמא לענין כלאים בהא קמפלגי כו' ולכאורה ה"א דאין כאן פלוגתא דע"כ לא קאמר ר"ש משום ר"ע אלא דמותר להבריח המכס אבל לא דמותר ללבוש כלאים אלא ודאי דר"ש דסבר דבר שאין מתכוין מותר חולק עליו וק"ל:
בתוס' ד"ה נודרי' להרגים כו' בנדרים מפרש דאמר כו' ובזה מדוקדק היטב מאי דקאמר נודרי' כו' ומהיכא תיתי דלא יהי' מותר לנדור נדר באותו פעם ואי משום דאין צריך לקיים הנדר א"כ הכי הל"ל אם נדר אין צריך לקיים הנדר אבל לפי שפירשו בנדרים דאמר בשפתיו סתם כו' ודבר זה לא הורשה לאדם אחר לעשות כן אלא דוקא לחרמים כו' דמשום אונס שריא להו וע"כ שפיר קאמר נודרי' להרגים כו' כלומר דמותר לנדור נדר כזה לחרמים וק"ל:

דף קיז.

בתוס' ד"ה השתא יווני כו' קשה לר"י דבפ' ב' דגיטין כו' עיין שם ותמצא מוכח דהי' להם גירסא אחרת ודוק:

דף קיז:

בתוס' ד"ה דלכון אמרי כו' ואומר ר"ת כפר"ח שלתלמידיו מבבל שהי' בפניו הי' מדבר כו' וא"כ אין הפי' כפרש"י שאמר התורה היא של בבל רק כר"ח דקאי על ערבה והא דקאמר הש"ס בכאן היינו דאמר ר"י דילכון אמרי כו' ר"ל הא דאמר ר"י לתלמידיו כן היינו לרב כהנא קאמר וק"ל:

דף קיח.

בתוס' ד"ה והלא אמר איני יודע פיר' אם הפקיד אצלי אבל איני יודע אם החזרתי לך חייב לכ"ע כמו רישא דמתני' כו' אע"ג דדבר זה הוא פשוט ומוכח ממתני' לפי הקס"ד דש"ס מ"מ הוצרכו לכך לומר דלא תימא דפליגי אפי' באיני יודע אם החזרתי לך ואפ"ה

פוטר ר"נ ור"י והא דמשמע ממתני' דחייב באיני יודע אם החזרתי לך היינו בלצאת ידי שמי' לכך כתבו דזה אינו וראי' דמוכח מהא דקמדמ' הש"ס לסיפא דמתני' וא"כ ודחי דא"א להעלות על הדעת למפטר כה"ג ודוק:
בד"ה ר"נ ור"י אמרי פטור וקיימא לן כר"נ בדיני כו' ובזה מדוקדק הא דהקדימה הש"ס ר"נ קודם ר"י:

דף קיח:
בגמרא מאי לאו אע"ג דמני כו' פיר' דאל"כ מאי קמ"ל רבא הלא בדעת מודה כ"ע דצריך מנין ומשני לי' לא דלא מני וא"ת א"כ מאי קמ"ל רבא וקאמר דאפ"ה טובא קמ"ל דאפי' ברקועת' אינו כלום ודלא כרב דבסמוך ולכך מסמיך לכאן האי מילתא ומי אמר רב הכי כו' מודה רב ברקעותא וק"ל:
בתוס' ד"ה מאי לאו כו' גירסתם אינו כגירס' רש"י ז"ל ועיין בבעל המאור דכתב גירסתם אבל קשה לפי גירסת' היאך אפשר לומר כן דא"כ אתי' מתני' דלא כר"י ולא כר"ע ואפשר דאה"נ דקשי' לש"ס דבר זה ולכך קאמר לימ' כתנאי ודוק:
בגמרא לימא מטן פוטר תנאי היא כו' דתני' הגוזל כו' ומ"ד לא יצא כו' קשה לי הלא אפשר לומר דהבריי' דסבר' יצא מיירי שגזל שלא מדעת והא דאמר לא יצא מיירי מדעת ודוק היטב:
שם בגמרא הא גופא קשי' אמרת ארבעה וחמשה כו' אבל שלש לא אימא סיפא אבל לא שתי צאן כו' לא קשי' הא בברייתא כו' קצת יש לדקדק לפי מאי דמסיק הש"ס דרבי יהודא לקולא פליג וסבר דבייתות אפי' שתי צאן לוקחין ודלא כת"ק דאמר לעולם אין לוקחין מהן שתי צאן אפי' בבייתות וא"כ למאי הוצרך הש"ס לתרץ הדיוקי' דלא ליקשי אהדדי מן דבר אשר לא נזכר בפלוגת' דת"ק ור"י טפי ה"ל לפרש דברי הת"ק כך והוא במאי דאמר לוקחין מהן ד' וה' דדייקינן מיניה אבל לא שלש היינו במדבריו' הא דקאמר אבל לא שתי צאן דדייקינן מינה אבל שלש לוקחין היינו בבייתות ועלה קאי א"כ שפיר ר"י וסובר דאפי' שתי' לוקחין בבייתות ודלא כת"ק דאמר דאפי' בבייתות אין לוקחין מהן שתי'. ואפשר ליישב דהש"ס הוצרך לחפש חלוק אחר לתרץ סתי' דדיוקים דאל"כ לא הוה צריך ר"י לפרש דברי' ולומר בייתות לוקחין מהן אחר דקאי על סיפא דת"ק דקמיירי בבייתות לפי דברינו הנ"ל ולא הוה צריך לומר כ"א לוקחין מהן שתים וא"ת דא"כ הוה אפשר למטעי ולומר דמתיר לעולם שתים אפי' במדבריו' אחר דהוה קאמר בסתם לוקחין שתים לזה נאמר דזה אינו דא"א למטעי בכך דא"כ הוה פלוגתא רחוקה בין ר"י ות"ק דלת"ק אפי' שלשה אין לוקחין במדבריו' ולר"י יהי' מותר אפי' שתים

במדבריות ולעולם אין סברא לפרש פלוגתא דתנאי בפלוגתא רחוקה באשר נוכל לפרש אותן דלא פליגי בפלוגתא רחוקה. ועוד בר מן דן הלא מפורש בברייתא דר"י אינו מתיר במדבריו' כ"א ד' וה' כדהביא הש"ס באידך ברייתא דאמר ובכל מקום לוקחין מהן ד' וה' צאן כו' וא"כ לא הוה אפשר למטעי אפי' אמר בסתם כנ"ל וא"כ שפיר עביד הש"ס דהוצרך לחפש חילוק אחר במילתי' דת"ק כי היכי דלא נקשי הדיוקים אהדדי והואיל דהכי הוא הוצרך ר"י ודאי לפרש דבריו ולחלק בין בייתות ומדבריות וק"ל: בסיומא דמסכתא. ת"ר מסתתי אבנים כו' מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שהבעה"ב מקפיד עליהן יש בהן משום גזל אין הבעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו. יש לדקדק איזה דקדוקי' בהאי ברייתא חדא דקשה לכאורה הדיוקים אהדדי דמתחלה אמר בזמן שהבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל הא סתמא אין בהן משום גזל ואח"כ אמר אין בעה"ב מקפיד עליהן כו' משמע אבל בסתמא יש בהן משום גזל גם קשה מאי בא לאשמעינן בזה דבאם אינו מקפיד דהוה שלו דלכאורה הוה מילתא דפשיטא. גם יש לדקדק הלשון. אשר אמר בזמן שבעה"ב מקפיד ולמה לא קאמר אם הבעה"ב מקפיד כו' דהוה משמע דיש בעה"ב אשר מקפיד ויש שאינו מקפיד דומיא דאמרה הש"ס בסמוך אח"כ בכשות דבאתרא דקפדי יש בהן משום גזל אבל לפי הלשון הכתוב לפנינו יש בשמעותי' דיש זמן שהבעה"ב מקפיד ויש זמן שאינו מקפיד ואומר אני דהדקדוק האחרון מורה לן הדרך ליישב מאי דהוה דחיקא לן בתחלה דהנה שמואל אומר בב"ב דף נ"ד האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני ה"ד שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא כולא מחד גיסא אדעתא דחיותא. ופירשב"ם דלפעמים מפשחין אותו היינו נוטלין קצת מן הענפי' לפי שענפיו מריבי' ואין מניחי' אותו ליגדל (וכדפרש"י גם הכא ולפעמים מפשחין אותו לצורך בהמותיו להאכילן). ונתן הש"ס דלשם סימן במאי דחזינ' מחשבתו אם הוא עושה לצורך הדקל או לצורך בהמותיו ודומיא דהכי ודאי איכא למימר ג"כ בגפני' ובזרעי' ובירקו' אשר הברייתא חשב' הכא דבזמן שניטל הכל מצד אחד חזינן שעושה כן לצורך בהמותיו וכשנוטל מהאי גיסא ומהאי גיסא אזי חזינ' דעושה כן לצורך הזרעי' וירקו' וגפני'. ועתה א"ש בכל מה שדקדקנו דבאמת באשר ידעינן דבהע"ב בודאי מקפיד אזי יש בהן משום גזל ובאשר ידעינן בודאי שאינו מקפיד אזי ודאי דהוה שלו וכל זה הוה מילתא דפשיטא רק התנא דברייתא קמיירי בסתם בעה"ב שלא גילה דעתו אם מקפיד או לא ולפעמים מקפיד ולפעמי' אינו מקפיד. ועתה בא התנא ונתן סימן בזמן שהוא מקפיד דהיינו שציוה להפועל שיטול מצד אחד אזי אמרינן דיש בהן משום גזל וכאשר ציוה להפועל שיטול

מהאי גיסא ומהאי גיסא אזי אמרינן דבסתמ' אינו מקפיד והוה שלו וא"כ טובא קמ"ל דאע"ג דלא גילה דעתו דאינו מקפיד אפ"ה אמרינן דבסתמא אינו מקפיד והוה דפועל ולא קשה נמי הדיוקים אהדדי וק"ל:

עוד שם בגמ' אמר רבינא ומתא מאסי' אתרא דקפדי הוא ופירש"י ז"ל מקום בהמות הוא וצריכי' למרעה טוב ע"כ נראה דכתב כן כדי דלא לתלות באמת באתר' דרב אשי עיר מלאה חכמים וסופרים אות' מדה מגונ' היא ניתנ' לנפש רעה וכדאי' בב"מ דף נ"ב אמר ר"פ האי מאן דמוקים אזוזי מקרי נפש רעה לכך נתן רש"י ז"ל טעם למה דמקפידי' שם דהוה משום דמקום בהמות הוא וא"כ הדין עמהם דקפדי ולא מקרי א"כ נפש רעה ובזה תיקן רש"י ז"ל נמי תיקון הגון דמסיי' בדבר טוב וכן דרך ת"ח לסיים בדבר טוב וק"ל. והואיל דקיימינן בזה נאמר דעל הטוב יזכר לטוב הגאון הגדול מחותני כמהור"ר שמואל זצ"ל אשר הי' אב"ד ור"מ דקהלתינו אשר אחר למודו השנון בסיום המסכתא הזאת סיים בהאי מלתא הניחותא ואמר דגם הש"ס סיים בדבר טוב במאי דאמרה ומתא מחסי' אתרא דקפדי הוא וז"ל דאיתא בגמרא מפני מה ת"ח ממונם חביב עליהם יותר מגופם מפני שאין פושטי' ידיהם בגזל. נמצא דמדה דקפידה אצל ת"ח לא לגנאי יחשב להם כ"א לשבח ולז"א באתרי דקפדי היינו בעיר של ת"ח ויראי אלקי' שאינם פושטי' ידיהם בגזל ושבח הוא להם שמקפידי' יש בהן משום גזל ועשה רבינ' פירוש לדבריו ואמר ומתא מחסי' כו' דאית' בהוריות דף י"ב תיבו אקילקלי דמתא מחסי' ולא תיבו על אפדני דפומבדיתא. ופירש"י לפי שהי' במתא מחסי' תלמידי חכמי' ראוי' להוראה ושאר בני העיר הי' בם תרבות יפה כו' וא"כ יפה אמר רבינ' מה שאמרו באתרא דקפדי משמע דנכון הוא הקפיד' הוא באתרא כגון מתא מחסי' דהיא מלאה ת"ח ואין פושטין ידיהם בגזל והם בני תרבות טוב וא"כ גם הש"ס בעצמה סיים בדבר טוב ובכן יבא טוב. ויקבל טוב מטוב. לטובים אשר הטיב גם עמי. ועד כה הביאני בנאומי. להעמידי לפני קטנים כערכתי. זה מה שהעליתי במצודתי. על מסכת בבא קמא. וכה יעזרני להוצי' לאור שארי מסכו' קמא דמטיא קמא:

בבא מציעא

דף ב.

ברש"י ד"ה במקח וממכר כו' אבל זה אומר אני ארגתי' כו' ותהא מונחת עד שיבא אלי'. יש לדקדק הלא לקמן דף ז' בשנים אדוקים בשטר מלוה כו' נמי אמרינן יחלוקו והלא התם נמי חד מנייהו רמאי ודאי לפי טענתם ואעפ"כ אמרינן יחלוקו אלא ודאי

דאמרינן הואיל דהחלוקה יכולה להיות אמת לא יהא מונח וכדכתבו תוס' וא"כ מאי האי דכתב רש"י דבאימר אני ארגתי' דחד מינייהו ודאי רמאי אמרינן יהא מונח הלא גם כאן החלוקה יכולה להיות אמת. ואפשר דרש"י ז"ל סובר דר"פ דנקט מקח וממכר בדוקא חולק על רבא דלקמן וסובר דגם שם באמת סובר רבי יתקיים השטר וגבי לי מלוה כולה כדס"ד דש"ס דהתם. וא"ת מי דחק לרש"י לדבר זה אומר אני דרש"י ראה שעשה רב פפא צריכות' מן מציאה למו"מ וממו"מ למציאה ואמר ואי תני מקח וממכר ה"א הוא דרמו שבועה משום דמורה כו' אבל מציאה דליכא למימר הכי כו' ולדעתו הפירש כך הוא הואיל דליכא למימר הכי דמורה היתר וא"כ ודאי דהאמת אתו דהגביה גם הוא הטלית ובמקח וממכר אמרינן בצריכותא ה"א ודאי הואיל דאינו מורה היתר דהמוכר נתרצה גם לו וא"כ לא ישבע. והנה אם הפירוש כך הוא א"כ שפיר קאמר רש"י דרב פפא סובר דבאומר אני ארגתי' יהא מונח ולא הוה בכלל כולה שלי דאי אמרינן שם נמי יחלוקו והוה בכלל כולה שלי א"כ לעולם אימא ליתני כולה שלי בלחוד מאי אמרת דה"א התם מורה היתר הלא באני ארגתי' א"א לומר דמורה לו היתר ואפ"ה אמרינן יחלוקו אלא ודאי דר"פ סובר אני ארגתי' אמרינן בי' יהא מונח ולא הוה בכלל כולה שלי רק מו"מ וא"כ שפיר קאמר ר"פ. והנה התוס' בד"ה אי תנא מציאה ניידי מפירוש זה אשר כתבנו לפירוש רש"י רק סברי דלכך ה"א במציאה לא ישבע ולא הוה שמעינן ממו"מ משום דה"א דהתם רמו רבנן שבועה עלי' כדי שיפרוש אבל במציאה מדתפיס בה ודאי סביר לומר האמת ומשום שבועה לא יפרוש כו' וא"כ אפי' אמרינן דבאומר כולה שלי דגם אני ארגתי' הוה בכלל מו"מ לא הוה שמעינן מיני' מציאה דגם באני ארגתי' יפרוש עצמו ולא ישבע שהרי יודע המשקר שהוא משקר משא"כ במציאה ולכך שפיר כתבו תוס' אבל היכא שודאי כו' וחולקין על רש"י בזה וסוברי' דרב פפא אינו חולק על רבא דלקמן דוק היטב כי נכון הוא:

בתוס' ד"ה שנים אוחזי' איידי דאיירי כו' ובזה מתורץ נמי מה דהי' אפשר לדקדק לכאורה במתני' דה"ל לאשמעינן תחלה דין זה מוציא מחבירו עליו הראי' ואח"כ דיני דחלוקה. ובזה עולה יפה נמי מאי דכתבו אח"כ ואע"ג דבתרי מסכת' כו' וק"ל:

בד"ה בראי' בעלמא קנה אע"ג כו' מצי למדחי כו' ובזה מדוקדק נמי הא דאמר הש"ס בראי' בעלמא קנה ולא קאמר בראי' לחוד וק"ל:

בדבור שאחר זה דקאמר בראי' בעלמא לא קנה מתוקן הלשון נמי במאי דאמרו והא דאמרינן כו' וק"ל.:

בד"ה והא זה וזה כו' איכא דוכתא כו' בזה מיושב קצת נמי הא דלא אמר רב פפא אלא להורות דחוזר מתירוץ הראשון וק"ל:

דף ב:

בגמרא ואי תנא מו"מ כו' הנה ודאי דרוצה בזה לומר אי תנא כולה שלי וא"כ ק"ק בצריכות הראשון הוה די דהל' אי הוה תני כולה שלי ה"א דאיירי דוקא במציאה דמורה היתר אבל מו"מ דליכא למימר הכי וא"כ ל"ל למימר עוד צריכות האחרון. גם יש לדקדק במה דאינו עושה הצריכות' דאי הוה תנא מציאה ה"א בהא אמרינן יחלוקו דמשום דא"א למקנסי' לרמאי דיהא מונח דמאי הפסיד הרמאי אבל במו"מ דאית לי' פסידא אימא דיהא מונח וכדקס"ד דלקמן דוק:

בגמ' ואלא מאי רבנן כו' ודאי בכאן מצאה הקפידה מקום לנוח דמ"מ מאי הרויח בזה דקשה ג"כ לרבנן ולמה לא הקדים נפשי' להקשות דמתני' לא אתי' כחד לא כרבנן לא כר"י. ואפשר לומר דמצינו מ"ד לקמן בהשואל דלא פליגי רבנן וסומכוס כ"א בעומדה באגם ולא בדתפי' חד מנייהו וא"כ אי לאו דהקשה לו תחלה מתני' דלא כסומכוס לא הוה קשה לי' מידי דהוה אפשר דמתני' אתי' כסומכוס ושאני התם דלא תפיס חד מנייהו ולכך פלגי בלא שבועה משא"כ הכא דתפסי תרוויי' והוה מחוסר גוביינ' במה שחבירו תופס דהאי תופס בכולי' כו' כדאי' ברש"י ולכך פלגי בשבועה אבל בדתפיס חד מנייהו אימא דבאמת סובר סומכו' דפלגי בשבועה ואתי' מתני' א"כ שפיר כסומכוס אבל השתא דהקשה לי' המקשן מתני' דלא כסומכוס א"כ ודאי סובר דפליגי אפי' בדתפיס חד מנייהו א"כ שפיר קאמר וליטעמך ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה דוק:

בתוס' ד"ה ולחזי זוזי ממאן נקט כו' והשתא שפיר גריס ולא ידע כו'. אבל קשה לי דא"כ מאי ארי' דאמר' מתני' שנים אוחזין בטלית אפי' אין אוחזי' רק דעדיין ביד המוכר אפ"ה יחלוקו הואיל דלא ידע המוכר. וא"ל דבאמת כן הוא והא דאמר שנים אוחזי' לא קאי אסיפא דמו"מ רק ארישא אמציאה או אפי' דקאי אסיפא אפ"ה אפשר לומר דהואיל והוא תופס בחזקת שניהם הוא כאלו שניהם מוחזקים בו כדכתבו תוס' לעיל בד"ה ויחלוקו ע"ש. א"כ ל"ל לר"ת לדחוקי נפשי' ולומר דהוה כעד אחד ואותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה כו' הלא בדיש מקחו בידו הרי הוא נאמן בכל דבריו ומנ"ל הא דקאמר ולחזי זוזי כו' אינו סובר כהתרצן דבמו"מ איירי דהמוכר מוחזק בטלית ועיין באלפסי דסובר שהאמת כן הוא ודוק: בתוס' ד"ה לימא מתני' דלא כב"נ מצינו למימר כו' משום דאל"כ היאך קאמר לעיל אי תני מו"מ ה"א משום דמורו כו' אבל מציאה כו' דליכא למימר הכי כו' פירוש אלא ודאי כל אחד סובר דהוא הגבי' תחלה ובהדדי אגביה' וא"כ אף

דרמו שבועה עלי' לא יפרוש וכדפירשו גבי מו"מ וא"כ ודאי שפיר ידע זה דבהדדי אגבי' אבל באמת יש לומר ג"כ הא דקאמר לימא דלא כב"נ לא נשנה בב"ה לבתר דעשה ר"פ הצריכו' רק באפי נפשי' נשנה והש"ס סידרה אחרי' לכך קאמרו מצינו למימר אבל אינו מוכח כ"כ וק"ל: בד"ה היכא דאיכא דררא דממונא פי' כו' ניידו מן פירש"י משום דא"כ מאי קס"ד דתרצן לתרץ בסברא הפוכא וק"ל:

בד"ה ומה התם כו' לא פריך אלא אוסומכו' כו' ובזה מיושב נמי הא דלא אמר הק"ו זה לעיל בתחלת קושיתו וק"ל:

דף ג.

בגמרא אלא מאי רבנן כו' גם הכא איכא למימר דאי לאו דהקשה לו מתני' לא כר"י לא הוה קשה לי' מידי דשפיר הוה ידע תירוצו דלבסוף אימור תרוויי' בהדדי אגבי' וכדפירשו התוס' וכל חד סביר שהוא הגבי' תחלה אבל כשראה שהקשה לו מתני' דלא כר"י א"כ ודאי סובר דמתני' איירי בכל מילי ואפי' אחד אומר אני מצאתי היום וזה אומר אני מצאתי אתמול דודאי איכא רמאי וא"כ לטעמך מתני' דלא כרבנן נמי וקאמר לי' המקשן דמעולם לא עלה על דעתי' דמתני' איירי בהכי כ"א כל א' אומר אני מצאתי היום רק דלרבנן דלא קנסו לרמאי אפשר לומר דתרוויי' הוא ואעפ"כ שכל אחד אומר כולה שלי ואיכא ודאי רמאי מ"מ לרבנן א"ש אחרי דסברי דלא קנסינן לרמאי אבל לר"י דקניס לרמאי א"כ קשה דהלא הכא ודאי איכא רמאי דכל א' אומר כולה שלי ומתרץ לי' התרצן אמרת ולא תבין דהלא גם כאן אפשר לומר דלית כאן רמאי דאימר תרווי' בהדדי כו' וכל אחד סובר שהוא הגבי' תחלה דוק:

בתוס' ד"ה א"נ כו' רוצים בזה דלא תימא הא דמשני אומר א"נ דבא לומר דאפי' תימא היכא דאיכא רמאי מספק נמי קניס ר"י והא דלא קניס הכא משום דמאי הפסיד הרמאי וא"כ הוה קשה לכאורה מאי עלה על דעת התרצן וכי לא ידע דקשה מ"מ מאי איכא למימר לכך כתבו דפירושו הוא דלעולם אפי' איכא ודאי רמאי לא קניס אלא היכא דאיכא פסידא אבל בספק רמאי לא קניס ר"י אפי' בדאיכא פסידא כתירוץ הראשון וא"כ לא קשה מידי ממו"מ רק המקשן לא הבין כך כ"א כדקס"ד וכדכתבנו מתחלה לכך הקשה לו ממו"מ ותירץ לו מחוורתא כדשנינן מעיקרא וכדכתבו תוס' בדבור שאחר זה שלא הדר בי' ע"ש ולכך כתבו שם אבל מתיבת אלא משמע דהדר לגמרי וא"כ נסתר הפירוש הזה שכתבנו והדר' התמי' לדוכתא ודקארי מאי קארי לה ודוק היטב:

עוד כתבו שם וכן בסמוך דפריך בין לרבנן בין לר"י יהא מונח אע"ג דהתם לית לי' פסידה לרמאי ע"כ. לכאורה יש לדקדק מאי אכפת לן שם בהפסד הלא שם אין הטעם משום

קנס רק דהמנה דחד מנייהו הוא ולא דתרוויי' כמנה שלישי לרבנן וא"כ אפי' ליכא הפסד יהא מונח אם לא דנימא לר"י לית לי' הטעם דרבנן רק סובר דבכל מקום לא אמרינן יהא מונח כ"א בדאיכ' ודאי רמאי ולס"ד דתוס' בדאיכא הפסד נמי. ואפשר לומר דהוכחת' הוא מדקאמר הש"ס התם גבי חנווני כו' דהא בודאי איכא רמאי כו' ואי סבר הש"ס דטעם דר"י הוא משום דודאי חד מנייהו הוא כטעם דרבנן א"כ ל"ל לש"ס למימר דהא בודאי איכא רמאי ודוק:

בתוס' ד"ה מפני מה כו' פי' יהא נאמן במגו כו' הנה כבר כתבו בגיטין דבאים לסתור דלא תפרש דרבה בא לתרץ מ"ט כופר הכל פטור וזה אינו מתורץ באמת במאי דאמר חזקה אין אדם כו' דהלא בבנו מעיז וא"ה פטור בכופר הכל לכך כתבו דבא ליתן טעם מ"ט חייבה התורה מודה מקצת יהא נאמן במגו וע"ז שפיר קמשני ולכך כתבו ומשני כו' כלומר אבל לפי הקס"ד הנ"ל אינו משני שפיר וק"ל. בא"ד וא"ת כופר הכל מנלן דפטור כו' וי"ל דמכי הוא משמע דגזירת הכתוב הוא כו' הנה התוס' ניידי מפירש"י ז"ל דאמר על הא דאמר רבה מפני מה כו' ולא חשבו כמשיב אבידה כו'. משום דהלא דמשיב אבידה פטור אינה מן התורה רק חכמי' פטרוהו ועוד לפירש"י אינו מתורץ קושי' התוס' דהקשו מנ"ל דכופר הכל פטור דבשלמא לפי' התוס' מתורץ שפיר דודאי גזירת הכתוב הוא דאל"כ לשתוק מכי הוא זה ולימא סתם דישבע על תביעתו והוה ידעינן דחייב לשבע בין בכופר הכל בין במודה מקצת דמאן מפיס וא"כ השתא דכתבה התורה דמודה מקצת חייב מוכח דכופר הכל פטור אבל לרש"י דבא ליתן טעם דיהא מודה מקצת פטור מטעם דמשיב אבידה וא"כ הדרא הקושי' לדוכתא מנ"ל דכופר הכל פטור וא"ת דא"כ ה"ל לכתוב סתם דישבע הנתבע על תביעת חבירו זה אינו דאי הוה כתוב סתם ה"א מודה מקצת יהי' פטור מטעם דמשיב אבידה דוק. אבל בעיקר דבריהם קשה לי דלכאורה קושיתם מעיקרא ליתא דהלא מוכח דכופר הכל פטור דהלא מכי הוא זה דרשינן נמי דצריך להודות ממין הטענה ואם לא יודה ממין הטענה אינו חייב לישבע ואי איתא דכופר הכל חייב למה יגרע א"כ אם לא יודה ממין הטענה ולא יהא אלא כופר הכל. וכ"ת דמ"מ קשה לר"ג דמחייב נמי אפי' אם אינו מודה ממין הטענה. מ"מ גם ר"ג ע"כ סובר כאבוה דר' אפטוריקי דפוטר בעדים מעידים על חמשים דאין צריך לישבע על חמשים הנשארים ויליף לי' כן מכי הוא זה וא"כ הדר הוא דמוכר דכופר הכל פטור דאל"כ למה מיעטו התורה בעדי' כו' לא יהא אלא כופר הכל ועי' בדף שאחר זה ומה שאכתוב עליה' שם ודוק:

דף ג:

בגמרא ומה פיו שאין מחייבו ממון כו' והא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי הנה רש"י כתב על זה ברייתא היא. נראה דהוה קשה לי' למאי הוצרך לומר הודאת בע"ד דמאן לא ידע דפיו יחייבו ממון ומי לא יודה בזה לכך כתב ברייתא היא כו' ונקט בפומי' לישנא דברייתא אע"פ שדבר פשוט הוא. הנה מכל זה אינו נוח לי ולכך אומר אני דאפשר דהוצרך לזה להביא ראי' מברייתא דקס"ד דהמקשן הא דאמר פיו אינו מחייבו ממון היינו אם הודה דחייב לחבירו ממון ואח"כ אמר נזכרתי דפרעתיו הרי הוא נאמן וא"כ הודאת פיו אינו מחייבו ממון דהרי יכול לחזור בו ובעדים כה"ג אם העידו שחייב לחבירו אינן יכולין לחזור בהן מדבורם אח"כ דכיון שהגיד כו' וע"ז הוצרך להביא ראי' מברייתא דפיו מצינו נמי דאינו יכול לחזור מדבורו דאם חבירו טוענו מנה לי בידך שהלויתך והשיב לו לא לויתי כולם ועדים מעידים שלוה מנה ופרע חמשים מחויב הוא לפרוע גם החמשים השני' דכיון שאמר לא לויתי כאלו אמר לא פרעתי ואע"פ שעדים מעידים דפרע חמשים מ"מ אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים וק"ל:

עוד בגמ' אלא מה לפיו שכן אינה בהכחשה כו' קשה לי למה אינו עושה ק"ו הכי ומה קנס החמור שפיו אינו יכול לחייבו עדים מחייבי' אותו שבועה הקלה שפיו יכול לחייב אותו אינו דין שעדי' יכולי' לחייבו וא"כ ליכא למפרך מה לפיו כו' שהרי מפיו לא ידעינן מידי דוק:

בתוס' ד"ה אבל העדאת עדים כו' קמ"ל ק"ו דלא הוה גזלן בהכי כו' הא דלא קאמר קמ"ל ק"ו דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא כו' משום דמ"מ הוה סברא לומר אע"פ דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא כו' היכא דלא ידעינן בודאי דרצה לגזול ממון חבירו כמו במודה במקצת או בכופר הכל בע"א אבל הכא דודאי ידעינן דרצה לגזול דהלא הוא הי' כופר הכל ועדים מעידים דחייב מיהא חמשים אימא דמגו דחשיד כו' ולא ישבע על השאר לכך כתבו דלא הוה גזלן בהכי כו':

עוד כתבו ואע"ג דאמרינן לקמן כו' מ"מ גם התנא אשמעינן דלא אמרינן מק"ו מפי' ומעד א' והא דהקשו לעיל על רבה לפי פירש"י היינו משום דרבה אמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ישבע ולא אמרינן מגו דחשיד כו' ומתרץ והאי בכולה כו' משמע אבל במקום דליכא למימר הכי אמרינן מגי דחשיד כו' וז"א לכך מתמיהי' על דברי רש"י ודוק:

בתוס' ד"ה ר' חייא כר"מ ס"ל וא"ת כו' וי"ל דאיכא למפרך כו'. קשה לי על דבריהם דע"כ לא עלה לו על דעתו עדיין האי פרכא דא"כ גם עתה איכא האי פרכא על סוף הדין דמאי קאמר עדים שמחייבי' אותו קנס א"ד כו' מה לעדים שמחייבים קנס אותו שהעידו עליו

תאמר בשבועה כו' אבל זה לא קשה דאי ידע האי פרכא מאי קאמר לקמן דאתי' מעד אחד הלא גם שם איתא להאי פרכא די"ל דסמך על הא דאמר ר"פ גלגול שבועה דעד אחד רק המקשן לא הבין את שמועתו דוק:

בתוס' ד"ה מה אם ירצה לומר כו' וא"ת כו' וי"ל דאין נאמן כו' ודאי תירוץ הזה אינו אלא לפי מה דמפרשי השתא הא דאמרו ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי אבל לפי מה דקס"ד דיהא נאמן במגו דאי בעי היה אימר מזיד הייתי תירוץ הלזה איננו מספיק דהלא לא רצה לומר מזיד הייתי דא"כ הי' עושה עצמו רשע ואפשר דלא רצה לעשות עצמו רשע ומגו גרועה כזה לא אמרינן ודאי וק"ל:

עוד שם בתחלת דבריהם ללישנא דאדם נאמן על עצמו יותר מן עדים האי אם ירצה לומר לדבריו דר"מ קאמר כדתנן פרק אמרו לו כו' אע"פ דשם לא מצינו שום דבר מה דלדבריו דר"מ קאמר. נ"ל דהפירוש כך הוא דהנה במתני' דפרק אמרו לו כתוב לפנינו תשובת רבנן לר"מ שהיתה אם ירצה לומר מזיד הייתי אבל בברייתא לא כתוב כך רק אדם נאמן על עצמו כו' וא"כ ללישנא קמא דאדם נאמן כו' וסיעתו מן הברייתא ודאי דמפרש דמה שכתוב במתני' ומה אם ירצה לומר כו' דלדבריו דר"מ קאמר וא"כ שיעור דבריהם כך הוא ללישנא דאדם נאמן כו' האי אם ירצה כו' לדבריו דר"מ כדתנן במתניתין והוה כאלו כתבו האי אם ירצה לומר כדתנן במתני' בפרק אמרו לו לדבריו דר"מ קאמר ודוק. ולהגה' דהמרש"א לא צריכנא א"כ. ובלמוד הישיבה העליתי ישוב הגון מה שמתרצים תוס' בהכי היפוך ממה שכתב מהרש"א ולאהבת הקיצור לא כתבתיו דוק ותמצא:

בד"ה אשם היינו קרבן דלר"מ עדים מחייבי' אותו אשם רוצים בזה דלא תימא דאשם היינו קרבן ומי שמחייבו קרבן בעדים מחייבו אשם אף לרבנן ללישנא דמפרש טעמי' דרבנן דמתרץ דבורים אבל להכחיש העדים כו' כדלעיל וזה א"א דא"כ מתני' דד' שומרים דלא כמאן להאי לישנא וק"ל. לכך כתבו דלר"מ עדי' כו' כלומר לר"מ דאייתי קרבן מק"ו גם האשם ילפינן מק"ו ומשא"כ רבנן דלית להו הק"ו לית להו נמי דמחייב אשם ע"פ העדי' וק"ל: עוד בא"ד תימא דבתני' כו' וי"ל דסוגי' דהכא כו' וההיא סוגי' דהתם דסבר דלר"מ עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתודה לא סבר כו' ויליף במה הצד מפיו וע"א כדמסיק הכא הנה בזה קשה לי קושי' עצומה דא"כ בסוגי' דהתם היאך נמצא ידינו ורגלינו בה על מאי דקאמר ר"מ ק"ו אם הביאו שנים לידי מיתה חמורה כו' הלא איכא למימר אשם יוכיח דאין העדים מחייבים אותו ודוק. דש ליישב בדוחק דאפשר לומר מה לאשם שכן אם הודה אפילו אחר העדאת עדים אינו מחייב להביא

אשם כדאי' בב"ק בהגוזל מה שא"כ בקרבן אם יודה לאחר העדאתו יתחייב להביא קרבן ודוק:

דף ד.

בגמ' הצד השוה שבהן כו' לפי דברי הרמב"ם ושארי פוסקים דאינן מחויבים בהדעת עדים כ"א אם העידו דלוה חמשים אבל אם העידו דעדיין חייב לא דלא זזה ידם מתוך ידו אינן מביאין אואו לידי שבועה דמיד שמעידים דחייב לו עדיין הרי כל נכסיו משועבדים לפרוע ואין נשבעין על כפירת והודאת שעבוד קרקעות א"כ איכא למפרך מה להצד השוה שבהן שכן מחויבים אותו אפי' אם אומרים שעדיין חייב לו משא"כ העדים דאפילו לפי דבריו אינן יכולים לחייבו רק בשמעידים שלוה חמשים אבל אם מעידים שעדיין חייב אינן מביאין לידי שבועה דוק:

בגמרא מה לצד השוה כו' שכן הוחזק כפרן כו' פירוש וא"כ שכננדו נשבע ונוטל ומנ"ל להחמיר כל כך דוק. ובזה נסתלק מעלינו קושית המפורשים ע"ע. עוד יש לדקדק ולהקשות עד אחד שמעיד שחייב לו חמשים יביא הנתבע שישבע על חמשים הנשארים מק"ו ונאמר הכי ומה בכופר הכל שפיו אינו מחייבו ע"א מחייבו מודה מקצת שפיו מחייבו אינו דין שע"א מחייבו וי"ל. והנה רב האי סובר אם אחד מודה מקצת ובאותו מקצת יש עדים אין לו דין מודה מקצת דמאי שהודה הוא מחמת עדים ולא מעצמו וא"כ לכאורה קשה דלא תהא העדאת עדים גדולה מהעדאת פיו דהלא דלא תהא הודאת פיו יותר מהעדאת עדים הוא דאמרינן אבל שתהא נמי העדאת עדים יותר מהודאת פיו זה מנ"ל ודוק:

בתוס' ד"ה הצד השוה כו' וא"ת כופר יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור. כדי שלא תקשה דהלא במסכת חולין אמרינן דכל מה הצד מגופי' פרכינן ולא מעלמא. אף אני אומר דקושיתם הוא היאך עושה מה הצד מטענה וכפירה והלא אדרבה טענה וכפירה זה הוא שמביא לכופר הכל דפטור דוק בדבריהם ותמצא כי הוא זה ולכך אמרו כופר הכל שע"י טענה וכפירה פטור ולא כתבו ופטור כי בדקדוק כתבו כן ובכן מתרצי' שפיר דה"ק דע"י טענה חשובה כו':

דף ד:

בתוס' ד"ה לעולם שתים חייב ואע"ג דשתים חייב חשיב לי' ר"ע כו' דלא תימא דר"ע סבר באמת בשתים פטור ופליג על רשב"א וא"כ קשה לכאורה על מאי דאמר הש"ס והאי דקתני שלש לאפוקי מדר"ע לימא שנים לאפוקי מדר"ע וק"ל:

ויש לי תמי' גדולה על הרב בעל תורת חיים דכתב על מה שכתב רש"י בד"ה לאפוקי מדר"ע דאי תנא שתי' לא הוה פליג ר"ע דברי' תמוהי' והרבה להקשות איך לא הבין בעומק עיונו דדברי רש"י כנים אשר בא לתרץ דיאמר שתי' לאפוקי מדר"ע לכך כתב דשם לא פליג ר"ע וא"כ לא הוצרך לאשמעינן מידי דמהיכי תיתי דיטעה אדם לומר דיהי' פטור משא"כ בשלש הוצרך לאשמעינן דלא תטעה וק"ל:

בד"ה אין נשבעין כו' וא"ת למ"ד כו' וי"ל שמחל לו השעבוד כו' יש לי תמי' גדולה על הרב הגדול בעל גדולי תרומה דהרבה להקשות דף נ"ד על תירוצם דמ"מ למ"ד שיעבוד' דאורייתא מתני' דסלעים דינרים היכי מיירי אי בדלית לי' קרקעות א"כ היאך .קאמר דשתים הוה שעבוד קרקעות הלא מיירי בדלית לי' ואי מיירי בדאי' לי' ולא מחיל א"כ לרשב"א יפטור דהלא הוה כפירת שעבוד קרקעות ע"ע. והיאך ראה תחלת דבריהם ולא ראה סוף דבריהם מה שכתבו לר' יוחנן בדאית לי' משעבדי ולית לי' בני חרי וא"כ גם כאן איירי בדאי' לי' משעבדי ולית לי' בני חרי וק"ל: בתוס' ד"ה הא כלים כו' הוה מצי לשנוי בחפר בה בורות כו' ובזה יתיישב יפה מה דלכאורה לא הוה מדוקדק בגמ' דאמר מאי לאו דאמר לי' הילך כו' ובכל מקום אשר אמר מאי לאו סבירא לי' להמקשן דיש מקום לומר נגד סברתו ולכך אמר מאי לאו משום דאינו מוכח כמו שאמר ויש לדחות ובכאן מוכח לכאורה דמאי דאמר התרצן הוא האמת והראי' דהתרצן ג"כ אינו סותר אותו רק מתרץ בענין אחר באמרו דהא קמ"ל הודה במקצת כלי כו' ולפי מאי שכתבו תוס' א"ש דהוה מצי לשנוי כו' וא"כ נאמר דזה ודאי ידע התרצן ולכך קאמר מאי לאו והתרצן הניח אותו בסברתו רק דמתרץ לי' בענין אחר וק"ל:

דף ה.

בגמרא ולמאן דאמר הילך פטור למאי אצטריך למעוטי קרקע משבועה כו' לכאורה יש להקשות דדלמא דבא למעוטי מכפירת שעבוד קרקעות. ודאי על הודאת שעבוד וקרקעות לא צריכנא לקרא דהוה נמי הילך וכדפרש"י לעיל אבל הא דבא למעט כפירת שעבוד קרקעות נוכל לומר לכאורה והיינו בשמחל לי' השעבוד על מה שהודה ולא על מה שכפר וס"ל דשעבודא דאורייתא. והנה לפי מאי שכתבו תוס' דקשי' לי' אמאי אצטריך קרא למילף כו' עד י"ל משום דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות מיירי בשבועה דמודה מקצת. ודאי לא קשה מידי דליכא למימר דבא למעט כפירת שעבוד קרקעות דא"כ לא הוה לי' למתני הודה בקרקעות כו' הודה במקצת קרקעות כו' דמשמע דהטענה וכפירה על הקרקעות בעצמן אבל א"כ ה"ל להוכיח מהכא דעל התנא קמקשה ולא על הקרא בעצמו גם אי הוה קאי על הקרא יש להקשות דלמא דבא למעט בשתובעו מנה

והעדים מעידים נל חמשים שישבע על השאר בשלמ' משבועה דעד אחד ליכא למימר אחר דהקר' במודה מקצת כתיב אבל העדאת עדים אפשר דבא למעוטו דהלא העדאת עדים ילפינן מהודאת מקצת. אבל באמת זה אינו קושיא דאם פטרינן בקרקעות בהודאה מקצת גם בהעדאת עדים א"א למחייבי' ולא צריכנא קרא דדיו לבא מן הדין להיות כנדון. אבל בעיקר דבריהם שכתבו דליכא קרא מיותר דבכלל ופרט ממעטינן קשה לי טובא והלא כבר כתבו בב"ק במרובה דף ס"ב ע"ב בד"ה יצאו קרקעות כו' ומיהו לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל רבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס"ל דכפל ושבועה הכל א' ניחא דליכא אלא חד קרא לתרוויי' ע"כ וא"כ ודאי איכא קרא מיותר למעט קרקעות דבש"ס שם קאמר השתא דאמרת רבויי כל הני פרטי ל"ל חד למעוטי קרקע כו' ודוק היטב:

עוד בגמ' כתיב הוא וכתיב זה חד למודה מקצת וחד להעדאת עדים דפטור ואידך כו' וחד למודה ממין הטענה. כבר כתבתי לעיל על מה שכתבו תוס' דף ג' ע"א בד"ה מפני מה כו' שמקשי' דמנ"ל דכופר הכל פטור דהלא מוכח הכא מן הקרא בין לר"ח דבעי ממין הטענה וא"כ ע"כ בא לן מכש"כ דכופר הכל פטור ובין לאבוה דר' אפוטריק' דממעט מן הקרא העדאת עדים א"כ אתי' נמי מכש"כ דכופר הכל פטור דלמה יגרע כופר הכל מן העדאת עדים במקצת. ומצאתי כאן קצת יישוב דבאמת מה שאמרו שם וי"ל דמכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא כו' דכך כוונתם אף דלכאורה במשמעות לשונם לא משמע הכי דוק:

בתוס' ד"ה הילך פטור כו' תימא גם למ"ד הילך חייב כו' ולא ניחא להו למימר למ"ד הילך חייב דיש לומר דממעט בהודה בקרקעות וכפר בכלים דאם עלה על דעת המקשן דיש לאוקמי הכי בחד גווני גם למ"ד הילך פטור ה"ל למיסק אדעתי' דיש לאוקמי בגווני אחרינא וכדמתרץ לי' באמת דהודה בכלים וכפר בקרקעות אלא ודאי דסבר המקשן דצריך לאוקמי בכל גווני ולכך מקשה לי' והתרצן תי' לי' דאייריי בחד גווני. ולא תימא דמ"מ נימא דודאי ידע דיש לאוקמי בחד גווני (והיינו למ"ד הילך חייב בהודה בקרקעות וכפר בכלים) רק למ"ד הילך פטור א"א לאוקמי אפי' בחד גווני דאי הודה בקרקעות א"כ הוה הילך ואי כפר בקרקעות א"כ קשה קושית התוס' זה א"א דא"כ מאי משני ליה התרצן א"כ בכפר בכלים והודה בקרקעות דמ"מ קשה קושי' התוס' אלא ודאי צריכנא לתירוץ התוס' דוק:

בא"ד וכן פריך לקמן כו' הייינו לתירוץ ר' האי וק"ל. עוד בא"ד ושמא גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי כו' ולא תקשה א"כ גם פירוש ר' האי ליתא לקמן דאפשר לומר דודאי

לקמן מיירי דידעינן בודאי דלא משכנה ואפ"ה משתבע היסת אבל הכא דקאי על מה דמיעטה התורה קרקעות שפיר יש לומר דבא למעט בשאם לא ידעינן דלא משכנה וק"ל ועיין מהרש"א:

בתוס' ד"ה אמאי איצטריך קרא תימא הא ליכא קרא מיותר כו' ק"ק דלמא דקושי' המקשן הוא דאי לא ממעטינן קרקעות מכלל ופרט א"כ מנ"ל למעוטי עבדים דעבדים הוקשו לקרקעות ובאם הקרקעות פטורים מטעם הילך גם העבדים אם אומר הילך כמו בקרקעות אזי יהיה פטור אבל בלא הילך לא יהי' פטור אבל אם נתמעטו קרקעות ג"כ ע"י כלל ופרט דוקא ולא מטעם הילך אזי ודאי גם בעבדים כן דוק:

בד"ה אי נמי דטענו כלים וקרקעות מהכא משמע כו' ודאי דעל מתניתין בעצמה א"א למידק כן דדלמא לעולם אימא דטענו חטים ושעורים והודה באחד מהם נמי פטור והא דאמר הודה בכלים וכפר הא קמ"ל הודה במקצת קרקעות כו' דומיא דמשני לעיל אבל השתא דמוכח דעיקר דבריו הוא למעט בשהודה בכלים וכפר בקרקעות א"כ מוכח שפיר הא בטוענו חטים ושעורים כו' וק"ל: בד"ה ש"ח פטור מכלל כו' וא"ת אמאי לא מקשה כו' הנה רש"י נשמר מזה במאי דכתב בד"ה ד' שומרים כו' ולאפוקי ממ"ד בהגוזל עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה במלוה כו' וא"כ מעתה אין להקשות מן המשניות דלשם דשם איירי בפקדון ובפקדון לא צריך להודות במקצת למ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן ולכך מקשה מדרמב"ח דס"ל דבפקדון נמי כתיב אבל לתוס' דס"ל דאף למ"ד דעירוב פרשיות כ"כ אפ"ה סבר דבפקדון צריך הודאה מקצת עיין שם בתוס' דף ק"ז וא"כ קשה להו שפיר דה"ל לאתויי מכמה משניות וק"ל:

בד"ה ר' חיי' תנא הוא כו' דלכאורה ה"א אף דגרסי' תני ר"ח אפ"ה מקשה הש"ס הברייתות אהדדי וא"כ לא הוה א"ש התירוץ דהש"ס לכך כתבו מאי דכתבו וק"ל:

בד"ה והודה בשעורים פטור אף מן השעורים כדמוכח בשלהי המניח דלכאורה הוה אפשר לומר ולמידק מהכא דחכמי' לא פטרוהו כ"א משבועה דעל החטים דאל"כ מנ"ל לאבוה דר' אפטוריקי דר"ג פליג על החכמים וס"ל דחייב לישבע על החטים ולית ליה ממין הטענה דלמא לעולם אית ליה והאי דמחייב היינו בשעורים אלא ע"כ דרבנן לא פטרי אלא מן השבועה ואם כן ר"ג דפליג ומחייב עכ"ל שבועה הוא דמחייב לכך כתבו דזה אינו דרבנן פטרי אף מן השעורים והא דר' אפטיריקי קאמר דר"ג מחייבו שבועה היינו משום דבשעורים אף ר"ג מודה דפטור דזה הוא מילתא דתליא בסברא שהיא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורים ומחל לו עליהם וא"כ בשבועה דוקא דפליגי אי

בעינן ממין הטענה או לא וכן כתבו תוס' בשלהי המניח ע"ע. ואפשר לומר דזהו שכתבו הכא כדמוכח בשלהי המניח דוק:

בתוס' ד"ה מסרי לי' בסהדי ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר כו' ולפי דבריהם יש לומר דהא דאמרה הש"ס מסרי לי' בסהדי היינו דאמרי לי' אל תחזיר לי אלא בעדים והא דקאמר נמי יומא חדא מסרי לי' בלא סהדי היינו דלא א"ל אל תחזיר לי אלא בסהדי אבל מ"מ לפני סהדי מסרי ליה נמי באותו יום. ובזה יתיישב היטב מאי דהוה קשה לכאורה למאי דיפורש כפשוטו דמסרו לי' בלא סהדי כלל א"כ בדאתו עדים דאכל תרתי מנייהו דמשוינן לי' לגזלן והלא לא היה יכול לומר משלי אכלתי אבל לפי מאי שכתבתי א"ש ודוק דאפשר לפרש כן:

בד"ה אי איתא לדר"ח כו' דמה להצד השוה שכן לא הוחזק כפרן כו' כבר כתבתי לעיל דפרושו הוא דמה להצד השוה כו' תאמר כאן שהוחזק כפרן וא"כ דשכנגדו נוטל בשבועה ומנ"ל להחמיר כולי האי בהעדאת עדים יותר מהודאת פיו וע"א דשם נשבע הוא וכאן יהי' השכנגדו נשבע ונוטל. וא"כ התוס' דלכאן מקשי' קושיתם על התרצן אפילו למאי דמשני דשכנגדו קאמינא ולא כדקס"ד דהרבה מפרשים אשר מקשים דדלמא באמת קושית המקשן הוה כן ע"ע ולפירושי א"ש. וע"ז מתרצים תוס' שפי' ושמא י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלוה מעתה אין לחלק כו' והיינו דנלמד ע"י הק"ו שיש לו לישבע ואם הוא כפרן ואינו יכול לישבע מאי איכפת לן בהכי דמ"מ אח"כ הדרינן לתקנה דידן דשכנגדו נשבע ונוטל ודוק:

בתוס' ד"ה אין לך בידי פטור ואמר ר"נ כו' מהכא משמע דהלכה כלישנא קמא כו' מדלא מייתי הכא סיפא דנתתיו לך פטור. יש לדקדק בדבריהם דלמא משום הכי לא מייתי סיפא דנתתיו לך משום דהכא נמי לא הוה דררא דממונא. וא"ת מ"מ מוכח דהלכה כלישנא קמא דאל"כ מאי קאמר דנחייבו מדר"נ דזה אינו דדלמא הכא ה"ק דנחייבו מדר"נ אלא מדלא נחייבו מדר"נ מוכח דלישנא בתרא עיקר ונפשוט מהכא דלישנא בתרא עיקר ומשני דלעולם לישנא קמא עיקר והא דלא מחייבו מדר"נ דר"נ תקנת' כו'. וי"ל דהכא נמי איתא לדרר' דממונא במאי דאתו סהדי דאכל תרתי מנייהו. גם י"ל דאזלי לשיטתם במאי דכתבתי לעיל בתו' ד"ה דמסרי לי' בסהדי כו' דר"ל דמסרי לי' בסהדי גם בפעם האחרון רק דלא אמרי' לי' אל תחזיר אלא בעדים וא"כ גם כאן איכא שפיר דררי דממונא ולכך מדייקי' תוס' שפיר דמוכח דלישנא קמא עיקר מדלא מייתי לישנא בתרא וק"ל:

וכתבו עוד ואי טעין איני יודע בכל ישבע שאינו יודע. כדי שלא תקשה הלא ר"נ גופי' אית לי' לעיל בב"ק דף קי"ח באומר מנה לי בידך והלא אומר איני יודע דפטור ולא תאמר דפטור אפי' משבועה וא"כ למה יגרע בטוען ודאי אין לך בידי לכך כתבו דמ"מ ישבע וק"ל:

דף ה:

בגמרא ותיפוק לי' דה"ל רועה כו' הנה קודם שתירץ ליה דתקנתא לא עבדינן לא רצה להקשות כן על אביי משום דאימא באמת הכי קמקשה לי' אביי אבל השתא דאמר דתקנתא כו' א"כ מוכח דאביי לא מטעם רועה קמקשה דא"כ מאי קמשני לי דכשכנגדו קאמינא דהלא הא דרועה פסול הוא ג"כ מתקנת חכמים וא"כ הדר הוה תקנתא לתקנתא ולכך ודאי אביי דלא ידע עדיין דשכנגדו קאמר אמאי לא מקשה והא רועה הוא וק"ל:

בתוס' ד"ה דחשוד אממונא כו' וי"ל דגזלן לא פסיל לשבועה אלא מדרבנן ולעדות הוא פסול מדאורייתא כו' רוצים בזה משום דהוה אפשר לדקדק בדבריהם דמאיזה טעם יפסלו גזלן בשבועה יותר משאר עוברי עבירה ולכך כתבו דבעדות הוא פסול מדאורייתא לכך פסלו אותו לשבועה גם מדרבנן וק"ל:

בד"ה בלא דמי משמע להו וא"ת כו' לא תקשה דאפי' תימא בדמי משמע מ"מ קשה א"כ למה לי' למימר לא תגזול דהלא אפי' בדמי עובר דזה אינו דאי הוה כתיב לא תחמוד לחודיה ה"א בלא דמי דוקא אבל השתא דכתיב נמי לא תגזול א"כ ע"כ לא תחמוד אפי' בדמי משמע. אבל במאי דקאמר דבאמת דבלא דמי משמע קשה להו א"כ ל"ל לא תגזול וק"ל:

בא"ד וי"ל דחמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן כו' הוצרכו לכך דאי הוה פסול לעדות מדאורייתא א"כ הוה פסול גם לשבועה וליכא למימר ולחלק כדמחלקי אח"כ בין מעלים גזלנותו וחמסנותו או לא וק"ל:

דף ו.

בתוס' ד"ה שבועה שלא שלחתי בה יד כו' עד מפרש ר"ת שלא אכלה דאינו בכלל שבועה שלא פשע בה כו' ולפי זה יש לומר דאפי' בלי גלגול משביעין לי' שלא שלח בה יד דהיינו שלא אכלה דוק וגם יש לומר לפירושו דמשבועה שלא שלח בה יד דייק הש"ס דלא אמרינן מגו דחשוד אממונא כו' דוק ועיין באשר"י:

ברש"י ד"ה הקדישה בלא תקפ' הס"ד. לכאורה משמע אבל אם תקפה והקדישה נמי בעודה בידו מקודש ודאי אפי' לפי מאי דסברי השתא דתקפה לחוד לא מהני דשתיקה לא הוה כהודאה בתקפה לחוד אבל אם הקדישה נמי הוה כהודאה ולפי זה ק"ק א"כ

לעיל דרצה להביא ראי' מברייתא דאמרה בד"א ששניהם כו' הלא איכא למימר דראייתו אינו מוכרחת דהתם איירי דהקדישה לאחר מכאן והוה תקפה וגם הקדיש ולכך אינו יכול להוציא מידו ודוחק לומר דלישנא דהמע"ה לא משמע דהקדישה. ואפשר לומר הא דכתב רש"י הקדישה בלא תקפה לאו למימר דאם הקדישה נמי דפשיטא לי' דהוה קדוש אלא לומר לפי האת"ל דהשתא י"ל דמבע' לי' נמי אם הקדישה לאחר שתקפה ודוק: בתוס' ד"ה הקדישה בלא תקפה מהו ומיירי נמי כגון ששתק כו' משום דאי כפשוטו דמבעי' לי' אם יכול להקדישו בעודו ביד חבירו א"כ קשה מהיכא קפשיט לי' אם ממסותא וכדפשיט לי' מתחלה דהוה הקדש וכדעת רש"י הלא איכא למימר שאני התם דמסותא אע"פ שלא הי' בידו לא היתה נמי ביד חבירו וא"ת דפשיט לי' מתקפה כהן דאע"פ שלא תקפה הרי הוא קדוש ביד חבירו ישראל א"כ למה לי' לאתויי הכא מעשה דמסותא ה"ל לאתויי תיכף מתני' דספק בכור ולפשוט לי' מהתם כדקס"ד ואי פשיט לי' מדרב נחמן דלבסוף דאמר כל ממון כו' קשה זה הקושי' בעצמו ל"ל לאתויי הכא מעשה דמסותא תכף ה"ל לאתויי הא דר"נ או דר"י לכך כתבו תוס' דמספקא לי' אי אמרינן דשתיקה הוה כהודאה ולכך מביא מעשה דמסותא ושם לא הוה הספיקא אי הוה שתיקה כהודאה וכדבעינן למימר לקמן אלא הוה פשיט לי' דלא אמרינן שתיקה כהודאה בהקדיש ומסיק מדר"נ דלא הוה הקדש ואי איתא דאמרינן שתיקה הוה כהודאה בהקדישה גם התם להוי הקדש דהוה כפקדון ביד אחר. והנה בדבור שאחר זה כתבו ז"ל נראה דהכי קמבעי לי' כו' משום דהתם ודאי א"א לומר דמבעי' לי' אי שתיקה הוה כהודאה דא"כ מאי קפשיט לי' מדר"נ דממון שאינו יכול להוליאו בדייני' כו' הלא זהו גופי' אשר מבעי' לי' אי יכול להוציאו בדייני' דאם השתיקה הוה כהודאה ודאי דיכול להוציאו בדייני' אלא ע"כ דזהו דפשיט לי' דלא הוה כהודאה רק מבעי' לי' כיון דמקרקעי הוא והוה דינא כל דאלים גבר כו' דוק: ונדקדק עוד בתוס' דכתבו א"ד כיון דאפי' גבר האחד אם יכול הב' לחזור ולתקפה ממנו זוכה כו' וזהו באמת נגד כל הפוסקי' דסוברים בדין כל דאלים גבר אם גבר האחד חבירו אינו יכול להוציאו ממנו אפי' אם גבר הוא ממנו ותקפה ממנו וא"כ לכאורה דבר זה הוא תימה על דבריהם דמנ"ל לומר כן ונראה דדחיק' להו עד שיאמרו כן משום דאל"כ הוה קשה אפי' לדעת רב המנונא דסבר אם תקפה כהן אין מוציאין מידו מ"מ הוה מוכח דקדושה הבאה מאילי' שאני דהלא שם הוה קדוש אפי' ביד ישראל משא"כ במסותא אי תקף האחד לא הוה אפשר לאחר להקדישו דהלא מיד זכה התוקף ולכך סוברי' תוס' דבאמת אם תקף האחד חבירו יכול לחזור ולתקוף ממנו וה"ה שיכול להקדישו בעודה בידו וא"כ הוה דומיא דכהן דלשם.

וא"ת א"כ דאם תקף הוא חבירו נמי יכול להוציאו מידו א"כ ה"ה הקדיש בלא תקפו דלא אלים הקדש מתוקפו לזה נאמר דזהו באמת ספיקא דדי' וכדכתבו בעצמם דוק בדבריהם ותמצא כי כנים דברי ודלא כמהרש"א דכתב דמש"ה לא ניחא להו למימר דספיקא דדי' הוה אי אמרינן שתיקה כהודאה וכמו שכתבו בדבור הקודם דא"כ מאי פשיט לי' מתקפו כהן דשם לא שייך שתיקה כהודאה. ועיין בחדושי הריטב"א ותראה דשם באמת הוה כמו שתיקה ע"ע. ומה שכתבו עוד בא"ד ודחי רבה דהתם אם תקפו כהן מוציאים כו' הרגישו דלכאורה הוא קצת דוחק דמאי לו' לרבה לומר דאם תקפו כהן מוציאי' בקיצור הל"ל שאני התם דקדושה הבא' מאילי' שאני אלא ודאי דרבה רצה להוכיח את זה מטעם דסבר מוציאים וא"כ ע"כ מוכח דקדושה הבאה מאילי' שאני דאל"כ מנ"ל לרבה לחלק כן ולכך קאמר דמילתא דא מוכחת כן מדסברינן דמוציאי' ואפ"ה כו' וא"כ ע"כ משום דקדושה הבאה מאילי' שאני וק"ל. אבל ק"ק לי הלא בדבור שאחר זה כתבו ומחלקי' בין מרחץ ותקפו כהן משום דהתם נכנס בהיתר משא"כ הכא דבאיסור תפס לאחר שנולד הספק וא"כ אם נתן ישראל לכהן קודם שנודע לו דהוה ספק בכור והיינו דלא ידע עדיין שהפילה אמו ואח"כ נודע לו שהפילה בספק א"כ אין מוציאי' מיד הכהן והוה הישראל המע"ה וא"כ אכתי מנ"ל לרבה להוכיח דקדושה הבאה מאיליה שאני מדמוציאי' מידו דלמא מתניתין דאמרה המע"ה מיירי בין בכהן בין בישראל וכדקס"ד דרב המנונא ולכך קדוש ואסור בגיזה ועבודה משום דאי נתנו לכהן קודם שנולד הספק הוה הדין נותן דאין מוציאי' מידו ולכך קדוש נמי אם לא נתנו לכהן ודוק:

דף ו:

בתוס' בד"ה קפץ כו' עד ואין לומר שלא נשאר בעדר כ"א אחד כו' ק"ק א"כ דלא נשאר בעדר רק אחד וע"כ דלא הוה בעדר מתחלה רק עשרה שיים וא"כ כשיצאו תשעה ונשאר האחד אותו אחד הוא ממילא קדוש והוה מעשר כדאי' בבכורות שם וא"כ מאי ספק איכא הכא יאכל השנים בתורת מעשר ויש ליישב דבאמת מתחלה כשיצאו הכבשי' היו הרבה כבשי' בדיר רק אח"כ כשיצאו הכבשי' כל הנשארים יצאו בפתח אחר' ולא נשאר רק אחד ובאות' פעם קפץ מהמנוי' לתוכו וא"כ איתו הנשאר א"א למימר בי' דהוה ממילא קדוש דמעולם לא הי' יחיד בדיר רק בשעת קפיצה ודוק:

דף ז.

בגמר' הא יכול להוציא' בדייני' כו' והאמר ר"י כו' לכאורה יש להקשות הלא כבר כתבו תוס' לעיל בד"ה הקדישה בלא תקפ' כו' דכיון דאודי' לי' הוה כפקדון שיש לו ביד אחרי' דיכול להקדיש כו' וא"כ מאי קשי' לי' הכא על ר"נ הלא ודאי דיש דברים דאם יכול

להוציאו בדיינים דהוה הקדש אפי' אינו בידו. ונראה לתרץ דהלא כבר כתבנו לעיל דהכא במסות' לא מספק' לי' אי אמרינן דשתיקה כהודאה דמי' דפשיטא לי' דלא הוה כהודאה וא"כ הכא דמקשה הכי לא קשה לי' על מלתא דר"נ דודאי ר"נ שפיר קאמר דיש דברי' דאפי' אינו בידו דיכול להקדישו והיינו בפקדון רק קושיתו הי' על הפשטן למה לי' להביא מלתא דר"נ הלא מר"י נמי הוה יכול למפשט דאפי' בשהי' הדין נותן במסותא דמוציאי' מידו והיינו אי איירי במסותא מטלטלי' לא הוה הקדש דשתיקתו לא הוה כהודאה ולא הוה א"כ כפקדון ביד אחר ולכך שפיר קמשני לי' מי סברת כו' ודוק .
והנה ראיתי בספר ת"ח דקשה לי' על הש"ס דמשמע דמתחלה סברא דאיירי במסותא מטלטלי דא"כ הוה קדוש דחלקו הי' יכול להקדיש וא"כ כי קאמר לעיל והוה פרשי מני' רב אושעי' כו' וא"ל ר"א לרבה כו' ומאי אכפת לי' אי חלק האחר נמי קדוש מ"מ שפיר עבדי דפרשי מני' מחמת חלק המקדיש זהו תמצית דבריו. ותמי' לי על אדם גדול שכמוהו יאמר דבר כזה דהנה אף דאיירי במסותא דמטלטלי מ"מ שייך לומר בי' כל דאלים גבר אם לא בשתפסו תרוויי' וכדמשמע בתוס' לעיל דף ב' ע"א בד"ה ויחלוקו כו' וא"כ דלמא המסותא לא הי' בחזקת שניהם רק מונחת בסמט' והוה הדין נמי כל דאלי' כו' ודוק:
אבל אי קשה הא קשה דלעיל אמרו תוס' בד"ה והא הכא כו' דבדין כל דאלי' גבר אפי' תקף האחד חבירו יכול לחזור ולתקוף ממנו וא"כ מאי פשיט לי' הש"ס ממסותא לטלית דלמא מש"ה לא הוה הקדש במסותא דלא אלים הקדש יותר מתקפה דאם תקפו הי' חבירו יוכל לחזור ולתקוף ממנו א"כ מש"ה גם בהקדישו לא הוה הקדש משא"כ בטלית לפי האת"ל דהוה הודאה אם שתק בתקפו ממנו מש"ה נמי נימא דאם הקדיש ושתק דלהוי הודאה אם לא דנימא דגם במסותא לא אמרינן דחבירו יכול לחזור ולתקוף ממני אם לא בצווח על תקיפתו אבל אם שתק בשעה שתקף חבירו ממנו גם שם לא יכול לחזור ולתקוף ממנו דוק:
בתוס' ד"ה מפריש עליהן כו' תימה דבפרק כו' עיין שם בתוס':
בא"ד ותו מאי קמ"ל מתני' היא כו' אי משום הא לא ארי' דה"א הטעם דמתני' הוא כדקס"ד דאביי דלעשר ממ"נ לכך בא ר"נ וקאמר ישראל שיש לו יו"ד ספק פטרי חמור מפריש עליהן יו"ד שיין ומעשרן והן שלו ואז ליכא למטעי דהתם נמי לעשר' מספק דהלא ר"נ איירי דרך כלל אף בשיש לישראל גם שארי צאן וא"כ א"א למימר דלעשרן ממ"נ דהלא יכול לבוא מזה תקלה דדלמא ט' מנייהו .הוה חולין והעשירי דנתן מעשר עליהם הוה בכור וא"כ יפטור ממונו בממון של כהן אלא ודאי דאין לכהן חלק בו ושפיר קמעשר

אבל מתני' דלא דיבר' דרך כלל רק אמר הספיקות נכנסי' לדיר להתעשר והי' אפשר א"כ לומר דלית לי' אלא ט' והוא וקמ"ל מתני' דלפעמים הספיקות נכנסים להתעשר והיינו בשעה שאין לו אלא ט' והוא ולכך בא ר"נ ודיבר דרך כלל ומדבריו נלמוד דהן שלו ואין לכהן שום חלק בו ודוק: בתוס' ד"ה מחוי ר"ש כו' נראה דלא גרסי' כו' נראה דהרגישו דאי הוה גרסי' והשאר בשבועה משמע אבל על מה שכל א' בידו אינו צריך לישבע א"כ מאי מקשה הש"ס אלא מתני' דקתני דפלגי כו' דלמא מתני' לא איירי אלא בדבר שנשבעים עליה אבל במה שנוטלי' בלי שבועה לא מיירי מתני' וק"ל: בד"ה אם יכול לנתקו נראה דאם היתה ידה פתוחה כו' נראה דבזה באי' לתרץ מה דהוה קשה לכאורה מאי מקשה בש"ס מדרב חסדא דלמא התם הוה הטעם משום דיכול לנתקו ולהביאו אצלו משא"כ בטלית וסודר לכך כתבו דאף בגט מצינו דאפילי אינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו מ"מ הואיל דבתחלה הי' יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מתגרשת וא"כ בסודר נמי נימא הואיל דבתחלה קודם שקפץ חבירו את ידו הי' יכול לנתקו ולהביאו אצלו אף אם אח"כ קפץ אין ידו לא נימא דכמאן דפסיק דמי וק"ל:

דף ז:

בגמרא א"ל לדמי כו' כתוב במהרש"ל בשם תוספות ישני' דקשי' לפי מאי דאוקמא הש"ס לעיל במו"מ א"כ לא שייך למימר בי' לדמי ע"ע. ולפי מה שכתבתי על האוקימתא דאמר לעיל דכולה שלי מיירי במו"מ לא קשה מידי דבאמת אומר אני דמיירי במו"מ שהאחד אומר אני לקחתי ונתתי כל המעות ואתה משקר ולא נתת מידי והרי היא כולה שלי וחבירו טוען אפכא ומוחלקי' בגוף הטלית כמו באני ארגתי והא דקאמר הש"ס ואי תנא מו"מ ה"א כו' משום דמורי ואמר אנא דמי קאיהיבנ' וחבראי דמי קיהיב כו' משמע דאינן מוחלקי' בגוף הטלית רק למי נתרצה המוכר. נראה דהכי פירושו אי הוה תנא כולה שלי לחוד הוה אמינא דמיירי בכה"ג דמקח וממכר אבל השתא דבאמת תנא מציאה נמי א"כ מוכח דכולה שלי איירי במו"מ כפשוטו שמוחלקי' בגוף המעות ולא בשנתנו תרוויי' המעות ודלא כפרש"י דכתב באני ארגתי' יהא מונח משום דאיכא ודאי רמאי אלא כדכתבו תוס' וכמו שכתבתי בזה לעיל ע"ש וא"כ אף במו"מ איירי דיחלוקו לדמי כמו מציאה. ואם לחשך אדם לומר ולהקשות על דברי אלה שדברתי דא"כ היאך יפורש מאי דאמרה הש"ס לעיל ולחזי זוזי ממאן נקט כו' עד לא צריכא דנקט מתרוויי' כו'. אף אני אשיב לו דהמקשה קאי על מאי דאמר אי הוה תנא מו"מ ה"א משום דמורי ואמר חבראי דמי קיהיב כו' ומקשה א"כ הכי דאפי' אי הוה תנא כולה שלי לחוד לא הוה אפשר לפרש דמיירי במו"מ כה"ג דאינן חלוקים בגוף הטלית כ"א למי נתרצה המוכר

דא"כ לחזי זוזי ממאן נקט וא"כ אפי' אי הוה תני כולה שלי לחוד שפיר הוה ידעינן דמיירי במו"מ דמוחלקי' בגוף המעות וא"כ אכתי מציאה ל"ל ומשט לי' דתרוויי' נתנו המעות כו' והיינו דה"א דמיירי בהכי אבל לפי האמת מיירי בכל מו"מ הן שמוחלקי' בגוף המעות או שאינן מוחלקי' בגוף המעות רק למי נתרצה המוכר ודוק היטב כי נראה שדברי מכוונים הם:

בתוס' ד"ה מ"ש ליד דיין כו' ולספרי' דלא גרסינן בתר הכי וה"ד כו'. הנה כדי שלא תקשה דא"כ גם הא דקאמר ואחר שמצא שטר שנפל ליד דיין כו' לא הוה להו למגרס ומדשתקו מהא ש"מ שפיר דגרסי כן. אומר אני דמ"מ הוכרח רבא לומר ואחר שמצא שטר כו' דלא תימא דקאי על מאי דפליגי רבי ורשב"ג דהיינו בתופס בשטר מלוה ולוה ובהא לא הוה אפשר לומר לא יוציאו עולמית דהלא במקוי' כ"ע מודי' דיחלוקו וק"ל. ועיין במפרשי' שלא כתבו כך ולע"ד כתבתי:

בד"ה בזמן שהבעל מודה כו' וליכא למיחש לשמא כתב בניסן ולא נשא עד תשרי כו'. ור"ל דבשעה שנשאה בתשרי כתב לה כתובה אחרת דודאי לשתי כתובות כי הכא הוה אפשר לומר דכ"ע מודי' דחיישינן ובפרט למאי דמסיק דטעמא דרבנן דחיישינן לשתי כתובות וא"כ הוה אפשר לומר דחיישינן נמי הכא מדריעי דנפל ועיין בתוס' לקמן דף י"ב ע"ב בד"ה ולא לוה כו' ובזה מיושב היטב קושי' מהרש"א וק"ל:

דף ח.

בגמ' אמר רבא השתא דאמרת אמרו מגו כו' נראה דאף לרמב"ח לא אמרינן המגבי' מציאה לחבירו קנה חבירו אלא מטעם מגו דאיבעי זכי לנפשי זכי נמי לחברי' דאל"כ אלא דאית לי' התופס לב"ח כו' הל"ל דברי' בב"ח גופי' דהוה רבותא טפי. ורבא פליג עליו וקסבר דלא אמרינן איבעי כו' כ"א במקום דזכי באמת לנפשי' אזי אמרינן דזכי נמי לחברי' והשתא א"ש מאי דאמר רבא השתא דאמרת דמשמע דקאי ארמב"ח ובאמת רמב"ח לא הזכיר מידי מטעם מגו אלא ע"כ שהוא כמו שכתבתי ועיין לקמן דף ט' ע"ב ובפוסקי' ודוק עוד בגמרא אלא אימא חרש קנה פקח לא קנה. ונ"ל דהא דאמר רבא מתוך שקנה חרש קני פקח הכי פירושו מתוך שקנה אצל חרש קנה נמי אצל פקח וכדאמר בסמוך מגו דשני חרשי' אבל מקני' פקח לא דיבר רבא מאומה. עוד בסמוך אלא אימא מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש כו' נראה לפרש הא דאמר רבא מתוך שקנה חרש קנה פקח דהכי פירושו מתוך שקנה חרש כלומר במקום שקנה חרש קנה פקח והיינו באיזה מקום קונה חרש אצל חרש חבירו דוקא כן פקח אינו קונה אלא אצל פקח חבירו. והא דאמר השתא דאמרת מגו דמשמע דמטעם מגו מוכח זה נראה לפרש לע"ד דודאי

אי אמרינן בכל מקום המגבי' מציאה לחבירו קנה חבירו ולא מטעם מגו אלא דסבירא ליה דאפשר לתפוס לב"ח במקום שחב לחבירו א"כ בחרש ופקח נמי אית לן למימר דקנו מטעם המגביה כו' אבל השתא דלא אמרינן המגבי' מציאה כו' אלא מטעם מגו דזכי לנפשי' לדעת רבא או אי בעי זכי לנפשי' לדעת רמב"ח כדכתבתי לעיל א"כ הכא שניהם לא קנו דהלא הכא א"א לומר מגו דזכי לנפשי' ומכש"כ אי בעי זכי לנפשי' דא"א למימר ודוק מהשתא:

בגמרא אלא מסיפא בזמן שהן מודי' כו' ממשנה יתירה קמדייק ולא ממשנה גופא ועי' בתו' ד"ה א"ד וק"ל:

בתוס' ד"ה ושותפי' שגנבו כו' אלא שותפי' שגנבו שהגביהו שניהם ע"כ. ולא תימא א"כ מצ"ל לש"ס לומר בשותפי' שגנבו והיינו בשהגבי' שניהם דחייבי' דזה מוכח ודאי מהש"ס שם דמחייב בשותף שטבח לדעת חבירו ואי לא דקנו בשהגבי' שניהם שותפות בגניבה מנא להו וק"ל:

בד"ה מאי מגו כו' תימה כו' דלמא תרי מגו לא אמרינן כו' אפשר לתרץ ולומר דב' חרשים דקנו לא הוה מטעם מגו רק דלא ליתי לאנצוי ודוק:

דף ח:

בגמרא מיתבי כו' וש"מ רכוב קני כו' ק"ק מאי קושי' דלמא מתני' איירי במקח וממכר ובמו"מ קני רכוב דתפיס במוסירא דמוסיר' מחבירו קני כדאמר לעיל ודוק:

בתוס' ד"ה מנהיג לחודיה מי איכא מ"ד כו' אע"ג דלר"ש אית לי' כו' דבהמה אינה נקנית אלא בהגבהה כו' ק"ק לי מאי קשי' להו דלמא הכא ה"ק מי איכא למ"ד דמנהיג לחודי' לא קני ורכוב קני והנה אף דאיכא ר"ש דסבר מנהיג לחוד לא קני מ"מ אית לי' נמי דרכוב לא קני וק"ל ויש ליישב:

בתוס' ד"ה רכוב הוא דלא קני ומתני' כו' דחי לקמן במנהיג ברגלים. הנה כדי שלא תקשה דהלא אכתי לא ידע מזה דיש לאוקמא במנהיג ברגלי' עד לקמן דאל"כ מאי מקשה לקמן דהלא כבר ידע לפי זה מהי שתירץ לו. אף אני אומר דבדקדוק כתבו התוס' דחי לקמן כו' והיינו דלא הוה כ"א דחי' בעלמא כאלו הוא דוחק לאוקמא מתני' בהכי ולקמן דוקא הוא דהוה דחי' בעלמא משא"כ כאן והיינו משום דכאן שפיר ידע דאיכא לאוקמא מתני' בהכי וההכרח לא יגונ' משום דמוכח מדברי שמואל דאיהו מוקי למתני' בהכי דאל"כ היאך יפורש בדבריו דחד לא קני אבל לקמן לא הוה כ"א דחי' בעלמא משום דמאן דמותיב לקמן לרב יהודה דרצה להוכיח רכוב מיושב דאפי' לחוד לא קני וקמותי' ממתני' דמשמע מתוכה דמ"מ לחוד קני מאחר שקרוי מוחזק כדכתבו תו' לקמן וא"ת

דמתני' איירי במנהיג ברגליו כדמתרץ באמת מ"מ המקשן שסבר דאין זה מוכח מדברי שמואל דדלמא שמואל באמת סבר רכוב לחוד קני ולא קאמר דלא קני רכוב אלא במקום מנהיג וא"כ מתני' אתי' כפשוטו בלא מנהיג ברגליו ואפ"ה דחי לי' התרצן ואמר דמתני' איירי במנהיג ברגליו ולכך שפיר כתבו תוס' ולקמן דח"י דייקא דוק:

בד"ה רכוב עדיף כו' אין לפרש דבריהם דהוה אפשר להעלות על הדעת דתפיס ברגלי' דוקא נקרא תפיסה ולא במאי דתפיס במוסירה דאל"כ אלא דלא נקרא תפיסה רק במאי דתפיס במוסירה א"כ ל"ל לר"י למפשט ספיקו ממתני' דכלאים ומיושב אשר יש לפקפק על ראייתו בקיצור ה"ל למפשט מדאמר שמואל מוסירה לא קני אלא ודאי דרכוב דתפיס ברגלי' נמי נקרא תפיסה וא"כ מדאמר שמואל מוסיר' לא קנה לא נפשוט עדיין והוצרך להביא מתני' דכלאים נמי כל זה הי' אפשר להעלות על הדעת לכאורה לכך כתבו דאין זה אמת אלא לעולם אימא לך במאי דתפס במוסירה נקרא תפיסה וכדי שלא תקשה דא"כ מדאמר שמואל מוסירה לא קני ה"ל למפשט לכך כתבו ואזלא נמי מעט מחמתי' כו' וא"כ מדאמר שמואל מוסירה לא קני לא הוה יכול למפשט מידי דשאני התם דלא אזלא מחמתי' כלל ומוכיחים זה' נמי עוד מדפושט מכלאי' והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה כו' דוק. והנה בעיקר דבריהם שכתבו דלא נקרא תפיסה אלא במאי דתפי' במוסירה מדנקט בסמוך האי לישנא נראה לפרש דאל"כ אלא במאי דתפיס ברגליו נמי מקרי תפיסה א"כ מאי קאמר ר"י בסמוך היכי פשוט מר כו' רכוב תפיס במוסירה ואי תפיס ברגלי' נמי מקרי תפיסה א"כ קשה מנ"ל לר"י דרכוב דמיירי בי' רב יהודה מיירי דתפיס במוסירה דלמא לא תפיס והא דקאמר לעיל רכוב עדיף דתפיס בי' איירי דתפיס ברגליו אלא ודאי דש"ס סברה דתפיס ברגליו לא מקרי תפיסה כלל וא"כ שפיר מקשה ר"י לרב יהודה ודוק כתבתי זה משום דראיתי בספר תורת חיים דמפקפק על דברי תוס' בזה ומפרש באמת דתפיס ברגליו אקרי תפיסה אבל במאי שכתבתי מוכח דדבריהם כנים ומוכרחים ונאים למי שאמרן: בד"ה א"ד מנהיג כו' תימה דלפשוט ממתני' כו' וי"ל כו' יש ליישב תמיהתם בדרך אחר דהנה כמו שיש לספק ברכוב דמתני' אי איירי במנהיג ברגלים או לא כן יש לספק ברכוב דשמואל אי איירי ברכוב לחוד או ברכוב ומנהיג ברגליו וא"כ שפיר קמבעי' לי' לרי"י וה"ק רכוב עדיף דתפיס בה וא"כ א"א לומר דרכוב לא קני דהלא רכוב עדיף ממנהיג ומנהיג מוכח ממתני' דקני וא"כ כש"כ רכוב דעדיף ממנו וא"כ ע"כ הא דאמר שמואל חד לא קני לא איירי אלא ברכוב ומנהיג ברגלים במקום מנהיג לחוד וא"כ מוכח דמנהיג במקום רכוב ומנהיג ברגליו לא קני ומתני' איירי ברכוב במקום מנהיג א"ד מנהיג עדיף מרכוב והא דקאמר חד לא קני מיירי ברכוב לחוד במקום

מנהיג ומתני' מיירי ברכוב ומנהיג ברגלי' במקום מנהיג ותרווי' קנו וכדתעיין בתוס' לקמן בד"ה מהו דתימא תראה דאינו מוכח באמת אם מנהי' במקום רכוב ומנהיג ברגליו קני וא"כ אפשר לומר דזה הי' ספיקו דרב יהודה ודוק היטב. גם קשה לי על דבריהם דלא אפשר לפשוט ממתני' דדלמא מתני' איירי ברכוב לחוד ולא אזלי מחמתו כלל וספיקו הי' בדאזל מחמתי' מעט אם יתבטל קנין של מנהיג ודוק. רק דאפשר לומר דלא מצינו רכוב בדלא אזלא מחמתי' מעט. עוד בא"ד ומסיפא אין להוכיח כו' הנה יש לומר ולהוכיח מסיפא ממשנה יתירה וא"ת דהמשנה יתירה אתי' להא דאמר רמב"ח לעיל דהמגבי' מציאה לחבירו כו' אף אני אומר מנ"ל הא דלמא לא אתי' כ"א למה שכתבתי וק"ל:

בד"ה רכוב לחוד נראה דרב יהודה הי' מסופק כו' הנה כבר כתבתי לעיל דבאמת לא מוכח מידי אי קני מנהיג במקום רכוב ומנהיג ברגלי' וא"כ לעולם אימא דשמע משמואל ברכוב במקום מנהיג והא דקשי' להו א"כ ס"ל לשמואל דרכוב לחוד קני והשתא פשיט רב יהודה דאפי' לחוד לא קני וא"כ מתני' דאיירי ברכוב במקום מנהיג ושניהם קנו ע"כ איירי ברכוב ומנהיג ברגליו דאל"כ אלא ברכוב לחוד אפי' חזקה לא הוה כדכתבו תוס' לעיל וא"כ שמואל דאמר רכוב במקום מנהיג חד קנה וחד לא קנה ע"כ לא איירי אלא במנהיג ברגליו ומנהיג שאצלו לא קני דאי לא איירי אלא ברכוב לחוד במקום מנהיג ורכוב הוא דלא קנה א"כ מאי ארי' דאמר במקום מנהיג הלא אפי' רכוב לחוד לא קני אלא ע"כ איירי ברכוב ומנהיג ברגלי' במקום מנהיג לחוד ומנהיג הוא דלא קנה קאמר ודוק היטב:

בד"ה מאי דתימא פי' חזקתו עדיף כו' אבל אין לפרש כו' דאפי' לא הוה קני במקום רכוב מקרי מוחזק כו' הנה יש להוכיח נמי שכדבריהם כן הוא דאל"כ מאי מקשה בש"ס מני אילימא ר"מ השתא יושב קני רכוב מבעי' ומאי קושי' דלמא מתני' קמ"ל דרכוב קונה אפילו במקום מנהיג ודבר זה לא הוה שמעינן משם אלא ודאי דממתניתי' נמי אין להוכיח כדכתבו תוס' וא"כ שפיר קמקשה דע"כ לא אפשר להוכיח ממתני' אלא דרוכב לחוד שלא במקום מנהיג קני כדכתבו תוס' לעיל וזה שמעינן שפיר מיושב וק"ל. אבל מ"מ קשה לי טובא על הש"ס דמקשה השתא יושב קני כו' מאי קושי' דלמא ר"מ סביר באמת דרוכב במקום יושב ומנהיג לא קני אלא לחוד הוא דקאמר דקני וא"כ הוה אפשר לומר דחזקת מנהיג יבטל את חזקת רכוב וקמ"ל מתני' דמ"מ חזקת רכוב במקומה עומדת מדקני שלא במקום מנהיג וכדכתבו לעיל דוק: עוד קשה לי על הש"ס דמקשה א"ה היינו מנהיג (ופירש"י ז"ל וה"ל למתני או שהיו שניהם מנהיגים) ומאי קושי' דהלא מוכרחי' אנו לומר דמשנים רוכבים לא מוכח מידי דרוכב לחוד קני אלא מרוכב במקום

מנהיג מוכח זה דאל"כ הסברא אתי' לן דאפי' חזקה לא היה נגד חבירו המנהיג כדכתבו תו' לעיל אבל בשניהם רוכבים לא מוכח מידי דאפי' אינו קונה רכוב לחוד מ"מ מקרי חזקה של כל אחד חזקה נגד חבירו ועיין במהרש"א שכתב ג"כ כך וא"כ מאי קשי' לי' הכא לתני שניהם מנהיגים דאי הוה תני הכי ה"א דמתני' אתי' כר"ש דסבר דאפי' מנהיג לא קני והא דאמרינן יחלוקו היינו משום חזקה ולכך קאמר רכוב ומנהיג ברגלים ומנהיג לחוד ויחלוקו וא"כ מוכח דמנהיג לחוד קני דאל"כ אפי' חזקה לא להוי ודוק. ואפשר דזה הוא דמשני לי' באמת במאי דאמר מ"ד רכוב עדיף ודוק:

דף ט.

בגמרא במדה זאת קני ר"י אומר לעולם לא קני כו' נראה דהוצרך להביא הא דפליג ר"י על ת"ק דלא תימא דלמא משום הכי לא תני רוכב משום דרוכב קונה בין בגמל ובין בחמור משא"כ משיכה והנהגה דאינן קונים רק כל אחד במילתי' לכך הביא הא דפליג ר"י וא"כ מוכח דרוכב לא קני מדלא חשיב לי' נמי. זהו דאפשר לומר לכאורה בש"ס אבל לפי מאי דכתבו התוס' דהוכחתי' הוא מדלא ערבינהו לא א"ש זהו דאמרנו ודוק:

בגמ' ת"ש ר"א אומר רכוב בשדה כו' ק"ק לי דא"כ מאי מקשה לעיל מברייתא דשנים שהיו מושכי' כו' דרוכב לא קני (וע"כ קושיתו אינו אלא ל"ל לרב יהודה להוכיח דרוכב לא קני מיושב בכלאי' ה"ל להוכיח מברייתא דאיירי בקנין ובמציאה דמוכח טפי מהתם) והלא משם אין להוכיח משום דהי' אפשר לומר דהא דממעט הברייתא רוכב דלא קני היינו בעיר משא"כ מושכים ומנהיגים דקונים בין בעיר בין בשדה דוק:

בתוס' ד"ה מושך ומנהיג כו' והיינו דפריך בתר הכי ולערבנהו ולתננהו הנה ודאי דיפה כתבו בזה דמש"ה פריך ולערבנהו. אבל לפי מאי דפירש"י ז"ל א"ה דלת"ק אפכא קני כו' משמע דדעת המקשן הי' דת"ק סבר דאפכא לא קני והיאך יעלה על דעת דבר כזה וכי לא ראה וסבר דא"כ היינו ר' יהודה ולכך מדייקי' תוס' והיינו דפריך כו' כלומר לפי דברינו א"ש משא"כ לפי פירש"י ז"ל ודוק:

עוד בגמ' אלא במקח וממכר כו' נראה לפי זה דשפיר איירי ברכוב לחוד ולכך קאמר אלא לומר דחוזר ממה שאמר דאיירי במנהיג ברגליו:

דף ט:

בתוס' ד"ה משוך בהמה זו כו' אבל אם אמר משוך קופה וקני כלי' שבתוכה פשיטא לי' דנקני' יש להוכיח דבריהם דאל"כ אלא אף במשיכת קופה קמבעי' לי' א"כ מאי קאמר רבא אי א"ל קני בהמה וקני כלים מי קני כו' פירוש מדבעי לך משוך ולא קאבעי בקני משמע דבקני פשיט' לי'. ומאי קושי' דלמא לעולם אימא לך דאפי' בקני קמבעי לי' והא

דלא בעי בקני משום דבעי' דלי' הוא אפי' בקופה אי אמר לי' משוך קופה זו כו' ואי הוה בעי בקני ודאי דבקופה קני דאטו אם יהיו שני כלים זה בתוך זה ורוצה לקנות שניהם וכי יעשה משיכה בכל אחד ואחד דהלא ודאי דבמשיכה אחת קונה שניהם וק"ל:

ואח"כ כתבו וא"ת תפשוט מברייתא כו' אפשר לומר דאם לא הוה מוכח דבקופה פשיטא לי' לא הוה קשה משם משום דהי' אפשר לומר דשאני התם דהפירות הם בתוך הכלים והכלים על החמורים ולכך לא קנו הפירות דהלא די לן דבמשיכת הכלים יקנה הפירות או במשיכת החמורים יקנה הכלים אבל אשתא דאמרו דודאי במשיכת הכלים קונה הפירות שבתוכה וא"כ אית לן לומר דלהוי הפירות כמו שמונחים על החמורים עצמם ולכך מקשי' משם וק"ל: עוד בא"ד אי נמי אי הוה בעי קני בהמה וכלי' והוה מהדר לי' דקנה לא הי' יכול לידע מזה שבמשיכת הבהמה יקנה הכלי' כי שמא מטעם חצר קני ובכפיתה כו' פירוש דהוה אפשר למטעי בפשיטתו והא דמקשה רבא אי א"ל קני בהמה כו' משום דאכתי לא ידע מהא דמשני לי' בכפותה וא"כ קושיתו הוא קושית התוס' בעצמם וקמשני לי' בכפותה וכדמתרצי' התוס'. רק דהוה קשה להו לתוס' מתחלה דאפי' לפי מאי דמשני לי' בכפותה משמע אבל אם אינה כפותה וח"ל קני במשיכה נמי קמבעי' לי' וא"כ קשה להו למה באמת לא קמבעי' לי' בקני ובמהלכת ולכך שפיר מתרצים דהוה אפשר למטעי בפשיטתי' ודוק וכתבתי זאת משום דראיתי במהרש"א מאי דלא נהיר לי ע"ע: בתוס' ד"ה ולימא מר מעני לעני מחלוקת ויחלוקו בתופס לב"ח כו' ולא מטעם מיגו כו'. יש להוכיח קצת כדבריהם דאם תאמר כפרש"י דסבר ר"נ דפליג במגו וא"כ כ"ע סוברים תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קני רק ר"א סובר הכא דקני מטעם דלא הוה כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים מטעם מגו דאי בעי זכי לנפשי' כו' א"כ ר"נ דאמר לקמן המגביה מציאה כו' מ"ט הוה תופס כו' והתופס לב"ח כו' לא קנה למה לי' למימר הכי ולאשמעינן דתופס לב"ח במקום כו' לא קנה הלא לא מצינו מאן דפליג על זה ויסבור דתופס לב"ח יקנה אלא ע"כ דר"נ סובר דחכמי' ור"א פליגי בהכי ולכך הוצרך לפסוק לקמן דלא קנה וק"ל:

דף י.

בגמ' ה"נ מסתברא דקתני סיפא כו' אלא לאו הקמ"ל רישא דאמר תחלה. ק"ק א"כ דמוכח ממתני' דהכא דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו לפי דעת עולא א"כ למאי הוצרך מתני' דלעיל למתני משנה יתירה בזמן ששניהם מודים כו' לומר דמגביה מציאה לחבירו קני חבירו וכדתני רמב"ח לעיל דף ח' ע"א הלא ממתני' דהכא מוכח בהדי' מדקתני בסיפא חחלה לומר דרישא בדאמר תחלה הא לא אמר תחלה קנה חבירו ומכש"כ דקשה

לרבא דאמר דממשנה יתיר' לא ילפינן אלא אם זכי לנפשי' כו' אבל לא אי בעי זכה. רק זאת לא הוה קושי' כולי האי על רבא בעצמו דאפשר דרבא סובר דממשנתינו אינו מוכרח כעולא רק דסיפא תני תחלה לומר דרישא קמיירי אף דלא אמר תחלה וכדאמר ר"נ אבל לעולא דהוכחתו מדקתני תחלה בסיפא א"כ ודאי קשה כנ"ל ודוק:

בגמ' אמר רחב"א אר"י המגביה מציאה כו' וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכי לי. בטור סי' רס"ט פסק כר"י ופסק נמי אם לאחר שהגביה סתם אמר בדעתי' הי' להגביה לעצמו תחלה אינו נאמן אם לא שאמר בשעת הגבהה שרוצה לזכות לעצמו וכן פסק בסמ"ע ותמהו עליו כל האחרונים מנ"ל להטור דבר זה ומהיכן יצאו דברים אלו. ואני אומר דהוכחתי' הוא הוכחה עצומה וראוי למי שאמרו. דהנה לכאורה הוה קשה לפי דברי ר"י דמפליג בין תנה לזכה א"כ למה מחלקת המתני' בין משלא נתנו ובין משנתנו לו ה"ל לאפלוגי בין תנה וזכה ובדלא נתנו לו עדיין והוה רבותא טפי דאפי' לא נתנו לחבירו אפ"ה קנה חבירו דהא דלא אמר כלום משנתנו לו לא הוה רבותא כולי האי אלא ודאי דר"י סובר נמי ברישא דאמר תנה לי אף דלא אמר תחלה זכה וזה מוכח נמי דאל"ה כשאמר וא"ת משנתינו כו' ה"ל לומר דאמר תחלה כדאמר עולא לעיל אלא ודאי דאף בשלא אמר תחלה סבר ר"י דזכה הוא וכשאמר זכה סבר אף דאמר תחלה לא זכה דאינו נאמן. וא"כ אין כאן קושי' על מתני' דילן במה דלא היתה מחלקת מניה וביה בין תנה וזכה דהלא לר"י מתני' מיירי בדלא אמר תחלה דסיפא תני תחלה לגלויי על רישא כדר"נ וא"כ אי הוה תני במתני' דבזכה לא אמר כלום הוה אפשר למטעי באחד מן שני דרכי' דאי הוה תני תחלה לאשמעינן דאפ"ה בזכה לא אמר כלום מ"מ ה"א דבתנה דזכה המגביה הוה דוקא כדאמר תחלה ואי אמר תחלה לאשמעינן דאפ"ה בתנה זכה המגביה מ"מ ה"א בזכה אם אמר תחלה זכה המגביה לכך לא הוה אפשר למתניתין למפלג בין תנה וזכה דוק:

בתוס' ד"ה ר"נ ור"ח כו' ור"ת פירש דהתם ר"נ מודה דקנה חבירו דאינו חב לאחרים שיש הרבה מים בבור ע"כ והנה צ"ל דמ"מ ר"ש סובר דהוה חב לאחרים. אבל ק"ק לי למה נקטו פלוגתתם במילא ונתן לחבירו אפי' במילא לחבירו ולא נתנו לו עדיין ה"ל למפלגי דלר"נ דסבר דלא הוה חב לאחרים א"כ זכה חבירו והוה כרגלי מי שנתמלא לו ולר"ש דהוה חב לאחרים לא זכה חבירו א"כ הוה כרגלי הממלא ודוק ויש ליישב:

בתוס' ד"ה תופס לב"ח כו' מה שפרש"י כו' אין נראה דבפרק הכותב משמע כו' כבר רצו הפוסקי' ובתוכם הבעל תרומה ליישב קושיתם באמרם דהתם שאני דתפיסה דהתם לא הוה תפיסה מעולה ע"ע ואפשר לומר דלכך כתבו תוס' הכא דבפרק הכותב משמע כו'

דלישנא דמשמע מורה דלא הוה הוכחה גמורה והא דלא מקשי' תוס' על רש"י ממתני' דילן דעשאו שליח ואפ"ה לא קני משום דאמר תנה משמע דלא עשאו שליח בהגבהה עד שעת נתינה וכדאמר רב יהודה לקמן. והא דלא מקשי' מהא דפועל בסמוך משום דבפועל לא עשאו שליח כראוי על אותו דבר בעצמו רק כללא כייל עשה עמי מלאכה היום וק"ל. והנה ראיתי בש"ך שרצה לפרש דברי רש"י דמיירי בשליח בשכר דוקא ע"ע ואין זה במשמעות דברי רש"י דהלא בד"ה לא קנה כתב דלאו כל כמיני' להיות קופץ מאליו וחב לאלו משמע ודאי דאם לא בא מאליו אפי' בחנם אם עשאו שליח קנה. ובאמת הי' נ"ל דמעולם לא עלה על דעת רש"י ז"ל לומר אם עשאו הבעל חוב שליח דמצי לתפוס לי' דזה מוכח ודאי מהא דכתובה דלא מהני רק מאי דכתב רש"י ז"ל שלא עשאו הנישה שליח רצה בזה היינו הלוה דגם הלוה מקרי נושה ועיין בשרשי' שורש נשה ובזה ודאי מודה כ"ע דאם הלוה גופא עשאו שליח דמצי לתפוס לב"ח ודוק. או ר"ל אפי' דהמלוה עשאו שליח והלוה האמינו והעמידו בשליחותי' וק"ל:

בתוס' ד"ה אר"י אע"ג דאית לי' כו' היינו דוקא כו' ובזה יפורש היטב הא דקאמר אמר ר"י ולא קאמר ר"י אמר דהלא הוא פליג על ר"נ ור"ח רק מדלא פליג עליהם אלא במציאה ולא בתופס לב"ח לכך קאמר חמר ר"י וק"ל: בד"ה מעבירין אותו הימנו אפי' רשע לא מקרי כו' דבריהם מדויקים מדקאמר הש"ס מעבירין אותו הימנו משמע לכתחלה. ולהרמב"ם נקט לישנא דמעבירין משום דדבר קנס הוא דקנסו חכמים. אבל ק"ק א"כ מאי מקשה רחב"י לר"ל מפיאה דלמא התם משום קנס הוא ודוק:

דף י:

ברש"י ד"ה ת"ל ונתן כו' דרוש ונתן אוכתב לה כצ"ל דתיבה אחת היא. עוד בא"ד אתרבה דאי משום כצ"ל:

בתוס' ד"ה ר"י אומר כו' וי"ל דבד' אמות שלה כו' וחוץ לד' צריך שתוכל היא לשמרו. ק"ק א"כ במציאה נמי נימא הכי דבחוץ לד' אמות אם הוא יכול לשמור לבד ואין כאן אחר דיוכל לשמרו דלקני לי' ובזה לא מצינו באמת דלקני במציאה חוץ לד' אמות. ואי תימא דאין לדמות מציאה לגט בהכי מאיזה טעם שיהי' א"כ אף אני אומר היאך ילפינן מציאה מגט דלקני בתוך ד' אמות דמה לגט דקונה אפי' חוץ לד' אמות דוק:

בד"ה ואי משום שליחות כו' וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח כו' ניידי מפירש"י דמפרש דאי משום שליחות הא כבר כתיב כו' דהלא מ"מ שליחות דחצר לא הוה ידעינן וק"ל:

דף יא.

בתוס' ד"ה ילפינן מציאה כו' ולענין יד לא פליגי דילפינן כו' משום דאל"כ למ"ד דלא ילפינן מציאה מגט היאך יפלוג על ר' יוסי וגם על חכמים דהתם וק"ל:

בד"ה זכתה לו נראה אע"ג דלא אמר זכתה לי כו' ועוד דאמר ר"י חצירו של אדם כו' ומתני' דילן מיירי בעומד אצל שדהו והוה משתמרת כחצר דר"י וק"ל:

בד"ה ה"מ בחצר המשתמרת כו' וי"ל דה"פ כו' אבל מלוה גם לפי המקשן מיירי דליתא בחצר כו' ואי תימא דא"כ דגם לפי דעת המקשן דמלוה ליתא בחצר א"כ מאי משני התם בתחלה דליתא הלא גם הוא ידע דליתי' ומ"מ הוה קשה לי' משום הא דאמר ריב"ח דקונה שלא מדעתו וא"כ מאי אכפת לן אם ליתי' או אם איתא. לזה נאמר דהא דמשני לי התם דליתי' מפרש לו אח"כ ואמר כל היכא דאיתא לדידי' דאי בעי מקני לי' קני לי' חצירו כל היכא דליתי' דאי בעי הוא למקני לא מצי קני חצירו נמי לא קני וסבר התרצן דאף ריב"ח לא אמר דקנה לו שלא מדעתו אלא בדאיתא דוקא רק דדעתו לא הי' למקני ודלא כסוגי' דהכא רק דאח"כ מתרץ לי' האמת באומרו והלכתא דליתיה בחצר דלא קנה דהיינו המשכון אבל במאי דהמלוה אינו כאן אם הי' המשכון בחצר לא הי' נפקותא כלל וכדמסקנא דהכא ועי' בתוס' שם ד"ה והלכתא דכתבו נמי ולמאי דס"ד כו' זה אינו כפי המסקנא של ב"מ. דכוונתם נמי למאי שכתבתי ומהר"ם לא העלה הדברים על מתכונתן ולכך כתב שדבריהם מגומגמים ועיין פ' השואל דף ק"ב ודוק:

בד"ה דלמא גזירת הכתוב הוא כו' ותו מה מתרץ לרבות שכחת העיר והלא בברייתא יליף דזכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה דקתני יודע אני שפועלים שכחו כו'. ודאי דמלישנא דברייתא מדייקי' תוס' דאיירי בזכור ולבסוף שכוח מדנקט יודע אני שפועלים שכחו. ואי תימא א"כ היאך קאמר ת"ל ושכחת בשדה הלא הכתוב לא מיירי אלא בשכוח מעיקרו מדכתיב ושכחת משמע אבל לא שכחת פועלי' והיאך אפשר לפי מאי דס"ד זכור ולבסוף שכוח בעיר אפשר לומר דהתוס' מפרשי' הברייתא לפי דברי רש"י ולפי דעת המקשן דה"ק הי' עומד בעיר כו' יכול יהא שכחה ת"ל ושכחת בשדה שכחת שדה היינו שכוח מעיקרו הוי שכחה ולא שכחת עיר היינו זכור ולבסוף שכוח ודוק: אבל בעיקר דבריהם קשה לי דמאי קשי' להו על רש"י דהא דדריש לרבות שכחת העיר יעמיד בשכוח מעיקרא דהלא כתב לן רבוי לרבות שכחת עיר וא"כ בשדה ל"ל לכתוב ושכחת לחוד והרבוי דיהי' לרבות שכחת העיר ומקרא דושכח' ילפינן שפיר דזכור ולבסוף שכוח לא הוה שכחה וא"כ קרא דבשדה ע"כ למעוטי קאתי וא"א למעט אלא לרבות זכור ולבסוף שכוח בעיר וא"כ שפיר קמשני לי' ודוק היטב. גם קשה לי על פירושם אשר מפרשים דלהש"ס קשה

על הברייתא כו' א"כ אף לדידי קשה על הברייתא דלמא בשדה בא למעט הא דאמרינן וילפינן מולא תשוב לקחת שלפני' אין שכחה דבשדה הוא דאמרינן הכי ולא בעיר דוק:

דף יא:

פרש"י ד"ה אלא אמר רב אשי כו' עד טעמא דיש חילוק בין גט למתנה כו' נ"ל דרש"י חזר וכתב וכפל לכאורה מה שכבר פירש לפני זה משום דרצה לתרץ וליתן טעם על מאי דאמרינן דבמציאה צריך לעמוד בצד שדהו יותר ממה שאמרינן במתני' והנה אם כבר פירש דיש חילוק בין גט למתנה מטעם דבגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם בע"כ ולכך אינו יכול להקנות לה מטעם שליח מ"מ במציאה ה"א דלכאורה דיקנה מטעם שליח משום דהוה זכות וזכין לאדם שלא בפניו לכך חזר רש"י וכתב וטעמא דיש חילוק בין גט למתנה ואע"ג דתרוויי' כו' כדאמרן לעיל לא גרעה משליחות דא"כ לא אתרבי מונתן בידה הוה נפקא לן חצר משליחות כו' כלומר דבמתנ' אתי' חצר משליחות דאתרבי מקרא אבל מציאה לא אפשר להתרבות משליחות דקרא דלא דמי' לשליח דלית בי' דעת המשלח ולא דעת השליח כדכתב ומסיים לקמן וא"כ שפיר מצינו לחלק בין מתנה למציאה משא"כ אי לא הוה אמרינן דאתרבי מקרא חצר משליח ודאי דהוה תמי' לן מ"ש מציאה ממתנה אי משום טעם דדעת אחרת ומאי אכפת לן בזה והלא גם במתנה לא אתרבי חצר משליח ואפ"ה אמרינן אנן דקונה החצר דלא גרעה משליח א"כ אף במציאה נימא הכי. וא"ת דבמציאה לית בי' דעת המשלח מנ"ל לחלק בזה אבל השתא דאמר דאתרבי מקרא וא"כ שפיר מחלקינן בין מציאה למתנה דבמציאה לא אפשר לן למילף מקרא דמקרא לא תתרבי אלא מאי דדומה לי' והיינו מתנה דיש בו דעת המשלח לאפוקי מציאה דלית בי' דעת המשלח ולכך לא תתרבי. והנה במאי דכתב רש"י קודם לזה אכתי לא פירש שם הא דחצר אתרבי נמי מקרא לכך חזר וכתב כל זאת. ובאמת לפי דעת התוס' דכתבו לעיל דף י"א דחצר לא אתרבי מושלח כד תדקדק שם בדבריהם לכך הוצרכו הכא בד"ה חצר משום יד כו' לדחוק וליתן טעם על זה דבמציאה לא קנה ועתה דוק כי הוצרכתי להאריך קצת משום דראיתי במפרשי' אחרי דכותבים שאינו מפירש"י כל מאי דכתב קודם טעמא כו' ואני לפי ע"ד כתבתי:

בגמ' אמר רבא שפיר עבד כו' וכי לא הי' להם סודר כו' יש לדקדק על קושי' רבא בזה דהלא בקדושין רצה לדייק דבעינן צבורי' בתוכה מדקאמר ומקומו מושכר לו ולא הקנה להם מקום אחר ודחה התם דשאני התם כי היכי דא ליטרחינהו (ופירש"י ז"ל ולהוציא משם כל זמן שרצו להניחם שם) וא"כ מאי קשי' לי' לרבא דהלא הקנה להם בסודר ולמה לו לקבל מעות בשביל מקום המעשר דלמא עשה כן דלא ליטרחינהו ודוק:

עוד בגמר' א"ל רב שימי לר"פ הרי גט דדעת אחרת כו' ואמר עולא כו' הא דלא הקשה ר"ש לעיל על ריב"א דאמר חצר של אדם כו' כבר הקשו כן תוס' לעיל בד"ה ה"מ בחצר המשתמרת כו' במאי דכתבו וא"ת פ' הזורק דתנן זרק כו' ואפ"ה קאמר עולא כו'. אבל מ"מ במאי דמתרצים דדוקא גבי גט דאיתא בע"כ כו' כדאמר בשמעתי' עכ"ל צריכנא לפרש דבריהם דהנה אם רוצים בזה לומר כדמתרץ רב פפא לרב שימי שאני גט דאיתי' בע"כ זר הוא דנדחה לכאורה ממאי דהקשה לי' ר"ש ולאו ק"ו הוא. ואם רוצים בזה במאי דמתרץ רב אשי חצר אתרבי משום יד כו' ובגט דאית' בע"כ א"א להקנות מטעם שליח כדלקמן אכתי קשה לכאורה על רב שימי דאי לא ידע תירוצו דר"א א"כ אמאי לא הקשה לעיל על ריב"ח ואי ידע זה א"כ מאי מקשה השתא על ר"פ. ונ"ל דתוס' לעיל רוצים בתירוצם לומר כאשר תירץ ר"פ שאני גט דאיתא בע"כ ואי משום דהלא כבר נדחה תירוץ הלזה ממאי דאקשה ר"ש לזה נאמר דקושי' ר"ש אינו אלא על ר"פ דרוצה לחלק בין דעת אחרת מקנה אותה וע"ז הקשה שפיר והלא ק"ו הוא כלומר דלפי דעתך דדעת אחרת מקנה אותו הוא הטעם דבמתנה קונה יותר ממקום שאין דעת אחרת מקנה לכך הקשה דאדרבא מגט מוכח דטעמך לאו טעם הוא דהלא שם דאיתא בעל כרחה וא"כ ראינו דדעת אחרת דלשם היא חזקה כל כך דיוכל להקנות לה בע"כ ואפ"ה לא מצי להקנות לה אם אינה עומדת בצדה במקום דדעת אחרת אינו חזקה כ"כ דיוכל להקנות בע"כ מכש"כ דצריך לעמוד בצדה ולכך הוצרך ר"א לתרץ חצר משום יד כו' אבל על מאי דאמר ריב"ח לעיל בחצר קונה שלא מדעת ודאי דאפשר לחלק בין גט דאיתא בע"כ ולכך איני יכול להקנות לה אם לא בשעומדת בצדה משא"כ במתנה ודוק:

דף יב.

בתוס' ד"ה חצר משום יד כו' ובמציאה דאין דעת אחרת בעינן משתמר כו' קשה לי הלא לדברי ר"פ דמחלק בין דעת אחרת או לא וכדמתרץ רב אשי חצר משום יד כו' איתי לן למימר ואפשר לומר ולתרץ הא דאקשי הש"ס לעיל מדריב"ח על מאי דמוקמינן מתני' דילן בעומדת בצד שדהו דריב"ח איירי במתנה ולכך קאמר דקונה שלא מדעתו ואין אנו צריכי' לתירוץ דש"ס דלעיל ולחלק בין אם משתמר או אינו משתמר וא"כ מנ"ל לתוספת לומר השתא דבמציאה אם משתמר' קונה אפי' אינו עומד בצדו. וזהו דקשה לי נמי על הרא"ש והטור דפסקו כרב פפא במתני' אפי' אינו עומד בצדו וכדמתרץ ר"א ומחלקי' בין דעת אחרת כו' ופסקי נמי דבמציאה קונה אפי' אינו עומד בצדו בחצר המשתמרת ומנ"ל זה ודוק. ולפי דעתי הי' אפשר לומר אפילו דרב פפא קאי על מאי דאקש' הש"ס לעיל על הא דאמר ר"י אמר שמואל והוא שעומד כו' ותקני לי' שדהו ועל זה מתרץ ר"פ דדעת

אחרת שאני וריב"ח איירי ממתנה דדעת אחרת מקנה אבל במקום דאין דעת אחרת אינו קונה אפי' במשתמר ודלא כדמתרץ לעיל ומחלק בין משתמר ואינו משתמר וא"כ יש לן מקום לומר מנ"ל להרא"ש ולטור ולבעלי תוספ' דבמציאה קונה במשתמר'. כל זה כתבתי עד שלא באתי בעיוני דשמעת' דב"מ דף ק"ב אבל כדבאתי שם ראיתי דלא קשה מידי וע"ש מה שכתבתי בשמעתא ההיא ודוק. והנה הרמ"א בהג"ה סי' ר' כתב מיהו אם המוכר השכיר לו חצר עצמו והמטלטלי' שמוכר לו מעורבי' עדיין עם שאר מטלטלי' של המוכר מקרי חצר שאינו משתמר ולא קנה עד כאן. והש"ך הרבה להקשות עליו שכתב נגד המסקנא דהש"ס דהלא הא דכתבו תוספ' בד"ה וכי בצד שדהו כו' וי"ל דלגבי זקנים לא הוה משתמר שלא הי' הפסק בין תבואתו לתבואתם כו' לא כתבו אלא לפי קס"ד דהש"ס דלא מחלקינן בין מתנה דדעת אחרת ובין מציאה אבל למאי דמסיק ר"פ ומחלק ביניהם א"כ אפי' בשהפירות מעורבי' ל"ל בה דהלא לא בעינן חצר משתמר כלל. ונראה לי לתרץ דהרמ"א כתב דבר המסתבר דפה דיבר בזה דהלא הטור בעצמו כתב שם סי' ר' דמ"מ צריך החצר להיות משתמר לדעת הנותן אע"פ שאינו משתמר לדעת המקבל וא"כ כשהפירות מעורבין עם פירות של בעל הבית אינו משתמר א"כ אפי' לדעת הנותן ודוק:

בתוס' ד"ה ויצא בפת' אחר ל"ג ואפקרי' כו' ונ"ל דאף אם גרסינן לי' לא קשה מידי דהלא רש"י מדייק בדבריו לומר זרק ארנקי והפקירו לכל הקודם ע"כ. א"כ ודאי הקנה אותו לזה שזוכה בראשונה ואם אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי לזה שיש לו הבית זכה בו וק"ל:

בתוס' ד"ה והאמר שמואל כו' עד והא דקרי לי' יחידאי כו' מ"מ רבנן כו' יש לדקדק קצת דא"כ מוכח קצת דהטעם דר"י הוא משום דעשאו שאינו זוכה כזוכה דאי לאו הכי היכי אמר התם כיחידאי לא מוקמינן הלא לא פליג עליו אלא ר"מ וא"כ מאי מקשה הכא על ר"י הלא שפיר ידע התירוץ דעשאו שאינו זוכה כו' ואפשר לומר דסוגיא דהכא איתמר קודם סוגיא דהתם או לא ידע מסוגיא דהתם וק"ל:

בד"ה אא"ב תימא כו' וי"ל דמסתמא לא פליג ר"י על כמה משניות כו' פירוש לדבר דאי איתא דפליג עליהם לא הוה משתמיט רבי מלומר בחד מקום דר"י פליג אלא ע"כ באמת דלא פליג ר"י על מאי דאמרו יד בן כיד אביו. אבל זה א"א לומר דאין סברא דיפלוג ר"א על כמה משניות דזה הוה דבר שאין לו שחר וכי אין רשות לאיזה תנא לפלוג על מתני' וק"ל. ובזה מתורץ נמי מאי דמקשה מהרש"א הלא לפי מאי דמסקי תוס' בד"ה שמואל טעמא כו' מוכח ע"כ דר"י פליג על המשניות ע"ע ולפי מאי שכתבתי לא קשה מידי דהלא לפי מאי דכתבו לקמן דשמואל משמע לי' דקטן דמתני' דילן איירי בקטן ממש

אע"פ שאינו סמוך כו' ור"י אית לי' לדעת שמואל דזוכה רק אביו זוכה אח"כ ממנו מטעם איבה והיינו דוקא בסמוך על שלחן אביו והנה אע"פ דר"י חולק בקטן שאינו סמוך מ"מ בקטן סמוך אית לי' כמתני' דילן וכמשניות דמעשר ועירובין וא"כ שפיר עשה רבי דלא הי' מסדר אשר חולק ר"י על כמה משניות וק"ל:

עוד בא"ד וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות שיזכה הבן קודם ואח"כ יזכה האב ממנו אלא אי מדרבנן הוה בשעת זכיית הבן בא לו זכיית האב משום דבשעת הגבהה לוקחה להריצ' לאביו כו'. הנה אל תטעה בדבריהם לומר דאין החכמים מתקנים שתי תקנות או שתי זכיות דמנ"ל לומר זה וגם דא"כ הוה קשה הלא ע"כ לר"י צריכי' לומר דתיקנו שתי תקנות ושתי זכיות וכדאקשי מהרש"ל ומהרש"א אלא נ"ל דפירוש דבריהם כך הוא דהלא לפי מאי דאמר שמואל דבכל קטן אמרינן מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה לאביו ובין קטן הסמוך ובין שאינו סמוך בכל מקום אמרינן דהוה לאביו א"כ ודאי לא תקנו חכמים שתי זכיות דלמה להו לתקן שתי זכיות שמתחלה יזכה הקטן ואח"כ יזכה אביו ממנו הלא בחדא זכייה הוה די דבשעת זכיית הבן יבא ג"כ זכיית האב בשלמא אי מחלקינן בין קטן לקטן דקטן דסמוך הוה דאב אבל בשאינו סמוך לא הוה דאב א"כ ודאי דצריכים לתקן שתי זכיות דמתחלה יזכה הקטן ואח"כ יזכה האב ממנו משום איבה והיינו בקטן סמוך ואי לא הוה מתקני אלא חדא זכייה דבשעה שמגבי' הבן יהי' לאב א"כ כל קטן אפי' אינו סמוך יהי' מציאתו לאביו וזכי' כזו לא רצו לעשות אבל אי לא מחלקינן בין קטן לקטן ובכל קטן אמרינן דהוה דאב אם כן ודאי לא תיקנו שתי תקנות ודוק ותמצא ותמי' לי על שני מאורות הגדולים האלו שלא ירדו בעיון חכמתם הרמה לכך ונכנסו בדוחקי' גדולי' והלא אם תדקדק היטב בדברי תס' ולשונם תמצא שכיונו למה שכתבתי דהלא לא כתבו שלא תקנו שתי תקנות רק שלא יתקנו שתי זכיות. ובזה יתורץ נמי מאי דלא מקשה הש"ס ר"י אדר"י בלא ההוא דשמואל דהכא דהלא לפי מאי דכתבתי דאפשר לומר דתקנו שתי תקנות אם מחלקינן בין קטן לקטן וא"כ בלא ההוא דהכא לא הוה קשה לי' דר"י אדר"י דשפיר ידע דר"י דאמר ילקט בנו אחריו סבר דמדרבנן הוא קונה ואח"כ יזכה אביו ממנו מטעם איבה אם הוא סמוך ואם אינו סמוך מכש"כ שילקט אחריו דהלא מציאתו לעצמו אבל השתא דאמר שמואל דבכל קטן אמרינן דמציאתי לאביו מטעם דמריצה לאביו וא"כ א"א לומר דזכי לנפשי' מדרבנן ואח"כ יזכה האב ממנו דלמה להו לתקן שתי זכיות וכדתירצו תוספת כדפריש' ולכך מקשה השתא דר"י אדר"י ודוק:

דף יב:

בתוס' ד"ה ר"י אמר כו' מפר"ת כי היכי דפליגי כו' ובזה נראה לפרש דלכך קאמרה הש"ס הכא ופליג' דרחב"א אר"י ולא קאמרה ורחב"א אר"י אמר כדרכי' דש"ס בכל מקום דפליגי שני אמוראי' ובפרט שמואל ור"י דהוו בדור אחד ולעולם הוו בעלי פלוגתות דהדדי אבל במאי דקאמרו התוספ' כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי גבי עירוב כו' א"כ אפשר לומר דבאמת לא פליגי אהדדי בפירוש רק שמואל אמר פירושי' על מתני' דהכא ור"י אמר פירושי' על מתני' דעירובי' והואיל דדמי' להדדי קאמר' הש"ס ופליג' דר"י וק"ל:

וא"ת דבאמת שם בעירובין לא מצינו דאמר ר"י מידי מ"מ בזה לית לן בה דודאי הש"ס ידעה מאי דאמר' וקבעו דבריהם הכא ולכך לא הוצרכ' לומר שם:

בד"ה מאי בעי' גבי' דהיא נמי אינה יכולה למכור עצמה אחרי כן כו' ובזה יתפרש היטב במאי דמשנה הש"ס לשונה דמתחלה אמרה מאי בעי' גבי' ואח"כ אמרה תיפוק במיתת האב ולא קאמרה ה"נ תיפוק בסימני' דבעי' להורות דאפי' לאחר יציאת' אינה יכולה למכור עצמה וק"ל:

בגמרא גירשה פשיטא הב"ע במגורשת ואינה מגורשת כו' וצריך לומר לפי זה הא דאמרה מתני' מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא לתן את כתובתה כו' משמע דהחידוש הוא מטעם שלא נתן לה עדיין כתובתה אלא הואיל דמגורש' ואינה מגורשת לכך לא נתן לה כתובתה דאם גירשה שפיר ודאי דכבר נתן לה כתובתה וא"כ שפיר קאמר' מתני' אע"פ שלא נתן לה כתובתה וק"ל:

דף יג.

ברש"י ד"ה אביי אמר כו' ולהכי מוקי בהאי טעמא כו' אבל השתא דתנן כו' חיישינן דלמא כתב ללוות ולא לוה כו'. נראה דהיינו במקום דאין החייב מודה ואמר דמעולם לא באו לידו וכההיא דתנן בסיפא דמתני' מצא גיטי נשים כו' שמא כתובי' היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ודוק וכן משמע במהרש"א ומהרש"ל תמה על דברי רש"י שלא במשפט:

דף יג:

בתוס' ד"ה הא קאמר להד"מ משמע שהלוה טוען מזויף דליכא למימר כו' ועוד דשמואל לא חייש לפרעון וקשה דאפי' כו' הנה לכאורה יש לדקדק בדבריהם אלו דמאי רצו להוכיח דטוען מזויף מדשמואל לא חייש לפרעון מ"מ נימא הא דקאמר להד"מ היינו כתבתי ללוות ולא לויתי ומעולם לא בא השטר לידי דליכא למימר עדיו בחתומי' זכו לו. ואפשר לומר דלכך הוכיחו עוד הוכחה הראשונה דא"כ נהדר לי' ללוה לצור ע"פ צלוחתו כו' ולכך א"א לומר דהא דקאמר להד"מ היינו רציתי ללוות ולא לויתי מעולם דא"כ נהדר

לי' ללוה. ולכך אפשר לומר ולתרץ נמי על מאי דהוה קשה לכאורה על תוספ' למה המתינו עד הכא ולא קאמרו דבריהם לעיל על מאי דמקשה הש"ס א"ה כי אין בה אחריו' אמאי יחזיר נהי כו' מב"ח מגבי גבי וק"ל. אלא ודאי דשם אפשר לומר הא דאין החייב מודה היינו דקטעין רצית ללוות ולא לויתי משא"כ הכא דמוכח שפיר דלא קטעין כן מהוכחת' הראשון. אבל אכתי מידי ספיקא דדבריהם לא יצאנו דאפי' אם נאמר דבאמת הלוה לא טען כתבתי ללוות ולא לויתי רק טען מזויף הוא מ"מ הוה מצי למטען כתבתי ללוות ולא לויתי ואם כן שפיר קאמרינן נמי השתא דיהי' נאמן במאי דטוען מזויף במגו דאי בעי הוה מצי למטען כתבתי ללוות ולא לויתי וא"כ מאי האי דקשי' להו אמאי לא יחזיר הלא כיון דנפל אתרע לי' הלכך אפי' יקיימנו יש לחוש שמא מזויף הוא וכדכתבו לקמן ואי משום דקשי' להו מדאמר שמואל לקמן מצא שטר הקנאה בשוק יחזיר כו' וכדכתב נמי לקמן הלא שאני התם מדהכא דהכא אמרינן דנאמן הוא בטענת מזויף אף שאיננה טענה טובה דנאמר שמא טרח לזייף השטר בחוב עד שסבורי' העדים שזהו חתימתן כההוא דגט פשוט כו' וכדכתבו לקמן מ"מ נאמין לו במגו דאי בעי טען כתבתי ללוות ולא לויתי מעולם משא"כ לקמן במלתא דשמואל דאיירי בשטר הקנאה דליכא למימר בי' כתבתי ללוות ולא לוה משום דבשטר הקנאה שיעבד לי' נכסי אע"פ שלא בא השטר לידו וכדמוכח מדברי רש"י לעיל ע"א בד"ה הניח' כו' א"כ גם טענת מזויף ליתא דלית כאן מגו אפי' אם הלוה כאן ומכש"כ בדאין הלוה כאן ודוק היטב כי בזה אזלי סוגי' דשמעתא שפיר ולפי מה שנאמר בתוס' בזה נראה לן יותר דחוק:

עוד בא"ד ומיהו מלוה עצמו יכול להיות שיגבה ע"י קיום לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף וטורח לסתור ראייתו לפי דבריהם אלו ק"ק א"כ מאי מקשה הש"ס לעיל לשמואל דמוקי שאין החייב מודה א"ה כי אין בהם אחריות אמאי יחזיר נהי כו' מבני חרי מגבי הלא מלוה עצמו יכול לגבות וא"כ שפיר קאמר דיחזיר ודוק:

בתוס' ד"ה יחזיר כו' ולשמא כתב ללות בניסן כו' כדאביי כו' ולכך א"ש דהש"ס מסדר דברי ר"א ור"י אחרי דברי דאביי אע"ג דקשישי מני' טובא משום דרצה להראות דסברי כאביי וק"ל:

עוד בא"ד ולקנוני' משום יש בו אחריות נקט כו' א"כ ר"א סבר דאין בו אחריות גבי משעבדי לרבנן כו' הנה כל העדיפי מן הנביאים המפרשים ז"ל נבאו פה אחד ידברו בפירושם דגירסתם לא הי' כגירסתינו דלרבנן אמרינן ממשעבדי הוא דלא גבי מב"ח מגבי גבי ע"ע ולפע"ד אמינא דשפיר יש לגרוס גם לדבריהם כדגרסינן השתא ואפ"ה לא קשה מידי דלעולם אימא דר"א סבר דלרבנן אמרינן אחריות טעות סופר הוא וכל

שטר אע"ג שאין בו אחריות כיש בו אחריות דמי והא דאמר הכא ממשעבדי הוא דלא גבי כו' ה"ק שטר כזה לא גבי ממשעבדי הואיל דנפל ואתרע בנפילה ואפי' אם יקיימנו אמרינן שמא טרח ומזייף כההיא דגט פשוט כו' אבל מבני חרי מגבי גבי כדכתבו תוספ' לעיל בדבור הקודם לזה וז"ל ומיהו מלוה עצמו יכול להיות שיגבה כו' וא"כ תוס' דהכא איזלי לשיטתם דלעיל ולכך אפשר לומר דמספקא להו באמת הכא וכתבו השני פירושי' להיות שלעיל נמי בספק דיברו ודוק היטב ותראה כי כנים דברי:

בד"ה אלמא חיישינן לקנוני' ואע"ג דמצינו למימר כו' משום דשמא כתב ללוות כו' מ"מ כו'. הנה בזה יתפרש היטב דלא נקט הכא נמי לפרעון ולמה לא נקט כ"א לקנוני' לא חיישינן אלא משום דרצה למכלל נמי האי קנוניא דכתב ללוות ולא לוה וק"ל:

בד"ה הני תרתי מילי כו' וא"ת ואמאי חדא היא כו' וי"ל הא דקאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן מתני' קשיתי' כו' אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כו' זה לא הזקיקו כו' גם בכאן כולם כאחד תפסו על דבריהם אלו באמרם כיון דמתני' קשיתי' דלפרעון ולקנוניא לא חיישינ' א"כ ע"כ א"א לאוקמי פלוגתתם אלא בשאין החייב מודה וא"כ ע"כ ר"מ יסבור דאינו גובה ממשועבדים ולא מבני חרי דחל"כ אמאי יחזיר וא"כ אפי' חדא תיובתא אינו כאן וע"ע. גם בכאן נראה לע"ד דלא שגו ברואה אשר כל המעיי' יראה והם לא יראו ת"ו אלא דהכא אזלי לשיטתם דלעיל ג"כ דבאם טוען מזויף הוא יכול להיות דגובה מן הלוה עצמו וא"כ שפיר הוה מצי ר"א למיקם פלוגתתם בשאינו מודה ור"מ סבר דאפ"ה יחזיר למלוה דאם יקיימנו שפיר גבי ממנו דמן הלוה עצמו יכול לגבות לאחר הקיום ולא ניחוש שמא יגבה מן הלקוחות לאחר הקיום כשנשכח הנפילה דהלא אין בו אחריות ור"מ סבר דאחריות לאו טעות סופר הוא ורבנן סברי דאחריות טעות סופר הוא וא"כ כשישתכח הנפילה יגבה נמי מן הלקוחות ולכך לא יחזיר. ואי תימא מ"מ אי אמר דמחלוקתם הוא בשאין החייב מודה הוה הברייתא תיובתי' דנאמר בה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולזה אף לר"מ. מ"מ זה לא הוה תיובתי' דהא דקאמר דפליגי בשאין חייב מודה מתני' דחקי' לכך דבשחייב מודה מוכח ממנה דלא חייש לפרעון א"כ ע"כ לא פליגי בשחייב מודה ומוכח א"כ דפליגי בשאין חיי' מודה. אבל במאי דקאמר דלר"מ לא גבי מבני חרי לזה לא דחקה אותו המתני' וא"כ שפיר קמקשה ודוק היטב ותראה שדברי נכוני' בדעת והשכל:

אבל אי קשי' בדבריהם הא קשי' דמ"מ קשה דה"ל לומר דפליגי נמי במודה ואפ"ה לרבנן לא יחזיר ומטעם שמא כתב ללוות בניסן כו' וא"כ לא הוה הברייתא תיובתי' דה"א דהטעם דלא יחזיר לרבנן בברייתא הוא נמי משום שמא כתב ללוות כו' וכדכתבו תוספ'

לעיל בד"ה אלמא כו' ובזה לא הוה אפשר לומר דמתניתין קשיתי' דהא דתנן וכל מעשה ב"ד יחזיר משום דליכא למיחש לשמא כתב ללוות כו' כדכתב רש"י לקמן דף ט"ז ע"ב בד"ה כל מעשה ב"ד כו' ודוק:

דף יד.

בגמ' הא לא קשי' כאן בשטר הלואה כאן במקח וממכר דעביד אינש דזבין ארעא ליומא מכאן קשה לי על רש"י דאמר לקמן באיזה נשך דף ס"ה ע"ב בד"ה שלא באחריות כו' וכגון דפריש לי' כו' דאי מסתמא הא אוקימנא כשמואל דאמר אחריות טעות סופר ע"כ והלא התם איירי במו"מ ובמו"מ מודה שמואל דלא אמרינן טעות סופר הוא ודוק ויש ליישב בדוחק: וגם י"ל דבאמת טעות סופר הוא לקמן ברש"י וצ"ל הא אוקימנא כרבא כו' כלומר דרבא סבר דבין בשטר מו"מ ובין בשטר הלוא' אמרינן ט"ס הוא וכן פסקינן באמת כרבא ולא כשמואל ודוק:

בתוס' ד"ה מ"ט דרבנן תימא כו' וי"ל כו' ומ"מ אית לי' מסברא כדפירש' לעיל כו' יש לדקדק קצת דא"כ בשטר מקח וממכר נמי נימא הכי והלא התם מודה שמואל דלא אמרינן ט"ס הוא וא"כ נימא כמו שמחל השעבוד מחל גם הקרן ויש ליישב ולחלק דוק:

דף יד:

בתוס' ד"ה ויש לו שבח שהנגזל כו' ומיירי שנגזלה ריקנית. הנה ניידי מפרש"י דפירש שגזלה משובחת כו' משום דא"כ אמאי מחזי כרבית הלא אף הגזלן צרייך לשלם אותו שבח שהכסיף וא"כ כשטרף הנגזל מהלוקח אותו שבח כבר פרע הלוקח מה שהי' הגזלן מחויב לשלם ולמה לא יחזור הגזלן וישלם ללוקח דמי אותו שבח לשמואל וק"ל. ועוד אי אמרת שגזלה כשהיא משובח' א"כ נימא לרב דהלוקח יגבה דמי אותו שבח ממשועבדי' דהרי כבר הי' קצוב גם אותו שבח שגזל אבל זה אינו מוכח כ"כ וק"ל:

דף טו.

בתוס' ד"ה כשעמד בדין על הקרן כו' וי"ל כו' יש קול גם

לפירות ע"כ הנה לרב אשי דמוקי דלצדדי' קתני דאם בא לוקח לגבות קרן כו' בא נגזל לגבות כו' ודאי צריך נמי לומר דהנגזל כשגבה הקרן מהלוקח עמד עמו בדין על גבייתו ויצא הקול שהשדה הזאת שגבה מהלוקח נגזל ממנו וצעק עוד על הפירות שאכל הגזלן ממנו וה"א שאם אח"כ מכר הגזלן קרקעות שהנגזל יגבה מהם דכבר יצא הקול בב"ד על גדלת הפירות הנגזלים ממנו לכך קאמר דמפני תיקון העולם מפני שלא קצב עדיין מה שיגבה הנגזל בב"ד לכך אינו גובה ממשועבדים. וכחן לא קשה לי' מאי פסק כדמקשה

לרבא ולרב' משום דהכא ודאי עם הלוקח לא עמד בדין על הפירות שהרי אינן אצלו משא"כ לרבא ולרב' הוה קשה לי' מאי פסק ודוק:

דף טז.

בתוס' ד"ה ארצי קמי' כו' משמע דהכי הלכתא מדלא נקט לישנא דלא מקרי גזלן כו' הנה ודאי בהא דאמר רבא לקמן כי היכא דלא נקריי' גזלנ' לא אכפת להו לתוס' מידי משום דהתם לאו סתמא דש"ס קאמר לי' רק רבא משא"כ כאן דסתמא דש"ס קאמר. ולא תימא הלא ע"כ הכא נמי אי רב אחא או רבינא קאמר לי'. אף אני אומר דלכך סתמא הש"ס ולא קאמר' ומפרש' מאן דאמר מתנה כירושה או לאו כירושה למסתם הא דקאמ' כי היכא דליקום בהימנותא כי היכי דלהוי הלכתא הכי וק"ל:

בד"ה האי שטרא חספא בעלמא הוא וא"ת ולימא דקנ' לה במה שהחזיק בה אחר שקנאה גזלן כו' אפשר לתרץ קושיתם דרמב"ח קאי על הא דאמר הש"ס ועד אימת ניחא כו' עד שעת העמדה בדין כו' ולר"פ עד דמתחלן יומי דאכרזתא וא"כ כבר טרף הנגזל הקרקע מיד הלוקח ואח"כ כשקנה הגזלן השדה שהחדק בה דמהיכא יחזיק בה הלא כבר איננו עוד בידו ודוק:

עוד הקשו בא"ד וא"ת מעותיו שהיו תחלה מלוה נעשו עתה מכר הנה גם על קושיא זאת אפשר לומר ולתרץ כאשר נאמר דרמב"ח קאי על מאי דאמר לעיל אלא איכא בייניהו דיהבא מתנה מ"ד דניחא לי' דליקום בהימנותא מתנה נמי ניחא לי' וא"כ על זאת ודאי קשה לי לרמב"ח במאי יקנה המקבל מתנה בהאי שטרא כו' דליכא למימר במעותיו שהיו תחלה מליה כו' דהלא לא נתן המקבל המתנה להנותן לו מידי. ולא תימא דמוכח דרמב"ח מיירי בלוקח ולא במקבל מתנה מדאמר האי לוקח כו' אף אני אומר דמיירי במתנה באחריות ולכך מקרי לוקח ודוק:

בד"ה מה שאירש מאבא כו' וא"ת ולימא דרב דאמר כר"מ כו' פירוש דהלא ע"כ רב סבר כר"מ כדאמר לקמן וק"ל. אבל מ"מ יש לדקדק דלמא דסבר רב ששת דמעולם לא אמר רב רק בשדה סתם משא"כ הכא דהוה כמו שדה זו וק"ל:

דף כ:

בגמ' ת"ר כמה הוא תכריך כו' ש"מ קשר סימן הא תני ר"ח כו' מאי מכריז מנין מאי ארי' ג' כו' ה"נ שטרי מכריז ע"כ הנה יש לדקדק בהאי שקלי וטרי' דריש דבריה סותרת סוף דבריה דהלא מתחלה מוכח דקשר או הכריכה הוה הסימן שנותן בעל האבידה בלי סימן אחר שיש בהם והיינו ע"כ דמיירי דמכריז מנין דאל"כ היאך רצה להוכיח דקשר הוה סימן ותפשוט מנה בעלמא כדכתב רש"י ז"ל ודלמא הכא שאני דיש ג"כ הסימן

של מנין אלא ע"כ דהשואל שאמר ש"מ כו' ר"ל דלא הוה סימן אחר כאן כ"א הקשר והמדחי נמי דהשיב לי' שלשה כרוכי' כו' ר"ל דהכריכה הוה סימן ולא קמיירי בקשר ע"כ אית לי' נמי דלא הוה סימן אחר כאן והוא המנין דאל"כ לא הוה צריך לדחות אותו בהאי דכריכה אלא הוה מצי למימר שאני הכא דאיכא נמי סי' דמנין ואח"כ קאמר שטרי מכריז ובעל אבידה יתן סי' המנין והרי זה סותר לדקודם ואמינא דלע"ד דבר זה הוא דהוה דחיק להרמ"ה אשר הביא הטור סי' ס"ה לחדש לן מלתא אשר לא הזכירו רבוותא אחריני וז"ל שם אע"ג דקיי"ל דקשר או מנין לחוד הוה סימן הכא בעינן מנין עם כריכה או קשירה וטעמא דהנך תרי שטרי דחד לוה ומלוה אינון ושמא פעם אחת פרע הלוה והמלוה נתנם לו כרוכים ולכך ידע שהן כרוכי' או כשלוה הלוה שמא לקח ממנו המעות בפעם אחת ונתן לו השטרות כרוכים ואותו שכרכן מכיר בכריכתן והאחר לא נתן אל לבו ולכך צריך מנין עם הכריכה או הקשירה וה"מ שאין שניהם לפנינו אבל אם הם לפנינו ואחד יודע בכריכה או בקשירה או המנין והאחר אינו יודע לא זה ולא זה נותנים למי שיודע עכ"ל והנה רבים וכן רבים תמהו על דברי הרמ"ה האלו וילאו למצוא פתח דבריו ויעויין בב"י דהוא הוא אף מן המתמיהין והניח הדבר בצ"ע. ומצאתי פירושים שהן תשע וכולם לא נכנסו אל לבי ורעיוני ולכך אני אומר דבאמת הרמ"ה סובר דהן כריכה הן קשירה הן מנין כל א' לחוד הוה סימן וכדק"ל בכל דוכתא כדכתב הרמ"ה רק הכא בעינן שני סימנים ביחד מצוים לפנינו בשטרות הנמצאים ואז אם יתן אחד מהם אפי' סימן אחד והשני לא יתן סימן כלל אזי יוחזרו לאותו אשר יתן סימן אחד דהלא הואיל דהשני סימנים מצוים לפנינו בשטרות הנמצאים ואי איתא דנפל מאידך ה"ל לידע סימן א' מן השני סימנים האלו והואיל דלא ידע אפי' אחד מהם ודאי דהאחר הם אבל אם לא יהיה בשטרות הנמצאים כ"א סימן אחד והיינו כריכה או קשירה בלי סי' המנין והיינו בב' שטרות או מנין והיינו בג' שטרות אבל לא כריכה או קשירה אד לא יחזרו לאחד מהם אפי' אם יתן אותו סימן ואידך לא ידע אותו סימן הואיל דאפשר לומר דאותו שכרכה מביר בכריכתן והאחר לא שם אל לבו כו' ובזה יתורץ שפיר מה דדקדקנו על הש"ס ולא הוה סתירה מני' ובי' דתחלה אמרה ש"מ קשר הוה סימן דודאי סימן אחד לחוד הוה די אם יאמר אחד מהם אותו סימן ובתנאי דאיכא עוד סימן אחר לפנינו והסימן האחר לא יאמר לא זה ולא זה וכנ"ל וא"ש א"כ הא דאמר הש"ס אח"כ דבתרי לא נהדר הואיל דליכא לפנינו כ"א סימן אחד או קשירה או כריכה וכנ"ל ויתפרשו א"כ דברי הרמ"ה הכי אשר התחיל וכתב אע"ג דק"ל כו' הכא בעינן מנין עם כריכה או קשירה ולכך אמר מתני' פירוש דצריך להיות בשטרות הנמצאים סימן מנין עם כריכה או קשירה ולכך אמר מתני'

וכמה אגודה ג' קשורים זה בזה דמשמע דוקא ג' ולא ב' משום דבב' לא ימצא כ"א סי' א' ועל זה כתב טעמא דיליה דהנך תרי שטרי כו' פי' דלכך לא אמרה מתני' תרי משום דמיירי דהוה דחד לוה ומלוה ושמא כו' ולכך הוצרכה לומר דוקא ג' הוא דהוה אגודה סימן הואיל דאית בי' עוד סימן אחר ואם איתא דמאידך נפל ה"ל לידע חד סימן מאותן שתיהם שיש בהם. וזהו שכתב ולכך צריך מנין עם הכריכה כו' והיינו דצריך להיות סימן מנין עם כריכה בשטרות הנמצאים אבל אינו רוצה לומר דצריך הבעל אבידה לומר שתי הסימנים. ומפרש אח"כ עוד דברים יותר בביאור ואמר וה"מ שאין שניהם לפנינו והיינו בשני שטרות דא"א להיות בו אז כ"א סי' אחד או סי' כריכה או קשירה הוא דאמרינן דאין מועיל אותו סימן אבל אם הם לפנינו כו' פירוש שיש לפנינו שני סימנים והיינו בהיותם ג' שטרות והיו ג"כ כרוכים או קשורים והא' יודע כו' נותנים למי שיודע אפי' סימן אחד מהני ב' סימנים ובזה יתיישבו כל מה דדחיקא להני אשר תמהו על דבריו והעיקר מה דהביא להם התמי' הי' במה שהבינו דמה דכ' הרמ"ה שאין שניהם לפנינו כו' וכן הא דכתב אם הם לפנינו קאי על הבעלי דברים ע"ע ולא יאמנו ודאי בזה דבריהם ז"ל דוק ותשכח כמה דחוקים אשר יכנס אדם ע"פ פירושם אבל אמאי דפרשתי דקאי על הסימנים דצריכים להיות שתיהן לפנינו כנ"ל יבא הכל לנכון ואודה את ה' שעזרנו לפע"ד לכוון דעת הגדול ומקום הניחו לי רבותי להתגדר בו:

אלו מציאות, פרק ב'. דף כ"א ע"א בגמ' מצא פירות מפוזרים וכמה אמר ר"י כו' ה"ד כו' נ"ל לפרש ע"פ מה דכתב נ"י וכן איתא בב"י דלאחר שהש"ס משני באחריני אגב דיקרי מידי ידע אזי לא צריכנא לאוקמי כאוקימתא דר"י במכנשת' כו' רק דרך נפילה ואפילו דרך טובא ואגב דיקירי מידע ידע ע"כ א"כ פירושו דש"ס הכי הוא בשאלתו אשר שאל וכמה היינו דרצה לידע כמה יהי' הפירות דמצא דרך נפילה דנאמר בי' אגב דיקיר דודאי אם יהיו הפירות מועטים אזי א"א לומר בהו אגב דיקירי כו' והנה ר"י דרצה לאשמעינן דאפשר לאוקמי למתני' אפילו בדרך הנחה וכדכתב הנ"י נמי ע"ע ואל כן אמר קב בד' אמות והשואל לא הבין כוונתו ועל כן הקשה ה"ד אי דרך כו' ובזה אין אנו צריכים לדחוקי כדדחקו התוס' ז"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה כריכות כו' עד וכולה מתני' מיירי בין כו' רוצים בזה לתרץ מה דקשה לכאורה מ"ט נייד רבה ממילתא דרבא דאמר סימן העשוי לידרס הוה סימן ומקום הוה סימן דהלא מתני' דייק יותר כוותי' דלרבא איירי מתניתין כולה באין בהם סימן ואלו לדידי' מוכרחים אנו לומר ולחלק דכריכות איירי ביש בהם סימ' וכל האחרים באין בהם סי'

לכך כתבו ז"ל ומיירי מתני' בין דרך נפילה ובין דרך הינוח כלומר דגם לרבה אית לן נייח הזה יותר מדרבא דלרבא מוכרחים אנו לחלק ביניהם כדלעיל וא"כ שקולים הם וק"ל:
עוד במאי דכתבו ז"ל דמיירי בדרך הינוח דקדק מהרש"א דאם כן לא יטול ברה"י דהוה ודאי הינוח וכדכתבו לעיל. ותירץ דלאו ברה"י המשתמר קמיירי ע"ע וכן משמע באשר"י דמיירי במקום זרועה דמנעי רבים מלדרוס שם אבל א"כ קשה לי מאי מקשה בש"ס ואי דרך הינוח אפילו בציר מהני לא ובודאי שקאי על רה"י דבר"ה לא אכפת לן אפילו בודאי הינוח ואי איתא דברה"י שאינו משתמר מיירי הדרן קושיא לדוכתא דלמה לא יטול והלא במקום שאינו משתמר הוא. ע"כ נראה לי לומר דודאי ברה"י בהינוח לא יטול והא דכתבו תוספות הכא דמיירי המתני' אפילו בהינוח לצדדים קתני דבר"ה איירי בהינוח וברה"י בנפילה אבל מכל מקום אין אנו מוכרחים לומר כרבא לחלק בין הדברים שבמתניתין דיש מהם דאיירי דוקא בהינוח ויש מהם דוקא בנפילה דזה אינו אלא כל הדברים איירי בין בנפילה בין בהינוח ולצדדים קתני ודוק במה שכתבתי לעיל בזה ותמצא נכון: עוד בא"ד וא"ת אי דרך נפילה איירי אמאי יחזיר הלא לא ידע כו' לכאורה היה אפשר לומר באמת לדברי רבה דסבר סימן העשוי לידרס לא הוה סימן ומקום לא הוה סימן לכך הני דמתני' דאפשר לומר בהו דנפלו דרך נפילה לא יחזיר מטעם דלא ידע היכן נפלו אי בר"ה והוה א"כ סימן העשוי לידרס אבל כריכות דא"א לומר בהו שנפלו דרך נפילה רק דרך הנחה ומש"ה יחזיר ברה"י דשפיר ידע מקומו ושאין עשוי לידרס ודוק:
בתוס' ד"ה וכמה אמר ר"י קב בד' אמות כו' כבר כתבתי לעיל פירוש אחר על הש"ס ובין לאותו פירוש ובין לפירוש התוס' הכא מתיישב נמי מה דלא שאל נמי על הא דאמרה מתני' מעות מפוזרים וכמה אלא דבמעות ידע שפיר דאדם עשוי למשמש בכיסי כל שעה כדלקמן וא"כ שפיר איירי דרך נפילה ואפי' טובא אבל בפירות שאל וק"ל:
בתוס' ד"ה חצי קב כו' וי"ל כו' יש לדקדק על תירוץ הראשון דא"כ כשימצא קב בד' אמות לא יהא רשאי ללקט כ"א חצי קב ואידך חצי קב יניח דהלא אם יוודע דנתלקט חצי קב מן ב' אמות יבוא גם הוא ללקט חצי קב האחרת מן השתי אמות הנשארים לסברת התוס' וא"כ מעולם לא התייאש עצמו אלא מחצי קב וי"ל:

דף כא:

בגמרא ת"ש פירות מפוזרים כו' ת"ש מעות מפוזרים כו' ת"ש עיגולי דבילה כו' אגב דיקרי כו' והרא"ש גורס אגב דמידי דמיכל כו' ומביא עוד מה שלא כתיב בגרסתינו כאלו הקשה נמי מגיזי צמר כו' ועל זה תירץ אגב דיקירי כו' והדין עמו דהנה המקשן שהקשה

מכל הני בבות דמתני' ואמר על כולם והא לא ידע דאיאש מיני' כאלו הוה ברור לי' דלא ידע ומהיכא תיתי לי' כן ויותר ה"ל נומר ודלמא דלא ידע כו' אלא נראה דהוה קשה לי' כל הני בבות ל"ל לא ה"ל לאשמעינן במתני' כ"א בדבר אחד שאין בו סימן דהוה שלו ול"ל כל הני דברים אלא ודאי דבא להורות בהני דברים דאפי' אם לא ידע הבעל אבידה דהוה יאוש וע"ז תירץ לו המתרץ על כל אחד ואחד דבא להורות לן דבר חידוש והוא במעות אתי לאשמעינן דאדם עשוי למשמש כו' ובפירות במכנשת'. בעגולי דבילה אגב דמיכל כו' וכן בשארי דברים בכל א' ואחד קמ"ל מה דלא אשמעינן באידך ולכך הקשה לו עוד מברייתא דמעות בב"ה כו' דאי לאו דאיירי אפי' בדלא ידע מה אתי לאשמעינן שם מה דלא שמעינן במתני' וק"ל:

בתוס' ד"ה דלכי נפל מיני' כו' ומתחלה לא הי' עומד לייאש. הנה נראה לי דבהכי א"ש דקאמר בש"ס בדבר שיש בו סי' כ"ע לא פליגי כו' דמשמע דגם ביש בו סימן נקרא יאוש שלא מדעת ובשלמא באין בו סימן נקרא כן משום דלא ידע עדיין ואי הוה ידע הוה מייאש אבל ביש בו סימן הוא אפכא דאי הוה ידע בנפילה לא הוה מייאש. אבל לפי מה שכתבו דאקראי בעלמא הוא ומתחלה לא היה עומד לייאש א"ש דלכך נקרא יאוש שלא מדעת נגד המוצאו דבשעה שמצאו לא ידע המוצאו דיתיאש האובד וק"ל:

בד"ה ת"ש כו' תימא כו' וי"ל כו' ומשמע נמי כו' ובזה מתורץ מאי דהקשו דאמאי לא אמר ר"י מילתיה אמתני' משום דאי הוה אמר מילתי' אמתני' לא הוה ידעינן לפרש כן הברייתא דשם משמע דלא ידע עדיין שנפל מיניה לכך קאמר מילתיה אברייתא ואם כן ידעינן מכח כש"כ במתניתין וק"ל: בד"ה ופטורות ממעשר במסכת פאה מוכח כו' בזה א"ש קצת במאי דמשנה ש"ס הכא בסיפא וכתב בזתים ובחרובים אסור ושם במעשרות גרסינן גירסא אחרת והוא בזתים ובחרובים חייבים אבל לפי דבריהם חזינן דגירסא דהכא נכונה משום דבזתים ובחרובים אף דיהיו מותרות משום גזל הדין נותן בהם לחייבם במעשר הואיל דכבר נגמר המלאכה בהם וא"כ לא הי' אפשר להקשות מידי על רבא אי הוה מביא הכא גירסא דלשם וק"ל.. ומאי דכתבו עוד ואפי' זכה בהן המוצא כו' וגבי הקדש אינו כן כו' יתורץ מאי דהוה אפשר לדקדק על המתני' דמאי בא לאשמעינן דפטורות ממעשר אטו עד השתא לא ידעינן דהפקר פטור ממעשר וק"ל:

בד"ה תאינה נמי מידע ידע כו' וא"ת אם כן מאי פריך לרבא כו' וי"ל דאם כו' בתאינה כו' כדי שלא תתמה על דבריהם ודקארי מאי קארי להו אפשר לומר דבאים לסתור בזה מאי דכתב רש"י ז"ל בד"ה עם נפילתה נמאסת כו' דמכי נפלה לא חשיבה עליה ומפקר לה וא"כ ודאי הוה קשה למה לא תירץ לי' דזתים וחרובים לא מתייאש לפי שיודע

שהמוציא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן ובתאנים מתייאש משום מאוסתם מפקיר להו אבל התוס' סברי דהא דלא תירץ לו כן משום דא"כ בתאנים אמאי מותרים ואי משום מאוסתם מפקיר להו זה לא ס"ל לתרצן ולכך תירץ לו חזותי' מוכיח עליו ותאינה נמאסת ואין חזותו מוכיח עליו וזהו לפי מה שמביאים בגירסא השטה אבל לפי גירסא הראשונה מתרץ לו באמת כן וכדכתבו ז"ל אבל שנגרוס כגירסא השניה וכאשר גרס גם רש"י ז"ל ושנפרש אפ"ה הא דאמר תאינה עם נפילה נאמסת כדפרש"י ז"ל זהו דק' להו ודאי שנאמר כן ודוק היטב:

דף כב.

ברש"י ד"ה כשיכול להציל ודכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן דיכול ליתן וליטול מודינה בה דחייב להחזיר ע"כ כתבתי כל דבריו אלה באשר נראה לי דבזה מתרץ רש"י ז"ל כל מה שהקשו תוס' עליו דאף דמוקי הש"ס כשיכול להציל ותפרש הרישא שפיר אי לאו דהקשה עליו מסיפא דפירושא דרישא כך הוא הרי אלו שלו מפני שנתייאשו הבעלים כו' כלומר הכא הוה שלו מפני שנתיאשו הבעלים לבסוף דאמרינן דודאי מתחלה ידע נמי ומתיאש עצמו דהלא הוה לי' קול ולא בא להציל וא"כ כשנתיאש השתא אמרינן דמעיקרא נמי התיאש דשפיר ידע ודכוותה במציאה אחרת דאית בה סימן ולית לה קול ואף שנתיאש אח"כ מ"מ חייב להחזיר הואיל דמתחלה לא ידע וכדקאמר הש"ס לעיל ודוק:

בתוס' ד"ה מה שנתן נתן אתי' כר' כו' בזה מתורץ מה דהוה קשה לכאורה על מאי דקס"ד דבגנב ממש איירי ויאוש שלא מדעת הוה יאוש דא"כ ה"ל לאשמעינן בגנב דהוה יאוש והוה ידעינן מכח כש"כ בגזלן דהוה יאוש מדעת אבל במאי דכתבו א"ש דהוצרך לומר שניהם לאשמעינן דסתם גנב וגזלן הוה יאוש בעלים לאפוקי רבנן ורשב"א וק"ל:

בד"ה שטף נהר כו' ה"ג כו' דנ"ל דמיירי כו' כלומר דמזה מוכח דגרסינן אם נתייאשו דא"א לומר דנתייאשו ודאי. וא"ת א"כ למה להו להקשות למטה על גירסת רש"י קושיתם הלא זולת זה נמי מוכח דא"א למגרס כן וכמו שאמרנו זה אינו דהלא רש"י נשמר מזה במאי דכתב בד"ה הא סתמא הא אם היתה אבידה אחרת כו' וק"ל אבל הם ניידי מפי' זה ולא רצו לדחוק עצמם בזה משום מאי דקשה להו לקמן ולכך כתבו כאן דה"ג אם נתייאשו כו' דצ"ל כו' וק"ל. ואני כבר כתבתי לעיל ישיב על פירש"י ז"ל. בא"ד וס"ד דמיירי כו' משום דאל"כ אלא בשיכול להציל בקל לעולם א"כ אין לדייק אבל סתמא כשלא ידע וק"ל:

בא"ד וא"ת מנ"ל הא סתמא כו' דלמא נתייאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו כו' ואי משום דזה כבר נאמר בסיפא ולא צריכנא לדייק כן מרישא דזה אינו דמ"מ הוצרך לפרש כן בסיפא דאי לאו הסיפא הוה אפשר לומר ולדייק הא סתמא כו' ולכך תירצו ז"ל וי"ל דא"כ לא ליתני אם נתייאשו אלא ליתני סתמא וק"ל. אבל קשה לי דמ"מ נימא דנתייאשו אתי לאפוקי אם היו הבעלים שם ורדפו וא"ת דא"כ ליתני סתמא שטף כו' הרי אלו שלו זה אינו דאי הוה תני הכי ה"א דבשאין יכול להציל קמיירי כזוטו של ים ולכך תנא אם נתייאשו דמזה מוכח דבאפשר להציל מיירי דאל"כ מה לי ביאוש דידהו אפי' אם אומרים שאינן מתיאשים לית לן בה כדכתבו לעיל. וא"ת היאך הוה אפשר לומר דבשאין יכול להציל מיירי דא"כ למה תנא בסיפא ואם היו בעלים מרדפים אחריהם חייב להחזיר ולמה יחזיר הלא אף שהן מרדפים א"א להציל וא"כ למה תהני רדיפה דידהו דזה אינו לפע"ד דאף שא"א להציל אפ"ה אם מרדפים הבעלים אחר האבידה ובא אחד והציל יחזיר לבעלים דבשלמא אם אינם מרדפים ואומרים שלא נתייאשו אפשר לומר דמ"מ בלבם היו מתיאשי' לאפוקי כשהם מרדפים אחריה דראינו שאינם מתייאשים בלבם שהרי רודפים להציל. וכן מוכח קצת בתוס' כאן בעצמם שרצו להוכיח לעיל דמיירי ביכול להציל בקל כו' מדאמר הא סתמא כו' ולמה לא הוכיחו כן מדתנא בסיפא אם היו הבעלים מרדפים חייב להחזיר אלא ודאי דאף שאינו יכול להציל אם הוא מרדף אחריה חייב להחזיר המוצאו ודוק:

עיין בב"ח סימן רנ"ט שרצה להגיה בדברי הטור בסיפא תיבת או ולפע"ד לאו שפיר עבד ולא כיון יפה דהלא דברי הטור הם דברי התוס' בעצמם שבכאן לפי דברי התרצן דמוקי בשיכול להציל ע"י הדחק. וא"ת דתירוצי לא קאי כ"א לפי דברי רבא אבל לאביי דקיימא לן כוותי' בהא אתיא הברייתא כפשוטו ולפי מאי דקס"ד מעיקרא ולא בשיכול להציל ע"י הדחק אף אני אומר דאף דאפשר לפרש הברייתא כפשוטו אליבא דאביי מ"מ הדין הוא דין אמת דבשיכול להציל אם עומד שם ואינו רודף אחריו הוה שלו ובסתמא חיוב להחזיר ומכש"כ ברודף אחריה וע"ז לא מצינו דפליג אביי ודוק. גם בדברי הסמ"ע יש כמה דחוקים ע"ע ודוק:

עוד בתוס' ד"ה שטף כו' עד ואין להקשות כו' דלעולם נימא דה"ה סתמא כו' וע"י סיפא ידעינן דמיירי בשאין יכול להציל ע"כ. פירוש דלא תקשה דליתני רבותא טפי בסיפא דאפי' בסתמא שלא הי' שם בשעת שטיפה כו' לכך סיימי וע"י סיפא ידעינן כו' דאי תנא סתמא לא הוה אפשר למידק מסיפא דמיירי בשאין יכול להציל ודוק היטב בתוס' לעיל ובזה יסתלק מעלינו קושית מהרש"א:

דף כב:

בגמ' והלכתא כוותיה דאביי כו' הנה במאי דפסקינן הכא כאביי ובהא דפליג רבא ארבה וסבר דסימן העשוי לידרס הוה סימן פסקינן כוותיה דרבא וקשה לי על פסקי' הלז דהלא כי דייקת הם דברים הסותרים זה את זה דא"כ כריכות בר"ה היאך אמרינן דיהי' של מוצאו או שארי דברים הנמצאים אשר אין בהם סימן דדלמא הוה בי' סימן רק דלאחר נפילה נדרס ברגלי אדם ובעל האבידה אינו יודע דנדרם והוה יאוש שלא מדעת דלא הוה יאוש. בשלמא אי אמרינן דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן לא הוה קשה מידי דתכף בנפילתו מתייאש כרבה דסבר סימן העשוי לידרס לא הוה סימן ודוק היטב:

בתוס' ד"ה איסורא דומי' דהיתירא מה שמתיר כו' ע"כ קרא לא אצטריך בידע ומתייאש כו' נראה דכוונתם לתרץ דלא תימא הלא א"א לומר היקש הלז דא"כ אף אנו נאמר איסור' דומי' דהיתירא מה היתירא בין אית בי' סימן ובין לית בי' סימן שרי בשידע ואפי' לא נתייאש אף איסורא בין אית בי' סימן ובין לית בי' סימן אפי' נתייאש וידע יהא אסור וזהו ודאי נגד הדין לכך כתבו דבידע ומתייאש לא צריך קרא וא"כ לא דיבר הכתוב רק בדלא ידע וא"כ ההיקש קאי ג"כ על לא ידע וק"ל:

בד"ה מאחר דאיתותב רבא כו' בשלמא לרבא כו' נראה דבאים לתרץ מה דהקשה רש"י ע"ז ובתירוצם ע"ז מדוקדק נמי דנקט תמרי דזיקי וק"ל:

בד"ה תיובתא דרבא רבא ידע שפיר כו' ובזה מתורץ נמי מה דרבים מקשים על מאי דמקשה מדברי ר' יוחנן שהביא ברייתא זאת על רבא דלמא רבא פליג עליו אבל בדבריהם מתורץ זאת וק"ל:

עוד בדף כ"א ע"ב בגמר' ת"ש פירות מפוזרים כו' מהרש"א ז"ל דקדק על הני ת"ש דאימא דאביי ס"ל כרבה דמקום לא הוה סימן וסימן העשוי לידרס לא הוה סימן דהשתא מצינו למימר לאביי דכולה מתני' איירי דרך הינוח כמו שכתבו תוס' לעיל ובמחילה מכבודו הרמה אומר אני דלא כיון יפה דמאי אהני לן דמוקמינן למתני' דמצא דרך הינוח דהרי מ"מ מוכרחים אנו לומר דלאחר הנחה שכח בעל אבידה את אבידתו וכדכתבו נמי לעיל דאי לאו הכי אין זה אבידה וא"כ הדרינן לקושיתנו דדלמא אכתי לא נזהר באבידתו וא"כ הוה יאוש שלא מדעת ודאי ודוק. ובהיפוך אני אומר דלכאורה א"א לומר דאביי יכול לאוקמי למתני' דמיירי בדרך הינוח דהרי בדרך הינוח א"א לומר איידי דיקירי מידע ידע וא"כ מוכרחים אנו למיקם למתני' אליבי' דוקא בדרך נפילה וכדאביי קיימא לן ביאוש שלא מדעת כו' וא"כ א"א לומר בכריכות דברה"י דחייב להכריז דמקום הוה סימן דהלא בדרך נפילה א"א לכוין המקום וא"כ ע"כ מיירי בכריכות שיש בהם סימן ובר"ה הרי

הוא שלו מטעם סי' העשוי לידרס לא הוה סימן כרבה וא"כ היכי פסקינן בזה כרבא דסימן העשוי כו' הוה סימן ודוק ואפשר ליישבו בדוחק:

בגמ' ת"ש כריכות בד"ה כו' רבה היכי מתרץ לה ורבא היכי מתרץ לה כו' הא דלא קשה לי' על הברייתא מרישא לסיפא זולת מחלוקת רבה ורבא נ"ל לפרש ממה דכתבו תוס' לעיל בתחלת פרקין בדבור ראשון לתרץ מאי דהוה קשי' להו אמאי נקט כריכות דאשכח דרך הינוח טפי משאר דאיירי דרך נפילה משום דכריכות איידי דיקירי אינן הוה שיפלו שלא מדעת כו'. והנה לרבה דמוקי לכולה מתני' בין בדרך נפילה ובין בדרך הינוח כדכתבו שם נמי מוכרחים אנו לומר דלית לי' סברא זו דאיידי דיקירי אינו כו' ואית לי' דגם הם אפשר שיפלו בדרך נפילה וק"ל. והנה אומר עוד דגם דאפשר להעלות על הדעת דסובר כן בכריכות מ"מ באלומו' אשר ודאי יקירי אינון א"כ א"א להעלות על הדעת דלומר בהו דנפלו דרך נפילה וא"כ א"ש דזולת מחלוקתם ה"א דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן ומקום הוה סימן והברייתא איירי שיש בהם סימן וא"כ בכריכות איירי דמצאם בדרך נפילה ולכך א"א לומר בהו דיהי' המקום סימן בר"ה וגם הסימן דאית בהו לא מהני מטעם שהוא עשוי לידרס וברה"י נוטל ומכריז משום סימן דאית בהו והאלומו' מצאן בדרך הנחה ולכך בין ברה"י בין בר"ה נוטל ומכריז מטעם מקום דהוה סימן ודוק:

בתוס' ד"ה אי דליכא סימן מאי מכריז פירוש למה צריך להכריז כו' הוצרכו לפרש כן ולא כרש"י אשר פירש כלומר כי מצא כו' מאי מכריז שיוכל ליתן האובד סימן בה ע"כ משום דבשלמא לרש"י יתפרש שפיר הא דמשני לי' מכריז מקום וקאי על המוצא וא"כ השיב לי' שפיר על שאלתו ששאל מאי מכריז המוצא והשיב לי' שהמוצא מכריז מקום אבל לפירוש התוס' דניידי מפירוש רש"י בזה אלא מפרשי' דהא דקאמר מכריז מקום קאי על האובד כדכתבו בסמוך וא"כ אי הוה מפרשי' דהשאלה יהי' כפשוטו מאי מכריז המוצא שהאובד יכול ליתן סימן א"כ לא יהי' נכון מה שהשיב לו מכריז מקום והוה קאי על האובד שהוא יתן סימן המקום וק"ל. ועיין מה שאכתוב עוד בזה. והנה במאי דכתבו עוד וז"ל ומשני דזה מכריז שאבד יתן סימן מקום ראיתי במפרשי דבריהם שהמוצא יכריז כך שהאובד יתן סימן מקום ואין זה נוח לי דמעולם לא מצינו שהמוצא יכריז איזה סימן שיתן האובד אלא ודאי דפירוש דבריהם הוא דמשני לי' על שאלתו דשאל למה יכריז והשיב לו דלעולם יכריז ומאי דקשי' לך הלא אין כאן סימן שיוכל האובד ליתן ע"ז השיב לו דהסימן הוא מקום וזהו שאמרו שאותו שאבד יתן סימן מקום וע"כ יכריז ודוק. ובמאי דאמרו אך קשה כו' משום דהוה אפשר לומר דקאי הכל על האובד ושאלתו הי'

מאי מכריז האובד והשיב לו שיכריז סימן מקום ומזה כבר ניידי תוס' כמו דכתבו דכול' פרקי' איירי מכריזות המוצא ולא מהאובד כי לא מצינו הכרזה אצל האובד וכן לקמן דקאמר כדי שילך כו' היינו נמי כו' לכך כתבו אך קשה כו' וק"ל:
בתוס' ד"ה ורבה אמר מקום כו' ולפי דסבירא לי' כו' משום דקשה להו לישנא דש"ס דאמרה ורבה אמר דמאי רצה בזה דהלא אף דאית לי' לרבה דמקום הוה סימן מ"מ שפיר מצי למימר דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן לכן כתבו ולפי דסבירא לי' כו' כלומר דהש"ס רוצה להראות לנו מאיזה טעם הוכרח רבה לומר דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן דהוא קצת נגד הסברא וק"ל:

דף כג.

בגמ' ת"ש ככרות של נחתום כו' של ב"ה כו' הא דדייק מרישא אע"ג דבהדי' תני לה בסיפא כבר כתב רש"י בזה. ולי אפשר לומר דאי מסיפא ה"א דאתי' כר' יהודא ופליג על ת"ק ואית לי' סימן העשוי לידרס הוה סימן כדקס"ד דש"ס לקמן ולכך דייק מרישא דגם לת"ק אית לי' דככרות של ב"ה חייב להכריז וע"כ גם רב זביד שפיר השיב ליה אי ס"ד כו' ככרות ב"ה בר"ה אמאי מכריז וקאי גם אדיוקא דרישא ולא אסיפא ודוק:
עוד בגמ' והאיכא בהמה וכלבים באתרא דלא שכיחי כו' ק"ק א"כ מני ובי' ה"ל לאפלוגי בככרות של ב"ה בין במקום דשכיחי ובין במקום דלא שכיחי ולא ה"ל לאפלוגי בין ככרות של נחתום כו' ויש ליישב:
עוד בגמ' מאי לאו בסימן העשוי לידרס קמפלגי כו' ק"ק דא"כ דפליגי בסימן העשוי לידרס אמאי נקט ר"י בפלוגתתי' עגול ובתוכה חרס ככר כו' ה"ל לאפלוגי על כריכות בר"ה דנקט ת"ק ואמר דהרי הוא שלו מטעם דהוה סימן העשוי לידרס לפי מאי דסבר רבה ויאמר הוא דחייב להכריז. ויש ליישב ולומר דהא דקאמר לימא כתנאי רוצה להביא עוד סתירה אחת לרבה ולומר דהלא מוכח דגם מקום הוה סימן דהלא ת"ק ור"י פליגי בסימן העשוי לידרס וא"כ ע"כ מוכח דכריכות איירי בדבר שאין בהם סימן דאי אית בהו סימן ה"ל לר"י לאפלוגי על כריכות מטעם סימן העשוי לידרס הוה סימן אלא ע"כ דאיירי דלית בהו סימן וא"כ מאיזה טעם ברה"י נוטל ומכריז ע"כ משום סימן מקום וא"כ מוכח דלא כרבה ובזה א"ש נמי הא דדקדק רב זביד אמר דכ"ע כו' דאי קס"ד דקסבר ת"ק כו' מאי דלא מצינו כן בשום מקום דהלא כן דרך הש"ס בשתאמר לימא כתנאי דרצה לומר דדחיק לן לומר דאמוראי יפלגו במילתא דכבר פליגי בה תנאי דאי הוה רצה כל חד מהני אמוראי לפסוק כחד מהני תנאי ה"ל לכל אחד לומר כן בקיצור הלכה כתנא הלז ואידך כתנא הלז ולא ה"ל לאפלוגי בפלוגתא באפי נפשם כאלו הם הולידו פלוגתתם

ההיא וע"ז רגיל הש"ס לתרץ ולמדחי דפליגי בפלוגתא אחרת ואין דרכה להכריח הדבר דפליגי בפלוגתא אחרת רק דאפשר דפליגי בפלוגתא אחרת ואף דפליגי ג"כ בפלוגתא הזאת דפליגי התנאי מ"מ לא רצה כל אחד לפסוק כחד מינייהו דאי הוה פסקי הכי ה"א דפליגי בפלוגתא אחרת וא"כ לא הוה ידעינן דין ההוא דפליגי הני אמוראי בי' כן דרך הש"ס בכל מקום ולא כן הכא דרב זביד בא ומכריח את הדברים אלא ודאי דהוצרך לכך מטעם דאי הוה אמינא דפליג באמת בסימן העשוי כו' הוה קשה קושי' גדולה על רבה כאמור ודוק. או אפשר לומר על קושיתינו זאת דה"ל לר"י לאפלוגי על כריכות כו' באשר יש ג"כ לדקדק עוד קצת הא דאמר הש"ס סברו' דכ"ע סי' הבא כו' ומעבירים על האוכלי' כו' וגם ר"ז נקט האפכא בדבריו שהוא לכאורה אך למותר אלא דרוצי' לתרץ זאת מה שהקשינו דלכך נקט ר"י בדבריו עוד שני דברים ככר ועגול ולא פליג על כריכות בהדי' משום דרצה להראות לנו עוד שני דברים דסימן הבא מאליו הוה סימן וגם דמעבירין על האוכלים ואף דלא פליג ת"ק בזה לפי מאי דקס"ד השתא מ"מ נקטי' ר"י בדבריו אלה שני דברים להראות לנו הדין בזה וק"ל. עוד קשה לי במאי דרצה להוכיח רב זביד דא"א לומר דפליגי בסימן העשוי לידרס כו' דא"כ ככרות של ב"ה כו' דלמא לעולם אימא לך דפליגי בסימן העשוי לידרס ולת"ק לא הוה סימן וס"ל מעבירין על האוכלים והא דככרות של ב"ה דחייב להכריז משום דחיישינן לכשפי' ואף ישראל לא ידרוס עליו וכדאיתא בעירובין והאידנא דחיישינן לכשפים מעבירין ובודאי אי חיישינן לכשפים אין דורסי' ג"כ דמה חילוק יש בזה בין לגוי' דחיישי לכשפים או לדידן דחיישינן לכשפים אבל באוכלים אחרים אשר לא חיישינן לכשפי' (וכדמשמע בעירובין דאף לפתותי לחם לא חיישי לכשפים) סבר ת"ק דלא הוה סימן ולכך פליג ר"י עליו בעגול ובתוכה חרס והא דנקט ר"י גם ככר ובתוכו מעות לא מטעם סימן העשוי לידרס דהלא לפי מה שאמרנו גם ת"ק מודה בככר משום דחיישי לכשפים ואין דורסין עליו אלא ר"י נקט ככר לפלוג עליו עוד בפלוגתא אחרינא והיינו בסימן הבא מאליו ואי הוה נקט חדא לא הוה ידעינן אי מטעם סימן הבא מאליו בא לאפלוגי עליו או מטעם סימן העשוי לידרס ובדברי אלה מדויק שפיר הא דנקט שני דברים ובחדא הוה סגי לפי תירוצא דרב זביד וא"כ הוכחתו דרב זביד רפיא בידינו ודחיקא לן מאד ודוק היטב כי יש ליישב בדוחק:

בתוס' ד"ה והאיכא נכרי' דלא אכפת להו פירוש כו' לכאורה יש לומר דגירסתם הי' דלא אכפת להו וא"כ אתי' כפשוטו הא דמקשי' בסמוך וא"ת ולפרוך והלא כו' ואף דלא הי' גירסתם כן מ"מ יש לומר דשפיר קמקשו דהלא ע"כ מוכח דהא דמקשה הש"ס והאיכא גוים אינה אלא שידרסו דאי משום דשקלי לי' א"כ הוה קשה הלא גם זאת ה"ל להקשות

על רבא וכדקמקשו תוס' באמת לקמן בד"ה והא איכא בהמה וכלבים וק"ל. רק דיש לומר ולדקדק על כל זה דהנה בש"ס יש לדקדק על הא דמקשה והאיכא גוים ומשני דחיישי לכשפים ועל הא דמקשה לי' והאיכא בהמה וכלבים משני לי' באתר דליכא בהמה למה לא משני תחלה ג"כ באתרא דליכא גוים אלא ודאי דהיה מוכרח לומר דהוה במקום דאיכא גוים דאל"כ הוה קשה על הא דמשני לי' משום דאין מעבירין על האוכלין ופירושו הוא דאינו רשאי לעבור מעליהן וא"כ אף אנן נימא בכל אבידה דאינו עשוי לידרס דהלא אין אדם מישראל רשאי לעבור מעליהם משום הלאו דלא תוכל להתעלם אלא ע"כ צריכנא לומר דלכך הוה עשוי לידרס הואיל דאיכא גוים דאינן מצווי' על כך ולכך מקשה נמי והאיכא גוים באבידת אוכלי' דדורסי' עליהם ולכך הוצרך לתרץ דחיישי לכשפים ולא משני באתרא דליכא גוים דא"כ גם באבידה אחרת ה"ל לומר דאינה עשוי לידרס וק"ל וא"כ הוא למה לא נאמר דלעולם קושיתו הוא והאיכא גוים דשקלי לי' ואי משום דא"כ גם בשאר אבידה וגם לרבא יקשה כן הלא זה אינו דלרבא הי' אפשר לתרץ באתר דליכא גוים משא"כ לרבה דא"א לתרץ כן כאמור. אשר על כן אני אומר דגירסתם הוה דלא אכפת להו וכנ"ל:

עוד בא"ד אבל קשה דהיכי פריך כו' עד לבסוף אבל כל היכי דאפשר לתקן להשיב ממון לבעל ע"י הכרזה מתקנינן וא"כ מאי פריך הכא ע"כ. תמי' לי הרבה לא מעט על דבריהם אלו וגם על מאי דמקשי עוד בדבור שאחר זה דגם לרבא יקשה והאיכא בהמה דאכלי לי' מאי ראו להקשות קושיות אלו דהלא לרבא לא הוה קשה לי' מטעם דכל היכא דאפשר לתקן מתקנינן כדכתבו הם בעצמם אבל לרבה דסבר דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן משום דהבעלים מתייאשים לומר דהסימן יהי' נדרס ברגלי האדם וא"כ אינו סובר האי מילתא דכל היכא דאפשר לתקן מתקנינן וא"כ שפיר מקשה עליו והאיכא גוים כו' ואי משום דכל היכא כו' דזה אינו לדידך. ואי תימא דקשה להו לתוס' על רבה עצמו מה ראה על ככה א"כ הוה להו להקשות כן על רבה עצמו ולא על הש"ס אשר מקשה לרבה ודוק היטב כי יש ליישב בדוחק ולומר דטעמיה דרבה הוא דסימן העשוי לידרס לא הוה סימן משום דהא דמהדרינן אבידה בסימן דווקא נלמד מדכתיב בתורה שלמה מה שלמה המיוחד שיש בה סימן כו' ואותו סימן ודאי הוא סימן דאינו עשוי לידרס וא"כ על רבה לא הוה קשה מידי אחר דהתורה צוה לן כן לאפיקי מאי דמקשה הש"ס והאיכא גוים דדרסי' לי' ובאמת מן התורה אין לדרוס על אוכלי' דודאי אית לן אין מעבירין על אוכלי' רק דגיים לא אכפת להו בזה וא"כ מן התורה הוה הסימן שבאוכלי' סימן שאינו עשוי לידרס ודוק:

דף כג:

בגמרא ותהוי חתיכא גופא סימן מי לא תני' מצא כו' חביות של יין כו' הרי אלו שלו. הא דמביא גם הסיפא דלכאורה הוה שלא לצורך. נ"ל משום דהוה אפשר לתרץ את קושיתו דהא דתני התם בחתיכת דגים דחייב להכריז הוא מטעם מנין ומתני' דילן איירי בדרך נפילה או דליכא אלא חתיכה אחת והא דקאמר חתיכות ר"ל חתיכות דעלמא וכדכתבי תוס' לקמן דף כ"ד ד"ה אבל שנים כו' לכך מביא גם הסיפא דמשם מוכח דגם הברייתא איירי בדרך נפילה וא"כ לא הוה המנין סימן או דאיירי בחתיכה אחת והא דנקט חתיכות היינו חתיכות דעלמא וק"ל:

בתוס' ד"ה חביות של יין כו' אע"ג דתנן כו' הכא רגילות הוא דכל החביות שוין. ובזה א"ש נמי הא דנקט הברייתא ד' דברים אלו ובקיצור ה"ל למימר בחדא או בתרין מילין אלא ודאי דנקט כל החביות דדרכן להיות שוין וק"ל. עוד בא"ד וי"ל כו' אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן לומר כמה יין יש בה. דקדקו בזה ולא אמרו בקיצור אבל בשאינה מלאה הוה סימן הוא לפע"ד דר"ל דוקא אם יאמר כמה יין יש בה אבל באומרו שאינה מלאה לחוד זה לא הוה סימן דהרבה חביות יש אשר אינן מלאים וק"ל. והנה מאי דיש להקשות על דבריהם הוא דא"כ ה"ל לתרץ כן הברייתא אשר רמי על מתני' וה"ל לומר דחדא מיירי במלאה ואידך בשאינה מלאה. ונראה דלא קשה מידי דודאי במתני' א"א לומר דאיירי דוקא בשאינה מלאה דא כ הוה קשה למה נקט' שני דברים כדי יין וכדי שמן או דהוה לה למנקט עוד דברים כאלו כדנקט הברייתא ד' דברים או דלא ה"ל למנקט כ"א חדא אבל לפי מה שמתרץ השתא דמיירי ברשום א"ש דשני דברים אלו דרכם הי' לרשום וק"ל: ברש"י ד"ה נפקא מינה וכגון דזה התובען צורבא מדרבנן הוא דקדק רש"י בזה לומר דהתובען צורבא כו' משום דמשמע מן הש"ס דמהדרינן לי' אם יבא הצ"מ ותובע אותי אבל לא דצריך להכריז אולי שייך הוא לצ"מ ויבא ויחזירנו לו וק"ל:

בתוס' ד"ה באושפיזא כו' דאמרינן בערכין מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם בערב קללה תחשב לו כו' תיבת בערב ליתא בקרא וגם שם בערכין לא הביאה הש"ס הקרא כדכתיב רק בהיפוך קצת תיבת השכם קודם תיבת בבקר ובודאי לאו באקראי נעשה כן שם בש"ס וגם כאן בתוספות ונ"ל משום דכבר אמרו בגיטין שאין כותבין ד' תיבות בלי שרטוט ומכש"כ יותר והתוספות דלשם מביאים הרבה פסוקים אשר הביאה הש"ס בירושלמי שהיו הופכים התיבות ואזי מותר לכותבן בלי שרטוט וא"כ גם בכאן בכיון עשתה הש"ס להפך הקרא מטעם זה והתוס' דלכאן אף שהביאו הקרא כדכתיב מ"מ הוסיפו על הקרא תיבת בערב ואזי מותר לכתוב ג"כ בלי שרטוט. ואפ"ה כדת עשאו

שהוסיפו על הקרא אחר דהמכוון של הקרא הוא כך וק"ל. ומזה הטעם נ"ל ג"כ דמאי שברוב מקראות אשר הש"ס מביא אותם לא נכתבו עד סופי רק דרכם להתחיל בקרא וכותבים אח"כ תיבת וגומר כנ"ל:

דף כד.

בתוס' ד"ה ומודה ר"ש מדקאמר ומודה כו' וכן מצינו ברב"ח דאמר בפ"ק כו' וקשה דלא מצינו דאמרי רבנן זה בפי'. נ"ל דקושיתם קאי על הא דרבב"ח סבר דלא כרשב"א ופוסק כרבנן דפליגי עליו. ובודאי אם בפירוש הוה אמרי רבנן דלא כוותי' שפיר פסק כרבנן דרבים הם אבל השתא דלאו בפירוש נאמר כן א"כ מנ"ל לפסוק כוותיהם והראי' דלא פסקינן כרבנן החולקים על תנא אחד אם לא נאמרו דבריהם בפירוש מהא דאיתא בשמעתי' בסמוך פליגי רבנן עלי' או לא פליגי ואת"ל פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ואם תאמר דפסקינן כחכמים מטעם דרבים הם ואף דלא נאמרו דבריהם בפירוש מאי שאלתו דשאל ודאי פסקינן כרבנן דרבים הם וק"ל. ואף גם זאת דהראב"ד פוסק באמת כרשב"א בכל דבריו והיינו אפי' ברוב ישראל ואנן נמי פסקינן כוותי' ברוב גוים ואף דאפשר דרבנן פליגי עליו אלא ודאי הואיל דדבריהם לא נאמרו בפירוש לכך לא פסקינן כוותייהו וא"כ שפיר מקשי' תוספות היאך פסק רב"ח דלא כרשב"א בטביעות עין והלא רבנן דפליגי עליו לא נאמרו דבריהם בפירוש (ובאמת תיבת בפירוש שכתבו ז"ל דייקא כוותי משא"כ לפי מה שכל מפרשי דבריהם הבינו לפרשו וק"ל) ומתרצים דשפיר נאמרו דברי רבנן בפירוש גמור מדנקט במתני' כו'. ובדברי אלה נ"ל לתרץ במאי דפסק הרמב"ם כר' יהודא דמשנתינו דסימן הבא מאיליו הוה סימן ולא כת"ק וכבר הקשה עליו מרן ר"י בעל הטורים ע"ע אבל לפי זה א"ש משום דגם דברי דת"ק לא נאמרו בפירוש עד שיאמר עליו דרבי סתם כוותי' ולכך פסק הרמב"ם כוותי' דר"י ודוק. ובאמת שראיתי כל מפרשי דברי תוס' דר"ל דקושיתם הוא הברייתא דאמר ומודה רשב"א כו' דמשמע דרבנן פליגי עליו ולא מצינו דאמרו רבנן דבר מה בפירוש והרבו להקשות עליהם דהלא גם לעיל אמרה הש"ס במלתא דר"י דאמר ככר ובתוכו מעות כו' מכלל דת"ק סבר כו' וא"כ מאי קושיתם הכא ותירצו מה שתירצו ובאמת אני אומר אם זאת הי' קושיתם קשה לי לאמרו דהיאך אפשר לומר ולהקשות על ברייתא זאת דאמרה ומודה רשב"א כו' דלא מצינו דאמרו רבנן זה ומנ"ל לברייתא דפליגי רבנן ומאי קושי' ודאי הברייתא ידעה יותר מאשר אנחנו יודעים והיא ידעה דפליגי ולכך אמרה ומודה רשב"א וק"ל:

בתוס' ד"ה אבל שנים חייב להכריז דמנין הוה סימן כו' הנה הרב מהרש"א האריך הרבה ביישוב דבריהם ואני תמה על סוף דבריו שכתב דהכא הוה מנין סימן בתרתי

משום דאפשר להכריז בדין וכ"כ הרא"ש וכ"כ מהרש"ל ע"כ אמת שכן הוא שכן כתב הרא"ש אבל א"א להעמיד דבריהם אלה בכוונת התוס' שהרי הם ז"ל כתבו ומתני' דקתני מחרוזות וככרות כו' ואי איתא דס"ל סברא לזו א"כ מאי קשי' להו ממתני' דקתני ככרות בלשון רבים דלמא לא מיירי מתני' אלא בשמצא שתי ככרות ואזי אין מנין סימן וגם כתבו בסמוך בתירוץ השני א"נ מיירו כו' וליכא אלא מחרוזה אחת וכן עיגול וככר כו' משמע דגם מעיגול וככר קשה להו וק"ל. ואני בעניות דעתי נ"ל דהא דאמרה הש"ס בזמן שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים כו'. היינו דבמצאן א' א' מיירי נמי שמצא רבים רק שמצא א' א' ונראה בהם דדרך נפילה באו שם אבל אם מצא אותן שנים שנים והיינו כולם שנים שנים בהדדי ובאמת מיירי שהיו יותר משנים ארבע או ששה רק שהיו מונתים שנים שנים בהדדי אזי נראה בהם דדרך הינוח באו שמה ולכך חייב להכריז משום סימן של מנין. ובזה יתפרשו דברי הרמב"ם בפ' ט"ז מהלכות גזילות והב"י בסימן רס"ב הרבה להקשות עליו ולע"ד לא קשה מידי ודוק. אחר כתיבתי זאת מצאתי בסמ"ע סי' רס"ב ס"ק ל"ב והנאני וכן איתא בב"ח סימן הנ"ל:

בגמר' ת"ש המוצא כו' מאן שמעת לי' כו' רשב"א כו' אע"פ דלפי מאי דס"ד דמאן דבעי אי פליגי רבנן או לאו א"כ גם לרבנן אפשר דאזלינן בתר רובא מ"מ קאמר שפיר הכא מאן שמעת לי' כו' רשב"א כו' כלומר דלפחות מוכרחים אנו לומר דאתי' כרשב"א דשמעינן לי' דאזל בתר רובא דא"א דאתי' כרבנן א"כ נשמע דאפי' רבנן סברי דאזלינן בתר רובא ואפי' ברוב ישראל רק דזה אינו מוכרח דאתי' כרבנן אבל לפחות נפשוט מני' בדרשב"א וק"ל: בתוס' ד"ה כי קאמר רשב"א כו' וי"ל דאצטריך דאפי' יודע ודאי שמישראל נפל קאמר הרי הוא שלו כו' קשה א"כ מאי קאמרה הש"ס בסמוך תפשוט מינה דמודו רבנן לרשב"א ברוב נכרי' ומאי קושי' דלמא התם שאני דלא ידע דנפל ודאי מישראל לכך אפי' רבנן סברי דהוה שלו משא"כ במלתא דרשב"א דאיירי שידע בודאי שנפל מישראל אימא לעולם דפליגי רבנן וסברי דחייב להכריז. ואפשר דאה"נ דה"ק דלפחות נפשוט מיני' דמודו רבנן בהא מילתא בשאינו יודע ודאי שנפל מישראל אלא דאכתי דחיקא לן בזה דא"כ ה"ל לפרש ולומר ואת"ל דפליגי רבנן אפי' ברוב נכרי' היינו דוקא בדידע ודאי שנפל מישראל אבל אם לא ידע לא פליגי רבנן א"ד דפליגי אפי' בלא ידע דוק:

עוד בגמרא ת"ש מצא בה אבידה כו' שמעית מינה כי קאמר רשב"א ברוב נכרי'. קשה לי מאי רצה לפשוט ממתני' הזאת דלמא מתני' מיירי באבידה שאפשר לומר בה דאכתי לא ידעו בה הבעלים ולא כאבידה דמתני' דילן דאמרינן בהו איידי דיקירי או איידי דחשיבי ממשמשי בהו או במעות דאמרינן בי' אדם עשוי כו' וא"כ הוה יאוש שלא מדעת ולא

הוה יאוש וברוב נכרים הוה שלו משום דתלינן דמנכרים נפל. וכ"ת דא"כ ה"ל לפלוגי מני' ובי' ברוב ישראל גופי' זה אינו דהלא לפי מאי דמשני לי' נמי השתא איכא למימר הכי ודוק:

בתוס' ד"ה אפי' ברוב כו' טעמא משום דאיכא אינשי דלא מעלי ושקלו לי'. פירוש אבל לא תימא דרשב"א אזיל בתר מיעוט דנכרי' לקולא דא"כ הלשון דאמר הש"ס מאן שמעת לי' דאזל בתר רובא לא א"ש וק"ל:

בד"ה את"ל כו' ודוחק הוא להעמיד בסימט' פירוש משום דא"כ גבי כריכות דנקט ברה"י חייב להכריז א"כ ע"כ משמע דבסימט' אינו חייב להכריז וא"כ למה נקט בר"ה ברישא דאינו חייב להכריז הלא אפי' בסמטא אינו חייב להכריז אם לא דנימא הא דנקט ברישא בר"ה לאו בר"ה גמורה מיירי רק דמיירי בסמטא והא דנקרא ר"ה נגד רה"י נקרא ר"ה כדאיתא בש"ס ריש מסכת שבת אבל זה נראה להו לדוחק. עוד בא"ד וכן לקמן אמר לעולם כו' והשתא מ"מ תפשוט דפליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז. אע"פ דאי הוה בעי למפשט דפליגי רבנן דמתני' אתי' כרבנן נימא ר"ש היא כדקאמרו תוס' בסמוך בד"ה ותפשוט כו' וגם מה שתרצו שם דמ"מ תפשוט דלא מצינו כו' א"א למימר הכא דהלא הכא אפשר לומר לרבנן אפי' ברוב גוים חייב להכריז והכא יניח קתני ורשב"א אפי' ברוב ישראל הוה שלו וגם אפשר לומר דרבנן מודי' ברוב נכרים ומתני' סברה ברוב נכרים דהוה שלו כדקס"ד מעיקרא ורשב"א סובר אפי' ברוב ישראל דהוה שלו ומתני' אתי' כרבנן או אפשר לומר לעולם דמתני' אתי' כרשב"א וברוב נכרים הוה שלו ולא קתני יניח דהלא אף לפי מאי דאמרה הש"ס מי קתני הרי הוא שלו כו' א"א לומר דהוה הוכחה גמורה דא"כ נפשוט מינה דפליגי רבנן ברוב נכרים אלא ודאי דדחוי קמדחי הש"ס יא"כ לא מוכח מידי משום דפליגי רבנן ברוב ישראל. הנה לזה אני אומר דמ"מ שפיר קאמרו התוספות דמ"מ נפשוט מינה דא"א לומר דיסבור רשב"א אפי' ברוב ישראל יהי' שלו ולא יפלגו רבנן עליו כלל אפי' ברוב ישראל דא"כ מתני' אמאן תרמי' ודוק. אבל קשה לי למה לא הכריחו את דבריהם נמי מהא דקאמר בסמוך תפשוט מינה דמודו רבנן לרשב"א כו' ולא קאמר נמי ופליגי ברוב ישראל ודוק:

בד"ה בטמון ולא בעי כו' שאין רבים מצוים שם כו' לא ה"ל למנקט כו' וא"ת כו' וי"ל כו' וברוב גוים הוה שלו דתלינן בגוי' דהוה רובא ע"כ. קשה לי על דבריהם דהסיפא סתרה לרישא דהלא לפי מאי דכתבו השתא דברוב גוים הוה שלו מטעם דתלינן בנכרים שהטמינוהו וא"כ למה נקטה מתני' רוב העיר כו' ולא אם רוב גוים כו' אלא ע"כ אינו כ"א לומר שמצא במקום שרבים מצוים שם כדכתבו בתחלת הדבור וא"א דמיירי בטמון

ותלינן שנכרים הטמינוהו מאי אכפת לן א"כ אם רבים מצוים שם או לאו דהלא כל עיקר החילוק אינו אלא אם רוב גוים או רוב ישראל שכיחי באותו מקום שטמון שם ודוק היטב. עוד בא"ד וא"ת ובטמון למה יגע בו אי משום כו' המפנה יקחנה ויכריז כו' אין להקשות עליהם דקארי מאי קארי להו דלמא באמת מיירי מתני' שהמפנה מצא אבידה. דזה נראה להו דוחק לאוקמי מתני' דוקא בטמון ודוקא שהמפנה מצאה וק"ל:

דף כד:

בגמ' וכי מאחר דאסורה בהנאה מותרת משום מציאה למאי הלכתא.

אפשר לומר אי לאו דהוה משני הש"ס ורב אסי סבר לי' כוותי' בחדא כו' לא הוה קשה להש"ס וכי מאחר כו' משום דהוה אפשר לומר הא דקאמר בסוף דברי' בא ישראל ונתן בה סימן וכו' הוא פירוש על הא דאמר תחלה מותרת משום מציאה דהיינו אימתי מותרת משום מציאה אם בא ישראל ונתן בה סימן אבל השתא דראה דמשני הש"ס דרב אסי סבר לה כוותי' כו' א"כ אי איתא דסוף דבריו הוה פירוש לראש דבריו א"כ מאי הוצרך לתרץ הכי הלא לעולם אפשר לומר דסבר כרשב"א אפי' ברוב ישראל והא דקאמר בעיר שרובה גוים בא להורות לנו רבותא דאף דרוב עיר גוים אפ"ה מותרת בשתיה כשיבא ישראל ויתן סימן ולא אמרינן במילתא דאיסורא דלמא אתרמי הסימן כסימט' אבל לעולם אימא אפי' ברוב ישראל הוה של מוצאה רק דעיקר דבריו הוא להורות לנו החידוש דהיתירא דיין נסך אפי' ברוב גוים אלא הא דלא משני לי' הכי ודאי דסבר דאין סוף דבריו פירוש על ריש דבריו וא"כ א"א לומר דלא בא אלא להראות לנו החידוש באיסור די"נ דא"כ ריש דבריו דאמר מותרת משום מציאה למאי הלכתא נקטה ברוב גוים הלא ברוב ישראל נמי דינו הכי לרשב"א אלא ודאי דפליג על רשב"א ברוב ישראל וא"כ סתמא דש"ס שפיר קמקשה ג"כ השתא וכי מאחר כו' ודוק:

בגמ' א"ל מצא כאן כו' בא ישראל כו' תרתי כו' נ"ל לפרש דמתחלה כי השיב לי' הרי הוא שלו אכתי אבעי' לי' אם יבא ישראל ליתן סימן מהו משום דאף דאמר לי' הרי הוא שלו אפשר לומר דהטעם הוא משום דתלינן דמגוי נפל דברוב גוים איירי כדאיתא בפוסקים אבל דנאמר דאפי' ידעינן ודאי דנפל מישראל יהי' ג"כ שלו מטעם דהבעלים מתייאשים דהנכרים שקלי לי' אינו מוכרח ולכך שאל אותו אם יבא ישראל ויתן סימן דודאי ידעינן דהוה דישראל מהו וע"ז השיב לו דחייב להחזיר והנה ר"י הוה אכתי מסופק אם דינא קאמר לי' דחייב להחזיר מטעם דאמרנו או אם לאו דינא קאמר לי' רק משום לפנים משורת הדין ולכך שאל אותו בדרך שאלה תרתי כלומר הא דקאמרת תחלה הרי הוא שלו ודקאמרת השתא חייב להכריז בשניהם הדין כך וצריך כל אדם לקיים שניהם כדלעיל

א"ד הא דקאמרת תחלה הרי הוא שלו היינו לעולם הרי הוא שלו מן הדין והא דקאמר חייב להחזיר היינו לפנים משורת הדין ואם מקיים האחת אין מקיים השני וע"ז השיב לו דהאמת כן הוא לפנים מ"ה קאמינא וק"ל:

ברש"י ד"ה מי קתני כו' ושלו נמי לא הוה דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא ע"כ הא דכתב רש"י ז"ל דבר זה הכא ולא כתב כן לעיל בשאלתו אי פליגו רבנן אפי' ברוב נכרי' משום דשם אפשר לומר דמש"ה פליגי עליו משום דרשב"א סבר דהוה שלו אפי' ידע בודאי שמישראל נפל שהבעלים מתייאשים ואינהו לא סברי הכי אבל ודאי בסתמא מודו רבנן דתלינן ברוב נכרים דמהם נפל אבל הכא דאמרה הש"ס מי קתני כו' ויניח ויבא ישראל ויתן סימן ש"מ אפי' בסתמא לא אמרינן דהוי שלו ותלינן בגוי' לכך הוצרך רש"י ז"ל לומר הטעם דבממונא לא. אזלינן כו' וק"ל:

עוד ברש"י ד"ה אימא מישראל נפל כו' ולא אמרינן יניח כדאמרינן לעיל ברוב נכרי' לרבנן. דקדק רש"י ז"ל בזה משום דהוה קשה לי' לישנא דש"ס דאמר ב' דברים דישראל סכרו לי' אימא מישראל נפל וכיון דישראל כרו לי' לא מייאש ותרתי ל"ל אלא ודאי דהא דקאמר ישראל סכרו לי' מכריח דלא נימא יניח והא דאמר ישראל כרו לי' מכריח דלא נימא דמתייאש ומהרש"א ז"ל דקדק על רש"י ללא צורך וק"ל:

בתוס' ד"ה סבר כוותי כו ולא בעי כו ומ"מ יש לפשוט דהלכה כמותו ברוב נכרי' כצ"ל. ונ"ל דהא דאמרו ומ"מ יש לפשוט כו' לאו מילתא באפי נפשי' היא דבאים לפסיק הלכתא כרשב"א ברוב נכרים דא"כ היאך ידובק דבר זה לדעיל וגם זיל קרי בי' רב הוא והלא כל המעשים שבש"ס יורו לנו הדרך דהלכה כמותו ברוב נכרי' אלא נראה דשפיר מדובק במאי דכתבו קודם לזה באומרם ולא בעי כו' דא"כ כו' והוה קשה להו דהלא השתא דדחי הש"ס דרב אסי סבר כוותי' בחדא כו' תפשוט נמי מקצת בעי' שלו דהלכה כרשב"א ברוב נכרים מיה' וא"כ מאי אהני לי' דלא בעי למימר דסבר כרבנן דא"כ תפשוט דמודו רבנן דהלא השתא תפשוט ג"כ חדא בעי' דילי' לכך כתבו ומסיימי במלתייהו ומ"מ יש לפשוט כו' וכלומר אפי' אי הוה אמר דסבר כרבנן מ"מ יש לפשוט דהלכה כמותו ברוב נכרים דהלא אפי' רבנן סברי כוותי' ברוב נכרים וא"כ שפיר קאמרה הש"ס דרב אסי סבר כוותי' בחדא כו' וא"כ לא תפשוט אלא חדא דהלכה כמותו ברוב נכרי' וק"ל:

בד"ה לבתר י"ב ירחי כו' פירוש הן עצמן כו' כדתנן בפרקי' כל דבר שעושה ואוכל כו' אפשר דמש"ה מפרש הש"ס מה דאשכח אבוה דשמואל ולא קאמר סתם שמצא אבידה וק"ל:

בד"ה לפנים משורת הדין תימא כו' וי"ל דלא מייתי כו' והכא בשמעתי' כו' דכ"ע פטורי כו' אפשר דמש"ה קאמר הש"ס הא דאבוה דשמואל כו' ומאי ראי' צריכנא דצריך לנהוג לפנים כו' ולמה הביאה מעשה זאת יותר ממעשי' אחרים דכתיבי בש"ס שהיו עושים לפנים כו' אבל במאי דכתבו א"ש וק"ל: בד"ה הרי שאבדו ה"ה נגנבו כו' ובתוספת' תני בהדי' כו' הנה גם בש"ס דהכא מוכח כן דאל"כ מאי קאמר התירו לו משום שחיטה כר"ח דהלא ר"ח מצא גדי שחוט ולא ידע אי נגנב ואח"כ הושלך לשם אלא ע"כ דאף דנגנב דינא הכי וק"ל:

דף כה.

בגמ' טעמא דמצא פירות בכלי הא כלי ולפניו פירות כו' ובזה א"ש נמי הא דאמרה מתני' מצא פירות בכלי או כלי כמו שהוא כו' ואי בכלי לחוד מחייב להכריז מכש"כ בכלי ובתוכו פירות אלא ודאי דדיוקא אתי לאשמעינן וק"ל:

עוד בגמרא תנינא להא דת"ר כו' ורמינהי מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סי' הא דלא מקשה הש"ס הני שתי ברייתו' אהדדי זולת מה שאמרה הש"ס מה שיש לדייק כן ממתני' נמי משום דזולת זה ה"א לחלק ולומר דהברייתא א' איירי שהפירות מונחים בצד כלי שאין בו סימן ולכך הוה שלו אבל כשמצא מקצתן בתוך כלי ומקצתן בחוץ חייב להכריז משום אותן פירית המונחים בתוך הכלי וזהו הסימן שלו שיוכל לומר אלו פירות מצאת בתוך כלי אבל השתא דמדייק נמי כן מתוך המשנה והמשנה איירי מן כלי שיש בו סי' דהרי אפי' מצא כלי כמו שהוא חייב להכריז ש"מ שמכלי שיש בו סימן מיירי לכך מקשה השתא שפיר וק"ל:

עוד בגמ' רב פפא אמר הא בצנא ופירי ול"ק כו' הא דנקט ר"פ צנא יפירי ולא בכובה וכיתנ' נ"ל דהוכרח לומר כן דהנה ודאי ר"פ לא בא למפלג על סברת ר"ז דאמר בכובה וכיתנ' הסברא מיכרחת לומר דהאי כיתנ' כמי מכוב' נפל דאי מינה נפל אשתייר בה מידי וא"כ אי הוה נקט כוב' וכיתנ' הוה קשה טובא על דבריו דהלא כשמוקי ברייתא א' בדלא אשתייר בה מידי ובכוב' וכיתנ' והוה שלא מטעם דהסברא מכרחת דאלו מהאי כוב' נפל א"כ הוה אשתייר בה מידי וא"כ הוה מוכח דבשאר פירות דאין הסברא מכרחת כן דחייב להכריז וא"כ היאך הוה יכול למיקם אח"כ ברייתא ב' בדאשתייר בה מידי דוקא והוה משמע א"כ דוקא בזמן שנשתייר בה מידי אמרינן דחייב להכריז אבל בזמן שלא נשתייר בה מידי הוה שלו וזה באמת לא הוה כללא דהלא מצינו ג"כ בשאר פירי דאפי' אם לא נשתיירו בה חייב להכריז אבל השתא דמוקי בצנא ופירי להני ב' ברייתות א"ש דלא בא באמת לחלוק על סברת ר"ז רק בא לחלוק על מה שאמר דבשאר פירות

שאין הסברא מכרחת דלאו מהאי כלי נפל חייב להכריז ור"פ סבר דאע"ג שאין הסברא מכרחת דלאו מהאי כלי נפל אפ"ה אמרינן דהוה שלו ואינו חייב להכריז כ"א בדנשתייר בה מידי. אבל לפי מה שכתבו תוס' ז"ל הסברא הוא להיפך ואז ודאי לא א"ש הא דנקט ר"ל אצנא ופירי ודלא כמהרש"א ות"ח ושאר מפרשים שהפכי הגלגל מהיפך להיפך ע"ע ודוק:

עוד בגמרא צבורי פירוש כו' שמעת מינה מנין הוה סימן כו' ש"מ כו' לכאורה יש לתמוה מאי רצה הש"ס בזה דאמרה שמעת מינה כו' כאלו באת' להקשות דבר מה ומאי הוה קשה לן אם יהי' מנין סימן או לא בשלמא הא דקאמר ש"מ מקום כו' א"ש דמקשה על רבה אבל הכא לא א"ש לכאורה ונ"ל דהש"ס מקשה על ר"ש לעיל דהביא ראי' מברייתא דמנין הוה סימן וה"ל לדייק כן ממתני' לכך קאמרה שפיר ש"מ כו' וק"ל וא"כ במאי דכתבו תוס' ואע"ג דפשיט' לי' כו' הן דברי הש"ס בעצמה. ואפשר דבאמת דגם הם כיוונו לזה וק"ל:

בתוס' ד"ה הא בכוב' וכיתנ' כו' ור"ח פירש דפריך כו' הנה לפי דברי ר"ח צריכנא לומר הא דמתרץ הא בכובא וכיתנ' כו' היינו דלא עבידן דמשתיירא לפי סברת התוס' ולכך אם נשאר מקצת בתוך הכלי הוה שלו מה שבחוץ דאי איתא דהוה של בעל הכלי ומכלי נפל מה שבחוץ לא הוה משתייר בי' מידי והא בצנא ופירי פירוש רא דאמרו דהוה דבעל הכלי מיירי בצנא ופירי דעבידן דמשתיירא ולכך אמרינן באותן שנפלו מכלי נפלו והא דנשתייר גם בכלי אורחייהו כן הוא וכן יתפרש כל השטה לפי זה ובכן נראה דאית לי' לר"ח סברת התוס' ולכך נקט ר"פ צנא ופירי אבל אי יסבור סברת רש"י לא הוה א"ש במאי דנקט צנא ופירי ולא כובא וכתנ' ועי' לעיל מה שכבר כתבתי בזה ודוק:

בתוס' ד"ה הא גופא קשי' אמתני' לא פריך דמצינו למימר דג' מטבעות היינו פירוש דצבורי מעות ע"כ רצונם לומר דה"ל להקשות אמתני' דהרישא קתני מעות מפוזרת הרי הוא שלו הא שלחופי משלחפי חייב להכריז ובסיפא קתני ג' מטבעות זה על גב זה חייב להכריז והיינו שעשוין כמגדלי' דוקא כדקאמר ר' יצחק דאל"כ אלא אפי' משלחפי נקראים זו על גב זו א"כ היינו ציבורי מעות אלא ודאי ג' מטבעות זעג"ז איירי דוקא כמגדלי' וחייב להכריז משים מנין המטבעות או משום מקום וצבורי' וזהו הטעם של ר' יצחק באמת י'. וע"ז תירצו תוס'דמפרש ג' מטבעות דמתני' דאיירי כמגד דמצינו למימר דג' מטבעות היינו פירוש דצבורי מעות ודלא כדדייק ר' יצחק וא"כ על המתני' לא ה"ל להקשות מידי והרב מהרש"א לא יצא ידי חובתו במה שכתב בזה ודוק גם לעיל בתוס' ד"ה הא בכובא כו' על דברי ר"ח כתב דברים אך למותר ע"ע ודוק:

דף כה:

בתוס' ד"ה אחר הגפה מקום שמשתמרות קצת כו' עד לבסוף ולרבא כו' בדבריהם ז"ל יתפרש שפיר הא דנקטה מתני' תרי בבות מצא אחר הגפה כו' מצא כלי באשפה כו' ובבבא א' נקטה גוזלו' ובשני' כלי וק"ל:

בד"ה ואמר ר"א כו' כדמפרש לעיל כו' דלא תימא דר"א אמר דבריו גם בכלי שיש בו סימן ודוק:

בד"ה ואם נטל כו' עד לבסוף ולפירש"י דפירש כו' קשה דפשיטא דלא יחזירנה לשום אדם שאיני יודע מי הם הבעלי' כו' הנה מצאנו וראינו ברמב"ם דפוסק בספק הינוח דאם נטל הרי הוא שלו ובודאי דיצא לי' מלישנא דש"ס דאמרה אם נטל לא יחזיר ומפרש הוא ז"ל דלא יחזיר לבעלים אלא יחזיקנה לעצמו ורבים תמהו עליו ע"ע. וגם רש"י ז"ל ימאן בזה דהלא הוא כתב לקמן דף ל"ז ע"ב בד"ה ואם נטל לא יחזיר כו' לפיכך יהא מונח ביד זה עד שיבא אלי' כו' וא"כ לא קשה מידי על רש"י ז"ל גם הכא דטובא אשמעינן שאינו רשאי להחזיר למי שיבא ויאמר שנאבד ממנו דס"ד דיהא מותר להחזיר לו דהלא אם ירצה להחזיק אותו גם לעצמו רשאי לכך אשמעינן דזה אינו שאינו רשאי להחזיר לו שהרי באמת אינו רשאי להחזיק לעצמו ג"כ וק"ל:

בגמ' תנא מפני כו' אטו אמוריי' כו' הא דלא שאל מ"ט כדרך הש"ס בכל מקום דאי לאו דהברייתא היתה מפרשת למתני' דהוא משום אמוריי' הוה אפשר לומר הטעם דבכותל ישן ובגל הוה מקום שאינו משתמר והוה אבידה מדעת אבל השתא דמפרש הברייתא הטעם משום דאמוריי' כו' מקשה אטו כו' וק"ל:

ברש"י ד"ה ישראל לא מצנעי ומחצי' לפני' אמאי שלו כו' ודאי דמחצי' ולחוץ ידע שפיר הטעם דשתיך ומ"מ הוה קשה לי' על חציו ולפנים דאפי' דהוה שתיך אפשר למתלי בישראל דהרי בעה"ב זה השתמש בה כמה שנים כדפרש"י וא"כ אף דהוא הצניעו שם אפשר דהי' שתיך ומשני לי' דשתיך טפי פירות וא"א לומר דמצי אתי' דלא הוה שתיך כולי האי ודלא כמהרש"א וק"ל:

דף כו.

בתוס' ד"ה דשתיך וא"ת ולקני' לי' חצירו כו' וי"ל דאין

חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו כו' ולמאי דמוקי בש"ס שעשאו פונדק ל"ג כו' לא קשה נמי דמ"מ לקני ליה לבעה"ב חצירו דהלא דרך אבידה מיירי ולא בהצניעה וא"כ אפשר להמצא. כבר תירץ הרא"ש דאף דיצאו הנכרים דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד אין עתיד להמצא לבעל החצר ע"ע. אבל קשה לי טובא דא"כ מאי דוחקא דש"ס

דמוקי בג' נכרים או בג' ישראלים לוקי' מתני' דבעל החצר אינו אומר שהוה שלו או של אבותיו וכדכתב הרמב"ם והבעה"ב מודה דלא נפל ממנו רק דטוען דזכה לי' חצירו ואי לאו דהי' משכירו לאחרים באמת הוה שלו דהרי הוא עתיד להמצא וזכה ליה חצירו אבל באשר הוא משכירו לאחרים אזי אינו עתיד להמצא ולא זכה ליה חצירו ואל תדחיני לאמור דא"כ לא הוה הסיפא דאם היה משכירו דומי' דרישא דמצא בכותל חדש כו' דשם מיירי דבעה"ב טוען דהוה שלו או של אבותיו כדכתב הרמב"ם. דהלא גם לפי מאי דמוקי הש"ס השתא ע"כ נמי לא הוה הסיפא דומי' דרישא דהלא הרישא דמיירי בכותל חדש מיירי אפי' מצאו בדרך הינוח והסיפא לא איירי אלא שמצא בזה הענין שנראה שהיא אבידה אבל אם מצא במקום שאפשר לומר דאדם הצניע לשם לא הי' אפשר לומר כשעשאו פונדק דלהוי של מיצאו מטעם דמייאש ברוב נכרי' דהלא הוא הצניע וזה דעת התוס' באמת בד"ה בתוך הבית כו' ודוק היטב. ובאמת על קושי' התוס' מצינו עוד ג' תירוצי' א' מה שכתב הרא"ש הואיל דבא לחצירו קודם יאוש וחצירו דומי' דידו אמרינן וע"ז כתב מהרש"ל שפיר דהתוס' לא סבירא להו כן דא"כ ה"ל לתרץ כן ותמי' לי מה שכתב עליו בזה מהרש"א כי דברי מהרש"ל ברורים ופשוטים הם. ועוד מצינו תירוץ אחר מה שתירץ הריב"ן דהוה חצירו הבא לאחר מכאן עיין בב"ח סימן רנ"ט שהביאו והנה באמת מ"מ קשה עדיין בכותל חדש דבנאו הוא או אבותיו דלא הוה כחצירו הבא לאחר מכאן אם לא דנימא דכותל חדש איירי נמי שבנאו ישראל אחר ומכרו לאחר. ולא תימא דמ"מ לימא דיהי' לאותו שבנאו דזה אינו דהלא לא ידעינן ודאי דהמציאה בא להכותל בעוד שהכותל ביד אותו שבנאו וא"כ הוה דמוצאה דלמאן יחזיר. אבל אי קשה הא קשה דא"כ ה"ל למתני' לאפלוגי בין בנאו הוא או אבותיו ובין דבנאו אחר ומכרה לו. ועוד מצינו תירוץ אחר בשם הר' ברוך ממגענצ' והב"ח הביאו ג"כ והוא דלא אמרינן דזכה לו חצירו רק בדבר הפקר אבל לא באבידה אפי' בדבר דהוה ביה יאוש בעלים כיון דאלו הוה ידע לא הוה מפקיר ע"ע. וגם ע"ז קשה תינח בישראל אבל בדבר דהוה דנכרים ליכא למימר הכי וא"כ מאי קאמרה הש"ס שיכול לומר של אמוריי' הם דאפי' הו' דאמוריי' מ"מ לקני לי' חצירו ודוק. והנה גם לדעת הרא"ש אית לן לדקדק דלפי דבריו דלא זכה לו חצירו הואיל דבא לו לפני יאוש א"כ לא צריכנא להטעם דכתבו התוס' בד"ה בכותל חדש כו' אבל מחציו ולפנים של בעה"ב דאינו שוכח חפציו ימים רבים ע"כ דאפי' את"ל דשוכח חפציו אפ"ה הוה דבעה"ב דהלא זכה ליה חצירו אפי' אם התייאש הוא ונעשה הפקר מ"מ חצירו הדר קני' לי' ובהכי ליכא למימר דבא ליה קודם יאוש וא"כ מאי זה שהוצרך הרא"ש ז"ל לכתוב ג"כ כדברי התוס' בזה דמחצי' ולפנים הוה דבעה"ב דאינו

שוכח כו' צריכנא למימר דהא דכתב הרא"ש טעם הלזה הוא באמת לדעת התוס' אשר הביא הוא מתחלה קודם שכתב טעם דנפשיה ע"ע ודוק:

בד"ה בכותל חדש כו' וא"ת והא אמרינן כו' הנה נראה דהא דלא כתבו דבריהם במתני' גופ' ונטרי עד הכא משום דבאמת הוה אפשר למימר דמש"ה יטול במונח מחציו ולחוץ משום דהוה כמו אבידה מדעת אחר שהחור פתוח לר"ה או דהו' לה האבידה בעיר שרובה כותים וכן הוא כתוב במגיד משנה פ' ט"ז מהלכות גזילה ואבידה ע"ש אבל התוס' ימאנו בזה דא"כ רב אשי דאמר כיס בתר שנציה כו' והיינו אפי' נמצא הכיס בחציו ולחוץ אי שנצי' לגיו היה דבעה"ב ואי איתא דהוה כמו אבידה מדעת למה לא תהא של מוצאה מאחר דהחור פתוח לר"ה ובאמת יש לתמוה על רב המגיד מה ראה על ככה שנתן טעם הלזה כאלו לא ראה הא דרב אשי. וע"כ שפיר עבדו התוס' דנטרי עד הכא וק"ל ואל תתמה על רב אשי גופא מה ראה על ככה לחלק דלמא באמת הטעם הוא כמו שכתב הרב המגיד וא"כ אין לחלק בין שנצוי לגיו או לבר לזה אני אומר דרב אשי נימוקו עמו במה דלא פירש למתני' כך דכבר ראה הברייתא דאומרת בממלא כל הכותל דחולקי' ואי איתא דיהוי כמו אבידה דמדעת כולה דמוצאה להוי ובזה א"ש הא דהביאה הש"ס הברייתא אחר דברי רב אשי להורות מהיכא בא לו לחלק כך וק"ל:

בד"ה בתוך הבית כו' מיירי שמצא כו' שנראה שהוא אבידה ע"כ גם הכא נטרי ולא כתבו כן במתני' גופא משום דמתני' הוה אפשר לפרש דמיירי שהשכיר ביתו והבעה"ב יצא מביתו לדור בבית אחר כסברת רש"י באמת ומיירי דיצאו כל השוכרים אף האחרון ולסברת התוס' דסברי דאין אומרים דלהוי דבתרא רק אם הבתרא עדיין בבית אבל אם יצא ג"כ לחוץ אין לתלות בו יותר מהראשונים כדמשמע בדבור שאחר זה וא"כ הוה אפשר למימר דלעולם דמיירי שמצא המציאה כאלו אדם הצניעה ואפ"ה הוה שלו דלמאן מן השוכרים ניתיב לה אבל השתא דראו דהש"ס מקשה דליזל ב תר בתרא והיינו לבעה"ב דמסתמא לעולם דר בביתו ומשני דעשאו פונדק לג' נכרים ואי אמרת דמצאו דרך מצניע אמא אמרינן דלהוי שלו הלא הבעה"ב הצניעה לשם ומאי אכפת ל דעשאו פונדק לג' נכרים דמשום כן לא יתייאש וק"ל:

בד"ה וניזל כו' דהיינו בעה"ב כו' הנה ניידי ז"ל מפרש"י משום דאי איתא דאמרינן דראשונים שכחו דבר מה גם באחרון איכא למימר כן. גם לפרש"י לא א"ש מה שתירץ הש"ס שעשאו פונדק לג' נכרים ובחד נכרי הוה די כמו שכתב רש"י גופי' והטעם דאיידי לא ניחא להו לכך כתבו דניזל בתר בתרא והיינו בעה"ב דעדיין בביתו אבל השוכרים לא שכחו דבר לפי שמסתמא כיבדו כמו במעות הנמצא בירושלים וא"כ א"ש מה שתירץ

הש"ס דדוקא בעשאו פונדק לג' נכרים דמיאש הבעה"ב אפי' אם הוה שלו ובפחות משלשה לא מקרי רוב כדכתבו בסמוך וכדאפרש שם. ומה שכתבו עוד וז"ל וכי משני כו' אפי' כי יש סימן מתייאש ע"כ משום דקשי' להו דמ"מ לוקי דעשאו פונדק לנכרי אחד והוא עודנו בבית עם הבעה"ב ולכך הוה דמצאו דיכול לומר דשל נכרי הוא הואיל דהוא עדיין עם הבעה"ב לכך כתבו ז"ל וכי משני כו' כלומר דניחא לי' למיקם מתנית' אפי' בדיש בו סימן ודוק: בד"ה לשלשה נכרי' בפחות משלשה לא מקרי רוב כו' הנה רבים וכן שלמים תמהו על דבריהם דלמה לא נקרא רוב בשני גוים נגד הבעה"ב דהוה יחיד ופירשו מה שפירשו בדוחק גדול ע"ע ואני אחרי רואי בע"ד אמרתי דלמלתייהו אלביש יקרייהו ודברים ברורים כתבו דהנה כבר כתבו לעיל דלכך משני שעשאו פונדק לג' להורות דאפי' ביש בה סימן מתייאש וכדפרשתי שם וכבר כתבתי ג"כ דכולה מתני' ושמעתא מיירי דהבעה"ב טוען דממנו נפל וכדכתב הרמב"ם והטור הביאו בסימן רנ"ט וא"כ יפה כתבו כאן דבפחות משלשה לא מקרי רוב דאי הוה מיירי בשנים והדבר אשר מצא הי' בו סימן והבעה"ב טען שממנו נפל ואפ"ה אמרינן דלהוי דמוצאו מטעם דהבעה"ב מתייאש ממנו אחר שהיו רוב נכרים עמו והיינו ב' נכרים נגדו שהוא יחידי והלא גם המוצאו הי' בביתו בשעה שמוצאו ודלמא באותו רגע נפל מבעה"ב דלעולם תלינן בבתרא והיינו שנפל השתא והוא לא יתייאש א"כ משום דהוה מחצה על מחצה היינו בעל האבידה דהוא הבעה"ב והמוצאו עם ב' נכרים לכך כתבו שפיר דבפחות מן ג' לא מקרי רוב ולכך סיימו ג"כ בדבריהם ומיירי שעדיין ישנה בבית דאל"כ הוה דבעה"ב שהוא בתרא ע"כ דלא תימא דלעולם לוקי בב' נכרים ושכבר יצאו מן הבית והבעה"ב הי' יחידי אצלם וא"כ כבר נתיאש קודם בואו לשם המוצאו לכך כתבו דזה אינו דא"כ הוה דבעה"ב דהוא בתרא ותלינן באמת דאותה שעה נפל בשכבר הנכרים היו חוץ לביתו דלעולם תלינן בבתרא והיינו לומר דבאותה שעה נפל ודוק היטב ותראה כי דברי כנים ואמתיים ואין בהם נפתל:

בד"ה אפי' תימא לשלשה ישראל מלתי' דבר קפר' מפרש כו' כתבו כן משום דאי טעמא דנפשי' קאמר ומוקי מתני דאיירי בג' ישראל לא הוה א"ש הלשון דאפי' תימא דהוה משמע דר"ל דפשיטא אי מיירי מתני' בג' נכרי' אלא אפי' אי מיירי בג' ישראל והלא בג' נכרים שמעינן מיהא דהלכה כרשב"א ברוב גוי' אבל אי מיירי בג' ישראלים לא הוה מוכח מידי דהלא אפשר לומר דאפי' ברוב נכרי אין הלכה כמותו ומתני' שאני דמייאש דמימר אמר מכדי כו' לכך כתבו דר"נ מילתי' דב"ק מפרש וא"כ שפיר יתפרש הא דאמר אפי' תימא בג' ישראל כלומר הא דאמר ב"ק ג' בני אדם לא תימא דאיירי דוקא בג'

גוים דאי בג' ישראל הוה מוכח דהלכה כמותו אפי' ברוב ישראל דזה אינו דאפי' מיירי בג' ישראל לא הוה מוכח מידי דהלא אפי' רבנן מודים בהא ודוק ודע דגירסת התוס' הי' במלתי' דב"ק לעיל בסמוך לשלשה ב"א ודלא כרש"י דגרס לשלשה ישראל וטעמם ונמוקם עמם ועיין ודוק במה שכתבתי ותמצא גם אתה והנה עתה קשה להו ולמה לי ג' בתרי ובעה"ב סגי דאי לאו דהוה אומרים דמלתי' דב"ק מפרש אלא מילתא דנפשי' קאמר לא הוה קשה להו מידי משום דהוה אפשר לומר דאף דבתרי סגי אפ"ה קאמר ג' איידי דאמר רב אשי ג' גוי' אבל השתא דאמרו דמילתא דב"ק קמפרש ובמילתא דב"ק ליכא למימר איידי דמי הוא אשר הקדי' לו דנאמר איידי במלתא דב"ק וק"ל וזהו שאמרתי דרך צחות לפני תלמידי. אבל באמת בעיקר דבריהם וקושיתם אפשר לומר דלא קשה מידי דדלמא באמת הא דאמר בג' ישראל מיירי דחד מהני ג' מצא האבידה וא"כ ליכא אלא ג' עם בעה"ב. וייש ליישב דא"כ לא הוה דומי' דג' גוים וב"ק קאמר מילתי' בסתם בג' ב"א וכוונתו בין בג' גוים ובין בג' ישראלים ומשמע דבחד מחת' מחתינהו וק"ל. גם בתירוצם יש לדקדק דמ"מ נוקי בתרי ובעה"ב והמוצא ידע דנפל מבעה"ב כגון דשמע מהם שממנו נפל ולכך לא יחזיר דבעה"ב ודאי מייאש ודוק גם בזה. עוד קשה לי טובא בש"ס לפי דברי הרמב"ם דמפרש כולה מתני' ושמעת' דאיירי דבעה"ב טען דדילי' הוה או דשל אבותיו וטענינ' ליורש כמו שכתבתי לעיל א"כ מאי מקשה דניזל בתר בתרא דלמא מתני' מיירי באמת דבעה"ב טען דשל אבותיו הוא ואי לאו דהשכיר את ביתו לאחרים ודאי הוה דבעה"ב אבל השתא דהשכיר ביתו לאחרים והשוכרים כבר יצאו מן הבית וא"כ תלינן האבידה בשוכרים שיצאו ולא באבותיו דבעה"ב דאזלינן בתר בתרא היינו השוכרים וגם איני חייב ליתנו להשוכרים דלא ידעינן למאן ניתיב אחר שכבר יצאו כולם ולא נשאר אחד מהם בתוך הבית כסברת התוס' וכאשר כבר כתבתי לדא אמרינן ניזל בתר בתרא אלא לפי מאי דאמרו דבעה"ב נשאר עדיין בביתו ודוק. גם קשה לי דה"ל לאוקמא למתני' בדשתיך טפי וא"כ אפשר דלא ניזל בתר בתרא והיינו לומר דמבעה"ב אשר נשאר דר בו באחרונה נפל דא"כ למה שתיך כולו האי ויש ליישב:

דף כו:

בתוס' ד"ה שנפל משנים כו' אפי' אין בו סימן כו' דאל"כ למאי קאמר ר"נ הא מילתא דנפל משנים דחייב להחזיר דפשיטא ועיקר רבותא דר"נ הוה כשנפל מן ג' דאינו חייב להחזיר אפי' בדיש בו סימן מטעם דמייאש לכך כתבו דבנפל מב' אשמעינן דאפי' באין בו סימן חייב להחזיר וק"ל. ומה שכתבו עדיי ומיירי ששניהם בקשו יחד קודם שבא זה כו' דאל"כ הוה לן לומר הלא כשבא הוא לשם נתחברו ג' בהדדי והדר ומייאש וליכא

למימר נמי דשנים אלו אזלי ממקום שנפל הסלע קודם שבא הוא לשם ולא ידע עדיין שנפל ממנו דא"כ ודאי מתייאש האובד דיאמר שאדם אחר יבא לשם וימצאנה ומהיכא תיתי לומר שיסבור שודאי חבירו לקחו וק"ל:

ומה שכתבו עוד אשר הקשו על רש"י דפירש הטעם משום ישל"מ דאין סברא לומר דרבא הדר בי' כו' היינו משום דא"כ ל"ל לש"ס למימר ולפסוק הלכתא כאביי בהא הלא לית כאן עוד פלוגתא וה"ל למימר ואף רבא הדר בי' וק"ל. אבל יש לעיין מ"מ דלכאורה מוכח בשמעתא דרבא הדר בי' דאמר בסמוך ראה סלע שנפל נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עוב' בכלן כו' ואע"ג דחזרה לאחר יאוש כו' והלא סלע דבר שאין בו סימן הוא ובודאי יתיאש כשידע ואף דעדיין לא ידע דנפל ממנו דלא הי' ממשמש בכיסו עדיין כדפרש"י ואפ"ה אמר דעוב' בכלן וא"כ ע"כ צריכנא לומר דישל"מ הוה יאוש ואפשר לומר דהואיל שנטלה ע"מ לגוזלה שאני אבל הוא דוחק. ועי"ל דהתוספו' גורסים בדברי רבא ראה סלע שנפל משנים ורש"י ז"ל הביא הגירסא הזאת וכתב עלי' דלא גרסינן לה משום דאזיל לטעמי' דמפרש גם לעיל מטעם ישל"מ וא"כ ל"ל למימר שנפל משנים אבל תוס' שפיר גרסי כן וא"כ א"ש ודוק. והנה יש לי תמי' גדולה על הרב כסף משנה דכתב בסי' ט"ז מהלכות גזילה על הרב מגיד משנה במה שהי' מיישב דברי הרמב"ם דמוקי למתניתין דוקא בג' נכרים ולא כר"א בעל השגות דמוקי אפי' בג' ישראל וכדמוקי ר"נ בש"ס משום דאולי מפני שרב' חולק בההיא דר"נ כו' וכתב הוא ז"ל ואני אומר שלא הי' צריך הרב המגיד להכריע דבר מה מדעתו ולכתוב בו בלשון אולי שהרי בפירוש כתב הרי"ף ואוקמא רב מנשי' בג' כותי' ור"נ אמר אפי' בג' ישראלים ואזדא ר"נ לטעמי' וכו' ורבא פליג עלי' אפי' ג' חייב להכריז וכו' והלכתא כרבא דבתרא הוה עכ"ל וכן כתב דברים אלו בספר הטור סי' ר"ס ע"ש. והנה אף דנאמר דהלכתא כרב' בהא דפליג על ר"נ בשו' ג' פרוטות או לא"ד אפי' בשתי פרוטות מטעם דילמא חד מנייהו אחלי למנתי' לגבי חברי מ"מ בשוה פרוטה אחת לא פליג רב' וכמו שכתבו הרשב"א והרב המגיד הביאו פי' י"ד וז"ל ודוק' ב' פרוטות אבל פחות מכאן לא דמאי אמרו כו' ואף כן נראה מן הגמרא דאי לא דרב נחמן דאמר ראה סלע כו' היכי משכחת לה כו' וא"כ שפיר יש לאוקמא מתני' בפרוטה אחת ואפי' בג' ישראל דע"ז לא פליג רבא מעולם. ואל תאמר א"כ מאי זה שיישב הרב המגיד את דברי הרמב"ם בסי' ט"ז דלא מוקי אפי' בג' ישראל משום דרבא פליג עלי' הלא לפי מה שאמרנו הדרא קושי' לדוכתא דהוה לי' למיקם בפרוטה אחת לזה אני אומר דנראה לי' לדוחק להעמיד מתני' דוקא בדלא מצא כ"א פרוטה אחת ולכך כתב בלישנא ואולי מפני שרבא חולק כו' גם אפשר דסבירא לי' דלא כרשב"א אלא דרבא

פליג עלי' אפי' בפרוטה אחת וכן משמע בדברי הרב המגיד בסוף פ' י"ד דכתב על דברי רשב"א וז"ל ומיהו אפשר שרבינו ז"ל אינו סובר ההיא דר"נ כו' הרי לך בפירוש גמור דהי' מסופק בדבר וא"כ בדקדוק גדול כתב ואולי מפני כו' ותו לא מידי:

בתוס' ד"ה מתנ' בעלמא הוא דיהיב לי' וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה כו' אפשר לתרץ קושיתם דע"כ לא מקרי ניתק לעשה אלא באם יחזירנה קודם יאוש אבל אם יחזירנה אחר יאוש לא הוה כ"א מתנ' בעלמא. וא"ת דסתם גזילה יאוש בעלים הוא ואפ"ה חזינ' דהתורה נתק' לעש' והדרא קושית' לדוכתא לזה נאמר דלמא התורה מיירי בדאמר בהדי' דאינו מייאש עצמו. ומה גם דהלא לא קיימא לן כרבי דאמר סתם גזילה וגניבה הוה יאוש בעלים אלא כת"ק דר"ש דאמר סתם גניבה הוה יאוש בעלי' אבל לא סתם גזילה וכמו שכתב הטור סימן שס"א ומיהו אכתי אפשר לומר דמ"מ קשה לה מגנב דנקט התם בברייתא ואמר ישנ' בכלל מלקות מ' ומקשה הש"ס והא הכא דלאו שניתק לעשה הוא כו' וגם הכא לא איירי בגזילה ממש שהרי בעל אבידה לא ידע מי נטלה לכאורה. אבל מ"מ כד תעיי' תראה ותמצא שיש ליישב קושיתם וק"ל:

דף כז.

בגמ' ל"ש אלא בלוקח מן התגר כו' כגון שדשן ע"י עבדו ושפחתו הכנעני' כו' הנה לכאורה הוה אפשר לומר דא"כ יש לאוקמא מתני' אפי' בלוקח מן הבעה"ב ודשן ע"י פועלים אלא דאיכא למימר דבאמת מצינו במתני' דחשב ב' דברים לוקח פירות מחבירו או ששולח לו חבירו פירות וא"כ אפשר לומר דרישא איירי בלוקח מן התגר ולכך נקט לישנא דלוקח וסיפא איירי ששילח לו חבירו בע"ה ולא איירי בתגר ולכך דחק לי' לר"ל וגם לברייתא דאיירי הרישא בלוקח מן התגר וק"ל:

עוד בגמרא רבא אמר כו' ולמ"ד אשר תאבד הא בעינן ומצאתה כו' ולמ"ד כו' הא בעינן אשר תאבד כו' וליכא למימר דדלמא דמאן דיליף מאשר תאבד אצטריך לי' ומצאת לכדרבנאי ולית לי' הילפות' דיתור' דוי"ו ומאן דיליף מומצא' אצטריך לי' אשר תאבד לכדר' יוחנן וממנו לא דריש דלזה נשיב דמן משמעות דרבא משמע דפליג על אביי בהא דאמר במשמעות דורשין איכא בנייהו וסיי' ואמר ואידך ממנו לא משמע לי' ובא רבא ואמר לעולם דמשמע לי' ומ"מ איכא בנייהו כו' וק"ל. ומה שיש לדקדק על הרב ב"י בסי' רנ"ט על דין זה כבר דקדק עליו הרב ב"ח ע"ע דיפה כיון: בתוס' ד"ה בלוקח מן התגר כו' ועירב פירות יחד כו' ובאין בו סימן מיירי ע"כ. הנה אל תתמה על דבריהם אשר כתבו דבאין בו סימן מיירי דהלא מילתא דפשיטא היא דהלא במתני' גופא נאמר אם היו צרורים נוטל ומכריז משמע ודאי דהא דקאמר הרי אלו שלו מיירי בשאין בו

סימן. לזה נאמר דהלא כבר כתבתי לעיל דבמתני' הי' אפשר לומר דמיירי בשני דברים והיינו הרישא מיירי בלוקח מן התגר והסיפא בבעה"ב וא"כ הוה אפשר לומר הא דאמרה מתני' ואם היו צרורים לא קאי אלא על הסיפא דמיירי בבעה"ב אבל בלוקח מן התגר אפי' ביש בו סימן הרי הוא שלו וטעמ' רבה איכא למימר בהכי משום דבלוקח מן התגר אפשר דבעה"ב מייאש עצמו אפי' בדיש בו סי' משום דסבר שכבר מכר לאינשי דלא מעלי או לנכרי' אבל בשולח לחבירו דליכא למימר הכי לכך לא הוה שלו כ"א בשאין בו סימן. וזהו הוה אפשר לומר זולת פירש"י אבל השתא דפירש"י דהטעם הוא משום עירוב פירוש וא"כ ליכא למימר דנהוי שלו כ"א בשאין בו סימן וק"ל. ובדברי אלה יש לדבק קושית' אשר מקשי' עתה לדקודם במאי דלא הוה קשה אי הוה מיירי רישא דמתני' אפי' בדיש בו סימן ודוק. אבל מ"מ בעיקר קושית' דאמאי לא מוקי לה בלוק' שהוא תגר וגם הקשו כן על טעם שלה' יש לדקדק דהלא מתחלה כשבא ליד תגר עדיין לא עירב פירותיו וגם לפי טעם שלה' נאמר דבשעת לקיחתו מן הבעה"ב עדיין לא שהא ולא מכר דנאמר שהבעה"ב מתייאש וא"כ מתחלה כשבא ליד התגר קודם יאוש בא לידו ואף דנתייאש אח"כ הבעה"ב בדשהא ביד התגר מ"מ באסורא בא לידו ולכך חייב התגר להחזיר אפי' שהא בידו זמן רב משא"כ בלוקח מן התגר דבהיתירא בא לידו אחר יאוש בעלי' ואין לחלק ולומר דלא נקרא שבאסורא בא לידו אחר שלא ידע התגר מן המעות המעורבים בתוך הפירות קודם יאוש ולאחר ששהו בידו ונתייאשו הבעלים מצא אותן וא"כ בהיתירא באי נידו דזהו מניין לנו לחלק כך דהלא הרא"ש נתן טעם לע ל בשמצא בתוך הכותל דלא נאמר זכתה לי' חצירו מטעם דבאו לרשותו קודם יאוש ע"ש ושם ג"כ לא ידע הבעה"ב מהם אלא אחר יאוש וא"ת דבאמת תוס' לא ס"ל טעם דהרא"ש שם שהרי הם ז"ל נתנו טעם אחר דבדבר שאין עתי' להמצא כו' וכדכתב שם מהרש"ל זה אינו דהתם ודאי לא ס"ל כן משום דסברי לא אמרינן חצירו דומי' דידו אבל בדבר אשר לקח וקנה דנחלק בין אם ידע מהם או לא ידע חילוק זה ודאי לא נמצא בשום מפרש או פוסק ותו לא מידי ודוק:

בד"ה מה שמלה כו' ע"ש במרובה ותמצא כל דבריהם מפורשים יותר מכאן ומה שכתבו לבסוף ומיהו בירושלמי יליף כו' אפשר לומר דצריכנא באמת לשני למודים א' לדבר דלא מתייאש ממנו בסתמא כגון דבר שיש בו סי' וצריכנא לשמוע ממנו בפירוש דמייאש ממנו וגם לדבר דבסתמא מייאש ממנו כגון בשאין בו סימן ולכל זה אתי' הילפות' דשמלה והילפותא דירושלמי אתי להורות לן דיש דבר שאפי' אמר שאינו מתייאש ממנו לית לן בה והיינו בששטפו נהר וזוטו של ים וק"ל:

בד"ה בעידי אוכף פיר' אי סמנא לאו דאורייתא ע"כ משום דקשה להו דבמילתי' דרבא נקט שני דברים סימנים ועדים וק"ל:

בד"ה לגיזת זנבו וא"ת פשיטא כו' וי"ל דאצטריך שחייב לגוזזה בעתה אע"פ שאין בה ש"פ כו' אם באנו להשוות דבריהם לדברי הרא"ש דכתב וז"ל שחייב להתעסק בשבח האבידה לגוז הזנב כשיגיע זמנו לגזוז כדי שיחזי ויגדל כו' א"כ למה נקטו שאין בה ש"פ אפי' בדיש בה ש"פ צריך לרבוי וא"ת דרבותא טפי קמ"ל דאפי' בדאין בה ש"פ חייב לגזוז דזה מניון לנו לרבות דלמא דקרא לא אתא אלא שחייב להתעסק בשבח האבידה אבל לעולם בדיש בה ש"פ מיירי וגם דלכאורה יש להקשות א"כ על רבא דאמר דשה דאבידה קשה לד"ה ודלמא דאתי' לרבוי לנו דבר מה דלא הוה ידעינן משור לחוד דאי משור לחוד ה"א דוקא בדיש בו ש"פ מיירי ובא לרבות שחייב להתעסק בשבח האבידה כו' אבל בדאין בה ש"פ לא לכך אתי' שה דאיירי בדיש בו ש"פ ומייתי לן שור לרבות אפי' בדאין בה ש"פ חייב לגוז אם לא דנאמר דבהא מילתא אין לחלק בין אם יש בו ש"פ או אין בו ש"פ ודוחק. גם אפשר לפרש דבריהם דלא ס"ל כרא"ש רק דבאים לומר דחייב לגוז אפי' אין בו ש"פ שבאם יחזור ויגדל יכול לצרף בהדדי ויהי' ש"פ אבל לא דנאמר דחייב להתעסק בשבח האבידה אפי' בדיש בו ש"פ וגם זה דוחק גם א"א לומר דפירוש דבריהם הוא בדכתב נ"י דאפי' אין בו ש"פ אפ"ה הואיל דעיקר האבידה יש בה ש"פ חייב להחזיר דאין זה במשמעות לשונם דכתבו שחייב לגוז בעתה כו' ודוק:

עוד יש לדקדק בדבריהם דמ"מ קושייתם אינו מתורץ על מאי דמקשה הש"ס ואימא לגללי' הוא דאתא אם לא דנימא דשם אפי' בדיש בהם ש"פ אפ"ה הוה סברא דמפקיר להו לכך בא הכתוב דלא נימא הכי והתרצן תירץ לו דזה א"א דאתי' הקרא לרבות דודאי מפקיר להו למאן דטרח בי וא"כ תירוץ הלזה יש לומר ג"כ על קושיתם הלזאת בגיזת זנבו דהוה אפשר למימר דמפקיר לה למי שטרח בה ואתי' הקרא דלא נימא הכי ודוק:

בד"ה פרט לשאין בו ש"פ דס"ד דחייב מכלל כל אבידת אחיך ע"כ ובזה יתפרש היטב הש"ס דממעט לן באין בה ש"פ מתיבת ומצאת או מתיבת אשר תאבד ובודאי דמשמעו' התיבות אינן מורות על זה רק מייתורא דידהו דאל"כ מאי מתרץ הש"ס במלתא דאביי דמבעי לי' לכדרבנאי או דמבעי לי' כדר' יוחנן דמ"מ נאמר דנילף ממשמעות דידהו אלא ודאי דממשמעות דידהו ליתי לן למילף מידי רק מייתורא דידהו וא"כ הוה קשה לכאורה דמנ"ל למעט פחות מש"פ דלמא אדרבא דייתורא דידהו באים לרבות אפי' פחות מש"פ. אבל בדבריהם אלו מתורץ שפיר דאי לרבות באו לא צריכנא להו דפחות מש"פ כבר

נשמע מכלל כל אבידת אחיך וא"כ ע"כ דלמעט באו וק"ל. וזה דלא כת"ח ע"ע ועיין מה שכתבתי לעיל בגמ' ותרצתי קושי' דת"ח ודוק:

דף כז:

בגמרא ת"ש והי' עמך כו' מאי לאו לסימנים כו' לכאורה יש לתמוה על סברת הפשטן דרצה לאוקמי הדרישה בסימנין מאי ראה על ככה דהלא כבר ראה דאף במקום אשר מפורש שם סימנין דחי' לי' בדחי' ואמר אימא בעידי אוכף וכן על מתני' אמר סימנין כדי נסבא כל דכן הכא דאין מפורש בו כלום מהיכא תיתי דלא ידחה לי' ויאמר לי' בעדים כאשר דחי באמת. ונראה לפרש דהנה כבר ראה ייתורא דקרא דחמור דדרשינן מניה או בסימני אוכף או עידי אוכף והנה אף דאת"ל דלא דרשינן מני' כ"א עידו אוכף מ"מ כשנבא לדרוש דוהי' עמך כו' מוכרחים אנו לומר דאפי' בסימנים הדר דאל"כ לא יכתוב והי' עמך כו' ואפ"ה הוה ידעינן שפיר דלא נהדר בלא כלום דאל"כ אלא אף בלא כלום נהדר לי' חמור ל"ל דאי לרבות אפי' בעידי אוכף הלא אף בלא כלום נהדר לי' וא"כ השתא דכתיב חמור וגם והי' עמך כו' ע"כ לסימנים הוא דאתי. ומשני לא בעדים כלומר אדרבא איפכא אמרי' דאי לא הוה כתיב רק חמור ה"א אפי' בסימנים לכך נכתב גם קרא דוהי' עמך להורות דדוקא בעדים ולא בסימנים. כל זה נאמר בדרך אפשר ולא בהכרח כי קשה עלי קצת דא"כ דמן קרא דוהי' עמך כו' אתי' ילפותא דא ויהי' דרשה גמורה וכן משמע נמי מתוך תוס' דהוה דרשה גמורה א"כ יש לתמוה על מאי דרצה ללמוד מייתורא קשה דנהוי סימנים דאורייתא ומהדר הש"ס מדקתני להו תנא לסימנים גבי שמלה כו' ש"מ שה לאו לסימנים הוא דאתי וא"כ אף אנן נימא אחר דמן קרא דוהי' עמך יצא לן הילפותא דסימנים אמאי נקט התנא סימנין גבי שמלה. אלא ודאי דמן קרא דוהי' עמך לא יצא לן שום ילפותא דסימנין רק הקרא אתי' דלא נהדר כ"א בסימנין או בעדים דניחוש לרמאי ופשיטותא דיליה לא בא רק מלישנא דברייתא דאמרה סתם דניחוש לרמאי ולא קאמרה במה ואם כן מדקמסתם קסתים ש"מ אף בדרישה הפחותה והיינו בסימנין די לן והילפותא בא לן באמת מן קרא דאל"כ ה"ל לפרש ומשני לי' לא בעדים דאף דמסתם קסתים אפ"ה לא תידוק מני' מידי ודוק:

יש לדקדק בש"ס דהכא דחזינן דאף בסתם בני אדם חשדינן לו דמשקר ואמר דהוה דיליה אף שאינו כן וא"כ מאי זה דאמרו תוס' לעיל דף כ"ב ע"ב בד"ה אי דליכא סימן כו' וי"ל דהתם נמי לאו משום דהוא חשוד לשקר בו' אלא משום דא"ל כו' והלא מקרא מפורש בתורה דניחוש למשקר אף בסתם בני אדם. ואם נאמר דאף מדאורייתא ניחוש למשקר מ"מ רבנן התקינו דלא ניחוש ולעיל מתקנתא דרבנן קמיירי אזי הוה א"ש אבל דחיקא

לן לומר כן חדא דמנ"ל לומר כן דהתקינו רבנן דלא ניחוש למשקר ואף את"ל דהתקנה הוה דנהדר בסימנים דמן התורה לא נהדר כ"א בעדים מטעם דניחוש לרמאי ולמשקר ואתו רבנן והתקינו דנהדר בסימנין ולא ניחוש למשקר והא דלא נהדר אף בלא סימנין הוא משום דחיישינן כי היכי דזה אבד חפץ כז'ה כן חבירו אבד חפץ אחר כזה אבל היכי דנותן סימנין אזי אמרינן דאינו שכיח דאדם אחר אבד ג"כ חפץ שיש לו סימכין כאלו מ"מ דבר זה א"א לומר אא"כ באשר נאמר סימנין הוה דרבנן אבל אם נאמר דסימנין הוה דאורייתא וא"כ לא תיקנו רבנן שום תקנא והדרא קושי' לדוכתא דחזינן דחיישינן למשקר והיאך יסבור רבא דלא ניחוש למשקר והלא רבא בעצמו סובר דסימנין הוה דאורייתא ולהפחות הוא מסופק בזה אי הוה דאורייתא או לא והיאך יסבור דמקום הוה סי' וכרוז המוצא המקום והאובד יתן סימן החפץ דלא כמתניתין דאמרה אמר החפץ כו' ודוק היטב בזה כי לי צ"ע טובא:

עוד יש לדקדק קצת במאי דכתבו תוס' לעיל ע"א בד"ה מה שמלה כו' דאף דסימנין דרבנן אפ"ה נקט התנא סימנין לומר דע"י סימנין ימצא עדים שיאמר להם מכירים אתם שלמה שלי שהי' בו סימן כך וכך כו' אבל דבר שאין בו סימן נתייאשו הבעלים כו' א"כ לרבא דאית לי' דמקום הוה סימן ולמה לא נימא דנתייאשו הבעלים ג"כ הואיל ואין סימן בגופו ולא ימצא עדים א"כ ודאי מתייאש עצמו ואי דרבא סובר דסימנין הוה דאורייתא הוה א"ש אבל באמת מצינו בש"ס דרבא מסופק בכך וי"ל ודוק:

עוד יש לדקדק בגמרא דרצה לפשוט פשיטות הפוכות ולכאורה ה"ל להקשות מתני' דילן או ברייתא דחמור ודוהי' עמך אברייתא דאין מעידים כו' ואפשר לפרש דאי לאו בעייתו לא הוה קשה לי' מידי אהדדי משום דהוה אפשר לומר דהא דמהדרינן אבידה בסימנין הוא משום דודאי יש ג"כ לבעל האבידה ט"ע באבידה שלו ולא חשדינן ליה למשקר רק דחיישינן דלמא אדם אחר אבד ג"כ חפץ כזה ואם יש לבעל האבידה סימני' עם ט"ע שלו אזי מהדרינן לי' אבל בסימנין לחוד או בט"ע לחוד לא מהדרינן וא"כ ברייתא דאין מעידום כו' לא דחיקא לן דגם שם קאמר הכי אין מעידים אלא על פרצוף כו' אע"פ שיש סימנים כו' משום דסימנין לחוד לא מהני מידי אבל לפשוט בעי' דיליה יכול לפשוט מ"מ וק"ל:

בתוס' ד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף ברייתא הוא ע"כ הנה ניידי מדברי רש"י ז'ל דמשמע מלשונו דרצה לפשוט מהא דאמר רבא לעיל דחמור אתי' לסימני אוכף וזה א"א לומר כן דהלא רבא גופי' מסופק בכך ולכך נקט סימנין ועידי אוכף כדכתבו תוס' ז"ל לעיל בד"ה בעדי אוכף וק"ל ודלא כמהרש"ל ז"ל ובזה א"ש נמי דהקדים הש"ס פשיטא הזאת טרם

שהביא פשיטות דברייתא דוהי' עמך כו' ואי היה מדברי רבא לא ה"ל לאקדומי קודם שהביא הברייתא וק"ל:
בד"ה דרשוהו כו' מה שכתב ב"ח על דבריהם לאו שפיר עבד וכבר השיגו הש"ך במקצת ע"ע בסימן רס"ז:
בד"ה מצאו גט קשור יחזיר המוצא לשליח כו' גם הכא ניידי מפי' רש"י דמפרש דהשליח או הבעל עצמו מצאו וזה א"א לומר לדעת המקשן אשר הקשה ניחוש לשאלה ואי הוא בעצמו מצאו ודאי דידע אם השאיל או לא והוה נאמן מאחר שהוא עצמו מצאו כדכתבו תוס' בדבור שאחר זה וגם ביבמות כתבו כן וא"ת א"כ דלא עלה על דעתו לומר דהוא עצמו מצאו א"כ לוכח מהכא דסימנין דאורייתא כדכתבו הם ז"ל בדבור שאחר זה אף אני אומר דהא דכתבו תוס' לקמן וי"ל דמצי לאוקמי כגון שאותו שאבדה מצאו כו' לא כתבו כן כ"א שלא תקשה דמוכח מהכא דסימנין דאורייתא אבל על המקשן לא קשה מידי דעליו אין להקשות דלפשוט מהכא דסימנין דאורייתא דהלא אף עתה קיימינן בהא דסימנין דאורייתא לפי מאי דדחה המדחה ואמר דמיירי בגופא דארוך ובכלים חיישינן לשאלה וע"ז רצה הש"ס להקשות ולדחות הדחיי' דילי' ודוק:
בד"ה כיס וארנקי כו' כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי. פי' דבר שבדוק לן דמהני אין בו משום ד"א וק"ל:
בד"ה ואנא יהיבנא כו' לא מובהקים ממש קאמר כו' ודאי דמוכרחים אנו לומר כן דהלא בסימן מובהק מהדרינן מדאורייתא אפי' אי סימן לאו דאורייתא דסימן מובהק הוה כעדים. ובזה מדויק נמי שפיר דקאמר סימנים מובהקים דידה דייקא וק"ל:

דף כח.

בתוס' ד"ה מצא תכריך כו' וא"ת אין ניחא לי' דכי ילוה כו' הא דלא הקשו ג"כ לעיל מהא דתנן רשב"ג אומר אחד הלוה כו' משום דהלא אף על המסדר הש"ס יש לדקדק לכאורה דהביא דרשב"ג אומר כו' דהיא סיפא דמתני' דלעיל קודם שהקשה מרישא דמצא תכריך כו' אלא ודאי דצ"ל משום דראה דעל הסיפא יש לתרץ ולדחי כדדחי דהתם סברא הוא כו' לכך הקדימו קודם שהקשה לו מרישא דעל זה לא מצא תירוץ נכון רק דסימנין דאורייתא לכך איחרו דכן דרך הש"ס דעל מאי דלא מצאו תירוץ נכון מביאים באחרונה וא"כ אף תוספות ז"ל שפיר עשאו דהמתינו עד כאן לומר דלכאורה גם הכא יש למצוא תירוץ וק"ל:

דף כח:

בגמרא תנן אמר את האבידה כו' אא"א גלימא מכריז כו' אין להקשות ולומר דלמא לעולם גלימא מכריז ומתני' איירי באם לא הכריז גלימא רק הכריז אבידתה ואתי לאשמעינן דאעפ"כ לא יתן לו עד שיאמר סימנין די"ל אחר דמתני' סתמא קתני משמע דמיירי מן סדר הכרזה דכל פעם וק"ל: בתוס' ד"ה אבן טוען מפרש בירושלמי כשם כו' הא דפירש חוני המעגל אבן זה יותר מן אבן אחר משום דודאי אבן הזה הי' גבוה יותר מכל אבנים שבירושלים ובשביל כן עמד המכריז דהאבידה על אותו אבן לעמוד על מקום גבוה וא"כ שפיר מביא הש"ס הכא וזו היא ששנינו צאו וראו אם נמח אבן הטוען כלומר השתא א"ש דפירש חוני המעגל אבן הזה יותר מאבנים אחרים שבירושלים בשביל שהי' יותר גבוה וא"א להמחה כלל דהיינו להכסות כדפי' רש"י וזו היא דעת התוס' שהביאו הא דירושלמי וק"ל:

ברש"י ד"ה ראה היאך תשיבנו לו שלא תאכלנו חצי דמיו כו' היינו שכתוב בברייתא שלא יאכיל עגל לעגלים דהיינו עגל אחד לשני עגלים וזהו חצי דמיו של הנותר וק"ל:

דף כט.

בגמרא ולפיכך דר"ט ל"ל כו' הנה נראה דהמקשן לא ידע עדיין דאפילו לא נשתמש בהן דהוה כאלו נשתמש אלא סבר דוקא אם נשתמש בהם הוא דחייב באחריותן וא"כ שפיר מקשה לפיכך דר"ט ל"ל דבנשתמש בהם ודאי חייב באחריותן בשלמא אליבא דרבה דהוה ש"ח ולפיכך דר"ט בא א"כ אליבי' לאשמעינן דאפי' בדלא נשתמש בהן דהוה ש"ש וע"ז קאמר ר"ע דלא ישתמש לפיכך כו' ובא לאשמעינן דהוה ש"ח. או דנאמר אליבי' דרבה דר"ט מיירי דוקא בנשתמש בהן וקאמר לפיכך משום לפיכך דר"ע אבל אליבא דר"י דאמר דהוה שואל סבר המקשן דודאי דוקא בדנשתמש בהן מיירי דאין סברא דיהי' שואל אפי' בדלא נשתמש בה וא"כ ע"כ ר"ע איירי בדלא נשתמש דאל"ה הוה שולח יד בפקדון וא"כ לפיכך דר"ע ל"ל אלא ודאי משום לפיכך דר"ט וע"ז מקשה לפיכך דר"ט ל"ל דע"כ איירי ר"ט בדנשתמש דאל"כ לא הוה שואל וע"ז מתרץ שפיר דלא הוה כמו שעלה על דעתך אלא אף לר"י מיירי אפי' בדלא נשתמש וא"כ טובא קמ"ל ודוק וזהו דלא כתוס' ז"ל והיודע יבחר ויקרב את אשר קרוב אליו:

בתוס' ד"ה והוה שואל עלי' כו' וי"ל דנקט שואל כו' הנה אכתי יש לדקדק במתני' דר"ט ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאמר דישתמש בהן. והל"ל דאינו חייב להחזיר אפילו המעות בעין כשיבאו הבעלים ודוק:

בא"ד ועוד י"ל דלקמן ה"פ דאי לא מנטר למר כדאית לי' כו' פירוש לדבריהם דאף את"ל דרבה לא הדר בי' מעולם אפ"ה לא מוכח מידי מהא דלקמן דאפשר לומר דסתמא דש"ס קאי אליבא דתרווייהו כדכתבו הם ז"ל וא"כ גם מהתרצן לא מוכח מידי דמשני דקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כמו שתירץ ר"י לעיל לרבה משום דמאחר דהמקשן מקשה ליה אליבא דתרווייהו אף הוא לא יהיה יכול לתרץ דהקרא אתי לאשמעינן דהוה ש"ח דא"כ לא תירץ לי' כלום אליבא דר"י לכך הוצרך לתרץ דקרא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וא"כ א"ש לתרווייהו דהלא גם רבה יודה בזה דשמעינן שפיר מקרא דלא בעינן דעת בעלים וזה אינו סותר את דינו אשר סבר דהוה ש"ח רק סבר דבא הקרא נמי לאשמעינן דהוה ש"ח דאי דר"א לחוד לא הוה צריכנא לקרא דהוה ידעינן זה מסברא אבל אי הוה משני ליה דהקרא קאתי לאשמעינן דהוה ש"ח אזי הוה סותר א"כ דינו דר"י לגמרי והוא בא לתרץ בין לר"י בין לרבה כנ"ל ודוק. וזה דלא כמהרש"ל ע"ע ועיין נמי במהרש"א שרוצה לפרש דבריהם הכא כמו שכתבו בשבועות אבל באמת אין זה במשמעות דבריהם הכא וק"ל:

בא"ד דרבה גופיה הדר כו' דהא בקרא שור ושה כתיב ומודה רבה כו' לפי מאי שכתבו תוס' לעיל בהכונס דאפי' בב"ח אינו מודה רבה רק באבדו ולא בנגנבו א"כ לא מוכח מידי וק"ל:

בא"ד וי"ל דרבה ודאי לאו תנאי כו' אלא לר"י כו' ומשני דאתי' מילתא דר"י אפילו כר"א ע"כ נראה דז"ל כתבו כן משום דלכאורה הוה קשה לפי מאי דאמרו דרבה מוקי לפלוגתייהו דפליגי בדשמואל א"כ קשה על הש"ס דהתם דמשני אליבא דר"י דפליגי במלוה צריך למשכון כו' ולמה הוצרך לכך דאפי' אם יאמר דאתי' כתנאי וסובר כר"ע ולא כר"א אפ"ה לא הוה קשה מידי במאי דקשה בכל מקום דאיתא לסוגי' כהאי והיינו באשר אתי' חד מן אמוראי כתנאי א"כ דחיקא לן דלא פסק בהדי' כאותו תנא אשר סובר כויתיה ונקט ליה פלוגתא באנפי נפשיה כאלו לא הוה פלוגתא ההיא מעין אותה פלוגתא דפליגי הני תנאי בה ובמקום שנוכל לתרץ דאי הוה פסק בהדי כאותו תנא הוה אפשר למיטעי בדבריו ולומר דאין זה הפלוגתא כאשר מפרש השתא בהדי' ולכך הוצרך לפרש במאי דפליגי בהדי' ואזי אין חוששין באמת אף דיבוא חד מן האמוראי כחד מן התנאים ולא כאידך דוק ותמצא בכל מקום כן וא"כ הכא נמי נאמר כן דאפי' אם תאמר דר"י לא אתי' כ"א כר"ע ולא כר"א אפ"ה לא הוה קשה דה"ל למפסק בקיצור כר"ע דאי הוה אמר בקיצור דהלכה כר"ע ה"א דר"ע ור"א פליגי בדשמואל כמו שסובר רבה באמת וא"כ לא הוה שמעינן דשומר אבידה הוה ש"ש לכך כתבו תוס' ז"ל ומשני דאתיא מילתא דר"י

אפי' כר"א כלומר דניחא לי' טפי מ"מ לתרץ ולומר דר"י אתיא ככולא עלמא מדנימא דלא אתיא אלא כר"ע וק"ל:

אבל בכל זאת מנוח לא מצאתי לדבריהם ז"ל דא"כ דרבה אוקי לפלוגתייהו אליבא דשמואל א"כ מאי האי דמשני הש"ס אליבא דר"י דפליגי במלוה צריך למשכון ואפ"ה סבר ר"ע דהוה מצוה שהוא נגד הסברא וגם צריכנא לומר דר"י אינו מוקי לפלוגתייה כדמוקי' רבה דפליגי אליבא דשמואל ה"ל לומר דגם ר"י מוקי לפלוגתייה אליבא דשמואל כמו רבה ולא תימא דא"כ ר"א לא אתי' כוותיה נימא דאיירי במלוה צריך למשכון וכ"ע סברי דאזי לא הוה מצוה כפי הסברא באמת אבל בשאין המלוה צריך למשכון כ"ע אית להו דר"י ודוק וכבר כתבתי כן במסכת ב"ק ע"ש:

עוד בא"ד ועוד ראיה מפרק המפקיד דר"נ סבר נאנסו לא כו' וא"ל כו' א"כ בשביל שיש לו עוד פרוטה דר"י כו' דאטו אם מוסיפים כו' לכאורה אפשר לומר דאין ראייתם מוכרחת כ"כ דאפשר לומר דר"נ אית ליה דר"י דהוה ש"ש ואית ליה הטעם כא"ד דר"י לעיל בב"ק משום דבע"כ שעבדי' התורה להיות ש"ש ולא מטעם שכר וא"כ השתא דשרי לי' לאשתמושי בגוי' נסיק דרגא לומר דהוה שואל ודוק. או אפשר לומר נמי דבאמת סבר כר"י דהוה ש"ש מטעם פרוטה לעני רק באבידה אשר מכר הואיל שנטפל בה אמרינן דאינו צריך להחזיר בעין אותן מעות עצמן וא"כ ממילא נעשה שואל עלייהו כדכתבו תוס' לעיל. וזה הוה אפשר ליישב ולומר דא"כ ה"ל לר"ט לומר רבותא טפי במתני' דאינו צריך להחזיר אותן מעות בעצמן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן דהרי לפי דברינו חיוב אחריותן דנהוה שואל עליהם לא בא עליו כ"א מטעם דאינו צריך להחזיר אותן מעות בעצמן לפי מה שכתבתי ולא מחמת היתר תשמיש וק"ל:

בתוס' ד"ה לפיכך דר"ט ל"ל כו' וקשה דמאי בעי לפיכך כו' דברי הרב מהרש"א בכאן אין נוחים לי ודברי תוס' ז"ל מבוררים למאן דדייק שפיר דוק:

בא"ד ועוד דבפ' המפקיד כו' וכיון דאפי' כו' הנה נ"ל דיש לתרץ קושיתם בשנאמר דקושיתם הוא קושית המקשן אחר דכבר ראינו במתני' דהמפקיד בחנוני דבשכר היתר תשמיש הוה שואל לרב הונא אפי' בדבר דבלאו הכי לא הוה ש"ש עליהם מכש"כ הכא דבלאו הכי הוה ש"ש עליהם ק"ו דנאמר דבשכר היתר תשמיש יהי' שואל עליהם וע"ז תירץ לו המתרץ דהכי קאתי לאשמעינן כיון דשרי רבנן כו' כמאן דאשתמש כו' ואי מהתם בלחוד ה"א דוקא בדאשתמש וממשנה יתירה אשמעינן דא ודוק:

דף כט:

בגמרא ביד רחבא הוה לי' הני זוזי כו' כו' עיין בנ"י מה שכתב על עובדא דא:

דף ל.

בגמרא ת"ש לא ישטחנה כו' נזדמנו לו אורחים כו' שאני התם דמקלי קלי לי' כו' פי' לא כמו שעלה על דעתך דלהכי אסיר בנזדמנו לו אורחים אף לצורכם משום דמתכבד בהם ואיכא א"כ לצורכה ולצורכו אלא אפי' אם לא יהי' כ"א לצורכה לחוד הוה אסור מטעם דמקלי כו' וק"ל. וכתבתי זה משום דראיתי בספר לחם משנה דדחיקא לי' דעת הרמב"ם והטור במאי דפסקו בנזדמנו לו אורחים דלא ישטחנה אפי' לצורכה לחוד ולמה לא דייק לי' לישנא דרש"י דכתב בד"ה נזדמנו לו אורחים קס"ד דטעמי' משום דמתכבד בהם כו' משמע א"כ בפירוש שמתחלה עלה כן על דעת הפשטן אבל לא קאי לפי מאי דדחי לי' הש"ס וא"כ שפיר קפסקו הרמב"ם והטור לחומרא כדחיית הש"ס כמו דפסקו נמי לחומרא ספיקא דבעי' דלצורכה ולצורכה וק"ל:

עוד בגמרא הא לא דמי' כו' הא דמייתי ההוא דשכן כו' משום דלא רצה להביא הא דרב פפא לחוד דלכאורה הוה אפשר לומר ולדקדק דהלא בהכניסה לרבקה ודשה נמי אפשר לומר דניחא לי' דדשה לכך הביא מה דנאמר במתני' ג"כ עלה עליה זכר כו' וא"כ קשה לכאורה קושית התוס' בד"ה אף עובד כו' עד וא"ת הכניסה לרבקה כו' מ"ש מעלה עליה זכר דפסולה ובהכרח צריכנא לומר א"כ דהתם לא ניחא לי' כו' דבלאו הכי נידוש התבואה וא"כ אף ר"פ שפיר קאמר וק"ל ודלא כתוס' ז"ל:

בתוס' ד"ה בתורי ר"ח גריס בתווריי פירוש פועלים שמוליכים השוורים לחרישה כו' פירוש לפירושו דתווריי הוא על משקל גמל וספן בשני פתחין ובדגש בעין הפעל כנהוג בבנין הכבד וכשיבא ברבוי יאמר גמלים ספנים כן יאמר על מנהיג השור תוור בשני פתחין וכשיבא ברבוי יאמר תווריי ובסמיכות תווריי. ודלא כמהרש"א ע"ע:

בד"ה לצורכו ולצורכה מאי דוקא בשיטוח כו' משום דדחיק' להו טעם הדבר למה יהי' אסור ומאי הפסד אית לי' לבעל האבידה אם יהי' נמי לצורכו. גם דחיק' להו למה לא קבעי על בבא ראשונה דמתני' דמצא ספרים כו' גם לכאורה הי' אפשר לפשוט בעי' דילי' ממתני' דקתני כלי כסף משתמש בהם לצורכן אבל לא לשוחקן וא"כ מוכח דוקא בלשוחקן אסור אבל בשישתמש בהן ג"כ לצורכו הוא מותר לכך כתבו ז"ל דוקא בשיטוח כסות מבעי' לי' וק"ל: בא"ד ותדע דאי דוקא לצורך הכלי מאי פריך כו' כיון שהוא שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל כו' ובזה א"ש נמי דלא מקשה הש"ס לעיל גם בס"ת מאי עבידתי' גבי' משום דבס"ת ודאי דלא ישתמש בה כ"א לצורכה ולצורכו לפי דעת התוס' לעיל ואז ודאי לא קשה מאי עבידתי' גבי' להשתמש בה דכיון שהוא שומר יש לו לעיין. שלא תתקלקל כדכתבו התוס' אבל בכלי כסף דמשתמש בהן אף שלא לצורכה מקשה

שפיר בפקדון מאי עבידתי' גבי' להשתמש בהן לצורכ'. ובאמת תמי' לי על הרא"ש דכתב נמי דבכלי כסף משתמש בהן אפי' לצורכו כדכתבו תוספת הכא ואפ"ה כתב בסוף דבריו ז"ל וכן הא דאמרינן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חודש יקור' בה מיירי כשהלכו הבעלי' למדינ' הים דאי ישנן בעיר אין הנפקד חייב להטפל בו מאחר שהמפקיד יכול לשמור חפציו שלא יתקלקלו עכ"ל ומאחר דאית לי' נמי סברת התוס' דבכלי כסף משתמש בהן אפי' לצרכו א"כ אין ראי' מהא דמקשה בפקדון מאי עבידתי' גבי' ומשני דהלכי הבעלים למדינת הים לפקדון דס"ת דהכא שאני דמקשה על שימושו דמשתמש בהן אפי' לצרכו אבל באמת אי הוה מיירי בשמוש דלצרכן אפשר דלא הוה קשה לי' מידי כסברת התוס'. ואפשר לומר דהא דכתב הרא"ש דבכלי כסף משתמש בהן אפי' לכבודו היינו אף לכבודו עם לצרכן אבל לכבודו לחוד לית לי' דמותר להשתמש ודלא כתוספת וא"כ הוצרך לתרץ ולומר בס"ת דמיירי נמי שהלכו בעלי' למ"ה ודוק:

בד"ה הכניסה לרבקה בתוספתא תני לה גבי פרה אדומה ובזה יבא לנכון מאי שמתרצים בדבור שאחר זה דלכך אמר ר"פ מילתי' אהא דשכן עלי' עוף משום שהיא מתני' אבל אי הוה מיירי התוספת' בעגלה ערופה כדכתב רש"י ז"ל עדיין הוה קשה דה"ל לר"פ לומר מילתי' טפי על התוספת' דמיירי בעגלה ערופה דקאי הקרא עלי' אף דהיא ברייתא מלומר מילתי' על מתני' דמיירי בפרה אדומה וק"ל. אבל כבר כתבתי הכרח מה דהש"ס הוצרך להביא מתני' דשכן עלי' עוף כו' וא"כ אפשר לומר דר"פ באמת לא אמר דבריו על אות' מתני' אלא כך דיקדק בקרא דעגלה ערופה והש"ס הביאה עלי' לתרצו וק"ל: בד"ה בשביל שתינק כו' ובסיפא קתני לצורכו פסולה כו' ולכך פריך אלמא לצורכו ולצורכה חשיב כמו צורכו ואסור. פירוש לדבריהם משום דקשי' להו דמאי רצה לפשוט מהא דבשביל שתינק ותדוש דפסולה דלמא התם שאני דהמלאכ' אשר היא לצורכה אינה לצורכו ואשר היא לצורכו אינה לצורכה דהרי כשהכניסה לינק ולידש כוונתו הי' על שני דברים אשר האחד הי' יכול להיות זולת חבירו וא"כ אימא דמש"ה פסולה משא"כ בנדון דידן דבשטיחת הבגד לצורכה בא ג"כ ממילא דהוה דלצורכו נמי ואפשר דיהי' מותר א"כ ולא גזרינן שמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה ברם אי הוה אמר התם דהדישה הי' לצורכה נמי ואפ"ה הוה פסולה משום דהוה נמי לצורכו הוה א"ש במאי דרצה לפשוט משם בעי דילי' אבל השתא דאמרינן שהכניסה לינק ולידוש מנ"ל למפשט היכא דשטיחת הבגד עצמה הוה לצורכה ולצורכו דיהי' אסור נמי לכך כתבו דבסיפא תנא לצורכו פסולה כו' כלומר מדחזינן דקתני בסיפא דלצורכו פסולה וברישא קתני לינק ולידוש פסולה נמי אע"ג דהוה לצורכו ולצורכה והיכי קתני א"כ בסיפא דלצורכו

דוקא הוה פסולה אלא ודאי דכל היכי דאמרינן לצורכו דפסול או דאסור ה"ה נמי לצורכו ולצורכה דחשיב כמו לצורכו וא"כ נפשוט הבעי' דבמתני' נמי קתני לצורכו דאסור א"כ אית לן לומר ה"ה לצורכו ולצורכה. וכתבו עוד ומשני דהתם מדאורייתא פסולה כמו בא עלי' זכר דפסולה מדר"פ ע"כ מוכרחי' עתה לפרש דברי התרצן דלכאורה לא הוה דחייתו דחיי' לפי מאי דפרשנו לכך כתבו ומשני כו' פירש דמשני לי' הא דפסולה התם לאו משום דהכניסה נמי לדוש דהלא אם הכניסה אפילו לינק ודשה מעצמה אם ניחא לי' הרי היא פסולה כמו בדעלה עלי' זכר וא"כ מה שהכניסה לינק לא נקרא לצרכה כלל ולא הגה כ"א לצורכו שהכניסה לידוש ודשה ואותה מלאכה שדשה לא הוה כ"א לצורכו ולא לצורכה דהרי אפי' הכניסה לינק לחוד ודשה מעצמה אם ניחא לי' פסולה נמי ומאי אהני לן א"כ מה שהניקה ולא תימא דא"כ הוה לי' לאשמעינן רבותא טפי דאפי' הכניס' לינק לחוד והיא דשה מעצמה וניחא לי' דהוה פסולה אפי' אם לא הכניסה מתחלה לידוש. לזה אני אומר דבאמת כן הוא הפירוש דברייתא אשר אמרה שהכניסה לינק ולידוש היינו דמיירי שאין לו בהמות אשר די בהן לידוש התבואה כמו דאיירי הרישא שהכניסה לרבקה כדכתבו התוס' וא"כ ניחא לי' בזו אשר דשה ועיין בר"ש במסכת פרה מה שכתב בזה ודוק:

בתוס' ד"ה הא אין עשה כו' וא"ת כי אמרינן דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ה"מ השוה בכל כו' כדמוכח פרק ב' נזירי' כו' הנה י"ל דאין ראי' משם דשם ודאי אמרינן דדחי האי עשה דמצורע את ל"ת ועשה דכהנים שאינן שוין בכל מדחזינן דהתורה צוותה בישראל המצורע לגלח עצמו ויעבור על לאו דהקפה דהלא גם הישראל מוזהר על לאו דהקפה כמו כהן רק דבכהן נתוסף העשה דקדושי' יהיו ומש"ה אמרינן דעשה דמצורע דחי עשה דכהן אחר שאינו שוה בכל דהלאו כבר נדחה בישראל נמי וא"כ לית כאן אלא העשה שאינו שוה בכל ולכך העשה נדחה מקמי העשה השוה בכל משא"כ כאן דהלאו והעשה דכהנים לא מצינו דנדחי' במקום אחר רק דנאמר דהעשה דהשבה ידחה הלאו והעשה בפעם אחת ודאי אין דין שנאמר כן אף שאינן שוין בכל וק"ל: גם י"ל בדרך אפשר דאין ראי' משם דהלא הכא גם העשה אינו שוה בכל אחר שאינו נוהג בזקן ואינו לפי כבודו. ובזה אפשר לומר דלא ניחא להו לומר כן דיהי' נקרא משום זה שאינו שוה בכל אחר דאותו זקן גופי' אם תהי' האבידה שוה הרבה שאף בשלו הי' מחזי' הרי הוא חייב להחזיר וא"כ אף הוא חייב במצות דהשבה ומש"ה לא נקרא שאינו שוה בכל וק"ל:

גם אפשר לומר דהש"ס דמדקדק ואמר למאי אצטריך קרא אילימא לכהן כו' כוונתו משום דהברייתא נקט ג' דברי' ומנ"ל למימר דכל הני ג' דברים נתמעטו מן תיבת

והתעלמת דלמא לא נתמעט כ"א דבר א' המסתבר טפי למעט ולכך קאמר דלכהן לא אצטריך וגם לשלו מרובה כו' וא"כ ע"כ בא למעט זקן כו' ואם כן הוא לא אפשר למימר בתחלת דברי' דהשבת אבידה הוה ג"כ עשה שאינה שוה בכל דהלא בתחלת דבריו לא ידעינן עדיין דהקרא אתי' גם לזקן ואינו לפי כבודו וק"ל:

דף ל:

בא"ד וי"ל דעשה דמצורע שאני דחמיר משום דגדול השלום כדאמר פרק שלוח הקן דעשה דמצורע הוה דחי לאו ועשה דש"ה אי לאו כו' אע"ג דהתם לא אמר הש"ס דהוה דחי אלא עשה גרידא אי לאו דהש"ס שם מוקי דמיירי דנטלה ע"מ לשלח ולא שילח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא וע"ז אמרה הש"ס דלא תימא מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה משום דעשה דמצורע שאני. איכא למימר דבאמת לפי מאי דמסיק לבסוף דעשה דמצורע שאני דגדול השלום אזי חזר מאוקימתא קמייתא דנטל ע"מ לשלח כו' ואפילו תימא דלאו ועשה איכא אפ"ה ה"א עשה דמצורע ידחה אותם מטעם דגדול השלום וק"ל:

אבל באמת קשה לי א"כ למה אמרה הש"ס בנזיר פרק ב' נזירי' דשאני מצורע דדחי עשה ול"ת דכהנים משום שאינן שוין בכל ה"ל למימר טפי דעשה דמצורע שאני דגדול השלום וזהו הוה רבותא טפי דדחי אפי' עשה השוה בכל. ואפשר לומר דש"ס דלשם אזלי למ"ד דמצורע מותר בתשמיש המטה בימי חלוטו כדכתבו תוספ' בסמוך דזה התירוץ לא יתיישב למאן דשרי כו' אבל בעיקר דבריהם דלשם קשה לי מאי קושי' דלמא מאן דמקשה הכי מקשה אליבא דמ"ד דאסור. ואפשר לומר דמ"מ קשה להו לתוספת על קושית המקשן דדלמא הברייתא דמחשבה ג' דברים אלו ובתוכם כהן כו' לא ס"ל כמ"ד דאסור אלא כמאן דשרי וק"ל:

גם אפשר לומר לפי מאי שכתבתי לעיל דכוונת הש"ס הוא דאמרה למאי אצטריך כו' לומר דלא תקשה מנ"ל למילף כל ג' דברי' אלו דלמא לא נמעט אלא חד אשר מסתבר טפי ובודאי הא דכהן כו' הוא המסתבר טפי למעט מן ב' אחרים וא"כ למ"ד דשרי מצורע בתשמיש המטה מנ"ל א"כ למעט זקן כו' דלמא תיבת והתעלמת אינו ממעט כ"א כהן כו' וזה לא מצינו דפליג אותו מ"ד על פטור דזקן ואינו לפי כבודו דהלא זו הלכה פסוקה היא ולכך שפיר קאמר למאן דשרי לא יתיישב ודוק:

והנה מצאתי בתוספ' יבמות דף ה' דמתרצי' על מה דהוה קשה להו על הא דלקמן יכול אמר לו אביו כו' ופריך תיפוק לי' דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הא גבי כהני' שאינו שוה בכל דחי. דלקמן לא פריך כ"א על הא דאמרה הברייתי' או שאמר לו אביו אל תחזיר כו' דגם אצל השבה איכא ל"ת ועשה ע"ש ובאמת תמה אני אם דבריהם אלו יצאו מפיהם

דא"כ הוא דהוה קשה להמקשן על חדא ולא על האידך דלא ה"ל לברייתא למחשב כ"א הא דאמר לו אביו היטמא אבל על קרא דאת שבתותי לא קשה לי' מידי א"כ אף אנן נותיב על הברייתא דהכא דחשיב לן ג' דברים כהן כו' ושלו שוה כו' וזקן כו' ומיית' קרא עליהם ולא קממעט מהקרא באמת כ"א דבר א' והיינו זקן כו' ועוד קשה לי טובא על מאי דמקש' לקמן מהא דאמר לו אביו אל תחזיר ורש"י כתב ג"כ שם דהוה עשה ול"ת העשה דהשב ול"ת דלא תוכל להתעלם ומאי קושי' א"כ והלא אפשר להמצא באבידה דאין כאן עשה כ"א הלאו והיינו כמו דאיתא לעיל בש"ס דף כ"ו ע"ב המתין לה עד שנתייאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד וא"כ בכגון דא צריכנא לקרא דאת שבתותי לומר דלא ישמע לו. ואין לומר דא"כ הוא דלא הוה אלא לאו גרידא מאיזה טעם נאמר דלא ישמע לו וגם נימא א"כ דנילף ממנו למקום אחר דלא ידחה עשה את ל"ת וכדמקשה הש"ס ביבמות דף ה'. גם לזה נשיב דכל זה אינו דהלא משמע בש"ס דהכא ודלקמן בדברי המקשן דאי לא הוה כאן ודלשם כ"א לאו גרידא לא הוה קשה לי' מידי ובודאי הטעם הוא מאחר דמצינו דהראה לן התורה בכלאי' בציצי' דעשה דוחה ל"ת א"כ אף דמצינו במקום אחר דאינו דוחה לא נילף מיני' ואמרינן דגזירת הכתוב הוא דלא דחי באותו מקום ולא תימא דנימא אפכא דנילף מאותו מקום לשאר מקומות דלא ידחה ונאמר דכלאי' בציצי' הוה גזירת הכתוב דזה אינו דהסברא נותנת טפי לומר דעשה ידחה ל"ת מטעם דעשה חמיר טפי מן ל"ת והחמור דוחה הקל מדנימא דלא ידחה וא"כ באשר מצינו במקום אחד דדוחה ובמקום אחר דלא דחי אמרינן טפי דהמקום דדחי הוא עיקר ונילף מיני' למקום אחר ואותו מקום דלא דחי אינו עיקר רק גזירת הכתוב הוא ולא נילף מיני' למקום אחר. וא"ת א"כ דנימא דהסברא נותנת דעשה דוחה ל"ת א"כ למה לן קרא בכלאים בציצית דדחי עשה את ל"ת לשתוק מיני' ונימא מהסברא דדחי לזה נאמר דודאי מסבר' עצמינו לא נאמר כן אם לא דמצינו בקרא אבל מ"מ הסברא אהני לן להא באם ראינו במקום אחד דדחי ובמקום אחר דלח דחי דנימא מיהא דאותו מקום אשר נאמר בו דדחי הוא עיקר ונילף מיני' כו' ודוק:

עוד ראיתי בפסחים ובתוס' דסוף חולין דהביאו דעת הריב"ן דאף דאמרינן דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר על אותו לאו אינו לוקה דהא דלא דחי היינו משום עשה אבל הלאו כמאן דליתא דמי כו' ע"ש ויש לדקדק א"כ מאי מקשה הכא ולקמן למאי אצטריך אילימא לכהן כו' והא אין דוחה ל"ת ועשה ולמה לא נאמר דקרא דוהתעלמת אהני מ"מ דלא נימא דלא ילקה על לאו דטומאה וכן לקמן. ואפשר דהריב"ן מתרץ ג"כ כתירוץ ב' דתוס' הכא דהכא סמיך על ותו כו' ודוק:

גם קשה לי על מה שתירצו דעשה דמצורע שאני דגדול השלום כו' והלא מ"מ קשה על המקשן דנימא דמ"מ צריכנא לקרא דוהתעלמת דלא תימא דמ"מ הלאו והעשה דטומאה אינן שוים בכל וה"א דהעשה דהשבה ידחה אותן אחר דהעשה הוא שוה בכל דעדיף א"כ מן עשה דטומאה ואף דעשה דמצורע שאני דגדול השלום מ"מ הוה אפשר למטעי ולומר דעשה דהשבה ידחה עשה דטומאה שאינו שוה בכל ודוק:

בגמרא אמר רבה הכישה חייב בה. מכאן נ"ל להוכיח דאם רוצה הזקן להחזיר האבידה אף שאינו לפי כבודו רשאי ודלא כהרא"ש דכתב שאינו רשאי דאסורה הוא לגבי' דמזלזל בכבודו דא"כ אמאי אמר רבה הכישה חייב בה משום דהתחיל במצוה דהשבה והלא מ"מ מי יטול האיסור דזלזול כבודו ואטו אם יתחיל אדם בעבירה דבלא התחלתה לא הוה רשאי לעשות כן אף דהי' מקיים מצוה מה ובהתחלתה יהי' חייב לגמר אותה זהו ודאי נגד הסברא. גם כתב שהרי"ף ז"ל הי' לו גירסא אחרת בש"ס דלא בעי בש"ס רק אם חייב להחזיר בשדה אבל אם יהי' חייב להחזיר ג"כ בעיר לא הי' מסופק בו דודאי אינו חייב מיהא בשדה להשיב עד העיר או אי אמרינן אחר שאינו חייב להשיב בבואו לעיר אזי אמרינן דאף בשדה הוא פטור דהשבה מעלי' בעינן. וא"כ יש לדקדק קצת דמאי מבעי לי' מדאמרינן לעיל דלכהן והוא בבית הקברות אינו צריך קרא וא"א דאף בשדה אינו חייב להחזיר כשאינו חייב בעיר א"כ אף אנן נאמר דלהכי צריך קרא דוהתעלמת דאף דיכול להחזיר בשדה בלי שיטמא את עצמו עד בואו לעיר אפ"ה הוא פטור ויש ליישב ודוק: עוד בגמרא אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר כו' נראה דרבא בא לפרש לן מתני' דלא תימא הא דאמרה מתני' מצא שק כו' הרי זה לא יטול והיינו דאינו רשאי ליטול מטעם דמזלזל בכבודו כדעת הרא"ש לכך בא רבא ואמר כל שבשלו מחזיר כו' כלומר דלא תימא דמתני' אסרה להחזיר אפי' הוא רוצה רק דבאה להורות לן ולפרש מה דאינו מחויב להחזיר ולכך נקט רבא צד האחת והיינו כל דבשלו מחדר כו' ושביק צד האחר והיינו כל שבשלו אינו מחזיר כו' לימר ולהורות דבאמת כלל זה אינו דאף דבשלו אינו מחזיר אם הוא רוצה להחזיר רשאי וק"ל. גם אפשר לומר דרבא בא להורות בזה לפשוט הבעיא דלא מחייב להחזיר אפי' דרכו להחזיר בשדה אחר דאין דרכו להחזיר בעיר ולכך קאמר כל שבשלו כו' דכללא קתני וא"כ כשאין דרכו בעיר אף שדרכו בשדה ואף בשלו אינו מחזיר דהלא אין דרכו בעיר ומאי אהני לי' א"כ בשמביא אותו עד העיר וא"כ אף בשל חבירו אינו מחזיר וק"ל:

עוד בגמרא ולעולם אמר ר"י עד ג' ימים כו' נראה לומר דאף דסתמא דש"ס שואל כן ודלא כתוס' לעיל תחלת הפרק בד"ה ובמה כו' א"ש כאן השאלה בדאמרינן דשאלתו הי'

אי אמרינן דלעולם אינו חייב להחזיר ברועה בדרך אף דמצאה בלילה ובאמת זהו נגד הסברא קצת כדמקשה באמת על ר"י בסמוך וכשהשיב לי' ר"י עד ג' ימים וזהו תשובה שלא על שאלתו וע"ז מקשה ה"ד וק"ל. והא דמוקי ר"י למתני' באמת דמיירי בקדמתא ובחשכתא ועד ג ימים ולא מוקי לה דמיירי אפי' טובא ובעצם היום זהו משום דבעי לאוקמי למתני' כברייתא דנתנה ג"כ השיעור עד ג' ימים. או אפשר לומר דהוה קשה לר"י ג"כ דיוקא דרישא וסיפא אהדדי כדמקשה הש"ס לקמן ומוקי ר"י למתני' כדאביי דיגיד עליו ריעו וכדי שלא יקשה עליו כדמקשה רבא לקמן דא"כ ליתני קילתא כש"כ חמירתא לכך קאמר ר"י דמתני' מיירי בקדמתא ובחשכתא ועד ג' ימים ולאי יותר ויש לומר א"כ דברועה בין הכרמים נסיק דרגא דעד ג' ימים הוה אבידה וא"כ לא קשה מידי דהרישא מיירי עד ג' ימים ותנא רועה בדרך וה"ה רועה בין הכרמים ורצה בדרך ואפ"ה לא תנא ריעה בין הכרמים ורצה בדרך אחר דמתני' מיירי בקדמתא ובחשכתא וא"כ דוקא רועה בדרך לא הוה אבידה הא רועה בין הכרמים הוה אבידה וכש"כ רצה בדרך דהוה אבידה באשר ראה אותו' רצה ג' ימים זה אחר זה וסיפא דרצה בין הכרמים הוה אבידה אפי' בפעם אחת אבל רצה בדרך או רועה בין הכרמים בפעם אחת ביום לא הוה אבידה באמת ודוק:

בתוס' ד"ה איזהו אבידה שיבין שאין הבעלים יודעים שהיא שם ע"כ דקשה להו על לישנא דרש"י ז"ל דמפרש שמוכח שהי' שם שלא מדעת הבעלים דמשמע לכאורה דכל דבר אשר בא לשם מדעת הבעלים לא הוה אבידה ובאמת זה אינו דהרי בדבר אשר הניחו הבעלים לשם ואח"כ שכחוהו גם זה נקרא אבידה כדאיתא לעיל בתוס' וק"ל:

דף לא.

בגמרא אמר רבא לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע (ופירש"י דמילתא באנפי נפשה היא) משום דהוה קשה לרש"י ז"ל דאי הוה בא רבא לפרש הטעם דברייתא ועל ברייתא הוה קאי אשר אמרה ראה מים ששוטפים כו' א"כ מאי קאמר ר"ח תניא דמסייע לך כו' הלא הוא לא בא רק ליתן טעם על הברייתא ומאי קשיא לי' ומאי מתרץ נמי וק"ל. אבל לולי דברי רש"י ז"ל הייתי אומר דבאמת רבא קאי על ברייתא הלז ולטעמי' אזל דמתרץ לקמן למתני' דלעיל דהוה קשה דיוקא דרישא אדסיפא ואמר כאן באבידת קרקע כאן באבידת גופא ודלא כאביי וכאשר ראה דברייתא אומרת דרועה בין הכרמים לא הוה אבידה וזהו הוה לכאורה סותרת רישא דמתני' דקתני רועה בדרך דוקא ולא רועה בין הכרמים ומוכרחים א"כ אנחנו לומר כאן באבידת קרקע כו' וע"כ בא רבא לומר מהיכא נפקא לן אבידת קרקע. והא דקאמר ר"ח תניא דמסייע לך כו' אפשר לומר דבא ר"ח

לדקדק עליו דאם כן דמרישא דברייתא נמי מוכח דאבידת קרקע הוה אבידה א"כ למה תנא הברייתא ג"כ לדסיפא וע"ז מתרץ רבא דמהא לא תסייע דאפשר דמיירי בעומרים כו' והיינו אף דהוה תנא חדא או הרישא או הסיפא הוה אפשר לומר דמיירי בעומרים ולכך תנא נמי הסיפא דממשנה יתירה נלמד דגם באבידת קרקע חייבים להחזיר וק"ל:

בגמרא אמר אביי יגיד עליו ריעו כו' כבר כתבתי לעיל דאפשר לתרץ שנוי דאביי בטוב טעם ע"ש והא דלא מהדר לי' אביי לרבא הוא משום דלא חש לקושיתו וק"ל:

בגמרא באתרא דמתרו כו' ולא תימא דא"כ ל"ל לרבא לומר דהרישא איירי באבידת קרקע כו' הל"ל אידי ואידי באבידה גופא והרישא איירי בדלא מתרו וסיפא בדמתרו דא"כ מאי קמ"ל מתני' בהא ואיזה דין יצא לן בזה בשלמא השתא אשמעינן מתני' מדקשה דיוקא דדישא אדיוקא דסיפא הדין דאבידת קרקע וק"ל:

עוד בגמרא ול"ל למכתב פריקה כו' הנה י"ל דהשתא קמקשה כן אבל אם הוה אמרינן כדקס"ד דההוא מדרבנן דהיינו דאיינו חייב לטעון ולפרוק כ"א ב' פעמים מדכתיב עזב תעזוב והקם תקים לא הוה קשה לי' מידי דודאי הוצרך למכתב הקרא בפריקה ובטעינה דאי הוה כתיב דפריקה לחוד ה"א דוקא בפריקה חייב למפרק ב' פעמים אבל בטעינה אינו חייב כ"א פעם אחת ואי הוה כתיב בטעינה דחייב ב' פעמים ה"א דוקא טעינה דהיא קיל אינו חייב כ"א ב' פעמים אבל פריקה חייב אפי' פעמים הרבה אבל השתא דדריש לאין בעלים עמו קמקשה לי' וכן י"ל בסמוך ול"ל למכתב אבידה כו' וק"ל: ברש"י ד"ה ל"ל למכתב אבידה כו' דהא כולהו אזהרת ממון ישראל הוא. וא"כ הא דקאמר בש"ס דבטעינה ליכא חסרון כיס היינו חסרון כיס גדול כולי האי כפריקה אבל ודאי דיש בו נמי הפסד ממון קצת וכן באבידה דחייב להחזיר אפי' שוה פרוטה נחשב ללית בי' חסרון כיס ומ"מ איכא הפסד ממון בי' וק"ל:

בתוס' ד"ה ל"ל למכתב רחמנא פריקה אין לפרש כו' אלא יש לומר ל"ל דכתב רחמנא יתורא כו' ובזה מתורץ נמי מה דהוה אפשר לדקדק בש"ס דלא נקט כל הני מילי פריקה טעינה ואבידה בהדדי לעשות צריכותא כדרך הש"ס בכל מקום ונקטו בב' בבות משום דלא דמי בבא דרישא לדסיפא דהרישא איירי דבא לעשות הצריכות על היתורא דרבינן ממנה אין בעלים עמה ודסיפא איירי דבא לעשות צריכות למה נכתבו כולי קראי דפריקה וטעינה ודאבידה וק"ל:

בתוס' ד"ה לר"ש לא מסיימי קראי תימא דלקמן כו' וי"ל כו' דרובץ כו' נמי לא מסיים כו' יש לדקדק קצת ולומר דמ"מ לר"ש ה"ל לכתוב רחמנא בחד חרא רבויי דאין בעלים עמה וא"ת דה"א דוקא בפריקה ולא בטעינה זה אינו דא"כ לא לכתוב רחמנא רק חד

קרא ואפי' תימא דה"א דקרא קאי דוקא אפריקה ולא אטעינה אפ"ה הוה ידעינן טעינה נמי מדכתב לן התורה דחייב לפרוק וגם דצריך להחזיר האבידה ומבינייהו הוה ילפינן דחייב נמי לטעון דמאי תימא דא"ת אבידה דוקא משום דאין בעלים עמו פריקה יוכיח וא"ת פריקה דוקא משום דאיכא חסרון כיס אבידה יוכיח דליכא חסרון כיס כולי האי דהלא אפי' ש"פ צריך להחזיר באבידה כדכתבתי לעיל וא"כ דאף בחד קרא הוה ידעינן דחייב לטעון וכשנכתבו תרוויי' ידעינן א"כ מרבוי דקרא דאפי' אין בעליו עמו חייב לטעון וי"ל ודוק. גם יש לדקדק קצת לרבנן מנ"ל דטעינה בשכר דלמא אינו מקבל שכר בטעינה כ"א בשאין בעליו עמו דאזי קאי עליו רבוי דקרא אבל בבעליו עמו מנ"ל לומר כולי האי ודוק:

עוד בגמ' תיפוק לי' משום אבידת גופה דדלמא קטלו לה באתרא דמתרי והדר קטלו ודלמא אתרו בי' אי אתרו בה ולא אזדהרו בה ודאי אבידה מדעת היא ע"כ. הנה ודאי נאמר א"כ אדם שבא ומצא פרת ישראל בכרם כותי באתרא דמתרי והדר קטלו אינו חייב בהשבתה דמ"נ אם אתרי בה ולא אזדהרו בה אבידה מדעת היא ואי לא אתרו א"כ אין כאן אבידת גופה כלל. אבל מ"מ אינו יכול ליקח אותה לעצמו לאמר דאתרו בה כבר והוה אבידה מדעת דמי יימר לי' דכבר אתרו בה דלמא לא אתרו בה עדיין וא"כ למה יקחנה לעצמו וזהו דבר בודאי דאין צריך לפנים אבל כתבתי זאת אחר שראיתי אדם גדול מדבר ה"ה הטור בסימן רס"א וז"ל ואם הכרם של גוי כו' ואם אין הורגין אותה בלא התראה אינו חייב לטפל בה שאם לא התרו להבעלים אין הורגין אותה ואם התרו בה ולא חשש להוציאה אבידה מדעת היא ואין חייב לטפל בה וכתב הרמב"ם אע"פ שאין לרואה ליטול אותה לעצמו מ"מ אין חייב לטפל בה וכן כתב הרמ"ה ואין נראה כן דאבידה מדעת הוה הפקר עכ"ל. והנה הרבה יש לתמוה על דבריו אלה שהביא דעת הרמב"ם והרמ"ה על דין הלזה ורוצה לחלוק עליהם ומי הוא אשר לא יאמר כן בנדון שלפנינו שאין לרואה ליטול לעצמו דמי יאמר להמוצא שכבר התרו להבעלים ואפ"ה לא נזדהרו בה דע"י כן נאמר דהוה אבידה מדעת אבל באמת הרמב"ם לא כתב על נדון הלזה דבריו אלה כי דין הזה כתב בפ' ט"ו מהלכות אבידה ולא כתב עליו כלום מזה אשר לא יטלנה לעצמו דלא הוה צריך לכך ודאי דמהיכא תיתי יאמר אדם דיטלנה לעצמו אבל בפ' י"א כתב כן וז"ל המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו השליך כיסו בר"ה והלך לו וכל כיוצא בזה הרי זה אבד ממונו לדעתו ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו אינו זקוק להחזיר שנאמר אשר תאבד פרט למאבד לדעתו עכ"ל. ובאמת דעת נכונה היא זו וגם הכתוב מעיד על

זה והא דאמרינן בש"ס בכמה מקומות אבידה מדעת הוא ומשמע דהוה הפקר אפשר לומר לדעת הרמב"ם דוקא בדלא ידעינן למי אשר הי' שייך אותה דבר או בדבר שאין בו סימן דאז אמרינן אפקורי אפקיר אבל בדבר שיש בו סימן או בדבר אשר יודע למי הוא לא אמרינן דיטלנה לעצמו והכי דייק לישנא דהרמב"ם דאמר ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו כו' וק"ל. סוף דבר לא יכולתי להבין דעת הטור אשר הביא דברי הרמב"ם והרמ"ה בנדון הלזה וגם על כל מפרשי דבריו הב"י והב"ח אשר לא התעוררו כמו לדקדק עליו אני תמה מאד וגם הש"ך לא נחית לכך ואתמהה במאוד מאוד ודוק:

דף לב.

בגמ' אמר רבא רפת שאמרו כו' ואינה משמר כו' לפי מה שכתבו תוס' לעיל דף כ"ט ד"ה והוה שואל עלי' כו' ז"ל ועוד י"ל דלקמן ה"פ ה"ד אי דלא מנטרה למר כדאית לי' מפשיעה כו' ע"ש גם בדברי רבא צריכנא לפרש הכי ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"י והיא שעומדת תוך לתחום כו' הנה נראה מדברי רש"י דהיה כתוב לפניו גירסא אחת כך והיא שעומדת חוץ לתחום כו' ולכאורה ודאי שאין שחר לאותה גירסא וראיתי במיימוני פ' ט"ו מהלכות אבידה אשר סתם וכתב ברפת לא יגע בה ובר"ה חייב להחזיר ולא חילק כלל בתרוויי' בין תוך תחום או חוץ לתחום ורבים תמהו עליו דלמה לא חילק בדבריו והרא"ש פסק לחומרא כלשון ראשון דר"י דברפת נמי חייב בעומדה חוץ לתחום. ונ"ל לדייק עוד בלישנא דהרמב"ם דכתב אם מצא ברפת לא יגע בה ובש"ע דלפנינו כתוב אין חייב בה על כן נראה דהרמב"ם ז"ל פסק בתרוויי' לחומרא לענין זה דברפת הואיל דמסופק לן בלישנא דר"י לכך פסק בי' דלעולם לא יגע בה משום ספק הינוח דהרי . רפת הוא משומר קצת ובר"ה דאינו משומר כל עיקר פסק בי' לחומרא דחייב להחזיר לעולם. ובסגנון זה יש לקיים א"כ גירסת המחוקה דהנה רבים מקשי' על מה דנאמר בר"ה חייב להחזיר והלא לעיל אמרינן דוקא רצה בדרך ואפ"ה לגבי דבר' חייב להחזיר הא לאו הכי לא והראב"ד ז"ל פירש דהכא מיירי באסרטי' שבוקעין בה אנשים הרבה ומאימתן היא בורחת או שמא יקחוהו אנשים שאינן מהוגנים אבל לעיל מיירי בשביל של רבים שאין הרבה בוקעים בו אשר"י ע"ע. וא"כ איכא למימר דר"ה הקרוב לעיר הוא גרוע לענין זה מן ר"ה הרחוק מהעיר דשם אין בוקעין בו רבים מן העיר כר"ה הסמוך לעיר דבוקעים בו רבי' מהעיר והוה אבידה טפי וא"כ י"ל דהגירסא המחוקה מתפרשת כך אמר ר"י והיא שעומדה חוץ לתחום בהא אמרינן אינו חייב בה אבל אם ירצה המוצאה להחזירה רשאי ולא אמרינן דהוה ספק הינוח ולא יגע בה אבל אם עומדה תוך לתחום אמרינן דהוה ספק הינוח ולא יגע בה מכלל דבר"ה אפי' בעומדה

חוץ לתחום דס"ד דאינו חייב בה דאין רבים מבני העיר בוקעים בה קמ"ל ר"י דאפ"ה חייב בה מדאיירי באסרטי' א"ד לה אסיפא בר"ה חייב בה אמר ר"י והוא שעומדה תוך לתחום דאז רבים בוקעים בה הוא דחייב אבל חוץ לתחום דאין רבים בוקעים אינו חייב מכלל דברפ' אפי' תוך לתחום נמי אין חייב בה אבל אם ירצה ליגע בה רשאי ולא תימא הואיל ועומדת תוך התחום ברפת הוה ספק הינוח ולא יגע בה קמ"ל ר"י דלא ודוק היטיב: ברש"י ד"ה אבידה עשה ול"ת היא השב תשיב לא תוכל להתעלם ע"כ עיין מה שכתבתי עליו לעיל דף ל' ודוק:

בתוס' ד"ה אלמנה וא"ת כו' וי"ל דס"ל כיון דאלמנה מוכרת שלא בב"ד אע"ג דאינה שלה משום חינ' ה"נ כו' דודאי טעם דחינ' אין מועיל לה אלא להיות אינה שלה כאלו הוה שלה ולא יותר מדהוה שלה וק"ל:

בד"ה הדיוטו' כו' עד וי"ל דמוכרת שלא בב"ד .משום חינ' כו' הא דנקטו ז"ל בקושיתם תרי מילי שיכולה למוכרה לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפי' לעלמה ובתירוצם לא נקטי כ"א הא דיכולה למוכרה שלא בב"ד נראה דגם בתירוצם דקאמרו שלא בב"ד הוה הטעם משום חינ' א"כ הא דבב"ד יכולה לעכב לעצמה הוה נמי משום חינ' והא דשתקו מזה נראה דגם הא דאמרו דמוכרת שלא בב"ד משום חינ' לא באו אלא לאפוקי דאין הטעם משום שלא תתבזה בב"ד כדסבר ר' יוחנן בכתובות וא"כ לא הוה א"ש הא דבב"ד יכולה לעכב לעצמה ושלא בב"ד אינה יכולה לעכב דא"כ נהפך הוא הטעם והסברא ע"כ אמרו דהטעם דמוכרה שלא בב"ד הוה משום חינ' כדעולא שם (והיינו רב נחמן דאמר שם אלמנה ששמה לעצמה וכו' סובר כעולא דהטעם הוא משום חינ') וא"כ הא דיכולה לעכב לעצמה בב"ד הוה נמי הטעם משום חינ' ולא כר"י דנתן הטעם משום ביזוי ב"ד דא"כ הא דיכולה לעכב לעצמה לא א"ש ודוק:

בד"ה כבד את ה' מהונך הא דנקט קרא דדברי קבלה כו' משום דניחא לי' לאתויי קרא דכבוד. הנה רבים תמהו עליהם דא"כ ה"ל למימר מתחלה סד"א הואיל והוקש מוראם למורא המקום ואז שפיר הוה ניחא להביא אח"כ הקרא דאת ה' אלקיך תירא. ונ"ל ליישב שפיר דהלא ודאי דאיירי הכא דבהא דמחזיר האבידה. אינו יכול לקיים כיבוד אביו להביא לו גוזלות ולהאכילו כדאי' בתוס' יבמות וקידושין דאל"ה מהיכא תיתי דישמע לאביו להיות רשע ולירא מפני אביו ויהי' עדיף יראת אביו מן יראת המקום וא"כ ע"כ מתחלה הוצרך לומר סד"א הואיל והוקש כבודם לכבוד המקום כו' לומר מטעם כיבוד אביו סד"א ליציית לי' ולכך ניחא לי' לאתויי הקרא דכיבוד וק"ל:

דף לב:

בגמ' וטעינה אין בה חסרון כיס מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקי' נראה לפרש דה"ק והוה אפשר לומר דקרא דטעינה איירי בדיש בה חסרון כיס וא"כ ליכא למימר דלכתוב קרא דטעינה ולא דפריקה דאי לא הוה כתיב רק קרא דטעינה ה"א דוקא בטעינה דאית בה חסרון כיס ולכך כתב לן נמי לקרא דפריקה וא"כ ע"כ קרא דטעינה בדלית בה ח"כ איירי אלא ודאי דאין סברא לחלק בין יש בה ח"כ ובין לית בה ח"כ אלא הק"ו הוא משום צער ב"ח ודוק ובזה לא צריכנ' לדחוק את עצמינו כדחוקי התוס' בד"ה מי לא עסקינן כו' דוק:

עוד בגמ' אא"א צער ב"ח לאו דאירייתא אמאי מטפל בה כבהמת ישראל כו' הא דלא קאמר בקיצור אמאי מטפל בה נראה משום דהוה אפשר לומר דמטפל בה בשכר ומשום צער בע"ח דהוה מדרבנן וכדכתבו תוס' בד"ה מכלל כו' בסופו לכך קאמר אמאי מטפל בה כבהמת ישראל משמע דדינו כישראל ממש והוה בחנם ולא בשכר דאל"כ כבהמת ישראל ל"ל. וע"ז תירץ הש"ס התם משום איבה פי' ולהכי נקט כבהמת ישראל להורות דחייב לטפל בה אפי' בטעינה משום איבה ואי לא הוה אמר כבהמת ישראל ה"א דוקא בפריקה הוא דמטפל בה משום צער ב"ח ולא בטעינה לכך קאמר כבהמת ישראל דגם בטעינה הוא חייב לטפל בה משום איבה ולעולם צער ב"ח לאו דאורייתא וזהו דלא כתוס' ז"ל ודוק: עוד בגמ' ת"ש בהמת נכרי ומשוי ישראל וחדלת כו' נראה ודאי דלאו ממשמעות המלה דוחדלת קיליף זה דמלת וחדלת אפשר לאוקמי בכמה דברים לפטור רק דהברייתא נקט המלה דוחדלת במקום מלת פטור והא דקאמר הש"ס בסמוך והא וחדלת ועזוב תעזב בפריקה הוא דכתיב היינו דהוה קשה לי' דנקט המלה אשר כתיב בפריקה והל"ל למנקט מלת דוהתעלמת דכתיב בטעינה במקום מלת פטור ובזה א"ש דכתבו תוס' בד"ה אמאי וחדלת וא"ת כו' וי"ל דוחדלת משמע לגמרי משום דאל"כ למה נקט מלת וחדלת לא ה"ל למימר אלא פטור או אינו חייב אלא ודאי דבא לומר דפטור לגמרי. ואי הוה אמרינן דממשמעות מלת וחדלת ילפינן הפטור בגוי לא הוה א"ש תירוצם דוחדלת לגמרי משמע דמנ"ל לומר כן וק"ל:

בתוס' ד"ה מכלל דת"ק כו' המקשה סבר דת"ק נמי ידרוש משאו שהוא יכול לעמוד בו כו' מ"מ בשכר חייב לסייעו משום צער ב"ח כו' ובזה א"ש נמי הא דקאמר בש"ס לאו מכלל דת"ק סבר זקוק לו ובכל מקום דנקטה הש"ס לישנא דלאו לא קאי אותה סברא בדברי התרצן ואם נאמר דדעת המקשן הוה דת"ק לא דריש כלל משאו שהוא יכול וחייב אפי' בחנם א"כ לא הוה אתי שפיר לישנא דלאו כו' דהלא גם התרצן קאמר הכי דת"ק לא

דרש למשאו כו' וחייב אפי' בחנם אבל במה שכתבו הם ז"ל א"ש דהמקשן סבר דאינו חייב בחנם והתרצן השיב דלא דריש לי' כלל וחייב אפי' בחנם. אבל קשה לי על דבריהם ז"ל דא"כ דגם המקשן סבר דת"ק דריש משאו שיכול לעמוד בו א"כ מנ"ל דטעינה בשכר מדמייתר קרא דפריקה דלא לכתוב אלא קרא דטעינה דהלא דפריקה אתי' לן להורות דאם הי' עלי' יותר ממשאו דפטור לפרוק בחנם רק בשכר זה לא הוה שמעינן מקרא דטעינה. גם ע"כ צריכנא לומר לפירושם דר"ש דריש נמי משאו שיכול לעמוד בו דגם הוא נקרא ת"ק נגד ר"י הגלילי כדפירש"י וא"כ מאי האי דכתבו לעיל דף ל"א בד"ה לר"ש לא מסיימי כו' וי"ל דרובץ תחת משאו נמי לא מסיים כו' הלא מסיים ומסיים הוא דאי בטעינה קמיירי ליכא למימר לחלק בין משא למשא וזה אפשר ליישב ודוק: גם קשה לי למאי דקאמר הש"ס בדרש דעמו כי איתא למרי' בהד' עביד לגבה בחנם ואי ליתא למרי' בהד' עביד ג"כ בשכר וא"כ בטעינה דכתיב נמי עמו ע"כ בדליתא למר' בהד' לא עביד אפי' בשכר דהלא כל עצמה דטעינה ליתא אלא בשכר וגם ליכא גבי' צער ב"ח דנאמר דבשכר מיהא עביד וא"כ מנ"ל לרבנן לומר דטעינה בשכר מדכתיב פריקה דהלא אי לא הוה כתיב פריקה ונילף לה מטעינה ה"א כטעינה מה התם בליתא למרה בהד' לא עביד גבי' אפי' בשכר דמסתמא מלת עמו ממעט אותו מכל וכל אחר דלא הוה גבי' טעם דצער ב"ח ה"א א"כ דגם בפריק' כן דדיו לבא מן הדין כו' לכך כתוב בפריקה בהדי' להורות דבשכר מיהו עביד עמו בדאיתא למרי' גבי' אם לא דנימא דאף דלא הוה כתיב פריקה הוה ידעינן בזמן דליכא בעלי' עמה דחייב מיהא בשכר מטעם צער בע"ח דהוא דאורייתא וק"ל. והכי מוכח בש"ס וליכא למימר' א"כ לר"ש תרי קראי ל"ל בחד הוה די דאי לפרוק ל"ל דהלא אפי' בלי קרא ידעינן דחייב לפרוק מטעם צער ב"ח זה אינו דאי לאו קרא ה"א דוקא בשכר וא"כ אי לא הוה כתיב אלא חד קרא ה"א דאיירי בפריקה ולומר דחייב בחנם לכך צריך לכתוב גם לדידי' תרי קראי ודוק היטב: גם יש לדקדק לפי מאי דכתבו תוס' לעיל דף ל"א ע"א בד"ה ל"ל למכתב כו' אלא יש לומר ל"ל דכתב רחמנא יתורא דמרבינן אין בעלים עמה בפריקה ול"ל דכתב בטעינה ע"כ ועדיין אני אומר דלמא באמת טעינה הוה בחנם בדיש בעלים עמה והא דכתב לן התורה קרא דפריקה בא להורות דדוקא פריקה בדאין בעלים עמה דהיינו זקן או חולה הוה בחנם אבל טעינה בדאין בעלים עמה הוה בשכר אבל טעינה בדיש בעלים עמה לעולם אימא דגם הוא בחנם ומנ"ל לנחות תרי דרגי דאף בבעלים עמה דלהוי בשכר ודוק:

בהא דאמרו רבנן לכתוב רחמנא טעינה כו' אלא למאי הלכתא כו' לומר לך פריקה בחנם וטעינה בשכר לפי מה שפירש"י משמע אי לא נכתוב אלא פריקה לחוד לא לבד דלא

היינו יודעים דחייב בטעינה אלא אף גם זאת דלא היינו יודעים בפריקה גופא דחייב בחנם כ"א בשכר דמן הסתם אמרינן אי לאו היתור דאינו חייב כ"א בשכר אבל לפי פירש התוס' לא משמע כן אלא אי לאו יתורא דפריקה ה"א אפי' טעינה בחנם ובא יתור' דפריקה להורות לנו על טעינה דאינו חייב כ"א בשכר דמעולם אמרינן דחייב בחנם אי לאו היתור. והנה באמת לפי פירש"י יש לדקדק מנ"ל לש"ס לדייק מדברי ר"ש דסבר צער בע"ח דאורייתא דלמא ר"ש ה"ק לא מסיימי קראי וא"כ איכא למימר דתרוויי איירי בטעינה ובפריקה דשוין הם דצער ב"ח לאו דאורייתא וגם חסרון כיס איכא בטעינה כדאמר הש"ס וא"כ איכא למימר דה"ק דהואיל דלא מסיימי ותרוויי איירי בין בטעינה בין בפריקה א"כ תרוויי' בחנם (אבל אי הוה מסיימי הוה אמרינן דתרוויי' בשכר) דאל"כ לא לכתוב כ"א חדא והוה ידעינן ממילא דתרוויי' בשכר דהי מנייהו מפקת דשוין הן אבל עתה דכתב לן רחמנא שניהם להורות דשניהם פריקה וטעינה להוי בחנם וי"ל:

בתוס' ד"ה ואי לאו דאורייתא כו' וא"ת והלא בספרי דרש שונאך אפי' שונא נכרי כו' נראה דקושיתם הוא על מאי דלא הקשה לו משם ואז לא הוה אפשר לתרץ לי' משום איבה דהלא מדאורייתא הוא ובדאורייתא ליכא למימר הטעם דאיבה ודוק ודלא כמו שהבין מהרש"א ז"ל:

דף לג.

במתני' אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת אבידתו ואבידת רבו שלו קודם כו' הא דשינה מתני' הלשון דבאביו אמר אבידתו קודמת וברבו אמר שלו קודם נ"ל מן מה דכתבו תוס' בד"ה אבידתו קודמת כו' וי"ל כו' היכא דאביו נהנה מגוף הבהמה חייב לכבדו כגון שחוט לי בהמתך אבל הניח ליאבד ותביא לי לאכול שגם לאב קשה האבידה אלא שרוצה לאכול אבידתו קודמת וא"כ שפיר עבדה מתני' דשינה דברישא בהא דאביו נקטה בדוקא אבידתו קודמת אבל א"א לומר דשלו קודם דהוה משמע נמי אי אמר אביו שחוט לי בהמתך דזה אינו דדוקא באבידה היכא דגם לאביו קשה אזי אמרינן דאבידתו קודמת משא"כ ברבו דלעולם אמרינן דשלו קודם דהלא אינו חייב לכבד את רבו מדיליה וק"ל:

בתוס' ד"ה ונוטל שכר כו' דאי בטעינה פשיטא דהא טעינה גופה בשכר וכש"כ מה שמדדה. הנה רש"י ז"ל לא פירש כן אלא מפרש דקאי על טעינה. ואפשר ליישב אליבי' דאף דאמרינן דנוטל שכר היינו דרשאי להתנות עמו דאינו רוצה לטעון לי' כ"א בשכר ואזי נוטל שכרו אבל אפשר אם כבר טען לי' ולא התנה עמו ליטול שכר אינו יכול להוציא

ממנו בדיינים משא"כ בשגם מדד עמו דאף דאינו מתנה לקבל שכר יכול להוציא ממנו בדיינים ועיין באשר"י ובטור:

המפקיד פרק ג'. דף ל"ג ע"ב בגמ' מתקיף לה רמב"ח והא כו' נראה לי דאפשר לפרש דקאי דוקא על צריכותא דש"ס דאי לאו הצריכות' ה"א דלאחר שישלם השומר ואזי בשלא ימצא הגנב יפסיד השומר וא"כ גנב שגנב מן השומר הוא שגנב ולא מן הבעל ולכך כשימצא הגנב ישלם כפל להשומר לאשר גנב ממנו הוא דכך אמרה התורה שישלם שנים מטעם קנס דרצה להפסיד את חבירו משא"כ כשלא שילם אזי הי' ההפסד להמפקיד ולכך כשימצא הגנב ישלם הכפל להמפקיד עבור שרצה להפסידו באשר גנב מבית השומר אבל השתא דחזינן דהש"ס עשאה צריכותא באומרה דאי תנא כו' ה"א בהמה הוא דמקני לי' כפילה כו' משמע דקני' הכפל בא מהמפקיד ולכך קשה לו לרמב"ח ודוק: בתוס' ד"ה אית דלא גרסי כו' ויש ליישב שכך טוען הנפקד כו' ובזה א"ש דבמתני' נקט שנגנבו או שנאבדו דהנה יש לומר דבאמת שני תירוצי' של תוס' הם כנים ויתפרש המתני' הכי דלפירוש הראשון נקט נאבדו לרבותא לומר דאע"ג שלא טען אמת באמרו שנאבדו וסד"א הואיל דמשקר לא מקני לי כפל. ואי תנא נאבדו לחוד ה"א דהפירוש הוא כפירוש שני של תוס' דהיינו דידעינן שנאבדו אך לא ידעינן אם ע"י גניבה או ע"י דבר אחר וא"כ ה"א דוקא הכא מקני לי' כפל מספק משום דאכתי לא ידע המפקיד אם נגנב דבא לכלל כפל אבל היכא דידעינן דנגנב דכבר יודע שנגנב ואפשר לבא לידי כפל לא מקני לי' הכפל אחר דאין הבאת הכפל רחוק כל כך קמ"ל תרוויי' וק"ל:

בתוס' ד"ה נגנבו ה"ה אם אמר פשעתי כו' דהנה ודאי אף לפירוש שני שכתבו תוס' בדבור הקודם לזה דאנו יודעים שנגנבי כו' מ"מ מוכח ממתני' דלא טען פשעתי דהרי אמרה שילם ולא רצה לישבע משמע שאם הי' רוצה לישבע הי' פטור ואי בדאמר פשעתי היאך הי' יכול לישבע ולכך ריב"ן פירש ותיקן הלשון דלא רצה לישבע כו' וק"ל. הנה כתבתי זאת באשר ראיתי דברים מגומגמים בפירוש דהגאון מהרמ"ל ז"ל ויש לתמוה עליו מה ראה על כך:

דף לד.

בגמ' איכא בנייהו קושי' דר"ז א"נ דקיימא באגם. הנה ודאי נראה לומר דהא דאמרה הש"ס א"ב דר"ז איכא בנייהו נמי לענין דינא דהלא ללישנא קמא שהוצרך ר"ז לתרץ שבחא דגופא לא עביד אינש דמקני א"כ גם כל גיזותי' שלאחר הגניבה לא קני וכדאיתא בברייתא דאמרה חוץ מגיזיתי' אבל ללישנא בתרא דרבא דנקנית לי' סמוך לגניבותי'

ואזי אין להקשות קושי' דר"ז דהברייתא איירי בכל גיזותי' עד שעת גניבה אבל גיזותי' דלאחר גניבה ודאי דהוה דשומר וק"ל:

בתוס' ד"ה א"נ דקיימה באגם תימא דנימא נעשה כו' פירוש דהלא ודאי המפקיד לא אמר מעולם מידי להשומר דיהא נקנה לו הכפל רק דאנן אמרינן דקים לן דניחא להו לבעלי' שיהי' בטוח בקרן ע"מ שיהא הספק כפל העתיד לבוא של שומר כדפרש"י ולכך אמרינן נעשה כו' וכל לישנא היותר מעולה להקנות הכפל להשומר אית לן לומר בי' וא"כ מקשי' תוס' שפיר דנימא נעשה כו' דהשתא קנה הכפל אפי' בעומדה באגם כו' וע"ז מתרצים דא"א לומר כן דא"כ גיזותי' יהי' ג"כ להשומר וזה א"א דהרי כבר נאמר חוץ מגיזותי' וק"ל. אבל מ"מ יש לדקדק על לישנא בתרא דרבא דאמר נעשה סמוך לגניבת' ואי עומדת באגם לא קני ולמה לא נאמר כלישנא קמא דנעשה כאומר מעכשיו שהוא מעולה יותר מדנאמר סמוך לגניבת' דלא קנה כשעומד באגם וכבר אמרנו דאית לן לומר לישנא דנעשה היותר מעולה. וליכא למימר דלית לי' תירץ של ר"ז דגיזותי' דהיא שבחה דגופה לא מקני לי' וא"כ אי הוה אמרינן נעשה כמעכשיו הוה קשה קושי' דר"ז א"כ גיזותי' נמי דהלא ודאי אף דאמרה הש"ס א"ב קושי' דר"ז אפ"ה אית לי' נמי תירוצא דר"ז דאמר שבחא דמגופא לא מקני לי' דאל"כ תקשי לברייתא דאמרה חוץ מגיזותי' מ"ש מכפל וא"כ הדרה קושי' לדוכתה ואפשר ליישב לפי מאי שכתבתי בהא דאמר א"ב קושי' דר"ז ודוק:

דף לד:

בגמ' אמר רב הונא משביעים אותו שבועה שאינו ברשותו עיין באשר"י מה שכתב בזה ועי' בב"י:

בתוס' ד"ה שמא יוציא כו' ונראה לר"ת כפר"ח כו' וא"ת אמאי לא חשיב הא כו' ודאי לפרש"י לא קשה מידי דלא קחשיב התם כ"א אותן שאין מניחין לישבע אף אם רוצין לישבע משא"כ הכא אי יאמר הלוה דרוצה לישבע ואינו מתירא דיפסל ודאי דמניחין אותו לישבע לפי פירש"י ומש"ה לא קחשיב לי' משא"כ לפירוש ר"ח דאין מניחין אותו לישבע אף הכא קשה להו א"כ דליחשב לי' התם וק"ל:

דף לה.

בגמ' אמר רבה שיש עדים שנשרפה א"ה מהיכא כו' אלא אמר ר"י שיש עדים שנגנבה כו' נראה נפרט דמ"מ לא אמר רבא מילתא דבדותא ודכדי לגמרי דיש לומר דאף שיש עדים שנשרפה נשבע המלוה מאחר דתיקנו חז"ל דנשבע המלוה בשיש עדים שנגנבה וא"כ לא פלוג אמרינן ובכל מקום דיש עדים דהפקדון ליתא ברשות המלוה ישבע המלוה

משום לא פלוג וק"ל: עוד בגמ' אביי אומר גזירה שמא יטעון אחר שבועה מצאתי הא דלא אמר אביי בפשיטות גזירה שמא ימצא הפקדון לאחר שבועה ולמה אמר שמא יטעון נראה משום דאביי נייד מתירוצי דר"י מטעם דסבר דמשום הא דטרח ומייתי לה לא הוה מתקני רבנן דישבע המלוה משום דאינו שכיח שיטריח עצמו ומייתי לה ולא הוו מתקני רבנן תקנת' משום מילתא דלא שכיחא וע"כ לא רצה אביי ג"כ ליתן טעם במילתי' דשמא ימצא הפקדון לאחר שבועה ושהי' נאבד באמת דגם זה הוה מילתא דלא שכיחא לכך קאמר שמא יטעון כו' וזהו ודאי מילתא דשכיחא דאף דאינו אמת ושלא נאבד מעולם ישבע הוא דנאבד כדי לפסול את חבירו ואח"כ יאמר דמצאו לאחר שבועה וק"ל:

עוד בגמרא ונהמני' לוה למלוה נמי בהא כמה הוה שוה כו' וא"ת היאך אפשר לומר ולהקשות דלהמני' בהא דהלא הלוה טוען ברי נגדו ואמר דהוה שוה שני סלעים וא"כ ודאי לא יאמין לו בזה. אף אני אומר דע"כ מיירי לדעת המקשן דלא קים לי' ללוה שפיר כמה היה שוה דאי קים לי' א"כ היאך אפשר לומר דמאמין לי' אפי' בהא דאינו ברשותו והלא שפיר חזי הלוה דלא מהימן המלוה דהלא איהו טוען שקר במאי דאמר כמה הי' שוה החפץ אלא ודאי דמיירי דגם ללוה לא קים לי' בשווי' ולכך מקשה ולהימן לי' נמי בהא וע"ז תירץ דלא קים לי' בגוה וא"כ אף דקים לי' ללוה בשווי' אפ"ה לא נחשד המלוה בעיניו דטוען שקר בשווי' רק דסובר דלא קים לי' ולכך מאמינו במאי דאמר שאינו ברשותו ודוק:

בתוס' ד"ה מגו דמשתבע כו' לרבא ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ור"א. הנה לפי מאי שכתבתי לעיל דאביי נייד מדברי ר"י משום דהוה מילתא דלא שכיח כו' א"כ גם לאביי לא קשה מידי מסיפא דדלמא דאביי מוקי סיפא דמתני' בשיש עדים שנאבד וגם לרב אשי אפשר לומר כן. ואפשר לומר דגם לר"י מקשה הכ' ולא רצה לאוקמי בשיש עדים שנאבד דא"כ מאי קמ"ל בסיפא מאי דלא שמעינן מרישא דין דכופר הכל ודין דמודה מקצת דמ"ש בלוה ומ"ש במלוה ולכך מקשה לכולם ותירץ תהא במאמינו ובזה שמעינן דברים הרבה דללוה קים לי' ולמלוה לא קים לי' וגם דלוה מקיים ביה במלוה ותומת ישרים כו' וק"ל:

בד"ה ואותבינהו שלם וצ"ל דיוקר' דכיפי כו' וא"כ שמעיק במילתא דרבא דין הלוה היכא דלא אטרחי' לב"ד ולא נשנה א"כ מילתא דרבא לחנם וק"ל: בד"ה לוקח הוה אפי' אי הוה יורש לא מהדר כו' ואין כן דעת הרא"ש ע"ע:

דף לה:

בתו' ד"ה תחזור פרה לבעלים כו' אין לפרש כו' ופליגי בדברי המקשה והמתרץ כו' ובזה א"ש הא דהביא הש"ס הא דמפרש רב אידי לדברי חכמים ולית הלכתא כוותי' אלא דבא להורות ולפרש טעם דפלוגתא דר"י עם רבנן. ובמה שכתבו עוד ונראה אם המשכיר עצמו היה שם כו' בזה א"ש נמי דמילתא דר"ז אתי' נמי אליבא דהלכתא וק"ל ועיין באשר"י:

דף לו.

בגמ' איתבי' ר"א כו' כו' ואי איתא לימא אין רצוני כו' השתא קשה לי' טפי אחר שאמר אביי בטעמי' דר"י אפי' ש"ח שמסר לש"ש דעלוי עליי' לשמירתו כו' אבל אי לאו הכי לא הוה קשה לי' מידי דהא הכא ודאי דעליי' לשמירתו וק"ל:

בתוס' ד"ה שוכר דמחייב בגניבה מכאן יש להוכיח כו' הא דלא הוכיחו מן בבא שלפני זה בגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה כו' דשוכר כש"ש דמי משום דהוה אפשר לומר דאיירי שנגנבה בפשיעה אבל כשראינו דנקט עוד בבא זה ואי אמרת דאיירי נמי בפשיעה א"כ ל"ל ומקמ"ל בכל הני בבות אבל השתא אשמעינן מיהא דשוכר כש"ש דמי. ובתרי בבות אחרות אשמעינן מחדא לאפוקי מדר' אמי ובחדא לאפוקי דשמואל כדכתבו תוס' בדבור שאחר זה וזה אמרתי דרך צחות לפני תלמידי:

בד"ה אין רצוני אין לפרש כו' אלא י"ל כו' עד לבסוף ואפי' למ"ד כו' דהתם בצריפ' דאורבני לא הי' אונס ראוי להיות נארע עד שבאו גנבים כו' קצת יש לדקדק דא"כ מאי מקשה לקמן רב"ח מהא דמפקיד מעות כו' ומדייק טעמא דקטנים הא גדולים פטור אמאי טמא לי' אין רצוני כו' ודלמא התם מיירי בנגנבו או נאבדו ובקטנים חייב מטעם דהוה כולה בפשיעה דנאבדו או נגנבו מחמת הוצאת קטנים לחוץ אבל בגדולי' אף דהי' תחלה בפשיעה מטעם שומר שמסר לשומר מ"מ אח"כ נאבדו באונס ומיירי דאונסי' בא לו שלא מחמת פשיעה כהתם בצריפא דאורבני ודוק:

דף לו:

בגמ' ומודה אביי כו' ומודה רבא כו' נראה דבזה ניחא דליכא לתמוה על אביי ורבא דפליגי אליבי' דרבה אי אמר פטור או חייב בפשע בה ויצא' לאגם והלא לכאורה חד מנייהו משקר ואי אמר חייב לא אמר פטור אבל השתא דאמרה הש"ס דכל אחד מודה לחברי' בנדון אחד א"כ אפשר דאביי הוה שמע מרבה בנגנבה ומתה שם בבית שומר דחייב והוא הבין דחייב במתה באגם וגם לרבא איכא למימר דשמע מרבה דבהדרא למרה ומתה שם דפטור ולא אמרינן דהבל דאגם נכנס בגופה ומשום כך מתה והוא הבין דאף במתה באגם פטור השומר וק"ל:

בתוס' ד"ה את הימנ' לי בשבועה כו' וסובר רבא שזהו טעמא של ר' יוחנן ולא כאביי וכן הלכה כרבא ולא כר"ח דפסיק כאביי. נראה היה ודאי דר"ח סבר דרבא טעמי' דנפשי' קאמר ואף שסובר דר' יוחנן אית לי' הטעם כמפורש בדאביי מ"מ רבא פסיק דלא כוותי' ואית לי' טעמא דנפשיה ולכך פסק ר"ח כאביי ולא כרבא משום דגם ר"י קאי בשיטתיה ע"כ כתבו הם ז"ל דלא היא דרבא לאו טעמא דנפשי' קאמר רק סובר דזהו טעם של ר"י וא"כ אזלינן והדרינן לכלל דאביי ורבא הלכתא כרבא לבר מיע"ל קג"ם וק"ל: בד"ה א"ה עלתה נמי כו' ומשני נפלה דרישא כו' דומי' דעלתה כו' ולא דמי לנפילה דסיפא כו' ובזה א"ש הא דאמרה הש"ס לא צריכנא שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה ולכאורה לא הוה צריך למימר אלא תקפתו וירדה אלא דבא לומר דנפלה הוה דומי' דעלתה וק"ל:

הזהב פרק רביעי דף מ"ד ע"א בתוס' ד"ה הנחושת כו' האי אצטריך כו' אך תימא כו' נ"ל לקשר זה שכתבו אך תימא לדקודם באמרם האי אצטריך כו' דמשמעות לשונם הוא כאלו יאמרו הואיל דהאי אצטריך דאע"ג דבאתרא דסגי חריפין טפי מכספא מ"מ הואיל דאיכא דוכתא לא סגין הוה פירי מכש"כ מעות רעו' דלא מסגי כלל מכש"כ דהוה פירי. והדר קאמרו ותו דכל המטלטלין כו' משום דלא תימא דדרך התנא למתני באיזה מקומות בדרך זו אצ"ל זו וא"כ גם כאן נימא כן לכך קאמרו ותו דכל המטלטלין כו' ומהתם לחוד ג"כ הוה אפשר לומר דדרך התנא למתני בלא זו אף זו אבל מדתני שניהם א"כ הוה תרי מילי דסתרי אהדדי וק"ל:

והוה על מאי דהקשו אמאי אצטריך למתני מעות רעות כו' ואפשר לומר ולתרץ דאשמעינן סיפא דבבא דמעות יפות אין קונין את הרעות והיינו אפי' מעות יפות של זהב אינן קונין את מעות כסף היפות וזה לא הוה שמעינן מהא דכל המטלטלי' קונין זה את זה. אם לא דנימא דמשמע מלשון דמעות רעות קונון היפות היינו בדדמי ועיין בת"ח ודוק:

בא"ד לכן נראה דהמעות רעות היינו שיוצאו' קצת כו' פירו' והן אינן קוני' זה את זה כמו דאמרינן במעות חד פסלתו מלכות כו' רק נגד יפות הן פירי וקונין אותו אבל לא נגד מעות רעות שכמותן לכך קאמר במתני' דקוני' את היפות דוקא. זהו ודאי פירושא דדבריהם ז"ל אבל קשה לי א"כ במאי דאמרו לקמן ומטלטלי קונים מטבע אשמעינן דקוני' אפי' כו' ולגבי מטלטלים מקרי מטבע פירוש לומר דאין קונין מטלטלין. ומאי קמ"ל בזה דאין מעות רעות קוני' מטלטלין הלא כבר שמעינן דאין קונין אפי' זה את זה דדוקא מעות שנפסלו לגמרי קונין זה את זה ולא מעות שיוצאות קצת ומכש"כ דאינן קוני' את המטלטלי' דוק:

דף לז:

בגמ' אמר רב אשי כילדותי מסתברא כו' הנה רבים תמהו על זה דהלא בכל מקום אמרינן הלכה כסתם מתני' ובודאי בהא דזקנותי' מסתברא דסתם לן המתני' וביותר היאך ישכח רבי מאי דלמד מר"מ רביה. ונ"ל דרבי קיבל מר"מ רביה דאף דאין מטבע קונה מטלטלי' או מטבע אחרת אפ"ה אמר לי' דזהב וכסף קוני' זה את זה וכן כסף ונחושת וסתמא קאמר לי' ובילדותי' דרבי סבר דודאי צ"ל דחד לגבי' חברי' מקרי פירי ואידך מטבע וסבר דכסף מקרי פירי משום דלא חשיב כמו זהב ובזקנותי' חזר בו ופירש דברי רבו דזהב מקרי פירי וא"כ מתני' דילן ודאי מקרי סתם מתני' הן אם נשנ' זהב קונה כסף או אפכא ולכך פסק ר"א כילדותי' דאף זה הוא כסתם מתני'. והנה רבא דאמר לקמן הא תנא סבר דהבא טבעא הוא רצה ג"כ בזה לתרץ דלא ליסתרו דברי רבי אהדדי ודלא טמא ששכח מה ששנה ולכך קאמר האי תנא כלומר דבילדותי' שנה לבריה כאותו' תנ' ואח"כ בזקנותי' סתם מתניתין כר"מ רבו ולא כאותו תנא אבל רבי ודאי ידע ולא שכח מה ששנה לו ר"מ רבו וא"כ אף אנן צריכין לפסוק כמתני' דילן אשר סתם בזקנותי' כר"מ רבו ודלא כרב אשי דוק:

הנה הרא"ש ס"ל דנחושת הוה פירי לגבי דהבא. וקשה לי א"כ מאי משני הש"ס על מילתא דדיוקא דרב אשי דלא ליתני נחושת קונה כסף אצטריך כו' הלא מ"מ קשה דלתני הנחושת קונה הזהב ומכש"כ דקונה הכסף בשלמא לרב אשי לא קשה ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"א כילדותי' כו' הנה במאי דאכתי לא ידע ר"א הא מילתא דבאתר' דסגי כו' א"כ קשה דגם לדברי רב אשי נימא דלא לתני נחושת קונה הכסף מאי אמרת דה"א דכסף נהוי פירא לגבי נחושת דזה אינו דאל"כ ה"ל למתני' הכסף קונה נחושת והוה ידעינן במכ"ש דקונה הזהב אבל למאי דתני בזקנותי' לא קשה מידי ודוק:

עוד יש לדקדק קצת על קושי' דרב אשי דלמא דלכך קתני הנחושת קונה הכסף דנילף מדיוק' דידי' דאינו קונה מטלטלי'. ואיתימא דכבר אשמעינן זה מסיפא דמתני' דקתני מטבע אינו קונה מטלטלי' אף אנן נימא דא"כ לא הוה ידעינן הא דמפרשי' תוס' לעיל דבא נמי להורות דאפי' מטבע כמו מעות רעות כו' אינן קונין מטלטלין אבל השתא דאשמעינן כן מרישא ומדיוקא דנחושת קונה כסף א"כ ודאי סיפא בא לרבות מעות רעות כו' דוק: בתוס' ד"ה למקח ממכר כו' לכנ"ל שאם מכר לו חפץ כו' אינו יכול לפטור עצמו בכ"ד איסרין ולומר הדינר הוא דאיקר כו'. היינו משום דלעולם אמרינן באיסרין הן דמתייקרין ומיתזלן נגד דינר כסף ולא הדינר כסף נגד האיסרין ואף שגם דהאמת כן הוא דהדינרין מתייקרין ומיתזלן נגד הדינר זהב מ"מ נגד האיסרין אינן מתייקרין למשל

אם נתייקרו הדינרי' דהוה ך' בדינר זהב מ"מ האיסרי' לגבי דינרין לא מיתזלו ונשארו כ"ד בדינר כסף וכן להיפך וכן אם מיתזלי האיסרין והוה למ"ד בדינר כסף מ"מ הדינר כסף לא מתייקר ונשארו עדיין להיות כ"ה בדינר זהב וכן להיפך דמעולם לא מיתזל או מתיקר הדינר כסף נגד האיסרי' רק נגד הדינר זהב אבל האיסרין הן דמיתזלו או נתייקרו נגד הדינר כסף ועתה דוק ותשכח דדברי מהרש"א בדבור הזה לא יעלו כהוגן:

דף מה.

בגמ' דינר דמאי כו' לגבי נפשי' מי איכא למ"ד לאו טבעא הוא. פירש ר"י דאמר אסור ללות דינר בדינר אי מיירי בדינר כסף היכן מצא תנא דסבר דלגבי' נפשי' לאו טבעא הוא דאף דסבר ב"ה דהוה פירי לגבי דהבא מ"מ מנלי' דהוה פירי אפי' לגבי נפשי' אלא פשיטא בדינר של זהב ולב"ש דסבר דהוה פירי לגבי פירות מכש"כ דהוה פירי לגבי נפשי'. ודחינן לעולם כו' ושאני הלואה כו' כלומר דר"י לא למדה מפלוגתא דב"ש וב"ה רק ממתני' דילן דאמר הזהב קונה כסף ודוק:

עוד בגמרא אי אפלוגי בסלעים על סלעים ה"א כו' הנה ודאי מאן דסבר מחללינן דייק מדלא פליגי בפירות על דינרין. וא"כ לכאורה יש לדקדק דה"ל למימר ולתרץ דאי פליגי בסלעים על סלעין הוה אפשר לומר דגם ב"ש סברי בפירות על דינרין לא מחללינן משא"כ השתא דנקטו סלעים על דינרין אתיא לן מדיוקא למ"ד מחללינן דפירות על דינרין מחללינן י"ל דמ"מ ה"ל למימר דינרין על דינרין והוה נשמע מני' דמחללינן פירות על דינרין וגם הטעם דכסף ראשון ולא כסף שני וק"ל:

בתוס' ד"ה ושאני הלואה כו' וא"ת היכי מוכח בסמוך כו' וי"ל דע"כ כו' פשיטא דמחללינן דמתני' היא כו' יש לדקדק קצת דמ"מ נימא דלב"ה קאמר ומיירי דמחללין אפי' דינרין על סלעים דאף דב"ה סבר דכסף הוה פירי לגבי דהבא במקח וממכר והלואה מ"מ סבר דמחללין במ"ש הדינרין על הסלעים. ויש ליישב דלישנא דאמר ר"י דמחללין מ"ש עליו לא משמע כן דאייריי בחילול דינרין רק במ"ש גופי' וק"ל:

בתוס' ד"ה לפלוג בסלעים על סלעים כו' א"נ אתיא כר"מ דתנן בתר בבא דהפורט סלע כו' לכאורה יש לדקדק מאי האי דאמרי א"נ אתיא כר"מ פשיטא דאתיא כר"מ ולא כרבנן והלא אף לתירוץ הראשון ודאי דאתיא כר"מ דלרבנן ודאי מותר לחלל כסף על כסף כדתנן התם. אבל נ"ל דלא קשה מידי דהנה מצינו התם במתני' דאמרה אין מחללין כסף ופירות על כסף וחכמים מתירין וא"כ יש לומר דוקא כדמחלל פירות וכסף על כסף הוא דאית להו לחכמים דמחללין אבל כסף על כסף לא וכן אית להו לתוס' בתירוץ הראשון לכך קאמרו השתא א"נ אתיא כר"מ אבל החכמים מתירין והא דנקטו כסף ופירות על

כסף קמ"ל רבותא בדברי ר"מ וק"ל. וע"ש בתי"ט דמביא דברי תוס' דלהכא ומלישני' נראה דלא כיון לכך:

עוד בזה יש להקשות א"כ מאי מקשה הכא דלפלגי בסלעים על סלעים דאי הוה פליגי בסלעים על סלעים ה"א דטעמא דב"ש הוא משום דאין מחללין כסף על כסף אבל בסלעים על דינרין מודו לב"ה דמחללין לכך נקט סלעים על דינרין לומר דטעמא דידהו משום כסף שני. ויש ליישב דאפ"ה הוה ידעינן שפיר דטעמא דידהו הי' משום כסף שני דאי משום דאין מחללין כסף על כסף א"כ מאי האי דמתני' נקט בתר פלוגתא דידהו פלוגתא דר"מ ורבנן ה"ל לערבנהו בהדדי אלא גדאי דפליגי בפלוגתא אחרת. ובזה מדוקדק יפה הא דדייקי בלשונם ז"ל דתנן בתר בבא דהפורט סלע אין מחללין כו' ודוק ובזה מתורץ גם קושית מהרש"א אשר הקשה קושיא זאת קצת בדרך אחר ע"ע ובלאו הכי יש לדקדק קצת על דבריו בזה דוק:

דף מה:

בגמרא תנן הזהב קונה כו' מאי לאו בחליפי' כו' נראה לפרש דהמקשן סבר דסיפא דהכסף אינו קונה כו' לא הוה דומיא דרישא דהזהב קונה דרישא מיירי בחליפי' ובזה ודאי אמרינן דאפכא נמי דכסף קונה הזהב והסיפא דאמרה הכסף אינו קונה מיירי בדמים ובזה אמרינן ודאי דאפכא דהיינו הזהב קונה הכסף דחד מנייהו ודאי הוה פירי וחד הוה מטבע וזהו אשר הביא להמקשן להקשות משום דסבר דא"כ דרישא מיירי בדמים הוה הסיפא משנה שאינה צריכה דמאחר דתני הזהב קונה הכסף דנשמע מני' דזהב הו' פירי לגבי כספא ממילא שמעינן דכסף אינו קונה הזהב דודאי חד מנייהו הוה טבעא אלא ודאי דרישא איירי בדבר אחר היינו בחליפי' וסיפא מיירי בדבר אחר היינו בדמים ודאמר הכסף אינו קונה כו' ממילא ידעינן דזהב הוה פירי לגבי כספא וקונה אותו והתרצן דחי אותו דלא נידק מזה מידי דלעולם רישא איירי בדמים כמו הסיפא ומתני' קאמרה דבר והיפוכא כדמצינו ג"כ במקומות הרבה. ולא תקשה א"כ מאי קאמר ה"נ מסתברא מדקתני סיפא כו' דהלא כבר אמרנו דשפיר ידע הסיפא ואפ"ה רצה לדייק ממנה אף אני אומר דהא דקאמר הנ"מ קאי על מאי דהקשה לי' אי הכי כו' מחייב מבעי לי' וע"ז משני תני כו' לכך קאמר ה"נ מסתברא כו' פירוש דצ"ל מחייב מדתני סיפא דהלא אף לדעת המקשן צ"ל דהא דתני בסיפא הכסף אינו קונה צ"ל אינו מחייב דהלא כבר אמרנו דהמקשן שפיר ידע הסיפא רק דפירש דהסיפא מיירי בדמים א"כ אף אנן נאמר דברישא דתנא קונה צ"ל מחייב דוק:

בתוס' ד"ה אין מטבע נעשה כו' כפרש"י כו' וא"ת כו' נראה דהאי וא"ת אינו קשה לדעת הי"א דסברי דחשיב כלי לפי שיוצאה בהוצאה וא"כ אפשר לומר דפליגי בהכי דהיינו למ"ד מטבע נעשה כו' סבר דהוה כלי משום צורתו דיוצא בהוצאה על ידו ולמ"ד אין מטבע כו' סבר דלא מהני לן הצורה דהלא עבידא דבטלה וא"כ לדידי' לא קשה מידי דר' נחמן מצי סבר כתרווייהו אבל התוספות ימאנו בפירוש הלזה כדכתבו בסמוך ולכך כתבו כפרש"י וא"כ קשה לר' נחמן דאמר לקמן כו' דוק:

והנה בעיקר דבריהם אשר סתרו את דברי י"א מהא דמשני לקמן בפרוטטות נלע"ד ליישב ולומר דגם הי"א סוברים דהוה פירי בשאין להם צורה והא דמשני לקמן בפרוטטת אתיא כרב ששת דסבר דפירי מקני בחליפי' או אף לר"נ לפירוש ר"ת דמודה בפירי שוה בשוה דקונה וכן נוכל לומר בהא דמשני ר"ל לקמן ודוק:

אבל יש לדקדק קצת דא"כ הא דתני במתני' אסימון קונה כו' הלא יש לומר נמי איפכא דמטבע קונה אסימון למ"ד דמטבע נעשה חליפי' ואסימון אינו קונה מטבע משום דהוה פירי ופירי אינה נעשה חליפי' לר"נ. אם לא דנימא דר' נחמן לית לי' דמטבע נעשה חליפי' אבל יש לדקדק על זה דוק: הנה יש לי מקום עיון על דבור הראשון של התוס' דפרקין דמקשי שם ל"ל למתני מעות רעות הלא תני בסיפא כל המטלטלים כו' דמיירי באנקא ואניגרא דקונים זה את זה דמכש"כ דמעות רעות כו' ומאי קושיא הלא הא דלקמן דאמר רצה לומר דקונים זה את זה היינו אפי' בחליפין וא"כ אי לא הוה תני הא דמעות רעות ה"א דוקא בתורת חליפין קונים זה את זה משום דהוה כלי דראוי לתלותו כו' אבל לא דנימא דמטבע נהוי טבעא לגבי והם נהוי פירי לגבי מטבע ויהיו קונים המטבע והמטבע לא יהי' קונה את המעות רעות בתורת דמים. דבשלמא אי הוי סברי תוס' כדעת י"א דמש"ה חשיב המטבע כלי הואיל דיוצאה בהוצאה והא דלקמן דריש לקיש אתיא אליבי' דר"ש אשר סובר דפירות נעשה חליפין כדכתבנו לעיל הוה אפשר לומר דתוס' מקשים לעיל אליבא דר"נ. וגם על זה יש לדקדק ודוק היטב כאן ובמה שכתבתי לעיל:

בתוס' ד"ה מאי לאו בחליפין כו' וי"ל דה"פ מאי לאו אף בחליפין כו' נראה לומר ולהכריח קצת את פירושם דאל"כ אלא דמיירי בחליפין לבד א"כ אמאי קאמרה מתני' דהזהב קונה הכסף מאי אריא כסף הלא בחליפין קונה כל המטלטלין וק"ל:

בא"ד ומשני תני מחייב אינו מגי' המשנה כו' נראה דלפירושם הוכרחו לומר כן דהלא לפירושם גם המקשן ידע מן הסיפא ומפרש הרישא והסיפא דמיירי בדמים רק דהרישא איירי אף בחליפין ואי תימא דהוצרך להגי' משום דלישנא דקונה אינו משמע כלל דמים א"כ גם להמקשן לא הוה א"ש דהלא גם לדידי' הוה קשה לישנא דהקונה וק"ל:

דף מו.

בגמרא וניקנינה אגב קרקע כו' נראה לפרש דהתרצן דאמר דלית לי' סודר קאמר ג"כ זה ופירושו הכי הוא דמהדר לי' דלית לי' סודר ותדע דהלא גם לדידך קשה ונקנינה אגב קרקע מאי אמרת דלית לי' קרקע א"כ למה תקשה לדידי דהלא גם לדידי נאמר דלית לי' סודר ומהדר לי' המקשן ואיכפל תנא כו' כלומר ודאי לדידי לא קשה מידי דודאי מיירי דלית לי' קרקע אבל לדידך קשה דאמרת דמיירי דלית לי' סודר ואיכפל תנא כו' דודאי מן דבר שאינו מצוי כזה דיעמוד בגורן ערום לא מיירי התנא והבן:

עוד בגמרא רב אשי אמר לעולם בפרוטטות כו' נראה לפרש דה"ק ר"א לעולם בפרוטטות היינו דחדא מנייהו מיירי בפרוטטות דהיינו הא דאמר ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית אבל הא דשולחני לא מיירי בפרוטטות ולא כדקאמרו דאידי ואידי בפרוטטות דזה ליתא ולכך אמר לעולם בפרוטטות ר"ל בזה דא"א לפרש כ"א דמיירי בפרוטטות והא דבעה"ב דמוכח דאיירי בפרוטטות מדקאמר יפה דינר וטריסית הוא דאמרינן כן אבל לא זה דאינו מוכח וק"ל:

עוד לעיל בגמרא דלית לי' סודר יש לדקדק דמ"מ הוה אפשר להמצא תקנה דחבירו הנכרי פריק לי' המעשר ולא יהי' מתחזי כערמה והיינו בדנקנינה לי' המעות אגב הפירות שבידו ללוי דסבר בסודר של מקנה או לרב דסבר בכלי של קונה ה"ל ליתן הפירות במתנה לחבירו ואח"כ ה"ל לחבירו להחזיר ולהקנות לי' הפירות חליפי המעות ואח"כ יפדה חבירו במעות דנהוי לי' אם לא דנימא דלית להו דר' ששת דסבר פירות עבדי חליפין אבל זה דוחק הוא דא"כ יפלוג ר"ש על רב ולוי דהלא לרב ולוי תרווייהו דאית להו דמטבע נקנה בחליפין צריכין לתרץ מתני' הזאת דלית לי' סודר ואין קונין בפירות כי היכי דלא נהוי הא מתני' תיובתייהו ויש ליישב קצת דרב פפא פליג על ר"ש ואית לי' דאין קונין בפירות ור"ש פליג על רב פפא בזה דאית לי' דלמ"ד אין מטבע נעשה חליפין אית לי' נמי דאינה נקנה וגברא אגברא קרמית אבל מ"מ קשה לדעת ר"ת דאמר דפירי שוין בשוין מודה ר"נ ודוק:

בתוס' ד"ה ונקנינהו כו' אברייתא פריך כדפרש"י וי"ל דארב פפא פריך כו' וקשה דלקני לי' המעות בהודאה כו' אפשר לומר דהמשך דבריהם כך הוא דמתחלה קאמרו דהפירוש הוא כפרש"י והי' אפשר דאינו כן כ"א אדרב פפא פריך אבל א"כ הי' קשה דלקני לי' כו' דבשלמא לפרש"י לא הוה קשה אחר דקושית המקשן הוא היאך ידבר התנא בדבר שאינו מצוי לעמוד בגורן ערום וא"כ הוה אפשר לומר דלא מתירינ' לי' להקנות בהודאה הואיל דהוה ערמה גדולה מאוד שהודה בשפתיו ולבו בל עמו ואינו אומר כן כ"א להיפטר מן

החומש אבל לפי מה שרוצים לפרש דאדרב פפא פריך ועיקר קושיתו הוא למה לי' לתנא למכפל ולהטריח עצמו לדבר באדם אשר עומד ערום בלי לבוש ובלי קרקע דמשמע מדבריהם האלו דהא דעומד בגורן ערום אפשר להימצא ומזה לא הוה קשה לי' דמיירי מדבר שאינו מצוי דא"כ בקיצור ה"ל להקשות אלא דעיקר קושיתו הוא מה לי' לתנא לדבר מן אדם כזה אשר עומד ערום ולית לי' קרקע ג"כ וא"כ קשה לקני לי' בהודאה מאי אמרת דלא מתיריני' למעבד הכי מטעם ערמה א"כ מאי מקשה ל"ל לתנא לדבר מן אדם כזה ומה בא לאשמעינן והלא טובא אתי לאשמעינן דדוקא במשיכת הפירות מתיריני' לי' ולא בהודאה וק"ל:

בד"ה אידי ואידי בפרוטטות פירוש שולחני כו' לאפוקי דלא תימא הא דאמר אידי ואידי היינו בין הדינר או הטריסית מיירי בפרוטטות אבל מעות השלחני אינו בפרוטטות ומיירי כדמקשה התוס' בסמוך וא"ת כו' אבל באמת התוס' ימאנו בזה מדחזינן דאמר רב אשי לעולם בפרוטטות דכבר פירשנו דר"ל לעולם חדא בפרוטטות ולא אידי ואידי ואי הוה הפירוש כמו שאמרנו לפי הקס"ד דא"כ מאי קאמר ר"א לעולם כו' אלא ודאי הא דאמר אידי ואידי היינו בין דשולחני ובין דבעה"ב ולכך מקשה השתא וא"ת כו' דלמא באמת קאמר אידי ואידי כנ"ל ודוק:

בד"ה ש"מ מטבע כו' ואע"ג כו' ה"מ בסתמא כו' א"נ כו' נראה דהוצרכו לומר שני תירוצים ושניהם אמת לדינא ואי לא הוה אמרי כ"א רק התירוץ הראשון א"כ לא הוה מטבע דומיא דשאר דברים אשר עושין חליפין דהוה אפי' בסתמא וכבר חזינן דתנא להו בהדדי ולא מפליג בנייהו לכך מפרשים עוד א"נ כו' לומר דאפי' בסתמא מצינו דעושין חליפין וא"כ הוה שפיר דומיא דשאר דברים ואי לא הוה אומרים רק תירוץ האחרון הוה קשה לן מהא דמקשה בסמוך ממעות שולחני והיאך קס"ד דעושין חליפין והלא שם ודאי לא החזיר לו המטבע. וסמכו דבריהם אלו כאן משום דבזה מיושב קצת לישנא דכל הנעשה דמים כו' לפי הקס"ד דמיירי במטבע א"כ למה האריך בלישנא ה"ל לומר בקיצור מטבע כיון שזכה כו' אבל לפי דבריהם מיושב זה דבא לאשמעינן דאף דנעשה דמים באחר ואינו קונה בתורת דמים קונה בתורת חליפין וק"ל:

והא דמקשים עוד וא"ת והלא כו' ולא מקשים לעיל משום דלעיל הוה אפשר לומר דמיירי במטבע ושם ודאי לא חיישינן דיאמר נשרפו מעותיך בעלי' דבמעות ליכא טירחה ועיין בסמ"ע סימן קצ"ט אבל במיני' דהכא משמע דעושין חליפין לכל מטלטלים ודוק:

דף מו:

ברש"י ד"ה הניחא לר"ש כו' בין למאי דסליק אדעתי' כו' בין למאי דמשני כו' הנה רש"י ז"ל נראה לו דלר"נ א"א לאוקמי מתני' בין למאי דס"ד דמטבע נעשה כו' בין למאי דמסיק דכל הנישום משום דכל הנישום משמע דבא לאשמעינן דפירי עבדי חליפין וכדכתב רש"י בד"ה כיון שזכה זה כו' וא"כ ודאי דלר"נ א"א לאוקמי באוקימתא דכל הנישום ולפי דברינו אלה נסתלק מעל רש"י ז"ל מאי דדקדקו תוס' עליו בד"ה ופירי כו' ומה שהקשו דא"כ ה"נ מסתברא לא קאי כו' וכי בשביל זה נימא מילתא דליתא. ומה שהקשו עוד לרש"י דפסק כר"ל לא מתוקמא כלל מתני' כו' לזה נאמר אלמא לא מתוקמא מתני' דכל הנישום ובשוה בשוה דר"נ מודה בי' ולא מיירי אלא בפירי ובשוה בשוה ולאו תרי מילי קאמר. אבל המקשן לא העלה זאת על דעתו ואפשר דגם התרצן לא עלה על דעתו לתרץ כן אבל אנן נאמר כן באמת לפי המסקנא ודוק בכל זה:

בתוס' בד"ה ופירי כו' וא"ת לישני דר"נ יתרץ כל הנישום כו' פירוש לפי דבריהם דמפרשים דקושיתו הוא לפי הקס"ד דוקא דהבין דמיירי במטבע ומתרץ ה"ק יש דמים כו' ובודאי צריכנא לומר דאף דידע דאפשר לאוקמי מתני' כך וא"כ לא הוה מוכח מידי ממתני' דמטבע עושה חליפין ואפ"ה רצה לדייק ממנה דמטבע עושה חליפין דסבר דאף דר"נ מוקי למתני' כן מ"מ פשטה דמתני' אינו כן. א"כ ה"ל לומר נמי דידע שפיר דלר"נ מוקי למתני' דכל הנישום קאמר ומ"מ פשטא דמתני' אינו כן לר"ש וא"כ רצה להוכיח מינה לר"ש דמטבע עושה חליפין ומשני לי' דאף לר"ש מוקי מתני' כן נ"ל פירוש קושיתם. ותירצו דמסתמא לא יחלוק כו' פירוש דודאי המקשן דרצה לדייק דמטבע עושה חליפין ניחא לי' לומר דר"נ מוקי למתני' דה"ק יש דמים כו' מלומר דכל הנישום קאמר דא"כ יפלוג אתרוייהו אבל באמת יש לומר דאף ר"נ מוקי למתני' דכל הנישום קאמר אבל המקשן לא העלה זאת על דעתו כן נ"ל המשך דבריהם ודוק היטב למה שכתבתי ואמרתי כן ותמצא כי כן הוא:

בד"ה ולר"נ דאמר פירי כו' ומיהו למ"ד אין מטבע נעשה כו' הוצרכו לזה דאל"כ הוה קשה על תירוצם דתירצו דסיפא יהי' דומיא דרישא הלא י"ל דרישא דכל הנעשה מיירי נמי דוקא בשוה בשוה ואז מטבע עושה חליפין דוקא וא"כ הוה סיפא דמיירי מפירי דומי' דרישא לכך קאמרו ומיהו למ"ד כו' ובודאי צריך לומר הטעם שאין לחלק במטבע לאותו מ"ד משום דלהטעם דצורתו דבטלה אין לחלק בין שוה או בין אין שוה א"כ נמי למ"ד נעשה אין לחלק ביניהם וק"ל. אבל קשה לי על מאי דרצו להוכיח מהא דמקשה מכל הנעשה דמים כו' דלמא איירי בשוה ע"כ. דלעולם אימא לך דלמ"ד אין מטבע כו'

מודה בשוה והא דמקשה מכל הנעשה כו' משום דסבר דודאי המתני' לא איירי בשוה דא"כ הסיפא דאמר' ופירי נמי כו' מיירי נמי בשוה דוקא דודאי הסיפא הוה דומי' דרישא וכדכתבו תוס' לעיל וא"כ הוה דלא כר"ש וע"כ צריך לומר דר"ש אתי' כמ"ד מטבע נעשה כו' והוה הרישא דכל הנעשה שפיר דומי' דסיפא ואף בדאינן שוין מיירי ורב נחמן ע"כ דאית לי' פירי אינן עושין חליפין אם לא בשוין ע"כ צריך לומר דאית לי' כמ"ד אין מטבע נעשה חליפין אם לא בשוין והוה הסיפא דפירי דומי' דרישא דמיירי במטבע אבל ליכא למימר דאית לי' כמ"ד מטבע נעשה חליפין אף בשאינן שוין דא"כ לא הוה הסיפא דמיירי בפירי דומי' דרישא דמיירי במטבע וא"כ יצא לן מזה דהוה פליגי ר"נ ור"ש בפלוגתא דאיפלגו רב ולוי כבר וזה הי' נראה לו דוחק גדול ולכך מקשה שפיר גם מה דהוכיחו מכל הכי קושיות דבפרוטט' וממתני' דכל הנעשה אפשר לומר דקושי' המקשן הי' על מאי דמקשה לעיל ממתני' דמ"ש דשם מיירי בדאינן שוי' ואפ"ה קא מקש וקשה לי' דא"כ דאין לחלק בין שוין ובין אינן שוין כל הני מתני' מאי עבדת בי' ודוק:

בא"ד וא"ת ולמ"ד בין פירי בין מטבע עושה חליפין קרא למאי אתא ע"כ הנה במאי שכתבנו לעיל דמן מ"ד דאין נעשה דאינו מחלק מוכח נמי למ"ד נעשה דאין לחלק א"ש חיבור קושיתם הכא וק"ל. והא דמקשי' למ"ד דמטבע נעשה והרי הוא קשה נמי למ"ד אין נעשה ופירי נעשה. נראה דלא מצינו שום מ"ד דסבר פירי נעשה ומטבע אינו נעשה אבל הא דפירי ומטבע נעשה שפיר מצינו לפי מאי דקס"ד דכל הנעשה מיירי במטבע והסיפא מיירי בפירי וק"ל:

בא"ד וי"ל כו' א"נ ללוי כו' אבל לרב ליכא למימר איפכא בשוה אפי' בכליו של מקנה מועיל דהלא טעם דלוי הוא דסבר דגם זה הוה חליפין בשביל הטובה שקיבל ממנו גמר ואקני לי' ואם רב פליג בשקיבל ממנו דבר מועט שחשבו לקבל ממנו אפילו דבר מועט ואפ"ה לית לי' לרב דנהוי חליפין מכש"כ בשקיבל ממנו דבר חשוב דהוה שוה כמו החפץ מכש"כ דלא יועיל לרב למהוי חליפין. ואפכא ליכא למימר דלא פליג רב רק בשקיבל ממנו שוה בשוה אבל בשקיבל ממנו דבר מועט יודה וסבר דהקרא מרבה אותו דזה אינו דודאי הקרא בשוין קאמר דכתיב על התמורה משמע דבשוין קמיירי וק"ל. ויצא לן מזה דלא סיפק להו לתוס' בתירוצא דא"נ לחוד משום דמכל מקום הוה קשה לרב קרא למאי אתא (אם לא דנימא דרב אינו סובר כמאן דאמר פירי ומטבע נעשה חליפין וזה לא ניחא להו לומר כן) לכך תירצו מתחלה תירוץ אחר ובאותו תירוץ נמי לא סיפק להו בלחוד משום דא"כ לקמן לר"ש דנעלו בא למעט דבר מסוים וא"ת דקרא דתמורה אתי לרבות בשוי' א"כ לר"נ דאית לי' אין פירי נעשה וקרא דתמורה אתי בפירי

בשוין אבל דבר שאינו מסוים ממועט לגמרי א"כ מצינו דפליגי עוד בפלוגתא אחרת וזה לא ניחא להו לתוס' לומר בהכרח דוק היטב:

בגמרא ת"ש הרי שהי' תופס כו' אמר רבא אטו חליפים כו' הנה מכאן הקשו תוס' לעיל בד"ה ופירי נמי כו' על פירש"י אשר סבר דב"ח הוה פירי וכתבו ומיהו לפר"ת דחליפים שוה בשוה כו' א"ש כו' ותמי' לי טובא על קושיתם ובמאי דכתבו דלר"נ לא א"ש והלא ר"נ יכול לומר דבאמת משום כך לא קנה בעל החמור ואי תימא דקושיתם הוא על רבא דהוצרך לתרץ דא"ל חמור בפרה וטלה כו' ולר"נ ה"ל לומר דמש"ה לא קני דהוה פירי ומסתמא רבא סובר כר"נ הואיל דהלכתא כוותי' דר"נ. גם על זה יש לפקפק ולומר דרבא ניחא לי' לתרץ תירוץ המספיק לתרוויי' גם לר"ש. ועוד יותר מזה דא"כ גם מה שתירצו ואמרו מיהו לפר"ת כו' א"ש כו' לא א"ש נמי לר"ת אחר דאכתי דחיקא לן טובא תירוצו דרבא דמוקי דא"ל חמור בפרה וטלה מה שלא נזכר במתני' בהדיא ה"ל לומר טפי דחמור ופרה לא הוה שוין זה נגד זה וא"כ לא הוה שוה בשוה בפירות דלא קנה לר"נ דהלא אף למאי דמשני מיירי ודאי דלא שוה הפרה נגד החמור שהרי הוצרך ליתן עוד טלה אצלה וא"כ טפי הוה ניחא לי' ולן אי הוה אמר בקיצור שלא הוה שוה בשוה ומש"ה לא קני. מאי אמרת דניחא לי' לתרץ אף אליבא דר"ש א"כ תחלת קושיתם מפרכי ג"כ ודוק:

דף מז.

ברש"י ד"ה ההוא לקיים כו' במנעל הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ה המסוים שלם. הנה ודאי רש"י ז"ל לא ס"ל להא דמפר"ת דמדריש כל אחד ואחד בפני עצמו אלא מפרש הכי על הגאולה היינו מכירה ועל התמורה היינו אם בא להחליף כלי בכלי ובא לקיים דברים אלו בקנין סודר ושלף איש נעלו כו' אבל ר"ת ימאן בזה משום דקשה לי' תמורה היינו חליפין והיינו קנין סודר לכך מפרש דגאולה מיירי במכירה ונקני בכסף או במשיכה למר כדאית לי' כו' ולא איירי בשעושה קנין סודר עליה ותמורה אתי' להורות חליפין שוה בשוה וק"ל:

אבל מ"מ קשה לי על פרש"י דמפרש הש"ס דמאי דאמרה ההוא לקיים כל דבר דנקני' בקנייה היינו גאולה ותמורה וא"כ ר"נ פליג על ר"ש בפירושא דקרא במאי דמפרש כל דבר אתי' לרבות דכל דבר עושה חליפין והוא לא סבר כן רק דכל דבר היינו בין מכירה ובין חליפין נקני' בקניי' ולמה לא מפרש דר"נ סבר דאף דפירי לא עבדי חליפין מ"מ נקט' בחליפין וכדאמר ר"פ לעיל ואי לאו דהי' ר"פ מפרש דברי ר"נ כן לא הוה פשיטא לי' דפירי נקנין בחליפין ודוק:

בתוס' ד"ה כל חליפין מקפד קפדי שיהו שוין קצת כו' הוצרכו לזה משום דה"א דפירושו הוא דמקפד קפדי שיהו שוין כמו החפץ וזה ודאי אינו דהלא בדברי רב הונא נאמר מכור לי באלו קנה משום דכיון דלא קפיד דכי חליפי דמי משמע לכאורה דגם חליפין לא קפדי שיהיו שוין כמו החפץ אם לא דנימא דפירושו כך הוא דכי חליפי דמי היינו דקנייי' דידהו הוה אלימתא כקנייי' דחליפין אבל באמת קנייי' חליפין גופא מקפד קפדי וכמו דצריכנא לפרש באמת כן במסקנא אבל מ"מ חזינן דאכתי לא ידע לפרש כן מדאמר בסמוך לימא סבר רב הונא כו' ודוק:

בד"ה בכליו של מקנה דוקא בכליו של מקנה כו' לכאורה הוה אפשר להעלות על הדעת ולומר דלאו דוקא קאמר דאל"כ אלא דוקא בכליו של מקנה א"כ הוה אפשר למידק ולומר דלוי סובר בהכרח דמטבע עושה חליפי' דמה טעם יסבור דאינה עושה חליפים אי משום צורתו דעבידה דבטלה הלא המקנה נותן גם את המטבע עם החפץ וס"ל ללוי דקונה בזה מטעם דבההיא הנאה דמקבל מיני' גמר ומקני' לי' ולכאורה ה"ל למקנה הנאה טפי אי מקבל מיני' מתנה מועטת מאשר בשמקבל ממנו מתנה מרובה וא"כ כשמקבל הקונה את המטבע דעבידא דבטלה אזי ודאי יהי' לו הנאה טפי ממה דהוה לי' הנאה באשר מקבל ממנו חפץ חשוב וא"כ ע"כ הוה לן לומר דלוי סובר באמת דמטבע נעשה חליפים רק דא"כ הוה דחיקה לן דלא אמרה הש"ס תסתיים דלוי כו' כמו שמצינו בכל מקומות כה"ג וכדי לתרץ את זה הוה ס"ד דלוי סבר דלאו דוקא בכליו של מקנה קאמר אלא אף בכליו של קונה וא"כ לא הוה מוכח דלוי סובר דמטבע נעשה חליפים אלא סובר אין נעשה בזמן שקונים בכליו של קונה לכך כתבו תוס' דלעולם דוקא קאמר בכליו של מקנה ואי משום דהוה קשי' לן א"כ מ"ט דלוי בשיסבור דאין מטבע נעשה כו' ע"ז השיבו ואי לוי סבר כו' ודוק:

בד"ה לאפוקי חצי רימון כו' וסודר דגע"ג חשיב דבר מסוים ובזה ניחא נמי דלא קאמרה הש"ס בקיצור לאפוקי חצי דבר וק"ל:

דף מז:

בגמרא בי' ר"פ אמר למעוטי מטבע. הנה מזה רצו תוספות לעיל דף מ"ה בד"ה אין מטבע כו' להוכיח דמטבע לא מיקרי פירי מדצריכנא למעט מטבע אף שנתמעט כבר פירי מדכתבינן במנא. והנה לכאורה יש לדקדק על זה דאימא דצריכנא למעט מטבע אף שוה בשוה משא"כ בפירי דלא נתמעטו שוה בשוה לפר"ת. אם לא דנימא דתוס' כתבו זה לעיל למאן דלית לי' הא דפר"ת דר"נ מודה בשוה בשוה ואין להקשות מ"מ דנימא דאתי

למעט דאינה נקנה אפי' בחליפים משא"כ בפירי דנקני מיהא. דהלא הא דכתבינן במנא ותיבת ביה מיירי בחפץ אשר עושה החליפי' וק"ל:

דף מח.

בגמ' אמר רבא קרא ומתני' מסייעה לר"ל כו' ואלו תשומת יד לא אהדר' מ"ט לאו משום דמחסרא משיכה. ודאי דלאו סיוע' ממש הוה דר"י יתרץ דאהדרא קרא דאו מכל כו' וגם ר"ל עצמו יודה בזה דאפשר לתרץ כן דהלא הוא בעצמו אמר לעיל דר"ש סבר מעות קונו' ואם כן ע"כ ר"ש מתרץ כן. ובזה ניחא נמי דהוצרך ר"ל ללמוד לעיל דמשיכה מפורש' מקרא דמיד עמיתך ולא קיליף מן קרא דהכא אלא ע"כ דמקרא דהכא אינו מוכח כולי האי רק לכאורה וכדכתבו תוספות בסמוך וק"ל:

עוד בגמרא ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו כו' נראה לפרש ולתרץ דקארי מאי קארי לה וגם מה דהוצרך להביא הא דאמר רבא אנו אין לנו כו' והלא בברייתא ג"כ קתני החוזר בו כו' כדמקשי' תוס' דהנה מהברייתא לא הוה קשה לי' דידע שפיר לחלק הא דדברי' ואיכא בהדיי' כו' אבל באשר ראה דרבא אמר אנו אין לנו כו' והוה קשה לי' מאי קמ"ל רבא מה דלא אשמעינן הברייתא אלא ע"כ דה"ק אנו אין לנו כלומר אנן דאית לן מעות אינן קוני' מן התורה ודאי אין לנו אלא כו' משא"כ ר"ש דאית לי' דמעות קונות מן התורה אית לי' נמי בשנתן מעות דקאי באבל כו' וא"כ מוכח דמאן דאית לי' דאינן קונים מן התורה לית לי' דקאי באבל וא"כ קשה לי' ממתני' דאמרה אבל אמרו כו' ודוק:

בתוס' ד"ה תשומ' יד לא אהדר' ה"נ לא הי' צריך להחזיר עושק ובשביל שום דרשא אהדר'. לכאורה יש לתמוה על דבריהם דא"כ מאי מקשה הש"ס א"ה תשומת יד נמי ליהדר' ולמה לי' לאהדורי הלא אין שם שום דרשה דליהדר' כמו שיש לן דרשה בעושק לפי דבריהם. גם דבריהם חינן מוכרחים דמשום דרשא אהדרא לעושק ודלמא לית לן שום דרשא ואי תימא דא"כ לא ליהדרא לעושק נמי וממילא הוה מוכח דבעי משיכה מדלא אהדרא לתשומת יד ולעושק הלא לזה יש לומר דאי לא אהדרא נמי לעושק ה"א דלעולם לא בעי משיכה והא דלא אהדר לתשומת יד ולעושק משום דלא הוצרך לאהדורא דהא אתרבו מקרא דאו ישבע כו' דאטו בכל מקום דלא נכתב דבר בהדייא ונתרבה מקרא מיגרע גרע והלא רוב גופי' תורה נתרבו מיתורא דקרא ולא נכתבו בהדיא ואפ"ה דינם שוים כמו הני דנכתבו בהדיא אבל השתא דחזינן דהתורה כתב' עושק בהדיא ולא הוה די לה הקרא דאו ישבע ותשומת יד לא כתבה בהדיא ש"מ א"כ דטעם איכא במילתא ודוק:

והנה מה שנראה לי בזה הוא דהתוספות ז"ל לא כתבו הא דאית לן שום דרשה לפי המסקנא כ"א לפי מאי דקס"ד משום דקשה להו על המקשן דהקשה ואימא מעושק הוא דהדר ולא מקשה בפשיטות טפי על מאי דבעי משיכה וה"ל להקשות והלא מוכח איפכא דלא בעי משיכה מדמהדר לעושק אלא דס"ד דהמקשן דודאי הא דאהדר עושק משום דרשה הוא דאהדר ולכך מקשה בלשון דלמא מנא לך דלמא מעושק הוא דאהדר ולאו משום דרשה ודוק:

בד"ה בלן דלא כו' וא"ת וכי אתותב ר"י ממתני'. הנה יש לומר ולתרץ דהיא גופה קמ"ל דשכירות קרקע נקנה בכסף ולא בעי חזקה וק"ל: גם יש לדקדק קצת על מאי דאמרו ור"ל ורבא ס"ל דמיירי בבלן ישראל דומי' דרישא כו' דאכתי אימא דיותר ניחא לי' למתניתין לומר בלן דמצי איירי בין בישראל ובין בנכרי ואי הוה תני ספר לא הוה מצי איירי בנכרי דלר"י נכרי צריך משיכה ודוק:

בתוס' ד"ה נתנה לסיטון כו' עד והר"ר חיים כו' דלר"י מעות קונות בנכרי כמו בישראל כו' הנה על זה יש לתמוה דא"כ ברייתא דאמרה נתנה לספר כו' לא מעל עד דמשך לא מתוקמא כלל בין בישראל בין בנכרי והתוס' עצמם מקשים בסמוך על דבריו ממתני' דנתנה לבלן. ובאמת כבר כתבתי לעיל בתוס' ד"ה בלן כו' דלא קשה מידי משם על דברי ר"י ע"ש אבל מברייתא זאת קשה טובא אם לא דנימא דר"י סבר דגוי צריך משיכה עם המעות ואינו קונה במעות או במשיכה לחוד ודריש לקרא דעמיתך בחדא דהיינו במעות אבל הגוי צריך לשניהם ועיין בבכורות דשם משמע דא"א לומר כן ודוק:

דף מט.

בגמרא ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי כו' עד אמרו רבנן לרבא והא בעי לקבולי עלי' מי שפרע א"ל ה"נ. לכאורה הדבר הנאמר דחיקא לן מאוד וכי לא ידע רבא דבעי לקבולי עלי' מ"ש ובאם שבוודאי ידע אותה מאי האי דאמרו לו והא בעי וכי טעי אינהו בדרבא וסברו דלא ידע אותו. ולכך אמינא דאפשר לומר דהכי קאמרו והא בעי כו' כלומר מתחלה באשר רצה לחזור במקח היה צריך לקבל עליו מ"ש והואיל דאכתי לא קיבל עליו א"כ עדיין הוה לזוזי ברשותי' וצריך לשלם מהשתא ומהדר להו רבא דודאי דהכי קאמינא אי כבר קיבל עליו מ"ש הוא דאינו צריך לשלם אבל אם לא קיבל עליו מ"ש מתחלה' צריך לשלם אע"ג דרוצה עכשיו לקבל עליו מ"ש זה הי' נראה לפע"ד. אבל לפי פירש"י ז"ל ודאי לא משמע כן שהרי כך כתב ז"ל ה"נ או משלם השומשמי או יקבל מ"ש ע"כ דמשמע דגם השתא בבואו לפניו יכול עדיין לפטור נפשיה במאי דמקבל עליו מ"ש ודוק:

עוד שם במאי דאמר ר"פ דא"ל רבינא דהמעשה לא כך הוה ומסיים הש"ס דא"ל לא הי' דברים מעולם. הנה גם הכא צריכא ליישב היאך יהיו מסופקים היאך הי' המעשה ואמינא דבאמת המעשה הי' כדאמר ר"פ שא"ל רבינא והנה בבוא המעשה לפני רבא ופסק דאפי' ש"ח לא הוה העומדים לפניו הבינו דהמעשה הי' כאשר אמרה הש"ס מתחלה ודקדקו על רבא ואמרו לי' והא צריך לקבל עלי' מ"ש והשיב להו רבא ה"נ כלומר אילו הי' המעשה כמו שאתם סוברים ודאי הי' צריך לקבל עלי' מ"ש אבל באמת המעשה לא כך היה וק"ל: מה שחדשתי בסוגי' דתגרי לוד. ע"ב בתוס' ד"ה שתות מעות נמי שנינו אפי' למ"ד כו' נראה דבאים לתרץ בזה מה דלכאורה יש לדקדק היאך קאמר שמואל שתית מעות נמי שנינו והלא מתניתין אמרה בפירוש שתות מקח לכך קאמרו דאפי' למ"ד כו' נראה יותר לילך אחר שתות מקח כו' וא"כ לכך אמרה מתני' שתות מקח להורות דבר זה. והנה פירוש דבריהם דיש יותר לילך אחר שתות מקח היינו היכן דהוה נגד המקח ביטול מקח ונגד המעות הוה מחילה דהיינו שמכר שוה ה' וחצי בעד ו' וחצי דנגד המקח הוה ביטול מקח ונגד המעות הוה מחילה אזלינן בתר המקח והוה ביטול מקח וכן אפכא דמכר שוה ו' וחצי בעד ה' וחצי דנגד המקח הוה מחילה ונגד מעות הוה ביטול מקח אזלינן בתר מקח והוה מחילה ועיין בטור ח"מ וברמב"ם: בד"ה ש"מ שתות מעות נמי שנינו וא"ת א"כ מה שתות למקח דקתני מתני' כו' אל תחנינן לי לאמור מה זה שכתבתי לעיל דכוונת דבריהם לתרץ מה דקתני שתות למקח לומר דיותר יש לילך אחר מקח וא"כ מה דחיקא להו השתא בדבור זה. על זה אני אומר דלא מחכמה יוכל אדם לשאול זה כי מאי דדחיקא להו הכא משום דבא לסייע לשמואל דהא דתני ד' כסף מכ"ד לסלע מיירי דזבין שוה כ' בכ"ד וא"כ ודאי קשה למה התנא סמיך לי' שתות למקח הלא מתני' מיירי בשתות מעות וע"ז תירצו דהא דתני שתות למקח פירושו הוא כאלו תני שתות מעות ואח"כ הקשו דלשתוק מיני' דהלא כבר נשנה שתות מעות ודוק. וראיתי דיש מקשים על מאי דהמתינו ז"ל בקושיתם עד הכא ולא הקשו כן לעיל על שמואל דאמר שתות מעות נמי שנינו ובמאי דפרשתי על קושיתם מהכא ודוק:

והנה בעיקר קושיתם הכא נ"ל לתרץ ולפרש מאי דאמר הש"ס מאי לאו דזבין שוה וכו' דלכאורה הוא תמוה דקארי לה מאי קארי וכי לא ידע דיש לדחות אותו כמו שדחה באמת גם השתא אלא נראה דהוכיח קצת דבריו מדקתני במתניתין ד' כסף מכ"ד בסלע שתות למקח ואי ס"ד דוקא שתות למקח למה לי' דתנא ד' כסף מכ"ד בסלע לא ה"ל למתני רק האונאה שתות למקח או אפכא אלא ודאי דתנא שני דברים דברישא תנא שתות מעות ובסיפא שתות מקח ולכך אמר ש"מ שתות מעות נמי שנינו נמי דייקא ומשני לי' בדוחק

דפרושי קמפרש וק"ל ובזה יש לתרץ נמי מאי דקשה להו לתוספות בדבור שאחר זה מה הוסיף להקשות מסיפא כו' ודוק:

דף נ.

בתוס' ד"ה אא"ב פחות משתות לרבנן כו' עד ולפי שיטה זו נראה דגרסינן דאבעי' להו דקאי אמסקנא כו'. הנה הם מוכרחים לכך לגרוס דאבעי' להו לפי שיטת רש"י דאל"כ הוה קשה באשר אמר שמחו בשתות עצמו א"כ לפשוט איפכא דיתר משתות לרבנן הוה כדי שיראה דאי לעולם חוזר אם כן אמאי חזרו הלא שתות לר"ט הוה מחילה לאלתר וגם יותר משתות אחר כל היום ולרבנן לעולם חוזר וכמו דרצה לפשוט בבעי' תניינא לכך כתבו תוס' דגרסינן דאבעי' כו' לומר דבאמת רצה לפשוט כן אבל השואל דחה אותו שם ג"כ דדלמא בשתות עצמו סבר ר"ט כיתר משתות ולא תפשוט א"כ האי והאי דזיל הכא קמדחי לי' ודל הכא כו' ודוק:

ובא"ד והשתא סבר דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן וסבר נמי דפחות כו' ודאי דזה תלוי בזה דכדאמרי' דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן מוכרחים אנו לומר דפחית משתות ופחות משליש בכדי שיראה דאי לאלתר א"כ אמאי חזרו כדהוכיח בש"ס וק"ל:

וכתבו עוד ועוד אי משתות ועד שליש לר"ט הוה אונאה א"ש שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כן היא הגירסא הנכונה ופירוש דבריהם הוא דא"א דמשתות עד שליש לר"ט הוה אונאה דהיינו דתהי' ידו על העליונה לדעת הפשטן באבעי' שניי' א"כ מאי האי דרצה לפשוט ולהכריח דיתר משתות לרבנן הוא בכדי שיראה דאי לעולם חוזר א"כ אמאי חזרו הלא באיבעי' ראשונה הוה א"ש שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר וכדסבר המדחה דאמר א"ה במאי שמחו תפשוט דביטול מקח לרבנן לעולם חוזר כו' ובין אי אמרינן בכדי שיראה וכדסבר הפשטן דאמר שמחו בשתות עצמו דמחולקי' לפירוש התוס' בסברא הזאת אי אמרינן בשתות עצמו דניחא להו טפי אע"ג דדבר מצומצם הוא או אי לא אמרינן כן. וא"כ מאי האי דרצה לפשוט לי' דיתר משתות לרבנן בכדי שיראה דאי לעולם אמאי חזרו דדלמא אית לי' לבעל האיבעי' הלזה נמי הסברא מה שהי' לו לבעל האבעי' דלעיל דאף דלרבנן לעולם חוזר אפ"ה א"ש שמחו וחזרו אח"כ הואיל דשתות הוה דבר מצומצם וכדלעיל אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דבעי' הזאת אינה קאי על המסקנא וכסברת רש"י ז"ל רק האיבעי' זאת ס"ל דפחות משליש לר"ט כו' ודוק:

ועל זה כתבו ז"ל ומשום קושי' זו דחק לפרש בקונטרס דמעיקרא דקאמר משתות ועד שליש לר"ט כו' ושתות בכלל ע"כ פירוש דהנה לרש"י ז"ל דלא העלה על דעתו דהאיבעי' שניי' ס"ל דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן דמי רק דסבר נמי כמו שאמר באיבעי' ראשונה דפחות משליש לר"ט כשתות עצמו לרבנן וא"כ ודאי הוצרך רש"י ז"ל לפרש בבעי' ראשונה ושתות עצמו בכלל ולא כמו שפירשו תוס' דסבר שם נמי דשתות כפחות משתות דאי הוה מפרש רש"י שם ג"כ כזה א"כ ודאי הוכרח לומר דהמדחה והפשטן יהי' מחולקין בסברא זאת אי אמרינן דניחא להו בשתות עצמו אף דהוה דבר מצומצם או אי לא אמרינן כן וכדפירשו תוס' והוה א"ש שמחו וחזרו בין אי אמרינן דיתר משתות לרבנן לעולם חוזר או בכדי שיראה וכדכתבו תוס' ז"ל וא"כ מאי רצה לפשוט באיבעי' שניי' לכך פירש"י מתחלה דשתות בכלל וא"כ חוזר ממה שאמר וקאמר דשמחו בשתות עצמו ושתות אינו בכלל וגרסינן דאבעי' להו וכדפרשינן לעיל. אבל התוס' ימאנו בזה רק סברי דבעי' שניי' לא קאי על ראשונה וסבר דפחות משליש כו' וא"כ לפי זה לא נתפרש המשנה אלא את"ל ביטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפי זה לא דקדק אמאי חזרו ולהכי פשיט שפיר ממתני' אא"ב כו'. כן הוא באמת הצעת דבריהם באמת וביושר בלי גמגום כלל וכלל ודוק היטב:

ויש לי מקום עיון קצת בדבריהם ז"ל במאי דכתבו לעיל בשיטת רש"י וז"ל ומשני בטול מקח לא שכיחא פירוש שתות עצמו דאמר לר"ט דהוה כפחות משתות שנוי' דחיקא היא כו' ולמה כתבו דהוה שנוי' דחיקא וזהו ודאי דחיקא יותר דמתחלה יתרץ כן ואח"כ יחזור מדבריו הראשונים ולא יזכרנה החזרה ולמה לא נאמר דתירוץ הראשון אשר מתרץ דשמחו בשתות עצמו כן הוא האמת דשמחו מתחלה בשתות עצמו דסברו דר"ט סבר דשתות עצמו הוה כפחות משתות אבל באשר שמעו דאמר מותר לחזור כל היום אזי ראו דר"ט לא כן ידמה דע"כ סבר דשתות עצמו כיתר משתות והוא ממאי דאמר מותר לחזור כל היום ולשון מותר משמע דבא להוסיף על דברי חכמים אשר היו ממעטים בזמן החזרה ואהיכא קאי א"כ ר"ט אי ביתר משתות מאי לשון מותר דקאמר דהלא לפי מאי דסברינן השתא דלרבנן לעולם חוזר א"כ מאי לשון מותר דקאמר ובפחות משתות נמי א"א לאוקמי דהלא פחות משתות תיכף הוה מחילה לפי מאי דסברינן נמי השתא אלא ודאי דשתות הוה כיתר משתות ועליו קאי לשון מותר להחזיר כל היום ולכך חזרו ודוק היטב:

גם יש לדקדק בש"ס דמקשה א"ה במאי שמחו מעיקרא ודלמא באמת מתחלה סברו דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן ואח"כ אמר להו דפחות משליש מותר להחזיר כל היום ולכך חזרו וק"ל:

דף נ:

בתוס' ד"ה ואילו יתר על שתות כו' וא"ת כו' מכר לו שוה ה' בו' כו' והר"ר יצחק בר"מ תירץ כו' ק"ק לפי זה למה נקט ר"ח מכר לו שוה ה' בו' הלא הי' יכול לאשכוחי אפי' במכר לו שוה ה' בז' דהוה ביטול מקח ואפ"ה לוקח יכול לחזור ולא המוכר ומיירי דאינו תובע אונאתו ואח"כ הוקר ועמד על ח' ואפ"ה לוקח יכול לחזור ולא המוכר ודוק:

בגמרא אמר ר"נ ל"ש אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר כו' לא תקשה לפי זה דא"כ מאי מקשה לקמן מני מתני' לא ר' נתן ולא ר"י דאי ר"י מתני' קתני לוקח ור"י אמר מוכר הלא לא הי' יכול למתני במתני' מוכר באשר רצה ליתן זמן החזרה ומוכר לעולם חוזר ולכך לא נקט כ"א בלוקח. דנשיב דאפ"ה פריך שפיר מדקתני בהא דאמר מי שהוטל כו' רצה אמר תן לי מעותי כו' דאיירי בלוקח דמשמע הלוקח דוקא הוה ידו על העליונה וק"ל: בתוס' ד"ה אא"ב כו' אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים כו' מ"מ חזרו דתגרי לוד הי' מוכרים תמיד במעט מעט והיו לוקחים בבת א' ע"כ. ובזה מתורץ נמי מה דהוה קשה לכאורה לפי דעת המסייע דאף הם לא היו בקיאים א"כ במאי שמחו בר"ט מתחלה הלא יצא שכרם בהפסידם אם יטעו הם אבל לפי מאי דכתבו ז"ל דהם היו מוכרים תמיד במעט מעט כו' א"ש שמחתם מתחלה דהואיל שהם היו מוכרים תמיד ולא היו לוקחים כ"א פעם אחת אם כן כשיטעו הם לא אכפת להו דמוכר לעולם חוזר וכשהטעו הם אחרים אזי אינו חוזר כ"א עד שיראה ואי משום כשיהיו הם הלוקחים יהיה דינו דר"ט נגדם אפ"ה הואיל שהיו לוקחים בבת אחת יהיה שכרם במכירתם יותר מהפסידם בלקיחתם ודוק:

דף נא.

בגמרא ההוא גברא דהוה נקיט כו' א"ל ל"ש אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעה"ב אין לי עליו אונאה. ק"ק לפי זה מה רצה לעיל לדייק ולהביא סיוע לר"נ מדחזרי תגרי לוד ודלמא מש"ה חזרו דאף הם ודאי היו לוקחים מבעה"ב וכשלוקחים מבעה"ב הבעה"ב יכול לחזור אם נתאנו והם אינם יכולים לחזור אם נתאנו דבזה לא עבדו רבנן תקנתא להו כו' היכי דעבדו לבעה"ב ודוק:

עוד בגמרא ר"י אומר תגר אין לו כו' אמר ר"נ כו' הא דמפרשי רבנן מילתא דר"י ואף דלית הלכתא כוותי' נגד הת"ק משום דמ"מ אתיא לן ממילתא דר"י פירוש מה על מילתא דת"ק

אשר אמר כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר דמירי במוכר וכדהוכיחי תוספות בד"ה והתנן כשם שאונאה כו' וק"ל:

ע"כ חידושי דשטה דתגרי לוד. ע"ב בגמרא אמר רב ענן לדידי מפרש' לי' מיני' דמר שמואל כו' הא דקבעה הש"ס מילתא דרב ענן הכא אחר תירוץ הש"ס דלא אתיא רב ושמואל כתנאי. נראה דר"ע בא לתרץ קושית המקשן אשר אמר לימא רב כו' משום דבכל מקום אשר אומר לימא כתנאי קשה לי' אמאי נקטו מילתא דידהו בדבר אחר ולא קאמר כל אחד הלכה כמ"ד זה ואידך כאידך ואף הכא ה"ל לרב לומר הלכה כר"מ ושמואל יאמר הלכה כר"י ובא ר"ע לתרץ זה ואמר לדידי מפרש' כו' וא"כ לא הוה אפשר לשמואל לומר הלכה כר"י דאי הוה אמר כן ה"א אפי' בדאמר ע"מ שאין בו אונאה לכך הוצרך שמואל לפרש מילתי' בדין הלזה. ובזה א"ש נמי בסמוך דאמר אלא מחוורתא רב כר"מ ושמואל כר"י ומאי קשיא לי' במילתא דשמואל דאמר דאתיא כר"י דוקא והלא לשמואל אפשר לומר דאתיא אפי' כר"מ דאל"כ קשה למה לא פסקו דבריהם כל אחד ואחד כמ"ד אשר ס"ל כוותי' אבל לפי מאי שכתבתי א"ש דהשתא לא אכפת לי' אי אתיא כתנאי וק"ל:

דף נב:

בגמ' אמר ר"פ ש"מ האי מאן דמוקי כו' מסייע לי' לחזקי' כו' ה"ק אע"פ כו' למימרא כו' מאי ביפה בתורת יפה כו' הנה יש לדקדק בסוגיא הלז מילין טובא חדא מאי בא ר"פ לחדש לן מה דלא שמעינן במתני' ומאי דפירשו תוס' ז"ל לא ניחא לן ברווחא. גם במאי דנקטה הש"ס מילתא דסיוע' דחזקי' אחר דברי ר"פ משמע דאי לאו מילתא דר"ט לא הוה ידעינן ממתני' סיוע לחזקי' ולמה כן. גם יש לדקדק לכאורה לפי מאי דמסיק דבתורת יפה קאמר א"כ מאי מסייע לי' דקאמר וע"כ נראה לי לפרש סוגיא דהש"ס הכי דאי לאו דר"פ לא הוה פסיקא לי' דמתני' מסייע לי' לחזקי' אבל מדברי ר"פ נקטי' לי' לסיוע. דמתחלה סבר דמתני' מיירי בכדי אונאה ואפ"ה מקרי נפש רעה ומותר ליתן למ"ש וסבר דחזקי' מיירי בכדי אונאה דהלא אמר בא לפורטה פורטה בשוין ואי הוה מיירי בפחות מכדי אונאה לא הוה אמר בא לפורטה פורטה בשוי' דהלא כ"ע מקבלו בסלע שלם הואיל דהוה פחות מכדי אונאה והנה בלי ר"פ הוה אפשר לומר דמתני' בפחות מכדי אונאה וא"כ לא הוה מסייע לדחזקי' דמיירי בכדי אונאה אבל כשראה דברי ר"פ דאמר ש"מ כו' והוה קשה לי' מאי בא ר"פ לחדש לנו הלא מתני' נמי אמרה כן אלא ודאי דבא להורות דאפי' בכדי אונאה מקרי נפש רעה ולכך קאמר ש"מ האי מאן דמוקי אזוזי מקרי נפש רעה דמשמע דבא ליתן כלל מאן דמוקי אפי' בכדי אונאה וא"כ

מסייע שפיר לדחזקי'. ואח"כ בשנדחה האי פירושא בדברי חזקי' וחזקי' בתורת יפה אמר יפורש הסיוע בהיפך ממה דסברינן בראשונה ומדברי ר"פ נלמד דמתני' דאמרה נותנה למ"ש מיירי דוקא בפחות מכדי אונאה אבל בכדי אונאה אינה נותנה למ"ש ולא נקרא נפש רעה ג"כ מאן דמקפיד עליו דמדאמר ר"פ האי מאן כו' וה"מ הוא דסגיא לי' דבא להורות לן דלא מקרי נפש רעה כ"א בדסגי והיינו בפחות מכדי אונאה אבל בכדי אונאה אינו מקרי נפש רעה ורב פפא למד כן מדאמרה מתני' ונותנה למ"ש ש"מ דמיירי בפחות מכדי אונאה דאי בכדי אונאה למה' נתיר לו ליתן למ"ש וע"ז קאי שפיר ג"כ הא דמסייע לי' לחזקי' דגם חזקי' אמר כן דנותנה למ"ש בתורת יפה דוקא ולא בסלע שלם. כן נראה לי לפרש סוגיא דהש"ס בהאי דוכתא ברווחא ולא בדוחקא כי הני ב' פירושים אשר כתבו תוס' ז"ל הם דחוקים קצת לפע"ד ודוק היטב ואתה תבחר את הקרוב אליך:

דף נג.

בתוס' ד"ה ואסורים לזרים כו' וי"ל כדמפרש בירושלמי כו' או דאורייתא או דרבנן דפליגי ר"י ור"ל כו' ואין לפרש דאסורה לזרים אפי' ע"י פדיון דבפרק הערל אמר דשיירי'. הנה לא מצאתי דבר זה בירושלמי וע"כ איני יודע מה דכתבו ז"ל או דאורייתא או דרבנן דפליגי ר"ל ור"י אם מעצמן כתבו כן או אם מצאו כן בירושלמי ואף דהלשון לא משמע דמן הירושלמי הוא. וע"כ אומר אני אם כתבו כן מעצמן הי' אפשר לומר דהירושלמי דמפרש על הא דאסורה לזרים אפי' חצי שיעור היינו דוקא למ"ד דחצי שיעור הוה דאורייתא אבל למ"ד דהוה דרבנן לא יתפרש כן וא"כ הוה אפשר לומר נמי דאסור' לזרים ר"ל ע"י פדיון אפילו ואי משום דהש"ס דהערל אמרה דשיירי' היינו למ"ד דחצי שיעור הוה דאורייתא וא"כ יתפרש הא דאסורה לזרים על חצי שיעור וממילא שיירי' א"כ הא דאין לה פדיון אבל למ"ד דחצי שיעור הוה דרבנן א"כ ע"כ יתפרש על אין לה פדיון ולא שיירי' א"כ והש"ס דהערל קאי למ"ד דהוה דאורייתא ודוק:

בד"ה הוה לי' דבר שיל"מ וא"ת כו' א"נ שנתנה לכהן שאינו יכול לשאול עלי' כו'. יש לדקדק לפי תירוץ הזה א"כ ה"ל למימר נמי איפכא דמצינו דמעשר יתבטל ותרומה ובכורים לא יתבטלו והיינו כשעדיין לא נתנה לכהן וה"ל למחשב נמי הא מילתא דיש בין תרומה ובכורים שאין במעשר לחומרא גם יש לדקדק לפי מאי דמסיק דקולי דתרומה נמי קחשיב והראי' דחשיב נמי הא דוהן נכסי כהן א"כ ליחשב נמי דתרומה ובכורים עולים ומעשר אינו עולה והיינו בזמן שיש לו מתירין דהיינו בדיש בו ש"פ ודוק:

בד"ה דלמא אתי לאתוי פרוטות כו' ויש לומר דמייתי איסר בהדיי' וא"ת דילמא כו' וי"ל דהתם לא טעי כו' אבל הכא טעי דלא מסיק חדעתי' דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי.

הנה ראיתי בספר ת"ח דהקשה על דבריהם ז"ל דהכא נמי לא טעי כיון דא"א לצמצם שיהי' המעשרות שוין שתי פרוטות שלימות וא"כ ע"כ מייתי איסר דאם המעשרות שוין פחות משתי פרוטות פחות מפרוטה לא תפסה ואם שוין יותר משתי פרוטות א"כ העודף עליהן אוכל בלא חילול עכ"ל. ותמי' לי' טובא על הגאון הזה דהכא הכי קאמרו ז"ל דהכא ודאי יטעה לאתויי פרוטות אחר שיש לו שוה חצי פרוטה דנתערב ובא לפדותו על כן מביא שתי פרוטות ומביא מעשר שוה פרוטה וחצי כדי שיצטרף החצי פרוטה הנתערב עם החצי הנשארת אז לא יביא רק פרוטה אחת ומביא שוה חצי פרוטה מעשר כדי שיצטרף עם השוה חצי פרוטה הנתערב ולא ידע דאין מצטרפין דאורייתא ודרבנן. ואי תימא דמ"מ א"א לדקדק ולהביא בצמצום שוה חצי פרוטה ויביא ודאי או פחות או יותר מעט וא"כ הדר קושיתו לדוכתא. זה אינו דודאי בדבר מועט כזה אפשר לדקדק דאל"כ יקשה על הגאון הלז למה לא תמה על הש"ס דהקשה וניתי שתי פרוטות ונחלל עלייהו מעשר בפרוטה ומחצה כו' והלא א"א לצמצם אלא ע"כ דבדבר מועט כזה אפשר לצמצם ודוק:

דף נג:

בגמרא והאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזרו רבנן כו' כי ליתנהו מחיצות לא גזרו רבנן נראה דקס"ד להקשות כן מדאמר רבא דלאכול הוה דאורייתא ולקלוט הוה דרבנן ואי לאו דלא גזרו בדליתנהו מה בא לאשמעינן דהוה דרבנן אלא ודאי דבא לאשמעינן דלא גזרו כ"א בדאיתא ומשני לא פלוג רבנן דאדרבא אי הוה דאורייתא הוה אפשר לומר ולחלק דלא יקלטו כ"א בדאיתנהו ולכך אמר דהוה דרבנן דלא נפלוג דבכל מקום דגזרו רבנן גזירה מה אמרינן דלא פלוג ולכך קאמר דמחיצה לאכול דאורייתא ולכך יש לחלק בין דאיתנהו ובין דליתנהו דבדליתנהו ודאי לא אכלינן מ"ש אבל בדרבנן לא מחלקינן וק"ל:

ומה שפירשו תוס' בד"ה לא פלוג א"ש נמי הא דכתבו ודאי דמחלקינן בין דאיתנהו לדליתנהו לענין דלא תקרי שלל ירושלים והתם אמר רבא דיש חילוק ומשני לי' דזה אינו דלקלוט לא פלוג וק"ל:

בתוס' ד"ה דנפול מחיצות פירוש רוב מחיצות כו' נראה דבזה מדוקדק היטב הא דנקט בברייתא שנכנס לירושלים ויצא וצריכנא לפרש האי יצא דנפול המחיצות ולמה לא קאמר בפירוש בברייתא דנפלו מחיצות. אלא דאי הוה אמר בפירוש דנפלו המחיצות ה"א אפי' מיעוט מחיצות לכך קאמר ויצא להורות דנפלו דומיא דיצא והיינו שנפלו רובא דהוה כאלו לית כאן מחיצות כלל דומיא דיצא דליתא במחיצות ק"ל:

דף נד.

בתוס' ד"ה אמר רבי נראין כו' סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת חילל כו' ובזה יתפרש היטב הא דהביאה הש"ס דברי רבי על פלוגתתם ולא מדייק דאתיא כתנאי בקיצור מפלוגתתם אבל במאי שכתבו תוס' בסוף ובשבת לא חיישינן לפשיעותא משום עונג א"ש דמפלוגתתם בקיצור לא רצה להוכיח דידע שפיר דאפשר למדחי דדלמא פליגי בחיישינן לפשיעותא אבל השתא דראה לרבי דאמר נראין כו' ובודאי צ"ל דסובר דחומש אינו מעכב ובחול לא חילל מטעם פשיעותא ובשבת לא חיישינן מטעם עונג וא"כ א"א דפליגי אם חיישינן לפשיעותא דא"כ מ"ט דמ"ד דבשבת לא חילל הלא משום עונג דשבת לא ה"ל למיחש בשלמא אי סבר דמן התורה לא חילל אזי ודאי עונג דשבת לא ידחה דבר דהוה דאורייתא ומשני לי' דלעולם דפליגי אם חיישינן לפשיעותא ובהא פליגי אפי' בשבת דלמ"ד דחיישינן חיישינן אפי' בשבת ולא אתי עונג דשבת למדחי אפי' חששא דפשיעותא וק"ל:

דף נד:

בגמרא אמר רבא גבי גזל כו' גבי תרומה כתיב כו' הא דהביא הך דגזל הכא אף דלא אתיא לן מיני' מידי לענין בעיתו ופשיטותי' נראה דה"ק מדחזינן דכתב לן התורה בגזל ובתרומה ש"מ דלא ילפינן מהדדי דאל"כ לא ה"ל למכתב רק בחדא וק"ל:

בתוס' ד"ה ולא מתנא תנא לא הן ולא לאו כו' נראה דה"ק דאי הוה תנא בי' הן א"כ לא ה"ל לרבא מקום למבעי דמה התם במעשר דלא כתב לן הקרא שום משמעות לרבות ואעפ"כ מוסיפין חומש על חומש מכש"כ בהקדש דרמז מועט מיהא איתא ואי הוה תנא בי' לאו לא הוה נמי מקום למבעי דע"כ בהקדש מוסיפין חומש על חומש דאל"כ למה תנא במעשר דאין מוסיפין דאכתי לא יצאנו מידי ספיקא בהקדש נתני טפי הא דאין מוסיפין בהקדש והוה אתיא לן במכש"כ דאין מוסיפין במעשר אלא ע"כ דמוסיפין בהקדש וק"ל: בד"ה מה כסף ערכו כו' ומעליו לא מצי דריש כו' ומכסף ערכו נמי כו' ובזה יתפרש קצת וידוקדק במאי דמאריך בלישני' לומר מה כסף ערכו מוסיף חומש כו' ולא נקט דבריו בקיצור מקיש כסף חומשו לכסף ערכו משום דאי הוה אמר הכי ה"א דלכל הדברים מקשינן להו וק"ל:

בד"ה הקדש ומעשר הפוכין זה מזה כו' בזה יתורץ מה דהוה קשה לכאורה אחר שמצינו דמוסיפין חומש על חומש בהקדש ממה דמקיש הקרא דכסף ערכו לכסף חומשו אם כן לשתוק מהרבוי דבתרומה ואמינא ומה הקדש דאין מוסיפין חומש על הקדש שני מוסיפין חומש על חומש תרומה דמוסיפין על תרומה שני' לא כש"כ דמוסיפין חומש

על תומש אבל השתא דכתבו דמעשר והקדש הפוכין זה מזה כו' א"כ חזינן דלאו הא בהא תליא וא"כ הוצרך הקרא לרבות בתרומה וק"ל:

דף נה.

בגמ' א"ל ר"ז לרבינא מאי חזית למדמי' לי לסוף הקדש נדמיי' לתחילת הקדש. נ"ל לפרש דבריו דה"ק מאי חזית לומר דמעוטא דקרא אהני לן לדמוי אמצע הקדש לסוף הקדש אדרבא יותר נוח לן לומר דקרא אתיא להורות דנדמיי' אמצע הקדש לתחלת הקדש הואיל דכתב לן בהמה טמאה דלית לה סוף הקדש וא"כ ע"כ צריך לומר בה דנדמיי' אמצע הקדש דידה לתחלת הקדש א"כ נימא כן בכל מקום דאמצע הקדש דמיא לתחלת הקדש ולא לסוף הקדש כנ"ל וא"כ לא קשה מידי ממה דמקשה תוס' על זה ודוק: עוד בגמרא אלא תנא דידן דקמיירי בקדשים כו' כמ"ד.אין בחומשו פרוטה. ולא תקשה א"כ למ"ד אין בו פרוטה די"ל תירוץ אחר על מאי דמקשה בתחלה וליתני נמי האונאת פרוטה דתנא ושיירי ואע"פ שתנא חמשה דמשמע אבל לא יותר דכבר מצינו בתוס' ובמקומות דאף במקום דתניא חשבון אפ"ה שייר מידי דוק ותשכח רק התרצן לא נחית לכך ורצה לתרץ לו דלא שייר מידי ולבסוף כשהקשה לו נתני מעשר בפרוטה מתרץ לי' אין בחומשו פרוטה ואתיא כמ"ד אין בחומשו פרוטה אבל למ"ד אין בו פרוטה באמת משני לי' תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר שייר נמי האונאה פרוטה ולא כדמשני לי' מתחלה דסבר אין אונאה לפרוטות וק"ל:

בתוס' ד"ה פרה זו כו' וא"ת כו' וי"ל דהכא מיירי בקב"ה ואפילו בתמימים כו' ונראה דהוצרכו לכך לומר דמיירי אפי' בתמימים דאל"כ למה נקט מילתי' בתרי גווני בפרה ובטלית אי מיירי תרווייהו בקדשי ב"ה בשלמא אי איירי פרה בקדשי מזבח א"ש לכך כתבו דמיירי אפי' בתמימים וא"כ טובא קמ"ל וק"ל:

ומאי דכתבו עוד א"כ מיירי אפי' בקדשי מזבח כו' נראה דדחיקא להו מאי דהוה מפרשי מתחלה דאיירי בקב"ה ובתמימים דא"כ איכפל תנא לאשמעינן מילתי' בדבר דעביד איסורא לכך כתבו דאיירי במילתא דלא עביד איסורא ובזה א"ש נמי מאי דכתבו בסמוך וז"ל אבל אין לפרש דמיירי אפי' קדים הקדש למומן וכגון דידו אקודש כו' ויש לדקדק לכאורה למה להו למימר דמיירי אקדם הקדשו למומו ולא קאמרו בקיצור דמיירי אפי' בתמימים וידו אקודש אבל במאי דכתבתי א"ש דאי הוה מיירי בתמימים א"כ אף דלא עביד תמורה מ"מ עביד איסורא במילתא דלא ימיר כתיב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא איכפל תנא לאשמעינן מילתי' בדבר דעביד איסורא ודוק:

בד"ה ותנח דידן כו' וי"ל דמסקינן כו' להכי פריך לתנא דידן ניתני כו' דמשמע תחלת הישיבה. ק"ק א"כ ל"ל להתרצן לתרץ בדלוי דאתא לאפוקי דרב קטינא ועושה מחלוקת ביניהן ה"ל לומר טפי דלכך קחשיב ישיבת הדיינים לדיוקא דדוקא ישיבת הדיינים דהיינו תחלת הישיבה אינו כ"א בפרוטה ולא גמר דין דומיא דר"ק ודוק:

דף נה:

בתוס' ד"ה ויחזור ויפדה פרש"י כז' מאי דמקשים תוס' ז"ל על רש"י למאי דלא הביא ממתני' דילן דמצינו דמיקל ר"מ בדמאי יותר מבודאי יש ליישב קצת דרצה להביא מתני' דהתם כדי להקשות מדר"מ ומרבנן דר"מ מיקל במילתא חדא והיינו דמחללין כסף כו' ורבנן מקילין בגוונא אחריני במאי דיעלה פירות ויאכלנה בירושלים וא"כ מתני' לא אתיא לא כר"מ ולא כרבנן וק"ל. ומה דהקשו עוד מדלא פריך מהא דמחללין כסף על כסף כו' כבר תירץ הגאון בת"ח ע"ע ויש קצת ראי' לדבריו מדברי תוס' עצמם לעיל בדף מ"ה ע"א בד"ה לפלוג בסלעים על סלעים ע"ע. ומה דהקשו עוד דמשמע איפכא מכמה מקומות י"ל דשאני לקוח ממה דאיירי הכא בחילול דבלקוח הוא דאמרינן דאין יכול לפדות עוד דהלא מתחלה לקח הפירות מן המוכר ע"מ כן להעלותם לירושלים דאל"כ למה לקח אותן וע"כ צריך להעלותן בעצמן משא"כ בחילול די"ל דלכך חילל אותן דהוצרך למעות ולא להעלותן הן בעצמן לכך איכא סברא דצריך להעלות המעות כאשר הי' קודם חילול וק"ל:

בא"ד אבל הא לא קשיא לי' כו' בזה רוצים לתרץ מאי דהקשו על פירש"י אמאי לא מקשה ומייתי מכמה מקומות דדמאי קל מודאי ותירצו דמקשה באמת על שמואל דאמר דר"מ מחמיר בדמאי יותר מן החכמים והכא מיקל טפי מחכמים ולכך מקשה משתי מתני' אלו וע"ז הוה קשה לכאורה דמ"מ ה"ל להקשות ממתני' דילן בקיצור והיינו הזאיל דמיקל בדמאי יותר מודאי ולכך כתבו וי"ל אבל הא לא קשה לי' כו' וק"ל:

בא"ד דדוקא באכילה כו' והוצרך להביא מתני' כו' הנה נראה לומר דתוס' ז"ל אית להו הא דאמרו מחללין אותו כסף על נחושת מדוחק כו' היה דומיא דהא דאמר ר"מ ונחושת על הפירות ויחזור דפדה את הפירות דהכא אמר ר"א ויחזור ויפדה את הפירות אם ירצה ואין צריך להעלותן כשהיה בדעתו מתחלה לכך כשחלל נחשת על הפירות לחזור ולפדות הפירות אף שלא מדוחק והתם לא אמרינן כן דלהוי מותר לחלל כסף על נחושת אף דדעתו לחזור ולפדות אותו נחושת על כסף כ"א מדוחק דוקא ודוק היטב:

דף נו.

בגמ' אמר אביי כו' ולמאי דמותיב ר"ש ר"י שפיר קמשני

לי' כו' הנה מאי דמאריך אביי בלישני' ואמר ולמאי דמותיב ר"ש כו' ולא אמר בקיצור ור"י שפיר קמשני לי' גם קשה לכאורה לאביי היאך יתורץ א"כ מתני' דילן מני ונראה לי דאביי בא לתרץ לר"י דמשני אע"ג דמיקל כו' מחמיר באכילתו א"כ למה לא קאמר בקיצור דמתני' אתיא כר"מ דסיטון דמצינו דמחמיר באכילה וא"כ מתני' נמי א"ש דמחמיר באכילה אלא דבאמת ידע ר"י המתני' דלוקח מן הנחתום דשם מיקל ר"מ באכילה וא"כ אכתי אינו מתורץ בהכי דתיקו מתני' כר"מ מדמצינו בחדא זימנא דגם הוא מיקל באכילה וא"כ לא עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה אבל למאי דמתרץ על ר"ש דהקשה דמיקל בפדיון עביד שפיר בתירוצו דמ"מ כבר חזינן דמחמיר יותר באכילה מבפדיון וא"כ קושיא דר"ש ליתא מ"מ דהלא ע"כ צריך לומר דיש חילוק בין פדיון לאכילה וא"כ קושיא דרבינא ליתא נמי דאף דחזינן דמיקל באכילה נמי מ"מ מצינו דמחמיר נמי באכילה מבפדיון וא"כ טפי ה"ל לסייע' מסיפא אלא ע"כ הא דלא מסייע מסיפא משום דלאו בקולא וחומרא הדבר תלוי א"כ גם מרישא לא תקשה דלאו בקולא וחומרא הדבר תלוי ואם הדבר כן אף דאמרינן דהתירוץ דשמואל ליתא מ"מ מתני' א"ש כר"מ דהסיטון דגם שם מחמיר באכילה ואי תימא דהלא מיקל ר"מ ג"כ באכילה בלוקח מן הנחתום זה אינו דכבר אמר דאין הדבר תלוי בקולא וחומרא ודוק היטב:

דף נו:

בתוס' ד"ה והאי ביומא מכירה הוא תימא כו' וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות ע"כ אבל קשה לי א"כ למה אמר אביי מי כתיב ממכר עולם כו' והאי נמי ביומיה מכירה הוא הלא לא מכח משמעות קאתיא לן רק מתמת יתורא דקרא ד"ל:

דף נז.

בגמ' לעולם בביטול מקח ואיפוך כו' במאי קמפלגי

בדשמואל כז' נראה לומר דהשתא נמי יש לחלק לר"י בין פלגא וליותר מפלגא דביותר מפלגא המקח בטל לגמרי ועד פלגא המקח קיים רק צריך להחזיר הדמים דבר תורה ובשתות עצמו אין צריך להחזיר האונאה דבר תורה ור"י ור"ל פליגי באונאה עד פלגא דלר"י צריך להחזיר הדמים דבר תורה ולר"ל ליתא אלא מדרבנן ודבר זה תלוי במאי דאמר שמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל דר"י לית לי' הא דשמואל משום שהוא יתר על פלגא וא"כ אם נתאנה עד פלגא צריך להחזיר הדמים דבר תורה ור"ל אית לי' דשמואל וא"כ אם נתאנה עד פלגא אין צריך להחזיר הדמים דבר תורה אבל ביתר מפלגא אף הוא סובר דצריך להחזיר הדמים דבר תורה ובזה א"ש למאי דאפיך נמי דלא תקשה דר"י אדר"י דלעיל אמר משום ר' יוחנן דביטול מקח יש להן משמע דהמקח

בטל וכאן אמר יצא לחולין דבר תורה דמשמע דהמקח קיים אבל למאי שכתבתי א"ש דלעיל מיירי ביתר מפלגא דומיא דקרקעות וכדכתבו תוס' בד"ה אמר ר"נ כו' והכא מיירי עד פלגא. ובזה מדוקדק נמי מאי דאמרה הש"ס במאי קמפלגי בדשמואל כו' ולכאורה יש לדקדק מאי ראה על ככה לומר כן דהלא אף לפי מאי דלא אפיך ע"כ נמי הוה פליגי בדשמואל רק מאי דסבר ר"י השתא סבר ר"ל מעיקרא אבל לפי מאי שכתבתי א"ש דבא לתרץ דלא תקשה מ"מ דר"י אדר"י דהכא אמר יצא לחולין ולעיל אמר דהוה ביטול מקח לכך קאמר דבאמת הייא דאמר דהוה ביטול מקח פליג על שמואל והכא פליג ר"ל וזה תלוי בפלוגתא דפליג על שמואל וכדכתבתי וזהו דלא כדכתבו תוס' ז"ל והיודע יבחר ודוק:

בתוס' ד"ה יצא לחולין כו' למ"ד צריך לעשות כו' יצא לחולי' הכל כו' ולמ"ד כו' יצא לחולין כו' ובזה ידוקדק שפיר מאי דאמר ר"י יצא לחולין דבר תורה וגם ר"ל אמר אף כו' משמע דפליגי נמי ביציאה לחולין דאל"כ למאי קאמר ר"י הא דיציאה לחולין וק"ל: בד"ה והאמר ר"י כו' ולא הי' יכול לתרץ כו' דא"כ כו' אבל לר"י אתי' לי' שפיר. ובזה יתפרש היטב מאי דדקדק תחלה במילתא דר"ל ואמר אילימא כו' בהא לימא ר"ל כו' קודם שדיקדק במילתא דר"י וה"ל להקדים תחלה מילתא דר"י אלא משום דממילתא דר"ל דיקדק על מילתא דר"י. ואי תימא באמת מנ"ל הא דלמא באמת לר"י לא הוה אפי' מדרבנן ולא דקדק באמת שפיר במאי דאמר אי בכדי אונאה בהא לימא ר"ל דא"כ גם לר"י לא א"ש אלא דמיירי ביתר מכדי אונאה ומדרבנן ע"ז קאמרו ועוד אי ביטול מקח כו' ובזה יתפרש נמי היטב מאי דהביאה הש"ס מילתא דר' ירמי' דאמר אקרקעות ותרווייי משמי' דר"י כו' ולכאורה ה"ל להקשות בקיצור מר"י אבל לפי דבריהם א"ש דממילתא דר' ירמי' מדקדק על מילתא דר' יונה ודוק:

דף נז:

בתוס' ד"ה הלא יראתך כסלתך פי' לשון בטחון כו' ותום דרכיך היא תקותיך זכור כו' ובזה א"ש דאמרה ג' דברים בש"ס אם הי' יסורים כו' אם היו חלאים כו' או שהי' כו' כנגד ג' דברים הכתובים במקרא הלזה דהיינו א' הלא יראתך כו' ב' ותקותיך כו' ג' זכור נא כו' משא"כ אם נפרש כסלתך לשון סכלות ע"כ לית כאן כ"א ב' דברים וק"ל:

בד"ה זה בגופו וזה בממונו והא דאמרינן כו' היינו משום דפעמים כו' ובזה מדוקדק היטב דקאמר זה בגופו וזה בממונו וה"ל למימר זה בגופו וזה לאו בגופו דעל זה אנחנו מדיינים דלאו בגופו הוא אבל למאי דכתבו הם ז"ל לא ה"ל לומר כן דלאו בגופו הוא דהלא הרבה

פעמים מצינו דהוה בגופו אבל במאי דאמר זה בממונו ודאי דקושטא קאמר דלעולם הוה בממונו ואם מצינו דהוה נמי בגופו ל"ל בה אחר דמ"מ הוה נמי בממונו וק"ל:
בד"ה דאזיל סומקא כו' ומה שמאדים בתחלה לפי שהדמים מתאספי' לברוח. ובזה מדוקדק דקאמר דאזיל סומקא הל"ל בקיצור דחזינן דמחוור אפיה אלא דהש"ס גופה באה לתרץ מאי דקאמרו תוס' דהא אדרבא המתבייש נעשה אדום לכך קאמרה דאזיל סומקא כלומר לעלמא וק"ל:
בד"ה חוץ מג' שיורדי' ואין עולי' אין לפרש דאין עולי' לעולם כו' אלא ה"פ חוץ מג' כו' יש מהן כו' ויש שעולין לאחר י"ב חודש כו'. ובזה מדוקדק היטב במאי דמאריך בלישניה וקאמר שיורדין ואין עולין וה"ל למימר בקיצור חוץ מג' אלא דה"ק דיורדין ואין עולין מיד ובזה הם שוים אבל בעלייתם אית בהו חילוק וק"ל:

דף נח.

בגמ' ר"י אמר הא מני ר"ש היא כו' התינח כו' אלא א"ר אלעזר כו' הנה בירושלמי מצאתי שהגירסא הפוכה דר"א תירץ ר"ש היא ור"י תירץ תקנת חכמים ושם מצאו לר"ש גם תירוץ נכון על קושי' דהתינ' כו' שתירץ דלכך נשבעין כדי דלא נחשדנהו לפושעים ועיין במסכת שקלי' אשר נדפסה מחדש בק"ק ורנקפורט דמיין עם פירוש מן חכם אחד אשר טרח עצמו מאד בפירושו ובכאן שגה ברואה ושלח ידו להגי' וקבעה טעותי' בש"ס ולאו שפיר עביד ודוק:
בתוס' ד"ה נשבעים לגזברין כו' וקשה דהוה זו ואצ"ל זו כו' הנה אף שבכמה מקומות מצינו דדברי חז"ל בזו ואצ"ל זו מ"מ באתר חד א"א לדבר בזו ואצ"ל זו וגם בלא זו אף זו כי הכא לפרש"י דעל הגבוי הוה זו ואצל"ז ועל העתיד לגבות יהי' לא זו כו' משא"כ לפירוש התוס' וק"ל . בד"ה לשמור הזרעים וא"ת כו' וכ"ת אינו אסור כ"א לבצור הא אם עבר ובצר שרי לאכול כו' הנה ודאי דלא קשה גם על זה דמ"מ הרי הוא אסור להדיוט לבצור ותהיה אסור גם לגבוה דזה אינו דודאי הרבה דברים מצינו דאסורי' לעשות להדיוט והם מותרי' לגבוה לעשות אבל כל דבר שאסור לאכול להדיוט אסור להקריב ג"כ לגבוה מן מאי דכתיב ממשקה ישראל וק"ל. אבל ק"ק מ"מ נימא דאף דאסור לשמור לצורך הדיוט מותר לשמור לגבוה וא"כ אותו דבר הנשמר לגבוה מותר באמת ג"כ לאכול להדיוט דאינו אסור לאכול להדיוט כ"א דבר הנשמר בעבור הדיוט משא"כ דבר הנשמר לגבוה דנשמר בהיתר וא"כ קושיתם ליתא ודוק:

דף נט:

בתוס' ד"ה מבית אבי אבא כו' עד מבית דוד חוץ כו' הכל דבור אחד הוא וק"ל:

איזהו נשך פרק חמישי. דף ס' ע"ב במתני' הנה חזינן דהתנא קורא לרבית דאירייתא בשם נשך ולרבית דרבנן קורא בשם רבית ואפשר ליתן טעם בזה ולומר דודאי מה דאסרה התורה ליקח רבית מחבירו הטעם הוא משום דנושך לחבירו אבל לא משום דמרבה את ממונו רק הואיל דעשה דבר אשר לא כדת נגד חבירו הרי הוא עובר על אותו מעשה רע בלאו דנשך וגם על רבוי ממונו הואיל דבא לו אותו ממון ע"י המעשה רע שעשה נגד חבירו וע"כ הוא עובר על שני לאוין ונקטה המתני' הלאו דנשך ואף דאין נשך בלי תרבית אפ"ה נקטה נשך אשר הוא הטעם למאי דאסרה התורה אבל ברבית דרבנן דשם באמת אינו נושך את חבירו הואיל שנעשה דרך מקח וממכר וחכמים אסרו אותו עבור דנראה קצת כמו רבית הואיל דנתרבה ממונו ע"י כך לכך כינה התנא אותו בשם רבית ולא בשם נשך דהרי באמת אינו נושך את חבירו וק"ל: בגמרא אלא אמר רבא אי אתה מוצא כו' ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין. פירוש דשאלתי הוה למה חילקן הכתוב דכתב בכסף לשון נשך ובאוכל לשון רבית לומר דעובר בהלואת כסף על תרי לאוין דהיינו נשך ורבית ואאוכל ג"כ על תרי לאוין האלו אבל אי הוה כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובנשך לא תתן אכלך ה"א דאינו עובר בהלואת כסף כ"א לאו אחד וכן בהלואת אוכל ואי תימא דמ"מ הוה ידעינן דעובר אתרי לאוין אפי' בהלוא' אחד מהן דאל"כ לכתוב את כספך ואכלך לא תתן לו בנשך זה אינו דאי הוה כתוב כן דהיינו דהוה כולל תרווי' בהדדי ה"א דאי מלוה שני דברים האלו לאדם אחד אינו עובר כ"א לאו אחד או ה"א דאינו עובר אלאו כ"א דוקא באשר מלוה תרוויי' בהדדי אבל בהלואת אחד מהן אינו עובר אלאו כלל הואיל דלא הוה כתוב כ"א לאו א' אשניהם בהדדי לכך הוצרך לחלק ביניהם ולכתוב את כספך כו' ובנשך לא תתן אכלך אבל לעולם דאינו עובר כ"א לאו א' בהלואת אחד מהן לכך הוצרך לכתוב ב' לשונות בכל א' לישנא בפני עצמו לומר דעל כל הלואת א' מהן עובר על ב' לאוין לאו דנשך ולאו דתרבית. והנה רבא הכא אג"ש דבסמוך סמיך או על דרשת רבינא ודוק הוטב. והנה כתבתי זאת משום דמדברי תוס' וקושיתם ותירוצם בד"ה למה חלקן כו' לא משמע דמפרשי' כן ואני לע"ד כתבתי:

עוד בש"ס ת"ר כו' נשך באוכל מנין כו' וז"ל רש"י ז"ל ת"ל לא תשיך לאחיך נשך אוכל כו' ומיהא ש"מ מיהא דשייך לשון נשך באוכל ע"כ הנה רבים וכן שלמים תמהו על רש"י ז"ל על כתיבתו זאת באשר לא הניח הדבר על פשוטו דאע"פ דנכתב לישנא דנשך אצל הלוה מ"מ ילפינן מלוה מיני' בג"ש דבסמוך ונראה דאין זה קישי' כלל דרש"י ראה ודאי שפיר דנאמר בסמוך מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית כו' ובאמת לא נכתב בלוה בפירוש רבית רק דילפינן אותו בא"א ענין

ואף דהש"ס לא קדריש א"א ענין רק בנשך האמור בכסף אפ"ה צריכנא לומר דסבירא לה דדרשינן ג"כ הכי מנשך האמור אצל האוכל רק דקיצרה בדברים דאי אמרת דלא דרשינן כן מנשך האמור אצל אוכל ורבית באוכל אצל הלוה ילפינן נמי בג"ש ממלוה לא א"ש דברי הש"ס דאמרה מה לוה לא חלקת כו' דמשמע דכתוב הכל בלוה טרם אשר נילף הג"ש אלא ע"כ דאמרינן ג"כ דנשך האמור אצל האוכל דרשינן בא"א ענין לרבית וא"כ א"א לומר דילפינן מיני' לאו דנשך לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש תחלה דשמעינן מינה מיהא דשייך לישנא דנשך באוכל ולא כיש מפרשים דס"ל דרש"י ז"ל כתב כן קודם שנדע הג"ש אבל אח"כ דאית לן הג"ש לא אמרינן כן ועיין במהרש"א. ואי תימא דמ"מ תקשה על רש"י ז"ל וגם על הש"ס למה לן הדרשא הלזאת הואיל דאית לן למימר אח"כ אא"ע ואית לן הג"ש דבסמוך לזה אני אומר דהש"ס הוצרכה לדרוש ולומר תחלה כן ואח"כ יכולה היא לדרוש דרשתה דאא"ע והג"ש אבל אי לא הוה דרשה כן מתחלה לא הי' מקום לדרוש דרשתה דאא"ע דהנה התנא התחיל ואמר אין לי אלא נשך בכסף ורבית באוכל כו' משום דבתחלת העיון מן הכתוב הוה משמע דבכסף שייך דוקא לישנא דנשך ולא לישנא דרבית ובאוכל שייך דוקא לישנא דרבית ולא לישנא דנשך מדחלקו הקרא לשני דברים וא"כ לא הוה אפשר לומר אח"כ מיתורא דנשך דכתיב בלוה אא"ע לנשך תנהו לרבית דהלא חזינן במלוה דאינו שייך לישנא דרבית בכסף והיאך אפשר לומר א"כ מיתור' תנהו לרבית הואיל דאינו שייך אצלו ואי משום דמיותר הוא נאמר דנדרוש בי' דבר אחר דמסתבר למדרש טפי לכך הקדים התנא לומר דע"כ אין זה אמת דלכך חילק הקרא ביניהם משום דאינו שייך לישנא דנשך באוכל דהרי מצינו לישנא דנשך באוכל וא"כ ודאי דג"כ לישנא דרבית שייך בכסף ואח"כ שב לדרשתיה דא"א ענין ולג"ש ועתה דוק: ובזה יתורץ נמי מה דהוה קשי' להו לתוס' ז"ל בד"ה נשך באוכל מניין דתחלה ה"ל למדרש רבית בכסף דמפיק מנשך הכתוב ברישא. דהלא כבר אמרנו דא"א למדרש תיבת נשך לא"א ענין וליתן אותו לרבית בכסף אם לא דאית לן מקודם דשייך לישנא דרבית בכסף ולישנא דנשך באוכל וק"ל: וגם על תירוצם יש לדקדק לכאורה דתירצו משום דנשך אוכל כתיב בהדיא הלא נשך כל דבר כתיב נמי בהדיא ודרשו באחרונה וראיתי בג"ת דהקשה כן והניחו בצ"ע ואני אכתוב על זה קצת יישוב בסמוך ע"ש:

דף סא.

בגמ' רבינא אמר לא נשך באוכל כו' והא תנא נאמר נאמר קאמר כו' ה"ק אלו לא נאמר קרא כו' הנה לכאורה יש לדקדק ולומר מנ"ל לרבינא דבר זה דהתנא אלו לא נאמר קאמר ולא הניח הדבר על פשוטו. ונראה משום דלישנא דהתנא הוה דחיקא לי' דאמר בסוף

דבריו מניין לרבות כל דבר ת"ל נשך כל דבר וזהו לכאורה דבר תמוה בעיני הרואה דהיאך שייך לישנא דמניין בדבר אשר נאמר בפירוש בקרא אבל לפי מה שפירש רבינא דהתנא אלו לא נאמר קאמר א"ש דתחלה קאמר התנא אלו לא נאמר הייתי אומר ולומד הג"ש אבל עכשיו דנאמר הקרא ג"ש לא צריך וא"כ הוה קשה להתנא ג"ש ל"ל ובא הוא עצמו כמתרץ מנין לרבות כל דבר היינו אצל המלוה וקאמר ת"ל נשך כל דבר בלוה ומן הג"ש ילפינן נמי במלוה. ובזה יתורץ נמי קושיתינו אשר הקשינו לעיל בשם ג"ת בתוס' ד"ה נשך באוכל מנין דתירצו משום דנשך אוכל כתיב בהדיא והלא כל דבר כתיב נמי בהדי' ודרשו באחרונה אבל לפי מה אשר כתבנו כאן הוצרך התנא להעמיד אותו באחרונה וק"ל:

שם אמר רבא ל"ל דכתב רחמנא לאו ברבית כו' לכאורה יש לדקדק עליו דהלא הוצרך ליכתב הלאו ברבית משום דאי הוה ילפינן מגזל ואונאה ה"א דאינו עובר כ"א לאו אחד והשתא אית לן תרין לאוין. ונראה דה"ק רבא דמ"מ לא הוה לי' למכתב כ"א לאו א' ברבית (וגם הג"ש לא צריכנא) ואפ"ה הוה ידעינן דעובר אתרי לאוין דאל"כ למה נכתב הלאו ברבית נילף מגזל ואונאה אלא לעבור עליו אתרי לאוין:

אבל אי קשה הא קשה על רבא לפי דברי התוספ' דאי הוה ילפינן אותה מאונאה ה"א דחייב הלאו דרבית ג"כ בקרקע כמו אונאה דביטול מקח יש לו או עד פלגא ועי' לעיל בהזהב דף נ"ז אי הוה דאורייתא או דרבנן ודוק: עוד בגמ' אלא לאו בגזל ל"ל כו' כובש ש"ש בהדי' כתיב לא תעשוק שכיר עני ואביון כו' הא דשביק הש"ס קרא דלא תעשוק הנכתב אצל לא תגזול בקדושים ונקט הקרא האמור במשנה תורה נראה לומר דהקרא דלא תעשוק מיירי בעשיר כדכתב רש"י ז"ל בכי תצא ואותו לאו ניתק באמת לעשה כמו גזל מדכתיב בויקרא והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק אבל הלאו דעני ואביון לא ניתק לעשה דאף דיחזור העושק מ"מ בשעתיה היצר לו מאד אחר שהוא עני ואביון ולכך החמורה התורה כ"כ לכתוב עוד לאו א' בעני ועיין ברש"י ז"ל בכי תצא. ובזה מתורץ שפיר מה דנתקשה מהרש"א ז"ל ע"ע ודוק:

בתוס' ד"ה אם אינו ענין כו' פירוש אפי' אי לא כתב אלא לא תשיך כו' נראה דקשה להו על פירש"י ז"ל ב' דברים חדא דלרש"י דמפרש לן דנשך האמור אצל כסף נדרש לאא"ע לרבית כסף והאמור אצל אוכל נדרש ג"כ לאא"ע לרבית אוכל בלוה דכל חדא קאי אדסמוך לו א"כ יש לתמוה על הש"ס דלא הזכירה מנשך האמור אצל אוכל מידי למדרשי' באא"ע אבל לפירושם א"ש דמנשך האמור אצל כסף מידרש באא"ע ג"כ לרבית אוכל דכל א' קאי אכולם דכתיבי בקרא. גם קשה להו עוד על רש"י ז"ל ל"ל לקרא למכתב

נשך אצל אוכל למידרשי' באא"ע לרבית אוכל יהואיל דאית לן הג"ש נילף רבית באוכל מג"ש ממלוה אבל להתוספות ז"ל א"ש דרחמנא בעי למכתב הג"ש מופנה משני צדדי' ולכך צריכנא כולם וזהו שכתבו ז"ל בסמוך והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת כו' דהכל כתיב בלוה וק"ל:

ומה שכתבו וא"ת כיון דכתיב כל דבר כו' נראה דלרש"י ז"ל הוה מקום לומר דלא קשה מידי דהנה כבר כתבנו לעיל דלרש"י ז"ל כל חד קאי אדסמיך לי' וא"כ לית לן ג"ש המופנה משני צדדים וא"כ אפשר לומר דהוצרך הקרא למכתב כסף ואוכל משום דאימא דאינו עובר אתרי לאוין כ"א בכסף ואוכל דכתיב בהו נשך יתירא למדרש באא"ע אבל נשך האמור בכל דבר לא דרשינן באא"ע לרבות כל דבר דאותו נשך נכתב לג"ש ולא לאא"ע וא"כ ודאי דצריך הכתוב למכתב כסף ואוכל דהלא הם מחולקים משארי דברים דעליהם עוברים בשני לאוין ועל שארי דברים אינן עוברין כ"א לאו א' אבל לתוס' דסבירא להו דנשך האמור ברישא קאי על כל מאי דכתיב בקרא וכדרשינן באא"ע לנשך תנהו לרבית נתרבו כל הדברים ללאו דרבית א"כ שפיר קשה להו ל"ל כסף ואוכל וק"ל:

וזהו שנראה לי דהוא דעת הרשב"א ושארי פוסקים דסבירא להו דעוברין ג"כ על רבית קרקע וא"כ לא דרשי הכלל ופרט ולכאורה הוה קשה דל"ל כסף אוכל אבל באשר כתבתי א"ש דאית להו כדעת רש"י ז"ל דכל חד באפי נפשי' קאי אדסמיך לי' וק"ל:

והנה לכאורה יש להקשות על תירוצם דאתי' לכלל ופרט א"כ תרי פרטי ל"ל וראיתי בג"ת דדקדק כן עליהם ונ"ל דלא קשה מידי דלאו בחנם לא נקטו כ"א שני דברים אלו היינו קרקע ופחות מש"פ ולא נקטו נמי עבדים ושטרות אלא דאית לן בכל מקום דמצינו יותר מפרט א' כל א' ממעט דבר א' וכדאיתא בריש מרוב' ושארי מקומות לכך נקטו שני דברים אלו המסתברים טפי למעט והניחו עבדים ושטרות. וכן נראה מדבריהם בסמוך בד"ה אנא לאו דגזל כו' ובגזל עבדים דלא אתי' מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כו' ולכאורה יש לתמוה למה לא כתבו נמי דאין רבית בעבדים ולמאי שכתבתי א"ש דברבית לא נתמעטו עבדים ואפ"ה כתבו שפיר דלא אתי' מרבית ואונאה במה הצד הואיל דחד מנייהו ליתא בעבדים ובמה הצד א"א למילף כ"א דבר השייך בשניהם. והנה ראיתי באשר"י דכתב דבעבדים ושטרות לא שייך למימר רבית הנה בא ג"כ לתרץ הא דשבקו תוס' שני דברים אלו. אבל אשר נראה לי לע"ד כתבתי:

והנה ראיתי בב"י דתמה על הרא"ש דלמה לא שייך רבית בעבדים ושטרות באשר נתן לו עבד אחד ויחזור לו שנים ובשטר נתן לו שטר אחד על ק' ויחזור לו על ק"ק. ואני בעניי לא ידעתי מה דתמי' לי' דהלא אם יתן לו עבד ע"מ דיחזור לו שנים ודאי דלאו בסתמא

קאמר והתנה שיחזור לו שנים נגד האחד דהלא אפשר דהשנים אשר יחזיר לו לא יהיו שוים יותר או אפילו נגד האחד אשר נתן לו וא"כ ודאי דתאמר דהתנה עמו מתחלה ושם עבד שלו למשל כאשר הי' שוה ק' יחזור לו שנים ששוין ק"י זהובים או יחזיר לו מבד אחד אשר שוה ק"י זהובים וא"כ הואיל דזקף עליו במלוה הרי הוא כהלואת כסף ממש דמה לי אם נתן לו ק' זהובים במעות מזומני' או בשוה כסף ושחבירו יחזור לו כסף או שוה כסף דודאי אין חילוק בזה אבל בהלואת סאה בסאתיים שאני דמסתמא כל תבואה ותבואה הרי הוא שוה ומסתמא דנתן לי' בשאלה להחזיר לו בעין וא"כ שפיר כתב דבשאלה לא שייך רבית אלא שכירות ועיין בב"ח. ועל תמיהתו אצל שטרות לא דק יפה ג"כ וכדכתב נמי הב"ח ע"ש:

והנה לכאורה יש להקשות לפי מאי דיליף בג"ש לא לכתוב כולה קרא דאת כספך במלוה דכבר נאמר לעיל מני' לא תקח ממנו נשך ותרבית. ונראה דללאוי' יתירים אתי' ועיין בהרמב"ם דחשיב כולן ללאוין יתירים וגם לקמן בש"ס:

אבל אי קשה הא קשה לא לכתוב כ"א את כספך לא תתן לו בנשך ותרבית ואנן נילף כל דבר ממנו הואיל דחזינן דעל שמתסר מחבירו ממונו עובר בלאו וכדאמר רבא בסמוך וי"ל דוקא במקום שלא נכתב שום דבר נוכל למילף מן דבר אחר כי התם דאמר אם לא הי' נכתב חד מן לאוין אלו הוה נוכל למילף דעובר אחר שבכולן חסרון ממון שמתסר את חבירו אבל הכא דכתב לן קרא דאת כספך כו' מצינו למימר דוקא מל כסף קפיד הכתוב ולא על דבר אחר: גם יש לדקדק לפירוש התוס' דאי לא הוה כתיב כ"א לא תשיך כסף אוכל הוה ידעינן נשך בכסף ואוכל הלא אי הוה כתוב כן ה"א דאינו עובר אתרווייי' היינו אם הלוה תרווייי' כ"א על חד לאו וגם ה"א דאיינו חייב כ"א בהלואת שניהם לכך הוצרך לחלק ביניהם ועיין עליהם לעיל בד"ה למה חלק הכתוב כו' ודוק:

ודע דהא דמקשי' תוס' כסף אוכל ל"ל צריכין לפרש דבריהם דה"ל לכתוב לא תשיך לאחיך נשך. נשך כל דבר אשר ישך נשך ודוק:

לכאורה יש לדקדק לרבינא דאית לי' דבאמת כתיב רבית ונשך במלוה בתרווייי' א"כ לא לכתוב בלוה כ"א ב' פעמים נשך לג"ש דתהי' מופנה משני צדדים והוה ידעינן הכל במלוה ולוה דהוה ילפינן כל דבר במלוה מג"ש מלוה ובלוה הוה ילפינן רבי' בג"ש ממלוה וי"ל דאי לא הוה כתיב כ"א תרי פעמים נשך בלוה הוה ילפינן מקודם מן נשך אחד על רבית בלוה באא"ע טרם אשר נאמר דנהו' לג"ש כי ילפותא דגופיה עדיף וקדים וא"כ לא הוה הג"ש מופנה מב' צדדים ודוק:

בתוס' ד"ה אלא לאו דגזל ל"ל וא"ת ולוקמי' כו' כדקאמר לעיל וי"ל דהא דקרקע כצ"ל וכן מצאתי בגירסא ישינה ודלא כהגהת מהרש"ל. והכי פירושו דשפיר קמתרצי' הואיל דלא ילפינן מקרא דקרקע אינה נגזלת א"כ ממילא יעבור על גזל עבדים אע"ג דהוקשו לקרקעות זולת לאו דלא תגזול המיותר וא"כ לאו דלא תגזול ל"ל. וא"ת הלא כבר נאמר בב"ק דף קי"ז ע"ב כלל ופרט וכלל בגזילה דילפינן מני' לממם קרקעות ומבדים לזה אומר אני דהתם איירי בהשבת אבידה וממעטינן שם קרקעות לשבועה ולהשבון כדכתב שם רש"י ז"ל אבל אם נאמר דיעבור על לאו דגזילה ודאי אי הוה שייך גזילה בקרקע הוה אמרינן דהוה בכלל לאו דלא תגזול אבל באשר אינו שייך אצלה גזילה א"כ אינו עובר מל לאו דלא תגזול ודלא כמהרש"א ועיין בתורת חיים מה שכתב ועיין בריש פרק דמרובה בתו' ד"ה יצאו קרקעות כו' ודוק:

בד"ה לעבור עליו בשני לאוין כו' עד וא"ת היכי הוה ס"ד למימר דגזל הגוי אסיר דאצטריך קרא למעוטי כו' פירוש דקשה להו מאי דכתבו בסמוך דלהכי אפקה בלשון גזילה ואסמיך רעיך לו לומר דגזל הגוי מותר וע"ז קשה להו לא ליפקה בלשון גזילה אלא יכתוב הלאו בלשון משק ואי משום דה"א דגזל הגוי אסיר זה אינו דהיאך הוה ס"ד למימר דגזל הגוי אסור. ובזה יסתר תמיהת מהרש"א ז"ל מ"ע ודוק:

דף סא:

בגמרא עד כאן ותו לא אלא אפי' ע"כ יכין כו' לכאורה יש לדקדק דא"כ מאי בא לומר ולהורות בזה דבשלמא תחלה קאמר שפיר ע"כ רבית דאורייתא מכאן ואילך של דבריהם אבל מאי רצה בזה. ונראה דבא ליישב מתני' דתשיב תרוויי' בהדדי ואי רבית דרבנן אסור א"כ מכש"כ רבית דאורייתא ולמה עירבם ותני להו בהדדי ולכן מיישבו בזה דאמר אפי' ע"כ יכין כו' לומר דבא התנא להקישן ולומר דשוה רבית דאורייתא בזה לדרבנן וק"ל:

ולכאורה יש עוד לדקדק למה שביק מילתי' ומגיה דבריו לימא דודאי ע"כ יכין רשע כו' כלומר להורות דאביו שלקח רבית לא ילבש אותו משום דמוכרח הוא להחזיר אבל בנו ילבוש דאינו חייב להחזיר לאפוקי רבית דרבנן דאף אביו שלקח אותו אינו חייב להחזיר לזה אני אומר דא"כ הוה אתי' אליבא דר"א ואפשר דרבא אמר גם זה הדבר והוא סבר כר"י ואף דלא קאמרה רבא כ"א סתם גמרא מ"מ לא רצתה לומר דבריה אליבא דחד. ואי תימא מ"מ לא א"ש דהיאך קאמר אפילו ע"כ כו' דמשמע דגם בסיפא ברבית דרבנן הדבר כן והלא באמת ברבית דרבנן גם אביו אינו חייב להחזיר ע"כ אומר אני דבאמת הן ברבית דתוריי' הן ברבית דרבנן לצאת ידי שמים חייב להחזיר וכדסבר הר"ן ואף גם לר"י דאית לי' רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים מ"מ אית לי' דלצאת ידי שמים חייב

להחזיר וכריב"ן ולא כדכתבו תוס' לקמן בד"ה תנאי היא ומה דדחיקה להו שם אכתוב שם דלא מוכח מידי וא"כ א"ש הכל דודאי על כל רבית הן דאורייתא הן דרבנן שייך לומר יכין רשע וילבוש צדיק ודוק:

בתוס' ד"ה מות יומת דמיו בו הוקשו כו' תימא כו' ד"ל דמיתורא דדמיו בו דריש כו' הנה נראה דבזה לא מתורץ קושיתם אכתי מכל וכל דא"כ מאי קאמר רבא מגופה דקרא הלא גם הוא לא לקח ילפותי' כ"א מיתורא דקרא כמו ר' יצחק דדריש מרבוי דמות יומת כדכתב רש"י ז"ל ונראה דלכך כתבו אח"כ ובפ"ק דתמורה כו' לפי זה א"ש דהוקשו בהדי' משמע דתחלה לא א"ש וכהוגן וק"ל:

דף סב.

בגמרא והני מפני כבוד אביהם מי מחייבי כו' נראה דאי לאו דהוה משני לי' בדיין הוא דאביהם נמי לא מייב להחזיר כו' לא הוה קשה לי' מידי דשפיר ידע דאפשר לאוקמי בשעשה תשובה ולא הוה קשה לי' אי כשעשה תשובה מאי בעי גבי' דלמא איירי כגון שלא קיבלו ממנו דאין מקבלין מהן אבל מבניו מקבלין דלא שייך תקנה גבי' בניו כדכתבו התוספת בפרק הגוזל דף צ"ד וא"ת דא"כ יגרע כח הבנים מהאב שחטא לזה הי' אפשר לומר דמ"מ עדיף כח הבנים בדבר שאינו מסוים דאביהם חייב להחזיר לצאת ידי שמים אף דאין מקבלין מהן ויש למצוא איזה אנשים דיקבלו ממנו משא"כ הבנים דאין חייבין להחזיר כלל וא"כ לו ישקל דברי האב עם הבנים ויהי' הכף שוה אבל עתה שתירץ ואמר דבדבר שאינו מסוים גם אביהם אינו חייב להחזיר וא"כ אם נאמר שלא נקבל ממנו בדבר מסוים ומהבנים נקבל א"כ יגרע ודאי כח הבנים מכח האב וזה הוה דבר שאין לו שחר וק"ל: בתוס' ד"ה תנאי היא וא"ת כו' וי"ל דהכא קאמר אליבא דר"י ולדידי' כו' אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנוי הכא אלא תנאי היא כו' ודלא כפירוש ריב"ן כו' הנה כבר נדרתי לעיל ליישב את הריב"ן ואשלמה ואימא מילתא דלעולם לר"י לצאת ידי שמים חייב להחזיר והא דלא משני הכא כן כמו התם אף אני אומר דבשלמא התם דקאי אליבא דר"א דס"ל דיוצאה בדיינים רק מחמת התקנה דאין מקבלין מהן הוה קשה לי' מברייתא דאע"פ שגבו מחזירים שפיר משני התם דלצאת ידי שמים קאמר דאף דאין מקבלים ממנו מ"מ ב"ד מכריחים אותו לקיים העשה דוחי אחיך עמך דמלקים אותו עד שתצא נפשו לקיים העשה רק הלוה מצווה שלא יקבל ממנו וא"כ שפיר קאמר בברייתא אע"פ שגבו וה"א דאין יוצאה עוד בדיינים להכריתו להחזיר דאין כאן עשה וכדסבר ר' יוחנן לכך קאמר אע"פ שגבו. משא"כ הכא דאזיל אליבא דר"י והא דמחזירים לצאת ידי שמים היינו דמלוה יחיש לעצמו אבל אין מכריחים אותו לכך אם

כן מאי קאמר אע"פ שגבו ודאי דאין חילוק בלצאת ידי שמים שלא יהי' בידו מעות גזילה ואיסור בין שגבה ובין שלא גבה ודוק:

דף סב:

בגמרא אמר רבא בבא לחוב בדמיהן עסקינן כו' נראה לפרש דהמקשן סבר כדעת האשר"י דביש למוכר מעות הוה כאלו הלוקח נותן לו המעות השתא דדוקא בשאין למוכר כלום לא חטין ולא מעות הוא דאסור אבל בשיש לו אפי' מעות מותר וא"כ מקשה שפיר דאף דאין לו יין אמרה מתני' מ"מ לא קאמרה דאין לו כלום אפי' מעות ותירץ לו התרצן דבא לחוב בדמיהן כלומר דאין לו אפי' מעות רק זקפה מליו במלוה. ובזה נסתלק מעלינו קושי' התוס' בד"ה לקח כו'. והנה גם רש"י ז"ל נשמר מקושי' התוס' בד"ה מתני' בבא לחוב שלא נתן לו זה המוכר ללוקח דמי חטי' כו' כלומר דהמקשן הבין שהמוכר נתן ללוקח דמי חטים ואח"כ החזירו לו וק"ל:

עוד יש לומר דהמקשן הבין דאסור דמתני' קאי גם אלקיחת חטין וע"כ הקשה ממתני' דלקמן ותירץ לו המתרצן בבא לחוב כו' כלומר דאסורה דמתני' לא קאי אלא אסיפא בלקיחת היין דהוה כמו נושה דברייתא דר"ח ולקיחת חטים דרישא לא נקט אלא לרבותא דסיפא כדמפרש רש"י ז"ל וק"ל:

אבל יש לדקדק קצת לדעת רש"י דסבר דנקט הרישא לרבותא דסיפא דאמ"ג שבא מכח פסק ראשון שהי' דרך מו"מ ולא דרך הלואה וה"א דמותר. א"כ משמע דמ"מ פסיקת הראשון דהוה דרך מו"מ מביא לן קצת היתר א"כ מאי מקשה אביי על רבה דמאי ארי' אין לו אפי' יש לו נמי והוכחתו מברייתא דר"ת ודלמא התם שאני דמתחלה בהלואה בא לידו משא"כ הכא דמתחלה מכח פסיקת מו"מ בא לידו ובהאי מילתא אהני' לן דביש לו הי' מותר אף דאינו מהני בדאין לו משום דבאין לו וגם אינו נותן לו השתא כלום א"כ במאי יקח הפירות שפסק עמו אבל בשיש לו דין הוא דמהני הואיל דמתחלה לאו בתורת הלואה בא לידו ודוק:

ובאמת אומר אני דע"פ הדברים האלו שפיר יש לגרוס לקמן ומאי לקח לקח בהלואתו משום דרבא דאוקי למתני' כר"א וראה דמ"מ יש לדקדק דמתני' לא הוה דומי' דר"א דר"א מיירי באשר בא לידו מתחלה בתורת הלואה משא"כ מתני' דבתחלה בתורת פיסוק מו"מ בא לידו לכך קאמר מאי לקח כו' כלומר דגם מתני' איירי בזמן שבא לידו מתחלה בתורת הלואה דוק הימב: בגמ' והא בדינר זהב הכור וכן השער קתני ופירש"י ואם כדבריך כו' דאי השער בדינר זהב וזה העלם עליו ל' ממיקרא אוקמינהו ברבית בשביל המתנתו ע"כ יש לדקדק למה באמת לא נוקמ' מתני' בהכי דמעיקרא אוקמינהו ברבית ואפ"ה לא הוה

אלא רבית דרבנן כדתנן לקמן מרבין מל השכר ואין מרבין על המכר ועיין בפוסקי'. וא"ת דא"כ תקשה למה למתני' למתני בתר הכי ויין אין לו לזה נשיב דאי בדיש לו יין פירי הוא דקשקיל מני' והוה פירי בפירי ואפשר דא"כ הוה מותר עיין ודוק:

בתוס' ד"ה לקח הימנו חטים כו' עד לבסוף וא"ת אמאי תני כו' וי"ל דנקט לאשמעינן דאף ברישא אין לו חטים ואסור ע"כ ואם תקשה לדעת התוס' דשפיר ידע דאסור לפסוק יין מחמת החוב א"כ למה מקשה תחלה וכי אין לו יין מאי הוה כו' טפי ה"ל להקשות מאי ארי' אין לו יין בסיפא וגם חטים אין לו אפי' הוה לו חטים וגם יין ה"ז אסור הואיל דבא לחוב היין מדמי החמים ותני' בברייתא דר' חייא דאף ביש לו אסיר י"ל דאכתי לא ידע מברייתא דר"ח וגם אפשר דהוה סובר דנושה שאני שבתחלה בתורת הלואה בא לידו משא"כ הכא וק"ל:

בד"ה והתנן כו' אית דגרס והתני' כו' ולספרים דגרסינן הכא והתנן גרסי במתני' יצא כו' ולא גרסי' לקמן הא ע"כ הא דלא כתבו נמי אפכא דגרסינן הכא והתנן וגרסינן נמי הא דמדיוקא אתי' לי' משום דא"כ למה סיי' אע"פ שאין לזה יש לזה ואי מדיוקא אתי' לי' לא ה"ל למימר כ"א הא יצא השער פוסקים דדבר זה אתי' מדיוקא ולא הנתינת טעם משא"כ באשר מיתני בהדי' במתני' או בברייתא דאפשר דנתינת הטעם מיתנא ג"כ בהדי' וק"ל:

בתוס' ד"ה הרי שנושה כו' תימא והלא מעות קונות כו' וי"ל דהכא מיירי שלא פטרו ממנו עד שיתן לו החטים ע"כ המהרש"א הקשה כאן דא"כ מאי מקשה אביי לעיל א"כ מאי ארי' אין לו אפי' יש לו נמי ודלמא מתני' איירי דפטרו מן החוב ולא קשה מידי דהכי קא קשי' לי' מאי ארי' דנקט אין לו ומיירי דוקא בפטרו הלא אפשר להמצא האיסור אפי' ביש לו ובלא פטרו ומתני' לא אתי' כ"א לאשמעינן איסור רבית דרבנן וא"כ למה לה להאריך ולומר את האיסור דוקא באין לו וק"ל. והנה הוא ז"ל תירץ דא"כ אפי' אין לו נמי מותר ונ"ל דלאו שפיר קאמר דאי אין לו א"כ מאי הקנה לו המוכר בעד החוב דבהחליף דמי בשר שור בפרה לעיל איירי דהפרה הוה בעין ביד המוכר ונקנה לו תכף בעד החוב משא"כ כשאין להמוכר החפץ אין נראה דנקנה להלוקח דבר דעל מאי יחול הקניה דוקא ואי קשי' הא קשי' על מאי דמוקי רבא לקמן מתני' כר' אושעי' דסבר דביש לו מותר אף שהי' נושה בו מנ"ל לרבא הא דלמא ר"מ איירי בפוטרו ממנה. ואפשר לומר דא"כ מתני' אמאן תרמי' וק"ל. אבל בעיקר דבריהם יש לדקדק דהלא התם לא קאמרינן דנקנה הדבר בעד החוב אלא כשבא החוב מחמת מכר שמכר לו תחלה דבר מה ונתחייב לו הדמים ואח"כ בעד החוב ההוא קנה החפץ ממנו דהוה דבר שאינו שכיח אבל כשהלוה לו דמים מתחלה ואח"כ רוצה לקנות בעדם חפץ מן הלוה דזה הוה דבר דשכיחא אזי

אינו קונה והכא קאמר בברייתא הרי שהי' נושה בחבירו מנה דמשמע דהלוה לו דמים. אם לא דנאמר דקשה להו מ"מ למה אמרה הברייתא סתם שהי' נושה בו דאפשר לפרש ג"כ דבא מחמת חוב של מכר או אפשר דסבירא להו כהרמב"ם דאית לי' דאפשר למקני אפי' בחוב שבא מחמת הלואה ובמחילת מלוה עיין בפוסקים ודוק:

דף סג.

בגמ' כולם אם יש לו כי' לא תקשה מאי קאמר כולם אם יש לו הלא קאמר ברישא והלך ועמד על גרנו כו' דמשמע דיש לו די"ל דה"ק כולם אם יש לו כו' כלומר דגם בשארי היינו יין ושמן יש לו כמו בחטים אזי הוא מותר וק"ל:

בגמ' מיתבי כולם אם יש לו מותר כו' הא דלא הקשה לו ממתני' דקתני אין לו יין אסור משמע אבל ביש לו ה"ז מותר נראה לי דודאי ידע דאפשר לאוקמי מתני' בשמשך אבל ר' אושעי' לא אתי' לי' שפיר למיקם כן משום דהוה קשה לי' אי בשמשך צריכא למימר דאם יש לו מותר אבל על מתני' לא הוה קשה לי' כן דהלא במתני' לא נקט ההיתר בשיש לו רק נקט האיסור בשאין לו ואתי' לאשמעינן דאף בשמשך אם אין לו אסור וק"ל:

בתוס' ד"ה דאמר ר' ינאי כי' פיר' ר"ש דוקא יין אבל מעות אסור כו' הנה הרא"ש רצה להוכיח דהדין עם הרשב"ם מדמקשה לרב מר"א ואי רב ור"י במעות פליגי מאי מקשה לי' מר"א דלמא התם שאני דנותן לו פירות ולא מעות ורב לא פליג אלא על מעות. והנה אומר דה"ל להרא"ש להוכיח מן דבר הקודם לזה דאמר הכא ש"מ איתא לר"י מר"א ואי איתא דבמעות פליג ר"י אפי' על רב מאי בעי רבא להוכיח מילתי' דר"י מר"א דלמא התם שאני דנותן לו פירות. ובאמת אומר אני דכל הוכחות האלו ליתו ואדרבא איפכא יש להוכיח דבמעות נמי פליגי דאי איתא דיש לחלק בין פירות למעות מנ"ל להקשות מר"א דלמא ע"כ לא פליג רב אלא במעות אבל בפירות מודה אלא ודאי דאין לחלק לסברת הש"ס ומאן דמתיר בפירות מתיר נמי במעות ומאן דאוסר במעות אוסר נמי בפירות וק"ל:

והנה קשה לי לדעת הרא"ש ורשב"ם דא"כ דדוקא בפירות מתיר ר"י מנ"ל לרבא לאוקמא מתני' כר"א ולקח בהלואתו דלמא מתני' איירי כפשוט' דפסק עמו על החטים ואח"כ מעמידו על היין והואיל דלית לי' יין אסור דודאי יתן לו מעות כדאמר אביי לעיל באוקימתא דילי' ומעות אסור בין לר"י בין לרב אבל אי הוה לי' יין ה"ז מותר דפירי שקיל מני' והרבה דברים אשר הם דחוקים השתא באוקימתא דידי' יסתלקו בה ודוק:

בד"ה בשמשך ואפי' אכלו המוכר מותר כו' ומשיכה דהכא לא הוי' אלא לענין היתר כו' ובזה יתורץ קצת דברי התרצן דקמשני בשמשך וכי לא ידע דיש להקשות א"כ צריכא למימר וק"ל:

בד"ה רבית ע"מ להחזיר א"ב וא"ת כו' וי"ל ודאי אם הוא עושה כן לא הוה רבית כו' וא"ת דתנן כו' הנה נראה דעד שלא תרצו תירוץ הראשון לא הוה קשה להו קושי' זאת משום דהוה אפשר לומר דלמא ע"כ לא התירה התורה בשבא בשנים עשר חודש אלא באשר יתן דמי שכירות הבית ולכך אתי' מתני' ובריייתא שפיר גם לרבא חדא כר"י וחדא כרבנן דהא דתנן הרי זו רבית ואינו רבית אתי' כר"י דאמר רבית ע"מ להחזיר מותר וא"כ י"ל לדידי' דהא דהתירה התורה דוקא בשמחזיר השכירות והא דתני' ה"ז רבית גמורה אלא דהתורה התירה אתי' כרבנן דסברי רבית ע"מ להחזיר הוה רבית וא"כ מאי אהני' לן אם נאמר דהתורה לא התירה כ"א ע"מ להחזיר אבל השתא דהוצרכו ז"ל לתרץ דכשבא לפדות מנכה לו תחלה פירות שאכל כ"ע מודה דלא הוה רבית א"כ א"א לומר דסביר הש"ס דלא התירה התורה כ"א בתנאי בשיתן דמי השכירות אלא מדסתם התורה מותר לגמרי בלי נתינת השכירות דאל"כ מנ"ל לברייתא לומר דהוה רבית גמורה לרבנן אלא דהתורה התירה דלמא אף התורה לא התירה כ"א כשיבא לפדות מנכה לו תחלה דמי השכירות והוה דבר המותר לכ"ע אלא ע"כ מדסתם התורה ודאי דהתירה מ"מ א"כ אף לר"י לימא כן וק"ל:

עוד בא"ד וא"ת בפ' בתרא דמגילה כו' ומשני סבר להו כר"י דאמר צד אחד ברבית מותר. גם הכא נראה לפרש דבלי תירוץ הא' לא הוה קשה להו מידי. דהנה יש לדקדק עוד על קושית' ועל תירוצם ודקארי להו מאי קארי להו וכו לא נדע זה דהא דמשני התם בצד אחד ברבית אזלא אליבא דאביי ואליבא דרבא ע"כ צריכנא לתרץ בע"מ להחזיר אלא נראה דודאי בלי תירוץ הראשון הוה אפשר לומר כן בפשיטות אבל השתא דאמרו דיש דרך א' דאף לרבנן מותר א"כ קשה להו על התרצן דהתם למה מתרץ אליבא דאביי ואתי' ר"מ כר"י ולא כרבנן טפי ה"ל לתרץ דאתי' ר"מ אפי' כרבנן והיינו כשיבואו לפדות ינכה לו השכירות שדר בו. וע"ז תירצו דאף לרבא צריכנא לתרץ שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר על שדר בו כלומר לאחר הפדיי' דוקא וא"כ אף לרבא לא אתי' ר"מ כרבנן אלא כר"י וא"כ מ"ש דמשני אליבא דאביי או אליבא דרבא. וא"ת למה באמת צריכנא לומר אליבא דרבא כן ולא נאמר דמנכה לו תחלה ואח"כ פודה ואתי' א"כ אפי' כרבנן. לזה אני אומר דא"כ לא הוה מקרי מכר אלא משכנתא כמשכנתא דסור' דכתבו הכי במושלם שנים אלו תיפוק ארעא דא בלא כסף. ומשל אם מכרו הבעה"ב בעד מאה זהובים ושכירות הדירה הי' שוה כל שנה ושנה עשרה זהובים א"כ במושלם עשר שנים תיפוק בלי כסף ולא מקרי זה מכר והתם קאמר ותני לשון מכר ודוק:

והנה ראיתי בב"י דהביא דברי נ"י דסבר דבפיסוק מתחלה על החטים אם העמידו המוכר על הפירות בשעה שבא לפסוק על היין ואמר הני חטים שאני חייב לך אני נותן לך בעדם יין אף שאין לו יין ה"ז מותר דכפירות בפירות דמי ור' ירוחם מיקל טפי דיכול אפי' לעשות החטים כשער שבשוק ולפסוק בדמיהם על היין כשער שבשוק אפי' אין לו יין וא"כ שפיר יש לפרש דברי הש"ס בענין אחר ולומר דהמקשה דהקשה לעיל ממתני' וכי אין לו יין מאי הוה כו' סבר דמתחלה בתורת פיסוק נתן לידו המעות בעד החטים וא"כ אחר שאמר אח"כ אני נותן לך בעד החטים יין ה"ז מותר אפי' אין לו יין וע"ז תירץ לו המתרץ דבבא לחוב כו' שלא נתן לו מתחלה המעות בעד החטים רק שהי' נושה בו מתחלה וא"כ אסור אח"כ כשאין לו יין אחר שבא לידו בתורת הלואה ודוק:

דף סג:

בגמרא מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן ופוסקין על שער שבשוק כו' הנה נ"ל לפרש כל שטה הלזאת במילתא דרבא ובקושי' ר"פ ובתירוצו דרבא ובמאי דנקט אח"כ מילתא דרבא ור"י בדרך אחר דלא כרש"י ז"ל ודלא כתוספות ז"ל ואז יסתלקו מעלינו הרבה דקדוקי' אשר יש לדקדק לפי פירושם וכאשר אכתוב בסמוך. דהנה מצאתי בנמוקי יוסף דהביא מילתא דרשב"א דסבר כשם שאם יצא השער והלוקח נותן למוכר מעות דמותר לו לפסוק עליהם דאף שאין לזה יש לזה כן אם נותן הלוקח פירות להמוכר מותר לו לפסוק על פירות אחרים אחר שיצא השער על פירות ההם אשר מוכר לו ובודאי שכך הוא מפרש מילתי' דרבא שאמר מה לי דמיהן ומה לי הן וה"ק רבא כשם דאמרינן מה לי הן ומה לי דמיהן כן אמרינן בשעת פסיקה מה לי דמיהן היינו אם הלוקח נותן לו מעות דמותר ומה לי הן דנותן לו פירות דבפירות נמי אפשר לו להלוקח למצוא מעות ליקח בעדם פירות אשר מכר לו וע"ז הקשה לו ר"פ ור"ה שפיר מר"א דאמר כולם אם יש לו מותר ואם אין לו אסור ואי אמרת בשנותן הלוקח למוכר פירות מותר לו לפסוק על פירות אחרים א"כ אמאי נקט ר"א אם יש לו מותר דמשמע דוקא אם יש לו יין הוא דמותר אבל אם אין לו יין ה"ז אסור הלא שפיר מצינו לאשכוחי דאף דאין לו יין בשעת פסיקה ואפ"ה יהי' מותר והיינו בשיש לו אותו פעם החטים אשר מכר להלוקח מקודם והרי הם כמו שלו ולמה יהי' אסיר באין לו יין דמ"ש דנותן לו הלוקח החטין מעלייה דידי' או שיש למוכר חטים מונחים בביתו והרי הם של הלוקח ומן המתני' לא רצה להקשות דאמרה אין לו יין דאסיר דהא מתני' איסורא נקט ומיירי ודאי מתני' דאין לו ג"כ חיטי' באותו פעם משא"כ ר"א דבא לאשמעינן ג"כ צד ההיתר וא"כ שפיר קמקשה דלמה סתם ואמר אם יש לו מותר והלא לפי דברי רבא שפיר מצינו דמותר אפי' בשאין

לו יין וע"ז תירץ לו רבא התם הלואה הכא זבינא דהואיל דמתחלה בתורת הלואה בא לידו לא אמרינן מה לי דמיהן ומה לי הן מטעם דאף חטי' הראשונים לא נקנו לו הואיל זהי' נושה בו מתחלה ולא נתן לו דמים אבל באמת אם הי' פוסק על חטים הראשונים מתחלה במעות אשר נתן לו הלוקח ודאי דהי' אפשר למצוא היתר אף בשאין לו יין וע"ז קאי אח"כ הא דרבה ור"י דאמרי תרווייהו כו' לומר דע"י טעם הזה אתיא לן דפליגי על מלתא דרבא דמה טעם אמרו חז"ל פוסקים כו' אע"פ שאין לו דאמר לי' שקילי טיבותך כו' אי הזה לי זוזי ובודאי מילתא כי הא א"א לומר אא"כ ביש לו זוזי ונותנן למוכר אבל באשר נותן למוכר פירות טובה גדולה עושה לו המוכר דודאי בפירות האלו לא הוה לי' קיל כולי האי למשכח פירות אחרות בהיני ושילי. ובזה מתורץ דחוקים הרבה א' דלא צריכנא להפוכי לישנא דרבא במה לי הן ומה לי דמיהן ובמה לי דמיהן ומה לי הן וק"ל. ב' דבזה א"ש דמקשה לרבא מברייתא דר"מ ולא מקשה לי' ממתני' וכדכתבתי לעיל ג' דלמה לא הקשו על מתני' דלקמן דפוסקים כו' מן ברייתא דר"א ד' וכי לא ידעו ר"פ ור"ה לאפלוגי בין הלואה לזביני והלא הש"ס מלא מן חילוק הזה ובמה דכתבתי אתיא הכל על נכון ודוק היטב:

והנה רש"י דאמר שבא לאשמעינן דפוסקים על שער שבשוק ואיכא מ"ד אשר מוקי לקמן המתני' באכלבי וארבי אפשר לומר דגם רש"י ז"ל סובר בזה כתוס' דרבא אתי לאשמעינן דלא בעינן כדורמוס רק שוק של עיירות והא דאמר דאיכא מ"ד דמוקי למתני' באכלבי כו' היינו לומר דרבא טובא אתי לאשמעינן דהלא איכא מ"ד דמוקי לקמן למתני' אפי' באכלבי כו' ומכ"ש דלא הוה ידעינן דמותר אפי' בשוק של עיירות דנפרש למתני' כן וק"ל: בתוס' ד"ה ופוסקים על שער שבשוק כו' וא"ת והיכי שמעינן מהא דר"י כו' הנה נ"ל דלפי סברתם בדברי רש"י ז"ל לא הוה קשה להו קושיא זאת על רש"י משום דלרש"י לפי סברתם בא רבא לאשמעינן דלא נימא דוקא באכלבי כו' א"כ י"ל דשפיר שמעינן כן מדברי ר"י דהנה לפי הסברא דבעינן דוקא באכלבי הוא מטעם דבשער אחר דלא משיך טפי איכא למיחש לאחר זמן יתייקרו הפירות ויפסיד המוכר ויהי' נראה כאגר נטיר משא"כ בשער אכלבי דמשיך טפי ליכא למיחש להכי. והנה לסברא הזאת שפיר יש להוכיח מדברי ר"י דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן דהלא בהן היינו בחטין אפשר לי' למכור אותן ויהי' לו מעות כן אמרינן ג"כ מה לי דמיהן ומה לי הן דכי היכי דאי אית לי' להמוכר פירות בשעת פסיקה אזי הוא מותר לכ"ע משום דליכא למיחש שמא יתייקרו לאחר זמן בשעת הפרעון דמה בכך דאף אם יתייקרו יהי' לו חטין שהי' בידו בשעת הפסיקה וא"כ אינו מפסיד מידי. כן נאמר נמי אף אם לא יהי' לו חטים

בשעת הפסיקה רק דיתן לו מעות אף דלא יצא השער דאכלבי מ"מ הואיל דיצא השער דדורמוס ה"ז מותר אף דלא משיך טפי אותו שער עד שעת הפרעון מ"מ הואיל דשכיח לוקח באותה שעה די והותר א"כ יש לו ללוקח ליקח באותה שעה בעד המעות ויניח אותן עד שעת הפרעון וזהו אפשר לומר לדעת רש"י ז"ל משא"כ לדעת התוס' דרבא בא למעט שער דדורמוס ולהורות דמותר אפי' בשוק של עיירות ובודאי מאן דמחלק בין שוק דעיירות ושער דדורמוס היינו ר"י אין הטעם שלו משום משיכת התרעא ושמא יפסיד המוכר בשעת הפרעון דהלא אף הדורמוס איננו משיך כולי האי אלא ודאי הטעם הוא משום דבשער של עיירות איננו מצוי כולי האי ליקח וא"כ עושה ללוקח טובה גדולה שפוסק ליתן לו לזמן פלוני אבל בדורמוס מצוי טובא ליקח בכל מקום שירצה וא"כ אין המוכר עושה לו טובה כולי האי וזהו דהוצרך הש"ס ליתן הכא טעם על אשר פוסקים על שער עיירות ולומר דאיך זה טובה כולי האי דאמר אילו הוה לי זוזי בידי הוה מזבנינא בהיני ושילי כלומר דאף דאיננו מצוי כולי האי במקום הזה מ"מ אילו הוה לי זוזי הוה אזלינא למקום אחר ליקח וא"כ איננו טובה כולי האי וא"כ שפיר מקשים תוס' לפירושם והיכי שמעינן מר"י דפוסק על שוק של עיירות כו' וליכא למימר ומילף מדמותר לפסוק באשר יש לו חטין דהתם שאני דהחטין מצוים בידו משא"כ בשער של עיירות אשר אינו מצוי כולי האי ליקח מנ"ל לפסוק עליו דדלמא לא ימצא ליקח משא"כ בשוק דדורמוס דטובא מצוי ליקח ובו אפשר לומר מה לי דמיהן ומה לי הן. וע"ז תירצו דאפ"ה גם בשוק של עיירות מצוי טפי ליקח חטין באשר יש בידו יין מאשר מצוי לימכר החטין אפי' באכלבי ודוק:

בד"ה דא"ל יהיבנא לך כו' פירוש לזמן פלוני כו' אבל ד' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער כו' הנה מצינו ברש"י דכתב על איתנהו בידו אבל אינו בעיר או אבד המפתח והוא דחוק למעות שרי דהוה הלויני עד שיבא בני דתנן במתני' דמותר ע"כ משמע דרצה לומר דאפי' בהלוינו מותר בהא והא דכתב לעיל בד"ה יהיבנא לך לזמן פלוני היינו עד שימצא המפתח אבל התוס' ימאנו בזה וסברי דלא קמיירי בהלויני וכדכתבו בדבור הסמוך דהכא איירי במו"מ ולכך כתבו גם הכא פירוש לזמן פלוני וכתבו עוד סתם איתנהו שרי היינו שיש לו עתה בידו וברשותו רק דאינו רוצה ליתן לו עתה כ"א לזמן פלוני מטעם שעמו שצריך למעות וגם לסחורה ההיא. כתבו אח"כ אבל ד' בזוזא שרי מזה מוכח נמי דלא איירי בהלואה דמדנקט ה' בזוזא ליתנהו שרי משמע אבל ד' בזוזא אפי' ליתניהו מותר ואי הוה קמיירי בהלואה אפי' ד' בזוזא הוה אסור ועתה שפיר קא מקשים וא"ת הואיל דבמקח וממכר איירי מ"ש מטרשא דוק:

בא"ד ולפי זה לא שרי ר"נ לקמן טרשא אלא בדבר שאין שומתו ידוע כו'. הנה הרב ב"י בסימן קע"ג רצה לומר איפכא נמי כגון פירות שאין להם שער ואין שומתן ידוע אפי' ליתנהו שרי במזלזל במקחו והקשה על זה הט"ז מ"ש מהא דאמרינן לקמן אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער הרי דעד לא יצא השער אין פוסקין. ותמה אני היאך רוצה לדמות מילתא למילתא דאינן דומין כ"א כאוכלא לדנא דהלא שם איירי בפירות אשר יש להם שער בכל פעם רק דעדיין לא יצא שער שלהם בשנה הזאת וא"כ אם יפסוק עליהם עד שלא יצא השער ואח"כ כשיצא השער יעמדו ביותר מאשר פסק אזי ודאי נראה כאגר נטר משא"כ בדבר אשר אין לו שער כלל ואין שומתו ידוע דודאי הוה דומיא דטרשא דר"נ גופי' מודה בי' ודוק:

מצאתי וראיתי בדברי הרא"ש דכתב אם יש למוכר מעות בעת הפסיקה אף שאין הלוקח נותן לו כלום מ"מ הואיל דיש ביד המוכר מעות יכול הוא ליקח בעדם באשר ירצה ומותר הלוקח לפסוק עליו אף בנושה לו מקודם ע"כ וא"כ לכאורה יש להקשות מאי הקשו ר"פ ור"ה לעיל לרבא מהא דר"א כולם אם יש לו מותר ואם אין לו אסור דלמא ר"א מיירי באשר אין להמוכר כלום לא חטים ולא מעות משא"כ בשנותן לו הלוקח מעות מהשתא. וצ"ל דזה הוא באמת מה שמתרץ לו התם הלואה הכא זביני כלומר דהלא בהלואותו בא ליקח וא"כ לאו איסרו בא לידו וק"ל. אבל לפע"ד נראה להוכיח דלא כרא"ש דהלא טעם דרבא ור"י ליכא למימר בשאין הלוקח נותן כלום להמוכר אם לא דנאמר דהרא"ש איירי בשער דדורמוס או דאכלבי ועיין מה שכתבתי לעיל ודוק: בטור סימן קע"ג הביא דעת הר' ישעי' דאית לי' דאסור להקדים המעות בשמזלזל במקח במפרש אם תתן השתא כו' אבל אם לא תתן כו' ע"ע וא"כ ע"כ אינו סובר כתוס' ז"ל אשר סבירא להו דבזמן שיצא השער הוה כמפרש ועיין בב"י מה שכתב בזה וא"כ קשה לי עליו מאי מקשה הש"ס על ר"נ פשיטא כלומר למה אשמעינן דבליתנהו אסור והלא טובא אשמעינן דאפי' באינו מפרש אסור בליתנהו בשלמא לדעת הי"א אשר הביא הטור א"ש דסבירא להו דיצא השער הוה מפרש וא"כ שפיר קמקשה פשיטא דהא ליתנהו וגם מפרש ודוק. גם יש לדקדק קצת לדעת הרמב"ם דסבר אם יש למוכר מאותו מין קצת אזי מותר לפסוק עליו אפי' טובא וא"כ מאי מקשה על ר"נ פשיטא דלמא קמ"ל החידוש הזה וי"ל וק"ל:

וזה שייך לעיל דף ס"ב רבינו הטור כתב בהערמת רבי' דבי ר' חייא אם התנה לתת לו מעות ואח"כ נתן לו פירות דמותר הנה נראה להוכיח כן מן הש"ס גופא לפי מה שרצה אביי לפרש המתני' דהנה המתני' קאמרה ויין אין לו משמע הא יש לו יין מותר והלא מתחלה כאשר מכר החטים להלוה אתני על מעות אלא ודאי דמותר וק"ל:

גם מוכח דאי אתני מתחלה לתת לו פירות ואח"כ נותן לו מעות דמותר ג"כ ואינו אסור כ"א באתני על נתינת המעות וניתן לו ג"כ מעות דאל"כ מאי מקשה הש"ס לאביי דמי חטי מבעי' לי' ואי אמרת דכשהתנה לתת לו פירות ונותן לו אח"כ מעות דאסור א"כ אין כאן קושיא דדלמא הא קמ"ל דאפי' אתני לתת לו חטים בעד החוב דהיינו פירות אפ"ה אסור הואיל דלית לו יין ובדאי יחזור לו א"כ מעות אלא ע"כ דמותר בשאתני תחלה על הפירות ונותן לו אח"כ מעות וא"כ שפיר קמקשה דוק ומרן הב"י כתב דהוה מסופק בזה ואני לפע"ד כתבתי:

וזה הדר הוא שייך לדף ס"ג ע"ב. הנה לדעת המרדכי המובא בב"י סי' קס"ג דסובר דכשאמר הלוה יש לי פירות מותר ואין צריך להביא ראי'. א"כ צריכנא לפרש הברייתא דר' אושעיא דאמר כל פעם יש לי ואפ"ה קאמר כולם אם יש לו כו' דה"ק כולם אם יש לי כלומר דאמר יש לי ואם אין לו היינו דלא אמר יש לי אסור ועיין בת"ח ודוק:

הב"י הביא דעת ר' ירוחם באותו סי' אם יש לו ללוה אפי' סאה אחת פוסק עליו כמה סאים. נראה דצריכנא להתיישב לפי דעת הזאת דא"כ הש"ס דמוקי ברייתא דר"א בשמשך ואי לית לי' כל מה שפסק עמו מאי אהני מאי שמשך את סאה אחת לשארי אשר לא משך. אם לא דנאמר דה"ק הש"ס בשמשך ואית לי' כל מה שפסק עלי' והלוקח משך הכל ויש לדקדק על זה ודוק:

דף סד.

בגמ' ואי אינש דאתי מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיא מאי כו' לא תקשה דמ"מ למה לא נאמר דגנב ממנו דבר מה בלי ידיעתו דזה אינו דבאמת הא דאמרינן דלמא מגזל גזליה כו' לאו דגזליה ממש אמרינן דאחזוקי אינשי בגזלני לא מחזקינן רק דה"ק דלמא מגזל גזלי' דרך משא ומתן ואפשר דגם הוא לא ידע בשמתי' עד עתה דנתברר לו וק"ל:

עוד בגמרא איכא דאמרי אמר רבא כיון דממילא קרבו ש"ד. הא דאמר א"ד ולא מצינו דאמר רבא מילתא אחריתי נגד דין כזה וביותר באשר מצינו באמת שכל הפוסקים פסקי הלכתא כרבא ולפי הנראה לא הי' להם לפסוק כן הואיל דמילתא דרב הוא ודאי דאמר ופסק כן ומילתא דרבא הוה כאילו מסופק להש"ס אי אמר כן וא"כ אית לן לימר אין ספק כו' לכך אמינא דבאמת הא דאמר א"ד אמר רבא כו' אמילתא דרב קאי וה"ק א"ד אמר כו' כלומר דבהא מילתא רב מתיר ולא כלישנא קמא אשר אמר דרב אוסר בזה כ"א דגם רב מתיר וא"כ שפיר פסקו הפוסקים כהאי לישנא דבתראה הוא ולאו כמסופק אמרה הש"ס דבר זה אלא שני לשונות יש וק"ל:

ועתה אימא עוד מילתא בהא דלא תקשה לך היאך קמפלגי אמוראי א"כ במאי דאמר רב אי אמר מותר או אסור וכי חד מנייהו קמשקר ואומר דבאמת רב קאמר ודרש האי מאן דיהיב כו' איתנהו שרי ליתנהו אסור ותלמידי דרב דהשיבו לרב כהנא הבינו איתנהו היינו בני גרמידא ליתנהו היינו דעודנן בקוטנן ואפ"ה אסור דלא אמרינן ממילא קא רבו אבל רבא סבר הא דאמר ליתנהו היינו דליתנהו לגמרי דלא יצא עדיין הפירי כלל וכדכתבו תוס' על פרדיסא ואיתנהו היינו דעודנו באיבן ולא נגמרו עדיין להיות בני גרמידא ואפ"ה שרי משום דמני' דידי' קרבו וא"כ תכף כשמכרם לו כשיגדלו יגדלו ברשותא דלוקח ובזה יתפרש היטב מאי דגילה הש"ס דרב כהנא לא בא אלא בשלהי פרקי' דרב ולא שמע מרב בפירוש הדין וע"כ נפל הספק בין התלמידים וק"ל:

בתוס' ד"ה מה שעיזי חולבות כו' הך ברייתא לא קשיא לרב כו' הוצרכו לכך הכא משום דאי לא דאמרה הש"ס דרב סבר כהאי תנא לא הוה צריכנא לכך לחלק משום דמאי דלא אתיא הברייתא כרב לא הוה חיישינן דמה בכך והלא רב תנא הוא ופליג אבל השתא דאמרה הש"ס דאמר רב מילתא כהאי תנא מ"כ בהכרח הוצרכו לכך וק"ל:

הנה הרב מהרש"א הקשה על דבריהם אשר חילקו בפרדיסא במאי דרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר והוה זמן רב משא"כ בעיזי דלא ימתין כ"א יום או יומים דא"כ למה נקט רב ואזלי בני זרת והוא אומר דרוצה ליתן לו בני גרמידא דהוה כמו כך וכך ה"ל למימר רבותא טפי דאמר יהיבנא לך לעת הקציר ע"ע ואומר אני דאי מהא לא ארי' דמאן לימא לן דהא דקאמר רב ליתנם היינו דחסרי טובא מלהיות בני גרמידא דלמא מיירי באמת בקרי אשר לא יחסר מהם מלהיות בני גרמידא רק יום או יומים דומיא דעיזי חולבות וא"כ כשלא אמר כך וכך הוא מותר וק"ל:

בא"ד ועוד י"ל דרב לא אסר כו' ואפ"ה שרי שמואל כו' והכא בקרי ועיזי כו' בחנם נקטו תוס' קרי דאפי' הוה שייך בהו תיוה' לא הוה קשה אהיתרא דשמואל בפרדיסא דפרדיסא עדיין לא יצא השער ולא מחזי בדאוזיל גבי' כרבית משא"כ בקרי דמיירי דכבר יצא השמר וא"כ בדאוזיל גביי' א"כ הוה כאלו פירש אם מעכשיו בפחות וכדכתבו תוס' לעיל בד"ה דא"ל יהיבנא לך כו' וק"ל:

בא"ד ולאיכא דאמרי דשרי רבא כי' אתי' אפי' אליבא דרב כו' דהתם איירי בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפירי כלל. הנה נראה לי דאפי' נאמר דמיירי נמי התם בשיצא כבר הפירי אפ"ה לא הוה דומיא דהכא דהתם קאמר לי' אני מוכר לך כל פירי דפרדיסא וכך וכך הינין יהי' לך ואם לא יתני כל כך הינין המוכר צריך למלאות ממקום אחר או כשיחזיר הכרם לשנה אחרת ויתן יינו יקח מהם (וכן הוא בפוסקים רבים) וא"כ על אותו

יין אשר לא יצא מן הבוסר שמכר לו מתה ודאי עליו א"א לומר מני' דידי' קרבו משא"כ הכא דמיירי שמכר לו קרי אשר ישנם בגני לע"ע רק דעדיין לא גדלו כל צרכם ודאי דעלייהו יאמר מני' דידי' קרבו. ובאמת איתא בהגהות מרדכי דלא שרי לי' ליתן כ"א אותן קרי ולא קרי אחרים וכן פסקיו האחרונים ע"ע ודוק: עוד יש לדקדק דלפי מאי דכתבו דהכא לא שייך תיוהא א"כ מאי קמ"ל רב הכא ליתנהו אסור כלא בפרדיסא קאסר דשייך בי' תיוהא מכש"כ הכא דלא שייך בי' תיוהא ודוק:

ומאי דכתבו תוס' דהתם מיירי כשעדיין לא יצא הפירי כלל א"כ יש לדקדק דלקמן קאמרה הש"ס ומודה רב בתורי' כו' ה"ל לאפלוגי בין יצא הפירי ובין לא יצא הפירי ובפרט לפירוש ר"ת דהביאו תוס' לקמן דקשה טפי דה"ל לפליגי מיני' ובי' בכרם גופי' וי"ל:

בתוס' ד"ה אי תקפה כו' וא"ת אכתי כו' דאמר ר"ח כו' ודאי הא לא משמע להו דמיירי הכא דאמר לי' אי תקפה ברשותך ותתן לי יין אחר במקומו וא"כ לא יהוה קשה מידי מהא דהתם דהוה מקח טעות וחוזר משא"כ הכא דאינו רוצה שיהי' המקח מקח טעות אלא יקיים ולכך צריך להתנות דלישנא דש"ס לא משמע הכי וק"ל:

דף סד:

בגמרא מאי קמ"ל כו' אי ממתניתין כו' הא דלא משני אי ממתני' ה"א דוקא בהלויני אבל בהלוהו לא לכך אשמעינן ר"נ אפי' בהלוהו נראה דהואיל דמתני' סתמא קאמרה משמע ממנה דאוסרת הכל אפי' בהלוהו והא דקאמר השתא אי ממתני' ה"א בחצר דקיימא לאגרא כו' נימא נמי הואיל דמתני' סתמא קאמרה אוסרת הכל אפילו זולת דר"נ דזה אינו דמסיפא דמתני' נשמע לרישא דהסיפא איירי ודאי בדקיימא לאגרא הואיל דאמר ולא ישכור ממנו בפחות משמע דאיירי בחצר דקיימא לאגרא ואף גם הרישא קמיירי כן:

ובאמת מתני' מיירי לדעת קצת פוסקים ברבית דאורייתא דוקא והי' נראה לי לפרש דברי המקשן אשר הביא מתני' כולה אף הסיפא ולכאורה הוה די בדהביא הרישא לחוד דמינה מקשה לר"נ מאי קמ"ל ואמינא דהמקשן סבר דאדרבה מתני' איירי ברישא בחצר דלא קיימא לאגרא דאל"כ כיון דאמרה הסיפא ולא ישכור ממנו בפחות א"כ מאי קמ"ל הרישא דלא ידור בו חנם אלא ודאי דהסיפא אתיא לגלוי על הרישא דאיירי אפי' בדלא קיימא לאגרא והסיפא בדקיימא לאגרא והשיב לו התרצן דאדרבה דה"א דהסיפא אתיא לגלוי על הרישא דדוקא בדקיימא לאגרא דאי לאו רישא ה"א בחנם אפי' בדלא קיימא לאגרא אסור לכך אשמעינן סיפא דדוקא בדקיימא לאגרא ודוק ועיין בפוסקים כי הרבה דברים והרבה חלוקי דעות נאמרים בדין הזה: עוד בגמרא ר"י ב"ח תקיף כו' א"ל רבא

ברי' מ"ט עביד מר הכי כו' הנה רבא ברי' רצה לידע טעם ההיתר ולכך שאל לאביו אבל לא כמתמה על אביו בדבריו דודאי כי הא מילתא אסור לעשות לאביו כדאיתא בסנהדרין וביי"ד הלכות כבוד או"א וק"ל:

עוד בהא מילתא א"ל אנא כר"נ סבירא לי כו' א"ל אימר דאמר ר"נ כו' והנה ודאי לכאורה יש לתמוה על ר"י דסבר דר"נ איירי בכל עבדים א"כ למאי יקנו אותן בעלי בתים אם נהמא דכריסי' לא שוין אלא נראה דרבא ברי' דקאמר לאביו אימר דאמר ר"נ כגון דארו עבדיה כו' לאו דמשמע כן בפירוש על מילתא דר"נ רק דאף הוא מכח הסברא הזאת למד כן דא"כ למה יקנהו אדם לעבד כנעני אם לא שוה כלום אבל אביו לא כן ידמה ולכך השיב לו אח"כ אנא כרב דניאל כו' ס"ל דאמר התוקף מבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור דניחא לי' דלא נסתרי עבדיה וכבר אוקמא הש"ס בב"ק דף צ"ז למילתי' דרב שלא בשעת מלאכה דהיינו שאין עכשיו לבעליו מלאכה לעשות דודאי ניחא לי' דלא נסתרי עבדיה וא"כ יש לומר שפיר דעל כל העבדים אמר ר"נ מילתי' ובשלא בשעת מלאכה וק"ל:

בתוס' ד"ה האי קרוב לשכר כו' וא"ת תקשה לי' אמתני' דיצא השער פוסקים כו' הנה רש"י ז"ל נשמר מזה דכתב וז"ל כיון דאינו מקבל אחריות המקח נמצא שאין זה מכר ומעות הלואה הן אצלו וקריבות השכר מחמת רבית הוא ע"כ פירוש הואיל דיוכל לבא לידי הלואה והיינו כשיחמיץ היין וא"כ בשביל אותה הלואה יקבל הלוקח השכר כשיתיקר ומתחזי כרבית משא"כ התם בפוסקים על השער דמעולם א"א לבוא לידי הלואה דהמקח קיים לעולם ואי יחמיץ היין במקום אחד יתן לו ממקום אחר ואזי ודאי דלא מתחזי כרבית. ואפשר דגם בתירוצם כיוונו לזה וק"ל:

מה דהקשה מהרש"א בדבור זה יש ליישב ברווחא ע"מ ודוק:

בד"ה אבל חצר דלא קיימא לאגרא כו' עיין מה שכתבתי בב"ק על דבריהם שם ודוק:

דף סה.

בגמ' רבא אמר חמשה מפקינן מיני' כו' לכאורה קשה דמשמע הכא דרבא סבר כר"א דרבית קצוצה יוצאה בדייניו ולעיל דף ס"א ע"ב בתו' ד"ה רבא אמר מגופה דקרא כו' משמע לתוס' דרבא סבר כר"י וי"ל דה"ק התם דלא מוכח מב"ק דרבא יסבור כר"א דיש ליישב כמו שישבו שם. או מיירי הכא בבא לצאת ידי שמים אבל לישנא דמפקינן מיני' לא משמע הכי ודוק: עוד בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא רבה ור"י כו' שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כו' והאי דקאמר כו' אוזולי הוא דקא מוזיל גבי'. לא תקשה דא"כ נימא דנהוי רבית מהמשכיר להשוכר דמוזיל גבי' שכירות הבית בשביל הקדמת המעות

דזה אינו דמ"מ מאי אגר נמר לי' איכא למימר הכא דהלא המשכיר מוסר להשוכר הבית תיכף לדור בו משא"כ בדאוזיל המוכר גבי' לוקח ואינו מוסר לו תיכף המעות דנראה כרבית הואיל דאינו מוסר לו המעות ונוטל הסחורה ובשביל כך הוא מזלזל גבי' וק"ל כתבתי זאת משום דמצאתי בג"ת דהניח דבר זה בצ"ע ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"פ טרשא דידי שרי כו' אלא דקעביד' מילתא גבי' לוקח יפה כתב הת"ח ופירושו עולה כהוגן דר"פ מיירי בדקיץ ע"ע:

בתוס' ד"ה ניחא להו דלא נסתרי עבדי' כו' עיין לעיל בב"ק פרק הגוזל מה שכתבתי על דבר הלזה שם ודוק:

בד"ה שכירות של שנה זו כו' וא"ת דבפ' ב' כו' וא"ת דבפ' עד כמה כו' וי"ל משום דמוכח קרא דנאכל בתוך שנתו דכתיב ביום השמיני תתנו לי ע"כ. קשה לי דמ"מ נימא דלא יהא נאכל עד שנה אחרת והיינו שנת העולם ולא לשנתו וא"כ גם קרא דביום השמיני תתנו לי שפיר מתוקם בשנולד איזה ימים קודם ר"ה דנאכל אחר ר"ה כשיהי' בן ח' ימים ומקוים נמי דנאכל בשנה האחרת לשנת העולם ודוק היטב:

דף סה:

בגמ' מי אוכל פירות ר"ה אמר מוכר אוכל פירות כו' ולא פליגי כו' נראה דאע"ג דאינן מוחלקין בדין מ"מ מחולקין קצת בפירוש אסור אשר אמרה מתני' דלר"ה אתי' לישנא דאסור לומר דבשעת אכילה עושה איסור באכילת הפירות דבאותה שעה אוכל רבית גמור ולא רצה לפרש כרב ענן משום דלדידי' לא ספי האיסור עדיין בשעת אכילה כ"א אח"כ כשיפדה או לא יפדה וניחא לי' למימר טפי דמיירי לישנא דאסור דבשעת האכילה אוכל האיסור ור"ע לא רצה לפרש כר"ה משום דמתני' סתמא קתני אסור ומשמע דמיירי בכל ענין אף דבשעת אכילה לא ספי עדיין האיסור כ"א אח"כ נתברר דאכל האיסור וק"ל. והנה מ"מ אכתי דחיקא לי מילתא דש"ס דפחתה ואמרה מי אוכל פירות טפי ה"ל למימר מי הוא דאסור לאכול הפירות דעלי' אנו מדיינין על האיסור ולא על ההיתר לכאורה. ובכן נראה לפרש בדרך אחר בדרך אפשר דנאמר דבאמת מתני' דקתני אסור לאו באיסור אכילת פירות קמיירי רק כללא כייל ואמר אסור אע"ג דבאכילת פירות לא יעשו איסור והייני שיהיו משולשים או בשיאכל אותם המוכר בהיתירא והיינו בדאמר לי' לכי מייתית או הלוקח בדאמר זוזי להוי כו' אפ"ה אסיר לעשות כן למכור השדה ויתן לו מקצת דמים והאיסור הוא משום דמוזיל גבי' או מוקיר גבי' ומתני' הלז קאי אדלעיל מינה דאמרה אין מרבין על המכר רק דשם מיירי שלא נתן לו כלים וכאן קמ"ל דאף במקצת אשר לא יתן איתא ג"כ להאי איסורא ולכך שאל מי אוכל פירות דבאיזה איסור

קמיירי אי במוזיל או במוקיר וקאמר ר"ה מוכר אכל פירות דמתני' מיירי בדאמר לי' לכי מייתית וא"כ אחר ושהקדים לי' קצת הדמים ודאי דאוזיל גבי' דהלא אינו מוסר לו השדה אלא בדמיית' שארי זוזי והוא הקדים לו כבר קצת הדמים הואיל דאוזיל לו וקמ"ל הכא ג"כ דבמכר יש למצוא איסורא בדאוזיל. ור"מ קאמר דמתני' מיירי במשלשים והיינו דאמר לי' מעכשיו תקנה והרבה על המכר הואיל דלא נתן לו כל הדמים וקמ"ל הכא דאף במקצת אשר לא נתן לו אין מרבי' ודוק:

עוד בגמ' פעמים ששניהם מותרים דא"ל קני כשיעור זוזך כו'. יפה כתב בזה הת"ח דמותר לשניהם לאכול הפירות של כל השדה דהלא אין כאן הלואה של כלים אצל אחד מהן ובשעת המכר יכול כל אחד להתנות מה שירצה אם אין ביניהם הלואה וק"ל. והנה קשה לי על רבא דמפרש בהא דמוכר אסור והלוקח מותר דמיירי דא"ל קני מעכשיו וזוזאי להוי הלואה גבך ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דיש למצוא איסורא בהמוכר אף ברבית מצד אחד דומיא דשניהם אסורים והיינו בדאמר מוכר ללוקח קני מעכשיו כשיעור זוזך וכשתביא מעות האחר תקנה השדה האחרת מעכשיו וא"כ מוכר אסור לאכול הפירות של כל השדה דדלמא יביא מעות האחר ויהי' קנוי' לו מעכשיו כל השדה ומוכר אכל הפירות בשביל מותר המעות הנשאר אצלו ואפ"ה לא הוה כ"א צד אחד ברבית דדלמא לא יביא מעות האחר ולא יהי' קנוי א"כ כל השדה ואין כאן הלואה. והלוקח מותר לאכול כל הפירות דהא אין לו הלואה של כלום אצל המוכר דבזוזי אשר נתן לו נקנה מקצת השדה ודוק:

עוד קשה לי במה שמפרש דהלוקח אסור ומוכר מותר דא"ל לכי מייתית קני והלא גם כאן ה"ל לפרש האיסור דרבית מצד אחד והיינו דאמר המוכר ללוקח כשתביא מעות האחר תקנה כנגד זוזך מעכשיו ונגד זוזך אשר תביא באותו פעם לא תקנה אלא לכי מייתית וא"כ הלוקח אסור לאכול דדלמא לא יביא מותר המעות ואכל הפירות בשביל המעות אשר נתן כבר למוכר ואפ"ה לא הוה כ"א צד אחד ברבית דדלמא יביא מותר המעות ויהי' קנוי' לו נגד זוזי דלי' מקצת השדה ואין כאן הלואה ומוכר מותר דהלא לית כאן הלואה של כלום אצל הלוקח:

ובאמת הכא יש לפרש דברי רבא הכי דבהכי מיירי דהא דאמר לכי מייתית קני היינו מקצת השדה אשר נגד הזוזי שלא נתן לו עדיין. ולא תקשה דא"כ למה אמרה הש"ס מאן תנא שניהם אסורים דלא כר"י הלא לפי מה שפרשתי אף הא דמוכר מותר והלוקח אסור אתיא נמי דלא כר"י דאי משום הא לא אריא דהלא פירוש הלזה אינו מן ההכרח דנפרש כן בדברי דרב ספרא והיאך יאמר דאתיא דלא כר"י והלא ע"ז הי' אפשר לבעל דין לחלוק

ולומר מנ"ל דאתיא דלא כר"י ומיירי בצד אחד ברבית דלמא אתיא כר"י ומיירי ברבית משני צדדים וכפירש"י דהשתא וק"ל. ובדוחק הי' אפשר לומר נמי דנוכל נמי לפרש הא דמוכר אסור והלוקח מותר דאמר רבא דמיירי דאמר מוכר זוזאי להוי הלואה גבך אף ברבית מצד אחד וכקושיתינו והא דפירש דאמר וזוזאי כו' היינו כשתביא ודוק:

הא דקאמר ג' פעמים כמאן דלא כר"י נראה דאי אשמעינן בהא דשניהם אסורים ה"א דוקא בהא שרי ר"י משום דבשעת אכילת הפירות יש כאן ספק אם יבא לכלל איסור אבל בהא דמשכן לו בית ובשעה שירצה למכור אותו דיקבל המלוה באותן דמים דנולד כבר האיסור אימא דמודה ר"י דאסור לקבל באותן דמים קמ"ל דאף בכאן פליג ר"י הואיל דמתחלת התנאי צד אחד ברבית הוא דהוה והא דמכר לו הבית וא"ל לכשיהי' לי מעות אשמעינן טובא דאי מהא דשניהם אסורים ה"א התם שאני דאמר המוכר כשתרצה הבא ממות דתליא ברצון הלוקח ואית כאן ספק גדול דדלמא לא ירצה הלוקח משא"כ הכא דאמר המוכר כשיהי' לי מעות החזירה דראינו דרצון המוכר עומד כבר שיחזיר לו ואין כאן ספק אחר כ"א זה אם יהי' לו מעות וזה אינו שכיח כולי האי דלא ימצא לו מעות לעולם אימא דבהא מודה ר"י קמ"ל דאף הכא פליג ר"י ובזה יתפרש היטב הא דמקשה מ"ש רישא ומ"ש סיפא אחר שאמר דאתיא דלא כר"י דאי לאו דאמר כך ה"א דכולה כר"י אתיא ורישא שאני מסיפא בהאי דקאמינא דברישא נתגלה דעת המוכר בהחזרה משא"כ בסיפא דלוקח אמר למוכר לכשיהי' לך המעות כו' אבל אכתי לא ידעינן דעת המוכר וא"כ יש כאן ספק גדול שיבוא לידי החזרה אבל השתא דאמר דלא כר"י ואינו מחלק א"כ בכך לכך מקשה השתא מ"ש רישא ומ"ש סיפא וק"ל:

בתוס' ד"ה רב הונא כו' דאמתני' קיימי דקתני הבא מעות כו' ובזה מתורץ נמי דמתני' סתמא קתני אסור והלא יש למצוא צד היתר כי הא דרב ספרא בשניהם מותרים וק"ל:

בד"ה לא תמכרם כו' וא"ת אמאי אסרינן הכא כו' נראה לפרש הברייתא בדרך אחר ולא יקשה א"כ קושיתם והיינו דהברייתא מיירי באיסורא כמתני' דילן והיינו דאמר לי' כשתמכור לא תמכרנה אלא לי בדמים הללו והיינו כפרש"י דפסק לו עוד דמים מעוטים כו' ואמר לי' מעכשיו ואסור לעשות כן משום אכילת פירות דמי יאכל הפירות דהמוכר אינו יכול לאכלם דדלמא לא ירצה למכרה ואכל א"כ הפירות בשביל הלואתו והלוקח לא יוכל לאוכלם דדלמא יתרצה למכרה וא"כ יהא קנוי להמלוה משעת נתינת המעות הראשון ואכל הוא הפירות בשביל מותר מקצת הדמים אשר יוסיף לו והוה צד אחד ברבית בתרווייהו ואי תימא דא"כ מאי קאמר בשויהן מותר. אומר אני דה"ק בשויהן דהיינו דנתן לו כל שוין אשר נתרצה למכור השדה בעדה מהשתא ואף דהשדה שוה

יותר מזה מ"מ נקרא שווי' כאשר נתרצו בהדדי ליתן את השדה בעדו. ועיין בנ"י דכתב אם לא ימצא למוכרו השדה ביותר מאשר פסקו מותר באמת ליתן להמלוה באותו מעות אף דהשדה שוה יותר ואינו אסור כ"א באשר ימצא להמכר ביותר מאשר פסקו ואעפ"כ נותן אותו להמלוה בעד אותו מעות ואוזיל גבי' ודיק:

ובאמת יש לי מקום עיון קצת על נ"י בזה דא"כ למה יפלוג על זה ר"י ויסבור דמותר לעשות כן דלא יהא אלא רבית מאוחרת דודאי לא יסבור ר"י דמותר ליתן רבית מאוחרת ודוק:

עוד לעיל בתו' ד"ה ר"ה אמר כו' ולא רצו לפרש לוקח אוכל פירות וכדא"ל כו' וזוזאי להוי הלואה גבך כו' לא תקשה דא"כ למה אמרה מתני' נתן לו מקצת הדמים ואי הוה מיירי בהכי א"כ אף דלא נתן לו כלום יש למצוא האיסור די"ל דה"ק תוס' דה"ל לפרש גם בלוקח אוכל פירות ולא במוכר לחוד או במשלשים לחוד וא"כ הא דקאמרה נתן לו מקצת כו' משום מוכר אוכל פירות או משום משלשים קתני לה וק"ל:

הנה ראיתי בהגהות הראב"ד ז"ל דמפרש הא דאמר לו לכשתרצה למכרה לא תמכרנה אלא לי בדאמר מעכשיו דאל"כ הוה אסמכתא ולית כאן תנאי וא"כ קשה לכאורה על תירוץ של התוס' דאמרו דלמאי דמוקי לה מעכשיו למתני' דהלוה א"ש הלא מאן מוקי לה מעכשיו מאן דאית לי אסמכתא לא קנה וא"כ לדידי' ע"כ מוקמינן לברייתא נמי במעכשיו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וי"ל דתוס' ז"ל לא ס"ל הא דראב"ד וס"ל דאף בלא מעכשיו בברייתא לית כאן משום חשש אסמכתא הואיל דתלוי בדעתו לעולם אם ירצה למוכרה או אם לא ירצה ולית כאן מאן דכופה ומכריח אותו למכור וכשיעלה בדעתו למוכרה אזי נוטל הברירה מצד עצמו ולא דמיא לשאר אסמכתא דמוכרח אח"כ לצד אחד אשר אפשר דמתחלה לא הי' דעתו לכך ולכך התנה כן ואי הוה ידע דיהי' מוכרח אח"כ לדבר זה לא הי' מתנה מתחלה כמו בהלוה על שדהו ואמר אם אי אתה נותן לי כו' דדעת הלוה הי' מתחלה לפדות ולכך התנה עם המלוה לסמוך על דעתו ואח"כ לא מצא מעות ויהי' מוכרח להשתקע הקרקע תחת ידי המלוה זה נקרא אסמכתא משא"כ הכא דוק ותשכח:

הא דקאמר משלשים בש"ס הי' לה לומר נמי דחד מנייהו אכל הפירות ע"מ להחזיר בדרך ההיתר אשר כתבו תוס' לעיל דף ס"ג ע"א ד"ה צד אחד ועיין בטור י"ד סי' קע"ד וק"ל:

דף סו.

בגמרא מ"ד הוא גופי' כו' קמ"ל עיין בת"ח דשפיר ויפה כתב וראוי למי שאמרם:

בגמרא א"ל ר"ג לר"נ ר"י קרע לשטרך א"ל דרדקי' קרעי' גברא רבה קרעי' כו' א"ד א"ל כו' דכ"ע לגבי דידי דרדקי נינהו. נראה דר"נ לא אהדר לר"ג דבר אחר יותר כ"א מאשר אמר דרדקי' קרעי' בלשון בתמי'. והנה בלשון הראשון הבינו מדבורו דהכי קאמר בתמיהתו וכי דרדקי קרעי' וא"ד ס"ל דה"ק בתמיהתו שתמה אשר קרעי' אדם דשקול כדרדקי נגדו וק"ל: עוד בגמרא הדר אמר ר"נ אפי' בשעת מתן מעות לא קני איחבי' כו' א"ל אני אומר אסמכתא קני ומניומי אמר לא קני ולמניומי קשיא מתני' כו' א"א כו' הנה אפשר לפרש דמעולם לא חזר ר"נ מן דבורו דלעיל דסבר אסמכתא קניא והיינו בדאמר מעכשיו והא דאמר הכא לא קניא היינו בדלא אמר מעכשיו והנה רבא לא הבין כן משום דהוה קשה לי' דאם כן דמיירי לעיל בדאמר מעכשיו מאי אתי לאשמעינן דקונה אפי' לאחר מתן מעות ובודאי דגם רב הונא לא יפלוג ע"ז דקונה במעכשיו אפי' לאחר מתן מעות וא"כ מאי אתא הוא לאשמעינן ולכך אהדר לי' ר"נ אני אומר אסמכתא קניא היינו במעכשיו ומניומי אמר דלא קניא אפי' במעכשיו משום דבעי ב"ד חשוב כדאיתא שם בנדרים וא"כ טובא קאתינא למשמע דהלא מניומי גם בזה פליג ואומר דאינו קונה ולכך קאמר א"כ מתני' קשיא למניומי וקאמר אב"א כו' ואב"א כו' לומר דאב"א הראשון אית לי' למניומי ואב"א השני אית לי' לר"נ ובזה יתפרש היטב הש"ס וגם הרבה קושיות שבתוס' יסתלקו מעלינו ודוק. והנה מה דמחלק רב הונא בין שעת מתן מעות ובין לאחר מתן מעות וס"ל דלאחר מתן מעות אינו קונה כ"א נגד מעותיו ולכאורה יקשה אי סבר דאסמכתא קונה יקנה הכל ואי לא קני לא יקנה אפי' נגד מעותיו. ונראה דסבר דבשלמא בשעת מ"מ גמר ומקנה נגד נתינת מעותיו דאל"כ לא יתן לו המלוה מעותיו אבל לאחר מתן מעות דיש לו כבר המעות מן המלוה רק דמתיירא השתא הלוה כשיבא זמן של התשלומין יטרדהו לשלם וא"כ די לו באשר גמר ומקנה לי' נגד מעותיו כי היכי דלא לטרדן כשיבא זמן התשלומין ודוק ובזה יתורץ קושית התוס' בד"ה לאחר מ"מ כו':

בתוס' ד"ה ומניומי אמר כו' עד אבל לר"נ דאמר כו' לא יתכן טעם זה אבל לר"ה א"ש אף לאחר מתן מעות דקונה לכל הפחות נגד מעותיו דנחית דרגא חדא וכדכתבו ז"ל בסוף דבור שלפני זה וק"ל ודלא כמהרש"א ז"ל ע"ע:

דף סו:

א"ל מר ינוקא כו' עד אמר ר"פ האי אסמכתא זמני' קני' כו' נראה דגם אלו באים לתרץ מאי דהוה קשה ממתני' למאן דאית לי' אסמכתא לא קני' וק"ל:

עוד בגמרא א"ל ר"א מדפתי דלמא סבר כי היכי דלא ליתזל ארעי' הא דלא קאמר דלא ליתזלו מטלטלין משום דמאן ידע בכל מטלטלין ובאם ירצה למכור דבר מה מטלטלין

דלי' יכול ליתנם למאן דהוא למוכרם אבל קרקעות של אדם נקרא שמו עליהם וכל אדם יודע דשלו הן וק"ל. ובזה יסולק קושית התוס' מן רש"י ז"ל וק"ל:

עוד בגמרא ההוא גברא דזבין כו' לסוף טרפוה כו' הא דטרף ב"ח ממנו ולא נאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו אפשר דמיירי באפותקי או מיירי דהמוכר אשר מכר לו קנה בעצמו אותו קרקע עם שארי קרקעות מראובן ושמעון לוקח הראשון מכר בינונית ללוי ובא ב"ח דראובן דהוא מוכר הראשון ודינו א"כ דרצה מזה גובה היינו משמעון או מזה גובה מלוי וכדאיתא בש"ס דב"ק דף ח' ע"ב והטור פסקו סימן קי"ט וק"ל. ודלא כת"ח דדחק עצמו לאוקמי בשהביא עדים דשל אבותיו הוה ע"ע:

בתוס' ד"ה התם זביני הכא הלואה כו' וקשה דא"כ פליג ר"נ אדרבינא כו' י"ל דרש"י ז"ל אזיל לטעמי' דמחלק בין שדה ובין בית דבבית כיון דלית בי' תיוהא הוה כמו רבית קצוצה וא"כ איכא למימר דרבינא איירי לעיל במשכנ' דשדה ור"נ דהכא איירי בבית ואף דנראה קצת דוחק לומר כן הואיל דר"נ אמתני' קאי ומתני' מיירי בשדה מ"מ כדי להשוות המחלוקת ניחא לן לומר דמלתא דר"נ לא קאי אשדה דמתני' רק אאסמכתא דחז"ל ומיירי בבית וק"ל:

ומה שהקשו עוד על רש"י ז"ל דבכל דוכתא אמרינן דמחילה בטעות לא הוה מחילה לר"נ עיין בהגהות אשר"י דמתרץ קושיא זאת בטוב טעם ודעת: בא"ד ומפרש ר"ת כו' נמצא דהוה מחילה בטעות כו' אבל אם הי' נותנו בתורת רבית לא הי' הדרי דאבק רבית הוא אבל כו' מ"מ אין לו לחזור כו' פירושא דמילתא הוא דבשלמא התם אמרינן כן דלא הי' חוזר כי היכי דליקו בהימנותיה דבהנחתו לאכול הפירות ליכא איסורא משא"כ הכא דבהנחתו לאכול הפירות איכא איסור בדבר דהניחו לאכול אבק רבית לכך לא אמרינן דניחא לי' למיקם בהימנותי' דלא אמרינן ניחא לאדם לעשות איסורא. וכן מצאתי בנ"י ע"ע ודלא כמהרש"א ז"ל:

בא"ד ורבא דהוה בעי לאותביה מאונאה הי' סבור כו' ולפי סברת רבא הי' משיבו כו' הנה רבים תמהו על דבר זה דאזיל ומסיק כל הסוגיא אשר פריך מאונאה ומסייע מאיילונית הכל טעות לפי דבריו וכאשר הקשה הגהות אשר"י לכך נראה לי דודאי רבא טעה במילתי' דר"נ אבל ר"נ השיבו כהוגן דאחר שראה דבעי לאותבי' אונאה הבין וראה דרבא טעי במילתי' וסבר דטעמי' משום דמחילה בטעות הוה מחילה ובאמת הוא לא כן ידמה רק דאין כאן מחילה בטעות משום דניחא לי' דליקום כו' ולכך השיבו מאיילונית דגם שם לא הוה מחילה בטעות משום דניחא לה כו' ור"נ לא השיב לרבא יותר ממה שאמר חזיתן איילונית והבין רבא דבא לומר דשם הוה מחילה בטעות והוה מחילה וע"ז

קאמרה הש"ס ולא היא כו' כלומר דרבא לא הבין שפיר דברי ר"נ דלפי מה שהבין הוא לא הוה איילונית סייעתי' אלא הטעם הוא משום דניחא לה דתיפוק עלי' שמה דאישות וכן בפירות דקל ניחא לי' דליקום בהימנותי' ודוק:

דף סז.

בגמ' אמר רבה בר ר"ה כל את ונוולא אחי סמכא דעתי' ולא גמר ומקני. הנה ודאי לפי מה דאתפרש ברש"י ז"ל לא הי' כאן אסמכתא רק דתנאו אשר התנה לחזור לו כשיהי' לו מעות הוה תנאי אשר סמכה דעתי' עליו אחר דשמע מהשליח כמודה לדבריו באומרו את ונוולא אחי ואלו לא הי' מרוצה בכך ה"ל להשיבו דאינו רוצה ליקח בתנאי הזה ולכך סמך המוכר על תנאו ולא גמר ומקני. או אפשר לומר אפכא דפשיטא אי הוה שתיק השליח ולא השיבו דבר דודאי המוכר סמך על דעתו אחר דשתק השליח ושתיקה כהודאה דמי אבל אחר דהשיבו ואמר את ונוולא כו' ה"א דאינו מודה על דבריו רק דאמר איני מרוצה בתנאי הזה אבל הואיל דאת ונוולא אחי תתפשרו אתם וא"כ נימא דהמוכר לא סמך על תנאו הואיל דשמע כן מהשליח ואעפ"כ נתן לו הקרקע וא"כ נימא דגמר ומקני לכך אשמעינן רבר"ה דאפ"ה סמכה דעתיה על תנאו ולא מסר לו הקרקע אלא על תנאי הזה (ועיין בנ"י) וא"כ הפירות שאכל הלוקח בתורת אבק רבית אכל לרבה בר ר"ה ועובדא הזה הוה ממש הדין דאיתא בברייתא לעיל דף ס"ה ע"ב מכר לו בית כו' ואמר לכשיהי' לי מעות החזיר' לי אסור. אבל ק"ק לי מאן דשאל פירי מאי למה נטר עד הכא ולא שאל שאלתו על ברייתא הזאת ודוק:

גם יש לדקדק על הש"ס דאמרה עבד רבינא עובדא דלא כרבר"ה ולמה לא קאמרה נמי דעבד דלא כרב נחמן דגם איהו אמר לעיל התם זביני הכא הלואה דבזביני הוה אבק רבית והא גם הכא הוה זביני ולמה אפיק א"כ הפירי. והנה לדעת התוס' דרבינא דאפיק הפירות הטעם הוה משום מחילה בטעות ולכאורה יש לתמוה על דבריהם דמאי מחילה בטעות איכא הכא דהלא הואיל דלא גמר ומקני אלא דנהדר לי' כשיהי' לו מעות א"כ נתקיים המכר על תנאי הזה והוה ממש כברייתא דלעיל דאמר המוכר לכשיהי' לי' מעות כו' ובודאי שם לא יעלה על דעת אדם דיהי' מחילה בטעות. ונראה דתוס' ז"ל סוברים הואיל דלשליח אמר המוכר כן והשיב לו השליח את ונוולא כו' לומר דאינו רוצה לקנותה על תנאי הזה רק בלי תנאי והאשה המשלחת החזיקה ג"כ בקרקע ואכלה הפירות על תנאי הזה דסברה דהמוכר גמר ומקני ואח"כ כשבא המוכר במעותיו ורצה דתחזיר לו נתברר דהוה מקח טעות אחר דהאשה החזיקה בקרקע שלא על תנאי והמוכר לא גמר ומקני כ"א על תנאי לכך פסק רבינא דהדרא פרי מטעם מקח טעות דאי הוה ידע

המוכר דההיא איתתא אינה מרוצה במקח כ"א בלי תנאי לא הוה המוכר מניח אותה לאכול הפירות כן הוא סברת התוס' לפע"ד ועין בבעל המאור ובהרמב"ן אשר הקשה עליו ובמה שכתבתי בדעת התוס' יתיישבו דברי ב"ה ודוק:

והנה יש קצת לדקדק עליהם ממה שכתבתי לעיל הטעם דלא אמרינן גם במחילה הזאת דניחא ליה ליקום בהימנותי' ע"ש ודוק:

בתוס' ד"ה ובלאות כו' וא"א לומר כן כו' ובהדיא אמרינן כו' ומסיק כו' באשר יש לתמוה באמת על המאיר עיני. הגולה ה"ה רש"י ז"ל אשר נהירין לי' שבילי דש"ס ולא ראה בפעם הזאת את דברי הש"ס שם המפורשת וערוכה לפניו דאיירי בליתנהו. אבל כד תעיין תראה דקושיא זאת לחודא אינה כדאי לדחות דברי רש"י ז"ל דהנה שם נאמר אמר רב שימי ב"ר אשי ש"מ מדרב כהנא עיילי לי' גלימא קרנא הוי ולא מכסי לה ואזיל עד דבלי והאמר ר"נ פירי הוה דר"נ פליגי ע"כ וא"כ לר"נ איירי אפילו בדאיתנ' ולא קשה א"כ אידי ואידי שקיל דזה אינו דהואיל דהוה פירי לא קשקלה אפילו בדאיתנהו בעין וכדכתבו תוס' בעצמן הכא גבי פירי דאין לה פירות שליקט והם עדיין בעין ועיין ג"כ ברש"י שם והנה גם הכא זה אשר השיב ממתני' דאיילונית הוה ר"נ ולדידיה ודאי דאיירי אפילו בדאיתנהו הואיל דהוה פירי. ונראה לי ג"כ דלא נעלם כל זה מדעת התוס' דיש לאוקמי לר"נ אפילו בדאיתנהו רק דעיקר קושיתם הואיל דלא מזכיר בהדי' בלאותי' קיימים לכך ניחא להו לאוקמי בדליתנהו ומביאים ג"כ קצת ראי' על זאת מהא דכתובות אחר דאוקמא הש"ס שם בדליתנהו ש"מ אחר דאינו מזכיר בהדיא קיימים ניחא לן לאיקמא בדליתנהו ואף לר"נ דאיכא לאוקמא בדאיתנהו אפ"ה הואיל דאינו מזכיר בהדיא קיימי' לדידי' נמי מסתמא מתוקם בדליתנהו. ובזה יבא על נכון במה שהביאו קושיא זאת באחרונה אשר לכאורה ממנה יסתיים הדבר בהוכחה גמורה ובמה שכתבתי א"ש וק"ל.

וע"פ דבריהם יתיישב ג"כ היטב במה דהביאו הש"ס כל מתני' דאין להם בלאות ולא הי' לה להביא כ"א דאין להם פירות דמשם מוכח שפיר דמחילה בטעות הוה מחילה משא"כ בלאות דלרש"י ז"ל איירי דאפי' הן בעין לא קשקלה ומאי מחילה בטעות איכא למימר א"כ בהו אבל לתוס' דאיירי בדליתנהו ודאי דמוכח ג"כ מהם דמחילה בטעות הוה מחילה. ואמרו אח"כ ופירות דקתני כו' היינו הואיל דאמרו דבלאות דהתם איירי דליתנהו וקרנא הוה א"כ למה קאמר דאין להם פירות והלא קרן גופא אם אכלו לית להו כדחזינן בבלאות בשלמא לרש"י ז"ל דמוקי בבלאות דאיתנהו ופירי הוה לא קשה מידי דאשמעינן מתני' דפירי לא קשקלי הן בדליתנהו הן בדאיתנהו או בא לאשמעינן דבלאות קיימין הוה נמי פירי אבל על דבריהם ז"ל דאמרו דהוה קרנא קשה לכאורה. לכך כתבו

דפירי מיירי באמת דעדיין בעין א"נ תקנת פירות. וצריכים ג"כ לתרץ בשני תירוצים אלו דאי מתירוץ הראשון לבד הוה אפשר לומר ולדקדק עליו דא"כ דמיירי בפירי אשר הם עדיין בעין א"כ מאי ראיה מייתי ר"נ דמחילה בטעות הוה מחילה דמאי מחילה בטעות שייך בהו הואיל דהם עדיין בעין. ולא סיפק להו גם כן בתירוץ אחרון דבשנייי מאי איכא למימר ועיין במהרש"א ודוק:

בד"ה פירי מאי אע"ג כו' אלא צ"ל טעמא דרבינא משום מחילה בטעות כו' כבר כתבתי לעילן במאי הוה מחילה בטעות לדבריהם ע"ש. אבל קצת קשה לי אחר דרבה בר"ה ורבא ואביי ורבה לית להו הא דמחילה בטעות רק דהוה אבק רבית ואביי דשאל משכנתא מאי היינו דבמשכנתא איכא למימר דהוה רבית קצוצה הואיל דהוה הלואה ורבינא אית לי' הסברא איפכא דבזביני הדרי פירי ובמשכנתא לא הדרי א"כ אחר מילתא דר"נ לעיל דאמר הדרי פירי קאמרה הש"ס למימרא דמחילה בטעות לא הוה מחילה ובמאי ברירה לה מילתא דטעמי' הוא משום מחילה בטעות ולמה לא שאלה שם משכנתא מאי דאי טעמך משום מחילה בטעות א"כ משכנתא דליכא האי טעמא לא הדרי פירי ואי טעמך משום רבית קצוצה א"כ משכנתא פשיטא דאסור. אבל לפרש"י לא קשה מידי ודוק. והא דמביאים ראי' מהא דלמיל דאמר רבינא דמשכנתא בלי נכייתא בדיננו אין מחזירים יש להשיב על זה ולומר דשם מיירי באתרא דלא מסלקי. וא"ת הא לקמן בסמוך משמע דבאתרא דלא מסלקי אכלי אפילו בלא נכייתא לזה נאמר דמנ"ל דרבינא לא פליג על דבר זה ועיין ברי"ף ושארי פוסקים כי הרבה דברים נאמרו בדיני משכנתא:

עוד בגמרא הא משכנתא באתרי דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלקינן לי' אכל טפי לא מפקינן מיני' אפשר לתת טעם בדבר הזה דבזמן שאכל יותר אמרינן דמחל על אכילתו מדלא מיחה אבל בדאכל שיעור זוזי לא אמרינן דמחל על אכילתו דהא דלא מחה אפשר דסבר למה אמחה הלא אפשר דאכל אותם בתורת תשלומין ולא בתורת א"ר וק"ל:

עודי בגמ' ובדיתמי אכל כו' אכל טפי מפקינן מיני' ומחשבינן משטרא לשטרא. יש רוצים למחוק הא דמחשבינן כו' דהלא כש"כ הוא אי מפקינן מיני' מכש"כ דמחשבינן כו' ויש רוצים למחוק מטעם הזה הא דמפקינן כו' ואפשר לומר ולקיים הגירסא דלפנינו ולפרש דה"ק ומפקינן מיניה והיינו דמחשבינן משטרא לשטרא והסיפא הוה פירושא דרישא וק"ל:

דף סז:

בתוס' ד"ה והילכתא צריך למיקני מיני' כו' ונראה דאיירי לאחר שלוה ממנו סתם כו' ודכוותיה באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקני לא בעי קנין אף דאמר כן אחר שנתן לו

המעות ועיין באשר"י הטעם. ונראה דמש"ה הקדים הש"ס לומר פשיטא באתרא דמסלקי כו' ולכאורה לא ה"ל לומר פשיטא דאי הוה דבר פשוט ודאי לא הי' צריך לאשמעינן אבל לפי דבריהם א"ש דקמ"ל מיהו דאף דאמר כן לאחר מתן מעות דומיא דשאלתו אפ"ה לית לן בה וק"ל:

בד"ה רבינא אכיל בנכייתא תימא דלעיל כו' הנה ראיתי בטור דמפרש דברי הרי"ף ז"ל דאף באתרא דלא מסלקי ובנכייתא ס"ל דהוה אבק רבית והוכחתיה הוא מדקאמר הרי"ף ואינו מותר כי אם משכנתא דסורא ואי הוה מותר באתרא דלא מסלקי בנכייתא ה"ל למנקט נמי דמותר בכך. וא"ת הלא בש"ס קאמר נמי דאינו מותר לאכול כי אם במשכנתא דסורא ואפ"ה הרבה פוסקים אית להו דבאתרא דלא מסלקי מותר לאכול אפילו בלא נכייתא וא"כ אף אנן נאמר להו דאי הוה מותר באתרא דלא מסלקי ה"ל לש"ס נמי לפרש כן. זה אינו דלדידהו כל הש"ס דהכא לא קמיירי אלא באתרא דמסלקי וע"ז קאמרה הש"ס היכי שרי באתרא דמסלקי ולא תימא דיתנה עמו דלא יסלק אותו דמ"מ אם לא יתרצה בכך הלוה יש לשאול מה תקנה יש לכך קאמרה הש"ס דיש תקנה במשכנתא דסורא ועיין באשר"י משא"כ לרי"ף ז"ל דמפרש דש"ס דהכא (וכן הוא) מיירי נמי באתרא דלא מסלקי מ"מ וא"כ לדידי' ודאי צריכנא לומר הואיל דאמר דאינו מותר כ"א במשכנתא דסורא דכללא כייל וק"ל: ובזה מתורץ נמי מאי דהוה קשה לתוס' על רבינא דאכיל בנכייתא דלפי מאי שכתבנו לרי"ף דמיירי הכא ג"כ באתרא דלא מסלקי וא"כ רבינא דאכיל קמיירי נמי באתרא דלא מסלקי ואפ"ה לא אכיל כ"א בנכייתא. ואף בזה לא פסקינן כוותי' כ"א כרב אשי דלא אכיל אף באתרא דלא מסלקי ודוק: עוד בגמרא מ"ט דמאן דאכיל בנכייתא מידי דהוה אשדה אחוזה כו' אף דשם מיירי מדאורייתא והם פליגי בדרבנן מכל מקום הואיל דמצינו דתורה התירה בהדי' לא רצו חז"ל להעמיד דבריהם כדכתבו תוס' לעיל דף ס"ד ע"ב בד"ה ולא ישכור כו':

דף סח.

בתוס' ד"ה וניתן לו שכרו כפ"ב כו' ולכך נראה לפרש כיושב ובטל לגמרי כו' הנה הואיל דחזינן דמפרשי דבריהם מחולקים בהבנת דבריהם ה"ה הגאון מהרש"ל ז"ל נוטה בפירושו כפירוש אשר כתב הטור ז"ל ושארי מפרשים לא כן ידמו ע"מ על כן באתי להציע ולפרש דבריהם על אותן שני דרכים ואדקדק אח"כ עליהם מה שיש לדקדק. ותחלה נדבר מן הפירוש אשר פי' הגאון מרן ב"י ז"ל ואומר לפי דבריו הא דכתבו ז"ל היינו כיושב ובטל לגמרי כלומר שמשלם לו שכר בטילה של מלאכה ראשונה אשר נתבטל עתה ממנה ואינו משלם שכר על הטירחא אשר טרח במלאכת החנווני רק

התשלומין הוא משום שנתבטל ממלאכתו הראשונה ואותה שכר בטילה אינו נוטל ג"כ משלם כ"א כאשר רוצה ליקח שיתבטל ממלאכתו ולהיות יושב ובמל דרך משל אם היה חייט ושכרו כל היום הוא זהוב אחד אינו נותן לו כל הזהוב רק דמשערינן מה הי' רוצה ליקח אם יהיה יושב ובטל ממלאכת החייט. ולא יקח א"כ רק חצי זהוב כי אינו דומה אדם העוסק במלאכה מאשר יושב במנוחה וא"כ הצריכותא דהש"ס א"ש דה"ק אי תנא חנוני ה"א הוא דסגי לי' כפ"ב ואינו משלם טורח מלאכת החנווני שעוסק בה השתא אחר שאינו טורח עצמו כולי האי אבל ליקח פירות ה"א דישלם ג"כ טורח הזאת אחר שהיא טירחא מרובה קמ"ל דלא ואי תנא ליקח פירות ה"א דבמלאכת החנווני אינו משלם לו אפילו כפ"ב אחר שאין לו טורח השתא כולי האי הואיל דחזינן דבלקיחת פירות שטורח טירחא גדולה ואפ"ה אינו משלם לו טירחתו אם כן בחנווני נחתינן דרגא דאפילו כפ"ב לא ישלם לו אלא כר"י דבטובל בציר סגי קמ"ל. והשתא קאמרו תוס' והא דקאמר ר"מ בין מרובה בין מועט דמשמע לכאורה כפרש"י דבין פוסק עמו שכר מרובה או שכר מועט שרי ולדבריהם לא שרי כ"א דוקא בשישלם לו כל שכר בטילתו וע"ז תירצו דעל המלאכות דהשתא קמיירי דבין הי' עוסק השתא במלאכה מרובה ובין הי' עוסק השתא במלאכה מועטת לעולם לא משלם לו כ"א בטילה דמלאכה הראשונה. ואח"כ מפרשים דברי ר"ש בתוספתא דלא תקשה דהלא לפי תחלת העיון הי' אפשר לפרש דזהו דעת הר"ש בעצמו הואיל דאמר אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל לכך מפרשים דלאו בטל לגמרי קאמר כו' ואח"כ אמרו דבפ' אלו מציאות מוכח כדפרש"י דאלו לפי דבריהם קשה מאי האי דקמשני ליה אביי אחר שהקשה לו האי לאו יושב ובטל הוא וקושיתו הוא למה לא ישלם ג"כ על המלאכה אשר עוסק בה השתא דהיינו מלאכה השבת האבידה ואם כן אביי דמשני לי' ודאי דמשני ליה כדפרש"י וק"ל. ולא תקשה היאך אפשר לומר דאביי אשר תירץ התם והכא בחד לשון ונפרש דבריו בב' אופנים לזה נאמר דמשינוי השאלה יוכר שינוי התשובה דהתם הוה קשה לי' למה לא משלם גם כן על מלאכה דהשתא ולהכי קאמר האי לאי בטל הוא משמע מלשונו דדחיקא לי' לומר דלא משתלם על מלאכה דהשתא וא"כ אביי דמהדר לי' ודאי דמהדר לי' כדפרש"י דבאמת משתלם על מלאכה הזאת אבל הכא איני מקשה שום קושי' אלא בלשון שאלה קאמר מאי כפועל בטל דיודע הי' דיש לפרש מילתא דפועל בטל בשני דרכים ושאל באיזה דרך יתפרש מתני' דילן אי כר"ש אי כר"מ ומהדר לי' אביי כפ"ב כו' כלומר דמתני' אתיא כר"מ ולא משתלם משלם כר"ש. ועל זה קשה להו השתא דא"כ דבאמת יפורש התם כדפי' רש"י א"כ היאך יטול שכר על השבת אבידה וק"ל. זהו לפי הדרך אשר דרך בה מרן הב"י

ועתה נבא לפרש את דבריהם לפי הדרך אשר דרך בה הטור ז"ל ומהרש"ל ז"ל ואומר הא דאמרו כפ"ב היינו כיושב ובטל לגמרי ר"ל דאינו משלם לו בשביל מלאכתו הראשונה אשר בטל ממנה רק כאדם היושב ובטל לגמרי מה היה רוצה ליקח לעסוק במלאכת החנווני וקאמרו דהשתא א"ש הצריכותא דבש"ס דה"ק אי תנא חנווני ה"א בהכי סגי כפ"ב הואיל דהשתא אינו עוסק במלאכה כולי האי וא"כ די לו שישתלם על עסיקת החטוני בלבד ולא נאמר דישתלם גם כן על בטילה דמלאכה הראשונה הואיל דאם הי' מוסק במלאכתו הראשונה היה עוסק במלאכה כבידה והשתא עוסק במלאכה קלה אבל מעות ליקח פירות דעוסק גם השתא במלאכה כבידה ה"א דישתלם ג"כ על מלאכתו הראשונה דבטיל מינה הואיל דגם השתא לא הוקל כל כך קמ"ל ואי הוה אשמעינן ליקח פירות ה"א בהא ישתלם כפ"ב מיהו על מלאכה זאת הואיל דמוסק במלאכה כבידה אבל חנווני הוה די בטבילת ציר קמ"ל. והשתא קשה להו הא דאמר ר"מ בין מרובה בין מועט דמשמע כפרש"י כדלעיל בפירוש הראשון לכך מפרשים בין הי' מוסק כו' פירוש בין הי' עוסק מתחלה במלאכה מרובה בין הי' מוסק במלאכה מועט שכרו שוה דאינו משתלם כ"א על מלאכה דהשתא. ואח"כ קשה להו דברי ר"ש דאמר אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל דמשמע דפליגי אפילו באדם דיושב ובטל השתא דר"ש סבר דישלם לו על מלאכה הראשונה דבטיל מינה ואי איתא דר"ש סבר דלא משתלם כלל על מלאכה שנייה כ"א על מלאכה ראשונה אם כן ביושב ובטל השתא מאי איכא למימר הכא אינו נוטל כלום ולמה פליג ר"ש על ר"מ לכך מפרשים ז"ל דלא יושב ובטל לגמרי כו' דבאמת ביושב ובטל לגמרי לא פליגי ר"מ ור"ש דשם ודאי מודה ר"ש לר"מ דמשתלם על שכר בטילת דהשתא. ואח"כ כתבו ומיהו לעיל באלו מציאות מוכח כדפרש"י הואיל דחזינן דהקשה האי לאו יושב ובטיל הוא ואי כדבריהם דמשתלם על מלאכה דהשתא מאי קושיתו הלא באמת משתלם על מלאכה דהשבתו. ועיין בט"ז דכתב קצת יישוב לפירוש זה במאי דהקשו השתא וא"ת כו' ודוק:

ועתה נדקדק מה שיש לדקדק על ב' פירושים האלו. דהנה לפירוש הזה האחרון יש לבעל דין מקום לומר דלא עלה כן על דעת התוס' מהא דחזינן בדבור שאחר זה ז"ל הכא לא שייך למיתני כפ"ב דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד כו' ואי כפירוש הב' קשה לכאורה הלא בחנווני לא משתלם ג"כ על מלאכה דבטיל מינה כ"א על מלאכת החנווני דומיא דתשלומין דמסיקת תרנגולים ועגלים וסייחים וא"כ אין חילוק ביניהם ומאי האי דכתבו ומחלקים ביניהם. ויש ליישב דבאמת בתשלומין אין חילוק ביניהם דבכל מקום לא משתלם כ"א על עסיקת מלאכה דהשתא רק דאכתי הוה קשה

על השתנות הלשון דמשמע דמתניתין דברישא קתני כפ"ב ובסיפא לא תני הכי לכך כתבו דהתם לא שייך למיתני כן לא שייך דייקא דמאי איכפת לן במלאכתו הראשונה דהלא לא נתבטל ממנה וא"כ לא הי' יוכל לומר דיתן לו כפ"ב דבשלמא ברישא אשמעינן טובא במאי דאמר כפ"ב לומר דלא משתלם על בטילה דמלאכה הראשונה אבל בסיפא לא הוצרך לכך וק"ל:

ועוד מצאתי לדקדק על דבריהם לפי שני הפרושים האלו הואיל דחזינן דנתנו מקום גם לפרש"י ז"ל אשר פירשו הכא ושם בא"מ א"כ קושיתם הראשונה אשר הקשו מהתוספתא דאמר התם ר"מ דניתן לו כפ"ב לא קשה ג"כ דדלמא התם יתפרש מילתא דפ"ב כפי הפירוש דמפרשים הם הכא והאי דהכא יתפרש כפרש"י דהכא ודאלו מציאות. וי"ל דעל קושיתם הראשונה סמכו ז"ל דצריכותא דש"ס לא קאי לפי פירושו אבל באמת גם על זה יש לדקדק ולמה לא נפרש צריכותא דהש"ס דה"ק אבל מעות ליקח מהן פירות דנפיש טרחיה אימא דלא סגי כפ"ב אלא נימא דישתלם שכר בטילתו דמלאכתו הראשונה כאלו הי' מוסק בה הואיל דהשתא נמי עוסק במלאכה כבידה ולא ינוכה האי דביני ביני ממאי דהוקל קצת הואיל דגם מלאכה זאת היא קצת כבידה ולא איכפת לי' לאדם העוסק במלאכה כבידה במאי דהי' עוסק במלאכה אחרת שהי' קצת כבידה מזה קמ"ל דלא וק"ל:

עוד יש לומר דמש"ה לא הוה ניחא לפרש התם בתוספתא במילתא דר"מ דאמר כפ"ב כפירושא דהכא ודהכא יתפרש כפי' רש"י הואיל דחזינן דהש"ס הביאה הברייתא על מתני' וקתני תנא כפ"ב ומשמע להו דפועל בטל דר"מ בתוספת' הביאה הש"ס הכא וא"כ ודאי דשניהם יתפרשו בדרך אחד. ולכך נראה דאפשר לומר דלכך הקדימו ז"ל בתחלת דבורם וקאמרו אי גרסינן תנא כפ"ב כו' ודוק:

גם אפשר לומר דלא הוה ניחא להו לאוקמי מתני' דילן כר"ש הואיל דסתם מתני' כר"מ אם לא במקום דאמר הש"ס מתני' מני ועיין בש"ג. ומ"מ נראה דר"ח דפסק כר"ש כדאיתא בתוס' לקמן סבר כמו שכתבתי דפ"ב דהכא אינו מתפרש כפ"ב דתוספתא דאל"כ לא הי' פוסק כר"ש אחר דסתם מתניתין כר"מ והוה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ודוק:

בא"ד והא דקאמר ר"מ בין מרובה כו' כבר כתבנו מ"פ ב' פירושים הנ"ל מאי דקשה להו. אבל אחר שמצאתי בכל הפוסקים דאמרו כולם כאחד דע"כ לא נאמר במתני דיטול כפ"ב אלא בדלא קצץ עמו לכתחלה אלא נתן לו למחצה אבל אם פוסק עמו לכתחלה על כל ימי השותפות בקוצץ לו דינר סגי. וא"כ מאי קשה להו מאי דאמר ר"מ לקמן

בין מרובה כו' הלא שם יתפרש היטב בקוצץ ממו וכדפרש"י ומתני' מיירי בדלא קצץ לכתחלה. ואם תשיב דלית להו לתוס' חילוק הזה ואי מהא דאמר שמואל לקמן קוצץ לו דינר איכא למימר דמיירי דיש לו עסק אחר כדמסיק אבל בשאין לו עסק אחר כמו חנוני לא סגי בקוצץ לו דינר אלא דוקא כפ"ב מ"מ קשה לי על הרא"ש דהלא הוא בעצמו אית לי' חילוק הזה וכדכתב הוא ז"ל ואפ"ה מפרש הא דאמר ר"מ בין מרובה כו' כאשר מפרשים הם ומי הכריחו לכך ע"ע ודוק דיש לפרש דבריו ג"כ על שני אופני' כאשר פרשתי דבריהם ז"ל. גם מהא דאמר רב ריש עגלא לפטומא דאיירי ודאי בשאין לו עסק אחר דאי בדיש לו עסק אחר במותר שליש סגי וא"כ משם מוכח דבקציצה מתחלה סגי אפי' לא יהי' כפ"ב ודוק: גם למאי דכתבו בדבור שאחר זה דבלא בטל ממלאכתו לא שייך למתני כפ"ב וא"כ למה נאמר הא דאמר ר"מ בין מרובה כו' קאי על הסיפא דאינו מתבטל ממלאכתו ומתחלה מפרש הש"ס רישא דמתני' ואח"כ הסיפא במאי דפליגי התנאים מאי שכר עמלו דנותן לו. גם לפי מאי דפרשתי בפירוש הראשון דאיני משלם לו רק בטילה דמלאכתו הראשונה וא"כ אדם בטל המושב בחנווני מאי ינתן לו ע"כ דינתן לו שכר על המלאכה הזאת אשר הוא עוסק השתא וא"כ נוכל לומר דעל אדם כזה פוסק ר"מ בין מרובה בין מועט וק"ל: ואומר עוד דיותר נראה לי לפרש דבריהם על דרך הראשון מעל דרך השני דאי הוה עלה על דעתם דרך השני לא הוה קשה להו מידי מהא דאלו מציאות דהוה אפשר לומר דמקשן סבר דמשתלם מבטילה דמלאכה א' וע"ז הוה קשה לו למה לא ישתלם נמי על מלאכת השבת אבידה ותירץ לו אביי דבאמת על מלאכה השבת אבידה משתלם ולא כדקס"ד דלא משתלם כ"א על בטילה דמלאכה א' וא"כ יתפרשו דברי אביי דהכא ודהתם כחדא אלא ודאי דמעולם לא עלה על דעת התוספ' פירוש הב' אשר פרשתי ולכך הוצרכו לפרש התם כפירש"י ז"ל: והנה נראה לומר נמי לכאורה דמש"ה פירש הטור דברי הש"ס כפירוש הב' הנ"ל כדי שיתפרשו דברי אביי דהכא ודהתם כחדא. אבל מאשר מפרש בח"מ סימן רס"ה כפירש"י ע"ע תמהתי דוק כי יש ליישב בדוחק:

דף סח:

בגמ' ות"ק גיזה כו' כי פליגי בנסיובי ותותרי כו' הנה לכאורה קשה א"כ מאי האי דנקט ר' יוסי בר' יהודא ואת הרחלי' מפני שגוזזו' הלא בגיזה די לע"ע. ונראה לומר דהא דמתני' הרחלים והעזים למחצי' השכר הוא על על שני דרכים או דנותנים לחלק בוולדות והן יהי' השכר אי דנותני' ושמין למחצית השכר משום חלב וגיזה והם יהיו השבח דיחלקו ביניהם ולא הוולדות וא"כ הכא דמיירי דחולקי' החלב והגיזה איכא למימר

דמיירי דמשום כך הי' נותן לו העזים לחלוק בחלב והרחלי' לחלוק בגיזה וזהו דקאמר הת"ק לא את העזים ואת הרחלים למחצה כלומר דיחלקו הכל ואין לו שכר עמלו כ"א נסיובי ותותרי ובא ריבר"י ואמר שמין את העזים מפני שחולבות ואת הרחלים מפני שגוזזו' כלומר אף דהשומר הי' מפני שגוזזות וזה יהי' למחצה בין שניהם אפ"ה מותר הואיל דמורט' ושוטפ' וק"ל. והא דקאמר בתר הכי ואת התרנגולת מפני שעוש' ואוכלת ולכאורה יש לדקדק מאי קמ"ל בזה והלא לכאורה גם ת"ק מודה בזה איכא למימר דאף דאינו ניתן לשכר עמלו כ"א הביצים מוזרות מותר לריבר"י ובהא פליג הת"ק ולכך סמכה הש"ס דברי ר"י אביו להכא לומר דגם בנו מיירי בשכר ביצים מזורות וק"ל:

עוד בש"ס ואידך גללים אפקורי מפקיר להו איכא למימר דגם רשב"ג מודה דאפקורי מפקיר להו היינו הנותן ודאי אבל אם לקחם המקבל לשכר עמלו הוה די בכך כי הוא סובר כר"י דאפילו לא טיבל עמו אלא בציר דלא נחשב בעיני הנותן כלום הרי זה מותר הואיל דהוא מרוצה בכך דומי' דהכא בגללי' הואיל דהוא מרוצה בכך ולכך אוקמ' הש"ס בשיטה אחת ובזה יתורץ מאי דהוה קשה לתוס' מהא דאלו מציאות וק"ל:

ברש"י ד"ה ואפילו במקום שנהגו כו' הנישומים לבדם ע"כ משום דהוה קשה לי' לישנא דואפילו במקום שנהגו כו' בקיצור ה"ל למימר שמין עגל עם אמו הואיל דקאי על מילתא דת"ק דמיירי במקום שנהגו להעלות שכר כתף אלא ודאי דה"ק אפילו במקום כו' בנישומים לבדם אבל עם אמו אין צריך דגם המנהג אינו כך ומאי שיש לדקדק על זה אכתוב בפירוש התוס' ד"ה מקום שנהגו כו':

עוד בדבור הקודם לזה ד"ה עם אמו דליכא טירחא כו' ובלא עמל ומזין כי אמו עושה ואוכלת פירוש ולהכי לא צריך מזון ועמל בשביל אמו. ומה שכתב אח"כ ואין צריך להעלות לו שכר כתף קאי על הוולד וטעמו כמו שכתב לפי זה דליכא טירחא לפי שנמשך אחר אמו ולא צריך ליתן עדיין כ"א מזון הוולד וע"ז שאל הש"ס ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו וממזונו גרידא פריך אבל מעמלו לא פריך דהא לית כאן טירחא כדפירש"י ודלא כתוס' ז"ל ועיין בת"ח ודוק היטב ועיין מה שכתב רש"י ז"ל במתני' ע"ז ועיין שם במהרש"א כי יפה כתב לדעתי הקלושה:

בתוס' ד"ה איכא ביצים מוזרות וליכא למימר כו' דביצים מוזרות שכיחי טובא כו' ובהכי א"ש מאי דפליג ר"י עוד פעם בתרנגול' ולא די לי' במאי דאמר אפי' לא טיבל עמו אלא בציר אלא דקמ"ל הכא עוד דאפי' לא מצא שרי וק"ל:

בד"ה מקום שרגילין כו' עד אבל ברוב ספרים גרסי' בתר לבהמה כו' ומצינו למימר דרשב"ג כו' הנה נראה דקשה להו על פירש"י דפירש דאפי' במקום שנהגו להעלות

שכר כתף למעות דקאמר רשב"ג ה"ק אפילו במקום שנהגו כו' הנישומים לבדם אבל בנישומים עם אמו לא צריך א"כ במאי חזינן דפליג ת"ק דלמא ע"כ לא קאמר ת"ק אלא בנישומים לבדם ולהכי סברי תוס' ז"ל דרשב"ג ה"ק אפי' מקום שנהגו להעלות בנישומים עם אמו הוה די בגללי' ודלא כת"ק דכללא כייל דאזלינן בכל מקום אחר המנהג. ורשב"ג לא סביר כן אלא דמותר לשנות בכ"מ וכדכתבו תוס' ז"ל בד"ה אלא שיט' כו'. וע"ז הוה קשה לכאורה א"כ למה סיים רשב"ג ואפילו כו' לכך כתבו דאפשר לומר דלא פליג אלא אריש וא"כ לכך סיים ואפי' במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לומר דוקא בזה פליג ולא במקום שנהגו להעלות וולדות. עוד כתבו דפליג אריש ומכש"כ אסיפא ולכך סיים ואפילו במקום כו' כלומר במעות פליגנא ומכש"כ בוולדות ואי לא הוה מסיים הא מילתא ה"א ע"כ לא פליג אלא אסיפא ולא אריש לכך סיים אפילו כו':

עוד כתבו ור"ח גרס כו' כלומר דבגירסת ר"ח אתי' נמי שפיר אפי' נפרש כפרש"י דבמקום שנהגו קאי על הנישומים לבדם מ"מ חזינן דפליג רשב"ג על הת"ק דלת"ק מוכח דסביר הואיל דהמנהג בנישומים לבדם להעלות שכר כתף א"כ עם אמו אע"ג דליכא טירחא צריך להעלות דהנה ר"ח מפרש הא דלהעלות שכר כתף למעות מעלין היינו אפילו אם הפירות מונחים כבר בבית המקבל ולית לי' טירחא להביאם שם וה"א דלא יתן לי' שכר כתף קמ"ל הת"ק דאפ"ה יתן ליה הנותן שכר כתף הואיל דמנהג המקום כך הוא אם לא היה בביתו ואם לא יתן לי' יהיה מתחזי כרבית ועיין בטור ודלא כב"י בפירוש ראשון דילי'. וא"כ בנישום עגל עם אמו סביר ת"ק נמי אע"ג דליכא טירחא אפ"ה ישלם לי' שכר כתף הואיל דמנהג המקום ליתן שכר כתף לוולדות דומי' דאמרינן נמי בשכר כתף למעות וע"ז פליג רשב"ג שפיר וסבר דאין צריך הואיל דלית לי' טירחא. ולא תקשה דא"כ אמאי מוקי הש"ס רשב"ג בשטת ר"י והלא ר"י יותר מזה קאמר דאפילו במקום דאיכא טירחא מיקל הוא. איכא למימר דודאי לאו דבר אחד קאמרו אלא בשיטה אחת ועיין בתוס' ריש הגוזל עצים ד"ה רשב"י כו' ועיין מה שאכתוב בסמוך בתו' ד"ה אלא שיטה כו': בד"ה ורשב"ג לא בעי כו' אלא מעמלו גרידא פריך כו' ובזה ניחא נמי קצת דלא קשה להו נמי את"ק דלא קא נקט אלא שכר כתף וק"ל:

בד"ה והא איכא גללים כו' התם לכ"ע מחיל כו' ובזה ניחא נמי קצת דנקיט התם סתם גללים והכא לא קאמר סתם וק"ל:

בד"ה אי פלגא באגר כו' וקשה וכי שוטה הנותן כו' הנה יש לומר דלא קשה להו כ"א על גירסא ב' שלהם דקאי הכל על המקבל וא"כ הברירה תלוי' ג"כ בו (ועיין מה שהביא הטור דעת הרמ"ה ועיין בג"ת מה שכתב בזה). אבל לגירסא א' שלהם דתלוי הכל בנותן

ונוכל לומר א"כ דגם הברירה תלוי בו וליכא למימר וכי שוטה הוא המקבל דהלא הנותן אינו יודע אם היה ריוח או הפסד משא"כ המקבל וק"ל:

בא"ד דשמא זמן קבוע להם שבתוך אותו זמן יבורר ר"ע. ק"ק א"כ אכתי מאי רצה רבא ללמוד זכות על בני ר"ע ודלמא ר"ע כבר נטל הברירה באותו זמן ולא היה יודע שיהי' לחובתו ועתה נתהוה לחובתו ובודאי אותו זמן לא היה כתוב בשטר דאם כן מאי הי' מסופק רבא וא"כ במה ידע רבא איזה ברירה נטל ר"ע אביהן דרצה לזכות את בניו. אם לא דנימא דהואיל דהיו מוחזקין טענינן בעדם לומר דכבר נטל הברירה מה שהי' לזכותו דהשתא. ודע דיש פלוגתא בין הפוסקים אי נימא יד בעל המעות על העליונה אם יד המתעסק על העליונה ועיין בנ"י ובב"ת וב"ת הביא דעת הראב"ד דמעשה דר"ע היה שכבר גבה הנותן את שטרו רק דיתמי דר"ע רצו לחזור ולגבות ממנו את שכרו כפ"ב ע"ע. גם נוכל לומר דרבא מעולם לא בא לזכות את בני ר"ע רק דבא לדרוש בזכות דר"ע דלא עשה נגד תקנת חז"ל וכן הוא בש"ג. ולא תקשה אמאי דחיק רבא עצמו לפרש לישנא דשטר בדוחק ולמה לא פירש כפשוטו ויאמר דנטל שכרו כפ"ב די"ל דא"כ היה כתוב בשטר כן ק"ל:

דף סט.

בגמרא לא דקאמר לי' אי מותר שליש אי ריש עגלא ע"כ והיינו כדיהי' בריוח מותר שליש יהי' להנותן הברירה אבל אם לא יהי' מותר שליש לא יתן לו כלום ועיין בת"ח. וקמ"ל רב בהא מילתא טובא דאי הוה אשמעינן במאי דפליג אשמואל ה"א הכא שרי רב באמירת מותר שליש משום דבאם יהיה מותר שליש הרבה יטול הרבה בשכרו ולכך אף דלפעמים לא יהיה מותר שליש ל"ל בה הואיל דיוכל להיות שיטול הרבה אבל הכא אשמעינן אף דהתנה דיהי' הברירה בידו דאם יהי' הרבה מותר שליש שיתן לו ריש עגלא ה"א דאסור לעשות כן קמ"ל וק"ל:

עוד בגמ' אבל מאי קאמר אלא לפי כו' הנה לכאורה ליכא להעלות על הדעת דהברייתא בטעות מיתני' ולימא במקום לפי תיבת אבל. לכך אמינא דגם תיבת אבל יתפרש שפיר והברייתא קתני לה באמת רק דתחלת אותה ברייתא היה כך אם בא לחלוק בתוך הזמן חבירו מעכב עליו ולא היה כתוב בה הרישא עד מתי חייב כו' וא"כ הא דתני חבירו מעכב עליו קאי בין אנותן בין אמקבל דבין אם הנותן רוצה לחלוק אזי המקבל מעכב עליו ובין אם המקבל רוצה לחלוק אזי הנותן מעכב עליו וכדפסק הטור דכל אחד יש לו טענה על החלוקה של לפני זמן דהנותן יש לו טענה דבשנה שניי' המזונות מרובין מאשר הם בשנה הראשונה והמקבל יש לו טענה דבשנה השנייה הטיפול קל ושבחה

מרובה ולכך שייך לומר שפיר אבל אינו דומה כו' כלומר דבין בשנה ראשונה בין בשנה שניי' יש טפול ואינו דומה להדדי דכל אחד קיל מצד א' וחמיר מצד א' וא"כ לכל אחד יש טענה ואי לא הוה תני לישנא דאבל ה"א דנותן הוא דמצי מעכב הואיל דמזונות של שניי' הן מרובין מבשנה ראשונה אבל המקבל אינו יכול לעכב או ה"א אפכא ג"כ לכך קאמר לישנא דאבל לומר דלכל אחד יש טענה. והא דמקשה הש"ס הכא מאי אבל משום דברישא מיתנ' עד מתי חייב לטפל דמשמע דמיירי בעיכוב הנותן ולכך קמקשה מאי אבל דהכא לא שייך למיתנ' אבל וק"ל:

עוד בגמ' מכאן ואילך ניטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו. הנה רש"י ז"ל כתב ושכר עמל ומזון ליכא כו' כיון דבעי למטרח בה משום מחצה שלו כו' וכי טרח משום דידי' קטרח ולא מחזי כרבית ע"כ לכאורה קשה דמאי בכך הלא בכל מקום דניתן לו בהמה למחצה נאמר ג"כ הואיל דטרח משום מחצה דילי' דהוה הלואה גבי משום דידי' קטרח וכדהקשו תוס' לעיל בד"ה דאמרי אינשי כו' אם לא דנימא דשאני התם דלית לי' קרן באותה בהמה רק חצי הלואה ומחזי כרבית משא"כ הכא דיש לו קרן. ואף שהוא דוחק לחלק בכך וביותר דנימא דמ"מ יתן לו מותר שליש כדלעיל במילתא דרב ואם היינו אומרים דהא דאמר הכא וחצי מחצה בשל חבירו היינו דנוטל כל החצי של חבירו ולא הריוח לבד מחצי של חבירו הוה א"ש דאז ודאי דנוטל הרבה בשכר עמלו דהלא לפי דרך עסקא לא יבא לו החצי כ"א מהשבח ולא כל החצי דקרן של חבירו. אבל גם זה הוא דוחק גדול דסתמה הש"ס וגם לא מצינו מאן הוא דפוסק או מפרש כן. ומאי דנראה לי לפרש ביותר הוא דהלא כבר נתן לו שכר עמלו מן האם ומן היולדות מתחלת נתינת האם וקיימא לן בין מרובה בין מועט רק דנתן לו בשכרו הוה די וא"כ אפי' יהיה עסקא בידו זמן מרובה לית לן בה דבחד שכר עמלו אשר נתן לו די ודוק:

בתוס' ד"ה אלא שיטה כו' וליכא למומר דהיינו כו' דהא ריבר"י כו' דסבר לה כאבוה פירוש וש"ס מוקי להו בשיטה א"כ גם רשב"ג סבר כריבר"י בבהמות גדולות דאל"כ לא הוה אמר מילתי' בשיטת ר"ו. הנה תוס' הכא סברי לפי זה דבמקום שאמר בשיטה אחת אמרו היינו כאלו נאמר דבר אחד אמרו ולא כדכתבנו לעיל ולא כדכתבו הם בעצמם בב"ק פרק הגוזל ד"ה רשב"י כו'. ואי תימא א"כ למה קאמרה הש"ס הנ"מ כו' לימא הלכה כר"י דמיקל מכולהו. והלא כבר אמרנו דדבר אחד אמרו לפי פירושם די"ל דמ"מ לפי ראות העין ר"י מיקל טפי וק"ל:

בד"ה אי משתתפ' כו' תימה כו' ועכשיו כו' יטול חצי הראש הנה מה שדיקדק מהרש"א ז"ל על דבריהם דלמה יטול חצי הראש דבמותר שליש יהי' ד' הואיל דאית לי' חלק בו

תמהני בו דהלא כבר כתבו תוס' בדבור שקודם זה דאי לית לי' לדידי' בהמה אין צריך לטרוח בבהמה של שותפות בכל יום אלא כל אחד יטרח ביומו וא"כ הכא נמי דלפי הס"ד דתוס' דהי' לו חלק בבהמה ג' חלקי' א"כ וטרח הוא ג' ימים ור"א יום א' משא"כ בדאית לי' בהמה לעצמו על זה אמרי אינשי גביל לתור' כו' ובכל אשר כתב מהרש"א בזה לית בי' מששא ודוק:

דף סט:

בגמ' רב חמא הוה מוגיר זוזי כו' נראה לפרש לפי דברי רש"י ז"ל דהלוה היה מקבל עליו האונסי' ואפ"ה הוה ס"ד דר"ח דשרי משום דסבר דמ"מ אם יחזיר לו הזוזי בעין הוא דחייב ליתן לו שכר מהם אבל אם יוציאן אין נותן לו כ"א הקרן משום דאז היו בהלואה גבי' וא"כ הוה סברא לומר דלא יגרע משכירות דמרא ואפ"ה אמרה הש"ס דלא הוה דומה לזה דמרא לעולם הדרא בעינ' ולא ניתנה מעולם להשואל להוציא משא"כ בזוזי דיוכל לבא לידי הלואה בשיוציאן אחר דנתן לו רשות להוציאן כן נ"ל ליתן טעם לפי פירש"י על ר"ח דלא נשווי' לטועה באיסור רבית כולי האי ודוק:

שם בגמ' אמר רבא שרי לי' לאינש למימר לחברי' כו' כדנדייק הלשון במאי דלכאורה הוה מיותר תיבת ליה נאמר דמרמז לן בזה מה דאיתא בפוסקים ובאשר"י דדוקא כשמעצמו אמר כן ולא מדעת הלוה וגם שלא ידבר הלוה למלוה אני לא אתן לך אבל פלוט יתן לך לאהבתי באיזה צד מן הצדדים ודרכים אזי נראה כשלוחו ואסור וק"ל:

עוד שם ואמר רבא שרי לי' לאינש למימר לי' לחברי' כו' גם הכא נדייק כן דדוקא אם לחבירו לחוד אמר כן ולא אמר להמלוה כבר נתתי לאדם אחר. גם מאי דאמרה הש"ס באמרו רבנן לר"פ אכיל בריה דמר רבותא ולא קאמר בריה דמר לוקח רבית יש לפרש דמרמז לן מאי דאיתא באשר"י ופסק כן בנו רבינו הטור דדוקא בני הגדול שאינו סמוך על שלחן אביו אבל בנו הקטן המוטל עליו לפרנסו לא ע"ע וק"ל:

ברש"י ד"ה מותר ואין זו רבית כו' יפה הגיה כאן מהרש"ל דמחק הוי"ו מן תיבת שני וק"ל:

בתוס' ד"ה כה"ג כו' עיין מה שכתב הרא"ש לסתור הראי' ועיין בנ"י. גם לכאורה מוכח מהכא סתירה על הראי' מדחזינן דר"פ אמר כבר על מעשה הראשון הכי אמר ר"נ זוזי במאן דפליגי דמי ולמה לא קפסיק בסתם ואמר דאין טענתו טענה אלא ע"כ דהודיע לו כבר טעם הדבר רק הכותי לא הבין עד שפירש לו באחרונה ובכן ראינו דבדעת הדיין הדבר תלוי אם רוצה להודיע לו טעם הדבר מצי למעבד אע"פ שלא יהי' לו פתחון פה כי הכא וק"ל:

לשון הטור בסימן קע"ז הילכך צריך ליתן לו שכר טרחתו ולא כל שכר טרחו אלא רואין כו' וה"מ שלא פסק עמו אלא נתן לו למחצית שכר פירוש דנתן לו סתם למחצית שכר ואח"כ בבואם לחלוק לית להו היתיר' כ"א בשנותן לו שכר טרחו דכל יום. ואח"כ כתב אבל אם רצה לפסוק עמו על כל העסק בדבר ידוע ואפי' בדינר א' רשאי. פירוש דבא לפסוק עמו בתחלת הנתינה א"כ אפילו נותן לו למחצית שכר ולמחצה הפסד לית לן בה הואיל דמתחלה קצץ לו כן ודבר זה נלמד מהא דאמר ר"מ בין מרובה בין מועט וקאי על פסיקת תחלה וכדכתבנו לעיל. ואח"כ כתב הטור ותקנת חז"ל הוא מי שנותן עסק לחבירו סתם פירוש דאינו כותב בשטרו או באמירה ג"כ דנותן לו למחצית שכר רק דנותן לו העסק לעסוק בו כתחז"ל ואינו פוסק (פירוש אינו קוצץ לו שכר טרחה בדינר א') שיקח המקבל חצי הריוח כו' או שלוקח שני חלקי הריוח כו' וזה תקנו חז"ל הואיל דחזינן דלא קצץ לו שכר טרחתו ולא כתב לו או התנה שיהי' הכל למחצה בין הריוח ובין ההפסד דאי הוה כתב כן או התנה כן הוה צריך ליתן לו שכר טרחתו דכל יום ויום בתר תקנת חז"ל ואח"כ כתב או כיוצא בזה שנותן לו דינר כל ימי משך העיסקא היינו אם נאות לו המקבל ליקח מחצה שכר ומחצה הפסד אף דלא קצץ לו תחלה כן מ"מ אחר דלא התנה ג"כ תחלה להיות לו מחצה שכר ומחצה הפסד א"כ לית כאן חששא הואיל דנתרצה בדינר וזה נלמד מן מאי דאמר רב ריש עגלא לפטומי וגם ר"א מהגרוני' הוה נותן לאריסי' כל פעם כל הראש בשכרו ובודאי שם לא קצץ לו תחלה דא"כ מאי טעה אח"כ האריס דיתן לי' גם האלי' אחר דלא קצץ לי' כן אלא ודאי דשם מיירי הש"ס בלי קציצה תחלה ונתן לו הבהמה דהוא העסקא בסתם ולא קאמר דיהי' לו מחצה שכר ומחצה הפסד ואפ"ה נאן לו אח"כ כל הראש ש"מ במקום דלא קצץ מתחלה אם יאות אח"כ המקבל אפי' בדינר א' הוה די ודוק ובזה יבוארו היטב דברי הטור ודלא כב"י הנכנס בדוחקים גדולים וגם שארי מפרשי דבריו ע"ע:

מה שכתב אח"כ דהרמב"ם סבר דמ"מ לא הוה עליו כ"א ש"ח נראה הטעם משום דהשכר אשר יותן לו לא ניתן לו בשביל שכר השמירה כ"א מטעם היתר רבית ועל כן מדייק הטור בתחלת דבריו ובזה כתב הרמב"ם כו' דבתיבת בזה בא להורות ולומר אחר דזה השכר לא הוה כ"א מטעם היתר רבית וק"ל. ואעפ"כ פליג עליו הראב"ד וסובר אחר שעכ"פ בא לו שכר והנאה בשביל חלק הפקדון הוה עליו ש"ש דלא יהא אלא פרוטה דרב יוסף בשומר אבידה דאע"פ דאותה פרוטה לא ניתן לי בשביל שכר השמירה אפ"ה הוה ש"ש:

מצינו בב"י דרצה לחלק בין הדבקים בין הרא"ש ובנו הטור וכדתדקדק תמצא כי דברי הטור הן בעצמם דברי הרא"ש. ומה שכתב עוד הב"י ותמהני על רבינו למה השמיט הא דמותר שליש בשכרך ואני תמה על מרן ב"י והיאך לא ראה דכתב הטור ז"ל וה"מ שצריך ליתן לו שכר טרחתו בחנווני וכיוצא בו כו' אבל מאן דאית לי' עסקא אחרינא דלא קמבטיל מני' דלא בעי אגרא כולי האי כגון רועה כו' והיינו הא דאמר רב מותר שליש בשכרך דמסיק הש"ס דמיירי דאית לי' בהמה אחריתי והא דקאמר הטור ז"ל דלא בעי כולי האי היינו לומר דלא בעי לו שכר טרחו כפ"ב וגם לא לקצץ לי' דינר וגם לא בעי כתקנת חז"ל ובמאי דכתב דלא בעי כולי האי כולל הכל מה שכתב מקודם ובודאי מה דאמר רב מותר שליש לאו דוקא קאמר אלא אפי' מותר החצי ובכל מה שיאותו ואף דאפשר דילך לביתו ריקן לית לן בה וא"כ שפיר עביד הטור ז"ל דלא פירש בהדי' דהלא מדבריו ראינו ג"כ דכל מה שיאותו בהן ש"ד ודוק:

מה שהביא מרן הב"י בשם התשובה מיתום א' הניזון מן הלוה ואח"כ בא לתבוע חובו דהיתום נאמן ופסקו בש"ע וכתב עליי הט"י שלא הבין מה שאמר. ונ"ל דמיירי דאחד הי' חייב להיתום בשטר ולאותו איש הי' הלואה מה ביד איש אחר ואמר לאותו איש אשר חייב לו שיזון את היתום והי' סבור שעי"כ ינוכה דמי המזון מן חוב שלו אשר חייב הוא ליתום ובבואו היתום לתבוע חובו מן הלוה שלו אמר שינוכה דמי מזונות מן החוב והיתום טען שלא קיבל מהלוה כלום וע"כ אמר שהיתום נאמן דהוה דומי' דבעה"ב וחנווני ופועל דמפסיד בעה"ב והכא אפשר שאפי' שבועה לא צריך היתום לעשות בשמיירי דיש לו שע"ח או אפשר דקטן היה היתום וק"ל:

מה שהביא רבינו הטור את דברי הרמ"ה דבאינש אחרינא דייניגן לשטרא כפשטא והוה שטר שיש בו רבית כו' ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום כו' נ"ל דהאי לא יקבל כלום קאי אהמקבל והיינו לומר דאינו מקבל כלום בשביל שכר טרחתו הואיל דדייניגן לשטר כפשטא. אבל זה א"א לומר דהאי ולא יקבל כלום קאי אנותן דא"כ נאמר למה לא יקבל כלום מהריוח ולמה לא יטול השליש לכל הפחות ולמה נקנוס אותו ברבית דרבנן במה דשייך לו וגם למה לא נאמר דיתן לי' כפ"ב דטול כל חצי הריוח אם ירצה זה הנותן ולמה פסיק ותני דהוה שטר שיש בו רבית אלא ודאי דהא דקאמר דהוה שטר שיש בו רבית לאו משום חובת הנותן קאמר אלא לחובת המקבל דהואיל דהוה אינש דעלמא דייניגן לשטרא כפשטא ולא יקח כלום בשביל שכר טרחתו ואפשר דסביר הרמ"ה דאמרינן בכי הא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיני' הוא ולכך גובה הכל ודוק ידלא כמו שהבין הפרישה והש"ך:

עוד בתוס' ד"ה מרא הדרא בעיניה כו' עד ונראה דגריס לי' וה"פ כו' א"נ הי' נותן המרא להוציא כו' כו' אלא נותן השכירות עבור הפחת כו' יש לדקדק קצת א"כ מאי האי דקאמר בש"ס לפי שלא עשאה דמי' מחיים הלא אפי' עשאה דמים מחיים לית לן בה אם מחזיר לו אח"כ הפרה בעצמה דהלא גם בזה יש לומר דנותן השכירות עבור הפחת שנפחת הפרה ע"י מלאכה דנכחשי' בכך כדאיתא בטור י"ד סימן קע"י וכן מוכח לקמן בתוס' ד"ה דקא מקבלי עלייהו כו' ודוק:

עוד בגמרא אמר רב אגרא ופגרא א"ל כו' שתיק רב כו' נראה דמשום כך שתיק דאיהו הוה כולל כללא אגרא ופגרא אפי' אם מקבל עליו השוכר הפחת דספינה שתפחת במים או דהוה סבר דאפי' מקבל עליו השוכר הזולא ור"ש בא לפרש שמעתי' דרב דאיירי דלא קיבל עליו השוכר כ"א הפחת דלאחר שבירה דומי' דברייתא בפרה ורב קיבל סתם מרבותיו אגרא ופגרא והוה סביר דמיירי אפי' בדקיבל עליו השוכר פחת דספינה ולכך שתיק ודוק:

דף ע.

בגמרא ונהגו בני כופרא אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שבירה הא דקאמר בשעת שבירה נראה דבא למעט דלא נשיימא כמו שהי' שוה בשעה שנתנו לו וא"כ הוה האחריות דפחת דמים על השוכר וכן הוא בטור וק"ל:

עוד בגמרא אי אגרא לא פחתא כו' הא דלא הוה קשה לי' על ברייתא דלעיל ועל מימרא דרב דאמר אגרא ופגרא משום דשפיר ידע דשם קיבל המשכיר עליו לכל הפחות הפחת דמיו וכן בפרה משא"כ בדודא דהכא דקיבלו השוכרים גם עליהם הפחת דדודא עד שלא ישבר ורב ענן לא העלה על דעתו דיש ג"כ בדודא פחת דחוסק דנחש' וק"ל:

הא דאמר ר"נ הא אפי' בדיקנני שרי משום דסביר נמי דבדיתמי מיתר ליקח אבק רבית ושמע מן ר"ע דאמר משמי' דשמואל דמעות של יתומים מותר להלוות ברבית דמשמע מדבריו אפי' ברבית דאורייתא ולכך הקפיד כנגדו ואמר יתמי כו' אלא ודאי דבאבק רבית קמיירי ושאל לי' גופי' דעובדא היכי הוה וכדשמע המעשה הקפיד עוד כנגדו דהלא מעובדא הלז לא נשמע דמותר להלוות אפי' בא"ר ובא"ר שרי באמת במעות של יתומים ועיין מה שאכתוב עוד בתוס' ד"ה דקא מקבלי כו' ודוק:

עוד בגמרא ת"ר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע כו'. הנה נ"ל דדוחק הוא לפרש האי קרוב לשכר ורחוק להפסד היינו דאינו מקבל עליו אחריות כלל על ההפסד ויתפרש דה"ק דמתרחק מן ההפסד אם יהי' בו וקרוב לשכר דמתקרב לשכר אם יהי' בו וכדמפרש הג"ת דא"כ דומי' דהכא נפרש על כרחך קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד דהיינו בשיהי'

בו שכר מתרחק ממנו ואם יהי' בו הפסד יתקרב אליו וזהו באמת דבר שאין לו שחר דאטו בשופטני עסקינן דמלוה מעותיו ע"ד כן וזהו נקרא חסיד שוטה דרוצה לאבד מעותיו ומאי דכתב על זה בעל הת"ח לא ניחא לי גם כן ואם תפרשהו כמהרש"ל בחסיד דנוטל שליש בריוח ותרי תילתא בהפסד ובחד צד הוה די ע"ע וא"כ ע"כ דיתפרש הא דקאמר קרוב להפסד ורחוק לשכר היינו דמקרב עצמו להפסד יותר מאשר מקרב עצמו לשכר ובזה הוה א"ש במילתא דרשע דמיירי דנוטל תרי תילתא באגר ואינו נותן כ"א תילתא בהפסד אבל א"כ לא הוה א"ש מידת כל אדם דאמר קרוב לזה ולזה זהו מידת כל אדם ושם נפרש ע"כ לפי פירוש מהרש"ל דאמר פלגא באגר ופלגא בהפסד וא"כ אין זה מידת כל אדם דהלא תיקון של חז"ל אינו כן אלא כדאמר רבא לעיל אי פלגא כו' וא"ת דמיירי דנותן לו שכר עמלו א"כ אמאי קאמר במילתא דקרוב לשכר דהוה רשע הלא אם נותן לו שכר עמלו ודאי דמותר גם שם ולא מקרי רשע וגם אין זה במשמע דמיירי בכך. גם לפי מאי דסבר הרמב"ם דתקנת חז"ל הי' דכל אדם צריך לקבל עליו תילתא באגר ותרי תילתא בהפסד א"כ ודאי לא יתכן פירוש דמהרש"ל לכך נראה לפרכי דמיירי בנותן לו סחורה או ב"ח בעיסקא ושם שייך שפיר לפרש כל הני גווני ועיין לעיל בשמעתי' דאביי דף ס"ד בתקפה ברשותיך. והכא הכי פירושו דהנה בניתן לו עסקא ב"ח פרה או חמור יש לומר בו דיתרבה הריוח משני צדדים וגם ההפסד אפשר לבוא משני צדדים והיינו דיתזול או דיתכחש מחמת עצמו וכן בשבח איכא הני ב' צדדים וא"כ אם מקבל עליו הנותן ההפסד מצד אחד והיינו אם יתזול לבד או אם יתכחש לבד ורוצה לקבל הריוח הן אם ישבח מחמת עצמו או אם יתייקר זהו מידת רשע דהוה קרוב לשכר ורחוק להפסד ובזה יתפרשו כל הצדדים היטב וק"ל: עוד בגמרא א"ל מר היכי עביד א"ל בדקינן גברא כו' הא דשאל לי' רבה לר"י והוא שפיר ידע כבר מאי למעבד בהו אפשר דגם לרבה הוה קשה על תקנתו קושי' דרב אשי דאמר תינח כו' ורצה לידע תקנה אחרת אם לא ימצא גברא דאית לי' דהבא פריכא ואף ר"י דמהדר לי' מתחלה תקנתו ולא שאיל לי' מר היכי עביד ואח"כ כשסתר תקנתו שאל לי' מר היכי קעביד י"ל דר"י סבר גם מתחלה דשאלתו ודאי הי' אחר דיש לומר דנעשה אחת משתי' והיינו דיהבינן להו זוזא זוזא או דיהבינן להו בהלואה קרוב לשכר ורחוק להפסד ובכל צד מהני ב' צדדים יש למצוא בי' צד טוב וצד רע והיינו בהלואה קרוב לשכר כו' אף דיש בו צד טוב דלא מכליא קרנא מ"מ יש ג"כ צד רע אם יתן אותן לאדם אשר לא מהימן הוא וכן בצד האחר כן וא"כ רבה דשאל לר"י ודאי דשאלתו הוה איזה צד דנבחר בו טפי והשיב ר"י דבצד זה אשר נותנים להן זוזא כו' נבחר טפי וכשהשיב רבה לר"י על ברירתו א"כ דחיקא לי' והלא גם שאלתו הי' כן לידע

איזה צד נברר מן הני ב' צדדים וסבר א"כ דרבה יודע עוד צד אחרת שלישי ועל אותה צד עם צד דקרוב לשכר כו' קשאיל לידע איזה ברירה יקח מהן ולכך שאל לי' השתא איזה תיקון אשר יודע זולת הני ב' צדדים והשיב רבה היינו דבדקינן כו' רק דשאלתו הי' אי לא משתכח גברא כו' וזהו לחדודי התלמידים:

ועוד בגמרא ויהבינן להו בבי דינא ופרש"י ז"ל שיש להן כח להפקיר כו' הא דלא קאמר רבה נמי א"כ דיהבינן להו בבי דינא. נראה דהתם הואיל דנקטינן דהבא ממנו למשכון א"כ לא צריכנא לתקנה הזאת דהלא הואיל דיש לנו משכון ממנו ואם יבא הפסד והוא בא להוציא מן היתומים עליו להביא ראי' ואנן לא מהימנינן לי' אבל הכא דלית לן משכון ממנו א"כ ע"כ צריכנא להאמין לו ואם לא יהי' התקנה הזאת דהפקר ב"ד כו' א"כ הוה א"א ליתן ליה קרוב לשכר כו' וק"ל:

וכל זה איני כ"א לפי פירוש רש"י ז"ל דנתן הטעם דלכך יהבינן לי בב"ד מטעם דהפקר ב"ד כו' אבל לפי מאי שפירש הרא"ש ז"ל ע"ע או לפי מאי דפירש הנ"י לא א"ש וק"ל:

בתוס' ד"ה דקא מקבלי עלייהו כו' אע"ג דקמקבל נותן עלי' זולא הי' אסור כו'. הנה אם נאמר דלכך ודאי להו דבעובדא דר"ע היה הנותן מקבל עליו הזולא דאל"כ הוה אסור אפי' היה מקבל עליו חוסכא דנחשא אלא ע"כ דהי' מקבל עליו הזולא ואעפ"כ הוצרך לומר דהיה מקבל עליו ג"כ חוסכ' דנחשא. וא"כ אף אנן נאמר דלעולם לא היה מקבל עליו הזולא ואפ"ה הי' מותר אחר דמהדר לו אח"כ בעין וכדכתבו תוספות לעיל בד"ה מרא הדרא כו' דכתבו בסוף דבריהם דבמרא השכירות אינה כו' אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת ע"י מלאכה אם יחזירה השוכר בעיניה ע"כ. א"כ גם הכא נאמר הואיל אם יחזיר הדודא בעיניה יש בו פחת השכירות א"כ אינה בעבור הלואה כ"א עבור הפחת דחוסכא דנחשא. אם לא דנאמר דמ"מ הוה רבית דרבנן הואיל דהוה קרוב לשכר ורחוק להפסד הואיל דהשוכר קיבל עליו כל אחריות חוץ מחוסכ' דנחשא והמשכיר לא קיבל עליו כ"א חוסכא דנחשא ולא ה"ל לר"נ למימר הא אפי' בדיקנני שרי. ועד כאן לא קאמרו תוספ' לעיל במרא רק דלא להוי רבית דאורייתא אפי' נותן לי' להוציאה לאפוקי בשכירות אזי הוה רבית דאורייתא יעיין בב"י דהביא דעות בזה. וא"ת דמ"מ מנ"ל לר"נ לומר דהשוכרים לא היו מקבלים עליהם זולא עד דאמר הא אפי' בדיקנני כו' י"ל דבאמת ה"ק לר"ע מנ"ל דלא הוה מקבלי היתמי הזולא וא"כ י"ל דאפי' בדיקנני הוה שרי או י"ל הואיל דשמע מר"ע דקאמר אי אגרא לא פחתא ולא נקט נמי זולא ודוק:

בא"ד והא דשרי לעיל נמי כו' היינו דמקבל עלי' קלקול הספינה כו' ודאי בדין דברייתא בפרה שייך נמי דקיבל עליו כחשא דפרה מחמת מלאכה וכדאיתא בטור. אבל יש לדקדק

קצת דלא הוצרכו להכי כלל דהכא שאני מדהתם דהכא נעשה מיד הלואה בתחלת השכירות כיון שנפחת מיד ולכך צריכנא לטעם דקלקול הנחושת לומר דההלואה לא נעשה מיד מכל וכל הואיל דמקבלי עלייהו חוסכא דנחושת וא"כ נוטלין השכירות משום אותו פחת משא"כ לעיל דלא נעשה הלואה מיד ומתחייב בשכירות קודם שנעשה הלואה דההלואה לא נעשה עד שישבר א"כ אפי' לא יתקלקל במים יהי' מותר ועיין בטור דחילק בזה ודוק. ובמאי שרצו לסתור דעת ריב"ן יש לקיים דבריו עיין בת"ח ועיין בב"ח:

בד"ה אתא מרי' וכו' ונראה לפרש דחיישינן שמא יבואו עדים כו' וכיון שמביא עדים אין לב"ד למנוע מלהראות החפץ לעדים ויכירו אם הוא זה כו' נראה א"כ דאף בחיי המקבל קמיירי דהואיל דהחפץ ביד הב"ד אין להם למנוע מלהראות לעדים והוה עדים וראה וא"א לי' א"כ לטעון לקוח הוא בידו הואיל דאיכא עדים דבפקדון בא לידו ואין לו ג"כ מגו דהחזרתי הואיל דהב"ד צריך להראותו לעדים והם יכירוהו דזהו שהפקידו בידו משא"כ בשיש החפץ עדיין בידו אף שיבואו עדים דבפקדון בא לידו אפ"ה יכול לטעון לקוח הוא בידו במיגו דהחזרתי לך הואיל דאינו צריך להראותו לב"ד אם אינו רוצה ודלא כמהרש"א ומהרמ"ל ע"ע ודוק:

דף ע:

למימרא דברשותא דמקבל קיימא כו' נראה לתרץ ולפרש הש"ס ע"פ דברי רש"י ז"ל ולא יהי' קשה עליו קושיא ראשונה של התוס' דהיא לכאורה גדולה עד מאוד אשר ע"כ אומר דודאי ידעה הש"ס שפיר ממילתא דצאן ברזל דלעולם אחריות דאונסא וזולא על המקבל ולכך נקרא צאן ברזל אבל מ"מ סברה דאחריות הוולדות יהי' על הנותן ממתני' דבכורות דלכך פטירי הוולדות מבכורה אפילו אותן וולדות המגיעות לחלק המקבל ולכך כאשר ראתה הכא דקתני שהוא רבית א"כ ע"כ לומר דאף הוולדות הן באחריות וברשות המקבל דאל"כ אלא באחריות וברשות הנותן למה אמר שהוא רבית והלא כל מה שנוטל הנותן שלו הוא נוטל דמעולם לא עמדו ברשות המקבל ומאי נותן לו אם כן המקבל אדרבה הניתן נותן למקבל ממנתי' דלי' אלא ע"כ לומר דגם הם עומדים באחריות וברשות המקבל וא"כ שפיר קשה לה מההיא דבכורות למה יהיו פטורים אותן וולדות אפי' המגיעים לחלק המקבל. וכל זה מדויק בדברי רש"י ז"ל אם נדקדק כהוגן בדבריו. וא"כ נוכל לומר דגם אביי לא טעי במילתי' במאי דמתני הא דקיבל עליו אונסא וזולא כו' היינו על הוולדות ואפ"ה נייד רבא מדברי אביי דמ"מ לא מקרי צאן ברזל הואיל דקיבל אונסא וזולא אוולדות ודוק:

עוד בגמרא מרבה הונו כו' לחונן דלים כו' דקשה לי' דאי כפשוטו לעניים מאי האי דיבא מן דבר רע דבר טוב וק"ל. אר"נ לא נצרכה אלא אפי' רבית דנכרי דאל"כ למה יבא דוקא ליד נכרי וק"ל:

עוד בגמרא מאי תשיך לאו תשוך כו' לכאורה אפשר לפרש דה"ק אם אינו ענין לתשיך ממש דא"כ הוה קשה לא סגי כו' תנהו לתשוך ולומר דמצוה איכא לחסרן ממון. גם י"ל דה"ק לאו תשוך כלומר הואיל דחזינן דהוצרכה התורה להתיר ליתן להן רבית א"כ ע"כ דמצוה איכא ליקח מהן הרבית כדי לחסרן או מטעם תחנם כדכתבו תוס' וא"כ ה"א דליתן להן אסור לכך הוצרכה התורה להתיר להן רבית דאל"כ אלא דאין מצוה ליקח מהן רבית אם כן הוה קשה למאי הוצרכה התורה להתיר ליתן להן רבית דמהיכא תיתי לא ועיין בתוס' ודוק:

בתוס' ד"ה אין מקבלין כו' ונראה כמו שפירש ר"ת דאיירי ברבית דאורייתא שפסק דמים כו' ולא תקשה כדמקשה מהרש"א דא"כ לוקי ההיא דהכא בדקצץ וההוא דבכורות בדלא קצץ כו' דודאי לפי מאי דפירש ר"ת נוכל לומר דכל צאן ברזל בהכי בדקצץ דאל"כ תקשה נמי לר"ת ה"ל לפלוגי מני' ובי' הכא בד"א בדקצץ אבל בדלא קצץ לא הוה רבית דאורייתא ודוק: בד"ה תשיך לא סגי כו' עד וא"ת כיון דרבית נכרי שרי לאידך לישנא כו' נראה דאלו ללשון ראשון דאמר הא דכתיב תשיך מיירי בנתינת רבית לנכרי והוה רשות הוה אפשר לומר דמהכא אית לן דב"נ הוה אסורין ליתן רבית זה לזה הואיל דחזינן דהוצרך הקרא להתיר לישראל ליתן להן רבית דמשמע אבל זה לזה אסור אבל ללשון ב' דשרי רבית דנכרי והיינו דמעולם לא גזרו חז"ל עליו וא"כ הא דכתיב תשיך היינו תשוך וכקס"ד מעיקרא ובא הכתוב לצוות לנו ליקח מהן רבית וא"כ א"א ללמוד מכאן דהוה אסורין ליקח זה מזה דהלא ליכא למשמע מינה כי אם רשות ולא אסורא. ואי תימא דאם כן דללשון ראשון בא הכתוב להתיר ליתן להן רבית ומשמע מינה דזה לזה הוה אסורים א"כ אמאי מקשה בש"ס לא סגי דלמא דבא לאשמעינן דזה לזה הוה אסור דזה אינו דודאי לא בא הכא להורות דין דב"נ רק דין דבני ישראל וא"כ שפיר קאמר לא סגי דלא לכתוב כלום דמהיכא תיתי לאסורא והא דמקשים תוס' אחר זה א"כ מאי פריך לא סגי כו' דלמא אתי למימר כו' היינו הואיל דכבר נכתב אסורא בב"נ ליקח רבית הוצרך הקרא להתיר לישראל ליתן להן רבית אבל אי אכתי לא נכתב כלום דהוה אסור בב"נ ליקח רבית מהיכא תיתי א"כ האיסור וה"ל לשתוק מתשיך כו' דוק:

דף עא.

בתוס' ד"ה אדם קורא לחבירו רשע כתוב בתשובת הגאונים כו' ותימא גדול מניין לו זה נ"ל ליתן קצת טעם לדבריו דהנה אחר שקראו רשע יש לומר דלכך קראו כן דהוציא עליו דיבה שנתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד והיינו לכל הפחות י"ל דחשדו שקצץ עם המקבל ליקח תרי תילתא באגר ופלגא בהפסד ומן הדין לא ה"ל ליקח בשכר כ"א תילתא הואיל דבהפסד אינו מקבל אלא פלגא כתיקון חז"ל וא"כ חשדיה בדבר דנקרא מחמת כן רשע. ובמקום אחר אמרינן כל הפוסל במומו פוסל וא"כ זה שנחשד ממנו בכך והוא יודע שאין בו מדה זאת עליו לחשוב דזה אשר קראו אותו כן הוא עצמו מתנהג במדה זאת וא"כ יש לו רשות לשרוף לשליש תבואתו הואיל דלאו דילי' היאי ודוק כי יש להוסיף על דברי עוד רק קצרתי ופתחתי לך מקום דלא יהי' דברי הגאון זרים מאוד בעינך:

בד"ה הא חזינא כו' וא"ת כו' א"נ לר"ע פריך דדריש בסוף מכות עושה אלה עושה אחת מכל אלה לא ימוט ע"כ הנה באתי לפרש דברי תוס' האלו כמין חומר ובזה יסתלקו מעליהם כל הקושיות אשר רבים מקשים עליהם ועל דברי מהרש"ל אכר בא לפרש' דבריהם ע"ע. ואומר דהנה תוס' ז"ל לא סיפק להו תירוץ הראשון משום דהוה קשה להו דא"כ אמאי נטר המקשה עד הכא והקשה על דברי הרשב"א ולא הקשה קושיתו על הקרא לומר הא קחזינא כו' לכך באו ותירצו דלר"ע פריך כו' וכדי שלא תקשה לך דמ"מ קשה דה"ל להקשות כן על ר"ע זולת דברי הרשב"א דהכא וגם לכאורה קשה מנ"ל א"כ דרשב"א אית לי' הא דר"ע דמקשה כן עליו לכך אומר דבאמת זולת הא דרשב"א לא הוה קשה לי' מידי על ר"ע לומר הא קחזינא כו' ור"ע אית לי' דעושה אחת מכל אלה לא ימוט דסבר דע"כ לא קאמר ר"ע כן אלא באדם דעושה אחת מכל אלה והיינו למשל דיש לו מעות ומלוה אותן שלא ברבית או יושב בדין והיה יכול ליקח שוחד ואינו נוטל ואם עושה אחת מכל אלה ושארי דכתיבי בקרא לא עבר עלייהו ואפי' דלא קיימינהו נמי אפ"ה לא ימוט משא"כ חכמים דפליגי על ר"ע אית להו דצריך לקיים כל הני דכתיבי בקרא ולא די במה שמקיים אחד מהן ועל השאר לא עבר וגם לא קיימינהו. וא"כ לא הוה קשה לי' מידי על ר"ע לומר דהא קחזינא דלא מוזפי וקמתמוטטי דדלמא משום שארי עבירות דכתיבי בקרא והיינו דנטל שוחד ועד כאן לא קאמר ר"ע אלא בדלא עבר אשארי כדכתבנו לעיל אבל השתא דראה מדברי רשב"א דר"ע אית לי' בדקיים את זאת היינו דמלוה מעותיו שלא ברבית אף דעובר אשארי דנוטל שוחד כו' לא יתמוטט הואיל דאמר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא ברבית לא יתמוטט והאי ודאי לא אתא כרבנן דפליגי אר"ע ואית להו דצריך לקיים כל הני דכתיבי בקרא דאל"כ למה נקט הרשב"א

רבית טפי משארי דברים הואיל דמיירי ע"כ דמקיים גם השאר אלא ודאי דאתיא כר"ע ואכתי יש לדקדק עליו הואיל דאית לי' לר"ע דעושה אחת מכל אלה לא יתמוטט מ"ש דנקט רשב"א הלואה יותר משארי הל"ל כל הדן ואינו נוטל שוחד לא יתמוטט אלא ע"כ לומר דבהא מילתא עדיף במה שמקיים הלואת רבית יותר במה שיקיים השאר דאלו השאר אף דמקיים א' מהם לא נאמר עליו דלא יתמוטט אלא א"כ בתנאי שלח יעבור גם אשארי כדכתבנו דהוה ס"ד דדי' מעיקרא משא"כ במלוה מעותיו שלא ברבית אף דעובר בפועל אשאר לא יתמוטט ולכך כייל ותני כל המלוה כו' לא יתמוטט כלומר אפי' עובר אשארי ולכך מקשה השתא שפיר והא חזינא דלא מוזפי ברבית וקמתמוטטים ואי משום דעובר אשאר הלא מוכח השתא דלית לן בה הואיל דמלוה מעותיו שלא ברבית ודוק היטב ותמצא נחת ותראה כי כנים דברי:

ומה דמסיים עוד הרשב"א הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטים יש לומר נמי דבהא מילתא גריע נמי הלואת רבית משארי דכתיבי בקרא דאלו שארי אף דעובר על א' מהן אם אינו עובר גם על השאר אינו ודאי דמתמוטט משא"כ בהלואת רבית אף דאינו עובר כ"א עליו ואינו עובר אשאר אפ"ה מתמוטט ובמאי דעדיף הלואת כסף בלי רבית משארי מצות כן גריע נמי אם עובר עליו מאם עובר אשארי מצות. כן אפשר לומר זה ולא בהוכחה כולי האי אבל במאי דכתבתי תחלה לא יתמוטט:

בתוס' ד"ה או לעקר כו' וא"ת כו' וי"ל דה"א כו' א"נ אי לאו דכתיב כו' ובזה יתפרש היטב ג"כ הא דמהפך הש"ס למדרש ראשון מאי דכתיב בקרא אחרון אבל למאי שכתבו ז"ל א"ש דממשפח' גר נלמד הפירוש דעקר אבל אי הוה אפשר לתרץ כאותו תירוץ אשר דחו ז"ל לא הוה א"ש גם זה וק"ל: בד"ה אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אגב בן נקט בת כו' ובזה א"ש דלא תקשה השתא בן אינו עובד בת מבעיא וק"ל:

בד"ה לא תרבי כלבא משום לזות שפתי' בעלמא כו' שלא נחשדו כו' ובזה א"ש דנקט טפי כלבא משאר בהמות וק"ל:

דף עא:

בגמרא בשלמא סיפא לחומרא כו' נראה דאפשר לומר דאי לאו דסיפא לחומרא כלומר דלא ראינו דמחמיר בסיפא במקום דליכא רבית מדאורייתא דאפ"ה אוסר הואיל דמתחזי כרבית לא הוה קשה לי' על הרישא דהוה אפשר לי' לפרש הרישא בדאמר הנכרי לישראל תן לפלוני ישראל והפטר ולא הניחם ע"ג קרקע רק דישראל השני נטלן מיד ישראל הראשון ואעפ"כ מותר הואיל דפטרו הנכרי אבל השתא דחזינן דסיפא לחומרא אע"ג דלא הי' רבית דאורייתא אפ"ה מחמירין הואיל דמתחזי כרבית וא"כ א"א לפרש

הרישא דאמר תן לישראל והפטר דה"נ הואיל דמיד ישראל קיבל המעות נראה כנותן לו רבית וכדאיתא בתוס' ד"ה בשלמא כו' וא"כ א"א לאוקמי הרישא אא"כ בהניחה ע"ג קרקע או בנשא ונתן וע"ז קשה לי' מאי למימרא אבל אי הוה מיירי בתן לישראל והפטר לא הוה קשה למימר' דזה הוה חידוש בודאי דמותר ואפי' דמתחזי כרבית וכדפסקינן השתא באמת וק"ל:

גם הוה אפשר לומר דשפיר ידע תירוצו דרב אשי דכי אמרינן אין שליחות לנכרי ה"מ בתרומה כו' אבל ע"ז הוה קשה לי' דא"כ סיפא ל"ל השתא ברישא דהוה לקולא אמרינן יש שליחות לנכרי סיפא דהוה לחומרא לכש"כ אלא ודאי דאית לי' אין שליחות לנכרי בכל מקום וסיפא לחומרא אמרינן דיש שליחות אבל לא לקולא וא"כ שפיר קאמר בשלמא סיפא לחומרא כלומר דאי לאו הסיפא הוה אפשר לומר דיש שליחות לנכרי אבל השתא דחזינן מסיפא דלחומרא אמרינן כן ולא לקולא לכך קשה. וא"ת דא"כ לישנא ראשון דרב אשי היאך מתוקם דא"כ סיפא ל"ל כנ"ל דיש לומר דאי לאו הסיפא ה"א ברישא דוקא אמרינן דיש שליחות לנכרי משום דאנן לדידהו אמרינן יש שליח אבל בסיפא דיהי' הנכרי שליח לישראל לפי מאי דמפרש רש"י (ולא לפי מאי שפירשו תוס') לא אמרינן דיש שליח. ובזה מתורץ קצת במאי קמפלגי התרי לישני אליבא דר"א וכי יפלגו אי אמר ר"א כי אמרינן כו' ה"מ אינהו לדידן כו' וכי חד מנייהו משקר אלא באמת דר"א אמר כן בין ללשון א' ובין ללשון ב' רק דלשון הראשון הי' מפרש דה"ק אי לא הוה תני הסיפא הוה אמרינן כן אבל באמת ס"ל לר"א דיש שליחות לנכרי בכל אנפי ולשון ב' ס"ל דלקושטא קאמר ר"א כן ודוק:

ודע דהא דאמרה הש"ס דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה היינו לומר דילפינן כל התורה כולה מתרומה לענין זה דאין שליחות לנכרי אבל הא דשליח של אדם כמותו לא ילפינן ממנה רק מגירושין דכתיב בי' ושילחה ועיין בקדושין ודלא כמשמע מדברי רש"י ז"ל וגם ברש"י אפשר לדחוק ולפרש כזה וק"ל:

והא דטעה רב אשי בדבר הזה אפשר לומר משום דראה דכתב לן הקרא בגירושין דשליח של אדם כמותו ולא ילפינן מתרומה ש"מ דלא ילפינן מידי מתרומה והא דאמרה הש"ס דהא דר"א בדותא היא היינו משום דודאי הא דיש שליחות לישראל לא הוה אפשר למילף מתרומה דשאני תרומה הואיל וניתן באומד ובמחשבה כדאיתא שם בקידושין משא"כ מה דאין שליחות לנכרי ילפינן שפיר מהתם דמה התם דניתן באומד ובמחשבה אין שליחות לנכרי הכא לכש"כ דלחומרא יש למילף שפיר מהתם כל התורה כולה. ולשון השני דר"א אית לי' דבהא לא טעה ר"א דנהוי גוי נעשה שליח לישראל דמסברא

מוכח דלא נעשה דבמידי דלא שייך בי' לא נעשה נמי שליח והרי אינו בתורת גיטין וקידושין כדאיתא שם בקדושין ג"כ משא"כ אנן לדידהו סבר דנעשין שליח ודוק:
וראיתי ברא"ש דכתב דאפי' כתב ישראל השני שטר לגוי על עצמו אפ"ה אסור מדלא מצי הברייתא למצות היתר כ"א בהעמידו אצלו וא"כ יש לדקדק קצת מאי מקשה הש"ס על אוקימתא דרב איקא מאי למימרא או על אוקימתא דר"פ דלמא הברייתא קמ"ל בזה דאיני מותר כ"א בהעמידו ודיוקא קמ"ל וי"ל: בתוס' ד"ה כגון שנשא ונתן כו' אומר ר"ת כו' אלא מיירי נמי שנטל ונתן כו' ע"כ וא"ת א"כ מאי האי דאמרה הש"ס מ"ד נכרי גופי' אדעתא דישראל גמיר ויהיב קמ"ל ואי כדעת ר"ת הלא אפי' גמיר ויהיב אדעתא דישראל ל"ל בה הואיל דאין שליחות לנכרי אפי' לחומרא וי"ל דה"ק באמת קמ"ל אפי' גמיר ויהיב אדעתא דישראל ל"ל בה הואיל דאין שליחות לנכרי ואל תתמה על זה לומר דאין זה הסוגיא דש"ס בשום מקום כי בכל מקום הקמ"ל סותר דברי הראשונים לגמרי דהלא תמצא כן לעיל בש"ס דף ס"ו ע"א ע"ש בתוס' ד"ה קמ"ל וק"ל. אבל אי קשיא הא קשיא לכאורה על דברי ר"ת עצמן אשר מסיים וקמ"ל דלא אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני לי' דמשמע בהדיא דאי הוה מקני לי' אדעתא דנכרי הוה מותר ולמה כן הלא אין שליחות לנכרי קיימא לן השתא ודבריו א"א לפרש כדפרישנא בש"ס מדקאמר דלא אמרינן כו' דבמאי דכתב תיבת דלא ודאי אין משמעותי' הכי וק"ל. גם י"ל דאי הוה אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני אף דקיימא לן אין שליחות לנכרי לא הוה אסור בזה הואיל דישראל גמר ומקני אדעתא דנכרי ולא אדעתי' ואף במאי דגמר ומקני אדעתא דנכרי לא עביד מידי דיהי' ביד ישראל השני בתורת הלואת גוי מ"מ לא הוה נמי בידו בתורת הנואת ישראל דהרי ישראל הראשון מעולם לא נתן המעות בידו אדעתא דידי' דלהוי הלואה בידו מידו ואדעתי' כ"א על דעת הנכרי וא"כ לפי זה אי הוה אמר ישראל הראשון לישראל הב' בפירוש דנותן לו אדעתא דנכרי ולא אדעתי' הוה מותר באמת אבל השתא דלא אמר בפירוש כן מסתמא אמרינן דאדעתא דידי' נתן לי' והוה הלואתי' בידי' דישראל ולכך אסור ודוק:
אבל קשה לי דא"כ רישא דסיפא דאמרה מצאו ישראל אחר ואמר תנם לי כו' מותר מאי אריא דאמר תנם לי ובלא העמידו אצל ישראל אשר נתן מידו לידו הלא אפי' בהעמידו אצל ישראל ונשא ונתן מידו ליד ישראל השני נמי מותר אם אמר בפירוש דעל דעת הנכרי נותן לו וא"כ ה"ל לומר רבותא טפי: גם יש לדקדק קצת על מאי דקאמרו לר"ת דקמ"ל בסיפא דלא אמרינן כו' הל"ל דקמ"ל בסיפא דאף דנותן הרבית לנכרי אסור וכדכתבו התוס' לעיל ד"ה מצאו ישראל אחר כו' וי"ל:

גם יש לדקדק לדברי ר"ת מנ"ל לפסוק בתן לפלוני ישראל והפטר לחוד דלא מהני מדלא מצא למיקם באוקימתא אחרינא כ"א בנשא ונתן דלמא משום סיפא דברייתא לא הוה אפשר למיקם כן דא"כ סיפא מאי קמ"ל בדפטרו ישראל לנכרי דאסור דלעולם מוקמינן הסיפא כרישא לדעת ר"ת ודוק. ומ"מ מצאתי נייח קצת לפי פירוש ר"ת יותר מן פירש"י ור"ח דלדידהו קשה על מתני' דילן וגם לברייתא דכייל כללא מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת נכרי אבל לא מדעת ישראל ולא מרמז לן שום דבר מן הדין המפורש בברייתא בסיפא אבל לפי פירוש ר"ת א"ש וק"ל:

דף עב.

בגמ' במאי קמפלגי ר"מ סבר קנסינן כו' הנה לכאורה יש לדקדק מאי האי דשאיל במאי קמפלגי וכי לא כתוב בהדיא בברייתא דר"מ סבר קנסינן ורבנן סברי לא קנסינן. ונראה דהשואל הי' מסופק במאי ובאיזה שטר קמיירי אשר פליגי עליו אי מיירי בשטר שיש בתוכו מפורש הרבית או אי מיירי בשאין מפורש בו הרבית ואי הוה מיירי בשאין מפורש א"כ הי' אפשר לומר דלא קניס ר"מ היתירא אטו איסורא רק הכא קנים משום גזירה שמא יגבה בו הרבית אחר שאין מפורש בו הרבית ואי מייר בשטר שמפורש בו הרבית א"כ ע"כ טעמי' דר"מ דקנס היתירא אטו איסורא ולכך שאל במאי קמפלגי כלומר באיזה שטר ומאיזה טעם קניס ר"מ ומהדר לי' דר"מ קניס היתירא אטו איסורא כלומר דפליג בשטר אשר מפורש בו הרבית ואפ"ה קניס ר"מ וק"ל:

והנה לדעת הריב"ם דסבר דעדים אינם פסולין וגבי נמי לר"מ מבני חורין י"ל בדרך אחר דשאלתו הי' במאי קמפלגי והיינו דהי' מסופק אי קנסינן דלא גבי כלל אפילו מבני חרי או אם אמרינן דממשעבדי הוא דלא גבי הואיל דהשטר עשה את האיסור דעיקר העבירה נעשה ע"י השטר וכדאיתא בתוס' ד"ה שטר שיש בו כו' ומהדר לי' דר"מ סבר קנסינן היתירא כו' והיינו אותו דבר ארר עשה האיסור אבל מב"ח מיהו גבי. ולדעת התוס' דסבירא להו דאיני גובה אפי' מבני חרי אפשר א"כ לומר דשאלתו הי' בדברי רבנן אי סברי דלא קנסינן כלל וגבי ממשעבדי או אי אמרינן לדידהו דמב"ח גבי ולא ממשעבדי ומהדר ליה דרבנן סברי דלא קנסינן היתירא אטו איסורא כלומר דלא קנסו כלל וק"ל:

בתוס' ד"ה שטר כו' עד ועוד נראה דאפי' יש עדים אחרים כו' א"ה קניס ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן דומיא דרבית ע"כ ובזה ניחא דנקט ולא את הרבית ומקמ"ל בזה דלא גבי הרבית אלא דבא לאשמעינן דקרן דומיא דרבית וק"ל:

בא"ד ותימא דאמאי כו' אע"פ שאין מרויחין כו' וקושיתם הוא בין לדבריהם בין לריב"ם ובתירוצם דלמטה מתורץ נמי לריב"ם ק"ל. וכתבתי זאת לאפוקי ממה דכתב מהר"ל ע"ע ודוק:

בא"ד וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן כו' א"נ אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר כו' ודאי דהוצרכו לתירוץ האחרון דאי הוה מיירי דוקא ברבית דרבנן א"כ מאי הוצרכו לתרץ בש"ס על ברייתא דשטרי חוב המוקדמין דבמחלוקת שנוי' לר"ל ולר"י משום גזירה נימא דהכא שאני ברבית דלא עבר כ"א אדרבנן לכך הוצרכו לתרץ דמיירי לעולם ברבית דאורייתא כו' ועדיין יש לדקדק דמ"מ מנ"ל לש"ס להקשות וגם ר"ל ור"י למה לא מתרצים דהברייתא מיירי ברבית דרבנן וא"כ לא קשה מידי ודוק:

בא"ד אבל קשה ההיא דשטרי חוב כו' וי"ל כגון שיש עדים שמעידים עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות כו' גם ע"ז קשה דמ"מ מנ"ל להקשות מאותה ברייתא על ברייתא דרבית דלמא אותה ברייתא מיירי בעדים שלא היו אנוסים מחמת נפשות ולכך השטר פסול מחמת עדים הפסולים ודוק:

דף עב:

בתוס' ד"ה יזיף מלקוט כו' ואע"ג דמצי למזבן כו' ובזה א"ש מה דמתרץ בהע"ב זילא בי' מילתא למיזף מלקוט וק"ל:

ברש"י ד"ה אין פוסקים על חדשות מארבע כו' משמע אבל אם רוצה ליקח אותן כמו שהן השתא מותר ואין כן דעת הרמב"ם אלא אף אם רוצה ליקח אותן השתא אסור משום דזה לא נקרא יצא השער הואיל ולא יצא עדיין על הישן מארבע ע"ע וכן הסכימו רוב הפוסקים:

בגמרא ת"ר המוליך חבילה כו' ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור. הנה הואיל דלא ראינו בפירוש רש"י דאינו מותר כשהוא ברשות מוכר כ"א בשנותן לו שכר עמלו ומזונו כדכתבו תוס' ז"ל ש"מ דלית לי' לרש"י ז"ל דצריך ליתן שכר עמלו ומזונו כאן ונראה לתת טעם לדבר דאף דנותן לו כדרך שמעלין במקום היוקר מ"מ מיירי שיצא השער שבמקום היוקר ולקח ממנו כפי אותו שער ודעת הלוקח הוא למכור החבילה עוד יוקר מן אותו שער וא"כ כי טרח הלוקח בדידי' נמי קטרח וק"ל:

דף עג.

באותה ברייתא המוליך פירות ממקום למקום כו' ואני אעלה לך כו' אם יש לו פירות באותו מקום מותר כו' נראה דצריך להיות לו פירות דוקא כפי הסך שמקבל ממנו במקום זה ולא אמרינן דהוה די אם יש לו אפי' סאה א' כדאמרינן לקמן באבד המפתח דהכא

שאני הואיל דאין לו פירות באותו מקום ובזה א"ש דאשמעינן בברייתא מה דלא שמעינן במתני' דלקמן וכר"י דלקמן ודוק:

שם באותה ברייתא והחמרין מעלין במקום היוקר כבמקום הזול ואינן חוששין מ"ט ניחא להו דמגלו להו תרעא כו' נראה לפרש הא דמגלו תרעא בע"א ממה דפרש"י ז"ל דהנה איתא לעיל דף ס"ג ע"ב זוזי דאינשי אינהו עבדי ליה ספסרותי' ועיין פירש"י שם וא"כ שפיר קאמר הכא דע"י שיש להן מעות בידם משתכרין הן הרבה אף מה דיקחו הן לנפשם בהקפה במקום הזול דע"י מעות של אלו יתגלה להן השער דפירות ויקחו יותר בזול מאשר אם לא הי' בידם מעית והיו לוקחין הכל בהקפה דלא הי' מתגלה להם השער ויוצטרכו ליקח ביוקר הואיל דלא ידעו היאך יצא השער ובזה א"ש נמי דלא קאמר נמי א"ב תגרא ישן ודוק היטב ותקרב את דברי:

עוד בזה ראיתי באלפסי דגריס והחמרין מעלין ממקום היוקר למקום הזול וכפי אותה גירסא נ"ל לפרש בדרך אחר דרוצה להתיר בחמרין אשר אסרו לאדם אחר וכדאמר ברישא דברייתא ברשות לוקח אסור אם נותן במקום הזול כפי מה ששוה במקום היוקר אבל החמרין מותרין לעשות כן הואיל דבלאו הכי הם הולכים לאותו מקום עם שארי פירותיהם ושאל מ"ט דסוף סוף נותנים יותר מאשר הן שוין באותו מקום ותירץ דניחא להו דמגלו להו תרעא פירוש המוכרים אשר הן לוקחים מהן מגלים להם התרעא שבמקום היוקר הואיל שהם רוצים שישלמו להם הסחורה באותו מקום כבמקום היוקר וא"כ ודאי שיצטרכו לגלות להם השער שבמקום היוקר. ובזה א"ש שסמכה ברייתא דין דחמרין לכאן הואיל דמתירין בהו מה דאסרינן ברישא לאדם אחר וגם א"ש הא דאמרה הש"ס דמגלו להו תרעא כאלו ודאי לן דמגלין התרעא ובמה שכתבתי ודאי כן הוא. ולפי פי' הזה נראה דהא דאמרה הש"ס א"ב תגרא חדתא קאי על המוכר אשר הם לוקחים ממנו ודוק. גם יש לפרש דקאי על דין ב' דברייתא דבדאמר אני אעלה לך פירות שבמקום פלוני דאם אין לו פירות באותו מקום אסור וקאמר דבחמרין מותר אף שאין להם פירות באותו מקום וא"כ פירושו הכי לפי גירסא דילן והחמרין מעלין כו' היינו שמותר להן ליתן פירות במקום היוקר כאשר קבלו במקום הזול למשל אם קיבלו במקום הזול יו"ד סאין מותר להם לומר אנחנו נחזיר לך יו"ד סאין במקום היוקר ואם לא נחזיר לך היו"ד סאין שם נשלם לך כפי שוויין דמקום היוקר ושואל מ"ט ומהדר ניחא להו דמגלו להו תרעא פירוש המוכרים שבמקום הזול מגלים להו תרעא דמקום היוקר יותר כדי שבאם לא יהי' להם שם פירות דישלמו להם המעות כפי אותו שער וק"ל:

בתוס' ד"ה החמרין מעלין כו' וא"א לומר כן דלעיל בטרשא דרב חמא כו' לכאורה מכל זה לא אריא להקשות על רש"י דשם מיירי בדקיץ כדאיתא בתוס' עצמם שם דף ס"ה ע"ב בד"ה והלכתא כרב חמא ע"ש ודוק:
בד"ה מ"ט כו' ור"ח פירש דאפי' שכירות כו' ומ"מ נראה דמודה כו' ולי נראה דר"ח סבר כרש"י דהחמרי היו מקבלין עליהם אחריות הדרך וא"כ ודאי הי' צריך להטעם דגלוי תרעא וכן מצאתי בב"י דר"ח סבר בהא כרש"י ז"ל ע"ש. אך קשה לדעת ר"ח דא"כ מאי מקשה הש"ס ונשקול שיתא דלמא התם איירי דלא הי' נותן שכר עמלם ולכך הוצרך למשבק חדא סאה לשכר עמלם וי"ל:
גם על הש"ס הי' אפשר לדקדק מאי פריך ונקבל שיתא דלמא איירי בתגרא חדתא ורב סבר כר"א וגם זה י"ל ודוק:
בד"ה בתורי כו' עיין לעיל דף ל' מה שכתבתי בזה:

דף עג:

בגמ' א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושכן למר לא הוה זבנינ' לי' השתא כו' לכאורה יש לדקדק מאי נפקא לן בזה שאמר לי' רבא אי כו' ואפשר לומר דמזה מוכח לקיים דברי רש"י ז"ל דמשמע מדבריו שכבר נתן רבא כל דמי שווי' של הבית להנכרי ולא נשאר לו מאומה בידו לשלם לרב מרי ולא כתוס' ואי הוה עדיין מעות בידו לסלק מהם את רב מרי אזי הוה כלוה מן רב מרי ומשכן לו הבית והי' אסיר לרב מרי לדור בו בחנם וזה שמעינן מדאמר רבא אי הוה ידענא כו' ואי איתא דלא נתן רבא כבר כל המעות דמי שווי' של הבית להנכרי רק שביק בידו כפי מה שלוה מן רב מרי כדי לסלק את רב מרי מן אותו מעות א"כ ע"כ דאמר לי' בהדיא דמן אותו מעות יסלק רב מרי מן הבית אשר מישכן לו והיאך יאמר א"כ אי הוה ידענא והרי שפיר ידע הכל. והנה נראה לפרש על דרך הזה ולומר דרב מרי טעי בגופא דעובדא ולא בדין דאיהו הוה סביר דלא נתן רבא כל המעות לנכרי רק שבק בידו כפי מה שחייב לו הנכרי לסלוקי ולכך הוצרך להביא דמי השכירות לרבא ורבא השיב לו דלא נעשה כן כי כבר נתן כל דמי שווי' ולכך אמר אי הוה ידענא כו' כלומר לא כמו שאתה סובר דלא נתתי כל המעות דהלא אם הייתי יודע דהוה ממושכן לך לא הוה זבנינא וק"ל: עוד בגמ' רבינא הוה יהיב כו' ושפכי לי' טפי כו' א"ל מי שרי כו' כדי שלא תקשה היאך לא ראה רבינא מאי דמפורש לקמן במתר' וז"ל לוה הימנו והי' משלח לו ואומר לו בשביל מעותך שהי' בטילות אצלי זו היא רבית מאוחרת דמשמע דוקא בדאמר לי' בשביל מעותיך אבל בדשתיק לא י"ל דבאמת דרבינא לא מטעם איסור רבית לחוד קשאל שאילתי' רק הואיל דקרקע אינה שלהן א"כ סבר

דאחול' דידהו לאו מחילה הוא עד דמהדר לי' רב אשי ובזה תוכל ליישב היטב הצעה דש"ס וק"ל:

בתוס' ד"ה דסתם משכנתא שתא כו' וחשיב כמכר אצלו כו' הנה לדעת רב אלפס ז"ל ושארי פוסקי' דסוברים דאפי' באתרא דלא מסלקי לא אכיליאלא בנכייתא א"כ לא יצדק מעשה דרב מרי דאמר סתם משכנתא והוה כאתרא דלא מסלקי ומאי אהני' דהוה כמו באתרא דלא מסלקי דמ"מ לא יאכל אלא בנכייתא ואיהו לא אתני ודאי כן עם הנכרי. ויש ליישב לדעת אלו גאונים דה"ק רב מרי דסתם משכנתא שתא וא"כ לא היה ביכולת דנכרי למכרו באותה שנה ולא חל המכירה כ"א אחר שנה ולכך לא הוצרך ליתן דמי השכירות של שנה אחת ודוק. ובזה יסתלק ג"כ קושיא עצומה מהרשב"א דסבר באתרא דלא מסתלקי לזמן מה ואפי' אם יהי' בידו אחר אותו זמן נקרא עדיין אתרא דלא מסלקי ונשאר לו כח היתר וא"כ גם כאן הי' מקום לומר דאפי' אחר השנה היה מותר לרב מרי לדור בו בחנם ואף גם הוא כתב בפירוש דסתם משכנתא שתא נקרא אתר' דלא מסלקי יעי' בב"י סי' קע"ב אבל במה שכתבתי א"ש ודוק:

בתוס' ד"ה התם בידו כו' תימא כו' ה"נ אם יש לו יין הוה בידו כו' וי"ל דהכא אין בידו כשער הזול כו' לכאורה נראה דמ"מ אם יש לו יין באותו פעם אשר נשלח למזבן לי' יין מודה ר"א דמשלם לי' כדקאזיל אפרוות' דזלשפט דהלא ודאי דזה נקרא בידו הואיל דיש לו יין וכתב האשר"י ומיירי כשהתנה עמו שאם לא יקנה שימציא לו יין משלו דאי לאו הכי הא ק"ל המבטל כסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומות כו' ע"ע וא"כ למה לא נחייב ליתן לו יין משלו הואיל דהי' לו יין באותו פעם. אבל א"כ ק"ק מאי קאמר ר"א אפי' יין סתם נמי לא דהוה אסמכתא דמנ"ל לר"א דלא איירי רב חמא במאן דלא היה לו יין וא"ת דא"כ ביין זה נמי דזה אינו דודאי ביין זה הוה אסמכתא אפי' הי' לו יין דמי יימר דמזבני לי' זה היין בעצמו וי"ל ודוק:

דף עד.

אמר רבא הני בי תלתא כו' וזבן לחד מנייהו וכן לכולהו כו' אבל צר וחתים אינש אינש לחודי' למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן ע"כ הנה מצינו בפוסקים חלוקי דעות במילתא דא דלדעת הרמב"ם אף דהשליח גמר בלבו לקנות לחד מנייהו לית לן בה הואיל דהמעות מעורבבים. ובצר וחתים כל חד לחודי' אף דהוה דעת השליח לקנות לכולם הואיל דלא זבן אלא מצררא דחדא זכה בה בעל המעות ההוא והאחרוני' ז"ל כתבו לדעת הרמב"ם אפי' אמר בפירוש דבריו לית לן בה וא"כ צריכנא לפרש לדעת הרמב"ם הא דאמר בסיפא למאן דזבן זבן היינו מאיזה מעות דזבן דאחר זה אנחנו הולכי'. גם הי'

אפשר לומר דרך ב' דבסיפא מצריך תרוויי' דהיינו אף שקנה ממעות האחד לית לן בה הואיל דלא אמרי דזבן לי' לחודי' ובריש לא אכפת לן בדעתו. אבל הטור כתב בשם ר' ישעי' והסכים עמו ג"כ דאם היו מעורבבים וזבן לחד מנייהו דהיינו דפירש דאינו רוצה לקנות כ"א לחד מנייהו למאן דזבן זבן אפי' בשהיו המעות מעורבבין ועד כאן לא אמרינן הכא דזבן לכולהו אלא אם לא פירש אבל אם פירש הרי חזר משליחתו ייש לו רשות על כך ע"ע. ולדעתו ז"ל צריכנא לפרש הרישא דאמר וזבן לחד מנייהו אינו ר"ל דפירש כך רק דקנה נגד מעות של אחד מהן בדקדוק ומשום כך ה"א דיהי' לאותו אשר לקח נגד מעותיו לא פחות ולא יותר וכגון שאחד נתן כ' זהובים והב' שלשים והג' מ' והוא לא זבן כ"א בעד ך' זהובים וק"ל. והי' אפשר לומר דנכריע כהרמב"ם ז"ל דמיירי אפי' אם חוזר השליח משליחותי' מדקבע הש"ס מילתא דרבא הכא אחר דברי ר"ח דמיירי נמי בשחזר השליח ולא קיים לתנאו ומילתא דר"ח גופי' שייכא הכא דלא תימא בדלא זבן לי' דלא ישלם לי' כדקאזיל אזולשפט מטעם דיהי' נראה כרבית הואיל והקדים לו המעות קמ"ל דלא וק"ל. ודע דבלמוד הישיבה העליתי דיש לומר בדרך אפשר דבסיפא בצר וחתים אם זבן השליח מצרא חדא קנו כולם ולא אמרינן דזבן לחד מנייהו אלא בדאמר נמי דזבן לחד מנייהו דתרתי בעינן דעת השליח גם דצר אינש אינש לחודי' ובזה א"ש דנקט רבא הני בי' תלתא ולא אמר מילתי' על שנים שעשאו שליח אלא בא להראות לנו דבר הזה דבסיפא תרתי בעינן כאשר כתבתי. דהנה אמר בסיפא למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן דמשמע דוקא אם נאמר למאן דזבן זבן אזי אמרינן נמי למאן דלא זבן לא זבן אבל בזמן שנאמר למאן דזבן לא זבן לא נאמר למאן דלא זבן לא זבן אלא כולהו שוין. ואי איתא דלא אכפת לן לגמרי בסיפא בדעת השליח א"כ הי' מקום למצוא דאפי' בזמן דאמרינן דלמאן דזבן לא זבן אפ"ה למאן דלא זבן לא זבן. דהנה למשל אם התערבו שנים מהן מעותיהן בהדדי והיינו ראובן ושמעון ולוי נתן מעותיו בצרא לחוד וזה השליח נטל מן אותן מעות המעורבין וזבן בשביל ראובן לחוד דדעתו בטיל מן הדין דרישא הואיל דהיו מעורבבי' וא"כ גם בזה הוה נוכל לומר שפיר למאן דזבן לא זבן דהלא דבריו לא הצליחו ואי אמרת דמ"מ לוי לא קונה הואיל דלא התערב מעות דידי' בהדי הני שנים וא"כ בזה נמי הוה מצי למימר דאפי' אם למאן דזבן לא זבן אפ"ה למאן דלא זבן דאיהו לוי לא זבן ג"כ אבל לדידי' א"ש דאם יתבטלו דברי השליח במאי דקנה בשם ראובן א"כ קנה גם לוי דהמעות של שמעון הנתערב לחוד לא קנו בפני עצמן אלא יש לכולן חלק בשוה הואיל דנתבטל דעת השליח והוה כאלו לא גילה דעתו כלל וא"כ שפיר קאמר רבא למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן כו' אבל בזמן דאמרינן למאן דלא זבן לא זבן למאן

דלא זבן זבן נמי ודוק בזה וא"כ אי הוה נקט רבא מילתי' בתרי לא הוה שמעינן כן וזה אמרתי לפני תלמידי לחדודי:

בגמ' ובאתרא דנהיגי למקני ממש קני. ובזה מתורץ דלא תימא רבנן ורב חביבא דפליגי אליבי' דר"פ א"כ חד מנייהו משקר אי אמר למקני ממש או לא אבל בזה א"ש דודאי לתרויי' אמר למקני ממש והיינו באתר דנהיגי לרבנן ור"ח סבר דאמר כן בסתם על כל מקום וק"ל:

בגמ' אמר ר"י בד"א בעפר לבן כו' פירש"י בעפר לבן שאינו מצוי וכשהיו מכניסין אותן אין מכניסין אלא מגובל ועשוי ביצים נראה דרצה בזה ליתן טעם דלמה לא נאמר ג"כ בעפר לבן אע"פ שאין לזה יש לזה ובעפר שחור אמרינן כן לכך קמפרש כך לומר דעפר שחור שאני הואיל דמכניסי' את העפר ולא מגובל ועשוי ביצים ע"כ אמרינן דמסתמא אע"פ שאין לזה יש לזה ביצים דבביתו הוא עוסק ועושה הביצים משא"כ בעפר לבן דאין מכניסין כ"א מגובל א"כ כל היכא דחזינן דאין לזה אמרינן דגם לחבירו אין לו כל כמה דלא חזינן דהכניס ודוק:

בתוס' ד"ה וכפר כו' לא מיירי בעפר דהא מחוסר שלש הוא ואינו פוסק אלא בביצי' איירי. פירוש הא דאמרינן אע"פ שאין לזה יש לזה איירי בבצים אבל פסיקה דידי' הוא על הקדירות כמתני' והא דקאמרו דהא מחוסר שלש הוא ואי אמרת דהפסיקה הוא על הקדירות הרי מחוסר יותר משלש והיינו גביל דביצי' ולפופי ויבושא עיולא לאתוני למשרף כו' י"ל דה"ק דהא מחוסר שלש הוא לכל הפחות. ובתחלת העיון הי' אפשר לפרש דה"ק לא מיירי בעפר ורוצה לפסוק וליקח ממנו הביצים וא"כ א"ש דקאמרו דהא מחוסר שלש הוא דיש ג' מלאכות עד שלא נעשה הביצים וק"ל:

בא"ד ומדנקט האי לישנא כו' משמע שיש שער לבצים וקמ"ל כו' ובזה מתורץ שפיר דחזינן דר"מ פליג ולית לי' האי אע"פ שאין לזה כו' ולא פליג כ"א בביצים של יוצר ולמה לא פליג על מתר' דלעיל ארישא דאמרה יצא השערי פוסקי' אע"פ שאין לזה יש לזה אלא ודאי דגם ר"מ אית לי' כן רק דנאמר נמי דנפסוק משער של בצים על שער זול דקדירות זהו דלית לי' וק"ל. עיד כתבי א"נ אפי' אין שער יכול להיות דחשיב כיש לו כו' שיש הרבה מהם ע"כ נראה דדחיקא להו עדיין לפי דרך הראשון דא"כ מאי חילוק יש בין עפר שחור ללבן ולמה קאמר ר"י דוקא סברא דידי' בעפר שחור אבל לפי דרך הב' א"ש וק"ל:

בד"ה יכול לומר לו כו' אין זה מעמיד מלוה ע"ג פירות ובזה ניחא נמי דנקטה מתני' פלוגתא דת"ק ור"י הכא במילי דרבית לומר דאין בזה שום חשש מחמת רבית וק"ל:

דף עד:

בגמ' א"ל רבנן לר"פ ואי לא פסיק שקיל כמעיקרא מעות נינהו ומעות לא קני ע"כ לכאורה יש לדקדק על רבנן אלו למה נקטו מילת' דלוקח והקשו כן ה"ל למנקט מילתא דמוכר וה"ל לומר ואי פסיק שקיל כהשתא והלא מעות נינהו כו' ולמה לא יכול המוכר לחזור. גם יש לדקדק על תשובת ר"פ דאמר אי פסק מוכר קהדר בי' כי' מאי רצה בזה הל"ל בקיצור אנא נמי מי שפרע קאמינא. ונראה דרבנן האלו ראו המעשה אשר בא לפני ר"פ ופסק ר"פ דבריו על המעשה והיה סבירא להו דמעולם לא רצה לחזור אחד מהם רק דהשאלה אי מותר ליקח כשער הזול ולא יהי' נראה כרבית הואיל דהקדים המעות באותו פעם אי הוה שקיל הנדוני' לא הי' לוקח במעותיו כ"א ב' אמות בגד למשל והיום לוקח ג' אמות וכשהורה ר"פ וחילק בין פסק או לא פסק כת"ק דמתני' לא הוה קשה להו על הוראתו אם פסק דנוטל כשער הזול דפשיט' להו דבר זה דהוה היתר גמור אלא דהוה קשה להו על הוראתו דאם לא פסק דנוטל כמעיקרא ולמה לא יאמר לו או תן לי מעותי כו' כדאמר ר"י במתני' אלא ודאי דס"ל דמעות קונות וא"כ א"א לי' לימר תן לי מעותי ולכך הקשו קושיתם וע"ז תירץ להו ר"פ דאנא מי שפרע קאמינא כלומר דהוצרכתי לפסוק ביניהם על זה דאם ירצה המוכר לחזור אי יטול כהשתא ובאם הלוקח רוצה לחזור אי יטול כמעיקרא ולא כמו שאתם סבורים דהוראתי הי' הוראת היתר ואיסור לענין רבית ודוק:

עוד בגמ' א"ל רבינא לר"פ ממאי דרבנן היא כו' דלמא ר"ש היא כו' אבל לרבנן כו' ע"כ. נראה לומר דמש"ה קדחיק נפשי' לאוקמי כר"ש משום דאי כרבנן ולא שאני לרבנן בין חד תרעא או תרי תרעא לעולם מקבל עלי' לוקח מ"ש וא"כ הא דפליגי רבנן ור"ש לעיל בהזהב מיירי בין בחד תרעא ובין בתרי תרעא א"כ הוה קשה לי' למה לא פליג ר' יהודה לעיל אשניהם ולמה נטר עד הכא אלא ודאי סבר דרבנן דפליגי לעיל אר"ש לא מיירי אלא בחד תרעא ולהכי לא פליג ר"י לעיל דהתם מיירי בחד תרעא ובחד תרעא מודה ר"י דמקבל הלוקח עליו מ"ש ומהדר לי' ר"פ אימור דאמר ר"ש בחד תרעא כו' כלומר לעולם אימא לך דלא שאני לרבנן בין חד תרעא או תרי תרעא לענין מ"ש והא דלא פליג ר"י לעיל אפלוגתא דרבנן ור"ש זהו משום דבאמת מ"מ לא מיירי התם כ"א בחד תרעא דהלא ר"ש מודה בתרי תרעא וא"כ לא הוה אפשר לר"י למפלג התם הואיל דהתם לא מיירי בתרי תרעא דוק היטב ותמצא כי נכונים דברי ונראין יותר מן כל הפירושים. ובאמת על פירוש ה"א דתוס' קשה לי דא"א דניחא לי' לאוקמי כר"ש טפי דהשתא לא הוה אלא שני מחלוקות דרבנן דר"ש אתי' כר"י אבל אי מתני' אתי' כרבנן איכא שלש מחלוקות בלי פסק כו' עכ"ל וא"כ ע"כ נאמר דמהדר לי' ר"פ דאכתי לא הוה אלא ב' מחלוקות בלא

פסק דהיינו רבנן ס"ל כר"ש בלי פסק והל' אכתי נימא דניחא לן לומר דמתני' אתי' כר"ש מלמימר דאתי' כרבנן דאי אתי' כר"ש לא הוה לן בחזרת הלוקח כ"א ב' מחלוקות דרבנן אתי' כר"י לגמרי והשתא הוה לן ג' מחלוקות בחזרת הלוקח דלרבנן בין בחד תרעא ובין בתרי תרעא מקבל עלי' מ"ש ולר"ש בחד תרעא אינו יכול לחזור ובתרי תרעא מקבל מ"ש ולר"י בתרי תרעא אפי' מ"ש לא צריך ודוק היטב:

בתו' ד"ה ותיפוק לי' דשליח שווי' אר"פ פריך כו' ולשון תיפוק לי' יש ליישב כו' משום דלשון ותיפוק לי' בכל מקום יתפרש מה לך לומר כן הלא גם מזה היה לך לסתור הדבר או לקיים את הדבר וק"ל. ונראה דבאי' לסתור את הפירוש דמפרש בי' הרב אלפסי בעובדא הלז ולפירושו אתי' לישנא דתיפוק לי' על נכון דקאמר ותיפוק כו' כלומר ל"ל לר"פ למהדר לרבנן דאנא נמי מ"ש קאמינא דהלא הוצרך לקיים המקח על כרחו הואיל דשליח שווי' ע"ע וא"כ רצה הש"ס לקיים דברי ר"פ ולכך קאמרו תוס' ז"ל ארב פפא פריך כו' ולישנא דתיפוק לי' יש ליישב כו' וק"ל:

דף עה:

בגמרא והלא קצץ אמר ר"ש ה"ק אם לא קצץ כו' ואף דלא נאמר כן בברייתא יש לפרשה דה"ק וקוצץ לו דמים דאל"כ הוזלו כו' וק"ל: במתני' אבל אומר לו הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח כו' נראה דלהכי אמר שניהם משום דאי הוה קאמר שאמצא מפתח לחוד ה"א דע"כ לא שרי כ"א בדלא קבע זמן לפרעון דהלא מציאת מפתח אינו ידוע באיזה זמן ימצא אותו אבל בדקבע לו זמן לפרעון אסור אפי' בדאית לי' (וכסברת הרמב"ם באמת) לכך קאמר נמי עד שיבא בני ומיירי דיודע אימת יבוא ואי הוה קאמר עד שיבא בני לחוד ה"א דמיירי דאינו יודע אימת יבא בנו והוה נמי בלי קביעת זמן אבל בדקבע זמן הוה אסור לכך נקט התנא תרי מילי להורות דמותר מכל וכל דמיתור דתרי מילי אלו שמעינן לי' וק"ל:

והנה באמת דחיקא לי במאי דפסק הרמב"ם דאינו מותר כ"א בדלא קבע זמן לפרעון והלא לעיל דף ע"ג ע"א איתא המוליך פירות ממקום למקום מצאו חבירו וא"ל תנם לי כו' אם יש לו פירות באותו מקום מותר והלא גם שם לא יוכל לפרוע לו כ"א עד שיבא לאותו מקום ואפ"ה מותר אם יש לו. גם ממאי דאיתא בפרק הזהב דף מ"ד ע"ב בעובדא דרב אוזיף זוזי מברתי' דר"ח דקמהדר שם רב זוזי ה"ל כו' ואי אמרת דאפי' אית לי' אינו מותר כ"א בדלא קבע זמן ה"ל לומר שם נמי דלא קבע זמן ולמה נקט מילתא דהיתר דה"ל זוזי טפי מן ההיתר דלא קבע זמן ודוק:

בגמרא אמר ר"נ אמר שמואל הלכה כדברי הלל ולית הלכתא כוותי' ע"כ נראה דגם ר"נ אמר שמואל אית להו דפליגי אם יש לו סאה דלוה עלי' כמה כורין כדאמר ר"י לעיל וא"כ אף דפסקו כהלל היינו דוקא בזה אבל אם לא לוה יותר מן מאי דאית לי' ס"ל נמי דמותר ובזה יתורץ מה דהקשו תוספות ז"ל לעיל דף ס"ג ע"ב ד"ה מ"ד כעד שיבא בני כו' וק"ל:

בגמרא א"ל שמואל לאבוה כו' במאה ועשרין ואריך מכאן למד הנ"י דדוקא בעסקי סעודה הוא מותר וגם לא יותר מחומש וק"ל. והא דלא הוה סגי לי' ממאי דאמר הלוני כו' וסיים נמי ואריך אפשר לומר דבא להתיר אפי' למאן דלאו ת"ח ודלא במאי דקמיירי ר"י אמר שמואל וק"ל:

בתוס' ד"ה וכדברי ב"ה כו' ודוקא במקפידים כו' וא"כ לרבנן אף במקפידי' ה"ז מותר ובזה א"ש דאשמעינן שמואל דברי הלל ואף דאין הלכה כמותו מ"מ שמעינן דרבנן אפי' בכי הא מתירי' וכבר אמר לעיל באמת זו דברי הלל וברוב מקימות מפרשינן לי' זו ולא ס"ל וק"ל:

בד"ה מתנה כו' נראה דוקא דבר מועט כו' דאל"כ אמאי רצה רב מרי להביא שכירות הבית לרבא משום חשש רבית והלא שם היו שניהם ת"ח וק"ל:

דף עו.

בגמרא יש רבית מוקדמת כו' והי' משלח כו' הנה יש פלוגתא בין הפוסקים אי דוקא בדאמר לי' בשביל מעותיך כו' הוא דאסיר אבל בסתם ה"ז מותר או לא. ואפשר לומר להכריע דבסתם מותר מדאמר יש רבית מוקדמת משמע דלאו בכל זמן הוה רבית מוקדמת אלא דוקא בדאמר כן דאל"כ הל"ל בקיצור אפי' אם נותן לו רבית מוקדמת ומאוחרת ה"ז אסור וק"ל: עוד בגמרא ואלו עוברים אמר אביי מלוה עובר בכולן כו' נראה דבא לתרץ דלא חשבה מתני' הני תרי לאוין דעובר הלוה משום לא תשיך לאחיך ולאחיך לא תשיך לכך קאמר דמלוה עובר בכולן לומר דלא רצה למחשב כ"א הני לאוין דחד מנייהו עובר בכולן משא"כ אי הוה חשיב הני תרי לאוין לא הוה חד מנייהו אשר עובר בכולן וק"ל. הא דאמר ר"ש מלוה ברבית יותר ממה שמרויחים מפסידים ולא עוד שמשימי' משה רבינו חכם כו' נראה דה"ק דלכך מפסידי' דאי לא הוי מפסידים אלא היו מרויחים מה היו הבריות אומרים אלו הי' יודע משה רבינו כו' ולכך יפסידו ע"כ כדי שלא יאמרו הבריות כן וק"ל:

השוכר את האומנין, פרק ששי. דף ע"ו ע"א בגמרא פשיטא אי אמר בעה"ב בג' ואזיל איהו א"ל בד' דעתייהו אעילוי נ"ל לפרש דבהא לא הוה מסופק אי דעתי' אדבורא דשליח

או אדבורא דבעה"ב דודאי דעתייהו אדבורא דשליח הואיל דעילוי קמעלי השליח ואם כן ודאי לא רצו לנוד מדבורא דשליח ולסמוך אדבורא דבעה"ב דמהיכי תיתי לומר כן והיינו דמיירי דאיכא דמיגר בד' ואיכא דמתגר בג' ולהכי אמרינן דודאי דעתי' אשליח הואיל דעלוי קמעלי מן מה דנשכרים הרבה פועלים. אלא אי אמר בעה"ב בד' ואזל איהו ואמר בג' ואמרו כמו שאמר בעה"ב מאי כו' ומיירי נמי דאיכא דמיגר בד' ואיכא דמתגר בג' וא"כ יש לומר הואיל דאמר השליח בפחות ממה שנשכרים הרבה פועלים דדעתייהו אבעה"ב א"ד לא אמרינן הכי אלא דדעתייהו אשליח וה"ק מהימנת לן כו'. והכא לא קאמרה הש"ס דדעתייהו אעלוי דבעה"ב דהואיל דלא ידעו כלום מה שאמר בעה"ב ליכא למימר דדעתייהו אעלוי רק בזמן שהשליח אומר העילוי ולכך פשיט לי' שפיר מהא דהביא לי גיטי ואף דשם לא שייך עילוי ודלא כתוספות דדחקו עצמן למצוא גם שם עילוי ואשר הביאם לזה הוא משום דסברי דגם בדאמר בעה"ב בד' והשליח ג' אמר דאז אי אמרינן דאדיבורא דבעה"ב סמכי הוא מטעם דדעתם אעילוי דבעה"ב ולפע"ד לא צריכנא לזה וכנ"ל. וגם הם ז"ל דחקו עצמן בד"ה ואזיל איהו כו' ובמה שכתבתי לא צריכנא לדחוק גם שם. וגם מה שפירש"י ז"ל בד"ה דעתייהו אעילוי כו' וז"ל אע"פ שא"ל כו' לא לפחות מקצבתן של זה אמרו כו' נראה דגם הוא ז"נ מפרש דמאי דאמרה הש"ס דעתייהו אעילוי קאי אעילוי דבעה"ב ואני לפי מה שנראה לפי ע"ד כתבתי ודוק:

מה שאמר פשיטא אי אמר כו' ואח"כ אמר אלא אי א"ל כו' ולא שאל בעי' דיליה מבלי שיאמר תחלה מאי דפשיטא ליה. נראה דבהא בא לרמז לן דספיקא דידי' הוא בין אם כל הנשכרים שקלי ג' או כל הנשכרים שקלי ד' או אפי' עבדי עבידתא דשוי' ד' ואי לא הוה אמר תחלה פשיטא הוה אפשר לומר דע"כ לא קמבעי ליה אלא בדשוי' עבידתא ד' או דכל הנשכרים נשכרין בד' ובהכי הי' אפשר לומר דדעתן אבעה"ב אבל אי כל הנשכרים נשכרים בג' וגם עבידתן לא שוי' אלא ג' מהיכא תיתי לומר דדעתן אבעה"ב להוסיף על מה דאמר השליח. וגם היה אפשר לומר אפכא דה"א דע"כ לא בעי כ"א בדכל הנשכרים נשכרים בג' ולכך אפשר לומר דה"ק מהימנת לן דהכא אמר בעה"ב אבל אי כל הנשכרים נשכרים בד' או דעבידתן שוי' ד' ודאי יש לומר דדעתן על מה דאמר בעה"ב להוסיף להו. לכך קאמר בתחלת דבריו פשיטא כלומר בענין זה פשיט לי בכל אופן בין דכל הנשכרים נשכרים בד' או בג' או דעבידתן שיי' ד' ובאופן זה נמי אבעי לי מבעי בכל אופן דאל"כ לא ה"ל לומר פשיטא אם באופן הראשון אית לי' למבעי נמי ובאופן אחר ה"ל לומר נמי פשיטא בחד צד אי פשיטא ליה אלא ודאי מוכח דבאופן הראשון פשיט לי' מכל וכל ובאופן השני בעי ליה מבעי מכל וכל וק"ל:

בתוס' ד"ה דעתי' אעילוי באמר להו שכרכם עלי איירי כו' כו' עיין ברא"ש דמוקי לדעת הרי"ף בדאמר שכרכם על בעה"ב ושוי' עבידתן ד' ועיין בטור דכתב ומוקי ליה אפי' אם יש נשכרים בג' ויש בד' ורבים רוצים להגיה בדבריו ע"ע ונראה דאפשר לפרשו בלי הגהה ולומר דסובר הטור הואיל ויש נשכרים בד' אע"פ שבעה"ב אמר לשכור לו בג' והשליח שינה מדעתו ושכרם בד' וגם אמר שכרכם על בעה"ב וא"כ נתבטל השליחות והוה כאלו נשכרים לבעה"ב דאמר שלא להוסיף על ג' ובהכי אמרינן לעיל דאין נוטלים כי אם ג' אפ"ה הכא שאני מדהתם דהתם ודאי אמרינן הואיל דנתבטל השליחות עלייהו דידהו רמיא לגלוי דלא איתגרי אלא בד' כדאיתא ברי"ף אבל הכא הרי גילו דעתם דלא מיתגרי אלא בד' דהרי אמרו כמו שאמר בעה"ב ואיא לן דדעתן אעילוי ואינן רוצין ליקח פחות מקצבה הזה וא"כ מאי אית להו טפי למעבד מהשתא וזהו דוקא אם נשכרים קצת בד' אבל ודאי אם כל הנשכרים נשכרים בג' אזי ודאי לא אמרינן כן ודוק:

בתוס' ד"ה השוכר את האומנין כו' הנה נראה מתוספ' ז"ל דגם בפועלים אם הוזלו לא אמרינן דאם עשו חצי' ושכרם בב' סלעים ועתה הוזל המלאכה ולא שוה החצי אלא שקל דלא יטלו כ"א שקל אלא נוטלים מה שפסק עמהם והיינו סלע דלמה יפסידו במה שעשו וכדכתבו תוספות ז"ל בחזרת בעה"ב בשהוקרו והא דלא כתבו כן בחזרת הפועל משים דהתם לא אצטרכי לכתוב כן דא"א לטעות מדמצינו דר' דוסא פליג על חכמים בחזרת הפועל וסובר דשמין מה שעתיד להיעשות וא"כ ליכא למטעי אליבי' דלא יטלו כ"א שקל בדהוזלו דא"כ הוה שיימינן להם מה שעשו גם לר"ד וכללא כייל ר"ד דלעולם לא שיימינן אלא מה שעתיד להיעשות והא דלא פירשו דבריהם גם כן בדהוזלו משום דבהוזלו לא פליג על החכמים ולכך לא הוצרכו תוספ' ז"ל לכתוב ולסתור סברא הזאת אבל בחזרת בעה"ב דלא מצינו בי' פלוגתא הוצרכו לפרש ולסתור סברא הזאת וכן משמע ברש"י במתני' ד"ה ידם על התחתונה כו' ודלא כטור דלא כתב כן אלא אף בדהוזלו ידם על התחתונה ואינן נוטלים כ"א שקל. ומרן הב"י כתב עלי' דפשוט הוא ונלע"ד דליתא כלל ודוק: בתוס' ד"ה דאי ס"ד כו' אבל אין לפרש כו' וא"כ סותר הפשיטות דלעיל כו' הרב מהרש"א ז"ל הקשה דה"ל לסתור סברא זאת מדאמר א"נ משתגיע גט לידה מגורשת אלמא דאדבורא דידי' קא סמיך ע"ע ולא ידעתי מאי קשי' יש בזה והלא ניחא להו טפי להוכיא דבריהם מן התחלת המאמר יותר מלהביא ראי' מסוף המאמר וק"ל:

ובאמת הוה אפשר לומר דגם הש"ס כך אמרה דאי הוה איתמר אפכא כו' א"כ ודאי הוה אמרינן דהעילוי הוא מה שאינה מתגרשת מהרה אבל הקס"ד דהש"ס הי' דהעילוי הוא שתתגרש ולא הוה קים להש"ס מה הוא העילוי רק מן מה דמצינו דמתגרשת אד דאינה

מתגרשת ודוק. ועיין מה שכתבתי לעיל דהי' נלפע"ד דלא צריכנא לכל דבריהם האלו ודוק. ועוד הוספתי כהנה בשיטה הלז במסכת גיטין ושם תמצא בע"ה:

דף עו:

בגמרא אב"א האי תנא חזרו נמי הטעו קרי לי' כו' נראה לכאורה לפרש (דאל"כ יש לדקדק למה לא קאמר באמת בהדיא חזרו זה בזה) הואיל דמצינו בירושלמי דמפרש למתני' בשהטעו זה את זה היינו דאמר הבעה"ב דרובם נשכרים בה' ונמצא אח"כ דרובם נשכרים ביו"ד או אפכא ועיין בנ"י ובב"י וא"כ ממה שהטעו זה את זה באה החזרה וא"כ שפיר קאמר הטעו זה את זה אע"ג דאיירי בחזרה והרשב"א ור' ירוחם פליגי אירושלמי עיין בב"י מה דקשי' להו כי יש ליישב שפיר ודוק:

עוד בגמרא בד"א שלא הלכו כו' עיין באשר"י דכתב בהלכו הוה כהתחלת המלאכה ואהא אמרינן אף דלא היה אפשר להו להשכיר את עצמן אמש וא"כ לא מפסדי מידי מ"מ הואיל דהלכו הוה כאלו התחילו במלאכה ומשלם להו כפ"ב משא"כ בלא הלכו דרישא ולפי זה לא צריכנא לדחוק במה שדחקו תוספות ז"ל בד"ה אין להם כו' ולפי פירוש זה א"ש מאי דאמר לקמן בד"א בדבר שאין אבד כו' משמע דעד כאן לא איירי אלא בדבר שאין אבד ואי כדכתבו תוספות ז"ל גם הכא הוה דבר אבד בפועלים ודוחק לומר דלקמן איירי בבעה"ב והכא בפועלים וק"ל:

דף עז.

בגמרא ואמר רבא האי מאן דאוגיר כו' ואתא מטרא פסידא דפועלים כו' נראה דודאי לפירש"י ז"ל לא גרסינן ואתא מיטר' בלילי' למימרא דאיירי בדסייר לארעא דהא הוא ז"ל נותן טעם לעיל בדלא סיירה לארעא דהוה פסידא דבעלים משום דאמרי ליה מי יימר דאדעתא דההיא ארעא אגרתן וזה אינו שייך לומר הכא דהלא הואיל דאתא מיטרא רוב השדות שווין דאין צריכין לדוולא וכדכתבו תוספ' ז"ל בד"ה ואתא מטר' ודוק: ברש"י ד"ה מהו דתימא הואיל ואמר ר' דוסא כו' טעמיה משום דתפי' בעה"ב הוא כו' יפה כתב מהרש"ל מה שכתב בזה ולא צריכנא לדברי מהרש"א ז"ל כי הדברים עולים כהוגן וק"ל: בתוס' ד"ה דאגר אגורי כו' ותימא כו' וי"ל דדוקא באריס כו' יש לדקדק קצת דא"כ רבא הל"ל לפלוגי מניה ובי' בין אריס לשכיר והכל בדאתא מיטרא וי"ל וק"ל:

דף עז:

בגמרא בשלמא כל כו' אלא החוזר בו לאתויי מאי כו' בב"ק דף ק"ב כתבו תוספ' לחד לישנא דכל החוזר וכל המשנה דהלשון דכל משמע דבא לפסוק הלכתא ע"ע ואם כן יש לדקדק הכא מאי מקשה דלמא משום הכי קתני כל החוזר לפסוק הלכתא ואי משום

דכבר תני לעיל השוכר את האומנים וחזרו בהם ידם על התחתונה דסתם התנא כבר כר"ד לזה י"ל דכבר מצינו כמה פעמים דאף דסתם רבי כחד תנא אפ"ה לא פסקינן כוותיה ודרך הש"ס לומר על כה"ג מתני' יחידאה היא וא"כ גם הכא הי' אפשר לומר כן ולהכי רצה רבי להורות בלישניה דנפסוק כר"ד. וי"ל דא"כ הוה קשה לי' למה תני כל המשנה כו' לא ה"ל למתני כ"א המשנה ידו על התחתונה והוה מחלוקת ואח"כ סתם מחלוקת בב"ק וסתם במציעא והלכה כסתם אלא ודאי דלישנא דכל לא משמע לי' כלל לפסוק הלכתא וא"כ שפיר קמקשה כל החוזר לאתוי מאי אלא ודאי לרבות פועל. ובהכי מתפרש שפיר דאמר תחלה בשלמא כל המשנה כו' ואח"כ מקשה קושיתו וק"ל:

בגמרא אמר מר כו' קס"ד כו' ולא יהא אלא ב"ח כו' ועוד הא ארעא דיהיב זוזי אמר ר"נ מעידית שבה ומזיבורית שבה. יש לדקדק מאי ס"ד דידי' דקאמר הא ארעא דיהיב זוזי הלא הואיל דהמקח חוזר למה נכוף אותו ליטול התשלומין מאותה קרקע. גם מאי ועוד דקאמר וכי לא ה"ל די בקושיתו הראשונה ומאי משני מעידית שבה ומזיבורית שבה ולמה יטול מעידית שבאותה קרקע ומאי דכתבו תוס' ז"ל בזה אינו רמוז בגמרא. ונ"ל דהמקשן הוה מסופק במאי דתני בברייתא מהיכן מגבי אהי קאי אי קאי בדאמר לי' הלוקח תן לי מעותי ובדאמר המוכר נמי הילך מעותיך או אי קאי בדאמר הלוקח תן לי קרקע והמוכר ג"כ הילך קרקע ואי כדקאי על מאי דרצה בחזרת המקח לגמרי ובהחזרת המעות על זה הוה קשה לי' למה יגבה מעידית שבנכסים לא יהא אלא ב"ח דגובה חובו מבינוני אבל אי קאי בשנטל הברירה בקיום המקח כנגד המעות אזי לא הוה קשה לי' קושיא זאת דלא יהא אלא ב"ח דהלא אין זה ב"ח אלא לוקח מקצת קרקע וע"ז הוה קשה לי' הא ארעא דיהיב זוזי והרי הוא רוצה בקיום מקצת המקח ולמה יטול מעידית שבשאר נכסיו וע"ז תירץ רנב"י מעידית שבה כו' דס"ל דקאי על הא דאשר רוצה לקיים מקצת המקח ולכך נוטל מעידית שבה אם המוכר חוזר ומזיבוריא אם הלוקח חוזר והטעם נ"ל באמת אחר דקיימא לן הקונה סתם מקצת שדה נוטל מזיבורית שבה דכיון דאמר מקצת משמנים ביניהם ונוטל כחוש כדאיתא בב"ב וא"כ כשהלוקח חוזר והמוכר רוצה ליתן לו קרקע מה שקנה נגד מעותיו ה"ל קונה מקצת השדה ולכך נוטל כחוש שבה אבל אם המוכר חוזר ומתחלה הקנה לי' באמת כל השדה רק עתה אינו רוצה לקיים המקח כ"א נגד המעות שקיבל והנה הוא כלוקח מקצת השדה דהרי מתחלה הקנה כל השדה אף מה שלא כנגד המעות רק עתה רוצה לחזור וליטול מקצת השדה לעצמו לכך נוטל הלוקח העידית שבה והוא אינו מחזיק לו כ"א הזיבורית שבה. ועתה בא ר"א ברי' דר"א

ואמר אפי' תימא כו' משום דקשיא לי' לישנא דמגבי' דמשמע לי' דמגבי' בעד חובו ולא משמע לי' לשון קניה ולכך משני סתם כו' וא"כ קאי על חזרת המקח דוק:
בגמרא א"ל ברי' דר"י לר"א והא אמרינן משמי' דרבא קני א"ל תתרגם שמעתיך כו' נראה דר"א בריה דר"י שמע סתם בשם רבא דקני בדעייל ונפיק וגם שמע דאמר לא קני ולכך סבר דיש לחלק בין זוזי או זוזא דאל"כ הוה קשה רבא אדרבא וע"ז תירץ לו ר"א תתרגם שמעתיך כו' כלומר לא כמו שאתה סובר דיש לחלק בין זוזי או זוזא ובהכי תתרץ דברי רבא דלא יהיו קשים אהדד דאינו כן רק מאי דאמר קני מיירי במוכר שדהו מפני רעתה.
והנה רש"י פירש אהא דזבין לי' חמרא חמור ע"כ וכתב נ"י דאי הוה יין ה"ל לומר דיקנה נגד מעותיו ולמה קאמר ולא קני דמשמע לגמרי לא קני אבל אם מיירי בחמור א"ש דודאי אין דעת האדם לקנות מקצת בהמה טמאה ע"כ. והנה עוד יש לדקדק דמנ"ל דהא דאמר לא קני דר"ל לא קני לגמרי ודלמא דוקא שלא כנגד מעותיו לא קני. ונ"ל ליישב פרש"י במאי דכתבתי בסמוך דר"א ברי' דר"י לא שמע בהדיא משמי' דרבא דקני בדפש חד זוזא רק שמע משמו דאמר קני והוא רצה לחלק א"כ ביז זוזי וזוזא וא"כ י"ל דאי הוה מיירי ביין מאי הוה קשה לי' דלמא הא דאמר קני היינו כנגד מעותיו והא דאמר לא קני היינו שלא כנגד מעותיו לכך פירש"י ז"ל דמיירי בחמור וא"כ הא דאמר לא קני ודאי לגמרי משמע והא דאמר קני ג"כ לגמרי משמע וק"ל:

דף עח.

פשיטא בעי לזבוני כו' אלא איבעי לזבוני כו' מאי כו' הא דקאמר אחלה פשיטא ואח"כ בעי בעייתי נראה דבזה בא להראות דלא תבין בעייתו דעל המנה אשר לא רצה למכור אי אשכח מאן דזבן במאה הוא דבעי אי אמרינן בי' דלא הוה כמוכר שדהו מפני רעתה אבל אותה מנה אשר רצה למכור תחלה הוה מוכר שדהו מפני רעתה ועל אותה מנה מקחו קיים אף דלא קיבל כל שווייי או אפכא דלא תימא דבעייתו היא על אותה מנה אבל על המנה אשר לא רצה למכור ודאי לי' דלא הוה כמוכר שדהו מפני רעתה לכך קאמר תחלה פשיטא כו' כלומר בזה הוא דפשיטא לי' מכל וכל בין במנה אשר רצה למכור ובין באותה מנה אשר לא רצה למכור אבל באופן השני מבעי לי מכל וכל וכדכתבתי לעיל בסוגיא דבעה"ב אמר לשוכר לשכור בג' ושכר בד' ע"ש ועיין בב"ח סימן ק"ץ מה שכתב בזה ודוק:
בגמרא מ"ש רישא דלא קמפליג ומ"ש סיפא דקא מפליג. יש לדקדק מאי ס"ד דהמקשה בענין זה אי ניחא לי' החילוק דהוחמה והוחלקה עד שאפי' אם לא נתפרש בסיפא דמתני' הי' הוא ג"כ מחלק ביניהם א"כ בקיצור ה"ל לאקשוי אירישא דמתני' מכח סברא ואי לא

ניחא לי' לחלק ביניהם א"כ בקיצור ה"ל לאקשוי אסיפא דמתני' דלמה נחלק ביניהם. ונ"ל דודאי הסברא נותנת לחלק ביניהם אלא דס"ד לומר דמ"מ נחייבו בדשינה מבקעה להר ומהר לבקעה אף דאירע לו אונס הואיל דתחילתו בפשיעה הוה ולא צריכנא שיבא האונס מכח הפשיעה קצת כדס"ד לפי מאי שרצה תוס' להקשות וכאשר סובר הרי"ף אבל באשר ראה דבסיפא קאמר דפטור בשאירע לו אונס אף דתחלתו בפשיעה הוה ש"מ דצריך לבוא האונס מכח הפשיעה וע"כ מקשה אריש מכח הסיפא וק"ל: ובאמת נראה לומר לדעת הרי"ף ז"ל דסובר תחלתו פשיעה וסופו באונס חייב אף דהאונס לא בא כלל מחמת פשיעה דהכא שאני דעלוי עלי' לשמירתו לענין אונס הזה משא"כ באונס אחר דלא עילוי עליי' ולא מגרע גרעי' וק"ל: רחב"א אר"י הא מני ר"מ הוא כו' לא יקשה לך מאי דוחקא דר"י דמקים למתני' בתרי תנאי במאי דמצינו במקום אחר דלא ניחא להו לומר כן עד דאמרו בכל מקום רישא כפלונו וסיפא כפלוני בלשון קושיא די"ל דהכא שאני דאי הוה אתיא רישא וסיפא כחד תנא אמאי נקט הסיפא בבא בפני עצמה דהדר אמר השוכר את החמור כו' ה"ל למיתני חילוקה דסיפא אריש גופא והל"ל לבתר דסיים הרישא אם החליקה בהר חייב ואם הוחמה פטור כו' אלא ודאי דרבי נקט ברישא מילתא דר"מ ובסיפא מילתא דרבנן ק"ל:

בתוס' ד"ה כגון שמת מחמת אויר פי' שידוע כו' משום דקשיא להו אמילתא דרש"י ז"ל דבא לומר אפילו מתה מאלי' תלינן דמתה מחמת אויר דהר או דבקעה וא"כ למה נקט שמתה מחמת אויר הל"ל דמתה מאלי'. וגם לדברי רש"י ז"ל פליגי כבר בהא מילתא אביי ורבא בהמפקיד. וגם לא הוה א"ש הא דקאמר בסיפא אם הוחלקה בהר חייב דמשמע אבל אם לא הוחלקה אלא מתה מאלי' פטור ואח"כ אמר ואם הוחמה פטור דמשמע אבל אם מתה מאלי' חייב וכן בבקעה אבל לתוס' ז"ל א"ש ודוק:

בד"ה ר"י בר"ח אמרי כו' עד והשתא כל אלו אמוראי כו' דלאביי דאמר כו' א"ש מתני' בלאו הני שינוי כו' וא"ת והא שמעינן לה מרישא כו' ע"כ. והנה נ"ל לומר דגם לאביי צריכנא לכל הני שינוי משום דקושיתם אשר מקשים הכא ובתירוצם דכל הני אמוראי יתורץ קושיתם דודאי אי לא הוה אפשר להמצא פשיעה אחרת כ"א הוחמה בבקעה והוחלקה בהר ודאי דהוה קשה ל"ל לאשמעינן בסיפא דחייב הואיל דשמעינן ברישא אבל השתא דאתי כל הני אמוראי ומצאו פשיעה אחרת בכל אחת וא"כ אי לא הוה שמעינן בסיפא דהוחלקה בהר והוחמה בבקעה דחייב ה"א דפטור עלי' ואי משום דחייב ברישא זהו משום פשיעה אחרת והיינו משום שינוי אויר שהי' באותו יום או משום

פשיעה דנחשים שרגילים להיות בהר יותר מבקעה או אפכא אבל בהחלקה בהר ולא הי' באותו יום שינוי אויר ה"א דפטור ודוק היטב כי נראה לי נכון מאוד והיודע יבחר:
בא"ד עוד דכתבו וא"ת והא שמעינן לה מרישא דאפי' מתה כדרכה חייב כו' הא דלא הקשו כן לרבה לפי מאי דס"ל השתא דלא מחייב בהכישה נחש אלא משום דהוה תחלה בפשיעה בהוחמה והוחלקה וא"כ ל"ל לאשמעינן בסיפא דחייב בהוחלקה והוחמה י"ל דלרבה הוה אפשר לתרץ ולומר דהסיפא אשמעינן דיוקא דאינו חייב כ"א בהוחלקה בהר והוחמה בבקעה לאפוקי מתה מאלי' פטור ולית לי' לרבה הא דאביי דאמרינן הבלא דאגמא קטלי ודוק:

דף עח:

בתוס' ד"ה במילתא דמלכא אית דגרס כו' וא"כ לר"י דבלשון ארמי כו' הנה אף דנקראו בש"ס מולאות של בי' ר' אין זה לשון תרגם אלא לשון הש"ס משארי לשונות. וא"ת אף כאן נימא דבאמת אינו לשון תרגום אלא משארי לשונות. לזה נאמר דהלא רבא בא לפרש לישנא דהבריקה דמתני' ומפרש אבזקת וזהו ודאי לשון תרגום דהיו מדברים בבבל וא"כ ע"כ מילתא דמלכא האמור אצל אבזקת גם הוא לשון תרגום וק"ל:

דף עט.

בתוס' ד"ה אילמא ביין סתם כו' אבל תין לפרש כו' דא"כ
הא דקתנו אם לא נתן לא יתן דמשמע שלא יתן כלל כו' נראה לפרש משום דאי קושיתו הוא על שכר חצי הדרך אשר לא הלך עדיין א"כ ודאי משמע לי' לישנא דאם נתן דכללא כייל כל מה שנתן אפי' שכר חצי הדרך שלא הלך וא"כ ע"כ סיפא דאם לא נתן נמי כללא הוא על כל השכר וא"כ ה"ל לאקשויי כו' אבל השתא דפריך על שכר חצי הדרך שהלך א"כ אינו ודאי דמשמע לי' דכללא כייל ברישא ובסיפא דוק. והנה לפי מאי דמפרש ריב"ם לקמן דכן הוא האמת דמקשה אאם לא נתן לא יתן אשכר חצי הדרך אשר הלך הרי הוא מתרץ באמת אמאי לא מקשה אאם נתן לא יטול. ואפשר דסבר ריב"ם דגם הכא מקשה על השכר אשר לא הלך ואפ"ה לא קשה אמאי לא מקשה אסיפא אאם לא נתן לא יתן שכר חצי הדרך אשר הלך מטעם דהואיל דהוא מוחזק ומזומן כו' כדלקמן ודוק:
ובדבור שאחר זה יתפרש ג"כ כמו שכתבתי. ובזה מתורץ מאי דמקשה מהרש"א בא"ד דה"ל לאקשויי בהדיא ארישא ע"ע ובמה שכתבתי לא קשה מידי דאי לאו קושית המקשן לא הוה ידעינן פירושא דאם נתן לא יטול דקאי אפי' אשכר אשר לא הלך אלא הוה אמרינן דאינו קאי כ"א אשכר חצי הדרך אשר הלך אבל מכח קושיתו ידעינן שפיר כמו שכתבתי ודוק היטב:

דף עט:

בגמרא ה"ד אי אילימא דמשכח לאגורי כו' אלא מאי תרעומת משום שנוי דעתא ק"ק לפירוש הר"ח והריב"כ בשנוי דעתא א"כ למה הוצרכה הש"ס לדחוק ולומר דפרקה לטועני' בגוי' לימא דמיירי דבעל הספינה הוציא חבילות השוכר לחוץ והשוכר אף דמשכח לאגורי ספינה אחרת אית לי' תרעומת בשניי דעתא דבעל הספינה אחרת דומיא דמצינו לעיל ע"א במת החמור בחצי הדרך דאית לי' לשוכר תרעומת על המשכיר עיין לעיל: עוד קשה לי מהא דלעיל אמאי לא מוקי נמי תרעומת דשוכר על בעל החמור משום שנוי דעת דבעל החמור האחר אשר יהי' מוכרח לשכור דבשכירת החמור קאזיל נמי הבעל עמו כדחזינן הכא בסמוך בברייתא דת"ר השוכר את החמור כו' חמור מניח עליו כו'. אם לא דנימא באמת דהתם דהחמיר אשר מת חמורו מחויב לשכור חמור אחר וילך הוא דוקא עמו ולא בעל החמור האחר וא"כ לא הי' בזה תרעומת משום שנוי דעתא. או אפשר דלא שייך שנוי דעת אלא בשכירת הספינה ועיין ברמב"ם פרק ד' מהלכות שכירות ודוק:

גם קשה לי טובא על תוס' לעיל דף ע"ו ע"ב ד"ה אין להם זה על זה אלא תרעומת כו' דמפרשים התרעומת דהתם בשביל שעתה לא ימצא אלא ע"י טורח א"כ אמאי לא משני הש"ס גם הכא כן ולעיל נמי במת החמור דמיירי דלא ימצא כ"א ע"י טורח ודוק:

עוד בגמרא ת"ר השוכר כו' ואשה בין גדולה בין קטנה כו' השתא מניקה אמרת כו' הא דלא הקשה ג"כ במאי דאמר קטנה למאי אצטריך. איכא למימר דשם ה"ק ואשה בין גדולה בין קטנה היינו בכל מילי הן במאי דאמרינן לרכוב עלי' איש לא תרכב עליה אשה ואותה אשה אין חילוק בין אם היא גדולה או קטנה מ"מ לא תרכב עליה וא"כ ודאי דהוצרך בכך לפרש בין גדולה בין קטנה וק"ל:

עוד בגמרא אמר אביי ש"מ האי ביניתא כו' אפשר לומר דאביי בא לתרץ מילתא יתירא דמעוברת וקאמר דלכך נקטה הברייתי' לאשמעינן אגב אורחא מילתא דמקח וממכר וק"ל:

בתוס' ד"ה אי אתה מוצא כו' וי"ל כיון שנתן לו שכרו נתרצה שיהא שלו לאלתר כו' ע"כ הנה אפשר לדקדק לפי זה מאי הוכחתם א"כ בדבור שלפני זה וז"ל וה"נ ע"כ פריך שיתן אפי' שכר חצי הדרך כו' מדניחא לי' הא דקתני אם נתן לא יטול כו' ודלמא שאני התם כיון שנתן לו שכרו נתרצה שיהא שלו לאלתר כו' כדהכא דוק:

בא"ד וריב"ם פירש הא דפריך כו' אבל שכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אנוס מ"מ אהא דקתני אם נתן לא יטול כו' לא קשה לי' כיון שהוא מוחזק ומזומן

כו' הנה לפירוש הריב"ם אפשר לדקדק ולומר דה"ל לתנא למינקט מילתיה בספינה סתם ויין זה והי' לומר על השכר שלא הלך אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן והוה רבותא ברישא ויש ליישב ודוק:

אבל ק"ק לי על פירושא דריב"ם דאינו מחלק כלל בין אונס לאונס אם אירע ליה אונס דלא משלם השכר אשר לא הלך ומ"מ אם נתן לא יטול א"כ מאי מקשה לעיל בש"ס דף ע"ו ע"ב על מילתא דרב דאמר לחד לישנא וז"ל חביבי אמר אי הוה אנא לא הוי יהיבנא להו כלל ואת אמרת כפועל בטל ומשני הא דסיירה לארעא מאורתא או לא לימא דמיירי תרווייהו דאירע אונס והברייתא דאמרה דאית להו כפ"ב מיירי שכבר נתן להו השכר ומילתא דרב מיירי דעדיין לא נתן וגם בהרבה מקומות לא משמע דיש חילוק באירע אונס בין נתן או לא נתן עדיין דוק:

בד"ה דפרקה לטוענין כו' וריב"ם פירש כו' א"נ לאשלא יתירא שאם ירבה זה במשא יצטרך לקנות כאן ביוקר חבלים חזקים כו' הנה הריב"ם אף דממאן בפירוש רש"י ז"ל במאי דמפרש דפרקה לטוענין בגווה שהרבה הוא עצמו בחבילות משום הקושי' דה"ל לומר דפריק לה מ"מ אינו ממאן בעצם הדבר ופירושא דאשלא יתירות וא"כ אפשר לדקדק ולומר דא"כ ה"ל לתנא למנקט רבותא טפי ולומר דפריק לה היינו שהשוכר הרבה במשא והתרעומת הוא משום אשלא יתירא וכפרושו ודוק:

בד"ה כסותו ר"ח גריס כסתו עיין בע"ז דף ס"ה מה שפירשו שם:

בד"ה מאוונא לאוונא נקט הכי כו' ע"כ היינו דלא הוה ליה לתרץ טפי אלא על מאי דהקשה המקשן ולא ה"ל לומר כ"א הא מילתא חמור דרכיה למטרח ולמזבן שוכר לאו דרכיה כו' וק"ל:

בד"ה השתא מניקה כו' ואין נראה לר"ת כו' וע"כ נראה לו כגירסא שמצא כו' ע"כ הנה נראה לקיים הגירסא שלפנינו ג"כ ואפ"ה א"ש הא מילתא דאביי דאמר ש"מ ביניתא כו' דהנה המקשן ודאי הקשה ל"ל למיתני מעוברת דסבר שהיא יותר קלה ממניקה ור"פ דמשני ליה מעוברת והיא מניקה קאמר סבר באמת מניקה קלה ממעוברת ולכך לא רצה לתרץ לי' ולומר דלא זו אף זו קתני דאין זה אמת ולכך קאתי אביי ואמר ש"מ כו' הואיל וראה דר"פ אינו מתרץ דלא זו אף זו קתני ודאי דסבירא לי' דמניקה קלה ממעוברת וא"כ ש"מ ביניתא כו' וק"ל:

דף פ.

במתני' השוכר הפרה כו' וחרש בבקעה אם נשבר הקנקן פטור ע"כ הנה לכאורה ה"ל לומר רבותא טפי אפילו חרש בהר דפטור דהרי לא שינה. ואפשר לומר דבא לאשמעינן דאפילו הבקעה מוחזקת בגונדרי עיין בנ"י:

בגמרא היכא דלא שני בה מאן משלם. הנה לולי דברי תוס' ז"ל הוה אפשר לומר דאי בדשר אף שהשוכר שכר הפועלים אפשר שהם פטורים דיכולים לומר אי הוה ידעינן דלא השכיר המשכיר לך כ"א לחרוש בבקעה לא הוו חרשינן בהר דודאי המשכיר ידע טיבו דקנקנו דאינו יכול לעמוד בהר ואנן הוו סברינן דהקנקן חזק ויכול לקיים אפילו בהר וק"ל:

עוד בגמרא רבא אמר קשה למשאוי תנן. הנה אף דכתוב במתני' בפירוש קשה כמשאוי אפשר לומר דרבא יפרש כך דהנה משא דחמור הוא לתך שהוא ט"ו סאין ואם מרבה במשאי ג' קבין הרי הוא חייב כדמסיים מתני' והנה אם היה לו להביא חטים ט"ו סאין וטען עליו ט"ו סאין וחצי שעורים הנה אף דהרבה בנפח ג' קבין מ"מ מיעט במשא ג' קבין וא"כ אכתי לא עבר על דעת המשכיר שבמה שריבה בנפח כנגדו מיעט במשא אבל כשטען עליו ט"ז סאין הנה הרבה בנפח סאה שלימה אבל לא נחשב מ"מ הרבוי כ"א מ"ג קבין דנפח של ג' קבין נחשבין נגד המיעוט דמשא של שעורים ולא נשאר לן הרבוי דנפח כ"א מ"ג קבין וא"כ שפיר אמר קשה כמשאו היינו רבוי דנפח הוא שוה לרבוי המשא מה רבוי המשא הוא מ"ג קבין אף רבוי הנפח הוא מ"ג קבין דוק:

בתוס' ד"ה ואי דוכתא כו' ואין נראה דלא ס"ל כסומכוס כו' נראה לקיים פירש"י ומיירי בתשלומין דשכירות והרי המשכיר הוחזק וק"ל:

בד"ה שפחה זו שוטה היא כו' עד יבהנהו דהכא נמי קלא אית להו כו' ק"ק לפי זה מאי קמבעי' לי' לר"א היו בה כל המומין הללו מהו כו' ופירשו תוס' לקמן דשאלתו הוא היאך הוא פירושא דברייתא הלא ע"כ אם יש בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות ולא מיירי אלא היכא דליתנהו לכולהו דאל"כ ה"ל לר' יוחנן למימר רבותא טפי במומין דשפחה אף דאית להו קול והוה סברא לומר דודאי ידע ושמע דאית לה כל הני מומין ולא נאמר דיאמר הלוקח מסתמא כל הני דקאמר ליתנהו לכולהו כו' אלא אפ"ה אמרינן בהו דהוה מקח טעות מכש"כ במומין דלית להו קול דאפשר לומר טפי דאמר מסתמא ליתנהו כו' וא"ת דר"י נקט הנו מומין משום סיפא מום זה ומום אחר אף דלית להו קול והוה אפשר לומר דלא סביר וקביל אפ"ה אמרינן הואיל שאין מזכיר אלא מום א' כו'

וכדכתבו תוס' דא"כ קשה מנ"ל למימר תנ"ה דלמא ע"כ לא קאמרה הברייתא דאין זה מקח טעות אלא בהנהו מומין דאית להו קול אבל לא במומין דלית להו קול ודוק:
בד"ה הי' בה כל מומין כו' משום דאמר לוקח מסתמא כו' ומדהא ליתא הא נמי ליתא כו' ע"כ הוצרכו לזה דע"כ הברייתא דאומרת הי' בה מום אחד היינו אותו שמקפיד דאל"כ למה קאמר מום אחד הלא אית בה כל המומין וכן צ"ל ברש"י ד"ה היו בה כו' וק"ל:
אבל ק"ק למה באמת נקטה הש"ס היה בה מום א' לומר דאינו מקפיד כ"א על מום אחד לימא דמקפיד הואיל דאית בה כל המומין ואי הוה חסר אפי' מום א' לא הי' מקפיד וא"כ לא הוה צריכנא לומר סברא זאת מדהא ליתא הא נמי ליתא דהיא נאמרת בדוחק קצת אם לא דנימא דהברייתא רבותא קמ"ל במלתא דא. אבל מכל מקום ק"ק אף דפשיט לי' אם היו בה כל המומין הללו דאין זה מקח טעות מ"מ אפשר דוקא אם אינו מקפיד כ"א על מום א' אבל אם מקפיד על כולם בהדדי אפשר דהוה מקח טעות דדלמא הלוקח סבר מסתמא כל הני דקאמר ליתנהו לכולהו אבל אי הוה ידע דאיתנייהו לכולהו לא הוה סביר וקיבל דוק:
גם אפשר לדקדק דאי איתא דהוה מקח טעות בשהי' בה כל המומין וזהו פירושא דברייתא כדאי' בתוספות מנ"ל לומר תנ"ה דלמא הברייתא מיירי במילתא אחריתי מה דלא איירי בה ר"י דהברייתא איירי בהי' בה כל המומין ור"י מיירי בדליתני לכולהו או איפכא וק"ל וי"ל:
בא"ד אבל אם כולם אמת כו' והא דקתני מום זה ומום אחר ה"ה הזכיר לו כמה מומין כיון שכולם בה אין זה מקח טעות. ובזה אפשר לומר דהגירסא שהי' כתובה לפני רש"י ז"ל היא באמת ובתמים וה"ק אפי' הי' בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות ולאו דוקא במום זה ומום אחר וק"ל: בא"ד בתוספתא דכתובות כו' יפה כיון כאן מהרש"א אבל במאי דכתב סמוך לזה דהוכחת התוס' "ל הוא מדנקט ג' מומין ע"ע אין הדין עמו אלא הוכחת התוס' הוא מדנקט' התוספתא המומין ואמרה אחר זה אם א"ל אותו מום ומום אחר עמו ומאי האי דקאמר אותו מום אי תימא דאותו מום אשר מקפיד עליו הלא הוא מקפיד על כל המומין דהלא אמר והתנה ע"מ שאין בה מומין משמע שאינו מרוצה כ"א באין בה מומין כלל אלא ודאי דר"ל דאותו מום שיש בה ועוד מום שאין בה ודוק:

דף פ:

במתני' כל האומנין ש"ש הן (פירש"י קבלנין כו' לעשות בבתיהן) דאי בבית בעה"ב לא שייך לומר בהו דהוו שומרין הן ש"ח הן ש"ש ואפ"ה שפיר קתני מתני' כל האומנין אשר הן שומרים הן ש"ש וק"ל:

שם אבא שאול אומר רשאי אדם כו' הא דאמר אתי שפיר מילתי' כאן במתניתין אפשר לומר דהנה לקמן אמרה הש"ס על פלוגתא דר"ע ור"א אלא במלוה צריך למשכון קמפלגי (ופירש"י להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמפלגי ור"ע סבר אפ"ה איכא מצוה) אבל לר"מ לית כאן מצוה ולא הוה ש"ש לכך בא אבא שאול הכא ופליג גם על ר"א ואית לי' דאפ"ה איכא מצוה דהוה כמשיב אבידה ולכך הוה ש"ש וק"ל: בגמרא אפי' תימא ר"מ בההיא הנאה דקשביק כ"ע ואגיר לי' לדידי' הוה ש"ש א"ה כו' לכאורה יש לתמוה דקארי לי' מאי קארי לי' וכי לא ידע דיש להשיב כן. ונראה דודאי הא דאמר בההיא הנאה כו' כוונתו דקשביק כ"ע מליתן כליו לביתו להיות תפוס בכלי ונותן לזה בביתו לתפוס בכלי ודאי נהנה הרבה וכדכתבו תוספות בד"ה דקא תפיס והמקשה לא הבין כן רק כפשוטו ולכך הקשה וסבר אח"כ דכוונתו בההיא הנאה דקא יהיב לי' טפי פורתא ולכך קאמר דקשביק כ"ע מליתן ההוא טפי פירתא ולכך הקשה נמי עליו עד דמפרש דבריו דקא תפיס ודוק:

עוד בגמ' אמר רפרם כו' אמר רב חסדא ל"ש אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור ע"כ. רש"י פירש ואפילו מתה בביתו של שואל משכלו הימים אינו שומר עלי' ע"כ. א"כ לכאורה יש לתמוה למה שביק ר"ח כל מקום דנאמר דין דשואל דחייב על האונסין וקאמר מילתי' על חזרתו דשואל ורבותא ה"ל למימר דאפי' עומדת בביתו אינו עוד שומר עליה ונראה דהנה לקמן אמר אמימר על ר"ח מסתברא פטור משואל וחייב כש"ש הואיל כו' וזהו מדדק קצת במילתא דר"ח דלא קאי כ"א אמאי דתנן ושלחה ומתה חייב וע"ז קאמר לאחר ימי שאילתה פטור היינו אם מתה משמע אבל אם נגנבה איני פטור ולהכי א"ש דלכך קאמר מילתיה על חזירתו דשומר לומר דאף בחזירתו אינו פטור כ"א על אונסין דמתה ולא מגניבה ואבידה וק"ל: עוד בגמרא אב"א כדמחליף כו' ק"ק לי למאי דקאמר כדמחליף כו' א"כ ר"י פליג על הרישא נמי ולמה נטר ר"י ופליג בסיפא ולא קאמר דפליג נמי ברישא. ואפשר לומר דאף למאי דמשני כדמחליף אית ליה נמי הסברא בההיא הנאה דקשביק כו' אליבא דר"י ולכך לא פליג ברישא. אבל מ"מ וש לדקדק לפי מאי דמחליף למה אשמעינן אומן דהוה ש"ש טפי ה"ל לאשמעינן שוכר דהוה רבותא טפי דהלא שם אין שייך לומר בהאי הנאה דקשביק כו' אבל השתא איכא למטעי דהטעם הוא משום דבההיא הנאה וכו':

גם יש לדקדק לעיל דמשני אפי' תימא ר"מ בההיא הנאה כו' דמשמע הא דנקט אומן הוה דוקא ולא שוכר וא"כ למה לא פליג ר"י על הרישא ויאמר דלאו דוקא אומן אלא אפילו שוכר הוה כשומר שכר וי"ל:

בתוס' ד"ה נימא תנן סתם כו' מדמי לי' אומן לשוכר כו' הנה לפי מאי דמסיק כדמחליף כו' איכא למימר דבתרווייהו הן באומן הן בשוכר הוה הטעם דהוה ש"ש משום דבההיא הנאה דקא שביק כ"ע ואגיר לי' לדידיה ודוק:

בד"ה דקא יהיב ליה טפי פורתא כו' הוה מצי לאקשוי כו' אלא בלאו הכי פריך שפיר ע"כ ולא ניחא להו למימר דבאמת זאת היא קושיתו הואיל דבאומן שייך למימר מי לא עסקינן דלא יהיב כו' ובשוכר שייך למימר דיהי' טפי כו' לכך מקשה למה קאמר באומן דהוה ש"ש ובשוכר דהוה ש"ח או דהל"ל בתרווייהו ש"ש או בתרווייהו ש"ח וא"כ אין לדקדק כלום על המקשן למה נקט בקושיתו מי לא עסקינן בשוכר דקא יהיב כו' ולא נקט מי לא עסקינן באומן דלא יהיב כו' דמ"ש דנקט בשוכר או באומן הואיל דקושיתו הוא הואיל דבתרוויהו איכא למימר הך סברא בשוה:

בד"ה דקא תפיס ליה אאגריה וא"ת הא דתנן הלוהו על המשכון כו' לימא טעמא דבההיא הנאה דקא תפיס כו' ע"כ ולא ניחא להו למימר דהתם קאי לפי סברת האב"א דהכא דלית לי' האי סברא משום דמ"מ קשה למה דחיק עצמו לאשכוחי טעם פלוגתתם ומוקמי לה כשמואל וכר"י וקמקשה לימא תנאי היא וגם על רב יוסף מקשה כן לימא טפי דפליגי בהאי סברא ומיירי במשכון דלאו מצוה קעביד והיינו במלוה צריך למשכון ודוק. ומ"מ קצת יש לדקדק עליהם דלקשו בפשיטות טפי אי איתא לסברא הזאת א"כ למה נקט התנא מילתי' תרי זימני באומן ובמשכון דכיון דאמר באומן דהוה ש"ש מהאי טעמא א"כ לשתוק ממלוה על המשכון ואנן ידעינן דהוה ש"ש גם מהאי טעמא וי"ל דמשום פלוגתא דר"י נקטיה וק"ל:

בא"ד וא"ת שוכר נמי כו' ואף דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף מ"מ באשר ימצא דנתן לו השכירות תחלה להוי ש"ש מהאי טעמא ולמה כייל כללא דהוה ש"ש דמשמע דלעולם לא הוה אלא ש"ש וק"ל:

ובזה יש לקשר האי וא"ת לדסמיך ליה דאי לאו במשכון א"א למימר האי טעם דתפיס הוה אפשר לומר דהא דקאמר דשוכר הוה ש"ח היינו מן הסתם דלא נתן עדיין השכירות ואי משום דמ"מ ה"ל נפרש ולומר דבנתן השכירות תחלה דהוה ש"ש אף אנן נימא דזה הוה דומיא דמלוה על המשכון דגם הוא הלוה על זה המשכון דהרי לא הי' צריך ליתן השכירות תחלה רק דהלוה על כלי זה אשר בשכירות הוצרך לפרש דכבר מילתיה אמורההוא אצלו אח"כ וא"כ ל במתני' המלוה על המשכון ש"ש ומהאי טעמא דקא תפיס כו' וא"כ ליכא למיטעי בשוכר היכי דנתן השכירות תחלה אבל השתא דאמרו

תוס' דא"א לומר האי סברא דקתפיס במשכון א"כ מהשתא קשה להו גבי שוכר נמי כו' ולמה כייל כללא דשוכר הוה ש"ח לעולם ודוק:

דף פא.

בגמרא הא גמרתיו ש"ש לא הבא מעות כו' א"ה אדתני כו' טול את שלך אצטריכא לי' כו' הא דלא משני תחלה על דיוקא דיליה דאמר הא גמרתיו ש"ש דלעולם גמרתיו נמי ש"ש וטול את שלך אצטריכא לי' ול"ל דאמר לא הבא מעות כו' אפשר לומר דאי לאו דאשכח דיוקא אחר למעוטי הוה אפשר להשיב על תירוצו דאמר טול את שלך אצטריכא לי' דהנה נאמר ודאי אי לא הוה נקט התנא שום דבר במתני' לא טול את שלך ולא גמרתיו הוה ידעינן ממילא מכח הסברא דטול את שלך וגם גמרתיו דהוה ש"ח דע"כ לא אמרינן דה"א דטול את שלך אפי' ש"ח לא הוה אלא אי הוה תנא גמרתיו דהוה ש"ח וא"כ ודאי ה"א מדיוקא דיליה דטול את שלך אפי' ש"ח לא הוה אבל אי לא הוה תני גמרתיו אף דלא תני נמי טול את שלך מ"מ ממילח מכח סברא הוה ידעינן דש"ח מיהו הוה ודין דגמרתיו דהוה ש"ח נמי הוה ידעינן אי לא הוה תני טול את שלך דהוה ש"ח. רק השתא רצה לדייק דהוה ש"ש אחר דתני טול את שלך אבל אם לא נכתב כלום מסברא הוה ידעינן לי' והראי' דגם עתה מסברא קאמר לי' רפרם והשתא נאמר אי לאו דאמר תחלה לא הבא מעות כו' לא הוה אפשר לי' לתרץ טול את שלך אצטריכא ליה דא"כ הוה קשה לא ליתני כלל לא טול את שלך ולא גמרתיו ואנן נדע הכל מסברא כדאמרנו לכך קאמר תחלה לא הבא מעות כו' וא"כ הוצרך התנא למתני חדא מתרווייהו או טול כו' או גמרתיו לדיוקא דהבא מעות וא"כ שפיר קמשני טול את שלך אצטריכא לי' דוק:

עוד בגמרא א"ד אמר ר"נ כו' לא טול את שלך שאני. איכא למימר דנאמר בבית המדרש תירוצא דטול את שלן שאני והנה ללשון השני א"ש כפשוטו וללשון ראשון אפשר לומר דסבר דהקושי' היא דמדיוקא הוה בעי למידק דגמרתיו נהוי ש"ש דאל"כ ליתני גמרתיו אבל השתא איכא למיטעי. והשיב לי' התרצן טול את שלך שאני כלומר דיותר יש לטעות אי הוה תני גמרתיו מאשר תני טול את שלך דאי הוה תני גמרתיו ודאי ה"א דטול את שלך אפילו ש"ח לא הוה דיותר יש סברא לזה מאשר יש סברא דגמרתיו נהוי ש"ש ולכך ליכא למטעי אף דתני טול את שלך וק"ל:

בגמרא תניא כוותי' דאמימר כו' מפני שהוא כנושא שכר ע"כ הנה לכאורה יש לתמוה א"כ מאי קמבעי לי' מתחלה הואיל דבפירוש מיתני בברייתא וגם על אמימר יש לתמוה כן דאמר מסתברא פטור דמשמע מכח סברתו אמר כן והלא ברייתא מפורשת היא ודוחק לומר דלא ידעו הברייתא לכך אמינא דהנה מצאתי בהפירוש שעל נדרים שמפרש הא

דאמר מפני שהוא כנושא שכר דקאי על הרישא דלכך חייב בהליכתו וצריכנא לפרש אליבי' א"כ הא דאמר ונאנסו בהליכה היינו דנגנבו וקרי לגניבה אונס כדמצינו ג"כ כמה פעמים וכן איתא בב"ח או דנאמר כאשר מפרש הרשב"ם בב"ב דהוה כנושא שכר ולא נושא שכר ממש אלא יותר ממנו והיינו דחייב אפילו באונסים. וא"כ לפי פירושים אלו ליכא למילף מידי מברייתא זאת דנהוי בחזירתו ש"ש אבל השתא דאמר אמימר דמסתברא דהוה ש"ש אם כן ודאי לית לן לדחוקי בפירושא דברייתא לומר הא דאמר מפני שהוא כנ"ש קאי אירישא ולדחוקי כפי מה שכתב הב"ח או הרשב"ם אלא נאמר דקאי ודאי אסיפא וק"ל:

עוד בגמרא ואמאי שמירה בבעלים היא אמר ר"פ כו' ת"ר שמור לי כו' ואמאי שמירה בבעלים היא אמר ר"פ כו' הא דנקט מילתא דא ב' פעמים נראה לומר דבא להראות לן דדוקא בשמור לי ואשמור לך הוא דאפשר לומר דהוה שמירה בבעלים ולא באחריני ולכך ר"פ דמשני לא נקט בדבורו כ"א שמור לי היום ואשמור לך למחר אבל אי לא הוה קאמר מילתא דר"פ על הברייתא נמי ה"א דבאחריני נמי כן וק"ל:

ועיין בטור דכתב בשם הרמ"ה דאף באחריני שייך לומר דהוה שמירה בבעלים וכן משמע ברמב"ם וצ"ל לדידהו איפכא דלכך נקט מילתא דר"פ גם אברייתא לומר דגם באחריני אשר אינן כתובים במשנה שייך שמירה בבעלים והא דנקט ר"פ שמור לי היום כו' חדא מכולם נקט ואשר בראשונה נקט וק"ל. ויש לתמוה על הטור דבא לתקן ולפרש דברי הרמ"ה דבכולם שייך שמירה בבעלים רק בבבא דהשאילני ואשמור לך קאמר דא"א לתקן ואיני יודע מאי שאני זה מאשר אמר תחלה בשמור לי ואשאילך וגם על הרב ב"י יש לתמוה כן דכתב דזאת ודאי קושיא היא ומה שכתב הרב ש"ך עליו לא ניחא לי ע"ע.

גם ראיתי בלחם משנה דבא לתרץ דבריו דכונתו לומר דהשאילני ואשמור לך משמע דשכר השאלה הי' שומר ומה שנאבד הוא הכלי השאול וכיון שכן אין שם כלי אחר מהשואל עמו כדי שנאמר הרי כליו עמו דכלי זה אשר נאבד הוא השאול ועליו דייניגן אבל לעיל בחלוקה דשמור לי ואשאילך הוה אפכא דהשאלה היא שכר השמירה והדבר השמור הוא שנאבד והרי יש עמו כליו של מפקיד דאנן לא דייניגן אלא על דבר השמור אשר נאבד וזו היא הקושיא החזקה אשר לטור ז"ל על דברי רבינו והרמ"ה ז"ל עכ"ל.

הנה זולת זה מה שיש לדקדק על דבריו אלה דלאו כהוגן קאמר אלא אף גם זאת איני יודע מנין לו זה דבחלוקה השאילני ואשמור לך נאבד הכלי השאול ובשמור לי ואשאילך נאבד הכלי השמור הלא ודאי איכא למימר נמי אפכא דבהשאילני ואשמור לך נאבד הכלי השמור והוה עליו ש"ש הואיל דהי' משאיל לו עוד כלי ובשמור לי ואשאילך נאבד

הכלי השאול ומ"מ לא הוה עליו אלא ש"ש הואיל דלאו כל הנאה שלו דהלא נותן לו שכר אשר שומר לו כלי אחר. וזה תרעומת יש לי ג"כ על הרב מהרש"א ז"ל אשר דרך דרך הזה ע"ע. ואני בעניי אמרתי דלכך נקטה הברייתא ד' חלוקות דחלוקה ראשונה אצטריך לומר דהוה ש"ש אף דאינו נותן לו שום שכר דזה הוא שכרו אשר חבירו שומר לו כלי אחר ובחלוקה ב' קמ"ל דלא הוה שואל הואיל דלאו כל הנאה שלו דגם חבירו שואל ממנו כלי אחר ובחלוקה ג' קמ"ל שני דברים היינו אם נאבד הכלי השמור דהוה ש"ש ואם נאבד הכלי השאול דלא הוה אלא ש"ש ואי לא הוה תני חלוקה הד' ה"א בחלוקה הג' דוקא אם נאבד הכלי השמור הוא דהוה ש"ש הואיל דאית לי' הנאה טובא ששאל לו עוד כלי אבל מ"מ לא נימא אם נאבד הכלי השאול אצלו דלא נהוי אלא ש"ש הואיל דשומר לו עוד כלי דאין זה מילתא גדולה כל כך דנימא בשביל כך דלא נהוי רק ש"ש לכך תני חלוקה ד' ומיתורא אשמעינן כן דוק בדברי ותמצא נכון:

עוד בגמרא הניחא למ"ד פשיעה בבעלים פטור כו'. בלמוד הישיבה העליתי לומר לפני תלמידי דלכך קאמר תחלה הניחא לומר דלמ"ד פטור א"ש הכל ולא קשה מידי ולכך קשה על מ"ד דחייב דהנה תוס' ז"ל בדף צ"ה ע"א בד"ה איתמר פשיעה בבעלים כו' כתבו דלפי הנראה פליגי בהדא מילתא ר' יוחנן ור"ל בהעור והרוטב אי מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וא"כ פליגי נמי בהדא מילתא דפשיעה בבעלים. אבל לבסוף כתבו ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא כו' ע"ע. וא"כ אם נאמר דגם ר"י ור"ל פליגי בהדא מילתא משום דחד טעם יש בזה א"כ גם למ"ד פטור לא ניחא הכל מאשר ראינו רבנן דאמרו לפניו ואמאי פשיעה בבעלים הוא מהיכן ידעו הני רבנן דלא סבר כאותו מ"ד דמחייב שמירה בבעלים וסובר דאין המקרא נדרש לפניו כו' הואיל דפליגי אמוראי בהדא מילתא וגם בהרבה מקומות מצינו תנאי דפליגי בזה אם מקרא נדרש לפניו כו' ובאשר נאמר כן לא קשה מידי א"כ על המ"ד דמחייב שמירה בבעלים ואף דעובדא דר"פ מנגדו מה בכך יאמר דאית לי' כמ"ד אין מקרא נדרש לפניו כו' אבל באשר נאמר דלמ"ד פטור ניחא הכל דלא תלי באמת בפלוגתא דמקרא נדרש לפניו כו' רק בסברא פליגי שם ובכל מקום אית לן למימר כן וא"כ שפיר קאמרו רבנן לר"פ ואמאי שמירה בבעלים הוא וליכא אפילו חד מ"ד דחייב בשמירה בבעלים א"כ ודאי קשה למ"ד דחייב מעובדא דר"פ וק"ל:

בתוס' ד"ה הא גמרתיו כו' וא"ת כו' מיהו לטעמא דלעיל כו' היינו לפי מאי דמחליף וק"ל. ובעיקר קושיתם הוה אפשר לתרץ דסבר המקשן דטול את שלך לגופי' לא אצטריך רק לדיוקא דהא גמרתיו דהוה ש"ש וע"כ בא לומר אפילו לא תפיס לי' אאגרי' והיינו

דכבר נתן לו השכירות אפ"ה הוה עדיין ש"ש דאי בדוקא אם לא נתן לו עדיין ולכך הוה ש"ש משום דתפיס ליה אאגרי' מה בא לאשמעינן בזה בסיפא מה דכבר שמעינן ברישא הלא כן עיקר הטעם דהוה האומן ש"ש הוא משום דתפיס לי' אאגרי' אלא ודאי דבא לאשמעינן דאף דלא תפיס לי' אאגריה והיינו דכבר נתן לי' אגריה אפ"ה הוה ש"ש הואיל דמתחלה הוה ש"ש לא יצא משמירת עד דמהדר לי' ודוק: בד"ה לא הבא מעות כו' אע"ג דגמרתיו לא הוה אלא ש"ח כו' ע"כ פירוש הואיל דאמרו בדבור שלפני זה דלא מהני תפיס ליה אאגריה אלא דוקא בעוד שמשתכר בו דתרתי בעינן א"כ למה הוה ש"ש בהבא מעות הלא גם שם אינו משתכר בו עוד לכך קאמרו מ"מ הכא שמפרש בהדיא כו' הוה ש"ש. ובזה מתורץ נמי מה דהוה קשה לכאורה לפי מאי דמוכרחים אנחנו לדייק ממתני' דהבא מעות כו' הוה ש"ש א"כ מוכרח ממתני' דהטעם דתפיס לי' אאגריה מועיל להיותו ש"ש וא"כ קשה למאי דקאמר אב"א כדמחליף כו' דמשמע דהטעם דתפיס לי' כו' לא מהני להיותו עליו ש"ש אבל במאי דקאמרו הכא שמפרש בהדי' הוה ש"ש לא קשה מידי וק"ל:

בד"ה הניחא למ"ד כו' וקשיא למ"ד חייב מעובדא דר"פ כו' ע"כ ר"ל דאין הקושיא על ר"פ מאותו מ"ד דהלא הם היו אחריו אלא איפכא. וגם לא נימא דהש"ס מקשה על ההלכתא דפסקינן כמ"ד חייב דהלא באמת פסקינן כמ"ד פטור וכן כתבו לקמן דף צ"ה והבאתיו לעיל. ובזה יתיישב שפיר מה דהש"ס מגיה בתירוצם בדברים אשר נאמרו על המעשה דתחלה אמרה דפשעו בה ואגנוב ואח"כ אמר דנגנוב ולא בפשיעה ולכאורה הוה אפשר לדייק על הש"ס למה סיפרה העובדא תחלה במה שלא הי' ולא נעשה אבל במאי דכתבו דהקושיא היא על המ"ד דחייב מעובדא דר"פ א"ש דמ"ד דפטור בפשיעה בבעלים סבר דהמעשה נעשה בפשיעה ומ"ד דחייב סבר דלא הוה בפשיעה והש"ס סיפרה המעשה תחלה למ"ד דפטור וק"ל ע"ב בגמרא הנהו בי תרי כו' חד אריך וחד גוצא כו' הא דסיפרה לן הש"ס כל זה דחד הוה אריך וחד גוצא נראה לומר כדי שלא תקשה לך על רבא דהוה מחייב להההוא גברא הלא גם הוא שאל את סרבלו למאן דרכיב וכבר תנינן השאילני ואשאילך לא הוה אלא ש"ש והכא שטפוה מיא דהוה אונס לכך קאמר הש"ס דחד הוה אריך וחד הוה גוצא וא"כ ההוא דרכיב לא לקח הסרבל לכסות ביה כי לא ידע ללכת בו רק להעביר לו אמת המים וכדכתב רש"י ז"ל וא"כ ודאי חייב ההוא דמסגי אסדינים וק"ל:

עוד בגמרא לימא כתנאי כו' הנה למאי דפסקינן דע"כ לא מחייב בעל החצר אלא אהיזק דאתי לו מבעל החצר ולא מהיזק דאתיא ליה מעלמא א"כ מאי רצה לדמות פלוגתא זאת להנח סתמא דלחייב על כל ההיזק ולהיות שומר עליו אם לא דנימא דלהא מיהו

נדמי לי' לענין זה דלחייב מיהו על היזק דאתא לו מנפשיה. ובלמוד הישיבה העליתי דהואיל דמבעי בעי לי' בש"ס בכן רוצה לפשוט מהכא דגם דעלמא קיבל עליה סברי רבנן הואיל דחזינן דמדיוקא דרב הונא איכא למידק דבסתמא קיבל עליו לשמור וממתני' איכא למידק איפכא וא"כ כדי שלא נקשי ממתני' אר"ה נאמר תנאי היא ור"ה סובר כרבנן וביותר הואיל דרב שהיה רבו פוסק שם כרבנן ומתני' אתיא כרבי וא"כ נפשוט האיבעי' דלשם ודוק:

סוגיא דמלוה על המשכון. עוד בגמרא לימא מתני' דלא כר"א כו' יש לדקדק מאי האי דדחיקא ליה מעיקרא במאי דלא אתיא מתני' כר"א ואח"כ ניחא לי' דקאמר אלא מחוורתא דלא כר"א אף דבאמת דאפשר לאוקמא מתניתין כוותיה בין לרבה ובין לר"י רק דדחיקא לש"ס דא"כ יפלוג ר"י אתרווייהו כדאיתא בתוספות. גם יש לדקדק דלא הי' לו להביא כ"א מילתא דר"א ולא מילתא דר"ע דהלא כל קושיתו לא הי' אלא אמילתא דר"א דלא אתיא מתני' כוותי'. גם יש לדקדק אש"ס דקאמר נימא בדלא שוי' כו' ובדשמואל קמפלגי כו' למה לא קאמר מילתי' אמתני' גופא ולומר לימא מתני' כשמואל ובדלא שוי' כו' וא"כ קשה אמאן דפליג עליו דגם עתה נראה לע"ד דקושיתו הוא כן דהואיל דבדשמואל קמפלגי א"כ ר"ע סבר כשמואל וקשיא למאן דפוסק נגד ר"ע ולכך משני לי' לא דכ"ע לית להו דשמואל כו' כלומר מאן דפליג על שמואל קאמר הכי ובזה א"ש ודאי דלא קאמר דכ"ע אית להו דשמואל דא"כ מכש"כ דהוה קשה אמאן דפליג עליו וק"ל. (וזה ניחא יותר מאשר דחקי תוס' ז"ל דלא הוה מצי לומר אפילו לפי גירסת ר"ח דכ"ע אית להו דשמואל) וא"כ טפי ה"ל למימר מילתי' אמתני' גופא. ועוד יש לדקדק איזה דברים לכאורה כשתעיין לכך אמינא דהשואל ראה שנוי דברים בלישנא דמתני' ובלישנא דר"א ור"ע דבמתני' קאמר ת"ק בקיצור דברים המלוה על המשכון ש"ש ור"י פליג ואמר דהוה ש"ח ובפלוגתא דר"ע ור"א קאמר ר"א ישבע ויטול מעותיו ור"ע קאמר כלום הלויתני כו' וה"ל למימר ג"כ בקיצור ר"א אומר ש"ח ור"ע אומר ש"ש. לכך הביא השואל גם דברי ר"ע וקאמר לימא מתני' דלא כר"א אלא כר"ע וא"כ קשה ליה בשנותם את את לשונם הואיל דבטעמם אינם משנים ומתרץ ליה אפילו תימא ר"א ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואה כו' כלומר לכך קאמר ר"ע כלום הלויתני כו' לומר דבשעת הלואה מירי דודאי א"א לומר כלום הלויתני כו' כ"א אשעת הלואה וע"ז פריך ליה הא אידי כו' ומשני ליה כאן שהלוהו מעות כו' ולכך הוצרך ר"א לומר ישבע ויטול מעותיו לומר דבהלוהו מעות דוקא כן ור"ע קאמר כלום כו' אבדו מעותיך לומר דבהלוהו מעות איירי אח"כ סותר את דבריו מדקתני סיפא כו' ומסיים אלא מחוורתא דלא כר"א וא"כ הדרא קושיא

לדוכתא על שנוי הלשונות לכך קאמר אח"כ לימא בדלא שוי כו' ובדשמואל קמפלגי כו' וא"כ לכך הוצרך ר"ע לומר כלום הלויתני אלא על המשכון כטעמי' דשמואל דאפי דלא שוה כו' אבד כל מעותיו וגם ר"א הוצרך לומר ישבע כו' לומר דאפילו נגד המשכון לא אבד וא"כ ממתני' ודאי לא הי' יכול לדייק כן דבמתני' לא קאמר אלא דהוה ש"ש והיינו מה שכנגד המשכון ודאי לא דכ"ע לית להו דשמואל ובר"י קמפלגי כו' והיינו הא דקאמר ואבד המשכון מיירי דאבד באונס ואפ"ה אית לי' לר"ע דאבד מעותיו כדאמר ר' יצחק דקני לגמרי וכדסבר רש"י ז"ל וא"כ להכי אצטריך ר"א ור"ע לפרש את דבריהם דלא הוה אפשר להו לומר לר"א דהוה ש"ח ור"ע דהוה ש"ש דתרווייהו מודים דהוה ש"ש וכדתני במתני' (ולא כדאמר תחלה אלא מחוורתא דלא כר"א) רק דפליגי אם אירע אונס ודחי לי' גם זה אימור כו' אלא בשומר אבידה קמפלגי כו' ודעתו באמת כדמוקי בסמוך במלוה צריך למשכון קמפלגי והא דקאמר בשומר אבידה קמפלגי היינו לומר אי אמרינן גם בזה דהוה מצוה כשומר אבידה והמקשן לא הבין כן רק כפשוטו ולכך מקשה לי' לימא דר"י תנאי היא (וא"כ ה"ל לפסוק בקיצור כר"ע וכן הוא הסוגיא בכל מקום וכדכתבתי לעיל דף כ"ט בתוס' ד"ה והוה שואל) ואח"כ מפרש את דבריו לא בש"א כו' והכא במלוה צריך למשכון כו' וא"כ לכך לא קאמר ר"ע דבריו בקצרה דהוה ש"ש המלוה על המשכון דא"כ ה"א דע"כ לא הוה ש"ש אלא בשאין צריך למשכון אבל לא בדצריך להכי קאמר כלום הלויתני אלא על המשכון כו' לומר דאפילו בדלא הלוה לו כ"א בשנתן לו המשכון להשתמש בו דיהי' לו הנאה ממנו אפ"ה אבד המשכון אבד מעותיו דאפילי הכא הוה מצוה וא"כ ודאי איכא למימר דמתני' אתיא כר"א נמי ובאין צריך למשכון רק הא דאמר לעיל אלא מחוורתא דלא כר"א זה הי' דעת השואל ודוק היטב ותמצא דברי הם דברים המתיישבים על הלב ויתורץ בהם כמה דחוקים אשר דחקו תוספות ז"ל את עצמם בכל דבריהם:

ועתה אחזור לכתוב ולפרש דברי רש"י ז"ל ודברי תוס' ז"ל לפי מה אשר פירשו הם ז"ל סוגיא דשמעתא:

בתוס' ד"ה דברי הכל כו' פי' לכך מודה ר"א כו' ושטר דנקט לאו דוקא כו' ובזה יתיישב מה דהוה אפשר לדקדק דה"ל לאפלוגי מיניה וביה בין שעת הלואה ושלא בשעת הלואה וק"ל:

בא"ד ועוד דאי מתני' איירי בשטר לא הוה פליג ר' יהודה כו' דלא יחלוק אר"ע ואר"א. ולא תקשה דהלא גם דמשני לי' כאן שמשכנו בשעת הלואה כו' ע"כ פליג ר"י אתרווייהו דע"כ לא קאמרו תוס' כן אלא דלפי האמת לא רצה לדחוק ולומר דיפלוג ר"י אתרווייהו

אבל המדחה קאמר דמנ"ל לומר מתני' ודאי דלא כר"א דלמא אתיא כר"א ופליג ר"י אתרווייהו וק"ל. ומ"מ אפשר לדקדק ע"ז דהמדחה ה"ל לומר (לפי סברתו דאפשר לומר דר"י יפלוג אתרווייהו) דמתני' איירי בשטר וק"ל:

דף פב.

ברש"י לימא בדלא שוי כו' דאי בדשוי מודה ר"א כו' קצת יש לדקדק דא"כ מיניה וביה ה"ל לאפלוגי בפלוגתא ולא ה"ל לומר אבל הלוהו בשטר כו'. וע"ז יש לומר דאדרבא לדעת רש"י ז"ל גם השתא מחלק מיניה וביה דסיפא דהלוהו בשטר מיירי אפילו בדלא שוי ואפ"ה מודה ר"א דאפילו מעות היתרים על המשכון אבד הואיל דלא אפשר לומר דלאו לגביינא נקט כ"א לזכרון דברים בעלמא דא"כ משכון דנקט ל"ל והלא כבר יש לו שטר דיש בי שעבוד קרקעות וכדכתב רש"י ז"ל אבל מ"מ יש לדקדק לדעתו דא"כ מנ"ל לש"ס לומר דפליגי בדשמואל דלמא שמואל גופי' ע"כ לא קאמר דאבד אלף זוזי אלא בדנקט שטר אצל המשכון דאז ודאי נקט המשכון לגוביינא ויש ליישב. גם בש"ס דשבועות מוכח דא"א לומר כן. עוד אפשר לדקדק דאי כדרש"י ז"ל דהשטר מביא לן טיבותא של המשכון א"כ לפי הקס"ד דש"כ דר"י אמר מילתי' אפילו בשעת הלואה מנ"ל לר' יצחק דב"ח קונה משכון מדכתיב ולך תהיה צדקה דלמא ע"כ לא קמיירי הכתוב אלא בדנקט גם שטר אצל המשכון וי"ל גם זה ולומר דמסתמא התורה קמיירי בכל משכון ואינו מחלק בחזרה וה"ה בענין הזה וק"ל:

בתוס' ד"ה נימא בדלא שוי כו' וקשה כו' וכ"ת הא דקאמר כו' דהא לרבה כו' בקיצור ה"ל לומר דגם בדרב יוסף קשה כן לוקמי מתני' בדלא צריך למשכון כו' הואיל דאכתי לא אסיקו אדעתייהו הא סברא דלא יחלוק ר"י אתרווייהו ויש ליישב וק"ל:

עוד בזה כדי שלא תקשה על עיקר קושיתם דלוקמי בדשוי שיעור זוזי וכו' הלא א"כ קשה על ר"י למה יחלוק בדשוי לפי דעת זאת דבדשוי מודה כ"ע (אף דלא נחית לסברא זאת דלא יחלוק ר"י אתרווייהו) דאין זה קושיא דודאי השואל סבר דבדשוי מודו כ"ע ודחי ליה המדחה דאין זה אמת דאף בדשוי פליגי וא"כ קושית התוס' הוא לפי האמת וק"ל ודלא כמהרש"א: בא"ד אבל קשה כיון דבשוי כו' א"כ בדלא שוי מה שכנגד המשכון נמי אבדו לכ"ע כו' ק"ל א"כ בקיצור ה"ל לאקשויי דא"כ הדרא קושי' לדוכתי' דאיך יחלוק ר' יהודה אתרווייהו דע"כ הא דקאמר ר"י במתני' דהוה ש"ח אכנגד המשכון קאמר דשלא כנגד המשכון לא שייך לומר דהוה שומר חנם דוק: בא"ד זה אין נראה דאי בדשוי כו' א"כ ע"כ לא אבדו אלא מטעמיה דר"י כו' ומהאי טעמא כו' יש לתרץ דברי רש"י ז"ל דבדלא שוי פליג ר"א מטעם אסמכתא וכדכתבו תוס' לקמן בגירסת ר"ח ואף דאת"ל

דרש"י לית לי' גירסת ר"ח דהלא בשבועות גריס בהדיא דמתני' מיירי בדפריש דאינו רוצה להפסיד אלא כנגד משכונו וא"כ ע"כ מיירי שמואל בדלא פריש מ"מ איכא למימר דשמואל איירי ודאי בדלא פריש והיינו דלא פריש לומר דלא יפסיד כי אם נגד משכונו אבל איכא למימר דמ"מ אמר דאפילו אינו שוה נגד החוב קבלתיו וכדמפרש ר"ח לפי גירסת שמואל בדפריש ע"ש וסבר ר"א דהוה אסמכתא אבל בדשוי מודו כ"ע דוק:

בא"ד לעיל דהקשו ארש"י א"כ בדלא שוי מה שכנגד המשכון אבדו לכ"ע וא"כ אמאי ישבע לר"א יש לתרץ ולומר דכמו שרש"י ז"ל מפרש דברי ר' יצחק דאפי' נאבד באונס אבד מעותיו כן איכא למימר דסבר כן במילתיה דשמואל וכ"ע בין ר"ע ובין ר"א אית להו דהוה ש"ש רק דר"ע קאמר דאבד מעותיו אפי' שלא כנגד המשכון אפילו בנאבד באונס ועל זה קאמר ר"א ישבע שנאבד באונס ויטול מעותיו אבל בדשוי אפי' ר"א מודה דאבד כל מעותיו אפילו נאבד באונס דוק ולא תימא דדוחק לומר דאבד דנקט לפרש בנאבד באונס דהלא גדולה מזה פירשו תוס' לעיל דף כ"ט דנאבד שייך לומר אפי' נאבד בפשיעה ע"ע ודוק ויש ליישב דא"כ הדרא קושיא לדוכתא דיפלוג ר"י אתרווייהו עיין:

בא"ד ונראה לפרש כו' ולא בדר"י ור"י דבטעמייהו כו' ועוד דלפי האמת כו' רצו ליישב לפי דבריהם בדפליגי בדשמואל פליגי אפילו בדשוי א"כ אמאי ניחא לי' בזה טפי מדפליגי בדר"י ור"י והלא א"כ פלוגתתם היא פלוגתא רחוקה דר"א סבר אפילו בדשד לא אבד מעותיו ור"ע סבר אפילו בדלא שוי אבד מעותיו לכך כתבו דבטעמייהו כו' ועוד דלפי האמת כו' לומר דלהכי ניחא לי' בזה יותר דפליגי בדשמואל וק"ל:

בא"ד והא דקתני מתני' ש"ש כו' יש לומר דדוקא לדידהו קשה להו טפי מדהוה קשה לדעת רש"י ז"ל דהנה לרש"י דסבר בדלא שוי לא נקט למשכון כ"א לזכרון בעלמא לר"א א"כ שפיר קאמר במתני' דהוה ש"ש וממילא נשמע הואיל דהוה ש"ש עליו ולא נקטה לזכרון דאבד כל מעותיו אף שלא כנגד המשכון דהלא ר"א גופי' לא פליג אי לא נקטה לזכרון רק דטעמי' משום דודאי נקטה לזכרון וא"כ כדאמר במתני' דהוה ש"ש ליכא למטעי עוד אפי' על היתרון דודאי אבדו נמי אבל לפי דבריהם ז"ל ודאי איכא למטעי דאף דהוה ש"ש נגד המשכון מ"מ היתרון לא אבד דוק:

בד"ה לא דכ"ע כו' ואי איירי בדפריש לא הוה חולק ר"ע פירוש דודאי לא פליגי אמה שכנגד המשכון דעל זה לא יפלוג ר"א דהלא ר"א מודה אמה שלא פירש דאבד הואיל דמודה דשמואל בדלא פירש אלא דע"כ לומר דפליגי איתרון ועל זה קאמרו לא הי' פליג ר"ע הואיל דפירש בהדיא דלא יפסיד כלל וגם א"א לומר דפליגי בדפירש דלא יפסיד

כלל אפילו כנגד המשכון דא"כ פשיטא דקשה מ"ט דר"א וק"ל ומהרש"א בחנם טרח לדקדק על דבריהם כאן ע"ש:
בא"ד אבל לפי גירסת ר"ח כו' וקשה כו' וי"ל כו' הנה גם קשה לפי גירסת ר"ח דלוקמא לעולם מתני' כר"א נמי ופלוגתתם בדפריש ובדלא פריש מודה ר"ע אפי' ומתני' כולה ר' יהודה היא וחסורי מחסרא כו' כדלעיל בש"ס דוק ולפי תירוצם מתורץ גם זה וק"ל:
גם לפי גירסת ר"ח קשה לכאורה לוקמא מתני' בדשוי ובדפריש דמודה ר"א נמי דע"כ לא קא פליג ר"ח אלא בלא שוי ומטעם אסמכתא. אבל לא קשה מידי דא"כ לא הוה פליג ר"י במתני' וק"ל:

דף פב:

בגמ' והכא במלוה צריך למשכון קמפלגי כו' כבר כתבתי בב"ק דף נ"ו ולעיל באלו מציאות דף כ"ט מאי דקשה לי על זאת אוקימתא דלמה נייד ר' יוסף ממאי דאוקמא רבה לפי דעת התוס' דפליגי בדשמואל דגם רב יוסף ה"ל לומר כן ודכ"ע במלוה צריך למשכון לאו מצוה קא עביד ופליגי בדשמואל דלא הוה באמת נגד הסברא דאף דצריך למשכון דנימא דמצוה קא עביד ע"ש. ויש ליישב. דע"כ רב יוסף לית ליה דשמואל דהנה ודאי נימא דמילתא דרב יוסף דאמר דשומר אבידה הוה ש"ש לקח ממתני' דילן דאמרה דמלוה על המשכון הוה ש"ש וגם ר"ע סובר כן בברייתא ולכך סבר ר"י דודאי טעמם הוא מדעשה מצוה ולא בעי למיתב רפתא לעני ולכך סבר ג"כ כן בשומר אבידה אבל אי הוה סבר הא דשמואל הי' לבעל דין לחלוק עליו ולומר מנא לך סברא דילך דלמא בדשמואל קמפלגי וכ"ע לית להו הא דפרוטה אלא ודאי דרב יוסף לית לי' כלל הא דשמואל וכן שמואל לית לי' דרב יוסף ונקט סברא דידי' ממתני' ומפלוגתא דר"א ור"ע דוק:
עוד שם במלוה צריך למשכון קמפלגי כו' הנה רבים תמהו על זה דמ"מ לא יגרע משוכר ולמה פליג ר' יהודה במתני' ואמר דהוה ש"ח ותירצו דר"י סבר כדמחליף לעיל רבה כו' אבל מ"מ קשה דאף לפי מאי דמחליף לא א"ש דכבר אמר לעיל דסתם מתני' אתיא כר"מ וגם אתי' כר"ע וקאמר במתני' דאומן הוה ש"ש וכן שוכר ונמי לפי מאי דמחליף והכא קאמר ר"י דטעם דר"ע הוא מש ם דעביד מצוה דוק דיש ליישב:
גם יש לדקדק ולומר למה לא קאמר ר"י דפליגי אי הוה שוכר ש"ש או ש"ח ובמלוה צריך למשכון:
בתוס' ד"ה אימור דאר"י כו' ומיהו נראה כו' דהא מדמי מתני' דקתני ש"ש לדר"י כו' אין זה הוכחה כל כך דאפשר לומר דס"ד דגם ר"י לא אמר אלא דקני להיות ש"ש עליו ולא

לענין אונסין אבל האמת אחר הדחיי' דלא פליגי בדר"י למה לא נימא דאף לענין אונסין קאמר. ובאמת נראה מדבריהם ז"ל דלא קאמרו זה להוכחה גמורה וק"ל:
בא"ד וא"ת ולמה כו' וי"ל כיון דעכשיו אין מעותיו בידו כו' ולא ניחא להו לומר הואיל דכבר הלוה ואח"כ נקט להמשכון א"כ נימא דהוה ש"ש הואיל דתפיס לי' אאגרי' דכבר כתבו לעיל דף כ"א בד"ה הא גמרתי' דתרתי בעינן כו' ע"ע:
ומה דכתבו עוד ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון כו' לפי זה מאן דרצה לפרש שם בקדושין דקדשה במשכון דאחרים אפילו בשעת הלואה מקודשת ותוס' עצמן כתבו כן שם א"כ נימא הכא דלכוי הוה ש"ש המלוה על המשכון דוק:
בסוף דבריהם וקשה כו' וי"ל דמשום חיוב דש"ש לא מקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני לי' והוה שלו כדר"י ע"כ יש לדקדק דא"כ מאי האי דכתבו לעיל לדברי רש"י ז"ל דצריך לפרש הא דחייב לבער פקדונות של נכרים בדקבלו אחריות היינו דוקא אחריות דאונסין הלא גם לפי דבריהם צריך לפרש כן דע"כ גבי פקדונות ליכא קרא דקני כדר' יצחק במשכון וא"כ ע"כ דוקא בדקיבל אחריות דאונסין דאחריות דש"ש לא אהני לן מידי דמשום חיוב דש"ש לא מקרי חמצו אם לא דנימא הואיל דגלי לן קרא גבי משכון דמשום חיוב דש"ש קני והוה כמו שלו כן נימא במקבל פקדון ודוחק ועיין בש"ך ח"מ סי' ע"ב דהרבה להקשות על דבריהם והסכים לדברי רש"י ז"ל וכן נראה:
בגמרא ת"ר המעביר חבית כו' למימרא דסבר ר"מ כו' הא דמביא תחלה ברייתא ואח"כ מקשה קושותו נראה משום דאי לאו ברייתא דפליג בה ר"י סבר המקשן דודאי אפשר לשנוי איפוך ר"מ ור"י דהתם אבל השתא דמצינו דפליג ר"י בברייתא א"כ א"א לשנוי איפוך דא"כ קשה דר"י אדר"י דהכא קאמר ש"ח ישבע וא"כ ע"כ לית לי' דנתקל פושע וק"ל:
והא דמביא כאן הברייתא ולא ממתני' דהתם דבמתני' סתמא מתני חייב ולא בשם ר"מ וק"ל:
עוד בש"ס ואתא ר"י כו' ואתא ר"א כו' הוצרך לזה דלא תימא תלתא תנאי בנתקל דר"מ סבר דהוה אונס ור"י חשיב לי' כגניבה ואבידה ור"א כפושע וזה נראה.לש"ס דוחק כדמצינו בכל מקום בש"ס וכן יש לפרש לקמן באוקימתא דר' חייא דלא תימא תלתא תנאי בתקנת חכמים דר"מ אית לי' התקנא אפילו בש"ש ור"י אית לי' בש"ח ולא בש"ש ור"א לית לי' כלל בין בש"ח בין בש"ש לכך מפרש נמי התם דלא פליגי בכך וק"ל:
והא דקאמר בדברי ר"א שתי תמיהות משום דאל"כ מה לי' לתמוה על קבלתו דדילמא באמת לא מיירי כ"א במקום מדרון או במקום שאין רואה וכדמצינו בכמה מקומות

דקאמרה הש"ס הכא במאי עסקינן וסתם לי' סתומי ולכך קאמר דהוה לי' שתי תמיהות וא"כ א"א לומר דמסתם לי' סתומי דב' דברים ודאי צריך לפרש במאי קמיירי דוק:

תוס' ד"ה וסבר ר"מ אבל ר"י אדר"י לא קשיא כו' ובזה מיושב נמי הא דקאמרה הש"ס למימרא דסבר ר"מ נתקל לאו פושע כו' ולא קאמר דסבר דנתקל הוה אונס דבע"כ סבר לפי סברתו דהשתא דהוה אונס אלא משום דבמילתא דר"י צריכנא לומר הא דקאמר דנתקל לאו פושע אלא כעין גניבה ואבידה אבל לא דלהוי אונס דא"כ הוה קשה דר"י אדר"י לכך קאמר נמי במילתא דר"מ האי לישנא וק"ל:

בא"ד וא"ת כי נמי כו' יש לחבר האי וא"ת למאי שכתבו תחלה משום דהוה אפשר לתרץ ולומר דר' אלעזר דמשני תברא אית לי' נמי תקנת חכמים (והיינו דוקא בדלא פשע לאפוקי דר"ח דאית לי' תקנת אכמים לר"מ אפילו בדפשע) וא"כ ליכא לאקשוי קושית התוס' דאימא דפטור משום תקנת חכמים ואי תימא דא"כ ה"ל לר"א לפרש דבריו דאית לי' נמי תקנת חכמים בזמן דליכא פשיעה אף אנן נימא דלא הוצרך לפרש כאשר ראה דגם המקשן ידע מתקנת חכמים באשר אמר למימרא דר"מ סבר נתקל לאו פושע ולא קאמר מילתא דעדיפא מני' דאית לי' אפילו דהוה אונס אלא ודאי סבר דאף דלא הוה אונס רק דלא הוה פושע הוה אתי לי' שפיר דפטירין ש"ח וש"ש משום תקנת חכמים אבל השתא דקירצו תוס' ז"ל דר"י אדר"י לא קשה וכדכתבו ז"ל וכבר כתבנו דבזה מיושב נמי דלא קאמר המקשן לר"מ דנתקל הוה אונס וא"כ ה"ל לר"א לפרש דבריו בתירוצו דאית לי' נמי תקנת חכמים בדליכא פשיעה דהלא לא מוכח מידי דידע המקשן מתקנת חכמים כלום דוק:

בא"ד וכן משמע בהגוזל קמא דפריך למאן דפטר כו' הא דלא הוכיחו מדין זה בעצמו למה טבח אומן בחנם פטור ובשכר חייב אי לאו הוכחתן דאדם המזיק אינו חייב כ"א בכעין אבידה וטבח אומן הוה כעין גניבה נראה דודאי לא קים להו לתוס' ז"ל הכא במעביר חבית והתם בטבח דהוה אדם המזיק דאפשר לומר דלא הוה אדם המזיק כ"א בשאין כוונתו דהאדם לתועלת חבירו משא"כ הכא והתם דכוונתו לתקן דבר של חבירו לא קרינן בי' אדם המזיק אבל מהמקשן דלשם מוכח שפיר וזה אין סברא לומר דהתרצן יהי' מחולק עם המקשן בסברא זאת דוק:

בתוס' ד"ה מאי משתבע מעיקרא כו' ומשני כו' ובזה מתורץ שפיר הא דקאמר ר"י ש"ח ישבע ומאי רצה בזה הלא לא פליג אדר"מ כ"א בש"ש לכאורה אבל לפי דבריהם א"ש דודאי פליג אר"מ אפי' בש"ח בדשינה מהמנהג דלר"מ פטור ולדידי' חייב ולכך קאמרה הש"ס ש"ח ישבע כו' האי כדיני' היינו דוקא כדיני' ודלא בדשינה וק"ל:

אבל ק"ק לפי דבריהם ז"ל למה קאמר ר"ח ב"א במילתא דר"א דתמיה הוא בשלא במקום מדרון ולמה לא קאמר דתמיהתו בדשינה מהמנהג ואפשר לומר דהיינו הא וק"ל:

דף פג.

בגמ' ההוא גברא כו' ההוא גברא כו' הא דהביא לן הש"ס דברי רבא ב' פעמים וגם ר' יוסף דשאל לי' תרי זימני נראה משום דהוה אפשר לומר דע"כ לא קאמר איסי אלא בד' שומרים דכתיב בי' קרא ולא בדבר אחר לכך קאמר דאפילו בהא מילתא נמי איתא למילתא דאיסי וק"ל: השוכר את הפועלים פרק שביעי. ע"ב בתוס' ד"ה פועל בכניסתו כו' פירש כו' ואע"ג דבעזרא כתיב כו' נראה דלרש"י הוה אפשר לומר דלא קשה מידי דלרש"י הוה ויתור מפועל ומבעה"ב ובודאי בבנין ב"ה לא אמרינן בי' ויתור דמאן לוותר וק"ל:

בא"ד ואע"ג שמזכיר כניסה שהיא בסוף היום קודם יציאה כו' גם בזה יש לומר דלרש"י לא קשה מידי דלדידי' מפרש הש"ס מילתי' דפועל ומילתא דבע"ה דפועל מוותר בערב ובע"ה בבוקר וא"כ ליכא לאקשוי מידי דמילתא דפועל ניחא לי' להקדים ממילתא דבעה"ב דכל הפרק בפועל קמיירי משא"כ לתוס' ז"ל דלא מיירי מויתר כלום אלא מהתחלת המלאכה ומסיומה ודאי אפשר לדקדק למה מקדים הכניסה קודם היציאה וק"ל:

בא"ד אע"ג דשעת הכנסת פועלים כו' גם בזה יש לומר דלרש"י לא קשה מידי דשם מיירי ממילתא דבעה"ב לכך נקט גבו הכנסה אצל תחלת המלאכה והוצאה בסיומה דבבע"ה שייך לומר כן דתחלת מלאכה הוה אצלו הכנסה דזה הוא מבקש משא"כ הכא דמיירי בפועל ואצלו שייך לומר הכנסה אצל כניסת ביתו דזה הוא מבקש לילך אל ביתו משא"כ לתוס' א"א לומר כן וק"ל:

בא"ד בסופו ופי' שכן משמע בב"ר כו' נראה לומר דמשמע לי' כן מדאמר שם תנאי ב"ד דמשמע דתנאי ב"ד הוא זה וכן הוא שם בי"ת. וא"ת כפר"ח למה נקט קרא דתזרח כו' אצל הוצאה משל ב"ה וקרא דולעבודתו עדי ערב אצל הכנסה משל פועל (וזה הוא קושית התוס' ודאי) אף אנן נימא דה"ק שם הוצאה משל ב"ה מניין היינו דמניין דיוותר ב"ה אצל הוצאה ומביא מדכתיב תזרח השמש כו' והוא אינו עושה כן אלא הולך מעמוד השחר לכך ב"ה מוותר משלו בערב וכן איפכא דוק:

בגמרא ר"א בר"ש אשכח כו' הביא מעשה הזה לכאן הואיל דדריש לעיל סיפא דקרא יצא אדם לפועלו כו' והכא דריש רישא דקרא. וגם מהאי מילתא דאמר ראב"ש לאו לחיות מתילי יש להבין התחברות הקרא דקדים ואמר בו תרמוש כל חיתו יער ואח"כ אמר יצא

אדם לפועלו כו' ומה ענין לפועלים אצל חיות אבל מעובדא דראב"ש א"ש דקרא קאמר דבלילה הגנבים יצאו וביום נאספים וישינים והפועלים יוצאים בבוקר וישינים בלילה ואם ימצא אדם א' דיישן ביום והיינו בד' על היום ודאי גנב הוא אם לא ברדודי רדיד כמעשה דראב"ש וק"ל:

דף פד.

בתוס' ד"ה אמר ר"י איברי' דר"י כו' אלו דברים כו' ובזה אתיא על נכון הא דר"י גלי לן מה דהי' בר' ישמעאל ורב פפא גלי לן מה דהי' בר"י משום דכל אחד בא להוציא נפשו מחשד וק"ל:

בד"ה יתיב בשערי טבילה והא דאמרינן כו' אבל ר"י כו' א"נ כו' שני תירוצים אלו מדוקדקים במאי דקאמרה הש"ס יתיב בשערי וק"ל:

בד"ה אי הדרת כו' מכאן אמר ר"ת כו' ובזה יתיישב היטב במאי דקאמר רשב"ל מאי אהינית לי התם רבי קרו לי כו' דהנה ר"י דהי' מהדר לי' ליסטא' בלסטיותי' ידע התרגז עליו לומר דלמה יפלוג עליו דהלא כל תורתו ממנו וכי בלסטיותי' ידע ורב"ל השיב לו דאין זה דהתם נמי קרו לי' רבי וידע שפיר מקדם הרבה תורה ולכך קאמר מאי אהנית לי במה שלמדתי לפניך הלא כבר הייתי יודע הרבה גופי תורה וגם זה אחד מהם ולאו תורה דידך היא אלא דילי שהייתי יודע מקדם ור"י לא הבין כן אלא כפשוטו ולכך הי' מענישו או אפשר שהבין כן ואפ"ה הי' מענישו על שאמר דלא מהני לי' ולא מידי במילתא דאורייתא וק"ל:

בד"ה אי הדרת בך לקמן כו' ולא חש לשמה כו' אפשר דלא חש בזה הואיל דגם מתחלה ידע הרבה וכדכתבו בדבור שלפני זה וק"ל:

דף פד:

בתוס' ד"ה ס' ספני מפרש במדרש כו' ודלא כרש"י שהתפללו להנצל בזכותו דא"כ לא היה טובה כ"כ לראב"ש הואיל דזכותו הועיל להם ויש לומר עליו קטנתי מכל החסדים וק"ל:

דף פה.

בתוס' ד"ה הוה עתיר משבור מלכא פירוש מזבל כו' ובזה א"ש במאי דהקדים הש"ס לומר דהוה עתיר משבור מלכא ולכאורה הוה אפשר לדקדק מאי איכפת לן בזה דהוה עתיר כו' אי דבא לומר דהוה לרבי בהמות הרבה ובשביל זה הי' אזיל קלייהו למרחוק הלא זה לא נשמע במאי דהיה אהוריירא עתיר משבור מלכא דהלא אפשר דהי' לו עושר

גדול ואפ"ה לא הוה לרבי בהמות הרבה אבל במאי דכתבו הם ז"ל א"ש דמזבל הבהמות הי' לו העושר הגדול וא"כ ע"כ שהי' לרבי בהמות הרבה וק"ל:

דף פז:

בגמרא מה"מ כו' מה לכרם כו' מה לקמה כו' יש לדקדק דמשמע אי לאו האי פירכא דמה לקמה לא הוה קשה לי' מידי ואדרבה אי לאו האי פירכא קשה יותר מנ"ל כל מילי ואי מקמה וכרם הלא הוה שני כתובים הבאים כאחד. עוד יש לדקדק מאי מקשה מה לקמה כו' אתיא קמה קמה כו' וכי הדרך כן הוא להקשות ולימא ג"ש מעצמו הלא אין למידין ג"ש מעצמו מה שלא קבלנו מסיני עוד יש לדקדק למאי דמסיק הש"ס לא לכתוב קמה ולא חרמש אלא כי תבא בשל רעך והכל בכלל לכך אמינא דכל האי שקלי וטרי התרצן קאמר לי' ואית לי' הג"ש דקמה קמה בקבלה והיא מקובלת לענין זה דלא נימא דוקא בדבר דאינו חייב בחלה הוא דאמרינן וחרמש לא תניף או אל כלי לא תתן אבל דבר דחייב בחלה אפי' חרמש יניף או אפי' אל כליו יתן לכך גמרינן מג"ש דקמה קמה דאפילו דבר דחייב בחלה כן הוא ולכך תחלה דשאל השואל מה"מ השיב לי' הפשטן דת"ר כי תבא כו' ורצה בזה לסיים כמו שכתב לקמן בברייתא דהביא רבא ולכך קאמר דת"ר ולא הביא אלא הקרא ולא קאמר דכתיב אלא שקיצר דבריו והתחיל הוא עצמו להקשות אשכחן כרם כו' עד מה לקמה כו' וכוונתו בזה דלא תימא דהוה שני כתובים הבאים כאחד ולא ילפינן מידי מהם עד דמסיים לבסוף דבריו הצד השוה כו' ובזה מתורץ כל מה שהקשינו לעיל דוק ותמצא:

אבל א"כ יש לדקדק אמאי דמקשה ההוא מבעי לי' בשעת חרמש כו' הלא גם זה נילף מג"ש דקמה קמה דגם שם נאמר מהחל חרמש בקמה וגם זה קשה לפי האמת ולמסקנא ל"ל הדרש ואל כליך לא תתן בשעה שאתה כו' נילף כל זה מג"ש דקמה קמה הואיל דכתבנו דג"ש הלז היא מקובלת ולא כס"ד דקצת דהמקשן קאמר לי' בדרך דילמא ולא לפי האמת ולא הוה קשה מידי דגם הכא מקשה בדרך דילמא דאין הג"ש בקבלה ודוק:

עוד בגמרא הניחא למ"ד כו' אלא למ"ד כו' הא דקאמר תחלה הניחא למ"ד כו' ואח"כ מקשה קושיתו על המ"ד גזל גוי מותר נראה לומר דלכאורה הוה אפשר לומר ולהקשות גם למ"ד אסור דל"ל הלמוד דוחשב עם קונהו דגזילו אסור הלא אפילו אי לאו האי קרא ידעינן לי' מדשרי לן התורה בפועל מכלל דבעלמא אסור רק דיש לתרץ זה דלכך צריך לן הקרא דוחשב לאסור אפי' הפקעת הלואתו וסבר דאין גופו קנוי לו ואי לאו קרא דוחשב ה"א ע"כ לא אסר אלא גזילו ממש אבל לא הפקעת הלואתו והואיל דכן הוא שפיר קשה על מ"ד מותר אבל אי לא הוה אמרינן כן למ"ד אסור לא הוה קשה מידי אמ"ד מותר

דגם לדידי' הוה אפשר לתרץ ולומר דע"כ לא שרי אלא הפקעת הלואתו ולא גזילו ממש ומקרא דוחשב יליף לי' כן וקסבר דגוי גופו קנוי אבל השתא דאמר דהניחא למ"ד אסור א"כ ע"כ צריך לומר דגם לדידי' הוה קשה מידי וכדאמרנו לעיל וגם כדמתרצנו לעיל וא"כ למ"ד מותר אף דתימא דלא פליג כ"א אהפקעת הלואתו ולא אגזילו ממש מ"מ לדידי' קשה מה שהוה קשה לכאורה למ"ד אסור קרא דוחשב ל"ל לאסור גזילו ממש הלא זה נלמד ממה שהתירה התורה בפועל דוק. ועוד נדבר בזה בתוס' ד"ה אלא למ"ד כו': בתוס' ד"ה אימא דבר חרמש כו' כגון אילנות לא תיכול וא"ת כו' הוצרכו לומר כגון אילנות דלא תימא הא דקאמר דלאו בר חרמש היינו דבר שנקצר בלי חרמש אף דדרך לקצור אותו דבר בחרמש מ"מ הואיל דלא נקצור השתא בחרמש לא יאכל לכך קאמרו דאינו כן אלא דוקא אילנות דאין דרכן לקצור בחרמש ובא להם זה דאל"כ אף לפי המסקנא דילפינן מקמה כל בעלי קמה אכתי נאמר דוקא אם נקצור בחרמש אבל אם לא נקצור בחרמש לא יהא נוהג בו הדין דפועל ובזה יתחבר שפיר האי וא"ת לדקודם וק"ל:

בד"ה אמר רבא כו' תימא דמ"מ למה נכתב כרם כו' יש לתרץ קושיתם דאי לא הוה כתיב כרם ה"א דבכרם הואיל דחייב בעוללות אפילו אל כליו יתן ושארי דברים שנתמעטו השתא מאותו קרא וא"ת דמ"מ הוה כתיב באותו קרא ענבים והוה ידעינן דמיירי בכרם אף אנן נימא דמ"מ לא הוה ידעינן הדרשא דענבים ולא דבר אחר דהשתא ידעינן לי' מיתור' דקרא דל"ל ענבים לא יכתוב כ"א ואכלת דכבר פתח הקרא בכרם וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא למ"ד פי' בקונטרס כו' קשיא דהתם כו וא"ת למ"ד גזל הגוי מותר מאי עביד לקרא דוחשב כו' כבר כתבנו בש"ס קושית המקשן במאי דקאמר הניחא דקושיתו באמת כן הוא ל"ל קרא דוחשב ובמה שמתרץ א"כ הש"ס דמוקי' לי' בכרם רעך ולא של הקדש א"ש דמבעי לי' הקרא דוחשב לאסור גזילו וע"כ לא שרי אלא הפקעת הלואתו וכדכתב רש"י ז"ל ולקמן בהמקבל לא מוכח מידי דאית לי' למ"ד דאפי' גזילו מותר דוק:

בתוס' ד"ה רעך כו' תימא כו' וא"כ רעך ל"ל כו' נראה לתרץ קושיתם דאי לאו רעך ה"א בכרם הואיל דחייב בעוללות יהי' נוהג נמי בשל הקדש ולא הוה ילפינן מדיש דאינו חייב בעוללות וכן אפשר אי לאו רעך דבקמה ה"א קמה דחייב בחלה יהיה נוהג נמי בשל הקדש וק"ל:

בד"ה שבעך ולא אכילה גסה אי לאו כו' ובזה א"ש הא דכתב לן קרא מיעוטא דשבעך אחר כנפשך דאינו מיעוט וה"ל לאקדמה ולכתבו אצל שארי מעוטי' ואח"כ ה"ל לכתוב מלת כנפשך ובדבריהם א"ש דבאמת במלת ואכלת יש למעט תרוויי' היינו בין ולא מוצץ ובין ולא אכילה גסה רק דאי לאו מלת שבעך לא הוה ידעינן תרוויי' ובא לן יתורא דשבעך

להורות על דבר זה ומ"מ הואיל דכבר אפשר לעמוד מיעוטם במלת ואכלת לכך מאחר מלת דשבעך אחר מלת כנפשך וק"ל:

דף פח.

בגמ' ולוקח מדאורייתא מי מחייב כו' הא דנטר עד הכא משום דעד כאן לא רצה להקשות מידי דסבר דאפשר לפרש דה"ק מה נפש של ב"ה אוכל ופטור אף נפש של פועל אוכל ופטור והיינו משום שאוכל קודם התיקון ולוקח חייב בלאחר מירוח דתבואת זרעך קרינן בי' לפי' ריב"ם ולר"ת איפכא ובאמת לא שני לי' בין פועל ללוקח דפועל נקרא ג"כ לוקח ולא נקט פועל אלא משום דאין דינו לאכול כ"א קודם התיקון לריב"ם ולאחר התיקון לר"ת ועיין בתוס' אבל השתא דחזה קושיתו דהקשה הא לוקח חייב כו' א"כ אין הפירוש כן לכך גם הוא בא להקשות דוק:

בתוס' ד"ה תבואת זרעך כו' וא"ת כו' מאי דמקשה מהרש"א על דבריהם דבקיצור ה"ל להקשות מש"ס דהקומץ לא קשה מידי דודאי שם אפשר לומר דהוה דמי מן כו' והא דכתבו תוס' לקמן וצ"ע דכי משני התם כו' מ"מ לימא קח מן הנכרי הממורח כו' דזה ודאי לא הוה דומה מן כו' משום דאית בי' תרתי חדא דהוה לוקח וגם מן הנכרי דוק:

דף פח:

בגמרא מאי לאו משיפקסו אפילו בשדה הא דהביא תחלה הא דאמר ר"א משינטל פיקס שלהם ואח"כ מקשה קושיתו נראה דמדר"א רוצה להוכיח דבריו ביותר הוכחה דאי דוקא עד שיפקסו בבית מאי אתי ר' אסי לאשמעינן פירושא דמילתא משינטל פיקס שלהם וכי מי לא ידע זה אלא ודאי דבא לאשמעינן משינטל אפילו בשדה ואחר שהשיב לו דדוקא בבית ומקשה לי' עד שיפקסו מבעי' לי' ותירץ דאי תנא עד כו' א"ש הא דפירש ר"א דבא לאשמעינן משינטל פיקס שלהם היינו מכי אתחולי כו' וק"ל:

בגמ' מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה משום דאי דוקא משיכניס לבית למה קאמר ואי זהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתו דמשמע דאינו חייב כ"א לאחר שיכניס כולם הלא אפילו לא יכניס כולם אותו שהכרס לבית ודאי חייב דהלא ראו פני הבית דבשלמא אי מיירי בשדה ומאי הכנסתו צבירתו ודאי א"ש דאינו חייב עד שיגמור אסיפתן דודאי אינו חייב בשיכניס קצתם ומשני לא הכנסתן לבית זהו גמר מלאכתן ובאמת חייב בשקצת ראו פני הבית רק דמהפך התיבות ואמר דהכנסה לבית כו' ולא כדקס"ד בשתגמור הכנסתן הרי הוא חייב דוק ותמצא:

עוד בש"ס ק"ו משור ומה שור שאינו אוכל במחובר כו' נראה לפרש דלא כרש"י ודלא כתוספות אלא ה"ק שור שאינו אוכל במחובר שלא בשעת מלאכה אוכל בתלוש בשעת

מלאכה אדם שאוכל במחובר שלא בשעת מלאכה והיינו שאנו מצווי' להחיותו וזהו הק"ו גופא אשר פריך אח"כ ויהא אדם מצוו' על חסימתו מק"ו כו' וכן יש לפרש לקמן בסמוך דאמר ומה אדם שאינו אוכל בתלוש כו' והיינו דמותר לחסמו דוק היטב:

דף פט.

בתוס' ד"ה גידולי קרקע יצא החולב כו' בריש בכל מערבין כו' התם קרי להו כו' בזה יתורץ מאי דמפרש הש"ס יצא החולב כו' ולא קאמר בקיצור אף כל שגידולי קרקע וק"ל: בד"ה והבודל בתמרי' אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן כו' בזה נמי מתורץ הא דמפרש הש"ס תרי מילי הבודל בתמרים ובגרוגרות משום דחד דאורייתא וחד דרבנן וק"ל:

דף פט:

בגמ' ת"ש פועלים אוכלים כו' הא דלא מקשה הני תרי ברייתות אהדדי לפי סברתו דהפשטן דמהראשונה יש לדייק דרשאין פועלי' להבהב ומהשני' אפכא נראה דודאי ידע שפיר לתרץ ולחלק בין אכשורי גברא לאכשורי פירי וגם ידע דלא שרי להבהב משום ביטול מלאכה ולא עלה על דעתו לחלק בין איכא אשתו ובניו עמו או לא רק סבר דבכל מקום איכא ביטול מלאכה והנה לא רצה להקשות הני תרי ברייתות אהדדי דודאי איכא לחלק כדאמרנו אבל באשר ראה דבעי מה להבהב ונתן טעם משום ענבים ולא ד"א הוה קשה לי' תיפוק לי' דאסור משום ביטול מלאכה אלא ודאי דדעתו במה שנתן הטעם משום ענבים ולא ד"א לאסור אפי' בלאכשורי גברא דשם אין ביטול מלאכה ואחר שתרץ לו ואמר דלאכשורי גברא לא קמבעי לי' א"כ קשה להפשטן למה קאמרת הטעם משום ענבים ולא ד"א תיפוק לי' משום בטול מלאכה אלא ודאי דלית לך דיש קפידא בזה לכך רצה לפשוט לי' מאותה ברייתא ודחה לי' ואמר דשם הטעם משום ביטול מלאכה וגם לדידי אית לי' קפידא זאת רק דבעי' דילי במקום שאין ביטול מלאכה דוק:

בגמ' ולא יספות במלח ורמינהי כו' הא דלא מקשה הני תרי ברייתות אהדדי זולת ממה שקדם נראה לומר דאי לאו דדחי לי' המדחה באומרו מלח ודאי כענבים וד"א דמי לא הוה קשה לי' מידי דשפיר ידע לתרוצי דברייתא א' דאמרה לא יספות במלח הוה הטעם משום ענבים ודבר אחר וההיא דסופת במלח קאי אסיפא ומיירי כו' וקמ"לד לא קבע' ספית' וכדמקשי' תוס' בד"ה בארץ כו' אבל השתא דאמר כמדחה מלח ודאי כענבים וד"א דמי נשמע מזה שמלח דמי טפי ודאי לענבים וד"א מהבהוב א"כ לפי זה יש לדקדק דנפשוט מני' אפכא דהבהוב לא הוה כענבים וד"א דאל"כ למה קאמרה הברייתא דלא יספות במלח הוה לה לומר רבותא טפי דלא יהבהב אפילו אלא ע"כ לומר דמשום הכי

אינו יכול לפשוט כן משום דאמינא דמשום הכי נקט לא יספות כו' לאשמעינן דין אחר והיינו משום קביעות דמעשר וא"כ קשה אברייתא שני' ודוק:
בתוס' ד"ה שתים כו' דמקח קובע כו' לטעמי' אזלי שכתבו לעיל דף פ"ח ע"א בד"ה מאי לאו בשדה כו' ע"ש וק"ל:
בד"ה בארץ כו' וא"ת כו' כבר כתבתי בסמוך דאפשר לתרץ קושיתם בע"א:

דף צ.

בגמ' רשב"י אומר מביא כרשיני' כו' אפשר לומר ולפרש טעם דרשב"י משום דאם מביא מאותו מין הוה נראה מ"מ כחוסם לעיני הרואה הואיל דתלה טרסקל בפי' ונתן בתוכה מאותה מין כאלו אינו רוצה שתאכל יותר ממה שנותן לה בטרסקל ולא הניח' לאכול עד שבעה ולכך קאמר דמביא כרשינין כו' וא"כ הרואה יאמר דלכך לא הניחה לאכול ממה שלפני' משום דניחא לה יותר במה שבטרסקל ולא יתערב במה שלפני' לכך נתן בטרסקל שבפי' ולא שאינו רוצה להניחה לאכול עד כדי שבעה ולא תקשה ממה שפשט רב ששת לקמן מהא דרשב"י כי דוק ותמצא:
בגמ' ורמינהו פרות כו' ונכרי כו' וישראל כו' הא דמסיים הברייתא ואח"כ מקשה קושיתו וקושיתו אינו כ"א מרישא דברייתא נראה דאי לאו הסיפא הוה אפשר לומר הא דקאמר ברישא עובר היינו מדרבנן הואיל דאינו תולה לה בטרסקל שבפי' מפני מראית העין ומצינו כמה פעמים לישנא דעובר מדרבנן אבל השתא דחזינן בסיפא דקאמר נמי עובר וההיא ודאי הוה דאורייתא א"כ ודאי הרישא נמי דאורייתא:
בתוס' בד"ה גידולי מעשר כו' ואפי' לקוח בכסף מעשר כו' ובזה יבא על נכון הא דהוצרך הש"ס לומר גידולי מעשר חולין ומהיכי תיתי לומר דאינו חולין דע"כ לא גזרו אלא על גידולי תרומה מטעם תרומה טמאה שביד כהן אבל השתא דאפשר לתת אותו טעם שנתנו בתרומה גם במעשר א"כ הוה אפשר לומר שגם במעשר גזרו והא דלא נקטו מעשר ונקטו תרומה משום דלא צריך למנקט מעשר הואיל דחד טעם איתנ' בתרוויי' לכך הוצרכו לומר דגדולי מעשר חולין וק"ל.:
בד"ה כאן במעשר כו' דאפי' לר"י כו' דא"א לומר דאליבא דר"מ קאי דא"כ מאי איכא בין תירוץ הא' לתירוץ הב' וק"ל:
בד"ה חסום פרתי פי' ודוש בתבואתי כו' ולא ניחא להו כפרש"י דמיירי בדישה של גוי דא"כ מאי רצה לפשוט מהא דשלחו לאבוה דשמואל דשם מיירי בבהמת ישראל וקאמרו עוד דבתבואת נכרי פשיטא דשרי משום דלא תקשה מנ"ל להפשטן דלא בעי בתבואת דנכרי וק"ל:

בתוס' ד"ה אבל הכא כו' אע"ג דבמס' מועד קטן כו' ובהכי א"ש הא דלא שאל שאילתו סתם מהו שיאמר אדם לנכרי לעבור אלאו אבל לדבריהם א"ש וק"ל:
בד"ה דגנבי' להו כו' בשאלתו' דר"א מפרש שהיו קושרים כו' דקשה להו דאי כפשוטו מאי קאמר הערמה אתעביד בהו כו' במאי הי' נראה דעבדו הערמה דלמא הנכרים הי' עושים שלא מדעתם באמת וק"ל:

דף צ:
בגמ' ת"ר החוסם כו' ר"י אמר חייב עקימת פיו הוה מעשה ר"ל אמר פטור קלא לא הוה מעשה הא דנקטו הני תרי אמוראי כל אחד לישנא לעצמו ולא כדרך הש"ס ולא ה"ל למימר אלא ר"ל אמר פטור דעקימת פיו לא הוה מעשה או ר"י ה"ל לומר קלא הוה מעשה נראה דודאי ר"ל מודה דעקימת פיו הוה מעשה וגם ר"י מודה דקלא לא הוה מעשה ולא פליגי הכא אלא באיזה דבר דעושה החסימה ור"י סבר דעקימת פיו עושה עיקר החסימה דאי לאו דעוקם את פיהו לא הי' נשמע קולו ולא היתה נחסם הבהמה ולכך הוה לאו שיש בו מעשה ור"ל סבר דעיקר החסימה בא מכח קולו וקלא אין בו ממש ולכך הוה לאו שאין בו מעשה דוק:
בתוס' ד"ה מחלפי אהדדי כו' שלא מדעתן כו' דאל"כ מאי רבותא דהנהו חסידים וק"ל:
בד"ה ר"י אומר חייב כו' תימא כו' עד ולהכי פריך הכא ר"י לר"ל ממימר כו' משום דלכאורה הוה אפשר לדקדק מאי מקשה ר"י ממימר אחוסם הלא כבר אמר התנא חוץ ממימר אבל שארי הדברים אינו חייב עליהם וק"ל: בא"ד וא"ת כו' ומשני שאני עדים זוממין כו' הביאו התירוץ הזה משום דמזה נראה לכאורה דקושי' המקשן קאי אמגדף (ולא כדתירצו באמת דלא קאי אלא אעדים זוממין) הואיל דחזינן דבתירוץ הב' נקטה הש"ס בלישני' שאני עדים זוממין ובתירוץ הראשון נקטה שאני מגדף ולא נקטה נמי שאני עדים זוממין כבתירוץ הב' אלא ע"כ הואיל דקושיתם דלבתרי' קאי נמי אמגדף לכך נקטה הש"ס נמי בהתירוץ מגדף. וע"ז מתרצי' תוס' בסמוך דלעולם דהקושי' לא קאי אלא אעדים זוממין ואי משום דנקט בלישני' שאני מגדף ולא נקט שאני עדים זוממין משום דבמגדף קאי האי תירוצא הואיל דישנו בקול אף לפי המסקנא משא"כ בעדים זוממין לא קאי האי תירוצא לפי האמת לכך נקט בלישני' שאני מגדף ולא עדים זוממין דוק:
בתוס' ד"ה ר"ל אמר פטור כו' וא"ת דבאלו הן הלוקין פליג ר"י ור"ל כו' יש לומר דאי לאו דתירצו לפני זה דנפקא לר"ל מלעשות דאין לוקין כו' הוה אפשר לומר דע"כ לא קאמר ר"ל דלוקין אלאו שאין בו מעשה אלא בדבר שא"א להמצא בו מעשה דומי' דנותר אבל בדבר שאפשר להמצא בו מעשה דומיא דחסימה מסברא אמרינן דאין לוקין אלא

בעושה מעשה דוקא אבל השתא דאמרו דר"ל יליף לי' מקרא דלעשות ובקרא סתמא כתיב ואין לחלק א"כ בכך וק"ל:

דף צא.

בגמ' דאי כר"י האמר יורש אינו מימר יורש אינו סומך סיים בדבר הזה דיורש אינו סומך אף שאינו ענין לכאן משום דילפותא דר"י דאמר יורש אינו ממיר אתי' לי' ממה שסובר שאינו סומך דיליף תחלת הקדש מסוף הקדש כדאי' שם בתמורה וק"ל:

עוד בגמ' א' אביי הא מני ר"מ כו' יש לומר דאביי נייד מתירוצא דרבא דלישנא דמשלם לא משמע כתירוצו ונייד גם מתירוצא דר"פ דא"כ אפכא ה"ל לומר בברייתא משלם כו' ולוקה הואיל דהתשלומים אתי' תחלה ורבא נייד מתירוצא דאביי דניחא לי' לאוקמי טפי כרבנן מדר"מ ומדר"פ נייד כטעם הראשון וגם ר"פ נייד מדברי שניהם מהאי טעמי' דאמינא ואפשר לומר דהברייתא גופ' סביר' כג' תירוצי' שלהם והבן:

עוד בגמ' א' ר"פ ה"מ בעו מינאי כו' ופשטי להו לאיסור' חדא כהלכתא כו' הא דקאמר דבר זה ג"כ דפשיט להו כהלכתא ומאי אשמעינן דפשיט להו כהלכתא דבשלמא במאי דאמר דפשיט להו לאיסורא דלא כהלכתא שמעינן טובא דיש לעשות גדר ולאסור שלא כדין ושלא כהלכתא. גם יש לדקדק למה מסיים במה שמביא שפשט להו כהלכתא הא דכיוצא בו אין טשין כו' לכך אמינא דאף דפשיט להו כהלכתא מכל מקום הי' מחמיר עליהם בדבר מה דהנה מצינו בלישת עיסה בחלב היתירא באם עושה כעין תורא כדאי' בפסחים ור"פ פשיט להו לאיסורא דהיינו דקאמר להו סתמא אסור ולא קאמר להו ההיתר אם עושין בכעין תורא כדי שלא יזלזלו ודבר זה (דהיינו דמותר בכעין תורא) שמעינן מהא דמסיים אין טשין כו' דלכאורה יש לדקדק הואיל דחזינן דאסור אפילו בנ"ט בר נ"ט מאי אשמעינן א"כ ברישא דאסור דפשיטא הוא אבל באשר אמרינן דמצינו ג"כ היתר בשעושין בכעין תורא א"כ ודאי צריך לאשמעינן ברישא דאף בזה מותר לעשות בכעין תור' ומאי שמקשי' תוס' דבקינוח סגי יש לומר דנ"ט בר נ"ט אסור לעשות לכתחלה אלא בדיעבד מותר ואי הוה מקנה כדי לאפות אח"כ הוה כמו לכתחלה דוק:

בגמ' מתיב רב אחדבוי אלו נאמר כו' הא דמבוא הש"ס מילתא דרב פפא ואח"כ תיובתא דרב אחדבוי נראה דאי לאו דר"פ הוה אפשר לתרץ האי קושי' ולומר דהא דקאמר לא יאחוז היינו מדרבנן דהואיל דמדאורייתא אסור בהכנסת מין במינו גזרו רבנן אפי' באחיזה אבל השתא דהביא ר"פ ראי' מהא דשמואל אף דאפשר לומר דע"כ לא קמיירי שמואל אלא בדאורייתא אבל בדרבנן נגזור כקושי' התוס' אלא ודאי דסבר ר"פ וידע דמעולם לא גזרו רבנן שום גזירה בהדא מילתא וא"כ ודאי קשה מאותה ברייתא וק"ל:

וגם אפשר לומר דבא לר"פ הדא מילתא דלא גזרו רבנן כלום מן מאי דאמר הני תרי מילי בהדדי ובמנאפי' כו' לומר כמו במנאפי' דאין שייך שם לומר גזירה דהלא מיירי שם בעדים הבאים להעיד כן אין שייך לומר בהדא מילתא שום גזירה וק"ל:

בתוס' ד"ה בבא לצאת ידי שמים וא"ת כו' וא"ת תנא תני כו' היינו שם בפרק הזרוע מקשה כן. אפשר לומר ולדבק הוא"ת הב' לדקודם דאחר דתירצו התוס' על קושי' הראשונה דהם לא רצו כו' ע"כ צריכנא לומר כפשט הא' שפרש"י דאי כפי מה ששמע מפי המורה הוה קשה דאחר שבא לידו ותפיס בי' א"כ למה הי' מהדר להו וא"כ קשה קושי' הב' אבל לפי מאי שפירש המורה לא הי' קשה מידי דשאני הכא דלא איירי כלל בבא לצאת ידי שמים וק"ל: בד"ה אתנן כו' עיין מה שכתבתי בב"ק על דבריהם:

בד"ה ואם טש כו' תימא כו' כבר מצאתי יישוב על קושתם כדלעיל בד"ה ופשטי להו כו' תימא לר"י כו' גם כאן מצאתי קצת יישוב על קושיתם ודוק:

בד"ה מין במינו כו' תימא כו' וי"ל כו' אבל יש לדקדק דא"כ למה מאריך בלישני' ודייק מסיפא דברייתא ה"ל למידק בקיצור מרישא דברייתא דוק ותמצא:

דף צא:

בגמרא ת"ש הי' עושה בתאני' כו' ת"ש אבל מונע כו' הא דפשיט סברות הפוכו' ולא מקשה רישא דמתני' אסיפא נראה לומר דאי לאו בעייתו לא הוה קשה לי' מידי דשפיר ידע במקום דאיכא ביטול מלאכה לא שרי לי' לאכול ולכך אסרינן בסיפא ליזול וליכל והא דשרינן ברישא מיירי דליכא ביטול מלאכה והיינו דמודלית וגם סבר דמודלית גופי' לא הוה ממה שאתה נותן אלא ממין שנותן ולכך כשראה בעיא דילי' והוה קשה לי' תיפוק לי' דאסור משום ביטול מלאכה אלא ודאי צריך לומר דבעיא דילי' קאי במודלית ולא הוה ממה שאתה כו' ולכך פשיט לי' מרישא ודמי המדחה דמיירי במודלית וא"כ ע"כ צרוך לומר דמודלית הוה ממה שאתה נותן כו' וא"כ ע"כ בעיא דילי' לאי במודלית קמיירי והדר לדוכתא מאי דאמרנו לעיל תיפוק לי' דאסור משום ביטול מלאכה אלא ודאי צריך לומר דלית לי' שיאסור משום ביטול מלאכה ולכך פשיט לי' מסיפא ומהדר לי' דודאי גם לדידי אית לי' הא דביטול מלאכה ובעיא דילי במקום דליכא ביטול והיינו בשאשתו ובניו עמו אבל הפשטן לא העלה על דעתו הא דאשתו ובניו וק"ל:

דף צב.

בגמ' איבעיא להו כו' ת"ש אוכל כו' א"א משלו אוגיר כו' ואלא מאי כו' יש לפרש הוויי' דהפשטן והמדחה הכי דהפשטן סבר דשפיר יש לחלק בין אי מדשמים אוכל או משלו דבשלמא אי אכיל מדשמים וטעמא משום עגמת נפש דפועל וצערי' א"כ אף יותר משכרו

יאכל להשקיט צערו דבין אם הרבה יעבוד או מעט מ"מ אית לי' צעריה דעובד ואינו אוכל אבל אי אמרינן דמשלו אוכל והוה תוספת שכר היאך אפשר לומר דיתן לו הוספת שכר יותר משכר גופי' ק"ו אם יאכל כל מה שעושה כמאמר שני דר"א ומהדר לי' המדחה דאף בשל שמים איכא סברא לומר אוגיר בדנקא כו' כלומר אף דנאמר דטעמא דאכילה הוא משום צערי' דידי' מ"מ למה נאמר דהמשכיר מחויב למלאות תאותו משלו ולא יניח לי מאומה דילמא ע"כ לא יאכל אלא כשהשכיר לו לעבודה מרובה ולא לעבודה מועטת אלא מאי אית לך למימר רחמנא זכי לי' כלומר דרחמנא סתמא קאמר דיאכל למלאות נפשו להשקיט צערי' ובעל בית דאוגיר לפועל לפעולה מועטת איהו דאפסיד אנפשי' א"כ אף דמשלו הוא אוכל איכא למימר כן דוק:

בגמרא ת"ש ר"א חסמא כו' וחכמים מתירים מאי לאו בהא קמפלגי כו' לא דכ"ע משלו הוא אוכל והכא בכנפשך קמפלגי כו' יש לדקדק טובא בפשיטות הפשטן דהכא מאי רצה לפשוט השתא טפי מבראשונה אי משום דחכמים מתירי' וא"כ ע"כ משל שמים אוכל כדס"ד בפשיטות הראשון הלא כבר אדחי לי' זה ואי משום דרוצה להוכיח דע"כ דחייה הראשונה ליתא מדמצינו דפליגי בהא מילתא אי יאכל יותר משכרו וא"א להמצא לפי דעתו דפשטן באיזה סברא קמפלגי אם לא דנאמר דפליגי בהדא מילתא אי משל שמים אוכל או משלו א"כ ל"ל לאתויי הא דחכמים מתירים לא ה"ל לאתויי כ"א הא דפליג ר"א את"ק והי' ג"כ יכול להוכיח כן. גם מאי דאיתא בגירסתנו לא דכ"ע משלו הוא אוכל אינו מיושב שפיר ודברי תוספות ידועים. ע"כ אומר לי לבי לפרש דברי הפשטן כך. דהנה כבר קדם לן הש"ס דאיכא בינייהו דת"ק וחכמים מילתא דאיסי והיינו דת"ק סבר דוקא פועל אוכל ולא אדם אחר וחכמים סבירא להו דכל אדם אוכל וא"כ ע"כ אית להו לחכמים דמשל שמים הוא אוכל משום צעריה ולא משום שכירות דלמה יאכל אדם אחר שאינו פועל מאשר לא עמל בו אלא ודאי דמשום צערי' דאדם אשר רואה ענבים ביכורים ולא יאכל ממנו ולכך לא שני לי' בין פועל לאדם אחר ות"ק אית לי' דמשלו הוא אוכל דתוספת שכר הוא ע"כ לא יאכל אדם אחר. ודחי לי' המדח' דלעולם אף החכמים סבירא להו דמשלו הוא אוכל כת"ק ואיסי גופי' לא קמיירי כ"א בעושין בסעודתא כדמהדר ר"א לפני ר"כ וא"כ אף הוא עמל ויגע בו ולא פליגי אלא במלתא דכנפשך דת"ק אית לי' דוקא בדבר שמוסר נפשו עליו והיינו דוקא פועל אשר השכיר עצמו בשביל ממון דסתם פועל בהכי מיירי כדכתיב בכובש שכר שכיר ואליו הוא נושא את נפשו ופירשו אל השכר הזה הוא נושא נפשו למות עלה בכבש ונתלה באילן. וחכמים דרשי מלת כנפשך לד"א דוק ותשכח כי הכל מה שדקדקנו יתיישב היטב ונכון:

עוד בגמרא ת"ש נזיר כו' ת"ש פועל כו' הא דהקדים ברייתא דנקטה נזיר לברייתא דפועל ומאותה ברייתא יש לפשוט בפשיטות טפי משום דהוא שפיר ידע דיש לדחות כדדחי לי' שאני נזיר משום סחור כו' ואם כן אף דהביא הברייתא דפועל תחלה כבר יש לדחות מאי פועל נזיר וסבר דע"כ דעתו דבעל האבעיא כך דאל"כ מאי קמבעיא לי' הלא כבר מפורש בברייתא דלא יתן לאשתו ובניו לכך הקדים לו ברייתא דנזיר וא"כ ע"כ ההיא ברייתא דפועל בכל אדם קמיירי דאל"כ תרי זמני ל"ל בנזיר וכדדחי לי המדחה ברייתא' א' והביא הב' לומר דא"כ תרי זימני ל"ל ודחי לי' דמ"מ היינו נזיר ומידי גבי הדדי תניא כדאסיק וק"ל:

עוד יש לדקדק הא דהביא תחילה ממה דרוצה לפשוט דתנאי היא בהא מילתא ואח"כ רוצה לפשוט לגמרי ואין הסדר כן אלא תחלה ה"ל לאתויי ממה דיש לפשוט לגמרי ולאחר שנדחה ה"ל לאתויי דיש לפשוט מ"מ דתנאי היא. ויש לומר דהנה מאי דרצה לפשוט דתנאי היא בא בפשיטות תקיף ואמיץ יותר ממה שפשט אחר כן ע"כ הקדמהו דלא די דרוצה לפשוט דתנאי היא אלא אף דקושיא אלימתא הוא על בעל האבעיא דע"כ לא קאמר דנפקא מיני' אלא אם רשאי ליתן לאשתו ובניו וממאי דפליגי הני תנאים יש למצוא עוד נפקותא אחריני והיינו אם מותר לו לאכול יותר משכרו וק"ל:

גם הקדים הפשיטות דתנאי היא משום דראה דיש לפשוט ההיפוך ממתני' דמביא לקמן ע"כ קאמר דודאי תנאי היא וכדדחי לי' פשט לי' משניהם פשיטות הפוכות וא"כ ע"כ תנאי היא ובזה מיושב הרעגנשבוגר וק"ל: בתוס' ד"ה א"א כו' ואי משל שמים כו' שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל כו' והנה תוס' ז"ל לא נהירא להו מה דפרש"י בד"ה לדידי' כו' וכל זמן דלא מטא לידי' לא זכי לי' דליתבי' לאשתו ובניו ע"כ דמשמע אחר שבא לידו רשאי ליתן לאשתו ובניו אף דמשל שמים אוכל דא"כ הפשטן דלקמן דפשט לי' מברייתא דמתחיל מנין לפועל כו' ומסיים שנאמר ואל כליך לא תתן דמשל שמים אוכל היאך אפשר לומר שם אחר שבא לידו יתן לאשתו ובניו הלא מקרא מלא דיבר הכתוב אל כליך לא תתן לפי הקס"ד דידי' דדרשא גמורה היא אלא ע"כ אי אמרינן משל שמים הוא אוכל אף שהגיע לידו אינו יכול ליתן לאשתו ובניו. ותמה אני על דעת אחת אשר הביא הטור סי' של"ז בשם י"א דסבר אחר שהגיע לידיו רשאי ליתן לאשתו ובניו ואיך לא ראה הוכחה גמורה הלז. ועל רש"י גופי' אני מתמה כי בודאי בדקדוק כתב כן לומר דלאחר שהגיע לידו רשאי ליתן דהלא ע"ב בד"ה אי אמרת משל שמים כו' כתב דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו משמע דוקא פועל קטן שאני דאין לו זכיי' אבל פועל אחר דאית לי' זכיי' רשאי ליתן למי שרוצה דוק:

בתוס' ד"ה השוכר את הפועל כו' תימא כו' וי"ל כו' ועוד דין הוא שיאכל פועל כו' אל יקשה לך דא"כ למה בנו אוכל ואייב הלא לא נגמרה מלאכתו וכבר כתבו הם ז"ל לעיל דף פ"ח ע"א בד"ה מאי לאו כו' דהמקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו דהלא גם הם ז"ל כתבו במקום ההוא בד"ה תבואת זרעך כו' וז"ל דבשעה שאוכל כבר נתקן וא"כ גם הכא הא דנותן לאכול לבנו אינו רוצה לקנות וא"כ כבר נתקן וכמו שכתבו ז"ל דף כ"ט ע"ב בד"ה שתים כו' וז"ל וכי תלש שתים ביחד חשיבי גורן שהלוקח לא יעשה גורן אחר ע"כ ודוק:

דף צב:

בגמרא על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא כו' רש"י פירש ע"מ שיאכל בני בשכרי שקצצת לי' ותוספות ז"ל מקשים על פירושו ונראה לקיים פירש"י והמקשן לא מקשה כ"א מרישא דברייתא. רק תחלה נאמר למה נקטא הברייתא תרי מילי ונראה דאי תנא רישא ה"א דוקא בהא מילתא אוכל הוא ופטור משום דפועל מיקרי דהלא יש לו שכר חוץ ממה שאוכל משא"כ בסיפא דאינו נוטל שכר כ"א מה שאוכל בנו ונימא דא"כ לא יתקרי פועל ואינו א"כ במילתא דכנפשך דדרשינן לעיל ולא יאכל הוא אפילו בפטור לכך אצטריך הסיפא ואי הוה תני הסיפא ולא רישא ה"א דוקא בהא לא יאכל בנו בפטור הואיל דמקח גמור הוא (וכדמקשי' תוס' ז"ל על רש"י ז"ל) אבל ברישא דאינו אוכל בשכרו אלא ממה שויתרה התורה לו נימא דאף בנו פטור לכך אשמעינן דלא וא"כ יש לומר דהפשטן לא פשט לי' אלא מרישא והא דהביא גם הסיפא משום דאל"כ הוה אפשר למדחי ולפרש הרישא דומי' דסיפא דהא דאמר ע"מ שיאכל אני ובני היינו דבנו יאכל בשכר שקצץ לו והו' א"כ מקח גמור לכך הביא ג"כ הסיפא א"כ ע"כ רישא מיירי דיאכל בנו עם האב שמזכה לי' התורה ופשט שפיר מאי דרצה לפשוט ודוק:

עוד בגמרא בשלמא נתפרסו עגוליו כו' אלא נתפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא נראה דאי לאו דמשני לי' דמתחזי כמקח טעות לא הוה קשה לי' נתפתחו חביותיו מאי לא הודיעו שייך ביה דה"א דהיינו דלא הודיעו איזה מלאכה יעשו אלא שהשכירם סתם לעשות לו מלאכה אותו יום ואח"כ הראה להם לעשות בחביות ויכולים לומר אילו היינו יודעים שנעשה דבר שיש בו עגמת נפש לא היינו נשכרים לך משא"כ כשהראה להם הדבר אשר יעשו ואעפ"כ היו נשכרים לו א"כ בודאי לית להו צער לעשות בלי אכולה או שתיה ממנו אבל השתא דקאמר דמחזי כמקח טעות א"כ ליכא למימר דמיירי בסתם לעשות לו מלאכה אותו יום דא"כ לית כאן מקח טעות דמי אטעיי' דהלא בסתמא

השכירם אלא ע"כ לומר דהראה להם המלאכה אשר יעשו ואטעיי' וא"כ שפיר קא מקשה דמאי מקח טעות שייך דוק:

עוד בגמרא א"ה גדולים נמי יש לפרש דבשלמא אי אמרינן משל שמים אוכל יש לומר הא דקאמר קוצץ ע"י בנו ובתו ועבדו הגדולים היינו שהם קוצצים עם בע"ה ואחר שהם קצצו בא הוא ונוטלו דכל מה שקנה עבד קנה רבו הואיל דנותן להו מזונות ולכך אמרה המתני' שיש בהם דעת לקצוץ בעצמם אבל אי אמרה דאינו נותן להם מזונות וא"כ אף שכרם אינו שלו וא"כ למה נוטל הוא הקציצה ומשני דאיירי דידעי וקא מחלי דוק ותוספות ז"ל אינן מפרשים כן והיודע יבחר:

עוד בגמרא מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות כו' אע"ג דשפיר אוקמי כבר באין מעלה. גם מה שאמר בסמוך א"ה קטנים נמי ניקוץ להו מאי קשה ליה יותר על דברי המדחה מאשר הי' קשה ליה על אוקימתא דיליה דמוקמי לתרווייהו במעליה נראה לפרש דודאי על אוקימתא דיליה לא הוה קשה לי' מידי דודאי הסברא נותנת דקטנים לא יהיו כגדולים ומילתא מפורשת הוא זה דהואיל ואין בהו דעת ואין עבדים לו כ"א בניו הם לא יקצוץ להם אף שנותן להו מזונות ואף הוא אינו חפץ לצערם בודאי אבל על המדחה אשר אוקי מתני' כשאין מעלה ובריתא במעלה קשה לי' דא"כ מ"מ מצינו דפליג מתני' על הברייתא דמתני' ע"כ לא קאמר דלא יקצוץ ע"י בניו הקטנים כ"א בדאין מעלה מזונות ובריתא קאמר אף במעלה ואי תימא דגם מתניתין סברה בבנים הקטנים אפילו במעלה לא יקצוץ והא דמיירי באין מעלה רבותא דגדולים קמ"ל דאפ"ה יקצוץ דע"ז אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דאי איתא כן הלא יש לטעות ולומר דדוקא בבנים הקטנים באין מעלה לא יקצוץ אבל במעלה יקצוץ אלא דע"כ דהאמת כן הוא וא"כ הדר לדוכתא דפליגא הברייתא אמתני'. ומהדר המדחה צעריה דבנו ובתו לא זכי לי' רחמנא וא"כ אף דמתני' סתמא קאמר א"א לטעות בכך דבר פשוט הוא זה וא"כ מתני' לאו דוקא קאמר באין מעלה אלא אפילו במעלה ולא פליג אברייתא א"כ. ובזה יתפרש היטב נמי דקאמר תחלה מאי לאו אידי ואידי במעלה כו' דאי מתני' באין מעלה דחיקא לי' א"כ קטנים נמי ניקוץ להו כדמקשה לבסוף דוק ודברי תוספות ידועים והיודע יבחר:

בתוס' ד"ה א"ה גדולים נמי כו' כבר כתבתי מה שיש לפרש בע"א. ובמה שפירשו הם ז"ל יתיישב היטב מאי דקאמרה הש"ס א"ה גדולים נמי ולא קאמר א"ה גדולים נמי לא דהלא קושיתו הוא השלילה ולא החיוב אבל לפי דבריהם ז"ל א"ש דה"ק גדולים נמי אנוסים הן כקטנים וק"ל:

גם א"ש לפי דבריהם דאי מיירי בידעי וקא מחלי א"כ מאי קמ"ל בזה כל אדם אשר ימחול דבר מה לחבירו מחילתו מחילה אבל לפי דבריהם א"ש דה"א דלא יהי' מחילתם מחילה משום דנאמר דאנוסים הן קמ"ל וק"ל:

בד"ה לא זכי לי' רחמנא כו' א"נ נקט רחמנא משום בתו דמן התורה מעשה ידיה שלו וצערה לא זכי ליה רחמנא ע"כ. בזה א"ש במאי דמהדר ליה צעריה דבנו ובתו הקטנים ולא הוה לי' למהדר אלא בקיצור כלישנא דהמקשן צעריה דקטנים לא זכי ליה אלא משום דתרי מילי נינהו דבבנו נאמר לא זכו ליה רבנן ובבתו נאמר לא זכי ליה רחמנא לכך מאריך בלישניה וק"ל:

דף צג.

בגמרא הניחא למ"ד אין הרב כו' אלא למ"ד כו' יש לפרש הא דקאמר הניחא למ"ד כו' תחלה ואח"כ מקשה קושיתו למ"ד יכול הרב משום דמצינו שם בגיטין דעה א' למ"ד אין הרב יכול לומר כו' דאף העדפה אינו שלו אבל באמת מסיק שם דהעדפה לעולם של רבו אף למ"ד אין הרב יכול כו'. גם מצינו שם למ"ד יכול הרב כו' היינו דוקא ההעדפה אבל מסיק שם ג"כ אליבי' דהכל של רבו לר"י ע"ש ואם נאמר כפי מה שעלה הקס"ד למ"ד אין הרב כו' היינו אפי' ההעדפה א"כ הי' אפשר לומר דלר"י דפליג עליו ע"כ לא קא פליג אלא על העדפה אבל אם נאמר דאף למ"ד אין הרב יכול כו' מודה מ"מ דהעדפה של רבו א"כ מוכח דר"י פליג אפילו אמזונות גופיה. וא"כ שפיר קאמר הכא הניחא כו' דודאי אם הי' אפשר לומר דקשה על המ"ד אין הרב יכול כו' והיינו בדסביר דאפילו העדפה לא להוי דרבו וא"כ הוה קשה למה קאמר דלא יקצוץ על ידיהם מאי ארי' דלא יקצוץ אמזונות שלהם הלא אפילו השכירות גופי' אינו שלו הואיל דאמרינן דאפילו העדפה אינו לרבו וא"כ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי ומקמ"ל בהא דלא יקצוץ דאין זה רבותא ואם הי' הדבר כן לא הי' קשה מידי על המ"ד דיכול הרב כו' דנאמר דע"כ לא קאמר דיכול הרב אלא בהעדפה ולא במזונות גופי' והכא במזונות גופי' ודאי לא יקצוץ אבל השתא דניחא למ"ד אין הרב כו' משום דע"כ לא קאמר אלא במזונות גופי' דהוה דרבו ולא בהעדפה ולכך הוכרח לומר לא יקצוץ אמזונות דוקא אבל העדפה דשכירות הוה דרבו וא"כ ע"כ ר"י דפליג עליו סבר דאפילו המזונות דרבו א"כ שפיר קא מקשה אליביה וק"ל: הא דקאמר במתני' קוצץ אדם ע"י עצמו קמ"ל דלא נימא דלהוי כחוסם הפרה דעובר אלאי קמ"ל דלא ילפינן לי' מכנפשך מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל כו' ואם ברצון טוב הוא עושה ודאי דמותר אפילו לכתחלה וק"ל: בגמרא ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי כו' הא דלא מקשה בקיצור דלשמואל שומר מחובר לא יאכל אפי'

בהלכות מדינה ושם נאמר דאוכל משום דעיקר דבריו דאמר אינו אוכל במחובר בא לי' מהא דאמר במתני' שומרי פירות והוא סבר דשומר לאו כעושה מעשה דמי ואי אמרת דאיירי במחובר למה נקט שומר ה"ל למנקט עושה אלא ודאי דבתלוש איירי דוק:

עוד בגמרא מאן תנא ד' שומרים כו' א"ל רבא כו' א"ל הכי כו' והא דקאמר מאן תנא ד' שומרים רצה לומר מאן תנא מתני' דר' שומרים וק"ל: עוד בגמרא א"ה ד'יג נינהו הא דקאמר א"ה אף דאין בו אא"ב (עיין בשבועות דשם מוחק רש"י ז"ל האי א"ה) נראה לפרש דאמתני' לא הוה קשה לי' דהוה אפשר לומר דאיכא מ"ד דסבר דשוכר לא הוה כש"ח ולא כש"ש אלא דחייב באבידה דהוה קרובה לפשיעה ופטור אגניבה דקרובה לאונס והא דקאמרה מתני' ד' שומרים הן כו' ה"ק ד' שומרים לאותו מ"ד דסבר כך אבל לר"מ או לר"י ג' הן ומצינו כמה פעמים כסוגיא זאת בקש אחריה ותמצא אבל באשר ראה פלפולא דר"נ ורבא ע"כ לא אפשר לפרש כן וק"ל:

גם יש לפרש בע"א דכבר מצינו לעיל דף פ' דאמר הש"ס דאומן הוה ש"ש הואיל דתפיס לי' אאגריה ומקשי' תוס' שם דבשוכר נמי נימא הכי בההוא הנאה דתפיס לי' אשכרי' שנתן (והיינו באשר הקדים השכר) ודחי לי' התוס' שם ע"ש מ"מ הוה אפשר להעלות על דעת דבאשר יתן השוכר השכר מקודם דנהוי ש"ש בההיא הנאה ואף מאן דאית לי' דהוה ש"ח מודה אם הקדים השכירות וא"כ הי' אפשר לומר דלכך קאמרה מתר' ד' שומרים הן דשוכר בפני עצמו קחשיב הואיל דפעמים הוה כש"ש ופעמים כש"ח אבל השתא דראה דרבה בר אבוה איפכא קתני (ואפשר משום דרצה לסתום מתני' כר"מ) וגם אמר תחלה ר"מ היא ומנ"ל הא דילמא דיש לחלק בין אם הקדים השכירות ומתני' מיירי בהקדים ואף ר"י מודה אלא ע"כ דאין לחלק בשוכר וכתרוצו דתוס' שם לכך מקשה א"ה וק"ל:

בתוס' ד"ה ל"ש אלא כו' משום דלאו גמר מלאכה הוא כו' פירוש השמירה לאו גמר מלאכה היא ור"ל דאף דשומר הפירות בשעת גמר מלאכה דאין צריכים עוד לקרקע מ"מ הואיל דהמלאכה אשר הוא עושה לאו גמר מלאכה היא לכך אינו אוכל מן התורה ודלא כרש"י שכתב דלאו שעת גמר מלאכה דהוה משמע לכאורה אם הוא בשעת גמר דהיינו דאינן צריכים עוד לקרקע אוכל דאינו. ובזה א"ש הא דקאמרה מתני' ומסיים אבל לא מן התורה הלא כבר אשמעינן כן במתני' דלעיל דאינו אוכל מן התורה שלא בשעת גמר מלאכה אבל לדבריהם א"ש דטובא קמ"ל דאף דשומר בשעת גמר אפ"ה אינו אוכל וק"ל:

דף צג:

בגמרא א"ה מאי ארי' ש"ש אפי' ש"ח נמי דבשלמא אי מיירי בדעייל בעידנא דעייל אינשי א"ש דאין ש"ח צריך לנטור אלא כדנטרי אינשי משא"כ ש"ש דלהכי יהבי כו' וק"ל:

עוד שם ועד כמה כו' והיכן מצינו כו' נטר מלהקשות והיכן מצינו כו' עד אחר אשר אמר עד כדי דמיהן משום דשפיר ידע לפרש דחוזר ונוטל מבעה"ב אבל השתא דראה דאמר עד כדי דמיהן סבר דא"א לומר דחוזר ונוטל מבע"ה דא"כ מאי אהני לי' מינ' כדמקשה באמת אח"כ וק"ל:

בתוס' ד"ה אבעי לך כו' נראה כו' לפי דבריהם ודאי א"ש הא דמסיים הש"ס במאי דהי' מהדר בר אדא סבולא' לר"פ דלהורות בא מאי זה טעם קא מחייבו ודפליג על רבה וק"ל:

במתני' זאב א' אינו אונס ב' זאבי' אונס כו' הא דקאמר דבר והפוכו ובאחד הוה די ומדיוקו הוה אתי לן ההיפוך אפשר לומר דבזה בא להורות דלא סבירא לי' דר"י אלא דאפי' בשעת משלחת זאבים זאב א' אינו אונס ואי הוה אמר זאב א' אינו אונס ה"א דוקא שלא בשעת משלחת זאבים לכך תני שני זאבים הוה אונס למידק דוקא ב' הוה אונס ולא אחד אפי' בשעת משלחת זאבים ואי הוה תני ב' הוה אונס ודייקינן מיני' דאחד אינו אונס ה"א נמי דוקא שלא בשעת משלחת זאבים הוא דאחד אינו אונס וק"ל: עיד אפשר לומר דבא להורות דלא כידוע הבבלי דמחלק בשני כלבים בין שבאים מרוח אחת או משני רוחות דהנה לכאורה יש לדייק ולהקשות הדיוקים אהדדי דאחר שאמר זאב א' אינו אונס משמע אבל זאב וכלב הוה אונס ואח"כ אמר ב' זאבים ה"ז אונס משמע אבל זאב וכלב אינו אונס אבל באשר נאמר דזאב וכלב הוה אונס דוקא בשבאים משני רוחות ובהא קמיירי הרישא (היינו דיוקא דידה) ובשבא זאב וכלב מרוח א' אינו אונס ובהא קמיירי הסיפא (היינו דיוק' דידה) אז א"ש דלא קשה מידי אדיוקי' הללו ונשמע ממילא דשני כלבים אפילו באשר באים משתי רוחות דלא הוה אונס דע"כ לא דייקינן מרישא אלא בזאב וכלב אשר באים משתי רוחות אבל לא ב' כלבים ודלא כידוע הבבלי ועיין בטור סי' ש"ג דפסק כידוע הבבלי וכתב עליו הב"י נראה שסובר דלאו לאפלוגי אתא אלא לאפרושי מילתא דת"ק ואיני יודע מי הכריחו לפרש כן עכ"ל ובמה שכתבתי יגדל התמי' דלכאורה מוכח דלאפלוגי אתא:

במתני' אבל הוליכ' למקום גדודי כו' פי' אפי' לא ידע שיהי' שם אי כו' מ"מ חייב דהוה לי' לידע וק"ל:

עוד במתני' מתה כדרכה הרי זה אונס קמ"ל דאין צריך להביא ראי' שמתה באונס אלא מסתמא אמרינן שבאונס מתה כדרכה וק"ל:

עוד במתני' סגפה ומתה אינו אונס י"ל דבא לאשמעינן אפי' אי לא סיגפה השומר בעצמו אלא הבהמה עצמו ברחה ועמדה בחמה או בצינה דהוה פשיעה דהי' לו לשמרה דלא יבא לידי כך וק"ל:

בגמ' אמר אביי לרבא אשכחי' רועה וא"ל כו' נראה דשאלתו היא אי אמרינן דשפיר עביד דמאיים על הליסטים או לאו וק"ל:

דף צד.

במתני' מתנה כו' כל המתנה כו' וכל תנאי כו' וכל שאפשר כו' הא דתני הכא הני שלשה דברים דצריכים להיות בתנאי ושביק דברי' אחרים דצריכים להיות עוד בתנאי דהיינו הן קודם ללאו ותנאי כפול ודיכול לקיים ע"י שליח וגם מה שייכות יש בדברים אלי בפרק הזה נראה לומר דאחר דתני דיכולים השומרים להתנות כדי שלא יאמר האומר דאינן רשאים להתנות על מה שכתוב בתורה לכך הוצרך למתני כל המתנה כו' וכדי שלא נטעי עוד לומר ולחלק בין דבר שבממון כו' ונימא דלעולם ר"י הוא לכך תני וכל תנאי כו' דמזה מוכח דאתי' כר"מ ועוד תני וכל שאפשר כו' דאי לא תני כך ה"א הואיל ותני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ע"כ א"כ דאע"פ שאי אפשר לקיימו תנאו קיים דאל"כ ל"ל למימר כל המתנה כו' דתנאו בטל הלא כל שאי אפשר לקיימו תנאו בטל והמתנ' על מה שכתב בתורה ג"כ א"א לקיימו אלא ודאי דאע"פ שא"א לקיימו תנאו קיים חוץ מאשר מתנה על מה שכתוב בתורה לכך תני הסיפא ועיין בגטין וק"ל:

בגמ' תנא ומתנה ש"ש כו' במאי בדברים ודאי על מתני' לא קשה לי' כן משום דשם בא לפטור את עצמו ואינו רוצה להיות שומר אם לא ע"י תנאו ודאי דאפי' בדברים בעלמא יכול להתנות כך משא"כ בברייתא דרוצה לשעבד את עצמו וק"ל:

עוד שם ור"י אמר אפי' תימא כו' בההוא הנאה כו' ובזה א"ש דנקט תלא דברייתא לפי גירסתינו בש"ס ומתנה ש"ש ולא נקט ש"ח אלא דבא לאשמעינן רבותא דאפי' ש"ש דנקט שכר על שמירה והוה אפשר לומר דלא אכפת לי' בזה דקא נפיק עלי' קלא דא"כ לא הוה לי' למנקט שכר על השמירה קמ"ל דאפי' הכי אמרינן כן וברי"ף גריס ומתנה ש"ח ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"נ מתני' נמי דיקא כו' יש לפרש דבא למידק לן דאפו' במאי דמתרבה מכללא דריב"ת והיינו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך וכדאמר רבא שם בגטין הלכתא כוותי' ודייק לי' מדתני כל שאפשר לו לקיימה במלת לו אתי לן האי דיוקא דלו ל"ל אלא ודאי דבא להורות דבר שא"א לו לקיימו אע"פ שאפשר לקיימו לאדם אחר דומי' דהתם ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך גם אפשר דדייק כן הכא ממלת כל דבא לרבויי דבר זה כמו שאמר שם דכלל שאמר ריב"ת בא לרבות דבר זה לרבא גם לאביי א"ש דמרבה

ע"מ שתאכל בשר חזיר ועיין בספר ת"ח דדרך ג"כ קצת בדרך הזה ולא כולו ולי עוד דרך אחר דהנה באשר ראינו דלעיל אמר רב טבלא משמי' דרב זו דברי ריב"ת ומסוגי' הש"ס ברוב מקומות נאמר דזו ולא ס"ל ואח"כ אמר ר"נ משמי' דרב דהלכה כריב"ת משמע דאמוראי נינהו אליבא דרב ואין תימא בזה דנאמר דרב יאמר אין הלכה כר"י אחר שראינו דסתם מתני' כוותי' דבכמה מקומות מצינו דאמרו מתני' יחידאי היא ובפרט רב דתנא הוא וא"כ רנב"י בא לדייק דהלכתא כר"י דכבר מצינו במקום אחר דפסקו הלכתא כדבר אשר נשנית במקום הלכת' פסיקתא כדאי' בב"ק דף ק"ב וא"כ הכא במאי דתני וכל שאיפשר לו לקיימו כו' כולל ג' דברים ביחד ולפחות שני דברים והיינו במאי דמסיים והתנה עליו בתחלתו אשמעינן דוקא התנה עליו בתחלתו ולא שהמעשה קודם וא"כ הואיל דהלכה כן א"כ גם במאי דתני וכל שאפשר כו' הלכה כן וביותר אם נאמר דבמאי דתני שאפשר לו לקיימו הוה סיומ' דרישא אמאי דאינו יכול להתנות על מאי דכתוב בתורה ומלת כל בא לרבות אפשר אין לא אפשר לא וכדמשמע בתוס' וכדאכתוב שם וא"כ הואיל דהלכה כן בשני דברים אלו גם במאי דא"א לקיימו דלא הוה תנאי ודאי דהלכה כן דוק היטב: בתוס' ד"ה אימא סיפא כו' הכא משמע דלא כפי' בקו' כו' הנה אף דאינו מוכח כולי האי דאפשר הא דכתב שם רש"י היינו אליבא דחנני' דפליג במתני' דקדושין בתנאי כפול מ"מ מודה הוא בתנאי קודם למעשה והא דקאמרה הש"ס הכא היינו לומר דר"י פליג על ר"מ בזה מ"מ משמע דגם חנני' פליג עליו מאחר דאבא חלפתא תני בשם ר"מ משמע דר"מ סבר דוקא כן והראיה הואיל דחזינן דגם הכא הש"ס דייקא כן מדברי אבא חלפתא וק"ל: בתוס' ד"ה א' ר"נ כו' וא"ת ומאי קמ"ל כו' אבל קשה כו' הנה זה יתורץ בתירוצם דלקמן במאי דפירשו דדייק דאתי כר"י מדקתני כל דאי סיומא כו' ורצונם באמת דודאי הוה סיומא דרישא נמי רק דבמלת כל בא לרבות עוד דבר חידוש הואיל דהוה נמי סיומא דרישא א"כ א"ש דתני שאפשר ולא שא"א ועיין בחידושי מהר"מ דנראה דגם הוא כיון לכך:

השואל פרק שמיני דף צ"ד ע"ב תנן התם כו' מה"מ נטר עד הכא משום דראה במתני' דילן דקתני בשואל דפטור בבעלים במתה ואפשר לומר דוקא שואל במתה ולא ש"ש בגניבה ואבידה ולא כדקתני לקמן בברייתא דנקט ג"כ לשוכר לכך קאמרה הש"ס מה"מ ושקיל וטרי בזה עד לבסוף דאמר וכי ישאל וי"ו מוסף כו' וילמד עליון מתחתון כו' וא"כ מזה מוכח דגם ש"ש פטור בגניבה ואבידה בבעלים וק"ל:

בשלמ' שלישית בשואל מפורש וכי ישאל כו' בעליו אין עמו שלם ישלם כו' הא דלא קאמר בקיצור דשלישי' בשואל דכתיב וכי ישאל ולמה מסיים הקרא וגם דקאמר בשלמא

כו' ואח"כ קאמר אלא כו' ובקיצור ה"ל לומר. אפשר לומר דהנה מצינו דעת נוטה בתוספות ב"ק דף נ"ז ע"ב בד"ה נמצא כו' דש"ש משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים ואף דתוס' ימאנו אח"כ בזה באמרם ושמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב בענין זה מ"מ מסיימי' ואפי' שייך כו' דמשמע דמסופקי' הם בכך ואם שייך כן בש"ש שייך נמי בשואל בכענין זה דמ"ש אם הוא פטור על הגניבה בבעלים כמו ש"ש א"כ שייך נמי לומר בי' דישלם כפל בטוענו טענת גנב בבעלים. וא"כ נוכל לומר דה"ק המקשה ודאי אי לא הוה ניחא מכל וכל גם בשואל והיינו דהוה אפשר לומר דלא יפטור בגניבה בבעלים א"כ אתי לי' שפיר דשניי' בש"ש אחר שחייב בגניבה ואבידה ובודאי קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה והראיה משואל דמשלם לעולם קרן אבל אחר שראינו דשואל פטור בגניבה בבעלים וילפינן לי' מדכתיב וכי ישאל וי"ו מוסיף כו' (ולכך מסיים הקרא בעליו אין עמו שלם ישלם) וא"כ נוכל לומר בי' דום הוא ישלם כפל ולא קרן בטוענו טענת גנב בבעלים וא כ אפשר לומר דכפל בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה אחר דגם השואל משלם כפל וקאמר וקאמר המתרץ אפי' הכי כו' וק"ל: עוד בגמ' בשלמא גניבה דכתיב אכ גנוב יגנב כו' הא דקאמר בשלמא נראה דהנה מצינ בתוס' פ' הכונס דף נ"ז ע"א בד"ה כגון שטענו כו' דמסיפקי' בגניבת אונס אי חייב עליו ש"ש או לא ונוכל לומר דש"ס דהכא סביר דידאי חייב נמי על גניבת אונס ואתי לי' מכפל דגנוב יגנב וא"כ ה"ק בשלמא גניבה אתי שפיר אפי' באונס מכפל דקרא אבל אבידה מנ"ל אבל אי לאו דחייב גניבה אפי' באונס הוה אתי לי' שפיר אבידה מהכפל ומשני לי' מברייתא דהתם ואפשר דלא סבירא לי' דחייב ש"ש בגניבה באונס וכן מצינו דעות בזה ועיין בב"י:

אח"כ אמר הניחא למ"ד לא אמרינן דברה תורה כו' אפשר לפרש דאחר דראה דהביא לי' הברייתא דמרבה אבידה מכפל דקרא וסבר דא"כ ע"כ לית לי' דחייב ש"ש בגניבה באונס דאל"כ למה מרבה אבידה ולא גניבה באונס אלא ע"כ אית לי' דאינו חייב באונס והמקשה שפיר סבר וידע אם חייב ש"ש בגניבת אונס לא צריך א"כ קרא לאבידה דהשתא על גניבת אונס חייב על האבידה לא כש"כ (אבל לא ידע לומר ומה גניבה שקרובה לאונס כו') וא"כ ה"ק הניח' כו' דאי הוה קשה לי למ"ד לא אמרינן דברה תורה כו' והיינו דאם הוה אפשר לומר דאחר דסתמא אמרה תורה דחייב בגניבה א"כ כל גניבה במשמע אפי' באונס (וכן משמע בתוספות שם דמטעם זה חייב ש"ש אפי' על גניבת אונס) א"כ קשה לדידי' גנוב ל"ל לרבות אבידה הלא ק"ו הוא אחר דחייב אפי' על גניבת אונס מכש"כ על אבידה וא"כ הוה א"ש למ"ד דברה תורה כלב"א אבל אחר דלא קשה מידי על מ"ד דלא דברה תורה כלב"א דודאי לא משמע מסתמא דקרא דחייב אפי' על גניבת אונס וא"כ

הוצרך הקרא לכפול לרבות האבידה וא"כ קשה למ"ד דברה כו'. ואי תימא דלמא בהא נמי קמפלגי אי אמרינן סתם גניבה משמע אפי' באונס זה אינו זה לא מצינו דפליגי תנאים או אמוראים בדבר זה ובאמת נ"ל דהוה ספיקא דדינא ועיין בפוסקים ודוק ועוד אכתוב בסמוך בזה:

עוד בגמ' בשלמא שבורה ומתה דכתיב כו' ונשבר או מת כו' קאמר בשלמ' משום דאי הוה לן ג"ש בקבלה במלת ונשבר הכתוב בשואל ממלת ונשבר הכתוב בש"ש א"כ לא הוה קשה מידי מנ"ל שבוי' דבג"ש הוה אתי' מש"ש אבל דא"כ הוה קשה מלת ומת ל"ל בשואל דנילף ג"כ מש"ש וא"כ שפיר קאמר בשלמא כו' דבאמת לית לן ג"ש בקבלה וא"כ ניחא לן בשבורה ומתה וקשה לן משבוי' וק"ל:

עוד בגמ' הניחא לרבי יונתן כו' הא דקאמר הניחא נראה דבאמת הוה אפשר לאקשוי לרבי יונתן מלתא דאו הכתוב בש"ש ל"ל וצריך לומר דאתי' לשום דרשה והש"ס ידע שפיר הדרשא וא"כ ה"ק דאי הוה קשה לר"י או בש"ש ל"ל לא הוה קשה מידי לרבי יאשי' דאחר שראינו דכתב לן קרא מלת או בש"ש לחלק וא"כ חזינן דאי לא הוה כתוב או שם לחלק ה"א דדוקא עד דמיתבר' ומתה לא יפטור וא"כ ע"כ לומר דיותר הוה אונס בשניהם ביחד מאשר קרה לי' חדא בלחוד וא"כ לא צריכנא בשואל האי או לחלק דמאי תימא דאי לא כתיב או ה"א עד דמיתבר' ומתה לא מיחייב הלא אדרבא דיותר יתחייב במיתבר' בלחוד או במתה בלחוד מאשר קרה לי' שניהם בהדדי ומבש"ש נילף כן וא"כ ע"כ בא האי או דשואל לרבות שביי' אבל השתא דניחא לן לרבי יונתן משום דאו דכתיב בש"ש אתי' לשום דרשא (והש"ס ידע הדרשה כדלעיל) ולעולם הסברא היא דיותר הוה פשיעה בשניהם בהדדי וא"כ קשה לר' יאשי' וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא למ"ד כו' אע"ג כו' ה"נ לא מסתבר כו' ובזה א"ש לישנא דש"ס דקאמרה אלא למ"ד אמרינן ולא הל"ל אלא למ"ד דברה תורה כלב"א אלא ודאי אותו מ"ד אית לי' נמי דהרבה פעמים לא אמרינן דברה תורה כלב"א היכא דמסתבר וא"כ שפיר קאמרה אמרינן דברה כו' היינו דאמרינן נמי דברה תורה כלב"א ולא כס"ד דלא אמרינן לעולם דברה תורה כו' וק"ל: בד"ה אלא אביו ואמו דסתמא משמע שניהם כו' הוצרכו לומר כן דלא תימא דר' יאשי' ה"ק הואיל ואפשר למטעי ולומר שניהם ביחד לכך הוצרך לן יתורא דקרא להורות דאף אכל א' בפני עצמו חייב לכך קאמרו ז"ל דאינו כן אלא דר' יאשי' סבר דהאמת כך הוא דסתמא משמע שניהם כאחד וכתב לן קרא שניהם כאחד וגם כל א' בפני עצמו ובזה מתורץ דלא תימא למה הוצרך לכתוב להאריך לא ה"ל לכתוב כ"א או בין אביו ואמו אלא משום דא"כ לא הוה לן לחייב לאדם אשר יקלל אביו ואמו

בהדדי אחר שאין עונשין מן הדין אבל השתא דכתב לן הקרא דחייב על שניהם ועל א' מהן א"ש לר"א. וכתבו עוד והא דכתיב יחדיו בשעטנז כו' משום דאי לאו דכתבו דסתמא משמע שניהם כאחד לא הוה קשה ממלת יחדיו דלשם דאחר דמשמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו א"כ בכל מקום ומקום לפי מאי דבעי הוצרך לפרש אבל אחר שאמרו דסתמא משמע שניהם כא' א"כ הוצרכו לכך וק"ל:

וכתבו עוד ור' יונתן נמי כו' לא מהתם יליף כו' אלא מסברא קאמר דהוה משמע הכי ע"כ והיינו דודאי הכא הוה משמע לי' הכי והתם הוה משמע לי' מסברא דשניהם יחדיו ולכך קאמר הכא משמע שניהם כא' ומשמע אחד בפני עצמו ולא קאמר דמשמע אחד בפני עצמו אלא לומר דמשמע לי' בכל מקום ומקום מסברא דוק ובזה מתורץ מאי דמדקדקים כל מפרשי דבריהם עליהם: בגמרא דתני' אביו ואמו קלל איו לי פו' פירוש דבא לתרץ הקרא שמכפיל באמרו אביו ואמו קלל וכבר אמר איש כי יקלל כו' לכך קאמר אין כו' כלומר אי לא הוה כתוב כ"א איש כי יקלל ה"א אין לי כו':

דף צה.

בגמ' וכ"ת נילף משבורה ומתה כו' אלא כי הא דתני' כו' הא דנייד מילפות' משבור' ומתה וה"ל לומר ולמילף בק"ו מהם ולהכניס הפרכא והכי ה"ל לומר מה שבורה ומתה דאף דאי אפשר למטרח ולאתוי אפי' הכי פטורים בש"ש וחייבים בשואל גניבה ואבידה דאפשר למטרח ולאתוי וחייבים בש"ש אינו דין דחייב השואל עליהם. נראה לומר דניחא לי' טפי למילף שואל גופי' מש"ש בק"ו דההיא הוה ק"ו אלימת' טפי אחר דהי' אפשר למילף שואל במה מצינו מש"ש וא"כ אי אתי' אח"כ הק"ו ודאי אלימת' טפי משא"כ אי הוה יליף בק"ו גניבה ואבידה משבורה ומתה לא הוה הק"ו אלים כ"כ אחר דלא אפשר למילף גניבה ואבידה במה מצינו משבורה ומתה משום דעל מה מצינו הוה אפשר למיפרך מה לשבורה ומתה שכן א"א למטרח כו' ודוק בזה כי עוד אכתוב לך דברים אמתיים בזה בסמוך:

בגמ' הניחא למאן דאית לי' דיו אלא למאן דלית לי' דיו מאי איכא למימר הנה כבר כתבתי לך בסמוך דאפשר למילף שואל גופי' במה מצינו מש"ש דחייב על גניבה ואבידה וא"כ למאן דלית לי' דיו היכא דמיפרך ק"ו א"כ אף גם הכא לית לי' דיו דא"כ מיפרך גם ק"ו דהכא דהלא גם בלאו ק"ו מצינו למילף שואל מש"ש במה מצינו דחייב בגניבה ואבידה אחר דלית לן פירכא וא"כ אם נאמר דיו ויהא פטור בבעלי' ק"ו מאי אהני לן וכן משמע בב"ק דף כ"ה בסוגי' דלשם במאי דבעי' למילף דש"ז מטמא בזב ע"ש במאי דאמר וכ"ת למגע לא אצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור כו' וא"כ לא צריכנא לדחוקי

דתוספות דקאי הכא לפי הס"ד דהתם דזהו נגד הסברא דאינשי ואף על ראיתם מפ"ק ומהמקבל יש לדקדק דוק ותמצא ומדברי אלה תוכל לפרש הא דקאמר הניחא כו' וק"ל וגם במה שכתבתי מצאתי נייח במה שראינו דתנא דברייתא יליף לי' מק"ו ולא מוכי ישאל משום דאתי' אליבי' דמ"ד דלא אמרי' דיו היכא דמיפרך הק"ו:

הנה ראיתי מקשי' שבוי' בש"ש ל"ל והנה אם נאמר דש"ש חייב אפי' בגניבת אונס א"כ אפשר וקרוב לודאי דמהא אתי' לן באשר ראינו יתורא דשבוי' אלא דבא להורות לן דדוקא משבוי' והיינו לסטים מזוין הוא דפטור אבל מגניבת אונס אינו פטור וק"ל:

בתוס' ד"ה הניחא כו' תימא כו' וי"ל משום דהתם ס"ד כו' פירוש לדבריהם דמקשה הכא היאך הי' אפשר לומר שם ולסלק אדעתי' דלית לי' דיו אפי' היכא דלא מיפרך ק"ו א"כ מנא לי' דשואל פטור בגניבה ואבידה בבעלים וק"ל:

ודבר זה באמת דחיקא לי טובא כדכתבתי לעיל וגם דשבק מילתא דהוה לי' להקשות לפי האמת (ונקט להקשות דבר דלא קאי לפי האמת) והוא מה שכתבו הם ז"ל בעצמם בהמפקיד דף מ"א ע"ב בד"ה קרנא בלא שבועה כו' וז"ל וא"ת לר' יוחנן דסבר הכא דמכפל עבדינן פרכא וגם סבר כו לר"י דלסטים מזוין גנב הוא א"כ גניבה בשואל מנ"ל כו' ותירצו דלר"י נפקא לי' מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון כו' וא"כ הכי הוה לי' להקשות לר"י ולא לפי הס"ד דהתם וק"ל:

בד"ה וי"ו מוסיף כו' והשתא לא צריך תו ק"ו כו' ובזה א"ש דקאמר מלת אלא וק"ל:

בד"ה פשיעה בבעלים פסק ר"ת כו' ויש להביא ראי' כו' ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא כו' ועוד כו' לא אמרינן כן בכל מקום ובזה א"ש דפליגי הני אמוראי דהכא מה דמצינו בכמה מקומות דפליגי בי' תנאי אי אמרינן דנדרש לפני' ולפני פניו וק"ל:

עוד בגמ' הלכך בש"ש ובשואל לחיוב אתי' בק"ו מש"ח כו' הנה לכאורה יעלה על הדעת דהק"ו הוא כך מה ש"ח דאינו משלם בגניבה ואבידה ובאונסי' משלם בפשיעה הני לא כש"כ דאי אפשר למילף פשיעה מק"ו דגניבה ואבידה ואונסי' דא"כ איכא למימר דיו מה גניבה ואבידה ואונסי' פטורים בבעלים אף פשיעה כן אלא ודאי דמש"ח גופי' אתי' מק"ו וא"כ ליכא למימר דיו דש"ח גופי' אינו פטור בבעלים אבל כד נעיין בסוגי' דכיצד הרגל דף כ"ה במתני' נחזי אנן דאפ"ה איכא למימר דיו הואיל דמ"מ אי לאו גניבה ואבידה ואונסי' לא משכחת צד ק"ו וכדפירש"י שם במאי דאהדרן רבנן לר"ט. לכך אמינא דהק"ו דהכא הוא הכי דמה ש"ח שאין הנאה לו אפ"ה חייב בפשיעה מכש"כ ש"ש ושואל דוק:

דף צה:

בגמ' אב"א כדמחליף רבה כו' נראה לפרש דלכך ניחא לי' למימר בתירוצם שהחליף רבה בר אבוה כדי שלא יאמר האומר אם כן הוא דהברייתא סברה דשוכר כש"ח דמי א"כ ה"ל למימר בהדי' דר"מ אמר דבר זה דאי' לי' דשוכר כש"ח דמי וא"כ לא הוה אפשר למטעי למימר דדוקא בשואל ובש"ש אמרינן דפטור בבעלים ולא בש"ח כדס"ד השתא לכך קאמר התרצן וא"א כדמחליף כו' וא"כ אף דתני בהדי' דר"מ אמר מ"מ אפשר למטעי ולא הוה ידעינן אי סבר דכש"ח הוא או כש"ש וא"כ לא הוה אהני מידי במאי דהזכיר ר"מ ולכך מתני הברייתא סתמא וק"ל עוד בגמרא והא מדסיפא על גבה הוי רישא במלאכ' אחר' כו' אפשר לפרש דה"ק דבשלמא אי רישא במלאכה אחרת לא הוה אפשר למתני בסיפא אע"פ שהבעלים עושים מלאכה באותו מקום דהיינו הפוכו דרישא דה"א דוקא במרפי ואזיל הוא דחייב (דגם זה נקרא עושים מלאכה באותו מקום) אבל בעושים ע"ג אע"פ שלא היו בשעת שאלה אפ"ה פטורים הם לכך הוצרך למיתני ע"ג דאפילו ע"ג ממש הם חייבים אבל אי אמרת דרישא מיירי נמי באותה מלאכה ובמרפי ואזיל ובמלאכה אחרת לעולם חייב א"כ למה תני בסיפא ע"ג לא הוה לי' למתני' כ"א הפוכו דרישא והכי ה"ל למימר אפילו עושים מלאכה באותו מקום ומתה חייב ודוק היטב כי נ"ל מרווח יותר מאשר פירשו תוס' ז"ל וגם להמדחה אחריו יש לפרש היטב בסגנון זה וק"ל:

עוד בגמרא ועוד תני' ממשמע שנאמר כו' כדי שלא יתמה אדם לומר היאך טעה רבה מנונא במאי דקס"ד דידי' והיאך לא ראה שתי ברייתות אלו אשר הם מפורשים דלא כמוהו וגם היאך לא ידע לדרוש פסוקי דאורייתא אשר מוכח מתוכם דאין צריך להיות משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה לכך אמינא בדרך אפשר דתרתי מילי אמר רב המנונא דודאי גם הוא סבר בשעושה הבעל הבית באותה מלאכה אינו צריך להיות עמה כ"א בשעת שאילה ובזה איירי הברייתות ולא קאמר דצריך להיות משעת שאילה עד שעת שבירה כ"א בעושה מלאכה אחרת וה"ק לעולם הוא חייב (פי' בשאינו עמה בשעת שבירה) עד שתהא פרה וחורש בה ועד שיהיו בעלים משעת שאילה עד שעת כו' (פי' בשעושה מלאכה אחרת) ורבא מותיב לי' מברייתא דשם משמע אפילו במלאכה אחרת הרי הוא פטור וא"ת דלמא אותה ברייתא מיירי דהבעלים עמה משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה דאין זה במשמע דהרי הרישא לא קאמר אלא שאלה ושאל בעליה עמה כו' משמע דאשעת שאלה קפיד ועוד דקתני' בסיפא שאלה ואח"כ שאל בעלים עמה כו' ואי איתא דצריך להיות עמה משעת שאלה עד שעת שבורה כו' א"כ ה"ל למימר רבותא טפי דאפי' שאל בעליה עמה ולא הי' בשעת שבורה ה"ה חייב (דודאי הוה יותר

רבותא דחייב באין עמה בשעת שבורה מאשר אין עמה בשעת שאילה) ואם כן מקשה לי' מהברייתא ובזה א"ש דמקשה לי' תחלה במאי דהי' אפשר לדחוק ולתרץ ולא מקשה תחלה מהברייתות דא"א לתרץ אף דהוא קושי' אסיפ' דמילת' דרב המנונ' מ"מ הואיל דהתיובת' אלים טפי ה"ל לאקדומי ובמה שכתבתי א"ש ודוק:

עוד בגמרא אביי סבר לה כר"יא ומתרץ לקראי כר"יא רבא סבר כר"י כו' הנה אפשר לקיים הגירסא שהי' כתוב בספרים לפני רש"י ז"ל ובמאי דמהפכים אביי ורבא לקראי וגם במאי דמהפכים הברייתות. ונאמר דהנה מסיק בש"ס לקמן דכבר גילה לן הקרא במאי דאמר וכי ישאל איש מעם רעהו ולא רעהו עמה דאשעת שאילה קפיד הקרא וכי הוא עמה בשעת שאילה ה"ה פטור רק אי לאו דהוה מפרש עוד יותר בהני קראי ה"א אורחי' דקרא הוא והוצרך לגלות עוד יותר וא"כ ודאי דצריכנא לומר דקרא הראשון אשר בא לפרש ולגלות על קרא דוכי ישאל מעם רעהו לא יסתור אותו רק יגלה על מצפוניו וא"כ ר' יאשי' דאמר בעינן חלוק ואי לאו חלוק משמע יחדיו ע"כ נאמר דקרא הראשון אשר יגלה על מצפוני מעם רעהו הוא בעליו אין עמו דמשמע טעמא דליתי' בתרווייהו הא איתא בחדא ה"ה פטור דומי' דפטור אשר נרמז במלת מעם רעהו רק דה"א אפי' בדאי' בשעת שבורה הרי הוא פטור הואיל דכתיב תרווי' קראי (היינו מעם רעהו ואין בעליו עמו) לכך הוצרך לן עוד קרא א' דאם בעליו עמו להורות דאינו כן אבל אי אפשר לומר דקרא הראשון אשר יגלה על מעם רעהו הוא ואם בעליו עמו דא"כ לא די שלא עזרהו אלא הוה סותר אותו דהלא הקרא דמעם רעהו פוטר אם בעליו עמו אפי' בחדא והיינו בשעת שאלה וקרא דואם בעליו עמו מצריך להיות עמו בתרווייהו ובמילתא דרב יונתן הוא אפכא דקרא הראשון אשר יגלה על מעם רעהו הוא ואם בעליו עמו דמשמע אם יהי' עמו אפי' בחדא דומי' דקרא מעם רעהו רק דהי' אפשר למטעי ולומר הואיל דכתב לן תרי קראי היינו מעם רעהו וקרא דבעליו עמו אמר דאפי' יהי' עמו בשעת שבורה יהי' פטור לכך הוצרך עוד לכתוב הקרא דאין בעליו עמו להורות דאינו כן אלא לכך כתב עוד הקרא כדי שלא יאמר אורחי' דקרא הוא. ולכך אמינא דברייתא א' אשר דרשה תחלה לקרא דבעליו עמו אתי' כר' יונתן והב' כרי"א ולכך הוצרך הש"ס להביא מילתא דאביי ורבא דפליגי בר"יא ור"י הכא לתרץ שנוי דברייתא ולכך אמינא נמי דלכך הוצרך הש"ס להביא שתי ברייתות אלו ולמותיב מהם תיובתא לרב המנונא דלכאורה בחדא הוה די ובמאי דאמינא א"ש דאי הוה מביא חדא הי' אפשר לומר דאתי' כר"י או כר"יא הוא סבר כאידך וק"ל:

בתוספת ד"ה הא מדסיפא כו' וכ"ת דמרישא כו' דהיא גופה אתי לאשמעינן כנ"ל:

דף צו.

בגמ' בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה מהו כו' אי לאו דמפרש רש"י ז"ל הוא עצמו ה"א לרבעה עם בהמתו ואפ"ה בעי מני' הואיל דאין דרך לאדם להשאיל הבהמה לכך וק"ל: ובעיקר בעיתו נ"ל כדמפרש הרמב"ם היינו אי אמרינן דפטור בבעלים בששאל לדברים אלו ובזה יש דביקות בעיות האלו להדדי וגם למאי דמסקינן שלא כדברי רב המנונא דאפי' עושה מלאכה אחרת במקום אחר ואף לא הי' עמה בשעת שבורה ומתה אפ"ה פטור וע"כ חידוש הוא זה וא"כ איכא למימר אין לך בו אלא חידושו וכדכתבו תוספות ז"ל משא"כ לדברי ר"ה דפירש דצריך להיות עמה כו' ובודאי לדבר זה איכה טעמא רבה וכדאיתא במפרשים וביותר בא"ע דנתן טעם שמזלו גרם ע"ע ואף גם למאי דפירש"י דשאלתו אי מחייב באונסין אי הוה שואל או לא הלא יש לדקדק דע"כ הוה שואל וחייב באונסין דאל"כ היאך ילפינן לעיל שואל בק"ו מש"ש דחייב בגניבה ואבידה הלא איכא למפרך מה לש"ש שכן חייב אפי' אי לית לי' הנאה כ"א בכמו לראות בה וכדחזינן לעיל דף ב' ע"ב דאמרו הואיל ותפיס לי' אאגרי' הוה ש"ש וכן לעיל דף פ"א ע"א אמרו הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו כו' בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר ופירש"י ומהו נשיאת שכרו הואיל ונהנה שנתפאר בהן כו' ודוק:

דף צו:

בגמרא מה נפשך אי שואל כו' ומ"ש דאי שואל הוי כו' נ"ל דהאי שקלי' וטרי' הש"ס קאמר לי' ולא רבא ורבא לא הוה קאמר כ"א בעל לא שואל הוי ולא ש"ש הוי אלא לוקח רק דהש"ס מפרש מילתי' דבעי' דרב"ח מקודם ואח"כ קאמר מאי דפשיט רבא ודוק ותמצא כי כן הוא במשמעות הש"ס: בתוס' ד"ה בעל בנכסי אשתו לא שואל הוי כו' ומיהו נראה לר"י דש"ח הוי וחייב בפשיעה כו' לפי זה מדוקדק במאי דמאריך רבא וקאמר לא שואל הור ולא ש"ש אלא לוקח ולא קאמר בקיצור בעל לוקח הוה אלא דיוק קאתי לאשמעינן לא שואל הוה ולא ש"ש אלא ש"ח וק"ל:

בגמרא אלא אמר רבא לא מבעי' כחש בשר מחמת מלאכה דפטור כו' נראה דה"ק רבא לא מבעי' כו' דודאי לא אבעי כחש מחמת מלאכה אלא בעי מתה מחמת מלאכה וק"ל: ונ"ל. ליתן טעם ולחלק בין מתה מחמת מלאכה ובין מתה מחמת עצמה אף דהוה אונס גדול ואפ"ה חייב ומתה מחמת מלאכה דלא הוה אונס כ"כ ואפ"ה פטור. משום דבשעת שאלה הועמד דבר הנשאל ברשות השואל להיות קנוי לו כאלו הוא שלו בשביל שכל הנאה שלו לעשות בו מלאכתו ולכך מתה מחמת עצמה חייב שהרי היא שלו אבל מתה

מחמת מלאכה דין הוא שיפטור אחר שאינו יכול לעשות בו מלאכתו ולא היתה מתחלה ראויה לכך להיותה שאול' לו כדי שנאמר שתהי' קנוי' לו להיותה כאלו היא שלו וק"ל:
עוד בגמרא ההוא גברא דשאיל נרגא כו' ואי ליכא סהדי מאי כו' הא דלא מבעי לי' זה היאך ישלם השואל בכל שיאל דעלמא ונטר עד הכא נראה לתת טעם בזה דהנה כבר כתבו אחרונים ז"ל (כדאי' בנ"י) דהא דפסק רבא להביא סהדי ולא האמינו בשבועה איירי במקום שיש רואים והנה אי' לעיל בב"ק דף י"א אם טרף יביאהו עד כו' יביא עדים כו' אבא שאול אומר יביא עדודה לב"ד (ועיין בתוס' שם) וא"כ אי לאו דפסק רבא דיביא עדים לא הי' מסופק בזה דכבר ידע הדרוש דאבא שאול יביא עדודה לב"ד כדאי' שם אבל השתא דחזינן דרבא פסק דיביא עדים וא"כ מידרש יביאהו עד כפשוטו ולכך בעי וק"ל:

דף צז.

א"ל רב כהנא ור"א לרב דינא הכי כו' הא דקאמרו לרב דינא הכי ותו לא מידי ואי הם ידעו דלאו דינא הכי אלא כדסברו הם ה"ל למימר בפירוש הדין ונראה לפרש דהנה אי' בב"ק שם דף י"א אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין כו' ופירש"י שם אמר שמואל מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאם גנב וגזל בהמה כו' אין שמין השברי' לבעלים כו' אלא משלם בהמה וכלים מעולים והשברים שלו אלא לנזקין שמין כדכתיב והמת יהי' לו ע"כ ועיין בתוספ' שם דלא ניחא להו כפירש"י דפי' דמנהג דיינין כך הוא אלא דהדין הוא כן. והנה בין הני תרי פירושים יש לומר נפקות' הלזה דלפרש"י דמנהג דיינין כך הוא וא"כ יש לומר דבאמת מן הדין לא היה לגנב ולגזלן אפי' לשלם בהמה מעלי' אלא להחזיר הנבלה דאין חילוק בין כל כ"ד אבות נזיקין וכדכתבו תוספות הכא רק דהנהיגו הדיינים לפסוק כך בגזלן ובגנב ואפשר דטעמייהו משום קנסא ולפי זה ודאי דלא אמרינן כן בשואל דלמה נקנוס אותו אבל אי אמרינן דהדין הוא כך בגנב וגזלן שישלמו בהמה מעולה א"כ י"ל דאף בשואל כן ונתנו תוספות שם הטעם וז"ל משום דקנו מיד כשהוציאו מרשות בעלים כו' והיינו טעמא דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד בעלים והדמי' הוא דנתחייב כמו גנב וגזלן ע"כ ע"ש. נמצא גם הכא דשפיר קאמרו דינא הכי בתמי' דאי הוה דינא הכי בגנב וגזלן א"כ שפיר קאמרת דמ"ש שואל מגנב אבל השתא דלאו דינא הכי אלא דהמנהג כך הוא ואפשר דמשום קנס חכמים בגנב וגזלן א"כ למה פסקת כך בשואל ודוק:
עוד בגמרא ההוא גברא דשאיל שונר' כו' כה"ג מאי כ' נראה דקא מבעי' לי' הואיל דעכברים הרגוה הוה כמו טריפה חי' אף דהוא אונס חייב השואל הואיל דממקום אחר

בא האונס וא"כ אף בעכברי' שהרגוה נאמר כן וק"ל. ואפשר לומר לפי זה דהלישנא אחרינא דרב אשי סובר באמת כן בהרגוה העכברים דחייב השואל הואיל ובא האונס ממקום אחר כטריפת זאב או כלב וק"ל:

עוד בגמרא אמר רבא האי מאן דבעי כו' ואי פקח הוא נימא לי' שאיל ברישא בא לאשמעינן בזה דלא תימא הואיל דכבר אמר והתרצה את עצמו להשקותו מים דהוה שאילה בבעלים וכדס"ד לעיל בש"ס דף צ"ד דקאמר פרה במשיכה ובעלים באמירה לכך אמר רבא דאינו כן דבאמירה לא הוה עדיין שואל לו אלא בשעת הליכתן או מזמנין עצמן ללילך כדכתבו תוספ' שם והביאו ראי' מהכא דאמר רבא ג"כ מקרי דרדקי כו' בעידן עבידתי' כשאילה בבעלים דמו וק"ל:

בגמרא אמרו לי' רבנן לרבא שאיל לן מר כו' נראה דהם כיוונו להחזיק טובה לרבא לומר דטובה גדולה עושה עמהם בלמודו עמם כמו המשאיל אשר ישאל כלי לשואל ונותן לו ברשותו להיות כל הנאה שלו וכן הם כל הנאה שלהם ואינן מהני' לרבא כלום ורבא איקפד עליהם דבמה שהם רוצים להחזיק לו טובה מיגרעי גרעי בזמן אשר ישאלו דבר מה ממנו וק"ל. הניחא למ"ד כו' עיין מה שכתבתי לעיל דף פ"א ע"א על הניחא דהתם דגם כאן י"ל כן: בתוס' ד"ה כה"ג מאי תימא כו' וי"ל דאבעי לי' אם שינה כו' מ"מ לא א"ש לפי דבריהם הא דקאמר כי מתה מחמת מלאכה דמי' דגם בשאר שומרים איכא למבעי אי מקרי שינה או לא וק"ל:

בתוס' ד"ה שאלה חצי יום כו' זו אף זו קתני כו' בדבריהם אלו יתיישב נמי היטב הא דתני בסיפא זה אומר א"י וזה אומר א"י יחלוקו ולכאורה הוא מיותר דאפי' לא תני לי' הוה ידעינן לי' דהלא א"א לומר דחייב השואל הואיל דהמשאיל טוענו מספק וגם שמעינן כן מרישא דתני בזמן שטען המשאיל ברי והשואל שמא דהוא חייב ש"מ באשר טען המשאיל שמא אין השואל חייב דאל"כ ה"ל למימר רבותא טפי ואי תימא דה"א דפטור השואל זה הוה שמעינן מסיפא דרישא דתני באשר טען המשאיל שמא והשואל ברי דפטור דמשמע בטוענו נמי שמא אינו פטור א"כ ע"כ לומר דיחלוקו בשמא ושמא אבל במה שכתבו א"ש הואיל דבתלת בבי יש לחלק בינייהו ולומר דיש בחד מנייהו סברא טפי לומר יחלוקו מאידך א"כ אי לאו דתני לי' ה"א דבאות' בבא הוא דאמרינן יחלוקו ולא באידך ודוק:

והנה זולת דבריהם יש לומר דגם בבבא דרישא הוה זו ואף זו דבשאלה חצי יום כו' הוה יותר דומה לאיני יודע אם פרעתיך מאשר דומה שכר אחת כו' ועיין בנ"י וכן משמע לקמן בתוס' ד"ה והלא אומר א"י כו' וק"ל: וכן אפשר לפרש הא דמהפך אחר כך התנא

ומתחיל לומר המשאיל אומר שאולה מתה כו' ולא כתחלה דהתחיל בשכרה חצי היום כו' משום דרצה ג"כ לשנותה בזו אף זו דכבר כתבו תוספות לקמן בד"ה והלא אומר א"י כו' דברי דמשאיל עדיף מדשואל ע"ש וא"כ יש לומר דבשאולה ושכור' הוה ברי דמשאיל עדיף טפי מבשאלה חצי יום כו' ודוק:

ובזה יש ליתן טוב טעם הא דמהפך בסיפא דרישא ומתחיל מטענת השואל מה דלא עביד ברישא דהתחיל בטענה דמשאיל משום דגם שם תני לי' בזו אף זו דהא דטעין שכור' מתה הוא בריא טוב להשואל יותר מאשר טוען ביום שהית' כו' דיותר יש להמשאיל לידע בשתי פרות מבחדא פרה וק"ל. וא"כ אי הוה תני טענת המשאיל ברישא היינו שטען איני יודע א"כ הוה כל אפי' שוין דהלא השואל כבר ידע שאין המשאיל יודע ודוק. ובזה יש לפרש נמי הא דלא נקיט ברישא דסיפא כ"א חדא בבא והיינו שתי פרות משום דלשם א"א למתני זו אף זו דהלא כל א' טוען בריא וק"ל:

בתוס' ד"ה ביום שהיתה כו' עד ואינו תימא דלא הוה דומי' דסיפא כו' ואף דלמאי דמוקי הש"ס שם דנשבע ע"י גלגול היינו לרב הונא ולר"י אבל לר"נ בלאו הכי א"ש דמיירי בשיש עסק שבועה ביניהם וכדכתב רש"י שם וגם בתו' מ"מ גם לרב הונא ולר"י קשה דנימא בסיפא דרישא ישבע ע"י גלגול אי מיירי נמי בשאינו מאמינו ובסיפא מתוך שאיל"מ דהלא אפשר דגם ר"ה ור"י סבירא להו הדין משאיל"מ במקום אשר ימצא כן ודוק וכתבתי זאת אחר שראיתי בספר מהר"מ דלא עיין כל צרכו במקום הזה וביותר תמהתי על מה אשר מצאתי בספר תורת חיים דדרך ג"כ בדרך לא סלולה בדבר הזה לקמן בתוס' ד"ה משכחת לה כו' ולא האמנתי כי מעשה אצבעותי' הוא אלא איזה תלמיד טועה כתבו וק"ל. עיין בבעל המאור מה שכתב לקמן על מתני' דזה אומר גדול כו' דמשמע משם דמגלגלין בשהנתבע אומר איני יודע ואמרינן משאיל"מ. באותו דבור וי"ל דילפינן בקדושי' כו' עד וילפינן נמי כו' כיון דהוה כעין העיקר כו' מאי דמקשה מהרש"א דא"כ נימא נמי דמגלגלים בטענת ספק אפילו דבר שאינו דומה הואיל דהוה כעין העיקר והיינו בשבועת השומרים דמשביעו בטענת ספק אפשר ליישב דמ"מ לא הוה כעין העיקר דלכך משביעו שם הואיל דהשומר יכול להעיז נגדו שאינו יודע בשקרו ומטעם הוה סביר ר' חייא בר"י דאפילו אינו מודה מקצת משביעו משא"כ בטענת כפירה עיין בב"ק דף ק"ז ובסמוך דף צ"ח דוק:

ואי קשי' לכאורה הא קשה דהואיל דמג"ש דשבועה נלמד הגלגול א"כ נימא דנוכל להשביעו בעיקר הטענה בספק הדומה הואיל דמג"ש ילפינן מסוטה א"כ טמא דומי' דסוטה דש ליישב ודוק:

דף צז:

בגמ' שמעת מיני' כו' לימא תהוי תיובתא כו' הא דאמר תחלה שמעת מיני' ואח"כ אמר לימא כו' משום דהוה אפשר לומר דמתני' דילן הוה דומה לשאינו יודע אם פרעתיך וא"כ לא הוה קשה מידי על ר"נ כדכתבו תוס' בד"ה והלה אומר כו' לכך קאמר שמעת מיני' כו' כלומר הא שמעת ודאי ממתני' מנה לי בידך והלה אומר א"י חייב אבל אינו ידוע לן אי הוה כאומר אינו יודע אם הלויתיך או כאומר א"י אם פרעתיך ולכך קאמר לימא תהוי תיובתא וק"ל. והא דקאמר ה"ד עסק שבועה כדרבא אפשר לומר דלא תימא דאפי' ע"י גלגול אמרינן משאיל"מ וכדס"ד דתוס' בד"ה ביום שהיתה כו' וק"ל. עיין בטור ח"ה סי' ע"ה מה שכתב בגלגיל א"י ושהר"מ פליג ועיין בנ"י:

בתוס' ד"ה השוכר אומר שכורה מתה כו' ואע"ג דבכל שבועת השומרים כו' הכא כו' ובזה יתפרש היטב הא דמאריך התנא בלישני' השוכר אומר שכורה מתה כו' ולא אמר בקיצור השוכר טוען בריא והמשכיר שמא פטור לומר דוקא בטענות האלו אינו משביעו מספק משא"כ בשארי שבועות השומרים וק"ל: בד"ה והלה אומר א"י פטור וא"ת לר"ה ולר"י כו' אמאי אצטריך למתני כו' הנה קשה לי אקושיתם טובא דהלא טובא אשמעינן דאינו צריך לישבע דאין מגלגלין בשהתובע טוען שמא כדתירצו תוס' לעיל בד"ה ביום שהיתה כו' ואי תימא דמקשי' אמאי שתירצו לעיל דמיירי בשמאמינו ולעולם מגלגלי' בשהתובע טוען שמא מ"מ י"ל דאשמעינן בסיפא דרישא דבברי וברי סובר סומכוס יחלוקו דאל"כ אלא פטור א"כ ליתני רבותא טפי בברי וברי וחייב ג"כ א"א לומר אלא ע"כ יחלוקו ובאמת יש להקשות על רבא לקמן דפליג ואמר דלא אמר סומכוס בברי וברי וגם תוס' לקמן כתבו דע"כ לא קאמר סומכוס אפי' בברי וברי לרבה בר"ה אלא בשאין שניהם מוחזקים ע"ע ודיוקא דמתני' דילן סותר את זה כדכתבתי. ודע דע"כ ליכא למידק הכי אלא למאי דאוקמי תוס' במאמינו אבל אי מיירי בשאין מאמינו ליכא. למידק כלום דמודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא כדלקמן דף ק' דוק היטב:

בתוס' ד"ה לימא תהוי תיובתא דר"נ וא"ת כו' א"נ כו' וי"ל דלסומכוס כו' הוה כאלו תרווייהו מוחזקים בו כו' פירוש לדבריהם דודאי דגם סומכוס אזיל בתר חזקה וקסבר כל מקום דאיכא דררא דממונא הוה כאלו שניהם מוחזקים ואחר שראינו היכא דהתובע טוען בריא והנתבע שמא מוציאין מהנתבע לגמרי אפי' אותה חצי שהוא מוחזק בו מטעם דברי עדיף ואין זה משום דררא דממונא לא אהני לן אלא לעשות הדבר כאלו תרווייהו מוחזקים בו וא"כ גם לסומכוס גם לרבנן ה"ל לומר דאהני ברי נגד שמא לכל הפחות

לומר שיחלוקו אף במקום דליכא דרא דממונא דוק ולא צריכנא לדחוק כדדחקו מפרשי דבריהם ע"ע:

בתוס' ד"ה ור"י אמרי חייב תימא כו' וי"ל דדוקא הכא כו' אבל גבי ניזק הוי ברי גרוע כו' והשמא של מזיק נמי טוב כו' לכאורה יש לדקדק על תירוץ הלז דלכאורה מוכח דסומכוס סבר אפילו בברי גרוע עדיף דהכי איתא שם בהמניח דף ל"ה ע"ב אלא דקאמר ניזק שמא וקאמר מזיק ברי ומדסיפא כו' רישא ניזק שמא ומזיק ברי ואמר סומכוס אפילו בהא דאצטריך לאשמעינן דלא ע"כ פירש בתמיה וא"כ מוכח בדמזיק טוען ברי וניזק שמא דפטור המזיק דברי דמזיק עדיף משמא דניזק אפילו בברי גרוע וכבר כתבו תוס' לעיל דבדרא דממונא אית לי' לסומכוס דהוה כאלו תרווייהו מוחזקים בו וא"כ מה לי ניזק טוען ברי ומזיק שמא או בדטען מזיק ברי וניזק שמא הלא אנן אמרינן לדידיה דהוה כאלו תרווייהו מוחזקים בו וא"כ אם נאמר לסומכוס בניזק טוען ברי אפילו בברי גרוע ומזיק שמא דחייב יש לן לומר לרבנן לכל הפחות חולקין כדכתבו לעיל בד"ה לימא כו' ודוק כי יש לדחות ולומר דמ"מ סבירא ליה לסומכוס דברי דמזיק עדיף מבריא דניזק אבל לכאורה נראה כי הוא דוחק גדול כי מאי שנא הואיל דאמרינן בדרא דממונא דהוה כאלו תרווייהו מוחזקים וק"ל:

גם יש לדקדק לפי מאי שמחלקים בברי בין ברי טוב או גרוע כן יש לחלק בשמא אם הוא טוב או גרוע וא"כ מנ"ל לש"ס לומר לקמן על מתני' דילן הא מני סומכוס היא דלמא הכא אפילו רבנן מודו דשמא דשואל גרוע יותר משמא דמשאיל כדכתבו תוס' לעיל ויש ליישב דהלא חכמים סוברים המע"ה אפילו בניזק ברי ומזיק שמא וק"ל:

גם יש לדקדק במאי דמקשה הש"ס בב"ק דף קי"ח על ר"ה ור"י ממתני' ומשני בדלא תבע לי' ואי דמודה ר"י בברי גריע ה"ל למתני' לאשמעינן רבותא טפי כדתבע ובברי גרוע אם לא דנימא דבא לאשמעינן דפטור אף לצאת ידי שמים וזה אינו כ"א בדלא תבע לי' וק"ל:

בא"ד אבל קשה בפרק קמא דכתובות כו' והלא ר"י מודה בברי גרוע כו' אפשר לומר דה"נ קאמר אביי הא דר"י דשמואל היא הואיל דחזינן דשמואל איירי אפילו בברי גרוע ולא עלה על דעתו טעם אחר אלא מטעם דברי עדיף וא"כ קשה דר"י אדר"י ומשני דע"כ לא קאמר שמואל ובכן אביי גופי' חזר מסברתו וק"ל:

בא"ד וא"ת אע"ג דדחי כו' אכתי הא דר"י דשמואל היא כו' דאי לאו הכי תקשה להו מתני' דהכא כו' קשה מאי קשיא להו דנימא דר"י דשמואל היא הלא לא מוכח כלום דדלמא שמואל מוקי למתני' כסומכוס ורבנן חולקים כדכתבו תוס' לעיל בתירוצם בד"ה לימא כו' ור"י סבר בברי ושמא חייב לגמרי משמע דוק היטב:

גם מאי דמתרצים דבברי גרוע אפילו סובר אביי לר"י דברי עדיף קשה הלא מוכח ממתניתין דסוף המניח דסברי חכמים המע"ה והתם איירי בברי גרוע ע"ע ודוק. אחר אמרי זאת מצאתי בתוס' דכתובות דמקשים כן ע"ע: בא"ד וא"ת לרב ושמואל דפטרי בנ' ידענא כו' מודה מקצת אמאי חייב יהא נאמן במה שכופר במגו כו' וי"ל דאין אדם כו' קצת קשה לי אדלא אסיק אדעתם עדיין תירוצם למה לא מקשים לרב נחמן דאית לי' באינו יודע פטור מודה מקצת אמאי יהא חייב יהא נאמן במגו דהוה טען אינו יודע על הכל דהא דתירצי הש"ס דאינו נאמן במגו דכופר הכל היינו משום דאינו יכול להעיז נגד חבירו בדבר אשר יודע בודאי שקרו משא"כ בשטוען איני יודע דאין חבירו יודע בשקרו אם שכח אם לא שכח ודוק ודאי למאי דפירש רש"י על הא דאינו יכול להעיז נגד חבירו שעשה לו טובה ואינו יכול לכפור הכל כן יש לומר אפילו בטענת איני יודע אבל התוס' ימאנו זה ועיין עליהם במקומות הרבה ובפרט בב"ק דף ק"ז ע"ע ודוק:

בד"ה ר"נ ור"י כו' אבל אחר שניתקנה שבועת היסת חייב לישבע כו' והנה ידוע דשבועת היסת תיקנה ר"נ ובזה יתיישב הא דהקדים הש"ס ר"נ לר"י לומר דאמר דינו לפי הזמן דר"י ואילו הקדים ר"י לר"נ ה"א אפילו לזמנו אמר כן וק"ל. והא דכתבו דאל"כ כל נתבע יאמר א"י כו' היינו אחר שיהי' חייב בטוען בריא ובאומר א"י יהי' פטור משבועה ודלא כמהרש"א: בד"ה ה"נ כגון כו' וא"ת ובפרק כל הנשבעין כו' לכאורה יש לתרץ דע"כ לא סבור ר"נ מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אלא בשטען איני יודע דאמרינן ה"ל לידע וכדכתבו תוס' בב"ק פרק הפרה בתחלתו וגם הכא בד"ה ר"ה ור"י רמזו כן משא"כ בשניהם חשודים דליכא למימר הכי ועיין בתוס' ח"ה דשם אמרו דר' אבא אמר דינו מתוך שאינו יכול לשבע משלם מסברא ולא מקרא דשבועת ה' תהי' בין שניהם וא"כ יש לן לומר דר"נ לית לי' משאיל"מ אלא א"כ מאי דרמיז לן הקרא ולא יותר דוק:

בא"ד ודוקא בחשוד המתויב שבועה דאורייתא אבל בשבועה דרבנן כו' ודאי השתא הוצרכו לכך הואיל דאמרינן דאף כשהתובע אינו יכול לשבע לא יטול וק"ל:

דף צח.

ולרמי ב"ח משכחת לה רישא בג' וסיפא בד' כו' ומתו ג' כולהו בעידן שאלה כו' מכאן קשה לי על מה שתירצו תוספות בב"ק דף ק"ז בד"ה ערוב פרשיות כו' בסופו וז"ל וא"ת למאן דבעי ג' פרות ליפטריה במגו דאי בעי אמר נאנסו ההיא דכפירה וי"ל כגון ההיא דכפירה קמן ע"כ והלא הכא ליתא קמן דהלא המשאיל טען ואמר ומתו ג' כולהו בעידן שאילה ולפי תירוצם לא ה"ל לש"ס דהכא לצייר הדבר הכי ועיין שם דלא פירשו שם דאיני יודע להוה בי' כפירה ונאנסה אלא נאנסה לחוד דוק:

גם קשה לי מכאן על דברי הסמ"ע דכתב סי' ע"ב ס"ק פ"ז על מה שכתב הש"ע ואינו יכול לשבע ומשלם פי' משלם כל תביעתו דהיינו ב' דינרין ואע"פ ששבועת מודה מקצת יכול לשבע כו' מ"מ כיון דג' שבועות הללו באין כא' כו' דיינינן לי' כאלו אינו יכול לשבע גם לשבועה מודה מקצת כו' ע"ע. וא"כ דומיא דהכא לרמי בר חמא דמוקי לי' בג' פרות וחדא דכפירה בינייהו אמרינן נמי דצריך לשלם גם אותה דכפירה אף דטוען ברי עליה דודאי אין לחלק בין הדין דהתם להדין דהכא וא"כ הא דתני מתני' דילן חייב היינו אפילו אאותה פרה דטען ברי א"כ קשה למה נקטה מתני' דילן והלה אומר א"י חייב ה"ל למימר רבותא טפי והלה אומר להד"ם חייב וממילא הוה צריכנא למיקם למתני' בשיש עוד אחת אשר אמר עליה איני יודע כאשר השתא נמי קשה לן על הא דנאמר במתני' באשר השואל טוען א"י שהוא חייב וע"כ צריכנא לתרץ ולומר ולהוסיף פרות בטענותיהם כן נמי אי הוה נאמר שהשואל טוען להד"ם שהוא חייב אי הו' קשה לן למה ע"כ הוה צריכנא להוסיף עוד פרות אשר טוען עליהם איני יודע ומודה מקצת ומ"מ הוה אמר רבותא טפי במתני' ובאמת הש"ך חולק עליו והדין עמו מסברא ומראיה זאת דוק:
כתב מהרש"א במאי דכתב רש"י הכא דאיני יודע אינו כפירה מתורץ נמי במאי דהקשו תוס' בב"ק דף ק"ז עליו מהא דהכא אבל לכאורה לא יתורץ עדיין מהא דמקשה לקמן בסמוך מה שטענו לא הודה לו פי' הלא אין כאן מודה מקצת והלא לרש"י לא צריכא להודאת מקצת אם לא דנימא דמקשה לרב"ח וק"ל:
הא דהוצרך הש"ס לפרש הכא ענין דעסק שבועה לרחב"י ולרב"ח נראה דבא ליישב בזה דלא נימא לר"נ דמוקי בשיש עסק שבועה ביניהם דהעיקר חסר מהספד דלא נקט המתני' כ"א חדא פרה לכך קאמר ומפרש לרמי בר חמא דע"כ מיירי רישא דסיפא אליבי' בג' פרות דאל"כ לא הי' צריך לישבע אליבי' וא"כ ע"כ לומר דאף דלא נזכר במתני' מ"מ צריכנא לפרשה לה בהכי וא"כ ה"נ לר"נ וק"ל:

דף צח:

בגמ' ואמאי מה שטענו לא הודה לו כו' פירש דהרי לא הודה לו במקצת והוה כופר הכל ולא תימא דהוה מודה במקצת הואיל דהודה לו באותה שהיא קיימ' דזה אינו דהרי חבירו לא טוענו עלי' וק"ל. ועיין בטור ח"ה סי' פ"ח סעיף כ"א בפלוגתא דרמב"ם וראב"ד דראיית הרמב"ם מקושית הש"ס דהכא ובמה שכתבתי אין כאן ראי' ודוק:
עוד בגמ' בעי ר"א ב"מ שאלה בבעלים שכר' שלא בבעלים כו' למאי דבעי שאלות האלו יש לי תמי' רבה על מה שאמר רבא לעיל על בעי' דרמי בר חמא לפום חורפ' שבשת' ולא מצאה הש"ס לאוקמי בעיתו כ"א דאגר' איהו פרה מעלמא כו' והלא שפיר יש לאוקמא

כגון דנסבא והוה לה פרה וחרש הוא בה ואח"כ גירשה ושאל אותה פרה ממנה וא"א שואל הוה אמרינן שאילה כדקיימא קיימא כדכתבו תוס' בד"ה שאלה בבעלים כו' והוה הכל בבעלים ואי אמרת שוכר הוה אפשר דלא אמרי' כיון דשייכא במקצת שייכא בכולה ובאם נקיים גירסת התוס' דגרסי את"ל אמרינן כיון כו' ונקיים ג"כ פסק דגאונים דפסקי כל את"ל לפשיטות כדכ' הרא"ש בשמם א"כ יש ליישב קצת דלא רצה לאוקמי הכא דא"כ הי' נמי בבעלים ואי תימא דמ"מ קשה ארבא דאמר עליו לפום חורפא שבשת' ומאי שבוש דבר יש בזה אחר דחזינן דר' אבא בר ממל מבעי בעי אף אני אימא הלא כבר כתבתי לך לעיל דרבא לא קאמר אלא לפום כו' ואח"כ רצה הש"ס לפרש בעיתו ומפרש והולך עד לבסוף ואח"כ חזרה לדברי רבא ואמר אמר רבא בעל לא שואל כו' וזהו אשר קרא עליו לפום חורפא שבשת' אחר שאינו לא שואל ולא שוכר אלא לוקח וקושיתי לא הי' אלא על הש"ס דלא מוקמי בעיתו בהכא ואף דלרבא דאמר לוקח הוה מ"מ הוה ר"ח כדכתבו תוספות שם מ"מ נראה דאיכא למימר ולחבר אם נעשה אח"כ שוכר או שואל לאשר הי' מתחילה לוקח ודוק. ובזה הו' אפשר לומר וליתן טעם דפסק הטור בסי' שמ"ו כאת"ל דאמרינן כיון דשייכא במקצת כו' ואף שאין דרך הרא"ש אביו לפסוק כדברי הגאוני' וכדמקשה שם הב"י ע"ש ובאשר כתבתי א"ש לכאורה דלכך פסק דאמרינן כיון דשייכא במקצת שייכא בכולו אחר אשר ראינו דסתמא דש"ס לא מוקמ' לעיל בעיא דרב"ח כן. אבל אכתי לא נייח לן בזה דמ"מ לוקמי כגון דנסבה וגירשה ושכר ממנה פרה ואח"כ שאלה ממנה וא"א שוכר הוה א"כ אמרי' בהני תרי שכירות כדקיימא קיימא ואח"כ בשאלה שאחריה אמרינן כיון דשייכא כו' וא"א שואל הוה א"כ הוה שאלה ושכירות ושאלה היינו בעיא דר"א בר ממל ולא נפשוט או איפכא דוק אם לא דנימא דניחא לה להש"ס לאוקמא בפשיטו' טפי מאשר לומר ולפרש כן בדרך יותר רחוק ואף כי דאפשר לומר דאין לחבר שכירות ושאלה דאחריו לשכירות שלפניו כשם שלא נחבר שאלה ושכירות ושאלה את"ל דלא הו' חיבור ואת"ל דהוה חיבור גם זה הוה חיבור ועיין בהגהות אשר"י לקמן ודוק היטב: וכבר ראיתי בב"ח דרצה לתרץ דלכך פסק הטור כאת"ל דאמרינן דהכי מוכח בסוגיא מדקאמר בתרין קמייתא את"ל ובתרין בתרייתא לא קאמר את"ל אלמא משמע דתרין קמייתא אפשיטו דהוויין בבעלים כאת"ל כו' ע"ש ואיני יודע לפרשה דבאיזה פירוש וסוגיא דרך אי בסוגיא ובפירוש רש"י הלא רש"י גריס את"ל לא אמרינן ואי בסוגיא ופירוש התוס' הלא לדידהו א"א לומר עוד את"ל אחר ולכך כתבו בסוף הדבור וז"ל ואין הרביעית הולכת באת"ל לכך לא קאמר בה את"ל ואם תפשוט

שלישית נפשוט גם רביעית עכ"ל וע"כ צריכנא לומר כן לפירושם לכל מאן דיודע סוגיא דשמעתא ודוק ותא חזי מה שאכתוב עוד בתוס' ד"ה ה"ג:

בתוס' ד"ה שאלה בבעלים כו' משמע אבל כו' אפשר למידק כן ממתני' דילן דאל"כ למה נקטה מתני' שאלה חצי יום ושכרה חצי יום דנקט למילתא בתרי מילי בשאלה ושכירות וא"א דשכירות בבעלים ושכירות שלא בבעלים אינן מתחברים להיות הכל בבעלים ה"ל למנקט שכרה חצי יום בבעלים ואח"כ שכר ממנו שלא בבעלים והמשכיר אומר דמתה בפשיעה או נגנבה בחצי היום שהיתה אצלו שלא בבעלים והשוכר אומר איפכא ואפשר לומר דאין זה הוכחה כולה האי דאין זה שכיח לומר אחר שנגנבה או מתה ישכור ממנו ולא ידע שנגנבה או מתה ואח"כ יטעון ברי שמתה קודם ששכר ממנו שלא בבעלים. וקצת ראי' לזה דלא מוקמי נמי בשאלה שלא בבעלים בחצי היום ואח"כ שאלה ממנו בבעלים דלכ"ע אין מתחבר בבעלים האחרון לשלא בבעלים הראשון. וגם אפשר לומר דא"כ דהוה מוקמי הכי לא הוה אפשר ליה למתני הסיפא זה אומר ברי דישבע ע"י גלגול דכדרכה מתה ואי כל טענותיהון קאים אאם הי' בבעלים מאי שבועה אכדרכה מתה איכא למימר הלא אפילו נגנבה או מתה בפשיעה הוה פטור וק"ל:

בד"ה ה"ג בקונטרס כו' ותימא דא"כ מאי בעי בבעי' ד' כו' הנה יש ליישב דרש"י סביר לי' דבשאלה שאחר שכירות אף דלא נימא ביה כיון דשייכא במקצת שייכא בכולו מ"מ אותו מקצת שייכא והיינו אם נגנבה בעת שאילתו אמרינן בי' דפטור דאותו מקצת שייכא בשכירות שלפניו וא"כ אפשר לומר אם שכר ממנו אח"כ יש לחבר גניבה ואבידה דאותו שכירות לשאלה דלפניו דהי' בבעלים כיון דהוה שייכא לשכירות דלפניו. ואפשר דהם ז"ל ימאנו בזה כי היאך אפשר דיהיה פטור השואל אדבר חמור והיינו אגניבה ויתחייב אקלות והיינו אאונסין וק"ל:

ומה שכתבו עוד בא"ד ואין לפרש כו' דא"כ היה לה להגמ' לפרש את"ל דאמר ועוד דא"כ כו' יש לתרץ קושיתם אלו ולומר דסבירא לי' לרש"י ז"ל דכל את"ל הוה פשיטות כדסוברים הגאונים ז"ל וכבר כתב הלחם משנה דאף למאן דפסק כהגאונים דכל את"ל הוה פשיטות היינו דוקא את"ל הנאמר בש"ס בהדי' אבל לא פסקינן כן אם מתוך סוגיא דשמעתא ודבעי' צריכנא לומר את"ל מעצמינו וא"כ לא קשה מידי ארש"י ז"ל דמשום הכי לא רצה לומר בבעי' ד' את"ל אמרינן דכבר רצה לפסוק דלא אמרינן כן ולא קאמר בעי' הד' אלא אי אית מאן דסביר דאמרינן איכא למבעי כדבעי. וא"כ קושיא הב' לא קשה נמי דלכך אמר את"ל לא אמרינן ולא אמר את"ל אמרינן כי היכי דנפסוק לא אמרינן וק"ל. וא"כ צריכנא לומר לתוס' ז"ל דמקשים ב' קושיות אלו לרש"י דסבירא להו דכל את"ל

לא הוה פשיטות וק"ל: והנה לדעת התוס' דמפרשים תרי בעיות אחרונות אי אמרינן תרי שייכות וע"כ הני תרי שייכות לא דמיא להדדי דחדא שייכא נאמרה כפשוטו ואידך אי אמרינן כיון דשייכא במקצת שייכא בכולה ויש לדקדק למה לא מבעי בעי תחלה אי אמרינן תרי שייכות כפשוטו והיינו שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים ואח"כ נעשה עליה ש"ח דכל אחד יש לומר שייכא כפשוטו ולימא אח"כ את"ל אמרינן תרי שייכות מיהא תרי שייכות כדבעי' השתא מי אמרינן אחר שאחת צריכנא לומר בי' כיון דשייכא בכולה שייכא במקצתה. ובזה יש לדקדק דהוה ליה למבעי' בעי' אחת החמורה מאלו והיינו דנעשה מתחלה ש"ח בבעלים ואח"כ שכרה שלא בבעלים ואחר כך שאלה שלא בבעלים דצריכנא לומר תרי פעמים כיון דשייכא במקצת כו' ואף את"ל דאמרינן תרי שייכות והיינו תרי שייכות כפשוטו או אחת כיון דשייכא במקצת כו' אבל תרי פעמים כיון כו' מבעי בעי. ועיין בהגהות אשר"י דמסיפק עוד באחרת ודוק ואפשר לומר דלפירוש התוס' צריכנא נמי לומר הסברא דהדרא לדוכתא ובבעי' אלו א"א לומר כן אבל אין זה במשמע דבריהם דוק:

גם לפירוש רש"י דתלה הכל לכאורה אי אמרינן הדרא לדוכתא יש לדקדק למה אמר את"ל לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כו' ה"ל למימר רבותא טפי את"ל לא אמרינן שכירות בשאלה מישך שייכא מ"מ שאלה ושכרה ושאלה מבעי בעי אי אמרינן הדרא לדוכתא אם לא ובזה אפשר לומר דכבר כתבתי דסבירא ליה לרש"י דכל את"ל הוה פשיטות ולהכי לא רצה לומר כן וק"ל:

גם לא נייח לן לדקדק ולומר דלבעי אם שכרה שלא בבעלים ושאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים דאף דאמרינן בעלמא שכירות בשאלה מישך שייכא מ"מ הכא אפשר לומר דלהדרא השכירות לדוכתא לשכירות הראשון דהיה שלא בבעלים דאפשר לומר דלקולא אמרינן הדרא לדוכתא ולא לחומרא כדמצינו בתוספות ד"ה שאלה בבעלים וגם אין לדקדק ולומר דלבעי איפכא בשכרה בבעלים ואח"כ שאלה שלא בבעלים אי אמרינן כיון דלא שייכא בכולה והיינו באונסין לא שייכא נמי במקצתה והיינו בגניבה ואבידה (לפי מאי דרצינו לומר לרש"י דאף דלא אמרינן כיון דשייכא במקצתה שייכא בכולה מ"מ שייכא במקצת והיינו בגניבה ואבידה ושאלה שלא בבעלים שאחר שכירות פטור מגניבה ואבידה מטעם זה) דלקולא אמרינן ולא לחומרא וק"ל: מתני' השואל כו' כל בבי דמתני' יש לפרש בזו אף זו דלא מבעי' אם שלח ליה המשאיל ביד שלוחיו דפטור השואל אלא אפילו ביד שלוחיו דשואל נמי פטור ואח"כ בבבא השנייי' לא מבעי' אם אמר ליה השואל שישלחו לו ע"י שלוחיו אלא אפילו ביד שלוחיו דמשאיל חייב נמי השואל ולא

מבעי' באמר לי' השואל לשלוח לו אלא אפילו אמר ליה המשאיל שרוצה לשלוח לו ואמר לי' השואל שלח והוה אפשר לומר דהא דאמר שלח אינו רוצה לומר בידי אלו אלא ביד אחרים קמ"ל דלא וחייב השואל וק"ל. ומסיים המתני' וכן בשעה שמחדרם הא דקאמר וכן בשעה ולא קאמר בקיצור וכן כשמחזירם נראה דבא לרמז לן הא דאמר רפרם לעיל פרק האומנין דף פ' וז"ל ל"ש אלא שהחזירם בתוך ימי שאילתה כו' ולכך קאמר בשעה שמחזירה לומר דשעות שעות יש דיש שעה שחייב עליה בשמחזירה בשעתה והיינו תוך ימי שאילתה ולאחר ימי שאילתה פטור עליו וק"ל:

בתוס' ד"ה ואמר ליה השואל כו' וי"ל דפשיטא שמוצא כו' הנה מ"מ יש לדקדק על המעשה גופי' דאמר מי כתב לך התקבלתי ולמה לא אמר יש לך כתב אלי דאשלחנו על ידך ויש ליישב ועיין בחדושי דב"ק מה שהקשיתי שם על הש"ס דלא אמר ולטעמך וק"ל:

דף צט.

בגמרא אמר לך רב לא תימא נעשה אלא אימא בא"ל הכישה כו' אפשר לומר באשר אמר לי' הכישה במקל והיא תבא ואף שהמשלח לא עשה כן אלא שלחה לו ביד עבדו חייב נמי השואל דכבר שעביד נפשי' משתצא מחצירו ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר וגם הכשת המקל ודאי אינו מביא החיוב רק השיעבוד דשואל דכשתצא מרשותיה הוא דמחייבו וזה נעשה ג"כ האידנא. ובזה יש לפרש ולומר דלא נגיה דברי רב בודאי דרב אמר נעשה כאומר לו הכישה במקל רק דקאי אמתני' דמתניתין דקתני ביד עבדו חייב נעשה כאלו אמרה מתני' הכישה במקל חייב וק"ל. והא דהביאה הש"ס דאתמר אחר שאמרה אמר לך רב באומר כו' ולא הביאה גם לכתחלה באמר נעשה כו' משום דשם הוה ס"ד דגם שמואל אית ליה באומר הכישה כו' דחייב ולא פליג עלי' דרב אלא אם אומר נעשה כו' והא דלא מוקי מתני' בעבד כנעני ובאומר כו' משום דמתני' סתמא קתני ועיין ברא"ש וא"כ לא הוה צריך להביא מימרא דרב דגם שמואל אית ליה כן אבל השתא דאמר באומר הכישה כו' משמע לי' דרב סובר דוקא כן ולא שמואל ולכך הביאה האידנא וק"ל: עוד בגמרא ופליג דר"א כו' הא דלא כייל ר' אמי ור"א להדדי ואמר ופליגא דר"א ודר"א נראה דר' אלעזר פליג נמי אר' אמי דלר' אמי קנאו מדאורייתא מדאמר וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה ולר"א לא קנאי אלא מדרבנן דתקנו קאמר וכן כתבו תוספות בב"ק דף מ"ט ע"ש ולכך קאמר ופליגא דר"א באפי נפשי' לומר דר"ה ור"א פליגא אדר' אלעזר וק"ל: עוד תניא נ"ה כשם שתקנו כו' וכשם שקרקע נקנית כי' הוצרך לסיים כן לומר דלא תימא הא דאמר תקנו משיכה בשומרים היינו להתחייב באונסי' ולא לענין

חזרה לכך מסיים ואמר וכשם שקרקע נקנית כו' וא"כ ודאי רישא דומי' דסיפא מה סיפא איירי לענין חזרה כך הרישא וק"ל:

בתוס' ד"ה א' שמואל כו' פר"ח דשמואל פליג עלי' דרב כו' ובזה יתיישב הא דהביא שמואל קודם לרב לומר דפליג דאי הוה מביא רב קודם לדשמואל ה"א דשמואל אית ליה נמי באומר הכישה חייב והא דלא מוקי למתני' כן משום דרצה לאוקמי מתני' כפשוטא ולאו דוקא באומר ולכך הביא שמואל קודם רב ורב אמר אפי' תימא בעבד כנעני ואי איתא דשמואל אית ליה נמי באומר חייב מאי אפי' תימא דאמר רב הלא גם שמואל מודה כן רק אינו רוצה לאיקמא למתני' דוקא באומר וק"ל:

בא"ד וכן משמע דפליג כו' מדבעי לסיועי לרב ודחי ליה בדוחק דהנה מקומות מקומות יש בש"ס דיש דוכתא דפירושו דלימא מסייע הוא לומר מאי קמ"ל הלא כבר מפורש שם ובא המתרץ ואומר דאינו סיוע' דאי לאו דאמר המ"ד את דבריו לא הוה .שמעינן כן ממתני' או מברייתא דהבי' אבל המ"ד יאשמעינן דפירושא דברייתא או מתני' הוא כדבריו וזה לא אפשר לפרש הכא דא"כ דחייתו לאו כלום היא אחר שהוא בדוחק היאך יעלה על הדעת לילך בדרך הדוחק אחר שיש לן דרך מרווח ובאשר גם הלכה כן ואין חולק אבל באשר נפרש דלכך קאמר נימא מסייע כו' כלומר וא"כ קשה אשמואל א"כ שפיר קא משני ודחי ליה בדוחק כדי שלא תקשה ממנו אשמואל כן אפשר לומר דרך צחות אף דלפי פשוטו נאמרו הדברים כהוגן וק"ל:

בד"ה באומר הכישה במקל כו' ואע"פ כו' היינו כו' ולא תימא דנוקים לברייתא כן דזה נראה לי' דוחק. ומה שכתב מהרש"א בזה דא"כ רישא לא א"ש תמי' לי טובא דהלא כבר פליגי לעיל דף צ"ו או אמרינן שלוחו של אדם כמותו בשאילה בבעלים ע"ש:

בד"ה כיון כו' עד ועוד י"ל דהכא מיירי אפי' יצאת מיד לר"ה כו' יש לדקדק דא"כ מאי קאמר נימא מסייע לי' כו' דלמא הברייתא מיירי ביצאתה לסימטא ומשום קניי' ודלא כרב שם בב"ב ורב ע"כ מיירי אפי' יצאתה מיד לר"ה ולענין אונסי' ודאי על התרצן לא קשה מידי דלא בעי לאוקמ' כן דסבירא ליה דגם שמואל אינו מודה ביצאתה לסימטא וא"כ האמת קא משני גם המקשן יש ליישב כן וק"ל:

בד"ה וחבירו מותר כו' תימא כו' הא דסמכו דבריהם כאן ולא קמקשי' רישא דלשם אסיפא ואמתני' דנהנה נראה דודאי אי לאו דהכא לא הוה קשה מידי דודאי יש לתרץ ולחלק בין נתכונו לגזול או לא ואי משום דק"ל שואל שלא מדעת גזלן הוא וקים לי' כולי' ברשותי' היינו דוקא לענין אונסין אבל לא לענין קניי' דנקנה לי' לגמרי להיות

ברשותי' אבל אחר דראינו הכא דבקיעה קונה לכ"ע אפילו לענין חזרה ודאי דקשה להו ולא צריכנא לדחוקי דמהרש"א וק"ל:

בד"ה כך תקנו כו' ועוד מאי פליגי דאמר הכא כו' כד נדייק תיבת הכא דקאמרו וגם מאי דמסיימו והיינו דקאמר ופליגי דרב הונא ע"כ נראה לפרש דהוה אפשר לומר דלענין אונסי' קמיירי והא דקאמר ופליגי דרבי אלעזר קאי אר' אמי דסבירא ליה דקני לגמרי מדאורייתא ור"א לא קאמר אלא תקנו משמע מדרבנן כאשר כבר כתבתי וע"ז כתבו מאי פליגי דאמר הכא כלומר הוה ליה למפלג אר' אמי והש"ס לא ה"ל להביא פלוגתא דר"א הכא אחר דברי ר"ה ולכך מסיימי תוס' שפיר והיינו דקאמר ופליגי דר"ה דייקא וק"ל:

דף צט:

בגמ' להקדש משלם נ' וחומשייהו מה שאין במזיק דלא משלם חומשא כו' זולת פי' רש"י ותו' הי' נראה לומר אחר אשר נדקדק על מה דמסיים מה שאין כן במזיק דלא משלם חומשא ומה ענין לתשלומי' דחומשא כאן וגם מאי דקאמר וחומשי' אינו ענין לכאן לכאורה. לכך נראה לומר דאחר שמצינו מן התורה דנקיל בתשלומין מדכתיב וביער בשדה אחר דלא ישלם כל חדא וחדא אלא כי היכי דמזדבני בהדדי א"כ למה לא נעשה כן ג"כ בהקדש אלא ודאי הטעם הוא אחר דחזינן דהתורה אחמיר בהקדש דיוסיף אפילו חומש מכש"כ דלשלם כל חדא וחדא ולכך מסיים להקדש משלם נ' וחומשייהו כלומר אחר דמשלם חומשייהו מכש"כ דלשלם חמשי' ולא נקיל גבי' בתשלומין וא"כ במקום אשר חזינן דלא משלם חומש א"כ לא נחמיר עליו ג"כ דלשלם אכל חדא וחדא אלא כי היכי דמזדבני בהדדי ולכך קאמר שפיר מה שאין כן במזיק דלא משלם חומשא כלומר במקום דלא משלם חומשא והיינו במזיק לא משלם נמי כ"א חמשי' נכי חדא ובזה יתורץ קושי' התוס' דמקשי' והא כי יאכל בתרומה כתיב כו' דוק:

בגמ' אמר רבא הני שקולאי כו' עיין ברא"ש ובטור כי הרבה פירושי' נאמרו בדא:

בתוס' ד"ה שמין בית סאה באותה שדה תנן פי' בקו' כו' וא"כ לר"י כו' הל"ל בלשון זכר כו' נראה לתרץ ולומר דה"ק שמין בית סאה באותה שדה כמה היא יפה כל השדה עם אותה בית סאה וכמה היא יפה אותה שדה בלי אותה בית סאה ואח"כ מחלקי' אותה ניכוי לחלקים כמה יגיע לערוגה חדא למשל אם היה כאן שדה אורך ורוחב ששים סאה שמין כמה הן יפין בהיותן בהדדי כל הששים סאה וכמה הן יפין בשיגרע בית סאה אחת ובית סאה בשדה המחזיק ששים סאין שמין כאשר כתבתי וא"כ שפיר קאמר לישנא דנקיבה דודאי אשדה המחזקת ששים סאין קאי דוק:

והא דמקשי' עוד דבפ' הכונס כו' ומאי בעי כיון דבמתני' מפרש בהדי' כו' אומר אני דלא קשה ג"כ מידי דכבר אמרנו דשמין בית סאה קאי אשדה ואכתי שיעור' לא ידענא כמה יחזיק השדה אשר ישום עלי' אותה בית סאה דודאי אם יושם בית סאה אשדה המחזקת מאה כורין לא יהיה ניכר' כולי האי כאשר יושם אשדה המחזקת כור וכדכתב רש"י שם בד"ה סאה בס' סאין לכך בא ריב"ח שם ואמר סאה בם' סאין דלעולם שמין כן והוא דבר השוה למזיק ולניזק לעולם. ומה שמקשי' עוד הני תרי שומו' מנ"ל כו' לפי מה שכתבתי לא קשה נמי מידי דודאי לית כאן תרי שומ' דחד שומא הוא דאיכא והיינו בית סאה אששים סאין למשל דאמרינן ששים סאין בהדדי כמה הן שוי' ק"ך ר"ט נ"ט סאין כמה הן שוין קע"ח זהובים (דאף דמגיע לכל בית סאה שלשה זהובים אם היינו מחלקי' הששים סאין לחלקים אבל אחר שאמרנו דנישום הבית סאה אשדה כולו לא יגיע עליו כ"א שני זהו' כי אדם אשר לוקח שדה המחזיק ששים סאין אינו מדקדק כולי האי אם יחסר בית סאה א' כדכתב רש"י שם) וא"כ מגיע אבית סאה שני זהובים ואם היה נאכל הרביעית מבית סאה צריך לשלם חצי זהוב רביעית מה שהיה מגיע אבית סאה ואין זה קרוי שומא ודאי. ומה שמקשים עוד דלמ"ד קלח בס' קלחים כו' אמאי נקט במתני' בית סאה אומר אני דגם זה יתפרש היטב לפירושו דע"כ הא דאמר דשיימינן קלח בס' קלחים אכתי לא ידעינן הני ס' קלחים גופין באיזה שדה יהיו אם בשדה אשר תחזיק בית סאה או אשר תחזיק ס' כורין ובודאי שדה המחזקת בית סאה חלקיה לא ישוו להחלקים אשר בבת ס' כורין למשל אם נאמר שדה בת ס' כורין הואיל והיא גדולה ועשירים לוקחים וקופצים עלי' הרבה ובשביל כך ימכר ביוקר מאד עד שכל בית סאה שבתוכה יבא עלי' לפי חשבון שלשה זהובים אפשר דשדה אשר אינה מחזקת כ"א בית סאה ימכר בעד שני זהובים אחר שאינה ראוי' לעשירים וא"כ ס' קלחים אשר בבית סאה לחוד אינן שוי' ודאי כס' קלחים אשר בבית סאה הנלקח בשדה בת ס' כורין וא"כ שפיר קצב לן מתני' בית סאה לומר דלעולם הני ששים קלחים או שיעור אחר יהיה משדה בת בית סאה לא פחות ולא יותר דוק היטב ובזה יתורץ נמי מה שמקשי' אח"כ מהא דפריך התם אכולהו אמוראי ולא פריך אמתנ' דלפי מה שכתבתי ודאי לא קשה מידי אמתני' דודאי אף דשמין בפני עצמה ולא בששים מ"מ צריך לן שיעורא באיזה שדה יהי' נשום בפני עצמו דחלקים דשדה גדולה אינן שוין לחלקים דשדה קטנה ואף דיהיו שוין במדותיהן למשל ד' אמות דשדה גדולה אינן שוין לד' אמות דשדה קטנה כאשר כתבתי לעיל דוק בדברי היטב ותמצא כי הן כנים ונאמנים:

דף ק.

במתני' המחליף פרה בחמור וכן המוכר שפחתו כו' הא דלא תני בדין הזה כל חילוקי דינים דתני אח"כ בעבדים ושדות והיינו ברי ושמא ושמא וברי וכי' נראה דאפשר לומר לר' נחמן לעיל דאמר ברי ושמא לא אמרינן ברי עדיף אלא אוקי ממון אחזקתי' ומוקי למתני' דלעיל בשיש עסק שבועה ביניהם הנה מתני' הלז בא לרמז זה במאי דלא תני כל חילוקי דינים דבסמוך משום דמיירי הכא כשאין עסק שבועה ביניהם ולכך לא תני נמי הכא בברי וברי דישבע משום דמיירי שאינו מודה מקצת והיינו דקאמר לי' הילך אפרה ואעבד (ועבד בלאו הכי י"ל דאין נשבעין עליו ולכך תני עבד בהדי פרה לומר כשם שעבד מיירי בלי עסק שבועה כן פרה וק"ל) ואי תימא היאך אפשר לומר דמיירי בהילך הלא הש"ס מוקי לה בשעומדת באגם ולכאורה משמע דלאו הילך הוא כדמשמע בב"ק דף ק"ה ע"ב דאמר רבא כי תני' דאמר ליה הילך כי קאמינא דקיימא באגם. אומר אני דלאו כ"ע מודים דלא הוה הילך בעומדת באגם ועיין בגדולי תרומה שער ז' ועוד את"ל דלאו הילך הוא מ"מ מנ"ל דאית ליה לרבה בר רב הונא דאפילו בברי וברי אית ליה לסומכוס יחלוקו ומשום הכי צריך לאוקמא בעומדת באגם כדכתב רשב"ם דילמא ליא ליה כוותי' ואת"ל אית ליה מ"מ אפשר דהולד עומד באגם או בסימטא ולא הפרה והשפחה וק"ל ולרב יהודה ולר"ה דאית להו ברי ושמא ברי עדיף אפשר דסבירא להו כרבה בר ר"ה דבברי וברי נמי אית ליה לסומכוס יחלוקו בשאין עסק שבועה כדמוקי רבר"ה בסמוך ולכך לא תני כל חילוקי דינים דבסמוך אף כאן לומר דהכא מיירי בברי וברי בלי שבועה דאורייתא ולכך יחלוקו דוק:

בגמ' תנן זה אומר א"י כו' תנן זה אומר גדול כו' הא דמקשה תחלה מסיפא ומדיוקא ולא מקשה תחלה מרישא ומפשטי' דמתני' דסותר להא דרבר"ה גם יש לדקדק לפירשב"ם דמחלק בברי וברי בין אם מוחזק א' מהם או עומדת באגם א"כ מאי מקשה מסיפא דלמא התם איירי במוחזק ורישא איירי בעומדת באגם כדמוקי הש"ס ואי תימא דדוחק הוא לאוקמי רישא וסיפא בתרי גווני הלא השתא איירי נמי בתרי גווני דרישא מיירי באין כאן שבועה דאורייתא כאשר כתבתי לעיל וסיפא מיירי היכא דאיכא שבועה דאורייתא גם יש לדקדק לרבא תרי זימני שמא ושמא ל"ל לכך אפשר לומר דודאי תחלה לא רצה להקשות מרישא דסיפא דשפיר ידע דיש לחלק בין מוחזק לשאינו מוחזק ורישא דסיפא אפשר דאיירי במוחזק א' מהם רק אחר דהקשה מסיפא וראה דאין לחלק ודלא כרשב"ם לכך הקשה אח"כ ונאמר דלכך קאמר בשלמא לרבא כו' לומר דלכאורה הוה אפשר להעלות על הדעת ולהקשות גם לרבא וא"כ לא הי' קשה מידי לרבר"ה אבל אחר דלרבא

לא קשה מידי א"כ קשה לרבר"ה והנה הקושי' שהי' אפשר להקשות לרבא הוא תרי זימני שמא ושמא ל"ל וזה אין להקשות כ"א בשנאמר דרבא מודה דאית ליה לסומכוס יחלוקו אפילו בברי וברי בעומדת באגם ולא פליג ארבה כ"א בשמוחזק א' מהם ורבה אית ליה אפילו במוחזק (והא דלא מוקי רבא מתני' בברי ובעומדת באגם דניחא ליה טפי לאוקמא בכל גווני מלחלק בין עומדת באגם ומוחזק) אבל אם נאמר דרבא אית ליה דבכל גווני לית ליה לסומכוס יחלוקו בברי וברי א"כ לא קשה תרי זימני שמא ושמא ל"ל דאחת בא למעט ברי וברי במוחזק א' מהם ואחת בא למעט אפילו בעומדת באגם ואי לא הוה תני כ"א פעם א' שמא ושמא ה"א דממעט ברי במוחזק דוקא וסובר המקשן נמי דאי אמרינן לרבה דסומכוס אית ליה בברי יחלוקו אפילו במוחזק צריכנא לומר דלרבא מיהא אית ליה לסומכוס יחלוקו בברי בשאינו מוחזק דאל"כ הוה פליגי רבה ורבא בפלוגתא רחוקה וא"כ שפיר קאמר בשלמא (אחר שראה דתירץ ליה הא מני כו' ולא קאמר אלא משמע ליה דלא הדר ביה ממה דאוקמא בעומדת באגם) כלומר אי הוה קשה לרבא תרי זימני שמא ל"ל והיינו בשהיינו אומרים לרבא דבעומדת באגם מודה א"כ ע"כ דלרבה אפילו במוחזק סביר דלסומכוס יחלוקו א"כ לא קשה מידי שמא ושמא ל"ל דשפיר ידע דתני סיפא לגלוי רישא כדמשני ליה השתא אבל אחר דלרבא ניחא דרבא פליג אפילו בעומדת באגם וא"כ ע"כ לרבה דוקא בעומדת באגם ולא במוחזק קאמר א"כ שמא ושמא דתני בסיפא ל"ל ואי תימא לגלוי רישא זה אינו דלא אמרינן לגלוי אלא אי תרווי' בחד גוונא מיירי אבל אחר דברי מיירי בשאינו מוחזק דוקא ושמא ושמא מיירי ע"כ אפי' במוחזק אין סברא לומר דאתי' לגלוי על הרישא ומשני לה התרצן דלעולם אמרינן לגלוי ארישא ורבה אית ליה דחולקים לסומכוס בברי אפילו במוחזק ולא כדס"ד ואי משום פלוגתא רחוקה דע"כ לרבא לא אמרינן יחלוקו אפי' בשאינו מוחזק דאל"כ תרי זימני שמא ל"ל אין זה פלוגתא רחוקה דאין סברא לחלק בין עומדת באגם או מוחזק א' מהם ולא כס"ד דיש לחלק ולא כרשב"ם ומאן דאית לי' במוחזק ה"ה בעומדת באגם ומאן דלית ליה לית ליה בתרווייהו דאין כאן סברא לעולם לחלק ביניהם והשתא שפיר קא מקשה מרישא דסיפא הואיל ואין לחלק בין מוחזק או אינו מוחזק כדמשני לי' ובדרך הזה שפיר יש לפרש נמי לישנא דבשלמא דאמר ג"כ בהא ודוק: כן העליתי בדרך צחות לפני תלמידי:

בתוס' ד"ה ולחזי כו' וא"ת כו' וי"ל כו' אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל כו' אפשר לומר דבזה יתפרש היטב הא דלא משני נמי אסיפא וקאמר עבד נמי דקאים בסימטי' כמו שאמר שפחה נמי כו' דהלא גם הסיפ' אתי' כרבנן לפי מה שרצה לאוקמי

רישא כרבנן אבל לדבריהם א"ש דהלא הסיפא מיירי בשטוען הלוקח שמא וא"כ לית כאן חזקה. אח"כ כתבו אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל כו' בזה רוצים לתרץ דלא תימא אחר שרבא מוקי למתני' בשמא ושמא א"כ אתיא אפי' כרבנן ורבא לא קאמר הכי לכך אמרו דבמוכר מועיל החזקה ודוק:

בד"ה הא מני כו' נראה לר"ש כו' ומיהו קשה כו' עד מ"מ מנ"ל כו' כבר כתבתי בחידושי ב"ק פרק הפרה מה דקשה על קושיא הלז דהלא ע"כ סיפא דמתני' דלשם איירי בניזק אומר שמא ומזיק אומר ברי דאל"כ הוה קשה ארבה בר נתן וא"כ רישא מיירי בניזק אומר ברי ומזיק שמא וגם בברי וברי כדאיתא שם בש"ס ובתוס' וא"כ הואיל דמתניתין אתיא דלא כסומכוס בניזק אומר ברי ומזיק שמא א"כ ע"כ בהא דברי וברי ע"כ אתיא נמי דלא כסומכוס דאל"כ ברי וברי ל"ל (היינו דתני לא כי לומר דמיירי בברי אומר מזיק) וכדאמר נמי התם רישא ניזק שמא ומזיק ברי ואמר סומכוס אפילו בהא דאצטריך לאשמעינן דלא בתמי' וא"כ ה"נ בברי וברי אי לאו דפליג סומכוס ל"ל וא"כ ע"כ דמיירי בעומדת באגם דוק. ויש ליישב קצת דה"ק תוספות דלעולם לוקמא כשעומדת בביתו ומודה סומכוס וסיפא מיירי נמי בברי וברי ואי משום דא"כ הוה דלא כרבה בר נתן מאי אכפת לן בזה אחרי דמתרתין אתיא כסומכוס אבל השתא דמתניתין אתיא כרבנן שפיר קא מדייק א"כ לימא דלא כרבה בר נתן דהיאך יחלוק על סתם מתניתין דאתיא כרבנן ודוחק:

בא"ד ואם הי' עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפי' סומכוס מודה דהמע"ה כדאשכחן בריש שור שנגח הפרה כו' הוצרכו לזה דלא תימא הלא ע"כ לרבנן חזקת מעובר' חשיב' טפי מחזקת ממון דהלא ע"כ סיפא דמתניתין דקתני פרה שנגחה השור אתי' כרבנן דבעל הפרה משלם רביע נזק ולא יותר דאינו משלם אלא כאלו וודאי הוולד סייע דהמע"ה וא"כ למה משלם בעל הוולד השמיני' לימא נמי המע"ה אלא ע"כ הואיל דאית ליה לניזק החזקה דמעוברת אמרינן יחלוקו. לכך כתבו דאינו כן אלא הסיפא אתי' נמי כסומכוס ומודה סומכוס היכא דאיכא חזקת מעוברת עם חזקת ממון דאמרינן המע"ה וסיפא דסיפא אתי' כסומכוס דוקא ולא כרבנן דרבנן אפי' נגד חזקת מעוברת אמרי המע"ה. דוק היטב ותמצא כי כנים דברי ולכאורה שלא עלה על לב המפרשים דברי אלה לכך כתבו מה שכתבו ע"ע. ומכל מקום יש לדקדק קצת אמאי לא מייתי ראי' לדבריהם אלו מהא דאיתא התם בהדי' בברייתא דפליגי חכמים אשור שנגח את הפרה ואמרו המע"ה והלא התם נמי אית ליה לניזק חזקת מעוברת ואפ"ה אית להו המע"ה. ואפשר ליישב דאי משום הא לא ארי' דדילמא התם איירי דמוחזק המזיק ולא איירי בעומדת באגם דאינו אלא חזקת מרא קמא והכא קשי' להו לאוקימתא דמרא קמא דנימא חזקת מעוברת יהי'

עדיף ממנה. ואי תימא דמ"מ ה"ל לאתוי ראי' מהא דאמר התם אמתני' זו דברי סומכוס ואי חזקת מעוברת עדיף ממרא קמא לוקמא אפי' כרבנן ומיירי מתניתין בעומדת באגם אפשר לומר אחר שראה דפליגי רבנן בהא מילתא בברייתא בהדי סומכוס ניחא ליה לומר דמתני' אתי' נמי כסומכוס וק"ל:

עוד קשה לי על דבריהם אלו דמודה סומכוס בשיש חזקת מעוברת עם חזקת ממון דאמרינן המע"ה א"כ מאי מקשה הש"ס ארבה מסיפא דתני ישבע נימא דרישא שאני דאית ליה ללוקח חזקת מעוברת לכך סבר יחלוקו משא"כ בסיפא. ואפשר לומר מדאמר רבר"ה סתם אין אמר סומכוס כו' משמע דאין חילוק ודוחק ועיין בחידושי ב"מ מה שכתבתי שם עוד:

הנה יש עוד לדקדק בש"ס דמקשה אלא לרבר"ה שמח ושמא ל"ל דלמא קמ"ל דאפילו בשמא ושמא פליגי רבנן וכן מצינו סוף המניח דקאמרה מתנית' איזה בבות לומר דפליג סומכוס עליהם ועיין בתוס' שם דף ל"ו בד"ה ראוי ליטול כו' ואי תימא דבמקומות הרבה מצינו דפליגי כי כשתדקדק תמצא דהוה אפשר לומר בכל מקום דאתי' אפי' כרבנן ולא פליגי אסומכוס כ"א בברי וברי משא"כ כאן דחזינן דמתני' מיירי נמי בברי וברי א"כ ע"כ אתי' כסומכוס וא"כ בשמא ע"כ אתי' נמי כסומכוס כאשר כתבתי לעיל ודוק: עוד יש לדקדק לפרשב"ם מאי מקשה שמא ושמא ל"ל דלמא הא קמ"ל דברי וברי איירי דוקא בשאין מוחזק אחד מהם דאל"כ שמא ושמא ל"ל אלא ע"כ שמא ושמא איירי אפי' בדמוחזק וברי וברי איירי דוקא בשאין מוחזק וי"ל ודוק:

עוד יש לדקדק לפירוש ר"ש דברי איירי דוקא בעומדת באגם א"כ מאי מקשה לעיל ריש ב"מ דף ב' ע"ב ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מא"ל פירוש דמתניתין אתי' דלא כסומכוס ומאי קושי' דע"כ לא קאמר סומכוס אלא בשאין מוחזק אחד מהם משא"כ התם כל חד וחד הוה כאלו מוחזק בכולו וכדפירש"י שם ע"ע ועיין בתוספת שם ויש ליישב קצת:

עוד בגמר' אמר רב בטוענו דמי כו' ושמואל אמר בטוענו כסות הא דנייד שמואל מדברי רב ולכאורה דבריו דחוקים יותר מידי כסות קתני אבל על אוקימתא דדמי לא קשה כן נראה דא"כ למה נקט מתני' עבד ושדה אם הם מוחלקים בדמים מאי אכפת לן אם הדמים הם דמים דעבד ושדה או דמטלטלין או שארי דברים אבל לשמואל א"ש דקמ"ל דבדיילפי לא אמרינן מה שטענו לא הודה לו ותני שדה בהדי דאיירי בעומרי שדה ע"כ דלא ניסוק אדעתין (אי הוה תני עבד לחוד) דלא מיירי בכסות אלא בעבד ממש ונשבעין על העבדום סבירא ליה לכך תני נמי בהדי' שדה דע"כ אין נשבעין דליכא למ"ד דאית

ליה נשבעין וא"כ ע"כ מיירי בעומרי שדה א"כ עבד ג"כ דכמוה' וק"ל: עוד בתוס' ד"ה הא מני עד לבסוף וצ"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר. לא תפרש דקאי אאם שכרה היום ושאלה למחר כדמפרש הרמ"ל דבהדי' כתבו בריש הפר' דלא קאי אלא אשאל אחת ושכר א':

בד"ה דמי עבד גדול פי' בקונטרס כו' עד וא"ת והיכי קאמר כו' והא ליכא דררא דממונא כו'. הנה לפירש"י שפיר יש למצוא דררא דממונא אחר דמיירי בשולח ושליח אם כן אפשר לומר דמיירי דנתן לו תרי סכומי מעות חד לקנות בו עבד גדול וחד לקנות בו עבד קטן ונאבדו תרווייהו חדא באונס וחדא שלא באונס והמשלח אומר דהקטן נאבד באונס ולא הגדול ותובע דמיו של הגדול והשליח אומר אפכא משא"כ לפירושם דנתן לו מעות ליקח ממנו א"כ חייב המוכר להחזיר לו המעות לעולם אפילו נאבד באונס דהלא כל הנאה שלו וק"ל:

אבל קשה לי דמאי קשי' להו אפי' לפי דבריהם עד שתירצו בדוחק הלא שפיר אפשר לצייר דהוה דררא דממונא דמיירי דלקח ממנו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן ואיירי במקום שכותבים השטר כדפירשו ז"ל ומתו תרווייהו רק חד מת קודם כתיב' השטר וחד מת לאחר כתיב' השטר והלוקח אומר דהגדול מת קודם כתיבת השטר וצריך להחזיר לו אותו מעות והמוכר אומר איפכא ודוק:

דף ק:

בגמרא אלא אמר ר' הושעי' כגון שטענו עבד בכסותו כו' עיין בספר מלחמות דהרמב"ן דהקשה לדברי בעל המאור דאית ליה כסברת התוספות לעיל דבשהנתבע טוען שמא אין מגלגלין לישבע עליו ולומר משאיל"מ א"כ לר"נ דסבר דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף ומוקי למתר' דלעיל בשיש עסק שבועה ביניהם א"כ ע"כ מתני' דלהכא נמי צריך לאוקמי כן ולמה זכה בגדול והיינו בעבד דהלא על העבד אינו צריך לישבע הואיל דטען עליו אינו יודע. ויש ליישב קושיתו דילמא ר"נ מוקי למתני' כרב או כשמואל ור' הושעי' לית ליה דרב נחמן אלא כר"י ור"ה וק"ל:

בגמרא והא ר"מ איפכא שמעינן לי' כו' הא דלא מקשה ר"מ אדר"מ דהתם אית ליה דנשבעין על עבדים והכא אית ליה דאומר הרי שלך לפניך אפשר לומר אי לאו דאמר רבא עבדא דקטעא לידיה ושדה שחפר כו' דמשמע בין בעבד בין בשדה אית ליה נשבעין לא הוה קשה ליה מידי דודאי שפיר יש לחלק בין שבועה להשבת גזילה דאף דאית ליה בשבועה דנשבעין עליו ולא הוה דומי' דקרקעות מ"מ בהשבת גזילה אית ליה דהוה דומי' דקרקעות ואף דמחד כלל ופרט או רבוי ומיעוט קאתו מ"מ סברא גדולה יש לחלק

ביניהם דבשבועה אית לן רבוי לרבות דברים אשר לא מרבינן בגדלה כדאיתא בשבועות דף ל"ז ע"ב דכתיב מכל אשר כו' מכל רבוי הוא בשבועה אבל השתא קשה לי' דא"כ היאך אפשר לומר סברות הפוכות דבגזילה יאמר ר"מ דהוה כקרקע ורבנן יאמרו כמטלטלין ובשבועה נאמר איפכא דרבנן יאמרו דהוה כקרקע ור"מ איפכא. ולכך מדייק בדבריו והא ר"מ איפכא שמעינן ליה ולא קאמר והא ר"מ עבד כמקרקע דמי סבירא ליה אלא דבא לומר היפוך הסברות מצינו אם כן בדבר בשלמא אי לאו דאמר רבא דאף בשדה סבירא לי' דנשבעין לא הוה קשה ליה דא"כ מצינו סברות הפוכות דמנ"ל דלמא רבנן אית להו בכל מקום דנשבעין על עבדים ועל קרקעות וכן בגדלה דדרשי רבוי ומיעוט ולא כללי ופרטי והא דאמרו כשם שאין נשבעין כו' לדברי ר"מ קאמרו לדידן אין חילוק דבין בקרקעות בין בעבדים נשבעין אלא לדידך דאיא לך דאין נשבעין על קרקעות א"כ כשם שאין נשבעין על קרקעות כן תאמר דאין נשבעין על עבדים דמה חילוק יש וכדמקשי' תוס' באמת לר"מ בד"ה דילמא כו' וכן אפשר לפרש מתניתין דשבועות דלדבריו קאמרו וק"ל אבל השתא דאמר רבא דאית ליה לר"מ דאקרקעות נמי נשבעין א"כ ע"כ סברות הפוכות יש כאן דאין לומר לדבריו קאמרו דהלא ר"מ אית ליה נמי דנשבעין אתרווייהו א"כ ע"כ דדברי עצמן אמרו וא"כ קשה והא איפכא שמעינן לר"מ ולכך מדייק נמי והא איפכא שמעינן לר"מ דלרבנן הוה אפשר לומר לדבריו קאמרו ודור כן העליתי בדרך צחות לפני תלמידי:

בגמרא אלא לעולם כדר' הושעי' כו' הוה מצי נמיי לאוקמי בשדה שהי' טוענו עשר גפנים טעונות וכר"מ וטובא קמ"ל דאמרינן כבצורות דמיין אלא דא"כ לא הוה דומיא דעבד ודוק:

בתוס' ד"ה זוקקים כו' וא"ת כו' ויש לומר כו' שמגלגלין אפילו דבר שאינו דומה כו' משא"כ כאן דהוה דבר דימה דהלא הלוקח מודה מקצת וק"ל וכתבתי זאת משום איזה טועים דהוו סברי דגם הכא הי' דבר דאינו דומה רק הואיל דאשמעינן לעיל לא צריך לאשמעינן נמי הכא וזה אינו דהלא הרבה דברים נשנו כאן במתניתין מאי דכבר תני לעיל ואין צריך ראי' לדברי דהלא שם בשבועות דתני זוקקי' אותו זוקקים גופי' מיירי במודה במקצת ואי מודה מקצת להוי אינו דומה א"כ גם תירוצם לאו כלום הוא וק"ל:

דף קא.

בגמרא אר"ש בן פזי ורביעית שאמרו חוץ מן ההוצאה. ובזה א"ש הא דתני במתני' ועשו פחות מרביעית לסאה ולא תני ולא עשו רביעית לסאה אלא לומר דבאמת עשו רביעית

לסאה רק דנפחת אח"כ מחמת היצאה ועיין בכתובות דהש"ס מדייק כן על הא דאמר ר"מ כל הפוחת לבתולה ממאתים כו' וק"ל:
עוד בגמרא תנא אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו אפשר דמייתי הברייתא הכא אחר אמרו דלאחר שלש הכל לבעל הקרקע משום דאגר לאחר שלש מי לא הוה אכילנא כולי' ולכאורה יש לדקדק דבעל כזתים נמי נימא כן לכך הנחתי אוחם לדעת שאוכל עמך לאחר שלש כדהקשא הש"ס אדברי עולא וכפירוש התוס' בד"ה ולימא כו' לכך קאמר תנא כו' אין שומעין לו וא"כ א"א לי' למימר דעל דעת כן הניחם שם דהלא ע"כ הוצרך להניחם שם משא"כ בעל הקרקע דאין מכריחים אותו להניחם שם ע"כ כדאי' בטור סי' קס"ח והב"י כתב עליו דבא לי' להטור לומר כן מדלא תני נמי אם אמר בעל הקרקע טול זתים שלך דאין שומעין לו ובאשר כתבתי מוכרחים אנו לומר כן וק"ל:
והנה בתוס' ד"ה ולימא כו' האריכו קצת והוצרכו לכך דלא תימא דקושיתו הוא אלאחר שלש וא"כ לא הוה א"ש הא דקאמר לאחר שלש הוה אכילנא כולי' דא"כ גם בעל הזתים יאמר כן לכך פירשו דאתוך שלש קאי וק"ל:

דף קא:
ברש"י ד"ה להודיע קתני כו' כלו ימי השכירות בימות הגשמים אינו יכול להוציאו כו' נראה הא דכתב רש"י כלו ימי השכירות מיירי דוקא בשכרו סתם דיתן כל שנה ושנה סך מה ולא פירש לו כמה שנים ידור בתוכו ומ"מ אתי שפיר לישנא דכלו ימי השכירות דהיינו סיום השנה ודאי הוא באותו זמן אשר נכנס לתוכה. אבל ודאי דלא כיון רש"י ז"ל דאפילו בשכרו לזמן ידוע כאשר הבין הרמב"ן ושארי פוסקים בדבריו עיין בב"י דטור ח"ה סי' שי"ב וק"ל עיין מה שאכתוב לקמן דף ק"ב ע"ב בתוספת ד"ה בחזקת שלא נפדה:
במתני' המשכיר כו' המשכיר חייב בדלת בנגר ובמנעול ובכל דבר שמעשה אומן. לא תקשה הואיל דכללא כייל כל דבר שמעשה אומן א"כ פרטי ל"ל דקאמר בדלת כו' דלא תימא דוקא דבר דבלאו הכי לא מיתדר ביתא אבל לומר דחייב לעשות לו דברים המועילים לשמירת ביתו אימא דלא לכך קא חשיב הני דברים בדרך לא זו אף זו וק"ל וז"ל הרמב"ם וכל כיוצא מאלו הדברים שהם מעשה אומך והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות וק"ל:
בגמרא ת"ר המשכיר כו' חייב להעמיד לו דלתות כו' נראה דהברייתא בא להוסיף ולומר דאפילו נפלה הדלת שהיה בבית בעת כניסתו לתוכו חייב להעמידה וכן לפתוח לו החלונות אשר נסתתמו אחר כך וכן אשארי וכן משמע בפוסקים עיין עליהם:

בתוס' ד"ה לא יטלנה ויצא אע"ג כו' גבי מזוזה אסור כו' וזה מדויק בש"ס דקתני לא יטלנה ויצא משמע דוקא בעת יציאתו לא יטלנה אבל אם נשאר בתוכו רק שיטלנה מדלת זה ויתננה לדלת אחרת רשאי וק"ל: כתוב בנמוקי יוסף דכל מה ששוכר עושה יכול להוליכו עמו כשיצא עד כאן ושפיר כתב דכן הוא מדויק מדקתני ברייתא דבמזוזה לא יטלנה ויצא משמע דשאר דבר מותר ליטול ואפשר דמשום כך הבי' הש"ס הברייתא הכא להורות כן. והנה על מאי דמקשה מעשה לסתור משני אריש' ולכאור' יש לדקדק דלא קתני לי' אריש' אפשר דברייתא בדקדוק קתני לי' אחר סיפא משום דלא תבין מה שאמרתי לך כשהוא יוצא לא יטלנה דדינא קאמרו ולא משום סכנה וא"כ תקשה לך מאי שני נכרי מישראל אם הדין כן הוא שיניחנה אף גם בנכרי יניחנה לכך קאמר מעשה כו' לומר דלאו דינא קאמרו אלא משום סכנה וק"ל:

דף קב.

בגמ' במאי עסקינן אילימא כו' לא צריכא כו' לא בעי לאוקמי בחצר דלא אגרי לשוכר ותורי דשוכר ואפ"ה הוה דמשכיר דזה אינו דהואיל דבית השוכר פתוח לתוכו וגם יש לו רשות ליכנס ולצאת בודאי אינו מפקיר הזבל דאתי מתורי דידי'. גם לא רצה לאוקמי בחצר דאגרי לשוכר ותורי דמשכיר דגם זה פשיטא דהוה דלי' דהיינו דמשכיר דסתמא מיירי דבית דמשכיר פתוח לאותה חצר כדכתבו תוספות לעיל בפרק א' דף י"א ע"ב בד"ה וכי בצד כו' וכמו שאכתוב עוד בסמוך מזה ואף גם דלא איירי בשביתו פתוח לתוכו אפשר דמ"מ הואיל דחצר שלו אינו מפקיר הזבל דבהמתו ולכך מוקי בכה"ג ואמר לא צריכא כו' כלומר לא צריך לאשמעינן אלא בכגון דא וק"ל:

ודע דהרמב"ם מפרש אף שהשכיר החצר להשוכר מ"מ זכתה לו חצירו דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אף דשכורה ביד אחרים ודייק שמועתו מדקאמרה הש"ס אלא ברצר דמשכיר כו' ולא קאמר בחצר דלא אגיר לשוכר כדקאמר תחלה. ולכאורה לדעת הזאת יש לדקדק א"כ מאי קאמר לקמן ר"א זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה דאפילו תימא דהשכיר הרפת לית לן בה הואיל דחצירו קונה לו אפילו שכורה ביד אחרים וראיתי בת"ח דרוצה לתרץ ולומר דברפת שאני דאם השכיר לו אזי לא אמרינן דזוכה לו דהואיל דקיימא להכי לאוקמי בי' תורי ולהכי אגרי' כו' משא"כ בחצר דלא קיימא להכי ולאו להכי אגרי' כו' ע"ע ואין נראה לחלק כן ועוד דא"כ מאי מקשה בש"ס תרתי פי' ל"ל ברפת ובחצר כפי' רש"י ולפי' תוס' תרתי דסתרי הלא לא דמיא להדדי אלא כי אוכלא לדנא דברפת מיירי דוקא דלא אגיר לי' ובחצר אף דאגיר לי' ואפשר לומר לדעתו דהכי קמקשה באמת הואיל דלא דמי להדדי לא הוה לי' למתני

בהדדי. וביותר נ"ל לומר דסבירא לי' להרמב"ם ז"ל דברפת אפי' הנקלט מן האויר אינו דשוכר הואיל דלא אגיר לי' וא"כ לית לי' רשות להעמיד כליו שם וגם אפי' ליכנס בתוכו דנימא דכליו אפסיקו לרשות דמשכיר וא"כ פירושו דברייתא הכי והקולט מן האויר הרי הוא שלו פי' בחצר ושברפת שבחצר הרי של בעה"ב פי' אפילו מה שנקלט מן האויר דארישא קאי וא"כ בהכרח הוצרך רב אשי לומר זאת אומרת כו' ותא חזי מה שאכתוב עוד בזה ודוק:

עוד יש לדקדק לדעת הרמב"ם דא"כ לאו סיוע' דקא מסייע לריב"ח הוא דדילמא ע"כ לא קמיירי ריב"ח כ"א בחצירו דאינו נשכר לאחרים אם לא דנימא דלדעתו אין לחלק כלל וכלל דאין סברא בעולם לחלק בכך: מיתיבי אם אמר כל מציאות כו' יש לפרש ולומר הא דלא מקשה כן אמילתא דריב"ח בעלמא דכבר הביאה הש"ס בב"ק וריש ב"מ משום דאי לאו דאמר מסייע לריב"ח ה"א דריב"ח מיירי דוקא במתנה דדעת אחרת מקנה אותה משא"כ במציאה ובהפקר (ועיין מה שכתבתי לעיל דף י"א ומהא דהכא מצאתי ישוב למה שכתבתי שם דלא קשה מידי והתורה היא ענייה במקום א' ועשירה במקום אחרת) אבל השתא דאמר מסייע כו' ואי איתא דריב"ח איירי במתנה דוקא מאי סייעת' מייתי א"כ אלא ע"כ דאיירי נמי במציא' והפקר לכך קשה ליה וק"ל:

והא דלא אקשה מברייתא אמתניתין דילן משום דמתני' הי' אפשר לאוקמי באוקימתא אחריאי והיינו בתורי דמשכיר וכדכתבתי לעיל או דמיירי במדעתו ובזה א"ש נמי דלא קשה ליה אברייתא גופי' מ"ש רישא ומ"ש סיפא דסבר הואיל דסיפ' מיירי ביצא לו שם מציא' בעיר א"כ הו' מדעתו וק"ל: עוד בגמרא מיתיבי זבל היוצא כו' וא"א לריב"ח כו' קולט מאויר אמאי הרי היא שלו. הא דלא אקשה מברייתא אמתני' דלהכא וגם מרישא לסיפא אפשר לומר נמי כדלעיל דסבר דיש לחלק בין מדעתו או שלא מדעתו ולכך שבחצר הרי הוא של בעה"ב דמיירי שכבר ידע בי' ושבאויר הרי של השוכר דמסתמא אכתי לא ידע במה שבאויר ובהכי יש ליישב נמי הא דמקשה תרתי אחר שתירץ לו מה שתירץ ולא קמקשה כן זולת זה שאמר לי' משום דזולת דבריו הו' מחלק בין מדעתו ושלא מדעתו ולכך מה שבאויר אינו שלו היינו דבע"ה כנ"ל וסבר דעד כאן אין לחלק בין מה שבאויר ובין מה דבארעא אלא בחצר דלא קיימא להכי וא"כ אין דעת בעה"ב ודאי על הזבל שבאויר משא"כ מה שברפת העומד לכך ודאי דעתו אפי' לזבל שבאויר ולכך לא קשי' לי' מידי למה תני תרתי דהלא אינן דומין זה לזה דבחצר הוה דבעה"ב דוקא מה שבקרקע ושברפת אף מה שבאויר אבל השתא דאינו מחלק בין מדעתו לשלא מדעתו קשה לי' וק"ל:

והא דהוצרך ר"א לומר זאת אומרת כו' משום דאכתי לא ניחא ליה דלימא סתם שבאויר הרי הוא של השוכר וממילא ידעינן מה שבקרקע הוה דבעה"ב או למה נקט טפי רפת מחצר או למה קאמר שברפת שבחצר ה"ל לומר ברפת לחוד לכך קאמר דבא לאשמעינן דין הלז וק"ל:

ודע דהשתא דמפרש ושברפת שבחצר לא איירי ברייתא כלל וכלל מחצר דלא נשכר לו אלא כל הברייתא מיירי מחצר הנשכר ורישא דאמר הלוקט מן האויר קא אאויר שברפת אפי' וק"ל:

והנה קשה לי לדעת התוספ' לעיל דף י"א ע"ב בד"ה וכי בצד שדהו כו' דמיירי מתניתין דבית המשכיר פתוח לתוכו ומקרי עומד בצד שדהו עכ"ל והנה ע"כ ברפת לא צריכנא לפתיחת ביתו לתוכו הואיל דאין לשוכר כלום בו אפי' ליכנס בתוכו וא"כ הוה משתמר לדעת בעה"ב א"כ מאי מקשה תרתי הלא הברייתא קאמרה דברים משני דינים והיינו בחצר דהוא אינו משתמר רק דעומד בצדו כדכתבו תוספות הנ"ל ורפת איירי במשתמר ודאי דוק. גם יש לדקדק על מאי דקאמר לימא מסייע לריב"ח הלא לא דמי' להדדי דמתניתין מיירי באינו משתמר רק עמד בצדו והוא מיירי במשתמר ואי תימא דשוין הן דעומד בצדו עושה מחצר שאינו משתמר כאלו הוא משתמר. חדא דלאו כ"ע יודעין זה עד דשייך לומר בדבר זה דהוה סיוע' לריב"ח ועוד דלמה לא קאמר לעיל ממתני' דדף י"א דלהוי סיוע' לריב"ח דמיירי נמי באינה משתמרת ועומד בצד שדהו. ועל זה י"ל דאי משם לא הוה סייעתא ליה דמתני' תני ואמר זכתה לי' שדה כו' דהוה אפשר לומר דבאמירה תלי' מילתא וכדעת הרמב"ם באמת וכדכתבתי לעיל נמי דהוא קס"ד דהמקשן ודוק: עוד קשה לי ותמיה לי טובא אחר שכתבו תוס' בדף י"ב ע"א בד"ה ויצא בפתח ל"ג ואפקריה דהא חשיב לה דעת אחרת מקנה אותו דמייתי ראי' ממתני' כו' אלא ל"ג ואפקריה ולעולם היא שלו עד שיזכה בה אחר עכ"ל א"כ מאי קשי' ליה הכא ומי פשיטא ליה לרבא והא מיבעי בעי כו' הלא הכא איירי בהפקר דסתם גללים אפקורי אפקר להו ובעיתו אינו אלא בדעת אחרת מקנה לו לפי דעת התוס' ואי תימא דאף הכא נימא דהוה דעת אחרת מקנה דבעלים דתורי אינן מפקירים הזבל אלא למאן דזוכה בו ובעת זכייתן וכן משמע לכאורה ברש"י פרק אלו מציאות דף כ"ז ע"א בד"ה אפקר מפקר להו למי שטורח בו כו' אבל כדתעיין תראה דאין זה אמת דא"כ מאי קאמר לעיל מסייע לריב"ח דא"כ לא הוה סייעתא דריב"ח איירי במציאה והפקר אפי' ומתני' איירי לפי זה בדעת אחרת מקנה אותה וגם לא הוה להו לתוספ' לעיל (בד"ה וכי בצד שדהו כו') לכתוב דמיירי בשהבית דמשכיר פתוח לתוכו דאפי' אינו פתוח לתוכו לית לן בה אחר דדעת אוזרת מקנה אותו

וכדמשני רב פפא על מילתא דזקנים לעיל ע"ש. ויש ליישב קצת דרבא ודאי קבעי ליה בין במתנה ובין בהפקר ולכך לא רצו תוס' לעיל לגרוס ואפקריה דא"כ הוה מוכח דדוקא בהפקר קבעי ובמתנה פשיט' ליה דהוה כמונח וא"כ לא פשט הש"ס מידי ממתנה אבל באשר אינן גורסים ואפקריה אפשר לומר דתרווייהו קבעי מיבעי וקאמר הכא ליפשוט מיהא חדא ודוק:

עוד יש לדקדק קצת לדעת שארי מפרשים זולת הרמב"ם דמיירי בשאין חצרו נשכר להשוכר א"כ מאי מקשה מברייתא דזבל היוצא כו' דלמא הברייתא מיירי בשנשכר החצר להשוכר ושברפת שבחצר הוה דבע"ה כדמוקי במסקנא ולא נשכר לשוכר כדאמר ר"א דהמשכיר חצירו סתם כו' ואי תימא א"כ מאי ארי' הקולט מן האויר הרי היא שלו אפי' מה שבקרקע החצר נמי היא שלו אימא דה"ק הקולט מן האויר היינו אפילו אחר או אמשכיר קאי אפי' אם הוא קולט מן האויר הרי הוא דשוכר דקנה לו החצר הואיל דנשכר לו. ואפשר לומר דא"כ למה קאמר זבל היוצא מן התנור ומן הכירים הרי הוא שלו. ואף על זה יש לדקדק קצת ודוק. גם לפי מה שכתבתי לעיל דיש סברא לומר ברפת אפילו הקולט מן האויר הרי הוא שלו א"כ יש לומר דמיירי בשאין בית המשכיר פתוח להחצר ומשום הכי הוה דהשוכר ואי משום דנקט הקולט מן האויר ומאי ארי' קולט מן האויר אפשר לומר דמשום רבותא דסיפא קאמר הכי לומר ברפת אפילו הנלקט מן האויר אינו שלו וק"ל:

הא דלא משני על הא דיוני שובך דמיירי בחצר שאינה משתמר' דסתמא הוה חצר משתמרת נגד הבצים המונחים או אפרוחים דלא הפריחו עדיין וגם אפשר דאי בשאינה משתמרת מיירי א"כ לא הוה גזל אפילו משום דרכי שלום. גם לא תקשה דלמה לא משני לקמן על הא דמקשה אי דשלחה גזל מעליא הוא דה"ק חייב בשילוח באמת ואסורות בגזל אבצים ואאם בשעה שאין בצים תתתיה מפני דרכי שלום כדמשני תוספות לעיל ד"ה פרט למזומן כו' דהלא כבר נד מתירוץ הראשון משום דדחיקא ליה הא מילתיה דמשני אאמן ופירושו בשעה דליכא בצים תחתיה כדכתבו תוס' בד"ה א"ה משום דא"כ ברייתא בתרי זימנין מיירי וזה נראה לי דוחק. אבל אי קשה הא קשה למאי דאוקמי בקטן וצריכנא לומר נמי דברייתא נמי בתרי דינים קמיירי ובתרי אינשי דהא דחייב בשילוח מיירי בגדול והא דאסורות משום גזל מיירי בקטן לימא טפי דמיירי בשובך השייך לקטן אשר במציאתו אין בו משום גזל אלא מפני דרכי השלום כדאיתא בטור ח"ה סי' ע"ר ושפיר קאמר חייב בשילוח גדול אשר רוצה ליקת הבצים והבצים אסורות לו משום גזל דדרכי שלום דוק: בתוס' ד"ה קולט מן האויר כו' תימא ואי ליתא לדריב"ח אמאי שבחצר

דבע"ה עכ"ל הנה כבר כתבתי דהי' סברא לומר ולחלק בין מדעתו לשלא מדעתו ודבחצר על גבי קרקע הוה מדעתו משא"כ שבאויר וא"כ גם קושיתם דהכא יש לתרץ כן וק"ל:
בד"ה פרט למזומן כו' וי"ל דמרישא ניחא כו' וה"ה כו' א"נ לא מצי למיפרך מסיפא כו' הוצרכו גם לתירוץ הזה דלא תימא דלפרוך מרישא ומסיפא והיאך שייך לומר דניחא ליה למיפרך מרישא מדמסיפא תיפוק לן דלפרוך מתרווי' לכך כתבו א"נ לא מצי למיפרך כו' פי' אי מקשה מרישא ולא ניחא ליה הא דקאמר חייב בשילוח אלא נראה לו דאינו חייב בשילוח א"כ לא קשה מידי מסיפא דיש לתרץ כדתירצו תוספות דה"ק כו' ולא קשה מסיפא אם כן אלא באשר נאמר דרישא שפיר קאמר חייב בשילוח וא"כ א"א לתרץ דה"ק אסורות כו' ואמן מפני דרכי שלום דהלא השתא קיימינן בהא מילתא דאמן חייב בשילוח וא"כ לא אפשר ליה למיפרך מסיפא כ"א באשר אינו מקשה מרישא וא"כ שפיר כתבו דניחא לי' למיפרך מרישא ולא מסיפא מאשר יבא למיפרך מסיפא ולא מרישא דוק כן העליתי לפני תלמידי בדרך צחות:
בד"ה א"ה כו' דאפי' מפני ד"ש ליכא ומשני אאמן ולא אבצים ניידי מפירש"י ז"ל (דמפרש אאמן אפי' חייב מפני ד"ש ומכש"כ אבצים) דלכאורה אין זה במשמע דחייב נמי אבצים ולא נקט כ"א אאמן וגם אח"כ אמר לעולם אבצים משמע מתחלה לא מיירי כלום מבצים דאל"כ הכי ה"ל למימר לעולם אבצים דוקא וק"ל. בא"ד וא"ת אמן הא צריך שילוח כו' דבשלמא לרש"י לא הוה קשה כולי האי דודאי ה"ק אאמן אפילו בשעה דליכא בצים תחתיה מכש"כ במה שמיירי הברייתא בבצים אבל באמת לא מיירי הברייתא כלום מהאם רק דהתרצן מילתא בעלמא קאמר ליה דמאי תקשה בבצים הלא יש זמן דחייב אפילו אאם. אבל לפי מה שפירשו הם ז"ל דקאי דוקא אאם וא"כ ברייתא בהכי קמיירי וא"כ לכאורה אין סברא לומר דמיירי ברייתא בתרי זמני' מוחלפי' דהא דקאמר חייב' בשילוח מיירי בזמן דאיכא בצים והא דקאמר חייב בגזל מיירי בזמן דליכא בצים לכך מקשי' השתא לפי פירושם ואפילו הכי הוצרכו לתרץ ולדחוק כן דמיירי בתרי זמני' וק"ל.
הא דמשני אאמן היה אפשר לפרש דקאי אאמן של אם הבצים דאותה אם ודאי אינה חייבת בשילוח אחר דבניה כבר הולידו ובודאי הם מפריחין ותמן תנן היו שם אפרוחים מפריחין פטור מלשלח דוק:
במתני' המשכיר כו' לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר כו' לחדשים כו' למשכיר לכאורה הדיוקי' סתרי אהדדי דתחלה אמר לשנה נתעברה לשוכר דמשמע דוקא לשנה גרידא אבל בדהשכיר לו לשנה ולחדשים כמעשה דסיפא הוה דמשכיר ואח"כ אמר לחדשים גרידא הוה דמשכיר דמשמע אבל לשנה ולחדשים הוה דשוכר אבל כד נאמר

דבדהשכיר לו לשנה ולחדשים הוה דתרוויי היינו דיחלוקו א"ש ולכך הביא המעשה ועוד אכתוב בזה בסמוך:

דף קב:

בגמ' מעשה לסתור הנה כבר כתבתי דמוכח מדיוקי דמתני' דבדהשכיר לו לשנה ולחדשים דיחלוקו ומשמע א"כ בין דהקדים שנה לחדשים או הקדים חדשים לשנה לעולם אמרינן יחלוקו דאל"כ אלא בחד מנייהו לא נימא יחלוקו אלא דשוכר או דמשכיר לחוד א"כ אכתי הוה קשה דלימא רבותא טפי אי ברישא או בסיפא וא"כ שפיר קאמרה הש"ס מעשה לסתור אחר דחזינן דבין הקדים שנה לחדשים ובין הקדים חדשים לשנה לעולם אמרינן יחלוקו ואחר כך מביא מעשה שהיה דהקדים שנה לחדשים דמשמע דוקא בהא אמרינן יחלוקו ולא באידך חלוקה ומתרץ ליה חסורי מחסר' ואם אמר לו כו' פי' הדין הזה כתיבא בהדי' במתני' וא"כ שפיר הביאה המעשה עלי'. ולא תימא דמ"מ למה נכתבה זאת הבבא יותר מהאחר' אפשר דרבותא קמ"ל דאף דחדשים נאמרו באחרונה וגם המשכיר קרוי מוחזק דקרקע בחזקת בעליה עומדות אפילו הכי אמרינן יחלוקו ולא נימא דהוה דמשכיר לחוד מכש"כ חלוקה האחרת כן העליתי לפני תלמידי בדרך צחות:

עוד בגמ' אמר רב אי הואי התם כו' הא דקאמר האי לישנא ולא פליג בהדי' משום דלא תימא אפילו אפיך מיפך כדר"נ לכך קאמר אי הואי התם בההיא מעשה דוקא דקאמר חדשים באחרונה אבל אי הוה אמר איפכא הוה דשוכר וק"ל:

עוד בגמ' ושמואל אמר כו' הא דקאמר ושמואל אמר דמשמע דפליג ארב ולכאורה יש לבעל דין לחלוק ולומר דמעולם לא פליג ארב רק דמפרש למתני' המעשה היאך נעשה הואיל דחזינן דפסקו יחלוקו משום ספיקא א"כ ע"כ דהמעשה נעשה באמצע חודש דאל"כ הא הוה חד מנייהו מוחזק אבל שמואל גופי' הוה אפשר לומר דסביר כרב. ובאשר כתבתי ואמרתי לעיל דמקשה מעשה לסתור מדקשו הדיוקי אהדדי ותי' דחסורי מחסרי כו' א"ש דאהא קאמר ושמואל אמר כו' כלומר דדיוקי לא קשו אהדדי דרישא מיירי כשבא בתחלת החודש ולכך דוקא בדאמר לשנה לחודא הוה דשוכר אבל אם היה אומר גם לחדשים הוה דמשכיר הואיל דמוחזק המשכיר וסיפא מיירי בבא בסוף החודש ולכך דוקא בדאמר לחדשים לחוד הוה דמשכיר אבל בדאמר גם לשנה הוה דשוכר הואיל דהשוכר מוחזק והמעשה הי' באמצע חודש ולכך יחלוקו ובאמת אין חילוק בין הקדים חדשים לשנה או אפכא דוק:

בתוס' ד"ה ובא מעשה כו' תימא דלשמואל משמע דמספקא ליה לר"י כו' ודאי לרב לא משמע כלום דהלא דינא דנפשיה קאמר ואפשר דסובר דטעמי' דר"י הוא משום דתופס לשון שניהם. אבל כד נדייק לכאורה גם לר' נחמן מוכח לומר כן דהלא אף דדיניה דנפשי' קאמר דאזלינן בתר חזקת הבית מכל מקום מוכח דמספקא לי' דאל"כ אלא דתפסינן תרוויי' לישני' הוה ליה למימר יחלוקו לעולם וא"כ היאך יחלוק על ר"י ורשב"ג אם לא דסבירא ליה דר"י מספקא ליה ובהא סבר כוותי' ובהא דממע"ה סבור כרבנן דפליגי אסומכוס אבל לומר דפליג על ר"י ורשב"ג דלדידהו תפסינן תרוויי' לישני' ולדידי' מספקא זאת אין סברא דאיזה תנא ימצא דסובר כוותי' דוק: בד"ה ה"א פרושי קמפרש עד לבסוף וכדפירש ר"י ניחא אלא דפ' בית כור אינו מיושב לשון אי מההיא דמשמע דקאי אמרחץ פי' דא"א לומר התם לפי פירושו אי מההוא דמרחץ ה"א במרחץ פירושי קמפרש דכבר כתב דפירושו מפרש דמרחץ הוה זכות להשוכר ואי נפרש אפילו אי מההיא דמרחץ ה"א באיסתר' פירושי מפרש פי' ואזלינן בתר פחות שבלשונות מכל מקום קשה קושיתו דהקשה הוא בעצמו על הרשב"ם דבלאו הכי איכא למידחי דה"א דטעמא דמרחץ כו' משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ולא הוה ידעינן דאזלינן בתר לשון אחרון אפילו במרחץ אלא הוה אמרינן דהוה דמשכיר אפילו בדאפיך מיפך וא"כ ע"כ דהוה פירושו דהתם אי מההיא דאיסתרה ה"א במרחץ פירושא קמפרש וא"כ לא א"ש לישנא דאי מההיא דמשמע דקאי אמרתץ ותו לא מידי ודלא כמהרש"א ומהר"ם לובלין דלא ירדו לכך ע"ע:

בתוס' ד"ה בחזקת שלא נפדה כו' אבל קשה כו' אלא י"ל דלהכי כו' ושוכר נמי כו' לא תימא דמ"מ היאך מייתי' ראי' מבכור לשוכר דמ"מ נימא בשוכר שייך טעמא דטרדן משא"כ בבכור. דכבר כתבו ז"ל בב"ב דאף בבכור שייך טעמא דזריזין מקדימין למצות: בא"ד או יפול ביתו של משכיר עצמו ויוציאנו כו' לא תקשה דהא משמע לעיל דע"כ לא אמרינן דיכול המשכיר לומר לא עדיפת מנאי אלא בהגיע זמנו כיון שלא בא עליו אלא מטעמא שלא הודיעו כדכתב רש"י ז"ל לעיל אבל באמצע זמן אין המשכיר יכול להוציאו אם נפל ביתו וכן כתב בח"מ וכן הקשה הת"ח. ולא קשה מידי דמיירי בתוך זמן דהודעה והיינו שלשים יום דימות החמה או כל ימי הגשמים והשוכר אומר נתתי כל דמי השכירות של ימי הודעה והמשכיר אומר לא קבלתי. ואי תימא אם הקדים לו המעות אכתי אינו יכול להוציאו אפילו לזמן מרובה אפילו לא קצב לו זמן כלל וכלל כדמשמע בח"מ בב"י שם הנה אף דלא מוכח כב"י ועיין בב"ח וש"ך מכל מקום אף את"ל כדבריו מנ"ל דתוספות סוברים בזה כמוהו ואף את"ל דסוברים כמוהו גם בזה מכל מקום

י"ל דלהא מיהא לא אהני' נתינת המעות דאם יפול בית המשכיר דאינו יכול להוציאו ולא אהני' פ"א דיהי' כשכירת בית סתם לחדשים דצריך להודיע בעת כלות הזמן דהיינו בכלות החודש כן ה"נ צריך להודיע בכלות זמן של נתינת המעות. ודע דבפסקי תוספות דלקמן משמע דאית להו לתוספות דאף השוכר בית לזמן יכול להוציאו תוך הזמן בנפילת בית המשכיר ונראה לי דאותו דבר אינו מדבריהם כ"א הג"ה מאיזה תלמיד שכתבו כי אינו מן הסברא דסברי תוספות כן כי כבר קיימינן שכירות ליומא ממכר הוא. ואף דהי' אפשר לומר דע"כ לא אמרינן ממכר הוא אלא לענין אונאה ולא לשאר מילי' וכן משמע בתוס' פ' הזהב דף נ"ו ע"ב ד"ה והאי ביומיה ממכר הוא ע"ע מ"מ נראה כמו שכתבתי דוק ועיין בש"ך סי' שי"ג:

שם בגמ' דתנן מת האב בתוך ל' כו' בחזקת שלא נפדה כו' הנה לכאורה גם הכא הדיוקי' סתרי אהדדי דמרישא משמע דוקא בתוך ל' בחזקת שאינו פדוי אבל ביום ל' עצמו בחזקת פדוי ומסיפא משמע איפכא דוקא לאחר ל' הוה בחזקת פדוי משמע ביום ל' בחזקת שאינו פדוי אבל נראה דלא קשה י דיום ל' עצמו נחלק לשנים דבבקר הוה בחזקת שאינומי פדוי ובערב הוה בחזקת פדוי וכדכתב הטור סי' ע"ח בטוען ונטען בשם בעל התרומה ואפשר דאתי לי' לב"ת ממה שכתבתי:

דף קג.

בגמ' פרדיסי רפיק בי' כל פרדיסי דאית ליה הא דלא אמר כל פרדיסי דבעי כאשר אמר אם אמר פרדיסא דא"כ לעולם לא יחזיר לו המרה דומיא דאם אמר לו בטובו והכא הלא לא קאמר לו בטובו כן הוא בנ"י וק"ל:

בתוס' ד"ה נקיטת חמש שני' פר"ח כו' ולשון ב' כו' בזמן כך שכרתי חצירי של פלוני עשר שנים בק' דינרים יו"ד דינרים בכל שנה כו' הוצרכו להוסיף עשר דינרים בכל שנה דאל"כ ודאי דלא הי' נאמן הואיל דהוא בתוך הזמן ואיתימא דמ"מ ניזל בתר לישנא ראשון והוה אכתי בתוך הזמן דהלא לר"נ הקרקע בחזקת בעליה עומדת וקיימינן כוותי' י"ל דלאו דוקא נקט ר"ח האי לישנא וחסורי מחסרי והכי קתני בזמן כך כו' יו"ד שנים בק' דינרים אך שתשלם לי בכל שנה יו"ד דינרים ודלא כמהרש"א וק"ל: בד"ה שואל אדם בטובו בערוך כו' ואין נראה ע"כ. נראה דניידי מפירושו דא"כ למה מהדר ליה קתי' אפילו דמאן מפיס לחלק בין הברזל והקתא דאילו לפירושם א"ש דה"ק בטובו כל זמן שהוא טוב ולא כשישבר ועיין בנ"י:

המקבל פרק תשיעי. דף ק"ג ע"ב בגמ' תנא מקום שנהגו לקצור כו' הש"ס הביאה התוספתא לכאן לתרץ בזה מאי דנקטה מתני' הני ג' מלאכות לפרטי וכבר כללא כייל

הכל כמנהג המדינה אלא דבא לומר דבהני ג' מילי יש טענה לחוכר ולמחכיר משא"כ בשארי מלאכות דאפשר דלא הוה טענה ועיכובא כ"א למחכיר ולכך מסיים הברייתא ושניהם מעכבים זה על זה לומר דבהני ג' יש עיכובא לכל או"א וק"ל:

במתני' המקבל כו' והיא בית השלחין או בית האילן כו' הא דנקט תרי מילי משום דלא דמי' להדדי פשיטא לדעת התוספות בד"ה דאפשר לאתוי' כו' לפי תירוץ הראשון דבבית השלחין מצינו ברישא דאינו מנכה לו אפילו אם היא מכת מדינה דיבשו נמי שאר יאורי שדות א"כ ודאי אינו דומה לבית האילן דשם דוקא אם אינו מכת מדינה הוא דמנכ ן לו. אלא אף לתירוץ השני דיש לומר דלית להו סברא הלז מכל מקום נראה דהוצרך למתני תרוויי' משום סיפא דמנכה לו ואיתא בתוספתא ובירושלמי והרא"ש הביאו א' ר"י כשנקצץ אילן כולו כו' יבש המעיין א"ר ביבש המעיין כולו כו' ע"ש וק"ל:

בגמ' ה"ד אילימא דיבש נהרא רבה כו' ודאי לכאורה אין דרך הש"ס לומר ה"ד באשר מצי לפרושי מילתא בדרך הנכון וגם הכא באשר ראה דא"א לפרש ביבש נהרא רבה לוקמי דיבש נהרא זוטא כדמשני ומה ראה לומר ה"ד והוה אפשר לומר דבאמת כולו מילתא ר"פ אמרה וכן כתבו תו' ריש אלו מציאות בד"ה וכמה אר"י ע"ש וכן נראה דכך דעתם לכאורה גם הכא ממה דכתבו בד"ה דאפשר לאתוי' כו' דלכך נקט האי טעמא לאשמעינן כו' ואי לאו דר"פ אמר כל מילתא דא מאי אכפת ליה בהא לא ה"ל לשנוי רק במאי דמקשה ליה וק"ל: אבל עוד יש לדקדק במאי דמסיים ר פ הני תרתי כו' מה רצה בזה וגם אמאי לא אמר מילתא דא מיד אמתני' טרם אוקימתא דליה. וגם לפרש בדרך אחר זולת פי' התוס' מה דמסיים דא"ל איבעי לך לאתוי' בדוולא נראה דאפשר לומר דבאמת המקשה דהקשה ה"ד ה"ק הואיל דא"א לאוקמי מתני' ביבש נהרא רבה רק בנהרא זוטא א"כ ה"ל למתני' לפרש דמיירי דוקא בהכי ולא למסתום סתומי וגם קשה ליה עוד דמתני' דלקמן דמפליג בין מכת מדינה או לא ה"ל לצייר דבריה במקבל שדה בית השלחין ויבש המעיין ולא הוה לה לצייר דברים בציור אחר באכלה חגב או נשדפה וא"כ שפיר קאמר ה"ד אילימא בנהרא רבה זה א"א וא"כ ע"כ מיירי בנהרא זוטא דוקא וא"כ קשה ליה הני תרי קושי' ומשני ר"פ לעולם דמיירי דיבש נהרא זוטא דוקא ואי משום דקשה לך על הציור דמתני' לקמן לא קשה מידי דלא הי' אפשר לצייר על מילתא דא דהלא במילתא דא אפשר למצוא דהוה מכת מדינה ואפ"ה אינו מנכה והיינו דיבש נהרא זוטא ויבשו נמי שארי יאורי' בהדיי' וכדכתבו תוס' בתירוץ הראשון וזה ודאי לא ניחא ליה לומר ולחלק בהדי' בין יבש נהרא רבה וזוטא דבעי למפלג בסתם בין מכת מדינה או אין מכת מדינה ולכך מצייר שם באכלה חגב ומאי דקשה ליה עוד

מדלא מפרש מתני' דילן מילתא דא ע"ז קאמר דמתני' דילן משכחת לה נמי בקבלנות ובקבלנות ודאי אין לחלק בין מכת מדינה או אינה מכת מדינה לענין נכוי וכדמשמע מרשב"א עיין בטור סי' שכ"א ואף דהטור סבר באמת דגם לענין קבלנות שייך לחלק ביבש נהרא רבה עוד אכתוב מזה בסמוך:

דף קד.

בגמ' אמר שמואל ל"ק הא דא"ל חוכר למחכיר כו' לכאורה יש להקשות דמתני' דילן הוה לה לאפלוגי מינה ובה דרישא וסיפא בדאמר בית השלחין רק הרישא דאמר מחכיר וסיפא בדאמר החוכר. ונראה דבאמת מוקי שמואל למתני' כן ורישא נמי מיירי כדאמר בית השלחין רק דאמר המחכיר ונראה כן מדברי שמואל הואיל דאמר הא דא"ל מחכיר לחוכר כו' ואי אברייתא דהתם קאי ה"ל לומר הא דא"ל מוכר ללוקח וק"ל. ובזה א"ש נמי דאמר רבינא אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר כו' ולא קאמר אידי ואידי בין דא"ל כו' וכדמדייקו תוס')"ל אלא דרבינא ה"ק אידי ואידי בין רישא ובין סיפא מיירי נמי בדא"ל מחכיר לחוכר והא דתני בסיפא אמר לו חכור לי כו' רבותא אשמעינן דאפילו בדאמר החוכר צריכנא להאי טעמא דקאי בגו' ואי הוה תני בדאמר המחכיר או אפי' הוה תני סתמא ה"א בדאמר החוכר לא צריכנא להאי טעמא ודוק:

בתוס' ד"ה מנכה לו מן חכורו בין בחכירות בין קבלנות איירי כדאמר בגמ' כו' הוצרכו לכך כלומר להאריך בלישנא ולומר בין בחכירות כו' אף דמפורש בש"ס בהדי' וגם סמכו דבריהם במתני' אמנכה לן מן חכור. נראה דמדייקים בדבריהם ז"ל דלא נימא אמילתא דרב פפא דע"כ לא קאמר משכחת לה בין בחכירות בין בקבלנות היינו לענין דאף בקבלנות יש לחלק לענין אם יש לו רשות לומר לא אתעסק בה ואע"ה לא משלם במיטבה כדכתבי תוס' בסמוך לכך כתבו הכא אמנכ' לו מן חכורו בין בקבלנות מיירי כלומר דדין זה ממש שייך בקבלנות והנה תוס' מחלקים בין מכת מדינה ובין הכא דאמר זו והוא מפורש היטב דהנה במכת מדינה ודאי אין לו טענה לומר דאדעתא דהכי לא קבלתי משא"כ במפרש ואמר זו וק"ל:

בתוס' ד"ה דאפשר לאתוי' בדוולא כו' א"נ י"ל כו' שלא יכול לומר לא אתעסק ואפ"ה לא אשלם כו' נראה דמסברא זו בא להטור דכתב בסי' שכ"א דאף בקבלנות אם יבש נהרא רבה מנכה לו משום דהואיל דהיה יכול לחזור בו ואף שלא חזר אח"כ מ"מ מהני ליה דרשאי לנכות ועיין בסמ"ע ובסברא זו נראה דפליגי מהר"ם ומהר"ם פדואה והרמ"א הביאו שם דוק היטב: בתוס' ד"ה אידי ואידי כו' אבל א"א לומר כן דהא מתני' כו' ואפ"ה משום האי טעמא דוקא כו' הנה הרא"ש כתב ג"כ כדבריהם ז"ל אבל קשה לי

לדבריו ז"ל דהביא התוספ' שם ומחלק בין אמר בית השלחין זה דמנכה לו ובין אמר בית השלחין סתם דחייב להעמיד לו אחרת א"כ מאי דיוק' דקמדייק' תוס' והוא ממתני' דבתוכו קמיירי ואפ"ה הוצרך להאי טעמא דלמא לאו משום האי טעמא נקט זה אלא אף בלא זה כלומר בשאינה עומד בתוכו הוי קפידה רק דצריך להעמיד לו אחרת ומתני' רצה להעמיד דבריה בנכוי. עוד יש לדקדק לפי מאי דמחלקת התוספתא הלז א"כ מאי מקשה בש"ס ה"ד אילימא דיבש כו' לעולם דבמכת מדינה מיירי והא דקאמר אינו מנכה לו היינו משום דמיירי דאמר בית השלחין ולא אמר זה ולכך אינו מנכה לו רק צריך לתת לו שדה בית השלחין אחר ואי תימא הואיל דחזינן דבריש' אינו מוזכר דאמר בית השלחין א"כ ודאי לא מיירי בדאמר בית השלחין וא"כ ע"כ א"א לומר כן דהלא ע"כ לפי דברי רבינ' מיירי רישא אף בדאמר בית השלחין דאל"כ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאף בדאמר בית השלחין רק דלא אמר זה והיינו דלא קאי בגוי אינו מנכה לו ויש ליישב וק"ל: ודע דב"ח הקשה ארא"ש דפסק כתוספ' ואח"כ הביא התוספת' אשר עומדת לנגדו ונכנס בדוחקי' הרבה עיין עליו וגם שארי פוסקים הקשו ארא"ש כן ואני אומר דרא"ש אשר הביא התוספתא לפסק הלכה לענין אם יש לחלק בין אמר זה או לא אמר זה סביר דתוספתא מיירי כמתני' (והיינו כסיפ' דמתני') דעל המתני' קאי ומיירי בעומד בתוכו ולכך יש לחלק בין אמר זה או לא אמר זה אבל בעומד חוצה לו ודאי דאין לחלק דבכל מקום לא הוי קפידא אפילו בדאמר חוכר ובכוונת מכוון עשה הרא"ש ז"ל דהביא התוספ' הלז לומר דלא תימא זאת התוספ' עומדת לכנגדו הואיל דמחלק בין אמר זה או לא אמר והא דהתחיל התוספתא באמר החוכר ודין זה יוכל להיות אף בדאמר המחכיר הואיל דמיירי בדעומד בתוכו סבירא לי' דלאו דוקא כדאמר החוכר רק הואיל דקאי אמתני' נקט לישנא דמתני'. ובזה א"ש דהטור כתב דלישנא התוספתא לא משמע כאביו הרא"ש דייק ליה נמי מדקאמר התוספתא דאמר החוכר עיין ודוק ותראה כי כרם דברי:

הנה יש עוד לדקדק אמתני' דילן לכאורה דה"ל לאשמעינן רבותא טפי המקבל שדה מחבירו ואמר בית השלחין היא ולא הי' בה מעיין אלא נקרא בית השלחין ואפ"ה אינו מנכה לו דקאמר לי' שמא בעלמא החכרתי לך וק"ל: גם אתו' דלשם בב"ב יש לדקדק דכתבו בד"ה והוא דקרי כו' וכגון שהלוקח ידע כו' עד שנכנסו בדוחקים כאשר תראה ולמה לא כתבו דמיירי כס"ד דהכא והיינו שמכר לו כרם והי' בו גפנים והתנה עמו שאם יפסד הכרם עד שלא יקרא עוד כרם שישלמנו הוא וקיבל אחריות ע"ז וכן בבית וכן בפרדס ואח"כ נקצצו הגפנים או ניטל מקצת בית כור יכול לומר לו שמא מכרתי לך כלומר דעדיין שמא דלי' עליו או אפשר לומר דבתחילת המקח הי' בו גפנים ועד

שלא נגמר המקח נקצצו מתוכו ועל זה יש לדקדק וק"ל: עוד מצאתי וראיתי בנ"י דכתב לדעת הרמ"ה דמחלק בין אמר החוכר לדאמר המחכיר צריך לומר שם בב"ב דאמר בעל התרביצא לבעל האספלידי' דאל"כ הוי קפידא ע"ע א"כ יש לדקדק קצת דע"כ רבינ' אינו מחלק בכך דאל"כ מאי מקשה שם לרב אשי ז"ל ומ"ש מהא דתנן שני אחים שחלקו אחד מהן נטל שדה כרם כו' יש לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן (לעבוד' הכרם) ומאי קושי' דלמ' התם מיירי בדאמר בעל הכרם לבעל משדה הכרם אני רוצה וא"כ הוי קפידה דה"ק כדין כרם שהיה מתחלה בעינא ויש ליישב ודוק: בגמרא ר"מ הי' דורש לשון הדיוט כו' עיין בנ"י דהביא דעה אחת דפירוש' דדורש הוא דר"ל מיתור' דכתיב בכל מקום שעושים התנאים אלו דרושים כאלו הי' תקנת חכמים וכתיב' באורייתא ולדעתי הקלושה נראה דהדין עמהם ולכך אפרש לך בכל מקום ומקום מה הוא הדרוש קצת. מה שמצאתי שכתב גם הוא וקצת מה שהוספתי מדעתי והנה בדרש' דמתני' דילן כתב דבא לומר דישלם לו אפי' מה שראוי לעשות אף דהוי כמבטל כיס של חבירו דמדינא פטור אבל בכתיבתו חייב לו לשלם ונראה דדרוש הזה בא ליה מדכפלו בלישני' וכתבו להו אם אוביר ולא אעביד והוה די בחד והוא ז"ל כתב מדהוי צריך למכתב לי' כלל וכלל דהלא הכחש' הקרקע חייב לו בלא כתיב' אפילו:

והא דאמר ר"י הי' דורש כו' נראה לפי גירס' רש"י א"ש דלא הוי לה למכתב כ"א קבלתי כתובתי. ובהלל הזקן כתב דהי' אפשר לומר דה"ק לכשתכנסי לחופה תהוי לי לאינתו ומקודם לא תהוי אלא ארוסתי אלא דמשום כך לא הוצרך לכתוב אם לא דבאי' לומר דלא נהו' א"א עדיין וזה הוי כמו דרשה דדרשינן יתור':

והנה בהא דריב"ק נראה לי לפרש לפי דרכו הכי דהכי קאמר הש"ס דתני' ריב"ק כו' שכך כותב לו כו' טעמ' דכתב ליה הכי כו' והא אר"י כו' אלא אהני כתיב' לגרעון ועד הכא הש"ס קאמר ליה כלומר מזה יצא לו הדרוש דהלא אפי' בלי כתיבה שומט' מע"ג בניו מן הדין וא"כ כתיב' מאי אהני אלא ע"כ לגרעון ומשום הכי לא ימשכננו יותר מחובו ובזה כל קושי' התוס' אשר הקשו אמאמר הלז לא קשי' מידי ודוק ובזה יש לפרש הא דר"י וק"ל:

בתוס' ד"ה ה"ג כו' ודוקא כו' ובזה יש לפרש לישנא דמקדמ' דנא שפיר טפי מלהוסיף עלי' תיב' אפילו כדכתבו בסמוך דהנה יש סברא יותר דלא לחייב להביא הנדרים אשר נדר' קודם הנשואין מאשר נדר' אחר הנשואין וכן משמע ודאי בתוס' בסמוך וא"כ הבעל בכוונה כתב מקדמ' דנא כלומר דלא לחייב אח"כ להביא בשביל' אשר תתחייב בעודה

תחתיו כ"א אותן אשר חייב בשבילה מקדמת דנא והיינו אשר נתחייבה דוקא בחוב' ולא בנדריה וק"ל:

בד"ה לא ימשכננו יותר מחובו דאע"ג כו' מ"מ לא ימשכננו יותר מחובו הנה כתב מהרש"א דכוונת דבריהם דאף דאין משלם הגרעון אלא בכתב דהוי כמו פרוזבל ע"ש. ולכאורה הי' אפשר לדקדק על זה דמ"מ מנ"ל לומר כן דלמה לא נאמר דאפילו לא כתוב ככתוב דמי אבל נראה כן לפי דבריהם דא"א דהדרש' היא דאפילו לא נכתוב ככתוב דמי א"כ למה אמר מילתי' דריב"ק על לא ימשכננו יותר מחובו ה"ל לומר דבריו אגירעון ולומר אי נגרע המשכון ישלם לו שכך כותב לו כו' אלא ודאי בגרעון לא אמרינן ככתוב דמי כ"א בהא וק"ל:

בתוס' ד"ה טעמא כו' וי"ל דא"א כו' ק"ק דעדיין יש לדקדק אר"י גופא דמה בא לאשמעינן דשמטו מע"ג בניו הלא כבר אמר ריב"ק שכך כותב לו תשלומת' כו' ומשלם לי' אפילו הגרעון ופשיטא דשומטו מע"ג בניו ואי משום דאפי' אם לא יכתוב ליה כן אפ"ה נימא בהא מלתא ככתוב דמי דבגרעון לא אמרינן כן דא"כ הוי מלתא דעביר' דעובר על השב' העבוט משא"כ בשומט' מע"ג בניו מה עביר' יש בזה אם נאמר דסמיכה דב"ח יהי' עלי' דזה הוא הטעם דמטלטלים דב"ח לא משתעבדי דוק:

דף קד:

בגמרא א' ר"א חזינן כו' ולא היא כו' הנה תוס' סוף פ' נער' מחלקים בין מוחזק או לא מוחזק. וא"כ יש לומר דע"כ לא קאמר רב אשי דבריו אלא במוחזק והשומעים היו סוברים דאפילו בשאינו מוחזק קאמר וטעו אבל רב אשי מעולם לא טעה בדין הזה וק"ל:

בתוס' ד"ה אהני כתיבה לגרעון וא"ת היכי משמע כו' נטרו עד דמשני ליה ולא הקשו אדברי המקשה דהנ' אי לאו דמשני ליה אהני לגרעון הוה אפשר לומר דהוא כבר ידע זה דכתיבה אהני לגרעון רק דמ"מ קשה ליה אר' יוחנן אי איאא דשמטו מע"ג בניו אפילו בלי כתיבה וא"כ הוי קנוי לו המשכון וא"כ כתיבה לגרעון ל"ל אבל השתא דמשני ליה אהני ליה כתיבה לגרעון חזינן דלא היה דעתו כן רק דסבר דהכתיבה הוא כדי לשומטו וק"ל: בד"ה סבר רב כהנא כו' ומתני' כו' היינו בר מכתשא דארעא כו' ובזה א"ש דהוצרך הש"ס להביא מעשה הראשון ואף אם שמעינן משני דלא מנכה לא כלום מכש"כ בראשון אלא לומר דלא תטע' דמתני' מיירי בר מכחשא דארעא וק"ל: הא דהביא הש"ס מילתא דנהרדעי דבעי לומר דאסמכתא קני' הכא וכבר שמעינן מדוכתא טוב' דאינו קונה נראה דהנה כתב הרא"ש דמ"מ מחייב ליתן ליה ולשלם מאי דאפסיד ליה ע"ע מטעמא דשיעבד נפשי' לכך והנה היה סברא לומר דע"כ לא שעביד נפשי' אלא אם יוביר ולא יעביד כלל

אבל אם יוביר תילתא לא לכך הביא הש"ס מילתא דנהרדעי דאף דלית הלכתא כוותיי' במאי דרצו לחייבו מדין אסמכתא מ"מ בהא מילתא הוה הילכתא כוותיי' דישלם לו מיהא תילת' מאי דאפסיד וק"ל:

בגמרא אמרי נהרדעי האי עיסקא כו' השתא דאמרי כו' אפשר לומר דעד הכא מילתא דנהרדעי אמור' כלומר הואיל דחזינן דעיסקא הוא פלגא מלוה ופלגא פקדון א"כ אי בעי למשתי בה שיכרא ש"ד ובזה אין אנו צריכין למאי דדחקי תו' ז"ל את עצמם ועוד אכתוב בסמוך בדבריהם וק"ל:

עוד בגמ' אמר רבא חדא עיסקא כו' פסידא דמלוה כו' הנה רש"י ז"ל כתב ועצה טובה קאתי לאשמעינן ואינו במשמע ונראה דדינא קאמר דלא תימא מאי אכפת ליה בהא דעשה ב' שטרי מ"מ תרי עסקא הוה מקודם וכן אפכא קמ"ל רבא דלא ואיהו דאפסיד אנפשי' ולכך קאמר פסידא דמלוה כלומר דאיהו דאפסיד אנפשי' ובלשון הזה כתב הרמב"ם ז"ל ומשמע דאף הוא מפרש כן וק"ל:

בתוס' ד"ה האי עסקא ממתני' דא"נ כו' לא שמעינן כו' הנה עיין בתוס' דף ע' ע"א בד"ה דקא מקבלי כו' דהקשו שם אדברי ריב"ן דסבר דמותר ליתן עסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל הנותן יוקרא וזולא כו' ע"ש וא"כ טובא אשמעינן נהרדעי הכא דאי ממתני' הוה אמינא דמיירי דקיבל המקבל עליו אחריות דאונסין ובין לריב"ן ובין לפסק הר"י שמעינן טובא מדברי נהרדעי הכא דוק:

בד"ה דלא למשתי בה שיכרא שכשמוציא כו' ניידי מדברי רש"י ז"ל דלמה לא יטריח עצמו עוד דהלא יש לו עוד חלק בריוח דפקדון חלק ששית מהריוח וק"ל:

הנה מצאתי בריב"ף דמביא דעת א' אשר סובר' בשרוצה ליתן מחצית דעסקא לב"ד וחצי האחר' רוצה להתעסק בי' לנפשי' והוא ז"ל חולק עליו וכן הרמב"ם ז"ל והטור הביאו וכתב עליו דדבר פשוט הוא ע"ע ונראה דאותה דעה סובר' טעמא דתוס' ז"ל דלכך אינו רשאי למשתי בה שיכר' דאין למלוה אח"כ על מה לסמוך וא"כ בשרוצה ליתן החצי בב"ד ובחצי האחר רוצה להתעסק ודאי יש לו על מה לסמוך וק"ל:

דף קה.

בגמרא ואמר רבא האי מאן דמקבל עיסקא כו' לא מצי א"ל דרי מהיאך פסידא בהדאי דאמר כו' עיין בבעל המאור דהקשה מאי בא רבא לאשמעינן בהדא מלתא דהלא כבר שמעינן כן במימרא הקודם דאמר תרי עיסקא וחד שטרי פסידא דלו' וע"ש משום דלא מצי אמר דרי מהיאך כו' ולכך רצה לאוקמי במילתא אחריתי ע"ע והרמב"ן כתב דאפשר דדין הקודם מיירי בדרווח מתחילה דאמרינן בי' רווחא לקרנ' משתעבד משא"כ אי פסיד

תחלה לא אמרינן כן ע"ע והי' אפשר לומר דמימר' דרבא הלז מיירי אפילו בתרי שטרי ואפ"ה מטעמא דלהכי טרחת' למליות' כי היכי כו' אמרינן דלא פסיד המלוה מקרנא כלום הואיל דלית כאן ריוח וכן משמע ברש"י דלית כאן ריוח דכתב בד"ה ולא מצי למימר כו' עד ונמצאת פוחת מן הקרן ע"כ וק"ל. גם אפשר לומר אדרב' אפכא מסברת הרמב"ן דדוקא בדפסי' תחלה יש לן לומר דנמליי' תחלה ואח"כ לפלוגו אבל בדארווח תחלה אפילו בחדא עיסקא לא אמרינן כן וגם רבא בדין הראשון לא מיירי אלא בהכי היינו בדפסיד תחלה ולכך הוצרך לפרש מילתי' במימרי' הלז להורות על מימרא הקודמי' דדוקא בהכי איירי דוק:

עוד בגמ' אמר רבא הני בי תרי כו' התוס' גורסים דקיבלו עסקא וכן אי' בנ"י הגירסא הלז ומוכרחים אנו לומר דמיירי בדקיבלו עיסקא מאחר אפי' לפי גי' דילן דאל"כ למה משני בלישני' לומר הני בי תרי מה דלא אמר מקודם והנה רש"י כתב בד"ה אי אמר ליה כו' השתא מפרש ואזיל כו' לומר דתחלה כולל ואח"כ פרט הני תלת בבי והת"ח כתב דאף גם הא דאמרה הש"ס וא"ל חד לחברי' תא ליפלוג כו' הוא מילתא באנפי נפשי' והדין עמו לע"ד ולכך קאמרה הש"ס תחלה ורווח לומר דבדלא רווחו עדיין פשיטא ופשיטא דלא מצי אמר חד לחברי' כן דהלא ע"מ כן נשתתפו בהדדי לרווח ועדיין לא הרויחו וגם הזמן לא בא עדיין אבל באשר הרדחו כבר הוה אפשר לומר דרשאי לומר כן דע"מ להרויח השתתפנו וכבר הרווחנו קמ"ל דלא וק"ל: עוד א"ל מזלא דבי תרי עדיף. נראה משום מילתא דא הביאה הש"ס כל מילי דעסקא הכא אף דשייכים בפרק א"נ משום דלעיל אמר הש"ס אטו הוא אשבח ארעא לא אשבח כלומר מזלא דבי תרי עביד דאצלח ולכך הביאה הש"ס מילתא דעיסקא דגם שם אמרינן קרוב לזה וק"ל:

הנה הרי"ף אוקמי מילתא דא אפי' בלי קביעות זמן והעכוב הוא דידעינן דיש להשתכר באותה סחורה טפי לפי הזמן כמו דאמרינן דזמן היין הוא עד העצרת ע"ע ועיין בראש"ש ולפי דבריו הוה אפשר לדקדק על הא דאמר רבא לעיל חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה הלא אפשר למצוא דהוה פסידא דלוה ג"כ והיינו בדנתן ליה המלוה תרי מיני סחורות בהדדי בפעם אתת ולחדא סחורה יש זמן למכירתה ולאידך אין זמן וכבר כתבו תוס' בד"ה הני בי תרי כו' דהקבלן יכול לחזור כל זמן שירצה דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום והנותן אינו יכול לחזור וכבר קיימא לן דעיסקא להדדי משועבד וא"כ בשהיה כתוב תרוויי' סחורות בשטר אחד כי היכי דלא היה יכול לחזור בסחורה שיש לה זמן כך לא היה יכול לחזור באותה סחורה שאין לה זמן אבל השתא דנכתוב עליהם תרי שטרי יכול לחזור מיהא בההיא שאין לה זמן וזה ודאי הוא פסידא דלוה דוק:

בגמ' והתנן מפני שמעלת לפני עשבי'. נראה דהכי פריך דמשמע ממתני' דוקא משום שמעלת לפני עשבים הוא דהוה קפידא אבל אם יחרוש עליהם תו אין קפידא ואיך תאמר ותפלוג אמתני' ומשני משום דאמר ליה כו' וא"כ אין מתני' סותר' את הדינים הלז משום דמתני' מיירי בטענה הכוללת אם טוען כן והש"ס מפרש עוד טענות אחרות אם יטעון כן שומעים לו וק"ל:

דף קה:

בגמ' ה"ד בסוכה שכחה רע א' ר"ל כל שנחבאת בחזיונה הנה הרמב"ם כתב בפ"ח מהלכות משכב ומושב וז"ל בסוכה שכחה רע והיא שנחבא בה ודוחק אותה תזוז בו וכתב המפרש דכך הוא מפרש לישנא דש"ס. והיה נראה לומר דלישנא דש"ס הכי משמע היינו מי שאוחז אותה עושתה עצמה כאלו נחבאת ורוצה לברוח כלומר שתזוז מלפניו ולפירוש הזה לא קשה מה שמקשי' תוס' וק"ל. ועיין בת"ח:

ברש"י ד' סאין לכור כו' עיין במהרש"א ודבריו אינן מוכרחים: מתני' המקבל כו' ואכלה חגב או נשדפה כו' הא דנקט תרי גווני מכות דשדות האלו ולא נקט השלישי ג"כ דהיינו ירקון נראה דהני תרי גווני פסיקא ליה דלא דמיא להדדי ולא ילפינן חדא מחברי' וגם אי כל העולם בחגב ושלו בשדפון או אפכא לא אמרינן דלהוי מכת מדינה וכדבעי לקמן בירקון ובשדפון ולכך בעי לקמן בהני תרי גווני ולא בחגב ובחדא מאידך משום דפסיקא ליה דלא הוה מכת מדינה דודאי תרי מילי נינהו משא"כ ירקון ושדפון הואיל דחזא דמתני' לא חשיב לירקון סביר דדמיא להדדי. זאי תימא א"כ מאי קבעי ליה דהלא ודאי דמיא להדדי הואיל דמתני' לא תני ליה אפשר לומר דמספקא ליה מכל מקום אם נאמר דאין חילוק כלל ביניהם דבין שכל עולם בשדפון ושלו בירקון ובין אפכא הוה מכת מדינה או אם נאמר דדוקא בחדא גווני והיינו כל עולם בירקון ושלו בשדפון הוה מכת מדינה אבל אפכא לא או אפכא דכל עולם בשדפון ושלו בירקון הוה מכת מדינה אבל אפכא לא והא דלא תני לי' במתני' משום דדמי לי' מיהת בחדא. ויש לדייק דספיקא דלי' הכי הוא מדקאמר אי נמי כל עולם כו' לישנא דא"נ מאי עביד הכא הכי ה"ל למימר כל עולם בשדפון כו' או כל עולם בירקון כו' מהו דה"ל לנקוט כולו בחדא אלא ודאי דחדא מני' פשוט לי' דהוה מכת מדינה אבל לא ידע אי הוה תרוויי' מכת מדינה או אי הוה רק חדא מני' מ"מ מכל מקום לא ידע הי' מינייהו ולכך קאמר א"נ לרמז דחדא מנייהו מספקא לי' דוק:

במתני' הלז אפשר לפרש היטב מה דהתחיל בלישנא דמקבל ומסיים בלישנא דחכירות משום דבעי לומר ולפלוג אר"י דבין דקיבלה במעות בין בתבואה ובמעות שייך טפי לישנא דמקבל ועיין במגיד משנה מה שכתב בזה ארמב"ם וק"ל:

בגמ' ה"ד מ"מ א' ר"י כו' עולא אמר כו' נראה ליתן טעם באיזה סברא קמפלגי הני תרי אמוראי ואמינא דאפשר דר"י סבר דאזלינן בתר רוב אנשי אותו עיר ואמרינן דעל אותו עיר נגזרה גזירה ללקות שדותיהון ואזלינן בתר רוב מנייהו וא"כ יאמר החוכר אפי' הנחתי השדה בידך הוה נלקה נ"כ וא"כ מאי עבידנא בחכירותי ועולא סבר דתלינן במקום ולא באנשים וכד חזינן שסביבות אותו שדה נלקו השדות יאמר לי' החוכר דאותו מקום הוה ראוי לכך לבא עליו המכה והראי' שנלקו ג"כ ד' שדות אשר סביביו וא"כ אי הוה בידך אירע ג"כ מה שאירע השתא ולתא דידי לא גרם כלום ולכך בעו במערבא בשנשדף תלם אחד על פני כולה אי אמרינן נמי דעל אותו מקום נגזרה הגזירה. ודע דהרמב"ם מפרש הא דאשתדיף רובה דבאגי דאישתדיף רוב שדות של אותה עיר וכתב עליו ה"ה דגירסא דליה הוא רובא דבאגי ע"א: עוד בגמ' אמר עולא בעו במערבא כו' הא דאמרה הש"ס אמר עולא בעו כו' ולא אמרה בעו במערבא כבר כתב הרא"ש דעולא הוא דקאמר דבעו במערבא בעיות הללו משום דמן בעיות האלו מוכח כשיטתו אבל ר"י באמת ימחן בבעיות האלו דלדידי' לא אזלי וק"ל. ואמינא אף אני דהש"ס רצה לפסוק כר"י כדחזינן משמעתין דבסמוך וכדכתב הרי"ף וז"ל וסוגי' דשמעתא אזלא כר"י ולכך כדי שלא נלמוד מן בעיות דמערבא דהלכה כעולא לכך קאמרה הש"ס אמר עולא לומר דעולא דוקא קאמר לי' אבל באמת אינו כן. ולא תימא דח"כ לא ה"ל לש"ס למכתב כלל בעיות האלו. אף אני אימא דלא תימא דאף ר"י מודה לדעולא דאי נשתדפו שדות דסביבותי' הוה מכת מדינה רק דר"י מוסיף דאפילו לא נשתדפו סביבותי' רק שנשתדפו רובה דבאגי הוה נמי מכת מדינה ועולא פליג עליו בהא לכך קאמרה הש"ס אמר עולא כו' כלומר עולא קאמר דבעו הני בעיות אבל ר"י פליג עליו וא"כ חזינן דאית לי' לר"י דלא הוה מכת מדינה כ"א בשלקו רובה דבאגי. ודע דראב"ד ז"ל פסק בשלקו שדות שסביבותיה דהוה מכת מדינה ותמה עליו הב"י דהלא סוגי' דשמעתין אזלי כר"י. ואפשר לומר דראב"ד ז"ל סובר באמת דר"י סבר כעולא ואין עולא סובר כר"י או אפכא דעולא סובר כר"י ולא ר"י כעולא ולכך פוסק דתרוייהו הוה מכת מדינה ובזה א"ש דהש"ס הביא הבעיות דבני מערבא וגם חזינן לקמן בש"ס דרובה דבאגי הוה מכת מדינה ודוק:

ועתה אחזור לשיטתי דעולא הביא בעיות האלו לסייעתא דידי' וכדי שלא תקשה לך א"כ למה מביא לבסוף הא דבעו נמי כ"ע בירקון כו' ולכאורה הוה אפשר לומר דבעי' זאת

אפשר למבעי נמי לסברת ר"י לכך אמינא דלאו בחנם מדייק בדבריו כל עולם כו' אלא ד'בא לומר דדוקא אם נלקה כל העולם הוא דהוה מכת מדינה אבל לא אם נשדוף רובה דבאגי וזה הוה נמי ראי' לדבריו דלא תימא דבני מערבא אית להו נמי כר"י לענין רובא דבאגי ואף דסבירא להו כמותו לענין שדות שסביבותיה מ"מ סברי נמי כר"י לענין רובא דבאגי לכך מביא ג"כ בעי' הלז דמזה מוכח דלית להו כלל לדר"י. והא דלא בעו זאת הבעי' בשדות שסביבותיה דלכאורה יש למבעי ג"כ אי נלקו שדות שסביבותיה בירקון ושלו בשדפון או אפכא אי הוה מכת מדינה. דהנה כבר אמרתי דלעולא תלינן דהמכה באה על אותו מקום דוקא וזהו מכת מדינה ולא תלינן בלתא דאינשי וא"כ לא שייך למבעי בעי' זאת בגוונא זאת ודוק:

דף קו.

הא דאמר זרע אחר מאי כו' נראה דבעי' בפני עצמה היא ואח"כ קאמר חיטי לגבי כו' באת"ל קאמר לי' וכן הוא ברש"ל וק"ל: בגמ' הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נוגה הא דהביא קרא הלז והרבה פסוקים יש דהקב"ה מקבל תפלתן של צדיקים נראה דקרא הזה שייך לכאן טפי מן שארי פסוקים אחר דמפרש דבריו ואומר ועל דרכיך נוגה אור משמע דוקא על דרכיו נוגה האור ולא על שארי דרכים דומי' דהכא דקאמר אפי' נשתדפו שארי שדות לא הוה נשתדף דידי' וק"ל:

ודע דכתב הנ"י מדקאמר קרא הלז ולא קרא דלקמן לא יבשו כו' משמע דמיירי דרובא דבאגי נשתדפו בשעורי' וא"כ שפיר קאמר לי' אי הות זרעת חיטי הוה מקוים בי אבל אי רובא דבאגי נשתדפו בחטי לא שייך הקרא דותגזר רק ה"ל להביא הקרא דלא יבשו. אח"כ כתב וא"כ מוכח נמי דמן זרע לזרע הוה אמרינן דהוה מכת מדינה דאל"כ לא היה א"ש הא דאמר אילו זרעת חטים כו' כו' משמע דאלו זרע חטים ונשתדף דמנכה לו אע"ג דאיירי השתא דרובה דבאגי נשתדפו בשעורים כדלעיל ע"ש:

הא דאמרינן במחכיר דמצי לומר אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא ובחוכר לא אמרינן כן זולת טעמים דתוס' יש לומר דהמחכיר ודאי שפיר מצי לומר כן לחוכר אי הוה נשתייר אותו שדה בידי ולא נתתיו לך הוה משתייר לי אותו שדה כי כך נגזר הגזירה מתחלה עלי עד שלא נתתי לך השדה והוה מקוים בי כי נשארנו כו' אבל השתא דנתתיו לתא' דידך גרמ' דנשתדף ולכך תשלם לי חכירתי אבל בחוכר א"א לומר כן דמאי אית ליה למימר אי הוה שדה זאת בידיך הוה נשתדף ג"כ וא"כ אינו עומד במזלי דאפי' לא לא קבלתיו הוה נלקה ג"כ א"כ אמרינן לי' למה לא נשתייר א"כ מדילך אחר שאינו

עומדת במזלך והואיל דחזינן דעליך נגזר מכל וכל א"כ ודאי דשדה זאת עומדת במזלך ג"כ וק"ל:

בגמ' מיתיבי כו' אלא מעתה שביעי' תעלה לו מן המנין כו' אלא מעתה שפיר יש לפרש זולת פירוש התוספות דבשלמא על הבריי' לא הוה קשה ליה מידי דסבר דהטעם דבמכת מדינה אינו עולה לו משום דודאי לאו מזלי' גרם ואפי' הוה השדה ביד בעלים הראשונים היה נלקה ג"כ וא"כ למה יהיה עולה לו וזהו הטעם בעצמו בשביעי' דאינו עולה לו דלמה תעלה לו אחר דאפילו הוה ביד הבעלים בעצמם כך עלתה לו משא"כ בדלא הוה מכת מדינה אמרינן לי' דמזלך גרם ואי הוה ביד בעלים הראשונים לא היה נשתף וא"כ ודאי תעלה לו משא"כ השתא דאפילו במכת מדיצה דאין לומר מזלך גורם אמרינן שתעלה לו מגזירת הכתוב א"כ שביעית נמי נימא הכי מגזירת הכתוב ומשני ליה דשביעית אפקעת' דמלכא הוא ופרש"י והרי הוא כמו שאינו כו' ולכך קשה ליה השתא אלא מעתה לא תעלה לו מן הגירוע דבלאו הכי לא הוה קשה לי' מידי דידע הקרא דהתם דכתיב שני תבואות ימכר לך משא"כ הכא דליכא קרא אבל השתא דאמרת דהוה כמו שאינו דאפקעת' דמלכא הוא א"כ לא תעלה לו מן הגרוע. ותירץ לי' דאפקעת' דמלכא הוא לענין שני תבואה ולא לענין גרעון דהלא חזי למשטא בה פירי דוק:

עוד בגמ' מתיבי כו' יש לומר דהא דנטר עד הכא ולא אקשה לעיל מאמוראי ר"י ועולא אחר שפירשו איזהו מכת מדינה. משום דהוה אפשר לומר דהברייתא מיירי בשנלקו כל שדותיו דלוקח ולכך לא הוה מכת מדינה כ"א בשנלקו כל עולם דוקא אבל אי לא הוה נלקה כ"ע הוא תלינן בלתא דלוקח אבל השתא דאמרינן הסברא אי משום לתא דידי הוה משתייר לי פורתא וא"כ אף בלוקח איכא למימר הכי ולפי מה שחלקתי לעיל בסמוך ה"ל ללוקח לומר ג"כ אחר שהשדה הלז עומד במזלי נשתייר לי ממנו להיות עוד בידי שנה תמימה ואף לפירוש התוספות יש לומר כן וק"ל אלא ע"כ דאינו מכת מדינה כ"א בשנשתדף כל העולם וק"ל:

יש לדקדק דלא בעי בשנשתדפו כל שדות דמחכיר וגם כל שדות דחוכר וגם רובה דבאגי דיש לחוכר ב' דברים לטיבותא. ואפשר דפשיטא לי' דתלינן במכת מדינה וצ"ע. גם יש למבעי עוד בשנלקה שלו בשדפון ורובה דבאגי בירקון וגם השדה הנחכרה בירקון עמהם באיזה מהם תלינן. ועוד הרבה מזה יש למבעי ודוק:

הנה יש עוד לדקדק להרמב"ן על הא דאמר לעיל מסתברא דא"ל אילו זרעת חטים הוה מתקיים בי ותגזר כו' האי מסתבר מוכח הוא לכאורה וה"ל למימר תדע דהנה כבר אמר רב פפא לעיל מכאן ואילך דאיתא בקבלנותא ליתא בחכרנותא כו' ואי אמרת דלא מצי

למימר כן א"כ מתני' דילן יש לפרשו אפי' בקבלנותא והיינו בדאמר לי' זרע חטי והוא זרע שערי ולדעת הרמב"ן בקבלן דשינה צריך לשלם לי' מה דהוה שוה זה אשר ציוה לו לזרוע עיין בטור סי' ולכך בדהוה מכת מדינה מנכה לו מתשלומין אשר הוא חייב לשלם לו ובדלא היה מכת מדינה אינו מנכה לו אלא צריך לשלם לו מה שהיה שוה זה אשר ציוה לו אל"א ודאי מוכח דאף דהוה מכת מדינה אינו מנכה לו בדשינה וא"כ א"א לומר דמתני' דילן בקבלן מיירי. ויש ליישב דרב פפא גופי' אתי' לי' הא דאמר מכאן ואילך דאיתא כו' מסברא זאת ואי לאו האי מסתבר לא הוה אמר באמת כן וק"ל:

עוד יש לדקדק בזה מהא דאמר שמואל לקמן ל"ש כו' אבל לא זרעה כלל לא כו' דגם רב פפא לעיל סבר הכי דאל"כ היאך אמר מכאן ואילך דשייכ' כו' הלא מתני' דלעיל דאמרה המקבל שדה והובירה כו' שייכא ג"כ בחכירות ואי משום דאמר שמין אותה כמה ראוי לעשות ואי בחכירות מיירי מאי שמין איכא חכירות יתן לו דהלא מצי לאשכוחי בהובירה ונשדפו רובא דבאגי ונשתייר עוד תבואה עליהם במקצת וא"כ שפיר יש לאשכוחי שומא בזה דשמין כמה הוה ראוי לעשות אי הוה זרעה וכזה יתן לו אלא ודאי דאף כשנלקו רובה דבאגי והובירה הוא צריך לשלם מכל וכל ואיני מנכה לו כלום כדשמואל וא"כ אי בחכרנותא מיירי מאי שומא שייכא בי' וא"כ לכאודה יש לדקדק דלא אקשה לעיל ארב פפא כדמקשה אשמואל אחר דמוכח דר"פ אית לי' דשמואל. ויש ליישב דמ"מ אותה משנה אינה שייכא בחכירות מדאמרה שכך כותב לו כו' ואי הוה מיירי בחכירות לא הוה תלי מידי בכתיבה וק"ל: עוד יש לדקדק דמילתא דשמואל מוכח ממתניתין דלעיל היתה שנת שדפון כו' דקתני בסיפא דמתני' דערכין הובירה או ניר' עולה לו ובודאי גם בברייתא מסיים כך וא"כ קשה דיוקא דרישא אסיפא דמרישא משמע דוקא הית' שנת אלי' הוא דאינו עולה לו הא נשדף אותו שדה אפי' שדות הרבה עולה לו ואח"כ אמר נירה או הובירה עולה לו משמע אבל נשדף אינו עולה ואפי' לא הוה כשני אלי' אלא ע"כ לומר דהא דקאמר נירה או הובירה קאי אשנת אלי' דבשנת אלי' אפי' הובירה הוא אמרינן אלו זרעת כו' ועולה לו וא"כ ה"ל למימר מסייע לשמואל ודוק:

גם הי' אפשר לדקדק איפכא דברייתא דהתם מיירי דלא זרעה ולכך לא הוה מכת מדינה כ"א בנשדף כל עולם וא"כ לא מקשה מידי לעיל דוק:

גם יש לדקדק דע"כ נימא נמי שנת שדפון דומי' דשנות אלי' דלא נשאר תבואה כלל על השדות אשר נשדפו ומתני' דילן מיירי דאפי' נשאר תבואה על השדות אשר נשדפו דמנכה קתני וא"כ ה"ל להקשות קושיתו ממתני' זולת דברי האמוראי ר"י ועולא דוק:

גם יש לדקדק מאי קבעי בשנשדפו כל שדותיו דמחכיר ה"ל להוכיח דלא תלינן בלתא דמחכיר דאל"כ ה"ל למתני' למפלג מני ובי' והכל בדלא הוה מכת מדינה וזה לא קשה על הא דמספקא לי' בדלקו כל שדותיו דחוכר וק"ל ויש ליישב גם זה:

בתוס' ד"ה אי הוה כו' והא דקתני מנכה לו לישנא קלילא נקט ע"כ אפשר לומר דרוצים לומר דהש"ס איירי בשלא נשאר לו כלום וקתני מנכה כלישנא דמתני' אבל במתני' ודאי איירי בשנשתייר דלישנא דמנכה ודאי דייקא לן וק"ל:

בא"ד א"נ כו' ע"כ קשה להו אפירושם הראשון דא"כ דלא נשתייר כלום א"כ מאי קס"ד דהמקשן דאמר אמאי ה"נ טמא כו' הלא לא נשתייר כלום וק"ל: בתוס' ד"ה מתיב כו' תימא כו' וי"ל דהתם כו' ודאי עדיין יש לדקדק א"כ מאי מקשה מהא דרועה שהניח עדרו דלמא שמואל מוקי ליה דשמע קול ארי' ועל כדמוקי רבה לעיל. ומהרש"א אינו מתרץ כלום במאי דכתב דאותה איקימתא לא הוה לפי האמת דמ"מ על רב ששת דמקשה אשמואל קשה מאי מקשה עליו ודוק:

בד"ה לניסא זוטא כו' תימא מאי קשי' כו' הא דמקשה תו' אש"ס דהניחה בקושי' ולא קמקשים אר"ש דמותיב לי' מתחלה משום דהוה אפשר לומר דר"ש שפיר קמותיב אחר דראה דשמואל לית לי' קרא דלעיל מדנקט קרא אחרינא משא"כ הש"ס דהניחה הדין דשמואל בקושי' ה"ל לתרץ כן ולא להניחה בקושי' וה"ל למימר הכי אלא לאו משום הא קרא כ"א מקרא דותגזר. ואי הוה קשה לה ג"כ אהאי קרא א"כ למה לא מקשה ג"כ לעיל אלא ודאי בשיש לו טענה דתפלה לא קשה לה כלום. וע"ז תירצו וי"ל דשמואל מיירי בדאמר לי' זרע כל מה שתרצה כו' כלומר אחר דחזינן דשמואל נקט קרא אחרינא ילא קרא דלעיל א"כ ודאי מיירי הוא בדאמר זרע כל מה שתרצה וא"כ ע"כ לא מצי למימר הוה מקוים בי ותגזר אלא קרח דלא יבושו ולכך הניחה בקושי' ואכתי יש לדקדק דר"ש ה"ל להקשות קושיתו ג"כ אקרא דלעיל דאי איתא דאפשר לי' לומר ותגזר כו' א"כ ברועה נמי נימא אי הוה התם הוה מקיים ותגזר אומר כי הייתי מתפלל שלא יזוקו בהמותי מן חיות רעות ותפלה שלי הוה מועיל לך להיות לך רוח גבורה להלחם בהם. ואי תימא דא"ל אי הוה מועיל תפלתך א"כ הוה לה להועיל שלא יבואו כלל לעדרי בהמתך הלא זה אינו וכדכתב הת"ח דא"כ גם עתה ה"ל לומר כן ולא הוה קשה עליו הא דנימא לי' נהי דלניסא רבה כו' ע"ע ודוק:

ודע דלנ"י דכתב דלעיל מיירי בדאמר לי' זרע חטים ורובה דבאגי נלקו בשעורי' ושם שייך הקרא דותגזר אבל בשנלקו רובא דבאגי ג"כ בחטים לא שייך למימר קרא דותגזר א"כ

אף הכא אפשר לומר דשמואל מיירי בדאמר לי' זרע חטים ורובא דבאגי נלקו בחטים ולכך הוצרך שמואל למנקט קרא דלא יבשו וק"ל:

דף קו:

בגמ' א"ל רבנן לרבא כו' נראה דסברו דר"י לא פליג את"ק אלא מפרש דבריו ומהדר להו רבא דאינו כן וק"ל:

במתני' המקבל כו' לזרעה שעורי' כו' תבואה לא יזרענה קטניות כו' רשב"ג אוסר. הא דלא כיילי להו בהדדי לימא הכי לזרעה שעורים לא יזרענ' חטים כו' תבואה לא יזרענ' קטניות נראה דבאמר יש יותר הכחשת ארעא בזריעת חטים נגד שעורים מאשר יש בזריעת קטניות נגד תבואה ולהכי מתניל י' רב יהודה לרבין תבואה יזרענה קטניות בבבל ולא מתני לי' שעורים יזרענה חטים אלא ודאי דזה אף בבבל אסור וא"כ שפיר עבד' מתני' דתני להו בתרי בבי דהבבא ראשונה אסורה בכל מקום ולא כן בבא השני' (והב"י כתבי דנראה דבכל מקום בח"ל הוה הדין כמו בבבל):

בגמ' מיתיבי מגבת פורי' לפורי' ואין מדקדקים כו' עיין לעיל באומנין ותמצא דרישא דמילתא הלז הת"ק קאמר ולא ר"י משום ר"מ והרישא דר"י היא הכי ר"א אומר מגבת פורי' לפורי' ואין העני כו' והש"ס מקצרה הכא במילתא וכן כתב מהרש"א לעיל ודלא כמהרש"ל ע"ע. ולכאורה יש לדקדק א"כ מאי האי דנקטה הש"ס הכא מילתא דת"ק. ונראה דבכיון עשתה כן דהנה התוס' לעיל בד"ה ר"א אומר כו' כתבו דת"ק לא איירי אלא בגבאי דלא ישנה ור"א איירי בעני כו' שאין העני רשאי לשנות ע"כ משום דהוה קשה להו מאי מוסיף ר"א במילתי' דמגבת פורי' לפורים על ת"ק דהלא ת"ק נמי ה"ק אלא ודאי דר"א מיירי בעני ואפשר דת"ק פליג על ר"א בהא וסביר דעני רשאי לשנות או אפכא דר"א פליג את"ק וסביר דהגבאי רשאי לשנות ובקל יש למצוא בכל אחד טעם דהדבר וא"כ אי לאו דהביא המקשן דברי דהת"ק בבית המדרש ולא הביא אלא דברי ר"א הי' לבעל הדין מקום לומר לו דלא קשה מידי דדלמא תרתי קאמר והיינו חדא מגבת פורים לפורים דהגבאי אינו רשאי לשנות ואח"כ קאמר שנית שאין העני רשאי לשנות וליקח מהן רצועה לסנדלו ורשב"ג לא פליג אלא אירשא דמילתא אבל על הסיפא לא פליג ובקל יש ליתן טעם למה פליג אירשא ולא אסיפא כנ"ל לכך הביא המקשן לב"ה דברי הת"ק וא"כ ע"כ דהא דקאמר ר"א מגבת פורי' לפורים אעני קאי ולא קאמר אלא מילתא חדא ורשב"ג פליג עליו דא"א לומר דרשב"ג פליג את"ק ולא עליו דא"כ ה"ל לברייתא להעמיד דבריו אחר דברי ת"ק ודוק:

דף קז.

בגמ' אמר אביי טעמא דר"ש כדמר כו' הא דפליגי חכמים עליו ואין לומר דפליגי בדבר מציאות אי איתא לדרבה או לא נראה לומר דודאי בשידוע דזרעה מקודם בחטים אף החכמים מודים דלא יזרענה שעורים או אפי' בשהתנו הבעלים דיזרענה חטים אפשר דמודים חכמים דלא יזרענה שעורים רק דמיירי דהחוכר התנה לזרוע חטים דמסתמא הוא התנה טובה דלי' וסברי רבנן מדלא קאמרו הבעלים לחוכר דלא יזרענה שעורי' ודאי לא קפדי בכך דאל"כ ה"ל להתנות בפירוש ורשב"ג סובר דאפ"ה לא יזרענה שעורים והא דלא אמרו לי' דלא יזרענ' שעורים דסברי לא צריכנא לכך דכבר אמר הוא גופא שיזרענ' חטים ושארית ישראל לא ידברו כזב ואי הוה בדעתו לזרוע שעורי' לא הוה משקר בדבריו ובזה ניחא דר"ח הביא הקרא דלא ידברו כזב דודאי שמע טעמיה דרשב"ג מן קרא הלז רק דלא הבין הדבר על בורי' וסבר דטעמי' דרשב"ג הוא אפי' במקום שאין קפידא או אפשר דגם ר"ח ידע וסבר כאביי רק המקשן לא הבין ובא אביי ומפרש דבריו דוק. והא דקאמר ולא אמרן אלא דלא כריב ותני כו' אפשר דבא ליתן ג"כ טעם דפליגי רבנן ארשב"ג בהא מילתא דגלויי דאביי וגם בדידוע לן דזרע חטים מקודם וא"כ ודאי יהי' קפידא וק"ל:

עוד בגמ' מתני לי' ר"י כו' כבר כתבתי דדוקא בסיפא סבר ר"י דיש שנוי בין בבל לא"י ולא בבא דרישא דשם יש הכתשה גדולה והוה קפידא אפי' בבבל. וכן רש"י כתב בקיצור לישניה וז"ל ור"ש אוסר כדאמרן ע"כ לומר דקפידא דרשב"ג הוא אפי' בבבל דהכחשה דידי' הוא הכחשה גדולה שאפי' בבבל גורם היזק גדול וזה מוכח דהלא רבה בבבל היה וקאמר האי מאן כו' וכן כתב הב"ח ע"ע. ובזה ניחא לי דקאמרה הש"ס מתני לי' כו' עד שהוצרך רבין להקשות ממתני' והוצרך לחלק ולמה לא מתני לי' בקיצור כמתני' ולומר לי' ובבבל אינו כן אלא באמת הוא סובר דהוה קפידא משום דרשב"ג רק דמילתי' דת"ק לא קאי אבבל ובזה יצא לן דהלכתא כרשב"ג כדאית לן הכלל הלכה כרשב"ג במתני' חוץ מערב כו' וגם מדחזינן דאביי ורבה מפרשים דבריו. ותמה אני על הרמב"ם והטור דפסקי דלא כוותי' ויצא להם כן מר"י דמתני לרבין עיין בב"ח ודוק:

בגמ' איני והא כו' וברוך אתה בשדה כו' משום דיש לדקדק דמשמע דשייך ברכה בעיר מה דלא שייך בשדה ולכך קאמר דודאי שייך מה דהוה ברכה בעיר לא הוה ברכה בשדה דבשדה הוה אפכא דלא בעינן סמיכות ובעיר בעינן סמיכות וע"ד פליג ר"י דודאי שוין הן ובקרא דברוך אתה בבואך קשה לי' למה הקדים ביאה ליציאה לכך קאמר שלא תמצא אשתך ספק נידה בבואו מן השדה וע"י כך יהי' צאצאי מעי כמותו הואיל דאשתו מתאוה לו בבואו מן השדה והוא גם לה ויולידו דומה בדומה משא"כ בשרוי עמה לעולם וק"ל.

והנה מאי דהביא המקשן מאי דאמר להו ר"י לא אמר הכי נראה דאי לאו דהביא כן הוה לבעל דין לומר דלעולם גם לרב לא הוה טיבותא בשיש שדותיו סמוכים לעיר משום עין הרע והא דמפרש ברוך אתה בשדה אדבר זה ה"ק דיהי' ברוך דלא ישלוט עלי' עין הרע אפי' בשיהי' סמוכים אבל השתא דאמר להו ר"י לא אמר הכי ע"כ לומר דר"י פליג על רב בברכה דשדה ג"כ וסביר דלאו מילתא מעלייתא הוא בשסמוכים ורב סבר דהוה מילתא מעלייא דאל"כ אלא אף רב מודה דלא הוה מעליא רק דה"ק דאפ"ה יהי' ברוך שלא ישלוט בו עין א"כ למה יפלוג ר"י עליו בזה ומנ"ל דגם ר"י לא סבר כרב וגם רב לא סבר כר"י דוק:

הש"ס הביא הרבה דברים דר' יהודא הכא דמתני לרבין ובקלות יש למצוא לכולם דביקו' בשנדקדק בהם והנה תתלה אמרה הש"ס רבין סתם ואינו מפרש דהוה ברי' דרב נחמן ובמילתא שניי' מפרש דהוה בן ר"נ משום דבמילתא ב' קאמר לי' ר"י אחי וכדי שלא תטעה דהוה אחי' הוצרך לפרש דלא הוה אחיו אלא בן ר"נ:

בתוס' ד"ה האי מאן כו' ואי כריב ותני כו' שם לא יאסור כו' עיין במהרש"א דיפה פירש ודבר פשוט הוא:

בד"ה הני תחלי כו' וכן משמע מדלא נקט ירקות כו' פי' דשם קאמר עשבים ולא ירקות דירקות משמע שהן מאכל אדם וק"ל:

בתוס' ד"ה אילן כו' פירש"י אינו מיושב דייקא להו דעל המיצר קתני משמע דטל המיצר ממש קאמרה. ובאמת הוה אפשר לומר ג"כ לרש"י דפלוגתא דאמוראי מיירי בהכי דעומד על המיצר ממש וכן הברייתא רק דמילתא דר"י דאמר לרבין הני דילי דילך א"א לומר דמיירי דעומדין על המיצר דא"כ לא שייך לומר בי' הני דילי כו' דאינו שייך לומר דילי או דילך אלא באשר עומדים בתוך שדה עצמה ונטעה בעל השדה וק"ל. וא"כ אפשר לומר דע"כ מפרש א"כ גם רש"י פלוגתא דאמוראי בשאינן עומדין על המצר דאל"כ מאי ראי' מייתי לשמועה דליה דלמא התם שאני הואיל דעומד על המיצר דוק: בא"ד אבל אי נטוע כולו ברשות א' כו' בזה אמר ר"י כו' ודאי לרש"י א"ש בלאו הכי דהכי מיירי בשרשי' והתם בענפים משא"כ לדידהו הוצרכו לחלק בין עומדת ברשות א' או בשעומדת על המיצר וק"ל. לכאורה יש להקשות לפירוש התוס' דלמה לא משני אמאי דמקשה מאי למימרא דמיירי דהשרשים נוטים לרשות א' יותר מחבירו והענפים ממלאים כל המיצר וא"כ טובא אשמעינן דלא אזלינן בתר השרשים ויש ליישב:

דף קז:

בגמ' והסיר ה' ממך כל חולי כו' אמר רב כו' יש לומר דכל א' מהני אמוראי מדייק מילתא בקרא מה דלא מדייק חבירו והנה רב מדייק תיבת כל חולי כל חלאים הוה ליה למימר אלא זו עין דבר שכל החלאים תלוים בו כפירש"י. ושמואל מדייק דאמר כל ואילו לרב לא מתים כולם בעין ולכך קאמר הש"ס שמואל לטעמי' דאמר הכל ברוח הכל דייקא ור"ח מדייק תיבת והסיר דה"ל למימר לא ישים עליך כסיפא דקרא דאמר לא ישימם בך ולכך קאמר זו צינ' דאמר ר"ח הכל בידי שמים חוץ מציני' פחי' דיש כח לאדם לשמור ממנו וא"כ לא הוה אפשר לקרא למימר לא ישימם בך דהלא הקב"ה אינו משים אותו על שום אדם ואף שאינו צדיק ולא מישראל דאדם הוא אשר מביאה עליו אבל בהסר' שייך ודאי הקב"ה וא"כ שפיר קאמר קרא והסיר ה' ממך כו' אחר שתביאו עליך ולא כת"ח ע"ש וריב"ח מדייק נמי תיבת והסיר ותיבת כל כלומר דהקב"ה מסיר ממנו דבר שהכל כלומר הרבוי רעה עליו ולא המיעוט ולכך קאמר והסיר ולא קאמר דלא ישים עליו דבלי השמה א"א ודאי וכן ר"א דאמר זו מרה מדייק כן דאילו בלי מרה א"א וקל: בגמ' א"ל רבה כו' מנא הא מילתא כו' ואמרו רבנן כו' עד א"ל את אמרת כו' ואנא אמינא לך מהכא לכאורה יש לדקדק א"כ דידע מוצא דבר מאי קשאיל לי' א"כ ואפשר לומר דודאי ידע עד לא שאיל לי' מוצא דבר רק דהוה קשה ליה שנוי לישנא דאמרו אינשי דלא אמרו רבנן ורבנן אמרו בלישנא אחרינא דלא אמרו אינשי ולכך שאיל ליה מנא הא מילתא כו' כלומר דרבנן משנים בהא מילתא ממה דאמרו אינשי ועל זה השיב ליה מקרא דנביאים דלא יכם שמש ושרב וכדשמע כן אמר את אמרת כו' ואנא אמינא לך מהכא כו' כלומר דהשתא א"ש דמשני' בדבוריי' דרבנן נקטי לישנא דקרא דנביאים ואינשי קרא דתורה וזה דרך צחות:

דא דכתב רש"י ז"ל וקיתון של מי' כשאין לו יין יש לומר דאתי' ליה מקרא דאורייתא דאתיא ילפותא דילן ממנו והוא וברך את לחמך ואת מימיך כו' וע"כ לאו מים ממש קאמר דא"כ אפכא מבעי ליה למימר את מימיך ואת לחמיך כדמדייקי' חז"ל בקרא דנאמר בעובדי' וכלכלם לחם ומי' וז"ל אם לחם כש"כ מי' כו' וכאן א"א לומר כדמשני שם דהא בברכה נאמר הכא כן וא"כ ע"כ קרא ביין מיירי יקרא ליין מים לומר דהברכה יהי' שורה בו ויתרבה להם כמים דומי' דאמרו כל בית שאין נשפך בו יין כמים כו' וק"ל: בגמ' אתו עלי' כו' דפנוה כו' אפשר דש"ס בא לאשמעינן דעביד אינש דינא לנפשי' וק"ל: בתוס' ד"ה צינים קור כו' פחים חום כו' הנה לכאורה יש לדקדק א"כ למה קאמר ומפרש ר"ח זה צינים ולא קאמר נמי זו פחים ובפרט למאי שכתבתי דוהסיר קא דייק וח"כ

גם בפחים אפשר לומר כן לכך נראה דכבר כתבו תוס' בכתובות פ' אלו נערות על הא דמקשי' שם מה דאמר אנטנינס לרבי על אשר התפלל עליו ה' ישזבינך מקור כו' אח"כ התפלל על החום ואמר דא ודאי צלותא דואין נסתר מחמתו כתי' וא"כ משמע דהוה בדשמים ותירצו דאהולכי דרך ודאי שייך לומר ואין נסתר מחמתו והא דקאמר קרא שומר נפשו ירחק אפחים נמי היינו ביושב בביתו ע"ש ומוכח דמקור אפשר להשמר אדם את עצמו אפי' בשהולך בדרך דאל"כ מאי שני לאנטנינוס בצלותי' דרבי בקור מדחום וא"כ א"ש דלא נקט ר"ח הכא פחים נמי דהלא מפחים א"א להשמר בהולך בדרך וא"כ א"א לומר דקרא מיירי מפחים נמי דאכתי הוה קשה למה קאמר והסיר ולא לא ישים עליך דאי משום דלא שייך לומר שימה נגד הקב"ה אחר דהאדם יכול להשמר ממנו הלא מצינו ג"כ פחים שלא יכול האדם להשמר ממנו והיינו בשהולך בדרך וא"כ הי' שייך לומר לא ישים השם עליך אעפ"י שתלך בדרך וק"ל ובזה יכילנא לדבק הא דקאמרו אח"כ ומיירי הכא במאורעות כו' משום דאי לאו דכתבו פחים חום לא הוה צריכנא לדבריהם האלו דלא הוה קשה מידי אר"ח דאמר הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים ולא נקט נמי יראת שמים משום דהוה אמינא דלכך לא נקט ליה משים דלא דמי' להדדי דאלו צינים יש ביד הקב"ה להסיר מיהא ואלו יראה אינו בידו כלל והכל נתון ביד האדם אבל אשתא דכתבו פחים חום וא"כ ע"כ צריכנא לחלק ביניהם כאשר אמרתי דחום מצינו ג"כ דהוה ביד הקב"ה כנ"ל ואפ"ה נקט ר"ח תרוויי' בהדדי וא"כ הוה אפשר להקשות דה"ל לנקוט ג"כ יראת שמים לכך הוצרכו לתרץ ומיירי הכא כו' דוק:

בד"ה ד' גרמידי דאניגרי כו' עד ולא כפ"ה קשה להו לישנא דזלזל דמשמע טפי במוסיף על המד' מדמשמע גרעון וגם לרש"י לא א"ש מאי דעלה תרי דרגי בנהרא מבאניגר' וק"ל: וגם ניידי ממה דכתב רש"י ז"ל על הא דאניגר' לבני אניגר' ואינו מזיק אלא יחידים ויש בידן למחול וא"כ למה ציוה לו קודם לכן שלא יזלזל במישחתא וסתמא קאמר משמע ליחיד נמי לכך כתבו דטעם דאנהרא הוא משום שמניחים ג"כ למושכי ספינות וזהו פירוש דכ"ע משא"כ דאניגרא דאינן עומדים שם למלאו' כ"א יחידים ודי להו בד' אמות שחוקו' ולפי זה הוצרכו לכתוב אח"כ בתרי עברי נהרא קוצו פירוש ענפי אילנות כו' והיינו בשיש אילנות חוץ לד' אמות אשר כבר הטחו לשפת' דנהרא ונוטי' ענפי דאותן אילנות תוך אותן ד' אמות צריכין לקוץ אותן שלא יפלו במים דאלו באילנות עצמן כבר ניתן שיעורם והיינו ד' אמות לפי מה שפירשו דגם הני ד' אמות הוה הטעם משום מושכי הספינה ובזה יש לקשר קושיתם דמקשי' אחר כך להכא דאי לאו דכתבו דצריכא לקוץ גם הענפים מאילנות שחוץ לד' אמות לא הוה קשה מהתם מידי דהי' אפשר לומר דלעולם

דשיעורו אמה בית השלחין הוא ב' אמות כהתם והא דקאמר הכא ד' אמות היינו הענפים צריכא לקוץ ג"כ שיעור ב' אמות אמה מזה ואמה מזה והתם לא איירי אלא שלא יזרע ב' אמות סמוך לשפת המים אמה מזה ואמה מזה להיות לה ב' אמות לאגפי' אבל השתא דכתבו דהא דקאמר בתרי עברי נהרא קוצו היינו הענפים וא"כ הני ד' אמות דנהרא מיירי באילנות עצמם וא"כ דומי' דהכא בד' אמות דאניגרי מיירי ודאי באילנות עצמם לכך קשה להו דוק: בסוף הדבור א"נ כו' לא נייחא להו בתירוץ הא' דאל"כ למה לא נקט נמי ר"י ב' אמות דאמה בית השלחין היאך יתנהג בהו ולא נייחא להו ג"כ לומר תירוץ השני לחוד דא"כ למה נקט ר"י ד' אמות שיזלזל בהו מטעם שיוכלו שם לעמוד בריוח הלא ב' אמות דתוכה לא שייך למימר עלייהו כן ואף אם יצמצם מה בכך אבל באשר נתנו ב' תירוצים אלו א"ש דיש לומר דגם תיר' הא' אמת דיש לחלק בין אמה בית השלחין ואניגר' ור"י נקט ד' אמות וכולל בו גם ד' אמות דבית השלחין ואניגר' ולא הי' יכול לומר ב' אמות משום דיש אניגר' דלא יזלזל בד' אמות וק"ל:

דף קח.

בגמ' אמר ר"י הכל לאיגלי גפא כו' ולא אמרן כו' אבל באכלוזא לא כו' הא דנקט תחלה דלא נפקי באכלוזא ואח"כ אמר באכלוזא ה"ל לומר ג"כ אבל נפק באכלוזא לא נראה דבא לרמז בזה מה שכתב הנ"י וז"ל נ"ל וכיון דלא מחייבי רבנן לתת אלא בדלא נפקי באכלוזא כדנפקי באכלוזא אין לנו ראי' לגבות מהם אפי' כדי לישכור פועלים במקומם א"כ אין מוציאין מהם כו' ע"ע ובזה נראה ראי' גדולה דמדייק בדברי' בסוף לומר אבל באכלוזא לא כלומר אפי' ליתן מעות לאכלוזא לא וק"ל: בשלום נכנוס לשימ' דמצרנות ובשלום נצא בע"ה:

אמר ר"י האי מאן דאחזי' ביני אחי כו' ור"נ אמר מסלקינן לי' ואי משום דינא דב"מ לא מסלקינן לי' כו' לרש"י נראה לכאורה דלית לי' לר"נ דינא דב"מ א"כ צריכנ' לחלק מאי שני באחזיק ביני אחי ושותפי מבמחזיק סמוך לחצר חבירו ונראה דבין אחי ודאי יש להן טענ' גדולה דאי לא הוי אחזיק בניי' הוה סמוכי' להדדי באין מפריד ביניהם דהרי השדה שביניהם לית לי' בעלים והוה באפשר לבוא להדדי לסייע אהדדי ואיש את אחיו יעזורו וא"כ טוב' חסר להו באחזיקותי' ולא הוה ניח' להו להחזיק מקדם באות' שדה וליתן מס ממנ' דלא הוי צריכא לי' אבל בדאחזיק בשדה שאצל מצרן אין לו טענ' כ"א דניחא לי' דלהוי שדותי בהדדי וצריך ודאי ג"כ לאותו שדה וא"כ יש לו לומר לי' הלוקח מ"ט לא אחזקת בי' תחלה קודם שהחזקתי בו ומאי האי דבאת עתה בראותך דהחזקתי בו וק"ל:

ובאמת אינו מוכח ברש"י כ"כ דסביר דר"נ לית לי' דינ' דב"מ אם לא ממה דכתב בד"ה לא מסלקינן דמסיי' דלא אכפת לן לדינ' דב"מ כלל אבל אפשר ג"כ לומר דבאחזיק מיירי וק"ל:

ודע דהרא"ש הביא פי' אחר על הא ואי משום דינא דב"מ כו' בשם הגאון ופירושו נראה מאוד. ועוד נראה דהרשב"א מפרש הכי דאי אתי בן המצר והחזיק היינו שלקח השדה דאח אחד לא מסלקינן לי' היינו דאח אינו מסלק לבן המצר דגם לבן המצר יש בי' קרא דועשית הישר והטוב ונהרדעי סברי אפי' משום דינא דב"מ מסלקינן לי' כלומר אפי' אתי הלוקח משום דינ' דב"מ דגם הוא יש לו טענ' טוב' מסלק לי' האח עיין בב"י סי' קע"ה סעיף א' דהביא תשוב' הרש"ל ומתוכה ראיתי דהוא מפרש כן ומדקד' בזה הפירוש מאוד הא דקאמר ואי משום דינ' דבר מצר' דמשמע דגם לר"נ אית לי' המצרנות שהוא דין וגם לישנא ואי משום דינ' כו' יתפרש היטב וק"ל: בגמרא השתא דאמרת צריך למיקנ' מני' אי לא קני מני' כו' הא דקאמר השתא משום דאל"כ אלא אפי' בלי קנין אמרינן דקני לנפשי' א"כ מוכח דלא הוה שליח דדי' דהמצרן דאל"כ אלא הוי שלוחי' אמאי אמרינן אפי אי לא קני מני' דקני לנפשי' אי משום דנתן לו רשות לקנות באמרו זיל זבון דלמ' הכי קאמר זיל זבון לנפשי ותהוי שלוחי אלא ע"כ דבאמת אינו שלוחו וא"כ מהיכ' תיתי לומר ולפרש דברי' דה"ק זיל זבון לדידי דמה לו ללוקח להיות שלוחו אבל השתא דאמרינן דצריך למקנה מיני' ואי לא קני מני' זכה המצרן א"כ יש לדקדק אפכ' הלא נתן לו רשות לקנות באמרו זיל זבון אלא ע"כ לומר דה"ק לי' זיל זבון אבל דלהוי דילי ואתה תהוי שלוחי כשאר מצרן דהוה שלוחו דאל"כ מה לי להיות שלוחו עד שיתפרש דבריו דבשליחות קאמר לי' וא"כ מוכח דכל מצרן הוה כשלוחו וא"כ איקר וזול ברשותי' דוק' ודלא כמהרש"ל ע"ע. ודע דהמרדכי פסק בדאמר לי' המצרן זיל זבון דלא בעינ' לי' תו לא מצי מסלק לי' ובמאי שכתבתי מוכח כן. עוד בגמ' סבור מינה כו' עד הכי אמרי נהרדעי משום דר"נ אין אונא' לקרקעות. הנה דברי תוספות ז"ל ידועי' וזולת דבריהם אפשר לומר דלכך מביא מר"נ ולא ממתני' דהזהב משום דממתני' אין להביא ראי' דלא מצי אמר לי' לתקוני שדרתיך דהלא אף דאמרינן אונא' לקרקעות יכילנא לומר דגזירת הכתוב הוא בלי טעם והיינו במוכר ולוקח דוק' אבל מ"מ מנ"ל דלא מצי אמר לשלוחי לתקוני שדרתיך ולא לעוותי דמ"מ שליח הוא דעיוות דזבין מידי דשוו מאה במאתן אבל מדרב נחמן מוכח דאמרינן אין אונאה לקרקעות היינו דאינו טעות אפי' נתן יותר מדמי שוין לרובא דאינשי מ"מ יש לומר בהו דלקצת אינשי שוה הדמים שנתן אשר יצטר' לה וכן כתב הטור טעם הלזה ע"ע וא"כ לא עיות מידי והראי' דאית לי' לרב נחמן כן

ולא קסבר דהוה גזירת הכתוב בלי טעם דהלא לעיל בהזהב דף נ"ז אמר משום ר' חסא דאונא' אין להם אבל ביטול מקח יש להם וכתבו תוס' דאית לי' לר"נ כרבי חסא וא"כ ע"כ צריכנא לומר דהוא מפרש טעמא דקרא דממעט קרקעות מאונאה הוא מטעם דשוה כל מה אשר נתן בעדם עד הכפל ולא יותר מכפל דודאי יותר מכפל לא יתן אינש בעדם דאל"כ מאי שני לי' בין אונאה לביטול מקח היינו בין אשר טעה עד הכפל או אשר טעה עצמו יותר מכפל וא"כ שפיר קעביד דהביא מדר"נ ולא ממתני' דהזהב ודוק ובזה נ"ל להוכיח דסבר ר"נ דבכפל עצמו המקח קיים ולא קאמר דהוה ביטול מקח אלא מיותר מכפל דהלא הכא מיירי בשוה מאה וזבן במאתן ודלא כיש דוחקי' בדברי תוס' לעיל ואמרי דהכא לאו דוקא הוה במאתן אלא פחות מעט או שוה מעט יותר ממאה וכן כתב הב"י סי' רכ"ז אדברי הטור דפסק כן ואני באמת לא נראה לי דברי הטור בזה ודוק:

בתוס' ד"ה ליקוץ ענפי' שזה הי' אותו יער עצמו של פרזק רופילא כו' פי' דנקט הש"ע לעיל דהוה עומד אצל העיר דפרזק רופיל' והנה נראה דודאי רב' בר ר"נ לא אמר דליקוץ יער דפרזק רופילא וגם הם לא קצצו כ"א יער דרבר"ה וידעו ודאי דיער האחר שייך להשר ומושל שלא יקצצהו רק דקצצו יער של רבה בר"ה דליסתגי מיהא נגד יערו בספינ' ולא כסברא דרבר"ה דלעיל דאמר דאי ממתחו להו אשלייהו מסתגי להו ואי לא לא מיסתגי להו אלא רבר"ה טעה בזה הסברא ומ"מ לא במרד ובמעל עשה אשר הניחו ולכך קילל אשר חשדו וקרא עליו מקרא הזה וכמדומה לי דלכך כיוונו תו' ז"ל והלכך מסיימי בדבריהם ולא היתי' ידו במעל כלל ולכך קילל ע"כ כלומר דלא קילל על קציצתם הואיל דחזא דמסתגי להו וטעה בסברתו רק דקילל אשר קרא עליו קרא כאלו מעל והוא לא מעל דוק: בתוס' ד"ה האי מאן כו' עד והשתא א"ש הא דאמרי כו' פי' משום דקשה להו במאי שדקדקתי לעיל אמאי מייתו מדר"נ הלא מתני' היא בהזהב אבל לפי דבריהם א"ש דאמצרנות קאמר כלומר דאפי ללוקח דהוה כמו שליח דמצרן אינו יכול לומר לתקוני כו' וכדכתבו שם בכתובות נמי ומהרש"א בחנם תפס עליהם דה"ל למידק מהכא והלא באמת הכי קאמרי כמו שכתבתי וק"ל. ודע דאף לרש"י יש לפרש כן דהלא מודה ג"כ ר"נ באחי ושותפי דמצי מסלק להו וא"כ אפשר דאמר דברים באחי ושותפי דלא מצי למימר ללוקח לתקוני כו' וק"ל:

דף קח:

בגמרא מתנה לית בה כו' אמר אמימר אי כתב לי' אחריות אית בה כו' הנה ראיתי אלקי' עולים מדברי תוס' פ' קמא דקדושין דף כ"ו ד"ה ולמה כתב בלשון מכר כדי לייפות כחו וז"ל וא"ת ולמה כתב לו בלשון מתנה כו' אי משום דבמתנה לית בה משום דינא דב"מ

הא אמר בפ' המקבל כו' עד וי"ל דשני שטרות כותב לו כו' ע"ע והנה הרב ב"י הביא בסי' קע"ה תי' הלז בשם הגאון רבינו האי ובעל העיטור ורשב"א ע"ע מה שכתב בזה ואני אומר דאפשר ליישב קושייתם הלז בלי דוחק כלל וכלל דהנה הרי"ף כתב וגם הרמב"ם והרא"ש והטור הביאו וז"ל ואם פירש בשטר המתנ' שקבל אחריות בכך וכך ואינו מודה שלקח אלא אומר מתנאי היה צריך המצרן ליתן למקבל כל מה שמפורש באחריות אפי' הוא מאתים והוא אינו שוה אלא מנה ע"כ ועיין ברי"ף עצמו משמע אי כתב לי אחריות פחות ממה ששוה וטען המקבל דמתנה באמת היה והנותן לא רצה לקבל אחריות כ"א בפחות ממה ששוה ורוצה שיתן לי' המצרן מה ששוה השדה באמת כדין אם היה מכירו ולמ' יגרע כחו הואיל דניתן לו במתנ' ודאי דשומעין לו דלמה לא נשמע לו בכך שיתן לו לכל הפחות דמי שוי' דשדה ואי משום דהנותן לא קיבל אחריות כ"א על פחות מה בכך דלא רצה לטעון עליו הנותן כל אחריות דשדה וא"כ נראה ודאי דישבע המקבל שכדבריו כן הוא ויקבל לכל הפחות דמי שוי' דשדה. ואם כן הוא לא קשה מידי דשם מיירי באמת בהכי שנתן לו השדה במתנה ולא במכר וקיבל גם עליו אחריות פחות ממה ששוה השדה רק דהוה מתיירא ממצרן שיבא ויטול השדה ולא יתן לו כ"א מה שקיבל באחריות ולכך כותב לו ג"כ בלשון מתנה שיתן לו המצרן לכל הפחות דמי שוי' דשדה דוק: עוד בגמ' מכר כל שדותיו לאחד לית בה כו' הנה הרא"ש כתב דאפי' ירצה המצרן ליקח ג"כ כל השדות מ"מ לית בה דינ' דב"מ ע"ע ונראה כדבריו דאי כרש"י למה קאמר כל שדותיו לא ה"ל למנקט כ"א מכר ב' שדות לאדם אחד ומצרן רוצה ליקח אחד מהם וק"ל ואפשר דאף רש"י ז"ל יודה בדין דהרא"ש ולא כתב פירושו רק לומר דלית בה דינ' דב"מ הן אי כבר מכר והמצרן רוצה לסלקו בחדא הן דלא לקח עדיין רק דבא ליקח עתה בכל עת המצרן אינו מסלקו משא"כ לדינ' דרא"ש אפשר לומר דע"כ לא אמרינן דלית בה דינ' דב"מ אלא בשכבר לקח כל נכסיו והמצרן רוצה לסלקו בהא אמרינן דאינו מסלקו לפי שאינו מצוי אדם שיקנה כל נכסיו ביחד לפיכך בשיזדמן לו אין לו להודיע למצרן דשמא בתוך כך ימלך הלוקח כו' ע"ע אבל ודאי בשבאו ליקח המצרן והלוקח בפעם אחת וכל א' רוצה ליקח כולם ביחד למה לא נאמר דניתן אותו לבעל המצרן ודוק:

עוד בגמ' לבעלים הראשונים לית בה כו' הא דנקט לבעלים הראשונים בלשון רבים. ואף דבכל מקום מצינו לשון רבים אצל לישנא דמרות מ"מ הכא ה"ל למימר מכר למי שלקחו ממנו. לכאורה הוה אפשר לומר דרצה לומר אפי' מכרו למי שלקח ממנו המוכר שלו דהיינו אם ראובן מכרו לשמעון ושמעון ללוי ולוי חזר ומכרו לראובן נמי אמרינן דלית בי' דינ' דב"מ אבל לא משמע כן בב"י במחודשים סעי' ח' בשם הגהו' אשר"י ולא הביא

מאן דפליג עליו ולדעתו אפשר לומר דלכך לא קאמרה הש"ס למי שלקחו ממנו לומר דאפי' מכרו לבן בעלים הראשונים נמי לית בה דינא דב"מ וכן כתב הרב ב"י בשם הר"ן ודלא כב"ע ע"ע:

והנה ראיתי לדקדק בשמעתא הלז דקחזינ' דש"ס מחלק בבות דלית בהון דינ' דב"מ ולא נקטו בחדא בבא לכך אמינ' אדבחישנא למצוא חלוק' בהלכותיהון ולכך נחלקו בפרטיהון ואמינא דפרט דבעלים הראשונים אינו דומה לשום פרט מינהון דדינו הוא אם יבואו בעלים הראשונים והמצרן ליקח המצרן קודם וכן כתב הר"ן וכן אם לקחו איש אחר המצרן מסלקו ואין בעלים הראשונים מסלקו ולפי זה נראה לי דמוכח דהשותף מסלק לבעלים הראשונים אפי' אם לקחו כבר דהלא שותף עדיף ממצרן ומסלקו אפי' אם לקחו כבר המצרן כדכתב הטור תחלת הסימן וכבר אמרנו שהמצרן עדיף מבעלים ראשונים וא"כ כש"כ שהשותף מסלק לבעלים הראשונים ובזה יצא לן דלא מצי למנקט הא דבעלים הראשונים אצל מכר כל נכסי' לא' דשם ודאו אפי' שותף לא מצי לסלוקי הואיל דיש הפסד למוכר ואילו בעלים ראשונים מצי לסלוקי להו השותף כאשר כתבתי וכן נמי לא מצי למתני אצל מתנה הואיל דהוצרך שם לחלק ולהביא דברי אמימר אם כתב לו אחריות וגם אצל נכרי לא מתני לי' הואיל דחלוקי דינין יש שם וכן לא מתני לי' אצל משכנת' דבמשכנת' איכא עוד טיבות' שאינו בזה והוא שאפי' יקח המלוה שדה אצל המשכנת' אין המצרן מסלקו וכדכתב הטור סעי' צ"א ואף דכתב הב"י דאין כן דעת הרמב"ם אינו מוכרח וק"ל. וכן לא מתני לי' אצל למכור ברחוק כו' דשם ג"כ אין השותף מסלקו מטעם דלעיל. וכן לכרגא ולמזוני כו' וכן בבבא לאשה כו' מטעם הלז ודלא מתני לי' אצל הנשארים קל להבין ועתה נחדר לפרש פרטי פרטי ולכתוב בכל א' מ"ט לא אתני לי' אצל השארי. זבן מנכרי וזבין לנכרי כו' זבן מנכרי דא"ל כו' הא דקאמר תרי זמני זבן מנכרי וזבין לנכרי והוה די בחדא זימנא נראה דאפשר דבא למעט הדין דכתב בעל תרומת הדשן והב"י הביאו והיינו אם שדה של שמעון סמוכה לשדה ראובן מצד דרום וסמוכ' לשדה נכרי מצד צפון ולוי לקח שדה שמעון הנ"ל וטוען מה עשיתי לך אלא אם לקחת אתה השדה היית סמוך לשדה נכרי וא"כ ארי אברחתי משדך ע"ע שגם הוא לא רצה לסמוך מטעם הלז לחודי' רק עשאו סניף לטעם אחר שהי' שם וא"כ אף אלי אומר דהש"ס מרמז למעט דין הלז ובקל יש לחלק ביניהם וק"ל:

משכנת' לית בה כו' כבר כתבתי לעיל מה דאית בדין משכנת' אשר אינו באחריות ולא מתני בהדי שארי וק"ל:

למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דיני' דב"מ ע"כ מצאתי ברמב"ם דין אחד אשר לא מצאתי ברי"ף ובראי"ש אבל הטור הביאו לפסק הלכה בסעיף ס"ב והוא החליף חצר בחצר אין בו דין דב"מ והגאון לכאורה חולק עליו ילכאורה יש לתמוה מנ"ל לרמב"ם דין הזה ונראה דאתי' לי' לרמב"ם מלישנ' דתלמוד' ומיתורא דלישנא והיא כד נדייק בדין הלז דקאמר לישנא דכפילא למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לא ה"ל למימר כ"א למכור ברחוק ולמכור ברע דהלא כל טעם דדין הלז אינו כ"א משום דשדה שלי רחוק ורוצה ליקח שדה הקרוב ובין כך תמכר זו שהוא רוצה לקנות וזה ודאי נאמר על מה שאמר' הש"ס לגאול בקרוב ולמה לא קאמר נמי בשמכר שדה רע אף שאינו רוצה ליקח שדה יפה רק רוצה ליקח הדמים לנפשי' דלא יהי' בו דין ב"מ דהואיל דהשדה רעה אם נאמר לעשות עיכוב בדבר בין כך ובין כך יתחרט הלוקח מליקח שדה רעה כזה או שדה שהוא רחוק. וגם לישנא דלגאול דחיק' לן למה לא אמר ולזבן ביפה ומאי האי דשני בלישנא לומר לישנא דגאולה והנה מצאתי בתוס' פרק הזהב דף מ"ז ע"א ד"ה גאולה זו מכיר' דלישנ' דגאולה לאו בכל דוכתי' נאמר על המכיר' ע"ע ועיין במפרשי תנ"ך ונראה דהרמב"ם מטעמים האלו אשר כתבתי מפרש גם הוא דגאולה זו האמור הכא בחלופין נאמר והכי פירושי למכור ברחוק ולגאול בקרוב או לגאול בקרוב אפי' והיינו דמחליף שדה או חצר בשדה או בחצר אחר אף דחצר שלו או שדה שלו בקרוב מ"מ הואיל דחליפין הוא לית בה דין דב"מ וכן למכור ברע' לית בה דין ב"מ מטעם דלעיל ולגאול ביפה נמי לית בה דינ' דב"מ והיינו נמי כמו שכתבתי דהואיל דחליפין הוא אף דהוא יפה מה שמחליף באחר מ"מ לית בה דין דב"מ והאי וי"ו הוי וי"י המפרדת ולא המדבקת ולפי זה תרתי מילי ותרתי דיני' קאמרה הש"ס בכל אחד. והנה בחליפין חצר בחצר או שדה בשדה ודאי ליכא לפלוגי בין כבר החליף מה שהחליף והמצרן רוצה לסלקו ובין שרוצה להחליף עדיין עם ראובן ושמעון המצרן רוצה לסלקו כי הטעם אשר לן בחלופין דלא נהוי בי' דינא דב"מ אית' בזה כמו בזה. אבל בדין מכיר' שדה רע או ברחוק אפשר לומר דאיכא לפלוגי דבשכבר מכר לא יהי' בי' דין דב"מ מטעם דלא הוה לי' להודיע למצרן שהי' מתירא דהלוקח יחזיר בי' כנ"ל אבל אם עדיין לא מכר ורוצה למכור אותו והמצרן טומד ג"כ לקנותו למה לא נאמר שיש לי קדימה מלאיש נכרי שאינו מצרן ועיין בב"י בסי' הלז סעי' ס"ג ודוק. ובהכי ניחא דלא חיבר' הש"ס דיני' הלז למאי דקדמי ולמאי דאחריו דאלו למאי דקדמו והיינו למתנ' אינו דומ' דאלו מתנ' אין לחלק בין אם כבר נתן ובין רצה ליתן לעולם לית בה דין דב"מ ואלו הכא בדין דשדה רע יש לחלק כאשר כתבתי וכן למכר כל נכסיו כו' לא רצה לחבר אותו הואיל דמיירי הכא

לפי ע"ד לדעת הרמב"ם בחליפין שדה בשדה ושם אין לחלק בין אם כבר החליף או רוצה להחליף כנ"ל ואלו במכר כל שדותי' אפשר לחלק ועיין בב"י הנ"ל והיינו לדעת הרא"ש דמפרש במכר כל נכסיו כו' אפי' המצרן רוצה ליקח ג"כ כולם כאשר כתבתי לעיל ובאמת נראה דש"ס לעיל במכר כל שדותיו כו' יתפרש דמיירי בדין אשר יצא לן מפירוש רש"י ומיירי נמי בדין אשר יצא לן מפי' רא"ש וכוללה תרוויי' יחד אע"פ דאינן דומי' בחלוק' הזאת מ"מ הואיל דבעיקר הם דומים זה לזה כולל ביחד וכן הכא כולל הש"ס הדין אשר בא לן מהרמב"ם והדין אשר יצא לן לפי פשוטו ואע"ג דבחלוק' הנ"ל אינן דומי' מ"מ לעיקר הדבר הם דומים ושוין וטעם א' וקפיד' א' אית לתרוויי' לפי הנראה וק"ל ובקל תוכל למצוא לפי כתובתי דלא מתני בהדי שארי הדברים וכאשר אכתוב עוד בסמוך:
לכרגא ולמזוני ולקבור' כו' עיין בטור סעיף ס"ג דכתב אפי' לוה לצורך אלו לית בה דינ' דב"מ ועיין במה שכתב ב"י מהיכן יצא לרבינו דבר זה ומסתבר למימר הכי הואיל דתנ' לקבורה באחרונה וק"ל. ובאותו סעי' כתב הב"י ולעיל הבאתיו דמשמע אי ידע המצרן מעכב על הלוקח כו' ע"ע ולהכי לא חיבר הש"ס הני תלת מילי לתלת מילי דאחרי' הייני לאשה כי' משום דשם ודאי אי ידע המצרן תחלה אפי' עד שלא לקחה האשה אינו יכול לעכב וק"ל. ולהכי לא מצי לחבר' ג"כ תלת מילי אלו לכל מילי המוקדמי' וגם לתלת מילי האחרי' ועיין מה שכתבתי לעיל ותמצא כי כן הוא ודוק: לאשה וליתמי ולשותפי' כו' הא דקאמר לאשה וליתמי אצל לשותפי ואינן דומים זה לזה לפי פירש"י נראה דבזה הראה לן דבר אשר הי' מסופק בו מהר"מ במרדכי והב"י הביאו במכר לאשה ואשה אחרת הוה מצרני' אם יכולה לסלקה ולפי הנראה דיכולה לסלקה ודייק מדקתני לה אצל שותפי ושותפי ודאי שותף אחר יקחנ' עמו כן אשה נמי אם בא אשה אחרת יכולה לסלקה ואף דאינו שוה לגמרי בזה דשותף אינו מסלק לשותף חבירו לגמרי אלא חולק עמו ואשה מצרני' מסלקה לאשה אחרה לגמרי מ"מ נקראים שוי' בדבר זה דשותף אחר מסלקו מ"מ מכל מה דשייך לו וכן האשה מצרנית מסלקה מחלק השייך לה והיינו דיש לה שייכות בכולה וכן אפשר ביתמי וק"ל. וכן אפשר לומר הואיל דמצינו דעת תלמידי הרשב"א באם מכרה אשה שדה שלה לאחר אין אדם מצרן מסלק ללוקח הואיל דלית לה לאשה מי לפקח בנכסי' למכור כן אפשר לומר נמי בשותפי אם מכרו הם לאחר דמילתא דשותפי לא קרירה ולא חמימה ועיין בספר ת"ח ודוק:
שכיני העיר כו' הנה לפי הפשיטות דש"ס דשכן וקרוב שכן קודם א"כ מאי האי דהוצרך לומר קרוב ות"ח ת"ח קודם פשיטא השתא דשמעינן דנהוה קודם לשכן מכש"כ לקרוב די"ל לפי הפשיטות מיירי דהקרוב הוה שכן נמי וק"ל: הני זוזי טבי כו' הני זוזי שרי כו'

הא דמחלק הני מילתי תרי לשני' ולא כיללם ביחד משום דבזוזי טבי ותקילי קפידא בין אם זוזי טבי הוה דמצרן ודלוקח הוה תקילי או אפכא משא"כ בזוזי שרי וק"ל:

ארעא דחד ובתי דחד מרי ארעא מעכב אמרי בתי כו' ארעא דחד ודיקלי דחד כו' הא דמחלק הני תרי מילי מהדדי וגם לכאורה הוה אפשר לומר דנילף חד מחבירו היה אפשר לומר לסברא ולפסקי דידן דיש מצרנות לבתי' א"כ יש למצוא חילוק דין בדין הראשון מה דלא נמצא בדין הב' והוא זה דהנה מצאתי בסעי' פ' דכתב הטור וז"ל וכן הדין אם נמכר קרקע הסמוכה לזה שהקרקע לא' והבנין לא' שהבעל הקרקע הוא קודם לקנותו מבעל הבנין כו' ובודאי דייקא לי' לישנא דמעכבין וכן יש לומר נמי אם נמכר בית סמוך לקרקע דמ"ש. וא"כ בקרקע ובנין יש לומר כן אבל בקרקע ודיקלי א"א למצוא עיכוב בזה אם נמכר דקל אצל הקרקע דבדקל ודאי אין בו דין דב"מ. ולדעת ר"ת דלית בבתי וקרקעות דאינן עומדין לזריעה ונטיעה דינא דב"מ י"ל אפכא דבדין הב' בדיקלי וארעא יש למצוא שנמכר קרקע הסמוכה לאותה קרקע דבעל ארעא מעכב אבעל דיקלי ואין הבעל דיקלי מעכב משא"כ בבתי וארעא א"א למצוא אותו דין הואיל דלית בבתי וארעא שאינו עומד לזריעה ונטיעה דינא דב"מ וק"ל:

ארעא לזרעה וארעא לבתי ישוב עדיף ולית בי' דינא דב"מ אפש' לומר דמיירי בשני דברים והיינו הא' בבא אדם שאינו בן המצר ורוצה ליקח קרקע לזרעה ואדם אחר שאינו ג"כ בן המצר רוצה ליקח אותה קרקע לבתי אמרינן למוכר בעצה טובה שימכרנה למאן דרוצה לבנות עלי' ואזה קאמר הש"ס ישוב עדיף דמיירי שאין א' מהם בן המצר מ"מ אמרינן ישוב עדיף ואח"כ בדקאמר ולית בי' כו' מיירי בשאחד מהם בן המצר ועיין בב"י וק"ל:

אפסיק משונית' או ריכבא דדיקלי כו' הוצרך לומר ב' דברים אלו דאי אמר משונית' ה"א דוקא משונית' דהוה הפסק טובא משא"כ ריכב' דדיקלא דלא הוה הפסק כולי האי ואי אשמעינן ריכב' דדיקלא ה"א בהא סגי בתלם א' אבל במשונית' אימא לא קמ"ל וק"ל. ולדעה דאמרינן בבתי דין דב"מ קאמר משונית' דשייך נמי בבתי וריכב' דדיקלי דשייך בשדה ועיין בב"י וק"ל: הני ד' מצרני דקדי' חד מנייהו כו' הא דלא קאמר הדין ג' מצרני משום דה"א דוקא שם אמרינן בדקדי' חד מנייהו דהוה זביני זביני משום דבשדה הנמכר איכא תרי צדדי דאין הב' הנשארים מצרני' בהם אבל בד' דליכא למימר הכי ה"א דלא הוה זביני קמ"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה מזבנינן בלא אכרזת' אין לפ' כו' וא"כ בפ' כו' אלא ודאי לכל מילי כו' דאין סברא לחלק ביניהם וק"ל:

בא"ד וא"ת לקבורה פשיטא כו' יש ליתן דביקו' לקושי' זאת במה דקדום דאי הוה אמרינן דלשארי מילי מוכרים בלא אכרזת' הוה אפשר לתרץ ולומר דלהכי קתני קבורה בהדי הנך תרי אף דמילתא דפשיטא היא לומר דלכל שארי מילי מזבנין באכרזתא וק"ל:

בא"ד א"נ כו' משום דאפשר לדקדק אתירוץ הראשון דא"א דודאי כן הוא דאפי' לוו מזבנינן בלא אכרזת' ונזקקין לפרוע לב"ח הזה שלוה לכך א"כ לכאורה יש לדקדק ארב אשי דאמר אין נזקקין כו' אלא א"כ רבית אוכל בהם לימא נמי ולפרוע המלוה שלוו לצורך קבורה וק"ל:

בתוס' ד"ה משמתינן לי' כו' דוקא שישראל רוצה ליקח בדמים שנתן הנכרי ע"כ ובזה נראה ליתן טעם למה עשו כן דלשמתי' לי' עד דמקבל כו' ולא נמתין עד דאתי לי' היזקא מחמתי' ואח"כ נשמתינן לי' עד דלשלם דודאי משום קנסא הוא זה ולא מן הדין דאל"כ אף שמתא לא צריך רק לשלם כדינו אבל מדבריהם אלו א"ש דחז"ל עבדו כן כדי שיניח המוכר מלמכור לנכרי בשרואה את הלחץ דלוחצי' אותו דיקבל עלי' כל הזיקא כו' והנה זאת התקנה אפשר לעשות בשישראל רוצה ליקח בדמי' כו' אבל אם אינו רוצה ליתן כו' לא יניח המוכר ממכרו לגוי אף בדיקבל עלי' הזיקא דגוי דלמה יניח את הריוח הודאי לו בשביל הספק. וגם דאי אמרת אפי' בשאין הישראל רוצה ליקח כו' א"כ יעשו קנוני' עלי' ליקח וליתן פחו' הרבה משוי' ואנן לא עבדינן תקנת' לרמאי וק"ל:

בד"ה שכיני העיר כו' הא מילתא בדין הקדמה מיירי כו' ניידי מפירש"י דאלו לפרושו לא שייכי כלל מילתא דא בדין מצרני' ולית לי' שייכות הכא כלל וכלל משא"כ לפירושם. ודע דלפירושם גם השארי מיירי במצרני' דהיינו ת"ח ושכן מיירי הת"ח הוא מצרן מצד השדה והשכן מצד העיר ות"ח וקרוב מיירי דהוה תרוויי' מצרני' בשו' ועיין בב"י והנה לפירש"י יש לדקדק קצת על מאי דאמר שכן ות"ח כו' ולא פריש מאיזה שכן מיירי אם מצד עיר ואם מצד השדה או בתרוויי' אפי' ואילו לפירושם א"ש דלא הוצרך לפרש דודאי מיירי בשכן מצד העיר וק"ל:

בד"ה ארעא דחד כו' שהבית בנוי ע"ג קרקע כו' שלא ימכור הלה עציו ואבני' כ"א לי כו' דלא תבין דמרי בתי רוצה למכור הבית עם הקרקע אשר הבית עומד עליו כי הכל שלו והא דקאמר ארעא דחד היינו החצר או הקרקע אשר הבית עומד בתוכו שייך לאיש אחר לכך כתבו דאינו אלא שהבית בנוי ע"ג קרקע ואותה קרקע אשר הבית עומד עליו שייך לאיש אחר והוא אינו רוצה למכור לאחר כ"א עציו ואבניו ולא הקרקע אשר הבית עומד עליו. והנה לפי דעת רש"י הי' אפשר לומר באמת כקס"ד דכתבנו והבעל קרקע מעכב אמרי בתי כדכתב רש"י ז"ל הטעם שהוא אינו נקרא שכן הואיל דכשיגיעו שניו

עומד להסתלק ממנו וזה דוחק באמת הואיל דהש"ס מסתם סתומי ולדעת התוס' הי' אפשר לומר דאפי' אינו עומד להסתלק לעולם מ"מ הואיל דעיקר הקרקע אינו שלו מצי בעל הקרקע לעכב עליו והוא אינו יכול לעכב אמרי ארעא ועיין בב"י מה שדיקדק ארי"ף ורמב"ם בזה ודוק ובזה יש לקשר היטב מה שכתבו אח"כ ודוק. הנה הארכתי קצת בשיטה הזאת דהיא שיטה דמצרנות הואיל דחזיתי דבעלי תלמוד' אחזו הרבה דינים ודברים בקיצור דבריהם וכל הפוסקים האריכו למעניתם ואמרתי כי ודאי מרמזי רמוזי על כל הדברים הנאמרים ועוד יד בעל המשיג נטוי' ובין תבין את אשר לפניך כי אם אמרתי אחכמה והיא רחוקה מני ים של התלמוד וה' יתן לי לשון למודים ללמוד וללמד אמן:

דף קט.

במתני' המקבל שדה מחבירו לשני' מועט כו' קיבלה הימנו לז' שנים כו' לכאורה יש לדקדק על רישא דמתני' דהוה לה למימר המקבל כו' לפחות מז' שנים דנהוה ההיפוך מסיפא ומאי האי דקאמר לשנים מועט'. ודאי לאביי הי' אפשר לומר דלכך נקט האי לישנא דשמעינן מינה מידי דהוה רבותא טפי בשנים מועטים מבשנים מרובים דהנה אביי ודאי מדייק לישנא דמתני' דקתני ואין לו בקורות שקמ' דדוקא קתני בקורו' אין לו אבל בשבח יש לו וא"כ הא דיש לו שבח היה רבותא טפי בשנים מועטים מברובים משא"כ לרבא דלית לי' האי דיוקא צריכנא לפרש א"כ למאי קתני שנים מועטים. וראיתי בטור ח"ה סי' שכ"ה דכתב וז"ל לז' שנים קוצץ קורות השקמ' בין אם ירד לתוכה בסוף שבע משנקצצה בין אם ירד לתוכה בשנה ג' או ד' קוצצה בשישלימו לה ז' שהרי כו' ע"ע והנה ודאי דהסברא נותנת יותר דרשאי לקצוץ השקמה בשגדל משעה שירד לתוכה ממה שנאמר דרשאי לקוץ אותה בשעה שירד לתוכה אותה שלא גדל בהיותה ברשותו. וע"פ זה היה אפשר לומר דלכך נקטה הרישא לשנים מועט' להורות על הסיפא דנהוה דומי' דרישא דודאי הרישא הואיל דמיירי דנשכר לו לשנים מועטים דמשמע אפי' בשנשכר לו לב' שנים או פחות ממנה דכבר גידלו קורות השקמה ברשות בעה"ב דבשנים מועטים א"א לגדל וא"כ דומי' דידה הוה הסיפא דאף דכבר גידל בעוד שאינה ברשותו רשאי לקוץ אותם דוק:

בגמ' מיתבי כו' מאי לאו שמין לו כו' הא דקאמר מאי לאו ולסברת המקשן הלא הדבר מוכרח דמיירי בשבח שקמה דבירקא וסילקא א"א דמיירי כדמקשה אח"כ דאכתי לא ידע לחלק בין יומא דשוקא או לאו יומא דשוקא. לכך אמינא דהמקשן היה מסופק בדין אחר אם הדין כך אז לאו ואם הדין אמת היה אפשר לומר דברייתא מיירי בדין ההוא.

והנה הדין ההוא נראה לי דהי' אפשר לאוקמי הברייתא בדין דרב פפא דבסמוך דקביל ארעא לאספסתא ובדאיכא פסידא בקדיחות התאלי דשמין לו ליתן מיהא דמי כורכמא רישקא או אפי' אפשר דמי תאלי אם גילה דעתו לומר תאלי הוה נטענא כרש"י וכתוספות ולכך קאמר מאי לאו הואיל דהיה מסופק בדין ההוא והתרצן לא רצה לפשוט לי' אותו דין לומר דברייתא מיירי בי' ולכך קמשני לי' בדרך אחר וק"ל:

בגמ' כמאן כאביי א"ת כרבא התם לית לי' פסידא כו' נראה לומר דהא דמשני תחלה התם לאו אדעתי' דהכי נחת כו טעמי' נמי משום דהתם ליכא פסידא ולכך פליג רבא על אביי ואמר דלאו אדעתא דהכי נחת רק המקשן לא הבין אותו ושאל אותו כמאן כאביי ומשני לי' א"ת כרבא כלומר דאפי' רבא מודה הכא דאמרינן דאדעתא דהכי נחת הואיל דאית לי' פסידא וגם הוה אפשר לומר דאפי' אביי דאית לי' דאמרינן דאדעתא דהכי נחת אפי' הכי כאן אי לאו דאית לי' פסידא לא הוה אמרינן דאדעתא דהכי נחת הואיל דמאיליהם עלו בלי עלות על הדעת שיעלו תאלי התם. וזה נראה ממה דחזינן דמהדר רב פפי לרב ביבי ברגזנות משום דאתיתו ממולאי כו' אפי' ר"פ לא אמר כו' ומאי רוגזי' אטו הואיל דסביר כאבוה כאביי ירגז עליו אלא ודאי דאביי עצמו לא קאמר התם דאדעתי' דהכי נחת אלא משום דאית לי' פסידא וכאשר כתבתי דוק:

עוד בגמ' דאמר ר"י ואיתימא כו' ולאו מילתא היא נראה דרב יוסף טעה במילתי' דר"י וכו' וסבר דלית להו שבחא כלל אפי' מאי דשבח אבוהון ובאמת אינו כן אלא דר"י ואיתימה כו' מיירי בשבח שהשביחו היתומים אחר מות אבוהון דהוה כיורד לשדה חבירו שלא ברשות ועיין באשר"י ודוק כי נראה יותר מאשר כתבו תוס' לקמן:

עוד בגמ' ההוא שתלא דאמר אי מפסדינא מסלקנא כו' אמר ר"י מסתלק בלא שבחא ר"כ אמר מסתלק כו' היה אפשר לומר דטעמי' דר"י הוא דסבר כרבא לקמן דהשיב לרוני' דשפיר עביד רבינא ואפי' בלי התרא' היה יכול לסלקו וא"כ ההיא שתלא דאתני עם בעליו ודאי מילתא יתירתא קא מתנה לסלקו אפי' בלי שבחא ור"כ פליג עליו אי משום דלית לי' דרבא לקמן או אפי' דאית לי' ולא דריש מילתא יתירת' לסלקו בשביל כן בלי שבחא וק"ל: עוד בגמר' רוני' שתלא דרבינא הוה כו' הנה הרמב"ם כתב דע"כ לא מסלקינן הני חמשה בלי התראה אלא בשנשכרו לרבים עיין עליו והש"ס מנגדו הכא דקאמר שתלא דרבינ' הוה דמשמע אפי' ליחיד והב"י רצה לתרץ אות' לומר דהיה ג"כ שתלא דאחרי' ואין נראה דא"כ מאי בא הש"ס לאשמעינן במאי דהיה שתלא דרבינא היה לה לומר סתם ההוא שתלא כדלעיל וק"ל:

הא דנקט רבא ה' דברים דלא צריכי התראה ואח"כ קאמר כללא דמילתי' אפשר לומר דבהני ה' דברים יש למצוא חידוש באחד מה דאינו בשארי דבמקרי דרדקי בא לאשמעינן דשבשת' כיון דעל על דע"כ מיירי במקרי דרדקי דהוא עצמו אינו יודע לכוין השמעת' דאי ביודע רק דאינו משגיח על התינוק' מאי התראה צריך וכי הפושע צריך התראה וכל פשיע' בעולם אפי' בפסיד' דהדר נראה דאינו צריך התראה ולכך נראה נמי דלהכי מוקמי רש"י ותוס' בלומד שיבושים ולא במקרי דרדקי אשר אינו לומד כל צרכו דההוא ודאי פושע הוא דהיה לו ללמד ולא לימד ובזה יצא לן תירוץ נכין על רש"י מאור הגולה אשר כל התלמוד גלוי לפניו ישתמיט מני' גמר' ערוכה דב"ב דרבא אית לי' שבשת' ממילא נפקא אלא נראה דהתם מיירי במלמד אשר ידע לכוון ההלכה רק אינו משגיח על התינוקת וגרסי בשבשתא ואותו שיבוש ממילא נפקא הוביל דלאו מרבם שמיע להו כן רק הם בעצמם גרסי בשבשת' ע"ז נאמר שבשת' ממילא נפקא באשר ישמעו מילת' ההיא מאינש אחרינא יחזרו משבוש שלהם אשר בנו הם בעצמם משא"כ במלמד אשר משבש תלמידיו בעצמו ודאי אותו שבשת' כיון דעל על אפי' אם ישמעו מפי אחרים האמת לא ישמעו להם ויאמרו הם המשתבשי' באשר אנחנו מרבינו שמיע לנו כדברינו והתם מוכח דמיירי במקרי דרדקי אשר יודע האמת ואינו משגיח על תלמידיו ממעשה דרבו דיואב דרצה להורגו ואמר עליו עושה מלאכת ה' ברמי' ודאי דהוא דהיינו רבו דיואב קרא לפניו באותו פעם דרצה להרגו זכר בסגול דאל"כ מאי מלאכ' ברמי' איכא הכא הואיל והוא בעצמו לא ידע דוק גם בתחל' פלוגתא דמיירי במקרי דרדקי דגמיר שפיר וק"ל:

ובשתלא קמ"ל אפי' שתלא דיחיד וטבחא אפי' דעביד בחנם עיין בנ"י ואומנ' וספר מתא נראה דבאלו דברים כנים דברי הרמב"ם דדוקא דרבי' ולא דיחיד ומלת מתא קאי על ספר ועל אומנ' וק"ל ובקל יש לחלק ביניהם ועיין בחדושי ב"ב מה שכתבתי שם בהאי מלתא:

דף קט:

ההוא שתלא כו' אמר להו הבו לי' שבחי' כו' א"ל אנא פלגא דשבח קאמינא כו' ובתחלה דקאמר הבו לי' שבחי' לא רצה נמי דליתן לי' יותר מפלגא ולכך קאמר שבחי' דייק' שבח דליה מה שמגיע לחלק שלו ורבא הבין דכולי' שבחי' קאמר או דהוה קשה לי' לרבא מאי דמקשה לקמן ממנתא דאריס' וא"כ אינו צריך ליתן לי' כ"א ריבע' דשבחי' ואת"כ מפרש רבא קושיתו והשיב ר"פ דריבעא דשבחא קאמינא ומאי דאמרי פלגא היינו החצי מה שהי' שייך לו אילו הי' נשאר בשדה וכן אפשר לפרש אפי' לס"ד דרב אשי וק"ל ועיין בת"ח. הא דקאמר הש"ס דבעי למיסק לארעא דישראל ומאי אכפת לן בזה נראה דבא

להורות לן דאלו לא בעי למיסק לארעא דישראל לא היה מניחים אותו לאסתלוקי ומזה יצא לרמ"א בסי' ש"ל דכתב וז"ל ומיהו אינו יכול להסתלק בלא רשות דבעל השדה ע"כ והש"ך תמה עליו דמנ"ל לומר כן ולא משמע כן בש"ס ואני אומר דודאי משמע מהכא כן וק"ל:

עוד בגמ' א"ל רב אחא כו' ולימא לי' אנת מנתא דילך כו' ואנא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא בי' כו' ופירש"י ואני אמכור לאחרים כו' ומהרש"א תמה וכי בשופטני עסקינן דיתן חד ופלגא ואח"כ צריך ג"כ לאריס ואותו אריס יקח השליש והיינו פלגא דדינר ולא ישאר לו כ"א דינר אחד והוא נתן דינר ופלגא. לכך אמינא דודאי השתא אינו שוה כ"א א' וחצי אבל כאשר ירד בתוכו אריס ויעבדני עד גמירה יהי' שוה שלשה דינרי' בכפל מה ששוה עתה למשל ואח"כ יקח האריס אשר עובד איתו דינר א' וישאר לבעל הבית שני דינרי' וא"כ שפיר קאמר רב אחא אנת מנתא דילך כו' דוק היטב ותמצא כי נכון הוא:

גופא כו' אמר רב מניומי כו' קופא סבא כו' בא לומר דאע"ג דאמינא דמסתלקינן כי היכי דלא לפסוד בעה"ב אבל בקופ' סבא שאין לו עוד מה לשמור יקח פלגא ובשטפ' נהרא כו' ריבעא הואיל דבלא זימני הוא ודכתבו תוס' בד"ה רבא כו' וק"ל:

בתוס' ד"ה נפלו לה זיתים כו' מדפליג התם רשב"ג כו' דע דהנוסחאו' שלפנינו במתני' בבבא זו ר' יהודה במקום רשב"ג ועיין בטור א"ע סי' פ"ה בב"י. בא"ד וכן משמע נמי מעיקרא כו' והנהו עבדים ושפחות ע"כ כשעושין קצת מלאכה כו' וה"נ מיירי דאיכא בזיתים קצת פירות כו' פירוש דאל"כ מאי פריך מעבדים על זיתים וק"נ:

אבר מ"מ יש לדקדק על המקשן דלשם דמנ"ל להקשות באמת מעבדים על זיתים דלמה הא דזיתים מיירי בשאינן עושי' פירות באמת אם לא דנימא דמסתמא בחד גוונא מיירי ודוק ובמאי שכתבתי לעיל דגירסאות יש אי גרסינן ר"י או רשב"ג יש לדקדק עוד וצריך תלמוד:

בא"ד וי"ל כו' אבל לאביי כו' א"כ אין זה טובת הבעל כו' כי טוב לו יותר להמתין מעט עד שתייבש לגמרי ויהא הכל שלו ע"כ הנה יש לדקדק לפי דבריהם א"כ לפי המסקנ' דפליגי דוקא בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה מודי' כ"ע דלא ימכור מפני שבח בית אבי' והיינו לטובת האשה ע"כ ולאביי לא א"ש דא"כ מאי טיבותא יש לאשה בזה דלא ימכור אלא יעמדו עד שתייבשם לגמרי והלא אם ייבשו לגמרי יטול הבעל הכל הואיל דהוה פירי בשדה שלה היה טוב לה יותר למכור אותם השתא ויקח בהן קרקע דשאר לה הקרן דוק:

דף קי.

בגמרא. ההוא שטרא כו' ר"י אמר כו' ר"כ אמר פירות בחזקת אוכליהון קיימא והלכת'. כוותי' דר"כ דאמר פירות בחזקת אוכליהון כו' הא דלא קאמר בקיצור והלכת' כוותי' דר"כ ואנן ידעינן מאי דאמר ר"כ וגם שינה הש"ס בלישני' דר"כ אמר בחזקת אוכליהון קיימא והש"ס אמר הלכת' כו' פירות בחזקת אוכליהון ולא קאמר קיימא. והגירסא הזאת ראיתי' בדפוס אמשטרדם ולובלין אשר הם מדיוקים ביותר לפי דעתי. והנה מצאתי באשר"י ז"ל ויראה כיון דקי"ל קרקע בחזקת בעליה עומד' ואין אנו מניחים הפירות ביד המלוה אלא מפני חשש טורח ב"ד אם מתו העדים ונשתקע הדבר מפי אחרים ונראה להב"ד שלא יוכל המלוה לברר דבריו מוציאים הפירות מיד המלוה ללוה ע"כ והטור בנו הביאו להלכה בסי' שי"ז. ונרא' דזה מרומז במאי שדקדקתי לעיל דהנה רב ודאי פליג על ר"י ולית לי' הא דקרקע בחזקת בעליה עומדת ולכך קאמר פירות בחזקת בעליה קיימא פירוש קיימא לעולם והש"ס פסק כוותי' דהפירות בחזקת בעלים אמרינן אבל לא לעולם ולא עד שישתקע הדבר ולכך לא קאמר הש"ס בחזקת בעלים קיימא וק"ל:

עוד בגמ' אלא מעתה האי משכנת' דסור' כו' הא דנקט משכנת' דסור' יותר ממשכנת' בנכיית' וגם דקאמר אלא מעתה אחר דברי ר"פ דמשמע דגם לר"פ קשאיל וגם לתרץ קושיו' התוס' בד"ה א"ל כו' נראה לי לומר דאי לאו דאמר ר"י דמלוה נאמן מיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי לא הוה קשה לי' מידי דסבר דאין לירא במשכנ' דסור' דיכיעון לקוח' היא בידי דאחר שכתב לי' שטר ויש לו קול שבמשכנת' בא לידו כדאית' לעיל סוף השואל דף ק"ג ע"א וז"ל הש"ס אבל הכא א"ל האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תחזק עלי' ופירשו תוס' דלשם שע"י כן יש לו קול שבמשכנת' היא אצלך ע"ע והנה מצינו דעות ה"ה בעלי תוס' והרשב"ם בב"ב פ' חזק' אם יכול לטעון לקוחה היא בידי באשר יצא הקיל שבמשכנת' בא לידו דהרשב"ם סובר דאינו יכול לטעון לקוחה היא בידי הואיל דיצא הקול שבמשכנת' באה לידו ובעלי ון לקוחה היא בידי אע"פ שיצאתוס' סוברים דיכול לט הקול דבמשכנת' באה לידו ומיהו סוברים דמ"מ אינו נאמן לטעון טען' אחר' להיות נאמן במגו דלקוח הואיל דלקוחה היא טען' גרוע דלא רצה לטעון כן הואיל דיצא הקול ע"ע והטור הביאו סי' קמ"ט. והנה רבינא הלז לא הי' קשה לי' מעולם אתקנתא דמשכנת' דסור' דסבר דליכא למיחש שיטעון לקוח' אחר שיש לו קול דבמשכנת' בא לידו הואיל דאיכא שטרא וא"כ אינו נאמן לטעון לקוח' סברת הרשב"ם אבל עתה דראה דר"י סבר דנאמן לטעון אפי' טענה אחרת במגו דלקוח וא"כ מכש"כ שנאמן לטעון לקוח בעצמו וחזינן נמי דאפי' איכא שטרא דאפ"ה לא יצא הקול וא"כ קשה לי' אתקנתא

דסורא חדא שהי' שתים חדא שיטעון לקוח בעצמו ועוד דיטעון אפי' טענה אחרת ויהי' נאמן במגו דלקוח. וזה קשה לי' נמי אפי' ארב פפא דאף דרב פפא סבר דאינו נאמן לטעון טענ' אחר' במגו דלקוח מ"מ נאמן לטעון לקוח והראי' דנתן טעם דלא סבירא להו דר"י משום דלגביינ' קאי כו' משמע אי טען תחלה לקוח ואמר דלא ירד מעולם בתורת משכנת' לתוכה הוה נאמן כי אין טעם בזה ודאי דלא יהי' נאמן על טענת לקוח בעצמו. ועיין בש"ך סי' ק"נ דרצה לפרש מאי דאמר ר"פ כיון דלגביינ' קאי כלומר לגבות חובו בשיכלו ימי המשכונ' ודאי מיזהר זהיר בי' ומשקר ע"ע ולא כפירש"י כי דרך קצת בדרך דוחק בשאר דבריו אשר כתב אבל בשנאחז פירושו במקצת כנ"ל יבא טפי על נכון באשר כתבנו דלכך הקשה ממשכנת' דסור' דמשם קשה הני שני דברים והיינו בשיטעון לקוח' היא בעצמ' או טענה אחרת במגו דלקוח הן אר"פ הן אר"י אבל ממשכנת' בנכיית' לא קשה על רב פפא כ"א בשיטעון לקוח בעצמ' אבל בשיטעון טענה אחרת במגו דלקוח ליכא למיחש הואיל דלגביינ' עומד' ולכך מקשה ממשכנת' דסור' דוק:

בגמרא ר"י אמר בעה"ב נאמן דאי בעי אמר שכירי ולקיטי הוא ור"נ סבר דהוה כמגו במקום עדים הואיל דמנהג אינו כן ולמה ישנה ממנהג המדינה ואנן סהדי כו' וק"ל:

דף קי:

סבר ר"ח כו' א"ל ההוא סבא כו' מ"ט ארעא כיון דלגביינא קאי כו' לפי פירש"י דמפרש משום דדינו ליטול הקרקע עם השבח ואם היתומים השביחו מעלה להם השבח בדמים כדלקמי' כו' אף דר"ח לא ידע עדיין הא דמעלה להן בדמים דהלא היה סביר ר"ח בדארע' מסלקינן להו צריכנא לפרש דבאמת כן הוא דר"ח הואיל דסבר דבארעא מסלקינן להו לכך סבר נמי דעל ב"ח להביא ראי' והש"ס מפרש' אח"כ במאי טעה ר"ח ומהיכן בא לו סברתו אבל ההוא סבא משמא דר"י סבר כר"נ דבדמי' מסלקינן להו וק"ל: בגמרא הניחא למ"ד כו' עיין בספר תורת חיים דמדקדק מהא דאמר' הש"ס וכי לא מסיק שיעור ארעא כו' הניחא והא א"נ דאיירי שמואל בדמסיק כו' תקשה ה"נ הניחא כו' וניחא לי' דבדמיירי דמסיק שיעור ארעא כו' אתי שפיר דלא מצי אמר אילו הוה לי זוזי כו' דאטו בשופטני עסקינן כו' דכשיסלקנו יצטרך ליתן לי' כל חובו דהיינו כשיעור ארעא ושבח' אע"ג דארע' בלא שבחא לא שוי' כדי כל חובו אפ"ה מצי למימר לדידי שו' לי כל חובו כו' דכה"ג פסק בטור ח"מ סי' ע"ב דמי שטוען על המשכון יותר מכדי דמיו ואמר בעיני שוה המשכון יותר כו' מצי אידך למימר איבעית לסלוקי תן לי כל חובי הכא נמי כו' עד דמסיי' מכאן מוכח דהמלוה על המשכון כו' וכן פסק הטור שם ודלא כבע"ת כו' ובש"ע כתוב בהג"ה דנ"ל דהמע"ה ולפי מה שפרשתי נראה כו' ע"ע דהאריך ויש לתמוה על

דברי הגאון הלז דמה ראי' הוצרך להביא משם דיכול הב"ח לומר ללוקח או תן לי כל חובי או לא תסלקני הלא זה הדין הוא גמר' ערוכה בכתובו' פ' מי שהיה נשוי דף צ"א ע"ב בקטיני דארעא ועיין בתוס' שם ד"ה מאי פסודה כו' ושם הוא הטעם אחר דיש לו ללוה ריוח בשנטלו בדמי החוב והטור פסקו בסימן קי"ד וז"ל ואם יאמר המלוה אקבל הקרקע בכל חיבי בלא שומ' ב"ד והלוקח אמר לא כי כו' אין שומעי' ללוקח ע"כ ועיין בסמ"ע דכתב הטעם אשר כתבתי. ובאמת במלוה שבא לגבות מיורשים אין שומעי' לו כדפסק הטור סי' ק"ט והטעם דשם כבר מת הלוה וכדכתב הסמ"ע ע"ע וא"כ מה ראי' יש מדין הזה לדין דכתב רבינו סי' ע"ב במשכון אשר טוען נגד הלוה אשר מכחישו בכמות הלואה דוק:

מתני' המקבל שדה מחבירו לשבוע א' בז' מאו' זוז כו' כתב הת"ח נקט בשבעה מאו' זוז לרבותא דאף דקיבל' בשבע מאות זוז מ"מ אמרינן ברישא דשביעית מן המנין כו' ע"ע וק"ל. ובזה א"ש הא דנקט התנא דבריו בחוכר ולא נקטו נמי במקבל למחצה ורוצה לחזור א' מהם דברישא יכול לחזור ובסיפא אינו יכול לחזור עד אחר שבע שנים שלימות אלא דא"כ לא הוה מצי למיתני רבות' הלז וק"ל:

עוד במתני' שכיר יום גוב' כל היום כו' נקט לישנא דגוב' משום הדין דגובה בלי שבועה וכדכתב רש"י ז"ל וק"ל. ונקט ברישא דין דשכיר יום ואח"כ שכיר לילה אף דלילה קודם לדיום דמ"מ בגביי' קדים השכיר יום דגובה בלילה משכיר לילה שגובה ביום. ועוד הקדימו אחר דקרא דשכיר יום קדים באורייתא וכדאיתא בברייתי' דבסמוך וק"ל:

בגמרא ת"ר מנין כו' ומנין כו' שנא' ביומו תתן שכרו. הא דנקט העשה דביומו וגו' ולא נקט הלאו דלא תבא וגו' אפשר לומר דאחר דשכיר שעות דיום גוב' כל היום ועובר בשלא ניתן לו באותו יום בלאו דלא תבא לכך לא רצה להביא אותו לאו דמאי ארי' שכיר לילה הלא אפי' בשכיר יום עובר אלאו דלא תבא אבל במה שהביא העשה דביומו לא קשה מידי דודאי הא דאמרה התורה ביומו תתן שכרו משמע כל היום ואו בשכיר יום אינו גובה כל היום דהלא מקצת היום עובד עבדתו ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. ואי תימא א"כ נימא ג"כ הכי הא דהביא קרא דלא תלין אשכיר יום דהלא אשכיר שעות דלילה עובר ג"כ אקרא דלא תלין לרב דלקמן אף אנן נימא דדלמא ברייתא הלז סובר' כשמואל וכדמשמע פשטא דמתני' דילן ומהא תסייע לשמואל והטור פוסק כרב באמת הואיל דמילת' דאיסור' הוא והלכ' כרב באיסור' ואי משום הא לא ארי' דהלא נפקא מינ' לדידן נמי במילת' דממונא לענין שבועה וכדמפרש רש"י במתני' ודלמא לענין ממונא איתשל וק"ל:

דף קיא.

בגמרא ה"ד כו' לא צריכא כו' הא דאמר ה"ד כו' והשיב לא צריכא כו' ולכאורה יש לדקדק דודאי אי ליכא למימר צד חד מוכח צד אחרינ' ובכל סוגי' דש"ס בדשאל ה"ד כו' קשה לי' נמי אצד אחרינ' וק"ל לכך נראה דאפשר לומר דקשי' לי' נמי אפי' אי אמרינן דאיירי דאמר שכרכס על בעה"ב מ"מ לישנא דהאומר לחבירו כו' דמשמע דיעבד קשי' לי' ולמה לא יהא מותר לעשות כן אפי' לכתחלה כדמצינו באמת שעשה כן יהוד' בר מרימר בסמוך. וזה לא קשה באמת כ"א בשנאמר בששכר סתם ולא אמר שכרו על בעה"ב וגם לא אמר עלי אפ"ה אמרינן דשכרו על בעה"ב אבל באשר נאמר דבששכר סתם הוה השכר עליו א"כ לא קשה מידי דלכך אינו מותר בשאמר שכרכ' על בעה"ב משום דגזרינן באשר ישכור סתם והמקש' סבר בששכר סתם הוה השכר על בעה"ב ועיין בטור ח"ה סימן של"ו והתרצן השיב לא צריכ' כו' כלומר דלא אמרינן דשכר הוה על בעה"ב אלא בשאמר שכרכם על בעה"ב אבל בסתם הוה השכר עליו ולכך אמר לא צריכ' כו' סתם דייק' ולכך גזרינן בשאמר שכרכם על בעה"ב אטו בשכרם סתם דוק ואפשר לומר דיהודה בר מרימר לא סבר הכי אלא מתיר לעשות כן מתחלה או ת"ח שאני וק"ל: עוד בגמ' מכאן אמרו כל הכובש שכר שכיר כו' ליתן דביקות למאוחר לדקודם. אפשר לומר משום דהשתא קאמר שפיר דעובר בה' לאוין מי שכובש שכר שכיר כלומר אפשר למצוא בשכיר יום אפי' דעובר אלאו דלא תבא והיינו בשהוא שכיר שעות דיום וזהו בין לר"ש ובין לר"י ולר"י אפי' בשכיר לילה עובר אלאו דלא תלין באשר הוא שכיר שעות דלילה משא"כ אי הוה אמרינן בשכיר שעות דיום אפילו לכ"ע דגוב' כל הלילה ואינו עובר מעולם אלאו דלא תבא וכן בשכיר שעות דלילה א"כ לא הוה שייך כלל למימר דעובר בה' שמות דמאי שייכות דלאו דלא תבא אצל שכיר יום ודלא תלין אצל שכיר לילה. והנה ר"ח לא הבין והי' סבר דעובר בכל ה' לאוין בפעם א' ולכך הקשה ותירץ לו המתרץ שם שכירות בעלמא כלומר שם שכירות דיום אפשר למצוא אפילו בלאו דלא תבא לדלילה דוק היטב ועיין ברמב"ם כי דרך אחר עמו:

בתוס' ד"ה א"ל לשמעיה כו' לא משום כו' אלא הי' ירא כו' ובזה יש ליישב קצת דמלישנ' דברייתא דלעיל דקתני האומר לחבירו כו' דמשמע בדעבד דוקא ואיהו בתחלה קעביד אבל לדבריהם א"ש דברייתא מיירי במי שרצונו לדחות ובמה שכתבו עוד ואפי' משום בל תשהא כו' יתיישב נמי דאפשר דהברייתא מיירי במי שאינו מתעסק במלאכ' אחרת וק"ל:

דף קיב.

בגמרא פיסק' המחהו כו' איבעי להו חוזר או אינו חוזר מדלא קאמר יכול לחזור או אינו יכול לחזור נראה דאפשר לפרש בדרך אחר אשר לא דרך רש"י ז"ל ותוס' והוא זה דודאי לא אבעי ליה אי יכול לחזור או לא דבפטרו בפירוש פשיטא דאינו יכול לחזור ובשאינו פוטרו בפירוש פשיטא דיכול לחזור ולא אבעי ליה רק במאי קמיירי מתני' אי בדפטרו בפירוש ואינו יכול לחזור ולכך אינו עובר או מיירי מתני' אפי' בדלא פטרו בפירוש ויכול א"כ לחזור ואפ"ה אינו עובר וקאמר ר"ש אינו חוזר כלומר דהא דקאמר' מתני' אינו עובר מיירי במקום שאינו יכול לחזור והיינו בדפטרו בפירוש ולכך אינו עובר ורבה אמר חוזר כלומר מתני' מיירי בשאינו פוטרו וחוזר ואפ"ה אינו עובר ורבה לקולא פליג ולפירוש הזה הירושלמי אשר תוס' ז"ל מביאי' אתי' אליבא דר"ש ודייק רבה מדקאמר' מתני' אינו עובר ולא קאמר אינו חוזר וממילא ידעינן דאינו עובר אלא ודאי מיירי אפילו בדחוזר ור"ש משני מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור והיינו דמיירי בשאינו יכול לחזור דוק:

עוד בגמרא בעו מני' מר"ש קבלנות עובר משום בל תלין כו' אומן קונה בשבח כלי כו' א"ל ר"ש עובר והתניא אינו עובר כו' יש לדקדק במאי דלא שאלו בקיצור אומן קונה בשבח כלי או לא וממילא ידעינן דאינו עובר אי קונ' ודברי תוספ' ידועים גם לכאורה משמע הקושי' דהקשה מברייתא דקתני אינו עובר הני דבעו הקשו כן לר"ש ואי הם אשר הקשו כן א"כ מאי קמבעי להו מר"ש אחר דידעו הברייתא לכך נראה דאפשר לומר דודאי הם ידעו הברייתא דקתני אינו עובר רק לא ידעו טעם הדבר אי מיירי בכל קבלנות אפי' בדליכא שבח והיינו בשליחא דאגרתא ואינו עובר משום דהתורה לא הקפיד' רק אשכיר יום ולא אקבלן או מיירי הברייתא במקום דאיכא שבח וטעמא הוא משום דקונה בשבח כלי והלואה הוא אבל במקום דליכא שבח קבלן ושכיר יום שוים. ולכך כפלו דבריהם קבלנות עובר כו' וכדי שלא יתמה אדם עליהם ועל שאלתם הלא בברייתא מפורש דאינו עובר לכך קאמרו עוד אומן קונ' כו' כלומר בעיתנו היא ג"כ אי אומן קונ' כו' וטעמא דברייתא הוא זה אבל בקבלנות שאין בו שבח עובר גם באומן או אינו קונה ואפ"ה קאמרה הברייתא דאינו עובר ופשט להו ר"ש סתם עובר דמשמע דבין יש בו שבח ובין אין בו עובר מ"מ ולכך הקשו לו מברייתא דוק:

אח"כ אמרה הש"ס נימא מסייע כו' כלומר וא"כ קשה עדיין עליהם היאך לא ראו ברייתא זאת וק"ל. והא דנקט' ברית' זאת משקעה עליו חמה עובר משום בל תלין ולא תבא עליו השמש ה"ל לנקוט. אפשר לומר דודאי מיירי באומן דהיא עושה מלאכתו ביום וכבר גמר מלאכתו שהי' הכלי בידו וכל זמן שהכלי בידו אף שנגמר אינו עובר עליו

הבעה"ב דהכלי הוא משכון בידו בעד השכירות כדאי' מפורש בב"ח ואי הוה מהדר לי' תכף לאחר גמרו ודאי דהי' עובר משום בל תלין אחר דהי' עושה מלאכתו ביום והוה כשכיר יום רק שהיית הכלי בידו הי' מעכב מלעבור על בל תלין ואח"כ כשנתנו לו בחצי היום ולא פרע אותו הבעה"ב מהדר קא הדר הלאו דבל תלין לדוכתי'. ואי תימא א"כ מאי אכפת לן בשקיעת החמה זה אינו דודאי זמן ינתן לבעה"ב למהדר בתר זוזי וזהו הטעם דלשכיר יום נותנים לו כל הלילה ולשכיר לילה כל היום וא"כ זה שמהדר לילה בחצי היום החצי היום דלבתרי' ניתן ליה למהדר בתר זוזי ובכלות היום מהדר הלאו דלא תלין שהי' תלוי ועומד לדוכתי' דוק:

בתוס' ד"ה חוזר עליו כו' והיכא כו' והכא מיירי כו' ולדברים האלו יתיישב נמי דלא קאמר יכול לחזור או אינו יכול לחזור וקאמר לישנא דחוזר אבל לפי מאי דמפרשים דמיירי כשאמר הפועל סתמ' וא"כ שפיר נקט לישנא דחוזר ואינו חוזר כלומר הא דאמר הפועל שיסמוך על השולחני דעתו הי' דרוצה לחזור עליו או לא וק"ל:

אבל יש לדקדק עליהם דא"כ מאי דחיק ר"ש בלישנא דמתני' ואמר אינו בתורת לעבור (ועבור זה פסקינן כרבה כדאיתא ברי"ף דמתני' דייקא כוותי') לימא ר"ש דמתני' מיירי בדאמר אני פוטרך אם יפרע לי אבל לעולם בדאמר סתם שיסמוך על השולחני אינו יכול לחזור כסבר' דדי'. ואי תימא דהא בהא תלי' לר"ש דאי מצי לחזור השכיר עובר בעה"ב ורבה פליג עליו וכדפרשתי לעיל הבעי' והפלוגתא ולכך לא מוקי ר"ש למתני' בהכי דא"כ גם הבעה"ב הי' עובר וזהו הטעם דר"ש דאמר אינו חוזר אחר שראינו במתני' דאינו עובר זה אינו חדא דא"כ כל דבריהם לכאורה הם למותר והי' להו לפרש כדפרשתי ולא הי' מוכח א"כ מידי אי מחילה צריך קנין ודוק: ועוד בר מן דין יש לדקדק א"כ מנ"ל לר"ש דמתני' בסתמא מיירי ואפ"ה אינו עובר משום דאינו חוזר דלמא מתני' מיירי בדפטרו בפירוש ולכך אינו עובר וא"ל דאי בפטרו בפירוש מיירי מתני' מאי אכפת לן בהמחאת החנוני דלמא אורחא דמלתא קאמר דבלי המחא' מהיכא תיתי שימחול ליה ואי תימא דא"כ פשיטא דאינו עובר אף על דא יש להשיב ולומר הלא כד נידוק על מה דאמרו בפירושם ה"ג והיינו דפליגי בלאו דלא תלין ורבה סבר דחוזר ועובר אלאו דלא תלין כשחוזר מיד בו ביום ודוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הוא דאינו עובר א"כ פשיטא דאינו עובר ומאי אריא המחהו הלא בשאינו תבעו אינו עובר עליו מקרא דאתך אלא ודאי צריכנא לומר דקמ"ל אף דתבעו קודם שהמחהו אפ"ה אינו עובר אחר שהמחהו א"כ אף כאן נימא כן דוק. כי יש ליישב קושי' הב' ילומר דהא דקתני מתני' אינ' עובר בהמחהו קאי אחנוני ומקרא דאתך דרשינן לי דדוקא בעה"ב נחמר עליו אתך דפעולתו

עליו ולא החנוני. אבל כד נאמר כן הי' אפשר לדקדק ולומר מנ"ל לתוספו' כל הוכחתם דמחילה אינ' צריכ' קנין דלמא האבעי' ופלוגת' קאי אחנוני אם יכול לחזור או לא מטעם ערב ודוק. ובודאי אם לא אמרנו דמאי דקתני מתני' אינו עובר מצי קאי אחנוני לא הוה קשה מידי דע"כ חוזר או אינו חוזר קאי אמאן דקאי עובר או אינו עובר אבל השתא קשה דוק:

בא"ד ואפי' לא פטרו לגמרי דומה כו' דאל"כ מאי צריך קנין כו' יש לדקדק דלמא לעולם בקנין מיירי ורבה סבר דהקנין הוא לפטרו כל זמן שירצה החנוני לפרוע כדכתבו לקמן בסמוך בפירו' הב' ור"ש סבר דהקנין לפטרו לגמרו ודוק:

עוד יש לדקדק ולומר דלמא לעולם מיירי בקנין ור"ש סבר דהחנוני אינו יכול לחזור ולכך מהני הקטן דלא הוה הקנין בטעות ורבה סבר דהחנוני יכול לחזור וא"כ הקנין הוא בטעות דהוא סבר דיקח מהחנוני והא בהא תלי' ואי תימא מ"מ קנין ל"ל אי סבר דיקח מהחנוני. אף אני אימא דלכך עשה קנין דאם יעני החנוני ולא יקח ממנו כלום שלא יחזור עליו אחר שהי' עשיר באותה שעה כדאי' בח"מ סי' קכ"ו אבל אי הוה מני באות' שעה ודאי הקנין ומעמד שלשתן בטל כדאי' שם וכן הכא אחר שיכול לחזור החנוני והוא לא ידע א"כ הקנין בטעות הוה דוק היטב:

בא"ד ומיהו בירושלמי כו' ומפרש רב אלפס דירושלמי אתי' אליבא דר"ש כו' יש לי מקום עיון על הב"ח סי' צ"א דכתב אם בתחלת השכירות המחם אצל החנוני ואמר שכרכם על החנוני אין להם כלום על הבע"ה א"כ מאי מקשה הרי"ף מהירושלמי דלמא התם איירי בכך דוק:

עוד יש לדקדק על הרי"ף דלמה לא מוקי לדירושלמי דמיירי דהחנוני הקנ' בקנין דלא למהדר וא"כ גם הפועל אינו יכול לחזור דהא בהא תלי' כדכתבו תוס' לעיל. ונ"ל דהרי"ף לא סבירא ליה להא דכתבו תוס' לעיל אלא כדעת הגאון שהביא הנ"י דאף דהחנוני אינו יכול לחזור אפ"ה הפועל יכול לחזור וק"ל:

עוד יש לדקדק דלמה לא מוקי הרי"ף להירושלמי דאתי' אפי' כרבה ומיירי בדיש לבעה"ב מלוה או פקדון ביד החנוני ודאי הכא א"א לומר דמיירי ביהכי דא"כ למה פליג רבה ואפשר לומר דנראה ליה לדוחק הואיל דנקט הירושלמי חניני ואי בדיש בידו למה נקט חנוני ולא אינש דעלמא וק"ל: בא"ד מהא דפרק הנושא מוכח דמחילה אינה צריכה קנין דוקא בדלא נקט שטר בידו ולא כדפסק רמ"א סי' רמ"א ע"ע ודוק:

דף קיב:

בגמ' שכיר כו' אמר ר"י א' שמואל הלכות גדולות כו' הני כו' אלא אמר ר"י תקנות גדולות שנו כאן. אפשר לפרש דלאו על מגן לגמרי קאמר ר"י משמי' דשמואל הלכות גדולות בראשונה ואח"כ חזר מדבריו ונראה דתחלה כששאל ממנו השואל שכיר אמאי תקינו רבנן למשתבע ושקיל סבר והבין דדעת השואל הוא דלעולם משתבע ושקיל אפילו בקציצה ואפילו בששכרו שלא בעדים הואיל דסתם קאמר שכיר אמאי תקונו רבנן כו' לכך השיב הלכות גדולות שנו כאן כלומר דבאמת לא תקינו ליה לעולם למשתבע ושקיל אלא יש פעם ופעמים דלא ישבע וישקול והני ודאי הילכתא נינהו והשואל השיב לו אח"כ הני הילכתא נינהו תקנות נינהו כלומר ודאי אהני תקנות דמתני' קא שאילנא ושפיר ידעתי מהלכות וק"ל:

עוד שם גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר ר"נ אמר שמואל הלכות קבועות כו' גם על דא אפשר לומר דר"י דאמר משמי' דשמואל גדולות לא הוה טעי בלישני' אשר על דא קאמינא דפלוגי הני אמוראי במלתא חדא והוא זה דאחרי דמצינו מחלוק' דר"י בעל התוס' סובר בששכרו שלא בעדים ומודה מקצת אין אומרים מגו ושכיר נשבע ונוטל כדאיתא לקמן בסמוך בד"ה קציצה כו' והטור הביאו בסי' פ"ט והרמב"ם חולק עליו וסבר דבמודה מקצת ושכרו שלא בעדים ישבע בעה"ב שד"א ואין כאן תקנה ואחרי הודיענו את זאת נאמר דר"י סבר כהרמב"ם. וא"כ שפיר קאמר תקנות גדולות שנו כאן מכלל דאיכא קטנות נמי כאן והיינו אחר שתקנו אפי' בכופר הכל שישבע השכיר ויטול וזהו ודאי תקנה גדולה אחר שאין כאן שביעה מן הדין על בעה"ב אפילו ובאו חכמים ותקנו שבועה על השכיר ליטול אפילו זהו ודאי תקנה גדולה אבל בשמודה בעה"ב במקצת שתקנו לישבע השכיר ויטול זהו תקנה קטנה שעקרו השבועה מבעה"ב ונתנו לשכיר וא"כ בכופר הכל הוא תקנה גדולה ובמודה במקצת הוא תקנה קטנה ור"נ סבר כר"י דבששכרו שלא בעדים מצינו מודה במקצת חמור מכופר הכל דבכופר הכל לא תיקנו שישבע השכיר ויטול ובמודה במקצת תיקנו שישבע ויטול וא"כ אף מודה מקצת חמור מצד וקל מצד וכן כופר הכל חמור מצד וקל מצד דכופר הכל חמור בששכרו בעדי' וקל בששכרו שלא בעדים ומודה מקצת קל בששכרו בעדים וחמור ממנו בששכרו שלא בעדים וא"כ לית כאן תקנה קטנה דשוין הם ולכך קאמר תקנות קבועות שנו כאן כלומר כל מקום דהוטל שבועה על הבעה"ב עקרוה ממנו וקבעוה אשכיר כדסבר הר"י וזהו דרך צחות:

עוד בגמ' משום כדי חייו דשכיר כו' בעה"ב גופי' ניחא ליה כו' אלא בעה"ב טריד בפועלים הוא הנה הא דאמר תחלה בעה"ב גופי' טחא ליה קא סמיך נמי אהא דאמר לבסוף בעה"ב טריד בפועלים ולכך ניחא ליה דאל"כ לא ירצו לשכור אצלו הואיל שהוא טריד וישכח משא"כ בעה"ב בע"כ אגר אחר שאין שכחה אצל הפועל וק"ל:

הא דאמר אי הכי אפילו קצץ נמי קאי אהא דמסיים דטריד בפועלים דבשלמא אי ליכא טעם כ"א כדי דליתגרו ליה פועלים הוה א"ש דמשום סלע אחד דבעה"ב ממעט מהשוכר לא ימנעו הפועלים מליתגר אצלי אחר דודאי הרבה פועלים מיתגרו בההיא שכירות דאמר בעה"ב דודאי מילתא דכדי לא יאמר בעה"ב אבל כדאמר משום שכחה א"כ בקציצה נמי יש לומר ששכח וכן יש לומר הא דקאמר אח"כ א"ה אפילו עבר זמנו נמי דבשלמא אי לא הוה הטעם כ"א כדי דליתגרו ליה פועלים לא הוה קשה מידי דלמה לא יתגרו לו פועלים ויתבעו שכרם תוך הזמן ואיהו דקאפסיד אנפשי' דנטר עד לאחר זמן וק"ל: בתוס' ד"ה שכיר בזמנו כו' תימא דהיכי נאמן כו' יש לתרץ תמיהתם דודאי אנן לא מהימנ' לבעה"ב משום מגו הלז רק דאמרינן דחכמים לא תיקנו כלום בששכרו שלא בעדים דעיקר התקנה הוא משום כדי חייו ושכחת הבעה"ב ובשנשכר ליה בלא עדים איהו דאפסיד אנפשי' דהרי הבעה"ב יכול לומר לא שכרתיך וא"כ מאי אהני חכמים בתקנתם ולכך כי אמר שכרתיך ופרעתיך לא תיקנו כלום וה"ק ר"נ מגו שיכול לומר לא שכרתיך ואז לא תקנו כלום יכול לומר כו' כלומר לא תיקנו ג"כ בשאמר שכרתיך ופרעתיך דוק: בתוס' ד"ה מכלל דאיכא קטנות אע"ג כו' לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר ובזה יתיישב נמי הא דקאמר ר"י משמי' דשמואל גדולות ור"נ קבועות דשמואל גופי' קאמר פעם אחת תקנות גדולות ולא הי' אומר שנו כאן ופעם א' הי' אומר תקנות קבועות והי' אומר שנו יכאן ור"י הבין שאין לחלק וק"ל:

בד"ה טרוד בפועלים וחשוב כמו אינו יודע כו' הלויתני וא" אם פרעתי לך חייב ובזה א"ש דלא אמרינן נמי בשאמר הבעה"ב לא שכרתיך בששכרו שלא בעדים דנאמן ולא אמרינן דשכח הואיל וטרוד בפועלים הוא אלא משום דהוי כאומר איני יודע אם הלויתני וק"ל: וקאמרו עוד ולא פלוג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו משום דלא תקשה דא"כ דאמרינן דודאי שכח כדכתבו גם לקמן בסמוך בד"ה א"ה א"כ אמאי קאמר שמואל תקנות שנו כאן הלא הלכתא והלכתא היא לכך קאמרו ולא פלוג כו' כלו' בשאין לו פועלים הרבה ודאי לאו הלכתא היא אלא תקנה וק"ל:

בד"ה שתים כו' ואם לא הביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כו' כתבו כן כדי שלא יהי' סתירה למה שכתבו קודם דבור זה דמיירי במודה במקצת וא"כ למה קתני המע"ה

דמשמע הבעה"ב הוא פטור בלא שבועה ואי במודה במקצת אמאי לא ישבע לכך כתבו דהאמת כן הוא וק"ל:
בא"ד וא"ת כו' ובכן יש דביקות לקושיא זאת למאי דקודם ג"כ דאי בכופר הכל מיירי לא הוי קשה מידי די"ל דהא דחזקת הבתים מיירי במודה מקצת וק"ל:
בתוס' ד"ה קציצה כו' עד ועוד י"ל כו' עיין מה שכתבתי לעיל בד"ה שכיר בזמנו ובדברים ההם יסתר ג"כ מה שכתבו כאן דוק:
בא"ד ועוד אומר ר"י דודאי כו' ובריית כולה בדליכא עדים כו' נראה לפרש דבדברי הר"י יתורץ קושיתם דלעיל בלי דבר אחר כלל ודלא כמהרש"א ופירושו דאמר דחזינן דברישא קתני נשבע ונוטל וע"כ צריך להביא ג"כ עדים ששכרו רק דלא מיירי הש"ס בעדים רק להורות הדין והחידוש דנשבע ונוטל א"כ קשה לש"ס דהכא א"כ בסיפא אמאי קתני המע"ה ואי מיירי בעדים ששכרו הלא גם ברישא צריך להביא אותן עדים ולמה נקטן בסיפא יותר מברישא דוק היטב:

דף קיג.

בגמ' וכי שכיר עובר כו' יש לפר' ולתרץ קו' התוס' בדרך אחר אשר תירצו הם ז"ל על קושיא א' שהק' דבעה"ב אית ליה נמי הך חזק' והב' דמ"מ הוי ברי וברי והמע"ה כו' דהנה תחלה נאמר דהא דקאמר לעיל חזקה אין בע"ה עובר כו' היינו דחזקה הלזו מוציא לן מחזקה אחרת אשר החזקנו אותו דשכח משום דטריד בפועליו אבל כד מטא זמן חיובי' בא החזקה דאינוי עובר משום בל תלין ורמי אנפשי' ומוציא אותו מחזקה ראשונה ודוקא לאו דבל תלין מוציא אותו מחזקתי' אחר שבעבר זמן א"א לי' לתקן עוד אותו לאו אבל לאו דבל תגזל דאפשר לי' לתקן עוד אינו מוציא אותו מחזקתי' כי למה ירמי אנפשי' השתא יותר מקמי דמטי זמן חיובי' דהי' אומר ג"כ שכבר פרע ולא רמי אנפשי' מחמת לאוי הנ"ל אלא ודאי דהי' סבור דעדיין יש זמן למידכר ולא יהי' עובר משא"כ בשהגיע זמן דא"א לתקן עוד הלאו דבל תלין משא"כ השכיר דיודע ודאי אם נפרע אם לא ואי לא הי' נפרע לא הי' תובע והי' עובר אלאו דלא תגזל וא"כ נעמיד חזקה דשכיר דאינו עובר אלאו דלא תגזול נגד חזקה דבעה"ב דאינו עובר אלאו דבל תלין אי לא הוי רמי אנפשי' ומוקמי ליה אחזקה דקמא והיינו דשכח דוק היטב ותשכח:
עוד בגמ' והא קתבעו לקמן כו' פי' ואפ"ה אמרינן בעבר זמנו דאינו נשבע ונוטל וא"כ גם בעדים נאמר כן ומ"ש וק"ל ובזה לא צריכנא למה שכתבו תוס' בד"ה והא תבע כו' ולמאי דס"ד כו':

במתני' המלוה את חבירו כו' כשנדקדק מלת המלוה נאמר דבא לרמז דוקא המלוה את חבירו ולא ערב ולא שכר פונדק כו' כדאיתא בברייתא לקמן וק"ל:

עוד שנאמר בחוץ תעמוד הא דהביא העשה ולא הלאו דלא תבא אל ביתו דכתיב בראשונה משום דסמיך אסיפא דקרא דכתיב והאיש דקאי אשליח ב"ד כשמואל דאף הוא מוזהר שלא ליכנס לביתו כ"כ הת"ח. והנה למ"ד דשליח ב"ד מותר ליכנס לביתו צריכנא לומר איפכא דלכך הביא הפסוק הלז משום דמתיבת והאיש נלמד דשליח ב"ד מותר ליכנס לביתו כס"ד דהמקשה דלקמן מברייתא המתחלת ממשמע כו' וקאי א"כ אריש דקאמר לא ימשכננו אלא בב"ד הא בב"ד ממשכנין וק"ל. ונוכל לומר עוד דהנה נראה דהא דנתוח אסור מילף הוא מהקרא וכן איתא ברמב"ם (ולא כדכתבו תוס') והוא מקרא דבחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא כו' משמע דוקא מרצונו ולא בנתוח וא"כ לשמואל דמפ' הרישא דמיירי בנתוח מבוא ראי' ממקרא זה על הרישא ולמאן דמפרש הרישא בממשכן נמי ע"כ מפרש דהסיפא מיירי בנתוח כדקאמר הש"ס ה"ק כו' א"כ מביא מקרא הלז אסיפא וק"ל:

עוד במתני' היו לו שני כלים נוטל א' ומניח א' כי באשר דחיקא לן פירוש רש"י ז"ל דתני והדר מפרש אפשר נפרש דהא דקאמר נוטל א' כו' מיירי בכלי אוכל נפש דביש לו שנים ואינו עושה מלאכה אלא באחת מהם אז מותר למשכן אותו שאינו עושה מלאכה בו. וגם אפשר לפרש דקאי אכסות יום וכסות לילה דביש לו שנים מותר ליטול א' דעשיר הוא ואינו מחזירו והאחרת מניח בשעה שצריך ונוטל בשעה שאינו צריך ודוק:

בגמרא הנ"מ כו' רוצה לדייק שמועתו כדי שלא ידייק עליו אדם מאי האי דדחיקא ליה להגיה ממלת ימשכננו ינתחנו. והמקשה קאמר אי משום הא לא ארי' דה"ק דניחא לי' לומר דמתניתין בחסורי מחסרא קתני מלהגי' ולשנות התיבות. ובזה בא לן נייח ממה דהקשו תוס' בד"ה וחסורי כו' וק"ל ומתורץ נמי מה שהקשו רבים למה מגיה המתני' ולא קאמר דה"ק לא ימשכננו היינו ינתחנו כשמואל כדי שלא יכנס לביתי אבל משליח ב"ד לא קמיירי ולעולם שליח ב"ד אפי' ליכנס לביתו מותר ובאשר כתבתי דאינו רוצה להגיה ולשנות התיבות א"ש וק"ל:

בגמרא לעולם בב"ח ולעבור כו' לא הי' נייח ליה לומר בשליח ב"ד ולעבור כו' דודאי שליח ב"ד אינו עובר בלאו ועיין:

בגמרא מתיב ר"י לא יחבול כי' הא דברים אחרים חבול. יש לדקדק למאי דהביא הטור בשם הרמ"ה דע"כ לא נתמעט הערב אלא לענין כניס' לביתו אבל לדברים אחרים והיינו לענין חבילת רחים ורכב או בגד אלמנה ערב וב"ח שוי' א"כ מנ"ל האי דיוקא דלמא

דהכתוב בא לאסור מה שמותר במקום אחר והיינו בערב דמותר ליכנס לביתו דמ"מ הני מילי אסורים. ואפשר לומר לדבריו דהא דאתקיף ר"י ברייתות הן וכדכתב מהרש"ל ע"ע ודוק. ובלאי הכי הי' אפשר לדקדק ג"כ למאי דכתבו תוספ' לקמן דף קט"ו בד"ה וחייב כו' דהני לאיין לא ניתקו לעשה וא"כ מאי מקשה ומדייק הכי דאי לאו דכתב התורה קראי האלו הוה אמרינן דישנן בחזרה אבל כד נאמר דברייתות הן א"ש ודוק:

והנה עדיין יש לדקדק לדעת הרמב"ם דכתב רחים ורכב ובגד אלמנה אפילו בשעת הלואה אסור א"כ מאי מקשה אפילו אם נאמר דברייתות הן דלמא דבא לאסור אפי' בשעת הלואה ואפשר לומר דהרמב"ם מפרש הא דמשני לעבור בב' לאוין באמת כן וק"ל:

בתוספ' ד"ה מחזיר כו' עד ואי אדשמואל סמיך כו' פי' דלשמואל דאסור אפילו לשליח ב"ד ליכנס לביתו ובמתני' קתני ומחזיר את הכר וכר בגו ביתא שכיח וכדכתב רש"י ז"ל בד"ה חבילה כו' וק"ל:

בא"ד תשיב הלא עיקר כו' כצ"ל במשכנו דאסור דאם כו' כצ"ל דשמואל דלשמואל אין כו' כצ"ל:

בא"ד אע"ג כו' ובריייתא דאלו מציאות כו' אלא יעמידנה כו' הנה יש לומר דסוגיא דא"מ ודתמורה אזלא אפילו אליבא דשמואל דע"כ לא קאמר שמואל דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב אלא דהואיל דיש לן רבוי בתורה אמשכון דאסור דיש להשיב אותו אפילו אם נאמר דעיקר קרא במשכון בהיתר כתיב וניחא ליה א"כ טפי לומר דעיקר קרא במשכון באיסור כתיב אבל אי לא הוה לן שום רבוי בתורה לא הוה הסברא נותנת לומר גם אליבי' דעיקר קרא מיירי באיסור דמהיכא תיתי דטפי יש לן לומר דבמשכון בהיתר כתיב ובשליח ב"ד דמותר ליכנס לביתו אחר דיש לן כלל גדול כרבא דאי עביד לא מהני או אפי' כאביי דאי עביד מהני ולא צריך לאהדורי במשכנו באיסור כדאי' בתמורה. אבל השתא דיש לן רבוי בתורה לרבות משכון באיסור אפילו אם נאמר דעיקר קרא מיירי בהיתר א"כ חזינן דשני רחמנא בלאוין האלו מלאוין אחרים דאמרינן בהו אי עביד לא מהני לרבא או מהני לאביי א"כ ניחא לי' לומר דקרא מיירי במשכון באיסור דוהאיש קאי אשליח ב"ד דהוה כמלוה משא"כ אי לאו רבוי הוה דחיק ומוקמי לי' אשליח ב"ד להיות כלוה ודוק ותשכח ותמצא נייח:

בא"ד אצ"ל דשמואל יהפוך כו' אלא יעמידנה כו' ויהפוך הדרשא ע"כ פירוש והתנא דקאי כוותיה דורש באמת אפכא והיינו אין לי אלא במשכנו שלא ברשות כו' וק"ל. ואי תימא דא"כ בדרשא דאם חבול תחבול מאי איכא למימר הלא כל לישנא חבלה באיסור משמע דמכל מקום דרשינן ליה כן באם אינו ענין וק"ל:

בד"ה ואת המחרישה כו' קשה לר"ת כו' א"כ היאך נטל המחרישה כו' ודאי דתוס' לא סבירא להו לדירושלמי דמתיר בדברים אלו גם כן שלא בשעת מלאכה. ואי תימא מאי קושיתם דלמא מתני' מיירי דמשכנו באיסור והי' אפשר לומר דקושיתם הוא אמאי דחיק המקשן נפשי' בתמור' מקרא דלא תבא עד שצריכנא לתרץ דסמיך אמעשים בכל יום או אברייתא דר"ש דאין כל זה במשמע לפי הנראה הי' ליה להקשות בהדי' ממחרישה דמוכח ע"כ דמיירי במשכנו באיסור לדברי רש"י ז"ל זה הי' אפשר לומר בתחלת העיון אבל כד נעיין לקמן בתוספת ד"ה וחייב משום ב' כלים כו' מצאנו דסבירא להו דלאוי דלא יחבול כו' לא ניתקו לעשה ואינן בחזרה במשכני באיסור וא"כ שפיר מתפר' דבריה' כפשוטו וק"ל:

ולא תקשה דלמא דמיירי בשנתנו לו הלוה מרצון טוב דמותר ליקח אפילו כלי אוכל נפש כדאי' בטור סי' צ"ז דאפשר לומר דא"כ גם חזרה אינו צריך ועיין:

דף קיג:

בגמרא ותני' אידך כו' הנה לדעת האשר"י ור"ת דבעת הפרעון מותר לשליח ב"ד ליכנס לביתו ולמשכנו היה אפשר לדקדק דמנ"ל דהאי ברייתא לא סביר כשמואל והא דקאמר דמותר לשליח ב"ד ליכנס לביתו מיירי בשעת הפרעון וצ"ל דלישנא דלמשכנו דייקא דלא מיירי בשעת הפרעון וגם מוכח מדקאמר בסיפא ולא ימשכננו דברים שעושים בהם אוכל נפש ואי בשעת פרעון מיירי אפילו כלי אוכל נפש מותר וכדאי' בנ"י מטעם דאינן בטלים מהשתא אצל המלוה ע"ע וק"ל:

עוד בגמרא אי ס"ד כו' ליכא מידי דלא חזי ליה דאמר אביי כו' עד כל ישראל ראוים לאותה אצטלא הוצרך להביא כל זה ולא דייק ליה מדברי רשב"ג דמתיר בלוף לחוד דלא ידע אכתי דאית ליה דליכא מידי דלא חזי ליה כ"א מדברי אביי דמוקי ליה בחדא שיטה עם ר"י ור"ע ועיין לקמן בתוספ' ד"ה אשכחי' דכתבו קרוב לזה וק"ל:

מתקיף לה ר"ח ולימא לי' לאו עלי קרמית נראה דהשתא קשה ליה מילתא דא יותר מאשר הוה קשה ליה מתחלה אחר שתירץ דמיירי במחרישה דכספא ורשב"ג סבר דמוכרין אותו אחר שלשים יום וא"כ רבנן סברי דאינ' מוכר' לעולם כל זמן שהוא אצלו בתורת משכון אפילו אם הוא דכספ' דהסברא נותנת אחר שראינו דמחמיר רשב"ג אלוה בזבינא דלאחר שלשים יותר מת"ק א"כ גם בהא לא יקיל טפי מת"ק ודוק:

בתוספ' ד"ה השתא כו' פי' ואנן נסדר לו כו' כדי לקנות כסות לצורך י"ב חדש כמו שעושין בערכין דלא תימא מאי האי דקשי' ליה דלמא הא דמסדרינן היינו בתחלת המשכון מניחי' לו הכסות לשעה שצריך לו וזהו הסידור ונוטלין אותו בשעה שאינו

צריך ומחזירים ליה בשעה שצריך עד ל' יום ואח"כ מוכרי' אותו לכך כתבו פי' ואנן כו' ודייקי לי' דקאמר כדרך שמסדרים בערכין וק"ל:

דף קיד.

בגמ' אבעי' להו מהו שיסדרו בב"ח מי גמר מיכה כו' הא דמאריך בשאלתו אפש' לומר דשני דברים שאל והיינו תחלה אי מסדרים ואת"ל דמסדרי' מי גמר מיכה כו' או אתי' ליה מק"ו כדלקמן ונפקא ליה מני' דאי אתי' מג"ש א"כ אפשר דבהקדש אין מסדרין דכתיב הוא בערכין וממעט ליה להקדש אבל אי נימא דאתי' בק"ו ולא גמר ג"ש א"כ ע"כ דהוא דכתיב בערכין לא אתי' למעוטא מידי אלא ללמד דעד שיהא במכותו כו' דאי אתי' למעוטי מידי א"כ גם ב"ח נמעט אף שיש לן ק"ו דהמיעוט ודאי סותר הק"ו משא"כ הג"ש ודוק:

והנה ר' יעקב דיליף ק"ו מב"ח נאמר דגם הוא ידע ודאי מהמיעוט דתיבת הוא הנאמר אצל ערכין וא"כ ה"ק ק"ו מב"ח דאין מסדרין מכוח מיעוט דהוא ק"ו בהקדש דנימא דנתמעט מהוא ובזה אין צריכין לתירוצא דתוספות בד"ה הקדש ודוק:

עוד בגמרא ויסדרו בב"ח ק"ו מערכין. נראה דאדרבי יעקב דיליף בק"ו הקדש מב"ח דמשמע דודאי ליה דאין מסדרין בב"ח פריך השתא דאכתי לא ידע מהמיעוט דהוא. וקאמר אח"כ ואידך נראה דהיינו ר' יוחנן דיליף הקדש מערכין דמסדרין מכת ההיקש וא"כ ע"כ לית ליה המיעוט דהוא דאי אית ליה א"כ מנ"ל לומר דההיקש אתי' לסידור דהקדש אחר שיש לן מיעוט בערכין בפירוש ואפשר לאוקמי ההיקש לדבר אחר וקאמר האי עד כו' ומקשה א"כ לדידי' ויחזרו בהקדש ק"ו מב"ח אחר דאית ליה דבהקדש מסדרין ואי תימא אחר דלית לי' המיעוט דהוא א"כ גם בב"ח גופי' נימא דמסדרין אף אני אימא דבאמת סובר ר' יוחנן כן (ודלא כרש"י ותוס' ז"ל) והא דאמר בהק"ו ומה ב"ח שאין מסדרין היינו לומר דבפירוש לא כתיב בי' סידור רק מכח ק"ו משא"כ בהקדש דאית לן ההיקש דהוה כמו שכתוב בו בפירוש וכההיא סוגי' מצינו בפרק הפועלים דף פ"ח ע"ב דקאמר ומה שור שאינו אוכל בתלוש ופירש"י דלא כתוב בו בהדי' ע"ש ודוק ובזה יבא לן נייחא לכמה דברים דפסקינן דמסדרין כר"י דהלכתא כוותי' ועוד דברים הרבה אשר נדחקו בהו תוס' ז"ל והיותר אשר יש למעיין לדקדק אדברי תוספ' דכתבו דר' יעקב אית ליה דאמרינן יש היקש למחצה אחר דק"ו מבטל ההיקש וא"כ ר' יוחנן לית ליה האי סברא וא"כ יחלוק ר' יוחנן דהלכתא כוותי' ארבנן דזבחים דהביאו תוס' ז"ל ובאשר כתבתי א"ש ודוק:

והנה באשר אכתי תקשה אף לדברי היאך רוצה למילף ב"ח ק"ו מערכין דלמא ערכין שאני דקילי טפי ואינן נוהגי' כו' כדכתבו תוספ' בד"ה הקדש ורבו אשר רבו מהמפרשים אשר נדחקו בזה ואומר אני דלא קשה מידי דהנה דאף דיש לפרוך האי פירכא כד נרצה למילף ב"ח גופי' מערכין גופי' אבל כד נילף הדינים מהדדי א"א למפרך האי פרכא ונאמר הכי ומה חזרה שאינה נוהגי' בערכין נוהג' בב"ח סידור הנוהג בערכין אינו דין שנוהג בב"ח וכה"ג מצאנו וראינו בהרבה מקומות ועיין בב"ק פרק ב' דף כ"ו בד"ה אינו דין ועיין מה שכתבתי שם על דברי תוס' ושנראה לי שגם שם פירוש' הכי ודלא כמהרש"א שם ודוק היטב בכל דברי אלה כי תמצא נחת:

בתוס' ד"ה ואידך כו' עד וההיא דס"פ כל הבשר כו' דאפי' מאן דיליף התם כו' אפשר דרצו בזה דלא תימא דפליגי בפלוגתא דתנאי דזבחים וא"כ נימא הני תנאי כהני תנאי וק"ל:

בא"ד וא"ת דאמרינן כו' משום דלא תימא מאי האי דתרצו דאמרינן לעולם אין היקש למחצה והכא שאני הואיל דסברא דק"ו סותר ההיקש הלא א"א לומר כן הואיל דמצאנו בערכין מאן דאית ליה דלא אמרינן דנידון בכבודו וא"כ ע"כ אית ליה דההיקש אתי' לד"א והיינו או לסידור או למרגלית לקלים וא"כ ע"כ דנאמר כאן דיש היקש למחצה לכך תירצו דבערכין פריך לה וק"ל: בד"ה מה ערכין כו' פי' בקונ' כו' וא"ת כו' אפשר לומר הא דלא מקשי' כן בלי פי' הקונטרס על מאי דאמרינן דההיקש אתי' לנידון בכבודו ומה צריכנא להיקש דמ"ש טזקי'. דדלמא ההיקש אתי' לדלא טמא כן אף בהקדש בדק הבית לכך אתי' ההיקש דדוקא בהקדש מזבח דומי' דערכין נאמר כן וק"ל אבל הוא מגומגם קצת:

בד"ה מה ערכין כו' וא"ת כו' ואור"ת כו' עיין בנ"י דכתב פי' אחר ונייח לי יותר מדברי ר"ת והיודע יבחר:

בד"ה במכותו מתחלתו כו' למעוטי כו' ודלא כרש"י שכתב שאם העריך עצמו עני והעשיר כו' דההיא אתי' התם מכפי אשר תשיג ידו ע"ש:

בגמרא אשכחי' כו' א"ל מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה כו' הנה באשר נאמר דגירסא שלפנינו אמת ונתרץ הא דמקשה עלי' ר"ת דהוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל כו' אפשר לומר דלהכי לא הוה מהדר ליה כן אלי' משום דסבר אהדר ליה מילתא חדא דנשמע ליה תרתי דהנה כד אהדר לי' סתם מסדרין אכתי אפשר ליה למשאל אי מסדרין בהקדש ואי משום דכתיב הוא למעט דבר מה דלמא דאינו מיעוט רק למילף מני' עד שיהא כו' אבל כד אהדר לי' גמר מיכה כו' א"כ ע"כ דבהקדש אין מסדרין מטעם מיעוט דכתיב הוא דאין לומר דמלת הוא לא אתי' למיעוט אלא לילפות' דעד שיהא א"כ

ג"ש דמיכה מיכה ל"ל תיפוק ליה דיסדרו בב"ח מק"ו דערכין אלא ע"כ דרחמנא ידע דיש לן מיעוט ממלת הוא וא"כ לא אהני הק"ו נגד המיעוט דוק כן העליתי לפני תלמידי ואף שידעתי כי יש לדקדק על דברי במקצת מ"מ תורה היא ועיין מה שאכתוב עוד ודוק:

עוד בגמרא ואידך עד שיהא כו' לכאורה יש לתמוה דנקטא הש"ס מילתא דאתי' כיחיד כר"י ושלא אליבא דהלכתא ולא נקטה הדרש דהוא ולא אשתו וצ"ל דניחא ליה טפי למנקט דבר דמוציא מלת הוא מלמעט דבר מה ולא הוה כ"א משמעות אחרת כן מצאתי בג"ת. אבל אכתי יש לדקדק בתוספ' ד"ה מהו דאמרו בדחייתם דיש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו ולמה לא אמרו דדרשי הוא ולא הקדש ובב"ח ילפי מג"ש דמיכה דמסדרין וק"ל:

עוד בתוס' ד"ה מה ערכין כו' עד ואור"ת דכשנוטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל כו' הנה קשה לי לדבריו דא"כ במקום שאין מחזירים והיינו בערכין ובהקדש א"א א"כ להגזבר ליטול מעולם כסות יום והכסות לילה אחר שא"א ליה ליטול אותם ולהחזיר וא"כ מצינו דדבריהם אלו נעשים מטלטלין אצל בניו אם ימות המעריך והמקדיש משא"כ בב"ח דיוכל מתחלה ליטלם ולהחזיר כדי שלא יעשו מטלטלין כדלקמן בברייתא וא"כ מאי האי דרצה למילף לעיל בב"ח דמסדרין מק"ו דערכין דמה לערכין שכן קיל דדברי' האלו נעשו מטלטלין ומעולם אינן באים לתורת גבי' משא"כ בב"ח דאם רוצה ליטול אותם בתורת משכון א"כ לא נעשו מטלטלין אצל בניו. ואף אם תאמר דנילף הדינים מהדדי כאשר כתבתי גם לעיל אקולות דתוספ' אבל במקום ובדבר זה לאו ילפות' הוא כלל דוק ותשכח כי תמצא קולתו חומרתו וחומרתו קולתו. ודוק היטב:

גם אפשר לדקדק עוד במה שרצה למילף בק"ו הקדש מערכין דיחזרו איכא למפרך מה לב"ח שכן אסור ליכנס לביתו למשכן משא"כ בהקדש דכמו שממעטינן לקמן ערב ושכירות באמרם לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס כו' ובודאי מדכתיב בתחלת הקרא כי תשה משאת מאומה דמשמע דוקא הלואה ילפינן לה וא"כ ה"ה דנמעט כן הקדש וערכין ובאמת שלא מצאתי דבר זה בשום חבור ופוסק אבל מ"מ נראה כן וא"כ ודאי יש למפרך פירכא זאת. ועל דא ודאי י"ל דמ"מ אפשר למילף כדכתבנו לעיל והיינו דנאמר ומה סידור שאינו נוהג בב"ח נוהג בהקדש חזרה שנוהג בב"ח אינו דין שנוהג בהקדש אבל גם על דא יש לדקדק ולומר דמה לסדור שכן נוהג בכלי אוכל נפש משא"כ בחזר' דאינו בהו לדעת התו' דלקמן דף קט"ו ע"א בד"ה וחייב משום ב' כלים דוק:

דף קיד:

בגמ' א"ל לאו כהן הוא מר כו' ודאי דיש להתבונן מה יש דביקות לשאלה זאת למאי דקודם ואני נתתי פנים קצת להדבר וכתבתיו בדרשתי: עוד בגמ' דברי' ועיילי' לג"ע כו' כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן כו' אפשר דגם אלי' לא הי' דעתי מתחלה שיקח מהם ויפסיד עולמו רק עשה כן כדי שיתנחם דדע מה שחסר ליה כאן ימלא ליה הקב"ה בעולם שכולו ארוך וק"ל:

עוד בגמ' ת"ר ואם איש עני הוא כו' הא עשיר שכיב מאי קאמר ה"ק כו' אפשר דגם הברייתא בעצמה אמרה כן ובלשון בתמי' קאמר הא עשיר שכיב בתמי' וסמכא על המבין דיפרש מכח התמי' הזאת דה"ק לא תשכב ועבוטו אצלך וק"ל:

עוד שם רבא אמר ה"ק כו' בד"א כו' הא דלא מפרש רבא אפכא דברישא מיירי בשעת הלואה וה"ק המלוה את חבירו רשאי למשכנו ואינו כו' בד"א בשעת הלואה אבל שלא בשעת הלואה כו' ונתחלף ליה לשנא בין רשאי ושאינו רשאי וחיסר ודילג כדכתב רש"י ז"ל בד"ה ורבא כו' ולכאורה ניחא לן לומר כן מאשר מפרש השתא רבא דהוה קאי א"כ שפיר הסיפא דעובר בכל השמות לדסמוך ליה ולא ארישא אשר איננה סמוך דאפשר לומר דאיננו שכיח דידלג התנא ויחסר בתחלת דבריו כ"א באמצע דבריו וק"ל:

עוד בגמ' תני רב שיזבי כו' עד א"ל לא ה"ק כו'. הנה יש לומר דבכיון עשה התנא כן לקרות הכסות יום בשם כסות לילה וכן אפכא לומר דניתן רשות לחבול הכסות יום בלילה ע"י שליח ב"ד כתנא דלעיל דפליג אתנא דמסייע לשמואל וק"ל:

עוד בגמ' א"ר יוחנן כו' מיתבי אר"מ כו' אלא מאחר שמחזירין למה חוזרין וממשכנין כו' ודאי לכאורה יש לתמוה מאי עלה על דעת המקשן להגיה הברייתא ולהקשות כפי הגהתי ולמה אינו מגיה שלא יקשה לו כמו שמתרץ ר"א באמת אח"כ ואפשר לומר דס"ד דדי' דאי יגיה כדמתרץ לי' א"כ יש לדקדק ולשאול מאי האי דטעה התנא בשנותו אפכא אבל כד נגיה כס"ד דדי' אפשר דטעה במלת חוזרין ומחזירין דשנה ליה רבי' למה חוזרין וממשכנין ושנה הוא למה מחזירין וק"ל:

ואפשר לומר עוד דסבר המקשה דבאמת לא טעה התנא בדבריו כלל וקאי אתורה דנתנה רשות למשכנו אחר החזרה מדכתיב עד בוא השמש תשיבנו לו דמשמע ואח"כ יחזיר וימשכננו והדר יחזירנה וא"כ שפיר קאמר וכי מאחר שממשכנו למה מחזירים אח"כ ומ"ש דשאל אהחזרה או אהמשכונה דבכל מקום הסותר הקודם יוליד הסותר הנמשך באשר הן שוין וסובר כתנא דלעיל דאפילו בשליח ב"ד אסור למשכן וא"כ א"א לומר דקאי אתחלת משכונא דהלא באמת אסור למשכנו בתחלה והיאך אמר וכי מאחר

שממשכנו דבאמת אסור למשכנו מן התורה בתחלה ומתרץ ליה ר"א ולאו תירוצי כו' כלומר דמ"מ הוה ליה להתנא לשנות בדרך דא"א למטעי ולא בלישנא דמשתמע באנפי אחרינא א"כ תריץ הכי כו' למה ממשכני' מעיקרא וכדלעיל וא"ת דהלא באמת אסור למשכנו תחלה נימא דמיירי בנתוח שהתירה התורה ודקאמר וכי מאחר שממשכני' ר"ל מנתחין ודוק:

והנה דע דבענין סידור והשבה כתב נ"י דרך אחר דלא כר"ת והא דבאמת שייך סידור (למאן דאית ליה) תכף בשעת משכוני' וא"ת א"כ מה שייך חזרה הלא הניח לו כל מה שצריך משכחת לה החזרה בשעבר ומשכנו הכסות יום והלילה עליו דא"כ קרא דהשב תשיב וחבול תחבולע"ע וקשה לי דדרשי' לעיל על רשות ושלא ברשות ולדידי' לא מצינו חזרה במשכן ברשות דוק: עוד לו לנ"י דרך אחר דמשכחת לה באיצטלית של מאה מנה דנוטלה ומחזירה ל' יום ולאחר מכאן מוכרה ויהב לי' דחזי' ליה ע"ע וגם ע"ז יש לדקדק דא"כ לוקי הברייתא דלעיל דהוצרכו ר"ש ורבה להגי' בדרך זה דוק: עוד מצאתי דרך אחר בדברי הרמב"ם דהדברים אשר צריכים לו בין ביום ובין בלילה והוא מטה ומטה כו' כדאי' לעיל בברייתא מניחי' לו מתחלה ודברים אשר איננו צריך בין ביום בין בלילה שייך בהו השבה דוק בדבריו ותמצא ודרך זה ניחא לי טפי מהכל והטור השיב עליו באמת שלא כדת לע"ד והארכתי קצת בענינים אלו כי באמת עמוקים הם ונבכו בו כל המעיינים:

דף קטו.

בגמ' ת"ר לא תבא אל ביתו כו' אבל אתה נכנס לבית הערב וכן הוא אומר כו' יש לדקדק לכאורה קרא לקרא ואחר שהביא הילפות' מן התורה מביאו מהכתובים. ונראה דהוה אפשר לדקדק אילפות' דקרא דאורייתא דדלמא אפכא תימא והוא דלביתו אי אתה נכנס אלא בחוץ תעמוד אבל בערב אפילו בחוץ לא ומן הסברא נאמר כן דשאני בלוה שעשה לו המלוה הטובה בהלואתו משא"כ בערב לכך מביא מקרא דכתובי' לגלוי מלתא בעלמא דאף הערב נשתעבד לקחת את בגדו ודלא תימא על קרא הא' דלמא הלוקח הבגד מהערב שלא כדת עשה באמת לכך הביא מקרא תניין דמדבר אל הערב לאמר לו התיר פס ידו ואפשר דפס ידו מיירי בבגד כדא דאת אומר כתונת פסים ופסת בר בארץ וק"ל:

אח"כ אומר לצד השני וממעט שכירות ונראה דלהכי לא קאמר ד"א דבאמת מאן דאית ליה הדרש הא' אית ליה נמי לד"ב וכן אפכא דמ"ש דודאי הילפות' והמיעוט בא ליה מדכתיב כי תשה ברעך משאת מאומה משמע דוקא הלואה ולא ערבות ושכירות וכדכתבתי לעיל רק באשר נבא למעט השכירות ודאי דליכא מאן דיפקפק לומר (כאשר

כתבנו לעיל במילתא דערב) דבשכירות אפי' בחוץ לא דודאי הסברא נותנת בשכירות להחמיר על המשכיר ולא להקל כי אליו הוא נושא את נפשו וא"כ יש סברא לומר כי היכי דדרשינן בשכירות כן נדרוש בערבות ולכך קאמר לצד שני כלומר מצינו ילפות' אחריני דלא צריכנא אח"כ לקראי דכתובים. והא דנקט כל הני שכר כתף כו' בדרך ל"ז אף זה קתני ל"ז שכר כתף דמועט הוא ועני הוא ואליו הוא נושא נפשו אלא אפילו שכר חמר ול"ז שכר חמר אלא אפילו שכר פונדק ודיוקנאו' וק"ל: במתני' אלמנה כו' שנא' לא תחבול בגד אלמנה. כד נדקדק אדתני תחלה אלמנה בין כו' ואח"כ הביא הקרא והי' ליה לומר אין ממשכנין האלמנה שנא' לא תחבול כו' בין שהיא עני' כו' וגם למאי הביא הקרא. ובאם נאמר דסבירא ליה דאינו אסור כ"א בשישמשכנו אבל לא בנתוח א"ש דמביא הקרא להורות דדבריו אמת שבין עני' ובין עשירה אין ממשכנין דאי כר"ש דדריש טעמי' דקרא א"כ אפילו בנתוח יהי' אסור ולמה קאמר לא תחבול בגד אלמנה וק"ל:

בגמ' למימרא דר"י לא דריש טעמי' דקרא כו' הא דקאמר למימרא דמשמע דלאו ודאי הוא כן ויש לומר עוד בדרך אחר דאית ליה טעמי' דקרא והיאך אפשר לומר כן אבל באשר מצאתי בפירוש הרמב"ם על המשניות דנותן טעם על איסור חבלת אלמנה וז"ל ואסור לחבול אלמנה משום חשד כשתתעכב אצל הממשכן אותה בשביל המשכון שלה או שיארע ביניהם קלקול ולפיכך השוו בדבר העניה והעשירה עכ"ל וא"כ גם לדר"י דרשינן טעמא דקרא רק בדרש אחר אשר לא דרש ר"ש וא"כ שפיר קאמר למימרא דבאמת אינו מיכח כן והמדחה הניח אותו על סברתו ומתרץ ליה בדרך אחר לפי דרכו והנה הרמב"ם סבירא ליה דהוה דחיי' בעלמא ולכך לא פסק כן ופסק ואמר דאף במשכון בשעת הלואה הדין כן דאותו טעם שייך ג"כ במשכון בשעת הלואה דמ"ש וק"ל וכן סבירא ליה בכלי אוכל נפש משום דדריש טעמא דקרא למה אין ממשכנין כלי אוכל נפש משום דלא יהי' בטלים אצלו אחר דמשמשים לצורך אדם באוכל אשר חי בהם הקפידה התורה עליהם (וכן נתן הנ"י הטעם בהם ע"ע) וא"כ גם בהם ודאי יש לומר דל"ש בשעת הלואה ושלא בשעת הלואה ובזה יפלו כל הקושי' אשר מקשי' הפוסקים ומפרשי' ארמב"ם ז"ל בדברים אלו ודוק: בתוס' ד"ה אלמנה כו' מה שכתב מהרש"ל דברייתות הן לא נ"ל כ"א כמו שכתב מהרש"א ועיין מה שכבר כתבתי לעיל בזה:

במתני' החובל את הרחים עובר בלא תעשה וחייב וכו' כד נדקדק על לישנא דמתני' דתחלה קאמר עובר בלא תעשה ואח"כ אמר לישנא דחיוב' ולמה לא קאמר בקיצור וגם דפתח בלשון יחיד דעובר בלא תעשה משמע חדא לאו ובאמת עובר בשני לאוין לכל הפחות אפילו לר"י ואפשר לומר דאחר דמצילו דסתם חבלה בביתו משמע וכבר אמר

לעיל דחובל רחים עובר בשני לאוין והנה הלאו דרחים אינו ניתק לעשה לדברי תוס' ולאו דחבלה בביתו הוה ניתק לעשה וא"כ שפיר קאמר תנא דמתני' החובל והיינו בביתו עובר בל"ת והיינו הלאו דלא תבא ושייך בי' לישנא דעובר אחר דאינו חייב מלקות עליו וחייב משום ב' כלים היינו מלקות משום לאי דלא יחבול רחים כו' ומה שיש לדקדק על תוס' בזה אכתוב בסמוך על דבריהם:

בתוס' ד"ה וחייב כו' ותימא כו' וא"ל דלקי היינו כגון ששבר כו' יש לדקדק דאלמה לא נאמר דמיירי דמת הלוה ואינו בחזרה אח"כ לבניו וליורשיו דהשב תשיב לו כתיב ולא ליורשיו ודוק. ובעיקר דבריהם שכתבו אח"כ דלא אשכחן דנתקו הכתוב לעשה כבר כתבו שארי מפרשי' ובכללם הנ"י דאחר שכתוב השב תשיב לרבות ברשות ושלא ברשות א"כ כל מצות חבלה ניתק לעשה ולכאורה יש לדקדק עוד בדבריהם דכתבו דלא הוה ניתק לעשה א"כ בשעבר ונכנס לביתו וחבל רחים הוה לן לומר דילקה ג"כ אלאו דחבלה בביתו דהואיל דאינו בחזרה משום לאו דרחים אינו בחזרה ג"כ משום לאו דחבלה בביתו דוק:

דף קטו:

בא"ד וי"ל דטעמא כו' כיון שהיה שוגג כו' יש לדקדק לכאורה לפי זה למה קאמר אביי זיל אהדרי' דהוה כלי שעושים בו אוכל נפש אפילו לא הוה כלי אוכל נפש הוה ליה לאהדורי דסתם חבלה בביתו משמע והוא הי' שוגג בדבר ויש ליישב ודוק:

בגמ' לימא אביי ורבא בפלוגתא כו' לימא אביי דאמר כר"י כו' הנה בכל מקום הסוגיא מתפרשת כד מקשה לימא דפליגי בפלוגתא דתנאי או אמוראי היינו משום דקשיא ליה דכל אחד יפסוק כאותו תנא או אמורא דאתיא כוותי' ולמה נקטו דבריהם בדבר אחר כאלו פליגי בפלוגתא אחרת כדאי' בכמה מקומות דקאמר גנובי גנבי למה לך ואי אזלי סוגיא דילן כהאי גווני א"כ הוה די לן בתרוצו במלתא חדא היינו אפי' לא הוה קאמר אלא אמר לך רבא אנא דאמרי כו' וא"כ לרבא פשיטא דלא קשה דהוה ליה לפסוק כר"ה דהא הוא סבר דאפילו ר"י אתי' כוותי' ולא קשה א"כ ג"כ אאביי דלא ה"ל לפסוק כר"י דאפילו הוה פסק כר"י לא הוה ידעינן בצלי אש וה"א כדאמר ומחלק רבא וכן אפכא אי הוה אמרה הש"ס מילתא דאביי דבסמוך דצלי אש אתי' לכדתני' א"כ גם רבא לא הוה ליה למפסק כר"ה דאכתי לא הוה ידעינן מילתי' דצלי אש דה"א דאתי' לכדתני כאביי וא"כ מילתא יתירה עביד הש"ס דעביד תרי צריכות' כדמצינו ג"כ במקום אחר כמה פעמים ובהא מתורץ שפיר מה דהקשו תוס' בד"ה אמר לך רבא כו' וא"ת אביי מכל מקום כו' וק"ל:

יש לדקדק לכאורה אדשאל ואמר לימא כו' ה"ל להקשות אפלוגת' דאביי ורבא והא פליגי בי' חדא זימנ' בזג וחרצן ובאמת בתירוצא דש"ס הכא מתורץ ג"כ זה וק"ל ודע דאותה סוגי' נשנית שני פעמים בפסחים ובנזיר ובהפוך סברתם סוגי' דצלי אש לא נשנה בהפיך וע"י תרוצא דהכא אפשר ליישב ולומר דבהא פליגי הסוגיות דוק היטב:

עוד בגמ' לימא אביי דאמר כר"י. אפשר ליישב קושי' התו' ולומר דאף ר"י סבר דלכך אין לוקי' על כי נפש משום דלאו דכללות אין לוקין עליו והא דאמר לשאר דברים הוא דאת' לומר דלא תקשה דא"כ דרחמנא סבר דאין לוקין אלאו שבכללות א"כ למאי כתבו דבשלמא במקום אחר יש לומר דכתב הלאו דכללות לאסור מיהא כל הדברים הנכללים באותו לאו אבל הכא דכבר נאסרה מלאו דלא יחבול א"כ למאי כתבי' ללאו דכי נפש כו' אי לאו ללקות עליו לכך קאמר לשאר דברים הוא דאתא ולכך נכתב וסבר דחדא מיהא לוקה אשאר דברים כא"ד דהתם בפסחים וק"ל:

עוד בגמ' ע"כ לא קאמר ר"י אלא דכי נפש לא משמע רחים ורכב כו' לכאורה יש לדקדק לפי מה שפרש"י הוה ליה למימר אפכא דרחים ורכב לא משמע שאר דברים וגם אין משמעות הלשון כלל לפי מה שפרש"י. ולכך אמינא דאפשר לפרש אפכא דה"ק רבא אחר דראינו דכתב לן התורה כ"א צלי אש ויש במשמעות א"כ אפילו נא ומבושל וא"כ למה כתב לן התורה נא ומבושל אלא ודאי ללאו יתירה ללקות עליו אבל הכא אפילו הוה כתבה לן התורה הלאו דכי נפש הוא חובל לא הוה ידעינן מילי דרחים ורכב דאף דהוה ידעינן דרחים ורכב לא יחבול ואי חביל לוקי' עליו מ"מ לא הוה ידעינן דחייב עליהם משום ב' כלים וא"כ לא מוכח מידי דרחמנא חפץ דנלקי ב' מלקות אחדא וא"כ שפיר קאמרה הש"ס דכי נפש הוא חובל לא משמע רחים ורכב כלומר אי הוה כתוב כי נפש לחוד לא הוה ידעינן מילתא דרחים ורכב וא"כ לא מוכח מידי דלאו יתירא בא למלקות יתירא משא"כ התם דמוכח כאשר כתבתי ודוק ובזה מתורץ ג"כ קושי' ראשונה דתוספות בד"ה א"ל רבא וק"ל: ודע דצריכנא לומר אדלא ידע תירוצא דמילתא וקאמר לימא אביי דאמר כר"י אזלא למ"ד דהתם דסבר אביי חדא מיהא לקי דאל"כ לא א"ש אליבא דאביי דהכא אמרינן דלקי אשאר דברים מיהא חדא לפי משמעות דמתניתין ומברייתא דלקמן מוכח דמלקי לקי דאל"כ חייב שתים לא א"ש וכדמוכיחים תוס' לעיל בד"ה וחייב כו' דוק:

בתוס' ד"ה א"ל רבא כו' עד וי"ל דלא נפרש כו' דלא צריך לשאר דברים כו' דשמעינן להם מרחיים ורכב כו' דלא הוה ב' כתובים כו' יש לדקדק דלמה לא הוה ב' כתובים דלכתוב רכב ושמעינן מני' רחים דודאי אי הוה כתב רחים לא הוה שמעינן מני' רכב

דה"א דמשמע שניהם ביחד כדכתבו תוס' לעיל אבל לכתוב רכב ושפיר ידעינן מני' כל כלי אוכל נפש ושחייב ארכב לחוד וארחים לחוד דהוה שני כלים. וצ"ל דמכל מקום לא הוה ידעינן דחייב אכל אחד בפני עצמו כשחבל תרוויי' כהדדי בהתראה אחת וכדכתבו לעיל בד"ה וחייב משום שני כלים כו' אבל א"כ מכל מקום יש לדקדק על דבריהם הנ"ל מאי האי דקאמרו התם בהוכחתם דאי בשתי התראות לוקה שתים על הרחים כו' הוה להו לומר טפי דאי בב' התראות אבל בהתראה אחת אינה לוקה כ"א אחת אשתים א"כ כשחבל רחיים לחוד הוה ליה ללקות ג' אחת משום לאו דרכב דאי הוה כתוב רכב אפילו לחוד הוה ידעינן דמלקי ארחים ואחת ארחי' דכתב לן התורה בפירוש ליתורא ללקות עליו עוד אחת ואחת משום כי נפש דומי' דהכי אמרינן לעיל ריש פ' א"נ שלאו דגזל ואונאה ורבית ע"ש ודוק היטב:

עוד יש לדקדק לפי דבריהם דאביי ור"ה סברי דמרחים ורכב אתי' נמי שאר דברים אפילו לא הוי כתוב כי נפש א"כ תקשה לאביי ור"ה ממתני' דהביאה לקרא דכי נפש אשאר דברים ויש ליישב ודוק:

בתוס' ד"ה אבל כו' וא"ת והא אצטריך לכדתניא כו' יש לתרץ דה"ק למאי אתא ללאו אחר דחזינן דהתורה כתבה בקרא דנקט ליה בלאו ולא כתב' להיקש' ולא בקרא דלאו וק"ל:

בא"ד וא"ת והא אכתי כו' לפי מה שפרשתי הש"ס לא קשה ג"כ קושי' זאת ודוק:

בא"ד וא"ת הא כי נפש לר"י קאמר רבא דאתא לדברים אחרים כו' מה שדקדק וכתב מהרש"א הכא שלא בדיקדוק הוא דודאי לאביי אליבא דרב הונא קאמרו תוספ' לעיל לפי פירושם אתי' שאר דבאים מרחי' ורכב ולא הוה ב' כתובי' משא"כ לר"י לא אמרינן דאתי' שאר דברים מרחים ורכב וק"ל:

בא"ד בדף קט"ז והשתא נראה דבריו כסותרים זה את זה יש להשיב דהא דכתב רש"י שם דאתי' כמ"ד אין לוקים על לאו שבכללות היינו למאן דסבר אפילו חדא לא לקי והא דקאמר חדא מיהא לקי היינו למאן דסבר כן וק"ל:

דף קטז.

בגמ' אבל הכא כ"א צלי אש לאו יתיר' היא דאתי' לכדתני'. אפשר לפרש דלאו דוקא קאמר דאתי' לכדתני' ואפילו חדא לא לקי אלא אף דאתי' לכדתני' חדא מיהא לקי אחי ומבושל משום דכתבי' בלישנא דלאו כאשר כתבתי לעיל ואי תימא א"כ מאי שני צלי אש מכי נפש הואיל דאתי' נמי ללאו אחי ומבושל אף אני אימא דה"ק הש"ס הואיל דאיכא למימר דאתיא דוקא לכדתני' ולא לחי ומבושל ללישנא דהתם אליבא דאביי דאפילו חדא לא לקי א"כ לרבא לא תקשה דלפסוק כרב הונא דאי הוה פסיק כר"ה ולא קאמר דנלקי

אלאו דכ"א צלי אש ה"א דאתיא דוקא לכדתניא ולא ללאו כלל ולהכי הוצרך לאשמעינן מילתי' בצלי אש אבל לעולם אימא לרבא דלוקי' אחי ומבושל בחמי טברי' ולא קאמרה הש"ס הכא הכי אלא דהוה אפשר למטעי ובזה נפלו קושי' התוס' מרש"י ז"ל. וא"ת דקשה מ"מ מבריי' דהתם דאיתא בפירוש דאין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא דנא ומבושל אמרתי לך כו' אפשר לומר דה"ק יכול יהא לוקה היינו שתי' כדאמרינן בנא ומבושל ואזה קאמר נא ומבושל אמרתי לך כלומר דלכך כתב לן הקרא נא ומבושל לומר דוקא עליהם מלקינן שני' ולא אשאר דברי'. ואף דדוחק הוא קצת לפרש כן מ"מ רוויח' טפי לע"ד ממה דפירשו תוס' ז"ל והיודע יבחר:

בגמרא תני' כוותי' דר"י כו' ותני' אידך כו' נראה דלכך הוצרך להביא ברייתא הב' כפירש"י ז"ל משום דאי מקמיית' ה"א דהני דוקא מכי נפש הוא חובל אתיא ואפילו ר"ה מודה ואי משום דא"כ לא מחייב אלא אחת דמכי נפש הוא חובל לא מחייב אפילו ברו"ר אלא אחת כדמקשי' תוס' בד"ה ותני' כו' אף אני אימא דאף בזה ה"ל לבעל דין לחלוק ולומר דמנא לך הא דלמא באמת ברחי' ורכב יתחייב שתי' משום כי נפש ולא כדאמר רב הונא לעיל ואף לא כר"י ומנא לך לסייע' לר"י ואף דלא אתיא א"כ הברייתא כר"ה ולא כר"י מכל מקום גם לא תסייע' מנה לכך הוצרכ' הש"ס להביא ברייתא הב' ודוק: בגמרא ואביי כו' מ"ש מהנהו עיזי כו' וקא טעין טובא ואמר אבו' דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן הא דקאמר דקא טעין טובא דמשמע אפי' יותר מכדי דמיהן נראה דהתופש ודאי טעין טפי מכדי דמיהן ורצה לתפוס הנהו עיזי עצמן בעד מעותיו אי יתן ליה מרי' דעיזי כל מה שטען ואבוה דשמואל לא הניחו לעשות כן רק יתן ליה בכדי דמיהן ומזה יש ראי' לדברי ב"ת אשר הביא הטור סי' ע"ב בח"מ סעיף ט"ז והוא חולק עליו ע"ש ודוק: עוד בגמ' והא רבא כו' בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כו' הנה תוספ' הרבו להקשות אגירס' רש"י ז"ל שם בשבועות ולמאן דנהירא ליה שבילי דש"ס כשבילי דמקומו ודאי לא יטע' ויהי' נעלם ממנו שם ומאי דאיתא הכא לכך אמינא דודאי אף רש"י ז"ל מודה דטעם דעשוי' להשאיל ולהשכיר לחוד עושה לשלא יהי' נאמן לומר לקיחים הן בידו רק דוקא הכא דמיירי שיש עדים שהיה להבעלים ראשונים וטוענים שהשאילם לו והתם מיירי שאין עדים שכלים אלו אשר הוציא ואמר עליהם לקוחים הן בידי היה של בעל הבית ולכך בעי כל הני ריעות' דהתם כדי שהעדים אשר ראו שהוציא כלים תחת כנפי' יהיו כאלו מעידי' שהכלים האלו היה דבעל הבית ועיין בסמ"ע סי' צ' סעיף ל"ב דכתב בהדיא כן וא"כ לא קשה מידי ארש"י ז"ל ודוק כי נראה לי נכון אשר מצאתי און לו:

עוד בגמ' א"ל רבא הני נמי כיון דמפגמ' כו' הנה לכאורה יש לדקדק ולומר דלמה לא אמרינן כן בזוג' דסרבל' דאף בו קפדי אינשי ומסתפי מפגימ' דדהו כמו בסכינא דאשכב' דפירש"י שמקצבין בו בשר ודאי ליש מפורשי' דמפרשי' סכין דשחיטה א"ש לחלק בינייהו אבל לפרש"י ז"ל לא יתכן לחלק וגם בספרי דאגדתא יש לדייק כן. וגם חזינן בגירסתינו בש"ס דאמרה הני נמי בלשון רבים ואי אסכין דאשכבת' קאי ה"ל לומר האי וק"ל: והגה אחר שמצאתי פלוגתא בין הפוסקים בענין כלים העשוי' להשאיל והטור הביאו סי' צ"ב דלהרמב"ם תלוי הכל בכלים אשר אינ' עשוי' להשאיל ואפילו ידעינן בודאי ע"י עדים שהשאילן או השכירן אין מבטלים בהן חזקתן (כן כתב הב"י בשם הרמב"ם ופירושו דאף דידעינן בעדים שהי' משאיל אותו כלי ל'בני אדם מ"מ אחר שאין עשוי לכך אין מבטלים חזקת הכלי ההוא ולכאורה בב"ח משמט שלא הבין כן ע"ע) ושארי פוסקים ומכללם ר"א סוברים דהכל תלי באהבת איש ובכלי שאין מקפידים עליו להשאיל וא"כ אפילו כלי שאין עשוי להשאיל כד ידעינן דאותו איש הי' רגיל להשאיל מקרי העשוי להשאיל ע"ע. וא"כ נוכל לומר דבמלתא דא פליגי אביי ורבא דאביי סבר כרמב"ם דהכל תלוי אם הכלי עשוי להשאיל ולהשכיר ואפילו ידעינן בודאי שאותו איש לא הי' משאיל כליו לאשר חבל' מאתו מ"מ מאחר שהכלי עשוי לכך אזלינן בתרי' ולכך אינו נאמן ורבא סבר הואיל דלא הי' רגיל להשאיל כליו לכך הוא נאמן וכר"ת דהכל תלוי באהב' איש כו' וא"כ שפיר קאמרה הש"ס א"ל רבא הני נמי כלומר ספרא דאגדתא וזוג' דסרבל' אפילו כיון דמפגמ' קפדי אינשי ולא מושלי וא"כ הא דהוציאם לאו מטעם דעשוי להשאיל רק מטעם דאותו איש הי' רגיל להשאיל ולהשכיר משא"כ לעיל בסכין דאשכב' דלא הי' רגיל להשאיל ואנן פסקינן כר"ת דאתיא אליבא דרבא דוק. ולפי זה א"ש דאביי ורבא לאו במציאות פליגי דוק. ודאמר אביי דהוה ליה כלי אוכל נפש דמשמע לא לאדם אחר אפשר דאותו סכין משתמשים בו ג"כ לדברים אחרים ולכך הי' סבור החובל דלא ה"ל כלי אוכל נפש וקאמר אביי דהוה ליה כלי אוכל נפש וק"ל:

הבית והעלייה פרק עשירי ע"ב בגמ' ולחזי ברשות דמאן יתבן ולהוי אידך המע"ה. נראה לפרשו אחר אשר ראה דמיירי דפנינהו קשי' לי' דבר זה אבל זולת זה הסברא נותנ' דמסתמא כשנופל הבית נופל ברשות שניהם אבל אחר אשר אמרינן דפנינהו בני ר"ה א"כ קשה ליה ונחזי ברשות דמאן יתבן. וא"כ גם קושי' תוס' לא קשה מידי דשם בב"ב לא מיירי בדפנינהו אלא בשעדיין מונחים במקום אשר נפלו וא"כ מסתמ' ברשות שניהן נפלו וק"ל: בגמרא אי דקאמר אין פשיטא ואי לא אמר אין למ' נוטל. כד נדייק דלא קאמרה הש"ס ואי דמכחישו אפשר לומר דמיירי בדשתק ואפ"ה לא אמרינן דלהוה

כהודאה דלכך שותק דלא ידע ולא ה"ל לידע ועיין בתוס' בב"ק דף צ"ו ע"ב בד"ה והלה שותק:

בגמרא סבר רבא למימר לפי חשבון שבור' נ"ל לפרש דאם יש כאן כ"ד אבנים ובהם י"ב שלימות וי"ב שבורות ואי לא הי' א' מהם שהי' מכיר מקצתם הי' נוטל כל אחד ו' שלימות וששה שבורות והשתא מיירי דאחד מהם הי' מכיר ו' שלימות ונשארו ו' בספיקתן והי' סבר רבא למימר דהמכיר יטול ט' שלימות היינו אותן ו' שהי' מכיר ובששה ספיקות יטול ג"כ החצי ושלשה שבורות וחבירו שלשה שלימות וט' שבורות ועל זה פליג אביי וקאמר דמכל מקום לא יטול כ"א אותן ו' שלימות אשר הוא מכיר וחבירו יטול כל השלימות אשר הן בספיקתן וגם יחלקו השבורו' בשו' ונפקא מינ' למלבנ' כו' ואפשר להיות שהמכיר מפסיד בשהששה אשר הוא מכיר אינן מטינ' דמעבד' ומלבנ' רווח' וק"ל:

במתני' ואין בעה"ב רוצה לתקן יורד ודר למטה עד שיתקן כו' הנה ודאי אף בשבעה"ב רוצה לתקן יורד בעל העלי' למטה ודר בתוך הבית כל זמן מלאכת התיקון וכדכתב הב"ח וא"כ יש לדקדק לכאורה למה תני מתני' ואין הבעה"ב רוצה לתקן דמשמע דוקא בשאינו רוצה לתקן הוא דירד למטה. לכך אמינא דאיתא למאי דכתב הרמ"ה אשר הביאו הטור סי' שי"ב והוא זה דאין אנו אחראין לכפות הבעה"ב לבנות ולתקן העלי' ואין לנו שום כפי' עליו אלא מאי שירד הבעל עלי' למטה מטעם ששיעבד הבית לעלי' (ולא כדמשמע מטור שחולק עלי' עיין שם ובב"ח) וא"כ בדקדוק תני מתני' כן ואין הבעה"ב רוצה כו' לאשמעינן דבר זה דוק:

בגמרא ה"ד אי דאמר עלי' זו אזדא כו' אפשר לומר עד לא ידע מאי דקאמר רב ברובה לא הוה קשה ליה לומר אזדא דכל זמן שראוי לדיר' ליכא למימר אזדא אחר שאין צריך כ"א שום תקון אבל עתה באשר ראה דסבר רב ברובה וא"כ ודאי לא חזי מידי ולאו עלי' מיקרא וגם שמואל לא פליג עליה אלא מטעם דאין אדם דר חצי' כו' וא"כ ודאי קשה ליה היאך אפשר לומר דמשתעבד בנפחת רובה דלימא אזדא וק"ל. ועיין בלחם משנה דרוצה ג"כ לחלק בכך:

עוד בגמ' אמר רבא ל"צ כו' א"ה מאי למימרא כו' אפשר לומר דרבא סבר דהוצרך לאשמעינן דנימ' דשניהן דרין בו ולא שהוא דר לבדו כדמעיקרא ור"א סבר דאף דבר זה אין בו חידוש כולי האי גם אפשר לומר אפכא דוק: ובי הא דאמר ר' אבין כו' דלית ע"ג פרסק זה כו' לכאורה משמע לפי גרסתינו דהכל תלוי באמירת ע"ג בית זה או ע"ג פרסק

זה ולא תלי מידי באמירת עליה זו או דלית זה כי אחר שהי' לו לומר עליה זו או דלית זה ואמר ע"ג בית זה ועל פרסק שיעבד לו הבית והפרסק ודוק ועיין בטור סי' זה:
קצת יש לדקדק אחר שאמרנו דאין כופין הבעה"ב לבנות ולתקן הפחת רק בדירת הבעל עליה בבית ואם לא אכפת לבעה"ב באשר ידור הבעל עליה אצלו ע"כ יתן לו בעל העליה השכר כאשר נאותו בהדדי א"כ מאי קשה לה לש"ס אי דאמר עליה זו אזדא נימא דאיירי מתני' בשהבעה"ב כבר קיבל דמי השכירות ואינו רוצה להחזיר לו וגם אינו רוצה לתקן דאמרינן דידור בעל העליה למטה ואפשר אם אמר עלי'ה זו ונפחת' אינו יכול הבעה"ב לעכב דמי השכירות להבא דוק:
ודע דהנ"י כתב בשם הרנב"ד בדאמר ליה עליה סתם לא אמרינן דכייפינן ליה למשכיר ליתן ליה אחר' אא"כ כשהי' לו האחר' בשעת השכירות וא"כ גם אותה עליה שעבד לו אבל אם לא הי' עוד עליה אחר' אינו מחויב ליתן ליה עליה אחרת ולא יהי' קשה לך א"כ מאי קמקשה לוגר ליה אחריתי דלמא דמתני' מיירי דלא היה לו אחר' תם בשעת השכירות. חדא דמתני' סתמא קתני ולא ה"ל למ סתומי. ועוד דעד כאן לא אמר הרנב"ד אלא לענין שעבוד הבע"ה דאינו משועבד ליתן ליה אחר' כ"א בשהי' לו עליה אחר' בעת השכירות אבל מ"מ בשרוצה הבע"ה ליתן ליה אחר' אף שלא הי' לו אות' עליה בשעת השכירות יכול ליתן ליה ואפי' אם השוכר אותה אינו רוצה וא"כ שפיר קאמותיב למה כייפינן למשכיר להניחו לדור אצלו לוגר ליה אחריתי וק"ל:
בדש"י ד"ה הבית כו' ולא גרס הכא של שנים דהא בשוכר קאי כו' הנה אפשר לומר לדעת רש"י ז"ל דאין דעתו לומר דיש שנוי בין שוכר ומשכיר או שותפין אלא דדינם שוה בכל זה רק טעמו הוא דלא גרס של שנים דא"כ הוה משמע דאיירי דוקא בשל שותפי' אבל בשוכר ומשכיר לא ואנן חזינן דמוקי הש"ס למתני' נמי בשוכר ומשכיר אלא ע"כ דסתמא מתניא במתניתין ולכך מיירי בין בשוכר כו' בין בשותפין. ואף למאי דאשר הבינו כל המפרשים ובכללם תו' ז"ל דרש"י סובר דמתני' דוקא איירי בשוכר ומשכיר אפשר לומר דאין הטעם כמו שהבינו הם ז"ל והוא דבשותפין אין מוטל על הבעה"ב לבנות התקר' רק דהטעם הוא דאי בשותפין לא הוה פליגי חכמים על ר"י. ובאשר כתבתי א"ש טפי דבאמת מיירי מתני' בין בשוכר כו' ובין בשותפין ופליגי בכל אנפי ולא ניחא לי' לגרוס של שני' כדי שלא נאמר דע"כ לא פליג ר"י אלא בשותפין אבל בשוכר מודה וכן אפכא ועיין מה שכתב הרב המגיד פ' ד' מהלכות שכנים על הרמב"ם דפסק שם לכאורה כר"י ובהלכות פסק כרבנן וחילק לדעת הרמב"ם כאשר כתבתי וא"כ יש לומר גם לרש"י כן כנ"ל דוקא וכל זה דלא כתוס' ודלא כטור:

בתוס' ד"ה הבית כו' ולר"ת נרא' דר"ת מפרש דברי רש"י ז"ל למה לא גרס של שנים וק"ל ולא בא לחלוק עליו ועיין באשר"י דמתרץ קושיתם דמיירי בשתי עליות ע"ג הדדי ועלי' התחתון שייך ג"כ לבעה"ב וק"ל:

דף קיז.

את"ל שניהם דרין בו כשהוא משתמש דרך פתחים או דרך גגין כו' מהרש"ל תמה אדנימא דישתמש דרך גגין דהלא מדת סדום היא זו ואני אומר למה היא מדת סדום דודאי יש קפידא לבעה"ב בשישתמש עמו דרך פתחים שלא יהי' לו אז רווחא ליכנס וליצא ולהוציא כליו ומשאו דרך פתחים כמקדם באשר יהי' רבים הנכנסים ויוצאים בדריסת רגלם וכמה דברים ודינים נאמרו בדין דדריסת הרגל וכדאי' בסי' קנ"ד. ובזה יצא לן ניחא דקאמר ואת"ל שניהם דרים בו כו' ולא קאמר אפכא אלא משום דאי נאמר דהוא דר לבדו ודאי דישתמש דרך פתחים דאל"כ ודאי איכא מידת סדום וק"ל וכן באת"ל האחר בקל תוכל למצוא דאי הו' נאמר אפכא ליכא למשאל חח"כ בעי' הג' וק"ל:

ויש לדקדק קצת מאי קמבעי' ליה בב' עליות אי מצי למדחי לעליונ' א"כ למה מסתם סתומי מתני' באמרה יורד ודר למטה הלא מצינו לפעמים שאינו דר למטה ועיין מה שכתבתי לעיל לתרץ מה שהיה קשי' לו מן דברי נמ"י שכתב משם הרנב"ד:

עוד בגמ' לימא כו' ותיסבר' כו' אפשר לומר ולתרץ מה דתמי' לן לכאורה והיאך טעה זה אשר העלה בדעתו לומר דפליגי ר"י ורבנן לענין נזקין ולא ראה מתני' מפורש' דלשם דקתני אפכא. אלא דהעני' הוא דסבר דהמעש' אשר פליגי בי' הני אמורא' הי' שהי' שופך מים על ראשו והי' גירי דלי' ור"י דהתם מודה בגירי דלי' וכאן במתני' פליג אדרבנן בגירי דלי' והני רבנן דהכא אינן רבנן דהתם וג' מחלוק' בדבר דרבנן דהתם סברי אפי' בלא גירי דלי' על המזיק להרחי' ור"י מודה בגירי דלי' ופליג בלאו גירי ורבנן דהכא פליגי אפילו בגירי דלי' וסברי דעל הניזק להרחיק וקאמר' הש"ס ותסבר' כו' כלומר דמ"מ לא ניחא לן לומר ג' מחלוק' בדבר כדאי' בש"ס דקדושי' פ' קמא בקניי' עבד את עצמו בשטר ע"ש וגם ddחיק' לי' לומר כן אחר דמצינו אפכא ולא הוה לרבי למסתם סתומי ובאמת כדסיים הש"ס דהמעש' הוה בלא גירי דלי' א"ש דפליגי הני אמוראי במילתא דתנאי ולא פסק כל א' וא' כר"י וכרבנן ובכל הש"ס אזלי הסוגי' לתרץ מילתא דא אלא דאי הוה פליגי ופסק כל א' סתם כר"י או כרבנן ה"א דר"י אמר מילתא דלי' אפילו בגירי דלי' לכך הוצרכו לפלוג בעובד' אשר נעשה אשר לא הוה גירי דלי' לומר דדוקא בהא קפסיק כן ודוק:

בתוס' ד"ה איפח' כו' וא"ת וכו' וי"ל דלעולם דא"ל עלי' שע"ג בית זה ומספק' ליה דלמא עלי' עליונה נמי היא בכלל כו' כלומר הא דשיעבד לו בית זה והיינו עלי' עליונה דהוה נמי בכלל בית וק"ל:

ויש לדקדק קצת אחר דראינו מה שפירש"י לעיל דלכך אמרינן דשעבד בית לעלי' דאל"כ ע"ג בית זה ל"ל אבל בשתי עליות למה נימא דשעבד לו ביתו הלא הוצרך לומר שע"ג בית זה דאל"כ הי' לו לירא דיתן לו מתחל' העלי' העליונ' וצריכנ' לומר דבעומד בתוכו עסקנן ורואה אותו דומי' דאמרינן לעי' בפ' המקבל בבית השלחין:

ויש לדקדק עוד דה"ל למבעי אם אמר שע"ג בית זה וגם אמר כי נחית חות בהדה אי נאמר דהוא לבדו דר כמתחל' הואיל דאמר מלת' יתיר' אפשר דלטפוי קאתי:

גם אדבעי בבעי הג' בב' עליות יש לו למבעי עוד באשר רוצה השוכר לדור טפי בעלי' עליונה לבד מאשר ידור בתוך הבית עם הבעה"ב אי שומעין לו לשוכר או לא. אי לדעת הרמ"ה דבנפל הבית וקיים העלי' דאין כופין לבעה"ב לתקן העלי' וגם בנפל חד מכותלי עלי' אין כופין לעבה"ב לתקן שאין הדבר אמור אלא בנפחת התקרה כדאי' בטור בשמו וא"כ לבעי בנפל הבית אם יוכל לדור בעליה העליונ' דוק:

ודע דהרא"ש פוסק כהני את"ל ואף שאין דעתו בכך בכל מקום לפסוק כאת"ל וכדעת הגאונים מ"מ כתב הכא דמסתבר טעמי' והי' אפשר לומר דלכך רוצה לפסוק כאת"ל הואיל דהוה יכול לומר אפכא ואפי' הכא הוה מצי למבעי בעיון האחרת. אבל באשר כתבתי לעיל תראה דלית' ע"ש:

הגה הטור כתב סי' שי"ב והוא מתשובת הרא"ש בשכירות הבית דאמר בית זה דאמרינן בי' נפל אזד' לי' היינו דוקא בנפל כולה אבל לא בנתקלקל שאפשר לתקן דאכתי בית מקרי וא"כ יש לדקדק למה אמרינן הכא בדאמר עלי' זו אזדא לי' הלא אכתי עלי' מקרי לשמואל דאמר בד' ויש ליישב דוק: מתני' הבית והעלי' כו' אמר בעל העלי' כו' והוא אינו רוצה כו' הנה כבר כתבתי לעיל על מתני' דלפני' ודקדקתי אהא דקאמר ואין בעה"ב רוצה לתקן דאתי לאשמעינן דאין לן כפי' אחרת עליו כ"א זה באשר ירד הבעל העלי' למטה וע"כ גם הכא אמרי' כן ומ"מ במתני' הלז יש עדיין לבעל הדין לדקדק דיקדוק אחר והוא באשר אמר' אמר בעל העלי' לתקן כו' ואמירה זו ל"ל. ולכך אמינא דאפשר לומר דשמעינן מהח דלא נימא דמתני' מיירי בשהבעל הבית הוא אינו כאן והוא במדינת הים ולכך אין כאן כפי' כ"א ירידתו למטה משא"כ בשהוא כאן דכופין אותו לבנות וכדאי' בירושלמי וכן הוא דעת הרמב"ן ועי' בנ"י לכך קאמר' מתני' הלז ואמר בעל העלי' לבעה"ב לבנות לומר דמיירי בשישנו כאן ואפ"ה אין לן כפי' אחרת דוק: בתוס' ד"ה ר"י

כו' אין נראה כו' שהרי אם הבית נשרף לא הי' נותן לו יציאותיו כו'. ואפשר דלא מיקרי אפי' צד אחד בריבי' וק"ל. ועוד הא ר"י מתיר לעיל בא"נ צד א' ברבית. ועדיין הי' אפשר לומר דר"י לדבריהם דרבנן קאמר וק"ל. ואל תקשה לרש"י ז"ל הלא א"א לומר דטעמי' דר"י הוא משום רבית דא"כ מאי קאמר ר' יוחנן בג' מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו דלמא הכא שאני משום רבית די"ל דטעמי' דר"י באמת לא קאי וכדקאמרה הש"ס אמאי כו' וגם מאי דאמרה הש"ס דהכא שאני משום שחרורית' והו' זה נהנה וזה חסר יש לפרש דלכך אסור משום רבית ואי לאו משום רבית לא אסר ר"י דחכמים ז"ל התירו הכא מטעם כפי' ובזה יצא לן קצת ניחא אקושי' התוס' על רש"י ז"ל ודוק:

דף קיז:

בגמ' אמאי כו' אי נמי כו' מלישנא דש"ס משמע דבא לתרץ דלא תקשה למה שנה לן ר"י בג' מקומות הדין דאסיר ליהנות ובזה א"ש דקאמר אי נמי ודוק:

במתני' וכן בית הבד כו' כבר מצא הרא"ש לחלק בק בית הבד ובין בית ועלי' ושפיר מיתוקמא מתני' דהכא בשותפין ע"ע ובמאי דכתבתי לעיל דבדקדוק כתב ואינו רוצה לתקן לומר דאין לן כפי' עליו כ"א זה א"ש דמוקמינן מתני' דהכא בשותפין ולכך שינה הכא ולא קתני ואינו רוצה לתקן דהואיל דבשותפים מיירי לא הוצרך לאשמעינן דאין כופין אותו לתקן דמהיכ' תיתי הלא מעולם לא השתעבד הוא את עצמו נגדו משא"כ בשוכר ומשכיר דהי' אפשר להעלות על הדעת דהמשכיר משועבד בזה להשוכר ועל זה יש לדקדק קצת וק"ל:

שם הכותל והאילן כו' הא דקתני שני דברים כותל ואילן ובחד הו' די דודאי אין לחלק ביניהם. לכך אמינא דאתי לאשמעינן הא דכתב הרשב"א והנ"י הביאו דלא פטרינן לבעל הכותל אלא בשבנאה מתחלה כראוי' משא"כ אם לא בנאה מתחלה כראוי' אזי לא פטרינן אותו דלא הו' אונס גבי' ובאילן ודאי א"א לומר כן דמאי שלא כראוי' שייך גבי' ולכך קתני בהדדי לומר כותל דומי' דאילן בשבנא' מתחל' כראוי' וק"ל:

דף קיח.

בגמ' ה"מ היכי דקא מכוי' כו' אבל הכא אשתמוטי דקא מישתמיט לי'. לכאורה יש לדקדק דא"כ פנייתו מאי אהני' לן דאכתי נימא דאשתמוטי קא משתמט קא הו' ולא הי' בדעתו לאקנוי לי' בלב חפץ ואף דידעתי דשערי תירוצים לא ננעלו מ"מ ניחא לי טפי מאי דכתב הרי"ף ואפשר דגריס בש"ס כן דפצינהו באנפי' דמשמע דוקא בשפצינהו בפני בעל הכותל אמרינן דמחיל ועיין בב"י ודוק:

בגמ' וצריכא דאי אשמעינן כו' ואי אשמעינן הכי כו' לכאו' יש לדקדק דמ"מ רישא דרישא שמעינן מרישא דסיפא וסיפא דסיפא מסיפא דרישא ולא הו' לי' למתני' כ"א סיפא דרישא ורישא דסיפא. לכך אמינא דרישא דרישא משמיע' לן מילתא אחרת והוא במאי דקאמר אין שומעין לו ולא קאמר אם הזיק חייב לשלם כדקתני בדין שלפני' אלא דבא לומר דודאי אין שומעין לו באמירתו דבא להפקיר את אבניו וליתן אותן לחבירו וכופין אותו לפנותן אבל מ"מ בשלא פינה והזיקו הרי הוא פטור דמפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס פטור והוא יאמר דלאו אשתמוטי הוא והמע"ה ודוק ולא כהתוס' ז"ל. וסיפא דסיפא קתני לומר דבשוכר אפי' לא פנינהו והביאם לביתו אינו יכול לחזור וכן כתב נ"י לדעת הרבה פוסקים ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"נ לא קשי' כאן בשלו כאן בשל חבירו. אפשר לתרץ קושי' התוס' דהא דקתני שומעין לו בשאמר טול את שעשית מיירי דהבע"ה אמר כך להשוכר והוא אינו עובר בבל תלין כדאיתא לעיל בהמקבל דף ק"י וק"ל: עוד אלא אמר ר"נ כו' אפשר דמעולם לא הו' קאמר ר"נ כאן בשלו כאן בשל חבירו רק אמר כאן בשלו כאן בשאינו שלו ורבא הוא דקטעי במילתי' וסבר דהא דקאמר כאן בשאינו שלו אלא דחבירו והוא לא כיון אלא בדהפקר. תרץ אח"כ לרבא כאן בהגבהה כאן בהבטהוגם למאי ד אפשר לומר נמי דמתחלה הי' כוונתו כך כאן בשלו היינו במילתא דבעשייתו דפועל הו' שלו כאן בשאינו שלו היינו אפי' בעשי' פועל לא הו' עדיין שלו וק"ל:

עוד אמר רבה הבטה בהפקר תנאי. אפשר דבא רבה כמדקדק על דברי ר' נחמן דהוצרך למיקם מתניתין ובריית בתרי אנפי וה"ל למיקם בחדא אנפי וכולה בהבט' ותנאי היא כדאמרינן בדוכתא אחרינא תנאי שקלת' מעלמא כו' ואהכי בא רבא אח"כ ואמר לא דכ"ע כו' לומר דאינו מוכח דפליגי תנאי בהא מילתא ולהכי הוצרך ר"נ למיקם בתרי אנפי וק"ל:

בתוס' ד"ה א"ל הגיעוך כו' אע"ג כו' כבר כתבתי לעיל דאפשר לומר דבלאו הכי לא קשה מודי. והנה מהרש"א דקדק אתירוצם דא"כ מאי מקשה הש"ס הא מדקתני סיפא כו' הלא כבר ידע מרישא הטעם דאשתמוטי ואפשר לומר דהמקשן סבר דמפקיר נזקי' אפילו לאחר נפילה אונס מחייב תנא דמתני' ועיין בב"ק בהמניח דאפשר להעלות על הדעת כך לר"מ ודוק:

דף קיח:

בגמ' לימא מתני' דלא כר"י כו' אפשר לומר הא דלא מוקי מתני' הלז שלא בשעת הוצאת הזבלים משום דא"כ ק' לכאו' אדרשב"ג דהתם במניח דקאמר כל המקלקלי' כו' והזיקו

חייבים לשלם. אלא ע"כ הכא בשעת הוצא' זבלי' מיירי ושם שלא בשעת כו' ועיין בתוס' שם:

במתני' שתי גינות אמר ר"ש כל שהעליון כו' והשאר של תחתון הוצרך לסיים ולומר והשאר כו' ולא די ליה הרישא דאמר כל שהעליון כו' דמשמע דהשאר הוא דתחתון משום דאי מרישא ה"א כמו דאמרינן בעליון שאינו זוכה בירק דבנתיי' אלא במה שיכול להגיע בפשיטות יד כן התחתון דאינו זוכה אלא במה שיכול להגיע בפשיטות יד ומה דביני ביני הו' הפקר קמ"ל דלא אלא השאר דתחתון אפי' בשאינו יכול להגיע כי יכול להעמיד סולם וכן סובר הב"ח ע"ע ובטור עצמו משמע כן:

בגמ' אמר רבא בעיקרו כ"ע לא פליגי כו' משום דהו' אפשר להעלות על הדעת לומר דאף העיקר סובר ר"י דהו' דתחתון ויאמר שדי עיקר בתר הנוף כמו דמצינו לסברא זו במכות דף י"ב ע"ש לכך משמיענו רבא דלא אלא דבעיקר מודה ר"י ואפשר לומר ולייישב בהכי דלהכי הביא הברייתא דמו"מ קודם למתני' דערלה משום דרצה להביא ראי' על דבר זה וממתני' דערלה אינו מוכח כ"כ משום דאפשר לומר דשאני ערלה דאיסורא דלחומרא קאמר ר"י התם דלא שדינן לעיקר בתר נוף משא"כ הכא בממונא ולכך הביא הברייתא דאיירי נמי בממונא קודם למתני'. והנה באמת יש לתמוה אתוס' דהתם במכות דכתבו (אמאי דמקש' השם אימור דשמעת לי' לר"י גבי מעשר לחומרא כו') וצ"ע מנ"ל דלא אמרינן גם להקל כו' הלא הכא מוכח בערלה דלא אמר להקל ודוק. וגם למאי שכתבתי יש לדקדק מצריכותא הב' דקאמר ואי אתמר בהא בהא קאמר ר"מ אבל בההיא אימא מודה ליה לר"י כו' ה"ל למימר אפי' אליבא דר"י אצטריך הקמייתא דאי בהא בהא קאמר ר"י דלא שדינן לעיקר בתר הנוף משום דאיסורא משא"כ במו"מ דממונא אמר אפילו דשדינן לעיקר בתר הנוף. ואפשר לומר דבעי למימר צריכותא דקאי בין אברייתא בין אמתני' דילן ואי הו' אמר צריכותא הדא לא הו' א"ש אמתני' דילן דהיאך יאמר קמ"ל מתניתין דלא קאמר ר"י דשדינן העיקר בתר הנוף הלא גם עתה דתני למתניתין לא ידעינן ממתני' מידי דלא פליג ר"י אעיקר עצמו אי לאו דמפרש רבא כן ויצא לי' מברייתא וממתני' דערלה כאשר כתבתי בסמוך וק"ל. ודע לפי מה שכתבתי בסמוך א"ש נמי דלא עביד צריכותא ממתני' דילן ומ"מ משום דאי ממתני' דילן ה"א דאפי' אעיקר פליג ר"י ואי מברייתא דמו"מ ה"א במתני' סבר ר"מ כר"ש ובפרט אחר שמסתבר טעמי' ולכך פסקינן כוותי'. ואי תימא דא"כ למאי הוצרכו התוס' לומר דלכך לא עביד צריכותא משום דלא דמי' להדדי אפשר לומר דהכי קאמרו דמ"מ ה"ל לפרש הצריכותא כאשר מפרש הצריכותא דמו"מ וערלה אלא ודאי דלא דמי' כלל להדדי לכך לא הוצרך לפרש וק"ל:

ואפשר לומר עוד דגם במתני' דילן עצמו מוכח קצת מילתא דרבא דבעיקר לא פליג ר"י אחר דיש לדקדק אר"מ דאמר תחלה הטעם דאם ירצה העליון כו' וכי לא ידע דאף לתחתון יש זכות וטענה בירק דאם ירצה למלאות כו' וע"כ הוצרך לטעם דרואין מהיכן ירק זה חי וא"כ ה"ל לומר תיכף תחלה טעם הזה. לכך אמינא אחר ששמע ר"מ לר"י דאמר של תחתון ולא קאמר הטעם דאם ירצה התחתון עדיין סבר דאף אעיקר פליג דהו' דתחתון ולכך קאמר ר"מ אם ירצה כו' וזה אהני ודאי אעיקר דעל העיקר ליכא למימר אם ירצה התחתון. אבל אחר ששמע דר"י נותן טעם אם ירצה התחתון וזה לא אהני ודאי כ"א אנוף א"כ מוכח דלא פליג כ"א אנוף לכך קאמר רואין ודוק:

דף קיט.

אמרי דבי ר"י ובלבד שלא יאנוס. נראה דאתי למימר במתני' כל שהעליון יכול לפשוט את ידו ולא קאמר כל שהעליון יכול להגיע אלא דוקא מה שיכול להגיע בפשיטות ידו בלי אונס משמע וק"ל: בגמרא בעי רב ענן מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו כו'. הנה הרא"ש תמה על בעי' זאת למה עלתה בתיקו כיון דטעמא דר"ש משום כל מה שעליון יכול ליטול בפשיטות יד אינו מתיאש ממנו ומן השאר הוא מתיאש כו' א"כ מיפשטא שפיר הך בעי' כל שהעיקר נתלש עם הנוף של העליון והשאר לתחתון ע"כ והב"י רצה ליישב התמי' ע"ע (ותמה אני על הרב דת"ח דלכאורה משמע מדבריו דהבין דהב"י קמתמה ולא הרא"ש ע"ע) ואני בעניי לא ידעתי נפשי שמתני מה מדתעלה על דעת הגדול שכמוהו לסבור שאין טעם לה הבעי' בתיקו והלא טעמא רב' איכא דהלא אחר דטעם דר"ש הוא משום יאוש א"כ בשאינו מגיע לעיקרו אפשר לומר דכבר הי' מתיאש ממנו העליון ביציאת הירק לחוץ ולא הו' ידע אם אח"כ ינטה הנוף למעלה שיוכל להגיע אותו ולכך מספק' לי' אי אזלינן בתר דעתו הראשונים או אחרונים וכן אפכא בדמגיע לעיקרו כו' ובפרט לפי מה שסובר הב"י דלא גריס הרא"ש כ"א מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו. ואף שאינני מודה לב"י בזה אלא הרא"ש נקיט תחלת האבעי' ושביק לדבתרי' כי אין לחלק בנייהו וכן כתב הא"א ע"ע ודוק בכל זה: ודע דיש לומר דמבעי' לי' בדמגיע לנופי ולא לעיקר אי חמרי' דבין הנוף ובין העיקר הו' דעליון או אי תרווייהו הו' דתחתון או אי אמרי' דהנוף הו' דעליון והעיקר הו' דתחתון וכן איפכא בדמגיע לעיקרו ולא לנופו ועיין בסמ"ע ודוק. והוה לי' למבעי נמי בדמגיע לתרווייהו רק שמאנס את עצמו לאחד מהן ולא לשני. ואפשר דאהכל קבעי וק"ל. ולפי מה שכתב הראב"ד דמה שעומד תוך ג' לתחתון הוה דתחתון אפי' בשהעליון יכול להגיע אצלו הוה מצי למבעי ג"כ בשעומד העיקר בתוך ג' דתחתון ולא הנוף או איפכא וק"ל:

ודע דפסקינן כר"ש ואליבא דר"מ וכאשר כתב רש"י במתני' דשדינן הנוף בתר העיקר. ויש לדקדק מנ"ל דר"ש סובר כר"מ ודלמא ע"כ לא קאמר ר"ש דהו' דעליון בשיכול לפשוט את ידו אלא העיקר ולא הנוף וסובר באמת כר"י דלא שדינן הנוף בתר העיקר ומילתיה לא קאמר כ"א אעיקר. ובאמת אפשר לומר דאתי' להו מבעיית הר"י דלכאורה מוכח דסבר ר"ש כר"מ אבל על ר"י גופא יש לדקדק כן מנ"ל דסובר ר"ש כר"מ ודוק:

בגמרא אמר אפריון כו' אמרוה קמי' דשבור מלכא אמר אפריון נמטי' לר"ש. לפי פי' רש"י ותוס' דמלך פרס הי' יש לדקדק למאי הוצרך הש"ס לגלי לן דבר זה דשיבח המלך פרס דברי ר"ש וכי משבחו אנו חיין והנה למאי דכ' הרא"ש דיש לתמוה דעלתה בעי' זו בתיקו אפשר לומר דהש"ס רצה לסתור התיקו דש"ס דא"כ אין טעם לדברי הר"ש וא"כ היאך ישבחנו המלך הלא לא יכול לידע טעם דבריו וק"ל:

וגם לפי מאי שמפרש רש"י בלשון אחר דשבור מלכא הוא שמואל אפשר למצוא טעם נכון בדבר דהי' אפשר להעלות על הדעת דשמואל לא ישבח דברי ר"ש אלא פליג עליו במאי דאמר בדוכתא אחריני לכך הוצרך לומר דאינו כן אלא אפ"ה שיבח שמואל את דבריו ולא פליג עילויו באמת דהנה התוס' כתבו בפ' המקבל דף ק"ז בד"ה אילן דשמואל דהתם יכול לסבור כר"י כו' אבל לכאורה הוה משמע דסבר דוקא כר"מ דשדינא נוף בתר עיקר ואפשר הי' לומר נמי דר"ש קא לי באמת ועיין מה שכתבתי למעלהפליג אר"מ וכדמס וא"כ הי' אפשר לומר דלא ישבח שמואל את דברי ר"ש להכי קאמר' הש"ס דאינו כן אלא אמר אפריון נמטי' לר"ש דוק:

ודע דקשה לי קצת בדבריהם דלשם דכתבי נמי דאפי' לרב דלית לי' הכא שדי נופו בתר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם כל השרשים כולם בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו בתר עיקר כדאמר נמי ר' יוחנן בשלהי לא יחפור כו' ע"ע דמשמע דמשוין דין דאילן לדין לירק ובנשרש שרשי האילן כולם בקרקע האחד שדינן לנופי' בתר העיקר וא"כ מאי מקשה הש"ס במרובה דף פ"ב על הא דתני יוד תנאי' התנה יהושע ותו ליכא כו' והא כי אתא רבין א"ר יוחנן א' אילן הנוטה לתוך שדה חבירו כו' מביאים וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. והוצרך לתרץ אלא מאן תנא י' תנאים רשב"ל היא ומאי קושי' לומר דר"י סובר כר"מ ובריית' דיוד תנאין אתי' כר"י ויש ליישב ודוק:

עוד אפשר לומר אהא דאמר שמואל (לפי פי' הא"ד) אפריון נמטיי' לר"ש דבאמת יש לומר דמעולם לא פליג ר"ש אר"מ או אר"י ולא קאמר דבריו אלא אליבא דתרוויי' דלר"מ דאמר דשדינן הנוף בתר העיקר קאמר אליבי' דמ"מ אינו נוטל כ"א מה שיכול להגיע בפשיטת ידו ולר"י דמודה מיהא בעיקר דהוה דעליון קאמר ר"ש אליבי' דמ"מ אותו עיקר

שיטת ידו לא הוה דלעליון ואפשר דאף שאינו יכול להגיע ב ר"מ ור"י מודה לדברי ר"ש בזה דכל מה שאינו עומד בפשיטות יד דעליון הוה דתחתון ופליגי אהדדי במה שעומד בפשיטות ידו אם כולה הוה דעליון בין הנוף בין העיקר או לא ור"ש לא אתא אלא לפרש דבריהם בזה. ודבר זה מדוקדק קצת באמת דמתני' קאמרה אומר ר"ש כו' ואי הו' פליג אתרווייהו או אחד מהן ה"ל לומר ר"ש אמר. וא"כ באשר נאמר דלא פליג ר"ש עליהם אינו שייך לומר עליו דהלכתא כוותי' דהלכה מכלל דפליג ומאן פליג עליו אבל מ"מ שבח נותנים לי' דמפרש דבריהם בטעם נכון. והנה אפרי' תלמידו דר"ל פסק הלכתא כוותי' סבר דפליגו עליו לכן קאמר אפרי'אבל שמואל סובר דלית מאן דפליג עליו נמטי' לר"ש כלומר דמעולם לא נפסק הלכתא כוותי' ולא צריכנא לפסוק הלכתא כוותי' אלא אפריון נמטי' דחן ניתן לו מאתנו. דוק היטב ותמצא נכון:

בתוס' ד"ה ותני' נמי כו' ועוד שלא הי' בדעת המוכר למכור אלא זה האילן שהי' כעין שמכר אבל לא אילן חדש שעתיד לצאת מן הגזע כו' יש למצוא ישוב אדלא עביד הש"ס צריכותא הזה אערלה ומו"מ ועיין בלחם משנה מה דמדקדק על תוס' וכל דבריו אינם מוכרחים ודוק:

סליקו לן חידושי דבבא מציעא השם יאריך ימינו ויתן לנו כח ללמוד וללמד גמרא דבבא בתרא בלי מניע, אמן וכן יהי רצון:

בבא בתרא

דף ב.

בגמרא סברוה מאי מחיצה גודא כו' יש לפרש הלישנא דסברוה דקאי אבני הישיבה אשר הקשו אח"כ ואימא מחיצה פלוגתא דהם סברו דלהכי אתי' לי' הילפותא דטעמא דרצו כו' משום דאין לן פי' אחר על מחיצה כ"א גודא ולהכי קמקשים ואימא מחיצה פלוגתא דהלא אף בלשון פלוגתא נאמר לישנא דמחיצה וא"כ מנ"ל לפרש דנאמר דוקא על גודא וטעמא דרצו וע"ז משני אח"כ דטעמא דילן דנאמר ונפרש על גודא לא הוה משום דלא נאמר לישנא דמחיצה כ"א על גודא רק הטעם הוא משום דעל לישנא דפלוגתא הו' קשה שרצו לחצות מבעי' לי' וק"ל. ואפשר לומר עוד ג"כ דקאי אבני הישיבה אשר הקשו אח"כ בונין אותו מבעי' לי' משום דהיו סבורי' דע"כ מחיצה הוא גודא ולא מסיפס ומשני להו דאינו כמו שקס"ד דידהו אלא לישנא דמחיצה אפשר לומר ג"כ על מסיפס וא"כ ה"א במסיפס בעלמא סגי ודוק: בתוס' ד"ה כדתני כו' עד הילכך ההיא נמי דקתני קידש ר"מ היא ע"כ פי' דמסתמא הברייתא אמתני' קאי ובזה א"ש דהתחילה הברייתא לומר

מחיצת הכרם שנפרצה דבפרצת מחיצה קמיירי ולא קמיירי בתחלת עשיי' המחיצה והטעם משום דאמתני' קאי ושם מפורש כבר תחלה דין דכרם עם הזרעים וק"ל:
שם בד"ה אומר לו גדור פי' לבעל הכרם כו'. ובזה א"ש דקאמרה הברייתא מחיצת הכרם שנפרצה ולא קרי לה מחיצת הזרעים או מחיצת התבואה אלא משום דמוטל על בעל הכרם לבנותה מש"ה קרינן לה על שמו וק"ל. וקאמרו אח"כ ואור"י דלהכי קתני אומר לו גדור כו'. משום דאי לאו הו' אמרו דעל בעל הכרם לבד מוטל לעשות המחיצה כ"א על שניהם א"כ ודאי הוה צריך למתני אומר לו גדור דהלא ע"כ מיירי בשאחד רוצה לגדור והשני אינו רוצה לכך חייב השני בהיזק של זה שהוא רוצה לגדור וק"ל:

דף ב:

בגמרא בונין כו' פשיטא. אפשר לומר דבשלמא אי הו' אמרינן דהיזק ראי' שמי' היזק א"כ סיפא טובא קמ"ל דהיזק ראי' שמי' היזק ולכך הוצרך למתני בונין את הכותל ואיידי דתנא הא תנא נמי תיבת באמצע. אבל אי אמרינן דאינו היזק א"כ הוה כל הסיפא מיותרת דה"ל למתני השותפים שרצו לעשות גודא או כותל בונין ושפיר הו' ידעינן דהיזק ראי' לאו שמיה היזק ודוק:
עוד בגמרא ודקארי לה מאי קארי לה סיפא איצטריכא לי'. נראה לפרש דה"ק הואיל דחזינן דבסיפא לא אכפת לן ברצוי הראשון לומר דיסייע אפי' מן ד' ולמעלה א"כ ברישא נמי נימא הכי ולהכי שפיר קמקשה מרישא אבל התרצן מחלק ביניהם ודוק:
עוד שם מאי לאו בכותל כו' נראה לו לומר דבכותנ קמיירי דמסתמא קאי הסיפא ארישא דמיירי נמי בכותל וק"ל:
בתוס' ד"ה נתייאשו הימנה כו' והטעם יש לפרש כו' דומי' דזריעה דניחא לי'. לכך נראה דלהכי קתני נמי הכא ה"ז קידש לומר דהוה כאלו הוא קידשה הואיל דניחא לי' וק"ל:
עוד שם בד"ה חייב באחריותו אע"ג דהיזק שאינו ניכר כו' נראה לר"י דהאי חשיב היזק ניכר כו'. נראה דלכך הוצרך התנא לסיים וחייב באחריותו ולא הוה די לי' במאי דאמר ה"ז קידש וממילא יהי' חייב באחריותו אלא כדי שלא נאמר דאף דקידש הוא אפ"ה לא יהי' חייב הואיל דהוה היזק שאינו ניכר לכך הוצרך לסיים וחייב באחריותו וק"ל:
עוד שם ד"ה ואימא כו' מפרש ר"י משום כו' לפיכך דוחק לפרש כו' ובזה א"ש נמי דלא קאמר ואימא מאי מחיצה מסיפס ואפ"ה בונין את הכותל דהיזק ראי' שמי' היזק. משום דהמקשן בא לרמז ולהראות דניחא לומר פירוש על מחיצה בדוחק מלומר גודא אשר יש עליו כמה קושיות וק"ל:

דף ג.

בגמ' אמרי לה סברוה כו' עיין מה שכתבתי על סברוה הראשון בדרך הראשון כי כן י"ל ג"כ על סברוה הלז וק"ל. הנה יש כאן תרי לשונות ולשון ראשון קאי עד תיבת כו' כי תיבת כו' מורה על מאי דהקשו עוד וכי קנו מידן מאי הוי עד גמירא והלשון השני מתחיל אדאשמעינן כו' וקאי עד גמירא ואין הפרש כלל בין ב' לשונות אלו כ"א דהלשון הב' מפורש יותר. והתוס' לעיל בד"ה כיון כו' מרמזים על לשון הב' במאי דכתבו וי"ס כו' וכאן בד"ה מאי קמ"ל מפרשי' את לשון הראשון וכל זה ק"ל:

בגמ' אמר אביי ש"מ כו' ה"מ בטינה כו' וא"ד ה"מ בריכסא כו' אפשר לומר דאין כאן ב' לשונות רק אאביי קמדייקי דבא להראות לן דבר ללמד למקבל עליו לבנות כותל לחבירו היאך יבנה דהלא אכתי לא ידעינן דבר מה דהלא לא ידעינן אי מתני' בריכסא מיירי ובטינ' לא בעי כולי האי או איפכא וק"ל:

עוד בגמ' כיון דאיכא טפח יתירא קאי. אפשר לומר דהוצרך לתירוץ הזה ולא משני כדלקמן דאגב תקר' ומעזיבא קאי טפי משום דא"כ הוה קשה לן למה עבדו אמה טרקסין רחב ו' טפחים אחר דהוה לה די בחמשה טפחים ובפרט אי מקום אמה טרקסי' הוה קודש קדשים הוה להם למעט באשר יכולו אלא ע"כ דאף ע"י תקרה ומעזיבה לא קאי כ"א ע"י טפח יתירה ודוק וזהו שלא כתוס' ז"ל:

בתוס' ד"ה מאי קמ"ל כו' אע"ג דקאשמעינן כו' עד תימא הא קמ"ל כו' הנה רבים דחקו את עצמם בדברי תוס' האלו ובתמיהתם עד שרצו להחליף קשה ברך ולהגיה תיבת תימא בתיבת תירץ ע"ע. ואני אומר דדבריהם יתפרשי הכא הכי דקשה להו על המקשן ועל התרצן אשר תירץ אי מהתם ה"א במסיפס בעלמא למה לא נאמר דאי מהתם ה"א על מנת לעשות גודא לא אתרצי דאי הוה ידענא דבאם באנו לחלוק צריכנא לעשות גודא משום היזק ראי' לא אתרצאי לחלוק כלל ולא עשיתי קנין וא"כ אף השתא דעשיתי קנין הוא קנין בטעות וחוזר להיות י@י שנינו שוין בחצר דודאי בהיות יד שניהן שוין בחצר אין כאן היזק ראי' וק"ל. ואי תימא היאך הוה אפשר לומר דהוה יכול לחזור מן הקנין הלא לקמן תנינן אבל בזמן ששניהם רוצים כו' וע"כ דבא לומר דאם רצה לחזור מהקנין דאינו יכול דאל"כ מאי קמ"ל בשאינו חוזר דיחלוקו. דאי מהא לא ארי' דהסיפא איצטריכא לי' וכתבי הקודש כו' כדבסמוך ודוק ותמצא:

דף ג:

בגמרא דיקא נמי דקתני של ג' טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ. אפשר לומר דליכא למימר מכלל דאיכא רברב' דהלא ע"כ מתני' דילן או בזוטר' מג' טפחים ובהדי סיד הוי

ג' טפחים או ברחב ג' טפחים מיירי בלא סיד אבל לא יותר מן ג' וא"כ באשר תנא התם סתם אחר דלא מצינו שיעור דלבני' כ"א במתני' דילן בב"ב ע"כ באות' שיעור דתני הכי קמיירי וא"כ אא"ב דאיכא זוטרא והכא בזוטרא קמיירי א"ש הא דמפרש התם של ג' טפחים דלא תימא דמיירי בלבנה דזוטרא מן ג' כמו הכא אבל א"א דליכא דזוטרא מן ג' אלא גדולות יש א"כ למה הוצרך התם לפרש דהלא אפי' אמר בסתם הוה ידעינן דמיירי בג' כמו מתני' דהכא דאיירי בג'. ודע דהרי"ף והטור פסקי כאלו נפשט הכא הן וסידן ובאשר כתבתי א"ש ודוק:

עוד בגמ' א"ל רבינא לר"א גבו זוזי ומחתי מאי כו' לכאו' יש לדקדק מאי האי דקמבעי' לי' הלא ע"כ צריכנא לומר דאפי' גבו כו' דאל"כ ה"ל לש"ס למעבד עוד איכא בינייהו הלזה בדליכא כנישתא אחריתי וגבו זוזי כו' דלמ"ד משום פשיעותא ליכא ולמ"ד משום צלויי איכא. ואפשר לומר דלאו בדרך בעי' קשאל רבינא לר"א אלא בלשון שאלה אחר שראה דלא עבד איכא בינייהו הדא א"כ מוכח דבהכי נמי חיישינן לפשיעותא ושאל אם כן למאי ניחוש ולמה ניחוש ומהדר לי' ר"א דאפ"ה חיישינן לפדיון שבוי'. ואפשר לומר דלהכי קאמר לישנא דמאי ולא קאמר לישנא דמהו אלא דה"ק מאי ניחוש ולמה ניחוש וק"ל:

בתוס' ד"ה כל דאמר כו' הא שמואל גופי' אית לי' כו'. ובזה א"ש דקאמר ההיא ינוקתא נפלה מאיגרא ומאי איכפת לן בזה דהלא מ"מ לא נשאר אדם זכר מחשמונאי אלא ודאי אי הוה אשתייר ההיא ינוקתא ונשאה הורדוס לא הוי מצי לומר עבדא הוא הואיל דנשא ישראלית וק"ל:

ברש"י ד"ה פשיטא כו' דאפי' כו'. הוצרך לזה דלא תימא דדלמא קמ"ל דדוקא הכא הוה של שניהם הואיל דמתחלה בע"כ עשאו משא"כ במקום אחר וק"ל:

דף ד:

וד"י א' נישעיי' כו' עיין בב"י אי ר"י פליג על ר"ה או לא:

בגמ' אמר רבינא הכא בהוצי עסקינן לאפוקי מדאביי כו' פירוש וא"כ שפיר דינא קמ"ל בדעבד א' חזיז ולא הב' דנותני' אותו למאן דעבד חזיז לאפוקי מדאביי דאמר בהוצא ליכא תקנתא וא"כ אפי' עבד אחד חזיז אין נותנים לו אחד שלא תיקנו חכמים לעשות כן וק"ל. ואחר שכתבתי זאת מצאתי כן במהרמ"ל:

בתוס' ד"ה לאפוקי לדאביי ואביי סבר כו' ובזה א"ש דלא קאמר בש"ס בתרוצא דרבינא תיבת אלא משום דלאביי קאי תירוץ הראשון וק"ל: במתניתין המקיף כו' וגדר את הראשונים ואת הב' והג' הא דלא קאמר בקיצור וגדר השלשה. יש להביא ראי' קצת

לסתירת דברי הב"י אשר כתב בסוף סימן קנ"ח דאם גדר המקיף ב' רוחות והניקף גדר השלישי דמחייבים אותו והב"ח חלק עליו וכן הרמ"א ע"ע ומהכא משמע כדבריהם קצת דלכך לא קאמר בקיצור וגדר השלשה והו' ידעינן במכש"כ דאם לא גדר אלא א' או ב' אלא דבא להורות דאף בגדירת א' או ב' יש דין אחר שאינו בדין גדירת השלשה בבת אחת והוא זה בשגדר א' והניקף גדר השני או שגדר הוא ב' והניקף הג' אפ"ה אין מחייבים אותו ודוק:

בגמ' אמר ר"י כו' הלכה כר"י כו' בקצת ספרים ליתא להאי מילתא ובכל ש"ס דפו' וינציא' ליתא וכן הי' הגירסא שלפני הב"י ע"ע ודוק: עוד בגמ' תנן בשלמא כו' אמרתי לפני תלמידי באשר אמר תחלה בשלמא ואח"כ מקשה קושיתו די"ל דאי הוה ק' לן ג"כ קצת על ר"ה הוה ניחא לן הא דחייא בר רב אבל באמת ניחא לן הא דר"ה א"כ קשה לן הא דר"ח ב"ר. והוא זה דהנה גם לר"ה יש לכאורה לדקדק במילתא דר"י אשר אמר אם עמד כו' דמשמע דאיירי דוקא בניקף ובפרט לפי מאי דמשמע ברש"י ז"ל דנקט בהדיא ניקף ואכתי סבר דה"ה למקיף כדכתב רש"י וא"כ הוה ק"ק למה קתני א"כ מילתי' בניקף ודבר זה לא הוה קשה לן כ"א בשנאמר דר"ה פליג על חיי' בר רב במילתא דר"י מכל וכל דהיינו דסבר דר"י סובר בין בגדר הניקף ובין גדר המקיף לעולם אמרי' אליבי' הכל לפי מה שגדר וא"כ ודאי קשה אליבי' למה נקט ר"י מילתי' בניקף ולא במקיף וא"כ הוה ניחא לן אליבא דחב"ר דאמינא דע"כ לא פליג הוא אר"ה אלא בגדר המקיף אבל בגדר הניקף מודה דהכל לפי מה שגדר וסברא גדולה יש בדבר וק"ל. וא"כ שפיר י"ל דא"ב דלרבנן אפי' בגדר הניקף סברי לפי דמי קנים. אבל בשנאמר דלא קשה מידי לר"ה דע"כ לא פליג ר"ה ואמר דהכל לפי מה שגדר אלא דוקא בניקף אבל במקיף מודה לחב"ר וא"כ שפיר נקט ר"י מילתי' בניקף דוקא וא"כ בדפליג חב"ר אר"ה ע"כ אפילו בגדירת הניקף א"כ קשה מאי בנייהו ודוק:

והנה במילתא דר"ה דאמר הכל לפי מה שגדר ולא אמר בקיצור דנותן לו חצי הוצאותיו. הי' נראה דבא לרמז לן בשגדר הניקף הרביעי' בקנים דאין מגלגלין עליו אלא דמי קני' עיין בפוסקים וק"ל:

בתוס' ד"ה ור"י סבר כו' אע"ג כו' להאי לישנא כו'. ובזה א"ש דקאמרה הש"ס לישנא אחרינא ולא אמרה אב"א כדקאמר' בשארי תירוצים וק"ל:

דף ה.

בגמ' רוני' כו' א"ל כו' לא יהיב לי' ע"כ. הנה רבינא לא רצה ללכת עמו בדינא ודיינא אכתי משום דסבר דלמא יסבור כחב"ר אליבא דר"י וכד רצה ליקח ממנו דמי קנים ולא

רצה סבר דלמא יסבור כחב"ר אליבא דת"ק וכד לא רצה ליתן ליה אפילו אגר נטירותי' סבר דלמא יסביר כר"י ללישנא אחרינא דדוקא עמד ניקף ולא בגדר המקיף כל ד' רוחות עד שראה דניחא לי'. ומיהו אכתי ה"ל לרוני' טענה מה הואיל דיצא מב"ד זכאי כבר על ד' מחיצות אבל א"כ בא עליו מכח ממה נפשך דאי סבר כהאי סברא א"כ צריך ליתן לכל הפחות בדמי רביעי' כת"ק ואי סבר כר"י ור"י ע"כ לית לי' האי סברא דא"כ למה יחייב בעמד הניקף וכדכתב רש"י לעיל בד"ה דתנא קמא כו' וזהו שאמר רבא זיל פייסי' במאי כו' דע"י ממ"נ בא עליו ודוק ותמצא עוד כי דליתא לך חספא כו':

במתני' מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' הנה יש פלוגתא בין הפוסקים אי יכול האחד לבנות למעלה מד' שלא ברשות חבירו ע"ע וקצת יש להביא ראיה דיכול להגביה למעלה מד' על הוצאתו מדקתני בסיפא מד' אמות ולמעלה כו' ומדיוקא דרישא שמעינן לה כבר אלא דבא להורות דאין מחייבין אותו אבל יש לו רשות לבנותו למעלה מד' וק"ל: בתוס' ד"ה ד' לצל' כו' עיין במהרש"א דיפה כיון:

דף ה:

בגמ' תנן בחזקת שנתן כו' ת"ש כו' הנה י"ל ולייש דלא הקשה רישא אסיפא זולת דברי ר"ל שבכאן דהנה מצינו בהשואל דקא בעי הש"ס אי עביד אינש דפרע ביומא דמשלם זמני' וא"כ אף דמסיק דעביד אינש מ"מ לאו פשיטות הוא עד דנוכל להקשות פשיטא וא"כ אי לאו פלוגתא דר"ל ורבא לא הוה קשה לי' מידי דאימא דרישא דמתניתין מיירי דאמר דפרע ביומא דמשלם זמני' וא"כ לא הוה פשיטא וסיפא מיירי דטען דפרע בתוך זמני' וא"ת א"כ אמאי מקשה השתא לר"ל דנתרץ ג"כ הכי דאמינא דבאמת לאו לר"ל קא מקשה אלא על אביי ורבא דע"כ לפי טעמא דידהו דלא לטרדן צריכין לתרץ המתני' דבכור כדמתרצי התוס' דשמא ימות בתוך ל' וא"כ דומיא דהכא נמי נימא דשמא לא יבנה אי מיירי בתוך הזמן ואי מיירי ביומא דמשלמא זמני' דאזלה החששא מ"מ הוה פשיטות לדידהו דהאי לדידהו במקום דליכא התששא אפי' בתוך זמן אמרינן דעביד דפרע וא"כ אדאשמעי' מתניתין בדבר דאינו נאמן כי אם ביומא דמשלם זמן הוה ליה לאשמעינן בדבר דנאמן אפי' בתוך הזמן במקום דליכא החשש ודוק:

בתוס' ד"ה אפי' מיתמי כו' ועוד אי לית להו חזקה דר"ל כו' ובריש החולץ כו' אלא בתלת כו' קצת יש לדקדק דאימא ודאי אית לי' דר"ל ור"ל גופי' מנ"ל דאית לי' דגובין אפי' מיתמי אנן דפסקינן כן אבל מנ"ל דהוא סבר כן ואף דדחיקא מילתא טובא דנימא דר"ל ור"י תרווייהו יסברו דלא אמרינן כן ביתמי ואנן נפסוק כן מ"מ אינו מוכח בהכי דסובר ר"ל כן דנימא דה"ל לפסוק בד' מקומות כר"ל ודוק:

דף ו.

בגמ' א"ד במקום תזקה לא אמרי' מה לי לשקר הא דלא קאמר בקיצור א"ד דלא אמרינן ותו לא. אפשר לומר דשאיל ב' דברים א' אי אמרינן מגו הזה דמפרש השתא ועוד שאיל מניה אי לא אמרינן אפי' מה לי לשקר היכן דהוא בעצמו החזיק הזמן בהלואתו דלא היה עדים בקביעות הזמן וכדכתבו תוס' לעיל בד"ה ובא בזמנו כו' ומה לי לשקר הזה נראה לכאורה עדיפא ממה לי לשקר דנקט השתא הואיל דאיכא למימר בי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואי הוה שתיק מהזמן לא הוה ידעינן לי' כלל וקל להבין ולהכי מסיים בדבריו א"ד לא אמרינן מל"ל כו' כלומר לעולם לא אמרינן מה לי לשקר אצל חזקה וק"ל: הנה אפשר לומר גם הכא אהא דלא מקשה רישא דמתניתין אסיפא משום דשפיר ידע דסיפא יתפרש דבא בתוך הזמן כאשר התוס' מדקדקין בד"ה אמר לו כו' א"כ רצה לדייק מסיפא שפיר משום דאי מיירי סיפא דוקא דבא בתוך זמנו א"כ ה"ל לשתוק ממנה דכבר ידעינן דבר זה מרישא דבאשר יבא בתוך זמני אינו נאמן הואיל דחזינן דנקט הרישא דברי' בדבר דליכא למימר בי' תוך זמן אלא הוה כילי לאחר זמן ולכך הוה בחזקה שנתן ש"מ בדבר דאיכא למצוא ביה תוך הזמן ובא בתוך הזמן דאינו נאמן אלא ע"כ דסיפא רצה לאשמעינן רבותא טפי מינה והוא אפי' בא לאחר זמן וטען שפרע תוך הזמן דאינו נאמן ומשני ליה דטעם דסיפא היא משום דמי יימר כו' וק"ל. כן העלתי לחדודי את תלמידי: בגמ' מאי לאו כו' אין לך בידי דאמר ליה פרעתיך בתוך זמני לישנא דאין לך בידי משמע ליה הכי דה"ק אין לך בידי כלומר בשעת הפרעון לא היה לך בידי וק"ל:

בתוס' ד"ה מי אמרינן כו' אך קשה כו' הנה ראיתי בתוס' שם בשביעות דרוצים לפרש הא דאמר המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים היינו אם רוצה להפטר בלא שבועה אבל בשבועה ודאי דפטור אפי' בלי עדים וא"כ הא דעלתה האבעיא בתיקו הכא משים דאף לבני הישיבה הי' ספק הלז בדברי רב"ח יק"ל. והא דמקשי' עוד מיבמות בפ' ב"ש ראיתי בג"ת דמתרץ דהוה כמו מגו להוציא להיות כופין אותו ע"ע והיא מקשה קושיא אחרת מאי קמבעי' לי' אי מגו עדיף אי חזקה דודאי חזקה עדיפא דמגו להוציא לא אמרינן למאן דסבר הכי ואלו אחזקה גובה בלא שבועה. ולדבריו ה"ל להקשות ג"כ ממאי דסוברים דאין אומרים מגו להפטר משבועה והי' סברת הרמב"ם ואילו חזקה מהני להפטר משבועה. אבל כדנעיין בעיון קל נוכל למצוא דלית כאן קושיא כלל דמאי בכך דחזקה עדיפא ממגו דמ"מ נימא באשר המגו אתיא נגד החזקה ליתרע החזקה ולא יהי' עדיפא מאשר היה מקדמ' דנא דהלא לפי הקס"ד דתו' דחזקה עדיפא משטר או מעדים

ואפ"ה לא הוה עלה על דעתם לומר בשיהי' לו שטר או עדים שפרע תוך הזמן דלהדר וליפרע לי' ודוק:

דף ו:

בגמ' אמר ר"ה סמך לפלגא סמך לכולה. הנה לכאו' יש לדקדק אר"ה ממתני' דנקטה אפי' לא נתן עליו התקרה הל"ל רבותא אפי' לא סמך אלא לפלגא ועיין בת"ח. ונראה לומר אחר דחזינן בנ"י באשר נתן ג"כ עליו התקרה הוה בחזקת שנתן הואיל דגם משפט זה גלוי לכל דחייב ליתן לי' ע"ע וא"כ אפשר לומר דלהכי נקטה מתני' אע"פ שלא נתן עליו התקרה כו' לומר דבהכי הוה בחזקת שלא נתן אבל אם נתן ג"כ התקרה הוה בחזקת שנתן כדברי נ"י וא"כ אי הוה קאמרה אע"פ שלא בנה אנא החצי ה"א בהא נמי אמרי' הכי דבלא בנה אלא החצי הכא הוא דאמרי' דהוה בחזקת שלא נתן אבל אי בנה אל הכותל יהי' בחזקת שנתן לכך לא קאמר הכי. ולמאי שכתבתי א"ש דנקטה הש"ס פלוגתא דר"ה ור"נ אחר דברי ר"ל דלעיל אף ע"פ דהם קמפלגי בפרושא דמתני' ור"ל מיירי בדבר אחר דאינו ענין באמת למשנתינו אלא נטר עד דמפרש בסמוך שאני הכא דאמר מי יימר כו' דבזה מתורץ כמו שאמרתי וק"ל:

עוד בגמרא ומודה ר"ה כו' בזה א"ש דמסיים ר"ה סמך לכולה ולא ה"ל למימר אלא אפי' לא סמך אלא לפלגא הואיל דמעולם לא צריכנא סמיכות לכולה אבל למאי דקאמר ומודה ר"ל כו' א"ש דר"ה בא לרמז לן דבר זה דלפעמים צריכנא סמיכות לכולה וק"ל. וכן יש לפרש קצת במאי דאמר ומודה ר"נ דעל ר"נ נמי יש לדקדק דלא קאמר בקיצור למאי דלא סמך לא סמך וק"ל:

עוד בגמ' אמר ר"נ אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי לכשורי אחזיק להורדי הא דהוצרך לסיים כן ומילתא דפשיטא היא לכאורה בשהחזיק לדבר כבד דהחזיק לדבר קל לכך אמינא דבא לומר אפי' לא החזיק אלא לחמשה כשורי בדרך משל ורוצה אח"כ להניח עליו עשרים הורדי ואותן עשרים הם כבדים כחמשה כשורי וסד"א דאינו רשאי דבעל הכותל יכול לומר במיעוט מקומות נתתי לך רשות אבל בהרבה מקומות לא קמ"ל דאינו יכול לטעון כן. ואחר שבאנו לפירוש הזה נוכל לומר ג"כ ברישא דאפי' החזיק בכ' הורדי ורוצה אח"כ להניח במקומה ה' כשורי ואותן ה' כשורי אינן כבדים יותר מכ' הורדי דמקדם מ"מ אינו רשאי דיותר יש קפידא בשינוי דרוצה להניח המשא במקום אחד מאשר רוצה לשנות לדוכתא טובא. ובדרך הזה נוכל לקיים הני תרי לשונות ולא נימא דאחד מהם משקר מכל וכל אלא דאפשר דר"נ ודאי אמר אחזיק להורדי לא אחדק לכשורי ולישנא א' סבר דמכל וכל אמר כן והיינו אפי' בשלא יהי' הכשורי כבדים מהורדי

הראשונים ולישנא בתרא סבר דעד כאן לא קאמר כן אלא בשיהיו כבדים אבל בשיהיו שוים במשאוי מודה לר"י ור"י סבר אפילו בשיהיו כבדים מהם שפיר אחזיק דוק. וכן יש לפרש אתרי לישנא דאח"כ במאי דאמר אחזיק לנטפי כו' ודוק ועיין בב"י סי' קנ"ג מה שכתב בדרך הזה בשם הריב"ש:

בתוס' ד"ה סמך לפלגא כו' האי לפלגא בין באורך כו'. הוצרכו לזה כדי שלא נפרש דברי רש"י במאי דאמר אלא בחצי' או בגבהו כו' האי או דוקא הוא אבל אם סמך לפלגא במדת אורכו וגם למדת גבהו לא להוי כמאן דסמך לכולה קמ"ל וק"ל:

בגמ' מאי לאו אין נזקקין לו כלל לא כו' הא דקאמר המקשן מאי לאו אפשר לומר דאל"כ אלא דמ"מ נזקקין לו למחיצת יו"ד א"כ הוה קשה לי' למה קתני רישא דברייתא הדין דלא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי כו' אב' חצירות ובמחיצת ד' ה"ל למתני דין הלזה אפי' בחצר שע"ג הגג ובמחיצת יו"ד אלא ודאי דאין זקוק לו כלל והתרצן דמשני ליה אין נזקקין לד' אמות אבל נזקקק למחיצת יו"ד סבר דלכך לא תני דין דרישא אגג וחצר דלשם א"א לצ@ר הדין אלא בשהחצר גבוה מגג פחות מיו"ד טפחים אבל באשר יהי' גבוה יו"ד טפחים מגגו של חבירו א"א לצייר הדין עליו דהלא בלי מחיצה כלל ה"ה נתפס כגנב אחר שגבוה ממנו יו"ד משא"כ במה שמצייר דין דרישא בב' חצירות אשר ניכל למצוא אפי' גבוה ממנו הרבה למאי דמפרש ר"י בתוספות דהתחתון מזיק לעליון כי קאי עליון וא"כ אפילו גבוה ממני ק' אמות איכא למימר כן. וניחא לי' טפי לצייר הדין במקוש דשייך לומר כן לעולם מלצייר במקום דאינו שייך לומר כן לעולם. ואפשר דהמקשן לא סבר כן אלא לאפילו בב' חצירות אינו מזיק לעליון אלא בשאינו גבוה ממנו ד' אמות וא"כ ע"כ צ"ל דדין דרישא אינו שייך ג"כ לומר בב' חצירות לעולם אלא דוקא בשנמוך ממנו ד' אמות וא"כ שפיר קא קשי' ליה אי איתא דזקוק למחיצה יו"ד ה"ל לצייר אותו דין בחצר וגג ובמחיצה יו"ד ודוק:

דף ז.

בגמ' היינו הך כו' הא קמ"ל אע"ג דלא משתמש אלא תיבנא ובי ציבי עיין בר"ן דמפרש דמוכח קצת מהאי מעשה דאיירי בתיבנא כו' מדרצה להגביה את כווי דלי' למעלה מה דא"א לומר כן בבית דירה ונראה דאפשר לפרש נמי במאי דרצה לסתור את הכותל לגמרי והוצרך חבירו למהדר לי' חדא אשיתא כו' ואי בבית דירה מיירי באשר יהי' הבית פתוח בצד א' לגמרי ודאי א"א למידר ביה וה"ל לי' למימר לי' לית לי דוכתא למידר וק"ל:

עוד בגמ' הנהו תרי אחי כו' עיין מה שכתבתי בזה בב"מ דף ק"ד:

דף ז:

האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה כו' הא דנקט ד' דברים ולא ה"ל די בחדא ונילף הכל ממנו משום דאפשר לומר בכל חדא מילתא אחריתי מה דליתא בחבירו ועיין בנ"י ובב"י סי' קע"ג ותמצא כולם ולא רציתי להאריך בהם ודוק בעצמך:

בגמ' דאם איתא כו' איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקי' כו' בסי' ק"ח מביא הטור בשם הרי"ן מג"ש דאפי' לא הגיע זמן השטר בחיי אביהן כו' ואפשר דמשום הכי מאריך בלישנא ומסיים ומדלא אפקי' כו' לומר דלעולם אמרינן כן מדלא אפקי' אפילו לא הגיע זמן השטר בחיי אביהון וק"ל:

עוד בגמרא א"ד בעא מיני' כו' כשהן גובין כו' כדי שלא יכחיש לישנא הב' ללישנא א' מכל וכל נוכל לומר דר"א בעא מיני' דר"י בקיצור דברים היינו כשהן גובין לפי ממון הן גובין או לא והנה לישנא א' מפרש דבעיא דיליה הוה במאי דאמר או לא היינו אלא לפי נפשות אבל במאי דגובין אף לפי קירוב הבתים זה לא הוה קמבעי' לי' אלא הוה פשיט לי' דגובין גם לפי קירוב הבתים וכפירוש התוספות בשם ר"ת ולישנא הב' מפרש הא דקאמר או לא היינו אלא אף לפי קירוב הבתים הן גובין אבל בהא דאין גובין כלל לפי נפשות ודאי זה לא קמבעי' לי' כלל. ואפשר לפרש נמי הא דקאמר ר"י לר"א קבע בה מסמרות לומר דאע"פ דתשמע ממני ג"כ דגובין לפי קירוב הבתים ולא לפי ממון והא דקאמינא לך לפי ממון היינו לומר ולאפוקי ולא לפי נפשות וכשהבתים שוים בקירוב ובריחוק אבל בשאינן שוים גובין דוקא לפי קירוב הבתים ולא לפי ממון לכך קאמר קבע בה מסמרות לומר דלעולם גובין ג"כ לפי הממון וכן י"ל בלישנא הב' וק"ל: בתוס' ד"ה ואב"א כו' ואין לפרש כו' דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלת לחצר כו' אפשר לומר באשר יהי' לבית השער דלת אין צריך לבנות דלת לחצר וא"כ שפיר יש לגרוס הא והא מגוואי וק"ל:

דף ח.

בגמ' ולכל מילי מי בעינן י"ב חדש כו' אמר ר"א אר"י כי תנן נמי כו' ואר"א אר"י הכל לפסי עיר כו' אפשר לומר דבא לתרץ בזה מאי דקשה לן לכאורה על מתני' דאיירי דוקא בפסי עיר דה"ל לאשמעינן רבותא טפי דמצינו דנקראים אנשי עיר אפי' בשלשים יום לענין תמחוי וכן שארי דברים בזמנם וזהו ודאי קושית המקשן מתחלה דהואיל דמתניתין סתמא קתני אי איתא דאית לה הזמנים כברייתא ה"ל לאשמעינן רבותא טפי. אבל במאי דאתי ר"א אר"י א"ש דלכך לא תני מתניתין רבותא הדא דא"כ ביתמי לא הוה מצי מיירי ומתני' דילן רוצה טפי בהאי רבותא דאפי' יתמי יהיו חייבין מרבותא הדא וק"ל:

עוד בגמ' אמר רב פפא כו' אבל רבנן כו' כללא דמילתא כו' הא דהוצרך לומר תחלה הני תלת מילי דמחייבים ליתמי ולא קאמר בקיצור האי כללא דלבתרי' משום דרצה לאשמעינן דרבנן לא צריכין נטירות' ולא מחייבים בהני תלת וא"כ כדאמר האי כללא לחוד לא הי' מצי למימר אבל רבנן לא דהלא בהאי כללא איתא נמי כרי' פתי' דגם בה איכא הנאה ליתמי וגם רבנן מחייבי ביה וק"ל:

עוד בגמרא איפרא הורמיז כו' שדרי ארנקי כו' יתיב ר"י וקא מעיין בה כו' הנה אפשר לומר אחר דחזינן דהש"ס לא קאמר וכי לית לי' ביבוש כו' כדלקמן דבאמת ר"י לא קבלם והא דהוה מעיין בה משום דאי אמרינן דהא דקאמר דמצוה רבה היינו לס"ת א"כ מותר לקבל ממנו דהוה קרבן דומיא דההוא טייע' דנדב שרגא לבי כנישתא אבל כד אהדר לי' אבי' דמאי מצוה רבה היינו פדיון שביים אפשר דלא קיבלם דאסור לגנוב דעת הבריות ליתן לעניי גוים ולפדות גוים לא נתנה שאין ישראל רגילין לפדות שבויי גוים וכדמשמע בתירוץ ב' דתוס' דוק:

דף ח:

בגמ' תמחוי לעניי העולם כו' הא דקאמר זה. אפשר ליתן טעם על מאי דקאמר שנגבי' בשלשה דהואיל דניתן לעניי עולם א"כ לא ידעינן סכום של כל א' ואחד כמו דידעינן בקופה כדאיתא בתוס' ד"ה ומתחלק כו' וא"כ שפיר הוה בדיני ממונות דודאי לא ידעינן כמה עניים יבואו בכל יום וא"כ בכל יום ויום שיימינן כמה יתן כל איש ואיש מיושבי העיר וק"ל: עוד בגמ' והמשכילים כו' זה דיין כו' ומצדיקי הרבים ככוכבי' אלו גבאי צדקה כו' הנה הרקיע שהוא זוהר בעצמו אף הדיין צריך להיות זוהר בעצמו שיכול לדין דין אמת לאמיתו ואינו מזהיר לאחרים דומיא דרקיע שאינו מזהיר לאחרים אבל גבאי צדקה נמשל לכוכבים שהם באמת אינן מזהירין בעצמם כדאי' בת"ת בשם התוכנים וכן הוא בספר צורת הארץ אך הם גופים עבים ומקבלים האור מהחמה וע"י כן הם מתנוצצים למרחוק ומביאים לן האור וכן הן גבאי צדקה שאף בעצמם אינן כ"כ יודעי תורה מ"מ הם מצדיקים לאחרים שמעשים אצדקה וגדול המעשה כו' ועוד שממשכנין אפי' בע"ש. אבל רבנן נמשלו לשמש אשר היא מליאה אור בעצמה ומאיר' ג"כ לאחרים כן הת"ח שמליאים תורה ומלמדים לאחרים וק"ל:

עוד בגמרא אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר כו' כיון דשמעה כו' הוה יתיב. הא דקאמר תחלה דלא הוה יתיב ומאי איכפת לן במה דעביד שלא כהלכתא אפשר דבא לאשמעינן דאף דקיימא לן כשאחד מחמיר על עצמו מה שאין הדין נותן מ"מ אסור לשנות ממנהגו ומחומרתו אשר החמיר על עצמו מ"מ רבה שינה ממנהגו מטעם דע"כ לא אמרינן דאסור

לשנות הנהגתו אלא בשידע הדין ואפ"ה החמיר על עצמו אבל אם נהג איסורו בטעות דלא ידע הדין עדיין מותר לשנות כשידע אח"כ הדין וכדאיתא ביו"ד סי' פ"ב. לכך קאמר אביי נמי אף דמעיקרא לא הוה יתיב מ"מ אח"כ כששמע להא דתניא הוה יתיב וק"ל:

דף ט.

בגמ' ה"מ היכא דליכא אדם חשוב כו' לא כל כמינהו עיין בטור סי' רל"א דהביא הב"י בשם הר"ן דדוקא במאי דאיכא פסידא לאחריני בתנאייהו דהא מיקרי תרעא ומפסדי לוקחים אבל היכא דליכא פסידא לאחריני תנאייהו תנאה אפי' איכא אדם חשוב כו' ע"ש ובזה מדוקדק הלישנא דהכא לאו כל כמינהו וק"ל:

עוד בגמ' ואע"פ שאין ראיה לדבר כו' נראה משום דלישנא דכי יתפרש בלישנא דהא ובלישנא דאם כדאיתא בסוף גיטין ואם אמרינן דכי דהכא יתפרש בלשון אם א"כ מוכח שפיר משם דאין מחשבין עם גבאי צדקה דהלא התם נמי קאמר הכי ולא יחשבי כו' אם באמונה הם עושים אבל אם אמרינן דיתפרש בלישנא דהא א"כ לא מוכח מידי דשאני התם שהי' צדיקים כדאיתא בתוס' דהלא הקרא בעצמו מעיד עליהם לומר הלכך לא יחשבו דהא באמונה הם עושים וק"ל:

עוד בגמ' תנן התם אק פוחתין לעני כו' אפשר לומר דלעולם חולקין תמחוי בלילה והא דנותנים לו מזון ב' סעודות משום דאנן לא ידעינן אי הוה בזמן סעודה א' בין הגוים ולפרנסה אין בודקין אלא כל הפושט יד ליטול מן התמחוי נותנים לו ואף גם העני מותר לו ליטול אף שיש לו עוד סעודה אחת דדוקא אם יש לו שתים אין לו ליטול. והא דמדייקים תוס' מהא דאמר לן נותנים לו פרנסת לינה אבל ככר אין נותנים לו אפשר לומר דלאו דיוקא הוא כ"כ דאפשר דמיירי בעני אשר מחזיר על הפתחים ובא לאשמעינן דאף דאין נותנין לו ככר לאכול מ"מ פרנסת לינה נותנים ליה. ואפשר דלהכי הביאו הש"ס אחר מתני' הלז הברייתא דאם היה מחזיר על הפתחים כו' לתרץ דבר זה ודוק כי הרבה דברים אשר נדחקו תוס' עצמם בשני דבורים שלפנינו יתורצו בכך ועיין מה שאכתוב בתוס' ד"ה שבת כו' בסמוך:

בתוס' ד"ה שבת כו' פי' בשבת בצהרים כו' משום דאזלי לשיטתם דאין מחלקין תמחוי בלילה א"כ ע"כ כבר ניתן ליה מזון שתי סעודות ביום ו' א' לסעודת יום ואחת לסעודת לילה א"כ הא דנותנין לו מזון ג' סעודות על כרחך בשבת בצהרים וע"ז קשה להו אח"כ מהא דאמרו מי שיש לו מזון ב' סעודות לא יטול מן התמחוי אמאי לא הא א' יאכל מיד כו' דבשלמא אי הוה אמרינן דאין מחלקים ביום אלא בלילה לא הוה קשה דלמא יטול בלילה הלא א' יאכל מיד באותה לילה והאחרת יקח עמו על הדרך ויאכלה ליום אוחרן

בצהרים ואחר כך בלילה יטול עוד ב' סעודות אחר שחולקין בלילה אבל השתא דאזלי ומפרשים לפי שיטתם דאין מחלקין בלילה אלא ביום בזמן הסעודה א"כ למה לא יטול דהלא א' יאכל מיד ואחת בלילה וא"כ ילך ריקן אח"כ ודוק:

בא"ד וא"ת שבת אמאי נותנים כו' גם קושיא זאת לא הוה קשה אי אמרינן דחולקים תמחוי בלילה דהא כבר אמרנו וכתבנו לעיל דהא דכתבו פי' בשבת בצהרים כו' אזלי לשיטתם דאין מחלקין בלילה וא"כ כבר ניתן לי' ג' סעודות ביום ו' וא"כ ע"כ הא דאמר שבת נותנים ג' סעודות היינו בשבת בצהרים אבל אי הוה אמרינן דחולקין תמחוי בלילה ע"כ יתפרש הא דשבת נותנים לו מזון שלש סעודות היינו בע"ש סמוך ללילה דהא לא נטל מן התמחוי מזון ב' סעודות אלא בליל ה' ואכל אחת באותה לילה ואחת ביום ו' וא"כ ע"כ צריכנא ליתן ליה בליל ו' לערב מזון ג' סעודות וא"כ לא הוה קשה קושיא זאת דהלא ע"כ עושה שבתו חול דהא א' מג' סעודות אכל בליל ו' לערב ואחת בשחרית ואחת יטול עמו על הדרך ודוק היטב בזה ובמה שכתבתי על הש"ס:

בתוס' ד"ה לא איזדקק ר"פ כו' וא"ל ר"ס אי מר לא איזדקק לי' ליתן כו' היינו כדי סעודה כו' ומסיק כו' היינו כדי סעודה אבל דבר מועט נותנים לו. לכאורה דברי תוס' מסותרים בעצמם ועיין במהרמ"ל דרצה להגיה בדבריהם ולי נראה דכונת דבריהם הוא לומר דר"ס כאשר ראה העני לא הי' יודע דהוה מחזיר על הפתחים דאי הוה ידע מאי קאמר לימות למה ימות בשמחזיר על הפתחים ומי לא יתן לי' צדקה וכי נחשדו ישראל על כך ובודאי גם ר"פ דלא אזדקק לי' היינו מקופה אבל מדליה ודאי רצה ליתן ליה אלא ודאי דר"ס לא ידע דהוה מחזיר על הפחתים ולכך קאמר אי מר לא מזדקק לי' אינש אחריני לא מזדקק לימות לי' הואיל דאינו מחזיר על הפתחים. וכדאמר ר"פ וגילה לי' דהוה עני המחדר על הפתחים והביא לו הברייתא דאין נזקקין למתנה מרובה היינו כדי סעודה אבל נזקקין למתנת מועטת ודוק:

דף ט:

בגמ' א"ל הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם כו' נראה דר"ש קיבל מרבו דנלמד דמטמא אדם ממאי דמטמא בגדים והכוונה הי' על ההיקש דרשב"י לקמן והוא לא הבין וסבר כפשוט' דהואיל ומטמא כו' וק"ל. וקושי' התוס' יש לתרץ ועיין שם בת"כ:

בתוס' ד"ה דהא כו' וקשה לריב"ם דבת"כ כו' והנה בת"כ יליף לי' דמטמא שאר כלים מדכתיב אחר בגדיו וטמא מיתורא דקרא מרבינן נמי שאר כלים אבל לא דמקשינן מלת וטמא למלת בגדיו דדוקא כלים דכמו' ע"ש וא"כ י"ל דסברתו היה דלעולם אמרינן הואיל ומטמא בגדים מטמא אדם ושאני התם דהתורה ממעט לאדם מכח ההיקש ודוק:

דף יא.

במתני' אין חולקי' את החצר כו' הא דהוצרך לגלות לן דין דחלוק' החצר ולא די לי' במה דכללא כייל אח"כ כל שיחלק ושמו עליו או במאי דאמר על כל הדברים דקחשיב עד שיהא בהן כדי לזה כו' וה"ל למחשב חצר נמי בהדי' ולימ' עליו כזה דודאי שדה וגינה הוצרך ליכתב בפני עצמם כדי לכתוב עליהם שיעור' דר"י ודר"ע ואע"ג דלא פליגי אלא מר כי אתרי' כו' כדלקמן מ"מ ודאי הוצרך לאשמעינן דאזלינן בהו בכל מקום ומקום לפי חשיבותי' אבל בחצר קשה לכאורה לכך אמינא דבאמת אתי לאשמעינן דנותנים עוד ד' אמות לכל פתח ואפשר דבהני ד' אמות קמיירי וא"כ דין דר"י מוכח ומרומז במתני' גופא וק"ל:

עוד במתני' אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו הנה כבר אמרו חז"ל בש"ס לעיל דף ג' דמשום סיפא איצטריכא לי' ודבריהם לא צריכים חיזוק אבל מ"מ נאמר טעמ' בזה דנקט לרישא משום סיפא ויהי' מ"מ אך למותר ולא הוה לי' למתני אלא לסיפא בלחוד לכך אמינא דמרישא ידעינן לפרש ביותר להסיפא דהנה שמואל אמר לקמן אסיפא ל"ש אלא בכרך א' אבל בב' כריכין חולקין ע"כ וא"כ שפיר תני לרישא דיהי' הסיפא דומ' לה והיינו דמה לרישא דאיירי ודאי בדברים המדובקים אחד לאחד כן יתפרש הסיפא דוקא במדובקים בכרך אחד וק"ל:

בגמרא תנ"ה אין חולקין כו' ואיכא דרמי להו מירמ' כו' יש למצוא קצת איכא בנייהו בין הני תרי לישני דהנה אחר שמצאנו בב"י ב' דעות אם אמרינן דדין דר' יוחנן שייך אפי' בשותפין או דוקא במחלק נכסי' על פיו דומיא דכתב רש"י לקמן בפלוגת' דר"ה ור"ח (ועיין בב"ח דחולק על הב"י בטוב טעם אבל יש להשיב עליו קצת ודוק) והנה נאמר דלשון הראשון סובר דע"כ לא קאמר ר"י אלא במחלק נכסי' על פיו וא"כ איכא לאוקמי מתני' בשותפין דאין נותני' לו ד' אמות לכל פתח וכדכתב הב"י וא"כ ליכא למרמי הברייתא אמתני' דדלמא מתניתין מיירי בשותפין והברייתא במחלק אבל סיוע' איכא מ"מ לדברי ר"י ולדינו דבמחלק נכסים על פיו מוכח מ"מ דנותנים לכל פתח ד' אמות ומוקי הוא למתני' דאיירי בכל ענין אף במחלק. ולשון האחרון סובר דדין ר"י נאמר אפי' בשותפין וא"כ ע"כ איכא למירמא מתני' ובריייתא אהדדי וק"ל:

בגמרא אמר ר"ה חצר מתחלקת לפי הפתחי' ור"ח כו' הנה יש לומר דדיוקא דהני תרי אמוראי דפליגי אתי' מהברייתא דלפנינו אחר אשר מצאנו ג"כ ב' דעות אי ד' אמות דכל פתח אף בפתחים הרבה מעכבים החלוקה והיינו דודאי אמרינן אם יש די בחצר ליתן לכל פתח ופתח ד' אמות אף דהן פתחי' הרבה דנותנים ודאי אבל אם אינו די ליתן אלא

לשני פתחי' לכל א' ד' אמות ולשארי פתחי' אין די ליתן לכל א' ד' אמות דאפ"ה חולקים הואיל דכבר ניתן לפתח א' ד' אמות לפרק משאו ולדעת אחרים מעכבין החלוקה עד שיש די ליתן לכל פתח ד' אמות דלאשר יש לו פתחים הרבה יאמר לאשר אין לו כ"א א' למה אפסיד בהחלוקה ועיין בב"י והנה ר"ה מסתבר לי' לומר טפי כדעת האחרונה אם הדין נותן ליתן לכל פתח ד' אמות בשיש די א"כ ודאי מעכב החלוקה וא"כ קשה לי' א"א דהדין דין אמת ליתן לכל פתח ד' אמות והשאר חולקים בשוה א"כ למה תני הברייתא אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה ה"ל לומר עד שיהא ד' אמות לכל פתח ועוד ד' אמות להיות נקרא חצר וה"ל לאשמעינן רבותא טפי שצריך להיות ד' אמות לכל פתח אפי' אם יהיו פתחים הרבה אלא ע"כ דמתחלקת לפי פתחים והברייתא מיירי בשאין לכל א' כ"א פתח אחת וא"כ אין כאן רבותא בפתחים הרבה מאשר יש בשני פתחים. אבל ר"ח סבר דאין מעכב החלוקה כ"א ד' אמות דפתח א' וא"כ א"א לברייתא לומר אין חולקין עד שיתן לכל פתח ד' אמות כו' דא"כ ה"א אפי' לפתחים הרבה אמרינן כן לעכב החלוקה בשבילה וזה אינו דוק כן העליתי בדרך חידוד לפני תלמידי:

בתוס' ד"ה ולא את השדה כו' אע"ג כו' מ"מ אינו חשוב לטרוח בפחות מט' קבין כו' ובזה א"ש הא דלא הוה די למתני' ליתן הכלל כל שיחלק ושמו עליו כו' ולא לימא הא דעד שיהא בהן כדי לזה כו' אלא אי הוה אמר זה הכלל בלחוד ה"א דבשדה יהי' די בכל דהוא אחר דבכל דהוא נקרא שדה וק"ל:

דף יא:

בגמרא אבל מיחד לי' פתחא כו' עיין בב"י מה דפירש לדעת הרמב"ם: מתיב ר"ש א' שערי בתים כו' הביא רישא דברייתא הזאת דלא תימא לתרץ דברי ר"ה דמיירי בשמחזיק האכסדרה ד' אמות וא"כ מה צריך עוד לפירוק משאו הלא יכול לפרק משאו תוך האכסדרה והברייתא מיירי בשאין באכסדרה ד' אמות דע"כ צריך ליתן לי' ד' אמות ואפשר דצריך ליתן לי' ד' אמות במלואה חוץ לאכסדרה דאין אדם משתמש חצי' כאן וחצי' כאן ועיין בב"י לכך הביא רישא דברייתא דע"כ סיפא דומי' דרישא דלעולם נותני' ד' אמות חוץ לבית וכן באכסדרה וק"ל:

בגמרא בעא כו' בית חציו מקורה כו' מהכא דלא כסמ"ע דנתן טעם לד' אמות האלו לפרק משאו משום דבבית שיש לו מחיצות א"א ליכנס תוך פתח הבית עם החמור ובמשא שעלי' וא"כ מאי אהני' לן בבית שחציו מקורה והקרוי בחוץ דהלא אכתי אין יכול להכניס החמור עם המשא אלא ע"כ טעם דרש"י אמת דבבית מקורה מניחי' כלים

וא"א לפרק משאו שם דאינו פנוי מכלים משא"כ בשאינו מקורה אפי' בפנים מ"מ פנוי הוא שם מהכלים וק"ל: עוד בגמרא בעא מינה ר"ה מרב אמי אחד כו' בני מבוי מעכבים עלי' או לא. עיין ברא"ש דמפרש העיכוב על בני מבוי אשר היה פתחו פתוח בה מעולם ומטעם דריסת הרגל אבל יש לדקדק א"כ מאי דביקות לזאת האבעי' לדהכא דכל השמעתא מיירי בד' אמות שלפני הפתח ע"כ נראה דהעכוב הוא באמת לבני המבוי אשר הוא רוצה לחזור ולחדש את פתחו לתוכה ומטעם שיאמרו דעתה תחזיק במבוי שלנו בד' אמות שלפני פתחך דגם בית הפתוח למבוי יש לו ד' אמות או מטעם אחר שכל א' יש לו רשות להפך פתחו למקום אשר ירצה ועיין בב"י דמפרש הבעי' הזאת לדעת הרמב"ם בדרך אחר דהני תרי מילי חדא נינהו ודוק:

גם יש לומר דלהכי הקדים הש"ס לבעי' דר"ה הכא טרם אשר הביא מילתא אחריתי דר"ה דלבתרי' לומר דאין הלכה בדין ההוא כמוהו דאי לאו דהקדים זאת הבעי' ה"א דהלכה כרשב"א דר"ה דהוא אמור' פסק כמותו אבל אחר דראינו דר"ה לא ידע מידי מזאת הברייתא והראיי' דבעא מילתא אשר מפורש בברייתא ההיא א"כ הדרן לכללן הלכה כרבי מחבירו ועיין ברא"ש לקמן דמרמז קצת בזה. ולהכי קאמר נמי תנאי היא ולא קאמר הוא דאמר כהאי תנא משום דהואיל דלא ידע מדברי הברייתא ליכא למימר הכי ודוק:

ודע דבמאי דאמרתי בסמוך דעכוב' דבני מבוי האחרת הוא מטעמא דד' אמות אשר יהי' לו במבוי שלהם א"ש הא דקתני בברייתא וכן ה' חצירות כו' דאחר דטעם דעיכוב הוא משום ד' אמות שלפני הפתח שייך שפיר אח"כ וכן ה' חצירות דאף זה מיירי בד' אמות שלפני הפתח ועיין בהגהות אשר"י מה שמתרץ על קושי' התוספת:

והנה ראיתי בהרמב"ם דמחדש לן דין בפתיחת פתח שבין פתחו לפתח של חבירו ולכאורה אין לאותו דין מוצא מהש"ס דבסתימא קמיירי הש"ס ולא בפתיחה ואפשר דאף לדידי' הוה קשה לישנא דוכן מאי דביקות יש לקודם לכך סבר דאף הכי מיירי בפתיחת הפתח כמו במבוי ודוק בב"י:

בגמ' אמר רבא ל"ש כו' א"ל אביי תניא דמסייע לך כו' עד בית סתום כו' הא דהביא סיפא דברייתא. וגם בכל מקום מצינו כדאמר אמורא מילתא וההיא מילתא כבר אמורה בברייתא קאמר הא תנינא חדא זימנא או לימא מסייע ליה ויתפרש נמי מאי בא האי אמורא לאשמעינן לכך נראה דאי מרישא דמילתא ה"א דהתם שאני דמיירי דאכתי יש לו עוד פתח אחר באותו חצר ולכך בפרץ את פצימי' הפסיד הד' אמות דלפני אותו פתח אחר שיש לו עוד ד' אמות משא"כ בפריצת פצימי' דפתח אשר היה לו למבוי אחר לא

אמרינן כן דיפסיד חזקתו בכך דלאו בכל מילי אמרינן דהפסיד חזקתו לכך מסיים הסיפא דמיירי עוד בדבר אחר ומחלק נמי בין פרץ את פצימי' א"כ שמעינן דבכל מילי איכא לחלק וק"ל:

דף יב.

בגמ' אמר רבב"ח אמר ר"י מבואות המפולשות כו' ולא מיבעיא כי ליכא דרכא אחרינא כו' אלא אפי' כי איכא כו' באשר נדקדק במאי דאמר ולא מבעי' כו' דאחר שהוא פשוט כן לכל אדם ל"ל לאומרו לא ה"ל לומר כ"א אפי' כי איכא דרכא אחרינא כו' וגם אלישנא דכי ליכא כו' וכי איכא יש לדקדק דה"ל לומר כי לית להו וכן כי אית להו וק"ל. לכך אמינא דמרמז לן הש"ס מאי דאיתא במתני' ובש"ס דמוכר פירות לקמן דקאמר מי שהית' דרך הרבים עוברת כו' נטל ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעה כו' וקאמרה הש"ס דדרך הראשון אין נותנין לו משום דדלמא יתן להם דרך עקלתון או מטעם דכל מן הצד דרך עקלתון הוא כו' ודרך השני לא הגיעו משום מצר שהוחזקו בו רבים כו' ע"ש ובהמניח וא"כ הכי קאמר הכא לא מבעי' כי ליכא דרכא אחרינא כלומר אותו מבוי אשר ביקשו לסתום אינה דרכא אחרינא אלא הדרך הראשון שכבר הוחזקו בו רק דהאידנ' רוצים בני העיר ליתן להן דרך אחר ורוצים לסתום דרך הראשון פשיטא דאין שומעין להם מטעם דרך עקלתון והנה אף זה הוה קצת חידוש הואיל דגם הם רוצים ליתן להם דרך אחר אלא אפי' איכא דרכא אחרינא כלומר דאותו מבוי אשר ביקשו לסתום איכא הדרך השני אשר היו רוצים ליתן להם אף לזה אין שומעין להם מטעם מצד שהחזיקו בו רבים כו' ודוק:

בגמרא ול"פ מר כי אתרי' כו' בבבל מאי כו' י"ל דאי לאו דאמר הא דלא פליגי לא הי' מסופק אם יש שנוי בבבל מבמקום אחר דסבר כל המקומות שוי' אבל השתא דאמר מר כי אתרי' ש"מ דהולכי' אחר טיבות' דארע' לכך שאל בבבל מאי וק"ל:

בגמרא א' ר"י בי רדו יומ' כו' אי יומ' זרעא כו' אב"א כו' הנה ודאי יש לדקדק אפירוש רש"י ז"ל דמפרש בהדורי ארץ קשה דאם הוא קשה בשעת הניר הוא קשה נמי בשעת הזרע וא"כ בלשון הב' דרש"י הוה יותר מיומ' זרע' ובלשון א' א"כ הוה יותר מיומ' דכרבא ונראה באמת דזה הוא דקשי' לתוס' אפירש"י ולהכי הביאו פירוש ר"ח דמפרש בהדורי לשון חזר' עוד יש לדקדק אפירוש' דשניהם למה קאמר בי רדו יומ' ה"ל למימר כי היכי דרפיק גברא ביומא כדאמר לקמן בסמוך. לכך אמינא דהא דאמר ר"י בי רדו יומא היינו כאלו אמר ארעא אשר נקרא' בי רדו והיינו השדה אשד חורשי' בו צריך ליתן בהו שיעור לעשות בה מלאכ' יומא ובכמה מקומות מצינו מילתא דבי דמורה על ענין תוך או קרי

כבי"ת הכל"י ודוק ותמצא וכן נראה דכך יתפרש הא דאמר ר"נ בסמוך בי דוולא יומא. והנה המקשה אכתי לא ידע דיש מקומות דחורשים ג"כ בשעת הזרע אלא סבור דבשעת הזרע זורעין ובשעת החריש' חורשין ע"כ אמר מאי בי רדו יומא כלומר באיזה מלאכה קמיירי אי יומא דזרע' תרי יומא דכרב' לא הוה וא"כ כיצד יעשה בשעת החרישה ואי יומא דכרבא כו' וקמשני לי' (לפי גירסא דילן) אב"א יומא דכרב' דכריב ותני כלומר מאי הוה קשה לך יומא דזרע' לא הוי דמיירו באתר' דכריב ואני כלומר באתרא דיחזור לחרוש עוד בשעת הזרע וא"כ יומא דכרב' הוה יומא דזרעא.(ול"ת דא"כ הוה יותר מיומא דזרעא זה אינו דודאי בשעת הזריע' לא הוה טורח לחרוש כבשעת החרישה וא"כ הזריע' והחריש' לא הוה כ"א יום אחד) ואב"א יומא דזרעא מאי קשי' לך א"כ תרי יומא כרב' לא הוה בהדורי דמיירי באתר' דיש מעלו' ומורד' והוה טורח לחרוש וא"כ יומא דזרעא הוה תרי יומא דכרב' ומיירי באתר' דאין חורשין בשעת הזרע. והנה לפי לישנא השני יתפרש ג"כ הכי והוא אב"א יומא דזרעא ומאי קשי' לך א"כ תרי יומא כרב' לא הוה דכריב ותני כלומר כריב יומא ופלגא כפירו' ר"ח ואב"א יומא כרב' ומאי קשה א"כ יומא דזרעא לא הוי בהדורי דמיירי באתרא דהדר וכריב בשעת הזרע כדלעיל ודוק ועיין בשבת פ' כלל גדול אחר מתני' דאבות מלאכות ותמצא דמקומות ומקומות יש דיש מקומות דחורשין בשעת הזרע ויש מקומות דאין חורשין:

בגמרא פרדס' כו' א"ר יוסי אין אלו אלא דברי נביאו'. הנה תוס' בעירובי' כתבו דלשבח קאמר ע"ע. והנה בכאן אפשר לומר דלהכי מסיי' הש"ס בדברי ר"י אלו דלא תימא מאי האי ראי' מסומכו' דדלמא סומכו' מיירי בשדה טובה ולכך קתני לא יפחות מג' קבין כלומר דלכל הפחות יתן ג' קבין והיינו בשדה טובה וא"כ בשדה שאינה טובה יתן יותר דלכל א' י"ל לפי טובתי' ומטעם דודאי זה אשר רצה ליתן מתנה משדהו לחבירו מתנ' הראוי לקרא' פרדס וכרם היה כוונתו וא"כ מאי האי דכללא כייל אבוה דשמואל לומר בת ג' קבין דמשמע לעולם ליכא שיעור' אחרינ' ולכך מסיים בדברי ר"י דאין אלו אלא דברי נביאות וליכא בהו טעם אלא כדברי נביאות וא"כ אין לחלק בין פרדס לפרדס ושפיר מסתייע' א"כ לאבוה דשמואל וק"ל: עוד בגמרא אטו חכם לאו נביא הוא ה"ק אע"פ כו' הנה אף מתחלה ה"ק רק דלא פירש את דבריו שפיר דהנה בזמן שבית המקדש הי' קיים הי' הנביאה שורה אנביאים ואת"ח ובאשר הקב"ה רצה לשלח את דברו זמנין שילח אותו ע"י נביאי' וזימנין הי' הת"ח רואה אותו בחכמתו אבל כשנחרב המקדש ונתבטל הנבואה מן הנביאים וא"כ כל זמן אשר הקב"ה רוצה לשלח את דבר קדשו לבני אדם לא ישתלח כ"א ע"י החכמים וא"כ שפיר יאמר אעפ"י שניטל מן הנביאים כו' ושפיר יאמר

ג"כ ניטלו כו' וניתנה לחכמים כלומר כל הנבואו' ניטלה מן הנביאים שלא ישתלחו עוד על ידיהם וניתנו לחכמים שנשתלחו ע"י וק"ל. וכן יתפרש הא דאמרי התם ניטל טעם הביאה כו' וק"ל:

דף יב:

בגמ' ודילמא כסומ' בארוב' ולאו טעם יהיב מהכא אפשר לדקדק דלשבח קאמר לעיל ר' יוסי אין אלו אלא דברי נביאות וק"ל. ולהכי אפשר דמסמיך סמיך הא דרב אבדימי לדלעיל וק"ל:

בתוס' ד"ה כל המריעי' לו לא במהר' כו' איכא למימר דמתחלה כו' ובהא מדויק שפיר קרי רב אחא אנפשי' כו' וק"ל:

בד"ה חלק בכור וחלק פשוט כו' כדנפק' לן כו' פי שנים מקיש חלק בכור' לחלק פשוט ובזה מדויק דלא קאמר' הש"ס בקיצור לבכור יהבינן אחד מיצר' אלא משום דחלק בכור אתי' מחלק פשוט לכך קאמר' הכי וק"ל:

בתוס' ד"ה כגון זה כו' תימ' כו' הנה להרמב"ם מתורץ שפיר דסבר באמת דלבכור יהבינן אחד מיצרי' אפי' אם חלק אחד עידית אמרינן בעלוי ונותנים לו ע"ע וא"כ ודאי דאף לרבה צריך קרא בבכור בכגון זה. ובזה א"ש נמי בש"ס דאמר פשיט' חלק בכור כו' ואי פשיט' לי' למאי הוצרך לומר לי' לא ה"ל למימר כ"א ליבם יהבינן אחד מצר' או לא אלא דבא להראות דמאי דפשיט' לי' בבכור מבעי' לי' ביבם ואי לאו דהקדים הא דבכור ה"א דביבם קמבעי' לי' כפשוטו אי נותנים לו אחד מצר' בשוין אבל בעדי' לא קמבעי' לי' לכך הקדים הא דבכור לומר הא דפשיטא לי בבכור והיינו בעדית אפי' כנ"ל כך מבעי' לי ביבם וק"ל:

בתוס' ד"ה מעלינן לי' כו' ופר"ת כו' וכן יש לפרש כו' שהנגר מפסיק בין שני השדו' הוצרכו לפרש כן שהנגר מפסיק בין ב' השדות דאי איירי דשתי השדו' יהי' בחד צד דנגר' בלי מפסיק ביניהם א"כ אין כאן חלוק של שתי השדות אלא חלוקה דשדה א' הוא ואי מיירי דמפסיק בין שתי השדות דתרי אחים או שותפין עוד שדה אחת של אדם אחר א"כ אין שייך לומר דניחא לי' דליפוש אריס' ומאי אהני לי' דיהיב לאחיו בכל שדה אריס א' הלא גם לו יהי' לכל שדה אריס א' לכך מפרשי' דהני תרי שדו' מונחים בתרי עברי נגרא וא"כ כשיהי' לחבירו בכל צד אריס א' נגד שדהו של צד עבר השני יהי' שדה שלו משומר טפי בכל עבר ועבר משא"כ אם יטול חבירו בצד א' ולא יעמיד אלא אריס א' ואף הוא לא יעמיד אלא אריס א' לא יהי' משומר שדהו כולי האי ודוק:

דף יג.

בגמ' ר"י חמר אית דינא דגוד או אגוד ר"נ אמר לית דינא דגוד או אגוד מדקאמרו האי לישנא ולא קאמרו אמרינן גוד כו' ולא אמרינן יש לומר טפי כפירו' הר"י דאפי' בדמים יקרים כו' ולכך קאמר ר"י אית דינא כו' כלומר לעולם יש לדון כן ור"נ סבר דלית דינא כו' כלומר כלל וכלל לא אמרינן גא"א וק"ל:

עוד בגמ' א"ל רבא לר"נ כו' בכור ופשוט כו' א"ל שאני אומר כו' כד נדקדק לישנא דשאני אומר דקאמר ר"נ דמשמע דהוא אומר כן ולאו דכ"ע הוא וגם למאי דנקט בכור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט. נראה לומר דאפשר דמרמז הא דאי' במכילתן פ' י"נ קכ"ד ע"ב פלוגתא דתנאי אי בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם דלת"ק אינו נוטל ולרבי נוטל באותו שבח וא"כ עבד או בהמה טמאה אשר עומדים להשכיר או לעשות מלאכה דוקא באשר א"א בה דינא דגוד או אגוד א"כ כל מה שירויחו בהם הוה שבח הראוי ואין בכור נוטל בה פי שנים לת"ק וא"כ לא יקוי' בהם דין בנחלת הבכור ומשני ר"נ שאני אומר כו' דשם ע"ב פסק ר"נ כוותי' דרבי דסבר בכור נוטל בשבח שבא מאליו דלא הוה ראוי והנה אף שראיתי בתוספות שם בדף שלפני זה בד"ה היתה מוחכר' כו' דמחלקי' בין נדון ההוא לנדון דידן אבל דבריהם ז"ל אינן מוכרחים ע"ע ודוק:

בגמרא מיתבי מי כו' דברי ב"ה ב"ש אומר כו' אפשר לומר דהוצרך לסיים ולהביא דברי ב"ש דלא תימא דהא דקאמר ב"ה עובד את עצמו כו' מיירי בשאין העבד רוצה לצאת לחירות ולקנות את חלק העבדות לעצמו ולא בא ב"ה לאשמעינן אלא דרשות ביד העבד וביד רבו לעשות כן ולא כפינן להו שישתחרר כדי לקיים מצו' פ"ו לכך מסיי' בדברי ב"ש דאמר תקנתם את רבו כו' וקאמר אלא כופין את רבו כו' ש"מ דרצון דהעבד היה להשתחרר ולא היה העכוב כ"א מרבו וק"ל:

ת"ש ב' אחין כו' הנה אף דתירץ לי' שאני הכא דאגוד איכא גוד ליכא אכתי לא ידע לחלק בדין דשני אחין לומר שאני התם דגוד איכא אגוד ליכא ובקל יש לחלק ביניהם וק"ל:

בתוס' ד"ה לישא שפחה כו' ואע"ג כו' מ"מ אור"י אם הוה יכול לקיים אפי' שבת כל דהוה ובזה א"ש דקאמר ב' חלוקות ולא כיללם בחלוקה אחת לומר לישא ב"ח ושפח' אינו יכול אלא משום דלא דמיא להדדי דבבת חורין מקיי' מצות פ"ו כהוגן ובשפחה איינו מקיי' כ"א שבת כל דהו לכך חילקם וק"ל:

בד"ה כופין את רבו וא"ת כו' עד והא דאמר נמי בפ' בכל מערבין כו' התם משום דקא עביד ע"ה איסור' על ידו של חבר כו' לכאורה יש לדקדק דא"כ גם על עיקר קושיתם יש

לתרץ כן דמיירי בעבד אשר נטל רבו חצי דמיו ושיחרר חציו ואי לאו דעביד הכי הוה יכול לקיים שבת כל דהו בלקיחת שפחה וק"ל ויש ליישב:
עוד יש לדקדק על קושי' הש"ס אשר מדייק דטעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פ"ו לא כייפינן לי' מטעם גוד או אגוד דלמא התם שאני דיש איסור בדבר לשחרר את העבד דעובר אלאו ולכך לא אמרינן בי' דין דגוד או אגוד אי לאו דמצוה רבה דפרי' ורבי' דוק:

דף יג:

בגמ' ת"ש כל שאלו יחלק כו' יש לומר או לאו פלוגת' דר"י ור"נ לא הוה קשה לן הני מתני' אהדדי דבחדא משמע דאמרינן גו"א ובאחרינא משמע דלא אמרינן דהוה אפשר לחלק ולומר דהא דקאמר בברייתא ואם לאו מעלין אותו בדמים היינו דע"כ לא שומעי' לזה דקאמר גוד או אגוד אלא במעלה אותו בדמים הרבה דיש סברא לזה ג"כ דנאמר טפי גו"א משאינו רוצה להעלות בדמים דיהי' ריוח לחבירו בשיברר ליקח הדמים של חציו אבל בשאינו רוצה להעלות בדמים דאין כאן ריוח לחבירו וגם אינו רוצה ליקח אוי שומעי' לו אבל השתא דפליגי בהדדי וסבר ר"נ לית דינא דגו"א וכבר כתבתי דמלישנא הדא משמע דמעולם לא אמרינן גו"א קשי' לי' שפיר השתא ודוק:
בגמרא א"ל אביי לר"י הא דר"י דשמואל היא כו' ואי ס"ד כו' מאי ארי' בכרך א' כו' כד נדייק מאי דרצה לומר בזה אביי דהא דר"י דשמואל היא או לא ומאי אכפת לן בזה ואגב זה יתורץ שפיר קושית התוס' בלי שנאמר דהוה מצי למימר ולטעמך. ונראה לומר דגם אביי בעצמו ור"י היו מסופקים בדר"י אי אמרינן גוד ואגוד אפילו בשיאמר אחד שקול את חדא ואנא חדא ואף דתרווייהו צריכין להאי ולהאי או אי לא אמרינן גוד ואגוד אלא דוקא בשאין תרווייהו צריכין להאי כדמסיק ולכך קאמר אביי הא דר"י דשמואל היא וא"כ שמעינן דאית ליה גוד או אגוד אפילו בתרווייהו צריכין להאי ולהאי ודחי ליה ר"י מדרב שלמן ודוק השתא:
עוד בגמרא וי"א לא הי' לו אלא אחד אחד כו' ודאי דכל אחד קושטא קאמר דשמיע להו דהיה לו אחד בפני עצמו ור"י מפרש נביאים בפני עצמם נקראים ג"כ א' בפני עצמו על שלא הי' מדובקים עם התורה ונביאים וי"א סבירא להו דהיה לו כל נביא בפני עצמו וק"ל:
בתוס' ד"ה ואס"ד כו' ולא גרס הכא כו' דהא כש"כ דאי לא כו' דפריך טפי שפיר כו' פירוש לפירושם דאי תרווייהו צריכין להאי ולהאי א"כ הוה מצי למימר ולטעמך כדכתבו בסמוך משא"כ אם הוה אפשר לומר דלא צריכין תרווייהו להאי ולהאי דלא מצי למימר

ולטעמך א"כ ודאי הי' פריך שפיר טפי אבל באמת א"א דאיירי דלא צריכי תרווייהו להאי ולהאי ולכך שפיר כתבו לעיל בסמוך דהוה מצי למימר ולטעמך רק מה דכתבו דלא גרסינן דתרווייהו כו' הוא משום דהאיך יאמר המקשן מילתא אשר יסתיר קושיתו דוק כי נראה מדברי הרש"א דלא הבין כן:

דף יד.

בתוס' ד"ה תרי בתרי כו' משמע שעם עמודין הי'

היקיפויו' שאם כו' הנה ודאי דחיקא לן האי מילתא טובא דא"כ האיך קאמר לעיל רב הונא כתב שבעין ספרי דאורייתא ולא איתרמי ליה אלא חד הלא הי' יכול לעשות עובי של העמודים כפי אשר ירצה כדי שיתרמי ליה דוק: לא יחפור פרק שני. במתני' לא יחפור כו' סמוך לבורו של חבירו ולא שיח כו' הא דהפסיק באמירתו סמוך כו' בין בור ושארי דברים ובאחרונה ה"ל למימר על כולם כאחת אפשר לומר אחר דמרמז לן מתני' דכותל בור ג' טפחים ונ"מ למו"מ כדאי' בש"ס ודבר זה לא נאמר כ"א בבור ולא בשארי דברים ולכך מרמז לי' במאי דמפסיק כנ"ל וק"ל:

דף יד:

א"ד בשדה שאינה עשוי' כו' הא דפליגי הני ב' לשונות בפלוגתא דאביי ורבא כדי שלא תאמר דחד מנייהו ודאי משקר ומהיכן באו לידי פלוגתא הלז אפשר לומר דשמעו מאביי דאמר ג"כ אינו סומך וסבר לישנא א' דודאי בשדה העשוי לבורות אמר כן והא דפליג ארבא ודאי באינה עשוי' ולישנא ב' סבר דמכל וכל פליג ארבא ואמר סומך והא דאמר חד זימנא אינו סומך היינו בסלע הבא בידים דוקא כסברת ר"י בתוס' ד"ה ה"ג דיש לחלק שפיר בין בא בידים או לא ולשון א' סבר כר"ת דאין לחלק וא"כ ע"כ הא דאמר אינו סומך היינו בעשוי' לבורות. וא"ת אף דאמרתי דלשון ב' סבר דיש לחלק בין בא בידים או לא והא דאמר אביי אינו סומך היינו בבא בידים ופליג ארבא בין בעשוי' בין בשאינה עשיי' מ"מ מהיכן יצא לו לומר לרבא דמודה בשאינה עשוי לבורות. אף אני אימא דע"כ הוצרך לומר כן לרבא אחר דסבר דיש לחלק בין בא בידים או לא דאל"כ הוה קשה ליה דיוקא דהברייתא טעמא דבא בידים כו' כגירסת יש ספרים בתוס' אבל כד נימא דרבא מודה בשאינה עשוי' לבורות א"כ ברייתא דבא בידים מיירי באינה עשוי' א"כ שפיר דייקי טעמא דבא בידים דוק:

עוד בש"ס בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא כבר כתבתי ביש מקומות על אריכות דברים דבשלמא עד שלא הקשהו מאי דקשיא לי' אף כאן מצאתי ישובן של דברים ואומר אחר דחזינן דכתבו תוס' בד"ה אביי כו' דא בא אחד לחפור לאחר מכאן צריך

להרחיק הוא כל הרחקה והגהת אשר"י לקמן חילק עליהם וכן הביא הב"י. ולכאורה נראה דמסתברא כהגהת אשר"י ואף גם זאת מצאתי בחידושי הרשב"א וגם באשר"י דהמקשן סבר דכל הרחקה בין ב' בורות אינו כ"א שלשה טפחים דהיינו לכל בור טפח ומחצה ע"ע לכך נימא דבאמת המקשן סבר דהרחקה בין ב' בורות הוא ו' טפחים לכל בור ג' טפחים ודלא כהרשב"א ואשר"י וסבר באמת לאביי כד סמך א' בהיתר מ"מ הב' אינו צריך להרחיק כ"א הרחקתו דהיינו ג' טפחים ודלא כתוספות וא"כ ה"ק המקשן כד הוה קשה לי אאביי והיינו באשר נאמר דהרחקה של ב' בורות אינו אלא ג' טפחים והיינו טפח ומחצה לכל בור א"כ הוה קשה אאביי אמאי תנן במתני' דצריך להרחיק מבורו של חבירו אשר סמך מתחלה ג' טפחים בטפח ומחצה הוה סגי דהלא כבר אמרנו דסברת המקשן דאין הב' צריך להרחיק כ"א הרחקתו וא"כ לרבא הוה ניחא דשפיר תנן במתני' ג' טפחים דהיינו טפח ומחצה שכבר הרחיק הראשו' והרחקתו דבהדדי אינו כ"א ג' טפחים אבל השתא דאמרנ' דלאביי ניחא באמת דשיעור הרחקה בין ב' בורות הוא ו' טפחים לכל בור ג' וא"כ שפיר קאמרה מתני' דצריך הב' להרחיק ג' טפחים ולא יותר דאין צריך להרחיק כ"א הרחקתו א"כ לרבא קשי' דוק: ועוד נאמר במאי דאמר אח"כ בשלמא לרבא ניחא דהנה אף לרבא לכאורה הוה אפשר לדקדק דמתני' הוה ליה לאשמעינן רבות' טפי באינה עשוי' לבורות והב' צריך להרחיק ו' טפחים כל הרחק' באשר נאמר כסבר' התוס' וזה ודאי הוה רבות' טפי מאשר נאמר מכותל בורו ואינו צריך להרחיק כ"א ג' טפחים מהמיצר וא"כ הוה ניחא לאביי קצת דלעולם אימא דראשון סמך והא דקאמר מכותל חבירו היינו אותן ג' טפחים אשר יש לא' בשדה הב' זולת הרחק' הב' ג' טפחים אחרים נקראים ג"כ כותל ועיין באשר"י (אבל לרבא ליכא למימר הכי דוק) אבל השתא דלרבא ניחא דבאמת באשר יש לא' רשות לסמוך אין הב' צריך להרחיק כ"א הרחקתו דהיינו ג' טפחים וא"כ אין להקשות דה"ל לאשמעינן מתני' רבות' טפי באינה עשויה לבורות דאדרבא בעשוי' הוה רבות' טפי דיש כאן הרחקה דתרוויי' אשר הוא ו' טפחים ובאינה עשויה אינה כ"א ג' טפחים וא"כ קשה לאביי דוק היטב כל זה העליתי לפני תלמידי בדרך חידוד:

עוד בש"ס ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה הנה ודאי לכאורה יש לדקדק מאי האי תירוצא דמ"מ היאך לא עלה על דעתו דיש לדחותו בא בידים שאני וגם אית לן לדקדק לישנא ודקארי לה מאי קארי לה לכך נימא כד ראה הש"ס תירוצא הלז ולכאורה לרבא אפשר לדקדק ג"כ טעמא דבא בידים כיש גורסי' באמת בתוס' וקשה להש"ס על התרצן ודקארי לה מאי קארי לה דייקא כלומר מאי ראית דהקשה לך על

אביי דשנית בא בידים שאני דלמא קושיתו הוה ארבא וא"כ לא תרצת כלום וקאמר בא בידים איצטריכא ליה כלומר דארבא ודאי לא קשיא מידי דוק היטב ותמצא נכון:
והנה אפשר לדקדק אמאי דמקשה לרבא טעמא דאיכא בור כו' דלמא קמ"ל אפי' בדאיכא בור סגי בג' טפחים ואין צריך להרחיק כ"א הרחקה דידי' דלא כדסברי תוספות לאביי. וא"ת היכי משכחת דסמיך הראשון לרבא דלמא מיירי בלוקח. ואפשר ליישב דלא משמע לן דלישנא דמתני' מיירי להקל על החופר בור אלא בחומר עליו קמיירי וק"ל.
אבל א"כ יש לדקדק קצת מאי קאמר ללישנא ב' דבאינה עשוי' ד"ה סומך ניחא הלא אכתי קשה למה קא נקיט מתני' בשאינה עשוי' כו' ובדאיכא בור ה"ל למימר בעשוי' ובדליכא בור אפילו. ובלי תירוץ על קושיא הא' הוה לן לתרץ דקמ"ל אפי' בדאיכא בור די בג' טפחים וק"ל:
גם יש לדקדק אמאי דמקשה לרבא ומתרץ א"כ מאי קבעי לקמן אי וסד בסיד תנן אי או סד בסיד תנן הלא מהווייי' דש"ס נראה דוסד בסיד תנן דאי או קתני מאי מקשה לרבא דלמא מיירי מתני' דהראשון סד בורו בסיד וא"כ רשאי לסמוך וא"ת דהכי קא מקשה מאי ארי' דאמר סמוך לבור ה"ל למימר סמוך למיצר חבירו אף אנן נימא דלמא קמ"ל אפילו דכבר איתא לבור של חבירו סד בסיד סגי ואי הוה תני סמוך למיצר ה"א התם סד בסיד לחוד סגי ולא בדאיכא כבר בור של חבירו. ואפשר לומר דהא דמקשה הכא לרבא באמת הכי קאמר אלא לרבא קשיא וא"כ איכא למיפשט מהכא לרבא דוסד בסיד תנן וק"ל:
גם יש לדקדק קצת למה לא מתרץ לאביי דמתני' מיירי בסלע הבא בידים דניחא לן טפי מלומר דבאו בב"א וק"ל:
בתוס' ד"ה למנ"מ למו"מ הך נפקותא לא איצטרך לרבא כו' עיין בת"ח דשפיר דיקדק על דבריהם אלו:
בד"ה מרחיקי' את הגפת פי' וקשה לרבא כוונתם דלא תימא דגם לאביי ללשון א' דמודה בעשוי' לבורות קשה וזה באמת אינו דדלמא מיירי במיצר שאינה עשוי לבנות כותל ק"ל:

דף יח.

בגמ' הא קמ"ל דהני קשו לכותל כלומר דמאי קשי' דה"ל למתני סמוך למיצר חבירו דאי הוה תני הכי לא הוה ידעינן למאי הן קשין וה"א דהן קשין לכל דבר ואף בשאינה עשוי' לבנות כותל קמ"ל דלא וק"ל וכן כולם:
עוד בגמ' והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשי' ומזקי כד נדייק אלישנא דא אפשר לומר דה"ק דמאי קשי' לך דה"ל למימר מרחיקים את האילן ממיצר חבירו כ"ה אמה דא"כ

הוה אפשר למטעי ולומר דשרשי' דאילן אזלי כ"ה אמה וג' טפחים דהלא בעל הבור צריך להרחיק ג"כ ממיצר חבירו ג' טפחים לרבא אף בשאין שם בור וא"כ ודאי ה"א דשרשי' אזלי ומזקי כ"ה אמות וג' טפחים וק"ל:

עוד בגמ' א"ה אימא סיפא כו' לישנא דא"ה אפשר לפרש דאחר דחזינא דאסור לסמוך אפילו שארי דברים דלא שייך למימר בהו כל מרא ומרא אפילו בדליכא דבר הניזוק וא"כ קשה לר' יוסי נמי דפליג אדבורי' ואחרדל ולא פליג אמשרה וירק ודוק:

דף יח:

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה הנה תוס' ז"ל האריכו למעניתם בשני פירושם וזולת דבריהם היה נראה לכאורה לפרש דהכי קא מקשה דכל קושיתו אינו אלא על ר"י וקאמר היכי משכחת לה דפליג ר"י דבשלמא לאביי דאמר ראשון רשאי לסמוך אפשר לומר ולאוקמי פלוגתייהו בהכי דרבנן סברי אחר דהראשון רשאי לסמוך והיינו בעל הדבורים צריך בעל החרדל להרחיק את כל הרחקה ור"י סבר דאינו צריך להרחיק כ"א חצי הרחקה באומרו די דארחיק הרחקה דידי את ארחיק נמי דידך כדאיתא באשר"י ולישנא דמתיר דמדייקים תוספות אינו מוכח וק"ל. אבל לרבא דאמר אינו סומך ואחר דשניהם מזיקים זה את זה א"כ ע"כ ראשון הרחיק חצי הרחקה וסברי רבנן דהב' ירחיק חצי האחרת א"כ מ"ט דר"י דפליג ארבנן. ומתרץ ר"פ בלוקח דהסמיך הא' ברשות והנה ר"פ לא היה מפרש דבריו אמי קאי אבעל החרדל או אבעל דבורי' וקמקשה אי בלוקח מ"ט דרבנן ועוד כו' כלומר אי בלוקח ובעל החרדל סמך תחלה א"כ מ"ט דרבנן ואי בלוקח ובעל דבורי' סמך תחלה א"כ מ"ט דר"י. ובזה מדוקדק היטב לישנא דועוד דלפי פירש"י ותוס' הכל קושיא אחת היא ומאי לישנא דועוד. וקא משני רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק מכלל דסבר ר"י כו' כלומר לעולם בלוקח ובעל דבורי' סמך תחלה ומאי קשיא לך א"כ מ"ט דר"י הנה אימא לך דרבנן סברי על המזיק כו' מכלל דר"י על הניזק סבירא ליה ולהכי פליג ארבנן וקמקשה א"ה משרה כו' דוק:

והשתא נפרש קצת דברי תוספת ע"פ פירש"י ור"ת והנה כתבו בשלמא לאביי כו' דלכאורה היה אפשר לדקדק מאי האי דקמקשה ואי דלא סמך היכי משכחת לה דלמא דמיירי דסמך שלא ברשות וע"כ צ"ל דקושיתו הוא א"כ פלוגתא דרבנן ור"י לא א"ש א"כ גם לאביי יש לדקדק לר"י מאי האי דקפליג ארבנן וסבר דבעל החרדל אין צריך להרחיק ומ"ש מבור דקחזינן דלא פליג וסבר דצריך להרחיק לכך קאמרו בשלמא וק"ל. וכל דבריהם אח"כ בדבור הזה הן מפורשים לפניך:

בדבור שאחר זה והוא צריך להיות באחרונה דקאי לפירוש ר"ת כתבו וצ"ל דזה המקשן אינו אותו שהקשה תחלה כו' דבשלמא לפירש"י כבר כתבו דהוה דייק מדבריו אחר שאמר קסברי רבנן על המזיק להרחיק ש"מ דסבירא לך דדבורי' אינן מזיקים א"כ שפיר קאמר מכלל דסבר ר"י כו' אבל לפירוש ר"ת דמפרש הא דאמר על המזיק להרחיק פירושו הוא דבא לומר דחזר מדבריו הראשונים וסבר דאינו צריך להרחיק כ"א בשישנו שם דבר הניזק א"כ מאי האי דקמקשה השתא מאשר הוה קשה ליה מתחלה לאביי וק"ל:
והי' אפשר לומר דזה המקשה הוא באמת המקשה הראשון והוא לא הבין דברי התרצן דאמר על המזיק להרחיק וסבר דמשני כפירש"י ז"ל ולכך הקשה קושיתו כפירש"י ואח"כ פירש. התרצן את דבריו וק"ל:
בדבור המתחיל וסבר ר"י כו' לקמן על מקומה ה"ל לאקשוי כו' פי' אחר דחזינן דר"י לא פליג אמשרה וירק א"כ ש"מ דעל המזיק סבירא ליה א"כ קשה מבור ואילן. יש לדקדק על דבריהם אלו אימא דאי לאו דרבא דאמר אסור לסמוך לא הוה קשה ליה מידי מהתם דהוה אפשר לומר דאחר דסמך בעל הבור תחלה א"כ עשה קצת שלא כהוגן ולכך מותר לבעל האילן לסמוך ג"כ לר"י כסברת התוספות אליבא דאביי בד"ה ואי דלא סמיך כו'. אבל לרבא קשה ולכך סמך דבריו הכא דוק:
עוד יש לדקדק מנ"ל לש"ס דר"י באמת סבר על הניזק להרחיק את עצמו ולדבריהם קאמר בחרדל דלמא אפכא דר"י באמת סבר על המזיק להרחיק את עצמו ואפילו בלוקח שסמך ברשות ולכך לא פליג במשרה וירק וטעמי' דחרדל משום דהני מזקי הני כדאיתא בש"ס ובאילן ובור לטעמיה דרבנן קאמר לדידי אפי' באילן קוצץ מטעם דעל המזיק כו' (וחילוקי דמחלקי רבנן לדעת רש"י לית לי' לר"י) אבל לדידכו א"כ איפכא נמי דוק:
עוד חזיתי בספר מלחמות דהרמב"ן דדבורים הוה גירי דיליה א"כ למאי דקס"ד דר"י ג"כ סבר על המזיק להרחיק את עצמו א"כ ה"ל לאוקמי בשסמך על דבורי' תחלה והואיל דהוא מזיק בגירי א"כ עליו להרחיק את כל הרחקה ורבנן סברי דכי הדדי נינהו ועל כל א' להרחיק חצי הרחקה או אפשר לומר דסבירא להו דעל הניזק להרחיק הואיל דאכתי לא ידעינן מאילן ובור. ובזה אפשר לומר דרבינא דמשני תירוציה כבר ידע המסקנא מפלוגתא דאילן ובור רק התרצן לא הבינו דוק:
עוד ראיתי בהרי"ף דכתב דבמשרה צריך להרחיק אף לר"י ג' טפחים מיהא או מעט יותר כי היכי דלא להוי גירי דילי' א"כ מאי מקשה לר"י משרה וירק נמי הלא התם הרחקה ג' מיהא צריך וא"כ שפיר עביד ר"י דלא פליג אמשרה וירק ועי' בב"ח:

עוד יש לדקדק לדעת הרמב"ם דסבר דצריך להרחיק בכולם אף לדעת ר"י כדי דלא ליהוי גירי דיליה דהיינו ג' טפחים או מעט יותר חוץ מאילן דבשעה שנוטע לית כאן שרשים א"כ מאי מקשה וסבר ר"י דעל המזיק להרחיק והתנן כו' דלמא הכא מיירי בריחוק גירי והתם ליכא גירי כלל דהלא בשעה שנטע ליתנייהו לשרשים כלל כדלעיל ויש ליישב:
עוד יש לדקדק קצת לעיל דמקשה לרבא מאילן ובור דלמא התם מיירי בשאינה עשוי' לבורות ולכך טעמא דאיכא בור כו' והתם ליכא למימר לכאורה כי היכי דאימלכת אתה כו' דוק:
והנה לפירושם דר"ת ור"ח קשה לי אחר דמצאתי בריב"ש דמפרש לישנא דעל המזיק להרחיק כו' לפירש ר"ת דלכאורה משמע מהלשון דחומר קא מחמיר על המזיק ולא קולא ולפירש ר"ת הוה קולא ולא חומרא לכך מפרש (וזהו דהקשה הרמב"ן על בעל המאור ע"ע) דבאמת חומרא קאמר ומ"מ מהחומרא יצא לן קולא והיינו דסבר באשר אמרינן דמותר לסמוך הראשון א"כ לית ליה חזקה ובבא הב' אכתי צריך להרחיק כי בשאין כאן מחאה אין כאן חזקה אבל באשר נאמר דאסור לסמוך א"כ באשר סמך כבר אין צריך להרחיק אח"כ בבוא הב' כי טענינן לראשון דחזקה הוה וא"כ ה"ק הש"ס על המזיק להרחיק את עצמו לעולם מטעם דאין לי' חזקה וממילא א"כ מותר לסמוך בשאין כאן דבר הניזק זהו תמצית דבריו אע"ג שאין זה לשונו. וא"כ הוא קשה לן מאי בא לדייק מכלל דר"י סבר על הניזק דלעולם אימא לך דעל המזיק להרחיק סבירא ליה ואפילו בדליכא דבר הניזק כרבא בבור ובעל הדבורים אשר סמך תחלה אית לי' חזקה ואין צריך להרחיק ומ"מ הואיל דעשה שלא כהוגן אף בעל החרדל סומך דוק:

דף יט.

בגמ' תנ"ה כו' ואיכא דרמי להו מירמי כו' אפשר לומר דנפקא מינה אי מייתי בלישנא דתנ"ה או בלישנא דרמי להו מירמי דהנה הטור סי' קנ"ה הביא דעת הרמב"ם דסבר דבכותל דעלמא דלאו כותל בור צריך להרחיק נמי את כל הרחקות דמתני' וכתב עליו דאפשר דסבירא ליה דכותל בור לאו דוקא או דכותל דעלמא מכש"כ אתייא ע"ע. והנה כד נאמר דכותל בור דווקא ולא כותל דעלמא א"כ איכא למימרי אהדדי דליכא למימר הא דמתני ד' אמות איירי בכותל דעלמא דהא כותל דעלמא א"צ להרחיק כלל ומתני' דילן כותל בור קתני אבל באשר נאמר דכותל דעלמא אתייא מכש"כ דמיגרע גרעי כותל דעלמא מן כותל בור א"כ ליכא למימרי אהדדי דאיכא למימר הא דתני ד' אמות איירי בכותל דעלמא ומ"מ סיוע איכא מיהא לר"נ דנוחלן לומר ולחלק טפי במחמצן והנדיין מלחלק בין כותל בור וכותל דעלמא. ובזה מדוקדק נמי דקאמר ר"ח ברי' דר"א מתני

לה בהדי' אא"כ כו' משפת מחמצן ולכותל ג' טפחים דלכאורה יש לדקדק דמאי ראי' יש מדבריו דלמא הוא קאמר מחמצן והנדיין אית ליה נמי שיעורא דג' טפחים ובאשר כתבתי א"ש דהביא ראיה מדבריו דקאמר ולכותל ג' טפחים דמשמע דכותל דעלמא סגי' נמי בג' טפחים ואין לחלק בין כותל דעלמא ובין כותל בור ודוק:

דף יט:

בגמ' והא אנן תנן כו' ת"ש לא ישפוך כו' עד ת"ש לא ישתין מוחק רש"ל משום דקשי' לי' ודאי מאי האי דקשי' לי' הלא בהדיא קתני לא ישפוך דבשופכי' מיירי ואני אומר דיש לקיים הגירסא דה"ק אחר דראינו דקתני שופכי' בפירוש א"כ ע"כ מי רגלים דמתני' לאו בשופכים מיירי דאל"כ מה בא הברייתא לאוספי ולאשמעינן מה דלא שמעינן ממתניתין דבשלמא אי מיירי מתני' במשתין הוצרך הברייתא לאשמעינן דאף בשופכים ג' טפחים סגי אבל אי מתני' נמי בשופכים קמיירי מאי בא לאשמעינן מעתה. ומשני ה"נ בשופכי' כלו' דתרי גווני שופכים איכא חדא שופכים הנקווי' בתוך הבור ושופכים דעלמא בלי בור ובחדא מנייהו מיירי מתני' ובאידך הברייתא ועיין בטור ובב"י מה דכתבו ארמב"ם בזה ודוק: עוד בגמ' מאי ארי' רקיק אפילו עבה נמי כו' ותיפוק ליה כו' וכל דבר כו' אינו חוצץ בפני הטומאה הנה רבים מקשי' דלמא באמת הטעם דשמואל היא משום טומאה. ולכאורה יש לתרץ דא"כ דלאו מבטיל איירי למה נקט רקיק טפי מבעבה ובזה א"ש דהמתין מלומר ותיפוק כו' עד אחר דמשני אבל רקיק דמימאס אימא בטולי מבטל כו' דמשמע דטעמא הוא משום ביטול. אבל אכתי מידי ספיקא לא יצאנו דמנ"ל התם באמת לומר כן דאינו מבטל דלמא באמת סבר דבטולי מבטל הואיל דמימאס רק דלהכי נקיט רקיק דבטולי מבטל וה"א דשוב אינו מקבל טומאה עוד הואיל דביטלו כס"ד דתוס' בד"ה תיפוק כו' קמ"ל שמואל כמסקנא שלהם דאף דבטולי מבטל מקבל טומאה דבעינן שינוי מעשה. ואפשר לומר דבהדי' נשמע משמואל הטעם דאינו מבטל ולכך לא ממעט ולא משום קבלת טומאה והכי משמע בסמוך דשמואל גופי' משני לקמן בשהתריפו. ובאשר נאמר דבאוכלי' נמי אמרינן באשר ממלאים כל החלון חוצצים אף דלא ביטלם כסברת התוס' בכלי חרם ושמואל נקט לישנא דממעט דקאמר אינו ממעט בחלון דמשמע אבל חוצץ הוא בשממלא כל החלון א"כ ע"כ טעמי' משום דלא ביטל הוא וא"כ אפשר לומר דהכי קמקשה ותיפוק ליה כו' כלומר למה אמר אינו ממעט דמשמע אבל חוצץ הוא הלא מקבל טומאה וכל המקבל טומאה אפילו חוצץ אינו ודוק. אבל אכתי יש לדקדק קצת מאי מקשה מאי ארי' רקיק אפילו עבה נמי דלמא להכי קאמר רקיק דאינו ממלא

כל החלל אבל עבה דממלא כל החלל חוצץ הוא וק"ל. ועיין בפסחים דף ל"ז דקרי לפת טפח עבה והכא מסתמא בחלון טפח קמיירי ודוק:

עוד בגמ' האי חבית ה"ד כו' כד נדייק הא דקשי' לי השתא טפי מאשר קשי' ליה מקודם דהוי מוקי ליה בשהתריפו גם דקאמר ה"ד אי דפומי' לבר כו' ודאי באשר לא יתפרש בדפומ' לבר יתפרש דפומי' לגאו לכך אומר דודאי אי לאו דהוה מוקים ליה בשהתריפו דוקא לא הוה קשה ליה האי ה"ד כו' דודאי איירי בפומי' לגאו וא"ת דמ"מ יש לדקדק אמתני' דלא תני החציצה בחבית גופי' ובפומי' לבר זה אינו דניחא למתני' טפי לומר החציצה בדבר דחוצץ לעולם מאשר יאמר בחבי' דאינו חוצץ כ"א בפומי' לבר אבל השתא דמוקי' למתני' בשהתריפו א"כ חזינן דגרוגר' נמי אינן חוצצי' לעולם אלא דוקא בשהתריפו א"כ קשה לי' ה"ד כו' ואי בפומי' לגאו מ"מ קשה ליה דה"ל למנקט החציצה בחבית גופי' ובפומי' לבר ומשני ליה אלא דפומי' לגאו וא"א בחבית של מתכת כו' כלו' דמ"מ ניחא לי' טפי למנקט החציצה בגרוגר' מבחבית דבגרוגרת ליכא אלא חד גונא דאינו חוצץ והיינו בשלא התריפו ובחביות איכא תרי גווני והיינו בחביות של מתכת ובחביות של חרס אפי' בפומי' לגאו והוה צריך לפרש בתרי גווני דמיירי דוקא בחביות של חרס ובפומי' לבר משא"כ בגרוגרת לא צריכנא לפרש כ"א חדא גוונא והיינו בשהתריפו וק"ל. ודע דאחר דמוקמינן בשהתריפו לא צריכנא להא דכ' רש"י לעיל דמיירי שאינן מוכשרים דאחר דנתקלקלו ממאכל אדם אפי' הוכשרו אינן מקבלים טומאה ורש"י גופי' לא פי' כן אלא לפי מאי דקס"ד דהמקשן דלא ידע עדיין דהתריפו ודוק:

בתוס' ד"ה א' רב טובי הך שמעתתא מייתי הכא כו' דלא תימא דמייתי הכא הואיל דמיתני לקמן השלג כו' ותימא דטעמא הוא משום דקשין לכותל ובאמת אין זה הטעם כדכתבו לקמן בד"ה כולן כו' וק"ל:

בד"ה רקיק כו' פר"י בר מרדכי כו' הנה ראיתי להראב"ד דמחלק בין חלון של ד' טפחים דאז המיעוט צריך ביטול ובחלון של טפח המיעוט אין צריך ביטול ולכאו' יש לדקדק א"כ מאי האי דמקשה מהנהו מתני' דדלמא התם מיירי בחלון טפח וא"ת קופה וחבית דמתני במתני' הראשונה היאך שייך דמיירי בחלון טפח וגם במתני' ב' הרבה דברים אף אני אומר מנ"ל דעומדים ויושבים מכל וכל בחלון דלמא קצת מנייהו עומד נגד החלון. ובאמת לא קשה מידי דההיא חור מקרי ולא חלון ע"ע אבל מהא דמתני לקמן מלח ומאי דמדקדק עליו הש"ס דיתבא אחספא חספא גופי' תיחוץ כו' יש לדקדק דלא כהראב"ד ודוק:

שם בד"ה מאי ארי' רקיק כו' השתא קס"ד כו' דלכאורה הוה אפשר לומר דקושיתו הוא אמאי דלא משמיענו רבותא טפי בעבה וקמשני ליה התרצן דאדרבא דרקיק הו' רבותא טפי ואי הוה תני עבה לא הוה שמעינן רקיק ובאמת דאזה יש לדקדק דמ"מ מה נרויח בתנויי רקיק דמ"מ לא שמעינן מני' עבה נמי ולכך קאמרו תוס' דהמקשן סבר דבאמת דוקא נקט רקיק הואיל דאית בי' תרתי וקמקשה א"כ אגופ' דדינא דאין זה אמת דאפי' עבה נמי אינו ממעט ואפי' דהוה דבר המתקיים ואזה קמשני שפיר לא מיבעי' כו' כלומר לא כדקס"ד דלהכי נקיטנא רקיק הואיל דאית בי' תרתי אבל עבה ממעט דזה אינו אלא להכי נקיטנא רקיק לרבותא ודוק:

שם בד"ה ותיפיק ליה אפילו אם יבטלו כו' דלא תימא דקושיתו הוא הכי דקמתמא אתרצן דתירץ לא מבעי' עבה כלומר אי הוה תני עבה לא הוה נשמע מני' רקיק משום דה"א דרקיק מבטל לי' וקא ממעט וקא מקשה דה"ל למימר אי הוה תני עבה ה"א דלהכי אינו ממעט משום דמקבל טומאה משא"כ רקיק דאינו מקבל טומאה ואי הוה קושיתו כן לא הוה קשה א"כ מאי דקמתמ' תוס' אחר כן וק"ל. וא"ת דלמא באמת הכי קמקשה זה אינו דא"כ מאי קא משני לי' שנילוש במי פירות כלומר דגם עבה אינו מקבל טומאה ומהיכא תיתא לומר כן ואי הוה תני עבה ה"א דנילוש במים ומשום קבלת טומאה אינו חוצץ לכך כתבו אפי' אם יבטלו כו' ודוק היטב בזה ובמה שכתבתי לעיל בגמ':

שם בד"ה רואין כו' אין לפרש כו' דא"כ כו' תיקשי ליה כו' הנה יש לומר דטעמי' הוא ודאי משום דסופו ליטלו החבית ומ"מ לא קשה ליה מידי דודאי שפיר ידע דדבר דודאי אינו מבטל אינו ממעט דומי' דחבית דבסתמא אינו מבטל ובודאי אינו ממעט וכל קושיתו אינו אלא אמאי דסבר שמואל דאפי' רקיק דממאיס אפ"ה אינו ממעט בסתמא ואזה קשה ליה א"כ תבן אפי' דמיירי בסרי מ"מ חזי לבהמתו ע"י פירוך או לטיני עד דמפיק לי' התרצן מכולה ובגרוגר' ידע דאפשר למיקם בשנרקבו ומ"מ חזי קצת ואפ"ה ממעט משום דבסתמ' מבטל לי' וקמשני בשהתריפו דלא חזי מידי וק"ל:

דף כ.

בתוס' ד"ה היא גופא תיחוץ ותימא היכי תיחוץ הא לא מבטל לי' התם יש ליישב קושיתם דבאמת הכי קא מקשה אמאי דרצה לסתור את דברי שמואל ולומר דממעט אף שאינו מבטל א"כ קשה אמתני' האי חבי' גופא תיחוץ וק"ל:

שם בד"ה ועוף ששכן בחלון נראה דאתי אפי' לר"מ כו' ובזה מיושב לן מאי האי דקחשיב כל הני דממעטין וכד תדקדק בדבריהם בכולן אשמעינן רבותא קצת דבנכרי אשמעינן

דאע"ג דמקבל טומאה מדבריהם כדכתבו בסמוך ובמלח גופא אשמעינן דאינו מקבל טומאה מה דלא שמעינן במקום אחר וכן משמע בתוס' בסמוך ודוק בכולם ותמצא:

דף כ:

בגמ' דלית בי' שיעורא כדתנן כו' נראה לקיים הגירס' אשר כתובה לפנינו ודלא כתוס' ושפיר פירש"י דלית בה שיעורא והוי כמאן דליתא ומביאה הש"ס ראי' על זה מדתנן התם דמחייב בהוצאת שבת דוקא בכדי ליתן בין פצי' לחבירו ואי הוה חוצץ בפחות משיעור זה א"כ אכתי ליחייב אהוצאת' דאכתי ראוי' לי' לחצוץ בפני הטומאה אלא ע"כ בפחות משיעור זה אינו חוצץ עוד ועיין שם בש"ס דשבת דף ע"ח ודוק:

עוד בגמ' אמר ר"פ ולא פליגי כו' נראה דאתיא לי' לר"פ דלא פליגי דאי הוה פליגי א"כ אחר דחזינן דפליג שמואל במלח ולא ברבב א"כ חזינן דהמלח מסתבר טפי לעשות מחיצה מברבב וא"כ הוה קשה אסדר דקאמר רב חיץ ממלח ורבב איפכא ה"ל למימר וק"ל:

עוד בגמ' אמר אביי ש"מ כליא דתנור טפח נ"מ כו' כלו' דלכך תני במתני' תרווייהו ולא קתני חד מניי' וממילא ידעינן לאידך אלא לאשמעינן במקח וממכר והא דלא קא מדייק כן נמי ברחי' לעיל אפשר לומר דבאמת הרכב העליונה היא דמשמע' קול והתחתונה עביד לי' לטרי' והנדנור ולהכי הוצרך מתני' דילן לאשמעינן תרווייהו לומר דאסור משים טרי' ומשום קלא ונפקא מינה במקום דליכא טריא כמו בריחים של חמור אסור מיהא משום קלא וכן אפכא והנה מתחלה קאמר מ"ט משום טריא וקאי אשכב וקמדייק ליה מהא דחמור וקאמר אלא משום קלא כלומר העליונה אסור משום קלא. ובזה יבא על נכון מה דאמרה הש"ס לעיל דף ח"י הא קמ"ל דטרי' קשה לכותל והתוס' שם דקדקו ע"ז ולדעתי א"ש וק"ל:

במתני' לא יפתח אדם חנות כו' תחת אוצרו של חבירו ולא רפת בקר באמת אמרו ביין התירו אבל לא רפת בקר נראה דלכך לא כילל רפת בקר בהדי הנך דלא דמי לדידהו דאינהו מותרים ביה וק"ל:

בגמ' תנא ביין התירו מפני שמשביחו עי' בת"ח דשפיר כתב:

דף כא.

בגמ' סיפא אתאן לתינוקת של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך. אפשר לומר אחר דהוא תיקן דיכניסו את בניהן מבן שש ואילך א"כ שפיר קאמרהי מתני' מקול התינוקת לאפוקי ממה שהי' מקודם דנערים יקראו וק"ל:

עוד בגמ' ת"ש ב' שיושבים כו' אף דכבר קא משני ליה בתינוקת דנכרים בא לדקדק עוד מברייתא זאת דהנה אחר דחזינן שינוי לישני בב' ברייתות אלו דבראשונה קאמר רופא אומן ובב' קאמר רופא ואומן דהנה רש"י ז"ל מפרש רופא מוהל ובטור בב"י מפרש דמיירי ברופא ממש ורופא שהוא אומן קתני ולאו תרתי מילי נינהו ועיין בב"י ובב"ח והנה בברייתא הב' מוכח לכאורה כרש"י דהלא רופא ואומן קתני דמשמע דתרתי מילי נינהו. והנה אחר דמיירי במוהל לכאורה י"ל דומיא דדי' מיירי במלמד תינוקת דישראל ולכך קא מדייק נמי מברייתא הב' ואפ"ה קא משני ה"נ בדנכרים ואפשר לומר דבדנכרים וגם בישראלים קמיירי ומלמד להם אומנות כדאיתא במיימוני ובב"י וק"ל:

בתוס' ד"ה כבן שש וכבן שבע כו' הא דלא מדייקי' לעיל כן כבן ט"ז וכבן י"ז משום דלעיל אפשר לומר דלהכי קאמר בהאי לישנא לומר דאפי' טובא מזה נמי כדאי' בשבת פ' מפני' אבל הכא דמיירי מתקנתו ודאי לא א"ש וק"ל:

שם בד"ה וגרדי וא"ת כו' וא"ת כו' ולקמן נמי תניא כו' אמתני' דילן הוה אפשר לומר ולתרץ דמתני' דילן מיירי ברבים המעכבים אבל יחיד אינו יכול לעכב ולקמן מיירי ביחיד המעכב אבל בהאי ברייתא קתני ב' שיושבים כו' ועי' באשר"י וק"ל:

שם בא"ד כו' עד ודוחק לחלק דהתם כבר יש נכנסי' ויוצאים כו' הנה הרמב"ם באמת מחלק כן ע"ע ואני תמה בדבר דא"כ הוא מאי קאמרה הש"ס לקמן לימא מסיי' לר"ה הלא רב הונא אשמעינן טובא מה דלא שמעינן מהתם דהתם בכמה מקומות ימצא שיוכל לפרוס מצודתו משא"כ ברחים אי לא מוקי באותו מבוי דיש שם כבר רחים אחר' במבוי אחרינא ג"כ לא יוכל למיקם דיכולים למחות עליו בני מבוי לפי מה דסביר הרמב"ם דגם במביי יכולים למחות ואף דברחים אינן יכולים למחות ה"מ באחזיק ע"ע. ואף לדעת התוס' הכא אומר אי סבירא להו דברחים אינן יכולי' לעכב אפי' בלי חזקה א"כ מאי מקשה הש"ס מחנות ארחים דלמא רחים שאני דיכול למיקם בדוכתא אחריתי אף דלא דר בו בעל רחים אחר משא"כ בחנות דלא יכול למיקם כ"א במקום שיש בו חנות אחרת ואי גרסינן א' מבני מבוי קשה יותר ודוק ואכתוב עוד בזה לקמן בסמוך:

שם בד"ה ולא לסופר כו' עד ודוחק לחלק בין מכר לשכירות דע דבהא דלא ישכירנו כו' סבר הטור וכן לא ימכור לאחד מאלו והמרדכי כתב דבמכירה שרי ואני בחדושי על הטור הוכחתי דהאמת עם הטור ע"ש:

דף כא:

בגמרא ואמר רבא מקרא ינוקא כו' הא דפירט מתחלה ואח"כ כללא כייל וכד יש לן הכלל לפרט לא צריכנא. אפשר לומר דבכל חד קמ"ל מילתא מה. דהנה במקרי דרדקי

אשמעינן דאפילו רבא דסבר במקרי דרדקי שבשתא ממילא נפקא אפ"ה הוה פסידא דלא הדר כדכתבו תוס' או כפירש"י וקושי' התוס' עליו כבר תרצתי בהמקבל דף ק"ט ע"ש ובשתלא אשמעינן דאין צריך לשלם כ"א מה שהפסיד ולא במה שהי' יכול להשתכר באשר היה נטעו כראוי דהפסד הריוח אין הדין נותן לשלם ועיין ג"כ בהמקבל מה שכתבתי על מתני' דדף ק"ד. ובטבחא אשמעינן דאין צריך לשלם לי' בושתו ובושת אורחים כסברת הרשב"ג ועי' בנ"י ובאומנא קמ"ל דאם נעשה חולה אין צריך לשלם ליה צערו ואף זה עי' בנ"י ובספר מתא קמ"ל דגרמא בניזקים פטור וק"ל:

עוד בגמרא אמר ר"ה כו' דינא הוא דמעכב עלוי' הנה קאמר לישניה דדינא הוא לומר דלא די דרשע מיקרי אלא אפילו דינא הוא ובדין יכול לעכב עליה ואהכי אפשר לומר דלכך הוצרך לסיים מאן דמביא סייעתא לדברי ר"ה מאי דאמר רבה בר"ה עד פרסה דאי לאו דרבר"ה ה"א דגם שם לאו מדין קמיירי רק דאי לא מרחיק רשע מקרי והא דקאמר מלא ריצת הדג היינו אפילו רץ במקום רחוק ובא אח"כ ליד צייד האחר צריך להוציאו מתחת ידו דאי לא רשע מקרי אבל השתא דפירש רבר"ה עד פרסה ש"מ אי בא לידו אחר סיום הפרסה אין הדין כן ואי הוה מיירי הברייתא בקריי' רשע לחוד אפילו אחר סיום הפרסה נמי אלא ע"כ בדינא קמיירי וק"ל כן אפשר לומר בדרך צחות. ועוד אפשר לומר אחר דחזינן דהערוך מפרש הא דקאמרה הש"ס דיהבי סייאר' היינו לומר אחר שהם מביטים למרחוק וכשאוכלים כאן הם נותנים עינים לראות אם יש מזונות במקום אחר ופעמים שנצודו ברשת ומתוך שהן רואין מזונות במקום אחר הם הולכים שם וזה גזל גמור הואיל וכבר נצוד ע"כ. והנה רש"י ז"ל נייד מפירוש הזה אמאי דאמר דיהבי' סייר' אבל מ"מ לא יכחיש את המציאות דאפשר דיהי' נצוד ברשת וע"י מצודה שנותן האחר במזונית רצים שם וא"כ אפשר לומר דסבירא לי' דבדרך פרסה א"א למצוא כן דיתנו עיניהם ברשתות למרחוק כ"כ וא"כ אפשר לומר דאי לאו דרבר"ה הוה אמינא דטעמא דברייתא הוא משום כך וא"כ לא תסייע לר"ה אבל אחר שמפרש רבר"ה עד פרסה א"כ ע"כ טעמא דברייתא אינו כן א"כ שפיר תסייע ודוק:

עוד בגמרא תנאי היא דתניא כו' הנה תוס' מתמיהים על דלא מביא הברייתא דלעיל דממ"נ כו' ואפשר לומר דהש"ס דמקשה מהא דעושה אדם חנות קושיתה אינו אלא על מאי דאמר אפילו תימא רבנן כלומר דאין כאן תנא דאינו סובר כר"ה ולכך מקשה הלא ע"כ מצינו תנא דחולק אר"ה וע"כ ע"כ ר"ה דאמר אנא דאמרי כר"י ולכך קמשני תנאי היא כלומר הא דאמרית אפי' תימא רבנן לאו משום דרציתי לומר דרב הונא כדברי הכל אתיא רק אחר דמצינו דפליגי תנאי בהא מילתא ניחא לי' טפי לומר דהני תנאי לאו בהא

מילתא פליגי אלא אף רשב"ג דפליג התם ארבנן מצי למסבר כהני רבנן ולאו תרי תנאי פליגי בהא מילתא וק"ל:

עוד שם כופין כו' ולא מלמדי תינוקות ולא א' מבעלי אומניות ושכנו אינו כופהו. הנה לכאורה יש לדקדק הא דכללא כייל בסוף באומרו ולא א' מבני בעלי אומניות א"כ אמאי הוצרך לפרוט תחלה בג' אומניות דקחשיב לכך אמינא דאפשר דתחילת הברייתא לא מיירי מטעם פיסוק חיותי' אלא מטעם עיכובא דנכנסים ויוצאים ולכך קחשיב ג' אומניות אלו דשייך בהם נכנסים ויוצאים ואח"כ קאמר ולא אחד מבני בעלי אומניות היינו לומר אחד מבני בעלי אומניות שדרים כבר בתוכה מעכבים ג"כ שארי אומניות אף דאין שייך בהם נכנסים ויוצאים מ"מ מטעם פיסוק חיותם מעכבים ובזה יסתלק הוכחת התוספות בד"ה כופין כו' מהכא ודוק ודע דהרמב"ם סובר דאינן יכולין לעכב בני חצר או בני מבוי על חנות או שארי אומניות מטעם נכנסים ויוצאים בשיש להם כבר ג"כ א' מבני בעלי אומניות ההם אצלם כאשר כתבתי לעיל והרב ב"י מפרש הברייתא אליבי' ע"ע דמסיפא דא' ולשכנו אינו כופהו אתיא ליה ובאשר כתבתי יתפרש היטב דוק:

בגמ' אמר רב הונא פשיטא לי כו' ואי שייך כו' בר מבואה כו' בעי רהבד"י כו' הנה הרמב"ן רוצה לפרש בעיא דר"ה דאפילו במבוי אחרינא יוכל לעכב עליו באשר רוצה לישב סמוך לו ע"ע ובהיות כן אפשר לומר דרהבד"י תרווייהו קא בעי ליה בין דרוצה לישב בתוך מבוי שלו או דרוצה לישב במבוי של עצמו ולכך אפשר דלהכי קא נקיט תחלה מאי דפשיטא ליה לומר כל מאי דפשיטא לי בהני ב' דברים קא בעינן בהאי מילתא דבר מתא מעכב אבר מתא אחריתי אף מבוי אחרת כפירש"י ובר מבואה לא מצי מחי לבר מבואה דנפשי' אף אותה מבוי כל זה מבעי לי בבר מבואה אבר מבואה אחריתי אי יכול למחות בידו אפילו אם רוצה לישב אצלו סמוך לו במבואה של עצמו או אפילו אינו יכול למחות ליסע במבוי שלו נמי וק"ל. והנה הרמב"ן דיקדק נמי אי אמרת דאינו יכול למחות אבר מבואה אחריתי א"כ באיזה צד נאמר שלא להושיב ביניהם אי אבר מתא אחריתי מאי ארי' ביניהן הלא יכול לעכב עליו כל מתא ועי' בב"י דתירץ דמוקי ליה בנותן כרגא הכא ובזה א"ש דנקיט רהבד"י הא מילתא דאי שייך בכרגא הכא כו' קודם דבעי בעי' שלו וק"ל:

אמר רב יוסף ומודה ר"ה במקרי דרדקי כו' הנה הרב ב"י דיקדק דלא אמר ומודה ר"ה בד"י דהלכתא כוותיה. ואפשר לומר דבזה בא רב יוסף לפרש מילתא דרב הונא דקא פסיק כיחיד כרשב"ג במקום רבים וניחא ליה דמודה במקרי דרדקי מהא דתיקן עזרא א"כ חזינן דהוצרך לתקן אמקרי דרדקי ש"מ דבשארי אומניות מצי לעכב. והנה תוס'

מוחקים גירסא זאת מדלא חשיב ליה בהדי י' תקנות במרוב' אשר תיקן עזרא ואפשר מדלא קם תקנתו עד שהוצרך יהושיע בן גמלא לתקן תקנתו ולכך לא קחשיב ליה ע"ש עזרא וק"ל: בתוס' ד"ה מרחיקים מצודה כו' עד והא דאמרי' כו' וקשה לרשב"א כו' הנה אפשר לומר דהעמידו דבריהם ז"ל כאן משום דהי' אפשר לומר דלהכי מפרש ר"ת דבדבר הפקר אפי' רשע לא מקרי הואיל דהראשון אשר היפך כבר לית לי' הפסד במילתא אף שלא יבא לידו אבל בחזקת הבתים ובא"נ דיפסיד הראשון את מעותיו אימא דודאי רשע מיקרי אבל במאי דפירשו הכא דלכך מחלק הר"ת בדבר הפקר משום דבקל יוכל הב' למצוא במקום אחר משא"כ בהפקר א"כ שפיר קא מדייקי וק"ל:

בתוס' ד"ה כופין בני מבוי כו' כבר כתבתי בגמ' דהוכחתם לאו הוכחה היא ועתה נוסיף בדברים דהנה ודאי להרמב"ם דמחלק בין מבוי מפולש ושאינה מפולש הוכחתם לאו כלום היא ואף דנאמר שהם אינן מחלקים בכך מ"מ אחר דמצינו להרשב"א ורמב"ם דסברו דבחנות אפי' החזיק הראשון יכולים למחות מטעם דיאמרו סבורים היינו שהיינו יכולים לקבל ועכשיו אין אנו יכולים לקבל. וא"כ ע"כ הסיפא דמתני' נמי ע"י חזקה דוקא מיירי דהסיפא ע"כ קאי אירשא דמיירי בחזקה וא"כ לאביי דאמר בחצר אחרת מותר בחנות היינו דוקא ע"י חזקה נמי וכדאי' נמי בהדיא בשו"ת הר"ל בן חביב ע"ע וא"כ מאי קשי' להו לתוס' אגירסה דלעיל דהלא התם עד שלא החזיק מיירי דהלשון הכי משמע שביקש קאמר והכא מיירי דהראשון כבר החזיק להיות מלמד תינוקת בחצירו או במבוי והשני ג"כ החזיק בחנות בחצר אחרת וחזקתו הוא דלא יכול למחות אח"כ בטענת דנכנסים כו' ועתה רוצה לירד באומנות שלו להיות מלמד תינוקת כמוהו וא"כ מטעם דנכנסים אינו יכול למחות דכבר החזיק באותו היזק בחצר אחרת אבל מטעם פיסוק חיותי' מצי למחות ודוק. ואפשר דסבירא להו לתוס' דחנות עצמו יש לו חזקה כסבר' הגהת אשר"י וא"כ סיפא דמתני' ע"כ אפי' בלי חזקה מיירי וא"כ שפיר קמדייקי תוס'. אבל א"כ קשה לן מאי מקשה הש"ס מחנות ארב הונא דלמא חנות שאני דמיירי דהחזיק בחנותו הראשון בשכבר פתחו ואח"כ יבא השני ויאמר לו כשם שעשית שלא כהוגן בפתיחה שלך מתחלה אף אני אסמוך חנותי כמו שכתבו תוס' לעיל בדף ח"י ע"ב ד"ה ואי לא סמיך לסברת אביי ע"ש ודוק היטב:

עוד יש לדקדק קצת בש"ס דקאמרה לימא מסייע לי' דלמא ר"ה קמ"ל דמעכב עליו דוקא משום פיסוק חיותי' אבל מטעם נכנסים לא ולא כס"ד דתוס' לעיל בד"ה וגרדי ע"ש וק"ל: עוד יש לדקדק בש"ס מנ"ל לומר תנאי היא ורשב"ג סובר כר"ה דלמא ע"כ לא קאמר רשב"ג דמעכב אלא בר מבואה אבר מבואה אחרינא דאף הוא שכינו מקרי אבל בר

מבואה אבר מבואה דנפשי' לא ור"ה בר מבואה אבר מבואה דנפשי' קאמר דמעכב ויש ליישב:

עוד יש לדקדק קצת אחר דחזינן דתוס' ז"ל בד"ה גרדי לעיל מפרשים הברייתא דעושה אדם חנות כו' בחצר אחרת מיירי א"כ דומי' דהכי אפשר לומר דמיירי אפילו במבוי אחרת ומוקי' לי' סמך לי' במבוי אחרת כאשר כתבתי לעיל בשם הרמב"ן א"כ מאי מקשה אר"ה דלמא ר"ה מיירי דוקא במבוי אחת וגם זה יש ליישב וק"ל:

בתוס' ד"ה ואי שייך בכרג' דהכא לא מצי מעכב פי' בני העיר כו' הנה ודאי הוצרכו לכך דבמבואם הלא רהבד"י קמבעי' לי' אפילו אבר מתא רק שאינו דר באותה מבוי מכש"כ בן עיר אחרת אבל הרב ב"י מפרש אליבא דהרמב"ם דאפי' באותה מבוי יכול לירד דהואיל דאין לו מבוי מיוחדת כל מבוי כדידי' דמי' ע"ע. ובאמת יש לדקדק אזה דא"כ ה"ל לרבנן לאשמעינן רבותא דא והם ולשכנו אינו כופה קאמרי דמשמע דוקא ולשכינו וק"ל:

דף כב.

בגמ' בעא מני' פיל כו' הנה הואיל דחזינן בתוס' דבעי' הלזה יש לפרש בתרי אנפי' א"כ אפשר לומר דרב אדא בעא מני' דבלע כפיפ' ממש ורב אידי סבר דבעא מני' דבלע הוצין ולכך לא ידע להשיב דלא אפשיט בעיא זאת ורב אדא סבר דהבינו אשר שאל לו כפיפ' ממש ואפ"ה לא השיב לו א"כ ודאי לאו צורבא מרבנן הוא דהלא מתני' הוא ולכך לא נקט לי' שוק' ורב דימי סבר דלא בעא מני' כ"א הוצין ולכך כעס עלי' דלא נקט לי' שוק' ואפשר דנענש דהוה לי' למידק שפיר וק"ל. ובאשר כל אחד אמר אנא ענישתי' זולת דברי תוס' ז"ל אפשר לומר דבאי' להורות לן כל אחד דיהא אדם אחר זהיר מעשות דבר מדברים אלו כדי שלא יענש כמוהו ותוס' כתבו דהי' מצטער כל א' בזה א"ש נמי דאי כפשוטו מאי קאמר כל אחד אנא ענישתי' דלמא כולם בהדדי ענשי' אבל באשר כתבו ז"ל א"ש דמ"מ נמטי' לכל א' שיבא מכשורי ולדידי א"ש נמי וק"ל:

בתוס' ד"ה וקמא היכי סמיך ס"ד דבנפל מיירי כו' הנה כתבו ז"ל לפרש דעת המקשן והתרצן דלא תימא דקשי' לי' אסיפא דמילתא דאמר לא יסמוך לו כותל אחר דמשמע דכבר הי' לו כותל אחר מקודם ואי הי' הדבר כן א"כ תירוצו דר"י לא הוה א"ש לכך כתבו דבאמת הסיפא מתפרשת שפיר דמקרי אחר נגד כותל חבירו וקושיתו לא הי' אלא אריש דמילתא דקתני מי שהי' כותלו כו' דמשמע דבנפל מיירי וא"כ תירוצו דר"י מתפרש שפיר מי שהיה גבול כותלו כו' ואח"כ כתבו וא"ת כו' דבשלמא אי הוה אמרי' דקושיתו קאי אסיפא דמילתא אבל הרישא לא קשה לי' מטעם דשפיר ידע לפרשו דגבול

קתני א"כ לא הו' ק' מידי ארבא דגם רבא הי' אפשר לפרש דה"ק מי שהי' כותלו סמוך לגבול כותל חבירו כו' ובראשון קמיירי באמת אבל השתא דאמרינן דר' יהודא מפרש מלת כותל דמיירי בגבול ורבא פריך דכותל קתני ולא גבול א"כ במילתי' א"א לומר כן א"כ קשה להו וק"ל:

דף כב:

בגמ' אמר רב ל"ש כו' ולא פליגי הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה הנה אפשר לומר דרב מחלק כן משום דאל"ה הוה קשה לן קצת אי נאמר דדווקא מילתא היא א"כ מאיזה טעם יסמוך השני הלא אף לו יתמעט הדווקא אבל לדברי רב א"ש דמיירי דהב' הי' בונה כותל לחצירו דלא צריך דווקא. ולכך אפשר לומר דלהכי הוצרך ר"י ב"ח לומר דלא פליגי כדי שלא יתקשה לן כן אליבא דר"א וק"ל:

בגמ' תנן החלונות כו' ותני עלה כו' אפשר לומר דלא רצה לדייק בקיצור ממתניתין דתני החלונות דמשמע דוקא משום החלונות דהוה אפשר לומר דלעולם דווקא מלתא הוא ומתני' קמ"ל אף דאיכא חלונות אפ"ה בד' אמות סגי ההרחקה ולא תימא בחלונות ירחיק טפי אבל באשר חזינן דהברייתא מפרש למתני' וקאמרה כדי שלא יאפיל דמשמע בהדיא דעיקר טעם הרחקה הוא דנקט משום כדי שלא יאפיל ולא משום דווקא וק"ל:

עוד שם וכמה גם בזה אפשר לומר דשאלתן וכמה הוא כלו' עובי הכותל אשר יסמוך דלא חיישינן עדיין להדווקא דודאי בהיותה רחב יותר מדאי יתמעט ודאי דווקא הרבה ומה טעם לא יהי' קפידא בדבר וייבא לא הבין את שאלתו ומפרש לי' על דרכו ואזה הקשה אח"כ והא אנן תנן ד' אמות ואזה לא שאלתי וקא משיב לי' כאן מרוח אחת כלו' אני נתתי לך שיעור של רוח אחת כמה צריך להרחיק מהחלון (ועיין באשר"י דגורס טפח ועיין בטור) כאן משתי רוחות כלומר דמתני' נתן שיעור כמה צריכים הב' דפנות להיות רחוקים מהדדי אבל כל כותל וכותל צריכא להיות רחוק מהחלון כמלא כו' (ולפי גירסת הרא"ש טפח ואפשר דהוא מפרש כן למלא רוחב החלון דסתם חלון טפח וק"ל) והנה אפשר לומר דבזה השיב נמי שאלתו אשר שאל בראשונה במלת וכמה אשר פירשנו לדרכנו דשאלתו הי' כמה רוחב יהי' לכותל שאין בו עדיין קפידא מקפידת הדווקא ובמאי דקאמר עתה כאן מב' רוחות יש תשובה על שאלתו דהלא הואיל דחזינן דלכך צריך להרחיק את שתי כותליו מהדדי ד' אמות כדי שלא יאפיל חלון חבירו ותיפוק לי' אם לא ירחיק את כותליו מהדדי ד' אמות לא יוכל אדם לילך בתוכה וימנע רגל אדם מלהלך בתוכה ויתמעט א"כ הדווקא דאותה מקום של כותל חבירו אלא ע"כ עד ד' אמות ליכא קפידא בקפידת הדווקא ודוק. כי בזה נראה לי דיצא להרמב"ם ז"ל דכתב כותל

דלית בה ד' אמות אין בה קפידא בקפידת הדוושא וכל מפרשי דבריו נלאו למצוא פתח וראי' לדבריו ואני בעניות דעתי כוונתי מה שכיוון הוא במילתא דא ועוד כתבתי ופרשתי את דבריו בדבר אחר אשר חידש ואמר ראובן שהי' כותל שלו סמוך לכותל חבירו כמין ג"ם כו' ע"ע ותמצא בחדושי על הטור:

בגמ' לימא מתני' דלא כר"י כו' והא גרמא הוא. אפשר לומר דלכך קאמר הכא טפי לימא דלא כר"י אחר דגרמא הוא טפי מכל מילתא אחרינא והתרצן לא הבין כוונתו וקמקשה לי' דהוה גירי דידי' וקאמר אח"כ דמ"מ גרמא הוא ולכך אמרתי דהוה דלא כר"י וק"ל:

דף כג.

בגמ' חמשים אמה ותו לא כו' יש לפרש קצת פירוש מרויח טפי ובקיצור אשר הי' מפרשים התוס' דאי לאו דמשני לי' דמלי' כרסיהון בנ' אמה אפשר הי' לומר דעד ל' ריס אזלי בתר מזונתיי' ובאשר לא ימצאו תוך ל' ריס מזונות לא אזלי יותר ולכך מותר לפרוס אחר ל' ריס אבל בישיב דמוצאי' בו מזונית אזלי טובא אפי' ק' מיל ויותר אבל השתא דמשני לי' דמלי' כרסי' בנ' אמה א"כ אפכא מסתברא וק"ל:

עוד בגמ' א' ר"פ זאת אומרת כו' יורש תנינא כו' לוקח איצטריכא ליה כו' ליקח נמי תנינא כו' הנה לכאורה יש לדקדק א' מאי זאת אומרת דקאמר הרי דבר זה בעצמו מיתני במתני' דטוענין ללוקח ואי משום יורש קאמר הלא באמת לא שמעינן יורש מלוקח אי לאו דמתני בהדי' יורש. ב' יש לדקדק על המקשן דשאל לי' על היורש תנינא והוא שני לדבורו וה"ל לתמוה תחלה על לוקח. ג' מאי האי דמשני תחלה לוקח איצטריכא לי' ולא קמפ @ י למאי עד לבסוף לכך קאמינא דהמקשן ראה דאמר זאת אומרת והוה קשה ליה מאי זאת אומרת דקאמר הלא דבר זה מפורש היטב במתני' אלא ודאי דכוונתו הוא איורש כלומר אחר דחזינן במתניתין הכא דקתני ה"ה בחזקתו ועוד קתני הכי לקמן בח"ה א"כ סברתו דאתי לרבוי יורש ולכך מקשה הלא יורש נמי תנינ' וקמשני לי' לוקח איצטריכא לי' וכונתו הי' על הצריכות אדקאמר אח"כ ולכך קאמר לישנא דצריכיתא והמקשן לא הבינו ולכך מקשה לוקח נמי תנינא וקמפרש לי' אח"כ והא דנקט בתחלת דבורו נמי יורש לומר דיורש נמי ילפינן מלוקח בהא מלתא וק"ל:

דף כג:

במתני' ניפול הנמצאים בתוך נ' כו' חוץ מנ' כו' ודאי דהוצרך תרווייהו אחר דחזינן דהש"ס מפרש למתני' במדדה ודייק לן דקתני לישנא דניפול ולא קאמר יונה אלא דבא להורות דמיירי בעוף אשר איננו עדיין מפריח וא"כ סיפא צריכא לרישא ורישא לסיפא דאי הוה תני תוך נ' דבעל השובך ה"א חוץ לנ' דמוצאו דוקא בדנפישין דהפקר ואי הוה

תני חוץ לנ' דמוצאו ה"א תוך נ' דבעל השובך דוקא בדליכא דנפישן לכך תני תרווייהו לומר דבין ברישא ובין בסיפא מיירי מכל וכל וק"ל:
עוד במתני' נמצא בין ב' כו' מע"מ כו' גם בהא איכא למימר דתני לסיפא לומר דרישא דומיא דסיפא מה סיפא בדשוין כן רישא ועיין בסמוך בתוס' ד"ה מצאו בין ב' כו' וק"ל:
בגמ' אמר ר"ח כו' ואע"ג כו' וקורב' דאורייתא כו' אפשר לומר הא דמאריך בדבריו לומר דהוה תרווייהו דאוריי' ומי לא ידע כן אלא דבא לומר דמיירי בין בקורב' דלא מוכת ובי' דמוכח אחר דהוה תרווייהו דאורייתא וכן ברובא בין דהוה דמוכח או דלא מוכח ודלא כדכתב הבת"ח ע"ע ובלישנא דאמר דהו' תרוויי' דאוריי' הראה לן זה וק"ל:
עוד בגמ' מתיב ר"ז כו' ואע"ג דאיכא אחריתי דנפישא כו' דאל"כ אלא דזהו דנפיש' א"כ למה קאמר הקרא והי' העיר הקרובה ותלה דין דעגלה ערופה משום קורבתה תיפוק לי' דהוה דנפיש' וה"ל לומר והי' העיר הרבתי בעם וקמשני לי' דליכא דנפישי אלא בדשוין ושפיר קא תלינן בקורבתא. והשתא קשה ליה ליזל בתר רובא דעלמא דבשלמא אי מיירי בקורב' ממש א"כ הי' קורבה דמוכח וסבר כר"ח דלא אזיל בתר רובא אלא נגד קורבה דלא מוכח אבל השתא דתירץ ליה בדליכא א"כ ע"כ מיירי בשוין והעיר אחת מהשוין קרובה יותר מחברתה אבל מ"מ איכא אחרית' דקרובה ממנה ומ"מ לא אזלינן בתרה הואיל דאיכא אחריתא דנפישא ממנה וא"כ זאת העיר דמביאה ע"ע לאו קורב' דמוכח אית בה אחר שיש עוד עיר קרובה ממנה א"כ שפיר קמקשה וליזל בתר רובא דעלמא וקמשני דאיירי בעיר היושבת בין ההרים ודוק:
עוד בגמ' תנן כו' ואע"ג דאיכא אחרינא דנפיש מינה דאל"כ חוץ לחמשים אמאי דמוצאה כדמקשה תכף בסמוך וק"ל:
עוד בגמ' בעי ר"י כו' ועל דא אפקו' כו' אפשר לומר אחר דחזינן אוקימתא דש"ס וכבר כתבתי במתני' צריכותא דרישא ודסיפא לפי אוקימתא דש"ס נוכל לומר דר' ירמי' הוה קמדייק על דיוקא דמתני' דרישא ודסיפא וקסבר דחד מנייהו מרמז על בעיא דילי' או דרישא דבא לומר דוקא תוך חמשים לאפוקי רגל חד כו' או אפכא דסיפא דוקא דחוץ לחמשים דוקא לאפוקי רגל חד כו' ולא ידע הי מינייהו דוקא או לאו דוקא לכך קאבעי בעיא דילי' והם אפקו' מב"ה דהוה לי' למילף מאוקימ' דידהו וכדכתבנו במתני' ודכך מוקים הש"ס בעיא דר"י אחר אוקימתא הנ"ל וק"ל:
עוד בגמ' ת"ש כו' ואע"ג דחד מנייהו כו' נוכל לומר דקא מדייק מדקתני בסיפא מחצה על מחצה יחלוקו והלא מרישא שמעינן לי' אלא ע"כ דבא לומר ולגלות על רישא דמי רי בדנפיש אחד דאל"כ סיפא ל"ל אלא ע"כ דלא מיירי הרישא בגוונא דסיפא וקמשני

לי' אדרבא דבא הסיפא לגלוי ארישא דמיירי נמי בדשוין דומי' דהכי מצינו כמה סוגיות ועי' בגוזל קמא דף צ"ח ע"ב וק"ל:

עוד אפשר לומר דקמדייק מדקתני קרוב לזה שלו ב' פעמים ובחד הוה די אלא ע"כ דבא לומר אפי' בשאינן שוין וחדא נפיש מחבירו ולכך קאמר ב' פעמים קרוב לזה שלו לומר דאע"ג דמיירי בתרי אנפי מ"מ אזלינן בתר קורבה אע"ג דנפיש והנה אחר דקמשני לי' בדשוין קשה לי' דליזל בתר רובא דעלמא דע"כ אפי' חוץ לחמשים מיירי ובדאיכא שארי בתוך ל' ריס דאל"כ כפל לישנא דקרוב שלו מקמ"ל וקמשני לי' בשביל של כרמים ודבר זה קמ"ל. כן אפשר לומר בדרך צחות:

עוד אפשר לומר דהכי קא מקשה ואמר דהנה אי לאו דנפיש חד מחבירו אלא בדשוין מאי קמ"ל מתני' דאזלי' בתר קורב' דפשיטא דהלא קורב' דאורייתא אלא ע"כ בדנפיש וקמ"ל א"כ טובא וכדמשני לי' בדשוין א"כ קשה וליזל בתר רובא דעלמא דע"כ א"כ בדאיכא תוך אחרים ל' ריס מיירי דאל"כ הדרא קושיא לדוכתא מקמ"ל דאזלינן בתר קורב' דבשלמא לדידי דאמינא בקורב' דמוכח אזלינן בתר קורב' ולא בתר רובא א"ש דקמ"ל טובא דניזל בתר קורב' ולא בתר רובא דעלמא אבל לדידך קשה ודוק בזה ותמצא כי כל מאי דכתבו תוס' בד"ה מצאו כו' ובד"ה וליזל כו' איננו מוכרח דבזה יבא הכל על נכון למוצאי דעת וקמשני לי' בשביל של כרמים כו' וקמ"ל טובא דכל דמידדי והדר חד לי' לקיני' כו'. ודע דהרמב"ן קמפרש הא דמקשה הכא וליזל בתר רובא דעלמא קאי ג"כ ארישא ואפי' בתוך חמשים ניזל בתר רובא דעלמא דדילמא מעוברי דרכים נפל וקמתרץ לי' בשביל של כרמים וליכא מהלך שם עי' בחדושיו וגם זה נכון:

בתוס' ד"ה חוץ כו' ואפי' למ"ד כו' ק"ק אלא מאי דלא ניזל בתר רובא דעלמא ודבעל שובך להוי משום קורב' דידי' הלא כד לא ניזל בתר רובא בממון מכש"כ דלא ניזל בתר קורב' בממון דרובא ודאי עדיף מקורב' ולמאן להוי אי לאו דמוצאו להוי ודוק:

עוד בתוס' ד"ה רוב כו' ואין נראה לריצב"א דא"כ מאי פריך לי' כו'. הנה יש לדקדק מ"מ אש"ס אהא דקא פריך ממתני' דילן ואע"ג דנפיש כו' א"ה אימא סיפא כו' דלמא באמת דליכא דנפיש דא"כ הוה להו תרי רובי חדא דאיכא שובך חדא דנפש ממנו ועוד שארי שובכין הרבה דאיכא נמי רובי דעלמא והוה אזלינן בתר תרי רובי אפי' נגד קורב' דמוכח ור"ח באמת בעי ב' רובי נגד קורב' דמוכח משא"כ בנגד קורב' דלא מוכח לא בעי ב' רובי ולכך חוץ לחמשי' הוה דמוצאו הואיל דאיכא רובי דעלמא ודוק כי יש ליישב:

בא"ד ונראה לר"י דאי ממתני' ה"א בנמצא באמצע. הנה ע"כ צריכנא לחלוקי דתוס' דאח"כ ולא סגי לן בתירוץ הלז דא"כ אמאי לא הו' ק' לי' אסיפא דמתני' דילן אמאי

חוץ לחמשי' הוה דמוצאו אחר דע"כ בתוך נ' קמיירי א"כ אפי' בדאיכא ומאי שנא תוך חמשים או חוץ לחמשי' דע"כ חוץ לנ' נמי קמיירי בדקרוב לזה כדכתבו תוס' אח"כ בד"ה ואי דליכא כו':

הנה מצאתי בנזיר דף י"ג דמחלקת הש"ס בין שארי ב"ח ובין אדם דקאמרה הש"ס קאמינא אנא אשה דלא ניידה ואמרת לי את איסורא דנייד וכ"ת כו' התם הדרא לניחותא גבי קן מי הדרא ולפי זה הי' אפשר לדקדק אש"ס דהכא מאי מקשה הכא מעגלה ערופה דלמא התם שאני דא"א למיזל בתר רובא דהוה כמו קבועה ואזלינן בתר קורבה. והנה לא נעלם ממני מאי דאיתא בתוס' דכתובות דף ט"ו ע"א בד"ה דלמא כו' דשם הביאו ג"כ הא דש"ס דנזיר ומחלקים ביניהם וז"ל דהתם בשיעת האיסור כשזה בא על שום אשה הדרא לניחותא האשה שקידש השליח כו' ע"ע. ונראה עדיין לכאורה דגם במאי דאנן קיימין בדין עגלה ערופה איכא למימר ג"כ כה"ג דבשעה דאנן באים למדוד ולהביא עגלה ערופה כבר הדר הרוצח לניחותא ודוק כי אפשר לחלק בדוחק. ואף גם דאיכא למימר בהא דלמא אזיל הנרצח אצל הרוצח בעירו בשהי' עדיין קבוע ועשאו גוסס שלא יחי' עוד ורץ אחר הכאתו למקום שנפל שדוד בשדה אשר נמצא ודוק ועיין בתוס' דנזיר שם: עוד יש לדקדק קצת לר"ח ה"ל למתני' לאשמעינן רבותא דידיה בסיפא דאזלינן בתר רובא היכן דנפיש חד מחברי' ובדשוין חולקין. ואפשר לומר דקמ"ל הא דמדדה והדר חזי לקיניה כו' וק"ל. ואכתי יש לדקדק מאי מקשה אסיפא ואע"ג דנפיש דלמא הסיפא מיירי דומיא דרישא דאדם אחר מוצאו וחדא שובך מהני תרוויהו דמיירי מתני' דהוי הפקר וחדא אית ליה בעלים וההוא דאית ליה בעלים מיירי בדנפיש ואפ"ה הוה דמוצאו בשמצאו קרוב לדהפקר יותר מלהא דאית ליה בעלים דמאי אמרת דניזל בתר רובא הלא בממון לא אזלינן בתר רובא במקום דאיכא חזקה ועי' בתוס' ד"ה חוץ לחמשי' כו' וכאן מוחזק המוצא וכן איכא למימר דמיירי דתרווייהו אית להו בעלים ובשמצא זה הוה דיליה אף ע"ג דחבריה נפיש וכן איפכא הואיל דאית ליה חזקת ממון וגם קורבה ודוק: בתוס' ד"ה מצאו כו' אבל קשיא לרשב"א כו' עיין בב"ח שכוונתו לתרץ מאי דאמרה מתניתין מחצה על מחצה היינו במספר ובקורבה וק"ל:

דף כד.

בגמ' א"ל רבא רוב ומצוי קאמרת כו' דתני ר"ח כו' כבר קדמוני בעלי תוס' אשר מימיהם אנו שותים לקיים הגירסא ואף שלאו שפיר הוא להוסיף בדברים מ"מ באשר נוכל למצוא ישוב של דברים בדרך אחר למה לא נאמרנהו ולא יעלה על דעתי לומר קבל דברי מדבריהם רק תורה היא וללמוד אני צריך. וע"כ אומר דאחר שמצאתי ברש"י ז"ל

דכתב וז"ל ועוד שהם תדורין לזוב משם ודמי עליה אין תדירים לצאת בהא כו' ש"מ דהא דקאמר מצוי מיירי דוקא במקום שדרכו לצאת משם אבל באשר ימצא במקום שלאו תדירין לצאת משם ואפ"ה תלינן בחדר נשמע ודאי דטעמא הוא משום רובא לחוד והנה ודאי דתדירין לצאת משם היינו בדנמצא בקרקע הפרוזדור אבל באשר נמצא בגג הפרוזדור ודאי ליכא למימר בהא מצוי ותדיר ועיין שם בכל הסוגיא והנה אביי הבין דמיירי נמי בגג הפרוזדור (והכי משמע שם ע"ש) וא"כ ע"כ הטעם הוא משום רובא לחוד ורבא לא כן ידמה אלא מוקי למתני' בשנמצא בקרקע הפרוזדור דאיכא נמי מצוי ולכך קאמר רוב ומצוי ליכא למ"ד בא להראות בזה דמתניתין ברוב ומצוי קמיירי והיינו בקרקע הפרוזדור ור"ח מיירי ברוב לחוד והיינו בשנמצא בגג פרוזדור ולכך הוצרך ר"ח לאשמעינן דאל"כ מאי בא ר"ח לאשמעינן וגם רב קטינא דפליג שם אר"ח וקמשוי לה לספיקא לא הוה פליג עליו אי לאו דהוא מוקי למתני' בקרקע פרוזדור ור"ת מיירי בגג וא"כ שפיר קאמר רבא רוב ומצוי ליכא למ"ד דתני ר"ח כו' ואי מיירי מתני' בגג לא יפלוג על ר"ח מאן דהו ואף גם ר"ח מאי בא לאשמעינן ולהוסיף על מתני' (ועיין בתוס' שם) וא"ת דמ"מ מר"ח איכא ראיה לדברי ר' חנינא. מאי בכך מ"מ ממתני' אין ראיה ורב קטינא פליג שם אר"ח. אח"כ אמר רבא ש"מ מדר"ח תלת כו' קמדייקי הש"ס דרבא חזר מדבריו הראשונים ופוסק כר' חנינא דאל"כ מאי הוצרך למידק מר"ח אי לאו דהלכה כך אלא ש"מ הדר ביה וסובר דהלכה כר"ח או דמיירי נמי מתני' בגג פרוזדור ורב קטינא לא פליג אר"ח אלא מיירי בשנמצא מן הלול ולחוץ וכדאיתא שם לחד אוקימתא ור' חייא בא לאשמעינן דלא תימא מתניתין מטמאו מספק ולא בודאי עיין שם ודוק היטב: עוד בגמ' איתמר כו' לימא בדר"ח קמפלגי כו' יש לדקדק מנ"ל דלא פליגי בר"ז דרב לא בעי תרי רובא ושמואל בעי תרי רובא ויש ליישב:

בתוס' ד"ה ש"מ רובא דאורייתא חשיב ליה רובא דליתי' קמן כו' בזה מדוקדק היטב דקאמרה הש"ס תחלה רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואח"כ אמר ש"מ רובא דאורייתא ולכאורה ה"ל להקדים האי ש"מ ובדבריהם א"ש וק"ל:

דף כד:

בגמ' מ"ט כו' ותיפיק ליה כו' אפשר לומר דעל מתני' לא הוה קשה ליה דידע שפיר דאפשר לחלק בין אילן לזרעים וסבר דטעם דאין עושין מגרש שדה הוא מטעם נוי העיר ובאילנות לית לן בה דהוה נוי לעיר בשיש אילנות סמוך לעיר וסבר דטעם דמתני' הוא משום שארי היזק אבל באשר ראה דעולא נתן טעם משום נוי העיר א"כ ראה דגם באילן יש קפידא זאת לכך קמקשה ומשני ל"צ לר"א כו' כלומר דטעם דאין עושין מגרש

שדה אינו משום נוי אלא גזירת הכתוב כדאיתא שם במתני' ולרבנן נמי ה"מ זרעים אבל אילנות עבדיינן דהטעם הוא משום דלא יתמעט הדירה ואילנות נקראין דירה ומ"מ תוך כ"ה אמה לא משום נוי העיר וק"ל. ועיין בש"ס שם במתני' דגירסא אחרת מצאו כל המפורשים ובעל ברכת הזבח הגיה ע"פ ש"ס דילן ע"ע והש"ך בא אחריו והגיה ג"כ אף שלא ראה בב"ז הגהתו:

עוד בגמ' אמר רב כהנא קדירה כו' יש ליתן טעם ופירוש אחר דלא כתוס' על מילתא דר"כ אי הוה קאי ארישא דהנה הא דהוצרך ליתן דמים בבור אף דקדמנו יש ליתן טעם משום דהוה לי' למחות בשנטעו ולא מיחה א"כ בשלא יתן דמים יבואו לידי היזק ונראה כאלו בעל הבור הוא גרמא בניזקי' דבעל האילן סבר הואיל דלא מיחה בנטיעתו ש"מ דלא אכפת לי' ועתה בא למחות בי' לכך צריך מיהא ליתן דמים וזהו אפשר לומר בבור דהוה דיחיד אבל בעיר דרבים אמרינן הא דלא מיחו הוא משום קדירה כו' ולכך לא יפסדו בני העיר בכך. והנה לפי זה דיש לן טעם כהוגן על דבר זה א"כ יש לדקדק קצת דחזר מדבריו וקאמר אלא אסיפא איתמר א"כ מנ"ל דלמא ר"כ מעולם אינו מחלק בין היזיק' דרבים לדיחיד וסובר דהטעם משום קדירה כו' וכדכתבנו לכך אמינא דדייקא לי' מסיפא דמילתא דע"כ צריך לחלק בין היזק דרבים ליחיד אחר דחזינן בשאילן קדם קוצץ ובבור אינו קוצץ בשהאילן קדם אלא ע"כ דצריכנא לחלק בין היזק דרבים ליחיד א"כ ע"כ טעם דקדירה כו' אסיפא אתמר וק"ל:

עוד בגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כו' היכי דמי כו' ר' אשי אמר מה טעם קאמר כו' נראה דרב אשי סבר בגורן שאינה קבועה אינו צריך להרחיק כלל ואביי סבר דצריך להרחיק מיהא כדי שלא יזיק לנטיעות ולניר של חבירו ואפשר לומר דוקא מנטיעות ומניר סבר דצריך להרחיק אבל לא משארי דברים ומעיר ולכך אחר דתני במתני' לא יעשה אדם גורן קבועה כו' אא"כ יש לו נ' לכל רוח הדר תני ומרחיק כו' כדי שלא יזיק להור' כן לאביי דאי לאו הכי לא הי' לתנא לכפול הדברים אחר שכבר תני אא"כ יש לו נ' אמה לכל רוח דנכלל בי' ג"כ נטיעות וניר של חבירו בלי ספק ור"א לא כן סבר אלא סובר דלכך הוצרך התנא למתני הסיפא דלא ידעינן לה משום מאי דהי' קשה לן אלא מנירו אמאי כדמקשה בסמוך ודוק ותמצא כי בזה יש לפרש שפיר הא דאמרה הש"ס בשלמא לרב אשי ניחא וגם מאי דהמתין מלשאול אלא מנירו אמאי אחר דהניח אביי בקשי' וק"ל. ומ"מ נראה דבהא פליג י"א על אביי בעני' גורן שאינו קבוע דסבר ר"א דאינו צריך להרחיק כלל ודלא כדמשמע מב"י:

דף כה:

בגמ' אמר רב חסדא מ"ד מצפון זהב יאתה זו רוח צפונית שמזלת הזהב וכן הוא אומר כו' הא דנקט ר"ח לישנא דמזלת והוצרך אח"כ להביא קרא על לשונו גם מאי דקאמר מ"ד כאלו קשה לי' דבר מה על הקרא נראה דלפי פשוטו הוה אפשר להבין דרוח צפונית מביא שובע לעולם וטובה וזה אינו באמת דרוח דרומית מעלה רביבים ולא רוח צפונית וכתיב מצפון תפתח הרעה ולא טובה לכך מפרש הקרא דמזלת הזהב היינו שמביא יוקר לעולם עד שהזהב נעשה בזול ומזיל מכיס וזהו הפירוש של יאתה דמביא את הזהב מאוצר ומכיס של אדם להוציא וליקח ממני פירות ואף לזה צריך עוד לפרש דלא תימא הא דקאמר שמזלת הזהב היינו שמזיל אותו ממדינה אחר' למדינה זאת שממולא בפירות לכך הביא הקרא הלז דכתיב ביה הזלי' זהב מכיס ולא לכיס וק"ל:

עוד בגמ' תנא ר"י מתיר בחרדל שיכול לומר לו כו' ובזה א"ש לישנא דמתיר ולא קאמר דאין צריך להרחיק דהו' משמע דחיוב ליכא אבל מ"מ מצד היושר הוא להרחיק את נזקו אבל בנתינ' טעמו דאמר עד שאתה אומר כו' א@ש דודאי מצד היושר ג"כ אינו צריך להרחיק אחר שחבירו אינו מרחיק וק"ל. וגם א"ש דלא פליג אירישא דמשרא וירק אלא דלטעמי' דרבנן קאמר כדלעיל דף ח"י וק"ל:

במתני' מרחיקי' כו' אם הבור קדמה קוצץ כו' ואם אילן קדם כו' ספק כו' הוצרך לן כל ג' חלוקים אלו דאי הוה תני הרישא ה"א אם אילן קדם נותן דמי' תחלה ואח"כ קוצץ ואי הוה תני מציעתא ה"א אם הבור קדמה קוצץ אפי' בלי נתינת דמי' ואי הוה תני הסיפא ספק כי' ולא המיצעת' ה"א בספק דאמר לא יקוץ פירוש' ולא יקוץ בלי נתינ' דמים תחלה אבל באשר נותן דמים תחלה יקוץ לכך תני נמי המיצעת' דכי היכי דבמציעת' אמרי' דלא יקוץ כלל כן בספק וממשנה יתיר' אפשר אתיא לן כן וק"ל:

עוד במתני' ר"י אומר אע"פ כו' שזה חופר בתוך שלו כו' הא דאמר ר"י דבר זה אפשר דבא לרמז לן מה דמתני במתניתין דלבתרא הי' חופר בור ושיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו לכך קאמר שזה חופר בתוך שלו וק"ל: בגמ' תנא כו' בשלמא כו' גם הכא אפשר לפרש לישנא דבשלמא דהנה מצאתי בחדושי הרמב"ן דרוצה ליישב הוספ' הברייתא אף לפי גירסה דתנן נמי במתני' בין מלמטה דאי ממתני' ה"א מאי למעלה ששפת הבור למעלה מן האילן אבל שרשי האילן למעלה הן מקרקעית' של בור והן מלקין קרקעיתו חלא ברייתא דקתני בור למעלה משמע כל הבור למעלה ועוד כו' ע"ע ואפשר לומר א"כ לפי דרכו דלכך מאריך הברייתא לומר בין שהבור למטה ואילן למעלה ולכאו' הוה די באומרו בין שהבור למטה או בין שהאילן למעלה וכן בסיפא אלא דבא להורות בכפלו

אפי' אם כל הבור למעלה אפי' קרקעית' וא"כ א"ש לישנא דבשלמא כלומר אילו הוה קשה לן על כפל לישנא דרישא הוה אפשר לומר דסיפא דקתני בין שהבור למעלה היינו שפתו כדלעיל אבל באשר א"ש כפל לישנא א"כ קשה לן אמאי וק"ל:

בגמ' אמר ר"י הלכה כר"י אמר ר"א כי הוינן כו' הוה אמרינן מודה ר"י כו' הנה מצאתי בחדושי הרמב"ן נתינ' טעם אמתני' דלעיל דלא קתני בהרחקת משרה וירק ושארי דברים הנשני' שם שיעור כמה הרחקה בעי משום דאחר דאין הלכה כת"ק אלא כר"י לכך לא איכפת לתנא ליתן שיעורא לפי זה ודאי אתי' על נכון דשמואל פסק כר"י ולא כת"ק ולפי זה א"ש נמי דאמר רב אשי דמודה ר"י בגירי' דילי' אחר שבכולה הרחקות האחרי' נותן שיעור א"כ ש"מ דמודה ר"י בי' וק"ל:

עוד בגמ' פאפי יונאה עני והעשיר כו' זולת דברי תוס' הו' אפשר לומר דאי לאו שהי' עני מקודם ולא הוה אסיק אדעתי' לבנות אפדנ' הי' לעוצרי שמן טענת חזקה כדאיתא לעיל בתאלי דרב יוסף אבל אחר שהי' עני מקודם לא מהני חזקה הואיל דלא אסיק אדעתי' לבנות שם אפדני' לכך לא מיחה וק"ל. ודע דהרמב"ם פוסק בהיזק כזה בדנייד נכתמ' דאם הזיק חייב לשלם אחר שהוא בעצמו עשה היזק הזה ע"ע:

דף כו.

בגמ' ולרבינא מ"ש מגץ כו' הנה תוס' רוצי' לתרץ דלא מקשה ג"כ לאמימר ולכאור' לא מהני כלום בתירוצם דאע"ג דאמימר הוה מצי לדחויי דה"נ חייב לדידי' בתשלומים מ"מ קשה עליו אדמקשה מזור' דאפשר לדחות דלא ילפינן משבת לעני' ממונא טפי ה"ל לאקשד ממתני' דגץ דא"א לדחויי לפי סברת המקשן גם דחיק' לן מלתא טובא לימר דרבינא לא חשיב לה פירכא ולא מהדר כלום עלי' ה"ל למהדר כדמהדר שם בב"ק רב אשי לכך אמינא דהא דקאמרה הש"ס ולרבינא היינו האי פרכא גופי' מזורה וה"ק ולרבינא היאך מתרץ האי פרכא דזור' ומהדר לי' התרצן מ"ש מגץ כלומר ולאמימר מי ניחא אלא ע"כ דצריך לתרץ התם ניחא לי' דתיזול כו' ה"נ לדידי לא קשה מזור' דהאי חילוק גופי' איכא לחלק בין זורה ובין רקתא ודוק:

בתוס' ד"ה זיק' הוא דקא ממטי קשי' לר"י כו' והכא דאמטי ברוח מצוי' אייריי כו' ומדפרך מגץ היוצא מתחת הפטיש דהיינו ברוח מצוי' כו' הנה לפי דבריהם ז"ל ולפירושם דאדרבינא הוא דמקשה (לאפוקי ממה שכתבתי דאפשר לפרש דרבינא הוא דקא מהדר כן) א"כ אין ראיית' כלום מהכא דלעולם דכאן ברוח שאינו מצוי' הי' והא דמקשה מגץ היינו אחר דחזינן דמחייב ברוח מצוי' ש"מ דהוה גירי דידי' ע"כ ברוח שאינו מצוי' אע"פ שאינו חייב מ"מ להרחיק מיהא צריך אחר דהוה גירי' דידי' דומי' דאמרינן לעיל דף

כ"ב ע"ב ז"ל ה"נ זימנין דבהדי דמנח לי' יתב' בחור וקפצה ש"מ אפי' בדבר שאינו מצוי אעפ"י דפטור עלי' כדאיתא שם אסור מיהא הוה וצריך להרחיק ודומיא דהכי כתבו ג"כ בסמוך בד"ה מאי שנא מזור' כו' ע"ש ודוק:

בא"ד ואור"י דלא דמי לאש כו' עד והיינו דמשני כי פריך בסמוך כו' ודאי דניידי מפירוש רש"י ז"ל משום דא"כ הוה קשה להו לפי תירץ הר"י הכי הוה לי' לשנוי לכך כתבו דבאמת הכי קמשני לי' וק"ל. אבל יש לדקדק עד דלא ידע א"כ תירוצא דא למה הוה קשה לי' אפסק דרבינא טפי ה"ל להקשות אברייתא דליב' וליבת' הרוח דפטור ועיין שם בתוס' ודוק. ואפשר ליישב דודאי שפיר ידע דבגץ ניחא לי' דליזל כלומר מתכוין להכות בכח משא"כ בליב' ולבת' הרוח שאין בליבוייו כדי ללבות' רק דלא ידע דברקת' אינו מכה בכח וק"ל. אבל עדיין יש לדקדק עליהם ועל מאי דמקשי' אח"כ דמ"מ יהא חייב להרחיק מידי דהוה אגורן ודמתניתין דלמא משום הכי משני התם ניחא לי' דליזל ופירש' הוא כפירש"י באמת וא"כ גם ממתני' לא קשה מידי דגם שם ניחא לי' דליזל המוץ מהתבואה משא"כ ברקת' לא ניחא לי' כלומר לא איכפת לי' אי נופל לארץ או לא ולהכי משני כן ולא כפירושם ודוק היטב. ועי' בראב"ן דמפרש הא דמקש' מזור' היינו ממתני' דגורן ואפשר דכן הוא האמת. הנה באשר נאמר בכל הרחקות דנשני' בפרק הזה אי לא הרחיק אינו צריך לשלם חוץ מתנור וכדמשמע בקצת פוסקים והוכחה לזה מנמיי' דלעיל הי' א"כ אפשר לדקדק למה לא מקשה מגץ אמתני' דלעיל דגורן דאירי נמי בהרחקה לחוד ולא בתשלומים הואיל דמתני בהדי הנך מתני' דלעיל ומ"ש מגץ דחייב לשלם וק"ל ויש ליישב. הנה עוד מצאתי בתוס' ב"ק דכתבו ומחלקים בין אם הרוח הי' יכול לזרות לחוד או לא ועיין שם בחידושי דבזורה דשבת אפשר לומר דמירי שלא הי' ברוח לבד לזרות א"כ הי' אפשר לדקדק הכא מאי מקש' ארבינא דלמא מעשה דרבינא הוה דהי' ברוח לבד כדי לממטי הרקתא וק"ל:

עוד בתוס' ד"ה ורבינא כו' וא"ת כו' אפשר לומר דלאמימר הוה א"ש דהוה מוקי הא דמתני' דגץ כרבנן וע"כ לא פליג ר"י אחכמים אלא לעני' תשלומי' דרבנן מחייבין לשלם ור"י סבר דפטור אבל הרחקה מיהא צריך אבל לרבינא ק' לי' אחר דחזינן דרבנן מחייבין לשלם ע"כ ר"י הרחקה מיהא בעי דאל"כ הוה פליגי בפלוגתא רחוקה וק"ל:

במתני' הי' חופר בור כו' והעצים שלו ברישא לא קתני דעצים שלו משום דדרך השרשים הוא לילך מרחוק בעומק הקרקע מאוד משא"כ בסמוך לאילן וא"כ ברישא דקתני מעמיק ג' טפחים ע"כ בסמוך לאילן קמיירי ושם באמת אין העצים של בעל הקרקע משא"כ

בחפירת בור קאמר קוצץ ויורד מעומק א"כ מצי איירי רחוק מאילן ט"ז אמות וקאמר העצים שלו היינו לבעל הבור ועי' לקמן בסמוך וק"ל:

בגמרא אמר שמואל ל"ש אלא בא"י אבל בבבל ב' אמות הנה לכאורה אפשר לדקדק אשמואל מאי קמ"ל הואיל דטעמא דד' אמות הוא משום עבודת הכרם והיפוך המחריש' א"כ ודאי במקום שמחרישתו קצרה אין צריך להרחיק אלא כפי אורך המחריש' לכך אמינא דאפשר לומר דבא להראות לן דבר במאי דמחולקים הפוסקים בי' והוא באשר באו לסמוך בבת אחת דדעת הרי"ן מיגאש דבא"י זה נותן ב' אמות וזה נותן ב' אמות ובבבל זה נותן אמה וזה נותן אמה ויש מי שכתב שכל אחד מרחיק כשיעור עיין בב"י ובנ"י ונראה דשמואל בא להראות לן דעת הר"י מיגאש לכך קאמר אבל בבבל ב' אמות כלומר מכל וכל די בב' אמות ומסייע' לי' הברייתא דקתני ב' אמות וא"כ אף אם תאמר דגם הברייתא מיירי בא"י ודקתני ב' אמות היינו דמיירי בבאו בבת אחת ומדברת א"כ בהרחקת חד מנהון מ"מ הוה סייעתא לשמואל אחר דחזינן במקום אשר מחרישתן ארוכ' ד' אמות די בבאו בב"א שכל א' ירחיק חצי הרחק' א"כ ודאי ג"כ בבבל כן. ולישנא הב' דתני לי' בלשון דרמי מירמי סבר כדעת י"א דלעולם צריך כ"א להרחיק כשיעור אף דבאו בב"א וא"כ סבר דמעולם לא אמר שמואל האי לא שנו כו' אלא דרמי לה מירמי ושמואל שינוי דקמשני דוק ותמצא נכון:

עוד בגמ' א"ל אנא לא קייצנ' כו' מר אי ניחא לי' כו' אפשר לומר ולתרץ מאי דתנן במתני' דקוצץ וגם אי לדידי' לא ניחא לי' לקצוץ למה יאמר לר"י לקצוץ. דהנה אפשר דטעם דבמתני' יקוץ אחר שמתחלה ידע בשנטע לאילן דלא לעולם קיים אלא עד שעתא דיבואו השרשים לבורו בל חבירו א"כ מתחלה על דעת כן נטעו ולית לן בה א"כ כשיקוץ לי' משא"כ אם מתחלה נטעו להיות לעולם קיים אינו רשאי אח"כ לקוץ והנה רבא בר"ח מתחלה לא ידע דאסור לי' לסמוך כי סבר שהרחיק כראוי א"כ סבר דאסור לי' לקצוץ אח"כ משא"כ ר"י דידע מתחלה דלאו שפיר נטע ועל דעת כן הניחו לסמוך עד שעה שיבוא לי' היזק ממנו א"כ רשאי הוא לקצוץ. ואפשר לומר ג"כ דהא דקאמרה הש"ס דהוה מפסדי' לגפני' היינו שהיו מטנפי' אותם או דבר שלשארי אנשים לא הוה היזק כל כך משא"כ לר"י דאניני' דעתי' כדלעיל דף כ"ג בעורבים לכך הותר לי' לקצוץ ולא לאדם אחר וק"ל:

בגמרא א' ר"פ אמרי לי' כולהו ולא יכילי לי' כו' הנה אחר שמצאתי פירושי' ברש"י ז"ל ותוס' וקטניהם עבה ממתני מ"מ תורה היא ואבחר ג"כ דרך אשר אלך בה אולי יישרו בעיני אדם והנה אומר אחר דחזינן לעיל בשיטתם ופלוגתם דרבא דאמר אסור לסמוך

הראשון הבא לסמוך בבור ובשארי היזיקות כדאיתא לעיל דף י"ז וי"ח ומהוה הש"ס טובא שם להביא ראיות לסתור דברי רבא ומקשה ממתני' מרחיקי' את האילן מן הבור ומדקתני סיפא ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמך היכא משכחת לה ומשני כדאמר רב פפא בלוקח ה"נ בלוקח ע"ש. והנה התוס' שם בד"ה היו שרשי' מקשי' ג"כ היאך סמך וכתבו דמיירי שסמך שלא ברשות ע"ע והנה נאמר דרב פפא אזיל לשיטתי' דמוקי' למתני' דאילן בלוקח ולכך לא יקוץ דומי' דחרדל ודבורים כדאיתא נמי שם וסבר דכן לא יקוץ השרשים בדסמך בהיתר בלוקח ור"פ סמך ג"כ בהיתר (היינו בלוקח ובזה א"ש נמי דלא תקשה היאך סמך ר"פ מתחלה וק"ל). ולכך רצה למחות בר"ה לקצוץ אחר שהוא בהיתר סמך והא דאיתא במתניתין קוצץ ויורד כו' מיירי בסמך באיסור כדאיתא בתוס' שם ורב הונא הוה דחי לי' מראיות אשר הש"ס מביא למעלה דמותר לסמוך וא"כ מתני' דקתני יורד וקוצץ ע"כ לאו באיסור קא מיירי דהלא רשאי הי' לסמוך עד שלא הי' לחבירו הבור ובמתני' קתני הי' חופר בור כו' דחפירת הבור הי' אחר נטיעת האילן וא"כ אחר דקתני במתני' לעיל אם האילן קדם לא יקוץ ובמתני' הלז קתני קוצץ ע"כ דצריכנא לחלק בין אילן עצמו לשרשים ורב פפא הי' דוחה אותו דלעולם אין לחלק בין אילן לשרשים והא דקתני לא יקוץ מיירי בלוקח והא דקתני קוצץ ויורד מיירי שסמך באיסור ולא בלוקח רק דאדבר הזה הי' מקשה לי' ר"ה א"כ אפי' האילן עצמו יקוץ כקושית התוס' לעיל ולמה תני קוצץ ויורד משמע דשרשים דוקא יקוץ ואדבר זה לא הי' לר"פ להשיב לכך קאמר ולא יכילי לי' עד דאמרי לי' כו' דהנה באשר נאמר דמתניתין מיירי ברבים שהחזיקו והיינו דהאילן דרבים הוא א"כ לא קשה מידי דלכך לא יקוץ כ"א השרשים ולא האילן דהואיל דרבים החזיקו אף שלא כדין מ"מ אסור לקלקלו משא"כ בשרשים ליכא קלקול כולי האי להאילן וגם שהוא חופר ברשותו וקוצץ. וקאמר אח"כ לבתר דנפק אמר אמאי כו' פי' רב פפא אמר כן למה לא אמרתי כן לר"ה (וכן הוא בחידושי הרמב"ן ובת"ח) פירש דשפיר הי' לי לתרץ קושיתו הכי. דהנה ראיתי עוד בחדושי הרמב"ן דמתרץ קושי' תוס' לעיל דלהכי קתני קוצץ ויורד אשרשי' ולא האילן בעצמו דבא להראות לן חידוש הלזה דהעצים הן של בעל הקרקע. והנה א"א לומר כן אלא בשנאמר הא דקאמר והעצים שלו היינו דבעל הקרקע אבל באשר נאמר דהו' דבעל האילן ודאי לא א"ש תירוצו וק"ל. והנה הש"ס לקמן בסמוך רצה להבי' ראי' דהו' דבעל האילן ממתני' דהקדש ורבינא דקאמר ל"ק כאן תוך ט"ז אמה כו' ועתה דוק ותשכח כי נכון הוא למוצאי דעת:

בתוס' יד"ה אבל בגפנים בעי טפי והוא כשנטע דקלי' כו' אבל אם נטע גרעין לא כו' יש מקשי' א"כ מאי הוצרך לתרץ ר"י ה"מ אילן לאילן וגפנים כו' ה"ל לומר דמתני' מיירי

בנטיעת גרעין ולא קשה מידי דבעי לאוקמי מתני' כרבנן נמי וק"ל. עוד מקשי' לדעת רב אלפס דסבר דמ"מ אין צריך להרחיק משום עופות בבבל כ"א ב' אמות דבהדי ב' אמות דצריך להרחיק משום מחריש' הו' ד' אמות ובדבר זה שוה לא"י עיין בנ"י א"כ מאי מקשה ממתניתין והוצרך לתרץ ה"מ אילן לאילן כו' תיפוק לי' דהוה ד' אמות ואין צריך יותר משא"כ ר"י ורבא דהוה בבבל ובודאי לא הרחיק כ"א ב' אמות א"כ ע"כ צריך להרחיק עוד ב' אמות משום עופות. ועיין בלחם משנה דרצה לתרץ זה בדוחק ואני אומר דגם זה לא קשה כלל דמ"מ הוה קשה לי' מברייתא דקאמרה דאינו צריך להרחיק כ"א ב' אמות וק"ל:

דף כו:

בגמרא מידי ארי' בגידולין כו' רבינא אמר ל"ק כו' אפשר לומר דהמתרץ קאמר לי' מידי ארי' וה"ק אחר דראד לומר טפי דמתני' רבותא דאין מועלין קמ"ל דכח דהיתירא עדיף וא"כ א"א בשלמא בתר אילן אזלינן א"כ שפיר תנא למתני' דהוה לא זו אף זו דלא זו דרישא דהוה אילן דהדיוט לא מועלין אף זו דסיפא דהוה דהקדש נמי לא מועלי' אא"א בתר קרקע אזלינן א"כ תנא למתני' באצל"ז. וא"ת דאי אתא לאשמעינן הא דאין מועלים ה"ל לאשמעינן הקדש בהקדש אף אנן נימא דודאי רצה לאשמעינן נמי הא דאין נהני' רק עיקר רבותא דידי' רצה לאשמעינן באין מועלין. והנה גם רבינא ה"ק ל"ק כאן תוך ט"ז כו' היינו רישא תוך ט"ז והוה א"כ ג"כ לא זו אף זו וק"ל:

בלימודי אילן דעולא. עוד בגמ' אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה גזלן הוא ואין מביאים ממנו ביכורים. הנה באשר נאמר כפירש"י לחוד קשה לן לישנא דאמר גזלן הוא דמשמע הסומך הוה גזלן. ואי נאמר לפרש כר"ח קשה לן דלא הי' לי' לומר כ"א גזלן הוא וממילא הוה ידעינן דאין מביאים ממנו ביכורים וגם למה תלי דוקא מילתי' בהבאת ביכורים הלא אם הוא אילן זית אין מביאים לדברי ר"ח ממנו שמן למנחות או בגפן אין מביאים ממנו נסכים לכך אמינא דב' דברים קאמר עולא חדא דגזלן הוא באשר סמך שלא ברשות ואזי ודאי אין מביאים ממני שום דבר על גבי מזבח וקאמר עוד ואין מביאים ממנו ביכורים היינו אפי' סמך בהיתר והייני בלוקח מ"מ ביכורים אין מביאים ממנו מטעם דלא קרינן בי' אשר תביא מארצך ואפשר שכן באמת דעת רש"י ז"ל ולכך מחלק הדברים מהדדי וק"ל. ואפשר שגם דעת ר"ח כן וא"כ יסתלק מעליו קושי' התוס' וק"ל:

בתוס' ד"ה גזלן הוא כו' וא"ת כי' וי"ל כו' הנה הי' אפשר לומר נמי דעולא מוקי למתני' כר' יוסי והוא פוסק כרבנן אבל א"כ הו' קשה עליו למה יפסוק א"כ כרבנן דהלא רבי סותם כר"י והוה מחלוק' ואח"כ סתם וק"ל. גם הוה אפשר לומר דמוקי למתני' בלוקח ומ"מ

משום עבודת הכרם אסור בתוך ד' אמות הואיל דבידים מזיק אותו בהפיכת מחרישתו וק"ל. והנה יש לדקדק לר"ח דאמר ולית לן דעילא דהא בהדיא פסקינן כר' יוסי כו' ש"מ דבהא פליגי ר"י ורבנן נמי א"כ מאחר דחזינן דשמואל פסק לעיל כר' יוסי ור' יוחנן קאמר בסוף שמעתין אחד אילן הסמוך למיצר מביא וקור' שע"מ כן הנחיל יהושיע את הארץ ש"מ אי לא הוה מתקן כן לא הי' לאדם רשאי לסמוך וא"כ קשה הלכתא אהלכתא דשמואל ור"י הלכה כר"י. וא"ת דבהא פליגי באמת ר' יוסי ורבנן וזה תלוי בזה דר"י סבר דיהושיע תקן כן ולכך מותר לסמוך אפי' בבור ורבנן פליגי עליו ויאמרו דמעולם לא תיקן יהושיע כן וכמו שמצינו באמת דפליגי בהא מילתא אם תיקן יהושיע כן כדאיתא בב"ק דף פ"א ותוס' הביאו בסוף שמעתין. א"כ למאי הוצרך ר' יוחנן לתרץ שם בב"ק דברייתא דעשר' תנאים אתי' כיחיד והיינו כר' יהושי' בן לוי ה"ל למימר דסבר כר' יוסי דהכא ויש ליישב ודוק:

דף כז.

בגמ' אימור דאמרי' לא דק לחומרא כו' הא דמאריך בלישנא ולא ה"ל לומר כ"א לקולא לא דק ל"א ולפי מה שכתבתי לעיל דב' דברים קאמר עילא חדא גזלן הוא ועוד אין מביאים ממנו ביכורים א"ש דה"ק אימור דאמרי' כי' כלומר שפיר אמרת דגזלן הוא אבל לקולא שאין מביאים ממנו בכורי' לאי שפיר אמרת וק"ל:

עוד בגמ' לא דק כו' מי סברת כו' אכתי כו' היינו דלא דק ולחומרא כו' אפשר לומר דשפיר ידע המקש' דעולא בעיגולא קאמר (דהיאך אפשר לומר דיטע' בדבר הנראה לעינים כזה) רק דקושיתו הי' הואיל דאמר ב' דברים הואיל דבעיגולא קאמר א"כ בציר שיעורי' מדמתני' וא"כ אע"ג דבהבאת ביכורים הוה חומרא מ"מ לענין גזלנות' הוה קולא (וכן לפי קושי' התוס' בד"ה לחומרא יתפרש כן וק"ל. וה"ק מתחלה אכתי נפישי לי' דעולא כלומר הא דהתיר לענין גזלנות' לסמוך והתרצן השיבו לא דק כלומר דעולא במאי דאיירי לא דק ולחומרא לא דק אבל במאי דלא איירי לא אכפת לן בי' וכתירוצת' דתוס' בד"ה לחימרא והמקשן לא הבין את תירוצו וקמקשה אימור כו' וכד ראה התרצן כן סבר דע"כ המקשן מבין דבריבועה קאמר עולא ולכך השיבו מי סברת כו' והמקשן השיבו אכתי פש לי' כו' כלומר ודאי דשפיר ידעתי דבעגילא קאמר רק דקושיתי הי' א"כ אכתי פש לי' כו' וא"כ ע"כ דלקולא נמי קאמר עולא וקא משיב התרצן היינו דלא דק כי' כלומר היינו מה שאמרתי לך תחלה דלא דק לחומרא אמרתי לך ולא לקולא כמו שהבנת וק"ל:

ודע אחר שמצאתי דהחשבון שהורגל בפינו מחז"ל כל שיש ברחבו טפח יש בהיקיפו ג' אינו מדודק אלא שיש להוסיף על ההיקף חלק השביעי ממה שיש ברחבו והיינו אם

יש ברחבו ז' יש בהיקפו כ"ב. ועיין במקור חיים פ' שמות ולי יש קבלה עוד חשבון מדוקדק יותר והיינו אם יש ברחבו קי"ב יש בהיקיפ' שנ"ב וכתבתיו בפנקסי המיוחדת לי שכתבתי בתוכה כמה פרפראות לחכמ' המדות ע"ש א"כ י"ל דגירס' שלפנינו פש לי' פלגא דאמת' הוא מדוקדק כי לפי החשבון שכתבתי א"א להוסי' לכל רוח כ"א רביעת דאמת' והרי הוא פלגא דאמת' משני צדדים ולא תשאר לך כ"א ג' אמות שלא בדוקדוק אשר יעלה לדבר מועט מאוד. והנה אראה לך בקיצור נמרץ דברים אמתיים. דהנה חלק שביעית מן נ"ב הוא ד' וחצי ועוד חלק י"ד והרי קו המקיף לל"ב אמות הוא מאה אמות וחצי וחלק י"ד מאמה תפשוט אותו קו ותחתוך אותו לשנים יהי' החצי נ' אמה ורביעית וחלק כ"ח מאמה ומאותו קו עד האמצע הוא ט"ז אמות עד שיגיע לאילן דעולא שהי' ל"ב על ל"ב וכבר ידעת המציאות שמצאו חכמי תוס' ז"ל בחתיכ' הקווים ובשימת הארוך בצד הקצר ונעשה רבוע וכמו שכתבו בעירובין דף נ"ו דומי' דהכי בחתיכתינו נעשה שטח של אורך נ' ורבי' וחלק כ"ח על ט"ז אמות כפלהו ותמצא שיהי' לך תת"ד אמות וחצי ועוד דבר מועט ולא נפיש א"כ שיעורא דמתניתין אדעולא כ"א כ"ט אמות פחות חלק ששי' וכאשר תרצה להקיף את האילן צריך לך כ"ו אמות שלא בדקדוק ותצטרך לחתוך את כ"ו אמות אלו לד' קוי' שכל קו הוא רחב רביעית אמה דהי' א"כ אילן דעולא רחב ל"ב וחצי על ל"ב וחצי ולא תשאר לך כ"א ג' אמות שבהחלק אותם יבוא דבר מועט מאוד אשר לא יחשב כלל דוק ותמצא ואפשר שחכמי הש"ס שפיר ידעו ולא גילו הדבר וכן משמע קצת בעירובין מאי דפריך והאיכא ההוא פורת' תחלת פ' חלון:

הנה לפי הצעת רש"י ז"ל נוכל למצוא בקל החשבון של ב' שלישים דאחר שמקו ק"ל תחסר הרביע ולא נשאר כ"א צ"ז אמות וחצי ונשאר בידך ל"ב וחצי על רוחב חצי אמה ועוד נשאר לך שני שלישי אמה אשר לא חברת לקו ק"ל א"כ יש בידך ל"ג אמה ושתות חתוך אותו לג' קיים אשר כל קו יהי' רוחב שתות וחברם אותם לאורכם יהי' לך בידך קו אורך צ"ט אמות וחצי על רוחב שתות אמה תקיף אותו סביב לאילן דעולא יהי' רחב ל"ג ושליש. ובקל תוכל להבין שכשיהי' אורך צ"ט אמות וחצי תוכל לסבב העגולה אשר היא רחב ל"ג על ל"ג כי קו התחתון צריך להיות אורך צ"ט אמות לפי הכלל כל שיש ברחבו טפח כו' והעליון צריך להיות ארוך ק' אמה שצריך לסבוב ל"ג ושליש הרי התחתון פחות מן העליון אמה ותחתיך העודף מצד א' (והוא חצי אמה) ותמלא צד האחר הארוך לצד הקצר תהי' א"כ רצועה צ"ט ומחצה כדכתב הר"י בחשבונו גם ככה תפרש ע"כ כשתקיף האילן ברצועה רחבה חצי אמה ואורכה אינו כ"א צ"ז וחצי לפי הכלל כמה מרובע יותר על העיגול כנ"ל וק"ל:

עוד תוכל למצוא דרך אחר והוא ל"ג ושליש על ל"ג ושליש הקו הסובב הוא ק' אמה והחצי ממנו הוא נ' אמה והוא יהי' נ' אמה אורך ברוחב ט"ז אמה וב' שלישי' כשתחתיך צד האחד ותניח לצד האחר לפי הלימוד והמצאה דתוס' דעירובין כנ"ל תכפול ט"ז אמה ושני שלישי' על נ' אמה תהי' לך תתל"ג ושליש וק"ל כזה:

@ בתוס' ד"ה ה"ג ר"ת כו' עד דרך אחר כו' עולה

אלף ומאה וי"א אמות ושליש של שליש שהיא

תשיעי' אמה כזה

..@. וטעם דבכפל השברים ימעט המספר לפי ."

. .

הנראה משום דמה שהי' לו אורך או רוחב לבד

נעשה עתה מרובע ויתרחב השטח מה שלא הי' לו שטח עד עתה וא"כ ודאי יתרבה ולא יתמעט כאשר יקרה למספר השלם והלא כשהי' מתחלה לאורך או יי

ייי לרוחב לבד היה חלק מועט יותר מאמה המרובעת למשל אעשה לך מרובע אורך אמה על אמה כזה

ואחתוך אותו לט' חלקים בקוי' דקים כזה הנה כל קו מזה הוא חלק שלישית מאמה לאורך או לרוחב והוא חלק כ"ד מכל הצלעות שנתהוו בחיתוך האמה לט' חלקים ובאשר נקח מרובע א' מהמרובעים הלז יהי' אח"כ חלק תשיעית מאמה מרובעת והרי הוא נתרבה ולא נתמעט והארכתי קצת אע"פ שפשוט הוא בעבור שקצת העם אשר לא יבינו משתבשים בו. וגם ראיתי בספר ר"י קנדיא' שמדבר בדרך חידה בו ע"ע. וכן תבאר למטה בסמוך בהפי' שמפרש רבינו משולם וק"ל:

בגמרא ת"ש הקונה אילן וקרקעות מביא וקורא מאי לאו כ"ש דאל"כ מאי קמ"ל. ואחר שמתרץ לי' לא ט"ז אמה מקשה מרישא דהנה ע"כ תאמר א"כ דקמ"ל באילן א' בקונה אותו עם קרקעו דמביא וקורא אבל בשנים אפי' בלי קרקע מביא ואינו קורא דא"א לומר דאינו מביא כלל אפי' בשנים דא"כ מאי קמ"ל באילן א' דצריך לקנות קרקעו דוקא תיפוק לי' אפי' בשנים כן (ולגופי' לא צריך הואיל דקנה ט"ז אמות כקושי' התוס') וא"א נמי לומר בשנים דמביא וקורא דא"כ למאי הוצרכו לומר בג' דמביא וקורא הלא אף בשנים כן אלא ע"כ מדיוקא דב' משניות אילו הו' ידעינן דין דב' אילנות ולמאי צריך א"כ אלא ע"כ להורות הדיוק דבשלשה אפי' קרקע כ"ש מביא וקורא דבשלמא באשר נאמר באילן א' דאף בקונה קרקעו כל שהוא מביא וקורא א"כ לא הוה ידעינן דין דב' אילנות מדיוק' דאילן א' דהו' אפשר לומר דאפי' בשנים כן והא דקאמר אילן א' לגופי' אצטריך

דאפי' באילן א' בקונה קרקעו כ"ש מביא וקורא דוק ותמצא דמתורץ בזה מאי דמקשה מרישא מדיוקא ולא מסיפא אשר היא מפורשת וא"ת דניחא לי' טפי להקשות מרישא ולא מסיפא א"כ למה מקשה תחלה מסיפא דסיפא דאילן א' נשנ' באחרונה וגם יתפרש לך מאי ס"ד דהמקשן וק"ל. והתרצן משיב לא ה"נ ט"ז אמה ואפשר לומר דבא לומר דמתני' דאילן א' אתי' כר"מ וכדמפרשי התוס' וק"ל:

בתוס' ד"ה לא ט"ז אמה וא"ת כו' וי"ל דהתם כשענפי אילן גדולים הרבה ויוצאים חוץ לט"ז אמה. הנה יש לדקדק אש"ס דלקמן פ' הספינה דף פ"א דרצה ר"י לדייק דהי' מחייב ר"מ אפי' בלוקח פירות מן השוק מדקתני משנה יתירה דמכדי תנא לי' דיש לו קרקע פשיטא דמביא וקורא ומאי דיוקא דידי' דלמא אי לא הוה תני הא דמביא וקורא ה"א דיש לו קרקע היינו למלא אור' וסלו אבל מ"מ מקום יניקתן אשר הוא ט"ז אמה כסברת עולא לית לי' ולכך אינו מביא בכורים קמ"ל דמביא ויש ליישב וק"ל:

עוד יש לדקדק קצת לפי מה שמתרצים תוס' ז"ל בתירוץ הא' על קושי' הב' דהתם שאני שהקרק' קנוי לו עד זמן קבוע אבל הכא אם יתייבש האילן מיד אין לו בקרקע ע"כ לפ"ז אם התנה עמו ליטע אילן אחר אם יתייבש זה מביא ביכורים אע"ג שאין לו קרקע ט"ז אמות א"כ מאי מקשה הש"ס מאי לאו כ"ש דלמא דמיירי דקנה ממנו האילן על תנאי זה ומתני' הלז אתי' כר"מ לפי דעת התוס' לעיל בסמוך ואפשר לומר דא"כ למאי הוצרך לקנות שום קרקע דקאמר אילן וקרקעו אחר שע"ת זה קנה ממנו האילן. ועוד יש ליישב בד"א וק"ל:

עוד יש לדקדק אמאי דקאמר לקמן בספינה מ"ט דר"מ באילן א' ורצה לומר דמספקא לי' אי קנה קרקע או לא ומקשה ממאי דאמר ר"מ לפי שלא קנה קרקעו עד שהוצרך להגיה דצ"ל שמא לא קנה קרקעו ומאי קושיא דלמא באמת דלא קנה קרק' רק דמסופק לי' אי רשאי ליטע אילן אחר שיתייבש זה או לא והוא סובר דקנין פירות כקנין הגוף דמי ודוק וגם זה יש ליישב וק"ל:

דף כז:

עוד בגמ' וט"ז אמה ותו לא כו' ודאי אי לאו דעולא לא הוה קשה לי' מידי מהנהי מתני' אהדדי דסבר אע"ג דאזלי השרשים וינקי טובא מ"מ מקרי אדמתך הואיל דאית לי' קרקעו כל שהוא מיהו ואין צריך להיות היניק' כולה מאדמתו אבל אחר שאמר עולא דצריך להיות ט"ז אמה דוקא ש"מ דסבר דכל היניקה צריך להיות מאדמתו קשה לי' וק"ל:

עוד בגמ' עוד איבעי כו' ארישא קאי או אסיפא קאי נוכל לומר דבעי נמי אי קאי ארישא וגם אסיפא ופליג ארישא לחומרא ואסיפא לקולא וא"כ לא הוה מצי למפשט ממתני'

דילן כדאמר רב אשי דבאשר קאי אירישא נמי א"כ שפיר קאמר תיבת כל ולהך הוצרך למפשט מברייתא וק"ל דמשם מוכח דלא קאי אלא אירישא וק"ל:
חזקת הבתים, פרק ג'. דף כ"ה ע"א במתני' וי"ב חדש באמצע הרי י"ח חדש אפשר לומר ולתרץ קושי' התוס' דוכי מנינא אתי לאשמעינן דבא לאשמעינן כשהחזיק י"ח חדש הו' די אע"ג דבשנה ראשונה החזיק ד' חדשים או באחרונה ובאמצע לא החזיק כ"א י"א או יוד חדשים וכדומה לו ולא תסיק אדעתין דדוקא קאמר י"ב חדש באמצע היינו בשנה שניי' להתחלת הזרע לכך קאמר הרי י"ח חדש כלומר דלא אכפת לן כ"א בדאיכא י"ח חדש בהדדי ועיין ביומא דף ל"ה ע"א דמתרץ הש"ס כדומה לזה וק"ל:
בגמ' אי מה שור המועד כו' הכי השתא כו' ג' נגיחות הו' מועד אפשר לומר דהמקשן סבר דלא הוה מועד כ"א עד נגיחה ד' ודריש לקרא כאביי והשיב לי' כרבא ולכך הוצרך לסיים בדבריו מכי נגח ג' נגיחות הוה מועד ולא כס"ד דמקשן דלא הוה מועד כ"א עד נגיחה ד' וק"ל. ובזה יסתלק קושי' התוס' מרש"י וק"ל:

דף כח:

בגמרא אלמה תנן כל חזקה שאין עמה כו' דייק ליה לישנא דכל חזקה דאי לאו הכי הי' אפשר לומר דוקא בשאין לו טענה כלל קמיירי לכך קאמר אלמה תנן כל חזקה כו' וק"ל:
עוד בגמרא מתקיף לה ר"ע אלא מעתה כו' הנה כד נפרש למה קאמר קושי' זאת בלישנא דאתקיף וקושי' ראשונה לא קאמר בלישנא דאתקיף וגם ליתן דביקות לקושי' זאת למאי דקאמר בראשונה אפשר לומר ודאי אי לאו תירוצא הא' לא הוה קשה לר"ע מידי דה"א דטעמא דג' שנים הוא משום דאחר דהניחה בידו ג' שנים הוחזק למחול אחר שמחל לו ג' שנים זה אחר זה ודאי ימחול עוד לעולם וכדמפרשי' .תוס' בד"ה אלא כו' בתירוץ הא' וא"כ לא קשה מידי מהא דר"ע דמאי איכפת לן אי הוה המחאה שלא בפני' דטעמא דמחאה אינו אלא משום גילוי דעת שלא מחל לו וא"כ אפי' שלא בפני' הוה מחאה אבל כד ראה ר"ע דמשני טעמא מאי דאמרינן דילמא כדאמר כו' דמשמע בהדיא דצריך לטעון דוקא דקנה מני' השדה וא"כ שפיר קא מקשה ר"ע וק"ל: והנה נראה ג"כ לתרץ הא דמקשה ר"ע ממחאות ולא מחזק' שלא בפניו משום דחזקה הוה דומי' דנגיחה ונגיחה ודאי הו' אפי' שלא בפני' משא"כ מהעדא' קשי' לי' וק"ל:
עוד בגמ' לרבנן מאי אמר ר"י קרא כתיב כו' נראה לומר דלא כדמשמע מרש"י ז"ל ודלא כדכתבו תוס' בהדיא דלרבנן לאו ממועד קא ילפי אלא דרבנן נמי ממועד קא ילפי ורב יוסף לא בא אלא לתרץ קושי' דלעיל דאמר לר"מ כו' ולרבנן לא הוה חזקה כ"א בג' שנים דוקא לכך קמשני שפיר ר"י קרא כתיב כלומר דמהתם מוכח מיהא דלא אזלינן בתר

אכילות דאל"כ למה אמר שדות בכסף יקנו סתם בכל השדות הלא איכא הרבה שדות דלא צריכים לשטרי והיינו בשדה אילן אלא ע"כ מוכח דלא אזלינן בתר אכילות אלא אחר השני' וא"כ שפיר ילפינן חזקת ג' שנים משור המועד ודוק בזה כי מתורץ לן שפיר קושי' התוס' בד"ה ודילמא כו' וכן יש לפרש כל אוקימתא דלבתרי' הכי וק"ל:
בתוס' ד"ה אלא מעתה חזק' כו' תימא כו' וי"ל דהכי פריך כו' דאית לן למימר שמחל לו א"נ כו' הנה לפי תירץ התוס' יש לדקדק מאי קמשני לי' טעמא מאי דאמרינן כו' דמ"מ אנן נימא דנילף מכל וכל משור המועד דנהוה חזקה בג' שנים אפי' שלא בטענה משום דהוחזק למחול בג' פעמים ויש ליישב ודוק:

דף כט.

בגמ' אלא אמר רבא כו' עד אלא אמר רבא כו' אפשר לומר דטעמא דאמר רבא תחלה משום קפידא קאי ומתחלה נמי לא קאמר ההיא טעמא אלא משום שמיר' שטר כדאמר אח"כ ועיין בת"ח וק"ל:
עוד בגמ' אמר רב הונא ג' שנים שאמרו כו' נטר עד הכא משום דאחר שאמר ונתן טעם לשמיר' שטר א"כ ניחא לן ודאי דבעינן רצופים דאל"כ מצינו לשמירת שטר שנים רבים וק"ל:
בגמרא פשיטא דאל"כ באתרא דמוברי באני היכי יוכלו לעשות חזקה וק"ל: עוד בגמ' קמ"ל דאמר לי' כו' א"נ בהכי ניחא לי כו' הוצרך לא"נ ליתן טעם כאשר שארי בעל השדות שסביבותיו זרעי נמי ולא מוברי וק"ל: עוד בגמ' תנן חזקת הבתים כו' אפשר לומר דאי לאו דאמר רב חמא דמודה ר"ה באתרא דמוברי באני לא הוה ק' כולי האי מחזקת הבתים דשפיר יש לחלק ולומר דשאני בתים דא"א לידע בודאי אי דר בי' תלת שנין והוא היינו המחזיק דידי' עביד מה דהי' יכול לעשות ולא די דלא נאמינהו אנחנו שהי' דר ג"כ בלילה בתוכה אלא דלא יועיל אפי' חזקתו הלא אפשר דהי' דר ג"כ בתוכו בלילות וסגי דנאמר דצריך להחזיק בתוכו ו' שנין משא"כ בשדות דראינו שלא החזיק בתוכה ג' שנים רציפות וא"כ לא החזיק כראוי אבל אחר דאמר ר"ח דמודה ר"ה דוקא באתרא דמוברי באני מקשה שפיר הלא בבתים ע"כ דמודר נמי וק"ל:
בתוס' ד"ה אלא מעתה כו' הרבה מאריך מהרש"א בדבור הזה ובד"ה לעיל אלא מעתה כו' והוא אך למותר וק"ל:

דף כט:

בגמרא ומודה ר"ה בחנות' דמחוז' כו' יש להוכיח כן מדאמר ר"ה שאכלה רצופות משמע דוקא בשדה קאמר דבריו מכל וכל ולא בבתים והיינו בחניות דמחוזי ומוכח נמי

מדמקשה לעיל מבתים וקאמר והא בתים דבימם' ידעי בלילה לא ידעי ולמה לא מקשה בפשיטות טפי מחנות' דמחוז' דודאי ידעינן דלא דר בהם בלילה וק"ל:
עוד בגמ' מתקיף לה כו' אלא באוקמי בה חיותא כו' א"נ כו' ודאי דהוצרך לטעמא דמשטח בה פירי ולא די לי' באוקמא בה חיותא משום דבמקום דאינו ראוי לאוקמי בה חיותא לרעות במאי קני אבל משטח בה פירי כל מקום ראוי לכך והא דלא סגי לי' בטעם הב' משום דא"כ ה"א אפילו פחות מבית רובע נמי הדין כך דלא בטיל אגב ארעא ובאמת זה אינו דבפחות מבית רובע ודאי בטל אגב ארעא כדאיתא באשר"י והב"י הביאי וא"כ אי לא הוה אמר אלא למשטח בה פירי ה"א אפי' פחות נמי דכל מקום אפי' קטן ראוי לכך מש"ה קאמר נמי טעם הראשון ואותו טעם אפשר דאינו שייך כ"א במקום גדול דהוה מיהא בית רובע וק"ל:
בתוס' ד"ה דלא תחזקי אהדדי ואע"ג כו' פירש"י כו' וקשי' לר"י כו' נ"ל דלא קשה מידי דהלא כבר קיימינן דבעל המקח נאמן לומר למאן מכרו בשהמקח עדיין בידו משא"כ בשאין המקח בידו וקרקע כל זמן שלא החזיק אחד מהם ג' שנים הוה כאלו עדיין המקח בידו וא"כ בשנה ראשונה וב' לא הוה מסתפי שאותו שהחזיק בראשונה יאמר שהוא שלו דהלא המוכר הוה נאמן הואיל ולא החזיק עדיין משא"כ לאחר ג' שנים דכבר יצא השדה מתחת ידי המוכר בחזקה א"כ הוה מסתפי בשיחזיקו רצופות שיטעון חזקה נגד חבירו ודוק כי נ"ל שהאמת אתי:

דף ל.

בתוס' ד"ה לאו קמודית כו' עד אי הוה טעין קמי דידי זבנא מנך או קמי דידי דר בה חד יומא כו' מהרש"א כתב דזה אזל אליבא דרשב"א ולא אליבא דר"י דלקמן משמע דהבין דר"י פליג אדינא דרשב"א מדכתבו לקמן ואור"י דלא דמי כו' ואפשר לומר דמעולם לא פליג אדין גופי' אלא אראייתו דסוף המוכר וק"ל. וכן מצאתי בש"ך:
בא"ד ואור"י דלא דמי כו' לא הי' מעכבה הלוקח כו' כתב ר"ח כו' אפשר דר"ח רצה ליישב בזה לישנא דאמר המערער זיל לאו בעל דברים דידי את ולמאי דכתב ר"י בסמוך א"ש ג"כ וק"ל:

דף לא.

בגמ' א"ל רבא והא עדות מוכחשת היא אפשר לומר דהמעשה הי' דסהדי דהעידו על חזקה לחוד העידו תחלה ואח"כ העידו הני דהעידו על אבהת' ואאכילה ונמצא דאתכחשו תכף בשעת עדותן ולא ק' א"כ קושי' התוס' ממאי דסבר רבא מכאן ולהב' הן

פסולי'. וא"ת דדייקא להו מדאקדים הש"ס לעדי' דאהבת' לאחרינא אי משום הא לא ארי' דהש"ס הקדים לאשר פעלו בעדותן וק"ל:

דף לא:

לימא רבא ור"נ בפלוגתא דר"ה ור"ח קמפלגי כו' הנה בכל מקום דמקשה הש"ס כן הוא משום דדחיק' לה דהוה לכל אחד לפסוק בהדיא כאמוראי או תנאי דקדמו להו ולא להעמיד פלוגתן בלשון אחרת ובדין אחר כאלו נאמר גנובי גנבי ל"ל וכאן א"א לומר כן דדחיקא לי' כי הא דהלא על מעשה אשר בא לפניהם פסקו את דינם. לכך אמינא דדחיקא לש"ס מאי דמקשה לי' רבא באמרו והא עדות מוכחש' היא וזה לא קשה לפי הקס"ד אלא אליבא דר"ח וא"כ קשה אטו אם יסבור ר"נ כר"ה מאי האי דמקש' לי' מר"ח אטו מאן דסובר כר"ה ולא כר"ח גלימא נשקול מני'. וגם האי דקאמר ר"נ נהי דאיתכחש כו' באהבת' מי אתכחש אטו רבא לא ידע האי ואפ"ה קמקשה משום דסבר כר"ח דאמר בהדי סהדי שקרי ל"ל וא"כ אפי' לא אתכחשו באהבת' מ"מ פסולים הם מכאן ולהבא. ואהכי קמתרץ הש"ס אליבא דר"ח לא פליגי אלא אליבא דר"ה כו' וא"כ שפיר קמקשה רבא הא עדות מוכחשת היא דחשיב לי' כעדות אחת ממש וכסברת התוס' בד"ה א"ל רבא כו' ור"נ קמשני לי' נהי כו' כלומר דאין זה אמת דקמתחשב כעדות אחת ואפשר דלא סבר כסברת התוס' בזה ודוק:

עוד בגמ' אנן אחתיני' אנן מסקינן לי' כו' הא דלא קאמר בקיציר אנן מסקינן לי' ולזילות' לא חיישינן דאהכי קא מיירי אפשר לומר דמיירי בשני דברים והיינו ראשון קמיירי בשלא היה מקודם הקרקע בחזקת חד מהם והב"ד הוה מסקי' לאחד על הקרקע אותו שהי' לו עידי אבות ואכילה והשתא בשהביא אידך ג"כ עידי אבות שייך לומר בי' אנן אחתינין השתא לאשר אסקי' מקודם וזהו שאמר הש"ס אנן אחתינן ואח"כ אמרה ואנן מסקינן לי' מיירי בשהי' מקודם בחזקת זה אשר לא הי' לו עידי אבות והב"ד שקלה מני' ונתני לאידך ואזה קאמר אנן מסקינן לי' ולכך אפשר דמוסיף הש"ס מלת לי' בהסק' לומר דקאי אאדם דלא קמיירי מני' ברישא וצריכא לן תרווייהו וק"ל. וזהו אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות:

דף לב.

בגמ' אלא ערער תרי והכא ב"ע כו' ונפק עלי' קלא כו' עד מתקיף לה ר"א כו' ודאי אחר דחזינן דהש"ס מאריך לאוקמא באוקימתא אחריתא אשר עלי' לא נאמר (לפירש רשב"ם ותוס') הא דתלי' באשלי רברבי וא"כ לכאורה דחיקא לן ל"ל דקאמר האי אוקימתא אחר דלא אליבי' קאמר לכך אמינא דלהאי אוקימתא א"ש נמי הא דקאמר דתלי' באשלי רברבי

דע"כ לא קאמר ר"א דחיישינן לזילותא דב"ד אלא כשהורידוה ב' פעמים והורד' הקול הוה הורד' ודלא כרשב"ם ותוס' דאל"כ הוה לי' למימר רבותא טפי דאפי' בחדא זימנא חיישינן לזילותא ורשב"ג סבר דאפי' בב' פעמים לא הוה זילותא וא"ת דלעולם לר"א אפי' בחד זימנא הוה זילותא והא דקאמר ג' פעמים להודיע' כוחו דרשב"ג דזה אינו דהלא ר"א ות"ק קאמרו דבריהם קודם לרשב"ג וניחא לן לומר טפי הרבותא במאן דאקדים דברים וק"ל. וא"ת מנ"ל באמת דמיירי בב' זילותא ובשיצא הקול ואתא עד א' ואח"כ שנים הפוסלים ואח"כ א' המכשיר דלמא מיירי באמת בזילותא חדא ובלא קול זה א"א לומר דהלא ע"כ ליכא לאוקמי בשבאו שני עדים הפוסלים מתחלה ואח"כ ב' המכשירים דבמאי קמיירי אי בשבאו המכשירים בבת אחת מאי האי דקאמרו ע"פ עד אחד ואי בשבאו זה אחר זה אכתי קשה למה קאמרו ע"פ עד א' דהלא ע"כ צריכנא לצרפם. ואי תימא דמיירי בעד א' המכשיר ועד א' הפוסל אכתי אית לן למשאל במאי קמיירי אי בשהוחזק בכשרו' ואתא עד המכשיר בתחלה א"כ כי אתא אח"כ עד הפוסל לית לן למחתינהו דאין ערער פחות משנים במקום דמוחזק בכשרות מתחלה ואי בשאתא עד הפוסל מתחלה מ"מ לית לן למחתינהו הואיל דמוחזק בכשרות כהא דאר"י. ואי מיירי בשלא הוחזק תחלה בכשרות ה"נ נשאל במאי קמיירי אי בשאתא עד הפוסל מתחלה א"כ כי אתא אח"כ עד המכשיר לא מוקמינן לי' כי נעמיד עד הפוסל נגד עד המכשיר והעמיד גברא על חזקתי' והרי הוא פסיל דלא הי' לו חזק' דכשרות וא"כ ע"כ מיירי דהי' בחזקת כשרות והורד ע"י קול והוסק ע"י עד א' כו' ובדרך אחר א"א לאוקמי ודוק היטב ותמצא:

ובאמת לפי' הרמב"ם ותוס' קשה לן למה לא פליגי ר"א ורשב"ג בדרך אחר ופשוט טפי ואפכא והיינו בשלא היה לו חזקת כשרות והוסק ע"י עד א' המכשיר ואח"כ בא עד הפוסל דלר"א דחייש לזילותא לא מחתינן לי' ולרשב"ג מחתינן לי' דוק ועיין במהרש"א דקשיא לי' בדרך אחר לא נכון למרייהו דלימא כן דוק:

דף לב:

בגמרא גחין לחיש לי' אין שטרא זייפא הוא כו' ובעובדא אחרינא קאמרה הש"ס דאמר לי' אין שטרא זייפא ו@א קאמרה מלת הוא ואפשר לומר דבעובדא הא' הי' השטר מזייף ממש ולכך קאמרה מלת הוא ובעובדא הב' הי' השטר פרוע או אמנה וקמ"ל בראשונה אליבא דרבה רבותא טפי ובב' אליבא דר"י ובזה א"ש כפל לישנא דרב אידי בר אבין דאמר הלכתא כוותי' דרבה בארעא ובזה הוה די דממילא הוה ידעינן א"כ דבזוזי הוה הלכתא כר"י אפי' הוה דומיא דארעא והיינו אפי' הוה השטר מזויף ממש וכן אפכא אי

הוה אמר דבזוזי הוה הלכתא כר"י ולא הוה קאמר דבארעא הוה הלכתא כרבה. ובזה א"ש נמי לקמן בסמוך דשלח ליה אביי מאי תיבעי' לי' הא איהו הא דאמר הלכה כרבה בארעא כי' ומאי הוצרך לכך דלא ה"ל למימר כ"א הא איהו דאמר הלכתא כוותי' דר"י בזוזי אלא משום דשם לא הוה השטר מזויף ממש וכבר אמרנו דמהא דאמר ר"א נמי הלכתא כוותי' דרבה בארעא מוכח דבזוזי הוה הלכתא כר"י אפי' בשטרא זייפא ממש וק"ל:

עוד שם הני מילי כו' אפשר לומר דרב אידי בר אבין קאמר האי הני מילי כו' אתמי' דאביי למימר דמשום הכי הוה מספקא לי' וק"ל:

דף לג.

בגמרא אמינא כו' אמור רבנן הבא ליפרע כו' אפשר לומר דרבא ב"ש לא ידע הדין דאין נזקקין לנכסי יתומים כו' ואמוראי הוא דאמרי הכי בעירכין והוא לא ידע דכן הלכתא עד דמהדר לי' אביי וכי גדלי כו'. וגם אפשר לומר דשפיר ידע כן ואה"נ דאהכי הי' מקפיד ורמוזי הוא דקא מרמז בדבריו דלכאורה יש לדקדק בדבריו דאמר אמור רבנן הבא ליפרע כו' ולא הי' לי' לומר אלא מנכס' יתומים לא יפרע אלא בשבועה. והנה מצאתי בתוספות דכתובות דף פ"ז דמקשים אמאי לא הקשה מההי' משנ' למ"ד אין נזקקין לנכסי יתומים כו' ע"ש מה שתירצו דביתומים גדולים איירי. והנה רבא בר שרשום רמוזי דקרמיז במילתי' ולכך קאמר הבא ליפרע כלומר דבאמת לאו דבר ודאי הוא דאפשר ליפרע מהם דבעודן קטנים א"א ליפרע מהם ולכך קאמר הבא ליפרע בזמן האפשר מ"מ לא יפרע מהם כ"א בשבועה וק"ל. והנה לדעת הר' יונה אשר הביאו הטור סי' ק"נ דסבר בשעדין לא אכל הפירות לא אמרינן מגו אפי' בדלא יצא הקול משום דהוה מגו להוציא ולא מהני המגו אלא בדכבר אכל הפירות וא"כ ע"כ ה"נ איירי בשכבר אכל הפירות ובקל נוכל לפרש כן הכא א"כ לא קשה מידי מעיקרא דהא דאמרו אין נזקקין כו' היינו בשרוצה להפרע מהם ולא בשכבר נפרע כן סבר רבא בר שרשום ואביי מהדר לי' זיל אהדרא כו' היינו הפירות שכבר אכל אפי' וכי גדלי כו' משום דסבר אפי' בשכבר תפס צריך להחזיר והוה בכלל מה שאמרו אין נזקקין ודוק:

עוד בגמרא קריבי' דרב אידי כו' לסוף אודי דאיהי קריב טפי כו' אפשר לומר בדרך אחר אשר פירשו ז"ל ואומר דהא דאידי היינו דחבירי קריב אבל מ"מ הוא קריב טפי ומתחלה לא הודה דחבירו קריב כלל (והא דנאמר דאיהו קריב טפי היינו מכל אדם אחר שהוא מכיר או דבאמת לא גרסינן טפי הכא) ומיירי דצוה בצוואתו דיחלק הדיקלא לקריבי' לקרוב קרוב קודם לפי קורבתו חלקו וא"כ השתא דאודי האי דחברו קרוב נמי רק דחיהו

קריב טפי הוה חבירו ודאי קרוב ואיהו ספק דומיא דספק ויבם ביבמות ולכך אוקמא ר"ח בנכסים לר"א ור"א סבר דיהדר ליה פירי מכל וכל דאכל עד השתא הואיל דהדין נותן דהוה דיליה מכל וכל ומהדר לי' ר"ח הא איהו דקאמר איהו קריב טפי ואע"פ דלפי הדין אין לו חלק בדיקלא מ"מ לפי דבריו שפיר קאכיל חלק גדול בפירות. (מיהו לפי זה צריך לומר דתרווייהו הוה קאכלי הפירות וק"ל). וכן יש לומר איפכא ודוק דבזה א"ש מאי דקאמרה הש"ס אוקמא ר"ח בידי' ואי כדפירש הרשב"ם מאי היו צריכין לר"ח בדבר זה דהא הוא אודי דשייך לו הדיקלא וק"ל:

בתוס' ד"ה אמור רבנן כו' אע"פ כו' ונראה כו' הנה עוד נראה לי דבזה יתורץ נמי דלא הוה מסתפי רבא מן המתנ' אחר דעיקר טעמו דאין נזקקין הוא באמת משום צררי זה לא שייך כ"א בשאין הב"ח מובטח בחובו שפיר אז קא חיישינן לצררי דאמרינן הלוה היה מתיירא שלא יפרע בעל חובו מבניו לכך התפיס ליה צררי אבל באשר הב"ח מובטח בלאו הכי דיתפרע או ממה שתחת ידו והיינו במשכון או בדרך אחר ודאי דלא חיישינן לצררי ועיין במקומות הרבה בפוסקים ובש"ס ותמצא כן והנה אחר שרבא בר שרשום סבר דאמרינן מגו דילי' ולא ידע דקלא מיגרע גרעי להמגו סבר דלא צריכנא להמתין אע"פ דאהדר לארעא ליתמי עד דלא אתפרעי דאי משום צררי לא חיישינן אחר שהי' אפשר שאחזיק הקרקע בידי עד דאכלי שיעור זוזי ולא הוה מסתפי א"כ אלא משבועת היורשים דנשבעים אפי' ליתומים גדולים ואביי מהדר לי' דאין זה אמת דהקול באמת מיגרע גרעי למגו וא"כ שפיר חיישינן לצררי ודוק היטב:

דף לג:

בגמרא זה אומר כו' אמר ר"ח מה לי לשקר כו' אביי ורבא לא סבירא להו כי' אחר דמצינו פלוגתא הזאת תרי פעמים ובשנוי לשון קצת דלעיל דף ל"א קאמרה הש"ס אמר ליה אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן והכא קאמרה הש"ס אביי ורבא לא סבירא כו' לכך אומר לי לבי דבתרי גוונא מיירי דלעיל מיירי דסהדי קא מסהדי דאבהתי' הוה עד יום מותם ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני כאשר רצא הרשב"ם לאוקמי האי מעשה הכא והאי מעשה הכא לא מיירי כה"ג אלא דהעידו סתם דאבהתי' דזה הוה ומ"מ אחר שזה לא טען ופירש את דבריו אנן לא טענינן ליה לומר דלאבותיו הי' יום א' שלקחום מאבותיו כדכתבו תוס' לעיל ד"ה מה לי לשקר. ולכך לעיל קאמר אביי לרבה מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן דבודאי לא אמרינן ואף רבה חזר בו כדמשמע שם. אבל הכא פליגי אר"ח ור"ח לא הודה להם דקא סבר דלא הוה מגו במקום עדים דאנן טענינן ליה וכדהקשה הרשב"א שם בתוס' ע"ש ודוק:

עוד בגמ' אמר רב זביד אי טעין ואמר לפירות ירדתי כו' אפשר לומר דר"ז דייק כן מדברי ר"נ ולהכי קא מוקי דבריו אחר דברי ר"נ משום דהוה אפשר לדקדק לכאורה מאי קאמר הדרא ארעא פשיטא דהדרא דהלא אין לו שני חזקה ועל דא ודאי לא אתי לפני דר"נ ולא אתו אלא אפירי דאכל לכך קאמר ר"ז אי טעין כו' דבזה יתפרש היטב דר"נ קאתי לאשמעינן דבר זה ולכך קאמר הדרא ארעא הדרא פירי כלומר דבמקום דהדרא ארעא דהיינו דהיה רוצה להחזיק ולטעות ג"כ אארעא בזה אמרינן דהדרא פירי אבל במקום דלא הדרא ארעא דהיינו דמעולם לא טען אארעא אלא אפירי לא הדרא פירי וק"ל. ולכאורה היה נראה דאף מכאן ולהבא היה נאמן אחר שכבר אכל הפרות ואמרינן בי' לא חציף אינש לאכול פירי דלאו דיליה ואחר שכבר אכל וזה מכחיש אותו ואומר דבגזילה קאכלם אמרינן דודאי האמת עם האוכל ונאמן ג"כ מכאן ולהבא ובזה הוה א"ש נמי מאי דהביא מרב יהודה ראי' דאמרינן לא חציף אינש למגזר דיקלא דלאו דילי' כן הכא אמרינן בפירות ורב יהודה לא מיירי בפירות אלא למגזר דיקלא ממש ואי משום מאי דקשיא להו לתוס' מפ' החובל אפשר דהכא שאני הואיל דקאמר בפרהסיא איזיל כו' ואפ"ה מביא ראי' שפיר הואיל דחזינן בדיקלא אע"ג דבמקום אחר אינו נאמן הואיל דבפרהסיא אמר אמרינן דלא חציף כולי האי ומשום הכי נאמן כן אמרינן באכילת פירי אע"ג דליכא אמירה בפרהסיא מ"מ לא חציף למיכל זמן ארוך כולי האי אי לאו דאמת קאמר ועיין סי' קל"ט בטור ובזה א"ש נמי לישנא דש"ס דקאמרה אי הכי ארעא נמי ודלא כתוס' דוק:

דף לד.

בגמ' וכיון דאמר דחטפ' ה"ל כגזלן כו' א"ל אבייי מי דמי התם סהדא לאורועי קאתי כו' הכא לסיוע' קאתי כו' ודאי יש לדקדק מאי האי דקא טעו רבנן בדבר הזה וגם אתשובה דאבייי דאמר לאורועי קא אתי ואסיועי קאתי יש לדקדק מאי אכפת לן אי לאורועי או לסיועי אתי כאלו משמע דבדעת העד קא תלי מילתא. לכך אמינא אחר דמצינו ב' דעות בהא מילתא אי אמרינן דוקא בנסכא דר' אבא דבחטיפה באה לידו והוה גזלן לפי עדות העד והודאתו והא דאמר ר"א ה"ל כגזלן היינו גזלן ממש אבל בשמעיד שבא בידו בתורת משכון ואינו זוכר כמה הלוה עליו המלוה נאמן בשבועתו לומר כמה הלוה עליו ולא אמרינן הוה לי' מחויב ששאיל"מ הואיל ובא לידו בדין וזהו דעת הרשב"א בתשובה ורמ"א הביאו סי' ע"ה ויש חולקין ואמרו דאמרינן אפילו בהא מחויב ששאיל"מ. ונראה דדעת הרשב"ם הוא כן ולכך הוצרך לפרש הא דאמר ר"א ה"ל כגזלן דגבי הך שבועה פסול כגזלן אצל כל שבועות ומדייק דקאמר ה"ל כגזלן ולא גזלן ממש דוק ותמצא והנה

רבנן דקמי' אבייי סברי ג"כ הכי ולכך הוו מדמי הא מילתא להתם ואף דהכא לפי דברי העד לאו בתורת גזילה אתי לידו מ"מ אמרינן בי' דהוה מחויב שבועה שאי"ל ואבייי קא מהדר להו דלא דמי דהתם לפי דברי העד ה"ל גזלן ולהכי קאמר התם לאורועי קאתי כלומר לעשותו גזלן משא"כ הכא דוק: עוד בגמרא אלא אי דמי' כו' ולב' שני ולפירי אע"ג דעד השתא נמי בפירי קא מיירי מ"מ ההיא עד לאו לפירי קאתי אלא המחזיק הביאו להעיד על החזק' לאוקמא לארעא גופי' בידו אבל האי עד ודאי המערער הביאו להעיד על הפירות שאכל ב' שנים ולהוציאם מידו דהמחזיק למה יביא אותו וק"ל: בתוס' ד"ה וכל המחוי' שבועה כו' עד בסופו דקאמרו ודווק' ביתומים מסקינן דעבד כרב ושמואל עבד כו' משום דביתומים מקילינן כדכתבו בב"מ ולא תקשה דמנ"ל א"כ דרב ושמואל לא סבירא להו דר"נ ור"א דזה אינו דודאי אנן אחר דחזינן דפליגי בהא מילתא אמוראי אי אמרינן מתוך שאיל"מ אי לא אפשר לן להקיל על היתומים ולומר ולפסוק כאותו מ"ד דלא אמרינן בהו מתוך שאיל"מ משלם משא"כ אי ליכא מ"ד דסבר כן מהיכא תיתי דניקל עליי' טפי מאינש אחרינא וטפי מדבר אחרינ' דוק:

דף לד:

בתוס' ד"ה ההוא ארבא ולריב"א נראה דלאו דוקא אוחזין כו' נראה דריב"א ודאי ג"כ במקום דמוחזק כל אחד חזקה ממש אף הוא סובר חילוק' דר"ת רק בטלית דאינן מוחזקי' ממש כ"א כל א' במה שתפס בידו ואמרינן דאף השאר אשר אינו בידו יחלוקו אזה קאמר דלאו דוקא מדקמדמי לשאר ולהכי בשטר הוא עצמו מודה דמועיל החזקה ודוק:

דף לה.

בגמ' התם ליכא למיקם כו' הכא איכא למיקם כו' הנה אי קושיתו הוא מדשמואל דסבר כר"א דעידי מסירה כרתי או אפי' לרב קא מקשי להההוא לישנא דמי שהיה נשוי' כדאי' בתוס' הכא א"כ גם התם זימנין דאיכא למיקם עלה דמילת' בשיבואו עדים המעידים דנמסר ל"א תחלה צריכנא לומר דמ"מ לא שכיח כולי האי דאיכא למיקם כי הכא דמסתמא יהי' עדים למאן דאבותי' הוה ולכך נראה דמשום הכי קאמר דבר והיפוכו התם ליכא למיקם כו' הכא איכא כו' לומר דהתם ליכא למיקם כי הכא אף דאיכא למיקם לפעמים וק"ל:

עוד בגמ' ומ"ש מהא דתנן כו' נראה דמשום הכי נטר מלהקשות ממתני' עד אחר שתירץ ליה הא דרב ושמואל וחילק בין איכא למיקם או לא משום דאי לאו הכי לא הוה קשה ליה מידי משום דאחר דחזינן דהרא"ש ז"ל נתן טעם וסברא לדין דאלים גבר משום דמי שהדין עמו ימסור נפשו טפי להעמיד את שלו בידו ממה שימסור האחר לגזול ע"כ. וגם

חזינן לרבא בב"מ דבעי לאוקמי הא מתני' דקתני יחלוקו דוקא בתרווייהו טוענין שמא ע"ש וא"כ ודאי לא הוה קשה ליה מידי דלמא נאמר התם כל דאלים גבר דמי ימסור את נפשו הלא לתרווייהו מספקא להו ברשות דמאן ילדה ולכך ודאי חלוק' עדיפא אבל כדראה דקמחלק בין איכא למיקם לליכא למיקם מטעם דאין ב"ד נזקקים לדין שסופו לבא לידי עיוות כדפירש הרשב"ם והטעם ודאי הוא משום זילותא דבי דינא ע"כ גם התם נמי נימא כל דאלים אחר דאיכא למיקם כו' כי היכי דלא יבא זילותא לבי דינא וק"ל:

בתוס' ד"ה שודא דדייני כו' ומה שפר"ח כו' אפשר ליתן דביקות לדקודם משום דאחר דמפרשים דשוד' אמרינן למי שירצה הדיין א"כ אפשר להעלות על הדעת להקשות דגם התם בהמחליף נימא שוד' לכך רצה ר"ח לפרש דלא אמרינן שוד' אלא במקרקע. והתוספות סותרים את דבריו וקאמרו עוד משמו דדוקא דיין מומח' עושה שוד' דגם בזה אפשר לתרץ הקושי' הנ"ל דמתני' קאתי לאשמעינן דינא במקום דליכא דיין מומח' כי הת' דאמר ר"נ לר"ש וק"ל:

דף לה:

בגמ' ר"א אמר לעולם שמי' גזלן ומאי לא שמי' גזלן כו' אפשר דר"א לא קאמר דלא ניתן להשב' אלא באחד שגזל מ"ה אבל לא באחד מן השוק והחזיק בארב' ולא בא ר"א אלא לסתור ראי' דנהרדעי וקאמר דמעולם לא קאי ר"ח אלא בא' שגזל מ"ה ונראה שזהו דעת התוספות ועיין בפוסקים ואפשר לדייק מלישנא דר"א דקאי גם אמילת' דנהרדעי מדקאמר לעולם שמיה גזלן לעולם דייקי ודוק:

עוד בגמ' א"ר אבא אי דלי ליה איהו גופי' כו' אפשר לומר דדייק בלישני' לומר איהו גופי' דלא תפרש כדמפ' הר"ח דמיירי דיהיב לוקח למרי' ארעא כו' דא"כ ודאי ליכא לחלק אי לוקח גופו או שלוח' דדי' קטעין למערער אבל לפירוש הרשב"ם א"ש דודאי אי לאו דאיהו גופי' קא טעין לית לן ראי' דנהוי הקרקע ללוקח דהלה המערער יאמר איהו לאו בשליחות' הוא דקעביד וק"ל:

עוד בגמ' א"ל ר"א לר"כ כו' אפשר לפרש דר"א אמילתי' דר"ז קאי ודבריו קא דייק דכפל לשונו ואמר דבר והיפוכו לומר וה"מ תוך ג' אבל לאחר ג' כו' דמשמע לאחר ג' מעולם אינו נאמן כי היכי דנאמן לעולם תוך ג' ואי לאו הכי לא הוה קשה ליה מידי משום דר"א הוה סובר כדעת התוס' לעיל דף ל"ג ע"א ד"ה אכבשי' כו' דבידעינן דבתורת אריסו' בא לידו אינו נאמן לעולם לומר לקוחה היא בידי ומשמע אפי' לאחר שירד מאריסתו הואיל דעדיין בידו מבראשונה ועיין בטור סי' ק"נ דהביא דעת החולק והוא הרמב"ן דסבר לאחר שכלה ימי המשכונה אם החזיק ג' שנים הוה חזקה והנה ר"א הוה סבר כסברת התוס'

לעיל וא"כ לא הוה קשה ליה מידי דמאן דאחית לחבירו לפירות צריך להעמיד עדים דאחתי' לפירי וא"כ אין לו לירא עוד אבל השתא דראה מדברי ר"ז דלעולם אינו נאמן לאחר ג' אפי' בדאיכא עדים דבתורת פירי אתי לידי' משמע קשי' ליה לרב אשי דמאי אית ליה למעבד דוק ובזה מיושב מאי דדחיקא לתוס':
בתוס' ד"ה אין מוציאין כו' ואפי' כו' הואיל כו' אין נזקקי' להם ובזה א"ש דנקט הש"ס לישנא דאין מוציאין וק"ל:

דף לו.
בגמ' הנהו עיזי כו' והוה קטעין טובא כו' דאי בעי אמר לקוחות הן בידי יש לדקדק לכאורה דמשמע דהוה קטעין טובא אפי' יותר מכדי דמיהן וא"כ לית כאן מגו דאי בעי אמר לקוחי' הן בידי דהלא הוא רצה לתבוע יותר מכדי דמיהן וא"כ אינו רוצה לטעון לקוחי' הן בידי והוה מיגו לגריעו' וכדכתבו תוס' בדף ל"ה ד"ה אי דלי ובדף ל"ג ד"ה ואי טעין ע"ש. וגם לכאורה יש לדקדק מאי קסבר הטוען דקטעין יותר מכדי דמיהן ואי איהו לא ידע הדין מ"מ הש"ס למה קאמרה דבר זה דקטעין יותר מכדי דמיהן דמשמע דרצה לאשמעינן הדין דאינו יכול לטעון יתר מכדי דמיהן ומאי קמ"ל בזה פשיט' לכך נראה דאחר דחזינן בטור ח"ה סי' ע"ב פלוגתא בין הב"ת ורבינו הטור דהב"ת סביר' ליה בטוען על המשכון יותר מכדי שוי' דהדין נותן דהמלוה ישבע ויטול כנגד דמי המשכון ואם יאמר המלו' אני אטלנו בחובי אעפ"י שאינו שוה כדי חובי כמו שאני טוען דהב"ת סבירא ליה דאין שומעין לו אלא צריך להחזיר המשכון לבעלים והטור סביר דשומעין לו ע"ש. ונ"ל להביא ראיה מכאן לדברי הב"ת דאחר שהי' טוען טוב' יותר מכדי שוי' העזים וע"כ סביר להחזיק בעיזי עצמן דלדידיה שוי' כהתביע' ופסק אבוה דשמואל דאינו יכול לטעון אלא כנגד דמי' והעזי' צריך להחזיר ועתה דוק שמיושב בזה מה שהיה קשי' לן וק"ל:

דף לו:
בגמ' רב מאי היא כו' מיום אל יום למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא מה דמדייקא הש"ס דקאמרה מיום אל יום ולא ה"ל למימר אלא ג' שנים שלימים בעינן ונראה ליישב מה דהקשה הרשב"א בתוס' ד"ה למעוטי כו' דאחר דחזינן דר"י ור"ע סבירי להו דניר אינו חזקה וחזינן דרב אתי לאשמעינן דרבנן מחמירי' בחזקה יותר מר"י ור"ע א"כ ע"כ אית לן למימר דרבנן סבירא להו דניר אינו חזקה דאל"כ היו רבנן מקילין בחזקה יותר מר"י ור"ע ומדברי רב משמע דרבנן מחמירין וק"ל:

דף לז.

בגמ' אמר ר"ז זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף כו' א"כ כו' אפשר לומר דאף ר' זביד סובר דיש לו לבעל אילנות ליטע אחרי' במקומן ולא קאמר דאין לבעל אילנות קרקע אלא לענין שאין לו קרקע הצריך לאילנות דהיינו ליזרע ביניהן או לענין אורו וסלו וסובר דאינו תלוי זה בזה דאף שאין לו קרקע הצריך לאילנו' מ"מ יש לו ליטע אחרי' במקומן וכדסבר רב פפא לדעת התוספות כדאי' בד"ה לימ' ליה כו' ורב פפא סבר דבשאין לו קרקע הצריך לאילנות א"כ אין לו ליטע ג"כ אחרי' כשיתייבשו אלו דזה תלוי בזה ובזה א"ש לישנא דרב פפא דא"ל לר"ז א"כ לימ' ליה כו' דמשמע בהדיא דאית ליה לר"ז דלא מצי בעל הקרקע למימר לבעל אילנו' עקור אילנך כו' ודלא כתוס' ודוק:

ובזה נוכל לומר ולתרץ ג"כ מה דפיר' הרשב"ם לקמן בסמו' בהא דאמר הש"ס פלוגת' דר"ע ורבנן כו' דבב' אילנו' מיירי ואפ"ה סבר ר"ע דאית ליה קרקע ולכאורה שפיר קמדקדקו תוספות עלי' מהא דקתני במתני' ג' יש לו קרקע משמע אבל ב' אין לו קרק' וההיא אתיא אפי' כר"ע כדאמר הש"ס שם אבל במאי דאמרתי א"ש דאיכא למימר דהש"ס דהכא לא קמיירי אלא לענין אם יבשו יטע אחרי' תחתיהן וסבר ר"ע אע"ג דאין לו קרקע הצריך להן מ"מ אם יבשו יטע אחרי' תחתיהן והא דקתני בסיפא דמתני' ג' יש להן קרקע אתיא באמת אפי' כר"ע ומ"מ לא קשה מידי דבג' יש להן קרקע אפילו הצריך להן אפילו בעודן באיבן כדקתני במתני' אבל בב' אין להן קרקע הצריך להן רק כשיתייבשו יטע אחרי' וא"כ לא קשה מידי מהדיוק' ודוק:

ועוד נוכל לומר דהכא בכל הש"ס מיירי בנטיעות ולא באילנות גדולות וכבר מצינו דעת אחת בטור ח"מ סי' רי"ו דסבר ומוקי למתני' דלקמן דוקא באילנות גדולות ולא בנטיעות אף שמכר לו ג' (והוא דעת רבינו יונ') ובזה נוכל ליישב כל סוגי' דש"ס הכא ודוק ובזה א"ש נמי דהעמידה הש"ס הכא פלוגתא דר"ז ור"פ ולא העמיד' אותן לקמן בפרק הספינה או בהמוכר הבית אלא אחר דלעיל מזה קתני מילתא דנטיעות וק"ל:

אחר כתבי זאת זמן רב ראיתי לקמן בהמוכר הבית בבעל המאור ונראה דכיון לזה והרמב"ן השיג עליו ודוק עם מי הדין:

דף לז.

בגמ' אמרי נהרדעי האי מאן דזבין דיקלא לחברי' כו' עיין בחדושי הרמב"ן מה שכתב על זה. והנה כד נדייק מילתא דנהרדעי במאי דנקטו דוקא דיקלא ולא נקטו אילן סתם לכך אפשר לומר דמיירי מהא דאית' לקמן דף פ"ב דאמר רב נחמן נקטינן דקל אין לו גזע ע"ש ודוק:

דף לח:
בגמ' אמר רב אין מחזיקי' בנכסי בורח כי אמרית' קמי' דשמואל כו' ורב מאי קמ"ל כו' ודאי הא דנטר הש"ס להקשות ממילתא דרב עד אחר שאמר כי אמרית' קמי' דשמואל כו' משום דאל"כ הוה אפשר לומר דרב מיירי בבורח מחמת מרדין אבל אחר שאמר שמואל וכי למחו' בפני' הוא צריך א"כ מוכח דלאו בבורח מחמת מרדין מיירי דא"כ לא הוה פליג שמואל כדכתבו תוספות א"כ שפיר קא מקשה והנה אפשר לומר דשמואל הוכיח דלא איירי רב בבורח מחמת מרדין דא"כ מאי קמ"ל רב דמילתא דפשיטא הוא ובזה א"ש לישנא דש"ס דקאמר' ורב מאי קמ"ל כו' דבא לומר ולהורות דרב לא מיירי בבורח מחמת מרדין דאל"כ מאי קמ"ל וק"ל:
עוד בגמ' ורב מאי קמ"ל כו' והא אמר רב חדא זימנא כו' ולא ניחא לש"ס לתרץ דה"א דרב טעמ' דתני' דידן קמפרש וליה לא סביר' לי' כדלעיל דא"כ הוה קשה ליה אמאי נקט רב בורח ולא קאמר בהדיא מחא' שלא בפני' הוה מחאה ולכך קמשני הש"ס דאפי' מיח' בפני ב' שאין יכולין לומר לו הוה מחאה דאורחא דבורח הוא למחו' כה"ג כדי שלא ישמעו אינשי את מקומו וק"ל:

דף לט:
בגמ' תהי בה ר' יוחנן וכי גזלן יש לו חזקה גזלן ס"ד אלא כגזלן כו'. אפשר לומר דר"י דאמר תחלה ובי גזלן יש לו חזקה סבר דטעמ' דב"ק הוא משום דלא יטעון אחר ג' שנים חזרתי ולקחתי ממנו כי"מ אשר הביא הרשב"ם ואזה קמתמ' הש"ס גזלן ס"ד כלומר דאין זה טעמ' דב"ק אלא טעמיה הוא כדפירש הרשב"ם באמת ולכך קאמר אלא כגזלן וק"ל:

דף מ.
בגמ' מחא' בפני ב' כו' מודע' בפני ב' כו' הא דמחלק מהדדי אפשר לומר דבא לומר דלא דמי' אהדדי ולרמוז לנו דין אחר והוא זה דאם מיחה בפני עד א' בפני המחזיק דהוה מחא' ודלא כהרמב"ן ע"ע ולכך מחלק להו מהדדי לומר דאין דין מחא' כדין מודעה דאילו מודעה דוקא בפני ב' לעולם משא"כ מחאה וק"ל:
והא דלא תני בהדייהו קנין משום דקנין אינו שוה לגמרי לב' אלו דאילו קנין מעולם לא צריך אפילו חד וכדכתבו תוס' ולא קאמר קנין בפני ב' אלא לומר דא"צ כתובו וק"ל:

דף מ:
בגמ' וכמעש' דפרדיס' כו' כלומר ולהכי צריך למודע' דאי לאו מודעה לא הוה ידעינן באונס' דלי' לאפוקי באונס אחרינא ובשדה זו דלא צריך למודעה דאף בלא מודעה יביא אח"כ עידי אונס' ומתבטל המקח אח"כ דסביר' ליה לרבא בשדה זו אפי' בלי מודעה

מתבטל המקח כשידעינן אח"כ באונסי' משא"כ לרב הונא דסבר אף בשדה זו אי לאו מודעה לא מתבטל המקח אף דידעינן אח"כ דנאנס דאמרינן אגב זוזי גמר ומקני כן מפרש הרב ב"י לדעת הרשב"ם ונכון הוא ע"ש:

דף מב.

במתני' האומנין כו' אין להן חזקה לא לאיש כו' הא דמחלק תנא דמתני' הני מילי לתרי בבי נראה משום דהואיל דמצינו אשה בנכסי איש לפעמים אפי' ראיה אינו מועיל לה במקום דמצינו למימר לגלוי זוזי הוא דבעי כדאיתא לקמן דף נ"א ולאיש בנכסי אשתו במקום דאיכא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי כדאית' דף מ"ט משא"כ בהני דקודמים ואף דאיש ואשה דמתני' מיירי בדמהני לי' ראי' כדאיתא לקמן מ"מ הואיל דמצינו בהו מקום דלפעמים לית להו ראיה לכך לא תני להו בדקודמי' והא דאב ובן אפשר לומר דהך בבא מיתני באפ' נפשיה ולא מיתני בבבא דשותפין דאי הוה מיתני בההי' הוה אפשר למטעי טפי מבהשתא דה"א הואיל דאשמעינן בשותפין דאין להם חזקה א"כ מכש"כ באב ובן אפי' חלקו דאין להן חזקה וזה אינו כדאיתא לקמן משא"כ השתא וק"ל:

דף מב.

בגמ' אבוה דשמואל ולוי תנו שותף אין לו חזק' וכש"כ אומן שמואל תני כו' אבל שותף יש לו חזקה נראה לפרש דבאמת לא פליגי הני אמוראי אי מיתני שותף במתני' ולא פליגי אלא באומן (דדחיק' לן ודאי אי יפלגו בהדא מילתא דלוי מיתני שותף ולא אומן ולשמואל אפכא) דללוי לא מיתני אומן דמכש"כ אתי וסביר דלשותף לית ליה חזק' לעולם ושמואל סבר דלפעמים אית ליה חזקה לשותף ולכך לא הוי אתי אומן במש"כ ולכך צריך למתני אומן והא דקאמר אבל שותף יש לו חזקה היינו לפעמים קאמר אבל לעולם דגם במתני' קא חשיב לי' ובזה נסתלק קושי' התוס' מעלן וק"ל. ואזדא שמואל לטעמיה כו' הא דאמר שמואל מילתא תרי זימני וגם שינה בלישני' דעל מתני' קאמר שותף יש לו חזקה בלשון יחיד (אי אמר הוא בעצמו כן ולא סתמ' דש"ס) וכאן אמר שותפין בלשון רבים וגם דקאמר מחזיקים זה על זה דמשמע דשניהם מחזיקים זה על זה אתי לאשמעינן לכך אפשר לומר דאתי לאשמעינן בתרווייהו מה דלא היה שמעינן אי קאמר חדא דאי קאמר שותף יש לו חזקה ה"א דוקא בשהחזיק בכילה לכך קאמר נמי מחזיקים זה על זה כלומר דכל א' החזיק בחציו ואי קאמר הא ה"א דוקא בשהחזיק בחציו לכך קאמר שותף יש לו חזקה דאפילו בכולה ואתיא כרבינא דאינו מחלק אליבא דשמואל כ"א ביש בו דין חלוק' ואין בו (וכסבר' הרא"ש ולא כר"ח) ואפשר לומר דלכך המתין למירמי דברי שמואל אהדדי עד דאמר ואזדא שמואל לטעמיה דודאי ידע לחלק

בין החזיק בכולה ובמקצתה רק אחר דחזה דשמואל אמר מילתי' תרי זימני א"כ ע"כ דאינו מחלק כדלעיל ולכך הקשה וא"ת א"כ ר"י מאי קאמשני וחילק בין דנחת לכולה ומקצתה אפשר לומר דסבר דבאמת שמואל לא אמר מילתי' אלא חד זימנא (ואפשר דמעולם לא קאמר שום דבר בחזק' דשותף רק אחר דתני במתני' אומן אין לו חזקה א"כ ע"כ דסבר דלפעמים יש לשותפי' חזקה כדלעיל) ואמוראי נינהו אליבא דשמואל דמ"ד דעדיפ' ליה לשמואל ביורד בכולה מבמקצתה ומ"ד דעדיפ' ליה מקצת' מבכולה ולכך קאמר אמרי לה להאי גיס' ואמרי לה להאי גיס' כלימר דאמוראי נינהו ואליבא דשמואל ומאן דתני שותף יש לו חזקה סבר דביורד בכולה עדיף ומאן דתני שותפי' מחזיקין זה על זה סבר דביורד במקצת' עדיף וא"כ לכל אחד יש לו תירוץ דלא קשה שמואל אדשמואל. ובהכי א"ש מאי דהוה דחיק' לן למאי קאמר דקמספקא לי' לא ה"ל לומר כ"א הא דנחית בכולה והא דנחית במקצתה ולא יותר וממילא הוה מספקא לן הי מיניהו עדיף וק"ל וזהו שאמרתי לפני תלמידי לחדודי: והי' אפשר לדקדק אחר דחזינן בטור סי' קע"ט ובב"ח דכתב עלי' דמשמע ליה לחלק בין שותף בקרקע ובין שותף במטלטלים דבמטלטלי יש לו חזקה הואיל דיכול לומר זהו שמגיע' לחלקי וכבר חלקנו משא"כ במקרק' דאינו נאמן ע"ע א"כ מאי מקשה דברי שמואל אהדדי דלמא הא במטלטלי הא במקרק' ויש ליישב: עוד בגמ' רבינא אמר הא והא דנחית לכולה כו' בטור ח"ה סי' ק"מ מביא פלוגתא דאביו הרא"ש סבר דוקא בכולה יש לו חזקה לדעת רבינא בדאית בה דין חלוק' ולר"ח אפי' במקצת' וקצת יש להביא ראיה לדברי הר"ח דרבינא סבר דאין לחלק בין כולה בין במקצת' דאל"כ אלא אף הוא מחלק בכך רק דסבר דעוד צריך תנאי דיש בה דין דחלוקה א"כ מנ"ל לרבינא דהתרצן הראשון פליג על חלוק דידי' והא דמחלק בין כולה או מקצתה ולא מחלק בין אית בה דין חלוק' או לא נאמר אי הוה מחלק בין אית בה או לא הוה אפשר למטעי אפכא דאין לחלק בין כולה או מקצתה וחזינן באמת דרבינא אתא לפלוג מדתני הש"ס אמר רבינא כו' משא"כ לדברי ר"ח דאתי שפיר וק"ל:

עוד בגמ' לימ' שותף אק לו חזקה כו' הנה חזינן לקמן דף מ"ז דקתני אומן אין לו חזקה ירד מאומנתו יש לו חזק' אריס כו' ירד מאריסתו יש לו חזקה ומספק' להו לתוספות שם אי אמרינן דאומן להוי דוקא דומיא דאריס דלית ליה חזק' רק מאותן כלים שנתן לו לאתר שירד מאומנתו אי נמי אפילו אותן כלים שנתנו לו בשעה שהיה עדיין אומן כו' וא"כ נימא דלכך קאמר שמואל שותף כיורד ברשות לומר דלהוי דומיא דאריס דוקא דבא לידו השדה או הטלטל דוקא אחר שחלקו ונסתלקו מהדדי ויש ליישב: בתוס' ד"ה שותף כו' וכ"ת דמשמע לי' דבכל עני' מדמי' לי' לאריס כו' ק"ק דאכתי קושיתם איתא לפי האמת

דמנ"ל דסבר שמואל שותף אין לו חזקה כלל דלמא לעולם אית לי' חזקה סביר' לי' והא דאמר כיורד ברשות לעני' שנוטל בשבח המגיע לכתפיי' קאמר וא"ת דמשמע לן דבכל עני' קאמר הלא השתא לפי האמת לא דמי לי' מכל וכל דהא מחלקין בין בדאית בי' דין חלוק' או לא או בין דנחית לכולה מבמקצת' וזה באמת יש ליישב וק"ל. אבל לא לפי פי' ר"ת דאמר דאינו נוטל בפירו' כ"א בבאי' מחמת טרחא וא"כ אינו דומ' מכל וכל ליורד ברשות וגם לפי דעת הרא"ש דסבר דאם הוצאה יתירה על השבח אינו נוטל כ"א הוצאה אשר נגד השבח ואינו דומ' ליורד ברשות מכל וכל ודוק:

בתוס' ד"ה שבח המגיע כו' עד ומיהו קשה לפ"ה למה הוצרך כאן להאריך כו' הנה לפי דעת הרא"ש אשר הביא הטור סי' שע"ה דאפילו בשדה העשוי' ליטע אם אמר בעל הקרקע עקיר אילנך וזיל שומעין לו אפשר לומר לדעת רש"י דלכך הוצרך להאריך וקאמר דנוטל בשבח המגיע לכתפיי' דהיינו בפירות ואינו יכול לומר עקור כו' וגם דאפי' בשדה שאינה עשוי' ליטע הוה כעשוי ליטע וק"ל:

בא"ד וע"ק לר"ת אמאי קאמר כו' דע"כ לר"ת א"א לחלק כדמחלקינן אליבא דרש"י בין פירות ובין דיקלא ואלים דהלא מאן דבעי התם קאמר בשדה המגיע לכתפיי' לא תבעי לך משמע בהדיא דבלא מגיע לכתפיי' היינו מה דבא בלי טורח הכל מיבעי לי' אפי' פירות ודוק ודלא כמהרש"א:

דף מג.

בגמ' אמאי נוגעים בעדותן הן הנה לפי דעת הסמ"ע סי' ל"ז דסבר הא דאמר' הש"ס אחין שחלקו ונטל הב"ח חלק של א' מהם דלרב (דפסקינן כוותי') בטלה החלוק' וה"ה שותפי' שלקחו שדה מאדם אחד ע"ע וה"ה בשנטלו המערער מחמת גזילה ע"ע והנה לשמואל דפליג וסבר ויתר כדלקמן דף ק"ז וא"כ הי' אפשר לומר דמיירי שמואל בהכי שחלקו וסברתו קאתי לאשמעינן דאמרינן בי' ויתר ולכך רשאי להעיד. ואפשר לומר דאי חלקו כבר אמאי קרי להו שותפין וא"ת דהשתא נמי בשמוקי דסילק את עצמו מהשדה א"כ אמאי קרי להו שותפי' אפשר דהואיל דמיירי דסילק את עצמו לאחר הערעור קרי להו שותפין. וא"ת א"כ נימא דאיירי שמואל שחלקו לאחר הערעור ולכך קרי להו שותפין אף אנן נימא דא"כ ודאי נוגעין בעדותן הן הואיל דחבריה ידע דיבא מערער על חלקו ואפ"ה חולק עם חברו ונותן חלק לחבירו שאין בו ערעור ודאי עושה לו טובה ופסול א"כ חבירו להעיד לו וק"ל:

עוד בגמ' וכי קנו מידו מאי הוי הרי מעמיד' כו' הוה מצי לשנוי דמיירי במטלטלים וק"ל. וכן לרשב"ם הוה מצי לשנוי בדאית ליה ארעא אחרית' ועיין לקמן דף מ"ו ע"ב בתוס' ד"ה לוקח:

בגמרא וכי מסלק נפשיה מניה מי מסתלק והתני' כו' אפשר להקשות דילמא הא דלעיל מיירי בשכבר סילק נפשי' קודם הערעור משא"כ כאן. ובאשר כבר כתבתי דא"כ לא הוה שייך לישנא דשותפי' לא קשה מידי אבל לפי מאי דחזינן דתוס' בד"ה וליסלקו כו' מקשים אהא והא בעינן תחלה וסופ' בכשרות ולא מקשים כן לעיל ע"כ צריך לומר דסבירא להו דמילתא דשמואל אפשר לפרש בשסילק עצמו קודם הערעור דאל"כ ליקשו קושיתם אהא דלעיל וא"כ הדרא קושי' דלעיל לדוכתי'. וצ"ל דאפשר דלא קשי' להו לעיל דדלמא באמת קושי' המקשן היה זאת דסבר דעידי אות' עיר פסולים משום הכי וא"כ קושיתם ליתא אלא לפי האמת ודוק. ודע דבאמת אפשר לומר דקושית המקשן היה זאת ולכך מקשה אעדים דאפשר לומר בהו בעינן תחלה וסופו בכשרות משא"כ בדיינים ועל דיינים לא קשה ליה מיהו דדיינין מיפסלי בקל משום אהבה ושנאה משא"כ בעדים וק"ל. וגם אפשר לומר דלכך מקשה מעדים דודאי עדים לא מצי לאשכוחי כ"א מן אנשי עיר וא"כ מאי אהני להו אי לא מסלקי נפשייהו משא"כ דיינים אפשר לאשכוחי במקום אחר ומהיכי תיתי דיסתלקו ג' נפשייהו הלא ניחא להו טפי ליהנות ג"כ מצרכי עיר וידיינו דיינים אחרים ממקום אחר וק"ל. ועיין בתוס' נדה דף נ' בד"ה כל הכשר כו' דמשמע דקושי' המקשן קאי אדיינים ולא אעדים ויש לתמוה עליהם ודוק. ובהכי א"ש נמי הא דמשני שאני ס"ת דלשמיעה קאי דהנה מצאתי בחדושי הרמב"ן טעם על חילוק פיסול הגוף דאמרינן בי' דצריך להיות תחלה וסופ' בכשרות ולא בפיסול ממון משום דשאני פיסול הגוף מחמת קורבה דלא נשתנה הגוף והעדות דקודם שנתרחק היה בא להעיד לראובן והשתא אחר שנתרחק בא ג"כ להעיד משא"כ בפיסול ממון שקודם שנסתלק היה ממון שלו ולאחר שנסתלק נעשה ממון חבירו ע"ע והנה אמרתי אחר דמשני ליה דקיבל עליו אחריות דמחמתי' אזי מקשה קושיתו ומי מהני סילוק דבשלמא אם לא יקבל עליו אחריות א"ש דלא בעינן תחלה וסופו בכשרות דמעיקרא הוה ממון דדיה והשתא דדחבריה משא"כ השתא דקיבל עליו אחריות אזי יש סברא לומר דלא נשתנה הממון כולי האי ממה שהי' שהרי הוא חייב באחריותו ולכך מקשה השתא קושיתו ומתרץ ליה שאני ס"ת דלשמיעה קאי כלומר דבס"ת לא נשתנה כל עיקר ממה שהי' שבתחלה נמי לשמיע' קאי ולא לד"א והשתא נמי וא"כ לא נשתצ' ממה שהיה משא"כ בשדה דנשתנה ממה שהיה ודאי ודוק:

עוד בגמ' ואב"א לעולם דקיץ וניחא להו דכיון דרווח רווח אפשר לפרש היאיל דרווח להו במקצת אפשר דישתנה מזלייהו או שיכלו לישא וליתן באותו ממון וירווח להו הרבה עד שלא יצטרכו ליתן להו כלל להבא ועיין בב"י ומה שנרא' לי כתבתי:

דף מג:

בתוס' ד"ה דאמר שמור לי כו' וא"ת כו' וי"ל כו' וא"ת ומקמ"ל שמואל כו' אפשר לומר בשלמא אי לאו תירוצם הראשון ה"א דבא לאשמעינן ולטפוי בשותפות מה שאינו בשאר שומרים והוא זה דבשותפי' הוא משועבד תכף ומיד משא"כ בשאר שומרים אבל השתא דצריכנא לומר ע"כ דאף בשותפין אינו משועבד כ"א למחר א"כ מקשין קושיתם וק"ל:

בד"ה כגון כו' ואין לומר דמעיקרא ס"ד כו' ולשמעון הנגזל אית ליה סהדי דאכלה שני חזק' וטעין מיהודא זבנ' כו' וא"ת א"כ מאי רוצה שמעון להעיד ללוי הלא הוא עצמו מודה דהשדה היה שייך ליהודה י"ל דודאי לוי טען דזבנה מראובן והחזיק לוי בה שני חזקה ושמעון זה בא להעיד דהיה ראובן דר בה יום אחד או דבא להעיד על חזקת לוי וללוי יש עדים ג"כ דראובן דר בה יום א' ואזי אין יהודה יכול להוציא השדה מידו כדאי' לעיל דף ל' ע"א ועיין שם בתוספות ד"ה לאו קמודי' כו' ודוק ודלא כמהרש"א דלא עיין יפה:

דף מד.

בגמ' ולוקמ' בגזלן משום כו' ק"ק דהל"ל הניחא למ"ד יאוש כדי לא קני אלא למ"ד יאוש כדי קני מא"ל וא"כ לא הוה מצי לשנוי מאי דשני השתא. ודע דלישנא ולוקמ' בגזלן וכן ולוקמ' ביורש אחר דבדוחק מתפרש כאשר מפרש דרשב"ם על כן אמרתי דאפשר לפרשו כפשוטו וקאי אר"ש כאשר אבאר בסמוך וא"כ לא קשה מידי דלא קאמר הניחא למ"ד יאוש כו' דהש"ס ידע דר"ש סבר יאוש כדי לא קני ולא ידע אי סבר רשות יורש כרשות לוקח או לא לכך קאמר הניחא כו' דרוצה לידע אי סבר כן או לא אבל ידע שפיר דסבר דיאוש כדי לא קני לכך לא שאיל כך דבשלמא אי אברייתי' קאי הוה אפשר להקשות למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מברייתא וק"ל. והא דאפשר לפרש דקאי אר"ש ובברייתא קתני בהדי' מכר שדה כו' י"ל דה"ק הברייתא דהמערער כך טוען דלוי מכר ליה השדה ובית וראובן רוצה לפסול עדיו המעידין שמכר ודוק:

בגמ' הניחא כו' אפשר לומר ולפרש לישנא דהניחא אחר דחזינן דצריכנא ליישב גם למ"ד רשות יורש לאו כו' דלא תקשה ג"כ אליביה דלמה מסתם קאסתים דבשדה אינו מעיד ובפרה וטלית מעיד הלא גם בקרקע יאוש קני לתוס' אליבא דירושלמי וגם במטלטלי' לפעמים אינו מיאש וא"כ לא יעיד ליה אלא דצריכנא לומר דמילתא דשכיחא נקיט דבשדה שכיח דאינו מיאש ובמטלטלי' שכיח דמיאש וא"כ קשה ודאי למ"ד רשות יורש

כרשות כו' דאל"כ הוה אפשר לשנוי אליבי' דתנא דבריית' מילתא דפסיקא נקיט בין דעשה תשובה ובין דלא עשה תשובה משא"כ אי אוקמ' ביורש לא הוה מילתא דפסיק' דהוה צריכנא לאוקמי דוקא בלא עשה תשובה כדאית' בתוס' ד"ה ונוקמ' כו' אבל השתא דצריכנ' לשנויי אליבא דכ"ע דבדבר דלא שכיח מסתם קא סתים א"כ הכא נמי לסתום דהא ודאי מילתא דלא שכיח הוא דיעשה תשובה ולא יספיק להחזיר עד שמת וא"כ לא הוה צריך לפרש כדלעיל נמי וק"ל: יש לדקדק בש"ס דמקשה ולוקמ' בגזלן ודלמ' האי טעם דהא' נוח לי הוא הטעם באמת וא"כ א"א לאוקמי בגזלן דודאי הגזלן אינו נוח לו כמו יהודה המערער שאינו רוצה לגזלו אלא בא עם עדיו לערער ובודאי כאשר אנן יודעים דהראשון אינו קשה כ"כ לא שמעינן לטענה דהראשון קשה כו' ועיין ואפשר לומר דקושיות הש"ס קאי אליבא דתירוץ הב' דאב"א וק"ל: הא דקאמר הש"ס לא מיבעי' כו' ואי בפשיטות קאתי למאי הוצרך לאשמעינן. וגם דמביא דברי רבה עליו ומאי דאמר בריש דברי' עשה עבדו אפיתיקו ולא הל"ל אלא סיומי' דמילתי' דעשאו שורו אפותיקו כו' וגם בדברי רבה גופיה יש לדקדק למה כפל דבריו וקאמר מ"ט האי אית לי' קלא והאי ליה קלא לא ה"ל למימר כ"א האי אית ליה קלא והאי ליה או אפכא לכך אמינא אחר דמצינו דעת חכמי לוניל דסברי אי אתרי הב"ח בלקוחות דלא לקנות המטלטלי' אזי גובי' מהם עיין בטור ח"ה סי' קי"ב דהביאר הב"י והב"ח סבר דגם לדעת הטור בשעשאם אפותיקו וגם התרו בלקוחו' אזי גובי' מהם ובודאי קשה אליבי' א"כ גם הכא ניחוש לכך אע"ג דלית ליה קרקע מ"מ דלמא עשאו אפותיקו והתר' הב"ח בלוקח והלוקח ישתוק ולא יאמר כדי שיעיד לו המוכר לכך אמינא דמהכא יש סתיר' לדברי הב"ח ועיין בש"ך וטעמא דמילתא דאפי' התראה לא מהני משום דלא סמכ' עתד הב"ח מתחלה אחר שאפשר להבריח' בלי ידיעתו מי יקנם כדי שיוכל לחזור עליי כדאיתא בטור סי' הנ"ל ומ"מ צריכנא לפרש אליבא דדעה הלזו א"כ למה לא נתן רבה טעם הזה ונתן טעה דלית לה קלא ע"כ אמינא דבאמת ה"ק רבה מ"ט האי לית ליה קלא בשימכרם ויבריחם אח"כ לכך לא סמכ' דעת הב"ח מתחלה ולכך כפל דבריו דבעבדו קאמר האי אית ליה קלא כלומר אפי' לא התר' הב"ח בלוקח טורף ממנו דה"ל להזהר ולא ה"ל לקחנ' והאי לית לי' קלא כלומר לכך אפשר לו להבריח' ולכך לא סמכ' דעת הלוקת מתחלה ובתרי גווני יתפרש מילתי' דרבה ברישא ובסיפא. וברישא רבותא קמ"ל ובסיפא רבות' קמ"ל והשתא א"ש מאי דאמר' הש"ס לא מבעי' כו' דבא לן להורות האי מלתי' דלא תטע' ולומר דהיכן דעשאו אפותיקו וגם התר' אזי גובה מהלוקח וא"כ גם הכא ניחוש לכך קאמר לא מיבעי' כלומר כמו דבהא מילתא ודאי ליכא למ"ד דבלא עשאו אפותיקו

ועשה התראה בלוקח דיטרוף אח"כ כן נמי בעשאו אפותיקו אינו מועיל התראה כדרב' כו' ולכך הקדים הא דעבדו כדי שנידק מכפל דבריו הא מילתא ודוק:

דף מד:

בגמ' ואמר ר"ח והוא דכתב לי' דלא כאסמכת'. הא דמביא הא דר"ח כאן משום דאל"כ הוה אפשר לפרש דברי רבה דמיירי בהקנא' ממש דמקנה ליה מטלטלי אגב מקרקע אבל מדברו ר"ח מוכח דלא כן הוא דאל"כ ל"ל למכתב דלא כאסמכתא וא"ת ר"ח גופיה מנא ליה דמיירי רבה משיעבוד אף אנן נימא דאל"כ למה קאמר קנה מקרקע ומהיכי תיתי דלא לקני מקרקע עד דהוצרך לומר דקנה מקרקע דבשלמא אי בשיעבוד מיירי א"ש דהוצרך לאשמעינן אף במקרקע דלא תימא דהוה דחי והוה אסמכתא משא"כ אי בהקנא' ממש מיירי מאי אתי לאשמעינן וגם במטלטלי לא ה"ל לאשמעינן הלא כבר מפורש במתני' דקדושין דמטלטלי נקנין אגב מקרקע ואתי' לן מן התורה מדכתיב ויתן להם אביהם מתנות כו'. וא"ת א"כ לא ה"ל להביא הא דר"ח כאן וממילא מוכח מדברי רבה גופי' דמיירי משעבוד כאשר אמרנו אף אנן נימא דהוה אפשר למטעי ולפרש דבריו דלעולם בהקנא' ממש מיירי והא דאמר קנה מקרקע וגם מאי חידש לן דמטלטלי' נקני' אגב מקרקע הוה אפשר לומר דבא למפשט לן הבעי' דנבעי בקדושין אי אקני מקרקע לראובן ומטלטלי' לשמעון מהו ואתי' רבה למפשט דלא קנה ולכך קאמר קנה מקרקע קנה כו' כלומר אי קנה מקרקע קנה מטלטלי אבל אי לא קנה מקרקע אלא אחר לא קני מטלטלי לכך הוצרך להביא הא דר"ח ור"ח ידע דלא נפשט הבעי' דלשם ולכך ידע דודאי בשעבוד מיירי רבה ודוק:

בגמ' לא צריכא כו' דלא ה"ל ארעא מעולם. ק"ק דא"כ ה"ל לברייתא לפלוגי מינ' ובה והכל במטלטלי' בין דלית ליה ארעא ובין דאית ליה ארעא דהא השתא ברישא ע"כ בדהוה ליה ארעא מיירי דהא הוה ליה קרקע זאת שמכר וא"ת דלברייתא גופיה מספקא אי אקני קנה או לא ואי הוה מחלק בין דלא הוה ליה או הוה ליה הוה מוכח דאקנה קנה זה אינו דא"כ ה"ל לפרש דבריו דמיירי דלא קנה ומכר לאלתר כדהשתא נמי וא"כ לא הוה מוכח מידי אי קנ' דאקני או לא ודוק ויש ליישב. וזה ודאי לא קשה לי לדעת הטור דמוקי לברייתא בשטוען המערער דהמוכר קנאו מגזלן והוא לא גזל בעצמו דאל"כ אף בפרה וטלית הוה פסול להעיד דניחא ליה דלא לקרוא גזלנ' וא"כ ה"ל לברייתא לחלק הכל בפרה וטלית בין דטען המערער דהוא עצמו גזלה או שטען דקנאו מהגזלן. או לדעת הרמב"ן אשר הביא הטור דמחלק בדברים שעשו בו תקנת השוק ואז פסול להעיד אף במטלטלי' ע"ש די"ל מאי שנא דמחלק בין מקרקע ומטלטלים והכל בקנאו מגזלן או

בדברים דלא עשאו בו תקנת השוק או אי הוה מחלק בהני דברים והכל במטלטלי' וק"ל.
ותדע אחר דמפרש הטור דמיירי הכא דקנאו מהגזלן א"כ מוכח דהא דאמר ר"פ נמצא שאינה שלו חוזר עליו ע"כ אפילו לא גזלה הוא בעצמו מיירי דאל"כ מאי מקשה הש"ס הכא מר"פ וק"ל ודלא כיש טועים:
הנה מצאתי בש"ך סי' ל"ז דרוצה ליישב דברי הרמב"ם דלא תקשה אהדדי דמצינו דפוסק כר"ז דהכא אפילו נמצא שאינה שלו אינו חוזר עליו ובהלכות עדות מסיים מילתיה והוא דמכיר שהיא בת חמורו ולכך מחלק הש"ך דיש חילוק בין קרקע למטלטל דבמקרקע פוסק כר"ז דעביד אינש דזבין קרקע ליומי משא"כ במטלטלין וסבר הרמב"ם דאף ר"ז לא פליג על ר"פ כ"א במקרקע ולא במטלטלי ודייק לי' מדש"ס קאמר ור"ז אמר כו' ולא קאמר ר"ז אמר אלא דעל התירוץ ואוקימתא דש"ס דמיירי במכיר שהיא בת חמורו לא פליג ר"ז רק אגוף הדין דר"פ דמיירי בשדה פליג ע"ע והב"ח מיישב דיוק הזה ע"פ סברת הטור דמשום דלא ניחא ליה דלא לקרוא גזלנא הוא פסול להעיד ולכך לא פליג על אוקימתא דש"ס דמיירי במכיר דוקא ע"ע. והנה קשה לי לדעת הש"ך דא"כ הוא למה כללא כייל' הברייתא דבשדה אינו מעיד ובפרה מעיד הלא מצינו גם ההיפוך דבשדה מעיד ובמטלטלי' אינו מעיד אליבא דר"ז לפי דעתו דבשדה מעיד היינו בדקיבל אחריות דמחמתי' ולא דעלמא וא"כ טעמא דמעמידו בפני ב"ח ליתא דהלא קיבל אחריות דמחמתי' כדאי' לעיל דף מ"ג ובסמוך דף מ"ה וגם חשש דחזר' אינו דהלא לא קיבל עליו אחריות דעלמא ובפרה דחוזר עליו בנמצא שאינה שלו ע"כ לא יעיד לו ודוק:
בתוס' ד"ה דלא ה"ל ארעא כו' מכאן תשובה כו' כבר כתבתי בחדושי שעל הטור ח"ה דבאמת יש להשיב על תשובה זאת דאפשר לומר דברייתא מיירי בזמן שהיו ישראל יושבים על אדמתם והי' חלק של כל אחד מבורר וא"כ הוה אפשר דלית ליה ארעא משא"כ השתא דכל ישראל יש להם חלק בא"י וקרקע אינה נגזלת ע"י אומות היושבים עליה וק"ל:
עוד בגמ' הב"ע במכיר כו' הוה מצי לשנוי נמי בדכתב ליה בפירוש שאף שימצא שאינה שלו שלא יחזור עליו ואז אינו חוזר עליו דכל תנאי שבממון קיים ועיין בב"י דמיישב בזה דברי הרמב"ם:

דף מה.

בגמ' סוף סוף לגבי אידך נמי לומר רשע ולא ישלם הוא.
הנה רבים מקשי' דמ"מ יפסל אפילו לפי דעת המקשן דניחא ליה דלא להוה ב' פעמים לוה רשע כו' נגד הב"ח דלא ימצא ממה לגבו' וגם נגד הלוקח ולכך יעיד דלא להוה אלא

פעם א' לוה כו' ומתרצי' אחר דהוה לוה רשע כו' מה לי פעם א' ומה לי ב' פעמים. אבל א"כ קשה לי למה מסתם קא סתים הברייתי' דבקרקע לא יעיד ובמטלטלי יעיד הלא י"ל נמי אפכא והוא בדקיבל אחריות ולית ליה נכסים וידוע לן דאית ליה ב"ח שיבא לגבות ולכך בשדה יעיד דמשום מאי יפסל אי משום דלא להוי לוה רשע כו' נגד הלוקח הלא אף דיעיד לו הוה לוה רשע ולא ישלם נגדו שהב"ח יגבה ממנו ולדידהו אין לחלק בין הוה לוה רשע כו' פעם א' או ב' פעמים משא"כ בפרה דניחא ליה ודאי דלא להוי לוה רשע כו' נגד הלוקח בשיטרפו המערער ממנו והב"ח לא יגבה ממנו דאינו משועבדים לו ויש ליישב וק"ל. וראיתי בת"ח דרוצה ליישב דמירי הכא במכיר דארעא דידי' הוא ולכך לא הוה לוה כו' נגד הלוקח חבל אינו מוכח וא"כ מנ"ל למקשן להקשות וק"ל. ואני אמרתי דפירושו דהמקשן יתפרש באמת הכי סוף סיף כו' כלומר הואיל דחזינן דרבין נתן הטעם דמעמידה בפני ב"ח ולא קאמר בקיצור משום דלא להוי לוה כו' נגד הלוקח בשיטרפ' ממנו המערער ש"מ דליתא להאי טעם ומתרץ דלעולם איתא ושאני הכא דאמר כו' וכן הבנתי מחדושי הרמב"ן ע"ע. וא"כ ודאי יש לחלק בין אי הוה פעם א' לוה רשע ולא ישלם או ב' פעמים ולפי זה היה אפשר לדקדק דא"כ מנ"ל דהברייתא אתיא כרבין בר שמואל דחייש לפעם א' דלא להוי לוה רשע כו' דלמא הברייתא לא חייש לפעם א' והברייתא מיירי בדקיבל אחריות ולית ליה ולא מידי ולהכי לא יעיד דחייש דלא להוה ב' פעמים לוה רשע ולא ישלם משא"כ לרבין בר שמואל דחייש לפעם א'. ויש ליישב דמ"מ ע"י עדותו לא ירויח כ"א חד פעם לוה רשע כו' כי פעם א' הוה לוה רשע מ"מ ודוק: עוד הי' אפשר להמצא אוקימתא אחריתי בברייתא דלכך לא יעיד במקרקע דחיישינן דלמא קנה המוכר נכסים רבים מראובן ומכר קרקע אחת והיא בינוני' ללוי ולא הניח בינוני' דכוותי' ואם יבא ב"ח דראובן רצה ממנו גובה רצה מלוי גובה כדאי' בב"ק דף ח' ע"ב משא"כ בשיטרף המערער מלוי הלוקח וא"כ ע"כ עליו יחזור הב"ח דראובן ולכך הוא פסול להעיד ודוק: בתוס' ד"ה אי דאית ליה ארעא אחרית' כו' הוה מצי לשנוי כו' בזה יתיישב היטב לישנא דאמרה הש"ס לעולם דלית ליה כו' ומאי לעולם איכא למימר הכא הלא לכאורה ע"כ ליכא לאוקמ' בדרך אחר אבל לפי דבריהם א"ש וק"ל. ומ"מ יש לדקדק דה"ל לרבין לפרש ולאשמעינן האי רבותא אחר דאפשר לפרש דבריו בשעשאו אפותיקו ובדאית ליה ארע' אחריתא ולא שמעינן מדבריו האי רבותא וא"כ לא ה"ל למסתם סתומי. ואפשר ליישב דא"כ מאי חידש הוא לנו טפי מברייתי' דע"כ אינו מתפרש בד"א ודוק:

בגמ' דינא הוא דמפצי ליה כו' הא דקאמר לישנא דדינא אפשר דאת' לאשמעינן דגם בהא אמרינן דינא דמלכות' דינא ודלא כאמימר דפליג עליו ובודאי שטעמו דלא אמרינן דד"ד אלא במסי' ועיין בב"ח סי' רס"ה וק"ל: עוד בגמ' אומן כו' אמר רבה ל"ש כו' י"ל דהוה ס"ד דרבה דמ"מ יש חילוק בין אומן לאחר דאף בשטוען האחר החזרתי לך אינו נאמן כדסבר השתא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים מ"מ בשטוען לקחתיו נאמן דאף דאמרינן בי' דהי' לו להחזירו בעדים הואיל דהפקיד אצלו בעדים דחזינן דלא המנוהו מ"מ בלקוח' אין צריך ליקח עדים דמאן דזבין מטלטלי' לאו לפני עדים זבין משא"כ באומן דנטלו ממנו החזקה דלקוח' אם לא ע"י מיגו לפי ס"ד דרבה השתא ועיין בחידושי הרמב"ן ולפי זה לא צריכנא לתרוצי דתוס' ויצא לן באמת דין גדול מתירוצם דבאחר אשר לא פירש מפני מה נתנו לו אית ליה חזקה ובאשר אמרתי ליישבו בד"א אינו מוכח מעתה ודוק:

בפירוש הרשב"ם ד"ה חבל מסר לו שלא בעדים כו' אלא אפי' כו' עד מתוך שיכול לומר להד"ם אבל אחר מסרו לי כו' יש לדקדק מ"ט נהמנוהו בהאי מגו טפי באשר יאמר אחר מסרו לי באשר נהמנוהו במסרו לו בעדים דהוה יכול למימר החזרתי לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י אחר דמילתא דעבידא לגלוי הוא לא משקר איניש פן יעשה בדאי היום ולמחר כו' וצריכנא לומר ולחלק בין שנים לאחד וק"ל:

בא"ד דלא מדמי ליה לדין של דברים העשוים להשאיל להשכיר כו' יש ליתן טוב טעם ודעת ולחלק ביניהם נמי דהנה אחר שמצינו בסמוך בברייתא דמחלק בין אומן לאחר דאחר שטוען בפני אמרת לו למכרו נאמן וכתב הרשב"ם הרי הוא כמו שטוען ממך לקחתי דמנו דרו א"ל האי מחזיק לב"ה מינך זבנת ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא כי א"ל נמי יודע אני דזבנת ניהלי' לאומן וזבנת אומן ניהלי מהימן ע"כ דמשמע אבל אומן דלית ליה האי מגו דממך זבנת אינו נאמן לומר בפני אמרת כו' א"כ החילוק שבין דברים העשוים להשאיל כו' ובין מילתא דאומן גלוי לכל דאומן יכול לומר מאדם שאינו אומן לקחתיו משא"כ בדברים שעשוים להשאיל לכל אדם וקל להבין וכל זה לפי סברי רבה השתא דלא חייש לראה וק"ל:

דף מה:

בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבה סיפא ביוצא מתחת ידי אחר כו' עד א"ל הדרי בי לא תקשה דמ"מ מוכח דראה לחוד מהני דאל"כ אלא דוקא ע"י עדים נמי א"כ למה תני סיפא דברייתא ביוצא מתחת ידי אחר וע"כ דליכא עדים היאך בא לידי אחר כה"ג באומן נמי בדליכא עדים מהימן וה"ל לאשמעינן אפילו באומן אף אנן נימא דאשמעינן באחר

אף דבא לידו ממאן דלית ליה חזקה והיינו מאומן אפ"ה אחר אית ליה חזקה משא"כ באומן אי הוה טוען דבא לידו מאומן אחר דלא הוה מהימן וכאשר כתבתי כבר בסמוך. אבל קשה לן א"כ מאי מקשה ר"נ ב"י לקמן ממתני' הא אחר מהימן דלעולם אימא לך דסבר' רבה קיימא דלאומן יש חזקה עד דלהוי ליה עדים וראה וא"ת א"כ מאי חילוק יש בין אומן לאדם אחר אימא לך חילוק זה דאימן אשר טוען דזבנ' מאומן אחר אינו נאמן ואחר מהימן אחר דחזינן לפירוש הרשב"ם דמחלק ביניהם בכתבו דהא לאו אומן הוא כנ"ל. ובאמת אין טעם לחלק ביניהם לפי סבר' רבה השתא ודוק ויש ליישב דהא דכתב הרשב"ם דהא לאו אומן הוא לפי המסקנ' דלא קיימא לן כרבה כתב כן אבל לפי סברת רבה אחר החזרה דצריכנא עדים ורא' באמת אין לחלק בין אומן לאחר בשטוען בפני אמרת כו' וגם לישנא דברייתא והש"ס יש לפרש כן ודוק היטב: עוד בגמ' קתני מיהת רישא ראה כו' יש לדקדק דלמא הא דנקט ראה לרבותא דסיפא דאפי' בראה אחר מהימן וי"ל דלא ה"ל למתני בסיפא נמי ראה אי נקט' לרבותא דידה. והכי דייק לישנא דש"ס דקאמר קתני מיהת רישא ראה וק"ל:

ובודאי זה לא קשה לן דלמא נקט ראה כדי שלא יהי' לו טענה כלל ולומר החזרתי לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים דהלא ברייתא לא קמיירי אלא מטענת לקוח וק"ל: בגמ' מתיב רבא לסיועי לרבה כו' הנה אמרתי לפני תלמידי דרך חידוד. דודאי יש לדקדק מאי רצה הש"ס בזה דקאמרה לסיוע לרבה ואמרתי באשר רבא רוצה לסייע לרבה אז הי' קשה קושיתו לאביי אבל באשר לא היה רוצה לסייע לרבה לא הוה קשה נמי לאביי דהנה רבה סבר קודם החזר' המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים ולזה לא הי' רבא רוצה לסייע כי הוא סבר בשבועות דאין צריך להחזיר בעדים והרשב"ם הביאו לקמן דף ע"א ואז לא הוה קשה נמי לאביי דהנה אמרתי דדיוקא דרבא דברייתא הלז מיירי בראה אפילו מדמשמיע לן הרישא דאומן נאמן בקציצה דע"כ ליכא עדים דאל"כ ליחזי כו' ה"ל לאשמעינן דנאמן בלקוח ובמקום דאיכא עדים אפילו אלא ע"כ דמיירי בראה ולכך א"א לאשמעינן במקום דאיכא עדים נמי דא"כ לא הוה האומן מהימן אחר דיש עדים וראה וזה דייק לו באשר נאמר המפקיד כו' אין צריך להחזיר לו בעדים אבל באשר נאמר צריך להחזיר כו' לא הוה דייק לי' מידי דבראה מיירי ואי משום דה"ל לאשמעינן אפי' במקום דאיכא עדים זה אינו דאז לא הוה נאמן וא"כ שפיר קאמרה הש"ס מתיב רבא לסיוע לרבה היינו בזמן שרצה לסייע לרבה דהיינו אחר החזר' אז הוה קמותיב אבל קודם החזרה דאז רבא ע"כ פליג עליו בזה לא היה קמותיב מידי לאביי דדלמא אביי סבר נמי כרבה בהא מילתא דצריך להחזיר לו בעדים וא"כ א"א למתני

אא"כ במקום דליכא עדים משא"כ אחר החזרה א"א לומר דאביי סבר דצריך להחזיר בעדים דלא מצינו דפליג אביי בהא ארבה ודוק. ואמרתי השתא ג"כ דאפשר לפרש בדרך הזה תירוצא דאביי דאמר לא לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה ולפי דרכי לא הוה משני מידי וגם יש לדקדק מאי רצה בזה דאמר לעולם דליכא עדים ואמרתי אחר דחזינן תרי גווני ראה חדא ראה ממש וחד דראו עדים הטלית והי' בו סימנים כעין ב"ה אבל אינן מכירין בטביעו' עין כדלקמן בסמוך ובראה הזה אפשר דסבירא ליה לאביי דמהימן האומן בדליכא עדים אבל בדאיכא עדים וגם ראו ג"כ אח"כ כה"ג לא מהימן אבל בדליכא עדים שבא לידו אפשר דהוה האי ראה כלא ראה וא"כ הכי קמשני אביי לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה כלומר דמיירי בלא ראה אשר לא מהני כ"א בדליכא עדים אבל בדאיכא עדים לא מהני האי לא ראה וא"כ לכך מיתנא בברייתא דין הזה במקום דליכא עדים דווקא. ולכך בא עתה רנב"י ומותיב ממתני' (וכבר חזינן אביי דהי' מקשה לרבה מברייתא ולא הוה קמותיב ליה ממתני' לפי סברת התוס' לעיל בתחלת הענין) דכבר היה אפשר לחלק בין אומן לאחר בין ראה וראה דאחר מהימן במקום דאיכא עדים והאי ראה ואומן אינו מהימן כה"ג אבל אחר דחזינן דרבא מקשה לאביי ולא חילק בכך לכך שפיר קמותיב השתא וק"ל כל זה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות וחידוד גם אמרתי ונתתי טעם למה הביא רבא סיפא דברייתא ולא ה"ל להביא כ"א הרישא דמני' מקשה קושיתו ואדרבא מהסיפא יצא תירוצא דאביי לפי פירוש התוס'. דאפשר לומר דאי לאו הסיפא הוה אפשר לתרץ ולומר דלכך מהימן האומן בשהטלית בידו עדיין משום דקציצה לא מדכר הבע"ה ולא מטעם מגו דלקוח והיינו דוקא בזמן דטלית אינו בידו אבל אחר שיבא לידו רמי אנפשי' ומדכר כאשר אמרינן השתא ומחלקינן בין בזמנו ובין שלא בזמנו אבל אחר דראינו דסיפא מחלק בכך בין בזמנו ובין לפני זמנו וקאמר דנשבע וניטל בזמנו ובריש ע"כ בלא שבועה אפילו כדאי' בר"ן וכאשר אבאר עוד א"כ ליכא למימר וניתן טעם הזה וק"ל:

בתוס' ד"ה המפקיד כו' עד אבל א"נ כו' הא איכא תנא כו' ויסבור רבה כוותי'. יש לדקדק דלמא אביי דייק ליה מדמתרץ רבה לברייתא ע"כ דסבירא ליה כוותי' וכה"ג מצינו בדוכתא טוב' ויש ליישב . תוס' ד"ה אי דאיכא עדים כו' עד וי"ל דה"ק כו' דא"כ מאי קמ"ל כו' הנה אחר דמצינו דעת הגאונים רובם ככולם וכן הרמב"ם דבמקום דאין טוען אדם על גוף הדבר שהוא שלו רק דתובע תביעה אחר' ותופס החפץ בתביעתו משבעינן ליה בנק"ח כדאיתא בטור ח"ה סי' ע"ב ומקשה הר"ן מברייתא הלז דחזינן ברישא דנוטל האומן בלי שבועה מדקתני הסיפא נשבע ונוטל משמע ברישא דהטלית בידו נוטל בלא

שבועה ומתרץ דאומן שאני דאומן קונה לכלו בשבח הכלי והוה כמו דליה א"כ האיך יתפרש קושי' דרבא דהלא טוב' קמ"ל הברייתא דנוטל בלא שבועה דאומן קונה בשבח הכלי וצריכנא לומר דתוס' שבכאן לא סביר' להו ג"כ במקום אחר כדעת הגאונים וא"כ לא הוה משמעינן מידי. וא"ת מ"מ לדעת הגאונים האיך יתפרש קושי' רבא אפשר לומר דבהכי פליגי רבא דמקשה לאביי ואביי דמתרץ לי' סביר כדעת הגאונים או יתפרש לדעתם כאשר פרשתי לעיל בסמוך וק"ל:

בא"ד ואין להקשות כו' אמאי נקט בסיפא נתנה לו כו' אפשר לומר דרבות' דרישא דמילתא קמ"ל דאפילו נתנ' לו בזמנו נשבע ונוטל וק"ל:

דף מו.

בגמ' ת"ר כו' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו' וכי אין אדם עשוי כו' אפשר לפרש לישנא דמ"ש רישא כו' ולא קאמר מ"ט דרישא ודסיפא גם לכאורה יש לתמוה וכי בשביל ספק דאמר לאומן מכור לי טליתי נימא לאחר שישתמש בו. לכך אמינא מילתא דלא אמרו הראשונים ז"ל ואם שגיתי אתי תלין משוגתי ואף דיתנגד לפסקי הראשונים ואחרונים מ"מ לא אשתוק מלומר ולפרש לפי דעתי כי לא באתי בזה המקום לפסוק רק לפרש ולא יצא מ"מ חורב' מזה כי מי יבא אחרי לשנות סוגי' דעלמא דאזלי אחר כל הפירושים האחרים. דהנה אומר בדרך אפשר ולחלק בין רישא לדסיפא דלהכי בשנתחלפו לו ע"י אומן מותר א"כ להשתמש בו כי לאומן נתן כל או"א טלית או כלי שלו ועליו להחזיר לכל או"א ובאשר נתן לאחד טלית שאינו שלו ודאי נתן לאדם אחר טלית של אדם הזה וא"כ למה לא נאמר דזה ישתמש במה דבידו ואחר ג"כ במאי דבידו עד שיתודע בשל מי דלי' ומאי יהיה הפסד כולי האי לכל א' אבל בשנתחלפו בבית המשתה אפשר לומר דשל זה נגנב ומצא של חבירו ולמה ישתמש הוא במאי דלאי דלי' אחר שאין לחבירו כנגדו ולכך לא שאל מ"ט דשפיר ידע הטעם רק דקשה ליה מ"ש כו' היינו דלישנא דרישא ודסיפא קשה ליה כאלו אמר דה"ל לרישא לשנות בלישני' מבסיפא דהנה מצינו בתרומת הדשן סימן קי"ט והש"ע הביאו בסי' קל"ו דרוצה לדייק מלישנא דברייתא דאמר עד שיבא הלה ויטול את שלו ולא קאמר עד שיחזיר לו את שלו ע"ש דאינו יכול לעכב טלית זה עד שיחזיר לו את שלו אלא ע"כ יטול אותו תיכף ועיין בב"ח מה שכתב בזה ובאמת ודאי אין סבר' לומר בזמן דאית ליה לחבירו טליתו דנאמר שיחזיר לו את שלו אם לא בחזרתו את דלי' נמי וכן ההיפוך בזמן דלית ליה לחבירו טלית שלו דנאמר שיעכב הוא דחבירו וכן משמע בב"ח. והנה אחר דראה ברישא דקאמר' הברייתא עד שיבא חבירו ויטול את שלו כמו בסיפא ש"מ דגם באומן מצינו דטלית שלו נאבד ואינו ביד חבירו דאל"כ ה"ל

למימר עד שיחזיר את שלו ולכך קאמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר במאי דלא משנה הלשון בברייתא קשי' ליה ומהדר לי' ר"ח וכי אין אדם עשוי כו' כלומר לעולם הטעם אמת דמסתמ' נתן האומן טליתו לחבירו והא דלא קאמר ברישׁ' עד שיחזיר את שלו לכך אמינא וכי אין אדם עשוי כו' כלומר אחר דאפשר נמי דמכר הטלית לאדם אחר א"כ לא מיתני ליה עד שיחזיר את שלו דהלא לפעמים אין הטלית בידו רק המעות ולפי זה אין חילוק בין אם מכרו או נתחלף לחבירו ודלא כתוס' ודוק:

בגמ' א"ל אביי לרבא כו' אפשר לפרש ההיפוך מאי דמפרשי' תוס' מימר' הלזה דהנה אפשר דבאו לדין לפני אביי אומן ובע"ה ואומן קטעין להד"ם וסביר אביי אי טעין כך וכך אית לי גבך לא הוה מהימן במגו דלהד"ם דירא לומר כו' כדאיתא בתוס' וחשד ליה אביי לאומן דמטעם הזה כפר ליה מכל וכל כי היכי דלהימניה כי אין סברא לומר דבע"ה יתבע דבר שקר מאומן וקמהדר ליה רבא דשפיר קאמר כלומר בודאי האומן האמת קטעין ולא יעיז בדבר שקר אחר שהי' אפשר ליה לטעון האמת דכך וכך אתה חייב לי עליו ואי משום דא"כ לא הוה נאמן זה אינו דראה תני' כלומר דראה ממש תני' ולא ראה כזה דבזה מהימן האומן במגו דלי'. ובאשר כתבתי לעיל בקושי' ובתירוצא דרבא ואביי אזיל כל חד וחד לטעמי' דוק בדברי אלה כי לפי דעתי יש יותר מקום לדברים האלו מאשר פירשו בתוס' ז"ל:

דף מו:

בגמ' אמר ר"א ואי חכים כו' א"ל ר"א כו' ודאי נוח לן לומר ולפרש מאי רצו הני אמוראים בדברים האלו וכי טענות הרמאי' קא בעו לאשמעינן אי לאו דיצא לן דין מזה. והנה אומר דודאי רב אשי בא לאשמעינן דין גדול והוא מה שהביא הב"י סי' ע"ב ועוד במקומות אחרים דבאשר הוציא המוחזק החפץ מידו לפני עדים עד שלא בא לב"ד אע"פ שאמר באותו פעם כך וכך הוא חייב לי עליו הפסיד מיגו דלי' אחר שהדבר לא היה לפני ב"ד ולכך קאמר ר"א אי חכים הוא משוי לי' ראה דאומר לי' מאי אכפת לך תוציא לפני עדים ותטעון דבריך ובכן אתה נאמן במגו דהחזרתי והאומן אינו יודע דהפסיד מיגו דלי' בכך ומאי דמהדר ליה רב אחא כו' ו"ל עוד דפליגי בהא מילתא הני אמוראי' דהנה מצינו בטור סי' ע"ב סעיף ט"ז פלוגתא בדבר והוא דהיכא שמוחזק במשכון ואינו שוה לשומ' הבקיאי' החצי שהוא טוען עליו ואומר אני אטלנו בחובי לפי שהוא שוה בעיני כדי חובי והאחר כופר שאינו חייב לו כלום ואומר אע"פ שאיני חייב לו אני רוצה לסלקו בדמים שהוא שוה לשאר בני אדם כתב בה"ת שהדין עם בעל הכלי כו' וי"א שהדין עם המחזיק כו' והנה אומר דרב אשי סובר דהדין עם בעל הכלי ולכך יכול בעל הכלי לפתות את

האומן בזה דיאמר לו מאי אכפת לך הלא גם בשתבא לפני ב"ד אינך תובע ממני אלא מעות ותוציא את הכלי לשום ואם לא ישומ' כפי התביעה שלך ע"כ צריכת להחזיר לי הכלי ואיני נותן לך אלא כדי שיווי דכלי וא"כ למה נירד לפני דינ' ודייני ניזל לפני אנשים אחרים לשום אותו ובזה משוי ליה ראה וע"ז פליג רב אחא וסבר דהדין עם המחזיק וא"כ מאי אהני לי' לבע"ה ברמאותי' דעדיין לא יוציא האומן את הכלי דיאמר כבר שמוה כלומר אינני מוציא לך כי הכלי אינו שוה כדי חובי ובאשר נבוא לפני ב"ד איני מחזיר לך הכלי אלא אחזיקנו בשביל תביעתי ודוק:

בגמ' אמר ר"נ אריס שהוריד כו' אפשר דבזה מתורץ למה לא קתני במתני' בהדיא אריס בתי אבות אין להם חזקה דהלא השתא אפשר למטעי אבל במאי דאמר ר"נ א"ש דאחר דגם באריס בתי אבות מצינו עת דיש להם חזקה א"כ אי הוה מפרש מתני' בהדיא מילתא ה"א דאין כאן עוד חילוק ולעולם לאריס בתי אבות אין חזקה לכך מסתם קא סתים ובע"כ מוכרחים לחלק בין אריס ב"א לאריס אחר א"כ גם חילוק זה נחלק וק"ל:

עוד בגמ' שלח כו' אריס מעיך או אינו מעיד כו' והתניא אינו מעיד כו' באשר נאמר דידעה הברייתא ואפ"ה קשאיל וגם בשנדקדק כפל לשון דבעי' דלי' ולא הל"ל אלא אריס מעיד או לא לכך אמינא דודאי ידע הברייתא דקתני אינו מעיד רק לא ידע אי כל אריס קאמר דאינו מעיד או דוקא באריס בתי אבות דא"א לסלקו וכדמחלק באמת הנ"י ע"ע והב"י הביאו ג"כ ובאשר השיב ליה סתם אריס מעיד דמשמע כל אריס מעיד אחר דשאלתו היה אם אפשר לחלק בין אריס לאריס ולכך מקשה והתני' אינו מעיד והשיב ל"ק כלומר דלעולם דאין לחלק בין אריס לאריס ואי משום דקתני הברייתא אינו מעיד מיירי בדאיכא פירי בארעא. והא דלא קאמר בקיצור דאיכא פירי ודליכא פירי אפשר דלסתור בא דעת הר' יונה דכתב הרא"ש בשמו אפילו אכיל פירי מעולם אינו מעיד השתא דצריך להחזיר ליה כל הפירי עיין שם בטור סי' ל"ז וק"ל:

עוד בגמ' ת"ר ערב כו' והוא דאית ליה כו' מלוה כו' לוקח א' כו' הא דלא כייל כל הני דברים בהדדי אפשר לומ' אחר דמחולקים בטעמא ודינא לא כייל להו בהדדי דהנה באשר נקיים סברת התוס' ד"ה קבלן דמלוה לא יעיד ללוה אא"כ אית ליה ארעא אחריתי כעין זה א"כ שפיר קא מחלק מלוה מערב דבמלוה צריכנא לומר שיהי' לו ארעא אחריתא כעין זה ולא כן בערב דבודאי לא יבא לגבות מערב בזמן דאית ללוה אפילו זיבורי' ולא כייל נמי לוקח בהדי חד מהם דלא דמו הטעמים להדדי בין לפי' התוס' ובין לפי' רשב"ם דלפי' התוס' טעמא דלוקח משום שמא ימצא שדה שלו גזול ולא כן במלוה וערב ואף לפי רשב"ם הטעם משום דמתייר' מפני ב"ח דמוכר ולא כן במלוה וערב כדכתב בד"ה

והוא דאית ליה כו' וק"ל ובזה היה אפשר לפרש אח"כ מאי דאמר אמרי לה מעיד כערב דמי ומאי רצה דאמר כערב דמי לכך אפשר לומר דבא להראות לנו מה דהניחו תוס' בצ"ע אי יכול לגבות בינונית מקבלן אם לית ליה ללוה כ"א זיבורית וקסבר הש"ס דאינו יכול לגבות ממנו כ"א זיבורית ולכך קאמרה כערב דמי כלומר דדמי לערב מכל וכל ואף דלית ללוה כ"א זיבורי' יעיד לו הקבלן דומי' דערב וק"ל: ואמינא עוד ליתן טעם לדברי הרשב"ם ולתרץ מאי דמקשי' תוס' עליו דליחוש לב"ח גדול דאפשר מעולם לא חייש הלוקח בזמן דאית ליה למוכר עוד קרקע אחרת ב"ח דיבא ב"ח נגד ב' קרקעות דאינו חושד למוכר דיהי' לוה רשע ולא ישלם דילוה כ"כ וימכור אח"כ קרקעותיו אלא ודאי אינו חייב כ"א נגד קרקע שלו אשר עדיין ב"ח ומיירי באמת דוקא בדאית לי' ארעא אחריתא היינו המוכר אבל באשר מכר כל קרקעותיו אז חשוד הוא בעיניו דמחמת דוחקו מכר קרקעותיו ואע"פ דלוה מ"מ מחמת דוחקו מכר קרקעותיו ואע"פ דיהי' לוה רשע ולא ישלם. ובהכי מתורץ נמי מאי דמקשי' תוס' בד"ה לוקח א' כו' אמאי לא קאמר לוקח מעיד למוכר כו' דודאי לפי דברינו שם מעיד לו אף דלית ליה ארעא אחרית' אחר שלא מכר כל קרקעותיו ושייר א' ודאי להעמידו בפני בעל חובו עביד כי היכי דלא להוה לוה רשע ולא ישלם וק"ל:

דף מז.

בתוס' ד"ה פעמים כו' תימא לר"י כו' ויש ליישב כו' ק"ק דמכל מקום נטעון טענה אחרת בשביל היורש דאלו הוה אביו חי הוה טעין דאביו גזלן יורש מאבוה דלא הוה גזלן ובהכי הוה נאמן לפי גירס' הב' וכבר כתב הרשב"ם דשניהם אמת לדינ' ולפי תירוץ הראשון דתוס' היה א"ש קצת דנימא ג"כ אילו הוה כן הוה אמר לי' אבוה כן דאביו הגזלן ירש' מאביו דכל הזכיות דהוה ליה ה"ל לומר לבנו אבל לפי תירוץ ב' דתוס' ודאי קשה גם לפי תירוץ הא' דתוס' יש לדקדק א"כ כה"ג ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי בבן בן אריס כה"ג לא ה"ל חזקה ויש ליישב ועיין בב"ח דמפרש דברי הטור והרא"ש אביו דמיירי בחיי הגזלן א"כ גם הכא הוה אפשר לומר דלא מיירי בדמת אביו אלא עדיין חי רק דטוען דלקחה מגזלן ועיין בב"ח שם ודוק היטב:

בתוס' ד"ה ירד מאומנתי כו' עד דאי לאו הכי א"נ כו' דאי טעין נמי לקחתי' ממך אינו נאמן. יש לדקדק דמ"מ יהיה נאמן במגו דאמר מכח אבוה דאביו קאתיני ואפשר לומר דההיא טענה גופיה לא מהימן לומר מאבוה דאביו קאתיני אם לא מכח המגו דאני לקחתי' ממך ועדיין הדבר צריך תלמוד:

דף מז:

בגמ' אמר ר"נ א"ל הונא כו' לאפוקי מדרב כו' לכאו' יש לתמוה היאך יאמר רב הונא דבריו בחיד' אשר נלמוד הואיל דדברים מיותרים נאמר דקאתי לאפוקי מדרב ודלמא נלמד מדבריו דקאתי לאשמעינן דברים אחרים וכאשר באמת אכתוב עוד בסמוך דאפשר להקשות לפי הפשט אשר ע"כ אמרתי שלכך קאמר דבריו בכפל ללמוד מדבריו כן דלא ה"ל לומר כ"א אין ראייתי ראי' ובאמת בלישנ' דאין מעמידין שדה בידו משמע דבאחריות מיירי דלשון מעמידין משמע אפילו אם יטרף ממנו יוחזר ויועמד בידו וק"ל: עוד בגמ' רב ביבי מסיים בה כו' הנה באשר הדבר באמת תמוה עד מאוד אחר שרב ביבי פליג ארב הונא מאי האי דקאמרה הש"ס ר"ב מסיים כו' וכאשר הקשו תוס' באמת ע"כ אמרתי דאפשר לומר דאף דרב נחמן קאמר דברים אלו בלשון שאמר רב הונא חבירו מ"מ הוא לא היה מפרשו כמו שפירש רב הונא חבירו ואפשר דרב הונא קיבל הלשון כן מרבו והיה מפרש אותו לפי מאי דסבירא ליה ור"נ חבירו היה מפרש אותו בדרך אחר הכפל דלישנא ולכך קאמר רב ביבי בשמי' דר"נ דבריו אלה להורות דר"נ לא היה מפרשו כדרך שהיה מפרשו ר"ה. דהנה י"ל ולפרש כפל הלשון דתרי מילי קאמר ותרי מילי קמ"ל והיינו דבא לומר דאין הודאתו הודאה בדלא מינה לו מעות וע"ז מתפרש היטב לישנא דאין ראיתו ראיה ובא לומר ג"כ במינה לו מעות בפני עדים ואפ"ה אין מעמידין השדה בידו אלא יחזיר לו המעות ודלא כדסבר רב הונא. ולכך קאמרה הש"ס רב ביבי מסיים משמי' דר"נ לומר דר"נ באמת פליג על פירושו דר"ה במה שקיבל מרבו ובזה אתי' לן באמת נייח' מה דלכאורה הוה תמוה ולא מצינו במקום אחר דיאמר אמורא דבר מה בשם חבירו אטו ר"נ לא ידע לומר הדין מעצמו ובכל מקום דרך הש"ס לומר שהתלמיד אמר דבר מה בשם רבו ולא בשם חבירו וכל זה דלא כתוספות בד"ה ראייתו ראיה והיודע יבחר ועיין עוד מה שאכתוב בזה בסמוך ולקמן ודוק: בתוס' ד"ה ראייתן ראיה כו' עד הילכך קאמר תרוויי' דאין ראייתו ראיה כלל דאפילו מעות אין לו כו' יש לדקדק לפי פירושם א"כ מאי קא מקשה הש"ס מאי קמ"ל דלמא מילת' דא קמ"ל דזביניה זביני מאי דלא שמעינן משם ויש ליישב. אבל עוד קשה לי אחר דחזינן דעת הר"ר יודא אשר הביא הטור בסי קנ"א דבגזלן ההורג נפשות על עסקי ממון אפי' בדכתב לו אחריות לא קנה אחר שיש לומר דהרוצח הכריחו ג"כ על האחריות והתם בסקריקון שאני דאין הגזלן חושש אם יכתוב הבע"ה ללוקח אחריות וא"כ ע"כ גמר ומקנה בדכתב ליה אחריות א"כ אמאי קאמר הכא לאפוקי מדרב דלמא אית ליה דרב והכא שאני דלא מועיל אפילו אחריות ודבר זה בא ר"ה לאשמעינן ובגזלן הורג נפשות קמיירי. ואפשר לתרץ וליישב

דמסתמא ר"ה בכל גזלן קמיירי ואפילו החזיק על שדה זו בגזלנות כדאמר ר"י לעיל ובפרט לרוב המפורשים דלא פליגי ר"י ור"ח בהדדי ע"ע ויש להוכיח קצת דבר זה דר"ה בכל גזלן מיירי אחר שבאמת היה אפשר לדקדק למה העמיד הש"ס דברי ר"ה ור"נ הכא ועל משנה דסקריקון ה"ל להעמידם לכך אמינא דבא לתרץ בזה דלא יקשה לן אמאי קא חשיב מתני' דילן כל הני דאין להם חזקה ולא קחשיב בהדיי' נמי גזלן לכך קאמר' דאין ראייתו ראיה אפילו וא"כ לא יאות למתניתין למתני דאין לו חזקה דהוה משמע הא ראיה יש כמדייק לקמן הש"ס על חזקה איש בנכסי אשה ואשה בנכסי בעלה וק"ל. ואם כן הוא ע"כ דבכל גזלן מיירי דעל כולם צריכנא ליתן טעם הנ"ל וק"ל:

עיין בב"ח סי' ר"ה דכתב אליבא דראב"ד דסבר אפי' מודה המוכר שקיבל הדמים אבל לא קיבלם בפני עדים לא הוה מכירתו מכירה דלא אמרינן אגב אונסי' גמר ומקני דסמך המוכר על זה דאי בעי אמר לא יהיב לי מידי לכך לא גמר ומקני כו' וא"כ שפיר קא מצינו לפרש הא דאמר ר"ה ואין מעמידין שדה בידו היינו אפילו מודה שקיבל הדמים כנ"ל ותרי מילי קאמר ולצדדי' קתני דאין ראייתו ראיה בהודאה ואין מעמידן שדה בידו אפילו מודה שקיבל הדמים וא"כ לא מקשה הש"ס מידי דטובא קמ"ל מה דלא שמעינן משם. גם לפי מה שסבר הרמב"ם לדעת הב"י דרב הונא מודה בגזלן ממש דלא יהיב דמי דלא קני אפילו בדמים ולא קאמר דקני אלא בחמסן דיהיב דמי א"כ י"ל דגם זה קמ"ל בדבריו הכפולים וב' מילי קאמר כנ"ל ודוק:

גם יש לדקדק לפי מאי דכתבו תוס' לקמן דף מ"ח ע"ב בד"ה ואפילו בשדה זו כו' לפי הספרים דגרסינן כו' וא"כ משמע דבשדה סתם אפילו כי אמר בפנינו הודה שלא ראו נתינ' המעות הוה זביני כו' וזה קאי אליבא דרבא א"כ יש לומר דרב הונא קמ"ל הכא דלא אמרינן כן אלא אפילו בשדה סתם אין הודאתו הודאה. ואף דתוס' גופא סותרים באמת סברה ההיא מ"מ הוה יכולים להביא ראיה עצומה מהכא וק"ל. וא"ת דלא ה"ל למסתם דבריו אי הוה בא להורו' כן דבשדה סתם נמי מיירי הלא השתא מסתם נמי קסתים דבריו באשר בא לאשמעינן לאפוקי מדרב לפי פירוש התוס' (אבל לא לפי מה שפירשתי לעיל דמדויק באמת בדבריו דבא לאפוקי מרב) ומה גם לפי מה שכתבתי לעיל דיש להוכיח קצת דר"ה בכל גזלן מיירי מדבא לתרץ דלא מיתני' גזלן במתני' בהדי הנך דאין להם חזקה. ובאמת הוכח' קצת יש לזה דאל"כ מאי מקשה הש"ס לקמן ארב הונא דאמר זביני זבינא ממתני' דסיקריקו' דלמא ר"ה בשדה סתם מיירי והתם מיירי בשדה זו דאותו שדה אשר לקח הסקריקו' חזר וקנה מהמוכר בע"ה ודוק כי באמת י"ל דהוכח' הש"ס הוא

דמיירי ר"ה אפילו בשדה זו לפי הטעם אשר נתן כל דמזבין כו' וגם מאי דאמרה הש"ס באחרונה אלא סבר' הוא כו' סבר' זאת יש ודאי אפילו בשדה זו וק"ל:

בתוס' ד"ה אבל בשטר קנה א"נ חתמ' ממש ובשטר של בעל והא כו' ומסתבר' דטעמא דרב כו' נראה דלכך כתבו הכא האי ומסתברא ליתן טעם ולחלק מאי בין אי כתב' ליה שטר בפני עצמה או אי חתמ' עצמה בשטר של בעל דאחר שטעמא דרב הוא מפני אחריות נמי וא"כ בשנתנ' לו שטר בפני עצמה א"כ הוה כאלו נכתב אחריות בו דאחריו' טעות סופר הוא אבל בשחתמ' עצמה בשטר של בעל דהסכימה למקח של בעל מ"מ למה נימא שקיבלה עליה אחריות אף דאמרינן דהוה כאלו נכתב בו אחריות היינו על הבעל ולא עליה ונראה באמת אפי' נכתב האחריות בפירוש בתוכה מ"מ למה נאמר דעליה קאי והיא לא חתמה את עצמה אלא להראות שהסכימה למכירה ולא תערער עליה ולמה תקבל נמי אחריות בזה ודוק ודלא כמהרש"א ומהר"מ ואף דבאמת בדוכת' אחרינא כתבו האי מסתברא לתירוץ באנפי' נפשי' מ"מ במקום הזה לא נראה דכיוונו אלא כאשר כתבתי. ובאמת באשר נאמר סברתם זאת קשה לן טובא הלכתא אהלכתא דכבר פסק הטור בסי' רכ"ה דאחריות טעות סופר הוא במו"מ ודלא כשמואל ובסי' רל"ו פסק כשמואל דלא קנה בסיקריקון עד שיכתוב לו אחריות. וא"א לומר דמאן דאמר האי ומסתברא לית ליה חד מהני פסקי דהלא ע"כ כרבא פסקינן דאמר בב"מ הלכתא אחריות טעות סופר בין במו"מ כו' וכשמואל נמי ע"כ פסקינן מדתנ' כוותי' בגיטין ואף דרב שנוי קא משני בדוחק' אשינוי לא סמכינן ואזלינן ודאי נמי אחר הכלל דרב ושמואל באשר פליגי בהדדי הלכתא כשמואל בדיני וכל זה כתב הרי"ף בגיטין. ואפשר ליישב ולומר דאף דפסקינן כשמואל בהדא מילתא מ"מ לאו מטעמיה דאף דאמרינן אחריות טעות סופר הוא מ"מ הואיל דלא נכתב בפירוש לא אמרינן דגמר ומקנה או מטעם דלא נתן לו מעות וכדכתבו תוס' לקמן בד"ה הא אתמר עלה כו' ודוק:

ודע דתוס' בכתובות כתבו דיש סברא לומר טפי נחת רוח עשיתי לבעלי בדלא חתמ' לראשון מבדחתמ' לראשון א"כ היה אפשר לומר דרב מתרץ דלעולם אפילו בדחתמ' ל"א אבד' כתובה והא דקאמר דבריו בדלא חתמ' ל"א רבותא קמ"ל וק"ל ובאמת תוס' שם דוחי' הסברא ההיא מ"מ רב אפשר דסובר כן:

דף מח.

בגמר' מתיב רב יהודה כו' ובגוים חובטים אותו כו' הא דהביא סיפא דמתני' י"ל דאל"כ הוה אפשר לומר ולפרש המתני' דלעולם אין חילוק בין אי כופין אותו ביד ישראל או ע"י כותי' והא דמחלק המתני' היינו בין כדין או שלא כדין והכי פירושא גט המעוש' בישראל

היינו כדין ובגוים היינו שלא כדין ובדבר שכיח ורגיל קא נקיט למילתיה דבישראל רגילין לכפות בכדין ולא בגוים או דיתפרש כן בישראל היינו כמעשה ישראל כלומר בדין ובגוים היינו כמעשה גוים כלומר שלא כדין כדאי' נמי בירושלמי אשר התוס' מביאי' וא"כ לא הוה קשה מידי דשלא כדין הוה כמתנ' כדכתבו תוס' בד"ה ד"ת כו' לכך מביא הסיפא דקאמר ובגוים חובטים כו' דבכדין מיירי וא"כ ע"כ רישא אפילו שלא כדין מיירי והמיצעת' אפילו בכדין ודוק:

עוד בגמר' הא אתמר עלה אמר ר"מ כו' באמת קשה לן טובא דמביא לתרץ מרב משרשי' והש"ס קאמרה שם ר"מ ברות' היא ומאי דכתבו תוס' לא נוח לן באמת. ואמינא מילתא ולדייק תחלה מה דאמר' הש"ס הא אתמר עלה לא ה"ל למימר כ"א הא אמר ר"מ ומאי דקמדייקא בלישנא הא אתמר עלה. לכך אפשר לומר דע"כ לא קאמרה הש"ס שם דר"מ ברות' היא אלא באשר סבירא לן חילוקא דשמואל דמחלק שם בישראל בין כדין ושלא כדין וגם בגוי מחלק כן אבל באשר לא סבירא לן הא דשמואל ונאמר דאין לחלק כן אלא בגוים שלא כדין וכדין שוי' דפסול ופוסל א"כ שפיר אפשר לאוקמי הא דרב משרשי' ועיין בחדושי הרמב"ן ובאמת אפשר לומר דלא סבר ר"מ חילוקא דשמואל ובאשר נדייק באמת הא דאמרה הש"ס אלא הא דר"מ ברות' היא והוא לשון חוץ כדאיתא בערוך ערך ברות א"כ אפשר לומר דה"ק הש"ס שם הא דר"מ ברות' היא כלומר דנאמר חוץ מבית המדרש דשמואל ולא עליו ועל דבריו אמר אלא על מתני' קאמר דבריו וכאלו אמרה הש"ס הא דר"מ לאו אשמואל איתמר אלא מילתא באנפי נפשי' קאמר ופליג אדשמואל וטעמי' דשמואל כדאי' שם דלאו בני עשוי נינהו ור"מ פליג עליו וא"כ רב הונא אפשר דסביר כרב משרשי' בזה והשתא א"ש דקאמרה הש"ס הכא הא אתמר עלה כו' כלומר עלה דמתני' איתמר הא דר"מ ולא אמילת' דשמואל ור"ה סבר כוותי' ודוק. כן העליתי לפני תלמידי ואפשר לאומרו על אזן מילין יבחן ומתורץ בזה מאי דנראה דהרמב"ם פ' ב' פסק כר"מ ודוק:

בגמר' מותיב ר"ה לקח מסקריקון כו' בודאי יש לדקדק על המקשן היאך לא עלה על דעתו לחלק בי' היכא דיהיב ליה זוזי ובין היכא דלא יהיב לי' זוזי. ועוד מאי האי דקא מתרץ הא אתמר עלה אמר רב כו' הלא רב הונא לא סבירא ליה דרב כדלעיל דאמר לאפוקי מדרב כו' וביותר יש לדקדק ודאי מאי דמדקדקים תוס' בד"ה הא אתמר עלה כו' וגם בשנדייק לישנא דאמרה הש"ס הא אתמר עלה לכך אמינא דבאמת קושית המקשן הוא מלישנא דאמר שמואל עד שיכתוב לו אחריות דמשמע דאין מועיל דבר אחר כלל אפילו בשנתן לו מעות עד שיכתוב לו אחריות דאל"כ ה"ל למימר אם כתב לו אחריות קנה ואין זה

דיוק כ"א בשנימא דאמתני' קאי שם דאמר לא קנה והל"ל אם כתב לו אחריות קנה אבל אי ארב קאי דאמר בשטר קנה שפיר קא מתפרש לישני' דאמר עד שיכתוב לו אחריות דקאתי לאפוקי דרב. והנה התרצן הבין המקשן דקושיתו הוא משמואל ומלישניה דאמר עד כו' וקמשני ליה הא אתמר עלה אמר רב כו' כלומר הואיל דאמר רב על מתני' דבשטר קנה לכך קאמר שמואל לישנא דעד והמקשן לא הבין את זאת אלא סבר מדרב קמשני ליה ודסבר ר"ה כרב לכך קמקשה עוד ולשמואל כו' וחזינן דאית ליה לר"ה הא דשמואל לכך קא מפרש דבריו אח"כ ואמר מודה שמואל כו' ומאי דאמרתי הא אתמר עלה אמר רב כו' לפרש בזה לישנא דעד דאמר שמואל גם זה העליתי לפני תלמידי ושבחוהו:

עוד בגמ' ולרב ביבי דמסיים כו' ר"ב מימרא הוא ומימר' לר"ה לא סבירא ליה. גם הכא נדייק דה"ל לומר גברא אגברא קא רמית וגם מאי עלה על דעת המקשן להקשות מר"ב אר"ה. לכך אמינא דהלא כבר פרשתי לעיל דהא דרב ביבי בא לפרש לן כפל לישנא דמילתא דרב הונא אשר קיבל מרבו וסברה הש"ס דרב ביבי בא לפרש מילתא דרב הונא ודסבר ר"ה כן ולכך קאמר דבריו בכפל וקמתרץ ר"ב מימר' הוא כלומר דר"ב מימר' בפני עצמו הוא ולא דבא לומר דר"ה סובר כן ודוק:

בתוס' ד"ה יקריב כו' לא דמי להא דאמר כו' בזה יבא על נכון מאי דמחלקא הש"ס דבריו לתרי מילי דתחלה קאמרה יקריב אותו מלמד שכופין כו' ואח"כ יכול בע"כ ת"ל כו' לא ה"ל למימר כ"א יקריב אותו לרצונו מלמד שכופין אותו לומר רוצה אני דלכאורה הא דכופין אותו אין צריך תלמוד דעל כל מצות עשה כופין אבל במאי דכתבו הכא א"ש דאי לאו קרא דיקריב לא ה"א דכופין אותו כי היכי דסבירא לן דאין ממשכנין בחטאות ואשמות. אבל לפי זה קושיית' אשר הקשו אח"כ בד"ה אלא סברא לית' וק"ל:

דף מח:

בגמר' והילכתא כו' דהא אשה כשדה זו דמיא כו' ודאי יש לדקדק מאי ראיה יש מדאמימר לרבא דהלא אף דאמימר סובר כן מנ"ל דהלכתא הכי והלא באמת הא דאמימר ליתא כדאמר מר בר ר"א לכך אמינא דאפשר לומר דרבא בא כמתרץ דברי רב הונא דאמר זביניה זביני דלא תקשה עליו ממתני' דסקריקו' ולכך קא מחלק בין שדה סתם לשדה זו כאלו אמר דע"כ לא קאמר ר"ה אלא בשדה סתם ומתני דסקריקו' בשדה זו מיירי וגם יש לחלק בשארי חילוקים הואיל דחזינן דשמואל אמר עד שיכתוב לו אחריות וסבר דהטעם דאחריות קונה משום דה"ל לאשתמוטי וגם קאמר בדארצי ליה זוזי היינו דמודה נמי בהא וא"כ שפיר אפשר לחלוקי בהא דלא תקשה א"כ מהה' מתני' ארב הונא. ובאם שנאמר כן א"כ ע"כ טעמיה דרב הונא אינו מטעם דסברא הוא דאגב אונסי'

גמר ומקנה דלפי טעם ההוא ודאי אין לחלק כלל וכדכתבתי לעיל וקאתי הש"ס ואמרה דחלוקי דרבא אינו וע"כ רב הונא מכל וכל אמר וכטעמיה דלעיל הואיל דחזינן דאמימר סבר דאפילו בשדה זו הוה זבינא א"כ ע"כ הוא מטעם דאגב אונסיה גמר ומקנה א"כ ע"כ ליכא לחלוקי כלל וכלל וק"ל. ואף דבאמת דלא סבירא לן כאמימר בהא מ"מ מדבריו חזינן דר"ה אמר זבינא מטעם דסברא הוא כו' דאל"כ מאי עלה על דעת אמימר באשה וגם מבר"א לא פליג עליו כ"א מטעם דלא עשה כהוגן:

עוד בגמרא תינח דקדיש בכספא כו' באשר נאמר ונתרץ דברי אית דמפרשי ברשב"ם ורש"י הביאם ג"כ בכתובות ובשארי מקומות ובודאי לאו קטלי קני באגמ' נינהו לכך אמינא דאחר דרא' דאמר ואפקעינהו רבנן לקדושיה וסבר דהטעם הוא משום דכל מקדש אדעת' דרבנן מקדש והיינו מטעם דאי לאו דקיבלו רבנן לגו"ש דקיחה קיח' ואמרו דמקדשין בכסף לא היה ידעי אינשי דמקדשין בכסף וא"כ ע"כ אדעתא דרבנן מקדש משא"כ בקדישי ביאה אשר נכתב' בהדיא ובפירוש באורייתא לכך אינו מקדשה אדעתא דרבנן זו היא סברת המקשן לכך קא מקשה קושיתו וקמשני שויה רבנן כו' וכן יש לפרש ג"כ במקומות אחרים וק"ל:

עוד בגמ' ה"ק אי לאו מודעה מאן דחתים כו' ואפ"ה לא צריכנא להגיה דבריו דלכך קאמר שפיר קא חתים לומר דשפיר עביד דחתים את עצמו אאשקלת' דניתן ליכתב דמצוה קעביד כדי להציל האונס מאונסו ולא תימא דלאו שפיר עביד הואיל וידע דהמכירה לאו כלום הוא והמקשן הבין דאשטרי אשקלתא קאמר דהשטר בעצמו שפיר נחתם ומהני למריה אשר הוציאו וק"ל: בתוס' ד"ה קדיש בביא' כו' תימא כו' וי"ל כו' יש לדקדק על תירוצם הלז דמ"מ חיוב דשאר כסות ועונה אינו דומה למאן דיהיב הזוזי תכף ומיד ועיין בב"י סי' ר"ה וברי"ף דגיטין ודוק:

עוד יש לדקדק על תירוצם דא"כ למה קאמר שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות לא ה"ל לתקן כ"א דלא ליתן לה שאר כסות ועונה והקדושין יהיו בטלין ממילא ויש ליישב וק"ל:

דף מט.

בגמר' אמנה הי' דברינו אינן נאמנים מודע' היו דברינו אינן נאמנים הא דעביד ר"נ ב' בבות וה"ל לכלול בהדדי אפשר לומר דאי הוה אמר להו בההדי ה"א דלעולם מיירי בשכתב ידם יוצא ממקום אחר ואי משום דא"כ פשיטא היה אפשר לומר איידי דהוצרך לומר דבמודעה אינן נאמנים דשם ה"א אף דכתב ידם יוצא ממקום אחר יהיה נאמנים מטעם דניתן ליכתב וכדסבר הרשב"ם באמת בסמוך במילתא דמר בר רב אשי לכך קאמר דבריו בשני בבות לומר דע"כ באמנ' בשאין כתב כו' מיירי דאל"כ מקמ"ל וכן מודעה

וק"ל ובמילתא דמר בר ר"א אפשר לומר ג"כ דלכך נקט הא דאמנ' כו' אע"ג דבזה מודה לר"נ להורות דבתרי מילי קמיירי דאמנה היו דברינו מיירי בכל גוונא בין בשכתב ידן כו' או בשאין כו' ומודעה לא מיירי כ"א בשכתב ידן כו' וכדסברי תוס'. ויותר מסתבר כפירשב"ם ולכך מחלק להו לומר דאמנ' לא מיירי ע"כ כ"א בשאין כתב ידם כו' דאל"כ מקמ"ל אבל מודעה מיירי מכל וכל בין שכתב ידם בין אין כתב ידם כו' וק"ל: עוד בגמר' לא צריכא דכתב לה כו' לישנא דלא צריכא בלשון שלילה אפשר לפרש דלא תימא דאפילו לא כתב לה כן הוה אפשר לומר דאית ליה חזקה אי לאו דאמרה מתני' אחר דהוה אפשר ליכתב לה כן וא"כ ה"ל למחות כדי שלא יטעון אח"כ דכתב לה כן וא"כ אית ליה חזקה וכדכתב הרשב"ם על משכנתא דסורא דה"ל למחות דשמא אחר זמן מרובה לא יהיו עדים זכורים כו' וכן הכא נמי נימא הכי וא"כ הוה אפשר למטעי בדכתב לה כן דאית ליה חזקה באמת לכך קאמר לא צריכא כו' לומר דזה אינו דבודאי בדלא כתב לה כן אין סברי' לומר כן ומתני' לא קמיירי אלא בדכתב לה כן ובאשר ישאל השואל באמת הטעם למה לא נאמר ג"כ הכא הכי אמינא הואיל דאינו שכיח לא נאמין אותו דכתב לה כן משא"כ במשכנתא דסורא וק"ל:

וצריבנא ליתן עוד טוב טעם ודעת מאי דוחקי לאוקמי בדכתב לה דין ודברים ובדכתב לה בעודה ארוסה ולא קא מוקי בדכתב לה בשנשאה כבר וכתב לה בלשון טוב ובקני' לכך אמינא דאפשר לומר באמת אי כתב לה בשנשא' דאינו רוצה לאכול פירות וחזינן דמקפידין זה על זה אף דכבר היה להם חיב' ביאה א"כ ע"כ בשיאכל אח"כ הפירות ודאי יש לו חזקה כי בודאי קנאה ממנה משא"כ בשכתב לה כן בעודה ארוסה אשר עדיין לא היה חיב' ביאה א"כ אחר נישואין אף דיאכל הפירות אין ראיה על החזקה כי י"ל דאינה מקפדת מהשתא אף דקפדה בעודה ארוס' ולכך קאמר תחלה לא צריכא דכתב לה דין ודברים להורות דבארוסה מיירי במקום דמהני זה הלשון וק"ל כן אפשר לומר בדרך אפשר ולא אמינא קבלו דעתי כי אין כן דעת כל הפוסקים לחלק בין דכתב לה בעודה ארוסה או בנשואה:

בתוס' ד"ה וכדרב כהנא כו' עד וי"ל כו' ובודאי לא תקשה דמנ"ל דמיירי רב כהנא בשאינו אומר דרך תנאי אלא שאומר כו' דאל"כ מאי קמ"ל רב כהנא מאי דלא שמעינן משאר כסות ועונה דאמר ר"י שם וכקושיית תוס' וק"ל. ודלא כמהרש"א:

דף מט:

בגמר' הא איתמר עלה כו' על לישנא דאיתמר עלה י"ל משום דדבר זה מתני' ג"כ בברייתא והברייתא מסיימ' עד שיכתוב אחריות נכסים ואי הוה מיתנ' הא דרבה בר רב

הונא אברייתא הוה אפשר לומר דודאי למעוטי נכסי מלוג אתי אבל לא למימר דבנכסי מלוג הוה מכירת' מכיר' אלא לומר דאפי' אחריות לא מהני אבל באשר אמר דבריו אמתני' דלא נזכר בה הא דעד שיכתוב אחריות א"כ ע"כ באשר בא למעוטי נכסי מלוג היינו דמהני מכירה וק"ל:

בתוס' ד"ה יכולה אשה כו' עד ומ"מ אומר רשב"א דא"א לומר כן כו' וא"ת א"כ מאי טעמא דמתני' הכא ומאי מייתי מדרב הונא הכא דלמא התם הואיל דלטובתה נתקן יכולה לומר כן משא"כ באיש אף אנן נימא דבאמת הכא לא קמיירי דאומר הבעל איני מקבל פרקונך אלא אומר אפרקינך ואפי' הכי אמחול על פירותי' וק"ל וגם זה דלא כמהרש"א:

דף נ.

בגמר' למעוטי מאי כו' כתב הרשב"ם והמתרץ עצמו מפרש והולך לסייע תירוץ שלו כו' הוצרך לזה דאי המקשן קאמר ליה מאי בא לסתור בזה תירוץ של התרצן דהלא ודאי גם התרצן לאו אשאר נכסים קאי לומר דמיירי המתני' בהם דמתני' ודאי לא מיירי אלא מנכסי מלוג דשייך בהו מכירה דמכרה האשה לבעלה דמה שייכות י"ל בשאר נכסים של הבעל דמכרה אשה לבעלה. אלא ע"כ המתרץ קא מפרש תירוצא דלי' ולהוכיח דלא ממעט אלא מנכסי מלוג. אבל קצת יש לדקדק מ"מ דמאי אכפת ליה אם ימעט הכל בין שאר נכסים ובין נכסי מלוג דהא רבר"ה סתמא קאמר לא נצרכה אלא כו' משמע דכל נכסי' אחרים נתמעטו. ונראה דאפשר לומר דאחר דאפשר לפרש האי מקחו בטל היינו לאלתר וגם יש לפרש אשעת טירפ' כדאיתא בתוס' ד"ה אילימא כו' והנה ודאי אם נאמר דנכסי מלוג נמי איתנהו בכלל מקחו בטל ע"כ היינו בטל לאלתר דבהו לא שייך שעת טירפה וע"כ לא שייך לומר בהו אלא או מקחו בטל לאלתר או דלא בטל כלל וק"ל ובשאר נכסים ע"כ לא שייך בהו לומר מקחו בטל כ"א אשעת טירפה כדכתב הרשב"ם וא"כ המתרץ בא להוכיח דנתמעטו נכסי מלוג רק דהוה מסתפי אם אמר בקיצור דנתמעטו כל הנכסים יאמר האומר דללמא מעולם לא נתמעטו נכסי מלוג ואי משום דלא קאמר רבר"ה אלא אותן ג' שדות היינו משום דמתני' והוא מיירי במאי דשייך למימר מקחו בטל בשעת טירפ' ונכסי מלוג ה"ה בטל לאלתר אבל כדחזינן דא"א למעט שאר נכסים א"כ ע"כ נתמעטו נכסי מלוג וק"ל: עוד בגמר' ואב"א אמימר דאמר כר"א כו' הנה הרשב"ם כתב דאמימר אמר כר"א ויליף טעמא מקרא כו' ומתני' רבנן דפליגי עלה דר"א ע"כ. ותמיה לי באמת מאי דוחקי' דרשב"ם בזה דהלא אף אמימר ור"א מצי סברי כמתני' דילן דהלא מתני' דילן אוקמינן לעיל כדכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסייך וא"כ ודאי מצי למכרה לבעלה דע"כ לא קאמר ר"א התם אלא בשהפירות לבעל דדבר

של שני שותפי' שהגוף לזה ופירו' לזה אין כח לשניהם למכור דלא זה קרוי בעלים ולא זה. קרד בעלים משא"כ מתני' דילן דאין לו פירות בנכסים ודוק:
עוד בגמר' ר"מ אומר הראשון כו' מפני שהוא תחתיו כו' קסבר קנין פירות כו' אפשר לומר דר"מ הוצרך לב' דברים אלו חדא מפני שהוא תחתיו וחדא מפני שקנין פרות כקנין הגוף דאי הוה אמר הא דתחתיו ה"א דלמא תחתיו אינו בא להורות דתחתיו לחוד סגי אלא דבא ללמוד ולמעט השני דאית ליה ביה קנין הגוף והא דקנין פירות כו' לחוד באמת לא מהני נמי אלא למעט השני כדכתבו תוס' מהא דאיתא שם בהחובל לכך קאמר דסבר קנין פירות כו' וא"כ ע"כ תחתיו אתי ללמוד דהראשון ישנו בדין יום או יומים דאי למעט השני אתי לא צריכנא ליה דהלא הב' ממועט כבר אחר דאית לן קנין פירות כקנין הגוף ודוק ודלא כתוס' ובדרך הזה יש לפרש ג"כ בדרבי יהודה ודוק היטב:
בתוס' ד"ה ישנו בדין יומים אין להקשות כו' כתבו דבריהם הכא משום דאי לאו דפליגי הני תנאי במלתא דא הוה אפשר לומר דהא דכתיב יומים מיירי בעבד דעומד תחת רבו מכל וכל והא דכתיב יומים מיירי בעבד הנמכר לאחר שלשים יום אבל השתא דחזינן דכל אפי שוי' הוצרכו לומר דבריהם אלו וזה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות:

דף נ:
בגמר' לעולם בבעל כו' לישנא דלעולם יש לפרש אחר די"ל באחר שחפר בורות שיחין ומערות אית ליה חזקה מכש"כ דבעל וק"ל:
הנה הרשב"ם נותן טעם על מאי דאמר רב אין מחזיקים בנכסי א"א היינו משום דמצי אמר' על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער כו' אבל בדברי פוסקים ראיתי הטעם דסברא דהבעל מכר השדה לפירות ולמה תמחה ולפי טעם הזה יש ליישב קושיות הרשב"א בתוס' ד"ה במאן כפשוטו אחר דחזינן דאפילו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אין לבעל חזקה בנכסי אשתו משום דאינה מקפדת על בעלה בשאוכל פירותיו אפילו כתב לה וא"כ גם באחר איננה מוחה דסברא בעלה מכרה לאחר לפירות וק"ל:

דף נא.
בגמר' א"ל מסתבר' אמרי כדר"י. נראה דבאמת מעולם לא אמר רב הלכתא כדייני גולה ולא אמר אלא מסתברא דמחזיקים ותלמידים הוו סברי דחזר משמעתי' ופוסק כדייני גולה לכך שפיר קאמר מסתברא אמרי וק"ל:
הא דקאמר תחלה לימא לגלוי כו' ואח"כ אמר שמעת מינה כו' אפשר לומר דה"ק המקשן אחר דחזינן דמתני' מסתם קא סתים א"כ אפשר לומר דמיירי מכל וכל אפילו בדליכא שטר וגם במעות טמונים ואהכי קא מקשה לימא לגלוי זוזי הוא דבעי ואפילו תימא

דמתני' לא מיירי אלא במקום דאיכא שטר מ"מ שמעת מינה במקום דאיכא שטר דלא אמרינן בי' לגלוי זוזי הוא דבעי וק"ל:
בגמר' ולא איתמר עלה כו' לישנא דאיתמר עלה יש לפרש דהוה אפשר לומר דשמואל אמתני' דילן אמר דבריו ולכך אמר ל"ש אלא בשטר מתנה דליכא למימר בי' לגלוי זוזי אבל לא בשטר מכר וא"כ הוה סותר הא דר"נ לכך אמר ולא איתמר עלה כו' דעלה דמתני' דהתם מיתני הא דשמואל ולא הוה מסייע' ליה וגם לא סותר ומוכח כן באמת מדבריו מדמסיים עד שיתן לו דמים דמשמע דהשטר ניתן כבר וא"א דעלה דמתני' דילן מיתני אכתי הוה איכא למימר דלגלוי זוזי הוא דבעי אחר דהשטר נכתב קודם נתינת המעות וק"ל:
עוד בגמר' ולאו הוא מותיב לה והוא מפרק לה כו' אפשר לומר דלכך הוה קמותיב קושי' זאת כדי ליישב לישנא דברייתא דאמרה הרי זו מכור' ונתונה ואי מכור' למה נתונה ואי נתונה למה מכורה אבל למאי דמשני דמיירי במוכר שדהו מפני רעת' א"ש הלישנא דמכור' ונתונה דאחר שהשדה רעת' המכירה הוה כמו נתינה וק"ל ולכך רב אשי מוקי לה בנתינה ממש וכתב בה תרווייהו לישנא ומה שמקשי' תוס' הכא על פי' רש"י ורשב"ם כבר ישבתי במסכת ב"מ דף ק"ח בשיט' דמצרנו' ע"ש:
עוד בגמ' מן האשה וגרש' כו' אפשר לומר דלהכי קא נקיט וגרש' דאי לא הוה אמר וגרש' הוה אפשר למטעי ולומר דלהכי אין לה עליו כלום הואיל דהבעל אוכל פירות אבל לא מטעם דלגלוי זוזי והואיל דנקט אצל האשה וגרש' לכך נקט ג"כ בעבד ושחררו וק"ל:
עוד בגמ' שאני התם דלא ניחא ליה למהוי עבד לוה כו' נראה דהכי פירושו דע"כ לגלוי זוזי הוא דבעי דאי משום דהוה צריך ללות לא הוה ליה ללות מן אשתו ועבדו ולשעבד את עצמו נגדם למהוה עבד להם והוה ליה טפי ללוות מאינש אחרינא ולמהו' עבד נגדו ולא למהוי עבד לעבדו וק"ל ולכאורה לא משמע כן מפירשב"ם:

דף נא:

בגמ' ברם ר' אבא כו' אפשר לקיים הגירס' ולפרש דבאמת גדולי הדור אינן חולקין עליו רק הכל מדברי רשב"א הוא ופירושו כך הוא דהנה אחר דראינו דרב נחמן אמר לעיל לרב הונא סתם המוכר שדה לאשה קנת' ולא אמרינן לגלוי זוזי ובין דלא נתן לה שטר או דנתן לה שטר מיירי מדמסתם סתים לדבריו דלא אמרינן לגלוי זוזי ובנתן לה שטר סבר דלא אמרינן דל זוד מהכא והשתא ר"ה ב"א שלח על ב' דברים אלו דמיירי ר"נ בהו (והיינו בלא נתן שטר ובנתן שטר) וקאמר דאחד מהם אמת אתו והיינו בדלא נתן שטר לא אמרינן לגלוי זוזי הוא דבעי אבל בדנתן שטר חולקין עליו כל גדולי הדור דר"נ

סבר דלא אמרינן דל זוזי מהכא אלא הוה מכר ממש וגדולי הדור סברי דהוה מתנה וכמו שפירש הרשב"ם או כמו שפירש הר"י ודוק ובזה א"ש נמי דהדר' הש"ס וקמותיב התיובתא דקמותיב לעיל דלעיל אפשר לומר דלא הוה קמותיב וקמשני אלא בדנתן ג"כ שטר על השדה אבל השתא דחזי דאע"ג דלא נתן שטר לא אמרינן לגלוי זוזי לכך הדר קאמותיב וקמשני אפילו הכי שאני התם דלא ניחא כו' וכמו שפירשתי לעיל. ובזה אפשר ליישב מאי דקשי' לכאורה מאי דאמרו לרב חסדא שביק מר רברבי ועביד כזוטרי והלא כל גדולי הדור אמרו כמוהו אלא דאפשר לומר דהא דאמר רב המוכר שדה לאשתו קנת' והבעל אוכל פירות מיירי בדלא נתן לה שטר אלא בזוזי לחוד קנת' והא דאמר במתנה קנת' כו' מיירי בדנתן לה שטר מכר ולישנא דקנת' הכי דייק דלא הוה ליה למימר כ"א במתנה אין הבעל אוכל פירות ומאי רצה בזה דאמר קנת' אלא דמיירי באמת במכירה ונתן לה שטר מכר וסבר כגדולי הדור דלעיל דאמרו במתנה ביקש ליתן לה ור"א פליג וסבר דאפילו בלא שטר אין הבעל אוכל פירות ולכך שפיר קאמרי לר"ח שבק מר כו' ודוק היטב: בתוס' ד"ה ר"ת לא גריס כו' עד ונראה לר"י כו' וסבר כרב הונא כו' הוצרכו לכך דבזה יתורץ מאי דהוה קשה לר"ת דתימא הוא לומר כו' שא"כ אין ממש בדבריו אבל למאי דפיר' ר"י א"ש דהואיל דגדולי הדור סברי' כר"ה והוא סובר כרב נחמן דלעיל דסבר דלא אמרינן דל זוזי מהכא א"כ ממש וממש יש בדבריו דהלא הלכה כר"נ בדיני ודלא כמהרש"א דלא נחית לכך ע"ע:

בתוס' ד"ה במתנ' כו' תימא דאמר בגיטין כו' אפשר ליישב קושיתם דהתם שאני דהואיל דאין הבעל נותן לה שטר מתנה על המקום אלא היא רוצה לקנות המקום בחזקה א"כ תכף בשתחזיק בו הדר קנה הבעל דלא יהא דלא הוה המקום ההוא מעולם לבעל אלא הוה דהפקר והיא החזיק' בו קנה הבעל בחזקתה דמה שקנתה אשה קנה בעלה משא"כ הכא דהוא נותן לה שטר מתנה עלה ודוק:

דף נב:

בתוס' ד"ה דברים כו' וקשה כו' כבר יישבתי קושיתם בהמקבל דף קי"ו ע"ש דנראה דמיושב באמת בטוב טעם ודעת:

בגמר' אמר ר"ח לא שנו כו'. הנה אחר דאית לן כלל גדול דהלכת' כשמואל בדיני והכא במאי דפליג עליה דרב לכאור' דאין הלכה כמותו דהא רב נחמן פליג עליה ומביא ברייתי' דמסייע' ליה ודאי צריכנא ליישב דלא להוי הברייתי' תיובתי' וכי לא ידע שמואל הברייתא לכך אפשר לומר דגם הכא במאי דפליג ארב הלכת' כוותי' דע"כ לא פליג עלי' דרב אלא בשחלוקין בעיסתן ולא בשאין חלוקין בעיסתן וקמוקי הברייתא בשאין חלוקין

בעיסתן ואפשר דר"ח בא לתרץ בדבריו ובחלוקי' זהו שאמרנו וא"כ פסקינן באמת ככללן דהלכתא כשמואל וק"ל:

וגם בזה אפשר ליישב במאי דהשיב ר"נ לרבא אנא מתנית' ידענא ולכאורה לא השיב מכל וכל במאי דשאל לי' רבא דהלא הוא שאל ליה ג"כ אי סבר כרבה או כר"ש ואזה לא השיב ליה כלום לכך אפשר לומר דבאמת זה שאמר לי' רבא הא רבה והא ר"ש לאו דבעי למידע אי סבר כרבה או כר"ש אלא דה"ק אחר דחזינן דרבה ור"ש אליבא דרב פליגי א"כ סבירא להו דהלכתא כרב ולכך קאמר הא רבה כו' דסביר' להו כרב וא"כ ביותר יש למשאל מר כמאן סבירא ליה אבל אי לא הוה פליגי הני אמוראי אליבא דרב לא הוה שאל לי' דפשיט' דיפסוק כוותי' דשמואל דהלכתא כוותי' בדיני והשיב ליה ר"נ אנא מתנית' ידענא כו' וא"כ ע"כ לא ניחא לן דשמואל יפלוג על מתניתא באשר נוכל לתרץ דלא פליג ועוד אחר דלא חזינן דרב הביא הברייתא לסייעתו א"כ ע"כ צריכנא לחלק כדמחלק ר"ח לעיל ורב סבר דאין חילוק והברייתא מכל וכל איירי בין דחלוקין בעיסתן בין דאין חלוקין וא"כ אף רבה ור"ש מצו למפלגי אליבא דשמואל וא"כ מאי תשאל השתא ממני דודאי הלכתא כשמואל וכחילוק דר"ח. או אפשר לומר בדרך אחר והיינו בשנאמר דבאמת שמואל לא פליג ארב אלא במאי דסבר דצריך להביא ראיה בעדים אבל הוא ג"כ סבר דצריך לקיים השטר מקודם ומוקי שמואל לברייתא בראי' דקיים השטר ובפירוש' דברייתא קמפלגי וא"כ אחר דשאל רבא לר"נ כמאן פסק אי כרב אי כשמואל אחר דחזה דרבה ור"ש פליגי אליבא דרב ודאי כרב סבירא להו וגם שאל ליה אי סבר כרבה או כר"ש ומהדר ליה ר"נ אנא מתניתא ידענ' כו' דבזה יש לו תשובה מכל וכל אחר דבבריית' נאמר דצריך להביא ראיה א"כ ע"כ דרב ושמואל מפלג פליגי בפרושא דברייתא כדלעיל דאל"כ הוה ליה לרב להביא זאת הברייתא לסייעתי' דלי' וא"כ מפשט פשיט ליה הכל דע"כ הלכתא כשמואל אחר דברייתא לאו תיובתי' וגם פשיט ליה דהלכתא כר"ש אחר דע"כ הכי קא סבר שמואל ודוק. ואפשר דרבה ור"ש לא הוה ידעי כלום מהברייתא. וגם לפי פשוטו אפשר לומר דפשיט לי' מזאת הברייתא דסבר כרבה דהנה חזינן דמביא ג"כ לסיפא דברייתא ומתרץ לה באין צריך לכאורה דהא הוא לא שאל לי' אלא אדינא דאחים לכך אמינא דמזה פשיט ליה ג"כ דסבר כרבה דהנה חזינן דהש"ס מדייק' לישנא דוכן וכדפי' הרשב"ם ובאמת אפילו לא הוה קאמר לישנא דוכן הוה אפשר לדקדק למה קאמר ב' דברים שוים וכדכתב נמי הרשב"ם וא"כ אף דמשני ליה מ"ד כו' מ"מ יקשה לן לכאורה למה קאמר לישנא דוכן אלא ע"כ דאי לאו דקאמר וכן אלא הוה אמר בקיצור האש' כו' הוה בזה מקום לטעות ולומר דמכל מקום אשה אינה דומה לאחי' אלא קילה

מנייהו דא' מן האחים צריך להביא ראיה בעדים ואשה בקיום השטר לכך קאמר וכן דלהוי דומה ממש ל"א מן האחים וא"כ מזה נפשוט ודאי דהלכתא כרבה דראי' בעדים וק"ל והיודע לבחור יבחר:

ובמאי דאמרתי דבא ר"ח לתרץ דברי שמואל דלא תקשה ליה מברייתא דמביא ר"נ א"ש דאמר ל"ש ולא קאמר לא אמרן אי הוה קאי אמימר' דידהו ודוק במאי דכתבי לעיל:

בתוס' ד"ה אימא מעיסתו קימץ אע"ג כו' מזה יתיישב היט' אריכות לישנא דר"ח דלא ה"ל למימר כ"א אם חלוקי' בעיסתן כו' ומאי האי דקאמר ל"ש כו' אבל לפי דבריהם א"ש דבא לומר דאף דלא טעי' הכי כו' דמדקאמר ל"ש כו' ע"כ לעיל קאי דטעין שנפלו לי כו' וק"ל:

בפיסק' בד"א כו' אטו כו' חסורי מחסרא כו' עיין לעיל מה שכתבתי במתני' דאפשר להעמיד דבר זה בלישנא דמתני':

הנה חזיתי מדקדקים אמאי לא תני בסיפא דמתני' בחזקות האלו גם במוכר ולא קתני אלא מתנה ואחין שחלקו ונכסי הגר ואני אומר באשר נאמר דבמתנה אפילו שלא בפנים הוה חזקה אפילו בדלא אמר ליה חזק וקני ומתני' דילן לא קתני בפניו באמת וא"כ אפשר דמשום הכי לא קתני מוכר בהדיי' דבמוכר צריך באמת להיות בפניו בדלא א"ל חזק וקני ומתני' אתי לאשמעינן דשלא בפני' מהני במתנה ואי הוה קתני נמי מוכר הוה צריכ' למיתנ' בפניו כברייתא דלשם משא"כ השתא ועיין מה שכתב מהרש"א לקמן בסמוך בתוס' ד"ה נעל כו' וק"ל וגם לשמואל דסבר מתנה מגרע' גרע' ממכר א"כ נאמר לפי פשוטו דלא צריך למיתני מכר דהשתא במתנה קנה בחזקות אלו מכר לא כש"כ וק"ל:

בפרשב"ם בד"ה במתני' ל"ג ופרץ בפניו כו' נראה לומר דגם רשב"ם גופי' לא רצה להוכיח מדבריו אלה דלא גרסינן במתני' בפניו אלא עיקר הוכחתו נמי כדכתבו תוס' לקמן בד"ה נעל ולא קאמר דבריו אלה אלא ליתן טעם למה באמת לא קתני במתני' מילתא דבפני' לכך קאמר דהואיל דלא שייך בנכסי הגר לכך לא רצה למתני מלוא דלא שייך בכולם וק"ל:

בתוס' ד"ה נעל וגדר כו' עיין בב"ק מאי שתרצתי על מאי דמקשי' תוס' על הרשב"ם משם ובאמת נראי' דברי הרשב"ם:

דף נג.

בגמר' וכמה כ"ש כו' הא דנטר עד הכא א"ל דאי לאו דאמר דשלא בפניו צריך לומר ליה חזק וקני ה"א הא דאמר כ"ש לאו כ"ש ממש דאפשר לדקדק עליו כדמדקדק בסמוך ה"ד כו' (דודאי אזה סמך מאן דשאל וכמה כ"ש דאל"כ שאלתו לאו כלום הוא דהא כ"ש קתני וק"ל) אלא באמת צריך לעשות חזקה אלימת' וא"ת א"כ טובא עביד ולמה קתני כ"ש

דלמא משום הכי קתני כ"ש דלא צריך למימר ליה חזק וקני אבל השת' דשמע דצריך באמת לומר חזק וקני קא שאל וכמה כ"ש משום דקשי' ליה ממ"נ כדבסמוך וק"ל: עוד בגמ' האי גדר ה"ד כו' טובא עבד לא צריכ' כו' לישנא דלא צריכא וגם דלא תקשה לך היאך לא ידע לפרש כאשר מתרץ ליה באמת לכך יש לפרש ולומר אחר דחזינן דעה אחת והיא למאי שרוצה לפרש דברי הרמב"ם דדוקא קתני והשלימו לעשרה ועיין בב"י סי' קצ"ב בח"מ. והנה ע"כ לא נאמר כן אלא בדעייל מעיקרא ברווח' והשתא בדוחקא דהוה חזקה כ"ש טובא אבל אם אפילו בדעייל מעיקרא בדוחקא והשת' לא עייל בה כלל ודאי דלא צריך להשלימו לעשרה והשת' נאמר דהמקשן סבר באמת דבאשר מעיקרא הוה עייל בדוחקא והשתא לא עייל כלל דשפיר מיקרי כ"ש ולא מקשה קושיתו אלא למה קתני והשלימו לעשרה וא"כ ע"כ מיירי באשר מעיקרא הוה עייל ברווחא והשתא בדוחקא דאל"כ אלא דמיירי בדעייל בה מעיקרא בדוחקא והשתא לא עייל כלל א"כ לא צריך להשלימו לעשרה וסבר דהוה באמת רבותא טפי באשר עייל תחלה בדוחקא והשתא לא עייל כלל ולא השלימו לעשרה מאשר עייל מתחלה ברווחא והשת' בדוחק' וגם השלימו לעשרה וא"כ הכי קא מקשׁ' ואלא דמעיקרא כו' טובא עביד פי' ול"ל השלימו לעשרה והוה ליה למתני רבות' טפי בדלא השלימו לעשרה אפילו ובדלא עייל מתחלה אלא בדוחקא והשתא לא עייל כלל וקאמר לא צריכ' כו' כלומר דבאמת זה הוה רבותא טפי בדעייל השתא בדוחקא וגם השלימו לעשרה מאשר הוה משמעינן בדלא עייל השתא כלל וזה לא היה צריך לאשמעינן וק"ל וכן י"ל האי דבתרא ודוק:

בגמר' אמר ר"א א' ר"י נתן צרור כו' אפשר לומר דבזה יתורץ ויפורש נמי מילתא דכ"ש וק"ל. וקא נקיט לישנא דהואיל להורות דלא מיירי בסכר ובמפיק דהאי לאו הועיל הוא אלא הצלה מרע' הוא דאיכא וק"ל:

בתוס' ד"ה טובא עבד ואין זה כ"ש כו' ונעל נמי כו' הנה כתבו דבריהם הכא ולא לעיל בגדר דלעיל הוה אפשר לומר דקושיתו הוא אשמואל דאמר והשלימו לעשרה וא"כ לא הוה צריכנא ליישב בנעל משא"כ הכא דא"א לומר (לפי סברתם) אלא דמקשה כפשוטו ואין זה כ"ש א"כ ע"כ צריכנא לפרש ג"כ בנעל וק"ל:

דף נג:

בגמר' לקנות אותה ואת חברת' כו' לקנות את חברת' כו' ודאי יש לדקדק מהאי מימרא למה צריכנא כל הני בבות שלשה ונאמר דברישא אשמעינן דצריך דעת לקנות השדה וכדכתבו תוס' לקמן בד"ה אדעתא דציבי וכדאי' נמי ברשב"ם שם ולא קשה לן אלא מסיפא דמאי בא לאשמעינן אי דלא קנה חברת' פשיטא השתא דבמיצעת' דקנה אותה

לא קנה חברת' סיפא דאפילו אותה לא קני מכש"כ חברת' ואי דבא לאשמעינן דאפי' אותה לא קני הלא זה שמעינן מרישא דאל"כ רישא ל"ל וא"ת דה"א דלעולם לא צריך דעת ואי משום דא"כ ל"ל דלמא רישא דיוקא קמ"ל זה אינו דא"כ הוה קשה בבא הב' ל"ל הלא כבר הוה שמעינן מרישא. ואמינא דעוד יש לדקדק האי ר"ז מאי עלה על דעתו דבעי בעי' הלזה ולא בעי' דר"א וגם אר"א יש לדקדק כן לכך אמינא דהוה אפשר לומר דהסיפ' קתני ודאי לאשמעינן דבר מה ואזה קא בעי ר"ז בעיתו רק דלא תימא א"כ מאי קא בעי אחר דמוכח כן מיתורא דסיפא לכך קא אתא ר"א וקא בעי בעיתו לומר דאפשר לומר נמי דאתי לאשמעינן מאי דבעי' לי' ור"א לא בא אלא לתרץ דברי ר"ז. ונאמר דהנה אפשר לומר דלכך קתני לסיפא להורות על המיצעת' דאי אמר לקנות אות' ואת המצר ואת חברת' קנה וקדייק לן מדקתני לה לסיפ' לומר דבסיפ' הוה מלתא מאי דליתא במיצעת' דבסיפא אפילו אמר לקנות המצר וחברת' אפ"ה אף אותה לא קנה משא"כ במיצעת' אי אמר לקנות' ואת המצר וחברת' קנה ולפי זה הוה מוכח לכאורה כן לכך אתי ר"א עם בעיתו דהנה אפשר לומר דלכך קאמר לסיפא לומר דוקא בשהחזיק בשדה לקנות חברת' אף אותה לא קנה אבל בשהחזק במצר לקנות חברת' ואותה קנה תרווייי' ולכך קאמר לסיפא וא"כ לא ידעינן הי מינייהו אמת בתרי הנך בעי ודוק כי כן העליתי בדרך חדוד לפני תלמידי והנאוהו. והנה במלת' דר"נ לקמן קאמר נמי בבות כהאי ובקל יש לפרש ג"כ למאי צריכא כולהו והנה על בבא א' י"ל דאתי להורות דצריך כוונה כדלעיל במילת' דר"א ואי תימא א"כ מאי אתי ר"נ לאשמעינן מאי דלא שמעינן לעיל ממילתא דר"א אפשר לומר דהוה אפשר למטעי ולומר דלעיל אתי לאשמעינן כרב לקמן דאמר כיון שהכיש מכוש א' קנה כל השדה אבל לא דבא לאשמעינן דצריך כוונה דווקא ולעולם במקום אחר לא צריך כוונה רק הכא הואיל דלא הכיש אלא מכוש א' לכך צריך כוונה (ועיין בטור ח"ה סי' ער"ה דמחלק כן) לכך אשמעינן הכא בבית דלא אפשר למימר כן וק"ל:

ובשארי קאתי לאשמעינן מילת' טובא דבאמת חילוק יש בין שני בתים לדעיל בשדות לפי גירס' הרשב"ם דגריס בסיפא קנה שתיהן הואיל דהחיצון משתעבד לפנימי ולכך נ"ל כל הני בבות דלא קני דהיה אפשר לומר בשהחזיק בחיצון לקנות' ואת הפנימי נמי קנה שתיהן דהוה החיצון כמו אפסר הפנימי כדאמרינן במצר לעיל ודוק בשארי ותמצא הכל על נכון:

עוד בגמ' מ"ט קמא ליבני בעלמא הוא דאפך לפי פירוש הרשב"ם ואף לפי' התוס' יש לדקדק למה נקיט האי לישנא ולא קאמר כפשוטו מ"ט האי לא קא עביד עדיין מידי

(הואיל דלא גמר) ואמינא אחר דמצאנו דעת הרמ"ה והטור הביאו בסי' ער"ה דלא מיירי בשבנה קמא בעצים ואבנים שלו דא"כ לא קנה האחרון דהלא קמא מצי למימר עציי ואבניי אני נוטל (דהוה כאלו יורד שלא ברשות) וא"כ מאי קני האחרון והדר הקרקע להיות הפקר אלא מיירי בשבנה בעצים ואבנים של הגר. ומיירי נמי בשלא נתכוון לקנות העצים והאבנים דאל"כ אלא לבנות הקרקע ולקנות' בזה הוה הדר מצי למימר עציי ואבני אני נוטל. והואיל וכן הוא נראה דדבר זה מרמז לן הש"ס במאי דאמר' מ"ט קמא ליבני בעלמא הוא דאפך כלומר לא עביד מידי אלא היפך אותם לבנות ולקנות הקרקע בכך ולא לקנותם הם בעצמם וק"ל:

עוד בגמר' וכמה אר"י אמה אמר ר"ח וכנגד הפתח. נראה דהני אמוראי אזלי לטעמם ולשיטתם דקאמרי לקמן דף ס' ע"ב אברייתא דאין מסיידין כו' אלא כך אמרו חכמים סד כו' וכמה אמר ר"י אמה אמר ר"ח וכנגד הפתח והנה הוה קשה להו הכא אדברי ר"א סיוד א' מאי קעביד הלא לא נגמר ג"כ העבידתא ובית דלא ניסוד עדיין ובא א' וסד מקום קטן במקצת הבית ודאי לא השביח הבית אדרב' גינ' אותו טפי סוף כל סוף מ"ש דבר זה מדין שלפני זה דאמרי' ליבני בעלמא הוא דאפך הואיל ולא גמר' לכך קאתו הני אמוראי ואמרו מילתייהו וא"כ מיירי בבית שכבר נגמר הסיוד בי' ולא נשאר עדיין רק אות' אמה שכנגד הפתח ובא הוא וגמר' בסיידו אותו ולכך קנה אותו. ואל תאמר היאך אפשר לומר דבהכי קנה אותו הלא אסור ליה לסייד אותו מקום דמ"מ אם עבר ועבד לא אמינא ליה למהדר ולמקפל אותו וא"כ ודאי שיבח אותו וק"ל:

עוד בגמ' אמר ר' עמרם כו' ואנהרינהו עינין ממתניתא לישנא דואנהרינהו יש לדייק דלא קאמר מסייע' ליה המתני' לכך אמינא דהוה אפשר למטעי בדברי ר"ש אבל במאי דהביא סייעתא ממתניתא אתי' לן פירושו דהנה לדעת הרמב"ם לפי מאי שפירשו הרב המגיד דבהציע מצעות לחוד הוה די אע"ג דלא שכב עליה ע"ע ובאמת קשה לי לפרש כן דא"כ אינו דומה לקנין דעבד אשר תני מתני' אי לאו דשכב עליה וקנה אותה הואיל דהגבי' אותו דומיא דעבד דלשם וק"ל. והנה הש"ס הוצרכ' להביא הא דר"ש ולתרץ תחלה דאל"כ ה"א הא דאמר והגבי' היינו שהוא קנאו בהגבה' משא"כ השתא וק"ל:

דף נד.

בגמר' אמר שמואל האי מאן כו' אדעתא דדיקלא כו' אדעתא דחיות' כו' הוצרך לומר דבר והפוכו דאי לא הוה אמר אלא אדעתא דדיקלא ה"א אע"ג דלא כיון לקנותו רק הואיל דשקל מהאי גיס' ומהאי גיס' קני ואי לא הוה קאמר אלא אדעתא דחיות' ולא לקנות אבל סא כיון לקנות אע"ג דשקל מחד גיס' ליקני קמ"ל וק"ל:

והא דאמר שמואל מילתא בד' דברים אפשר דכיון דדין זה נאמר בכל ד' המחזיקי' והיינו בין במתנה בין במכר ואחין שחלקו ונכסי הגר לאפוקי לדעת אחת דסבר דבמכר קני אפי' לא עביד אדעתא דדיקלא וארעא וק"ל: בתוס' ד"ה אדעתא דציבי כו' עד ואין להקשות כו' אפשר ליתן דביקות הכא למאי דכתבו לעיל דאל"כ הוה אפשר לפרש התם דקבעי הכי והיינו דסבר באשר יכוין אדעתא דארע' אף דיכוין נמי אדעתא דשטרא אפ"ה לא קנה הואיל דלא קנה לארע' לא קנה נמי לשטרא וא"כ יפורש הבעיא דלשם הכי מאן דמחזיק אדעתא דארע' הוא דמחזיק וא"כ לא קנה נמי לשטרא א"ד דעתי' נמי אשטר' כלומר דאפשר דיש בן אדם דדעתי' אשטרא לחוד וא"כ לא הוה קשה מידי מאי דמקשי' הכא משא"כ לפי מאי שכתבו לעיל א"א לפרש כן ודוק ובקל אפשר ליתן דביקות לקושי' דאחר זה ג"כ למאי דלעיל מני' וק"ל:

דף נד:

בגמ' אמר ר"פ כדאזיל תייר' דתורי והדר. אפשר לפרש פירוש אחר מאי דלא פירשו רשב"ם ומאורי עינינו רבני תוספ' ואף דכל הפוסקים לא כן סוברים מ"מ לא אמנע פירושי במקום הזה אחר דלא לפסק הלכה כתיבתי זאת רק דרך פלפולא בעלמא ואמינא אחר דראינו לקמן דף נ"ו ע"א דפיר' ר' מרינוס כל שנקרא' על שמו ה"ד אמר ר"פ דקרו ליה בי גרנות' דפלני' וראינו בטור סי' ער"ה דמביא הא דר' מרינוס ג"כ לפסק הלכה אף דפסק נמי בשדה שאינה מסיומת כדהכא ומחלק ביניהם דהכא מיירי בשדה בית הבעל ולקמן בשדה בית השלחין (ודלא כרשב"ם דסבר מפלג פלג ר"י אהכא) ולכך ממאי דלקמן נקח פירוש לדהכא דודאי לכך שאל לקמן בשדה בית השלחין לידע כמה קנה במכוש א' דלא מסתבר לומר דיקנה אפילו אם יהיה לו שדה אשר ארכו פרסא ורחבו פרסא דההיא לאו שדה אחת מיקרא דאף דאין מצר ביניהם אפ"ה ודאי הרבה שדות נקראו ומפרש דקרו בי גרנות' דפלני' ההיא מיקרא שדה אחת וקנה במכוש א' דומיא דהכי נימא הכא דאם יהיה לו שדות בית הבעל אורך פרסא אף דאין מיצר ביניהם אפ"ה אין סברי' דיקנה כולם במכוש א' לכך קאמר כדאזיל כו' כלומר כאשר אדם חורש בשדה עם שוורי והדר אחר כך לאחוריו כמעשה דחורשין כמדת אותו חרישה נקרא שדה אחת וקונה לאורך ולרוחב כמדת אותו חרישה למשל באשר דאך החורשי' יחרשו מאה אמות בבת אחת ואח"כ יחזרו לאחוריהם כדרך החורשי' קנה שדה אחת מאה אמות אורך על מאה אמות רוחב דההיא שדה אחת מקרי ולא יותר ודוק. חי ה' ימים רבים אחר כתיבתי זאת מצאתי בתשובת מהר"י לבית הלוי סי' ק"ט בשם מוהר"ר אהרן חסון קצת כדברי והנאני ויליף לי' מתוספתא ע"ע ודוק:

עוד בגמרא אמר שמואל נכסי גוים ה"ה כמדבר כו' וכל המחזיק בהן זכה בהן הא דאמר כל המחזיק ולא קאמר כדלעיל ובא אחר והחזיק בה קנה אחרון. אפשר לומר דמזה יצא לן סתירא לדברי הגאונים דסבירא להו דאף דהלוקח בעצמו החזיק בקרקע אפ"ה לא קנה הוא אלא האחרון אשר יחזיק אחריו דהואיל דהוא נתן מעות כבר מסתמא לא רצה להחזיק בה מתורת הפקר ועיין סי' קצ"ד לכך קאמר כל המחזיק דאפי' הוא בעצמו החזיק קנה הוא בחזקתו. גם הא דמאריך בלישניה דאף דכבר אמר כל המחזיק זכה בהן הדר אמר הלכך ה"ה כמדבר כו' נראה דאפשר לומר דבזה מרומז מאי דסבר הרא"ש דאף דנתן לו הגוי השטר אחר שנתן לו מעותיו לא מהני מידי דכבר מסולק הגוי מהשדה ונתינת השטר מידו לא מהני וק"ל:

עוד בגמרא א"ל אנא לא ידענח עובדא הוה בדורא דרעואתא כו' ודאי אפשר לדקדק על רב יוסף מאי מהני בזה דאמר עובדא הוה בדורא דרעואתא דמ"מ שמואל אדשמואל קשה ואפשר לומר דמילתא דרב יהודה משמיה דשמואל אמר רב יוסף דהוה תלמידו דרב יהודה והנה רב יהודה הוה תלמיד דרב ושמואל והכי איתא בדוכתי טובא ורב יוסף שכח תלמודו ומהדר ליה אבייי כדאיתא ג"כ בדוכתי טובא והנה כדמקשה אבייי לרב יוסף לא לסתור דברי רב יהודה בא לומר דלא שמע הדין באמת לעולם אלא סבר דשמע ודאי הדין אבל לא משמואל רבי' כ"א מרב רבי' ורב יוסף הוא דטעה וסבר דאמרה משמיה דשמואל ובאמת לא אמרה אלא משמיה דרב ומהדר ליה אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא דרעואתא ואי קשיא משמיה דשמואל תהוי משמיה דרב וכן הוא הסוגיא בפירוש במסכת עירובין פרק קמא דף ז' ע"ב. והנה אחר דחזינן דר"נ פסק כוותיה דשמואל וסברינן דשמואל אמר ג"כ דינא דמלכותא דינא ע"כ אפשר לומר דע"כ לא קאמר שמואל דדמ"ד אלא במה שאינו סותר דין תורתינו ולא הוה כ"א הסכמה במלכות ההוא משא"כ באשר רוצה לסתור דין תורתינו לא אמרינן דדמ"ד וא"כ לא קשה מידי ובזה יתפרש היטב מאי דאמר רבה לקמן הני תלת מילי אשתעי לי עוקבא בר נחמיה משמיה דשמואל דדמ"ד כו' ולכאורה לאו ג' נינהו אלא דבא לפרש באיזה דברים אמרינן דדמ"ד ועיין בחדושי רמב"ן ובנ"י ובטור ח"ה סי' שס"ח מאי דנאמר וכמה דעות יש בזה ודוק:

לעיל במילתא דשמואל דאמר נכסי גוי ה"ה כמדבר הביא הטור בסי' קצ"ד ומסיים וכל זה לא איירי אלא בקרקע כי' אבל במטלטלים קונה בנתינת המעות ע"כ. והנה הש"ך נכנס בדוחק לפרש דבריו אחר דחזינן דפסק בטור י"ד דגוי אינו קונה בכסף ולא מקנה בכסף במטלטלים וא"כ היאך כתב הכא דקונה בנתינת הכסף וקאמר דפירושה הוא היינו אם יעשה ג"כ משיכה והא דאמר קונה בנתינת המעות היינו לומר דאינו דומה

לקרקע דאינה נקנת כ"א בשטר משא"כ במטלטלים אמרינן דנקני ג"כ בלי שטר אבל לישני' לא משמע הכי ולכך נראה דיתפרש היטב באשר נאמר דקאי אדלעיל מיני' דאמר בשם אביו הרא"ש דצריך לעולם ליקח השטר קודם נתינת המעות אבל אם נתן המעות כבר מסולק הגוי מהשדה ואף אם יתן אח"כ שטר לא מהני מידי וקאמר דבמטלטלים אינו כן אלא דקונה בנתינת המעות דאף דכבר נתן המעות אפ"ה אין הגוי מסולק ממנו ויכול אח"כ לקנות ממנו מטעם שאין קונים מגוי בנתינת מעות בלחוד ולכך אין הגוי מסולק בנתינת מעות בלחוד. ובתשובתי הארכתי למעניתו ע"ע:

בתוס' ד"ה וישראל לא קנה כו' עד ונראה דשרי כו' אפשר לומר דהשתא במאי דפירשו ותירצו קודם לזה הוצרכו טפי לומר האי ונראה דאל"כ הוה מוכח כן אבל השתא לכאורה אינו מוכח לכך הוצרכו לפרשו דהנה היה אפשר לומר דאף דמיירי במקום שאין כותבין שטר איתא לדין דשמואל דאף דקונה מישראל חברו בנתינת הכסף מ"מ מגוי אינו רוצה לקנות בכסף לחוד מטעם דסתם גוים אנסים הם וא"כ הוה מוכרח האי ונראה דאל"כ היאך אפשר לומר דלא רצה לקנות כ"א בשטר מיראת אונסא דגוי והלא בשלא יקנה בכספא אית ליה לירא טפי שיפסיד מכל וכל שיבא אדם אחר ויחזיק בו אלא ע"כ צריכנא לומר דשרי לישראל לתבוע מעותיו וא"כ לא מפסיד כולי האי והי' אפשר לומר ג"כ דאין רשאי המחזיק להשמט מהגוי מטעם הזה אבל אחר שאמרו דאיירי במקום שכותבין שטר והוה הטעם דאין בדעתו לקנות אלא כמו שהוא רגיל לקנות עם ישראל וא"כ הוה אפשר לומר דליתא להאי ונראה כו' לכך הוצרכו לאשמעינן דאפ"ה הדין דין אמת וק"ל:

דף נה.

בגמרא אמר ר"א אמר ר"י המיצר כו' כי אתא רבין דתנן כו' הנה ראיתי במיימוני דמהפך הסדר לכאורה ומתחיל באמירתו שלא כסדר הש"ס דאלו הש"ס מתחיל בנכסי הגר וקאמר דמצר וחצב מפסיקין בו ופליגי אמוראי אי מפסיקין ג"כ בפאה וטומאה ושבת ואלו הרמב"ם מתחיל בהני דברים וקאמר כל המפסיק לפאה מפסיק בנכסי הגר כו' וכל המפסיק ברשות שבת כו' כל דבר המפסיק לטומאה מפסיק בנכסי הגר כו'. והמ"מ כתב דמכש"כ אתי' ליה ואני אומר דאפשר דהרמב"ם היה מפרש דברי הש"ס בדרך אחר מאשר מפורש לפנינו דה"ק הש"ס דהכא אבל לענין פאה וטומאה לא כי אתא רבין כו' אפילו לענין פאה וטומאה פירושו הוא דפליגי אי אמרינן מאי דמפסיק בלענין פאה וטומאה אי מפסיק ג"כ בנכסי הגר וכן לענין שבת יתפרש כן וקרוב הוא לומר כן דבהכי יתיישב היטב מאי דקאמרה הש"ס פאה מאי היא דתנן כו' והלא שם לא נאמר דבר ממצר וחצב ואי דבא לאתויי ראיה דשייך הפסקה בפאה לא ה"ל לאתויי כל המפסיקין

אבל למאי דפרשתי א"ש וא"ת א"כ היאך יעלה על הדעת דדרך הרבים ודרך היחיד וכן שביל לא יפסיק בנכסי הגר באשר נאמר דמצר וחצב יפסיקו אפשר לומר דשאני מצר וחצב דניתנו שם להפסקה משא"כ כל אלו דממילא באו ולכך פליג רב אסי ואמר דאינן מפסיקין וא"ת בטומאה מאי היא המפסיק שם אשר נאמר דמפסיק ג"כ בנכסי הגר והש"ס לא גילה לן שום דבר. אף בזה אני אומר דאתי' לן נייחא ויתיישב היטב מאי דקשיא לן לכאורה מאי האי דקאמרה הש"ס לקמן אין שם מצר ולא חצב מאי פירש ר"מ כו' ועיין בתוס' שם דכתבו דאטומאה קאי דהכי איתא בתוספתא וא"כ מאי האי דש"ס הביאו הכא אבל לדבריני אלו א"ש דה"ק אין שם כו' כלומר מאי היא דמפסיק שם בטומאה דנימא דפליגי הני אמוראי אי מפסיק נמי בנכסי הגר וקאמרה הש"ס פירש ר"מ כו' ובזה יתיישב היטב מאי דמדקדק הרשב"ם שם דאילו רב ושמואל אמרו לעיל כדאזיל תייר' דתור' והדר אלא משום דשמעינן לר"י שיעור אחר קבעי ליה ובמאי שפרשתי ניחא טפי וק"ל. ובזה אפשר ליישב נמי מאי דהקשה הלחם משנה אהרמב"ם דפסק בפ' י"ח מהלכות שבת דכרמלית אינו מפסיק בין ב' רשות הרבים והכא בהלכות זכייה קא פסק דמפסיק ודוק היטב:

ובלמוד הישיבה העליתי דאף לפי מאי דמפורש סוגיא דשמעתא לפנינו אפשר ליישב מאי שדקדקתי לעיל אליבא דרמב"ם. דהנה חוב עלינו לפרש בכל מקום אשר ב' אמוראי פליגי אליבא דחד דאחד יאמר כך אמר פלוני והאחד יאמר לא כי אלא כך דלא יקשה עלן היאך אפשר דחד מינייהו משקר בקבלתו לרבו לכך אמינא גם הכא דבאמת מעולם לא אמר ר' יוחנן אלא המצר וחצב מפסיקין בנכסי הגר ולא יותר והבין ר"א מדבריו דדוקא בנכסי הגר הוא דמפסיקין אבל לא לענין שבת וטומאה וראייתו נמי מדקחשיב שם במתני' כל הני הפסקות ולא קחשיב נמי למצר וחצב ש"מ דמצר וחצב אינן מפסיקין וא"ת דלעולם מפסיקין שם והא דלא קחשיב להו שם משום דאתי' מכש"כ דעדיפים נינהו מכל הני הפסקות מטעם שכתבתי לעיל אליבא דרמב"ם י"ל דסבר רב אסי דקחשיב דרך הרבים שם אף דאתי' מכש"כ משום הטעם דאי' בירושלמי דקמ"ל דאפ"ה אינו מפסיק באילנות וא"כ אי איתא דמצר וחצב מפסיקין ג"כ בפאה ה"ל למחשבה נמי ואי משום דאתי' מכש"כ אפ"ה ה"ל למחשבינהו לומר דלא מפסיקין באילנות אלא ע"כ דאינן מפסיקין כלל. והנה באמת לא צריכנא לטעם דירושלמי אלא כדגרסינן דרך היחיד קודם לדרך הרבים וכן שביל היחיד קודם לשביל הרבים אבל כדגרסינן דרך הרבים קודם ליחיד וכן בשביל כדאיתא לגירסא הכא א"כ אין אנו צריכין לטעם דירושלמי דלא קתני מתני' לדרך הרבים אלא דבעי למנקט דבריו בלא זו אף זו כדפי' הרשב"ם דדרך

מתני' למנקט קילתא וחמירתא כדאי' בהרבה מקומות באין טעם וא"כ הוא לא מוכח מידי דמצר וחצב אינן מפסיקין מדלא קחשיב להו דדילמא משום דעדיפי' נינהו מכל הני הפסקות וא"ת ה"ל למחשבנהו להורות דאינן מפסיקין באילנות דלמא התנא לא רצה למתני שום דבר ברישא אטו סיפא. ואי תימא דמ"מ ה"ל למחשבא בסיפא דאינן מפסיקין דלמא משום דאין סברא לחלק והואיל דקמ"ל דכל הני דברים אינן מפסיקין בסיפא א"כ שמעינן ב' דברים אלו נמי ולכך קאמר פאה מאי היא דתנן ואלו כו' דרך הרבים ודרך היחיד כו' כלומר הכי תנן קילתא קודם לחמירתא ולא זו אף זו קתני ולעולם אף מצר וחצב מפסיקין דאטו תנא כי רוכלא כו' (ועיין בתויו"ט שם דמביא גירסאות בכך) ואח"כ אמר טומאה מאי היא כו' וחכמים מטמאין שהיה ר"א אומר ולכאורה יש לדקדק מאי רצה בזה שהביא ג"כ דברי החכמים וגם על לישנא מאי דאמר שהיה ר"א אומר כו' לכך אמינא דהוכחת ר"א בדברי ר"י היה דאין מפסיקין לטומאה הוא דאל"כ למה קאמר ר"י דמפסיקין בנכסי הגר ולא קאמר נמי דמפסיקין בטומאה אבל באשר נאמר דר"י לא סבר כר"א כלל דיש חילוק בין ספק ביאה או ספק מגע אלא סבר כחכמים וא"כ אימא דלעולם אית ליה לר"י דמצר וחצב מפסיקין לטומאה למאן דאית ליה הפסקה בטומאה והא דלא קחשבינהו הוא והוא מטעם דלית ליה החילוק דר"א בין ספק ביאה או ספק מגע ולכך הוצרך לומר וחכמים מטמאים לומר דר"י סבר כרבנן ולכך לא קאמר אף לטומאה אבל לעולם סבר דמפסיקין לר"א ומסיים אח"כ שהיה ר"א אומר כו' כלומר דבא להורות לן דדוקא ר"א אומר ספק ביאה טהור ולא רבנן ולא תימא דאף רבנן סברי ספק ביאה טהור והא דמטמאין הכא היינו בחד ספיקא בשדה מלאה טומאה כדכתב שם רש"י וכדאיתא בתוס' הכא לכך קאמר דזה אינו שהי' ר"א אומר ספק ביאה טהור אבל לא רבנן וא"כ ר"י סבר כרבנן ולכך לא קאמר אף לטומאה. ואפשר לומר נמי דלהכי קאמרה הש"ס אח"כ אבל לשבת לא ליישב בזה אליבא דרבין דלמה נקט ר"י א"כ דמפסיקין בנכסי הגר ה"ל למימר סתמא דמפסיקים אחר דאינן ממעט מידי ולכך קאמר אבל לשבת לא וק"ל כ"ז העליתי לפני תלמידי ושבחוהו:

גם אפשר לומר ולדקדק אהא דקאמרה הש"ס מילתא ומשני בלישנא דתחלה אמרו אבל לשבת לא ואח"כ בדברי רבא קאמרה אפילו לענין שבת דה"ל לומר תחלה נמי אבל לא לענין שבת או דלא ה"ל לומר בדברי רבא לענין שבת רק אפי' לשבת. ואמינא דה"ק אבל לשבת לא כלומר בשבת לית ליה הפסקה כלל וכרבנן דר"י ורבא קאמר אפי' לענין שבת כלומר דלא זו בלבד דסבר כר"י ואית ליה הפסקה לשבת אלא דסבר נמי דמצר וחצב מפסיקין וכן י"ל לעיל בדברי ר"א ורבין דוק ותמצא:

הא דקאמר ת"ק מילתא והפוכו ולא ה"ל למימר כ"א בהעלם א' חייב ואנן ידעינן דבשתי העלמות פטור או איפכא. א"ל דבא לומר דאיירי אפילו בשני רשויות ונראה דהכי מפרשי תוס' ד"ה בהעלם א' כו' ועוד אפשר לומר דאי לאו דאמר מילתא והפוכו ולא הוה אמר אלא ריש מילתא העלם א' חייב הוה דייקינן ב' העלמות פטור היינו בב' רשויות דוקא אבל ברשות אחד אפילו בב' העלמות חייב אחר דרישה מיירי בב' רשויות וכן אי לא הוה אמר אלא סוף מילתי' בב' העלמות פטור ה"א דוקא בב' רשויות ולהכי תני תרווייהו לומר דב' העלמות דומיא דהעלם א' מה העלם א' מיירי מכל וכל בין ברשות אחד בין בשני רשויות כן נמי בשני העלמות וק"ל:

דף נה:

בתוס' ד"ה ר"א עד ומיהו קשה כו' ואע"ג דתלינן אדעתה כו' הנה קושיא זאת קשה לב' פירושים בין לפירש"י בין לפירש רשב"ם ולכך לא רצו להקשות מאי מקשה ספק ביאה ספק מגע הוא דהלא ודאי יש כאן ספק ביאה כקושי' מהרש"א אבל למאי שכתבתי לא קשה מידי דא"כ לא הוה מצי להקשות כ"א לפירש"י דלפירש רשב"ם שפיר קא מקשה ספק ביאה כו' דלדידיה צריך נמי ב' ספיקות לר"א וכפירוש ר"ת וניחא להו לתוספות להקשות מילתא דקשיא לתרווייהו וק"ל:

בא"ד והדר גריס האי ספק ביאה כו' פירוש אחר שאמר ר"ת דגרסינן בניחותא כמאן כר"א אמר דאחר דבר זה חכף גריס האי ספק ביאה כו' דאיתא בגירסתינו אחר מעשה דפולמ' אבל ר"ת גריס ליה לעיל במעשה דנהרדעי ובא לתרץ בזה דכפי גירסתינו דליתא אלא לבסוף למה לא מקשה כן לעיל וא"ת דלעיל אמרה הש"ס מעצמו כן א"כ מאי מקשה לבסוף הלא כבר ראה לעיל וה"ל לפרש כן נמי לבסוף לכך קאמר דלעיל צ"ל האי קושיא ספק ביאה ספק מגע הוא ותו לא מידי ומהרש"א ימחול על כבודו הגדול כי יאמר עליו האומר דשגה ברואה:

בד"ה ר"א מטהר נראה דגרסינן כו' ודאי דבר זה אתיא דוקא לפי פירוש ר"ת דאין לחלק בין טומאה ליין נסך אבל לפירוש רש"י היה אפשר לומר דגרסינן ר"א ואי משום דבעי למימר דשמואל ור"א כר"א היינו דוקא ביין נסך סבירא להו כאשר סבר ר"א בטומאה ואף לר"ת יש לדקדק כן ודוק: הנה אחרי רואי דתוספות מתרצים מילתא דרש"י אבל לפי' רשב"ם לכאורה אף דנאמר דמחלק ג"כ בין יין נסך לטומאה וסבר נמי ופירש כאשר מפרש רש"י ומחלק בין מעשה דנהרדעי ומעשה דפולמ' מ"מ קשה לן אליבי' מהאי מעשה דנהרדעי דחזינן דלמאי דהוה בעי לאוקמא כר"א ובודאי נגע הוה שרי אפי' ליכא אלא חדא ספיקא אם נכרים אם ישראלים כאשר התוס' מביאים ראיה לעיל לרש"י לכך

אמינא אחר דשפיר יש לחלק בין יין נסך לטומאה א"כ אפשר לומר דהש"ס ה"ק במעשה דנהרדעי דהואיל דחזינן דבטומאה כל הספיקות אפי' ספק ספיקא אין מועילים כ"א בדאיכא ספק ביאה בהדיי' א"כ דומיא דהכא ביין נסך דמועיל ודאי ספק ספיקא אבל ספק א' אסור אבל באשר הספק הוא ספק ביאה לר"א שרינן דהלא ספק א' ביין נסך הוה כספק ספיקא דטומאה ודוק היטב:

דף נו.

בגמרא אין שם לא מצר כו' פי' ר"מ כבר כתבתי לעיל אליבא דרמב"ם למאי הביא הש"ס כאן מילתא דטומאה (לפי פירוש התוספות והוא האמת) ואף לפירושינו א"ש דהש"ס באמת קא שאיל אמילתא דנכסי הגר והביא הש"ס הא מילתא דטומאה להורות כמו דאמרינן שם דהוה הפסק לטומאה כן הוה בנכסי הגר וק"ל:

והנה לרשב"ם איכא פלוגתא בין ר"מ ור"י ורב ושמואל לעיל אבל הרא"ש מחלק ביניהם דלעיל מיירי בשדה בעל וכאן בשדה בית השלחין ועוד מחלקין ביניהם דהתם מיירי דלא נתכוון לקנות את כולה והכא נתכוון לקנות את כולה ועיין בטור בסי' ער"ה. ואל תתמה לומר לפי' רשב"ם לעיל במילתא דכדאזיל תייר' כו' דפירש דבאיכות הקנייי' קמיירי ולא בכמות הקנייי' והכא מיירי בכמות הקנייי' וא"כ למאי הוצרך לומר הכא דאלו רב ושמואל כו' דהלא לכאורה אינן דומין זה לזה אבל באמת לא קשה מידי דהלא שם נאמר לפירושו כשיחרוש צמד בקר מקצה גבול השדה ועד קצהו וא"כ כשלא יחרוש כ"כ לא קנה אלא כפי מקום חרישתו וא"כ מאי קבעי ליה הכא וק"ל. ועיין בה"ה מה שפירש ברמב"ם בזה:

בגמרא מאי חצובא אמר ר"י כו' שבו תיחם כו' הא דנטר עד הכא וגם לכאורה לא פירש ליה כלום אמאי דשאל ליה ואף דהרשב"ם פירש מאי דפירש לתרץ דבר זה בד"ה מאי חצוב' כו' מ"מ אף אנן נאמר לפי פשוטו דאחר דראה דלעיל קרי לי' ר"י החצב והכא קרי לי' ר"א ב"ח חצוב' ולכך קאמר מאי חצוב' דסבר דחצוב' דר"א הוא דבר אחר מהחצב דאמר ר"י לעיל וקמהדר לי' שבו תיחם כו' כלומר דבאמת זה החצב דאמר ר"י זה חצוב' דאמר ר"א וחצוב' שמיה באמת והא דקרי ליה ר"י לעיל החצב היינו שנקרא בה"א הידוע דידוע ובא מזמן יהושע שבו תיחם כו' וק"ל:

תוס' ד"ה הר שעיר כו' הרבה הארכתי בדרושיי בענין הזה אש"ס דחגיגה דף ג' ויבמות והוא דרוש לקבל שכר:

במתני' היו שנים כו' משלמין את הכל נראה דבא להורות בזה דלא תימא דלא ישלמו לו כלום דאי אכתי לא נפסוק הדין א"כ כבר נאמר בעדים זוממין דלא ישלמו כ"א בדנפסוק הדין ואי בדנפסוק הדין כבר א"כ אכתי נימא דלא ישלמו דכאשר זמם לעשות לאחיו

נאמר ולא כאשר עשה ואיתא בנמוקי יוסף בזה ב' דעות דלדעה א' מתני' מיירי בדאכתי לא ירד בתוכה דלא היה כאן ודעת אחרת סוברת דאפי' בדירד כבר לתוכה לא הוה כאשר עשה משום דאפשר בחזרה וא"כ לדעת הזאת קמ"ל מתני' דבר זה ולדעת א' אפשר לומר דבא להורות דמשלמין ליה כל הפירות וכדאיתא נמי בנ"י לדעה אחת ע"ע ועיין בטור ח"ה סי' ק"מ וקמ"ה ודוק:

הא דאמרה מתני' ב' בראשונה כי' ולא כלל ליה בחדא לומר אם ג' כתות מעידין על השלש שנים אפשר דבא לומר ולהורות אף דלא אתו בהדדי אלא כת אחר כת וא"כ הוה סברא לומר דקמאי יאמרו אנן מנא ידעינן כו' וכדאי' בתוס' ד"ה משלשים כו' וק"ל:

דף נו:

בגמרא מתני' דלא כר"ע דתני' כו' הנה נדקדק איזה דקדוקי' בסוגי' דש"ס דהכא ואח"כ ניישב במחת' חדא לכולהו. דהנה א' יש לדקדק דאמר מתני' דלא כר"ע בניחותא ושם בב"ק דף ע' קאמר בלשון קושיא לימא מתני' דלא כר"ע ובאמת בכל מקום לא ניחא לש"ס למיקם סתמא דלא כר"ע כדאיתא בב"מ דף פ"ב דאמרה הש"ס א"ה קמה לה מתני' דלא כר"ע ופירש"י ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין בכולהו סתומי סתם משנה ר"מ סתם סיפרא ר"י סתם סיפרי ר"ש וכולהו אליבא דר"ע ע"כ. וכן כתב רש"י בב"ק דף ק"ג ע"ב א"כ חזינן דבדוחק מוקמינן סתם מתני' דלא כר"ע ולמה קאמר הכא דבריו בניחותא גם יש לדקדק על אריכת המעשה ואמירת התנאים. גם יש לדקדק אמאי דשאל ליה מתחלה הרי שאכלה מהו כו' ולפי פשוטו שאל ליה הלכתא מאי וכדמהדר ליה דהוה חזקה קאמר ליה אף אני אומר כן אלא שר"ע חולק בדבר ומאי איכפת ליה שחולק ר"ע אחר דהלכה כן. וראיתי עוד דשם בב"ק איתא ג"כ להאי סוגי' ושם נאמר אלא שר"ע חולק בדבר ולא קאמר תיבת זה. וגם דקאמרה הש"ס ורבנן האי דבר מאי עבדי ליה וצריכנא ליתן דביקות לדקודם. לכך אמינא דלכאורה קשה אחר דחזינן דסתם לן רבי לכאורה ב' דברים שהם דומין זה לזה בב' מקומות ובחד הוה די ובאשר אמרינן באמת דאינן דומין לזה א"כ לא קשה מידי והנה שם בב"ק נאמר דאותה מתני' אתי אפילו כר"ע מי לא מודה ר"ע כו' וא"כ לא קשה מידי דרבי בלא זו אף זו קסתם למתני' האלו וא"כ שפיר קאמר הכא מתני' דלא כר"ע ומתני' דלשם אתי אפי' כר"ע א"כ הוה שפיר לא זו אף זו משא"כ אי הוה אתיא מתני' דלהכא נמי כר"ע ולא הוה פליג ר"ע כ"א בשער א' בגבה כו' ולא הוה סברא לחלק בין הני ב' מתני' א"כ הוה קשה למה קסתים רבי לתרווייהו וק"ל. ומביא ראיה ממעשה הלז דהנה מאן דשאל הוה ידע שפיר הדין רק דשאלתו היה אי ר"ע חולק על הדין הלז או לא דכבר שמע דר"ע דרש דבר ולא חצי דבר ולא ידע אי סבר ג"כ בדין

הלזה כן או דוקא בשער א' בגבה כו' או אדין דאי' בב"ק גבי עידי טביחה וגניבה והפשטן לא הבין שאלתו וסבר דשאל הדין והשיב ליה ע"פ הבנתו וקמהדר ליה השואל אף אני אומר כן רק שאלתי הוא אם ר' עקיבא חולק בדבר ולהכי קאמר אלא שרבי עקיבא חולק בדבר כלומר זאת היא שאלתי אחר דחזיתי דר' עקיבא חולק ולא ידעתי אם חולק גם כן בדין הזה. ואפשר לומר ולדייק מלת בדבר כלומר שחולק ע"י תיבת דבר דכתיב גבי עדים. ועתה באה הש"ס ושאלה ורבנן האי דבר כו' דהשתא קשה יותר אחר דחזינן דהוה מסופק אי חולק נמי אדין הזה או לא דהלא ע"כ מוכח דחולק נמי אדין הזה דאל"כ אלא מודה בדין הזה א"כ ע"כ לא פליג אלא אדין דעידי גניבה וטביחה דאיתא שם בב"ק דף ע' (ובקל יש לחלק ביניהם לפי פי' הרשב"א בתוס' ועיין בבעל המאור) וא"כ ע"כ רבנן פליגי אפילו אדין ההוא א"כ האי דבר מאי עבדי ליה והשיב ליה דמוקי ליה אשער וק"ל:

בגמרא אמר ר"י כו' מתקיף כו' א"ל ר"י הכי השתא כו' כד נדייק דברי רשב"ם בד"ה א"ל ר"י כו' עד אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קמסהדי אלא מסתמא על אותם ג' שזה מעיד הב' נמי מעיד כו' מצאנו יישוב נכון אמאי דמקשי תוס' אפירושו דבאמת המקשן קא מקשה אחר דבסתמא קא מעידים זה אומר דאכלה חיטים וזה אומר שעורים א"כ יכול להיות דמעידים בדילוג וא"כ נאמר דבאשר מעידים בדילוג יהיה חזקה ומהדר ליה דלא חיישיינן לכך אלא אמרינן מסתמא מעידים על שנה אחת וק"ל:

והנה אף אני אומר לפרש בדרך אחר סוגיא הלז אחר דחזינן כדמעיד אחד דאכלה אב"ג וב' מעיד דאכלה דה"ו הוה חזקה כדאיתא בטור סי' קמ"ה ומביא עוד שם ב' דעות כד מעידים בדילוג בלי הכחשה דזה אומר דאכלה אג"ה וזה בד"ו ולא קאמר כל חד לא כי אלא כל א' מעיד מה שראה דסברי דעה א' דהוה חזקה (ונראה באמת דכך היא דעת התוס' דהכא דוק ותמצא) והטור סובר דלא הוה חזקה ע"ע והנה כד ראה ר"נ דסתמא אמר ר"י בא' אומר חיטין וא' אומר שעורים דהוה חזקה סבר דודאי מיירי ר"י דלאו על שנה אחת מעידים אלא זה מעיד מה שראה בשנותיו וזה ג"כ ולא הוה קשה ליה אי מיירי דכל א' מעיד על שנים רצופים כדלעיל אלא דקושיתו הוא דלא הוה ליה למסתם דבריו הואיל דאפשר להבין דאף בדילוג קאמר ולכך קאמר אלא מעתה כו' ולא הוה לך למסתם דבריך וקמהדר ליה הכי השתא כו' הכא תרווייהו כו' כלומר מעולם לא אמרתי דברי באשר מעידין על שנים חלוקים כ"א אשני' שוין והמקשן היה סבר דע"כ על שנים חלוקים קמיירי דאל"כ הוה מכחישי' זה את זה ולכן קמסיים דאין זה הכחשה דבין חיטי לשערי כו' וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא מעתה כו' עד ומיהו זה אומר כו' הוצרכו לזה דאילו לפירוש הרשב"ם א"ל לכך קאמר חיטי ושערי להורות לן אף דדרך עובדי אדמה כך הוא לזרוע בדילוג וא"כ הוה סברא לומר דבדילוג מעידין ולא להוי עדותן עדות קמ"ל דהוה עדות דאמרינן דבסתמא על אותן ג' שזה מעיד השני נמי מעיד משא"כ לפי פי' התוס' דליכא למימר הכי קשה להו למה קא נקט א"כ דוקא חיטי ושערי לא ה"ל למימר כ"א דשנים מעידים על ב' תבואות שאינן שוין וק"ל:

בגמרא מתני' דלא כר"ע דתני' כו' הנה נדקדק איזה דקדוקי' בסוגי' דש"ס דהכא ואח"כ ניישב במחת' חדא לכולהו. דהנה א' יש לדקדק דאמר מתני' דלא כר"ע בניחותא ושם בב"ק דף ע' קאמר בלשון קושיא לימא מתני' דלא כר"ע ובאמת בכל מקום לא ניחא לש"ס למיקם סתמא דלא כר"ע כדאיתא בב"מ דף פ"ב דאמרה הש"ס א"ה קמה לה מתני' דלא כר"ע ופירש"י ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין בכולהו סתומי סתם משנה ר"מ סתם סיפרא ר"י סתם סיפרי ר"ש וכולהו אליבא דר"ע ע"כ. וכן כתב רש"י בב"ק דף ק"ג ע"ב א"כ חזינן דבדוחק מוקמינן סתם מתני' דלא כר"ע ולמה קאמר הכא דבריו בניחותא גם יש לדקדק על אריכת המעשה ואמירת התנאים. גם יש לדקדק אמאי דשאל ליה מתחלה הרי שאכלה מהו כו' ולפי פשוטו שאל ליה הלכתא מאי וכדמהדר ליה דהוה חזקה קאמר ליה אף אני אומר כן אלא שר"ע חולק בדבר ומאי איכפת ליה שחולק ר"ע אחר דהלכה כן. וראיתי עוד דשם בב"ק איתא ג"כ להאי סוגי' ושם נאמר אלא שר"ע חולק בדבר ולא קאמר תיבת זה. וגם דקאמרה הש"ס ורבנן האי דבר מאי עבדי ליה וצריכנא ליתן דביקות לדקודם. לכך אמינא דלכאורה קשה אחר דחזינן דסתם לן רבי לכאורה ב' דברים שהם דומין זה לזה בב' מקומות ובחד הוה די ובאשר אמרינן באמת דאינן דומין לזה א"כ לא קשה מידי והנה שם בב"ק נאמר דאותה מתני' אתי אפילו כר"ע מי לא מודה ר"ע כו' וא"כ לא קשה מידי דרבי בלא זו אף זו קסתם למתני' האלו וא"כ שפיר קאמר הכא מתני' דלא כר"ע ומתני' דלשם אתי אפי' כר"ע א"כ הוה שפיר לא זו אף זו משא"כ אי הוה אתיא מתני' דלהכא נמי כר"ע ולא הוה פליג ר"ע כ"א בשער א' בגבה כו' ולא הוה סברא לחלק בין הני ב' מתני' א"כ הוה קשה למה קסתים רבי לתרווייהו וק"ל. ומביא ראיה ממעשה הלז דהנה מאן דשאל הוה ידע שפיר הדין רק דשאלתו היה אי ר"ע חולק על הדין הלז או לא דכבר שמע דר"ע דרש דבר ולא חצי דבר ולא ידע אי סבר ג"כ בדין הלזה כן או דוקא בשער א' בגבה כו' או אדין דאי' בב"ק גבי עידי טביחה וגניבה והפשטן לא הבין שאלתו וסבר דשאל הרין והשיב ליה ע"פ הבנתו וקמהדר ליה השואל אף אני אומר כן רק שאלתי הוא אם ר' עקיבא חולק בדבר ולהכי קאמר אלא שרבי עקיבא חולק

בדבר כלומר זאת היא שאלתי אחר דחזיתי דר' עקיבא חולק ולא ידעתי אם חולק גם כן בדין הזה. ואפשר לומר ולדייק מלת בדבר כלומר שחולק ע"י תיבת דבר דכתיב גבי עדים. ועתה באה הש"ס ושאלה ורבנן האי דבר כו' דהשתא קשה יותר אחר דחזינן דהוה מסופק אי תולק נמי אדין הזה או לא דהלא ע"כ מוכת דחולק נמי אדין הזה דאל"כ אלא מודה בדין הזה א"כ ע"כ לא פליג אלא אדין דעידי גניבה וטביחה דאיתא שם בב"ק דף ע' (ובקל יש לחלק ביניהם לפי פי' הרשב"א בתוס' ועיין בבעל המאור) וא"כ ע"כ רבנן פליגי אפילו אדין ההוא א"כ האי דבר מאי עבדי ליה והשיב ליה דמוקי ליה אשער וק"ל:

בגמרא אמר ר"י כו' מתקיף כו' א"ל ר"י הכי השתא כו' כד נדייק דברי רשב"ם בד"ה א"ל ר"י כו' עד אין לנו לחוש ולומר דלמא בדילוג קמסהדי אלא מסתמא על אותם ג' שזה מעיד הב' נמי מעיד כו' מצאנו יישוב נכון אמאי דמקשי תוס' אפירושו דבאמת המקשן קא מקשה אחר דבסתמא קא מעידים זה אומר דאכלה חיטים וזה אומר שעורים א"כ יכול להיות דמעידים בדילוג וא"כ נאמר דבאשר מעידים בדילוג יהיה חזקה ומהדר ליה דלא חיישיינן לכך אלא אמרינן מסתמא מעידים על שנה אחת וק"ל:

והנה אף אני אומר לפרש בדרך אחר סוגיא הלז אחר דחזינן כדמעיד אחד דאכלה אב"ג וב' מעיד דאכלה דה"ו הוה חזקה כדאיתא בטור סי' קמ"ה ומביא עוד שם ב' דעות כד מעידים בדילוג בלי הכחשה דזה אומר דאכלה אג"ה וזה בד"ו ולא קאמר כל חד לא כי אלא כל א' מעיד מה שראה דסברי דעה א' דהוה חזקה (ונראה באמת דכך היא דעת התוס' דהכא דוק ותמצא) והטור סובר דלא הוה חזקה ע"ע והנה כד ראה ר"נ דסתמא אמר ר"י בא' אומר חיטין וא' אומר שעורים דהוה חזקה סבר דודאי מיירי ר"י דלאו על שנה אחת מעידים אלא זה מעיד מה שראה בשנותיו וזה ג"כ ולא הוה קשה ליה אי מיירי דכל א' מעיד על שנים רצופים כדלעיל אלא דקושיתו הוא דלא הוה ליה למסתם דבריו הואיל דאפשר להבין דאף בדילוג קאמר ולכך קאמר אלא מעתה כו' ולא הוה לך למסתם דבריך וקמהדר ליה הכי השתא כו' הכא תרווייהו כו' כלומר מעולם לא אמרתי דברי באשר מעידין על שנים חלוקים כ"א אשני' שוין והמקשן היה סבר דע"כ על שנים חלוקים קמיירי דאל"כ הוה מכחישי' זה את זה ולכן קמסיים דאין זה הכחשה דבין חיטי לשערי כו' וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא מעתה כו' עד ומיהו זה אומר כו' הוצרכו לזה דאילו לפירוש הרשב"ם א"ל לכך קאמר חיטי ושערי להורות לן אף דדרך עובדי אדמה כך הוא לזרוע בדילוג וא"כ הוה סברא לומר דבדילוג מעידין ולא להוי עדותן עדות קמ"ל דהוה עדות דאמרינן דבסתמא על אותן ג' שזה מעיד השני נמי מעיד משא"כ לפי פי' התוס' דליכא למימר

הכי קשה להו למה קא נקט א"כ דוקא חיטי ושערי לא ה"ל למימר כ"א דשנים מעידים על ב' תבואות שאינן שוין וק"ל:

דף נז.

במתני' אלו דברים שיש להם חזקה כו' היה מעמיד כו' מדפתח בהני דברים דאין בהן חזקה יש קצת הוכחה לפירוש ר"ח דאדלעיל קאי ולא לקמי' וק"ל בגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא הא דמאריך בלישני' וקאמר ומ"ש סיפא ובאמת לא קשה ליה אלא אריש למה לא להוי חזקה דהלא כל אדם מקפיד בהני דברים בשישתמש בהם ג' שנים. אפשר לומר דאי לאו הסיפא לא הוה קשה ליה אריש מידי דהוה אפשר לפרש דמיירי בחזקה דלאלתר (וכמו שמפרש באמת אפילו במסקנא הר"י מיגאש) וא"כ ודאי אדם אינו מקפיד בזמן מועט על הני דברים אבל אחר דחזינן לסיפא דאמרה הכנים תרנגולים כו' דהוה חזקה א"כ ע"כ דבחזקה ג' שנים מיירי דאי לאלתר למה נהוי חזקה בכניסה מועט כזה והוא לא הבין דמיירי בנעל דא"כ למה מסתם קסתים במתני' ולא קתני רק הכניס וקמשני עולא כל שאילו כו' כלומר לעולם דמיירי בחזקה דלאלתר ואי משום הסיפא אימא לך דמיירי בנעל ואי משום דקא סתים אימא דלא צריך לפרושי דכל שאלו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו נמי קנה וכבר אמר לעיל בנכסי גר נעל לכך מסתם קא סתים ואזה מקשה וכללא הוא כו' וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' עד שמתרץ ר"נ דבשותפין מיירי וא"כ הדרא לדעתינו דמתני' מיירי בחזקת ג' שנים ודלא כהר"י מיגא"ש וק"ל. ע"ב הכא בחצר השותפין עסקינן כו' עד אלא אמר ר"נ כו' הכא ברחב' שאחורי בתים כו' כבר כתבתי בחידושי שעל הטור דגם מתחלה דקאמר ר"נ דמיירי בחצר השותפין לא מיירי אלא ברחבה רק המקשן לא הבין כן ולכך קא מקשה עד דמפרש דבריו ובזה מדויק דאמר הכא בחצר השותפין עסקינן ולא קאמר הב"ע כדאיתא בכל מקום אלא דה"ק הכא בחצר שותפין עסקינן דבהעמדה כו' כלומר באיזה חצר מיירי דבהעמדה לא קפדי והייינו ברחבה משא"כ בחצר ממש דודאי קפדי כדהתם:

בתוס' ד"ה בשותפין כו' תימא כו' וי"ל הא דנחית כו' אכתי יש לדקדק דמ"מ למה מקשה לעיל אשמואל ממאי דאמר שותף יש לו חזקה דמשמע אי לאו דאמר כן לא הוה מקשה עליו ממאי דאמר שותף כיורד ברשות הלא ע"כ מתני' דילן עומדת ננדו ויש ליישב וק"ל:

דף נז:

הכא בחצר השותפין עסקינן כו' עד אלא אמר ר"נ כו' הכא ברחב' שאחורי בתים כו' כבר כתבתי בחידושי שעל הטור דגם מתחלה דקאמר ר"נ דמיירי בחצר השותפין לא מיירי אלא ברחבה רק המקשן לא הבין כן ולכך קא מקשה עד דמפרש דבריו ובזה מדויק

דאמר הכא בחצר השותפין עסקינן ולא קאמר הב"ע כדאיתא בכל מקום אלא וחצב אינן מפסיקין מדלא קחשיב להו דדילמא משום דעדיפי' נינהו מכל הני הפסקות וא"ת ה"ל למחשבנהו להורות דאינן מפסיקין באילנות דלמא התנא לא רצה למתני שום דבר ברישא אטו סיפא. ואי תימא דמ"מ ה"ל למחשבא בסיפא דאינן מפסיקין דלמא משום דאין סברא לחלק והואיל דקמ"ל דכל הני דברים אינן מפסיקין בסיפא א"כ שמעינן ב' דברים אלו נמי ולכך קאמר פאה מאי היא דתנן ואלו כו' דרך הרבים ודרך היחיד כו' כלומר הכי תנן קילתא קודם לחמירתא ולא זו אף זו קתני ולעולם אף מצר וחצב מפסיקין דאטו תנא כי רוכלא כו' (ועיין בתויו"ט שם דמביא גירסאות בכך) ואח"כ אמר טומאה מאי היא כו' וחכמים מטמאין שהיה ר"א אומר ולכאורה יש לדקדק מאי רצה בזה שהביא ג"כ דברי החכמים וגם על לישנא מאי דאמר שהיה ר"א אומר כו' לכך אמינא דהוכחת ר"א בדברי ר"י היה דאין מפסיקין לטומאה הוא דאל"כ למה קאמר ר"י דמפסיקין בנכסי הגר ולא קאמר נמי דמפסיקין בטומאה אבל באשר נאמר דר"י לא סבר כר"א כלל דיש חילוק בין ספק ביאה או ספק מגע אלא סבר כחכמים וא"כ אימא דלעולם אית ליה לר"י דמצר וחצב מפסיקין לטומאה למאן דאית ליה הפסקה בטומאה והא דלא קחשבינהו הוא והוא מטעם דלית ליה החילוק דר"א בין ספק ביאה או ספק מגע ולכך הוצרך לומר וחכמים מטמאים לומר דר"י סבר כרבנן ולכך לא קאמר אף לטומאה אבל לעולם סבר דמפסיקין לר"א ומסיים אח"כ שהיה ר"א אומר כו' כלומר דבא להורות לן דדוקא ר"א אימר ספק ביאה טהור ולא רבנן ולא תימא דאף רבנן סברי ספק ביאה טהור והא דמטמאין הכא היינו בחד ספיקא בשדה מלאה טומאה כדכתב שס רש"י וכדאיתא בתוס' הכא לכך קאמר דזה אינו שהי' ר"א אומר ספק ביאה טהור אבל לא רבנן וא"כ ר"י סבר כרבנן ולכך לא קאמר אף לטומאה. ואפשר לומר נמי דלהכי קאמרה הש"ס אח"כ אבל לשבת לא ליישב בזה אליבא דרבין דלמה נקט ר"י א"כ דמפסיקין בנכסי הגר ה"ל למימר סתמא דמפסיקים אחר דאינן ממעט מידי ולכך קאמר אבל לשבת לא וק"ל כ"ז העליתי לפני תלמידי ושבחוהו:

גם אפשר לומר ולדקדק אהא דקאמרה הש"ס מילתא ומשני בלישנא דתחלה אמרו אבל לשבת לא ואח"כ בדברי רבא קאמרה אפילו לענין שבת דה"ל לומר תחלה נמי אבל לא לענין שבת או דלא ה"ל לומר בדברי רבא לענין שבת רק אפי' לשבת. ואמינא דה"ק אבל לשבת לא כלומר בשבת לית ליה הפסקה כלל וכרבנן דר"י ורבא קאמר אפי' לענין שבת כלומר דלא זו בלבד דסבר כר"י ואית ליה הפסקה לשבת אלא דסבר נמי דמצר וחצב מפסיקין וכן י"ל לעיל בדברי ר"א ורבין דוק ותמצא:

הא דקאמר ת"ק מילתא והפוכו ולא ה"ל למימר כ"א בהעלם א' חייב ואנן ידעינן דבשתי העלמות פטור או איפכא. א"ל דבא לומר דאיירי אפילו בשני רשויות ונראה דהכי מפרשי תוס' ד"ה בהעלם א' כו' ועוד אפשר לומר דאי לאו דאמר מילתא והפוכו ולא הוה אמר אלא ריש מילתא העלם א' חייב הוה דייקינן ב' העלמות פטור היינו בב' רשויות דוקא אבל ברשות אחד אפילו בב' העלמות חייב אחר דרישה מיירי בב' רשויות וכן אי לא הוה אמר אלא סוף מילתי' בב' העלמות פטור ה"א דוקא בב' רשויות ולהכי תני תרווייהו לומר דב' העלמות דומיא דהעלם א' מה העלם א' מיירי מכל וכל בין ברשות אחד בין בשני רשויות כן נמי בשני העלמות וק"ל:

בתוס' ד"ה ר"א עד ומיהו קשה כו' ואע"נ דתלינן אדעתה כו' הנה קושיא זאת קשה לב' פירושים בין לפירש"י בין לפירש רשב"ם ולכך לא רצו להקשות מאי מקשה ספק ביאה ספק מגע הוא דהלא ודאי יש כאן ספק ביאה כקושי' מהרש"א אבל למאי שכתבתי לא קשה מידי דא"כ לא הוה מצי להקשות כ"א לפירש"י דלפירש רשב"ם שפיר קא מקשה ספק ביאה כו' דלדידיה צריך נמי ב' ספיקות לר"א וכפירוש ר"ת וניחא להו לתוספות להקשות מילתא דקשיא לתרווייהו וק"ל:

בא"ד והדר גריס האי ספק ביאה כו' פירוש אחר שאמר ר"ת דגרסינן בניחותא כמאן כר"א אמר דאחר דבר זה תכף גריס האי ספק ביאה כו' דאיתא בגירסתינו אחר מעשה דפולמ' אבל ר"ת גריס ליה לעיל במעשה דנהרדעי ובא לתרץ בזה דכפי גירסתינו דליתא אלא לבסוף למה לא מקשה כן לעיל וא"ת דלעיל אמרה הש"ס מעצמו כן א"כ מאי מקשה לבסוף הלא כבר ראה לעיל וה"ל לפרש כן נמי לבסוף לכך קאמר דלעיל צ"ל האי קושיא ספק ביאה ספק מגע הוא ותו לא מידי ומהרש"א ימחול על כבודו הגדול כי יאמר עליו האומר דשגה ברואה:

בד"ה ר"א מטהר נראה דגרסינן כו' ודאי דבר זה אתיא דוקא לפי פירוש ר"ת דאין לחלק בין טומאה ליין נסך אבל לפירוש רש"י היה אפשר לומר דגרסינן ר"א ואי משום דבעי למימר דשמואל ור"א כר"א היינו דוקא ביין נסך סבירא להו כאשר סבר ר"א בטומאה ואף לר"ת יש לדקדק כן ודוק: הנה אחרי רואי דתוספות מתרצים מילתא דרש"י אבל לפי' רשב"ם לכאורה אף דנאמר דמחלק ג"כ בין יין נסך לטומאה וסבר נמי ופירש כאשר מפרש רש"י ומחלק בין מעשה דנהרדעי ומעשה דפולמ' מ"מ קשה לן אליבי' מהאי מעשה דנהרדעי דחזינן דלמאי דהוה בעי לאוקמא כר"א ובודאי נגע הוה שרי אפי' ליכא אלא חדא ספיקא אם נכרים אם ישראלים כאשר התוס' מביאים ראיה לעיל לרש"י לכך אמינא אחר דשפיר יש לחלק בין יין נסך לטומאה א"כ אפשר לומר דהש"ס ה"ק במעשה

דנהרדעי דהואיל דחזינן דבטומאה כל הספיקות אפי' ספק ספיקא אין מועילים כ"א בדאיכא ספק ביאה בהדיי' א"כ דומיא דהכא ביין נסך דמועיל ודאי ספק ספיקא אבל ספק א' אסור אבל באשר הספק הוא ספק ביאה לר"א שרינן דהלא ספק א' ביין נסך הוה כספק ספיקא דטומאה ודוק היטב:

דף נח:

במתני' המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה כו' הנה לא תקשה דלא ליתני מזחילה ומדיוק' דמרזב הוה ידעינן דאית ליה חזקה דזה אינו דהא הא דנקט מרזב ולא מזחילה משום דבא להורות דאפי' במרזב יש למקומו חזקה וק"ל:

עוד במתני' סילם המצרי כו' חלון המצרית כו' גם באלו תני מילתא והפוכו הואיל דלאו כללא מכל וכל הוא ובכל אחד יש לחלק דהנה בסולם המצרי אם קבעו במסמורים הוה חזקה כדאיתא בנ"י ונם לר"י מצינו חזקה לסולם המצרי באשר יעמידנו בחצר של חבירו (עיין בטור סי' קנ"ג). ובחלון יש ג"כ חלוקי דינים לרשב"ם בחלון הצורי למעלה מד' אמות לא הוה חזקה ולתוס' בחלון המצרית למטה מד' הוה חזקה וגם לאורה אפי' בכ"ש הוה חזקה ובמקום דיש חלוקי דינים קתני מילתא והפוכו וק"ל: עוד במתני' ר"י אומר כו' הא דמאריך בלישניה ולא קאמר בקיצור אם יש לה מלבן ה"ז חזקה דא"כ לא הוה משמע דפליג לקולא אלא ה"א דפליג אדיוקא דמתני' אחלון צורי וסבר דאפילו אם ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה לא הוה חזקה כ"א נ"כ בדאית לה מלבן וק"ל:

דף נט.

בגמרא תנן כו' בשלמא למ"ד הנך תרתי שפיר כו' בדרך צחות יש לומר דאי לאו דהוה שפיר להנך תרתי לא הוה קשה לאידך דהנה לדעת הרא"ש דסבר דהנך אמוראי פליגי אהדדי ולכך לא מפרש חד כדמפרש אידך ולפי זה י"ל אי הוה הדין עם האחד לא הוה מפרש אידך פירוש אחר דמאי דוחקיה לפרש פירוש אחר הואיל דמתני' מתפרשת שפיר כפירוש הא'. ולדעת הרי"ף לא פליגי הנך אמוראי אהדדי בדין גופי' רק דכל א' מפרש פירוש אחר למתני' וצריכנא לומר באמת לדעת הזאת דכל א' דומה בעיניו לדוחק לפרש מתני' בפירוש האחר ובקל נוכל למצוא דקדוק אחד מאי דקשה לכל חד בדברי חבירו (ובסמוך אכתוב בזה מאי דנראה לי) והנה לדעת הזאת נוכל לומר דלא הוה קשה מידי לרבי ירמיה דאפשר לומר דאף גם הוא מפרש רישא דמתני' כמותם או כאחד מהם אבל הסיפא לא רצה לפרש כמותם משום מאי דהוה קשה ליה בלישני' דמתני' ולכך הוצרך לפרש ג"כ בדרך אחר וא"כ לא הוה קשה עליו מאי נפקא מינה שאינו מניחו לבנות תחתיו דלמא באמת גם הוא סבר דהא דאמר יש לו חזקה מיירי כפירוש ר"י אמר שמואל

או כפי' ר"ח או כתרוויהו והא דמפרש על מרזב שאם רוצה לבנות תחתיו כו' בא לומר דאף זה נוכל לפרש על הא דאמר אין לה חזקה אבל באשר נאמר דלא הוה קשה ליה מידי אפירושם דלישני' דמתני' מתפרשת שפיר כפירושם וא"כ ע"כ דפליג עליו בדין ולכך לא קמפרש כמותם א"כ קשה מאי דמקשה עליו מאי נפקא ליה מיניה ודוק:

ובאמת לדעת הרי"ף אפשר לומר דר"ח ור"י הוה קשה להו דאי כפירוש ר"י אמר שמואל טפי ה"ל לומר איפכא אין למקומו חזקה ויש לו חזקה והוה מתפרש נמי אין למקומו חזקה משתי רוחות ואידך מ"ד דהוה קשה להו בפירוש הר"ח דאי כפירושו היאך כייל מתני' כללא הלא יש מקום דלפעמים לא שיין דין דרישא באשר איננו אורך יותר מדאי עד שא"א לקצרה ובר"י ב"א הוה קשה להו ממזחילה מאי דמקשה השתא עליו וק"ל.

ומ"מ בקל נוכל לפרש גם לדעת הזאת אריכות לישנא דבשלמא ודוק:

בנמדא אמר ר"י אמר שמואל צינור כו' עיין ברמב"ם מה שכתב בזה ומאי דרצו לפרש דבריו דאף דמתניתין דילן נוכל לפרש כן והיינו ודאי דקאמרה מתני' המרזב אין לו חזקה מיירי בבעל החצר דרוצה להחזיק שיקלחו המים לחצירו מצד זה דוקא ובעל הגג רוצה לעקור מצד זה ולהחזירו בצד אחר ויש למקומו חזקה אם רוצה לעקור או לסתמה לגמרי רק דראב"ד משינ עליו באשר הבין דרוצה לפרש מתני' כן באומרו איך יבא על זו המזחילה כו' ע"ע ועל ה"ה מה שכתב בזה ובאמת אפשר לומר דמתני' דילן מיירי בתרווייהו הן בחזקת בעל החצר במיא הן בחזקת בעל הגנ למישדא מיא ובזה לא יקשה קושיות הראב"ד ודוק:

עוד בגמרא אתמר ר"א אמר מעכב ר"ח אמר אינו מעכב כו' אפשר ליתן טוב טעם על הקדמת הבן קודם לאב משוס מאי דמצינו בטור יו"ד סי' ר"מ דקאמר דאסור לסתור את דברי אביו אפי' בדבר הלכה ולא יהיה חולק עליו וא"כ לכאורה קשה היאך חלק הכא הבן ר"א עם ר"ח אביו וגם ר"ח על ר"ב אביו אבל באשר נאמר דר"א פסק הדין עד שלא דיבר אביו ואפשר דאביו נתן לו רשות לדבר דבריו או שלא בפניו פסק כן עד שלא ידע מדברי אביו וכן ר"ח כן לפני ר"ב אביו א"כ לא קשה מידי וא"כ בכיון הקדים לן הש"ס דברי הבן לאב להורות לן דבר זה וק"ל. והא דהביאה הש"ס מאי דקרא עליה רמי ב"ח והחוט כו' משום דלא תימא מנ"ל דקדם דבריו לדברי אביו דלמא מעולם לא דבר קודם לאביו והא דפליג אאביו דלמא משום דכבר מת אביו ויש דעה אחת בטור שם דלאתר מותו מותר ושלא בפניו ולכך קאמרה הש"ס דרמי ב"ח הוה קרא עליה מקרא זה וא"כ ע"כ שלשתן בחיים היו וכדמפרשים תוס' וק"ל:

עוד בגמרא מ"ש גבי סולם כו' משום דקבעי לאפלוגי ר"י בסיפא יש ליתן טעם וסברה לשנוי הלז דה"ק דאי לאו דהוה מפרש בחלון מדברי ר"י הוה אפשר למטעי בדברי ת"ק אבל השתא דמפרש א"א למטעי דהנה היה אפשר לומר דת"ק תרווייהו בעי בחלון צורי שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה וגם דצריך מלבן ור"י פליג וסבר דבחד די בדיש לה מלבן לכך הוצרך לפרש בדברי ת"ק וק"ל ועיין בביצה דף ל"א מאי דקבעי הש"ס שם ופשיט על מתניתין דמביאין עצים כו'. וזה לא קאי רק לפירוש ר"ת בד"ה למטה כו' ולדברי הרשב"ם נוכל ג"כ לפרש בדרך אחר וק"ל:

במתני' הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות. הנה באמת לפי' רשב"ם דמפרש דקאי אבעל החצר בבעל הגג דיוכל למחות מלקבוע בתחלה צריכנא לפרש ולתרץ מאי קמ"ל בזה דיוכל למחות דפשיטא דאי לאו דיוכל למחות אם כן חזקתו לא הוה חזקה לכך אפשר לומר דאי לאו דאמר ויוכל למחות ה"א דהא דאמר יש לו חזקה היינו לענין זה דלא יוכל בעל החצר למחות בבעל הגג עוד מלהשתמש עליו אחר שהשתמש בו שני חזקה אבל באשר רוצה בעל החצר לבנות יוכל לסתור הזיז דלענין זה לא נשתעבד חצירו לכך קאמר ויוכל למחות בפירוש ואי איתא דלא הוה חזקה כ"א דלא יוכל למחות עוד א"כ למאי הוצרך עוד לומר ויכול למחות דזה כבר שמעינן מהא דאמר יש לו חזקה ודוק: ולפירוש התוס' אתי שפיר טפי דמיירי בהמחאת בעל הגג בבעל החצר ואי לאו דאמרו לא הוה ידעינן ליה דה"א הא דאמר יש לו חזקה היינו דמותר לבעל הגג להשתמש בו אבל מ"מ גם בעל החצר יוכל להשתמש בו לכך הוצרך לומר ויוכל למחות וק"ל:

והא דקאמר הזיז עד טפח ולא קאמר זיז טפח וטפי מטפח ידעינן מכש"כ דהוה חזקה ויוכל למחות ולפירוש התוס' א"ש נמי דה"א בטפח דוקא יוכל בעל הנג למחות בבעל החצר להשתמש בו אחר שהשימוש דחוק לשניהם משא"כ ביותר מטפח וק"ל ולפירוש רשב"ם יש לפרש נמי דבטפח דאינו ראוי לשימוש כולי האי ואינו מזיק כולי האי בראי' לכך הוה חזקתו חזקה משא"כ ביותר מטפח דהוה היזק ראיה גדול כל כך ולא תהני ליה חזקה וכבר יש דעות דלא מהני חזקה בהיזק ראי' עיין בטור סי' קנ"ד ודוק:

דף נט:

בגמרא אמר ר"א כו' בדברי ר"א הלז אפשר לתרץ ג"כ בקל לישנא דעד טפח ודוק:

במתני' לא יפתח כו' ראה נא ברישא ובמיצעתא ובסיפא דמשנה בלישני' אם גירסתינו אמת דברישא קאמר לחצר השותפין ובמיצעתא בחצר השותפין ובסיפא הדר קאמר לחצר השותפין ואמינא דבכוונה עשה התנא כן דלקח בית בחצר אחרת אף לביתו לא יפתח כדאי' בתוס' לקמן ושייך ביה לישנא דבחצר אבל בסיפא אינו אסור כ"א בפותח

לחצר השותפין ממש אבל לביתו מותר (וכן כתב הרי"ף ולא כרשב"ם) ושייך לומר בחצר השותפין ובזה מתורץ דלא תקשה השתא לבנות עליה אסור ליקח בית בחצר אחר מבעי' וק"ל:

בנמרא מאי ארי' כו' נראה לפרש דהמקשן מעולם לא העלה על דעתו דיש יותר סברא לאסור בחצר השותפין מבחצר חבירו בתחלת פתיחתו דא"כ דחיקא לן טובא חלוקי סברות דהמקשן והתרצן דהמקשן יסבור דיש סברא לאסור יותר בחצר השותפין מבחצר חבירו והתרצן יסבור איפכא לכך אמינא דבאמת המקשן סבר דשוין הן לענין תחלת פתיחתו רק בשכבר פתח חלונותיו דיש סברא אף דכבר פתח מ"מ לא הוה חזקה בהיזק ראיה למאן דאית ליה האי סברא והבאתיו לעיל וגם למאי דסבר הרמב"ם דכל הני חזקות הוה לאלתר חזקה אבל בהיזק ראי' לא ע"ע ובאמת בענין הזה הוה רבותא טפי בחצר חבירו ממה שיש בחצר השותפין דשותפין לא קפדי אהדדי וא"כ הכי קא מקשה מאי ארי' כו' כלומר דה"ל לאשמעינן רבותא טפי בחצר חבירו דאף דכבר פתח לא הוה פתיחתו כלום דהוה רבותא טפי מבחצר השותפין וקמשני ליה דמ"מ הוה רבותא טפי בחצר השותפין בתחלת הפתיחה וק"ל:

עוד בגמרא אמר לו החזקת בני החזקת כו' הכפל לשון יש לפרש דה"ק לא די שהחזקת דאינך צריך לסתום החלון אלא אף לענין הזה דאינו יכול לבנות נגד חלונך ולהאפיל עליו ור"ח קאמר לא די שיכול לבנות נגדו אלא אף דהוא בעצמו צריך לסתום לכך קאמר יגעת כו' יגע וסתום וק"ל:

בתוס' ד"ה ואפי' כו' וא"ת והיאך כו' נטרו עד הכא ולא דקדקו כן במתני' משום דהוה אפשר למימר דמיירי בזיז שלפני החלון משא"כ הכא בש"ס ע"כ מוכח דלא מיירי בזיז שלפני החלון דא"כ לא הוה שייך ביה היזק ראי' דהלא כבר יש לו חלון דרואה בו לתוך החצר ועיין בב"ח דרצה באמת לפרש כן מתני' דילן ולא כיון יפה וק"ל:

דף ס.

גמרא מ"ט מפני שמרבה עליהם הדרך כו' עיין בחידושי רמב"ן ודוק:

במתני' אבל פותח הוא לר"ה פתח כנגד כו' היה קטן כו' ואחד כו' הא דמחלק ג"כ בסיפא כל הני חילוקים דנאמרו ברישא אף דהיה יכול לומר בקיצור אבל לר"ה הכל מותר. אפשר לומר דהנה ראיתי בנ"י דמביא בשם הירושלמי דדייק מרישא לסיפא דלכאורה הדיוקים סתרי אהדדי דברישא משמע דבמבוי מותר הכל ובסיפא משמע דדוקא בר"ה מותר אבל במבוי אסור וקמשני דבמבוי באשר מחלי אהדדי מותר משא"כ בחצר השותפין דאינו מועיל מחילה דיכולים לומר סבורים היינו דנוכל לקבל ועכשיו ראינו

דא"א לקבל ע"ע. ובאשר נאמר דבמבוי במחילה הדבר תלוי א"כ הכל תלוי ברצונם דלפעמים מוחלין לפתוח חלון נגד חלון אבל לא לעשות מפתח א' שנים וכן האידך וגם איפכא ולהכי מחלק בהני ב' בבות כל אלו להורות על הדיוק דלפעמים שם מותר דבר אחד ולא האחר וק"ל:

בגמרא ר"א הוה ליה זיזין כו' במעשה הזה בא לתרץ דנקט במתני' ר"ה דוקא ולא מבוי משום דבמבוי לפעמים מותר באשר מחלי וק"ל:

ד"י הוה ליה כו' גם במעשה הזה בא לתרץ מאי האי דקתני הכא הוצאות זיזין לר"ה וכבר תנא לעיל בפ' לא יחפור דין דנטיי' אילן לר"ה ומ"ט לא תנא להו בהדדי וק"ל:

דף ס:

אבעי' להו כנס כו' עד אמר ליה ר"י לר"י ב"ת אסברי לך כו' ואיפכא אתמר כו' אפשר לומר דלא נמחוק מ"מ ונגי' מאי דכתוב לפנינו דשפיר מתפרש דה"ק ר"י כנס מוציא ועצה טובה קמ"ל דאי לא יוציא זיזין כבר אפשר דיאביד חזקתו אחר שאי אפשר להחזיר הכתלים למקומן ור"ל קאמר כנס אינו מוציא כלומר אין צריך להוציא דהלא אין להם חזקה דאי בעי יחזיר הכתלים למקומן וק"ל:

דף סא.

המוכר את הבית, פרק רביעי. דף ס"א ע"א בגמרא תאני ר"י ג' שמות יש לו כו' ואב"א מהכא כו' נראה דהא דקאמר ר"י ברייתא היא ולכך קאמר לישנא דתאני ר"י וא"כ יש ליישב מאי דרצה ר"י בזה דקאמר האי מילתא הכא אתרי דלאו איציע דמתני' קאמר אלא איציע דקרא כדכתבו תוס' ולכאורה אדרבא סותר את דבריו לכך אמינא דאדרבא בזה מביא ר"י ראי' למילתיה דאחר דראה דהברייתא קא חשיב הני ג' שמות ליציע ומביאה עוד ראיה מלישנא דמתני' לשם דתא ולא מביא ג"כ ראיה דיציע ממתני' דילן אלא ודאי ע"כ יציע דילן היינו יציע דקרא אלא דהוה בדקא חלילא כדבריו. ואף דנימא דלאו ברייתא קאמר אלא הכל מדברי ר"י בעצמו הוא מ"מ נוכל לפרש כן רק נאמר דהא דקאמרה הש"ס ר"י אמר בדקא חלילא לאו דקאמר ר"י בפירוש כן אלא מכללא דדבריו שמעינן כן דאית ליה כן מדקא מביא ראי' לשם דתא ממתניתין ולא מביא כן לשם דיציע ממתניתין דילן וק"ל:

עוד בגמרא השתא יציע לא מזדבן חדר מבעי' כו' לכאורה יש לדקדק מאי קס"ד דמקשן להקשות דלמא קמ"ל בחדר מה דלא שמעינן ביציע דבחדר אפי' בדליכא ד' אמות לא מזדבן ובפרט לדעת הרמב"ם דסבר דבאמת החדר לא מזדבן אפילו בדליכא ד' אמות א"כ מנ"ל לתרצן לומר דיתור' דמתני' אתי' להורות אף ע"ג דמצר לו מצרי אבראי ועיין

בחדושי הרמב"ן דדקדק באמת כן על הרמב"ם. ואפשר לומר דבאמת הדין עם הרמב"ן והטור בזה ודלא כהרמב"ם מטעם הנ"ל וא"ת דמ"מ מנ"ל להמקשן להקשות וכנ"ל אומר אני דהמקשן אחר שראה מאי דאמר מר זוטרא ומה דהקשה רבינא ותירוצו הקשה קושיתו כאלו אמר הלא דין דמר זוטרא מוכח ממתני' דיש לחלק ביציע בין דאית בי' ד' אמות או לא דאל"כ חדר ל"ל ובזה א"ש קצת לישנא דהשתא וק"ל. וגם מיושב קצת לישנא דלא צריכי דאמר התרצן כלומר דמתני' לא אתיא לאשמעינן כס"ד דידך אלא כדר"נ וק"ל כל זה אמרתי בדרך צחות. ובהכי מיושב ג"כ דלא תקשה מאי אתא ר"נ לאשמעינן אחר דמוכח כן ממשנה יתירא דמתניתין וק"ל:

ובדדך אחר אפשר ג"כ לומר דר"נ טובא אתי לאשמעינן ויתורץ בזה מאי דמקשים תוס' בד"ה אלא דקרו כו' על פיריב"ם ורשב"ם וגם מאי דקאמר הש"ס לישנא דלא צריכא כו' וגם אחר דהמקשן שם ראה דלא מיתוקם ר"נ באלו ב' חלוקים דקאמר הוא א"כ ע"כ יתוקם בדרך הג' והיאך לא שפט בדעתו הדרך הג' כאשר שפט ב' דרכים אלו. לכך אמינא דהכי קא מקשה ה"ד אילימא כו' פשיטא כו' כלומר דהלא ע"כ מתני' לא היצרך לאשמעינן בחלוקא דא דבר מה דפשיטא דדומיא דהכי אמרינן מצרים הרחיב לו אלא כו' כולה זבין ליה וע"כ גם בהכי לא איירי ר"נ אלא ע"כ דמיירי בחלוקה הג' והיינו כמו שפירש ר"י קושי' דש"ס והיינו בדקרי לבירה נמי בית כמו שקורין לבית בית ודבר זה כבר שמעינן ממתני' דאל"כ למה קתני חדר וא"כ מאי קמ"ל ר"נ בדבריו וקמשני ליה לא צריכא כו' כלומר דה"א עוד חלוקה אחרת ודבר זה אתא מתני' לאשמעינן אבל חלוקה הד' והיינו בדקרי לבירה נמי בית כמו שקורין לבית בית ס"ד דכולה זבין ליה לכך הוצרך ר"נ לאשמעינן ולצייר במאי דלא צייר מתניתין והיינו בענין בירה ובית ודוק היטב:

דף סא:

בגמ' ההוא דא"ל לחבריה כו' ואי א"ל ארעת' כו' כדנדייק לישנא דא"ל דלא ה"ל למימר אלא ואי אמר לכך אפשר לומר אחר דחזינן דהב"ח רוצה לתרץ קושיות התוס' ממאי דאיתא בהשואל דבדאמר ליה פרדסי רפיק ביה כל פרדסי דאית ליה וקמחלק דהתם השואל קאמר ליה והכא המוכר קא"ל כדמחלק הש"ס שם בב"מ בין דא"ל חוכר למחכיר או המחכיר לחוכר והשתא א"ש דקאמרה הש"ס ואי אמר ליה כלומר דוקא בשנעשה המעשה דא"ל המוכר כאשר היה בעובדא דלעיל דאמר ליה המוכר ללוקח וק"ל:

בתוס' ד"ה ל"צ אע"ג כו' מספקא לר"י כו' אפשר לומר דבהכי א"ש מאי דדקדקתי לעיל מאי קמ"ל ר"נ אחר דכבר שמעינן ממתני' ממשנה יתירא אבל בדבריהם א"ש דאי ממתני' לא הוה ידעינן אי בכל מילי קאמרינן מצרים הרחיב אף במילי אשר תשמישו שוה למאי

דמכר בפירוש או דוקא בחדר לכך הוצרך ר"נ לאשמעינן בבקעה דאף דתשמישו שוה אפ"ה אמרינן מצרים הרחיב לו וק"ל:
בד"ה שמע מינה כו' וא"ת ונימא הדמים מודיעים כו' יש ליישב קושיתם בדרך אחר אשר לא הזכירו הם ז"ל ורשב"ם ז"ל והוא דבאמת מיירי דמכר לו בית כל אמה ואמה בכך וכך והלוקח רוצה ליתן מעות עוד לקנות ג"כ הבירה כולה והמוכר אינו רוצה במעותיו וא"כ ליכא כאן הודעה דדמים וק"ל ועיין בב"ק דף ז' בתוס' ד"ה והא דקרי ליה כו' דכתבו בסוף דבריהם קצת דומה לזה:

דף סב.

בגמרא מדהוה ליה למכתב דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה כן הגירסא שלפנינו ולפירש ר"ח צריכנא לומר דאו או קאמר או דראובן כנגד לוי או דשמעון כנגד יהודה והיינו בדנאמר שמכר לו כנגד הקצר מימין השדה או ה"ל למכתב ראובן נגד לוי אשר הוא מימין ואי דרצה למכור לו משמאל השדה ה"ל למכתב שמעון נגד יהודה וק"ל.
ולפירוש ר"ת א"ש טפי דנוכל לומר דבאמת דבא לסתור בזה שני דברים חדא דלא קנה נגד הקצר וחדא דלא קנה נגד האורך רק כנגד ראש תור ולכך קאמר ומודה רב בזה דלא קנה נגד הקצר מדהוה ליה למכתב ראובן נגד לוי בלחוד ודלא קנה נגד האורך מדהוה ליה למכתב ודשמעון נגד יהודה כלומר ראובן נגד לוי וגם שמעון נגד יהודה ובזה נתיישב מה דדקדקו תוס' עליו ועל פירושו דהוה מגומגם מדלא קאי אלא אדיוקא דלפי זה קאי אתרווייהו הן אעיקר מילתיה הן אדיוקא וק"ל:
ובאמת נוכל לומר דרב אינו מודה מכל וכל לר"כ ור"א ולא מודה כ"א מאי דאמרה הש"ס ולהכי שתיק להו והוא סתמא אמר תחלה ואח"כ כשהשיבו על דבריו שתיק וקמפרש הש"ס הודאתו דלא תימא דהודה מכל וכל ואפשר דגם הם לא השיבו על דבריו אלא כעין זה ובהכי א"ש מאי דהוה קשה לפי פירשב"ם למאי הוצרך הש"ס להורות מאי דהודה קודם התזרה ואפשר באמת דזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ע"ע ובטור ודוק:
בגמרא כמין גאם מהו לפירשב"ם לכאורה יש לדקדק דהל"ל כמין גמין בלשון רבים דהא לאו בחדא גאם קמיירי וי"ל דעל כל קרן קאמר דתחלה שאל סיים לו הקרנות מהו ואח"כ שאל כמין גאם מהו היינו אם סיים כל קרן וקרן כמין גאם ובאת"ל קאמר את"ל אם סיים הקרנות לא קנה אבל אס סיים כל קרן וקרן כמין גאם מהו וק"ל:
גם י"ל כפירוש ר"י דהיינו מזרח ודרום מב' רוחות ואי משום קושיות התוס' דא"כ לעיל אמאי צריך למכתב מצר ראובן לרוחין תרין אפשר דהכא קא שאיל הכי אי מצר לו כמין

גאם מאי דלא קנה דודאי לא קנה כל השדה אבל שאלתו הכא מה קנה אם נאמר דלא קנה משני צדדין או חצי השדה באלכסון ודוק:
בתוס' ד"ה מצר ראובן לרוחין תרין כו' עד דא"כ לא הוו בין שדות ראובן ושמעון בזוית. נראה דצ"ל ב' זוית דהלא ב' זוית אינ בין שדות ראובן ושמעון כזה ואותן זוית אשר הקו בתוכן אינן בין ראובן ושמעון אבל אותן ב' זוית אשר רשומין בנקודה הן בין ראובן ושמעון ובזה אפשר לומר דלהכי מדקדק הש"ס וקאמרה ראובן מזרח ומערב ושמעון צפון ודרום ולא קאמר נמי אם ראובן מזרח ודרום ושמעון מערב וצפון דא"כ לא הוה צריך למכתב רוחין תרין ולית לה למכתב כ"א בין שדות ראובן ושמעון דאז אם נפלוג ליה באלכסון מקרן לקרן לא הוה כל הזוית בין ראובן ושמעון כזה ודוק:

דף סב:

בגמרא אמר רב קנה הכל חוץ ממצר רביעי הא דלא קאמר בקיצור לא קנה מצר רביעי ואנא ידענא דכל השאר קנה אפשר לומר דבא לומר דלא נבין כאשר מפרש הר"י מיגאש את דבריו והיינו דיסבור רב דלא קנה רביעית השדה ועיין בטור ובספר ת"ח על הש"ס וק"ל ואפשר דגם הש"ס מרמז לן כן לקמן בסמוך מאי דאמרה שמעינן מתרווייהו לישנא דרבא דבשדה לא שייר ולא מידי ולא ה"ל למימר כ"א דלא אמרינן שייר בשדה וק"ל:
עוד בגמרא שם אתמר להאי גיסא כו' שודא דדייני הא דקאמר הכא שודא יותר ממקום אחר עיין ברא"ש ואפשר דבאמת בזה יתירץ האיך יפלגו הני לישני היאך קאמר רבא וכי חד מנייהו משקר לכך אמינא דבאמת רבא תרווייהו אמר ולפעמים פסק הכי ולפעמים הכי לפי שודא דידיה ולפי עין יפה דמוכר כדכתב הרשב"ם וק"ל:
ואפשר ג"כ לומר דבאמת רבא תרתי מילי בלחוד אמר והיינו דאמר קנה הכל חוץ ממצר רביעי וגם אמר קנה הכל אפי' מצר רביעי והואיל דמילי דסתרי אמר פליגי הני לישני היאך נחלק בינייהו כדי שלא יסתרו זה את זה וק"ל גם את זה:

דף סג.

בגמ' פשיטא כו' תנו חלק לפלוני בנכסי מאי כו' הא דאמר תחלה פשיטא ואח"כ שואל בעיתו אפשר לומר דבא להורות לן דלא נבין דע"כ לא בעי אלא בבריא אבל לא בש"מ והכי סבר הרא"ש ז"ל (דמתרץ בזה דלא תקשה לן התוספת' אשר הביא הרשב"ם וקאמר דהאי תוספתא מיירי בש"מ והוא שאיל בבריא ע"ע) ע"כ קאמר תחלה פשיטא אמר יחלוק בנכסי פלגא ומדקאמר פשיט' ע"כ בש"מ מיירי ולא בבריא דאי בבריא היאך קאמר פשיטא הלא אין כאן פשיטות דהלא ע"כ מיירי בראוי ליורשו דאל"כ היאך אפשר להוריש לי' דע"כ לא קאמר ר"י בן ברוקא דבריו קיימים אלא בראוי ליורשו אבל בשאינו

ראוי ליורשו לא ואי הוה מירי בבריא אכתי לא הוה פשיטות דהא לקמן בי"נ מבעי קאבעי בבריא מאי ולא אפשטא האי בעי' לדעת קצת פוסקים. אלא ע"כ בש"מ מיירי וא"כ ה"ק במאי דפשיטא לי ביחלוק אני שואל בתנו חלק וא"ת הלא כבר כתב הרא"ש והטור הביאו בסי' רפ"א דלישנא דיחלוקו לישנא דמתנה הוא ובמתנה אף רבנן מודו לריב"ב דמצי ליתן למאן דרוצה ליתן מ"מ לאו מילתא דפשיטא הוא זה דלישנא דיחלוקו הוא לישנא דמתנה ולא הוה שייך בי' לומר פשיטא וק"ל:

עוד אפשר לומר בדרך אחר ונאמר תחלה יישוב אחר על קושי' הרשב"ם מאותה תוס' והוא דהכא מיירי בבן בין הבני' וא"כ ע"כ ליכא למימר דירש בין הבנים דא"כ צוואתו ל"ל ה"ל לשתוק והוה נוטל ג"כ חלק ירושתו ולכך שאל שאלתו כמה יתנו לו משא"כ התם דלא מיירי בבן בין הבנים ובזה יתפרש היטב הא דאמר תחלה פשיטא כלומר במאי דפשיט' לי ביחלוקו והיינו בבן בין הבנים דאל"כ לא הוה פשיטא וכדלעיל בהכי שאילנא בתנו חלק וק"ל גם את זה והיודע יבחר. הא דאמר סומכוס לישנא דאין פחות בכולם ולא קאמר בקיצור נותן לו רביעית וכן בכולם אפשר לומר דבזה בא להורות לן דלא נימא דהא דקאמר שיעורי' אלו לאו מטעמא דממון המוטל בספק חולקי' הוא אלא דכך שיערו חז"ל את דעת הנותן ולא נילף א"כ מהכא למקום אחר (וכדסבר הרי"ף באמת ע"ש) לכך קאמר אין פחות כו' בלשון שלילה כלומר דלאו פחות משיעורי' אלו ניתן ליה אבל אפשר דהיה בדעתו יותר משיעורים אלו ואלו לדעת אחרת (והיא דעת הרי"ף ז"ל) ודאי מעולם לא הי' בדעתו יותר משיעורי' אלו ועיין בת"ח שכתב הפך מדברי ודברי נראי' טפי ודוק: בתוס' ד"ה אין פחות כו' דמספקא לן וכו' נראה דבאים לתרץ בזה (לפי דבריהם דאין הלכה כסומכוס) מאי מייתי מסומכוס אחר דאין הלכה כן וגם מאי מייתי מהתם דאמר תנו חלק לפלוני בבור אהכא דאמר חלק בנכסי לכך כתבו דמספקי' כו' כלומר ראייתו הוא מ"מ אחר דחזינן דמספקא לן אי רוצה לומר חני או כ"ש וחולקי' לסומכוס א"כ ממילא לרבנן אמרי' המע"ה והוא דלאו פלגא אמר בודאי ולאו כ"ש וק"ל: בד"ה ע"מ שמעשר א' שלי כו' הכא לא הוה כמו כהן המסייע כו' ובזה א"ש דנקט' הברייתא בן לוי ולא ישראל דבא לארויי לן חידוש הלז דלא הוה כמו כהן המסייע וק"ל:

דף סג:

בגמרא בשלמא לר"ז כו' אלא לר"פ מאי זאה אומרת כו' רנה בכמה מקומות כתבנו על אריכות לישנא דש"ס דקאמרה תחלה בשלמא ואח"כ מקשה קושיתו ולא קמקשה בקיצור קושית' לכך אמינא אף הכא דאפשר לומר חד מתרי גוונא. א' אחר דבאמת יש לומר דמילתא דר"פ לא הוה שיור כולה האי כשיור דר"ז וכן משמע קצת בסוגי'

דשמעתין וא"כ גם לריש לקיש אליבא דר"ז יש להקשו' מנ"ל דשייר לו מקום להוצאת זיזין אי משום דאמר ע"מ דלמא לא קאמר כן אלא שרוצה לחזור ולבנות' כדמפרש ר"פ באמת ומאי ראי' מייתי ר"ל מברייתא דבן לוי דהתם שאני דאי לאו דשייר לי' מקום מילתא דע"מ לא קא מהני כלל וכלל משא"כ הכא דמהני לכל הפחות לענין לחזור ולבניתו וא"כ הוא נוכל לומר דבאמת הכי קא מקשה בשלמא לר"ז כו' כלומר אי לא הוה אפשר להעמיד תנאו דע"מ אלא למילתא דר"ז הוה א"ש אבל לר"פ כלומר אחר דיש לפרש ג"כ ולהעמיד אמילתא דר"פ א"כ קשה לן ג"כ לר"ז כנ"ל. ובזה נתיישב קצת באמת אחר דהעמיד מילתא דר"פ בקשי' הדר לקמן ומקשה מינה לרב דימי ומאי קושי' הלא מילתא דר"פ ליתא כלל זולת זה (ובפרט לרשב"ם דאק מחלק בין לישנא דקשי' ולישנא דתיובתא עי' לעיל דף נ"ב ע"ב) אבל במאי דכתבתי א"ש דאם לר"פ לא ניחא גם לר"ז לא ניחא וק"ל:

ובדדך אחר נוכל לומר דאחר דחזינן דר"ת מפרש מילתא דדיוטא דהיא שורה עליונה כדלקמן בד"ה ואס"ד כו' ומפרש ג"כ הא דאמר ר"ז שאם רצה להוציא זיזין כו' היינו מחצר שלו (אשר איננו מכור בכלל הבית) ע"ג הדיוטות אע"פ שמכביד עליו ובאמת נראה דאף זה אזיל לטעמיה דמפרש לדיוט' שהיא שור' דאם היינו מפרשי' עליי' אפשר דאף בלי תנאי דע"מ הוה רשאי להניח ע"ג עליי' שלו אחר דהוא משותף בגוף הבית ודוק בזה כי נ"ל ע"ד דכן הוא והואיל דחזינן מאי דמפרש הרשב"ם על קושיות הש"ס דמאי זאת אומר' והרא"ש מפרש הקושי' ביתר שאת דה"ק דלר"ז א"ש דהוה דומי' דבן לוי דשייר התם בגוף הדבר אשר מכר דאל"כ הוה דבר שלא בא לעולם וכן הכא אמרינן שייר בגוף הדבר דאל"כ הוה דבר שאין בו ממש דאויר דבר שאין בו ממש הוא משא"כ לר"פ דבדבר שיש בו ממש משייר וא"כ לא הו' דומי' דבן לוי ע"ע ובלי ספק שגם הרשב"ם כך דעתו מאן דדייק שפיר בפירושו. והנה באמת באשר נפרש כן קשה א"כ במילתא דר"ז לפי פירוש ר"ת דהלא לפי דבריו לא התנה כלום אדבר שאין בו ממש דהלא אגוף השורה התנה והיא דבר שיש בה ממש רק מיתורא דלישנא אמרי' דרשאי להניח עליי הזיזין דאל"כ למאי התנה הלא אינו יכול להסיר' כו' כדלקמן ולרב פפא א"ש א"כ לפי פי' ר"ת שמפרש שרשאי לבנות עליי' ע"ג הדיוט' ע"ג עמודין באויר וא"כ הוה התנאי בדבר שאין בו ממש והוה דומה ודאי לברייתא דבן לוי וא"כ זכינו לדבר והפוכו דבאשר נפרש מילתא דדיוטא דהוה שור' א"כ קשה לר"ז מאי דקשה השתא לר"פ ובאשר נפרש עליי' הו' אפכא והמקשה ניחא לי' לפרש עליי' ולא דיוט' וא"כ ה"ק בשלמא לר"ז כו' כלומר אי הוה קשה לר"ז והיינו בשהי' אפשר לפרש שור' א"כ הוה ניחא לר"פ אבל

השתא דניחא לר"ז דדיוט' באמת אינה מתפרש' שור' כ"א עלייי' וא"כ ק' לר"פ כל זה העליתי לפני תלמידי בלמוד הישיבה ושבחו':

עוד בגמרא לימא מסייע ליה כו' ואי ס"ד בסתמא קני עומק' ורומ' כו' הא דלא קמסייע' על מילתי' גופי' דקאמר אע"ג כו' וזה מפורש באר היטב במתני' בסמוך י"ל דאפשר דר"ד אתא לאשמעינן דאין מועיל דבר אחר כלל אלא דוקא בדכתב ליה קני לך מתהום ארע' כו' ולא כדסברי קצת רבוותא דמהני נמי בדכתב ליה ולא שיירית בזביני אילין כלום ע"ע וק"ל: הא דמאריך ר"ד וקאמר אע"ג דכתב ליה כו' ולא ה"ל למימר כ"א האי מאן דמזבן ביתא לחברי' צריך למכתב לי' כו' אפשר דבא להורות בזה דלא תימא כיש מפרשים (והובא בחדושי הרמב"ן) דאע"ג דכתב לי' קני לך מתהום כו' צריך למכתב ליה נמי עומקא ורומ' לכך קאמר אע"ג דכתב ליה עומק' ורומ' כו' כלומר דמרמז לן דעומקא ורומ' אינו מעלה או מוריד וק"ל: בתוס' ד"ה שאם רצה כו' לאו על גבה ממש אלא דאי נפלה כו' ובזה תתיישב קושי' דהש"ס ארב פפא דאי על גבה ממש קאמר לא הוה קשה מידי דודאי הוה דומי' דבן לוי דהתנה ג"כ הכא בדבר שאין בו ממש והיינו האויר שע"ג הדיוט' ועיין מה שכתבתי לעיל ודוק:

דף סד.

בגמ' ואס"ד בסתמא קני' כו' כי גבוה י' טפחים מאי הוה כו' הנה נ"ל לפרש פי' אחר אשר לא פירשו הני גדולי עולם ה"ה הרשב"ם ור"י ור"ת ואולי מ"ה הי' זאת לי להניח לי מקום להתגדר בו. ואומר דבאמת סבר המקשן דהא דקתני מתני' אע"נ דכתב לי' עומקא ורומ' ארישא נמי קאי אגג וכדסבר הר"י באמת וא"כ הכי קמקשא אא"ב דבסתמא לא קני א"כ אע"ג דכתב לי' עומקא ורומא די לי' דקני עומקא ורומא אא"א דבסתמא קני עומקא ורומא א"כ למאי כתב לי' עומקא ורומא ע"כ דלקני ג"כ לגג עשרה וא"כ אמאי לא קני הלא דומי' דהכי אמרי' לעיל בבור ודות ומשני ליה דאפ"ה הואיל דחשיב לא קנה אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא ואפשר דאהני לן דלקני לגג הפחות מעשר' ודוק. ובודאי צריכנא ג"כ ליישב מאי האי דקמקשה תחלה מסיפא דמתני' היינו בור ודות ואח"כ מרישא מגג ואמינא דלדידי א"ש ג"כ האי מילתא דעד דלא דייק מסיפא לא רצה לסייע מרישא דודאי ידע דאיכא למדחי דבאמת הא דקתני אע"ג כו' בסיפא לא קאי ארישא אגג כדפי' הרשב"ם וזה היה מוכח קצת מהסידורא אשר סידר רבי למתני' דמחלק בור ודות מן גג וקבעם במתני' אחרת ולא קבע במתני' אחת לכולם אבל השתא דמשני ליה אסיפא דה"ק אע"פ שלא כתב ליה כמי שכתב דמי כו' וא"כ מוכח אפכא דגג מיירי אע"פ דכתב

ליה עומקא ורומא אפ"ה לא קני דאל"כ הדרא דיוקא דילן לדוכתי' אמאי מחלק אותם מהדדי ודוק כי כן העליתי לפני תלמידי ושבחו':

עוד שם בגמ' ת"ש כו' ואי ס"ד בסתם לא קני כו' הנה צריכנא ליישב לפי דעת המקשן למה לא הקשה ממתני' (דמוכח מתוכה לפי ס"ד דידיה דמסתמא לא קני) אר"ל לפי פירוש ר"פ דמוכח דמסתמא קני ואמינא דאי לאו דחזה מאי דקמיה לא הוה קשה ליה מידי ממתני' אר"ל דסבר באמת דאף דכתב ליה עומקא ורומא לא קנה לגג כדמשני באמת השתא לפירושי (וכן פסקו הטור לפי פי' ר"י) וסבר דהא דריש לקיש מיירי דכתב לה עומקא ורומ' ואפ"ה לא קני לדיוטא אבל עומקא ורומא קני ואהני א"כ התנאי דע"מ דרשאי לבנות מ"מ עליי' אחת על גבה אבל השתא דחזה למסיי' דרצה לסייע' ממתני' מרישא וסבר באשר כתב ליה עומקא ורומ' קנה אפי' לגג וכדכתבתי לעיל א"כ קשה ליה מהשתא ממילתא דר"ל אליבא דר"פ והכא קא מקשה ליה היאך אפשר לך להעלות על דעתך דבדכתב ליה עומקא ורומ' דקני לגג א"כ קשה מר"ל וא"א לומר עוד דמיירי ר"ל בדכתב ליה עומקא ורומא דא"כ מנ"ל לומר דבא להתנות לבנות עוד עליי' על גבה הלא תנאו דע"מ אתי לדיוטא גופ' דאי לאו דאתנה הוה קנאה הלוקח דהלא כבר כתב ליה עומקא ורומ' אלא ע"כ לומר דאע"ג דכתב ליה עומקא ורומא לא קני לגג וא"כ מאי עלה על דעתך לסייע ליה מרישא ודוק וכן לפי פירוש הרשב"ם יש לדרוך בדרך כה"נ דוק ותמצא:

בתוס' ד"ה ואי ס"ד כו' עד ומשני כו' וכן צריך לפרש כו' ער וזהו דוחק לפי' רש"י כו'. הנה באמת היה אפשר לומר באשר משני ליה כיון דגבוה י' טפחים כו' דר"ל וא"כ לא קני ג"כ לאויר שעליו ואי משום מאי דמקשה בסמוך אפשר לומר דשם אין הפירוש כפירושם אלא הכא פי' דהמקשן סבר הא דאמר ר"פ שאם רוצה לבנות עליי' ע"ג בונ' לאו ע"ג דיוטא קאמר אלא דר"ל בזמן שאין שם דיוטא כלל ואעפ"כ התנה ע"מ שדיוטא עליונה שלו אזי רשאי הוא לבנות דיוטא מחדש והכי דייק לישנא דר"ל ור"פ דאם יש כבר דיוטא על הבית מאי הוצרך ר"ל לאשמעינן דדיוטא עליונה שלו דפשיטא אלא דבא לומר אע"פ שאין הדיוטא בנוי' רשאי המוכר לבנות וכן בלישנא דר"פ משמע הכי כן היה סברת המקשן וקמשני ליה שאין הדבר כן אלא שהדיוטא כבר בנוי' ולא בא אלא לומר שאם נפלה הדר בני לה וק"ל:

בא"ד ור"פ אין נראה לו עד ור"פ אמר כו' בונה ע"ג עמודים שלא יכביד על הבית אבל להכביד אינו רשאי ע"פ הכי מוכח לפי פירושו דא"א דאפי' להכביד רשאי למה נייד ר"פ מדברי ר"ז דמיירי מהכבד' הבית אלא ע"כ דבסברה זאת פליג עליו דוק:

ודע דלפי פי' ר"ת ובמה שכתבתי בסמוך א"ש הא דהביאה הש"ס בקושית' הרא דברי ר"ז אף רלא מקשה מידי אלא לפי דברי ר"פ דאי לאו דהביאה דברי ר"ז הוה אפשר לומר דר"פ מיירי בבונה על הבית ממש ורשאי להכביד הואיל ואתנה וא"כ לא מקשה מידי וק"ל:

דף סד:

בש"ס ודקאמר בעלמא נמי כו' ממאי דילמא כו' נראה דכל שקלי' וטריא אתי' לתרץ במאי דפליני ר"ע ורבנן בכל הני פלוגתות וק"ל:

דף סה.

במתני' מכר הדלת אבל לא את המפתח כו' הנה בשנפרש על דתני במתני' כל הני דברים אף דלכאורה ההן אתי' מכח הלאו וכן אפכא נראה לומר דודאי אי לאו דהוה אמר אבל לא המפתח מדיוק' דדלת לא הוה אתי' דה"א כל מה שמתובר בדלת נכלל בכלל דלת כאשר באמת נכלל בכלל דלת מנעול ובריח כדאמרו רבנן בברייתא המאמירין וממעטין במכירה מכש"כ לר"א המרבה במכתשת. ואי הוה תני לא המפתח דלת ודאי הוה אתי' מיני' דנמכ' אבל ה"א דמיירי במפתח דלא קבוע לכך תני דלת דלהוה מפתח דומי' דדלת דקביעה כדאי' בש"ס ובמאי דתני מכר את המכתשת קבועה אבל לא את המטלטלת. נראה דאי לא תני המטלטלת ה"א מאי קבועה בשקבעה ואח"כ חקקה אבל בשחקקה ואח"כ קבעה אינה מכורה לכך תני המטלטלת אינה מכורה לאשמעינן דקבועה מכורה לעולם. ואי הוה תני המטלטלת אינה מכורה ה"א לעולם הקבועה ג"כ אינה מכורה כדסברי חכמים והא דתני המטלטלת משום סיפא בדאמר הוא וכל מה שבתוכו דאפילו המטלטלת מכורה כדכתבו תוס' בד"ה לא מכר בסופו וק"ל ושאר דברי' מתפרשי' מאילי' וכן לקמן בברייתא:

בתוס' ד"ה לא מכר כו' עד סופו וארשב"א דנקט להו משום דבעי למיתנ' כו' הנה יש לדקדק לדבריהם אלו מהא דלקמן בברייתא דתני במילתא דחכמים לא מכר תנור וכיריים וריחיים דלשתוק מתנור וכיריים ולא ה"ל למתני' אלא ריחיים וא"כ הוה אתי' במכש"כ דלא נמכרו תנור וכיריים ממכתשת הקבועה דאינה נמכרת. ואי משום הסיפא דאם אמר הוא וכל כו' דאפי' תנור וכיריים נמכרים זה הוה אתי' לן במכש"כ דריחיים דוק היטב:

גם יש לדקדק מנ"ל לתוס' דברייתא דלקמן מיירי בתנור וכיריים המחוברים דלמא בתלושי' דוקא ולאו עליי' קא פליג ר"א ואי משום דא"כ הוה מיותרי' דפשיטא דאינן נמכרים דלמא תני להו משום הסיפא וק"ל ויש ליישב:

דף סה:

בגמרא לימא מתני' דלא כר"מ כו' עד אלא מחוורתא דלא כר"מ האי לישנא דילמא ודאי דחיקא לן קצת הואל דמסקנא הכי הוא דמתני' דלא כר"מ וגם במאי דאמר לישנא דאלא מחוורתא והעליתי לפני תלמידי בדרך לחות דהמקשן הקשה א' שהן ב' ועל א' השיבו רק דהמקשן סבר דעל כולם השיבו ולכך הקשה ממפתח וע"ז השיבו אלא מחוורתא דלא כר"מ כלומר דמעולם לא רציתי לומר דאתי כר"מ רק דעל קושי' אחת השבתי לך. והנה הקושי' שהקשה עוד הוא אחר דמתני' אתי' דלא כר"מ א"כ למה תני בבריית' דר"מ פליג אמתני' דכרם המאוחר' למתני' דהמוכר הבית ה"ל למיקם פלוגתי' על מתני' דמוכר הבית וקושייתו היה ג"כ ממכתשת כדפי' הרשב"ם ועל זה שפיר קא משני התם קביע הכא לא קביע' והנה המקשן סבר דבעו לאוקמה כולה מתני' כר"מ ולכך הקשה ממפתח וקמהדר ליה התרצן אלא מחוורתא דלא כר"מ כלומר באמת אני מודה לך דאתי' דלא כר"מ מן מאי דקתני מפתח אבל מ"מ במכתשת מודה ר"מ דודאי מחלק הוא בין קביע או לא קביע וא"כ לא הוה אפשר לברייתא למיקם פלוגתי' אמתני' דמוכר הבית לומר ר"מ אומר המוכר הבית מכר כל תשמישי הבית דא"כ ה"א דפליג אפי' אמכתשת המטלטל' וזה אינו הואיל דלא קביע ודוק:

בגמרא ר"א אומר כו' בזמן שאמר לו הוא כו' מה דנתן ריוח בין הדביקים ולא העמיד פלוגתא דר"א אחר סיום דברי ת"ק דהלא ודאי בזמן כו' גם הת"ק קאמר ליה. אפשר לומר דאי הוי מסיים מילתא דת"ק ואח"כ העמיד דברי ר"א ה"א ר"א אתי' למעט במכירות ולומר דאפי' בזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו אפ"ה דוקא במחובר לקרקע מכור ולא מה שאינו מחובר לקרקע דה"ק ר"א אומר כל המחובר לקרקע ה"ה כקרקע דוקא בזמן שאמר כו' וק"ל: עוד בגמרא ת"ר צינור שחקקו ולבסוף קבעו כו' גם הכא היה אפשר לדקדק במאי דתני מילתא והפוכו. ואמינא אחר דמצינו פלוגתא בין הפוסקים אי כולו שאוב דאורייתא או דרבנן כדהביאו תו' לקמן בד"ה מכלל כו' ולכך אי לא הוה אמר אלא הרישא ה"א דוקא בכולו שאוב פסול אבל לא בג' לונין ואי הוה תני הסיפא ה"א איפכא דוקא בשאין כולה שאוב הוה הדין הכי אבל לא בכולו שאוב לכך תני מילתא והפוכו לומר דאינו פסול אלא בכגון זה דהיינו בחקקו תחלה ואינו כשר אלא בכגון זה והיינו בדקבעו תחלה דוק: בגמרא הי ר"א כו' הנה ראינו מאי דכתבו הרשב"ם והתוס' במילתא דא אי מקשה ג"כ מרבנן או מר"א לחוד ודחיקא לן לפירוש' דתרוויי' ולכך אמינא דבאמת מקשה מתרוויי' והא דלא נקט בקושיתו אלא ר"א משום דר"א אתי' ליה קושייתו ג"כ ארבנן ואי לאו ר"א לא הוה קשה ליה כלל ארבנן מידי משום דהוה אפשר לומר דחקיקא

דאמרו רבנן היינו בדקבעה ואח"כ חקקה כדפי' הרשב"ם באמת אבל מדברי ר"א מוכח דאינו כן מדאמר כל המחובר לקרקע כו' ואי לא מיירי רבנן במאי דקאמרו אבל לא הקבועה אלא בדחקקה ואא"כ כו' לא ה"ל לומר מלת כל דהלא לא פליג אלא אמילתא חדא אלא ע"כ דרבנן מיירי בין שקבעו וא"כ חקקו ובין שחקקו ואח"כ קבעו וכדפי' ר"י בתוס' וא"כ ממילתא דר"א אתי' לן קושי' ג"כ ארבנן לכך נקט ר"א טפי מרבנן:

גם מאי דמקשה מכוורת הי' אפשר לומר דמר"א דייק ארבנן דהנה היה אפשר לומר דגם המקשן ידע מאי דאמר ר"א דטעמי' רר"א הוה משום דאיתקש ליער ואדבש קאי רק דסבר מ"מ ע"כ הרישא דקאמר והרי הוא כקרקע דקאי אקנייי' בכסף ובשטר ובחזקה קאי אכוור' גופא דאל"כ אלא ג"כ אדבש לא ה"ל למתני הפרטי' פרוזבול וטומאה ושבת ולא ה"ל לומר כ"א הרי הוא כקרקע וממילא ידעינן דבכל מילי הרי הוא כקרקע וק"ו יש אם הוא כקרקע לענין קני' מכש"כ לענין דברי' אלו אלא ודאי דרישא מיתוקם בכוור' גופא וכל זה א"א למידק כ"א בדברי ר"א אבל אי לאו ר"א ממילתא דרבנן לא היה אפשר למידק כן דאי לא הוה תני אלא אינו כקרקע ה"א דאינו כקרקע לענין קנין אבל לשארי דברים ה"ה כקרקע. אבל השתא דמוכא כן מדברי ר"א דמיירי ברישא בכוורת גופא דומי' דהכי מיירו ג"כ רבנן וא"כ קשי' נמי מדרבנן. ומשני ליה התם כדאמר ר"א כו' כלומר דאף ברישא הטעם כר"א ולא קאי אכוורת. ועיין בת"ח דמפרש ג"כ הכי דמקשה מרבנן:

בתוס' ר"ה נימא כו' מדתנן דלא מכר המפתח ולא כפ"ה כו' הנה לכאורה היה אפשר לומר דדחיקא להו פי' רשב"ם דלמה ישבוק המקשן מילתא דמפתח דמיתני' בראשונה ויקשה ממכתשת דלבתרי'. אבל יותר נראה דדחיקא להו לפרש דברי ר"מ דמיירי מכל תשמישים אשר משמשום בהם בבית וכל כלי תשמישים בכלל רק רלא מיירי אלא בכלים אשר משמשים בהם לבית גופא דומי' דמפתח המשמש לבית שפותחי' בו הדלת המחובר לבית דומי' דתשמישי כרם אשר משמשים לכרם להיותו כרם וק"ל. ובאמת על דברי רשב"ם קשה לי טובא דאי כפירושו ל"ל לש"ס דלקמן לתרץ מאי דמקשה מר"א דלמא היינו טעמא דר"א משום דמוכר בעין יפה מוכר מאי דלא סליק אדעתי' מעיקרא ה"ל לומר טעמא משום דסבר המוכר בית מכר כל תשמישי בית כר"מ ומ"מ פליג עליו בזה דאלו הוא אינו מצריך להיותם קבועים בקרקע ור"א בעי קבועים בקרקע דוק:

גם יש לדקדק לדבריו למה קאמר אביי לקמן ר"א ור"מ כולם סבירא להו כו' ממתני' דבית הבד ממתני' דמכתשת ה"ל לאתוי לפירש הרשב"ם דמקרי ג"כ תשמישי הבי' דוק:

בתוס' ד"ה צינור שחקקו כו' עד ואין נראה לאוקמא כו' דאין דרך לעשות צינור כזה הואיל דבעי המים להיותם נופלים למקוה וא"כ למה יעשהו סתום מכל צדדי'. וכתבו

עוד ודווקא כו' משום דלא תימא דלמא דקבעו התם סתום מכל צדדיו ולאחר שיתמלאו יתמשכו למקוה מן הקרקע זה אינו דא"כ הוה המשכה והמשכה אינו פוסל ודוק:
בד"ה אילימא כו' ובחנם דחק לפרש כן דמצינן לפרש כו' הנה לכאורה יש לדקדק דא"כ מאי מקשה מר"א דלמא ע"כ לא פליג ר"א אלא אקבעו ואח"כ חקקו דמיירו בי' רבנן אבל בחקקו ואח"כ קבעו מנ"ל דפליגו וא"ת משום דקתני מלת כל הנה אחר שכתבו לעיל דפליג גם אתנור וכיריים המחוברים א"כ אין לדקדק כלום ממלת כל. ואפשר לומר אחר דמתני' אתי' כר"א והתם קאמר ולא את המטלטל ש"מ דוקא מטלטל דלא אבל בדקבעו אין לחלק. ועדיין יש לבע"ד לחלוק ולומר דלמא לעולם גם בחקקו ולבסוף קבעו אינו מכור ואי משום דנקט המטלטל משום הסיפא קא נקיט ליה לאשמעינן דבדאמר הוא וכל מה כו' אפי' המטלטל מכור. ויותר נראה לומר דא"כ ה"ל לפלוגי וכן דקדק הש"ס לקמן מדף של נחתומים ועיין מה שאכתוב שם:
והנה עוד יש לי לדקדק דא"כ דגם מרבנן קא מקשה א"כ ודאי דגם התרצן מתרץ אליבא דרבנן דטעמא דרבנן דבית הוא משום דסברי דבעין רעה מוכר ואי נימא דסבירא להו באמת בקבעו ואח"כ חקקו דהוה כקרקע ואפ"ה אינו מכור משום דבעין רעה מוכר דחיקא לן באמת המילתא טובא דוק:
והנה עוד קשה לי בש"ס מאי עלה על דעת המקשן דרצה לדמות ענין מכר לענין מקוה להיותו כלי או לא הלא בתנור אע"פ שמחובר מקבל טומאה וא"כ הוה כלי וכדכתבו תוס' לעיל בד"ה לא מכר כו' ואלו לענין מכירה סבר ר"א דמכור לפי הגירסא דגרסי רשב"ם ותוס' דוק:
בתוס' ד"ה הרי כו' השתא ס"ד כו' ואומר ר"י כו' הנה לפי דבריהם ודאי א"ש מאי דקמשני ואמר התם כדאמר ר"א כו' ולא אמר דלמא כר"א כדאמר בתירוצו על מתני' דבית משום דתירוץ זה מוכרח הוא דאל"כ הוה קשה מאי דמקשי' תוס' כל הני קושיות וק"ל אבל לפי מה שפרשתי לעיל דברי המקשן לא מוכח מידי וק"ל:

דף סו.

בגמ' אלא ר"א דדף כו' גם הכא אפשר לומר דאי לאו ר"א מרבנן לא הוה קשה ליה מידי דדלמא רבנן לא קמיירי אלא בדחקקו ולבסוף קבעו ואי משום דה"ל לפרש כדי שלא יטעה אדם לומר גם כן בדקבעו ואח"כ חקקו וזה אינו הואיל דהם מחמירין ואם יטעה אדם ויחמיר טפי מאי בכך משא"כ ר"א דמיקל ואי אמרת דמלת קבועה בסתם יתפרש נ"כ אמילתא חדא לא ה"ל לסתום דלמא יטעה אדם ויטהר אפי' בחקקו ולבסוף קבעו

אלא ש"מ דבאמת סבר כן ומלת קבעו בסתם מפרש בשניהם א"כ דומי' דהכי במילתא דרבנן וק"ל:

וקמשני ליה שאני פשוטי כלי עץ דרבנן כלומר הואיל דאיתא דרבנן לא אכפת לן ג"כ במאן דמיקל ואזה קמקשה מכלל כו' ועוד כו' כלומר וא"ת דבאמת דבשאיבה דרבנן מיירי שם רק דהואיל דאיכא ג"כ שאיבה דאורייתא וכפירוש רשב"ם לכך הוצרך לפרש שם אבל באמת שם מיירי בשאיבה דרבנן והאמר ר"י בדף של מתכת מחלוקת כלומר אפי' תימא דלא סבירא לך כר"י בר"ח מ"מ הואיל דדף אפשר לפרש ג"כ בשל מתכו' א"כ אכתי לא ה"ל לסתום ולפרש את דבריו כן העליתי לפני תלמידי ובזה מתורץ הרבה דברים ודוק: בתוס' ד"ה ושאני פשוטי כלי עץ כו' עד לבסוף וכן משמע בפ' שתי הלחם כו' הנה מהרש"א דקדק על דבריהם אמאי דלא הוכיחו כן אפי' למ"ד למטה היתה ע"ע ובאמת לכאורה היה נראה דתו' בעצמם סיימו בדבריהם כן מאי דקאמרו בסופו ולמ"ד למטה היתה טמא מדכתיב הטהור ע"כ ואפשר לומר דרמזו זה בקיצור דבריהם אלו. אבל באמת ראיתי בדבריהם במנחו' ומצאתי שבאמת לא קשה מידי דלמ"ד למטה הית' א"א לאוכחי דהנה מלת טהור הוצרך הכתוב לכתוב דלא תימא כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה לכך הוצרך לכתוב לומר דמראין אותו לעולי רגלים ולא הוה העשוי לנחת וא"ת מ"מ אחר שכתוב הטהור ל"ל האי דרשא דכל כלי עץ דת"כ זה אינו ג"כ דמ"מ ה"א טבלא שאינה מתהפכה אינה טמאה אע"פ שהיא משמשת האדם דהשלחן הוא עשוי להתהפך ודוק:

והנה עוד זאת ראיתי שם דמוקמי' טומאה דדף דהכא במאי דמשני שאני פשוטי כלי עץ כו' הוא משום טבלא המתהפכה ור"א סבר דהוה מדרבנן ע"ע אבל מה מאד קשה לי על דברים אלו דא"כ למה משני לעולם ר"א היא דמשמע דא"א למיקם השתא כרבנן והלא השתא דקיימינן דמיירי בשאיבה דאורייתא ובכלי עץ ה"ל למיקם נמי כרבנן והל"ל אב"א ר"א היא ואב"א רבנן היא אב"א ר"א היא וקסבר טבלא המתהפכה דרבנן ובצנור קמיירי בשאיבה דאורייתא ואב"א רבנן היא וקסברי טבלא המתהפכה דאורייתא כמ"ד שם כן ובצנור מיירי בשאיבה דרבנן והיינו בהמשכה כולו או בשאיבה ג' לוגי' דסבר דהוה מדרבנן אפי' השתא דוק היטב:

דף סו:

בגמרא א"ה אפי' חקקו ולבסוף קבעו נמי ופירש הרשב"ם הואיל דלרבנן הכל שוה בין כו' ותמי' לי טובא מנ"ל להמקשן להקשות כן ודילמא ע"כ לא קסברי רבנן דהוה כלי ולא בטיל לגבי קרקע אלא בחקקו ואח"כ קבעו אבל בקבעו ולבסוף חקקו סברי נמי רבנן

דבטיל אגב קרקע רק דהואיל דהוה מדאורייתא לכך גזרו קבעו ולבסוף חקקו אטו חקקו ולבסוף קבעו משא"כ בצנור דהוה דרבנן גזרינן חדא גזירתא והיינו בדחקקו ואח"כ קבעו ולא בקבעו ולבסוף חקקו דאל"כ הוה גזירה לגזירה ודוק:

עוד יש לדקדק אריבר"ח דמוקי בדף של מתכו' וכתבו התי"ט והת"ח משום דבכלי עץ דהוה דרבנן לא מטמאין בקבע למה לא מוקי ריבר"ח בכלי עץ העשוי למדר' דהוי נמי מדאורייתא וק"ל:

בגמרא בעי ר"י מי גשמים כו' אליבא דר"א כו' כי תבעי לך כו' הנה ודאי באשר נדקדק מאי דאמר דלא בעי אליבא דר"א למאי צריך לזה לא ה"ל לומר כ"א אליבא דרבנן מבעי לך אמינא דה"ק דבמאי דלא בעי אליבא דר"א הביאו דבעי אליבא דרבנן. דהנה כבר חזינן לעיל ב' פירושים אמאי דאמרו רבנן ולא הקבועה דלפירוש רשב"ם מיירי דוקא בחקקו ולבסוף קבעו ולפי התוס' מיירי אפי' בקבעה ולבסוף חקקה. והנה לפי פי' התוס' מתפרש שפיר והיטב מלת כל דאמר ר"א דאי לאו דאמר כל ה"א דע"כ לא פליג אלא בקבעו ולבסוף חקקו אבל לא בחקקו ולבסוף קבעו לכך הוצרך לומר מלת כל להורות דמכל וכל פליג אבל לפירשב"ם לא מתפרש שפיר אא"כ נאמר דלכך כייל כללא ואמר מלת כל להורות דלאו דוקא במכר סבר דתלוש ולבסוף חיבר הוה כקרקע אלא בכל דוכתא סובר כן בטומאה והכשר וא"כ ע"כ הוצרך לכך משום דשמעי' לרבנן דסבירא להו בשאר מילי נמי דלא הוה כקרקע לכך פליג עליהם בתרתי במכר ובשאר מילי אבל באשר נאמר דרבנן מיירו אפילו בקבעה ולבסוף חקקה א"כ אין כאן הוכחה דסבירי להו נמי בשאר מילי דהוה תלוש דדלמא דוקא במכר סבירי להו כן משום עין רעה ולא בשאר מילי. והשתא מתפרש שפיר וה"ק הואיל דאליבא דר"א לא בעי ליה משום דאמר מלת כל לכך בעי אליבא דרבנן את זה העליתי לפני תלמידי דרך חדוד. ועוד אמרתי אהאי עובדא דלבתרי' דשלח לי' ר"נ כי אתי' כו' ובמאי דהביאה הש"ס אח"כ מאי דאמר ר"א דמגבינין אפילו מעמלא דבתי ואין כאן מקומה. ואמינא אחר שיש לדקדק בדברי רשב"ם דאמר דאתי' אליבא דר"א א"כ למה לא קשלח ליה דיגבה אפילו ממכתשת דהוה רבותא טפי (אם לא דנימא דכך הוה המעשה ונשאל לפניו בכגון זה והוא דוחק באמת) ועוד זה מצאתי במאי דאמר ר"א דאגבי' ר"כ אפילו מעמלא דבתי דלא כתוס' אלא אפילו כבר עבר כל זמן השכירות מ"מ גבינן מניי' אחר דמ"מ ממקרקע קאתי' ואין לנו אלא תקנה דלא מגבינן עישור נכסי' אלא ממקרקע ומקילינן בי' ע"כ. וא"כ נוכל לומר דהאי דהביאה הש"ס האי שלח ליה כו' כאלו באה להקשות למה הניחו בתיקו האי בעי' הלא משם מוכח דרבנן חשבינן ליה כקרקע דהלא לכאורה אליבא דרבנן אתי' דאי אליבא

דר"א ה"ל לשלוח אפי' ממכתשת כדלעיל וא"כ נפשוט הבעי' ומהדר ר"א כי הוינן כו' כלומר לעולם כתלוש חשבי ליה רבנן בשאר מילי ואי משום דמגבינן מני' לעישור נכסים אין זה ראיה דהלא אפילו מעמלא דבתי מגבינן מטעם דמקילינן בע"נ א"כ אין כאן ראי' לאצטרובילי. וא"ת א"כ גם מכתשת נמי והדרא קושי' לדוכתא דלשלח רבותא טפי דזה אינו דמכתשת ודאי הואיל דבכל מילי אפילו במכר כתלוש חשיב א"כ א"א למיקל למגבי מני' וק"ל:

והנה באמת לרשב"ם קשה לי למה קשאיל שאלתו לענין הכשר מילתא דלא קיימינן בי' השתא בהאי מסכת הוה ליה לשאול אי רבנן דדף סבירא להו במכתשת כרבנן דאינו מכור או אי סבירא להו כר"א דמכור אע"ג דסבירא להו בדף דהוה כתלוש לענין טומאה מ"מ במכירה סבירא להו כר"א ומטעם דבעין יפה מכר. ואפשר להעמיד קושיא זאת במאי דהקשו תוס' בקושי' הד' אבל לשונם לא משמע הכי וק"ל. ואפשר ליישב דניחא להו טפי למבעי בעי' זאת ולא האחר' דהוה משמע דלא סבירת לן ודאי כר"א במכר ואנן חזינן דסתם רבי למתני' אליבי' וק"ל:

עוד יש לדקדק אליבי' דרשב"ם דסבר דרבנן דמכתשת אינן רבנן דדף א"כ מאי מקשה לעיל מדף אצינור דלא אתי' כר"א ולא כרבנן ודלמא צינור אתי' כר"א דמכתשת אליבא דרשב"ם דאמר דמחלקים בין קבעו ולבסוף חקקו או חקקו ולבסוף קבעו ויש ליישב. ובאשר נאמר דמכתשת הקבועה ואח"כ חקקה הוה דומי' דאצטרובילי ואפשר דעדיף מני' אחר דאצטרובילי היה כלי עד שלא קבעו כדכתב הרשב"ם ותרוויי' מכורים אפי' אליבא דרבנן לפי פירושו א"כ מאי דכתב הרשב"ם דלכך שאיל מאצטרובילי ולא ממכתשת משום רבותא ולפי מאי דאמרנו אפשר דאין זה רבותא ודוק:

ובאשר ניזיל לפירש התוס' דשפיר ידע דהני רבנן הוו הני רבנן ולא שאל אלא במאי דחזה דאצטרובילי הוה בכלל מכירת הבית א"כ אפשר למחשב נמי מחובר בהכשר ונאמר דעדיף מן דף דלא הוה כמחובר או נימא דלא עדיף מדף ומכר שאני דבעין יפה מכר א"כ יש לדקדק דה"ל למפשט את בעיתו מן מאי דחזה דהקשה מדף אצינור א"כ ש"מ דדף לא עדיף מצינור דאל"כ לא הוה קשה מידי מר"א דרלמא שאני דף דעדיף מני' דצינור אלא ש"מ דשוין הן וע"כ נאמר נמי דע"כ אצטרובילי עדיף מצינור דאל"כ מן מאי חזה התרצן לעיל דמשני דלמא היינו טעמא כו' ורבנן סברי מוכר בעין רעה מוכר ותי' זה לא קאי אלא בזמן שקושיתו אינו אלא ממכתשת ודלמא מעולם לא הקשה ממכתשת דשפיר ידע דמכתשת לא הוה כמחובר דחבורו אינו חבור גמור וקושייתו לא היה אלא מאצטרובילי אחר דלא ידע לחלק בין מכר לשארי דברים עד דלא משני ליה אלא ע"כ

צ"ל דשפיר ידע דאי אפשר להקשות מאצטרוביל לצינור דשאני אצטרוביל דקביע טפי מצינור וכבר הוכחנו דצינור ודף שוין וא"כ מאי קמבעי ליה השתא דוק היטב וי"ל:
עוד יש לדקדק לפירושם נמי למה לא קשאיל שאלתו לרבנן אי סבירא להו בדף של נחתומים בקבעו אי מכור בכלל מכירת הבית וק"ל. או למה לא קשאיל באצטרוביל לענין טומאה במאי דקמיירי בדף ואפשר לומר דלא הוה כלי ואינו מטמא אבל לא נראה כן:
והנה במאי דהקשו ארשב"ם למה לא קשאיל בעייתו לענין שחיטה אפשר דסבירא ליה כר' חייא דהתם בחולין דסבר במחובר מעיקרו אינו פוסל בדיעבד אפילו וא"כ בתלוש ולבסוף חיברו מכשירינן אפילו בתחלה וכדכתבו תוס' שם ע"ש ודוק:
גם במאי דהקשו אמאי דלא שאל שאילתו אכל תלוש ולבסוף חיברו אפשר לומר דלכך פרט אצטרוביל ולא שאיל אכללא משום דבעי חד מגו תרי ואי הוה שאיל אכללא תינח אי הוה פשיט ליה דהוה כתלוש והיינו אפילו כותל א"כ שפיר ידע אצטרוביל מכש"כ אבל אי הוה פשיט ליה דהוה כמחובר אכתי אצטרוביל מיבעי בעי ליה וא"ת א"כ אפכא נמי זה אינו דהלא אם יפשוט ליה דהוה כמחובר באצטרוביל א"כ ידעינן כותל מכוח כש"כ ואם יפשוט ליה נמי דהוה כתלוש מדבריו יבין נמי אי כותל הוה כתלוש או כמחובר דאם יהיה בעיניו כתלוש א"כ יהדר ליה בריתחא למה קא נקיט' בעיתך בדבר פרט באצטרוביל הלא כל תלוש אפילו כותל הוה כתלוש ואם יהדר ליה בניחותא ידע שפיר דכותל הוה כמחובר משא"כ באם ישאל אכללא דכל תלוש אין כאן ריתחא ודאי דלמה ירתח על אשר שאל דבריו אכלל ואינו מחלק דלמה יחלק משא"כ השתא ירתח אשר שאל אפרטא ולא אכללא כקושי' התוס' באמת ודוק היטב וכסוגי' זאת אי' בחולין פ' א"ט בצלע א' וב' שנשברה וגם אי' כן בזבחים בבעי' דכזית כזית תנן או כזית וכזית תנן:
עוד אפשר לומר דדעת הרשב"ם הוא באמת כדעת התוס' דמעולם לא רצה לשאול אכותל דסבר כמ"ד דהוה כמחובר ולא נקיט הרשב"ם כותל בדבריו אלא להביא ראיה ממנה למאן דאית ליה שם דהוה כתלוש אמאי דבעי הכא באצטרוביל דוק היטב כי כל דברי רשב"ם נוכל לפרש כן:

דף סז.

בגמרא ת"ר כו' חנוי' פתוחות לתוכה נמכרות עמה ושאין פתוחות לתוכ' כו' פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה. כך נדייק בברייתא הזאת דלכאורה יהי' הדיוקי' סותרים זה את זה דמאשר אמר בתחלה חנוי' פתוחות לתוכה נמכרות משמע דוקא כשפתוחות לתוכה לחוד אבל כשפתוחות לכאן ולכאן אין נמכרות ובמאי דאמר ושאין

כו' משמע אפכא. וגם מאי דאמר בסיפא פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו כו' מאי אלו ואלו דקאמר ומאי בא לרבות עוד. ובאמת בקצת גירסאות מצאתי דלא כתיב כן רק הרי אלו כו' אבל באשר נקיים גירסתינו נאמר אחר דחזינן לקמן בתירוצא דש"ס דמשני הא דרוב תשמישתיהו לנו הא כו' גם התם יש לדקדק דמדרישא משמע בדשוין בתשמישתיי' אינן נמכרות ומסיפא משמע אפכא לכך אמינא דגם בדשוין נמכרות והסיפא דמילתא דהתם בדוקא נאמר ובכן נתפרש ג"כ דברי הברייתא ברישא ובסיפא דהנה דיוקא דרישא אתי' למעט בדרוב תשמישתיי' לבר והסיפא בא למעט בדשוין רק דלא תימא אפכא דהרישא בא למעט אפילו בדשוין והסיפא בא לרבות דוקא בדרוב תשמישתיי' לגו לכך קמסיי' פתוחות לכאן ולכאן אלו ואלו נמכרות עמה דהיינו בין בדרוב תשמישתיי' לגו או בדשוין כדי לגלות מה דהיה מסופק לן והמקשן שהקשה את"כ מברייתא דר"ח לא הבין כן לחלק ולא דייק רק מדקתני אלו ואלו משמע דהכל נמכר וע"ז משני הא דרוב כו' להורות דיש עוד מילתא בדשוין וע"ז קאי תיבות דאלו ואלו דוק:

עוד בגמרא אמר רבה אי דאמר ליה כו' נראה דאתי' לי' לרבה לחלק ולומר כן מן מאי דנקט ר"א שיטה בפני עצמו לומר המוכר החצר כו' וה"ל לחלוק אמילתא דת"ק ולומר לא מכר אלא מילוס' של חצר אלא ש"מ דלאו בכל הלשונות קסבר כן ולכך הוצרך למנקט דבריו בפני עצמו באיזה לשון אשר פליג על רבנן וכן בלשון הב' וק"ל:

וידעתי גם ידעתי שעל זה יש לדקדק קצת ממקום אחר אשר נשנה כזה ע"כ אמרתי דבזה בא רבה לתרץ דלא תקשה במאי דמצינו דר"א מיקל במכירה במכתשת ובקורה דבית הבד ובכאן הוא מחמיר לכך בא רבה לומר דהכא שאני דבלישנא פליגי וק"ל:

והנה בכל מקום דאיכא ב' לישני אליבא דחד מ"ד דרכי לפרש דלא יהי' חד מהם כמשקר בשמועתו לכך אמינא אף הכא דמעולם לא אמר רבה כ"א בדרתא דוקא פליגי ותלמידיו אשר טעו במילתי' ובשמועת' דלשון א' סבר דבדרתא ממש פליגי כלומר בדאמר דרתא ממש ומשמע מני' דבחצר לא פליגי דמודים רבנן לר"א ובדירתא לא פליג ר"א ולישנ' ב' סבר דלאו לישנא דדרתא ממש כיון בדבריו אלא תרגומא דחצר קא נקיט בדבריו וללשון הקודש קא כיון דוק:

עוד במילתא דר"נ איכא נמי ב' לשונות ואפשר לומר ג"כ אחר דמצינו בקידושין בתוס' סברא אחת דסברו במאי דאמר שמואל מכר לו עשר שדות כו' אפילו לא נתן לו המעות השתא בכל השדות אלא שהיתה לו מלוה אצלו נגד השדות ולא הוה מצי למקני באותו כסף השדות דמלוה אינו קונה אבל בשהחזיק באחד מהם קנה כולם הואיל דכבר יש בידו כל המעות נגד השדות ע"ש. והנה נאמר דבשהחזיק בחולסית נחיתנ' דרגא חדא

דבדנתן לו כל הדמים עכשיו אפשר דמהני ג"כ בחולסית ובמצולה אבל בשהיה לו מלוה נגד האחד אפשר דלא מהני. ואפשר באמת לתת טעם בזה ובאידך דהנה באמת כסף קונה בשדות מן התורה רק במקום שכותבין שטר אינו קונה משום דאינו סומך דעתו אם לא בשטר משא"כ בשהחזיק ג"כ בחדא כדי לקנות גם האחרים למה לא יסמוך דעתו. ולכן קונה ג"כ בזה בחולסית משא"כ כשאינו נותן המעות השתא א"כ הכסף אינו קונה דמלוה היא וגם החזקה אינה קונה אחר שא"א למימר בה סדנא דארעא חדא היא. ובעשר שדות החזקה קונה משום דסדנא דארעא כו' רק בזמן שאין המעות בידו אינו סומך דעתו עדיין אבל כשהמעות בידו מה לי כשנותן השתא או כשהיה בידו כבר וק"ל והשתא נאמר דבאמת ר"נ תרוויי' לישנא קאמר ובלשון א' קמיירי במלוה ובלישנא הב' קמיירי בשנתן המעות בידו וק"ל ואף דלא ראיתי בפוסקי' לחלק בזה מ"מ לא מנעתי לומר דבר ראוי ומתקבל על הדעת:

דף סז:

בגמ' ים טלפחא כו' אפשר לומר דבא לפרש מתני' להעמיד כברייתא דהובא בש"ס וכדי שלא תאמר דברייתא מיירי בדברים אחרים דלא מיירי מתני' לכך מפרש את הדברים דאתי' אליבא דברייתא וא"ת דהלא ע"כ הברייתא פליגה על מתני' במאי דסוברה העבירי' אינן מכורי' אפי' אם אמר הוא וכל מה שבתוכו ודלא כמתני' דסוברה דמכורי' בדאמר כו' אפשר לומר דעבירי' דהתם אינן עבירי' דהכא אלא תשמישי אחריני נינהו ולכך מפרש עבירי' דהכא כבשי ועבירי' דהתם מתני' אצל שקין והן אפשר תשמישי' שאינן עיקר בבית הבד דומי' דשקין וק"ל:

דף סח.

בגמרא ואלא מאי עבדא כמטלטלא דמי מאי אפילו כו' כבר כתבו תוס' מה שכתבו ואני באתי כמתרץ בדרך אחר ונפרש תחלה מאי דקשה לכאורה על תוס' דשתקי מעבדא ולכאורה גם אי עבדא כמקרקע דמי קשה מאי אפי' עד דלא ידעינן החילוק בין ניידי ולא ניידי ובזה היה אפשר לומר דבאמת הש"ס לא קא דייק' אלא למה פרט עבד' טפי ממטלטלי אחריני וכן פירשב"ם אבל מתיב' אפי' לא קדייק מידי ובכן נאמר דאי עבדא כמקרקע דמי לא קשה מידי למה קפרט עבדים דאתא לאשמעינן בדלא קאמר היא וכל כו' דאינן מכורי' ואי לא הוה קפרט להו בסיפא ה"א ברישא מכורין דהלא כמקרקע דמי משא"כ אם אמרינן דכמטלטלין דמי אז ודאי קשה וק"ל ובכן נתרץ דלא קשה מידי לדידי' מבהמה דהנה מצינו בש"ס דב"ק דף י"ב ע"א סוגי' כה"ג דשקיל וטרי שם אי עבדא כמקרקע דמי או כמטלטלי ומחלק שם בקנין אגב דאע"ג דבשארי מטלטלי לא

בעינן צבורי' אבל במטלטלי דניידי בעינן צבורין. ובכן נאמר דמבהמה לא הוה קשה ליה מידי דבא לאשמעינן הכא דאף דאינן עומדין בתוכה נמכרין עמה בזמן שאמר היא כו' ואף דבכל המטלטלין כן הוא זהו משום דבמקום אחר נמי לא בעינן צבורי' משא"כ במטלטלי דניידי בעינן צבורי' לכך אשמעינן הכא דלא בעינן צבורי' ומ"מ לא הוה אפשר ליה למידק ולהוכיח דיש לחלק בין ניידי ללא ניידי דהוה אפשר לומר דע"כ לא מיגרע מלתא דניידי אלא בענין דבעינן צבורין אבל לא במילתא דמכר לומר דמילתא דניידי לא יהיה נכלל בכלל מכר אבל השתא בא להוכיח ליה מעבדי' דסיפא וא"ת דגם שם יאמר דקאתי לאשמעינן דלא בעינן צבורי' אפשר לומר אחר דבאמת מן התורה הם כקרקעות אפי' לפי דבריו (דע"כ לא בא למידק אלא בלישנא דאינשי כדפירש הרשב"ם) וא"כ אפשר דסבירא ליה בקרקע לא בעינן צבורי' ועומדין בתוכו אע"ג דניידי ואף דש"ס דב"ק דחי ליה התם כן אפשר דש"ס דהכא לא נראה לה זאת אפילו לומר ולהעלות על הדעת ושלא אפשר להטעות בזה דוק:

בגמרא תנן כו' בשלמא למ"ד בר מחווניייתא כו' הנה זה דרכי ברוב מקומות לפרש מאי רצה בזה דאמר בשלמא לחד מ"ד ואם לא הוה קשה לי' מידי באותו מ"ד לשתוק מני' ולהקשות לאידך. ובכן נאמר אחר דחזינן מאי דכתבו תוס' בד"ה מי סברת כו' דלכאורה אפשר לדקדק אמ"ד באגי דאפשר לחלק א"כ בין שדה בית הבעל ובית השלחין ע"ע ובאמת אי בית הבעל גרע מן בית השלחין א"כ ע"כ איכא לדקדק דלת"ק (למ"ד באגי) לא מזדבני כ"א בית השלחין ולא בית הבעל דאל"כ לא ה"ל למיתני לישנא דלא משמע כ"א בית השלחין אחר דבית הבעל מיגרע גרע ממנו ולפי זה היה א"כ אפשר לדקדק אמ"ד בר מחווניית' אף דת"ק באגי קאמר מ"מ מוסיף הוא היינו רשב"ג על ת"ק בתרי דרגי היינו בית הבעל ובר מחווניייתא וא"כ ה"ל לפרש ולומר בית הבעל ובר כו' מזדבני כדמקשי בלשון אחר בסמוך וא"כ לא הוה קשה מידי אמ"ד באגי דלאו דוקא באגי קאמר והיינו בית השלחין אלא אפילו בית הבעל ולכך נקיט לישנא דסנטר דכולל תרוויי' בין בית השלחין ובין בית הבעל וא"כ בודאי מוסיף הוא את"ק משא"כ אם נאמר דלא קשה מידי אמ"ד בר כו' א"כ קשה אמ"ד באגי דבאמת נאמר דבית הבעל עדיף מן בית השלחין במכירה וא"כ באשר אמר ת"ק בית השלחין א"כ בית הבעל אתי' מכש"כ א"כ קשה ודאי אמ"ד באגי וכן נאמר ונפרש בלשון אחר בסמוך דהנה אף שם אפשר לדקדק לכאורה גם למ"ד באגי אחר שבכל מקום מילתא דסנטר קאי אגברא כדכתבו תוס' והכא מתפרש אשדה דוקא ולא אגברא ואפי' הפירושי' שוין מ"מ קשה למה קסתי' רשב"ג אחר דאפשר למטעי ולפרש בגברא נמי. ובכן הוה אפשר לומר דמ"ד בר מחווניית' לאו דוקא קאמר

דמתפרש דוקא בבר מחווניייתא אלא דמתפרש בבאגי ובבר מחווניייתא ובכן לא הוה קשה מידי עליו אבל באשר נאמר דלמ"ד באגי לאו דוקא באגי קאמר אלא אף באגי וא"כ לא קשה מידי עליו דלכך קסתים רשב"ג לפרש דבריו דמיירי בכל גווני אשר אפשר לפרש מלת סנטר וא"כ ע"כ מ"ד בר כו' דוקא בר קאמר דאל"כ במאי פליג אאידך וא"כ ודאי עליו קשי'. ולא תקשה היאך אפשר לומר דלמ"ד באגי אף באגי קאמר וא"כ במאי הוא דפליג אמ"ד בר מחווניי' ודאי הרבה פליג עליו במילתא דת"ק אי ת"ק גנוניית' אמר או באגי וזה תלוי בזה וגם במילתא דר"י דלקמן בברייתא תלוי פלוגתא הזאת דוק היטב:
ובאמת הקשיתי לשאול אחר דבפלוגתם תלוי ג"כ בפירוש דברי ת"ק אי באגי קאמר או דוקא גנונית' א"כ למה שבקו מילתא דת"ק מלפרושי אשר קדום לדברי רשב"ג ומפרשי' דברי רשב"ג. ואפשר לומר דאחר דהלכה כרשב"ג במתני' חוץ מערב כו' לכך נקטו דבריהם אליבא דהלכתא ואפשר באמת לתמוה ארי"ף דפסק דלא כוותי' והרא"ש תפס עליו מן הכלל דכתבתי אבל לא הכריח דבריו מן הוכחתי ובאמת אפשר לומר דרי"ף סבר אחר דאביי לקמן מוקי רשב"ג בשיטה לכך פסקינן דלא כוותי' וכן מצאתי בש"ך אבל אפשר לומר דאין זה שיטה ועיין בתוס' דלקמן דלאו חדא מילתא אמרו באמת ומ"מ יהיה מה דיהי' אפשר לומר דהני אמוראי סברי דהלכתא כוותיה דרשב"ג ודלא כאביי באשר נאמר דמקרי שיטה ודוק. והנה יש לדקדק אאביי דלקמן דלא נקיט ג"כ באותה שיטה ר' יהודה דאמר נמי סנטר מכור. ואפשר לומר לדעת רשב"ם דהוא גורס בדברי ר"י סנטר אינו מכור ולדעת התוס' אפשר לומר דע"כ לא הביא רשב"ג אלא דמיירי בגברא ומוסיף את"ק דאמר דוקא באני ומפרש סנטר דר"י נמי באגי דסובר כרבנן ולא כרשב"ג ולכך לא הביאו דוק היטב:
גם אפשר לדקדק על אביי דלקמן למה לא הביא נמי מאי דאמר רשב"ג כי נם את בנותי' מכורין והוה הוספה הרבה אמילתי' דרבנן. ואפשר לומר דמאי דאמר רשב"ג מכר את בנותי' מיירי בדאמר היא וכל מה שבתוכה וכן משמע קצת בדברי רשב"ם בד"ה והיינו דקפריך כו' ועיין בב"ח ובמה שאכתוב עוד בזה ואביי לא רצה להביא אלא מאי דמוסיף ארבנן בדמכר סתם וק"ל: בגמרא ת"ש מאי לאו כו' ומי מצי אמרת הכי כו' הנה יש לפנינו פי' וגירסת הרשב"ם ופי' וגירסת התוס' ובודאי גירסת הרשב"ם דחיקא לן אחר שהוצרכנו להגי' דהי' כתוב לפניו במקום מי מצית אמרת הנ"מ וגם אריכת לישנא דש"ס דחיקא לן טובא בסמוך ואם נודה לפירש התוס' נבוא לכמה ספיקות וקושיות כדאכתוב בסמוך לכך אמינא דנקיים הגירסא אשר גרס הנ"מ ונפרש כך דהנה האי מאן דאמר הנ"מ סבר דהאי שירי' דתרגמינא ביזלי היינו באגי עצמן וא"כ ה"ק הנ"מ דבאגי קאמר

וזהו שאינו מכור דאי גברא קאמר אבל באגי מכור א"כ תקשה לן מסיפא דקאמר אבל לא את שירי' והיינו אפילו בדאמר היא כו' כדאכתוב בסמוך ואזה קא משני ר' אבא מאי ביזלי פיסקי באגי אבל לא באגי עצמן דהם מכורים והדר דייק הש"ס לאידך מ"ד א"כ ש"מ פיסקי באגי הוא דלא מזדבני אבל באגי עצמן מזדבני א"כ מוכח כאידך מ"ד וקאמר ע"ז איפוך סנטר מכור כו' ואח"כ מקשה אגירסא זאת ומי מצית אמרת כו' והנה באמת יש לדקדק לפי' הרשב"ם וגירסתו מאי האי דקא מקשה ומי מצית אמרת והקתני סיפא כו' ומאי קושי' הלא כבר כתב הרשב"ם בסמוך ולעיל הבאתיו דהאי סיפא קאי אמאי דאמר תחלה ואם אמר לו כל מה שבתוכה כו' בין כך ובין כך לא מכר שירי' כו' וא"כ מאי קשה מסיפא הזאת דבודאי באגי עצמה מזדבני בדאמר כל מה שבתוכה וראיתי באמת בתוספות דהכי קתני המוכר העיר מכר הסנטר ולא את אנקולמ' ואם אמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורי' בין כך ובין כך לא מכר שיריה כו' ועיין בב"ח. ונראה לומר דמ"מ שפיר קא מקשה וקמדייק דאי אמרת באגי אינו מכור ואנקולמס מכור א"כ מאי דתני אח"כ ואם אמר היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורי' ע"כ לא קאי אלא אסנטר דאנקולמ' מכור אפילו בדלא אמר וא"כ קשה למה ליה למתני כלל האי ואם אמר כו' הלא מסיפא דקאמר דלא מכר פסקי באגי שמעינן דבאגי עצמן מכורי' והכי ה"ל למתני סנטר אינו מכור ואנקולמ' מכור ואפילו אמר היא וכל מה שבתוכה פסקי באגי אינן מכורי' ושמעינן מני' אבל באגי עצמן מכורי' בדאמר היא כו' אלא ש"מ דסנטר גברא הוא ולא הוה שמעינן מסיפא דפסקי באני ולכך הוצרך סיפא דרישא לפרושי וע"ז קמשני איפוך סנטר מכיר ואנקלומ' אינו מכור וא"כ הוצרך סיפא דרישא לאשמעינן בדאמר היא כו' דגם אנקולמ' מכור ודוק כי נכון הוא למוצאי דעת:

הנה יש עוד לדקדק אמאי דמקשה הש"ס אמ"ד בר כו' דלא קאמר רשב"ג נמי באגי מכור אחר דמצינו דר"י קאמר באגי מכור לפי פי' התוס' דאע"ג דסנטר דרשב"ג הוה בר כו' מ"מ סנטר דר"י הוה באגי וא"כ לא הוצרך רשב"ג לפרש דגם באגי מכור דאדר"י קאי ואינו מוסיף עליו כ"א דרגא חדא וכדבר הזה מצינו בש"ס דשבת דף קל"ח ע"א דקאמר מי סברת ר"א אדר"מ קאי אדרבנן קאי כו' ע"ש ויש לחלק ולומר דשאני התם דמיתני בהדדי משא"כ הכא דלא זכור ר"י במתני' דילן. וא"כ הוה פלוגתא רחוקה נגד הרבנן וה"ל לפרש כדכתבו תוס'. וגם יש לפרש דהכי קא מקשה הש"ס אחר דחכמים מגינוניית' קמיירי א"כ לא ה"ל לרשב"ג לסתום דבריו אחר שיש לטעות בדבריו ולומר דקמיירי מבאגי ודוק:

ועוד זאת מצאתי להקשות במאי דחזינן דלפי גירסת הרשב"ם דגריס בראשונה אנקולמס מכור וא"כ ע"כ אנקולמס עדיפא מסנטר סבירא ליה השתא וא"כ היאך רצה לדייק ולהביא ראיה למ"ד בר מחווניי' דא"כ הדרא קושית הש"ס במאי דהקשה למ"ד בר כו' לדוכתא אחר דאנקולמס עדיף מסנטר ה"ל לרשב"ג לומר אנקולמס וסנטר מכור ובמאי דפרשתי בסמוך דלא קמקשה אלא במקום שאפשר לטעות א"כ לא קשה הכא מידי דבודאי הכא א"א למטעי ולומר דלפי גירסא זאת אנקולמס עדיף אפילו מבאגי וא"כ לא קשה מידי ודוק אבל א"כ היה קשה לפי גירסת ופירוש התוס' דהאי דקאמר לקמן מי סברת ר"י כרשב"ג ס"ל כו' בא להוכיח כמ"ד בר כו' וגרסי בכל מקום סנטר מכור ואנקולמוס אינו מכור וע"כ למ"ד סנטר דר"י הוה באגי ע"כ אנקולמוס עדיף מבר מחוונית' דאל"כ הוה קשה רישא דר"י לדסיפא דר"י דתחלה אמר סנטר מכור והיינו באגי משמע אבל בר מחווניית' אינו מכור ואח"כ אמר אנקולמס אינו מכור ואי אנקולמס מיגרע גרע מבר כו' א"כ איכא למידק איפכא אנקולמס אינו מכור אבל בר כו' מכור אלא ע"כ דעדיף אנקולמס מבר כו' ומיגרעי גרעי מבאגי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למ"ד בר מחווניית' הוה סנטר כמ"ד בר מחווניית' בדרשב"ג ולדידי' ע"כ מוכח דאנקולמס גרע מבר מחווניית' כדלעיל דוק:

עוד יש להקשות לפי פי' התוס' דתרי גווני סנטר נינהו א"כ מאי מקשה מתחלה מדאנקולמס גברא כו' דלמא תרי גווני נינהו ואי אכתי לא עלה על דעת המקשן כך ואין זה המקשן אשר הקשה לבסוף מי סברת כו' א"כ אכתי יש לדקדק על מאן דאמר האי מי סברת כו' ורצה להוכיח כמ"ד בר מחווניית' לפי פי' התוס' מנ"ל דמאן דאמר תחלה הנ"מ לא דייק מה דרצה לדייק הוא בעצמו וה"ק הנ"מ דסנטר דר"י באגי הוא וא"כ ע"כ דרשב"ג גברא הוא וקשה למ"ד באגי. וזה העליתי לפני תלמידי בדרך חידוד ואמרתי דאפשר דהאי מאן דאמר הנ"מ קאמר נמי האי מי סברת וחד מקשן הוא ואפשר להעמיד דבר זה בלישנא דתוס' דאחר שפירשו מאי דאמר הנ"מ כתבו וקאמר מי סברת כו' ולא כתבו דמקשן אחר הוא דוק:

דף סט.

ברשב"ם אשר האריך להעמיד גירסת הש"ס וכתב לפי שיטת המשנה דקתני בין כך ובין כך כו' ובסיפא דרישא לא מנינן להו במתני' כו' משום דהשתא אחר דבעי דר"א במלבנות של פתחים דבוק לשומירה העשויה בטיט כדכתב הרשב"ם ואחר בעי' זאת בעי הש"ס מנה"מ אחרוב וסדן אשר מיתני באחרונה במתני' א"כ ע"כ דלא גרסינן לעיל ולא את החרוב כו' ואע"ג דקטיני דא"כ למה הפסיק בעי' דר"א בפרושא דחרוב וקאי ע"כ

אשומירה. והנה אם היו מנוים ג"כ בסיפא דרישא לא הוה מוחקינן להו משום דתחלה מפרש חרוב כו' דמיתנא בסיפא דרישא ואח"כ הסיפא אבל אחר שלא מיתנא בסיפא דרישא א"כ צריכנא לגרוס כגירסתו וק"ל:

דף סט:

בגמרא אמר רב משרשי' כו' אפשר לומר דר"מ יתור' דתיבת סביב קדריש וא"כ אפשר דתיבת סביב הנאמר בש"ס לאו אדלעיל קאי אלא אדבתריה וה"ק סביב אמר ר"מ כו':

עוד בגמרא אמר ליה ארעא ודקלי כו' הוצרך לומר הני ג' דינים דאף דאמר דצריך לקנות ליה אם לית ליה מ"מ לא הוה ידעינן הדין דאי משעבדי פריק ליה דה"א באשר ירצה יקנה ליה ממקום אחר ואף דאית ליה משעבדי יוכל לקנות ממקום אחר אף דהמשעבדי עדיפא טפי משום דמשעבדי נקראים ג"כ כאלו אינן שלו לכך אשמעינן דליתא אלא צריך לפרוק אותן וליתן אותם לו דוקא ואי לא הוה קאמר נמי הרישא אי אית ליה דקלי ה"א דע"כ לא אמרינן הני דינין אלא בדמכר ליה קרקע ודיקלי ואית ליה ארעא דלית בה דיקלי וה"א דהוה מקח טעות קמ"ל דלא אלא מאי דאמר ודיקלי לא הוה דעתיה למכור לו ארעא דאית בה דיקלי אלא רשאי ליתן ליה דיקלי ממקום אחר (וכדכתב הרי"ף הפי' באמת אפילו השתא ע"ע) אבל בשיתן ליה ארעא דאית בה דיקלא אימא דאין צריך ליתן לו עוד ב' דיקלי קמ"ל דלא אלא כפירש רשב"ם דצריך ליתן ליה עוד ב' דקלים חוץ מן אותן שבשדה וק"ל כן נראה לי:

בגמרא אמר ר"י כו' צריך למכתב כו' עד אפ"ה שופר' דשטרי כו' אפשר דבא לומר דלא תימא דלא צריך למכתב ליה כן וכשכתב לו מסתמא למעט בא דבר מה כדלקמן בחרוב קמ"ל דלא ודוק:

עוד בגמרא א"ל לבר מאילני כו' עד אמר רב כו' ודייני גולה כו' ולא פליגי אחר שניתן רשות לדקדק יש לדקדק אחר שודאי מאי דאמרה הש"ס דלא פליגי הוא מכח סברא וכדפירש הרשב"ם וא"כ למאי הוצרך הש"ס לומר דלא פליגי דודאי נדע כן מכח סברא ועוד רב דאמר דבריו אדקל ודייני גולה אאילן ולמה שביק רב אילן דמיתני קודם לדקל ונקט דבריו אדקל. וגם לכאורה כל אחד דיבר שלא כסדר חבירו דרב הקדים החיוב ואמר כל שעולין כו' ואח"כ השלילה כל שאין עולין כו' ודייני גולה הקדימו השלילה באומרם כל שהעול כובשו לא הוה שייר ואח"כ החיוב וכל שאין כו'. לכך אמינא דכל אחד בא לתרץ יתור לישנא דש"ס ולכך דיקדקו דבריהם דהנה לכאורה יש לדקדק מאי דאמרה הש"ס אי אית ליה גופני לבר מגופני דהוה לכאורה שלא לצורך אחר דאמרה אח"כ גופני ודיקלי לבר מגופני ש"מ דגופני מקרי טפי אילן מדיקלי וא"כ אחר שאמר

אי אית ליה דיקלי לבר מדקלי מכ"ש ידעינן אי אית ליה גופני לבר מגופני (וא"ת א"כ נקשי מרישא גופא דאמרה אי אית ליה אילני לבר מאילני ולמאי הוצרך לאשמעינן דבר זה אינו דמשם לא קשה מידי דטובא אשמעינן התם דלא תימא דלא שיירי אלא תרי אילני דמעוט רבים שנים כדאמרינן לענין מכירה ללוקח דאינו נותן ליה אלא ב' דקלים קמ"ל דלא והטעם דהמשייר בעין יפה משייר ואידך הוה המע"ה וק"ל) והנה באשר נאמר דבמאי דאמר לבר מדקלי בא להראות דבר מה אשר איננו בדאחרי' והיינו באילנות ובגופני א"כ לא קשה מידי למאי תני נמי גופני דנילף מק"ו דדקלי דבאשר מרב' בדקלי מה שאינו בשארי ודאי א"כ לא נוכל לילף מני' מידי וגם דהא מילתא אתי לאשמעינן ממילתא דגופני דניתן עדיפותא לדקלי. והנה עדיפותא הלזה נראה לומר דהיא זה במאי דחזינן לקמן דכתב הרשב"ם בד"ה כל שהעול כו' ומיהו אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו הוה שיור כו'. ועתה נאמר דאין זה כלל לומר כן נמי בדקלי דאם אין דקלים אחרים בשדה דהוה שיור דדי לנו בשנאמר כן באילן אבל בדקלי דלא מיקרי אילנות אם לא בשאין אילן וגופני בשדה ונאמר ג"כ דאפי' הן קטני' יהיו נקראים אילנות והוא נגד הסברא לנחות דרגי תרי וזהו שאמרה הש"ס אי אית ליה דקלי כו' פי' דוקא דקלי ממש שעולין לו בחבל כו' ולכך בא רב לפרש דבר זה ונקט החיוב בראשונה דבא לפרש מלת דקלי הנאמר בש"ס דמיירי מדקלי שעולין לו בחבל. והנה דייני גולה באים לתרץ דקדוק אחר מאי דקשה לן לכאורה יתור לישנא דש"ס דאמרה אילני ודקלי לבר מאילני וזהו הוה ודאי מילתא דפשיטא אחר שאמר בסמוך אילני וגופני אילני ש"מ דאפי' נגד גופני אמרי' אילני מכש"כ נגד דיקלי דהלא אח"כ אמר גופני ודקלי לבר מגופני ש"מ דטפי מקרי גופני אילני מן דקלי ובאשר נתרץ דקדוק הלז נאמר תחלה האי דאמר הרשב"ם בסמוך בד"ה כל שהעול כו' ומיהו אם אין אילנות גדולים כו' קאי נמי בזמן שיש דקלי בשדה ואילנות קטנים דמ"מ ניחא לן לומר טפי דכיון דאילנות אע"פ שהן קטנים מאשר נאמר דכיון אדקלי ולא קממעטו דייני גולה אלא בשיש בשדה עוד אילנות גדולים (או אפשר אפי' בשיש ג"כ גופני בשדה דוק) וא"כ שפיר מתורץ דקדוק הלז דמאי דקאמרה הש"ס אילני ודקלי בא להורות באיזה אילנות שיהי' אפילו הן קטנים מ"מ נאמר דשייר טפי אילנות ולא הדקלי' וזהו שאמרו דייני גולה כל שהעיל כיבשו לא הוה שיור במקום אחר בזמן שיש שם עוד אילנות אבל נגד דקלי הוה שיור ולכך מתחילין בשלילה הזאת להורות דיתור לישנא דש"ס מיירי בהני אילנות ואפ"ה הוה שיור כל זה אמרתי לפני תלמידי דרך חידוד ואם תרצה ליתן ליה פנים מסבירות ולהעמיד' בחלק האפשר אין חשש בזה:

בתוס' ד"ה ארעא ודקלי כו' אע"ג כו' בזה א"ש לישנא דאמר ליה דאמרה הש"ס דבא להורות דבע"פ מיירי ומה שקשה על דבריהם אלו אכתוב בסמוך:

דף ע.

בגמ' בעא מני' ר"א כו' א"ל לא קנה איתיבי' כו' מאי לאו כו' תדע כו' הנה ודאי לכאורה נאמר מאן דבעי האי בעי' הקשה האי איתבי' וא"כ אי ידע האי ברייתא מאי קאבעי לפי דעתו שהקשה השתא מאי לאו כו' משמע דאית ליה דקדוק מאי לדקדק כן וגם ע"כ הוצרכנו לפרש איזה דקדוק אשר יש ליה לפי גירסא דילן. וגם יש לדקדק דאמר ר"ש תדע כו' אחר שהקשה לי' ולמה לא קאמר האי תדע תכף אפשיטתו הראשון. וע"כ נאמר אחר דחזינן דמתלקין תוס' בין אם כתוב בשטר או בע"פ (אשר באמת לכאור' יש לדקדק עליהם מקושית המקשן דהכא ודוק) והנה נאמר דודאי רב אחא ידע ברייתא זאת וידע שפיר דיש לדקדק בה אותו חרוב לא קנה הא שאר חרובין קנה דאל"כ ה"ל לאשמעינן האי רבותא בהדיא ולומר אפי' שאר חרובין לא קנה אחר דהסברא והשכל לא מחייב כן רק ההיפוך דאל"כ למאי התנה והוצרך להתנות. ומ"מ בעא את בעיתו והיינו בזמן שכתוב בשטר אם אמרי' לשופר' דשטרא כתבו או לא אבל ברייתא מיירי בע"פ א"ד דברייתא מיירי אפילו בשטר ולא אמרינן לשופרא דשטרא כתבו. והנה ר"ש פשיט ליה מכל וכל דאף בע"פ שאר חרובין לא קנה ולא כמו שאתה סובר דבע"פ הוה פשיטא דקנה שאר חרובין דזה אינו ועתה בא להקשות מאותה ברייתא ומדקדק דה"ל לפרש וע"ז קמשני ר"ש דלעולם לא קנה שארי וא"ת דה"ל לפרש אחר שהוא נגד הסברא זה אינו אלא דהוא עם הסברא תדע כו' וא"כ לא הוצרך הברייתא לפרש וק"ל. ובדרך אחר נוכל לומר ג"כ והוא דהנה אחר דחזינן דהש"ס מחלק' למעלה בין דיקלא טבא לבישא נאמר א"כ גם הכא כן ונאמר דשפיר ידע הברייתא ודקדוקו רק דהוה מוקי לברייתא דמיירי בשהתנה בחרוב טבא ולכך קנה שאר חרובין והוא בעי בזמן שהתנה על חרוב בישא אי לא קנה א"כ שארי חרובין משום כש"כ או נימא דמ"מ הואיל ולא הוצרך להתנות והוא התנה דאתי' לדיוק דלקני לשארי חרובין אף שהם טובי' מזה משא"כ לעיל דהוצרך להתנות וק"ל. והנה ר"ש השיב ליה מכל וכל דאף בשתנאו היה אחרוב טבא ואפ"ה לא קנה שאר חרובין וע"כ מקשה ליה מהאי ברייתא ומדקדוק הנ"ל ור"ש השיב ליה כנ"ל וק"ל:

עוד בסמוך יש לדקדק בלשון ב' כבלשון ראשון ושם נאמר דשפיר ידע הברייתא רק דהוה מוקי לה בזמן שליכ' לטפוי שום דבר ובעיתו קאי בזמן דאיכא לטפוי דהיינו דרך

או כיוצא בו ור"ש פשיט ליה מכל וכל אף בזמן דליכא לטפוי ולכך מקשה מברייתא ומתרץ ר"ש כנ"ל דוק:

עוד בסמוך בעא מני' ר' עמרם כו' ולימא ליה כו' ודאי אף כאן יש מקום לקפידא לנוח דהלא שאלתו כך הי' אי מצי אמר שטרך או לא ואחר שהשיב ליה דלא מצי אמר מאי ראה להקשות ליה וגם מאי דאמר אח"כ סוף סוף כו' לישנא דסוף קא דייק לן והנה אחר דחזינן לרמב"ם דפוסק בזמן שא"א לטעון נאנסו והיינו במקום שיש רואין אין יכול לטעון ג"כ החזרתי והנה ר"ע אחר דחזא דהשיב ליה ר"ח בקיצור מהימן ולא אמר מהימן במגו ש"מ דסבירא ליה דנאמן אף במקום דליכא מגו והיינו במקום שיש רואין ואדבר זה ודאי לא היה בעיתו וע"כ הקשה ליה דלמה יהי' נאמן וכשהשיב ליה וליטעמך כו' ראה דגם סברתו דלא מהימן אלא במקום דאיכא מגו וא"כ הוה קשה ליה למה לא קאמר מהימן במגו אלא ש"מ דסבר דמהימן אפילו בלא שבועה ולכך קאמר סוף סוף וק"ל.

והנה בכאן יש לי מקום עיון במאי דכתב הרשב"ם בד"ה ולטעמך כו' ומגו במקום עדים ליכא כו' ש"מ אי הוה מגו במקום עדים לא הוה מהימן לר"ח וזה סותר מה דאיתא לעיל דף ל"ג ע"ב זה אומר של אבותי כו' עד אבייי ורבא לא סבירא להו להא דרב חסדא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרי' ש"מ לר"ח אמרינן מגו במקום עדים וכש"כ הכא דלא הוה מגו במקים עדים ממש אלא כמגו כו' ואף לתוס' הכא יש לדקדק לכאורה כן דע"כ לא דחיקא להו פי' רשב"ם דהכא אלא לישנא דולטעמך אבל אי לאו הכי לא הוה קשה להו מידי ולמה כן. ואני כבר כתבתי לעיל בחדושי דף ל"א ודף ל"ג דנראה לי דמעשה דדף ל"ג מיירי דלא אמרו העדים דהוה דאבותיו דאידך עד יום מותו אלא סתם דהוה דאבותיו וא"כ נוכל לומר דאח"כ מכרו לאבותיו של זה ולא הוה בידיהם כ"א יום א' כדכתבו תוס' לעיל דף ל"א ע"א בד"ה מה לי לשקר כו' ולישנא הכי קאדייק דלעיל מיירי והיינו בדף ל"א דאמרי העדים דהוה דאבותיו מעולם ולכך קאמרה הש"ס שם דאביי הקשה לרבה ורבה שתיק וחזר מסברתו כדכתב הרשב"ם שם משא"כ בדף ל"נ דאמרה הש"ס אביי ורבא לא סבירא להו דר"ח אבל לא הקשו עליו כלום משום דשם מיירי דהעידו סתם וסבר ר"ח דלא הוה מגו במקום עדים דיש לפרש דבריהם יום א' הוה דאבותיו כדלעיל בתוס' וא"כ לא קשה מידי משם אבל אחר שפירשב"ם בדף ל"ג בד"ה האי כו' דאהבתי' היא עד יום מותו ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה ודאי קשה ממאי שכתב כאן. אם לא דנימא דאפילו הכי הואיל דחזינן דר' עמרם סבר דלא אמרי' מגו במקום עדים ממש דאל"כ ה"ל לשאול סתם אם אמרי' מגו במקום עדים א"כ הוצרך ר"ח לפשוט לפי סברת ר' עמרם ולא לפי סברתו והוא דוחק ודוק היטב: בתוס' ד"ה א"ד כו' הנה אחר דמחלקי'

בין שטר הלואה לשטר דפקדון משוס דדמנין דזייר לי' אפשיטי דספרי וכן מתרצין תוס' בשבועות דלא תקשה דרבא אדרבא דגם בשטר כיס המקבל צריך ליתן שכר הסופר וא"כ יש לדקדק מאי בעי לאוקמי דר"ח בפלוגתא דלמא כ"ע לית לי' דר"ח ושאני התם משום דזייר וגם התרצן למה לא משני כן. וע"ז י"ל דרצה לאוקמי טפי דאתי' כ"ע כר"ח להורות דהלכתא כר"ח דומי' דהכי כתבו תוס' בב"מ דף פ"ב בד"ה לא דכ"ע לית להו דשמואל ע"ש וק"ל:

נם יש לדקדק קצת אחר שכתבו בסמוך דטענת נאנסו לא טענינן להו ליתמי א"כ גם קושיתם הכא משטר הלואה שאינו מקויים לא קשה מידי דשאני שטר שאינו מקדים משום דמימר אמר מאי אכפת לי אם יהיה השטר ביד המלוה אחר שאינו מקויים ובכל זמן אוכל לומר מזויף הוא ואף לאחר מותו טוענין ליורשיו כן משא"כ בנאנסו דאין טוענין נאנסו בשבילם וי"ל וק"ל:

דף ע:

בגמ' לימא כו' לא דכ"ע כו' הנה יש לדקדק למה לא קמשני דפליגי בהאי מלתא דכ"ע אית להו דר"ח רק דהכא מיירי דמת בתוך הזמן וא"כ הוה מגו במקום חזקה ולעיל ריש ב"ב דף ה' ע"ב מבעי קאבעי אי אמרי' מגו במקום חזקה או לא ולא נפשט שם ופליגי הכא בהאי מלתא וק"ל:

ואיכא למימר דבאמת הכי קאמר המקשה לימא כו' וא"כ אפי' תימא דר"ח לא אתי' בפלוגתא משום דפליגי במלתא דמגו במקום חזקה מ"מ קשי' לן אמאי הניחה הש"ס הבעי' בלי פשיטות ה"ל למפשט מפלוגתתא דהכא וק"ל: וגם אפשר לפרש לישנא דלימא הכי דקא קשי' לי' ארב חסדא דע"כ דאין האמת אתו דמדחזינן דפליגי דוקא בשטר כיס דאפשר למימר בי' דזייר לי' אפשיטי דספרי כנ"ל אבל בשטר פקדון כ"ע סברי דאמרינן לי' שטרך כו' דאל"כ ה"ל לאשמעינן רבותא טפי ואזה קא משני לא דכ"ע כו' ואי משום דנקטו שטר כיס אפשר לומר דע"כ לא קא סבר האי מ"ד אם אית' מימר אמר אלא בשטר כיס משום דבשטר פקדון למה יאמר אחר דיודע דטענינן להו ליתמי מאי דאיהו הוה מצי למטען ואדרבה יתמי עדיפא מן הוא דאלו הוא הוה צריך שבועה והן לא צריכי' שבועה כסברת הפוסקים ואפילו לרשב"ם דסבר דמשבעינן להו שבועה שלא פקדנו מ"מ ודאי ניחא ליה טפי מאשר ישבע הוא משא"כ בשטר כיס דע"כ לריכים לפרוע החצי ואנן טענינן להו דנפרע כולו ובודאי יש מקום לומר אילו הוה מימר אמר אחר דאם לא יאמר קודם ויתבע את שטרו ממנו אינן נאמנים אח"כ כ"א על החצי וק"ל:

ומאי דאמר הש"ס אמילתא דר"ה בר אבין תרתי. נראה דה"ק תרתי כלומר קא שאיל אם הם שני דברים שאינן שוים דשטר כיס מיירי שמת תוך הזמן והוה מנג במקום חזקה או משום דבר אחר וק"ל:

עוד בגמרא אמר מ"ז כו' א"ל אנן דייני גולה אפכא מתנינן לה ודאי יש לדקרק אחר דאינו יוצא דבר מה ממילתא דמ"ז א"כ למה הביאה הש"ס לרבריו אלה ואפשר לומר אחר דהש"ס ראתה ראמר רבא הלכתא נשבע וגובה מחצה הוה קשה לכאורה למה לא קאמר דבר בשם אומרו וה"ל לפסוק ולומר הלכתא כדייני א"י לכך הביאה הש"ס מילתא דמ"ז דאיכא דהוה מתנו אפכא וא"כ הוצרך רבא לפרש דבריו בפסקו וק"ל:

ובאמת יש לדקדק במאי דחזינו ברשב"ם דכתב או אפשר דטוענ' טענת בריא וגם הכי אי' בנ"י ומיירי ביתומים גדולים ע"כ דאל"כ אין נזקקי' לנכסי יתומים כו' כדאי' בחדושי רמב"ן נמי וא"כ מאי האי דהקשו אמר זוטרא מרבא דלמא מעולם לא הוה קפליג רבא אמר זוטרא דאף רבא סבר המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בשטר וכפשטא דש"ס בשבועות ולא כדפי' תוס' הכא והתם ואי משום דפסק הכא גובה מחצה משום דמפרש את פלוגתתם דפליגי בשטוענ' היתומים בבריא נאנסו דלמ"ד גובה כולה סובר אם איתא דנאנסו מימר הוה אמר דאף בטענת נאנסו אמרינן למ"ד אס איתא מימר הוה אמר כדאי' בת"ח ולמ"ד גובה מחצה סבר דלמא מ"ה אונסו אבל בשטוענ' החזיר לך כ"ע מודים דאמרינן א"כ שטר בידי' מאי בעי ורבא פסק כמ"ד גובה מחצה דלא אמרינן אם איתא. ומר זוטרא סבר דבסברא אם איתא לא פליגי וכ"ע סברו דלא אמרינן אם איתא כו' וכדפסק רבא באמת נמי רק דפליגי בשטוענ' החזיר לך וקפסק כדייני גולה דמצי אמר שטר בידי כו' וכרבא נמי דסובר כן בשבועות וא"כ אליבא דהלכתא מעולם לא פליגי רק בפירוש פלוגתתם וקצת היה באפשר לומר ג"כ דהואיל דחזינן מאן דאפיך ותני להו דשניהם אמת דבפעם חדא אמרי דייכי גולה גובה כולה ובפעם א' מחצה וכן בדייני א"י כן ולפי הפירוש יתהפך הדין לכל א' וא' והיינו באשר נאמר לפי מה שפירשתי דיפרש רבא דפליגי בשטוענ' נאנסו ובהכי סברי דייכי גולה הסברא דאם איתא כו' ולא דייני א"י ולמאי דמתני אפכא איירי בשטוענ' החדר לך ואבוהון ציוה כן ויש עדים בדבר וסברי דייני גולה א"כ דגובה מחצה ולא מצי למימר א"כ שטר בידי מאי בעי ודייני א"י סברי דמצי אמר ולכך גובה כולה. ואמרתי דרך חידוד לפני תלמידי דאפשר דהכי יתפרש באמת מאי דמשני אנן אפכא מתנינן לן ודוק בכל אלה:

בתוס' ר"ה סוף סוף כו' תימא למאי דמפרש ר"ת כו' עד ואומר ר"ת דהך שבועה מדרבנן היא כו' הנה לכאורה מוכרחים אנו לומר כן אפילו לפירש ריב"א ורש"י שם בב"ק דף

ק"ז דאל"כ מאי מקשה ר' עמרם לר"ח סוף סוף כו' דלמא ר"ח סבר כרמי בר חמא דלשם דאינו מחייב בנאנסו לחוד אם לא ע"י כפירה והודאה ג"כ ומאי מקשה א"כ אלא ע"כ צריכנא לומר דמ"מ מדרבנן שבועה בעי בטענת נאנסו ודוק:

עוד ק"ק לפי פירש"י דלשם דמחייב אכפירה לחוד בפקדון אפילו בלי הודאה כלל א"כ היאך עלה על דעת ר' עמרם דר"ח יפטרנו אפילו בלא שבועה והיאך יהי' עדיף המפקיד בשטר משהפקיד לו בלי שטר דהוה צריך לישבע מן התורה ועתה שהפקיד אצלו בשטר יפטרנו בלי שבועה ומאי צריך לפרש קושייתו סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי ומאי תלוי בנאנסו אפילו בלי נאנסו מחייב שבועה אכפירה לחוד. ובאמת אי לאו הקושי' שלפני זאת הוה אפשר לומר אקושי' זאת דסבר ר' עמרם דלמא סובר ר"ח כרב"ח דלשם דלא מחייב אכפירה לחוד ולכך הקשה ליה מנאנסו דמחויב לכל הפחות שבועה מדרבנן עליה כדכתבו תוס' לר"ת. אבל א"כ קשה קושי' שלפני זאת ביותר ראי לאו תירוצינו הלז הוה אפשר לומר אקושי' שלפני זאת דשפיר ידע ר' עמרם בררב חסרא דלא יסבור כרמא בר חמא שלא אליבא דהלכתא אבל לפי תירוצינו א"כ הדרא לדוכתא. ואפשר לומר דלאו בדרך קושי' אמר ר' עמרם את רבריו אלא בדרך בעי' דרצה לירע את דעתו להיכן יפנה ודוק:

ואכתי יש לדקדק אתוס' ועל ר"ת גופי' דהוצרך לתרץ בדוחק את קושי' התוס' ולמה לא טמא דהכא מיירי באמת במודה מקצת אם יהי' נאמן במגו דנאנסו במקצת דודאי במגו דנאנסו כולה ליכא למימר דלא אמרינן מגו במורה מקצת מגו דהוה כופר הכל כדכתבו תוספות בהרבה מקומות בב"ק ובשבועות. ובודאי שבועה בעי. אם לא דנימא דא"כ לא הוה טעי ר' עמרם בדר"ח דיפטרנו בלי שבועה הואיל שהוא הודה במקצת אבל לפי מה שפירשנו לעיל דלאו בדרך קושי' קא מקשה ר' עמרם אלא דרצה לידע אי סובר כרב"ח או לא אני כן לא אתי' שפיר הכא וגם על זה פקח עיניך וראה:

והיה עוד אפשר לומר דאי הוה מיירי במודה מקצת א"כ ודאי לא הוה מצי למימר שטרך בידי מאי בעי דהלא צריך לשטר עוד לאותו מקצת שהוא חייב לו עוד. אבל באמת לא נראה לומר כן דא"כ ה"ל לכתוב שובר או יכתוב הפרעון אגוף השטר דבשלמא משום פשיטי דספרי אפשר לומר דהואיל דהוה דבר מועט סבר הלוה לפרוע לו תכף ומיד ולא חשש לכותבו אשטרא או ליקח שובר הואיל דבדעתו היה לפרוע לו מיד וליקח השטר גופי' משא"כ כשפרע מקצת ודאי השאר לא היה יכול ליתן תכף ובודאי יכתוב הפרעון אשטר אם איתא דפרע באשר נאמר דמצי אמר שטרך בידי מאי בעי. והכי מוכח לכאורה דאל"כ היאך היה רוצה לדמות שטר כיס לדר"ח דהלא שם ודאי במודה מקצת

מיירי דעל כולה אינו נאמן במגו דנאנסו דאפי' אם נאנסו הוה משלם החצי דמלוה אלא ע"כ דמיירי שם דטענינן אלו הוה אבוהון קיים הוה מורה החצי וטען שפרע החצי והוה נאמן במגו דנאנסו ואפילו תאמר דבאמת הוה טען על כולה אע"פ דלא היה נאמן אלא על החצי מכל מקום מנ"ל לדמות דלמא מיירי שם במודה מקצת ולהכי סברי דייני א"י דמהימני היתומים כשטוענ' כן ואף בשאנן טענינן להו טענינן אמקצת כי היכי דלא מצי למימר שטר בידי מאי בעי דכל טענה אשר היא עדיף טפי ליתמי טענינן להו משא"כ ר"ח דלמא מיירי שם בכופר הכל ומנ"ל לדמות אהדדי אלא ודאי דאין לחלק כן וגם בזה היה אפשר לתרץ מאי דמקשים תוס' דרבא אדרבא דשבועות דדלמא ע"כ לא קפסק רבא כן הכא אלא במודה מקצת ולא בכופר הכל ודוק:

בא"ד ועוד דאמר בפרק כל הנשבעין כו' וצריך לפרש כו' דלא תקשי דרבא אדרבא כו' הנה באמת תמיה לי אחר דכתבו לקמן בד"ה אמר רבא דריב"ם מפרש דלא קשי' מידי דרבא אדרבא והכי קא מתרץ הרמב"ן בחדושיו וא"כ גם לר"ת נאמר הכי דבאמת מעולם לא מחייבה התורה לישבע שבועת השומרים במקום דאיכא מגו כדמקשה שם בשבועות א"כ שבועת השומרים היכי משכחת לה ומתרץ דמפקיד ליה בשטר ולכך במקום דמודה במקצת חייב אפילו בלא שטר דלא הוה כאן מגו דהחזרה דאפילו הוה טעו החזרתי הוה מחויב שבועה אחר דהודה מקצת אבל במקום דאיכא שטר מחייב רחמנא בנאנסו אפי' בכופר הכל דמאי אמרת מגו דטען החזרתי לך דאף אם טען כן הוה מחויב שבועה אחר דאיכא שטר ובודאי יש לחלק כן כמו שפירש ריב"ם בסמוך דוק היטב ותמצא ובודאי יש ליישב ומכל מקום העלתי לך חרס' דתוכל למצוא תותי מרגניתא: עוד דקדקתי קצת אחר דהבין ר' עמרם לדרב חסדא דאפי' בלא שבועה יהיה נאמן א"כ ה"ל להקשות עליו קושי' חזקה טפי א"כ שבועת שומרים דחייב רחמנא היכי משכחת לה כדמקשה שם ולמאי דסבר דאפילו בלא שבועה נאמן א"כ אינו מתורץ בתירוץ דלשם ואפשר לומר דהוה מגו דהעזה וע"כ לא קא מקשה שם אלא אשמואל דסבר דאמרינן מגו כה"ג ועיין בתוס' שם ודוק: בתוס' ד"ה מ"ד וא"ת כו' הנה תוס' סבירא להו ודאי דאין טוענים ברי דאל"כ לא הוה מקשים מידי דבאשר טוענין ברי החזיר לך אין טוענין עוד בשבילם נאנסו ואפשר לומר דסברי דמסתמא בכל מילי מיירי וק"ל: ורי"ף ורמב"ם לא סברי כן אלא אף נאנסו טענינן בשבילם ועיין בש"ך ודעתי ג"כ נוטה לדעתם ועיין מה שכתבתי לעיל בסמוך:

בד"ה נשבע וגובה מחצה נראה כו' בזה יתפרש היטב במאי דנקטי נ"כ מלת ונשבע בדבריהם ולכאורה הוה קשה מאי בא כל א' לאשמעינן בזה דנשבע דפשיטא דלא מגבינן

מנכסי יתומים אלא בשבועה וגם דהלא לא פליגי אהדדי במלתא דשבועה אבל לפי דבריהם א"ש וק"ל:

דף עא.

בגמרא אלא זה היה לו לפרש כו' ונוכל לקיים מכל מקום מאי דאמר יהודה בן נקוס' מתחלה דה"ק זה פירש היינו הלוקח ודאי פירש הכל מה שהיה לו לפרש ולא יותר וזה לא פירש היינו מקבל מתנה לא פירש הכל מה שהיה לו לפרש משום בושת וק"ל:

עוד בגמרא אמר ר"ה אע"נ כו' ואפי' לר"ע כו' הנה כבר חזינן מאי דאזלי תוס' בדוחקא אליבא דרשב"ם בד"ה אמר כו' ואמינא דנוכל לפרש כל שיטה הלז כחומר דהנה כבר כתב הרשב"ם דתיבת ואפילו הלז הגמרא קאמרה ולא ר"ה ור"ה סתמא קאמר אע"ג דאמור רבנן כו' והש"ס כשראה דאמר אע"ג דמשמע מינה אי הוה סברי רבנן דלוקח קנה קרקע לא הוה חידוש דבמשייר אית ליה קרקע ש"מ דהטעם הוא משום דהקרקע שייך ג"כ לשני אילנות כמו לשלשה מאן דאית ליה בב' אית ליה קרקע ללוקח וא"כ ע"כ דלר"ע דסבר דבלוקח אית ליה קרקע בב' סבר נמי במשייר אית ליה קרקע דהקרקע שייך לאילנות והא דקאמר אפילו היינו משום דלדעתו ר"ל לדעת המקשן דדייק כן מדברי ר"ה דאמר אע"ג הוא אתי' בלשון אפילו משום דהוא אינו מודה דלר"ע אית ליה קרקע למשייר משום דסבר דטעם דר"ע הוא משום עין יפה ולכך בלוקח אית ליה קרקע ולא במשייר ולכך קאמר אפי' דלדעתו אתיא לישנא דאפילו שפיר משא"כ ללישנא דר"ה אתיא ודאי במכש"כ ועל זה בא אח"כ המקשן ומקשה ממאי דקאמר ר"ש והוצרך הש"ס לתרץ דר"ה לא אמר דבריו אלא אליבא דרבנן ומטעם עין רעה וע"כ מקשה פשיטא כלומר א"כ למה אמרת לישנא דאע"ג הלא טעם אחד לשניהם מה טעם לא קנה הלוקח קרקע משום דבעין רעה מוכר כן הוא ודאי במשייר דאמרינן שייר לנפשי' מטעם עין רעה מוכר ועל זה משני דאי נפל כו' כלומר לכך אמינא אע"ג להורות דבר זה דאי סברי רבנן בלוקח אילנות אית ליה קרקע א"כ ע"כ הוה הטעם משום דהקרקע שייך לב' אילנות וא"כ לא הוה חידוש במשייר דאי נפל כו' דלמה לא הלא הקרקע הצריך לב' אילנות הוה לגמרי שלו אבל השתא דסברי רבנן בלוקח ב' אילנות לית ליה קרקע וע"כ הטעם משום עין רעה ולא שייך הקרקע לב' אילנות (דאי הוה שייך לא הוה עביד טעם דעין רעה דלא להוי ליה קרקע דומיא דמכר ג' אילנות לא עביד העין רעה לומר דלית ליה קרקע אחר שהקרקע שייך לאילנות הג') א"כ יש להעלות על הדעת דגם במשייר אע"ג דאית ליה קרקע לזרוע תחתיהן מטעם עין רעה מ"מ לא הוה שלו לגמרי ליטע אחרים במקומן לכך

הוצרך ר"ה לאשמעינן חידוש הלז וקאמר לישנא דאע"ג משום דהוה ס"ד הואיל דלית ליה קרקע ללוקח גם למוכר לית ליה קרקע לענין זה ודוק במה שאכתוב עוד בזה:
עוד בגמרא עמוד ב' אם איתא דלא שייר כו' ודאי יפה דקדקו התוס' על פי' הרשב"ם דמה כח הוא זה אבל גם על פירושם יש לדקדק כן דמה כח הוא זה דיאמר לוקח למוכר עקור וזיל לאלתר לכך אמינא דהכי פירושו אחר דחדנן פלוגתא דרבנן ור"ע במשייר בור ודות דסבר ר"ע דלא שייר דרך וצריך לקנות לו דרך לעצמו והיינו בדרך שייך לומר כן דלא הוה משייר לנפשי' משום דמצי לקנות אותו בדמים מן הלוקח משא"כ במשייר ב' אילנות אי איתא דלא הוה משייר ליה קרקע לענין אורו וסלו לא יתן ליה הלוקח הקרקע אפילו בדמים משום דמכחישים הקרקע של לוקח וא"כ ודאי מוכרח הוא לעקרם וזהו שאמרה הש"ס לימא ליה כו' כלומר במה שלא יתן לו לוקח הקרקע בדמים ע"כ מוכרח הוא לעוקרם וק"ל:
עוד בגמרא ואי ס"ד כו' במאי שכתבתי לך בתחלת דבריי בשיטה הלז נדחה מעלן קושיות הרשב"ם ותוס' בהא דהלא כבר כתבתי לך דהבין מן דברי ר"ה דאין הדבר תלוי בעין יפה או עין רעה דחי הוה תלוי בעין יפה לא הוה א"ש לישנא דאע"ג לפי דעת המקשן דמשמע ליה דלדברי ר"ע הוה כש"כ דהוה משייר ליה קרקע משום דאית ליה לר"ע דהקרקע שייך לב' אילנות כמו לג' ולא מצי א"כ עין יפה או עין רעה לגרוע או לסייע מה בדבר זה וא"כ שפיר קא מקשה א"כ אי איתא דאין הטעם דר"ע במוכר ב' אילנות דיש לו ללוקח קרקע משום עין יפה אלא הטעם הוא משום דהקרקע שייך לאילנות וכן במשייר לא מצי לגרוע דלא יהיה קרקע למשייר א"כ גם לר"ש ע"כ צריכנא לומר כן וא"כ קשה מר"ש אלא ע"כ הטעם הוא בדר"ע משום עין יפה במוכר ב' אילנות וכן במשייר לית ליה מטעם עין יפה וכן לר"ש ולכך קאמר באמת נמי דכן הוא הדבר כמו שאמר רק דא"כ קשה ליה פשיטא ולמה אמר ר"ה לישנא דאע"ג וקמשני נפקא מינה כו' וכדלעיל דוק ותמצא ובזה יתורץ נמי מאי דמקשה הרשב"ם בד"ה ר"ה כרבנן וק"ל. ועתה נבא לדקדק קצת קושיות ודקדוקים אתוס' ורשב"ם לפי שיטתם:
בתוס' ד"ה ואי ס"ד כו' תימא כו' א"נ כשהוא מוכר כו' ק"ק לפי זה מאי מקשה הש"ס פשיטא דלמא הא מילתא קמ"ל רב הונא וק"ל וי"ל:
בד"ה מדנפשייהו כו' תימא כו' והיה ר"י מתרץ כו' וכן הרשב"ם מתרץ כן ויש לדקדק מנ"ל דלא מדמי ר"ש הקדש ומתנה להדדי וכמו שסובר בהקדש סובר ג"כ במתנה אי משום דנקיט במתני' הקדש ולא מתנה זהו משום דמאי דקאמר דהקדיש חרוב המורכב ומהטעם משום דינקי משדה הקדש וזהו ודאי אינו שייך כ"א בהקדש אבל במתנה

נימא דאית ליה דאפילו חרוב וסדן לא נתן ואפשר לומר דמ"מ הואיל דמאי דקאמר מה טעם כו' אינו מפורש במתני' גופא כ"א בברייתא ואי איתא דאית ליה כן במתנה ה"ל לפרש בהדיא הרבותא הלז. גם אפשר לומר דה"ק תוס' ורשב"ם דאין סברא שלא לדמות הקדש למכר אליבא דרבנן ור"ע כלומר לדין המכר אשר סובר כל אחד מהם וגם לא לדין מתנה אשר סוברים הם ואע"פ דנאמר דגם ר"ש משוה דין מתנה לדין הקדש מ"מ אינו דומה לדין מתנה לפי סברתם וזהו דוחק לומר דיעשה ר"ש סברא אמצעי ביניהם ודוק. וגם דא"כ לא הוה אתיא ר"ש לא כרבנן ולא כר"ע דאין לומר דלמא פליג עם רבנן דאמרו האי בד"א במתני' וסובר דרבנן ור"ע משוים דין מתנה לדין מכר דהלא ע"כ מוכח מדבריהם דאינן משוים דין מתנה לדין מכר מדפליגי בכל המקומות במכר ולא במתנה אבל בענין הקדש איכא למימר דסבר דלעולם דמשוים הקדש למכר ואי משום דנקטי מכר בפלוגתתם זהו כדי להוציא דין מתנה משא"כ אי הוה אמרי' דסבר דמשוים ג"כ מתנה למכר ודאי ה"ל לנקוט ג"כ מתנה בפלוגתתם וע"ז יש לדקדק וק"ל:

בא"ד וכה"ג פריך לקמן לר"ש כו' דכן צריך לפרש כדפרישית בח"ה והיינו דהוכחתם הוא מדמוקי לקמן בהספינה סיפא דמתניתין בג' אילנות כר"ע דמשמע דוקא ג' אילנות הוא דאית ליה קרקע ללוקח אבל לא בשנים ע"ש ואני כבר כתבתי שם דאין זה הוכחה כלל אחר דחזינן הכא דאף דיש לו רשות לזרוע תחתיהון אינו ודאי דיש לו רשות ליטע אחרים תחתיהם מדהצריך לתרץ על קושי' הפשיטא נפקא מינה כו' ש"מ דאי לא אמר לא הוה ידעינן וכדמפרשים תוס' וכן משמע ודאי במתני' דלקמן בהספינה דתרי מילי קאמר ברישא ובסיפא דברישא אמר אין לו קרקע ואח"כ אמר ואם מתו אין לו קרקע וכן בסיפא אמר יש לו כו' ואח"כ קאמר ואם מתו יש לו קרקע ש"מ דתרי מילי נינהו ואף דהוה אמר בסיפא דיש לו קרקע ה"א דוקא בעודנן באיבן משא"כ לכשתייבשו אין לו רשות ליטע אחרים במקומן לכך הוצרך לומר ואם כו' וברישא ע"כ צריכנא לומר אי לא הוה אמר ואם מתו אין לו קרקע ה"א הא דאמר אין לו קרקע היינו אם מתו אבל בחייהון אית ליה לכך הוצרך לומר בפירוש אס מתו ש"מ דמאי דאמר אין לו קרקע היינו אפילו בעודנן באיבן וממשנה יתירה קאתי' לן וק"ל וא"כ אין הוכחתם ג"כ כלום דלעולם אימא לך דגם בב' אילנות לוקח אית ליה קרקע והיינו לזרוע תחתיהם אבל לא ליטע אחרים ואי משום דקתני שלשה משמע שלשה דוקא אבל לא ב' היינו משום דבנ' אפילו אם מתו יש לו קרקע אבל לא בב' לכך נקט מילתיה בג' אפילו לר"ע ולא בשנים ודוק:

גם הרבה יש לדקדק אכתיבתם זאת מי הוא אשר דחק אותם לפרש הא דקאמרה הש"ס בסמוך אי אליבא דר"ע כו' דמקדיש טפי בעין יפה כו' ולמה לא נאמר כפשוטא דש"ס

דהכא קודם דאסיק בסוף דאמר ר"ה דבריו אפילו לר"ע אלא דלר"ע לא משייר א"כ נאמר ג"כ דלוקח ב' אילנות יש לו קרקע מטעם עין יפה ובפרט לפי מאי דכתב ר"י בסמוך דיותר י"ל עין יפה במוכר אילן מבמשייר אילן וא"כ לפי מאי דקיימינן השתא במשייר אמרינן עין יפה מכל שכן במכר אילן ואי משום מתני' דלקמן בספינה סבר דלא אתי' כר"ע וכסברת הש"ס מתחלה נ"כ לשס אבל לפי מאי דמסיק דאמר ר"ה דבריו נ"כ אליבא דר"ע א"כ יש לומר דבמוכר אילן נ"כ אין קרקע ללוקח ולא אמרינן בזה עין יפה ולפי מסקנא דהכא אזל מסקנא דלשם דוק היטב ובמה שאכתוב עוד בזה:

נם על עיקר קושיות הרשב"ם ותוס' יש לומר דהוכחת המקשן הוא דע"כ לית ליה לר"ש במשייר עין יפה בהקדש דהלא אכל מה דאמרו בד"א כו' קאי ר"ש ואמר דאינו מקדש כ"א חרוב כו' ות"ק נמי קמיירי מדרך כדמשמע מתוס' שם ד"ה האחין כו' וא"כ סבר ר"ש דבהקדש שייר ליה הדרך וא"כ שפיר קא מקשה דאי ס"ד שיורי כו' וא"ת משום עין יפה הלא ע"כ לית ליה דהלא ר"ע דסבר במשייר בור ודות לית ליה דרך אפ"ה סבר ר"ה אליבי' דאית ליה קרקע במשייר אילן. ר"ש דסבר במשייר בור ודות דאית ליה קרקע ולא אמרינן ביה עין יפה מכש"כ דהוה ליה לומר דאית ליה קרקע במשייר אילן אלא ע"כ דאין טעם שלו משום עין יפה אלא דהדין כן הוא וא"כ שפיר קא מקשה ודוק היטב:

בא"ד ואומר ר"י לר"ש דודאי כו' עד אין לנו לעשות עין יפה לר"ש כו' ודאי יש לדקדק א"כ מאי קאמשני ר"ש דאמר כר"ע ומאי אהני לן בזה דסבר כר"ע אחר דלית לי' הקדש כמתנה א"כ לא ה"ל ליתן עין יפה להקדש במשייר אילן כ"א במכר אילן. והייתי סבור דמ"מ הואיל דאית לי' ג"כ במכר עין יפה כר"ע נוכל לומר דשפיר נסיק תרי דרגי בהקדש משא"כ מתחלה עלה בדעתו דסבר כרבנן וא"כ לא נסיק כולי האי כדכתב הר"י. אבל חזרתי מדוחק זה כי אין זה משמעות הש"ס וגם דא"כ לא ה"ל לומר ר"ה כרבנן דהלא אפי' כר"ע מצי אתי' דע"כ לא אמר ר"ש כן אלא בהקדש מטעם עין יפה ואסיק ליה בתרי דרגי משא"כ במכר דאף ר"ש ור"ע מודים ואף שהי' אפשר לדחוק במילתא דא ולייישב את זה מ"מ דוחק הוא דוק ותמצא. גם מדברי ר"י עצמו מוכח דאינו מפרש כן דאל"כ מאי קשה ליה לבסוף ממסקנא דשמעתין דלמא הא דקאמר במסקנא ר"ש לדבריהם קאמר היינו לדברי רבנן אליבא דר"ע דסוברי' דר"ע משוה הקדש למתנה וקאמר להו שפיר אודו לי מיהת אליבא דר"ע דלא הקדיש אלא חרוב ולא אסיק א"כ אלא תרי דרגי דוק היטב: ועוד זה אמרתי דודאי לדעת המקשן דסבר דאמר ר"ה דבריו אפי' אליבא דר"ע ודאי טפי אמרי' עין יפה בלוקח מבשייר אבל לפי מאי דמשני דלא אמר דבריו כ"א אליבא דרבנן ולא אליבא דר"ע נתהפך הדבר אליבא דר"ע ונאמר דטפי אמרי' עין יפה

במשייר מבמוכר אילן וראיה יש לזה מדחזינן באמת דאית ליה לר"ע דבמוכר אילן לית ליה קרקע ללוקח לסברת התוס' ולפי מאי דקיימינן השתא אית ליה לר"ע דבמשייר אילן לית ליה קרקע למוכר ומטעם עין יפה אלא ע"כ דנתהפך הסברא בתירוצו ובזה יסתלק באמת ג"כ קושי' דמהרש"א ע"ע אבל אכתי לא ניחא לן בזה דא"כ היאך יתפרש מאי דאמר לקמן בסמוך אי ר"ע האמר כו' וכש"כ מקדיש ופירשו ז"ל דכיון דנחת לעין יפה במוכר אית לן למימר דמקדיש בעין יפה טפי מקדיש כדאיתא בתוס' ד"ה אלא פשיטא כו' וכן בח"ה ואי איתא דנתהפך הסברא בדר"ע א"כ מאי קושי' משם דלמא ע"כ לא אמרינן טפי עין יפה במקדיש אלא במשייר אילן דלית ליה קרקע למוכר משא"כ במוכר אילן לא נאמר דנסיק עוד דרגא ולומר דאית ליה קרקע ללוקח. ויותר נראה לומר דעד דלא הוה ידעינן במשייר דאי נפל הדר שתיל להו ודאי הוה אמרינן טפי עין יפה במוכר אילן מבמשייר אילן אבל באשר מתרץ דאי נפל הדר שתיל להו א"כ השתא אמרינן טפי עין יפה במשייר מבמכר אילן (דבמכר אילן ודאי כ"ע מודים דלית לי' קרקע ללוקח ליטע אחרים) וא"כ לא קשה מידי השתא מר"ע וגם א"ש הא דלקמן. אבל צריכנא לומר דמאן דמשני ר"ש כר"ע ור"ה כרבנן שפיר ידע ראמר ר"ה דבריו דאי נפל כו' רק דהמקשן לא הבינו ולא הניחו לסיים דבריו ע"כ בא להקשות מכח פשיטות בדברי רבנן וה"ל להקשות ג"כ דאכתי לא א"ש לר"ש ולר"ע רק חד מנייהו נקט או דכל זה אמר התרצן ובא לפרש את דבריו דוק היטב בכל זה ותעמיק בשכלך קודם קריאתך את דברי אלה בעומק דברי השיטה הזאת ובדברי הנאמרים בתוס' בפירושם עלי' ותמצא. אבל א"כ יש לדקדק אמאי דמקשי' והשתא כו' ותימא כו' דלמא השתא דלא ידע מן הדר שתיל להו סבר דאמרינן טפי עין יפה במוכר אילן משא"כ לפי האמת אי לא הוה אמר ר"ה לא הוה ידעינן דאי נפל הדר שתיל להו ודוק: עוד יש לדקדק לכאורה בדברי ר"י מי הביאו לומר דאין נראה שיהא בהקדש עין יפה טפי ממכר אלא פורתא דהיינו לענין אם הקדיש אילן כו' אבל עין יפה כולי האי כו' ואזה קשה ליה מהיפוך הסברות דאי לאו מילתא דרב הונא כו' לא ה"ל לומר אלא דאין נראה שיהא בהקדש עין יפה כ"א לענין דרך במשייר בור ודות כמו שסובר ר"ע במוכר אבל לענין קרקע במשייר אילן לא אחר דאפי' לר"ע דאית ליה עין יפה בדרך לית ליה עין יפה במשייר אילן ולעולם נאמר דטפי אמרינן עין יפה במשייר אילן מבלוקח אילן ולא הוה קשה מידי הן קושית התוס' הן קושיתי. ונראה לומר דא"כ לא הוה מקשה מידי דמנ"ל דר"ש לית ליה במכר כר"ע לענין דרך גופי' וא"כ ע"כ נסיק דרגא חדא בהקדש ודוק . עוד יש לדקדק מאי דמקשים ותימא כו' ומתרצים בדרך אחר אשר כבר כתבו לעיל בד"ה לימא כו' לפי פירושם דבמוכר אמרינן מגו דמשייר אבל

לא בלוקח וא"כ אף הכא נימא דאי לאו ר"ה ה"א ודאי דטפי אמרינן עין יפה במשייר אילן מבמוכר אילן משא"כ השתא דאמר ר"ה טעמא דמגו כו' ואמרינן א"כ טפי עין יפה בלוקח אילן מבמשייר אילן ועיין בתוס' דבסמוך ד"ה ר"ה כו' ודוק:

בד"ה ר"ה כו' תימא לרשב"א כו' לכאורה יש לתמוה על קושיתו דאדרבה מכח ק"ו קא מקשה דמה דרך דאמרי' ביה עין יפה לר"ע הן במשייר בור ודות הן במכר בור ודות אפ"ה לרבנן אית להו עין רעה בתרווייהו ב' אילנות דאפילו לר"ע לא אמרינן עין יפה במכר ב' אילנות לפי סברתם מכש"כ דלא אמרי רבנן בהו עין יפה במשייר ב' אילנות וי"ל:

גם במאי דכתבתי קודם לזה דעד לא משני דאי נפלו כו' אמרינן טפי עין יפה במוכר ב' אילנות מבמשייר א"כ ודאי מבמכירה ב' אילנות קא פריך ודוק:

דף עב.

בגמרא ומי מצית כו' הנה כבר כתבתי שיטה לעצמי דהא דאמור תחלה ואפי' לר"ע המקשן הוה מדייק כן מדברי ר"ה דאמר ואע"ג וקמהדר ליה דלא אמר אלא לרבנן וע"ז הקשה אם כן מאי אפילו וקמשני ליה והשתא הדר קא מקשה דע"כ אין זה אמת עד אי ר"ע האמר כו' דאית ליה דר"ע סבר באמת במכר ב' אילנות דאית ליה ללוקח קרקע ואי רבנן הא אמרי מוכר כו' דע"כ מדברי ר"ה גופא חזינן כן הואיל דאמר אף ע"ג דאמרו רבנן הקונה שני אילנות כו' משמע דלא אמר דבריו אלא במוכר וקונה ולא בהקדש וק"ל אלא פשיטא אליבא דרבנן כו' ומשייר ארעא פי' דר"ש סבר כרבנן לעולם ומשייר ארעא בשמכר הקרקע ומשייר ב' אילנות ואלא קשיא כו' והכל מדברי המקשן הוא זה דבא להוכיח כדבריו לעיל וכן מטין קצת דברי ר"י בד"ה מדמוכר כו':

הנה זאת ראיתי בטור סי' ריי"ז דהסכים לדברי ר' יונה דאמר דע"כ לא קאמרינן דבג' אילנות יש לו קרקע אלא באילנות גדולת אבל לא בנטיעות והלא גם הכא בערכין בנטיעות קמיירי דממטע עשרה לבית סאה קאמר ואפ"ה אית ליה קרקע. וצריכנא לומר דהקדש שאני דבעין יפה מקדיש טפי אבל א"כ לא הוה א"ש מ"מ מאי דאמר אח"כ אי ר"ע האמר כו' וכש"כ מקדיש מאי כש"כ יש כאן דהלא הכא בנטיעות קמיירי ולפירוש התוספות יש לדקדק טפי דוק כי יש ליישב:

בתוס' ד"ה ואת האילנות שביניהם כגון כו' בזה א"ש דקתני במילתא דפדיי' הקדש הא דקני אילנות שביניהם וקאמר לפיכך כשהוא פודה כו' משמע נמי במאי דהקדיש את האילנות שביניהם תלוי נמי דפודה בית זרע חומר כו' בחמשים שקל כסף ולכאורה אין זה אבל לפי דבריהם ודאי תלוי בזה דאי לא הוה קדשי א"כ היו עומדים רצופים ועומדים לעקור ולא היה להם קרקע ולא היו נפדים כ"א בשוויין וק"ל:

בתוס' ד"ה מדמוכר כו' עד ורשב"א פירש כו' הנה ודאי יש לדקדק א"כ עד דלא ידע לעיל דאי נפל כו' מאי מקשה מר"ש אר"ה. ומאי דכתב מהרש"א בזה דסבירא ליה לרשב"א כפירוש הרשב"ם לא נהירא לי דהלא בד"ה ר"ה כו' לעיל הקשה הרשב"א אקושית פשיטא דש"ס ואי הוה סבר כפירשב"ם לא הוה קשה ליה כלום דהלא שפיר ידע המקשן דיש רבותא בדברי ר"ה רק דסבר דכל רבותא דידיה לא הוה כ"א אם אמר דבריו ג"כ אליבא דר"ע וכפירשב"ם ע"כ היה נראה דודאי אותו מקשן אשר הקשה מר"ש שפיר ידע דמילתא דר"ה יפורש ג"כ בדנפל הדר שתיל ליה אבל מאן דמקשה האי פשיטא סבר דלא קמיירי בענין הלז ובכן אי הוה אמר דבריו ג"כ אליבא דר"ע לא הוה קשה ליה מידי דרבותא טובא קמ"ל אליבא דר"ע אבל השתא דאמר דלא אמר כ"א אליבא דרבנן קא מקשה פשיטא. אבל קשה לי א"כ למאי הוצרך הש"ס לדחוק ולומר דר"ש לדבריהם דרבנן קאמר ה"ל לתרץ דמעולם לא אמר ר"ה דאי נפל הדר שתיל להו ואי קשיא פשיטא דלמא קמ"ל אפילו אליבא דר"ע דמשייר ליה קרקע וגם ר"ש סבר כן רק דלא משייר ליה כ"א לענין זריעה תחתיהון אבל לא לענין דהדר שתיל להו וא"כ לא קשה מידי מר"ש. ודוק כי אמרתי דיש ליישב ולומר דבאשר אמר דבריו ג"כ אליבא דר"ע ע"כ מוכרחים אנו לומר דהדר שתיל להו דהלא ע"כ לר"ע דאית ליה עין יפה א"כ למה נאמר דיש קרקע למשייר אלא ע"כ משום הסברא מגו דמשייר כו' לפי פירוש התוספות ולפירוש רשב"ם הוה הטעם משום דשייך נ"כ קרקע לב' אילנות כמו לשלשה וא"כ ע"כ אי נפל הדר שתיל להו וא"כ שפיר קא מקשה מתחלה מר"ש אבל בשאמר דר"ה כרבנן סבר דע"כ טעמיה משום עין רעה ועל כן פריך פשיטא ואפ"ה קא מהדר ליה דאי נפל הדר שתיל להו. וא"כ לא הוה מצי לאוקמי ר"ה כר"ע נמי ואי נפל לאו קא הדר שתיל להו דוק:

גם יש לדקדק לפירוש הרשב"א קצת אם נאמר דהסברא נותנת טפי לומר עין יפה בענין אי נפל הדר שתיל להו מאשר נאמר עין יפה בלוקח ב' אילנות דלהוי ליה קרקע כאשר כבר כתבתי לעיל אתירוצו דר"י בד"ה מדנפשייהו כו' א"כ מאי מקשה אר"ש לפי' הרשב"א דמקשה דוקא בדאמרינן אי נפל כו' ולמה לא נאמר דסבר ר"ש דבהקדש שאני דיש לומר ביה עין יפה במשייר לענין אי נפל כו' אע"פ שלא נאמר עין יפה בהקדיש ב' אילנות דלהוי להקדש קרקע ודוק:

דף עב:

בגמרא ואלו ר"ש ור"י היכא כו' לא צריכא קרא כו' יש לקיים הגירסא דה"ק אם נאמר דיש לכל א' טעם באפי נפשיה למעוטי ודאי הוה צריכי ב' פסוקים למעטם דאל"כ לא הוה ממעטים כ"א היותר מסתברא אבל באשר יש טעם אחד לשניהם ודאי מהמיעוט

אשר נתמעט האחד נתמעט ג"כ האחר והואיל דאית ליה השתא הסברא דאזלינן בתר פדיון א"כ מחד קרא נתמעטו שניהם ואין לחלק ודאי כלל ביניהם דהלא שקולים הם להוציא את שניהם וא"כ שפיר קאמר ואלו כו' לא צריכא קרא כו' פירוש קרא באנפי נפשיה וק"ל:

עוד בגמרא אמר ר"ה חרוב המורכב תורת אילן עליו כו' דהיכא דאקדיש כו' יש לו קרקע דלא תימא דאחר דיש לו דין קרקע לא להוי להו קרקע דלא יהא אלא דאקדיש ב' אילנות ומקצת קרקע מי אית ליה עוד קרקע הצריך לאילנות הלא ודאי לית ליה א"כ ה"א דגם הכא לית ליה לכך הוצרך לאשמעינן דאית ליה וכה"ג נאמר בסמוך במאי דאמר עומר שיש בו סאתים תור' עומר עליו כו' דלא תימא דלא יהא אלא דשכח ב' עומרים וגם גדיש אחד ודאי נאמר דהב' עומרים הוה שכחה ולא הגדיש דאין חיבור לגדיש עם העומרים ואף הכא נאמר כן דהב' עומרים יהיו שכחה ולא העומר שיש בו סאתים קמ"ל וק"ל:

עוד בגמרא אמר רב"ח כו' חרוב כו' באנו למחלוקת כו' ולימא מחלוקת ר"ש ורבנן הא קמ"ל כו' ודאי יש לדקדק אלישנא דאמרה הש"ס הא קמ"ל מאי הא קמ"ל דאמרה וגם לכאורה יש לדקדק אדברי רב"ח דלא אמר דבריו בקיצור ר' מנחם בר' יוסי סבר דלא הקדיש חרוב המורכב ומאי רצה בזה במאי דאמר מחלוקת ר"מ ורבנן. לכך אמינא דודאי הש"ס קמקשה אדבריו דה"ל לומר רבותא טפי דר"ש פליג ארבנן ודקאמר דבריו במתניתין לדבריהם דלפי פשוטו לא הוה ידעינן כן ומן מאי דאמר מחלוקת ר"מ ורבנן לא ידעינן אכתי דבר זה דאף דר"מ פליג ארבנן מהיכן נדע דגם ר"ש פליג ארבנן. וקמהדר ליה לא דקדקת היטב בדברי הלא דבר זה תשמע באמת מדברי דר"ש כר"מ סבירא לי' דאחר שאמרתי מחלוקת ר"מ ורבנן ולמה לא אמרתי דפליג נמי אר"ש אלא ע"כ דסבר כוותיה וא"כ מדברי תדע שפיר דבר זה וק"ל: המוכר הספינה, פרק חמישי. דף ע"ה ע"ב בגמרא לימא כתנאי כו' עד לימא רב דאמר כת"ק כו' הא דאמר ב' פעמים לימא וגם לכאורה לא היה לו לומר דבר זה דרב דאמר כת"ק כו' דפשיטא באשר נאמר דאתיא כתנאי ודאי דרב אתיא כת"ק ולא כרב אחא ושמואל אתיא כר"א ולא כת"ק דאיפכא ודאי ליכא למימר. גם באשר נדקדק בגירסא אשר כתובה לפנינו דאמר בדחייתו אמר לך רב אנא דאמר אפילו לרב אחא ובמילתיה דשמואל קאמר אמר לך שמואל אנא דאמר אפילו כת"ק ולמה משני במילתיה דשמואל ולא קאמר נמי אנא דאמר אפילו לת"ק כמו שאמר במילתיה דרב. לכך אמינא דהמקשן הקשה ליה שני דברים והוצרך לדחות שניהם ולכך שינה הלשון. והנה בכל מקום דרך הש"ס לדקדק בפלוגתא באשר אפשר לומר דפליגי במילתא דתנאי וקושיות הש"ס היא דה"ל כל אחד לפסוק כחד מהתנאי ולא היה להו

להעמיד דבריהם במילתא באנפי נפשיה כאלו הם הולידו המחלוקת באשר מצינו ג"כ במקומות הרבה גנובי גנבי ל"ל אי סבירא לך כו' וכן ודאי נפרש ג"כ הכא במאי דאמר תחלה לימא כתנא. רק דהכא יש עוד לדקדק דקדוק אחר באשר מתוך דבריהם יצא לן דבר נגד סוגיא דעלמא דפסקינן בכל מקום כשמואל בדיני נגד רב והכא באשר יבא כר"א ולא כת"ק יש לן לפסוק כרב הואיל דאתיא כת"ק ושפיר ידע המקשן דאפשר לדחות כדחיי' א' והיינו דב"ח שאני דאע"ג דעקרה יד ורגל כו' דהסברא זאת היא פשוטה אבל לא ידע דחייה הב' ולכך אמר עוד לימא כו' כאלו אמר אע"ג דאפשר לומר דלא אתיא כתנאי מ"מ רב אמר כת"ק ולא שמואל דוק (וכן מצינו בפוסקים דרצו להכריע דין הלזה כרב הואיל דלדרך הפשוט אתיא רב כת"ק עיין בב"י סי' קצ"ח) וזהו אשר שאל במאי דאמר עוד לימא רב דאמר כת"ק כו' כלומר וא"כ ע"כ נפסוק כוותיה ובא המדחה ודחי הלימא הראשון ואמר א"ל רב אנא דאמר אפילו לרב אחא כו' כלומר דמאי קשה לך דה"ל לפסוק כת"ק זה אינו דמצי אמר אנא דאמרי אפילו לרב אחא וא"כ אמאי אפסוק כת"ק כאלו ליתי ליה דרב אחא. ומאי דקשיא לך עוד ורצית לדקדק דהלכתא כרב דאתיא כת"ק אבל שמואל לא אתיא כת"ק גם זה אינו דשמואל אמר לך אנא דאתיא אפילו כת"ק ודוק כי מדוקדק היטב בלישניה:

עוד בגמרא הא דהביא רישא דברייתא דאמרה כיצד במסירה כו' נראה דאפשר לומר דהיה אפשר לדקדק על המקשן במאי דבעי לאוקמא כתנאי והאיך לא ראה דברייתא זאת קא נקט משיכה אשר איננו אוחז בה ולא נקט המשיכה בזמן שאוחז בה הקונה וא"כ אפשר לומר דע"כ לא אמר ר"א אלא בזמן שאינו אוחז בה דלא הוה משיכה גמורה אבל בזמן שאוחז בה דהוה משיכה גמורה אף הוא מודה דסגי במשיכה מקצת. רק דבאמת אפשר לומר (לר"ת דסבר לקמן בסמוך דמסירה קונה ג"כ בסימט') אחר דבסימטא מיירי רצה לאשכוחי משיכה דלית ביה מסירה דאם לא כן מה לנו למשיכתו כלל אחר שאחז בה והוה מסירה וקנה כבר (ועיין ברמב"ן מה שמתרץ אדבר זה) וסברת המקשן היה בזה דמסירה קונה אפילו בלי מסירה מיד ליד ואפילו שלא בפניו ולכך סבר דבזה יתפרש שפיר מאי דהוה קשה לכאורה היאך מצינו לאשכיחי משיכה בלי מסירה רק דסבר שמא יש לבעל דין לחלוק ולומר מאן יימר דלא בעינן מסירה מיד ליד דבודאי בעינן וא"כ שפיר מצינו לאשכוחי משיכה בלי מסירה לכך הביא הרישא דממנה מוכח לפי שיטת התוס' דמסירה קונה אפילו בשאינה מיד ליד וא"כ אין לתפוס עליו באשר חזינן דמפרשת הברייתא המשיכה בלי אחיזה דהוצרך לכך כדי לאשכוחי אפילו בסימט' המשיכה בלי מסירה וסבר דבהמה גסה מיקנה נמי במשיכה כמ"ד התם בקדושין כן. עוד נוכל לפרש

בדרך אחר בקיצור דהביא הרישא שדי שלא יתפס אדם עליו לומר מאי קשיא לך הלא חזינן בהדי' דיש חילוק בין ב"ח ושארי מטלטלים הואיל דמפרש משיכה דב"ח ולא משיכה דשארי מטלטלים לכך הביא הרישא לומר דלכך נקט למילתיה בב"ח משום דבב"ח שפיר יש לאשכוחי מסירות הרבה בשליף בשערה משא"כ בשארי מטלטלים וק"ל:

דף עו.

בגמרא אותיות מאן דכר שמיי' חסורי מחסרי וה"ק כו' אלא לאו ה"ק כו' הנה לפי הנראה לפי פשוטו דמאן דאמר לימא כתנאי הוא דמדקדק ואמר אותיות מאן דכר שמיי' וכן קאמר חסורי מחסרי וא"כ יש לדקדק מאי רצה בזה דמקשה תחלה אאותיות ואחר כך קמפרש התנאי דפליגי בפלוגתא דרב ושמואל ולכאורה הוה מצי לפרש תכף דיוקא דידיה וגם מאי דאמר תחלה חסורי מחסרי שאינו לפי האמת ה"ל לפרש תכף כמו שמפרש בסמוך דקאי שפיר לכך אמינא דהמקשן אשר רצה לאוקמי בפלוגתא דתנאי לא קאמר החסורי מחסרי הראשון רק התרצן בעי לאוקמי כן כדי שבזה ידחה סברתו דבעי לאוקמי בפלוגתא דתנאי ואזה קא מקשה המקשן הראשון ודחי אותה אוקימתא וא"א לאוקמי א"כ כ"א באוקימתא דידיה וא"כ שפיר מוכח וא"כ שפיר מוכח פלוגתא דתנאי לפי דעתו עד שדחה אותה התרצן בדחייה אחרת ואמרתי דידע שפיר המקשן דנוכל לומר דלא פליגי בספינה כ"א באותיות והא דנקט ר"נ גם ספינה במשנתו היינו משום דהוה אפשר למטעי בספינה אי לא הוה נקיט ליה ודעת המקשן היה דהא דקאמר ר"נ במשיכה ובשטר הוה כאלו אמר או בשטר והיינו דקאי אאותיות דנקני' ג"כ בשטר כמו שנקני' במשיכה דאלו משיכ' ושטר לא עלה על דעתו דהואיל דשטר ע"כ לא קאי אספינה כדקאמר בסמוך וא"כ ע"כ משיכה קאי אספינה דקני בה בלחוד וא"כ ע"כ דאותיות נקנות ג"כ במשיכה בלחוד בלי שטר הואיל דבכלל א' נקט אותיות וספינה ש"מ דבזה הדבר הם שוים ודנקט אח"כ שטר או שטר קאמר דיתרי' אותיות אספינ' דנקני' ג"כ בשטר זהו דעת המקשן בתחלה ולכך לא הוה אפשר ליה להקשות כפשוטו ספינה במשיכה היינו ת"ק דהוה אפשר לתרץ דלא פליג אספינה כ"א באותיות והא דנקט ג"כ ספינה זהו משום דלא תימא אי הוה נקט אותיות לחוד ודנקני' במשיכה הוה אפשר לדייק ולומר אותיות במשיכ' קאמר ולא ספינ' לכך הוצרך למנקט ג"כ ספינ' בדבריו אבל לעולם אימא דלא פלינ אספינה ולכך הוצרך לומר תחלה אותיות מאן דכר שמיי' וא"כ א"א לומר דפליג אאותיות כ"א אספינ' (והשתא קאסתם דבריו עד לבסוף) ובא המדחה לדחותו ואמר חסורי מחסרא וה"ק כו' כלומר דבאמת בספינה פליג ודצריך נמי שטר

או דר"ל דנקנה ג"כ בשטר וא"כ אין כאן פלוגתא דתנאי בפלוגתא דרב ושמואל ואזה קאמהדר ליה המקשן שטר לספינה ל"ל כו' וא"כ ע"כ לא מתוק' כ"א הכי והיינו דר"נ סבר ספינ' במשיכ' לחוד ואותיות בשטר (וכגירס' שלפנינו ולא כגירס' התוס') וא"כ הדר קושי' לדוכתיה למה נקט ג"כ ספינה בדבריו אי לא פליג ג"כ עליו דהלא השתא א"א למטעי בספינה מן מאי דנאמר באותיות דהלא אותיות בשטר לחוד קאמר ואזה קמהדר ליה לא דכ"ע כו' דהנה ודאי יש לדקוק לפי הפשוט' באיזה סבר' בא לדחות דעת המקשן דסבר אי לאו דפליג ג"כ אספינה למה נקט' בדבריו וגם במאי דאמר ובפלוגת' דהני תנאי ומאי אכפת לן בזה דפליגי בהני תנאי ואדרבה במקום אחר מצאנו דאמר' הש"ס לימא הני תנאי כהני תנאי ואף דנראה דהרשב"ם בא לתרץ דבר זה במאי דאמר וכתב ואמוראי טנהו אליבא דרבי ור"נ כו' כלומר דלא תימא הואיל דפליגי בחד זימנא ל"ל לפלוגי עוד זימנא לכך כתב דאמוראי נינהו כו' וק"ל. מ"מ לא נייח לן למאי הוצרך הש"ס לומר כן אלא נראה דבזה בא לתרץ דלעולם לא פליג בספינ' והא דנקט ספינה ג"כ להורות אאותיות דאי לא הוה קא נקיט לספינה ולא הוה אמר אלא אותיות נקנו' בשטר ה"א בשטר לחוד קאמר ופליג ארבנן דאמרי במסיר' ולא בשטר לכך נקט נמי ספינ' לומר כי היכי דבספינ' מודינא לך דבמשיכ' נקנ' כן מודינא לך באותיות דנקנו' במסיר' אבל לא במסיר' לחוד כדקאמרת אתה אלא גם בשטר עם המסיר' ולכך קאמר ובפלוגתא דהני תנאי כלומר לא כשהבנת דבשטר לחוד קאמר אלא בפלוגת' דהני תנאי כלומר מהכא מוכח כדברי דאל"כ הוה תלת' תנאי וכדמפרש הרשב"ם לעיל בד"ה ואותיות בשטר כו' דוק:

עוד בגמר' וחכמים אומרים בין כו' בין כו' עד כו' נראה דהוצרכו לשניהם דאי לא הוה אמר כ"א בין כו' ה"א דוקא במסירא דינ' הכי אבל במשיכה דעדיף מן המסירה לפירוש ר"י סגי בלי כתיב' לכך הוצרך לומר עד כו' דאין לן קנייי כ"א בזה ואי לא הוה אמר כ"א עד שיכתוב וימסו הוה אפשר למטעי ולומר דוקא תחלה הכתיב' ואח"כ המסיר' אבל אפכא לא (באשר מצינו ג"כ השתא דעה אתת דסבר' כן) לכך אמר תחלה בין כו' בין כו' לומר דוקא בחדא לא מיקנייי אבל בתרתי מיקנייי ובקדימ' איחור לא אכפת לן מידי וק"ל:

בתוס' ד"ה אלא דרב כו' ניח' להו לפרש פירושם משום דלפרשב"ם אתי' שמואל כת"ק כדכתבתי ומאי קשי' ליה א"כ הואיל דהוה הלכתא כשמואל בדיני נגד רב כדכתבתי לעיל וליכא למימר דמקשה כבשאר מקומות דה"ל לפסוק כל אחד הלכתא כתנא אחד

גם זה א"א להקשות במקום הזה דהלא אינו מפורש בהדי' בדברי כל אחד מאי קסבר וא"כ שפיר עבדי דלא הוה מסתמי קאסתומי אבל לדבריה' א"ש וק"ל:

בד"ה בין כו' אצטריך להאריך כו' לפי דבריהם נראה דיש יותר סבר' דמקנ' בכתיב' לחוד מבמסיר' לחוד ובהכי א"ש קצת לישנא דבין בין דכבר כתב הסמ"ע תחלת סי' ע"ב דלעולם בין הב' הוא פשוט יותר מן הראשון וק"ל:

ועתה נבא לדקדק קצת בסוגי' דשמעת' לפי שיטת הר"י והר"ת:

והנה קצת קשה לי אחר דקאמר חסורי מחסרא במילתא דת"ק מאי דוחק' דידי' דאמר דלא פליגי ברישא ה"ל לומר דודאי פליגי ודת"ק ה"ק ספינ' במסיר' ואותיות במשיכ' ור"נ פליג עליו ואמר ספינ' במשיכ' ואותיות במסיר' ובשטר ואתי' ת"ק בספינ' כר' בברייתא הב' ור"נ כחכמים דלשם כפשוטו והכל בסמט' ובאותיות נוכל ג"כ לומר דאתי' כרבי בברייתא הב' והא דאמר שם אותיות במסיר' מיירי בר"ה ובראשונה בסמטא כדלעיל וכ"ת א"כ למה אמר ר"נ שם במסיר' ובשטר היינו עם המשיכ' כדמפרש הר"י ג"כ אליבא דת"ק דוק היטב. והנה לר"ת היה אפשר ליישב אחר דסביר' ליה דעדיף קניי' דמסיר' מבמשיכ' א"כ אין סברא לומר דיחמיר ר"נ באותיות טפי מת"ק דצריך נמי שטר עם המסיר' ויקיל בקניי' דספינ' דלת"ק צריך מסיר' ור"נ לא מצריך אלא משיכ' אבל לר"י הוה אפכא ולכך תמיה לן המילתא טובא:

עוד יש לדקדק לר"י מאי דוחק' דש"ס לאוקמ' במסקנה דפליגי בקפידא וחדא בסמטא וחדא בר"ה ולרבנן צריכי לומר עד שימשכנו מר"ה לסימט' לוקמא תרוויי' בסימטא והא דאמרו לעיל במשיכ' מיירי במציא' ובנכסי הגר דא"א למקני במסיר' ודהכא בלוקח וקסבר רבי דגם בסמט' מיקנ' במסיר' ורבנן פליגי עלי' וסברי אביי ורבא כרבנן והכל בדרך פשוט ולא בדוחק. וכ"ת אם נאמר דבריית' א' מיירי במציא' א"כ היכי קאמר שם אותיות במסיר' ומאן מסר להו אף אנן נימא דלמה באמת לא נגי"ה שם אלא אותיות במשיכ' כמו בספינ' וזולת זה ע"כ מוכרחים אנו לומר דהג"ה דמגי' באותיות אינ' מוכרח ואחר אוקימתא ראשונ' נוכל לומר באמת במילתא דת"ק דסובר אותיות במשיכה דאל"כ הוה אפשר לדייק אמילתא דר"י בד"ה אי כרבי דרצה להוכיח דמסיר' דאותיות אינו דומה לשאר מסירות דמטלטלי' ולמה אינו מוכיח כן מדחדנן דמגיה במלתא דת"ק לומר אותיות במסירה אי משום דהוה אתי ברייתא דלא כחד ולמה לא נאמר דאותו ברייתי' בר"ה ודלעיל בסימט' כמסקנא אלא ודאי מהא לא הוה מוכח כולי האי דמנ"ל באמת להגיה כן במסקנ'. וא"כ אף אנן נימא הכי לפי המסקנ' באמת ואתי הכל על נכון. ולפי פירוש ר"ת היה אפשר לומר דא"כ לישנ' דעד שימשכנ' דאמרו רבנן לא הוה מתוקן

משא"כ השתא לפי המסקנ' כדכתבו תוס' בד"ה ספינה ודוק היטב: עוד יש לדקדק למה לא קאמר דפליגי בברייתא א' במשיכ' דספינ' באיזה רשות קונה דלת"ק דוקא בסמט' לא בר"ה כרבי דלקמן ור"נ סבר כחכמים דלקמן דאמרי עד שימשכנ' וא"ת דא"כ לא הוה אתי' אביי ורבא כרבנן מ"מ נדקדק אמאי דמקשה לבסוף לימא אביי ורבא כרבי הלא ה"ל לידע מן מוצא דאוקימת' דלעיל מאי דמשני ליה השתא דאל"כ למה קאמר ליה דלא פליגי בספינ' כנ"ל:

או דנדקדק בדרך אחר והוא לפי מאי שמפרש ר"י בד"ה ספינ' כו' דלכך נקט משיכ' לומר דאף דמשיכה קונה צריך מסיר' אצל המשיכה באותיות א"כ קשה מאי דוחקא לאוקמא הני ברייתות בתרי גווני חדא בסמטא וחדא בר"ה ה"ל לאוקמ' תרוויי' בחד גוונא והיינו בסמט' והא דקתט במסיר' א"ש לפי דברי רבי דסבר מסיר' קונה בסמטא אבל רבנן פליגי עלי' וסברי דווקא משיכה ואתי אביי ורבא כרבנן לפי פשוטו ולא פליגי אקפיד' אי מילתא הוא אם לאו אלא כ"ע סברי דמילת' היא ודקתני בראשונה במשיכ' מיירי בקפידא דאמר משוך דמודה רבי דאינו קונה אלא במשיכה וקא נקיט לי' נמי לומר דאפ"ה צריך מסירה באותיות עם המשיכה דהא בקפידה קיימינן השתא וצריך למשוך האותיות נמי ואעפ"כ צריך ג"כ מסיר' אצלם ודוק: גם יש לדקדק קצת בתוס' ד"ה אלא כו' דבא להורות דומי' דאותיות א"כ להאי סברא לא ה"ל לומר חסורי מחסר' ות"ק סבר משיכ' כל דהו (לפי סברת המקשן) ובא ר"נ ואמר משיכה בכולה דומי' דאותיות דבעי קנין חשוב. ויש ליישב:

בתוס' ד"ה ספינ' כו' ועוד מקשה ר"ת כו' כי פריך בפ"ק דקדושין כו' דאלו לדידי' ניחא דהואיל דמסיר' דקתני תנא דמתני' קאי אכולי רשוי' בין בר"ה בין בסמטא ואי אית' דסבר תנא דמתני' דמשיכ' קונה ג"כ בסמטא ה"ל לומר ולפרש ולאשמעינן אחר דגם הוא מיירי בסמט' אבל לר"י ודאי קשה דהלא לדידי' לא מיירי מעולם תנא דמתני' מסמט' ורב לא איירי אלא בסמט' וא"כ כל אחד מדבר מן רשות אשר לא ידבר האחר א"כ מאי מקשה מתנא דמתני' ארב וק"ל:

ובמאי דמשני ר"י קושי' דלשם וקאמר הכא דקתני בבריית' ספינה נקנה במשיכה כו' איכא למימר כו' דבעי לאשמעינן כו' מדבריו אלה משמע ודאי דסבירא ליה כשמושכים ב' דברים בהדדי מסתמא בחד רשות קמיירי ואם כן לכאורה יש לדקדק דה"ל לתרץ קושי' דר"ת עליו בקיצור דלהכי מקשה שם ארב אחר דמתני' קתני נ"כ והדקה במשיכ' וההיא ע"כ בסמט' קמיירי א"כ דומיא דהכא דקתני בבהמה גסה מסירה ודאי בסימטא

קמיירי ויש ליישב דלשם הואיל דתנא אחר קאמר ליה הא דהדקה במשיכ' א"כ אין הוכחה כולי האי דבחד רשות קמיירי וק"ל:

בא"ד בא"ד ומעיקר' כי הוה ס"ד דלא הוי טעמא כו' עיין במהרש"א דמפרש דבריהם כאלו באים להקשות על פיר' ר"ת ובאמת נוכל לומר ולפרש דאדרבה דבאים ליישב פירוש ר"ת מאי דהקשו תחלה לפי הס"ד מאי עד שימשכנה דקאמרו רבנן ולכך קמפרשים דתחלה לא הוה ידע מאי דמחלק לבסוף וסבר דמסירה לא קני כלל בסמטא או בר"ה וק"ל:

ודע דעוד זאת מצאתי במהרש"א דכתב ארשב"ם בד"ה ואותיות ש"ח כו' לעיל דף ע"ה בסופ' מאי דרצה להגיה ממלת שימסור דצ"ל שימכור ולא ידעתי מאי קשה ליה בזה דהלא נוכל לומר ובודאי כן הוא דסבר הרשב"ם כר"י דמצריך המסירה עם המשיכה וא"כ בדקדוק גדול כתב דבריו אלה וק"ל:

דף עו:

בגמ' במאי אוקימתא לבתרייתא כו' הא דכתבו תוס' בד"ה במאי אוקימתא יש ליישב בדרך אחר דאחר שמצאנו בטור סי' קצ"ח דנותן ר"י טעם דספינה נקנית במסירה יותר מכל שארי מטלטלי משוס דמסיר' דספינה הוה כמו משיכה דבקל שתופס בו נמשך מעצמו וא"כ עד דלא הוה מוקי לבריית' דלעיל כרבי ודמיירי בסימטא דוקא ודהכא בר"ה לא הוה קשה מידי מרבי אבייי ורבא משום טעם הלז דאף דבכל שארי מטלטלי' וחפצי' לא אמרינן בהו מסירה בסימטא מ"מ בספינה אמרינן דנקנית במסירה אפילי בסמטא הואיל דמסיר' דידה הוה כמו משיכ' אבל השתא דחזינן דמפלגינן ג"כ בספינה בין סמט' לר"ה לרבי א"כ גם לרבנן ע"כ איכא לפלוגי וא"כ קשה מרבנן אאבייי ורבא דוק:

הא דמאריך המקשן ומביא כל דברי אבייי ורבא ואפי' מאי דאמרו הגבהה קונה בכל מקום אע"ג דלא נפקא מינה מידי הכא נראה דאי לא הוה מביא כ"א מסיר' קונ' בר"ה ה"א דה"ק מסיר' קונ' ומכש"כ משיכ' ואי הוה מביא ג"כ משיכ' קונ' בסמט' מכל מקום הוה אפשר לטעות ולומר דקונה בסמטא נמי קאמר ומ"מ קונה נמי בר"ה ולא אתא אלא למעוטי מסיר' דלא קנה בסמט' לכך הביא נמי הא דאמרו הגבהה קונה בכל מקום ופירש רשב"ם דאפי' ברשות מוכר קונה ואי איתא דבמשיכ' ר"ל דקונה בר"ה נמי ה"ל לומר נמי בהגבהה דקונה ברשות מוכר והוה ידעינן דבשארי רשוית נמי קני אלא ש"מ דבמקום דר"ל דקונה נמי במקום אחר אמר ליה בהדי' וא"כ אף במשיכ' היה להו לומר דקונה אף בסמטא אי איתא דאית ליה דקונה נמי בר"ה וק"ל: עוד בגמ' מאי עד כו' ומאי עד כו' ה"ק כו' ואם רשות בעלים היא לא קנה עד שישכיר את מקומה. הנה כבר דקדקו

תוס' שפיר ארשב"ם בד"ה ה"ק כו' דלא א"ש א"כ לרבי. ומאי דמפרש הרשב"א דמיירי ברשות שאינה של שניהם גם זה לא נראה לי דאי אית' דאפשר לאוקמ' בהכי במאי טעה מאן דמקשה וכי לא ראה דאביי ורבא מדמין רשות שאינה של שניהם לר"ה ואי לא הוה אפשר ליה לאוקמי בר"ה לוקמ' ברשות שאינה של שניהם וגם דחיקא לן טובא הא דאמרה הש"ס ואם רשות בעלים הוא ולמה נתן לה שם אחר מאי דקרו להו אביי ורבא. וגם למה מוקי המשיכה בר"ה והשכירה ברשות שאינה של שניהם ה"ל לאוקמי תרוייהו בחד רשות והיינו המשיכה והשכירה ברשות שאינה של שניהם, לכך אמינא אחר דמצאנו לקמן בפירקין דעת התוס' והרמב"ן והטור הביאם סי' ר' דברשות שאינה של שניהם אם נתנו לו במתנה ובקנין או אפי' בדבור בעלמא קנהו דהשתא הוה כרשותו וחצרו קונה לו כו' ע"ש וא"כ ע"כ גם הכא לא מיירי ברשות שאינה של שניהם דא"כ למה קאמרו רבנן עד שישכור שכירות למה לן דהלא אפי' בדבור בעלמ' קנהו וזהו אשר שאל תחלה ממאן אוגיר דאי בר"ה מי מצי לשכור ואי ברשות שאינה של שניהם אפי' שכירות לא צריך רק דבור בעלמ' וקמשני ליה מאי עד כו' ומאי עד כו' דקאמר תרי זימנ' מאי עד דבא להורות דמאי דתנו בבריית' או עד שישכור את מקומו לאו סיומ' דמילתא דרבנן ניהו אלא דכ"ע דאף רבי מודה בהא דאם ברשות בעלים הוא לא מהני קני' אחר אם לא שכירות מקומו וזהו דקאמר מאי עד כו' מר"ה לסמט' ע"כ מילת' דרבנן ואם רשות בעלים היא כו' זהו סיומ' דברייתא ואפי' ככ"ע ודוק ותמצא כי נכון הוא: עוד בגמ' אמר רב פפא כו' נראה נכון דמעולם לא בא ר"פ לפסוק הלכת' כרבנן דא"כ בקיצור ה"ל לפסוק כוותייהו אלא דלא בא אלא ליתן טעם למילתיי' דמ"ט אמרו רבנן דצריך נמי שטר בהדי מסיר' משום דצריך למכתב קני איהו וכל שיעבוד' דאית בי' ולא שייך לשון זה באמירה בעלמא כן אפשר לומר דאית ליה לר"פ אע"ג דלא משמע בפוסקי' עיין עליהם ואדבר זה קא מקש' ר"א והיינו על טעמי וסביר' ליה טעם אחרינ' במלת' דרבנן ובזה אתי' על נכון ממאי דאית ליה לר"א בסמוך לדעת ולפירוש התוס'. ועיין מה שאכתוב שם לדעתי:

בתוס' ד"ה אמר ר"פ כו' אומר רשב"א כו' בדבריהם אלו מיושב ג"כ דלא פסק ר"פ בקיצור כרבנן וק"ל:

דף עז.

אמר אמימר הילכת' אותיות נקנין במסירה כרבי כן היא הגירס' שלפנינו כי כן גורס הרשב"ם והתוס' גרסי אפכא ובאמת על גירסת ופירוש התוס' יש לדקדק טובא חדא דחיק' לן לומר דטפי נקרא מילי מאי דמוכר השטר בידיו ממש (לפי פירוש ר"י דלעיל

בד"ה אי כרבי) מן מאי דנקרא מילי כתיב' השטר עליהם דלא מעבד מידי בגוף הדבר הנקנ' משא"כ מסירת השטר בעצמו. ועוד דחיק' לן טובא פירושם לקמן דמקשה ממימרא דר"ה וכי לא ראה דמיירי מקנין אגב ובודאי כל דבריהס שם נראה דוחק דסבר דהוה קנין גרוע. וזה קשה נמי לפירשב"ם וביותר קשה לדבריהם (ולפירוש רשב"ם) מאי האי דמקשה מר"ה ודלמא ר"ה פוסק כרבי ואטו מאן דאית ליה כרבי נפרוך מני' פרכא למאן דאית ליה כרבנן וכן אפכא לפרשב"ם הלא גם אביי ורבא פליגי לפי דבריהם אי אותיות נקטן במסירה או לא ואפ"ה לא מקשה קושי' מחד מינייהו למאן דאית ליה אפכא. ובאמת הוה אפשר לומר לפי פירושם דבהכי פליגי רב ור"ה דרב לא קחשיב כ"א ב' שטרו' ובנ' אית ליה כרבנן דלא מיקנ' במילי ור"ה אית ליה כרבי. לכך נראה דאפשר דגירס' שלפנינו והיא גירס' הרשב"ם היא אמיתי אבל לא נפרש כפירושו ונאמר אחר שנדקדק מאי האי דקמסיים אמימר כרבי אטו עד השתא לא ידענו דרבי סבר אותיות נקנין במסירה לכך אפשר לומר דבא לרמז לן דאין מסירת האותיות כשארי מסירות דאינן מיד ליד אלא דוקא מיד ליד והוכח' הזאת בא לן מדברי רבי דאמר ספינה במשיכ' והיינו בסמט' וא"כ אותיות ע"כ צריכי' גם כן משיכה ומאי האי דקאמר במסיר' אלא ע"כ דצריך מסיר' בהדי משיכ' והיינו מיד ליד וכדכתב ר"י לעיל בד"ה אי כרבי כו' ואזה קאי רב אשי דהסבר' נותנ' כן דצריך מסיר' מיד ליד באותיות כרבי ולא די באחיזת הקונה לבד ובאמירת המקנ' דהוה מילי ומילי במילי לא מיקנין ואזה מקשה שפיר משטר דר"ה דהלא גם שם נקנ' באגב ואין כאן מסיר' מיד ליד ואזה קמשני אגב שאני דהוה קנין חשוב יותר ממסיר' ולהכי לא צריכנא יותר זהו מה שנראה לי ואף דהוא נגד כל המפרשים וכן דהוה שלא אליב' דהלכ' וסוגיין דעלמ' דפסקינן כאמימר וכגירס' התוס' דאין אותיות נקנין במסיר' מ"מ לא מנעתי את עצמי לומר דבר המתקבל ומתיישב על הלב והלשון ואם שגיתי אתי תלין משוגתי ובאמת גם זה דחיק' לן לומר דרבא סובר דאינן נקנין ומאי דאמר בגט פשוט היינו אליב' דמ"ד דנקנין כדכתבו תוס' ז"ל ובודאי נוח לן לומר דפוסק כרבי ומאי דקשה מסנהדרין אכתוב בסמוך:

והנה עוד זאת אמרתי לפני תלמידי אחר שדקדקתי מאי האי דהמקשה הביא דברי רב דאמר ב' שטרו' הן לא ה"ל להביא אלא דברי ר"ל בקיצור במאי דסבר דהשטר נקנ' אגב הקרקע וגם מאי דהביא אח"כ מאי דאמר וזהו ששנינו ולכאורה הוה שלא לצורך ואמינא דהנה מצאנו בש"ס דקדושין דבעי לפשוט ממילתא דר"ה דלא בעינן צבורי' בתוכ' מדאמר נקנה השטר בכל מקום שהוא ודחי התם ואמר שאני האי שטר דאפסרא דארע' הוא ואזה השיב הפשטן והא עלה קתני זו היא ששנינו כו' ע"ש. וא"כ גם המקשן

דהכא בהאי פחדא יתיב דיבא מאן דהוא ויוכיחו על פניו ויאמר איך לא ראה דחילוק גדול יש משטר הזה לבין שטרו' דעלמ' והראי' דלא נקט ר"ה בדבריו כ"א שטר כזה דכתוב אהאי ארעא ולכך הקדים דברי רב דקחשיב ב' שטרות ור"ה בא להוסיף עוד שטר א' והיינו דבאו הני תרי אמוראי ליחשב החילוק שיש בין השטרו' הנכתבי' על קרקע אחת דלפעמי' נמכר' הקרקע ולא השטר ופעמים לא מצי לחזור בתרוויי' ור"ה הוסיף דלפעמי' לא מצי לחזור בתרווייהו וא"כ לא מוכח מידי מדברי ר"ה דאין כן הדין בשארי שטרות והא דלא קאמר דבריו אשארי שטרות זהו משום דלא הוה דומ' למילתי' דרב. ואח"כ בא להוכיח דאין לחלק בין שטר כזה לשארי שטרות מדקאמר זהו ששנינו כו' דכללא כייל וכדדייק הש"ס שם בקידושין ודוק:

בתוס' ד"ה אמר אמימר כו' עד ועוד דקאמ' התם א"ד כו' והשתא אי הלכת' כו' תמי' לי טובא לפי מה שכתב הרשב"א בסוף הדבור דלא חיישינן דמסר לו לצור ע"פ צלוחתו דלגבות החוב הם יודעים דאין המסיר' מועלת כו' וע"כ לפי זה נאמר דאין צריך להביא ראי' אפי' למ"ד אין אותיות נקנין במסיר' וא"כ אף שנאמר דרבא ור"נ סוברי' אין אותיות נקנין כו' ה"ל להקשות רבא לר"נ והא אין צריך להביא ראיה ולמה לא תהא נאמנת. אלא ע"כ דאין זה קושי' דאף דרבא הכי סביר' ליה דאין צריך להביא ראי' מ"מ אין לו להקשות כלוס מסברתו לר"נ דאטו אם הוא סובר כן צריך ר"נ לקיים את סברתו משא"כ במילת' דתנאי אמרו דבר וסוגי' דעלמא אזלי כחד מנייהו שפיר מקשה למאן דלא סבר כן וא"כ אף הוכחתם אינו כלום דמאי ה"ל לרבא להקשות לר"נ כמאן דלא כרבי דהיאך יקשה כן דדילמ' אית ליה דרבי והא דאינה נאמנת משום דסבר ר"נ כאביי דצריך להביא ראי' וכן הוכחתם מר"נ גופי' לית' מהאי טעמא דדלמא ר"נ פוסק כרבי והא דסבר דאינה נאמנת משום דסבר כאביי דאמר צריך להביא ראי' גם מאי דהוכיחו לפי לשון הראשון דלא אמר ר"נ דודאי נאמני' משום דאותיות נקנין במסיר' לית' ג"כ מהאי טעמא דדלמא ר"נ סבר כאביי ומרבא שם אין הוכח' כולי האי דדלמא לאו בלשון קושי' קא שאיל אלא רצה לידע מה סברת ר"נ בזה ודוק היטב:

וזולת זה נמי קשה לי לפי פירוש הרשב"א אמאי קא פליג רבא אליבא דמ"ד אותיות נקנין במסיר' ה"ל לפלוגי אפי' אליבא דמ"ד אין אותיות כו' ואפ"ה אין צריך להביא ראי'. וזה אפשר ליישב דרבות' קמ"ל אליבא דאביי דאפי' אליבא דמ"ד אותיות נקנין במסיר' צריך להביא ראי'. אבל מ"מ דחיק' לן האי מילת' מאוד אחר דלפי דבריהם סבר רבא אין אותיות כו' והלכת' כוותי' א"כ טפי ה"ל לאשמעינן הרבותא אליבא דהלכת' וגם הוכחתם מגמ' דיבמות לא א"ש לפי דברי הרשב"א הלז דאפי' אי סבר אין נקני' מ"מ יש

להקשות מאי ראי' מייתי משם אחר דסבר דאין צריך להביא ראי' ודוק בכל אלה. ועיין מה שכתבתי לקמן על דף קע"ג ע"א:

בתוס' ד"ה חוזר בשטר כו' וא"ת כו' נכתוב לו ממ"נ כו' לא ידעתי למה לא נאמר דאכפת ליה אם יטרף השדה ממנו ואית ליה שטר ללוקח על האחריות אינו נאמן אח"כ לומר פרעתי דיאמר ליה שטרך בידי מאי בעי משא"כ בעדים דהמלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפרוע בעדי':

בא"ד ור"ת מפרש דבשטר מתנה דוק' מיירי כו' יש לדקדק קצת אי אית' כדבריו דבשטר מכר אינו יכול לחזור א"כ רב למה לא קחשיב ג' שטרות והיינו בשטר מכר דאינו חוזר בשדה ובשטר ויש ליישב ועיין בחדושי שעל הטור וגם שם הקשיתי לשאול לדעת הרא"ש דסבר בדהתנ' ע"מ שיכתבו לו השטר דכן הדין בכל התנאי' שהתנ' המוכר והטעם דהוה פטומי מילי הואיל והלוקח ה"ל להתנו' ולא המוכר וא"כ למה אמר רב שני שטרות הן הלא דבר זה אינו תלוי במאי דהתנ' על השטר דהלא בכל התנאי' הוה הדין כן טפי ה"ל לומר ב' שדות הן וק"ל:

דף עז:

בגמ' כי הא דר"פ כו' כי אתא נפק לאפי' עד תווך. כבר כתב הרשב"ם מאי דכתב אהא דהוצרך לאשמעינן דנפק לאפי'. ואימא מילת' חדת' אחר דראינו דמחלק ר"ת בין הרשאה במלוה או קני' גוף הלואה דבהרשאה הוה תקנ' חז"ל כן דנקנ' וא"כ דומי' דהכי הוה אפשר לומר ג"כ לענין מטבע דאף דאינה נקנ' בחליפין מ"מ בהרשא' נקנ' בחליפין ומנ"ל לחלק בין קנין חליפין או קנין אגב. וכן מצאתי בשארי פוסקי' דמחלקי' בין נתינ' הרשאה לחוד או קניית גוף העסק ועיין בבעל התרומות דהביא רעות הרבה בזה הענין בשער נ"א אבל עוד זאת מצאתי שם בשם הרי"ן מיגא"ש דכתב דלכך נפק ר"פ לאפי' עד תווך משום דלאו בהרשאה לחוד הוה קא מקנ' ליה ר"פ אלא דהי' מקנ' לו גוף העסק (וצריכנ' לומר דהרי"ן גורס הוה ליה או סבר דעסקא היה כדכתבו תוס' בב"ק) והוה מתיירא ר"פ דלמ' ר"ש ב"א יחזיק הממון לעצמו דאלו לא נתן ליה אלא בהרשאה לחוד לא היה יכול רשב"א להחזיקו לעצמו דשליח שוי' כדאי' במרוב' דף ע'. ובזה א"ש הכא דאלו לא הוה קמסיי' כאן הא דנפק לאפיה היה לבע"ד לחלוק על ראיתו ולומר דלא נתן ליה כ"א בהרשא' והרשא' שאני כדלעיל לכך קמסיי' דנפק לאפי' כו' ובודאי דהטעם הוה משום דהיה מתיירא שמא יחזיק לעצמו הממון וא"כ ע"כ גוף העסק הוא דהקנ' ליה ולא בהרשאה לחוד ודוק: בגמ' תני רב תחליפ' כו' מכר הקרון מכר הפרדות ומסקנא דמילת' דמיירי באדוקין בו וכבר כתבו הפוסקי' ומכללם הטור סי' ר"ך דבמכר הפרדו'

לא מכר הקרון אפי' באדוקים בו וכתב הב"י דהטעם הוא דאין הפרדו' נגררי אחר הקרון כלל והב"ח נתן טעם אחר והוא דפרדו' הואיל דראוין לעשות בהן מלאכ' בלא קרון כגון לרכוב עליו לפיכך אמרינן אפי' בקשורין מכר הפרדות לא מכר הקרון כו' ע"ע (דרצה לומר לפי זה דאף בבקר וצמד אמרינן כן בקשורי' וזה אינו מוסכם וכמו שכתב רשב"ם הכא וכן נראה) מ"מ מדבריו נשמע דיש טפי סבר' לומר במכר הפרדות דלא מכר הקרון מאשר נאמר במכר הקרון לא מכר הפרדות וא"כ לכאורה הוה אפשר לדקדק אמתני' דילן דקתני תחלה מכר הקרון לא מכר הפרדות א"כ למאי הוצרך לומר אח"כ ג"כ מכר הפרדות לא מכר הקרון דהוה מילת' דפשיט' ממאי דקודם אבל במאי דתני רב תחליפ' א"ש דהוצרך לאשמעינן בסיפא דאפילו בקשורין אם מכר הפרדות לא מכר הקרון ולכך הוצרך למתני גם הסיפא דאלו מרישא לא הוה שמעינן אלא דומי' דידה והיינו באינן קשורין אבל לא בקשורין וק"ל: עוד בגמ' ה"ד אילימ' כו' עד לא צריכא כו' עיין ריש המוכר הבית מה שדקדקתי שם אמאי דמדקדק גם שם הש"ס במילת' דרב נחמן בענין בירה ובית כה"ג ודקדקתי שם וכי לא ידע החלק הג' אם א"א בשנים אשר אמר הוא וכן יש לדקדק ג"כ הכא וגם מילת' ולישנ' דל"צ דאמרה הש"ס ולא קאמרה בקיצור הב"ע כמו שאמרה בכל מקום לכך אמינה דודאי ידע המקשן החלק הנ' רק דיש עוד חלק ד' מה דלא ידע הוא ולכך בא לדקדק אמתני' ועיקר דקדוקו הוא במאי דתני מתני' ג"כ הכא מכר הבקר לא מכר הצמד ולכאורה מכש"כ אתי' מדקודם דמה צמד דאינו ראוי למלאכה בפני עצמו אמרינן דלא מכר הבקר מכש"כ בקר דראוין למלאכה אחר' מכש"כ דנאמר דלא מכר הצמד אבל באשר אפשר לומר דמרב' לן עוד מילת' חדא מה דלא הוה ידעינן מריש' דמילת' ולכר אתי' הסיפ' לטפוי א"ש. והנה שם כתבתי דפירוש דריב"ם שם בתוס' נראה לי עיין בחדושי שם וכן נראה לפרש ג"כ כאן דהא דקאמר ואלא דקרו לי' נמי לבקר צימדא היינו כמו שקוראי' לצימדא צימדא כן קוראי' לצימדא בקר ומאן דבעי לומר בקר לחוד צריך לפרש דבלחודי קאמר א"כ כולי ודאי זבין ליה אלא ע"כ דמיירי במקום שקוראים לבקר בקר וכן קוראי' לבקר צמד ובהא הוא דפליגי רבנן ור"י אי אמרינן בדא הדמי' מודיעי' או לא הואיל שגם לצמד קוראי' בקר כמו שקוראי' לבקר בקר וא"כ אכתי קשה ל"ל הסיפא נמי דאמר מכר הבקר לא מכר הצמד. וע"ז משני ל"צ כו' כלומר דאתי' נמי לרבוי החלק הד' והיינו דאיכא נמי כו' ואי לא היה תני הסיפ' מריש' לא הוה ידעינן כ"א החלק הג' אשר כבר עלה ג"כ אדעת המקשן וק"ל כן העליתי לפני תלמידי:

בתוס' ד"ה נקנ' כו' וא"ת כו' וי"ל דמשמע ליה בכל ענין בין החזיק בעדים בין בלא עדים כו' קצת הוכח' יש לומר בזה דאל"כ אלא דוקא בעדים א"כ ה"ל עוד שטר אחד דלא מיקני בהדי קרקע וה"ל למחשב ד' שטרות וק"ל: בתוס' ד"ה ר"פ כו' עד בסופו ואומר ר"ת כו' כבר כתבתי לעיל בש"ס דאי בהרשא' מיירי וטעמי' משום דתקנת חכמי' היא א"כ אין כאן הוכח' למאי דקאמר הש"ס דאגב עדיף מקנין חליפין ודוק:

דף עח.

בגמ' וכ"ת ביטול מקח לרבנן לית להו כו' הנה באמת דחיק' לן טובא לומר דמאונאה פריך כפירוש הרשב"ם דא"כ למה נקט ביטול מקח וגם מנ"ל ומהיכן ראה בדברי רבנן דאין צריך להחזיר האונאה וגם היאך אפשר לומר דיסברו רבנן דאין מוציאין האונאה בדין וכל המשניות דפרק הזהב אין משמעותן כן. לכך נראה דדוקא מביטול אונאה קא פריך דודאי משמע לכאורה מדברי רבנן דהמקח קיים. ואי משום מאי דמקשה הרשב"ם מהיכן מוכח מהכא דסברי רבנן ביטול מקח אפשר לומר דפריך אחר דחזינן לר' יוחנן בפרק הזהב דאמר אהקדשו' או אף אקרקעו' דאונא' אין להן אבל ביטול מקח יש להן א"כ ע"כ דאית להו לרבנן ביטול מקח דהא אמאי דאמרו רבנן קאי ר' יוחנן וא"כ שפיר מקשה אר' יוחנן ממתני' דהכא רק דהי' אפשר לומר דלעולם בשאר מילי לית להו לרבנן ביטול מקח כ"א אונאה ובהקדשות ובקרקעות אית להו אפכא דביטול מקח יש להן ולא אונאה לכך הוצרך להביא הא דהשיבו לר"י לא אמרו אלא את אלו ואי אית' דאית להו אפכא בקרקעות ובשאר מילי דקחשיב התם מאי האי דהשיבו לר"י לא אמרו אלא את אלו דלמא לעולם דברי ר"י הם אמת ואי משום דלא חשבו רבנן אלא את אלו היינו משום דדברים אלו אית להו בטול מקח ולא אונאה משא"כ בדברים אלו דקחשיב ר"י לית בהו לא דא ולא דא אלא ע"כ דאינן מחלקין בשארי מילי בין אונאה לביטול מקח ואית להו ודאי ביטול מקח משא"כ במילי דקחשיב הת"ק דלית בהו אונאה אבל ביטול מקח אית בהו וא"כ שפיר השיבו לדר"י כן העליתי לפני תלמידי. וברי"ף מצאתי דגרי' הכי וכ"ת כה"ג לא סברי רבנן אונאה כו' והיינו דר"ל דלפעמים אדם קונה דברים אלו ביוקר משוויין ואהא קמקשה שפיר ממאי דהשיבו רבנן לר"י וק"ל:

בגמ' אמר עולא כו' אפשר לומר דבמלתא דעולא יבא לן נייחא מאי דלא קאמרה מתני' הצד אחר' ג"כ במתני' דלעיל וה"ל לומר נמי מכר כליו לא מכר החמור ובמאי דאמר עולא א"ש דהנה אי הוה אמר ג"כ מכר כליו לא מכר החמור ודבר זה ודאי אית' נמי בכלי דרכיב' והיינו אוכף ודומ' לו וא"כ ה"א דגם מאי דאמר מכר החמור לא מכר כליו מיירי נמי בכלים אלו וזה אינו לכך לא נקט כ"א צד האחת וק"ל:

עוד בגמ' מיתבי חמור וכליו כו' הא דמסיים והביא ג"כ הסיפא אבל לא מכר שק כו' ולכאורה אינו צריך לזה ואדרבה מזה בא ליה תירוצא על הקושי' וגם מה דהביא עוד ובזמן שאמר כו' נראה לומר דאי לאו דהביא הא דאבל לא שק כו' ה"א דבריית' לא קמיירי מסתם מכירת החמור אלא דאמר בפירוש למשא ואפ"ה בזמן שאמר חמור וכליו אוכף ודומ' לו מכורין עמו לכך הביא הא דקתני אבל לא השק כו' וא"כ ע"כ לא קמיירי בדאמר בפירוש למשא דא"כ למה לא מכר דברים אלו ואי לא הוה מביא הא דבזמן שאמר כו' ה"א דבריית' מיירי באין כליו עליו ודעולא מיירי בדכליו עליו ולכך מכורין אוכף כו' לכך הביא סיפא דבריית' (וסבר דמתפרש' כפשוטו ולא כדמפרש לקמן דה"ק וכל מה שראוי כו') וא"כ ע"כ מיירי נמי בעודן עליו ושפיר קשיא אעולא דוק:

עוד בגמ' איבעי' להו כו' עד א"א בשלמא כו' הנה בכמה מקומו' כתבתי על כגון דא דמקדים לומר בשלמא להורות דניח' לצד האחת ואח"כ מקשה קושיתו וכן הכא צריכנ' לפרש מאי רצה בזה. ונאמר אחר דחזינן סברת רמ"ה בטור סי' ר"ך בזמן שאמר בהדיא לרכיב' דלא מכר שק כו' אפי' בעודן עליו והב"ח מפרש דבריו אפי' אם אמר היא וכל מה שעלי' מ"מ הואיל דאמר בהדי' לרכיב' אין כלים אלו מכורין ומכריח הדבר ע"ש והנה כן היה אפשר לומר ג"כ אפכא בזמן שאמר בהדיא למשא לענין כלי רכיב' והם אוכף כו' ודלא כרשב"ם דמשמע מדבריו שאוכף ודומ' לו הם ג"כ בכלל כלי משאוי עיין בשארי פוסקים. והנה נאמר אי אמרת דאין סברת הרמ"ה אמת אלא אף דאמר בהדי' לרכיב' אפ"ה בזמן שאמר היא וכל מה שעלי' הרי כלים אלו מכורי' וא"כ לא הוה קפשיט מידי מברייתי' זאת דהיה אפשר לומר דברייתא זאת מיירי בזמן דאמר בהדיא לרכיב' לכך אין שק ודומ' לו מכורי' ואפ"ה בזמן שאמר היא כו' הרי הן מכורין. רק דא"כ הוה קשה קצת לצד האחר' דאף דאמרינן בעודן עליו מחלוקת קשי' לן דבריית' ה"ל לאשמעינן הדין דרישא ודסיפא אפי' בכלי רכיבה והיינו בדאמר בהדי' למשא וא"כ אין כלי רכיבה מכורין אבל בדאמר היא וכל מה כו' ה"ה מכורין אפי' בדאמר למשא רק הואיל דבאמת לצד האחר לא קשה מידי דלא הוה אפשר למנקט דבר זה בכלי רכיב' דבדאמר בהדי' למשא אפי' אמר היא וכל מה כו' אין כלי רכיבה מכורין א"כ דומי' דהכי בדאמר בהדי' לרכיב' אין כלי משא מכורי' אפי' בדאמר היא וכל מה שעלי' וא"כ ע"כ לא מיירי בדאמר בהדי' לרכיב' ושפיר קא מדייק כן העליתי לפני תלמידי:

הנה תוס' כתבו דהוה יכול למבעי ג"כ א"ד בין בזו ובין בזו מחלוק' והואיל דלא מפרש בהדי' את בעיתו נוכל לימר דלא רצה למבעי כן משום דפשיט' ליה דלא מפלגי בתרוויי' דא"כ הוה פלוגת' רחוק' בין נחום ובין רבנן דלנחום אף באין עודן עליו מכורין ואלו

לרבנן אף בעודן עליו אינן מכורי' אבל השתא דפליגי בעודן עליו ובאין עודן עליו אפי' נחום מודה א"כ אין כאן פלוגת' רחוק' וכן בדפליגי באין עודן עליו וק"ל:

דף עט.

בגמ' האי מאי בשלמ' נראין כו' וכ"ת כו' הנה לפי מה שכתב ר"י לקמן בתוס' ד"ה אימור כו' דבבור ושובך יש יותר סבר' לומר דיוכל להקדיש המים והיונים שאינן עדיין בעולם הואיל שיוכלו לבוא לרשותו ע"י חצירו ושובכו משא"כ באילן דלא יוכל להקדיש אף לר"מ משום שמעולם לא יוכלו לבוא לרשותו ע"ש א"כ לפי זה היה יכול לומר הכא דלכך הוצרך ר' יוסי למנקט אילן לאשמעינן דאפי' באילן הן קדושי' משום גדולי הקדש ובור ושובך לא הוצרך למנקט משום דלשם יכול להקדיש אפי' לכתחלה לר"מ ולרבי דסברי אדם יכול להקדיש דשלב"ל וק"ל:

עוד שם בגמ' והתני' א"ר יוסי כו' ה"ק נראין כו' יש לדקדק גם הכא דמוקי לדברי רבי בדוחק ומוחק נראין השני הוה יכול לאוקמי שלא בדוחק ובלי מחק והיינו אחר דחזינן בחרושי הרמב"ן דאף באילן יכול להקדיש הפירות למאן דסבר אדם מקדיש דשבל"ל אף לדברי ר"י דלקמן והיינו בזמן שאמר האילן והשדה יהי' הקדש בזמן שיוציאו פירות דהאילן והשדה הן קדוש לכשיוציאו אף למ"ד אין אדם מקדיש דשלב"ל הואיל ואיתנהו בעולם גם עתה והו' כאלו אמר שיהיו קדוש לזמן פלוני דודאי הן קדושין אף למ"ד אין אדם מקדיש דשלב"ל והפירות הן קדושי' למ"ד אדם מקדיש רשלב"ל אף לדברי ר"י דלקמן דהלא ברשותו הן באי' תחילה וכן משמע מרברי ר"י עצמו בתו' לקמן ד"ה אבל כו' וא"כ גם הכא נאמר דה"ק רבי נראין דברי ר"י לר' יוסי בבור כו' דאף דאמר לכשיוציאו מ"מ אינן קדושין הואיל דלא הוה עביד דאתי דלא מיירי בבאין דרך חצירו כדמוקי לקמן ונראי דברי ר' יוסי לר"י באילן בזמן דאמר לכשיוציאו הפירות יהי' קדושי' דעביד דאתי ופליגי באילן ובשדה ולא אמר לכשיוציאו דר' יוסי סבר אפ"ה הן קדושין הואיל דהוה גדולי הקדש ור"י פליג אהך סבר' דוק:

עוד יש לדקרק לפי מאי דכתבו תוס' בד"ה דברי כו' דלא גרסינן רברי ר"י ראינו בסדר המשנ' רק דרבי היה יורע דר"י היא א"כ אף אנן נימ' עור דרבי ידע במאי דפליגי ולכך הוצרך לומר מאי דאמר. דהנה אחר דחזינן דפליג ראב"ש לקמן בריקנין ובמליאין אף הכא נאמר כן דרבי ידע דר' יוסי פליג ג"כ במליאין בבור וסבר דלא הקדיש מימיו כדלקמן ולכך הוצרך רבי לומר נראין דברי ר' יוסי בשרה ואילן ואילו במאי דפליג בבור ומיקל והיינו במליאין אין אני רוא' דבריו. וא"ת מ"מ קאדייק לן מאי דאמר ר' יוסי אין אני רואה

דברי ר"י בשדה ואילן משמע דלא פליג במלת' אוחר' עמו היינו בריקנין ולחומר' אבל במליאין ולקולא מנ"ל למידק כן מדבריו. דוק כי יש ליישב:

עוד בגמ' הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן למאי דמפרש הרמב"ן דלכך איכא למימר בהו אדם מקדיש דשב"ל דשפיר קא באים לרשותו תחלה דמיירי דאמר שיהיו קדושי' כשיתמלאו א"כ דייק לן שפיר לישנא דברייתא דאמרה מועלין בהן ולכאורה לא יצדק הלשון דמאי בא לאשמעיני דמועלין בהן דמהיכ' תיתי לא ימעול בהן עצמן אבל לדבריו א"ש דבא לאשמעונן נמי דבר זה דלא אמר שיהיו קדושין אלא לכשיתמלאו וא"כ ה"ק אין מועלין במה שבתוכן בזמן שמועלין בהן או אפכא מועלין בהן בזמן דאיכא למימר במה אין מועלין במה שבתוכן אבל בזמן דליכא למימר דאין מועלין במה שבתיכן והיינו בדליכ' עדיין מים בהו אין מועלין ג"כ בהם דהא מיירי דלא אמר שיקדשו אלא לכשיתמלאו ובסיפא נקט הלישנא איידי רישא. ודע דבאמת אפשר לדקדק לפי מאי דקאמינא דלמה נגיה' במילת' דרבה ולמה לא נאמר דודאי פליגי בריקנין בשדה ואילן דוקא משום גדולי הקדש ובמלאי' פליגי נמי בשדה ואילן בזמן שאמר שלא יקדשו אלא לכשיתמלאו פירות דת"ק סבר כר"מ אדם מקדיש דשב"ל ורשב"א לא סבר כוותי' לכך מחליף ובזה א"א לומר דיהיו קדושי' משום גדולי הקדש דמאי גדולי הקדש איכא למימר בהו הואיל שלא הקדישן אלא לכשיתמלאו פירות והא דקאמר ת"ק הקדישן מליאין היינו שאמר יתקדשו כשיהיו מליאין ואף שאינן מליאין בשעה שעומד ואומר מ"מ שפיר יקראו מליאין אשעה שחל ההקדש עליהן ודייק לן נמי דאמר בסיפ' מועלין בהן ובמה שבתוכן דלכך קאמר מועלין בהן לומר דאין מועלין בהן אלא בשעה שנוכל לומר שמועלין במה שבתוכן והיינו בשעה שיהיו בתוכן. ואי משום דלא יתפרש א"כ מאי דאמר ברישא מועלין בהן אף אנן נימא דתני כן ברישׁ' איידי סיפא כמו דאמרנו לעיל אפכא ודוק:

דף עט:

ואי בשדה ואילן אמאי מחליף כו' עוד אפשר לדקדק אמאי לא נימא דבאמת ת"ק אמר בין באילן בין בבור לא הקדיש ופליג ראב"ש אחדא והיינו אאילן כו' ובחדא מודה והיינו בור ושובך ובסיפא דפליגי במלאים קאמר ת"ק בתרוויי' דהקדיש מה שבתוכם וקאמרה הש"ס דראב"ש מחליף שיטתו דבמאי דפליג לעיל והיינו באילן לא פליג השת' ולכך קאמר לישנ' דמחליף להורות באיזה מהן פליג לעיל ברישא ודהכא בסיפא ודלא פליג כ"א אחדא ולא אמאי דפליג בראשונה פליג באחרונה:

עוד בגמ' אלא אמר רבה מחלוק' כו' נוכל לומר דודאי גם רבה לא טע' בלישני' ואמר גם דבריו הראשוני' מחלוקת באילן ובור ושובך אתי כד"ה רק דלא אמר כן כ"א אברייתי' א' אפלוגת' דר"י ורבי יוסי ואביי לא הבינו ומאי דאית ג"כ בדבריו דת"ק סבר לה כר"י כו' מעולם לא קאמר זה רבה רק במאי דהבינו אביי דקאי אפלוגת' דרשב"א ות"ק קמפרש כן וק"ל: בגמ' אימור דשמעת ליה לר"מ כו' אפשר דדייק לו כן מדקתני בדברי ר"מ גם לאחר שאתגייר וזה מילת' ודאי בידיו הוא דעביד' דאתי הוא א"כ דומי' דהכא הוא נמי הדברים האחרי' וכדמפרש הרשב"ם. והוכחתו ג"כ מדאמרו ר"ה כרב ורב כר"ח ור"ח כרבי ורבי כר"מ ואי לאו דגם ר"מ סבר דצריך להיות עביד' דאתי א"כ לא אתי ר"ה כר"מ דהלא ר"מ מוסיף הוא וק"ל:

ודע דבאמת לכאור' יש לדקדק במאי דכתבו תוס' בד"ה אימור כו' דהמותר דמיתנ' במתני' דכתובות מיירי בחולה וזקנה דוקא לדברי ר"מ וא"כ נוכל לומר ולהקשו' אמאי דמקשה הש"ס דלחשב נמי לדר"ע דלמ' ר"ע סבר דאדם יכול להקדיש אפי' בדלא עביד דאתי ומיירי אפי' במותר דבריאה (כאשר מיירי באמת השת' אחר דפרשינן לי' ראמר יקדשו ידי' לעושיהון וא"כ אין לחלק ודאי) ולכך לא רצה למנו' בהד' אחרי' דאית להו נמי אדם מקדיש דשב"ל דאנהו מיירי דוק' בדעביד דאתי ואיהו מיירי אפי' בדלא עביד דאתי ואין לדמותן א"כ אהדדי וק"ל:

במאי דמשני בבאין דרך חצירו לבור כו' אפשר לומר דה"ק דלא הקדישן אלא אחר שבאו המים לחצירו והיונים לשובכו ובודאי דאח"כ נקראי' עביד' דאתו המי' להבור מחצירו והיונים לשובך משובכו ודלא כרשב"ם ור"י דוק: ואלישנ' דאמר רבא משכח' לה ולא קאמר הב"ע אפשר לומר דלאו בידאי קא מוקים לה כן דאפשר לומר דרשב"א סבר דאדם מקדיש דשלב"ל אפי' בדלא עבידי דאתי ומוסיף אדר"מ הוא רק דבא לתרץ דברי רב הראשונ' דאמר רשב"א כר"מ ובהכי ניח' לן באמת מאי דבכל מקום דחיק' לן לומר דהני תנאי כהני תנאי דא"כ ה"ל למחשבנהו בהדדי הואיל דסביר' להו דהדדי אבל במאי דכתבתי א"ש דלא הוה אפשר למחשבנהו בהדדי דדלמ' רשב"א מוסיף הוא אדר"מ ודלמ' גם ת"ק אתי' כר"מ רק דהכא שאני הואיל דלא עביד' דאתי הוא לכך קאמר רבא משכח' להו כו' לומר דלאו דבר ברור הוא דבהכי קמיירי וק"ל. ובזה יתורץ נמי מאי דתמי' לתוס' בד"ה ור"א סבר כר"מ וק"ל:

עוד בגמ' ודין הדיוט לא כו' אמר רבא מתני' יחידאי היא כו' הנה הרי"ף פסק כת"ק דר"נ ולא כסתם מתני' הואיל דאמר רבא מתני' יחידאי היא ובאמת ניח' לן טפי לפרש כן מלפרש כפירשב"ם דא"כ למה לא קאמר רבא בקיצור מתני' ר"נ היא. רק דגם להרי"ף

צריכנ' ליתן טעם אדברי רבא אחר שבא לתרץ למה בא לפסוק הלכת' לכך אמינ' אחר דחזינן דמהרש"ל מחק הגירס' שלפנינו דקאמר' הש"ס ות"ק סבר אין דנין דין גבו' מדין הדיוט והדין עם מהרש"ל בודאי לפי פירשב"ם דכתב כמסופק בדבר ואי הוה הגירס' הכי מאי ספיק' אית לי' בדבר וק"ל רק באשר נאמר דגירס' שלפנינו היא אמיתת א"ש ג"כ מאי דמקשה הש"ס ודין הדיוט לא והתנן כו' ומאי קושי' מי לא מצי רשב"א לפלוג אתנא דמתני' אבל במאי דגרסינן ות"ק סבר אין דנין כו' קשה ליה א"כ למה קא מוקמת גם לת"ק דלא כמתני' ולא קאמר דת"ק סבר כמתני' דילן ואהא קמשני רבא מתני' יחידאי היא ולכך לא אוקמא לת"ק אליבי' לומר דאתי' כיחידאי וק"ל:

דף פ.

במתני' הלוקח פירות שובך מחבירו הא דקאמר פירות שובך ולא קאמר יוני שובך וכן בפירות כוורת לא קאמר דבש דכוור' נראה דאי הוה לוקח אמר מכור לי יוני שובך אזי הוה הכל שלו אפי' השובך וכן בכוורת וכן פסק הטור סי' ר"ד והוא מהתוס' והביא' הב"י ע"ש. והא דמשנה במתני' הלז ואמר הלוקח ולא אמר המוכר כדאמר בכל המשניות דקודם להא מתני' ודלבתרי'. נראה דבא לאשמעינן דאפי' אם הלוקח התנ' ופירש דבריו ואמר כל פירות שובך דידך מכורי' לי אפ"ה צריך להפריח בריכ' א' ואי הוה קא נקיט המוכר ה"א דוקא בדאמר המוכר אבל בשיאמר הלוקח מטפינן ליה כדמצינו בכמ' מקומו' בשיאמר הלוקח הדברי' עיין בש"ס דב"מ דף ק"ד ע"א. ועוד במקומו' אחרי' וכן בא"נ. וא"ת א"כ לעיל בכל המשניות נמי נימ' הכי וה אינו דכל דברים ההם תלוים בלישנא דאינשי כדקאמר' הש"ס בבית ובירה אי קרו לבית בירה כו' וכן בצמד ובקר וכן כתב הרמב"ם דכל אלו דברים תלוים בלישני דבריית' וא"כ אין לחלק בין אי אמר המוכר או הלוקח וק"ל:

בגמ' והתני' כו' ל"ק הא לה הא לאמה מ"ש אמה כו' ואזוג' דשבקינן לה איהי נמי כו' הנה ודאי דחיק' לן פירושו דרשב"ם טובא חדא מאי דמפרש על השנוי' הא לה כו' דלפי פירושו ה"ל להקדים הא לאמה הואיל דאמתני' קאי קודם למאי דאמר הא לה דקאי אברייתא'. וגם מאי דאמר הש"ס בקושי' דילה ואזוגא דשבקינן לה ה"ל לומר אבן זוגה וכן לא ה"ל למימר דשבקינן לה ובדוחק רצה ליישבה כנראה מדבריו לכך אמינא דהש"ס הכי קמשני הא לה פירוש מתני' קמיירי מברת' ולכך לא אמר אלא בריכ' ראשונ' דלברת' אין צריך להניח כ"א בריכ' אחת והי' ראשונ' שלה והא פירוש הבריית' מיירי באמה ולכך קאמר בריכ' ראשונ' ושניי' דקאי אברת' דצריך להניח לה לאמה ועוד בריכ' שניי' והיינו ברת' לברתה רק דמתני' דילן מיירי מברת' דסתם שובך לא נקרא שובך כ"א באמה

וברת' כדכתב הרמב"ן ואזה קא מקש' הש"ס מ"ש כו' פירוש למה יניח ברת' לברת' ולא יניח שתי בריכו' זו אחר זו לאמה זהו קושיתו ויתפרש הלשון כה"ג מ"ש אמה דמצטוותא אברת' ואזוג' דשבקינן לה פירוש אותה בריכ' דשבקינן לברת' דילה נקר' זוגא כנגדה אחר שאינן' בתה ואפ"ה מצטוותא עליה א"כ נימ' נמי דברת' מצטוות' אאמה ואזוג' דשבקינן לה פירוש אבריכ' שניי' דנשבוק עוד לאמה אף שאיננה בתה דברת' הלז ואזה קאמשני שפיר דוק ותמצא כי נכון הוא: בגמ' אמרי במערבא לא חרדל מסרסן כו' הנה דחיק' לן פירושא דרשב"ם בהא מילת' וגם לפי הנרא' יראה כאלו הני דבני מערב' באים לחלוק אשמואל. ואמינא כי האמת כן הוא דהם באו לסתור דברי שמואל ולכך הוצרך ר"י לפרש מתני' במלת' אוחרא. ואומר דפרוש' דשמואל אתי לי' מן מאי דאית' ברייתא בפרק לא יחפור דף ח"י מרחיקין את החרדל מן הדבורי' וקסבר שמואל דטעמי' הוא דהחרדל מזיק להו משום דמסרס להו ואזה אמרו בני מערב' דאין האמת כן דאין החרדל מסרסן אלא להכי קא מזיק להו וצריך להרחיק מהם משום דע"י החרדל אוכלי' דבש מרובה וא"כ הדר' השאלה לדוכת' במאי מסרס להו ולכך בא ר"י ואמר ומפרש מלת סירוס בענין אחר. ובאשר לא ניח' לן לומר דר"י פליג אברייתא הוה אפשר לומר דמעולם לא קא פליג רק דר"י קאי באשר כבר נטל הלוקח ג' נחילין זה אחר זה הדר קא נוטל ג' נחילי' בסירוס ובאמת ניח' לן לומר כן וליתן קצבה לדבר דאלו לפי פשוט' אין קצבה לדבר דלעולם יטול בדלוג וק"ל:

בתוס' ד"ה הא באמה כו' יפה כתב מהרש"א:

בתוס' ד"ה אינו יוצא כו' תימ' לר"י כו' למה יש לתמו' לא נאמר דבמכשירין מיירי בזמן שחישב על הדבש להיות משקה וק"ל:

דף פ:

בשלמ' לאביי ניחא כו' כבר כתבתי במקומות אחרים אמאי דמצינו דהמקשן קאמר תחלה בשלמ' ואח"כ מקשה קישיתו ואף הכא נאמר כן דהנה באמת לכאור' הו' אפשר לדקדק ג"כ על אביי לפי תירוצו מאי האי דקתני בבריית' ראשונ' דבש בכוורת הלא אף שזב מהכוור' אינו אוכל ולא משקה וא"כ ע"כ לאו משתי חלות קמיירי דא"כ מאי ארי' בכוורת אפי' חוץ לכוור' נמי וא"כ הוה א"ש אליב' דרבא דהוה מוקי' להאי בריית' בשתי חלות והא דלא הוה מוקים לבריית' א' בשתי חלות לאו משום דסתם דבש לא משמע ליה שתי חלות אלא משום דהוה קשה ליה מבריית' זאת. אבל באשר נתרץ דלא קשה מידי לאביי א"כ ע"כ דטעמי' דרבא דלא מוקים לי' בב' חלות משום דסתם דבש לא משמע ליה ב' חלות כדפיר' הרשב"ם א"כ ודאי קשה לרבא דהנה באמת חילוק גדול

יש בין אם הדבש בכוור' עדיין אף דמיירי מן הב' חלות מאשר יזוב מהכוור' דבעודו בכוורת אף שחישב כבר להיותו אוכל כאשר יחשוב אח"כ עליו להיותו מוקצה לדבורים תועיל מחשבתו הואיל דעדיין בכוורתו וראוי להיות להדבורים משא"כ כשזב מן הכוור' אם חישב עליו להיותו אוכל לא יועיל אח"כ מחשב' דלי' להוציא' מן תורת אוכל כי אין מחשב' מוציא' האוכל מידי אוכל אא"כ כשיפסל מאכילת כלב וכדכתבו תוס' ועיין ברמב"ן ובת"ח וא"כ אתי שפיר אליבא דאביי דודאי חילוק גדול יש דבריית' א' מיירי אפי' חישב עליו להיותו אוכל כשהדר הקצוהו לדבורי' מהני מחשבתו להוציאו מידי אוכל הואיל דמיירי בב' חלות העומדין לאכילת דבורים. משא"כ בריית' שניי' דמיירי דוקא דלא חשב עלי' לאכילה אבל אי תשב עלי' לאכילה לא תועיל מחשבתו אח"כ להוציא מידי אוכל ודוק ובקל תוכל לפרש ג"כ בשלמ' האחר דלכאור' גם שם קשה לאביי מאי האי דמפרש בריית' הב' אם חישב לאכילה דהני ובראשונ' אינו מפרש כן ועיין בסוף עוקצי' במתני' שלפני אחרונ' דמשמע משם דלא מועיל מחשבה לחוד להביאו לידי אוכל כ"א במעשה להיא גירס' דגרסינן משיחרחר ע"ש ודוק היטב:

בגמ' ורמינהו אין קוצצין כו' ר"י אומר כו' לכאורה לפי פירשב"ם יש לדקדק אדמקשה מר"י לסתייע מת"ק וגם למאי הוצרך להבי' מילת' דת"ק אחר שלאו מני' קא מקשה. והנה מצאתי בחדושי הרמב"ן דמפרש דטעמי' דרבנן אינו כרשב"ם אלא דגזרו גזיר' ההיתר משום האיסור ע"ע. וא"כ אפשר לומר דאי לאו דהוה מביא מילת' דת"ק ה"א דלא קשה מידי מדר"י דדלמ' אף ר"י סבר דכל פחות מג' קשה לה והא דאינו מתיר כ"א בגוממו מן הארץ היינו משום דגוזר פחות מג' אטו ג' והא דלא גזר אפי' בגוממו מן הארץ היינו דלא שייך למגזר מידי בגוממו דמי יטעה בראות אותו גוממו דיקוץ נמי למעלה מג' אבל מדחזינן רבנן דאוסרין מכל וכל אף בגוממו א"כ ע"כ דאף בגוממו שייך למגזר א"כ לא ניחא לן לומר דטעמא דר"י למטה מיוד נהוי משום גזיר' דא"כ ה"ל למגזר נמי בגוממו דלמה יגזור לחצאין ולא ניח' לן לומר דיפלוג בהא מילת' אי גזרינן כולי האי או דוקא במקצת דזה נראה ליה לדוחק לכך קא מקשה וק"ל:

דף פא.

במתני' ה"ז לא קנה קרק' ואם מתו אין לו קרקע והאי

סיפא צריכנ' למתני' אע"ג דלכאור' אתי' מכש"כ דלא יטע אחרי' בשאין לו בחיותן אפי' אור' וסלו וכדמוכח ממילתי' דרב הונא לעיל בפ' המוכר הבית דף ע"א דפריך הש"ס פשיט' וקמשני ל"צ דאי נפל הדר שתל להו מ"מ אי לאו הסיפא ה"א דהא דקאמר ברישא ה"ז לא קנה קרקע היינו דוק' לכשיתייבשו דלא קהדר שתיל להו אבל בחיותן אית ליה

כמלא אור' וסלו לכך אשמעינן בסיפא דאם מתו אין לו קרק' וא"כ ע"כ ברישא קמיירי אפי' בחיותן דלית ליה וק"ל:

והגה בסיפ' בג' אילנו' ודאי הוצרך ג"כ לאשמעינן סיפ' דסיפ' דאפי' אם מתו אית לי' קרק' אבל באשר נדקדק שם דליתני הסיפ' ואתי' לרישא דסיפ' מכש"כ דבחיותן אית לי' קרק' לכך אמינ' דלפי מה שכתבתי שם בסיגי' דהבית וגם בפ' חזקת הבתים דנוכל לקיים פירוש הרשב"ם דכתב דהסיפ' אתי' אפילו כר"ע ואפ"ה קסבר דאפי' בב' אילנו' קנה קרק' ואי משום הדיוק דקתני בסיפ' ג' אית לי' קרק' משמע אבל בשני' לא וכדמדייקי' התוס' עליו בח"ה אמרתי לחלק דסבר ר"ע בשנים אית לי' קרק' בחיותן חבל לא במיתתן ומשום סיפ' דסיפ' דקתני אם מתו יש לו קרקע לכך נקט ג' ולא ב' א"כ א"ש נמי דלא מצי למיתני הסיפא ולא הרישא ודוק:

בגמ' תנן התם כו' אמר ר"י כו' מחייב הי' ר"מ כו' ממאי מדקתני משנ' יתיר' כו' נראה לתרץ קושי' התוס' הכי דודאי אי לאו דהוה קתני בסיפא נמי ר"מ אומר אפי' שנים לא הו' שמעינן דאית לי' לר"מ אפי' בקונ' פירות מן השוק. ונאמר דע"כ לא קאמר ר"י דהי' מחייב ר"מ אלא להביא בקונ' פירות מן השוק וכן בקונ' אילן אחד אבל לקרות אינו קורא סביר' לי' ודייק לן נמי לומר כן מדקאמר מחייב הי' ר"מ משמע דבמקצ' הי' החייב ולא בכול' והיינו בהבאה ולא בקריאה וא"כ מילתי' דר"י אתי' לי' מדקתני שנים דסבר ר"מ וויא וקורא ש"מ דבקונ' פירות מן השוק מביא ואינו קורא כי היכי דאמרינן אליב' דחכמי' דבשלש' מביא וקורא ובשני' מביא ואינו קורא והנה אי לאו דהוה תני עוד בסיפ' ר"מ אומר אפי' בשנים מביא וקורא לא הוה לן למידק ממאי דאמר ברישא אלא באילן אחד הוא דמביא ואינו קור' אבל לא בדקונ' פירות מן השוק לכך אמר נמי בסיפ' אפי' שנים להור' אפי' בקונ' פירות מן השוק דמביא ואינו קורא. ואם תאמר דמ"מ קשה ממילתי' דרבנן דאמרו בשלשה מביא וקירא אף אנן נימא דלכך אמרו שלשה מביא וקורא למעוטי שנים דמביא ואינו קורא. וא"ת דהלא מיתני' להו ג"כ בשנים דמביא ואינו קורא. אימא דאי לא הוה תני שלשה ה"א דאפי' באילן א' אית להו מביא ואינו קורא והא דאמרו שנים ולא אילן אחד דאתי להורות דלא תימא בשנים מביא וקורא אפי' ודוק ועיין מה שכתבתי בפ' לא יחפור דף כ"ז שהקשיתי שם אדהכא:

והנה המקשן מקשה לי' מ"מ מדתני בהדיא דסבר ר"מ באילן א' מביא ואינו קורא וא"כ אין אנו צריכים למשנ' יתיר' וע"כ מיתני' מטעם איידי ולא כדסק"ד דר"י וק"ל:

בתוס' ד"ה ממאי כו' וכ"ת איידי דנקט ר"מ שנים כו' הנה עדיין לא הוה אפשר להו לומר דא"כ מאי קשי' לי' הכא משנה יתיר' דילמ' איידי דתנו רבנן כו' כדמקשי' לבסוף דהיאך

נאמר איידי דאיידי דהואיל דנאמר דר"מ גופי' מיתנ' איידי דרבנן היאך נאמר אח"כ דתנו רבנן איידי ר"מ וא"כ ע"כ בר"מ איכא צריך כדקס"ד דר"י ובכן אפשר לומר דתנו רבנן דלית בהו צריך איידי דר"מ דאית בי' צריך. משא"כ לבסוף דמקשי' אמאי אצטריך דר"מ בסיפ' ואזה קאמרו וכ"ת איידי דתנו רבנן כו' א"כ ע"כ צריכנא לומר דאמרינן איידי כזה אף דליכ' צריך בראשון תנא השני הואיל דאיכא צריך מ"מ מתחלת הדבר א"כ שפיר קא מקשי' א"כ מאי קשי' לי' הכא כו' דנאמר ג"כ בזה איידי וק"ל ולא כתבתי זאת רק הואיל דראיתי במהרש"א דנכנס בדוחק וכתב מה שלא נ"ל:

בד"ה ההוא כו' ותימ' וי"מ משום דבכורי' אתקשו לבשר וחלב כו' הנה יש לדקדק א"כ השתא דנתמעטו ביכורים מארצך לא נחייב אבשר וחלב בח"ל הואיל דאתקש לבכורים ודוק:

גם אמה שתירץ הרשב"א יש לדקדק אחר דלא חשיבי ביכורים מצו' תלוי' בארץ א"כ מנ"ל שכל המצוו' שאינן תלוין בארץ דניהגי' בח"ל אי משם דנילף מע"ז כדאית' בקדושין דלמ' נילף מביכורים אפכא ודוק וי"ל ע"ב בגמ' אימ' שמא לא קנה קרקע אינו מגיה רק דה"ק הבריית' לפי שלא קנה קרקע הלוקח מחמת ספק דהמע"ה ולכך אינו קורא וק"ל:

בתוס' ד"ה ודילמ' כו' לפי דברים א"ש מאי דמשני דפריק להו וא"כ הדר קא הוה חולין ואי אית' דעובר אפי' בשאין עושין בו הקרבה לא הוה א"ש וק"ל:

בד"ה אלא כו' עד ועוד דמאי דלא הוי אלא ספיק' דרבנן א"צ לקיים מצו' נתינ' לפי דבריהם אלו יש לדקדק אש"ס דמקשה אלא מעשר ראשון דלוי הוא ודלמ' מיירי בפירות ביכורי' דאינן חייבי' מן התורה בתרומה ומעשר דאין הפירות חייבי' מן התורה כ"א זיתים וענבי' בלבד ודוק:

בד"ה דעביד להו כר"י ב"ח כו' וא"ת כו' לימא דעבידי כמתני' כו' נרא' דאפשר ליישב כפשוטו את קושיתם דהכא דהלא חזינן דחשבו התם במתני' כל המביאין וקורין וכל המביאי' ואינן קורין וקחשיב שליח בפני עצמו ודקונ' שני אילנות בפני עצמו ואי איתא דקונ' שני אילנו' לרבנן לא נוכל למצוא דמביא וקורא כ"א ע"י שליח אשר יביאן לירושלי' א"כ לא ה"ל למתני בפני עצמו אבל במאי שמתרץ הש"ס דעביד כריב"ח א"ש ודוק:

דף פב.

בגמ' אלא אמר ר"נ יקוץ וכן אר"י יקוץ. לישנא דאלא לא

דייק לן שפיר ונרא' דאפשר לומר דמאן דקשאיל מתחלה ה"ד מן הגזע כו' ודאי שפיר ידע מאי דנקרא גזע ומאי דנקרא שרשין רק דסבר מאי דאמרינן היוצא מן הגזע של בעל האילן היינו דרשאי לקיימו אפילו והוה קשה ליה מאי דמקש' לבסוף וליחוש דלמ' כו'

וסבר א"כ דע"כ לא אמרינן דהוה דבעל האילן כ"א רחוק קצת מן הקרק' דלא ניחוש עוד להסקת שירטון כולי האי כאשר באמת לא ניחוש להענפים אשר הם מלמעלה ולהכי קא שאיל ה"ד מן הגזע כו' כלומר כמה יהי' רחוק מן הארץ היוצא שלא נוחוש עוד להסקת שירטון ויהי' דבעל האילן ולכך כפל דבריו ה"ד כו' וה"ד כו' ור"י לא הבין שאלתו וסבר דשואל לידע מאי נקרא גזע ואזה קא מקשה וליחוש כו' אחר דאמר' דכולו הוה שלו ולא קמפלגת ואזה קאמר' הש"ס אלא אמר ר"נ יקוץ וכן אמר ר"י כו' כלומר לא כאשר סברנו ופרשנו בעי' דלי' דרצה לידע מה נקרא גזע או שרשים אלא דבאמת שפיר ידע ולא קשאיל אלא לידע עד כמה לא ניחוש להסקת שירטון וא"כ צריכ' להשיב ליה כפי שאלתו והיינו דיקוץ וכן אר"י יקוץ. ונוכל לומר לפי זה באמת דשפיר הבין ר"י את שאלתי ובמאי דהשיב ליה כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע הראה לי' דאין לחלק ולהסקת שירטון אין לחוש אחר דיקוץ רק השואל לא הבין מאי דהשיב ליה וסבר דהשיבו כפשוט' וק"ל:

עוד בגמרא אמר ר"נ דקל אין לו גזע. הנה אמרתי ודרכתי דרך אחר אשר לא דרכו ראשוני' בפירושם ה"ה הרשב"ם ובעלי תוס'. והנה ראיתי בסוף הדבור דקא מקשי' תוס' דמשמע מפרק האשה שנפלו דטפי מתקיים דקל מבשאר אילנות ותירצו מה שתירצו. ואני אומר דבאמת הדבר כן דר"נ דנקט דקל רבותא בא לאשמעינן דאפילו דקל אין לו גזע ומכש"כ שאר אילנות דאינן מתקיימים כמו הדקל. ואזה קמקש' ר"פ והש"ס ממתני' דאפילו בשאר אילנות יש לו גזע וקמשני דזבן לחמש שני' היינו דר"ז מפרש דרב נחמן מיירי בדלא זבין לדקל כ"א לחמש שנים ולכך אין לו גזע דהואיל דאינו עומד להיות תחת ידו כ"א ה' שנים ואח"כ עומד למחפר ולמשרש ואפילו תוך ה' שנים אפשר שיתייבש א"כ אסוחי מסח דעתיה מניה זאת הי' דעת ר"ז לפרש מילתא דר"נ והא דקאמר סבר ר"ז דמשמע דהוצרך לחזור מדבריו ולמאי שכתבתי אפשר להתקיים דבריו אומר אני דמ"מ שפיר קאמר' הש"ס סבר ר"ז דע"כ לא הי' דוחק ר"ז את עצמו לפרש דברי ר"נ כן אלא משום שלא הי' יודע טיב הדקל דאינו מוציא גזע ואילו הוה ידע טיב הדקל דאינו מוציא גזע כמו שהי' יודע ר"פ ודאי דאף הוא היה מפרש כן ולא הוה דחק את עצמו בדברי ר"נ מה שלא היה מפרש דמיירי בדזבין לחמש שנים. ועיין בחולין פ' א"ט דמצינו ג"כ סוני' כהאי במאי דאמר חזקי' אין ריאה לעוף לענין נפילה וקאמר' הש"ס שם מדברי ברבי ניכר שלא הי' בקי בתרנגולים ע"ש ודוק כי הרבה דברים מתייבשים טפי לפי פירושי הלז מאשר מתיישבים לדבריהם ופירושם:

בתוס' ד"ה מתקיף כו' ועוד דמפרש כו' דאי לזרוע תחתיו פשיט' דהא אפילו כו' הנה היה אפשר לומר לעולם לזרוע תחתיו והיינו על מקום האילנות שהיו עומדים שם ויוכל

המוכר לומר דע"כ לית לך רשות אלא ליטע אחרים אבל לא לזרוע במקום שהיו עומדים האילנות ובקל נוכל למצוא מאי נפקות' דאית ליה לבעל הקרקע' בין אם יטע אחרים או אם יזרע במקומם וק"ל:

בא"ד ואין להקשו' כו' דשאני הכא דאם לא הי' קוצץ כו' ולכך כשאומר לו לקוץ משום דחיישי דלא לימ' תלת זבנת לי כו' ק"ק דאכתי יש לדקדק בזמן שקונה ג' דאינו מוכרח לקוצצם מחמת הטעם דחיישי דהלא באמת אף עתה יש לו קרקע' וא"כ למה יהי' הענפים שלו בזמן שקוצץ אותם. ואפשר לומר דבזמן שקונ' ג' באמת אין הענפים שלו בזמן שקוצצם אלא הם שלו לענין הפירות שעליהם. אבל דזהו דוחק דלא קמיירי רישא וסיפא בחד גוונא אלא דרישא מיירי בקציצה וסיפא בדלא קצץ כדמקשי' נמי לר"י לקמן ודוק: בא"ד ומיהו קשה לפירוש זה דבקני ג' אמאי קתני כו' כיון דמתני' איירי בזבין לחמשה שנים כו'. יש ליישב קושית' דלר"י נפרש דבאמת גם הג' אילנות זבין ממנו כל זמן שיחיו והתנה עוד שאם יבשו בתוך ה' שנים שמותר לו לקוץ אותם להחליף את גזעם ובג' אילנות ודאי אין צריך לתנאי זה הואיל דאפילו אם ימותו רשאי ליטע אחרים במקומן ודוק:

דף פב:

בגמרא מתקיף לה כו' דרך אין לו דארעא אחרית' היא אורה וסלו יש לו ע"כ הנה נראה דהש"ס קאמר' לזה לתרץ מאי דהקשה ר"א דהנה חזינן לקמן בסמוך דקאמר' הש"ס דאורה וסלו זה וזה אינן רשאין לזורען והדרך יש לבעל הקרקע' רשות לזרען א"כ חזינן דדרך נקרא ארעא אחרית' לבעל האילן הואיל דאינו יכול למנוע לבעל הקרקע לזורעה וא"כ הוה דבעל הקרקע משא"כ אורה וסלו לא נקרא אצלו ארעא אחרית' הואיל דחזינן דמונע מן בעל הקרקע' לזורען וא"כ שאני ושאני דרך מן אורה וסלו דאף דלא ניתן ליה דרך אורה וסלו ניתן ליה דבדרך אם היינו נותנין ליה היינו נותני' ליה מהשדה אשר שייך לבעל הקרקע' להיותו שולט בשלו דוק ועיין במהרש"ל ונראה דכך היו מפרשי' התוס' בד"ה מדברי רבינו כו':

בגמ' מדברי רבינו נלמד כו' נראה לפרש בקיצור מדלא הקשה ר"א ממאי דתנן בפירוש במתני' דבג' ישפה ומכש"כ שאין לו אורה וסלו אלא ש"מ דלאו כש"כ הוא דאיכא למימר אף דישפה מ"מ אורה וסלו יש לו ש"מ א"כ דיותר יש לו דרך מדנאמר דלא ישפה מדמקש' מדרך אאורה וסלו ואית ליה דהוה כש"כ מדרך אאורה וסלו ומדישפה לית ליה כש"כ הלז כנ"ל א"כ ע"כ מוכח דבשנים דאמרינן דלא ישפה א"כ מכש"כ דיש לו דרך ודוק:

עוד בגמ' וכמה ר"י אמר ר"י אמר שמואל מד' אמות כו' רבא כו' אמר שמואל כו' כבר אחזתי דרכי לפרש בכל מקום דפליגי תרי אמוראי אליבא דחד אמורא או תנא היאך אמר דבריו דלא יהא חד מנייהו משקר כדמצינו סוגי' זאת במסכת יבמות בפלוגתא דכולל דפליגי בר קפרא ור' חייא דקדחיק הש"ס ומקשה וחד מנייהו קמשקר ע"ש א"כ גם הכא ניחא לן לפרש כן וגם נראה לדוחק מאי דכתב הרשב"ם אראי' דר"י דלא מיית' ראי' אמאי דאקשי' ליה אביי וכדמקשי' התוס' וגם מאי דפירשו הם ז"ל נראה לדוחק וקצת הי' ג"כ אפשר לדקדק כן אמאי דאמר אביי לר"י לא תפלוג עלי' דר"נ ולא קמייתי ראיה אלא אמפוזרי' ולא ארצופין. לכך נראה דודאי שמואל מעולם לא הוה אמר אלא מילתא חדא ואתיא הני אמוראי דהיינו ר"י ור"נ ופליגי במאי קמיירי שמואל דהנה נשאל הי' השאלה בב"ה דשמואל וכמה יהא ביניהן כדאיתא בש"ס שלנו ואזה הי' שמואל משיב ואמר עד ח' אמות והבין ר"י דה"ק עד ח' אמות עדיין לא הוה מפוזרין וביותר מן ח' אמות הוה מפוזרין אבל רצופין לא הוה כ"א בפחות מן ד' אמות ור"נ הבין ממנו דהשיב ארצופין וה"ק דעד ח' אמות לא הוה רצופין ובפחות מח' הוה רצופין ובמפוזרין לא קמיירי שמואל וסבר דלא הוה מפיזרין כ"א ביותר מט"ז אמות והשתא קאמר אביי שפיר לר"י לא תפלוג עלה דר"נ דתני' כוותי' דמפיזרין לא הוה כ"א בט"ז אמות וא"כ ע"כ הא דאמר שמואל עד ח' אמות מיירי בדין דרצופין וא"כ מילתי' דר"י ליתא כלל. וקאמר ר"י עובד' הוה כו' וקאמר דעד ד' לא הוה רציפין א"כ ע"כ הא דאמר שמואל עד ח' אמות במפוזרין קמיירי דוק ותשכח:

דף פג.

בגמרא ואתו לקמיה דר"י וא"ל זיל הב ליה כמלא בקר

וכליו. הנה דחיק' לן פירושו דרשב"ם הכא ואפשר לומר דעובד' הוה דקנה אדם אחד ג' אילנות מאחד והתנה המוכר שאינו רוצה ליתן ליה קרקע כ"א הצריך לאילנות ע"ד הדוחק וההכרח ופסק ר"י שלא יתן לו כ"א כמלא בקר וכליו וא"כ ש"מ דבקרקע הלז הוה די ולא הוה רצופין בשיש להם קרקע הלז וק"ל. ומאי דקשי' לתוס' מפרק לא יחפור דלא בעינן בבבל כ"א ב' אמות לחרישה אפשר לומר דבאמת גם הכא אין צריך כ"א ב' אמות לאילן אחד ולכל אילן ב' אמות דבהדדי הוה ד' אמות ודוק:

בתוס' ד"ה א"ה מעשה רב וא"ת כו' וי"ל כו' הנה הי' אפשר לומר ולתרץ קושיתם דהש"ס דקא מקשה וכר' יוסף מי לא תנן תקשה נמי על ר' יוסף גופא דאמאי הוצרך להביא עבד' דדורא דרעותא ולא הביא מאי דאמר ר"ש ואזה שפיר ודמשני א"ה מעשה רב פירוש מעשה דדורא דרעותא ולכך הביא משם וזהו נמי דלא כמו שפירשב"ם דוק:

דף פג:

במתני' המוכר ראש כו' מכר את הרגלים לא מכר הראש לכאורה יש לדקדק הלא כל שכן הוא מה אם בבהמה דקה דאמרינן בה מכר הראש מכר הרגלים אם מכר הרגלים לא מכר הראש בבהמה גסה דאפילו במכר הראש לא מכר הרגלים מכש"כ אם מכר הרגלים דלא מכר הראש וא"כ ל"ל למיתני' וכן יש לדקדק בדין דקנה ולב. ואפשר לומר דאתי למעוטי בבהמה גסה אפילו אם קצת בני אדם קורין לראש עם הרגלים רגלים ואפ"ה אינו מכור ועיין לעיל דף ע"ז ע"ב בצמד ובקר וכן בריש המוכר הבית במאי דאיתא שם במכירת הבית ובירה ודוק:

בגמרא אמר ר"ח מכר לו שוה ה' בו' וכו' הנה יש לומר בדרך אחר ממה שכתבו תוס' דלא פליג ר"ח ארבא דהתם והכא קאי ר"ח אמתני' וקמיירי במכר לו יפות ונמצא רעות וכן אפכא והוה קשה ליה לר"ח מאי רעות ונמצא יפות איכא לאשכוחי וכן אפכא הלא לעולם אומר המוכר יפה יפה והלוקח רע רע אלא ע"כ דנתאנה חד מנייהו נ"כ בדמים קמיירי (ולא כדפירשו תוס' ז"ל דמיירי בשוה) וכן משמע קצת בפירשב"ם ולפרושי דמתני' קאתי ר"ח וקאמר השתא שפיר מכר לו שוה ה' בו' היינו ברישא דמתניתין במכר לו יפות ונמצאו רעות מיירי דמכר לו שוה ה' בו' והטעה אותו בדבריו דאמר ליה יפות הן והיפות באמת שוין ו' ולכך לוקח יכול לחזור דלדידי' הוה כמו מין אחר הואיל דנתאנה בשתות והטעה אותו באמרו דיפות הן. משא"כ בשארי דברים דנתאנה בשתות דלא שייך לומר בהו יפות ורעות אלא דהטעה אותו בשויה אין הלוקח יכול לחזור אלא דצריך להחזיר לו אונאתו וכן אפכא בדנתאנה המוכר כה"ג. וא"ת א"כ היאך נפרש מאי דאמרה הש"ס אח"כ מאי קמ"ל כו' אי ממתני' כו' משום דכתיב רע כו'. אמרתי דגם זה יתפרש היטב דה"ק דלעולם בדר"ח תרווייהו מצי הדרי בהו דהוה כמו שני מינים ואי ממתניתין ה"א דמתניתין מיירי באמת שוה בשוה ואפ"ה המוכר או הלוקח מצי הדר ולא אמרינן רע רע יאמר הקונה והכי קאמר ומתניתין הא אתא לאשמעינן כו' דסד"א רע רע יאמר כו' ובאמת איני כן קמ"ל ר"ח דבאמת בשוה ושוה אמרינן רע רע יאמר כו' רק דלא קמיירי אלא בדמכר ליה ונתאנה חד מנייהו בשתות ודוק:

דף פד:

בגמרא וכרבי אילעא כו' לכאורה יש לדקדק למאי הוצרך לכך דאמר וכדר"א הלא מעולם לא הוה קשה ליה אלא ממאי דאמרו רבנן דהוה מין אחד והכא משמע דהוה ב' מינין ולא ה"ל לומר אלא ע"כ לא פליגי רבנן עלי' דרבי כו' אבל לענין מקח וממכר דכ"ע איכא דניחא לי' כו' ובודאי ממילא הוה ידעינן האי דאמר

ר"א דע"כ לא ידעינן מאי דאמר ר"א אתמה' כדמקשה הרמב"ן בחידושיו. והיה אפשר לומר דהוצרך לכך אחר דחזינן דאמרו רבנן סתם מין א' הוא וכן רבי קאמר סתם שני מינין ואיכא למימר א"כ דכללא קא כיילי ובכל מקים קאמרי רבנן דהוה מין א' אפילו במו"מ ורבי סבר בכל מקום הוה ב' מינין אפילי במו"מ דאל"כ הוה להו לפרש בהדיא והיינו רבנן ה"ל לומר המפריש יין מחומץ או אפכא הוה תרומה ורבי ה"ל לומר דלא הוה תרומה. ולכך קאמר' הש"ס וכדר"א דאר"א כו' וא"כ אי הוה אמרו כן בתרומה דהוה תרומה ורבי הוה אמר דלא הוה תרומה ה"א דגם רבי סובר דהוה מין א' והא דסבר דלא הוה תרומה היינו מטעם דלא סבר כר"א לכך הוצרך לומר ב' מינין הן אבל במקום אחר שפיר אית ליה דר"א וק"ל:

במתני' אם הי' פקח שוכר את מקומן. הא דנקט בקנין הזה טפי הפקחות דלוקח מאשר נקט בשארי קנינים. אפשר דבקני' הזה אין לו טרח' עוד ואין צריך להוציא' מרשות המוכר וכדמשני הש"ס בקדושין.דף כ"ז במעשה דר"ג וזקנים דאמר כי היכי דלא לטרחינהו ע"ש וק"ל:

גם אפשר לומר לדעת הרמב"ם דכתב והטור הביאו סי' רל"ה דהקטן אינו קונה במטלטלי' כ"א במשיכה ובהגבהה ולא בשכירות המקום והחרש דינו כקטן כדאיתא שם וא"כ שפיר קאמר ואם היה פקח שוכר את מקומן דוקא פקח ולא חרש וקטן ואפשר דמהכא באמת בא להרמב"ם הדין הזה ודוק:

והא דהעמיד' מתני' דבר זה בין הרישא ודסיפא ולא כתבו אחר הסיפא כדי לחלק בנייהו ולומר דמיירי בתרי גווני דרישא מיירי בשליפי רברבי וא"כ שייך פקחות דאינו צריך לטרוח במשיכתן משא"כ הסיפא דמיירי בשליפי זוטרי ואין כאן טרחה (וזה אתי' לפי טעם הראשון וק"ל) והא דנקט לבבא בפני עצמו והדר קאמר הלוקח פשתן כו' הל"ל כ"א ובפשתן אינו כן כו' אפשר משום דבסיפא מיירי דעושה חזקה בקרקע לקנות פשתן על גבה כדאיתא בש"ס וכדי שלא תבין דגם הקרקע קונה בעצמה ובהכי קמיירי ובאמת אינו כן אלא אע"ג דאינו רוצה לקנות הקרקע בעצמה רק שקונה הקרקע לענין זה כדי לקנות ע"ג הפשתן הוה די כדאיתא לכך קאמר הלוקח פשתן כו' לומר דאינו קונה אלא הפשתן לחוד ולא הקרקע באמת ואפ"ה קונה הפשתן וק"ל:

בגמ' א"ל דמי האי מרבנן כו' מדד כו' מימרא בעי קיבלה מני' כו' ת"ש כו' מאי לאו כו' הנה יש לדקדק בסוגיא זאת חדא דשאלה הש"ס קיבלה מני' או לא ומביא ראיה מר' ינאי וקאמר מאי לאו כו' ומאי הוכחה יש דקיבלה מני' משום דא"ר ינאי כן ודלמא אפילו הוה אמר ר"י גופא לא הוה קיבלה ר"ז לאולפני' ומאי דהוה קשה ליה אדברי רב אסי

הוה קשה ליה נמי אדברי ר' ינאי וגם דאמר דבר דלא מוכח מידי מיניה דהא קאמר מאי לאו כו' וכי לא ידע דמצי לשנוי ליה לתוך קופתו וגם דקאמר אח"כ הנ"מ ומביא ראיה מר' יעקב דאמר משמיה דר' יוחנן וכי לא מצינו כמה פעמים דאמוראי נינהו אליבא דר"י ודלמא מעולם לא חזר ר' אסי מדבריו ופליג אר' יעקב לכך אמינא דהא דקאמרה ושאלה הש"ס קיבלה מני' או לא היינו דקא שאלה אי קיבלה ר' אסי בהדי' מר"י רבי' כן דהיינו אפילו במדד ע"ג קרקע דקנה או לא קיבלה מני' בהדי' אלא שמע מניה במדד ע"ג סימטא קנה וסבר ר"א דע"כ ע"נ קרקע קאמר דאל"כ מימרא בעי כדהשתא. ולכך מביא שפיר ראיה דבהדיא קיבלה מיניה כן הואיל דחדנן דגם ר' ינאי דהוה רביה דר"י סבר כן וסברת הפשטן הוה דע"כ החצר בעצמו קונה ולא הכלי ודחי ליה לא לתוך קופתו ובא למעט דדוקא בחצר השותפין ולא בר"ה. וקאמר הנ"מ דר"א לא קיבלה בהדיא מר"י אלא מכללי' דאל"כ קשיין אהדדי וחד מנייהו קמשקר אלא ודאי דר"י לא אמר אלא מדד ע"ג סימטא קנה והבין ר"א דאפילו ע"ג קרקע קונה ולא הבין שפיר וק"ל:

שם רב ושמואל דאמרי כו' ור"י ור"ל כו' אפשר דבזה בא הש"ס להורות לן במאי טעה רב אסי בדברי ר' יוחנן רביה אשר הבין דאפילו דע"ג קרקע קינה מדחזי דאמר דבכליו קונה אפילו בר"ה וסבר הוא דאפילו בר"ה ממש קאמר וא"כ ע"כ האי דאמר מדד והניח ע"ג סימטא קנה אפילו ע"ג קרקע קאמר דאל"כ מאי קמ"ל דהא אי בכליו מאי ארי' סימטא הלא אפילו בר"ה קונה בכליו אבל באמת הא דאמר ר"י דקונה בכליו בר"ה בסימטא קאמר כדמפרש ר"פ הכא ור"א הוא דקא טעי במילתא דא ק"ל. והא דקאמרו אפילו אפשר לומר דה"ק אפילו בר"ה והיינו בסמטא קונה בכליו דוקא ולא ע"ג קרקע לחוד וק"ל:

דף פה:

בגמרא כליו של לוקח כו' הא דלא בעי נמי בכליו של מוכר

ברשות לוקח אי קני לוקח או לא דהא לכאורה זה תלוי בזה כדלקמן. אפשר לומר אחר דחזינן דעות בפוסקים אי מועיל אמירת המוכר דזיל קני בכלי דמוכר ברשות לוקח או לא אע"ג דמועיל ודאי בכלי דלוקח ברשות מוכר כדלקמן וא"כ זה ששואל בעי' הלז ע"כ שאלתו הוא בדלא אמר זיל קני ואי הוה נקיט נמי כלי של מוכר ברשית לוקח ה"א דהוה דומי' דכלי של לוקח ברשות מוכר דמועיל אמיר' זיל קני אף הכא נמי לכך לא קשאיל בהדדי ובהכי א"ש מאי דאמר לקמן בדחייתי התם דא"ל זיל קני דמשמע דהוה כאלו פירש הבעל הבעי' דשאלתו לא היה בדאמר זיל קני ובמאי שכתבתי א"ש וק"ל:

בגמ' א"ל ר"נ מ"ט פשטת ליה כו' דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא כו' אמרתי לפני תלמידי מילתא דבדיחות' מאי האי דרצה בזה דאמר מאה עוכלי הלא אפילו הוה נדחה בדחיי' אחת הוה די ואמרתי דר"נ הלז סבר דלמא דהוא יאמר דבאמת לא פשטתי מהאי מתניתין דקונה אלא אדרבה דאינו קונה והראיה מדאמר' מתניתין לתוך קלתה א"כ ע"כ דהוה הטעם משום דמקום קלת' קני לה דאל"כ הוה לה למתניתין לאשמעינן האי קטן באדם אחר או בדבר אחר (וכדאכתוב בסמוך) לכך קאמר ר"נ דהאמת אינו כן דליכא להוכיח גם מזה דהלא דחו לה בכמה דחיי' ואי אמרת דמגופה דמתני' יש להביא ראיה אפכא א"כ ל"ל לאחרינא למיקם באוקימתא אחריתא אלא ודאי אין להוכיח לא הן ולא לאו ואינן רק דחיות בעלמא וק"ל:

ואפשר לומר דר"ל נייד מאוקימת' דר"י משום דא"כ הוה הגבהה ממש והגבהה אתי לאשמעינן בתמיה אלא ודאי דמגורשת אפילו אינה תלויה ולא הוה הגבהה ממש וראב"א נייד מדר"ל משום דא"כ היינו תיקה והיינו בגדי' דמיירי נמי בתלויה בה ונגררי' ע"ג קרקע כדאיתא בתוס' שם. ור"מ נייד מכולהו משום דא"כ למה נקט קלת' דוקא ממה דנקט כלי אחר אלא ודאי מיירי במוכר קלתות והוה כלי דאשה קונה אותה ור"י נייד מכולה דא"כ למה אשמעינן לן מתניתין דוקא קנייה זאת בגט אשה ולא בשארי דברים אלא ודאי דמיירי שקונה באשה מבעלה ולא באדם אחר וק"ל:

שם מאי לאו בכליו דלוקח אפשר לומר דסבר דאין משיכה מועיל בכליו דמוכר ולכך קאמר מאי לאו בכליו דלוקח דאי בדמוכר א"כ לא קנה נמי במשיכה ודחי לא בכליו דמוכר ואימא לך דקונה המשיכה אפילו בכליו דמוכר. ובזה לא א"ש מאי דכתבו תוס' בד"ה לא בכליו כו' וק"ל: בגמ' ת"ש משך חמריו כו' פירקן והכניסן כו' מדד עד שלא פסק כו' הא דהביא הסיפא נמי ולא קפשט מרישא דסיפא לחוד. וגם דהביא כל הרישא לכאורה ללא צורך אפשר לומר דאי לאו דרישא לא הוה מצי למפשט מרישא דסיפא מידי דה"א האי מדידה משיכה היא וכדאיתא בטור ח"ה סי' ר' ע"ע (ולע"ע בדבר זה טעה המהרש"א בתוס' דלעיל בדף פ"ד ע"ב ד"ה מדד והניח כו' ע"ע ודוק) ומטעם משיכה קונה א"כ והיינו משיכה דמדידה והא דקאמר פסק עד שלא מדד ה"ק אי פסק קודם המדידה יכול לקנות אח"כ במדידה שאחרי' הואיל דכבר פסק אבל אפכא לא הואיל דהמדידה והיינו קנין המשיכה הוה קודם הפסיקה אבל לעולם לא קנה עד דעביד תרווייהו והיינו הפסיקה והמדידה דאח"כ ולעולם לא קני מידי משום רשות' דידיה לכך הביא הרישא ואי איתא דמיירי במדידה ופסיקה א"כ גם ברישא צריכנא למר כן דהא דקאמר בין פסק עד שלא מדד היינו דאפילו מדד אח"כ לא קני וטעמ' מאי

הלא פסק ומדד דהוה משיכה מעלי' ואכתי הוה אפשר לומר דלעולם דמיירי דעביד תרווייהו פסיקה ומדידה וקנה מטעם מדידה דהוה משיכה ואי מדריש' דלמא ברישא שאני דהואיל דעדיין התבואה ע"ג חמורים הוה כאלו היא ברשות מוכר ולכך לא קני ליה המשיכה והיא המדידה שהיה מודד ע"ג החמורים בעצמם ולכך קאמר בסיפא פירקן דאין המשיכה קונה אלא בשמורידן מע"ג שחמורים ומודד בתוך ביתו ולכך הביא הסיפא דסיפא דא"כ הוה קשה סיפא דסיפא ל"ל אלא ע"כ דבתרי גווני קמיירי והוצרך לאשמעינן הרישא והסיפא וק"ל:

דף פו.

בנמרא יתיב אבייי כו' איתביה ר"א בר מתנה לאבייי כו'

והרי כיס דבר הגבהה הוא כו' א"ל במיתנא כו' א"ל כו' הנה יש לדקדק מאי דקאמר דאיתבי' לאבייי דוקא וגם מאי דהביא רישא דברייתא. וגם אפירוש' דמיתנא יש לדקדק דלא קאמר ליה בקיצור דמיירי בכיס גדול דבר משיכה הוה וגם מאי האי דאמר והא כיס דבר הגבהה כו' כאלו קים ליה דבר זה לודאי דבר הגבה' הוא ובפרט קשה לן דלכאורה אדרבה מוכח דלאו בר הגבה' הוא כמו דמקשי' תוס' בד"ה והא כיס כו'. ואמינא אחר דאיתא בסוגיא דכתובות דמקשה שם אמאן דסבר דאמרינן הגבהה צורך הוצא' מרישא דברייתא הלזאת דא"כ למה נחייב אותו אחר דהגבה' צורך הוצא' היא וקמשני הא מני בן עזאי היא דאמר מהלך כעומד דמי ופריך אבל זורק מאי פטור א"כ לפלוג מניה ובי' וקמשני מגרר ויוצא איצטרך ליה דס"ד דאין דרך הוצא' בכך ומוקי במיצעי ולא ברברבי קמ"ל והנה אי הוה מיירי ברברבי לא הוה מתורץ מידי כדאיתא שם אלא ע"כ במיצעי ודהוה דרך הגבה' בכך ומ"מ קניה במשיכה לענין קניה וזה הוכחתו מרישא דברייתא ולכך הביא הרישא רק דאי לאו דאמר אבייי דבר זה לא הוה קשה ליה מידי דהוה אפשר דלעולם מיירי ברברבי ואי משום דלא מחלק מניה ובי' דלמא אתי לאשמעינן דבר אחר דהנה בשבת הובאה ברייתא הזאת אפלוגתא דהתם דפליגי אי אמרינן אגד כלי שמי' אגד או לא ופריך מזאת הברייתא למאן דסבר דהוה אגד א"כ בסיפא אמאי נאמר דפטור הוא הלא קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת וקמשני אי דאפקי' דרך פיו ה"נ הב"ע דאפקי' דרך שוליו והאיכא שנצין פי' רצועות אשר יש בכיס ואע"ג דאפקי' לכיס לגמרי וקני ליה לענין גניבה מ"מ לענין שבת אינו חייב עדיין דאכתי אגיד ברצועות לפני' ומשני דלית ליה שנצין א"א דאית ליה ומכרכי עלויה ע"ש והנה אביי סבר מתחלה דאמרינן אגד כלי שמיה אגד ורבא סבר דלא שמיה אגד ואח"כ חלפו שיטתם דאביי סבר לא שמיה אגד ורבא סבר שמיה אגד והנה למאן דאית ליה דלא שמיה אגד נוכל לומר ודאי דמיירי

בכיס גדול וא"ת א"כ מניה ובי ה"ל לפלוגי בין הגבהה וזריקה דלמא קמ"ל דאגד כלי לא שמיה אגד והנה רב אדא כדחזי לאביי דאמר שמעת' הלז הכא והוא סבר דעדיין בשיטתו עומד ודסבר אגד כלי שמיה אגד וא"כ ע"כ מיירי בכיס מצעי ולא בגדול דא"כ אורחי' הוא וכדמקשה שם ולכך מקשה קושיתו עליו דוקא וקמשני אביי לפי מה שהחליף שיטתו ודסבר לא שמיה אנד וא"כ לעולם דמיירי ברברבי וקמ"ל דלא שמי' אגד ולכך קאמר במיתנ' והיינו לא כמו שאת' סובר דמוקמינן לכיס דלית לי' שנצין או רצועות או מיתני' ודסברנ' שמי' אגד אלא אדרבא דמקמינן דאית לה מיתני' וסברנ' דלא שמי' אגד. ור"א לא הבין את תירוצו וסבר דמשני ליה כדמשני הש"ס שם בשבת דמכרכי עלוי' והיינו דקאמר במיתנ' כלומר דהוציאו עם המיתנ' וסבר עדיין דשמי' אגד ולכך קאמר אנא נמי במיתנ' קאמינא כלומר דהלא מכח זה באתי להקשות עליך וקמהדר ליה אביי במידי דבעי מיתנ' קאמינא כלומר אדרבא אני אומר לך דמיירי דוקא בכיס דבעי מיתנ' ודיש לו באמת רלועות ודלא כדמוקי לחד שנוי למ"ד דהוה אגד דלית ליה רצועות אלא אדרבא אמינא לך דאית לי' רצועות ואפ"ה לא שמי' אגד וא"כ לעולם דמיירי ברברבי דבר משיכה היא ולאו בר הגבה' ואי משום דהוה ליה לחלק בין זורק או לא הלא השתא טובא קמ"ל דאגד כלי לאו שמי' אגד. ובזה א"ש הא דהיו מסופקים אי גם רבא היה אומר שמעתא זאת משום דהי' מסופקים אי הוה אמר כן אחר דחזר מדבריו וסבר דאגד כלי שמי' אגד ודוק היטב ותמצא נכון:

הנה ראיתי בתוס' כתוב' ד"ה בר"ה דרצה ר"י לומר דהא דקאמר התם בר"ה קונה היינו לענין להתחייב באונסין אבל אינו קונה שיהא שלו לגמרי ע"ש וא"כ יש לדקדק מאי מקשה הכא אדאביי דלמא ע"כ לא קאמר אביי אלא בקניין ממש להיות שלו בהכי אמרינן דוקא בהגבה' דבר דדרכו בהגבה' אבל לענין חיוב אונסי' לא קאמר דוק:

בגמ' ת"ש ברשות מוכר כו' עד לצדדים כבר ידוע מה שמקשה הרשב"ם והרשב"א. ואפשר לומר דסבר המקשן מדאמר עד שיגביהנ' או עד שיוציאנו מרשותו וה"ל לאשמעונן קנין הקל והיינו המשיכה ומכש"כ הוה אתי' לן קנין החמור והיינו הגבה' וסברתו דהוה קנין חשוב טפי דומי' דחזינן דאמר במתניתין דקדושין ושאין להם אחריות אין נקני' אלא במשיכ' דנקט קנין הקל ומכש"כ החשוב אלא ודאי אית לן לומר דשוין הן ואזה קמשני ליה לצדדים קתני ואדרבא דבר זה אתי לאשמעונן דשאינן שוין הן ובדבר דנוהג קנין זה אינו נוהג האחר וק"ל:

דף פו:

בגמ' והא פירות דבני הגבה' נינהו כו' נראה דסבר דע"כ דמיירי בפירות גופן דלאו אגידי נינהו ולהכי מחלק בין פשתן לפירות דלא שייך משיכ' בפשתן הוחיל דמשתפי מהדדי במשיכ' הואיל דלאו אגיד' נינהו אבל כד משני לי' בשליפי רברבי א"כ פשתן לא משתפי הואיל דאגד הוא ולכך קא מקשה אטו פשתן לאו בשליפי רברבי עבדי וקמשני ליה שאני פשתן דמשתמיט ואין יכולין לעשותן בשליפי רברבי דוק:

בגמ' רב ושמואל דאמרי תרוויי' כו' יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כו' ראשון ראשון קנה הא דמשנין דבריהם בסיפא מן הרישא דברישא מיירי בחזרה ובסיפא בקניי' נראה דאתי לאשמעינן דע"כ לא אמרי בסיפא דקונה הלוקח אלא כשרוצה הואיל דמוחזק הוא אבל אם רוצה לחזור רשאי דמסופק לן אי אזלינן בתר לישנא בתר' או לישנא קמא כדאי' לקמן בפ' בית כור ולכך קאמר רב ושמואל דאמרי תרוויי' דמשמואל מוכח דאית ליה דספיקא הוה כדאיתא לקמן וק"ל:

ודע דרבינו יונה אית ליה (ובטור הביאו) דאפילו נתן ליה גם סאה אחרונה אפ"ה מצי לחזור בי' אחר דכבר שפך לחוץ שארי פירות והן הכ"ט סאין ואותן לא קני הואיל דעדיין לא נתן ליה הסאה אחרונה ונראה דאתי' ליה לר"י מדאמרו אפילו בסאה אחרונה דמשמע דאפי' בסאה אחרונה והיא בכלל מצי לחזור דאל"כ הוה לי' למימר עד סאה אחרונה וק"ל:

ודע עוד דלרי"ף ורמב"ם לא אמרינן כן אלא דוקא בקנין הסמט' אבל ברשות לוקח קונה אפילו אמר כור בשלשי' אני מוכר לך. ובזה א"ש דמקשה מרישא הכא ולא מסיפא ברשות לוקח כו' וק"ל:

עוד בגמ' ת"ש אם הית' כו' כגון דא"ל הין בי"ב כו' כדאמר ר"כ כו' באמת לכאורה יש לדקדק אי מיירי דאמר הין בי"ב כו' לוג בסלע למאי הוצרך לן נמי הא דאמר ר"כ כו' ואפילו לא הוה שנצות בכלי מדה אפ"ה קני הואיל דאמר לוג בסלע נמי דהלא המדידה אינה מעכב' וכן הקשה הת"ח. ואני אומר דבאמת לא קמיירי דאמר בהדי' לוג בסלע אלא דלא אמר כ"א הין בי"ב סלעין או לא קאמר מידי והביא הין שיש בו י"ב שנצין א"כ ע"כ אחר דהביא מדה כזאת ודאי דניחא לי' לקנות אפילו לוג א' או ב' לוגין או כמה שיהי' דאל"כ אלא רצה דוקא בהין למה לא הביא מדת של הין שאין לו שנצין ובזה מדוקדק היטב דאמר כגון דא"ל כו' ולא קאמר הב"ע ודוק. והא דהביא דר"כ ולא הביא מתני' דמנחות אפשר לומר דלא תימא דבמדה דחול אין לעשות שנצין אחר דא"א ליתן גודשא לכל מדה ומדה באנפי נפשי' ועיין לקמן בסוף פירקין ותמצא כמה חלוקי דינין בזה אבל

מדחזינן דהי' מפרש ר"כ ההיא דשבת במדה דחול ודעבדינן שנצין ג"כ למדה דחול ש"מ דמותר ולית בי' חשש דגודשא וק"ל:

דף פז.

בגמ' ואם היה מחובר לקרקע כו' דא"ל יפה לך קרקע כו'

הנה נראה דלרשב"ם מיירי דוקא בשהפשתן עדיין מחובר לקרקע וצריך עדיין לקרקע ולכך קאמוקי ביפוי הקרקע שקי"ל כל המחובר לקרקע ה"ה כקרקע ומיקני' בחזקה והתוס' מוסיפי' ואומרי' דאפילו אינו צריך לקרקע או אפילו אינו מחובר לקרקע איקנ' אגב קרקע והקרקע הוה שאול ליה בחזקה הזאת דמיפה אות' דוק:

דף פז:

בגמרא בשלמא באיסר ושמן כו' אלא שבר צלוחי' אבדה מדעת היא הנה לפי מאי דכתב הרשב"ם בשם אית דמפרש בחנוני הרגיל אצלו ומסר לו בעל הבית כבר הפונדיון כו' וכתב עליו ובכך הסוגי' כפשוטו א"כ כה"ג הוה מצי לאוקמ' ג"כ בצלוחית שמסר לו כבר הצלוחית ואזד' ר"י לטעמיה ורבנן לטעמיי' ואפשר לומר דלא רצה לאוקמי כה"נ דא"כ הוה פליגי תרי ותלת' זימני בחד' פלוגת' באיס' ושמן וגם בצלוחית. וא"ת הלא השתא נמי פליגי בכה"ג ב' זימני היינו באיס' ושמן ולא ה"ל לפלוגי אלא בשמן לחוד אף אנן נימא דבא לאשמעונן בכל חדא רבות' לחד מ"ד דבשמן אתי לאשמעונן לר"י דאע"ג דהשמן היה שייך להחנווני ובמסירה ליד בן בע"ה רוצה להוציאו מרשותו אימא הואיל דמסרו ליד מאן דלאו בן דעת הוא וגם נהנה במכירתו אימא דאכתי לא נפקא מרשותי' ויהי' חייב בו החנווני קמ"ל דלא ובאיסר אתא לאשמעונן לרבנן דאע"ג דבאיסר לא שייך מכירה והנאה הואיל דמעות קיבל ומעות נתן ובאיסר לא קיבל החנווני הנאה של כלום אימא דלא יהיה חייב קמ"ל דחייב משא"כ צלוחית דהוה דומי' דאיסר ול"ל לפלוגי ג"כ בי' אי אית' דמיירי בכה"ג. ובזה יש לפרש הא דאמר' הש"ס בשלמא כו' כלומר אי לא הוה ניחא נמי באיסר ושמן והיינו דהוה קשה לן תרוויי' ל"ל א"כ גם קושי' הלז דמקשה השתא אצלוחית לא הוה קשה דהוה מוקמינן בשכבר היה ביד החנווני ואי תימא א"כ ל"ל לפלוגי ג"כ בי' אחר שכבר פליגי באיסר ושמן אף אנו הוה לן לומר ולדידך נמי קשי' ל"ל באיסור ושמן וק"ל:

בתוס' ד"ה הלוקח כו' עד בסופו ואין להקשות כו' דהתם ודאי הוה שואל שלא מדעת כו' אבל הכא כו' מ"מ היה אפשר לומר דבהא פליגי הכא ודשמואל לא אתי' כתנאי. ואפשר לומר דלהכי קאמרה הש"ס לימא דשמואל תנאי היא ולא בודאי ודוק:

מן מאי דאמר הכא אבידה מדעת היא ומתרץ כגון שנטלה למוד בה או למוד לאחרים ומשום הכי מחייב החנווני א"כ קשה על הטור ח"ה סי' רס"ה דחולק על הרמב"ם דסבר בכל מקום דאמרינן אבידה מדעת היא מ"מ אין המוצאה רשאי ליקח לעצמו והוא לא כן סבר אלא דהוה הפקר ורשאי ליקחנו לעצמו א"כ מאי האי דמשני דנטלה למוד בה לאחרי' ובשואל שלא מדעת קמפלגי הלא לעוצמו אפילו רשאי ליקח ומהיכא תיתי א"כ דיתחייב להדורי דוק היטב ועיין בחדושי' ב"מ בסוגי' דראה פרה רצה בין הכרמים ודוק:

דף פח.

וכדרבה דאמר רבה הכישה כו' נראה דלא הוה קשה ליה דא"כ
דרבה תנאי היא דבכל מקום דאמרינן דאתי' אמורא אחד כתנאי קשה ליה דה"ל לפסוק בהדי' כאותו מ"ד ולא ה"ל למנקט לישנא באנפי נפשי' אבל בדרבה לא הוה קשה לן כן דרבה טובא אתי לאשמעונן באבידה דאף דהוא זקן ואינה לפי כבודו ולדעת הרא"ש איסור קעביד בדמהדר וא"כ הוה אפשר לומר שם אע"ג דהתחילה בהחזרה לא יגמור דאטו מאן דמתחיל בעבירה יגמרנ' קמ"ל דלא ועיין שם בחדושי מה שכתבתי שם וק"ל:
אבל אחר העיון לא צריכנ' לכל זה דודאי גם ר' יהודא מצי סבר כרבה והכא שאני דלא מחייב להחנווני משום דסבר ר"י לשדורי לי' שדרי' ומאי אית לי' לחנווני למעבד מהשתא הואיל דדעת בע"ה בכך לשדורי ליה ובאמת יש לתמו' ארבינו הגדול הרשב"ם דלא נחית לכך וכתב אי בעי הוה פריך לימא דרבה תנאי היא דוק:

דף פט.

בגמ' כי הא דאמר רב"ח מעמידין כו' מפני הרמאין.
לכאורה הא דאמר מפני הרמאין אין לו הבנה דפשיט' דמפני הרמאין הוא אלא למאן לכשרים בתמי'. ואפשר לומר דודאי הטעם דמ"ד דאין מעמידין לשערי' הוא משום דמאי אכפת לן אי יתן פירותיו ביוקר מאן דלא ניחא ליה למזבן מני' יזבין מאיש אחר דיתן בזול אבל ר"י סבר דאפ"ה מעמידין ג"כ לשערי' משום לתא דמדות דאי לא נעמיד לשערי' אלא למדות כשיבא אחד לקנות ממנו מדה אחת בעד זהוב לא ימוד ליה אלא ג' רביעית מדה ואם יבואו האגרדמים וימצאו שרימא במדותיו את הלוקח ימצא אמתלא לדבריו שבאמת שגם הוא לא מכר ליה פירות האלו אלא בחזק' שיהיו ג' רביעית מדה ואי משום שנטל ממנו זהוב א' דמי מדה שלימה יאמר הוא פירותיי אינן עומדים למכור כ"א בעד דמים אלו הואיל דאית לי' רשות למכור ביוקר באשר ימצא אבל באשר מעמידים אגרדמי' ג"כ לשערי' לא יבוא מהשת' לרמות במדותיו ודוק כי נכון הוא:

המוכר פירות פרק ששי דף צ"ב ע"א במתניתין ואפי' זרע פשתן כו' הא דלא מקצר באמירתו ואמר המוכר זרע פשתן ושארי פירות במכש"כ אתי' ולא הל"ל תחלה שארי פירות ואח"כ הוצרך לומר ואפי' זרע פשתן. משום דאתי לאשמעונן דלא אזלינן בתר רובא בממונא אבל אי הוה אמר בקיצור ה"א דלעולם אזלינן בתר רובא ואי משום דאינו חייב באחריות בזרע פשתן זה הוא משום דאזלינן בתר רובא דאינשי כתנא דאמרו לו לקמן לכך הקדים תחלה שארי פירות וזרע פשתן אתי' באפילו לומר דהטעם הוא משום דלא אזלינן בתר רובא דאי משום דאזלינן בתר רובא דאינשי מאי אפילו ועיין לקמן בפירוש הרשב"ם בדף צ"ג בד"ה מאי לאו כו' וק"ל:

והא דהקדים וזרעו ולא צמחו קודם שאמר ואפילו זרע פשתן נראה דבא לרבות לן בתיבת אפילו עוד רבות' אחר' דאפילו לא זרעו עדיין אינו חייב המוכר לחזור וליקח ממנו ולא נימא אחר שאין לו היזק כ"כ בהחזרתם יחזור ויקחם ממנו ויחליפם דהלא המוכר יוכל לאכלם קמ"ל דלא וכדסבר שמואל בשור לחרישה ודו"ק:

בגמרא רב אמר הרי זה מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר כו' הא דלא אמר רב נמי יוכל לחזור בו או דלא אמר שמואל נמי אין זה מקח טעות נראה דרב סובר דאפילו המוכר יוכל לחזור בו אם נתייקר אח"כ אחר שהיה מקח טעות מעיקרא ואזלינן בתר רובא ולא הוה דמי' דאמר רב חסדא לעיל לוקח יוכל לחזור ולא מוכר משום דשם לא הוה מקח טעות לגמרי אלא דנתאנה הלוקח משא"כ הכא דהוה דומי' דיין ונמצא חומץ דשניהם יכולים לחזור בהם וכן הרשב"ם דהכא מדמי דין זה ליין ונמצא חומץ. ומטעם זה נראה דלכך לא קאמר שמואל אין זה מקח טעות דבאמת הוא סובר ג"כ אי הוה הלוקח מוחזק ודאי יוכל לחזור בו כדאי בטור ח"ה בשם הרמ"ה וק"ל: עוד בגמרא ולחזי אי גברא כו' הא דלא מוקי לה בשאין מכירי' זה את זה לפי פירשב"ם אפשר לומר דבאמת הכי קאמר וקמשני בגבר' דזבין להכי ולהכי פירוש לפי דעת המוכר הוא גברא דזבין להכי ולהכי אף שהוא באמת גברא דזבין לרדי' מ"מ לפי דעת המוכר אזלינן וק"ל. ובאמת אפשר היה לומר אף שאין המוכר מכיר אותו אפ"ה אם הוא גברא דזבין לרדי' לרדי' הואיל דטעמי' דשמואל הוא משום דהלוקח ה"ל לפרש דבריו ולומר לרדי' זבינא ואיהו דגרם לנפשי' דלא היה אומר כן וזה לא נאמר כ"א בדידע בעצמו שאינו רגיל לקנות תמיד לרדי' אבל באשר הוא זבין תמיד לרדי' אזי אין להאשימו על שלא פירש דבריו וכי היה לו לידע שאין בעל השור מכיר אותו וק"ל:

עוד בגמרא ולחזי כו' לא צריכא דאייקור בישרא וקם בדמי רדי'. הא דקאמר לישנא דלא צריכא אפשר דבא להורות דצריך להיות דוקא שוה בשוה אבל אם דמי רדי' יתירי' אפילו

מעט מדמי נכסא אמרינן הדמי' מודיעי' אחר שהרוב נגד החזקה ואין הדמי' ראי' כ"א להכריע בין הרוב והחזקה משא"כ לעיל בצמד ובקר דהדמי' מכחישי' הרוב והחזקה או אפילו החזקה לחוד לפי גירס' ב' שבתוס' מ"מ הואיל דאין הרוב אצל הדמים אפשר דאפילו ר"י לא סבר הדמי' מודיעים כ"א בדמים יתירי' שאין הדעת טועה בכך כדלעיל. ובזה ישקט מעלן קושי' ב' שבתוס' ד"ה למאי נ"מ ודוק: עוד בגמרא א"ה למאי נ"מ אפשר לתרץ קושי' התוס' בד"ה למאי נ"מ כו' דהש"ס הכי קא פריך למאי נ"מ אחר דלשמואל תלינן הפשיע' בלוקח דה"ל לפרש לרדי' זבינ' אבל אתר שתירץ לו דאיקור בישרא וקם בדמי רדי' א"כ למאי נ"מ ללוקח דה"ל לפרש דבריו ולומר לרדי' זבינ' אחר דדמי נכס' קם בדמי רדי' א"כ היה סבר דאינו מפסיד מידי וק"ל. כן אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות לחדודי בעלמא ואף שידעתי שאין האמת כן מכמה צדדים וק"ל: בתוס' ד"ה זרעוני גינה כו' וי"ל כו' א"נ כו' באמת על תירוץ הראשון יש לדקדק מ"מ אחר דראינן שיש קצת טענה הא דכל יומי זרע' כו' ולמה לא יטעון המוכר דהכא כן ולכאורה נראה לטענ' זאת דהיא עדיפ' מאשר טוען לאכילה מכרתי לך אחר דרוב' זבני לזריע'. לכך הוצרכו לתרץ בתירוץ אחר. ועל אותו תירוץ יש קצת לדקדק א"כ למה לא מחלק מתני' דילן מני' ובי' ודוק:

ועתה נדקדק קצת דקדוקי' על סוגי' הלז א' לפי מאי דקיימינן ודפירש הרשב"ם דשור לחרישה ולשחיט' הוה כמו יין ונמצא חומץ וכבר דייקינן מדברי רב דאמר ה"ז מקח טעות דבא לומר דגם המוכר יוכל לחזור אם נתייקר השור אחר המכירה וא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך אי דליכ' לאשתלומי מיניה כו' כלומר מאי אכפת לי' ללוקח בחזרתו דלמ' דברי רב קאי על החזרה דמוכר באם נתייקר השור אח"כ וא"ת דהלא כפי מה שאמרנו לעיל גם לשמואל אפשר דיוכל המוכר לחזור באם נתייקר אח"כ זהו דווקא בשהמוכר מוחזק אבל באשר הלוקח מוחזק לשמואל דאזיל בתר חזקת מעות ודאי סביר' ליה דאין המוכר יוכל לחזור. ויש ליישב דאלישנ' דאמר שמואל יכול לומר לשחיט' מכרתי לך דמשמע דמיירי בחזרת לוקח קמדייק' הש"ס וק"ל: יש לדקדק עוד מאי מקשה הש"ס ולחזי אי גברא כו' ומוקים ליה בדוחק דאייקר בישר' כו' ולמה לא מוקים לי' בדזבין לרדי' ולא נתן כ"א דמי שחיט' או אפכ' דהוה זה נגד זה וצריכנ' לומר דגבר' מכריע להדמי' ועדיף מיני' וכן איתא בטור ובקל נוכל למצוא טעם להדבר:

בתוס' ד"ה ולחזי כו' עד ואפי' לפי ספרים דגרסי כו' מ"מ אין כח בדמי' להכחיש החזקה כו' יש לדקדק א"כ ל"ל שם בהמניח לומר ל"צ דרובא כו' וקמ"ל דלא אזלינן בתר רובא ומנא לה לומר כן דלמא מיירי בדקרו לחביתא חביתא כו' ואיכא נמי דקרו לחבית כדא

והיינו בשוה בשוה ואיכא הודעת הדמים וקמ"ל דלא אזלינן בתר הודעת הדמים להכחיש החזקה ויש ליישב: עוד יש לדקדק קצת מאי מקשה לקמן ארב ממתני' דכתובו' לפי פירוש ר"ת דמחלק בין כדא דהתם לדהכא דשם יאמר אני מן המיעוט משא"כ הכא דלא מצי מוכר לומר ללוקח כן אתה מן המיעוט דזבני לשחיטה דמהיכן הוא יודע כן א"כ גם שם נאמר דלכך לא אזלינן שם בתר רובא דגם הבעל יודע ודאי דאלמנה היתה לפי טענתו וטוען טענ' בריא. וי"ל אלמנה מאי איכא למימר ועוד דשם גם היא יודעת כמו הוא וטוענת ג"כ בבריא משא"כ הכא דהמוכר יודע ולא הלוקח ועוד יש ליישב בדרך אחר ואין להאריך:

עוד יש לדקדק מאי מקשה לקמן ממתני' דילן ארב דלמא מתני' דילן מיירי בגברא דזבין לאכילה ולהכי אינו חייב באחריותו. וכ"ת דא"כ מאי קמ"ל ומאי אפילו דקאמר אפשר לומר דמיירי דנתן לו דמי זרע דהוה טפי מדמי אכילה וא"כ טובא קמ"ל דאזלינן בתר גברא ולא בתר הדמים כאשר כתבנו לעיל וגם זה י"ל:

עוד יש לדקדק אחר דחזינן לקמן בפלוגת' דר"י ות"ק ותנא דאמרו לו בזרע פשתן דאיכא תרי רובי חד דרוב זרע פשתן ניקח לזרע ולא לאכילה ואיכא רוב אחר דרוב' דאינשי לוקחי' לאכילה ותנא דאמרו לו אזיל בתר רובא דאינשי וא"כ ודאי דומי' דהכא בשוורי' נמצא ג"כ בזה רובא דאינשי ורובא דשוורי' רק אנן בתראי לא ידעינן בשוורי' אם רובא דאינשי מסייע' לרובא דשוורי' או לא אלא הוה כנגדו דומי' דהתם מ"מ קשה לן ממ"נ אם רובא דאינשי מסייע לרובא דשוורי' מאי מקשה הש"ס ארב מכל הני דלקמן דלמ' שאני הכא דאיכא תרי רובא. וא"ת דרובא דאינשי הוה נגד הרוב דשוורי' א"כ מנ"ל לש"ס דשמואל לא אזיל בתר רובא דלמ' אף הוא אזיל בתר רובא רק דהכא רובא דאינשי נגד רובא דשיורי' ואית ליה לשמואל דטפי אית לן למיזל בתר רובא דאינשי מדניזל בתר רובא דשוורי' ודוק כי יש ליישבו:

דף פט:

בגמרא אי דליכא לאשתלומי' מיני' כו' דאמרי אינשי כו' הא דמביא ראי' מלישנ' דאמרו אינשי ולא מביא מקרא דישיב כו' נראה דאפשר דבא לסתור דבר אחר אשר הי' אפשר לומר דהלוקח יוכל לומר אינני מעכב התירא אלא אחזירנו לך ואינני מבקש ממך עתה כלום אחר שאין לך מעות אלא אמתין עד שיהיה לך מעות ואזי אשאלנו ממך כי כל ב"ח יכול לומר כן כדאיתא בטור. לכך קאמר' הש"ס דאמרי אינשי כו' כלומר דודאי דבר זה אינו שכיח דיעשה כן המלוה וק"ל:

עוד בגמרא אמר רבינא משום כו' אי כל כו' אלא רוב כו' אפשר דגם תחלת דברי רבינא אמת הם דתרי קולות הוה חדא קול דפרסומ' מילתא ובההי' ליכא כ"א רוב ועוד איכא קול דהנך סהדי דמסהדי על יציא' הינומ' נמי נקראי' קול אבל לאו קול ממש הוא כדכתבו תו' ומ"מ נאמר עליו כל הנשים הנישאות בתולות יש לה קול היינו דא"א שלא תהי' עדים בצד אסתן המעידי' על זה. או אפשר לומר אם נתפרסם מתחלה בשעת נשואין דבתולה הוה והיינו בשהי' עדים על בתוליה ממש אז ודאי א"א שלא יהי' הקול לעולם אבל אם בשעת נשואין לא נתפרסם הדבר ע"פ עדים שהי' לה בתולים ולא נתפרסם כ"א שיצא בהנומ' אזי לא אמרינן דלעולם יהיה הקול בודאי אלא דליכא כ"א רוב ודוק:

עוד בגמרא ת"ש כו' הגיעו לסטים מזויין כו' אומר לו הרי שלך לפניך מביא הסיפ' ואח"כ מקשה קושיתו משום דאי מריש' לחוד הוה אפשר לתרץ דמיירי דהמוכר מוחזק לכך מביא הסיפא דאמר לוקח הרי שלך לפניך וההיא ודאי בלוקח מוחזק מיירי מלישנ' דהרי שלך לפניך כדכתב מהרש"א. ולפי מאי דכתבו תוס' בכתובות ובקדושין לתרץ פירוש רש"י ולחלק בין הכא דהלוקח מוחזק ודהתם דהמוכר מוחזק א"ש נמי ועוד יש לומר דאי לאו הסיפ' ה"א תיבת הגיעו פירושו הוא דהלוקח אומר כן למוכר וכן מצינו תיבה זו כיוצא בזה במקום אחר עיין. לכך מביא הסיפ' דמיירי באמירת הלוקח וא"כ ע"כ הרישא מיירי באמירת המוכר וק"ל:

הא דלא מקשה בריית' דהמוכר עבד על מתני' דכתובות דמבריית' משמע דאזלינן בתר רובא וממתני' משמע דלא אזלינן משום דהי' אפשר לתרץ ולומר דבמתניתן דכתובות הוה הטעם כדמקשים תוס' בד"ה ואמאי כו' דנאמן במגו ולכך לא אזלינן בתר רובא שם. משא"כ השת' דמקשה לרב דאמר דגט גובה עיקר כו' כדתרוצי דתוס' וק"ל והא דלא מקשה על ברייתא ממתני' דהפרה יש ליישב ג"כ בקל:

דף צג.

בגמרא מ"ט לאו משום דרובא הכי איתנהו לא כולהו הכי

איתנהו אפשר לומר ולפרש דהמקשן הי' מפרש תיבת קוביוסטוס גונב נפשות וא"כ הי' סבור דע"כ לאו כולהו הכי איתנהו כדכתבו תוס' ומתרץ ליה לאו כולהו הכי איתנהו דפירושו הוא כפירוש הר"ח משחק בקובי' וא"כ כולהו הכי איתנהו וק"ל:

עוד בגמרא התם משום דמספקא לן כו' הא דלא קאמר בקיצור התם דאיכא למימר כו' אפשר דבא לרמז לן מה דמחלק הרשב"ם בין האי לפלוגתי' דרב ושמואל דהכא נולד הספק במעשה גופי' והספק בא לן אפי' בלי טענותיהם כדכתבו תוס' נמי שם במקומו

ולכך סבר סומכוס דחולקין ורימז לן כן בדבריו דאמר מספקא לן כלומר אפילו לן נולד הספק בלי דבריהם וטענותיהם:
עוד בגמרא לימא כתנאי שור שהי' רועה כו' הנה רבים מקשי' הלא הכא איכא רובא נגד החזק' דרוב שוורי' שאצלו. ואני אומר דאין זה רוב אלא מיעוט דרוב שוורים אין דרכם ליגח ולישך ויש לן לתלות טפי במועד המוחזק ליגח ודוק:
עוד בגמרא ת"ש המוכר פירות כו' תנאי היא כו' לכאורה יש לתמו' דדחה הא דרצה לאוקמי כתנאי ואח"כ הניחם כתנאי בתירוצו ובעלמא דחיק' לן באמת לומר דפליגי אמוראי במילתא דפליגי בי' כבר תנאי והקושי' היא בכל מקום דכל חד מהאמוראי' ה"ל למפסק בהדי' כחד מהם ולא ליקח לו דרך לנפשו ואמינ' דהכא אין להקשות כן דמאי תאמר דרב דאזיל בתר רובא ה"ל למפסק כר' יוסי דהכא זה אינו דדלמ' רב סובר כתנ' דאמרו לו דאף דבעלמ' אזלינן בתר רובא מ"מ הכא אינו חייב באחריות משום דאזלינן בתר רובא דאינשי. ולשמואל ג"כ אין להקשות דה"ל למפסק כת"ק דבריית' דלא אזיל בתר רובא ודילמ' שמואל סבר נמי כתנ' דאמרו לו דסבר רובא דאינשי עדיף מרובא דזריעה ונפק' מינ' טובא בזמן שנתן דמי זריעה ואזי לת"ק דבריית' דסבר רובא דזריעה עדיף מרובא דאינשי אם נתן דמי זריעה והם יותר מדמי אכילה אזלינן בתר רובא וחייב באחריותו אחר דהדמי' מסייעי לרוב כדאי' לעיל בתוס' ד"ה ולחזי אי דמי כו' ולתנ' דאמרו לו אפי' אם נתן דמי הזריעה אינו חייב באחריותו דסבר רובא דאינשי עדיפי' מרוב' דזריעה ואין כח בדמים להכחיש רוב וחזק' כדאי' שם ובאמת יש לדקדק כן קצת מלישנ' דש"ס ע"ב דקאמר אלא אי ת"ק ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו דוק ותשכח:
ובאמת יש לדקדק מנ"ל דת"ק דברייתא לא אזיל בתר רוב דלמא אף הוא אזיל בתר רוב רק דסבר דרובא דאינשי הוא שוה בשוה עם רובא דזריעה ויש להעמיד רוב נגד הרוב ומבטל אחד את חבירו ונשאר החזק' לבדו ותנא דאמרו לו סבר דרובא דאינשי עדיף מרובא דזריעה ונפקא מינה בפלוגתם טובא גם הכא באם יהיה הלוקח מוחזק דלת"ק חייב באחריותו ולתנא דאמרו לו אינו חייב ודוק:

דף צג:
בגמרא מאן י"א כו' אפשר דלא רצה להעמידו בדר"נ אחר דחזינן
בב"ק דף נ"ג ע"א דלא מחייב ר"נ למאן דהניח אבן ע"פ הבור בכולו משום דהוא גרם לכולי היזק ע"ש וקצת יש לדמותו לדהכא ודוק:
עוד בגמרא אלא לאו הוצא' איכא בינייהו יש לדקדק אחר דחזינן דת"ק לא קמיירי כלל מזרעוני גינ' לפי הס"ד דתרי תנאי איכא במתניתין ואפ"ה רצה לומר דפליג הת"ק

ארשב"ג בזרעוני גינה בענין הוצאה וע"כ מדיוקא דזרע פשתן דנקט ת"ק בעי למנקט כן. א"כ אף אנן נימא אפכא דמעולם לא קמפלגי בזרעוני גינה אלא בזרע פשתן ומדיוקא דזרעוני גינה דנקט הרשב"ג בעינן למנקט ולדייק כן ונאמר דפליגי בהדא מילת' דלת"ק לא אזלינן כלל בתר רובא וסבר דרובא דזריעה עדיף מרובא דאינשי ואפ"ה לא אזלינן בתרי' ומתיב' אפילו דקאמר ת"ק קאתי' לן כן כדפירש הרשב"ם לעיל ורשב"ג סבר דאזלינן בתר רובא ורובא דאינשי עדיף מרובא דזריעה ולכך אינו חייב באחריותו ונ"מ בשנתן לו דמי זריעה דלת"ק חייב באחריותו ולרשב"ג אינו חייב באחריותו הואיל דרוב וחזקה נגד הדמים כדלעיל בתו' ד"ה ולחד ומלישנ' דרשב"ג אתי' לן כן שפיר מדקאמר זרעוני נינה שאינן נאכלים חייב באחריותו דדייק לן אבל בזרע פשתן אינו חייב ודומיא דזרעוני גינה דייק לן מה התם בזרעוני נינה ודאי יהיבלי' דמי זרע דלאכילה אינן ראוי' דליהב לי' דמי אכילה דומיה דהכא בזרע פשתן דאתי' מדיוקא אפילו נתן לו דמי זריעה אינו חייב באחריותו דוק: עוד היה אפשר לומר דאיכא בינייהו דת"ק סבר זרע פשתן אפילו לא זרען עדיין אינו חייב באחריותו ואינו חייב להחליפן ולכך הקדים לומר וזרעום ולא צמחום למאי דאמרם ואפילו זרע פשתן כדכתבתי לעיל במתני' ורשב"ג סבר דוקא בדזרעם אבל אם לא זרען עדיין אומר לו הלוקח צא ואכול אתה כרב בשור לחרישׁ' ויש לן לומר כן לרשב"ג הואיל דתנ' בתר' לטפוי קאתי וק"ל:

עוד היה אפשר לומר אחר דראינו בתוס' ד"ה לעיל במתני' זרעוני גינה כו' דכתבו בתירוצם הב' דמיירי דאיגלאי מילת' למפרע דלא היו ראוי' לזריעה כלל כו' דאל"כ יכול לתלות המוכר בזמן הזריעה כר"ל בב"מ דאמר כן א"כ אף אנן כאמר דילמ' ת"ק ורשב"ג במילת' דר"ל' קמפלגי אם יוכל המוכר לתלו' בזמן הזריעה או לא דת"ק קמיירי דוקא בזרעי' שידעינן בודאי שאינן ראוי' לזריעה בהכי חייב באחריתו אבל אי לא ידעינן בודאי יוכל המיכר לתלות בזמן הזריעה ורשב"ג פליג עליו ולא סבר כסבר' הר"ל או אפכא וק"ל:

במתני' המוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו רובע טנופת לסאה כו' הנה כבר פירש רשב"ם בסיפ' דקתני למרובין דהיינו עשר למאה וה"ה אחת לעשר וכן ודאי אמרינן ברישא דנקט למועט דה"ה למרובים מ"מ אפשר ליתן טעם למה תנא ברישא המועט ואח"כ במרובין ונראה דבריש' רבות' קמ"ל ובסיפ' רבות' קמ"ל דברישא נקט המועט וידוע בזמן שאדם לוקח תבואה מועטת מסתמ' לזריעה קונה אותה ולא לאכילה וקס"ד דלא יקבל דפירי דזריעה צריכי' להיות טובים מאוד וכדכתב הרמב"ן בסוגי' דלקמן קמ"ל דאפ"ה יקבל ומכש"כ במרובין דודאי לאכילה קזבין ואשמעונן בסיפ' דאפילו במרובין דקס"ד הואיל דהפסולת מרובה לא יקבל כולי האי קמ"ל וק"ל בגמר' תאני ר"ק רובע

קטני' לסאה ועפרורית לא כו' קצת יש לדקדק מנ"ל להקשות ולמידק דסבר ר"ק דעפרורי' לא יקבל דלמ' סבר דגם עפרורי' יקבל והא דנקט קטני' קאתי לאשמעונן דלא תימא דבקטני' יקבל טפי מרובע דומא דהכי קא מתרץ הש"ס לקמן בבריית' דנקט עפרורי' בעדשים. ואם נאמר דמילת' דר"ק לאו בברייתא נשני' אלא דהוא עצמו אמר כן מסברתו לא הוה קשה מידי דודאי דמאן דמקשה הוה ידע במאי קמיירי אבל אם נשני' כן בברייתי' יש לדקדק כן וי"ל וק"ל:

דף צד.

בגמרא מאי לאו ה"ה לחטי' ולשעורים. אפשר לומר דלכך קס"ד דה"ה לחטי' ולשעורים דטפי מחיל אינש בזמן שהמקח שוה הרבה מבזמן שאינו שוה הרבה וא"כ עדשים שאינם שווים הרבה צריך לקבל עפרורי' מכש"כ בחטים ובשעורים דשווים הרבה וקמשני דבעדשים דוקא וק"ל: עוד בגמרא תיפשוט מינה חיטי ושערי דעפרורית לא מקבל. אפשר לומר דבא לדקדק דאפילו בפחות מרובע לא יקבל בחטי ושערי דאל"כ הל"ל לאשמעונן בעדשים דמקבל קטנית והוה שמעינן במכש"כ דיקבל עפרורי' דהואיל דבעפרורית איכא טעמא רבה בעדשים דיקבל וא"כ במכש"כ דקטנית אתי' דמה התם דאינן שכיח בעדשים מקבל מכש"כ עפרורי' דשכיחי' מכש"כ דצריך לקבל אלא ע"כ דבא למעט דבחטי ושערי אפילו בפחות מרובע עפרורית לא יקבל וקמשני ליה עדשים אצטרכא ליה כו' דוק:

והנה מצאתי בסמ"ע דבדעשי' מקבל קטנית אפילו בטפי מרובע ולא ידעתי מנין לו זה וגם דא"כ ה"ל להש"ס לתרץ עדשים אצטרכ' ליה דדוקא עפרורית לא יקבל כ"א רובע משא"כ קטנית דצריך לקבל אפילו טפי מרובע דוק: ומצאתי עוד בטור דכתב בשם הרמ"ה דלא מיירי מתניתין דילן כ"א בדאמר פירות סתם ולא אמר פירות אלו או אמר פירות אלו יפות הוא דצריך ליתן ליה פירות יפות ומקבל כשיעור דבמתני' אבל אם אמר פירות אלו אפילו כולן מתליעו' הגיעו דומיא דלקמן ביין א"כ קשה מאי מקשה הש"ס מהא דבורר צרור דלמא התם מיירי בשכבר מכר פירותיו החטים ואמר פירות אלו דצריך הלוקח לקבל צרורות ולכך נותן לו דמי חטין דוק. ואפשר לומר דע"כ לא קאמר הרמ"ה אלא בדבר דדרך להיות מעורב בו רק דמחולקין בין רב למעט אזי אמרינן בדאמר פירות אלו יקבל כמו שהם הואיל דעלה על דעת הלוקח דיהי' בו אות' פסולת דאינו שכיח להיות בו כלל אפילו בדאמר פירות אלו לא יקבלנו הלוקח הואיל דלא עלה על דעתו שיהי' בו כלל מאותה פסולת וק"ל:

וכן יש לתרץ אמאי דכתב הרשב"ם לקמן דיש בין דינא לקנס' דאי ידעינן בודאי דלא עריב ללישנ' דקנס' צריך לקבל אפילו בטפי מרובע א"כ לכאורה דומיא דהכי נימא בעפרורית אפילו לא הוה שייכי כלל בחטים דאי ידעינן בודאי דלא עריב אפ"ה יקבלם הלוקח וא"כ למאי הוצרך הש"ס לעיל לתרץ עפרורי' פחית מרובע לימא דשם מיירי דידעינן בודאי דלא עריב ולכך צריך הבורר לשלם לו דמי חטי'. וא"ת דהש"ס מתרץ שם אליבא דלישנ' דדינ' כן מ"מ קשה לן על פסקי הלכה שלנו דכבר פסקו כלישנ' דקנסא ואפ"ה פסקו הא דבורר צרור ודבחטים צריך לקבל פחות מרובע קטנית ומנ"ל לומר כן דלמא מעולם אינו צריך לקבל בחטים אפילו צרור א' ואי משום הא דרבה דלמא שם מיירי בדידוע דלא עירב ולכך צריך הלוקח לקבל והבורר צריך לשלם ואפשר נמי דזהו דכתב הסמ"ע ולענין עפרורית בחטים איכא מ"ד דאפילו בפחות מרובע לא מקבל ע"ע והש"ך הקשה עליו ולמאי שכתבתי א"ש (ובאמת אפשר דזהו טעמו דהרמב"ם דלא כתב דמקבל בחטי' עפרורי' אפילו בפחות מרובע והפוסקים הקשו עליו ע"ע ובמאי שכתבתי א"ש וק"ל) ולפי מאי שתרצתי לעיל יתורץ גם זה דאי אית' דאינו צריך לקבל אפילו צרור א' בסתמ' בחטי' דאינו שכיח א"כ אפילו בידעינן דלא עירב כלל אינו צריך לקבל הואיל דמעולם לא עלה על דעת הלוקח דיהי' בו אפילו צרור א' לכך הוצרך לתרץ דפחות מרובע צריך לקבל דשכיח להיות בהם עפרורית בפחות מרובע דוק:

ומצאתי בר"ן דפליג על הרשב"ם בזה דבנמצא בו טפי מרובע אפילו בידוע דלא עירב כלל אפ"ה ימעטנו עד רובע ואין בין דינ' לקנס' אלא דללישנ' דדינא צריך לנפות את כולה אפילו בדידעינן דלא עירב בו כלל וללישנא דקנס' אינו צריך כ"א למעט ולהעמיד' עד רובע. וא"כ יש לדקדק מאי מקשה מכלאי' מת"ק דאמר ימעט דלמא לעולם רובע דכלאי' כיתר מרובע דהכא רק דמיירי בדידעינן דלא עירב בו כלל לכך ללישנא דקנס' א"א למקנסי' דצריך לנפו' כולה כ"א רצריך למעט ולהעמיד' עד פחות מרובע דוק ואפשר לומר דלהר"ן יפרש כדמפרש הרשב"ם דללישנא דדינא קא מקשה ולא ללישנ' דקנס'. או אפשר דאפילו ללישנא דקנס' או אפשר דאפילו ללישנא דקנס' קנסינן ליה הואיל דזרען ולא עיין עליהם לבור אותן כהוגן וק"ל: עוד יש לדקדק קצת אחר שכתב הרשב"ם דללישנא דדינא הוה מצי לתרץ דלא דמי כו' אלא עדיפא מינה קמתרץ לי' וכן התוס' כתבו דלא דמי כו' וא"כ יש סבר' לומר דלישנ' דקנס' אית ליה נמי לישנא דדינא רק דמוסף הוא אלישנ' דדינא דאף במקום דאין שייך בו דינא כמו בכלאי' כאשר כתבנו או במקום אחר כדומה לו מ"מ בדשייך לומר קנס' אמרינן ליה משא"כ הלישנא דדינא דלית ליה כלל קנס' וא"ה יש לדקדק על פסק שלנו דפסקינן כלישנא דקנס' ובדידוע דלא עירב

צריך הלוקח לקבל אפילו ביותר מרובע כמו שכתב הרשב"ם ולהר"ן צריך לקבל רובע מיהא ומנ"ל לומר כן אי משום דפסקינן כלישנ' דקנס' הלא כבר כתבנו דלישנ' דקנס' אפשר דסובר נמי לדינ' היכי דשייך. ואפשר לומר הואיל דמספק' לן דבר זה הדרינן לכללן לפסוק לקול' דנתבע וזהו הטעם עצמו דפסקינן כלישנ' דקנס' כמו שכתב הרא"ש אבל מ"מ הרשב"ם והר"ן לא יתורצו בזה דהם כתבו בהדי' כאלו הדבר ודאי להם דמילת' דא איכא בנייהו ולמאי שכתבתי איננו ודאי:

ואפשר לומר מקושי' הש"ס דלקמן דמקשה מדתאני רבין ומאונא' וממקבל ושם יפורש לפע"ד דקושיתו הוא ללישנא דקנס' דהאיך תאמר דהטעם דר"ה הוא משום קנס ולא משום דינא הלא בהני ע"כ הטעם הוא משום דינא וא"כ מהיכא תאמר דאין הטעם דר"ה משום דינא וא"כ אי איתא דלישנא דקנס' אית לי' נמי משום דינא א"כ לא היה כאן קושי' כלל וק"ל:

עוד בגמר' לא רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי כו' ק"ק א"כ לוכח אפכא דאם בא לנפו' ינפה את כולו דאל"כ ה"ל לרבנן לאשמעינן רבותא דאפילו בטפי מרובע ימעט והכי הל"ל כל סאה שיש בה רובע או יותר מרובע ימעט אלא ע"כ דביתר מרובע גם הם סוברים יבור ד"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה סאה שיש בה רובע כו' עד בסופ' והוה מצי לשנוי כו' יש ליתן דביקות להקודם הכי דהשת' שכתבו דלא מיושב שפיר ללישנא דדינא דלא דמי כתבו והוה מצי לשנוי דבאם היה אפשר לומר דדמי לי' א"כ לא הוה מצי לשנוי דסבר כר"י דהיה אפשר לומר מנא לך דטעמי' דר"י משום קנס' דלמא טעמי' משום דינא אבל השתא דכתבו דלא שייך בי' רינא א"כ ע"כ טעמיה דר"י לסברתו דהשתא משום קנס' וא"כ הוה מצי לשנוי דסבר כר"י וק"ל. ובזה איכא לפרש בסמוך לישנא דאא"ב ודוק:

דף צד:

ת"ש שנים שהפקידו אצל א' כו' הא דתני התנא הדין הלזה בלשון הזה כאלו מספר המעשה כמו שהיה ולא ה"ל לומר כ"א מי שהיה בידו פקדון משנים מזה מנה ומזה מאתים כו' דהוה מיירי בענין ביאתן לב"ד וטענותם לפני ב"ד דבזה קאיירינן ולא מהמעשה שנעשה ביניהם. אפשר דבא לומר ולרמז לן דמיירי שהפקידו זה בפני זה כדמוקי בש"ס דב"מ דאל"כ ה"ל למידק והי' צריך ליתן לכל אחד מאתים כדאמר' שם לכך קאמר שנים שהפקידו לומר שהפקידו בידו בהיותם שנים כלומר זה בפני זה ובהכי מיושב נמי מאי דעלה על דעת המקשן דלקנסי' לתרוויי' הלא א' מניי' ודאי לאו רמאי הוא

ולמה יפסיד הוא וכדכתבו תוס' בד"ה התם כו' דה"מ לשנוי הכי ובמאי שכתבתי א"ש דיפסיד הואיל דהוא גרם זה לנפשיה בהפקידו פקדונו בפני חבירו ולא הקפיד וק"ל:
עוד בגמ' ת"ש שטר כו' ואינו גובה את הקרן ולא הרבי' הא דנקט הרבית דאינו גובה דמילתא דפשיט' הוא אפשר דבא לומר דהקרן דומי' דרבי' דאינו גובה אפילו מן ב"ח וכן כוונת התוס' וק"ל:
שם התם משעת כתיבה עביד ליה שומ' כו' אפשר דפירושו הוא דלא תימא דטעם דר"מ דקנסינן ליה משום דחיישינן דיגבה גם הרבית וא"כ הוה דומי' דהכא לכך אמר דזה אינו דטעמי' דר"מ הוא משום דכבר עבר העביר' וק"ל: עוד בגמ' ת"ש מסיפא וחכ"א התם ודאי קרנ' דהיתר' הוא הכא מי יאמר דכולי' לא ערובי עריב. הנה לכאורה משמע דבדידעינן גם הכא דלאו כולי' ערובי עריב אלא דעריב המקצת וידעינן בודאי דהאחר היה בו בלי עירובו דלא קנסינן ליה לנפות השאר דהיה כבר בו דומי' דהכי לרבנן דרבי' ואת זה לא מצינו באמת בדברי הפוסקים ואדרבה משמע דבדידוע דעריב במקצת קנסינן ליה בכוליה אפילו ללישנא דדינא כדכתב הרא"ש ואף דשם מיירי דלא ידעינן בודאי דלא עריב השאר כדמשמע מלישנא דהרא"ש מ"מ אמינא אי איתא דדין זה אמת הל"ל להזכירו דהוא באמת רובע גדול עד מאוד והיא אם ידעינן בודאי דהיה בו רובע א' בלי עירוב וידעינן נמי דעירב אח"כ עוד במקצ' דלא קנסינן ליה לנפות את כולה לרבנן דפסקינן כוותייהו בריבית א"כ דומי' דהכי נאמר ג"כ הכא וכן בפרשב"ם לעיל דכתב האיכא ביניהו דבין הני ב' לשונו' לא משמע כן ודוק:
עוד מצאתי בר"ן דכתב דאיכא ביניהו בין הני תרי לשונות דלישנא דקנסא לא ילפינן מינה לדוכת' אחריתא דקנס' מקנס' לא ילפינן וא"כ יש לדקדק לכאורה על הני ת"ש דשמעתין מרבית ומפקדון. וכן איתא בב"י בשם הר"י חסדאי ואפשר לומר דודאי הוה מצי לשנות כן אלא דהקושט' קמשני ובא להורות לן באמת דע"כ לא קנסינן הכא כ"א בדלא ידוע לן דלא עירב כולו ואפשר לומר דהוא עירב כולו אבל בדידוע דלא עירב כולו אלא במקצת לא קנסינן היתרא אטו איסור' ודוק:
בתוס' ד"ה לעיל ע"א סאה כו' דכתבו דה"מ לשנוי דסבר כר"י וכו' אפשר לדקדק דדלמא גם המקשן ידע הא דחומר' דכלאים שאני וא"כ מר"י אין סיוע לרב הונא דהתם שאני דקניס לי' משום חומר' דכלאים משא"כ הכא אבל את זה לא ידע המקשן דמשום חומר' דכלאים יהי' אסור ונקפיד עליו מה דלא קפדינן במקום אחר והיינו דנאמר דאפילו רובע דלא קפדינן נמי בכלאים ואפ"ה משום חומר' דכלאים ימעט עד דמשני ליה כן וק"ל:

בתוס' ד"ה התם ודאי כו' ה"מ לשנוי כו' אפשר לומר דתירוץ הלזה נקט התרצן נמי בלישני' ולכך האריך בלישני' ולא ה"ל לומר כ"א הכא מי יימר כו' וק"ל:
בד"ה קונסין אותו כו' נראה לר"י דר"מ קונס לגמרי כו' ודאי צריכנא הכא לדבר זה דאל"כ אלא דר"מ אינו קונס כ"א לגבות ממשעבדי מנ"ל דר"מ קונס היתירא אטו איסורא דלמא טעמיה דר"מ הוא משום דהשטר פסול בשביל העדים דפסולים הם סביר' ליה ופליגי רבנן ור"מ בתירוצא דתוס' לקמן בד"ה וחכמים אומרים ואף דא"כ לישנא דקנס' דאמר ר"מ לא א"ש מ"מ הוה אפשר לדחוקי ולפרשו לכך כתבו דסבר דאינו גובה אפילו מבני חרי וא"כ ע"כ הטעם הוא משום דקניס היתרא אטו איסור ק"ל:
בתוס' ד"ה הכי השתא כו' קשיא לרשב"א דאמאי לא מייתי ההוא דשטרי חוב המוקדם כו' אפשר לומר משום דה"מ למדחי ולומר דטעמא דהתם הוא משום דהעדים פסולים הם משא"כ הכא דמוכח מדברי רבנן דאין העדים פסולים מדסברו דגובה אפילו ממשעבדי ודוחק הוא לומר דפליגי בדא מילתא כדכתבתי לעיל ודוק:
בד"ה וחכמים אומרים כו' משמע שגובה ע"פ השטר ואפילו ממשעבדי נוכל לומר דמשמע להו כן אחר דכבר כתבו לעיל בד"ה קונסין דבלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה וא"כ אי איתא דאפי' לרבנן אינו גובה ממשעבדי ע"פ השטר אמאי נקט לפלוגתיי' במלוה בשטר ולא במלוה על פה משא"כ אם אמרינן דלרבנן נובה אפי' ממשעבדי וא"כ טובא אתי לאשמעונן אליבא דרבנן וק"ל:
והנה על קושייתם הלזאת קא משני בב"מ דפליגי ברבית דרבנן ולכך אין העדים פסולים א"כ הוה אפשר לדקדק הכא מאי רצה לדייק מהא דרבית דלא קנסינן דלמא דמיירי ברבית דרבנן ולכך לא קנסינן לי' וק"ל:
עוד יש לדקדק קלת מאי מקשה מרבנן דלא קנסינן דלמא טעמא משום דלא יהא חוטא נשכר כסברת הריב"ם לעיל וק"ל:

דף צה.

התם הן חסר הן יתיר א"ל כו' פירוש דע"י דאמר הן חסר
הן יתיר הגיעו ואי לאו דאמר כן אפילו מעט לא מחיל וא"כ בדאית יותר מרובע לסאה ליכא למיקם בלישנא דהן יותר דאמר ליה לכך אינו בכלל המכר מש"אכ הכא רובע הוה בהמכר אפילו בלתי אמירתו ולכך אפי' ביותר מרובע צריך לקבל לפחות רובע דשייך בהו למאי דפשיט דבית כור סתם הוה כמאן דאמר ליה הן חסר יתפרש כן התם הן חסר כו' כלומר דבסתם א"א למיקם במכר כ"א כמאן דאמר בהדי' הן חסר כו' ואי אמר בהדי' הן חסר הן יתר ליכא למיקם בי' כ"א רובע א"כ בסתם נמי כן נ"ל לפרש:

בגמרא לעולם דאמר ליה כו' לישנא דלעולם איכא לפרש הכא דשפיר ידע התרצן דאיכא לאוקמי מתני' נמי בדאמר זה ולמקפה כדמוקי באמת לבסוף לכך קאמר הכא לעולם כו' כלומר דאיכא לאוקמי ג"כ בסתם וק"ל: בגמרא ותני ברישא דברייתא ומקבל כו' לכאורה ודאי לא ניחא לן לומר דרוצה להגי' הברייתא וגם קשה לכאורה מאי מקשה לבסוף מברייתא דחבי' דלמא שם נגיה נמי ונאמר תני ומקבל חד מעשרה קוסס. לכך נראה דאפש' לומר דבאמת אינו רוצה להגיה רק דה"ק תני כו' כלומר הא דתני בברייתא נותן לו יין שכולו יפה היינו אותו יין שצריך ליתן לו יפה נותן לו כולו יפה והיינו תשעים חביות צריך ליתן לו כולו יפה בלי פסולת ומ"מ צריך לקבל יו"ד קוסס' רק התנא לא מיירי מקוסס' שצריך לקבל ולא קמיירי אלא מן היפות שצריך ליתן ליה שיהיה יפות כולו ולכך שפיר קא מקשה מחביות דשם א"א לומר כן דהלא אם נותן לו חד מעשר' קוסס בתוך החבי' א"כ אין לו יין שכולו יפה כלל וק"ל ובזה מתורץ מה שמקשים תוס' בד"ה וחד אמר כו' דא"כ אמאי נקט ר"ח חבי' כו' דאי הוה תני מרתף הוה אפשר למטעי דמקבל והא דאמר שכולו יפה היינו זולת עשר קוסס' כנ"ל אבל בחביות ליכא למטעי כנ"ל דוק:

בד"ה תוס' נותן לו כו' וקשה לרשב"א כו' אפשר לתרץ ולומר דבאמת הכי קאמר שם דאביי סבר חלא היינו דאזלינן בתר הריח ורבא סבר חמרא היינו דאזלינן בתר שמא אבל לעולם אימא דבשאר דברים סבר רבא נמי כאביי או אפכא וק"ל:

בד"ה חביות של יין כו' אבל ביין הנמכר בחנות לא כו' הא דכתבו כן אדין דחביות ולא כתבו כן אמרתף דלעיל. אפשר לומר דבחבי' היה סבר' לומר דנותן לו טפי כולו יין הנמכר בחנות הואיל דחד יין הוא נותן לו מחד מין ומנ"ל לומר דסברא זאת דכולו חד יין הוא יהיה סיוע ללוקח דלמא תסייע להמוכר לכך כתבו מה שכתבו דוק:

דף צה:

בגמרא והתני ר"ז כו' וזהו אוצר כו' נוכל לומר דלכך לא הקשה הברייתות אהדדי והיינו זה אזה משום דהוה אפשר לומר הא דתני בברייתא א' נותן לו יין הנמכר בחנות היינו אותם עשרה קיססו' דמחייב הלוקח לקבל ומאותן עשר' חביות קמיירי התנא אבל מיין הטוב שצריך המוכר ליתן ליה לא קמיירי התנא כמו שאמרנו לעיל על רישא דברייתא אפכ' אבל השתא דתירץ ליה תני כו' וכבר פרשנו כנ"ל א"כ ע"כ סיפא דברייתא יתפרש דנותן לו כולו מהיין הנמכר בחנות דאל"כ מה בין יין סתם למרתף זה של יין וה"ל לכללם בבבא אחת לכך שפיר קא מקשה קשי' זה אזה. וא"ת הלא השתא הדרא מאוקימתא הראשון דמיירי מתני' במרתף יין סתם ומוקי לה במרתף זה של יין וא"כ הדר נמי מה

דאמר תני וא"כ מאי קשי' ליה השתא אף אני אומר דמעולם לא הדר בי' והא דאמר אלא מתני' נמי דאמר זה ה"ק דמיירי נמי בדאמר זה ולעולם בסתם נמי ולישנא דאמר נמ"י קאדייק לן כן (ובהכי ודאי יתורץ מה דהקשו תוס' בד"ה חד אמר כו') וא"ת א"כ דקאדייק לן תיבת נמי א"כ קשה למ"ד דלא מקבל אימא דהוא יאמר דהש"ס לא החליט לומר כן וספוקי מספקא לה ובלשון אפשר קאמר' דאפשר למיקם מתני' נמי בדאמר סתם ודוק בכל זה ותשכח:

והנה מאי דהוצרך הש"ס לפרש תירוצא דלה ואמרה דר"ז דאמר למקפה ומילתא דפשיט' הוא דכך יתפרש התירוץ מה דאמר' הא דא"ל למקפה כו' אפשר לומר כדי שלא נטעה לומר דהכל מברייתא דר"ז קמיירי וה"ק הא דא"ל למקפה היינו סיפא דברייתא והא דלא אמר למקפה היינו רישא דברייתא וכסברת המ"ד בסמוך דאמר לא מקבל לכך הוצרך הש"ס לפרש כן דקאי אברייתא דר"ז ואברייתא א' ומרתף של יין סתם אבעי להו וק"ל:

הא דמגיה הברייתא בחסורי מחסר' ולא קאמר כתירוצא דלעיל תני ומקבל ובפרט לפי מה שפרשתי דאינו מגיה כלל אפשר לומר דדחיקא ליה אמאי דקאי ר"ז אברייתא דר' אישעי' ואמר וזהו אוצר כו' ולא אמר כן אברייתא א' על מרתף של יין סתם לכך קאמר דחסורי מחסרא כו' ולא רצה ר"ז להעמיד דבריו אמילתא דאינו כתובה בהדי' בברייי' ולא בא אלא בחסורי מחסרי כן נ"ל וק"ל:

בגמרא ה"ה דאע"ג כו' והאי כו' משום דקשי' זה אזה לכאורה דחיקא לן אמירת הש"ס וכי לא ידעינן דלכך הוה מוקמינן דא"ל למקפה משום דקשי' זה אזה רק דהוה סבר הואיל דהסיפא מיירי בדאמר למקפה אף הרישא יתפרש כן לכך אמינא דבאמת לא בא לתרץ כ"א להוכיח סברתו דע"כ אע"ג דלא אמר למקפה אינו מקבל וה"ה בדלא למקפה קאמרה הברייתא אחר דחזינן דע"כ לא אוקמו' סיפ' דברייתא בדאמר למקפה אלא משום דקשיא זה אזה ואי איתא ביין סתם ולא למקפה צריך לקבל א"כ אף דלא היה קשה זה אזה ה"ל לאוקמי בדאמ' למקפ' אלא ע"כ דריש' לאו דוק' וק"ל:

והנה יש לדקדק איזה דקדוקים אסוגי' הלז ואכתוב אותם מצאתי בטור סי' ר"ל בשם הרמ"ה אם אמר ליה חביות זה של יין למקפה צריך ליתן ליה יין שכולו יפה כמו דאמרינן בחביות יין סתם משום דכולו חד יין הוא כן הכא נמי אף דבמרתף כזה אמרינן דצריך לקבל ובאמת הסבר' נותנת כן דמ"ש מיין סתם הנ"ל. ובאמת היה אפשר לדקדק ארמ"ה דמנ"ל לומר כן דלמא אדמשני הש"ס לבסוף ומוקי למתני' בדאמר זה ולמקפה כן הי' אפשר לתרץ הא דר"ח נמי דאמר למקפה וע"כ לא קמשני הש"ס לעיל כן אלא עד דלא ידע החילוק דא"ל למקפה או לא אבל אחר דידע לחלק אימא דאין חילוק בין חביות

למרתף והא דנקט חבי' לרבות' ועוד יש לדקדק לפי סברת הרמ"ה אמאי נקט ר"ח מן סתם ה"ל לאשמעונן אפילו בדאמר זה וגם למקפה ואפ"ה אינו צריך לקבל וזהו הוה רבותא טפי דהלא ע"כ יין סתם בדלא אמר למקפה עדיף מדאמר למקפה ואמר נמי זה אחר דחזינן דביין סתם פליגי וסבר חד דאינו מקבל ובדאמר זה וגם למקפה מודו כ"ע במרתף דצריך לקבל וי"ל ודוק. ובאמת הוה אפשר לומר דר"ח נקט מילתי' בסתם ואמר המוכר חבי' יין לחבירו ולא אמר איזה לשון דאמר חד לחבריה דומי' דמתני' דאמרה נמי סתם ומפרשינן לה דבדאמר זה קמיירי א"כ י"ל דר"ח נמי בדאמר זה ולמקפה קמיירי (אבל בהני ב' ברייתות מפורש שפיר באיזה לשון קאמר חד לחברי') ולפי זה קשה טובא אתוס' דהקשו למ"ד אינו מקבל למה נקט ר"ח חביות כו' מנ"ל דר"ח מיירי מיין סתם ודלמא מזה קמיירי ולמקפ' וא"כ בדוק' נקט חביות דבמרתף צריך לקבל דוק:

עוד יש לדקדק קצת אמאי דכתב הרשב"ם בדאמר מרתף זה ולמקפה נותן לו נמי יין שכולו יפה והא דנקט מרתף זה של יין רבותא קמ"ל דאפילו אמר יין צריך לקבל והטור מוסיף ובא דגם בדאמר מרתף סתם ולמקפה נותן לו יין שכולו יפה וממאי דכתב הרשב"ם במרתף זה בא ליה לומר כן נמי במרתף סתם וכמו שכתב הב"י אבל א"כ ה"ל לברייתא לאשמעינן ברישא הרבות' הזאת אפילו במרתף סתם דצריך ליתן לי' יין שכולו יפה ותירוצא דרשב"ם לא מהני לן הכא. ובאמת למ"ד במרתף יין סתם אינו מקבל ומוקי רישא דברייתא אף דלא אמר למקפה לא קשה מידי דלכך הוצרך לומר מרתף של יין דאי אמר מרתף לחוד אפילו כולו חומץ הגיעו הואיל דלא אמר למקפה משא"כ למ"ד מקבל ומוקי רישא דברייתא בדאמר למקפה ודאי קשי' דהוה ליה לאשמעונן אפילו במרתף ודאמר למקפה דהוה רבותא טפי דאפ"ה נורן לו יין שכולו יפה ויותר קשה אחר דפסק דבמרתף יין ולא אמר למקפה צריך לקבל דהוה קולא לנתבע כדאי' ואפ"ה פסק דבמרתף ואמר למקפה אינו צריך לקבל והוה לכאורה ב' דברים דסתרי אהדדי דוק היטב:

בגמר' אמר ר"י כו' ור"ח אמר גבי יין דאקרים ל"ל הא דלא קאמר בקיצור דלא מברכין עליו בפה"ג נראה הואיל דבאמת אין זה יין דאקרים ממש הנשני' בברייתא דבסמוך דההיא בפורצמ' קמיירי כדמשני רק דפליגי הני אמוראי דר"י סבר דיין הנמכר בחנות אינו בכלל דאקרים ור"ח סבר דהוה בכלל לכך הוצרך לומר גבי דאקרים ל"ל כלומר דאף זה בכלל דאקרים וק"ל: עוד בגמרא אמר ר"ז מודה ר"י בפרצומא כו' הא דאמר לישנ' דמודה ולא קאמר ההיא בפרצומא וגם מה דהוצרך לסיים סיפא דברייתא בקושיתו וגם הרישא הפת שעיפשה ולא נקט המיצעת' בלחוד דצריך לקושיתו נראה דשפיר ידע המקשן דאפשר לחלק בין יין הנמכר בחנות ויין דאקרים דלשם וסבר דע"כ מרישא

ומסיפא דברייתא מוכח דהטעם של יין עדיין לא נשתנה מכולו רק המראה של היין דומי' דרישא פת שעיפש' והסיפא דמיירי בשנוי הצורה וסבר המקשן כי היכי דאמרינן דשנוי הצורה משנה הברכה כן שינוי הריח משנה הברכ' וקמתרץ ליה דאין זה אמת דמוד' ר"י בפרצומ' גרסינן דאף דשנוי הצור' משנ' הברכ' אבל שנוי הריח אינו משנה הברכ' ק"ל:

דף צו.

בגמר' מאי קאמר אר"י ה"ק כו' הנה יש לדקדק בסוגי' זאת קצת דקדוקים ואח"כ נפרש מילת' כחומר א' מאי האי דקאמר מאי קאמר כאלו קשה ליה לישנא דברייתא ב' במאי קמפלגי הני אמוראי. ג, קושי' התוס' בד"ה מ"ט כו' ד' הני דרומאי דמפרשי למתניתי' בתרי טעמי מנ"ל לומר כן דמיירי בתרי גווני ג' ימים ומוקי לברייתא בחלא סיפתקא נמי ובריתא סתמא קחני. ה' דשאיל הש"ס כמאן פשט ליה והביאה פלוגתא דאמוראי ועדיין הדבר בספק א"כ למה הביא' הש"ס פלוגתתם ו' מאי דהשיב רב יוסף לאביי אנא מתניתא ידענא ואחר דגם מתניתא איכא לפרש בתרי גווני אי דריח' חלא הוה חלא או חמרא א"כ ע"כ רב יוסף הוה צריך לפרש לאביי איזה פירוש אית ליה בברייתא לסברתו אף דאפשר לפרש בגוונא אחרינא מ"מ רב יוסף אחר דהיה נוטה לדעת אחת טפי או דהוה חלא או חמר' הוה מפרש לברייתא כפי אותו סבר' וא"כ טפי ה"ל לפשט לאביי בקיצור לפי סברתו דאית ליה לכך אמינא דהנה אביי דאמר ליה הא רב יהודה הא ר"ח מר כמאן סבירא לי' הוא משום דאביי הי' תלמיד של ר"י ובודאי רוב למוד דלי' הוה ממנו ולא שמע ממנו אם מברכין בפה"ג על יין הנמכר בחנות או לא והוה קשה ליה הדבר למה לא קפסיק כחד מנייהו והשיב ר"י אנא מתניתא ידענא ואי אפשוט לך בהאי דפליגו הני אמוראי כחד מנייהו אכתי לא ידעת כ"א מילתא חדא ואפשיט לך ממתניתא ותדע שני דברים. והנה נאמר דהא דקאמרה הש"ס מאי קאמר הוה קשה לה מילתא יתירת' דאיתא בברייתא דאמר תחלה כל ג' ימים ודאי מכאן ואילך ספק דלא ה"ל לומר כ"א כל ג' ימים ודאי וממילא הוה ידעינן דמכאן ואילך ספק לפי פירוש ר"י דקאי אימים ראשונים או דהל"ל אחר ג' ימים ספק וממילא הוה ידעינן דבג' ימים הראשונים ודאי יין ולפי פירוש ריב"ל דקאי אימים אחרונים הל"ל ג' ימים אחרונים ודאי וממילא הוה ידעינן דעד ג' ימים אחרונים ספק וכן אפכא דהל"ל עד ג' ימים אחרונים ספק לכך בא ר"י ואמר דתרי מילי קמ"ל הברייתא דריחי' חלא וטעמיה חמרא הוה חמרא וגם דמעלאי עקר ולכך קאמרה שני דברים אלו ואת"ל קאמר' וריב"ל קאמר אפכא ובזה מתורץ קישיו' התוס' בד"ה מ"ט וק"ל. והנה הני דרומאי לא רצו לפרש כן דתרי מילי

קאתי לאשמעונן אלא דלכך הוצרך לומר כל ג' ימים ודאי וגם מכאן ואילך כו' משום דבתרי גווני ג' ימים קמיירי ואי הוה קאמר כל ג' ימים בלחוד ה"א מכאן ואלך ספק אפילו ג' ימים אחרונים וכן אפכא וגם לישנא דכל קמדייקי הני דרומאי דבתרי גווני ג' ימים קמיירי והנה רב יוסף קאפשיט ליה או כר"י או כריב"ל וא"כ שפיר קמהדר ליה אנא מתניתא ידענא ומפרש למתניתא כר"י או כריב"ל דתשמע מינה תרי מילי מאי דלא הוה ידעת אי הוה פשיטנא לך דבר זה אפלוגת' דר"י ור"ח וא"כ שפיר קאמרה הש"ס אח"כ כמאן פשט ליה כו' לומר דע"כ כר"י או כריב"ל פשט ליה אבל לא כהני דרומאי דא"כ לא הוה מרווחנא מידי מאי דפשט לי' ממתני' מאלו פשט ליה על פלוגתא דר"י ור"ח דגם ממילתא דרומאי לא ידעינן אי חמר' מעילאי עקר או מתתאי ודוק כי כן העליתי לפני תלמידי בדרך צחות וחידוד: בתוס' ד"ה הבודק כו' ובחנם דחק כו' אפשר לומר דהוצרך לפרש כן לר"י דסבר דריחי' חלא וטעמי' חמרא הוה חמרא וא"כ ע"כ מתחלה כשטועם החביות טועמי' בטעמי' ולא בריחי' דאי טועמו בריחי' התינח אם ימצא שריחו חמרא א"כ כש"כ יהי' טעמי' חמרא אבל אם ימצא ריחי' חלא אכתי יאמר דלמא עדיק טעמי' חמרא ושפיר אפשר לתרום תרומה ממנו אשאר כל זמן שטעמו חמרא וק"ל:

בד"ה מ"ט כו' עד לבסיף דאין סברא לומר כו' ולמעלה הוה ריחי' חלא וטעמי' חמרא מכש"כ דיהי' גם ריחי' חמרא אפילו כן אפשר לפרש דבריהם בלי הגה' וק"ל:

אפשר לפרש לישנא דברייתא דאמרה להיות מפריש עליה תרומה כפשוטה דהיינו אם רוצה להפריש עליה ממקום אחר צריך לידע אם הוא יין או חומץ למ"ד דתרי מיני נינהו וק"ל:

דף צו:

בגמרא ושמואל אמר חמרא אכתפי' דמר' שוואר הנה כבר הקשה ר"ת אפירוש רשב"ם דלא אתי' על נכון וגם על פירוש ר"ת יש לדקדק למה קאמר לישנא אכתפי' דמריה ואף דחזינן דבתוס' לא גרסינן אלא אכתפ' דגברי מ"מ למה נקט בדרך חידה לישנא דשוואר וגם יש לדקדק אי בטעימה מיירי כדכתבו ז"ל דחיקה לן לומר דלא טעים שפיר לכך אמינא דמילתא דא הביאה הש"ס אחר דהניחה הש"ס פלוגת' דר"י וריב"ל בספק כמאן מנייהו יתפרש הברייתא אי אמרינן מתתאי עקר או מעלאי עקר והנה רב סבר מתתאי עקר ולכך סבר דברשות המוכר קאי אף דטעמי' מ"מ הואיל דמתתאי עקר לא טעם בי' טעם חלא ושמואל סבר דמילתא דתלי בספק הוא אי מתתאי עקר או מעלאי עקר ולכך אזלינן בתר המוחזק ולכך קאמר חמר' אכתפיה דמריה שוואר כלומר מאן דמוחזק ביה ידו על העליונה וק"ל:

בגמר' וביתר מכדי מדתו מי פליגי והתנן כו'. הנה חזינא בחולין דכתבו תוס' אמאי דמקשה הש"ס שם מני מתני' לא ר"י ולא רבנן דא"א לאוקמ' מתני' בדרמ' תלת' ואתא ד' דא"כ לכ"ע חמרא הוא אף בדלא החמיץ ע"ע ושם מוקי הש"ס פלוגתא דר"י ורבנן בשהחמיץ וא"כ מאי מקשה הכא ארבא דלמא רבא בשלא החמיץ קמיירי ואפ"ה בדרמ' תלתא ואתא ד' הוה חמרא ופליגי ברמא ג' ואתא ג' ופלגא ופלוגתא דר"י ורבנן בשהחמיץ מיירי ומשום הכי סברי רבנן ביתר מכדי מדתו דהוה יין דוק כי י"ל:

גם מצאתי שם דע"כ לא מחייב ר"י לעשורי אלא מני' ובי' אבל לא ממנו למקום אחר וכן משמע במתני' גופיה ובתוס' וא"כ מאי מקשה ארבא דלא פליגי רבנן איתר מכדי מדתו דלמא ודאי מודו רבנן ביתר מכדי מדתו דדינו כמו כדי מדתו דר"י דסבר דמעשרים מניה וביה כן אית להו ביתר מכדי מדתו דצריך לעשורי מני' ובי' והטעם משום דמספקא להו אי תרי ופלגא נפק או אי תלתא נפק אבל בברכת בפה"ג אזלינן מספיקא לחימר' ומברכין שהנ"ב דיוצא ודאי ולא בפה"ג דאינו יוצא מידי ספיקו. וכן יש לדקדק אפכא מאי דמשני ליה להודיעך כחו דר"י דמכל מקום ה"ל לאשמעינן פלוגתתם ביתר מכדי מדתו והוה שמעינן רבותא בדר"י ובדרבנן דבדר"י הוה שמעינן דמותר לעשורי למקום אחר אפילו משא"כ בכדי מדתו דאינו מעשר כ"א מני' ובי' וגם בדרבנן הוה שמעינן רבות' טפי ואפשר לומר דע"כ לא אמרינן דר"י סבר דאינו מעשר כ"א מני' ובי' כ"א לדברי ר"א דלשם דמוקי פלוגתייהו בשלא החמיץ אבל למאי דאוקמי מתחלה פלוגתייהו בשהחמיץ אפשר דסבר ר"י דיכול לעשר אפילו למקום אחר והש"ס סבר הכא כאוקימתא הא' אבל א"כ קושי' הראשונה שהקשינו הדרה לדוכת' דקשי' טפי דוק ותשכח: בתוס' ד"ה אין הלכה כו' עד דא"כ מאי פריך כו' אי משום הא לא ארי' דאי איתא דחשיבותא דפורצני עביד ליה א"כ בכדי מדתו נמי דומי' דכתב הרשב"ם ותוספ' לקמן דליכא למימר לרבנן דמשום חומרא קא מודו וק"ל: גם יש לדקדק למה לא קמשני הש"ס בחולין דמאני' דמחלק' בין החמיץ ודלא החמיץ בפורצני קמיירי משא"כ ר"י דמיירי מדרווקני וי"ל:

גם יש לדקדק אש"ס דפסחים דמקשה ר"י אדר"י ולמה לא קמשני דע"כ לא החמיר ר"י אלא בודאי טבל משא"כ בדמאי הואיל דכתבו דטעמי' דר"י אינו אלא משום חומרא דמעשר. ולפי מאי שכתבו תוספ' דספיקא הוא ולכך החמיר ר"י ואינו חומרא בלי טעם א"ש קצת אף שעדיין יש לדקדק ע"ז דוק:

דף צז.

בגמר' בעא מני' ר"נ בר"י כו' הנה דברי רשב"ם ידועים

וזולת דבריו אפשר לומר דבעי' דלי' הוא על יין אשר עדיין קפוי על השמרים בלי נתינת מים עליהם ואי הוה נותנים מים עליהם לא הוה יוצא כ"א ג' ופלג' ובעא הואיל דהיין עדיין בעין בלי נתינ' מים ולא בטיל במים אי מברכין בפה"ג או לא ופשט ליה דאפ"ה הואיל דמועט הוא לית ביה כ"א קיוה' בעלמא ועיין בנ"י ודוק ואפשר דגם הר"ת הבין כך ולכך יליף מהכא דמותר בנגיעת הגוי בשמרים:

דף צז:

בגמ' דאמר רבה סוחט כו' כך היא הגירס' שלפנינו ורשב"ם גורס ואמר רבה משום דקשי' ליה אי אין להוכיח מהברייתא אלא על ידי רבה א"כ בקיצור ה"ל להביא דרבה ולא הברייתא לכך גריס ואמר ושתי ראיות הן ואת"ל קאמר את"ל דאין להוכיח מברייתא מכל מקום מרבה יש להביא ראיה ואפשר לומר דאף דגרסינן דאמר רבה א"ש דהנה מדברי רבה לחוד אין להביא ראיה דהיה לבעל דין לומר גברא אגברא קרמית דלמא רבה פליג ארב. ואי מברייתא לחוד ה"א דקידוש דומה בכל מקוה לנסכים אף לכתחלה לכך הביא הברייתא וגם דברי רבה ואי איתא דפליגי אהדדי רב ורבה וע"כ פלוגתתם הוא אי מדמינן קידוש לנסכים מכל וכל או לא דרב סבר דמכל וכל מדמינן אף בלכתחלה ורבה סבר דלא מדמינן מכל וכל א"כ מאי שנא דנקט רבה טפי יין מגיתו משארי דברים הנמצאים בברייתא דר' חייא דלנסכים כשרי' בדעבד ולא לכתחלה ה"ל לומר דבריו אכולם אלא א"כ דלא פליגי אהדדי בדבר זה דוק:

בגמר' אי למעוטי קוסס פלוגתא דר"י וריב"ל הוא דברי הרשב"ם ידועים בזה ולכאורה אין מדוקדק כולי האי דדלמא סבר כר' יוחנן וסבר דמברכין עליו בפה"ג ואפ"ה אין מקדשין עליו. ואפשר לומר דה"ק אחר דחזינן לעיל דהש"ס מסופק' כמאן פשט ליה רב יוסף לאביי אי כר"י או כריב"ל ואי איתא דרב סבר כר"י מאי ספיקא איכא למימר אחר דחזינן דרב סבר נמי כר' יוחנן וא"כ ע"כ כר"י פשט ליה אלא ע"כ דיש לפרש דברי רב דממעט דבר אחר ולא קוסס והוא שריחו רע ובאמת אף דאמרינן דממעט שריחו רע אפשר לומר דממעט נמי קוסס וסבר כר"י אבל אין לו הוכחה לזה הואיל דאפשר דממעט שריחו רע בלחוד ובזה א"ש לישנא דאמר אח"כ ואלא למעוטי שריחו רע וכו' דוק:

עוד בגמ' בעא מניה חמר חיוריין מהו כו' אפשר לומר דר"כ שמיע לי' ברייתא דלעיל רק דיש גורסין לעיל יין בודק ועיין ברמב"ן פירושו והוא היה מסופק היאך גרסינן ולכך נקט בלישני' חיורין לידע הגירס' וקמהדר ליה רבה אל תרא כו' כלומר ודאי הגירס' של בודק היא אמיתי מדמצינו בקרא כן וק"ל:

במתני' ואם ידוע כו' ה"ז מקח טעות נקט מקח טעות לומר דתרווייהו יכולים לחזור בו אף דעדיין לא נתחמץ ודוק:

דף צח.

בגמ' אמר רבא האי מאן כו' אדעת' לסכויי' כו' ולא אמרן כו' קושי' התוס' על הרשב"ם ודאי דחיקא לן דלא לפרש כפירושו וגם דחיקא לן לפרש כפירוש התוס' ולומר דמיירי בידוע שיינו מחמיץ דא"כ מאי אתי לאשמעונן אחר דגם זה מפורש במתני' ואי משום דאתי לאשמעינן דתנאי דלסכויי' הוה כמו אם התנה למקפה דדבר זה גם מילתא דפשיט' הוא לכאורה. לכך אמינא הואיל דמצינו בטור סי' ר"ל דהביא דברי רבינו האי דאמר אם ידוע לן דהלוקח מצוי לשהות היין אצלו הוה כמו אם התנה למקפה ובאמת לא מצינו לדבר זה שום רמז בש"ס דלכאורה משמע בש"ס דדוקא בדהתנה למקפה הוא דאמרינן דהוה מקח טעות. ואמינא דאפשר לומר דממילתא דרבא אתי' ליה הדבר הזה דהוא מפרש דבריו הא דאמר אדעת' לסכויי' לאו דהתנה בהדי' כן אלא הואיל דמכר החביות לחנווני ודאי אדעתא לסכוי' קא לקח אמרינן ובהכי א"ש הא דאמרה הש"ס ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא ולכאורה יש לדקדק דמילתא דפסוקא נקט ותולה ביומא דשוק' ואי מטיה יומא דשוקא ולא הוה אפשר לי' למכור את כולו מאי ה"ל למעבד וה"ל לתלות את דבריו במכירה וה"ל לומר אם הוה אפשר לי' למכור או לא ובמאי שכתבתי א"ש דאחר דאמרינן הואיל דמכר לחנוני מסתמא לסכוי' קא זבין אמרה הש"ס לא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא אזי אמרינן מסתמא לסכוי קא זבן אבל מטא יומא דשוקא אמרינן דלאו לסכוי קא זבן אלא לחזור ולמכור את כולו בבת אחת כדרך הסוחרים ביומא דשוקא כן נ"ל:

הנה יש לדקדק קצת מן מאי דכתבו תוס' לעיל דף צ"ו בד"ה ושמואל אמר כו' דאין סברא שיגרום מזלי' דגבר' שימהר להחמיץ תוך ג' ועוד כתבו אי נמי י"ל דלקמן כיון שהוא לאחר ג' יותר יש לנו לתלות שנתחמץ כדרכו ממה שהנענוע גרם אבל תוך ג' יש לנו לומר שהנענוע גרם מדנימא לא טעמי' שפיר ע"כ וקשה לן לפי תירוץ זה האחרון אכתי קשי' לן אדריב"ח מאי דוחקי' לאוקמי אחר ג' ובקנקני' דלוקח דוקא לוקמ' תוך ג' ואפילו בקנקנים דמוכר ומשום דאמרינן הנענוע קא גרים. וא"ת דדלמא ריב"ח לית ליה דשמואל דנאמר דנענוע מילתא היא אלא סבר כרב דלשם א"כ קושיתם דהקשו לרשב"ם דהל"ל ופליג' דשמואל קשה גם לר"ת דהל"ל נמי דפליג' דשמואל בהאי מילתא ודוק:

עוד יש לדקדק אמאי דהקשו דהל"ל ופליג' דשמואל ודלמא רבותא קמ"ל דאפילו אדרחב"י פליג דמיירי לאחר ג' ואפ"ה סבר דלא אמרינן מזלא דגברא קגרים ומכש"כ

דפליג אדשמואל דסבר מזלא דגברא גרים אפילו בתוך ג' לפי פירוש רשב"ם. ובאמת בזה יש לתרץ ג"כ מאי דהקשו ארשב"ם דה"ל למנקט גם לישנא דלקמן דאימא דלכך נקט לישנא אכתפי' דמרי' שוואר לומר דתיכף אפילו בתיך ג' אמרינן מזלא גרים וקאמר אכתפ' דמריה שוואר כלומר תיכף דנקטי' אכתפי' מרשות המוכר שוור ושינה טעמי' וק"ל: עוד יש לדקדק לפי מה שכתבו לעיל דבתוך ג' אין סבר' לומר דמזלי' דגברא גרים א"כ מנ"ל לש"ס לומר על הא דאמר אפילו חלא נמי מקבל כמאן כריב"ח דלמא התם בתוך ג' הוה ואפילו רחב"י מודה וי"ל וק"ל: יש לדקדק לפי מאי שכתבו תוס' דמילתא דרבא ה"א מיירי בשיינו מחמיץ והש"ס הוא דקאמרה האי ל"ש אלא דלא שנה בברזא כו' ולמה לא העמיד' דבריהם כן אמתני' דילן ודוק. וכן יש לדקדק לדבריהם האלו דמוקמו לדברי רבא הראשונים בשיינו מחמיץ א"כ למה לא פליגי הני לישנא אליבא דדברי רבא הראשונים אי קמיירי כשאין יינו מחמיץ אפי' וכריב"ח או דוקא כשיינו מחמיץ. גם מצאנו נייח אקושיתם דהקשו לעיל דף צ"ה ע"ב בד"ה חד אמר מקבל תימא לדידי' אמאי מוקי ר"ז כו' ללפי מאי דחזינן הכא דריב"ח מוקי הרישא בדאמר למקפה הואיל דהסיפא מיירי כן א"כ דומי' דהכי נאמר ג"כ לעיל דלהכי מוקי ר"ז בזה ודאמר למקפה הואיל דהסיפא מיירי בדאמר למקפה וק"ל:

דף צח:

בגמר' ל"ל למיתנ' בית חתנות כו' לכאורה משמע מלישנא דאמר למה ליה כאלו אמר מה לו להאריך בלישני' ה"ל לקצר ובאמת לפי דבריו אריכות דברי' הם ולא קיצורי דברים ואפשר דה"ק דהל"ל לומר בקיצור בית חתנות וארמלות לבנו ולבתו והש"ס הוא דמפרש דברי המקשן באריכות וק"ל: הא דאמר לא מצאתי קל מסובין ומאי רצה בזה דלא ילפינן דברי מוסר מקלות הסובין ולא ה"ל למימר כ"א לא מצאתי קל מחתן כו' וגם דבאמת מצאנו דברים שהם קלים יותר מסובים כדפרשב"ם ואפשר לומר דבא לרמז לן דיש ב' רעו' בכל דברים אלו כמו בסובין דהם קלים בעצמם והם דברים רעי' ללוקח דאוושא מילתא דידהו ושולט בהם עיין רעה כדאי' בש"ס דכל דבר דאוושא נפח' דידהו הוא דבר רע דשולט בו עין הרע וגם דהם רעים להמוכר אחר דתבואתו לא הי' טובה הואיל דנפיש סובין דידהו וטפי הוה ניחא ליה דהכל יהיה אוכל בלי פסולת כן הדבר בחתן הדר בבית חמיו דגורם ב' רעות האחד משום חשד אשתו וכן משום ממון. וכן אורח מכניס אורח דגורם ב' רעות לבעל הבית וכן לאורח הב' דיהיה מבויש מבעה"ב. וכן המשיב דבר טרם ישמע גורם לו אולת דאינו שומע מה שחבירו מדבר בדברי חכמה וכן כלימה היא לו דלא יוכל להשיב כהוגן וק"ל:

הנה מצאתי בפוסקים והרא"ש מכללם דגורסי' ברישׁ' המוכר לחבירו בית סתם וסברי דהא דקתני בסיפא בית קטן ששׁ על ש"ש ר"י הוא דקאמר ליה וכן הטור הביאו כן וקפסק כוותם וכן הש"ע וא"כ יש לדקדק מנ"ל לומר דבית גדול הוא ח' על עשר דלמא הא נמי ר"י קאמר לה ולר"ע סגי בששׁ על ת' וכן מצאתי בטור בשם י"א דרפת בקר סגי בד' על ד' והכל רצו להגי' על דברי הטור בזה ולי נראה דהי"א סוברים כא"ד השני ודר"י קאמר לרפת בקר ולר"ע סגי בפחות מד' על ששׁ ואמרינן בודאי פחות מד' על ד' אינו בכלל בית וק"ל:

בגמר' ראי' לדבר מאן קתני לה משום דקשי' לי' דהל"ל אמר רשב"ג ולכך א"ד הב' סבר דרשב"ג מיפלג הוא דקא פליג וא"ד הא' סבר דלכך קתני רשב"ג אומר משום דת"ק אמר ראיה מנין כלומר אין לן ראיה ומהדר ליה רשב"ג דישׁ לן ראיה סגי מבנין בית המקדשׁ ולכך קאמר רשב"ג אומר דהוה כאלו פליג ארבנן דאמרו אין לן ראיה מקרא וק"ל:

לעיל ע"א דאמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אאינשי ביתי' לא מיקבל וטעם לזה אפשר לומר דכבר אמרו רבנן נחות דרגא ונסוב איתתא והטעם כדי שלא תתגדר עליו ולגבר דמתייהר את עצמו לכאורה אין מועיל עצתם דלעולם יסוב איתת' דחשיבה מניה ואי משום דתתגדר עליו הלא הוא לעולם מתגדר על הכל לכך אמרו דלא יועיל לרמאה רמאותי' דלא יהיה מקיבל על איתתי' והוא עשה שלא כהוגן כו' והא דאין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה משום דכתיב ביה והוא שוכן את דכא ואתו דכא וק"ל:

דף צט:

במתני' מי שהיתה דרך הרבי' כו' מה שנתן נתן ושלו לא

הגיע הנה שינה התנא בלישני' דבחדא דרך קתני מה שנתן נתן ובאידך לא הגיע ולא קאמר בקיצור שהפסיד שני הדרכי' ואפשר דבא לרמז בזה הטעם דנתן הש"ס לקמן דלכך הפסיד זה שנתן משום שהוא נתנו להם מעצמו וברצונו לכך קאמר מה שנתן נתן כלומר הואיל דנתנו מרצונו לכך הפסיד וק"ל:

עוד במתני' דרך המלך אין לה שיעור אפשר דלאו לאורוי דין שיש לו למלך בא התנא כאן דהתם בסנהדרין שייך זה אלא דמיירי במאן דמכר לחבירו דרך ואמר ליה כשיעור דרך המלך אני נותן לך דצריך ליתן ליה דרך באין שיעור וק"ל:

בגמר' אמאי שלו לא הגיע כו שמעת מינה כו' לפי זה בחנם נקט במתני' שהיתה כו' כמו שכתבו תוספו' ואפשר לומר דבאמת הכי קא מקשה הש"ס שמעת מינה כו' וא"ת מאי בכך אם תשמע מינה כן ואף דקשה אמאי דלא פסקו כן בב"ק מ"מ אמתני' לא קשה מידי זה אינו דגם אמתני' קשה דא"כ בחנם נקט' שהיתה עובר' כו' ודוחק. דש ליישב

בדרך אחר דהנה חזינן בתוס' דב"ק דכתבו אמאי דמקשה לנקוט פיזר' כו' וס"ד השתא דשלו לא הגיע לפי שאין יכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין ע"כ. ואני אומר דבר מן דין דאע"ג דיכול להזמין כל עוברי דרכים לבית דין מ"מ עד שלא יבואו לב"ד יהיה לו פסיד' טובא בנידון דידן דכבר אמרינן בסמוך דלכך גם מה שנתן נתן משום דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ולר"א קנו לי' בהלוכא וא"כ עד שלא יזמין ויביאם לב"ד בין כך ובין כך יחזיקו באותו דרך שנתן להם ג"כ ויהיה לו פסיד' טובא ודאי והמקשן שפיר ידע המסקנה דלקמן ולכך סבר דלכך נקט' מתני' מי שהיתה כו' דאל"כ למה יעשה דינ' לנפשיה אחר שאין לו פסידא יזמינם לב"ד אחר שבגדלה גזלו הדרך משא"כ השתא דלאו בגדלה בא להם כדלקמן ודוק:

דף ק.

בגמר' רב אשי אמר כל מן הצד כו' אפשר לומר דרב משרשי'

נמי ה"ק בנותן להם דרך עקלתון כלומר דודאי נותן להם דרך עקלתון וכרב אשי ולא פליגי וכן יש לומר דגם ר"ז משמי' דרבא ה"ק והא דאמר גזירה כו' היינו דודאי לא מיירי דהיחיד נטל הדרך הא' בע"כ של הרבי' דאטו בגזלן קמיירי וגם איך אפשר דיתגבר היחיד על הרבים ולא מיירי ודאי כ"א שעשה ברשות מה שעשה והיינו רבים נתנו לו רשות לעשות כן לגדור דרך הא' וליתן להם אחר מן הצד דנוח להם באותו דרך רק אנן חיישינן דיהי' עוד א' או רבים שלא היו בכאן והם לא יתרצו בכך דאף דקרוב' לאלו רחוקה להם ולכך קאמר גזירה שמא יתן כו' כלומר דחיישינן דיהיה דרך עקלתון לשום אדם ורב משרשי' מפרש טפי מילתא דרבא ור"א מפרש עוד יותר ולא פליגי ונוח לן לומר כן אחר דר"ז ור"מ פליגי אליבא דרבא ובודאי אין נוח לן לומר דחד מיניה קמשקר ולדידן א"ש וק"ל:

בגמר' ולימא להו שקילו דידכו והבו לי דידי. הא דאמר שקילו דידכו מאי דלא צריך לכאורה דהלא קושיתו אינו אלא מאי דאמר הבו לי דידי. ונראה דבא לרמז הדין מאי דאית' בפ' לא יחפור דף כ"ד ע"ב אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ולימא להו הבו לי ברישא דמי והדר איקוץ אמר ר"כ קידר' דבי שותפי כו' לכך קאמר גם הכא שקילו דידכו ברישא והדר הבו לי דידי וק"ל:

בגמר' לר"א רבים גזלנים נינהו. נראה דאי לאו דהוה מוקמינן מתני' כר"א לא הוה קשה לי' מידי אר"א דה"א הא דאמר ר"א רבים שבירו דרך לעצמן מה שבירו בירו לאו בשנטלו הדרך מעצמם קמיירי אלא שהיה שייך להם דרך א' בתוך השדה ובעל השדה אמר להם שיטלו להם דרך אחד והם בירו דרך אחד להם ואף דלא החזיקו בו מ"מ

במה שביררו קנו כאלו החזיקו ובירורם הוא כמו חזקת היחיד ועיין לקמן בפ' בית כור דף ק"ו ע"ב בענין חלוקת האחין אם קונין בגורל או לא דאמר ר"י דקונין בגורל וקאמר ר"א הטעם בההוא הנאה דקא צייתי גמרו ומקנו להדדי וכן איכא למימר ברבים דקא גמר ומקנה להו הואיל דרבים נינהו. וגם הי' אפשר לומר דע"כ לא קא פליג ארבנן אלא דסבר דרבים קנו בהלוכ' כדלקמן אבל השתא דאמר דר"א מיירי שנטלו דרך וכמתני' קשה ליה וק"ל:

אמר ר"נ אמר רב כגון שאבדה להן דרך כו' נראה דה"ק שאבדה להן דרך ונטלו להן דרך אחד שביררו להם ואח"כ מצאו דרכם אשר היה שייך להם מתחלה אפ"ה דרכם הב' אשר ביררו לעצמם לא הפסידו וכן ה"נ מיירי במתני' דכוותי' שנטל דרכם הראשון ונתן להם דרך אחר וכאשר החזיר להם דרכם אשר שייך להם אעפ"כ לא הפסידו זה שנתן להם וק"ל וכזה מצאתי בחדושי הרמב"ן:

א"ה אמאי אמר רבר"ה אמר רב אין הלכה כר"א נראה לומר לפי מאי שכתבתי דהכי קא מקשה אחר דסתם מתני' אתי' כוותי' דר"א א"כ ע"כ הלכתא כוותיה דר"א וקמשני מאן דמתני הא דמיירי ר"א כשאבדה כמתני' לא מתני דאין הלכה כר"א ומאן דמתני דאין הלכה כר"א לא מוקים ר"א בשאבדה להם דרך אלא מוקים ליה דמיירי בבירר דרך דקני' בבירורם כאלו החדקו או דקני' בהילוכם ובהא הוא דפליג אחכמים וכאשר כתבתי לעיל דהוה קס"ד דש"ס עד דלא מוקי' מתני' כר"א ודוק ובזה מיושב נמי שפיר מאי דבעי אח"כ ור"א רבים במאי קני ליה וק"ל:

בגמר' ורבנן התם משום חביבות' דאברהם הוא דקא"ל הכי לכאורה לא נייח לן מילתא דא במאי ראינו בזה חביבותא דאברהם ומאי אהני ליה החביבות בזה. ונראה דאפשר לומר דפירוש' הוא משום חבובותא דאברהם היה אפשר למקנא ליה בהלוכ' כמו דמצינו בענין מקנה לדבר שלא בא לעולם דאמרינן נמי אב לברי' גמר ומקנה משום חביבות' אף דלא מקנה לאדם אחר וכן במילי טובא כן אף ה"נ משום חביבותי' גמר ומקני' לי' בהלוכ' וק"ל: כי אתו לקמיה דר"י אמר להו הבו ליה כו' נראה לפרש אחר דחזינן הטעם דבשביל של כרמים קונה בהלוכה משום דנעשה להילוך וכתבו תוס' דדוקא שביל שלא נעשה לדבר אחר כלל ולא ראוי לדבר אחר כלל משא"כ שארי דרכים דראוים לדבר אחר נמי והנה באשר אדם ימכור שביל של כרמים הרחב הרבה לחבירו והלוקח ילך בו ורוצה לקנותו בהילוך נראה דאינו קונה כל אותו שביל בכל הרוחב אשר נמכר לו אחר שלא החזיק בכולו ולא החזיק אלא בהלוכו ובאותו מקום שהלך קנה בהלוכו אבל זולת מקום הלוכו אלא סמוך לו מצדו אע"פ שמכרו לו מ"מ לא קנאו בהלוכו וזהו שאמר ר"י

הבו ליה כי היכי כו' כלומר זה שקנאו בהלוכו אבל לא זולתו אע"פ שמכרו לו ודוק:
בתוס' ד"ה כגון כו' עד ונראה לר"י כו' הנה קשה לי לפי תירוץ הלזה אחר דמתני' לא דמי' לאבדה כלל א"כ יקשה לן מתני' מני לא כרבנן ולא כר"א אליבא דר"ג דאי כרבנן הלא פליגי אפי' באבדה ומכש"כ בדלא אבדה ודלא כר"א נמי דע"כ לא קאמר ר"א אלא בשאבדה אבל בלא אבדה לא. ויש ליישב לומר דלרב גידל דמוקי לר"א בשאבדו סבר דלא פליגי רבנן עליו בזה ואפשר דסבר דרבנן לא פליגי עליו אלא דסברי דצריך להחזיק בדרך בתיקון ובחזקה ור"א סבר בבירור בהילוך סגי'. אבל קשה לי באמת מאי מקשה הש"ס א"ה אמאי אמר רבה בר"ה אמר רב אין הלכה כר"א דלמא הא דאמר אין הלכה היינו בענין קניית הדרך בהילוך אבל אף הוא מודה דהלכה כמותו בשאבדו דרך והחזיקו בדרך כראוי דקנאו. ובפרט למאי דכתבו תוס' דמלת שביררו מורה על זה ודוק:
עוד יש לדקדק דלמא בהא אמר דאין הלכה כר"א במאי דאית ליה שלו לא הגיע דע"כ מתני' אתי' כוותיה גם בהא וסבר דלא אמרינן כרבא דגזרינן משום דרך עקלתון או כדאמר ר"א וקושי' זאת אינה קשה כ"א לפי תירוץ הב' של תוס' ודוק:
יש לדקדק קצת ג"כ לפי מאי דמוקים הש"ס טעם דמתני' משום דמיצר שהחזיקו כו' למה לן הטעם דלעיל משום דרך עקלתון ולמה לא נימא ג"כ טעם הלזה משום דמיצר שהחזיקו בו רבים. ואפשר דהא דר"י לא שייך אלא בשעדיין לא נטלו ולכך אמר לישנא דאסור' אסור לקלקלו ולכך באותו דרך שנתן להם ועדיין לא נטלו שייך שפיר אותו טעם משא"כ בדרך שכבר נטלו לא שייך בי' עוד דאסור לקלקלו דהלא כבר קלקלו ודוחק ודוק:
גם יש לדקדק לפי תירוץ הב' דתוס' מנ"ל דרבנן פליגי אר"א באבדה דלמא ע"כ לא פליגי אלא בלא אבדה רק דנעשה המעשה דומי' דדין דאיתא במתני' וסוברים רבנן דלא הוה דומיא דאבדה וא"כ נוכל לומר דהא דר"ג אית' וגם דרבה בר"ה דר"ג מיירי באבדה ממש ובהא לא פליגי באמת רבנן רק דמדמינן דק דמתני' נמי לאבדה ובהא פליגי רבנן עליו ואהא קאמר רבה דאין הלכה כר"א דוק גם בזה:

דף ק:

בגמר' אין פוחתין מז' מעמדות כנגד ז' הבלים כו' הנה הרשב"ם כתב הטעם כדי ליתן לבם שחיי אדם הבל וצריכנא עוד ליתן טעם מ"ט ז' נינהו. ואפשר לומר אחר דאמרו חז"ל בפרקי אבות בן חמש שנים למקרא כו' וקחשיב ואזיל עד בן מאה שנים וכאשר חזינן דהזמנים אשר קודם לעשרים שנה נקבעים לתורה ולמצות ומבן עשרי' ואילך מיירי הכל בענייני דעה"ז דבן עשרים לרדוף היינו אחר מזונות ובן שלשים לכח וכו' וכאשר לא נחשב בכללם לבן תשעים דאמר לשוח ופירושו הוא דמתוקן לקבור בבור בעת ההיא

מלשון בור שוח כדאית' בפירושא דפרקי אבות ואפי' תאמר דהוא מלשון חולשא מ"מ באותו זמן נחלש כבר ואינו ראוי לכלום ואף גם דלא שכיח לכך לא יחשב במנין דשאר ומכש"כ בן מאה דהוה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם נשאר לן ז' זמנים כנגד ז' הבלים וכבר אמר שלמה כל אשר נעשה תחת השמש הוא הבל והיינו עניינו עה"ז דנעשי' תחת התורה הם הבל משא"כ למעלה מן השמש והיינו התורה והמצות כדפירוש רש"י ולכך כל הזמנים אשר חשבו עד עשרים אינן במספר דהבלי' אבל ז' זמנים דאח"כ הם הבל ולכך אמר שלמה ז' הבלים ולכך תיקנו ז' מעמדות. והנה חזינן דר"י אמר דלא הוה עבדי יותר כ"א דאמרו עמדו יקרים עמדו ושבו יקרים שבו ורבנן הוה אמרו דא"כ אף בשבת מותר לעשות כן והם לא פירשו את דבריהם ונרא' דהם היו סוברים דבהדי מת היו עושים ז' מעמדות ולכך בשבת א"א ונראה דר"י ורבנן פליגי בטעמיה דמילת' ולכך פליגי בעובדא גופי' נמי דר"י סבר דטעמיה דמילתא הוא כדי שיסתלקו השדים מעליה' ולכך לא היו עושים המעמדות כ"א לאחר הקבורה של המת כי בשעדיין לא קבור עדיין יש להשדים מקום להדבק בהם ומאי אהני מעמדם ומושבם אחר דעדיין יש להם להתעסק במת והשדים אינן מסתלקים כ"א לאחר הקבורה ורבנן סברי דהטעם הוא כדי להראות דחיי של אדם הם הבל ולכך בשעדיין המת לפניהם ראוי לעשות כן כדי להרבות בבכי על המת גופא. או אפכא כדי שלא יצטערו הרבה יותר מדאי הקרובים כי יחשבו ששנותיו של אדם הבל ומה להם להצטער על עולם אבוד וטעם זה נראה בעיני טפי מדאמרו אח"כ שאין עושין אלא בקרובים וכן דאין עושין כ"א ביום א' מטעם דהוא עיקר אבילות דמת דכתיב ואחרית' כיום מר ודרשו חז"ל מהכא דעיקר אבילות הוא יום א' וק"ל:

דף קא.

בגמר' הני תרי כו' אי לבראי כו' כן גורס' הרשב"ס ולא

ידעתי מאי דוחקי' דמחק תיבת לגוואי ובעיני נראה דיותר שייך לקרות בשהכוכין עשוין וחפורין תחת החצר לגוואי מאשר שייך לקרותו לבראי דהלא כל הכוכין אשר נחפרין בכל המערות נחפרין לחוצה ולא לתוכה דהחצר אלא לצד חוץ ובאשר נחפרין תחת החצר לתוכה נקראי' והיינו לתוך החצר ולא לתוך השדה מבראי וק"ל. והנה ע"כ צריכנא לומר דאף דהיה כתוב לפני הרשב"ם אי לגוואי היה כתוב נמי אי לבראי דאל"כ אלא לא היה כתוב כ"א אי לגוואי ולפירושו דהרשב"ם הוא בתוך המערה גופי' א"כ מאי האי דמקשה אח"כ ותו הא תנן חצר הקבר כו' ומאי שייכא דחצר הכא דהלא לא היה מיירי מידי מהחצר ודוק:

בגמר' דעביד להו כמין נגר הנה קושי' התוס' ידועים. ואפשר לומר דבאמת כותל המערה הוא אמה ובאותו כותל היה נקבר מלתחת כמין נגר ואי משום דא"כ למה קחשיב כ"ב לר"ש וח"י לרבנן דלמא באמת הא דקאמר לרבנן דהוה אורך של המערה שש ולר"ש ח' היינו עם כותל המערה קחשיב לה וזולת הכותל לא הוה המערה בארכה כ"א ה' לרבנן וז' לר"ש וא"ת דא"כ הכוכין היכן היו אף אני אומד דכוך הראשון היה סמוך תכף לכותל המערה בלי הפסק אחר דאין עוד כוך סמוך ליה כ"א אותו של נגר דנוגע בו בתחלתו ולכך לא אכפת לן כלל בנגיעתו וכוך האחרון היה ג"כ סמוך לזוי' ממש כדכתבו תוס' בא"ד ודו"ק:

בפרשב"ם ד"ה הכל לפי הסלע כו' עד ר"י אומר בסלע הבא בידים פותח את שתיהם מרות אחת. הנה לכאורה אפכא מסתברא וידעתי גם ידעתי מה שפירשו המפרשים על זה ולי נראה דבאמת הפוכין מיליו וכך אמר בסלע הבא בידים כלומר אי איכא בצד אחד סלע הבא בידים עושין את שתיהם מרוח אחת כלומר ברוח שכנגדו ולא באותו רוח דהו' הסלע הבא בידים אלא חופרין כל שתיהן על צד שכנגדו ועיין מה שאכתוב עוד בזה בסמוך:

בתוס' ד"ה דעביד להו כו' עד ועוד יש ליתן טעם כו' ומאי דהקשו המפרשיס דמ"מ בצד דארוך היו מצו להרויח חצי אמה אפשר הואיל דאינה אלא חצי אמה לא דקדקו בכך משא"כ בצד הרחב דהיה אפשר להרויח אמה שלימה והיינו בכל זויות חצי אמה וק"ל:

דף קא:

בגמר' אמר רב אשי במעמיק כו' אלא במעמיק ה"נ במעמיק הנה

הרשב"ם הקשה על היש מפרשים דא"כ למה אינו עושה כן בכל המערה וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך והלא בע"כ כוך זה שבסוף הכותל כו' וכדי שלא תקשה דמ"מ אף לפי פירוש הב' נאמר אחר דחזינן דלר"ש ע"כ מוקמינן ליה במעמיק א"כ למה אינו עושה כן בבל המערה לכך אני אומר דשאני מעמיק זה משיהי' מעמיק בכל הכוכין דבכל הכוכין אם יהי' מעמיק כל הכוך יהי' חפור תחת חבירו משא"כ באלו כוכין דבאים אהדדי משתי המערות דלא באים זה על זה אלא במקצת ואח"כ יפרדו זה מזה. משא"כ אי הוה מפרשינן הא דקרן זויות כיש מפרשים אזי הוה באים זה על זה בכולו ועוד אי הוה מפרשינן כיש מפרשים אזי הוה באים זה על זה ג' כוכין משא"כ השתא. והנה כבר הקשו המפרשים היאך אפשר לומר כן והלא מפורש בתוספת' דתוכה של מערה והיינו גובה דילה אינו כ"א ד' אמות ואילו ליש מפרשים הוה באים ד' כוכין אהדדי והוה בגבהן ד' אמות וד' טפחים ותירצו מה שתירצו. ואפשר לומר דע"כ לא היו

מעמיקים אלא באותו מקום שהיו באים זה על זה אבל בתחלתן לא היו מעמיקין כלל ובשיפוע היו חופרים ודוק:

בגמר' ר"ה ברי' דר"י אמר כו' דעביד להו כי חרותא והא דר"ה ברי' דר"י ברותא היא כו' כבר כתבתי קצת ישוב על מאי דאיתא גם כהאי מילתא במקום אחר דאמרה הש"ס על מילתא דאמורא דברותא היא וכי יאמר מילתא דברות' ולעיל בפ' חזק' דף מ"ח פרשתי אמאי דאמר כן בגטין דף ע"ח ע"ב על מילת' דרב משרשי' ע"ש כי שם כתבתי דלישנא דברותא הוא לשון חוץ כדאית' בערוך ערך ברות וכלומר דנאמר חוץ מבית המדרש ולא אהאי מילתא נאמר כ"א על מילתא אחריתי וכן יש לומר גם הכא דהנה כבר כתבתי לעיל על התוספת' שהביא הרשב"ם דאמר ר"י סלע הבא בידים פותח את שתיהם מרוח אחת והיינו בצד שכנגדו דלאו סלע הבא בידים וע"ז אמרו רבנן דאי אפשר להיות שתיהם מרוח אחת ובא ר"ה בר"י לפרש דברי ר' יהודא דאפשר להיות שתיהם מרוח אחת בזמן שעושים המערות כחרות' וא"כ שפיר קאמר' הש"ס והא דר"ה ברות' היא כלומר דלאו אמתני' דנשני' בב"ה נאמרו דבריו אלא אברייתי' דנשני' חוץ לבית המדרש נאמרו ודוק כי נכון הוא:

בית כור פרק שביעי:

דף קב.

במתני' היו שם נקעים כו' הא דלא קאמר היו בתוכו כו'

אפשר לומר דבאו לרמז לן הא דכתב הר"ן וז"ל ודאי מתני' לא מיירי במוכר בית כור מסוים לעצמו כו' ולא מיירי נמי באומר בית כור זה כו' אלא ודאי מיירי במוכר בית כור א' משדה גדולה שיש לו במקום פלוני ויכול להשלים כו' ע"ע ולכך קאמר היו שם ולא קאמר היו בתוכו דאי הוה קאמר הכי ה"א דנקעים אלו הם בתוך הבית כור שמכר הוא אלא דמיירי שהם שם בתוך השדה גדולה שיש לו שם והוא בא למדוד הנקעים בהדי בית כור שמכר לו וק"ל:

והא דקאמר לישנא דאינן נמדדין עמו ולא קאמר אינו צריך לקבל כדאמר לעיל ביין ובשאר מילי לישנא דצריך לקבל ודאין צריך לקבל. אפשר לומר דהנה למאן דסבר (והוא הרמב"ם והרמ"ה) דהלוקח נוטל אותם בלא דמים א"כ שפיר קאמר דאינן נמדדין עמו להיותם מן המדה של הבית כור שמכר לו אבל מ"מ הלוקח נוטל אותם בלא דמים ואי הוה קאמר אינו צריך לקבלם ודאי לא הוה בלשון זה דיקח הלוקח אותם בלא דמים. ואף לדעת הרא"ש דסבר דנשארו למוכר אפשר לומר דלכך נקט האי לישנא דלא אימא דהלוקח יאמר למוכר אחר שדברים אלו מפסיקים בשדה שמכר לי אין אני רוצה בבית

כור זה כלל אפי' אם ימלא לי החסרון משדה אחר שסמוך לזה הואיל דדברים אלו מפסיקי' לי בשדה זה ואין אני רוצה להטריח את עצמי לחרוש בשנים ושלשה מקומו' לכך קאמר אין נמדדין עמו אבל מ"מ הלוקח צריך לקבלו כמו שהוא:
הא דמסיי' הסיפא פחות מכאן נמדדין עמה אף דאפשר דמדיוק' קאתי' לן כן אפשר דבא להורות הא דקאמר ר"י לקמן טרשי' שאמרו בית ד' קבין ולכך קאמר הדיוק בפירוש לומר דאין הדיוקא נאמר דרך כלל ולעולם אלא דוקא דרך פרט בשאינו כ"א ד' קבים ואי הוה אתי' מדיוקא ה"א דלעולם אמרינן כן אף ביותר מן ד' קבים וק"ל:

דף קג.
בגמר' ואמאי לקדשו באנפי' נפשי' כבר ידוע פירושו דר"ש
ודתוס' וזולת דבריהם היה אפשר לפרש דהכי קאמר דמאיזה טעם לקדשו באנפי נפשי' כלומר למה נאמר דכל השדה זולת הנקעים קדוש באנפי נפשיה נהיות נפדי' ע"פ חשבון זרע חומר כו' והנקעי' קדושי' להיותם נפדי' בשווי' ולמה לא יהי' נפדים כולם בשוה והיינו ע"פ זרע חומר כו' ולפי זה אין ליתן ריוח בין הדביקי' בין מלת ואמאי למאי דאמר אח"כ ולקדשו כו' וק"ל. אבל בקידושי' לא משמע כן אי י"ל דה"ק ואמאי אין נמדדין עמה להיות נפדים ע"פ זרע חומר כו' דמסתמ' דעתו היה כך דאל"כ ה"ל להקדישם באנפי נפשי' ודוק. ועיין בערכין בפירש"י שם דמשמע לכאורה כן:

דף קג:
בגמר' בעי ר"י כשיר מהו כו' נראה דאפשר לפרש דקאי אהא דאמר רחב"א אר"י והוא שמובלעין ברובה של שדה וקבעי אם נבלעי' בכענין זה אם נקרא זה מובלעין ברובה של שדה א"ד הואיל דאינן נבלעי' בכל השדה בשוה ובמקום א' נראין כאלו מובלעי' ברובה והיינו באורך ולא ברוחב או אפכא או כאיצטדינין כו' אבל בכל השדה אינן מובלעי' ברובה בשוה אינו מקבל וק"ל:

דף קד:
בגמר' ולא את הרובע כו' כלפי לייא תני רבר"נ כו' הנה
ודאי על דא ישתומם כל אינש מאי האי דמטעי טעי התנא למיתני אפכא ממאי דה"ל למתני אשר על כן אומר דאפשר דאף מאי דקתני א"ש בחד ענין ולא בכולו ולכך קמקשה הש"ס כלפי לייא לפי חד ענין וקמשני הש"ס דלפי אותו ענין ודאי אפכא צריכנא למיתני אבל מ"מ גם זה דתני א"ש לפי חד ענין דהנה כבר קאמרה מתני' מה הוא מחזיר לו מעות ובודאי יש סבר' לומר דבמותר על הרבעי' דלא הוה מעולם בכלל המכר כלל דיחזיר לו קרקע דוקא ולא מעות משא"כ ברובע עצמו דהוה בכלל המכר אי לאו דאינו אותו עוד

יותר יש סבר' טפי לומר דיחזיר לו דמי הקרקע אבל האמת הוא דהכל שוה כאחד דבין ברבעי' ובין במותר יחזיר לו דמי וא"כ יתפרש מילי דאמר התנא במתני' דילן שפיר דה"ק ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר בדמים כשירצה המוכר אלא אפי' המותר דהיה סבר' דדוקא קרקע יחזיר לו קמ"ל דלא והנה הש"ס מ"מ שפיר קא מקשה דלפי סדר' דמתני' לא משמע דקאי אהאי מילתא אלא דקאי אהחזר' גופי' ואזה קמשני רבר"נ דבחזר' נופי' ודאי אפכא מיתנ' ומ"מ אין צריכנא למחוק הגירסא דתנא כפי מאי דשנ' לפנינו ודוק:

במתני' מדה בחבל כו' הא דתני תרי בבות לאשמעינן דאזלינן בתר לשון אחרון ולכאורה בחד הוה די אפשר לומר דאי לאו דהוה תני כ"א בבא הא' ה"א הא דקאמר בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל לאו כלל קאמר דמבטל אותו אלא דוקא בזמן דבדברו קא חסר מן המדה הוא דמבטל לישנא דהן חסר הן יתר לשון ראשון והטעם משום דמסתמ' מוחזק המוכר הוא אבל בזמן שהותיר לא אמרינן דאזלינן בתר לשון אחרון אלא בתר לשון ראשון וטעמיה משום חזקתי' דמוכר וספוקי מספק' לבן ננס לכך תנא נמי בבא הב' להורות מיתור' דלעולם אזלינן בתר לשון אחרון או אפשר לומר נמי דאי הוה תנא בבא א' לחוד ה"א דלאו טעמיה משום דאזלינן בתר לשון אחרון הוא אלא דאזלינן בתר לשון ראשון דהא ודאי אמר בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר וכבר קפשטה הש"ס לעיל דבית כור סתם הוה כמו הן חסר הן יתר וא"כ אף ללשון ראשון הן חסר הן יתר קאמר וכך כתבו תוספ' לעיל ע"א בד"ה פירושו קמפרש כו' ע"ש לכך הוצרך למיתני גם בבא ב' כדי שלא נטעה וק"ל:

דף קה.

בגמר' אי מהתם ה"א התם הוא דאיכא למימר מהדר קאהדר ביה

ואיכא למימר פרושי קמפרש כו' הנה יש לדקדק קצת לפירשב"ם דלקמן דמפרש הא דאמר' הש"ס מהו דתימא פרושי קמפרש דאמרחץ קאי ודנתכוון ליטול דינר זהב לכל חודש כו' וא"כ בהא דנאמר פרושי מפרש גופי' איכא לאשכוחי טיבות' למוכר וכן ללוקח וא"כ למאי קאמרה הש"ס הכא דאיכא למימר מהדר קאהדר בי' ה"ל למימר דטעמא דרבנן דלשם משום דאיכא למימר פרושי קמפרש לטיבותא דמוכר וכן איכא למימר פרושי קמפרש לריעות' דמוכר ולכך סברי רבנן יחלוקו אבל הכא דליכא למימר פרושי קמפרש אזלינן בתר לשון אחרון וי"ל:

בגמר' אמר ר"י אמר שמואל זו דברי ב"ן אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות הא דלא קאמר המע"ה כדכלילינן בדוכת' אחרינ' נמי. נראה דבא להורות דדוקא לטובת המוכר אזלינן בתר פחות שבלשונות דהוא נקרא מוחזק ודאי אבל לא הלוקח אף דלא

נתן עדיין המעות מטעם דאמרינן קרקע בחזקת בעלי' עומדת וכדכתב הרשב"ם אבל באמת דבר זה לכאורה הוא תמוה דהלא ר' נחמן הוא דסבר כן במרחץ ושמואל פליג עליו ואזל בתר החזקה אף שהוא אצל השוכר. וי"ל דע"כ לא קאמר התם שמואל אלא במרחץ דלאו אגופי' דקרקע באים לידון והשוכר אינו רוצה להחזיק בקרקע גופי' כ"א אדמי השכירות שיש בידו וכבר דר בו ע"כ סבר שמואל דלא מהני למשכיר חזקת קרקע בזה משא"כ הכא דבאים לידון אגוף הקרקע ודוק:

בתוס' אבל בא כו' ותימא דא"כ המע"ה היינו כל דאלים גבר כו' ואפשר לומר דלאו מכל וכל הן דומי' זה לזה דבדין דאלים גבר אם כבר באו לב"ד ועדיין לא היה מוחזק אחד מהם פסקי ב"ד כדא"ג ואי תפיס אח"כ חד מנייהו לא יכול אח"כ חבירו לתופסו ממנו ואפילו תפס ממנו מוציאין אותו מידו וכדכתב הרא"ש ועיין בסמ"ע הטעם ג"כ משא"כ בדין דהמע"ה אף דפסקינן דאין מוציאין ממנו אם אח"כ תפס חבירו ממנו מועיל תפיסתו ודוק בזה:

בסופ' אבל בא באמצע חודש נראה לא שייך כ"כ כו' ואי אודי על הכל למה יחלוקי כצ"ל וכן כתב המהרש"א ונראה דבזה רוצים לתרץ דלא תקשה לך לסברתם דטעם דלשם היא משום הודאה דא"כ מאי מקשה הש"ס משם אהא דשמואל לכך כתבו דבאמצע חודש לא שייך הודאה כ"כ ומאמצע חודש הוא דמקשה ואפ"ה מתרץ ליה הש"ס דטעמי' הוא משום דתפיס ומשום הודאה ודוק היטב:

דף קה:

בגמר' מאי קמ"ל כו' מהו דתימא פרושי קמפרש קמ"ל הנה כבר כתבו תוס' דאפירוש רש"י דהתם קשה מהש"ס דהכא ואפירוש רשב"ם דהכא קשה מסוגי' דש"ס דלשם. ואמינא דאפשר לומר ולפרש כפירש"י דלשם וגם הכא יתפרש כן וה"ק אי מההיא דמרחץ ה"א פרושי קמפרש באסתר'. והיינו דלעולם שפיר הוה ידעינן ממרחץ דלהתם דאזלינן בתר לשון אחרון אבל באסתר' ה"א דלא ניזל בתר לשון אחרון אלא אחר פרושו והיינו בדאמר אסתר' מאה מעי או יתן לי' אסתר' גדול דשוה מאה פרוטות או יתן ליה מאה פרוטות רעות דלא שוי' כ"א אסתר' קמ"ל רב דטעם הוא ג"כ הכא משום דאזלינן בתר לשון אחרון ויתן ליה מאה פרוטות טובות דבודאי מהדר קהדר בי' ואזלינן אחר לשון אחרון וכן אפכא ודוק היטב:

דף קו.

בגמר' אתמר ר"ה אמר י שתות כפחות משתות כו' ודאי י"ל

דפלוגת' אתי' להו מדקשה דיוקא דרישא דמתני' אדיוק דסיפא באשר גרסינן במתני' פחות משתות הגיעו דמשמע ודאי שתות ינכה ובסיפא משמע אפכא ודייק ר"ה מסיפא והרישא מפרש כדקאמר בש"ס וכדמפרש הרשב"ם דהוה כאלו אמר פיחת שתות מן בית כור ור"י מפרש לה כפשוט' וקאמר דבסיפא אמרינן עד ועד בכלל. והא דלא קתני לר"ה שתות הגיעו בהדי' דהוה א"א למטעי אפשר לומר לדבריו דקאמר כן כדי שנפרש ג"כ כפשוטו דמיירי נמי מן פחות משתות עצמ' כדי שלא יבא לן טעות בפחות מן שתות והיינו דאחר דחזינן לעיל כשהותיר יותר מרובע לסאה דאף הרבעי' יחזיר כולם וכן הדין ג"כ הכא דעד שתות ינכה דאמרה מתני' היינו ילכה כולה אחר שניתן לחזרה ולישנא דמתני' קא דייק לן כן דהסיפא קאי ארישא דכל דברישא הגיעו ינכה בדין דסיפא. וא"כ אי הוה תנא ברישא שתות הגיעו ה"א דודאי הסיפא קאי ארישא ובשאונאה אותו יותר משתות ינכה ג"כ השתות ולא מה שפחות מן השתות דלא תני ליה ברישא ולא הוה א"כ בכלל הסיפא לכך תני ברישא לישנא דפחות כדי להיות ג"כ בכלל דינכה. ולר"י יש לתרץ ג"כ הא דמקשי' תוס' אליבי' דלא תני שתות ינכה דאפשר לומר דלר"י באמת בשאינא' אותו שתות לא ינכה כ"א השתות ולא הכל אבל בשאינא' אותו יותר משתות צריך להחזיר הכל ולכך תני עד שתות. ועוד אפשר לומר דאי הוה תנא שתות ה"א ביתר משתות צריך לקבל כמו שהוא הואיל והטעה אותו כולו האי דדבר הנראה לעיני' הוא א"כ ודאי סביר וקביל קמ"ל דלא וק"ל ועיין מה שאכתוב בסמוך בעובדא דר"פ:

בגמר' מיתבי בסימניו כו' והא שתות הדיינין כו' נראה לפרש דהמקשן הבין ודאי דלישנא דהגיעו יתפרש דהמקח קיים כדמפרש הרשב"ם בסמוך לפי פירוש ראשון והתרצן השיב ליה הגיעו קתני ולא יתפרש כ"א כפשוטו דלישנא דהגיעו ואי הוה רצה לומר המקח קיים בפירוש ה"ל לומר כן אלא כשום הדיינין כו' והכל מלישנא דהמדח' הוא וה"ק אלא כשום הדיינים לשתות פירוש דברייתא רצה לפרש לן מאי דקאמר' פחת שתות כדי שלא נטעה בו לפרש פחת שתות דהוה כאלו אמר פחות משתות או כאשר מפרשי' בו תוס' השתא לר"י דה"ק פחת עד שתות כו' לכך בא לפרש לן ולנלויי לן בהדיא דמיירי משתות עצמו כאשר מיירי שם בשום הדיינין בשתות עצמו ודוק כי נראה לי פירוש זה מכל שארי פירושי':

רב פפא זבן ארע' מההוא גברא כו' עד ה"מ היכא דלא קים ליה בגו' כו' אבל מר קים ליה בגו' כן פירשב"ם. ובאמת העיקר חסר מן הספר דהל"ל לש"ס לפרש העיבדא שפיר דידע ר"פ דלא היה מחדק עשרי' גריוי' ואמינא דאפשר לומר אחר דהיה חסר השליש ממה שהבטיחו להיות בודאי ראה ר"פ דלא היה מחזיק כ"כ כאשר אמר דדבר הנרא'

לעינים הוא ובודאי גם ר"פ ראה כן וסבר וקיבל דוק דאף דלא מצינו לומר כן להלכה אחר דלא חזינן בפוסקים דפסקי כן מ"מ בדרך פשט אפשר לומר כן:
יש נוחלין פרק שמיני:

דף קח.
במתני' יש נוחלין כו' האב את הבני' ובני' את האב
והאחין מן האב כו' הנה תוס' הרבו להקשות דלא הל"ל כ"א האב את הבנים וגם הקשו אמאי דלא קתני אחי האב. ואמינא אחר דדייק לן דלא קתני נוחלין זה את זה וקתני נוחלין ומנחילין דלישנא דמנחילין לא יתפרש על נחלה הנופל מאדם עצמו ליורשיו דהיינו עזבוני גופי' כ"א אירושתו דנוחל הוא בקבר ומנחילה לאחרים ובתיב' מנחיל קאתי לארוי לן שימוש נחלה בין למעלה בין למטה וקאמר האב את בניו נוחל בחייו ומנחילין בקברו את נחלה הבאה לו מאביו או מאחיו וכן הבנים את האב נוחלין אותו בחייה' ומנחילו בקבר נחלה הבא' לו ממקום אחר והיינו בדמת בנו והוא יורשו בקבר להנחילו את אביו וזהו שימוש נחלה למעלה. וכן האחין מן האב דקאמר נכלל בזה גם אחי אביו דנוחלין היינו זה את זה זהו נחלה גופיה ומנחילי' דקאמר היינו בקבר מנחיל את אחיו אם מת בנו לאחר מיתתו ודוק בזה כי נראה לי נכון:
דייק לן במתני' דבתרי בבי דרישׁ' קאמר יש ויש ולא כן בסיפא משום דתרי בבי דרישא יש צרוך ולא כן בסיפ' דלית בהו צרוך כולי האי מחמת עצמן דבבא הג' נשמע מן בבא דב' ובבא דג' גופיה ובבא הד' ג"כ נשמע מדיוק' דאחין מן האב וק"ל:
בגמר' מאי שנא כו' הא דקאמר מ"ש ולא קאמר מ"ט משום דהוה אפשר לומר דבאמת דהא דקאמר האב את הבנים ברישא משום דיתפרש דה"ק האב את הבנים מנחילין ונוחלין ומנ"ל להתחיל בנוחלין דלמא נתחיל במנחילין ולא הוה א"כ אתחולי בפורענות. רק דעל דא י"ל דודאי הסיפא יתפרש כמו הרישא דהתחיל בנוחלין ואח"כ מנחילין כן הסיפא לכך קאמר מאי שנא כו' וק"ל: בתוס' ד"ה האב והבנים כו' וא"ת דקתני בני אחיות כו' נראה דקושי' זאת מעיקרא ליתא דלאו מדיוקא קא מדייק לקמן בלחוד אלא דבני אחות משנ' שאינה צריכ' היא דהא קתני בבבא אחרת ואחי האם כו' ודוק:

דף קח:
ותנא איידי דאתי' ליה מדרשה חביבה ליה אפשר לומר הואיל דלפי הדרש הכתוב נכתב שלא כסדרן לכך תני התנ' ג"כ שלא כסדרן להורות לן דבר זה ובזה א"ש הא דהבי' הש"ס דרשה הלזה ולא הבי' דרש' דר"י בר"י לקמן וק"ל בגמר' אדרב' מרבה אני את האח כו' הנה הרשב"ם מפרש דה"ק מרבה אני את האח להיות קודם לבן והאב כדקאי קאי והיינו

אחר הבן והאח ע"ע וטעמו הואיל דהאב אין לו אפי' חדא לטיבותא למה לן לאקדומי לחד מנייהו ואי משום דהכתוב ע"כ שלא כסדרן כתוב היינו זהו שלא כסדרן דלי' דאית לן לאקדומי אחין קודם לבן ולכך כתוב הקרוב קודם להורות דבר זה דיש לן לאקדומי אתק קידם לבן ובודאי דעת המקשן צריכנא לפרש דייבום עדיף ליה מן ייעוד דאל"כ מאי אולמיה דאח לפי דעתו מדבן דבזה איכא חדא מילתא לטיבות' וכן בזה ושפיר ידע דשדה אחוזה נופ' מהאי טעמא הוא וק"ל אבל קשה לן לפירושו דמאי ס"ד דמקשן א"כ שארו דכתב רחמנא ל"ל דאף דלא היה כתוב כאלו כתוב דמי אחר דלית לן לאקדומי אפי' לדחד מנייהו והיינו לבן או לבת. גם דחיקא לן לומר דקושיתו הב' לא יתפרש כמו הקושי' הראשונה דשם מקשה דיקדום אב גם לבן ואח"כ דקאמר ומה ראית' יתפרש או אפכא וכדכתבו תוס' וגם דחיקא לן דעדיף ליה ייבום מייעוד מסברא דנפשי' לכך אמינא דאחר דראה המקשן דהביא ליה רבוי והיינו שארו ומיעוט והייני הקרוב רצה ללמוד מן הרבוי דשארו להקדימו לאח ומן המיעוט דהקרוב למיקם ליה אחר הבן קמקשה אח"כ ומה ראית' כו' כלומר דלעולם אימא לך להקדימו גם לבן דמאי אולמי' דבן מאח דגם אח עדיף מן אב ואפ"ה מן רבוי דשארו מקדמינן ליה כן נקדימו ג"כ לבן אף דהוא קרוב ממנו במילת' חדא ועדיין לא יצא המקשן מידי חובתו ופירושו דקושיתו כי קשה א"כ לפי דעתו הקרוב דכתב לן הקרא ל"ל אך המדח' לא הניחו לפרש ואח"כ מפרש דבריו באמרו אדרבא ופירושו כן הוא דלעולם אב יקדים לבן ולאח מטעם דכתב לן הקרא שארו ואי משים דכתיב המיעוט מלת הקרוב אמינא דאתי' לאקדומי אח לבן נמי ולעולם אב קודם לאח ולבן ועל זה קמשני דבן קרוב יותר מן אח וא"כ נכתב בן כסדר קידם לאח וא"א דאב קודם אפי' לבן הקרוב ל"ל דוק:

עוד אמינא טעם לשבח מאי האי דנימא בדרש הלזה דהכתוב נכתב שלא כסדר ומה היה המקרא חסר דהוה כתוב כסדר אב קודם לאח ואמינא אחר דמצינו לקמן דסבר רבא לומר דאברהם בנכסי עשו קודם ליעקב אחיו והיה רוצה לדייק מדתנן האב קודם לכל יוצאי יריכו וש"ס סתר' לדעתי' ומסיק דיעקב קידם ומתרץ דיוצאי יריכו שלו תנן ולא דבנו. ואפשר לי לומר א"כ דלכך הקדים הקרא אח לאב להורות לן דבר זה דזימנין דמצינו דאח קודם לשארו והוא האב והיינו אבי אביו ואי הוה מקדים שארו לאח ה"א דלעולם יקדום אב לאח ואפי' אבי אביו קמ"ל דלא דוק:

דף קט.

בגמר' אימא שארו כו' מלמד שהאב קודם לבת כו' כיון

דלענין יבום בן ובת כי הדרו נינהו כו' אפשר לפרש דלא כתוס' דלעיל ד"ה כלום כו' וה"ק כיון דלענין כו' וא"כ אף דלא היה כתוב בת לנחלה ממילא הוה ידעינן דיורש' הואיל דפוטר' ג"כ לענין יבום וא"כ בת דכתב רחמנא ל"ל אלא להקדימו לאב הוא דכתב' כן אפשר לומר בדרך האפשר: בגמר' והאי תנא מיית' לה מהכא כו' במקום בת אתה מעביר נחלה כו' ואי אתה כו' ואימא כו' נראה לי לפרש הדרש והדחיי' הכי דהנה ר"י דרש לדרשתי' מדכתיב העבר' בבת ולא כתיב בה נתינה ש"מ יש עוד העבר' אצלה זולת הנזכרים בקרא והוא האב ומדכתב' להעבר' בבת ולא באח והוה אתי בת במכש"כ מאח ש"מ באח אין מעבירין אותה העברה אלא נותני' לאב והמדחה סבר דאדרבא דלישנא דהעברה אורח' דקרא הוא ולא נתינ' רק דקאתיי' ליה דרשתי' מדלא כתיב העברה באח ש"מ דלא מעבירין בו מן האב ואהכי קא מקשה דלמא הא דכתוב העברה בבת קאי אאחים דכתיב בקרא בהדיא דלישנא דהעברה שייך בי' ולא נתינ' ואי משום דלא כתיב נמי באח העברה זהו משום דבא להור' לן דאב קודם לבת אפילו לכך קאמר בבת העברה לומר דמן האחין דכתיבי בקרא בהדיא אתה מעביר מהם ולא מן אב דלא כתוב בהדיא ואי הוה כתוב באח נמי העברה ה"א דקאי אאב דמעבירין ממנו בין בבת ובין באח וקמשני לי' דדיוק' דלי קאתי' מדכתיב לישנא דהעבר' בבת ולא לישנא דנתינה דלא שייך לישנא דהעברה אי קאי אמאן דכתיב אצלה בקרא ודוק:

דף קט:

וממאי דשארו זה האב כו' אימא שארו זה האם. נטר לי' עד הכא ולא מקשה כן תכף לעיל אחר דרשת התנא. אפשר דלעיל לא הוה קשה ליה מידי דסבר דע"כ אין האם יורשה מדחזינן דכתב לן הקרא העברה בבת היורש לימר דמעביר' נחלה משבט לשבט ואי איתא דגם האם יורש' א"כ אף באם ה"ל למכתב לישנא דהעברה אבל השתא דחזה דלריבר"י אית ליה דרש' אחרינא מן העברה להורות לן דאב קודם לאח א"כ שפיר קא מקשה מנא לך דשארו דקאמר הקרא לאו אאמו קאי ואי משום דלא כתוב בה העברה הלא אפשר לומר דגם העברה דכתיבה בבת לא אתא למילף דבר זה אלא להקדים אב לאח וק"ל:

דף קי:

בגמר' והאחים מן האב כו' מנלן אמר רבה כו' ול"ל ממשפחתו וירש כו' אין ה"נ כו' לכאורה נראה זה כתמו' דתחלה שאל מנ"ל ואח"כ מקשה ל"ל ומה עלה על דעת רבה דהביא הג"ש. ואפשר לומר דע"כ לא קים לן בודאי דמשפחת אב קרוי' משפח' ולא דאם אלא למאן דיליף דאב יורש את בנו משארו וקשה

לן עליו ודלמא שארו זה האם והוצרך לתרץ ממשפחת' וירש אותה כתיב עד דקשי' עליו מפסוק ויהי נער ונו' והוצרך לתרץ ולפרש בדוחק ואפשר לומר א"כ דמאן דיליף ירושת אב מבן מוהעברתם אינו מפרש הקרא דויהי נער ונו' כן והיה אפשר לומר א"כ דמשפחת אם נמי קרוי משפח' ולכך לדידי' צריכנא לג"ש דאחו' דאין אחים מן האם יורשי וא"כ הא דשאיל תחלה מנלן והוצרך רבה למילף מן ג"ש דאחו' אתי' אליבי' דהאי תנא דיליף ירושת אב מוהעברת' והש"ס דמקשה אח"כ ול"ל כו' אתי' אליב' דמ"ד דיליף ירוש' האב מן שארו וק"ל:

ועוד אפשר לומר אחר דמצאנו שם ביבמות דיבום בנחלה תלי' רחמנא כו' וכתיב קרא דיקום על שם אחיו והיינו לנחלה דמאן דמייבם הוא יורש האח וא"כ תחלה מקשה הש"ס מנ"ל פירוש מנלן דלעולם אין אח מן אם יורש אפי' בזמן שמת האח מן האם בלי זרע נימא דמאן דמיבם יהי' יורש אותו ואפי' הוא מן האם יהי' מייבם אות' ויהי' יורש את אחיו מן האם ועל זה שפיר קמשי' דילפינן מג"ש דאחו' דאינו מייבם וממילא לא קירש והמקשן דנקשה ול"ל לא הבין מאי דאמר רבה ולכך מקשה קושיתו ואח"כ מפרש לי' דכי אתמר דרבה לענין יבום אתמר:

דף קיא.

בגמר' ושאני הכא דאמר קרא ממטות מקיש כו' הנה יש

לדקדק א"כ דאית ליה תנא דברייתא ההיקש למה נקט הק"ו בדבריו דהלא הכל נוכל למילף מהיקש דממטות דהבן יורש את אמו ודקודם לבת. ואפשר לומר דאי לאו הק"ו ה"א דאדרבה מהיקש דמטות נילף דבת קודם לבן ונפרש ההיקש הכי דמה מטה האב בן קודם לבת אף במטה אם בת דכתיב' בקרא תהיה קודם לבן וההיקש' לא אתי' כ"א דלא נאמר דיהי' שוין בירושה או דלא נימא דהבן לא יורש כלל אבל לעולם בת דכתיב' בהדי' תהי' מוקדם לבן דלא כתיב ואפ"ה יתפרש ההיקש היטב לכך הוצרך לק"ו ומק"ו אתי' לן בודאי דהבן לכל הפחות יורש בשוה עם הבת וא"כ כשאח"כ בא ההיקש להקדים אחד לחבירו ע"כ להקדים בן לבת אתי' וק"ל:

והנה הא דאמר ואין לי אלא בת בן מנין יש ליתן טעם לס"ד דידי' דאחר דהבן מיסב נחלה לא יירש אותה משא"כ בבת דנוכל לעשות דלא תסוב הנחלה והיינו כשמנסבינן לה לגברא דמשבט אמה וק"ל:

מציגו כמה אמוראי' בדין הזה דהוה בעי למעבד עובדא כר' זכרי' בן הקצב ואף דהוא יחיד נגד הרבים וגם נגד סתם מתני' דילן נראה דמשים דקשי' להו אי דרשינן מטות א"כ גם האם תירש את בנה וכדמקשה לקמן דף קי"ד עד דהוצרך לומר מתני' איני יודע מי

שנאה והם לא העלו על דעתם הא דמתרץ הש"ס יורש' ולא מורש' וק"ל. ובזה מתישב נמי הא דר"ה ב"ח אמר משמי' דר"ה אמר רב הלכה כר"ז בן הקצב ואח"כ אמר הש"ס משמיה דרב דאין הלכה כר"ז וכי ר"ה ב"ח שקורי קא משקר אבל למאי דכתבתי ניחא דבאמת רב אמר הלכה כר"ז בן הקצב לענין מאי דאמר דאין האם יורש את בנה ודלא כריב"ש דלקמן דדריש מהיקיש' דמטות דהאם יורשת את בנה וגם אמר דאין הלכה כר"ז לענין דלא דריש מטות כלל לענין אקדומי בן לבת בנכסי אם ואלו ואלו דברי אלקי' חיים וק"ל:

בגמר' גשש' אמר ליה דין שיעור' כשק כו' לכאורה תמיה לן מאי רצה ר"י בזה דגשש' לגולתי' לראות' אם היא יפה או לא ואמר דין שיעוריה כשק ומאי רצה בזה ונראה דאחר דשמע משמעי' דאמר גולתי' יאי לא ידע אם הוא יאי ממש ולעולם לאו ת"ח הוא דיהי' לו מלבוש של ת"ח או אם רצה דהוה יאי לענין דהוא ת"ח ויש לו מלבוש של ת"ח ולכך גשש' וכשראה דלאו יאי ממש הוא א"כ ע"כ דהוה כמו טלית של ת"ח ות"ח ממש הוא ולכך מהדר אבתר' עד דבעי מני' את בעיתו וק"ל. ועיין בדרוש שלי. והנה יש לדקדק קצת לריב"ש דלקמן דאמר דהאם יורש' את בנה א"כ מנ"ל הילפות' דהכא דבת יורש' שני מטות משום דהבת יורש' את אמה ודלמ' הא דכתיב מטות דיורש' שני מטות מיירי דנסבה משבט אחר את אישה ומת אישה וירש בנה את אביו ואח"כ מת אותו בן וירש' אמה את בנה שהוא משבט אחר ודוק כי יש ליישב דלדידי' ג"כ הואיל דהאם יורש את בנה ממילא גם הוא יורש אותה וע"כ לא קבעי הש"ס מנ"ל אלא הואיל דאמרינן דהיא אינה יורשת אותו. אבל א"כ ק"ק למאי הוצרך ריב"ם ליתן טעם אדבעי מנ"ל דהא כבר יש טעם גדול בזה דאמרנו וק"ל:

ברשב"ם ד"ה בת יורש' כו' וכשנישאת אמה לאבי' היה לה אחין כו' הא דהוצרך לכך ולא קאמר דאמה נשא' אבי' משבט אחר דעדיין לא נצטוו' על כך עד עתה י"ל לאחר דלא מצינו דהיו באים לעורר אירושת הבנות כ"א אבנות צלפחד והן עדיין לא נשאו לגוברין וא"כ ודאי לאו עלייהו נאמר קרא דוכל בת יורש' ולא קמזהר כ"א מכאן ולהבא ולכך הוצרך רשב"ם לפרש היאך יבא לידי כך אם לא בדרך הזה ודוק אבל יש לדקדק א"כ מאי האי דמקשה לעיל דף ק"י ר"פ לאביי איכא בן ובת לא האי לירות כול' אלא כי הדדי לירת' הלא א"כ לא משכחת להא דפירש רשב"ם דהוה אפשר לאנסובי בת לחד מבני שבט אחר ודוק:

עוד אפשר לדקדק קצת מנ"ל דבת יורשת את אמה מדכתיב מטות דלמא הקרא מיירי דכבר נשא בן ראובן את בת שמעון ומתה בת שמעון דרש בעלה אותה וא"כ בת ראובן

יורשת שתי נחלות משתי מטות וי"ל דזה לא מיקרי שתי מטות דהלא כשהוסב הנחלה כבר לאבי' הוה כאלו הוה שלו מעולם ואח"כ כשהיא יורשת את אבי' הוה כאלו יורש' מטה אחת ולא שתים וק"ל: בתוס' ד"ה מקיש כו' עד ור"י אומר כו' היינו משום דמכח אבו' דחמי' קאתי כו' קשה לי לדבריו א"כ מנ"ל דבת יורש' שתי מטות אי משום דכתיב מטות דלמא מאי דהוה יורש' מכח אבוה דאמי' קאמר קרא יורש' שתי מטות אבל לעולם לאמה אינה יורשה ודוק:

בא"ד בסופו ומיהו אפילו למ"ד לא אמר דיו איכא למימר מילתא דאתי' בק"ו טרח וכתב לה קרא ע"כ קשה לי דמ"מ מאי מקשה הש"ס לקמן ותנא דידן ממ"נ אי דריש מטות כו' לימא דלעולם לא דריש ואפ"ה בן קודם לבת כקושי' הרשב"א דהכא דוק:

בגמר' יכול אף היא תירשנו הנה מה שהקשו תוס' דא"כ למה לא קפיד הכתוב אסיבת האשה יש ליישב דע"כ לא קפיד אלא אאשה דודאי תסוב הנחלה במותה או לבעלה או לבנה משא"כ באיש דבזמן שיהי' לו בן לא תסוב נחלתו משבטו וק"ל:

דף קיב.

בגמר' וכי מנין ליאיר כו' מה שהקשו תוס' למ"ד לבאי הארץ נתחלקה אמאי לא היה ליאיר אפשר ליישב דמ"מ קשה לן אחר דחזינן דקחשיב הכתוב מה דהי' ליאיר נחלה מרובה מכל אנשי שבטו ונם מאביו ואי לאו דהוה ליה ירושה מאשתו או מאמו למה היה ליה נחלה מרובה כזה (וכי לא היה אדם אחר שנכנס ג"כ לא"י עם אביו) מחמת עצמו אלא ע"כ דאתי' ליה בירושה וק"ל:

ומאי דמקשי' תוס' בדבור שאחר זה דהא היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן ליה בלאוי יתיר' איכא למימר דשאני הכא דע"כ אף דאתי' לסבת הבעל מ"מ גם ללאוי יתיר' אתי' דע"כ לדברי הכל ובאין ספק אף דלא אמרינן דבעל ירית או דירית מ"מ האשה עובר' בתרי לאוין ועשה וא"כ ויזיכא למימר דמעולס לא אתי' לסבת הבעל ולא אתי' כ"א ללאוי יתיר' דהא השתא נמי ללאו יתיר' קאתי' משא"כ במקומות אחרי' בזמן דאיכא למדרש לא אתי' ללאוי יתיר' כלל ולא מלקינן כ"א אלאו אחד ודאי אמרינן היכא דאיכא למדרש לא מוקמינן ללאוי יתיר' ולא מלקינן עלי' ודוק: אמר אביי סוף סוף כו' נראה דשפיר גרסינן א"ל אביי כדגרסי תוס' ואביי בא לתרץ קושי' דר"פ אבל לא גרסינן אי ס"ד דבעל לא ירית כאשר הביא הרשב"ם בשם יש גורסי' והכי פירושו דהנה כל קושי' דר"פ הוא מקראי דנביאי' דפנחס ודיאיר. ובאשר נאמר דהתנא קבלה הוה לי דמעשה דלשם כך הוה דנסיב פנחס אתת' ומתה וירש אותה וכן ביאיר וא"כ אין להקשות מהשתא מנ"ל דבעל ירית אתתי' דהלא מצינו כן בפנחם וביאיר רק דא"כ קשה מאי ואומר דקאמר התנא

ומביא האי דיאיר אחר דהביא מפנחס וכבר אמרנו דהיה קבלה בידו דההיא מעשה הוא דירית את אשתו וזהו דרצה אביי לתרץ דלכך הביא האי דיאיר לומר לן דהאי בת דירתה ב' מטות צריכ' להינסב לגבר דאתיא נמי מתרי מטות וכמו דהוה ביאיר ולכך הביא מעשה דיאיר כן אפשר לומר בדרך האפשר ולא בהחלט ומ"מ נראה דכן הוא דעת הרשב"ם דהתנא קבלה היה בידו דירית פנחס את אשתו וכן יאיר ולכך כתב והתנא עצמו לא נתכוון לדרוש ייתור קראי אלא ה"ק מנין היה לו לפנחס כו'. והוצרך לכך דלפי גירסתו ופירושו קושי' דר"פ לית לה תירוצא ודוק:

דף קיב:

בגמר' תני' בסבת הבן ותני' בסבת הבעל תניא בסבת הבן כו' נראה לי כגרס' רשב"ם אבל לא כפירושו כדי שלא יקשה עלן קושי' התוס' ופירושו הכי דהנה אחר דחזינן לעיל לר"י דברייתא דדריש ירוש' הבעל מכל הני קראי ואמר אח"כ ואומר מפנחס ואומר מיאיר דקא קשי' ליה דלמא בהסב' בן קמיירי לכך מביא מקראי דפנחס ויאיר וסביר דפנחס ויאיר ירשו מנשותיהם וכדלעיל וכן הכא צריכנ' לומר לברייתא בתריית' דמתחלת בהסבת בעל דע"כ קשה ג"כ עליו ודלמא בהסבת בן ולעבור בתרי לאוין וע"כ צריך לומר ולמילף מקראי דפנחס ויאיר וסביר דמתו נשותיהון ולא אמותיהון דאל"כ מנ"ל למילף הסבת בעל מהני קראי. ולפי זה ברייתא קמייתא דפתח בסבת הבן ע"כ בעי למימר ולמדרש בהסבת הבן כדדריש ר' ישמעאל בהסבת הבעל דהלא גם עליו איכא לאקשוי כל הני קושיות דלעיל ודלמא לעבור עליו בשני לאוין ועשה ולעולם כולם בהסבת בעל קמיירי וע"כ צריכנא לומר לדידי' דסביר וידע לפי דעתי' דפנחס ירש את אמו וכן יאיר ולפי זה טובא איכא בין ברייתא קמייתא ודבתרייתא דאלו לקמייתא סביר' לה דפנחס ויאיר ירתו לאמם ולבתרייתא ירשו לנשותיהון ודינ' רבא איכא בנייהו נמי דאלו בזמן דאמרינן דירשו לאמם א"כ מוכח ע"כ דאין הבעל יורש ראוי כבמוחזק כדלקמן בש"ס ודוק היטב כי נראה לי מאוד. ובזה יתפרש היטב הא דהביא לעיל (על מאי דמקשה אמתני' מה"מ דהבעל יורש את אשתו) הילפות' דשארו ואמר אח"כ והאי תנא מייתי לה מהכא ומביא דרשה דר' ישמעאל כאלו ודאי ליה דתנ' דילן לית לי' דרשה דר"י ומנ"ל זה ובמאי שפרשתי א"ש דאחר דחזינן דתנא דידן אית ליה הא דאמר ר' אבהו משמי' דר' יוחנן שאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק מן מאי דאמרה הש"ס לקמן דף קי"ד ע"ב הא תו למה לי הא קמ"ל האשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר כו'. וא"כ לפי מה שכתבו צריך לדרוש הני פסוקים דפנחס ויאיר במתה אמם וירשו אותם. ולא במתה אשה שלהם וירשום ודוק היטב כי נכון הוא:

דף קיג.

בגמר' דכ"ע מיהת ממטה למטה אחר בסבת הבעל הכתוב מדבר
מאי משמע. נראה דודאי לתנא דברייתא דראשון קבעי דאחר דחזינן דעדיף ליה סבת הבעל מדבן מדקאמר או אינו אלא בסבת הבעל וא"כ ה"ל לאוקמי פסוק הראשון בסבת הבעל דמסתבר טפי ומייתורא דהב' ה"ל להביא נמי סבת הבן כדחזינן בתנא דברייתא הב' דמוקי קרא הא' לסבת הבן הואיל דמסתבר טפי לדעתי' והב' לסבת הבעל וק"ל וכן יש לפרש מה שכתב ופירש הרשב"ם: עוד בגמר' אמר קרא איש כו' נראה דרבה בר שילא אסוף קרא קסמך ויליף ליה מדכתיב ידבקו מטו' ולא נקט אלא תחלת המקרא וסמך עצמו על המבין ורנב"י בא לפרש טפי דהלמוד אתי' מידבקו ואכתי לא קא מפרש שפיר עד דבא רבא וקמפרש ליה מדכתיב ידבקו אצל מטות וכן רצה לימר רנב"י רק לא פירש היטב את דבריו וכן רבה בר שילא כך היה דעתו רק לא סיים למילתי' וק"ל:
בגמר' ובני אחות תנא בני אחות ולא בנות אחות נראה דקשה לש"ס יתורא דריש' או דסיפא דתנא בבבא ב' בני אחות נוחלין ולא מנחילין ואפ"ה תני בבבא ג' ואחי האם מנחילין ולא נוחלין וחד מנייהו מיותר וכדמקשה לקמן על האיש את אמו והאשה את בעלה (ומאי דקאמר וכתב הרשב"ם דתני ליה אגב גרר' לא נראה) לכך הביא הברייתא לומר דמיתורא קאתי' לן דבר זה ובזה מתורץ מאי דמקשים תוס' לעיל ריש פרקי' ד"ה האב את הבני' וכו' וק"ל:

דף קיג:

בגמר' וירש מקיש ירושה שניה לראשונה כו' נראה דירושה שניי' מקרי מאי דלא נכתב בפירוש וקאתי' מקרא דאמר ונתת את נחלתו לשארו הקרוב אליו ופירשו לקרוב קרוב קודם והואיל דלא נכתב בפירוש נקרא ירושה שניי' וכל מאי דכתיב בקרא נקרא ירושה ראשונה וק"ל:
עוד בגמר' דלמא דין נחלות קאמרת אפשר לומר דלכך נקט דין נחלות ולא קאמר חלוקת נחלות דמיירי בזמן שניתן במתנה לאחד מיורשיו יותר ממה שראוי לו מן התור' ואפ"ה דבורו קיים כאלו היא נחלה דממילא ודהוה מן התורה או דאתי' אליבא דר' יוחנן בן ברוקא דסבר בזמן שאמר על מי שראוי ליורשו דברי' קיימין ויליף ליה מביום הנחילו את בניו דיש רשות לאב להנחיל לאחד מבניו כמו שירצה מדכתיב הנחילו כדלקמן ולכך קרוי ליה דין נחלות לומר דדינו הוא כמו נחלה ממש וק"ל:
והא דצריך ב' פסוקי' הוה נמי משום הכי דהפסוק דחוקת משפט כתיב בנחלה שהיא מדאוריית' וקרא דיום הנחילו אתי' לנחלה אשר בא על ידי דבורו ודוק:

דף קיד.

בגמר' אתמר קני' עד אימתי חוזר עיין בטוח"מ סי' קצ"ח
דכתב דלא מיירי כ"א בקני' סודר אבל בשארי קנינים אינו יכול לחזור לאחר כדי דבור אבל מ"מ בתוך כדי דבור יכול לחזור בהסנ"כ ולכך נקט הכא בלישני עד אימתי חוזר כאלו ודאי ליה דיכול לחזור רק דשואל עד אימתי יכול לחזור ובמאי שכתבתי א"ש וק"ל:
עוד בגמר' אמר ר"י כוותי דידי מסתברא כו' ודאי לכאורה דבר זר הוא זה לומר דר"י לא יבין מאי שיש לדקדק גם עליו כאשר אמר רב אשי לר"כ ונראה דר"י סבר דא"א לומר לרבה דקמי והדר יתיבו דא"כ אינן יכולין לדון אח"כ כשחזרו וישבו אפילו הואיל דמתחלה לא היו יכולין לדון בישיב' ראשונה (הואיל דיכול עדיין לחזור וכדפירש הרשב"ם) וכאשר אמרינן בשנכנסו בלילה לבקרו דאינן יכולין לדון ביום על מה שראוי בלילה הואיל דבלילה לא הד יכולין לדון ה"נ נימא הכי משא"כ בשעדיין הן במושב אחד אף דיסלקו מענין לענין מ"מ חד מושב מקרי' דכולין לדון ואינו דומה ללילה ורב אשי לא ניחא ליה לחלק בכך וסבר דאין חילוק ודא ודא אחת היא דאף דיסלקו מישיבתם לישיבה אחרת מ"מ חד ישיבה מקרי הואיל דכולו חד מקום וחד זמן הוא ואינו דומ' ללילה והש"ס פסק מ"מ כר"י ואפשר משום טעם זה שאמרנו ודוק:
בתוס' ד"ה אבל בלילה כו' יש לדקדק קצת לר"י דאינו מחלק בין עד המכוין להעיד ועד הרואה א"כ מאי מקשה הש"ס בב"ק פ' החובל דף צ' אמאי דאמר ר"ע אין עד נעשה דיין על מאי דאמר בברייתא אחר' דמשמע מינה דסבור עד נעשה דיין ואי איתא דלר"ט דסבר שם עד נעשה דיין היינו אפי' במכוין להעיד מאי מקשה אר"ע דלמא הא דקאמר בברייתא הא' דאין עד נעשה דיין היינו עד המכוין להעיד והא דקאמר בברייתא הב' דנעשה דיין היינו עד הרואה דבשלמא לרשב"ם דסבר עד המכוין להעיד הוה כמו עד המעיד א"כ ע"כ נאמר דע"כ לא פליג ר"ט אר"ע שם בברייתא הא' אלא בעד הרואה ואפ"ה סבר ר"ע דאינו נעשה דיין וא"כ שפיר קא קשה עליו מברייתא הב' ודוק היטב ועיין שם בחדושי מה שהקשיתי ג"כ אמאי שכתבו גם הכא בדבור שאחר זה דההיא דרשה דמכות עיקר וההיא דר"ה לא קאמר אלא דמההיא טעם לא גמרינן שאר דינין מהתם כו' ודוק גם הכא:
בתוס' ד"ה ניחוש דלמא הדר בי' כו' עד ונראה לפרש דאמאי עושין דין ניחוש שמא יחזור בו והוה כמו אטרוחי בי דינא ובזה מדוקדק קצת מאי דנקט המקשן בלישני' ג"כ הא דקאמר ר"י רצו כיתבין דאלו לפרשב"ם קושיתו אינו כ"א מהא דקאמר רצו עושין דין אבל לדבריהם א"ש דגם אכתיבתן יש לדקדק כן דהוה ודאי נמי אטרוחי בחנם. ואפשר

לומר לפרשב"ם דלהכי נקטי' בלישני' לומר דכמו דמאי דקאמר רצו כותבין ודאי קמיירי אפילו בדלא קמו והדר יתיבו כן מיירי נמי הא דקאמר רצו עושין דין ור"א סתר דבר זה באמרו ולר"י מי ניחא וק"ל:

דף קיד:

והלכת' כוותי' דר"י בשדה ענין ומחצה אפשר לומר דלהכי קחשיב הני תלת מילי דהלכת' כוות' אע"ג דעל כל אחד הקשו עליו קושיא מה עיין עליהם וק"ל:

בגמר' הא קמ"ל כו' מה אשה את בעלה כו' נראה דאתי ליה מכש"כ דמה אם הבעל בחייו אינו נוטל בראוי כשאשתו מתה כבר מכש"כ כשהוא בקבר וכבר מת דאינו נוטל הראוי לבוא אחר מיתתו להוריש ליורשיו דודאי מסתבר טפי שיהי' נקרא ראוי מה שבא אחר מיתתו מן מה שנקרא ראוי כשבא בחייו וע"כ בבן אמרינן דאף דאינו מוריש כשהוא בקבר ליורשיו משום דהוה ראוי מ"מ יורש את אמו כשהיא בקבר. ועוד יש קצת ראי' דאין הבעל מוריש בקבר ליורשיו דאל"כ למה צריכנא קרא דהבן יורש את אמו דהלא כשאביו עדיין בחיים באמת אין הבן יורש דודאי הבעל קודם לבנה וא"כ ע"כ אין הבן יורש את אמו אלא בכבר מת אביו ואי איתא דהבעל יורש בקבר ל"ל קרא לבן דאף בדלא קרא ע"כ הבן יורש כשאביו כבר מת אלא ע"כ בשהבעל בקבר אינו יורש וא"כ אי לאו קרא לא הוה הבן יורש את אמו. ואף שיש קצת לדקדק אדברים אלו מ"מ דוק ותמצא כי ראי' גדולה יש ודליתי לך חספ' אשר תמצא תותי מרגניתא:

בגמר' אמר ר"י משום ר"י כו' דבר תורה האב יורש את בנו והאשה יורשת את בנה כו' קושי' התו' דא"כ ע"י איש נמי מסבת נחלה כו' ואמאי לא אזהר רחמנא לאיש יש לומר דהסבת נחלה דאיש יש לתקן דאות' אשה תחזוד ותנסב לאיש אשר יהיה מהשבט אשר בא הנחלה לה משא"כ בהסבת האשה דאין לתקן כולי האי ודוק:

ואמאי דמקשי' עוד דאם כשאין האב האשה יורש' א"כ לא תהי' נחלה משמש' לקרובי האב כו'. ולמה לא נאמר דע"כ לא קא יורש' האם אלא בשמת האב והיא קיימ' אבל בזמן שהאב והאם כבר הלכו לעולמם חוזר הדבר לכמו שהיה ואתי' משמיש האב ומוקדם למשמוש האם כאשר הוא בזמן שהאב קיים והאם קיימת דאמרינן ג"כ האב קודם לאם כן נאמר במשמוש האב וא"כ יש משמוש לאב ולא לאם וכי מפני דפעם אחת כשהאם קיים ולא האב ליתא למשמוש יסתור למודו ואפשר דזהו שאמר ר"י דבר תורה כלומר בירושה הנאמר בתורה והיינו שלא ע"י משמוש אמרינן האם יורשת ולא ירושה דלא כתיב' בהדיא בתורה אלא אתי' ממלת אין עיין עליו כדלקמן וילפינן מינ' משמוש בהא לא אמרינן האם שוה לאב וק"ל. ואפשר ג"כ לומר דרצה בזה לומר דלא נטעי דמיירי

מירושת הגר דלא כתיבה בתורה לכך אמר דבר תורה כלומר דמיירי מירושה דבר ישראל דכתיב' בתורה ורלא כר"י והיודע יבחר ואם שניתי אתי תלין:

דף קטו.

בפרשב"ם ד"ה לעולם דריש מטות כו' עד ור"ח דייק מ"ס דממטות מקצת ב' מטות כו' דע"כ האי מ"ס לדיוקא דידי' אתיא דאי לגופי' כו' לישתוק קרא מני' כו' פירוש לפירושו דבא לסתום את פי דברי הטוען אשר יבא לומר מנא לך לומר דמ"ס דממטות אדיוקא קאי ומלת מטות בעצמו יתפרש בבת היורשת שתי מטות קמיירי ומזה יבא לך ההיקש דלעיל דבת יורשת את אמה דלמא אפכא דמ"מ דממטות בא למעט ולומר דלא קמיירי אלא בבת היורש' מטה אחת והיינו מטה אבי' ומנא לך א"כ ההיקש דלעיל ואזה השיב הרשב"ם דע"כ א"א לומר כן דמ"ס דממטות יבא למעט אגופי' ולומר דלא קמיירי אלא מבת היורשת מטה אחת דא"כ לא לכתוב לא מטות ולא מ"ס וממילא ידענא כו' דוק בזה כי כתבתי זאת והארכתי בו לפרש הואיל דראיתי במהרש"א דברים אשר לא כדת ולא ירד להבין דרך הרשב"ם ומלתו: בגמר' איתבי' האשה את בנה כו' מנחילין ולא נוחלין. נראה דלכך לא פריך מרישא דקתני האיש את אמו נוחל ולא מנחיל דהוה אפשר לומר דבאמת אם מת הבן האם יורש' את עזבונו והא דקאמר לא מנחיל היינו בשהבן בקבר ונפל לו ירושה ממקום אחר אין אמו יורש' אותה ירושה דאין האם יורש בראוי דומיא דהבעל והבן דלעיל לכך הביא הסיפא וק"ל:

עוד ותנא בני אחות ולא בנות אחות. גם הכא הביא הא דבני אחות ולא האיש את אמו משום דמהאיש את אמו לא הוה ראי' כולי האי דה"א ה"ה אשה את אמה משא"כ מבני אחות דמיותר כאשר כתבתי לעיל וא"כ שפיר קא מדייק וק"ל:

במתני' בן קודם לבת אע"ג דפשטי' דקרא כן הוא הוצרך לאשמעינן דלא נימא כדמקשה לעיל דף ק"י רב פפא לאביי דכי הדרי לירתו ע"ש וק"ל: כל יוצאי יריכו של בן קודמים לבת בא לסתור דעת הצדוקים דסברי בת הבן ובת כי הדדי לירתו וקאמר יוצאי יריכו ולא אמר כל זרעו לרבות אפי' ממזר וק"ל:

בת קודמת לאחין.בא לאשמעינן דלא נימא אחין קודמים לבת ואי משום קרא דלמא קרא שלא כסדרן כתיב כדאי' לעיל דף ק"ח וק"ל:

זה הכלל כו' אפשר דבא לרבות בזה הכלל דלא נימא בכל הני דאמר יוצאי יריכו קודמין דוקא יוצאי יריכו שלו. ולא של בנו כדאמרינן לקמן במאי דאמר והאב קודם לכל יוצאי יריכו לכך כללא כייל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמי' וא"כ א"א למטעי מהשתא דהלא לעולם אמרינן בכל אדם בזמן שהוא קודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין וק"ל:

וא"ת א"כ ליתני זה הכלל ולא ליתני בכל אחד יוצאי יריכו קודמין אף אני אומר דבכוונת מכוון עשה התנ' דבר זה דהשתא שמעינן שפיר במאי דאמר האב קודם לכל יוצאי יריכו דהיינו דווקא יוצאי יריכו שלו ולא דשל בנו דאי לא עביד הכי מהיכא תיתי דנאמר ונדייק כן אבל השתא דחזינן בכל א' יוצאי יריכו קודמין ואפ"ה הדר כללא כייל כל הקודם כו' ואמרינן דהוצרך לכך דאל"כ ה"א דיוצאי יריכו שלו דווקא ודלא דבנו חזינן א"כ במקום דלא מוכח ודאי דדיוקינן כן ולכך דייקינן כן נמי בהא דהאב קודם לכל יוצאי יריכו ודוק:
גמר' ת"ר בן אין לי אלא בן כו' אפשר לומר ולתרץ קושית התוס' דאף דאית לן בכ"מ בני בנים הרי הן כבנים מ"מ לא תימא דבת הבן לא תהוי עדיף מבת גופי' ותירש עמה כדת הצדוקים דבני בנים ה"ה כבנים היינו כאלו הם בניו ממש וא"כ בת הבן תהי' כאלו היא בתו אבל לא תהי' עדיפה מבתו וק"ל:
ובמאי דדריש בבת אפשר נמי לומר הואיל דכתיב בבת והעברת דדשינן לעיל במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ופירשו תוס' לעיל דהאב קרוב יותר מן הבת ואפ"ה צותה התורה דנעביר נחלה מני' במקום בת וא"כ הוה אפשר בסבר' לומר דהואיל דחידוש הוא דאף דהאב קרוב יותר ואפ"ה מעבירין נחלה ממנו די לך חדושו ואין מעבירין ממנו כ"א במקום הבת עצמה ולא במקום זרעה וק"ל:

דף קטו:

בגמר' הא כיצד נחלה משמשת והולכת עד ראובן. לכאורה לישנא דהא כיצד לא דייק לן שפיר דהא ממשמוש דלמטה קמיירי עד השתא וקאמר הכא משמוש דלמעלה ומאי דכתב הרשב"ם לתקן זה לא ספיק' לן ואמינא לדייק לישנא דהא כיצד דהוה בכל מקום כאלו קשה ליה קושי' מה וכן הכא אחר דראה דדריש כל אין לו דכתיב בקרא א"כ גם במאי דכתיב ואם אין אחים לאביו ע"כ דדרשינן נמי שם כן אין לו עיין עליו ולשם ודאי דרשה דלא צריכ' היא אם אין הנחלה משמשת למעלה עוד ודוק היטב ותמצא:
בגמרא אמר ר"ה אמר רב כל האומר כו' אפשר לומר דמיירי במאן דהוא שכיב מרע ומצוה שתירש הבת בנכסיו עם בת בנו ואי משום מאי דמקשה הרשב"ם דאפי' ריב"ב לא קאמר אלא בבן בין הבנים כו' הלא מצינו לקמן פלוגת' בזה דאיכא למ"ד דאפילו במי שאינו ראוי ליורשו קאמר עיין לקמן וא"כ אפשר דה"ק הכא כל האומר כו' כלומר אפי' מאן דסובר דאמר ריב"ב אף בדלא ראוי ליורשו ה"מ בשארי יורשיו קאמר אבל בבת עם בת הבן לא קאמר וק"ל:
בגמרא קרא עליו את המקרא זה כו' דחיקא לן האי פירושא דרשב"ם דמהדר ליה דבר דאין מוכח מתוכו כלום. ועוד דלא ה"ל להביא להם הא דאמרו שבא צבעון על אמו

דמשם לא מוכח כלום ואדרב' מיגרע גרעי הראי' דיש לבעל דין לומר א"כ מנ"ל דבני בנים הרי הן כבנים ואי משום דקאמר יושבי ארץ היינו משים דהיה ג"כ בן של שעיר ומה שהשיב הרשב"ם בזה מדכתיב יושבי ארץ לאו תשובה היא. וגם אפירוש דר"ת יש לדקדק קצת ע"כ אני אומר דבאמת ריב"ז רצה להביא ראי' לסתור ק"ו דידהו כדבסמוך רק דהיה מתירא שיביאו הצדוקים ראי' מהאי קרא דבת תירש עם בת הבן והוא אחר דחזינן דענה דצבעון אשה הות כדכתב ר"ת מדכתיב בת צבעון א"כ גם ענה דשעיר אשה הות וא"כ ע"כ קשה למה קחשיב להן בהדי בני שעיר וקאמר עלה יושבי ארץ דמשמע דהית' יורש' בנחלה בין הבנים אלא ע"כ דמתו אחיה והניחו בת והיא היתה נוחלת עם בת אחיה לכך בא ריב"ז לסתור דבר זה ואמר דבאמת בת בנו הות ולכך היתה יורשת עם אחים דאביה. ואזה אמרו ר' בכך אתה פוטרני דאף דראייתם מקרא הזה כבר נסתר מ"מ ק"ו דידהו עדיין קיים ולכך בא לסתור ג"כ ק"ו דידהו ודוק:

בתוס' ד"ה מלמד כו' עד וליכא למימר דענה אחר היה דהא אמר הכא דצבעון הוליד ענה. נראה לפרש דברי ר"ת בזה דה"ק דלא תימא ענה אחר הוה היינו דמקרא ואלה בני אהליבמ' כתיב לעיל מהני קראי דהביא הש"ס הכא והוא אצל מה דחשיב תולדות עשו וא"כ הוה אפשר לומר דאותו ענה ענה אחר היה ואזה כתבו דא"כ מאי הוכיחו הכא מן מאי דכתיב הוא ענה הוא ענה דמעקרא דלמא לא קאי אלא על ענה דלעיל אצל בני עשו אבל על ענה דשעיר לא קאי אלא ע"כ דמתיב' הוא דרשינן דלא היה כ"א ענה אחד ודוק:

דף קטז:

במתני' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה. אפשר דלהכי קאמר בנחלה להורות דבנחלת א"י קמיירי כל ג' החלקים כדפירשב"ם ולא תטעה לומם דחלק בכורה נטלו מהמטלטלים כסברת ר"י א' שמואל לקמן וק"ל: הא דאמר חלק אביהם שהי' עם יוצאי מצרים ולא קאמר בקיצור חלק אביהם וממילא הוה ידעינן דליוצאי מצרים נתחלקה דאל"כ מהיכן בא לאביהם חלק בארץ דהלא לא נכנם לארץ. ואפשר דבא להורות דלא תימא דלעולם לבא"י נתחלק וע"י חזר' בא לחפר אותו חלק והיינו דאחי צלפחד היו להם בנים שנכנסו לארץ וע"י חזר' בא צלפחד ג"כ חלק ועיין לקמן בתוס' ד"ה ובזכו' כו' דף קי"ט ע"א ודוק. ואכתוב עוד שם מזה דברים הרבה בע"ה:

והא דקאמר ושהי' בכור נוטל ב' חלקים לכאורה כפל דברים אמורים כאן דהלא כבר אמר וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ומאי האי דהדר קאמר נוטל ב' חלקים אפשר לומר דבא להורות דנטלו אע"פ דמת צלפחד בחיי חפר דומי' דחלק פשיטות ולכך הדר וכלל להו בהדדי להורו' דשוין הן וק"ל: בגמר' תנן כמ"ד ליוצאי מצרים נתחלק הארץ הא

דלא קאמר כמאן כר' יאשי' כדמצינו בדוכתא אחריתא אפשר דסברה הש"ס דלא אתי' כרשב"א דלקמן דאמר לזה ולזה נתחלק' ודלא כרשב"ם לקמן ולישנא דמתני' מוכח כן מדקאמר' שהיה עם יוצאי מצרים ולא קאמר שהי' מיוצאי מצרים אלא לומר דהרי הוא ככל יוצאי מצרים דאינו נוטל כ"א חלק אחד וכן כל יוצאי מצרים כמו צלפחד לאפוקי לדברי רשב"א דיש יוצאי מצרים דנטלי ב' חלקים כמו יהושיע וכלב ויאיר ומכיר וק"ל. ואף שאין זה דקדוק כולי האי מ"מ נראה לי דיש לדקדק עוד ממקים אחר דאלו לדברי הרשב"א למה לא קחשיב מתני' דילן יהושיע וכלב דנטלו ג"כ ג' חלקים ב' חלקים שהיו מייצאי ומבואי הארץ ועוד חלק אחד מן המרגלי' ובכל אחד איכא חידוש' כמו בבנות צלפחד אלא ש"מ דאתי' דלא כוותי' וק"ל:

הא דהביא' הש"ס המשל דשל ב' אחים ולכאורה שלא לצורך הוא. ונראה דבא להראית לנו בזה דדוקא בשיש להם אבות שיצאו ממצרים לריב"ם (ולרש"י אבי אביהם) הוא דמחזרי' אבל אין להם אבות שיצאו ממצרים הרי החלקים קיימים בידיהם כמו שנטלי דומי' דשני אחים כהנים דודאי בשיש כהנים בעיר אחת ויש להם בנים האי מאן דנותן להם תרומה אינו נותן כ"א לאבות ולא לבנים רק בבואו הבנים לגורן מאן דניתן סבר דהם האבות ומחלק התרומה לחלקים לגברי אבל בהיות שהם שלוחי' דאביהם ע"כ צריכי' האבות לחלוק בהדדי (ודלא כרשב"ם דרצה לדחוק את עצמו ולומר דהתנו בהדדי דמאי תנאי בעי בזה דודאי כל מאן דמחלק תרומותיו אינו נותן כ"א לגברי' וק"ל) אבל בזמן שמתו אבות דהיינו הכהנים ודאי כל אחד זכה בחלקו דומי' דהכי נמי לענין באי ארץ אם אין להם אבות שיצאו ממצרים אזי אין כאן שליחות וכל א' זכה בחלקו וא"כ טובא איכא בין למ"ד לבא"י או למ"ד ליוצאי מצרים ודוק כי עוד אדבר בזה:

בתוס' ד"ה ומחזירין כו' עד והא דפ"ה דראובן ושמעון שיצאו ממצרים כו' לא מיירי בראובן ושמעון אחי' כו' לכאורה יש לדקדק ולומר מאי דחיקא להו לומר כן דהלא מה שכתב הרשב"ם השתא אכתי לא קאמר ר"י אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם כו' ומקיימין השתא לפרש הקרא דלאלה דלא מיירי כ"א מבאי ארץ עד לבסוף דאמר דנתחלק ג"כ ליוצאי מצרים ודאי חוזר מדבריו שלמעלה. אפשר לומר דבאמת תוס' לאו בלשון קושיא קאמרי דבריהם דהכי קאמרי דאלו אי סבר הרשב"ם כר"ת ע"כ צריכנ' לומר דלא כתב כן לפי האמת במסקנ' דבריו דברי התנ' אבל אי סבר כריב"ם אפשר לומר דאף לפי המסקנ' כתב כן וק"ל:

בא"ד ועוד קשי' לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא כו' בשלמא לר' יאשי' דלא מיירי מבנים כלל דקרא דלאלה מפרש הוא דהוה כמו כאלה ודאי דלא יתפרש

מטות אבותם באחין דוקא דמהיכי תיתי דבאחין מיירי דאלו התם בעדות לא יתפרש באחין אלא מדכתיב בנים בהדי אבות ולא כתיב אב על בן ש"מ דבתרי אבות בהדי שני בני אחי' קמיירי כדאי' התם בסנהדרין ולהכי לדברי ר' יונתן דמחבר נמי בנים בהדי אבות ע"כ גם באחין דוקא מיירי ודיק ודלא כמהרש"א:

והנה יש לי לדקדק אמאי דהקשו מאי בנייהו והלא טובא איכא בנייהו בזמן שיצא אב ובנו ממצרים בני כ' ומתו במדבר והנכד נכנס לארץ דאלו ליוצאי מצרים נוטל ב' חלקים חלק א' משום אביו וחלק ב' משום אבי אביו ואלו לבאי ארץ לא נטל כ"א חלק א' ודוק: עוד איכא בנייהו נ"כ הא מילתא והוא בענין בנות צלפחד דקמן דאלו למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה לא נטלו חלק בכורה כ"א מנכסי חפר ולא ממה דירשו מאחי אביהם דהלא מאתו ירשו ולא מחפר. ואלו למ"ד לבא"י נתחלקה נטלו ג"כ מלק בכורה מנחלת אחי אביהם דהלא קודם שבא אותו חלק לאחי אביהם כבר זכה בו חפר מקידם ואח"כ ירשו בניו ממנו וא"כ כבר זכה צלפחד בחלק בכורה בעודו ביד חפר אביו ודוק היטב. ובלמוד הישיבה מצאתי ישוב אחד לקושי' זאת והוא דסברו התוס' הוא דע"כ צריך להיות דבר וחילוק אחר בין אי ליוצאי מצרים או לבא"י נתחלק' דאל"כ מאי קאמרה הברייתא לקמן והש"ס מפרש' דמשה היה מסופק בבנות צלפחד בענין חלק בכורה והיינו אי א"י מוחזק' או לאו הלא ה"ל למשה להוכיח לעצמו למ"ד לבא"י נתחלקה דע"כ א"י מוחזקה היא דאל"כ למאי כתב לן קרא לאלה תחלק הארץ ולא די ליה במאי דכתב לשמות מטות אבותם כו' אלא ע"כ דאיכא בנייהו עוד דבר אחר ולכך היה משה מסופק בדבר ודוק היטב:

הנה מצאתי דלמ"ד לבא"י לא סבר למעוטי פסולי' או טפלי' כדסבר ר' יאשי' דדרש קרא דלאלה כפשוטו ולכאורה קשה א"כ דה"ל לתיס' לומר עוד דהא מילתא א"ב ג"כ רק דאיכא למימר דקושי' התיס' אינה כ"א למ"ד לבא"י לא ה"ל למכתב כ"א לשמות מטות אבותם ולא קרא דלאלה וא"כ לא קשה וק"ל: לפי מאי דמשמע מדברי הר"א מזרחי דלא איירי במילתא דרש"י כ"א בדלא יהיו אביהם בני כ' בצאתם ממצרים דאי הוה בני כ' לא היו חוזרים אצל אבי אביהם א"כ אפשר לומר דלהכי לא כתיב בקרא לשמות מטות אבות אבותם לימר דלאו לעולם חוזרים אצל אבות אבותם אלא דוקא בזמן שהאבות לא הי' בני כ' בצאתם ממצרים וק"ל:

בא"ד ע"ב ועוד הקשה דמאי פריך לקמן כו' אפשר לתרץ קושי' זאת ולומר דלקמן לרשב"א פריך ולדידי' לית ליה חזרה וק"ל:

בגמרא לאלו ולאלו כו' הא כיצד היה מיוצאי מצרים כו' היה מבאי הארץ כו' מכאן ומכאן כו' ודאי אלו הוה אמר בלחוד' לאלו ולאלו כו' ה"א דצריך להיות מיוצאי מצרים והיינו אביו וגם יבא לארץ ובחסר חד מני' לא נטל כלום לכך הוצרך לפרש הא כיצד כו' והוצרך לומר נ"כ מכאן ומכאן כו' דאל"כ ה"א דאפ"ה אינו נוטל כ"א חלק א' והנה נראה לי לומר דהא דאמרה הש"ס מכאן ומכאן כו' באדם א' קמיירי כדכתבו תוס' והא דאמר מתחלה לאלו ולאלו כו' מיירי בב' בני אדם ולכך הוצרך לומר תרווייהו וק"ל:

ודא דמסיים ואמר מרגלים יהושי' וכלב נטלו חלקם ולכאורה גם הרשב"א קאמר דבר זה ואם כן יש לדקדק מאי דביקות יש לדבר זה עם דבריו הקודמים. לכך אמינא דאפשר לומר דבזה רצה לתרץ מאי דהקשו תוס' ז"ל ותימא דא"כ יהושיע וכלב כו' עד לבסוף שתירצו דה"ק קרא כו' וקושי' זאת לא קשה כ"א לדברי רשב"א הואיל דלדידי' מיירי הכתובי' באדם א' נ"כ שהי' מיוצאי מצרים ומבאי ארץ ויהושע וכלב מחמת ביאתם לארץ נמנו כו' וק"ל:

והנה הש"ס לקמן קא יליף דיהושע וכלב נטלו חלק מרגלים מדכתיב חיו ואי חיו ממש הוא כבר כתיב לא נותר מהם איש כו' וכן איכא למימר ולהקשות א"כ אפכא לפי מאי דמפרשי תוס' בתירוצם דה"ק קרא ובאלה לא היה איש כו' שהיה ראוי' שתגזור עליהם כו' דהלא כבר כתיב יהושיע וכלב חיו מן האנשים כו' אבל באשר נאמר דאותו חיו לאו ממש הוא כ"א שנטלו חלקם א"ש ולכך הוצרך רשב"א לסיים כן בדבריו ודוק:

עוד בגמ' מאי דמשמע דהאי לשמו' מטות כו' הא דנטר עד הכא אפשר לומר דלא הוה קשה ליה אא"כ בדברי הרשב"א דאמר לאלו ולאלו כו' כדי לקיים ב' מקראות אלה דהנה באמת לדברי ר' יונתן ור' יאשי' יש ליתן טעם במאי ובאיזה סברא פליגי דר' יאשי' קא נקט קרא דלשמו' מטות אבותם לעיקר ולאלה לדרשה ור"י אפכא דהנה מצינו סברות במפרשי תורה דאפי' אי לא חטאו ישראל במדבר אפ"ה לא באו לארץ דדור רביעי ישובו הנה כתיב ועיין בעדיו' מאי דהביאו בשם הראב"ד ושארי גאונים והא דתלה הכתוב עכובם למדבר משום חטאם עילה מצא וכדי להפיס דעתם דעת ישראל באותו זמן. אבל לפי הנגלות לעינינו ודאי חטאם גרם כל אלה וזולת זה היו באים לארץ וירשו את חלקם לכך אפשר דר' יאשי' סבר אלו לא חטאו היה באים לארץ וא"כ ע"כ להם ניתן הארץ ולהם נתחלק לכך נקט קרא דלשמו' כו' לעיקר ולאלה לדרש' ור' יונתן מצי סבר כדעת המפרשים דאפי' לא חטאו לא היה באים לארץ וא"כ ע"כ קרא דלשמו' מטות כו' לאו כפשוטו נאמר דהלא לא להם ניתן הארץ אלא ע"כ לחזרה אתי' וא"כ לדידהו ליכא למקשה ממאי דהאי כו' דהלא הם לאו מכח רומי' דקראי פרשי כן רק מכח סברא

משא"כ רשב"א דמכח רומי' דקרא דחק את עצמו לקיים את ב' מקראות ולא מכח סברא שפיר קא פריך ממאי כו' ודלמא לשבטים קאמר וא"כ אין כאן רומיא דקראי וק"ל: עוד בגמרא א"ל אבייי לר"פ בשלמא למ"ד ליציאת מצרים כו' היינו דכתיב כו' אלא למ"ד לבאי הארץ מאי לרב תרבו נחלתו קשיא הנה בכל מקום דרכי לדקדק על לישנא דבשלמא אשר אומר המקשן קודם קושיא שלו. ואף הכא נימא אחר שנדקדק תחלה במאי דאמר מתחלה היינו דכתיב כו' ונקט לכוליה קרא ובסיימו לא נקט אלא חדא מילתא באומרו לרב תרבו נחלתו ולא נקט נמי למעט תמעיט דלכאורה משמע מטה דלא קשה מידי עליו. ונאמר דבאמת דעיקר קושיתו הוא אינו אלא הואיל דכבר כתיב לאלה א"כ למאי צריך עוד לומר לרב תרבו נחלתו כמו שכתב הרשב"ם ובאמת אי משום הכי לא הוה קשה אמאי דקאמר ולמעט תמעיט דאי לא הוה כתיב למעט תמעיט ה"א לבאי ארץ נתחלקה מקרא דלאלה וגם ליוצאי מצרים מקרא דלשמות מטות כסברת הרשב"א לכך הוצרך לומר למעט תמעיט ולרשב"א ודאי לא שייך לומר למעט תמעיט דהלא כולו שקלו בין באי ארץ ובין יוצאי מצרים וק"ל וא"כ לא קשה ליה רק מאי דאמר לרב תרבו. ולכאורה הוה אפשר לומר דגם לרב תרבו אינו מיותר דאי מקרא דלאלה הוה אפשר לומר דצריך להיות בי' תרווייהו והיינו דיהיה מן יוצאי מצרים והיינו אבותיו מקרא דלשמות מטות וצריך להיות ג"כ מבאי ארץ מקרא דלאלה לכך צריך למכתב לרב תרבו להורות דמצינו לפעמים רבוי לאחד מלחבירו ואי כולם כהדדי נינהו דצריכנא להיות מתרווייהו אין כאן רבוי. הנה כי כן הי' אפשר לומר ולתרץ יתור' דקראי נ"כ אליבי' דר' יונתן כי באמת נראה דגם לר' יאשי' צריכנא לתרץ יתורא דקרא כן כי גם אליבי' קשה ל"ל קרא דלרב תרבו כו' אחר שכתוב לשמות מטות כו' כקושית הריב"ם בתו' רק אם נאמר דר' יונתן באמת תרווייהו בעי והיינו שצריך להיות מיוצאי מצרים והיינו אבותי' ומבאי ארץ (כי כן נראה לי באמת ודלא כסברת ר"ת לעיל דוק) א"כ הדרא קושיא לדוכתא לרב תרבו כו' ל"ל לר' יונתן אבל לר' יאשי' ודאי נראה דלא צריך לתרווייהו רק אם הוא או אבותיו מיוצאי מצרים סגי אע"פ שאינו מבאי ארץ ויש קצת הוכחה דר' יונתן תרווייהו בעי מדאמר רשב"א לעיל דברים כפולים כיצד היה מיוצאי מצרים כו' היה מבאי ארץ כו' דמשמע דשמע מן אחד מבר פלוגתיה דצריך לתרווייהו לכך קאמר דאינו אמת דלא צריך אלא למילתא חדא ואי הוה אפשר לומר א"כ דר' יאשי' צריך לתרווייהו והיינו דאע"פ דהוא מבאי ארץ צריך להיות ג"כ מיוצאי מצרים אם כן הוה אפשר לומר דר' יונתן לא בעי תרווייהו ולא הוה קשה מידי א"כ לר' יונתן ולר' יאשי' הוה קשה אבל אחר שלר'

יאשי' ניחא דהוא לא בעי לתרווייהו א"כ ע"כ ר' יונתן תרווייהו בעי א"כ לדידיה קשה כן העליתי לפני תלמידי בדרך צחות ולחדודי:

דף קיח.

בגמרא א"ל ר"פ לאביי בשלמא למ"ד כו' גם הכא אמרתי בדרך אשר דרכתי והוא דנדקדק תחלה מאי האי דקשיא ליה מצווחתן ולא קשי' ליה מנתינת משה להם הנחלה והקב"ה צוה תנו להם נחלה בתוך אחי אביהם. ואי משום דשפיר ידע דחלק חפר קאמר דנתנה להם א"כ מאי קא מקשה אצוויחתן ושפיר ידע א"כ מה שתירץ לו אביי לכך אמינא דר"פ לא קשיא ליה אצוויחתן רק מאי דאמרו והוא לא היה בתוך העדה הנועדים כו' כקושית התוס' בד"ה ולמאן דאמר כו' ואביי קא משני ליה דאפ"ה קא צווחו דהם היו סוברים דגם חלק של חפר יפסדו אם היה בתוך הנועדים. ואף דאין האמת כן מ"מ הן היו מתיראים בכך זהו מה שנראה לי בזה. ועתה אומר דלהכי אמר בשלמא כו' דהנה מצינו ברמב"ן על התורה דהקשה על דרשת חז"ל מ"מ למה היו אומרים בחטאו מת ולכך מפרש הוא לפי הפשט דהיו מתיראים אם יסבור משה שהי' בתוך הנועדים בעדת קרח ישנא משה אותן ויקנוס אותן שלא יהי' להן שארית בארץ ואל יהי' להן מושך חסד ואל יהי' חינן ליתומים לכך קאמרו מה שאמרו ע"ע וא"כ למ"ד לבאי ארץ ג"כ לא קשה מידי. אבל באשר מצינו בפירוש רש"י בחומש דמיישב מאי דאמרו בחטאו מת אליבא דרשת דחז"ל דהכי קאמרו בחטאו מת ולא החטיא אחרים עמו כמרגלים וכמתאוננים א"כ לא קשה מידי למ"ד ליוצאי מצרים ויהיה קיים ודאי דרשת חז"ל א"כ קשה למ"ד לבא"י וק"ל:

עוד בגמ' בשלמא למ"ד כו' גם הכא אמרתי הואיל דלכאורה באמת קשה לן לומר ולפרש דקושיא דר"פ ותירוצא דאביי לא קאי אליבא דמסקנא דלשבטים אתפליג כמו שכתב הרשב"ם וריב"ם ע"כ נראה לי לומר דבאמת שפיר ידעו דלשבטים אתפליג ומ"מ שפיר קא מהוו בדבורם אחר דמצאתי בר"א מזרחי ורש"י בחומש כתב כן בהדי' דאע"ג דלשבטים אתפליג אפי' הכי החלקים לא היו שוים אלא לשבט המרובה נתנו חלק רב ולשבט המועט נתנו חלק מעט ועיין ברא"מ וכן מצאתי בת"ח וא"כ שפיר קא מקשה ר"פ ושפיר קא משני אביי גם אליבא דמסקנא ועוד זאת מצאתי בחדושי הרמב"ן דבזמן דאמרי' לשבטים אתפליג והחלקים היו שוין א"כ שבט יהודה שהיו מרובין מן שבט יוסף הרבה למה לא צעקו אבל באשר כתבתי דבאמת החלקים לא היו שוין א"כ לא קשה מידי משבט יהודה והשתא א"ש לישנא דבשלמא דה"ק ודאי אי הוה קשה מילתא חדא גם למ"ד ליוצאי מצרים והיינו למה לא צעקו בני יהודה וזה לא הי' קשה כ"א בשנאמר

דהחלקים היו שוין א"כ ל"ק מידי אמ"ד לבא"י אמאי דקא צווחו בני יוסף דלמה לא יצעקו הואיל דהיו מרובים ואין להם חלק יותר גדול מהשבט קטן שבהם אבל השתא דלא קשה מידי למ"ד ליוצאי מצרים ממאי דלא צעקו בני יהודה משום דבאמת החלקים לא היו שוין א"כ למ"ד לבא"י קשה ממאי דקא צוותו בני יוסף ודוק:

עוד בגמרא אמר אביי ש"מ לא הוה חד דלא שקל כו' יש לקשר דברי אביי הכא אחר דמשני משום טפלים. משום דאחר דמצינו ברד"ק בפי' יהושיע דמפרש הא דאמר יהושיע לבני יוסף אם עם רב אתה עלה לך היערה דאותו יער היה מחלק בני אפרים ואפ"ה נתן להם רשות לכובשו הואיל דרכב ברזל שם והמה הגבורים ויהי' ניחא לבני אפרים בעצמם שיכבשו בני יוסף הואיל דאפרים היה מועטים ולא יכלו לכובשם משא"כ בני יוסף המרובים בעלי מלחמה בתוכם אף דיקח אותם לעצמם מלהיות מצרנים להם ע"ש ולפי זה הפירוש אהני צוויחתם ג"כ וא"כ הוה אפשר לומר דאיכא חד דלא שקיל והא דלא כתבי' קרא משום דלא אהני. אבל השתא דמשני דמשום טפלים דהוה נפישי א"כ ע"כ ליכא לפרש כרד"ק רק כדרשת חז"ל וכדכתב הרשב"ם דאי כרד"ק מאי אמר אם עם רב אתה כו' הלא הרבים שאמרו טפלים הם ואינם בעלי מלחמות לכבוש הגבורים וק"ל:

בתוס' ד"ה בשלמא עד ונראה לו דגרס כו' דאם הוו ב' אחים מיוצאי מצרים והוה להו כצ"ל:

מאי דדקדק מהרש"א אפירש הריב"ם דגם למ"ד לבאי ארץ מצי קאי אב' אחים לאחד יש לו ב' בנים ולאחד י' בנים כשחזרה הנחלה לאביהן חולקין בשוה והיינו בין רב למעט כו' כבר קדמוהו הרשב"ם דמ"מ בתחלת חלוקא לא א"ש וק"ל:

בתוס' ד"ה ולמ"ד לבאי ארץ כו' ועוד קשה לרשב"א כו' וכ"ת נטלו חלקם כו' הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהם שהיו בני כ' נטלו בזכות עצמן. הנה תמיה לי על דבריהם אלו היאך מביאין ראיה מהא דלקמן והלא לקמן בבני בניהם קמיירי והם ודאי לא החזירו כ"א לאביהם שהם בני המרגלים והדר חלקו בשוה לנפשם אבל לעולם בבני מרגלים גופי' אימ' לן אם באו בעצמן לארץ חלקם בא לאביהם המרגלים בחזרה והדר נטלו אותו יהושיע וכלב. ואפשר לומר דתוס' סוברים דאף דמיירי ברייתא אחת דאמר' בזכות אבי אביהן בבנים דלא הוה בני כ' ומיירי ע"כ בבני בנים של מרגלים מ"מ ברייתא אחת דאמרה בזכות עצמן יוכל להיות דמיירי בבנים עצמן של המרגלים אבל מ"מ ק' מי דחקו להו לומר כן ומנ"ל להקשות ודוק: עוד אפשר לדקדק לפי מה שכתבו תוס' לקמן ד"ה ובזכות אבי אמותיהון כו' דבזמן שהי' לראובן בן הנכנס לארץ ולשמעון אין בן כ"א בת

אותו בת נוטלת חצי הנכסים שלקח בן ראובן ע"י החזרה א"כ מאי מקשי' גם הכא דהלא היה אפשר לומר דליהושיע וכלב בא חלק מה ע"י בן אחי של המרגל הנכנס לארץ וכשמחזיר לפני אביו ואחי אביו שהיה מרגל אותו חצי נוטל יהושיע וכלב ודוק גם בזה כי אפשר ליישבו ולומר דגם בזה לא יגיע מחמת חזרה למרגלים דומי' דאמרנו בבנים ודוק אבל א"כ היה אפשר לדקדק בגמרא דקאמרה אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר הלא גם בנכסי חפר עצמו היה אפשר דיפסידו אם היה עם המתלוננים בזמן שהיה לאחיו בנים הנכנסים לארץ וע"י חזרה בא לו חלק מה ובאשר היה מרגל לא יגיע לו אותו חלק לפי יישובי הנ"ל. ואפשר לומר דבאמת הכי קאמרה הש"ס ע"י חזרה וליטול בנכסי חפר ותרתי מילי קאמרה ע"י חזרה היינו לאביהם צלפחד וליטול בנכסי חפר ג"כ ע"י חזרה ודייק לן וי"ו דוליטול בנכסי חפר וק"ל: עוד קשה לי לפי מאי שכתבו דהבת נוטלת ע"י חזרה כצ"ל א"כ למאי הוצרך לאוקמי למ"ד לבאי ארץ דתרי אחי דאבא היה להם דמתו בלי בנים לימא דעוד חלק אחת נטלו מן בני אחי אביהם דבאו לארץ והחזירו לפני אביהם ודוק:

ועוד יש לדקדק אקושית הרמב"ם דמנ"ל הא דקמשני לקמן הא והא לבאי ארץ דאתיא כר' יונתן ודלמא לעולם לר"י לא נטלו כלום אחר שהוצרכו להחזיר לפני אביהם והא דקאמר הא והא לבא"י היינו אליבא דרשב"א דאמר להא ולהא נתחלקת וכן הכי קמפרש הרשב"ם לקמן לכתחלה וק"ל:

דף קיח:

בגמרא לא קשיא מר מקיש כו' ומר לא מקיש כו' הא דלא קאמר בקיצור תנאי היא והוצרך לומר לא קשיא ובאמת אכתי קשי' אהדדי רק דתנאי היא לכך אמינא דבאמת בגוף הענין לא פליגי דהיינו אם נטלו חלק של מתאוננים דכל ישראל או לא דודאי כ"ע סבר דלא נטלו רק דפליגי אי מיירי באותן מתאוננים או במתאוננים דעדת קרח וא"כ התנא דמקיש סבר דמיירי במתאוננים דעדת קרח והתנא דלא מקיש סבר דמיירי במתאוננים דכל ישראל וא"כ ע"כ לא נטלו חלקם וק"ל:

הא דקאמר תנא דברייתא זה צלפחד אפשר לומר דדיוקא קמ"ל זה צלפחד ואין מקושש צלפחד ודלא כרשב"ם ומ"מ טפי נראה כפירוש הרשב"ם והא דקאמר בעדת קרח כמשמעו אפשר דסבר דמתאוננים דקרא היינו מתאוננים דכל ישראל ולא קאמר קרא מתאוננים שבעדת קרח כדמפרש אביי לר"פ דפשטי' דקרא לא משמע הכי וק"ל:

בגמרא ולמ"ד תרי אחא דאבא הוה להו ההוא מאחוזת נחלה נפקא כבר ידוע קושית התוס' וגם תמיה לן האי ולטעמיך דקאמר אביי וכי לא ראה ר"פ מאי דלקמי' ונראה

לומר דשפיר ידע ר"פ מחד אחא דאבא וידע הילפותי' דנתן תתן אבל הילפותא דאחוזת נחלה לא ידע וסבר אם כן דא"א לומר דתרי אחי דאבא הוה ליה דמאיזה ילפותא נילף כן אי מנתן תתן דהיינו תתן חד נתן תרי זה אינו דמאי עדיפא אית לחד אח דאבא אשר כתב לן הקרא בהדי' והאידך יבא לן מיתורא דקרא וכפל לשונו דבשלמא אי אמרינן תתן לחלק האב אתי' ונתן לחלק את דאבא א"ש דודאי חלק אב עיקר טפי מחלק אחי אבא משא"כ באשר נאמר דתרווייהו מיירי בחלקי דאחי אבא ובא אביי וקאמר ולטעמיך כו' ט' הוו כלומר לרבנן דברייתא דלא דרשי כפל לישנא דנתן תתן א"כ ט' הוה אלא ע"כ ddרשי קרא דאחיזת נחלה א"כ למ"ד לבא"י נמי דרשינן לאחיזת נחלה לחלק אחד וגם קרא כולו דנתן תתן לחלק אחד ודוק:

דף קיט.

בגמרא אמר מר כו' וא"א הא והא לבאי ארץ הא דהוה בן עשרים הא דלא הוה בן עשרים הנה הרשב"ם והתוס' מפרשים דבבני בנים קמיירי ואפשר לומר דלעולם בבנים עצמם של מרגלים קמיירי ופירושו הכי הוא הא פירוש דברייתא דאומר' בזכות אבי אביהן מיירי דהוה בן עשרים אבי אביהן כשיצא ממצרים וא"כ בא לי' החזרה מבניו וא"כ גם הנכד שהוא בן המרגל מצי לירש ממנו חלקו והא פירוש ברייתא דאומר' מחמת עצמן דמשמע אבל מאבי אביהן לא נטל כלום דלא הוה בן עשרים אבי אביו כשיצא ממצרים וא"כ לא היה לו חזרה של כלום אשר יוכל נכדו לירש ממנו. ואל יקשה לך והיאך אפשר לומר דאביו של המרגל לא היה בן כ' כשיצא ממצרים והלא מרגלים בשנה ב' ליציאת מצרים נשתלחו לרגל את הארץ וא"כ ע"כ היה כבר בן י"ג דאנשים כתיב בקרח ולא נקרא איש כי אם בן י"ג שנים דילפינן משמעון ולוי וא"כ ע"כ אביו קשיש מיניה טובא. ואנן נשיב דמ"מ אפשר להיות כן דהלא דורות הראשונים היה מולידים בני ח' כדיליף הש"ס ריש פ' בן סורר ומורה מכלב. וגם היה אפשר דאביו של מרגל לא יצא כלל ממצרים וא"כ הנכד לא היה יכול ליטול ג"כ מכחו והש"ס חדא מתרתי נקט וניחא לן לפרש כן מן מה שנפרש דבבני בנים קמיירי כפרושם: לכאורה יש לדקדק לפי מאי שמפרש הרשב"ם והתוס' דאף דרישא דמילתא לא אתי' כמ"ד לבאי ארץ מדתנא המרגלים יהושיע וכלב נטלו חלקם מ"מ הא דקתני והבנים נטלו בזכות כו' מצי אתיא אפי' כמ"ד לבאי ארץ א"כ מאי מקשה לעיל הברייתות אהדדי דקתני חדא במתלוננים שלא היה להן חלק בארץ ותני חדא דיהושיע וכלב נטלו חלקם ומאי קושיא דהלא סיפא דברייתא אתיא כמ"ד לבאי ארץ וא"כ איזה חלק יהיה למתלוננים דהלא לא באו לארץ וע"י חזרה לא נטלו כלום דגם הבנים לא היו בן כ' (ואף דהיו בן כ'

מ"מ חלקם לא יוחזר להם כדכתבו תוס' לעיל. ובריייתא דקתני יהושיע וכלב נטלו חלקם אתיא כמ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה ודוק כי יש ליישב:

בתוס' ד"ה הא דהוה בן עשרים כו' עד ואין להקשות כו' ק"ק היאך עלה על דעתם להקשות כן דהלא הברייתא דאמרה דנטלו בזכות אדם אחר לא בעי למיקם מילתא דילה אלא דוקא בזמן דבני בני מרגלים לא נכנסו כלל בני עשרים לא"י דאל"כ הלא הוה מיירי האי תנא דברייתא במאי דמיירי תנא דברייתא האחרת דאמר בזכות עצמן דמיירי בבני בנים שנכנסו בני כ' לארץ ואלו לפי הקס"ד דתוספות ע"כ היה מיירי תנא דברייתא אשר יאמר בזכות אביהן שנכנס מאחד מבניו בן עשרים לארץ ויביא החזרה לאביו דאל"כ מהיכן יבא לבן מרגל כלום אשר לא נכנס גופו לארץ וא"כ ע"כ הוצרך לומר מאבי אביהם אשר בא לו חלק ע"י חזרה מהבנים אחי המרגל אשר נכנס לארץ בן כ' דוק היטב ותשכח כי כנים דברי:

בא"ד וא"ת אמאי לא מוקי כו' דהיינו מחמת עצמן שלא בא להם מכח המרגלים כו' תמיה לי היאך עלה על דעת התוס' דגם זה נקרא מחמת עצמו בדאתי ליה מאביו א"כ אדקשה להו דלוקים כמ"ד ליוצאי מצרים וזה לא נראה לן קושיא כולי האי דהלא איכא למימר דהש"ס סברה דהדעת מכרעת טפי כמ"ד לבא"י (וכנראה באמת מכל המפרשים וכן סבר רש"י בחומש וכן נראה באמת דעת התוס' בסוגי') ולכך מוקים לשתי הברייתות אליבי'. והוה להו להקשות טפי מאי קאמרה הש"ס הא דלא הוה בן עשרים דמשמע בזמן דלא הוה בן עשרים לא מצי למשקל בזכות עצמו לעולם ולמה לא מצי לאשכוחי דנוטל מחמת עצמן אפילו הוה פחות מבן עשרים. הא כיצד בשהי' אביו יוצא ממצרים בן עשרים והיה בן של מרגל והיה לו ב' בנים א' נכנם לארץ בן כ' ואחד טפל שאינו בן כ' אפ"ה נוטל הטפל כבן עשרים אחר החזרה לאביו וזהו נקרא מחמת עצמו הואיל שבא מחמת אביו לפי הקס"ד דתוס' השתא דוק: עוד יש לדקדק לפי מה שעלה על דעתם דגם מה שנטלו בזכות אביהם נקרא מחמת עצמן א"כ למה לא קשה להי דהוה לי' למיקם כולי' כמ"ד ליוצאי ממצרים וכולי' בדלא הוה בן כ' והא דאמר בזכות עצמן מיירי בבני בנים של מרגלים ונטלו מחמת אביהן דנקרא מחמת עצמן לפי הקס"ד והא דאמר בזכות אבי אביהן מיירי בבנים של מרגלים עצמן וק"ל:

ודע אחר שטרחתי ויגעתי בסוגי' הנ"ל אכתי אני מסופק הרבה למ"ד לבאי ארץ נתחלקה אם האב לא יצא ממצרים בן כ' והבן נכנס לארץ בן כ' וא"כ אינו שייך חזרה לאביו אחר דלא היה בן כ' בצאתו ממצרים אם הבן נוטל מ"מ חלקו אשר יגיע לו ולא יחזיר או

אם אינו נוטל כלל ודאי לדברי ר"ת דלעיל בד"ה ומחזירים הי' נוטל אבל לדברי ריב"ם הספק נשאר בלבי ודוק כי יש סברא לכאן ולכאן:
בגמרא ואמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק כבר כתבתי לעיל דמאריך בלישני' קצת להורות דפעמים נוטל בראוי לרבי בשנשבחו הנכסים מחמת עצמן וגם לרבנן בחפירה והוה שיבלי כו' לקמן דף קכ"ד וק"נ: עוד אמר ר"י אמר שמואל ביתידות אהלים ודאי דחיקא לן לומר דשמואל אמר דבר זה שהאמת כן היא דלא נטלו חלק בכורה כ"א במטלטלים ולא ראה המקרא דאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה וע"כ חלק בכורה בהדיי' דאל"כ לא ה"ל לקרא לאחשובינהו כדכתבו תוס' לכך אמינא דשמיאל לא אמר דבריו להיות האמת כן הוא רק דבא לתרץ קושיא אחת והיא דלמה ליה לקרא לאחשובינהו חבלי מנשה עשרה להירית דא"י מוחזקת הלא מקרא דכתיב באורייתא ילפינן כן דהלא כתיב והעברת את נחלת אביהן להן זו חלק בכירה כדכתיב והעברת כל פטר רחם כדלעיל לכך קאמר ביתידות אהלים כלומר אי לאו קרא דיהושיע ה"א דלא נטלי כ"א ממטלטלים חלק בכורתם מיתידות אהלים לכך היצרך לן קרא דיהושיע ורבה דמותיב עליו אפשר דלא הבין כוונתו אי דהבין ולא בא אלא לפרש ודוק:
בגמרא מיתיבי א"ר חידק' כו' וראויה היתה פרש' נחלות כו' אפשר לפרש הואיל דמצינו דעת אחת בדברי חז"ל ורש"י הביאו בחומש אשר סבר דמשה שכח הדין דבנות צלפחד אף דכבר ידע באשר נענש על אימרו והיה הדבר הקשה יביאון אלי ולפי זה ודאי לאו משום זכות בנות צלפחד נאמרה על ידיהן רק משום עונשו דמשה וגם לפי זה ודאי ה"ל למשכח כולו ולא לידע מקצתי וא"כ שפיר קאמר אחר שאמר יודע היה משה רבינו כו' וא"כ אין זה אמת דשכח משה תלמידו רק דלא ידע מה יעשה מהחלק בכורה דאכתי לא נאמר לו וא"כ שפיר קאמר מהשתא וראייה היתה פרש' נחלות כו' וק"ל. ולכך הוצרך להביא גם הא דמקושש דלא תימא הלא ע"כ התם צריכנא לומר דשכח תלמודו דמאי ראוי כו' ואיזה זכות יאמר לו למקושש עד שנאמר שזכה המקושש ונכתבה על ידו לכך קאמר דהתם נאמר אפכא שנתחייב מקושש כו' ואמרתי לפני תלמידי דרך צחות אמאי דהוצרך ר"ח לומר דשמעון השקמיני הי' מתלמידי ר"ע ומאי אכפת לן בזה דלא תימא היאך אפשר לומר שנתחייב המקושש ונכתב על ידו הלא המקושש לשם שמים נתכוון כדהביאו תוס' לקמן בשם המדרש לכך קאמר שהי' מתלמידי ר"ע וא"כ ע"כ סבר כר"ע רבו ור"ע ע"כ סבר דלאו לשם שמים נתכוון דמצינו בשבת פ' הזורק דאמר ר"ע מקושש זה צלפחד ויליף לה בג"ש וקמהדר ליה ר"י ב"ב עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסיתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו

צדיק כו' והנה נראה דריב"ב סבר דלשם שמים נתכוון המקושש ולכך כיסתו התורה ור"ע סבר דלאו לשם שמים נתכוון דלדידי' ודאי לא כסיתו התורה דהלא הג"ש אשר הי' מקובל הוה כאלו פירשו התורה בהדי' וגם מדכתיב בצלפחד בחטאו מת ש"מ דלאו לשם שמים נתכוון וק"ל:

בתוס' ד"ה שנאמר כו' עד וצריך לומר כו' בזה א"ש מאי דלכאורה הוה אפשר לדקדק מאי קמ"ל דאמר יודע היה משה רבינו דחייב מיתה והא מילתא דפשיטא היא מדכבר נכתב הקרא בהדי' ובפירוש מחלליה מות יומת אבל לפי דבריהם א"ש דהוה אפשר לומר דאינו חייב מיתה כלל וכר"י וק"ל. והנה ודאי קושית המרש"ל ליתא כלל מאן דמעיין שפיר התם. אבל קצת יש לדקדק אגוף הסוגיא דהתם דמקשה לדר"י דאמר דצריך להודיע באיזה מיתה ימות ממקושש והוצרך לומר דמקושש הוראת שעה היתה ולמה לא נאמר דבאמת הם התרו עליו מיתת סקילה וכוונו לדין האמת ומשה הי' מסופק אם הוא חייב סקילה ושפיר התרו בו או אם איט חייב סקילה רק מיתת חנק ולא ידע משה כלל דצריכנא להתרות בי' באיזה מיתה ימות או דסבר מותר לדבר חמור הוה מותרת לדבר קל וא"כ שפיר קאמר ר"ש השקמוני דמשה ידע דחייב מיתה ולא ידע כו' וק"ל:

דף קיט:

בגמ' ופשטו ליה תרוויי' כו' אפשר לפרש דפשטו ליה דהא דכתיב מורשה יפורש מורישין ואינן יורשי' והיינו דלא כמ"ד לבאי ארץ דלדידי' המתים יורשי' את החיים ולא שיוך א"כ לומר בהו מורישי' ואינן יורשי' ודלא כרשב"ם וק"ל:

עוד בגמ' אלא סרס המקרא ודרשייהו הא דקאמר לישנא דדרש' אפשר לומר ולפרש מאי דמצינו במדרש דאמר רשב"ל יודע היה משה רבינו את הדין אלא שבאי לפני שרי עשרות תחלה א"ל דין נחלות היא ואין זו שלנו אלא של גדולים ממנו באי לפני שרי חמשים ראי שכבדו אותם שרי עשרות אמרו אף אנו יש גדולים ממנו וכן לשרי מאות כו' אמר משה אם אומר אני להם את הדין אטול את גדולתן א"ל אף אני יש גדול ממני לפיכך ויקרב משה את משפטן לפני ה' ע"כ וזהו ודאי דרך דרש היא דפשטי' דקרא לא משמע כן וגם לפי זה ע"כ הקרא לאי כסדר נכתב וא"כ שפיר קאמר סרסהו ואח"כ דרשהו דאל"כ א"א לומר בי' הדרש ק"ל:

עוד בגמרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן כי' מלמד שהי' משה רבינו יושב ודורש בפרשה יבמי' נקרא זה חכמה דכבר אמרו חז"ל בפרקי אבות איזה חכם שואל כענין ופירשו המפרשים דאינו שואל דבר מה בשרבו עוסק בענין אחר ומשיב כהלכה קאי על הרב דאם התלמיד שואל כענין אזי יוכל הרב להשיב כה:

כה כמו דאמר ר"ח לרב בריש מסכת שבת ובזה יפורש היטב מאי דאמר הש"ס מיד ויקרא משה כו' ומאי האי דקאמר' מיד אלא היאיל דאמר' דשאלו איתו כענין ואפ"ה לא ידע הדין א"כ ודאי עדיין לא נאמר לו הדין ולמה ימתין דאלו שאלו אותו שלא כענין הוה אפשר דכבר נאמר לו הדין רק דצריך עדיין התישבות לעיין בו הואיל דשאלו שלא כענין וזה אמרתי דרך צחות לפני תלמידי:

לעיל בגמרא ואי ס"ד מיחזקה היא מאי מספק' לי'. ודאי אי אינה מוחזק' אפשר דהי' מסופק אי הבכור נוטל כראוי כבמוחזק או לא. וא"ת הלא אי אפשר לומר דהיה מסופק בכך דא"כ היאך מהדר לי' הקב"ה כן בנות צלפחד דוברות אפשר דהן לא שאלו ממנו כלל חלק בכורה מנחלת ארץ ומשה הוא דקא. טעי וסבר דאף חלק בכורה שייך להן ומהדר ליה הקב"ה כן בנות צלפחד דוברות דכמו ששאלו הן תתן להן ולא כמו שעלה על דעתך וק"ל: והקשני בני הבחור משה שי' ומאי קושי' דלמא משה היה מסופק בדבר אחר והוא דדלמא צלפחד מת קודם שמת חפר והיה מסופק אם זה נקרא ראוי או לא ועיין לעיל במתני' ברשב"ם יבתוס' וק"ל:

בגמרא איני והאמר ר"ח נסת פחות' מבת ך' כו' ודאי דחיק' לן פירוש הרשב"ם דקושיתו תהי' דלא היה להן להתעכב ולמה לא הלא אין האשה מצוות אפריה ורביה וגם מאי דקאמר והיאך היה אדם נושא אותן הידע כל עולם ענין הזה מאי דאמר רב חסדא ואמינא הואיל דמצינו דבאו ראשי אבות דבני מנשה לפני משה ואמרו את אדוני צוה ה' כו' ומגורל נחלתינו יגרע ומשה השיב על כך וציוה להן להנשא לאחד מבני השבט ההוא ואי איתא דלא היו ראויות לילד עוד ולמה ציוה משה להן להנשא דוקא מבני אותו שבט הלא לא יוכל לבא לידי הסבת נחלה. וא"ת דמ"מ יוכל לבא לידי הסבת נחלה ע"י הבעל דיורש אותה אפשר דמאן דמקשה מקשה למ"ד דירושת הבעל לאו דאורייתא הוא וגם אפשר אפי' למ"ד דהוה דאורייתא מ"מ בקרא משמע דבתרי הסבת' נחלה קמיירי וק"ל ועיין לעיל דף קי"ג:

ובזה א"ש דהוצרך לומר דנעשה להן נס כיוכבד שנתעדן הבשר כו' ולא הוה די לי' אם יאמר דנעשה להן נס שילדו דא"כ אכתי הוה קשה מהיכן ידעו הם דיעשה להם הקב"ה הנס וק"ל:

לעיל והתני' בת א"ר ירמי' סמי מכאן בת. ודאי דחיקא לן לומר דר"י רוצה להגיה ממש ולמחוק תיבת בת וגם מאי דקאמר תיבת מכאן. ואפשר לומר דבאמת הא דקאמר בת אדבר אחר נשנה רק דהתנא טעי במילתי'. ואפשר דה"ק אילו היתה בת כלומר אילו לא באו מחמת אביהם רק מחמת אמס שהיתה בת חפר לא דברו דשפיר ידעו דאין הבת

יורשת במקום בן וכבר הי' כמה בנים לחפר והתנא דקא טעי במילתי' ואמר דבריו אמאי דאמרו כי אין לו בן ולכך קאמר ר' ירמי' סמי מכאן בת והיינו מקרא הלזה דלאו עליו נאמר רק אדבר אחר וק"ל:

בתוס' ד"ה אילי היה לו בן כו' עד לבסוף ונראה לפרש כו' הנה אפשר לומר אחר דלא היה לי בן וגם לא בת הבן באו לצעוק לפני משה ואמרו ואם לאו תתייבם אמנו דאלו הי' לו בן או בת הבן לא הוה קשה להו מידי דדילמא משה לא ציוה להתייבם אמם מטעם דיש לה בן או בת הבן אבל בשמת והניח בת באמת דצריכא ייבום אבל השתא דאין לו מכל אלה כלום ואפ"ה לא ציוה משה את אמם להתייבם ש"מ דחשובות כבן לענין ייבום א"כ דומי'דהכי נירש ק"ל:

בד"ה אפילו קטנה שבהם כו' נראה לרשב"א כו' בזה א"ש דקאמר דבריו שלא בדקדוק רק בשלילה ואמר אפילו קטנה שבהן לא נישא' פחות מבת מ' דמשמע דלא היה לו קבלה אמיתי' מרבו בת כמה היתה כל אחת רק הוכחה יש לו מן מאי דאמרו מקושש זה צלפחד וק"ל:

דף קכ.

בגמ' זו יוכבד שהירתה בדרך ונולדה בין החומות נראה

דדוקא בין החומות קאמר ודלא כרשב"א והוכחתו דאלי במצרים נולדה אכתי הי' קצת עבורה במצרים והכתוב אמר אשר ילדה במצרים דמשמע דלא הוה במצרים כ"א הלידה ואפי' קצת עבור' לא היה בתוכו וק"ל:

בגמרא להלן מנא' הכתוב דרך גדלתן וכאן דרך חכמתן מסייען לר' אמי כו' אמר ר' אשי והוא דמופליג כו' אפשר לומר דבלשון קושי' נאמר מסייען לר' אמי וא"כ מאי קמ"ל ר' אמי וקאמר ר' אשי דקמ"ל והוא דמופליג בחכמה כו' דוק:

עוד בגמרא הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבנות צלפחד. הנה באמת דחיקא לן הא מילתא מתחלה מאי קסבר דקשי' לי' ולבסוף מאי קסבר דניחא ליה לכך אמינא דבאמת צריכנא ליתן טעם אמילתא דשמואל דמאי שני בנות צלפחד מכל אותה דור דלהם יהי' מותר לינשא לבני שבט אחר ולא לאחרים ואדרבה עליהם באו ראשי מטות דבני מנשה וצעקו לפני משה ואומר בדרך אפשר אחר דכבר פרשתי לעיל קושי' הש"ס מרב חסדא אהא דתני ראב"י אפילו קטנה שבהם לא נשאת פחות מבת מ' שנה משום דא"כ למאי צוה משה אותן לינשא לבני אותו שבט דוקא הואיל דלא יתילדו עוד בנים ואין כאן הסב' נחלה מחמת הבן וירושת הבעל אינו דאורייתא למ"ד וא"כ אפשר לומר דגם שמואל סבר דלא היה דאורייתא וסבר ג"כ דלא נעשה להן נס ולא הולידו וא"כ ודאי

להן לא נצטוו לינשא לבני שבטם דוקא ולא הוה כ"א עצה טובה. ורבה לא הבין כן והוה קשה ליה מאי שני בנות צלפחד מכל הדור ההוא וסבר א"כ דשמואל באמת הכי סבירא ליה דכל אותו דור לא נצטווה כן רק בדרך עלה טובה כדכתבו תו' ד"ה מתיב. והא דנקט שמואל בנות צלפחד דוקא אפשר דרבותא קמ"ל או הואיל דכתיבן בהדי' בכתוב ולכך הקשה מברייתא הזאת דמוכח מנה דדינא קאמר קרא ולא עצה טובה ואח"כ פתח ליה פתח לנפשי' ופירש מילתא דשמואל כאשר פרשתי ושיש לחלק בק בנות צלפחד ובין כל הדור ההוא ולכך קאמר לבר מבנות צלפחד וק"ל:

דף קכ:

בגמרא האי נמי לילף זה מהתם. הנה ודאי צריכנא לפרש כדמפרשי' תוס' בעלמא דהי' מקובל בידם תיבות של הג"ש דומי' דהכא הי' מקובל ביד התנא דיליף הפרת נדרים משחוטי חוץ והיינו ב"ה דתיבה זה אתי' לג"ש וא"כ שפיר קא מקשה האי נמי לילף זה מהתם הואיל דאינו מקובל בידו כ"א דתיבת זה אתי' לג"ש דאל"כ לא ידענא מאי קשי' לי' דלמא ג"ש דהפרת נדרים משחוטי חוץ הי' מקובל ולא של הסב' נחלה וק"ל. אבל א"כ יש לדקדק דאכתי יש מקום לבעל דין לומר דנילף זה דהפרת נדרים מזה דהסבת נחלה דלא יהי' נוהג כ"א באותו דור ומנ"ל למילף הפרת נדרים משחוטי חוץ דלמא הקבלה היא הילפות' דא. ואפשר לומר דא"כ זה דשחיטי חוץ למאי אתי' אבל באשר נאמר דגם לב"ה זה דשחוטי חוץ אתי' דעל השוחט חייב ולא על המולק ואפ"ה יליף הג"ש כסברת התוס' בהפרת נדרים בתוס' ד"ה מבעי לי' כו' ודאי הדרא קושי' הנ"ל לדוכת' וק"ל.:

עוד בגמרא ולב"ש כו' האי זה וזה מאי עבדי לי' כו' זה הדבר דראשי מטות מבעי לי' כו' קצת יש לדקדק למה לא נאמר דזה דראשי מטות מבעי לי' דאין שאלה בהקדש והכי דרש זה הוא דנוהג כאן ולא בהקדש. ואפשר לומר דכבר אית לי' ילפותא אחרת להא מילתא בנזיר דיליף תחלת הקדש מתמורה שהוא סוף הקדש וק"ל:

ודאי יש לדקדק ג"כ לב"ש לדורותם מאי עביד לי' אחר דמבעי לי' זה דשחוטי חוץ למעט מולק דומי' דהכי סבר בודאי בהפרת נדרים דאק למעט דורות מתיב' זה הואיל דבא למעט דבר אחר וכדכתב הרשב"ם וא"כ בשחוטי חוץ נמי טמא הכי ולדורותם למאי מבעי. ואפשר לומר דבא להורות על זה דכתוב אצל הסבת נחלה דבא למעט דורות דאי לאו דכתב לן קרא לדורותם בשחוטי חוץ לא הוה ידעינן דנמעט ממלת זה דלשם לדורות אבל השתא דחזינן דהוצרך לן הקרא למכתב לדורותם כדי שלא נילף ממלת זה דלא יהא נוהג לדורות ש"מ דילפותא שפירא הוא במקום דלא כתיב לדורות וא"ת א"כ ג"כ

בהפרת נדרים נימא הכי זה אינו דהלא שם איכא ילפותא אחרינא דבא למעט דבר אחר משא"כ בהסבת נחלה וק"ל:

בתוס' ד"ה דתנן כו' תימא אדרבא כו' ותירץ ר"ת כיון דאמר ב"ש מחשבתו מבטלה אמירתו למהוי הקדש כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו כו'. הנה יש לדקדק ולומר אליבא דב"ה א"כ אפכא הואיל דיש לו ג"ש דיש שאלה בהקדש והמחשבה מבטלת אמירתו דלא להוי הקדש א"כ כש"כ שהקדש טעות לא יהי' הקדש שתבא האמירה ותבטל המחשבה שלא יהי' הקדש וא"כ למאי הוצרך להשיב שם בנזיר לב"ש דיליף תחלת הקדש מתמור' וקאמר הוא ה"מ תמור' אבל אחותי הקדש לא מחתינן תיפוק לי' דאית לי' ג"ש הלז ואתי' אח"כ תחלת הקדש בטעות מכח ק"ו ויש ליישב ודוק:

דף קכא.

בגמרא תנן התם כו' שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן

שאולין כו' נראה מלישנ' דמתני' דאמרה שבהן כו' כאלו מביאה ראי' שלא היו ימים טובים כאלה והיינו משום דאחר שהוצרכו לשאול מהדדי כדי שלא לבייש מי שאין לו ובשאר ימים טובים לא הוצרכו לשאיל מהדדי ש"מ דבשארי ימים טובים לא היו מתלבשים בבגדי כבוד כולי האי כבימים טובים אלו עד שהוצרכו לשאול מהדדי וק"ל:

עוד בגמרא בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה כו' אמרתי לפני תלמידי דרך צחות על האי לישנא דבשלמא כדרכו בכל מקום והוא דנוכל לומר דשפיר ידע שני דברים שאירע בט"ו באב ולא ידע השאר וסבר דע"כ אחר דהקדים מתני' יום דט"ו באב לדי"כ ע"כ דעדיף מני' והיינו א"כ ע"כ צריכנא לומר דג' דברים אירע בט"ו באב ולכך הקדימה וגם צריכנא לומר דע"כ לא שייך לומר דעשאו יום טוב על יום אחד בשנה אא"כ אירע בו ב' דברים דאם לא אירע בו כ"א דבר א' לא שייך לקבוע עליו להיות י"ט דמה יום מיומים ואין לנו יום א' בשנה דלא נעשה בו דבר מה לטוב אבל כשאיר' בו ב' דברים לטוב ודאי חזינן דאותו יוס מסוגל לטוב יותר משארי ימים. והנה מצינו בתוס' דפ' מרובה אשר דוחקים עצמם למצוא שהי' בי"כ נתינת הלחות דחסר להו חד יום ומתרצי' דעברו' לאלול ע"ש וא"כ שפיר קאמר הכא דאי לא הוה ניחא עשיי' י"ט כולי האי ושמחתם ביום כפור והיינו בשנאמר דלא הי' בו נתינת הלחות ולא אירע בו כ"א דבר א' א"כ הוה ניחא לי' הקדימה דט"ו באב לדי"כ אבל הואיל דניחא שמחתם בי"כ משום שאירע בו שני דברים לטובה וא"כ קשה לי' למה הקדים ט"ו באב לדי"כ הואיל דלא ידע כ"א משני דברים שאירע בו ומשני לי' התרצן דבאמת אירע בו ג' דברים ומביא מה דאמר ר"י בשם רבו

שמואל ורבב"ח בשם רבו ר"י ודרב דימי בר"י בשם רבו ר"נ דודאי כל א' מאלו לא פליג אחברי' ולא קאמר כל א' אלא קבלתו מרבו וכדפירשב"ם וק"ל:

בתוס' ד"ה ושבת בראשי' כו' עד א"נ אפי' לרי"ה כו' דאי לא הוה כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כו' קשה לי א"כ לבן עזאי נמי טמא הכי דהא דממעטינן הפרת נדרים ממועדי ה' היינו דלא צריכנ' ג' מומחה אבל לעולם אימא דחד מומחה צריך להיות מנ"ל ג' הדיוטות ודוק: בד"ה יום שכלו כו' עד ועוד שלא היתה שמחה לפני הדבור אלא כשחזר שאז כי אתמלי סיהר' ידעו שפסקה גזירה מעליהם ע"כ כן היא הגירסא שלפנינו ויש ליישבה בלי הגה' וה"ק ועוד קשה שלא היתה שמחה לפני הדבור אלא כשחזר ולמה לא היה שמחה שהלא כי אתמלי סיהר' ידעו שפסקו גזירה מעליהם וא"כ ה"ל לשמוח לפני הדבור אשר חזר ודוק. רק דקושי' הזאת יש ליישב אחר דחזינן לישנא דירושלמי דאמר דאמרו ישראל דומה שביטל הקב"ה הגזירה מעלינו ולישנא דדומה משמע שעדיין היו מסופקים וכדכתב נמי הי"מ משום שהיו חושבים שמא הקב"ה האריך אפו ואח"כ ישוב עליהם ח"ו אבל כשראו שחזר הדבור א"כ ראו שביטל הקב"ה הנזירה מכל וכל דאל"כ לא היה חוזר הדבור ולכך אז היה שמחתן שלימה ודוק:

בא"ד ונראה לפר"ת לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהם הגזירה ונשארו מהם חמשה עשר אלף ופרוטרות אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כו' קשה לי א"כ למאי הוצרכו תוס' לדחוק את עצמם לעיל דף קי"ט לפרש (מאי דאמר ומתרץ הש"ס השתי ברייתות ואמרה הא והא לבאי ארץ והא דהוה בן עשרים והא דלא הוה בן עשרים) דמיירי בבני בנים וקאי אשעת כניסתם לארץ וע"י כן הקשו לעיל דף קי"ח בד"ה ולמאן דאמר לבאי ארץ כו' למ"ד לבא"י היאך מצינו שיהושיע וכלב נטלו חלק מרגלים ע"ע ולמה לא נפרש בבנים של מרגלים ממש והא דקאמר שנטלו מחמת עצמם מיירי בשהיו בני עשריה בצאתם ממצרים ועדיין קיימים בכניסה לארץ (אחר שאפשר לומר שהיו הרבה אנשים כזה לפר"ת) ולכך נטלו מחמת עצמם והא דלא הוה בני כ' בצאתם ממצרים ולא נטלו א"כ כ"א אחר החזרה ולא הי' להם א"כ אותו חלק מאביהם דהלא יהושיע וכלב נטלו אותו חלק שבא להם ע"י תזרה ודלא כדסברו תוס' לעיל בדבור הנ"ל וידעתי גם ידעתי שיש ליישב ולומר דלא כתבו תוס' ופירשו כנ"ל כ"א לפרשב"ם דהכא דסבר דלא נשתייר כלום מאותן שנגזר' הגזירה עליהם אבל לפר"ת באמת נאמר דאפשר לפרש דמיירי בבניהם ממש וכאשר כתבתי. אבל מ"מ קשה לי למה לא קאמרה הש"ס גופא לעיל הא והא ליוצאי מצרים והא דהוה בני כ' בצאתם ממצרים

וא"כ נטלו מחמת עצמן והא דלא הוה בני כ' בצאתם ממצרים והוצרכו ליקח מחמת אבי אביהם ודוק היטב:
גם יש לדקדק לפר"ת למה שמחו כל ישראל אחר שידעו שלא ימותו כ"א אותן ט"ו אלף וכשנתבטל הגדרה מאותן ט"ו אלף נתמעט קצת מחלוקת הארץ בשבילם וי"ל:
בא"ד ומיהו קשה על פרשב"ם דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כו' אפשר לתרץ קושיתם זאת אחר דנאמר דגם רשב"ם סובר דמתחלה לא נגזר הגזירה כ"א אבן כ' וחודש והם סברו דנגזרה הנזירה ג"כ על בני כ' בצמצום. וגם י"ל דהיו סוברים דנגזר ג"כ על בני ס' ולמעלה ולא היו יודעים הג"ש דמעלה ומעלה. או דהיו סוברים דגם אבני לוי נגזר הגזירה וק"ל:

דף קכא:

בגמרא וסמוך לי' וידבר ה' אלי לאמור אלי הי' בדבור פירוש דע"כ לא הי' בא הדבור למשה רק באשר משה בא ושאל דבר מה מן הקב"ה אבל ברצות ה' את דרכם הי' בא הדבור למשה עד שלא בא משה אל ה' וק"ל: מכאן ואילך דמוסיף יוסיף כו' מאי יסיף כו' נראה לפרש דאף גירסא דיאסף נוכל ליישב שפיר דמצינו בפירוש ר"ע ברטנורא על פרקי אבות שתי לשונות על מאי דאמרו ג"כ שם ודלא מוסיף יסיף ודלא יליף קטלא חייב דמה חילוק יש בין מאן דלא מוסיף על למודו ודלא יליף כלל דלחד פירושו היקל אמאן דלא יליף כלל וקמפרש דהא דקאמר קטלא חייב היינו אם לא יתקן דעשה תשובה אז חייב קטלא אבל הקב"ה מרחם עליו אבל מאן דלא יוסיף קשה עונשו טפי במאי דפירש מדברי תורה לדברים אחרים ובודאי יאסוף. ובפירושו הב' היקל אמאן דלא יוסיף דיאסף בלי זמנו אבל מ"מ לא ימות תכף משא"כ מאן דלא יליף כלל דחייב מיתה תכף ומיד ולכך שאל הש"ס גם הכא מאי יסיף כלומר איזה פירוש נאמר ביה וקמהדר לי' תקברי' אמי' כלומר דימות בקיצור ימים אבל לא ימות מיד וכפירוש הב' דרע"ב וק"ל: בגמרא ת"ר ז' קפלו את כל העולם כלו כו' לפי מאי דמסיק הש"ס דיאיר מבאי ארץ היה ה"מ למחשב יאיר במקום עמרם אלא דאין חילוק:
עוד בגמרא איבעי להו א"י לשבטי' איפלוג א"ד לקרקף גברי איפלוג הא דקאמר בבעיותו דבר והפוכו אפשר דתרי מילי קא בעי ואת"ל קאמר את"ל לשבטי' אפלוג אכתי איכא למבעי אי נתחלק א"י לחלקים שוין ושבט המרובה לא נטל יותר משבט המעוט או נתחלק לחלקים שאינן שוין ולשבט המרובה נתנו חלק מרובה ולמועט נתנו חלק מועט וקפשיט לי' תרווייהו חדא מדכתיב בין רב למעט ש"מ דנתחלק א"י לכל א' כפי חלקו הראוי ולא נטל א' יותר מחבירו דפירושא דקרא דבין רב למעט הוא כפי פירוש הרשב"ם

דלקמן דצריך לדקדק בין רב למעט שלא להוסיף לא' יותר מחבירו (ודלא כפירוש הרשב"ם הכא דהלא לפי פירושו סותרים זה את זה) והנה אכתי לא ידעינן אי לקרקף דגברי אפלוג או לשבטים לכך הוצרך להביא ג"כ מברייתא דהתם קאמר בהדי' דלשבטים אפלוג ומברייתא לחוד ג"כ לא הוה אפשר לי' להביא דאף דקאמר דלשבטים אפלוג מ"מ אכתי לא ידעינן אי לחלקי' שוין או לשאינה שוין לכך הביא ג"כ הקרא דבין רב למעט ופירושו היא דצריך לדקדק כו' כנ"ל וא"כ ע"כ לחלקים שאינן שוין אפלוג ולשבט המרובה נתנו חלק המרובה ולשבט המועט נתנו חלק מועט וכדפרש"י בחומש ובזה נסתלק מעליו השגת הרמב"ן דאמר דפירושו דרש"י הוה נגד מסקנת הש"ס דהכא. וגם הרא"מ האריך ליישב פירושו דרש"י שם אבל לא עלתה בידו כהוגן וכאשר כתבנו נראה נכון ואמת ויציב ועיין לעיל דף קי"ח מאי שכתבתי שם: הא דמאריך ומביא כל הברייתא ולא די לי' מאי דאמרה בהתחלה דילה שבתחלה לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים משום דהוה אפשר לומר דלא נתנו חלק בא"י כ"א לי"ב שבטים לאפוקי שבט לוי דלא נטל חלק בארץ אבל מ"מ הוה אמינא דנתחלקה בתחלת חלוקא לקרקף דגברי לכך הוצרך להביא עוד מאי דאמר' והי' מכוין ברוח הקודש ואומר זבלון עולה תחום עכו עולה עמו כו' ובכן חזינן ודאי דלשבטים אפלוג ק"ל:

ובמאי שכתבתי א"ש מאי דאמרה הש"ס קתני מיהת שתחלה לא נתחלקה אלא לשבטים ומאי קתני מיהת דקאמר אבל במאי שכתבתי א"ש דמברייתא לא פשט כ"א מילתא דא דלשבטים אפלוג אבל לא דנתחלקה לחלקים שאינן שוין כ"א מקרא דבין רב למעט ק"ל: בגמרא כתנאי ר"א אומר בכספי' העלו' ר"י אומר בקרקע העלוה הנה ודאי א"א לומר דפליגי בשופרא וסני' דא"כ לר"א תקשה אטו בשופטני עסקינן אלא ע"כ דפליגי בקורבה ורוחקה א"כ אכתי נשאל מ"ט דר"י דאמר בקרקע דוקא העלוה לכך אמינא דפליגו בפירושא דקרא דאמר בין רב למעט וקאמר ר"א דמיירי בקורבה ורוחקה ולכך אמר בכספים העלוה. ור"י סבר דמיירי בסני' ושופרא ולכך אמר בקרקע העלוה וק"ל:

דף קכב:

במתני' אחד הבן ואחד הבת בנחלה כו' בגמ' מפרש דמיירי בנחלת האם והתנ' מרמז לן בן מתיבת נחלה דקאמר דהבת כבר מפורש לעיל דף קי"א דנחלת אם מקרי נחלה סתם דקאמר והאיש את אמו מנ"ל דת"ר וכל בת יורש' נחלה ממטות בני ישראל האיך בת יורש' שני מטות אלא זו שאבי' משבט א' ואמ' משבט אחר כו' ולכך הוצרך לומר ג"כ אחד הבן וא' הבת דגם נחלת הבן אצטרך לאשמעינן טפי מנחלת הבת אחר דיותר

מפורש' שם נחלת הבת מדהבן וכדמקשה שם הש"ס ואין לי אלא בת בן מנין דאיכא למימר דבהכי קפיד קרא כו' כדפרשב"ם שם וק"ל:
בגמ' מאי אחד הבן כו' אמר ר"נ ב"י ה"ק כו' נוכל לומר דודאי כל א' מהני אמוראי ידעו שפיר הפירוש דמפרש אח"כ מר בר ר"א רק הוה סברי הואיל דמתני' סתמא דברה ולא פירש' בהדי' לומר בנחלת האם ש"מ דגם מנחלת אב קמיירי ובא לאשמעונן דבר מה ג"כ בנחלת האב רק המקשן לא הבין וסבר דלא קמפרשי ליה אלא בנחלת האב ולכך מקשה לכל אחד ועוד מאי אלא וק"ל:
עוד שם וכ"ת קסתם לן תנא כריב"ב סתם ואח"כ מחלוק' היא ואין הלכה כסתם נוכל לומר דאף דמצינו הרב' סתם ואח"כ מחלוק' שבתתלה ראה את דברי תנא ההוא כו' וכדפרשב"ם. מ"מ הכא שפיר קא מקשה דהלא ע"כ רבי קא סבר דהלכה כריב"ב מן מאי דמצינו דסתם לן במקום אחר כוותי' דתנן בכתובות לא כתב לה בני' דכרין דיהוין ליך מנאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקיהון דעם אחיהון חייב שתנאי ב"ד הוא. ומשום הכי אמר לי' רבי נתן שניתם משנתכם כריב"ב כדאי' לקמן דף קל"א ודוק ותמצא:

דף קכג.

בתו' ד"ה תיומת היית' עם בנימין ובעלמא אמרינן תיומת
היית' עם כל השבטים אפשר דתוס' באים לפרש קושי' המקשן דלא נפרש דמקשה כפשוטו אחר דתיומת נולד עם בנימין ג"כ א"כ אייתר לן נפש אחת דאי משום הא לא הוה קשה מידי דלעלמא מת קודם שירד למצרים לכך מפרשי' תוס' אחר דבעלמא אמרינן דתיומת נולד עם כל השבטים א"כ ל"ל את גבי בנימין יותר מאשר נכתב בכל השבטים אלא ע"כ את לא מרבי תיומ' כלל וק"ל:

דף קכג:

בגמ' השתא מוחכר' ומושכר' דלאו ברשות דמר' דידהו קיימא אמרת שקיל רועה באפר מבעי'. קצת יש לדקדק אקושי' דש"ס הלז אחר דמצינו בסוגי' דב"ק דף ל"ה ע"ב דקאמר' הש"ס רישא ניזק שמא ומזיק בריא ואמר סומכוס אפילו בהא דאצטריך לאשמעונן דלא משמע אי הוה אמר סומכוס אפילו בהא דחולקין לא הוה קשה לי' מידי דשפיר הוצרך לאשמעונן ולמתני המע"ה (אף דאתי' מכח כש"כ) כדי לאשמעונן דאפילו בהא פליג סומכוס ואמר ממון המוטל בספק חולקין. וא"כ דומי' דהכי נימא גם הכא דהלא ברייתא הזאת אליבא דרבי אתמר ופליג ארבנן והוצרכ' הברייתא א"כ לאשמעונן דנוטל פי שנים אליבא דרבי וממנו נשמע לרבנן דאפי' בהא נוטל פי שנים וכדאי' שם ממש. ואפשר דעדיפ' מני' קא משני ועוד יש ליישב בדרך אחר ואין להאריך:

בתו' ר"ה היתי' מוחכר' כו' עיין מה שכתבתי על דבריהם אלו ריש מכילתין דף י"ג ודוק: בד"ה וקסבר מתנו' שלא הורמו כמי שהורמו דמי תימא דבסמוך מוקי לה כר' ובספ"ק דקדושין אית לי' דלאו כמי שהורמו דמי. הנה חפשתי בספ"ק דקדושין ולא מצאתי מידי מזה רק בספ"ב דקדושין פליגי רבי ור"י בר' יהוד' בזה אי כהורמו דמי אבל שם אית' בהדי' דרבי סבר דהוה כמי שהורמו ואפשר דהם היו גורסי' אפכא ודוק:

דף קכד.

בגמ' ורבי נמי הכתיב לתת לו ק"ק מאי מקשה דהלא איכא למימר דבא למעט אליבי' שבח אשר השביחו היתומים לאחר מיתת אביהם וא"ת דהאי מוכל אשר ימצא לו נפקא אימא לך דאי מדהתם לחוד ה"א דוקא בשאינו ברשותם וגם שבחו הם הנכסי' וה"ד בפרה המוחכר' והם מעלים לה מזונות אבל בדבר שברשותם ואף דהם שבחו אותו כגון בונה בתים אימא דיטול הבכור חלק בכורתו (אי משום דהואיל דהשבח על גוף הקרקע כדפירשו תוס') להכי אצטרך נמי קרא דלתת לו למעט כזה. ואפשר לומר דע"כ צריכנא לומר לרבי דלתת לו לא אתי' כלל למעט מידי בענין נטילת הבכור דאל"כ מנא לי' לחלק דהלא ממלת לתת אפשר למעט כל דבר שאינו מוחזק בידם באשר נפרש אותו דבא למעט דמאן מפיס ומחלק בינייהו הואיל דמשמע לי' למדרש מני' דכמתנ' שוי' הקרא אלא ע"כ דלא אתי' למעט מידי בענין נטילת בכור את חלק בכורתו ואינו דורש אותו כ"א דלענין זה הוא דימה למתנ' שאם אמר איני רוצה ליטול רשאי. אבל א"כ קשה לן לרבנן נמי בכל אשר ימצא לו ל"ל הלא לדידהו א"כ נוכל ללמוד הכל מלתת לו אחר דאמרינן דבאשר דרשינן לתת לו דבא למעט בענין נטילת חלק הבכורה נוכל אח"כ למעט מני' כל דבר שאינו מוחזק ממש. ואפשר לומר דאי לאו קרא דלא ימצא לא הוה דרשינן מלתת לו דלמעט ראוי אתי' אבל השתא דכתב לן קרא דלא ימצא דלא יטול בראוי דרשינן נמי מלתת דלמעוטי ראוי אתי' אחר אמרי זאת מצאתי כן בתוס' דלקמן דף קכ"ו ע"ב ד"ה והלכת' כו' והנאני שכוונתי לדבריהם ז"ל:

וגם קשה א"כ מאי מקשה לרבנן פי שנים מאי עביד להו ומאי קושי' דלמא דבא לרבות לדידהו דיקלא ואלים וארעא ומסיק שירטון. דודאי אי לאו דהוה אמרינן דמלתת לו נוכל למעט הכל מה שאינו מוחזק ממש באשר נפרש אותו דאתי' למעט בענין נטילת בכורה לא הוה קשה מידי דהוה אמרינן דאי משום הא לא צריכנא לקרא דפי שנים דמהיכ' תיתי דנמעט דיקלא ואלי' עד שנצריך רבוי' לרבות דהלא לרבנן לית לן כ"א ב' מיעוטי חד מבכל אשר ימצא לו וחד מלתת לו ונמעט מחדא מנייהו שבח שהשביחו היתומים ומחדא שבח שהשביחו הנכסי' מחמת עצמם לאחר מית' אביהם וא"כ מנ"ל למעט

דיקלא ואלים הואיל דעדיין שמו עליו עד שנצטרך לן רבוי לרבות אבל לפי תירוצינו הוה אפשר לדקדק כן ודוק. ואפשר ליישב קושיתינו זאת דבאמת ר"פ בא לתרץ כן ודלא כמו שתירץ הש"ס קודם לזה דבא להורות דניתן ליה אחד מצרא. וגם קושי' שלפני זאת יש ליישב ודוק:

בפרשב"ם ד"ה אף מוחכר' כו' וא"ת ליתני רועה באפר כו' אצטריך סד"א כו' ודאי כן הוא פרושו דש"ס גם לעיל דאמרה מוחכר' דלאו ברשותא דידהו קימא פירוש אלא ע"י אחרים שחורשים בה כו' וק"ל:

בתו' ד"ה אף מוחכר' כו' וא"ת כו' וי"ל דה"א כו'. הנה קצת יש לדקדק דמ"מ לא ליתני בנו בתים רק רועה באפר ובמוחכר' ה"ל למפלג בדידי' ואנא אמינא דע"כ בבנו בתים נ"כ אינו נוטל דאל"כ ל"ל דתני דרועה באפר נוטל דפשיטא דמכש"כ דמוחכר' אתי' והשתא לא נוכל לומר דמשום מוחכר' מתני דהלא במוחכר' עצמו מפורש בי' החילוק אלא ע"כ דהוה צריכנא לומר דאתי' למעט ג"כ בבנו בתים דאינו נוטל דע"כ רועה באפר אליבא דכ"ע עדיף מבנו בתים והוה ידעינן שפיר דבנו בתים לא שקל מדיוקא דרועה באפר ודוק וי"ל:

גם אפשר לדקדק לפי מה שכתבו ז"ל דמוחכר' ומעלה מזונות הוה טפי ראוי מן בנו בתים א"כ יש לבעל דין לומר ל"ל א"כ רועה באפר הלא מדקתני בנו בתים דהוה ראוי א"כ מכש"כ מוחכר' ומעלה מזונות דהוה ראוי וא"כ ע"כ מוחכר' דקתני מיירי באינה מעלה לה מזונות וא"כ רועה באפר ל"ל להורות על מוחכר' הלא ממילא הוה ידעינן לזה. ואפשר לומר דודאי לאו בדרך ודאי קאמרו תוספות דעדיף בנו בתים .ממוחכר' אלא דאיכא למטעי ולומר כן ואפשר לומר ג"כ אפכא ודוק גם בזה:

בגמ' אלא לר' ואלא הא דתני' כו' מני לא ר' ולא לרבנן כו' באשר נאמר הא דמביא אח"כ אדברי דשלחו מתם דאמר רבי דנוטל בין במלוה בין ברבי' דבהדי' מיתנ' כך בברייתא משמי' דרבי א"כ יש לדקדק אדברי דש"ס הכא דהביאה ברייתא אחרת ודלא נאמר משמי' דרבי גופי' והוצרך לומר מני לא רבנן ולא רבי. ונאמר דאפשר דלא רצה להקשות מן מאי דאמר שם רבי בהדי' משום דהוה אפשר לומר דע"כ לא קאמר רבי התם אלא ברבית הבא אחר מות אביהם דכבר זכו הבנים במלוה גופי' והשבח הבא מאליו אח"כ זכו ג"כ בהם בהדי הבכור בבכורתו כמו הפשוטים בחלק פשיטותם משא"כ הרבית אשר עלה על הקרן בעוד אביהם חי אשר מעולם לא זכה בהם אפילו אביהם אפשר דגם רבי סבירא ליה דאינו גובה ממנו וא"כ היה אפשר לומר דהא דאמר ר"י משמי' דשמואל דאין הבכור נוטל במלוה לאו מלוה ממש קאמר אלא הרבית שבמלוה וה"ק דמצינו

דבר במלוה שאינו נוטל והיינו הרבית ומיירי ברבית אשר עלה על הקרן בעוד אביהם חי ולהכי מקשה מברייתא דקתני ירשו שט"ח דמשמע דירשו החוב עם הרבית מדנקט לישנא דירשו שט"ח ולא קאמרו בקיצור הבכור נוטל במלוה וברבית. אלא ודאי דגם הרבית ירשו כמו שכתוב בשטר ואפ"ה נוטל הבכור פי שנים בו ולכך מקשה מני. וא"ת א"כ בסמוך מאי דמקשה אהא דשלחו מתם מהא דאמר רבי בהדי' ולמה לא נחלק ג"כ התם הכי ונימא הא דאמר רבי דנוטל ברבית היינו מה דנתרבה אחר מיתת אביהם והא דשלחו מתם היינו ברבית דנתרבה קודם מיתת אביהם וברבית דאחר מיתת אביהם מודו דשקל זה אינו דע"כ סבירא ליה דאינו נוטל כלל וכלל דאל"כ מני' ובי' ה"ל לפלוגי וק"ל: בגמ' נהרדע' לטעמיי' כו' דהנה דחיקא לן טובא פירשב"ם וגם פירש התו' בהא מילתא דאלו לפירשב"ם קשה כמו שהקשו עליו התוס' וגם לפיר"ת לא א"ש דהלא ע"כ רב נחמן סבר דנוטל אפילו ברבית מדפסק כרבי לעיל ואלו אמימר סבר דאינו נוטל ברבית. לכך אמינא דאפשר לומר דר"א אמר לרבינא דרשתו דאמימר דפסק במלוה דנוטל וסבר הוא דאליבי' דנפשי' פסק כן ושהוא סבר כן באמת וקמהדר ליה רבינא דאינו כן אלא אליבי' דבני מערב' אמר כן אבל דעתו אפשר דאינו גובה במלוה כלל או דנוטל אפילו ברבית דומי' דמצינו בר"נ נמי דאליבי' דבני מערב' אמר דבריו ולי' לא סבירא ליה כן ויתפרש א"כ מאי דאמר נהרדעי לטעמי' הכי דאזלי לטעמי' בזה דעבידא דאמרו מילתא ולהו לא סבירא להו וכמו דמצינו גם בר"נ דעבד כן. וא"ת דאין הנדון דומה לראי' דאלו בר"נ א"ש דאתי לאשמעינן אליבא דבני מערב' דלאו לעולם נוטל כ"א בדגבו מעות ולא בקרקע אבל אמימר אי לאו דפסק אליבי' דנפשי' מאי אתי לאשמעינן אליבא דבני מערב' הלא גם הם אמרו כן. אימא לך דגם הוא אתי לאשמעינן אליבי' דסברי דגובה לעולם בין בקרקע ובין במעות ולא כרבה וכר"נ דמחלקי וק"ל. ואם תרצה לומר ולפרש הא דאמרה הש"ס נהרדעי לטעמי' היינו לטעמי' דבני מערב' קאמרו ולא אליבא דנפשי' ואף שהיא דלא כפירושא דאזלי לטעמי' דבכל הש"ס אפ"ה אין הפסד בדבר במקום הזה אחר דאפשר לומר כן וק"ל . בתו' ד"ה מספקא ליה כו' עד לבסוף ונראה לר"י דהכי מספקא ליה אי הלכה כר' מחבירו ולא מחבריו שפסקו כך בהדי' ע"כ והיינו אם אמרו בפירוש ולא מחבריו ואם כן אין הלכה כרבי בזמן שפליג עם רבים או דלא אמרו ולא מחבריו רק אמרו הלכה כר' מחבירו וא"כ אפשר בזמן שפליג עם היחיד אזי הלכה כמותו אבל אם פליג עם רבים אינו ודאי דהלכה כמותו וגם אינו ודאי דאין הלכה כמותו דאפשר לומר במקום מן מקומות דמסתבר לן טעמי' דרבי אף דפליג עם רבים מותר למפסק כוותי' וק"ל. ובזה ידוקדק היטב מאי דאמרה הש"ס אי הלכה כר' מחבירו ואפילו מחבריו

ולא קאמר בקיצור אי הלכה כר' אפילו מחביריו אלא דא"כ הוה משמע דלעולם הלכה כרבי ואפילו מחביריו וזה אינו דלפעמים הלכה כמותו ולפעמים לא אבל אם פליג עם היחיד לעולם הלכה כמותו ולכך אמרו בהדי' הלכה כר' מחבירו ומדיוקו יש לדקדק ודאי דבמקום דפליג עם רבים לפעמים הלכה כמותו ולפעמים לא. ורב סבר דבהדי' אמרו אין הלכה כר' מחביריו ור"נ סבר אליבי' דנפשי' דודאי לו דלא אמרו כ"א הלכה כר' מחבירו ולא יותר ורבא סבר דבאמת בהדי' אמרו אבל לא מחביריו אבל בדרך מטין אמרו כן וק"ל. וזולת דבריהם הוה אפשר לפרש ג"כ דכל הני אמוראי סברי דלא אמרו יותר כ"א הלכה כר' מחבירו ורבב"ח מספקא ליה א"כ אם מדיוקו יש ללמוד דמחביריו אין הלכה כמותו בודאי אז אם לא ילפינן מדיוקו כ"א דמחביריו אינו ודאי דהלכה כמותו דלפעמים אין הלכה כמותו ולפעמים הלכה כמותו ורב סבר דילפינן מהדיוק דמחביריו ודאי אין הלכה כמותו ור"נ סבר דאין לדייק כ"א לאידך גיס' של הספק דרבב"ח ורבא סבר מטין אתמר ומדיוקא ודאי יש לדקדק דמחביריו ודאי אין הלכה כמותו רק בדרך מטין אתמר וגם זה ק"ל:

בתו' ד"ה נהרדעי לטעמיי' לפי' ר"ת דבסמיך כו' א"ש הא דקאמר כו' הנה יש לדקדק הלא גם לפיר' ר"ת לא אתי שפיר כולי האי דלכאורה משמע לפירוש ר"ת דר"נ סבר דנוטל אפילו ברבית דהלא נראה לו לדוחק אליבי' דרשב"ם לומר דלא פסק במליה כרבי אחר דפסק לעיל כרבי ולכך צריך לפרישו לחלק בין מליה ושבח כדכתב בסמוך ד"ה לטעמיי' דבני מערב' כו' דמשמע לדידי' אין צריכין לחלק כלל אלא דסבר ממש כרבי ואלו אמימר פסק דלא כרבי ברבי' ויש ליישב ועיין מה שאכתוב עוד שם בענין הזה. ועיין מה שפרשתי בפ"ק דמכילתין דף י"ג במאי דאמר ר"נ שם שאני אומר עובד לזה יום ולזה שני ימים דאזל לטעמיי' דפוסק כר' בשבח ולכך קאמר לישנא שאני אומר אבל ר"י דפליג שם עמי' סבר כרבנן וכדפסק גם הכא דאינו נוטל פי שנים במלוה כרבנן:

יש לדקדק ג"כ קצת הכא בש"ס דמקשה אר"י א' שמואל אי כרבנן פשיטא ומתרץ דסד"א כגבוי דמי קמ"ל והלא אכתי יש לדקדק מאי קמ"ל הלא כבר אמרו שמואל חדא זימנא לקמן בפרק בתרא דפסק ואמר שעבודא לאו דאורייתא וא"כ ע"כ אית ליה דאינו גובה ממלוה וכדמקשה שם ארבה דאמר ג"כ שעבודא לאו דאורייתא מן מאי דאמר הכא גבו קרקע יש לו וע"י כן הוצרך הש"ס לתרץ דאליבי' דבני מערב' קאמר ולי' לא סבירא ליה כדהכא וא"כ לשמואל ע"כ יש לדקדק ג"כ הכי ול"ל דהוצרך לאשמעונן דאינו גובה במלוה אליבא דרבנן. ואפשר לומר דבא לאשמעונן דגם רבנן סבורין כמותו בהא דשעבודא לאו דאורייתא ודוחק:

עוד יש לדקדק מאי מקשה אר"י א' שמואל כמאן אמר לשמעתי' ודלמא אליבי' דנפשי' קאמר דבמלוה אינו פוסק כרבי ולא בשבח דפוסק כוותי' דומי' דצריכנא לומר אליבי' דרב נחמן אליבי' דפירשב"ם וכדכתבו תוס' בד"ה לטעמיי' כו' ודוק בזה:

עוד יש לדקדק אמאי דמתרץ הש"ס דשלחו מתם אתי' כרבנן דמ"מ יש לדקדק מאי דאמרו אבל לא ברבי' ל"ל דמילתא דפשיטא הוא דמה שבח דאיתי' ברשותי' לא שקיל מכש"כ שבח דליתי' ברשותי'. ואפשר לומר דבזה הראו לן כמאן סברו ודלא סברו כרבי ואי הוה שלחו סתם דגובה במלוה ה"א דאליבי' דרבי קאמרו ולא אליבי' דרבנן ואי משום דלא שלחו גם ברבי' דנוטל ה"א מעשה שהי' כך היה דעל מלוה נשאלה השאלה או במלת מלוה כללו הכל הן הקרן הן הרבית ולכך הוצרכו לשלוח אבל לא ברבית וא"כ ע"כ מוכח דלאו אליבי' דרבי קא שלחו וק"ל. דף קכ"ה ע"א בגמרא מ"ש מעות כו' ועוד כו' ועוד לר"נ קשי' מ"ש כו' ועוד הא אמר ר"נ כו' א"ל לא לדידי קשי' כו' טעמא דבני מערבא קאמרינן ולן לא סבירא לן. הנה כבר מפורש לפנינו פירושו דרשב"ם ודר"ת ובכולם נשתייר מקום לדקדק עליהם כמו שאבאר קצת בסמוך וקצת יראה הרואה בעצמו מאי דדחיקא ליה וקצת יראה בתוס' עצמם שהם דקדקו ונכנסו בדוחק ולכך אמינא דאפשר לפרש דברי אביי לרבה דהי' מתמי' אדברי הני רבוותא דמחלקי במאי דשלחו מתם ומנ"ל לחלק כן ודלמא דשלחו מתם דברו דבריהם בכל אופן הן בדגבו קרקע הן בדגבו מעות. וקאמר לישנא דעוד על כל אחד כאלו בא לומר וא"ת דצריכנא לחלק בנייהו משום מאי דחזינן מהני תרי מילי דשלחו ולכאורה הן סתרי זה את זה ולכך צריכין אנחנו לחלק בנייהו לרבה ולר"נ כל חד וחד מאי דנראה לי' לכך קאמר ועוד דאדרבה לפי דברי עצמך ודר"נ אפכא ה"ל לחלק דלרב אמר הא אמר מר לקמי' מסתברא טעמא דבני מערב' דאי קדים סבת' כו' וא"כ לפי אותו טעם יש לומר גם הכא דבדגבו קרקע לא יגבה הואיל דאי זבין הוה זביני' זבינ' לרבה דסבר שעבודא דאורייתא ולר"נ נמי קשה אחר דלדידי' אית לי' דקרקע הוה מוחזק. ומשני לי' לא לדידי קשי' כו' דטעמא דבני מערב' קאמרינן ולן לא סבירא לן דאלו לרבה ודאי אית לי' דשעבודא לאו דאורייתא אבל בני מערב' סבירא לי' לרבה דאית להו דשעבודא דאורייתא ולכך סברי הכא דגוב' בקרקע דוקא ואלו לקמן אית להו הואיל דאם קדים כו' דשם לא שייך שעבוד ור"נ סבר דסבירא להו בקרקע שאינו משועבד מדאמרי לקמן במעשה דסבת' ומעות טעם אחר יש בו וק"ל ואלו לר"נ גופי' ואפשר גם לרבה איכא למימר דהם בעצמם סברי כרבי ודגובה במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ולא אתי' הכא אלא לפרש הא דשלחו מתם אליבא דרבנן אבל הם בעצמם לא סברו כרבנן רק כרבי ובזה א"ש מאי דהקשו תוס' ולמה מוקי בב"ק

בגרושה וכרבי ולא כרבנן ובלי גרושה דהלא לפי מה שכתבתי הם סברי כרבי ולכך מוקי לה כרבי ודוק. ובזה א"ש דלא דקדק אביי אבני מערב' גופם דלכאורה הם סתרי אהדדי אבל אם הם סבורי' דשעבודא דאורייתא לא הוה קשה ולא הוה קשה לי' כ"א אליבא דרבה דסבור בנפשי' דשעבוד' לאו דאורייתא ואפ"ה קאמר לקמן מסתברא טעמא כו' והכא אמר גבו קרקע יש לו וסבר אביי דאליבי' דנפשי' קאמר הכא והתם והשיב לי' רבה דאינו. או יש לומר דאי לאו דאמר רבה הא דהתם ה"א לחלק דהתם שאני משום שהבעל לא הי' מוחזק מעולם כו' ולכך הוה ראוי אבל מלוה הוה מוחזק כו' וכדכתב ר"ת אבל לטעמי' דרבה קשה לי'. וזה ודאי ג"כ דעת ר"ת גופי' ודוק. ובמאי שכתבתי א"ש דלא הקשה אביי לרבה מהא דאמר שעבודא לאו דאורייתא אחר דהש"ס מקשה לקמן כן ודוק:

בפרשב"ם ד"ה לטעמי' כו' עד וההוא שינוי' דסמכא הוא דהא רבא דהלכתא כוותי' לגבי דאביי הוא משני לה דר"נ הכי כו' אפשר דכתב כן לתרץ בזה מאי שדקדק עליו ר"ת אחיו דעיקר התירוץ חסר מן הספר לכך כתב הרשב"ם דבר זה כאלו בא לומר דלא הוצרך להשיב לי' מדבר זה מידי אחר שכבר תירצו כן אליבי' דרבא לאביי כן וא"כ שפיר קא ידע מתירוץ הזה אחר דשנוי דסמכא הוא. ואפשר דאביי סבר דלא הוה דסמכא ולא הוה כ"א דחיי' בעלמא והשיב לו רבה דשנוי דסמכ' הוא ולא הוצרך לפרש לי' עוד וק"ל:

בתוס' ד"ה לטעמיי' דבני מערב' כו' עד ולפירושו הא דפסיק לעיל רב נחמן כר' הייגו דוקא בשבח ולא במלוה. זולת דבריהם יש ליישב לפי פירשב"ם דע"כ לא קמפרש דר"נ סבר דבין קרקע בין מעות אינו נוטל הייגו אליבא דרבנן דממעטי' ראוי כהאי אבל לרבי דמרב' ראוי כהאי דלא השביחו היתומים מקרא דפי שנים כדלעיל דף קכ"ה ע"א ודאי גובה ממלוה ומרבי' וא"כ ר"נ גופי' סבר ופסיק כרבי ודרבנן מפרש דאינו נוטל בין בגבו קרקע בין בגבו מעות אליבי' דנפשי' אבל במאי דראה דבני מערבא מפרשי לרבנן דגוב' במלוה מפרש הוא דע"כ לא סברי בני מערב' אליבא דרבנן כן אלא בדגבו מעות כו' וממעשה דסבת' בא לי' דבר זה כדכתב הרשב"ם ודוק היטב כי נראה לי מאוד. ומתחלה באמת סבור הייתי דאי מלוה הוה ראוי גם לרבי אינו גובה רק דרבי חולק בזה ארבנן וסבר דלא הוה ראוי אבל אחר שדקדקתי בסוגי' הלז מצאתי שאין דרך לומר כן אלא דלרבי אף דהוה ראוי גובה ממנו וראיה אחת אתן לך אי איתא דגם לרבי אם נקרא ראוי אינו גובה א"כ מאי מקשה לעיל ארב יהודה אמר שמואל דאמר דאינו גובה ממלוה ממאי דאי' בברייתא דגובה אפילו ברבי' ודלמא בברייתא מיירי דגבו מעות לר"נ ואיהו אמר בדגבו קרקע וגם אפכא אפשר לומר. ואף דאפשר לדקדק אראיי' זאת קצת מ"מ

ראיו' טוב' יש עוד ודוק ותמצא. וא"ת א"כ בב"ק דמיירי בבעל ואפ"ה קאמרו אליבא דרבי דגובה במלוה ואף דבבעל ליכא קרא לרבות ראוי כמו בבכור דכתיב פי שני' ומקיש חלק בכור' כו' כדלעיל אף אנא אימא הואיל דבחד מחתא מחתי בעל ובכור דאינן גובין בראוי ומצינו באחד רבוי לרבות קצת מה אזי ילפינן מהדדי וק"ל:

בא"ד ובענין הלז מאי דקאמרו דאליבא דפרשב"ם צריכנא לחלק בין מלוה לשבח הואיל דר"נ פסק לעיל כוותי' דמשמע דאליבא דר"ת אינן צריכי' לדחוק את עצמם בזה ולכאורה יש לדקדק דגם לר"ת צריכנא לדחוק בזה דאם לא כן למה מקשה אביי אמאי דאמר ר"נ במקום אחר בפסחים ושבק מאי דפסק הכא בהדי' כרבי ודוק גם בזה:

בא"ד עוד וא"ת בפ' שור שנגח כו' והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקמא בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו. הנה גם הכא יש לתמוה דמנ"ל דר"ת מפרש דר"נ אליבא דרבנן סבר דבין גבו קרקע כו' ודלמא גם הוא מפרש לרבנן כדשלחו מתם רק דאיהו פסק אליבי' דנפשי' כרבי וכבר כתבתי בזה מה שיש בו די:

דף קכד:

בגמ' ורב ענן אמר לירתי ולא לירתי ירתי. הנה מצאתי בנ"י גירס' אחרת בזה דגורס' ובתרה לירתה הוה לה ברתה כו' ודיקדק אגירס' זאת דא"כ למאי הוצרך לומר ובתר' לירת' דפשיט' דממילא תירש אותה אחר שאין לה יורש כ"א היא ותירץ דהתנ' כן כדי שלא תוכל הסבת' למכור הנכסי' למ"ד אחריך כאומר מעכשיו ואפילו לרשב"ג דאית ליה אם מכר הראשון מכורי' מ"מ אהני תנאו שלכתחלה אסיר' למכור כדאית' לקמן. והנה אומר דאף לפי גרסתינו אפשר לומר דהבת שהי' לבעל המתנה היתה ג"כ ראויה לירש הסבת' יותר מכל אדם שבעולם אף בלי תנאי ולכך סבר רב ענן למימר לירתי ולא לירתי ירתי קאמר דאל"כ למאי הוצרך להתנו' ובתר' לירתאי (ובזה מתורץ ודאי מאי דהקשו תוס' בד"ה לירתי וק"ל) ואתו הני דשלתו מתם ואמרו הלכה כרב ענן ולא מטעמי' דאלו הם לא דקדקו לישנא יתיר' דבתרה לירתאי כמו שדיקדק רב ענן דבא לומר דלא לירתי ירתי דזה אינו אבל הלכת' כוותי' מטעם דהוה ראוי ועתה בא' הש"ס וקאמר' מכלל דר"ה סבר כו' דאילו לא אמרו שלחו מתם דהוה ראוי ודקדקו לישנא יתיר' כרב ענן ג"כ הוה אפשר דבהכי פליגי ר"ה ורב ענן דרב ענן סבר דלמעט בא לא לירתי ירתאי ור"ה סבר דלרבות בא דאפי' בעל יירש אף דהוה ראוי דאל"כ למאי הוצרך להתנות כן אבל בעלמא גם ר"ה סבר דאין הבעל נוטל בראוי אבל השתא דאמרו בני מערב' דלא למעט בא כרב ענן וגם לא לרבות כר"ה ואפ"ה אית ליה לר"ה דנוטל קשה ליה מכלל וקאמר דבאמת לא לרבות ולא למעט בא רק דטעמי' דר"ה הוא משום דכל האומר אחריך כאומר

מעכשיו וא"כ ע"כ הוצרך לומר ובתר' לירתאי כדי שלא תוכל הסבת' למכור הנכסי'. ודלא כרשב"ג דלקמן. ועתה בא רבה ורצה לתרץ אליבא דבני מערב' דאמרו דהוה ראוי א"כ למה קאמר ובתר' לירתאי אחר שלא היה לה יורש כ"א היא וקאמר מסתבר' טעמא דבני מערב' דאי קדים סבת' וזבנ' זבינ' כלומר דוקא אי קדים וזבנ' בדעבד אבל לכתחלה אסור לה למכור ולכך התנ' ואמר' ובתר' לירתאי כדי שלא תהא רשאי למכור לכתחלה ודוק כי כן העליתי לבני הישיבה אשר עומדים לפני ושבחוהו:

הא דמחלק ר"פ בעל מבכור וקאמר דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה ולא קאמר ג"כ כזה בבעל אפשר דעיקר מאי דאתי לאשמעונן הוא דבמלוה שעמו פלגי ודבר זה נראה לי דבבכור אמרינן כן דוקא מטעם דמספק' לן אי רוצה לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסי לאביו כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה אותן פי שנים כדכת' הרשב"ם משום דהתם יודע הבכור בודאי דיירש הוא את אביו משא"כ בבעל דלאו ודאי הוא דיירש אותה דשמא הוא ימות ברישא ומעולם לא יבוא לידי ירושה ולמה יהיה גומר ומקנ' ולכך לא כייל להו בהדדי וק"ל:

בתו' ד"ה ואין הבכור נוטל פ"ש כו' ואע"ג דלגבי בעל ובכור כו' לגבי כתוב' אשה חשיב' מלוה ראוי כו' בזה אתי' לן שפיר מאי דהוצרך ר"פ למנקט בכור דאינו נוטל במלוה ולא ה"ל לומר כ"א מלוה נקרא ראוי אלא דבא למעט כתוב' אשה וק"ל:

בא"ד בסופו וצ"ע דר"פ סבר הכא בין גבו קרקע כו' ובפ"ק דקדושין סבר ר"פ דשעבוד' דאוריית' עכ"ל. הנה יאמין לי הקורא דעד לא ראיתי תמי' זאת בתוס' גם אני תמהתי כן וראיתי בתוס' סוף פרקין דמקשין ג"כ ר"פ אר"פ דהתם וגם בקדושין ותמהתי למה לא הזכירו מאי דאמר ר"פ גם הכא וישבתי בדעתי דאינו מוכח כולי האי למאן דאית ליה שעבוד' דאורייתא דנהו' מלוה כמוחזק ואף דלמ"ד שעבוד' לאו דאורייתא מוכח דסבירא ליה דמלוה לא הוה מוח'ק כדמקשה הש"ס לרבה בסוף פרקין מ"מ אפכא אינו מוכח וק"ל דסותר הקודם לא יוליד סותר הנמשך בהכרח:

דף קכו.

בגמ' אבל דרכום לא ור"י אמר אפי' דרכום דרכום מעיקר'

כו' כדאמר רב עוקבא ב"ח ליתן לו דמי היזק ענביו ה"נ כו' הנה ודאי יש לדקדק אסוגי' זאת דלא מצינו כמוה' דהלא מאי דאמר רב אסי אמר נמי שמואל לפירש"בם וכן מאי דאמר ר"י אפילו דרכום אמר נמי רב עוקבא. וכן יש לדקדק מאי דאמר ליתן ליה דמי היזק ענביו ולא אמר בקיצור ליתן לו דמי היזק. לכך אמינא דאפשר לומר דפירושא דמפרש רבינו חננאל אפשר למיקם ולומר דכך יתפרש מאי דאמר ר"י א' שמואל דבהא

מילת' קמיירי דמיחה ואמר שאינו מוותר חלק בכורתו ומיירי דכבר לקח אחיו החצי מנכסי' כאלו אין זה בכור והיינו דבצר חצי הנכסים לעצמו ואלו לא מתה הבכור ודאי ויתר את חלק בכורתו דמה ליה שהוא בעצמו לקח כפשוט או שהניח את אחיו ליקח חצי הנכסים דדא ודא אחת היא אבל השתא שמחה שלא ויתר את חלק בכורתו מחא' שלו ודאי הוה מחא' וקאמר אפילו דרכום ולכאורה הבינ' הש"ס ממנו דהמחאתו אשר מית' על בצירתם מהני אפילו בשדרכום אח"כ ג"כ ואזה הוה קשה לש"ס דרכום מעיקר' ענבי כו' והיאך תועיל המחאה דעל בציר' על דריכה דאח"כ וקמשני מר עוקבא ליתן לו דמי היזק ענביו והיינו דלענין זה מהני מחאה דהי' במחובר שאם אח"כ דרכום ואזל לאיבוד שצריך ליתן לו דמי היזק ענבים ולא תימא שאינו נותן לו כ"א דמי היזק ענבים שעומדים לבציר' ולא היזק של שבח שנשתבחו ע"י בציר' קמ"ל דלא אלא צריך ליתן לו גם היזק שבח הזה דלענין הזה הועיל מחאתו דעל בציר' והנה דברי ר"י אמר שמואל בודאי בעלמא אתמר אדברי רב אסי דאמר בכור שנטל חלק כפשוט ויתר והש"ס הביאו הכא אדברי ר"ה א' ר"א דמיירי במחא' דשבח וכדפי' הרשב"ם ויתורץ השת' מה שדיקדק הרשב"ם אפירוש דר"ח וק"ל:

והנה רב הונא דמיירי במחא' דשבח וקאמר ר"י אפי' דרכום וקמקשה דרכום ס"ד דגם הכא יש לומר דהוה ליה למחו' עוד הפעם על דריכתם וקמשני ל"צ אלא ליתן לו דמי היזק ענביו ויפורש ג"כ כמו במילתא דר"ע ועתה דוק: בגמ' מאי ויתר רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר באותה שדה. אל יקשה לך דא"כ מאי קמ"ל דודאי טובא קמ"ל דאינו יכול לחזור בו אף שלא אמר ולא הקנ' ליה מידי ועיין בנ"י ק"ל:

דף קכו:

בגמ' מר סבר לא עשה כלום בפלגא ומר סבר בכולהו. הנה כבר דקדקו תוס' ארשב"ם והניחו אותו בקושי' וגם על פירושם אשר פירשו הם כתבו דלא מצאו לו נייח דא"כ מאי בא רבא לאשמעונן ואפשר לומר דבאמת אחיו הפשוט נתן לו רשות בעודו בחיים למכור את חלקו רק דאח"כ מת ונפלו נכסיו קמי' יתמי' וקיימא לן דא"כ הרשאתו לאו הרשאה היא ועיין בב"ק דף ק"ד ע"ב בעובד' דר' אבא וא"כ טובא אתי רבא לאשמעונן וק"ל: עוד יש לומר ולפרש בד"א והיינו אחר דקיימא לן בשאדם מוכר שדה אחת שלימ' לאיש אחר ונמצא חצי השדה שלא היה שלו וא"כ אין המכר כלום בחצי השדה יוכל אח"כ הלוקח לומר הואיל דהמכר של חצי השדה אינו כלום לא אקיים א"כ המקח של כל השדה דלשדה שלימה אני צריך וא"כ יתפרש פלוגתם הכי דלמ"ד לא עשה כלום בפלגא סבור דהלקוחות מעולם לא רצו לחזור מן כל המקח ורצו לקיים המקח במה שהיה

שלו ואפ"ה פסק רבא דבפלגא והיינו בחלק בכור לא עשה כלום מטעם שאין לבכור קודם חלוקה ומ"ד בכולה לא עשה כלום סבור דיש לו לבכור קודם חלוק' רק דהכא רצו לקוחות לחזור מכל וכל באומרם לשדה שלימה אנו צריכים לכך פסק רבא דבכולהו לא עשה כלום ולעולם דאית ליה לרבא דיוכל למכור קודם חלוקה ובזה מדוקדק יפה ויפה לישנא דבכולהו ובפלגא ודוק:

עוד הוה אפשר לומר לפירשב"ם דמפרש דבחלק פשיטות ודאי לא עביד כלום דבלאו בכל ענין קאמר הרשב"ם דהלא ודאי אין דין זה דינא כדכתבו תוספ' רק דהרשב"ם מיירי בענין אחר והיינו אחר דאית לן דבכור כשבא לחלוק עם אחיו אזי נוטל ב' חלקים שלו אחד מצרא ואם אין לא כ"א אח אחד ויש לו לחלוק שדה אחת אזי נוטל ב' שלישי' שלו בהדדי ולא אמרינן דיטול אחיו במיצעי והוא יטול ב' שלישיו מן ב' צדדי השדה. וא"כ אף אנן נימא דהכא מיירי דהבכור מכר ללקוחות שני שלישיו מן השדה במקום אחד והראה להם המקום של ב' שלישיו כאלו הוברר לו דנוטל אותן ב' חלקים ופסק רבא דבחלק פשיטות לא עביד כלום הואיל דאינו מבורר עדיין באיזה צד יגיע לו אותו חלק אם לצפון אם לדרום אבל חלק בכורתו הבא מן האמצע בודאי לעולם אמר רבא דמכירתו קיימת ודוק גם בזה:

הנה קשה לי קושי' אחת והיא גדולה בעיני דהכא אמרו שלחו מתם דאין לבכור קודם חלוקה ולקמן בפ' מ"ש דף קנ"ט שלחו בן בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת בחיי אביו בנו מוציא מיד הלקוחות ש"מ דמצי למכור ויש לו קודם חלוקה דאל"כ מאי ארי' דמת בחיי אביו או שמכר בחיי אביו אפי' מכר אחר מיתת אביו אינו כלום קודם החלוקה ובנו מוציא מיד הלקוחות. וא"ת דמ"מ צריך להחזיר הדמים משא"כ כשמכר בחיי אביו ומת דאין הבן צריך להחזיר הדמים אפילו כדכתבו תוס' לקמן אף אני אימא דאם בענין דלקמן אין צריך להחזיר הדמים גם הכא אין הבן צריך להחזיר הדמים אחר דגם הכא יוכל לומר דמכח אבוה דאבא קאתינא כדלקמן ובדוחק יש לחלק. ואי לאו דהוה מקשה הש"ס לקמן ומתמה על מאי דשלחו על דבריהם אלו וזו היא שקשה בדיני ממונות באמרם ולמה היא קשה הלא כתיב תחת אבותיך יהיו בניך לא הוה קשה מידי דהוה אמינא דבאמת הכי קשלחי וזו היא שקשה אחר דגם לאחר מיתת אביו אינו יוכל למכור א"כ למאי הוצרכה הלכה זאת לומר שמכר בחיי אביו. והם אזלו לטעמם כדשלחו הכא דאין לו קודם חלוק' ושמועה שמעו דאמרה שמכר בחיי אביו ולכך קא מתמו ואמרו וזו היא שקשה בדיני ממונות. אבל במאי דחזינן דהש"ס קמתמ' אדבריהם דאמרו וזו היא שקשה כו' ודאי קשה לן. והנה זאת מצאתי לקמן דהתוספת מוחקים הגירס' אשר

הי' לפניהם ז"ל אלא אי אתמ' כו' וצ"ל אלא אי קשה הא קשה כו' ע"ע. ואפשר א"כ לומר דהגירס' שהי' לפניהם היא הגירס' נכונה ואין למחוק אותה והש"ס בעצמ' א"כ הוה מסופק' מאי היה הדבר אשר שלחו מתם ובאשר אמרו דשלחו בכור שמכר בחיי אביו כו' סבר' א"כ באמת דלא שלחו הא דאית' בש"ס הכא דאית להו דאין לבכור קודם חלוק' אלא ודאי דאית ליה סביר' להו ודוק:

במתני' האומר איש פלוני בני בכור כו' נראה דבדרך לא זו אף זו יתפרש המשנה לא זו בבכור דאף דאמר על בנו הפשוט שיטול תצי הנכסים ולא אמר על הבכור דלא יטול פי שנים דאינו כלום אפי' לר"י ב"ב כדלקמן וא"כ הוה פשיטא אם אמר על הבכור גופי' דלא יטול פי שנים דלא אמר כלום אלא אף זו בדאמר על בנו הפשוט דלא יירש עם אחיו דשם אם אמר על בניו אתרי' דיירשו הכל לריב"ב דקיימא לן כוותי' דבריו קיימי' אפ"ה אם אמר עליו דלא יירש עם אחיו לא אמר כלום שהתנ' על מה שכתוב בתור' והא דאמר התנ' לא אמר כלום אפשר דבא לאשמעונן אם אמר שני לשונות והיינו שאמר פלוני בני יירש כל נכסיי וגם אמר ופלוני בני לא יירש כלום והוה סבר' לומר אחר שכבר אמר פלוני יירש כל נכסי דאמרינן בי' דבריו קיימי' לריב"ב מה שאמר אח"כ פלוני בני לא יירש כלום כמאן דליתיה דמי קמ"ל דלא ועיין בח"מ סי' רפ"א מה שהביא הטור בשם הרמ"ה דלכאורה סותר את דברי אלו ואפשר ליישב שאינו סותר ואף שהוא סותר מאי בכך אחר דדקדוק דמתני' הביא לן לפרש כן ולאו מידין קא דיינ' רק באתי לפרש ולא למפסק הלכות:

עוד במתניתין המחלק נכסיו על פיו כו' והשו' להן את הבכור דבריו קיימין הנה כבר כתב נ"י דכריב"ב נמי אתי' ואי משום דאמר' מתני' אם אמר משום ירושה לא אמר כלום היינו דמיירו דריבה לאחד וגם השוה הבכור והואיל דאין דבריו קיימין לענין בכור גם בשארי דבריו לא אמר כלום ע"ע ובזה מדוקדק היטב לישנא דלא אמר כלום וק"ל:

בגמרא לימא מתניתין דלא כר"י כו' נראה לי דקשי' לי' מה דחזינן דרבי סתם לן כר"י בב"מ פ' השוכר הפועלים בסופו ק"ל:

בתוס' ד"ה והלכתא כו' הנה אחר דכתבו דגם רבין סברי דיש לבכור קודם חלוקה וגם כתבו לעיל דבחלק פשיטות כ"ע מודו דיש לבן קודם חלוקה א"כ למאי הוצרכו רבנן להשיב לעיל דפי שני' אתי' דנותנין לו אחד מצר' לימ' דבא לומר דמקשינן חלק בכור' לחלק פשוט לענין דיש לו למכור קודם חלוקה כמו חלק פשיטות. ואפשר דלעיל אתי' כמ"ד דאין לו קודם חלוקה ולא מיתנ' בגוף הברייתא הכי דהוה מהדרי רבנן לרבי הכי רק הש"ס מפרש' כן אליבא דמ"ד דאין לו קודם חלוקה וק"ל:

עוד יש לדקדק קצת דאף דכתבו דמ"ד אין לו בשבח מ"מ מצי סבר דיש לו קודם חלוקה מ"מ אפכא א"א לומר דודאי מאן דסבר דאין לו קודם חלוקה לא מצי סבר דיש לו בשבח דזה א"א אחר שאפי' הגוף עדיין אינו שלו היאך יטול א"כ בשבח הבא אח"כ וא"כ קשה רב פפא דפסק הכא דאין לו קודם חלוקה למאי הוצרך א"כ למפסק לעיל כרבנן ודאינו נוטל בשבח ודוק כי יש ליישב:

דף קכז.

בגמרא בשלמא בן ולא טומטום כו' הנה אחר שמצאתי בנדה דגם אנדרוגנס ספק מיקרי הואיל דמסופק לנו אי זכר הוא או נקבה או ברי' בפני עצמו ועיין שם בתוספ' דאפשר לומר דאתי' קרא למעט לאנדרוגניס דאפשר דודאי קמי' שמי' גלי' דזכר הוא ואפ"ה ממעט לי' הואיל דמשונ' הוא וגם אפשר דהתורה יודעה דנקבה הוא ובא למעט לנו ולהורות לנו דנקבה היא וכדי שלא נטעי אנחנו דזכר הוא וכן איתא שם בתוס' דגם בזכר אפשר לומר דממעט לי' התורה אף שהוא זכר הואיל דמשונ' הוא. ובכן יש לומר הכא דלכך אמר בשלמא בן ולא טומטום כו' דאחר דהוה אפשר לומר מאי דאמר בכור ולא ספק היינו דבא למעט אנדרוגניס וממשמעותי' דבכור קא ממעט לי' ומטעם דהוה משונ' או דהוה נקבה כנ"ל וא"ת א"כ למה קרא לי' ספק אחר דקמי' שמיא גלי' אימא לך הואיל דלדידן מסופק אי הוה זכר ואפ"ה ממעט לי' התורה מטעם שהוא משונה או דממעט לי' מטעם שהיא נקבה כנ"ל ולכך נקרא ספק הואיל דלדידן הוה ספק וא"כ שפיר מתפרש הא דקאמר בכור ולא ספק רק דא"כ ע"כ נמי נאמר הא דממעט טומטום ממשמעותי' דבן גופי' קא ממעט לי' ולא מתיבת והי' כדאמר ר"א לעיל דומי' דאמרנו באנדרוגניס דממעט לי' ממשמעותי' דבכור וא"כ הוה קשה לכאורה לרב אסי דבא למעט טומטום מתיבת והיה. לכך אמרה הש"ס בשלמא בן ולא טומטום כדר' אמי כלומר דבאמת שם לא ממעט לי' ממשמעותי' דבן גופי' אלא מתיבת והיה כדר"א דצריך להיות בן משעת הוי' וא"כ ע"כ הא דקאמר בכור ולא ספק נמי מתיבת והי' קא ממעט לי' דצריך להיות בכור משעת הוי' ולא ממשמעות' דבכור דנימא דממעט ממנו אנדרוגניס וא"כ לא ידיע' לן מאי קאמר וקמפרש' הש"ס דממעט הא דדרש רבא דגם שם הואיל דלא ידוע' לן איזה הוא בכור משעת הוי' לכך איני נוטל פי שנים אף דאפשר ליקח ע"י הרשאה ק"ל:

עוד בגמרא א"ל ר"פ לרבא והא שלח רבין דבר זה שאלתי לכל רבותי כו' ברם כך אמרו כו' לכאורה אין הלשון מתוקן דאמר תחלה ולא אמרו לי דבר ואח"כ אמר ברם כך אמרו כו' וא"כ טובא אמרו ומאי צריך לי' יותר לכך נראה דה"ק דבר זה היינו מאי דאיתא

בברייתא בכור ולא ספק שאל לכל רבותיו לידע פירושו ולא אמרו לי' דבר ולא פירשו לו כלום רק את זאת שמע מהם משום ר' ינאי הדין והחילוק שבין הוכרו ולבסוף נתערבו או שנתערבו מתחלה ונראה לו א"כ לפרש הברייתא דבא למעט את זה שנתערב מתחלה וק"ל:

לכאורה דברי רשב"ם סותרי' זה את זה דמתחלה כתב דגם בנקבה דרשינן דצריך להיות נקבה משעת לידה ומסיף דבריו משמע דדוקא בזכר דרשינן כן ולא בנקבה דוק ותמצא. ונראה דודאי באשר דרשינן כן בזכר גם בנקב' דרשינן בן אבל אם אמרינן דלא דרשינן כן בזכר ומבעי לי' דאשה מזרע' תחלה יולדת זכר לא דרשינן כן אפילו בנקב' אף שאין שם דרש אחר דוק ותמצא:

דף קכז:

בגמרא בשלמא לר"י היינו דכתיב יכיר כו' גם הכא נלך בדרכינו לפרש אריכו' לישנא דבשלמא ונאמר דהנה אחר דמצינו תרי טעמי' בתוס' למה יהיה נאמן לומר דבן גרושה ובן חלוצה הוא או משום דאפילו אומר על בנו הקטן דבכור הוא א"כ עושה לבניו הגדולים ממזרים או מטעם דכתב רבי' אלי' דתיב' יכיר קאי גם אבן השנואה והנה באמת יש לדקדק אטעם הראשון דא"כ רבות' טפי ה"ל לאשמעונן ר"י דאפילו אמר על בנו שהוא ממזר הוה נאמן ולמה אמר מילתא דהוא פחות ממנו והוא שהוא נאמן לומר שהיא בן גרושה. ואלו לטעם דרבינו אלי' לא קשה מידי ובאשר נאמר טעם הראשון דתוס' הי' אפשר לומר דאף דרבנן פליגי אר"י במאי דסבר דיכיר קאי אבן בכור מ"מ אדין שיוכל לעשות את בנו לבן גרושה לא פליגי רבנן עליו בעיקר הדין וסברי נמי דיוכל לעשות אותו לבן גרושה וילפי ליה מדכתיב יכיר וסברי דקאי אבן שנוא' כפירוש רבי' אלי' ומ"מ פליגי רבנן גם אר"י בבן גרושה והיינו אילפות' עצמו דאלו ר"י יליף לי' מדכתיב יכיר וקאי אבן בכור וממילא אתי' לדידי' דיוכל לעשות ג"כ לבנו לבן גרושה ואלו רבנן סברי דעיקר קרא דיכיר אתי' לבן שנוא' ולא לבן בכור וא"כ פליגי רבנן אתרתי מילי דאמר ר"י דאבן בכור פליגי מכל וכל וסברי דלא יוכל להכירי לבכור ואבן גרושה פליגי אילפית' ולא אעיקר הדין וא"כ לא קשה מידי לרבנן יכיר ל"ל דשפיר צריכנא לי' לבן שנוא' אבל באשר צריכנא לימר דלא קשה מידי לר"י ודאין הפירוש כפי' א' דתוס' רק כפירוש רבינו אלי' דתרי מילי דרש ר"י מתיב' יכיר דקאי בין לבכור ובין לבן שנוא' וא"כ ע"כ רבנן אתרתי מילי פליגי דאם לא כן למה נקט ר"י איתי דבר והיינו לבן גרושה אי לאו דרבנן פליגי עליו וא"כ קשה לרבנן יכיר ל"ל ודוק:

בגמרא ת"ר היו מוחזקין בו שהוא בכור כו' רישא ר"י וסיפא רבנן הנה אף דבכל מקום סבירא לה לש"ס לדוחק לומר דרישא אליבא דחד תנא וסיפא אליבא דאידך ומשכח למצוא מקום למיקם אליבא דחד תנא אבל הכא אחר דראה דאם היה בא אליבא דחד תנא מצאה הקפידא מקום לנוח טפי לכך לא רצה לאשכוחי מקים למיקם אליבא דחד תנא והקפידא הוא מאי טעם משני התנא הסיפא מרישא דה"ל לומר גם בסיפא היו מוחזקין בו שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור אינו נאמן אבל אם אמרינן דתרי תנאי נינהו א"ש דרישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל דרישא רבותא קמ"ל דאע"ג שהיינו מוחזקין בראובן שהוא בכור אפ"ה אביו יכול להכיר אחר לבכור וסיפא קמ"ל אע"ג דלא הייני מוחזקין באחר שהוא בכור רק דהיינו מוחזקין בזה שאינו בכור אפ"ה אינו נאמן וק"ל:

דף קכח.

בתוס' ד"ה ה"ג ונשבע כו' עד אבל קצת קשי' מנא לי' הא

דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים דלמא סבר דלפני גמר דין מחלוקת כו' יש ליישב קושית' זאת דע"כ ר"א בא לאשמעונן חידוש מה במאי דפסק כחכמים ולכך מקשה הש"ס מאי קמ"ל כי' דפשיטא דהלכה כחכמים שהם רבים נגד יחיד והוצרך לתרץ דבאתן לך מחלוקת' וא"כ טובא אשמעינן דהלכה כחכמים אף על גב דמסתבר טעמי' דר"מ וכדכתב הרשב"ם אבל אם נאמר דסבר דלפני גמר דין מחלוקת לא אשמעונן מידי א"כ במאי דפסק את הלכתו ואמר אינו יכול לחזור בו דאי דבא לאשמעונן דלפני גמר דין מחלוקת בקיצור ה"ל לומר דבריו בלי פסק ויאמר דפליגי לפני גמר דין ובזה הוה די אבל באשר נאמר דלאחר גמר דין מחלוקת ובאתן א"כ טובא בא לאשמעונן בפיסקו דפסק כחכמים ז"ל וק"ל:

דף קכח:

בגמרא שלח ליה ר' אבא כו' האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים

נוטלת כא' מן הבנים אמר רבא ובנכסי' של עכשיו ובבנים הבאי' לאחר מכאן נוכל לומר דמדברי רבא יפורש שפיר הא דהוצרך ר"א לסיים נוטלה כא' מן הבנים ולא אמר דבריו קיימין כמו דמצינו בשאר מקומות אלא דבא לומר כאחד מן הבנים אית לה בשעת נטילה דוקא וק"ל:

עוד בגמרא שלח כו' המוציא שטר חוב על חבירו כו' ואפילו לר"ע אבל היכא דאיכא עדים ארתותי מירתת. כבר כתבתי בחדושי שעל הטור ח"מ סי' ע"ט ודקדקתי אמאי דאית ליה לרמב"ם דבאם ראובן הודה שחייב מנה לשמעון יכול לומר אח"כ נזכרתי

שפרעתי מה שהודיתי לו ומביא עדיו על כך ודקדקו עליו ממימר' דר' אבא דלהכא ולכך כתבו קצת ממפרשי דבריו דע"כ לא קאמר הרמב"ם כן אלא בשאמר נזכרתי עד שלא באו העדים כו' והרב המגיד כתב דיוכל לומר נזכרתי אף לאחר שבאו העדים ואי מדהכא אמר דהכא מיירי שעומד בדבורו אבל אם חזר ואמר נזכרתי ודאי דשמעינן ליה. ואם כן הוא אמאי לא נאמינוהו השתא דעומד בדבורו במגו שהי' יכול לחזור ולומר נזכרתי שפרעתי הכל דהשתא לא נוכל לומר דמירת' מעדים דיכחישוהו דהלא כבר העידו. ואפשר לומר דאף אם יחזור ויאמר נזכרתי הוה נאמן על הכל מ"מ אם עומד בדבורו לא נאמר דיהיה לו סיוע מכח המגו דכופר הכל דמ"מ אנן סהדי דאינו רוצה לכפור הכל ויאמר נזכרתי כו' דמחזי כשקר אחר דעד לא באו העדים הודה וכשראה העדים כפר הכל ואף דבאם באמת טען כן טענתו טענה מ"מ מגו לא הוה והוה דומיא מאי דאיתא בחזקת הבתים בעובדא דרבה בר שרשום דאמר ליה אביי לקוח' היא בידי לא מצית אמרת כו' וכתבו תוס' שם דאע"ג דבדאמר לקוח' היא בידי נאמן מ"מ לא הוה מגו כו' ע"ש דוק:

והנה אמרתי דבר לפני תלמידי דנוכל לומר דלכך לא הוה העדים מוכחשים מפיו דאפשר דהלוה היה חייב לו עוד ממון ממקום אחר ולדעת המלוה היה מנה ולדעת הלוה היה חמשים זהובים ופרע הלוה מנה וסבור בדעתו לשלם החמשי' זהובים שחייב לו ממקום אחר וחמשים זהובים על השטר הזה אשר מחזיק ג"כ מנה והמלוה שקל המנה על פרעון החוב שבמקום אחר והעדים ראו שפרע מנה והוה סברי שפרע הכל על השטר הלזה ולכך קאמר' הש"ס דרתותי מירתא היינו דחייש דהעדים ידעו ושמעו ג"כ שפרע על חוב אחר ולכך הודה המחצה ודלא כדפירשו תוס' דכבר ידע שרוצים להעיד שפרע הכל רק דארתותי מירת' שמא יחזרו ויכחישו אותו. ודוק ותמצא כי הרבה דברים מתיישבים בזה:

בגמ' א"ל רבינא לר"א דר"נ מאי א"ל אין גובין מתנינן לה אפשר דאין מגיה המימרא דר' אבא רק דר"נ קאמר דלא שלח גובין אלא שלח אין גובין וק"ל:

בתוס' ד"ה אבל היכא דאיכא עדים כו' וי"ל כו' ואי לאו שירא שמא יחזרו בהם ויכחישוהו היה לו מגו טוב כו' הנה קשה לי לפי פירושם ה"ל לר"א לאשמעונן חידוש טפי וה"ל לומר דבריו בדהוה ליה למלוה שטר על לוה אשר כתוב בי' סלעין סתם כמו פלוגתא דר"א ור"ע דלשם ומלוה אומר חמש והלוה שלש והעדים שתים וא"כ אשמעינן טובא דאע"ג דגם השטר מסייע' ללוה אפ"ה הואיל דאיכא עדים ארתותי מירתא הלוה ואומר שלש ודוק:

גם יש לדקדק אקושיתם דמקשים אמאי תלי טעמא משום מירת' כו' הלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל דאין אדם מעיז פניו כו' ומאי קושי'. דהלא מצינו דבבנו

מעיז כדאיתא בב"ק ובשבועות ור' אבא רוצה ליתן טעם אפי' במקום דמעיז אפ"ה הואיל דמירתא מעדים לא הוה משיב אבידה אפי' לר"ע ודוק גם בזה:

דף קכט.

בגמרא אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. הנה אחר דכתבתי לעיל דאפשר לומר דמאי דאמר ר' נחמן אין גובין פירושו הוא דקאי אמאי דשלח ר' אבא ובא ר"נ ואמר דשלח אין גובין וכן יש לומר בדרבא לעיל דרבא אמר דלא שלח ר' אבא דכשר שני בראשון אלא דשלח שלישי בראשון כשר והכי דייקא לן לישנא דרבא ודמר בר רב אשי דרבא אמר אף ראשון בג' ואצל מר רב אשי אמרה הש"ס דאכשר באבא דאבא דמר בר רב אשי לא קאי לפרש שליחות דר"א ורבא לפרש בא את שליחתו וקאמר דהכי שלח דאף ראשון בג' כשר וא"כ שפיר דייקא לן מאי דקאמרה הש"ס הכא אי לאפוקי מדרבא מוסיף היא וק"ל:

עוד בגמ' א"ל אביי לרבין אנחתא לן חדא ואתקפ' לן חדא בשלמא כו' הנה גם פה דרכתי בדרכי אשר בחרתי בו ברוב המקומות לפרש אריכות לישנא דבשלמא. דהנה אחר דבאמת היה אפשר לומר דר"י אדר"י לא קשה מידי דע"כ לא קאמר לעיל דלא קנה אא"כ באדם א' ושדה אחת אלא לאחר כדי דבור ודאמר הכא דקנה היינו בתוך כדי דבור וכדמשני הש"ס לקמן מאי דמקשה דר"ל אדר"ל רק דא"כ הוה אפשר לדקדק אמאי נקט ר' יוחנן דוקא ב' שדות וב' בני אדם הלא גם באדם א' וב' שדות או ב' ב"א ושדה אחת צריך נמי להיות בתוך כדי דבור וה"ל למנקט כולם בתוך דבורו ולכלול להו בהדדי אחר דהדין אחד להם בזה אבל אם הוה אפשר לומר דאין לחלק כלל בין ב' בני אדם וב' שדות ובין אדם א' וב' שדות או שדה א' וב' בני אדם א"כ לא הוה קשה מידי דמה ליה להאריך אחר דדא ודא אחת היא ואין לחלק ביניהם כלל אבל אחר שהוצרכנו לומר ולחלק אליבא דר"א בין ב' שדות וב' בני אדם ובין שדה א' וב' בני אדם כו' א"כ ודאי קשה דאי איתא דר"י בהכי מיירי ה"ל לפרש ולפרוט הכל וק"ל:

עוד בגמרא ור"ל אמר לא קני עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם במתנה וירשום. הנה ודאי דחיקא לן לפרש כפירשב"ם דצריך לומר הכל כאשר כתוב לפנינו דאל"כ ה"א דלא קאי כ"א על אחד מהם בלבד והלא לשון רבים קאמר וכן דקדקו רבים עליו. ולכך אני אומר דאפשר לפרשו לומר דהא דאמר ר"ל תרי פעמים לישנא דמתנ' שנתתי להם במתנה לאו דצריך לומר תרוויי' אלא או או קאמר וה"ק צריך לומר ירשו שדה פלוני ופלוני שנתתי להם וזהו מתנה לבסוף או דאמר במתנה וירשום וזהו מתנה תחלה וק"ל:

בתוס' ד"ה אי לאפוקי מדרבא כו' עד ואי לאפוקי ממר בר ר"א כו' משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי כו' הנה נראה לי דפירושו הכי דאי לא הוה אמר אלא אין הלכה כרבא הוה אפשר למטעי ולומר דלא אמר כן כ"א דבא לפסוק כמר בר רב אשי דה"ק אין הלכה כרבא כ"א כמר בר רב אשי וק"ל:

דף קכט:

בגמ' הוא מותיב לה והוא מפרק לה. אפשר דלכך קאמר כן דלא תקשה ג"כ עליו מאי קמ"ל בדבריו אחר דמפורש כן בברייתא וק"ל:

עוד בגמרא שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה כו' הנה הגאונים סבירא להו דאף דאמר בהדיא לישנא דמתנה אפ"ה אמרינן דאין לה הפסק עיין בסי' רמ"ח ובב"י שם ומאי דמקשה הר"ן עליהם א"כ ממאי דאי לעיל בבריי' דתנו לבני שקל ואותו ברייתא אתי' כריב"ב לפי מאי דמתרץ ר"ש לעיל וא"כ למה ירשו אחרים תחתי' ובאשר לא נקבל תירוצא דר"ן שם א"כ הוה אפשר לומר הכא דלכך אמרה הש"ס תיובתא דכולהו דגם ארב ששת קאי דרצה למיקם ברייתא דלעיל כריב"ב וא"כ קשה מדשלח רב אחא וק"ל:

מאי דאמרה הש"ס דל"ק דר"ל אדר"ל ומחלק' בין תוך כדי דבור ולאחד כדי דבור ובאחרים אינו מחלק כן אפשר לומר דר"ל נקט לישנא דאמירה ובאמירה שייך שפיר לחלק בין תוך כדי דבור ולאחר כ"ד משא"כ אמוראי אחרינא דבכתיב' מיירי ושם אין לחלק וזהו קצת נגד מאי שכתבתי לעיל בלישנא דבשלמא:

עוד בגמרא אמר רב אשי ת"ש כו' ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים כו' הא דמסיים וקאמר נמי דבר זה דלכאורה שלא לצורך הוא אפשר לומר דאי לאו דהביא דבר זה הוה אפשר לבעל דין לומר דשאני הכא דמיירי דהשלישי הוה נמי ראוי לירש ועד כאן לא קאמר רב אחא דירושה אין לה הפסק אלא בזמן שהשני אינו ראוי לירש כמו הראשון משא"כ אם הוא ראוי לירש כמוה לא אמרינן דישאר ביד הראשון דמאי אולמ' כח דהראשון מכח דהשני. ועוד דכבר רצו ליתן (עיין בסי' רמ"ח בב"י) טעם לדברי רב אחא הואיל דאם רצה הראשון ומכר הוה מכירתו מכירה וא"כ בזמן שהשני ראוי ג"כ לירש כבר מצינו דעות שאין הא' רשאי למכור עיין בסי' רמ"ח בב"י ולקמן במעשה דרב ביבי וא"כ לא אמרינן נמי שאין לה הפסק (וכן עלה על דעת הר"ן בתחלת עיונו עד שהוכיח מהוי' דהכא דאינו כן) אבל באשר חזינן דאמרה הש"ס ואם מת הב' בחיי הראשון דאין לג' כלום א"כ חזינן דדבר זה ליתא דהלא גם שם נימא דהג' יזכה מעצמו אחר שהוא ראוי לירש כמו הא' והב' ולמה נאמר דלא יזכה אלא מכח הב' ועוד דהלא הטור בסי' רמ"ח נתן ג"כ טעם לזה דמת שני בחיי ראשון דאין לשלישי כלום הוא מטעם דאם רצה

הראשון למכור הוה מכירתו מכירה ואי איתא דבזמן שאחריך ראוי ליורשו לא אמרינן דמכירתו מכירה א"כ למה אמרינן דאין לשלישי כלום אלא ודאי דדעת זו דאמרה כך בטילה מעיקרא אלא אף דראוי ליורשו מכירת הראשון הוה מכירה וא"כ ודאי אמרינן נמי שאין הפסק בשני אחר שהוא ראוי ליורשו ודוק היטב ותמצא הרבה דברים:

דף קל.

במתני' ריב"ב אומר כו' הא דקאמר דבר והפוכי אפשר לומר
למ"ד דלא אמר ריב"ב כ"א בבן בין הבנים א"כ נוכל לומר דבא למעט מסוף דבריו בת בין הבנים דה"ק ועל מי שאין ראוי ליורשו עכשיו כו' ולמ"ד דאף בת בין הבנים קאמר נוכל לומר דאדרבה בסוף דבריו בא לרבות דבר זה דה"ק ועל מי שאין ראוי לו ליורשו עולמית אין דבריו קיימין משא"כ בת בין הבנים. ונוכל למיקם דבר זה על פי שינוי הגרסאות דבש"ס שלנו מצינו הגירסא ועל מי שאין ראוי לו ליורש' דמשמע דמיירי שאינו ראוי ליורשו עולמית. ובמשניות מצינו גורסים ועל מי שאין ראוי ליורשו ולא גרסי תיבת לו דמשמעותי' דאינו ראוי לירש השתא אע"פ שראוי ליורשו בזמן אחר ק"ל:
בגמרא טעמא דאחר במקום בת כו' וכ"ת ריב"ב אפילו כו' הנה כבר כתבתי לעיל דאפשר לפרש מתני' דלעיל דאתי' אפי' כריב"ב והא דקאמר ריב' לאחד כו' ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום היינו משום דמיירי דכולל הבכור בתוך דבריו והואיל דבבכור לא אמר כלום דלא יוכל לבכר כתיב גם בשאר דבריו לא אמר כלום וכן כתב הנ"י שם ואף דאין דעת כל הפוסקים כן אלא דסברי דאף דלא אמר כלום בענין הבכור מ"מ בשאר מילי דבריו קיימין ועיין בטור ח"ה סי' רפ"א מ"מ איכא למימר דהש"ס דהכא מסופק' בהדא מילתא ובכן יש לפרש דהכי קאמר הכא טעמא דאחר כו' ומתני' דלעיל אייריי בכולל הבכור עמהם ולהכי לא אמר כלום אבל בשאינו כולל גם רבנן מודים דדבריו קיימים בבן בין הבנים ומתני' א"כ אתי' שפיר בין לרבנן בין לריב"ב. ובכן לא צריכנא לדחוק ולומר דתנא דמתני' בזו ואצ"ל קתני כדמפרש הרשב"ם ודוק:

דף קלא.

בגמ' ת"ש דא"ל ר"נ לרבי שניתם משנתכם כריב"ב כו'
וא"ר ילדות היה בי כו' אלא ש"מ כו' מאן שמעת ליה כו' נראה דהוצרך להאריך ולהבי' סופא מילתא דרבי דאי הוה בעי למפשט ממאי דאמר ר"נ לרבי שניתם משנתכם כריב"ב הוה אפשר למדחי ולומר דבלשון שאלה קאמר ר"נ והאי מילתא גופ' קמבעי לי' אי אמר ריב"ב בברי' אפי' וירתון תנן ורבי השיב ליה דלא אמר בברי' אלא יסבון תנן אבל אחר

דמסיי' רבי דע"כ ירתון תנן א"כ ריב"ב בבריא נמי אמר והא דקאמרה הש"ס מאן שמעת ליה כו' אפרש לך בסמוך למאי קאמר הכי:

שם א"ל ר"פ לאביי בין למ"ד כו' הא אין אדם מקנה דבר שלא ב"ל כו' אלא תנאי ב"ד שאני ה"נ כו' ודאי דחיקא לן לפרש כדפי' הרשב"ם דלאו על בעי' דרבא קאי וגם דחיקא לן לפרש כל הסוגיא כדפי' התוס' מחמת מאי דקשי' לן עליהם כדאכתוב בסמוך לכך אמצא דרך אחר ואפרשנו לפי קט שכלי דה"ק ר"פ מנא לך למפשט מסופ' מילתא דרבי דריב"ב בברי' נמי אמר דלמא לעולם ר"נ בלשון שאלה קא שאל לרבי אי שנה משנה דלי' כריב"ב ואף בלי תנאי ב"ד קאמר ודהכי משמע המשנה לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב א"ד דדוקא ע"י תנאי ב"ד חייב אבל בלא תנאי ב"ד אינו חייב ובתחלה הוה קמהדר ליה רבי דיסבון תנן ומעולם לא אתי' כריב"ב ואח"כ חזר ואמר דירתון תנן ואפ"ה לא אתי' פריב"ב דמשום דע"י תנאי ב"ד דוקא נשנית מתני' וקמהדר אביי דאפ"ה מוכח כריב"ב הואיל דקא מפיק ליה בלשון ירתון ופירושו כדכתבו תוספות ז"ל ובזה אתי' שפיר הא דקמסיימ' הש"ס לעיל מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברי כו' דהואיל דבאמת גם ריב"ב לא סביר הכא דנוטל אלא מכח תנאי ב"ד משום דהוה דשב"ל רק הואיל דמפיק לה בלשון ירתון קאתינן להוכיח הוכחתינו א"כ שייך שפיר לומר מאן שמעת לי' דאית ליה האי סברא בעלמא ולא הכא רק מכח תנאי ב"ד קאתינן וק"ל. אח"כ אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי כו' נראה לפרש דה"ק דודאי לא מוכח מידי דבברי נמי קאמר דדלמא לעולם ר"נ בלשון שאלה קאמר אי אתי' כריב"ב דוקא ולשון מתנ' אינה מועיל ללשון ירושה בזמן שלשון מתנ' לאחד וירושה לאחר ואפי' בתוך כדי דבור א"ד דמועיל ומהדר ליה רבי דירתון תנן ואפ"ה לא אתי' כריב"ב דוקא אלא אף לרבנן ומהני לישנא דמתנ' ללשון ירושה בזמן שהוא בתוך כדי דבור. ודוק היטב בדברי אלו כי הרבה קושי' מתורצי' בהם. והנה היה אפשר לפרש בסגנון זה גם מה דאמר רב נחומי ודלמא בתרי בי דינא אתקון פירוש אי תרצה לפרש דברי רבי הכי דמאי דמהדר ליה לבסוף ירתון תנן דבא לומר דאפ"ה לא תפשוט מני' דאתי' כריב"ב משום דהוה מתנה לזה כו' אי משום הכי לא קשה מידי דע"כ רבי לאו הכי קאמר דא"כ אנן נאמר מנא ליה לרבי דבחד בי דינא אתקון עד דהיה יכול להשיב לר"נ כן אלא ודאי דיתפרש כפשוטו וק"ל:

בתוס' ד"ה וש"מ כו' עד א"ל אביי כו' פי' אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד כו' דאי לא אמר בעלמא בבריא לא ה"ל לתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא כו' אלא ה"ל למתני יסבון וליתקנו כו' או יהי' תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני

חרי כו' הנה יש לדקדק לפי דבריהם אלו אף אנן נדקדק ונאמר ונקשה אדר' נחמן דאמר לקמן דף קמ"א דבאמר לכשתלד קנה א"כ למה לא תקנו לכשתלד אלא ע"כ דלא מהני דוק: בא"ד הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דתנן כו' ולעולם ריב"ב לא אמר בבריא בעלמא וא"כ שפיר קאמר ר"נ לרבי כו' כצ"ל ולא כמו שהגי' מהרש"א משתי תיבות וא"כ דצריך להיות מ"מ כי לא ירד לעומקי דדבריהם ולא הבין כוונתם דתוס' מפרשי דברי אביי דבא להוכיח דע"כ לא אמר ריב"ב בבריא אלא דוקא בש"מ דאא"ב דלא אמר בבריא א"כ שפיר קאמר ר"נ שניתם משנתכם כריב"ב ולא כרבנן דלריב"ב אתי' שפיר הואיל דלדידי' כיון דירתון לחודי' מהני בש"מ בברי' נמי מהני במתנ' וירושה אבל לרבנן דאמרי דלא מהני ירתון לחודי' בעלמא כלל אפי' בש"מ א"כ היכי תני ירתון כו'. והיינו דלעולם לא ניסוק אלא חדא דרגא הואיל דחזינן דבריא אינו כמו ש"מ וניסוק דרגא חדא לריב"ב בברי' דמהני לישנא דמתנ' בהדי ירושה ולרבנן בש"מ דמהני לישנא דמתנ' עם ירושה אבל לא בברי' דהוה תרי דרגי לרבנן. אבל אם נאמר דדין דבריא הוה כמו דינא דש"מ וריב"ב סבר דמהני בתרוויי' לישנא דירתון א"כ הוה מצי לאתוי אפי' כרבנן הואיל דאיכא בהדי לישנא דירושה לישנא דמתנ' וא"א לומר דהוה תרי דרגי ולא מהני הואיל דדין אחד להם אליבא דריב"ב ומהיכא תיתי א"כ לחלק בינייהו לרבנן ודוק היטב כי ברור הוא. ובזה א"ש מה דכתבו תו' בדבור הקטן שאחר זה בקצור ז"ל דלמא בתרי כו' פירוש דספיקא הוה אי אמר בבריא אי לא ע"כ משום דלפי דבריהם אשר פירשו לעיל דברי אביי דבא להוכיח דע"כ לא אמר ריב"ב בבריא אתי השתא רב נחומי לדחות את דבריו ולומר דאין כאן הוכחה בודאי אלא דספיקא הוה ודוק ותמצא:

והנה עוד אמרתי על דבריהם אלו אשר רצו לפרש דברי אביי דלרבנן לא ניסוק תרי דרגי ודבר זה אינו מפורש לפנינו בודאי ולמה לא נפרש דבריו הכי דה"ק אביי א"א בשלמא דלא אמר ריב"ב בבריא א"כ נוכל לומר דר"נ ידע דלרבנן אפי' לזה במתנה ולזה בירושה לא מהני ואי משום דאמרה מתני' לעיל דמהני נוכל לומר דמיירי בבריא וכריב"ב אתי' וא"כ שפיר קאמר ר"נ שניתם משנתכם כריב"ב אלא א"א דריב"ב אפי' בבריא אמר א"כ ע"כ מתני' דלעיל כרבנן אתי' א"כ מאי קאמר ר"נ לרבי הלא אפי' לרבנן מהני ודוק גם בזה:

עוד יש לדקדק לתוס' דסברי דבעי' דרבא לא נפשוט א"כ מאי מקשה לקמן רב נחמן לרב הונא גנובי גנבי למה לך אי סבירא לך כריב"ב אימא הלכה כריב"ב הלא ר"ה אמר דבריו בש"מ ודלמא קמ"ל דבש"מ דוקא קאמר ריב"ב בשלמא לרשב"ם דסבר דהבעי' נפשט

דריב"ב בבריא נמי קאמר א"כ שפיר קא מקשה ר"נ לר"ה מאי קמ"ל בש"מ הלא ריב"ב אפי' בבריא קאמר אבל לתוס' דסברי דלא נפשוט ודאי קשה:
ולפרשב"ם דסבר דהבעי' נפשוט א"כ קשה מאי מקשה לעיל אביי לרבא האי מלא יוכל לבכר נפקא דלמא חדא לש"מ וחדא לבריא וק"ל:
הנה עוד יש לדקדק אחר שמצינו לקמן דף קמ"א דמסופק' הש"ס אי אמר וסבר ריב"ב דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם והיאך אפשר לומר כן דא"כ במאי ראה רבי דר"נ שאל ליה אלישנא דירתון דשנה משנתו כריב"ב אדמהדר ליה יסבון תנן ודלמא משום הכי קאמר כן משום דשנה דאדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ודוק:

דף קלד.
במתני' מת יחזרו נכסי' למקומן מדלא קאמר מת יחזרו
הנכסים למקומן בה"א ידועה ע"כ נראה דמזה למד הרמ"ה דאם נאבדו הנכסים אשר ירש הספק על פי אחיו וירש הספק נכסים ממקום אחר נוטל אחיו אשר הודה שהוא אחיו תחלה נגד מה שירש הספק מן אותן נכסים שנפלו ממקום אחר ואח"כ חולקים אחיו שלא הודו ממה שנשאר ע"ש וק"ל:

דף קלד:
בגמרא ליורשו פשיטא הנה הרשב"ם כתב ותוס' הסכימו עמו דאלו
נכסים אשר יפלו כשהוא גוסס אינו יכול להורישו ולא הוה דומי' דבכור כדכתבו ז"ל.
ואפשר לדקדק א"כ קצת אהא דלעיל דף ק"ל דיליף הש"ס פשוט בק"ו מן הבכור וכן אפכא ולמה לא נימא מה לבכור שיוכל ליתן לו אפי' בנכסים דלעתיד ושיפלו כשהוא גוסס משא"כ לפשוט ויש ליישב:
וגם אפשר לדקדק עוד מאי דקשי' לש"ס בדף קכ"ז ע"ב אברייתא דברישא תנא נאמן ובסיפא אינו נאמן עד דהוצרך לתרץ רישא ר"י וסיפא רבנן ולמה לא נאמר דהסיפא מיירי שאינו ידוע לן אפי' שהוא בנו משא"כ ברישא דידוע לן שהוא בנו ודוק:
עוד בגמרא לפטור את אשתו מן היבום איצטרכא ליה ודאי יש לדקדק א"כ למאי קאמר שמואל ליורשו. ואפשר לומר דבא לאשמעינן דלפטור מן היבום דומיא דליורשו מה ליורשו אע"ג דמוחזק לן שאינו בנו נאמן משום דאי בעי יתן ליה הכל במתנה אף לפטור מן היבום אע"ג דמוחזק לן שאינו בנו אפ"ה נאמן האב משום דאי בעי פטר לה בגט ודוק ועיין בטור:
עוד בגמרא אמר רב יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן כו' נראה דר"י רוצה לומר דנאמן להבא אפי' אמר למפרע ויליף ליה מדאמרינן

הואיל בדאמר זה בני אע"ג דלא חשיבא מגו כולי האי דאלו אמר גרשתי היה פוסלה מכהונה מ"מ חשיב מגו לפוטרי מיבום כדכתבו תוס' כן נמי אמרינן בזה אע"ג דאלו גירשה השתא אינו מועיל למפרע וא"כ הוה לן לומר דניחא ליה לומר דגירשה כבר אפ"ה אמרינן דמועיל מיהו דנאמן להבא וא"כ בדחזה ר"ש דאמר ריבר"י משמי' דר"י דאינו נאמן הבין נמי דדוקא בדאמר למפרע אד אינו נאמן ג"כ להבא מטעם דלא אמרינן הואיל משום דהמגו אינו טוב ולכך מנפח בידי' אבל ודאי סבר ר"ש אלו אמר גרשתי השתא דנאמן ודלא כאשר הבינו תוס' והמקשה דמקשה איני לא הבינו עד שתירץ ליה כאן למפרע כו' פירוש' אם אמר למפרע איני נאמן אפי' להבא מטעם דלית כאן מגו וא"כ קושי' התוס' בד"ה למפרע כו' ליתא. וא"ת א"כ מאי קא שאיל א"כ בסמוך הש"ס אי אמר למפרע אם נאמן להבא דהלא כבר פליגי אמוראי בזה ר"י ור"ש. אף אני אומר דע"כ לא קשאל' אלא לרבא שסבר במקום אחר דפלגינן דבורא אי פלגינן נמי בזה משא"כ לרב יוסף דסבר במקום אתר דלא פלגיגן דבורא גם הכא סבר דלא פלגינן והא דאמר דנאמן היינו משום הואיל ור"ש סבר באם נאמר דלא פלגינן הכא מטעם הואיל ליתא ואפשר דר"ש באמת סבר דנאמן להבא ומטעם פלגינן אבל לא מטעם הואיל לכך מנפח בידי' ודוק בכל זה:

דף קלה.

בגמרא אמר להו חזי' לכהנא רבא מצאתי בחדושי רשב"א

דבא לומר דתנאי הוה ליה בקדושי' ולכך חד' שפיר אפי' לכ"ג וצריכנא לומר א"כ הא דאמר רבא למאי ניחוש לה הא אמר כו' בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן דה"ק כשם שנאמן לומר גרשתי כך נאמן לומר תנאי הוה ליה בקדושי'. ולדידי ניחא לומר דלא גרסינן אלא חזי' לכהנא ורצה לומר דיש לו בנים וקאמר רבא דנאמן דכשם שנאמן לומר גרשתי אע"ג דהוה נגד החזקה דמחזיקינן בי' דלא גירשה כן נאמן לומר שיש לו בנים אע"ג דהוה נגד החזקה דמחדקינן בי' דלא הוה ליה בנים ודלא כרשב"ם בזה דוק: עוד בגמרא אמר ליה אביי הא אמרי דאיכא עדים במדינת הים כו' אפשר לומר דגרסינן הא איכא עדים. והייני דידעינן בודאי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דהוה ליה אחים אבל לא ידעי דאכתי קיימים האחים ומ"מ העדים דידעי דהוה ליה אחי בשום זמן מרעי להחזקה דמחזיקינן בי' דלית ליה אחי ואזה קאמר ר"י השתא מיהא ליתא קמן ולא אתרעי א"כ החזקה וק"ל: עוד בגמרא לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעים הא דקאמרה הש"ס לישנא דלא צריכא משום דסברה כרבא דקאמר זאת אומר' כו' ומיירי מתני' בדטען בריא ודלא

כאביי ולכך קאמרה לא צריכא כו' כלומר דאלו בדטען איני יודע לא הוצרך לאשמעינן ולא הוצרך לאשמעינן אלא בדטען בריא כרבא:
והנה תוס' מחלקין בין בריא גרוע או בריא טוב וכתבו דאביי אינו מחלק וצריכנא לומר לדידהו דגם רבא אינו מחלק כלל דא"כ מאי קאמר זאת אומרת הלא אינו דומה כלל דהתם הבריא טוב משא"כ הכח וק"ל. ואפשר דמשום הכי קאמר זאת אומרת כדי שלא תטעה לחלק בינייהו וק"ל:

דף קלה.
בגמרא בעי רבא כו' יפה כוון ופירש הבעל ת"ח את דברי רבא הכא ועד לא ראיתי' כך הבנתי ואמרתי לפני תלמידי וע"ע:
במתני' זיכה בה לאחר בין מן היורשים בין שאינן מן היורשים דבריו קיימין. הנה מצינו דכתב הרמב"ם אם זיכה במקצת לאחד זכו כולם במה שכתב בה ולכאורה לא מצינו ראי' לדבר זה ונראה דבא ליה דבר זה מן מאי דקתני תנא דמתני' זיכה בה דמשמע אפי' במקצת דאל"כ לא ה"ל למימר בה וק"ל:
בגמרא הוא מותיב לה והוא מפרק לה במיפה את כחו אל תתמה היאך עלה ע"ד ר"א ב"מ להקשות הלא בהדיא חילק ר"ד במיפה את כחו דאפשר דעלה ע"ד אי במיפה את כחי מיירי א"כ אפי' בבריא מהני ואח"כ נתן ע"ד לחלק וק"ל: הא דאמר רב דימי הני תרתי מילי בהדדי דייתקי מבטלת דייתקי וש"מ שאמר כו' אפשר דבא לגלוי לן הא דפליגי לקמן רב ושמואל בכתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה ואפ"ה סבר שמואל שני קנה דהוה נמי בכלל דייתקי מבטלת דייתקי והקשו תוס' אפירושם דפירשו דהוה כמו קנין א"כ לשמואל לא יקנה אפי' חד מהם דכך סבר הוא בש"מ שנתן מתנ' ש"מ וכתוב בה קנין דקאמר לא ידענא מאי אדון בי' דשמא לא גמר להקנות אלא בשטר כו' וכתבו דמיירי במיפה כחו ע"ע וא"כ אפשר לומר דה"ק ר"ד דייתקי מבטלת דייתקי יאפי' בכתב וזיכה כו' ומייפה את כחו ולכך כתב אצלו הא דש"מ שאמר כו' דמיירי במייפה כחו כן הכי נמי מיירי הא דדייתקי מבטלת דייתקי וק"ל: מ"ש פרק תשיעי:

דף קמ.
במתני' הניח בנים ובנות וטומטום כו' הנה לאביי
לפרשב"ם דסבר ברי' הוא א"כ יש לדקדק מאי ארי' דקתני הניח בנים ובנות וטומטום אפי' לא הניח עם הטומטום כ"א בנים לחוד או בנות לחוד נמי אינו נוטל כלום דהא ברי' אינו נוטל כלום דבשלמא לפי' התוס' דסברי' דלכ"ע הוה ספק לא הוה מיתני ליה א"כ אם לא הניח כ"א בנות לחיד בהדי טומטום והניח נכסים מרובים דודאי נוטל דבנכסים

מועטים אינו נוטל כבנים אפי' הואיל דלא הוה זכר ודאי ונקבה ודאי משא"כ בבנות ובנכסים מרובים ודאי נוטל לדידהו משא"כ לפרשב"ם קשה. ואפשר לומר דהא דקאמר והניח בנים ובנות או או קתני והא דקאמר דוחין אותו כו' היינו דכל אחד אומר לו לאו מין דידי אתה ודוחק. ועוד אפשר לומר דגם לאביי לא הוה ודאי בריא אלא ספק בריא וא"כ בשלא הניח אלא בת עם הטומטום והנכסים מרובים אפשר דנוטל הואיל דיש לו שני צדדים לטיבותא ספק זכר וספק נקבה והבת אין לה כ"א חדא לטיבותא דדלמא ברי הוא וק"ל: עוד אפשר לדקדק גם לפי' התוס' דלכ"ע הוה ספק א"כ בסיפא דקתני ואם אין שם יורש כ"א הוא נוטל הכל ה"ל למתני רבותא טפי דאפי' הניח בת ונכסים מרובים נוטל עם הבת מטעם דספק הוא אם הוה זכר או נקבה ונוטל מיהא כנקבה ואפשר דנוטל יותר מהנקבה ועיין בראי"ש וא"ת דגם לתוס' אית להו דהוה ספק בריא נמי וסבירא להו דאע"ג דאית לי' תרתי לטיבותא אינו נוטל כלום ולא כמה שכתבתי למעלה א"כ מאי דחיקא להו למה אינו נוטל לאביי לימא דמשום דמסופק לן נמי בברי' ודוק בכל זה:

בגמרא אמר אביי דוחין אותו ואין לו ופרשב"ם שגם הן ידחוהו אצל הזכרים. ודאי דהוצרך לכך דאל"כ לא מיתני' שפיר בלישנא דדוחין אותו שאין לו אי לאו דאמרינן שגם הם ידחוהו אותו אבל דחיקא לן טובא למה תדחוהו הן אותו ומאי אכפת להו אי גם הוא מיתזן בנכסים מרובין הלא ודאי לא יחסר להן כל דבר. ואפשר לומר אחר דמצאתי בראי"ש והטור הביאו ג"כ להלכה אחר דמדין דגמרא אין הבת ניזונות ממטלטלי כ"א ממקרקעי ובזמן שיש נכסים מרובין דבנים נוטלים הכל בתורת ירושה ואח"כ נותנים להבנות אחת לאחת ליזון ובזמן שהנכסים מועטים הבנות נוטלות הכל ואין הבנים נוטלים הנכסים ויתנו אח"כ לבנות מזונותיהם אלא נסתלקו לגמרי מהנכסים כדאי' נמי בחדושי הרמב"ן. ואם הניח האב מקרקע' מעט וממטלטלים הרבה לא יוכלו הבנות לומר הואיל דמקרקע' מעט הוה ליה נכסים מועטים ונוטלים אנחנו כל מקרקע' תחת ידינו אלא אומרים הואיל דמטלטלים הרבה ה"ל נכסים מרובין ונוטלים הבנים הכל וזונים את הבנות. א"כ אפשר לומר דומיא דהכי מיירי הכא דהניח מטלטלים הרבה וקרקעות מועטים דיש להו דין דנכסים מרובין א"כ הבנים דוחין אותו אצל הנקבות ליזון עמהם ממקרקעות המועטים והבנות דוחין אותו אצל הזכרים ואומרים לו זיל רש עם הבנים דאי לאו הכי ה"ל הפסד שמיתזן עמהן ותחסר להו מזונות דוק. ואפשר באמת דהמקשן דהקשה דוחין אותו ויש לו מהאי טעמא גופי' קא מקשה דלא אסיק אדעתי' דגם הנקבות תדחו אותו דלמ' ועל מה ומאי יחסר להו ולא אסיק אדעתיה הא מילתא והתרצן השיב לו דשפיר אפשר להמצא דדוחין אותו ואין לו דגם הבנות תדחו אותו וק"ל:

עוד בגמרא מיתיבי כו' בשלמא לרבא כו' ולטעמיך לרבא מי ניחא כו' הנה מצאתי ברא"ש והטור הביאו אם נקרע הטומטום ונמצא זכר דיורש כבן ולא בעינן זכר בשעת לידה א"כ היה אפשר לדקדק מאי מקשה מאי יורש כבן דלמא הא מילתא בא לאשמעינן דלפעמים יורש כבן אם נמצא זכר ולא בעינן זכר בשעת לידה וי"ל:

גם אפשר לדקדק למה לא נאמר דיורש כבן ה"ק היינו בשהניחה אשת כהנ' בנים כהנים שהיה לה מאיש כהן וגם הניחה טומטום מאיש ישראל ומתה האשה והניחה עבדים דאמרינן א"כ מחמת ספק דטומטום לא יאכלו העבדים אשר ירשו הבנים מאמה תרומה דדלמא הטומטום זכר הוא ואית ליה חלק בעבדים וישראל הוא ובשביל חלקו אינן אוכלים בתרומה ודוק:

דף קמא.

בגמרא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפא לי מבני אמרתי

בדרך צחות מאי רצה ר"ח להראות לן באמירה זו וגם דאמר לדידי בוי"ו כאלו יש לשל מעלה דביקות לזה ולכאורה סותר את שלמעלה ואמרתי אחר דיש לן תרי טעמים למה בת תחלה סימן יפה לבנים או מטעם עין הרע או מטעם דמרב' לאחהא והנה זה דאמר ר"ח בת תחלה כו' מקובל היה כן מרבותיו ולא פירשו בו טעם ובא הוא לפרש לן הטעם דהטעם הוא משום דמרבה ולא מטעם עין הרע דהנה לדידי' ודאי ליכא למימר אם תולד לו בת תחלה דטבא היא לבנים משום עין הרע שלא יתקנ' כו' משא"כ אם יולד לו זכר תחלה דהלא לדידי' בנתן עדיפן לי' ואפכא א"כ מסתברא וגם מאי סימן יפה לבנים איכא למימר הלא הוא אינו רוצה בבנים כ"א בבנות וא"כ ע"כ צריכנא לומר דלדידי' בת תחלה סימן יפה לבנים בהאי מלתא דמרבה לאחהא וא"כ ה"ק ולדידי כו' כלומר הא דאמרתי לעיל בת תחלה סימן יפה לבנים ולדידי דבנתן עדיפא לי אפ"ה בת תחלה סימן יפה לבנים וא"כ ע"כ הטעם הוא משום דמרבה לאחהא וק"ל:

בגמ' אלא הא דתני' ילדה זכר ונקבה כו' אפשר לומר דבשלמ' לשמואל דאמר לעיל דלעולם אינו נותן לבתו דבר כ"א במבכרת א"כ הוה אפשר לומר דאמר אם תלד אשתי יטלו מאתים וא"כ הזכר בין שנולד ראשון או אחרון מסתמא נותן לי' מנה אבל הנקבה ודאי אין דעתו ליתן לה כ"א בשנולדה ראשון וילדה תאומים ולא ידעינן אם זכר תחלה אם נקבה תחלה וא"כ הזכר נוטל מנה אחד לעולם ואאידך מנה אמרינן דהוה ממון המוטל בספק דדלמא הזכר נולד תחלה ואית לי' כל מאתים ודלמא הנקבה תחלה ואית לה מנה וחולקין משא"כ השתא דאמרינן דאתי' כר"י דאית לי' דלעולם בתו עדיפא לי' קא שאיל וק"ל:

והנה גם באידך והא דתני' כו' איכא למימר דלשמואל הוה אפשר לפרש דמיירי דאמר אם תלד אשתי תאומים יטול כל אחד מנה והולידה תאומים ויצא הזכר ראשון ואח"כ נקבה ואמרינן דלא יטול כ"א הזכר מנה אחר דאית לן למימר דלעולם אינו רוצה ליתן לנקבה כלום כ"א בשנולדה ראשון וק"ל: בתוס' ד"ה אלא לאביי כו' הנה יש לדקדק למה לא קאמרו תוס' דאביי סבר דלכ"ע ברי' הוה אפילו לרבנן ולא פליגי רבנן ארשב"ג שם אלא אי בהווייתן הן קדושים או במעי אמן וסברו רבנן דבמעי אמן הן קדושין ולכך חל עלייהו קדושה ורשב"ג סבר בהווייתן הן קדושין ולכך לא חל עלייהו קדושה ונראה לגמ' דאביי סבר כן אי סבר דהוה ספק לרבנן ה"ל למיקם סיפא כרשב"ג ורישא כרבנן וכדמוכיחים תוס' השתא אפכא דיסבור אביי דלרשב"ג אפילו הוה ספק. ודוק ואפשר דלא מצינו מאן דאית לי' דלכ"ע הוה ברי':

עוד יש לדקדק בדבריהם אחר דמ"מ יש יותר סברא לומר בזמן שהוא גופי' מתנה בדבר דדעתו על זכר ודאי דוקא ועל נקבה ודאי מאשר נאמר כן בדבר דהוה תנאי ב"ד א"כ ברישא ובסיפא ה"ל לאשמעינן רבותא טפי לרבא דברישא ה"ל לאשמעינן במתנה ואפ"ה נוטל בפחות לרבנן ובסיפא ה"ל לאשמעינן בתנאי ב"ד ובירושה ואפ"ה אינו נוטל כלום לרשב"ג ודוק:

דף קמא:

בגמ' אמר ר"ה הוה מזכה לעובר ומזכה לעובר לא קנה הא דהוצרך לומר הוה מזכה לעובר פשיטא דהוה מזכה לעובר אפשר דבא להראות לן דלא נימא אע"ג דאמרינן במקום אחר המזכה לעובר לא קנה מ"מ בבנו קנה דדעת אדם קרוב אצל בנו כדאמרינן לקמן לכך קאמר דגם הכא הוה מזכה לעובר ומסיים אח"כ והמזכה לעובר ל"ק ולא קאמר בקיצור ולא קנה אפשר דבא להורות לן דאף בכשתלד לא קנה אפילו בבנו לכך קאמר והמזכה לעובר לא קנה אפי' בכשתלד כמו דאמר במקום אחר וזהו דאמר' הש"ס לקמן ר"ה לטעמי' כלומר הא דאמר בבנו לא קנה לטעמי' דאמר במקום אחר המזכה לעובר לא קנה אמר זה. ובזה יתיישב היטב למאי דלא הקשה לי' ר"נ ממתני' תכף בדפליג עליו ואמר אף לכשתלד לא קנה וק"ל:

עוד בגמ' ולימא לי' ר"מ הוא כו' אימור דשמעת לי' לר"מ לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת לי'. י"ל אלישנא דש"ס דמשני הכא מבכל מקום ולא ה"ל לומר כ"א אימור כו' לדשב"ל לדבר שלב"ל כו' גם לכאורה אינו מדוקדק לן דאמר ולימא ר"מ היא כאלו אמר דה"ל לר"ה לדחות את ר"נ בזה כדמשמע מכל הני ולימא דבסמוך ולכאורה בזה לא הוה דחיי' אלא אדרבא קשה על ר"ה דהלא גם הוא גופי' פוסק כר"מ ונ"ל אחר

דמצאתי בתוס' דיבמות דמקשי' דהלא גם לר"מ מצינו דיוכל אדם להקנות לדבר שלב"ל דהלא גם בדבריו נאמר לאחר שאתגיירי ונקנית האשה לגופי' ומתרצים התוס' דאינו דומה לדבר שלב"ל דהלא הגוף של הקונה איתא בעולם משא"כ בדשלב"ל. והנה נאמר דהמקשן הי' סובר כקושי' התוס' דהוה כמו דבר שלב"ל ממש ומ"מ לא הוה קשה מידי אר"ה דאף דסובר כר"מ בענין מקנה דבר שלב"ל מ"מ בענין מקנה לדשלב"ל לא ס"ל כוותי' ומהדר לי' התרצן אימר דשמעת לר"מ לדבר שישנו בעולם והיינו כתירוץ התוס' דלשם דהלא הגוף ישנו בעולם אף דהגירות לא בא לעולם עדיין ודוק. לאחר אמירתי זה מצאתי ברש"ל דדרך ג"כ בדרך הזה אבל לא דקדק בדברי התרצן כמו שדקדקתי:

שם ולימא ר"י היא כו' דתנן פוסל ואינו מאכיל. הא דמאריך והביא ג"כ מה דאמר ואינו מאכיל. אפשר לומר דגם הוא ידע דאפשר דלחלק בין ירושה דמאילי' או דאינה מאלי' וסבר דלמא יסתור דברי בהוכחה דירושה מאלי' שאני דאל"כ למה הוצרך ר"י למשמע דבריו בירושה דמאלי' ה"ל למשמע דבריו בירושה שאינה מאילי' לכך סיים ואינו מאכיל כלומר שלכך העמיד דבריו שם להשמיענו עוד דבר אחר שאינו מאכיל. ואפ"ה קאמר לי' התרצן דירושה הבא מאילי' שאני ואף שאינו בהוכחה מ"מ האמת כ"ה קאמר לי' וק"ל:

שם ולימא לי' ריב"ב היא כו' ולימא לי' ריב"ב היא וסבר לה כר"י כו' ודאי דחיקא לן מלתא טובא מאי עלה על דעת המקשן לומר כן דיסבור כן ריב"ב ומי יימר דסבר כן כדמשני לי' באמת. ואפשר לומר אחר דחזינן לעיל דמדקדק' הש"ס ומקשה ריב"ב היינו ת"ק והוצרך הש"ס לדחוק את עצמ' ולומר כולה ריב"ב היא ושריב"ב קאמר. ונאמר א"כ דהמקשן העלה על דעתו לומר דהאי מילתא איכא בנייהו דלריב"ב אפי' עובר איתי לי' זכיי' והת"ק פליג עליו בהאי מילתא ומהדר לי' המדחה מי יימר כו' דדלמא כולה ריב"ב היא כדמשני לעיל ודוק בדבר כי מאוד נראה לי ובזה מסולק מעלן קושי' התוס' בד"ה ולימא וק"ל. עיין לעיל מה שכתבתי אדף קל"א והקשתי אמאי דרצה הש"ס לומר דריב"ב סובר דאדם מקנה לדשלב"ל וכשבאתי במקום הזה מצאתי נייח קצת ודוק:

בתוס' ד"ה נכסי להאי דמעבר' בש"מ מיירי מדקאמר עלה כריב"ב וריב"ב בש"מ מיירי כו' הנה י"ל בקיצור ה"ל להוכיח דבש"מ מיירי דאי בברי' ושאני ש"מ דדבריו ככתובים וכמסורים דמי א"כ מאי מקשה ר"נ ממתני' ולמה לא קמשני לי' דמתני' מיירי בש"מ אלא ע"כ דגם האי עובדא הוה בש"מ ואדרבא אהוכחתם דקאמרו השתא י"ל ולומר דדלמא בבריא הוה מעשה והא דמייתי עלה הא דריב"ב דלמא אחר דחזה דר"נ מקשה לר"ה ממתני' ור"ה השיב משנתינו אינו יודע מי שנאה ולא השיב דמתני' מיירי בש"מ ש"מ

דלא מחלק ר"ה בין ברי' לש"מ א"כ הואיל דאינו מחלק ה"ל למיקם א"כ מתני' כריב"ב טפי מלומר איני יודע מי שנאה ודוק:
גם אפשר לדקדק אחר שכבר כ' תוס' לעיל דבעי' דרבא איננה נפשט א"כ הא דקאמר הש"ס ולימא ריב"ב היא בלשון אפשרי קאמר' דר"ה ה"ל למדחי כן ולומר דריב"ב בברי' נמי קאמר דהרי כל הני ולימא בלשון אפשר ודחיי' נאמרו וק"ל:
בתוס' ד"ה איתיבי' כו' וא"ת כו' תקשי לי' לנפשי' כו' הנה אחר שכבר כ' דבש"מ הוה מעשה א"כ מאי מקשי' הכא דלמא ר"נ בבריא אמר מילתי' דוקא ומוקי מתני' בש"מ דוקא ואף דר"ה אינו מחלק מינייהו איהו מחלק ביניייהו וי"ל:
בד"ה דתנן העובר כו' ורש"י פי' ביבמות בענין אחר כו' ולהאי פירוש לא מוכח הכא מידי קשה לכאורה א"כ אף אנן נימא מאי מקשה הש"ס א"כ דלמא ר"ה מפרש כרש"י ולא מוכח א"כ מידי וע"ש בתוס' כי י"ל וק"ל: בא"ד אבל אין לפרש כו' ואינו מאכיל עבדי אביו אם הוא כהן במעי זרה כו' דהיינו משום דהוה אפשר דכשם שכהן שבמעי זרה זר הוא כך ישראל שבמעי כהנת כהן הוא לכך כתבו ז"ל וזה אינו אלא הדבר הפוך וכש"כ הוא ומהרש"א לא כתב כהוגן וק"ל:

דף קמב.

בגמ' ת"ש תינוק בן יום א' נוחל ומנחיל בן יום א' אין
עובר לא. אפשר לומר דכל קושי' המקשן הוא אף דידע דע"כ מיירי בנוחל מנכסי האם להנחיל לאחין מן האב מ"מ סבר המקשן דנוחל דקאמר מיירי בנכסי האב ומנחיל מיירי בנכסי האם דהלא ממנחיל לחודה שמעינן הא דנכסי האם ואי לא הוה מיירי אלא בנכסי האם לא ה"ל לומר כ"א מנחיל ומנחיל למאן ע"כ לאחיו מאביו וממאי דירש מאמו דאל"כ אי בעו מאבו' לירתו וסבר א"כ דמלת נוחל דבר בפני עצמו הוא דנוחל בנכסי אביו קאמר.
ואפ"ה קמשני לי' הא אמר ר"ש כו' מ"ט דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש כו' כלומר דב' דברים אלו בא להשמיענו ולכך הוצרך לומר נוחל וגם מנחיל דאי ממנחיל לחוד ה"א דזמנין דאיהי מיית ברישא ואפ"ה שפיר קאמר בן יום א' מנחיל דאיהו לעולם מנחיל משא"כ עובר דזמנין אינו מנחיל בזמן שאיהו מיית ברישא ואי הוה קאמר נוחל לחוד אף דהוה ידעינן דאיהו מרישא מיית מ"מ לא הוה ידעינן דאינו מנחיל והוה אמרינן הבן יורש אמו בקבר להנחיל מן האב לכך הוצרך לומר תרוויי' ולכך פריך למימר דהוא מיית ברישא כו' ולכאורה הוה אפשר לדקדק על המקשן מנ"ל דאיהו לעולם מיית ברישא קאמר דלמא דה"ק דזמנין איהו מיית ברישא וא"כ לא פסיקא לי' למתני עובר ולכך קאמר בן יום א' דפסיקא לי' וכמו שכתבו תוס' גם השתא אבל במאי דכתבנו דלכך

הוצרך לכפול נוחל ומנחיל לומר דלעולם הוא מיית ברישא א"ש וק"ל. ובהכי ניחא לן נמי הא דמשני אח"כ דממעט בחלק בכורה וקאמר אח"כ דבנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל חלק בכורה ולכאורה אותה דבר אינה שייך כאן אבל למאי שכתבתי א"ש דמלת נוחל מרמז לזה ומלת מנחיל לעולם אימא דגם למר בר רב יוסף מרמז למאי דקאמר ר"ש דמנחיל בנכסי אם קאמר. ובעודנו עוסקים בענין זה ניחא לן לפרש כפל לשון דש"ס דתחלה אמר מר בריה דר"י כו' מ"ט וילדו לו אמר רחמנא כו' ואח"כ הדר אמר דאמר מר בריה דר"י כו' ולכאורה אריכות שלא לצורך הוא ונראה לן דבאמת מר בריה דר"י משמי' דרבא לעולם לא בא לתרץ קושי' המקשן אשר מקשה אדר"ש ולא בא אלא לפסוק הלכה בהאי מלתא ומדבריו בא לן תירוץ על קושית המקשן ולכך הדר קאמר דאמר מר כו' כאלו בא לומר דאמר מר וכו' במקום אחר ומזה יצא לן התירוץ ובהכי ניחא לן מאי דדקדק הרשב"ם דלעיל סבר רבא כנראה מתירוצו דעובר אינו יורש והכא נראה מתירוצו דסבר עובר יורש ובמה שכ' א"ש וק"ל:

גם במאי דקאמר והלכתא ככל הני לישנא נראה דבזה מיישב לן קושית התוס' בד"ה בכור שנולד כו' וק"ל:

בתוס' ד"ה בן יום א' כו' הנה יש לדקדק קצת דקדוקי בסוגי' דנדה ובאשר תוס' דהכא מיישבים אות'. והוא א' אחר דמצינו בנדה דעבדה הש"ס צריכותא על הא דכתיב בנעורי' דממעט כהנת מעובר' מישראל דלא אכלה בתרומה וכתיב וזרע אין לה הא אית לה אינה אוכלת דמבעי' לן תרוויי' דאי הוה כתיב בנעורי' למעט מעובר' הוה אמרינן משום דתחלה גופ' סריקא והשתא מלי' אבל בזרע דהשתא נמי סריקא כו' והנה תוס' מקשים שם ז"ל וא"ת ל"ל בנערי' פרט למעובר' תיפוק ליה מזרע אין לה עיין עלי' כו' כי היכי דפסלינן בריש החולץ חליצת מעובר' מאין לו כו' ותירצו דהתם לא קאמר אלא עיין והמתן אם יהי' וולד של קיימא אבל לא מיפטר' מן הייבום משום דכתיב אין לו וה"נ לא מיפסלי מן התרומה בהכי ע"כ. ש"מ מכל זה דבמקום שתפסל משום זרע אין לן לפסול אותה בשעדיין לא נולד הוולד וא"כ מאי האי דהוצרך ר"ש לדחוק את עצמו ולאוקמי בשתי נשים ואחת גרושה ודלא כר' יוסי. הלא מצי לאוקמא אפי' כר"י ובאשה אחת ומיירי באשה כהנת שהיה לה בן מישראל ואותו בן בא על בת ישראל ומת אח"כ ונאמר השתא אם נולד בן יום א' ממנו אזי נפסלה הכהנ' אם אביו מלאכול בתרומה משום וזרע אין לה עיין עלי' אפי' זרע' זרע' אבל אם הניחה מעובר' אזי אוכלת הכהנת בתרומה דלא נפסלה משום זרע הואיל דעדיין במעי אמו הוא כדכתבו תוס' הנ"ל:

גם מצינו בת ישראל אוכלת בתרומה כשיש לה זרע מכהן ואם אזלה אח"כ ונשאה לישראל ויש לה זרע מישראל הדר' ואינה אוכלת ואם מת אותה זרע אח"כ אשר הי' לה מישראל תוזר' ואוכלת ועדיפ' היא מכהנ' אשר היה לה זרע מישראל ומת אות' זרע אשר אינ' חוזר' לחזה ושוק וישראלית חוזר' אפי' לחזה ושוק כדאיתא ביבמות דף פ"ז ע"א ונתנ' הש"ס שם טעם לדבר דלא יקשה לן מי עדיפ' מינה משום דהתם כתיבי מיעוטי הכא לא כתיב' מיעוטי ע"כ וא"כ הא דממעטינן מבנעורי' בית אבי' פרט למעוברת ע"כ לא ממעטינן נמי כ"א כהנ' גופה דכתיב' בה ההיא מיעוט משא"כ בבת ישראל החוזרת חוזר' אפי' אם היא מעוברת ועיין בתוס' שם ד"ה התם כתיבי מיעוטא כו' וא"כ הוה אפשר לאוקמי הא דקאמרה מתני' בן יום א' פוסל אבל עובר לא היינו בבת ישראל החוזרת בשביל בנה ודו"ק. ויש ליישב ולומר דר"ש בא לאשמעונן באוקימת' דא דאף לרבנן לעובר יש זכיי' וכהוכח' הר"י וק"ל:

ולכאורה הוה אפשר לדקדק לר"י דכתב אליבא דר"ש דאית לי' דיש לעובר זכיי' אפי' לרבנן א"כ היאך קאמר' מתני' בן יום א' מאכיל הלא מצינו דאפי' עובר מאכיל העבדים של אביו והיינו בזמן שיש לאביו שהי' כהן אח חלל ואי לאו העובר לא היו העבדי' אוכלים בתרומה משום אח החלל וע"י העובר שיש לו זכיי' בעבדי' אוכלים בתרומה. ואין לומר דאע"ג דיש לו זכיי' בעבדים מ"מ הואיל דאיכא פסול לפנינו אח החלל אין העובר שעדיין לא נולד יכול להאכילם דכולי האי אין לו כח ועד כאן לא קאמרינן דשאינו ילוד מאכל בעבדי' אלא כשאין כאן לפנינו דבר הפוסל בעבדים משא"כ הכא דאיכא פסול לפנינו דא"כ הוה קשה אמאי כתבו תוס' לעיל ד"ה דתנן העובר פוסל כו' דא"א לפרש הכל בעבדים. ואלמה לא הלא יש לפרש הכל בעבדי' והיינו פוסל בשהעובר במעי זרים ואינו מאכיל בשיש לאביו המת אח חלל ואפי' אם העובר במעי הכהנ' אינו יכול להאכילם בתרומה הואיל דאיכא הפסול לפנינו אלא ע"כ דליתא לסברא זאת וא"כ הדר' הקושי' לדוכתא. אבל נראה לומר דגם רבנן סברי שאינו ילוד אינו מאכיל באמו אע"פ שמאכיל בעבדים ועיין בתו' דיבמות בפלוגתא דר"י ורבנן ותמצא כי כן אית להו וא"כ בעובר לא הוה מלתא דפסיק' דאע"ג דמאכיל בעבדים אפ"ה אינו מאכיל באמו משא"כ בתינוק דהוה מלתא דפסיקא וק"ל:

גם היה אפשר לומר דאפשר לתרץ הא דאמר פוסל ומאכיל בחד אדם קמיירי דפוסל ומאכיל בחד זימנא והיינו כדאיתא ביבמות במתני' ז"ל כ"ג פעמים שהוא פוסל כיצד בת כהן לישראל וילדה הימנו בת הלכה הבת וניסת לכהן וילדה ממנו בן הרי זה ראוי להיות כ"ג מאכיל את אמו ופוסל אם אמו כו' וכבר הוכחנו לעיל דדוקא תינוק פוסל

ולא עובר וא"כ שפיר קאמרה מתני' תינוק פוסל ומאכיל בחד זמנא משא"כ עובר דא"א ליה לעשות כן בחד זימנא ודו"ק גם בזה עוד הוה אפשר למיקם באוקימתא אשר מפורש בה בהדיא דיש לעובר קניין והיינו בענין מאי דמשני ר"ש בנוחל ומנחיל דאיהו מייתי ברישא א"כ ה"ל לאוקמא גם הא דפוסל כה"ג והיינו דמיירי באשה בת כהן שהי' לה עבדים בנכסי מלוג שלה ומתה היא וקאמרה מתני' אם הניחה בן יום א' מישראל אזי פוסל העבדים מלאכול בתרומה משא"כ אם מתה כשהית' מעוברת אזי אינו פוסל העובר משום דהוא מיית ברישא והכהנים קרובים שלה יורשים העבדים. ודו"ק גם בזה:

עוד בא"ד וא"ת לעיל כו' וי"ל דהתם תלינן כו' ר"ל דבאמת לא אמרינן כשלבסוף יהי' נפל לא ירש אפי' לכתחלה כשהיה חי וכדקס"ד דידהו בקושי' שלהם אלא הטעם דהתם הוא משום דתלינן שמא כבר בשעת אכילת עבדי' מת העובר בבטן ולית ליה זכיי' וק"ל. והנה מצאתי בחדושי הרמב"ן דסביר ליה דהאמת כן הוא כשלבסוף יהי' נפל אין ירושתו כלום אפי' כשנפלו הנכסים בעודו בחיים ע"ע ולפי' זה הוה אפשר לדקדק א"כ מאי מקשה הש"ס מהא דבן יום א' נוחל דלמא דאתא למעט כשלבסוף ימות בבטן אמו דאינו נוחל משא"כ תינוק בן יומו אף כשמת באותו יום נוחל ומנחיל ודו"ק:

דף קמב:

בגמ' אמר ר"י המזכ' לעובר לא קנה וא"ת משנתינו הואיל כו' הא דלא קאמר בקיצור המזכ' לעובר לא קנה אא"כ בבנו וממילא הוה ידעינן דלא קשה ממתני' כלום ולמאי הוצרך לומר וא"ת נראה דבזה בא להראות דאפי' לכשתלד לא קנה כאלו בא לומר דאין כאן תירוץ אחר כ"א זה ועיין בב"י וק"ל:

בגמ' א"ל שמואל לרב חנ' בגדתא' אייתי לי בי עשרה כו' הא דקאמר שמואל בהאי מילתא טפי דליתי ליה בי עשרה לפרסם מילת' יותר מבמקום אחר אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות דבהא בא לרמז ליה דהדין עמו דהנה היה אפשר ליתן טעם דעובר יורש ואית לי' זכיי' מדמצינו דעובר יודע ומשכיל בבטן אמו מדאיתא בגמ' דכתובות היה ר"מ אומר מנין שאפי' עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל רק דיש עוד דרוש אחר על זה והוא דברכ' חתני' צריכנ' לברך בי עשרה דוקא. ודבר זה מוכח לכאורה מדמצינו בבועז דכתיב ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וקאמרה הש"ס דצריך לברך ברכת חתני' בי עשרה. רק דהש"ס דלשם קאמרה דעביד כן לדרוש באפייהו עמוני ולא עמונית ולמפרסם מילתא הוא דעביד בי עשר' כי הא דאמר שמואל לר"ח בגדתא' פוק ואייתי לי בי עשרה כו' ועתה ק"ל:

עוד בגמ' א"ל רבי אבהו לר"י הלכתא כוותן או הלכתא כוותייכו כו' עד בטעמ' תלי' מילתא וטעמ' מאי זיל לגבי' דר"א כו' וכרכיש בה רישי' כו' לכאורה יש לדקדק א"כ מאי האי דשאל ליה הלכתא כמאן אחר דהוד' ליה ר"א והוה ד' לגבי תרי ופשיטא דהלכתא כרבי' ולמה לא קאמר ליה כן בדאהדר ליה דהוה רבים נגד יחידים. ונראה לומר דבאמת יש לחלק בין הא דקני כחמור להא דאמר קני כחד מברא משום דהתם יש לומר דודאי גם דעתו לא היה דיקנ' הואיל דאמר קני כחמור וכי לא ידע דלחמור אין קניי' משא"כ הכא דהמקנה טעה בדבורו וסבר דאפילו בני' יקנו מני' וא"כ יש לומר דבהא פליגי דמאן דסבר דטלי' קונה סבר דאזלינן בתר דעתי' ולפי דעתי' דסבר דבני' יקנו הקנה לטלי' שפיר ולמ"ד דלא קנה סבר דאזלינן בתר הקניי' לפי האמת דבני' לא קנו א"כ גם הטלי' לא קנה. וא"כ ר"א דאמר דבריו וטעמו בב"ה וכרכיש ליה ר"א את רישי' ולא ידע רבי אבהו אמאי הודה ליה אי הודה ליה אגוף הדין דקני כחמור דלא קנה או אי הודה ליה אפי' על הטעם והוה דומי' זה לזה ולכך רצה לשאול לר"י והדר אמר ליה לשאול לר' אבין גופי' דבזה יוודע לו האמת וק"ל:

דף קמג.

בגמ' א' ר"ש מנא אמינא לה דתני' א' ר"י אין לך מר

בקישו' כו' אמאי את וחמור הוא כו' לפי מה שכתב הרשב"ם דאיכא למיחש דיש באי זה קישות מר בפנימי יותר מלחבירו א"כ קושי' התוס' לכאורה אינ' כלום אבל נראה דדחיקא להו א"כ מאי רצה ר"ש לדייק דקני כחמור קנה ועיין מהרש"א. אבל נראה לומר דאפשר דר"י יתפרש הא דאמר מוסיף על החיצון שבו לאו בתחלת הפרש' תרומה קמיירי אלא אחר שכבר הפריש א' על מ"ט ובא לפנינו לשאול אי שפיר הפריש ופסקינן ליה דיוסיף על החיצון שבו וא"א דקני כחמור לא קני א"כ גם הכא נאמר דיחזור ויתרום הכל מחדש אחר דהמר לא קנה גם המתוק לא קנה את אשר לו אלא ודאי קנה לכתחלה רק דיחזור ויוסיף מהמתוק על התרומה כדי למלאות מה שחסר ודו"ק: בגמדא מתיב רב אוי' תיובתא מעשה בה' נשים כו' ואמאי את וחמור הוא. הנה הרשב"ם פי' דרצה להוכיח כר"ש דקנה כולה ולכאורה אינו מוכח דמאן לימא לן שהחזיקו ג' נשים כל התנאי דלמא לא קנו כ"א חלקם. ונראה לומר אחר דהוא לא ידע לכאורה שהאחיות בתוכן וסבר לקדש כולן בכלכלה ההוא והן ידעו שפיר שהאחיות בתוכן ושלא יתקדשו לו האחיות א כ ע"כ דהן רצו לקנות הכל וזולת זה לא יתרצו להתקדש לו וא"כ אין כאן קידושי' כ"א בשיטלו את הכל ולדעתו לא רצה להקנות לכל אחת כ"א החמישי' מהכלכלה וא"כ ע"כ מוכח דבאומר קני כחמור קונה הכל ודו"ק: אבל יש להקשו' לפירושו א"כ מאי האי

דקאמר רב שם ש"מ ממתני' ארבע ונקט בידי' תלת ש"מ המקדש בגזל אפי' בגזל דידה לא הוה קידושק מדקאמר ושלהן היתה ושביעי' היתה טעמא דשביעי' דהפקר הוא כו' וא"א דמיירי שם דהשלשה אשר היו מקודשות נטלו כל התאנים מנ"ל דהמקדש בגזל אפי' בגזל דילה לא הוה קידושין דלמא התס שאני דלא הוה גזל דילה דהלא מסתמא משמע דאף להאחיות היה חלק בתאנים שליקט והאחיות לא היו מקודשות א"כ חלקם נטלו הג' נשי' האחרו' ואי לא הוה שביעי' ודאי לא היו מקודשת מטעס גזל דאחריני והוא דאחיות ומנ"ל א"כ בגזל דידה ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמר ר"נ קנה מחצה והלכתא כר"י והא דאמר כו' אלא הכי קאמר ותקשה למ"ד כו' יש לדקדק א"כ למאי הוצרך להגי' אליבא דאביי שם ולומר הראוי לביאה ומנ"ל דאביי לא סבר דאת וחמור קנה וא"כ אין צריך להגי וכולכם אמר וי"ל:

ולבאודה יש לדקדק ג"כ האי מאן דמקשה תיובת' דא היאך לא חזיה מאי דאמר רב שם ש"מ ממתני' כו' וא"א דגרסינן כלכם ה' ה"ל למשמע מני' דמתני' והוא דאת וחמור קנה. ומהכא ודאי מוכח נמי דסבר רב דלא קנה וא"כ הוה לן להכריע כרב המנונא אם לא דנימא דרב המנונא תלמיד דרב הוא ולא נחשבו א"כ כ"א כחד גברא וק"ל:

דף קמג:

בגמ' אם הביא אין לכתחלה לא כו' הא דלא דייק מרישא דקתני מביא ששים בכלי אחד דאי משום הא ה"א דרשאי להביא ג"כ ששים בכלי אחד אבל לעולם חמשים בכלי א' עדיף טפי לכך מדייק מסיפא ק"ל:

במתני' הניח בנים כו' השביחו לאמצע. הא דלא קאמר השבח לאמצע. אפשר דבא לרמז לן הא דאמר רב חריב' ל"ש אלא ששבחו מחמת נכסי' כו' והטעם הוא משום דמחלי להדדי אחים וכדכתבו תוס' וא"כ תחילת התעסקם בנכסים היה במחשבתם להיות הריוח והשבח לאמצע וק"ל:

בגמרא אמר ר"ח ל"ש כו' אבל שבחו כו' הא דאמר דבר והפוכו ובחד הוה די ואפשר לומר דאי הוה קאמר ריש מילתי' ה"א אבל בשבחו מחמת עצמן אינו נוטלי' כ"א כאריס ואי הוה אמר סוף מילתי' א"כ הוה אפשר לטעות ולומר דקאי אסיפא באם אמרו ראו וה"ק אם שבחו נכסים מחמת' דוקא בהא אמרינן בדאמרו ראו דהוה לעצמן וכן הוא באמת דעת הרמב"ם ע"ש כי יש לו גי' אחר' וק"ל:

בהא דאמר רבי חנינא אפי' לא הניח להן אביהן אלא אודיינא ולא קאמר בקיצור אם הניח להן אודיינ' נראה דמזה יראה דיפה פי' הרשב"ם דמחמת נכסי' מיקרי בשלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום ומחמת עצמן מיקרי בשהביאו מכיסם או טרחו ולכך הוצרך

לומר ר"ח שלא הניח להן אביהן אלא אודיינ' להור' דא"כ ע"כ הוה מחמת עצמן דמחמת נכסי' א"א הואיל דלא הניח להן אביהם כלום כ"א אודיינ' ההוא וק"ל:

בתוס' ד"ה ת"ש כו' וא"ת דכיון כו' הא דלא קשי' להו על מאן דבעי מי קרי אינשי כו' והיאך אפשר לומר דדעתו הוה על בנו לחוד' אפשר לומר דאי מהא ה"א דלעולם גם האי מאן דשאל שאלה הלז ידע דע"כ דעת הנותן הוה ג"כ אבתו רק דשאלתו היה דמ"מ אפשר הואיל דליכא דקרא לבת בכלל בניי וא"כ לא שקלה כלום אף דדעת הנותן היה ליתן לה הואיל דבדבורי' נתקל ולא יתבונן כן בלישני' ואזלינן בתר לישני' ולא בתר דעתי' דוגמא דאמרינן לעיל בהמזכ' לעובר או בקני כחמור או את וחמור למאן דאית ליה דאינו שוקל כלום אע"ג דבדעתו הי' ליתן ליה אפ"ה לא אזלינן בתר דעתי' רק בתר לישני' דנפיק מפומי' כן הכא נאמר כן וא"כ היה אפשר לפרש דברי השואל דה"ק מי קרי אינשי לברא בניי היינו דוקא לברא קרו כן ולא לברתי' א"ד דאף לברתא עם הבן קורין כן אבל השתא דפשט ליה מקרא דכתיב ובני דן חושי' כו' א"כ ע"כ מוכח דשאלתו היה אפכא ולכך קשי' להו וק"ל:

בד"ה והשביחו גדולי' כו' אלא אורח' דמילת' נקט. יש לדקדק ודלמ' לכך נקט בריש' גדולי' לאשמעינן רבות' בסיפא דאפי' בקטני' אם אמרו הגדולי' ראו קא מחלי ולא אמרינן דיתמי הקטני' לאו בני מחילה נינהו. וביותר דחיק' לן לפי מה שכתבו בדבור שאחר זה וז"ל אבל הכא אם הגדולים לא ירויחו הקטנים לא ירויחו בהם ולכאורה נאמר' הסיפא א"כ דוקא בקטנים וא"כ למאי הוצרכו לומר דברישי' אורחא דמילתא קתני ודו"ק:

בא"ד אבל אחין מחלי להדדי ע"כ יש לדקדק א"כ מאי מקשה לקמן מאי קמ"ל באשה פשיטא דלמא קמ"ל דאפי' באשה יורש' מחלה ולא תימא דוקא אחין מחלי להדדי. גם יש לדקדק אמאי דמקשה רב אמי בהמפקיד ז"ל גדולה מזו אמרו כו' דלמא שאני התם דלאו באחין קמיירי. וי"ל דרב אמי אדברי אבייי דלשם קאי דאמר דגם בכאן לא הוה מחילה הואיל דלא ידע מהאח וק"ל: בד"ה השביחו לעצמן כו' עד אבל הכא ליכא למיחש שהקטנים עם הגדולים ביחד כו' אין לדקדק מהא א"כ מאי מקשה הש"ס מאודיינא דלמא ר"ח מיירי בדלא היו האחין בכאן. דזה אינו דמסתמא ר"ח אמתנית' דלהכא קאי וק"ל:

דף קמד.

בגמ' שאני אודייני דלנטירותא הוא עביד' ואפי' קטנים

נמי מצו מנטרי ליה הא דלא קאמר בקיצור שאני אודיינ' דאפי' קטנים מצו מנטרי ליה אפשר דמרומז בזה מאי דהביא הנ"י דאפי' בקטנים המונחי' בעריס' אפ"ה אמרינן הואיל

דאודיינא הי' דבר דעביד לנטירותא ולקטנים לכך זכו נמי הקטנים אשר אינן ראוי' לנטיר' וק"ל:

בגמ' א"ר ירמי' באשה יורש'. דע דנאמר לפני מפי בחור אחד דשפיר מצינו לאשכוחי אשה יורש' את בעלה עם בניה ממש והיינו ראובן נשא את דינה בת שמעון אחיו והוליד ממנה בנים ומת ראובן אח"כ בא יעקב דוד ראובן ונשא את אשת בן אחיו הנ"ל ומת אח"כ בלא זרע ובכן באים בני דינה לירש את יעקב מכח אביהם ראובן ודינה באה לירש מכח אבי' שמעון ודו"ק: עוד בגמ' פשיטא ייחד לו אביו בית ועליי' בית קנה עלי' לא קנה הא דהקדים לומר מאי דפשיטא ואח"כ שואל את שאלתו הנה למאי דמפרשים תוס' דאת"ל לא קנה אמרינן באכסדרה ודאי א"ש דאי לאו דהקדים תחלה הפשיטות הוה אפשר להבין ולפרש כרשב"ם דאת"ל קנה קאמר. ולפירוש הרשב"ם הוה אפשר לומר דהנה חזינן דלכאורה הוה אפשר לדקדק נמי למאי קאמר בית קנה וכל מגמתו לא אתי לאשמעונן כ"א דעליי' לא קנה אלא דהוה אפשר לומר דא"כ גם בית לא קנה הואיל דאית ליה תפיס' יד בבית דומי' דאמרינן בסמוך בזמן שאוצרו של אביו בתוכו לכך קאמר בית קנה דאינו דומה לדהתם וא"כ אי לא הקדים מאי דפשיטא ליה בבית ועליה הוה אפשר למטעי בבעי' דלי' ולומר דבעי' דלי' קאי אפי' על הבית אי קנה או לא וק"ל: בתוס' ד"ה לא שנו כו' עד ובעובד' דמרי בר איסק כו' לא שתלן הוא בעצמו כו' לכאורה הוה אפשר לדקדק ולומר דאפי' שתלן הוא בעצמו אפ"ה הוה השכר לאמצע שם דע"כ לא אמרינן הכא דהוה לעצמן אלא דמחלו להו הקטני' כדכתבו לעיל בד"ה ואם אמר ראו כו' משא"כ התם דלא היה האח כאן ומי קמחל ליה ודו"ק:

דף קמד:

במתני' נפל לאמצע. לא קאמר השבח לאמצע דבאם יפסיד הוה ג"כ לאמצע וק"ל:

בגמרא וליתבו ליה לפי ברכת הבית ה"נ. ולא תימא דלמה לא מפרש הדבר לזה נימא דמרמז לן במאי דהכפיל דבריו ואמר אם אתה אצלינו יש לך מזונות ואם אין אתה אצלינו אין לך מזונות ובחד הוה די אלא דה"ק אין אתה אצלינו אין לך מזונות כאילו אתה אצלינו אבל לפי ברכת הבית מיהא אית לי' וק"ל:

עוד בגמרא שלח ר"א ל"ש אלא כו' אבל באונס כו' גם הכא קאמר דבר והפוכו ונראה דאלו לא קאמר אלא הריש' ה"א באונס אם רוצין לחלוק עמו עד שלא נתרפ' מצי למימר כן ולא אמרינן דהוה מן האמצע אלא בשכבר נתרפ' לכך קאמר אבל באונס נתרפ' מן האמצע דלעולם נתרפא מן האמצע ולא יכלו למימר נחלוק בהדדי ואי לא הוה אמר כ"א

סוף דבריו אם חלה באונס נתרפא מן האמצע ה"א דוקא ברפואה שאין לה קצבה ולא ביש לה קצבה לכך קאמר ל"ש כו' כלומר דמתני' לא נשנה דהוה משל עצמו אלא דוקא בפשיעה אבל באונס אין לחלק ועיין מה שאכתוב בתו' ד"ה חלה ונתרפ' כו': בד"ה חלה ונתרפ' כו' עד ובאונס דהכא כו' עיין מה שרצה לפרש הסמ"ע והב"ח ומהרש"א וכל דבריהם לא נראה לי רק נראה לי דלר"י הוה קשה הואיל דיש מקום דנתרפ' מן האמצע א"כ למה נקט' מתני' הצד אשר נתרפ' משל עצמו ובמאי תלי' כיפ' לצד הזה לכך הביאו תוס' את התוספתא הלז דרשב"ג מחלק ביניהם וסבר ר"י דתנא דידן פליג אדרשב"ג ואינו מחלק כדמצינו ג"כ בכתובות ולהכי ניחא ליה לתנ' למתני צד הלזה דחלה בפשיע' במאי דפליג ארשב"ג אבל בחלה באונס לא פליגי אהדדי וסברי כ"ע דהוה מן האמצע ולכך לא הוצרך רבי למסתם כתנ' דפליג ארשב"ג ודו"ק:

דף קמה.

בגמ' אלא לאו תנו לי בעלי ואשמח עמו א"ב וחסורי

מחסר' וה"ק כו' קצת יש לדקדק למאי הוצרך לאוקמי בחסורי מחסר' ולמה לא קאמר דת"ק מיירי באמת במת הוא ולא מצי אמר' תנו לי בעלי כו' ור"י סבר דמצי אמר' והא דקאמר באמת אמרו כו' ה"ק בסבלונות תלי' במנהג וא"כ לא הוצרך להגי' כלל ואל תשיבני ממה שכתבו תוס' בד"ה ור"י סבר באמת כו' דודאי זולת הגה' עדיף לן ודו"ק:

שם לא דכ"ע כו' והכא בקדושין לטבועי' נתנו קמפלגי כו' גם הכא יש לדקדק אמאי הוצרך לאוקמא בסבלונות דלא מוזכר כלל ולמה לא קאמר דה"ק ר"י הנשיא ובדאהדר איהי ודאי מקום שנהגו כו' וי"ל ודו"ק:

גם הוה אפשר לאוקמי פלוגת' דפליגי בדאהדר איהי אי אזלינן בתר מנהג' ולא גזרינן משום בת אחותו או לא וק"ל:

דף קמו.

בגמ' אכל תנן שתה מאי. קצת יש לדקדק ולפשוט בעי' הלז

מסוגי' דש"ס שבסמוך לפני זה דהוצרך לדחוק ולומר א"ד אורחא דמילתא קתני ואי אמרת דשתה לא רק אכל דוקא תנן א"כ הוה מצי לשנות ולומר מ"ד הא דקאמר דינר בא לאשמעונן דאפי' אם בדינר אכל דוקא ולא שתה ולעולם באכל אפי' בפחות מדינר נמי וק"ל:

גם יש לדקדק אהא דשאל בסמוך מהו שישתלש דיש לפשוע דודאי משלשין דאל"כ למה לא קמשני אמילתא דרבא דרבא קמ"ל דאין משלשין ואי ממתני' ה"א דמשלשין מיהא

ויש לדחות את כל זה ולומר דגם הש"ס מסתפק' בהא ולכך לא רצה לשנות כ"א דבר דודאי לה וק"ל:

בגמרא אמר רב אשי מאן לימא לן כו' אפשר הוה לומר דבמילתא דרב אשי נדח' נמי פשיטותי' דפשט דאפי' שתה דדלמא שאני הכא דהוי' שוי' טפי ולעולם שתה לא אבל לא מצאתי בפוסקים כן רק סתמו ופסקו דאפי' שתה: עוד בגמ' שבח סבלונות מהו כו' הנה הנ"י כתב דלא מיירי כ"א בסבלונות העשוי' ליבלות ולא אכל שם אבל בשאינן עשויי' ליבלות ודאי גם השבח הדר ע"ע. ולפ"ז אפשר לדקדק לכאורה במאי דפשט לעיל דאפי' שתה דלמא לעולם שתה לא והא דקאמר שם דעשויין ליבלות אינן נגבין מיירי בשבחא דידהו ואפ"ה שאינן עשוי' נגבין לפי דעת נ"י ולמה קא פשט לעיל בודאי וכאן הניח הדבר בתיקו. וי"ל דלישנא לא משמע הכי וגם דא"כ למאי קאמרה הברייתא דשתה שם אחר שלא הועיל שתייתו כלום וק"ל:

ועוד דקדקתי אמאי דלא קשאיל בבעי' הזאת באת"ל בסבלונו' העשוי' לבלות ולא בלו דנגבין אם שבחו מאי ודו"ק גם בזה:

בגמרא בלונות מועטין שתשמש בהן כו' לפי מה שכתב הרשב"ם במתני' דהתנ' בפירוש כן החתן א"כ שפיר רצה לדייק דסיפא מיירי בע"כ בדלא בלו דאל"כ מקמ"ל אלא ע"כ דקמ"ל דמיירי בדלא בלו אפילו וקמ"ל דברישא נמי אפי' בדלא בלו אינן נגבין דמסתמא הרישא דומי' דסיפא קמ"ל וקמ"ל דבר אחר דאפי' בשאינן עשוי' ליבלות אינו גובה לפעמים בדבר מועט וק"ל: בתוס' ד"ה סבלונות כו' והא דתנא כו' משום דקשי' להו אמאי לא מחלק בברייתא בין מרובין ומועטי' לכך כתבו דמרובין ומועטי' היינו עשוין ושאינן עשוין לבלות אשר תנ' בברייתי' אח"כ אמרו א"נ במעוטות בעינן כו' כצ"ל ולא כדכתוב בכל הספרים אם כן כי טעות סופר הוא ואף שנדפס כן בספר חכמ' שלמה כי גם שם טעות סופר הוא והיה נכתב בצדו א"נ והסופר טעה והחליף הנון בכף, וכוונת דבריהם הוא דלעולם מרובין ומועטי' יתפרש כפשוטו והא דאינו מחלק בברייתא בין מרובין ומועטין זהו דסברי תוס' השתא דסיפא דמתני' לא קאי אריש (ולא כדסברי בתחלת דבריהם דסיפ' דמתני' קאי אריש' ומיירי נמי באכל) ולא קמיירי הסיפא באכל אלא אפי' לא אכל שם בזמן שהנכסי' מועטי' וגם עשוו' ליבלות אפ"ה קא מחל וא"כ בברייתא דמיירי באכל אין לחלק בין נכסי' מרובין ומועטי' רק בין עושין ליבלות ודו"ק בדברי אלה ותמצא נכון דאף דלא מצאתי בפוסקים דעה כזה דבזמן שהנכסי' מועטי' ועשוים ליבלות אפי' בדלא אכל דאינן נגבי' מ"מ כוונת דבריהם לא נכחיש כי כן הם:

בפרשב"ם ד"ה ת"ש כו' עד ומיהו מצי לתרוצי כשאינן עשוין ליבלות וכשעושין ליבלות ובלו כצ"ל לפע"ד ולא כדכתוב לפנינו במלת או וכוונת דבריו דהנה הפשטן סבר דע"כ בדלא בלו מיירי אחר דסתם דבריו וניחא לן לפרש דמיירי מכל וכל דכללא כייל וקאמר השתא דהוה מצי לתרוצי אפכא דכללא כייל ברישא דמיירי בשאינן עשוי' ליבלות אפי' בדבלו א"כ גם הסיפא בהכי מיירי ומנ"ל לך לומר דכללא דסיפא ניחא לך דלמא כללא דרישׁ' ניחא ליה ודו"ק:

דף קמו:

בגמ' אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחרי' אלא לבודק' כו' אפשר לקיים גירס' זאת אפי' לפירשב"ם דבנשואה מיירי דהנה אחרי דמסופק לן באש' אי ידעה מאי קא נשא האיש בחיקו ודרך שחוק השיבתו אחר שהבינ' שלנסות' נתכוון או אם באמת לא ידעה מה קא נשא בחיקו וא"כ אינ' יורש אותה אחר שנתן ע"כ עיניו לגרשה בזמן שיש לה המום וקאמרו חכמים דודאי לא ידע' מה נשא בחיקו והוה תותרני' ודאי דאלו ידע' לא הוה לה להשיב לו דרך שחוק אחר שידע' שלנסות' נתכוון וא"כ שפיר גרסינן הואיל ולא נכנס אחרי' אלא לבודק' א"כ הא דהשיב' לו מן יהיב לן כו' מורה שלא ידע' מה נשא בחיקו א"כ אם מתה אינ' יורש' כן הצעתי דברי לפני תלמידי והנאנו' להם:

במתני' לא שייר קרק' כ"ש כו' הא דתנן דבר והפוכו ולא די לן מדיוק' דרישא אפשר דבא לרמז לן הא דאמר רב נחמן לקמן ש"מ שכתב כל נכסיו ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסי' במדינת הים ומסיק הש"ס דמתני' דילן מיירי במוחזק לן דלית ליה נכסי' א"נ באמר כל נכסיי. וא"כ קאמרה מתני' הסיפא להורות דוקא בידוע לן בודאי דלא שייר הוא דאינה קיימא וק"ל:

בגמרא הרי שהלך בנו למדינת הים כו' מתנתו מתנ' ר"ש ב"מ אומר אין מתנתו מתנה הא דמשנ' הברייתא לישנא ואמר' מתנתו מתנה או לאו מתנ' ובמתני' נאמר לישנא דקיימא ואינ' קיימא. נראה לומר אחר דבדין דמתני' כשמת הוה מתנתו מתנ' ואינה חוזר' אלא כשעמד ולכך הוצרך לומר קיימ' ואינה קיימ' דאינ' קיימא מכל וכל דלא יהי' חוזר אפי' בשעמד אבל א"א לומר דאינ' מתנה דהלא ודאי הוה מתנ' בכשמת אבל בברייתי' לרשב"מ לא הוה מתנ' כלל ורבנן אמרו נמי לישנא דמתנתו מתנה ולא אמרו מתנתו קיימת משום דבש"מ מיירי כדכתב הרמב"ן וא"כ בשעמד חוזר ולא שייך א"כ לומר מתנתו קיימת וטעם דהרמב"ן דכתב דמיירי בש"מ דאלו בבריא לא הוה אמר רשב"מ אומדנא דלי' דהלא חזינן דשבק נפשי' ונתן הכל לאחרי' והיאך לא נאמר דשביק לברי' וק"ל:

ר"ש אמר ר"ש שזורי הוא כו' אפשר לומר דלהכי לא מוקי כרבנן דר"ש שזורי משום דלדידהו הוה אפשר לומר דטעמם הוא דלכך תיקנו חז"ל ליתן הגט אע"פ דלא אמר תנו כדי שלא תטרוף דעתו עליו (ועיין בנ"י ובשארי מפרשי' ותמצא דאיכא דנתנו טעם כזה) וא"כ לא הוה מוכח כולי האי דאזלינן בתר אומדן דעת ולכך קאמר ר"ש שזורי הוא דהוסיף מסוכן וא"כ ע"כ אית ליה הטעם משום אומדן דעת דאלו משום טירוף דעת מאי אף דקאמר הלא כש"כ הוא ובמאי ראה דלית ליה לת"ק מסוכן והא דלא קחשי' ליה משום דמכש"כ אתי' אלא ודאי דסבר דטעם דכולו הוה משום אומדן דעת ולכך הוצרך להוסיף מסוכן דלאו במכש"כ אתי' וק"ל:

דף קמז.

אר"ז מניין למתנ' ש"מ מן התורה כו' נראה לפרש דה"ק שהיא מן התורה שיש רשות לחז"ל לתקן דהוה מתנה וא"כ לאו אסמכתא הוא וק"ל:

שם שנאמר והעברתם את נחלתו כו' נראה דמשינוי לשון דהעברתם דרש כן מדלא קאמר ונתתם ומה שדקדק הרשב"ם מדחזינן דגם ונתתם דאחר והעברתם מיותר לר"נ זהו מדכבר כתיב זימנא חדא בראשונה והעברתם הוה אפשר א"כ לקרא שלא לכתוב אותו והוי קאי אתחלת הקרא ור"ז סבר דאורחא דקרא הוא לכתוב בכל מקום ונתתם אף דכבר כתוב בדקודם ולא דריש א"כ אלא משינוי דקרא וק"ל:

ת"ר ג' דברים צוה אחיתופל לבניו כו' אפשר לומר הא דהביא כאן מה שצוה אחיתופל לבניו דרצה לתרץ מה שלא הביא ר' מנשי' בר"י מאחיתופל אשר קדם לחזקי' משום דסבר דלא צוה צוואת חילוק' ממון כ"א דברים אלו ובדרושיי נתתי דביקות לג' דברים אלו:

בגמרא א"ל ראב"א לר"א אנן אדרב יצחק בר אבדימ' מתנינן לה כו' לכאורה דברי ר"י ב"א אינן שייכי' כלל להא דלעיל ולמה קאמר ר"א דבריו אלו. ואפשר לומר אחר דחזיה דאמרי נהרדע' לא ברור ממש ולא בלול ממש דבא להשוות המחלוק' דאמר מר זוטרא בלול ובברייתא מיתנ' ברור דשניהם אמת ובא השתא ר' אבא ואמר אנן אדריב"א מיתנ' לה וכי היכי דהתם מחלקינן בין לן בין להו ה"נ ברור ובלול שניהם אמת רק דמחלקינן בין לן בין להו וק"ל:

דף קמז:

בתוס' ד"ה המוכר ש"ח לחבירו כו' עד וא"ת מ"מ הפסדת' הרב' כו' יפה כתב בזה מהרש"א אבל מה שכתב באחרונה לאו שפיר כתב והוא בסמוך בא"ד ז"ל ומיהו קשה לי מ"מ יטרוף לקוחו' שלא כדין שהרי יחזרו עלי' ממה שנתנו לכל הפחות ע"כ פירוש

לדבריהם דע"כ מה שמחייב' ליתן ללקוחו' אינה יכולה למחול לבעלה דהרי הבעל משועבד בזה ללקוחו' מדינא דר' נתן דמוציאין מזה ונותני' לזה משא"כ בשנחזיר השובר אין הבעל חייב לשלם כלום דהרי לפי מה שכתוב בשובר לא היה הבעל חייב אפי' פרוטה ודו"ק ודלא כמהרש"א בזה:

בא"ד וא"ת מ"מ הפסדתם הרבה שהרי גרושה היתה כי' כבר כתבתי דמסכים אני לפירוש המהרש"א בזה אבל קצת יש לדקדק א"כ מאי דחקו להו בהא דאמר בהגוזל בתרא מאן דדאין דינ' דגרמי מגבי שטר' מעלי' והוצרכו לומר לאו דוקא נקט שטרא מעלי' לימא דמיירי כה"ג דנתגרשה אחר המכירה ואח"כ מחלה בכן צריכ' לשלם דמי שטרא מעלי' וי"ל:

בא"ד ואומר ר' דשמא קטנה היתה. הוה אפשר לאוקמ' דבעל הוה לה וכל זמן שהיא תחת בעלה אינה צריכ' לשלם משום דלית לה מידי ועיין בב"ק ובב"מ וק"ל:

מצאתי בטור על שם הראב"ד דהיורש בזמן שמוחל לעצמו אינו צריך לשלם כלום דלאו כוונתו להזיק הוא אלא להרויח לפי דעת הזאת ודאי אין הוכחת התוס' כלום מקריבתי' דר"נ דגם שם דעתו להרויח הוה וצריכנא לומר דאין דעת התוס' כן וק"ל:

מצאתי ג"כ ברי"ף דהביא דעה אחת דרצה ליתן טעם שיוכל המוכר ש"ח למחול אותו משום דמצי אמר עיינתי בחשבוני ולא פש לי גבו כלום וא"כ בש"מ דאמרינן בכל מקום דמסתמא עיין שפיר וידע דפש לי' גבי' וא"כ מאי האי דמקשה הכא בש"ס מדאמר ר"נ שאם נתנו במתנ' ש"מ אינו יכול למחול דלמא משום האי טעמא הוא דהשתא אינו יכול היורש לומר לא פש לאבינו כלום גבו' הוא אחר דנתנו במתנת ש"מ ולעולם דלא הוה דאוריי' ודו"ק: הא דמשני ר"י דקטנה היתה ע"כ לא תטעה לומר דרצה לומר דאינה צריכה לשלם אפי' לכשתגדל אח"כ וכן כתבו באמת בכתובות דא"כ לא אתי' על נכון מה דכתב ר"י אח"כ ז"ל וגם שלא היו מפסידין כלל בדבר שמחזר' להם מה שנתנו בה. אלא ע"כ צריכנ' לומר דרצה לומר קטנה היתה והרויחה שאינ' צריכה לשלם תיכף השתא אלא לאחר זמן דו"ק:

בגמרא אמר רבה א' ר"נ ש"מ שאמר ידור פלוני כו' יאכל פירות דקל זה לא אמר כלום הא דמדייק בדבריי ואמר לישנא דזה ולא אמר יאכל פירות דקלי אפשר דבא לאשמעונן אפי' עמד בתוכו ואצלו וקאמר מילתא יתירה אפ"ה לא אמר כלום ועיק בב"מ בפ' המקבל דדייק שם לישנא יתירה דזה בכה"ג:

גם י"ל דבא לרמז לן הפשיטות דלקמן דבדאמר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוה שיור לכך אמר כאן פירות דקל זה לומר דמיירי דנתן גם הדקל לאחר אפ"ה לא שייר לי' מקום פירות וק"ל. ועיין מה שאכתוב בדרך הב' בבעי' דלשם:

בגמרא למימר כו' מלתא דאיתא כו' דליתא בברי' ליתא בש"מ כו' הא דהקדים ואמר מילתא דאיתא קודם שאמר מילתא דליתא כו' נראה משום דהוה אפשר לבעל דין לדקדק ולומר הלא מצינו מילתא דליתא בברי' ואיתא בש"מ והוא בזמן שאמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו דליתא בבריא ואיתא בש"מ וכן בזמן שמסר שטר לאחד אינו צריך לומר אפי' בע"פ קני איהו וכל שעבודי' דאית בי' וכל דא ליתי' בבריא והנה באמת צריכנא לחלק בינייהו (ועיין בטור ובב"י מה שכתב בזה) ואני אמרתי לחלק בינייהו והוא דבגט ובשטר איתא בבריא מיהא האי לישנא דאיתא נמי בש"מ דאף בבריא צריך לומר כתבו גט רק דצריך עוד להוסיף מלת תנו ובש"מ אין צריך להוסיף מלת תנו רק אנן מוסיפין אותו משא"כ בפירות דקל כל הוספות שבעולם לא מהני רק דצריכנא לשנות הלשון שאמר הוא כי הוא אמר תנו לו פירות דקל ואנן צריכנא לשנות ולומר תנו לו דקל לפירותיו ולא הוה כלל בלשון שאמר הוא ולכך אינו מועיל וא"כ לכך הוצרך להקדים מילתא דאיתא כו' לומר דבכתבו גט איתא בבריא מיהא האי לשון שאמר הוא ולכך מועיל ומוסיפין מלת תנו אבל מלתא דלית' בבריא כלל בהאי לישנא שאמר הוא כמו בפירות דקל ליתא בש"מ ג"כ וק"ל:

דף קמח.

בגמרא ש"מ שאמר תנו הלוואתי לפלוני הלוואתו לפלוני

הא דמסיים הלוואתו לפלוני ולא קאמר מתנתו מתנה נראה דבא לרמז לן אע"פ דלא נתן ליה כלום בהדי' הלוואה דהיינו דלא הקנ' לי' אגב קרקע אפ"ה קיימא ולכך קאמר הלוואתו בלחוד הוה לפלוני וק"ל:

וכן יש לדקדק אמאי דאמר ר"פ הואיל ויורש יורש' ולא קאמר הואיל דאית' בירושה דבא להורות לן אמאי דכתבו תוספ' ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית היינו לפי שיורש נמי הבית והדקל ע"כ לכך קאמר הואיל ויורש יורשה אפילו לית לי' לירש כ"א הלוואה ההיא וק"ל:

בגמרא את"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו חוץ מפירותיו מהו כך כתוב הגירס' בפנינו ובתחלת העיון כל הפיות שוין דמלת לעצמו נמשך לדאחריו לאשר אמר חוץ מפירותיו מהו ובאמת יש לדקדק איתור' דלישנא דלא ה"ל לומר א"כ מלת לעצמו ומאי בא להראות לן בזה ואמרתי דאפשר לומר דתרי מילי נינהו ושני דברים קא בעי דתחלה אמר לעצמו

והיינו בדאמר ע"מ או חוץ מפירותיו מהו כאלו כתוב מלת או בין מלת לעצמו ומלת חוץ. ובזה יתיישב ג"כ היטב שינוי לישנא דפשטן דלא קמהדר לי' כשאלתו וקאמר שייר פירותיו לפניו לומר דבכל ענין בדשייר פירותיו בין שאמר ע"מ בין שאמר חוץ הוה שיור. אבל ביותר נראה לי לומר דמלת לעצמו נמשך לפניו אמאי דאמר לאחר לא הוה שיור ואקדים לך הקדמה אחת מה דמצינו בטור ח"ה סי' ר"ט דכתב בזמן שאמר דקל לאחד ופירותיו לאחר דלא קנה אותו אחר הפירות אזי קנה בעל הדקל גם הפירות דלהבא והב"י רצה ליתן טעם בזה ע"ע ומ"מ דחיק' לן מהיכן ומאיזה בטן הוציא הטור מילת' דא לכתוב דבריו אלה כאילו הם בנבואה ניתנו לו ולמה לא נאמר דהוה דנותן ולכך אמרתי דהטור הבין בבעי' דש"ס דהכא מתחלה דע"כ לא קמבעי' לי' אי הוה דאחר הפירות דמהיכא תיתי נאמר כן דשייר לי' מקום הפירות יותר מבמקום שלא נתן הדקל לאחר ולא נתן לאחר כ"א הפירות ולא קשאל א"כ רק אי שייר א"כ הפירות עם המקום לדלי' אחר שלא קנה האחר הפירות כמו שאמר או לא אלא הוה הכל דבעל הדקל ופשט ר"נ דהוה הכל דבעל הדקל וה"ק א"כ את"ל לאחר לא הוה שיור לעצמו הואיל דמגמתו דנותן לא הוה מתחלה לשייר לעצמו כלום אבל אם אמר חוץ לפירותי' הוה שיור הואיל דמגמתו ודעתו הוה לשייר לעצמו ודאי בעין יפה משייר ודו"ק היטב כי נכון הוא לע"ד ובזה יסתלק מעלן כל קושיו' התוס' בד"ה איבעי' להו כו' אפי' אם נפרש בעי' הלז דאגב אורחי' בעי אי הוה שיור לענין שיקנה הבעל דקל אם יעמוד הש"מ דודאי אם נאמר דהוה הכל לבעל דקל א"כ לא שייר לו כלום ואם יעמוד ודאי חוזר אבל אם יאמר דלא קנה כ"א הדקל א"כ שייר הפירות לפניו ואפי' אם יעמוד אינו חוזר וק"ל:

בתו' בד"ה ש"מ כו' ונהי כו' מ"מ כיון דלית' בבריא בקנין דלא מצי להקנות דבר אחר עם הלוואה כו' הנה מהרש"א הגיה מלת בלא בין מלת להקנות למלת דבר אחר. ואפשר לפרשו בלי הגה' וה"ק כיון דלית' בבריא בקנין דלא מצי כו' היינו בזמן שנותן אותו בקנין ולא מצי להקנות ד"א עמו והיינו דלית ליה דבר אחר להקנות עם ההלוואה והיינו באדם שאין לו קרקע ועיין לעיל פ' הספינה וק"ל. בא"ד כיון דליתא בעין שהוא כש"מ נראה דצ"ל בענין וק"ל:

בד"ה איבעי' להו כו' עד ואע"ג דאמר לעיל כו' הכא בש"מ אין לו לומר דשייר קרקע כו' לכאורה יש לדקדק מאי קבעי הלא כבר אמרינן כל מילת' דאית' בבריא אית' בש"מ וכי היכא דבבריא שייר ולא נתן הכל כן בש"מ ואפשר לחלק וק"ל:

בד"ה אנן אדר"ל כו' ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ מיירי הכא. קמבעי' ליה מה יאמר ר"ל בזה כצ"ל. והנה יש לדקדק למה לא נאמר דר"ל מיירי בבריא והכא בש"מ קבעי וכבר כתבו בדבור שלפני זה לחלק בינייהו וי"ל קצת:

דף קמח:

בגמרא אמר ר"י אמר ר"נ ש"מ כו' רואין כו' מת קנו כולן כו' הא דאמר בתרי מילי דאם מת קנו כולן דמילתא דפשיט' הוא אפשר לומר דבנמלך בא לאשמעונן דמת דומי' דעמד מה עמד ע"כ מיירי בדקנה קני' דאל"כ כולם לא קנו דהלא מתנת ש"מ במקצת צריך קנין אף בדמת אפילו הקנה בקני' קנו כולם ולא אמרינן לא ידענא מאי אדון בי' כדשמואל לקמן דמיירי במיפה כוחו וקמ"ל דיפוי כח מהני. ובמחלק בא לאשמעונן א"כ אפכא דעמד דומי' דמת מה מת אפילו קנה בקנין במיפה כחו מיירי דומי' דנמלך אף כשעמד חוזר אפילו קנה בקנין ומיפה כחו אפ"ה חוזר ק"ל:

שם אמר ר"נ ש"מ שכתב כל נכסים כו' חיישינן כו' אפשר ליישב מה שדקדקו התוס' בדבר זה בענין אחר והוא דודאי לא אמרינן אומדנ' כ"א במקום דמוכח והיינו בדידעינן ודאי דלא שייר לפניו כ"ש דמהיכא תיתי לומר אומדנ' אם לא דמוכח לפנינו משא"כ לעיל דע"כ אית לן לומר אומדנ' באחרון דלא קנה א"כ מנ"ל לחלק בינייהו ודו"ק:

בגמרא מאי לאו בשמת אפשר לומר דס"ד דפשטן דאי בשעמד מאי ארי' דנתן אח"כ מקצת לשני אפילו לא חזר ונתן מקצת לשני לא קנה זה הואיל ועמד ונתן לו כל נכסי' והמדח' קא דחי לי' לעולם בשעמד ואי משום מאי דקשי' א"כ ל"ל לומר דנתן מקצת לשני אפשר דבא לאשמעינן דראשון דומי' דשני מה שני לא קנה כ"א בקנין דמתנה מקצת בעי קנין אף בראשון חוזר אע"ג דעשה ליה קנין ולא כדקס"ד לקמן דבקני' קני אע"ג דעמד וק"ל: אבל יש לדקדק מנ"ל למפשט מזה מידי ולמה לא הניח המדח' על סברתו דמיירי במת ואפ"ה לא מוכח מידי דחוזר בכולן דדלמא משום הכי לא קנה דבקנין מיירי ולכך לא קנה הראשון דבמתנת ש"מ שכתוב בו קנין ובכולו לא קנה כשמואל לקמן משא"כ בשני דהוה במקצת צריך קנין ולכך קנה ומנ"ל למפשט במסקנ' דחוזר בכולו ודו"ק:

עוד בגמרא ל"א הקדיש כל נכסיו מהו כו' הרש"ל מוחק גירס' זאת ולא ידעתי למה כי לפי מה שכתוב בראשונ' פשוט לי' טפי דבהקדש הכל מוקדש מבהפקיר וכן בהפקיר מבחילק לעניים וכדפרשב"ם ואלו ללישנא דא איכא לפרש אפכא ועיין בב"ח ותמצא נכון:

דף קמט.

בגמרא איבעי' להו ש"מ שהודה מהו כו' אפשר לומר

דמבעי' לי' אמאי דקיימינן במתנת ש"מ במקצת דבעי קנין אבל אם הודה אי אמרינן נמי דבעי קנין דהוה כמו מתנה או לא. ואי משום דניחוש דעשה שלא להשביע את בניו נאמר דבאמת מיירי במקום שא"א לומר דלהשביע עביד והיינו בזמן שנתן לאחד מבניו דלמה נאמר דהשביע אחד מבניו יותר מהאחר ופשט ליה מעובד' דאיסור גיור' ושם מסתמא הפקדון שביד רבא לאו כל נכסיו הוה ואפ"ה קאמר וליקננהו באודית' ש"מ באודית' לחוד קני להו וק"ל:

הא דאמר בכפל דבריו כל היכא דאי' בירושה כו' וכל היכא דלית' כו' ולא קאמר בקיצור כל היכא דלית' כו' משום דבא לרמז לן אם הנותן אית' בירושה אע"ג דהמקבל לית' בירושה קני כדכתבו התוס' וק"ל:

בתו' ד"ה כל דאי' בירוש' כו' עד דאם היה לגר בנים כו' ר"ל בנים אשר נולדו לו וגם הורתם היה בקדוש' וק"ל:

בא"ד אע"ג דהמקבל גר דליתי' בירוש' כצ"ל. ור"ל דהיו לו ג"כ בן אחד אשר היה הורתו שלא בקדוש' מ"מ הואיל דהיו לו ג"כ בנים שהיו הורתם בקדוש' וא"כ ראוי להוריש את נכסים לאותן בנים ואף דנתן אח"כ נכסיו לבן שהיה הורתו שלא בקדושה אפ"ה קני כאלו נאמר אילו היה לאיסור עוד בנים שהיו הורתם בקדוש' היה יכול ליתן במתנת ש"מ לרב מרי אפילו וק"ל רק כתבתיו משום דראיתי יש טועין:

דבוד המתחיל לפנינו בדפוס אמשטרדם וכל דליתי' בירו' אינו תחלת הדבור רק הוא דבוק לדסוף דבור הגדול המתחיל דקא מגמרו כו' וק"ל:

בד"ה מגמ' טענתייהו כו' הנה אמרתי לתרץ קושי' התוס' דלהכא וגם מה שמקשי' בדבור שאחר זה דלמ' לא קיים רבא דבריו דמצוה לקיים דברי המת. דבאמת מעולם לא עלה על דעת רבא להחזיק המעות לעצמו רק דרצה לעשות מצוה ולקיים מה שאמרו חז"ל רוח חכמים נוחה ממנו או לעשות מצוה לקיים דברי המת והנה ודאי אי הוה רבא מוכרח להחזיר המעות בדין לא הוה לי' שכר על מה שהחזיר להיות דברי חכמים נוחה ממנו או להיות לו כמצווה ועושה לקיים דברי המת כי הדין נותן כך להחזירן לו ולכך ביקש בדעתו ובדבורו כל הרפתקאות למצוא מקום שיהי' לו המצוה במילואו וכששמע שנפק אודית' מבי איסור אמר מגמרא טענתא לאינשי ומפסדי לי אותו שכר של מצוה או רוח חכמים וק"ל:

דף קנ.

בגמרא פשיט' אמר מטלטלי לפלני' כו' הא דאמר תחלה

פשיט' ואח"כ בעי בעיתו נראה דבזה בא להראות דבעי' דלי' הוא הן אם אמר מטלטלי או כל מטלטלי או כל דמטלטל ואי לאו דהקדים הפשיטות הוה אפשר למטעי דע"כ לא קא שאיל אלא בדאמר מטלטלי או דמטלטל לאידך גיס' וק"ל:
ת"ש המוכר את העיר כו' עיין לעיל בפ' הספינה מה שכתבתי בזה:

דף קנ:
א"ל אנן משום דלאו כרות גיט' מתנינן לה. הנה לרשב"ם יתפרש דרב אשי מהדר לרבינא כן ואף גם לתוספ' צריכנא לומר דרב אשי מהדר לרבינא דרב נחמן כן אמר והי' אפשר לומר דכל זה מדברי רבינא הוא ופשט לרב אשי דעבד' לאו כמטלטלי דמי והאי א"ל קאי אדר"נ דהי' משיב לרבא כן ודברי רבא קאי עד א"ל ושאלה קא שאיל לדר"נ וה"ק מ"ט ודאי עבדא מטלטלי הוא כו' ומהדר לי' ר"נ דאנן משום כרות גיט' מתנינן לה ועבד לאו כמטלטלי דמי וא"כ שפיר קא פשיט רבינא לר"א דעבדא לאו כמטלטלי דמי מדהוצרך ר"נ להשיב לרבא כן ודו"ק כי ביותר נרא' לי לומר ולפרש כן אף שלא עלו ע"פ פירוש הזה כל הפוסקים דרצו לומר דהבעי' איננו נפשט וביותר לרי"ף ורא"ש דסביר' להו באמת דעבד' כמטלטלי דמי ע"ע מ"מ כתבתי לפי הפשט מה שהעלה מצודת שכלי ולאו פוסק אני:
שם זוזי אקרי נכסי כו' כי הא כו' כי אתא נפק לאפי' עד תוך הא דמסיימ' הש"ס בזה אפשר דבא להראות לפי מאי דגרסי' הו' מסיק וא"כ הוה אפשר למטעי דהלוואה נקנה באגב קרקע (ועיין לעיל בתוס' דכתבו בשם ר"ת דתקנה תקינו בהרשא' דוקא) לכך קמסיים דנפק לאפי' עד תוך משום שמחה דהביא מעותי' דהכי מפרש רשב"ם לעיל וא"כ ע"כ לאו בהקנאה ממש הקנה לי' דא"כ לשמחה זו מה הי' עושה אלא ע"כ לא יהיב לי' כ"א בהרשא' וק"ל ועיין לעיל מה שכתבתי שם:

דף קנא.
בתו' ד"ה אבעי' להו כו' וא"ת כו' ואומר ר"י דאע"ג כו'
והנה לכאורה אפשר לדקדק מ"מ באידך למאי הוצרך לומר דאקרי נכסי דע"כ הם בכלל כו' ונראה דבשטר אתי לאשמעונן דאינו צריך לומר קני איהו וכל שעבוד' דאית בי' כמו דמצינו שם דאמר ר"ה דנקנה בכל מקום שהוא ובודאי שם לא קאמר קני איהי כו' ואף דבבריא מצאתי בפוסקים דצריך לומר קני כו' אף בדמקנה לי' אגב קרקע מ"מ בש"מ לא צריך. ואף דמצאתי בנ"י דמצריך נמי בש"מ מ"מ לא נראה כוותי' ואפשר עוד לומר דאתי לאשמעונן דלא בעינן צבורי' בתוכו וא"כ מביא שפיר ראי' מאותו שטר דלאו צבור הי' ועיין מה שכתבתי לעיל בזה בפ' הספינה דף ע"ז. והא דהוצרך לומר בהמה אקרי נכסי

בא לאשמעונן אע"ג דניידי אפ"ה נקנו ליה וגם זה אתי לאשמעונן בעופות דניידי טפי וק"ל בגמרא אימי' דרב זוטרא כו' עד אינסב' ואגרש'. אפשר לקיים הגירסא שלפנינו דגרסינן ואיגרש'. דהנה רב ביבי סבר הא דאמרה לעדים דרוצה ליתן נכסים לבנה משום דרוצה להתנסבה היינו דהואיל דיהי' לה בעל אינה צריכה עוד לנכסים דבעלה חייב במזונותי' וא"כ ודאי דעת' לאו לאברוחי קא מכוונ' ולכך פסק רב ביבי דהמתנה קיימא דלאו גילוי דעת איכא הכא ורהב"י סבר דודאי איכא גילוי דעת דלהברוח' קא מכוונ' דאי משום דדעתה דאינה צריכה עוד לנכסים הלא איגרשה וצריכה לנכסים מהשתא אלא ודאי הא דאמרה דמשום אינסובי קא נתנה לאברוחי קאמר' ודו"ק:

במעשה דאימי' דרמי ב"ח הי' אפשר דמעשה דהכא ודכתובו' בפעם אחת הית' ובשעת חולי' הי' הכל רק דתחל' נתנה מקצת נכסים לרב"ח וחזר' ונתנ' לרעב"ח דהוה מתנת ברי' ואח"כ נתנ' שארי נכסים לרמי ב"ח וחזר' ונתנה לרעב"ח ופסקו אמוראי אלו וחזרו ופסקו וק"ל:

אימ' דר"ע חסיד' הוה לה מלוג' דשטר' כו' אפשר דבהאי עובד' בא להראות לן דבשטר' לא צריך הש"מ לומר קני לך איהו כו' וק"ל:

בתוס' ד"ה אפילו למ"ד כו' צריך לומר דמיירי במקצת נכסי' כו' הנה לעיל בד"ה ואלו הן ש"מ כו' משמע לכאורה דלאו כן דעתם ואף דמהרש"א דוחק את עצמו ביותר ע"ע מ"מ נראה לי באמת דדברי תו' דהתם ודהכא לאו מבטן חד יצאו ודו"ק היטב בזה:

דף קנא:

בגמרא אמר להו לא אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי בר"נ כו'

איתיבי' רבא לר"נ כו' הנה באמת נראה לן הדבר כזר דתחלה אמר רבא לא תיתלו בוקי סריקי בר"נ דנראה לי' דבריהם כבוקי סריקי ואח"כ אמרה הש"ס דהוא עצמו השיב על דברי ר"נ האלו ודלא נראה לו לכך אמינא דאפשר לומר דע"כ לא רצה רבא להשיב על דברי ר"נ אלא במאי דסבר דאע"פ שמת לא קנה כ"א בקנין וסבר דמתני' דילן במת איירי ואפ"ה בכולו לא קנה והשיב לו ר"נ דבעמד מיירי ובקנין והא דאמר על מילי דרבנן דהוה בוקי סריקי היינו במאי דסברי דאפי' בעמד אינו חוזר ודו"ק:

בתוס' ד"ה מתה וקיימו כו' פירוש אלמא מתנת ש"מ במקצת לא בעי קנין כתבו כן כדי שלא נפרש דהכי קא מקשה דוקא במתה קיימו דברי' אלמא בעמדה לא היו מקיימים וא"כ לא הוה קשה מידי מאי דמקשי' אח"כ ואם תשיב והיאך היה אפשר לפרש כן דא"כ מאי היו מקשי' לרבא הלא רבא ג"כ כך אמר נשיב דהוה אפשר לפרש דר"מ מקשה ארבא אחר דראה דהיה מקשה לר"נ ממתני' ובא לומר דאע"פ שלא קנו מידו ואפ"ה אינו

חוזר ולכך השיב ר"מ ואמר דהיאך אפשר לך להעלות על דעתך כן דא"כ ממתני' דלקמן תקשה לך ודו"ק:

בא"ד כי אין נראה לומר כו' הנה נראה לי לפרש דבריהם דלא תימא דע"כ לא אמרו רבנן קמי' דרבא שאם עמד אינו חוזר אלא בדעביד קנין ותרתי מילי קאמרו הרי הוא כמתנ' בריא ואינו חוזר בדעביד קנין והרי היא כמתנ' ש"מ ואינו צריך קנין במת וא"כ ע"כ רבא דאמר הכי אמר ר"נ הרי היא מתנ' בריא וצריך קנין ה"ק דלא הוה מתנ' בריא אלא לענין זה דצריך קנין אבל בעומד חוזר דבזה לא הוה כמתנ' בריא דאל"כ אלא דסבר נמי דבעומד אינו חוזר דבזה נמי הוה כמתנ' בריא למאי הוצרך לסיים וצריך קנין דהלא לדידהו נמי צריך קנין בזמן שהוה מתנת בריא לענין חזרה ולא הוה ליה לומר כ"א הרי היא כמתנ' בריא וממילא ידעינן דצריך קנין אלא ע"כ דבא לומר דלא הוה כמתנ' בריא אלא לענין זה דצריך קנין דבשלמא אם אמרינן דלדידהו אפילו בעומד אינו צריך קנין ודאי הוצרך לסיים וצריך קנין ולא הוה די במאי דאמר הרי הוא כמתנ' בריא דה"א דהוה כמתנ' בריא בעמד דוקא וצריך קנין אבל במת אינו צריך קנין ודו"ק היטב ותראה כי כן כוונת דבריהם ולא כמהרש"ל ולא כמהרש"א דנכנסו בדוחקי':

בא"ד ועוד י"ל כו' הנה אכתי יש לדקדק מאי האי דקאמר המקשה וממאי דלא קנו מני' כו' וכי אפשר להעלות על דעת דקנו מני' דא"כ מאי ארי' ומת אפילו בעמד נמי אינו חוזר ולכאורה הוה אפשר לומר דבאמת משם לא קשה מידי דלכך קאמר שם ומת דרבותא קמ"ל דלא נאמר דהוה קני' לאחר מיתה או מתנה דלאחר מיתה אף דלא משמע כן בתוס' דהכי סבירא להו דא"כ ודקארי מאי קארי להו מתחלה משם. וביותר נראה לומר דבאמת המקשן ה"ק וממאי דלא קנו מני' ובש"מ מיירי דלמא בדקנו מיניה ובבריא מיירי לכך קאמר דומי' דגט דמיירי בש"מ ודוק בתו' ד"ה תנו מיני' כו' ותמצא. ובאמת שם נראה בדבריהם דכל מאי דכתבו שם באו לתרץ דלא נקשה על המקשן ממאי דבש"מ מיירי דלמא בבריא ולכך כתבי דלמאן דחוקי כו' אבל למאן דמוקי כו' קשה כו' וזה היה דעת המקשן דמקשה הכא ודוק בכל זה כי קצרתי: בד"ה תנו מנה לפלוני כו' עד דאין נראה לומר דקמ"ל ברישא דאין מעמד ג' מועיל בשטר פירוש דמהיכא תיתי דאינו מועיל וק"ל אח"כ כתבו אם לא דנימא דתנו במתני' היינו כתבו וכה"ג דאינו בעין אינו מועיל פירוש וזה נראה להו לדוחק דנימא דתנו היינו כתבו וק"ל. אח"כ אמרו וע"כ צריכנא אנו לומר כו' דע"כ דתנו אינו כתבו וגם דע"כ מעמד ג' מועיל בשטר א"כ רישא לאו במעמד ג' מיירי רק דאתי לאשמעונן דאין גט לאחר מיתה וסיפא קמ"ל כו' וק"ל וכתבתי זאת כי ראיתי רבים טועים בפשט דדבריהם:

דף קנב.

בגמ' אתמר מתנ' ש"מ כו' בי רב משמי' דרב אמרו ארכבי'
אתרי רכשי כו' הנה מחוורתא כדפירשב"ם דאין חילוק אי כתוב הקנין בשטר או בקטן לחוד זולת שטר וכן פסקו כל הפוסקים ואי משום קושי' התוס' דא"כ רב במאי מוקים למתני' אימא דמוקים לה דמיירי הכל בין רישא בין סיפא זולת קנין ואי משום מאי דפסקינן דמתנ' ש"מ בעי קנין במקצת מאי קושי' אי נאמר דפליג רב על אותו פסק הלא גם הרבנן דאמרו בסמוך קמי' דרבא הוה סברי דלא בעי קנין וגם רבא בעצמו עלה כך על דעתו עד שהקשה על רב נחמן לעיל וסבר דמתני' בלי קנין מיירי. ואם משום מאי דמקשי תוס' לקמן בד"ה שלחו כו' מן מאי דאמרו בגיטין בפ' התקבל מכלל דרב הונא סבר מתנת ש"מ במקצת לא בעי קנין והא קיימא לן דבעי קנין אף אני אימא דאי משום הא לא אייר' דהכי קאמר שם דקשי' לי' על ר' זירא אשר שלח לר' אבינא לקמי' דרב הונא דע"פ יזכה במתנה בלא קנין והיכי עביד הכי הלא רב הונא יפסוק לי' שלא כהלכה לפי מאי דקיימא לן באמת ויפסוק ליה כמו שסבר הוא להלכה וכי הדרך כך הוא שישלח למאן דהוא אצל מי שיזכה אותו שלא כהלכה ודו"ק היטב:
בגמרא יתיב רנב"י כו' ויתיב רבא כו' קבעי מיני' מי אמר שמואל כו' לישנא דקבעי מיני' יש לתקן ולומר דרבא הוה מסופק בפלוגת' דרב ושמואל אי פליגי דוקא בכתב הקנין בשטר אבל זולת שטר אלא בקנין לחוד לא סבר שמואל דשמא לא גמר להקנותו כו' או אפילו בקנין לחוד סבר כן וק"ל:
בתו' ד"ה מתנת ש"מ כו' עד ודוחק הוא להעמיד משנתינו במיפה כחו וכגון שאמר בסמוך דלא משמע הכי כצ"ל ודלא כהמרש"א שהגי' והבין דכוונתם הוא דבסמוך לא משמע הכי משוס מאי דפסקינן בסמוך דבמקצת צריך קנין ולא קאמר דבעי נמי יפוי כח כו' ע"ש ועשה דוחק לדוחק דידהו ובודאי דכוונתם כפשוטו דמילת' דדוחק להעמיד משנתינו ביפוי כח כמו שמשני נמי בסמוך אמילת' דשמואל דא"כ למה לא קמקשה ממשנתינו על מילת' דשמואל וה"ל לתרץ דמשנתינו מיירי ביפוי כח כמו שמתרץ על מילת' דשמואל כן הוא כוונתם ועיין בחדושי רמב"ן ותמצא כן:

דף קנב:

בגמרא פשיט' כתב לזה כו' כתב וזיכה לזה כו' הא דמקדים תחלה מאי דפשיט' לי' ואח"כ קא בעי בעיתו אם נאמר דהאמת עם התוס' אשר מפרשי' דזיכ' לאו היינו מסר אלא זיכ' לו הנכסי' וכתבו לו הזכוי בשטר והוכחתם דע"כ בדייתיקי מסר לו נמי השטר דאל"כ לאו כלום הוא א"כ שפיר עביד דהקדים הפשיטות דמתוכו מוכח הפירוש של

הזיכוי ואף דנפרש כפי' הרשב"ם וצריכנא לתרץ הא דדייתיקי מיירי בדכתב צוואה ומסר לו אותו צוואה דסתם דייתיקי הכי משמע א"כ נאמר אפכא דלכך הקדים הפשיטות להורות אמאי דקבעי דלא קא בעי אלא במסר לו השטר לבד ולכך קאמר דע"כ לא קפשט ליה כ"א בדייתיקי מבטלת דייתיקי אבל בשטר ממש קמבעי' ליה וק"ל:

בגמרא והא אפלגו בה חדא זימנ' כו' צריכא כו' הנה תוספ' כתבו דלשמואל לא קשי' מידי ואני אומר דאף לשמואל קשה ליה דהנה נאמר דע"כ לא קאמר שמואל שמא לא גמר להקנותו כו' אלא אחר דסבר הוא דאינו מועיל קנין ולא שום דבר דאינו יכול לחזור דלעולם חוזר וא"כ למאי עביד קנין אחר דבדעתו לא הוה שאינו רוצה לחזור בשעמד משום דהוה מחמת מיתה אלא ע"כ דלהכי עביד קנין שאינו רוצה להקנותו אלא בשטר אבל אי הוה סבר שמואל דבאמת אפשר דהקנין מועיל ודאי דלא אמר שמא לא גמר להקנותו כו' דמהיכ' תיתי ואי משום דעביד קנין זהו משום דאינו רוצה לחזור אפי' בשעמד וא"כ שפיר קאמר הכא והא אפלגו בה חדא זימנ' דאינו מועיל קנין שלא יוכל לחזור א"כ גם הכא לא יועיל שטר שלא יוכל לחזור ודו"ק: עוד בגמרא בפומבדיתא מתנו הכי כו' הנה הרשב"ם מפרש דלעיל קאי אם זיכה לו וגם עשה קנין ואף דאינו מפורש בהדי' דגם זיכה לו צריכנא לומר אחר דחלקו בזיכוי שלחו לו אם הקנו לו ג"כ מאי וקאמרה הש"ס סבור מינה ה"מ לאחר כו' נראה דהני דסברו הכי הבינו באמת דבקנין לחוד מיירי בלי זיכוי כפשט' דמילתא ולכך רצו לומר ה"מ לאחר כו' משום דאל"כ הוה קשה להו ממאי דאמר רב יהודה א' שמואל לעיל ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר ולכך רצו לומר דהכא מיירי לאחר והתם לעצמו וקאתי רב הונא וקא מפרש בין לאחר בין לעצמו היינו משום דהוה מפרש להו הא דשלחו לא מיירי בקנין לחוד כ"א עם הזכוי ולכך דייקא לן שפיר מאי דאמרה הש"ס פירשה וק"ל: ומ"מ דחיקא לן טובא האי פירושא דבכל מקום דאמרה הש"ס בסור' מתנו הכי ובפומבדיתא מתנו הכי הוה פליגי הלשונות בהדדי ובכאן ליכא מחלוקת כלל אלא הוספה דקא מוספי הני דפומבדית'. והיה נראה לי לפרש בדרך אפשר ולא במוחלט כאית דמפרשי דהביא הרשב"ם דאדלעיל קאי כו' ואי משום דקשה לי' מהא דרב יהודה אמר שמואל לעיל אפשר לחלק א"כ אפכא ממאי דאמר לעיל דהכא מיירי ביפוי כח ולעיל בלא יפוי כח ודו"ק. והנה עוד מצאתי בטור ח"ה סי' ר"נ דהביא דברי מהר"מ מרויטנבורג דאם כתב והקנה לראשון ואח"כ הקנה ג"כ לשני לא אמרינן בהא שמא לא גמר להקנותו כו' דלכך עשה קנין גם לשני הואיל ועביד כן לראשון סבר דצריך להקנות ג"כ לשני ע"ע ולא כתב הב"י והב"ח מבטן מי יצא לו דבר זה ונראה לי דהוא היה מפרש

האי דשלחו ליה כו' דבקנין לחוד קמיירי כפשט' דמילתא וא"כ קשה אמאי דסבר לעיל דהקנין לגרועי קאתי לכך כתב ופסק דהכא שאני. וגם י"ל דהוא מפרש לעיל בזיכ' לזה וזיכה לזה דסבר שמואל דשני קנה היינו אפילו בלי יפוי כח ודלא כהרא"ש דאל"כ הוה לש"ס לפרש בהדי' וכן משמע באמת מדברי תוס' דאפילו בלי יפוי כח קמיירי דכתבו ומיהו משמואל לא קשי' ליה מידי שהרי הוא אומר כאן דשני קנה ואילו לעיל קאמר דאין שטר לאחר מתה ולא קנוי כלל ואי מיירי ביפוי כח הלא כבר שמעינן נמי מן מאי דאמר ר"י משמי' דשמואל דביפוי כח לא אמרינן אין שטר לאחר מיתה ודו"ק ובחדושי שעל הטור כתבתי דלדברי מהרמ"מ יש לדקדק קצת דא"כ מאי מקשה מהא דאמר ר"י משמי' דשמואל לעיל דמשמע מני' אם מת קנה המקבל והוצרך לאוקמא ביפוי כח דלמא התם נמי מיירי בכה"ג דכבר כתב והקנה לראשון ולכך קנה השני מיהא אם מת ולא אמרינן שמא כו' כסברת מהרמ"מ ודו"ק ועוד הקשיתי שם אדבדי הר"ר יונה בסעי' ל"ה קושי' כזאת דו"ק:

דף קנג.

במתני' לא כתב בה ש"מ כו' וחכמים אומרים כו' הנה לפי

מאי דסבר רב לפרשב"ם דבקנין לחוד אינו יכול לחזור א"כ קשה לן במאי קמיירי מתני' הלז אי בקנין א"כ מאי קאמר הנותן ש"מ הייתי ומאי בכך הלא אפילו הכי אינו יכול לחזור הואיל דבקנין הוה ואי בלא קנין קמיירי א"כ מאי קטעין המקבל בריא היית הלא בריא אינו יכול להקנות כ"א בקנין. וראיתי בנ"י דכתב דודאי מיירי בקנין ומ"מ קטעין דהוה מצוה מחמת מיתה וא"כ חוזר אפילו לרב וא"כ צריכנא לומר לר"מ דצריך נמי להביא ראי' דמצוה מחמת מיתה הוה וזה אינו במשמע דהלא במתני' לא קאמר ר"מ אלא דצריך להביא ראי' ששכיב מרע היה משמע דאינו צריך להביא ראי' כ"א על זה. ונראה לי לומר אחר דראינו לעיל דסבר רב כדכתוב בה בחיים ובמות דהוה מתנ' ש"מ ומיירי באמת אפילו בכתוב בה קנין ואפ"ה סבר רב דחוזר בעמד משום דהוה מצוה מחמת מיתה לסברת דלי' דלכך קאמר במות דלא יקנה כ"א בשמת ובודאי ע"כ לא קאמר רב הכי אלא בשהי' ש"מ וכתב כך במתנתו דאלו בבריא שכתב כך אין לומר כן דהוה מצוה מחמת מיתה וכן משמע מדברי הרשב"ם וא"כ גם מתני' הלז מוקי רב הכי דמיירי דהוה כתוב בשטר בחיים ובמות ולכך קא טעין הוא דהוה ש"מ וא"כ הוה מצוה מחמת מיתה והמקבל טעין דהוה בריא וקנה דו"ק: הגה דקדקתי למאי דסברי רבנן לעיל וגם רבא בתחלה כך עלה על דעתו דמתנ' ש"מ במקצת לא בעי קנין א"כ ה"ל למתני' הלז להעמיד

הפלוגתא נמי בהיפוך במתנ' במקצת דהוא קטעין דבריא הי' וא"כ לא קני והמקבל טעין דש"מ הוה וקא קנ' וק"ל:

דף קנג:

בגמ' דתני' מי מוציא מיד מי כו' הא דאמרו כהאי לישנא משום דהוה אפשר לפרש הא דאמרו רבנן המע"ה היינו בזמן שהמקבל מוחזק אזי צריך הנותן להביא ראי' דהוה הוא המע"ה לכך קאמר ר"י דאינו כן אלא דהוא מוציא מידן בלא ראי' וק"ל:

והא דהוצרך לסיים והן אין מוציאין מידו בלא ראי' אפשר לומר דאף ר"י סבר בזמן שהמקבל מוחזק והנותן בריא השתא דהוה תרתי לטיבותא דהמקבל אין הנותן יוכל להוציא מידן בלא ראי' וע"כ לא קאמר דהוא מוציא בלא ראי' אלא בזמן שהוא שכיב מרע השתא ולכך קמסיים והן אין מוציאין מידו בלא ראי' דמשמע דוקא בזמן שבאין להוציא מידו אבל אם הם מוחזקין נמי וגם הוא בריא אזי זכו בו הן ור"נ פליג עליו וסבר דלא אזלינן כלל בתר חזקה אלא בתר השתא בין שהוא מוחזק ובין שהן מוחזקין. ובזה יתפרש היטב הא דהביא והקדים דברי ר"י ולא הוה צריך להביא אלא דברי ר"נ דרבה סבר כוותי' רק משום דהוה אפשר לומר דע"כ לא קאמר ר"נ דהמקבל זכה ואזלינן בתר השתא אלא בשגם הוא מוחזק אבל לא להוציא מיד הנותן ומילתא דרבה מיירי באמת שהנותן עדיין הוה מוחזק לכך הקדים דברי ר"י דמתוכם מוכח דר"נ אזיל בתר השתא ולא אכפ' לי' במוחזק' כלל. ובזה יתורץ נמי דלא קאמר ר"ה כר"מ דגם ר"מ דמתני' הוה אפשר לפרש דלא מיירי כ"א בשמוחזק המקבל ואי משום דאמרי רבנן המע"ה דמשמע דהנותן מוחזק מזה לא מוכח כלום כי הנותן נקרא מוחזק לפעמים אף שהוציא מידו מטעם חזקת מרא קמא וק"ל:

בגמרא אמר ר"א ולטומאה כמחלוק' כו' אפשר דהביאה הש"ס מילתא דר"א גם הכא כי היכי דלא תימא עוד דע"כ לא קאמר ר"נ דאזלינן בתר השתא אלא בשגם המקבל מוחזק ותדחוק בדברי ר"י כאשר באמת התוס' דוחקי' את עצמם גם השתא לכך הביאה דברי ר"א דגם לגבי טומאה פליגי והתם ליכא למימר ענין מוחזק' וק"ל:

ובאשר נאמר דגרסינן אח"כ רבה ולא רבא דאמר האי לא שנו כו' אפשר לומר דבא להחזיק סברתו דלר"נ אזלינן בתר השתא ולא תלי' מידי במוחזק דלא תימא אפכא דע"כ תלי' במוחזק נמי מדפליגי בהדי' בנותן ומקבל ולא פליגי בהדי' בטומאה ש"מ דשם לא סבר ר"נ דאזלינן בתר השתא לכך קאמר דמזה אין ראי' דהואיל דבטומאה לא אפשר למיזל בכל פעם בתר השתא לכך לא אמר דבריו שם ודו"ק. כל זה העלתי לפני תלמידי

ושבחוהו. והיה נראה לי לפרש ג"כ מילתא דרבא דה"ק לא שנו דאזלינן בתר השתא ואם השתא ימות החמה דמטהרינן ליה אלא שלא עבר אדם שם בימות הגשמים והוצרכנו לטמאו אבל אם עבר אדם שם בימות הגשמים והוצרכנו לטמאו לא מטהרינן אח"כ לאדם אחר אשר עבר שם בימות הקיץ אפילו אחר דתרווייהו עברו בתוכה אין נראה לטהר אחד ולטמאו האחר דומי' דאמרינן בעלמא שני שבילין אחד טהור וא' טמא ועברו עלי' שני בני אדם כו' בזמן שבאו לישאל בבת אחת ע"ש וק"ל:

בתוס' ד"ה אמר רבא כו' ועוד דלא מצי לאוקמא כו' יפה כתב בזה מהרש"א ע"ע. בא"ד ושמא כדברי ר' יוחנן רצה לומר כו' עד בא לישאל בימות החמה כו' א' ר' יוחנן ובלבד ימים הסמוכים לימות הגשמים כצ"ל ופירושי הכי דהתוס' באים לתרץ מה שדחיקו להו תחלה למה יחשב רה"י כו' וקאמרו דאולי רוצה לומר כדאמר ר"י בירושלמי דבימים הסמוכים לימות הגשמים הוה כמו ימות הגשמים עצמם וא"כ גם מילתא דרבא יתפרש כן דהאי דאמר ל"ש אלא שלא עברו עלי' ימות הגשמים היינו שלא עברו השתא בסמוך אלא שכבר עברו אבל עברו עליו כו' מהשתא בסמוך רה"י לכאן ולכאן ודו"ק ודלא כמהרש"א דלא הבין כן:

בא"ד ונראה לר"י לפרש כו' הנה כדי שלא תטעה בדבריו אפרש לך בקיצור נמרץ כוונתו דתנאי דרבא הוא דלאחר שנולד לו הספק אם נכנס בימות החמה או בימות הגשמים לא יעברו עליו ימות הגשמים אלא תיכף בשנולד לו הספק בימות החמה בא לישאל אזי מטהרינן לי' אבל אם לאחר שנולד לו הספק לא בא לישאל תיכף ועבר עליו ימות הגשמים ואח"כ בא לישאל בימות החמה לא מטהרינן לי' הואיל דאלו בא מקודם בזמן ימות גשמים הוה מטמאינן לי' אינו בדין אם ישהא מלבוא דנטהר אותו דא"כ יהי' נשכר בשהי' דלי' וזהו שכתבו כיון שקרוב הי' לימות הגשמים יותר וכתבתי כל זה אחר שראיתי רבים טועים בפירוש דבריהם ודו"ק:

דף קנד.

בגמ' ראי' במאי הנה אפשר לומר דגם אראי' דר"מ קאי

וקשאיל אי סבר ר"מ דאע"ג דהנותן מוחזק אפ"ה סבר דצריך להביא ראי' משום דאזלינן בתר השתא מכל וכל או לא אמרינן כן אלא דוקא בזמן שהמקבל מוחזק וזה תלוי נמי בפירוש' דראי' דרבנן דאם אמרינן דראי' דרבנן היינו בעדים א"כ ע"כ מיירי ר"מ דהנותן מוחזק דאל"כ מאי המע"ה דאמרי רבנן אבל אם אמרינן דראי' בקיום השטר קאמרי רבנן הי' אפשר לומר דמיירי אפילו בשהמקבל מוחזק ואפ"ה שייך בי' המע"ה אחר דאין לו שטר עד שלא קיים אותו ונקרא א"כ המוציא. ובזה יבא לן שפיר דרבה ניחא לי' לפרש

ראי' בעדים ודו"ק ואף דלמאי דכתבתי לעיל בענין כזה לא יתפרש כן מ"מ אתה תבחר את אשר תרצה ותקרב את אשר ראוי לקרב:

דף קנד:
בגמרא שאל ר"ל כו' נראה כגירסא דגרסי ת"ש ור' זירא בא לתרץ באמרו ברם נראין דברי רבינו יוסף כו' וק"ל:

דף קנה.
בגמ' איתמר קטן מאימתי כו' רבא אמר ר"נ כו' ור"ה כו'
כדי שלא יהי' קשה עלן דחד מנייהו ודאי שקורי קא משקר דאמר דבר משמי' דר"נ שלא אמר מעולם. ואפשר לומר דר"נ אמר באמת קטן מוכר את נכסיו כשהוא בן י"ח שנים וסבר רבא דל"ש נכסיו שלא ירש מאביו ול"ש נכסי' שירש מאביו ור"ה סבר דדוקא בנכסיו שקנה אמר כן אבל בנכסי' שירש מאביו צריך להיות בן כ' שנים וא"כ פליגי הני אמוראי אליבא דר"נ במאי דפליגי רשב"ם ור"ת באמת. או אפשר דרבא ראה שבא לפני ר"נ אדם שהי' בן ח"י שנים וידע בטיב משא ומתן ופסק ר"נ דממכרו ממכר ורבא הי' סבר שאינו יודע בטיב משא ומתן ואפ"ה פסק דממכרו ממכר וק"ל:
הנה מהרש"ל מחק בכאן הגירסא דגרסי והא דרבא לאו בפירוש איתמר כו' משום דאף לפי פירוש התוס' לא משמע דגרסי' הכא הא דרבא אלא לקמן אחר עובדא דגידל בר מנשי' וק"ל:
והנה הי' נראה לי דהש"ס אמרה כן דהא דרבא לאו בפי' איתמר לפי מאי דמפרש הרשב"ם דההיא תינוק חכם גדול הי' ויודע בטיב משא ומתן מההיא דאסברוהו וא"כ הש"ס רצה לתרץ מאי דדקדקתי לעיל וכי חד מנייהו משקר לכך אמרה דלאו בפירוש אתמר דרבא רק הואיל דהוה חזינן דפסק רבא בההיא תינוק דהוה פחות מבן עשרי' דמקחו מקח והוה סברי דלא ידע בטיב מו"מ ואפ"ה פסק כן הוה סברי דבכל פחות מבן עשרים הדין כן ובודאי מרבי' היינו רב נחמן פסק כן ובאמת אינו כן דלכך פסק כן הואיל דיודע בטיב מו"מ וק"ל. ואפשר ג"כ לומר אפילו לפירוש התוס' דסברי דבשביל כן לא מחזקינן אותו ליודע בטיב משא ומתן דהש"ס ה"ק הא דרבא דאמר משמי' דר"נ לאו בפירוש אתמר אלא הואיל דהוה חזינן דפסק שם כן הוה סברי דמשמי' דר"נ פסק כן ובאמת לאו משמי' דר"נ קפסק כן אלא משמי' דנפשי' וק"ל:
שם בגמ' וערערו לומר קטן הי' בשעת מיתה ובאו ושאלו כו' אפשר לומר במאי דקאמרה הש"ס קטן היה בשעת מיתה לאו דהיורשי' קא טענו כן דקטן הי' בשעת מיתה אלא דהש"ס קאמרה דהיורשים טענו ובאו בשעת מיתה לומר דקטן הוה בשעת המכירה וכו'

דומי' דאיתא בש"ס דשבת אמאי דקאמרה מתני' ואע"ג שנתפרקו בשבת ומדקדק' הש"ס ולא מבעי' בחול אדרבה כו' וקמשני דה"ק אע"ג שנתפרקו בחול מטלטלין אותן בשבת וק"ל ובאמת לפי מאי דעלה על דעת הש"ס דהנכסים ביד היורשים הוה והלקוחות הוה צריכי' להביא ראי' דגדול הוה א"כ איכא למימר דאי לאו דהוה אמרו היורשי' דבשעת מיתה קטן הוה לא הוה מועיל הבדיקה ללקוחות דאף דימצאו ב' שערות אחר מיתה יוכלו היורשים לטעון שאחר המכירה באו אבל בשעת מכירה לעולם עדיין קטן הוה לכך קאמרה הש"ס דהיורשים בעצמם טענו דאף בשעת מיתה קטן הוה א"כ כישמצאו ב' שערות לאחר מיתה הוחזקו היורשים להיות כפרנים הואיל דטענת' ודאי בשיקרא קא טענו. ועל זה יש לדקדק קצת. ועוד אפשר לומר לפי מה שכתבתי בראשונה אחר דמצאתי בטור ח"ה סי' רל"ה סעיף י"ד ז"ל וכתב עוד כו' אבל אם נתברר שהוא סריס כו'. ובאמת אפשר לדקדק ולהוכיח זה דאל"כ מאי מקשה הש"ס הכא כי בדקו לי' מאי הוה ומאי קושי' דלמא היורשים טענו דקטן הי' אף דהי' בן עשרים ואי משום מאי דתני' בן עשרים כו' והוא הסריס דלמא היינו בזמן שאינו מביא אח"כ ב' שערות ובעובדא הלז מיירי דהוה להו עדים שהי' בן ך' שנים ולא ה"ל ב' שערות בשעת המכירה ואפ"ה גדול הוה הואיל דהוה בן עשרים והיורשים הוה טוענים דאח"כ הביא ב' שערות וא"כ למפרע נתברר דקטן הוה ולכך רצו לבודקו דעתה ימלא בו ב' שערות:

הא דקאמרה הש"ס בשלמא ואח"כ מקשה קושיתו אפשר לומר דע"כ לא קא מקשה אלא למ"ד נכסי ביד לקוחות הוה קיימי דאילו הוה ביד היורשים לא הוה קשה לי' מידי (ודלא כתוס' לפי' ריב"ם) והיינו משום דא"כ הוה צריכים הלקוחות להביא ראי' דגדול הוה ולא ה"ל להקשות אמאי צריך בדיקה פשיטא דגדול הוה הואיל דאית לן חזקה דאין חותמי' על השטר אא"כ נעשה בגדול דהחזקה אינו מועיל לעשותו סריס (ודלא כריב"ם) להוציא מידי יורשים אבל למ"ד בידי לקוחות הוה קיימי' א"כ החזקה מועיל להחזיק אותו סריס להחזיק הנכסים במקומן וא"כ כי בדקו לי' מאי הוה ולכך קאמר תחלה בשלמא לומר דלמ"ד בן י"ח הכל ניחא ואי הוה הנכסים בידי יורשים לא הוה ניחא אפילו לאותו מ"ד דהלא הוה קשה קושי' הש"ס דלעיל אמאי שתקו לימרו לי' אנן זוזי יהבינן לינוול ולינוול וק"ל. ונראה לן נמי לפרש הא דאמרה הש"ס דלמ"ד בן י"ח ניחא דהלא הי' אפשר לדקדק ג"כ אליבי' דאף דימצאו אותו שאין לו ב' שערות יאמרו הלקוחות דהוא בן כ' והוא סריס אחר דהיו מוחזקים בנכסים (וזהו באמת טעם דתוס' ודריב"ם דכתבו תחלה פי' בזמן שהיה לו למכור כו' וריב"ם כתב דהי' להם עדים שהי' פחות מבן ך' ולדידן אין צריכנא לזה) אלא דהענין הוא הואיל דלא ידעינן דהי' בן י"ח

כ"א מהחזקה דאין עדים חותמום אלא א"כ יעשה בגדול החזקה הזאת אינה מועיל כ"א לעשותו בן י"ח שנים דהוא בחזקת גדול אבל לא לעשותו בן ך' דמהיכא תיתי הואיל דאינו צריך להיות בן ך' למה לא יחתמו העדים בהיותו בן י"ח אבל למ"ד בן ך' דוקא א"כ ע"כ החזקה דאין עדים חותמים כו' מועיל כאלו הוה עדים לפנינו דהוה ך' והם מוחזקי' נמי א"כ אמרינן ודאי דסריס הוא ודוק היטב:

דף קנה:

בגמרא שלח לי' אם יודע' בטיב מו"מ מקחה מקח וממכר' ממכר לפי דעת הרי"ף דכתב דע"כ לא הוה ממכרה ממכר אלא בנכסי' שקנה הוא אבל לא בנכסים שירש א"כ מדוקדק שפיר הא דקאמר נמי מקחה מקח דדוקא באותן שלקח הוא דהוה ממכרה ממכר וק"ל: בגמרא ולישלח לי' תינוק' בת י"ב שנה ויום א' הא דשאל זה וכבר השיב לי' על השאלה א' דמעשה שהיה כך הי' וא"כ למה שאל עוד פעם בזה נראה דלאו אגידל בר מנשי' קא שאל אלא ארבא דהוה לי' להשיב דאפי' בת י"ב ויום אחד הוה ממכרה ממכר דסבר השואל דרבא לא ידע דהמעשה שהי' כך הי' וא"כ גידל בר מנשי' בדוק' שאל בת י"ד שנה וה"ל להשיב בהדי' דאף בת י"ב ויום אחד כן והשיב לי' דהמעשה שהי' כו' כלומר אף רבא ידע דהמעשה שהי' כך הי'. ונראה באמת דאף רבא מרמז קא רמוזי בדבריו ששלח לי' אם יודעת בטיב משא ומתן כו' ומאי הוה צריך לזה הלא אף הוא קשאיל לי' בזה אם יודעת כו' אלא דה"ק אם יודעת כו' כלומר דלאו בארבע עשרה שנה הדבר תלוי אלא ביודעת בטיב מו"מ הדבר תלוי ואם כן אף כשתהי' בפחות משנים אלו ממכרה ממכר ובלבד שתהיה גדולה וק"ל:

בתו' ד"ה לא אמרו אלא מטלטלי כו' עד דכיון דמקרב' דעתי' לגבי זוז' ישום אותה יותר משוויי' אפשר לומר דהכי קאמרו דלפעמים אפשר להמצא דע"י זה שקרב דעתן לגבי זוזי ישום הקרקע אפילו ביותר משוד' והיינו למשל אם שני אחים או שותפי' קנו שדה אחת בהדדי בעד מאה ר"ט והאחד לקח חלק חלק מה מן השדה להיות חלקו בלי ידיעת אחיו והובירו וקילקל אותו חלק או בנה עליו עד שא"א לשום אותה השתא כמה נטל וכמה קילקל וזה התינוק ידע דקנאו אותה שדה כולו במאה ר"ט וראה החלק הנשאר ואינו שוה בעיניו כ"א כ"ה ר"ט אע"פ שהוא שוה נ' ר"ט ובשביל זה שפט התינוק דחלק השדה אשר לקח האחד בלי רשות אחיו וקילקלו הו' שוה ע"ה ר"ט אע"פ שבאמת אינה שוה כ"א נ' ר"ט. דרך פשוט יותר והיינו דיעיד על אדם א' אשר גזל שדה חבירו וחפר בו בורות שיחין ומערות וקילקלו דצריך לשלם לי' הפחת אשר פיחת בשדה והתינוק בשיראה השדה השתא ואינו שוה בעיניו כ"א כ"ה ר"ט והוא באמת ידע שלקחו אותו

אדם בעד מאה ר"ט א"כ יעיד על הגזלן שהזיקו בעד ע"ה ר"ט ובאמת לא הזיקו כי אם בעד נ' ר"ט כי השתא שוה נמי נ' ר"ט והתינוק בשומתו ישום יותר משווי' הקילקול שנתקלקל בשדה ועיין בחידושיי שעל הטור ח"ה סי' ל"ה במאי שתרצתי בזה במאי דדקדק הב"י על הטור. אבל יותר נראה לי לומר דדעתם הואיל דזביני' לאו זביני א"כ אינו בקי כלל בשוויי' דקרקעות וישום לפעמים השדה אפי' יותר משווייי ודקאמרו דכיון דמקרב' דעתי' לגבי' זוזי לאו למימר דמשום הכי ישום יותר משווייי כ"א דמשום הכי לאו זביני' זביני וא"כ אינו בקי בשווי' דקרקע ובשביל כן ישום אפילו ביותר משווי' ורבות' קאמרו ודוק והא דקמסיימו אין הפסד במקרקעי כו' אפשר לפרש בלי הג"ה דבקרקע בקל נוכל למצוא אדם אחר דישום אותה דהלא היא מונח' לפנינו משא"כ במטלטלי' המונחי' ומוצנעי' בבית אפשר דליכא אינש אחריני אשר יודע מהם ובקל יופסדו ודוק:

דף קנו.

בגמרא וכיון דבדקנ' לקידושי' לגירושין ל"ל נראה

דקושיתו הוא הואיל דקאמר שמואל דבקידושין צריכנא בדיקה א"כ ל"ל למימר דלגירושין צריכנא בדיקה ומאי קאתי לאשמעונן בזה יותר ממאי דשמעינן במאי דקאמר דבודקין לקידושי' וקאמר דודאי אתי לאשמעונן דיש זימנין דבודקין לגירושין ולקידושין לא הוה צריך בדיקה כדאמר שם וכן הא דקאמר לחליצה לאפוקי כו' דאל"כ למאי הוצרך לומר דבודקים ג"כ לחליצה אחר דאמר דבודקי' לקידוש' וכן הא דקאמר למיאונין לאפוקי מדר"י וק"ל ובזה יסתלקו מעלינו כל קושיות התוס' וכן מצאתי בת"ח: במתני' ר' אליעזר כו' אבל הוכחו' התוס' נוכל למצוא ישובי' ודשפיר גרסינן ר' אליעזר וחד תנא הוא והא דמחלק הבבי מהדדי משום דבמתני' הראשונה בא לומר דקנין מועיל ואין אומרי' אין קנין לאתר מיתה כדכתבו תוספ' נמי ואפ"ה חכמים פליגי עליו בראותם כי דעתו הוא דלכך מועיל קנין הואיל דלפעמים צריך קנין או בשבת או בחול כדאי' לר"מ ולר"י ואינהו סברי דלעולם אין צריך קנין ואפשר דאפ"ה סבירא להו דהקנין לאו מגרע כחו הוא דנאמר דהוה קנין לאחר מותו רק דבהא פליגי עליו דסבר' דאין צריך קטן. ומה שרצו להוכיח מדאמר ר' לוי בסמוך ואפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר"א ואי גרס ר"א הא אית לי' בסמוך דבשבת דבריו קיימים בלא קטן. אפשר לומר אחר דידע דר"מ סבר אליבא דר"א דבשבת צריך קטן ולכך קאמר שלא לחוש לדברי ר"א אפי' בחששא בעלמא לא וק"ל:

ומה שרצו להוכיח מדלא השיב להם דבשבת הי' אין זה הוכחה דר"א ידע דבחול הוה דבמציאות לא פליגי ואפשר לומר ג"כ דמאי דהשיב להם תקברם אמן קא רמז על תשובה

זאת דהנה כתב רש"י בגיטין דהכי קאמר ר"א אחר שרשעים הוה לא דקדקו חכמים על מעשה שלהם ע"ש וא"כ אפשר דהכי קאמר באמת דלמא בשבת הוה וחכמים לא דקדקו עליהם ועל מעשה אמם וק"ל: בתוס' ד"ה ר"א עד בסופו וה"ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשוי עשוי ולכתחלה נמי יכול לעשותה בקנין ע"כ ר"ל הא דאמר אם עשה עשוי לאו לישנא דדעבד הוא אלא דיתפרש אם עשה קנין אזי הדבר עשוי אבל אם לא עשה קנין אינו עשוי וק"ל ובודאי בדברי ר"מ לא צריכנא לזה דשם יתפרש כפשוטו הואיל דבשבת מיירי א"כ שפיר אמר בשבת לא יעשה בקנין משום איסור שבת ואם עשה קנק עשוי דמקח הנקנה בשבת אע"ג דעביד איסור המקח קיים כדאי' בטור ח"ה סי' ר"ח ולא צריכנא לזה כ"א בדברי ר"י ודוק ודלא כמהרש"א. והנה לפי מה שהבין ריב"ם הוה אפשר לפרש ג"כ דברי ר' יהודה בזה האופן דגם לפי מה שהבין ריב"ם האי בד"א דר"י מצי קאי אדברי רבנן דר"י אמר דמעולם לא אמר ר"א כן כאשר אמר ר"מ ולא אמר כ"א לרבנן בד"א בשבת כו' וריב"ם ע"כ לא דחיקא לי' מלפרש דקאי אדברי רבנן אלא בדברי ר"מ דמשמעות התוספות באמת הוא דאדבריו של עצמו קאי וק"ל:

דף קנז.

במתני' והיתה עליו כתובת אשה וב"ח נקט תרווייהו בין

לב"ה בין לב"ש דאי הוה נקט כתובת אשה ה"א בהא סברי ב"ש דיחלוקו משום חינא אבל בב"ח לא ואי הוה נקט ב"ח ה"א בהא אמרו ב"ה בחזקתן אבל בכתובת אשה משום חינא מודו ועיין ביבמות ותמצא ק"ל:

בגמ' תנן התם כו' בעי שמואל כו' אפשר דלהכי הקדים הא דתנן להורות דע"כ לא קבעי כ"א בגבייי' מנכסים משועבדים ולא בבני חורין דודאי קני בדאקני דאל"כ הוה אפשר לדקדק למאי נקט ע"י עדים גובה מבני חורין לא ה"ל לומר כ"א בעדים אינו גובה משועבדים דמילתא דא אתי לאשמעונן ודאי ולא אתי לאשמעונן דגובה מיהא מבני חורין דמהיכא תיתי דלא יגבה אלא ע"כ דאתי לאשמעונן דלעולם גובה מבני חורין אפילו בשקנה אח"כ הנכסים וק"ל. ואפשר לומר ג"כ דלהכי קאמר נמי אליבא דר"מ כן לא תיבעי לך כו' דלכאורה קשה מאי קאתי לאשמעונן דלא קבעי לר"מ אלא דבזה מרמז לן דבדקנה ומכר דוקא קבעי דאי מניה מהיכא תיתי דיבעי לר"מ הלא כש"כ הוא כדכתב הרשב"ם דאפי' דבר שלב"ל מעולם אדם מקנה מכש"כ נכסי' שהיו בעולם אבל בדקנה ומכר הוה אפשר לומר דאף לר"מ לא משתעבד דלא עבידי דאתו כדכתבו התוס' בד"ה דאיקנא כו' וק"ל. שם א"ל רבא מני' אפילו מגלימ' דעל כתפי' כי קא מבעי' לן כו' ודאי החילוק הוא לפי דעתי דאף דנאמר דאין אדם יכול לשעבד בדאקני מידי מכל מקום

גובה מני' משום דאף דהנכסים אינן משועבד לב"ח מכל מקום הב"ח עצמו משועבד לו ומחויב הוא לעשות את כל אשר בכחו כדי להסתלק הב"ח מעליו ואם אין לו דבר אחר כ"א הנכסי' אלו ודאי צריך הוא ליתנם לו כי יש הרבה דיעות שישכיר את עצמו לעבד כדי לשלם הב"ח ואנן אין נוטלין הנכסים ממנו באשר נאמר דדאקנה לא מהני רק כופי' אותו לשלם והוא בעצמו מוכרח למכור הנכסים משא"כ בשכבר מכר הנכסים לאחרים ודאקנה לא קנה א"כ אין הנכסים משועבדים ובאשר כופי' אותו לשלם ואין לו מה יכול לעשות עוד וק"ל. לאו שפיר עביד מהרש"א דחיבר ב' דבורי תוס' להדדי ק"ל:

דף קנז:

בגמרא ת"ש שטרי חוב המוקדמים פסולי' והמאוחרים כשרי' כו'

אמרתי לפני תלמידי דלכך הקדים הפשטן הא דשטרי חוב המוקדמים פסולים אף דאינו מן הצריך לענין פשיטתו כי היכי דלא נימא הא דמאוחרי' כשרים היינו דוקא בדידעינן דלא קנה ומכר ביני וביני או אפילו קנה ומכר מ"מ הא דאמר כשרי' היינו דדיינן לי' כאלו כתוב מזמן ראשון אבל לא מזמן שני לכך הקדים הא דשטרי המוקדמין פסולי' וההיא פסולי' לעולם ומכל וכל משמע כדכתבו תוס' כן הכי נמי צריכנא לפרש הא דשטרי חוב המאוחרי' דכשרי' מכל וכל ולעולם משמע וק"ל:

בגמ' את"ל משתעבד לוה ולוה וחזר וקנה מהו כו' הנה תוספ' כתבו דה"נ דהוה מצי למיבעי היכא דאמר איקני ולא מכר כו'. ואני אומר דאפשר לומר דבאמת כן הכי קבעו ולכך אמר לוה ולוה וחזר וקנה ולא קאמר נמי ומכר והא דתלי הדבר באת"ל משתעבד הלא לכאורה הוה מצי למיבעי אפילו אם לא משתעבד אני אומר דאין הדבר כן אחר דכבר כתבתי אהא דאמר רבא מני' אפילו מגלימ' דעל כתפי' דלאו מטעם דהנכסים הם משועבד לב"ח אם כתב לי' בדאקני' דהלא אפילו בדלא כתב ליה דאקנה וקנה ולא מכר והוריש אפ"ה גובה הב"ת מנכסי' ההם אלא ע"כ הטעם הוא דגובה מהם משום דהלוה משתעבד מיהא למלוה ואנן כייפינן ליה להביא מעות ולשלם הב"ח ובשאין לו ע"כ צריך ליתן הנכסים שיש לו תחת ידו אפי' בדקנה אותן אח"כ אבל לא מטעם שיעבוד הנכסים. ואם כן הוא א"כ הכא אם נאמר דבדכתב ליה דאקנה לא משתעבדי הנכסים לא הוה אפשר למבעי אי קמא קנו או בתרא דמהיכא תיתי דיגבה אחד מהם טפי מחברי' הלא הנכסים אינן משועבדי' רק הלוה הוא משתעבד לתרוויי' בשוה והוה בדכתב ליה דאקנה כאלו לא כתב ליה דאקנה כי מה הפרש יש ביניהם לכך הוצרך למבעי דווקא בדאת"ל דדאקנה קנה וקבעי אפילו בדלא מכר אח"כ ודוק היטב כי נכון הוא למוצאי דעת:

שם בגמרא מתיבי לשבח קרקעות כו' עד ואם איתא חצי שבח מבעי ליה מאי גובה נמי דקתני .חצי שבח קמהדר לי' בפשיטות כאלו פשוט לי' להגיה משום דזולת זה צריכנא נמי להגי' ברייתא דא כדאי' בב"מ ז"ל ולאו תרוצי קא מתרצא לה תריץ נמי בב"ת וא"כ הואיל דבלאו הכי משבשת' היא אין תימא כולי האי להגיה ק"ל:

והגה מאן דבעי הבעי' וסבר דלבתרא משתעבד הכל א"כ עליו הוה אפשר לדקדק והיאך אפשר לומר כן דא"כ למה גובה ב"ח שבח כלל. אפשר לומר דאיהו הוה מוקי לברייתא דבלא כתב ללוקח דאקנה מיירי ולכך גובה הב"ח כל השבח (ודלא כסמ"ע) וא"ת א"כ מאי מקשה השתא למאן דאמר יחלוקו דאף לדידי' נאמר כן נהדר לך דקשה ליה מיהא למאי הוצרך לברייתא לצייר בדלא כתב ללוקח דאקנה וגובה א"כ הב"ח כל השבח ה"ל לצייר בדכתב ליה דאקנה וגובה חצי השבח ושמעינן בחד מילתא תרי טעמי' חדא דדאקנה קנה בלוה ולוה לכל אחד החצי וגם שמעונן דאין השבח נגבי' כ"א מבני חרי משא"כ אם נאמר דבתרא קני הכל והברייתא רצה לצייר לשבח קרקעות כיצד א"כ ע"כ הוצרך למיקם בדלא כתב דאקנה ללוקח וכתבו להמוכר. ובזה יצא לן נייח אמאי דקשה לכאורה לדעת הרמב"ם דבשבח דממילא דקונה הב"ח הכל אף בדכתב גם ללוקח דאקנה א"כ מה מקשה הש"ס הכא דלמא בשבח דממילא קמיירי ובמאי שתרצתי א"ש דה"ק למאי צייר בשבח דממילא ה"ל לצייר בשבח ששיבח הוא וגובה רק חצי השבח ושמעינן מני' תרתי טעמים כנ"ל ודוק היטב ובאמת לדעת הרמב"ם א"ש דלא קשה מהכא אדשמואל דאמר בב"מ דב"ח גובה את השבח דהתם בשבח דממילא קמיירי וק"ל וכן כתבתי בחדושיי שעל הטור חו"מ:

בתוס' ד"ה גובה את הקרן כו' עד ואפי' דאקני קנה ומכר כו' הנה מהרש"ל ומהרש"א כל אחד הגיה בדבריהם לפי דעתו ואני הקטן מצאתי בדעתי מה שנראה לי לפי הגירסא שבספרי' ישינים בדפוס וינצאי' רק צריך תיקון קצת וכן צריך להיות ואפי' דאקני קנה ומכר משתעבד דכבר לקח הב"ח כל שעבודו ותחלה נדקדק קצת בתחלת דבריהם ואח"כ נפרש אותם לפי הגהתינו דהנה נראה באמת בתחלת דבריהם דלא קשי' להו כ"א אמאי דאמרו גובה את השבח מבני חורי' אבל אמאי דאמרו דגובה הקרן מהשועבדים לא קשי' להו מידי דשפיר מצינו מקומות שאין הב"ח צריך ליילך אחר המשועבדים שאחריו והיינו בדליתנהו באותו מקום אלא רחוק מהם וכדפסק הטור סי' קי"א ומאותן נכסי' צריך הלוקח לגבות את קרנו הואיל דלית לי' למוכר נכסי' אחרי' ולא קשי' להו מידי כ"א אשבח ואהא קמתרצי דאחר הטריפה קנה המוכר נכסים ועל דבר זה הוה קשה לכאורה א"כ אפילו אם ימכור המוכר אח"כ אותן נכסים שקנה אחר הטריפה יגבה

הלוקח את שבחו מהם הואיל דקודם לקיחת אותן לקוחים כבר נטרף הלוקח הראשון ונלקח ממנו השבח וה"ל להזהר וכדמקשי' באמת כן בב"מ לכך כתבו הכא ואפילו דאקני קנה ומכר כו' רצי בזה דבאמת אם כתב ליה ללוקח הראשון דאקנה ודאי כן הוא דמצי ליטרף מהלקוחות ההם אבל לא מיירי בדכתב ליה דאקנה ואפ"ה את הקרן שפיר קא טריף מהלקוחות הראשונים אשר לקחו אחר לקיחתו הנכסים שהי' למוכר בזמן לקיחתו השדה והב"ח לא טרף מהם הואיל דהוה רחוק ממקומם כדלעיל. ושיעור דבריהם הוא כן ואפי' דאקני קנה ומכר משתעבד כלומר אם כתב ליה דאקנה באמת אפילו קנה ומכר משתעבד הואיל דכבר לקת הב"ח כל שעבודו וה"ל ללקוחות להזהר מליקח אותן שדות הואיל דידעו מטריפת השבח. ואל תתמה שבב"מ קשי' להו הא מילתא והכא ניחא להו כי כן מצינו במקומות אחרי' והתורה היא ענייי' במקום א' ועשירה במקום אחר. ומה אעשה אף אם לא נפרש דבריהם כן ויבא אחד לתרץ את קושי' ההיא כמו שכתבתי דמיירי דלא כתב ללוקח דאקנה וכנ"ל ע"כ קושיתם דלשם ליתא ומה נפסיד א"כ בשנאמר ונפרש דבריהם בעצמם כן יראה וחזה בלישנא דכתבו שם בזה הענין וגם הכא ותמצא דבריי כנים ואמתיים:

דף קנח.

במתני' אמר ר"ע מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן. אפשר דר"ע פליג לעיל על קצת נכסי' דאמרו ב"ה בחזקתן ולא על כולם ולהכי לא מפרש מתני' לעיל דפליג על ב"ה הואיל דלאו על כולם פליג ולכך קאמר הכא מודה אני בזה אע"ג דשם פליג וגם אפשר דרבי ראה דבריו הכא לפסוק כמותו כמו דחזינן כמה פוסקים דפסקי כוותי' הואיל דאמוראי בש"ס פליגי אליבי' והני אמוראי אתי' להו כן לפסוק כוותי' הואיל דחזינן דרבי העמיד הכא במאי דפליג את"ק ולא לעיל ש"מ דהכא הלכתא כוותי' ועיין מה שאכתוב עוד בסמוך בזה:

בתוס' ד"ה וב"ה אומרי' כו' עד מיהו קשה לר' אלחנן דהא ר"ע איירי בסמוך בההיא דנפל בית עליו ועל אמו כו' נראה דר' אלחנן מפרש הואיל דאמר ר"ע מודה אני בזו כו' דה"ק ע"כ דבית הלל היו מודים לב"ש דיחלוקו ואני מודה דהנכסים בחזקתן ואי לאו דהוא הוה אמר דמודים ב"ה לב"ש דיחלוקו לא היה שייך לי' לומר לישני' דמודה דלמאן קא מודה אבל אי אדברי ב"ה קאי דהם היו מודים שייך שפיר לי' לומר ג"כ לישני' דמודה וכדכתב הרשב"ם וא"כ אחר דהוא אמר דב"ה מודים בזה לב"ש דיחלוקו א"כ ע"כ סבירא לי' דלעיל סברי דהוה בחזקת יורשי אשה למ"ד כן וא"כ קשה ודאי הלא הוא סבר דירושת הבעל הוה דאורייתא ולמה מחלק א"כ לב"ה בין פלוגתא דלעיל לדהכא

ועל זה קמהדר ר"א מיהו מצי למימר ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו לאו ר"ע קאמר לה והא דקאמר מודה אני הייגו אפילו סבירא להו כב"ש כו' כלומר דר"ע קאמר אפילו סבירא להו לב"ה כב"ש הכא ומודים להו אני איני סובר כן אבל לאו דהוא אמר דב"ה באמת מודים לב"ש וקסברי יחלוקו כן הוא המשך דבריו ודלא כמהרש"א דנכנס במבוי דחוקה ע"ע:

בדבור שאחר זה קשי' לר"י כו' הא דלא מקשי' ארב ושמואל גופא ממתני' דלהכא דקאמרה כתובה בחזקת יורשי הבעל תיפוק לי' שאינם יכולים להיות כו' דהוה אפשר לפרש דהכי קאמר דהוה בחזקת יורשי הבעל כלומר דיורשי הבעל אינן ניתני' כלום ויורשי האשה הוו המע"ה ונוכל לומר באמת מטעם זה נמי משום דלא נשבע' משא"כ על מלת בחזקתם דמשמע דמטעם חזקה קא זכו ודוק:

דף קנח:

בגמרא בחזקת מי ר"י אמר כו' ור"א אמר כו' הנה לר"י היה באמת אפשר לומר הא דקתני במתני' כתובה בחזקת יורשי הבעל נכלל ג"כ נכסי צאן ברזל דגם הם כתוב' מיקרי ועיין במקומות הרבה ותמצא כן ולר' אלעזר הוה אפשר לומר דאיהו סבר הא דקתני מתני' כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסי' הנכנסים כו' בחזקת יורשי האב לאו ב"ה קאמרי דבר זה בלחוד אלא אף ב"ש מודים כן ולתרווייהו נאמרו דברים אלו ולא פליגי כ"א בנכסי צאן ברזל דבהא סברי ב"ש יחלוקו הואיל דלתרווייהו אית להו מילתא דטיבותא דלבעל איכא מילתא טיבותא דחייב באחריות ולאשה הואיל שהביאם מבית אבי' משא"כ בכתוב' מודי' ב"ש דהוה בחזקת יורשי בעל וכן בנכסי מלוג דהוה בחזקת יורשי האב. ואל תתמה על זה כי גם שם ביבמות מצינו דמודי' ב"ש בכתוב' ודוק:

עוד בגמ' הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו לכאורה הדבר תמוה הלא בכתוב' ובנכסי מלוג גם הללו והללו באין לירש ואפ"ה לא אמרינן יחלוקו לב"ה ונראה לפרש דה"ק דבכאן אין חזקה לזה יותר מלזה דלכל א' יש מילתא דטיבותא כדכתבתי לעיל בסמוך ואין כאן כ"א שהללו באין לירש כו' משא"כ בכתובה ונ"מ דזולת דבר זה שהללו באין לירש והללו לירש איכא מילתא דטיבותא לאחד מה שאינו לאחר דבכתוב' יורשי בעל מוחזקי' ובנ"מ יורשי האב לכך אמרו שם בחזקתם וק"ל:

עוד אפשר לומר דבר קפרא בא להוכיח דבר זה דב"ה סברי דיחלוקו ולא בחזקת יורשי אשה כדסבר ר"א מדמצינו לקמן בנפל עליו ועל אמו דסברי יחלוקו וכדי שלא תימא דשאני הכא דירושת הבעל דרבנן לכך קאמר דזה אינו אלא דהוה דאורייתא וקאמר א"כ שפיר הואיל הללו באין לירש כו' היינו בנכסי אשתו והללו באין לירש בנכסי אמו

כלומר דירושתן כהדדי נינהו והוה הכל מדאורייתא א"כ ע"כ יחלוקו קאמרו נמי הכא וזה אמרתי דרך צחות לפני תלמידי:

בגמרא עוד בחזקת מי ר' אילא אמר בחזקת יורשי האם ר"ז כו' כי סליק ר"ז קם בשיטתי' דר"א כו' אמר ר"ז ש"מ אוירא דא"י מחכים וטעמא מאי כו'. הנה אמרתי לפני תלמידיי דרך צחות אחר שנדקדק מאי רבותא למהדר ממה שאמר בראשונה עד דאמר עליו אוירא דא"י מחכים והלא גם ר' אילא שלא הי' בא"י ואמר ג"כ דהוה בחזקת יורשי הבן. וגם מאי דאמר קם ר"ז בשיטת ר"א ולא קאמר כפשוטא דר"ז חזר בו ואמר כר"א גם מאי דפליגי אליבא דר"ע ולכאורה הוה הלכה כת"ק דקיימא לן הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ובאמת הרי"ף והרבה מפוסקים שפסקו משום הכי כר"ע הואיל דפליגי אמוראי אליבי' ויש למידק דה"ל לאמוראי למפסק תחלה הלכה כר"ע ואח"כ יפרשו דבריו ולא למסתם סתומי דבריהם לכך אמינא דלעולם אימא דאין הלכה כר"ע והא דפליגי אליבי' היינו שמדבריו יובן דברי הת"ק דקאמר דלב"ה יחלוקו והנה לפי דעת הרשב"ם ע"כ לא קאמרו יחלוקו אלא בדלית לה בן מאיש אחר אבל בדאית לה אף הוא סבר דכל הנכסים בחזקת אותו בן דהוה ודאי ויורשי הבן הזה ספק ותוס' חולקי' על רשב"ם בזה כדאי'. ואמרתי דבמילתא דא פליגי הני אמוראי דר"א סבר דהוה בחזקת יורשי האם משום דסבירא לי' דע"כ לא פליג ר"ע אלא בדאית לה בן אחר מאיש אחר ואפ"ה אית ליה לת"ק דיחלוקו כסברת התוס' ור"ז סבר מתחלה דהוה בחזקת הבן משום דסבר דע"כ לא פליגי רבנן עלי' אלא בדלית לה בן מאיש אחר ומשום הכי סבר ר"ע דהוה בחזקת הבן ולפי זה לא פליגי הני אמוראי אליבא דר"ע כלל דכ"ע סברי בזמן דאית לה בן אחר הוה בחזקת האם לר"ע ובדלית לה הוה בחזקת הבן רק דמדר"ע באים להוכיח ולהראות לן במאי פליגי ב"ה. והנה ר"ז כשבא לא"י קם בשיטתי' דר"א היינו שאמר בחזקת יורשי האם כר"א אבל מ"מ לא סביר כוותי' רק בשיטתי' אמר (דומי' דהכי מציני בהרב' מקומות דיתפרש מלת שיטה כה"ג ועיין בב"ק ריש פ' הגוזל עצים דף צ"ג ע"ב בתוספ' ד"ה רשב"י כו' ותמצא כן בהדי') אבל לא אמר דבר אחד כאשר אמר הוא ובמאי דמיירי הוא דאלו הוא מיירי דווקא בשיש לה בן אחר כאשר כתבתי ור"ז סבר דאפי' אין לה בן אחר מאיש אחר סבר ר"ע דהוה בחזקת יורשי הבן ולהכי קא שאל' השת' הש"ס וטעמא מאי דהואיל דאין לה בן אחר והוצרכ' ליתן טעם משום דהוחזקה נחלה כו' ודבר זה לחכמה יחשב ליה לר"ז אשר פתח לן פתח אשר לא הוה ידעינן מר"א וסבר דר"ע מיירי בדלית לה בן אחר ואפ"ה הוה בחזקת אם ואם כן מצינו למימר דע"כ לא פליגי ב"ה אלא בדלית לה בן וכפרשב"ם ודוק:

ודע דמצאתי בב"י סי' ר"פ דכתב בהא מילתא דבר דלכאור' הוא שלא בדקדוק והוא אמאי דכתב הטור נפל הבית עליו ועל אמו כו' מעמידין הנכסים בחזקת יורשי האם ל"ש אם היה לה עוד בן מאיש אחר ל"ש אין לה בן כו' וכתב הב"י ז"ל ומה שאמר ל"ש כו' עד ומחלוק' זה מבואר בתוספ' על דברי ת"ק כו' ומינה נשמע לדידן דקי"ל כר"ע דבין כך ובין כך הנכסי' בחזקת האם לדעת כל הנך רבוותא דפליגי על רשב"ם כו' ושות' דידי' לא ידעינן דהלא לדעת הרשב"ם דלא פליגי ב"ה כ"א בשאין לה בן אחר ואפילו על זה פליג ר"ע ואמר דהוה בחזקת יורשי האם אם כן לדידי' מוכח יותר דאין לחלק לדידן דפסקינן כר"ע בין יש לה בן או אין לה בן משא"כ לדעת כל הני רבוות' דסברי דהת"ק סבר אפילו בדאי' לה בן אחר יחלוקו הוה אפשר לומר דע"כ לא פליג ר"ע אלא כד יש לה בן אחר רק דמ"מ מוכח דאין לחלק גם לדידהו לר"ע דאל"כ למה נתנ' הש"ס הטעם משום שהוחזק הנחלה בשבט האם הלא טעם רבה יש אם היה אפשר להעלות על הדעת לחלק ומ"מ הב"י הכי הוה ליה למכתב דאפי' לדעת כל הני רבוות' ל"ש בין יש לה בן אחר כו' ופשיט' לדעת הרשב"ם דלדידן אין לחלק וק"ל:

והנה נשאלתי מחכם אחד מאי שקשה לי' על הגהו' רמ"א בסי' ר"פ בסופו ז"ל ראובן ואשתו עם ד' בנותיהון שהיו בבית ונפל הבית עליהן כו' אבל אם הבנות נשואות ובא בעל של כל אחת ומבקש חלקו חולקין הממון על ו' חלקים לבעלי הבנות ד' חלקים וחלק א' ליורשי ראובן וחלק א' ליורשי האשה עכ"ל והוא מתשוב' ר"מ במרדכי ולכאורה הוא סותר מה שכתב הב"י בסעי' יו"ד ז"ל וה"ה לנפל הבית עליו ועל בתו נשואה ואין ידוע איזה מהם מת תחלה שנכסי האב בחזקת יורשי האב ואין הבעל יורש בהם כלום ע"כ והדבר הזה המציא הרב המגיד מדין דמתני' במתני' בנפל הבית עליו ועל אמו ואי רמ"א בא לחלוק על דין הזה ה"ל להעמיד דבריו שם ולפלוג עליו בהדי' והשבתי לשואל עד שאתה שאלתני מסוף דברי הגה' הנ"ל למה לא תשאל אפילו מריש מילתא דתשובה הלז דהיא סותר' לכאורה דין דפסקו כל הפוסקים בנפל הבית עליו ועל אמו דמעמידין הנכסים בחזקת יורשי האב וכמו שפסק הטור ג"כ בלי חולק ממש וכן פסק הש"ע בריש סעיף יו"ד ומריש מילתי' דתשובה משמע לכאורה דאין מעמידין הנכסים בחזקת יורשי האב דהלא הוצרך מהר"מ לתת טעם שלא ליתן ליורשי האב ובנות כ"א המחצה וליורשי האשה המחצה מטעם קבוע כמחצה על מחצה דמי דאל"כ ה"ל ליורשי האב ליטול ה' חלקים ויורשי האם חלק אחד הואיל דיורשי האב באים בזכות ה' כוחות כח אב וכח ד' בנות דמאיזה מהם שמת באחרונה יש להם לירש הכל ויורשי אשה לא באים כ"א בכח א' ובטענה זאת היה באים יורשי האב והבנות כדאי' שם בתשובה והשיב להם

מהר"מ דאין טענתם כלום מטעם קבועה דהוה כמחצה על מחצה ולפי מאי דקיימא לן כר"ע מטעם דהוחזק נחלה באותו שבט א"כ קשה למאי הוצרך לטעם קבוע הלא כח הבנות אינו כלום דמכחם אין להם לירש כלום בנכסי האשה אי הוה ידעינן בודאי שמת ראבן בראשונה דהלא דין דהבנות עם האם הוה כמו דין דנפל הבית עליו ועל אמו דמוקמינן הנכסים בחזקת יורשי האם ולא בחזקת הבנות וא"כ אינן באים כ"א בזכות ובכח ראובן שמת באחרונה דלא הוה כ"א כח א' כמו שיש ליורשי אשה כח א'. אבל באשר נעיין היטב במילתא דא יתיישב שפיר גם מה שהיה קשה לשואל דהנה כבר כתבו תוס' שם בד"ה הואיל והוחזקה נחלה כו' דבנפל הבית עליו ועל אשתו לא אמרינן ג"כ דנהו' הנכסים בחזקת יורשי האשה מטעם דהוחזקה נחלה באותו שבט משום דכיון דהכניסתם לו אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו הוה כמוחזק למ"ד בחזקת יורשי האיש ולמ"ד בחזקת יורשי האשה סובר כיון דתטלם כשתצא כו' הוה בחזקתה ע"כ. והנה למ"ד והוא בר קפרא דאמר יחלוקו ופסקינן כוותי' ע"כ צריכנא לחבר הני תרי טעמים וחזקו' שכתבו תוס' ולכך נעמיד הנכסים בחזקת תרוייהו וליכא למימר בהו הוחזקה נחלה בשבט דלא הוחזקה כלל אפי' לשבט אחד דכל שבט ושבט מהם הדבר רפוי בידיהם מטעם חזקה שכנגדו ולכך במעשה דראובן עם אשתו וד' בנותיו שהיו באין לירש בנכסי אשה לא שייך למימר חזקת נחלה בשבט האשה הואיל והכניסתה לבעלה ניטל אזי חזקת כח השבט מהם וא"כ אי לאו הטעם דקבועה הוה להו טענה גדולה ליטול ה' חלקים נגד חלק א' שיטלו יורשי האשה וא"כ גם מסיפא דמילתא לא קשה מידי דע"כ לא אמרינן בנפל הבית עליו ועל בתו דמוקמינן הנכסים בחזקת שבט דאבי' אלא בנכסים שהי' לו כבר במוחזק משא"כ הני נכסים דאינן מוחזקים לא לשבט האב ולא לשבט האם ודאי אין לומר מעתה חזקת השבט ודוק ותמצא:

בגמרא עדא אמר' בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה כו' אפשר לומר דגם מלישנא דא נראה דתלמיד הוה מיהא הואיל דלא פליג עליו בהדי' ואמר לי' בלשון כבוד על חלוקי' אנו מצטערים כו' וא"כ מוכח תרוייהו דתלמוד שלו הוה וגם דתלמיד חבר הוה ודלא כרשב"ם דכתב הא דתלמיד שלו הוה ידעינן ממקום אחר וק"ל:

בגמרא שלחו מתם כו' אלא אי אתמר הכי אתמר בן שמכר כו' הנה לפי מה שכתבו תוס' בד"ה ולימרו לי' כו' דאפי' המעות אינו צריך להחזיר אבל המכר אינו כלום מעיקרו דאפי' דבר שלב"ל לא הוה א"כ הא דנאמר בתחלה דשלחו מתם בן שלוה כו' לאו בטעות מיתנא כולי האי דודאי הלואה היא במכר ההיא והלואה נקרא' וא"כ הא דאמר אלא אי אתמר אינו רוצה להגי' רק ליישב הדבר על אופניו דזולת זה לא יתבונן מה דאמרו בן

שלוה וק"ל. ואתר שמצאתי בטור אשר הביא דעת הראב"ד להלכה וכן הביא הב"ת ז"ל אם לוה הבן מאביו בשטר ואת"כ מכר הבן נכסי עצמו ואת"כ מת הבן ואח"כ האב ונפלו הנכסים של הזקן לפני הנכד אותו נכד ירש זכות זקנו ומוציא מכח שעבוד הזקן מיד הלקוחות שלקחו מאביו נכסי עצמו כאלו הזקן חי ע"ע וא"כ אפשר לומר הא דשלחו מתם רצו לרמז דבר זה במתק לשונם ולכך אמרו בן שלוה להורות על דין הזה וגם אמרו בנכסי אביו ולא קאמרו מנכסי אביו או דה"ל לשתוק כלל משתי תיבות אלו אלא דבאו להורות גם על הדין שלפנינו אם מכר בנכסי אביו ודוק:

הא דמקשה הש"ס לוה מאי מפיק ועוד לקוחות מאי עבידתיי' נ"ל דפירושו הוא לוה מאי מפיק הלא כבר לוה והמעות בידו ומה מפיק שייך עוד לומר ואת"ל דהוה כאלו מפיק דבר הואיל ואינו משלם מה שלוה לקוחות מאי עבידתיי' ה"ל לומר מפיק ממלוה וק"ל:

דף קנט.

בגמרא ומאי קושי' מצי אמר מכח כו' ובמקום אב קאמינא

פירוש דלעולם מצי אמר מכח אבו' דאבא ואי משום דא"כ בחלק בכורה מאי עבידתי' ה"ק במקום אב קאמינא לענין זה אני עומד ויורש כח דאבא שאהי' כמוה כאלו אני בכור אבל בענין נכסים איני עומד בכחו כ"א מכח דאבוה דאבא קאתינא וק"ל:

בגמרא אלא אי קשי' הא קשי' הי' יודע לי עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה כו' סבר ע"כ לאו בהוחזק כתב ידו קמיירי דאל"כ למאי הוצרך לאשמעונן בזה אחר ששמעינן בשחתם עד שלא הי' גזלן והמדח' קאמר דאפ"ה בהוחזק קמיירי ואי משום דאשמעינן נמי בהא זהו דאלו בגזלן קמיירי שראו דוקא קודם שנעשה גזלן את חתימת ידו ואלו הכא מיירי אפילו בסתם שכתוב בו הנפק וכדרצה הרשב"ם לפרש בגזלן ובאמת בגזלן חשדינן טפי שחתם אחר שנעשה גזלן וזייף משנאמר הכא. ויותר נראה לפרש אפכא דהוצרך לאשמעינן גם בזה לומר דבזה הוא נמי דומי' דגזלן וכי היכי דבגזלן צריכנא לפרש שראו כתב ידו קודם שנעשה גזלן כן הכא ובזה יתיישב נמי במאי דשקלו וטרו בהיה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו וק"ל: בגמרא מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי דאל"כ מאי שנא מורישיו מאביו ובודאי כאשר הדין בשנפל הבית עליו ועל אביו כן יהי' הדין שוה בשנפל עליו ועל מורישיו אלא דע"כ דבא לרמז לן ולאשמעינן הא דמכח אבוה דאבא קאתינא והמדח' קאמר דאפ"ה אין להוכיח מידי דלעולם אימא יורשי האב אחיו ואי משום דהוצרך ג"כ לאשמעינן בנפל עליו ועל מורישיו אפשר לומר דבאביו הוה הסברא יותר לומר דמוקמינן הנכסים בחזקת הב"ח דיותר יש סברא לומר דהאב מת ראשון מהבן דאם מת הבן לפני האב הוי פורענות וכדכתבו תוס' לעיל דף קנ"ח

ע"א בד"ה וב"ה אומרים וכו' וק"ל: בגמרא בעו מני' מר"ש כו' אמר להו ר"ש תניתוה כו' אפשר לומר ולתרץ קושי' התוס' בד"ה א"ל רב אחא כו' בענין אחר והוא דבאמת הני דבעו מיני' באו למיבעי מיני' תרי מילי וממתניתי' דילן לא היה אפשר לו למפשט כ"א מילתא חדא או אף דהם לא שאלו מיני' כ"א מלתא חדא מכל מקום סבב ר"ש דאם אביא להם למפשט ממתנית' יבאו אח"כ למבעי עוד מלתא אחרת ולכך אביא להם הברייתא דתפשט הכל כי הלה תוס' לעיל בפרק י"נ דף קי"ד ע"ב ד"ה מה אשה כו' הוצרכו לפרש הא דאק הבן יורש את אמו בקבר דאינו דומה להא דאיש את אשתו בקבר דודאי הבן יורש את אמו כאשר היא בקבר והוא בחייו לא כן האיש את אשתו שאף אם היא בקבר והוא בחייו אינו יורש אותו כאשר מוכח ממקומות הרבה וכן רמזו גם הכא בד"ה אשה את בעלה כו' וכן הרשב"ם בד"ה אין הבן כו' וא"כ ר"ש לא רצה למפשט ממתני' דנפל הבית עליו ועל אמו כו' שאין הבן יורש את אמו בקבר והיינו כשהוא בקבר קודם שמתה אמו דהוה אפשר למטעי א"כ דאף כשהוא בקבר והוא בחייו אינו יורש אותה כאשר תפול לה נחלה אחר מות' ממורישיה לכך הביא מברייתא הלז דמינה מוכח גם זה דאף כשהיא בקבר ואח"כ נפל לה נחלה ממורישיה והבן עדיין בחייו שהוא יורש אותה דהלא יורשי הבן טוענ' שאבי אביו מת ברישא ובאי' לירש אותו נחלה הואיל שהבן הי' עודנו בחייו כשמת הזקן ואף שכבר מתה האם של הבן ואי איתא שאין הבן יורש כה"ג את נחלת האם כשהיא בקבר למה יחלוקו וק"ל והנה ר"א בר מניומי בשאמר אף אנן נמי תניינא כו' בא להודיע לן ג"כ דבר זה דר"ש הביא הברייתא הזאת למפשט מינה גם את זה ושלא תקשה עליו דהי' לי' למפשט ממאי דאמר הוא בעצמו לעיל הא קמ"ל אשה את בנה דומי' דאשה את בעלה כו' וכאשר הביאו תוס' בקושיתם לכך קאמר אף אנן נמי תניינא כלומר דלדבר זה לא היה צריך ר"ש להביא ברייתא כי הוא מפורש בהדי' במתני' ולא הביא הברייתא אלא למפשט מינה תרתי ומסיים הש"ס וטעמא מאי כו' כאלו בא לומר הואיל דחזינן דילפינן מירוש' בעלה א"כ הוה אפשר למטעי דתהוי בכל מילי כבעל לכך הוצרך ר"ש להביא הברייתא וזה אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות ושנון:

בגמרא ההוא דאמר ליה לחברי' נכסי דבי בר סיסן כו' הנה אחר דדקדקנו ומצאנו קצת שינוי לשון בהאי עובדא אשר הביא' הש"ס הכא ממאי שהביאה לעיל בח"ה דהתם קאמר הוה ההיא ארעא דהוה מיקרא דבי בר סיסין והכא קאמר הואי חדא ארעא. והנה עוד זאת מצאתי בטור ח"ה סי' רי"ח בדין הזה אחר שכתב ופסק כרב נחמן דהמוכר צריך להביא ראיה דלא הי' של אות' פלוני סיים וכתב ואם אין לו אלא שדה א' והיא נקראת על שם פלוני ולא קנאה ממנו צריך ליתנו לו עכ"ל. לפי זה נוכל לומר דעובדא דא לא

הוה כעובדא דפ' ח"ה דשם מיירי בדין אשר כרב הטור תחלה והכא מיירי בדין הב' דלא הוה לי' כ"א קרקע חדא אשר נקרא דבי בר סיסין ולהכי קאמר הכא הוי חדא ארעא כו' וא"ת דא"כ מאי קאמר' הש"ס בסמוך עלי' דידי' רמי' לגלויי דלאו דבי בר סיסין היא ומאי מהני גילוי דידי' דלאו בי בר סיסין היא הלא אפ"ה צריך ליתנו לי' הואיל דלית ליה ארעא אחריני כ"א דא דמיקרא בי בר סיסין י"ל דהכי קאמר דצריך לגלוי דלא מיקרא בי בר סיסין אפילו או דה"ק עלי' דידי' הוה רמי' לגלוי בשעת המכר דאיני מוכר לו זאת הקרקע אחר שהיא מיקרא מ"מ דבי בר סיסין ודוק:

גט פשוט פרק עשירי. במתני' גט פשוט עדיו בב' כו' לא עירב האי בבא עם הבבא דלעיל משום דלא דמי' לדלעיל דאילו שם אם שינה בזה ובזה פסול ואילו הכא אם שינה בפשוט ועשה כמקושר לענין זה שהחתים בתוכו שלשה עדים ודאי כשר הוא וק"ל:

בתוס' ד"ה מקושר כו' תימא לריב"א כו' לא ידעתי מאי דחיק' להו בזה הלא נוכל לומר דחתימי באמצע השטר ממטה למעלה ומאי אהני' ליה אם יכתוב על הגליון שמצד השטר הלא יהי' רחוק הרבה מחתימת העדים ויוכר הזיוף וק"ל. ובזה יתורץ נמי מה שהקשו עוד בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל שטרות פשוטים דחתומי' ג' עדים שיחתוך כל השטר לבד העדים ויעשה מקושר כו' דאם כן יהיו העדים חתומים בסוף השטר ולמ"ד מלמטה למעלה צריכנא להיות חתומים באמצע ולמ"ד בין קשר לקשר מ"מ בסוף השטר לגמרי לא יהיו ודוק בא"ד אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי וכתב במקום טוב כצ"ל:

דף קנט:

בגמ' ואקח ספר המקנה הכי הוה מעשה פירוש לומר דהנביא מילא דבריו כאשר דיבר ונתן להם עצה טובה וק"ל:

בגמרא היכן עדים חותמי' שאל כן אחר שאמר' הש"ס דהו' הטעם דמקושר משום קפדינותן דכהנים א"כ ע"כ צריכנא לשנות דברים הרבה במקושר יותר מבפשוט כדי שיבוא לידי שהייה וכדכתבו תוס' לקמן ד"ה מלמטה למעלה חתימי כו' וק"ל:

עוד בגמ' קס"ד בין קשר לקשר מגואי כו' עד לא בין קשר לקשר מאבראי הנה תוס' בד"ה לרב הונא כו' מבינים שקס"ד מתחלה שבתוך השטר מבפנים על הלבן העדים חתומי' לר"ה והוצרכו לדחוק את עצמם באחורי' דמתני' דלכך נקרא כן אחר שהעד אחורי השטה שתחתיו (כצ"ל) ואני אומר דמעולם לא עלה על דעת הש"ס דהעדים חתומי' בפנים בתוך השטר אלא דקס"ד דהיו חתומי' מגואי היינו בתוך הקשר התפור והוא מחוץ לשטר ומ"מ נקרא מגואי הואיל שמובלע העד בתוך הקשר התפור וקאמר

דאינו כן אלא שכל העד חתום בין קשר לקשר ונראה מאבראי והיינו מבחוץ לקשר ולא בתוך הקשר עצמו ובזה יש ליישב נמי מה דהקשו בדבור שאחר זה וכי לא היה יודע רבי כלל דין דגט מקושר דיש לומר נמי דודאי היה יודע רק דלא היה יודע דהכתיב' תוך הקשר יהי' רק הי' סבור דהכתיב' צ"ל בין קשר לקשר וק"ל: בתו' ד"ה לר"ה עד לבסוף לפי שהעד אחורי השיט' שתחתי' כצ"ל:

דף קסא.

בגמ' ולר' ירמיה ב"א דאמר כו' ליחוש דילמא כו' הא
דלא עלה על דעתו לומר דגם לריב"א כתוב בי' שריר וקים כמו לר"ה משום דא"כ למאי הוצרך לומר כנגד הכתב מבחוץ דמשמע דהוצרך להיות החתימו' דוקא כנגד הכתב ואי הוה כתוב בו שריר וקים אפי' שלא כנגד הכתב נמי ולמאי הוצרך להיות החתימות דוקא כנגד הכתב אלא ודאי כדי שלא להוסיף ולזייף בשטר ואי הוה כתיב בו שריר וקים לא הוה יכול לזייף אפילו יהיו החתומי' שלא כנגד הכתב וא"כ שפיר מקשה הלא אכתי יכול לזייף ולהוסיף ומה שמקשי' תוס' בד"ה מלמטה למעלה כו' דלמה לא תקנו שיהיו החתומי' כולם נגד שיטה התחתונ' כי' אפשר לומר אחר דבמקושר צריך להיות ג' עדים חתומי' בו ולא יספיק להו המקום של שורה אחת בפרט בכתב של עדים אשר הוא יותר גדול מכתב ידי הסופר כדאיתא לקמן וק"ל: והא דאמר מלמטה למעלה ולא קאמר מלמעלה למטה משום דשפיר ידע דבדאיכ' ריעות' בשיטה אתרונה יגייז אותה שיטה עם תיבת עד אשר כתוב באחרונה נגד אותה שיטה וכדמקשה השתא דיגיז תיבת ראובן עם השיטה וכבר עלה על דעתו מה שתירץ בסמוך דכתוב ראובן בן בחד דרא וכו' וק"ל: עוד שם דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עילוי' באמת נראה לי לפרש שכתוב ראובן בן זה תחת זה נגד שיטה אחרונ' ויעקב עילוי' היינו אחר תיבת בן וג"כ בדרא תחתונה כזה ראובן ודלא כמו שהבינו תוס' בדברי רי"בם דראובן ויעקב בחד דרא לאורכו של בן יעקב שטר והיינו כזה ראובן יעקב דודאי אין הדעת נותנת לכתוב כן ולמקרי בן מעליון לתחתון ואח"כ למהדר לשיטה עליונ' משא"כ בשכתוב ראובן למעלה ומלת בן עם יעקב למטה והא דקאמר ויעקב עד עילוי' לאו למימרה בדרא עליונה והיינו בדרא דראובן אלא למימר שהוא נגד עליון של שטר אחר שתיב' בן היא נגד שיטה תתתונה של השטר והחתימ' נקראת מתחתון של שטר לעליון של שטר. ואפשר לומר דרוצה לרמז בזה שתיבת בן יהי' תחת בן של ראובן וכדכת' הרי"בם כי היכי דלא יזייף ואי לא הוה אמר כן הוה אפשר למטעי דתיבת בן הוא תחת ראו של ראובן וא"כ תיבת יעקב יהי' ג"כ תחת מקצת של ראובן ולא יהי' א"כ למעלה ממנו לצד העליון של שטר אלא תחת

תיבת ראובן ודוק. והנה באמת עד כאן לא אמרינן הכי דבן צריך למכתב תחת בן של ראובן אלא כאשר שם העד ראובן אבל בשארי שמות ודאי אין לחוש כדכתבו תוס' בסוף דבריהם וא"כ ודאי צריך למכתב מקצת שם של האב תחת שם הבן ותיבת בן כותב העד תחת תחלת שמו וא"כ בזה יסתלק מעלינו קושי' התוס' ע"ב בד"ה דלא כתב עד כו' וזה קשה כו' דאחר שלא אמרינן כן אלא בשם של ראובן ולא בשארי שמות א"כ שפיר עבדו רבנן בתקנתם במאי דמכשרי ובמאי דפסלי ודוק היטב:

בתוס' ד"ה דכתב ראובן כו' עד ואין להעלילו בלשונו כי זדונו שוגג כן היא הגירס' שלפנינו וצריכנא לפרש דריב"ם היה לו לפרש שפיר את דבריו כדי שלא יטעה אדם בו וזדונו אשר לא פירש את דבריו לא נחשב לו כ"א לשוגג אבל לא לזדון לומר שבאמת כך היה סבור כיש טועי' אבל הלשון מגומגם באמת. ויותר היה נראה לי דכך צריך להיות ואין להעלילו בלשונו כי אם זדון ושוגג וק"ל. ובאמת נראה דכל דברים האלו לאו מלישנא דתוספ' הם כ"א הגה' מאיזה תלמיד היה ונדפס אח"כ תוך דבריהם דוק ותמצא:

דף קסא:

מר זוטרא אמר למה לך כולי האי כל מקושר שאין עדיו כלין בשיטה אחת פסול. הנה דרכתי דרך אחר אשר לא דרכו הראשונים ז"ל ואמרתי דפירושו דמילת' דמר זוטרא הוא דסבר דהעדים מתחילים למחתם את עצמם מקצה הנייר למטה והיינו בסוף הגליון של השטר למטה ובאים מלמטה למעלה עד נגד השטה התחתונה של שטר ולא יותר וא"כ אין כאן חשש של זיוף מהשתא דמה יעשה אם יחתוך שיטה התחתונה א"כ יחתוך כל העדים ואין לו עדים על השטר ואם יוסיף עוד שורה תחת שיטה תחתונה א"כ יהי' העדים כלים נגד שתי שיטות מהשטר ואין להם להיות כלים כ"א נגד שיטה אחת והיינו שיטה אחרונה ולא יותר דוק היטב כי בזה יתיישב הכל הן קושי' הש"ס דבבלי ודירושלמי ודתוספות והצעתי הדברים נגד חבירי ותלמידי ושבחוהו:

הא דאמר ר"י דבכל המחקין צריך שיכתוב ודין קיומיהון היה אפשר לפרש דצריך למכתב למטה הקיום והיינו מה שמחק למעלה צריך למכתב למטה שמחק אותה תיבה או אותו אות כי היכי דנדע מה מחק אי הם הוסיף דבר מה ב"ח או עה"ג צריך למכתב כך למטה תיבה זו והוספתי בצדו או ב"ח כי היכי דלא נאמר שהמוציא השטר הוסיף או מחק כך מעצמו אבל שצריך למכתב הני ב' תיבות ודין קיומיהון כדהבינו התוס' אינו מוכח ודוק:

בתוס' ד"ה כל מקושר כו' עד ויש לפרש כו' כלומר שיחתום ראובן בשיטה אחרונה ותחתיו בן ותחתיו יעקב ותחתיו עד וכן כולם כו' והיינו הכל נגד שיטה אחרונה זה תחת

זה ומ"מ נקרא שפיר דלאורכ' של שטר הן חתומי' כדאיתא בירושלמי הואיל דהכתיבה הולך לאורכ' של שטר אע"פ שהקריאה אינה הולך כ"א לרחבה של שטר וק"ל רק הוצרכתי לכך בשביל יש טועים שלא הבינו כך:
בד"ה צריך שיחזור כו' בדף קס"ב בא"ד אבל לר"י ה"נ דכשר כיון שאין יכול לזייף דמדכר דכירי ואפשר דלא הכשיר ר"י כצ"ל:

דף קסב:
בגמר' אלא מהא ליכא למשמע מינה וכדי שלא תקשה דמ"מ
הדיוקים סתרי אהדדי נוכל לומר דהרישא ממעט שיטה ומחצה דכשר היינו היכא דסיים השטר בסוף השיטה והניחו השיטה שלימה וכתבו באמצע השיטה דהוה מילתא דפשיטא לתוס' דכשר והסיפא אתי' למעט מחצה ושיטה דפסול והיינו היכא שסיים השטר באמצע שיטה והניחו העדים אותה חצי שיטה וגם שיטה אחרת דהו' נמי מילתא דפשיטא לתוס' דפסול וק"ל. והנה באמת דבשיטה ומחצה נמי פסלינן כדאיתא באשר"י והטור כן פסקו מטעם דיוסיף באות' חצי שיטה פלוני לוה מפלוני ויחתוך העליון לגמרי והוה שטר הבא עם עדיו בשיטה אחת אם העדים חתומים זה אחר זה ואפי' חתומים זה תחת זה יש מכשירי' ונוכל לומר דבמסקנא דמכשר' הש"ס שיטה ומחצ' בעובי לפי פירוש התוס' א"כ נוכל לתרץ הדיוקים דרישא וסיפא בהכי דהרישא ממעט שיטה ומחצה בעובי והסיפא ממעט שיטה ומחצה באורך וק"ל:
שם ת"ש דתני' כו' פחות מכאן כשר יש לדקדק קצת דהלא ע"כ הא דקאמר פחות מכאן לאו דוקא הוא דהלא שיטה ומחצה באורך הוא פסול וא"כ מנ"ל למפשט דבעובי כשר הואיל דלאו כללא כייל וי"ל:
שם דאמר חזקי' מילאוהו בקרובים כשר. נוכל לומר הא דאמר חזקי' מילאוהו בקרובים לשון רבים היינו דבא לומר אפילו החתים עליו שני אחים או שארי קרובים שהם קרובים זה לזה אפי' הכי כשר וא"כ הוה כמו פסולים אחר שפסולים הם ג"כ במקום אחר ועיין שם בגיטין וא"כ יסתלק מעלינו קושי' התוס' וק"ל:

דף קסג.
בגמר' וליחוש דלמ' גייז כו' דאמר רב שטר הבא הוא
ועידיו על המחק כשר אפשר לומר דלא קשה לי' על כל שטרו' דלמא מחק להו (ודלא כרשב"ם ותוס') משום דהוה אפשר לומר דמיירי דבי דינא צריכין למכתב שהשטר והעדים על המחק בזמן שהוא על המחק וכדאמר' הש"ס לקמן .וא"כ ליכא למיחש למידי בכל שטרות דאי לא כתבו בידינ' אח"כ באשרת' כן השטר פסול אבל השתא

דאמר בי דינ' אטיוט' לא חתימי דמשמע שהם לא יבואו להעיד כ"א על עדות העדי' ולא אדבר אחר ודאי קשה ליה וק"ל: בתוס' ד"ה שיטה אחת כו' עד א"נ מצינו למימר כו' דלא פסלינן אלא כשיכול לזייף בחלק שהוא צורך השטר שאינו יכול לחתכו כו' אבל בחלק שא"צ השטר כו' אין השטר פסול בכך כו' והטעם הוא דהלוה איהו דאפסיד אנפשי' שלא חתכו וק"ל. בא"ד עכ"ה. הנה נראה לי מלשון הכתוב לפנינו בדברי תוס' אלה שדברי הגה' אינן כ"א מתיבות וגם קושי' שהקשו כו' עד בתירוץ זה ולא שלפני'. בא"ד מיהו כו' עד דאמרי' חלק היה בשטר כתוב פי' החלק שנחתך היה כתוב בו שטר שהיו אלו עדים חתומים עליו והוא חתכו ועשה זה השטר לפני העדים כו' פי' למעלה מן העדים וזה נקרא לפני העדים למעלה וק"ל ודלא כמהרש"א:

דף קסד.

בתוס' ד"ה גופא אמר רב כו' עד וכן משמע לקמן ששני

עדי' בשני שטרו' מצטרפין להוציא ממון ואיכא למימר שיחתוך בשביל אחד ולענין אפוקי ממון מחשוד דלא מהימן בשבועה כצ"ל ודלא כמהרש"ל ודלא כמהרש"א דדרכו דרך בהגהתם אשר איננו סלולה וכוונתם ע"פ הגה"ה הלז דלא תימא דאין חשש דיכתו' בשיטות שבין עד לעד מה שרוצה ויחתוך אח"כ להיות ב' שטרות ועל כל א' לא יהי' לו כ"א עד א' דלמה יעשה כן הלא לא יוכל להוציא ממון על פיהם הואיל ואין חתום עליהם כ"א עד א' ויוכל הנתבע לישבע ולהפטר ממנו ואטו בשופטני עסקינן דיעשה דבר אשר לא לו להועיל אלא אף דיפסיד בכך אם הלוה לאו אדם כשר דישבע לשקר אפילו נגד השטר העליון אשר כתוב באמת (ומה שכתב מהרש"ל בזה לתרץ דבר זה לא נראה לי ע"ע ודוק ותמצא) לכך כתבו דמ"מ יוכל להוציא ממון בזמן שהנתבע חשוד דאינו נאמן בשבועה ודוק היטב:

דף קסד:

בגמר' ת"ר הריני נזיר כו' ת"ר בית עגול כו' הביא ברייתי'

דנזירו' לכאן הואיל דלעיל מיירי מתיב' דיגון והביא אח"כ עליו ברייתא דנגעי' להורות דלישנא דחכמים הוא נמי וכדכתבו תוס' וק"ל:

דף קסה.

בתוס' ד"ה אמר אביי כו' עד שניהם בכתב אין מצטרפין

כצ"ל:

בא"ד ולהכי קשה נ"א כשר. בא"ד ועי"ל נ"א ומיהו י"ל אפי' בשטרי דלאו אקניית' כצ"ל:

מאי דעיילוהו לר' ירמי' בבי מדרשא על תשובתו לשאלתם ובפר' לא יחפור אי' דאפקוהו על בעייתו דלשם עיין בדרושי:

דף קסה:

בגמר' ת"ר אמר כסף אין פחות מדינר כסף כו' הא דאמר לישנא דאין פחות אפשר לומר אחר דמנינו דעה אחת חשר סובר' דבשובר אמרינן יד בעל השובר על העליונה הואיל דהוא מוחזק וא"כ בשכתוב בשובר מטבע כסף יכול בעל השובר לומר מטבע הגדולה שבכסף קאמר וכן בשארי בבו' וא"כ שפיר קאמר בברייתא אין פחות כלומר דלפעמים יתפרש ביותר מהכי והיינו בשובר וק"ל:

לכאורה יש לדקדק הדיוק' דריש' ודסיפא אהדדי דברישא קאמר דינרין כסף (לפי גירס' התוס' בד"ה אמר ר"א) אין פחות משני דינרין כסף משמע לכאורה הא אמר דינרין סתם של זהב משמע ובסיפא קאמר דינרין דהב הא דינרין סתם דשל כסף משמע ואין לומר דהרישא בשובר מירי ולכך דייניין ליה ביתר דא"כ מאי מקשה הש"ס אח"כ א"ה רישא נמי אלא ע"כ דהש"ס מדייק' נמי לישנא דאין פחות כאשר דקדקתי כנ"ל וא"כ א"א לומר דבשובר מירי וגם דא"כ הוה לן לומר נמי דיתן לו יותר מדינר כסף בשכתוב בו מטבע דכסף וגם יתן לו יותר מב' דינרין בשכתוב בו דינרין בלשון רבים דגם הכא נאמר יד בעל השובר על העליונה. ואפשר לומר במאי דכתבנו דברייתא קאת' לאשמעונן דבשובר אמרינן ידו על העליונה יתיישב ג"כ זה דהנה אחר דמצינו בהאי דעה גופי' דבשובר אמרינן ידו על העליונה דעה אחרת אשר אמר' דמ"מ מלישנא דרבים בסתם אשר כתוב בשובר לא אמרינן דיתפרש יותר משתים כמו בשטר דסתם רבים הוה כאלו כתוב בהדיא שנים ולא יותר וכן משמע בתוס' ריש ב"מ ע"ש ודעת אחרת אומר' דאף בזה אמרינן ידו על העליונה ויתפרש כאשר יאמר בעל השובר. ואמינא א"כ דברייתא דילן רצה לאשמעונן כדעה הלזאת וקאמר' לישנא דאין פחות דקאי על כל בבא דבריית' זאת וכדאמר דינרין כסף אמרינן אין פחות כו' בשטר אבל בשובר דייניין ליה ביתר כנ"ל וא"כ אי הוה אמר דינרין סתם הוה מפרשינן לישנא דאין פחות דלא בא להורות כ"א דבשובר מפרשינן ליה ביתר והיינו משל כסף לשל זהב אבל מ"מ יותר משנים לא מפרשינו ליה לכך נקט דינרין דכסף ואפ"ה קאמר עליו אין פחות א"כ ע"כ נפרש ליה דבשובר דייניין ליה ביתר והיינו יותר משני דינרין וק"ל ושנון הוא: ובמאי דכתבתי דבשובר ידו על העליונה נוכל לפרש ג"כ הא דמקשה ואימא נסכא היינו חתיכה של כסף גדול עד מאוד והיינו בשובר קאמר וק"ל: הא דהדר והקשה בסיפא מה שהקשה ברישא ואימא נסכא משוס דסבר דע"כ דלא כתוב בו מטבע דאל"כ מאי קמ"ל יותר

בסיפא מברישא ואפ"ה קמשני ליה דכתוב בו מטבע ולכך הדר ומקשה ואימא פריטי ומשני ליה פריטי דדהבא לא עבדי אינשי וא"כ נאמר לכך הוצרך התנא לשנו' פעמיים בכסף ובזהב דאי לא הוה קתני כ"א בדהב ה"א בדהבא דלא עבדי לאינשי כלל פריטי דדהבא לכך לא מפרשינן ליה אפריטי אבל בכספא דעבדי אינשי רק שלא סגי במקום ההוא אימא דיתן ליה דכסף' לכך הוצרך למתני ג"כ בכסף' ואי לא הוה קתני בדהבא הוה מפרשינן דגם בכסף' קמיירי באתר' דלא עבדי אינשי כלל פריטי דכסף' לכך הוצרך לשנות פעמיים ומיתורא דברייתא קאתי' לן גם זה וק"ל:

הנה מצאתי בתוס' דשבת מקשי' על מאי דנאמר במתני' דמנחות בדאמר נחושת אין פחות ממעה כסף ולמה לא נאמר דפרוט' קאמר והניחו בצ"ע. ובודאי לא ניחא להו לתרץ דמיירי באתרא דלא סגי פריטי דנחושת דסביר' להו דלא מצינו אחר' דלא סגי פריטי דנחושת ונראה לי לומר דא"כ למה אמר נחושת ה"ל לימר פרוט' בהדי' ק"ל:

יש לדקדק דתנ' דברייתא ה"ל לומר עוד בדאמר דינרין בדינרין דע"כ בדינרי זהב קאמר דאל"כ מאי דינרין בדינרין קאמר ד"ל:

דף קסו.

בגמר' א"ה רישא נמי אפשר לומר הא דלא מקשה תחלה

מרישא משום דהוה אפשר לדחוי דמיירי בדאמר מטבע של כסף בדינרין וא"כ ע"כ צריכנא לפרש דבדינרי זהב קאמר דאי בדינרין דכסף למה אמר מטבע בדינרי' דכסף בקיצור ה"ל לומר שני דינרין דכסף אבל בסיפא א"א לפרש דכתוב בו מטבע של זהב בב' דינרין דכסף דהלא בזה לא מצינו מטבע הפחותה מדינר זהב שהיא ודאי שוה יותר הרבה משני דינרין כסף ק"ל. ובאמת בזה אפשר לדקדק דתנא דברייתא ה"ל לאשמעונן עוד בדאמר מטבע דדהב בדינרין דע"כ בדינרי דדהבא קאמר דאי בדינרי כסף הלא אין מטבע זהב פחות' מדינר זהב. אם לא נאמר דא"כ בקיצור ה"ל לומר שני דינרי זהב כנ"ל וגם אפשר לפרש דביותר מב' דינרין קאמר דלישנא דרבים הוא רק אחר דלא ידעינן כמה א"א ליה להוציא יותר משנים ודוק בכל אלה: בתוס' ד"ה א"ה כו' עד לבסוף בשלמא אי לאו סיפא ה"א טעמא דרישא דסתם דינרין הם של זהב כו' כצ"ל. וקצת יש לדקדק דא"כ למה העמיד קושיתו אסיפא דסיפא ולמה לא מדקדק ברישא דסיפא דקאמר זהב דינרין ולמה לא קאמר דינרין סתם ואפ"ה דזהב משמע וק"ל:

בגמר' ואין השאר עלי' חובה עיין בפירוש דכריתות דכתב דרשב"ג היה סובר נמי דהשאר עליו חובה רק דעשה כן משום עת לעשות לה' הפרו תורתיך. ואיכא למימר דרשב"ג עשה כן מתחלה כדי שיקריבו קורבנותיהון להכשיר' לאכילת קדשים ולא ימתינו ולא

יתייקרו הפרידות ואח"כ כשהקריבו קרבנותיהון להכשיר' בקדשים דרש להם דהשאר עליהם חובה ולא עשה כן אלא כדי שלא יתייקרו באשר רוצים להקריבם ביחד בפעם אחד וק"ל:

דף קסז.

במתני' כותבין כו' והשובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה.

הא דנקט מילתי' דשובר באשה ולא נקט מילתיה בסתם כל המלוין אפשר לומר אחר דאית' בב"מ אהא דמצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל דמתרץ אליבא דשמואל הואיל דיכולה למחול כדהביאו תוס' הכא. והנה תוס' דלשם מקשי' וליחוש דלמא נתנה כתובות' במעמד שלשתן ואינה יכולה א"כ למחול ותרצו דא"א ליתן כתוב' בטובת הנאה הואיל דאינה עומדת לגבות השתא וא"כ לשמואל א"ש דנקט בשובר לאשה. אבל לטעמי' דאביי דסבר עדיו בחתומים זכין לו לא א"ש עדיין ואף גם בזה נוכל לומר אחר דתוס' מקשי' עוד שם אתירוצם הלז וניחוש דלמא אחר גירושין נתנה לכתובת' במעמד ג' דעומד' לגבות ותירצו דלהכי לא חיישינן דמאיזה טעם תעשה זאת לעשות קנוני' בזה אחר שצריכה לחזור ולשלם מה שנתנו הלקוחו' בעדה ומה תרויח במחילתה משא"כ בשמכר' אותה בעודה תחת בעלה דמכרה בדבר מועט בטובת הנאה ודאי תרויח הרבה ע"ש וא"כ נוכל לומר גם הכא דרבות' קמ"ל אליבא דאביי דפשיט' בכל שארי מלוין לא חיישינן לקנוני' אחר שלא ירויחו כולי האי אלא אפי' באשה לא חיישינן מטעמי' דאביי' וק"ל:

גם נוכל לומר דלכך נקט שובר באשה לומר עליו גם כן והבעל נותן שכר משום דבשובר למלוה ע"כ המלוה נותן שכר דא"כ לא יפרע אותו באומרו אייתי שטרך ואפרע לך משא"כ באשה דמיירי במקום שאין כותבין כתובה דהוה זכות לאיש כתובת השובר בלחוד דא"כ תחזור ותגבה לעולם ועיין בנ"י ותמצא ובזה ניחא לן שפיר מאי דהיה כתוב בגירס' הרש"בם לקמן בסמוך בפיסק' דעל מתני' איידי דתנא רישא והרש"בם מחקו וכתב עליו שהוא שיבוש ואני אומר דלאו שיבוש הוא דבאמת הואיל דבשובר לא אמרינן לעולם דהבעל נותן שכר והיינו במקום שכותבי' כתובה דע"כ האשה נותנ' השכר א"כ לא ה"ל לסתום ולומר הבעל נותן שכר דמשמע לעולם לכך קאמר איידי דתנא רישא כו' כלומר איידי דברישא לעולם קאמר וא"א לפלוגי כלל לכך לא רצה למיפלג ג"כ בסיפא בשובר לאשה וק"ל:

ואין כותבי' למלוה עד שיהא לוה עמו כבר רצו ללמוד מזה דאפי' כבר עשה הלוה קנין אפ"ה אין כותבי' למלוה שטר שלא בפני הלוה ולא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד

אלא בפני הלוה אבל שלא בפני הלוה לא ואנחנו לא קבלנו דבר זה אלא פיסקי' דכותבי' אפי' שלא בפניו ומתרצים א"כ דלכך הוצרך לומר אין כותבין למלוה כו' אפי' אם יאמר לעדים תחזיקוהו בידכם עד שאלוה לו או עד שיודה שהלויתי לו אפ"ה אין משגיחים בו והטעם משום שמא יפול מתחת ידי העדים ויבא ליד המלוה ויש עוד טעם דלא ניחא ליה למלוה שיצא עליו שם שהוצרך ללות. ונאמר א"כ דלכך הוצרך עוד לומר כן במוכר ולוקח שאם הוה אמר במלוה ה"א דהטעם הוא שלא ניחא ליה ללוה לצאת עליו שם שהוצרך ללות אבל בלוקח שלא אכפת ליה למוכר אחר דמיירי במוכר שדה רעה וא"כ יש רשות לכתבו וליתן ליד העדים לכך הוצרך לאשמעונן ג"כ בלוקח וק"ל:

בגמרא מאי ובלבד שיהא מכירן כו' עד ויתבי וקמבעי להו כו' וליחוש כו' אמר להו אביי ה"ק רב כו' וה"ה לשם האשה כו' נראה לתרץ קושי' התוס' בד"ה שם האשה כו' במאי דחזינן דהרש"בם קמפרש הקלקול באשת המכתיב דאתי לקלקל אשתו גופי' ותוס' ז"ל ניידי' מפירושו כדכתבו בד"ה וליחוש כו' והנה לפירושם ודאי דאותו קלקול אשר היה שייך באשר לא יהיה מכירין האיש בגט והאשה בשובר דחיישינן שמא יתן הגט לאשת אחר וכן האשה בשובר כן שייך הקלקול בשלא יכירו שם האשה בגט ואיש בשובר משא"כ לפי פירוש רשב"ם אין הקילקולים דומי' זה לזה דוק ותמצא ולכך קאתי רב ואמר שם האיש בגט כו' כלומר דאותו קלקול אשר שייך בהכר' זו כן שייך בהכר' אחר' ואי הוה אמר תרוויי' שם האיש בגט וגם האשה הוה אפשר לומר כפירוש רש"בם דאין הקלקולים דומי' זה לזה לכך נקט הכר' זאת דמיני' נילף הכרה האחרת שגם טעמה כזה וזהו שאמר אביי הכי אמר רב כו' כלומר לא הבנתם כוונתו אלא שם האיש בגט וה"ה שם האשה דהטעם שוה בי' וק"ל: עוד בגמרא וליחוש לב' יב"ש כו' נוכל לומר דמיירי באמת שאין שמות נשותיהם שוו' ואפ"ה אפשר לבא לידי טעות דהעדים ידעו שיב"ש האחד אשר דר בעיר שם אשתו רחל אשר שמעו כן מאחרים ובבא אח"כ יב"ש זה ומצוה לכתוב שם רחל בגט יהיה סבורים העדים שזהו ששמעו שם אשת יב"ש רחל על יב"ש זה נאמר ולא יחקרו עוד יותר וק"ל:

עוד נוכל לומר דבאמת המקשן לאו אמתני' קאי ודמיירי בששמות של נשותיהון ג"כ שוות דהלא המקשן אינו מזכיר מזה כלום אלא על רבנן דהוה קמבעי' להו אדברי רב אי צריכים להכירו ג"כ שם האשה קשה ליה דודאי צריכים להכיר דמאי אייריי' בשכותבין לאיש בלי אשתו הלא אפי' יהיה אשתי אצלו ולא יכירו אותה איכא נמי למיחש שיגרש אשת האחר ועל דא קמתרץ הכי אמר רב כו' וא"כ אם אין כותבי' אלא בפני אשתו ליכא למיחש למידי משא"כ השתא איכא למיחש כנ"ל ודוק ובזה יסתלקו מעלינו כל קישי'

התוס' וגם מאי דהוה קשה לכאורה למה תקנו דלא יגרשו אלא זה בפני זה ולא תקנו שבזמן שדרים ב' יב"ש בעיר אחת אין כותבי' גט לאיש שלא בפני אשתו אבל בזה א"ש הכל על נכון דוק ותמצא:

ובאשר התוס' ז"ל אינן דורכים בדרך הזה נדקדק איזה דקדוקי' בהם אשר לכאורה יש לתמו' עליהם. א' לפי פירושם קשה אחר שתירץ ליה בגט למה לא מקשה על השובר דכותבי' לאשה וליחוש לב' יב"ש ובהא אינו עולה לכאורה מה שתירץ שאין מגרשי' אלא זה בפני זה ומאי מהני זה בשובר וזה ודאי לא מצינו שלא יתן ליה שובר כ"א בפני האחר. ב' דאף לפי מאי שמתרץ ליה דאין מגרשי' אלא זה בפני זה מ"מ ליחוש דלמא באותו יום אשר יב"ש האחד גירש את אשתו ילך יב"ש האחר ויצוה לעדים ולסופר לכתוב ג"כ גט לו ולאשתו ולא ימסרנה לאשתו אלא יתן אותו גט לאשת יב"ש האחר אשר באמת גירש את אשתו ואחר שתהי' פרוע מבעלה מכתובתה ותמסור לו גט האחד ותקרע אותו אחר ימים תבוא עם גט האחר ותחזור ותגבי' כתובתה כדתנן הוציאה גט גובה כתובתה. אלא ודאי בזמן שיהיה ב' יב"ש ששמותיהן שוי' וגם שמות נשותיהון אין כותבין גט לאיש בלא אשה:

עוד יש לדקדק אחר דכתבו תוס' בגיטין דף י"ד דבאשר אינו מוכח מתוך השטר לא אמרינן עדים בחתומים זכין לו וכהאי דאמרינן כתב לזה ולא מסר לו ואח"כ מסר לאחר באותו יום עצמו האחרון זכה ולא הראשון אע"ג דכבר חתמו העדים בשבילו עד שלא בא ליד האחרון מ"מ הואיל דאינו מוכח בשטר הקדימה מודה אביי דלא אמרינן עדים בחתומים זכין לו א"כ אף אנן נימא למה כותבין ללוה בלא מלוה עמו לאביי ליחיש לב' יוסף בן שמעון וא"כ מעולם לא זכה אחד מהם אפי' בחתימת העדים עד שיבא לידו השטר דהלא עד שלא בא לידו א"א לומר עדים בחתומה זכין לאחד מהם הואיל דאינו ניכר מתוך השטר למי היו מזכין בחתימתן דומי' דהתם. וא"כ ניחוש שאחר הכתיבה לשטר ונתנוהו בידו ימכור נכסיו ואח"כ ימסור השטר לחד יב"ש ויבא אח"כ לטרוף שלא כדין דוק היטב ותמצא אלא ודאי כה"ג לא כתבינן כנ"ל:

ד' הלא השתא לכאורה יבא טפי לידי קלקול אחר דתוס' מפרשי' דהב"ד צריכים למשאל אם היו שניהם ביחד ואם לא היו ביחד הגט אינו גט לכאורה הואיל דגירשו שלא כתקנה א"כ מזה יבוא קילקול גדול והיינו בזמן שלא הוחזקו ב' יב"ש שאז לא יהיו שניהם ביחד אצל הגירושין ואת"כ יבא הבעל ויערער על הגט שהוא בטל ויברר שיש עוד יב"ש אחר ויאמר שגם באותו פעם הוחזקו והגט בטל וכהאי חששא מצינו הרבה פעמים בגיטין דחוששין לערעור דבעל וזה י"ל ודוק. ה' יש לדקדק דאכתי אינו מתוקן הכל דניחוש

שמא אחר שנטל היב"ש הגט מהסופר והעדים בלי שהיתה אשתו עמו תמות אשתו ויבא אח"כ לגרש אשת יב"ש חבירו ובזה לא נוכל לומר שיגרשו זה בפני זה אחר ששמות נשותיהון אינן שוין מהשתא ובסוד יתן לה הגט ואח"כ תבא היא לגבות כתובתה מבעלה וא"א לומר שהב"ד ישאלו אם גירשו זה בפני זה ודוק:

ובמאי דהוינא בדרך התוס' נוכל למצוא קלקול אחר אשר הוא פשוט טפי ממה שכתבו הם ז"ל דהלא איכא למיחש טובא אחר דכתיבה של הגט צריך להיות לשמו ולשמה וא"כ בב' יב"ש ודאי איכא למיחש לקלקול גדול ואף שיגרשו זה בפני זה אינו מתוקן וא"כ ניחוש דשמא אחר שכתבו לו גט לגרש את אשתו יתחרט ולא יגרשנה ויב"ש האחר יהיה רצונו לגרש את אשתו ומשום פשיטי דספרא יטול אותו גט שנכתב לשם יב"ש האחר ויגרש את אשתו ויהי' הגט בטל דוק גם בזה:

בגמרא וליחוש דלמ' אזיל למתא אחרית' כו' נראה לומר והעדים יעידו ששם אשתו של יב"ש באותו עיר שמה כשם הכתוב בגט אבל אינן מכירי' אותו שלא נקרא יב"ש וק"ל וזהו פשוט טפי מאשר פירשו תו' ז"ל:

במאי דכתב הרא"ש דמשמע מדברי הרי"ף ז"ל דלא אמרינן לאביי עדיו בחתומי' כו' אלא לענין שעבוד שלא יהי' מוקדם כשיבא אח"כ שטר הלואה בידו דמלוה אבל במכר לא אמרינן כן אלא אם כתב לזה ואח"כ מכר לחבירו מכירה גמורה מכירה השנייי' קיימ' אף בשיבא אח"כ השטר ליד הלוקח הראשון א"כ אכתי לאביי לא א"ש אי לא מוקמינן למתני' דילן בשטר הקנא' דא"כ למה כותבין שטר למוכר אע"ג שאין לוקח עמו ניחוש שמא לא ימסרנו לראשון וימכרנ' לאחר ואח"כ יעשה קנוני' עם הראשון וימסרנו לו ויטרף מהשני שלא כדין. אחר כתיבתי זאת מצאתי שגם הש"ך דקדק כן עליו ואפשר לומר שבאמת אביי לא קאתי לומר שאין המשנה בשטר הקנא' קמיירי דודאי גם הוא מודה בכך דע"כ צריכנ' למיקם בשטר הקנא' בשכותבין שטר למוכר אבל בא אביי לאשמעונן דבשטר הלוא' אין הכרח כולי האי למיקם אותה בשטר הקנאה דאף בשטר דלאו הקנאה א"ש שם וק"ל:

בגמרא ההוא תברא כו' עד אמר אביי אע"ג כו' ובעובדא אחרינ' אמר אביי כיון דדקדק נראה לתרץ קושי' התוס' הכי דהנה ודאי מאי דאמר אביי מתחלה צורבא מרבנן לאו אורחי' למידק טעמיה בזה שלא תאמר הואיל דאמר מתחלה דלאו איהי היא לית לן להאמין דבריו האחרונים דמשום דאמרו לו דבגר לה קלה דמאי בכך מ"מ הוה חוזר ומגיד הואיל דתחלה אמר דלאו איהי היא והכירה בפרצוף פנים שלה דלאו איהי היא דודאי עיקר הכרה איכא בפנים של איש ואשה ובפנים ליכא למימר דישתנ' כולי האי

משום זקנ' עד שלא יכיר אותה ועל זה קאמר אביי דבת"ח אין לומר כן דודאי מתחלה לא ראה אותה מעולם וכל הכירא שלו היה בקולה אשר שמע ממנה ובאשר נשתנ' קולה סבר הוא שלאו איהי היא עד שהעדים אחרי אמרו לו שהם מכירי' אותה בפנים שלה ומיקש דקש לה ובגר לה קלא. ובעובדא אחרינ' דמיירי ג"כ באשה כזאת אשר נזדקנה ובגר להקלא ואפ"ה אמר שהוא מכיר אותה בפרצוף פנים שלה וא"כ הוה אפשר לבעל דין לומר דשקורי קמשקר דלא יכיר אותה בפרצוף פנים שלה על זה קאמר אביי דאין זה אלא כיון דדין בפרצוף פנים שלה דק וק"ל:

דף קסח.

כבר כתבתי לעיל על הגירס' אשר הרשב"ם רוצה למחוק אותה דלא גרסינן איידי דתנ' רישא כו' דיש לקיים אותה גירס' ע"ע אחר כתבי זאת מצאתי ג"כ בספר ת"ח כדברי והנאני:

בגמרא מאי שטרי בירורי הכא תרגימו שטרי טענת' ר"י כו' זה בורר כו' אמרתי לפני תלמידי דלכך נאמר בפירוש הא' לישנא דמתרגימ' הואיל דלישנא דשטרי בירורין אינו מורה על שטרי טענת' אם לא שיתרגמו אותו לכך משא"כ זה בורר דלישנא דבירורין מורה עליו בעצם לכך לא נאמר עליו לישנא דתרגימ':

גם יש לומר דע"כ ריב"א דאמר זה בורר צריך להודות דמורה ג"כ על שטרי טענת' דאל"כ הוה אפשר לדקדק עליו לימא בכופין על מדת סדום קמפלגי אלא ע"כ דגם הוא סובר דיתפרש בשטרו' טענת' רק דסובר דיתפרש נמי זה בורר וע"כ לא פליג רשב"ג על ת"ק ואמר שנים כותבין אלא על חלק א' והיינו שטרי טענת' ולא על חלק האחר בשטרי זה בורר אבל מאן דמפר' פי' הא' מצי סבר דוקא אותו פי' לכך קאמר' הש"ס הכא תרגימ' כלומר דאין פירושו כ"א זה וריב"א פליג ואמר דיש לעמוד בי' גם את זה וק"ל: בגמרא במאי קמפלגי ר"י סבר כי' אפשר לימר דלהכי קאמר במאי קמפלגי כאלו יש לספק אי פליגי באסמכת' משום דאחר דמצינו ברמב"ם דסובר דע"כ לא פליגי ר"י ור"י אלא באסמכת' דאתן ולא באסמכת' דמחול לך והרבו להקשות עליו דע"כ כאן במחול לך פליגי דהלא בהאי שקיבל עליו אם לא אתן לזמן פלוני שיתן לו שטרו ע"כ צריכנ' לפרש דקאמר שאותו מעות אשר כבר פרע לא יהי' פרעון אלא מתנ' להוי דאל"כ אלא שיהי' בתורת פרעון ואפ"ה יגב' השטר במלואו וטובו מכח קנס אשר קיבל על עצמו הלא א"כ יגבה בשטר שנמחל שעבודו במקצת ואין מניחין לו לגבו' אפי' אותו מקצת שלא נמחל שעבודו משום גזירה שיגבה כולו וצריכנ' לומר לרמב"ם דבאמת אינו גובה כולו ממשועבדי' מטעם זה ולא סביר' הגדר' שיגב' את כולו או סביר' ליה רק דמפרש דאינו

גובה אלא מבני חורין וכדאי' ברא"ש ובר"ן ע"ע וא"כ נוכל לומר דהכי קא שאיל הכא במאי קמפלגו אם מיירי במחול לך ואפ"ה פליג ר' יהודה ואמר דאסמכת' לא קני' או אם מיירי באתן לך ומלבד דפליגי באסמכת' דלא קני' פליגי נמי בחזר' השטר דגזרינן שיגבה כולו או לא ומשיב ליה דלא פליגי אלא באסמכת' אם קני' או לא וק"ל. ובכן נוכל לומר נמי וליתן טעם על שהעמיד מתני' פלוגתתם על חזר' השטר ולא העמיד פלוגתת' באסמכת' בעלמא אלא כדי לאשמעונן רבות' דא בדרבי יוסי דאפי' השטר מחזרינן ליה ולא גזרינן וק"ל:

ובאמת לפי מה שכתבנו דנוכל לפרש המתני' דבתרי גווני קמיירי או תנתן ליה בתיר' מתנ' או בתור' פרעון וכבר כתבו תו' דבדתפיס גם ר"ג מודה דאסמכת' קני' א"כ נוכל לקיי' ב' גירסאו' בכאן דודאי רב אמר אין הלכה בזמן שנתן המקצת בתור' פרעון ואזי הוה אסמכת' באתן וגם אמר הלכה בזמן שנתן המקצת בתור' מתנ' ואזי אסמכת' קני' הואיל דתפיס ודוק. גם לפי מאי דמחלק ר"ת בין עשאו לו טובה או לא נוכל ג"כ לקיי' ב' הגרסאו' דודאי הכא אמר הלכה הואיל דמיירי דעשאו לו טובה וגם אמר אין הלכה במאי דפליג על ר"י בזמן שלא עשאו לו טובה והיינו במאי דאמר בב"מ פ' הזהב בברייתא דערבוני יקון ע"ש והא דהביא בנדרי' מתני' דהכא והביא עלי' הא דר"נ דאמר אין הלכה לאו בדוקא נקט' ליה אלא אגב ריהט' ובברייתא דב"מ ה"ל למנקט או אפשר דבאמת אין לגרוס שם כן רק והאמר ר"נ כו' אין הלכה כר"י כו'. רק דאפשר לדקדק אי איתי' דיש לחלק בין עשאו לו טובה או לא א"כ מאי האי דקאמר בב"מ על האי ברייתא דערבוני יקון ר' יוסי לטעמי' דאמר אסמכת' קני' מאי לטעמי' איכא בזה הלא הכא שאני דעשאו לו טובה משא"כ התם. וא"ת הלא זולת דברי יש לדקדק כן אר"ת דמחלק באמת כן. אף אני אומר דאין זה דבאמת ע"כ לא מחלק ר"ת אלא דבהדי דתפיס צריך נמי הא דעשה לו טובה ובהדי דעשה לו טובה צריכנ' נמי דתפיס וחד בלא חבירו לאו כלום הוא משא"כ לדידי דאמינא דבדעשה לו טובה לחוד הוה די ודאי אפשר לדקדק כן ובמאי דאמרתי ופירשתי בדברי ר"ת יסתלק מעליו קושית התוס' במאי שכתבו ואין אני מבין דבריו כו' ודוק:

בגמרא וכי מאחר שר"י מלמדנו פעם ראשונ' ושנייי' כו' לפרש האי לישנא הואיל דמצינו דב' פעמי' פליג ר"י ואמר אסמכת' קני' האחד בב"מ במתני' דהמלו' על שדהו ושם אפשר ליתן טעם דקונ' הואיל דתפיס וגם הכא אמר דקונ' ואפשר לפרש בדלא תפיס כדמפרשי' תוס' באמת ולכך קאמר ר"י הן בפעם א' דבדתפיס פליגי הן בפעם ב' בדלא תפיס אמר הלכת' כוותי' א"כ איפוא מה אעשה עוד וק"ל:

בתוס' ד"ה אמר ר"נ כו' גרסינן אין הלכה ולא גרסינן הלכה והכי משמע בנדרי' כו' יש לדקדק קצת דה"ל למידק נמי דגרסינן אין הלכה מדחזינן דהש"ס שם מקשה על רב נחמן בפר' א"נ על מאי דאמר שם בין בשעת מתן מעות כו' לא קנה ממתני' דהמלוה על שדהו כו' אשר באמת אפשר לדחוי כדדחי באמת שם ולמה לא מקשה מדבריו של עצמו דאמר הלכה כר"י אלא ע"כ דאין הלכה גרסינן וי"ל. ועיין שם בחדושיי מה שכתבתי שם על דבריהם דאפשר לפרש הכל בדרך אחר מאי דאמר ר"נ אני אומר אסמכת' קני' ומניומי אמר כו' אשד בדברים ההם יתורץ הרבה במאי שדקדקו הכא והתם:

עוד יש לאלוקי מילין במאי דאית ליה לרמב"ם דבדתפיס אפי' ר' יהודה מודה דקונה אסמכת' וכתב הר"ן עליו דלכאורה מתני' דהמלוה על שדהו בדתפיס מיירי ואפ"ה הוצרך הש"ס לתרץ דכר"י אתי' דאמר אסמכת' קני' משמע דר' יהוד' גם בדתפיס פליג ותירץ הר"ן דהרמב"ם מפרש למתני' דלא מיירי בדתפיס אלא בדלוה אוכל פירו' קמיירי ע"ש אבל א"כ קשה למאי הוצרך הש"ס לשנות שם דמתני' כר"י אתי' או דמיירי במעכשיו ה"ל לתרץ טפי דמיירי במלוה אוכל פירו'. עוד קשה לי על דבריו של הר"ן האיך אפשר לומר דהרמב"ם סובר דוקא בדלוה אוכל פירות ופסיק דאינו קונה אבל בדמלוה אוכל פירות קונה דגם ר' יהודה מודה בזה א"כ מאי האי דקאמר ר"נ שם השתא דאמור רבנן אסמכת' לא קני' הדר' ארעא והדר' פירי ש"מ דאפי' במלוה אוכל פירי קמיירי ובדתפיס ואפ"ה הדר' וזהו קושי' אלימתא ודוק:

דף קסח:

בגמ' א"ל ראב"מ לאביי ודלמ' רישומו ניכר כו' צריכנא לפרש דע"כ הסופר לא היה יכול ליקח נייר מחוק במקצת ולכתוב יעליו השטר על המחק ועדיו על הנייר דודאי הלקוחו' לא יניחו אותו לעשות כך וירגישו בדבר שבערמה יעשה כן ויתנו לו נייר בלי מחק רק הסופר יעשה ערמתו שלא ירגישו שיקח נייר שלם ויכתוב עליו השטר ובתוך כתיבתו יעשה כאלו יבא טעות לידיו ושצריך למחוק את כתיבתו ויחזור ויכתוב עליו ועל זה קאמר ראב"מ דלמא יהי' רישומו עדיין ניכר מכתיבתו הראשון והראשון לא על המחק נכתב כדפי' הרשב"ם וקמהדר ליה אבייי ד"א ב' בעלמא קאמר. ויותר נראה לי לומר דה"ק ודילמא רישומו ניכר והיינו שהלקוחות ימחקו מה שיכתוב הסופר השתא עד שלא יהיה כ"א רישומו ניכר ויבאו לב"ד אח"כ לקיים אותו שטר והב"ד לא ירגישו שהיה משטר נכתב על המחק ועדיו על הנייר כי יהי' סבורי' שהמחק בא אחר כתיב' השטר עליו ומתחלה היה נכתב על הנייר רק דאח"כ נטשטש ונמחק' ממילא ויהיה עדיין רשומו ניכר ויקיימו אותו. וזה נראה לי יותר מפירשב"ם וא"ת א"כ מאי מהני לן

רבנן בתקנת' שתיקנו בשטר שכתוב על המחק ועדיו על הנייר דפסול הלא אכתי אינו מתוקן דילך בעל השטר וימחוק השטר שעדיין יהיה רשומו ניכר ויניח אותו לקיי' אח"כ כחשש של ראב"מ אין זה קושי' דמאי דהיה אפשר לתקן תיקנו חז"ל משא"כ לכתוב מתחלה שטר הכי אשר אפשר יוכל לבא לידי רמאו' לא עבדינן וא"ת דבשביל רמאו' כזה ה"ל לתקן דאם נמחק שטר אע"פ שרשומו ניכר דלא יקיימו אותו ב"ד גם זה אינו דאטו משום רמאו' אחד אשר יבא אחת מאלף יפסידו כל השטרו' אשר יכולי' לבא לידי טשטוש ולא יהיה להם תקנ' ודוק:

בגמרא ת"ר הרי שבא כו' אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו את השטר ופירש"בם וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו ומשמע מדבריו דאלו הוה ליה עדים שאבד ממנו כותבין לו וזה אינו דע"כ חיישינן דלמא חזר וימצאו או מצאו כבר וטריף והדר טריף וכדכתב הוא בעצמו אח"כ בד"ה בשטרא הלואה. ובאמת דייק ליה לרשב"ם מדתנ' הרי שבא ואמר משמע דהוא אמר כן אבל אין עדים בדבר וגם מדקתני אע"פ שאמרו עדים כו' משמע דאלו אבד לא קאמרו וא"כ יקשה לן מהא דכתב הרש"בם אח"כ בעצמו וגם מדאי בכתובות . בהדי' דאפי' איכא עדים דנאבדה הכתובה אפ"ה לא כתבינן מחמת גזירה זו דתהדר ותמצא אותה. וצריכנ' לומר דאבד אשר קאמר הכא מיירי דאמר דנאבד באור כדכקמשני התם מאי אבדה באור וא"כ אילו הוה בזה עדים ודאי דכתבינן לו אף בשטרי הלואה. אבל ברש"בם א"א לפרש כן מדאמר אח"כ א"נ דלמא חזר ומצאו וטריף והדר טריף. וצריכנ' לומר דהוא מפרש לישנא דאבד כפשוטו והא דאמר מתחלה וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו לאו דבא לומר אילו איכא עדים בזה דכותבין לו אף בשטר הלואה אלא לומר דהברייתי' רבות' קמ"ל דאע"ג דליכא עדים שנאבד אפ"ה בשטרי מקח וממכר כתבינן ולכך נקט' הרי שבא ואמר כו' דאע"ג דליכא עדים במשמע אפ"ה בשטרי מו"מ כתבינן ודוק:

בתו' ד"ה אבל בשטרי מו"מ כו' הנה קודם שנבא לדקדק דקדוקי' וקושיו' הרבה בדבריהם הן לפי פירוש הא' או לפיר' הב' אכתוב לך מה שנראה לי לפרש במילתא דא בברייתא הלז ותמצא אותם מיושבי' על אדני פז כי תחלה נראה לי לדקדק באמת לפי פירושם מאי האי דקאמר' הברייתא וכן היה רשב"ג אומר כאלו מילתא דא מילתא אחריתי היא והלא לפי דבריהם בין לפי' הא' או לב' זהו הטעם בעצמו על מאי דאמר אין כותבין ומאי וכן דקאמר אשר על כן אני אומר דבאמת הא דקאמר רשב"ג אין כותבין שטרי מו"מ הוא מטעם חשש' דלמא כבר מכר שטר מכירתו לאדם אחר ונתנ' לו במסיר' ורשב"ג סובר דקונין במסירה לחוד וסובר ג"כ דאין צריך ראיה ואם נכתוב ליה עוד שטר אחד יפסיד

האחר אח"כ כי בבואו עם שטר שבידו בלי ראי' יבא הלזה ויאמר בהוכח' גדולה לא מכרתי לך מעולם השטר אלא אני האבדתיו ואתה מצאתיו והראי' דכבר כתבו לי שטר אחר מחמת שהאבדתי אותו ואף דבכל מקום אין צריך ראי' מ"מ הכא לא יהיה נאמן כי בהוכח' גדולה יבא הלזה במאי דכתבנו לו שטר אחר ואף למ"ד דצריך להביא ראי' נוכל לפרש דע"כ לא קאמר דצריך להביא ראי' אלא בזמן שבא להוציא מהאחר שהוא מוחזק דומי' דהא דלקמן דפליגי בשטר הלואה משא"כ במקום שאינו מוחזק א' מהם אף הוא מודה דאינו צריך להביא ראי' וא"כ גם הכא אפשר דאינו מוחזק זה מזה אחר דעדיין לא החזיק ג' שנים וא"כ אם לא נכתבו ליה לזה יזכה האחר אשר יבא בשטר שבידו משא"כ אם נכתוב גם נזה יפסיד. אבל ודאי יותר נראה דרש"בג סבר דאין צריך להביא ראי' וכן כתוב בחידושי הרש"בא והשתא א"ש דקאמר אח"כ וכן היה רש"בג אומר כו' כלומר לא תימא דדוקא באחר אמרינן דקנה משא"כ בנותן לא הואיל דבידו לכתוב ליה כמה שטרות לא תיקנו חז"ל דיקנ' במסיר' קמ"ל דאפ"ה קונה. והא דנקט מילתיה בשטרי מתנה אפשר דרבות' קמ"ל במילת' דרבנן דפשיטא דבשטרי מו"מ דמסתמא אין קוני' בשטר לחוד אלא בכסף אם לא במוכר שדהו מפני רעת' כדאית' בקדושין וא"כ להכי בדין הוא דלא יקנ' בהחזר' השטר הואיל דלא החזיר כל הקנין אשר השדה היה נקנה בו אבל בשטר מתנה דקונין בו לבדו אימא דקונ' בהחזר' השטר קמ"ל דאפ"ה לא וק"ל: ועתה נבא לדקדק קצת דקדוקי' וקושי' בדברי תוספ' ז"ל. ודע דמאי דכתבו ז"ל ותימא קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו וכל שיעבוד' למה אין לחוש כו' עד שאז אין כותבין זמן כו' אין פירושם דלעולם אין כותבין זמן בכתיבה דקנה לך איהו וכל שיעבוד' דאית ביה וכדהבין המהרש"א ונכנס בדוחקי' בשביל זה דמנא לן ולהו כל זה שאין כותבי' זמן בקנה לך כו' אלא דפירוש דבריהם הוא דלמה לא ניחוש דבאמת באותו יום שנכתוב אותו שטר מכירה הדר ומכר ליה בכתיבה ומסיר' וכתב ליה קנה לך כו' ואזי ודאי אין כותבין זמן הואיל דבאותו יום שנכתוב באותו יום הדר ומכר לי' השטר ואזי ודאי יבא לן קלקול הזה ודוק היטב ותמצא: בא"ד וי"ל דאיכא למימר שכיון שהחזיק ג' שנים בקרקע עומד' החזק' במקום השטר ויכול לומר כל מה שיכול לטעון אם היה השטר בידו כו' קצת קשה לפי זה א"כ למה סתם ואמר רשב"ג אף בשטרי מו"מ אין כותבין משמע דלעולם אין כותבין הלא לאחר ג' שנים נוכל לכתוב גם בשטרי מו"מ לפי דעתו דאז אין חשש כלל בכתיבתינו דאף אם לא נכתוב לו עתה שטר יוכל לטעון כל מה שהיה יכול לטעון אם היה השטר בידו וכתיבת השטר אינו מועיל כ"א שלא יכחיש המכירה וגם דלמא לא יהיה לו עדים אח"כ על החזק' אבל השתא דידעינן החזקה ע"פ

עדים למה לא נכתוב ליה שטר מכירה אחר שבאם יבא המוכר בשטר שבידו לא יהיה לו להועיל אחר דידעינן דהחזיק ג' שנים וא"כ הדין עם זה. וצריכנ' לומר דכבר משמעינן הברייתא כן דבדלא החזיק עדיין ג' שנים הוא דפליג רשב"ג מדקאמר' ברייתא אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו כו' ולא קאמרה נמי דאמרו עדים שהחזיק ג' שנים ש"מ דעדיין לא החזיק אבל בהחזיק מודה באמת הרש"בג וא"כ לא מסת' קסתים את דבריו ודוחק:

בא"ד ותימא לרש"בג שמ"מ יכול המוכר לעשות ב' שטרו' כו' וצ"ל דכה"ג צריך להביא וכה"ג אמרינן לקמן כו' הנה ודאי דע"כ לא כתבו כן שצריך להביא ראי' אלא לאחר ג' אבל בתוך ג' ודאי דאין האחר צריך להביא ראי' למ"ד לקמן כן דמהיכ' תיתי דנאמר שהמוכר מסר לי' השטר אחר שללוקח זה אין שטר והוא בתוך ג' וא"כ מאי דחקו להו לתוס' לפרש כל החשש דרשב"ג דעל המוכר קאי ולמה לא נפרש דחיישינן דכבר מסרו ומכרו לאדם אחר (הואיל דבתוך ג' קאי) ואלו נכתוב ליה עוד שטר אזי יפסיד אותו אדם כי יאמר שטר זה שבידך כבר מסר לך המוכר שהיה עוד לו שטר אחד והראי' שיש לי עוד שטר אחד אבל אם לא נכתוב ליה עוד שטר א' לא יהיה נאמן בטענ' זו הואיל דבתוך ג' קמיירי כנ"ל ודוק:

ובאשר נבוא לפירוש הב' קשה לן טובא דגם לרשב"ג מצאנו תקנה גדולה ללוקח זה שאבד שטרו לפי אמירתו שלא יבוא לידי היזק אם האמת אתו וגם המוכר לא יבוא לידי היזק אם שקר דבריו דהנה אחר דקיימ' לן שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין הלוקח עמו ולא כתבינן למוכר אלא בזמן שמכירין אותו ואת שדהו אשר .רוצה שנכתוב השטר עליו כדאית' בכל הפוסקים דאל"כ אפשר לן להביא אדם אחר לידי היזק ועיין עליהם וא"כ למה לא נכתוב ללוקח זה שאמר שאבד שטרו שטר מכר אחד כאלו הוא מכר השדה להמוכר באותו יום עצמו אשר יאמרו עדים שכתבוהו לו ונתנו לידו שטר מכיר' מהמוכר וניתן השטר מכר זה אשר כתוב כאלו מכר הוא השדה למוכר הראשון בידו וא"כ יבא הכל על נכון אם האמת אתו שאבד את שטרו לא יוכל אח"כ לבא לידי היזק שמא יבא המוכר ויאמר שמעולם לא מכר לו השדה (דזהו דאנתו שבשביל כך רוצה שנכתוב לו עוד שטר מכירה) א"כ נאמר לו שטר מכירה הזה שבידו כאלו הוא מכר לך השדה בידו מאי בעי אחר שאין כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אלא בזמן שידעינן ששייך לו השדה כנ"ל. ואם בשקר ידבר שלא אבד השטר רק מסרו למוכר בעדים שיוחזר המקח א"כ השטר הזה שנתננו לו כאלו הוא חזר ומכרו למוכר לא מהני' ליה ולא מידי כי כותבין כמה שטרות למוכר אע"פ שאין לוקח עמו. ובודאי לפיר' הא' יש ליישבו אבל לפי' הב' א"א ליישבו והוא חריץ וחריף דוק ותמצא: בא"ד וק"ק לפירוש זה כו' לא ידענ'

למה לא מקשי' לפי סברתם דהשתא דגם באדם אחר יוכל לטעון בזמן שיש לו עוד שטר שאין המקח חוזר וא"כ לפי מאי דקיימא לן דכותבין שטר למוכר בלי לוקח א"כ כל מוכר יוכל להזיק בתקנ' זו דיכתבו ליה ב' שטרות ויתנם כל הב' ללוקח והלוקח ימכור הא' לאדם אחר במסירה ואח"כ כשיבא אותו אדם לקחת השדה אף שיהיה לו עדים על המסירה יאמר לוקח זה שאין המכירה כלום אחר שיש לו עוד שטר מכיר' א' אלא ע"כ צריכנ' לומר דמשום האי מילתא גופא אין ללוקח שום טענ' נגד אחר שיש לו השטר בעדים שנמסר לידו כדי שיהיה המקח שלו דא"כ יוכל לבא היזק בזה בכל עת ובכל רגע מחמת תקנה זו שכותבין שטר למוכר וא"כ בקיצור ה"ל לתרץ כן ולא לדחוק בסברא כאלו היא מפי נבואה לחלק בין מוכר לאדם אחר וק"ל:

דף קסט.

בגמרא מ"ט אמר רב ספרא לפי שאין כותבין ב' שטרות על שדה א' דלמא כו' הא דהוצרך ר"ס להאריך לפי שאין כותבין כו' הלא בהכי קאיירינן לא ה"ל לומר כ"א דלמא טריף כו' נראה דאתא לאשמעונן דלא תימא דוקא בשאין המוכר לפנינו דחיישינן לטריפ' המוכר בעצמו פעמיים אבל בזמן שהוא לפטנו נכתוב ליה שובר ולכך נוכל אח"כ לכתוב ב' שטרות כדמקשה הש"ס אח"כ לכך קאמר לפי שאין כותבין כו' לומר דמעולם אין כותבין אף כשהוא לפנינו ובזה יבא על נכון קושי' הש"ס אח"כ דאמר ולכתוב תבר' כו' והוצרך התוס' לדחוק מן מאי דמשמע ליה דבשום ענין אין כותבין ולפי מאי שכתבתי א"ש דאתי' ליה מיתורא דלישנא דר"ס וק"ל: עוד בגמרא לא צריכא דקאתי מכח אבהתי' פי' רשב"ם דחיישינן דלמא לאו מכח הלוואה יבא ויטרוף אלא יבא ויערער כי שדה זו גזלה מאבותיו זה שמכרה לך כו'. ודאי דחיקא לן הרבה דר"ס יטעה בלישני' אשר נקט בעל חיב ומיירי באמת בנגזל. ואף גם דהכא לא קאמר אלא ואי איתא דחזרה הש"ס מב"ח לנגזל ה"ל למימר אלא בנגזל קמיירי ומה דדחיקא לן ביותר דתיכף סמוך לזה הדר נקט רב אחא מדיפתא לישנא דבעל חוב ומאי האי דאיתקלו הני אמוראי בלישנם. ועוד דחיקא לן טובא דקאמר לא צריכא דקאתי מכח אבהתי' ומאי אכפת לן אי אתי מכח אבהתי' או מכח דילי' לא ה"ל למימר כ"א ל"צ בנגזל אשר יבא לטעון שנגזל השדה ממנו. אשר על כן מכח קושי' ודקדוקי' האלה אומר אני דמעולם לא נייד הש"ס מן מאי דאמר ר"ס בתחלה דחוששין לביאת הבעל חוב ויטרוף ממנו ואי משום דא"כ קרענ' לשטרא ובמאי הדר יגבה אימא דיש לו לבעל חוב תרי שטרי על המוכר אשר אינן מחזיקי' כ"א מאי דשוה השדה זו אשר יש ביד הלוקח וא"כ א"א למקרע כ"א האחד רק דא"כ הוה קשה לן למה יעשה ב"ח כן שיתן לו השדה עוד תחת

ידי הלוקח ולא ילך ג"כ עם שטרו הב' ללקוחות האחרים אשר קנו אחר לוקח זה כדי שיפרע ג"כ משטרו האחר אימא דמיירי דחובו בא לו מאבהתי' דמוכר אשר היה לו חייב ב' שטרות אלו והמוכר לא ירש כ"א שדה זו מאביו וא"כ אין לו לב"ח לטרוף מהמוכר ומבאי כחו כ"א שדה זו כי במה שלא ירש אין צריך לפרוע כידוע וא"כ מאי איכפת ליה לב"ח אחר דא"א לו להפרע כ"א שטר האחד ודאי יניח בקנוני' ללוקח את השדה תחת ידו כדי שיטרוף והדר יטרוף וזהו דקאמרה הש"ס ל"צ דקאתי מכת אבהתי' פי' הב"ח קאתי מכח אבהתי' דמוכר וא"כ יוכל להיות דיבא לטרוף ב' פעמים אף דיתקרע שטר ודוק היטב ותמצא הכל על נכון בלי פקפוק כלל:

הנה יש לדקדק לפי מאי דקאמר ר"ס דלא כתבינן ב' שטרי מכר על שדה א' כדי שלא יבא לטרוף ולחזור ולטרוף מ"מ אחר דכותבין ב' שטרות למוכר וגם הרבה יבא מזה תקלה שימסור ב' שטרות ללוקח כדי שיבא לטרוף פעמיים וא"ת מאי אהני ליה למוכר שהרי הנטרפים יחזרו עליו מ"מ הוא ימכור להם שלא באחריות ולא יוכלו א"כ לחזור עליו. וצריכנא לומר דאין חוששין כולו האי וגם דא"כ הם אפסידו אנפשייהו בלוקחם שלא באחריות וק"ל: הנה יש לדקדק הרבה בזה דנתן טעם דלכך לא כתבינן בי' אחריות כדי שלא יוכל לטרוף פעמיים ומ"מ יבא לן קלקול אחר דאית לן דאע"ג דאחריות דעלמא לא קיבל עליו מ"מ אחריות דנפשי' חיובי מחייב כההיא דהתם בכתובות בהאי דזבין לכתובה דאמי' ואמר באם שיבא האם לערער לא יהיה חייב באחריות ואח"כ מת האם ובא הוא במקום האם ועירער ואמר רבא דאע"ג דאחריות דעלמא לא קיבל עליו מ"מ אחריות דנפשי' קיבל עליו וא"כ הכא נמי ליחוש דאע"ג דלא כתבינן בי' אחריות מ"מ ליחוש דלמא ילך הנגזל אחר טריפתו מהלוקח ויניח השדה עוד תחת הלוקח וימכור השדה אח"כ להמוכר שהוא הגזלן והגזלן לא ידע כלום מקנוני' זאת ויסבור שכבר לקחו הנגזל לעצמו ואח"כ כשיבא הגזלן שהוא לוקח דהשתא לטרוף וליקח אותו מלוקח באמרו כי הוא לקחו מהנגזל יוציא לוקח זה את שטר המכירה שבידו שנתנו לו השתא מתתת ידו ויאמר לו הלא כבר מכרת אותו לי וא"ת דאח"כ קנית אותו מהנגזל וכל זכות שיש להנגזל יש לך מהשתא ולא כתבת לי אחריות מ"מ אחריות דעצמך ע"כ תקבל עליך. וביותר קשה מהסוגיא דאיתא בב"מ פ' א' במאי דבעא מניה שמואל מרב חזר ולקחה מבעלי' הראשונים מהו ומסיק מה מכר ראשון. לב' כל זכות שתבא לידו ומשום דלא ניחא ליה דלא נקריי' גזלנא או דליקו בהימנותיה ניחא ליה וא"כ גם הכא יבא הלוקח הזה אחר שכבר טרף שוי' של השדה אשר טרף ממנו הנגזל או מהגזלן או מהלקוחות שאחריו בזה השטר ג"כ ויאמר ליה כבר קנית השדה מהנגזל כדי שתשאר בידי ואע"פ

שאין בו אחריות לית לן בה ודוק היטב. וצריכנא לומר דבאמת כתבינן בשטר הזה בהדיא שלא יהיה לו אפי' אחריות הזה אחר דהדבר תלוי בב"ד דכתבינן ליה שטר הלזה יוכלו לכתוב בו מה שירצו אבל א"כ קשה מאי האי דרצה הש"ס לדייק בסמוך דאחריות טעות סופר הוא טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי גבי ודלמא לעולם לא גבי והכא שאני דהוצרכו לפרש בי' שלא קיבל עליו אחריות של כלום וביותר קשה לפי מאי דרצה רב אשי לימר באמת דלאו טעות כופר ומיירי דלא כתוב ביה אחריות וא"כ הדרא קושיתינו לדוכתא. וצריכנא לומר דרפרם בעי' קא בעי אי נאמר כן ורב אשי דחד קא מדחי כן אבל לפי האמת לא מוכח מהכא מידי וגם לפי האמת ע"כ סברינן אחריות טעות סופר הוא ורב אשי היאך יאמר דלאו טעות סופר הוא והיאך פסקינן הלכתא שלא אליבא דרב אשי אלא ע"כ רב אשי דחוי בעלמח קאמר אבל לא דסבר באמת כן וה"ק דלא מוכח מידי דאפשר לומר דאחריות לאו טעות סיפר ודלא אמרינן אחריות דנפשי' קיבל עליו או מה מכר ראשון לב' כל זכות כו' כדאי' שם ולא מיירי הכא כ"א דלא כתוב בו אחריות אבל מהכא לא תוכח מידי והנה תדע דבזה יבא על נכון אמאי דהיה אפשר לדקדק במאי דאמר רב פפא בח"ה דף מ"ד ע"ב אע"ג דאמור רבנן המוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובא ב"ח וטרפה ממנו אינו חוזר עלי' נמצא שאינה שלו חוזר עליו וא"כ לפי מאי שמפרש הרשב"ם דמאי דקאמר דקאתי מכח אבהתי' מיירי בבא מחמת שגזולה בידו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא לר"פ דלעיל דמאי מהני דלא כתוב בי' אחריות דמ"מ חוזר עליו אחר שאינו שלו וא"ת דכותבים בהדיא שגם בזה אינו חוזר עליו א"כ מאי רצה רפרם לדייק דאחריות טעות סופר הוא וגם לרב אשי קשה אבל במאי דכתבי' א"ש ודוק: עוד אפשר לדקדק לרבנן למה כותבין ולמה לא ניחוש דכבר מכר שטר הראשון בכתיב' ומסירה לאדם אחר ועתה ילך עם השטר הזה וימסרנו עוד לאדם אחר וירמא בזה לאחד מהם ויש ליישב זה ודו"ק:

בגמרא ולכתוב תברא למוכר כו' כבר כתבתי לך ממאי דמשמע ליה דמיירי שהמוכר לפנינו. והא דלא מקשה כן אשטרי הלואה למה לא נכתוב שובר ללוה ונכתוב שטר מלוה למלוה זה שטען שנאבד שטר חובו כקושי' תוס' דבסמיך נראה דאין זה קושי' כלל דבאם הלוה יהיה לפניני ודאי יאמר אי חייב ליה עוד או לא ואם יאמר דחייב ליה פשיטא דכותבין ליה שטר הלואה אם יהיה הלוה מרוצה בכך ולא יחוש אף אנן לא ניחוש ובודאי יבקש שובר כזה וע"כ הא דקתני בברייתא דאין כותבין ע"כ לא מיירי כ"א בשאין הלוה בפנינו משא"כ בשטר מכר דחיישינן ללקוחות דטריף והדר טריף וע"כ קמיירי הברייתא אף בשהמוכר לפנינו וכאשר דייקנו מדברי רב ספרא בסמוך אזה קא

שאיל שפיר למה לא נכתיב תברא למוכר בשהוא לפנינו ודו"ק. גם בזה זכיתי לכוון דעת גדול עולם בעל ת"ח ואותו ספר בא לידי אחר כתיבתי זאת ע"כ הנחתי כתיבתי זאת במקומו אע"פ שנכפלו הדברים:

דף קסט:

בגמרא א"ה שטרי הלואה נמי התם זוזי מסיק אמרי פייסי' ב"ח בזוזי פי' ויאמר הלוקח מסתמא פרע ליה רק המלוה אמר שאבד שטרו ונתן לו שובר ועתה בא בשטר שבידו לטרוף ממנו הכא דארעא מסיק כו' א"כ מסתמא לא רצה ללכת אצל המוכר דידע כי אין לו קרקע ולבקש זוזי מידו לא בעי לכך בא אצלי לטרוף קרקע ולכך יאמין לו ולא יחשיד לו שנתן כבר שובר מידו. ומזה הוכיח הרא"ש דאין צריך הטורף הן הב"ח הן הלוקח הטורף להטריח את עצמו לילך תחלה אצל הלוה או המוכר ולבקש תחלה ממנו לפצות אותו כ"א הנטרף הוא צריך לילך ולבקש ע"ע ובזה יסתלק מעלינו קושי' התוס' בד"ה דמאן וק"ל:

בגמרא ההיא איתתא דיהבה ליה זוזי כו' נראה דלכך הביאה הש"ס מעשה הלזה הכא כי היכי דלא נאמר דהאמת עם רב אשי ודאחריות לאו טעות סופר הוא דמהאי עובדא מוכח דאית ליה לר"נ דטעות סופר הוא והלכתא כר"נ בהכי כמו דהלכתא כוותיה בכל דינים דהנה ע"כ קמיירי האי מעשה דהיה כתוב בשטר בהדיא בלי אחריות ולהכי הוה מצי לומר דלתקוני שדרתיך כו' דאי נאמר דלאו טעות סופר הוא ובמקום דלא כתוב בהדיא אחריות זהו נקרא שלא באחריות נמי א"כ מאי האי דקאמרה לתקוני שדרתיך כו' דזה אינו דאי איתא דהות רוצה באחריות ה"ל למימר בהדיא זבנו יתי' באחריות ולפרש ליה בהדיא וכדמצינו בההוא דשלח מעות ביד אחר למלוה דליה ולא הוה אמר ליה קח השטר מידו ואח"כ טען המלוה סטראי נינהו דלא מחייבינן לשליח הואיל דלא פי' ליה קח השטר מידו משא"כ אם אמרינן אחריות טעות סופר הוא וא"כ ע"כ צריכנא לפרש דהוה כתב ליה בהדיא ובפירוש בלי אחריות וא"כ ודאי שינה השליח מכל השטרות דעלמא והתנ' מאי דלא היה צריך להתנות ומדעתי' דנפשי' עביד ואזי ודאי אמרינן לתקוני שדרתיך כו' וק"ל:

הא דמפרש' הש"ס דיהבא ליה זוזי להההוא גברא ומאי אכפת לן בזה נראה לפרש אחר דמצינו דעות בהאי עובדא דלדעת הא' והיא דעת הרא"ש דהאי מעשה מיירי דהשליח אמר בהדיא להמוכר שהוא קונה בשביל האי איתתא ואחר דשינה השליח המכר בטל מתחלתו ולכך הוצרך ר"נ ילומר לו זיל זבנה מניה שלא באחריות דמשמע דהוצרך לחזור וליקח ממנו עוד פעם אחר שהמכר הראשון בטל הוה והר"ן דעת אחרת בזה ע"ע ועיין

בב"י סי' קפ"ב ועיין בב"ח. ונראה דהדין עם הרא"ש ואע"ג דלא פי' השליח בהדי' דקונה אותו להאשה מ"מ פסקינן בסי' קפ"ג דאם קונה השליח במעות המשלח מסתמא אמרינן בעוד שלא חזר השליח בהדיא משליחתו וזקפו המעות במלוה עליו דלבעל המעות הקנה המוכר את ממכרו וא"כ שפיר קאמרה הש"ס הא דיהב זוזי להוא גברא להורות דא"כ להיא אתתא דוקא נקנה המקח ואזי המכר בטל ולכך הוצרך ר"נ לומר דיחזור ויקח ההיא ארעא ממנו וק"ל:

מ"מ דרשב"ג אמר ר"א נעשה כו' מתקיף לה רבא א"ה נגנב או אבד כו' פי' וזה א"א לומר דא"כ למאי הוצרך לומר והחזיר לו השטר כו' אפי' לא החזיר לו רק נאבד מידו נמי חוזר המקח וק"ל ובזה יתפרש נמי הא דאמר לעיל בברייתא וכן היה אומר רשב"ג כו' וכבר דקדקתי עליו לעיל וכתבתי מה שכתבתי אבל בזה יבא ג"כ על נכון דהוצרך לכך דלא תימא דטעמא דרשב"ג הוא הואיל דנאבד אזל המכר קמ"ל דאין הטעם כזה אלא בשביל חזר' השטר למוכר וק"ל. ובזה אפשר לפרש דבאמת לא טעה רב אשי בזה לומר דאפי' אבד השטר היה המקח בטל אלא דלא בא כ"א לפרש לישנא דברייתיא דאמרה וכן היה רשב"ג אומר כו' דבא לסתור הקס"ד דידי' וק"ל: בתוס' ד"ה בחזק' כו' עד ודוחק הוא דהא אף אילו קאמר כו' עיין שם ברש"י ותמצא דקושייתם לאו כלום הוא:

דף קע.

בגמ' א"ל א"כ פלוגתא לדמר א"ל ותיפלוג א"ל הכי קאמינא

לך מתנית' לא מיתרצא אלא כדמתרצנ' מר. הנה היה אפשר לדקדק לכאורה במאי דמצינו לעיל בפ' הספינה דף ע"ו דנאמר שם בחסורי מחסר' על הברייתא דלשם דיש מקום לומר דאותיות נקנית במשיכה וא"כ למה לא נימא דרשב"ג סבר דאותיות נקנות במשיכה ולא במסירה ורבי סבר דאפי' במסירה נקנו וקאת' הכל על נכון דמה שסבר רשב"ג לעיל דאין כותבין שטר מכר משום דחיישינן דנתן למוכר השטר במשיכה והכא פליג ארבי דסבר דאפי' במסירה נקני'. אבל במאי שכתבו תוס' שס דרבי לאו במסירה גרידא קאמר אלא אף במסירה עם המשיכה ע"ש א"כ לא קשה מידי אבל מ"מ יש לדקדק עלייהו דה"ל למידק שם מהכא וק"ל:

עוד יש לדקדק אמאי לא מוקי פלוגתיי' במאי דאמרה הש"ס לקמן דף קכ"ג דפליגי תנא דמתני' ודברייתא אי צריכי' להביא ראי' או לא דלרבנן אין צריך להביא ראי' ולרשב"ג צריך וי"ל ודו"ק:

עוד אפשר למצוא אוקימתא אחרית' דפליגי במאי דפליגי רבנן ור"ע בח"ה בג' כיתי עדים המעידים על חזקת ג' שנים כל כת א' על שנה א' דלרבנן הוה חזקה ולר"ע לא הוה חזקה

והוי חצי עדות. וגם הכא י"ל דלרבי לא הוה חזקה ולכך אמר בשטר דוקא ולרשב"ג הוה חזקה וק"ל:

עוד יש למצוא אוקימתא אחריתא דפליגי במאי דפליגי רבה ורב יוסף בח"ה בההוא דאמר דאין שטרא זייפא הוא מיהא שטרא הוה לי ואבדתי' דלרבה מוקמינן ליה בההוא ארעא ולר"י מוציאין מידו ודעת הגאונים אשר הובא בטור כתבו דהחזיק ג"כ ג' שנים וא"כ י"ל דבהכי פליגי רבי ורשב"ג דרבי כר"י ולהכי קאמר נידון בשטר פי' אחר השטר אזלינן ושטרא זייפא הוא ולכך לא מוקמינן ליה בנכסי' ורשב"ג אמר בחזקה פי' אחר החזקה אזלינן ומוקמינן ליה בנכסים ודוק בזה:

עוד בגמ' איפוך. יש לדקדק אחר דצריך ר"א להפוך את דבריהם א"כ אמאי נייד מאוקימתא דרב דימי לימא דבאותיות נקטת במסירה קמיפלג' ואי משום ברייתא דלעיל לימא איפוך דברי רשב"ג לדרבנן ודרבנן לרשב"ג ודוק: עוד שם אלא הכא בלברר קמפלגי כו' יש לעיין מנ"ל דרבי סבר צריך לברר ורשב"ג סבר אין צריך לברר דלמא איפכא דרבי סבר בשטר הוה די ואין צריך להביא עידי חזקה נמי הואיל דטען דיש לו ג"כ עידי חזקה ודוק גם בזה כי יש ליישב:

בהאי מילתא דרבי אבא ודר' יצחק נפחא יש לדקדק הן לפי פי' הרשב"ם הן לפי פי' ר"ת דאחר דר"א אמר בעצמו משמי' דרב שצריך שיבאו ויעידו ומאי רצה א"כ את"כ להביא מהא דרב גידל א' רב דאמר הלכה כרשב"ג והוא לא אמר כן בעצמו וזה ודאי קשה לפירשב"ם וגם לפירוש ר"ת לא א"ש הכל על נכון ומאי קאמר ר"י אנא נמי לברר קאמינא. ועיין בחדושי רמב"ן דגורם בדרב גידל אמר רב הלכה כרבי. ונ"ל לומר דאחר דיש לפרש לישנא דלברר בתרי גווני דלפי פירשב"ם היינו דהעדים צריכים להעיד בהדיא כמו שאמר הוא ולפי פי' ר"ת דצריך להביאם אם יכול ואם אינן כאן או אם הם כאן ולא ידעו כלום אמרינן כל מילתא דלא רמי' על אינש לאו אדעתי' וכדכתבו תו' בפירושם ולפירוש זה ודאי שייך לישנא דאלא לברר דאמר רב גידל אבל לפי פירוש רשב"ם לא שייך לומר אלא לברר דהלא באשר מברר דבריו ודאי די ומאי אלא דקאמר ולא שייך לומר כ"א לישנא דנמי צריך לברר דלא די דמביא אותם לב"ד אלא דצריך נמי לברר שיעידו דהאמת אתו כאשר אמר. וא"כ יש לפרש ולומר דר' אבא דאמר צריך שיבאו ויעידו לא אמר אלא דצריך להביא לב"ד אבל בבואם לב"ד ויאמר שלא ידעו כלום לא אכפת לן בזה ור"י הבין אותו דצריך להביאם ושיעידו ג"כ כדבריו והנה ר"א אמר מתחלה לר"י אי לא אתו לא מהימנא והא קיימא לן כו' ומהדר ליה ר"י אנא בהא כשמעתא דמר סבירא לי' משום דהבין מאתו דצריך להביאם שיעידו כדבריו בהדי' ועל זה השיב ליה ר"א והא אמר ר"ג

כו' ואף רבי לא אמר אלא לברר ולא שצריך שיעידו כדבריו והשיב לי' ר"י אנא נמי לברר קאמינא לישנא דנמי דייקא והיינו דלא די דהביאם אלא שצריכא שיעידו כדבריו וק"ל: ודע דבתוס' ד"ה אלא לברר מצאתי בדברי מהרש"א אשר כתב על מאי דכתבו תוס' בסוף דבריהם ויש מישבים כו' דברים אשר לא נראי' לי לכך אמינא להעמיד לך פירוש דבריהם כפי מה שנראה לי דהא דכתבו ויש מישבים קאי אמאי דהביא הרשב"ם דברי רבא אשר קשה להו דנראה שהביאו להעמידו כרבי וזה אינו על זה כתבו הכא דיש מישבים דלכך הביאו להורות בזה שהלכה כרשב"ג אחר דע"כ רבא כרשב"ג סביר' ליה ועל זה קא מסיימו ואפי' למ"ד כו' כלומר וא"כ א"א ליישב דבריו בזה דהלא למ"ד הוחזק כפרן מצי אתי נמי כרשב"ג דוק בדבריהם ותמצא וגם יש לומר דה"ק אחר שגם אותו מ"ד מצי אתי כרשב"ג א"כ ודאי הלכתא כוותי' משא"כ כרבי לא מצי את' רבא כלל וא"כ ע"כ הלכתא כרבא ומיושב א"כ דברי רשב"ם:

דף קע:

במתני' אמר לו ר"י כך יפה לו ולא ירע כחו של זה הרמב"ן

בחדושי' כתב דדחיקא ליה פירוש רשב"ם דמפרש הני תרתי מילי דעל חד גברא קאי וא"כ בקיצור ה"ל לומר כך יפה לו ולא ירע כחו ומאי שלזה דקאמר לכך פירש הוא דהראשון קאי על הלוה דיפה לו שיקח שובר כדי שיתרצה המלוה ליקח הפרעון בפעם שתי' ושלש ולא יכפהו לפרעו בפעם אחת ולא ירע כחו של זה קאי אח"כ על המלוה ועיין בת"ח דמפרש לי' נמי על הלוה. ואני אומר דאפשר לומר דעל המלוה קאי ואפ"ה יבא על נכון מאי דאמר כחו של זה דמרמז לן מתני' הני תרתי מילי דהשיב ר' יוסי בברייתא דמאי דאמר שם אחת כדי שיכוף לפרעו זהו דאמר כאן כך יפה לו ומאי דאמר שם כדי שיגבה מזמן א' אמר כאן ולא ירע כחו של זה ועל השטר קאי דלמה יגרע כח של שטר הראשון אשר היה מזמן ראשון ויהיה לו אח"כ שטר מזמן ב' ולכך שינה לישני' ואמר כחו של זה הואיל דלאו אמלוה לחוד קאי אלא על השטר וק"ל:

בגמרא א"ל ר"נ לר"ה כו' אי שמיעה ליה לרב הא דתני' כו' אפשר לומר דר"נ בלשון בעי' ושאלה קאמר כן משום דהיה מסופק בדברי רב מאיזה טעם פסק דלא כר' יהודה אי מטעם דהבין ממנו דלא יגבה אלא מזמן ב' ובא הוא ואמר מזמן א' אבל בין עדים לב"ד אין לחלק כלל וב"ד דנקט רב לאו דוקא הואיל דאין לחלק כלל אין לדקדק ג"כ כלל בנקיטתו בלישני' עדים או ב"ד. או משום דגם רב הבין בדברי ר"י דגובה מזמן א' רק דסבר דאפי' עדים יוכלו לעשותו ורב סבר דדוקא ב"ד יוכלו לעשותו ולכך שאל ר"נ לר"ה אם נאמר דרב הבין בדברי ר"י דמזמן ב' דוקא גובה ולא מזמן א' ולכך פליג עליו

אבל אי הוה שמיע' ליה דגם הוא סבר מזמן א' גובה הוה הדר ממאי דאמר אין .הלכה כר"י דגם הוא סובר כן ומאי דנקט ב"ד לאו דוקא או אם נאמר דאפ"ה לא חזר דודאי יש לחלק בין ב"ד לעדים ובהא הוא דפליג רב ומהדר ליה ר"ה ודאי כך הוא דרב מחלק ובזה הוא דפליג עליו וק"ל:

בתוס' ד"ה אין כו' עד ועי"ל דר"נ ס"ל דמודה רב היכא דנמחק כו' נראה לומר דאין דעתם לנוד מתירוצם הראשון דתירצו דרב הוה מוקי' למתני' דנמחק מזמן א' ור"י מזמן ב' אלא דלא באו הכא אלא לומר דאף ר"נ הבין מדברי רב דודאי הוא מחלק בין עדים לב"ד רק דסבר ר"נ דע"כ לא הוה רב מחלק כן אלא משום דהוה סבר דר"י דוקא מזמן ב' קאמר אפי' בב"ד אבל כאשר יראה דר"י גם מזמן א' קאמר ואפי בעדים מהיכא תיתי דיפלוג עליו בזה ודוק ודברי מהרש"א לא נראי' לי:

דף קעא.

בגמ' אלא עדים שעשו שליחותם חוזרים ועושי'

שליחותם. אחר דנדחקו תוס' ז"ל בפירוש דבר זה נראה טפי לפרש דאחר דרוב דעות הפוסקים הוא בזמן דקנו מיניה בניסן וסבירא לן סתם קנין לכתיבה עומד אפי' כתבו עדים לשטרא בתשרי יוכלו לכתוב בשטר זמן אשר נעשה בו הקנין וכדעת הר"ח אשר הביא הרשב"ם לקמן בסמוך דף קע"ב ע"א ולא כדעתו דעת הרשב"ם עצמו וזהו ודאי אם אכתי לא כתבו עדיין שטר אחד אבל אם כבר כתבו שטר א' כבר עשו שליחותם ולא יוכלו א"כ לחזור ולעשות עוד שליחותן וא"כ שפיר קאמרה הכא הש"ס אלא עדים שעשו שליחותם כו' וק"ל:

עוד בגמ' רב יוסף אמר בשטר מתנה ורבה אמר בשטר שאין בו אחריות אפשר דפליגי בהא דר"י סבר אחריות טעות סופר הוא ולכך לא מהני בשטר שאין בו אחריות דאפ"ה הוה בו אחריות. וא"ת דיכתבו בהדיא שלא יהיה לו אחריות אפשר דחיישינן לעדים טועין ואין מניחין לעדים לעשות כן משא"כ בב"ד וק"ל ואכתוב עוד בסמוך:

עוד בגמ' ר"י אומר שטר זה יהא מונח במקומו כו' אמר זה הלשון ולא אמר בקיצור יכתוב שובר דה"א דיכתוב שובר ע"ג השטר כדמצינו בכתובות ולכך אמר דאינו כן אלא השטר יהא מונח במקומו ויכתוב לו שובר בפני עצמו ולכך נתן טעם הראשון ג"כ דלכך כותבין שובר כדי שיכוף לפורעו וא"כ ע"כ צריך ליקח שובר בפני עצמו וק"ל:

שס והא ר"י נמי מזמן ראשון קאמר ה"ק ליה ר"י כו' אפשר לפרש דהש"ס ה"ק דלא תימא דר' יהודה אמר דבריו תחלה ואח"כ השיב עליו ר' יוסי אלא דבאמת ר' יוסי אמר תחלה דבריו עד שלא דיבר ר' יהודה וא"כ אכתי לא ידע ר' יוסי מאי דעתו של ר' יהודה

וא"כ הש"ס קאמרה ה"ק ליה ר"י לר"י כלומר דר' יוסי אמר דבריו תחלה ק"ל. גם אפשר לומר דבאמת ר' יוסי בא לפרש סברתו דאי הוה קאמר בקיצור כותבין שובר ה"א דגם זה מטעמו דלכך כותבין שובר משום דאל"כ אלא יחליף ע"כ אינו כותבין אלא מזמן שני ולכך כותבין שובר כדי שיגבה מזמן ראשון לכך קאמרה הש"ס דה"ק אי מזמן ראשון קאמרת פליגנא עלך בחד' והיינו בשובר דאני אומר שיתן לו שובר ואתה אמרת דיחליף השטר אבל בזה דאמרת שיכתוב בשטר זמן ראשון גם אני מודה בכך שבאם יתן ליה שטר אחר דהיינו שהמלוה יתרצה בכך ודאי שיכתבנו מזמן הראשון אבל אי הוה אמרה מזמן השני הוה פליגנא עלך בתרתי חדא בהא דקאמינא שיכתוב לו שובר ועוד בהא שבאם יתן לו שטר אחר יוכלו לכתבו מזמן הראשון ולא כד הוה קאמרת מזמן הב' וא"כ ר' יוסי ודאי ידע דגם ר"י מזמן ראשון קאמר רק דמילי בעלמא קאמר ליה ומגלה ליה סברתו בזה שבאם הוה אמרה מזמן ב' הוה פליגנא עלך ודוק בזה כי אפשר לדקדק עליו וגם ליישבו רק לא רציתי להאריך בו:

ובאמת הוה אפשר לומר ולדקדק על הש"ס דאין כאן קושיא כלל ודנאמר שבאמת ר' יוסי סבר אפכא וה"ק לר"י אחר דאמרת שיכתוב ליה שטר אחר מזמן ראשון אני לא כן סברי וקבלית שבאמת אם יכתוב ליה שטר אחר א"א למכתב אא"כ מזמן ב' ושמשום הכי תיקנו שובר כדי שיגבה מזמן ראשון אבל בשטר לא הוה אפשר למגבו' כ"א מזמן ב' ודוק:

והשתא נדקדק קצת דקדוקים במאי דכתבו תו' בהאי עניינא וסוגי' והנה לעיל בד"ה אין הלכה לא כר"י כו' כתבו ועי"ל דגבי נמחק אין דומה כ"כ למוקדם מאחר שזהו שטר הא' אלא שמעתיקין אותו אבל הכא שטר חדש שהיו כותבין בו זמן הראשון היה דומה למוקדם כו' ודאי לכאורה יש לפרש דגם באם נאבד השטר הראשון באור שנשרף בעדים אזי ג"כ כותבין מזמן הראשון אחר שמעתיקין ג"כ את זה מהראשון ואין זה שטר חדש כמו בנמחק וא"כ יש לדקדק אחר דכתבו תוס' בסמוך בד"ה כותבין אפי' כו' דקס"ד דהמקשן דהוה מיירי רב בשידוע לנו שנאבד או ראינוהו שנשרף עכ"ל וא"כ מאי מקשה מהא דרב דא"כ אין כאן כ"א העתקה בעלמא ובודאי אזי כותבין גם מזמן הראשון כדכתבו תוס' הכא. ואפשר לומר דע"כ לא כתבו תוס' כן הכא אלא דב"ד יוכלו לכתוב מזמן ראשון בהעתקה בעלמא ולא העדים אפי' בהעתקה אבל דוחק הוא דא"כ מאי חילוק יש בין תירוצא דא לתירוץ הא' הקודם לזה: ועוד הוה אפשר לומר אי לאו דבריהם דלשם דכתבו דדעת המקשן הוה דמיירי בנאבד (דבאמת דוחק הוא זה כדאכתוב בסמוך) דבאמת דעת המקשן הוא דע"כ דברי רב לא קמיירי כ"א כדכתב בו

חוץ מאחריות כדאיתא לעיל בברייתא ובשטר הראשון הוה כתוב בו אחריות וא"כ לא נראה כהעתקה בעלמא אלא כשטר חדש אחר שאין כתוב בזה כמו שכתוב בראשון וקמהדר ליה ר"י ורבה דאפ"ה מיירי במאי דלא הוה כ"א כהעתקה בעלמא משום דמיירי בשטר מתנה או בשטר שאין בו אחריות פי' שגם בראשון לא היה בו אחריות וא"כ ודאי הוה כהעתקה בעלמא ובזה מדוקדק שפיר לישנא דרבה דאמר בשטר שאין בו אחריות ולא קאמר שלא כתבו בו אחריות או חוץ מאחריות כדלעיל בברייתא אלא דבא לומר דגם בשטר א' לא היה בו אחריות וכן ר"י אמר שפיר בשטר מתנה וק"ל אבל לפי דעת התוס' ודאי דחיקא לן מילתא רבה דלא הבינו כך. ואפשר לומר דהא דכתבו הם ז"ל כן דהבין דמיירי בנשרף לא כתבו אלא ע"פ שארי תירוצים דכתבו לעיל דלא חילקו בין העתקה או שטר חדש אבל לפי תי' הנ"ל גם הם יפרשו כאשר פירשתי אני. וא"ת דאכתי יש לדקדק על המקשן לפי פירושי דרצה להוכיח דבריו דע"כ לא מיירי בכעניין דהוה כהעתקה בעלמא משום דא"א לכתוב בו אחריו משום חשש דהדר טריף ומנ"ל לומר כן דלמא באמת מיירי בנשרף בעדים וא"כ הדר הוה כהעתקה בעלמא ומנ"ל להקשית אימא באמת דלא ניחא ליה לומר דמיירי בנשרף בעדים דא"כ מ"ש דנקט רב שטר מכר יותר משטר הלואה דהלא ודאי גם שטרי הלואה אי נשרף בעדים ודאי דכתבינן ליה שטר אחר ודוק היטב כי זהו באמת השגה על דברי תוס' האלה אשר כתבו דהבין דמיירי בנשרף והבן:

עוד אפשר לדקדק קצת מנ"ל להקשות מהא דאמר ר"י א' רב ודלמא התם מזמן ב' קאמר וליכא חששא א"כ שבמקום אתר יכתבו מוקדם ואפשר לומר אחר דבמכר מיירי ובמכר אית לן דשטר מאוחר ג"כ פסול וא"כ יש לחשוש שגם במקום אחר יכתבו מאוחר. אבל קצת יש לדקדק דבכל הסוגי' הלז משמע בדברי תוס' דמזמן הב' לא חיישינן למידי ולמה לא ניחוש אחר דמצינו דבשטר הלואה גם מאוחרי פסולים בזמן שלא כתוב בו אחריות דאקנ' כדאיתא בפוסקים וא"כ מזמן ב' נמי נגזר שבמקום אחר יאחרו אשר אין להם לאחר והיינו בשלא כתוב בו דאקנ' כמו שגזרינן מזמן א' אע"פ שכאן אין חשש כן יש לגזור מזמן ב' וי"ל:

בד"ה אלא עדים כו' עד והכא אע"ג שלוה מצוה כו' דאל"כ מאי דוחקי' כו' יש להוכיח ג"כ דאין חילוק בזה דאל"כ מאי מקשה מהא דר"י א' רב ודלמא התם במצי' המוכר מיירי וק"ל ועוד דא"כ מאי מקשה הש"ס והא ר"י נמי מזמן א' קאמר וק"ל:

יש לדקדק להנהו רבוותא והיינו הרמב"ם והנ"י ועוד הרבה דסוברים דבמכר אמרינן דחייב באחריות אפילו במכר בעדים בלא שטר וטורף לקוחות משום דמכר יש לו קול

אשר לא כן בהלואה דמאן דיזיף בצנעה יזיף א"כ מאי מקשה מה דאמר ר"י א' רב דלמא התם שאני הואיל דבמכר מיירי וא"כ אין העדים מועילים ולא מזיקים בכתיבת השטר לענין טריפת הלקוחות הואיל דגם זולת השטר טורף נמי מלקוחות דוק וי"ל:

בגמרא ת"ר שטר שזמנו כו' או בעשרה בתשרי כו' אמר ר' פדת הכל מודים שאם הוזקקנו כו' וביש ספרים כתוב בהם הכל מודים שאם כתוב בו הוזקקנו לעונתו של שטר כו' וברשב"ם ליתא ורצה להוכיח שאין לגרוס כן ואני אומר דניח לן טפי שנגרוס כן והיינו משום דע"כ צריך להיות מוכח מתוכו שהוא מאוחר ושלא כתוב בזמנו ואל"כ הוה פליג ר' יוסי ואחר שהתוס' מקשי' למה לא נימא דטעו בקביע' דירחי ותירצו שמיירי אחר רובו של חדש. ובודאי נוכל לומר ג"כ דמיירי דידעינן בעדים דלא טעו שחקרנו אותם ולא טעו בעיבור' דירחי וא"כ שפיר יש לקיים הגירסא דאם כתוב בשטר שבא לפנינו אשר זמנו בעשרה בתשרי שהוזקקנו לעונתו כו' והיינו שהב"ד מעידים על השטר שהוזקקו לעדותם בחקירות למצוא אם טעו בעיבור' דירחי או לא ובאשר מצאו שלא טעו וקבעו שפיר הזמן (בלא טעות דעיבור' דירחי) על עשרה בתשרי א"כ מוכח מתוך השטר דמאוחר הוא ואזי גם ר' יוסי מודה דכשר הוא אחר שא"א לבא א"כ לידי הפסד וטעות שכ"ע יראו דמאוחר הוא אבל אם לא יהי' כתוב בו הוזקקנו כו' ומ"מ בזמן שהשטר בא לפנינו ידעינן בודאי דלא טעו בעיבור' דירחי ושהשטר הוא מאוחר א"כ אין פוסל ר"י אחר שאינו מוכח מתוכו שהוא מאוחר שהרואה אפשר יראה ויטעה ויאמר דלאו מאוחר הוא אלא שהעדים טעו בעיבור' דירחא אחר שאין כתוב בשטר הוזקקנו כו' ואזי אינו מוכח מתוכו דלא כתוב בזמנו ודמאוחר הוא ויבא א"כ הלוה לידי הפסד בזמן שיקח שובר ודוק היטב. והנה עוד תדע דיש דעות שבזמן שכתוב בהדי' בשטר שלא כתוב בזמנו אף אם הוא מוקדם לא פסלינן אותו בהיות שגם בזה א"א לבוא לידי היזק וטעות שבכל זמן שיבא לטרוף צריך להביא ראי' אימת בא השטר לידו אחר שמוכח מתוכו שלא הי' כתוב בזמנו. ובהיות כן אין אנו צריכים ג"כ למאי דכתב הרשב"ם על הא דשאל דלמא לא נחשוב לי' למוקדם ודוק היטב:

דף קעא:

אמר רב הונא כו' ואפי' למ"ד כו' אפשר דר"ה בא לפלוג על הא דר' פדת דמוקי' לפלוגתם בהכי וק"ל:

שם כי הא דרב יצחק כו' אמר כי הא כו' עד דמסיים הש"ס בהא דאמר רבא אין עבד לוה לאיש מלוה. כי היכי דנימא דע"כ לא כתבינן שובר אלא בהלואה משום טעמא דעבד לוה כו' משא"כ בשארי דברים ואפשר דבכתובה לא כתבינן שובר ובהכי א"ש על מאי

דהוה קשה על רש"י ז"ל בכתובות דף פ"ט ע"א בד"ה ש"מ כותבין שובר כו' דכתב בסוף דבריו ופלוגתא היא בב"ב וק"ל כמ"ד אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים עכ"ל והתוס' שס מקשי' עליו מסוגי' דהכא דמסקינן כותבין שובר ובמאי שכתבתי א"ש דע"כ לא מסקינן הכא הכי אלא בהלואה מטעם עבד לוה כו' אבל לא בכתובה ולהכי קאמרה הש"ס הכא כי הא כו' וק"ל. ונוכל ליישב ג"כ מאי דדקדקו תוס' ז"ל על הא דמקשה אבייי ואלא מאי כותבין שובר כו' ובמקום אחר אית לי' ג"כ דכותבין משום דבאמת אבייי גופי' לא בא לפלוג ולומר שאין כותבין אלא בא לתמוה על מאי דאמר ומסתברא דכותבין דמשמע מסברא אית לן למימר דכותבין ובא הוא ואמר דאי מן הסברא איכא למימר נמי אפכא אבל מ"מ גם הוא מודה דהלכה דכותבין וק"ל:

עוד בגמרא תנן התם כו' אמר רב המנונא ל"ש אלא שטרי הלואה כו' א"ה שטרי הלואה נמי כו' ודאי יש לדקדק אמאי דהמתין המקשן אחילוקי' דר"ה ולא הקשה אמתני' גופי' אפילו אי מיירי בין בשטר הלואה או בשטר מו"מ דלמה לא ניחוש לכך ולכאורה הוה קשה יותר הואיל דמכל וכל מיירי בין בשטר הלואה בין בשטר מו"מ. והנה כבר נתן הרמב"ן טעם בזה בחידושיו דאי לאו דר"ה הוה מפרשינן למתני' הלז דמיירי דמפורש בהדי' בשטר דמאוחר הוא וא"כ ליכא למיחש במאוחר כלל ואפ"ה במוקדם פסול אע"פ דמפורש ג"כ בו משא"כ אחר דר"ה מחלק א"כ ע"כ מפרש הוא למתני' דאין מפורש בו דא"כ למה לא נכשיר ג"כ בשטרי מקח וק"ל. אבל לפי זה יש לדקדק אחר דאפשר לפרש מתני' הלז כן דמיירי בשמפורש בו שהוא מאוחר א"כ מאי רצה הש"ס לדייק לעיל דף קנ"ז דדאקנה משתעבד דאל"כ שטר מאוחר בהלואה אמאי נכשיר אותו הלא דאקנה הוא מאי קשי' ודלמא מתני' בשמפורש בו מיירי שהוא מאוחר ול"ל למדחי שם בדוחק' הא מני ר' מאיר היא דאית לי' אדם מקנה דשב"ל דהוה שלא ואליבא דהלכתא. ואפשר לומר דסוגי' דהתם אזלי אליבא דרב המנונא הכא דמפרש למתני' בשאינו מפורש בו שהוא מאוחר ואפשר דדחקי לי' להכי משום דסבר דאי אית' דמפורש גם במוקדם יוכשר ודלא כדסברי הרבה דמוקדם אף במפורש פסול ודוק:

והנה באמת קשה לי על האי מתני' דמכשיר שטר מאוחר בהלואה וכן סברי לן אע"ג דאית לן דכותבין שובר רק דתקוני תיקון דכתבין בשובר סתמא והלא תקלה רבה יוכל עדיין לבא במאי דנכשיר שטר מאוחר בהלואה והוא אחר דאית לן בח"מ סי' פ"ו והוא ממתני' ומש"ס דכתובות אם ראובן הוציא שטר על שמעון וגם שמעון הוציא שטר על ראובן שגם הוא חייב לו אזי אמרינן אם זמן פרעון שיש בשטר של שמעון הגיע עד שלא לוה הוא מראובן יכול ראובן לומר אם הייתי חייב לך כיצד לויית ממני וא"כ למה נכשיר

שטר הלואה המאוחר ליחוש דלמא שמעון המלוה יעשה שטרו מאוחר כדי לרמאו רמאות גדול מאוד והיינו דהוא ילך אחר הלואתו אשר הלוה לראובן בניסן ויחזור וילוה ממנו מראובן באייר ויקבע זמן פרעונו ההוא בתמוז ואח"כ כשיבא ראובן להוציא גם את שטרו הנ"ל אשר נכתב באייר וזמן פרעונו בתמוז יוציא שטרו המאוחר אשר העמיד זמן כתיבתו כאלו הי' בתמוז ג"כ ויאמר לו אם הייתי חייב לך כיצד לוית ממני ואם העמיד זמן כתיבתו על האמת שהלוה לו בניסן הי' ראובן גובה בשטר כראוי לו ודוק היטב בזה כדי ליישבו:

ועוד הי' אפשר למצוא חששא אחרת לדעת הגהת אשר"י דסבר דאין דין דר' נתן אמור דמוציאין מזה ונותני' לזה כ"א בשלוה ראובן תחלה משמעון ואח"כ לוה שמעון מלוי דאין מוציאין מראובן ונותנין ללוי אחר שנשתעבד תחלה לשמעון עד שלא לוה מלוי אבל בשלוה תחלה שמעון מלוי ואח"כ הלוה שמעון לראובן אזי אין ראובן משועבד ללוי אחר שלא היה משועבד לשמעון בשעה שלוה ממנו א"כ למה לא נפסל שטר מאוחר בהלואה הלא ניחוש דלמא לוה הזה והיינו שמעון ילוה מלוי בניסן ואח"כ ילוה שמעון לראובן ואזי לפי דין הנ"ל אין מוציאין מראובן ללוי דלא משועבד לי' כלל מדר"נ אבל אם יאחרו שטרו כאלו לוי הלוה לשמעון בסיון אזי יוציאו מראובן הלוה שלוה משמעון באייר והוה שלא כדין ודוק גם בזה:

עוד יש לדקדק קצת על הא דנותן ר"ה טעם דבשטר מכר פסלינן מאוחר משום שובר דאפשר לתקן א"כ האי חשש בכתיבת השובר כדתיקנו ג"כ בשובר שעל הלואה כן ה"נ יוכלו לכתוב בשובר שכל השטרות שיצאו על האי שדה ממנו יהי' פסולי' ולמה לא נותן טעם אחר דא"א לתקן בשובר והוא דניחוש דהאי לוקח יעשה ערמה בזה דילך אחר לקיחתו האי שדה וימכור כל נכסיו בסתם והלוקח ההוא בשידע שכבר לקח גם שדה זו ויתן לו ג"כ דמי שווי' של שדה זו בסוברו שגם שדה זו יהי' שלו אחר שכבר לקחו מהמוכר הראשון ואח"כ יוציא הלוקח הראשון הזה שטרו המכירה של שדה זו המאוחרת שכתוב בו שאחר מכירה כל שדותיו בסתם לקח שדה זו ולא קודם מכירה ההיא ויהי' הפסד גדול ללוקח הב' שלא כדין. וכהאי מכירה שמכר כל שדותיו בסתם מצינו דנקט לה הש"ס לעיל בב"ב פ' ח"ה דף מ"ב ע"א ז"ל אמר רב פפא כי תני' ההיא במוכר שדותיו סתם ודוק:

עוד מצאתי בב"ח טעם אחר דנפסול שטר מכר המאוחר והוא דחיישינן דלמא לוה בניסן מראובן וכתב לי' דאקנה ואח"כ זבין באייר קרקע הזאת ואח"כ ילוה בסיון משמעון ויכתוב לי' ג"כ דאקנה ואפ"ה אין קרקע הזאת אשר קנה באייר משועבד' לשמעון כ"א

לראובן אחר שקנאה הקרקע בין ב' הלואות הלז ומשועבד' לראשון ולא לשני אבל אם יאחר הלוקח הזה את שטר המכירה של קרקע הלז אזי היא משועבד' לשניהם בשוה ויחלקו כדאי' לעיל בב"ב דף קנ"ז במסקנא דלשם ויטרוף האחד שלא כדין החצי ע"ע ובזה יש לומר דע"כ לא קיישינן אלא בזמן שיוכל לבוא באיחור וקדימה טיביתא לבעל השטר דאז חיישינן דיבא לרמא רמאותי' אבל בזמן שלא יוכל לבא טיבותא לנפשי' לא ניחוש כלל דמה טעם יחטא ולא לו וק"ל:

ועוד עיין בש"ך מה שסתר מטעם אחר חשש זה ולא נראה בעיני עוד כתב הב"ח חששא אחרת והש"ך סתר גם אותה בטוב טעם ע"ע ויש ראי' לדבריו משטר הלואה המאוחר דמכשרינן לי' וק"ל:

עוד יש לדקדק דאפי' אם נאמר דכותבין שובר בהלואה רק דיש לתקן דנכתוב לשובר בסתם כדר"ס אפ"ה נפסול בשטר מכר ואין מועיל תיקון השובר דדלמא אחר חזרת הלקיחה שלקח הקרקע מהלוקח הזה ימכרנה המוכר הזה היינו מוכר הראשון לאדם אחר הואיל שחזרה לו הקרקע ואח"כ יבוא הלוקח בשטר שלו אשר איחרו ויוציאנה מלוקח הב' והיינו למשל אם זמן השטר היה ראוי להיות בניסן ואיחרו הוא עד סיון ובאייר חזרה הקרקע להמוכר הראשון ומכרה אח"כ לאדם אחר בתמוז ויבא הלוקח הראשון בשטרו אשר העמיד על סיון ויוציאה מהלוקח באמרי שהוא קדם לו שלקחו מהמוכר קודם שלקחו הוא ממנו ובאמת הוא שלא כדין ואי משום שנתן הוא שובר מידו למוכר הלא כבר אמרו לעיל דף קס"ט שובר גבי לקוחות ליכא ובין כך שמיט ואכיל פירי ושסבר הלוקח מאן דזבין ארעא בזוזי לא מתפייס משא"כ בשטר הלואה דאף בלוקח לא יבא לשרוף שלא כדין בזמן שנתן שובר מידו כי יאמר הלוקח דלמא פייסי' בזוזי והכל כדלעיל דוק היטב בזה:

בתוס' ד"ה מתני' כו' נראה לר"י דקבלה מרבא כו' ולי היה נראה דאביי מעולם לא בא לחלוק דלא דלכתוב שובר כ"א להקשות על מאי דאמרה הש"ס מסתברא דכותבין שובר דהסברא נותנת דכותבין וע"ז קא מתמה הוא דלפי הסברא הוה אפשר לומר ג"כ אפכא וק"ל:

בד"ה בתר דא"ל כו' שמא היו שוכחין כו' ומהרש"א רצה להגי' באין צורך וק"ל:

דף קעב.

במתני' ב' אחין כו' כבר כתב הרי"ף במאי דיש דביקות

לדין הזה הכא בגט פשוט והיה נראה לומר ליותר ביאור לפי דבריו כאלו ר' יוסי לעיל בסוף מתני' דלפנינו מביא ראי' לדבריו דכותבין שובר ואין חוששי' להפסד הלוה כי אין מרחמי' בדין וכן הכא אין חוששין להפסד העני ומזכין לעשיר וק"ל:

והנה כבר כתבו תוס' בפ' השותפי' דעשאן לעצמן פירושו שאין להם שוכרים או שאין דרך להשכיר באותו מקום ועשאן לשכר מיירי שיש להם שוכרים. ורבים רוצים לומר דברצון האב תלי' מילתי' עיין בטור ומה שנראה לי יותר דעשאן לשכר מיירי שהוא גדול שיוכלו לשכור אותו ואף יכולו לעשות ג"כ בו לצרכי גופם ועשאן לעצמן מיירי דאינו גדול ואינו עשוי א"כ כ"א לצרכי עצמם וזהו דעת ה"ה בשם הרבה מפרשי' ואין זה דעת ר"י בעל תוס' כמו שהבין הב"י ובזה יבוא על נכון מה דהקשו הדבה ומכללם הרב המרדכי למה לא יוכל העני להשכיר את חלקו והניחו בצ"ע ולא קשה מידי דמיירי ודאי שאינו ראוי לחלוקה וא"כ ודאי העשיר יוכל לעכב על העני לשכור את חלקו בטענה דיאמר דיש שינוי דעות לך אני יכול לקבל ולא לאחר כי יש שהוא בעל קטטה ויש שאינו נאמן ויש שהוא בוש מפניו או מפני חשיבתו או מפני גריעותא כדכתב הרא"ש ז"ל בתשובתו בב' שוכרי' שרוצה האחד לשכור חלקו והטור הביאו סי' שי"ו וחילקו בין ב' שוכרים לשנים שיש להם בית אחד בשותפות שיכול האחד לשכור את חלקו לאחר בשאינו מרבה דיורי' דשאני התם שיוכל האחד לומר או חלק עמי או גוד או אגוד בשאינו ראוי לחלוקה משא"כ בשני שוכרי' דאינן יכולין לחלוק הואיל שאינו שלהם וגם גוד או איגוד ליכא לדעת הרבה פוסקים (ועוד יש דעות אם יכולים שותפי' במרחץ לומר גוד או אגוד או בבית הבד בשאינן ראוי' לחלוקה עיין סימן קע"א ולא משמע הכא כן ודוק) וא"כ גם הכא בשעשוי לעצמן והיינו שהוא קטן ואינו ראוי' לחלוקה כ"א להשתמש ביחד אינו יכול האחד להשכיר את חלקו כי אינו ראוי לחלוקה וגוד או איגוד אינו יכול לומר ג"כ הואיל שהוא עני כדאי' לעיל בפ' השותפי'. וא"כ יאמר העשיר לעני בך אני רוצה ולא באחר כמו דאמרינן בשני שוכרין ולכאורה הי' אפשר לומר עוד אחר שיש לדקדק מ"ט נקט' מתני' תרי מילי מרחץ ובית הבד וכי לא שמעינן מאחד הב' אשר על כן אומר דלאו או בית הבד קאמר כ"א בוי"ו המחבר' ומיירי שיש להם מרחץ ובית הבד ומתני' קמ"ל עוד אגב דין אחר דכבר נאמר לעיל בהשותפי' דף י"ג בהנהו תרתי אמת' דחד' ידעה אפיא ובשולא וחדא ידעה פילכא ונוולא דאמר רב' לית בהו דין דגוד או איגוד דאמרינן למר קמבעי לי' תרוויי' כו' וכן אמרינן בכל שני תשמישי' שאינן דומים זה לזה וכן קאמרה מתני' הכא דלא יוכל העני לומר או גוד אתה המרחץ ואין בית הבד או איגוד אני המרחץ כו' ודוק:

עוד במתני' ב' שהיו בעיר אחד כו' קאמר לישנא דהיו בלשון עבר ולא קאמר שישנן בלשון הוה דקמ"ל דאפי' אם אינן דרין השתא באותו עיר ביחד כ"א האחד והאחר כבר פנה משם רק דעדיין שמו נקרא ע"ש אותו עיר כדמצינו כמה פעמים בהרבה אנשים יוכל ג"כ הלוה לטעון כמו אם ידורו גם השתא ביחד. עוד יש לדקדק על מאי דמאריך בלישני' שם אחד כו' ובקיצור ה"ל למימר שם שניהם יב"ש נראה דקמ"ל דאפי' אם האחד יש לו עוד שם אחר אפ"ה יוכל לטעון מה שטוען השתא ודוק:

עוד שם כיצד יעשו כו' ואם היו מסומנין יכתבו כהן. אל תאמר דלא בא לאשמעונן רק תקנה ועצה טובה כי גם דינא קמ"ל דאחר דאי' בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין דאפי' כתוב בשטר פלוני כהן לוה מפלוני ועדים חתומים מלמטה לא נאמר דהעדים גם אדבר זה חתמו שהוא כהן כי העדים לאו אכל מילי דשטרא חתמו כדאי' שם והקשו התוס' ממתני' דהכא דחזינן לכאורה דאכל מילי חתמו ותירצו דשאני הכא הואיל דהוחזקו ב' יב"ש ודאי אכולהו מילתא קמסהדי כי אז צריכין לידע אם בן כהן הוא כו' ע"ש בדף כ"ד ע"ב ד"ה אמנה שבשטר כו' ועיין בש"ך סי' מ"ט מה דמיישב קושיתם בדרך אחר אשר נראה לי ועתה ק"ל ג"כ מאי דנקטה מתני' הני ג' תקנות בדרך ל"ז א"ז:

דף קעב:

א"ל ר"ח לרב' נראה דרבה גרסינן ולא רבא וכן בב"מ ובגיטין

בכעניין הזה דוק ותמצא. מזה דקאמר ר"ח לרבה פיק עיין בה דלאורת' בעי לה ר"ה ממך יצא לתוס' דמאי דקאמרה ר"ה לשון שאילה הוא דאל"כ אלא מפסק קא פסיק מאי יבעי עוד ורשב"ם שלא הבין כן י"ל דר"ח הי' רגיל ברב הונא שהיה דרכו למשאל דבר מרבה אף דהיה פשיט לו לחדודי בעלמא וק"ל:

והנה מאי דאמר ממך אפי' מריש גלותא לפי מה שהביא תוס' וגם רשב"ם בפי' הב' שודאי לאו מר"ג לוה ולא יתפרש א"כ לישנא דממך על ר"ג יש לתמוה למה ועל מה לא היה דרכו דר"ג להלוות לאדם אחר והיה נראה לי דלישנא ממך אינו נכון לפרש דקאי אר"ג משום דלאו דרך כבוד הוא לכתוב לשין כהאי אר"ג וק"ל:

בגמרא א"ל אביי ודלמא א"ש כר"א סבירא לי' כו' אבל הכא ליחוש לנפילה דחיקא לן טובא פירוש' דרשב"ם וגם דר"י אמאי דכתבו על שנכתב היום בגט הואיל דיסבור כר"א דעל טעם דרשב"ם כבר הקשו מה שיש בו די וגם על פירושם העידו על עצמם בסוף ד"ה אבל כו' ז"ל וקישי' א' לא חש לתרץ כו וטעמא שפרשתי למעלה הוא דחוק כו' והיה נראה לי אחר שכתבו תוס' בגטין דף ד' ע"א בד"ה דק"ל הלכה כר"א בגיטין כו' דלא מהני עידי חתימי אלא שאם ימותו עידי מכירה כו' שתנשא ע"י עידי חתימי דמסתמא

בהכשר נעשה הואיל דאיכא עליו עידי חתימה כו' ודעתם ז"ל דלר"א אינו מועיל עידי חתימה לחוד בלא עידי מסירה לר"א (ודלא כהרי"ף ז"ל דסובר דגם לר"א בעידי חתימה די) וא"כ קשה להו מאי האי דאמרינן שלא תיקנו לחתום עדים בגט כ"א משום תיקון עולם ומאי תיקון עולם א"כ יש בזה הואיל דאינן מועילים בלא עידי מסירה ותרצו בזה דודאי עידי מסירה צריך רק אם ימותו עידי מסירה או ילכו למדינת הים ויש בו עידי חתימה אמרינן מסתמא כהוגן נעשה בעידי מסירה ולא צריך יותר משא"כ בשאין בו עידי חתימה דאזי צריכה להביא לפנינו עידי מסירה וכן דעת הרא"ש והטור אשר הביא כן בסי' קל"ג ע"ש. א"כ נאמר כן דומי' דהכי בזמן שע"כ לא קמכשרינן בשאין בו זמן אלא באם עידי מסירה לפנינו אבל אם לא יהיו לפנינו מה נעשה א"כ בגט זה לכך קאמר אבא שאול שאם כתוב בו היום שזהו זמן מורה על יום נתינת הגט רק אנן לא ידעינן באיזה יום נעשה מעשה אם לא ע"פ עידי מסירה אזי אמרינן דמסתמא נעשה כהוגן ע"פ עידי מסירה ולא צריכנא להביא לפנינו עידי מסירה דומי' דאמרינן בשכתוב בו עידי חתימה משא"כ בשלא היה כתוב בו זמן כלל אזי צריכנא להביא לפנינו עידי מסירה. ובזה יבא לן ג"כ על נכון במאי דלא מצינו דפליג ר"א על הזמן שאין צריכנא לכתוב בו כ"א על העדים ואמר אע"פ שאין בו עדים כשר ולא קאמר נמי אע"פ שאין בו זמן והרבה הקשו על הרשב"ם דכתב הכא דמשמע לש"ס כמו דפליג על העדים כן פליג על הזמן דבחד מקום מיתנ' ומאי בכך דמ"מ קשה למה נקט אע"פ שאין בו עדים ולא נקט נמי אע"פ שאין בו זמן. ובכן אומר דאפשר לומר דאם כתוב בו עדים ולא זמן דגם ר"א פוסל וע"כ לא קמכשיר כ"א בשלא כתוב בו נמי עדים והטעם שאם הי' כתוב בו עדים ולא זמן הי' אפשר לבוא לידי תקלה דאזי הוה מכשרינן לי' בלי שתבוא עידי מסירה והוה אמרינן דמסתמא ניתן כהוגן לפני עידי מסירה משא"כ כשאין בו עדים ג"כ אזי לא מכשרינן לי' כ"א בשתביא עידי מסירה ג"כ לפנינו ואזי אין חשש משום בת אחותו ודוק בזה. ובזה הי' אפשר לומר ג"כ דמיושב לן מאי דקשה להו לתוס' דה"מ למימר דחיישינן לנפילה ואפילו אי לא סבר כר"א דזה אינו דאי סבר כר"מ א"כ למה מכשיר בשכתוב בו היום אלא ודאי דאמרינן מסתמא על ההוא יומא דנפק בבי דינא משמע כן ממך מסתמא על ההוא גברא דתותי ידי' משמע משא"כ אם אמרינן דעל ההוא יומא דניתן הגט משמע א"כ גם הכא על ההוא דניתן לידו משמע ובכן ניחוש לנפילה כדכתבו הם ז"ל ג"כ וא"ת א"כ דכל הפלפול מסובב על הא אי חיישינן לנפילה או לא לא ה"ל לרבא להביא מתחלה הא דאבא שאול כ"א מתני' דילן דלא חיישינן לנפילה ובזה הוה די אף דממך משמע ההוא גברא דניתן לידו אפשר לומר דרבא היה מסופק בשאלה דר"ה מאי דהי' מסופק

לי' וסבר דלמא מסופק לי' בלישנא דממך אם הוה משמעות כלל כפי' האחר שבתוס' ואפשר שזהו דעת התוס' באמת שמחזיקין בב' פירושי' שכתבו כדי להתיישב זה ולא עלה על דעתם לומר דאפשר לפרש סוגי' הלזאת בפירוש אחד זולת האחר:

ובאם נלך לדעת הרי"ף ז"ל דסובר דגם לר"א די בעידי חתימ' לבד זולת עידי מסירה אפשר לפרש בדרך אחר דהא דצריך לכתוב בו היום לר"א טעמי' משום מאי דאי' בגיטין דף ח"י דאמר רבא לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא חיישינן שמא פייס כו' ועיין שם בתוס' וא"כ הוצרך לכתוב בו היום להורות שבאותו יום נתגרשה ועידי מסירה מעידי' א"כ על זה שבאותו יום נתגרשה ודוק גם בזה ותמצא כיוון:

בגמ' ואביי לנפילה דחד לא חיישינן פי' לדבר שאינו שייך כ"א לחד לא חיישינן לנפילה דידי' אבל לנפילה דרבי' פי' דבר דשייך לרבים בשטר כהאי שכתוב בו ממך חיישינן וק"ל:

הנה קצת יש לדקדק על ראי' דרבא ממתני' דילן מנ"ל דלנפילה דרבים לא חיישינן אי מדיוקא דלמא מתני' דילן מיירי בדאיכא עדים שזה יב"ש הוא הוא הלוה ואפ"ה אינו גובה בשטר הוה ולא הוה כ"א כמלוה ע"פ ויוכל לומר פרעתי כדעת יש מפרשי' שהביא הרב המגיד וגם לפי דעת הרמב"ם אם אין עדים החתומים בו באים לפנינו לומר כי זה הוא אלא עדים אחרים אמרינן דלא הוה כ"א מלוה ע"פ ע"ש ובב"י סי' מ"ט וא"כ הדיוק נדייק בשהם מוצאי' על אחרים ויש עדים שזהו המלוה ולא נפל בודאי אף לפי דעות אלו השטר כשר וגובה ממשעבדי דאינו דומה להתם דהתם אין לו קול הואיל דלא מוכח מתוכו מי הוא הלוה משא"כ הכא דמוכח שפיר מתוכו מי הוא הלוה וה"ל ללקוחות לשמור את עצמם אחר שידעו כי זה האיש חייב לאדם אחר ומאי אית להו בכך אם מפורש בו המלוה בהדי' או לא הלא ה"ל למיסק אדעתן דיכתבו הרשא' זה לזה הני תרי יב"ש ולא הוה להו ליקח הקרקע מהלוה ודוק בזה:

הנה לפי מאי דכתב נ"י וכן פסקינן בסי' נ' דאם כתוב על שטר כזה שכתוב בו לויתי ממך שובר מאדם אחד בעולם אזי אין יכול לגבות בו שום אדם הי' אפשר לדקדק א"כ למה לא נאמין ללוה לומר נגד המוציאו מאדם אחר נפל ואתה מצאתהו במגו דהיה יכול לכתוב עליו תברא על שום אדם בעולם ולא היה יכול לגבות בו א"כ דומי' דמאי דכתב הרמב"ן והטור הביאו וכן פסקינן דבשטר כזה מיירי דהחתים בו עדים נמי דאל"כ מגו דהיה יכול לומר פרעתי היה יכול לומר מאדם אחר נפל. וצריכנא לומר דגם אם מוציא שובר עליו צריך להביא ראי' דפרע לאותו אדם ואותו אדם היה לשטר הזה בידו ולכך פרעו ועיין בש"ך ודוק:

דף קעג.

בגמ' ואלא הא דתני' כשם כו' הנה תוספ' ז"ל בד"ה ואלא הא כו' באים ליישב ודאי מאי דקשי' ליה השתא יותר מדקודם ופירוש דבריהם הוא כן ואלא הא דתני' כו' וא"כ משמע ע"כ דלנפילה דחד חיישינן רק דמתני' מיירי בבאין בהרשא' ובריית' בבאין זה בלא זה זהו הפירוש לפי הגה' מהרש"ל ז"ל ובספרי' הישיני' דפוס ויניצא' כתוב ובריית' דמוציאי' זה על זה ניחא וגירסא זו נראה לי יותר ופירושו הוא דתוס' באים לתרץ ג"כ לואלא הא דתני' האחר דלא הוה קשה לי' עד עתה משום דגם שם הוה מפרשינן דמתני' דילן מיירי בבאין בהרשא' וזה על גב זה אין מוציאין משום דחיישינן לנפילה ויכול יב"ש זה לומר לחבירו ממני נפל שאתה היית חייב לי ומצאתיו ובריית' לא חייש לנפילה לכך קאמר' דמוציאי' זה על זה ודוק וזהו דלא כתרווייי' מהרש"ל ומהרש"א שלא הבינו כן:

והנה על כל זה יש לדקדק קצת לכך אמינא דהכי קאמרה הש"ס א"א בשלמא דלנפילה דרבים חיישינן ולנפילה דיחיד לא חיישינן א"כ היה אפשר לומר דמתני' ובריית' פליגי בהא מילתא גופא בנפילה דיחיד אא"א דגם לנפילה דרבים לא חיישינן א"כ ברייתא דסבר' דאפילו לנפילה דיחיד חיישינן הוה כמו פלוגת' רחוק' וגם דא"כ יש לבע"ד לומר דע"כ מתני' סובר' דלנפילה דרבים חיישינן דאל"כ אדמפלגי עם בריית' בנפילה דיחיד ה"ל לאשמעינן רבות' טפי במתני' דאפי' לנפילה דרבים לא חיישינן אלא ע"כ דלנפילה דרבים חיישינן ק"ל:

באותיות במסיר' קמפלגי כו' ותנא ברא סבר אין נקנית כו' פי' אלא בכתיב' נמי וא"כ כשיהי' השטר שלו באמת לא יתן לי' יב"ש האחר כתיב' עליו כי מה לו לכך למכתב לי' כתיב' בודאי אם באמת יהיה השטר ליב"ש האחר וימכור איתו ליב"ש זה ויכתוב עליו כתיב' בוודאי מצי זה לגבות בו כי מה טענה יהיה ללוה א"כ אם יטעון שלא היה דשל אחר אלא של זה היה מתחלה א"כ פשיט' דגובה בו ואם יטעון דהוה דאחר א"כ כבר נתן לזה הכתיב' עליו אבל כשיהי' באמת דשל זה אזי אינו יוכל לגבות בו הואיל דאינו דאחר ולמה יכתוב עליו האחר הכתיב' כאלו מכר אותו לו ולמה יעשה ערמ' בזה ובזה יתיישב היטב לישנא דבריית' דאמרה כשם שאין מוציאי' ש"ח זה על זה כך אין כו' ומאי כשם דקאמר ולא קאמר בקיצור כבמתני' דנקט' נמי ב' דרכים דאין לגבות בשטר של ב' יב"ש ולא קאמר האי לישנא דכשם אלא ודאי דה"ק כשם שאין מוציאין זה על זה היינו לומר באופן זה דוקא דאין מוציאין זה על זה והיינו בשטרות שנכתבו על עצמן כן אין מוציאין על אחרים אבל בשטרות דבא לי' מיב"ש האחר מוציאין על אחרי'. וכן

צריכנא לפרש באוקימת' דב' דפליגי אי צריך להביא ראי' ודוק: והנה קצת יש לדקדק אחר דכבר כתבנו דבשאין כתובי' עליו עדים אינן יכולי' להוציא על אחרים דנאמן הלוה לומר מאחר נפל במגו דפרעתי א"כ למה לא קאמר' הש"ס דלא פליגי בהדדי רק דבריית' קמיירי בשטר כזה שאין כתובי' עליו עדי' וי"ל:

גם יש לדקדק קצת דלמה לא נאמר דמתני' ובריית' פליגי אי אמרינן דהלוה השתעבד את עצמו לכל א' מהני וב"ש מאן דמוציאו מנייהו כמו בשטר דלעיל דכתוב בו לויתי ממך לפי דברי רב' וכמו שהיה רוצה להוכית מדברי אבא שאול לעיל דהוא סובר כן והי' א"כ אפשר לומר דת"ק ואבא שאול פליגי בהאי מילת' וי"ל ודוק:

עוד יש לדקדק להני פוסקים דסברו דבמתנת ש"מ לא צריך לכתוב' אפילו מאן דסבר דלא נקנו במסירה לחוד וכן יש מפרשי' בדברי הרי"ף דנקנ' אגב קרקע אפילו בלי כתיב' ועיין בסי' ס"ו בטור ובב"י ובש"ך א"כ מאי האי דקאמרה הש"ס דבריית' סובר' דלא נקנית במסירה מאי בכך דמ"מ יוכל לומר דניתן לי' במתנת ש"מ או באגב קרקע בלי כתיב' ודוק:

בגמר' דאתמר אותיות נקנית במסירה אביי אמר כו' ורבא אמר אין צריך להביא ראי' עיין בתוס' פ' הספינה דף ע"ז דשם נאמר דגם רבא סבר דאין נקנית במסירה בלי כתיב' ולא אמר הכא דבריו כ"א אליבא דמ"ד דנקנית במסירה אבל לדידי' דאין נקנית במסירה באמת סובר דצריך להבי' ראי' ודברי' אלו ודאי דחיקא לן טובא לפרש כן דרבא לאו אליבי' דנפשי' קאמר דבריו ושם כתבתי בטוב טעם שאין הוכחתם כלום משום מקום הן מסנהדרין או מיבמו' ע"ע ועוד זאת באתי לדקדק דאם כדבריהם נאמר א"כ מאי מקשה אביי ומאי ראי' יש מברייתא דאחים וגם רבא דאי לי' ראייתו בסברא בעלמא וא"כ בסברות פליגי ה"ל לומר טפי ההוא ברייתא אתי' כמ"ד דצריך כתיב' עם המסירה ואני אמרתי דברי אליבא דמ"ד דאין צריך כתיב' ודאי אא"ב דרבא גופי' סובר דנקנית במסירה לא ניחא ליה לאוקים הברייתא אליבא דמ"ד דלא סביר' לי' כוותי' משא"כ אם נאמר דאף הוא סובר כן ודאי יש לדקדק כן ודוק:

והרי"ן מיגא"ש ז"ל סבירא ליה דאף למ"ד צריך כתיב' סובר רבא דלא צריך ראי' וגם על זה יש לדקדק דא"כ ה"ל לרבא לאשמעינן רבותא טפי אפי' אליבא דמ"ד צריך כתיב' לא צריך ראיה וזה היה אפשר ליישב דאביי אמר דבריו תחלה כמו דמצינו בכל מקום שהוא מלך קודם רבא וע"פ דברי אביי השיב רבא. אבל מ"מ הוה אפשר לדקדק דא"כ למה קאמרה הש"ס וא"א דכ"ע אותיות נקנית במסירה והכא בצריך להביא ראי' קמפלגי דהוה שלא אליבא דהלכתא לדעת רוב הפוסקים ה"ל לומר דכ"ע אינן נקנית במסירה

כ"א בכתיב' נמי ובצריך להביא ראי' קמפלגי לדעת הרי"ן מיגא"ש הנ"ל: עוד יש לדקדק קצת דתירוץ ואוקימתא הראשונה לא אתי' א"כ כרבא דע"כ לא פליגי אלא אי נקנית במסירה או לא אבל אי לא נקנית במסירה כ"ע מודים דראי' צריך וזהו דלא כרבא לדעת הרי"ן מיגא"ש. וגם לאביי לא אתי' כ"א בדרך דחוק ודוק בכל זה:

והרמב"ם ז"ל דרך בדרך אחר דגם הוא סובר אפילו למ"ד צריך כתיבה מ"מ ראי' לא צריך והיינו דוקא נגד בעל השטר דלא יוכל לומר לו ממני נפל ואתה מצאתיו אבל נגד הלוה צריך ראי' דאל"כ יוכל לומר לו לאו בעל דברים דידי אתה ע"ע ולדידי' ודאי כל הני קושיות ליתי'. אבל א"כ יש לדקדק לכאורה מאי ראי' מיית' אביי מבריית' דאתי' דלמא התם נגד הלוה קמיירי דמודה רבא דצריך להביא ראי' וזה ודאי אפשר ליישב בקל אבל מ"מ דחיק' לן לומר דלא פליגי אביי ורבא כ"א אם צריך להבי' ראי' נגד בעל השטר דא"כ אינו דומה לפלוגת' דמתני' ובריית' בודאי וק"ל. ולכך אמינא דבאמת גם הרמב"ם סובר דאביי ורבא ודאי פליגי בראי' שכנגד הלוה רק דמ"מ סובר הוא הואיל דחזינן דלמ"ד נקנית במסירה אין צריך להביא ראי' אפי' כנגד הלוה אף למ"ד דצריך כתיב' נגד בעל השטר מיהא אין צריך ראי' דע"כ לא קאמרינן דנגד הלוה צריך ראי' אלא משום דיאמר לו לאו בע"ד דידי את והוא הלוה מוחזק במעות ומאן דבא להוציא ממנו צריך להביא ראי' הואיל דלא נקנה לי' במסירה לחוד כ"א ע"י כתיב' ואם הוא יאמר נאבד ממני הכתיב' יאמר זה לו לאו בע"ד דידי את' משא"כ נגד בעל השטר דהוא מוחזק בשטר שבידו נאמן הוא לומר דנאבד לי' השטר כתיב'. ובודאי בדברי הרמב"ם א"ש למאי דקיימינן דגם רבא סובר דצריך כתיב' ולמה אמר א"כ דבריו אליבא דמ"ד דלא סביר' לי' כוותי' אבל לפי דברי הרמב"ם ולמאי שכתבנו א"ש דודאי יבא לן אליבא דהלכת' מדבריו מאי דצריכ' לן והיינו דאינו צריך ראי' נגד בעל השטר מיהא. ומ"מ נוח לי יותר לומר דרבא אית ליה דנקנית בניסירה לחוד בלי כתיב' וא"ש הכל על נכון וכמו שכתבתי לעיל דף ע"ז וכדסובר הרשב"ם גם הכא ושם אבל מה אעשה שרבים חולקים עליו ומה לפעוט כמוני לשום ראשי בתוכם:

עוד בגמ' אמר אביי מנא אמינא לה כו' מאי לאו ה"ה כו' אמרתי לפני תלמידי מהיכ' תיתי לומר כן ה"ה לאחרינא דא"כ למה נקט בבריית' אחין בדוקא ולא בסתם אינשי די"ל דאחר דלעיל בפ' ח"ה איתי' בריית' אחרת דאינה מדבר' בלישנ' דבריית' זאת ושם כתוב א' מן האתים כו' והיה אונות ושטרות יוצאי' על שמו כו' והכא אמר יוצא מתחת ידו דמשמע אבל אי הוה כתוב על שמו אינו צריך להבי' ראי' רק דהכא מיירי בשטר שכתוב על שם אביו והוא טוען שאביו נתנו לו או במכירה או במתנה וסובר אביי דברייתא

זאת פליגי עם ברייתא דלשם וסובר שאם היה כתוב על שמו אינו צריך להביא ראיה ולכך הוצרכה למנקט מילתא דילה באחין להורות דבר זה ומחלוקת זה שאם היה כתוב על שמו אינו צריך להביא ראיה ורבא דאמר אחין שאני סובר דלא פליגי בהדדי כאשר באמת גם לדידן אית לן כן (ועיין בטור ח"ה סי' ס"ב מה שכתבו האחרונים בזה ובמאי שכתבתי לעיל בפ' ח"ה בזה) וא"כ נוכל לומר דתרוויי ברייתות חדא נינהו ושם קמ"ל דאפי' נכתבו על שמו צריך להביא ראיה והכא קמ"ל דאפילו לא נכתבו על שמו אמרינן דוקא אחין דשמטי מהדדי צריכים להביא ראיה ולא באחריני ודיוקא קמ"ל הכא ודו"ק:

בגמרא ואלא הא דתניא כשם שמוציאין כו' תנא דידן סבר כו' תנא ברא סבר אין כותבין. ק"ק דמ"מ איכא למיחש לדברו רבה דלעיל דסבר בשטר שכתוב בו ממך לויתי דגובה בו א"כ ניחוש דילך יב"ש האחד עם אחר מאן דהוא אצל הסופר בקנוניא ויכתוב ליה שטר בזה הלשון אני יב"ש לויתי ממך ואותו שטר יטול היב"ש הזה לעצמו ויבא אח"כ אצל היב"ש האחר ויאמר לו השטר ניתן לי מידך ויגבה בו ודוק מה שיש ליישב בזה:

עוד בגמרא תנא אם היו שניהם כהנים יכתבו דורות אפשר דבא להראות לן בזה דאי לאו דהוה שניהם כהנים כ"א האחד הוא כהן אינן צריכין לכתוב דורות וזהו מילתא דפשיטא לכאורה רק דאפשר דבא לרמז לן דין אחר והוא דאם האחד כהן ובא אחר בשטר שבידו על יב"ש ולא כתוב בו כהן דגובה מזה שאינו כהן אפילו אי לא נכתבו בו דורות דאי איתא דעל האחר נכתב היה לו לכתוב בו כהן. ואף דאינו מוכח כולי האי דבר זה וגם לא מצאתיו בשום פוסק מ"מ מלישנא דברייתא אפשר לומר כן וא"כ לא ידעתי מה באה לאשמעינן בזה דמילתא דפשיטא הוא ודו"ק:

בפירשב"ם ד"ה דמנין דאזיל לגבי ספר' כסבור הוא לרמות בו חבירו ולגבות ממנו בשטר זה והוא אינו יודע מה ששנינו שאין יכול להוציא על חבירו ששמו כשמו עכ"ל רבים תמהו על דברי הרשב"ם האלה מאי קאמר בדבריו אלה ובודאי טח עיניהם מראות כי בדקדוק גמור כתב דברים אלו דהנה כבר נתן הרשב"ם ז"ל במתני' טעם אחר דלא גובי' בשטר שיש לזה על זה משום דיוכל לומר ולטעון שטר זה שבידך אני החזרתי לך כשהחזרת לי ממון שלוית בו ממני וזה ודאי טעם הגון הוא וא"כ לכאורה יש לתמוה על הברייתא דקאמרה דמוציאין משום שאין כותבין שטר ללוה אלא כשמלוה עמו ומאי בכך הלא מ"מ טענה הלזו יש לכל אחד אלא ע"כ צריכנא לומר דברייתא הזאת קמיירי בשאינו טוען כן שהחזיר לו כששילם לו המעות אלא טען האמת שלא לוה ממנו כלום מעולם והשטר מזויף הוא ולהכי הוצרך הרשב"ם לומר דבריו האלה ג"כ דאל"כ הוה קשה לן על הגמרא מאי קאמרה דלכך אינו גובה משום דזימנין דאזל לגבי ספרא כו'

ולמה יעשה כן ומה יועיל ליה הלא מ"מ אינו גובה מהאחר דיאמר לו אתה לוית ממני כנ"ל לכך קאמר והוא אינו יודע כו' כלומר אותו יב"ש אינו יודע דאית לי' לטעון כן ויאמר מזויף הוא ולא יותר ובכן יוכל לגבות ממנו לכך שנינו ותקנו דאין מוציאין כלל מחשש זה דכותבין שטר ללוה בלא מלוה ובזה יבוא הכל על נכון הכא וגם במאי שתפסו על הש"ע דלכאורה דבריו סותרים זה את זה כדכתב בעל המפה עליו ובמאי שכתב עוד הרשב"ם ז"ל בד"ה אא"כ המלוה עמו וכו' וכיון דאנהו ידעי ואינן מקפידים זה על זה לא חיישינן תו לשום רמאות כו' יתיישב נמי זה דודאי בשטר שאין בו קני' שאין כותבים אלא זה לפני זה א"כ כשאח"כ יבא אחד מהם ויוציא שטר על חביר' לא יוכל אותו יב"ש לטעון כלום ולומר זה השטר היה שלי והחזרתיו לך כנ"ל דהואיל דידעת דאין כותבין אלא זה בפני זה מטעם חשש זה לא היה לך ליתן שטר מידך לידו אלא ליתן ליה שובר או הואיל דהיו ביחד לפני העדים מסתמא יכירו העדים מי הוא הלוה או המלוה ומסתמא לא יעיז אחד מהם לבוא בשטר שהיה עליו להוציא מאחר שהיה מלוה שלו אלא ודאי האמת אתו ועיין מה שכתבתי בטור סי' מ"ט ודו"ק:

בגמרא אמר ר"י במשולשין הנה רבים דקדקו על הטור במאי דכתב בדין הלזה שנמצאו השטרות בין שטרות הקרועים וגם השובר שנמצא בידו הוא מקוי' והלא בחד מהם די או בשובר מקוים שאצלו אע"פ שהשטר לא נמצא בין הקרועים כי המלוה אינו הולך אצל הסופר לקיים השובר כדאיתא בב"מ בפ' א' ובשנמצא השטרות בין הקרועים די בשיש בידו שובר אע"פ שאינו מקוים. ואומר דאפשר לומר דע"כ לא אמרינן בשיש בידו שובר מקוים דהשטר הוא בחזקת פרוע משום חזקה זו דהמלוה אינו הולך אצל הסופר לקיים השובר אלא בשטר אחד ויש בידו שובר עליו שהוא מקוים אמרינן כן אבל בשיש בידו ב' שטרות כמו הכא לא מחזקינן להו כל ב' שטרות בחזקת פרוע משום חזקה הלזו דבזה יהיה המלוה נאמן איזה השטר הוא פרוע דמאי נאמר חזקה דהם פרועים דאל"כ במקוים מאי עביד ליה למה אזל הוא לסופר לקיים אותו הלא אף כשהאחד פרוע יכול לבוא השובר המקוים לידו וקמ"ל א"כ הטור דאף דבכל מקום לא צריכנא כ"א להיות השובר מקוים בכאן צריך להיות שנמצאו ג"כ השטרות בין הקרועים אף שהשובר מקוים אבל ודאי גם הטור סובר אם יש בידו שובר שאינו מקוים וגם ב' שטרות אלו נמצאו בין הקרועים דהם בחזקת פרועים ולא בא אלא לאשמעינן דבשובר מקוים לא די בדין הלזה ודוק:

שם אביי אמר ה"ק נמצא ללוה כו' הא דאמרה המשנה לישנא דנמצא דבשלמא באוקימתא דר"י י"ל דבא לרמז לן דהשטרות נמצאים ג"כ בין שטרות קרועים כדמפרש

בב"מ וגם משום דנמצא אצל המלוה מיירי ובודאי המלוה לאו בכיון הראה לן השובר אלא שמצא כן אצלו זולתו משא"כ באוקימתא דאביי דנמצא ביד הלוה קמיירי דחיקא לן האי לשון לכאורה ונראה לומר אחר דכתב הרשב"ם דכשיבואו בהרשאה יוכלו לגבות שטר של אחד אם לא בשיטעון הוא לשניהם פרעתי והשובר נכתב סתם על שניהם וא"כ לכאורה יש לדקדק אמאי סתמה מתני' בסתם הלא אם לא טען כן והם יבואו בהרשאה יוכלו לגבות אבל אי מיירי בשובר שנמצא אצל היורש ודאי טענינן ליה כל מה שהיה המוריש יכול לטעון ולכך דייק בלישני' אם נמצא לומר דמיירי ביורש וק"ל: בתוס' ד"ה שטרו של יב"ש כו' עד אע"ג דודאי אחד פרע כו' פירוש דודאי אחד פרע ולא יותר וק"ל:

דף קעג:

גמרא מתקיף לה רב נחמן האי דינא כו' אפשר לפרש דברי רבה ור"י שגם הם דיברו כאשר פירש ר"נ וק"ל:

תנ"ה המלוה את חבירו כו' לא יתבע את הערב תחלה כו' לכאורה היה אפשר לדקדק דאין ראיה משם ודלמא הברייתא מיירי ביש נכסים ללוה אבל באין נכסים ללוה יתבע הערב תחלה ולא כאשר צריכנא לפרש מתני' אליבא דר' יוחנן בסמוך אבל אין כאן קושי' דלא הביא ראי' כ"א על תיב' תחלה דחסר במתני' ובברייתא איתא וכאשר נפרש אח"כ למתני' נפרש ג"כ לברייתא וק"ל:

מתקיף לה ר"ח הא קבלנות היא כו' דע דאפ"ה לא חזר ר"ה מדבריו דהוא אזל לטעמי' דלקמן דאמר הלוהו ואני נותן לשון ערבות הוא ור"ח אזל לטעמי' דאמר לשון קבלנות הוא ובזה התיישב מאי דקשה על ב"י לכאורה דתחלת סי' קכ"ט מביא קרא דאנכי אערבנו מידי תבקשנו לראיה דערב משתעבד והלא ר"ת סותר ראיה זו וקאמר דעל קבלנות קאי ובאמת לא קשה מידי דהלא אנן פסקינן דכולן לשון ערבות הן וק"ל וכן מצאתי על שם ט"ז:

עוד יש מדקדקים מאי האי דמקשה ר"ח מקרא דתנה אותו על ידי ואני אשיבנו דראובן קאמר לי' וקרא הלזה יהודה אמר ומאי ראיה מקרא דראובן אל מאי דאמר יהודה וגם זה לא קשה מידי דודאי אין דרך לאמור אחר שראה והודה דיעקב לא רצה לשלוח אותו על אמירת ראובן באשר רוצה להיות קבלן בעדו היאך יבוא הוא ויבקש ממנו לשלוח אותו על ידו ולא יהיה כ"א ערב בעדו וק"ל:

בגמרא אמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת ר"י ור"י כו' דחיקא לן טובא דאמימר לא ידע דפסקינן דאסמכתא לא קניא ודערב משתעבד וגם מאי דביקות יש לדקודם וגם היאך ינגד לקרא דכתיב באורייתא ומשולש בכתובים לכך אמינא דאמימר סבר דע"כ

לא משתעבד הערב אלא במקום דמתבטל האסמכתא ובהכי איירי הכתובים וכבר מצינו דעות רבות דבזמן שאמר מעכשיו מתבטל האסמכתא. וכבר ידעת דבכמה מקומות אמרו כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וסבר אמימר דע"כ לא משתעבד הערב כ"א באמר ע"מ או מעכשיו ובודאי אין חילוק אם אמר המלוה אותו לשון וקיבל הערב על עצמו או אם אמרו הערב ובכן אפשר לימר דאמימר זה בא לתרץ לישנא דמתני' דאמר ברישא לא יפרע מן הערב דלא כר"נ דבסמוך אלא סבר דכר' יהודה אתיא דסבר אסמכתא לא קניא ובסיפא דאמר ע"מ דהוה כמעכשיו משתעבד ורב אשי מהדר ליה דמעשים בכל יום דמשתעבד הערב אפילו זולת אמירה ע"מ ודו"ק:

עוד בגמרא אמר רבה ב"ח כי' אמר ר"י ל"ש כו' במקום הזה אפשר ליישב לישנא דל"ש ודלא אמר בקיצור אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב משום דאפשר דבא לרמז לן דמתני' חסורי מחסרא ולכך קאמר ל"ש כו' כלומר דמתני' לא מתני כ"א הכי וק"ל:

והנה לפי מאי דסברי הרבה דעות דבאשר אמר המלוה ממי שארצה אפרע תחלה יש לו רשות להפרע מן הערב תחלה אף בדיש נכסים ללוה א"כ יש לדקדק מה לי' לר"י לחסר מתני' ולמה לא נפרש הסיפא דאמר ממי שארצה אפרע תחלה ואזי לא נתחסר מן מתני' כ"א תיבת תחלה כאשר מחוסר ג"כ אותה תיבה בין ברישא בין בסיפא ודוק וי"ל:

עוד היה אפשר לדקדק מאי מקשה אימא סיפא כו' ודלמא רשב"ג לחומרא פליג וה"ק אם יש נכסים כו' כלומר לא כאשר אתה מחלק בין אם אמר ממי שארצה כו' או לא אלא אין לחלק כ"א בדיש נכסים או לא ופליג א"כ אריש וסבר אפי' אם לא אמר ממי שארצה אפ"ה אם אין לו נכסים ללוה אזי יפרע מהערב תחלה ויש ליישב דלישנא דאם לא משמע הכי ועיין בביצה בפלוגתא דאם יש לו פותח' כו' במאי דבעא בש"ס ומאי דהשיב עלי' מלישנא דאם יש לו פותחות ודלא קאמר כל שיש לו פותחות ועיין ברש"י ובתוס' שם. וגם י"ל דא"כ לא יתיישב היטב מאי דאמרה מתני' עלה וכן הי' רשב"ג אומר כו' דמשמע דלקולא פליג ולהקל עליו על הערב בא וק"ל:

עוד בזה מצינו לרי"ן מיגא"ש ז"ל דמפרש דברי ר' יוחנן הלז דלאו על סיפא דמתני' קאי כ"א אריש ועל הדיוק קאי וה"ק ל"ש דאמרינן לא יפרע מן הערב תחלה אלא יתבע הלוה תחלה ואי תבע ללוה תחלה רשאי אח"כ לתבוע הערב אלא בשאין ללוה נכסים כו' וא"כ בסיפא בזמן שאמר ממי שארצה כו' יתבע לערב תחלה אפילו בשיש נכסים ללוה. ורבים הקשו א"כ למה קאמרה הש"ס דחסורי מחסרא מתני' וקבלן אע"פ כו' ה"ל לומר ואם אמר ממי שארצה כו' כבר פירש הב"ח דבאמת מאי דאמרה הש"ס וקבלן מזה שאמר ממי שארצה קמיירי דגם זה קבלן יקרא לפי דעת הרי"ן מגא"ש ז"ל. ובודאי

אכתי לא מתוקן הכל היטב דא"כ אריכות דברים קא חזינא בתירוצא ודחסורי מחסרא והל"ל בקיצור וגם הרמב"ן הקשה עליו בחידושיו ע"ע מ"מ יש דעת נוטה לדבריו טפי ממה דצריכנא לחלק ביש לו נכסים גופי' ואין לו נכסים כאשר מחלקים תוס' ור"ת ע"פ ההכרח וק"ל. והנה יהיה מה שיהיה אף אם דחיקא לך פירושו בשביל אריכות דש"ס בח"מ כנ"ל ולא תרצה לנוד מפירושא דרשב"ם ור"ת אדקדק א"כ עלך מנ"ל לש"ס לומר חסורי מחסרא טמא טפי דיתפרשו דברי ר"י באמת כן כאשר פירש הרי"ן מיגא"ש ולמה לן א"כ לומר האי חסורי מחסרא טמא טפי דאדיוקא דרישא קאי או אברייתא או אמתני' וי"ל ודוק:

בתוס' ד"ה חסורי מחסרא כו' עד אי נמי שאינו מזכיר לשון הלואה ולא לשון פרעון דקאמר ייט"י דונרא"י ולא קאמר ייט"י דיבאר"י כצ"ל. והוא לשון צרפי"ת ופירושו הוא דקאמר אני רוצה ליתן לך ולא קאמר אני רוצה לפרוע לך. אבל לפי מה שכתוב לפנינו מלת אלא במקום מלת ולא ודאי אין לו מובן כלל ודוק. ודע דאלו ד' אותיות ייט"י הן ב' מלוה דהשתי יודין הן מלה אחת והט' והיו"ד שאחריה הוא מלה אחרת והב' יודין נקראין כאלו כתוב שע בסגול דכן הוא המנהג של אומה זו בלשונם שקורין האות אשר בא תמורת יוד שלנו בזמן שבא לפני האות אשר בא תמורת העין שלנו כאלו הוה שי"ן ור"ל אני והט' והיו"ד שאחריו נקראים כאלו כתוב טע בסגול והוא ר"ל לך ומלת דונראי ר"ל אתן בלשון עתיד והאחרת ר"ל אפרע או אשלם בלשון עתיד ועתה דע לך:

דף קעד.

בגמרא אמר ר"י כל מקום ששנה רשב"ג כו'. אפשר לדקדק

לפי מה שכתבו תו' דאפי' אמר תן לו ואני קבלן לא הוה קבלן כ"א בתן לו ואני נותן א"כ למה נאמר דמקום הזה יצא חוץ לתחום מכללא דכיילינן דהלכה כרשב"ג אי משום דר"י הי' מקובל דמקבלן יפרע תחלה אפילו בשיש נכסים ללוה יאמר א"כ דרשב"ג גם הכי סבר ולא פליג את"ק כ"א בזה דת"ק סבר וקבלן היינו באם אמר תן לו ואני קבלן יפרע ממנו תחלה והוא לא כן סבר אלא דוקא תן לו ואני נותן כדעת התוס' באמת ויש ליישב: אמד ר"ה כו' בחדושיי שעל הטור כתבתי דכל דברי ר"ה יתפרשו בל"ז א"ז הן ברישׁ' הן בסיפ' וכדי שלא תקשה הלא בסיפ' אמר הבב' דתן לו ואני נותן באחרונה והיאך יתפר' א"כ בל' זא"ז אומר לך דרבוות' קמ"ל גם בזה דזה קבלן יקרא ולא כדסבר מר בר ר"א דאין למלוה על הלוה כלום וק"ל: בגמרא אמר רבא מאן חכים למעבד כי הא מילת' כו' אמרתי דרך צחות לפני תלמידי דלכך בא רבא לשבוחי לרב חנין הואיל דסיוע קמסייע לי' לרבא מאי דאמר גם הוא במקום אחר והוא בבכורות דף מ"ח ע"א אשר בא ר' ירמי' לפרש

מתני' ואמר זאת אומרת ב' יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחד ולקחו שדה בשותפות ב"ח גיב' מהם כו' וקא"ל רבא מיכדי נכסי דבר אינש אינון ערבי' בי' מי איכא מידי דלדידי' לא מצי תבע ליה ולערב מצי תבע ליה והתנן המלוה את חבירו כו' כי הכא וק"ל:

בגמרא ההוא ערב' דיתמי כו' הנה כמה דיוטאו' נשתפכו על פירוש' דהאי סוגי' ה"ה גאוני עולם אשר מפיהם אנו חיים הרשב"ם ור"י ועוד הרבה אשר הביאו הפוסקים ראשונים ואחרונים ואשר יותר נרא' לי הוא הפירוש שכת' הרמב"ן בחידושיו דמפרש הואיל דלא הודיענ' ליתמי ופרע לב"ח מעצמו נראה דמתחלה לאו בתור' פרעון קא יהיב ולהדר ולתבוע מנייהו אח"כ אפילו כשיהיו גדולים וקא יהיב ר"פ הטעם הואיל דפריע' ב"ח מצוה הוא א"כ הוא עשה וקפרע כדי לקיים המצוה מממונו ולא למהדר לתבוע מהם הואיל דהם השת' לאו בני מצוה נינהו לא עביד שליחותי' הואיל דגם לא הודיענהו ור"ה נתן הטעם אחר שפרע בלא דעתייהו מסתמ' הלוה צררי אתפסי' לו לערב דאל"כ ה"ל לאודיענהו ע"ע מה שפירש עוד בסמוך במה שהקשה ואותיב מבריית'. ואכתי לא נח דעתי מה דסתמה הש"ס ולא קאמר' בהדיא דמיירי דהיתומים עוד קטנים היו והיותר דחיק' לן מה דסתמה הבריית' דברים ביותר ואינה מפרש' דברים דמיירי מיתומים כלל וכלל וגם מאי דאמר להכי טרח וכתב התקבלתי למה נקט לישנ' דטרח וכל דברי ר"י דחיק' לן ודאי טובא. ואמינא דאפשר לומר אחר דמצאנו דעות דסברי דאין הערב יוכל לגבות בשטר אשר לקח מן המלוה (לאחר שפרע לו) מן הלקוחות הואיל דשטר הזה לאו עליו נכתב כ"א אמלוה אם לא בשיכתוב לי' כתיב' ומסירה כמו בשאר מכירות לשטרי הלוואה ויש סוברים דודאי התקבלתי בלחוד סגי והוה כמו כתיב' ומסירה הואיל דמתחלה היה ערב זה תחת אותו שעבוד ומ"מ יש דעות דע"כ לא קמהני לכתיב' התקבלתי בזה כ"א בשיכתוב לו התקבלתי עד שלא פרע להמלוה אבל אחר שפרע לא מהני אח"כ לכתיב' התקבלתי דסבר פקע שעבודי' מהשטר בפריעה שפרע אותו ועיין בסמ"ע סי' ק"ל דרוצה לבנות ולסתור דעה זו וגם הב"ח מקיים אותה. והנה ודאי אפילו אם נקיים דעה זו דכתיב' קבלתי לחוד מהני בזה בלי כתיב' ומסירה נאמר מ"מ דע"כ לא נאמר כן אלא בזמן שהיה המלוה יכול לתבוע באותו זמן מן הלוה ג"כ אם היה רוצה אבל אם לא היה יכול לתבוע אותו באותו זמן א"כ אין השטר עומד להתפרע באותו זמן ודאי אין הסברא נותנ' לומר דבכתיבתו להתקבלתי ומסירה לשטר בידו יהי' במקום כתיב' ומסירה דהלא אינו עומד להפרע באותו זמן והוה הערב כמו איש אחר וכמו שאם היה בא איש אחר מחוץ ופרע לחוב ונטל השטר וגם כתב ליה התקבלתי לא מהני מידי ונראה דיפסיד החוב אחר אשר פרע בלי רשות ושליחות דהלוה הניח מעותיו על קרן

הצבי ועיין בב"י בח"מ סי' ק"ל אשר הביא דברי הרמב"ם בדין הלזה וכן הכא אחר שאם היה בא המלוה להפרע מן היתומים קטנים לא היה יכול להפרע מהם א"כ מי שמו לאיש לזה הערב לפרוע אותו ועיין בנ"י דכן כתב בהדי' בהוספ' דברים ז"ל לאו למימר דאי תבעינהו היה חייב אלא דאי אודעינהו היה ערב פטור כמו שהן פטורים ועכשיו שפרע הערב בזמן שהיו הם פטורים הפסיד הערב מה שהוציא דה"ל כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו שהפסיד מעותיו אבל אם היו חייבין כו' אבל השתא דאין חייבין כלל כו' ה"ל כאדם דעלמא שפורע חובו של חבירו ור"פ ור"ה לא פליגי כו' עד דר"פ סבר שעבוד' לאו דאוריית' ואין בפריע' ב"ח אלא מצוה כו' ור"ה סבר דשעבוד' דאוריית' אלא דחיישינן כו' הילכך עד שיגדילו לא יגבה מהם שידעו לטעון ולחזור אחר דינם עיין עוד עליו מה שכתב בזה עוד ולא העתקתי אותו מפני אריכות אבל כל זה העתקתי לפרש לך מה דסיי' הלכך עד שיגדולו לא יגבה מהם דנראה לכאורה מדבריו אלה שאחר שיגדילו יוכל זה הערב למהדר עליהם בשטר הזה אשר נטל מהמלוה ובאמת א"א לומר כן ממאי דכתב בריש דבריו שהפסיד הערב דהוה כפורע חובו דאיש אחר ויתפרשו א"כ דבריו אלה דאמר עד שיגדילו לא יגבה מהם היינו המלוה לא היה יכול לגבות מהם אלא עד שיגדילו ודוק ותמצא כן. והנה עתה באתי לפרש מאי דאמר מקמי' דלודעינהו ליתמי היינו בזה מרמז לן שפרע למלוה בעודן קטנים וזהו שאמר שפרע אותו מקמי' דלודענהו ליתמי היינו בעודן קטנים דהודע' דידהו לאו ידיע' היא עד שיהיו גדולים בני דעה דומי' דהכי מצינו בב"ק ובב"מ ובכתובות בסוג' דאמר ראב"י פעמים שנשבע אדם על טענ' עצמו דאמר' הש"ס טענ' קטן לא מיקרי טענ' וטענות עצמו מקרי ועיין עוד בב"ק דף ק"ו ע"ב בהא דאמר אין נתינ' קטן כלום וק"ל. ובא ר"פ ור"ה למפלג בטעם הלזה למה היו פטורים הקטנים באות' שעה שע"י כן לא יוכל הערב לתבוע אח"כ אפילו כשיהיו גדולים כנ"ל וכאשר נראה מפירוש' דנ"י ואותיב אח"כ מבריית' בסמוך ואותו ברייתא באמת לא מיירי מיתומים הן קטנים הן גדולים דא"כ ה"ל לפרש אבל מ"מ מלישנ' דגובה ואינו גובה משמע דרוצה לגבות בשטר הלזה ממשועבדי ועיין גם בזה בטור סי' ק"ל ובב"י ובא' הש"ס יא"כ להוכית דשעבוד' דאוריית' כר"ה דלר"ה א"ש דמיירי כשחייב מודה ולכך יוכל לגבות בשטר הלזה אף שלא נכתב עליו מ"מ נכסי דלוה אשר מכר ללקוחות כבר היו משועבדים להמלוה אותו כח יוכל המלוה ליתן להערב בכתיב' התקבלתי דהוה כאלו מכר לו הנכסים אשר היו משועבדים לו בקבלת המעות מהערב אלא לר"פ דסבר שעבוד' לאו דאורייתא ואין המלוה יוכל לגבות ממשובדים כ"א משום תקנה נעילת דלת ודאי לא מועיל א"כ כתיב' התקבלתי בזה דמה כח יש לו למכור הנכסים אשר אינן

משועבדים לו מעולם ודאי בכתיב' ומסירה ממש יוכל למכור השטר כתקנ' חז"ל אבל בכתיב' התקבלתי מה יועיל לר"פ דסבר שעבוד' לאו דאוריית' וקמשני ליה דלכך טרח וכתב התקבלתי כלומר דגם בהתקבלתי יכול למכור השטר כאלו כתב ומסר ליה דלכך טרח כו' דבהאי יהי' לו הכתיב' ומסירה ודוק:

דף קעד:

בגמ' שלחו מתם כו' נראה דבשחייב מודה אתי מכש"כ ולכך לא הוצרכו למשלח אלא הקטן והגדול אתי' מכש"כ וק"ל:

בתו' ד"ה ואם כתוב בו התקבלתי כו' עד לבסוף והא דאמר מצוה על היתומים כו' פי' ר"י כו' פירוש לפירושו דודאי לרשב"ם דמחלק בין מלוה בשטר לעל פה דבמלוה בשטר גובין מיתומים לא הוה קשה מידי דמאי דאמרינן מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם היינו מלוה בשטר והא דהכא במלוה ע"פ קמיירי משא"כ לפי' ר"י דאף במלוה בשטר אמרינן דיתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו א"כ קשה מאי האי דאמרו לעיל בפ' מ"ש דף קנ"ז מצוה על היתומים כו' ותי' ר"י דהיינו במלוה ע"פ ובמקום כו' כלומר דאפילו במקום גרוע כהאי דמלוה ע"פ היא וגם אין קרקעות להם מאביהן יתפרש היטב הא דמצוה על היתומים דהיינו מצוה היא אבל אין כאן כפי' דלא כייפינן להו וע"ז הביאו הא דקטינ' דארע' משא"כ הכא דאמר יתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו מיירי במצוה שכופי' עלי' וכן כתבו וחלקו בהדי' בין מצוה למצוה לעיל בפ' מ"ש דף קנ"ז ע"א ד"ה מצוה כו' ע"ע ומהרש"א ז"ל הואיל דלא עיין כהוגן כתב דברים שלא ניתנו לכתוב לגדול שכמוהו:

בגמרא והא ערב הוא וערב דכתובה לא משתעבד הא דלא מקשה כן על מתני' אמאי דאמר רשב"ג הערב לאשה בכתובת' כו' דמשמע דמשתעבד אפשר לומר דודאי על רשב"ג לא הוה קשה לי' מידי דסבר דגם בהא פליגי ת"ק ורשב"ג דרשב"ג סבר דקבלן משתעבד אפילו כשאין לו נכסים ות"ק סבר דלא משתעבד ויתפרש א"כ שפיר לישנ' דמתני' וכן הי' רשב"ג אומר כו' כלומר דלת"ק א"א לומר ידירנ' הנא' דממ"נ ל"צ להדר' הנאה דאם היה לו נכסים וא"כ משתעבד הקבלן א"כ למה ידירנה הנאה דמאי קנוני' יעשה הלא אח"כ יבא הקבלן לטרוף ממנו את נכסים שיש לו אחר שמיירי שיש לו נכסים ומשתאדוף אכתי לא ידע המקשן דבהכי קמיירי עד אשר תירץ לו ואי בשאין לו נכסים א"כ לא משתעבד הקבלן משא"כ רשב"ג סבר דשפיר משתעבד וא"ש ודאי היטב ונכון לישנא דוכן היה רשב"ג אומר כו' לדעת המקשן אבל כשראה דגם לת"ק משתעבד אפילו בשאין לו נכסי' מהאי מעשה וממאי דמקשה ג"כ והא ידירנ' הנאה קאמר לכך מקשה השתא והא ערב הוא וערב דכתוב' לא משתעבד ודוק: בגמרא הניח'

למ"ד כו' בכמה מקומות כתבתי אשר אמרתי לפני תלמידי דרך צחות אריכות לישנ' דהניח' או בשלמ' וגם במקום הזה לא הנחתי את ידי אחר דיש דעות בזמן שקנה בקני' מן הערב אפי' לכתוב' משתעבד וכבר מצינו לקמן דאיכ' מ"ד דכל ערב צריך קני' וח"כ הוה דחיק' לן קצת אפילו למ"ד קבלן דכתוב' אפילו לית לי' נכסים משתעבד במאי דאמר בסמוך ערב דכתוב' ד"ה לא משתעבד הלא למ"ד דכל ערבים צריכים קנין א"כ גם בכתוב' ישתעבד ולמה קאמר א"כ ד"ה לא משתעבד וא"כ לא הוה קשה כולי האי למ"ד דלא משתעבד הקבלן באין לו נכסים דמכל מקום בקני' סובר דמשתעבד ונוכל לומר א"כ דגם הכא בקנין הוה אבל בשנאמר דלמ"ד משתעבד הקבלן באין לו נכסים לא קשה מידי והיינו בשנאמר דהקנין באמת אינה מעלה או מוריד בכענין הזה דישתעבד בכתוב' כדעת הרבה פוסקים (ועיק בטור א"ע סי' ק"ב) א"כ קשה למ"ד הקבלן לא משתעבד באין לו נכסים וק"ל:

בגמר' אמר ר"ה ש"מ שהקדיש כל נכסי' כו' דע דלעיל בפ'

מ"ש אית דאמר ר"נ ש"מ שכתב כל נכסי' לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסי' במדינה אחר' ואלא מתני' כו' עד במוחזק לן דלית ליה ובזה יתיישב שפיר מה דהקשו תוס' ד"ה ש"מ שאמר כו' וק"ל וכן מצאתי בספר ת"ח. וגם יש ליישב ולומר שאין אומרין מגו להוציא וגם אין מגו להועיל לזולתו ולא לו ועיין לעיל בפ"ה דף קל"ה דאמר בכה"ג ז"ל לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי ועיין בכתובו' פ' המדיר דף ע"ו דמשני רב אשי כן ז"ל רישא מנה לאבא בידך כו' וממקומות אלו יש להביא ראי' ג"כ לדבר זה ובאמת אני לא מצאתי אכתי בפוסקים ראשונים ואחרונים אשר כתבו דיני מגו חילוק הזה ומה שנראה לע"ד כתבתי לעצמי ולא לפסק הלכה רק לעורר המעיין לשפוט בדעתו:

דף קעה.

בגמר' מכלל דרב ושמואל כו' מלוה ע"פ הוא כו' דברי

רשב"ם במקום הזה א"א להולמן דכתב ואי משום דמצוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן כו' עד לאתר מותו ע"כ דמשמע דמנתינ' דמחיי' קמיירי הכא וזה אינו דא"כ מאי קאמר מלוה ע"פ אינו גובה מיורשי'. אלא ודאי נראה כמו שכתבו תוס' בכתובו' סוף פ' מציאת האשה דלא אמרינן מצוה לקיים ד"ה אלא בשהושלש מתחלה לכד וא"ת דלמא ג"כ הכא בהכי מיירי ר"ה ומאי מקשה אר"ה זה אינו דהלא גם שם בכתובות כתבו וגם בגיטין סו' פ' איתא כן דגם בברי' אמרינן מצוה לקיים ד"ה ולמה נקט א"כ ר"ה דבריו בש"מ וק"ל:

גם כתבו עוד שם בכתובות ובגיטין דלא אמרינן מצוה כו' כ"א בשמת הנותן בחיי המקבל ועיין עוד מה שכתב הריטב"א חילוק אחר בזה ובו ג"כ מיושב קושיתו וק"ל:

עוד בגמר' אלא א' ר"נ אידי ואידי דנקיט שטרי' הא דמקוי' כי' אמר תנו קיימי' לשטרי' לא אמר תנו לא קיימי' לשטרי' אמר רב' כו' אלא אי אתמר הכי אתמר ש"מ כו' עד דאם איתי' דפרעי' לא הוה אמר תנו. הרי"ף מקשה בהא דרבא אמאי דאמר בדלא אמר תנו ואמרו היתומי' חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין משמע אבל בדלא טענו כן צריכי' להפרע ולמה לא נאמר כדי שלא להשביע אמר כאשר אמרינן לעיל בדברי רב ושמואל ותי' דהכא מיירי בהודא' גמור' ודלעיל בשלא היה הודאה גמורה וכן כתב ג"כ הרא"ש ז"ל ואני לא ידעתי נפשי שמתני דא"כ מאי מקשה לעיל על ר"ה ודלמא גם ר"ה בהודאה גמורה קמיירי וע"כ אומר דנראה לי הקטן לומר דבר אשר לא גבלו הראשונים ז"ל אחר אשר מצאתי בדברי המאור ז"ל דיש באמת סבר לומר דבש"מ לא אמרינן כדי שלא להשביע וכן היה באמת דעת הש"ס מתחלה די"ל כן עד שהוצרך להביא ראיה מהא דרב ושמואל דגם בש"מ אמרינן שלא להשביע וא"כ נאמר דגם במסקנ' דאמר ר"נ אלא אידי ואידי דנקיט שטרא היינו בין ברישׁ מילתי' דרב ושמואל ובין בסוף מילתי' דרב ושמואל מיירי דנקיט שטרא בידי' רק ברישׁי' הוה שטר ואינו מקוי' הואיל דלא אמר תנו ובסוף מילתי' מיירי בשטר מקוי' והיינו הואיל דאמר תנו הוה השטר כמקוי' ולא נאמנו עוד לומר דהדר ואמר פרע כדאמר רב' אח"כ אבל משום שלא להשביע לא חיישינן מעולם וא"כ מילתי' דרב הונא תפרש שפיר אפילו בדלא נקיט שטר בידו ואפ"ה נאמן הואיל דשלא להשביע בש"מ לא אמרינן ובזה יסתלקו מעלינו קושיו' ודחוקי' הרב' אשר הקשו תוס' ז"ל ותירצו ע"י דוחק בד"ה הא דמקוי' כו' ובד"ה הא דלא מקוים כו' דוק ותמצא ויבא הכל על נכון ועיין בש"ך סי' רנ"ה שהאריך יותר מדאי בדין וסוגי' זאת ועל כל דבריו יש להשיב:

וכדי ליתן דביקות לדיני' אלו למאי דלעיל ומאי שייכו' יש להו בפרק ג"פ הלזה אומר אחר דרשב"ג אמר דבריו במתני' דהערב לאשה בכתובת' ובעלה רוצה לגרש' ידירנ' הנאה שמא יעשו קנונני' על נכסיו של זה קמייתי דברי ר"ה שבש"מ לא חיישינן לקנוני' שיעשה על הקודש ועיין בערכין ורי"ף הביאו כאן שאף אם הקדיש נכסי' ורצה לגרש אשתו ידירנ' הנאה שמא יעשה קנוני' על הקדש ע"כ הביא דברי ר"ה דבש"מ לא חיישינן וק"ל:

עוד בדף קע"ד ע"א בגמר' אמר ר"ה כו' כולן לשון ערבות הן כו' כולן לשון קבלנות הן כו' הא דלא אמר ערבי' הם וקבלנים הם וקאמר לישנא דערבו' הן כו' אפשר דמרמז לן

בזה דלאו משום הכי ערבי' בודאי הם או קבלני' הם דבזמן שנשא ונתן ביד אפילו אמר הני לישנא לאו ערב הוא ולא קבלן הוא אלא מיפטר הלוה מן המלוה לגמרי ודלא כדעת הרמ"ה אשר הביא הטור סי' קכ"ט:

במתני' ע"י עדים גובין מנכסי' ב"ח הא דמשנה התנא הלשון אשר התחיל תחלה ואמר המלוה בשטר ואח"כ אמר ע"י עדים ולא אמר ג"כ בעדים. אפשר דבא לרמז לן מה דפסקינן בקדושי' דף מ"ג דאמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו אפילו אם שלח מעות ע"י ב' עדים לחבירו ולא אמרינן דנוגעי' בעדות הן או דהואיל דאמרינן דשלוחו כגופו אין שליח נעשה עד כדסבר לומר דבי ר' שילא קמ"ל דלא ולכך אמר ע"י עדים וגם אמר לישנא דרבי' גובין ולא קאמר גובה כבראשונה דאחר דנראה כאלו נוגעי' בעדות הן שייך שפיר לומר לישנא דגובין כאלו הן הן גובין וק"ל:

דף קעה:

במתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו כו' גם הכא משנה מדקודם במאי דלא אמר המלוה ע"י כתב ידו או בכתב ידו. וגם לכאורה יש לדקדק מאי האי דנקט התנא דיני' אלו בין הדבקי' דבמשנ' הקודמות לזו מדבר' בדיני' ערבות וגם במתני' דלאחרי' לכך אמינא דבא לרמז לן על הדין דפליגי בי' ר"י ור"ל בפרק הנושא והתוס' בסמוך ד"ה והלכה כמותו אף בחנוק הביאו במקצת והיינו דפליגי (לפי פי' ר"ת דלשם דהוא עיקר) במאן דמשעבד את עצמו ע"י כתב ידו בממון מה שלא היה חייב לו מעולם שלא הלוהו ואפ"ה השתעבד את עצמו דסבר ר' יוחנן דלשם דמשתעבד שפיר ור"ל פליג עליו ומוקים הש"ס שם פלוגת' בפלוגת' דר"י וב"נ דלהכא כאשר כתוב כאן בתוס' וא"כ שפיר קאמר במתני' הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ולא שהלוהו אלא שהשתעבד את עצמו בממון נגד חבירו שהוא חייב לו גובה מנכסי' ב"ח ולא תימא דדברי הכל הוא אלא דפליגי בי' ר"י וב"נ כדפליגי בערב וק"ל:

עוד במתני' א"ל ב"נ אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים ב"ח לכאורה מילת' דנכסי' משועבדי' מיותר בדברי ב"נ דאי אינו גובה מנכסי ב"ח מכש"כ שאינו גובה ממשועבדים ואי לאו דמסתפינ' במאי דהסכימו רובם ככולם רוב בנין ומני' הפוסקי' הראשונים ואחרונים דערב היוצא לאחר חיתום שטרות אינו משתעבד אלא בקנין זולת הרמב"ן דסבר דאינו צריך קנין אנא הוינא מסכים עמו לומר דאינו צריך קנין ואם נשתעבד בקנין גובה ממשועבדי' ובן ננס סובר דבקנין משתעבד אפילו לאחר ח"ש אבל סובר דנחתינן דרג' דאינו גוב' ממשעבדי ובלא קנין סובר דאפילו מב"ח אינו גובה וא"כ שפיר קאמר ב"נ אינו גובה לא ממשועבדים כו' דבתרתי מילי פליג עליו כן היה אפשר

לומר לדעת הרמב"ן אבל מה אעשה שרבים קמים עליו לחלוק. ועוד אפשר לומר דפליג אפילו בקודם חיתום שטרות בזמן שכתוב בו ופלוני אבל לא עשה קנין בפני עצמו שלר"י גובה ממשועבדים ולדידי' אינו גובה אלא מב"ח אבל זהו דוחק באמת דממ"נ אי סבר הואיל דקודם חיתום הוא משתעבד ולא צריך קנין דהקנין שנעשה על הלואה והוא חתום עליו ועדים מעידים עליו הוה כמי שעשה גם הוא קנין א"כ יגבה אפי' ממשעבדי ואי לא נחשבהו כאלו עשה קנין א"כ גם מב"ח לא יגבה לדעתו וכן הוא דעת הרמב"ם באמת דסובר דקודם חיתום שטרות שלא בשעת מתן מעות צריך קנין ואל"כ לא נשתעבד כלל. ועוד היה אפשר לומר לדעת הרמ"ה דסובר אי עשה קנין משתעבד לגבות ממנו אפילו ממשעבדי דסתם קנין לכתיב' עומד ודלא כטור דסובר דאינו גובה ממשעבדי ועיין בנ"י ובב"י הטעם והיה נראה לומר לדעת הרמ"ה הנ"ל דאפי' שלא בשעת מתן מעות אם עשה קנין גובה ג"כ ממנו אפילו ממשעבדי דלכאורה אין לחלק לדעתו בשעשה קנין בין שעת מ"מ או שלא שע' מ"מ ואחר חיתום שטרות שאני הואיל דחזינן הגריעות' לפנינו שלא רצה לחתום את עצמו קודם חיתום ש"מ שלא רצה להשתעבד בזה לגבות ממשעבדי וא"כ היה אפשר לומר דבהא פליג ב"נ ג"כ בחנוק ובקנין שאינו גובה ממשעבדי ומבני חרי מודה דגובה בקנין ור"י סובר בחנוק ושלא בקנין מב"ח מיהא גבי. וא"ת הלא ר"י אמר שמואל קאמר לקמן דחנוק אינו משתעבד אלא בקנין משמע דאפי' ר' ישמעאל אית לי' הכי אף אני אומר מי יימר לן דשמואל לא בא לפלוג על ר' יוחנן דפסק כר' ישמעאל דאפי' בלא קנין משתעבד בחנוק לר' ישמעאל ובא ר"י א' שמואל לפלוג עליו ואומר דאינו משתעבד אלא בקנין והיינו כבן ננס סביר לי'. וא"ת דא"כ בהדי' ה"ל לפלוגי בזה דר"י יאמר דהלכ' כר"י ושמואל כב"נ. אומר לך אחר דאינו מפורש בהדי' בדברי התנאי' במאי דקאיירי אי איירי בקנין או זולת קנין לא ניחא להו למיפסק כחד מנייהו אלא כל אחד אתי' ופוסק לפי סברתו במאי דאית לי' אליבי' דנפשי' ור' יוחנן לטעמי' דסובר דפליגי בלי קנין דהלא הוא סובר בפר' הנושא דבאם משעבד אינש לנפשיה בשטר נגד חבירו שהוא חייב לו משתעבד וראייתו מר"י דהכא א"כ ע"כ סובר דאפי' בלא קנין משתעבד בחנוק דאל"כ אין ראי' לשם דשאני הכא דבקנין קמיירי ומשתעבד טפי אלא ע"כ דבלא קנין קמיירי לדעתו ודוק בכל זה ותמצא שדליתי לך חספ' למצוא מרגנית' טובא תותי ועוד אדבר במקצת לקמן בסמוך:

בגמרא אמר עולא דבר תור' אחד מלוה בשטר כו' הא דלא אמר בקיצור אפי' מלוה ע"פ גובה כו' והוה אתי מלוה בשטר מכח כש"כ אפשר לומר דא"כ הי' אפשר לטעו' בדבריו

דע"כ לא אמרינן כן אלא במלוה ע"פ הכתובה בתור' כסבר' הש"ס בקדושי' דף י"ג לכך אמר כפל לישנ' להורות דבכל ענין אין לחלק ובדברי רבה אפשר לומר אפכ' וק"ל:
והי' אפשר לומר דפליגי הני אמוראי במאי דפליגי בב"ק ובגיטי' ר"ע ור"י בקרא דמיטב שדהו אי בקרקעות דניזק או דמזיק קמיירי דאי בדמדק קמיירי הוה שעבוד' דאורייתא ואי בדניזק לא הוה דאורייתא וק"ל: והגה הרשב"ם כתב דהילפות' בא מקרא דיוציא אליך העבוט והתוס' הרבו להקשות עליו ואני אומר דיש ליישב דבריו דאחר דכתיב העבוט בה"א הידיעה דמשמע דכבר נקרא עבוט משעת הלואה נשתעבד למלוה. ואח"כ בדברי רבה כתב וקרא במשכנת שלא בשעת הלואה היינו לומר דעל אות' שעה נקרא עבוט ולא דנשתעבד לו משעת הלואה כבר ודוק כי בזה יסתלקו מעליו כל קושי' התוס':
עוד בגמרא והא אמר עולא ד"ת ב"ח דיני' בזבורית אפשר לומר דהוכח' הש"ס הוא אחר דאית לי' ב"ח דיני' מדאורייתא בזבורית וא"כ אי אית' דאית לי' שעבוד' לאו דאורייתא מאי האי דקחשיב מתני' דגיטין האי מילת' דאין גובי' מנכסי יתומים אלא בזבורית בהדי שארי עניינים דקתשי' דתקנו חז"ל כן מפני תקון העולם וגם האי דבר תיקנו חז"ל מפני תקנת יתומים דמשמע אי לאו דתקנו כן מפני תקנת יתומים הוה גובה מבינונית אפי' מהם ולמה זה וכי היה אפשר לומר כן דהלא הי' די לנו לומר דגובה מהם מזיבורית אחר שמן התורה אינו גובה כלום מהם אחר דשעבודא לאו דאורייתא ולא הוה כ"א מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם ובמאי דעבדי ומקיימי' המצוה הוה די ולמה לנו לכופם לפרוע מבינונים אפי' אלא ודאי דשעבודא דאורייתא סביר' לי' וא"כ אי לאו התקנ' ה"א הואיל דתיקנו חז"ל דב"ח גובה מבינונית א"כ משתעבדים לו מתחלת הלואה בינוני' דב"ח ויגב' אח"כ אותן נכסים אפי' מיתמי דלי' לכך הוצרכו לתקנתם ודוק:
ברשב"ם ד"ה איפוך כו' זולת הגה' מהרש"ל אפשר לומר דהא איפוך לאו דבור בפני עצמו הוא אלא הרשב"ם מביא דברי ר"נ דלשם דסבר איפוך מדברי רבה והסופר דטעה וסבר דהוה פירוש על הש"ס דוק:

דף קעו.

בגמרא אמר רב פפא הילכתא כו' לפי מאי שמתרצי' תוס'
בשם הר' אלי' מ"כ דיש חילוק בין מה שכתוב בתורה או לא א"כ אפשר לומר דלהכי מביאה הש"ס דברי ר"פ כאן והתם בדרך אחר ולכאורה בהא דהכא הוה די אלא עשת' כן בכוונה כדי שמזה נלמוד החילוק הזה ובזה יתורץ הקושי' שמקשה הש"ס מהא דחופר בור בר"ה כו' דגם התם מלוה הכתובה בתורה היא דנזיקין הוה מלוה הכתובה בתורה כדאי' בכמה מקומות ולא צריכנ' א"כ לדחוקי דש"ס דמיירי דיתבי דייני התם וק"ל:

בגמרא זמנין אמר רב כו' קשי' דרב אדרב כו' הנה אם נאמר דבקודם חיתום משתעבד אפי' בלי קנין ואפ"ה אינו גובה ממשעבד אלא מבני חרי א"כ ה"ל לתרץ מילתא דרב בהכי ועיין בלחם משנה דכתב דכן הוא דעת הטור ודהרמב"ם. וכן היה אפשר לדקדק א"כ דלא מקשה ג"כ מידי מהא דר' יוחנן אדר"י ודוק:

בגמרא אר"י אע"פ שקילס ר"י את בן ננס הלכ' כמותו כו' עד איבעי' להו בחנוק מה לי כו' הלכה כמותו או אין הלכה כמותו כו' לכאורה יש לדקדק מאי קמבעי' ליה אי סבר ר"י דאף בחנוק הלכה כמותו אחר דכבר פשט ליה דאית ליה לר' יוחנן דפליג ר' ישמעאל אף בחנוק א"כ אף הלכה כמותו סבירי' ליה אפילו בחנוק דאל"כ מאי קאמר ר' יוחנן אע"פ שקילס כו' הלכה כמותו ומאי אע"פ דקאמר אם נאמר דסובר דאין הלכה כמותו אף בחנוק א"כ שפיר קילס ר' ישמעאל את בן ננס והיינו בחנוק אחר שאין הלכה כמותו בזה אלא ע"כ סבור ר"י דאף בחנוק הלכה כמותו. ואפשר לומר דמ"מ שייך לומר אע"פ שקילס ליה בחדא מילתא מ"מ הלכה כמותו בהדא מילת' וק"ל וגם אחר שהרבה אמוראים אמרו הדברים בשם ר' יוחנן ומאן דאמר דא לא אמר דא א"כ אין להביא ראי' מאמורא אחד לדברי אחר ודוק בזה:

ואפשר לומר דלכך אמר ר"י האי אע"פ שקילס כו' אחר שראה במתני' דילן דבר זר שלא מצינו במקום מן המקומות מהש"ס דפוסק תחלה דמשתעבד הערב אפי' לאחר חיתום שטרות ומביא' אח"כ הפלוגת' דר"י ודב"נ ואח"כ מביא הא דקילס ר"י את בן ננס ומה לן בזה בקילוסו דא לכך אמר ר"י דמתני' מראה לן בזה דלא תטע' לומר אחר שקילס ר"י את ב"נ בדיני ממונות שהלכה כמותו בכל מקום לכך קאתי ופוסק לן הלכה כר"י וזהו שאמר ר"י אע"פ שקילס כו' כלומר דמתני' קאתי ר"י לפרש כאלו המתני' אומר' כן היינו האי אע"פ שקילס כו' ודוק:

בגמ' אמר ר"י א' שמואל כו' מכלל דערב דעלמא לא בעי קטן. אם נאמר דלדברי התוס' דכתבו דחנוק דהכא בשטר מיירי דלדברי ר"י גם קנין אצל השטר צריך וזילת זה אינו משתעבד א"כ

מנ"ל לש"ס לדייק מדברי ר"י דערב דעלמא לא בעי קנין דלמ' לעולם כל ערב בעי קנין ובחנוק קמ"ל דאפילו בחנוק דבשטר קמיירי אפ"ה אינו משתעבד אלא ג"כ בקנין ואפי' אם נאמר דבזמן דאיכא קנין בחניק אין צריך שטר דקטן הוה כמו שטר מ"מ אחר דאית לן באמת דשטר לא מהט בחנוק בלי קנין כדכתוב בטור א"כ מנ"ל לש"ס לדייק האי מכלל דלמ' לעולם כל ערב בעי קנין ובחנוק הואיל דע"כ בשטר קמיירי כדכתבו תוס' א"כ הוצרך לומר דאפ"ה אינו משתעבד כ"א ג"כ בקנין ודוק היטב בזה:

שם ופליג' דר"נ דאמר ר"נ ערב דב"ד כו' הא בעלמא בעי קנין גם בזה יש לדקדק לדעת הרמב"ם ז"ל דכתב דלא שייך ערב דב"ד כ"א בשרוצים ב"ד לגבות מן הלוה ובא הערב ואמר הניחו לו כו' וזהו כמו ערב דחנוק א"כ מנ"ל לש"ס לומר דפליג ר"נ בכל ערבי' ומצריכין קנין דלמא ר"נ ה"ק ערב דב"ד והיינו שלא בשעת מתן מעות וע"י ב"ד הוא דלא בעי קנין הא ערב אחר ושלא בשעת מתן מעות בעי קנין והיה כהלכתא והדיוק קאי שפיר דומה בדומ' ולא ניח' לן לומר דהאי לישנא היינו הא בעלמא בעי קנין גם ר' נחמן אמר ליה ואפילו הוה אמר ליה הוא בעצמו כן הוה אפשר אכתי לדקדק כן ודוק:

וגם היה אפשר לדקדק קצת למאן דסבר דערב בקנין לחוד ואפילו בלי שטר גובה ממשעבדי א"כ מנ"ל דפליג ר"נ דלמא לא פליג כ"א ה"ק ערב דב"ד לא בעי קנין ואפ"ה גובה ממשעבדי הא דעלמא בעי קנין אם רוצה לגבות ממשעבדי וזה יש ליישב ודוק:

סנהדרין

דף ב.

בגמרא אמר ר' אבהו מה הן קתני כו'. אפשר לומר דלר"א דחיק' ליה מאי דהוצרך הש"ס לתרץ לקמן אהא דמקשה נזק היינו חבלות וקמשנה משום דקא בעי למיתנ' כו' ולדידי' א"ש דגם שם נאמר מה הן קתט מה הן חבלות נזק וחצי נזק כו' ועל גזילות קאי הא דכפל ודו"ה ומדדק לן א"כ לישנא דר' אבהו דמאריך ואמר מה הן קתני מה הן כו' ולא קאמר דבריו בקיצור אלא דבא להראות דמה הן קתני במקום אחר נמי זולת מאי דהכא וק"ל:

בגמרא חבלות מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו כו' עיין בב"ק פ' המניח דף ל"א באוקימתא א' דרבא דמפרש הברייתא דה"ק בין בנזקי דגופו דראשון והיינו שגוף הראשון הזיק ובין בנזקי' ממוני' היינו דממוני' הזיק וא"כ יש לפרש כן ג"כ הכא דה"ק מה לי חבל בגופו פי' דגזלן אשר גוזל ממוני' דאחר הוה נזקי גופי' דודאי בגופו גזל ובזה מיירי הקרא דנקרב בע"ה אל אלהים ומה לי חבל בממוני' היינו שממוט' הזיק לאדם אחר והיינו דשורו דהוה ממוני' הזיק לאדם אחר או לשורו דאחר וזהו תבלה דמתני' וכדמיירי בסיפא נמי נזק וחצי נזק. ויסתלק א"כ מעלינו דחוקי דתוס' וק"ל:

בגמרא והאמר ר"א שנים שדנו ד"מ ד"ה אין דיניהם דין המאור הגדול רש"י ז"ל בקיצור דבריו מתרץ מאי דקשי' להו תוס' בזה דהא רמי ב"ח ע"כ סבירא ליה דיניהם דין לכך פירש דר' אבהו אפלוגתא דלקמן קאי דפליגי בפשרה אי צריכים ג' או לא על זה קאמר הוא דמ"מ בדין כ"ע מודו היינו רבנן ורשב"ג דלשם מודו דצריך ג' בדין אבל ודאי אפשר

דימצא במקוס אחד תנא או אמורא דיסבור דדיני' דין. וא"ת דא"כ מאי מקשה הש"ס על ר' אבהו אחר דר"א דוקא על ברייתא דפשרה דפליגי בי' רבנן ורשב"ג אמר דבריו ומאי בכך דמתני' יסבור דיני' דין זה אינו דאחר דאינה מפורש באותה ברייתא דלא פליגי ג"כ בדין אי אית' דאית ליה לר' אבהו דרבי סתס לן במתני' דבדין דיניהס דין ואף גם ר' אבהו מסתמא פוסק כן אחר דמפרש מתני' דילן כן א"כ לא ה"ל לפרש שס דלא פליגי ג"כ בדין אלא יותר ה"ל לפרש דפליגי ג"כ בדין אחר דגם הוא סובר דשניהם שדנו דיניהם דין ורבי סתם לן כן במתני' ודוק:

ומאי דמקשי' תוס' מומחין דכתב רחמנא בד"מ ל"ל למאן דאית ליה עירוב פרשיות לילף מדיני נפשות. נראה דלא קשה מידי דע"כ צריך לכתוב דהוה בשלשה ואי לא הוה כתב אלהים כ"א שופט או לשון אחר ה"א דאין למילף מהשתא מד"נ אחר דגלה בהדיא דהוה בהדיוט' ועיין לקמן דף ג' ע"ב בתוס' וברש"י ז"ל ודוק:

דף ג.

גמרא אלא מעתה טעו לא ישלמו אפשר לפרש דה"ק אתר דמן

התורה אין דיניהם דין א"כ יוכלו לומר דיוחזר הדין ואינן צריכים לשלם דומי' דאמרינן בשטעה הדיין בדבר משנה דחוזר הדין ואינו צריך לשלם דלא הוה דיני' דין כלל כן הכא יוכלו הדיינים לומר למה נשלם אתר דמן התורה אין הדין דין כלל רק מתקנת חכמים הוינן דן ולמה יתקנו דצריכנא לשלם ג"כ די בכך דתיקנו דידונו ג' הדיוטות משום נעילת דלת ולא דישלמו ג"כ בשטעו דמאי נעילת דלת איכא בזה וקמשני א"כ שפיר כש"כ שאתה נועל דלת וא"כ אחר שתיקנו דידונו ג' הדיוטות משוס נעילת דלת תיקנו ג"כ דישלמו בשטעי משום נעילת דלת וק"ל:

ד"א ברי' דר"א אמר מדאורייתא חד נמי כשר כו' נראה לומר דר"א בא לתרץ ג"כ קושי' הש"ס דמקשה מתחלה אטו גזילות כו' ובמאי דאמר מדאורייתא חד נמי כשר כו' וקאמר' הש"ס דסבר הא דאמר שמואל דשניהם שדנו דיניהם דין כו' א"כ מתורץ שפיר לישנא דמתני' דתרתי קתני דברישא דמיירי בד"מ דקאמר בג' לא הוה דומי' דג' דקאמר בגזילות וחבלות דאלו התס אף בדעבד פסול שלא בג' ואלו בד"מ דוקא לכתחלה צריך ג' ולא בדעבד וא"ש א"כ הא דהוצרך דהוצרך הש"ס לומר מאי איכא בין רבא לר"א לומר דבזה מתורץ קושי' הש"ס וק"ל . ומאי דמקשי תוס' על רש"י ז"ל דכתב דסבר כמ"ד אין עירוב פרשיות כתוב כאן דא"כ בצדק תשפוט עמיתיך ל"ל לא קשה מידי דאפ"ה צריך לן הקרא דלא נילף מקרא דמשפט א' יהי' לכם וא"ת מ"מ קשה להו דמה ליה לרש"י ז"ל לפרש דסבר כמ"ד אין עירוב פרשיות אפי' אית ליה עירוב פרשיות מ"מ קרא דבצדק תשפוט

ממעט לן ג' מאן דאימר כן לא חש לקימחי' דא"כ הוה אפשר למעט גזילות וחבלות ולא ד"מ דמאי אולמי' דגדלות מדיני ממונות בעלמא אחר דהוה סברינן עירוב פרשיות אלא ודאי לית ליה עירוב פרשיות ולא כתב ג' כ"א בגדלות ובאשר בא א"כ הקרא דצדק תשפוט ע"כ ממעט ד"מ דלא נילף ממשפט אחד דאף הם בג' ודוק ודלא כמהרש"א ושארי מפרשים:

גם הכא היה אפשר לפרש מאי דמקשה אלא מעתה טעו לא ישלמו דה"ק אחר דאמרת בג' א"א דלית בהו חד דגמיר וא"כ השנים אחרים כמאן דליתנהו נינהו אחר דעל פיהם לא נגמר הדין רק ע"פ החד דגמיר ולא באו אלו השנים לישב עמו כ"א משום גזירה דיושבי קרנות אבל על פיהם לא נגמר הדין א"כ למה ישלמו הם דהלא הם לא עשו מידי דומי' דפסקינן סי' כ"ה אם היו הדיינים ג' והלכו אחר שנים שבהם והשלישי לא הסכים עמהם שבאם טעו בדין דצריכים השנים לשלם הכל והשלישי פטור אחר שע"פ הב' יצא הדין א"כ ג"כ הכא נאמר כן ומתרץ כש"כ דנפישי יושבי קרנות דכל אדם יעשה כן ולא ילמוד כדי שבאם יישב בדין לא ישלם הוא כ"א מאן דגמיר לכך תקנו חז"ל דישלמו בין הכל כמו אם. גמרו וק"ל:

בגמרא הניחא למאן דאמר פלגא ניזקא קנסא הואיל דבכמה מקומות נתתי טעם טוב על אריכות לישנא דהמקשה דאמר תחלה הניחא וכו' ואח"כ מקשה קושיתו גם הכא לא אניח את ידי מלכתוב דברי צחות אשר אמרתי לפני תלמידי ולחדודי בעלמא דהנה אחר שכתבו תוס' בד"ה נזק כו' דלכאורה מתני' דילן דלא כר"ע אחר דמיירי מתני' בשור דהזיק אדם וזהו באמת קצת דוחק דכבר מקשה הש"ס בב"מ פ' האומני' דף פ"ב א"ה קמה לה מתני' דלא כר' עקיבא ופירש רש"י ז"ל ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין בכולהו סתמי סתם מתני' כר"מ כו' וכולהו אליבא דר"ע ע"כ וזהו הוה קשה א"כ גם אליבי' דמ"ד פלגא נזקי קנסא אבל א"כ לא הוה קשה כולי האי למ"ד פלגא ניזקא ממונא דהוה אפשר לומר דלכך תנא חצי נזק ולא כייל ליה במילתא דחבלות דתנא חצי נזק דמשתלם מגופי ותנא חבלות ונזק שלם דמשתלם מעליי' אבל באשר נאמר דלמ"ד קנסא ניחא מכל וכל דמתני' ודאי אתי' ג"כ כר"ע וכדכתבו תוס' בסוף דבריהם וא"כ א"א לתרץ דלכך תנא חצי נזק משום דמשתלם מגופו משא"כ חבלות דהלא לר"ע גם נזק שלם מצינו דמשתלם מגופו והיינו בשור שהזיק אדם דאף דסבר ר"ע דמשלם נזק שלם מ"מ סובר דמגופו משתלם ולא מעליי' כדאי' בב"ק דף ה' ודף מ"ב וק"ל: עוד בגמרא ר"י ראשון תחלה נאמר ואין דורשים תחלות ודאי מדברי ר' יונתן נראה דגם ר' יאשיה לית ליה דורשי' תחלות אחר שאמר דבריו בבירור ואין דורשי' תחלות כאלו ליכא מאן דפליג עלי' דגם ר' יאשי'

מודה כן ובהכי מיושב מאי דאמרה הש"ס לימא בדורשין תחלות קמפלגי ומאי בכך אם יפלגו בזה אבל במאי שכתבתי א"ש וק"ל. גם י"ל דה"ק הש"ס דאם פליגי בדורשין תחלות מ"ש דהעמידו דבריהם דוקא בהאי מילתא בכל מקום דאיכא נפקותא בדורשין תחלו' כמו בסוכות ובשארי מקומות דלקמן ה"ל למפלגי וק"ל:

עוד בגמרא אמר לך ר' יאשי' א"כ נימא קרא ונקרב בע"ה אל השופט כו' אפשר לקיי' פירש"י ז"ל וה"ק דלעולם דלמני' אתי ואי תימא הלא צריכנא הקרא דלבעי מומחין דמ"מ נילף מניה מומחה אף דצריכנא ליה למניינא דאי למניינא לחוד אתי' ולא למומחי' ה"ל למכתב אל השופט ומדכתב לן אלהים ש"מ תרווייהו ועיין בכמה מקומות בש"ס דאמרינן כן ודוק. ומדוקדק באמת כן ברש"י ז"ל דכך פירש גם הוא דכ"כ א"כ דלא למיירשי' אתא ליכתוב אל השופט ודוק:

בגמרא והתני' כו' מה ת"ל לנטות אחרי רבי' להטות כו' פי' כפל לשון דקרא קא דייק וק"ל:

בגמרא סבר לה כר"י דאמר שבעי' לכאורה יש לדקדק דהלא ע"כ הוא עדיפא מדר"י סבירא ליה ופליג אר"א וקרא דלנטות מוקי ליה לד"נ א"כ למאי הוצרך מתחלה לומר דהוא סבר כר"י אי משום דקרא דלנטות הלא מוקמי' ליה לד"נ וא"כ בקיצור ה"ל לומר כן ונראה דאי לאו דהוה סבר הא דר"י דדורש מקרא דאין צריכי' כ"א שבעי' בסנהדרין לא ה"ל סברא לומר ולחלק בין ד"נ לד"מ וה"ל למיק' דקרא דלנטות דכללא כייל דבכל מקום צריכנא ב"ד נוטה אבל אחר דאית לי' דר"י דיליף מקרא דאין צריכנא בסנהדרין כ"א ע' א"כ ממילא צריכנא לחלק בקרא דלנטות ולומר דלאו כללא כייל דבכל מקום צריכנא ב"ד נוטה דהלא ע"כ בסנהדרין ד"ע לא צריכנא לב"ד נוטה מעתה ניתן לן רשות למיקם קרא דלנטות להיכי דמסתבר יותר והיינו בד"נ כדכתבו תוס' ודוק. ודע דבקרוב בא אדם אחד והביא ספר בידו אשר חיבר לנפשו וקרא הספר בשם עלה דיונה וכתב כאן דברים שאינן ראוי' להעלות על ספר ע"ע:

בתוס' ד"ה ר"י אומר שבעי' כו' ודאי דחיקא לן מאי דכתבו ז"ל היינו משום דמשה על גבייהו כי זו סברא לרבנן אית להו ולא לר"י והיה נראה לומר בדוחק דמאי דכתבו היינו משום דמשה על גבייהו היינו דר"ל דבהא הוא דפליג ר"י ארבנן דאלו רבנן סברי דמשה על גבייהו ואילו איהו סבר דלאו על גבייהו הוה ולא הוה א"כ במנינם דנימא ג"כ בסנהדרין ד"ע דיהי' הגדול על גבייהו ובמניכם אבל מ"מ גם איהו סבר דהוה לעולם עוד גדול א' דהוא מופלא שבב"ד אצלם ולא במניינם דומי' דמשה זהו היה אפשר לומר בדחיקא דלישנא דידהו ודוק:

בד"ה ד"מ לכש"כ כו' מאי דמקשי' תוס' מהא דאמר שמואל אין הולכין בממון אחר הרוב נראה באמת דלא קשה מידי דאחר דנילף ד"מ מד"נ מדין ק"ו א"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואלו בא לפנינו דין מדיני נפשות באין עדים שפלוני הרג את זה או עבר עבירה אחרת שהיה חייב מיתה אילו עבר אותה עבירה בעדים ואין כאן עדים רק באשר ניזל בתר רובא היה לן למימר דודאי עבר או הרג מ"מ ודאי אינו חייב מיתה וגדולה מזה אמרו בש"ס דסנהדרין דף ל"ז במעשה דר"ש בן שטח בשראה אחד שרץ אחר חבירו לחורבה כו' והוחזקו לו בודאי שזה הרג לזה ואפ"ה אמר שאין דמיך מסר בידי וא"כ דומי' דזה לשמואל אמרינן בד"מ ג"כ דאין הולכין אחר הרוב בד"מ ועיין מזה בשבועו' דף ל"ד מאי דבאמת רצה הש"ס לומר לרב אחא דסבר בד"מ דאזלינן בתר חזקה בגמל האוחר בין גמלי' דאמרינן בידוע שזה הרגו כן נאמר ג"כ לדידי' בד"נ ועיין בתוס' שם ודוק ותמצא היטב נכון: בגמרא אלא היינו טעמא דרבי כו' לא תקשה לך הא רבי בעצמו אמר כדי שיגמור הדין בשלשה דמשמע טעמי' משום הכי הוא דאימ' דה"ק כדי שיגמור הדין בג' כלומר הא דאמרו חז"ל דיני ממונות בשלשה לאו בתחילת הדין קא מיירי אלא בגמר הדין וק"ל:

דף ד.

בגמרא אקרא אני שבעים יכול תהא כו' הא דהאריכו לשונם
אפשר דבאו לומר דלא תימא אף דאזלינן אחרי המסורת אפ"ה אזלינן ג"כ אחר המקרא ואהני לן המקרא ואהני לן המסורה ולא תהא טמאה כ"א ארבעים ותרין וכדאי' בזבחים לכך קאמרו אקרא אני שבעי' כלומר ולא נקרא כ"א שבעי' ותהא טמאה שבעי' במלואי' ק"ל:
בגמרא מניין לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא באהל אפשר לתרץ קושי' התוס' דלהכי צריך לן רבוי' לרביעית שבא משני מתים הואיל דהכתוב קראה נפש דמשמע דמשום שהנפש יוצאה בו ובדאתי משני מתים מכל אחד חצי רבי' איו הנפש יוצאה בו ואפ"ה ריב' הקרא מדכתיב נפשות בלשון רבים אבל אי אזלינן בתר המסורת נפשת כדעת רבנן אמרינן דאינו מטמא כ"א בשיוצא ממת א' דאזי נקרא נפש ק"ל. ומה שהקשו מר' ישמעאל דדריש ג"כ מקרא דהנוגע במת בנפש אדם ותרי קראי ל"ל אפשר לומר דצריכנא לתרוייהו חד לטומאת אהל וחד לטומאת נגיעה וק"ל:
בתוס' ד"ה כולהו סבירא להו כו' עד ונראה דדוקא הכא כו' בדבר זה באים לתרץ בדרך אחר קושיתם הראשונה אשר הקשו דלא חשיב גם לדריב"א וק"ל. ודלא כמהרש"א

ודמהר"מ שלא הבינו כן ולכך קשה להו אמאי דכתבו בסמוך בדבור זה ז"ל ובלולב הגזול תנא נמי ר"ע אומר כשם שלולב א' כו' ע"ע ובמאי שכתבתי לא קשה מידי ודוק ותמצא: בא"ד ומיהו קשה מר"ע דלא דריש כו' עיין בפירש"י בקדושי' דלפירושו אפשר לתרץ קושיתם דלהכי ודוק:

דף ה.

ואם היה מומחה לרבים דן אפי' יחידי ברש"י דכתיב בצדק תשפוט כו' אפשר לומר דגם רש"י ז"ל סבירא ליה הא דכתבו תוס' דאפי' כר' אבהו אתי' ומודה ר"א דמדרבנן סגי' ביחיד מומחה וכדמשמע ממאי דכתב רש"י ז"ל לקמן דף ו' ע"א בד"ה דן את הדין במומח' ליכא למימר מדקתני סיפא כו' משמע דאי הוה מצי למיקם ביחיד מומחה הוה א"ש אפי' לר' אבהו והא דכתב רש"י הכא הכי משום דבעי למיקם תנא דברייתא כשמואל ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל דהלכתא כשמואל ועוד הואיל דחזה ז"ל דרב נחמן קאמר עלה דהאי ברייתא כגון אנא כו' ואיהו כשמואל סבירא ליה כדלקמן לכך מפרש לברייתא זאת אליבי' ודוק:

בגמרא אמר ר"נ כגון אנא כו' אפשר לומר דלהכי קאמר הכי להורות לעם לממנע מלדון יחידי אחר דהוא לא דן יחידי ואע"ג דהוה יחיד מומחה ואי לאו דאמר הכי היה אפשר למאן דהוא לומר דר"נ בשביל הכי לא דן ביחידי משום שאינו מומחה הוא אבל מומחה גמור מותר לדון יחידי לכתחלה ודלא כמתני' דאבות. ונראה עוד הא דאמר' הש"ס אח"כ וכן א"ר חייא כו' לאו דסתמא דש"ס אמרה כן דטפי ה"ל להקדים ר"ח לר"נ אחר דהקדימו לו בזמן אלא ר"נ קאמר בעצמו כן והוה כאלו מביא ראי' לדבריו מהא דר"ח וק"ל: בגמרא ולא מהני כו' עד לאו מנייכו נקיטנא רשותא כו' במילתא דעלמא הוא דאוקי' להו. לכאורה יש לתמוה מאי זה דקאמרה הש"ס דבמילתא דעלמא דאוקי' להו מ"מ במאי קמיירי רבה בר ר"ה אי דן בבבל באמת ודאי קשה לן למה דן אחר דרשות דא"י לא קמהני ואי דלא קאדן א"כ מאי קאמר להו לאו מנייכו נקיטנא רשות מאי בכך והיא נותנ' דלכך לא מצי לדון נמי ואמינא באמת דנקיט רשות גם בבבל ולהכי דן שם בבבל והא דקאמר להו לאו מנייכו נקיטנא רשות כלומר דהוה כאלו לא נקיטנא רשות מנייכו אחר שיש לי רשות מא"י ולא נקיטנא רשות מנייכו אלא משום כבודכם זהו דקאמר להו כי הוה מינצי בהדייהו כדי לאוקים להו במילתא בעלמא אבל לפי האמת ידע הוא שפיר דאי לאו דנקט רשות מנייהו לא הוה מצי למידן ודוק:

דף ה:

בגמרא וא"א משום הא גופי' כו' יש לדקדק לכאורה א"כ כל אחד

ימנע את עצמו ללמוד דקדוקי דיני דמומי' דלא יארע ליה כדאירע לרב דהואיל דהיה בקי כילי האי לא ניתן ליה רשות להתיר בכורות ועד כמה ליזיל האי מילתא אטו לעולם לא היה רב מתיר בכורות ודאי לא ניחא לן למימר כן. ונראה לי דלרב אירע כן הואיל דאיהו היה משתבח נפשי' בכך דהוה בקי כולי האי וא"כ איכא למיחש דיתיר מום שנראה לעלמא דהוה מום עובר ולא יחוש לדבר הואיל דאיהו החזיק את עצמו למומח' כולי האי משא"כ אי לא הוה משתבח נפשי' בודאי יחוש לעצמו שלא להתיר מום אשר נראה לעלמא למום עובר וא"כ באשר ירא' רב דאסר ליה רבי להתיר בכורות משום האי חששא ישים על לבו האי חששא גם כן ובודאי אחר דנעשה לראש היה מותר ליה להתיר בכורות ודוק:

בגמרא יורה יור' אי גמיר רשותא ל"ל למשקל הא דמקשה מתחלה על התרת בכור ואח"כ מקשה קושי' זאת אפשר לומר דהיה סבר דלכך נקט רשות על הוראה כדי להפטר אי טעה כדקס"ד דתוס' ז"ל אבל אחר דראה דמשני ליה משום הא גופי' כו' וא"כ ע"כ ל"ל דנקיט' רשות הוה אפי' להורות נמי דאל"כ אלא משום כדי להפטר בלחודי' א"כ מאי קאמר משום הא גופי' כו' ומאי תיקן בזה הלא אכתי יתיר בכורו אחר דלא אסר ליה להתיר רק שלא להפטר אם טעה ורב הוה בקי מאד ולא יטעה בכך ודוק:

בגמרא דתניא כו' וטעו נמי בהא כו' לכאורה מילתא דא לא צריכנא לן דמאי איכפת לן מאי דטעו נמי בהא. ואפשר לומר דלכאורה קשה לן מאי האי דההוא תלמודא דרש להו מי ביצים טפי מכל מי פירות דעלמא דאינן מכשירין לכך נראה דאינשי דההוא אתרא שאלו ליה על מי בצעים אם מכשירין או לא משום דסברו הואיל דפסולים למי חטא' אפשר דלא מכשרינן נמי והבין הוא דמי ביצים שאלו ליה ולא דקדק כהוגן בשאלתם וזהו דקאמר הש"ס וטעו נמי כו' ודוק:

בגמרא ר' חייא חזיי' כו' לרוי מאי דהביא רש"י ז"ל דצ"ל רבי ולא ר"ת נראה דטעות זה נפל בספרים אחר דהוה כתוב רבי חזיי' והרואה טעה בין חזיי' לחיי' וק"ל:

פשימא לפלג' הא קאמר דמהני על תנאי מאי הא דהקדים לבעי' דלי' מאי דפשיטא ליה משום דבא לרמז לן כי היכי דפשיטא ליה מכל וכל דמהני לפלגא בין לענין דמותר ליה לדון או להורות ובין דפטור אי טעה כשנטל רשות לפלגא כן מבעי בעי' ליה אי מהני על תנאי בכגון זה ודמספקא ליה בין לענין פטור בין לענין רשות וק"ל:

בתוס' ד"ה אא"כ רחוק כו' עד בסופו ונראה דהתם מיירי בלא נטל רשות מרבו ע"כ ראיתי בספר דשמו עלה דיונה אשר הקשה א"כ מאי מקשה בש"ס אי גמיר ל"ל רשות למשקל ודלמא להכי הוצרך ליטל רשות כדי שיורה ודלא להוי כמורה הלכה בפני רבו

ונער ובער לא יכתוב כן כי זהו השאלה בעצמה למה לא יורה בפני רבו עד דנתנה הש"ס הטעם משום מעשה שהיה וא"ת הלא כבר שמעינן כן ממשה דלא הורו זקני ישראל זה אינו דהוה אפשר לומר דוקא בפניו ורבותא דמשה שאני וק"ל:

דף ו.

בגמרא לימא כתנאי כו' נראה לי דקושיתו קאי דוקא על ר'
אבהו אמאי דאמר ד"ה אין דיניהם דין והלא הכא חזינן דפליגי אבל על שמואל לא קשה מידי דודאי יאמר שמואל תנאי הוא ואתי' כתנאי גם לעיל דע"כ צריך לומר דפליגי רבנן על רשב"ג כדלעיל ובזה יסתלק קושי' התוס' בד"ה לא דכ"ע כו' מעלינו וק"ל:
בגמרא לימא תלתא תנאי בפשר' כו' יש ליתן דביקו' לדקודם אחר שנפרש קושיתו בזה דמקשה לימא כו' ומאי בכך דהוה ג' תנאי בפשרה אלא ע"כ דקשה ליה אמאי דלא מיתני רשב"ג אצל פלוגתא דר"מ וחכמים כאורחא דאית' בכל מקום וזה לא הוה קשה ליה לפי מאי דהוה סבר דפליגי ר"מ וחכמים בדין גופי' ודכ"ע מקיש פשרה לדין וא"כ היאך היה אפשר למתני' רשב"ג בהדי הני תנאי דאינהו פליגי בדין ודכ"ע מקיש ורשב"ג לא אמר דבריו כ"א בפשרה ולא מיירי בדין כלל דהלא לא מקיש כדכתבי תוס' בד"ה דכ"ע כו' אבל השתא דאמר' הש"ס דכ"ע דין בג' ולא פליגי כ"א בפשרה קשי' ליה דה"ל למתני רשב"ג בהדי' וק"ל:
בגמרא ת"ר כשם שהדין בשלשה כו' נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע יש ליתן דביקות לדקודם אחר שאמר כשם שהדין בשלשה כך ביצוע בשלשה משום דמקיש פשרה לדין וע"כ אתי' ליה כן מקרא דויהי דוד עושה משפט וצדקה וא"כ ע"כ סבירא ליה דמצוה לבצוע כדכתבו תוס' וא"כ הי' אפשר להקשות מקרא דבוצע ברך לכך אמר ומסיי' נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ומוקי' א"כ קרא דבוצע בירך בשעושה פשרה אחר גמר דין.
וא"ת הלא אכתי קשה קושי' התוס' בד"ה מקשינו כו' דהלא ע"כ האי תנא סבר רשות אפשר לומר ע"כ לא סבר דהוה רשות אלא בזמן ששמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה אבל אכתי לא אמר איש פלוני זכאי כו' וכדמחלק הש"ס לקמן במאי דבינייהו בין ת"ק לדר' שמעון בן מנסי' אבל בשעדיין אינו יודע להיכן הדין נוטה סבר הוא דהוה מצוה לבצוע ודוק:
בתוס' ד"ה צריכה קנין כו' עד עוד ראי' מהא דתנן בסוף הנושא כו' ובלא קנין איירי כדמוכח מעובדא דחמתי' דר"ח. אבל ממתני' גופה אין ראי' דדלמא אימא דבקני' איירי והיינו בדעשאה קנין אם יפרנסנה היתומים כהוגן תהי' הכתוב' מחולה להם ואמרו רבנן דבכ"ה שנים נמחל להם דודאי יש בכ"ה שנים קבלת טובה מהיתומים דבשבילה ראוי

להמחל להם הכתובה ע"י קנין שעשאה על ככה אבל ממעשה דחמתי' דר"ח ע"כ מוכח דבלא קנין מיירי דאל"כ מאי האי דהוה משיב רבה בר שילא לר"ח ע"ש ודוק:

דף ח.

בגמרא וכי יש בו דיני נפשות מאי היה אמר עילא בחוששין

ללעז קמפלגי כו' קושיו' ר"ת על רש"י הם כראי מוצקים וגדולים מאד ובאשר נלך בדרך ר"ת לא נמלט ג"כ מקושיות ודחוקי' כאשר אבאר חדא מאי דתמי' לתוס' עצמם בסמוך אמאי דיהי' הבעל חייב ק' סלעים בשהוכחשו עדיו ודחוקים אחרים אשר הערו עליו בד"ה והביא האב עדים כו' וביותר יש לתמוה בין לרש"י בין לר"ת אמאי נאמר בזמן שהוזמו עידי הבעל דלא חיישינן עוד שיביאו עדים אחרים ועוד דחוק לן ביותר לר"ת דבשהוכחשו חיישינן שיביאו עדים אחרים ובהזמנ' לא חיישינן למה כן ולכאורה איפכא מסתברא ודוק. והאי ענין גופי' דחיקא לן שנחוש על ביאת עדים אחרים כי דבר זה לא מצינו בש"ס דחששו כן אפי' ברמז לא אמרו כן ואי הוה דעתם בכך ה"ל לפרש בהדיא עוד דחיקא לן לישנא דקאמרה הש"ס בסמוך ובמקום נפשות בכ"ג ור"ת רצה להמלט ממנ' ולדידי' דחיקא לן טפי ועוד הרבה דברים אשר יש לדקדק בזה והמבין יבין וע"כ אומר אני דיש לפרש סוגי' דשמעת' שלא יהי' בה דוחק כלל ובודאי בזה אני מודה לר"ת דלישנא דמוציא שם רע מיירי בזמן שהאב בא להוציא מהבעל ק' סלעים או מהעדים שהעידו שקר ורוצה להביא אותם לדיני נפשות וכל השמעת' מיירי א"כ שהאב הביא עדים והזים לעידי הבעל רק דבא האב לב"ד של שלש ואמר דונו לי מיהא דיני ממונו' על ק' סלעים דבעל (או להוציא כתובה מהעדים כדאכתוב עוד בסמוך) דר"מ סבר אין חוששין ללעז אע"פ דע"כ אח"כ יצטרכו להוסיף עד כ"ג לידון עוד דיני נפשות לעדים זוממים דהבעל אחר שכבר הוזמו ורבנן סברי דחוששין ללעז הדיינים הואיל דע"כ יצטרכו להוסיף עליהן עד כ"ג לידון דיני נפשות אבל ודאי דניחוש שמא יבואו עדים אחרים כדפרש"י ור"ת דכ"ע אין חיששין כדלעיל. וגם דעת המקשה היה כך דקשאל וכי יש בו דיני נפשות מאי הוה דאף הוא הבין דכבר ניזומו עידי הבעל ובא האב לתבוע ממון מבעל והוה קשה ליה וכי יש בו נפשות מאי הוה הואיל דהשתא לא בא לתבוע כ"א ממון וק"ל. וא"כ כל שמעת' מיירי בניזמו עידי הבעל ומקשה א"כ שפיר מברייתא דאמר' תבעו ממון בשלשה דמשמע דתבעו ממון בתחלה ולא תבע נפשות ומאי בכך ולמה לא ניחוש ללעז לעולא הואיל דע"כ יצטרכו לידון נפשות ולהוסיף על הג' עד כ"ג ועל זה קמשני רבא שפיר דה"ק במקום נפשות כו' והיינו דגם עולא מודה בזמן שתובע האב מבעל הממון דדיינינן ליה בג' ואין חוששין ללעז אע"פ דאח"כ ידונו העדים למיתה

ויצטרכו להוסיף עליהם הואיל דדין אחר' הוא דמתחלה דנו לבעל ואח"כ לעדים אבל במקום נפשות פירוש שבא האב לתבוע מהעדים ממון דכתוב' אשר רצו להפסיד אות' לא דייניגן בג' אחר שעליהם בעצמם יצטרכו אח"כ להוסיף לדון אותם דיני נפשות ובגוף אחד ודאי חיישינן ללעז לעולא ודייק לן שפיר לישנא דמקום נפשות. ואל תקשה היאך אפשר לפרש דמיירי דהוזמו עידי בעל ובא האב לתבוע מהם ממון דכתוב' הלא הם מתחייבים בנפשם וקים להו בדרבה מהם אומר אני דתירוץ הלזה רבה אמר ורבה סבירא ליה בכתובות דבעדים זוממי' אמרינן מת ומשלמים ואף דאיהו לא סבר כן מ"מ מפרש הוא שם דר"מ סובר כן ע"ש בתוס' ובריייתא הלזאת יש לפרש ג"כ דהכי סבירא ליה ודוק: ובסגנון זה יבא על נכון מאי דאמר אביי דכ"ע חיישינן ללעז כו' הב"ע כגון דאתרו בה סתם כו' ר"ל וא"כ ר"מ דסבר בזה כר"י דאינה חייבת מיתה וא"כ גם העדים אשר הוזמו אח"כ (דכל השיטה מיירי בשניזמו עידי הבעל כדלעיל) אינן חייבים מיתה ג"כ ולהכי דייניגן הממון שתבע האב (הן מהבעל ק' סלעים הן מהעדי' הכתוב' שרצו להפסיד) בג' דהלא אין כאן לעז מהשתא ורבנן סברי דחייבת מיתה אע"פ שלא התרו בה בפירוש באיזה מיתה דתהרג וא"כ כשניזמו אח"כ גם הם חייבים מיתה ולהכי לא דייניגן אפי' הממון שתבע האב בג' מחשש לעז הואיל דע"כ אח"כ יצטרכו להוסיף עליהם לידון נפשות בכ"ג וכן יתפרש אוקימתא דר"פ ודאחרים ועוד אדבר לקמן מהם ובהם ויבא ודאי שפיר על נכון הא דאמר אביי דכ"ע חוששין ללעז דלא הוה יכול לומר דכ"ע אין חוששין דא"כ מ"ט דרבנן דסברי בכ"ג הואיל דלא בא האב לדון השתא כ"א על הממון ודוק. כי יבוא הכל על נכון: ואחר שדברתי לפי שיטתי אדבר ואפרש איזה מילין בדברי תוס' אשר ראוי לעורר עליהם וערערו המפרשים עליהם מה שדקדק המהרש"א בד"ה רבא אמר כו' אמאי דלא העמידו דבריהם דהבעל הביא עדים והעידו שזינתה והי' זה בכ"ג ואח"כ נתבדרו הדיינים משום דלא כיונו דבריהם ותבע האב הק' סלעים מבעל אחר שר"ת סבירא ליה דחיישינן לכבוד הראשונים מדין לדין. ואומר אני דלהכי כתבו ז"ל כן דלישנא דרבא דייקא להו דאמר דהאב קאמר דונו לי מיהא דיני ממונות ש"מ דיש לו לתבוע ג"כ דיני נפשות וא"ת מ"מ על רבא גופי' יש לדקדק למה העמיד דבריו בענין זה לזה אימא דאי העמיד דבריו בשהוכחשו או לא כיוונו וכנ"ל היה עולא מודה ג"כ דלרבנן בעי כ"ג אחר שאע"פ דלסברתו לא חיישינן לכבוד ראשונים מ"מ לעז מיהא איכא הכא משום הכי קאמר דבריו בשהוזמו לאשמעינן אע"ג דליכא לעז אפ"ה חיישינן לכבוד ראשוכים לרבנן ובעי כ"ג ולא תימא עד דאיכא תרווייהו בהדדי לעז וכבוד ראשונים ודוק:

בתוס' ד"ה והביא האב עדים כו' עד ומיהו יש ליישב כדמוקי כגון דאיתכחוש בבדיקות איירי נמי שהכחישו אח"כ עידי האב הכחשה גמור דהשתא כו' ואע"ג דהני אחריני כו' נ"ל לפרש דבריהם באין דוחק כלל והיינו דרוצי' לומר דעידי האב אחר שהכחישיהו בבדיקות הכחישיהו נמי בחקירות והיינו למשל דעידי הבעל היו אומרים דהנערה זינתה בשלשה שעות על היום תחת אילן שפירותי' גסי' ובאו עידי האב ואמרו שבאותה שעה היתה הנערה עמנו במקום פלוני וקודם לזה הכחישוהו נמי בבדיקות והיינו שהיו אומרים זה אילן שאתם אומרים שנבעלה תחתי' שפירותי' היו גסי' שקר הוא שפירותיה דקים. ויש לחוש מהשתא שיבואו עדים אחרים ויאמרו שנבעלה תחת אותו אילן שפירותי' דקים או גסים ובשעה אחרת שאינן מוכחשים בחקירות מעידי האב מ"מ מוכחשים מעידי בעל בבדיקות או מעידי אב ודוק כי בזה לא צריכנא להגהות מהרש"ל וגם לא למאי דכתב מהרש"א ולקמן בתוס' ד"ה בפלוגתא דבן זכאי כו' אדבר עוד בזה:

דף ט.

בגמרא ר"א אמר כגון דאתרו בי' מלקות ולא אתרו בי' קטלא

כו' והא דאמרו רבנן מפני שיש בו דיני נפשות משום דמלקות גם דיני נפשות מיקרו וכדאמר רבא לקמן מלקות במקום מיתה עומדת וק"ל: והנה אמאי דמקשי' תוס' דהיאך אפשר לומר דר"מ סבר מכות בג' וא"כ ע"כ קרא דהצדיקו דורש לענין עדים זוממים דלוקין כדלקמן וא"כ קרא דלא תענה קשה ליה אפשר לומר דבאמת ר"מ סובר דמכות בכ"ג וטעמיה דאמר בג' הכא משום האי טעם גיפי' דקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ורבנן סברי דלוקין וסברי ג"כ כר"י דמכות בעשרים ושלשה והא דקאמר וקמפלגי כו' ולמאי דכתבינא ר"מ לא פליג בזה דמצי סבר נמי כר"י דמכות בעשרים ושלשה ואפ"ה סבר בג' הואיל דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד מ"מ הואיל דרבנן סברי כר"י ולא כרבנן דלשם שייך שפיר לומר דפליגי בזה וגם אינו מוכח כולי האי דר"מ סבר כר"י דלא אמר בהדיא דמכות בכ"ג א"כ אין תימא דאמר דפליגי בהכי ודוק:

בגמרא רבינא אמר כו' עד אמר ר"י בד"א בדיני נפשות אבל בד"מ תתקיים עדות בשאר רבי אומר אחד ד"מ כו' דחיקא לן טובא פירוש רש"י וגם תוס' מפרשי' כן דקאי אמאי דמשמע דפליגי ר"מ ורבנן אם אחר התראה פסלינן להו דוקא כדאמר רבי בהדיא או אפי' בלי התראה וכדמשמע לכאורה מדברי ר"י וע"כ צריכנא לפרש כדפירשו תוס' ז"ל היינו במה שנחלקו במשנה זו אבל מתוך משנה אחרת יש ללמוד כו' פירוש לפירושם דר"מ ורבנן במתני' דילן פליגי באמת בהדדי במאי דמשמע לכאורה דפליגי ר"י ורבי בי' אבל באמת ר"י ורבי לא פליגי בזה אבל ר"מ ורבנן פליגי בדבר זה זהו תמצית לשונם

ופירושם ובודאי זהו דוחק גמור ובלישנא דש"ס לא משמע הכי וסוגי' כזו לא מצינא עוד לדעתי הקלושה וגם יש לדקדק למאי הביאה הש"ס א"כ הא דאמר ר"י בד"א בד"נ כו' אחר שלא רצה להורות דבר בזה לכך אמינא דפירושא דש"ס הוא באמת כן דר"מ ורבנן פליגי במאי דפליגי ר"י ורבי בהדיא דהיינו אי יש לחלק בין ד"נ לד"מ או לא דר"מ סבר כר"י דיש לחלק בין ד"מ לד"נ לכך אמר ר"מ בג' דמיירי שנמצא אחד מהם קרוב או פסול וא"כ לענין ד"נ העדות בטל ואינה קיימת כ"א לענין ד"מ וליכא למיחש א"כ ללעז אחר שא"א לבוא לד"נ ורבנן סברו כרבי דכשם שבטל לענין ד"נ כן בטל לענין ד"מ וא"כ מעולם א"א למשכח ד"מ בלי ד"נ וחוששין ללעז ולא דיינינן אפי' דיני ממונות בג' אחר שודאי יבא לדיני נפשות נמי לשיטה דילי לעיל או גם לשיטת ר"ת ודוק ותמצא:

והנה יש לומר דר"י ורבי דפליגי אליבא דר"ע אי יש לחלק בין ד"מ לד"נ או לא ולא פליגי בהתראה וכדפירשו תוס' א"כ למה נקט רבי בדבריו החילוק שיש לחלק בין התרו או לא אחר שגם ר"י אית ליה התראה ואומר דלר"י דחקו לחלק בכך אליבא דר"ע משום דהוה קשה ליה אחר דר"ע לא רצה להקיש ג' לב' אלא בדבר אחד ופליג אר"ש דמקיש להו בכל מילי אף לקולא (לפי פירוש אחד שבתוס' דנראה טפי) א"כ אמאי מדמי להו בשני דברים לענין להחמיר עליו שיעשו דינו כיוצא בהו וגם בהא מילתא שאם נמצא א' מהם קרוב פסול שיהי' עדותם בטלה לכך אמר ר"י האי בד"א כו' והואיל דכתב לן התורה ההיק' דג' לב' בד"מ ובד"נ אית לן למימר בד"מ מקשינן לענין זה לעשות דינו כיוצא בהו ולענין ד"נ מקשינן לענין אם נמצא א' מהם קרוב או פסול שיהי' עדות בטלה וא"כ בכל אחד לא מקשינן כ"א לענין דבר אחד ובא רבי ואמר באמת אין לחלק בין ד"נ לד"מ והא דכתב לן התורה ההיקש בד"נ ובד"מ משום שאינן שוין דבד"נ לא פסלינן לכל עדות כ"א בשהתרו בהו ובד"מ לא צריכנא התראה ולכך לא הוה אפשר למילף מהדדי בדבר זה וק"ל. ולפי מה שכתבתי לעיל נראה דהאי ואימתי לאו רבי קאמר ליה בלחוד אלא סתם מתני' היא ואתי' כתרווייהו דבהא לא פליגי כלל ודוק:

בתוס' ד"ה בזמן שהתרו בהן מפרש בפ"ק דמכות היכי אמרינן להו כו' רוצים בזה לומר דהאי דאמר' הש"ס היכי אמרינן להו קאי ארבי וכדפירש רשב"א בסמוך בסוף הדבור אבל לר"י היה נראה דהא היכי אמרינן להו כו' קאי גם על ר"י וקאי על שעת בוא קרוב או פסול לב"ד וכדמשמע לכאורה מן יש מפרשים עיין עליהם וק"ל:

דף ט:

וא"א כגון שהתרו בה אחרים כו' לפי שטתי דלעיל ותפרש גם הכא שפיר בלי דוחק כלל וק"ל. וגם באוקימת' אחרונה יבא הכל על נכון: בתו' ד"ה בפלוגת' דבן זכאי כו'

עד א"נ איירי דיש לבעל שתי כיתו' עדים המכחישות זו את זו בבדיקו' כו' דאפי' יבאו יהיו מוכחשים מאילו בבדיקות כו' פירוש ומיירי דהאב הביא עדים אשר הכחישו אילו ב' כיתי עדים דבעל בחקירות ואילו יבואו כת אחר' יוכל להיות שלא יהיו מוכחשים מעידי אב בחקירות אבל בבדיקות ע"כ יהיו מוכחשים מב' כיתי הבעל והיינו דמיירי דעידי הבעל אמרו ביום א' ב' שעי' על היום נבעלה תחת תאינ' שפירותי' גסי' ואחת אמרה שבאמת שבאותו יום נבעלה באותו שעה תחת תאינ' שפירותי' דקי' ועידי אב אמרו שבאות' שעה היה האשה עמהם במקום אחר ויש לחוש מ"מ שתבא כת אחר ותאמר שביום אחר נבעלה תחת תאינה שהיה פירותי' גסי' או דקי' כאשר אמרה כת אחת מעידי בעל ולא תהי' מוכחש' מעידי אב בחקירות ודוק:

בגמרא אמר רב יוסף כו' עידי הבעל נהרגין ואין משלמים כו' אפשר דהוצרך לומר גם דבר זה דלא תימא כדקס"ד דרש"י דוהיו משלמי טובת הנאה דכתובה וק"ל. או אפשר לומר דלא תימא כדסבר רבא אליבא דר"מ דעדים זוממים אע"ג דמיקטלי משלמי' ואי תימא הלא זה הוה שמעינן מסוף דבריו דאמר דעידי האב נהרגין ומשלמים ממון לזה ונפשות לזה משמע דוקא כה"ג הוא דמשלמים תרוויי' וא"כ ל"ל דנקט ריש דבריו הלא מדיוק' דבריו יבא לן ריש דבריו אי מהא לא אירי' דה"א היא גופא קמ"ל דלא תימא כקושי' התוס' דמצי אמרי לא לחייב עידי הבעל באנו אלא לחייב הבעל ממון קאתינה וק"ל. ודע דעל קושי' התו' גופא נ"ל לומר דאפשר דמיירי דידעינן בעידי האב דהוה אפשר להו למיתי להזים עידי הבעל עד שלא נגמר הדין על פיהם ולא אתו אלא אחר גמר דין וא"כ ע"כ לא באו אלא לחייב ג"כ לעידי הבעל נפשות דאל"כ ה"ל למייתי עד שלא נגמר הדין דאין נהרגין הואיל דעדיין לא נגמר הדין דאין עדי' זוממים נהרגי' עד שיגמר הדין על פיהם. ולר"ת דסביר' ליה לעיל דאפי' בשהוכחשה עידי הבעל צריך הבעל ליתן ק' סלעים ודאי לא קשי' מידי ג"כ דאמרינן להו אי אית' דלא באתם כ"א לחייב הבעל ממון אמאי באתם בהזמה שיקרא עלייהו דעידי הבעל לא הוה לכו לבוא כ"א בהכחשה שיקרא עלייהו אלא ודאי דבאתם ג"כ להרוג אותם וק"ל:

בתו' ד"ה ממון כו' הא דמקשה כו' מפורש במקום אחר היינו דחילקו בין עדי' זוממי' לדין אחר דבעדי' זוממים צריכנ' לקיים כאשר זמם נגד כל אחד כו' ע"ע ובזה מדוקדק היטב הא דנקט ר"י דיני' דוקא בעדי' זוממים וק"ל:

בד"ה לרצונו רשע הוא ואע"ג דרבא בעי רשע דחמס כו' לא תקשה מאי ראיה מדרבא לרב יוסף דלמ' ר"י לית ליה דרבא בזה מ"מ הוה קשה ל"ל לרבא לומר ולפלוג על ר"י מטעם דאדם קרוב אצל עצמו כו' תיפוק ליה דלא הוה רשע כלל לדעתו וק"ל:

ובזה יש ליתן דביקות מה דכתבו אח"כ ז"ל הא דפריך בפ' קמ' דמכות נרבע יציל כו' משום דהוה אפשר לבעל דין לומר ודלמא לעולם אימא דר"י לית ליה דרבא ברשע דחמס ומרבא ג"כ לא קשה מידי דמאי תימא דה"ל לפלוג עליו בזה דלדעתו לא הוה רשע כלל אימא לטעמי' דר"י קאמר לדידי לא הוה רשע כלל אלא לדידך דס"ל דהו' רשע אודי לי מיהת דפלגינן דיבורי' ואף דדבר זה הו' דוחק לומר מדעת' דנפשן אחר שאינו מפורש כן בש"ס אימא אחר דע"כ צריכנ' לומר כן בדברי רבא אחר דמצינו במכו' דאיירי רבא בההוא ענייני' דהקשה הש"ס נרבע ורובע יציל ואיהו קא משני שם יקים דבר במקומה דבר הכתוב מדבר ש"מ דקיבל הוא הקושי' דמקשה וסבר דנרבע לאונס פסול לעדות מטעם שונ' או מטעם דהוה בעל דין כדכתבו תוס' שס ואפ"ה לא פליג רבא אריש מילת' דרב יוסף ש"מ דלא בא רבא כ"א לסתור דברי רב יוסף בזה דסבר דלא פלגינן דבורי' להכי כתבו דזה אינו דשם לא תקשו כ"א מנרבע לרצונו וק"ל. ובעיקר קושיתם איכא למימר דלא קשה מידי דודאי אי אמרינן דמקשה שם מנרבע לאונס' ומטעם שהוא שונא ודאי מקשה אליבא דר' יהודה דס"ל דשונא פסול לעדות דאלו לרבנן לא קשה מידי ובעי למימר א"כ אם נאמר דר' יוסי אית ליה דר' יהודה בשונא א"כ נרבע לאונס יציל. והנה רב יוסף דהכא ודאי לא סביר' ליה כר' יהודה אחר שאין הלכ' כמותו ושונא כשר לעדות סביר' לן וא"כ שפיר קאמר לאונס' מצטרף ודוק: בתו' ד"ה ואין אדם כו' הקשה ר"י בר' מרדכי כו' אפשר לומר הא דאמרו עדים כתב ידינו הוא זה ואנוסים היינו מחמת ממון ואנן מהימנן להו במאי דאמרי כתב ידינו הוא ולא מהימנן להו במאי דאמרו אנוסי' היינו מחמת ממון זהו עצמו משום דפלגינן לדבורייהו ולמה נחלק לדבורייהו עוד פעם אחת וא"ת דא"כ בדאמרו אנוסי' היינו מחמת נפשות נמי נימא הכי דנפלוג דבורייהו ולמה יהיו נאמנים אמה שאמרו אנוסי' היינו מחמת נפשות אפשר לומר דשאני ושאני אחר שיש ליתן טעם למאי דאמר רבא דפלגינן דבורי' דעד ולמה כך אלא משום דאמרינן דמסתמא מתחלה לא הוה דעתי' אמאי דמסיי' בדבורי' למעבד נפשי' רשע אלא דעתי' הוה מתחלה להעיד בסתם ואחר שהעיד מה שהעיד חזר מדבורו למשל במאי דהכא שהתחיל לומר פלוני רבע והיה בדעתו לומר רבע לאחר או רבע אותו באונס ונתחרט מדבורו הראשון וסיי' רבעני לרצונו כדי לסתור עדותו הראשון לכך אמרינן דפלגינן דבורי' משום דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואמרינן מסתמא לא בא מתחלה לעשות עצמו רשע כי אין דרך לבני אדם לעשות כן אלא ודאי הדבר היה כך כאשר כתבנו שחזר מדבורו הראשון משא"כ בשאמר רבעני לאונס' או בשאמר אנוסי' היינו מחמת נפשות דאינו עושה לעצמו רשע

אמרינן מסתמא מתחלה גם דעתו כך היה ולמה נחלוק לדבורי' ודוק היטב כי נראה בעיני דנכון הוא:

דף י.

גמר' אמר רבא פלוני בא על אשתי כו' מ"ד כו' אצל אשתו
לא אמרינן קמ"ל דחיק' לן טובא מילת' דרש"י למה נאמר מחמת מגו דיהי' נאמן גם על אשתו ויותר מזה מה דכתב רש"י בשורו דהו' נאמן גם על שורו ומחלק בחלוקי' דחוקי' לכך נראה כפי' הראב"ד דאמרינן בשורו כי היכי דאינו נאמן על שורו כן אינו נאמן על אדם אחר אשר אמר עלי' דרבעו וכן היה הס"ד דכאן באשתו ויתפרש היטב במאי דכתיבנ' בסמוך הטעם דרבא דאמר דפלגינן דבורי' הוא מטעם דאמרינן שנתחרט מתחלת דבורו דאל"כ למה יעשה את עצמו רשע ובודאי לא בא מתחלה על דעת כן אלא תחלת בואו לפנינו היה להעיד על אותו איש ונתחרט אח"כ משא"כ בשורו לא אמרינן דתחלת בואו לפנינו היה ג"כ לומר על שורו דנרבע מאותו איש ואמרינן אחר שאינו נאמן על השור דממונו הוא לא מהימן ג"כ על אותו איש דלא פלגינן לדבורי' וכן היה הס"ד דאמרה הש"ס במילתיה דרבא מ"ד אצל אשתו לא אמרינן ונאמר דודאי מתחלה היה דעתו גם על אשתו הואיל דאינו נאמן על אשתו לא יהי' נאמן גם על אותו אדם קמ"ל דלא וק"ל:
ואמד רבא פלוני בא על נערה המאורס' כו' יפה דקדק וכתב הרב בעל ת"ח ע"ע:
ההוא מבעי' ליה כדעולא דאמר עולא כו' אלא רמז לעדי' זוממי' שלוקי' מניין כו' נראה דאינו מגיה בדבריו רק עולא על מתני' דלשם קאי דתנן התם כיצד עדים נעשי' זוממי' כו' ופריך בש"ס כיצד אין העדים נעשי' זוממים מבעי' ליה ומתרץ שם שפיר ועלה קאי עולא ואמר רמז לעדים זוממים הנזכרים במתני' מניין וק"ל:
בגמרא ותיפוק ליה מלא תענ' כו' אפשר לומר דלהכי לא משני ליה משום דה"ל לאו שניתן לאזהר' מית' ב"ד כו' דא"כ הוה משמע דעדים זוממי' לוקי' באמת אפי' אם אפשר לבא לידי מיתת ב"ד ובאמת זה אינו כדכתבו תוס' בד"ה משום דהוה כו' וק"ל:
בא"ד יש ליתן דביקות לקושיתם למאי דקודם דאי לאו דקודם ה"א באמת אינן לוקי' על לאו דלא תענ' דאותו לאו אינו מביאן לידי מלקות באמת רק מאשר פירש הקרא בהדי' והי' אם בן הכות כו' אבל אחר שכתבו דאינן לוקי' בזמן שיוכל לבוא לידי מית' ב"ד ש"מ דלמסקנ' אמרינן דקרא דוהי' אם בן אינו כ"א גילוי מילת' אלאו דלא תענ' ועיקר מלקות בא להם מלאו דלא תענ' לכך שפיר מקשי' קושיתם ודוק:

בגמרא רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת ר"ל דודאי גם רבא אית ליה ג"ש דרשע רשע כדמוכח מכמ' דוכתי ולא בא הכא כ"א לתרץ דבר מה והוא אם נאמר כאביי דטעמי' דר"י הוא משום ג"ש א"כ ע"כ ת"ק לית לי' ג"ש דרשע רשע וא"כ אדמפלגי' בהאי פלוגת' לפלוגי בהרב' פלוגתו' דתלוי' בהאי ג"ש כדאי' בדוכת' טובא לכך קאמר הוא דפליגי בסבר' בעלמא וא"כ איכא למימר דכ"ע לית להו ג"ש דרשע רשע ודוק:

שם אמר רב אחא כו' א"ה אומדנ' ל"ל כו' אלא הא דתני' כו' א"ל אמר קרא כו' הנה לא קאמר אלא דמשמ' דלא נייד מתירוצו הראשון וגם היאך אפשר לומר דקושיתו הי דלמחיי' אע"ג שמת כבר עד שהוצרך לתרץ כי מחית אגבא דחיי מחית. לכך אמינא דקושיתו מתחלה הי' במאי דאמר א"ה אומדנ' ל"ל היינו מנ"ל לומר דנימוד אותו אם יכול לקבל המכות או לא ודלמ' גזיר' הכתוב הוא שנלק' אותו ארבעים אפילו ימות בהו והיינו שנכה אותו כל היכא דחי ואם ימות ודאי לא ילק' עוד עליו דגם בדבר זה לא היה טעה המקשה רק דקושיתו דעד דלא מית נכה עליו ואם ימות לימות ואם יחי' עד שלוק' בארבעים ואח"כ ימות לימות ולמה ניחוש עליו אחר שחד מד' מיתות היא וקמשני לי' ר"א אמר קרא ונקלה כו' ורצה בזה מאי דמשני ליה באמת לבסוף רק דהמקשה הבין דמשני ליה דא"כ דהקפידה התורה דנלקי אותו מ' דוקא בלא אומדנה א"כ נאמר ג"כ דהקפידה שנלקה אותו אפי' אחר מותו וזהו אין סבר' בודאי א"כ אחר שארבעים לאו דוקא נאמר ג"כ דאומדנ' בעי שלא נכה אותו אלא מכות שראוי להיות עדיין בחיי' ולא יותר וע"ז מקשה אותו אח"כ מברייתא וקמהדר ליה ר"א פירוש' דתירוצו הראשון ולכך לא אמר אלא וק"ל:

דף י:

בגמרא ר"נ אמר קידוש אחר עיבור כו' נייד מתרוצא דרבא דהלא לרבא בזמן עיבור ליכא קידוש אבל לדידי' ניחא וק"ל:

בגמרא הני ג' ה' ז' כנגד מי השתא קשה ליה טפי דאי לאו פירוש' דרשב"ג בברייתא הוה מפרשינא למתני' דמתחלה לא רצו להושיב ז' לעבר דא"כ הוה צריכנ' למיזל אחר הרוב ואי הוה אמרו ד' דנעבר אותו הוה מעברינן ליה וניחא להו טפי שיאמרו טפי מן ד' דהוה רובו דנעבר אותו כדי להוציאו מחזקת שאר שנין לכך הושיבו מתחלה ג' כדי שיסכימו כולם לעבר ואח"כ ה' שיסכימו ג"כ כולם כדי שאם נוסיף עוד ב' אפי' יאמרו אותן ב' שלא נעבר אותו מ"מ הוה רובו דמנכר טפי חמשה כנגד שנים ויצא הדבר בפרסום ובפומבי ובהכשר טפי מאשר יושיבו מתחלה ז' וילכו אחר רוב מעיקרא לעבר אותו בד' אבל השתא דמפרש רשב"ג דמתחלה אף שרוב מהם אמרו להושיב ולעבר

מוסיפי' עוד שנים א"כ אפשר להיות אחר הוסף' שאותן שנים לא יסכימו לעבר ולא הוה כ"א ד' דהוה רובו ואפ"ה מעברינן ליה א"כ קשה ליה הני כנגד מי ולמה לא ניקח מתחלה ז' ולמה לן טרח' זאת וק"ל: שם פליגי בה ריב"נ כו' אפשר ליתן טעם בפלוגתתן דמ"ד כנגד ברכת כהנים סבר דג' הראשונים אינן צריכי' להיות חשובי' כהני הנוספין דומיא דברכות כהנים דמלמטה למעלה קאמרינן כדאי' בבחיי ע"ע ולמ"ד כנגד שומרי הסף כו' קא סבר ג' הראשונים הן מעולי' מהנוספי' דומיא דשומרי הסף שהס החשובים ביותר ואח"כ חמשה רואי פני המלך גרסינן דרואים פני המלך תמיד ואח"כ ז' מרואי פני המלך גרסינן ועיין בקרא ותמצא ועיין באברבנאל והן ז' שאינן רואי' פני המלך תמיד ולכך קאמר מרואי ולא כל רואי כלומר אינן רואי' תמיד וק"ל. ובהאי יתפרש היטב מאי דאמר אביי לר"י עד האידנ' מ"ט כו' ומהדר ליה ר"י לא הוה ידענ' דצריכתיהו כו' ומהיכא תיתי דלא יצטרך ליה הואיל דרבו הוה לכך אמינא דר"י באמת כבר פי' ליה מתני' דמוסיפין בהדרג' מלמעלה למטה והיינו דתחלה מושיבים הטובים שבהם ואח"כ אשר הם למטה מהם מוסיפים וסבר ר"י דלא צריך א"כ לפרש כנגד מי דממילא יבין כן דהוא כנגד שומרי הסף כו' אבל אביי אעפ"כ לא הבין וק"ל:

דף יא.

בגמרא ור"ח מהיכא גמיר לה מר"מ כו' ור"מ משמואל הקטן

כו' נוכל לומר דלכך לא קאמר הש"ס דר"ח למד משמואל הקטן או משכני' משום דעיקר שאלתו הוא מאי דר"ח יצא לחוץ ועביד ביציאתו דרבי יחשוד אותו דהוא אכל שום ויהי' מן החושדים בכשרים ומאי דרצה לתקן ביציאתו לכאורה קילקל בזה לכך קאמר דדבר זה למד מר"מ ולא הוה יכול לומר דלמד כן משמואל הקטן דשם מאי חושד בכשרים איכא דהלא אף לפי הנראה לא עביד שמואל הקטן דבר מגונ' אחר שהשיב לא לעבר שנים עליתי אלא ללמוד הלכ' למעשה ואח"כ אמר ור"מ מהיכ' גמיר' לה פי' הא דלא היה מתייר' לעשות כן דדלמא האחר דקידש' באמת לא יגרשנ' והעולם יהי' סבור דר"מ קידש' באמת ולא אחר ותנשא בגט זה שלא כדין וקאמר דלמד לה משמואל הקטן דגם בשמואל היה אפשר למיחש דלמא האי מאן דלא היה מזומן לא יצא חוצה ויתעבר השנה בהדי האי דלא הוה מזומן וזה ודאי לא הוה אפשר לר"מ ללמוד משכני' בן יחיאל וקאמר עוד ושמואל מהיכ' גמר לה היינו מנ"ל למעבד ערמ' כדי שלא יתבייש הרשע ודלמא נאמר הלעיטהו לרשע וימות יתבייש ויתבייש מאה פעמים ולא יתבייש הצדיק פעם א' וגם משום כפר' ניחא ליה להתבייש לכך קאמר דזה למד משכני' ודוק: הא דאמרו על

הלל ושמואל הי עניו הי חסיד דכבר נאמר בסוף סוט' ענוה מביאה לידי י"ח וי"ח לידי חסידות וחסידות לידי רוח הקודש וק"ל:

דף יא:

בגמ' מ"ט דחנני' כו' אמר קרא לשכנו כו' יש לתרץ קושית התוס' דלא מביא קרא דמציון תצא תורה משום דבאמת קרא דמציון כו' מפורש בי' בהדיא דדוקא מציון תצא תורה ולא ממקום אחר וקסברי רבנן ודאי דמאותה קרא לית לן למימר כ"א דלכתחלה אין לעבר כ"א ביהודה אבל אם עיברו' בגליל מעובר אחר שאין לן קרא לעכב דלית להו האי דרשא דיליף חנני' מלשכנו כו' דלגופיה אתי' דלא יקריבו קרבנם כ"א בירושלים ולכך לא קשאיל נמי מ"ט דרבנן דשפיר ידע ילפותא דידהו מקרא דמציון דזיל קרי בי רב הוא רק טעמיה דחנני' רצה לידע אשר פוסל העיבור בדעבד אשר נעשה בח"ל וקמהדר דאית ליה ילפותא מקרא דלשכנו כו' וא"כ קרא דמציון כו' אשר נכתב באחרונה בנביאים ע"כ לעכב קאתי. ובזה יתפרק מעלן קושי' התוס' היטב דהכא הוצרך להביא קרא דלשכנו והתם הביאו קרא דמציון כו' דאותו קרא מורה על עכובת הדבר כנ"ל ודוק:

דף יב.

בגמרא ת"ר אין מעברין את השנה לפני ר"ה כו' הת"ח הקשה הלא אין מעברים השנים מפני התקופה לחוד אלא בעוד סימן א' אצלה וא"כ היאך יעברו אחר ר"ה מיד והלא אינן יודעים אם יהיה אביב או פירות האילן או לא בזמן האביב ורצה לחלק בין תקופת ניסן לתקופת תשרי ע"ע ולפי דעתי אין חילוק מכדי האי דאורייתא למ"ד והאי דאורייתא וא"כ מ"ש ולפי פירש"י וגם לפי' התוס' דא"א לטעות בה ודאי ג"כ אין לחלק בינייהו ונראה לי לומר דודאי מחשבי' על התקופ' אם תבוא בזמנה או לא וכשיהיה שלא תבוא בזמנה מסכימי' שאם יבוא אח"כ זמן האביב ולא יהי' האביב שתהי' מעוברת ולא יצטרכו אח"כ לישב ולחשוב עוד ולהסכים על העיבור אלא יהי' מעובר בהסכמה הראשונה ולמסקנ השו"ס אין מפרסמי' דבר זה בפומבי לכל עד אותו זמן אבל מתחלה היה סבר המקשן שמפרסמין לכל אדם תנאי והסכמה הזאת ודוק:

בהאי מעשה דשלחו ליה לרבא דזוג בא מרקת אשר הודיעו לו ג"כ שתפסו נשר ושניצולו בזכותם וגם שהי' בידם תכלת ולכאורה יש לתמוה מאי איכפת להו בדברים האלו ונראה דבאלו דברים באו להורות שכשרים הם ושיש לסמוך עלייהו ואינו צריכים עדי' להעיד עליהם דהם כשרים כדאית לן בעלמא. ובתכלת אית לן ג"כ שאינו נקח מכל אדם כ"א מן המומחה וק"ל. והא דקבעו דוקא בירח שמת בו אהרן הכהן נראה תמור' החודש שמת בו משה והוא אדר וק"ל:

שם מאי משמע דהאי נציב כו' עד וחד אמר כנגד חדש העיבור ואפשר דלכך שלחו ליה לישנא דנציב להורות על חודש העיבור וק"ל:
בגמרא ת"ר אין מעברין השנים לא משנה לחברתה נראה לי לפרש דבא לומר דאין מעברין קודם ראש השנה דומי' דברייתא לעיל וזהו משנה לחבירת' ודאי ודאמר אח"כ ולא שלש שנים זו אחר זו היינו כלישנא אחרינא שברש"י ולא קשה השתא מידי מאי שהקשו התוס' בד"ה ולא ג' שני' כו' וק"ל:

דף יב:
גמ' ח"מ וה"ק כו' ר"י אמר אינה מעוברת יש לתקן לישנא דברייתא דאמר' בשמו דאמר מעברין דה"ק אם עיברו' מפני טומאה אותו עיבור אינו כלום אלא כשרוצים לעברה מפני דבר אחר צריכי' מחדש לישב ולעבר' כי אין עיבור הראשון כלום וק"ל:
בגמרא אמר רב אשי כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים ונשים משלימות לטהורים ועודפי' עליהם כו' הנה דחיקא לן לישנא דאמר תחלה משלימות ואח"כ עודפות ורש"י ז"ל מיישב לי' בדוחק. ועוד דחיקא לן קושיו' התוס' ע"כ אומר אני דווי"ן אלו אינן ווי"ן דדביקות אלא דמחלקו' והוה כאלו כתוב תרי פעמים או וה"ק ר"א כגון שהיו מחצה טמאים ומחצה טהורים (והיינו אליבא דרב אתי' אוקימתא דא) ומתחלה הוה סבר כלשון א' דר"כ דטמאים עושים את השני ואח"כ נתברר לי' דלאו שפיר עביד אלא דה"ל לטמאי' לעשות ג"כ את הראשון כרב דאמר הכי ואח"כ אמר רב אשי עוד ונשים משלימות לטהורים והוה כאלו אמר ר"א או נשים משלימות לטהורים והוה סבר מתחלה דנשים בראשון חובה והוה מחצה על מחצה ולכך דחה הטמאים לשני וזה אתי' כלשון ראשון דרב כהנא אח"כ אמר רב אשי עוד ועודפות עליהן כאלו אמר או עודפות עליהן והיינו דבאמת ישראל הוה מחצה טהורים ומחצה טמאים זולת הנשים אבל בשיתחברו הנשים עליהם יהיו הטהורים מרובין וזה אתי' כלשון שני דרב כהנא ודוק כי נכון הוא: בגמרא אמר עולא אין מקדשין החודש קידשו מאי כו' א"ל רבא לר"נ מכדי כו' דחיקא לן טובא פירש"י וכי קידוש החודש בפה מיגרע גרע הדבר ומאי חילוק יש אם מקדשי' אותו בפה או לא וכן מאי דמקשי' תוס' דלא קשי' ליה לרבא על מתני' דעדיו' ועוד נוסף לן תמי' דלא קשי' ליה לרבא על גופי' דגם הוא מודה לכאורה בשאין מקדשין החודש דהוה מעובר דע"כ לא קאמר בטל העיבור אלא בשקידשו החודש אבל בדלא קידשו משמע דמודה דהוה מעובר' וא"כ תקשה לנפשי' קושיתו. ואמינא אחר דכל אדר הוא חסר בשנת פשוטה ובשנת מעובר' הוא מלא וחדש ואדר לעולם הוא חסר. ואחר דהטעם דאין מעברין ביום שלשים של אדר הוא משום דראוי לקבעו ניסן ודאי

נאמר יותר דנראה ההוא יומא לקבעו ניסן דיותר ראוי לן להביא עיכוב בדבר העיבור וא"כ הש"ס דשאל' עיברוה מאי ומהדר ליה עולא דאין מקדשין החודש בההוא יומא אלא עושין לאדר ראשון מלא כדיני' בשנה מעוברת ולכך הוה השנה מעובר וקשאלה הש"ס קידשו' מאי והיינו שקידשו ביום ל' החודש וא"כ ודאי יותר נראה להיות ההיא חודש ניסן אחר שאדר שלפניו עשוהו חסר ככל שנה שאינה מעוברת ולכך מהדר רבא ואמר דלהכי אינה מעובר ור"נ פליג ואמר דאפ"ה הוה מעובר וקשה ליה לרבא א"כ ודאי לא יאמינו אחר שרואין דעשאוהו ג"כ לחודש אדר חסר בכל שנה שאינה מעוברת דבשלמא לדידי ודאי יאמינו אחר שראו דעשאוהו לאדר מלא א"כ אית להו הכירא אבל לדידך מאי ומהדר ליה ר"נ אפ"ה מידע ידיע כו' ודוק:

דף יג.

גמרא מיתבי יום תקופה גומר כו' ועוד תני' כו' הנה יש לומר דאי לאו דהוה שמואל מפרש פלוגתייהו דפליגי בקרא דחג האסיף ובמקצת החג או בכל החג לא הוה קשה ליה דר' יהודה אדר' יהודה דהוה אפשר לומר דהא דאמר בברייתא ראשונה דאין מעברין אא"כ היתה תקופה חסירה רובו של חודש דהיינו ט"ז יום מתקופת ניסן קמיירי וטעמיה דא"כ תקופת תשרי נופלת בכ"א בתשרי ואית ליה יום תקופה גומר ור"י סבר דיום תקופה מתחיל ולכך אין מעברין כ"א בדנופלת בכ"ב בתשרי אבל לדשמואל קשה וק"ל:

בגמרא ואיידא דתנא רישא ט"ז לפני פסת תנא נמי ט"ז לפני החג נוכל לומר דהוצרך לומר דאין מעברין לפני החג כדי שלא נאמר הא דאמר מחשבין ט"ז לפני פסח מעברי' טעמי' משום אביב דתקופת ניסן כטעמי' דאחרים אבל דרשה דחג האסיף לית ליה לכך אמר ט"ז לפני החג אין מעברין להורות דגם מאי דאמר ט"ז לפני פסח מעברין טעמי' משום תקופת תשרי והיה לו לומר דגם עשרים אין מעברין אלא איידי כו' וק"ל:

בדש"י ד"ה ר"י סבר כולי חג בעינן כו' עד ולמיעברי' לאלול כו' כדפרכינן לקמן כו' משום דלא מיקלע לן תשרי ביומא דחזי' למעברי' לאלול כו' פירוש דבשלמא לאחרים דמיירי מתקופת ניסן ומשום אביב אפשר למתקן אח"כ בשנחסר נגד חודש מלא זה חד מירחי דקייטא והדר הדבר והקביעות לדוכתי' משא"כ לתנאים האלו דרוצים לתקן לתקופת תשרי באשר נעביר חודש אדר ונעשנו מלא א"כ א"א להו אח"כ לעשות חד מירחי קייטא חסר דא"כ הדרא תקופת תשרי לדוכתא ומאי מהני א"כ לתקנה דידהו וק"ל: ומאי דקשי' להו לתוס' על רש"י דע"כ לאחרים דלית להו החשש דאד"ו וא"כ לא ה"ל לדחוק אליבי' אומר אני דלא קשה מידי דאע"ג דלית ליה חשש דאד"ו מ"מ אית ליה אין בין עצרת

לעצרת אלא ד' ימים ואין עושין אלא ו' חדשים מלאים וכן ו' חדשים חסרים. וא"כ ע"כ בשנעשה אדר מעובר צריכנא לחסר נגדו חד מירחי קייטא כדי שיהיו ו' מלאים ו' חסרים ובזה יסתלק שפיר מעלינו ג"כ קושיתם אשר הניחו בתימה לקמן ע"ב ד"ה ולעברי' לאדר כו' ודוק ואע"פ דלישני דרש"י לא דייק לן שפיר בזה במאי דכתב לקמן ע"ב בד"ה ולעברי' לאדר כו' מ"מ בדרך הלזה יבוא הכל על נכון בש"ס גופה ורבינ' שפיר קמשני אליבא דאחרים ודלא כר"ת ודוק: בתוס' ד"ה ור"י סבר כו' עד בסופו וכן למ"ד שלשים יום לחסר חד מירחי קייטא ע"כ פירוש למ"ד שלשים יום אי מקלע יום ל' של אלול ביום ב' א"כ כשמעברינן אדר יבא ר"ה על יום ד' לכך מחסרינן נגד זה חד מירחי קייטא וק"ל:

זה בורר פרק שלישי. במתני' וחכמים אומרים אימתי כו' אבל אם היו כשרים או מומחים כו' לכאורה דחיקא לן מאי או דקאמר הלא ליכא למימר דאם היו כשרים דהיינו אינן קרובים או פסולין אע"פ דאינן מומחי' דיסברו רבנן דאינו מצי לפוסלן וכן אפכא אם הם מומחי' אע"פ שאינן כשרים דמהיכא תיתי דבר זה ואמינא דלפי אוקימתא דר"י שבתחלה דמיירי בערכו' שבסורי' נוכל לומר דהכי קאמרו רבנן אבל אם היו כשרים היינו דכשרי' הם מכל הצדדים בין לענין פסול וקורבה בין לענין דגמירי וסברי שפיר ככל הדיינים המומחים שבעולם או אפי' דלא גמירי רק שהמחום רבים עליהם כדלקמן וזהו פירושו דאו מומחי' דקאמרי רבנן וק"ל:

ולאוקימתא אחרת דמיירי שקיבל עליו פסולים כמו בדקיבל עליו עד א' כשנים כן נמי קיבל עליו פסולים ככשרים וכבר כתבו תוס' לקמן דבתרתי לריעותא לא מכשרי רבנן א"כ ה"ק אבל אם היו כשרים היינו לענין פיסול וקורב' ואע"פ דלא גמירי או מומחים אע"פ שאינן כשרים לענין פיסול וקורבה הואיל דקיבלם עליו אינו יכול לחזור ולפוסלם אחר דאינו כ"א חד ריעותא בהם וק"ל. והא דקאמר בין בדיינים בין בעדים לישנא דהיו ולא קאמר אבל אם הם כשרים נראה דבאי' להורות דצריך להיות תחלה וסופה בכשרות וק"ל:

בגמרא מאי זה בורר כו' בתלתא סגי דרכי רש"י ז"ל ותוס' ז"ל ידועים ואפשר לומר עוד דהנה לישנא דמתני' דחיקא ליה דקמתחיל דיני ממונות בשלשה ואח"כ אמר זה בורר כו' משמע דזולת שלשה אלו צריכים הבעלי דינים לברור' להם עוד א' להושיבם אצל השלשה דיינים ושני דיינים מהם בוררים להם עוד א' ולכך מקשה בשלשה סגי והמקשן ודאי לא העלה על דעתו לפרש אחד דקתני דיתפרש בית דין א' דא"כ ודאי דחיקא לן טובא למאי הוצרך התרצן לפרש מלת אחד .היינו ב"ד אחד הלא המקשן כבר ידע דבר זה ולא ה"ל לומר כ"א כשזה בורר לו א' כו' אבל לדידי א"ש דהוא לא הבין דמיירי

ומתפרש בית דין אחד אלא אחד ממש וקמשני ליה דאחד היינו ב"ד א' והסיפא היא פירוש' דרישא. ובזה א"ש נמי הא דמקשה אח"כ ועוד מאי זה בורר לו א' דדחוק' טוב' לפי פירש"י ותוס' ז"ל אבל לדידי יתפרש דקשיא ליה לישנא דאחד אי מיירי מב"ד א' ה"ל לומר שלשה ולמה קאמר א' ומתרץ לי' דהאמת כן הוא ובחרתי זה הפירוש מכל הפירושים לפי ע"ד: שם ואפי' לוה מצי מעכב כו' לכאורה יש לדקדק מנ"ל הא דלמא מיירי מתני' בשזה תובע וזה תובע וכדכתב הרא"ש לקמן והטור הביאו בסי' י"ד ואי מדקדק מדקתני סתמא משמע דמיירי אפי' במלוה ולוה א"כ יש לדקדק קצת לקמן דקמוקי הש"ס אליבא דר' יוחנן בשקיבל עליו עד א' כבי תרי א"כ גם התם ע"כ מיירי במלוה ולוה הואיל דבסתמא קתני במתני' זה פוסל כו' וא"כ מאי האי דקמבעי' לקמן אליבא דר' יוחנן אי באתן לך מחלוקת אבל במחול לך ד"ה אינו יכול לחזור בו או בין בזו ובין בזו מחלוקת ומאי קמבעי ליה הלא מהכא מוכח דבין בזו ובין בזו מחלוקת דהלא מיירי הכא במלוה ולוה ובמלוה נאמר מחול לך ובלוה אתן לך וזה ודאי דוחק לומר דסתמא דש"ס קא מוקי' האי אוקימתא ולא ר"י דודאי הואיל דר"י מפרש לרישא בערכאות שבסורי' והיה קשה עליו מסיפא ודאי צריך לפרש כדמשני הש"ס ונראה הואיל דאיכא אמוראי אליבא דר' יוחנן באוקימתא דסיפא דר"ד בסמוך מפרש דפליגי בצריך לברר ורבין מפרש דפליגי במגו א"כ אליביי' קא בעי' וק"ל:

בגמרא כדאמר ר"י בערכאות שבסורי' ה"נ כו' אבל מומחי' לא. לכאורה יש לדקדק דא"כ קשיא רישא לסיפא דבסיפא פליגי רבנן וסברי דלא מצי לפסלן וברישא משמע דמודים דיכול לפסלן מדקאמרי שני דיינים בוררים להם עוד א' והת"ח רצה לתרץ דהאי תירוצא אתי' אליבא דאוקימתא אחרת דלשם ואינו מביא הא דאמר ר"י בערכאות שבסורי' לומר דבהכי מוקי' גם לסיפא כ"א להורות דאפשר למיקם הרישא כאשר מפרש הסיפא ובודאי מדוקדק היטב בזה דברי הש"ס דאמר' כדאמר ר"י כו' ה"נ כו' ולא קאמר' בקיצור בערכאות שבסוריא מיירי אלא דה"ק כדאמר ר"י שם בסיפא יתפרש' הרישא אבל הסיפא לא תתפרש כן אבל מ"מ לא נהירא לן לומר כן דא"כ מאי עלה על דעת התרצן דיתפרש הרישא לדר' יוחנן אחר דמוקי' לסיפא בערכאות שבסוריא לכך אמינא אחר דיש לדקדק ג"כ מאי האי דקמסיי' אבל מומחי' לא פשיטא אחר שהקים לרישא דמיירי דוקא בערכאות שבסורי' ודאי מומחי' לא (ולקמן דקאמר נמי אבל מומחי' לא המקשן דקאמר הכי וק"ל) לכך נראה לומר דרישא מיירי בדלא קיבלם עליהם רבים ולכך ודאי אפי' לרבנן מצי כל א' לפסלם משא"כ לקמן דמיירי בשקיבלם עליהם רבים כדאמר לקמן שהמחום רבים עליהם וא"ש א"כ הלישנא דקאמר כדאמר ר"י בערכאות

ה"נ כו' אבל מומחי' לא כלומר לענין זה מוקמינן לרישא דומיא דסיפא דמיירי בערכאות שבסוריא כמו הסיפא אבל מומחי' היינו לענין שהמחו' רבים עליהם לא מוקמינן לרישא כ"א לסיפא וק"ל:

לכאורה יש לדקדק אמאי דקאמר ואפי' לוה מצי מעכב כו' לפי מאי דאיתא בב"ק פ' בתרא דלב"ד הגדול גם הלוה מצי מעכב ויוכל לומר לב"ד הגדול קא אזלינן א"כ מאי מקשה דלמא בהכי מיירי הכא וי"ל דאי הוא מיירי הכא דאמר לב"ד הגדול קאזלינא א"כ ע"כ צריך לילך עמו ומאי קאמר' א"כ זה בורר לו ב"ד א' כו' ושניהם בוררים לו עוד א' הלא צריך לילך עמו תיכף לב"ד בשיאמר אלך ואין א' מהם יכול לעכב וא"ת א"כ מאי קאמר ואפי' לוה כו' דמשמע אי הוה מצי לעכב הלוה ולומר למקום הוועד קאזלינא הוה א"ש הלא מכש"כ הוה קשה מאי שניהם בוררי' לו עוד א' דקאמר אפשר לומר דמקום הועד שאני דאף דהוה אמרינן דיוכל הלוה לומר לבית הועד קאזלינא לאו דיכול לכוף המלוה לילך עמו לשם דודאי אין ללוה יפוי כח כולי האי רק לענין זה הוה אמרינן דיכול לעכב ולומר למקום הועד קאזלינא לאשתמוטי ולומר לא אדון לפני הב"ד שבררת לך עד שיברר ב"ד אשר נראה בעיניו והוינא יכולים לפרש א"כ למתני' בהכי דאמר הלוה למקום הועד קאזלינא ולא לפני הב"ד שבררת והמלוה אינו רוצה לילך למקום הועד ולכך שניהם בוררים להם עוד א' השוה לתרווייהו אבל אי הוה מיירי דאמר לב"ד גדול קאזלינא אזי כופין למלוה לילך עמו משא"כ בשאמר לבית הועד קאזלינא דלא צייתינן לי' כ"א לאשתמוטי' כנ"ל ועיין בתוס' ב"ק. ועוד יש ליישב הא דאמר ואפי' לוה מצי מעכב לא מיירי באמת בדאמר לבית הועד אזלינן אלא בשכל א' בורר לו ב"ד א' במקומ' והא דמייתי ראי' מהא דר"א דמיירי בשרוצה לילך בית הועד היינו דבא לומר כשם שלא צייתינן ליה לילך למקום הועד מטעם דעבד לוה כן לא מצי לברר לו ב"ד אחר בזמן שהמלוה בירר לו ב"ד אחר ודוק:

בגמרא נימא בדרב יהודה אמר רב קמפלגי כו' הנה מצינו בש"ע בשם י"א דאם המבוררים יכולים להשוות את עצמן בלי בירור השלישי דרשאין לפסוק הדין על פיהם בלחוד א"כ מאי קאמר דרבנן אית להו דר"י דלמא היינו טעמיי' דרבנן דהדיינים יכולים לומר שאינם רוצים בשלישי כלל ולכך דעתייהו בעינן וי"ל:

עוד מצאתי בב"ח דכתב דבפשרה אין הדיינים יכולים לברור השלישי בלי דעת הבעלי דינים ודייקא ליה מדקתני תחלה דיני ממונות בשלשה דהוה משנה שאינה צריכה לכאורה אלא דבא להורות דדוקא בדין הוא דפליגי רבנן אר"מ ולא בפשרה א"כ יש לדקדק אדעת המקשן לכאורה דקאמר נימא בפלוגתא דר"י כו' וא"כ דיני ממונות בג'

ל"ל ודע דאני אמרתי דלהכי קתני בתחלה דיני ממונות בג' דאי הוה תני מתחלה זה בורר לו א' כו' ה"א דהכי דינא לעולם ואין לדון כ"א בזה בורר להכי קתני תחלה דיני ממונות בג' לומר דהדין באמת כך הוא רק כשזה בורר כו' כדמפרש הש"ס לעיל וק"ל: בגמ' כל כמיני' דפסיל דיינים כו' יש לדקדק אמאי לא נימא דפליגי בדר' אלעזר דר"מ סבר דאפי' הלוה יכול לעכב ורבנן סברי כר"א וי"ל: עוד יש לדקדק לעיל דמקשה בית דין בתר דפסלי להו אזלו ובררו להו ב"ד אחרית' ואי אית' למאי דפסק הרמ"א בהג"ה ש"ע סי' ז' דאוהב ושונא אע"פ שפסולי' לדון מצי לברר דייני' אחרים א"כ מאי מקשה הכא ובאמת אני אומר דהמעיין ממוצא דבר מהיכן יצא הדין הזה ירא' דלאו באוהב ושונ' ממש קמיירי דפסול לדון מדינ' כ"א באוהב אשר רוצה להחמיר על עצמו מטעם חומר' בעלמא כאשר הובא בש"ס דכתובות ודשבועות וזה יכול לברור דיין אחר אף שהוא מחמיר על עצמו שלא לדון אין צריך להחמיר שלא לברר דייני' וכן מוכח שם מהש"ס וא"כ לא קשה מידי ומ"מ לא שפיר עביד רמ"א דכתב דברי' סתם ועיין בסמ"ע שם שכתב ולא הרגיש הסתיר' שיש למצוא מהכא להמנהג אשר הביא:

דף יג:

בגמר' כי את' ר"ד כו' מחלוק' כו' דר"מ סבר אין צריך לברר כו' כן גרס רש"י בפירוש הב' וסבר דלרבנן בשאינו מברר הפסיד ולכך אינו יכול לפסלם דנוגע בעדות הוא ור"מ סבר אין צריך לברר ולכך יכול לפסלן דאינו נוגע בעדות הואיל דחבירו אינו צריך לתרוויי כיתו'. הנה קשה לי טובא לפי שיט' זו היאך יאמרו רבנן סתם דאינן יכול לפסלם ור"מ קאמר נמי סתם דיכול לפסלם הלא לפי אוקימת' וטעם הזה ופלוגת' זו נוכל למצוא ההיפוך דר"מ סבר אינו יכול לפסלם ורבנן סברי דיכול לפסלם והיינו בשטען דיש לו ב' כיתו' ולא מצא כ"א כת אחת או הביא תרוויי' רק דכת אחת נמצא' פסולי' דלר"מ דסבר דאינו צריך לברר דבריו א"כ בכת הנשאר' יוכל אכתי לזכות בדינו ולכך לא מצי חבירו לפוסלם דנוגע בעדותו הוא ולרבנן דסברי דצריך לברר א"כ לא מהגי' ליה האי כת מידי דאפי' לא תפסל לא מצי לזכות בדין וא"כ חבירו יכול לפסלם דאינו נוגע בעדות מהשתא. ובאמת תמי' לי הרבה על הגדול שכמוהו רש"י ז"ל למה לא הניח הגירס' דר"מ סבר צריך לברר כו' ולא מיירי כלל בשבא לפסלם לעדות אחר' נמי והיינו שרוצה להעיד עליהם שהם פסולי' רק דמיירי שטען הבע"ד שיש לו ב' כיתי עדים ולא הביא אלא א' או הביא שתי' ונפסלה האחת ע"י עדים אחרי' ור"מ סבר דצריך לברר ע"כ לא יוכל לזכו' בדין ע"י כת א' שהביא וזהו דקאמר זה פוסל עדיו של זה כלומר דפוסל אותם להעיד עליו אחר שטען שיש לו ב' כיתי ולא הביא אלא אחת ורבנן סברי דאינו צריך לברר ולכך לא

מצי לפסלם כ"א בשהביא עדי' שהם פסולי' ממש וא"ת א"כ היאך תתפרש מאי דקמבעי ליה אח"כ נמצא' כת שניי' כו' ומאי דקפשט כבר העידו כו' אימא דודאי יתפרש שפיר דע"כ לא אמרינן דצריך לברר ולהביא תרוויי' ואם לא הביא או הביא תרוויי' ונפסלה האחת דהפסיד היינו בשנפסלה האחת עד שלא העיד' כת האחרת אבל בזמן שכבר העיד' האחרת אפי' נמצא כת השניי' פסולי' אמרינן כבר העיד' הראשונ' ואפשר דהטעם הוא משום זילות' דבי דינא ודוק:

ובאמת לפי פירוש הא' דרש"י ז"ל נראה לי נמי לפרש בעי' דש"ס ופשיטות' בדרך אחר דלא כרש"י ז"ל דהא דקאמר נמצא' כת שניי' קרובין או פסולי' לא מיירי שנמצאו ע"י אחרי' כן אלא שנמצאו כן ע"י העדאת בע"ד עם עוד א' ולא העיד על כת ראשונה כלום רק כת הראשונ' כבר העיד' בב"ד בכשרו' ואח"כ בשהביא השניי' בא הוא עם אחר עמו לפסלם אי אמרינן לרבנן דאפ"ה נוגע בעדות הוא אחר שגם הם באי' להעיד עליו וקפשט ליה כבר העידו עדי' הראשוני' ויכול לפסלם דאינו נוגע בעדו' כלל וא"ש השתא דלא תקשה אחר דהלכ' כרבנן ולא כר"מ למה דחק עצמו למבעי אליבא דר"מ ודוק: ויש לדקדק קצת אליבא דפי' רש"י נמי למה לא קאמר דגם רבנן סברי דאין צריך לברר ופליגי בהאי מילת' גופי' דנמצא' כת שניי' פסולי' דר"מ סבר כבר העידו ורבנן לא סביר' להו האי סברה:

ועוד נימא דגם רבנן סברי דאין צריך לברר ואפ"ה אית להו דאינו יכול לפסול כת אחת מטעם דחיישינן דלמא יפסל אח"כ כת האחר' ע"י עדי' אחרי' ואזי אמרינן כבר העידו ראשוני' לפי פירש"י ז"ל ור"מ לא חייש להכי וי"ל זה:

יש לדקדק קצת אחר דרב דימי גופי' מוקי בב"ב פלוגתא דרבי ורשב"ג באוקימת' אחרינ' מאי קאמרה הש"ס הכא אליבי' נימא בפלוגת' דרבי ורשב"ג פליגי ושם יש עוד אוקימת' אחרית' ע"ש ובחדושי דלשם: ברש"י בסוף העמוד ז"ל ומשום דהלכה כרבי מחבירו מהדרינ' לאוקמ' לפלוגתיי' אליבי' רצה ליישב אמאי לא קאמר' הש"ס אפכ' אליבא דרבנן כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דר"מ דרשב"ג כר"מ ורבי אמר לך ע"כ לא קאמר ר"מ דאין צריך לברר משום דהני עדי' לאו מכח עידי' אחרינ' קאתי כו' והכי שפיר טפי למימר אחר דרבי ורשב"ג היה בתר ר"מ ורבנן לכך כתב רש"י ז"ל הואיל דהלכ' כרבי מחבירו מהדרינ' כו' דוק ותמצא נכון:

דף כד.

בגמרא היינו דר"ד א"ב מגו מר סבר אמרינן מגו כו' נ"ל

לפרש דה"ק מר סבר היינו רבין אמרינן מגו פי' דוקא ע"י מגו סבר ר"מ דמצי לפסול ולא זולת המגו ומר סבר היינו ר"ד דלא אמרינן מגו פי' אפי' בלי מגו יוכל לפסלן ובזה יסתלק מעלן קושי' מהרש"א אבל באמת טפי ניחא לי לפרש דאליבא דרבנן קאי ואפכ' קאמר מר סבר פי' ר"ד סבר דאמרינן מגו היינו אפי' רבנן מודי' במקום דאיכא מגו דיוכל לפסלן דע"כ לא פליגי אלא במקום דליכא מגו וכדמפרש הוא לעיל ומר סבר היינו רבין סבר דלא אמרינן מגו דקיימא לן כרבנן והם פליגי עם ר"מ במקום דאיכא מגו וניחא לי טפי לומר כן מלומר כפירש"י דהיאך אפשר לומר דר"ד לית ליה מגו במקום אחר בעלמא ודוק:

במתני' נאמן עלי אבא ואביך נאמנין עלי ג' רועי בקר כו' נראה לי דג' חילוקי דינים נקט לן במתני' דרישא דאבא ואביך מיירי בדקיבלו עליו לעד וג' רועי בקר לדיינים ואח"כ מיירי בשבועה וזהו דקאמר אח"כ רב דימי כגון דקבלי' עלי' בחד ואי אמר' כדכתב רש"י ז"ל דקבלי' עלי' בחד דיינ' לא ה"ל למימר בחד בבי"ת אלא כחד בכ"ף אבל לדידי א"ש דפירושו הוא דקבלי' עלי' עם עוד אחד להיות עד עליו וא"ש השתא הא דהוצרך הש"ס לעיל להביא הא דרב דימי במאי דהקשה תנינא משום דאי לאו דהביא לדר"ד ה"א דלעיל מיירי בעדים והכא בדייני אבל מלישנא דר"ד דאמר כגון דקיבלו עליו בחד ולא אמר בתרי דהוה משמע עם עוד ב' דיינים משמע דגם הכא בעדים קמיירי והא דקאמר אבא וגם אביך נראה דצריכנא לתרוויי' דאי הוה קתני אבא ה"א בהא פליג ר"מ ואמר דיכול לחזור בו משום דלא גמר ומקני דסבר אבא ודאי יזכה לי יותר מלכשנגדי ואי תנא אביך ה"א בהא קאמרו רבנן וק"ל:

שם היה חייב לחבירו שבועה ואמר ליה דור לי בחיי ראשך כו' הא דקאמר היה חייב לחבירו שבועה ולא קאמר בקיצור אמר לחבירו דור לי בחיי ראשך ואתן למ"ד דבאתן לך פליגי או מחול לך למ"ד דבמחול לך פליגי נראה לי דבא להורות לן דבחד' לריעות' דוקא קמיירי ולכך קאמר היה חייב לו שבועה כבר ולא נתפייס כ"א תחת מליקח השבועה חמורה ליקח תחתיה הנדר משא"כ אי הוה אמר בקיצור ה"א דמיירי אפי' בשהוא היה חייב שבועה לחבירו ולא די שהיפך השבועה על חבירו אלא אף גם שלקח בעדה הנדר קמ"ל דלא וק"ל:

בגמרא אמר ר"י אמר שמואל מחלוקת במחול לך כו' אפשר לומר דלשמואל דחיק' ליה לישנא דמתני' דאמרה בלשון יחיד יכול לחזור ואין יכול משמע דלא מיירי כ"א מן חד בעל דין ובחר ליה שמואל דמיירי באותו דאמר מחול לך ור"י בחר לי' דקאי דוקא על אותו אשר אמר אתן לך ולא תקש' א"כ מאי קמבעי' ליה בדר"י אי סבר בזו ובזו מחלוק'

הלא לפי דברי אלה ע"כ לא פליגי כ"א באתן לך אימא לך דהוה מסופק אי סבר ר"י דאפי' לפני גמר דין מחלוק' כדלקמן וסבר א"כ דמתנית' לצדדין קתני לדר"י דבמחול לך פליגי לפני ג"ד ובאתן לך דוקא לאחר ג"ד וא"כ א"ש לישנא דיכול דקאמר ליה בלשון יחיד אחר דבכל צד לא קמיירי רק מחד בעל דין וק"ל: בתוס' ד"ה אמר רב דימי כו' ע"כ נראה דאמלתיי' דרבנן קאי כו' נראה לומר דגם במאי דכתב רש"י ז"ל אינו מוכח דסבירא ליה לרש"י דלרבנן אפי' בתרתי לריעות' אינו יכול לחזור והא דכת' רש"י ז"ל ואע"ג דאיכא תרי אחרינא בהדיה אמר ר"מ יכול לחזור בו נראה דמילתי' דנפשי' קאמר לומר דאפ"ה פליג ר"מ ולא דרצה לפרש מילת' דר"ד דקאי דוקא על ר"ד לאשמעונן רבותא אליביה וניח' לי לומר כן במאי דדחיקא לי לפי הבנת התוס' ברש"י ז"ל דלמה יבוא ר"ד לאשמעונן רבותא בדר"מ אשר אין הלכה כוותי' וטפי ה"ל לאשמעונן הרבותא אליבא דרבנן ולומר כגון דקיבלו עלי כבי תרי דהוה אליבא דהלכת' ודוק:

ודע דלפי' הבנת התוס' בדרש"י ז"ל וגם למאי דסבר הרמב"ם באמת דלרבנן אפי' בתרתי לריעות' כשר קשה לכאורה אמאי דרצה לאוקמי לעיל רישא דמתני' דפליגי ר"מ ורבנן בדקיב@ ו עלי' כבי תרי אי יכול לחזור או לא ור"ל באמת הכי קסבר והגיה' תני עדו א"כ מאי האי דאמרו רבנן שם אימתי בזמן שמביא עליהם ראיה שהן קרובים או פסולים ומאי בכך שהם ג"כ קרובים או פסולים הלא לפי דבריו מכשרי רבנן אפי' בתרתי לריעות' וצריכנ' לומר דשם מיירי דקיבלו עליו בדלא ידע שהוא ג"כ קרוב או פסול ולא קיבלו עליו אלא לענין זה להיות במקום שנים אבל אילו ידע שהוא ג"כ קרוב או פסיל לא קיבלו עליו והוה קבלה בטעו' ודוק:

שם אא"א בין בזו ובין בזו רבא דאמר כמאן נראה לומר דדחיקא ליה לומר דג' מחלוקת בדבר כדמצינו גם בריש מכילתיה דדחיקא ליה כהאי מלתא דאמר לימא תלתא תנאי בפשר' פליגי ק"ל:

דף כד:

בגמרא איתיביה כו' עד מאי לאו כו' והא תנא ליה רישא כו' הנה נוכל לומר דלא קשה ליה לדרב יהודה אמר שמואל מידי משום דסבר דילמא דשמואל סבר דפליגי בין לפני ג"ד ובין לאחר ג"ד ולכך צריכנא לתרוויי' וכן נוכל לומר דלא היה יכול לפשוט מהאי טעמא גופיה דרב יוחנן סבר בין בזו ובין בזו מחלוקת דאל"כ ל"ל תרוויי' משום דסבר נמי דילמא ר"י סבר דפליגי בין לפני ג"ד ובין לאחר ג"ד משא"כ לרבא מקשי' שפיר אחר דידע דאית ליה דלא פליגי כ"א לאחר ג"ד וסבר נמי דלא פליגי אלא באתן לך לכך אותיב ליה ל"ל תרוויי' וק"ל:

יש לדקדק קצת במאי דרצה להוכיח מדאמר רבא לפני ג"ד יכול לחזור בו דילמא רבא בתרתי לריעות' קמיירי ואפ"ה לאחר ג"ד אינו יכול לחזור בו וי"ל ולומר דבתרתי לריעות' אין לחלק:

עוד יש לדקדק למאי דכתב הרא"ש בתשוב' והב"י הביאו דלאחר ג"ד אפילו שניהם רוצים אינו יכולים לחזור וכתב הב"י הטעם משום זילותא דבי דינא והש"ך נתן טעם אחר דמיירי דאחד מהם חב לאחרים וא"כ יש לומר דגם רבא בהכי קמיירי ולכך סבר דווקא לאחר ג"ד אינו יכול לחזור משא"כ לפני ג"ד ע"ש ודוק:

עוד מצאתי ברמב"ם והטור הביאו דאפי' נגמר הדין יוכל לחזיר עד שעשו מעשה והוציאו ממון על פיהם א"כ דחיקא לן טובא מאי האי דאמרה הש"ס הכא בצריכות' דאמר מי יימר דמזכי ליה הלא אפילו כבר זיכ' לי' אכתי יכול לחזור לפי דברי הרמב"ם ואפ"ה לא חזר ומי מצי א"כ עוד לומר מי יימר דמזכי לי' ודוק:

יש לדקדק עוד למאי דכתוב בשו"ת דר"מ מינץ דבדקיבל עליו לעדים להיות דיינים או הדיינים להיות ג"כ עדיו לא הוה כ"א חדא לריעות' א"כ למאי הוצרך ר"ל להגי' לעיל לומר תני עדו לימא דמיירי בדקיבל הדיינים להיות ג"כ עדיו וסבר ר"מ דאפילו לא הוה כ"א חד' לריעות' מצי לחזור בו ורבנן סברי שצריך דוקא להביא ראי' שהם ג"כ קרובים או פסולים כדי שיהי' תרתי לריעות' ודוק:

בתוס' ד"ה רבא דאמר כמאן כו' ועוד הכא פליג ר"י ור"ל כו' יש ליישב מאי דדחיקא ליה למהרש"א על מאי דאמר ועוד כו' דמשמע אפילו את"ל דפסק כר"מ מוכח שפיר דלא סבירא ליה כר"ל הלא אפשר לומר דסבר כר"י דאמר באמת בתרוויי' מחלוקת ופסק רבא בלפני ג"ד כר"מ ובלאחר ג"ד כרבנן והנה אומר אחר דחזינן דר"ל ור"י לא פליגי אם הלכה כר"מ או כרבנן ולא פליגי כ'א במאי דפליגי בהדדי א"כ ע"כ צריכנא לומר דתרוויי' סבירא להו דהלכה או כר"מ או כרבנן דבהא לא פליגי וע"כ אם נאמר דגם ר"י סבר בתרוויי' מחלוקת א"א א"כ לומר דבין ר"ל ובין ר"י סברי דהלכתא כרבנן דא"כ במאי פליגי ר"ל ור"י ומאי איכפת לן במאי דפירשו במאי דפליגי רבנן ור"מ הלא בין לר"ל ובין לר"י אתי' לן הלכתא דאפי' לפני ג"ד לא מצי לחזור אחר דתרוויי' סבירא להו הלכתא כרבנן אלא ע"כ הוה צריכנ' לומר דתרוויי' סברי דהלכת' כר"מ ואתי' לן א"כ טובא בפלוגת' דלר"ל מיהא לאחר ג"ד אינו יכול לחזור ולר"י מצי לחזור אפי' בלאחר ג"ד וא"כ ע"כ רבא דפסק ג"כ כן דלאחר ג"ד לא מצי לחזור ולפני ג"ד מצי לחזור ע"כ כר"ל אתי' ולא כר"י וא"כ שפיר כתבו תוס' ועוד דהכא פליג כו' ודוק כי שנון הוא:

בד"ה שלח ליה כו' עד ולהכי גרס ר"ת ונשבע כו':

יש לדקדק א"כ למה לא קאמר שם נמי דקמ"ל דלאחר ג"ד מחלוקת וע"ש מה שכתבתי ותרצתי קושי' התוס' דלשם על ר"ת ודוק:

בגמרא ר"ש אמר כל כה"ג לאו אסמכתא היא כו' אפשר לומר דלהכי קאמר כל כה"ג ולא אמר כה"ג בלחוד משום דדוקא בדאיכא לתרוויי' היינו דיכול להרויח וגם דלא הוה בידו כלל ובהיות כן לא קשה עלן קושי' הר"ח אשר מקשה על פירש"י וגם לא קושי' התוס' אשר מקשים על פירוש ר"ת וק"ל: והנה לפי' רש"י ור"י יש לדקדק קצת מאי מקשה מדאמר ר"י אימתי ודחק עצמו לומר דפליג ר"י לימא דר"י לא קאי אירישא דמשחק בקובי' דהתם ודאי הוה הטעם משום אסמכתא ואפילו אית ליה אומנ' אחר' פסול לעדות ולא קאי כ"א אמפריחי יונים דלשם לא הוה אסמכתא דלא הוה בידו כלל משא"כ בקובי' דסבר אנא ידענא טפי כדלקמן בצריכות' דאמר' הש"ס ולא סבירא ליה מאי דאמר ג"כ במפריחי יונים דאמר אנא ידענא בנקשה טפי והתם לאו אסמכת' היא ומשום הכי אמר ר"י אימתי .כו' וצריכנא לומר דלא שכיח שם דלא יתעסק בשום אומנ' אלא זה דהאי שחוק לא שכיח' ליה כולי האי וא"כ ליכא למימר בי' טעם דיישובו של עולם וע"כ ר"י אירישא קאי גם יש לדקדק קצת למה לא אמר' הש"ס דאיכא בינייהו במשחק עם הגוי דאלו משום גזל ליכא כדסבר הרמב"ם באמת ואלו משום יישובו של עולם איכא ואפשר לומר דגם רב"ח אית ליה טעם דיישובו של עולם ולא קשה מידי וק"ל:

עוד יש לדקדק אחר דמצינו בב"י דמשחק בקובי' למ"ד דהוה גזל צריך להחזיר כל המעות שהרויח וזולת זה אינו כשר לעדות א"כ הוה מצי למעבד האי א"ב ד"ל:

והנה רבים אשר תמהו על הרמב"ם דדבריו לכאורה סיתרי' זה את זה דבהלכות גזילה כתב דאסור לשחק בקובי' משום גזל דהוה אסמכת' ובהלכות עדות כתב דמשחק בקובי' פסול לעדות משום דחזקתו שאוכל מן הגזל וכתב עליו הטור א"כ אם יש לו ממון אחר שאוכל ממנו אינו פסול ולמה נאמר כן אחר שכבר גזל מאי אכפת לן אם יש לו ממון אחר או אומנו' אחרת או לא הלא כבר נפסל במה ששחק וגזל ומאי אכפת לן בגזלן אם אוכל מגזלנותו או לא. ואני אמרתי ליישב את דברי' דקושט' קאמר הרמב"ם דודאי הוא אשר פסק כרב"ח דהוה אסמכת' והביאו לזה אתר שראה דש"ס לקמן בפלוגת' דמפריחי יונים החזיק' דברי רב"ח דהוה אסמכת' דלתרוויי' לישנא שם משמע דסביר' להו דמשחק בקובי' הוה הטעם משום אסמכת' ולפחות סבירא לסתמא דש"ס שם כן אחר שעבד' הצריכות' בדבר האסמכת' ע"ש ותמצא. ומ"מ כתב הרמב"ם בהלכות עדות שאינו פסיל כ"א באין לו ממון או אומנ' אחר' דאי בדיש לו א"א לן להפסלו באשר שחק לבד דמהיכ' נדע דהרויח דלמא הפסיד לעולם ולא גזל א"כ אבל באשר אין לו ממון

אחר או אומנ' אחר' א"כ ע"כ צריכנ' לומר דכבר הרויח דאל"כ מהיכן אכל עד עתה ודוק ותמצא כי כנים דברי אלו. אבל יש לדקדק קצת א"כ מאי קאמר' הש"ס א"ב דגמר אומנ' אחרית' והיינו דאפ"ה הוא פסול לרב"ח הלא לפי דברי הרמב"ם אלו אינו נפסל גם לרב"ח כ"א בשאין לו אומנ' אלא הוא וצריכנא לומר דמ"מ איכא בינייהו בשיש לו אומנ' אחר' וידעינן דהרויח דלרב"ת פסול הוא ולא לר"ש. ואכתי יש לדקדק מאי מקשה מדאמר ר"י אימתי כו' דלמ' ר"י קאמר הכי משום דאלו גמר מצינו דאינו פסול מטעם אסמכת' בשלא ידעינן דהרויח וצריכנ' לומר דע"כ ר"י כללא כייל ואי מיירי ר"י דוקא בדלא ידעינן דהרויח ה"ל לפרש בהדי' ומדקא מסתם סתים ש"מ דלעולם בזמן שיש לו אומנ' שלא הוא הרי הוא כשר ודוק בכל דברי אלה:

דף כה.

בגמר' והא אמר רבא לוה ברבי' פסול לעדו' והוה ליה רשע והתור' אמרה אל תשית רשע עד הא דמאריך בלישני' ולא קאמר בקיצור והא רבא הא דאמר לוה ברבי' פסול לעדות והיה די בזה לכאורה וגם יש לדקדק קצת מאי חידש לן רבא במאי דאמר לוה ברבי' פסול לעדות הלא מפורש בהדי' כן בברייתי' לקמן דאמר' אחד המלוה ואחד הלוה ומאי קשי' לה לש"ס על דברי רבא יותר מאי דהוה קשה לה על הברייתא דלקמן ואמינא אחר דמצינו לקמן דפליג רבא על אביי וסבר דרשע דחמס בעינן דווקא וא"כ זולת רבא ה"א דלוה ברבי' אע"פ שעבר על לאוין הרב' בתורה מ"מ לאו רשע דחמס הוא דהלא הוא לא לקח מחבירו כלום רק נתן לו איסור' וא"כ רבא דאמר דלוה ברבית פסול לעדות ע"כ סביר' ליה דהו' רשע דחמס דודאי עבד אסורה במעות אשר לוה מחבירו ועבד איסור במעות אשר לקח ברבית וא"כ זולת רבא לא הוה קשה לן מידי ממתני' על הברייתי' דה"א דמתני' דילן דלא נקט אלא המלוה ברבית סבר דבעינן רשע דחמס והלוה אינו רשע דחמס ואתי' כר' יוסי דלקמן דסבר דלא אמרינן מקולא לחומר' והברייתי' אתי' כר"מ דסבר אמרינן מקולא לחומר' ועוד מצינו חומר' אחר' בפסולי עדות אשר נפסלו מחמת חימוד ממון מאשר נפסלו מחמת שארי פסולי דבפסולי ממון צריכי' לעשות גדר בהחזרתן כאשר אמר' הברייתא לקמן במלוה ברבית דאפי' בגוי לא מוזפי משא"כ בשארי פסולי' דאין צריכין לעשות גדר כ"א בשיקבלו עליהם שלא לעשות עוד כאוולתם הם חוזרי' לכשרותן והנה רבא דהכשיר העד אשר אמר שהלוה לו היה אפשר לומר דכבר קיבל עליו העד שלא ילוה עוד ברבית ושהוא יודע שעבר עבירה ולא יעשה עוד והראי' שרצה לפסול בר בינתום בזה אשר קיבל ממנו הרבית וא"כ לא היה קושי' על רבא לכאורה ולהכי קאמר' הש"ס דזה אינו דלרבא ע"כ הוה ליה רשע פי' רשע דחמס

וא"כ ע"כ צריך לקבל עליו גדר מה שלא ללוות אפי' מנכרי ברבית ואת זה לא שמענו שיעשה זה וק"ל:
בגמר' ומאן דאמר ארא א"ט לא אמר אי תקדמך יונך ליון יש לדקדק קצת מאי קשאל בזה דלמא אית ליה כר"ש דסבר דלאו אסמכת' היא וי"ל דמ"מ ה"ל למימר אי תקדמך יונך ליון מטעם דאינו מתעסק ביישובו של עולם אבל במאי דאמרתי לעיל דאין שייך כולי האי בזה טעם דאינו מתעסק בישובו של עולם לא א"ש א"כ ודוק:
בתוס' ד"ה כל כה"ג כו' מאי דמקשי' תוס' על ר"ת מהא דנותן ערבון לחבירו בב"מ יש לתרץ דהתם שאני דלא גמר ומקני אחר שהוח נתן לחבירו בידו וחבירו לא נתן בידו כלום וע"ש בתוס' ודוק:

דף כו:

בגמרא בשלמא למ"ד לא בעי הכרזה כו' אמרתי לפני תלמידי
דלהכי קאמר בשלמ' משום דהוה אפשר לומר ולתרץ למ"ד דבעי הכרזה דמיירי מרועה אשר מרעה בהמות אחרים דאין אדם חוטא ולא לו אם לא שנתפס על זה שהרע' אותם בשדות אחרים אבל א"כ הי' קשה על המ"ד דלא בעי הכרזה דא"כ ע"כ גם לרוע' שמרעה בהמות אחרים נחשד בעיניו לעולם אפילו בלי ידיעה שמרע' בשדות אחרים וא"כ אנן חיות' לרועה היאך מסרינן הלא עברינן משום לפני עור לא תתן מכשול כדמקשה הש"ס בפ' א' דב"מ אלא ע"כ צריכנ' למימר דגם למ"ד דלא בעי הכרזה ע"כ מיירי מרועה שמרעה בהמות דידי' ודומי' דהכי ע"כ מיירי גם אידך מ"ד דבעי הכרזה ושפיר קא קשי' לי' מהשת' וק"ל:
אמר ר"נ אוכלי דבר אחר פסולי' לעדות נופל ליתן טעם למה קורא ר"נ לאוכלי צדקה מהגוים אוכלי דבר אחר דכבר דרשו בב"ב קרא דחסד לאומים חטא' דכל צדקה שעושין א"ה חטא הוא להם שאין עושין אלא להתייהר בה ודומי' דהכי מצינו טבעו של החזיר שפושט טלפיו כאלו מרא' שהוא כשר שפרסותי סדוקו' ולכך נקרא ארם חזיר וק"ל:
עוד בו והני מילי בפרהסי' כו' ופרהסי' נמי לא אמרן כו' הא דמאריך בלישני' ולא אמר בקיצור אוכלי ד"א בפרהסי' ואפשר לי' לאיתזוני כו' פסול לעדות אפשר לומר דאי הוה אמר הכי ה"א דאי חסר חד מתנאי' אלו יהי' מותר אפילו לכתחלה וזה אינו דמ"מ אינו מותר דאף דלא מפסל לעדות מ"מ עביר' היא בידו ומן מאי דמתני התנאי' בפרוטרות נרמז שפיר דאפ"ה אינו מותר לכתחלה וק"ל:
בגמר' אמר ר"נ החשוד על העריות כשר לעדות א' ר"ש עני מרימ' בכתפי' וכשר אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות על מאי דגלה לן הש"ס דר"ש קרא לר"נ מרי משום דמצינו

דהלכ' כר"נ בדיני וכר"ש באיסור' והטעם בזה דר"נ הי' בקי מאוד בדיני' יותר מר"ש שכל הדיני' הי' באי' לפניו ור"ש היה בקי יותר באיסורי וכל איסורי דריש גלות' הי' באי' לפניו כדמלינו בכמה מקומות ועיין בגיטין מהמעשה שנעשה לי' עם עבדי דר"ג על שהי' מחמיר מאוד באיסורי' עליהם וא"כ ר"נ נקרא מר נגד ר"ש בדיני' ור"ש נקרא מר נגד ר"נ באיסורים ומצינו בפוסקים דמחולקי' בדין הזה אי הלכת' כר"נ משום דנוגע לדיני ממונות או אי הלכתא כר"ש דדמי' טפי לאיסורי' ועיין בב"י ותמצא והש"ס בא להורות לן דהלכת' כר"נ ושדמי' טפי לדיני ממונות ולכך אמר' דר"ש קרא לר"נ מר וא"כ ע"כ לדיני ממונות דמי' והלכתא א"כ כר"נ וק"ל:

בתוס' ד"ה החשוד על העריות כו' וי"ל דמיירי הכא בחשוד בעלמ' בלא עדי' כו' קצת יש לדקדק לפירוש זה דא"כ למה נקט ר"נ דחשוד על העריות טפי מחשוד אחר אשר נחשד על עבירות בעלמא וי"ל:

וראיתי בפוסקים תירוץ אחר על קושי' התוס' דהכא דמפלוני רבעני לרצוני לא קשה מידי דשם באמת לא נאמר דיהי' פסול כ"א לעדות עריות ודומי' דהכי באמת אמר רבא ג"כ דלענין עדות אשה הוא פסול ואפשר דרבא באמת בא לתרץ דבר זה. ומאי דמקשי' מאוכל נבילות לתיאבון אפשר לומר דהתם שאני דהוה כמו רשע דחמס דהא שכיח' איסור' בזול טפי מדהיתרא כדכתב רש"י ז"ל לקמן:

דף כז.

א"ד רבא נמי כאביי ס"ל ומ"ט קאמר כו' הא דהיצרך לומר

תחלה א"ד רבא נמי כאביי ס"ל ולא ה"ל לומר כ"א א"ד טעמי' דרבא משום לקוחות ולכאור' הוה ידעינן דס"ל כאביי בטעם דחידושי נוכל לומר דאי לאו דאמר תחלה כן הוה אפשר למטעי אפכ' דאביי כרבא ס"ל במקום דאיכא חידוש ולא פליג עליו כ"א במקום דליכא חידוש ואפ"ה קאמר רבא דאינו פסול למפרע משום תקנתי' דלקוחות ובהא פליג אביי ואמר דלפסיד' דלקוחות לא חיישינן ולהכי הקדים תחלה ואמר א"ד רבא נמי כאביי ס"ל ולא אפכא וק"ל. ולכך קא שאיל הש"ס מאי בינייהו כלומר דלדבריך ע"כ איכ' מקום דלית בי' חידוש ואיכא פסידא דלקוחות והיכ' מצינו כן וקמפרש ליה דודאי מצינו בשהעידו תרי בחד. ודאתינן להכי נוכל לומר דודאי איכא בינייהו עוד במקום דליכא למיחש ללקוחות והיינו בשהוכחשו תוך כדי דבור כדהביאו תוס' הכא והתם בב"ב ולא קשי' א"כ קושיתם מאי דמקשי' בדבור ראשון דשם ליכא לטעם דחדוש' וגם לטעם דלקוחות ליכא ומאי דקשי' להו על זה שם דא"כ ה"ל למימר איכא בינייהו הזה כבר תרצנו ודוק:

ובאשר גרסינן דאסהידו בי תרי בחד ולא יותר כגירס' ר"ת אומר דמיירי באמת דלא הוה כ"א עד אחד אשר קם לשבועה ואפשר גם לממון בעד המסייע דקיי"ל דפוטר משבועה ובאו תרי עדים אחריני וקפסלו ליה ובהא ודאי ליכא חידוש כלל. ונראה באמת דזה היה דעת ר"ת ולא כדהבינו רש"ל ומהרש"א ואין למחוק מהשתא מה שהיה כתוב בתוס' ז"ל וגרסינן נמי דפסלי' בגזלנות' כאשר מהרש"ל הגי' להיות וי"ו במקום ד' וסבר נמי דר"ת אינו גורס ב' תיבות אי נמי אלא שפיר גרסינן להו וגם לר"ת משני דברי' קמיירי הש"ס דהא דאמרה דאסהידו בי תרי בחד מיירי דלא היה כ"א אחד לשבועה כנ"ל ואח"כ אמרה הש"ס א"נ דפסלי' בגזלנות' כלומר דלעולם דהיה לפנינו ב' עדים ולא ניזום כ"א אחד מהם וחבירו נפסל ג"כ בגזלנות ולא הוה חידוש ג"כ במאי דניזום האחד מהשנים והשתא א"ש מאי דכתב ר"ת לבסוף והשתא הוה מעין פלוגתייהו קצת כלומר גם לא"ב הב' הוה מעין פלוגתייהו קצת משא"כ לא"ב הא' הוה מעין פלוגתייהו ממש ודוק: בגמרא משומד אוכל לתיאבון ד"ה פסול כו' הוצרך לומר תחלה דלא פליגי בהא ולא קאמר בקיצור דפליגי בדלהכעיס וממילא הוה ידעינן דלתאבון לא פליגי דזה אינו באמת דה"א להכעיס גרוע מלתיאבון או דה"א בלתיאבון אינו גרוע יותר מרשע דחמס לר' יוסי דמשמע ממאי דאמר' הש"ס לקמן דסבר ר"י דאינו פסול כ"א לד"מ ולא לד"נ ועיין מה שאכתוב שם לכך הוצרך לומר דבלתיאבון אין כאן פלוגתא דברשע דחמס גם רבא מודה דפסול לכל עדות שבתורה אף לד"נ ודלא כדהבין רב אחא בדר"י וק"ל:

והא דלא הקשה הש"ס הני תרי בריייתות אהדדי זולת פלוגת' אפשר לומר דזולת פלוגתא לא הוה קשה מידי דה"א דמוקמינן לחדא ברייתא כר"י וחדא כר"מ אבל בדחזינן דפליגי ע"כ א"כ דלא פליגי במאי דפליגי תנאי' אחרי' דא"כ כל א' ה"ל למפסק הלכתא כחד מנייהו כדרך כל מקום דמקשה הש"ס לימא כתנאי ואף גם הכא מקשה כן בסמוך והוצרך לשנות דבאמת אף דאביי לא אתי' כר"י מ"מ רבא מצי אמר אנא דאמרי אפילו כר"מ וא"כ אף אביי לא הוה מצי למפסק הלכתא כר"מ דה"א דאפ"ה באוכל נבילות להכעיס אינו נפסל כסבר' רבא דאפילו ר"מ מודה בזה לכך הוצרך אביי לפלוג בהדי' בזה וק"ל. והנה מצאתי בב"י משמעות לומר דפסולי דרבנן לא נפסלין כ"א בשעברו בדרבנן בדבר שיש בו חימוד ממון אף למאי דפסקינן כאביי דלא צריכנא רשע דחמ' ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן לא וכן פסקו הרמ"א בהג"ה ואם כן הי' אפשר לדקדק על מאי דמקשה על אביי מברייתא דלא קחשב כ"א גזלנין ומלוה ברבית ודלמא התם מיירי בגזלן דרבנן והיינו גזילת חש"ו דלא הוה גזל כ"א מפני ד"ה כדאמרה הש"ס לעיל ובריבי' מיירי בשאינו קצוצה או אפילו בקצוצה ואפ"ה אינו פסול כ"א מדרבנן כדכתבו תוס' לעיל דף כ"ה ע"ב.

וצריכנא לומר דא"כ לא ה"ל לברייתא להביא הקרא דכתיב בתורה אי מיירי מפסולי דרבנן וק"ל:

והנה יש לדקדק קצת עוד למאי דחזינן דפליגי בהא ר"מ ור"י אי אמרינן מקולא לחומרא ולאביי פליגי גם בהא אי משומד אוכל להכעיס פסול או לא ואפשר גם לרבא נאמר דפליגי ומאי דאמרה הש"ס דרבא אמר אנא דאמרי אפילו כר"מ לא הוה כ"א דחיי' בעלמא כדרך הש"ס א"כ למאי הוצרכ' הש"ס לעיל לדחוק למצוא אוקימת' מה במאי דפליגי ר"מ ורבנן במתני' דר"מ אמר זה פוסל עדיו של זה כו' ודלמא התם בהכי קא פליגי דמיירי בעדים אוכלי נבלות להכעיס וחכמים דהתם הם ר' יוסי דהכא כאשר מצינו בכמה מקומות ודוק:

בתוס' ד"ה רבא אמר כו' עד וכ"ת דהתם מיירי כו' יש לדקדק קצת אפילו תימא דהאמת כן הוא דדין דתוך כדי דבור כמכאן ולהבא הוא קשה א"כ מאי מקשה שם לימא ר"נ ורבא פליגי בפלוגתא דר"ת ור"ה כלומר דרבא ה"ל למפסק בהדי' כר"ח ודלמא רבא קמ"ל דאפילו תוך כדי דבור נידון כמכאן ולהבא:

בסוף דבריהם וי"ל כו' כדמפליג התם כו' לא תקשה דמ"מ על המקשן דלשם דרצה לומר דפליגי בדר"ת ור"ה ולא ידע לחלק במה דמחלק ליה אח"כ המדח' קשה מ"מ קושיתם דלהכא דהנה כבר כתבו שם וגם הכא דלמאי דבעי למימר דרבא סובר כר"מ אתי' ללישנא דפסיד' דלקוחות וק"ל. ועיין מה שכתבתי שם בחדושיי דלא קשה מידי קושי' הלזה דנוכל לומר דמיירי שם דבאו עידי חזקה קודם ואח"כ עידי אבהתיה ואחר שהעידו על שני חזקה העידו על אבהתי' דתיכף שהעידו על החזקה נתכחשו מהעדים ראשונים ושפיר קמפסלי מכאן ולהבא וק"ל:

בד"ה אין לך בו אלא חידושו כו' וי"ל דלמאי דבעי למימר התם מעיקרא דרבא ס"ל דר"ח היינו ללישנא דפסיד' דלקוחות נראה מדבריהם דללישנא דלקוחות לא אמרינן כלל דהוה חידוש מאי דנפסלי הראשונים ולכאורה הוה משמע דאף ללישנא דלקוחות הוה חידוש ודאי רק דלא סבירא ליה האי סברא דאין לך בו אלא משעת חידוש' ואילך וכן אביי נוכל לומר דסבירא ליה דהוה חידוש' ודאי רק דלא סבר כהאי סברא דאמר רבא דאין לך בו כו' ולפי דבריהם יש לדקדק קצת להני י"מ למה לא קאמר גם הכא לימא אביי ורבא בפלוגתא דר"ח ור"ה קמפלגי דרבא ע"כ סבר כר"ח דסבר ב' כיתי עדים המכחישו' זה את זה פסולים הם ולהכי סבר בעדים זוממים דחידוש הוא דהאחרונים כשרים הם ואביי סבר כר"ה וי"ל:

עוד יש לדקדק להני י"מ דהחידוש הוא דמכשרינן האחרונים א"כ ע"כ סבר דב' כיתי עדים המכחישו' פסולים הם כר"ח דאל"כ לא הוה אמר דהוה חידוש דאחרונים כשרים הם א"כ מאי האי דקמסיק שם דרבא אתי' כר"ה הלא ע"כ לית ליה דר"ה וי"ל דהמקשן דלשם והתרצן מחולקים בסבר' זאת דיש מפרשים דהמקשן סבר דהחדוש הוא דנפסלים הראשונים וקאמר ליה המדח' דהחדוש הוא דמכשרינן האחרוני' וק"ל ועוד י"ל בדרך אחר דוק:

יש עוד לדקדק קצת על קושיתם דהכא דמנ"ל דהמקשן לא קא מקשה באמת קושיתם שם וקאמר לימא דפליגי בפלוגת' דר"ח ור"ה וא"כ ע"כ לישנא דחדוש אינו אמת. ואפשר לומר דבאמת הכי קא משני תו' בתירוצם באמר' דקאי ללישנ' דלקוחות וק"ל ועיין שם מה שכתבתי:

דף כז:

בגמרא א"ל מאי דעתיך כר"מ ר"מ ור"י הלכה כר"י. דע דצריכנא לומר דרב אבא דאמר כן ע"כ סבר דר"י כמו דפליג בעד זומם וסבר דלא נפסל לד"נ כן בכל רשע דחמס ולא כדסבר רבא לעיל אף לר' יוסי דרשע דחמס פסול לכל עדות שבתורה אף לד"נ ועד זומם שאני דלא הוה רשע דחמס ומ"מ הואיל דהוה רע לשמים ולבריות סבירא ליה לר"י דנפסל מ"מ לד"מ ובזה א"ש הא דרצה הש"ס לומר לעיל דרבא אתי' כר"י ש"מ דסבירא לה דרשע דחמס אף לר"י פסול לד"נ וא"ש נמי הא דאמר' הש"ס ותהוי נמי דר"י כו' ודוק ועיין בת"ח מאי דהקשה בזה ולא נחית לזה לומר דרב אבא פליג בזה אסוגי' דש"ס דלעיל:

והנה במאי דמצאתי בתוס' דב"ק בסוגי' דעד זומם דללישנא דפסידא דלקוחות פסלינן ליה למפרע בענין דיני נפשות וכבר פסק רב פפי לעיל כרבא בעד זומם דמכאן ולהבא הוא נפסל וא"כ יש לדקדק מאי האי דרצה להוכיח אליבא דרב פפי דע"כ מפסולי יוחסין קמיירי מדקתני בסיפא יש שראוי לדון דיני ממונות ואינו ראוי לדון ד"נ ודלמא מיירי בעד זומם שנפסל וכבר העיד קודם לזה בדין ממונות ובדין נפשות דלענין ד"מ לא נפסל מה שהעיד למפרע ויש ראוי לדון עליו א"כ ומה שהעיד בד"נ נפסל למפרע ואין ראוי א"כ לדון עליו ד"נ. וצריכנא לומר דה"ק ליה דע"כ לאביי צריכנא לומר דמיירי בפסולי יוחסין בסיפא וא"כ גם לדידך מנ"ל להוכיח מכאן דגם לדידך נימא דמיירי מפסולי יוחסין וק"ל:

במתני' וחמיו כו' הא דלא קאמר אבי חמי' דהוה עמו שני בראשון בחד בעל נראה דלא הוה מצי למתני אח"כ בנו וחתנו כאשר אמר על האחרים דחתנו הוה עמו ראשון בשני בתרי בעל וסבירא ליה לתנא דמתני' דכשר הוא ודלא כרי"ף דסבר דהוה פסול וזה נראה

לי ראי' גדולה לסברתינו דפסקינן דלא כרי"ף בהא ודלא כיש פוסקים דסברי אבי חמיו כשר לו ודוק:
והא דלא חשיב במתני' אביו נראה נמי דטעמי' משום הכי הוא דלא מיתני ליה שפיר בהדי אידך קרובים דתני בהו בנו וחותנו ולא יותר ואלו באביו אף בן בנו וחתן בנו אסור לו וק"ל:
בגמרא ובנים בעון אבות לא והכתיב כו' נוכל לומר דאי לאו דדריש הכא דרשתו לא הוה קשה לי' רומי' דפסוקי אהדדי משום דהוה אפשר לחלק ולומר דבזמן שהבן הוא בר עונשין בפני עצמו ודאי אינו נענש על חטא אביו וכן אביו אינו נענש על ידו אבל בזמן שאינו עדיין בר עונשי' ודאי נענשי' זה על זה וסיפא דקרא הוה פירוש על ראש המקרא דלהכי קמסיי' איש בחטאו יומתו לומר דלא אמרתי לך אלא בזמן דהוה איש היינו בן י"ג שנים כדאי' בש"ס בדוכתא טובא דבן י"ג נקרא איש אבל השתא דקאמר והלא כבר נאמר איש בחטאו יומתו ש"מ דסבירא ליה דסיפא דקרא לא הוה פירושא דראש המקרא דאל"כ מאי והלא כבר נאמר דקאמר וא"כ ע"כ סבירא ליה דאין לחלק ודאי קשה לי' רומי' דקרא וק"ל:
שם ולא והכתיב וכשלו איש בעון אחיו כו' גם הכא הי' אפשר לומר דזולת האי דלעיל הי' מחלק בק שוגג למזיד דהא דאמר קרא איש בחטאו כו' היינו שוגג דחט' לישנא דשוגג הוא ועון מזיד אבל השתא דראה דמקשה ליה מקרא דפוקד עון אבות כו' דמיירי נמי ממזיד ומחלק בינייהו בין בשאוחזין או אין אוחזין ש"מ דבין שוגג למזיד אין סברא לחלק לכך קשה ליה וק"ל: בתוס' ד"ה ואלו הן הקרובים גיר' דשש ניחא ולא כאשר הגי' מהרש"ל: בדבור השני בסופא ובעל אחותו אע"ג דבנו אתי מכללא דבעל אחי אמו כן הוא הגירסא שלפנינו ומהרש"ל הגי' מכללא דאחי אמו ונ"ל דנוכל לומר דצ"ל בעל אחות אמו ורצה תוס' לכלול בזה גם חתנו ודוק היטב:

דף כח.

בגמרא אמר רב אחי אבא לא יעיד לי כו' הא דהוצרך לומר
נמי דאתי אבא לא יעיד לי וכן אני לו אע"ג דמתני בהדי' במתני' ולא ה"ל לומר כ"א בני וחתני לא יעיד לאחי אבא דזה הוא דמוסיף לן ולא זולת נראה דה"ק דכבר הקבלה היה בשמנ' קרובי' אלו הן ובניהם וחתניהם ולא תימא דלא קאי בניהם וחתניהם כ"א אאלו אשר מפורשים בהדיא אלא אף אאלו דנפקו מכללא וכשם קאמר כשם שבן אחי אבא לא יעיד כן בני לא יעיד לו ודוק:

שם אלא לעולם חתנו ממש ואמאי קרי ליה חתן בנו כיון דמעלמא קאתי כדור אחר דמי וא"ת לפי מאי דכתב רש"י ז"ל ותוס' ז"ל בד"ה ל"ב הוה כו' בתירוצם השני דשם חתנו' חד הוא וא"כ לפי מאי דתירץ ליה השתא הדרא קושי' לדוכתא דלחשב מ"מ ל"ב אחר דגם בני בניהם פסולים לפי מאי דקיימנ' השתא אפשר לומר דה"ק כיון דמעלמא קאתי כדור אחר דמי ולא מתחשבי א"כ בהדי אבות כלל ודוק. אבל ק"ק א"כ למה לא קחשיב ר' חייא ט' אבות והיינו גיסו נמי הואיל דלפי דברינו לפי דעת התרצן הזה לא חשיב ר"ח מתני' כלל א"כ אף גיסי לחשב דהלא הא דלא קחשיב גיסו עם האחרים היינו משום דחתנו כשר לו אבל בנו פסול כדכתב רש"י ז"ל לקמן וגם תוס' ונוכל לומר דלפי דעת התרצן השתא בן בנו של גיסו אינו פסיל לר"ח או דסבר השתא כדעת היש מפרשים ברש"י ז"ל לקמן דבנו וחתנו דגסו דכשרים לו היינו מאשה אחרת ודוק:

ויש לדקדק קצת על קושי' המקשן דמקשה על רב ואנן שני בשני תנן כו' היינו דה"ל למחשב עוד דור אחר ומאי קושי' דלמא רב מודה באמת בגיסו דחתן בנו כשר לו דהוה שלישי בשני בתרי בעל אף דסובר דפסול לתנא דמתני' בראשון בשני בתרי בעל ודוק כי י"ל:

עוד הוה אפשר לדקדק על קושי' המקשן ודלמא משום הכי לא קתני במתני' בני בניהם משום דה"א דקאי ג"כ אכללא כסברתו השתא כדכתבנו לעיל ובני בניהם דכללא ודאי כשרים הם דהוה ד' בראשון ודוק:

בתוס' ד"ה כיון דמעלמא קאתי כו' והא דלא אקשי ליה כו' נוכל ליישב קושי' רש"י ז"ל וגם קושי' הרי"ף דאע"ג דרב סבר דתנא דמתני' סובר דחתנו כיון דמעלמא קאתי כדור אחר דמי ולהכי לא הוצרך למתני בני בניהם אחר שכבר תנא חתנו דהוה כדור אחר לדעתו והוה שלישי בראשון ולא הוצרך להורות עוד דשלישי בראשון פסול מ"מ רב בהא סברא פליג על תנא דמתני' וסבר דחתנו לאו כדור אחר דמי ודוק:

בד"ה מאי חתנו כו' וי"ל דכיון כו' אלא למעוטי בן בן חרגו וחתן בן חרגו כצ"ל ויש לדקדק א"כ למה קתני במתני' בעל אמו ה"ל לאשמעונן רבותא טפי דאפי' בעל אם אביו ואם אמו פסול לו ודוק:

עוד יש לדקדק בתירוצם הלז דא"כ דאפשר לומר דלא קאי כ"א על חתן בנו א"כ למה לא נאמר דאע"ג דתנא דמתני' סובר כרב דג' בראשון פסול אפ"ה לא רצה למתני בני בניהם דא"כ הוה אפשר למטעי ולומר דהא דתנא חורגו לבדו לא קאי כ"א על בן בנו להכי לא תנא כ"א בנו וקתני חורגו לבדו להורות דגם עליו קאי וי"ל:

עוד יש לדקדק היאך אפשר לומר דחורגו לא קאי כ"א על חתן בנו ולא על חתנו א"כ מאי האי דשאלו לקמן לרב אשת חרגו מהו הלא לפי מאי דקס"ד השתא אפילו חתן חרגו פסול לו מכש"כ אשתו והיאך הוה אפשר לומר לתרץ אליבא דרב השתא מאי תתנו דקתני תתן בנו א"כ שאלתם שלא כהוגן הוה וה"ל למשיב להו בריתח' הלא אפילו חתנו פסול מכש"כ אשתו וי"ל: אמר ר"נ אחי חמותי כו' ודאי דבא לאשמעינן דכי היכי דתנא במתני' דהם פסולים לי גם אני פסול לו ואע"ג דאינו יורש אותו וכדכתב הת"ח דלאו בירושה תליא מילתא:

דף כח:

בגמרא בעי מיני' מהו שיעיד אדם באשת חורגו אפשר דלהכי בעו טפי על אשת חורגו מאשת אחד דשארי קרובים מדקתני במתני' חורגו לבדו דאפשר להבין דגם על אשתו קאי ובפרט הואיל דלכאורה הוא מיותר כדכתב רש"י ז"ל וגם תוס' לעיל בד"ה ואלו הן הקרובים אלא ע"כ דגם על אשתו קאי ונוכל לומר א"כ דשפיר השיב להו בעל כאשתו היינו כדכתבו תוס' לעיל בדבור הלז בתירוצם דמ"מ בחרגו איצטריך דס"ד כיון דחורגו כבנו ובן הבן פסול אימ' דה"ה חרגו כו' ע"ע וק"ל:

בגמרא ר"ח אכשר באחי האח כו' א"ה היינו אחיו כו' גם על הני דבעו מיני' דרב באשת חרגו ועל תשובתו הי' אפשר לדקדק כן דע"כ גם הוא והם אכשרו באחי האח דאל"כ מאי האי דקשאלו ליה באשת חרגו הלא אפילו בנו פסול לבעל אחות האח דאל"כ היינו בעל אחותו ודוק:

בגמרא ולא דמו להדדי אלא כי איכלא לדנ' יפה כתב הת"ח דודאי דמו קצת להדדי כמו איכלא לדנ' וקצת קריבות יש ואפשר דבא לאשמעונן בזה דאע"ג דכשרים הם לעדות אהדדי מ"מ לדון פסולים הם כדאי' בפוסקים וק"ל: בגמרא ת"ר חורגו לבדו כו' אילימא ה"ק כו' לכאורה יש לדקדק דא"כ דלא פליגי אהדדי במאי עסקו בהדדי בדבריהם אלא שאחד מהם דיבר מחרגו והאחר מגיסו ונראה דודאי פליגי אהדדי דר"י דמיירי מחרגו ואתי' ליה גיסו בה"ה ולא דיבר ממנו סבר לבדו דגיסו הוא דומי' דלבדו דחורגו מה לבדו דחרגו היינו לא בנו וחתנו אף כן לבדו דגיסו לא בנו וחתנו ופליג א"כ ג"כ על בעל אחות אמו ור' יוסי דלא נקט כ"ח גיסו לבדו סבר דחרגו דומי' דגיסו מה לבדו דגיסו חתנו לא אבל בנו פסול כן נמי נימא בחרגו ודוק:

בגמרא ודלמא כגון אנא ופנחס משום דגיסו קאמר אפשר דרצה בזה להורות דגיסו דאמרינן במתני' לאו בבעל אחותו קמיירי נמי (כאשר מצינו דיש סוברים כן דהוה בכלל

גיסו ואע"ג דכבר תני בעל אחותי תנא אחותו מן האב ומן האם) קמ"ל דלא דכגון אנא ופנחס דהוה אחי וא"כ ע"כ א"א לישא אחד אחותו של חבירו וק"ל:
רש"י ז"ל הביא בפירושו די"מ האי דקמכשר ר"י בן גיסו היינו בנו שיש לו מאשה אחרת ומקשה רש"י ז"ל עליהם מכלל דתנא דידן מאשה אחרת נמי פסול דאל"כ למאי הוצרך בש"ס לאוקמי מתני' דילן דלא כר' יוסי וק"ל. גם אפשר לדקדק על הני יש מפרשים דא"כ דמתני' באשה אחרת קמיירי מאי מקשה לעיל על רב ממתני' דלא קחשיב עוד דור אחר דלמא באשה אחרת ודאי גם רב מודה דשלישי בראשון כשר וק"ל:

דף כט:
בתוס' ד"ה הודה בפני ב' וקנו מידו כותבי' כו' עד וא"ת
כיון כו' מ"ט חוזר בשטר כו' מאי נ"מ כו' עיין שם בב"ב שמצאתי לע"ד לנפקא מינה טובא דבשטר מכר שחייב באחריות אינו יכול לטעון פרעתי אחר שנטרף מיני' דלוקח השדה משא"כ במכר באחריות בעדים לחוד אף דנטרף מיני' דלוק' מ"מ יוכל המוכר לטעון כבר פרעתיך מה שחייבתי לך מחמת האחריות דקיי"ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואף זה כן מסתמא דמ"ש. והיה אפשר לומר דבמכר באחריות בעדים אינו נאמן לומר פרעתי אף דבמלוה לחבירו בעדים נאמן לומר פרעתי דהתם שאני דעבידא לפרוע והלוה יודע שיפרע וא"א ליה לאשתמוטי לכך נאמן לומר פרעתי משא"כ בשמכר לחבירו בעדים אף דאנן פסקינן דחייב באחריות אף שלא התנה עמו מ"מ הוא לא ידע דחייב באחריות ולא עבידא א"כ לפרוע דומי' דהכי אמרינן במס' ב"ב פ' א' במתני' עד ד' אמות בחזקה שפרע ולמעלה מן ד' אמות בחזקה שלא פרע עד שיביא ראי' שפרע ע"ש ואף דהתנה שיהי' חייב באחריות בעדים מ"מ עביד לאשתמוטי ודאי דצריך להביא ראיה שנטרף ממנו וק"ל:
גם יש לדקדק ולומר דודאי אכפת ליה במתנה שקיבל עליו אחריות ובעדים בלא שטר ודאי אינו גובה ממשעבדי והטעם דע"כ לא אמרו בפ' ח"ה דמוכר בעדים גובה ממשעבדי אלא במכר דמאן דמכר קרקע בפרהסי' זבין כי היכי דליפוק לה קלא ופי' הרשב"ם ויקפצו עליה לוקחים משא"כ במתנה דלא שייך טעם זה וכן כתב הרב המגיד בשם ר"ח ודוק:
ועיין עוד שם מאי דדקדקתי על דבריהם דלשם ועל סוגי' דש"ס דלשם וגם כאן יש לדקדק מאי קבעי ליה במקרקע מאי ואמאי לא פשט ליה לנפשי' דבקרקע ע"כ כותבין דאל"כ אלא אין כותבין וצריך לאמלוכי כמו במטלטלי א"כ רב דאמר שם ב' שטרות הן ה"ל

למימר עוד חדא דבזמן דהוד' במקרקע ואמר ג"כ כתבו לו שטר אפ"ה אין כותבים כמו במטלטלי אלא ודאי במקרקע לעולם כותבין אם לא שחוזר בו בהדיא ודוק כי י"ל:

דף ל:

בגמרא דין ידע כו' א"ל כך שמעתי שמודה ריב"ק לר"נ כו'
הנה אפשר לומר דדעת ריב"ח היה אחר דאמרו לו רבותיו האי דבר דמודה ריב"ק לר"נ ש"מ דסבירא להו דהלכה כריב"ק דאל"כ למאי הוצרכו לומר ולהתעסק בדברי ריב"ק אם אין הלכה כמותו הלא לא קיימא לן כוותי' ומאי אכפת לן בדבריו ובמאי דאית ליה והיה מהדר ר"י דע"כ לזה לא הוצרכו דפשיטא דמודה ריב"ק לר"נ אלא ע"כ אפכא מסתברא דלהכי אמרו דריב"ק אית ליה דר"נ להורות דר"נ לית ליה דריב"ק ותו לא מידי ודוק:
בגמרא לאו היינו הודאה אחר הלואה. אפשר לומר דאי לאו דתירץ ליה כנ"ל הוה אפשר לתרץ ולומר דלצדדים קתני דבהודאה אחר הודאה הואיל דתרווייהו בהודאה קמסהדי בעדות שוה לכך לא צריך למימר לכל אחד דאודה ג"כ קמי אידך משא"כ בהודאה אחר הלואה הואיל דהעדות אינו שוה לכך צריך למימר לאחד דאודה קמי אידך ולאחר דהלוה בפני חבירו וא"כ תרווייהו הוצרך לומר הואיל דלכל צד איכא גריעותא וטיבותא חד משא"כ השתא דהוצרך לומר דגם בהודאה אחר הודאה צריך לומר דאודה ג"כ קמי אידך ודאי קשה ליה תרווייהו למה ליה וק"ל:
והנה בטור מביא בשם הרמ"ה דסבר דצריך לתבוע ממנו שני מנים והב"י רצה לומר דדוקא בהלואה אחר הלואה או הלואה אחר הודאה אבל בהודאה אחר הודאה או אחר הלואה אפילו אינו תובע ממנו כ"א חד מנה נמי מצטרפין וא"כ יש לדקדק מאי האי דמקשה ר"נ ב"י לר"ה מ"ש הלואה כו' ודלמא דמיירי דאינו תובע ממנו כ"א חד מנה ולהכי בהלואה אחר הלואה אינן מצטרפין דהלא ע"כ חד מנייהו משקר דהלא מכחישים זה את זה בהדיא משא"כ בהודאה אחר הודאה דאינן מכחישים זה את זה ודוק:
בגמרא אמר רבא מסתברא מילתא דר"י כו' נוכל לומר דאתיא ליה לרבא לומר ולפרש כן מילתא דר"י מדאמר בהאי לישנא עדות המכחשת כו' כשיר' בד"מ ולא קאמר בקיצור הלכה כריב"ק דהלא ריב"ק לא קמיירי אלא בד"מ אלא ש"מ דאתי לאשמעינן דיוקא דוקא בד"מ ולא בד"נ ואי מיירי אפילו במנה שחור ודומי' דהכי אתי למעט א"כ בד"נ באירין וסיף הוה קשה עליו מאי קמ"ל ר"י בהכי הלא מפורש בהדיא לקמן כן אלא ש"מ דאתי למעט אפילו כליו שחורים וא"כ ע"כ לא קמיירי אלא בארנקי שחורה וק"ל:
והא דמקשי' תוס' בד"ה הוא דאמר כהאי תנא כו' דמוכח משם דר"י סבר כרשב"א יש לתרץ ולומר דאיהו מפרש לרשב"א דתובע ממנו המלוה מנה ומאתים ולכך אינן

מכחישים זה את זה דומי' דמיירי ריב"ק ודוק: בגמרא מ"ד ה"מ לכתחילה אבל דיעבד ש"ד קמ"ל ודאי נראה דפירושו הוא כדמפרש הת"ח דלכתחלה היינו קודם שהוציאו הדיינין מהמתחיי' ודעבד אחר שהוציאו אבל מה שכתב דאין הדבר אמור כ"א בנתבע ולא בתובע אין הדברים נראי' כ"א בשנאמר דבתובע לא שייך לכתחלה כי הכל דעבד הוא אצלו אחר שפסקו עליו שאין בתביעותיו ממש ע"כ ילך ריקן מאצלם והוה דעבד משא"כ בנתבע. ונוכל לומר ג"כ בדרך מרווח יותר מאשר כתב הוא אהא דלא משני הש"ס על פשיט' השני דקמ"ל דאפילו לכתחלה אין הלכה כרשב"ג והוא זה דע"כ רישא דמתני' בלכתחלה מיירי דעדיין לא הוציאו מהנתבע כלום אחר שנתנו זמן ל' יום ולמה יוציאו ממנו א"כ דלמא יביא ראיה תוך ל' יום וא"כ הוה אפשר למטעי ולומר הא דאמר רבר"ה הלכה כרשב"ג ה"מ לכתחלה הואיל דעל פלוגתם דבמתני' קאי דמיירי לכתחלה וא"כ סיפא דקאי גם עלי' ע"כ דג"כ לכתחלה מיירי דומיא דרישא ודאי אין לטעות ולחלק וק"ל:

בגמרא ההוא ינוקא דתבעוהו כו' מה שהקשו תוס' בזה מהא\ דאמרינן אין נזקקין לנכסי יתומים נראה לי דלא קשה מידו דנוכל לומר דמיירי דתקף בעבדיו וירד לשדה אחת אשר היה מוחזק ביד אחר מקודם ובמות אביו כדאי' בש"ס דב"ק ריש פ' הגוזל בתרא וע"ש ודוק:

אחד דיני ממונות פרק רביעי. במתני' מה בין ד"מ כו' קאמר התנא בהאי לישנא אחר שאמר תחלה אחד ד"מ כו' והביא קרא על כך דמשמע מיני' דלאו בכל הדינים כן דאל"כ קרא ל"ל דמהיכא תיתי לומר דלא יהיו שוים וק"ל: שם ד"מ פותחין בין לזכות בין לחובה וד"נ פותחי' לזכות ואין פותחי' לחובה לכאורה כפל לשון קאמר בשני חלקי הסותר דלא ה"ל לומר כ"א בד"מ פותחים אפילו לחוב' ובד"נ אין פותחי' כ"א לזכות ונראה לומר דאחר דבד"מ לא מצינו לזכות גרידא וגם חובה גרידא דבכל מקום דהוה זכותו דלזה הוה חובתו דחבירו רק במקום אחד מצינו חובתו וזכותו דאחד וההפוך נעדר והיינו בשור הנסקל דלא שייך גבי' כ"א זכות וחובה דבעל השור ובד"נ לא שייך לומר גבי' זכות לזה וחובה לחבירו כ"א בעדים זוממים וא"כ אי לא הוה אמר כ"א בד"מ פותחי' אפילו לחובה ה"א ה"מ במקום דהוה מיהא זכות דאחר אבל במקום דליכא זכות דאחר והיינו בשור הנסקל אין פותחין לחובה קמ"ל בכפילת דבריו דאפ"ה פותחין לחובה וזהו שאמר פותחין בין לזכות היינו דהיה זכות לאחד אף דהוה חובה לאחר ובין לחובה גרידא ובד"נ קמ"ל איפכא ודוק ותמצא וגם בשארי בבות תמצא כן ומה שהקשה מהרש"א על רש"י דכתב בד"ה ד"נ מטין כו' ומסיים וכש"כ שאר דיני ממונות ע"כ והקשה הוא ז"ל הלא

בשאר ד"מ מה שהוא זכות לזה הוא חובה לזה ומי דחקו א"כ לרש"י לומר דלא נוכל לאוקמי קרא בשאר ד"מ מק"ו דשור הנסקל זהו תמצית קושיתו אף שלא כתב בהדי' כן וע"ע. ונוכל לומר דהוה אפשר לומר דהא דאמר קרא לא תהי' אחרי רבים לרעות ה"ק לא תלך אחרי רבים בד"מ אלא כולם יסכימו דוקא לעולם והא דקאמר לרעות היינו דבא לרמז דבד"מ קמיירי דהוה לעולם לרעות דאע"ג דהוה טובה דזה הוה רעה לזה משא"כ בד"נ דנוכל למצוא טובה זולת רעה נלך אחר רבים בשיסכימו לטובה אבל בד"מ לעולם יצטרכו להסכיס כולם ודוק:

דף לג.

בגמרא תנ"ה חייבי גליות מנין כו' מה שמקשים תוס' על
רבא מברייתא זאת י"ל דרבא סבר כרבנן דפליגי לעיל בפרק א' על ר' ישמעאל וסברי דמלקות בג' וע"כ לית להו ג"ש דרשע רשע ע"ש ודוק וגם שם כתבתי דרך אחר:
בגמרא בעא מני' רחב"א מר"י טעה בנואף ונואפת מהו כו' אתמר נמי א' ר"י טעה בנואף חוזר. באשר נדקדק במאי דבעא לי' ר"ח נואף ונואפת ומאי דהביאה הש"ס בשם ר"י לא מצינו דאמר כ"א נואף לחוד ונואפת שבק' ובודאי לאו מקרה הוא לכך אמינא דאינו דומה מאי דשאל ר"ח למאי דקאמר ר"י דר"ח קשאל במילתא דשייך בנואף ונואפת בתרווייהו והיינו מילי טובא דהביאו תוס' דעד שיראו דרך מנאפים כו' ואהא שפיר קמהדר ליה ר"י דעד מוקדך כו' דודאי בהני מילי הצדוקים מודי' בהם ולא מצינו מילתא דאינן מודי' כ"א במילתא דשייך בנואפת לחוד והיינו שלא כדרכה דבדידה כתיב משכבי אשה ולכך כי קאמר ר"י בחוזר לא קנקט אלא נואף דדבר דשייך בנואף הצדוקי' מודין בו ונואפת שייר משום דבדידה מצינו מילתא דאינן מודי' בו וק"ל:

דף לד.

בגמרא ורבנן אמר ר"ל משום דמחזי כנוגע בעדותו דחיקא
לן קצת לומר מילתא דא אחר שהש"ס קאמר' אח"כ דרבנן דרשי האי למות לאחד מן התלמידים א"כ למאי צריכנא לטעם דר"ל דהוה כנוגע בעדותו אם לא דטמא דבאה הש"ס ליתן טעם מי דחקו להו לרבנן לאוקמי הקרא באחד מן התלמידים יותר מאחד מן העדים וקאמר ר"ל דטעם הזה הביאן לכך דניחא להו טפי לאוקמא באחד מן התלמידים וק"ל ועוד אמרתי לפני תלמידי דר"ל ה"ק דאחר דאית לן טעם רבה שלא לשמוע לאחד מן העדים לזכות משום דהוה כנוגע בעדותו א"כ דיוקא דקאמר ריב"י אינו כלום דאי משום דכתיב למות בלחוד היינו משום דלזכות אתי' במכש"כ מהאי טעם דר"ל ולכך לא הוצרך הקרא לאשמעונן אלא לחובה דלא צייתינן ליה אבל לזכות אתי' במכש"כ וק"ל:

בגמרא ת"ש דאריב"ח כו' עד אין מוצא איתמר אפשר לפרש דאינו מגיה' רק דבאמת מתחלה שלחו בדרך שאלה אם מוצא מכלל רבינו והשיבו שאין מוצא ולכך קאמר הש"ס אין מוצא אתמר ולא קאמר אין מוצא שלחו אלא באמת מתחלה שלחו כן בדרך שאלה רק דאת"כ אתמר במאי דהשיבו להם שאין מוצא וק"ל:

בגמרא בשלמא דברי המחייבין כו' אפשר לומר גם הכא דלהכי קאמר תחלה בשלמא ואח"כ מקשה קושיתו משום דהוה אפשר לתרץ קושיתו דבאמת הסופרין אינן כותבין כ"א דברי המחייבין כלומר מי הוא שמחיי' ומי הוא שפוטר ובלשונם ממש כותבי' וזהו דקאמר דברי המזכיר אבל לעולם טעמם אינן כותבים וא"כ לא קשה מידי דצריכי' לכך משום שעת משא ומתן וכדכתב רש"י בסתירתו אבל א"כ הוה קשה דברי המחייבים למה כותבים כלל לא ה"ל למכתב כ"א מאן דמזכי וממילא ידענא דאחריני מחייבין ולעולם מהדרינן אזכותא שלא לדבר ולכתוב החיוב אם לא במקום שיש בו צורך אלא ע"כ שכותבי' אפי' טעם המחייבים ודמזכין וקשה א"כ קושיתו וק"ל:

בגמרא דבי ר"י תנא וכפטיש יפוצץ סלע מה פטיש זה מתחלק כו' אפשר לומר דעל הכאת הפטיש קאי דמה הכאת הפטיש מתחלק והיינו הסלע לכמה נצוצות כו' דדחיקא לן לומר ולפרש כפי' דר"ת דדרש' הזאת קאי אדרש' דמדרש דא"כ חסר מן הספר וגם על הפסוק בעצמו דחי' לן דשבק התפוצצות הסלעים דעלמא ונקט התפוצצת דפטיש מן הסלע דסנפירינן ה"ל טפי למנקט המשל במאי דנהוג בעלמא טפי וק"ל. וגם אפשר לומר דקאי אנצוצות האש היוצאים ע"י הכאת הברזל והפטיש על האבן ואינן יוצאים מהכא' שארי דברים על האבן ודוק:

בגמרא ה"ד טעם א' כו' כדתנן מזבח מקדש כו' דחיקא לן לומר דר"ז ראה תחלת המשנה ולא ראה סופה. ואפשר לומר דהוה סבר דהתחילה המתני' מזבח מקדש את הראוי לו בסתם תנא אחר הוא ור"י ור"ג לאו עליו אמרו דבריהם לפרושי מאי דנאמר תחלה במתני' אלא תנא אחר הוא ופליג אתרווייהו וסבר א"כ ר"ז דעל ר"י פליג ודאי דאיהו אמר מזבח מקדש את הראוי לו היינו אפילו דם ונסכים דאינהו נמי ראוין למזבח דלשיתין ניתנו הנסכים והדם על הקרנות וסבר ג"כ דעל ר"ג נמי פליג ע"כ ובמאי פליג א"כ ע"כ דר"ג יליף ליה ממזבח ות"ק יליף ליה ממוקד' וכ"ת היאך אפשר למילף ממוקד' הלא לאו על מוקדה ניתני' כבר מצינו תנא בזבחים דאית ליה דנסכים לפעמים ניתנו על האש בזמן שבאי' נדב' ע"ש ודוק. וקמהדר ליה המדחה דאינו כן דאין כאן פלוגתא כ"א בין ר"י ור"נ אבל אין כאן ת"ק וראי' לדבריו מדפרש במתני' במאי דפליגי ר"י ור"נ ולא קמפרש במאי דפליגי ת"ק ור"י ור"ג אלא ע"כ דאין כאן ת"ק וק"ל:

דף לד:
בגמרא מתני' דלא כר"מ יש לומר ולחבר למאי דקודם דאי לאו דקודם הוה אפשר לומר דמתני' כר"מ אתי' והא דמקיש ר"מ ריבים לנגעים דלהוי ביום היינו תחלת דין אבל גמר דין אפילו בלילה אית ליה מקרא דשפטו את העם בכל עת אבל השתא דמביא קרא דביום הנחילו דמהתם ילפינן ביום ולמה אינו מביא ההיקש דר"מ וקרא דבכל עת מגרע כח ההיקש דגמר דין להוי מיהא בלילה ש"מ דאית ליה מאן דיליף ההיקש א"א לומר דאתי קרא לגרע כח ההיקש דאין היקש למחצה וקאמר שפיר א"כ מתני' דלא כר"מ וק"ל. ובזה מתורץ נמי מאי דמקשי' תוס' בד"ה סתמא אחרינא כו' ודוק:
שם מיבעי' ליה לכדתני רב"ח כו' עיין מה שכתבתי על דברים אלו בב"ב:

דף לה.
בגמרא וכתיב ותקח רצפה כו' וכתיב ויאמר ה' אל משה כו'
כצ"ל ולא כיש מוחקי' הוי"ו דוכתיב השני דודאי הוה דביקות על הא דלעיל דרצה להביא ראי' דגמר דין בד"נ הוה ביום דוקא משום מאי דכתיב והוקע אותם נגד השמש והלא לכאורה הפסוק קמיירי משעת קטלה עצמה ומאי ראי' יש א"כ לגמר דין דבב"ד לכך הביא כאן הא דר"י להורות שבחלוק' ב"ד קמיירי ומגמר דין דידהו וק"ל:
בגמרא כדתני' לאביו כו' ולאחותו מה ת"ל הרי שהי' הולך כו' עד יכול יטמא אמרת לא יטמא כו' דחיקא לן באמת האי לישנא וגם במאי דכתבו תוס' דקמיירי בהולך לשחוט פסחו לבד דחיקא לן לכאורה ואמינא דבאמת מתחלה קמיירי בהולך לשחוט פסחו לבד ואח"כ בשאמר יכול כשם כו' קמיירי במאן דאית בי' כולם שהוא כ"ג ונזיר והולך לשחוט ודומי' דדרשינן תיבות הקידמים רק בשבא לתיב' אחותו לא רצה לדרוש בקיצור על מת מצוה כאשר עשה בקודמים משום דסבר דלמא יאמר מאן דהוא דהאי ולאחותו אתי' לאסור במאן דהולך לשחוט פסחו ואינו כהן דלא ליטמא לאחותו ובאם אינו ענין קדרשינן ליה (ועיין בזבחים) ולכך קאמר אמרת לא יטמא כלומר דלהכי לא צריכנא קרא דולאחותו דממילא ידעינן דלא יבא עשה שאין בו כרת למדחי עשה שיש בו כרת וא"כ ע"כ לא אתי' אלא במאן דאיהו כ"ג ונזיר והולך ג"כ לשחוט פסחו דיטמא למת מצוה וזהו דקמסיי' יכול כו' ודוק:

דף לה:
בגמרא שבת שנידחו' מפני עבודה כו' הא דלא קאמר בקיצור דהלא כבר אמר תחלה עבודה דוחה שבת מה הוצרך לומר אח"כ שבת שנידחה כו' אפשר דבא לרמז לן תירוצא דתוס' בד"ה שבת כו' וק"ל:

בגמרא אלא אמר רבא תנא מושבו' קשי' ליה והא דנקט התנ' לא תבערו מה ת"ל ולא קאמר מושבות מה ת"ל משום דגם קושיתו הוא מדכתי' לא תבערו ולא כתיב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם כדכתבו תוס' בד"ה מושבות וכו' ולכך נקט נמי מושבות ולא מושבותיכם משום מאי דכתבו תחלה דדרשינן מדכתיב מושבותיכם דמבערינן במדור' בית המוקד וק"ל:

שם שומע אני בין בחול בין בשבת יש לדקדק קצת למאי נקט בדבורו בין בחול דהוה מילתא יתיר' ואפשר לומר דבהא מרמז לן קושיתו דאתי' ליה מכח ק"ו דעבודה וה"ק בין בחול במלתא דאף בחול איננו פשוט משום דמיירי בכהן שעובד עבודה וא"כ אף בחול אינו פשוט ואפ"ה דוחה א"כ אף בשבת תהא דוחה וק"ל:

דף לו.

בגמרא הניחא למ"ד אין נדרים כו' גם הכא י"ל דהוצרך לכך

משום דהוה אפשר לבעל דין לומר מנא לך דאין רציחה דוחה י"ט אי משום דקתני במתני' אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש הלא ע"כ ההיא מתני' לאו ד"ה היא דלא אתי' כב"ה דסבר מוציאין הקטן והלולב לר"ה משום דאין ערוב והוצאה לי"ט כדקס"ד שם בביצה לרבא וא"כ ע"כ לית ליה לב"ה האי כללא דמתני' וא"כ גם האי דאין רציחה דוחה י"ט לית ליה לב"ה אלא סבר דדוחה י"ט. ולכך הקדים תחלה באמירתו דלמ"ד אין קריבי' בי"ט ניחא הכל כלומר דמתני' דאין בין כו' אתיא ככ"ע ואפי' כב"ה ואי משום דסברו ב"ה מוציאין הקטן כו' היינו מטעם דהואיל דהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כדמסיק שם ולא צריכנא לדחוקי ולומר דמתני' דאין בין לאו ד"ה היא ויסתום התנא דלא כב"ה א"כ ודאי קשה לאביי למ"ד קריבי' בי"ט וק"ל:

בגמרא ואמר רבה כו' מימות משה ועד רבי כו' יש ליתן קצת דביקות לדעיל משום דלכאורה היה אפשר לדקדק היכי עביד ר' הכי דמחל על כבודו ונשיא היה ולא היה לו למחול על כבודו דנשיא שמחל על כבודו כו' אבל באשר מצינו טעם דאין לנשיא או למלך למחול על כבודו כדי שלא ימרדו בו ויגביהו איש אחר אשר יהיה גדול כמוהו ויבא הדבר לידי מחלוקת אבל בזמן שאין איש בדור ההוא אשר הוא חשוב כמוהו בתורה ובשארי דברים יש לומר שאין לחוש מהשתא לדבר כזה וכן מצינו באמת במשה שהיה עניו מאד מכל האדם שעל פני האדמה ור"ל:

בגמרא אמר רב שונה אדם לתלמידו כו' גם הכא יש ליתן דביקות לדקודם אחר שאמר דמאי דכתיב ויחגור דוד חרבו היינו לישא וליתן בדין דנבל וכדי שלא תאמר היאך עמד דוד עמהם למנין והלא הוא היה מסתמא רבן דכולם וק"ל:

מאי דסיים רש"י ז"ל וסיפא דברייתא לא ישב בצידו כו' היינו כדי שלא תאמר מאי קושי' מברייתא הלזאת דלמא הא דקאמר רב שונה לתלמידו לא להתחשב התלמיד כאחד מן הדיינים רק רב לא בא כ"א דמותר לרב ללמוד עם תלמידו בשעה שהוא דן ד"נ ושלא צריך התלמיד לעמוד מפניו באותה שעה וק"ל:

בתוס' ד"ה והא הוה חזקיה כו' עד וקצת קשה כו' יש ליתן קצת דביקות לדקודם דאי לאו דקודם לא הוה קשה כולי האי דמאי אכפת לן בתרוצו אם נקט דבר זה או דבר אחר ול"ל למנקט זה יותר מזה וגם ל"ל למנקט תרווייהו ובחד סי ליה אבל השתא דכתבו דלא רצה למנקט אחיתופל הואיל דרשע הוה א"כ קשה להו דה"ל למנקט מפיבושת בהדי עיר' היאיר' כדי דנשמע מיני' דבר זה דלא למנקט הרשע הואיל דנקט שנים דהוה בימי דוד ולא נקט נמי אחיתופל וק"ל:

דף לו:

בגמרא הכל לאתויי מאי כו' עד חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר יש לדקדק על דברים אלה הלא ר"י בשתי מקומות נקט ממזר ולא גר ואפשר לומר דודאי חדא לאתויי גר קאתי רק דר"י נקט בשתי מקומות ממזר דלא תימא ממזר דומי' דגר מה גר דוקא בדכוותי' כדכתבו תוס' אף ממזר דוקא ממזר דכוותי' ולכך קמשמע לן בתרווייהו ממזר חדא לאתויי ממזר דכוותי' דומי' דגר לאתויי ממזר בדאחרינא שאינו דומה לגר ודוק:

היו בודקין פרק חמישי. דף מ' ע"א במתני' היו בודקין אותן בשבע חקירות כו' יש לדקדק מניינא למה לי לא ה"ל למחשב כ"א החקירות וממילא הוה ידעינן דשבע נינהו ואפשר לומר דה"א דע"כ לא בדיקנו כל שבע החקירות אלא בשבאו ואמרו דהמעשה נעשה בזמן ארוך אבל כשיבואו ויאמרו אמש הרגו אין צריכים לשבע חקירות כדמקשה ר' יוסי לחכמים בברייתא קמ"ל דשבע נינהו דלעולם אין פוחתין משבע חקירות וק"ל:

והא דנקט לישנא דבודקין בהדי חקירות והל"ל חוקרין נ"ל דלישנא דבודקין לאו אחקירות קאי כ"א אבדיקות דבסמוך וה"ק בודקין אותו בשבע חקירות כלומר בהדי ז' חקירות בדיקות נמי והיינו הא דקאמר בסמוך מכירים אתם אותו כו' וק"ל:

שם א' אומר בשנים בחודש כו' זה אמר בג' כו' א' אומר בשתי שעות כו' לא כייל להו בהדדי משום דר"י לא פליג אלא אסיפא ואי הוה כייל להו בהדדי ה"א דגם אריסא פליג וק"ל:

שם המחיי' אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי אפשר לומר דלהכי קאמר כן דמחייב במקומו היינו שמחייב משום טעם הראשון דאל"כ הוה צריכנא להלכה דין כדלעיל וק"ל:

דף לז:

בגמרא כיון דכולהו בהדי הדדי כתיבי. אפשר לומר דהתרצן דהכא טעמי' הוא משום ג"ש דהיטב היטב כדלקמן (רק המקשן לא הבין תיריצו עדיין וסבר דילפי מהדדי במה מצינו ולכך הקשה מה דהקשה) ואחר שהוצרך למצוא לקמן דלישנא דהיטב מופנה ג"כ בעיר הנדחת מטעם דה"ל למכתב דרוש תדרוש וכתב היטב ש"מ לאפנוי וא"כ שפיר קאמר גם הכא כיון דכולהו בהדדי כתיבי כלומר כולהו לישנא דחקירות כתיבי בעיר הנדחת דריש' וחקירה והיטב ש"מ לאפנוי ומהדדי ילפ' כדבסמוך וק"ל:

והא דקאמר עוד וכיון דילפ' מהדדי כמאן דכתיב בחדא דמי ומאי רצה בזה אפשר לומר דלא תימא דע"כ לא ילפי מהדדי אלא לענין זה דכשם שעיר הנדחת צריכה ג' חקירות דג' חקירות כתיב בה כן הני תרי צריכי' נמי ג' חקירות אע"ג דלא כתיב בהו כ"א שנים לכך קאמר דאינו כן אלא אמרינן כמאן דכתיב בחדא דמי:

שם בשלמא הני תרתי מופנה כו' גם הכא י"ל דלהכי נקט לישנא דבשלמא דאל"כ הוה אפשר לומר דאתי' כר' ישמעאל דאי' ליה בנדה דבמופנה מצד א' למידין ואין משיבין רק דא"כ הוה קשה ל"ל לרחמנא לעשות מופנה בתרווייהו היינו בעידי זוממים ובע"ז לא ה"ל לאפנוי כ"א בחד' וילי' ליה מדאידך ועיין בתוס' בנדה דף כ"ג בד"ה וילפינן כו'. ולהכי קאמר בשלמא הני תרתי כלומר דלא קשה מידי על הני תרתי דצריכנא לאפנוי תרווייהו משום דאל"כ הוה למידין ומשיבין א"כ קשה לן בעיר הנדחת דלא קא מפנ' וק"ל:

שם הניחא כו' גם הכא אפשר לומר דהוצרך לכך דלא תימא דלר"ש לא קשה מידי דהואיל דכתב לן התורה בנהרגין אף דהוה אפשר למילף מנסקלין א"כ איכא למימר אם אינו ענין לנהרגין תנהו לנשרפין וא"כ הוה קשה ודאי לרבנן נהרגין ל"ל אבל הואיל דצריכנא לומר באמת דלרבנן לא קשה מידי משום דנהרגין דהכא לא אתי' מנסקלין דאלו עדים זוממין לא אתי' מדאידך מדלא צריכין התראה כדלעיל א"כ ודאי שפיר קשה לר"ש וק"ל:

שם הניחא לאביי כו' יש לדקדק קצת לאביי דאמר אין אדם טועה ולא כלום א"כ היאך אמר במתני' דדבריהם קיימין דמשמע לעולם קיימין הלא למאי דקיימינן השתא דבדקינן להו בכמה בשעה א"כ אפשר למשכח דאין דבריהם קיימין בזמן שאמר א' בתחלת שעה שלישית והאחר אפילו אמר בתחלת שעה רביעי' דבריהם בטלים ודוק ובזה מצינן לפרש גם האי הניחא כדרכינו ודוק ותשכח:

בגמרא ר' יוסי אומר כו' אפשר לומר דלר"י אית לי' נמי הג"ש דהיטב רק דסבירא ליה דאין סברא לומר דכיון דילפ' מהדדי כמאן דכתיב בחדא דמי כאשר אמרינן לעיל אליבא דרבנן ולא סבירא ליה למילף הג"ש רק לענין הזה דילפי הני תרווייהו מעיר הנדחת

דלהוי בהו נמי ג' חקירות וק"ל: בגמרא אמר עולא מנין להתראה מן התורה. מה שמקשים תוס' ממאי דקיימינן לא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד אפשר לומר דקשאל אמאי דקיימינן דצריכין להתרות בו דוקא דחייב מיתה או למ"ד באיזה מיתה אשר יהיה נדון ואהכי קשאיל מנ"ל וק"ל:

דף מא.

בגמרא ה"נ מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. אפשר
לר"ש לא קאי האי תירוצא דלר"ש דצריך לן תרי קראי בנסקלין לאתויי ג"כ נשרפין א"כ הוצרך עוד ליכתב תרי קראי אתרינא בסייף ובמלקות דאל"כ הוה אפשר לומר דהוה תרי כתובים בנסקלין ואין למידין מהם אבל השתא דכתב לן גם בסייף ובמלקות א"כ ע"כ דתרי קראי בנסקלין חדא לאתויי נשרפין קאתי וא"ש א"כ במאי דקעביד לעיל מזה הצריכותא ולכאורה הכל היה שלא מן הצורך לפי המסקנא אבל במאי דכתבתי א"ש דלעיל אליבא דר"ש קאי וק"ל:
בגמרא התיר עצמו למיתה מנ"ל אמר רבא כו' מאי דהקשה הת"ח דא"כ הני קראי להתראה למה לי לא קשה מידי דהלא נוכל למצוא שהתיר עצמו למית' בלי התראה והיינו בזמן שאמר הוא מעצמו שמתיר עצמו למית' והם לא התרו בו וק"ל:
מאי דהקשו תוס' בד"ה אבל סקילה כו' מנ"ל דנסקלין ונשרפין פטורי' מן התשלומי' אפשר לומר דילפינן נסקלין בג"ש דהיטב מנהרגין וק"ל: בגמרא אלא דקיימא לן באשה חביר' דמקטלה אליבא דריב"י מנ"ל אפשר לומר דאתי' ליה דגם לריב"י מיקטלה זולת התראה מדאמר ריב"י דחבר אינו צריך התראה דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ואי איתא דסבירא ליה דבנערה מאורסה לא מיקטלה כ"א בהתראה דוקא הלא ניתנה התראה ג"כ כדי שלא יאמרו לאוסרה על בעלה באנו והיאך קאמר דלא ניתנה כ"א להבחין כו' וק"ל:
בגמרא והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו מאי דמקשי' תוס' דהוה מצי למימר דאיירי שזינת' ולא ידעי מי הוא אפשר לומר דלא ניתא ליה למימר כן דא"כ היאך מצינו לריב"י באשה חביר' דהיא והוא נהרגין והוה הדר קושי' דידי' לדוכתא הא דקיימא לן אליבא דריב"י דהוא והן נהרגין היכא משכחת לה באשה חביר' וק"ל:
בגמרא חלא אפילו האי דלא יתב' תותי' יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו פירוש אחר דמיירי דזינתה וחזרה וזינתה וכבר נאסר' מזנות הראשון אליבא דר"י בר"י דאל"כ לא מיקטלה וא"כ היה אפשר לומר דגם בארוסה אינן יכולי' לומר לאוסר' על בעלה באנו דמי הגיד להם שלא נאסר' כבר שזינתה עוד פעם אתר שאינה יושב' תחת גבר' וק"ל:

דף מא:

בגמרא מאי אפילו כו' פשיטא כו' דחיקא לן קצת לכאורה מאי קשי' ליה דמ"מ בק"ו אתי' ליה שפיר ושפיר קאמר אפילו. ואפשר לומר דלכאורה כי אמרו תרי שאינן יודעין הוא פשוט טפי משאומר א' איני יודע והאחר יודע אחר שתרווייהו הוה בשעת מעשה ומאי האי דזה ידע וזה לא ידע בבדיק' אשר שאילנ' להו משא"כ כשיאמרו תרווייהו שאינן יודעין שכיח טפי ואין כאן סילוק עדות כלל ודוק:

שם אמר ר"ש ארישא קאי כו' ודאי דחיקא לן טובא על דברי ר"ש דמפרש למתני' בהפוך מאי דאיתא לפנינו כמו שהקשה רבא עליו ויותר מזה אשר כתוב לפנינו ואפי' ב' אומרים לא ידענו והוא מפרש כאלו כתוב ידענו ולא קאמר תני כאשר נאמר בשארי דוכתא שמגיהי' למתני' וגם רבא לא קשי' לי' מזה כלל ולמה כן. ונראה דודאי ר"ש לא בא להגי' כלום במתני' אלא מפרש למתני' דדיוקא קמ"ל ולאו האי מילתא גופי' דבדאמרו ב' לא ידענו בבדיקות שיהיה דברי' קיימים דזהו מילתא דפשיטא אלא ה"ק ואפילו בשנים אומרים לא ידענו בבדיקות דדבריהם קיימי' אפ"ה אילו אומרים בחקירות דיודעי' אפ"ה אינן קיימי' ורבא קשי' ליה דמ"מ ה"ל לאשמעונן האי מילתא בהדיא ולאו מדיוקא. וקמפרש איהו דקאי אחקירות וה ק אשר אמרתי לעיל בחקירות באחד אומר איני יודע דעדותן בטל היינו דוקא בשלא היו שנים אחרים אצלו שהיו אומרים יודעין כ"א א' היה אצלו אבל בזמן דאיכא ב' אצלו דאומרים יודעין דבריהם קיימים וה"ק השתא ואפילו אותן שנים אשר צריכים לומר בחקירות יודעין בזמן שאחד אומר אינו יודע הן אומרים בבדיקות אינן יודעין והוה ג' שאומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת ובקל תוכל לתקנו הלישנא:

גמרא אמרי' ליה מטבותי' דמר כו' אפשר לפרש שלא היו יודעין אם בדרך ניחותא קאמר' או בדרך בתמי' מאי דקאמר א"ה אמריתו בה טובא אמריתו בה לכך קאמרו ליה הכי וק"ל:

בגמרא עד כמה כו' הוצרך לשאול אחר דראה דמתני' הביאה משל לדבריה ונקט ב' וג' בחודש כו' ולא קאמר' בקיצור דבחד יום מיטעי קא טעו ולא בתרי ימים ש"מ דלא לעולם אמרינן כן ולכך קשאל עד כמה וק"ל: בגמרא אר"י עד מתי מברכין על החדש כו' וכמה כו' עד ותרווייהו כר"י סבירא להו כו' הנה מצינו בפוסקין וכן אנו נוהגין שאין מברכין על החדש עד שיעברו ז' ימים אחר חדוש' ולכאורה אין לזה סמך בש"ס ואדרבה לכאורה מסוגי' זאת קשה על המנהג שלנו ועיין בב"ק ובאחרונים ואומר אני דאתי' לן מסוגי' זאת בהדיא ובבירור אחר שאמר' הש"ס ותרווייהו כר"י סבירא להו ולא קאמרה ופליגא

אליבא דר"י כדרך שארי דוכתא דפליגי אליבא דחד תנא או אמור' אלא ודאי דבאמת לא פליגי אהדדי בדין גופי' כ"א בפירוש דברי ר"י דר' יעקב מפרש לדר"י דבא לקבוע לן זמן לאימת מברכין שלא להקדימו ונהרדעי מפרשי' לדר"י שבא לקבוע לן זמן שלא לאחרו ודוק ותמצא:

דף מב.

בגמרא א"ד אמר ליה ר"פ לאביי ול"ל יוסיפו כו' א"ל ר"י
קאי כוותך כו' לכאורה יש לדקדק מאי קמשני ליה בזה דר"י קאי כוותך אחר דמ"מ קשה לי' על דברי רבנן ול"ל יוסיפו כו'. ונראה לומר דר"פ קאי על דברי רב אחא דאמר לא ראו פוטרין אותו ואזה קשה ליה אי איתא דהאמת כן הוא א"כ קשה ל"ל יוסיפו אלא ע"כ שאין האמת אתך ומנ"ל לומר כן ואהא שפיר קמשיב ליה מדברי ר"י דמדברי ר"י חזינן דהאמת עם רב אחא דלרבנן פוטרין אותו ודוק:
בגמדא איתיבי גדול שבדייטן כו' אא"ב חכם דינא כו' גם הכא אמרתי דלא רצה להקשות בקיצור אמ"ד קש דינ' דאמר דילמא יתפרש כאשר מפרש רש"י ז"ל דדין זה עמוק וקשה וצריך להמתין בו וכאשר באמת נפרש כן א"כ מאי כיסיפא איכא הכא אחר שאומר הגדול שרוצה עוד לעיין בדין (ודבר זה באמת דחיקא להו לתו' ולכך מפרשי' פירוש אחר וק"ל) כי עדיין לא נגמר הדין אבל א"כ הוה קשה למ"ד חכם דין דהלא מצינו ג"כ בד"נ דאומר חכם דין בזמן שיצא הדבר לזכות שאינן יכולין לחזיר כדלעיל וע"כ צ"ל דה"ק למ"ד חכם דין דאלו בד"מ לעולם אמרינן חכם דין משא"כ בד"נ דכשיצא לחוב' לא אמרינן חכם דין דלעולם חוזרין וא"כ ע"כ למ"ד קש דינא א"א לפרש כדפרש"י דה"ק שעדיין צריך לעיין בו וע"כ בשכבר יצא לחיבה דאי לזכות א"א לומר כן אחר שאינן רשאין לחזור וא"כ מאי איכא בין מ"ד קש דינא למ"ד חכם דינא אלא ע"כ צריכנא לפרש כדפירשו תוס' האי קש דינא ואזה קשי' ליה לא סגי' כו' ודוק:
ובאידך אפשר לומר דלא תימא הא דאמר חכם דינא היינו לחבריו היה אומר כן ובשעת גמר דין וא"כ אין כאן שבח כלל דלא בא לשבח עצמו אלא אימר להס דנגמר הדבר היטב ואינן צריכין עוד לעיין אבל א"כ הוה קשה למ"ד קש דינא למאי קאמר להו כן דא"א לעמוד על הדבר ואס הס רוצים לעיין עוד הרוצה הוא למחות בידס בתמי' אלא ע"כ צריכנא לומר דלאחר גמר דין אומר כן ולאחרים אשר עומדים ורוציס לשמוע מה דהעלו בעיונה וא"כ ודאי קשה למ"ד חכם דינא וק"ל:

נגמד הדין פרק ששי. במתני' נגמר הדין היו מוציאק אותו לסקלו כו' נ"ל אחר דמקרא דהוצא את המקלל דקמיירי בדין סקילה ילפינן שלא היו ממיתן אותו בב"ד וילפינן מיני' שארי מיתו' ב"ד לכך הקדימו וק"ל:

שם אפי' ד' וה' פעמים כו' יש לדקדק אמאי לא מדקדק הש"ס הכא כבשארי מקומות השתא ה' פעמים ד' מבעי' ועיין בש"ס דב"ק קי"ח ע"ב ובשבת דף ס' ע"ב ועיין בתוס' שם. ואפשר לומר אחר דחזינן דהש"ס מתרץ בסמוך מאי דקשי' מבריית' על מתני' דקאמר' אם יש ממש בדבריו דוקא היינו מפעם שניי' ואילך אבל פעם ראשונה וב' לא צריכנא להיות ממש בדבריו. והנה נאמר דאפשר דבאם היה ממש בדבריו גם בפעם א' וב' אפשר דנסיק דרג' דמוסיפין ליה להחזירו עוד פעם מאשר לא היה ממש בפעם א' וב' ואפ"ה הוצרכנו להחזירו וא"כ אפשר לומר דהא דקאמר ד' פעמים היינו כשלא היה ממש בדבריו בפעם א' וב' ודקאמר ה' פעמים היינו בשהי' ממש בדבריו גם בפעם א' וב' וק"ל:

בגמרא כי היכי דלא לתחזי ב"ד רוצחין א"נ כו' הוצרך ליתן ב' טעמים דאי מטעם א' ה"א אם לאחר שגמרו דינו ניידו הב"ד מדוכתא אשר בו גמרו דינו למקום אחר א"כ לא נראו מהשתא כב"ד רוצחין לכך קאמר ג"כ טעם הב' ואי מטעם הב' לחוד ה"א במסי' דלא חיישינן להצלה דידי' אימא דשפיר דמי להמיתו סמוך לב"ד קמ"ל מטעם א' דלא וק"ל:

בגמרא רב פפא אמר משה היכא הוה יתיב כו' הנה מסקנא דש"ס אליבא דר"פ לפרש הברייתא דאלו לא נאמר קאמר כו' ולכאורה יש לדקדק מי דחקו לר"פ לפרש הברייתא כן. ונאמר אחר דתוס' בד"ה ונאמר בפרים הנשרפין כו' מקשי' למ"ד דבתר המלמד אזלינן וכן מקשי' בפר העדה מנ"ל כו' עד ולמ"ד הימנו ודבר אחר א"ש כו'. לכך רצה ר"פ לתרץ דלמ"ד דסבר דאזלינן בתר מלמד סבר הילפותא כר"פ ולא קשה א"כ ג"כ מידי מפר העדה אחר שאפשר לומר דילפינן פר העדה מן מקלל ויתפרש א"כ הברייתא הכי אלו לא נאמר כו' הוה ילפינן מקלל מפרים הנשרפין והוה אמרינן ע"כ דאזלינן בתר הלמד ולא בתר מלמד וגם הוה אמרינן ע"כ דגמרינן הימנו ודבר אחר אבל השתא דכתיב במקלל גופי' א"כ אמרינן דאזלינן בתר מלמד וגם לא ילפינן הימנו ודבר אחר רק ילפינן פר העדה ממקלל גופי' ודוק:

בתוס' ד"ה משה היכא הוה יתיב וא"ת כל הני דפרים ל"ל כו' פירוש דקשי' להו לפי קס"ד דמקשן דלא ידע התירוץ על קושיתו דאמר והא אילו נאמר קאמר טפי ה"ל להקשות על רב פפא אי איתא דכתיב במקלל גופי' כל הני דפריס ל"ל ול"ל להקשות עליו מברייתא טפי ה"ל להקשות מן פסוקי דתורה גופא ודוק:

דף מג.
בגמדא דאי כתב רחמנא אבן ה"א היכא דלא מת בחדא לא נייתא אחריתא כו' אפשר לומר דהא דכתיב יד העדים תהיה בו בראשונה היינו דדחיי' מעל גבי מקום גבוה תהיה מיד העדיס והרגימ' תהיה מיד כל העם באחרונה וק"ל:

דף מג:
בדש"י ד"ה והנגלות לנו כו' עד דע' שבעד לחלק באת' כו' עיין במפרשים שהקשו על רש"י ז"ל דהלא א"א למטעי עוד אחר שלא כתוב האי לנו ולבנינו קודס והנגלות אצל הנסתרות ואפשר לומר דעדיין היה אפשר לבע"ד לומר דדלמא משוס הכי כתוב לבסיף דאי הוה כתוב מקודם ה"א דאפילו בנגלות לא נענשו אלא עד שעברו הירדן וכסבר' ר"נ דבסמוך ולהכי כתיב לבסיף לומר דלעולס הדבר כן ואפילו בנסתרות להכי כתב רש"י ז"ל דמעין שבע"ד מוכח דלחלק בא דלא היה לעולם כן ודוק:
ארבע מיתות פרק שביעי. דף מ"מ ע"ב במתני' ד"מ נמסרו לב"ד הא דקאמר נמסרו לב"ד משוס דמצינו שארי מיתות שלא נמסרו לב"ד כהא דתנן לקמן פרק הנשרפין הגונב את הקסו' והמקלל בקוסם והבועל ארמית קנאין פוגעין בו כהן ששימש בטומאה כו' אי' מביאין אותו לב"ד פרחי כהונה כו' ומפציעין את מוחו בגזירי' כו' וק"ל:
מסייע התנא זו מצוה הנסקלין הנה אף דהש"ס מפרש' לקמן על מאי קאי ולמה אמר כן וכדפרש"י נמי הכא מ"מ צריכנא ליתן טעם רבי דסידר מתני' למה עשה כן דהכטס הא דפליגי רבנן ור"ש בסדר ד' מיתות בין מאי דפירש מצו' הנסקלין ובין האי חתימה דזו מצות הנסקלין. ואפשר לומר דאחר דרבי סידר מצות נסקלין בראשונה כדי לסתוס כרבנן דסבירא להו סקילה חמורה והוה אפשר לומר ולמעעי דלאו משום דסקילה חמורה הקדימה רק משום דבסקילה כתיב בהדיא דמוציאין אותו חוץ לג' מחנות דבמקלל כתיב הוצא את המקלל חוץ למחנה וכדאי' לעיל ריש פרק נגמר הדין וילפינן שארי ג' מיתות ב"ד מיני' לכך הפסיק רבי בפלוגתת' בין מצוה הנסקלין וכתב אחר פלוגת' הא דזו מצות הנסקלין כדי להורות דסקילה נתני ברישא לשארי מיתות ב"ד משום דחמורה מכולס וק"ל:
בגמדא ר"פ סבא אמר אף ד"מ כו' ואידך בפלוגתא לא קמיירי הנה אפשר לומר דר"ה בא לאשמעונן בדבריו דבכל מקום דלא כתיב עיכובא אין מוקדס ומאוחר מדמצינו דהוצרכו לכתוב בהדיא אצל הא דשבעה סימנין דהסדר מעכב ש"מ דבכל מקום אינו מעכב ובא ר"פ סבא ודיקדק עליו דהלא מצינו במתני' דילן דחכמים אמרו סדר דארבע מיתות ולא פירשו דבריהם דבדוקא מיתנו ואפ"ה מוכח דבדוקא מיתנו מדקא פליג ר"ש עליהם

ואהא קמתרץ הש"ס דבפלוגתא לא קמיירי כלומר דרבי דסידר דברי חכמים לא הוצרך לפרש אחר שהעמיד פלוגתא דר"ש עליהם ש"מ דבדוקא מיתני וק"ל:
בגמרא לאפוקי ממצוה חליצה כו' הנה רש"י ז"ל פי' דקאי ארב סחורה ולי נראה טפי דקאי על ר"ה בריה דר"י דהנה ע"כ הוא סבר דסדר תמיד נמי עיכובא הוא וא"כ לדידי' צריכנא לפרש לאפוקי מאי משא"כ לרב סחורה דסבר דסדר תמיד לאו לעכובא הוא רק למצוה לא צריכנא למשאל לאפוקי מאי דקאת' לאפוקי נמי סדר התמיד וק"ל:
בתוס' ד"ה כל מעשה י"כ כו' עד לא איירי בדברים שנעשי' בבגדי זהב בחוץ עכ"ל כבר דקדקו המפרשים על דבריהם ז"ל ואני אומר דאפשר לפרש כוונת דבריהם דקשי' להו על ר"פ דהלא מעשה י"ה אינו מעכב מכל וכל דהן לפי דברי ר"י הן לפי דברי ר"נ אין כולן מעכבי' דלר"י אף בגדי לבן אינו מעכב בחוץ ולר"נ מיהא בגדי זהב בחוץ אינו מעכב וא"כ אחר דהסדר די"כ אינו מעכב מכל וכל אין לחשבו א"כ וצריכנא לומר א"כ דסבירא ליה לר"פ דתנא דמתני' וגם ת"ק דברייתא סובר דאפילו בגדי זהב בחוץ מעכב ופליג אתרווייהו רק דהוה קשה להו א"כ דהוה פלוגתא רחוקה בין ת"ק לר"י דלת"ק אפילו בגדי זהב בחוץ מעכב ור"י סבר דאפילו בגדי לבן בחוץ אינו מעכב ואהא כתבו תוס' ז"ל למ"ד כו' כלומר דלא הוה פלוגתא רחוקה דר"י סבר דת"ק לא פליג עליו כ"א בבגדי לבן בחוץ אבל בבגדי זהב בחוץ מודה ור"נ סבר דת"ק פליג אפילו בבגדי זהב בחוץ ור"פ דהכא קאי על ת"ק אליבא דר"נ דוק היטב ותמצא את חידתם:

דף מד.

בגמרא קסברי רבנן כו' ומדאפקי' רחמנא לארוסה בסקילה כו'
דחיקא לן להגי' ולמחוק האי מילתא כדכתב רש"י ז"ל והיה נ"ל דאפשר לפרש דרבנן דסברי דנשואה יצאה לשריפה ולא ארוסה אתי' להו דסברי דכלל אחד נאמר בתורה ולא ב' כללים כדסבר ר"ש והיינו דאינהו סברי דהא דכתיב ואיש אשר ינאף את אשת רעהו כולל בין נשואה ובין ארוסה ובא הכתוב אח"כ והוציא ארוסה בת ישראל לסקילה וא"כ ע"כ כשאחר כך בא הכתוב בבת כהן וכתב שתשרף ע"כ על הכלל דאשר ינאף את אשת רעהו קאי ולא על הפרט דארוסה דכבר אית לן מדה בתורה דכל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש וגם זה כן (ועיין בריש יבמות מה שפירש"י שם) וזהו פלוגתא דרבנן ור"ש דר"ש סבר דב' כללים נאמרו דכלל א' נאמר בנשואה וכלל אחר נאמרה בארוסה וכשבא הכתוב אח"כ בבת כהן להביאה לשריפה על כל הני ב' כללים קאי ורבנן סברי דכלל א' נאמר וקרא דארוסה בת ישראל לא הוה כלל בפני עצמו כ"א הוצאה מהכלל דנאמר תחלה ונידון

א"כ במדה הנ"ל ועיין עוד לקמן ע"ב מה שאכתוב עוד בדברי ר"ש דלשם. וזהו דקאמר' הש"ס הכא ומדאפקן' רחמנא לארוסה בסקילה פי' דהוציא הכתוב ארוסה דבת ישראל מכלל הקדום לסקילה א"כ מוכח דגם בת כהן כן וכנ"ל ומדוקדק בזה נמי הא דנאמר ומדאפקה דאי הוה קאי על ארוסה בת כהן מאי מדאפקן' איכא למימר הלא לרבנן ארוסה כדקיימא בבת ישראל קיימא בבת כהן וליכא כאן הוצאה כלל ודוק:

בגמדא סקילה חמורה מחנק כו' יש לתרץ קושי' התוס' דלא רצה למילף מק"ו משריפה או מסייף דחמורין מחנק כו' דמסייף לא הוה מוכח מידי אי לאו דהיה לן ראי' הלזאת דסקילה חמורה מחנק מדאפקי' דבסיי' גופי' לא הוה אמרינן דחמור מחנק דהוה אמרינן דשוין הן מדהיקש כבודם אבל אחר דמצינו בהדי' דסקילה חמורה מחנק חזינן דסבר' שכן הוקש לית' ומזה אתי' לן הא דאמר באחרונה אפ"ה פושט יד בעיקר עדיף ולכך קאמר דבר זה באחרונה ולא קאמר כן מתחלה בסקילה וחנק וק"ל. ואף בשריפה אפשר לומר כן ודוק ותמצא:

שם אדרבה חנק חמור כו' שכן הוקש כבודם כו' היה אפשר לתרץ קושי' התוס' מאי דמקשי' שסקילה נמי ניתן למקלל אביו ואמו דבאמת הכי קא מקשה דאחר דחזינן דסקילה ניתן למקלל אביו ואמו א"כ חזינן שכן הוקש כבודם לכבוד המקו' וא"כ אפשר לומר דמכה אביו ואמו עדיף מיני' דיש סברא לומר דמכה חמור ממקלל וא"כ ע"כ חנק חמור. ומאי דמקשי' ג"כ מהא דבכיצד הרגל לא קשה מידי דאיהו קאמר מנ"ל הכא ומנ"ל התם לומר כן ק"ו לשכינה דלמא כל זה אינו אם אין לן ראי' ודוק:

והנה הי' אפשר לדקדק קצת למה לא הוכיח' הש"ס דסייף חמור מחנק בהוכחה גמורה מדהוצרכה רחמנא לג"ש דאבי' אבי' למילף מינה דשריפה חמורה מסייף א"כ ע"כ מוכח דסייף חמור מחנק דאל"כ ג"ש ל"ל השתא שריפה חמורה מחנק מדהוציא הכתוב נשואה בת כהן מחנק לשריפה סייף דקיל מחנק לפי הקס"ד לא כש"כ דשריפה חמורה ממנה אלא ע"כ מוכח דסייף חמור מחנק וי"ל ודוק:

בתוס' ד"ה קסברי רבנן כו' עד אבל כיון דידעינן דסייף קל איכא למימר שזה גורם לו שניתן לפושט יד בעיקר משום חומרא דאיכא בהדי' דממונו אבד יש לדקדק קצת א"כ מאי האי דאמר בסוף דסייף חמור מחנק מדניתן לאנשי עיר הנדחת ומאי חומרא שכן ממונ' אבד הלא דבר זה באמת מביא קולא ושם אמר דברי' על פי האמת ולא לפי הקס"ד. גם לפי דבריהם משמע לכאורה דסייף בהדי ממונם אבד הוה כסקילה א"כ אפשר לומר באנשי עיר הנדחת בזמן שחטאו ג"כ בדבר שחייבי' שריפ' יש לנו לדונם בסייף ובאבידת ממונם ולא בשריפה לחוד דהלא סייף ואבידת ממונם הוה כסקילה וכשם שבמקום

דאיכא סקילה ושריפה נידון בחמורה בסקילה לרבנן כן הכא בדאיכא סייף עם אבידת ממון בהדי שריפה ולר"ש דסבר דשריפ' חמורה ודאי נידוני' בשריפה וא"כ הא דפליגי לקמן במתני' רבנן ור"ש בסקילה ושריפה באיזה מהן נידון וגם פליגי בחנק והרג למה לא פליגי נמי בשריפה והרג דעיר הנדחת וי"ל ודוק:

דף מד:

בגמרא מרגלא בפומי' דר"י כו' מאי קמ"ל לרבנן כו' וטעמא מאי כו' נפקא מינה כו' לכאורה יש לדקדק מאי דקאמר נפקא מינה הלא במתני' דלקמן הוא דבר זה דמי שנתחייב ב' מיתות דנידון בחמורה ונראה משום דלקמן קשאלה הש"ס מנ"ל דנידון בחמורה וקמפרש רבה בר נתן מקרא דקבלה ואשמעינן ר"י הכא דאתיא לן מדחזינן דארוסה בת כהן הוה בסקילה לרבנן ולר"ש בשריפה וק"ל:

הא דמסיים בברייתא הא מילתא זוממים נשואה בת כהן כו' משום דלכאורה היה אפשר לדקדק מאי האי דאמר ר"ש ב' כללות ואמרו אף בבת כהן הלא באמת לא נאמרו אלא בבת ישראל לכך מסיים דבאמת גם בבת כהן והיינו לענין הזוממים וק"ל:

הא דאמר ר"ש מה כשהוציא הכתוב נשואה מכלל נשואה להחמיר כו' אפשר דאתי' לי' מדמצינו דהוצרך הכתוב למכתב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו דמיני' ילפינן דזוממי נשואה בת כהן בחנק דומי' דהבועל וגם הבועל מיעט' קרא מדכתיב היא דנידון בחנק ולא בשריפה כמותה א"כ ש"מ דהא דהוציאה הכתוב לדידה לשריפה הוה להחמיר עלי' לכך הוצרך הכתוב למעט הבעל והזוממים דא"א להקל עלי' א"כ למאי הוצרך הכתוב למעט הני אטו מי לא ידעינן מכח סברא דבזמן שרצו העדים לחייב שנים בעדות אחת לאחד במיתה קלה ולאחד במיתה חמורה דאם יזומו שידונו במיתה חמורה וק"ל:

גם אפשר להוכיח כן מדהוצרך הכתוב למיכתב בת איש כהן תיבת איש מיותר לרבות אפילו בשנישא לפסול לה כדאי' לקמן בברייתא א"כ ע"כ מוכח דלהחמיר הוציאה הכתוב לשריפה וק"ל גם זה:

גם אפשר לומר כפשוטה דנשואה ודאי מוכח דלהחמיר הוציא' דמאי אמר' דחנק חמור משריפה מאיזה טעם תאמר כן מדניתן למכה אביו ואמו שכן הוקש כבודם כדאמר לעיל הלא זה הטעם איתא נמי בבת כהן שזינת' דאת אבי' היא מחללת וק"ל:

אבל אפשר לדקדק על ר"ש למה אינו מוכיח דבריו דארוס' שהוציאה הכתוב לסקילה ע"כ להחמיר הוציאה מדהוצרך למכתב לזנות למעט דלא איירי מחילול שבת דלא תאמר הואיל שריבה בהו מצוה יתירות דתידון בשריפה להחמיר עלי' כדאי' לקמן א"כ

ש"מ שריפה חמורה. ואפשר ליישב ולומר דלעולם סקילה חמורה ואפ"ה הוצרך לכתוב דלא תימא שריפה חמורה וקמיירי לעולם בחילול שבת קמ"ל דלא אלא סקילה חמורה באמת ודוק:

בתוס' ד"ה נאמר כאן אבי' תימא כו' וי"ל מ"מ כו' דבריהן מוכרחים לכאורה דאף דהוה מוקמינן בחילול שבת הוה מוקמינן נמי בזנות מדאיתא לקמן הא מני ר"ש היא דאמר שריפה חמורה כו' ואי איתא דלפי הקס"ד דהוה מוקמינן בחילול שבת לא הוה מוקמינן בזנות מנ"ל לפי הקס"ד דשריפה חמורה דהלא לא ידעינן דשריפה חמור' לר"ש אלא מדהוציא הכתוב לארוסה בת כהן מסקילה לשריפה ובמה שכתבתי לעיל לא מוכח כולי האי וק"ל . דף ג"א ע"א בגמרא מאי אירי' בת כהן בת ישראל נמי כו' איצטריך סד"א קרא לאפוקי מדרבא כו' יש לתמוה על הש"ס דלא קאמר סד"א כדאבוה דר' אבין דיליף לקמן דף ע"ו בתו מאנוסתו מהאי קרא מדכתי' בת איש כהן מדכתיב איש יתירה דמיירי דזינת' מאבי' ובבת ישראל אפי' כדכתב רש"י לקמן וא"כ לא הוה אפשר למילף מתיבת איש דרשה דלעיל דאפי' נישא' לפסול לה לכך קמ"ל היא מחללת דזינת' מכל אדם דוקא קמיירי ולא מאבי' כלל ועיין בתוס' דלשם דהקשו על דרש' דאבו' דר"א דדריש מאיש יתיר' בתו מאנוסתו וכבר דרשינן הכא דאפי' נישא' לפסול לה ובאמת לא קשה מידי דברייתא זו כר"ש אתיא אבל לרבנן ודאי לא דרשינן כן דא"כ הוה מוכח דשריפה חמורה וכדכתבתי לעיל ודוק:

עוד אפשר לדקדק אמאי דמקשה מאי אירי' בת כהן ודלמא לא אתא כ"א למעוטי בת כהן שזינתה מאבי' דהיא דוקא בשריפה ולא זוממי' ודוק: בגמרא מאי את אבי' כו' עד ואי כר"י האמר ארוסה כו' את חמי' חנק הוא הוצרכ' הש"ס לסיים דבר זה דאל"כ היה אפשר לטעות ולומר דסבר ר' ישמעאל דניסיק דרגא בנשואה אחר דארוסה בשריפה וכדקס"ד דרבא לקמן בתירוצו לכך קאמר דזה אינו דע"כ ר"י סבר דנשואה בחנק אחר דאית ליה הבנין אב דארוסה יצאה ולא נשואה וכדכתב רש"י ז"ל לקמן וק"ל: עוד שם מידי למעלה למטה קתני הוה אפשר לפרש דה"ק וכי כבר דיבר במאי דלמעלה ולמטה עד דיסתום אח"כ דבריו כולי האי וק"ל:

ואפשר לדקדק אמאי דמקשה אלימא את אבי' מאבי' כו' דלמא קמ"ל דאבי' בשריפה ולא תימא כדקס"ד לקמן בפ' הנשרפין דף ע"ו דקשאל אי מה בת כהן היא בשריפה ואין בועלה בשריפה אף בתו מאנוסתו והשיבו אביי ורבא מה דהשיבו וי"ל וק"ל:

עוד אפשר לדקדק דלעולם עם אבי' ממש קאמר והוה אפשר לומר דבבת כהן נחמיר טפי כמו דמחמירין שזינת' עם אחר דנידונה במיתה חמורה מאשר זינת' הבת ישראל

וא"כ הוה אפשר לומר דלרבנן דסקילה חמורה תהוה בסקילה אפי' בפנוי' בשזינת' עם אבי' ולר"ש דסבר שריפ' חמור' תהוה בשריפה בשזינת' עם חמי' אפי' אחר מות בעלה דכבר קיימא לן לקמן כלתו לאחר מית' חייב' כגלי' ור"א לצדדין קתני וקמשמע לן לרבנן בשזינת' עם אבי' ולר"ש קמ"ל בשזינתה עם חמי' דלא נחמיר עלי' ודוק:

דף נ:

בגמרא וה"ק את אבי' ברשות אבי' כו' וכל אדם בחנק מסיים הכי דלא תקשה לך מקמ"ל בחמי' לכך קאמר דכל אדם בחנק קמ"ל דמדיוק' אתי' וק"ל:

שם אלא אמר רבא לעולם כר"ש קסבר ר"א נשוא' כארוס' כו' כדי שלא נשוי' לרבא כטוע' אחר דבהדיא איתא בברייתא לעיל דמרב' נשוא' כארוסה ורבא מוקי ההיא ברייתא בעצמו כר"ש דהלא אמר הא מני ר"ש היא. לכך נימא דרבא סבר דתנאי נינהו אליבא דר"ש דת"ק דברייתא סובר דר"ש נשואה כארוס' משוה דתרוויי' בשריפה ור"א סובר דר"ש אינו משוה לגמרי וק"ל. אך את זה קשיא לן מה ליה לרבא לדחוק נפשי' ולומר דבאמת ר"א הכי סביר' ליה והוצרך א"כ להוציא דברי ר"א ממשמעותי' דודאי משמעות לישנא דאת אבי' ואת חמי' טפי משמע דזינת' עם אבי' ועם חמי' ממש מלפרש דמיירי ברשות אבי' וחמי' והראי' מדהקדים הש"ס לעיל בשהתחי' לדייק מאי את אבי' כו' אלימא את אבי' עם אבי' כו' דודאי הפשוט יותר הקדים א"כ אף הכא ה"ל לפרש דה"ק את אבי' עם אבי' אבל עם אחר אינה בשריפה ובנשואה אליבא דר' ישמעאל קמיירי דאמר ארוס' יצא' ולא נשואה והדיוק קמ"ל כדלעיל במילתוא דר' ירמי' והא דמסיי' ג"כ את חמי' כו' כדי שלא תימא דניסיק דרגא מיהא בשדנת' הנשואה עם אחר ותהוה בסקילה כדקאמר רבא השתא באמת לכך מסיים עם חמי' בסקילה אבל אם אחר בחנק וק"ל ויש ליישב:

בגמרא אמר רב יוסף הלכתא למשיחא כו' הכי קאמרי' הילכת' ל"ל סוגי' דשמעת' כו' היה אפשר לומר דכל זה אביי קאמר לרב יוסף דודאי רב יוסף היה מדקדד על ר"נ דלא ה"ל לפסוק הלכתא למשיח' אחר שאינו נוהג השתא וכדמדייק נמי בשחיטת קדשים ועל זה דיקדק אביי על ר"י דאי משום הא דהוה הלכתא למשיח' לית לן בה דאלא מעתה שחיטת קדשים כו' אלא אם רצונך לדקדק עליו הכי תדקדק עליו הלכתא ל"ל סוגי' דשמעת' הלכה קאמר. ובזה אפשר ליישב מה שכתבו תוס' ודוק:

בגמרא מאי ר"י דתני' כו' מה כשהוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה ארוסה ולא נשואה אף כשהוציא בת כהן לשריפה ארוסה ולא נשואה קצת קשה על בנין אב דילי' הלא השתא אינו דומה ג"כ וחזינן בהדיא דלית כאן בנין אב דהלא גם הוציא הכתוב

הבועל מחנק לסקילה בבת ישראל ואפ"ה לא הוציא הכתוב אותו בבת כהן דהיא ולא בועלה ולא זוממין כאשר הוא מסיים בעצמו וא"כ לית כאן בנין אב אחר שאינ' דומה לשם דשם בועלה כמוה משא"כ הכא. ויש ליישב דמהאי דבר גופי' אתי' ליה לר"י דילפינן הב"א דאחר דחזינן דכבר כתוב באש תשרף דלא קאי כ"א עלי' למאי הוצרך אח"כ למעט את בועלה מתיב' היא דמהיכא תיתי דנחמור על הבועל לדונ' ג"כ בשריפה אחר דתיב' תשרף לא קאי כ"א עלי' אלא ודאי כדי שלא תאמר דנילף מבנין אב דבועלה כמוה דמה בת ישראל בועלה כמוה אף בבת כהן כן וא"כ חזינן דבמקום דליכא מיעוט ילפינן הב"א ובזה א"ש טפי במאי דהוצרך לסיים הא דזוממי' ובועלה בכלל ועשיתם לו כו' וק"ל:

שם בועלה מאי כאשר זמם איכא אלא זוממין כו' ואפ"ה לא טעה התנ' בדבריו דודאי הבועל מרומז ג"כ בהאי קרא דאינו נידון במיתה שלה מדקאמר לעשות לאחיו ולא לאחותו וק"ל:

בתוס' ד"ה לאחיו ולא לאחותו תימא ת"ל מדכתיב היא ולא בועלה היא ולא זוממי' כו' אפשר לתרץ קושיתם בדרך אחר דאי לאו קרא דלאחיו ה"א אפי' בשזינת' עם אבי' אפ"ה נמעט את זוממי' דלא יהיו בשריפה מדכתיב היא קמ"ל לאחיו דדוקא בשנוכל לקיים לאחיו אזי נתמעטו מתיב' היא ולא זולת ודוק:

דף נב.

במתני' ר"י אומר אף הוא אם מת בידם כו' לישנא דאף הוא

יש לפרש הכי אחר דהיה אפשר לומר ולדקדק על ר"י ומאי בכך אם מת תחת ידם אחר שהתחילו בו לדונו בדינו השייך לו הלא גם הכי מצינו במצות סקילה דמתחלה היו דוחין אותו מלמעלה למטה ואח"כ סוקלין אותו ואם היה מת ע"י דחיי' לא היו מקיימי' אח"כ סקילת האבנים ובודאי שם הטעם דכך דינו דמתחילין להמיתו בדחיי' ואם מת ימות לכך קאמר אף הוא כו' כלומר דאין דין זה דומה לדין דסקילה דשם דין דסקילה הוא כן דכל זה שייך לדין דסקילה ר"ל דחיי' וסקילה משא"כ הכא דאין החניק' שייך לדין דשריפה והראי' דדין דחנק גופי' אינו כ"א זה כדלקמן וא"כ שפיר קאמר אף הוא כו' כלומר אחר דמצינו דגם בדין אחר עושין כן וא"כ בשמת תחת ידן הוה חנק ממש וחנק מיקרי אחר דגם שם עושין כן וזהו דקאמר אף הוא כו' וק"ל:

בגמרא מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר מנ"ל כו' אפשר דאי לאו דהוה מפרש ר"מ דמיירי מפתילה של אבר לא הוה קשאיל מידי מנ"ל דה"א פתילה של אש ממש וא"כ הוה שריפה ממש ומה לו לשאול א"כ מנ"ל אבל השתא דפיר' ר"מ דלאו שריפה

ממש היא קשאיל מנ"ל ובזה א"ש הא דקאמר לקמן דרב חמ' טעה בדר"מ ולא קאמר דטע' במתני' גופי' דאי ממתני' לא הוה שמעינן דטעה דהוה אפשר לומר דגם במתני' שריפ' ממש היא ולא פליג ר"א ב"צ על הת"ק כ"א בזה דת"ק סבר דמבפני' לחוץ קא מתקיים נמי השריפ' וראב"צ סבר דוקא מחוץ לבפנים וא"כ ר"ח דשרפ' מחוץ לבפנים לא עבר על מילתא דת"ק דאף ת"ק סבר דמתקיים שפיר מחוץ לבפנים אבל לא לעיכוב' כדסבר ראב"צ משא"כ השתא דמפרש ר"מ דבפתילה של אבר קמיירי ומטעם דילפינן ג"ש א"כ ודאי עיכובא איכא ודוק:

בגמרא ונילף מפרים הנשרפי' כו' אפשר לומר דלא רצה לתרץ מדכתיב ואהבת לרעיך כמוך משום דאיכא למימר דהמקשה הכי קא קשי' ליה אחר דחזינן דנתקבלה הג"ש דשריפה שריפה רק דלא ידעינן באיזה מלה דשריפה וא"כ איכא למימר דנתקבלה דוקא מפרים הנשרפי' ומטעם דברור לו הוצרך הג"ש דלא תימא דנברור לו מיתה יפה ובזה א"ש מאי דהוה קשה לכאורה אי איתא דנילף מפרים הנשרפים למאי ניתן הג"ש דהלא אפי' אי ליכא ג"ש אית לן לומר דשריפה ממש היא דודאי הסברא נותנ' אי לאו ג"ש דהוה שריפ' ממש אבל במאי דכתבתי א"ש וקמשני דמפרים הנשרפים א"א ללמוד דאין זה ג"ש אחר דאינו דומה לו. וא"ת א"כ מאי משני לקמן ואהבת לרעיך כמוך דאף שם נימא הכי דמטעם זה הוצרך הג"ש לסתור סברי' זאת דואהבת הלא כבר משני שם דאי לאו הג"ש ה"א דלאו שריפה היא כלל. וא"ת מ"מ מאי מקשה שם מתחלה ונילף מינה דא"כ למאי הוצרך הג"ש כלל דכבר כתבנו אי לאו הג"ש הסברא נותנ' דשריפה ממש היא אי לאו הטעם דברור לו מיתה יפה ואכתי לא ידע המקשן טעם הזה עד דמשני ליה לזה נימא דסבר המקשן דלכך ניתנ' הג"ש להורות בזה דבעדת קרח לא הוה שריפ' ממש דאל"כ ג"ש ל"ל הלא בכל מקום אינ' כ"א שריפה ממש כן העליתי בדרך צחות לפני תלמידי לחדודי בעלמא:

עוד שם ונילף מינה הא דלא דקדק על המ"ד דיליף מבני אהרן משום דלשם איכא למימר דאף הוא לא בריר ליה דבעדת קרח שריפ' ממש הוה רק דלא בריר' נמי דלא הוה שריפה ממש ולכך לא יליף מיני' משא"כ למ"ד דילפינן מעדת קרח נראה לש"ס דלכך לא יליף מבני אהרן דבריר' ליה דהוה שריפה ממש וכדכתבו תו' בד"ה ההיא שריפ' כו' דאיכא מ"ד בת"כ דאית ליה בודאי דהוה שריפ' ממש וכוונת התוס' ודאי היא ליישב אמאי דמקשה ונילף מינ' ומאי קושיא דלמא האי מאן דיליף מעדת קרח לא בריר' ליה בודאי דבבני אהרן הוה שריפ' ממש לכך הביאו דאיכ' מ"ד דהוה בודאי שריפה ממש ובודאי מקרא קיליף ודוק:

בגמ' וכבר היה משה ואהרן מהלכין כו' אחר דמצינו דילפינן מדכתיב' יתורא דוימותו אחר דכבר אמר אחרי מות בני אהרן דכבר נתחייבו מיתה דה"ק וימותו כלומר דכבר נגזרה עליה' המית' והוה כאלו כבר מתו וא"כ אפשר ליתן דביקו' להא מילתא דאמר הכא לדעיל כאלו אמר' הש"ס ועוד איכא למימר דאינו מוכח מתיב' וימותו דשריפ' נשמה וגוף קיי' הוה דאיכא למימר דוימותו אתי' להא מילת' דכבר היו מהלכין וק"ל:

דף נב:

בגמ' בשלמא עיר הנדחת כו' אפשר ליתן דביקו' לפלוגת' דלעיל וגם במאי דאמר בשלמא ואח"כ קשאיל שאלתו על רוצח דהנה היה אפשר לומר דכבר נתקבל הל"מ דין דנהרגי' למי ניתן סייף רק אחר דמצינו בעיר הנדחת דהוצרך הכתוב לכתוב בהדיא לפי חרב דנידונין בסיי' א"כ ע"כ לא נתקבלה ואי לאו דהוה פליגי בדין דסייף הוה עדין לבעל דין לומר דנתקבלה מהל"מ למי ניתן סייף ואי משום מאי דכתיב בעיר הנדחת לפי חרב זה לא נכתוב כ"א לגלות לן היאך לידונו בסייף דלא ליברז מיברז ולא לקצוץ בקופיץ אבל אתר דחזינן דפליגי בזה רבנן ור"י וא"כ ר"י לא דריש לקרא כן לכך קשאל השתא טפי. גם זה אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות: בגמ' אשכחן דקטיל עבד' כו' ולאו ק"ו הוא כו' הניח' כו' אלא למ"ד חנק חמור מאי איכא למימר. יש לדקדק הלא למ"ד חנק חמור לכאורה הוכח' גדולה יש דבן חורי' נמי בסייף דמאי תימא בחנק הלא לקמן ריש פ' אלו הנחנקין קשאל מכה אביו ואמו מנ"ל דכתי' כו' וקשאל אימר עד דקטיל ליה כו' עד אלא למ"ד חנק חמור מאי איכא למימר אלא מדכתיב מכה איש ומת מות יומת כו' ש"מ כל היכא דאיכא הכאה סתם לאו מיתה הוא. וא"כ השתא נימא דע"כ למ"ד חנק חמור מוכח נמי דבן חורין בסייף הוא כעבד דאל"כ ומת ל"ל בשארי נרצחי' אי להורות על מכה אביו ואמו דלאו מיתה ממש היא דהיאך היה אפשר לומר דמיתה ממש היא א"כ מאי איכא בין מיתת אביו לדאחר אלא ע"כ אביו בחנק ואחר בסייף וא"ת השתא דכתיב קרא דומת דחיי' באביו אפילו לא המיתו א"כ נימא דאחר שנהרג תהוה הרוצח בחנק דזה אינו דא"כ אכתי לא לכתוב ומת דמאי אמר' דאינו חייב באבי' כ"א בשהמיתו ומאי איכא בין אביו לאחר דאבי' בחנק ואחר בסייף א"כ לא לכתוב נקם ינקם בעבד להורות דבסייף דהלא זולת זה הוה ידעינן דבסייף ב"ח אפילו מש"כ בעבד ודוק היטב: ודע דמצאתי במכילת' פ' משפטי' ז"ל בשבט שומע אני בין שיש בו כדי להמי' בין שאין בו כדי להמי' ת"ל או בכלי עץ אשר ימות בו מגיד שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמי' כו' עד שלא יאמר יש לי בדין ומה אם ישראל שהוחמר בו שאינו ביום או יומי' אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמי' כו' כנעני שהוא קל כו' אינו דין

כו' אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר בשבט שאין עונשין מן הדין ע"כ ולכאורה הדבר תמו' מאי דקאמר ענשת מן הדין אדרב' דקולא ילפינן ולא חומר' ועיין במהרש"א בגופי הלכו' והספר שנקרא שנות חיים הביאו בפ' משפטים ועיין עליהם מה שכתבו הם ולא נח דעתי בהם ואמינ' בזה דהוה אפשר לומר דאי מטעם ק"ו באת' למילף דלא יתחייב עד שהמי' העבד בדבר שימות בו הו' אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה התם בבן חורי' דאחר מעל"ע נידון הרוצח ג"כ אף בעבד כן והא דכתיב יום או יומי' היינו בשהמיתו בדבר שאין בו כדי להמי' וא"כ חומר' הוה אתי' מזה ולא קולא לכך נכתב בשבט להורות דהוה דומי' דכלי עץ דהתם שראוי להמי' בו ואפ"ה נידון בדין יום או יומי'. והשתא דאתינ' להאי פירוש היה אפשר לדקדק גם הכא דמאי קאמר ולאו ק"ו הוא קטל עבד' בסייף ב"ח בחנק דלמא דוקא במת תוך מעל"ע הוא דהוה בסייף דדיו לבא מן הדין להיות כנדון אבל אחר מעל"ע לעולם אימא לך בחנק ודוק:

דף נג.

בתוס' ד"ה קמפלגי כו' תימא ור"י דאמר לעיל וכו' מנ"ל

דא"א בתנק כו' יש לי לתמו' על תמיהתם דהלא אף דנאמר דסביר' ליה כרבי לא תקשה ליה אימא שריפה דלמא הא סבר' מיהא אית ליה דאי אתה רשאי למושכ' להחמיר עלי' ושריפה ודאי חמור מחנק מכח סברא וצריכנ' לומר דדעתם דאי לאו דמוכח דשריפה חמור מחנק מדהוציא הכתוב בת כהן נשואה מחנק לשריפה לא מוכח דשריפ' חמור מחנק וא"כ יש לשאול מנ"ל דשריפה חמור מחנק דאיכא למימר דסתם מיתה האמורה בתורה בכולם שריפה היא אי אית ליה דרבי ונימא דשריפה קלה מכולם. אבל כדתעיין תמצא דא"א לומר כן אחר שמצינו דהוצרך הכתוב לכתוב בהדיא בבת כהן שריפה ע"כ לאו קלה מכולם היא למאן דאית ליה האי סבר' דאי אתה רשאי למושכה דא"כ ה"ל למסתם סתומי נמי שם והוה ככל מקומו' שכתוב בהם מית' סתם ונידונין בשריפה לפי האי סברא דקיימינן השתא אלא ע"כ מדסתם בשאר מקומו' דכתוב בהם מיתה סתם לפי האי סברא דאי אתה רשאי למושכה ע"כ מסייע שיהי' חנק תמור משריפה מיהא וא"כ ע"כ דנשואה בת ישראל בחנק היא דא"א שריפ' נאמר דאי אתה רשאי למושכ' ודוק היטב ומהרש"א כתב בש"ס לעיל ודקדק על מאי דהקשה ואימ' שריפ' דקדוקי' ויישובי' דלא ככל הצורך גם מה שדיקדק בדבריהם אלו שכתבו דדלמ' ה"מ שריפ' כו' דא"כ מאי בנין אב דקאמר אחר שגם נשואה בת כהן תהי' בשריפ' לא קשה מידי דה"ק מה כשהוציא שם מהכלל דאשר ינאף ארוס' אף גם הכא הוציא ארוסה מכלל ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה ודוק:

עוד בא"ד ואע"ג דפריך הכא ואימא שריפה ה"מ לשנוי הכי אלא דשפיר משני יש לדקדק על דבריהם אלו ודלמא באמת הכי קמשני הש"ס דאימ' דלא רצה לומר בקיצור דאין סברא שיחמור הכתוב בארוס' בת ישראל מנשואה בת ישראל דה"ל לבעל דין לומר ולסתור דבריו ומנ"ל דשריפה חמורה מסקילה דלמא סקילה חמורה משריפה לכך הוצרך לומר מדאמר בת כהן בשריפה והיינו לר' ישמעאל דסבר ארוסה בת כהן בשריפה וארוסה בת ישראל בסקילה ש"מ שריפ' חמור' וא"כ ממילא מוכח דנשואה בת ישראל בחנק דא"ת בשריפה אין סברא שתהי' נשואה חמורה מארוסה ודוק:

בתוס' ד"ה דאי במות ימותו גמירי כו' תי' א"כ ג"ש מאי אהני כו' מאי דהקשה רש"ל דה"ל לדקדק כן לעיל במאי דמתרץ עד דגמרי מאוב וידעוני לגמרי מא"א איכא למימר דלעיל לא קשיא להו דאיכא למימר דהתרצן שפיר קמשני דדלמא האי מאן דיליף האי ג"ש דמות יומתו אית ליה כר"י וכרבי דיליף ממית' האמורה בידי שמי' וא"כ אי לאו ג"ש ה"א דנהוה בשריפ' לכך קיליף להו מג"ש מא"א ולשם מוכח דהו' בחנק כדאי' לעיל משא"כ הכא דקיימינן בדברי המקשן ודאי קשי' להו ול"ל הג"ש וא"ת גם הכא אתי' דלא תימא דבשריפה מ"מ קשה להו מנ"ל להקשות דלמא האי תנ' דיליף הג"ש דמות ימותו אית ליה כר' יאשי' דהטעם הוא משום דחנק קל וא"כ ע"כ הג"ש אתי' למילף להו מאוב וידעוני להחמיר דאי מא"א ל"ל הג"ש ודוק כי אכתי יש לדקדק קצת ומאי דמקשה הרש"ל דה"ל להקשות על א"א גופי' לילף מרוצח ולהוה בסייף אפשר לתרץ ולומר דא"כ ע"כ מוכח דשרופה חמורה מסייף מדהוציא הכתוב בת כהן מסייף לשריפה וא"כ הג"ש ל"ל דשריפ' חמורה מסייף ונ@ייי' לעיל הלא מוכח שחמורה ממנו אלא ע"כ מוכח דלאו בסייף הוא כ"א בחנק ודוק היטב:

ולכאורה היה אפשר לדקדק כן במאי דהקשה הש"ס לעיל על ר' יאשי' מנ"ל דאיכא חנק בעולם פירש ודלמא אינן כ"א ג' וא"א בסייף והאיך אפשר לומר כן דא"כ ג"ש ל"ל אלא ע"כ דאיכא עוד קלה ממנ' והיא חנק. אבל כדתעיין לא קשה שם מידי דאף דהי' מוכח דאיכא עוד קלה ממנו מסיי' מנ"ל דחנק היא אחר דלית לי' הא דרבי וק"ל:

במתני' אלו הן הנסקלין הבא על האם כו' הא דלא אמר הבא על אמו ועל אשת אביו כו' כדקתני בסמוך והמקלל אביו ואמו משום דהכא רצה לכלול בעונש הסקילה גם האם והאשת אב והכלה והיא לא נתחייבה אלא משום כנבעלה לבנ' ולבן בעלה ולחמי' ואי הוה תני הבא על אמו דו' לא הוה קאי כ"א עליו על הבועל דאיהו דחייב מחמת איסור זה לכך תנ' הבא על האם דשייך בתרוויי' וק"ל:

עוד שם הבא על האם חייב משום אם ומשום אשת אב הנה באשר נפרש דעל חיוב חטאת לחוד קאי וכדפרש"י דחיק' לן מאי שייכו' יש לדבר זה בפרקי' דחיובי דארבע מיתות קחשיב לכך אמינא דאפשר לומר דאף דבר זה שייך בחיובי דארבע מיתות והיינו דרבנן סברי דאם התרו העדים משום אשת אב חייב סקילה ור"י סבר דאינו חייב כ"א בשהתרו בו משום אם ודבר זה ודאי בחיובי דחט' תלוי ג"כ ודוק:

עוד במתני' הבא על אשת אב כו' בין בחיי אביו בין לאחר מית' אביו הנה רש"י ז"ל מפרש דלאחר מית' אביו לא קאי אלא אחיוב' דאשת אב אבל אשת איש לאחר מית' לא קאמרינן. ואני אומר דאף על חיוב' דאשת איש קאי וכגון שנשא' אחר מית' אביו לאחר וקמ"ל דאפ"ה חיי' על אשת אב דלא בקע' מינ' ולא תימא ג"כ דלא נחייבו על אשת איש הואיל דאסור' דאשת אב קדים ולא יבוא איסור' דאשת איש ותחול עלי' משום דאין איסור חל על איסור קמ"ל דחל ודוק:

בגמ' מאי אינ' ראוי' לאביו כו' יש לתמו' ולמה לא מפרש דברי ר"י דלהכי לא קמחיי' אלא משום אם בלבד משום דסבר דאין איסור חל על איסור ואיסור' דאם קדים דמיירי דאביו אנס אשה ונולד הוא ממנ' ואח"כ נשאה אביו ולא בא איסור' דאשת אב ותחול על איסור' דאם. ואי הוה מוקמ' הכי הוה מתפרש היטב דלא תפלוג הברייתא על מתני' דגם הברייתא תתפרש כן דה"ק אם לא הית' אמו ראוי' לאביו דהיינו דמתחלה לא היתה ראוי לו שלא נשאה רק אנסה ולהכי אינו חייב אלא משום אם בלבד ודוק:

בתוס' ד"ה הא לית לה קידושי בגוו' אפילו ר' יהושע כו' מודה דלא תפסי קידושי בחייבי כריתות כו' הנה מצאתי שם ביבמות בתוס' דדחו הגורסי' אשר גרסו במקום ר' יהושע ר' יהודה מהאי דהכא דמשמע דר"י סובר כר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואלו במאי דכתבו הכא דאין ממזרות תלוי בתפיס' קידושין א"כ לא מוכח לכאורה מהכא מידי דאין לגרוס שם ר' יהודה במקום ר' יהושע דסבר דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד. ונראה לומר דבחייבי לאוין שאני דע"כ ממזרות תלוי בתפיס' קידושין דהלא כל ילפות' דר' עקיבא דסבר דאין קידושין תופסי' בחייבי לאוין אתי' ליה מדנסמך קרא דלא יגלה כנף אביו (דדריש ר"י באנוס' אביו) לקרא דלא יבא ממזר ואחר דהוולד הוה ממזר סובר' ר"ע א"כ ע"כ אין קידושין תופסי' בחייבי לאוין וא"כ כשיסבור ר"י כר"ע דאין קידושין תופסי' בחייבי לאוין ע"כ אתי' ליה נמי מדנסמך לקרא דלא יבא ממזר אם כן ע"כ תלוי זה בזה וק"ל ועיין שם בתוס' ובקדושי':

הא דכתב רש"י תחלה דילפינן מיבמתו דריב' לחייבי לאוין לחליצה ואח"כ כתב דאין מייבמי' משום גזירה דביאה שניי' אטו ביאה ראשונה היינו משום דקתני במתני' אלמנה

לכ"ג וסתמא קתני בין מן הנשואין בין מן הארוסין כדמדייק' הש"ס שם ביבמות ובאלמנה מן הנשואי' ודאי ליכא למימר דתתייב' משום דהוה עשה ול"ת ובהא צריכנא לקרא דיבמתו ריב' ובאלמנה מן הארוסין דאיכא למימר יבא עשה וידחה ל"ת לכך כתב עוד דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניי' וק"ל ועיין עוד מה שאכתוב בסמוך על תוס' בזה:
יש לדקדק קצת אמאי דבעי לאוקמ' ר"י כר"ע והנה מצאנו שם בקדושין דף ע"ו במאי דרצה לומר דסבר ר"י דאין ממזר אלא מאשת איש דקאמרה הש"ס הא תנינ' חדא זימנ' ופירשו תוס' שם וביבמות דה"ק דאי אית' דסבר ר"י כר' יהושע ה"ל לומר במתני' וכן היה ר' יהודה אומר כדברי' ע"ע וא"כ גם הכא במאי דבעי לאוקמ' ר"י כר"ע יש לדקדק כן שהיה לו לומר במתני' על ר"ע וכן היה ר"י אומר כדברי' ואפשר לומר דאחר דמצינו דפליגי תנאי' אליבא דר"ע אי סובר אפי' בחייבי לאוין דלאו דשאר או בחייבי עשה דאין קדושין תופסין בהם ואיכא מ"ד דדוקא בחייבי לאוין דשאר אמר כן וא"כ איכא למימר דר"י סובר כוותי' במקצת ולא בכל ולהכי לא הוה ליה למתני דהיה אומר כדברי' ודוק:
ואפשר לומר נמי דאחר דילפות' דר"ע אתי' ליה ממאי דסובר ר"י דבאנוס' אביו הכתוב מדבר לא היה צרו' לתנא למשמע לן כן וק"ל:

דף נג:

בגמרא אלא אמו שהיא אשת אבי' כו' השתא אמו שאינה אשת אביו כו' אפשר לקיים גירס' זאת ולומר דהוצרך לכך אחר שהיה אפשר לבעל דין לומר דגם ר"י דאמר דאינו חייב אלא משום אם בלבד דה"ק דאם אינו חייב אלא משום אם כלומר דאינו אלא אמו הוא דחייב אבל אם היא ג"כ אשת אביו אינו חייב כלום וכן איפכא נמי אלא דחדא מנייהו נקט ואין עונשין מן הדין סבירא ליה להכי קאמר השתא כו' כלומר דאין זה סברא. וא"ת דאפ"ה נאמר כן דסובר ר"י הכי לכך קאמר ותו לרבנן נמי כו' כלומר דע"כ צריכנא לומר לרבנן דדרשי היא לכדר"ש א"כ מהיכ' תיתי לן לומר דידרוש ר"י תיבת היא נגד הסברא ולמעט בזמן שהיא אם וגם אשת אב אחר דאית לן ילפות' אחרינ' למדרש מיני' ודאי אי לא הוה לן ילפותא אחרינא הוה אפשר לומר אם התורה מיעטה אנן מה נעשה אבל בזמן דאית לן ילפות' אחרינ' מנ"ל למדרש דבר מה נגד הסברא ודוק:
אפשר לדקדק במאי דמקשה הפוסקים אהדדי ודילמא האי קרא דמחייב' משום אם מיירי לאחר מית' דלית כאן איסור אשת אב דדילמא הכי אית לן למימר לפי מאי דקיימינן השתא דלא ידעינן דרשו' דלקמן והא דמחייב משום אשת אב מיירי בחיי אביו ולא קמחייב' התורה אלא משום איסור דאשת אב בלחוד וא"כ רומיא דפסוקי אינן קשי'

אהדדי וצריכנא לומר דמ"מ על ר"י קשה אחר דהוא אית ליה דחייב על אשת אב אפילו לאחר מיתת אביו מדלא פליג במתני' בזה וק"ל:
עוד אפשר לדקדק במאי דמקשה מערות' דכלתו ודילמא שם ג"כ דרשינן מינ' דחייב עלי' לאחר מית' והכי קמתפרש אפי' אין בה כי אם ערות' והיינו משום ערוה א' והיינו לאחר מיתת בנו דאזל איסור דאשת איש אפ"ה חייב עליה וי"ל וק"ל:
בתוס' ד"ה וחייב כריתות כו' תימא מנ"ל לדמוי כו' יש לתמוה על תמיהתם אחר שכבר כתבנו דסתמא קתני אלמנה לכ"ג ובין שהיא מן הארוסי' ובין שהיא מן הנשואין קמיירי וכדדקדק הש"ס שם ביבמות ומן הנשואי' הוה עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה.
עוד יש לומר דלא קשה מידי אחר דהש"ס שם קאמרה ומה ראית כו' כלומר למעט חייבי כריתות ולרבות חייבי לאוין וקמהדר מסתברא חייבי לאוין קמרבינן שתופסין בהם קידושין כו' וא"כ כשאין קידושין תופסין בהם א"כ הם שוין לחייבי כריתות ממילא ואין ללמוד הילפות' דלשם ודוק:
בד"ה לדברי' דת"ק קאמר כו' המ"ל דסבר כדתני' כו' אבל זה אין לומר דסבר ר"י דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק וכדסבר רב ביבמות מדכתיב לא תהי' אשת המת תוצה לא תהי' הוי' כו' ולעולם בשארי חייבי לאוין אית ליה דתופסין בהן קידושין דא"כ לא הוי א"ש לשמואל דסובר דמספקא לן וקאמר בעניותינו צריכ' גט מספק עיין שם. ואפשר לומר בעיקר דבריהם דהש"ס מדקדק אחר דר"י סתמא קאמר אם אינ' ראוי' לאביו משמע כל מי שאינו ראוי' לאביו קאמר וק"ל:

דף נד.

בגמרא אמר רבא מסתבר' מילתא דרב יהודה בישראל בשוגג
ובקרבן כו' יש לדקדק דלא מצינו כזה בשום מקום דליתני גוי במקום ישראל ומשום לישנא מעליא לכך יש לומר גם הכא דמשום לישנא מעליא לחוד לא הוה תנ' גוי רק דבא להור' נמי דבר אחר עוד דאי הוה תנא ישראל הוה אפשר למטעי דלאו בשוגג ובקרבן קמיירי ואי משום דא"כ בתרי קטלא כו' הוה אפשר לומר דקאתי לאשמעינן דבאיזה התראה אשר יתר' בו קמחייבי ליה לכך תני גוי ובגוי ליכא למימר דמשום התראה קתני דהלא בגוי אין צריכנא להתר' וק"ל:
שם ורבנן אזהרה לאשת אביו מנ"ל לכאורה יש לדקדק דטפי ה"ל לשאול לר"י תחלה מאי עביד ליה בהדי אשת אביך לא תגלה דכתיב בהדיא באורייתא ולא למשאל לרבנן מנא להו ואפשר לומר משום דסבר דלרבנן לא משמע להו כדמשמע ליה לר"י דהיכא דכתיב סתם ערות אביך או אשת אביך דמשמע בין שהיא אמו ובין שאינ' אמו ולהכי

קשאל מנ"ל לרבנן דאפי' שאינ' אמו קמזהר וקמהדר מערות אשת אביך דגם להו משמע כר"י בזה וק"ל:

בגמרא בשלמא ר"י מייתי לה מג"ש כו' אפשר לומר דהוצרך לזה משום דהוה אפשר לומר דגם להו לרבנן אית להו הג"ש בקבלה משום האי ערות אביך גלה דמופנה הוא רק דבהא פליגי על ר"י דר"י יליף הג"ש לערות אביך הראשון למילף מיני' נמי דבאישות הכתוב מדבר ורבנן סברי דאינ' מקובלת כ"א למילף לה לערות אביך היא דבקר' שאחרי' וילפינן מינה עונש לאשת אביו לאחר מיתה וא"כ לא הוה קשה מידי על רבנן לכאורה והוה קשה לכאורה על ר"י דאחר דכבר כתבו תוס' במקומות רבות דקבלה היה בידם מספר הג"ש או התיבות בלחוד ולא הילפותא בעצמו א"כ מנ"ל לר"י לומר דהג"ש מקובלת למילף לערות אביך דברישא דבאישות הכתוב מדבר ודלמא כדכתבנו. אבל באמת על ר"י לא קשה מידי דאחר דהוה ליה הג"ש בקבלה ע"כ למילף מינה ערות אביך דרישא נאמר דאי אמר' על ערות אביך הב' א"כ אמך היא ל"ל אי למעט דאינו חייב כ"א משום אמך ולא משום אשת אב הלא הואיל דברישא דקרא לא הוזכר' אשת אב לא אתי סיפא למעוטי מידי דלא דמי ליה כדכתב רש"י לעיל לרבנן ואי למילף מינה עונש לאמו שאינ' אשת אב הלא אחר דאית לן הג"ש א"כ לא צריכנא עוד ליליפותא בד"א וא"כ ע"כ לרבנן לית להו הג"ש כלל ושפיר קשאל ודוק כן העליתי לפני תלמידי ושבחוהו: בגמרא וליחייב נמי משום אשת בנו אמר אביי פתח הכתוב כו' וכתב רש"י ז"ל דכתיב היא ומשמע היא האמורה ברישא דקרא כו' ודאי הוצרך לכך דאל"כ מיעוט מנ"ל מדפתח כו'. אבל עיקר הדבר חסר מן הספר דה"ל לש"ס לפרש בהדיא דאתי' ליה מתיב' היא. והיה נראה לי לפרש בדרך אפשר דאחר דאיכא למימר דהאי דקאמר הקרא אשת בנך היא הוא פירוש' דרישא דמאי כלתך דקאמינא היינו אשת בנך ודאי אי הוה כתוב אפכא דתחלה היה כתוב אשת בנך ואח"כ כלתך ודאי הוה קאמינא לחייבו בב' שמו' קאתי דאין דרך הקרא לפרש מתחלה ואח"כ לסתום אבל אפכא ודאי דרך הכתוב וא"כ שפיר קאמר פתח הכתוב בכלתו כו' כלומר דהכתוב הוצרך לפרש מאי דאמר בתחלה וק"ל:

בתוס' ד"ה לומר לך זוהי כלתו כו' וא"ת אזהרה שמענו כו' וי"ל דנ"ל מג"ש דדמיהם מאשת אב כו'. הנה לא קשה לן א"כ לרבנן קרא דערות אביך היא דדרשי לאזהרה דאשת אב לאחר מיתה ל"ל אחר דאית להו עונש לאחר מיתה מקרא דערות אביו גלה וה"ל למילף אזהרה מכלתו דכתיב בה אזהרה דכבר כתבו תוס' בסמוך ע"ב בד"ה עונש שמענו כו' דאין למילף מג"ש דדמיהם מה להלן ענש והזהיר ע"ש. אבל את זה נדקדק אי איתא דאית' להאי ג"ש א"כ לר"י דסבר דאינו חייב על אשת איש באשת אביו א"כ דומי' דהכי

לא לחייב בכלתו דנילף מהתם בג"ש דדמיהם וא"כ קשה לן מ"ט לא פליג ר"י על כלתו כמו דפליג בברייתא על אשת אב דלא מחיי' בה משום אשת איש וא"ת דלא צריך למפלג עלי' אחר שכבר פליג על אשת אב ממילא שמעינן דפליג נמי בכלתו א"כ מאי מקשה לעיל על רב אחא במאי דדרש ערותה להיות מיעוט דא"כ לפלוג נמי ר"י בהא ודלמא לא צריך למפלג בה אחר דכבר פליג באשת אב בברייתא ולמאי דקיימינן שם אכתי לא ידע ממיעוט דהיא רק ממיעוט דערותה דכתיב בכלתו ויליף אח"כ אשת אב מכלתו בג"ש דדמיהם וא"כ במאי דפליג באשת אב ידעינן ממילא דפליג בכלתו אחר דאשת אב גופי' לא ידעינן כ"א מג"ש דדמיהם מכלתו ויש ליישב ולומר דג"ש דדמיהם אינה מקובלת כ"א לחיוב' דבר מה ולא לפטור ודוחק. ולכאורה הוה אפשר לומר דבכלתו מודה ר"י דחייב משום אשת איש מדסתים אשת בנך דמשמע דהוה נמי אשת איש וכדכתב רש"י ז"ל לעיל ד"ה ואי אתה מחייבו משום א"א דכיון דמחייב עלה רישא דקרא משום אשת אב משמע נמי אשת איש כו' ע"ש אבל א"כ הדרא קושי' דלעיל לדוכתא דא"כ מאי מקשה לעיל על רב אחא דלא פליג ר"י בכלתו הלא בכלתו אית לן גילוי מילתא בכתוב דחייב משום אשת איש. ויש ליישב דמ"מ מדקדק שפיר עליו דמלת ערות' לאו מיעוט הוא אחר דבכלתו אינ' ממעט מידי ודוק:

דף נד:

בתוס' ד"ה עונש שמענו כו' ומהך ג"ש דדמי' בם לא משמע ליה כו' ה"מ למכתב כן לעיל לרבנן דילפי אזהרה לאשת אבי' לאחר מיתה מקרא דערות אביך היא וילפי העונש מדכתיב ערות אביו גלה וק"ל:

דף נה.

בגמרא אמר ר"ש תניתו' כו' עד אמר' תורה השחת שרוף

וכלה כו' הא דהוצרך הברייתא אחר שאמר' השחת לומר עוד וכלה משום דסדר איבוד דאשירו' היה כך דמתחלה קצצו כל האשירות והניחו אותן ואח"כ רדפו אחר שונאיה' ואחר כפישתן שרפו אותם ואח"כ שרשו אחריהם כדאיתא בע"ז וילפינן לה מדכתיב אבד תאבדון אבד ואח"כ תאבדון והברייתא דהכא הוצרך לכך דאל"כ הוה אפשר לומר מנ"ל דהטעם דהיו מצווין לאבד האשירות היה מטעם שבאת תקלה על ידם לאומות דלמא הטעם היה כדי שלא יטעו ישראל אחריהן אח"כ אבל באשר חזינן דהוצרכו לשרש אחריהן ע"כ הוה הטעם משום שנתקלו הגוי' בהם ולפי זה א"ש נמי הא דמקשה הש"ס אלא מעתה על הברייתא ולא על התורה גופ' וק"ל:

עוד אפשר ליתן טעם מה דלכאורה יש לדקדק להאי מאן דמקשה האי אלא מעתה וכו' אס הוא האי מאן דבעי בעי' הנ"ל ודקארי ליה מאי קארי מתחלה למבעי בעי' דלי' אחר דא"כ הוה קשי' קושי' הלז. ואמינא בדרך אפשר דאף הוא ידע דאיכא קלון קצת בגוי ברביעת בהמה והיינו שהדבר מגונה בעצמו אבל קלון זה שעבר על דעת קונו ליכא אחר שדרכו בכך בכל עבירות (ואף שהוא הפוך מדברי רש"י ז"ל מ"מ הסברא נכונה) והא דקאמר מתחלה והכא תקלה איכא קלון ליכא היינו קלון גדול כזה שעבר על דעת קונו ליכא אבל מ"מ איכא קלון במקצת שגינ' עצמו בדבר מגונה ולהכי לא הוה קשה ליה מנעבד דשם ליכא קלון כלל אבל אחר שהביא ר"ש ראי' מאשירה ש"מ דאפי' בלא קלון כלל מיתסר להכי קא מקשה השתא וק"ל. הא דקאמר גוי המשתחוה לבהמתו ומתחלה אמר גוי הבא על הבהמה ולא קאמר בהמתו משום דשם עביד מעשה בגוף הבהמה יוכל לאסור אפי' בהמה דאחר משא"כ השתחיי' דלא עבד מעשה בגופה אינו יכול לאסור בהמה של חבירו ועיין במסכת ע"ז ותמצא: עוד שם ישראל גופי' ליתסר מידי דהוה ארביע' הוצרך לכך כדי שלא תקשה היאך אפשר לומר דליתסר ע"י ישראל א"כ למאי הוצרך רחמנא לאסור נעבד לגבו' לכך קאמר מידי דהוה ארביע' ושם נאמר לא נצרכה אלא ע"פ בעלים ועד א' כן הכא נמי וכדפי' רש"י וזהו המכוון של המאור הגדול רש"י ז"ל אשר מפרש דסברת המקשן הוא דליתסר באמת ולא דבא כסותר דברי ר"ש אשר הי' אפשר להבין כן בתחלת העיון וכדמקש' באמת הרש"ל ובאמת לא קשה מידי כי רש"י ז"ל כיוון למאי שכתבתי ולכך הוצרך לכך ודוק:

עוד בגמרא ליכא מידי כו' יש לדקדק קצת הלא אכתי מצינו ברביע' גופי' לפי מאי דפשט ליה דנאסרה דאיכא מידי כו' דהלא הגוי נהרג ע"פ עד א' וע"פ דיין א' וע"פ קרוב ואזי הבהמה נאסר' ג"כ להדיוט ונסקלת משא"כ בישראל דאינ' נאסר' כ"א לגבו':

לכאודה יש לדקדק אמאי דקאמר דרישא מיירי בגוי א"כ למה קתני תסקל הלא מית' בני נח אינו כ"א סייף למ"ד או חנק למ"ד וכבר קיימא לן כמיתת הבעלים כך מיתת השור וא"כ גם היא אינה בסקילה ואפשר לומר דלא קאמר דבאמת קמיירי רישא דמתט' בגוי כ"א ממשנה יתירה ילפינן גוי וכדמשמע מפירש"י ז"ל בפשיט' דבעיא אחרונה. אבל א"כ היה אפשר לדקדק דדלמא רישא לא קמיירי כ"א בדבר שאינו בעל חי דומי' דאשירה דלא חס רחמנא עלי' ומנ"ל לרבות בעלי חייס ודאי זולת תירוצינו הנ"ל ה"א דהא תסקל קתני וע"כ בבהמה קמיירי ודוק:

דף נה:

בגמדא ואם בא עלי' יבם קנא' כו' אפשר לומר אחר דהש"ס בקדושין פשט דביא' אירוסין עושה א"כ שפיר קאמר ואס בא עלי' יבם קנאו היינו לכל דביבם נשואין עושה אחר שכבר היתה זקוקה לו ועיין ביבמות ובקדושין וק"ל:

הא דקאמר וחייבי עלי' משוס א"א קמ"ל דלא תימא מדכתיב באשת איש ומתו גם שניהם דאינן חייבים כ"א בהיותס שניהס בר עונשין ועיין לקמן דף ס"ו ע"ב ותמצא ויסתלק א"כ קישי' התיס' מעלינו כי באמת הוה אפשר לומר דאשת איש אינו בכלל כל העריות דאמר לקמן. וגם אפשר לתרץ קישי' התוס' ממאי דהביאו הם בעצמם ומקשי' מיני' קושיתס דאחר דהוה אפשר לומר דאינו תייב באשת איש דדלמא איילונית היא לכך הוצרך לאשמעינן ודאי וק"ל:

שם אחד מכל העריות ואפי' בהמה מדקאמר כל קמדייק ליה דהלא לפני זה אמר בא עלי' אחד מן הפסולים ולא קאמר כל משוס דבהמה אינה בכלל דאין זנו' לבהמה כדאי' ביבמות וק"ל:

הא דמקשה עוד מקטן אחר שהשיב לי' מקטנה משום דקסבר דממשנ' יתירה קאתי לאשמעינן דאפי' בקלון בלא תקלה דהיינו בשוגג נסקלת והמדח' דחי ליה דאפ"ה לא תפשיט דאדרבה אימא לך דקאתי לאשמעינן ממשנ.' יתירה דדוקא בקטן וקטנה נסקלת ולא בשוגג דעלמא וק"ל:

הנה היה אפשר לדקדק מנ"ל למילף ממשנה יתירה קלון בלא תקלה או אפכא דלמא קטן וקטנה קאתי לאשמעינן. ואפשר לומר דלא הוצרך לאשמעינן דבר זה אחר שכבר נשנה כן במתני' וק"ל:

דף נו.

במתני' והשלישי אומר אף אט כמוהו הש"ס לקמן קאמרה

דסתמא כר' עקיבא דמקיש שלשה לשנים. והא דהוצרך התנא לאשמעינן דבר זה נראה דודאי אגב אורחי' שמעינן כן דכר"ע אתי' אבל התנא הוצרך לכך משוס דבאמת הש"ס דייק שס ג"כ ז"ל דש"מ אף אט כמוהו כשר בדיני ממונות כו' והנה אי לאו דהוה תני ג"כ בשלישי כן הוה אפשר לומר דע"כ לא כשר כ"א בשט אשר אומר אף אני כמוהו בתוך כדי דיבור דהראשון דתוך כדי דיבור אינו כ"א ג' תיבות ועיין בנזיר ד"כ וק"ל:

בגמדא ממאי דהאי נוקב לישנא כו' אפשר לומר דאי לאו דהוה יליף דיברך שם בשם מקרא דכתיב בכפל בנקבו שם ה"א דטחא לן למילף מקרא דמה אקב אחר שגם שם

נכתב בכפל אבל השתא דאמר דלכך נכתב בכפל להורו' דבעי' שם בשם א"כ אימא מיברז הוא והכפל לשון בא להורו' דבעינ' שם בשם כדמקשה בסמוך וק"ל:
שס אימא פרושי שמי' הוא. אפשר לומר דקושיתו אינו כ"א מנ"ל למידרש כלל דבעינ' שם בשם דלמא בא להורות דחייב בין בקללת השם ובין בפרושי השם ולכך כדמהדר ליה התרצן חדא דבעינן שם בשם הוצרך לתירוץ השני כדי שלא תקשה כן וק"ל:
בגמדא ואין נהרגין אלא בסייף כו' והא מהכא נפקא כו' נטר עד הכא מלהקשות דאי לאו דאמר' הברייתא נמי שהוא בסיי' הוה אפשר לומר דלכך צריכנא נמי לדרשא דאיש איש למילף מינה דלאו בסיי' הוא אלא בסקילה וק"ל:
שם ופליג' דר' מייש' כו' אפשר לומר דלהכי קאמר' הש"ס דפליגי אהדדי משום דלר' מייש' אפשר לומר דהברייתא אתי' אפי' כרבנן ולהכי צריכנא לאיש איש כדי למילף מינה דהגוי' אינם חייבים כ"א דבעינן גם בהו שם בשם ואתיא כגר כאזרח לרבות לגוי' אפי' בכינוי אבל לר' יצחק דמוקי הברייתא כר"מ דוקא הוצרך לומר דלרבנן ממעטינן גוי' מלמבעי שם בשם ודוק:
ובאמת דחיקא לי למאוד מנ"ל ומאיזה סברא בא ליה לר"מ לרבו' גוים לכינוי' מרבוי דאיש איש ולמעט אותם מסקילה מכגר כאזרח ודלמא אפכא ודוק:
וזה לא תקשה למה לא קמוקי ר"י כנ"ע ואיש איש צריכנא לרבוי' גוים למיתה דאי מקרא דויצו ה"א דאינן כ"א באזהרה כסברא דאמרי בי רב לקמן דודאי ר' יצחק פליג עליהם וסובר דעל כל מצות חייבי' מיתה ויליף כולן משפיכ' דם כדאיתא לקמן וק"ל:
ועוד זה דחיקא לי אחר דאתי' ליה לר"מ מאיש איש לרבוי' גויס ל"ל א"כ ברכת השס מקרא דויצו וי"ל ודוק:
ועוד זה דחיקא לי לתנ' דבי מנשה דלקמן דלא קחשיב ברכת השס תוך ז' מצות דידהו האי כגר כאזרח מאי עביד ליה ודוק:
מאי דהקשו תוס' על הש"ס דהא איצטרך האי כי יקלל לאשמעינן כרת אימא דהש"ס קשי' ליה מתיב' אלקי' דהוה די בדיכתוב איש כי יקלל ונשא חטאו דהלא סמוך ליה כתוב ונוקב שם כו' וק"ל:
בגמדא אלא אמר ר' יוחנן לא נצרכה אלא לנערה מאורס' כו' זולת רש"י ז"ל ה"א דגם לר"י דאמר דבבא על נער' מאורסה דידן דהוה בסקילה דייניגן לי' ג"כ בהא מילתא כישראל דצריך עדיס ועדה והתראה ככל דינ' דידן כדי דלא לעשות לר"נ לטועה ממש ומצינו למימר א"כ דיתפרשו דברי' שפיר על נער' מאורס' ודוק:

בגמדא אבל אשת איש בדינ' דידה דייניגן להו והתני' כו' הנה מה שכתבו תו' דה"מ לשנוי' דתנא דבי מנשה הוא כו' לא נהירא דא"כ מאי אירי' דנקט אשת איש יותר מכל שאר עריות או איסורי' דעבד הגוי. אבל ודאי ה"מ לשנוי' דאתי' כר"ש דלעיל דאמר חנק חמור מסייף ולכך דייניגן ליה בחנק ולא דייניגן ליה בסיי' דהוה קיל וק"ל:

והנה יש לדקדק עוד ולדייק מדברי ר' יוחנן דאלו בא על הזכור דישראל דייניגן ליה בדינ' דידהו והיינו סייף ולמה מיגרע גרע דאלו ישראל שבא עלי' הוה בסקילה וגוי בסייף. ואפשר לומר דלא הוה מיגרע גרע הואיל דלא מקילינן על הגוי מאלו בא על הזכור גוי דהוה נמי בסייף משא"כ לעיל דאמר דצריך עדים ועדה כו' ואלו בא על הגויה דיניה ליה בלא עדים כו' ודוק:

עוד יש לדקדק למה לא מדייק על ר' יוחנן דה"ל למחשב נמי נכנס לחופה ולא נבעלה כדמדקדק על הברייתא בסמוך וא"ת דגם הוא סובר כתנא דבי מנשה א"כ מאי מדקדק מדבריו אבל א"א כו' הואיל דסבר דכל מיתות ב"נ הוה בחנק ודוק. ואפשר ליישב דע"כ לא מדקדק כ"א על ברייתא דקתני ואנו אין לנו אלא נערה מאורסה בלבד וק"ל:

עוד אפשר לדקדק אחר שמפרש הברייתא דמאי אשת איש דקתני נכנסה לחופה א"כ ה"ל למתני עוד בוגרת המאורס' לאיש דדיני' נמי בחנק כדאיתא לקמן וי"ל:

בגמרא וחכמים אומרים הרבה עריות כו' בא על עריות ישראל כו' יש ליתן דביקות להא מילתא לפלוגתא דלא תימא דלא דריש ר"מ לקרא דאיש איש כלל לכך מסיים בא על עריות ישראל כו' כלומר להא מילתא דריש ליה ר"מ נמי וכדכתבו תוס' בד"ה וחכמים אומרים כו' וק"ל. אבל לכאורה יש לדקדק לפי דבריהם אלו למה לא משני הש"ס לברייתא לעיל דדריש איש איש דאי לאו איש איש ה"א דלא נצטוו גוים כ"א על עריית דכתיבי בקרא דעל כן יעזוב והיינו חייבי מיתות ב"ד להכי אתי' קרא דאיש איש לרבות נמי חייבי כריתות. ויש ליישב ולומר דרוצה לתרץ קושיתו אפי' אליבא דר"מ ודוק: בגמרא שהית' הורתו שלא בקדושה כו' נראה להכי נקט הורתו שלא בקדושה לרבותא דאפ"ה אית ליה שאר אם ונקט לידתו בקדושה לרבותא נמי דאפ"ה לית לי' שאר האב וק"ל:

שם ושאר כל עריות מותרים לו לאתוי' אשת אב לא כללינה בהדי הנך דלפניו והעמיד' בתוך הכלל הואיל דמחייבי מיתות איכא וק"ל:

בגמרא ואימא אשת אבי' כו' ואימא לאחר מית' דומי' דאמו כו' לא רצה לתרץ מתחלה כן דסבר דלמא ידוקדק עליו מנא לך להקיש לאמו דלמא נקיש לאשתו דמאישו' קמיירי ואי משוס דסמוך טפי לאמו מלאשתו אימא להכי כתב התור' תיבת באשתו דהוה לכאורה

שלא לצורך כדי להורות על ההיקש דנקיש אביו לאשתו להכי אמר תחלה דאשתו אינו מיותר דבא להורות ולא באשת חבירו וא"כ ע"כ כשנקיש אותו נקיש לאמו דסמוך לו וק"ל:

בתוס' ד"ה נשא אחותו מן האם כו' עד דהמ"ל בכולהו דלא אסיר משום דנאסרו בגיות אלא משום אחלופי כו' כצ"ל ומה שמדקדק המהרש"א דדבריהם סותרי' אהדדי לא קשה מידי דודאי הכי קאמרו תוס' דה"מ לשנוי' ולדחוי' כן דהטעם הוא משום אחלופי ולעיל כתבו דלפי האמת לא הוה משום אחלופי'. וגם אפשר לומר דלעיל מיירי באחות האב מן האב ומן האם דלא חיישינן משום אחלופי הואיל דהוה נמי אחות האב מן האב משא"כ הכא דמיירי באחות אב מן האם בלחוד דטפי איכא אחלופי הואיל דלית בה משום שאר האב ועיין שם ביבמות ותמצא כן:

דף נו:

בגמרא מאי לאו דודתו מן האם דעתו דאל"כ ל"ל לקרא לאשמעינן דנשא דודתו וקמהדר ליה לא דודתו מן האב דקרא אתא לאשמעינן איפכא דזה נשא דודתו הואיל דהוה מן האב אבל מן האם אסיר' וק"ל. שם מכלל דבת האם אסיר' דעתו דאברהם מחמת יראה קמשקר ליה וקמהדר ליה דאינו כן אלא דהאמת קאמר ליה וק"ל: שם מפני מה לא נשא אדם את בתו כו' משום דהקב"ה הוה מצי למבר' בת זוג לקין כמו שבראו לאדם אלא כדי כו' שנאמר עולם חסד כו' כלומר כדי להראות העולם דיעשה אדם חסד עם חבירו כי גם אדם עשה חסד עם בנו ש"מ א"כ דאל"ה אסיר' דאל"כ מה שאלה קשאל דלא ברא הקב"ה בת זוג לקין הואיל דכבר הוה ליה בת זוג ול"ל למברי בריאה שלא לצורך וקמהדר ליה הואיל ואשתרי כלומר דהוצרך למשתרי כדי להראות העולם שיעשה אדם חסד עם חבירו ונשאר א"כ בהיתירו ודלא כדכתבו תוס' ועיין בספר ת"ח כי יפה מדקדק על דבריהם ז"ל:

בגמרא אלא אמר רבא בן נח שבא כו' אפשר לומר דר"א טעה בדברי ר"ח ששמע ממנו דאמר ודבק ולא שלא כדרכה וסבר הוא דעל אשתו קאי ובאמת על דיוקא קאי וכדמפרש רבא וק"ל:

שם א"ר חנינא גוי שהכה את ישראל כו' ואר"ח הסוטר לועו של ישראל כו' אפשר דר"ח הוצרך לזה אחר דאמר דגוי שהכה ישראל חייב מיתה א"כ הוה קשה ליה למה לא קחשב לי' בהדי ז' מצות ולכך קאמר עוד דהוה כאלו סוטר לועו של שכינה כלומר כאלו חירף כלפי מעלה וא"כ נכלל בכלל ברכת השם דחייב הגוי עליו וק"ל:

שם ר"ה אמר תיקצץ ידו כו' ר"ה קץ ידא אפשר דר"ה הראשון קמיירי שלא עשה כ"א הרמת יד ור"ה האחרון קמיירי שהכה אותו ממש וק"ל:
שם אמר רבינא אפילו ב' בשבת וליחשב' גבי שבע מצות אפשר לומר אי לאו דרבינ' ה"א דמיירי ששבת בשבת ממש כישראל או בא' בשבת וא"כ לא הוה קשה ליה דלחשב' גבי ז' מצות דאי מיירי בשבת א"כ הוה דינו כמו נערה מאורסה או כגזל כדלקמן בסמוך ואי בא' בשבת הוה כמו עובד ע"ז וק"ל: לעיל אמר רבא מי איכא מידי דישראל לא מחייב וגוי מחייב אפשר לפרש דה"פ דישראל לא מחייב לשמש עם אשתו דוקא בכדרכו וגוי מחיי' לשמש עם אשתו דוקא בכדרכה וא"כ לא צריכנא להגה' דמהרש"א:

דף נט.

בגמרא והרי פחות משוה פרוטה כו' יש לדקדק לפי מה
שכתבו תוס' בד"ה ליכא מידעם כו' דמעוברי' לא קשה הואיל דגם בישראל אסור מיהא א"כ משוה פרוטה נמי לא קשה מידי דאע"פ דפטור עלי' שרי מיהא לא הוי ע"כ והכי באמת כתב רש"י ז"ל לעיל דף נ"ז ע"א בד"ה צער' בשעת' מי לית ליה כו' ע"ע ודוק:
גם יש לדקדק במאי דכתבו בתירוצם הא' על קושי' הב' דהא בישראל נמי מצוה כדי להציל מ"מ מצינו דלישראל שרי ולגוי אסור בגוי' המקשה לילד דישראל רשאי להרוג הוולד שבמעי' ודאי ומצוה מיהא ליכא דלא מעלין תנן ובגוי אסור לפי מאי דקס"ד השתא לפי תירוץ הא' וי"ל ודוק:
גם יש לדקדק למה לא תנא לעיל דף נ"ז כיוצא בו בשפיכ' דמי' והיינו דגוי בישראל ובגוי חייב ומיקטל וישראל בגוי שרי וי"ל ג"כ ודוק . עוד יש לדקדק אחר דאמר לעיל דעשיק' שכר שכיר ישראל בגוי שרי א"כ תקשה ליה הכא דמצינו דאיכא בגוי ולישראל שרי וי"ל:

דף נט:

בגמרא והרי מילה אפשר לומר דלהכי קים ליה דלא נאמר' לב"נ אתר דמצינו בש"ס דיבמות בברייתא דגר הבא לפנינו ונימול דאיכא מ"ד דסבר דאין מאמינים דדלמא גבעוני מהול הוא ולא נימול לשם מצוה ואי איתא דגם הם מצווים על המילה מה אכפת לן דגבעוני מהול הוא אחר שהם נצטווי' כמונו וק"ל. גם ממאי דאי' בנדרים קונם מנימולי' מותר בנמולי גוים וק"ל:
וכן אפשר לתרץ קושי' התו' בד"ה והרי פ"ו דלהכי קים לי' דלא נצטוו על פרי' ורבי' ממאי דמצינו במתני' בפלוגתא דב"ש וב"ה בעבד של ב' שותפים שנשתחרר מרבו האחד דמהדרי' ב"ש לב"ה תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם כו' לבטל הלא לא לתהו בראו

אלא לשב' יצרה וכתבו תוס' דלהכי הביאו מקרא זה ולא הביאו קרא דפרו ורבו משום שלא נצטווי' עליו וק"ל: בגמרא אמר ר"י א' רב א"ה לא הותר לו בשר כו' אפשר ליתן דביקות לדעיל דר"י א' רב. בא כמתרץ דלא תקשה ל"ל קרא דלעיל דאבר מן החי אסור לב"נ ממאי דכתיב אך בשר בנפשו הלא כבר הוזהר א"ה עלי' מקרא דאכל תאכל כדאי' לעיל דף נ"ו ע"ב ולכך קאמר דאחר דחזר הכתוב והתיר הבשר שהי' אסור לא"ה הוה אפשר למטעי ולומר דגם דבר מן החי הותר לכך הוצרך עוד פעם להזהיר עלי' וק"ל:

דף ס:

בגמרא וליחשוב נמי זורק. אפשר לומר דאי לאו דהוה מפרש
דה"ק אחד העובד היינו כדרכ' כו' ה"א לומר דזורק נכלל במאי דאמר אחד העובד דעיקר עבודה הוה זריק' וק"ל:
שם אלו נאמר זובח כו' ת"ל לאלקים כו' אין לי כו' לא תקשה לך היאך אפשר לומר דה"א דמיירי בזובח קדשים בחוץ הלא מסוף הקרא מוכח דלאו בהכי מיירי אלא בע"ז מדכתיב בלתי לה' לבדו דבאמת ה"ק דלא תימא דהדרש' אשר נדרוש מבלתי לה' לבדו דבא להורות שריקן ה' העבודות כולן לשם המיוחד אינ' אחר דצריך לן אלו תיבות להורות דמיירי בזובח לע"ז ולא בזובח קדשים בחוץ לכך קאמר דזה אינו אחר דכבר אית לן לימוד על דבר זה מדכתיב לאלקים וא"כ ע"כ בלתי לה' לבדו להורות בא שריקן כו' וק"ל:

דף סא.

בתוס' ד"ה איכה יעבדו למעוטי מאי תימא כו' וע"כ איכה
יעבדו לרבות אתא כגון פוער כו' דלא נפקא ליה כו' ויש לדקדק על דבריהם ולמה לא אתי' לן כל אלו מדכתיב וילך ויעבוד אלהים אחרים וישתחו' להם אשר הביא רש"י ז"ל לעיל וילפינן מיני' כל עבודות דכדרכ' כדכתב ומשמע מפירש"י דלשם ודוק:

דף סב:

בגמרא הניחא לאביי כו' לישנא דהניחא מתפרש במקום זה
שפיר טפי דאחר דבאמת דאליבא דאביי לא א"ש דהלא הוא לא סבירא לי' הא דר' אמי כדלקמן דאמר ג' השתחווא' בע"ז למה כו' וא"כ שפיר קאמר דאחר דלא אתי' בדבר זה כרבא כ"א אליבא דאביי ולאביי ג"כ לא ניחא הואיל דלית ליה דר"א וק"ל:
שם וכדר"נ אמר שמואל כו' שכן נהנה כו' יש לפרש דבאמת קמיירי דבחלבים סבר דרוק הוא זה שבלע והוה חלב ולא פטרינן ליה מאשר חטא בה דלא מסתבר לן לאוקמי כ"א בשבת היכא דנתכוין להגבי' התלוש ונמצא שהוא מחובר הואיל דמצינו דפטר לן

התורה גם בשבת בדסבר שחתך מחובר זה וחתך מחובר אחר מטעם מלאכת מחשבת א"כ מסתבר לן לאוקמי קרא דאשר חטא בה ג"כ בשבת אפי' בדלא אפשר לן למפטר' מטעם מלאכת מחשבת והיינו בדחתך זהו שסבר שהיה תלוש ואתי' א"כ לישנא דש"ס דהכא שהביא הא דר"נ הכא שפיר ודלא כמהרש"א ודוק:

שם ר"י לטעמיה כו' לא תקשה על זה דהא שם בב"מ אמרה הש"ס דלכך לא רצה ר"י לאוקמ' כחד תנא משום דהניחא במקומה משמע ע"ש. דלזה נאמר דבאמת ה"ק שם דהניחא במקומה משמע מהאי טעם גופה הואיל דהרישא מיירי בדלא הניחה במקומה א"כ לא ניחא ליה לאוקמא הסיפא דהניח שלא במקומה דא"כ הוה קמיירי רישא וסיפא בתרי טעמי וק"ל:

דף סג.

בגמרא אמר אביי מ"ט דר"א לפי מאי דכתבו תוס' דלעיל בדר"ז גרסינן השתחוו' ובדר"א לא גרסינן ליה א"ש הא דבא אביי ליתן טעם בדברי ר"א ולא בדברי ר"ז משום דלשם הטעם מפורש דסביר השתחווא' ללאו יצא' וק"ל:

שם לדבריו דר"א קאמר ולי' לא סבירא ליה צריכנא ליתן טעם אחר דלא סבירא ליה לר"א אמאי דחיק נפשי' ליתן טעם על דברי' ולפי מה שפירשו תוס' ומשמע מדבריהם דאי לאו דסבירא ליה לר"א דהשתחו' לחלק יצא' לא הוה צריכנא לקרא דלא תעבדם להורות דעשאן כולן עבוד' אחת דמהיכי תיתי דאיכא למטעי דיהי' חייב על כל אחת אם לא באשר מצינו במקום אחר דנחייב על כל אחד והוה אפשר למטעי בהני נמי והנה נאמר אביי דאמר ג' השתחווא' בע"ז למה כו' אחת לחלק כדי שלא תימא דלא יצא' לחלק כ"א ללאו להכי בא ומפרש דברי ר"א דע"כ גם הוא סבר דלחלק יצאה וליכא בינייהו כ"א דהוא סבר דעל עצמו לחוד יצאה ואביי סבר דעל כולם יצא וכדכתבו תוס' וק"ל:

שם לכדרכ' מאיכה יעבדו נפקא אלא א' כדרכה ושלא כדרכה כו' איכא למימר דאפ"ה לא טעה בדבורו דלהכי נקט צד זה היינו כדרכה ולא נקט נמי שלא כדרכה דקמ"ל דאף דאיכא נמי צד זה אצלו דהוה לכדרכה הואיל דעובדין אות' דרך כבוד אפ"ה צריך קרא וק"ל:

בגמרא כי אתא ר"ד כו' אלא כי אתא רבין כו' לא תימא דחד מנייהו קא משקר דאיכא למימר דהוה שמעו מר"א דבר מה וכל חד הוה מפרש לדיבורו דר"א לפי דעתו והיינו דר"א בא כמתרץ ממאי דחזה דמתני' קמחלק' תרי בבי מהדדי והיינו הנודד והמקיים ממאי דתנא תחלה דאינו עובר נמי כ"א בל"ת והוה קשה ליה למה קמחלק' מתני' מהדדי הואיל דתרווייהו אינו אלא בל"ת והוה מתרץ דבחד' מנייהו אינו לוקה ובחדא לוקה

והוה ר"ד רצה לומר לסברתו דודאי במאי דלא לוקה היינו הנודר ור"א סבר אפכא וק"ל:
בתוס' ד"ה אמר ר' אמי כו' עד וא"ל ר"י פוק תני כו' כיון דלא דרש' לא תעבד' כו' הא דלא אמרו ז"ל דלהכי אמר פוק משום דסבירא ליה לר"י כר' אמי דהשתחוו' לחלק על עצמו יצא ודרש באמת ג"כ קרא דלא תעבדם כר"א אפשר לומר דסבירא להו דמשום הכי לא הוה אמר ליה פוק כו' דאטו משום דלא דרש ר' זכאי קרא דלא תעבדם ואיהו דרש ליה יאמר נתנא תני לברא אבל השתא א"ש דאחר דע"כ דלא דרש התנא קרא דלא תעבדם קאמר שפיר לפי דעתך דלא דרשת' קרא דלא תעבדם הוה לך לומר דלחלק על כולם יצא ודוק:

דף סג:

בגמרא ד"א לא ישמע על פיך אזהרה למסית ולמדיח מסית בהדיא כתי' כו' אלא אזהרה למדיח מצינו למימר דאפ"ה לא טעה התנא בדבורו דאחר דאפשר לומר דלשון ראשון דבריית' סבר דלא צריך קרא למדיח דממסי' שמעינן ליה למדיח ולשון ב' סבר דצריך אזהרה למדיח באפי נפשי' ולא ילפינן ליה ממסי' וא"כ ה"ק אזהרה למסור ולמדיח כלומר דצריך לן אזהרה לתרווייהו ולא ילפינן להו מהדדי ובזה מתורץ שפיר מאי דקשי' להו לתוס' דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ודוק:
בגמרא אמר ר"י כו' יודעין היו ישראל כו' ולא עבדו ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסי' בדרך צחות אמרתי לפני תלמידי דלהכי עשו כך כי יודעין היו מה שכתוב בדור המבול ותשחת הארץ לפני אלקים ונחתם א"כ גזר דין על בני המבול על השחת' דלהון והשחת' ההיא אפשר לפרש בשני דרכים או ע"ז או עריות כדאי' לעיל דף נ"ז והני רשעי בני ישראל אמרו בלבם נעשה דבר כדי לסתום פי הנביאים המוכיחים אותם אשר לא יבואו להוכיח' על עריות שלהם שיאמרו הלא תראו מה נעשו בדור המבול על חטאתם בעריות כי נמחו כולם בשבילו מה עשו עבדו ע"ז וע"י כך יבאו הנביאים להוכיחם על אשר עבדו ע"ז ויאמרו להם הלא על ע"ז נמחו דור המבול ועל זה נאמר והנה נשחת' כו' ואזי לא יוכלו להוכיחם אח"כ על העריות כל כך כי לדעתם לא יתפרש שעל עריות וגם על ע"ז נאמר וק"ל:

דף סד.

בגמרא קתני ע"ז וקתני מולך אמר כו' אפשר לומר דדייק
ליה במאי דתנ' במתני' מסר למולך ולא העביר כו' אינו חייב כו' והנה ע"כ דודאי דרך עובדי למולך היה דוקא במסיר' ואח"כ העבר' ואי איתא דסבירא ליה דמולך ע"ז היא למאי הוצרך למתני דאינו חייב כ"א בדבר שדרכה בכך הלא כבר תנא לעיל בע"ז גופה

דאינו חייב עלי' בשאר עבודות שבחוץ כ"א בעבדו בכדרכו אלא ע"כ מולך לאו ע"ז היא ולכך הוצרך לאשמעינן בה במאי שעובדין אות' לחייב על כך ויתפרש א"כ הש"ס הכי קתני ע"ז כו' כלומר קתני בע"ז שאינו חייב כ"א בכדרכה וקתני ג"כ במולך כן ש"מ מולך לאו ע"ז היא וק"ל:

דף סד:

בגמרא א"ר ינאי כו' תנ"ה כו' נ"ל דר"י קאתי לפרש ולאשמעינן דמסיר' לכומרים אמר' מתני' ושלא תפרש מאי דקאמר' מתני' העביר באש ולא מסר למולך דלא קמיירי במסירה לכומרים כ"א שהעביר באש ולא למולך כ"א לע"ז אחרת ולא למולך קמ"ל דלאו בהכי מיירי מתני' ובזה א"ש אשר הביא הברייתא לסיוע דידי' דע"ר הברייתא גם בהכי מיירי במאי דאמר' יכול העביר ולא מסר כו' היינו שלא מסר לכומרים אחר דהוצרך עוד לומר אח"כ מסר והעביר שלא למולך כו' ודוק:

שם בגמרא בעי רב אשי העבירו סומ' כו' בן בנו ובן בתו מהו. הא דחיבר רב אשי בבעי' דליה הני תרי מיני בעיו' בהדדי אפשר לומר דדעתו הוא אחר שאפשר למדרש מתיב' מזרעו רבוי או מיעוט כדמצינו בכמה מקומות וגם במאי שדרש ר"א בסמוך ע"כ למיעוט נדרש דבא למעט כל זרעו וגם הכא איכא למדרש דלמעט בא דאינו חייב בהעבר' זרעו בכל מקום כ"א דוקא בהעבירו ער ובשיש לו עיני' לאפוקי ישן וסומא וגם איכא למדר' דלרבות בא לרבות מקצת זרעו והיינו בן בנו ובן בתו ולכך א"ש מאי דאמר תיפשוט מיהא חדא וק"ל:

במתנ' בעל אוב זה פיתום הא דקאמר' לישנא דזה פיתום ומאי זה דקאמר' ונראה דתיב' זה לאו לאחריה קאי אלא אלפני' וה"ק בעל אוב זה כלומר דנשני' בהא מסכת' הוא פיתום לאפוקי בעל אוב דקתני בכריתות איננו פיתום כ"א מקטר לחבר כדאמר בסמוך רבא וק"ל:

והא דקאמרה עוד הרי אלו בסקילה אפשר דלמעוטי באה דאינן תרווייהו בחטא' או דאינו חייב אלא חטא' א' אתרווייהו כדר"י או דאינו חייב כלל אידעוני כדר"ל וק"ל:

בגמרא ואפי' לרבנן כו' השתא לר"ל כפיפ' קומתו לרבנן לא הוה מעשה כו' עד אי הכי יצא מגדף ובעל אוב מבעי ליה. יש לומר דבסוגי' דילן קשה ליה טפי האי קושי' ולא הוה קשה ליה זולת סוגי' דילן אמאי דאמר ר"ל אההיא ברייתא דקחשיב השתחוא' דאתי דוקא כר"ע אבל לא לרבנן א"כ יצא מגדף ובעל אוב מבעי ליה משום דהוה אפשר לומר דלעולם רבנן פליגי נמי אבעל אוב והא דלא נקטי נמי בעל אוב משום דבעל אוב אין חידוש כולי האי ומידעוני שמעינן דפליגי נמי בבעל אוב דמ"ש בהא ובהא אין בו מעשה

דאכתי לא הוה ידעינן שיש לחלק בין מעשה זוט' או אין בו מעשה כלל דדא ודא אחת היא אבל אפכא איכא למטעי אי הוה נקטי בעל אוב בפלוגתא ה"א במגדף מודו רבנן הואיל דכתיב כרת דידי' במקום קרבן לכך נקטו מגדף וממילא שמעינן בעל אוב אבל אחר שראה בסוגי' דילן דאיכא לחלק בין מעשה זוט' ובאין בו מעשה כלל א"כ ודאי איכא למטעי נמי במאי דנקטו מגדף דלא הוה מעשה כולי האי כבעל אוב דלא פליגי כ"א במגדף אבל בבעל אוב דאיכא הקש' זרועותי' מודים וא"כ ה"ל למימר יצא מגדף ובעל אוב וק"ל:

עוד בגמרא ור' יוחנן מ"ש דכפיפ' קומתו לרבנן הוה מעשה ועקימ' שפתים לא הוה מעשה גם הכא איכא לדקדק אמאי דלא דקדק כן על דברי ר"י אשר דברים אמורי' על הברייתא זולת סוגי' דהכא. ואמינא דזולת סוגי' דהכא הוה אפשר לומר מאי קושי' דודאי יש לחלק בין כפיפ' קומתו לעקימת שפתים אחר דראינו דרבנן לא פליגי על בעלת אוב ש"מ דסבירא להו דהקשת זרועתי' הוה מעשה א"כ מכש"כ כפיפ' קומתו אבל השתא דאמר רבא דבעל אוב דהתם במקטר לחבר קמיירי א"כ שפיר קמקשה מנ"ל לר' יוחנן א"כ לחלק ואי משום הא דלא פליגי בבעל אוב דלמא במקטר לחבר קמיירי ומנ"ל לר"י לומר דמיירי בפיתום ודוק:

דף סו.

בגמרא מאן חכמים ר"מ בר"י היא. אפשר לומר דרצה לתרץ

בזה כפל לישנא דמתני' דתחלה קאמר אינו חייב עד שיקללם בשם ואח"כ מביא הפלוגתא ולכך אמר מאן חכמים כו' כלומר דמתני' יחידא' היא ולית הלכתא כסתם יחידאה ולכך רבי דסתם לן מתני' מרא' לן בזה שסתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם וק"ל:

בגמרא גמר קדש מחול נראה לומר דבאמת מכח ק"ו קא גמר ולא כדכתבו תוס' ואי משום מאי דקשי' להו דא"כ למ"ד קדש לא קשי' א"כ מידי דלא אצטריך לגופי' דנילף מנשי' וחרש דזה אינו דמ"מ אימ' דלא דרשינן ליה באם אינו ענין רק דלמעוטי בא דאינו חייב כ"א במקלל אלקים וא"ת א"כ למ"ד חול נמי נימא הכי דאינו חייב כ"א במקלל דיין ולא נדרש ליה באם אינו ענין רק למעוטי בא דזה אינו דאחר דאביו שייך נמי בהאי מילתא גופי' דהיינו דאפשר דיהי' נמי דיין ויהי' א"כ תחת האזהרה דאלקים לא תקלל או תחת האזהרה דנשיא לא ניחא לן לומר דלמעוטי בא משא"כ בשנפרש תיבת אלקים דבקדש קמיירי הוה אפשר לומר הואיל דאבי' לא שייך בי' כלל למעוטי בא לאביו מכל וכל דלא יהי' חייב עליו ודוק. ובזה א"ש הא דמסיק הש"ס לקמן א"כ לכתוב קרא לא

תקל כו' ש"מ תרתי ומאי האי דקאמר' תחלה אלקים ל"ל הלא לא אתי' הילפותא כי אם מלישנא דלא תקלל וחזינן דלא אמר אלא ש"מ דתחלת דבריו קאי נמי אבל לדידי א"ש דתחלת דברי' קאי אליבא דמ"ד דהוה חול דוקא וקדש ילפינן מק"ו וא"כ תיבת אלקים מיותר באמת לאם אינו ענין ובמסקנא קאי אליבא דמ"ד דהוה קדש ולא אתי' ליה כ"א מלישנא דלא תקלל ודוק ותמצא:

בתוס' ד"ה עד שיפרוט כו' עד אי לאו יחדיו ה"א כו' יש לדקדק לדבריהם א"כ לר' יונתן השתא דכתיב יחדיו שם מנ"ל הא דשתי תכיפו' וגם בשור וחמור מנ"ל הא דקשורי' ודלמא יחדיו לא אתי' כ"א להורות דלא תימא דלא יחרוש בשור לחוד או בחמור לחוד וכן בבגד צמר ופשתים דלא תימא דאסור להלביש צמר או פשתים בלחוד ודוק וי"ל:

בן סורר ומורה פרק שמיני. במתני' בן סורר ומורה מאימתי נעשה כו' הנה רש"י ז"ל נתן טעם אהא דמתחיל ומרשי' בתחלה הני ג' תיבות. ואמרתי דאפשר לדייק ג"כ במאי דשאל מאימתי משמע דראה מקום לשאול ואפשר לומר דדייק ליה אחר שראה במתני' דפרק דלעיל דנקט בכולהו ה"א הידיע' הבא על הזכור וכן כלם ובבן ס"ו לא נקט ה"א הידיעה ואמר ובן סורר ומורה דמשמע דלאו בכל עת יכול ליעשות בן ס"ו לכך מרשי' תחלה בן סורר ומורה לדייק מיני' דלאו בכל עת נעשה בן ס"ו לכך שאל מאימתי כו' וק"ל: בגמרא קטן מנ"ל כו' ותו היכא אשכחן כו' הוצרך לזה כדי שלא תאמר דלמא שנה שלפני גדלו' כדאשכחן במופלא סמוך לאיש בנדרים דחזינן דגם קטן בא לכלל מצות לכך קאמר עוד היכא אשכחן דענש הכתוב כי אף דמצינו דבא לכלל מצות מה מ"מ לא בא לכלל עונש וק"ל:

גם שם ועוד בן ולא איש קטן משמע הוצרך לזה ג"כ דלא תימא אף שיש קצת טעם שלא לפטור הקטן מ"מ מנ"ל לחייבו בזמן שאין לנו ראי' לחיובו דהא צריכנא להפוך בזכו' כדלקמן וק"ל:

בגמרא תני ר"ח עד שיקיף העטר' כי את' ר"ד כו' הנה נראה דר"ח לכך נקט העטר' (אף שבעטרה ממש אין לומר שיש שם שערות כידוע) להור' דהקפ' גיד קאמר ולא הבצי' ומשום דעטר' סמוכה יותר לגיד מאשר יש לבצי' לכך מרמז שפיר דבר זה ולא נקט כפשוט' הקפ' גיד כדי לדבר בלשון נקיי' וק"ל: בתוס' ד"ה הסמוך לגבורתו כו' עד וא"ת א"כ ל"ל במתני' טעמא כו' הנה באמת יש ליישב קושיתם זאת דאי מהא לא אירי' דה"א דמרא' לן התורה עד היכן אית לן לחייב בן סורר ומורה ואמר' עד סמוך לגבורתו של איש ולא יותר אבל הקטן חייב נמי וק"ל:

ועוד יש לדקדק בדבריהם דכתבו דתיב' לאיש משמע גבור' של איש א"כ ר"ח למה אינו ממעט כ"א קטן שהוליד ה"ל למעט אפי' בשהביא ב' שערות והוליד דהא לאיש גבורתו של איש דוקא משמע ודבר זה יש לדקדק ג"כ במילת' דרבה לקמן בסמוך דהא שם נמי לאיש כתיב וא"א לומר דקטן דנקטו גם בשהביא ב' שערות קמיירי דהלא בסמוך קאמר' הש"ס במאי דמקשה מתנא דבי ר"י אילימא דאי עבר בתר דאייתי ב' שערות כו' ודוק:
בתוס' ד"ה קטן כו' עד ובאיזה נשך משמע דלית ליה זכיי' מדאורייתא דגרסי' ברוב ספרים כו' יש לדקדק על דבריהם דלא קשה מידי משם דהלא אפשר לומר הש"ס דלשם מיירי בזכי' הקטן שאינו בא' ע"י דעת אחרת מקנ' ודוק:

דף סט.

בגמרא איתיבי' אביי איש כו' כדי שלא יקשה לן דלאביי
ור"ח דלעיל נמי דסברו דקטן מוליד א"כ היאך יתרצו קרא דאם אין לאיש גואל דודאי יש לדקדק משם כדמדקדק רבה דאפשר לומר דודאי דהם ג"כ מדקדקין דיוק אבל לא כרב' דאפשר לומר דה"ק קרא איש אתה צריך לחזור כו' אבל לא בקטן דמסתמא אין לו גואל דרובו איתנהו כך ובממון אזלינן בתר רובא אבל מילתא דרבה דמדקדק ממנו דבידוע דאין לו גואל לית להו וק"ל:
דבי חזקי' תנ' וכי יזיד איש כו' אפשר ליתן טעם אהא דמרמז לן התורה מילתא דא ברציח' אחר דאמרו חז"ל המוציא זרע לבטלה כאלו הורג נפש ואמרו אל תקרי שוחטי הילדים כו' וק"ל:
מאי דשאל ר"מ לר"א מאי משמע דהאי מזיד כו' משום דשני שרשי' הם דלישנא דבישול הוא נזיד מחסרי פ"א הפעל ולישנ' דמזיד הוא יזד מנחי פ"א הפעל וכאשר יבא לישנא דבישול בלשון עתיד צריכנ' לנקד היוד דאיתן בחירק והזי"ן דגושה להור' על חסרון הנו"ן דפ"א הפעל וכאשר נדבר בלשון מזיד בזמן העתיד צריכנ' לנקד היוד דאיתן בקמץ המור' על נח הנסתר דיוד הפ"א הפעל וא"כ הכא דכתיב איש כי יזיד דנתנקד היוד בקמץ ואחרי' רפה ע"כ הוא מלישנא דמזיד ולא מלישנא דבישול לכך מביא ליה ראי' מתיב' ויזד דלשם דנתנקד ג"כ בקמץ ואפ"ה הוה לשון בישול ועיין בספ' השרשי' מה שכתב על תיב' הלזה ודוק:
בגמרא והאמר ר' כרוספדאי כל ימי' של בן סורר ומורה אינן אלא ג' חדשים. נראה לומר דסבר' המקשן הוה דר' כרוספדאי אמתני' קאי וקוצב לן הזמן כמה יוכל להיות בין הבא' ב' שערות והקפת הזקן וקאמר דא"א להיות כ"א ג' חדשים (ודלא כרש"י דכתב דהשתא

לא דייק טעמ' דר"כ מהיכא) ובזה א"ש נמי במאי דמקשה בסמוך והאנן תנן משיביא ב' שערות כו' אחר דראה דמתפרש' טעמ' דדברי ר"כ משום דראוי לקרותו אב וק"ל:
ובזה א"ש נמי דלכאורה הוה מוכרח ע"כ דר' כרוספדאי פליג על ר' חסדא דלעיל דאמר קטן מוליד ואי אית' דאית ליה הא דר' כרוספדאי א"כ א"א למצוא בן ס"ו מעולם דהלא אפי' בשהוא קטן ראוי לקרותו אב ואף אם יכנוס יום א' בתוך הבאת ב' שערות א"א להעשות עוד בן ס"ו אחר שכבר עברו עליו יותר מג' חדשים בקטנותו שהיה ראוי להוליד וא"כ למה לא קאמר לעיל דר"ח פליג על ר' כרוספדאי כמו שאמר דפליג על רבה אבל במה שאמרתי וכתבתי א"ש דודאי ר"ח מפרש הא דר"כ כפשוטו דרוצה ליתן קצב כמה זמן יש בין הבא' ב' שערות להקפת זקן ודוק:
ואכתי יש לדקדק לכאורה מה לה לש"ס למידחק נפשי' ולומר דבראוי להיות אב קאמר דלמא תנא דבי ר"י מיירי דוקא בשהיא מעוברי' כבר וניכר העובר וא"כ הוה אב ממש ולית ליה דר"כ דאמר דאין בין הבא' ב' שערות להקפ' זקן כ"א ג' חדשים וצריכנ' לומר דלא ניחא לה לש"ס לומר דרב' פליג על ר"כ וק"ל:
אבל יש לדקדק לקמן בסמוך דר' יעקב רצה למידק דילד' לז' אין עובר' ניכר לשליש ימי' ועל זה השיג רבינא דאזלי' בתר רובא ומאי בכך והלא אפ"ה אפשר למידק מסוגי' דהש"ס דאין עובר' ניכר לשליש ימי' דאל"כ ל"ל למידחק ולומר דבראוי קאמר דלמא בשהיא מעובר' כבר וניכר העובר לשליש ימים ואכתי לא עברה ג' חדשים והיינו בשראוי ללילד לז' ור"כ קמיירי בקצב שבין הבא' ב' שערות להקפ' זקן שאינה כ"א ג' חדשים כדלעיל ודוק: בתוס' ד"ה בידוע שאין לו גואלי' וא"ת כו' עד והא דקאמר לקמן כו' התם כו' לפי שלא תרצה כו' דהנה באמת סוגי' דלקמן אליבא דר"ח קאי דסבר דקטן מוליד ובודאי מזמן שהוא ראוי לביאה דהיינו מט' שני' ולמעלה דראוי להזריע קאמר דמוליד נמי ודלא כרבה דאמר דאע"פ שמזריע אינו מוליד ולכך הש"ס דלקמן דמקשה על ראיות דר"ח מקשה דלמא תרוויי' בתשע אוליד וק"ל. וא"כ לר"ח דסבר דתולדות הראשונים הוה מקדימי' להוליד לח' שט' ע"כ הבא' השערות היו מקדימים ג"כ שנה אחת וא"כ שפיר מביא ראי' לקמן מבצלאל מכח ממה נפשך דאי אית לך שהיה נקרא איש מקודם י"ג שני' אפילו שנה אחת א"כ ע"כ מוכח דהיו מולידי' לח' שני' שנה אחת מקודם שמולידי' השתא ואפילו תימא שלא היו נקראי' איש מקודם י"ג שנים שלא היו מביאין שערות מקודם אפ"ה מוכח שהיו מולידי' לח' שנים ודוק ותמצא דזהו כוונת דבריהם ודלא כמהרש"א וכמהר"ם דנכנסו בדוחקי' גדולי' ולא העלו מה שיש בו די:

דף ע:

בגמרא לא שאני הכא דאי עבד השתא לאו בר קטלא הוא. יש לדקדק דאי אית' דליכא אלא האי טעם א"כ ה"ל למתני' לאשמעינן ברח עד שלא עברו עליו ג' חדשים ואח"כ עבר עליו ג' חדשים פטור אבל השתא דתני הקיף ע"כ הטעם הוא משום דאשתנ' גופו וי"ל דהכי קמדח' שאני הכא דאיכא נמי האי טעם דאלו עבד השתא כו' אבל באשתנ' לחוד לא וגם בהאי טעם דאלו עבד השתא לחוד לא הוה די ודוק:

עוד בגמרא ת"ש בן נח שהכ' חבירו כו' עד דינו ומיתתו בעינן כו' יש לדקדק דאכתי יש להוכיח קצת דברייתא מתנגד לדר"ח דאל"כ ה"ל לאשמעינן ברישא רבותא יותר ויותר והיינו בגוי הבא על הזכור דנשתנו דינו ומיתתו דמתחלה הוה מיתתו בסייף ואח"כ בסקילה ולהכי פטור ודוק: ועוד יש לדקדק קצת דה"ל לאשמעינן דאפילו בהרג בישראל ואפ"ה הוא פטור והיינו בשהרג עוברין דישראל דחייב בהיותו גוי ואלו עבד השתא פטור וי"ל וק"ל:

והנה מוכח מתוס' ונראה כן מהש"ס דדיינינן לגוי במית' דהשתא ולא כדמעקרא והיה א"כ אפשר לדקדק אמאי דמקשה לעיל דף נ"ז ע"ב מהא דאית' בברייתא בא על אשת איש נידון בחנק ואי בדינ' דידהו סייף הוא ומאי קושי' דלמא הברייתא דלשם מיירי כה"ג בשנתגייר ודוק:

הנה מדרכי לפרש בכל מקום דאמר' הש"ס לישנא דבשלמא או הניחא למאי קאמר' כן. ובכאן מתפרש היטב בשלמא הראשון וגם האחרון דאלו הראשון א"ש בודאי דאלו לא הוה ניחא מילתא דרוצח והיינו כשהיינו אומרים כתנא דבי מנשה דכל מיתות בן נח בחנק הוא הוה א"ש א"כ מילתא דאשת איש וכו' וכן יש לפרש בשלמא האחרון וק"ל. אבל לישנא דהניח' יתפרש בדרך אחר דהנה לכאורה הוה אפשר לדקדק מאי קשי' ליה אי לא אתי' הברייתא כר"ש ואתי' כרבנן בלחוד ועוד הוה אפשר לדקדק על הברייתא גופא למאי נקטה ב' דברים ברוצח ובאשת איש ובאחד הוה די והנה בודאי אי הוה אפשר לומר דמילתא חדא אתי' כרבנן ולא כר"ש והאחר אתי' כר"ש ולא כרבנן הוה ניחא דאתי' לאשמעינן בכל אחד מהם מילתא דשוי' ליה אבל השתא דאת' תרווייי' כרבנן וניחא תרווייהו לרבנן א"כ ודאי קשה אי אית' דלרבנן קאמר' הברייתא לחוד ה"ל לאשימעינן האי דאתי' כרבנן בלחוד ולא כר"ש ולא ה"ל למתני' האידך דאתי' נמי כר"ש וע"ז קמשני דאתי' תרווייהו נמי כר"ש וטובא בא לאשמעינן א"כ בתרווייהו וק"ל:

שם האמר ליה ר' יוחנן לתנא תני תידון בסקילה ולא תימא דא"כ קשה מהא על ר"ח דמאי בכך דר"ח פליג על ר"י וק"ל:

דף עב.

בגמרא אמר רב הבא במחתר' ונטל כלים ויצא פטור כו'
אפשר לומר דלא קשי' מידי ממתני' על רב ואדרב' מגופ' דמתני' לקח דינו דהנה באמת יש לדקדק במתני' דנקט' דבר והפוכו והוה די באחד מהם או דה"ל למתני בריש' יש לו דמי' חייב וממילא הוה ידעינן דבאין לו דמי' דפטור אלא דיש לדקדק ג"כ דלכאורה דיוקא דרישא סותר לדסיפא דמשמע ברישא דוקא בדודאי יש לו דמים הוא דחייב ומסיפא יש לדייק אפכא אלא ודאי דיש עוד דבר אמצעי בדבר זה והיינו בדלא ידעינן אם יש לו דמי' או לא והיינו שמסופק לן אם יש לו איב' או לא והנה ברישא קאמר אם יש לו דמי' דהיינו דידעינן ודאי דיש לו דמי' דלא בא על עסקי נפשות הוא דחייב הא מספק הרי הוא פטור והיינו דוקא בששיבר הכלי דאנו באים להוציא מידו לשלם הכלי ששיבר אבל בזמן שהכלי בעין ודאי הוא חייב להחזיר דהוה כאלו הוא בא להוציא ובסיפא הוה אפכא ואתי' הדיוק כהוגן. ואל תתמה בזה כי כבר קיימא לן דאין הולכי' בממון אחר הרוב ודוק ותמצא:
בגמרא תנן בא במחתרת כו' טעמא דשיבר כו' היה אפשר לומר דלא קשה על רב דהלא כבר כתבו תוספ' דלצאת ידי שמים חייב מאן דקים ליה בדרבה מיני' וכבר אמרו בב"ק דע"כ לא מקבלינן גזילה מגזלן אלא בשהגזילה קיימת אבל בשאין הגזילה קיימת לא מקבלינן מנייהו כדאי' שם בברייתא וא"כ איכא למימר דלהכי קתני במתני' שיבר דאז אין הגזיל' קיימת לפטרו אפילו מלצאת ידי שמים הואיל שאין הגזילה קיימת. עוד היה אפשר לומר דהרב יתרץ סיפא דמתני' דמיירי ג"כ בשביר' כלים של הבא במחתרת אשר ישבר לו הבעל הבית וכדאמר רבא לקמן דף ע"ד דהנרדף ששיבר כלים של הרודף הרי הוא פטור שלא יהא ממונו חמור עליו מגופו ולכך הוצרכה למנקט שיבר דבודאי ליקח אותן לעצמו אינו רשאי ודוק:
בגמרא והלכתא דשדינהו בנהר'. הנה יש לדקדק במאי דחזינן דהש"ס דלשם מדקדק הרבה על מאי דלא מחלק מני' ובי' בין עמד לכתף או לפוש או בין זורק להולך הלא דבר זה אינו מתורץ לפי מה דמוקי הש"ס הכא דשדינהו בנהר' דא"כ למה אינו מחלק בין שדינהו בנהר' ללא שדינהו וכולו במגרר ויוצא ודוק:
בתוס' ד"ה לא קבלינהו כו' תימא כו' יש ליישב קושיתם דהלא רבא אחר התקנה הוה דתיקנו שלא לקבל מהם אם לא בשהגזילה קיימת והכא הואיל דלא היה מחויבי' להחזיר כ"א לצאת ידי שמים לא רצה לקבלם וק"ל:

דף עג.

בגמרא והא להכי הוא דאת' כו' אין ה"נ. נראה דמ"מ היה אפשר ליישב לישנא דבריית' דנקט' לילפות' דניתן להצילו בנפשו מהאי קרא בשנדקדק לישנא דברייתא דלא אמרה כלישנא דמתני' שמצילין בנפשו אלא ניתן להצילו כו' דהנה באמת לפי מה שכתבו תוס' בד"ה להצילו בנפשו כו' חדנן דאינו עובר כ"א בעשה ולא בלאו בשאינו מציל בנפשו וא"כ הכי קאמרה מניין שניתן להצילו כלומר דמצוה איכא ולא שעובר על לאו אם אינו מציל וע"ז השיבה ת"ל לא תעמוד כו' וא"כ ע"כ דאינו כ"א עשה בעלמא דאי לאו איכא בדבר א"כ למאי כתב לן קרא דלא תעמוד למילף מיני' לטובע בנהר כו' הלא מכח ק"ו קאתי' לן דבר זה כדמקשי' תוס' בא"ד אלא ודאי כדמתרצי' שם דאי מהתם ה"א דאינו כ"א עשה א"כ מזה ידעינן שניתן להצילו כו' כלומר דאינו כ"א עשה ולא לאו כל זה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות. והנה אל תדקדק על קושי' המקשה הכא מאי קשי' ליה ודילמא באמת מהאי קרא ילפינן שניתן להצילו בנפשו ומאי דיליף בברייתא אחרת מזה לטובע בנהר היינו מכח ק"ו קאמר. לזה אימא לך דמ"מ שפיר קא מקשה מנא לך למילף מקרא הלזה דבר חמור כולי האי ודילמא לא נילף מיני' כ"א דבר המסתב' טפי והיינו לטובע בנהר וק"ל:

עוד היה אפשר לומר ולדקדק דאפי' אי לאו דכתוב בבריית' דילפינן מקרא דלא תעמוד לטובע בנהר הוה קשה היאך אפשר דילפינן מיני' להציל בנפשו של הרודף דא"כ קרא דוהשבות' לו ל"ל השתא חבירו הורג כו' כדמקשי' תו' ולא היה אפשר לומר א"כ תירוצם דהלא בקרא דלא תעמוד לאו נמי איכא וק"ל:

גם אפשר לדקדק על הש"ס מנ"ל לומר דברייתא דוהשבות' דילפינן מיני' השבת גופו לא קמיירי אפילו בשמצילו בנפשו ואי משום דכבר ילפינן מהיקיש' דנערה מאורסה דאי משם לא הוה כ"א עשה קמ"ל קרא הלזה דאפילו לאו נמי איכא ואי משום דא"כ קרא דלא תעמוד ל"ל דהשתא חבירו הורג כו' ואפילו לאו איכא הצלה כדי פשיטא ע"ז אימא לך דאי לאו קרא דלא תעמוד ה"א קרא דוהשבות' לו לא אתי' כ"א להצלה בכדי אבל השתא דילפינן הצלה בכדי מקרא דלא תעמוד א"כ ע"כ קרא דוהשבות' אתי' אפילו להצלה בגופו ודוק:

בגמרא וכי עונשין מן הדין דבי רבי תנא כו' מ"מ שפיר קאמר לכתחלה דאתי' בק"ו למאן דאית ליה לקמן דעונשין מן הדין ולהכי לא קמקשה הש"ס הכא והלא אין עונשין מהדין כאלו הוה פשיטא ליה דאין עונשין אלא קאמר וכי עונשין בלשון תמי' שמתמ' על דבריו דנראה כאלו הוה ודאי דעונשין וזה אינו דהלא הוא מילתא דתליא בפלוגתא וק"ל:

שם וכי מה למדנו מרוצח מעתה כו' אית לן לתקן הלשון דעושה תמי' ולא ידענו מה היא התמי' שמתמ' ונראה אתר דבאמת בקרא דעושה היקש קמיירי מפטור דנערה מאורסה באמרו ולנערה לא תעשה דבר כי כאשר יקום כו' ובמאי דילפינן מן היקש הזה מביא לן באמת חיוב והיינו שיהרג ואל יעבור כדאי' לקמן ולהכי שפיר קאמר וכי מה למדנו מרוצח מעתה כלומר הלא בפטור עסקינן והאיך אפשר לומר דלא אתי' ההיקש כ"א לחייב דבר מה לכך קאמר שנמצא ג"כ לימוד שלא תהרג שניתן להצילה ודוק:

בגמרא נער זה זכור נערה זו כערה מאורסה כו' הנה נראה לומר דמאי דקאמרה הש"ס נער זה זכר היינו דהוה ליה למכתב באמת נער ממש ולקרותו ג"כ נער דהוה מיירי באמת בזכר ממש ודוק כי בזה יתיישב שפיר מאי דמדקדקי' תוס' בדבריהם:

בתוס' ד"ה להצולו בנפשו משמעות הלשון כו' עד אבל קשה מנערה מאורסה כו' הנה קיימו וקיבלו כאשר אמרו תחלה דמצילין הנרדף בדמו של הרודף ומ"מ נראה דמבהמ' לא קשי' מידי דבאמת אי לאו המיעוטי' אשר הביאה הש"ס לקמן למעט מהם בהמה וע"ז ושבת ה"א דהטעם דניתנה להציל נערה מאורסה ורוצח הוא משום כדי להציל הרודף מן העבירה וא"כ אף אלו נמי אבל אחר דממעט לן התורה את כל אלו נתברר לן דהטעם הוא משום הצלת הנרדף וא"ש א"כ ג"כ לישנא דמתני' ואלו הן שמצילין כו' כלומר הנרדפים אבל הרודף כו' כלומר דלא תימא דהצלה הוא לרודף ואתי' ג"כ אלו קמ"ל דלא וק"ל. בא"ד וא"ת כו' האי קושי' מדובק' שפיר לדקודם וק"ל. בא"ד ולא מסתבר למימר כו' כלומר דהוה אפשר למטעי ע"ז קאמרו דודאי לא הוה אפשר למטעי כלל ודוק:

אבל אפשר לדקדק דאי הוה ילפינן לטובע בנהר מכח ק"ו ה"א די לבא מן הדין כנדון מה שם דוקא בשלא יהי' לה מושיע לה הוא דחייב להציל כו' אבל בזמן שיהיה לה מושיע לה לא כדבסמוך אף בטובע בנהר בשיהי' לו מושיע אין חייב להציל וזה אינו דודאי כל הקודם להציל עלי' המצוה רמי' ודוק:

דף עג:

בגמרא משום דהאי לאו אורחי' והא קפגים לה כו' הנה ליכא למימר בזה יוכיח הואיל דכל אחד נותן טעם על הצלת הנרדף במה שפוגם בו וק"ל: שם בגמרא אין ה"נ כו' ואפ"ה שפיר קעביד תחלה אשר דרש מנער נערה זכר ונערה מאורסה דלמעוטי באו דוקא אלו ולא זולת והנה נער ממעט בהמה ושבת בענין הזה דדוקא זה אע"ג דלא קפגים ליה ניתן להציל ולא דבר אחר ומנערה ממעט ע"ז דדוקא נערה דקפגים לה הרבה משא"כ ע"ז דאע"ג דיש ג"כ פגם כדסבר רשב"י לקמן קמ"ל דלא וק"ל:

בגמרא רבא אמר במניחתו שלא יהרגנו ור"י היא הנה היה נראה דלכך דחיק רבא נפשיי למיקם למתני' כיחידא' משום דלא סבר ליה הא דאמרוה רבנן קמי' דר"ח או משום דסבר כמ"ד הערא' זו הכנס' עטר' או דלית לי' הסבר' משעת הערא' דפגמ' כו' וגם לא סבר ליה דר"ח וכר"פ ודאי לא רצה לאוקמ' דאפשר דסביר' ליה דאינה יכולה למחול כדהביאו התוס' בשם ירושלמי או מטעם אחר נד מהאי תירוצא וא"כ יש לדקדק על מאי דאי' בכתובות הכל מודים בבא על הנדה שמשלם קנס לאפוקי מדר"ח ב"ה כו' הלא ע"כ לרבא אליבא דרבנן אינו משלס קנס דהלא חייב מיתה ברדפו אחריה וע"כ לא אתי' כ"א אליבא דר' יהודה דסבר דאין מצילין במניחתו שלא יהרגנו ודוק: ובמאי דכתבו תוס' דאפשר דר"פ סבר דאינה יכולה למחול הקנס א"כ לדידי' היאך יתוקם מתני' דאלו הן הלוקין דהלא קיי"ל דאינו לוקה ומשלם. וצריכנא לומר דמוקים לה בבעולה וע"ש בתוס' וק"ל:

דף עד:

בגמרא פשיטא ישראל בעינן כו' בעי ר"י כו' אמרתי לפני
תלמידי דרך צחות אמאי דקאמר תחלה פשיטא ואח"כ שואל שאלה דלי' דבא להראות לן דבר מה דהנה האמת היה נראה דבעי' דלי' הוא אפי' בפחות מתשעה ישראל והיינו שמינה שבעה עד שנים ובודאי במקום דיש יותר ישראלים הוא פשוט טפי דנקרא תוך בני ישראל רק דבעל הבעי' לא רצה להאריך ולפרוט כל הצדדים לכך קאמר תחלה פשיטא ישראל בעינן כלומר דאינו פשוט לו כ"א דישראל בעינן וזולת זה מסופק ליה הכל עד תשעה ישראל ועד בכלל וק"ל:
שם והא אסתר פרהסי' הוה ודאי לא הוה קשה ליה דבר זה עד ששמע דפרהסי' הוה עשרה וזולת זה סבר דפרהסי' לא הוה כ"א במספר שלא היו שם כולי האי. ועדיין אפשר ליתן ג"כ דביקות לקושי' זאת אחר הפשיטות דעשרה ישראל דוקא בעינן דהנה כבר כתב רש"י לעיל טעם דבפרהסיא יהרג ולא יעבור כדי שלא ירגילו הגוים להמריך את הלבבות לכך והי' א"כ אפשר לומר לפי טעם הזה דמאסתר לא קשי' מידי אחר דתחלה לא ידע שום גוי דישראלי' הוה כי אין אסתר מגדת מולדת' כתיב ואע"פ דאח"כ אמרה לו כי היא ישראלי' מ"מ אפשר דשארי גוים לא ידעו דבר זה כ"א אחשורוש גופי' וא"כ לא הוה קשה ליה מידי מאסתר דהוה סבר דעשרה דבעינן צריכנא להיות ישראלי' וגוים בהדדי ומטעם הנ"ל אבל השתא דפשט ליה דעשרה ישראל דוקא בעינן ובגוים לא אכפת לן כלל ואע"פ שאין גוים בהדיי' ודאי קשה ליה וק"ל:

שם אסתר קרקע עולם הוה נקט האי לישנא ולא קאמר שאני אסתר דלא עבד' מעשה כדי לרמז ג"כ דלא הוה הנאה כלל וכקרקע וכאדמה הוה דלא נתהנה כלל משום דהטיל בה זוהמא כדמשני שם אצל יעל וק"ל:

שם בגמרא דאמר רבא גוי דאמר ליה לישראל קטול אספת' ושדי לחיות' כו' שדי לנהר' כו' נקט דבר והפוכו ולכאורה הדיוקים סותרים זה את זה דמרישא איכא למידק טעמא דאמר ליה שדי לחיות' הא סתמא חייב למסור נפשי' ובסיפא דנקט שדי לנהר' הא סתמא אינו חייב למסור נפשי' ואמינא דאחר דמצינו דאית ליה לרמב"ם בזמן שאינו חייב למסור נפשי' ואפ"ה מוסר נפשי' הרי הוא מתחיי' בנפשי' וא"כ לא קשה מידי ובדיוק קאמר רבא מילתא דברישא איכא למידק טעמי' דאמר שדי לחיותי' הוא דמתתייב בנפשי' בשמוסר נפשי' הא סתמא רשאי למסור נפשי' ואינו חייב כלום בשמוסר נפשי' וגם בשאינו מוסר נפשי' וכן בסיפא איכא למידק כן דטעמי' דשדי לנהר' הוא דחיי' למסור נפשי' הא סתמי' רשאי כדדייקינן ברישא נמי וק"ל:

בגמרא בעי מיני' מר"א בן נח מצוה על קדושת השם או אין מצוה על קדושת השם. נראה במאי דלא קאמר בקיצור בן נח מצוה כו' או לא והוצרך לדייק לומר או אין מצו' כו' משום דמבעי' ליה ב' דברים בהדדי או מצו' אפילו בצנע' או אין מצו' כלל אפילו בפרהסי' ובזה א"ש במאי דמסיק הא בצנע' הא בפרהסי' דאפ"ה א"ש הא דקאמר תחלה מאי הוה עלה דהלא מ"מ נפשט קצת משאלה דלי' ודוק:

בתוס' ד"ה והא אסתר פרהסי' הוה כו' עד והא דלא פריך הכא והא אסתר עריות הוה דקים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין עריות כו' אבל לענין ח"ה משום פרהסי' לא ס"ד דמהני טעמא דקרקע עולם כו'. והנה לפי דבריהם ע"כ רבא דנייד מטעם דאביי וקאמר דטעמ' הוא משום דהנא' עצמן שאני ע"כ סבירא ליה באמת כן דאע"פ דמהני טעמא דקרקע עולם לענין עריות לא מהני לענין פרהסיא וא"כ יש לדקדק דלרבא הוה הסברות הפוכות ע"כ דאחר דחזינן דטעם דקרקע עולם לא מהני בפרהסי' ומהני בעריות ש"מ דפרהסי' חמור מן עריות וטעמא דהנאת עצמן לכאורה אינו מהני כ"א בפרהסי' ולא בעריות ועיין בר"ן ובמלחמות הרמב"ן ודאי לפי דעת הבעל מאור לא קשה מידי דאיהו סבר דבאמת גם בעריות מהני טעמא דהנאת עצמן ע"ע ודוק כי י"ל:

בתוס' ד"ה בן נח מצו' על קדוש' השם וא"ת והא וחי בהם בישראל כתיב כו' אפשר לומר דע"כ בישראל כתיב דאל"כ אלא אף בגוי א"כ הוה להו ח' מצות דסבירא להו השתא דאסור למסור את נפשם בזמן דלא הוה בפרהסי וקרא דוחי בהם הוה מצו' וא"כ אי אית דגם בבן נח כתיב הוה להו ח' מצות ועל זה מתרצי' דדלמא לא איצטריך וחי בהם כו'

כלומר דוחי בהם אינו כ"א רשות ודלא כהרמב"ם ואצטריך כי היכי דלא נילף שאר מצות וכו' ודוק: בא"ד ובאותו מקום כי היכי דלא נילף שאר מצו' מרוצח ונערה מאורסה כו' ולא תקשה לך הלא א"א לומר כן אפי' לא היה נכתב וחי בהם דהלא כבר כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל דמשמע דוקא בפרהסי' צריך למימסר נפשי' ולא בצנע' אף בזה נאמר ודאי דה"א דוקא בדבר שאין בו מצו' או עביר' כולי האי והיינו הדבר שאינו כ"א מנהג ישראל והיינו לשנוי ערקת' דמסאני בזה מחויב למסור נפשי' בפרהסי' דוקא אבל בדבר עביר' דכתיב' באורייתא ה"א דנילף מרוצח כו' וק"ל:

שם ויש לדקדק על דבריהם אלו באמת דלמה לא קאמרו מילתא דעדיף ופשוט טפי והיינו דאצטריך וחי בהם ברוצח ונערה מאורסה גופא בזמן שהם בפרהסי' ולא קעבדו מעשה דאין להם למסור נפשם כדלעיל וק"ל:

גם על עיקר קושיתם יש לדקדק מאי דקאמרו דוחי בהם בישראל כתיב ודלמא בישראל הוה מצו' ובגוים הוה רשות ודוק:

דף עה.

בגמרא בשלמא למ"ד א"א היתה כו' יש לפרש לישנא דבשלמא

דהנה היה אפשר לדקדק למ"ד א"א היתה מה להו לבקש מתחלה תקנה דיחי' הלא כבר נעשה רשע במה שהסתכל בה וקיי"ל הרהורי עביר' קשה מעביר' ומה לן לבקש תקנה לאדם רשע ובהיות כן הוה אפשר לתרץ למ"ד פנוי' היתה דלאו למימר דהיתה פנוי' עתה אלא כבר בזמן עבר היתה פנוי' ועתה נעשה א"א אבל אחר שע"כ צריכנא למימר דלמ"ד א"א היתה היינו שעתה היתה א"א אבל בזמן עבר שהיה מסתכל בה היתה פנוי' א"כ ע"כ למ"ד פנוי' היתה צריכנא לפרש שהיתה פנוי' מזמן עבר בשעה שהיה מסתכל בה וג"כ עתה וא"כ קשה ליה קושיתו וזה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות:

הנשרפין פרק תשיעי. דף ע"ו ע"ב בגמרא אמר שמואל מפני מה לא נאמרה יד בברזל כו' בזה את' לתרץ סידור' דמתני' דקתני באבן או בברזל ואם באבן חייב בברזל לא כש"כ וא"כ לכאורה אפכא ה"ל למתני אבל לדברי שמואל א"ש דיש רבותא יותר בברזל מבאבן אתר שאין בו שיעור וק"ל:

דף עט.

תהלת מתני' נקט' דברים בלא זו אף זו ובבא שאחרי' נמי

כן בחד מילתא וק"ל . בגמרא ר"ש אהאי אילימא אסיפא ר"ש פוטר מיבעי ליה כו' נראה לי לפרש דאי קאי אסיפא הוה א"ש טפי לישנא דאפילו אחר דנתכוון להמית הגדול וכוונתו א"כ היה טפי למכת נפש הגדול אפילו והמית הקטן ויש סבר' לחייבו יותר

מאשר הכה הגדול כמוהו רק דקשה להמקשן דה"ל לומר בקיצור ר"ש פוטר אחר דעל הסיפא קאי בהדי'. וקאמר אח"כ אלא אריש קאי וא"כ קשה ליה מאי אפילו דקאמר אלא ודאי דמרמז לן עוד דבר מה יותר ממה שדיבר בו הת"ק לכך שאל אמר לחד מנייהו מאי א"נ כסבור כו' כלומר דודאי פשיטא לי דחד מנייהו קא מרמז בתיב' אפילו רק דשאל' דלי' אי פוטר אפילו בתרווייהו ובזה מדובק היטב השאלה לדקודם וק"ל. והא דקאמר בפשיטתו דאמר אנא לראובן קמכוונא לשמעון לא קמכוונא מתפרש הן דאמר לראובן קמכוונא בלחוד או דאמר נמי לשמעון לא קמכוונא פשיטא ליה דפליג ר"ש ואמר פטור וגם רבנן מחייבי וק"ל:

שם מ"ט דר' שמעון כו' זולת הפשיטות הוה אפשר לומר דאתי' ליה מדכתיב או באיב' ש"מ דצריך להיות לו איב' עלי' דוקא אבל השתא דפשט ליה דאפילו מתכוין לתרווייהו קא פוטר ר"ש קשאל א"כ מ"ט דר"ש וק"ל:

דף עט:

במתני' כל חייבי מיתות שנתערבו כו' לכאורה הוה אפשרי לדקדק ולומר דבבא זו מיותר' היא דשמעינן כן מן מאי דפליגי ר"ש ורבנן אח"כ. אבל באמת איכא למימר דע"כ א"א למתני' למתני פליגתא דניחא בדברי כל אחד דהלא לפי מאי דתני השתא אף דשפיר תני לפי דברי ר"י אבל לרבנן לאו שפיר תני דמאי אירי' שהסקילה חמורה תיפוק ליה דרובן נשרפין נינהו ואי הוה תני אפכא הוה קשה אפכא וכדמדייק באמת לקמן רב יחזקאל וכשראה התנא כך הקדים תחלה האי בבא דלא למטעי שום אדם ולומר דטעם דרבנן היא ג"כ משום דרובן נשרפין נינהו עם מאי דאמרו שהסקילה חמורה דצריכנ' לטעמי דתרוויי' וק"ל:

בגמרא מאן אחרי' כו' פשיטא ותו בהא כו' הוצרך לקושי' זאת ולא די ליה במאי דהקשה פשיטא ובפרט אחר דחזינן דלא מקשה ג"כ פטור מבעי' ליה כדכתבו תוס' דנראה דודאי המקשן ידע דאיכא למימר דתנא דמתני' מיירי ג"כ בשור שהרג דסתמא קאמר רוצח שנתערב בין אדם שרצח בין שור שרצח וא"כ לא קשה ליה מן מאי דתנא כולן פטורין דעל כולן קאי בין על רוצח אדם ובין על רוצח בהמה וא"כ לא הוה פשיטות כולי האי אחר דגם בשור קמיירי לכך הקשה עוד קושי' זאת ותו בהא לימא דע"כ ר"י גם אאדם שהרג קאי וק"ל:

דף פ.

בגמרא אלא אמר רבא ה"ק כו' אפשר לומר דלהכי לא קאמר

חסורי מחסרא וה"ק משום דאיכא למימר דשפיר קתני במתני' ואדיוקא קאי ר"י דח"ק קאמר רוצח היינו רוצח אדם דוקא כולן פטורי' בין שנתערבו אחר הרציח' או בתחלת הרציח' שיצא' חץ מביניהם אבל בשוורי' חייב בכל מקום ועל זה קאמר ר"י כונסי' לכיפה וק"ל:

בגמרא הניחא למ"ד זה וזה גורם אסור כו' יש לפרש דלכאורה הוה אפשר לדקדק גם למ"ד אסור למאי דחזינן דתנא דברייתא קמהדר על כל צדדי' למצוא היתר ואסורא ולמה לא קאמר נמי מילתא דאמר רבא היינו בזמן שהית' מעובר' בשנגח' והוה ליה לאשמעינן נמי דבר זה. ובכן היה אפשר לתרץ למ"ד זה וזה גורם מותר דכאן ליכא זה וזה גורם דסביר' ליה אין חוששין לזרע אב. אבל באמת כד נחזי לית כאן קושי' כלל אמ"ד זה וזה גורם אסור דתנא דברייתא לא בא לאשעעינן כ"א מילתא דתליא בפלוגתא לפסוק כמ"ד זה וזה גורם אסור משא"כ מילתא דרבא דלא תליא בפלוגת' והוה דבר פשוט. וכדי שלא תימא הלא דבר של זה גורם לא שמעינן נמי דאיכא למימר דלא הוה זה וזה גורם אחר דאין חוששין לזרע אב למ"ד כן לזה איכא למימר דכאן כ"ע מודי' דחוששי' כדכתבו תוס' לקמן בסמוך. וא"כ קשה למ"ד זה וזה גורם מותר וק"ל וזה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות:

בתוס' ד"ה בשור שלא נגמר דינו כו' עד ואל תתמה כיון דאיסורי הנא' נינהו אמאי לא תקינו רבצן כו' פי' מאי חזית דחייש' דליתי לחלופי באדם ולא חייש' לתקלה בגופייהו וק"ל ודלא כמהרש"א:

דף פ:

בגמרא מתני ליה ר"י לרמי ברי' כו' נראה דר"י סבר דע"כ דבר זה לא מתני שפיר או לר"ש או לרבנן ותנא דמתני' תנא מילתא דא"ש לר"ש ולא חש למילתי' דרבנן וסבר הוא א"כ אני אשנ' מילתא דא"ש אליבא דרבנן אע"פ דלא א"ש לר"ש דמ"ש וקמהדר ליה רמי ברי' דאין הדבר כן אלא דהתנא תנא מילתא דא"ש בין לר"ש בין לרבנן וק"ל:

דף פא.

במתני' מי שנתחייב ב' מיתות ב"ד כו' נקט ברישא מיתות

ב"ד ובסיפא תנא סתם שנתחייב שתי מיתות משום דקמרמז לן התנא דקמיירי דכבר נגמר דינו בב"ד על עביר' א' וק"ל:

בגמרא פשיטא אלא איתגורי איתגור לישנא דאלא נוכל לפרש דבא לרמז דלא תימא כקושי' התוס' מהא דאלו נערות דמצינו דאיתגורי איתגור לכך קאמר אלא כלומר דהכא

ליכא מילתא אחריתי כ"א דאיתגורי איתגור משא"כ לשם יש טעם אחר דאיכא הפסד דחבירו כתירוץ התוס' וק"ל:
שם בגמרא מנא הא מילתא כו' דכתיב כו' הא דנקט קרא ג' דברים ומתרי הוה די לאשמעינן מיני' הא דנדון בחמורה איכא למימר דה"א דלא בא יחזקאל לאשמעינן כ"א איזה מיתה היא חמורה לכך נקט תלתא ולא ב' ולא ד' א"כ ע"כ לא בא כ"א לאשמעינן דנידון בחמורה וק"ל:
בתוס' ד"ה נידון בזיק' הראשונה לאו מילתא דפסיק' כו' ובזה מיושב היטב מאי דאמרה הש"ס כיצד כו' וק"ל:

דף פא:
בגמרא לימא מתני' דלא כרשב"ג כו' אמר רבינא אפילו תימא רשב"ג כו' אפשר לומר דרבינא לא בא לומר דבאמת אפי' מתני' כרשב"ג אלא על מאי דאמר המקשה לימא מתני' דלא כרשב"ג בא להשי' דאפשר למטעי ולומר דאתי כרשב"ג דהנה המקשה דאמר כן משום דקשי' ליה על ר"י ברי' דרב דאמר לרבא בפ' ו' דיבמות בע' מיני' דר"י כו' והיאך לא ידע דסתם רבי במלקיות כרבי לכך משני רבינא דאפשר למטעי ולומר דאתי אפי' כרשב"ג ובזה מתורץ קושי' התוס' ודוק:

דף פג.
בגמרא גופ' כו' האוכל טבל וכהן טמא שאכל תרומה טהורה
הא דהקדים טבל לתרומה והלא טבל ילפינן מתרומה משום דבתרומה מחלק בין טמאה לטהורה משא"כ בטבל וק"ל:

דף פג:
בגמרא פרט לזו שמחוללת ועומדת אפשר לתרץ קושי' התוס' דשאני תרומה מקדשים דהואיל דחזינן דהתורה הקפיד' על אכילת' משום שלא יחללו אות' ש"מ דאינו נענש כ"א על מאי שמחללת למטמא אות' בשעת אכילה משא"כ בשהיא טמאה כבר א"כ אין להענישו עוד משום חילול ודוק: שם בגמ' אמרי ליה ר"פ ור"א לרב כו' דכתי' וכל זר לא יאכל קדש לכאורה יש לתמוה מאי חידשו לו מקרא הלזה דודאי רב דאמר לוקה נמי מקרא הלזה חייבו מלקות וה"ל לומר מרישא דקרא דכתיב ומתו בו כי יחללוהו. ונראה דדייקא ליה מדכתיב וכל זר בוויו העיטוף ש"מ דקאי לעיל ו"קל: בגמרא ופרועי ראש דכתיב כו' עיין במהרש"א דהקשה על הרמב"ן במה שמתרץ דמקרא דראשיכם אל תפרעו ולא תמותו לא ילפינן דפרועי ראש במיתה דמהתם ילפינן הא אבל אחר אשר אינו נוהג פריע' ראש חייב מיתה והקשה הוא ז"ל והלא אבילות אינו מדאורייתא כ"א מדרבנן.

ואומר אני דבאמת כוונת הרמב"ן לא היה מעולם דלפי האמת נילף מיני' דאבל אחר שאינו נוהג .פריע' הראש דחייב מיתה כ"א כוונתו הוא ודאי דמההוא קרא לחוד הוה אפשר למיטעי ולומר דנילף מיני' מית' לאבל שאינו נוהג פריע' ראש אבל השתא דחזינן דאתקשו להדדי ממילא ידעינן דגם שם הכי מידרש ולא לחייב מיתה לאבל אחר וק"ל:

בתוס' ד"ה וטבול יום ששימש כו' עד וא"ת בפרק ג' מיני' דדרשינן כו' תיפוק לי' מוטהר' מכלל שהיא טמאה כו' אפשר לומר דאחר דמצרכינן קרא בטבול יום ששימ' כדכתבו בסמוך א"כ ע"כ צריכנא נמי קרא למחוסר' כפר' ולטבול יום בשנכנסו למקדש דהוה אפשר למטעי ולומר דאי איתי' דדרשינן וטהר מכלל שהוא טמא א"כ קרא יתיר' בטבול יום ששימ' למה לן אלא ע"כ דלא דרשינן כן ודוק:

בתוס' ד"ה אין בגדיהן עליהן כו' עד ומיהו קשה כו' הנה נראה דלא קשה להו למאי צריכנא הא דרש' דאין בגדיהם עליה' כו' דנילף הכל ממאי דכתיב במכנסיי' בהדי' מיתה דמ"מ לא הוה ידעינן דמחללי עבוד' באין בגדיהם עליהם וכן כתבו בזבחי' אלא דקשי' להו ל"ל למכתב מיתה במכנסיי'. ואפשר לומר דאפ"ה צריך למכתב מיתה בחד מנייהו כי היכי דלא נימא דהוה שלשה כתובים הבאי' כאחד וכדכתב רש"י ז"ל לקמן בסמוך ביושב דפסול ע"ש ודוק:

דף פד.

בגמרא מי כתיב בגופי' מכללא קאתי כו' נראה לי לפרש

דלהכי לא ילפינן הכא ג"ש משום דעיקר מאי דכתיב ולא יחלל בא להורות היתר ולא איסור דהרי הקרא קאמר דלא צריך להתרחק מלעבוד שאע"פ שיעבוד עבוד' לא יחלל אות' רק מכח הכלל קאתי האיסור הא אחר כו' וא"כ אמרינן הואיל דעיקר קרא לא בא כ"א להתיר ולא לאסור לא ילפינן ג"ש משא"כ כל הני דלעיל דעיקר קרא ודאי לאסור בא שפיר ילפינן א"כ ג"ש וא"כ מה שתירץ הר"י דאורלייני"ש א"ש נמי דגם שם העיקר קרא לא בא על האיסור דאדרב' דה"ק דלא ישא חטא בהרימו חלבו אלא אדרב' דמצוותו בכך רק מדיוק' ומכללא ילפינן שבאם לא ירים חלבו דישא חטא להכי לא ילפינן גם שם ג"ש ודוק ותמצא:

עוד בגמ' ויליף חילול מתרומה אף דבאמת קאי במסקנא דיליף לי' מטמא ששימש מ"מ טמא ששימש גופי' יליף ליה לעיל מתרומה לכך נקט העיקר ילפותא וק"ל:

שם גמר חט' מתרומה כו' הנה מה שמקשי' תוס' בד"ה גמר כו' יש לתרץ דרבי דרש מלת בו למעט דלא הוה דומי' דתרומה מכל וכל למהוי דוקא קדוש' הגוף אלא אף קדשי ב"ה וק"ל:

הנחנקין פרק עשירי. דף פ"ד ע"ב בגמרא מכה אביו ואמו מנלן נראה דג' דברים קשאל עלייהו מנלן חדא מנלן דבחנק ועוד מנלן דאף דלא קטלו מיחיי' ועוד מנ"ל דעד דעביד בהן חבור' ובהכי א"ש שקלי' וטרי' דש"ס אהדדי וק"ל:

בתוס' ד"ה מאן שמעת ליה כו' עד וזהו תימא א"כ אמאי אמר ליה כו' ועוד כו' ועוד דר"ש כו' הנה יש ליישב ולקיים פירש"י דודאי קושי' אחרונה לא קשה כולי האי די"ל דשקלי' וטרי' דהכא אזלא אליבא דר"י ולא אליבא דר"א ומאי דמקשי' בראשונה אטו כו' י"ל דר"י סבר דסתמא דמתני' ודאי אתיא ככ"ע וכדכתבו תוס' בסמוך דמחט של יד משמע לי' לתלמודא דאתי' ככ"ע. ומאי דמקשי' אי חשוב תיקון גמור צריך לכלבו אמאי נקט חובל ומבעיר י"ל דבאמת ה"ק ר"י לר"א וא"ת משנה א"כ ע"כ צריכנא לומר בצריך לכלבו ולאפרו וא"כ מ"ש דנקט' חובל ומבעיר וק"ל:

דף פה.

בגמרא והאמר ר"ש ביישו ישן כו' עיין בב"ק מה שכתבתי שם ודוק:

שם בגמרא בשהכהו הכאה שאין בה ש"פ כו' הנה יש לדקדק בהאי שקלי' וטרי' דמה עלה על דעתו לפרש דמיירי בשהכהו הכאה שאין בה ש"פ דא"כ למה נקט' הברייתי' דברי' בשיוצא ליהרג. ואח"כ דאמר מאי פטור מממון היאך לא עלה על דעתו קושי' המקשן וכן בסמוך בתירוץ האחר יש לדקדק כן. לכך נראה דבאמת התרצן מתחלה רצה לתרץ מה שתירץ באחרונה דמדכתיב בעמך דמשמע דוקא במקוי' שבעמך רק דודאי לא נאמר זה אלא במה דלא חיסר ממנו ממון אבל בזמן שחיסר ממנו ממון ודאי דצריך לשלם לו אותו ממון שחיסר ממנו אף דלא הוה מקוי' שבעמך דהיאך רשאי ליטול ולחסר ממנו ממון ולכך קאמר תחלה בתירוצו דהכהו הכאה שאין בה ש"פ וא"כ נוכל לפטרו אפילו מן מלקות מטעם מקוי' שבעמך והמקשן לא הבין תירוצו וסבר דרוצה לפטרו אפילו ממלקות מטעם שלא הכהו בש"פ ולכך הקשה מה שהקשה ותירץ הוא לו מאי פטור דקאמר מממון כלומר הא דתרצתי לך בשהכהו בשאין בה ש"פ לאו מטעם מלקות אמרתי כן כי פטור שבמלקות טעם אחר יש בו כדלקמן רק אמרתי כן כדי לפטרו נמי מממון ואכתי לא הבין המקשן ומקשה א"כ מבנו וע"ז השיב לו דמאי דפטור ממלקות הוא מטעם דכתיב בעמך וכמו שדרשינן שם בעושה מעשה עמך כן דרשינן נמי במקוי' שבעמך וגם זה לא הבין המקשן ומקשה ליה א"כ בנו נמי וגלה ליה התרצן אח"כ דהכי קאמינא דבעמך דרשינן במקוי' שבעמך. ואפ"ה צריכנא נמי לאוקימת' דלעיל דהכהו הכאה שאין בה ש"פ דאל"כ לא הוה פטור מממון ודוק:

דף פה:

בגמרא ועוד ק"ו נראה דלכך קאמר נמי ק"ו ולא די לו במאי דקודם כדי שלא נאמר דאית ליה ההיקש ומהיקש קא יליף לכך קאמר הק"ו דע"כ לית ליה א"כ ההיקש וע"כ מבנין אב קיליף ליה וק"ל:

ועוד אומר דלא די ליה ג"כ בק"ו לחוד דא"כ ה"א דאפ"ה אית ליה ההיקש והא דאמר הק"ו אימא דה"ק מה מכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך היינו דלא כתיב בי' בפירוש כמו במקלל ודומי' דהכי מצינו בב"מ פרק הפועלים בענין אכילת הפועל במחובר ע"ש לכך קאמר הב"א וגם הק"ו דמיני' חזינן בהדי' דלית ליה ההיקש וק"ל:

בגמרא הניחא לר' יונתן כו' יש לפרש ג"כ הכא לישנא דהניחא דלכאורה היה אפשר לדקדק אליבא דר' יונתן דילמא כתב לן התורה יחדיו בכלאים ובשארי מקומו' ומיני' בא לן בשארי מקומות דאו או קאמר ה"ל למכתב בכל מקום או במקום דצריכנא ליה ולא לכתוב יחדיו במקום דצריכנא ליה ומן מאי דגלי לן התורה במקומות ההם בתיב' או ש"מ במקום דלא כתיב או בהדי' דוקא קאמר. וא"כ הוה לן קצת ישוב אליבא דר' יאשי' דנאמר דאף דיליף ר"י מאביו ואמו קילל דאו או קאמר אפ"ה איכא למילף מיניה ג"כ לאחר מיתה דאל"כ למאי הוצרך הכתוב להרבות דברי' אלו לא ה"ל למכתב כ"א מלת או אלא ש"מ דגם לאחר מיתה בא לרבוי' ומדסמיך מלת קלל לתיב' אמו מיני' ילפינן נמי דאו או קאמר. אבל באשר נאמר דלר' יונתן לא קשה מידי דבאמת לא רצה הכתוב למכתב למלת או בהדי' דא"כ הוה אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דוקא בזמן שיקלל אחד מהן או אביו או אמו הוא דמחייב אבל בזמן שיקלל שניהם הרי הוא פטור דומי' דאמרינן לעיל באחותו בת אביו ובת אמו וגם לעיל בהעבר' כל זרעו למולך דפטור ולכך דייק ר' יונתן בדבריו משמע שניהם כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו לומר דתרוויי' בא הכתוב לאשמעונן וא"כ גם לר' יאשי' א"א למכתב למלת או וא"כ קשה מנ"ל כל זה העליתי לפני תלמידי בדרך צחות וק"ל:

בתוס' ד"ה ומה מכה אביו כו' ומיהו קשה כו' נילף ליה שנעשה בו שלא בעמך כבעמך ממקלל כו' כצ"ל ולא כהגה' מהרש"א ופירושו הוא דאחר דמצינו דמכה קיל ממקלל דמכה בחנק ומקלל בסקילה א"כ אית לן למילף מקלל מכח ק"ו זה ממכה דנעשה בו שלא בעמך כבעמך דמה מכה שאינו כ"א בחנק נעשה בו כו מקלל דבסקיל' מכש"כ וא"כ פירכ' דמהרש"א דאמר אחר יוכיח ודאי ליתא:

והנה ודאי על זה הוה קשה הלא קרא מפורש בהדי' במקלל בעמך ומיני' ילפינן מקלל אביו ואמו לכך מסיימי תוס' עוד ממקלל דחייב בו לאחר מיתה כלומר דע"כ צריכנא

לומר דלא דרשינן בעמך במקלל אביו ואמו ומדחזינן דחייב בו לאחר מיתה והלא כתיב בעמך במקוי' שבעמך ומדחזינן גלוי מילתא דליתא בהא מילתא א"כ ג"כ בהא מילתא נמי ליתא ומה שכתבו עוד ומכה פטור דבעינן נפש רצו בזה נמי להביא ראי' דלא נדרוש בעמך במקלל אביו ואמו דאחר דחזינן דהוצרך הכתוב לכתוב נפש ולא ילפינן ליה מדכתיב בעמך למדרש במקוי' שבעמך. ובזה מיושב מה דהביאו תוס' ז"ל האי ילפות' דבעינן נפש כדדרשינן לעיל וכי עד השתא לא ידעינן דבר זה ומה הוצרכו להביאו מהיכא קא ילפינן ליה לפי מה שהבינו שארי מפרשים ועיין בהמרש"א ומהרש"ל ודוק:

בגמרא עימור בפחות משוה פרוט' איכא בינייהו נראה דמדוקדק הדבר בדברי ר"י אשר הביא הקרא והתעמר בו ומכרו ולמאי הביא תיבת ומכרו אלא להורות בא כמו שהמכירה אינה פחות' משוה פרוט' כן השימוש ובהא א"ש בעי' דר' ירמי' ודוק:

בברייתא תני' אידך כו' עד הגונב את העבדים פטור נראה ליתן טעם במאי דברייתא לא העמיד' הא דהגונב העבדים אצל שארי הנמכרים דברישא דברייתא ונקט בין הדביקים הא דגנבו ולא מכרו וכו' משום דלכאורה היה אפשר לבע"ד לדקדק אמאי דקאמר לאחד מן הקרובים חייב והלא כתיב מאחיו עד שיוציא מרשות אחיו כדבסמוך לר"ש לכך קאמר הגונב את העבדים פטור כלומר דמאחי' ילפינן הא מילתא דבחצי' עבד דחייב דדוקא עבדים פטור אבל חצי' עבד חייב ומאחיו ילפינן דבר זה דהוה מיעוט אחר מיעוט כדדרש ר"י לקמן והאי ברייתא כר"י אתי' וק"ל:

דף פו.

בגמרא א"ל אנא מונמצא בידו קאמינא נ"ל דפירושו הוא

דאחר דמונמצא בידו ילפינן שימצא בעדים אייתר ליה תיבת כי ימצא וע"כ ילפינן מיני' פרט למצוי ומתורץ א"כ קושי' התוס' ודוק:

דף פו:

בגמרא איהו לא לקי אינהו היכי לקו מזה הלשון משמע דמאי דקאמר תחלה ה"ל לאו שניתן לאזהר' מיתת ב"ד היינו לומר לאו דלא תגנוב הוה לאו דניתן לאזהרת מיתת ב"ד והעדים צריכים להתרו' על הגניבה שאם יגנוב וימכר אח"כ יהיה חייב מיתה ודלא כדמשמע מפירש"י דמפרש דלאו דלא תענה ה"נ לאו שניתן לאזהר' כו' ודוק:

שם בגמרא גניבה לחוד קיימא כו' ופירש"י ועידי גניבה אינן באים להורגו אלא להלקותו כו' הנה מה שהקשה מהרש"ל דא"כ חזקי' מצי סבר אפילו כרבנן דדבר ואפילו חצי דבר והכי שאני הואיל דאינן באין להורגו אלא להלקותו כי' ע"ע ודאי לא קשה מידי דודאי

להכי קאמר חזקי' דאינן באין אלא להלקותו מטעם דלהורגו א"א דהלא חצי דבר הוא ואח"כ א"א להו להתרו' בו חיוב מיתה כ"א להלקותו והא בהא תלי' ודוק:
שם ומודה ר"י בעדים הראשונים כו' הנה י"ל דרב' בא להורות בזה דמאן דשמע טעה בזה הדבר ששמע דלא פליגי בבן סורר ומורה וסבר הוא דחזקי' מודה בעדים אחרונים דבן סורר ומורה דוקא ולא בעידי נפש ובאמת אינו כן אלא דר"י מודה בעדים ראשונים דבן סורר ומורה מכלל דפליג בעדים ראשונים דעידי נפש וק"ל:
שם אמר אביי הכל מודים כו' אביי בא ליישב לישנא דמימר' לעיל דשפיר קאמר ומודה חזקי' בעדים אחרונים ודלא קשה מידי מאי דהקשה ר"פ וק"ל: שם בש"ס אמר רב אסי כו' מתוך שיכול לומר עבדי מכרתי מדקאמר בלשון יחיד ש"מ דקאי על טענת הגונב ורצה לומר דעדות הראשונים אכתי לא הוה עדות אחר שאכתי יכול הגונב לומר עבדי מכרתי וא"כ לא קשה מידי ממאי דהקשו תוס' בד"ה עבדי מכרתי וכו' דאע"ג דהם היו מתרי' בי' מכל מקום הואיל דהוה יכול לומר אכתי עבדי מכרתי לא הוה עדותן עדות של כלום וק"ל ודוק ובזה מיושב נמי מאי דקשה להו על רמיז' דהכא מן מאי דקי"ל בב"ק דחשיב' לן הרמיז' ולא כן הכא דהכא אמרינן דהגונב ראה דהוה מרמזי אהדדי העדים דלא תימא א"כ א"א ליה לומר עבדי מכרתי אחר דראה דמרמזי אהדדי והוא ידע דהני עדים ראה אותו שגנבו וא"כ כשראה דמרמזי אהדדי ודאי חד' ידע בחברת' וא"א ליה א"כ למטען עבדי מכרתי קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא אפ"ה אפשר ליה למטען כן דרמיז' דידהו לא מהני לן נגד הגונב אבל שם מיירי דרמיז' חשיב' נגד העדים בעצמן דודאי הם ידעי מאי דמרמזי רמוזי ודוק ותמצא:
בתוס' ד"ה גניבה אתחלת' כו' וא"ת אמאי כו' הנה נראה ודאי דלא קשה מידי דודאי לחזקי' א"א להו להתרות הני עידי גניבה למיתה דהלא הוא סבר דלא ניתן להתרא' מיתה כ"א למלקות ולר"י ע"כ צריכי' להתרות בו למיתה דלמלקות לית ליה כדאי' בש"ס ודוק:

דף פז.

בגמר' בשלמא ב"ה גבוה כו' יש לפרש דאי הוה קשה מידי
על הא דב"ה גבוה כו' והיינו מאי דמקשי' תוס' דהלא עין עיטם גבוה לכאורה ממנו וא"כ הוה אפשר לומר דועלית' דכתיב בקרא ע"כ על א"י קאי דגבוה מכל עולם אבל השתא דניחא הא דב"ה גבוה כו' מטעם שכתבו תוס' א"כ מנ"ל שא"י גבוה מכל הארצות וק"ל:
עוד בגמ' א"ל ר"ה ב"ח לרב' תרגמ' לי להא מתני' אליבא דר"מ כו' נראה אחר דקיימא לן דאינו חייב כ"א בביטול מקצת ומקיי' מקצת ולא בביטול כל המצות לכך שאל מיני' לאשכוח בכולם דפליג בביטול מקצת וקיום מקצת ודוק ותשכח בכולם:

ובתוס' ד"ה ורשב"ל אומר כו' וא"ת כו' גם הכא לא קשה מידי דהלא אי אמר כר"י יבא ג"כ איסור גדול היינו עונש כרת ע"י דהלא לר"י דסבר עשירי בעי שימור לא תתחיל תחלת נדת' עד שתהי' לה יום אחד נקי בלי דם ואי תראה בו לא תתחיל אכתי תחלת נדת' ולר"ל מתחיל בו תחלת נדת' וצריכה לישב עוד ששה ימים לנדת' ולר"י אינה צריכה לישב בנדת' עד שתהי' לה יום אחד לשימור נקי בלי דם ועיין דף נ"ד ע"א בנדה ברש"י ד"ה ארבסר הוה כו' עד ומיהו תחלת נדה לא הוה כל זמן שלא ספרה ולא טהרה מזובה כו' ותמצא כי כן הוא ודוק:

דף פז:

בגמר' דין בתו מאנוסתו אפשר להמצ'

גם בזה פלוגת' אי ילפינן לי' בק"ו ועונשין מן הדין כדלעיל דף ע"ו דאיכא למ"ד דסבר כן ונפקא מיני' טובא גם בשארי מקומות. ויש לומר דלהכי קאמרה הש"ס דין בתו מאנוסתו דמלת דין קמרמז לן דבר זה וק"ל: שם בפלוגת' דר"י ורבנן כו' יש לפרש גם הכא כמו דמפרש רש"י לקמן דהאי עולה ויורד דמפרש האי אם מועיל בי' אדם אם חייב קרבן מעילה או לא וק"ל:

בתוס' ד"ה ר"י אומר כיה' פ"ה כו' עד וקשה היכי פריך כו' אפשר לומר דלמא הכי קא פריך ודלמ' קיהא וטמא היינו מנא לך דקאמר כהה בכ"ף דילמא קיהא בקו"ף וק"ל:

דף פח.

בגמר' תנן כך דרשתי וכך דרשו

חבירי כו' מאי לאו כו' משום דאל"כ כפל לישנא ל"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה קינוי' מחול היינו דווקא כו' כו' ונראה דלהכי משנ' הש"ס דבהא לא קאמר בעל שרצה למחול כבאידך משום דבהאי לא פסיק' ליה וק"ל: בגמר' מסית דלא בעי התראה מאי איכא למימר כו' קושי' התוס' יש לתרץ דגם לר"מ קאי דמצינו בו מקום דאיכא כרת בדבריו והיינו בשהסית אדם אחד והזקן אמר דלא הוה הסת' ואינו חייב מיתה וחביריו פסקו עלי' דחייב מיתה ואי אתי אחר והכהו מכה שיש בו שוה פרוטה ולחברי' הוה פטור המכה דהא אמרינן לעיל דף פ"ה דבעינן במקוי' שבעמך ואילו לזקן ממר' חייב ליתן ליה דמי הכאתו וכשנתן ליה אותו ממון וקידש בו אשה ודאי אתי' לידי כרת כדפרש"י לעיל בכמה דוכתי בהאי ענייני' ודוק. או דהכה אותו מכה שאין בו שוה פרוטה ולפי דברי חביריו פטור הוא המכה מן מלקות ואם הכהו ב"ד מחייבי' לשלם לו דמים ואם קידש בהם האשה הרי היא מקודש' ולדברי זקן ממרא אינן צריכי' לשלם לו ממון ואם קידש בהן אשה אינה מקודש' ודו"ק. דף ב' ע"א במתני' אין אומרים יעשה זה

כו' הא דנכנס בלשון רבים ויצא בלשון יחיד דה"ל לומר אין אומרים יעשו אלו כו' אלא לוקין מ' משום דא"כ הוה משמע דלוקין מ' ע"י צירוף ולא כל אחד ואחד ובאמת ואין משלשין במכות תנן ואע"ג דתנן התם הוצרך לדקדק בדברים גם הכא משום דה"א דע"כ לא קאמרי' התם דאין משלשי' אלא משום דאל"כ לא הוה מתקיים כאשר זמם הואיל דהם העידו על א' שחייב מלקות מ' אבל הכא דלא מלקינן להו מטעם כאשר זמם אלא מקרא דוהרשיעו כו' כדלקמן אימא דהוה די בשמלקינן להו ע"י צירוף מ' קמ"ל וק"ל:
ועוד היה אפשר לומר דבא להורות דאפילו לדידי' לחוד לא פסלינן ואילו הוה אמר בלשון רבים ה"א דלא פסלינן ליה עם זרעי' אבל לדידי' לחוד פסלינן קמ"ל ונקט בסיפא ג"כ בלשון הזה איידי דתנא כן ברישא וק"ל: בגמרא ועוד מדקתני כו' רבי' סוברי' דרש"י אינו גורס מכלל וכו' ואני אומר דשפיר גריס ליה רש"י ז"ל ג"כ והכי קאמר המקשן ועוד כו' כלומר דאם תרצה לומר שבא התנא לפרש אימתי יוכלו להזמם ע"י עדים אחרי' רק דתוך כדי דבורו התחיל לדבר בענינים אחרים כאשר מצינו במקומות אחרים על זה קאמר דזה ג"כ אינו דהלא לקמן קאמר התנא אבל כו' הרי אלו זוממי' מכלל דאלו אין זוממי' ולישנ' דאבל קא דייק דנרא' מתוכם דלא היה מדבר עדיין מזה הדבר אימתי יכולי' להזמם דאלו היה מדבר בזה לא ה"ל לומר אבל כ"א הרי אלו זוממי' ודוק:

מכות

דף ב.

בגמרא תנא התם קאי כו' נראה לומר ולפרש דה"ק אחר שכבר נאמר בפרק ההוא ויש לך עדים זוממי' אחרים ע"י חסורי מחסר' כו' קאמר א"כ שפיר בזה הפרק כיצד עדים נעשי' זוממי' כו' כלומר מאימתי נעשה זה שיזממו ולא נקים בהם דין הזמה כל עיקר וקאמר מעידין אנו כו' וק"ל: אבל ביותר נראה לפרש אחר דנדקדק לכאורה על התנא דלא קאמר אלא הא דהיו מעידין ולא קאמר נמי דנזממו אשר על כן נאמר דבאמת מתני' הכי קמתפרש כיצד כלומר כיצד נעשה זה הענין שאין עושין בהם דין הזמה כל עיקר וקמהדר העדים נעשים זוממי' כלומר בזמן שהעדים נעשי' זוממי' על הא דהיו מעידין באיש פלוני כו' והה"א דהעדים נמי הכי קא דייק דהוה ה"א הידוע. ובודאי אי לאו דאמר דחסורי מחסרי מתני' דפרקי' דסנהדרין לא היה אפשר לפרש כן וק"ל:
לישנא דמקדימי' אפשר לפרש אחר דכבר קיימא לן מאן דמחייב ב' מיתות נידון בחמורה והנה הני עדים דהעידו על בת כהן ובועלה נמי נתחייבו ב' מיתות וה"ל לן להקדים נמי החמור' לכך קאמר שאינו כן דבכל מקום מקדימי' לאות' מיתה החמורה חוץ מזה וק"ל:

ובמאי דמפרש רש"י בכתובות שלא יענו הדין יש ליישב קושי' התוס' דלא הוה מילתא דפשיטא ושהתנא הוצרך לאשמעינן הכא בעדים זוממי' דהנה מצינו בסנהדרין דסבר ר"ע דבזקן ממרא משמרי' אותו עד הרגל מדכתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ור' יהוד' פליג עליו ואמר אין מענין דינו של זה אלא ממיתין אותו מיד וכותבין ושולחין שלוחין כו' ועוד שם בבריית' ת"ר ד' צריכין הכרזה וחד מנייהו עדים זוממים דכתיב בהו והנשארים ישמעו ויראו כו וזה אתי' כר"י כי ודאי כמו דפליג ר"ע בזקן ממרא וסבר דממתיני' עמו עד הרגל מדכתיב וכל ישראל ישמעו כו' כן פליג בכל ד' אלו דמ"ש.והנה באמת לכאורה מוכח בעדים זוממי' כר"י דאחר דכתיב בהו כאשר זמם ואלו הם שרצו להמית אחד ודאי לא היינו מעכבין עמו עד הרגל בזמן שהעידו עליו חד מחיובי מיתות דלא כתיב בי' וכל העם או וכל ישראל כו' כן נמי לא נמתין עם העדים עד הרגל דכאשר זמם כתיב ודומי' דהכי נאמר ג"כ בכתובות על מאי דאמרו עדים זוממי' אין צריכין התראה מי איכא מידי דאינהו בעי קטיל בלא התראה ואינהו בעי התראה הא בעינן כאשר זמם וליכא. והנה היה אפשר לומר עדיין כאשר נעשו זוממי' על עדותם על אחד שהוה בן גרושה או אפי' בזוממי' בת כהן ובועלה דלא מקיימי' בהו שפיר כאשר זמם נאמר ג"כ דממתינן עמהם עד הרגל ודומי' דמקשה ג"כ על הא דלעיל וז"ל אלא מעתה בן גרושה כו' דלא מכאשר זמם קא מיתרבי ליבעי התראה וקמשני משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם לכך הוצרך לומר התנא דמקדימי' אותם ואין מענין דינם אפילו בכי הא ודוק: בגמרא וליפסלוהו לדידי' ולא לפסולוהו לזרעו הא דלא קאמר בקיצור ולפסלוהו לדידי' וממילא ידעינן דר"ל ולא לזרעי'. אפשר לומר דהוה אפשר למטעי ולומר דוקא בדלית ליה זרע הוא דקמקשה דלפסלו' לדידי' אבל בזמן שיש לו זרע גם הוא ידע דא"א לומר לאפסלי' לדידי' ולא לזרעי' לכך קמסיי' ולא לפסלו לזרעי' לומר דאפ"ה קא שאל דגם בזה לפסלוהו לדידי' בלחוד וק"ל:

שם מתקיף לה רבינא כו' ומה הסוקל אינו נסקל כו' אפשר לפרש דה"ק ומה הסוקל היינו במזיד בלי התרא' אינו נסקל עדים שבאו לסקול במזיד בלי התראה לא לסקלוהו וכבר קיימא לן דאינן צריכין התראה כדלעיל ולא קשה א"כ כל קושי' התו' שעל רש"י ז"ל והנה באמת לא נראה דבר פדא יפלוג על דרש' דקרא דכתיב בהדי' תיבת לו להורות ולא לזרעי' אלא נראה דגם הוא דרש כן רק דבא לתרץ קושי' הש"ס ולפסלוהו לדידי' בענין אחר וקאמר ק"ו כו' וקסבר דאהני ק"ו מיהא אחר דאית לן תיבת לו דלא לפסלי' לזרעי' דגם לדידי' לא נפסול וק"ל:

בתוס' ד"ה מעידין אנו כו' עד ויש לדקדק

כו' יש ליתן דביקו' לדקודם דלא קשי' להו תחלה על תירוץ הראשון שלהם קושי' זאת משום דהוה אפשר לומר דבאמת אין עדים יכולים להעיד על אדם אחד שהוא ממזר משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וא"א להעיד כ"א על אחד שזינ' עם ערו' אחת וממילא אותו בן שנולד מערו' ההי' נעשה ממזר ועל דבר זה האב נאמן ומה גם אפילו החי' כדאי' בקדושי' וא"ת ומה הפרש יש בין זה לבן גרושה אומר דאלו בן גרושה העידו על איסור לאו היינו שאבי' עבר על לאו שנשא גרושה ומתקיים בעדים שפיר כאשר זמם כתירוץ א' משא"כ בממזר דע"כ העידו שאביו עבר על כרת או מיתות ב"ד וא"כ לא נתקיים בהו כאשר זמם כלל במלקות א"כ הוה שפיר עדות שאי אתה יכול להזימה משא"כ לתירוצם הב' ודאי יכולים ג"כ להעיד על אחד שהוא ממזר לכך מקשי' השתא ולא תחלה וק"ל. ובעיקר קושיתם היה אפשר לומר דאלו נקט ממזר ה"א דוקא בממזר לא עבדינן בהו כאשר זמם דהלא דבר שאינו הגון הוא להכריח אדם שיעשה עבירה דאם נקים בי' דין דממזר ע"כ יוכרח ליקח ממזר' או גיור' למאן דמתיר או יבטל מפריה ורביה וזהו דבר קשה משא"כ בבן גרושה מה בכך אם ישא ישראלי' וק"ל:

בתוס' ד"ה מעידין אנו כו' וא"ת והא יכול לומר מזיד הייתי כו' מאי דמקשה מהרש"א והלא אין אדם משים עצמו רשע י"ל כמו שמתרצי' תוס' שם בב"מ דאינו רוצה להביא חולין בעזרה דומי' דהכי הכא נמי אין רוצה לנוס לעיר מקלט ואינו יכול לקיים הרבה מצות כדאי' לקמן במתני' דאלו הן הגולין ז"ל ואינו יוצא משם לא לעדות מצו' כו' ולא לעדות נפשות ואפילו ישראל צריכין לו כו' ע"ש וק"ל:

והנה לכאורה נראה דלא קשי' להו על כל גולין דעלמא היאך יתחייבו לגלות ע"י עדים שיעידו עליו והא יכול לומר מזיד הייתי דודאי שפיר אפשר למצוא בזמן שהוא חומר בהדיא דלא הוה במזיד כ"א בשוגג רק קושיתם אהא דהכא דאי מיירי הכא ג"כ בכי הא ודאי דאין העדים חייבי' כלום אחר דלא עשו הם כל הדבר כ"א ע"י הודאתו. אבל מ"מ אפשר לדקדק על תירוצם הב' דכתבו דמיירי דשתק ולכאורה היה נראה דא"כ גם בכי הא לא יתחייבו הם דלא עשו כל הדבר דאלו רצה לא הוה שתק ואמר לא קטלתי ודומי' דהכי איתא בסנהדרין דף פ"ו ע"ב דאמר רב אסי עידי מכירה בנפש שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכול לומר עבדי מכרתי ע"ש ודוק כי אפשר ליישב. גם אפשר לדקדק על תירוץ הלזה אטו בשופטני עסקינן דישתוק והלא הכא מיירי דלא קטל מידי דהרי נעשו זוממי' על כך. ואפשר לומר דבאמת הוא הרג בשוגג רק דהעדים לא היו אצל המעשה ולכך נעשו זוממי' וק"ל:

עוד אפשר לדקדק אי קושיתם לא הוה כ"א אדהכא היאך נעשו זוממי' והלא אינן יכולי' להעיד דעשה מעשה בשוגג דיכול לומר מזיד הייתי ומאי קושי' ודלמא שהעידו על אחד שכבר נגמר הדין עליו בב"ד אחד ע"י הודאתו בעצמו שהרג בשוגג שחייב גלות ואח"כ נעשו זוממי' על כך ודוק: בתוס' ד"ה כל הזוממי' מקדימי' כו' עד כדתני' הכה תכה וקשה כו' וכן קשה דבתוספ' כו' אחר דיש לדקדק הרבה בדבריהם לכך ההכרח לא יגונ' לנטות מלפרש דבריהם כפי מה שיעלה בתחלת מחשבות של כל אדם ולפרש אותם בדרך אחר דהנה תחלה קשה לן למה הביאו קרא דהכה תכה ולא אותו קרא דכתיב ברוצח ומאי קשי' להו מדתנ' בתוספת' הא מילתא דיליף מקרא דובערת' ודלמא במקום דגלי גלי וכזה מצינו במקומות הרבה ולאו בכל מקום כתיב ובערת כו' ואי משום דמשמע להו דדרש' דובערת' לאו דרשה גמורה היא מנ"ל לומר כן לכך אמינא דסגנון דבריהם כך הוא אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתני' הכה תכה והיינו בעיר הנדחת ולכאורה קשה על זה והלא הש"ס אמרה דרוצח וגואל הדם הוה ב' כתובים ולמה לא קאמר דהוה ג' כתובים וכן קשה על הא דבתוספ' דיליף בעדים זוממי' מן קרא דובערת וא"כ ה"ל לש"ס למחשב ג"כ שם ולא לומר דלא הוה כ"א ב' כתובים וצריכנא א"כ ע"כ לתרץ כדתירץ הר' יוסף כו' ודוק:

בתוס' ד"ה זוממי בת כהן כו' עד וא"ת ל"ל דרשא דלאחי' כו' מה שדקדקתי בזה עיין בחידושי דסנהדרין:

בד"ה בעינן כאשר זמם וליכא קשי' היכא שמעידין שהוא מצרי ב' כו' ולא תקשה דמנ"ל דלא נפסול אותם ג"כ דאפשר לומר דא"כ ה"ל לש"ס לעשות איכא בינייהו דלטעם דר"ל אפשר לפסול אותם ולטעם דבר פדא א"א למפסלוהו דהלא גם בהא איכא למימר ק"ו דידי' ודוק:

בא"ד וי"ל דמ"מ אשתו נפסלת כו' ויש לדקדק דמ"מ בשהעידו על אשה אחת שהיא מצרי' שנייי' דלא מיפסל הבעל בנשואי' נפסול לעדים בשיזומו ויש ליישב הואיל דכשהעידו על איש א"א לקיים בהו א"כ גם כשהעידו על אשה כן א"א לקיים דבעינן משפט אחד יהיה לכם כדאי' בכתובות גם בב"ק. אבל א"כ קשה ל"ל תיבת לו למעט דלא נעשו אותם בן גרושה תיפוק ליה הואיל דאם היו עדים ישראלי' א"א לקיים בהו דין הזמה הזאת א"כ גם כשיהיו כהנים לא נקים בהו דין הזמה הזה דבעינן משפט אחד יהיה לכם ובאמת אפשר לדקדק ג"כ הכי על האי מאן דרצה ליתן טעם בהחובל דנאמר עין תחת עין הוא ממון ולא עין ממש דאל"כ סומא שסימ' חבירו מה נעשה בו ובעינן משפט

אחד יהי' לכם היאך קס"ד דידי' לומר כן והיאך לא ראה דהוצרך התורה למכתב תיבת לו למילף מיני' דלא נעשו בן גרושה ואי כסבר' דידי' לא הוה צריכנא לזה כנ"ל ודוק:
עוד יש לדקדק בדבור זה למאי הוצרכו לומר דמ"מ אשתו נפסלה ולמה לא קאמרו דמפסל או אבוהו או אמו דשכיח' טפי וק"ל:

דף ב:

בגמרא והיא הנותנ' והלא דין הא דנקט כפל לשון גם במאי דקאמר נמי ליגלו תיבת נמי היא לכאורה מיותר' ונראה דבאמת יש לדקדק על דברי ר"י אלא מאי דמלקינן להו יש להקשות עדיין ומה איהו דעשה מעשה במזיד לא מלקינן ליה הן שלא עשו מעשה אינו דין שלא ללקות אותן וא"כ זהו שאמר כפל לישנא חדא והיא הנותנת והיינו במאי דמפרש אח"כ כי היכי דתהו' להו כפרה ועוד והלא דין ר"ל דמן הדין הזה נאמר א"כ ג"כ דלא ללקות אותם וזהו שמסיים נמי ליגלו כלומר כי היכי דמלקינן להו ולא אכפת לן משום האי ק"ו ה"נ ליגלו ולא ניחוש להאי ק"ו ודוק. והנה נראה דר"י לא טעה עצמו במילת' הפשוט כ"כ וע"כ נאמר דודאי גם ר"י מודה דדרשינן האי מילתא מתיב' הוא רק דבא ליישב דלא יבא בע"ד לומר מנ"ל דתיב' הוא בא למעט אותם לאקולי עליהם דלא ליגלי דלמא להחמיר הוא ינוס ויצא במיתת כ"ג אבל הם לא יצאו אפילו במיתת כ"ג או שארי חומרות דנחמיר עליהם ממה דמקילינן על הורג שוגג בעצמו וע"ז בא ר"י ואמר דא"א לומר דלהחמיר בא הכתוב דק"ו הוא וא"כ ע"כ להקיל בא ואפשר נמי מאי דאמרה הש"ס אלא מחוורת' כו' לאו למדחי לר"י לגמרי אלא לומר דעיקר הדבר הוה כדר"ל וזהו מחוורת' כדר"ל אבל מ"מ דר"י נמי צריכנא: בגמרא אלא רמז לעדים זוממי' שלוקק מניין ואפ"ה לא קיצר בדברי' אחר דהוה אפשר לומר הואיל דלא נקים בהו דין הזמה א"כ גם הם לא יעידו על דברי' אלו דבעינן עדות שאתה יכול להדמ' כקושי' התוס' וק"ל: בגמרא קסברי' כופר' כפר כו' מאן תנא כו' אמר ר"ח ר"י כו' הא דדחיק לי' ר"ח לזה למימר דלאו כ"ע מודה דהוה כפרה משום דדחיק' ליה במאי דלא תני תנא דמתני' גם את זה בהדי אלו דתנא דלא עבדינן בהו דין הזמה ולכך קאמר דלא סבר זה כ"א ר"י ותנא דמתני' סבר כת"ק וזהו אפשר דהוה טעם דרב המנונ' דסבר למימר ה"מ כו' משום דבזה מיושב נמי דלא חשיב ליה תנא דמתני' דין ההוא משום דלא הוה דומה לאינך תרי דחשיב במתני' דאינך תרי לעולם לא מקיימינן בהו דין דהזמה ובהך סבר דזימנין מקיימינן בהו ואחר שדח' רבא סברתו הראשונה סבר דאכתי אפשר להמצא ענין דמקיימינן בהו דין הזמה ולכך לא חשיב להו ודחה רבא גם את זה מענייני' דקרא ומ"מ ניחא דלא חשיב ליה תנא דמתני' אחר דנדקדק למה לא דחה רבא גם הסברא ראשונה דרב המנונא מענייני' דקרא

ואז לא הוה אפשר ליה למהדר לומר סברתו השניי' וע"כ נאמר דאי לא דהוה דחי סברתו ראשונה מכח סברא לא הוה מוכח מעניינא דקרא דלא נקים בהו כלל דין הזמה דהוה אפשר לומר דע"כ לא נקים בהו אלא בזמן דאית לאחד מהם אבל היכא דליכא לאחד מהם נקים בהו דין הזמה ולכך אמר דסברא ראשונה נדחה מכח סברא וא"כ ע"כ קרא דבא למעט ממעט במקום דליכא למדחי מכח סברא. ומ"מ יישוב מצינו דלא קחשיב ליה תנא דמתני' דאלו אינך ממעט להו הקרא זולת סבר' ואלו דין הלזה צריכנא גם לסבר' עם הקרא. והנה ודאי הא דכופר' כפר' לאו כ"ע סבר כן אע"ג דדחי ר"פ לדלעיל כל זה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות:

בתוס' ד"ה ומה הסוקל כו' עד ואפ"ה לא עבדינן האי ק"ו דה"ק לו לעיל דלא עבדינן ק"ו בכה"ג עכ"ל כצ"ל כמו שכתוב לפנינו בספרינו ותוכן דבריהם הוא דבאו להוכיח דבאמת לא עבדינן אפילו ק"ו הלזה דלא תימא ומנ"ל דלא עבדינן באמת האי ק"ו לכך אמרו דה"ק ולעיל דלא עבדינן ק"ו בכה"ג והיינו במה דהובא לעיל מתני' דסנהדרין כל הזוממי' מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן כו' ודבר זה מוכח מקרא דכתב היא או לאחיו ש"מ זולת זה עבדינן בהו אותה מיתה שרצו לחייב זה שהעידו עליו וק"ל ולאו שפיר עבד מהרש"א דרצה להגי' בדבריהם:

דף ג.

בגמרא תנינא משלשין בממון ואין משלשין במכות הא דהוצרך לסיים סיפא דמתני' משום דהוה אפשר לומר דלמא רב דיוקא קאתי לאשמעינן דמשלם דוקא לפי חלקו ולא כן במלקות ומיתור' דבריו למדינן כן לכך קאמר דגם זה תנן התם וק"ל:

שם אמר רבא באומר עדות שקר העדתי נראה לפרש זולת פי' התוס' דבאמת אי אומר כן העד אחר שהוציאו ממון על פיו ודאי דצריך לשלם והדין קיים והוא צריך לשלם מכח דין דגרמי ונראה באמת דלית מאן דחולק על דבר זה והא דכתב הטור סי' ל"ח בשם ר"ח דאינו חייב באומר עדות שקר העדתי היינו באומר כן עד שלא הוציאו ממון על פיו ואזי לא גרם עדיין היזק לחבירו ואינו דומה לעד זומם שניזום ע"י עדים אחרים דגזירת הכתוב הוא מטעם קנס. והנה במאי דרצה לאוקי' הכא באומר עדות שקר העדתי ע"כ קודם הוצאות ממון ע"פ קאמר דאל"כ למה קרא אותו עד זומם דמשמע דזמם להזיק ולא הזיק עדיין וסבר דתייב כמו אם היה ניזום מן עדים ועל זה קא מקש' כל כמיני' כו' כלומר דודאי אע"ג דאומר כן אפ"ה הב"ד מוציאי' ממון על פיו וא"כ אכתי לאו שפיר קאמר דקרא אותו עד זומם דמשמע דלא עשה כ"א זמם לעשות הלא הוה כאלו עשה

וגרם ההיזק כי סוף שיוציאו על פיו הראשון בשלמא בשניזום ע"י עדים אחרים אין ב"ד מוציאי' עוד ממון על פיו וא"כ שפיר מיקרא עד זומם דזמם לעשות ולא עשה ובזה א"ש במאי דחזינן אח"כ דאמר אלא באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני ולא קמקשה שם כל כמיני'. ולכאורה ודאי נראה דאינו נאמן בזה לענין שנאמר דהדין חוזר ובודאי אכתי הדין קיים ומוציאין ממון ע"פ עדותו אלא דלא בא כ"א לתרץ במאי דקראו רב עד זומם דלפי דבריו ודאי עד זומם הוא ודוק ותשכח כי כנים דברי ואין בהם דופי ועיין בטור ובמאי דמקשה עלי' הב"י וב"ח ובמאי דכתבתי יבא הכל על נכון בס"ד:

בגמרא כיצד שמין א' ר"ח בבעל ר"נ ב"א אומר באשה כו' אפשר לפרש דה"ק דשמין כמה הממון היה הבעל לוקח כשיתן לה הכתובה מיד וכפי אות' ממון מחויבין העדים ליתן לבעל שהפסידוהו ור"נ סבר באשה ששמין כמה היא היתה מתרצת ליקח פחות מכדי כתובת' כשיתן לה הבעל מיד וכפי אותה ממון ישלמו העדים. ודוק כי בזה מדוקדק הדבר היטב בין בלשון בין בדין ולא קשה מידי ממה שהקשה הרא"ש ע"ע. ולא תימא מאי חילוק יש אם שמין באיש או באשה כפי פי' זה כי הרבה איכא בינייהו כי יש איש שאינו מקפיד כולי האי בשיתן מיד ויש איש שמקפיד מאוד והכל לפי ענין איש ועשירתו בדעת ובממון וכן באשה כן:

בתוס' ד"ה באומר עדות כו' ושוב הוזם רצונם בזה דאם לא כן למה קראו עד זומם והנה על רב גופי' לא קשה למה קראו עד זומם לומר דשוב הוזם ולא קאמר עד שקר אומר אני דרבותא קמ"ל דאע"ג דהוזם אח"כ וא"כ הי' אפשר לו לומר דאחר דמ"מ הוזם ומתבטל א"כ העדות כי אע"פ שאין כאן הזמה מכל מקום העדות בטל וא"כ למה ישלם דהלא א"א לבוא ע"י עדותו היזק לחבירו קמ"ל רב דאפ"ה משלם דמ"מ הוא בקש וזמם להפסידו אי לאו דבאו העדים והזימו ועל מחשבתו דנים אותו וזהו דכתבו תוס' אח"כ לכאורה משמע דכי אמרינן הכי משלם חלקו דאל"כ בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו כצ"ל ולא כאשר הגי' מהרש"ל דא"כ אלא דאל"כ היינו דאל"כ שבאו אח"כ עדים והזימם הוא מ"מ בקש להפסיד וע"ז קא מקשי' ולא נראה דהא לית' למ"ד כו' כלומר דוקא ע"י הזמה מפי עדים גזר הכתוב עלי' לשלם ולא ע"פ עצמו בשאכתי לא גרם היזק ע"פ עדותו וגם לא יגרום לעולם אחר שהוזם אח"כ ונתבטל העדות כן הוא פירוש דבריהם באמת ובתמים ודלא כמו שהבינו כל מפרשי דבריהם דוק ותשכח:

באותו דבור לכך יש לפרש כו' וע"פ אותו פירוש קשה לי א"כ מאי מקשה הש"ס כמאן דלא כר"ע ולמה לא נאמר גם הכא כן כאשר פירשו לפני זה דבאמת רב סבר כר"ע דאינו משלם ע"פ עצמו ומיירי א"כ שאח"כ באו עדים והעידו על שניהם שנזומו או שהזימום

עתה מחדש וא"כ זה שהודה כבר הוא פטור וחבירו חייב לשלם לפי חלקו שלא הודה. ואפשר לומר דא"כ מאי קמ"ל. אבל מכל מקום יש לדקדק דלמא קמ"ל טובא דהנה לקמן על מתני' דמשלשי' בממון ואין משלשין במכות שאל מה"מ וקאמר רבא בעינן כאשר זמם וליכא ומקשה א"ה ממון נמי וקמשני ממון מצטרף מלקות לא מצטרף ופירש"י שם ממון מצטרף והרי קיבל מה שרצו להפסיד' בין כולם ע"כ וא"כ היה מקום לומר דבזמן שאינו מקבל כל מה שרצו להפסידו והיינו שהאחד פטור וכנדון דידן שכבר הודה האחר ישלם הכל קמ"ל דלא ודוק:

עוד יש לדקדק בסוגי' הלז להרמב"ם והרי"ף ופוסקים טובא אשר סוברים דשייך הזמה בעדים שבשטר בזמן שאמרו בזמנו כתבנוהו א"כ מאי מקשה הכא כל כמיני' כו' דלמא מיירי בעידי שטר ושם נאמן עד אחד לומר עדות שקר העדתי בזמן שאין כתב ידו יוצא ממקום אחר כדאי' בכתובות ובטור חו"מ סי' מ"ו ואח"כ הוזמו תרווייהו וכפירוש התוס' הלז ודוק:

עוד יש לדקדק בסוגי' הלז אחר דכתבו תוס' בב"ק תחלת פ' א' וגם הרמב"ם פוסק כן דבממון משלמי' עדים זוממי' אף שכבר הוציאו ב"ד ממון על פיהם ואינו כמית' דאמרינן הרגו אין נהרגין ולכאורה היה נראה דלא מטעם קנס הוא בלחוד כ"א מדינ' דגרמי דלכאורה מוכח כן באשר חזינן דרב נחמן נתן טעם לדברי ר"י דאמר דהוה קנס ואינן משלמי' ע"פ עצמן שהרי ממון ביד בעלים ומשלמי' משמע דבשאינו ביד בעלי' אינן משלמים מטעם קנס אלא מדינא דגרמי והוא ממון וא"כ מאי מקשה הכא כמאן דלא כר"ע דלמא רב מיירי אחר שהוציאו ממון ע"י פיהם ולהכי חייבי' לשלם ע"פ עצמן. ואפשר לומר דאפ"ה הוה קנס ואינן משלמי ע"פ עצמן ומדברי ר"נ אין ראי' דה"ק אחר דחזינן דמשלמים אפי' בשהממון עדיין ביד בעלים א"כ חזינן דעיקרו קנס ולא ממון ואף לאחר שהוציאו ממון ע"י פיהם ודוק:

ועוד יש לדקדק דדלמא מיירי שהעידו על אחד שגנב ולא היה לאותו גנב לשלם ולעד אחד מהם לא היה ג"כ לשלם וא"כ מלקין אותו דלכאורה משמע כן לעיל דמלקין להעד בשאין לגנב וגם לו לשלם כשהוזמו והיה אפשר לומר דעד האחר שהוזם עמו אע"פ שיש לו לשלם לא מלקין אותו ג"כ כמו לעד דמעיד עמו קמ"ל רב דמשלם לפי חלקו ואינו לוקה ודוק: גם מצאתי ברמב"ם הלכות עדות פ' כ"א דעד אחד שהעיד על אשה אחת אשר כבר העידו עלי' עדים אחרים שקינ' לה בעלה ונסתר' ואותו עד העיד שנטמאה להפסיד' כתובת' וניזום אח"כ משלם כל כתובת' שרצה להפסיד' וא"כ מאי מקשה הכא והא קיימא לן והא אין עד זומם משלם עד שיזומו שניהם ודלמא בהכי

קמיירי והא דקאמר משלם לפי חלקו יש לפרש ע"פ מה דאי' בב"ק בג' כיתות עדים שהיה מייעדי' לתורא ע"ש ודוק כי היה נראה דשפיר מצינו לאשכוחי כגוונא דלשם:
בגמרא כיצד שמין אר"ח בבעל כו' נראה לפרש בדרך אחר אשר פירשו קדמונינו רש"י והרא"ש ע"ע. והיינו ר"ח דאמר בבעל רצה לומר דשמין הבעל אם הוא עשיר ואינו חושב כולי האי אם ישלם כתובת' מהשתא וגם לא ישתמש בנכסי מלוג וצ"ב שלה כי הוא וותרן בממוני' ואינו נבהל להון לקבץ וליקח תחת ידו אי אם כילי וכעכבר דשכיב על דינרי ומדותיו קשי' להוציא מידו ממון ור"פ אמר דשמין באשה אם היא מקפדת הרבה ליקח הנכסי' וכתובת' תחת ידי' תכף או אפכא וקל. וכבר כתוב לעיל כזה רק דהכא מפורש קצת יותר:

דף ג:

בגמרא לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה הוא כו' לא קאמר בקיצור לימא קסבר המתנה כו' תנאו בטל משום דלא אמר אלא בלישנא דלימא כי ידע דודאי דאיכא לחלק וכדהביאו תוס' מש"ס דב"מ ולפי אותו חילוק לא הוה מתנה על מה שכתוב בתורה לכך קאמר לימא מתנ' כו' וק"ל. ואמרתי לפני תלמידי בדרך צחות דלכך הביא גם רב אשר פליג על שמואל וסבר דתנאו בטל כי היכי דלא יבא בעל דין ויאמר לו ודקארי ליה מאי קארי דהוה ליה לידע דע"כ חילוק זה אמת דאל"כ אלא סבר בכל מקום תנאו קיים למה פרט דברי' בדין דאונא' ה"ל לומר בקיצור המתנ' על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים או הוה ליה למפסק בקיצור כר' יהודה דסבר כן לכך הביא גם רב לומר דאחר דמצינו לומר דגם רב סובר תנאו קיים כר"י רק באונא' פליג משום דלא ידע דמחיל כדאי' שם בש"ס דב"מ וא"כ אימא לך נמי דשמואל בכל מקום סבירא ליה תנאו קיים והוצרך לאשמעינן באונאה דאע"ג דלא ידע דמחיל אפ"ה תנאו קיים וק"ל: שם הא אתמר עלה כו' טפי נראה פירוש רש"י וה"ק כי היכי דר"ע מחלק שם בלישנא כן ה"נ הכא יש לחלק אע"ג דאינו דומה להדדי והנה לפירוש התוס' ודאי קשה למה נקט דבריו בשתי ענייני' אחר דהם דומי' וק"ל:
שם תנא כו' סבר רבה ב"ח כו' אפשר לומר דלישנא דברייתא דחקו דלמה קאמר' ונקט' מילת' במלו' דאינו רשאי לתובע' ה"ל למנקט בלוה ולומר דאינו צריך לפורעו לכך סבר רב"ח דמיירי דוקא בשטר וא"כ שפיר תלה הדבר במלו' כי בשתובעו הוה שלא מן היושר אחר שהטריחו לעשות שטר ומהדר ליה ר"פ הכי אמר חביבי אחד המלוה כו' כלומר דמלישנ' דחביבי יתורץ ג"כ דקדוקו דהנה מצינו בכל מקום דאמרו חז"ל על דבר מה אחד זה ואחד זה משמעו דבדבר זה הן דומי' אבל מ"מ דבר אחר איכא בינייהו ובמקום

זה מצינו ג"כ חילוק רב דאחר דפסקינן כדכתב הרא"ש דאע"ג דבהלואה סתם אינו רשאי לתובעו בפחות משלשי' יום מ"מ אינו דומה מכל וכל כאלו קבעו לזמן הלואתו שלשים יום דאלו התם אינו נאמן לומר פרעתי בתוך הזמן דלא עביד אינש דפרע תוך הזמן ואלו בהלואה סתם נאמן לומר פרעתי תוך ל' יום דעביד אינש לפרוע מיד הואיל דלא קבעו לו זמן ואיהו לא ידע דאינו צריך לפורעו תוך הזמן ובודאי דאין חילוק זה אמור כ"א במלוה על פה אבל במלוה בשטר לעולם אינו יכול לטעון פרעתי דיאמר שטרך בידי מחי בעי וא"כ שפיר קאמר לישנא דאחד מלוה על פה כו' כלומר דאע"ג דבענין זה שאינו רשאי לתובעו תוך שלשים הם שוי' מ"מ לענין טענ' של פרעתי אינן שוי' וא"כ מדוקדק נמי מאי דתלה הדבר במלוה דאלו בלוה אמר ה"א דגם הכא הדבר כן דאינו עשוי לפרוע תוך ל' וזה אינו וק"ל גם זה אמרתי לפני תלמידי ושבחוהו:

שם א"ל שמואל לר"מ לא תיתיב אכרעיך כו' אמרתי ג"כ לפני תלמידי בדרך צחות דאמר ליה כן אחר דמצינו בסנהדרין דף ל' דר"ש בן אליקי' הוה משתקיד עלי' דריב"ח למסמכי' כו' יומא חד הוה יתיב קמי' דר"י א"ל מי איכא דידע הלכה כריב"ק כו' א"ל דין ידע א"ל לימא א"ל ליסמכי' מר ברישא כו' עד א"ל הואיל ועלית לא תרד ש"מ דלפעמי' דרך ארץ הוה בינייהו למסמכי' לתלמיד באשר יחדש דבר מה בגמ' וכאשר סמכו' ליה אע"ג דאח"כ לא נראה הדבר בעיני הרב אשר אמר אעפ"כ לא הורידוהו וא"כ אפשר דגם רב מתנ' עדיין לא נסמך. והוצרכו לסמכו רק דסבר דלמא לא יתקבל בעיניו זה אשר יאמר והסמיכו' א"א ליקח ממנו לכך אמר דמ"מ לא תיתיב אכרעיך כלומר דבהא מילתא עדיין ידי עליך דהנה מצינו בטור יו"ד דמחלק הב"י אמאי דאית לן דהרב יושב והתלמיד עומד דה"מ תלמידי' שעדיין לא נסמכו אבל באשר נסמכו אף הם בישיבה ועתה ק"ל:

ובמאי דהביא מלת וקרבה ג"כ ולכאורה לא ה"ל לומר כ"א ממשמע שנאמר שנת השבע כו' וגם לישנא דממשמע הוא לכאורה אינו מדוקדק דהלא הדבר מפורש ואינו משמעות בלחוד ואמינא דהנה רש"י ז"ל בחומש כתב שנת השבע יכול לכל הלואה ימתין שבע שנים והנה לפי קושיתו ההיא אינו מוכח דרשה דר"מ הכא דא"כ הוצרך הכתוב ליכתוב ג"כ שנת השמט' אבל כבר כתב רש"י על זה ת"ל וקרבה ואי תאמר לכל הלואה ז' שנים אק שייך בו קריב' או ריחוק וא"כ שפיר קאמר ר"מ הכא ממשמע שנא' וקרבה שנת שבע דממלת וקרבה כבר נשמע דאין אומרי' לכל הלואה ז' שנים א"כ ל"ל שנת השמטה כו' וק"ל: שם בגמ' מתקיף לה ר"כ וכי מה בין זה למגופי' חבי' כו' לישנא דוכי מה בין זה יש לפרש אחר דמצינו בתו' שבת דמקשי' על קושיתי' דהלא חילוק גדול יש דאלו בית הצואר עשוי להכניס ולהוציא ולא כן במגיפי' החבי' ותירצו דמ"מ מקשה שפיר

כיון דמחייב חטא' כו' משום דעשוי להכניס ולהוציא השתא בנקב שאינו עשוי כו' ה"ל לאסור מדרבנן כו' ע"ע. וא"כ שפיר מתפרש הלשון וכי מה בין זה כו' כלומר חילוק גדול כהאי לא ה"ל להיות ביניהו וק"ל:

גם אחר זה דאמר וכי מה בין זה למי צבע כו' אפשר לפרש כן דאחר דהיה אפשר לומר שם ג"כ דר"י סבר כת"ק דר' יוחנן בן נורי ורב סבר כריב"נ כדמתרץ רבא בסמוך רק דאכתי מדקדק דאחר דר"י בג' לוגין מי צבע מיירי ומסתמא המים שבג' לוגין אלו זולת הצבע שנפל לתוכן וצבען לא הוה ג' לוגין של מים ומחלוקת גדול כולי האי לא היה ראוי להיות ביניהו וא"כ שפיר קאמר וכי מאי בין כו' וק"ל:

והנה יש לדקדק על קושיתו זאת ודאח"כ לפי מה שכתב וסבר רבינו תם דג' לוגין בתחלת המקוה פוסלין מדאור' עיין בטיו"ד בב"י שהביא כך בשמו וא"כ מאי מקשה דלמא רב מיירי דנפלו אחר שכבר היה מים הרבה בתוך המקוה והוה דרבנן רק דאכתי היה חסר ור"י מיירי שנפלו בתחלת המקוה דהוה דאורייתא ולישנא דר"י מדוקדק כן דאמר פוסלין המקוה ורב אמר שנפלו למקוה משמע דנפלו אחר שכבר היה מים בתוכו. ואפשר דסבר ר"ת דעדיפ' קמשני וקושט' דמלתא בא לאשמעינן דמי צבע פוסלי' לעולם אחר דמי צבע נקראי':

דף ד.

בגמרא לר"פ מיבעי' ליה לרבא פשיטא ליה אמרתי לפני

תלמידי הא דהאריך וקאמר לר"פ מבעי' ליה אפשר לומר דה"ק הואיל דלר"פ מבעי' ליה לכך לרבא פשיטא ליה דאל"כ הוה קשה ליה אי ר"ח כת"ק אמר דבריו א"כ גנובי גנבי ל"ל ה"ל למפסק בקיצור דהלכה כת"ק דריב"נ אבל השתא דחזינן דמבעי' ליה לר"פ וחזינן דהיו מסופקי' היאך תני ת"ק וא"כ אי הוה פסק ר"ח כת"ק הוה אפשר למטעי בהלכ' והיו גורסין ג' לוגין ובהכי הוא דפוסלי' לכך הוצרך ר"ח למפסק בהדי' דג' לוגין שלמים פוסלים וק"ל:

בגמרא חבי' מלא מים כך היא גי' רש"י ז"ל ומאי דמקשי' עליו תוס' דה"ל לומר דמהני השק' אפשר ליישב ולומר דאחר דג' לוגין מים הוה גזירה דרבנן דלא יאמרו לא אלו מטהרין אלא אלו כדאית' פ"ק דשבת וא"כ מאי יועיל א"כ השקה לדבר הזה אחר דכל עולם רואין דטובל בג' לוגין שנפלו והם לא יחלקו בין אלו שאובין לשאובין אחרי' ודוק.

והנה ודאי לתוס' דגורסי' יין יש לדקדק מאי חידש לן רב מה דלא נאמר בברייתא וק"ל.

אבל במאי דרש"י ז"ל מוחק מה דהיה כתוב לפניו אי אפשר אומר אני דאפשר לגרוס כן ואי משום דא"כ ליכא להעלות על הדעת למיקם ליה אחזקי' דהלא אע"פ דא"א לג'

לוגין שלא להיות במקום אחד מ"מ אפשר להיו' דלא טבל במקום ההוא שהיה הג' לוגין במקום אחד כ"א במקום שלא היו ג' לוגין במקום אחד וק"ל:
בדש"י ד"ה לא פסלוהו טעמ' דסיפא כו' וגבי יין נמי הוה מצי למיתני כה"ג כו' הנה יש לדקדק דאי הוה תני כן הוה אפשר למטעי בדיוק' דידי' דהוה אפשר לדייק בחסר קורט' הוא דאין חילוק בשיהי' בו מראה מים או יין אבל בג' לוגין שלמים יש לחלק כשיהי' לו מראה מים הוא דפסול אבל במראה יין הוא כשר וק"ל:
והנה עוד יש לדקדק על סוגי' זאת דמנ"ל למידק מת"ק דפסל בג' לוגין שלמים מדיוק' דידי' דהלא אחר דחזינן דמים שנצבעו דפוסלי' במקוה ובודאי אין לחלק בין שיהיו נצבעי' בצבע אדום או שארי מראות ונאמר א"כ בשהיו כאן מים אשר כבר נצבעו אדום אשר פוסלי' במקוה אם יפלו לתוכ' ואלו עד שלא נפלו למקוה נפל בתוכן קורטוב יין ודאי אין סברא מהשתא שנלך אחר המראה ודלא יפסלוהו למקוה דהלא לא נשתנו מאשר היו מתחלה דהלא ג"כ מתחלה אדום היו ואפ"ה אמרינן בהו כשיפלו למקוה דפסלוהו ואין לומר ג"כ עליהם דחמרא מדג' יקראו דהלא לא ניכר מהשתא מזיג' דיין שבתוכן אלא ודאי דפסלו' למקוה וא"כ מנ"ל לרבה למידק דסבר הת"ק דג' לוגין שלמים פוסלי' כר"ח דלמא להכי קאמר חסר קורטוב דאלו בשלמים לפעמים פוסלי' וכדכתיבנא והיינו בשהי' אדום עד שלא נפל היין לתוכן ודוק:
עוד אפשר לדקדק מאי מקשה הש"ס והא מבעי' לי' לר"פ כו' דהלא ע"כ נאמר דהא דמבעי' לר"פ היינו אליבא דרב אבל ר"ח ודאי תני חסר קורטוב דאל"כ ר"ח דאמר כמאן וא"כ ע"כ לא קאמר רבא דמתני ברישא חסר קורטוב כ"א אליבא דר"ח אבל ודאי רבא גם הוא סובר דרב לא תני ברישא חסר קורטוב ולא בא כ"א למיקם ר"ח כת"ק לפי מה שר"ח תנ' ואפשר לומר דבאמת זהו דקמשני לר"פ מבעי' כו' כלומר אע"ג דלר"פ מבעי' אינו סותר פשיטות דרבא דר"פ מבעי' אליבא דרב ורבא פשיט' ליה אליבא דר"ח וק"ל:
עוד היה אפשר למצוא מקום מה לחלק בין מילתא דרב לר"י ור"ח דאחר דמצינו וראינו בטיו"ד הובא בב"י והוא מהתוספ' דמקוה החסר ונפל בתוכ' יין ונשתנה למראה יין אע"פ שנפל בתוכה ג' לוגין מים אח"כ לא פסלו' (והראב"ד סובר דאפי' היין שנפל מתחלה מצטרף להשלימו למ' סאה) וא"כ דלמא רב בהכי מיירי והיינו שתחלה נפל יין לתוך המקוה ועדיין לא הוה כח ליין ההוא למצבע המקוה עד שנפלו ג"כ ג' לוגין אלו. עם קורטוב יין וע"י כך נשתנה כל המים שבמקוה לצבע של יין ולכך לא פסלו ג' לוגין של מים אלו להמקוה. ור"י ור"ח לאו בהכי מיירי ודוק:

במתני' שלא השם המביאו כו' הנה רש"י פי' מלת השם דר"ל המקר' ואפשר היה לפרש השם השם ממש והיינו דמלקות מחייבינן להו מטעם שעברו על לאו דלא תענה ואין זה קנס דהלא כל אדם נידון במלקות באשר עובר א' מן הלאוי' דכתיבי בתורה והממון משלם נוסף על המלקות מטעם קנם כדמפרש הש"ס בסמוך וק"ל:

דף ד:

בגמרא לרבנן כדי רשעתו כו' אמרתי לפני תלמידי כדרכי בכל מקום אשר הש"ס אומר' בקושיתי' מלת בשלמא ויתפרש הכא הכי דהנה לכאורה היה קשה אליבא דחכמים קושי' הש"ס בכתוב' אשר מקשה אהא דתנן במתני' דאינו משלם ממון בהדי מית' מדכתיב לא יהיה אסור ל"ל מכדי רשעתו נפקא ומשני חדא במיתה וממון וחדא במלקות וממון ומקשה לר"א דאמר לוקה ומשלם תרווייהו ל"ל ומשני חדא במיתה וממון וחדא במיתה ומלקות ודקדקו תוס' דרבנן לא צריכי ב' כתובי' למיתה ומלקות וממון דהואיל דכתיב כדי רשעתו במלקות א"כ ממעטינן כל מאי דאי' עם מלקות הן מיתה הן ממון וא"כ שפיר קאמר אלו קשה קושי' התוס' שם ודאי הוה א"ש לר"מ וק"ל: שם בגמרא אף כל לוקה ומשלם מלת כל אפשר דבא לרבות אפי' במקום דליכא קנס כ"א ממון וק"ל:

והא דאמר ר"י בגמ' ג"כ וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מלת וכל התם אפשר דבא לרבות אפי' במגדף ומברך השם כו' דאיכא למ"ד בתמור' דלוקין עליה' וק"ל:

בגמר' מכלל דר"י סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. מנא ליה אפשר דמדקדק יותר אליבא דר"י מנא ליה מאשר שואל אליבא דר' יעקב דלכאורה הסבר' נותנ' יותר לומר כר' יהודה דלוקין מדהוצרך הכתוב ליכתב והנותר כו' לנתקו לעשה אף דר' יעקב דרש ליה לדבר אחר כדאיתא בתמור' מ"מ מנ"ל לומר כן ואפשר לומר דמוכח לכאורה מדהוצרך התור' ליכתב והצדיקו את הצדיק כו' למלקי עדים זוממי' ש"מ דמלא תענ' לחוד לא הוה מלקינן להו מדהוה לאו שאין בו מעשה וק"ל. ובאמת יש לדקדק בסמוך על קושי' הש"ס דמקשה ורבנן האי לא תענ' מאי דרשי בי' ודלמא להורות בא שלא ללקו' על לאו שאין בו מעשה כנ"ל וי"ל:

שם אלא אמר ר"ל גמר מעדים זוממי' לכאורה יש לדקדק על מלת אלא דהלא ר"ל לא נייד מכל וכל מילפות' דמוציא שם רע ויליף מתרווייי' במה הצד ואמינא דאחר דעיקר פלוגת' הוא בעדים זוממי' דלת"ק הוה קנס ולכך לא מצי למילף במה הצד ור"י סבר דהוה ממון כדבסמוך ולהכי קאמר מלת אלא כלומר דעיקר פלוגתם אינו בילפות' דממוציא שם רע כ"א בילפותא דעדים זוממי' וק"ל:

שם בגמ' מה להצד השו' שבהן שכן קנס יש לדקדק היאך לא ראה דע"כ ר"י סבר דהוה ממון דהלא על מה דפריך על תחלת הדין מה למוצי' שם רע שכן לוקי'ומשלם קאמר גמר מעדים זוממי' ואי אית' דסבר דהוה קנס א"כ בהו נמי לוקי' ומשלמי' דה"ל למילף ממוצי' שם רע כדלעיל אליבא דר"מ וי"ל דה"נ קאמר הא לא קשי' כו' כלומר הלא הדבר מוכח כן וק"ל:

בתוס' ד"ה סבר לה כר"מ כו' הנה לפי דבריהם הכא דכתבו למאן דאית ליה דהוה קנס סבר ע"כ אפי' בממון דמשלם ולוק' ומאן דאית ליה דהוה ממון סבר דאפי' בקנס משלם ואינו לוקה א"כ היאך מצינו ידינו ורגלינו בב"ה דהלא כבר פסקינן דעדים זוממי' אינן משלמי' ע"פ עצמן דהוה קנס ואפ"ה אית לן דמשלמים ואינן לוקין ודוק כי י"ל ועיין בתוס' דב"מ: עוד יש לדקדק אחר דאי' בכתובו' אהא דאמר ר"י בפירוש רבת' תורה עדים זוממים לתשלומי' דכתיב יד ביד מכדי כתיב כאשר זמם יד ביד ל"ל אלא דבר הניתן מיד ליד והיינו דבא לגלו' במקום דאיכא ממון ומלקות בעדים זוממי' דמשלמים ואינן לוקין א"כ למאי הוצרך קרא דוהצדיקו לגלות על לאו דלא תענ' דלוקין דאל"כ לא הוה לוקין משום דהוה לאו שאין בו מעשה והלא ע"כ הוה ידעינן דלוקין דאל"כ יד ביד ל"ל והלא כבר כתיב כאשר זמם אלא ע"כ דלוקי' במקום שאין ממון ולהכי הוצרך לכתוב יד ביד לומר במקום דאיכא ממון דמשלמים ואינן לוקין ודוק:

עוד יש לדקדק קצת לר' יוחנן דסבר בכתובו' במקום דאיכא ממון ומלקות מלקי לקי ולא משלם ובעדים זוממי' שאני דבפירוש רבת' תורה לתשלומי' א"כ לעיל דחשיב התנ' ד' מדות בעדים זוממים ה"ל למחשב ג"כ הא מלתא דשאני משארי דברים דמשלמים ואינן לוקין וע"כ סבר כן דהלא ר"ע פליג בסיפא ואמר דאיכא נמי הא דאינן משלמי' ע"פ עצמן דהוה קנס ש"מ דת"ק סבר דהוה ממון וא"כ ע"כ סביר' ליה דמשלמי' ואינן לוקין כדלעיל אליבא דחכמים. וי"ל דחובל בחבירו נמי משלם ואינו לוק' לכך לא חשיב לי' ועוד י"ל דע"כ לא קחשיב כ"א הני מילי דלא עבדינן בהו כאשר זמם משא"כ בדבר זה דאדרב' עבדינן בהו כאשר זמם וק"ל:

עוד יש לדקדק בד"ה סבר להו כו' בסופו דכתבו דהא משתמע שפיר דאתי למעוטי כל ב' רשעות בין ממון בין קנס. וא"כ למה לא עביד הש"ס בכתובות צריכות' כן דאלו לא הוה כתיב כ"א לא יהי' אסין ה"א דוקא בממון אבל בקנס משלם נמי קמ"ל כדי רשעתו דממעט הכל והוה ניחא ממאי דעביד הצריכו' המתהפכת ודוק בד"ה ורבנן האי לא תענ' כו' דכתבו דלאו דלא תענה ודאי ה"ל לאו שניתן לאזהר' מית' ב"ד רק דהכתוב גלה עלי' דלוקי' מוהצדיקו. וצריכנ' לומר דמ"מ לא ילפינן למקום אחר מהם משום האי פירכ'

דאי' בש"ס מה לעדים זוממים שכן אינן צריכין התרא' וא"כ יש לדקדק אמאי דמצינו בכתובו' דקס"ד דאמור' אחד דעדי' זוממים צריכי' התראה א"כ למה לא נילף מהם א"כ דלוקין על לאו שניתן לאזהר' כו' ובזה לא מצינו למאן דאית ליה כן ודוק:

דף ה.

במתני' הרי אלו זוממים ונהרגין על פיהם לכאורה האי
ונהרגין על פיהן מיותר דפשיט' אחר שאמר שאלו זוממים שנהרגי' על פיהם ואפשר דבא התנ' לרמז הא דאמר רבא בש"ס דלא ניחוש לנהור' בריא וגם לא לגמל' פרק' ובודאי טעם הדבר הוא דעדים אשר זממו אותם הם גורמים זה הדבר דהם יאמרו שא"א היה להם לראות משם המעשה כמו שהיה א"א להם לראות משם או לבא לשם ע"י גמלא פרח' וא"כ ודאי על פיהם נעשה זה הדבר והוה דומה לכאורה להכחש' אשר אמרו שההורג או ההרוג היה עמם שאינם יכולי' להביא לידי הזמ' ע"י דבריהם ההם כדאמר בסמוך וא"כ היה אפשר לומר דגם הכא הדין כן קמ"ל התנ' דלא ואפשר באמת דראי' דרבא בא מדיוק' דמתני' הלז וק"ל:
ואפשד עוד לומר בדרך אחר באשר נפרש בראשונה הא סוגיא דבסמוך דשקל וטרי אליבא דר"י דאמר איסטט' היא זו דהנה רבא הניח הדבר בקושיא אבל עיין בתוס' י"ט ודב"ע ותמצא דהרי"ף והרמב"ם מפרשי' הדבר היטב דבאמת הכת הראשונ' נהרג' לעולם ולא אלו שבאו אחרי' משום דלא מקבלין סהדות' דשניי' אחר שהראשונ' ניזום וא"כ אי אתזם אח"כ לא קטלינן אפומה ע"כ. וא"כ שפיר קאמר התנ' ונהרגי' על פיהם כלומר דבכת הראשונ' כ"ע מודי' דנהרגת ובאלו שבאו אחרי' הוא דפליגי. ואפשר דלהכי הניח רבא הדבר בקושי' דהוא דייק ממאי דקאמר התנ' ונהרגי' ע"פ כדלעיל ולא היה דייק ממנו כאשר פירשו המפרשים האלו ועיין בתי"ט דכתב דהרמב"ם הוציא הפירוש ומאי דקאמר אח"כ הש"ס במעשה דהאי אתתא לימא ר"ל דאמר כר"י כו' ובאשר פירש' הרי"ף ולא כפירש"י דהכא ע"ע ודוק והיה נראה באמת דלהכי הביא הש"ס מעשה דהאי איתתא אחר שהניח הדבר בקושי' לומר דבהא מתורץ מה שהניח בקושי' וק"ל:
ועוד היה אפשר לפרש האי בלבד דקאמר ר"י אחר דהיה נראה לן דאף לר"י אחר שנגמר הדין של כת הראשונה ע"פ המזימים אף דבאו אח"כ עדים אחרים ובאו אלו ג"כ להזימם דחזינן דהוה איסטטי' לר"י אפ"ה הואיל דכבר נגמר הדין של כת הראשונ' ואינו כ"א רגלים לדבר ודאי דנהרגין לפי דעתי וא"כ יש לומר דבהכי מיירי ר"י וא"כ שפיר אמר ואינו נהרג' אלא כת הראשונה בלבד וק"ל:

במתני' ר"ע לא בא הכתוב הג' להקל בו הנה רש"י ז"ל פירש דה"ק ר"ע דלא הוצרך הכתוב להודיע דבר זה בלחוד דממילא הוה ידעינן. ובחד פירוש של תוס' שבסנהדרין משמע דפליג על ר"ש ע"ש. והיה נראה לי דלר"ע דחקו דאי נאמר כר"ש א"כ לא הוקש ג' לשני' בדומה לו דהלא שנים אפילו העידו אחר כדי דבור אפ"ה.לא נהרגין עד שיזומו שניהם ואלו בג' אמרינן לקמן דדוקא בתוך כדי דבור לכך הוצרך לומר דבא הכתוב לעשות דינו כיולא באלו וזהו אפילו אחר כדי דבור וכן הא דקאמר אם נמצא אחד מהם קרוב כו' מיירי נמי אפי' אחר כדי דבור כדכתבו תוס' ודייק לן שפיר דקאמר לעשות דינם כיוצא באלו כלומר בין תוך כדי דבור או לאחר כ"ד הוה דומ' לשני' משא"כ אליבא דר"ש ובכן היה נראה דלכך אמר אח"כ וא"כ ענש הכתוב כו' עכ"ו ישלם שכר כו' כלומר בא למד ונמצא למד דממשלם שכר טוב לנטפל לעושה מצוה ילפינן לנטפל לעוברי עבירה דהלא ודאי הנטפל לעושה מצוה משתלם שכרו לעולם כן נמי לעובר עבירה ועיין בתוס' דסנהדרין ותמצא דדייק נמי תיב' נטפל דאפילו אחר כדי דבור משתלם וק"ל:

דף ו.

שם אר"י בד"א כו' עיין בסנהדרין מה שחדשתי שם על פלוגתתם:

בגמרא א"ל ר"פ לאביי עיין גם זה בסנהדרין:

בתוס' ד"ה אר"י בד"א כו' וק' לפירושו דא"כ ד"מ נילף מינייהו כו' ועוד דבד"מ נמי כתיב כו' י"ל דקושי' זאת היא תירוצ' דקושי' א' דאחר דחזינן דכתב לן התורה נמי ההיקש בד"מ דלא צריך ליה לכאורה דהלא היה אפשר למילף מד"נ ש"מ דדעת התורה הוא דלאו בכל מילי נקיש בד"מ ג' לשנים כ"א במאי דמסתבר טפי והיינו היקש דת"ק או דר"ש אבל לענין קרוב כו' לא נקיש דשאני ד"נ דכתיב ביה והצילו וק"ל:

גם היה אפשר לדקדק על קושי' הב' אחר דכבר כתבו בד"ה אמר רבא כו' דבענין קרוב או פסול אין חילוק בין תוך כדי דבור או לאחר כ"ד ומטעם דעדותן מתחיל משעת הראי' והראי' היתה בבת אחת והנה טעם זה אינו בד"מ דהלא מתקיים ע"פ ידיע' בלי ראי' ואלו הוד' בפני אחד ולוה בפני אחר או הוד' אפי' אחר כמה ימים העדות מתקיימו' וא"כ נוכל לומר הא דכתב לן האי קרא גם בד"מ היינו דוקא בשהעיד הג' תוך כדי דבור ומתפרש שפיר מילתא דר' יוסי דאמר בד"א היינו דאמרינן דעדות בטל בשהעיד קרוב אפילו אחר כ"ד בד"נ דוקא אבל לא בד"מ ודוק:

אבל באמת על רש"י ז"ל יש לדקדק דהלא ע"י ביטול דקרוב או פסול יכול לבוא חומרא להנידון והיינו בשהעידו על אשה אחת אשר מוחזקת לן שיושב' עדיין תחת בעלה שזינת'

ובאו שנים עדים אחרים וגם קרוב או פסול עמהם והעידו שכבר נתגרשה מבעלה ואי אמרינן דהעדות דאחרוני' בטל נתתייב' מית' ואלו לא נתבטל הית' פטורה וי"ל ודוק:
ועוד אפשר למצוא חומר' מה והיינו בזמן שבאו עדים להזים עדים אחרים ובעדים השטי' יש קרוב או פסול ולא הזימו כ"א מקצת מעדים ראשונים ואלו לא היה קרוב או פסול עמם לא נהרגו עדים הראשונים דהלא לא ניזמו כלם וגם הרוצח לא נהרג הואיל דעדות הראשון בטל מיהו ואלו השתא דאינו מועיל עדות הב' נהרג הרוצח ודוק גם בזה:
בד"ה אמר רבא כו' יש לדקדק קצת על הוכחתם דלא קאי אקרוב או פסול מדמקשה הש"ס הרוג יציל והלא כבר כתבו לקמן בסמוך ד"ה שמואל אומר כו' דמתחלה היה סבור כן אבל במסקנא לא קאי וא"כ י"ל רבא דהכא קאי אליבא דמסקנא וי"ל:
בתוס' ד"ה לאסהודי כו' ק' דא"כ לא יהרג אדם מעולם כו' הנה ודאי לא קשה לן למה ניחוש לסהדי שיקר' כהאי שיבואו הקרובי' ויאמרו שקר כדי להציל את קרובם מאשר חיישינן לעולם בשארי עדות אשר באים להציל הנידון אשר מכחישי' עדים ראשונים או מזימי' ונאמר נמי דבשיקר' קמסהדי דודאי אין לחוש שם דהלא התם מתייראים להעיד שקר שמא יבאו עדים אחרים ויזימום בעמנו הייתם משא"כ הקרובי' דאין חוששי' לזה דאף דיבאו עדים ויזימום לא עבדינן בהו דין הזמה אחר שקרובים הם וא"א ליגמר הדין על פיהם ולא אבדו מידי בעדותן וק"ל. אבל מ"מ יש לדקדק דגם השתא ניחוש (אי איתא דחוששין לסהדי שיקרא) דלעולם יבאו אנשי שלומו ובריתו להצילו והיינו שיעידו תוך כדי דבור של אלו העדים אשר העידו על המעשה שהם ראו ג"כ המעשה ובאמת לא ראו המעשה כ"א היו במקום אחר עם עדים אחרים שבודאי יודעי' שיבאו אותן עדים שהיו עמם במקום אחר להזימם בעמנו הייתם ומ"מ גם הם גם זה אשר העידו עליו אינן נהרגין דהם אינן נהרגין אחר שלא ניזמו כלם והנידון ג"כ אינו נהרג דהעדות בטל מ"מ הואיל דניזמו מקצתם ודוק כי יש ליישב ולומר דמ"מ הם מתייראי' שבאמת יזומו ג"כ עדים הראשונים אשר העידו עמם ונתקיים א"כ הזמה בכלם ודוק:

דף ו:

במתני' וא' מתרה בו באמצע כו' הנה תוס' תמהו ל"ל המתר' באמצע ויש לתמו' על תמיהתם ודלמא מתני' קמ"ל דהמתר' מצרפן בזמן שהוא רואה אותן אע"פ שהן אינן רואי' אותו או אפכא כדאמר רבא בגמ' אצל ב"ד מיוחד' וכן משמע דסברו תוס' בעצמן עיין בד"ה הוא והן כו' ודוק: שם ד"א ע"פ כו' אפשר אליבא דת"ק קאמר ד"א זה שהוא אינו דורש כדדרש ר"י. או אפשר דר"י קאמר ליה לתרץ למה נאמר על פי שני עדים בד"מ דשם א"א לומר להתרא' וק"ל:

בגמרא א"ר זוטרא מניין לעדות מיוחדת כו' אפשר דדייק ליה ממתני' דפסול לגמרי דאל"כ ה"ל למתני' לאשמעינן דין שלה בשאין כאן כ"א עד א' רואה מחלון זה והשני מחלון זה ושני' עומדי' באמצע ואין רואין זה את זה וניזמו האמצעי' דנהרגין האמצעי' וגם הוא ע"י השנים שאחד רוא' מחלון זה וא' מחלון אחר אלא ש"מ דשנים אלו הם פסולי' לגמרי ודוק: שם בגמרא מתקיף לה ר"ז כו' עד קשי' ואפ"ה פסקינן כן כדאי' בסנהדרין הודאה אתר הלואה מצטרפין ולהכי קאי בקושי' ולא בתיובתי' ויש ליישב הקושי' ודוק:

שם בפיסק' ר"י כו' א"ל ר"פ לאביי כו' א"ל ההיא ריב"י היא כו' יש לתמוה קצת במאי דאי' בסנהדרין דף מ"א על מאי דאמר רב חנן עידי נערה מאורס' שהוזמו אין נהרגין כו' עד והא אתרו בה ומוקי באשה חביר' אליבא דר"י ה"ל לאוקמי כת"ק דהכא וכדמפרש רבא מתר' שאמרו אפי' מפי שד וכדומה דפסקינן ולא כר"י דהכא דמצריך שתהא עדיו מתרים בו ודוק: והנה לפי מאי דאמר רבא הכא מתר' שאמרו אפי' מפי עצמו א"כ מאי קאמר רבא לעיל במקיימו הדבר הכתיב מדבר הלא אף ההרוג ממקיימו הדבר הוא ויש ליישב. ואפשר לומר דרבא גם אית ליה תירוצ' דאביי במאי דמשני בהרוג ובנרבע ולא בא לתרץ כ"א קושי' ר"פ בהורג וברובע וק"ל: בתוס' ד"ה או מתר' רואה אותן כו' עד וי"ל דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתר' ראה אותן אך לא ראו המעשה הוצרכו לזה דאל"כ הוה נהרג ע"פ אותן עדים עצמן ומאי אכפת לן א"כ בראיי' המתרה לב' עדים המיוחדים וק"ל. אבל מ"מ אפשר לומר דאפ"ה המתרה מועיל לענין הצירוף דבאם יזומו הני ב' המיוחדי' דנהרגין דאי לאו דצירפן לא הוה נהרגין דהלא עדותן לא היה מועיל כלום משא"כ השתא דצירפן המתרה והוה עדותן עדות כשר וכשיזומו נהרגין וק"ל:

והנה כשנדקדק בש"ס נראה לן דאין לצרף עדותן אלא בשזה ראה את זה וגם זה ראה חבירו כאלו תאמר ראובן העד ראה את שמעון וגם שמעון ראה את ראובן אבל בזמן שראובן ראה שמעון ואין שמעון רואה ראובן אין לצרפן ולא הוה דומ' למתר' שמצרפן בשהוא רואה אותן אע"פ שהן אין רואין להמתרה דהמתרה שאני וא"כ מאי מקשי' תוס' בדבור זה והיכי מהימנ' כו' ודלמא מיירי דאחד מן העדים המיוחדים ראה המתרה וראה ג"כ שהמתר' ראה אותו ואת חבירו וא"כ על ב' ראיות אלו איכא ב' עדים המתרה שראה בעצמו את שתי העדים ועד אחד שראה שהמתרה ראה אותו וגם שראה את חבירו. וא"ת א"כ בשהאחד מן העדים ראה שהמתרה ראה את חבירו א"כ גם הוא ראה את חבירו ולמה לן א"כ המתרה לצרפן. זה אינו דהלא כבר כתבנו דמוכח מסוגי' הש"ס שגם חבירו צריך לראות אותו ובכאן מיירי שחבירו לא ראה אותו ודוק היטב:

עזד יש לדקדק במאי דכתבו שעדים אחרים ראו שהמתרה ראה אותן א"כ נראה דדומ' לשנים שאמרו בבן סורר ומורה בפנינו גנב וב' אומרים בפנינו אכל דקאמר' הש"ס בסנהדרין דפליגי בזה חזקי' ור"י דלחזקי' הוה חצי דבר ואינו מועיל כלום ולמה פרט הש"ס א"כ שם פלוגתתם בבן סורר ומורה הלא מצינו פלוגתתם בכל חייבי' מיתות ב"ד דהלא ב' עדים מיוחדים אלו א"א להם לגמור עדותם כ"א ע"י עדים אלו אשר ראו שהמתרה ראה אותם ויש לחלק קצת ודוק:

דף ז.

אילעא וטובי' קריבי' דערב' הוה כו' יש ליתן דביקו'

לדקודם דהנה הרא"ש הביא דעות שרוצים לחלק בין אם מעידים על הלואה או על טענת פרעון דאם מעידי' על טענ' הלואה מפלגינן דבורם שאע"פ שאינן נאמנין נגד הערב נאמנים נגד הלוה והוא סבר שאין לחלק שכל עדות שבטל מקצת' מחמת פסול קורב' בטלה כולה ולא פלגינן דבורא דהא לא פליג בהו רחמנא דאמר מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטילה אף שלשה אלמא לא פלגינן עדותם כו' ע"ע וא"כ שפיר עבד' הש"ס דהביא המעשה הלז לכאן דהא ילפינן לדין הזה מדקודם וק"ל. ובמאי שכתבתי א"ש נמי מאי דכתבו תוס' בד"ה אי ליתי ללוה כו' מכאן דיש ליזהר כו' ומאי רצו בזה הלא הוא מפורש בש"ס ועוד דאמרו דיש ליזהר משמע דלא פסיקא להו ולמה כן אבל אחר שכתבתי דיש רוצים לחלק ולומר דבשהעידו על הלואה גופה פלגינן דבורם ע"ז כתבו דיש ליזהר כו' כלומר לעולם יש ליזהר אפי' בשהעידו על הלואה גופי' אע"ג דלא פסיקא לכל הדעות וק"ל: במתני' סנהדרין נהג כו' העמיד דבר זה במתני' הלז לרמז על קושי' ותירוצא דש"ס דכאן בארץ כאן בח"ל ואי לאו דהיה נוהג בח"ל לא הוה אפשר לתרץ כן וק"ל. ובכן א"ש מאי דאמר תיכף אח"כ סנהדרין ההורג א' בשבוע' נקרא חובלני' בא ליתן טעם על תירוץ הש"ס דסברה מחו"ל לארץ סותרים הדין משום זכות דא"י ש"מ דיש לחוס ולא להרג בשאפשר בכך וק"ל: בגמרא ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי את"ל שלם הוה דילמא במקום סייף נקב הוה היה נראה לן דבאמת רב אשי לא בא לומר דבאמת שיילינן להו כן רק דבאמת לא שיילינן כ"א טריפה הרג שלם הרג ובאשר שיילינן לי' כן ממילא יסתלק מן העדות ויאמר איני יודע כי איך אעיד ששלם הוה ודילמא במקום סייף נקב הוה והוא לא ידע הדין דלא חיישינן לכך ובזה יסתלק כל קושי' התוס' מעלן וק"ל:

אלי הן הגולין פרק שני. בגמרא א"ל כבר נגעת בירידי' שהיא צורך עלי' מיתיבי' כו' באשר דקדקנו לפני תלמידינו על מאי דשאל ר"א מר"י ואחר שהשיב לו אותבי' וא"כ למה שאל

וגם למה לא אתי' ממתני' על ברייתא דמפורש בה בהדי' להביא יריד' שהוא צורך עליי' אמרתי דודאי ר"א סבר בנפשיה דיש ירידה שהיא צורך עליי' דחייב עלי' ויש שהוא פטור עלי' אחר דחזינן במתני' דפטרי' ובברייתא דמחייבו ובא הוא ושאל על השליב' אם הוא ג"כ מירד' שהיא צורך עליי' דברייתא דמחייב עליי' או ממתני' דפטר עלי' וכשמהדר לי' ר"י כבר נגעת ביריד' שהוא צורך עליי' ולא קאמר ליה בקיצור דחייב ש"מ דה"ק ליה שאין יריד' צורך עליי' כלל שאינו חייב עלי' ולהכי קאמר ליה האי לישנא כלומר הלא היה לך לדעת אחר שראיתי בשאלתך דשפיר ידעת שיריד' שהיא צורך עליי' דחייב אחר שלא שאלת סתם יריד' שהיא צורך עליי' אי חייב או פטור עלי' וא"כ כבר נגעת כו' כלומר שאין לחלק בין יריד' שהיא צורך עליי' כלל ולהכי בא ר"א מהשתא ואותבי' ממתני' דמוכח ע"כ שיש לחלק ודוק:

שם לא דכ"ע עליי' היא כו' וא"א כו' נראה לפרש דשם דקדק' לומר לימא כתנאי כלומר וה"ל לר"א למבעי אי הלכת' כברייתא דפטרי' או כברייתא דמחייבי' וגם ר"י ה"ל להביא ברייתא דמחייבו וע"ז השיב ליה לא דכ"ע כו' וא"א כו' כלומר הואיל דיש לפרש הברייתות בב' דרכים לא היה אפשר ליה לר"א למפשט מברייתו' מידי וק"ל וא"כ קושי' התוס' מיושב': בתוס' ד"ה היה יורד בסולם י"א דתנ' לא זו כו' ואף הסיפא יש לפרש כן אחר שיש גם סברא איפכא דיותר ששגג ניתנ' שגגתו לכפרה וק"ל: בד"ה פשיטא כו' תימא כו' וי"ל דהא נמי נפקא מבלי דעת כו' מ"מ ק"ק דיותר הוה נוח לן במה שהיה מפרש רבה מזיד בלא אתרו בי' ילפינן מבשגג' מאשר מפרש אומר מותר וה"ל לומר אומר מותר ילפינן מבלי דעת יתיר' דהוה מדוקדק לישנא דברייתא יותר מדהשתא ודוק: גם יש אכתי לדקדק לפי תירוצם הראשון אמאי דמקשה הש"ס בבלי דעת פרט למתכוין פשיטא ונימא דאתא למעט מזיד בלי אתר' בי' ודוק די"ל: גם אפשר לתרץ קושי' התוס' אחר דהרמב"ם אית ליה דמזיד בלי אתר' בי' הגואל הדם יכול להורגו וא"כ שפיר מקשה בר קטלא הוא אחר שהגואל הדם יכול להורגו פשיטא אלא דאינו חייב גלות דהלא הגלות מצילו מגואל הדם ואין לנו להצילו ודוק:

בתוס' ד"ה אשר לא צדה כו' בכיצד הרגל פירש"י כו' ולא נראה דא"כ לא הוה כמו אידך. הנה אחר שמצאנו דהרמב"ם פוסק ביריד' שהיא צורך עליי' דפטור עלי' ורבים תמהו עליו למה פסק נגד הברייתא ור"י דפשט לר"א מאות' ברייתא. וכתב הכסף משנה דהוא מפרש הברייתא דאמרה לרבות שהיא צורך עליי' היינו לרבות לפטור ולא לחיוב ור"י נמי פשט ליה כן כבר נגעת כו' כלומר וכבר פטר' הברייתא' מקרא דוהשליך עליו. רק דדחק לן האי פירוש במאי דברייתא' קאמרה באידך פרט ובהאי קאמרה לרבות ש"מ לאו

בחדא מחת' מחתינהו. והיה אפשר לומר ולקיי' האי פירוש ודהרמב"ם סבר דהנך מילי לאו בחד' ברייתא מיתנו וכל ברייתא נקט' לישנא לעצמה והש"ס מביא הברייתו' בהדדי. ובכן אפשר ליישב ג"כ פירש"י הכי דהואיל דלא מיתנ' בחדא ברייתא א"כ אין לדקדק מידי שלא יהיה שוה לדאידך וק"ל: ועוד היה אפשר לומר ולקיים פירש"י בחד צד והיינו דודאי קרא דאשר לא צדה בא למעטו מחיוב מיתה אבל אינו מביאו ג"כ לחיוב גלות בהכי ובא אח"כ קרא דבבלי דעת המיותר ומעטו מגלות ודוק והנה ודאי צריכנא לפרש לפי מאי דפירש הכ"מ לברייתא ולפשיטו' דר"י דבאמת לפטור מגלות קאמר א"כ מאי האי דמקשה הש"ס איתיבי' וכו' ואפשר לומר דהש"ס על ר"א קמקשה למה לא פשטת בעי' דלך ממתני' אף דהברייתא לא ידעת מ"מ ה"ל לידע המתני' וק"ל:

והנה ראיתי בתוס' דב"ק וגם בסנהדרין דהניחו בצ"ע אחר דמתפרש מאי דאמר' ברייתי' פרט למתכוין לזרוק ב' כו' וכן לצד זה כו' היינו לפטרו מגלות א"כ פלוגת' דרב"י ורבנן בעץ המתבקע היאך יפורש הלא גם שם מתכוין לזרוק בצד זה או לזרוק שתי' וכו' ע"ע ואפשר לתרץ ולומר דהא דלזרוק ב' כו' וכן לצד זה מיירי באמת במזיד שרצה לזרוק ולהרוג באותו מקום והלך לצד אחר ופלוגת' דרבי ורבנן מיירי ודאי שלא כיון כלל לשום דבר כ"א לחטוב עצים ודוק:

דף ח.

בגמרא היינו דקאמר ליה ועוד. נראה לפרש אחר דמפרשי'

תוס' דלית ליה אם למסורות כ"א במקום דמוכח וכן כתבו שם דאף מאן דאית ליה אם למסור' דריש נמי אם למקרא ע"ע וא"כ שפיר קתני ועוד דאי מן ראי' ראשונה ה"א דלא בא להור' כ"א דדרשינן נמי אם למסור' אבל מנ"ל דלא דרשינן נמי אם למקרא ויתחייב א"כ בין שנשמט מן הקתא ובין מן העץ המתבקע ולכך הוצרך לומר ג"כ הג"ש לגלות לן דלא דרשינן כ"א המסורו' ובהכי מיושב היטב מה דהיה אפשר לכאורה לדקדק ל"ל תרוויי' דכתיב מן העץ ולא מעצו וגם הג"ש וק"ל:

במתני' ראב"י אומר כו' מלישני' משמע כאלו הוא חולק על הת"ק ואפשר לומר דסבר דהת"ק דאמר אפי' בזורק לר"ה דחיי' ע"כ מתיב' ומצא יליף דבא להורות אפי' במקום שמצוי' בני אדם והיינו בר"ה אפ"ה גולה וע"ז קאמר דיני' לומר דמתיב' ומצא ילפינן דין זה וק"ל. וכן מלישנא דאבא שאול נמי משמע באלו הוא חולק את"ק והיינו משום דאיהו יליף ממלת יער שנכנס לדבר הרשות כדמפרש רבא לקמן וק"ל:

בגמרא אמר ר"פ לא צריכא כו' ואפשר לימר דהא דאמר' הש"ס מתחלה בסותר בלילה ואף דבאמת ביום מיירי לא בא לומר כ"א דסותר כותלו במקום שעשוי ליפנות בלילה וק"ל:

בגמרא אמר רבא הכא מענייני' דקרא כו' ומצא דומי' דהשיג' ידו כו' לכאורה יש לדקדק א"כ למאי צריך לן תיב' ומצא אחר שילפינן מתיב' והשיג' ידו וכן הכא מתיב' יער. ונראה דאי מוהשיג' בלחוד ה"א דלא בא הכתוב כ"א שיוכל לפדות אף שהשיג' ידו השתא ולא למעוטי בזמן שהיה לו כבר שדה ברחוק וכן הכא איפכא אבל השתא מיתור' דומצא ילפינן דההתור' מדקדק עליו לעכוב' ועיין בסנהדרין פ' הנחנקי' בדרש' דומצא' בידו שאצל גונב נפש ותמצא שגם מיתור' דריש ועיין שם בחדושי ודוק: בתוס' ד"ה אע"ג דגמיר כו' עד ולא דמי לרבו ואביו כו' פירוש דגם שם נימא כן ולמאי הוצרך רבא להשיב אע"ג דגמירי מצוה קעביר וע"ז כתבו דזה אינו דשם לא היה אפשר לומר כן דודאי אביו מקרי ורבו אע"ג דלא גמיר ליה השתא לזה ודוק והוצרכתיו לכתוב כן משום דראיתי במהרש"א יתור' דברים ע"ע:

בד"ה בלא איב' פרט כו' אבל לא קשה מלא אויב לו באלה מסעי דההוא איצטריך למימר אפילו לא אויב לו כצ"ל נ"ל ופירושו הוא דאי לא הוה כתיב כ"א בלא איבה בלחוד או לא אויב לו בלחוד לא הוה ממעטינן לשונ' כ"א דה"א דהתור' בא לחייב אפי' זה שלא אויב לו אבל מי ששונ' לו פשיטא דחייב לכך כתב לן התורה את שניהם לעכוב' ואח"כ כתבו במשנה תורה כו' וזהו ענין בפני עצמו לתרץ זה שבמשנה תורה שאינו מיותר משום דהוה נמי פרש' שנשנית משום דכתיב שם בבלי דעת למעט בלא מתכוין או מזיד ולא התרו כדכתבו תוס' לעיל ודוק ותמצא כי כנים דברי ולא כאשר הגיהו המפרשים:

דף ח:

בגמרא התם אע"ג דגמיר מצוה קעביד כו' קצת יש לדקדק היאך עלה על דעת רבא לתרץ כן דא"כ לא מצינו חריש' של מצוה כלל ולמאי כתב לן התורה א"כ לר' ישמעאל קציר לא ה"ל למכתב כ"א חריש ואנן ידעינן ממלת חריש דמה חריש רשות דהלא אין לן חריש' של מצוה כלל אף כל רשות ודוק: בתוס' ד"ה טמא יהי' קשה לישתוק כו' היה נראה לתרץ קושיתם דבאמת עיקר ילפות' דש"ס לעיל לאו ממלת אשר בא דמור' על רשות כ"א ממלת יער דודאי למיעל יער הוה רשות דהלא יוכל לעמוד חוץ לעיר ולמחטב עצים אפי' לדבר מצוה והש"ס דקדק דא"כ ע"כ אשר דכתב אצל יער נמי רשות משמע דוקא וזה אינו דהלא שם קאי בין על רשות בין על מצוה וק"ל. ואפשר לפרש תירוצם ג"כ כה"ג וק"ל בד"ה דלמא חריש' עומר ק"ק לישתוק כו' עיין במנחות ותמצא ילפותא

אחרינא דלדחי שבת דשם הביא קרא דאלה תעשה לה' במועדכם אפי' בשבת וסבר' הש"ס תחלה דקאי אפי' אקציר' עומר והש"ס דחאו לומר דמיירי מהקרב' עומר אבל קציר' אינ' דוחה אליבא דרבי ע"ש. וא"כ קושיתם דהכא נסתלק מעלן וק"ל. אבל זה יש לדקדק אי הוה מיירי בחריש' דמצו' א"כ למאי צריך לתרוויי' לא הל"ל לכתוב כ"א קציר' דהוה ודאי מצו' ודוק:

בגמרא לאתוי' מאי לאתוי' עבד וכותי כצ"ל:

דף ט.

בגמרא אלמ' גר תושב גוי הוא כו' זולת דברי תוס' ה"א דהכי מדייק' הש"ס אחר דכבר ידע וחזה מה דכתיב בתורה ולתושב בהדיא אבל לא היה מדייק כלום מקרא דכתיב לכם דסבר דאתי למעוטי גוי ולא גר תושב רק דאכתי סבר דאפשר לפרש הא דכתיב בהדיא ולתושב לאו בגר תושב מיירי כ"א בקנוי קנין שנים כדמפרשינן לגר תושב דכתיב בתרומה ולכך סבר המקשן דאין לן לפרש מלת ולתושב כ"א או דמיירי מגר תושב ממש או מישראל שנקרא תושב כמו בתרומה אבל לחלק בין אם הוא הרג ישראל או שהרג גר תושב מנא לן ולכך דקדק שפיר דמריש' משמע שגר תושב הוה כגוי לענין גלות ומסיפא משמע שהוה חייב גלות וקמהדר ליה דודאי איכא לחלק אף דתושב דכתיב בקרא מיירי בגר תושב הואיל דפסוק אחר סותר להאי קרא דכתיב לכם דמשמע דלמעט בא לגר תושב וא"כ ע"כ נמעט בשהרג ישראל והאי קרא דמרבה ליה מיירי בשהרג גר תושב. וכד נדייק על לישנא דש"ס דאמר' איכא דרמי ליה מרמי ולא קאמר איכא דרמי ליה מרמי דאף זה מן התירוץ הוא דהכי מהדר ליה דהלא איכ' דרמי' כו' ולא כדסבר' אתה דקרא דלכם אינו סותר לקרא דתישב אלא ודאי הוה סתיר' נגדו. ועוד נדייק במאי דאמרה הש"ס וכתיב לכם ולא קאמרה והכתוב לכם כדאמר בכל דוכתא אשר דבר א' סותר לחבירו אלא דהכא לכאורה אינו סותר למלת תושב דדלמא לכם אינו ממעט כ"א לגוי וזהו היה סברת המקשן לכך קאמר וכתיב כו' כלומר דא"כ הוה קשה ל"ל לכם כלל הואיל דכבר פרט לן הכל לגר ולתושב ממילא ידעינן דלגוי לא ול"ל א"כ לכם אלא ע"כ למעוטי נמי לתושב קאתי וא"כ הוה דברים שסותרים זה את זה וע"כ צריכנא לחלק בין שהרג ישראל או לגר תושב ודוק:

ועוד היה אפשר לומר דדייק ליה מדלא תנא נמי ברישא דרישא במאי דנתן כלל הכל גולי' ע"י ישראל חוץ מגר תושב הואיל דגר תושב אינו מוצא מכלל ישראל כ"א בהריג' ישראל אותו או בשהרג הוא את ישראל ולמה תנא הא דחוץ מגר תושב כ"א רק פעם אחת ש"מ דכללא כייל דלעולם גר תושב אינו בר גלות אפי' בשהרג גר תושב אחר וקמשנ'

ליה כאן כו' כאן בגר תושב שהרג ישראל כלומר בגר תושב אינו מוצא מכלל ישראל כ"א בשהרג הוא לישראל אבל בשהרג ישראל אותו הרי הישראל גולה כסבר' הרמב"ם ולהכי לא תנא כ"א אצל המיצעתא הא דחוץ מגר תושב וק"ל:

שם ורמינ' קתני גר דומי' דגוי כו' דייק' ליה לע"ד מדקתני גר תושב וגם גוי ולא די ליה בדתני גר תושב לחוד ומכח כש"כ אתי' לגוי ש"מ דהברייתא רצה לאשמעינן דגר תושב הוה דומי' דגוי וע"ז קמשני ליה ר"ח דלא בא לאשמעינן כ"א בדרך עלי' ולהכי הוצרך למתני תרוויי' וק"ל: שם אלא אמר רבא באומר מותר כו' עד ואזדא לטעמייהו כו' קסבר בהמה ונמצא גוי כו' דחיקא לן טובא לפרש דזה נקרא אומר מותר ממש מהרב' דחוקי' שכתבו תוס' עצמן לכך אמרתי לפני תלמידי בדרך צחות אחר שמצינו בברייתא לעיל דף ז' ע"ב דקתני ב' דברים בשגג' פרט לאומר מותר ובבלי דעת פרט למתכוין והנה התוס' הקשו שם על פשיטות המקשה ודלמ' למעוטי בא במזיד ולא התרו בי' ותירצו דהא נמי נפקא מבלי דעת יתיר' כו' ונאמר א"כ לרבא דאמר אומר מותר קרוב למזיד הוא אזל לטעמיה דלעיל דמפרש לברייתא דאמרה פרט למזיד היינו אומר מותר דאף זה נקרא מזיד וא"כ אכתי אית לן ב' פעמים בבלי דעת וחד אתי' פרט למזיד ולא התר' בי' וחד למתכוין לבהמה והרג אדם כו' וא"כ לדידי' ודאי צריכנ' לומר כי היכי דבבלי דעת דממעט למזיד ולא התר' בי' ע"כ בגוי מחיי' משום דהוה מזיד א"כ גם בבלי דעת האחר בשמתכוין לבהמה כו' ע"כ בגוי נמי חיובי מחייב דהוה קרוב למזיד ולר"ח דסבר באומר מותר דהוה אונס א"כ ע"כ סבר דבבריית' דממעט מבשגג פרט למזיד ר"ל מזיד ולא התר' בי' (ודלא כפי' התוס') וא"כ אית לן עוד ב' בבלי דעת וחד בא למעט אומר מותר ואידך פרט למתכוין לבהמה כו' וא"כ נאמר לדידי' כי היכי דהאי בבלי דעת דממעט אומר מותר אינו מחייבו בגוי דהלא סבר דהוה אונס כן נמי האי בבלי דעת דממעט למכוין בבהמה כו' ע"כ נמי הוה דומי' דאידך ואינו מחייבו בגוי וא"כ שפיר קאמר' הש"ס ואזדא לטעמיי' ודוק: והא דנקט ב' דברים קסבור בהמה ונמצא אדם כו' ולפירוש התוס' האי אדם היינו גר תושב ולא נראה כן אלא נראה טפי דריש' דמלתייהו מיירי בגוי ההורג וקסבור שהוא בהמה ונמצא אדם היינו גוי או ברוצח גר תושב וקסבר שהוא גוי ונמצא גר תושב. ולהכי לא חשב נמי נפל כדלעיל בברייתא דהרי גוי חייב אפי' על עוברין וק"ל:

שם בש"ס אלא דינו מסור לאדם כו' הנה מצינו בב"ק פ' החובל דאמרה הש"וש המוסר דינו לשמים כו' ובודאי שם הפירוש הואיל שחטא חבירו נגדו והוה ליה למסור דינו לבני אדם והוא לא עשה כן אלא מסר דינו לשמים א"כ אף הכא נמי אף שחטא נגד הקב"ה דינו מסור לאדם לשפוט אותו ודוק: בתוס' ד"ה אלמא גר תושב גוי הוא כו' עד מ"מ קשה

דהא לא קתני כללא גבי ישראל כו' פי' דאלו הוה קתני כל ישראל הוה שייך שפיר למתני אח"כ חוץ מגר תושב דחוץ קאתי בכל מקום לאפוקי מכללא קמא אבל השתא דקתני הכל אצל הגולין ע"י ישראל לא מתני א"כ אח"כ האי מילתא דחוץ וק"ל בתוס' ד"ה דרך עלייי כו' עד ובכך סגי' דהוה דומי' דגוי בחדא מילתא הנה זולת מה שכתבו בהא ע"כ צריכני לומר דדי בששו' בחדא מילתא דהלא גוי שהרג לכל אינו מינו נהרג ואלו גר תושב לגוי דהוה נמי אינו מינו פטור כדאי' בסמוך בש"ס וק"ל גם להרמב"ם דכתב גר תושב שהרג לעבד גולה ואלו גוי שהרג לעבד נהרג. ויש לדקדק קצת אחר דחזינן לעיל דאמרה הש"ס דלר"ש דאמר חנק חמור בשהרג הבן לאבי' בשגג' לא ניתן שגגתו לכפרה ואינו גולה וא"כ גר תושב שהרג לאביו אינו גולה רק נהרג וא"כ הוה אפשר לתרץ דהוה גר תושב דומי' דגוי לענין מינו והיינו בשהרגו לאביו וי"ל:

והנה לפי מאי דהביאו תוס' לעיל על שם רש"י דבב"ק דמפרש הא דמיעט' הש"ס למתכוין לזרוק ב' כו' היינו ממית' אבל גלות חייב א"כ חזינן דחמור טפי משארי חייבי גליו' הואיל דהוצרכ' התורה ליכתב מיעט למעטו ממית' וא"כ יש לדקדק דטפי הוה ניחא ליה לר"ח לומר דהא דנהרג היינו בשהיה מתכוין לזרוק ב' כו' הואיל דחזינן דחמיר טובי' בישראל עד שהוצרכ' התורה למעטו ממית' מאשר קאמר דמיירי שהרג דרך עלי' דפטור בישראל לגמרי והוה מנגד באמת לסבר' ודוק:

בתוס' ד"ה ור"ח אמר פטור כו' עד וי"ל דלעיל מיירי כגון דאיכא בהמה ואדם לפני' כו' עיין בב"ק ובסנהדרין במאי דהקשו על הא דמתכוין לזרוק ב' כו' ומאי שתרצו עליו ויצא לך מקום גדול להקשות על דבריהם ודוק:

דף ט:

בגמרא נביא הוא וממך למד כו' אפשר לפרש דלהכי מהדר ליה הקב"ה נביא הוא דממה שהשיב ליה הקב"ה למדנו מה שהיה בדעת אבימלך ודסבר דלאו נביא הוא דהלא אברהם החזיקו לרשע דאלו אמר שהוא אשתו דיהרגנו אבימלך ואיהי בדידי' ידע דצדיק הוא ולא יהרגנו על דבר אשתו להכי קמהדר ליה הקב"ה דאפ"ה נביא הוא ואי משום דהחזיקו לרשע איהו בעצמי' גרס לי' כן במה ששאלו על אשתו אחותך היא כו' וה"ל ללמוד דרך ארץ ולא למד לכך החזיקו לרשע ודוק:

בגמרא מ"ט דר"י הנה הש"ס שאל' מ"ט דר"י ולא שאל' מ"ט דר"מ משום דמסתבר ליה טפי כר"מ דמשמעו' דבלא ראות משמע דבא לרבות הסומא וע"ז השיב הש"ס דטעמיה דר"י הוא דאחר דאשר יבא את רעהו ביער בא לרבות הסומא א"כ בלא ראות דמרב' ג"כ הסומ' והוה רבוי אחר רבוי ואינו אלא למעט וזהו דקאמר אתא בלא ראות מעטי' והייני

מטעם רבוי אחר רבוי והכי באמת קאמר בנדרים ע"ש ודלא כהר"ן דכתב דש"ס דלשם שינ' הסוגי' ממאי דקאמר הכא ובעיני נראה דדא ודא אחת היא ור"מ סבר דבלא ראות אתי למעט ודוק. והנה התוס' הקשו בב"ק על מאי דאמר ר"מ דהוה מיעוט אחר מיעוט דא"כ לא לכתוב לתרוויי' מיעוטי וממילא אתרב' הסומ' וכתבתי שם דגם ר"מ מצריך בבלי דעת למעוטי מתכוין כו' וכן נתמעט סומ' נמי וסבר א"כ אי לאו דכתיב נמי בלא ראות ה"א דאת' למעט סומא וק"ל:

שם בגמ' נפסק אנפסק לא קשי' הא באוהב הא בשונא יש לקייס גירס' הזאת ואליבא דפירש"י וה"ק נפסק אנפסק לא קשי' דאחר דתנא בברייתא א' נפסק גולה דוקא נפסק ולא נשמט שם מיירי בשונ' ובברייתא ב' באוהב נשמט אנשמט לא קשי' פי' דקתני בברייתא ב' דדוקא נשמט גולה אתי' כרבי וק"ל:

במתני' להיכן גולין לערי מקלט לג' שבעבר הירדן כו' נראה לפרש דברי מתני' דקאתי להור' דלא תימא דג' שבעבר הירדן אינן קולטי' כ"א לרוצחי' שבעבר הירדן וג' שבארץ כנען אינן קולטי' כ"א לרוצחי' שבארץ כנען לכך קאמר לג' כו' ולג' כו' כלומר שכולן קולטות כאחת ואי משום דכתיב את ג' הערים תתנו כו' כאלו הכתוב חולק אותם מהדדי הלא תיכף כתוב אחריו שש ערי מקלט תהיינ' דאת' להורות שקולטות כאחת וכדי שלא תימא הלא אותו קרא צריך לן שלא תהיו קולטות אותן שבעבר הירדן כ"א אחר שנבחרו אותן שבארץ כנען לכך קאמר התנא דדבר זה נלמד ממלת תהיינה דמשמע שתהיו כלן בהדדי וק"ל:

שם ר"מ אומר אף הוא מדבר ע"י עצמו וכו' ר"י ב"י אומר בתחלה כו' לישנא דאף הוא דאמר ר"מ יש לפרש דה"ק לת"ק דאי איתא דהכתוב מצריך לן למסור ב' ת"ח שידברו אליו א"כ למה כתב לן וזה דבר הרוצח דמדבר הוא ע"י עצמו אלא ודאי דהכתוב בא למעט שלא להצריך לן לדבר בשבילו וה"ק ר"מ אף הוא מדבר ע"י עצמו בתמו' אי איתא דת"ח מדברים למה כתוב וזה דבר הרוצח וכי אף הוא ידבר ע"י עצמו בשכבר מדברים הת"ח בעדו ויתפרש א"כ ג"כ היטב לישנא דתחלה דאמר ריב"י דהוא בא לסייעו לת"ק דבאמת מוסרי' לו ב' ת"ח ואי משום דכתיב וזה דבר הרוצח דמשמע שהוא מדבר ע"י עצמו זהו בתתלת ניסתו עד שלא בא לפני ב"ד דשם ודאי הוא ידבר ע"י עצמו. או אפשר לומר ולפרש כפשוטו מלת' דאף הוא דסבר נמי כת"ק דמוסרי' לו ב' ת"ח לדבר בעדו ואפ"ה קאמר ר"מ דגם הוא ידבר ע"י עצמו ובא א"כ ריב"י לפרש דברי ר"מ דבתחלה הוא מדבר ע"י עצמו עד שלא מחייבין אותו הב"ד לגלות וכנ"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה נשמט אנשמט כו' ואין זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר"ש רבי' נראה לפרש דבריהם דאחר דרבי סידר המשניות ובמתני' סידר דר"ש אמר יש שונה גולה כו' משמע דגם איהו סבר דר"ש אמר כן וא"כ ע"כ צריכנא לומר דאיהו פליג עליו ומאי דדקדק מהרש"א ודלמא רבי סבר דמעולם לא אמר רבי דר"ש אמר כן כדתנ' במתני' בשמי' זה אינו דא"כ לא ה"ל לסדר כן במתני' משמיה בלי שיחלוק בהדיא על זה הדבר ודוק: בד"ה משולש' כו' עיין בפירוש מהר"א מזרחי בסדר מסעי בד"ה בגלעד שכיחי רוצחי' כו' הקב"ה מזמין לפונדק א' כדלקמן נראה לי לפרש דבריהם דודאי בגלעד לא שכיחי הרב' שיגגי' כמו בארץ כנען רק הואיל דשכיחי רוצחי' במזיד הרבה בגלעד יותר מבארץ כנען א"כ כל השוגגי' אשר יהיו בעבר הירדן אפשר להביח לערי מקלט ע"י הרוצחים דלשם משא"כ בארץ כנען אף דיהיו שם שוגגי' הרבה מ"מ הואיל דלא שכיחי רוצחי' שם א"א להתברר ולהודיע כל השוגגין דלשם לכך לא הצריכ' התורה ערי מקלט טפי בארץ כנען יותר מבעבר הירדן ודוק כי דברי המפרשי' בזה לא נראה לנו:

דף י.

בגמרא אמר רב הונא רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור כו' יש לדקדק קצת דלכאורה לית ליה לר"ה הא דאמר ר"ע לקמן דרוצח שיצא חוץ לעיר מקלטו דרשות ביד גואל הדם מדכתיב ורצח דאי אית' דאית ליה דר"ע א"כ ל"ל קרא בשיצא חוץ למקלט הלא אפילו כשהרגו עד שלא בא עדיין לתוכו כ"א בהיותו על הדרך לילך לתוכו הוא פטור עליו. וא"כ הרמב"ם דפסק כרב הונא וגם פסק כר"ע ולכאורה הדברים סותרי' זה את זה וגם על ר"ה גופי' יש לדקדק היאך יפסוק כר"י הגלילי הלא קיימא לן הלכה כר"ע מחבירו ואפשר לומר דרשות הוא ענין בפני עצמו ופטור הוא ענין בפני עצמו דאע"ג דאמר ר"ה פטור עלי' מ"מ רשות ליכא כ"א אסור לכתחלה וכן משמע באמת בדברי הרמב"ם ועיין מה שאכתוב לקמן בזה: ועוד היה אפשר לומר דאי לאו ורצח ה"א הואיל דעמד כבר לפני ב"ד וחייבו לגלו' גרע טפי ועיין לקמן:

והנה באשר נאמר דהא דאמר ר"ה פטור אבל אסור א"כ אפשר לפרש הא דקאמרה הש"ס לעיל בגלעד נפישי רוצחי' ולהכי הוצרכו שם ג"כ לשלשה ערי מקלט דלא כתוס' רק הואיל דנפישי רוצחי' א"כ איכא למיחש שם טפי שיהרוג הגואל הדם לרוצח עד שלא יבא לערי מקלט יותר מבארץ כנען ודוק: בגמרא תנן מוסרי' לו ב' ת"ת כו' מאי לאו דמתרו בי' כו' יש לדקדק דלמא דבאים להתרו' על שארי בני אדם שלא יקטלו אותו שהם ודאי חייבי' עליו וי"ל וק"ל:

שם בגמרא פשיט' כו' אין והתניא בתחלה כו' נראה מזה דב"ד שולחי' מתחלה ת"ח לשם לערי מקלט להביאו משם לפני ב"ד. וא"כ יש לדקדק על מאי דמקשה הש"ס מתחלה ממתני' על רב הונא מאי קשי' דלמא ר"ה מיירי בשכבר עמד לפני ב"ד דדינו חמור וכדאיתא לקמן בדברי רב מדכתיב עד עמדו לפני העדה ע"ש. וי"ל דהתם ודאי חמור דאחר דעבר ויצא מערי מקלט א"כ הב"ד יחייבו אח"כ להמיתו ע"י גואל הדם לכך חמיר טפי בשעמדו כבר עד שלא עמד משא"כ הכא דאכתי לאו בר מיתה הוא כ"א גלו' א"כ אין לחלק ודוק:

דף י:

איבעי' להו במית' כולן הוא חוזר כו' הנה מסבר' היה לן לומר דבמית' כולן הוא חוזר דאי באחד מהן א"כ בזמן שהרג אחד כשהיה כהן אחד בלבד ועד שלא נגמר דינו נתמנה עוד כהן אחד ואי איתא דדי במיתת א' מהן א"כ כשימות זה שנתמנה עד שלא נגמר יפטור לזה מגלו' כדאי' בסמוך במתני' א"כ לקת' מדת הדין דזה שהיה גם בשעה שרצח ובזמן גמר דין דה"ל להתפלל על תרוויי' שלא יהרג אדם את חבירו בימי' וגם שיגמור דינו לזכו' לא מת וזה שלא היה כ"א בזמן גמר דין מת אבל אי אמרינן דבמית' כולן הוא חוזר א"ש וק"ל:

במתני' משנגמר דינו כו' הרי זה אינו גולה לא קאמר בקיצור אינו גולה דמרמז לן דמכח ק"ו אינו גולה כאלו אמר הרי זה א"א לחייבו גלות וק"ל: שם תהא דירתו שם כו' נקט כלם דדירתו אינו שוה לב' דברים שאחרי' דאלו דירתו אינו בתחומ' משום דאין עושין מגרש עיר. ונקט גם ב' שאחרי' ולא די ליה אם אמר שם תהא קבורתו הואיל דלפעמים נקבר שם אע"פ שלא מת שם והיינו בשמת עד שלא גולה דמוליכין עצמותי' לשם וכן אפכא דלפעמים מת שם וקבורתו אינו שם והיינו בזמן שמת שם ואח"כ מת כ"ג דמוליכין עצמותיו לקברי אבותי' כדאי' לקמן בברייתא ומתני' מרמז לן כל מה דתנ' שם וק"ל:

בגמרא מידי גלו' קמכפר כו' דחיק' לן קצת מאי דאמר מידי גלו' קמכפר כאלו אין סבר' כלל שיכפר גלו' ובאמת זה אינו דודאי גלות מכפר כדכתבו תוס' ובאשר נצא מפשט' דלישנ' נוכל לפרש דה"ק מידי גלות כו' כלומר מית' כהן מכפר מידי גלות כדמתרצי' תוס' ודוק:

שם בגמרא אלא זה שנמשח בימיו מאי ה"ל למעבד כו' לכאורה אכתי לישנא דקרא אינו מתוקן דהלא בהדיא כתי' אשר משח אותו דמשמע שהוא המושת ומאי תיקן הש"ס דאמר זה שנמשח בימיו ואפשר לומר דודאי לתא דידי' גרס שנמשח כ"ג אשר לא יתפלל

עליו שיגמור דינו לזכות וא"כ הוא הגורם והוה כאלו הוא המושח אותו ולהכי קבע' הש"ס השאלה מאי ה"ל למעבד בתר מאי דאמר ר"כ וק"ל:
שם תנא מת קודם שמת כ"ג מוליכין עצמותיו כו' הביא הברייתא אתר דברי אביי דאמר דמוליכין עצמותי' לשם כדי שלא יקש' עלן הקרא דאמר לשוב כו' עד מות הכהן וא"כ זה שהוליכו עצמותי' לשם היאך שוב וק"ל: הנה אחר דחזינן דבגמר דין הדבר תלוי דבזמן שנגמר דינו עד שלא נתמנ' כ"ג אינו יוצא משם לעולם ובנתמנ' ואח"כ נגמר דינו פטור מגלות א"כ מאי פסיק' ליה לרבא לעיל דף ה' דאמר משא"כ בגמר דין באו ב' ואמרו בחד בשבא כו' ולא עוד כו' הלא איכא לאשכוחי אפכא דאלו באו ב' ואמרו דבחד בשבא נגמר דינו של זה לגלו' ובאו שנים אחרים וזממו לאלו שאמרו עמנו הייתם בחד בשבא אלא בע"ש נגמר דינו לגלות והכ"ג מת בשבת שאחרי' דאלו לפי דברי האחרונים הוא פטור מגלות ואלו לפי דברי הראשונים אינו יוצא משם לעולם אחר שנגמר דינו עד שלא נתמנה כ"ג לפי דבריהם ודוק:

דף יב.
בגמרא אביי אמר בהא נמי מיטעה טעה כו' אפשר לומר
דפליגי הני אמוראי אי זר כשר בבמה סוף זבחים וק"ל:
בגמרא ת"ר כו' אין גואל הדם רשות ביד כל אדם כו' ר"ע אומר כו' וכל אדם חייבי' עלי' הנה הרמב"ם פסק כר"ע דרשות ביד גואל הדם איכ' ואפ"ה כתב ושאר כל אדם שהרגו פטורי' עלי' מדכתי' אין לו דם. ונראה דהיה גורם בדברי ר"ע ושאר כל אדם אין חייבי' עלי' וצריכנ' לומר דמחלק בין אי אמרינן דהוה רשות או אין חייבי' עלי' דרשות מיהא ליכא לכתחלה ועיין מה שכתבתי לעיל. ור"ע מי כתיב ירצח ואפשר לומר דר"י סבר דלכך לא כתיב ירצח דא"כ הוה משמע דלעולם הוה מצוה אפי' בשיצא בשוגג ובאמת לא סבר כן כ"א בשיצא במזיד כדאי' בברייתא ב' דבסמוך ועוד אכתוב בזה: שם אמר רב כו' ומצאו גואל הדם והרגו נהרג עלי' כמאן לא כר"י כו' הנה יש לדקדק מאי קושי' דלמא רב בשיצא בשוגג מיירי וכדסבר תנ' דברייתא ב' וק"ל:
שם והתני' במזיד נהרג בשוגג גולה. אפשר לדקדק מאי קושי' דלמא ברייתא ה"ק במזיד נהרג פי' אחר שהרג לזה שיצא אם במזיד הרגו נהרג עליו וכדסבר ר"ע ובשוגג גולה היינו ג"כ אחר שהרגו בשוגג גולה. וי"ל דמאי קמ"ל א"כ בזה שבשוגג גולה אחר דאמר שאם הרגו במזיד נהרג עלי' וק"ל: גם היה אפשר לומר דברייתא א' מיירי בענין רשות דלענין רשות נתרב' בין שיצא במזיד ובין שיצא בשוגג אבל ברייתא ב' מיירי אליבא דר"י ולענין מצוה ולא נתרב' כ"א בשיצא במדד ודוק:

שם לא קשי' הא כמאן דאמר דבר' תורה כלב"א כו' הנה יש לדקדק מנ"ל לומר דברייתא ב' סבר' דאמרינן דבר' תורה כלב"א דלמא אף הוא סבר' דדרשינן לתרוויי' וסבר' כר"ע דאחרי' חייבים עליו ואינו כ"א רשות ביד גואל הדם ודייק מדכתיב ורצח ולא ירצח כדאי' לעיל ואי לא הוה כתיב כ"א פעם א' יצא ה"א דוקא בשיצא בשוגג הוא דהוה רשות ביד גואל הדם ואחרים חייבי' עלי' אבל אי יצא במזיד הוה אפי' מצוה ביד גואל הדם ורשות ביד כל אדם לכך צריכי' לתרוויי' ודוק כי יש ליישב:

בגמרא ורמינהו כו' סבר דאחר דקתני הכל הולך אחר הנוף דמלת הכל בא לרבות אפי' לענין מעשר ומשני ליה דזה אינו אלא דבא לרבות בין שעומד בפנים כו בין לקולא בין לחומרא וק"ל:

דף יב:

שם אמר ר"כ לא קשי' הא ר"י והא רבנן כו' מדלא קאמר אלא נראה דלא חזר מתירוצ' הראשון ודלא כפירש"י דודאי אף הוא מחלק בין מעשר לערי מקלט וכדאכתוב לקמן בסמוך בדברי רבא דרבא קאי על תירוצא דר"כ ועיין שם:

בגמרא אימור דשמע לי' כו' נראה דדקדק כן מדחזינן דבברייי' הזאת לא קמיירי כ"א במעשר ולא בערי מקלט ש"מ דגם הוא אינו משוה מכל וכל ערי מקלט למעשר דאלו במעשר באיזה צד שיהי' נוטה הנוף שדינן לעיקרו בתרי' דבכל מקום איכא לאשכוחי חומר' בענין שדיי' העיקר אחר הנוף משא"כ בערי מקלט א"א למשדי בתרי' בזמן שנופו נוט' לחוץ משום דהוה לקולא. וא"כ הדר קשה לן מאי דמתני במתני' הכל הולך אחר הנוף דמשמע בין שנוטה לחוץ בין שנוטה לפני' וע"ז תירץ רבא דודאי אינו דומה ערי מקלט למעשר ולכך לא קנקט ר"י בברייתא הב' דברים כ"א במעשר ולא בערי מקלט אחר שאינו שוה לו ואפ"ה לא קשי' מלת הכל דקתני במתני' דודאי לענין זה שדינן לר"י העיקר בתר הנוף אף בזמן שהנוף נוטה לחוץ דרשאי גואל הדם ליכנ' לפני' לעלות דרך העיקר ויהרגנו בנופו ודוק:

שם רב אשי אומר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף גם ר"א בא לתרץ מלת הכל דקתני במתני' והכי פירושו אף אחר הנוף היינו לומר דנוף אינו שוה לעיקר דאלו עיקר לפעמים שדינן ליה אחר הנוף והיינו בזמן שהעיקר בחוץ ונופ' בפני' דשדינן לעיקר בתר הנוף ואלו בשעומד העיקר בפני' והנוף בחוץ לא שדינן לנוף בתר העיקר ומצי קטל ליה בנוף וא"כ שפיר מתפרש לישנ' דהכל דה"ק הכל הולך אחר הנוף דלעולם אזלינן בתר הנוף גופי' ודאי דלפעמים שדינן אפי' העיקר אחריו אבל דבר זה אינו לעולם משא"כ דבר זה

דאזלינן אחר הנוף גופי' ודאי אין חילוק בין שנוטה לחוץ או לפני' דלעולם אזלינן בתרה ולא שדינן לה למקום שעומד העיקר ודוק ותמצא כי כנים דברי:
בגמרא ת"ר ושמתי לך בחייך מקום ממקומך זולת פירש"י היה נראה דמאי דדרש בחייך היינו דיהיו קולטות אפי' בחיי משה מחנ' הלוי כדאמר בהדיא מלמד שהיו ישראל מגלי' במדבר וקאמר אח"כ מכאן אמרו בן לוי כו' דריש נמי ממלת לך היינו אפי' הלוי נגלי' ממקומ' וק"ל:
והא דקאמר ואם גלה לפלכו פלכו קלטו ראיתי ברמב"ם דמפרש ליה אי הרג חוץ לפלכו וגולה לפלכו או לעירו שהיה דר בו הרי פלכו ועירו קלטו. ולי היה נראה דה"ק ואם גלה לפלכו פירוש שכבר גלה לפלכו בשביל רציח' אחר שעש' ועתה חזר והרג באותו פלך הרי פלכו קלטו כדין דישראל דאמר' מתני' הרג באות' עיר כו' ובכן א"ש הא דאמר רב אחא עלי' דהאי מאי קרא כו' וק"ל:
במתני' כיוצא בו כו' עיין במהרש"א דכתב דאגב דמתני כן במסכת שביעי' מתני כן גם הכא ומהרש"ל כתב דב' מלות אלו צריכים להיות קודם מלת מתני' ע"ע והוא דוחק ואני אומר עם מה שאמרתי קודם לזה היה נראה דב' מלות אלו הם מסוף מתני' דקדמ' לזאת וכה אמר' הרג באות' עיר כו' ובן לוי גולה מעיר לעיר כיוצא בו כלומר דאף בבן לוי אית' לדין זה דאם הרג באותה עיר אות' עיר קלטו וגולה משכונה לשכונה וק"ל:

דף יג.

בגמרא ת"ר ושב כו' ואל אחוזת אבותיו כו' דברי ר"י. יש
לדקדק קצת אחר שר"י לא יליף מידי ממאי דנאמר ואל אחוזת אבותיו למאי אייתי בדברים סוף האי קרא. וכן לא ניחא לן לימר דהא דקאמרה הברייתא יכן בגולה לר"מ קאמר ולא לר"י כדכתבו תוס' וכן לא ניחא לן לומר דיפלגו בג"ש דשיב' שיב' אם היא מקובלת או לא לכך היה נראה דגם לר"י אית ליה הג"ש דשיב' רק דסבר דלכך אתי' דלא נילף ממאי דנאמר בעבד עברי ואל אחוזת אבותיו דחוזר אפי' למה שהחזיקו אבותיו לכך אתי' הג"ש ומפיק ממשמעות הזה דכי היכי דבגולה כתוב אל ארץ אחוזתו לדייק דוקא אל ארץ אחזתו הוא שב ולא למה שהחזיקו אבותיו כן נמי בעבד עברי ור"מ אית ליה איפכא דסבר דמשמעות דאל אחזת אבותיו הוא משמעות אלימת' להורות דחוזר למה שהחזיקו אבותי' וא"כ אתי' הג"ש להורות שבגולה נמי כן וק"ל:
אלו הן הלוקין פרק שלישי. ע"ב בגמרא אחד חייבי כריתות כו' ואחד כו' הא דלא קאמר בקיצור אפי' חייבי מיתות ב"ד ישנ' מכלל מלקות מ' וכמדומה לי דבכל מקום דנאמר לשון כהאי בא לומר דלא מדמה להו בכל מילי והנה גם הכא א"ש לרבא דאמר דאף ר"י

מודה בזמן דאתר' בי' למיתה דאינו לוקה וא"כ אינו דומה מכל וכל חייבי מיתות לחייבי כריתות ואף למאי דסביר' להש"ס מעיקרו דר"י מחייבו מית' ומלקות אפשר לומר דאפ"ה אינו דומה מכל וכל לחייבו כריתות דאחר דקיימ' לן דחייבי מלקיות אומדין כמה יכולין לקבל ולא ימותו כדאי' בסנהדרין והיה נראה א"כ דלר"י דסבר דמלקין וממיתין לחייבי מיתות דבהו לא צריכנ' לאמוד אותן דמאי בכך אם ימותו בשעה שמלקין אותן דאם ימות לימות הלא מית' אריכת' היא אף השתא כן אפשר לומר בדרך אפשר וק"ל:

והנה גם מאי דאמר ר"י לישנא דישנו בכלל מלקות מ' לרבא א"ש וכהוגן דודאי בכלל מלקות איתא אבל אינו לוקה כל פעם בזמן שהתרו בו למיתה ואפשר לומר דס"ד דהש"ס מעיקרו הוה אפכא דלכך אמר בהאי לשון לומר דלעולם אית' בכלל מלקות מ' ולא תימא דבשהתרו בו אינו בכלל מלקות וכן יש לפרש דברי ר"ת וק"ל:

בגמרא ר' יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו כו' היה נראה לי לפרש דהכי קאמר דאחר דמצינו שבפרש' עריות אשר כתיב בהו כרת באחרונה כתיב נמי שארי עוברי עבירות והיינו נותן זרעו למולך וכדומה דהן במיתה בזמן שהתרה בהו ובקדושי' יצא כרת באחותו לומר דאין דומי' חייבי כריתות לחייבי מיתות ב"ד דאלו חייבי מיתות ב"ד לפעמים אינן בכר' אלא במיתה בזמן שהתרו בהן למיתה אבל חייבי כריתות לעולם אינן בדבר אחר כ"א בכרת כלומר שאינן במלקות דהוה דבר אחר זולת כרת ודלא כחייבי מיתות דלפעמים ישנן בדבר אחר זולת כרת והיינו במיתה בזמן שהתרה בהן וק"ל:

שם בגמרא אמר ר' אבהו בפירוש ריבת' תורה כו' לכאורה יש לדקדק הלא ר"ע נתן הטעם בעצמו משום דב"ד של מעלה מוחלים לו משא"כ חייבי מיתות ב"ד והיאך בא ר"א ונתן טעם אחר לחייבי כריתות ונראה לומר דאפ"ה הוצרך ר"ע לטעם הזה דלא טמא הואיל דחזינן דהראה לן התורה ע"י ג"ש דחייבי כריתות ישנן במלקות מ' א"כ נילף חייבי מיתות ג"כ מיני' דלמה יגרעו אלו מאלו לכך הוצרך ר"ע לומר טעמו ג"כ להורות שמ"מ אינן דומי' להדדי עד שנילף מהדדי וכן בסמוך וק"ל:

שם בגמרא קבלה מיני' ר"ש בר"י כו' הנה נראה טפי פיר' ב' דרש"י דקיבל האי תירוץ מר' אבא דאף דר"א תירץ לעיל דילפינן מג"ש סמך ליה על תירוץ זה ואף דאית ליה תירוץ זה אפ"ה הוצרך לג"ש דלא תימא דאף דנתמעטו חייבי מיתות מכדי רשעתו אפ"ה נילף מיני' ג"כ חייבי כריתות במה מצינו דלא גרעו מהם וא"ת דממילא הוה ידעינן דלא נילף מהדדי דאל"כ למה תלה התורה ברשעה המסורה לב"ד דוקא ולא אשמעינן סתם דלא יתעבד ב' רשעיות באדם א' והוה הכל בכלל זה אינו דאי הוה כתיב סתם לא הוה

ממעטינן כ"א במאי דמסתבר טפי והיינו דיש סברא דחייבי כריתות מסתבר טפי אחר שקל חטאם טפי מחייבי כריתות לכך כתב לן התורה כדי רשעתו וגם הג"ש ודוק:
שם בגמרא רבא אימר אתרו בי' כו' מאי דהקשה מהרש"א בזה נראה דלא קשה מידי לפי ע"ד דנראה דרבא אינו סותר תירוצא דר"ש בר"י דברשע' המסורה לב"ד עסקינן ולא רבא כ"א לאשמעינן דגם ר"י מודה בדאתרו בי' לקטלה דאין לוקה ומת דהוה נגד הסברא דאיכא למ"ד דאית ליה דלוקה ומת והיה נראה באמת דלרבא אתי' מתני' שפיר כר' ישמעאל נמי דהא דלא קתני במתני' נמי חייבי מיתות ב"ד משום דלא פסיקא למלקות דבזמן שהתרו בהו' למיתה אין לוקין ומנ"ל לומר דהואיל דלא פסיקא ליה לא קתני להו דהלא ע"כ צריכנא לומר כן לפי מאי דכתבו תוס' בד"ה ברשעה המסורה לב"ד כו' ולפי זה כו' משמע בהדי' דאף לפי מאי דקס"ד מעיקרא גם לר"ע בחייבי מיתות זימנין דלוקין בזמן שהתרו למלקות ולא למיתה וא"כ למה לא קתני להו במתני' אלא ע"כ צריכנא לומר הואיל דלא פסיקא ליה לא קתני וא"כ לרבא איכא למימר כן אליבא דר"י וא"כ נראה דלהכי נייד רבא ממאי דקס"ד מעיקרא כדי למיקם מתני' אפי' כר"י אבל תירוצא דר"ש בר"י ודאי אית ליה ודוק ותמצא כי דברי כנים ויבא ג"כ על נכון מאי דנתן ר"ע הטעם שאם עשו תשובה וכמו שכתבתי לעיל:
והנה אפשר לדקדק על קושי' הש"ס דמאי מקשה לר"ע א"ה חייבי כריתות נמי ודלמא ר"ע אית ליה כר' חנני' בן גמליאל דסוף פרקין דאית ליה כל חייבי כריתות שלוקין נפטרו מידי כריתתן ע"ש וא"ת דהלא ר"ע נתן טעם אחר שאם עשו תשובה מוחלין לו דלמא לטעם הזה הוצרך לומר כדי שלא נאמר מנ"ל שנפטרו מידי כריתתן יותר מאשר נאמר כן בחייבי מיתות ב"ד לכך קאמר דאינן שוי' אחר דחזינן קולא הלז דאם עשו תשובה כו' ודוק: עוד היה אפשר לומר אחר דקאמר' הש"ס דחייבי כריתות אינן צריכי' אזהרה א"כ אינן בכלל רשעות דקרא אף לרבא אף דלית ליה תירוצא דר"ש בר"י לעיל וק"ל:
בתוס' ד"ה ור"י אמר כו' וקשה לר"י לאו דכל כריתות ל"ל דהא אסיק דקרבן לא בעי אזהרה כי' הנה במאי דכתבו תוס' בד"ה לאפוקי הני כו' עד ושמא י"ל כו' משמע לכאורה דלאו כ"ע אית להו האי היקישא דאיתקיש כל התורה לע"ז וא"כ ע"כ הא דפסח ומילה אינן בני קרבן ע"כ דסביר' להו משום דלית בהו אזהרה כדקס"ד דש"ס הכא וא"כ דלמא ר' יצחק אית ליה כן ודוק:

דף יד.

בגמרא ורבנן כרת באחותו ל"ל לחלק כו' עד ורבנן נמי

תיפוק להו מהא אה"נ כו' נראה לומר דגם מתחלה דאמר דלרבנן אתי' לחלק כוונתו היה על האי מילתא רק דלא הבין ליה וסבר דאתי' לחלק כדר"י וק"ל. גם שם פשיטא כו' אלא לחייבו כו' יש לפרש כה"ג וק"ל:

עוד שם ור"י הא מנא ליה נפקא ליה מק"ו דתנן אמר ר"ע שאלתי כו' בהאי שיט' לכאורה יש לדקדק א' אחר דבאמת לא יליף ר"י מק"ו הזה אלא מאחותו דסיפא א"כ למה אמר דנפקא ליה מק"ו הואיל דלא קאי. ב' אחר דק"ו פריכא הוא א"כ מאי היה דעתי' דר"ג ור"י דנפקא להו מהאי ק"ו. לכך נראה אחר דבאמת במתני' לא תנן כאשר הביא הכא דאלו במתני' תנן הבא על אחותו ואחות אבי' ואחות אמו כו' רק הש"ס דלשם הגי' שהיא אחות אביו כו' משום קושי' דפשיטא כדאי' לעיל נמי וא"כ י"ל דר"ג ור"י דאמרו ליה האי ק"ו לא אמרו כ"א על הא דבא על אחותו ואחות אבי' כו' וכל מגמותם לא היה כ"א אחר דשמעו מר"ע דשאל בסתם אחותו ואחות אביו כו' ודאי אין דעתו על הא בלחוד דהאי מלתא אתי' בק"ו מנד' ודעתו ודאי על אחותו שהיא אחות אבי' וכו' ועל האי מלתא לא פשטו ליה מידי ומ"מ צריכנא נמי להאי ק"ו אפי' לר"י דהכא דאלו לא הוה האי ק"ו לאו הוה נפקא לי' מאחותו דסיפא באחותו שהיא אחות אבי' וכו' דלא הוה מרבינן מיני' כ"א מאי דמסתבר טפי והיינו אחותו ואחות אבי' כו' אבל אחר דהאי מלתא אתי' מק"ו א"כ אייתר לן אחותו דסיפא לרבות אחותו שהיא אחות אבי' וכו' וא"כ שפיר קאמר' הש"ס הכא על ר"י דאתי' מק"ו אע"ג דבאמת אתי' מאחותו דסיפא ודוק כן הצעתי לפני תלמידי והנאוהו:

שם בגמרא ואידך כו' לומר שאין עונשין מן הדין הא דלא קאמר בקיצור דאתי לחייבי על אחותו כו' דאין עונשין מן הדין ותיבת לומר ל"ל אפשר דגם לרבנן איכא למילף עונש מאזהרה כדסבר ר"י רק דלהכי מהדר וכתב לן התורה אחותו דסיפא להורות על מקום אחר דבכל מקום אין עונשין מן הדין ור"י סבר דעונשין מן הדין בכל מקום הואיל דלית לן שום גלוי דאין עונשין וק"ל:

דף יד:

בגמרא ואידך סבר כר"א כו' ודאי דחיקא לן פירש"י דלפירושו קרא דואל אשה מיותר לגמרי לכך אמינא דאף ר"א אהאי קרא ואל אשה כו' קסמך ויליף מיני' לכל מקום דאיכא ב' לאוין וכרת א' דחלוקין הן לקרבן ודוק:

בגמרא בשלמא הבא למקדש כו' גם פה לא הנחתי את ידי מלפרש הני בשלמא כדרכי ובהאי אמרתי אחר דאפשר לומר דשפיר ידע ההיקש דלקמן דאתקש קודש למקדש רק

דסבר דע"כ נתקבל להיקש דאל"כ ל"ל עונש גבי מקדש לא לכתוב כ"א אזהרה גבי מקדש ועונש גבי קדש או אפכא ונילף מהדדי וא"כ שפיר יתפרש האי בשלמא וק"ל:

והנה אף דר"י קאמר דילפינן הדבר בג"ש דטומאתו טומאתו לא תקשה דא"כ עונש דגבי מקדש ל"ל נילף נמי עונש דגבי מקדש מעונש דגבי אזהרה מהא ג"ש אף אנן נימא דלכך דקדק ואמר מה להלן עונש ואזהרה כו' ולא די לי' באומרו מה להלן אזהרה כו' אלא דבא לתרץ לן דבר זה בדברים אלה כאלו אומרו דלא ניחא לן למילף כ"א כה"ג דכי היכא דהתם איכא תרווייהו בהדדי כן הכא משא"כ אי לא הוה כ"א חדא מילתא בכל אחד לא הוה ילפינן מהדדי וק"ל:

עוד שם בשלמא עונש כתיב כו' גם הכא אמרתי אחר דמצאנו שם בשבועות דמקשה הש"ס שלש כריתות בטומאת קודש ל"ל כו' והנה אם לא היה לן צריכותא לכל השלשה הוה אפשר לומר דאם אינו ענין לעונש תנהו ענין לאזהרה וק"ל:

עוד שם בשלמא ר"ל לא אמר כר"י כו' גם הכא אמרתי דהנה לכאורה הוה אפשר להקשות לר"ל קושי' אשר מקשי' שם תוס' בשבועות דף ז' ע"א בד"ה אתי' טומאה כו' דלר"ל דלית ליה ג"ש דטומאה טומאה א"כ מנ"ל דמיירי בטומאת מקדש כו' ותירצו דיליף ליה מהיקש דבכל קודש כו' דאיתקש מקדש לקודש דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם היינו הכא במכות ע"ש וכוונתם דאי הוה מוקי בתרומה נמי א"כ מנ"ל דלא מיירי נמי בטומאת תרומה כדמקשה הש"ס שם. והנה אחר דכתיב בקרא תיבת בכל קודש הוה אפשר לומר דמיירי הן בקודש הן בתרומה דאל"כ למה כתיב בכל רק דאפשר היה לומר דבהכי פליגי אי דקדקינן מלת בכל או לא אבל לומר דלר"ל לא מוקי כלל בתרומה כ"א בקדש ור"י לא מוקי כלל בקדש כ"א בתרומה דהוה ודאי פלוגתא רחוקה זה אין נראה וא"כ היה אפשר לומר דר"י מוקי הכל לתרומה ור"ל מוקי ליה בין לקודש בין לתרומה וא"כ הוה קשה על ר"ל קושי' דתוס' דלשם אבל אחר דלר"ל א"ש כדכתבו שם דלא אתי' כלל לתרומה א"כ ניחא לן לומר דלר"י מוקי ליה בין לקודש בין לתרומה ואפ"ה משני דאיהו מוקי כול' לתרומה ולא אכפת לן בפלוגתא רחוק' וק"ל:

בגמרא אמרו לו אמרת כו' כבר כתב מהרש"ל דלרב"ח שאלוהו ומוכח כן דאלו לר"י א"א דהלא רבין אמר בסמוך בשם ר"י האי דרשא דכל ימיו בעמוד והחזיר ומהיכא תיתי דיחזור א"כ מדברי' אבל רב"ח אפשר דלא ידע מהאי דרשא וק"ל. והיה נראה דע"כ לא חזר רב"ח מדברי' כ"א במאי דאמר מלת כל הואיל דלאו כללא הוא לפי דעתו דאונס אינו בכללו אבל מגוף הדבר ודאי לא חזר דהלא מתני' היא הבא למקדש טמא וק"ל אם לא דנימא דהוא סבר יקיימו ולא קיימו כר"ל וכדאי' לקמן בתוס' ודוק. שם בגמרא וכתיב'

ותניני לכאורה לישנא דוכתיב' אינו מדוקדק דהלא מכתיב' של קרא אינו מדוקדק אם מלקינן עלי' אי לא אי לאו דתני כן במתני' וחמרתי לפני תלמידי דהש"ס קמרמז מה שתירצו תוס' בד"ה תניינא וכו' דהכא שאני דכתיבי הני ב' לאוי רחוקים מהדדי וא"כ שפיר קאמר דכתיב' דמכתיב' דקרא מוכח כן וק"ל:

שם דתני' אונס שגירש כו' אם כהן הוא כו' הא דמסיים סיפא דברייתא והוא לא מקשה כ"א מרישא משום דאי לאו הסיפא ה"א דלא מוכח מידי מרישא דה"א דטעם דמחזיר ואינו לוקה הוא משום דגירושין דידי' לאו גירושין נינהו דלא יוכל לשלחה כל ימי' אמרה רחמנא דע"כ לא יוכל לשלחה והתורה ביטלה לגט דידי' אבל מסיפא ודאי מוכח דאינו כן דא"כ למה הכהן לוקה ואינו מחזיר אחר דגירושין אינן גירושין וק"ל:

שם בגמרא אלא לא יאמר לו תהי' לאשה במוציא ש"ר כו' ולמה נאמר כו' תנהו ענין לאונס כו' והכא לא רצה להקשות דלמא אם אינו ענין לפני' כו' דמש"ר עצמו דמאי בכך דהלא אכתי לא ידע דאיכא נמי פירכא וחומרא באונס טפי מבמוציא ש"ר וא"כ אפילו הוה אמרינן דאתי למש"ר עצמו דאין לוקין הוה ילפינן אונס מיני' דאין לוקין נמי וק"ל:

שם אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזיר. הנה לכאורה יש לדקדק במוציא ש"ר דכתיב בי' נמי כל ימי' ל"ל הלא בלו תהי' לאשה די אחר דלא צריך לי' דהלא אשתו היא כו' כדאמר לעיל וליכא למימר דרבא יפלוג על אותה סברא ולכן נראה כפירש"י דבקדושי' דודאי כי דרשינן הא דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי דוקא אלו תהי' לאשה אבל אי הוה דרשינן על לא יוכל לשלחה לא הוה מוכח מידי וכן נראה מדברי תוס' הכא. וא"כ אי לא הוה כתיב במוציא שם רע קרא דלו תהי' לאשה לא הוה מוכח מידי מהא דכתיב כל ימיו דע"כ הוה קאי על לא יוכל לשלחה אבל השתא דמיותר קרא דלו תהי' לאשה א"כ ע"כ דרשינן הא דכל ימיו דעל לו תהי' לאשה קאי ומיני' ילפינן א"כ אונס דאמרינן דכי היכי דבמוציא ש"ר קאי הא דכל ימי' על לו תהי' לאשה מן יתורא דקרא כן אמרינן נמי באונס ולאו מילף הוא כ"א גילוי מילתא בעלמא. ובהכי א"ש הא דסבר עולא לעיל למילף מיתורא דקרא במוציא ש"ר דלא טעה כולי האי למילף מדבר דלאו מילף הוא כלל אלא דודאי מילף הוא והמקשן לא הבין שפיר ובא רבא ופירשו ודוק ותמצא וא"ש נמי הא דאמר' הש"ס וכן כי אתא רבין כו' ומאי אשמעינן טפי מדרבי' ממאי דאמר רבא אלא דבא לומר דרבא פי' כל ימי' דמוציא ש"ר ורבין פי' כל ימי' דאונס וק"ל:

שם הניחא למאן דאמר ביטלו ולא ביטלו כו' זולת דברי רש"י ז"ל ופירוש דתוס' אמרתי דיש לפרש דקאי אמאי דסמוך לי' תיכף דתירץ לי' ואמר ההוא לנתוקי לאו הוא דאתי וע"כ צריכנא לפרש דה"ק דבשלמא בזמן שהעשה ניתן תיכף ללאו ודאי איכא למימר

דלא מיגרע' גרע' הואיל דניתן ג"כ עשה אצל הלאו אבל בלאו שניתק לעשה דהעשה ניתן ג"כ אחר שעבר הלאו א"כ אמרינן דהעשה עיקר הלאו ועל דא מילתא פריך א"כ דניחא לומר כן למ"ד ביטל ולא ביטל אבל למ"ד קיימו והיינו דצריך לקיימו דוקא תוך כדי דיבור כדפ"ה בפרק שלוח הקן וא"כ גם העשה ניתן אצל הלאו א"כ אין כאן חילוק מהשתא בין עשה שקודם הלאו או אחר הלאו ואהא קמשני מידי הוא טעמא כו' כלומר דהא דצריכנא ליתן טעם הנ"ל לחלק בין עשה שקודם ללאו או אחר הלאו הוא דוקא לר"י דמחלק בינייהו אבל לר"ל ודאי אין חילוק בין קודם ללאו או אחר הלאו וטעמי' ודאי הוא משום דאינו דומה ללאו דחסימה כקושי' רב פפא הנ"ל ודוק בזה:

דתנא תנא קמי' דר"י כל כו' נראה דהאי תנא לאו בטעות קא תני' מילתי' רק התחיל בקיים למאן דאית ליה התראת ספק לא שמי' התרא' וסיי' בביטול למאן דאית לי' שמי' התראה ודהתחיל בקיים סמך על הדיוק וכן בביטול רק ר"י דחה לי' משום דהוא סבר דוקא ביטול ק"ל:

דף טז.

בגמרא ותרווייהו אליבא דר"י כו' עד ור"ל הא ודאי

התראת ספק הוא סבר לה כאידך דר"י כו' ור"י נמי כו' סבר לה כי הא כו' הנה ע"כ צריכנא לתרץ לתרווייהו דמן קרא דנתן עשה אחר ל"ת א"כ לכאורה מוכח דהתראת ספק שמי' התראה וגם דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו וצריכנא לומר דאית להו בהא כר"א ב"י דמוקי לעשה לדבר אחר ולא לניתק וכדאי' בתמורה וכן כתבתי לעיל תחלת פ' א' ע"ש. וצריכנא א"כ לומר דהא דאמר דתרווייהו אליבא דר"י דייקא ולא דסברי כר"י אלא דכל אחד סבר במקצת כר"י והיינו דר"ל סבר דמאי דדייקינן ממילתי' דר"י דלאו שאין בו מעשה לוקין הוא אמת ור"י סבר דמאי דדייקינן דהתראה ספק שמי' התראה הוא אמת ודוק:

שם בגמרא אר"י אין לנו אלא זאת ועוד אחרת הנה נראה דר"י דייק ממתני' מדאמר' תחלה הפרט ור"י פליג עלי' ואח"כ נתנה כלל דכל עשה שאחר הלאו אין לוקין עליו ש"מ דרישא לא מיירי במאי דאיירי סיפא והיינו דרישא מיירי בדבר שיוכל לבוא לידי מלקות והיינו בביטלו העשה משא"כ כללא דסיפא ודוק:

שם הניחא כו' גם הכא אמרתי לפני תלמידי דלכאורה היה אפשר לומר דהא דאמר ר"י זאת ועוד אחרת היינו דר"ל בשתי' אלו סברי רבנן כן משא"כ בשארי עשה שקודם הלאו אף רבנן מודי' שלוקין משא"כ בשלוח הקן דסברי רבנן דהאי עשה הוא אחר הלאו כדאי' בחולין ור"י סבר דקודם לו משמע ובאונס דרשי רבנן כל ימי' כדלעיל. ולכך מיתני

דבריהם בפרט בשתי' אלו לומר דבכל שארי עשה שקודמי' ללאו מודי' דלוקין והנה הי' אפשר לדקדק לכאורה לר"ל דסבר דבכל עשה שקודמי' ללאו סברי רבנן דאין לוקין א"כ ל"ל לאשמעינן ב' פעמים בשלוח הקן ובאונס דאין לוקין אבל באשר נאמר דמתני' דשלוח הקן קאתי לאשמעינן דפליג ר"י ובאונס קאתי לאשמעינן דגם ר"י מודה דאין לוקין והראי' דבהא לא פליג ר"י וא"כ גם לר"י ליכא הוכחה מיני' וק"ל:

עוד שם הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים כו' הנה היה אפשר לומר גם למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה היינו דוקא במקום מצוה משא"כ הכא דמיירי שמצא בה עון כדפירש"י אין לו הפרה. אבל א"כ ע"כ הא דפליגי היינו במקום מצוה א"כ לכאורה הוה קשה למ"ד דאין לו הפרה אפילו במקום מצוה ומהיכא קילי' לי' ממה דנשבעו לגבעוני' הלא שם לא הי' מצוה דאחר שהשלימו לא היו מצוי' להרוג אותם אחר שנתגיירו כדכתבו תוס' ושארי מפרשים וא"כ ע"כ צריכנא לומר דלמ"ד דאין לו הפרה היינו דוקא במקום רשות א"כ ע"כ הא דפליג עליו סבר אפילו במקום רשות יש לו הפרה א"כ קשה וק"ל:

דף טז:

בגמרא אמר רב אחאי המשהה נקביו עובר משום ל"ת בא לתרץ הא דלא חשב אביי נמי להאי לאו משום דהוה לאו דכללות ואביי סבר אין לוקין על לאו שבכללות כדאי' בפסחים ועיין לקמן מה שאכתוב בזה:

דף יז.

בגמרא הא קמ"ל דר"ע כר"ש סבירא צוה. אפשר לומר ולפרש דה"ק דודאי ר"ע סבר כר"ש לענין בכור' אבל ר"ש לא סבר כר"ע דאלו במתני' תנא קדשי' קלי' חוץ לחומה לוקה ואלו איהו סבר דאפילו בפני' מצינו מלקות בתודה בשאכלו לפני זריקה כדלקמן וק"ל . ע"ב בתוס' ד"ה דלמאי כו' עד וכולהו דמסתבר כו' אע"ג דחד צד הוא אצל עולה כו' וי"ס דגרסי אע"ג דחד צד חמור הוא כי כן הגי' מהרש"ל ותרווייהו בסגנון א' עולין דהנה תחלת הדברים האלו הם מתחילין מן וכדפיר' בתוספות כו' והיינו דחד מן המפרשים כתב על מאי דפיר' משי"ח לעיל מזה דהדבר מוכח דהקרא מהופך וצריכנא לדרוש אותו מהופך אחר דחזינן דע"כ תודה אע"ג דנכתב לבסוף א"א לדרוש אות' כ"א לפני זריקה וכדמוכיח א"כ גם בכור אע"ג דנכתב קודם לתודה דרשינן לי' כאלו נכתב אחריו וזהו שאמר דהא מ"מ ע"כ צריך לאוקמי תודה לפני זריקה אע"ג דחד צד חמור הוא כלומר שא"א למצוא בו כ"א חד צד אשר הוא חמור ממעשר והיינו שאסור לפני זריקה ואפ"ה נכתב אצל עולה ואפילו אחר העולה והרי עולה חמור ממנו בכמה

מדריגות א"כ אף עתה אל תתמה על בכור דדרשינן ליה שלא כסדרן ודוק בזה ותמצא ודלא כמפרשי' מהרש"א ומהרמ"ל דלא הבינו כן:

דף יח.

בגמרא אלא קרא יתירא הוא מכדי כו' הנה אמרתי לדרוך דרך אשר לא דרכו בו רש"י ותוספות ולומר ולפרש דבמאי דקאמר אלא חוזר מדבריו הראשונים וסובר דר"ש מלקות ממש קאמר ולא קשה מידי ממאי דמקשה וכי עונשין מן הדין דהנה אחר דאית לן קרא יתיר' בכל חד א"כ מתחלה כאשר באנו לקרא דתודה אשר הוא מיותר ודרשינן מיני' דבא להזהיר על אכילה שלפני זריקה אמרינן דלא עליו לבד בא להזהיר כ"א על כל הקדשים דלמה יגרעו כל הקדשים ממנו דהלא הוא אינו כ"א קדשים קלים ושארי הם קדשי קדשים וכן בכור אשר קדוש מרחם חמור ממנו ואין זה מזהירין מן הדין דע"כ לא אמרינן שאין מזהירין מן הדין כ"א בשכתוב בדבר מה אזהר' בהדי' על דבר מה משא"כ הכא דלא כתוב בהדיא על מה בא להזהיר כ"א מיתורא דקרא דרשינן כן א"כ לא עליו לבד בא להזהיר כ"א על כל הקדשים וכן נאמר בבכור אחר שכבר ילפינן מיתורא דכתוב בתודה שגם בי' הזהיר רחמנא על לפני זריקה א"כ ע"כ יתור' דבכור אתי' אפילו אחר הזריקה וגם הכא אמרינן דלא עליו לבד בא להזהיר כ"א על כל הקדשים אשר תמורי' ממנו דמ"ש וא"כ יתור' דחטא' מיותר וע"כ בא להזהיר על אכילה מחוץ קלעים ולא עליו לבד כ"א על עולה נמי וכדלעיל וא"כ ע"כ יתור' דעולה אתי' אפי' בפני' ולאחר זריקה ודקאמר ר"ש בדבריו מה זהו בא ללמדינן גבי תודה ה"ק למה כתוב לאו יתירא דהא לא גרע ממעשר ואי הוה כתוב לא תוכל לאכלם הוה תודה בכלל כמו מעשר וא"כ יתור' ל"ל אלא לפני זריקה ואח"כ אמר גבי בכור מאי בא ללמדינו דהלא ע"כ מיתור' דתודה הוה דרשינן נמי לבכור לפני זריקה כצ"ל ודוק היטב:

בתוס' ד"ה וללקי משום בשר בשדה כו' תמי' לי על קושיתם דדקדקו על המקשן משום דהוה לאו שבכללות והלא רבא אית לי' דלוקין על לאו שבכללות בפסחים ע"ש ודוק:

דף יח:

בגמרא אין הכי נמי . ורבא מהאי קרא קאמר עיין במהר"מ מה שפיר' בזה ולי היה נראה דהכא חוזר ממאי דמשני לעיל דר"ש דרש מיתור' דלאוי בכל חד וכאשר פרשתי לעיל וחוזר נמי ממאי דהוה משני לעיל בכל מאי דהקשה לי' וללקי נמי כו' אלא דבאמת רבא דרש לכל הני קראי וא"כ איכא ה' לאוין ד' לאוין דקחשב זה אחר זה בקושיתו ולאו א' בקרא דחוץ לחומ' ודוק:

בגמרא מתיב רבא כו' ואי כדקאמר' את זה לא תאכלו ל"ל הנה ודאי יש לדקדק וכי לא מצינו ב' לאוין על דבר אחד גם מאי דחקו לי' בהאי לאו טפי מלאוין אחרים שישנו בתורה אצל לאוין הבאין ע"י עשיין ובאות' פ' ישנו הרבה והנה מצאתי ברא"מ אשר הקשה קושי' אחת גדולה על מאי דדרשו חז"ל בספרי ורש"י ז"ל הביאו בפירושו על התורה על מאי דנאמר אך את זה לא תאכלו ממעלי הגר' וגו' מבשרם לא תאכלו אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין להם סימן טהרה מניין אמר' ק"ו כו'. וקשה והלא קיימא לן דאין מזהירין מן הדין ע"ש והנה מצאתי תירוץ א' דתיבת את אשר כתוב בקרא קמא קמרבה לי' ודאי אי לאו ק"ו לא הוה ילפינן ממלת את בלחוד כהאי מילתא אבל השתא דחזינן דאתי' מק"ו אמרינן מגילוי דאת דמלקינן עלי'. ועוד הי' נראה לי תירוץ אחר דע"כ דלא מלקינן ולא מזהירין מן הדין אלא בזמן שלא גלה כבר התורה איסור על אות' דבר אבל בזמן שכבר גלה לן התורה בהדי' איסור' על אות' דבר א"כ י"ל דמלקינן נמי האזהר' הבאה מדין אחר וע"ש במזרחי ותמצא שגם הוא גלה קצת דעתו בזה. והנה היה נראה דכל ב' תירוצים האלו הם אמת וא"כ א"ש מאי דדקדקנו לעיל דה"ק הש"ס ואי כדקאמר' דלאו זה הבא מכלל עשה הוה לאו א"כ את זה לא תאכלו ל"ל תיבת א"ת דייקא אחר דיש לן לאו אחר וא"כ אף אנן מלקינן ומזהירין מן הדין האחר ולמה לן מלת את לגלות על דבר זה וק"ל: בגמרא ומי אמר ר"י ביכורים הנחה מעכבת כו' עד לא קשי' כו' הנה יש לדקדק קצת אחר דרב אסי שאל לר"י ביכורי' מאימתי מותרים ש"מ דהלכה למעשה קשאל לי' וגם הוא השיב לי' ש"מ דהכי סבירא לי' לנפשי' והיאך אמר א"כ סתם ביכורים הנחה מעכבת קריי' אינה מעכבת ולא קאמר בהדיא דרבנן הכי סבירא להו ולי לא סבירא לי'. ונראה דאפשר לומר דבאמת הוא לא קאמר בהדיא כן רק דלעיל דף י"ז אמר רב"ח משמי' דאמר על מתני' זו דברי ר"ש אבל חכמים אומרים הנחה מעכבת כו' והיה סבר' הש"ס דזו ולא סבירא ליה קאמר ובאמת זו וסביר' לי' וכדמתרץ הש"ס ג"כ בב"ב ע"ש וק"ל:

בתוס' ד"ה ומאן תנא כו' וקשה דבפ' חרש נ"ל דצ"ל בפ' הלולב וערבה שבעה כי שם גלה רש"י ז"ל קצת דעתו בזה. והנה כל מאי דכתבו תוס' בזה נראה לן דוחק גדול מאד לכך אמינא דלא קשה מידי דודאי ראב"י דיליף מג"ש דוהניחו דריש' הוה תנופה סבר ודאי דהנחה דסיפא הוה נמי תנופה דהג"ש גלה לן עלי' דמיירי נמי בתנופה אבל מ"מ מדהוציאו הכתוב בלשון הנחה ש"מ דהנחה נמי מעכב וכן מצינו דומי' דהכי בקבלת הדם והולכ' עיין בזבחים וא"כ ע"כ הנחה נמי מעכב משא"כ ר"י דלא אתי' לי' מלישנא

דוהנחתו דהוה תנופה כ"א מיתורא דקרא א"כ ש"מ דסביר' לי' דדוקא קאמר קרא דהראשון הוה הנת' ממש והשני תניפה ולא מעכב ודוק:

דף יט.

בגמרא כמאן כהאי תנא כו' עוד שם אמר ר"ש כו' כמאן כהאי תנא כו' הנה יש לדקדק דסוגי' כזו לא מצינו לכאורה במקום אחר דאמר אמורא שום דין ונאמר עליו אח"כ כמאן כהאי תנא דא"כ ה"ל למימר בהדיא דהלכה כאות' תנא ועוד יש לדקדק אמאי לא קאמר' הש"ס לעיל אמילתא דר' יוחנן דאמר נמי הנחה מעכב' קריי' אין מעכב' דאתי' כהאי תנא. ועוד מילתא דרבא בר רב אדא אין לו שייכות להכא לכאורה בין הדבקי' וטפי ה"ל להקדי' מילתא דר"ש כאן לכך אמינא דרבא בר רב אדא בא לתרץ מאי דהקשה לעיל דר"י אדר"י אשר אמר לר"א דבכורי' מותרים לכהנים משיראו פני הבית ותירץ דאתי' כר' יהוד' וקאמר רב' בר ר"א דאתיא כר' אלעזר ור"ש קאי על מאי דאמר ר"י לעיל דקריי' אינה מעכב' דאתיא כר' יוסי ולא תקשה לך הלא רבא לא קאמר מאימתי מותרי' לכהנים כדלעיל כ"א מאימתי מחייבין עליהן ונראה דאי משום הא לא אירי' דהא בהא תלי' דבזמן שמותרין לכהנים מחייבין עליהן אבל מקמא הכי לא וכדאמר לעיל הני מילי היכא דלכהני חזי הכא דלכהנים נמי לא חזי ודוק:

שם בגמרא אמר רב אשי נהי דעיכובא ליכא כו' ונראה דר"ש הי' סבר אחר דעיכוב' לא רצה ר"י למנקט קריי' נמי כי היכי דלא למטעי ולומר דקריי' הוה דומיא דהנחה דמה הנחה מעכב אף קריי' נמי מעכב ורב אשי סבר דאפשר דגם ר"י סבר דאפילו הנחה אינה מעכבת וא"כ ה"ל למנקט קריי' אי לאו משום דלא פסיקא לי' וק"ל. וגם י"ל דר"ש סבר דאי משום מצוה לא אירי' דגם במעשר איכ' קריי' וכדכתבו תוס' בד"ה ולימא מצוה כו' ולא ניחא לי' לחלק מאי דחילקו תוס' בזה וק"ל:

שם וליהדר דינא כו' משום דאיכא למיפרך מה לצד השוה שכן יש צד מזבח יש לדקדק קצת א"כ מאי רצה ר"ש להוכיח מדלא נקט קריי' דלמא להכי נקט הנחה דוקא כדי שלא נימא וליהדר דינא כו' דבהניחה איכא צד מזבח משא"כ בקריי' ואפשר לומר דגם קריי' שייך לצד מזבח דאפשר אי לאו מזבח לא שייך קריי' ודוק:

שם בגמרא ומאי קסבר כו' עד אמר רבינא לעולם קסבר קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל כו' הנה תוס' מוחקי' גירס' זאת וגורסי' קדש' לע"ל ומיירי בבכור שנזרק דמו קודם שנחרב הבי' ודמקשינן בשרו לדמו היינו דבעי המזבח קיים בשעת אכיל' בשרו רוצי' לומר דצריך אותו המזבח קיים אשר נזרק הדם עליו בשעת אכילת בשרו ואף דהי' אפשר למבני השתא מזבח אחר ולאכול בשרו של כל הקרבנות כדלעיל מ"מ הואיל שכבר נזרק

דם של זה הבכור לא מהני אח"כ המזבח שנבנה אח"כ זהו כוונת דבריהם בודאי ומ"מ קשה מנ"ל לומר דבר זה ולחלק כן ועוד קשה אחר דע"כ בכור שלא נזרק הדם עדיין מותר לאכול אח"כ כשיבנה מזבח מחדש ויזרוק עליו הדם א"כ מנ"ל דההיקש דקרא אתי' לאסור מעשר ולהקי' לבכור שכבר נזרק דמו דלמא אפכא דבא להתיר ולהקיש לבכור שעדיין לא נזרק דמו. מיהו דאי משום הא היה אפשר לומר דאי לא אתי' ההיקש כ"א להתיר לא הוה צריכנא לאקושי כלל ולשתוק מיני' וממילא הוה ידעינן דמעלין מעשר לאכול אות' הואיל דקידשה לע"ל אבל מ"מ דוחק הראשון עדיין במקומה עומד וגם דחיקא לן למחוק גירס' רש"י ז"ל לכך אמינא דגירסת רש"י קיימא ויש לתרץ כל קושי התוס' אשר מקשי' עלי' דהנה כבר דקדקו תוס' על מאי דרצה לומר שלא קידשה לע"ל דא"כ לא משכחת מעשר דקדושת הארץ בטלה ותירצו דיש לחלק דאע"ג דאמרינן דקדוש' בית בטלה מ"מ קדושת הארץ לא בטלה ונאמר א"כ דכי היכי דניתן לן לחלק ולומר דאע"ג דביטל קדושת הבית אפ"ה קדושת הארץ לא ביטלה נימא א"כ נמי דאפשר לומר נמי דבקדושת הבית גופי' איכא לחלק דאע"ג דביטלה לענין זה דאין מקריבין בזמן שאין בית ואין מזבח מ"מ לענין זה לא נתבטלה דמותר לאכול הקרבנות שם וא"כ שפיר קאמר המקשן ואי קסבר לא קדשה לע"ל ואפ"ה סבר דקדושת ארץ לא בטלה א"כ אף בכור נמי תבעי כלומר אי בטיל נמי לענין זה שלא לאכול שם או נימא דאע"ג דביטלה לענין זה דאין זורקין הדם אבל מ"מ לענין זה לא נתבטלה לענין לאכול שם הבשר ועל זה קמשני שפיר דלעולם ביטלה סבירא לי' והואיל דאתקש בשר לדם א"כ ליכא לחלק בבכור כלל בענין ביטול הקדושה ולא מבעי' ליה כ"א לענין מעשר ומאי דמקשי' עוד תוס' דמוכח הכא לפי גירס' רש"י היכא דקידשה דנאכל אפילו ליכא מזבח ושם אמרינן מזבח שנפגם אין אוכלי' קדשים קלים נראה דלא קשה מידי דגם הכא לא נאמר דנאכל אלא בשכבר בנה מזבח ולא בזולת מזבח ודוק היטב:

בתוס' ד"ה ואי סבר כו' עד בסופו ובכור נמי שבתחלת הברייתא יכול היה להיות בבכור שאחר הבית אלא שאז לא היה טועה כו' והיינו דמותיב כו' הצעת דבריהם הוא אחר שכתבו דבכורי' מיירי בבכורי' שלא הובאו כלל בפני הבית כו' ובודאי הי' לתלמוד להשי' כו' אלא דלא חייש לי' לפי שאינו נשאר במסקנא כו' וכן כתבו אח"כ ז"ל דודאי במשא ומתן יכול להיות דומה מעשר לבכורים שהובאו אחר הבי' אע"ג דלא נשאר במסקנא וע"ז כתבו ג"כ ובכור נמי כו' כלומר דהי' אפשר לומר כן ג"כ בבכור שבתחלת הברייתי' הי' יכול להיות בבכור שאתר הבי' הואיל דאכתי עוסק במשא ומתן כמו בבכורי' אלא דבבכור לא ניתא לן לומר כן דא"כ לא הי' טועה דהא לא שייך כלל לדמו' לו מעשר

ולכך לא ניחא לן לפרש כן בבכור אפילו בתחלת הברייתא בשעת משא ומתן ולא דמי לבכורי' דלא הוה נקט להו כ"א ליוכיח וכתבו עוד והיינו דמותיב כו' כלומר איך יעלה על דעתו מתחלה למילף מבכור כה"ג דהלא מזה קא נקט הפרכא דמה לבכור שכן טעון מתן דמים כלומר הואיל דמצינו צד אחד בבכור אשר בא אחר הבי' דאינו נאכל נאמר אפילו בבכור אשר נזרק קודם הבי' שאינו נאכל משא"כ במעשר כן נ"ל לפרש הצעת דבריהם ולא כשארי מפרשים וחזה וראה מאי דניחא לך ותבחר:

דף יט:

הניחא למ"ד בתר למד אזלינן כו' הנה במקום זה אמרתי לפני תלמידי דאמר כן להורות דבר מה ובעיני יראה באמת דראוי לדקדק בו דהנה איתא שם בש"ס דזבחים דף נ' דבר הלמד בג"ש מהו שילמד בהיקש אמר ר"פ זאת תורת זבח השלמים אם על תודה למדנו לתודה שבאה מן המעשר מדאשכחן שלמי' דאתי ממעשר שלמי' גופייהו מנ"ל דכתיב שם שם א"ל מר זוטרא כו' מעשר דגן חולין בעלמא הוא א"ל אמר אמרה למד קודש ומלמד קודש ע"כ ופי' רש"י וכי שניהן צריכין שיהיו קודש בקדשים הואיל ולמד קודש שפיר מיפשט בעיין דבתר למד אזלינן ומר זוטרא סבר בתר מלמד אזלינן והיינו דאמר בעלמא הניחא למ"ד בתר למד אזלינן ע"כ. והנה באמת מאי דפירש"י שם דטעמי' דמר זוטרא הוא דאזלינן בתר מלמד רצה לתרץ תמי' של רבינא דלשם אבל א"כ קשה על רבינא שתמה על מר זוטרא ואמר אמרה למד קודש ומלמד קודש בתמי' וק"ל. והנה עוד נאמר אם היה אמת הדבר שמר זוטרא סבר דצריך להיות המלמד קודש והלמד קודש כאשר אין למדין היקש מהיקש בקדשים א"כ לא היה קשה מידי הכא וא"כ שפיר קאמר' הש"ס הכא הניחא למ"ד בתר למד אזלינן כלומר דהכא ניחא אליבי' אבל שם בזבחים קשה על תמיהתו אשר תמה על מר זוטרא ואמר אמרה כו' וא"כ קשה אליבא דמ"ד בתר מלמד אזלינן דע"כ סבר א"כ דדוקא בתר מלמד אזלינן ולא אף בתר מלמד אבל אי הוה ניחא אליבא דמ"ד בתר למד אזלינן גם שם כאשר תמה על מר זוטרא לא הוה קשה הכא מידי ודוק:

בגמרא סיפא במעשר שני טהור וגברא טהור רישא במ"ש טמא וגברא טמא כלומר דמיירי הרישא בין במ"ש טמא בין בגברא טמא ולא צריכנא א"כ לפרש כאשר כתבו תוס' דאו או קאמר וק"ל:

והא דנקט ברישא בתירוצו הסיפא קודם לרישא נראה באמת דהנה המקשן אשר הקשה תנינא חדא זימנא ודאי סבר דהא דמיתנ' ברישא מ'ש שלא נפד' היינו דאכיל לי' חוץ לחומה בלא פדיי' משמע ונכלל א"כ גם בזה מה דתנא בסיפא דאכיל לי' חוץ לחומה

והנה כאשר משני לי' דרישא מיירי באכילת טומאה וחיובי' הוא נמי במה שאכלה בלא פדיי' דאלו פדאו לא היה חיי' עלי' א"כ אכתי הוה קשה לכאורה דלא הוה ליה למתני כ"א הרישא והו' נכלל ג"כ הסיפא דהלא גם איסורא דסיפא הוא משום דלא פדאו דאילו פדאו מותר לי' לאכול חוץ לחומה אבל באמת אין זה קושי' דאלו לא תני בהדי' הסיפא לא הוה שמעינן מרישא כ"א איסור' דחוץ לחומה אבל איסורא דטומאה לא הוה ידעינן דתלי בפדיי' דהא דמותר לפדות מ"ש יאפילו בירושלי' בנטמא לא ברירה כולי האי רק אחר דחזינן דהסיפא מיירי בדאכלו חוץ לחומה א"כ ע"כ הרישא מיירי מ"ש שנטמא או שהוא טמא וא"כ שפיר קעביד דנקיט תחלה הסיפא עד שלא נקט הרישא דמהסיפא שמעינן לרישא וק"ל:

שם בגמרא טומאת הגוף בהדיא כתיב כו' נראה לומר דהש"ס הוצרך לכך דלא תקשה על הספרי דהלא קיימא לן דאין לוקין על לאו שבכללות לכך קאמר' דטומאת הגוף בהדיא כתיב וק"ל:

ואפשר לומר נמי דבא לתרץ שלא תימא מאי קשי' לי' דאמר והיכן מוזהר על אכילה ומאי בכך אי אינו מוזהר וכי מפני שאינו מוזהר אינו צריך להתודות עליו ודלמא ממאי דאמר' התורה דצריך להתודות על הטומאה שמעינן דאסור לאכול בטומאה ואפילו אין לן אזהרה ולא מלקינן עלי' מכל מקום אסור הוא לאכול בטומאה וממשמעות הספרי דאמר והיכן מוזהר על הטומאה איני יודע משמע אלו לא מצינו אזהרה לטומאה לא הוה ניחא ליה ולמה כן לכך קאמר' הש"ס טומאת הגוף בהדיא כתיב וא"כ שפיר קשי' ליה על ר"ש דאמר דהוידוי הוא בין שהוא טמא בין שמ"ש טמא מנ"ל תרווייהו דלמא אינו צריך להתודות כ"א על טומאת הגוף דמצינו בי' דנזהר עלי' משא"כ טומאת מעשר שלא מצינו בי' אזהרה מנ"ל שצריך להתודות ג"כ עלי' ושנכלל בכלל לא בערתי ממנו בטמא ולכך שפיר קשי' והיכן מוזהר על אכילה איני יודע וק"ל:

שם בגמרא ואין שאת אלא אכילה נראה דה"ק דלא נאמר שאת ולא נאמר ליטלו כדבסמוך כ"א להור' אכילה וק"ל:

שם בגמרא וקמבעי להו אפיתחא דירושלים מהו לפי גירס' זאת היה נראה דלא כרש"י וק"ל:

שם פשיטא כו' קלטוהו מחיצות הוא בפני' ומשאו בחוץ מהו היה נראה דהקדים תחלה הפשיטות לומר דע"כ לא קמבעי' ליה כ"א מאי דפשיט' ליה והיינו בענין קליט' המחיצות אבל ודאי דאינו יכול לאוכלו שם וק"ל: והנה נאמר דבעי' דילי' אתי' לי' אחר דראה דמאי דכתיב כי ירחק ממך המקום לאו דוקא מדכתיב שאתו וא"כ כי ירחק למאי

אתי' וע"כ לא את' בזמן שהוא בחוץ ומשאו בפני' דנראה ליה דקלטוהו מחיצות וא"כ אפשר דאת' בזמן דמשאו בחוץ והוא בפנים ותנ' ליה ההוא סבא דודאי להכי אתי' ודרשינן מדכתיב ממך משמע ממלואך היינו המשא דאע"ג דהמקום אינו רחוק ממנו דהוא בפני' אבל הואיל דמשאו בחוץ כי ירחק המקום ממלואך קרינן וזה דלא כרש"י ודלא כתוס' ובזה אתא נמי שפיר מאי דמבעי' ר"פ נקט ליה בקני' מהו ומבעי' ליה בזמן שכבר טען המשא על הקנין אבל המשא עדיין בחוץ מי אמרינן נמי דקרינן בי' כי ירחק ממך אבל בעי' דלעיל מיירי דהמשא מונח חוץ לירושלים ועל הארץ ולא כדהבינו תוס' דטענא בכתפי' ואת אשר תבחר תקרב:

בסיומא דמסכתא דף כ"ג ע"א וב'. במתני' כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם שנא' כו' דברי רחב"ג ואמר רחב"ג מה אם העובר כו' העושה מצוה אחת כו' כדי ליתן דביקות לאלו ב' דברי' שאמר רחב"ג להדדי אפשר לומר אחר דראיתי בתי"ט אשר כתב דהרמב"ם פסק בחבורי דלא כמו שפסק בפירוש המשניות ונתתי נפשי על זה ואומר דאין הדבר כן אלא דע"כ לא כתב בחבורו כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אלא בזמן שעשו תשובה ג"כ אבל רחב"ג דהכא סובר דנפטרו אע"ג דלא עשו תשובה ולהכי פוסק בפירוש המשניות דלא כוותי' והכי מוכח בדבריו ודאי דהלא מתחלה כתב ז"ל כבר הקדמנו כי המלקות עם התשובה יכפר הכרת והוא מה שכתב במשנה ראשונה דפרק זה ע"ש וא"כ היאך יכתוב תיכף אחר זה ואין הלכה כר' חנני' אלא ע"כ דאיהו סובר דר' חנני' פוטר הלוקה מן כרת אפילו בדלא עשה תשובה ובהא פסק דלא כוותי' אבל בדעשה תשובה ג"כ ס"ל דודאי נפטר וא"כ באשר נאמר דרחב"ג סובר דנפטר אפילו בדלא עשה תשובה והביא הקרא על זה דנקרא אחיך אחר שלוקה וכדי שלא יהיה פתחון פה לבע"ד לחלוק עליו ולומר דלמ' האי קרא קמיירי בדעשה תשובה לכך קמסיים עוד בהאי מילתא דע"י מצוה אחת ניתן לו חיים ובהכי מוכח א"כ דהמלקות פוטרו מן כריתות אפילו בלי תשובה. דהנה במאי דאמר דע"י מצוה אחת ניתן לו חיים ר"ל אפי' אם עבר עבירה שהיה ראוי ליטול ממנו החיים ודוק ותמצא כי כן הוא והנה כבר ידענו דתשובה גופה היא אחת מן מצות עשה שבתורה וא"כ ע"כ א"א לומר דהקרא דונקלה אחיך קמיירי דוקא עם התשובה דא"כ מלקות ל"ל להיותו קרוי ע"י כן אחיך דהלא אפילו בדלא לקה ועשה תשובה אית לן לומר דנקרא אחיך ונפטר מן הכרת וכנ"ל והשתא דאתינן להכי נוכל לומר דאף ר"ש בא אחריו ליישב דבריו כדי לדחות דברי בע"ד החולק עליו עוד ויאמר דלעולם אין המצוה מביא לו חיים כ"א בשלא עבר עבירה אבל בשעבר עבירה אזי אין המצוה מכבה עונש של העבירה והיא כרת לכך הביא לן

דאפילו בשיושב ולא עבר עבירה ניתן לו חיים וא"כ איכא למידק מה חילוק יש בין קיבל וקיים המצוה או בשיושב ובטל אלא ע"כ אית לן לומר דהחילוק הוא דבזמן שעושה מצוה מכבה ג"כ עונש של העבירה וניתן לו חיים כדברי רחב"ג ועתה בא אח"כ רשבר"י ובא ליישב דלא תאמר דהחילוק הוא דבזמן שיושב ובטל לא ניתן החיים כ"א לו ולא לזרעו ובזמן שעושה מצוה ניתן אפילו לזרעו ולעולם אין המצוה מכבה עונש הכרת לכך הביא הק"ו הלז ודוק:

דף כ:

בגמ' אמר ר' יוחנן חלוקי' עליו חבריו על רחב"ג כו' יש לדקדק לפי מאי דמסיק הכא דפליגי רבנן על רחב"ג ופליגי נמי על ר"י דאמר ליכא מלקות בחייבי כריתות א"כ למאי הוצרכ' הש"ס שם במגילה לדחוק עצמה לאוקמי למתני' כרנב"ה כיחידא' ושלא אליבי' דהלכת' ה"ל לומר טפי דאתי' כרבנ' דס"ל יש מלקות בחייבי כריתות ואפ"ה שפיר קאמר זה זדונו כו' ולעני' תשלומי' וויאי שוין דהלא המלקות פיטר' מלשלם כדסברי רבנן בכל מקום דאין לוקין ומשלמי' וקמסיים נמי שפיר שזה זדונו בהכרת להורות דאין המלקית יוכל לפטור הכרת וכרבנן דפליגי על רחב"ג כדקאמרו הכא ודוק:

ודע דיש לדקדק על ש"ס דכתובות פ' אלו נערו' דאמר' הש"ס אי כרנב"ה קשי' אחותו כו' ולמה לא נאמר דמצי אתי' כרנב"ה באשר נאמר דאיהו סובר כרחב"ג דהכי דכיון שלוקו נפטר מידי כריתת' והתם קמיירי דכבר נלק' וסובר נמי כר"מ דלוקה ומשלם. וכן יש לדקדק אמאי דאמר ר"ח שם ולאפיקי מדרנב"ה כו' וכתב רש"י ז"ל שם דאמתני' קאי דמחייב באחותו בתשלומי' כו' ודוק היטב:

עוד יש לדקדק קצת למה לא מביאה הש"ס דהכא ראי' דחלוקי' חבריו על רחב"ג מהא דאמר ר"ע לעיל דף י"ג דחייבי כריתות ישנן בכלל מלקות מ' והוצרך לתת טעם לזה דאם עשו תשוב' מוחלי' לו ואי איתא דאית לי' דרחב"ג לא הוצרך לטעם ההוא אלא ה"ל לומר דאין עושי' לו ב' רשעיות כלל דהרי אם לוקה נפטר מידי כריתתו ודוק גם בזה:

גם מוכח עוד ממקום אחר דפליגי חבריו על רחב"ג מהא דאי' בחולין פ' אותו ואת בנו במתני' הראשונ' דאמר' הראשון חייב כרת ושניהם סופגין מ' דע"כ אתי' דלא כרחב"ג וכדכתבו תוס' שם וא"כ דחיקא לן למה לא הביאה הש"ס הכא על הא דאמר ר' יוחנן חלוקי' כו' וה"ל לומר תנינן ומאי בא א"כ ר"י לאשמעונ' ודוק גם בזה:

שם בש"ס מקרא מגילה דכתיב קיימו וקיבלו קיימו למעלה כו' אפשר לומר דדייקא להו מדלא קאמר אפכא דהלא הקבלה לעולם היא קודם הקיום וק"ל:

דף כא.

בגמ' דרש ר' שמלאי כו' עד בא דוד והעמידן על י"א כו'
הנה המפרש ריב"ן זצ"ל כתב שבתחלה היו צדיקים והיו יכולי' לקיים כו' ולכאור' הוא תמו' וכי נעלה על דעתינו דלא צריכנא לקיים ג"כ שארי מצות וגם בשנדייק באלו י"א מצות מצינו שהם חמורים יותר מכל מצות שבתורה וכן בשארי אשר יבואו אחר זה אשר העמידן על הפחות עד לאחת. לכך נאמר דהא דר' שמלאי מחובר למה שכתוב במתני' לפי מה שפרשנו דבזמן שאדם עושה מצוה אזי קונה לו חיים ואף שעבר ג"כ עבירה אשר חייב כרת עלי' אפ"ה שכר של המצוה שקיים מכבה עונש' של אות' עבירה והנה כשנתמעטו הדורות בצדקתם ועברו עבירות ודרשו טוב לעצמם לקיים כנגדם מצות כדי לקנות חיים לכך בא דוד והעמיד כל התורה על י"א מצות כדי שלא יוכל אדם לקנות חיים אא"כ בשיקיים אחת מן הני מצות הנחשבים בתוך י"א מצות הללו ואזי ודאי ראוי להגין עליו מן הכרת וכן כל אחד בא אחריו לאסוף המצות להדדי עד שהעמיד על אחת ואזי כל אדם צריך לקיים כל התורה ואזי יהי' ניצל מעונשו של העבירה וק"ל:
שם במאי דאמר ריב"ח דבאו ד' נביאים וביטלו גזירת משה נראה לפרש דבאמת כל ד' גזירות אלו לא אמרן משה בענין רע ח"ו רק הכל לטוב וחקור ודרוש במפרשים ותמצא כי כולם נדרשו לטובות רק הואיל דהי' אפשר לפרש לרע לפי הנראה ג"כ ובאם יחטאו ישראל ח"ו אפשר שבאמת יתפרשו לרעה ח"ו לכך באו ד' אלו וביטלו מכל וכל. ובזה לא סתרו הם את דברי משה רבע"ה רק קיימו את מחשבתו וק"ל:
בל זה אמרתי בסיומא דמסכת' זאת לפני חבירי המופלגים בתורה אשר יש להם תמיד כסדרן מסדר לסדר בכל יום בבית הדיין המצוין המופלג כמהור"ר משה שפירא נר"ו ושבחוהו:

שבועות

דף ב.

במתני' הא דלא קאמר השבועות בה"א הידיעה כמו באחרינא
משום דלא קאי על כל מיני שבועות כ"א על שבועות ביטוי וק"ל: ומה דלא פתח בידיעות ברישא נוכל לומר זולת דברי תוס' ז"ל ויתורץ נמי מה דדקדקו שלא תנא ידיעות השבת והיינו דבאמת התנא אף דמיירי מקרבן והיינו בשוגג מ"מ במקום דאיכא לפרש דהמזיד יוכלל ג"כ בלשון של ב' שהן ד' למה לא יתפרש כן אף דעיקר מגמתו קאי על השוגגי' ועל המביאין קרבן ולכך תנא אלו ד' בהדדי במילתא דהן שוין מ"מ אין קפידא כשיוכלל

באיזה מקומות אשר ראוי לכך ג"כ החיוב דבמזיד עמו וא"כ בידיעות הטומאה שא"א לפרש בו שנכלל ג"כ המזיד עמו דבמזיד אינו שייך ב' שהן ד' כדפריך הש"ס לקמן דמה שהן ד' שייך במזיד לכך הוצרך לומר ידיעות דוקא אצלו לומר דאינו שייך אלא א"כ בשוגג ואמר כן במלתא דטומאה ותנא שבת אחריו כי היכי דיהי' קאי מלת' דידיעות ג"כ על שבת הבא אחרי' להורות דג"כ בשבת א"א לפרש דקאי על המזיד דסבר באמת לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ולא כדקס"ד בגמ' דלקמן ואי הוה תנא ג"כ שבועות אחריו ה"א דג"כ בשבועות אינו שייך שתי' שהן ד' וזה אינו דגם במזיד שייך בי' ב' שהן ד' כדלקמן ולכך התחיל בשבועות ולא קאמר ידיעות כי היכי דיהי' קאי מלת' דידיעות על טומא' דוקא ועל מאי דבא אחריו ודוק:

ומה שדקדקו תוס' שהו' לו למתני העלמות הטומאה אומר אני שאין זה קושי' דודאי במילתא דידיעה א"ש אצל הטומאה במאי דאמר ב' שהן ארבע דידיעות דאיכא בטומאה שייך לומר הן בשתים הן בארבע דבשתים קאי הידיעות על הטומאה דהלא צריך לידע תחלה וגם לבסוף אחר ההעלם ובשהן ארבע נמי שייך לומר ידיעות הטומאה דהלא הוא יודע הטומאה מכל וכל ולא נעלם ממנו אלא קודש או מקדש משא"כ אי הוה תנא העלמות הטומאה לא א"ש הלשון דהלא העלמות הטומאה אינן אלא שתים ושהן ארבע הן העלם מקדש או קודש ודוק:

שם במשנה ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים ועל מה כו' לכאורה יש לדקדק קצת מאי הוצרך להאריך ולומר שעירי הרגלים מכפרים לא ה"ל לומר כ"א לא שעירי ר"ח מכפרי' דעל מילתא דא קא פליג. ואמינא דת"ק דאליבא דר"ש בא להור' לן דלא נפרש מילתא דר"ש כאשר אמר ר"ש בן יהוד' אליבי' והיינו שנאמר דשעירי מכפרי' ג"כ על הטהור שאכל את הטמא לכך אמר שעירי הרגלים כו' ולא שעירי ר"ח כאלו אמר שעירי הרגלים אינן מכפרין כ"א על מה ששעירי ר"ח אינן מכפרין ודוק:

בתוס' ד"ה יציאות השבת כו' וי"ל דאצטריך דקס"ד כו' יש לדקדק קצת לפי דבריהם אלה דא"כ מנ"ל דשתים שהן ד' דתנן הכא במתני' קמיירי בעשיר ועני ודלמא ב' היינו הוצא' גופו' והושט' ידו וכן בהכנסה כה"ג ודוק היטב:

עוד יש לדקדק קצת במאי דכתבו ז"ל בשבת דצריך לן תרי קראי במלאכ' דהוצאה אחד שהביא הש"ס ריש הזורק ויכלא העם מהביא וחד הביא הש"ס בעירובין אל יצא איש ממקומו משום דמלאכ' גרועה היא ולא הוה ילפינן מהדדי הושטת יד דבעה"ב מדעני וכן אפכא א"כ אכתי נימא מנ"ל להביא מהני תרי קראי לתרווייהו דלמא חד קרא להוצאה גופו ממש וחד קרא או להושטת יד דבע"ה או דעני ומנ"ל לתרווייהו אחר דאפשר לומר

דלא ילפינן מהדדי. ויש ליישב ולומר דהוצאות גופו ממש לא צריך קרא אחר שהי' במשכן והוה באמת מלאכה חשובה אבל א"כ יש לדקדק על מאי שדקדקו בשבת על מאי דהוצרך הש"ס למצוא הוצאה היכן היתה במשכן אחר דכבר יש לן הקרא על הוצאה ומאי קושי' הלא כבר אמרנו דהוצאה גופו לא ילפינן מקרא והוצרך הש"ס למצוא היאך היתה במשכן כי היכי דנילף מהני תרי קראי הושט' יד דעשיר ודעני ודוק:
גם על מאי שדקדקו על מאי דשאלו הש"ס הכנסה מנ"ל והוצרך לומר מסברא מה לי עיולי מה לי אפוקי אפשר ג"כ לומר דהש"ס לא קשאל כ"א מנ"ל דהכנסה אקרי הוצאה וק"ל:

דף ב:

על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות כו'
בדקדוק גדול דבר התנא שתנא זוגות זוגות ועל השני הוסיף וא"ו והתחיל אח"כ בבא אחר' בלי וא"ו עד שסיים דברי' כי היכי דנפרש דבריו כאשר מפרש' הש"ס לקמן ע"ש ותמצא:

דף ג:

בגמרא הא דומי' דמראות נגעים קתני כו' לכאורה יש לדקדק
קצת דהוה ליה לדקדק ממאי דקודם למראות נגעים דהלא אי אתי' מתני' כר' ישמעאל א"כ ידיעות הוה לחיוב ולא הוה דומה לו שבועות וכן אי אתי' כר"ע א"כ שבועות הוה כולו לחיוב ולא הוה דומה לו ידיעות הטומאה. ואפשר לומר דבהא מלתא ודאי ידע דשייך למתני בהדדי הואיל דכל אחד מנייהו איכא מ"ד דסבר דהוה כולו לחיוב ואף שלכל אחד מהם ליכא כולו לחיוב מ"מ הואיל דנוכל לומר בכל אחד שתים שהן ד' בהדי פטורי וג"כ איכא מ"ד אחר דסבר בהו כולו לחיוב שפיר תנ' רבי בהדדי משא"כ מראות נגעים למ"ד דאמרינן בי' פטור ובזה מראה לן התנא דאחרינא נמי הוה כולו לחיוב אליבא דחד תנא ובזה יתפרש היטב מאי דאמר' הש"ס א"א ר"י א"א ר"ע כלומר הואיל דאתי' כתרווייהו א"ש טפי ודוק:
שם בש"ס לעולם ר"י וכי כו' נוכל לומר אחר דלא אמר אלא דלא סתר דבריו הראשונים מכל וכל ולא הוה כ"א פירוש על מאי דאמר תחלה דתנא חיובי ופטורי דמאי דאמר דתנא פטורי היינו מקרבן אבל לא ממלקות וק"ל: שם בשלמא אכלתי כו' גם במקום הזה אדרוך דרכי לפרש מלתא דבשלמא ואומר דה"ק ודאי אי הוה אפשר לדקדק על דברי רבא ולומר ולהקשות מאי דמקשה הש"ס לקמן מ"ש כלומר כי היכי דנתרב' העבר

ממלת לשוא ב' פעמים כן נמי נרבה העתיד א"כ לא היה קשה מידי אבל אחר דאתי' מלתא דרבא שפיר דקושטא קאמר ודאי קשה וק"ל:

שם קסבר ר"י לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אחר דחזינן דלא קאמר' אלא ש"מ דלא הדר מקמייתא וגם דחיקא לן לפרש כדפירשו תוס' מכמה דקדוקים שיש על דבריהם וקצת מהם נפרש לקמן בסמוך לכך אמינא דבאמת אינו חוזר מדבריו הראשונים ומאי דאמר תחלה וכדרבא כו' היה ג"כ בדעתו זה שאמר השתא רק שלא הבינו המקשן ובא עתה לפרש דבריו דהנה באמת נראה רבא גופי' מילתא דנפשי' קאמר ולא אמר בהדי' דבריו דוקא על מאי דסבר ר' יוחנן לקמן דאוכל ולא אכל אינו חייב עליו רק דבא להראות לן דהאמת עם רבין דאכלתי ולא אכלתי הוה שבועת שקר ולא כר"ד לקמן ונפקא לן מינה באיזה התראה יתר' בו כדכתב רש"י לקמן ומ"מ מצי סבר רבא ג"כ דחייב ג"כ על אוכל ולא אכל אי אית לי' בעלמא לוקין על לאו שאין בו מעשה ולא הוצרך לן להורות התורה במאי דכתב' בדברות ראשונות שקר ובאחרונות שוא כ"א להורות על התראה היאך מתרינן עליו והנה מתחלה כשתירץ ואמר וכדרבא הי' ג"כ בדעתו זה שתירץ באחרונה דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו רק דבא לתרץ דא"כ מה זה שהורה התורה דשוא ושקר א' הן אחר דבכל התורה כולו לוקין על לאו שאין בו מעשה לכך אמר וכדרבא כלומר להורות בא התורה דשקר הוה שבועה שלעבר והמקשן לא הבין דברי' וסבר דלא בא כ"א להורות שחייב על לשעבר ולכך הקשה ליה ותירץ ליה לא כמו שאתה סובר אלא באמת ר"י בכל מקום אית ליה דלוקין על לאו שאין בו מעשה ואפ"ה צריכנא להא דרבא כנ"ל:

שם ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו כו' ור"ל אמר אינו לוקה הביא ג"כ לדר"ל כי היכי דלא נימא דר"י אליבא דמ"ד אין לוקין על לאו כו' קאמר לכך הביא דר"ל כלומר דאלו דר"י לאו אליבא דנפשי' קאמר א"כ ג"כ ר"ל וזה אין סבר' דיפלוג כל א' מהם שלא אליבא דנפשי' וק"ל:

שם בגמרא בשלמא שובר בטמא כו' גם הכא אמרתי דיש ליישב לישנא דבשלמא אחר דמצינו בפסחים דרבי יליף הא דשובר בטמא דפטור מן מאי דכתיב בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם כו' וקאמר' הש"ס מאי בינייהו וקאמרה דאיכא בינייהו פסח הבא בטומאה דמאן דיליף ממלת בו אף בזה פטור ולרבי חייב הואיל דראוי לאכילה אחר שבא בטומאה. והנה לכאורה הוה אפשר לדקדק על סדר' דמתני' שם דהתחיל ואמר השובר את העצם בפסח הטהור חיי' אבל המותיר בטהור והשובר בטמא פטור ומאי האי דהתחיל בשבירה ומסיים בשבירה

וחיבר המותיר בטהור בין הדביקים. אבל באשר נאמר דבא להראות לן דבר מה בזה או במותיר בטהור או בשובר בטמא להקיש זה לזה ולהכי דחק מילתא דלא הוה מענינא בינייהו א"ש והנה זה שהביא הא מילתא ידע הסתיר' דבתר' אשר אמר אח"כ וממאי דר"י היא כו' אבל לכאורה במאי דדחק התנא הא דמותיר בינייהו מוכח לכאורה דטעמי' הוא משום דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה דהנה אי נימא דטעמי' הוא משום דהוה לאו שניתק לעשה ע"כ יש למצוא בי' זמן דלוקה עליו והיינו בדלא קיים לעשה אחר התראה למאן דאית לי' קיים ולא קיים ואפילו למ"ד ביטלו ולא ביטלו אפשר לומר דלוקה עלי' בשביטל לעשה והנה אם נאמר דטעמי' דשובר בטמא פטור הוא מטעם דכתיב בו ולא בטמא א"כ לעולם אין לוקין עליו אפילו בפסח הבא בטמא וא"כ דומי' דהכא צריכנא למימר א"כ בבת זוגו דלעולם אין לוקין וא"כ ע"כ צריך להיות הטעם משום דאין לוקין על לאו שאב"מ דאי הוה הטעם משום דניתק לעשה לא הוה דומה לבבת בקתו אחר דבזה לפעמים לוקה בשלא קיים או בשביטל לעשה והשתא נפרש דברינו דה"ק דודאי אי הוה קשה על הא דשובר בטמא והיינו על מאי שאיחר הא דשובר בטמא והקדים להא דמותיר בטמא ועמדו בין הדביקים לא הוה מוכח מידי דטעמי' הוא המותיר בטהור משום דהוה לאו שאב"מ אבל באמת א"ש הא דשובר בטמא שאיחר אותו ולדורות בא לאקושי למותיר בטהור להא דשובר בטמא דכי היכי דשובר בטמא לעולם פטור אפילו בפסח הבא בטומאה כן נמי מותיר בטהור לעולם פטור א"כ ע"כ טעמי' הוא משום דאין לוקין על לאו שאב"מ. ועל זה קמהדר לי' דאפ"ה לא מוכחי מידי דיש לומר אפכא ודלמא הטעם דשובר בטמא הוא כדרבי וא"כ לפעמים לוקין עליו בפסח הבא בטומאה ודומי' דהכא הוא נמי במותיר בטהור דלפעמים לוקין עליו וטעמי' הוא כר' יהודה ודוק:

בתוס' ד"ה וכדרבא כו' עד וי"ל דהיינו דפריך כו' עד פירוש ולית ליה דרבא כו' בין אוכל ולא אכל בין אכלתי ולא אכלתי ע"כ אבל תמי' לי על דבריהם דא"כ שתים שהן ד' לא מתפרש שפיר דהלא אוכל ולא אכל אינו מפורש בהדי' ואתי' מרבוי דקרא כמו אכלתי ולא אכלתי אם לא דנימא דאפ"ה שייך בי' לישנא דשתים הואיל דבשתים קרבן נמי אית בהו כדכתבו לעיל. אבל מ"מ ודאי ניחא לש"ס טפי לומר דהשתים מפורשי' בהדיא וא"כ קושיתם נסתלק מעלן ודוק:

בד"ה א"ה כו' עד ולמאי דפריש' דדוקא הכא כו' א"ש. אבל מכל מקום קצת יש לדקדק דאי איתא דקושי' המקשן דלשם והתרצן קאי אפילו לפי הקס"ד הכא א"כ קושיתו לאו כלום הוא והתרצן הי' לי' להשיב בדרך אחר והיינו אחר דחזינן דכתב לן התורה מלת לשוא ב' פעמים לומר דלוקין הכא על העבר והעתיד אע"ג שהוא לאו שאין בו מעשה

א"כ חזינן דבכל התורה אין לוקין עליו דא"כ למאי הוצרך התורה למכתב הכא רבוי דלוקין עלי' הלא בכל התורה לוקין על לאו שאין בו מעשה ועיין לקמן דף כ"א ע"א בתוס' ד"ה אמר קרא כו' ודוק ותמצא דברי אלו:

בתוס' ד"ה התראת ספק היא אבל כו' ותימא כו' יש לדקדק על דבריהם אלו מנ"ל דסביר לר"ל דלוקין על לאו שאין בו מעשה אי משום דהוצרך ליתן טעם אחר אהא דאין לוקין עליו ודלמא על מלתא דר' יוחנן הוה קשה ליה קושיית הש"ס דלקמן דפריך ומ"ש כלומר אחר דדרשינן מלשוא שתי פעמים דחיי' לשעבר נרב' גם כן העתיד ותירוצו דרבא דאמר בפירוש רבתה התורה כו' לא ניחא ליה לכך הוצרך לומר דמסתבר' דנרב' העבר ולא העתיד אחר דבעתיד איכא התראה ספק ואף דחזינן דכתב לן התורה רבוי מה אין סבר' לומר דירב' דבר דשייך בו התראה ספק ודוק היטב:

והנה בתוס' ד"ה וכדרבא דמצאתי שדקדק מהרש"א על דבריהם אשר כתבו דדוקא הכא אית לי' לר"י דלוקין על לאו שאב"מ מרבוי דקרא א"כ מאי ראי' מייתי לדר"י ממתני' דפסחים ע"ע ואני אומר דהש"ס הי' מסופק בדבר ולכך קאמר' הי סתמא אילימא כו' כלומר אם תאמר דר' ישמעאל אית לי' בכל מקום דלוקין על לאו שאב"מ ולהכי אית לי' לר' יוחנן דלא כוותי' מסתמא דפסחים אכתי קשה ומהדר ליה אלא האי סתמא ובכן מסיק דבאמת לאו בכל מקום אית ליה לר' ישמעאל דלוקין וכדכתבו תוס' וק"ל:

דף ד.

בגמרא מכדי האי סתמא והאי סתמא מאי חזי דעביד כהאי

סתמא לעביד כהאי סתמא לכאורה יש לדקדק על קושי' הלז אלא מאי לעביד כאידך סתמא הוה נמי קשה ולמה לא עביד כאידך סתמא הלא הוצרך למעבד כהאי או כהאי ומאי אולמי' דאידך מהאי גם אליבי' לכך אמינא דקושי' המקשן הוה אחר שאפשר לומר דמתני' דלקמן אינה ממעט העתיד ממלקות כ"א העבר מקרבן ואף שיש קצת תירוץ בזה דקאי בלהבא כו' מכל מקום כדי שלא נעשה פלוגת' בין מתני' דלקמן להאי דהכא ודאי אכתי ניחא לן טפי לומר דממעט העבר אף שהוא קצת דוחק וא"כ ודאי קשה מכדי האי סתמ' כו' ועל זה משיב ליה ולטעמך כו' כלומר אחר שראיתי מדבריך דטפי ניחא לך לפרש מתני' דבקרבן קמיירי ולא במלקות דעל האי דאוקימנא במלקות הקשה כל קושיותיו וא"כ אי קאי על קרבן ומתני' דלקמן לפי הקס"ד דש"ס מתחלה דממעט העבר מקרבן הוה נמי קשה היאך סתם לן רבי הכא הכי והכא הכי אלא מאי אמר' כו' ודוק כי כן אמרתי לפני תלמידי והנאוהו:

שם משום הכי אוקימנא כר"י דאמר לאו שניתן כו' ק"ק דא"כ הדרא קושי' לדוכתא קשי' דר' יוחנן אדר"י דאמר הלכה כסתם משנה ואיהו אית ליה בסנהדרין דאין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ע"ש בפר' יו"ד. וצריכנא לומר דשם קאי הש"ס אליבא דמסקנ' הכא וק"ל:

בתוס' ד"ה ר' עקיבא כו' עד וי"ל דדלמא סבר כר"ד כו' ולמאי דפריש' לעיל כו' א"ש ראיתי מאי דדקדק בזה מהרש"א ואמרתי דפירושו הכי הוא דתחלה אמרו דדלמא סבר כר"ד כו' וא"ת דאכתי לא א"ש במאי דמחיי' לעתיד ע"ז מסיימו ולמאי דברישא לעיל כו' א"ש ואין כאן ב' תירוצים רק הכל תירוץ אחד ודלא כמו שהבין מהרש"א וק"ל. אבל באמת קשה לי א"כ היאך יתפרש ב' שהן ד' והלא העבר מפורש אליבא דר"ד והעתי' איני מפורש רק נתרבה מכפל דלשוא וכאן א"א לתרץ דהעתיד מתחייב נמי בקרבן ולא העבר והלא לר"ע העבר נמי מתחייב בקרבן ודוק:

עוד יש לדקדק אחר דחזינן בתוס' ב"מ דהקשו על ר"ל דאית לי' החוסם בקול דלא לקי משום דלא הוה מעשה ופליג על ר' יוחנן אשר סבר דהוה מעשה באמרם הלא בש"ס דמכות מסיק דילפינן דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה מדסמכו התורה מלקות ללאו דחסימה מה חסימה יש בה מעשה אף מלקות לא בא אלא על לאו שיש בו מעשה ונימא אפכא דבחסימה חייבה התורה אפי' על הקול ומהכא נילף לכל לאוין שלוקין נמי אפי' על שאין בו מעשה. ותירצו דר"ל סבר ילפותא דלעשות הנאמר שם ג"כ עיקר ומהכא ילפינן על כל לאוין ע"כ. ומכל זה קשי' לי א"כ מאי מקשי' תוס' מנא לי' לר"ע דלוקין על לאו שאב"מ דלמא איהו סבר כן לפי הקס"ד דהכא דתורה חייבה החסימה אפי' על הקול שאין בו מעשה ומהכא יליף על כל הלאוין ודוק: עוד יש לי לדקדק על דבריהם דהכא דרוצי' לתלות זה בזה א"כ ריש לקיש דאית לי' לוקין על לאו שאין בו מעשה בכל מקום לפי דבריהם דלעיל בד"ה התראת ספק כו' א"כ ע"כ אית לי' דעדים זוממים אינו קנס א"כ אית לי' נמי לוקין ומשלמים כר"מ דאמר הכי במכות דיליף בכל דבר מעדים זוממים ודלא כרבנן דאמרי מעדים זוממי' לא גמרינן דהוה קנס א"כ מאי מקשה הש"ס בכתובות על מאי דמוקי ריש לקיש מתני' דאלו נערות יש להן קנס כר"מ דאית ליה לוקין ומשלמין דהוה ליה למיקם מתני' טפי כרבנן כמו ר' יוחנן דהוה אליבא דהלכתא והלא הוא מוקי לה אליבא דהלכתא לפי דעתו ומה לה לש"ס שם לדחוק עצמה וליתן טעם אחר ולמצוא פלוגת' אחרת בין ר"ל ור"י על ידי כן ודוק:

דף ד:

בגמרא אשכחן בידיעות דאית לי' טעמי' דנפשי' כו' ל"א אשכחן

בידיעות כו' הנה אפשר לומר דאיכא בין לשון ראשון ללשון שני במה שהי' תוס' מסופקים לעיל אם מצריך ר' ישמעאל ג"כ לידיע' בית רבו או לא וא"כ אפשר דלשון ראשון אית לי' דאינו מצריך ר"י לידיע' בית רבו ולכך הוצרך לומר דאית לי' לרבי טעמי' דנפשי' ולא סבר מכל וכל כר"י ולשון ב' אית לי' דאית לי' מכל וכל כר"י דלר"י צריך ג"כ ידיעת בית רבו וק"ל:

בגמרא ריבוי ומיעוט וריביו ריבה הכל ומאי ריבה כל מילי נוכל לפרש כפילא לישנא דש"ס דמאי דאמר תחלה ריבה הכל קאי על ריבוי הא' ומאי דאמר אח"כ ריבה כל מילי קאי על ריבוי הב' וק"ל:

בגמרא מנין לרבות הסול והסיר' המחט כו' הנה לומר דמדבר בלשון זו ואצל"ז כמו שכתבו תוס' הוא דוחק לכך אומר דמדבר בלשון לזא"ז וה"ק מנין לרבות כו' כלומר לא זזו שהסול והסירה קאי בשאלת מנין אלא אפילו המחט כו' קאי בשאלת מנין וצריך רבוי וק"ל:

בתוס' ד"ה ר"ע כו' וא"ת דבפ"ק דב"מ כו' הנה תוס' מסופקי' במקומות אחרים אי מכירת שטרות הוה דאורייתא או לא וא"כ נוכל לומר דסבירא ליה לר"ע דלא הוה דאורייתא וא"כ אף דדריש ריבוי ומיעוט א"א למעט דבר אחר כ"א קרקעות ועיין בר"ן דכתב אף מאן דממעט שטרות בהאי כלל ופרט וכלל אפ"ה סבירא ליה דלא הוה דאורייתא והא דממעט שטרות לא הוה כ"א אסמכתא בעלמא וק"ל:

בא"ד ועי"ל דאפי' מאן כו' אלא דריש לי' בפרט וכלל ופרט כדמשמע כו' הנה קשה לי טובא לפי דבריהם אלו והלא כבר כתב רש"י כאן דמדה ריבוי ומיעוט הוה כמו כלל ופרט וכלל וכן כתבו תוס' והסכימו עמו לקמן דף ז' ע"א בד"ה אחת לכלל ופרט וא"כ אליבא דהאי תנא דחיקא לן למאי הוצרך התורה למכתב גבי שבועות פרט וכלל ופרט לא ה"ל למכתב אלא הכלל והפרט .ואזי הוה מידרש ברבוי ומיעוט והוה ממועט נמי שטרות וקרקעות דהלא ריבוי ומיעוט לחודי' מביא כל כעין הפרט כדכתב רש"י ז"ל הכא ודאי במקום אחר אשר דורש ג"כ פרט וכלל ופרט לא הוה קשה כולי האי דנוכל לומר דאחר דיש חילוק בין כלל ופרט וכלל ובין פרט וכלל ופרט כדאמרה הש"ס בנזיר דאילו כלל ופרט יכלל מרבה אפילו מאי דדמי לי' בחד צד משא"כ בפרט וכלל ופרט דאינו מרבה כ"א מאי דדמי בשני צדדי' ורש"י כתב דרבוי ומיעוט הוא כמו כלל ופרט וכלל וא"כ נוכל לומר דבמקום דהתורה ידע' שאין לרבות כ"א מאי דדמי משני צדדי' ואי לא הוה כתיב כ"א רבוי ומיעוט היה מתרבה אפילו מאי דדמי מצד אחד דהלא הוא כמו כלל ופרט וכלל אבל מ"מ הכא קשה דהלא חזינן דרבנן דדרשי כלל ופרט וכלל

אפ"ה ממעטי שטרות וקרקעות וא"כ אי לא הוה כתיב פרט הראשון והוה מדרש ברבוי ומיעוט נמי הוה ממועט שטרות וקרקעות ולמאי הוצרך א"כ לר"ע לפי דברי תוס' הכא פרט הראשון ודוק היטב:

עוד יש לדקדק קצת על דבריהם אלו דמשמע דמאן דדריש התורה ברבוי ומיעוט היא דדורש פרט וכלל ופרט אבל מאן דדריש התירה בכלל ופרט לא דריש המד' דפרט וכלל ופרט וכן נראה מדבריהם שם בנדר וכן מוכח לכאורה במאי דמקשי' בד"ה דתנא דבי ר"י כי' ולא קשה להו נמי הא דלא חשיב ר"י ג"כ האי מדה דפרט וכלל ופרט וא"כ מאי האי דשאלה הש"ס שם בנזיר ומאי איכא בין כלל ופרט וכלל ובין פרט וכלל ופרט ומנ"ל דיש חילוק מה והלא מאן דדרש האי לא דרש האי ודוק ונוכל ליישב דלאו בלשון קושי' קאמר רק שאלה שאל אם יש לחלק בינייהו ומהדר לי' הש"ס דודאי יש לחלק בינייהו וק"ל:

בד"ה לרבות כל דבר הנלקח ביד לאו דוקא דהא ממעט סם ע"כ נוכל לומר דזה הוא באמת מאי דדייק ומאריך בלישני' הנלקח ביד ולא קאמר בקיצור הנלקח אלא לומר דוקא דבר הנלקח ביד היינו ע"י ידו הוא דנוקב לאפוקי סם דנוקב ממילא אחר שהניחו עליו וק"ל:

דף ה.

בגמ' גבי סוטה כו' אי הוה ידע מי בדקו לה מיא כו' הנה

מה שמקשי' תוס' על זה אמאי חשיב לי' אין מנוק' אם לא בא עלי' משנסתר' ר"ל דמנ"ל למקשן דהתורה מיירי אפילו בא עלי' אחר ידיעת הסתיר' ואני אומר דשפיר קא מקשה דע"כ הואיל דהוצרך התור' למכתב האי ונעלם דנידוק מיני' לפי הקס"ד מכלל שהי' לו ידיע' ע"כ דבא להורות אע"פ שבא עלי' אח"כ דאל"כ מאי לי שהי' לו ידיע' או לא היה לו ידיע' ודוק ותמצא:

עוד יש לדקדק במאי דהקשו על פירוש י"מ הראשון דה"ד אי בשעת השקאה כו' ומאי קושי' ודלמ' באמת בשעת השקאה אינו צריך לידע דנטמאה ולא כתב' לנו התור' התיב' של ונעלם מכלל שהי' לו ידיעה כ"א לגלות לנו דאע"פ שכבר היה לו ידיע' אפ"ה המים בודקי' אות' ולכך מקשה שפיר והלא א"א לומר כן שהרי כבר כתיב ונקה האיש מעון כו' ודוק ותמצא כי נכון הוא:

בגמ' א"ל ר"פ לאביי כו' מי איכא דלי' לי' ידיעת בית רבו נוכל לומר דעל הקרא לא רצה למפרך דדלמ' באמת הכי קאמר רבי דלכך לא כתב לן התורה כ"א תיב' ונעלם להור'

דדי בידיע' בית רבו שאף היא נקרא ידיע' וה"ק ונעלם מכלל שידע כלומר דלא צריכנא לידיעה אחר' כ"א זאת הבא' מתיב' ונעלם אבל ממתני' מדקדק עליו שפיר וק"ל:
בגמ' אלא אמר ר"פ התם כו' נוכל לומר דאפ"ה לא נסתר מכל וכל תירוץ הראשון דמאי דאמר תחלה אבות תנא יתפרש השתא דבמלת שתים דהכא אינו כולל כ"א אבות והיינו היציאות משא"כ שם בשבת דכולל במלת שתי' ג"כ התולד' שהיא הכנסה והיינו לפי מה שפירש רש"י ז"ל שם בשבת והתוס' הביאו הכא וק"ל:
בתו' ד"ה ומ"ש הכא כו' עד והר"מ פירש משום דומי' דמראו' נגעי' אין לו להניח כו' כלומר וטפי ה"ל לפרש כל דיני שבת ולא למתני כלל מראות נגעי' מלמתני נמי מראות נגעי' ולהניח דיני שבת והנה לעיל דמקש' הש"ס בשבועות והא דומי' דמראות נגעי' קתני נמי מקשה כן דע"כ א"א לומר דתני בשבועות חיובי ופטורי דא"כ לא ה"ל למתני כלל מראות נגעי' אתר דשבועות עיקר הוא כאן ודוק ותראה דמתורץ שפיר קושי' מהרש"א ומהרש"א התחיל בזה ולא סיי' היטב:

דף ה:

בגמ' וקמפרש הכנסה לאלתר הנה אף לכל הפירושי' אשר הביאו תוס' נוכל באמת לגרוס לאלתר דאחר דיש לפרש ג"כ כפירוש התוס' אשר פירשו דאין להוכיח כלום מן ב' שהן ד' לכך לא רצה הש"ס להוכיח כלום מזה והוצרך להוכיח מתיב' לאלתר ודוק:
בגמרא רבא אמר רשוי' קתני כו' אפשר לומר אחר דמצינו בש"ס דשבת דקאמרה הש"ס ידו של אדם אינה לא כר"ה ולא כרה"י מידו דעני ודבעה"ב וקשאל מי הוה ככרמלי' נוכל לפרש היטב הא דאמר רבא הכא וק"ל: בתוס' ד"ה שנים שהן ד' כו' עד ומיהו אפשר שבכל א' כו' נראה דר"ל דבזה מיושב שפיר הא דתנן במסכ' נגעים ע"ב מראו' וק"ל:
בד"ה שאת כצמר לבן כו' ונראה דצמר לבן דר"מ כו' לכאורה נראה דע"כ לא השפילו מראה של הצמר אליבא דר"מ כ"א כנגד מראה דסיד אבל מ"מ סבירא להו דהוא יותר עמוק' מקרום אע"פ דקרום הוה אב והצמר התולדה ועיין הטעם בר"ש במסכת נגעים וא"כ יש לדקדק על ר"ח דאמר מתני' דלא כר"ע כו' א"כ טיהרת סיד היכל ודילמא ר"ע סבר כר"ג דאית ליה שאת כקרום וא"כ בין שנחשבים לאבות ותולדות או זו למעלה מזו נוכל לצרף כל אחד עם חבירו דהלא קרום מצרף שפיר עם צמר דאינו גבו' ממנו כ"א מעלה אחת וכן סיד עם שלג. והיה אפשר לומר דמ"מ לא אתי' כר"ע דלר"ע דאמר זו למעלה מזו משמע דצמר מצטרף בהדי סיד ואלו לר"מ אין מצטרף הואיל דתרי מיני נינהו אבל אין זה משמע בדברי ר"ח דאינו מדקדק כ"א במאי דלא מצא צירף לסיד וזולת לא וגם מנ"ל דר"ע סבר דסיד מצטרף בהדי צמר והאי דקאמר זו למעלה מזו מתפרש

היטב ג"כ אי סבר כר"מ ונוכל לומר דבא להורות בדבריו דסבר כר"מ ולא דבא להורות דגם צמר מצטרף בהדי סיד. ועוד יש לדקדק טובא במאי דפירש הר"מ מאייבר"א בסמוך בד"ה א"ה כו' דהאיך אפשר להעלות על הדעת דר"ע דאמר זו למעלה מזו סבר נמי דאב ותולדה מצטרפין וכן מאן דחשב להו לאב ותולד' סבר נמי דמצטרפין זו למעלה מזו דא"כ מאי האי דקשאל בנו של ר"ע לאביו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין דא"כ אכתי לא הוה ידעינן דמצטרף סיד עם שלג וא"כ ע"כ מוכרח למתני שתי' שהן ד' כדי להודיע דמצטרף ג"כ סיד עם שלג. בשלמא לפי האמת שפיר קאמר דאע"ג דלא הוה ידעינן כל סדר צרופן והיינו קרום בהדי צמר לא הוה חושש דהשתא נמי דתני ב' שהן ד' לא שמעינן כל סדר צרופן כדכתבו תו' לקמן בד"ה ויאמרו כו' משא"כ לפי הקס"ד הזה אליבא דר"מ מאייבר' לא מקשה כלום דהלא לפי פירושו היה הכל מפורש בהדיא ודוק היטב. ונוכל לומר דזהו באמת הוכח' הר"ח והמקשן לא ידע מאי דאי' בברייתא דשאל בנו של ר"ע לר"ע ודוק בכל זה:

בתוס' ד"ה א"כ טיהרת כו' קצת יש להוכיח דאבות מצטרפין בהדדי לכ"ע דאל"כ מאי איכא בין ר"מ דחשב צמר לתולד' וקרום לאב ורבנן דחשבי צמר לאב וקרום לתולד' אבל אי נאמר דלכ"ע האבו' מצטרפי' בהדדי א"ש וק"ל אע"פ שקצת יש לפקפק על זה ולומר דאיכא בינייהו במרא' צמר גופ' לפי מאי שכתבו בדבור שלפני זה שלר"מ האי צמר היא גבו' מן הסיד ולרבנן נמוך ממנו מ"מ אין נראה דיפלגו בזה שיטהרו רבנן מאי דקמטמא ר"מ דודאי גם לרבנך כל מיני מראה צמר טמאו' הם רק דסברי שאת דכתיב באורייתא מיירי נמי במרא' שפלה ור"מ סבר דמיירי במרא' גבו'. ופשיט' לפי מאי שמפרש הר"ש דלר"מ הצמר אינו גבו' מלצמר דמיירי רבנן ע"ע וא"כ ע"כ מוכח דפליגי בהא מלת' איזהו האב דנצטרף עם האב האחר. ומאי דמקשה דא"כ התולדות נמי יצטרפו כבר השיבו עליו המפרשי' דוהי' דקרא לא קאי כ"א על מאי דמפורש בהדי' בקרא. ומאי דהביאו מירושלמי הנה מצאתי בירושלמי דנאמר בלשון דאינון דז"ל והיה מלמד דאינון מצטרפין ופירושו הוא ודאי שמצטרפין ולא שאין מצטרפין וק"ל:

דף ו.

בתו' ד"ה אע"ג כו' עד וקשי' כו' כל מאי דמקשי' על רש"י

דהכא יש ליישב ולומר דע"כ לא כתב רש"י כן כ"א לפי הקס"ד ודחה דברי המקשן ואמר לו דמקרום לא היה אפשר לו להביא ראי' דלא אתי' מתני' כר"ע דהיה אפשר למדחי ולומר כדברי ר"ש אבל לפי האמת לא קאי וק"ל. וגם מאי דכתב לקמן נוכל לבאר כך דקאי לפי הקס"ד דלעיל וק"ל:

דף ו:

בגמ' אימא תרומה כו' הנה תו' כתבו דפירושו הוא אימא נמי תרומה והוכחתם מדבסמוך לא פריך הכי כ"א משום דכתיב בי' מיעוט. ובאמת מלישנא דש"ס לא משמע כן דהל"ל א"כ ואימא נמי תרומה ולכך אמינא דאף דהכא נפרש דקושיתו הוא ואימא תרומ' בלחודוי א"ש דדעתו הוא דטפי ניחא לן לאוקמא בתרומ' מבמקדש וקודש דלא מצינו עון כרת בעולה ויורד ולקמן כבר ידע הג"ש דרבי או מאי דמיותר כרת או טומא' בקודש והראי' דלא הקשה לו כ"א על מקדש וא"כ חזינן דמביאי' על עון כרת עולה ויורד וא"כ אזל ליה פרכתו דלעיל דלא מצינו עון כרת בעולה ויורד רק דרא' שמהדר לי' דמלת פה בא למעט תרומה לכך קמהדר ליה ודלמ' דבא למעט מקדש וק"ל. וכזה נאמר ג"כ במאי דכתבו תוס' בד"ה לא אשכחן כו' שתמיהתם לאו כלום הוא דמצינו למימר נמי דהתרצן כבר ידע מהג"ש דרבי וא"כ ע"כ מביאי' עולה ויורד על עון כרת וק"ל:

דף ז.

בגמ' דתני' רבי אומר אקרא אני חי' כו' אמרתי לפני תלמידי בדרך צחו' דלפיכך אמר רבי אקרא אני דאחר שמצאנו בש"ס דחולי' ריש פ' א"ט דיליף הש"ס למ"ד טריפה אינ' חי' מהאי קרא דכתיב זאת החי' אשר תאכלו חי' אכול כו' ולפי זה מלת בהמה אינ' מיותר בעולה ויורד דהלא לית כאן ילפות' דבהמה בכלל חי' אחר דמלת חי' האמור שם אינ' רוצה לומר חיה ממש כ"א לישנא דחיות ובודאי קריאתו אינו דומה לאשר פירושו הוא חיה ממש ולהכי רבי בא לסתור דבר זה וקאמר אקרא אני חיה כלומר חיה ממש אקרא אני שם כי היכי דיהי' מיותר כאן מלת בהמה וק"ל:

בתו' ד"ה אתי' כו' וא"ת ולר"ל דלא גמר ג"ש כו' מנלי'. נוכל לומר דעד כאן לא גמר ג"ש דטומא' אלא למגמר קדש ממקדש כדאי' שם אבל האי ג"ש דטומאתו דעולה ויורד מטומאתו דבמקדש גמר וכה"ג מצינו בכמה מקומו' בתוס' דרז"ל היו מקובלי' תיבות של הג"ש ואח"כ היו מחולקי' איזה תיב' הוא דהיה בקבלה וק"ל:

בא"ד וא"ת ול"ל השתא בנין אב כו' נוכל לומר ג"כ דלא קשה מידי דהוצרך לכך דלא תימא מנ"ל דלא מחיי' ג"כ על שאר טומאו' אי משום דא"כ הג"ש דבקדש ובמקדש ל"ל ודלמ' התורה ידעה דיש מקום לומר בהם טעם מה דלא יתחיי' עליהם קרבן אי לא הוה מפורש בהדיא בהם לכך הוצרך להורות לן ע"י הג"ש האלו דאף בהם חייב קרבן אבל לעולם על שארי טומאו' נמי לכך הוצרך לומר דאף בבנין אב הוה ידעינן דבהו חייב קרבן א"כ אחר דכתב לן נמי הג"ש ע"כ להור' בא למעט שארי טומאו' וק"ל:

ועוד נראה לומר יותר דאי לאו הבנין אב ה"א דיתחיי' להבי' קרבן עולה ויורד אפי' על המגע אפי' לא נכנס למקדש ולא אכל קדש וכדכתב רש"י ז"ל לעיל בד"ה שאין הכתוב כו' והא דהרא' לן התורה הג"ש האלו להור' בא דאפי' בעון כרת סגי בעולה ויורד ולא תימא דוקא קרבן קבוע כדלעיל בש"ס אבל מ"מ על הנגיע' לחוד נמי חייב בקרבן עולה ויורד לכך הוצרך לומר הבנין אב דאינו חייב כ"א בדבר שענש והזהיר ודוק:

בא"ד ע"ב וא"ת ואמאי אצטריך ג"ש דרבי כו' נוכל לומר דבאמת לפי המסקנ' לא קאי האי ג"ש דרבי למ"ד דת"כ שם אשר הביאו תו' לעיל ד"ה ואימ' אף תרומה כו' ורבי דהוה מקובל האי ג"ש סבר כדסבר ר"ל דלית ליה נמי האי ג"ש דטומא' כדכתבו תוס' בסמוך ודוק. ועל תירוצם יש לדקדק אחר דעיקר קושי' המקשן לפי דבריהם אלו קאי על ג"ש דרבי טפי ה"ל למנקט בקושיתו ג"ש דרבי ל"ל מאשר נקט בקושייתו בה ל"ל ודוק: בסוף דבריהם ומיהו תימא ל"ל ג"ש דרבי כו' אפשר לומר דאי לא הוה לן כ"א ג"ש דטומאה בלחוד והוה אתי' הכל מהך ג"ש לא הוה מיותר תיב' בה דהוה צריכנ' לן למעט תרומ' דהלא לא הוה מיותר מידי אבל השתא דכתב לן התורה ג"ש אצל קדש וג"ש אחר' אצל מקדש ממילא הוה ממועט תרומה וע"כ בה מיותר לרבות נבלת עוף טהור ודוק:

בגמ' ר"ש אומר ממקומו הוא מוכרע כו' אפשר דנקט לשון הכרע אחר שמכריע טעם של הקרא כפי משמעות דמשמע לר"י דהוא מכריע תיב' מטומא' אל תיב' הקדש ולא אצל בני ישראל דומ' לזה אמר' הש"ס ביומ' חמשה מקראי' שאין להם הכרע וק"ל:

בתו' ד"ה אי בשוגג בר קרבן הוא כו' עד אבל לקמן כו' אפשר לומר דלקמן מקשה מתיב' אחת בשנ' דכפר' זו לא תהא אלא אחת בשנ' כדאמר' הש"ס לקמן. אבל במאי דכתבו תו' לקמן דף ט' ע"א ד"ה אלא פעם א' כו' א"ש דבריהם הכא וק"ל:

ד"ה במזיד כו' עד וי"ל אע"ג דלא אתי לכלל חטא' אין לחוש כו' יש לדקדק א"כ אף אנן טמא באמת לפי המסקנ' לר' יהוד' תרומ' נמי טמ' דהוה בכלל וכפר על הקדש דמצינו בה נמי שחלק הכתוב בה לקולא דאין מביאי' עלי' קרבן אחר ומקילין בה יותר משמיע' קול כו' דמביאי' עלי' מיהא קרבן עולה ויורד ומנ"ל א"כ למעט תרומה מכפר' הפנימי אי משום דאינ' באה לכלל חטא' הלא לפי דבריהם אלו אין לחיש לזה כיון דתלי נמי אטומא' מקדש וקדשי' וק"ל:

ד"ה בשוגג ולא אתיידע ליה וא"ת והמקשה מה היה סבור כו' אפשר לומר דבטומא' מקדש הוה ניחא ליה טפי בשוגג ולא אתיידע ליה אחר שכבר היה לו ידיעה תחלה והוה דומ' לחיצון בזה שגם הוא מכפר על שיש בה ידיעה בסוף כדקאמרה מתני' משא"כ בע"ז בשמיירי בשוגג ולא אתיידע א"כ אין בזה ידיע' כלל ולא הוה דומ' כלל לחיצון ודוק

בזה וגם אפשר לומר דדחיק' ליה לומר טפי בהא דמיירי בשוגג דא"כ למה קראו הקרא טומאה דלא שייך טומא' בדברים אלו כ"א בשעשאם אדם במזיד וק"ל:
בא"ד אבל קשי' דאטומא' מקדש כו' דחיוב כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אפשר לומר דלא רצה להקשות על זה אחר דחכמי' פליגי שם עליו וסברי דלא נפטרו וק"ל:

דף ז:
בגמ' אימא ע"ז כו' לפי מה שכתבו תו' לעיל בד"ה במזיד
כו' דחיצון א"א לאוקמ' כ"א בטומא' מקדש וקדשי' א"כ יש לדקדק על קושי' הלז ולמ' לא נימא דפנימי הוה דומי' דחיצון אמרינן וק"ל:

דף ח.
בגמ' וניכפר פנימי אדידי' ואדחיצון הא דלא קאמר בקיצור וניכפר פנימי ג"כ אדחיצון אפשר לומר דבא לרמז לן מה שכתבו תו' בד"ה ניכפר פנימי כו' ורצונם לומר הואיל דמכפר נמי אפנימי דאתי לכלל חטא' אין לחיש מהשתא אי יכפר נמי אדחיצון אע"פ שלא אתי לכלל חטא כדכתבו לעיל וא"כ שפיר קאמר האי לשון וק"ל וכן י"ל בסמוך באידך וק"ל:
בתו' ד"ה מה פנימי כו' יש לתרץ מאי דקשי' להו דאי לאו היקיש' ה"א דמכפר נמי אאין בה ואין בה אבל השתא דאיתקש הוה כאלו כתיב בגופי' אחת כדכתבו תוס' בד"ה כפר' אחת וכו' וק"ל:
גם י"ל דלהכי איתקש להור' דאינו מכפר על יש בה ויש בה וגם זה הדבר אתי' מכח היקש דמה פנימי אינו מכפר כ"א על יש בה ואין בה אף זה כן ואפכ' וק"ל:
יש לדקדק א"כבא"ד לפי מה שתירצו דאי לאו היקוש' כו מאי מקשה הש"ס על ר' ישמעאל חיצון אמאי מכפר ודלמא מכפר בשיש בה ואין בה בשאר עבירות והוה דומי' דפנימי בזה וי"ל ודוק:
גם יש לדקדק מנ"ל לש"ס לקמן אליבא דר"י לומר דאיתקוש חיצון לפנימי בטומאה מקדש כו' ודסבר כר"מ ודלמ' סבר דחיצון מכפר על שאין בה ואין בה בטומא' מקדש כו' ושארי השעירי' באין בה ואין בה בשאר עבירות דבהא מילת' ילפינן מהא שזה בא בזמן קבוע כו' ודוק בזה:

דף ט.
בגמ' מ"ט דר"י נוכל לומר דשאלתו הוא אמאי לא סבר נמי
דמכפר על טהור שאכל את הטמא כדסבר ר"ש וק"ל:

בגמ' והאי מבעי' ליה לכדר"ל כו' אמר הקב"ה שעיר זה ישא כפר' עלי על שמיעטתי את הירח כו' אע"ג שיש כאן סוד גדול מסודות התורה הגדולים אעפ"כ כמה יגיעו' טרחו הראשוני' והאחרוני' ליישב הדבר ג"כ ע"פ פשוטו ובכן על כל אדם מוטל הדבר לעשות כן בכן גם אני לא מנעתי עצמי לדרוך בדרכיהם והנה אומר אחר שנפרש הדקדוקי' הנראה לעין כל יבא אח"כ היישובו' היטב הדק ביותר דהנה ודאי היותר קשה הוא היאך יעלה על הדעת לומר דהקב"ה יעשה דבר שלא כדין ושעל כן צריך לכפר' וא"כ שעשה כדין למה צריך לכפר' וגם באמת דחיק' לן לומר שהלבנ' תחטא נגד הקב"ה בדבר כזה במדה הגרוע' שבכל המדות דתלשין עבד אל אדוני' גם דחיק' לן למהי ניה לן הקב"ה שאנחנו נביא קרבן לכפר' ואנחנו מאי עשינו בחטא ההוא לכך אומר דבאמת הלבנ' לא חטא' כלום ודעתה היה כהוגן דא"א לב' מלכיו' להשתמש בכתר אחד ולא היה דעת' שתתמעט החמה כ"א להוסיף על איר' של הלבנ' ובזה לא עשת' שום דבר שלא כהוגן ודאי לבקש לה הוספ' ממה שהית' והנה אעפ"כ הוצרך הקב"ה לעשות משפט בגופ' ולמעט אורה כדי שיראו דורות הבאים ולא יחטאו עוד לבקש דבר שהוא מתנגד לחבירו או להלשין עליו באשר יראו שכך נעשה ללבנ' ואי לאו דעשה כן אלא מיעט החמה]דהאי הקב"ה יודע וידע שא"א להוסיף אור על שום אחד מהם דהוא יודע קצב' של בריותיו[והניח הלבנ' במלוא' וטוב' מזה למדו דורות הבאי' שיעשו ג"כ הם להלשין על חבריהם באומרם דהלא גם הלבנ' עשת' כן והועיל לה אף אנו נעשה כן מצינו למידין מזה שהלבנ' לא חטא' ואעפ"כ הקב"ה עשה כהוגן. והנה עוד נאמר דודאי אם ישראל לא ינטו אחר היה"ר ולא יחטאו לא היה צריך קב"ה למעט הלבנ' אבל אחר שידע שינטו אחר היה"ר ויחטאו לכך הוצרך למעט אותה כנ"ל וא"כ ע"כ המיעוט הזה גרמו ישראל וא"כ ע"כ עליהם מוטל להביא קרבן על חטאם הזה ובזה יהיה נחת להלבנ' שירא' כל אדם שהיא לא חטא' ולא נתמעט כ"א בשביל חטא של ישראל ובזה נתפייס' דעת' ודוק בזה היטב:

בתוס' ד"ה ולר"י דאמר כו' זולת תירוצם נוכל לומר ג"כ דאין סברי לומר דלא אתי כ"א למאן דלית ליה אפי' ידיע' בית רבו דהוה דבר שאינו שכיח' וכבר כתבו לעיל בד"ה וניכפר חיצון כו' ז"ל וזה אין סברי לומר כו' ולא בא חיצון אלא משום כו' ע"ש ודוק וכן בדבור שאחר זה נוכל לומר דאין סברי לומר דלא אתא כ"א על תליי' בין השמשות ודוק:

דף י:

בגמ' מותר הקטורי' מה היו עושין בה מפריש ממנ' כו'

הנה נוכל לקיים הגירס' וקאי על הקטור' ורוצה לומר שמפרישי' ממנ' כפי שויה שכר של האומנין ומחללי' אות' על שכר האומני' היינו המעו' שנטלו מתרומ' הלשכה כבר וק"ל:

דף יא.

בתו' ד"ה אלא מעתה כו' עד ותיקשי ליה מטבול יום גופי'

פירוש לדבריהם כאלו רוצים לומר וליטעמי' דלא הוה כ"א קדוש' דמי' מ"מ אכתי קשה טבול יום אטבול יום ודלא כמהרש"א ע"ע:

דף יא:

בגמ' א"ה מתה או נשחט' כו' הנה אפשר לומר דמתחלה היה סובר

דפר' לא הוה כקדשי מזבת ולא כקדשי בדק הבי' דנלקח' מתרומת הלשכ' וכן כתבו תו' שם בב"ק ולא הוה כ"א קדושת דמי' ואפ"ה סבר דצרי' תנאי מן ב"ד וכן משמע קצת לעיל דף יו"ד בתו' ד"ה קדושה שבדין להיכן הלכ' וא"כ הכל אתי' על נכון ולא קשה קושי' התוס' ודוק:

דף יב:

בגמ' עבר על מצוה עשה ועשה תשובה לא זז משם עד

שמוחלי' לו לישנא דלא זז נראה דבא לרמז דחילוק יש בין מצוה עשה ול"ת דאלו בשעבר על מצוה ל"ת לא נתקבלה תשובתו כ"א בשיפגע בו אח"כ אות' אשה ובאותו מקום כו' כדאי' ביומ' ואילו במצוה עשה לא צריך לזה ובכן לא קשה מידי מה שדקדקו תו' בד"ה לא זז כו' וק"ל:

דף יג.

בגמ' מ"ט דרבי דתני' כי דבר ה' בזה כו' ומגלה פנים

כו' נוכל לומר דגם זה אתי' ליה בהדי' מדבר ה' בזה דגם דבור לא תעשה לך פסל נדרש על מגלה פנים בתורה שלא כהלכ' ועיין:

בגמ' מה לחטא' ואשם שאין מכפרי' על המזיד כשוגג הא דלא קאמר בקיצור שאין מכפרי' על המזיד והוה די בכך נוכל נומר דבא להראו' דאף שיש איזה חט' ואשם שמכפרים על המזיד מ"מ רוב חטא' ואשם אינן מכפרי' לאפוקי י"כ דלעולם מכפר על המזיד כשוגג וא"כ שפיר קאמר שאינן מכפרי' על המזיד כשוגג דאלו בשוגג לעולם מכפרי' משא"כ במזיד וק"ל . בגמ' הא רבי הא ר"י נוכל לומר אע"ג דסתם ספר' ר"י הוא מ"מ אפשר דתרי תנאי אליבא דר"י נינהו וק"ל:

דף יג:
בגמ' הא גופה קשי' קתני כו' עד אלא שהפר מכפר כו' הנה בש"ס שלפנינו כתוב תיבת וכו' ובאמת דברי הת"ק מסיימים כאן ולא דבר כלל עוד כ"א מתחיל לדבר מה שאמר ר"ש והכה צריכנ' באמת לפרש מה היה קושי' המקשן דקאמר הא גופ' קשי' וששיי' אח"כ האור' ונאמר דודאי קושיתו הוא מאי האי דקתני ומה בין כו' כאלו כבר היה מרומז בדברי הת"ק דצריך להיות חילוק מה ביניהם לכך קמהדר' הש"ס דהוה כאלו חסר בדברי הת"ק ושצ"ל אחד ישראל כו' מתכפרי' בשעיר המשתלח שאר עבירות דמשמע דדיוק' נמי קמ"ל דדוקא בשאר עבירו' הוא דמתכפרי' בשוה אבל לא בטומא' מקדש כו' ועל זה קאי שפיר ר"ש ופליג ולהכי מסיי' הש"ס בתיב' וכו' לומר דמדר"ש נראה מה היה בדעתו דת"ק וק"ל:
שם מזבח כמשמעו הנה לכאורה יש לדקדק על מאי דאמר כמשמעו ולמאי הוצרך לכך. והנה תוס' בד"ה וכפר מקשי' על מאי דפי' רש"י מהא דיומ' וגם היינו טמ' ששימ' ולכך פירשו דבהזאו' איירי ולכך אמינא מילת' דשוי' לתרווייי' דבאמת מזבת מיירי בהדאו' ובא לאשמעינן דמשיח ומרוב' בגדי' יכול לעשות כן כדכתבו תוס' והנה באשר כתב לן הכתוב בחד מנייהו והיינו במזבח ודאי סגי ול"ל א"כ אחריני דכתיבי בקרא אלא ע"כ דבא להורות נמי על הטומא' שנעשה בהו וכדכתב רש"י וא"כ לא קשה קושי' התו' דהא מפורש נמי בהדיא לר"י כמו לר"ש דזה אינו דהלא אינו מפורש בהדיא דגוף הכתוב קאי על הזאות רק מרבוי דקרא נילף גם את זה וכן לא קשה מידי מהא דיומ' דבאמת שם מפרש פשטי' דקרא. ובזה א"ש דקאמר הכא מזבח כמשמעו כלומר אף דבאחריני דרשינן שלא כפשטי' דקרא אבל מזבח הוא כמשמעו והיינו בהזאו' וק"ל. וכן יש לפרש מאי דאמר כהני' כמשמעו ודוק:
ידיעות הטומאה פרק שני. דף י"ד ע"ב בגמ' אמר ר"פ לאביי כו' עד אמר ר"פ לעולם כו' לכאורה הדבר תמו' דמעיקר' מקשה ר"פ ואח"כ מתרץ הוא גופ' הוא שואל והוא פותר ולכך אמינא דר"פ לא הוא קשי' ליה כ"א אליבא דאביי אשר כבר דקדק עליו ג"כ לעיל דף ה' ע"א דאוקמי למתני' בידיעת בית רבו ע"ש וא"כ גם הכא יש לדקדק ביותר עליו דה"ל למחשבי' כל הני ידיעות דבית רבו אחר שאינן דומי' כלל לידיעות דאחר העלמ' דאלו התם הוה ידיעות ממש משא"כ הני דקודם העלמ' שאינן כ"א ידיעות של בית רבן והואיל דידיעות חלוקות הן ה"ל למחשב' כל אחד בפני עצמו אבל אם נאמר דאף הני דלפני העלמ' צריכי להיות ידיעות ממש הוה אפשר דתנ' דמתני' כיילל ידיעות דלפני העלמ' לאותה שלאחר העלמ' ואי' חושב אותן כ"א לחדא ידיע'. והנה כשבא ר"פ לתרץ

גם למאן דבעי ידיעה ממש דאפי' תאמר דהוה ח' לא קשה מידי עליו אחר שאינן מביאי' לידי קרבן לכך לא קחשיב אבל מ"מ אין התירוץ הזה מועיל אליבא דאביי דאפ"ה ה"ל למחשב גם אותן ידיעות דלפני העלמה אחר שאינן דומי' לדבתרי' ואינן נכללי' א"כ עמהן ומכש"כ דאין מועיל התירוץ של הא"ד דמאי תאמר ד' בתריית' דאיתנהו בכל התורה כולה לא קחשיב א'כ לא ה"ל למחשב גם הני דקודם העלמ' אחר דאיתנהו ג"כ בכל התורה כולה דמי איכא דלית בי' ידיעה בית רבו אם לא דנימ' בתינוק שנשב' בין הנכרי' כדמתרץ לעיל ודבר זה ודאי אינו שכיח וסתם חטא' ודאי' נכתבו על מאן דאית ליה ידיעה בית רבו וק"ל: שבועות שתים ב' פרק שלישי. דף כ"ב ע"ב במאי דאמר רב חיי' בר אבין א"א סברא א"א קרא כו' יש ליישב דאי מסבר' לחוד ה"א דוקא בשבועות אמרינן דנכלל השתי' בכלל אכילה משום דאזלינן בנדרי' אחר לשון ב"א משא"כ בשארי דברי' ואי מקרא לחוד ה"א דבנדרי' אינ' בכלל אכילה אחר דאזלינן אחר לשון ב"א ואין בלשון דאדם שתי' בכלל אכילה קמ"ל תרוויי' ובהא מדוקדק היטב דלא אמר בתחלה אצל הסבר' לישנא דשתי' בכלל אכילה משום דמסבר' לא מוכת דהוה בכלל אכילה כ"א ע"י לשון בן אדם. ובזה נראה לומר דר"ח בר"א בא לתרץ דלא אשמעונן מתני' חידוש הזה בהדיא דה"ל לומר שבועה שלא אוכל ושתה חייב לכך קאמר דהוה סבר' וגם מקרא דשתי' בכלל אכילה ואי הוה אשמעונן מתני' בהדיא דבר זה ה"א דוקא הכא בנדרי' אמרינן כן ולא בדוכת' אחרינ' לכך מסתם סתומי ומדיוק אתי' לן כדלקמן וא"כ ליכא למידק מינ' אפכא וק"ל:

שם דא"ל איניש לתברי' ניטעום מידי ואכלי ושתו נ"ל דאו או קאמר דלפעמים אכלי ולפעמים שתו ש"מ דנקטי אינשי להו בלשון חד וק"ל:

דף כג.

בגמ' ודלמ' ע"י אניגרון דאמר כו' אניגרון מיא דסלקי

כו' לכאורה ראי' הלזו אינ' מכוון היטב דמאי ראי' רצה להביא בזה הלא ראית ואינ' כ"א מהתוספתו' שהביא רש"י דבחד' כתיב שנותני' ג"כ בתוכ' יין ובחדא נשמע דהוה אוכל אבל במאי דהביא לא נשמע ממנו מידי מזה. ואמינא עוד דלכאורה יש ג"כ לדקדק למאי הוצרך לראי' כלל או למה נקט אכילה דאניגרון ה"ל למימר ודלמ' דנותן ליין בתוך האוכל וכמה מאכלי' יש שנותני' לתוכן יין וה"ל למימ' סתם. לכך אמינ' דודאי במאי דנותני' יין בתוך שארי מאכלי' לא הוה אפשר ליה להקשות מהם דהלא תירוש דין כתיב בקרא וכשניתן בתוך המאכל אין המאכל נקרא בשם יין אח"כ ואין שם יין עליו והיאך ידבר הקרא במאכל שיש בו יין ולא קאמר כ"א תירוש או יין אבל המאכל דאניגרון אף שניתן

בתוכו היין המאכל נקרא על שם היין והראי' דכשאין נותני' בתוכו יין כ"א מים המאכל נקרא על שם המים כמו דאמר רבה בר שמואל אניגרון מיא דסלקי וכתב רש"י תבשיל של תרדין ואפ"ה נקרא מיא דסלקי א"כ גם כשנותני' בתוכו יין נקרא ע"ש היין וק"ל:

שם בגמ' אלא לעולם כדקתני כו' אפשר לומר דלהכי לא גלה ליה מתחלה תיכף תירוץ זה כדי שמתוך דברי' עצמו יודה לו לסבר' הלזו והיינו שיודה לו שאמרינן ענין גילוי דעת וכדכתבו תוס' בד"ה כגון דאמר שלא אשת' כו' וק"ל:

שם בגמ' ודלמ' למפטר נפשי' מאחרניית' קאתי לכאורה יש לדקדק על הלשון מאי למפטר דקאמר הלא אכתי לא התחיי' את עצמו עד עתה דשייך לומר עליו לשון דמפטר וגם דחיק' לן טובא מה שתירצו תוס' בזה על קושיתם דהקשו בזה לכך אמינא אחר דחית לן דאם יתחרט אדם אחר שנשבע תוך כדי דבור הוה חרט' ובהא קיימ' לן דצריך לפרוש בהדי' החרטה ואינו די במה שיש בלבו החרט' אף דקיימא לן בשבועה גופ' אם אין פיו ולבו שוי' לא הוה שבועה היינו בתחלת השבועה אבל אחר שכבר נשבע בפיו ולב שהיו שוין ואח"כ רוצה להתחרט צריך לפרוט בהדיא החרטה ועיין ביו"ד בהלכו' נדרי'. וא"כ יתפרש היטב לישנא דש"ס דמיירי דמתחלה אמר סתם שלא אוכל והיה בדעתו מתחלה לאסור עצמו מהכל ואח"כ נתחרט וא"כ ודאי צריך לפרוט בהדיא החרט' בתוך כדי דבור ודוק ותמצא כי נכון הוא:

שם ודלמ' לכוס הכא אפשר לפרש שלא כפירוש רש"י אלא דה"ק דלמ' הוא רוצה לכוס ואי הוה אמר שעורי' הוה אסורי' עליו אפי' לכוס וק"ל: והנה בכאן יש לקיים כל הני תירוצי' ולומר דכולם הלכת' נינהו דודאי אי איכא אדם דיאמר דמעולם לא נתכוין למפטר את עצמו מאחרינ' קאתי או עניינו דלכוס הרי הוא חייב אפי' לא אמר ג' פעמים פת ודוק:

בתו' ד"ה גמר שכר כו' והשתא נמי לא תקש' כו' אבל אין נפרש לחומר' מקשינן כו' פירוש דודאי אף דהוה מקשינן למקדש לא הוה ממעטינן יין מליקח בכסף מעשר דמהיכ' תיתי דהלא בקו' מע"ג קנקן נלמוד ולא גרע מדבילה קעילות נמי ואפי' את"ל דלא הוה ידעינן יין לשתי' מ"מ ניקח בכסף מעשר מתחלה רק דאח"כ צריך לאכול אותו ע"י אכילה דוקא משא"כ אי לא הוה ידעינן כלל דבילה קעילות לא הוה ניקח כלל בכסף מעשר ודוק ודלא כמהרש"א:

בד"ה שכר מנזיר כו' עד וי"ל דהתם איירי בדבילה המעורב' במים כו' הנה לפי דבריהם אלה יש לדקדק טובא דאחר דחזינן דגמרינן שכר מנזיר דשכר הוה יין ואפ"ה אי לאו הבי"ת דביין הא דבי"ת דבשכר אינו מרב' כ"א דבילה המעורב' א"כ עדיין אני אומר מנ"ל לש"ס דלשם דמרב' מהבי"ת דבשכר תמד משהחמיץ דלמ' לא נרב' כ"א דבילה המעורב'

ואי תימא דאית לן מכש"כ מהבי"ת דביין דמרב' ע"ג קנקן אפי' לזה נאמר דאי לאו הבי"ת דבשכר לא הוה מרבינן מהבי"ת דביין אלא דבילה קעילה מעורב' ולא הוה ידעינן ע"ג קנקן ולכך צריכנ' לתרווייהו ודוק היטב. ועל זה אמרתי בלימוד הישיב' דבאמת לא שייך לרבות מהבי"ת דכתיב ביין דהוא ענין שתי' לדבילה דהוה אכילה וגם מהבי"ת דבשכר אחר דאית לן הג"ש דשכר הוה משקה לא שייך נמי לומר דהבי"ת אשר נכתב' אצלה דמרב' מידי דהוה אוכל וא"כ ע"כ מרב' תמד דהוא משקה דומי' דידי' וא"ת א"כ מאי קאמר הש"ס אי לאו ביין ה"א בשכר הוה דבילה והלא כתוב' אצל משקה על זה נימא אי לאו דהוה חזינן דהתורה מקילה במעשר ליקח היין אפי' ע"ג קנקנו ה"א מנ"ל למילף מנזיר דהוה משקה ואתי' נמי תמד דלמ' לחומר' נקיש ממקדש דהוה אוכל ואינו מרב' א"כ כ"א דבילה מעורב' במים אבל א"כ לא א"ש מאי דמקשי' לבסוף ל"ל הכא ג"ש תיפוק לי דשתי' בכלל אכילה מדמרבו התם כו' והלא לפי דברינו אלה אי לאו ג"ש לא הוה מרבינן תמד כ"א דבלה מעורב' וע"ג קנקנו ודוק:

בא"ד וא"ת והיכי הוה בעי התם למדר' בי"ת דבשכר לדבילה קעילה ומה צריך רבוי כו' ולמה לא נימא דלשם הפירוש הוא הכי דרצה למדרש ג"כ הפרטי' עצמם והביתי"ן וקאמ' דאי לא הוה כתי' כ"א בשכר ויין הוה כתוב בלא בי"ת הוה אפשר למטעי ולומר דלא ילפינן שכר מנזיר כ"א לחומר' ממקדש דהו' מתפרש דבילה וא"כ ע"כ ליכ' למדר' מבי"ת דבשכר יין ע"ג קנקנו דהלא הוא גופי' לאו יין הוא ואינו צריך שמירה כדאי' התם בתוס' ד"ה בבקר ע"ג עורו ע"ש וא"כ ע"כ מבי"ת דבשכר לא הוה מרבינן כ"א דבר דקיל טפי או דבש דהוה אוכל דכוותי' או אוכל אחר ולא הוה ידעינן א"כ תמד אבל אחר דחזינן דכתיב ביין דמרבינן מיני' ע"ג קנקנו א"כ אף שכר לקולא מקשינן לנזיר וא"כ ע"כ מהבי"ת דבצדו מרבינן תמד דהוה מקשה דכוותי' ודוק:

והנה שם בש"ס גופ' יש לדקדק ל"ל למימר דה"א דבילה קעילה לא ה"ל לומר כ"א דהוה שכר ע"ג קנקנו ודוק ג"כ בזה ועוד היה אפשר דסוגי' דהתם אזלי אליבא דר' יהוד' דלית לי' הג"ש וק"ל:

דף כג:

בגמ' בשלמא התם דאמרת מייתר' פת כו' גם במקום הזה אפשר לפרש האי בשלמא דלכאורה היה אפשר לתרץ קושיתו במאי דמקשה ודלמ' למפטר כו' ודלמ' מתני' מיירי באדם שאינו רוצה לומר דאמר כן למפטר נפשי' כו' ולהכי חייב על כל אחת אבל באמת אי רוצה לפטור נפשי' והיינו שאומר שכך היה דעתו ודאי שאינו חייב על כל אחת רק דמתני' מיירי באדם שמוד' שלא היה דעתו למפטר נפשי' מאחרינ'. והנה באמת זה היה

אפשר לומר אי הוה מיתנ' בבא זו מתחלה ואח"כ הוה תני בבא דרישא דנקט פת פת א"כ הוה סיפא מוסיף על רישא דהרישא אינו מחייבו כ"א בזמן שיאמר שלא הוה דעתו למפטר מאחרינא והסיפא מחייבו לעולם אבל השתא דנקט מתחלה פת פת ולכך אתי' הרישא על נכון לעולם דמעולם א"א לומר בי' כ"א דחייב על כל אחת וא"כ קשה על סיפא אי לא מיירי כ"א בזמן שמודה מאי אתא לאשמעונן הלא טפי כבר שמעינן מרישׁ' וק"ל: שם בגמ' ואמר ר"י אפילו כו' פליגו בה כו' עד הכא מאי כו' לכאורה יש לדקדק מאי דהביא הא דר"י ואא"כ פליגי בה האמוראי' אלו והוה יכלו לחלוק ג"כ אגופ' דמתני' וגם לקיים הגירס' דהביא רש"י מי מחית כו' לכך אמינא דהואיל דאמר ר"י דבריו על המתני' נולד להני אמוראי פלוגתתם דהנה מאן דאמר אכלל לא מחייב אתי' לי' מדאמר ר"י פרוט' מכולן מצטרפ' וע"כ לא קאי אפרטי וכי היכי דלא קאי אפרטי לא קאי נמי אכלל שאצלו ומ"ד דאכלל נמי מחיי' אתי' ליה מדאמר ר"י אפי' פרוט' כו' דלכאורה מאי קמ"ל בזה אי לאו הוה קאי נמי במקום דאיכא פרטי והו' אפשר לומר דשם באות' בבא לא שייך צירוף כלל דבפרטי ודאי לא מצרפינן ובכלל נמי לא מצרפינן אחר שאין מחייבי' עלי' קמ"ל ר"י דאפילו שם מצרפינן במקום כלל מיהא. והנה ע"כ צריכנא לומר ולפרש מאי דדחיקא לן לכאורה היאך אפשר לומר בבבא דסיפא צירוף על הכלל ולומר דחייב ד' חטאות הלא חבירו תבע ממנו ג' מינין ובאשר נאמר שחייב על הפרטי' א"כ ע"כ תבע ממנו שוה פרוט' מכל אחד והוא כפר אותם והי' חייב לו כולם א"כ איזה צירוף שייך על הכלל וע"כ צריכנא לומר דבאם דקאי ר"י גם אסופא ע"כ לא קאי כ"א בזמן שאינו חייב על הפרטי' והיינו שלא הי' חייב לו כ"א שוה פרוט' מכולם ולא קאי ר"י א"כ על המתני' דמחייב לי' ג' חטאות ודוק בזה. והנה הכא בשבועות ביטוי דאמר שלא אוכל פת חיטין כו' בזמן שנחייבו ג"כ על הכלל ודלא נהו' אח"כ מושבע ועומד ע"כ צריכנא לפרש דבריו דבכללא דילי' אסר את עצמו בכשיעור ואח"כ אסר את עצמו נמי ע"י הפרטי' אפילי בפחות מכשיעור וזהו שאמר מי מחי' אינש נפשי' לפחות מכשיעור פירוש דלכך אסר על עצמו נמי הפרטי' כדי לאסור את עצמו בפחות מכשיעור ואף דבעלמא לא אמרינן אליבא דרבנן דבסתם אסר עצמו אפילו בפחות מכשיעור מ"מ הכא שאני אחר שאסר את עצמו בכלל ואח"כ ג"כ על הפרטי' ודוק גם בזה. והנה עוד אמרתי דאפשר דמאן דבעי כן לא למבעי בעי' בא כ"א לדקדק על הני דפליגי שם לקמן ולמה לא פליגי גם הכא וע"ז משיב רבא הכי השתא כו' כלומר אי הוה פליגי הכא ולא התם לא הוה נשמע התם מהכא דע"כ הכא מחי' נפשי' לספיקא וכו' וע"ז יש לגמגם: שם בגמ' הא גופא קשי' אמרת כו' מ"ש רישא פטור ומ"ש סיפא חייב כו' עד מפרש נמי גופי'

תקשה הנה לישנא יתיר' דש"ס יש לדקדק ודאי ואמרתי דמתחלה מקשה הא גופא קשי' ומדקדק לישנא דמתני' דלמ' קרא' ברישא לנבילות כו' אכילה שאינה ראוי' ובסיפא קרא' בשמותם כאשר דקדקו התוס' נמי בד"ה רישא בסת' כו' ואח"כ מקשה פטור על חייב וע"ז קאמר' הש"ס הא לא קשי' פי' קושי' א' אינה קשה דאחר דמיירי בסתם ודאי נקרא אכילה שאינה ראוי' וסיפא דפירש את דברי' וקפיד על אכילת' א"כ חזינן דהוה ראוי לפני' דאל"כ לא הוה צריך למפרט ולאסור עליו דהלא כבר מושבע ועומד ש"מ דלעיניו הוה ראוי' לאכילה ולכך הוצרך לאסור עצמו מהם וע"ז שפיר מקשה אח"כ מפרש נמי גופי' תקשה כו' כלומר אחר דתרצת קושי' א' מ"מ קשה קושי' זאת וק"ל:

בשלמא ר"י לא אמר כר"ל דמוקי' לה למתני' כדברי הכל אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר"י אפשר לומר דה"ק דאף דמוקי ר"י בכולל מ"מ לא נשמע מיני' דלית לי' ג"כ אוקימתא דר"ל רק דרצה למיקם ג"כ אליבא דמ"ד דאית לי' כולל אבל ר"ל דאמר אי אתה מוצא כו' דמשמע דאית לי' דא"א למיקם בכולל ולמה כן. וא"כ מה שכתבו תוס' בזה בד"ה דמוקי לה כד"ה כו' לית לן בו צרוך וק"ל:

בתו' ד"ה דמוקי לה כד"ה כו' וא"ת ולוקמי במפרש וד"ה וי"ל דאי במפרש לא מיתוקמ' מתני' כר"ע דמשמע הא סתם פטור ע"כ תמי' לי א"כ גם השתא דמוקי' למתני' בכולל נימא נמי לפי דבריהם דלא אתי' כר"ע דאלו לר"ע אפי' בלי כולל חל השבועה בסתם על כל שהוא ודוק:

בא"ד וזה הפירוש נראה יותר דלפירו' קמא קשי' כו' לא משכחת לה הן ולאו כו' יש לדקדק על זה ודלמ' באמת הכי קאמר' הש"ס דמוקי כד"ה ואי הוה מוקי בחצי שיעור לא הוה אתי' אלא כר"י בן בתיר' דאית לי' לקמן דלא צריכנא הן ולאו וק"ל:

עוד יש לדקדק בדבור שלפני זה מאי האי דקאמרו דאין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל כו' הלא א"כ לא הוה אתי' כד"ה דהלא לא הוה אתי' כ"א כרבנן דאלו לר"ע ה"ל לחייבו אחר דאית לי' אדם אוסר עצמו בכ"ש אפילו בסתם ודוק גם בזה:

דף כד.

בגמ' בשלמא לר"ל כו' הנה יש לומר הכא דלכאורה הי'

אפשר לומר דאין כאן קושי' אפילו אי לא הוה אשכחינן בהדי' דלית לי' לר"ש כולל דדלמא במקום הזה בלחוד מראה סברתו רק דע"כ א"א לומר כן אא"כ באשר א"א למיקם פלוגתייהו בדבר אחר אבל אם יהי' אפשר למיקם פלוגתייהו בדבר אחר אזי ודאי א"א לומר דיסתום טעמי' אשר לא השמיע במקום אחר דאית לי' אות' סבר' והלא אפשר למטעי ולומר דטעמי' דפליג על הת"ק אינה כ"א טעם המפורש במקום אחר. והנה

נאמר עוד דלפי מה שכתבו תוס' לעיל ולפי מאי דמשמע בש"ס גופי' דאמר' בשלמא לר"י דמוקי לה כד"ה ודאי נראה דגם ר"י מקיי' אוקימת' דר"ל דהי' אפשר דפליגי בחצי שיעור כפשוטו או כדכתבו תוספ' לעיל דאכלה שלא כדרך הנאתו רק דניחא לר"י למיקם למתני' כד"ה וא"כ שפיר קאמר' הש"ס בשלמא לר"ל כו' כלומר אי הוה סביר' לר"י דלא א"ש לר"ל משום דהי' פליג על אוקימתא דדי' דא"א למיקם כדמוקים הוא ודאי לא הי' קשה לר"י מ"ט דר"ש דהוה אמרינן דטעמי' דלית לי' כולל אף דאינו מפורש במקום אחר מאי בכך הואיל דהוה מפורש הכא וא"א למיקם למתני' בדרך אחר אבל אחר שגם ר"י מודה דא"ש גם לר"ל א"כ ודאי קשה מ"ט דר"ש דלא ה"ל לסתום אחר שאפשר למיקם בטעם אחר וע"ז קאמר מידי הוא טעמא אלא משום כולל כו' כלומר לא כדסבר' אתה דאיכא עוד אוקימת' אחרינא דאין זה דלית כאן טעם אחר כ"א זה משום דר"י סבר חצי שיעור אסור מן התורה ובשלא כדרך הנאתו א"א למיקם ג"כ דא"כ מ"ט דר"ש וא"כ אל תחמ' על זה על סתימ' טעם דר"ש ועוד ר"ש לטעמי' דלית לי' איסור כולל ודוק כן העליתי לפני תלמידי: עוד שם בשלמא לר"ל משכח' לה בלאו והן כו' הנה במקום זה אפשר לומר דדלמא ר"י מוקי למתני' במלקות דלא צריך בי' לאו והן אבל ודאי לא ניחא לן לומר כן בזמן שאפשר למיקם למתני' בדרך אחר גם לקרבן והנה לכאורה היה אפשר לומר דגם לר"ל ע"כ לא קמיירי מתני' כ"א למלקות אחר דמיירי בחצי שיעור דכמו דאינו חייב על חצי שיעור קרבן בשארי חיסורי' כמו כן אינו חייב על איסור אשר אסר עליו בשבועה קרבן כ"א מלקות וא"כ גם לר"י נאמר כן אבל באמת התוס' ימאנו דבר זה לעיל דף כ"ב ע"ב בד"ה ולא אמרו כזי' אלא לקרבן כו' ונתנו טעם הגון עלי' ע"ע וא"כ ודאי דחיקא לן לומר לר"י דאינו מיירי כ"א למלקות אחר שיש לן דרך רויח' לילך בי' דמתני' מיירי בסתם בכל החיובי' מלומר הדוחק דלא מיירי כ"א למלקות ומנ"ל לר"י לומר כן למדחק נפשי' שלא כר"ל. והנה באמת היה אפשר דלכך נקט ר"ש לישנא דשלילה ואמר לא אמרו כזית אלא לקרבן ולא אמר כזית שאמרו לקרבן כדי שלא תאמר דבכל קרבן וקרבן אמרינן דכללא כייל דקרבן צריך כזית לכך קאמר בלשון שלילה דאף שאמרו כזי' לאו בכל מקום קאמרו וק"ל. והנה עוד נאמר במאי דאמר עוד פעם בשלמא לאו משכח' לה כו' דהנה אם היה קשי' לן קושי' מה ג"כ על הלאו לא היה קשה א"כ קושי' זאת על הן דהנה אם הוה אמרינן דהלאו מיירי בסתם כולל והוה קשה לן א"כ מ"ט דרישא דפטר לא הוה קשה לן אח"כ קושי' זאת דהן היכי משכח' לה הלא בסתם א"ש ההן נמי וכדפירש"י וכדמתרץ לפי פירושו אבל אחר דבלאו לא קשה לן אותו קושי' ע"כ דמוקמינן לה במפורש א"כ ע"כ קשה ההן וק"ל:

והנה באמת בסוגי' הזאת אשר מתרץ לה לפי גי' התוס' משכח' לה כדרב' או לפי גיר' ר"ש אלא כדרב' כו' דקדקתי דקדוקי' הרבה ולכך לקחתי לי דרך אחר והוא ע"פ דברי הר"ן והרז"ה אבל ראיתי שהם גורסי' משכח' לה כדרבא דאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור. ואני אומר אחר שלא מצינו שאמר רבא מעולם כן כ"א שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור ע"כ אמרתי שגם כאן גרסינן כן ואפ"ה א"ש דקמשני ליה דשפיר מצי למשכת הן והיינו בזמן שאמר סתם שאוכל ואם אכל אח"כ נבלות ה"ה פטור דאינו דומה כו' וכדכתבו הם עיין עליהם ומכריח דבר זה מדאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר דפטור ש"מ דאם נשבע שאוכל ואכל עפר נמי הוא פטור דאל"כ ה"ל לאשמעונן רבות' דאפי' בשרצה לקיי' את שבועתו לא נקרא אכילה אלא ש"מ דנקרא אכילה ושאני ליה בין עתיד לעבר וע"ז מביא שפיר ראי' מסיפ' דמתני' ודחי ליה הש"ס דהתם כבר אכל ואחשב' משא"כ הכא דאתר שבועתו אכל מנ"ל דבשעת שבועתו אחשבי' וק"ל:

והנה עתה נדקדק איזה דקדוקי' ע"פ גירס' רש"י וגי' תוס' ופירושם. ועל רש"י יש לדקדק דאי אית' דבמפורש א"א למימר כולל משום דליתא בלאו והן ובסתם איכא למימר כולל משום דאית'בלאו והן א"כ ל"ל למהדר ממה דאוקי לעיל דרישא מיירי נמי באכילת איסורי' ומוקי לה באכילת עפר לימ' דריש' מיירי בכולל במפורש ולהכי ה"ה פטור הואיל דלית' בלאו והן וסיפא בכולל סתם ושפיר אית' בלאו והן ולהכי ה"ה חייב ודוק:

ולפי גירס' התוס' ופירושם ודאי קשה אחר דחזינן דאית להו דע"כ לא קאמרינן דנבלה מוסרח' הוה בכלל נבלה כ"א בזמן שכלל ג"כ דברי' המותרי' עמהן דגלי דעתי' כו' א"כ ה"ל לש"ס למיקם רישא וסיפא במפורש ובכולל רק דהרישא מיירי דפירש בהדי' ואמר שאסר עליו נבילו' טובו' עם דברים המותרי' ולכך ליתי' בלאו והן משא"כ הסיפא דכלל במפורש ג"כ דברי' המותרי' עם האסורי' אבל אמר בסתם נבילו' ולכך הוה נבילה סרוח' בכלל נבילה ודוק והנה ודאי היה אפשר לומר דבאמת במסקנ' הש"ס מוקי' למתני' כן ואף דלא קאמר לשון דאלא לפי גירס' הזאת דתוס' מ"מ אפשר לומר דהניח הדבר על המעיין דממילא יראה למיקם למתני' כן אבל א"כ מאי מקשי' תוס' וא"ת וכיון דנבילה סורח' הוה בכלל נבילה בלא כולל דברי' המותרי' א"ש כו' ומאי קושי' ודלמ' באמת קמוקי' במסקנ' הכי וע"כ צריכ' לומר דקושיתם הוא משום דלא אמר אלא וא"כ אף לדידי כן וק"ל: ועוד דקדקתי בדבריהם ז"ל ולמה להו לומר דמדיוק' דרבא מביא' הש"ס ראיית' לימא טפי דמשום דרצה למיקם הרישא כסיפ' דגם הרישא מוקי' בנבלה מוסרח' והיינו דנשבע סתם ואכל נבלה מוסרח' ולכך הוא פטור דבסתמ' אינ' אכילה וסיפא במפרש ודוק:

עוד דקדקתי עליהם למה להו לדחוקי דמייתי ראי' מסיפא דבסתמ' איכא כמה שרצים שאינן ראוי' לאכילה וקשי' להו אח"כ על הראי' דאדרב' תקשה וכו' לימא טפי דאדרב' מכח מאי דקשי' לן מייתי ראי' דאחר דראה דברישא דאמר פטור משום דנבלה לא אקרי אכילה וא"כ למה אקרי אכילה בסיפא אלא ש"מ דהסיפא מיירי בנבילה מוסרח' וש"מ דנבילה מוסרח' הוה בכלל נבילה ומקרי אכילה ועל זה דחי לי' ואמר דלמ' לעולם הסיפא מיירי בנבילה טוב' ושני התם כו' ודוק גם בזה:

והנה במאי דדקדק מהרש"א דה"ל להביא ראי' מריש' דשקצי' ורמסי' אמרתי דסבר רב מרי דע"כ רישא מיירי בשקצי' ורמסי' הטובי' ואף שאמר בסתם אפ"ה אחר שא"א למטע' דמיירי בשאינן טובי' לכך אינו צריך לפרש דהנה בשקצי' ורמסי' הטובי' ודאי דיש לחלק בין סרוחי' ואינן סרוחי' דבשאינן סרוחי' אסר' התורה אבל בסרותי' לא אסר' דומי' דנבילה אבל בשקצי' ורמסי' שתחלתם הם אינן ראוי' לאכילה ואפ"ה אסרן התור' ודאי הסבר' נותנ' שאפי' בשיסרחו אח"כ שאסורי' ועומדין הן דמה חילוק יש בין קודם הסרחו' או אחרי' והנה הריש' דמיירי במפורש וההן שבו מוקמינן במוסרח' א"כ ע"כ מיירי בשקצי' ורמסי' הטובי' דאי במוסרחי' מעקר' לית כאן הן ודוק ותמצא:

ועוד דקדקתי עליהם דהש"ס ה"ל לתרץ דההן משכח' לה בשאוכל שלא כדרך הנאתן וי"ל דבר זה וק"ל:

בא"ד וע"ק לר"י מדתני בתוספ' דשבועות כו' יש ליישב קושי' זאת דדלמ' שם מיירי שאכלם שלא כדרך הנאת' ושפיר פליג ר"ש לפי מה שכתבו לעיל בד"ה דמוקי לה כד"ה כו' ודוק:

והנה ודאי שפיר קאמר אב"ן ל"ב דר"ל מוקי לתוספ' דשבועות בחצי שיעור וא"ת מ"מ ממצה דירושלמי קשה אימא לך דגם שם אחר שכבר קודס פסח הרי הוא אסור וקם וא"כ אף שיבא פסח אח"כ הרי הוא מושבע וקאי משא"כ אם אמר בהדי' פסח. ועל זה יש לגמגם קצת ודוק:

דף כד:

בגמ' אמר רבא מ"ט דמ"ד כו' ומאן דפטר דלית ליה כו' נ"ל לתקן האי לשון דרבא בא לדחו' סבר' דר"ל דלעיל דמחלק בכולל גופי' ואמר דאפי' מאן דאית ליה כולל בבא מחמ' עצמו לא אמר לכך קאמר מאן דפטר דלית ליה כי אמר כו' כלומר לא כדאמר ר"ל דמצינו פטור בכולל מחמ' עצמו אף דאין לו טעם אחר לפטור בכולל גופי' זה אינו אלא מאן דפטר לית ליה טעם אחר כ"א דלית ליה כולל כלל דכי אמר איסור מוסיף כו' וק"ל. ולהכי נקט נמי דבר והפוכו כי אמר איסור בחד' חתיכ' בב' חתיכו' כו' לומר דבחד'

חתיכ' אמרינן לעולם אפי' בבא מחמת עצמו והיינו בדאפש' לאשכוחי כן ובכולל לעולם לא אמרינן וק"ל:

בתוס' ד"ה שלא אוכל תמרי כו' עד וי"ל משום דדילמא קסבר ר"י דאיכא שום תנ' כו' אבל קצת יש לדקדק א"כ מאי האי דקאמר לעיל דמוקי' ליה למתני' כד"ה וי"ל. בא"ד ומיהו י"ל דאצטריך לאשמעונן כו' קצת יש לדקדק דא"כ גם קושיתם הראשונ' לית' דעל ר"י לא רצה למפרך דסבר דלמ' אית ליה החילוק הזה וסבר דשני פעמי' מחמ' עצמו לא אמרינן ובמתני' כבר קחשב מוקדשי' דבאי' מחמ' עצמו לפי דעת המקשן דלא ידע עדיין אוקימת' דבכור ולכך לא מקשה כ"א על רבא וגם מאי דדחקו תוס' עצמן לעיל בד"ה באסור הבא מעצמו כו' ומפרשי' מעצמו על עצמו והוכחתם מהמקשן דהכא דאכתי לא ידע מאוקימת' דבכור וסבר דמיירי במוקדשי' גופ' ואפ"ה קמקשי על רבא ש"מ דאיכ' לחלק כן גם על זה יש לדקדק כן ודוק בזה כי י"ל דאפ"ה נאמר דה"ל לאסוקי אדעתי' מ"מ דגם לדידי' וגם לר"י ה"ל למתני' למחשב שבועה ובבכור ולא בסתם מוקדשי' ודוק היטב: עוד יש לדקדק קצת דע"כ גם ר"י אית ליה דאמרינן ב' פעמי' מחמ' עצמו דאל"כ למה מיקי לעיל רישא בסתם וסיפא במפר' ובכולל ה"ל למיקם גם רישא במפרש ובכולל רק דהרישא מיירי במאכלי' שאינן ראוי' והיינו באותן מאכלי' שכבר אסר עצמו מהם ע"י שבועה שכבר נשבע עליהם ועתה שנשבע עוד ע"י כולל אין שבועה זאת חל עליהם אחר ששניהם באי' מחמת עצמו. וא"ת דמ"מ לחיי' על שבועה ראשונ' לזה טמא דהרב' גוונין מצינו שאינו חיי' על השבועה והיינו בזמן שהוא אנוס ששכח שבועתו ועיין לקמן בזה ומ"מ טמא דמאי דאמרה מתני' שאינן ראוי' בהכי קמיירי שאינן ראוי' לו אחר שכבר נשבע עליהן ודוק:

בתו' ד"ה מגו דחיילא אתמרי' כו' עד דקיל הואיל והותר מכללו כו' יש לדקדק קצת דמ"מ לפי זה ודאי שבועה לא חיילא אחר שכבר נטמ' ושנכנס י"כ דודאי חמור ממנו דהוה בכר' וא"כ מאי מקשה דה"ל למחשב נמי שבועה ודלמ' לא קחשב אלא הני דמצי חיילא בין בתחלה בין בסוף משא"כ שבועה דלא מצי חיילא כ"א בתחלה על החלב לא רצה לחשבו דהוה צריך להאריך בדברי' ולחלק בין בתחלה ובין לבסוף ודוק:

במתני' א' דברים של עצמו כו' עד ר"י אומר כו' היה נראה לי דמתני' לאו מילי מילי קתני כ"א פלוגת' דר"י ור"ע קאי אמאי דנאמר תחלה כאלו אמר' מתני' א' דברי' כו' בכל הני פליגי ר"י ור"ע וק"ל. שם א"ל אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך מדלא אמר ריבה נמי לכך היה נראה לומר דה"ק מנ"ל דהכתוב ריבה הדברים שאין בהם הרע והטב' ודלמ' לא ריבה כ"א עבר ועיין לקמן בש"ס וק"ל:

ת"ר חומר כו' אפשר דלהכי הביא' הש"ס האי ברייתא הכא ליתן טעם למאי הוצרך התנ' לאשמעונן דהשבוע' חיילה על דבר שאין בו ממש ומהיכ' תיתי להעלות על הדעת שאינ' חייל לכך הביא' הברייתא דמפורש שם דנדרים אינן חלי' וסד"א דגם בשבוע' כן לכך אשמעונן דלא. ומהאי טעם גופ' הוצרך להביא ג"כ רישא דברייתא דנדרי' חמיר' משבועות דאי לא הביא כ"א הא דשבועות חמור מנדרי' שחלין על שאין בו ממש משא"כ בנדרי' אכתי היה לבעל דין לומר דמהיכא תיתי דנילף שבועה מנדרי' דשבועות ודאי חמורי מנדרי' דכתיב בה לא ינקה כדאי' שם בנדרים וא"כ אכתי לא הוה צריך לאשמעונן הא מילת' בשבוע' לכך הביא הא דנדרי' חמורי' משבועות לענין מצוה וא"כ היה אפשר למטעי גם בהא וק"ל:

שם בש"ס מאי אתן אילימ' כו' אפשר לומר דעד לא הביא הברייתא הלז לא היה רוצה להקשו' ולדקדק בזה דהי' אפשר לומר אחר דצדק' אינ' כ"א מצות עשה לכך שבועה חלה עלי' (ועיין בתו' לעיל ד"ה דמוקי לה כד"ה כו' דמביאי' ראי' מהכא דאינ' חלה ג"כ על עשה אבל ודאי זולת הא דהכא הוה אפשר לומר דחלה על מצות עשה) אבל אחר שרא' בברייתא שאמר' שהנדרי' חלי' על מצות כרשות ואי אית' דבעשה גם השבועות חלה ה"ל לומר שהנדרי' חלי' על ל"ת כעשה משא"כ בשבו' וק"ל:

שם שאישן כו' איני והאמר ר"י כו' ודאי צריכנ' ליתן טעם במאי טעה המקשן שרא' בהדי' שאמר ר"י שלשה ימי' וגם קושי' התו' דחיק' לן טוב' ולא ניחא לן בתירוצם ואמינא דהמקשן סבר דאפי' בשנשבע אדם על שעה אחת שאינו רוצה לישן הוה נמי שבועתי' שבועות שוא אחר שאינו בידו ובכח לעצור השינ' ולכך אמר ר"י לפי מה שהוא סבר וישן לאלתר וסבר א"כ דמה דאמר ר"י שלא אישן ג' ימים רבות' קמ"ל דאפי' שקיבל עליו שאינו רוצה לישן ג' ימים בשינ' אחת היינו שכל ג' ימים במלואם אינו רוצה לישן דמשמע ממנו אבל מעט פחו' מן ג' ימים יש לו רשות לישן ומכש"כ שיש לו רשות לישן ליל אחד או יום ודאפ"ה סבר ר"י שגם זה אינו בכחו והוה שבוע' שוא וא"כ שפיר קא מקשה דאפילו בדמתני' מיירי באיזה שינ' שיהיה דהוה שבועת שוא וע"ד השיב ליה התם דאמר שלשה כו' כלומר לא כמו שאתה סובר דאין חילוק ודר"י רבות' קמ"ל זה אינו אלא דוקא קאמר ג' ימים וק"ל:

בתו' ד"ה חומר בנדרי' כו' ותימ' תרי קראי ל"ל כו' היה אפשר לומר דאי לאו האי קרא דנזיר לא הוה אסרינן לנזיר מיין דמצוה דה"א דהנזירות יוכל לחול אפי' אם ישתה יין דמצוה רק בשאינו שות' יין דרשות וא"כ כשיהי' דעת האדם הנוזר שלא לאסור עליו יין דמצוה כ"א דהרשו' הנזירו' חל עליו והוה נזירות כדת ומותר לשתו' יין דמצוה קמ"ל

הקרא דלעולם חלה עליו נזירות ואפי' הוה דעתו לשתו' יין דמצוה אין בכך כלום או דלא הוה נזיר כלל או דיאסור עליו אף יין דמצוה ועיין שם בפלוגתא דרבנן ור"ש בזמן שקיבל עלי' מקצת נזירות ועוד שם באומרו שיהי' נזיר ע"מ ליטמ' למתי' וכו' ודוק וגם על תירוצם יש לדקדק דנותני' לקבלת נזירו' ענין כולל וא"כ לא צריך קרא לכך אחר דכולל הוא ודוק:

בתו' ד"ה משא"כ כו' עד וי"ל דהיינו חומר כו' לפי דעה זו דאף בשבועה בשיאסור חפצו עליו חיילה על דבר מצוה א"כ יש לדקדק מאי האי דמהדרי רבנן לקמן לריב"ב לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר כו' והלא לפי דעה הלזאת אף במצוה עשה בה לאו כהן וא"ת דאחר דהלאו אינו דומה להן לכך שפיר קאמרו הואיל דהן הוא בשאסר עצמו על החפץ והלאו בשאסר החפץ עליו. זה אינו דהלא גם השתא לפי דעה יזו דסבר' דבשיאסור החפץ עליו הוה שבועה כהוגן א"כ נאמר אפי' בשבועת הרשות למה יחול השבועה דהלא הלאו אינו כמו ההן דההן אוסר עצמו על החפץ דבענין אחר אינו שייך והלאו אוסר החפץ עליו אלא דע"כ צריכ' לומר הואיל דמ"מ חל השבועה בין בלאו בין בהן אע"פ שהלשון אינו שוה אפ"ה שפיר מקרי דיש בו לאו והן א"כ גם הכא נאמר כן ודוק כי נראה לי שזהו ראי' שאין בו סתיר':

ועוד יש לדקדק על הקושי' מעיקרא וגם לפי דעה זו דאף דמצי לאסור החפץ עליו בשבוע' אפ"ה אינו בדין שיחול על המצוה אחר שאינו כהן לרבנן כדלקמן ודוק:

ועוד יש לדקדק דאי אית' דאף בשבועה חלה על המצוה בשאסר החפץ א"כ מאי האי דאמר' הש"ס שם בנדרי' דף י"ו ומאי חומר' דשבועה מנדרי' כו' אף נדרי' חמור משבועה דחלי' על דבר מצוה כו' ומאי קושי' הלא גם השבועה חלה על דבר מצוה בכה"ג ושם קאי על ילפות' דמהדדי ואין שייך שם תירוצם דהכא ועיין שם ודוק:

עוד יש לדקדק על דעה זו אחר דאית' שם בנדרי' דבקרא דכתי' בי' נדר ושבועה בהדדי כתי' בי' רבוי ומיעוט והיינו תיב' ל"ה מרב' דחלה על דבר מצוה ותיב' לא יחל דברו ממעט מצוה דהכי דריש דברו אינו מיחל אבל מיחל חפצי שמים ודרש' הש"ס הרבוי לנדר והמיעוט לשבועה ומקשה הש"ס מ"ש כו' כלומר מנ"ל למדרש הרבוי דל"ה לנדר ודלמ' לשבועה ועל זה קמתרץ הא דאמר שלא אשב כו' כלומר דמסתבר טפי למדר' הרבוי לנדר מלשבועה עיין שם ודוק ותמצא ועיין ג"כ בר"ן ובתוספות שם והנה נאמר דאי אית' כדברי דעה הלזאת א"כ מנ"ל כלל לומר דנדר גופי' חל על מצוה ודלמ' דנדרוש הרבוי דל"ה לשבועה בשאסר החפץ עליו והמיעוט דדברו בשאסר עצמו על החפץ

ובודאי מסתבר טפי לומר לרבות שבועה לחול על המצוה מן הנדר אחר ששבועה חומר מן הנדר דכתי' בו לא ינקה כדאי' שם ודוק בזה:
ועוד יש לדקדק לפי דעה א' ה"ל לש"ס לומר ג"כ חומר שבועה מנדר דהשבועה חלה בין בשאוסר עצמו על החפץ ובין שאוסר החפץ עליו משא"כ בנדר וק"ל:
בא"ד ור"א תירץ בשם ר"י כו' עד ולכך חלה נמי שבועה כו' ובפ' ב' דנדרי' מסיק רבינא דנדרי' נמי חלי' מדרבנן כו' בזה בא לסתור דעה א' דסבר' דהשבועה חלה בשאסר החפץ עליו והוה מין שבועה אחר' מן האי דאסר עצמו על החפץ וע"כ הוה צריכנ' לומר דבהאי מין שבועה דהיינו בשאוסר החפץ עליו בשבועה אינו חלה נמי על דבר שאין בו ממש דמ"ש דהאי טעם דאי' בנדרי' דאינו חל אית' נמי בהכי וא"כ למה אמר רבינא דבנדרי' אמרו וגזרו דלחול על שאין בו ממש ה"ל למגזר נמי על האי מין שבועה בשאוסר החפץ עליו בשבועה דלחול מיהא מדרבנן ולמה לא נקט בדבורו אלא נדרי' אלא ע"כ דאין זה מין שבועה אחר' דאף שאסר החפץ עליו הוה כאלו אסר עצמו על החפץ ודוק בזה והפוך בה ותראה כי כן דברו ובמקומ' ובזמנ' דברו ודלא כמהרש"א אשר צלל במים והעלה חרס בידו:

דף כה:
בגמ' נימ' רב דאמר כריב"ב ושמואל דאמר כרבנן אפשר לומר אע"ג דרא' בהדי' בדברי רב דאמר איתי' בלאו והן דמשמע דצריך מיהא לאו והן (אף דיש לתרץ כדכתבו תוס' לעיל בד"ה ושמואל כו' ע"ש מ"מ גם יש ליישב בענין אחר) מ"מ סבר הוא בדעתו דרב חד מהני תרי צריך לן אבל לא כולם בהדדי או בשיש בו לאו והן אע"ג דאין בו עתיד או דיש בו עתיד אע"ג דאין בו לאו והן ואף גם לריב"ב יש לומר כן וא"כ שפיר קאמר לפי הקס"ד דידי' ואהא קמהדר ליה דאין זה אמת וכו' וק"ל:
שם מתי' ר"ה לא אכלתי היום כו' בשלמ' כו' גם פה לא הנחתי את ידי ואמרתי דהיה אפשר לתרץ דאתי כריב"ב וכדכתבו תוס' רק דא"כ היה קשה ול"ל דתנ' הא דלא אכלתי היום ומאי קמ"ל הלא תפלין דהוה אפשר לומר דאינו בלא אניח חייב בהא לא כש"כ אבל בשנאמר דא"ש דתנ' הא דלא אכלתי דמזה מורה על מה דתנ' לא הנחתי דכי היכי דלא אכלתי אתי' אפי' כרבנן דריב"ב כן נמי לא הנחתי וא"כ ודאי קשה מלא הנחתי וע"ז שפיר קמשני לצדדין קתני כו' וא"כ תרווייהו צריכנ' דכל א' מיירי מה דלא מיירי חבירו וק"ל:
שם מתי' רבא כו' ואמר עולא והוא שניכר לג' ב"א כו' טעמא כו' היה נראה לי דעל מתני' גופ' בלי הא דעולא לא הוה קשה ליה משום דהוה אפשר לומר אפי' אינו נשבע לשנו'

הידוע הוה בכלל שבועות שוא והא דאמר' כן רבות' קמ"ל דאפי' נשבע לשנו' הידוע דהוה שבועת הבאי ובעלמא אמרינן דנדרי הבאי ולא כלום א"כ תאמר דאף בשבועה כן קמ"ל דלא (ועיין בר"ן דנדרי' מאי דמחלק בינייהו) אבל השתא דאמר עולא והוא שניכר כו' דמשמע בהדי' דתנאי קא מתנ' הא אינו ניכר עובר משום שבועות בטוי ולכך מקשה ודוק:

שם אמר אביי כו' הואיל וליתי' בכלל שאיני יודע אל תאמר הא באני יודע גופ' הוה מצי למימר דאינו חל הוחיל דנשבע לקיים מצות עדות וכבר קיימ' לן דנשבע לקיים המציה ולא קיים דפטור דשאני הכא אחר שבשיקרא קא משתבע דבאמת אינו יודע לו עדות א"כ לאו מצוה היא משא"כ התם דנשבע לקיים מצות סוכ' ושארי וק"ל:

שם בשלמ' לשמואל כו' הנה ראיתי במקום הזה אילים מנגחי' זה את זה מה שפירש"י לקמן בשיט' הזאת אהא דמקשה מכלל דאביי סבר כו' והרי"ף פירשו בענין אחר והר"ן דקדק עליו וגם הרז"ה עיין עליהם לכך אמינא אף אני אענה חלקי עמהן כי אפשר הניחו לי מקום בזה ולכך אתחיל בתחלת הסוגיא במאי דקאמר בשלמא לשמואל דאמר כו' להכי אפקא רחמנ' לשבועות עדות מכלל שבועות בטוי כו' דפירושו הוא אחר דחזינן דהתורה נחן לשבועות עדות מקום בפני עצמה והוציאה מכלל שבועות בטוי אף דעל כל אחד מביא קרבן וא"כ אף דלא הוציאה והניח' בכלל שבועות בטוי הלא כשהי' נשבע לשקר ואמר איני יודע לך עדות הוה חייב קרבן כמו השתא דשבועות עדות נקרא וא"כ יש לדקדק למאי נפק' מינ' שלא הניח' בכלל שבועות בטוי והנה לשמואל בא לן נפקות' טובא והיינו במאי שהוציאה התורה העתיד מן שבועות בטוי דעדות ונתן לה שם אחר היינו שבועות עדות בזה בא לן דאינו חייב ג"כ על העבר בשבועות עדות והוא בידעתי ולא ידעתי וא"כ נפקות' טובא בא לן מזה שהוציאה התורה מן שבועות בטוי לשבועה עדות דאתר שאין לשבועות בטוי העתיד א"כ לא מחייבינן ג"כ על העבר משא"כ אם הניח' התורה לעתיד הזה אצל שבועות בטוי הוה מחייבינן ג"כ על העבר משא"כ לרב דמחייב אפילו על העבר בשבועות בטוי בשנשבע ידעתי ולא ידעתי א"כ מאי נפקות' יצא' לן בזה שהוציא התור' לעתיד דאיני יודע לך עדות משבועות בטוי ונתנ' לשבועות עדות וע"ז היו התלמידים רוצי' לומר דמחייב באמת תרתי ואביי ימאן זה אלא אמר לחייבו על המזיד והנה על מאי דדחיק אביי נפשי' לתרץ מאי דקשי' להו מקשה הש"ס אח"כ מכלל דאביי סבר אית' לשבועה בעולם כו' משום דקשי' לה ל"ל לאביי לדחוקי נפשי' הלא כבר אמר לעיל מודה רב כו' וא"כ במאי דאפיק התורה לאיני יודע מכלל שבועת בטוי בא לן נמי נפקות' טובא דאינו חייב ג"כ על השבועה דאני יודע דכך אמר

אני יודע פטור הואיל שאינו באינו יודע וא"כ ל"ל לאביי לדחוקי נפשי' אלא ע"כ דאית ליה לאביי הכא דאף דאפיק התור' לאינו יודע מכלל שבועות בטוי אפ"ה חייב הוא על אני יודע בשבועות בטוי הואיל דאית' לשבועה בעולם כלומר דאחר דמ"מ גם באיני יודע הו' שבוע' אף שנקרא' שבועות עדות לא אכפ' לן בזה ומשום הכי חייב בשבועות בטוי ג"כ על אני יודע ודוק ותמצא כי כן הוא:

ואל תדקדק עלי דאם לפי דברי ה"ל לש"ס נמי לדקדק ממאי דאמרו לשמואל ניח' הוחיל דאינו מחייבו על העבר הלא לפי מאי דקאמינא גם לשמואל היה אפשר לומר דמחייב על העבר הואיל דאית' לשבועת עתיד בעולם אף דנקרא' שבועות עדות מאי בכך וכנ"ל אליבא דרב ומאי אירי' דהביא הא דאני יודע כו' דוק' לזה אימא לך דשאני ושאני דבשלמא לשמואל דחזינן דמדקדק הרב' להיות העתיד במקום עבר דוקא נוכל לומר דמדקדק ג"כ בזה דצריך להיות העתיד בטוי קרבן שבועות העבר משא"כ לרב דאינו מדקדק כולי האי הואיל דלא צריך להיות העתיד עם העבר א"כ ג"כ אינו מדקדק שיהי' נקרא הלאו בשם שבועות ההן:

ויש לדקדק לפי פירש"י מאי מקשה ודלמ' הא גופי' דאמ' לעיל דאינו חייב על אני יודע כו' אתי' ליה מדגלה לן התורה תיב' דלאחת למעט שאינו חייב על קרבן בטוי ולמה כן אלא ע"כ להראו' שלא יהיה כלל בכלל שבועות בטוי אף במקום שאין בו שבועות עדות דגילוי מלת' הוא כן וק"ל: הנה עוד יש לדקדק קצת לפי מאי דמסיק הש"ס או לר"פ או לאביי לפי מאי דהדר בי' דחייב על אני יודע א"כ אדפליג רב בזרק צרור לים בעבר במקום דליכ' עתיד ה"ל למפלגי בהאי דעדות דאשמעונן טוב' בין בדשמואל בין בדרב ודוק היטב:

דף כו:

בגמ' איזה היא שגג' שבועה בטוי לשעבר לכאורה הלשון

אינו מדוקדק דקא בעא בעי' מיני' ונקט' בלשון קושי' אחר שמחזיר על כל הצדדים ואומר עליהם שאינם בשגג' שבועות בטוי לשעבר. ואפשר דהיה מסופק אי דהוה שגג' בדידע דאסור אבל לא ידע אי הוה אסור בלאו או בעשה כדכתבו תוס' וק"ל:

שם בעא מיני' רבינ' כו' ומסתכן עלי' מהו מסתכן לישרי ליה מר. ודאי רבא הבין בדברי' דאף דמסוכן אינו אסור בשום איסור מ"מ הואיל דזה הוה אכל ליה אפי' לא היה מסוכן דהוה בי' שגג' שבועה וא"כ י"ל דאפ"ה חייב קרבן וע"ז השיב רבא דמ"מ אחר שהוא מסוכן ושרינן ליה לאכול הוה ליה כאלו אין כאן שבוע' כלל. ואמר לרבינ' לישרי ליה מר כלומר אפי' דהוה תלמידו ואינו ראוי להורו' לפני' מ"מ במסוכן מותר כדאי':

ומאי דמסיק אלא מצטער ואכלה כו' נראה דאפ"ה לא חזר לגמרי מהשם דנתן ליה בראשונ' דהנה עתה מצטער יקרא דשכח שנשבע עליו אבל אי הוה ידע שנשבע אפשר שהיה מסתכן עליו נמי הואיל דידע דאסור ליה לאכול ואינו דומה למי שיש פת בסלו וכו' וק"ל:

שם הא גופ' קשי' כו' נראה דה"ק אחר דהברייתא קשי' מינ' ובה א"כ לא מיתנ' בדבי' ר' חיי' ור"א ולא מותבינן מינ' תיובת' וכן אית' בכמ' מקומו' וק"ל:

שם אמר ר"ש הא לא קשי' כו' אלא לשמואל קשי' אמר ר"ש תריץ ואומ' כו' לכאור' יש לדקדק דר"ש הוא מקשן ומפרק ולא קאמר הש"ס הוא מותיב והוא מפרק כדאמר' לעיל. גם מאי דמכפל ואמר תריץ ואימ' הכי הל"ל בקיצור אימא הכי. לכך נראה דאפשר לומר דר"ש מתחלה הכי אמר אחר דחזינן לך מותיב מן ברייתא זאת לשמואל ולא קשי' לך היא גופ' ע"כ דסברת דהא לא קשי' כו' אלא לשמואל קשי' אף אני אימ' לך תריץ ואימ' הכי כו' כלומר הואיל דע"כ צריכת' לתרץ הברייתא מנ"ל לתרץ כן אימא הכי כו' דלא יהי' א"כ ג"כ לשמואל קשי' ולא מידי וכדאמרינן בעלמא ולאו תרוצי קמתרץ לה כו' וק"ל:

שם הניח' למ"ד אין מלמדין כו' גם הכא אמרתי דאלו הוה קשה למ"ד אין מלמדין מה דמקשי' תוס' אילו הוה לבטא בשפתי' מיותר דא"כ למ"ד אין מלמדין למאי צריכי' לייתור הזה וכדכתבו בד"ה צריך שיוציא כו' א"כ ודאי לא הוה קשה מידי למ"ד מלמדין דמייתור' קא מעטינן לנדר אבל השתא דע"כ צריכנ' לומר דלמ"ד אין מלמדין לא קשה מידי אחר שבאמת אינו מיותר וא"כ קשה למ"ד מלמדין וק"ל. ועוד אמרתי בדרך אחר אם מלמדין חולי' מקדשי' או לא ומפני שלא להאריך לא כתבתי' ודוק אתה ותשכח:

והנה דקדקתי איזה דקדוקי' על שיט' התוס' בזה ואכתוב אותם לפניך דהנה גזרו ואמרו דמפשט דקרא קדריש ולא מייתור' דאל"כ מאי פריך ונגמור מינה יש לדקדק ודאי דא"כ גם השתא נאמר מאי מקשה ונגמר מינ' דא"כ לכל אשר יבטא ל"ל דמאי בא לרבות א"א לומר דמרב' בשגמר להוציא פת חטי' והוציא פת סתם דהלא אפי' גמר בלבו לחוד הוה די מכש"כ זה שאף לפי האמת גמר בלחוד לא הוה די להיות נדר ובזה הוה די וא"א לומר דבא לרבות בשגמר להוציא פת חטי' והוציא פת שעורי' וזה יהיה א"כ גרוע מגמר בלבו לחוד דזה אינו דא"כ מנ"ל לשמואל למעט גמר בלבו דלמא לא נמעט כ"א גמר בלבו להוציא פת חטי' והוציא פת שעורי' אחר שהוא גרוע ממנו וא"כ ע"כ צריכנ' לומר שהן שווין ושקולי' הם ויבאו שניהם. ואפשר לומר דאפ"ה מקשה דאף דלפי האמת הן שוי' מ"מ מכח ייתור' דקרא הוה חזינן דאינן שוי' וצריכ' לרבות נמי אף שהוה גמרינן גמר

בלבו לחוד מקדשי' וק"ל ועוד יש לומר דהוה מרבינן אפי' בשגמר להוציא ולא הוציא כלל. אבל א"כ קשה לן מאי האי דרצו להוכיח דלאו מייתור' קדרש דא"כ השתא דהוה ב' כתובי' ואין מלמדין א"כ למאי צריכנ' לקרא דלבטא בשפתי' המיותר ומאי קושי' דאחר דע"כ צריכנ' לקרא דלבטא בשפתי' לרבות בשגמר להוציא פת חטי' והוציא פת סתם כדי שלא תאמר דבא לרבות אפי' בשגמר להוציא ולא הוציא כלל לכך צריכנ' למיעוט הזה ודאי את זאת לא קשי' לומר דלא נימא דבא לרבות אפי' בשגמר לחוד לכך צריכנ' המיעוט דזה אינו דודאי לא הוה אפשר למטעי בכך דאף דלא היה כתוב המיעוט לא הוה מרבינן מלכל אשר יבטא גמר לחוד דא"כ ל"ל אצל קדשי' ב' כתובים בחד קרא הוה די וק"ל:

והנה ודאי די"ל ולומר דא"א להעלו' על הדעת דהייתור בא לרבות אפי' בשגמר להוציא ולא הוציא כלל דאין זה סבר' בעולם לרבו' דלהוי נדר אבל א"כ קשה מאי דדקדקו בד"ה אלא לשמואל כו' דלשמואל נמי נימ' הכי והלא דבר זה לא הוה צריך לן לאשמעונן אחר דא"א להעלו' על הדעת דלהוי נדר ודאי על הברייתא ליכא למידק מידי דהברייתא פירושו דקרא את' לאשמעונן כדמצינו בכמה מקומות דאמר' אין לי וכו' או יכול וכו' וק"ל ודוק בכל זה:

הנה עוד יש לדקדק בש"ס דמקש' מברייתא דמוצא שפתי' כו' ולמה לא נפרש ג"כ שם הכי דה"ק אין לי אלא שהוציא בשפתיו פת חטים כמו שגמר בלבו להוציא פת חטים גמר בלבו להוציא פת חטים ולא הוציא כ"א פת סתם מנין כו' וי"ל:

בד"ה גמר בלבו כו' השתא משמע כו' ותימ' כו' לכאורה לא היה נראה כדבריהם דשאני התם מהכא טובא דהכא גמר בלבו להוציא פת חטי' משא"כ שם שלא גמר בלבו מעולם להוציא תיבת היום וא"כ אפשר לומר בו דאי לאו האונס הוה אסור. והיה נראה באמת דהכא לא אתא הקרא כ"א להורו' דהוה נדר דלא נימא דלא הוה נדר כלל אחר שלא הוציא כמו שגמר בלבו להוציא אבל לא בא הקרא להורות דלא לאסרו בכל פת דמהיכ' תיתי לומר כן ודוק בזה גם אפשר לומר דאף דילפינן מקרא כמו שהם סבורי' מ"מ אי לאו אונס לא נתיר לכתחלה לנדור נדר בשפתיו ומערים בלבו דבר אחר וק"ל: ומה שמדקדקי' ג"כ מהא דאומר אהא דצריך הנזיר לעבור לפניו זה ג"כ אינו דומה לדהכא הואיל דלשם אינו גומר בלבו להוציא עוד דבר כ"א מלת אהא משא"כ הכא דגמר בלבו להוציא פת חטי' וק"ל:

דף כז.

במתני' שהי' בדין שיהא חייב כדברי ריב"ב כו' זהו גי'

רש"י ויש לומר וליישב לפי גירס' הלז מאי שלכאורה יש לדקדק למאי הוצרכ' המתני' לומר כן שהיה בדין כדברי ריב"ב. ואמינא דאחר דבאמת נראה דריב"ב מודה בשנשבע שלא לאכול איסור שאין השבועה חלה כדכתבו תוס' ומביאי' ראי' והתנ' דמתני' בא להורות לן דרבנן פטרי' אפי' בשנשבע לקיי' המצוה והיינו שנשבע לישב בסוכ' ואי הוה אמר בקיצור לקיים ולא קיים פטור הוה אפשר למטעי דע"כ לא פטרי רבנן כ"א בשנשבע לקיי' מצות ל"ת שלא לאכול חזיר אבל בשנשבע לקיי' מצות עשה אף רבנן מחייבי' לכך קמסיי' שהיה בדין כו' כלומר אפי' בהא דפליג ריב"ב ואמר שחיי' אפ"ה פטרי רבנן וק"ל:

שם בגמ' יכול נשבע להרע לעצמו כו' אפשר לומר דהוצרך לומר כן וה"ק אחר דחזינן דצריכנ' להקיש הרע' להטב' והטב' לרעה א"כ אף בזה נאמר להקיש ונאמר מה הטבה שאין בו רעה והיינו שאינו מרעה לעצמו אף הרע שאינו מרע' לעצמו והא דכתיב להרע היינו שאינו רוצה להטיב לעצמו אבל מ"מ אינו רוצה ג"כ להרע עצמו (ועיין מה שאכתוב בסמוך במאי דאמר בעינן הרעה דומי' דהטב') לכך הוצרך לומר מה הטב' רשות כו' כלומר דאין להקיש כ"א בזה שצריך להיות רשות ודוק:

ועוד במאי דקאמר מנין לרבות הטב' אחרי' כו' היינו נמי משום דבעינן הטב' דומי' דהרעה מה הרעה אינ' לאחרי' אף הטב' כן וק"ל:

שם לא ס"ד דבעינן הטב' דומי' כו' נראה לפרש דה"ק אחר דע"כ הטב' אינה בבטול מצוה א"כ אף הרעה אינה בבטול מצוה והיינו שנשבע לאכול חזיר דהוה קום ועשה עביר' וע"כ אינה אלא בשב ואל תעשה וזה נקרא רעה שאינו רוצה לקיים המצוה ובמאי דקיימינן השתא דהטב' אינה ג"כ כ"א זה שאינו רוצה לעשות עביר' וזהו הטב' נקרא' וא"כ הרע' גופ' הטב' היא אח"כ הוצרך עוד לומר ואקיש הטב' כו' שלא תאמר ודלמ' הטב' היא שרוצה לעשות מצוה והרע' שאינו רוצה לעשות מצוה וא"כ הרע'י לאו היינו הטב' על זה אמר ואקיש הטב' להרע' כו' כלומר דא"א לומר כן אחר שאקיש ג"כ הטב' לרע' מה הרע' אינה בקיום מצוה אף הטב' כן וא"כ ע"כ הטב' אינה כ"א בשאינו רוצה לעשות עבירה וא"כ הטב' גופ' הרע' כנ"ל ודוק ותמצא כי כנים דברי ואף גם מה דמקשה אח"כ א"ה בדבר רשות כו' א"ש:

שם אלא מדאצטריך או לרבות הטב' אחרי' כו' ואפשר לומר דאפ"ה מתפרש' שפיר מאי דאמרה הברייתא מה הטב' רשות כו' משום דמאו דכתיב בהטב' ע"כ מוכח דהטב' הוא רשות דאל"כ למאי אצטריך או לרבות הטב' אחרי' וכן מהרע דכתיב' בקרא מוכח דאיירי ברשות דאל"כ ל"ל או בהטב' וק"ל: שם הניח' לר"י כו' גם הכא אמרתי ליישב הלשון

ואף שבמסכ' ב"מ וסנהדרין בכל אלו מקומו' ישבתי הלשון בדרך אחר וגם הכא בדרך אחר אפ"ה לא אניח את ידי גם הכא דהנה לפי מאי דסבר רש"י ז"ל דמאי דאמר ר"י עד שיפרוט לך הכתו' יחדיו היינו אחר דמצינו דכתיב יחדיו בכלאי' א"כ ש"מ דבעלמא משמע אפי' כל אחד בפני עצמו (ע"ש בסנהדרין ובב"מ) וא"כ לכאורה יש לדקדק על ר"י מנ"ל דבעלמ' משמע שניהם יחדיו נמי ודלמ' דוקא כל א' בפני עצמו ומדיוק' דיחדיו דכתיב בכלאי' שמעינן כן וא"כ היה אפשר לומר לר' יאשי' דלעולם אית ליה נמי הא דר' יונתן רק בהא פליג עליו דלדידי' לא משמע במקום אחר כ"א כל א' בפני עצמו ולהכי אי לאו דכתיב באביו ואמו יתור' ה"א דוקא בדקילל א' מהם אבל בשקילל תרוויי' לא סגי ליה בעונש זה או דאין למידין מן הדין כדאמרו בבת אביו ובת אמו ע"ש אבל באשר נאמר דלר' יונתן לא קשה מידי דבאמת לדידי' ג"כ לא יליף מידי מיחדיו דכתיב בכלאי' דצריכנ' ליה שלא נתחיי' כ"א בקשורי' יחד ובשעטנז שלא נאסור אפי' אינן תכופי' כדכתבו תו' הכא וגם שם בסנהדרין וכתבו דלר' יונתן לאו מיחדיו יליף כ"א מכח סברי' א"כ ע"כ לר' יאשי' לית ליה הסברי' כלל וצריך לי' לתיב' או וק"ל:

דף כז:

במתני' זו היא שבוע' בטוי כו' אפשר דבא לרמז בזה מאי דאמר רבא בש"ס חיוב' דליכא הא שבועה איכא כו' ובודאי אי לאו הוה הדבר כן ע"כ דהוה חייב על שבועה השניה משום שבועת שוא וכדמוכח ממתני' דלקמן לכך קאמר הכא זו הוא שבועת בטוי כו' כלומר דעד הכא אינו חייב כ"א משום שבועות בטוי וליכ' שבועת שוא כלל וק"ל:

ועוד אמרתי אחר שמשמע לעיל בש"ס דרצה לומר דתנ' דמתני' בא למעט שבועה שאוכל ולא אכל דאינו חייב מלקו' משום דהוה לאו שאין בו מעשה ע"ש והנה אחר שמדקדק' הש"ס כאן טעמא דאמר שלא אוכל כו' אבל אמר שלא אוכלנ' והדר שלא אוכל מתיי' תרתי כו' והנה אי הוה אמרינן דגם בשנשבע שאוכל מלקין אותו ודאי הוה הדבר מהופך דטעמ' שאמר שאוכלנה והדר שאוכל כוי ולכך הוצרך לומר כאן זו היא שבועת בטוי כו' כלומר לכך הוצרכתי להורות הדבר בלשון הזה ולא להפך:

שבתי וראיתי דף כ"ט ע"ב ד"ה שבוע' שאוכל כו' כי אין הדבר כן ע"ע ודוק:

גם לפי מאי דמסיק שם דבא למעט אכלתי ולא אכלתי דהוה לשעבר ומתני' אתי' כר' ישמעאל דלא מחייב בטוי לשעבר וא"כ ה"ק זהו בטוי כו' לאפוקי בטוי דלעבר אי הוה חייב הוה חל תרוויי' שהרי יצא שבועה לשקר מפיו כדלקמן דאמר כן אבימי לעיפ' וק"ל:

דף כח.

בגמ' אב"א שלא אוכל אב"א כו' לכאורה דברי רבא בריש'

ובסיפא סותרי' זה את זה דתחלה אמר אם שייר ממנ' כזית נשאל עלי' הא פחות מכזי' אין נשאל ואח"כ אמר אכלה כולה אין נשאל משמע אבל לא אכלה כולה אפי' שייר פחו' מכזית נשאל עלי' ואי הוה הרישא בשלא אוכל והסיפא בשלא אוכלנה הוה א"ש וי"ל ודוק:

בסוגי' דככר. בדש"י ד"ה אמר רבא עד בין שאכל התנאי בראשון בין שאכל האיסור ראשון. הנה נראה לי דלא בא רש"י ז"ל לומר דאם אכל האיסור ראשון דיכול להיות חייב קרבן דהלא ממ"נ אם אכל האיסור ראשון בשגג' א"כ א"א להיות חייב בקרבן דהלא לא הוה אדם בשבועה כו' כאשר דקדקו התוס' עליו. ולכך אמינא דאין רצונו אלא לומר דבין שאכל האיסור ראשון ובין שאכל התנאי ראשון צריך להיות בפעם הראשון האדם בשבועה ומ"מ כל חד וחד כדיני' דאם אכל האיסור בראשונה אינו יכול להתחיי' כ"א מלקו' ובאכילת התנאי בראשון יכול להתחייב קרבן או מלקו' למ"ד התרא' ספק שמה התרא' ודוק היטב ותמצא כי כן הוא ודלא כהבינו תוס' בפירושו: ועוד בא"ד מה שכתב והאי דנקט אכילת התנאי ברישא לא משום דאי עביד אפכא כו' גם בזה נראה לי לפרש דרצה לומר אחר דחזינן דהתנאי נקרא ראשון והאיסור שני משום שכך הית' סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו כו' וא"כ כי היכי דלא נטעי לומר דאי אמר אפכא שאמר האיסור בראשונ' ואח"כ התנאי שאמר לא אוכל זו אם אוכל זו והיפך הסדר שלא יהיה חל השבועה לכך הוצרך רש"י לומר דודאי חל אפי' עביד אפכ' שסידר האיסור להיות ראשון והתנאי להיות שני ודוק גם בזה ותמצא כי כנים דברי ולא כהבינו תוס' בדברי' ודחקו עצמו מאוד בפירושו:

בתו' ד"ה אמר רבא כו' עד וא"א ליישבו אלא בדוחק דמשכחת לה כגון שבשעה שאכל איסור ראשון לא שכח שבועתו כו' הרבה יש לדקדק לפי זה דא"כ רבא דאמר שניהם בשוגג פטור הלא נוכל למצוא שיהי' חייב בשעה שאכל איסור ראשון בשוגג הנ"ל ואזי ודאי הוא חייב אע"פ שאח"כ אכל התנאי בשוגג לגמרי וא"כ לאו כללא כייל רבא בדבריו ולא משמע כן. גם אמר שאם אכל הראשונ' בשוגג והשני' במזיד פטור הלא לפי זה יכול להיות חייב מלקות בשעה שאכל התנאי ראשון בשוגג כה"ג ודוק:

גם מה שדקדקו אח"כ לרש"י דהוה דוחק לפירושו דצריכנא לפרש הא דאמר לקמן בשגג' עצמו וזדון חבירו דאינו חייב כ"א על השנייי' ומשמע דקאי אתרווייהו כו' והלא אם נפרש שם ג"כ דמה דאמר שאכל הראשון בשגג' עצמו היינו שגג' כה"ג אזי ודאי חייב נמי על הראשון וק"ל:

שם אינו ר"ל אפכא מבבא דקאי בה כו' ר"ל דבבא הזאת דנקט' השוגג תחלה ואח"כ המזיד כך יאמר בבב' השניי' דיאמר אכל השניי' בשוגג והראשונה במזיד ואפ"ה חייב ולא כדקאמר השתא דנקט המזיד תחלה ואח"כ השוגג אלא יאמר דברי' כאשר אמר בבבא ראשונה לענין זה ודוק ודלא כהמרש"א: בא"ד והא דנקט שתיהן בשוגג לא אצטריך כו' יש לדקדק דלמה לא אצטריך דאי מרישא דאמר ראשון בשוגג והשני' במזיד פטור לא הוה שמעינן דצריך להיות באכילת התנאי אדם בשבועה אלא ה"א דהטעם דהוא פטור משום דאינו שב מידיעתו אחר שאכל האיסור במזיד. וא"ת דא"כ למה אמר פטור הלא א"כ יהי' חייב מלקות על המזיד שעשה באחרונה והשבועה חלה עליו בראשונה לזה אומר הלא הרב' דרכי' מצינו דאינו חייב מלקות ודוק:

גם אפשר לומר דצריך לן הא דשתיהן בשוגג אחר דמצינו בתו' דף כ"ו ע"א ד"ה את לבך אנסך כו' דיש דרך לומר דלענין קרבן צריך להיות אדם בשבוע' ולא לענין עונש וכן אפכא וא"כ ע"כ רבא צריך לאשמעונן בתרוויי' בין לענין מלקו' ובין לעני' קרבן ודוק:

בא"ד בפירושו דר"ת דכתבו לבסוף וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר זו בזדון עצמה כו' יש לדקדק מנ"ל שר"ת לא סבירא לי' הא דסבר רש"י ז"ל שהשגג' צריך להיות באכילת האיסור אבל אם הוא מזיד באכילת איסור אינו חייב קרבן עליו ואף דר"ת מפרש תיבות הראשונה והשניי' היינו אכילה הראשונה ואכילה השניי' מ"מ נאמר דבמאי דאמר רבא ראשונה במדד כו' והיינו אכילה ראשונה לא מיירי אף לפי פי' ר"ת כ"א בשאכל התנאי בראשונה ורבא לאו כללא כייל גם לפי פירוש ר"ת דהלא גם לפי פירש"י לאו כללא כייל וכנ"ל ודוק:

דף כח:

בגמ' שבועות שגגות ה"ד לאו כה"ג. הנה רש"י ז"ל מוחק זה גם

תוס' דקדקו הרב' במאי דאמרו בנדרי' שבועות שגגות ה"ד כדרב כהנ' ור"א ולכך אמינא דדא ודא אית' דהלא בנדרי' מתפרש באכילת העתיד והעבר דומי' דהכי ע"כ צריכנא לפרש נמי בשבועות בין בעבר ובין בעתיד ולכך שם בנדרי' מפרש העבר בשבוע' וכאן מפרש העתיד וקאמר עליו שבועות שגגות ה"ד כו' כלומר דנאמר עליו כשם שנדרי שגגות מותרי' לגמרי כן שבועות שגגות מותרי' ע"כ בשבועות דלעתיד דומי' דמלת דרבא דאי כדרב כהנ' ור"א לא שייך לומר בי' מותר לכתחלה ודוק ותמצא:

בש"ס עיפ' תנ' כו' א"ל אשתבשת' כו' הנה נראה דודאי עיפ' שמע מן רבי' דהוא רבה הן לענין פטור הן לענין חיוב כאשר אמר אבל רבה לא אמר דבריו בדרך כלל כ"א בדרך פרט ועיפ' הבין שכללא כייל. והנה בכל אחד נוכל למצוא פרט מה שכהוגן דיבר. והיינו

באומר לא אכלתי ב' פעמי' והתרו בו פעם א' שאינו חייב אלא מלקות א' וע"ז ודאי שפיר אמר רב' ועיפ' לא הבין כן ולכך הוכיחו על פניו אחיו. ועל תשע ועשר נוכל למצוא ג"כ דחיי' שתי' בזמן שאמר תשע אלו וכדכתבו תוס' בד"ה שבועה שלא אוכל כו' בסוף דבריהם ועוד נוכל למצוא שנשבע על תשע מינים שאמר שלא אוכל תאני' וענבי' ורמוני' וכו' עד תשע ואח"כ נשבע עוד פעם על עשרה מינים והוסיף מין אחד דאמרינן מגו דחלה השבועה על מין העשירי חלה נמי על תשע מינין שכבר נשבע עליו. וכה"ג נוכל למצוא ג"כ בשנשבע שלא יאכל עשר ותשע שאינו חייב אלא א' שבזמן שנשבע על עשרה מינין ואח"כ נשבע על תשע מהם שהני תשע הם בכלל העשרה. ואפשר שגם אביי דאמר זימנין דמשכח' לה כדמר כו' כך היה דעתו לומר שעיפ' שמע מרבה כדבריו בדרך פרט וטעה וסבר שכללא כייל וק"ל:

ובתו' ד"ה שבועה שלא אוכל כו' עד מי' ה"מ לפרושי בנשבע על חצי שיעור כו' אבל א"א לומר כן כו ומשמע נמי כו' דמפרש טעמא מגו דחיילה כו' קצת יש לדקדק דאחר דבאמת רבה לא פירש דבריו דטעמי' הו' משום מגו מנ"ל לש"ס שם להקשות לרב הונא ממילת' דרב' עד שהוצרך לתרץ דר"ה לית לי' דרבה לימא טפי דאיהו מפרש מילת' דרב' בנשבע על חצי שיעור כו' ולא מטעם מגו. וטפי ה"ל לש"ס שם להקשות ממלת' דרבא דאמר לעיל דף כ"ד ע"ב שבועה שלא אוכל תאני' כו' מיגו דחייל אענבים כו' דמפורש בהדי' הטעם דמגו גם התוס' דהכא הו' מצי להביא ראי' ממלת' דרבא דלשם: ולכאורה היה אפשר להבין דגם רבא דלעיל מיירי בשנשבע בפעם שני שלא לאכול תאני' וענבי' בהדדי כאשר מפורש מילתא דרבה הכא אבל א"כ היה אפשר לדקדק במאי דהקשה שם ואם איתי' משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרי' וחלב כו' דה"ל לתרץ דע"כ לא קחשיב אלא הני דלעולם צריך להביא קרבן על אלו ארבע אחר שחלי' עליו משא"כ בשבועה דאף דכבר חלה עליו מ"מ יש מקום דאינו חייב על החלב קרבן שבועה והיינו בשכבר הפריש קרבן על התמרי' דהו' חלב חצי שיעור לכך לא חשיב לי' אבל באמת נרא' דרבא דלשם לא מיירי בשנשבע בפעם הב' שלא לאכלם בהדדי אלא שלא לאכלם כל אחד ואחד באנפי נפשי':

בא"ד והוא הדין נמי אי אמר שבועה שלא אוכל תשע אלו כו' יש לדקדק הלא שבועה שנייי' לא מצי לחול אחר שאינה בהן דלא מצי לישבע שאוכל עשר אלו והכא א"א לתרץ כדמתרצי' תוס' לעיל דף כ"ד ע"א ד"ה אלא כדרבא כו' לבסוף דכתבו דמשכח' ההן בתאני' שוערי' כו' וזה לא שייך הכא אחר שנשבע על ככרות אלו ודוק דנראה לומר

דמאי דנשבע אח"כ בפעם שני שלא לאכול עשר שנשבע סתם שלא לאכול עשר ולאו על אלו המונחי' לפני' נשבע וא"כ יכול לקיים ההן בעשר ככרות דעלמא ודוק:
במתני' אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב כו' לא אמר התנא סתם על אבן שהוא של זהב דזה לא הו' נקרא' לשנות את הידוע דכבר נמצא גוש זהב ונראה כאבן עד שלא מתקן לי' האומן משא"כ עמוד הנבנ' לנוי בעיני אדם היאומן שהיא של זהב ונראה כאבן אדרב' הרבה פעמים שהיא של אבן ומחפים עלי' זהב כאלו היא כולה של זהב. ובזה א"ש נמי דלא אמר כאן דבר והפוכו כאשר אמר על האיש שהוא אשה כו' וק"ל:
שם ועל האיש שהוא אשה כו' מדבר דברי' בדרך לא זו אף זו דעל האיש שהוא אשה אינו משנה הידוע כמו על האבן שהוא של זהב וכן אח"כ ועל האשה שהיא איש הו' לזא"ז וק"ל:
שם נשבע על דבר שא"א לו כו' אמר כן דאלו הא דקודם זה נראה לכל בעיני' שהוא משנה הידוע משא"כ זה שאומר שהוא ראה כן ואין הדבר נראה לעיני' ההפוך אבל מ"מ לו א"א דראה כן וק"ל. וגם זה הוה בלזא"ז וק"ל: שם אמר לעדים כו' הנה התנא אינו כולל זה עם מאי דבתרי' דאמר נשבע לבטל את המצוה כו' משום דלכאור' אין זה מבטל את המצוה דהלא אינו אומר דיודע לו עדות ואפ"ה אינו רוצה להגיד לו אלא אומר שלא יעיד לו ומי יודע אם יודע לו עדות ואפ"ה הוה שבועת שוא דהל"ל איני יודע לך עדות וק"ל:
שם נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה כו' גם באלו אפשר לומר דנקט להו בלזא"ז דאלו בלולב היה אפשר לומר דשבועתו קאי על הלילות ובתפלין ה"ה אסורי' לו בל@לו' ובשבתות וימים טובים ועיין לעיל דף כ"ה בתו' ד"ה מי כו':
שם אכלה עבר על שבועת שוא כו' הנה למאי דמסיק הש"ס דאפילו לא אכלה עובר על שבועת שוא א"כ למאי קאמר דאם אכלה עובר על שבועת שוא ואמינא דבא למעט דאינו עובר על שבועת בטוי אם אכלה דהיה אפשר למטעי דאפ"ה עובר על שבועת בטוי הואיל דכבר נשבע שלא לאכלה והוה כאלו ביטל בהאי שעת' שבועה ראשונה ועבר עלי' בהאי שעת' דנשבע שלא לאכלה קמ"ל דאינו עובר כ"א על שבועת שוא ולא על שבועת בטוי וק"ל:
עוד שם לא אכלה עובר על שבועת בטוי וע"ז מסיק הש"ס דעובר נמי על שבועת בטוי קאמר. ואפשר ליישב נמי הלשון דקאי אדקודם לו דמאי דאמרתי דעובר על שבועת שוא אינו כ"א אם לא אכלה עובר על שבועת בטוי אבל בזמן שאפי' אם לא אכלה אינו עובר על שבועה והיינו אם נשאל עלי' על שבועת בטוי והתירו לו א"כ אינו עובר נמי על שבועת שוא דנתגלה הדבר למפרע דלא היה איסור חל על ככר זה ודוק:

בגמ' שבועה שראיתי לא קאמר מאי אם לא ראיתי יש לדקדק על לישנא דהמקשן למאי קאמר שבועה שראיתי לא קאמר הלא בעינינו ראינו דלא קאמר הכא וגם אביי משני תני שראיתי היתכן למחוק שתי תיבות לכך אמינא דסבר' המקשן הוא דאי הוה קאמר התנא נמי שבועה שראיתי לא הוה קשה לי' על הלשון דאם לא ראיתי דהנה כבר מצינו דנקרא ג"כ שבועה שוא אם נשבע לקיים הידוע לכל אדם והיינו אם היה נשבע שלא ראה גמל פורח באויר נקרא ג"כ שבועה שוא וא"כ אי הוה קאמר התנא שבוע' שלא ראיתי גמל כו' לא הוה קשה מידי אבל באשר אומר אם לא ראיתי תיבת אם קשה לן והנה אי הוה אמר נמי שבועה שראיתי כו' לא הוה קשה נמי על תיב' אם דהכי מתפרש הן אם נשבע שראיתי הן אם נשבע שלא ראיתי בכל פעם הוה שבועה שוא אבל אחר שלא קאמר שראיתי ודאי קשה לן מאי אם לא ראיתי וע"ז משיב אביי שפיר תני כו' כלומר תני נמי שראיתי ודוק:

בתו' ד"ה באומר יאסרו כו' ואמר ר"ת דבנדר לא חיולה כה"ג כו' הרב' יש לדקדק לפירוש ר"ת אי אית' דלכך הוה שבוע' שוא הואיל שא"א לו לעמוד באיסור א"כ למאי הוצרכ' הש"ס לדחוק ולומר דבר שא"א להעלות על דעת האדם באומרו ודלמ' צפורא רבא חז' ואסיק לי' שמא גמלא טפי ה"ל לומר ודלמ' דגמר בלבו היום וא"כ אפשר לעמוד באיסור ולמה יהיה שבועתו שבועה שוא ודוק ועוד במאי דקאמר דבנדר כה"ג לא חיילה כלל א"כ מאי האי דמקשה הש"ס בנדרי' דף כ"ו על הא דנודרי' לנהרגין דקאמר דאומר יאסרו כל פירו' עולם עלי אם אינן של בית המלך דקמקשה כיון דאמר יאסרו כל פירו' עולם אסורי' עלי' כל פירו' עולם והלא לפר"ת לא הוה נדר כלל ואפשר לומר דאף דהמקשה נקט בדבריו לישנא דנדר אפ"ה לא קאי כ"א על שבועה דסבר ב"ה שם במתני' דגם נשבעי' לנהרגין וק"ל: והנה עוד נראה מפירוש' דר"ת דהשבועה חלה על דבר שא"א לו לקיים רק אנן אין מניחי' לו לעמוד בשבועתו ומלקין אותו על שבועת שוא ואוכל לאלתר דומי' דאמר ר"י על שבועה שלא אישן ג' ימים משא"כ בנדר דאינו חל כלל א"כ קצת יש לדקדק דלעיל בברייתא דקחשיב חומר' דשבועה מנדר ה"ל למחשב נמי את זה ודוק:

ראיתי בר"ן דכתב דלהכי הוה שבועת שוא והפירו' אינן אסורי' עליו דאי הוה רוצה לאסור עליו הפירו' לא ה"ל למתלי בדבר שא"א אלא ה"ל לאסור הפירו' בשבועה אלא ודאי לא לאסור הפירו' קמכוין כ"א להחזיק שקרו ע"ע. ולפירוש זה הי' אפשר לדקדק אמאי דמקשה לעיל דף כ"ה על הא דאמר עולא והוא שניכר לג' ב"א אבל לא ניכר בטוי הוא כו' דאימ' דקושט' כן הוא דאף גם הכא אמר יאסרו כל פירו' עולם עלי אם אינה של זהב וא"כ אם אינו ניכר לג' ב"א הרי הפירו' אסורי' עליו והוה שבועת בטוי וק"ל: הנה

אחר דחזינן הכא דבזמן שנשבע על דבר מה שא"א לחול עלי' שבועת בטוי אמרינן דהוה שבועת שוא א"כ ע"כ צריכנא לומר לר"ת דתנא דמתני' והש"ס דהכא דמפרש לי' דאמר יאסרו כל פירו' עולם עלי אם לא ראיתי גמל כו' (ובאמת כל אחד לחוד נמי הוה שבועת שוא והיינו אם אסר כפשוטו כל פירו' עליו וגם אם נשבע שראיתי) דבא לאשמעונן תרין ענייני שוא בדבור אחד וא"כ הי' אפשר לומר דאף באמת בשבוע' לא מצי למיסר החפץ עליו אם אסר החפץ עליו בשבוע' הואיל דהשבועה אינה חלה כלל הוה א"כ שבועתו שבועת שוא דומי' דכל הני וגם אם נשבע לבטל המצוה וא"כ הש"ס דהכא דאמר שאמר יאסרו כל פירו' כו' לאו למימר' דשבוע' בטוי כה"ג חיילה אלא אדרב' אינה חיילה וזהו נמי חד מעניין שבועת שוא דנקט בדבורו דומי' דפירש ר"ת בהני תרי וא"כ מאי קשי' להו לעיל דף כ"ה ד"ה מה שאין כן בשבועה כו' ע"ש ודוק:

דף כט:

בגמ' השתא משום שבועת בטוי כו' הא דנקט האי לישנא השת' כו' וה"ל להקשות כפשוטו על שבועת שוא. ואפשר דה"ק אי הוה אפשר לומר דאינו מחיי' משום שבועת בטוי לא הוה קשה מידי על שבוע' שוא דאחר דאפשר לפרש הא דאמר לא אכלה היינו שלא אכל כל הככר כולו אבל מקצת ממנו אכל וא"כ אחר שנשבע שאוכל אי הוה מפרשינן הכא שאוכל כזית משמע כדלעיל בלא אוכל א"כ בזמן שלא אכלה כולה כולה אבל מקצת ממנו אכל ולא הוה עבר א"כ על שבוע' בטוי וא"כ בזמן שנשבע שלא אוכלנ' והיינו כולה לא עבר נמי על שבועת שוא אחר שהי' יכול לקיים זה וזה הא דאוכל בכזית ודלא אוכלנ' היינו כולה אבל מקצת יאכל ולא הוה עובר א"כ אלא בזמן שיאכל כולה אבל השתא דאמרת לא אכלה והיינו כולה עובר על בטוי אע"פ שאכל מקצת ממנו א"כ ע"כ בזמן שנשבע שלא אוכלנ' כבר לשוא נשבע ועיין בתו' ד"ה שבועה שאוכל ודוק ותמצא:

שם בגמ' ואלא שמואל מאי קמ"ל דוקי' דמתני' קמ"ל נראה לי לפרש דלא כרש"י דה"ק דקמ"ל דלא תידוק הא דקאמר מפי עצמו דלא בא למעט מפי אחרים מכל וכל אלא דבא למעט דמפי עצמו דוקא הוא דאמרינן בין בפני ב"ד ובין שלא בפני ב"ד אבל מפי אחרי' דוקא בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא דומי' דאמר ר"מ בשבוע' עדות קמ"ל שמואל דמפי אחרים נתמעט מהדיוק מכל וכל דלגמרי לא ודוק:

שבועת העדות פרק רביעי דף ל' ע"א במתני' נוהגת באנשים ולא בנשי' כו' נקט בכל הני דבר והפוכו ובחד הו' די ואפשר דבא לרמז מאי דכתב הרא"ש דע"כ לא פטרינן כל הני אלא מקרבן שבועה אבל כשנותני' חרם בשביל עדות אף הם בכלל וצריכים לבוא ולהגיד

את מה שידעו כדי לברר הדבר על ידיהם וא"כ מזה שאמר דבר והפוכו נוכל לשמוע כן דה"ק נוהגת באנשי' ולא בנשים כלומר שאין נוהגת בנשים כמו שנוהגת באנשים דאלו באנשים נוהגת אפילו לענין קרבן שבוע' משא"כ בנשים שאין מביאין אבל מ"מ נוהגת בהן לענין הנ"ל וכן באחריני וק"ל:

בגמ' מה"מ דת"ר ועמדו כו' בג' ברייתות אלו צריכנא ליתן טעם אחר שעיקר הילפות' אתי' להו מג"ש דשני למאי הוצרך כל אחד להביא תחלה ילפות' מה דאינו לפי האמת. והנה בברייתא א' נוכל לומר דהוצרך לכך דאל"כ ה"א דע"כ הג"ש לא להאי ילפות' קאתי' דהרי הכתוב עצמו סותר להאי ילפות' דקמפרש אחריו אשר להם הריב להורות דדוקא בבעלי דינין קמיירי וה"א דהג"ש קאתי' לעני' דנילף עדים דהתם דצריכים להיות בעמיד' כמו בעלי דיני' דהכא לכך הוצרך לדרוש תחלה האי דרש' להורות דאין סוף הקרא סותר לג"ש בהאי מילת' דאף דבאמת דאיכא למימר דאין מוכרח לדרוש כן מדלא כתיב ואשר להם הריב מ"מ אין סתיר' ממנו ג"כ וק"ל:

ובברייתא הב' נוכל לומר דבא להראות לן דהג"ש מופנ' מצד אחד וק"ל. ובברייתא הג' נוכל למצו' ג"כ דבר מה ואין רצוני להארי' ודוק אתה ותשכח:

שם ת"ר ועמדו מצוה כו' אמר ר"י שמעתי כו' הא דמסיי' ר"י בדברי' ואמר שלא יהא אחד מדבר כל צרכו כו' כדי שלא נטעה לומר דגם ר"י גופי' יליף לי' מקרא דועמדו דאין להעמיד אחד מהם אלא או שניהם יעמדו וכו' לכך מסיי' נמי האי מלת' לומר דאין הטעם אלא כדי שלא יסתתמו טענו' של אחר ולאו מקרא קיליף לי' וק"ל. ולכך קאמר נמי שמעתי לומר דלאו מקרא קיליף אלא מכח סברא וק"ל:

דף ל:

ברש"י ד"ה הדייני' בישיב' והבא לחלוק כו' נראה לי דרש"י ז"ל מפרש למאי דאמר' הש"ס והאמר מר כו' דלאו לשון קושי' הוא דבאמת לכאורה אין כאן קושי' דמנ"ל דלא באה האשה לפני' בשעת משא ומתן כ"א בשעת גמר דין אדמקשה כן ובודאי שאין סבר' לומר דצריך לעמוד מלפני' כל זמן היות' שם כ"א בשעה שבאה לפני' ואח"כ רשות היה לו לישב לכך מפרש רש"י דלא הוה כ"א לשון שאלה דאם יארע מעשה כזה בשעת גמר דין דא"א לו לעמוד אפי' ע"י בר אווזא מה יעשה באותו שעה וע"ז קמשיב דאעפ"כ יש תקנ' מה בדיתיב כמאן דמסיי' מסאני' ור"נ לא הוה צריך לזה הואיל דבאת' לפני' בשעת משא ומתן ודעדיף מינ' עביד והנה ד"ה שלפני זה אשר מתחיל דייני' ס"א כלומר כו' נראה לי דאין זה לשון רש"י ז"ל אלא הגה' היא מאיזה תלמיד והמדפיס הכניס' לפני' והגה' זאת סביר' לה דקושי' קמקשה הש"ס על ר"נ ודלא כרש"י ז"ל כאשר פרשתיו

וכשרא' דמתרץ הש"ס דייתיב כמאן כו' הוה קשה לי' והלא ר"נ עביד התקנ' ע"י בר אווזא ואי הוה אפשר בהאי תקנ' ל"ל בר אווזא לכך קמסיי' הגה' הזאת ואומר זה לא דבר ר"ל דהתרצן באמת משני דר"נ מעולם לא דיבר כן לשמעי' להפריח עליו בר אווזא ולא עביד כ"א האי תקנ' דיתיב כמאן דסיי' מסאני' ודוק:

דף לא.

בגמ' מ"ד משחק בקובי' כש"כ מלך כו' בזה מדוקדק דקאמר
ורב אחא בר יעקב אמר כו' בלשון המוסיף על ענין הראשון וק"ל: שם במאי קמפלגי אמרוה רבנן כו' הנה נראה דמאן דשאל ראה דפליגי ר"מ ורבנן בסברות הפוכות דבעדות מחמיר ר"מ טפי מרבנן ובפקדון מחמירי' רבנן טפי מר"מ וע"ז שפיר השיבו הני רבנן דלא פליגי בסבר' כ"א במד' שהתורה נדרש' בהם ור"פ לא הבין דגם הם אפלוגת' דהתם סמכו רק דגם מפלוגת' הלזאת בלחוד מוכח דפליגי בהאי מדה וע"ז השיב להם מה שהשיב עד לבסוף וק"ל:

דף לא:

במתני' כיצד אמר לשני' כו' נראה דבא להורות לן החיוב בין
שקדמ' השבועה לכפיר' ובין שקדמ' הכפיר' לשבועה ועל כן הוצרך למנקט תרווייי' בשבועה שע"י עצמו אבל בשבוע' שע"י אחרי' לעולם הכפיר' אחר השבוע' היא ובזה מתורץ מה שדקדקו תו' בזה וק"ל:
בתו' ד"ה מההיא אין כו' עד דטעמא דר"מ משום דיליף פקדון בק"ו מעדות כו' הנה לפי המסקנ' דלקמן דמשמע דבעדות דוקא מוכח דנעשה בו מזיד כשוגג מדלא כתיב בי' ונעלם משום דכתיב בהדי' אחרינא דכתיב בהו ונעלם ובדידי' לא כתיב ונעלם ש"מ דעשה בו מזיד כשוגג משא"כ פקדון דלא כתיב בהדייהו ודאי אע"ג דלא כתיב בי' ונעלם אפ"ה אינו מוכח דחיי' על המזיד אם לא משום דילפינן בג"ש מעדות ועיין לקמן דף ל"ד ע"ב בתוס' שם א"כ לכאורה לא הי' אפשר למילף פקדון בק"ו מעדות אי לאו הג"ש דמה לעדות שעשו בו מזיד כשוגג משא"כ בפקדון וא"ת היא גופ' נילף בק"ו שנעשה מזיד כשיגג בפקדון מעדות בהא איכא למימר ודאי בטוי תוכיח ודוק:
עוד יש לדקדק קצת מנ"ל לרבנן גם השתא דלא נילף פקדון מעדות אפילו לענין מפי עצמו דלא נהו' כ"א בב"ד דמתחלה נילף בעדות עצמו מכח ק"ו מפי אחרי' ואח"כ נילף בפקדון עצמו ופי אחרי' בחד זמנ' מעדות דכולה צריך להיות בב"ד דוקא כמו שם ודוק:

גם יש לדקדק במאי דכתבו תוספ' דאפשר למילף פקדון מעדות בק"ו או במה מצינו א"כ מאי משני לקמן דף ל"ד ע"ב ודלמ' בק"ו יליף לי' ומאי בכד דמ"מ אח"כ נילף פקדון מעדות בק"ו או במה מצינו ודוק:

גם יש לדקדק במאי דכתבו דאי לא הוה פרכ' בבטוי ה"א דשבוע' בטוי גופא נילף בק"ו מעדות כו' א"כ לר"ש לקמן דף ל"ד דאמר דלא ניתן זדון שבוע' פקדון לכפר' א"כ נילף בטוי מפקדון למושבע מפי אחרי' ולא מצינו במקום מן מקומות דאית לי' לר"ש כן ודוק:

בד"ה משביע אני עליכם כו' עד לבסוף והשת' ניחא כו' ודאי פשט' דדבריהם א"א לפרש כ"א דלכאורה הוה אפשר לומר דלרבנן אף השבוע' צריך להיות בב"ד דוקא במפי עצמו ובהא פליג ר"מ עליהם אבל בכפיר' מודה להו מדרש' דלאחת אבל א"כ ודאי יש לדקדק היכי קס"ד לומר כן דא"כ מנ"ל לעיל לומר דר"מ סבר דון מנה ומנה בעדות ודלמ' בכל דוכת' כרבנן סבר דדון מנה ואוקי באתר' ושאני הכא דמקר' דלאחת מוכח כדברי' לפי דרשתו ודוק:

בגמ' אמר שמואל כו' עד פטורין עד שישמעו השבו' מפיו מסיים בזה למעט נמי שילח ביד שליח וגם רץ אחריו הוא בעצמו והתרצן ס"ד שהמקשן לא העלה על דעתו דיש נפקות' מה בענין רץ הוא בעצמו ולכך משני רץ אחריהן איצטריכ' לי' כו' וע"ז השיב המקשן דאעפ"כ קשה לי' ממתני' הקדומה דע"כ מדתנ' לתרווייהו ש"מ שבא למעט אע"ג דיש לפנינו שני דברי' לחיוב והיינו רץ וגם שלח שליח (ובזה מתורץ ודאי מאי דהקדי' להקשות מן המאוחר קודם הקדום) וק"ל:

דף לב.

שם דלמא אורח' דמילת' קמ"ל פי' אמר אשר נאמר בפקדון קמ"ל דאמר דהכא נמי אורח' דמילת' היא ואי לאו דנאמר שם ג"כ אמר ה"א דהכא דוקא ודוק:

שם ת"כ דשמואל כו' ואם בפקדון חייבין סיים בזה (לפי דברינו שכתבנו לעיל דשמואל אשמעונן אפי' בשרץ וגם שלח שליח) כדי שלא נטעה דדוקא שלא עשה דבר אחר כ"א שרץ אחריהן אבל אם שלח ג"כ שליח ואמר להם אזי חייבין לכך סיימ' הברייתא ואם בפקדון חייבין לומר דלהכי לא נקט' גם את זה לאשמעונן דאפ"ה בפקדון חייבין וק"ל:

בגמ' ר"י אמר כו' כגון שכפרו כו' ותוך כדי דבור כדבור דמי אפשר שלכך מאריך ומדבר בלשון כפל לרמוז דאפשר למיקם ג"כ מתני' בגוונ' דמקשי' תוס' בד"ה שבוע' שאין אנו יודעי' כו' וק"ל:

בגמ' מתני' דלא כהאי תנא כו' הנה לא קאמר מתני' דלא כר"א בר"ש לכך הי' נראה לכאורה דה"ק מדחזינן דבמתני' קתני בסתמ' האי מלת' באין חולק ש"מ דפליג על תנ'

דברייתא דסבירא לי' דיש חולק בדבר והיינו ר"א בר"ש וכה"ג מצינו כמה פעמי' בש"ס דוק ותמצא ובכן יש לומר ג"כ במאי דאמר אח"כ לימא בהא קמפלגי כו' דיש דביקו' לדקודם דאחר דרא' דרצה לומר דתנ' דמתני' פליג על תנא' דברייתא מדלא הביא במתנ' דפליג ר"א בר"ש ועל דבר זה הי' באפשר לומר באמת דלעולם דגם תנא דמתני' סבר דפליג ר"א והאי דמסתם סתים הדבר בלי חולק דלמ' משום דרצה לפסוק כת"ק דר"א בר"ש לכך סתם כוותי' כדרכי' דרבי בכל מקו' דרצה למפסק כחד תנ' רק דלהאי מלת' אפשר לומר דע"כ לא אמרינן כן אלא בדבר שנוה@נ השתא אבל הלכתא למשיח' לא אמרינן וכדאי' בכמה מקומות. א"כ זהו שאמר לימא בהא קמפלגי כו' כלומר דפליגי בדבר שנוהג השתא וא"כ איכא למימר בי' דאף דתנ' דמתני' אית ליה דחולק ר"א בר"ש מ"מ שפיר קעבי"ד רבי דמסתם קסתים לומר דהלכת' כוותי' דת"ק רק דעל דבר זה לכאורה הוה קשה דה"ל למפלגי בהדי' בהאי פלוגתא דעד א' איכא לשבוע' או לממון לכך קאמר דפליגי בגורם לממון ודבר זה נוהג נמי השתא ודוק בכל זה ותמצא כי נכון הוא:

שם בגמ' הכל מודים בעד סוטה כו' דכתיב ועד אין בה כל שיש בה לא נקט הלשון דאי' שם בסוטה בהאי מלת' ע"ש והנה ראינו דהתוס' דחקו עצמם בד"ה הכל מודי' כו' דאין העד יכול לומר בלא עדותו ע"י עדי קנוי וסתיר' תשת' כו' ובאמת יש לתמוה עליהם דלכאורה נראה כאלו לא ראו מה דאי' שם בהדי' בש"ס דבזמן דאיכא עדי טומא' בעולם אין המים בודקי' אותה וא"כ אין לעד טומא' לומר בלא עדותו ע"י עדי סתיר' תשת' כו' רק דהי' אפשר לבע"ד לומר עדיין דע"כ לא קאמרו כן אלא בזמן שיש ב' עדי טומא' אבל בעד אחד לא אבל תוספו' שם כתבו דאין חילוק דאפי' בדאיכא עד טומא' בעולם אין המים בודקי' אות' ע"ש וא"כ איכא למימר דהכי קאמר הכא ועד אין בה כל שיש בה כלומר בכל ענין שיש בה עד טומא' אחד הרי הוא כמו שני עדי טומא' בכל ענין ועיין שם בתוס' ודוק:

דף לב:

בגמ' דאמר מר חזר' שבוע' למחוי' לה כו' יש לתרץ קושי' התוספות בזה דהש"ס ניחא לה לפרש מלת' דאביי בהכי אחר שראתה דקאמר סתם הכל מודים בעד אחד ולכאורה הוא תמו' דהלא בעד אחד בסתם הוא דפליגי אבל באשר נאמר דמאי שאמר הכל מודים בעד א' קאי אדבתרי' דהכל מודים בשכנגדו חשוד על השבוע' והיינו כמו שם דאמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כן דומי' דהכי מיירי הא דעד א' במקום שאמרינן בי'

משאיל"מ כהא דר' אבא. א"כ אינו צריך לפרש בהדי' הואיל דעלי' קאי ואביי גופי' ניחא לי' טפי לומר דבריו בהאי כדי שיכול לקצר דבריו וק"ל:
שם בגמ' הכל מודים בעד מית' כו' דאמר לדידה ולא לב"ד כו' וקמ"ל דלא נימא דהתורה הקפיד' דצריך למימר דוקא בב"ד וק"ל:
שם ש"מ משביע עידי קרקע כו' אפשר דלהכי קמדקדק דוקא על רב פפא דאל"כ מאי קמ"ל בזה וק"ל:
שם לא צריכנא כו' והא קמ"ל דתוך כדי דבור כו' מה שפרש"י דלא בא לאשמעונן חיוב' דכופר כו' הוא דוחק גדול ונ"ל טפי לפרש דחיוב' דכופר קמ"ל וקמיירי דאחר שכפר הראשון הודה תיכף תוך כדי דבורו ואח"כ כפר השני וקמ"ל דהשני חייב ואינו יכול לומר אחר דכבר כפר הראשון לא הפסדתיך כלום ואי משום מה שהוד' אח"כ הראשון בתוך כ"ד אפ"ה אין הודאתו כלום קמ"ל דלא אלא מה שהוד' הראשון הוה הודא' ודוק:
שם אבל כפיר' והודא' אימא לא קמ"ל מה שדקדקו תוס' על זה יש ליישב אחר שהי' אפשר ליישב הרישא כדרך שכתבו תוס' לעיל בד"ה שבוע' שאין אנו יודעי' לך עדות כו' ע"ש ודוק:
שם בשלמא לר"ח דמוקי להוה כרי"ה רישא אפשר לצמצם סיפא אצטריך לאשמעונן כו' כד נדקדק בלשון הש"ס דלא קאמר תחלה נמי רישא אשמעונן אפשר לצמצם כו' לכך אמינא דגם הכא אפשר ליישב לישנא דבשלמא. דהנה לכאורה היה אפשר לתרץ קושי' הש"ס דדלמא הסיפא אתי' לגלוי' ארישא דלא תימא הרישא קמ"ל דאפשר לצמצם כרי"ה ותוך כ"ד לאו כדבור דמי קמ"ל הסיפא דהוה כדבור ודומי' דהכא יתפרש הרישא. והנה לכאורה גם על ר"ח יש לדקדק דהוה דוחק ודאי דנוקים למתני' דלא כהלכת' כר"י הגלילי אבל באשר נאמר דבאמת גם ר"ח לא מוקי' לרישא כרי"ה רק דה"ק ידהוה אפשר למיקם הרישא כרי"ה אי לאו דהוה מילה לן הסיפא דתוך כדי דבור הו' כדבור ובכן באמת קא מוקים גם הרישא כן וא"כ ע"כ ר"י דפליג עליו ע"כ סבירא לי' דא"א להעלות על הדעת אפילו אי לא הוה קתני לסיפא דהריש' אתי' כרי"ה וא"כ ע"כ קשה קושי' דילי' ודוק כי כן העליתי לפני תלמידי בדרך צחות וכן על לישנא דבשלמא הסמוך ישבתי ולא רציתי להאריך ובקל תוכל למצוא:

דף לג:
במתני' משביע כו' נקט הני תרי גווני דאי הוה אשמעונן
הרישא ה"א בהא אמרינן דאין חייבי' אלא אחת ברישא דרישא משום דאפשר לפרש דבריו דקתבע הני ד' מילי אשר בידיו בתערוב' וע"ז השיבו לו העדים לכך אינן חייבי'

אלא א' משא"כ בחטי' כו' שאין שייך לומר בהם תערוב' אימא דחייבי' על כל אחת וכן אפכא וק"ל:

שם במתני' שחבל בי חבירי ושהדליק גדישי בי"כ כו' הוצרך לומר ולפרט הני תרי מילי דאי הוה אשמעונן שחבל בי חבירי בי"כ ה"א דלעולם גם בי"כ אמרינן קים לי' בדרב' מני' והא דחייבי' הכא היינו דוקא בחבלה אחר שגילה התורה התשלומי' כדאמרינן בכתובות בפירוש גלה התורה דמשלם ואינו לוקה דכתיב יד ביד ודומי' דהכי נאמר ג"כ לעני' כרת בי"כ לכך הוצרך לאשמעונן שהדליק גדישי ואי אשמעונן הא ה"א בהא משלמי' דמיירי שהדליק באמת קודם י"כ ובי"כ הלך אות' אש ושרף הגדיש ואפ"ה נקרא על שמו כאלו הוא הדליקו כדאמרינן בב"ק כתיב כי תצא אש מעצמו וכתיב שלם ישלם המבעיר כו' והטעם דחיי' משום דאשו משום ממונו כדאי' שם קמ"ל הא נמי וק"ל:

בגמ' אליבא דר"א בר"ש לא תיבעי לך כו' לכאורה יש לדקדק מאי קמ"ל דלא קמבעי לי' אליבא דר"א בר"ש דמילתא דפשיטא הוא לכאורה ואמינא דאחר דאי' שם בב"ק דרב סבר דאף לר"א בר"ש אמרינן דפטור אם לא בשרא' עדים משמשים ובאי' ושמואל פליג שם עליו וא"כ לרב הו' אפשר למבעי ג"כ אליבא דר"א בר"ש ועיין בתו' שם דכתבו דסוגי' דהכא לא קאי כ"א אליבא דשמואל ואפשר דמרומז דבר זה בתיבת לך דקאמר ואפשר דבאמת לשמואל גופי' קאמר כן וק"ל:

ועוד זאת נראה לומר אחר דרצה רב המנונא לומר דע"כ לא קפטר רב אלא בשחייב עצמו עדיין במקצת אבל בפוטר עצמו מכלום מודה רב דחייב ע"ש והש"ס מסיק שם דבכל מקום פוטר רב וא"כ אפשר דבא כאן לרמז דבר זה דאליבא דרבנן אין לחלק ולעולם איכא למבעי בעי' הלז ודלא כרב המנונא אליבא דרב וה"ק כי היכי דאליבא דר"א בר"ש לעולם ליכא למבעי בעי' הלז כן אליבא דרבנן לעולם קמבעי' לי' וק"ל:

דף לה:

ר"ש אומר חייב כאן כו' ועוד ק"ו כו' הוצרך לזה להורות דאע"ג דאית לן הג"ש אפ"ה לענין דברי' אלו לא ילפינן מהדדי וק"ל:

שבועת הפקדון פרק חמישי. במתני' נוהג באנשי' ובנשי' כו' דלא תימא הואיל דאית לן הג"ש דתחט' תחט' נילף משבועות עדות דאינו בכל אלו קמ"ל וק"ל:

שם ואינו חייב על שגגת' גרידת' ומה חייב על זדונ' כו' יש ליתן דביקו' לדמאוחר אל הקודם דלא תימא הואיל דלא דמי' כלל למעילה דשם אינו חייב קרבן כ"א על שגג' וכאן אינו חייב על שגג' א"כ גם לענין קרבן דלהוי שוה ב' שקלי' נמי לא נילף ממנו קמ"ל וק"ל:

שם אנסת ופתית את בתי כו' נקט לתרוויי' דאי לא הוה נקט כ"א פתית את בתי ה"א בהא פליגי רבנן דמי יימר דלא ישא אות' והרי הוא פטור מקנס ולכך ודאי בושת ופגם קתבע דאפי' ישא אות' הרי הוא חייב ליתן לה כדאי' בכתובות בושת ופגם יתן מיד אבל באנוס' דאפי' אם ישא אות' צריך ליתן הקנס אף הם מודי' דקנס קתבע קמ"ל וכן אפכא נמי ה"א בהא פליג ר"ש וק"ל ועיין לקמן:

דף לז.

בגמ' כיון דחידוש הוא דבכל התורה כו' דהנה ליישב
הלשון דבכל התורה כולה כו' אפשר אחר דלא מצינו דמביאי' קרבן על המזיד כ"א עוד ג' זולתו והא דבפקדון מביא קרבן ילפינן מג"ש דתחט' מעדות וכבר קיימא לן לרבנן דון מינה ואוקי באתר' וא"כ אף כאן הי' אפשר לומר אוקי באתר' והיינו דאף דלמידין מעדות דמביא קרבן על המזיד היינו דוקא בדלא אתרו בי' אבל בדאתר' בי' אוקי באתר' והיינו דלהו' דומה או לשפח' חרופ' דלוקה ואינה מביא' קרבן או להוי דומה לדנזיר דלוקה ומביא קרבן או דלהו' דומה להבא על שפח' חרופ' דמביא קרבן ואינו לוקה כמו בעדות וא"כ שפיר קאמר הואיל וחידוש הוא כלומר דלא מצינו במקום אחר כן כ"א בג' אלו א"כ אין אנו יודעי' למי הוא דומה וק"ל:
והא דקאמר ב' דברי' באומרו והכא מייתי חייב נראה דאחר דהוא מסופק אם הקרבן מכפר על זדונו מכל וכל דאינו צריך עוד לעונש אחר א"כ הקרבן להקל בא ושייך א"כ הלשון דמייתי כלומר דודאי ברצונו הטוב הוא מביאו אבל אם נאמר דאף דלוקה הוא מחויב להביא הקרבן א"כ שייך לומר בי' לישנ' דחייב וק"ל:
שם בגמ' א"ל תניני כו' ומאי חומר' כו' א"ל רבא בר איתי מאן תנא כו' כדנדקדק איזה דקדוקי' בהא סוגי' יתורץ נמי מאי דלכאורה נראה דוחק דמתחלה פשטו לי' דיתחייב מלקו' ולא קרבן ואח"כ פשטו לי' אפכא ולא הוה קשה להו הברייתות להדדי זולת בעי' דילי'. דהנה יש עוד לדקדק למה קאמר רבא בר איתי' לישנא דמאן תנא כאלו ודאי לי' דהדבר כן ולמה לא קאמר ודלמ' ר"ש היא כאשר נאמר בכל מקום אשר דוחה הפשיטות וגם למה קאמר מתחלה ומאי חומר' דניחא לי' לאינש כו' ולכאורה אין זה חידוש כולי האי דהוצרך לפרש עתה אחר שפשט לי' הבעי' וגם לכאורה יש לדקדק על רבא בר איתי דאף דנודה דאליבא דר"ש קאי אפ"ה מוכח דאליבא דרבנן לא עבדינן בי' תרתי מלקות וקרבן דאל"כ ה"ל למאן דתנא האי ברייתא לאשמעונן אליבא דרבנן רבות' טפי דחמיר' שבועות הפקדון מעדות דעבדינן בה קרבן ומלקות. ולכך אמינא דאלו דפשטו לי' מהאי ברייתא כן היו דעתם דע"כ האי ברייתא אליבא דר"ש נאמר דאליבי' נמצא חומר בפקדון

מבעדות ולא אליבא דרבנן דאל"כ ה"ל לאשמעונן רבות' טפי אליבייהו ולהכי קאמרו והאי חומר' כו' דאין למצוא חומר' אחר' כ"א זאת אליב' דר"ש וא"כ בעייתך נפשוט דאליבא דרבנן ע"כ לא עבדינן בי' תרתי ולא הוצרכו לפרש הי מנייהו עבדינן בי' אליבא דרבנן דכבר ידעו ממקומו' אחרי' דמוכח משם דקרבן מביא ולא מלקו' ובא רבא ודחה פשיטותם דלעולם נימא דלרבנן תרווייהו עבדינן בי' ואי משום דא"כ ה"ל לאשמעונן אליבא דרבנן רבות' טפי זה אינו דמאן תנא כו' כלומר דר"ש גופי' אמר זה הדבר ולא תנא אחר אליבי' וא"כ ר"ש גופי' בא להראות את דבריו דלא ניתן לכפר' ואיך יאמר דבר דלי' לא סביר' לי' ובזה מדויק שפיר לישנא דמאן תנא וק"ל וקמהדר רב כהנא בר מינה דההיא כלומר זולת דחייתך נדח' הראי' נמי וק"ל: שם ת"ש אין חייבי' כו' מאי לאו בדאתרו בי' אפשר לומר דהי' לו קצת הוכח' בזה מדאמר מה הן חייבי' על זדונ' אחר שאמר אין חייבין על שגגת' להראות בא דאינו פטור מקרבן כ"א על שגגת' אבל על זדונ' לעולם הוא חייב וקדחי לי' ה"נ דלא אתרו בי' ואי משום דהקדי' לומר ואין חייבי' על שגגת' יתפרש כאשר כתבתי לעיל במתני' וק"ל:

שם ת"ש לא א"א בנזיר טמא כו' הנה נוכל לפרש גירס' דלפנינו ע"פ הילפות' דספרי דרצה למילף דיתחייב בנזיר טמא קרבן במזיד וקאמר לא"א בנזיר טמא דלוקה ולמה יתחייב בקרבן משא"כ בפקדון דאינו לוקה ולהכי דין הוא דיתחיי' בקרבן וקדחי הוא דה"ק לא"א בנזיר שכן נפטר במלקו' כלומר דהקרבן לא יביא כ"א לטהרו וא"כ מנ"ל למילף מקרבן שבא לכפר וכדאי' בתו' וק"ל:

שם אלמא קסבר רבה כו' לכאורה יש.לדקדק על לשון זה מאי בא לאשמעינן דסבר רבה כן והלא בהדי' ובפירו' אמר כן ואמינא דלכאורה הוה אפשר לומר דע"כ לא קאמר רבה כן כ"א בדאיכא העדים לפנינו ומשום הכי הוה כפיר' דברים בעלמא אבל בשאינן לפנינו לא אמר דהוה כפיר' דברים ועיי' לעיל דף ל"ג ע"א בתו' ד"ה הא קיימא שטי' כו' ולהכי בא לאשמעונן דזה אינו אלא לעולם בין שהם בפטנו או שלא בפנינו אית לי' דהוה כפיר' דברי' וזה שאמר אלמא קסבר רבה כו' שיש עליו עדי' כלומר דאיכא עדים בעולס הרי הוא פטור ואפשר לומר דהוכחתו הוא מדהוצרך רבה לפרש ולומר מכלל כו' ואיכא עדים כו' לא ה"ל לומר כ"א מכלל דכי לא אתרו בי' כו' וממילא הוה ידעינן דמיירי בדאיכא עדי' דהלא עלי' קאי אלא ש"מ דה"ק ואיכא עדים בעולס אע"פ שאינן לפטנו וק"ל:

.תו' ד"ה מאי אינו לוקה כו' הנה הי' אפשר לתרץ קושית' ולפרש הברייתא לפי הגירס' דהכא דאפשר דהתנא רצה למילף מזיד דפקדון דיתחייב בקרבן מבמזיד דנזיר וקאמר

א"כ לא"א בנזיר שכן לוקה כלומר דאע"ג דמחויב בקרבן נוכל לקייס בי' ג"כ עונש הזה דמלקות ולא עבדינן בי' תרתי הואיל דהקרבן לטהרו בא משא"כ בפקדון אס נאמר דיביא קרבן ע"כ אינו לוקה דתרי דברי' לא עבדינן בי' וא"כ לאו ילפות' הוא זה וקדמת' לי' המדח' דה"ק שנפטר במלקות והקרבן לא בא כ"א לטהר' ופקדון נילף מיני' דלא נפטר במלקות כ"א צריך עוד לקרבן ואינו דומה קרבן זה לקרבן דלשם וא"כ ליכא למילף ממנו ודוק בזה. גם אפשר לומר דרצה למילף ממנו דיתחיי' באונס בפקדון כמו בנזיר וא"כ ה"ק לא"א בנזיר שכן לוקה ולכך החמירה התורה עליו ג"כ באונס משא"כ בפקדון וקדחי המדח' דה"ק שנפטר במלקות והקרבן לטהרו בא וכנ"ל ודוק גם בזה ואל תשבני דא"כ בקיצור ה"ל להשיב דאינו דומה האי קרבן לקרבן דהתם דגם לפי דבריהם יש לדקדק כן וק"ל:

וע"פ הגירס' דהביאו מספרי ודאי יש לדקדק למאי דבעי מילף שוגג ממדד ולמה לא יליף ליה מאונס גופי' בהאי ק"ו דרצה למילף מדד מאונם וי"ל:

דף לז:

בגמ' ת"ש חמורה ממנה כו' מדקאמר לוקה מכלל דאיכא עדים כו' א"ל ר"מ בר מינה דההיא כו' הנה בכאן לא יתפרש לכאורה היטב הלישנא דבר מינה כדפרשינן לעיל. גם יש לדקדק היאך רצה להשוו' הסיפא לרישא ודלמא הרישא מיירי בעדיס ולא הסיפא כי היכי דהרישא אינה דומה לדסיפ' לענין מזיד ושוגג נאמר נמי דאינו דומה לענין עדיס ואמרתי לפני תלמידי דאפשר דהוא היה מפרש דהרישא והסיפא בחד גברא קמיירי דנשבע בזדון דפקדון ובשגגת קרבן והיינו דידע שיש לו הפקדון אבל אינו יודע שיתחייב עליו קרבן בשבועתו ודחקו ליה לפרש הכי דאל"כ למאי נקט שחייב על שגגתו קרבן דלפי דעתו אין זה חומר' דגם התס מייתי קרבן ולא היה מחלק במאי דמחלק לעיל דאלו התם חטאת בת דנקא כו' אלא ע"כ דתרוויי' בחד גבר' קמיירי וא"כ קחשב שפיר מאי דמחמיר התורה בי' דיתחייב תרתי וא"כ שפיר קאמר ר"מ בר מינה דההיא כו' כלומר זולת מה שיש לתרץ דלא מיירי בחד גברא אלא כדלעיל דבתרי גברי מיירי יש לתרץ עוד כדר"כ וק"ל:

שס בגמ' ת"ש לא"א בנזיר כו' יש לדקדק קצת לפי מאי דגרסו תום' לעיל ע"פ הספרי א"כ מאי קשי' ליה הכא דהלא הוא רצה ללמוד מזיד דנזיר מפקדון דיתחיי' במלקות כמו התם וא"כ מנ"ל לומר ולדייק ה"ד אי דליכא עדים כו' הלא נוכל לומר דבאמת ה"ק דהיאך אתה רוצה ללמוד דיתחיי' בנזיר אף בעדים דלוקה מן מקום דליכא עדים ואינו לוקה ודוק בזה כי י"ל:

בגמ' אימא סיפא כו' אלא מהא ליכא למשמע מינה מה שמקשה אב"ן לב דהלא מוכח ההיפוך דמביאי' קרבן על שעבוד קרקעות דאל"כ מאי קמרבה בזה הכלל יש ליישב במאי דמצינו לר"מ דאית לי' אין נשבעי' על הקרקעות ואפ ה סבר דנשבעי' על העבדי כדאי' בב"מ דף ק' וכן מצינו בתוס' ריש פ' נערה שנתפתת' דכתבו בהדי' דאיכא מאן דסבר דאין מביאי' קרבן על שיעבוד קרקעות ואפ"ה על עבדיס מביאיס עיין עליהם וא"כ ודאי ההיפוך אינו מוכת דאף דמתט' אית לה דנשבעי' על עבדיס על הקרקעות אפשר דסבר לה דאק נשבעי' וק"ל: בתו' ד"ה ואין מביאי' כו' עד וצ"ל דכולהו משכחת כשמחל השעבוד ור"י דהכא נאמר דמיירי דאין לו ב"ח ויש לו משועבדי' ואף דשעבודו דאוריית' מ"מ חכמים אפקוהו לשעבוד' וק"ל:

בד"ה מתני' נמי דיקא כו' עד ומיהו קצת תימא כו' עד א"כ אין כאן קרבן עכ"ל הרבה יש לתמו' על דבריהם דמשמע במקום שאין נשבעי' עליהם מן התורה אף שנשבע אח"כ מדעתו אין מביאי' קרבן עלי' ומנ"ל לומר כן דא"כ ה"ל למתני' נמי לאשמעונן בכופר הכל דאינו מחויב לישבט מן התורה דאף דכבר נשבע לא יביא קרבן ובאמת בכל מתני' לא משמע דמיירי במודה במקצת כ"א בכופר הכל דה"ק תן לי פקדון ותשומ' יד כו' שבוע' שאין לך בידי כו' דמשמע שנשבע שאין לו בידו מאומ' ואפ"ה מביא קרבן. וגם קשה דא"כ הוא דהא בהא תלי' דאם אינו מחויב לשבנג עלי' אינו מביא קרבן אם כבר נשבע א"כ למאי הוצרך למעט קרקעות שטרות מקרבן שבועה אחר דכבר הם נתמעטו בשבועה גופי' דאין נשבעי' עליהם כדאי' לקמן בפ' שבועות הדיינין מכלל ופרט וכן לפי מאי דכתבו תוס' בב"מ דאיכא מיעוט אחר דנתמעטו קרקעות משבועה לר"מ דדריש התורה ברבוי ומעוטי ובודאי גם ר"א דאף דפליג לענין השבה על רבנן מודה הוא לענין שבועה גופא וסבר כר"מ דלשס דאית ליה מיעוט אחר ולהכי לא מצינו דפליג על רבנן ויסבור דנשבעי' על הקרקעות דהוה רבות' טפי וגם אי אית' דפליג ג"כ שס א"כ למאי הוצרך הש"ס דב"מ דף ק' לדחוק נפש' למצוא תנא מאן דאית ליה דנשבעי' על הקרקעות וסבר מתחלה דר"מ אית ליה כן ואח"כ כשדת' הש"ס דבריו נכנס בדוחק ולמה לא אמר דר"א אית ליה כן אלא ודאי גם ר"ח לא פליג בשבועה גופא ואית ליה מיעוט אחד כר"מ וא"כ לר"י דאמר דאף הוא מודה לענין שבועה מדכתיב מכל ול"ל למעט הכא לענין קרבן הואיל דכבר אית ליה המיעוט לענין שבועה גופא. וע"ז הי' אפשר לומר ולתרץ דבאמת דדא ודא אחת היא וזהו המיעוט באמת היינו מכל אשר יש לו בזה דנתמעטו קרקעות הן לענין קרבן הן לענין שבועה גופא הואיל דהא בהא תלי'. אבל כל זה נראה דותק וגם דא"כ היאך יפלוג בר פלוגת' דר"י דהוא ר"א דבן פדת על סתם מתני' דלקמן וכל הש"ס

מלא' מזה דאין נשבעי' על הקרקעות ומעולס לא מצינו מאן דחולק בזה אלא ע"כ לומר דאין תלוי זה בזה דאף דאית לי' לר"א ב"פ דאין נשבעי' על הקרקעות מ"מ סבירא לי' כשנשבע מייתי קרבן:

עוד יש לדקדק על קושיתס דאף דנתמעטו קרקעות משבוע' מ"מ מצינו דנשבע עליהס ע"י גלגול והיינו שנשבע באמת על המגלגל היינו המטלטליס ונשבע על שקר על המתגלגל דהוא הקרקע ולהכי יביא קרבן עליו ודוק גם בזה: והגה לפי מה דכתבתי לעיל בשם התום' דכתובות פ' נערה דאף דאית ליה לר"א אליבא דר"י דמביא קרבן על הקרקע מהמיעוט דמכל אפ"ה על העבד לא יביא קרבן א"כ למה לא קאמר לעיל דף ל"ד ע"א דאיכא בינייהו אליבא דר"י עבד והוצרך לומר קנס א"ב ודוק:

עוד אמרתי דאפשר לומר דהא דקאמר ר"פ מתני' נמי דיק' קאי אדלעיל דקאמר תסתיי' דר"י אמר פטור קאמר הוא דממתני' נמי מוכח דאחר דהוא סובר הלכה כסתם מתני' בכל מקום וא"כ ודאי מסתיי' ואפשר לפרש באמת דברי התו' כן וק"ל:

דף לח.

בגמ' ר"א אומר לא לך כו' הש"ס הביא גם הא דר"א

בברייתא אע"ג דכבר נאמר כן בשמו במתני' כדי להורות דלא תימא דמצריך שבועה תחלה ובאחרונה דכן היה משמעות דמתני' דקאמר עד שיאמר שבוע' באחרונ' וקאי אמאי דנאמר כבר דהוזכר שבועה .בתחלה ומוסיף הוא לומר דיאמר ג"כ שבועה באחרונ' קמ"ל דלא וק"ל:

ואמרתי ג"כ דהביא גם הא דר"ש דלא תימא ר"מ ור"י בהא מילתא גופא דר"ש פליגי וק"ל: שם מאי דאמר עד דאודי לי' אודיי כו' קאמר ב' פעמי' בכפל דרצה לרמז דאי איתי' דר"מ בתרוויי' סבר דהוה פרט גם במתני' ה"ל לר"י לאפלוגי עלי' בשלמא לדידי אפשר לומר דפליג עלי' בברייתא ולא במשנה הואיל דבברייתא מצא לפלוגי עלי' בתרתי מילי בין בלא לך ובין בולא לך משא"כ לדידך וק"ל:

שם אלא הא מני רבי היא כו' אפשר ליישב גירס' שלפנינו לפי מאי דגרס רש"י ואי משום דה"ל לתרץ ר' יהודה היא דזה נראה לו דוחק גדול הואיל דהוזכר ר"מ אח"כ דאמר אפילו חט' כו' ולא פליג על הת"ק דהוה ר"י כמו דפליגי בהדדי בברייתא לכך משני רבי היא וטעמי' דנפשי' קאמר ולא רצה להזכיר מאן דפליג עליו בזה וק"ל:

עוד אפשר לומר ולתרץ גירס' שלפנינו לפי פירש"י ולא כדגרסי בספר ישן דהנה נאמר דאף דבאמת סביר' לי' ר"י דיותר חייב על כל אחת בולא לך מדלא לך לאו טעמי' הוא דסבירא ליה דלא לך הוה כלל אלא אדרבה דסבירא ליה דאחר דהוה פרט כולי האי

דנחלק כל אחד טובא מדבר חבירו לכך לא קאי פרט השני כלל על השבועה שאמר בתחלה וזהו נראה באמת כוונת רש"י בד"ה הכל מודים כו' עד דלא אשבוע' קאי וק"ל וא"כ גם הכא לא רצה לתרץ הא מני ר"י היא דא"כ לא ניחא ליה לומר ולתרץ אירשא דקתני שבוע' שאין לכם כו' כמו שמתרץ אליבא דר"מ לומר בכאן אפכא דלא לך כאומר שבועה שאין לכם דמי דהלא אין טעם דלא לך כלא לכם דהתם הוה הטעם משום דהוה פרט ונחלק משבועה שאמר בראשונה ואלו הכא הוה הטעם משום דהוה כלל ודוק:

בגמ' והא תני ר"ח כו' הא דלא מקשה הני תרי דר"ח אהדדי זולת האי מאן דמחיי' אכלל נמי י"ל דסבר האי דאמר ט"ו היינו בחד גברא אשר כיחש לחמשה כדתני במתני' נוכל למצוא שחייב ט"ו חטאות והא דתני עשרי' היינו אם נחשוב כל החטאות של רישא וסיפא הן דכללי הן דפרטי והיינו כשאמר לאחד שבועה שאין לך חייב אחת וכשאמר שבועה שאין לך חטי' ושעורי' וכוסמי' חייב ג' הרי ד' חטאות וכשאמר לחמשה שאין לכם הדר חייב א' הרי ה' וכשאמר להם שבועה שאין לך כו' הרי עוד ט"ו הרי ך' אבל השת' דתירץ לי' דהתנ' כללי לא קחשב א"כ א"א לתרץ כן וק"ל: בתו' ד"ה כללו של ר"י כו' עד וי"ל דמ"מ ה"ל למימר אף ולא לך ע"כ לכאורה יש לדקדק לפי גירס' דספר ישן דגריס בדר"י לא לך משום דהוה פרט טפי מבולא לך א"כ הדר' קושי' תוס' לדוכת' דהיאך היה אפשר לומר אף לא לך כו' דהלא לדידי' לא לך הוה פרט טפי מבולא לך ומאי אף דקאמר וע"כ צריכנא לומר דאף לפי גירס' ההיא היה ליה לומר אף ולא לך וממילא הוה ידעינן דבתרוויי' הוה פרט צדידי' אבל על זה יש לדקדק דע"כ ר"מ ור"י הוה מדברים בהדדי והיה יודע כל אחד מה שבפה חבירו וכל מאי דמסופק לן בא לן על המסדר דבריהם בברייתא היאך יפורש דבריו וא"כ היאך היה אפשר למסדר לומר בדברי ר"י אף ולא לך דא"כ הוה משמע דר"מ לא סבר דהוה פרט כ"א לא לך ולפי האי גירס' דספר ישן לר"מ לא הוה פרט כ"א ולא לך ודוק:

עוד יש לדקדק בהאי סוגי' היאך עלה על דעתו להגי' למתני' אפילו חד פעם טפי ה"ל להגי' הברייתי' בדברי ר"י דאמר לא לך וגם ולא לך וכה"ג מצינו כמה פעמים מאי חזית דמהפכ' למתני' תהפך הברייתא ודוק:

דף לח:

בגמ' ה"ד אי דפריש מניינ' את' לאשמעונן קצת יש לדקדק ולא כמו שדקדק ן' לב אלא אפכא ודלמא ר"ח את' לאשמעונן דאכלל נמי מחייב והא דאמר עשרי' קאי על חטין וא"כ ע"כ דאכלל נמי מחיי' ותירוצא דמהרש"א לאו כלום הוא לענייי' זה ע"ע דהלא ר"ח ידע על מאי קאמר דברי' אי על חטין או על הפקדון וא"כ אפשר דבא להורות דבר זה.

ואי משום דתנ' נמי ט"ו חטאות זה קאי על דבר אחר וקמ"ל שם דין אחר והוא דקאי על מאי דמתני אליבא דרבי במתני' לא לך וגם ולא לך דהוה פרט לפי גיר' התוס' וכן ודאי תנא בחטי' שעורי' וכוסמי' וי"ו באחרונה ואית ליה לר"ח דעל האחרונ' לא מחייב דהוה כלל ולא פרט וא"כ כשינוכ' מכל הני חמשה מכל אחד האחרון נשאר לן ט"ו ודאמר עשרי' קאי אדר"מ דלית לי' דהוה פרט כ"א בלא וי"ו ולא קתני וי"ו בכולם ולכך חייב על כולם והוה עשרי' ודוק:

שם בגמ' אמר רבא משל דר"ש למה"ד כו' ודאי מצוה יתחשב בשנוכל למצוא קצת יישוב לדברי רבא דלאו קטל קני' באגמ' הוא דיטע' בדבר הפשוט כולי האי ואמינא דרבא פירש למתני' מאי דתנ' לא אנסתי כו' לאו דאמר כן כ"א דאמר לו איני חייב לך קנס ובושת ופגם וסבר ר"ש א"כ דאינו חייב כלום הואיל דלא מחייב קנס ע"פ עצמו א"כ בקושט' משתבע דודאי לא מחייב כולם כ"א בוש' ופגם והכי יתפרש דבריו כולם איני חייב אבל מקצת חייב ורבנן סברי דא"א לפרש דבריו כ"א דאינו חייב כלום ולהכי בשיקר' קמשתבע וע"ז בא אביי וסתר דבריו דאחר דתנ' במתני' לא אנסתי כו' ש"מ הכי משתבע בהדי' ולא כדקס"ד דרבא דלא אמר כ"א איני חייב לך לא קנס כו' ודוק: שבועת הדיינין פרק ששי. במתני' טענו חטי' והוד' לו בשעורי' פטיר ור"ג מחיי' קצת יש לדקדק אחר דר"ג מחייב אפילו בטענו חטי' והוד' לו בשעורי' מאי הוצרך אח"כ לומר רואה אני את דברי אדמון דהלא לאדמון התם הוה הטעם דהוה ממין הטענ' כדאי' לקמן ובכתובות ולכאורה היה נראה דהא דמחיי' בטענו חטי' והודה בשעורי' היינו שעורי' הוא דמחיי' כאשר הודה ורבנן סבירא להו דאף משעורי' הוא פטור כדאי' בב"ק סוף פ' המניח אבל להיות כמודה מקצת וישבע עליו גם הוא ר"ג מודה דאינו נשבע דגם הוא מצריך להיות הודא' ממין הטענ' כן היה נראה אבל מה אעשה שלא נראה כן מהגמ' דלקמן ודוק. אחר כותבי זאת מצאתי דף מ' ע"א בתו' ד"ה ור"ג מחייב כו' שדקדקו כן ועיי' מה שתירצו שם: בתו' ד"ה ואם אמר איני נשבע כו' עיין מה שכתבתי בחידושי דב"ב ובסנהדרין בהאי ענייני'. ובכאן יש לדקדק לכאורה בסוף דבריהם דכתבו ומיהו י"ל כו' וכן משמע בפ' י"נ לפי גר"ח כו' משמע דווקא כשנשבע כו' מאי הוכח' יש כאן טפי מן מאי דאית' מפ' המפקיד דכבר דחי ר"ת לעיל דמיירי חוץ לב"ד א"כ גם הכא יש לומר כן דמיירי ר"א מחוץ לב"ד ולהכי הצריך דוקא שכבר נשבע וי"ל דמ"מ יש הוכח' דאפילו בב"ד הו' הדין כן דאל"כ ה"ל לר"א לאשמעונן רבות' טפי שפעמי' שאינו יכול לחזור אפילו בשעדיין לא נשבע והיינו בב"ד דהלא כל מגמתו הוא לאשמעונן האי חידוש שאינו יכול לחזור וק"ל:

דף לט:

בגמרא ושמואל אמר כו' אפילו לא כפר כו' ולא הודה אלא בפרוטה חייב לכאורה דבר זה הוא מיותר דבפרוטה דהודא' אין לספק דהא כתי' בהדי' במתני' ואפשר לומר דהי' אפשר למטעי בהא אליבא דשמואל ולומר דע"כ לא קאמרינן במתני' הודא' בפרוט' אלא בשטוענו ב' כסף אבל כשיטעון לי' יותר מן ב' כסף אינו מועיל הודא' דפרוט' וכדכתבו תוס' ורש"י לקמן בהא דאמר רב הכל דין מטבע א' ודוקא לשמואל היה אפשר למטעי בזה אחר דהוה קשה לן מ"ט לא קתני מתני' כפיר' בפרוט' וכדמדייק לקמן בסמוך ובשביב זה הוה אמרינן דהא דנקט מתני' פרוטה דהודאה יותר מפרוטה דכפיר' משום דבהודאה קמ"ל דלא נאמר דסגי פלרוט' אלא בשטוענו ב' כסף אבל בשטוענו יותר צריך להודות יותר מפרוטה ואי משום דקתני ג"כ בסיפא דינר כסף כו' ופרוטה בזה נמי הוה אפשר למטעי לומר דכל אלו מטבעות הודה ביחד לכך הוצרך שמואל למנקט נמי הא דהודאה בפרוט' וק"ל: שם ורב ההוא מיבעי לי' להודאה במקצת הטענ' לכאורה הדבר תמוה וכי לא ידע שישיב ליה ולאו ממילא שמעת מינה דחסר' לה טענ' לכך נראה דהסוגי' יתפרש הכי דתחלה אמר ההוא מיבעי ליה כו' כלומר הא דכתי' כי הוא זה לא קאי על מאי דכתיב בקרא ב' כסף אלא להורות על מקצת הטענ' זולת מאי דכתיב בקרא וקמהדר ליה הש"ס ושמואל כתיב הוא כו' כלומר דמתיבת הוא מוכח דקאי אמאי דכתיב בקרא וקמהדר ליה דתיבת זאת לאו להורות בא דקאי אמאי דכתיב בקרא כ"א להודאה ממין הטענ' וקמהדר ליה ולאו ממילא שמעת מינה כו' כלומר הואיל דלית לן הוכח' מקרא דלא קאי אמאי דכתיב בקרא ממילא שמעת מינה ומהיכא תיתי לומר דלא קאי עליו אי לאו דאית לן ילפות' לזה ולהכי קמהדר ליה דמוכח כן דאל"כ הוה מיותר תיבת כסף ודוק:

שם בגמ' מי סברת כו' מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לא טענו הא דקאמר דבר והפוכו אפשר לומר דבא לרמז לן מאי דאית ליה טענו חיטי' ושעורי' והודה לו בא' מהן חייב לכך קאמר דבר והפוכו לומר במקום שאפשר לומר תרוויי' הוא דפטור אבל התם אע"ג דמה שטענו לא הודה לו איכא דהלא איהו תבע לתרוויי' והוא לא הודה כ"א בחד מ"מ מה שהודה לו טענו הוא וק"ל:

ודנאמר אח"כ בש"ס כן אף דלא ידע עדיין הא דשמואל שייט' דלעיל נקט בפומי':

בתו' ד"ה מה כליס שני' כו' עד וצריך לומר דכולם מכלים דריש ליה כו' יש לדקדק קצת אחר דמקיש כסף לכליס לענין דבכסף בעינן דבר חשוב א"כ נקיש נמי כליס לכסף דתהי' תחלת הטענ' יותר מב' כלים כמו בכסף ודוק:

דף מ.

בגמ' א"א בשלמא כו' עד ור"א לימא מדסיפא כו' אמרתי לפני תלמידי ליישב הא דשואל ור"א לימא כו' ומאי בכך אי אית ליה כשמואל וגם ליישב לשון דאא"ב נאמר דהנה ודאי ידע דיש שנוי אחד בכאן הא דמסייס שהכל מין מטבע א' והיה אפשר לומר בדוחק דרצה לרמז בזה דמיירי שטען אותו בשוה ולא בדוקא וה"ק אימתי חייב בשהכל מין מטבע א' כלומר כאלו הוא מטבע א' אחר שטען אותו בשוה וא"כ הוה קשה לרב אחר שהוצרך לפרש כן בסיפא א"כ ש"מ ברישא דוקא קתט אבל באשר א"ש לרב משום דידע דיש לפרש אליבי' דר"ל שהכל דין מטבע א' וא"כ קשה לשמואל ואהא קאמר ר"א שטוענו מטבעות ומכריחי אותו מהלשון שהכל מין כו' וע"ז קאמר ור"א לימא כו' כלומר אחר דאית ליה הא דשמואל היה לו לפרש כאשר עלה על דעתו מתחלה והוה מוכח מילתא דשמואל יותר וע"ז השיב ליה דלהכי לא רצה לפרש כן ופירש בדרך אחר כי היכי דלא להוי מוכח כלום אי כרב אי כשמואל וק"ל כל זה אמרתי לפני תלמידי דרך צחות וכן על ב' לשונות דאא"ב הקדומי' לזה נתתי פטס להם ודוק גם אתה ותמצא:

שם ה"ק כל האומר כו' ר"ל דהתנא הוצרך לפרש דבריו וליתן טעם למה יתחיי' לרש"י או יפטור לפי גיר' התוס' בדטענו דינר זהב והוא הוד' בדינר כסף משום דבסתמא בטבוע' קמיירי וק"ל:

עוד שם ורב שהכל דין מטבע א' זולת פירש"י אפשר לפרש שהכל דין כו' כלומר בשטוענו בסתם והשיב לי' בסתם דינו כאלו טוענו באותו מטבע שהוד' לו משום דגם בסתמא בשוה קאמר ודוק:

שם בגמ' ל"ש אלא כו' אמרתי לפני תלמידי הא דלא קאמר בקיצור בהעדא' עד א' אפילו כו' אפשר דבא לרמ דמכל מקום אין משביעי' גם בע"א בכפירת קרקע וה"ק ל"ש כו' דאין לחלק ביניהם כ"א דבר זה אבל לא בכפיר' קרקע וק"ל:

א"ל ר"י יישר וכן אמר ר"י דקדקתי בתיבת יישר דלא אמר ישר דהוה שם התואר אבל תיבת יישר הוא פועל או ציווי או עתיד וא"כ אפשר לומר דר"י אמר לר"נ דה"ל ליישר דבריך יותר וה"ל לומר וכן אמר ר' יוחנן ואהכי קמדקדק' הש"ס מכלל דפליג עליו ר"ל דאל"כ ה"ל לי' לר"י לדקדק עוד יותר על ר"נ גם מן ר"ל וק"ל:

שם בגמרא לימא כו' ור"ג מחייב. מסיים במילתא דר"ג אף שאינו מקשה כ"א מדברי דת"ק משום דהי' אפשר לומר דלעולם גם בשטענו תרוויי' פטור משבוע' והא דנקט דבריו בשטענו חד משום דבהא הוא פטור אפי' מדמי שעורי' כדאמר רבה ב"נ לכך הביא הא דר"ג וסבר דע"כ ר"ג מחייבו בכל הן דמי שעורי' הן שבוע' דאל"כ לא הוה הודאה

במקצת כדקס"ד דתוס' בזה מתחלה וע"כ א"כ גם ת"ק מחייבו מיהו בדמי שעורי' ולא קפטר לי' אלא משבוע' דאל"כ הוה פליגי ת"ק ור"נ בפלוגת' רחוקה ולזה השיב לי' דאינו כן כמו שחשב ודוק:

בתוס' ד"ה בטוענו דינר מטבעות הנה תוס' הרבו להקשות על רש"י ותמי' לי' שלא הזכירו ג"כ מה שיש לדקדק טובא לרש"י מאי האי דקאמר הא סתמ' שוה קאמר ולמה לא נאמר הא סתמא בשאינה טבוע' קאמר והוה פטור. ועוד קשה לרש"י למה לא קשי' לי' בברייתא גופ' ולמ' יתחייב הלא טענו בדינר טבוע' והוא השיב לי' דינר כסף שאינה טבוע' דהלא השתא סבר דטעמי' דאמר זהב זהוב הוא דטענו בטבוע' הא בסתמ' בשתינה טבוע' קאמר וא"כ בשהשי' ליה בסתם בשאינה טבוע' קאמר ולמה יתחייב א"כ וי"ל ודוק. ובאמת לפי זה הי' אפשר לקיים גירס' דפטור בברייתי' ודוק היטב. אף דלכאורה לפי מה שמתרץ לא א"ש הגירס' מ"מ הי' אפשר לומר דבדינר זהב שאני דשם אמרינן בסתמא בטבועה קמיירי משא"כ בשארי מטבעות ודוק: גם אפשר לדקדק לפירושו למה אמר לעיל מי סברת שזה קאמר ולמה לא קאמר מי סברת בטבועה קאמר ובמאי ראה דס"ד דידי' הוא על מלתא דשוה יותר מעל מלתא דטבועה ודוק:

בתוס' ד"ה ור"ג מחייב תימא כו' עד וי"ל דלדידי' נמי נ"מ כו' תמי' לי טובא למאי הוצרכו לדחוק עצמס למצוא נפקא מינה ממקוס אחר והלא בהאי מלתא גופא יש נפקות' גדול דאלו בשנאמר יבלה"ק אזי מחייב הוא לישבע גם על ה' קנקני' אשר כפר אבל בשאינן בלשון א"כ שבוע' ל"ל הלא מעולם לא קתבע ממנו קנקני' ודי במאי שנאמר שחייב לו ה' קנקניס אלו אשר הודה לפי לשון א' דתוס' לעיל:

ועוד יש לדקדק אחר דמוכרחיס אנחנו לומר דר"ג לאו בכל דברי אדמון מודה כ"א בהא דיבלה"ק אבל בהא פליג עליו דאלו לאדמון צריך לתובעו תרוויי' ואלו לדידי' אין צריך למה לא נאמר אפכא דבאמת בהא דיבלה"ק אינה מודה לו ודקאמר רואה אני היינו במה שמחייבו שבועה דגם הוא מחייבו שבועה אע"ג דאין בלשון הזה קנקטם מ"מ איהו לטעמי' אזיל דאית לי' דאינו צריך לתובעו תרוויי' ודוק גם בזה די"ל:

דף מ:

בגמרא הודה במקצת קרקעות פטור הוצרך לסיי' גם בזה דלא תימא טעמא דפטור ברישא משום דהו' בטוענו חטי' והודה לו בשעורי' כדכתבו תיס' וא"כ לא הוה קשה מידי ועדיין הוצרך לסיים אח"כ ג"כ במקצת כלים חייב דלא תימא לעולם טעמא דרישא משום דטענו חטי' כו' ואי משום דגם בסיפא פטור בהודה במקצת קרקעות ודלמא האי תנא לית לי' גלגול בשבוע' דבאה ע"י הודאה במקצת לכך קמסיים בזה להורות דע"כ

אית לי' ואפ"ה פוטר בר שא וע"כ הטעם הוא משום כפיר' קרקעות וק"ל ודע דבאמת היה אפשר לומר ולתרץ מאי דמקשה מאי קמ"ל זוקקין תנינא כו' דאי לאו הא דהכא ה"א דוקא בהעדאת עד א' אית לי' מגלגלי' דומי' דסוטה דאתי' ע"פ ע"א משא"כ בהודא' במקצת דליתא בסוטה אין מגלגלין ועדיפא מזה קמשני וק"ל:

בגמדא ולא דחוי מדחינ' לך אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של ר"י כו' דקדקתי מאי האי לשון דקאמר תלמוד ערוך הוא בפיו של ר"י והוצרך לומר ולא דחוי מדחינ' לך ומי דחקו לכך ואמרתי אחר שבאמת נראה הדבר תמו' דיפלגו אמוראי אליבא דאמור' אחר אי אמר פטור או חייב וחד מנייהו קמשקר והיה נראה באמת לומר דר' יוחנן לא אמר כ"א על הברייתא דשור ושה דהביא' הש"ס הכא הא מני אדמון היא והיה סבר ר' יצחק אדמון היא וקיימא לן כוותי' כדאי' בכתובות כל מקום שאמר ר"ג רואה אני דברי אדמון הלכת' כוותי' ורחב"א סבר דהכי קאמר הא מני אדמון היא ולא קיימא לן כוותי' וזהו שאמר ולא דחוי קמדחינא לך אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של ר"י כו' כלומר דגם בהא לא פליג ר' יצחק אי אמר ר' יוחנן כן דגם הוא מודה שאמר כן רק דהבין דהלכת' כוותי' קאמר ואני פליגנא עליו בזה וק"ל:

בתוס' ד"ה תלמוד ערוך כו' עד וי"ל כו' ודייק לה מדקתני כו' יש לדקדק דמ"מ מנ"ל לרחב"א לומר מכל הני הוכחות דבאלו שני דבריס פליגי אהדדי עד דאתי' לי' דסבירא ליה לאדמון דצריך לטוענו מיהא לתרוויי' ואפילו בהא קפטרי רבנן ודלמא בב' דברים אלו קמפלגי והן דאלו לאדמון אפי' בשטענו מדה והוא הודה קנקנים קמחייב דאית לי' דר"ג וגם בשטוענו כדי שמן סבר דיבלה"ק ואם יודה לו ה' קנקט' וכפר בה' סבר הוא דצריך לישבע אפי' על ה' שכפר ואלו לרבנן בשטוענו מדה והוד' בקנקני' קפטרי לגמרי דפליגי על ר"ג וגם בשטוענו כדי שמן והודה בה' אית להו דאק בלשון הזה קנקט' ובזה יתיישבו ודאי כל הני דקדוקי' והוכחות שרצו להוכיח ממנו דפליגי בשני דבריס דקאמרו הס ודוק היטב בזה:

עוד דקדקתי לפי דברוהם אלו שכתבו כאן והוכחתם יש ליישב קצת מה שהקשו תוס' שם בכתובות על מאי דמקשה הש"ס א"ה מ"ט דאדמון ע"ש ודוק: שם בגמרא אמר ר"נ ומשביעין אותו שבועת היסת קאמר לשון חיוב וקאמר משביעין דמשמע שבא לאשמעינן דיש לן רשות להשביע אותו דלא תימא הואיל דהתיר' פוטרו אין לן להשביע אותו דאע"ג דבכל מקום מצינו דעבדינן תקנת' מפני הרמאי' או נעילת דלת מ"מ בענין שבוע' לא נעביד משום חומר' דעון שבוע' קמ"ל דיש לן ג"כ בהא מילתא רשות. והנה מצאתי בתוס' (ולא ידעתי היכן הוא) דשבועת היסת נתקנ' כבר בימי התנאים וא"כ

אפשר לומר דר"נ דקדק כן ממתני' דילן מדהוצרך לאשמעינן הא דמנה לי בידך דפטור אע"ג דכבר אמר דהטענה ב' כסף והודאה פרוטה דמשמע דכופר הכל פטור אלא דבא לדייק דפטור משבועת התורה אבל מ"מ תייב שבועת היסת: דבאודה ודאי הדבריס תמוהיס דנראה כאלו נשכיל על דברי התורה דאמרה כופר הכל פטור מטעם שאין אדם מעיז ואנן נאמר דמשתמיט ליה וכאשר דקדקו התוס' ג"כ ולכך היה נראה לי דאפשר לומר דודאי אנן לא חשדינן לכופר הכל דחיי' לו כסבר' התורה רק דכבר אמרו חז"ל במקומות הרבה להפיס דעתו דבע"ד כדאי' לקמן פרק ז' בשכיר דכדי להפיס דעתו של בע"ה רמינן שבועה אשכיר רק אי הוה לן חזקה דהבע"ד תובע אותו ויודע בעצמו שאינו חייב לו מידי ודאי לא הוה עבדינן תקנתא להפיס דעתו רק מטעס חזקה ג"כ דאית לן דאין אדס תובע כו' אמרינן ודאי האי בע"ד טועה בעצמו שסובר דחייב לו ובאמת אינו חייב לו וזהו דקאמר ר"נ אא"כ יש לו עליו ולא קאמר אא"כ חייב לו אלא דה"ק דיש לו עליו תביעה לפי דעתו וקמקשה אדרב' כו' כלומר למה עבדינן תקנה להפיס דעתו של זה הבע"ד ולא לזה הלא כבר אית לן חזקה אין אדם מעיז ובמאי דרמינן שבועה עליו מחזיקינן לי' שמעיז פניו וקמהדר לי' דזה אינו דלא נראה בזה שהעיז פניו כ"א דאפשר דיאמר עליו דמשתמיט עצמו ודוק ותמצא הדבר יקר: דב חביבא מתני אסיפא כו' אפשר לומר במאי דפליגי הני אמוראי אליבא דר"נ על מאי דאמר דבריו ושלא יהא נראה כחד מנייהו משקר. לכך נראה דבאמת ר"נ שנה לתלמידיו הרישא עם הסיפא ואח"כ אמר עלי' הא דמשביע אותו היסת וא"כ ר"ח סבר דאחר ששנה ג"כ לסיפא ואח"כ אמר דבריו ש"מ דדוקא בסיפא דאיכא דררא דממונא כו' דאל"כ לא ה"ל לשנות כ"א הרישא ומאן דסבר דאפילו על הרישא אמר דברי' סבר דלכך הביא הסיפא דמינה דייק דבריו משום דהוה קשה לי' לר"נ אחר שאמרה מתני' דבדאיכא דררא דממונא דפטור א"כ ל"ל למתני הרישא דליכא דררא דממונא אלא ש"מ לאשמעינן בא דאף ברישא פטור משבועה דאורייתא אבל מ"מ משביעין אותו שבועת היסת וכדכתבתי לעיל דאיכא בתוס' בשוס מקום דבימי התנאים כבר איתקנו ש"ה וק"ל:

דף מא.

בגמרא איכא בינייהו מיפך שבוע' בדאורייתא לא מפכינן

כו' אומר דבר והפוכו והי' נראה לומר דמזה אפשר דהוה אתי' לרב שמואל בן תפני שהביא הטור סי' פ"ז דאית לי' דאפי' שניהם רוצים בדאורייתא לא מהפכינן וא"כ א"ש לישנא דכפל דבדאורייתא לא מהפכינן כלל אפילו שטהם רוצים ובדרבנן מהפכינן אפילו אין שניהם רוצים כ"א חד מנייהו וק"ל:

ובן בסמוך דאמר דבדאורייתא נתתינן לנכסי' אפי' בנכסי דנתבע ובדרבנן לא נחתינן אפילו אס היפך הנתבע השבועה להתובע והתובע תפס מנכסי הנתבע ואינו רוצה לישבע דיש מאן דאית לי' בפוסקים דנחתינן לנכסי' אחר שלא היה לו חזקה מעולם בהאי ממון קמ"ל וק"ל:

שם בגמ' ולר"י דאמר בדרבנן כו' הנה יש ליישב תמיהת התום' דאחר דחזינן דרבנן אית להו דאע"ג דתיקנו חז"ל האי תקנה דלהוי גזל מפני דרכי שלום אפ"ה לא חיזקו דבריהס כשל תורה לירד לנכסים אפילו בודאי גזל א"כ גם הכא לא חיזקו דבריהס להיות כשל תורה שבאם אינו רוצה לישבע לירד לנכסיס וק"ל:

שם בגמרא א"כ חשוד אפכינן לי' שבועה ושמו אאידך הא דמאריך ולא קאמר בקיצור דמהפכינן לשבועה הי' נראה אחר דאליבא דר"נ קאי ואליבא דר"י ואיהו אית לי' לקמן כר"י דאמר יחלוקו בזמן ששניהם חשודים וא"כ ה"ק ושמו אאידך דשימ' בעלמא איכא אבל לא נטלוה מכל וכל מהראשון ושבאם שיהי' גם השני חשוד יפסידו שניהם וק"ל:

בגמדא ומה בין זה לפ"ש א"ל התם כו' מדלא קאמר לעיל נמי אליבא דמר בר ר"א האי א"ב דבדרבנן טענינן לי' ההפוך ש"מ דלענין היפך לא טענינן לי' וק"ל:

ודיגה קצת יש לדקדק דאכתי הי' אפשר להמצא א"ב דבשבו' דאורייתא אמרינן בה מתוך שאיל"מ משא"כ בדרבנן כדאי' בטור סי' פ"ז ע"ש: ועוד יש לי לדקדק על הרב ש"ך סי' פ"ז דרוצה לסתור דברי הריטב"א דאית לי' אם כבר היפך הנתבע שבוע' על התובע ומכח זה רוצה לגלגל עליו עוד שבוע' אחרת דאינו יכול הואיל דעיקר שבועה לאו עלי' הוה אלא מכח תקנה ותקנתא לתקנתא לא עבדינן דגלגול שבועה נמי תקנה היא והש"ך דוחה סברתו באומרו דאתר דמן התורה היה הנתבע פטור לגמרי ודי לן דמחייבי' לי' לשבע או להפך ויאמר א"כ או תשבע על הכל או אאחוז דרכי התורה ע"ע ובודאי דברים אלו ליכא למימר למר בר ר"א דאית לי' דבדאורייתא נמי מהפכי' ושם נראה ודאי סבר' הריטב"א וא"כ הוה ליה לש"ס לעיל לומר האי א"ב למר בר ר"א לסברת הש"ך ודוק:

בתוס' ד"ה מאן דתני אסיפא כו' עיין בחדושי דעל ב"מ ושם תראה מאי דדקדקתי על ראיית' דלשם אבל אס נאמר דגם הס סברו דהת' הוה דרר' דממונא כמו דאי' לי' לר"ת ולא בא הוכחתם כ"א במאי דהביא הש"ס רישא דמתט' א"כ לא קשה מידי אבל לרי"ף דסבר ג"כ כתוס' ואית לי' דליכא שם דרר' דממונא ודאי יש לדקדק עלי כאשר דקדקתי שם וע"ש בחדושי ואפשר לומר דמ"מ מוכח שפיר מדברי התרצן דלא תירץ לי' דר"ז גופי' הי' מסופק במלתא דר"נ אי אמר אריש או אסיפא ולהכי הוצרך לומר אי איתא לדר"ח כו' ודוק וע"ש:

דף מא:

בגמדא נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו לו בעדים נראה דלהכי הביא גם את זה דמזה בא לו הוכחה דאינו מועיל אפילו אם יאמר הלכוהו למדינת הים אלא צריך לבררו בעדים דאל"כ לא ה"ל למתני' לומר כ"א חייב ומאי בא לאשמעינן שצריך ליתנ' לו בעדים וק"ל ואפשר שזהו דעת התוס' וק"ל:

שם פריך ר"א ממאי כו' וה"ק כו' לכאורה הדבר תמו' דודאי יותר נראה בלישנא דברייתא דבשעת הלואה קאי מבשע' התביעה ונראה כאלו רוצה להגי' ולדחוק בלישנא דברייתא כדי להעמיד קושיתו ואמינא דבאמת גם אם קאי בשעת הלואה דחיקא לי' לישנא דברייתא דאמר הלויתיך ולא אמר אלוה לך ש"מ דכבר הלוה לו וקאי השתא בשעת תביע' וא"כ שפיר קאמר ממאי דבשעת הלואה קאי ותצטרך לדחוק בלישנא דברייתא יותר נראה למיקם דקאי בשעת תביעה ואין דוחק זה כדוחק ההוא וק"ל:

שם א"ל רבא כל מילתא דלא רמי' כו' ובתוס' ד"ה כל מילתא כו' עיין בחדושי דב"ב ודסנהדרין ותמצא הרבה דברים שחדשתי שם וחד מנייהו היא דשם בב"ב פרשתי לישנא דאמר ר' יצחק אנא נמי לברר קאמינא ובבואי לכאן פרשתי אותו בפירוש יותר מרווח והוא דבאמת ר"י דאמר יבואו עדים ויעידו לא אמר כ"א לברר אמיתות הדבר ור' אבא הבין מתחלה ממנו דאם לא יבואו יפסיד ולכך אמר לי' והא קיימא לן כו' ומהדר לי' איהו בהא כמר סבירא לי' כו' ולרמז לי' דאע"ג שלא יתברר לא יפסיד ואהא הוה קמהדר לי' ר"א והא אמר רב גידל בשם רב דהלכה כרשב"ג ואף רבי לא קאמר אלא לברר וא"כ אחר שפסק כרשב"ג אפילו לברר לא צריך ואהא קמהדר לי' אנא נמי לברר קאמינא כלומר דרבי סבר דאם לא יברר יפסיד וכדקדקתי שם מלישנא דנמי וא"כ רב דפסק כרשב"ג היינו לענין זה דאם לא יברר לא יפסיד אבל מ"מ מתחלה צריך לברר וע"ש ודוק:

דף מב.

בגמרא אין נשבעין כו' מ"ט כו' ואין נתינ' קטן כלום לא

קאמר כדאמרו בשארי מקומות דממעטינן קטן מתיבת איש והיינו דה"ל למימר לאפוקי קטן שאינו איש משום דאתי למעט נמי הא דאין משביעין אותו וזה אתי' לן מתיב' רעהו ודאי דרעהו צריך להיות דומי' דאיש ובזה מדוקדק דקאמר ואין נתינת קטן כלום היינו בין שנותנים לו ובין שנותן הוא לאחרים וק"ל:

בהאי סוגי' דהכא יש לדקדק איזה דקדוקים והאחד מאי זה דקמסיי' ראב"י וזהו שנשבע על טענת עצמו אשר כבר אמר מתחלה. גם יש לתמו' דשקיל וטרי לפרש דברי ראב"י ועד כמה פעמים שנדחה פירושו ומהדר לפרש בדרך אחר ולמה זה לכך אמינא דגם מתחלה

היה מהדר ליה לפי מאי דמסיק במסקנא רק שלא הבין המקשה את דברי' דהנה התוס' בגיטין כתבו דבמסקנא דאמר אלא בדרבה קמפלגי רוצה לומר דראב"י בגדול שבא בטענת אביו קמיירי ורצה לתרץ מה דאמר ראב"י פעמים שנשבע על טענת עצמו דקורא אותו טען' עצמו לפי דברי רבנן דסברי דבבנו מעיז ע"ע וא"כ אפשר לומר דזהו דמסיי' ראב"י וזהו שנשבע על טענת עצמו לרמז דלפי דברי אינו נקרא טענת עצמו רק לפי דבריכם. והנה במאי דאמר רב מתחלה בטוענו קטן ר"ל נמי כמו דאמר לבסוף דאפילו בגדול נקרא קטן הואיל דבמילי דאבוהו קטן הוא. ובמאי דאמר אח"כ טענת אחרים והודא' עצמו ר"ל נמי כפי מאי דמסיק דפליג בדרב' ולרבנן נקרא הודאת עצמו וק"ל:

דף מב:

בגמרא הא קמ"ל כדאביי קשיש' דתני כו' ואצ"ל קטנים בין לשבוע' בין לזיבורי' הנה באמת אביי קשיש' גופי' לא אמר כ"א יתומים שאמרו כו' ואצ"ל קטנים רק הש"ס דגטין מפרש דברי' דגם בזבורי' קאמר כן ומביא ראי' מאמורא אחר ע"ש אבל מתחלה היה מסופק לומר דלא אמר כן כ"א בשבוע' דוקא דגדול במילי דאבו' כו' וע"ש וגם לכאורה יש לדקדק ל"ל כלל להביא הא דזבורי' הכא ואמרתי לפני תלמידי דאפשר ליישב בזה מה דלכאורה יש לדקדק דאם מתני' דילן קאתי לאשמעינן גדול למה נקט' קטן ודאי אי הוה קאמר סתם יתומים כאשר אמר שם ה"א מדכפל ותני פעמיים אתי' לן דגם בגדול קאמר אבל אין דרך למנקט בדבריו מילתא דהוה סותר למאי דבא לרבות לכך אמינא דודאי התנא סבר דכמו שיש סברא למטעי ולומר דדוקא מקטן אין ליפרע כ"א בשבועה אבל לא בגדול כן יש סברא אפכא נמי דדוקא בגדול דמצי למטען טענת ודאי וטענתי' שטוען נקרא טענה הוא דצריך לישבע כשבא ליפרע ממנו משא"כ בקטן דאין בטענתו כלום וא"כ כמו שהיה צריך לאשמעינן דבגדול צריך לישבע כן הוצרך לאשמעינן בקטן ואין חידוש א"כ בגדול יותר מבקטן וא"כ אחר דאתינן לדברי אלו א"כ ע"כ כשאמר אביי קשישא אצ"ל בקטן ע"כ בדבורי' קאמר דאי בשבועה דא ודא שוין הן ודוק:

במתני' עבדי' והשטרו' והקרקעות כו' נקט תחלה עבדים קודם לקרקעות אע"ג דלכאורה עבדים מכח קרקעו' קאתי' דהוקשו לקרקעות ואי לאו קרקעות לא הוה ידעינן עבדי' ואמינא דהתנא בא לרמז לן דלאו מכח כלל ופרט קאתי כ"א כל רבוי הוא כדמסיי' שם ושלשה דברים אלו נתמעט כל אחד ממיעוט בפני עצמו כדאיתא שם ועיין שם בתוס' וק"ל:

הא דקאמר ש"ח אינו נשבע אף דאינו משלם נמי בפשיעה כדכתבו תוס' י"ל דבא לאשמעינן דש"ש אינו משלם אבל לפעמים נשבע והיינו בשרוצה לתבוע שכרו כדאי' שם בב"מ פ' הזהב וא"כ שפיר קאמר ש"ח אינו נשבע אבל ש"ש נשבע וק"ל:

בתוס' ד"ה על כל דבר פשע תימא כו' אלא למ"ד תרווייהו כו' יש ליישב תמיהתם דאלו נתמעטו ג' דברים אלו בסתם אצל שבועה בלחוד ה"א דישלם אפי' בלא שבועה כפל ודלא כמטלטלי' דאינו משלם כפל כ"א בשכבר נשבע דהלא לא הוה ידעינן אם נתמעטו להחמיר בהם או להקל בהם לכך הוצרך למעטם מכפל גופ' ודוק וע"ש בב"ק מה שחדשתי בחדושי על האי סוגי' דלשם:

דף מג.

בגמרא תני' כוותי' דרבא כור תבואה כו' עד כללו של דבר

לאתויי מאי לאו לאתויי בית זה מלא כו' אפשר לתרץ מאי דקשי' להו לתוס' בזה ז"ל ודלמא לאתויי בית סתם כו' דהנה ראינו דהביא כל הרישא דברייתא ולכאורה הוה שלא לצורך ולכך אמינא דמיני אתי' ליה הוכח' דילי' דודאי ניחא לן לומר דהסיפא הוה דומי' דרישא דכשם דברישא פטרינן ליה מחמת הודאתו שלא הודה ממין הטענה כן נמי בסיפא פטרינן ליה מחמת הודאתו שלא הוד' לו דבר קצוב ולא כדסבר אביי הואיל דהתובע טען ליה דבר קצוב מחייבינן ליה אע"ג שלא הודה דבר קצוב דאזלינן בתר טענת התובע ומברייתא אשמעינן דאינו כן ודוק:

דף מג:

בגמרא לימא כתנאי כו' עיין מה שחדשתי בסוגי' כזאת בב"מ מה דשייך לזה ועוד חדשתי הכא כאשר ארשום כאן:

מה דמביא גם הסיפא מאי דמודה ר"א והנה לגירס' רש"י הכתוב' לפנינו דשמואל מיירי בדלא פריש וא"כ אי לאו דהביא הא דמודה ר"א בשטר ה"א דכ"ע לית להו לדשמואל ופליגי בדפריש המלוה בהדיא שיפסיד אם יאבד המשכון ואפ"ה סבר ר"א דיטול מעותי' מטעם אסמכתא אבל מאחר דמודה בשטר א"כ ע"כ דאינו סובר וק"ל. ולגירס' תוס' ור"ח נוכל לומר דלכך הביא הסיפא דלא תימא דפליגי דוקא במאי דשוי המשכון ובהא אית ליה לר"ע דאבד מיהו בחובו ממה שכנגד המשכון אבל ממה שיותר על המשכון אף הוא מודה דלא אבד ולא כשמואל ור"א סבר הואיל דהמשכון אינו שוה כנגד חובו מסתמא לא קיבלו כ"א לזכרון דברי' בעלמא ולכך אפי' שכנגד משכונ' לא אבד אבל במאי דאמר בסיפא דבר קצוב אלף זוז בשטר ש"מ דמיירי ברישא דהפסיד אפי' ממה שיותר על המשכון ודוק. גם נוכל לומר אחר דהתוס' כתבו דהטעם דסיפא הוא משום

דמיירי בשבא לו המשכון שלא בשעת הלואה ש"מ דרישא מיירי בשעת הלואה וא"כ אי לא הביא הסיפא ה"א דהרישא מיירי שלא בשעת הלואה ואינו דומה א"כ לדשמואל ודוק גם בזה:

בתוס' ד"ה אבל קתא ונסכ' כו' עד ואי אבד נסכ' ברישא אבד פלג' כו' נראה דהסברא הביאן לזה דאל"כ אחר שאבד הנסכ' היה לו למהדר הקתא אם לא היה לו שום סמיכות עליו ויש הוכחה קצת לזה מהסדר פלוגת' ודוק:

דף מד.

אי דשו' מ"ט דר"א כו' הנה תוס' דקדקו על רש"י ז"ל ועל

גירם' הלז ואפשר לומר דשפיר גרסינן כן דהנה כבר כתבתי שם בב"מ דלא ניחא לש"ס לומר דלא פליגי כ"א אם הוה המלוה על המשכון ש"ש או ש"ח דא"כ ה"ל למנקט בלשנייהו כמו דנקט' המשנ' דלשס בקיצור דהוה ש"ש לר"ע ולר"א ש"ח וא"כ שפיר קאמר גם הכא דא"כ מ"ט דר"א דאמר ישבע ויטול מעותי' ולא קאמר בהדיא דהוה ש"ש וגם דדחיק' ליה דיפלוג על סתם מתני' דלשם אלא ש"מ בדשמואל קמפלגי וא"כ שפיר נקט בלישני' ישבע ויטול מעותיו היינו מעו' דלא הוה כנגד המשכון וא"כ קשה ליה על שמואל דנקט הדין לעצמו וה"ל לומר הלכתא כר"ט וע"ז קמשני בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל כלומר אי הוה אמר שמואל בקיצור דהלכ' כר"ע ה"א בדין דשמואל כ"ע מודו דאינו כדבריו ופליגי בדר"י והיינו בדנאבד המשכון באונס מיירי וכן כתב רש"י שם וא"כ לא הוה מצי לומר כמו דאמר התם במתני' דהוה ש"ש דכ"ע מודו דהוה ש"ש ולא פליגי כ"א אם יתחייב ג"כ באונסי' ובזה הוה אפשר למטעי ולכך הוצרך שמואל לאשמעינן דיני' בהדי'. ואח"כ מהדר הש"ס למשאל לימא דר"י תנאי היא דאי לאו סוגי' דהכא ודאי הוה ידעינן דלא מיירי ר"י כ"א בשלא בשעת הלואה דאי אפי' בשעת הלואה א"כ ה"ל למפסק בקיצור הלכה כר"ע אבל השתא דחזינן דאפשר למימר דפליגי בדשמואל א"כ אפשר לומר נמי דפליגי לעולם בדר"י והא דלא פסק בהדיא כר"ע משום דהוה אפשר למטעי דלא פליגי בדר"י כ"א בדשמואל ור"ע אית ליה דשמואל ובאמת ר"י לית ליה דשמואל ובכן מהדר ליה המדחה ותסבר' כו' כלומר דמכח סברא ידעינן כן וק"ל. ואח"כ אמר דבשומר אבידי' קמפלגי והיינו דר"ל כמו שאמר אח"כ במלו' צריך למשכון וכו' ועיין מה שכתבתי בזה בב"מ ודוק:

והגה תוס' מקשי' על פירוש דר"ח ואני אומר דיש ליישב ממה דכתבו הם ז"ל בב"ק דטעם דהוה ש"ש על אבידה לר"י משום דצריך כמה פעמים לעיין באבידי' בהיות' אצלו ע"ש אבל בשביל פעס אחת שמצא' אינו פטור וא"כ בשצריך למשכון דאינ' מלוה

זולת המשכן א"כ בשמעיין אח"כ על המשכון אפשר דלא הוה ש"ש בשביל כך הואיל דמעיין ג"כ בשבילו על המשכון ודוק: בסיומא דמסבת שבועות. במתני' ד' שומריס הן ש"ח והשואל נ"ש והשוכר כו' זולת זה אשר נתנו תוס' טעם סידורי דד' שומרים (אחר דלכאורה הוה שלא כסדר) היה נ"ל לפרש ולומר דרך אחר והוא כאשר אתי' לן דש"ח פטור מגניבה ואבידה וש"ש חייב בהו ודפרשה א' שבתורה קמיירי מש"ח חיובא דשואל גרם לן כן מהא דאיתא ריש פ' השואל ז"ל בשלמא שלישי בשואל כו' אלא ראשונה בש"ח כו' איפוך אנא מסתבר' כו' אדרבה כו' אפ"ה קרנא בלא שבועה כו' תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן ע"כ וע"ש הרי עיקר הילפותא דפרשה ראשונה בש"ח קמיירי אתי' לן משואל ולכך תני התנא לשואל אצל ש"ח וק"ל:

בתוס' ד"ה והעדים מעידים שאכלו כו' ול"ג שגנבו כו'. הנה חזינן בב"ק ריש מרובה דף ס"ג ע"ב דהתוס' עצמם גרסי שם שגנבו בד"ה והעדים מעידים אותו כו' ע"ש ותמצא ג"כ טעם נכון שנתנו מה ששינת' הסיפא מן הרישא. ונאמר א"כ דמאי דרצו להוכיח כאן ממאי דמקשה בהגוזל קמא על רב מינה אינ' הוכחה כולי האי דודאי נוכל לומר דהתם ברייתא היא ואי משום דא"כ למה דחק' הש"ס שם לאוקמי כר"מ. הלא כבר נתן רש"י ז"ל הטעם משום דר' יוחנן ס"ל כר"מ ע"ש בד"ה ומשני ר"י כר"מ ס"ל ודוק:

בד"ה אמר לאחד שבשוק כו' עיין בחידושי שעל ב"ק מה שכתבתי שם בזה: בד"ה ראה עדים כו' לשמואל כו' וכה"ג משני התם ע"כ. לכאורה יש לתמוה על דבריהם האלו דהלא במסקנא שם אמרה הש"ס דהא דקאמר ראה עדים שמשמשים ובאים קמיירי שלא חזרו לאחוריהם דעלה קאמר ר"א יבואו עדים ויעידו וקמסיק שם דשמואל כר"א ס"ל ע"ש. אשר ע"כ אומר דבאמת שם ברייתא היא ולא מתני' דילן וכל עיקר דבריהם כאן אינן כ"א ליתן טעם למה לא פליג ר"א במתני' דילן ג"כ כמו דפליג בברייתא אשר הובאה שם ולכך כתבו דמתני' דילן קמיירי שחזרו לאחוריהם וא"כ מצי אתי' אפי' כר"א ודוק:

דף מד:

בגמרא מאן תנא כו' עיין בחדושי שבב"מ דף צ"ג מה שכתבתי שם: בתוס' ד"ה וחייבין משום שבועת ביטוי כו' תימא כו' ונ"ל דלא דמי דהתם יצא להקל כו' אבל הכא דיצא להחמיר כו' אין חידוש ע"כ יש לדקדק א"כ מאי האי דאמר ר"א כולן פטורין משבועת שומרי' וחייבי' משום שבועת ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל כו' שהוא חייב שהרי כפרו ממון ולמה לא יתחייבו גם אלו משום שבועת ביטוי בהדי שבועת שומרים שיהיו חייבי' שתים והלא כה"ג מקשה הש"ס לעיל דף כ"ה ע"ב אצל שבועת עדות דיהיה חייב שתים אחת משום שבועת בטוי ואתת משום שבועת עדות ותירץ רבא

שם משום דהוה דבר שבכלל ויצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו ע"כ והרי לפי מאי שכתבו תוס' כאן ודאי דאין לומר ולתרץ כן אצל שבועת שומרים אחר דאין כאן חידוש וא"כ נהדר קושי' הש"ס דלשם לדהכא לדוכתא אצל שבועת שומרים דלמה לא נחייב' שתים. והנה לכאורה הוה אפשר לומר דאה"נ דר' אלעזר הכי ס"ל באינך והיינו בש"ח שטען אבד והוא אכלו ובטוען נגנב והוא גנבו הואיל דתרתי רעות עשה שגנבו וגם נשבע לשקר ולכך מחייב באמת תרתי משא"כ באלו דנקט ר"א דלא עביד תרתי לריעותא כ"א חדא במה שרצה לפטור את עצמו במה שהוא חייב אבל הוא לא גנבו לעצמו ואז אמרינן דלאו להחמיר יצא ואינו חייב כ"א אחת משום שבועת שומרים בלחוד ולכך נקט ר"א הני דנקיט ושביק לאינך ודלא כרש"י ז"ל באמת ובזה יצא לן נייחא ודאי למאי דהוה קשה לכאורה מאי בא ר"א להוסיף על מילתא דרב ואי לא בא כ"א לפסוק הלכתא כרב לא ה"ל למנקט לישנא לעצמו כאלו אמר דבר מה שלא אמר רב אבל בדברינו אלה א"ש דלפלוג על רב בא דאילו רב סבר בכולן המתחייבי' משום שבועת שומרים פטורים משום שבועת ביטוי ואילו ר"א לא כן סובר וכנ"ל. וכן הוא מדויק היטב בדברי רב דאמר וכולן פטורים משום שבועת שומרים כו' ומאי רצה בזה לא ה"ל לומר כ"א וחייבים משום שבועת ביטוי דהלא הא דפטורים משום שבועת שומרים מתני' היא ומי יפלוג בזה עד דהוצרך לאשמעינן אלא דבא לומר דאלו דפטורי' משבועת שומרי' הן חייבי' משום שבועת ביטוי משא"כ כל הני דחייבי' בשבועת שומרי' אינן חייבין משום שבועת ביטוי ובא ר"א ואמר במקצת מודינ' לך והיינו אילו דנקט הוא שואל שאמר א"י מה אתה סח כו' אבל באינך לא וכנ"ל ודוק היטב ותמצא דאפשר לומר כן ולתרץ כן הכא. אבל אכתי אית לן לדקדק על רבא לעיל דף כ"ה דמתרץ כן אליבא דרב שם דלהכי אינו בשבועת עדות ג"כ משום שבועת ביטוי משום דהוה דבר שבכלל כו' ומה יאמר ויתרץ הכא אליבא דרב דהלא הכא א"א לומר כן וכנ"ל וא"כ למה לא מחייב רב תרתי משום שבועת שומרים ומשום ביטוי. ובדוחק יש לתרץ דאה"נ דרבא יתרץ הכא כמו דתירץ אביי לעיל שם דלהכי אינו חייב שתים משום דכתיב בשבועת ביטוי לאחת מאלה משום אחת אתה מחייבו ואין אתה מחייבו משום שתים והא דהיה מתרץ רבא שם בענין אחר וכנ"ל היינו אחר דמצא לתרץ בטוב טעם במדה מן המדות שניתנה הל"מ לכך בא לאשמעינן דיש לתרץ ג"כ בזה והוה כאלו אמר שם לאביי אם היית' רוצה לתרץ תירוצא שלך ה"ל לתרץ כן אצל שבועת שומרים דהתם מודינא לך דאין לן תירוץ אחר משא"כ הכא אית לן תירוץ אחר יותר מרווח במדה שניתנה מסיני ודוק:

בגמרא צריכ' כו' אימא מודה לשמואל כדרבי אמי דאמר ר"א כו' ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל כו' לא תקשה היאך הוה אפשר לומר דטעמיה דשמואל הוא משום דכל שבועה שהדייני' כו' והלא הוא אמר טעמיה הואיל דליתא בלהבא. לזה נאמר דבאמת הא דנאמר בש"ס דטעמי' דשמואל הוא משום דליתא בלהבא לאו שמואל בעצמו אמר כן כ"א הש"ס קמפרשה טעם דפלוגתתן והיא ידעה במאי דפליגי וק"ל . ודע דבמאי דאמרתי לעיל דלרב לא מחייבי' שתיס בכל הני דמחייבי' משום שבועת שומרים ודלא כר"א א"כ הוה מצי לעשות צריכות' בכגון דא דאי הוה אשמעינן שם בזרק פלוני כו' ה"א דהכא מחייב רב אפי' במקום שחייב משים שבועת שומרים וכמו דסבר ר"א לפי מאי שכתבתי לעיל ודוק כי העליתי חספ' ותוכל למצוא מרגניתא עוד וחקור כי יש עוד לאלוק' מילין. ואת כל זה העליתי ג"כ בסיומא דמסכתא זאת לפט הלומדים המופלגים אשר הזכרתי לעיל בסיומא דמסכת מכית ונתנו אוזן שומעת. כי נכון הוא למוצאי דעת:

דף מה.

במתני' לפני אידיהן כו' אפשר דלהכי נקט מניני' בסוף

דאי הוה נקט בתחלה הוה אפשר לדייק ג' לפני אידיהן ולאתר אידיהן ב' ימי' או א' דהוה קאי הדיוק על תחלת דבריו אבל השתא דנקט מנינ' לבסוף קאי הדיוק על מלת לפני להורו' דלפני' הוא דאין נושאי' ונותני' אבל לאחר אידיהן הכל מותר וק"ל:

והגה בש"ס לקמן עביד צריכות' מכל הני דאסור לעשות עמהן והצריכו' קאי ממאי דקודם למאוחר ויש לומר ג"כ ממאוחר אל הקודם דאי הוה תנ' המאוחר בלחוד ה"א בהא סגי שלש ימי' אבל המקידם צריך יותר וק"ל:

בגמ' מאן דתני אידיהן לא משתבש כו' אפשר לומר דר"ל דלא תפרש האי פלוגת' כמו דפליגי בעלמא דחד סותר את דברי חבירו אלא כל אחד מהם מודה לחבירו שגם מה שאמר חבירו לא הוה שיבוש ולהכי מקש' ומאן דתני אידיהן מ"ט כו' אחר שמוד' שלא השתבש ומשני אפ"ה עדיפ' ליה מה שאמר הוא וק"ל:

בתו' ד"ה אסור לשא' ולתת עמהן כוי עד ור"ת היה מפרש כו' יש לדקדק לפירו' ר"ת על מאי דקאמרה לקמן בש"ס דף ו' ע"ב וצריכ' דאי תנ' לשאת ולתת כו' אבל לשאול מהן דמעוטי קא ממעט להו אימא לא כו' ה"ל למימר רבות' טפי דאפי' להשאילן לא הוה שמעי' ממאי דאמר לשא' ולתת עמהן דה"א דטעמ' דלשא' הוא משום הרוח' או משוס לפני עור והכל משום הקרב' לע"ז לפי דברי ר"ת אבל להשאילן דהוה טעם משום דאזיל ומודה לע"ז לא הוה שמעינן ממנו כלל ודוק:

והגה במה שמדקדק על רש"י ז"ל דה"ל לקמן למימר נפקא מינ' למידי דלאו תקרוב' אפשר לישב ולומר דבכל מקום דממצי' לו מעו' יוכל ליקח מהם קרבן ועיקר שאלה דלקמן קאי נמי על מה.דנאסר ללות להן. גם אפשר לומר דלכך נקט הנפקות' הלז דהוה דבר חדוש דבזמן שיש לו בהמה דאינו עובר משום לפני וכאשר ראינו מתמה באמ' על זה וק"ל:

דף מה.

בגמ' דכתי' מכל החי מכל בשר כו' מיתור' דכל חי קיליף

ואם אינו ענין לבהמה טמאה כדכתבו ע"כ קאי על בהמה טהור' וק"ל: ופרי' האי מבעי ליה למעוטי טרפ' דלא. אפשר לפרש דלהכי פשוט לי למעוטי טרפ' ממיעוט דכל החי מאשר נמעט בהמה שמחוס' אבר אחר דבבהמה טמא' כתי' לא נעקר לגמרי ממנו ילומר דאפי' בבהמה טמא' למעוטי טרפ' קאתי ולאו משום קרבן אלא משום צוות' וק"ל:

בתו' ד"ה מנין למחוסר אבר כו' פי' להקריב לגבו' כו' דאלו בב"ה אפי' בדוקי' שבעין נמי אסור כו' לפי זה היה אפשר לדקדק אמאי שכתבו תוס' דף ו' בד"ה אתך כו' ומ"מ ליכא למעט כו' ובעל מים כו' דהלא מדאצטריך למעט להקריב בעל מום לבני נח בב"ה ש"מ בבמ' היה מותר להס וק"ל דאפשר ליישב:

בד"ה מנין למחיסר אבר כו' עד וי"ל דס"ל כיון כו' תירוץ זה אינו מספיק במאי דהוצרכ' התורה למעט טרפ' ממיעוט דמן הבהמה ודוק:

דף מו.

בגמ' אתך בדומין לך הנה נראה לי דמאי דדקדקו תוס' בד"ה

אתך כו' דאפשר ליישב זולת דבריהס ונאמר דהתרצן שפיר ידע מחי דמסיק לא ס"ד דנח גופי' טרפה הוה והנה ע"כ דהאי תירוצא אינו כ"א בשנאמר דמתיבת אתך לא אתי מיעוט אחר אבל בזמן דאיכא למימר דאתי' למעט דבר מה אשר לא היה בנח אזי איכ' למימר נמי דנח גופ' טרפ' הוה ועל זה ליכ' למימר לא ס"ד כו' א"ל רחמנ' כוותך עייל כו' דתחלת המיעוט לא אתי' על זה כ"א למעט דבר שלא היה בנח והנה אי לא הוה כתוב מכל חי ודאי הוה אפשר לומר דנח גופ' טרפה הוה ואי משום דאין לומר דרחמנ' אמר כוותך עייל כו' דהלא עיקר הקרא לא את' כ"א למעט מחוסר אבר וממילא אתי' לן דטרפה נמי היה מותר להביא אבל אחר שבא המיעוט דכל החי למעט מחוסר אבר א"כ ע"כ אתך אתי למעט טרפה ודנח לאו טרפה הוה דאל"כ וכי ס"ד דא"ל רחמנ' כוותך עייל כו' אבל אי לא הוה כתוב מכל החי אזי הוה אפשר לומר דאתך אתי למעט מחוסר אבר ולעולס נח גופ' טרפה הוה ודוק היטב ותמצא נכון:

בתו' ד"ה אתך בדומין לך כו' עד דמסתבר טפי למעוטי מ"א דמאיס מטרפ' כו' יש לדקדק דא"כ מאי מקשה הש"ס לעיל האי מבעי ליה למעוטי טרפ' ומאי בכך דמ"מ מכח כש"כ אתי' נמי מחוסר אבר ובפרט לפי מאי דמקשה אח"כ למ"ד טרפ' יולד' ודוק:

בד"ה תמים כתיב בי' כו' וי"ל כו' דמגינה לגבו' יותר מטרפי' לפי זה יש לדקדק אחר דכבר כתבו לעיל דמתיב' אתך מסתבר טפי למעט מחוסר אבר דמאיס מטריפ' ומתיב' מכל החי מסתבר טפי למעוטי טרפה מכח הלשון א"כ לפי האמת מנ"ל דבעל מוס הוה מותר דלמ' לעולם אסור ואתי' לן מתיב' אתך דמסתבר טפי אפי' יותר מטרפ' כדכתבו הכא ומתיב' מכל החי נתמעט טרפה דמסתבר טפי מכת הלשון ודוק כי יש ליישב ממה שכתבתי לעיל: בתו' ד"ה והשת' כו' וא"ת כו' אפשר לומר ולתרץ דאי מלהחיות זרע לחוד ה"א דטעמי' דנאסר להכניס לתיב' משיס קיום העולס אבל לקרבן מותר קמ"ל נמי תיב' אתך ויותר יש לדקדק כזה לעיל למאי דמתרץ טרפה מלהחיות זרע נפקא ודוק שס:

בתו' ד"ה ואי ס"ד הן ואידיהן כו' עד וצ"ל שיש הפסק כו' אפשר לומר דלא מוכח כולי האי דהלא לקמן דף ח' בש"ס דשאל ר"מ רומי שעשא' קלנד' כו' מזה נראה דלאו כול' עלמ' תפסו הני ב' אידין וא"כ אפשייי שיש מקוס דתפס' אחת ולא האחר וא"כ אפי' ליכא הפסד ביניהם אפ"ה לא הוה יכול לומר יותר מעשר' יומין בודאי אבל האי דקאמר עשר' יומי פסיק' ליה ולא יותיי וק"ל:

בד"ה אלא ש"מ הן בלא אידיהן תימא לי כו' יש ליישב תמיהתס דהוה אפשר למדחי ולומר דלמ' סביר' ליה לתנ' דנשא ונתן אסור כדסבר ר"י בסמיך והנה אחר שר"ל בסמוך מודה דביוס איד נשא ונתן אסור ולא פליג כ"א בלפני וא"כ היה אפשר לומר דלהכי לא תנא לפני אידיהן יוס אחד כדי שרצה לכלול הלפני' עם האד ולהורות כמו שבאד נשא ונתן אסור כן בלפני ולעולם הא דתנ' לפני אידיהן ב' ימי' הן ואידיהן קאמר ודוק ותמצא:

דף מו:

בד"ה תני כוותי' דר"ל כו' עד ועוד דלקמן מסיק נשא ונתן א"ב כו' ומתנית' עדיפ' מברייתא לכאורה לא הוה צריכנ' לזה דמתנית' עדיפ' מברייתא דאפי' הוה הא דלקמן ברייתא ודהכא מתני' לא הוה הוכח כלל לומר ת"כ דר"ל דהלא ר"י הוה יכול לימר דאתי' כההיא תנא ובאמת לדידי נראה לדקדק אפכא דע"כ אין הלכ' כר"י דאחר דהוה יכול לומר לקמן דאיכא בינייהו בלאחר אידיהן דת"ק סבר דאפי' לכתחלה מותר לישא עמהן ותנ' בתר' סבר דלכתחלה אסור אבל אם נשא ונתן הותר ור' ישמעאל אוסר אפי' בדעבד ודכ"ע אוסר בנשא ונתן בלפני אידיהן ומדלא קאמר כן ש"מ דניח' לש"ס למיקם ת"ק דמתיר בנשא ונתן כר"ל דהלכתא כוותי'. ועוד אפשר לדקדק נמי מנ"ל לתוס' דסיגי'

דלקמן קאי על לפני אידיהן ודלמ' באידיהן גופ' פליגי ואפ"ה אית ליה לת"ק דמותר בדעבד ודוק:

דף מז.

בגמ' ת"ר הנשאל לחכם כו' נקט בלשון נפעל ולא קאמר השואל דקמ"ל דאפי' לא הוה הוא השואל הראשון רק דשמע הוראה לאיסור משם חכם אחד אפ"ה אסור לו לילך לשאל אותו הוראה גופ' לחכם אחר ויתיר כן נ"ל:

בתו' ד"ה ר"מ אומר כו' עיקר מאי דהוה קשה להו במאי דמצינו דר"מ קניס אפי' בשוגג בההיא דהנזקין כו' והוצרכו לתרץ דהכא לא שייך לקנסו דלטובתו של בעל נתכוון כו' ומאי דדקדק מהרש"א עליהם וכתב שלא ראו סוגי' דב"ק לא תהא כזאת בישראל ובמאי דכתבתי לא קשה מידי וק"ל: בד"ה פשיט' כו' עד ואי משום דאיכא אמוראי דלית להו הך כלל לגבי הלכ' כסתם נמי איכא אמוראי כו' הנה נראה דלא קשי' מידי דודאי ר' יוסף הפך פניו וחלק עליו במאי דסביר' ליה לפי דעתו אמת אף דרב הונא לא חשש להפיכ' פניו ולא היה מודה לו והראיה דמסיק הש"ס דר"י סבר דכולה נזיקין הוה חדא מסכת' ואלו ר"ה סבר דאינו כן אלא הוה ב' מסכתו' וא"כ אין לן כלום על ר' יוסף דלא אמר משום האי כלל דר"מ ור"י והלא ודאי יש לומר דר"י לית ליה להאי כלל ואית ליה הכלל דהלכ' כסתם. רק דהיה אפשר לומר דהתוס' דמקשי' כן סברי דסתמ' דהש"ס מפרש' הפיכ' פניו דר"י ולא דר"י גופי' אמר כן ויש קצת הוכח' לזה מדקאמר' הש"ס ואב"א כו' ש"מ דהש"ס מעצמ' בא לפרש טעם דהפיכ' פניו דאלו איהו גופי' הוה אמר טעמו לא הי' שייך לכאורה לישנא דואב"א כו' וק"ל:

וקצת יש לדקדק אחר דחזינן בש"ס ב"ק דף צ"ד דמקשה הש"ס אהא דאמר ר' יוחנן דבר תורה גזילה חוזר' בעיני' מדתנן לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור ש"מ שנוי קונה. ומקשי' תוס' שם דה"ל להקשות אמתני' דב"ק דקתני בהמה והזקינ' משלם כשעת הגזילה ותירצו דהוה אפשר למדחי דהוה סתם ואח"כ מחלוק' דאחר מתני' הלז פליג ר"י ואמר ידו על התחתונ' דש"מ שנוי אינו קונ' ואע"ג דלפי האמת אין הטעם כן דיסבור ר"י שנוי אינו קונה מ"מ הוה אפשר למדחי בלא הספיק כו' דהוה סתם במסכ' אחרת דסבר ר' יוחנן הלכה כסתם מתני'. ולפי כל הדברים האלו אשר יצאו מפיהם ז"ל מאי הוה קשה לר"י על ר"ה שהפך פניו בשביל כן ודלמ' אף גם הוא ר"ה בהאי פחד' יתיב דלמ' יבא מאן דהוא ויסבור דטעם דר"י הוא משום דשנוי אינו קונה וא"כ הוה סתם ומחלוק' בב' מסכו' ואפשר דלא הוה הלכ' כסתם ודוק היטב בזה כי י"ל במאי דכתבנו לעיל:

גם אפשר לדקדק במאי דרצו לתרץ הכא דפליגי אמוראי בהאי כלל דר"מ ור"י משא"כ בסתם דהוה כרבים ומאי בכך דאפ"ה נאמר דר"ה הוצרך לכך למפסק הלכת' כר"י הכא לאשמעונן בזה דבשארי מקומות לית' לכללא דר"מ ור"י הלכ' כר"י לכך אמר דכאן הלכת' כוותי' הואיל דהוה סתם משא"כ בשארי מקומו' כן הקשיתי לפני תלמידי בדרך צחו' וחדוד וק"ל:

ובמאי דהבאתי לעיל דברי תוס' דב"ק דכתבו דהוה אפשר לומר דטעמיה דר"י דסבר שינוי אינו קונה ולכאורה הוה קשה א"כ דר"י אדר"י כדמקשי' תוס' גם הכא וע"כ הוה צריכנ' לומר דהוה תרי תנאי אליבי' כסוגי' דהש"ס בכל מקום דא"א לתרץ דברי ר"י אהדדי ולפי זה לא מקשי' תוס' מידי דבלאו הכי פסקינן ר"מ ור"י הלכ' כר"י דאחר דהוה אפשר למטעי ולומר תרי תנאי אליבא דר"י א"כ לא הוה ידעינן כמאן מנייהו נפסק וק"ל:

דף מז:

בגמ' והאיכ' רבנן בתראי דקיימי כוותי' כו' לכאורה יש לדקדק דהלא כמ' איקימתו' יש לעיל בסמוך מאי דאיכא בין ת"ק ורבנן בתראי וא"כ לא פסיק' לן דרבנן בתראי כוותי' קיימ' להו ומאי קשי' להו א"כ. וניח' לן דקושי' הש"ס הוא על הש"ס דלעיל גופ' דרצה למצוא האי חילוק בינייהו דאי אית' כן א"כ למה אמרו ליה נשתקע הדבר ולא נאמר וק"ל: בתו' ד"ה סיס זכר כו' עד ור"א מביה"ס כו' דזקן נקט לרבות' כי' וזכר במלחמ' נמי נקט לרבותא כו' ר"ל דודאי גם ר"א מביה"ם סבר דזכר דוקא מתיר ב"ב מטעם שהורג אדונו במלחמ' משא"כ הנקב' דאינה הורג' אדוניו לכך אסור או משום כלי זיין או משום מלאכ' בשבת והא דקאמר דלרבות' נקט זכר במלחמ' היינו למכור ליה למלחמ' הוה לכאורה רבותא משום תור' כלי זיין קמ"ל זכר שאני מטעם דהורג אדוניו ודוק ותמצא דנכון הוא ולא קשה מידי מה דדקדקו המפרשי' על דבריהם:

עבודה זרה

דף יא.

בתו' ד"ה עיקור שיש בה טרפ' כו' עד לכך נראה לפרש

אסור כו' עד וי"ל דמותר בהנאה אצטריכ' לי' שלא נאסור בהנא' משום כבוד המלך כו' לפי הדברים האלה יש לדקדק א"כ מאו מקשה הש"ס מהאי ברייתא הואיל דהוה אפשר להעלו' דיהי' אסור באכילה או בהנא' אפי' משום כבוד המלך אף אנן נוכל לומר דהאמת כן הוא דבזמן שעשאו עיקור בכלי תשמישו ממש אסור בהנא' משום כבוד המלך אבל בזמן שעשאו עיקור שלא כראוי והיינו אף בבהמה שלא היה תשמישו ודאי לא הוה

כבוד המלך ולהכי לא נקרא עיקור ומותר באכילה משום כך ושפיר קאמר א"כ בברייתא עיקור שיש בה טרפה אסור היינו אסור באכילה ומותר בהנא' כאשר מפרשינן גם השתא לפי דברי התוס' ובסיפא דקאמר שאין בו טרפה מותר היינו אפי' באכילה והכל מהטעם שלא נקרא עיקור הנעשה משום כבוד המלך הואיל שלא נעשה בבהמ' תשמישו ודוק:
עוד דקדקתי הואיל דלא מתרינן בשרפ' אלא מטעם דכתיב בתור' וע"כ אינו כ"א בכלי תשמישו כדאי' בברייתא וא"כ אי הוה חזינן לעכו"ם דעבדי שרפה או עיקור אפילו בדברים שאינן כלי תשמישו ודאי הוה חוק לע"ז וא"כ מאי מקשה הש"ס לעיל על רבנן דסברי שרפ' חוק' היא ודלמ' היינו בשרפ' כזו שאינן בכלי תשמישו מיירי ודוק גם הכא מאי דמקשה הש"ס מהאי ברייתא דאפשר לומר דבעכו"ם מיירי ולהכי בשיש בה טרפ' אסור בהנא' אפי' הואיל דעבדי עיקור שלא כנהוג משא"כ בשאין בה טרפ' וי"ל:
גם הי' אפשר לומר דהא דאסור מתפרש כפירש"י דאסור לעשו' עיקור שיש בה טרפ' הואיל דהוה חוק דידהו דעבדי כן ולא כתוב בתורה כ"א שרפ' ולא עיקור ולכך לא עבדינן כוותיי' ולא עבדינן כ"א עיקור שאין בו טרפ' עיקור כהאי דלא עבדי אינהו דמותר לן לעשות ודוק:
ומאי דמקשי' על רש"י יש ליישב דודאי בבהמה טהור' שייך בל תשחית הואיל דבדעבד עיקור שאין בה טרפ' אכתי ראוי' לאכילה ולמ' לן למעבד עיקור שיש בה טרפ' דאסור' באכילה משא"כ בבהמה טמא' דאינ' עומד' כ"א למלאכ' א"כ מה לן אי עבדי עיקור שיש בה טרפ' או אין בה טרפ' דהלא אף באין בה טרפ' אינ' ראוי' אח"כ למלאכ' עוד וק"ל:

דף יא:

בגמ' סך קירי פלסתר אחו' דמרנ' כו' נראה לפרש דה"ק חשבון של השרר' דאחוה דמרנ' זייפנ' ודוק:
שם דחמי חמי כו' אפשר לפרש דה"ק דלא תימא דיבא עת שיהי' להם השרר' ז"א אלא דחמי חמי כלומר מאי דראינו השתא נראה לעולם ולא ישתנ' וזהו דלא חמי היינו מה שלא נראה השתא שרר' דידהו לא יהי' נראה לעולם זהו דעת הרשעי' ואנו נענ' בתרייהו וי? לדין כד יקום דין ודוק:

דף יב:

והיו בה חניו' מעוטר' ושאינן מעוטר' כו' הא דלא אמר
בקיצור עיר שיש בה ע"ז זה היה מעשה ואמרו חכמים המעוטיי' אסורו' כו' אפשר לומר דלא תימא דאינו מותר כ"א בשיש בה חניו' שאינן מעוטר' בלחיד אבל בדיש בה מעוטר' אסור לילך לשם דלא לחשדי' שיקנ' ממעוטר' קמ"ל דלא וק"ל:

בתו' ד"ה עיר שיש בה כו' עד הכא משמע שחזר בו רש"י כו' עיקר למודס הוא שחזר בו רש"י מהאי דכת' ואי משום דנושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני להו כו' משמע דאף הוא מפרש שני תיבו' דנושא ונותן דבממכר לחוד יוכל להתפר' ותיב' נושא קאי על המעו' שלוקח ותיב' נותן קאי על הדבר אשר מוסר להו ולא כדמשמע לעיל מדבריו דחד מיירי במקח וחד בממכר ודוק בזה ולא קשי' מידי מאי דדקדק המרש"א:

שם בא"ד ומיהו קשי' כו' ואלו בגמר' דהכא כו' לכאורה יש לדקדק דהוה יכולי' להוכיח דבריהס מדברי ר"ל דהכא גופא דאמר מהנה מותר ואי ביום אידם מיירי למה יהי' מותר במהנ' והלא יש לחוש דאזיל ומודה ואפשר ליישב דלא שייך אזיל ומודה אלא בשהריוח בא לעכו"ם אבל כשהריוח יהי' לע"ז גופ' ולא לעובדי' לא שייך אזיל ומודה וק"ל:

בד"ה אבל מעוטר' בפירו' כו' וא"ת לקמן כו' יש ליישב קושיתס דלקמן מיירי דאזיל ביום איד ואין לתלו' א"כ דאזיל למכור דבר היתר דביו' איד הכל אסור בדבר המתקיי' וידעינן דלא ה"ל למכור דבר שאינו מתקיי' וק"ל:

הגה היה אפשר לומר דאפי' ביום איד מיירי הכא לא הוה קשי' משום הא דאין נושאי' ונותני' עמהס דהלא בגוי שחוצה לה מותר אם לא מטעם דנהנ' או מהנ' לע"ז ודוק:

דף יג.

בגמ' כאן בלוקח מן החגר דשקלי מיכס' מניה כו' הוה מצי לשנוי דכאן איירי דלקח מחנו' שאינו מעוטר כלל דלא שקלי מיכס' מני' ול"ל למצוא חילוק אחרינ' וק"ל:

דף יג:

בגמ' ונשחטי' מישחיט. אפשר לומר דקאי על מאי דהקשה כבר דגם בזה נקיי' העקיר' בהשרת פרסותי' ואי משוס דהוה בזיון קדשי' והיינו מטעם דאינ' מתה מהר' ונראה בזיונ' לזמן מרוב' כדפרש"י לזה יש תיקון דאחר העקיר' נשחטי' מישחט ולית כאן א"כ בזיון קדשי' ובדברי' אלו יתורץ מאי דהוה קשה לרש"י ותוספ' דהוה כמו שחוטי חוץ דהלא קיימינן השוחט בעל מום בחוץ פטור ודוק:

גם אי' שם בזבחי' דשנים ששחטו בחוץ פטורי' וא"כ גם הכא אפשר דבהכי קמיירי דמקשה נשחטי' מישחט היינו בשניס וק"ל:

בתו' ד"ה ונשחטי' כו' עד וקשי' דא"כ כי משט רבא כו' אפשר לתרץ דקדוק הלז דאף דקושי' הלז לא קאי כ"א על קדשי בדק הבי' מ"מ קושי' דלשוי' גיסטר' קאי נמי על קדשי מזבח וא"כ רבא בא לתרץ קדשי מזבח מיהא אי מיירי הברייתא בקדשי מזבח ואפשר דלדידי' באמת בקדשי ב"ה לא מיירי הברייתא ועיין במהרש"א ודוק:

שם בא"ד לכך פי' ר"י כו' ודאי דתירוצא דר"י סמיך עצמו אמאי דמסיימי תום' בתירוץ הב' דגזרינן קדשי ב"ה אטו קדשי מזבח ואין חילוק בין הני ב' תירוצי' כ"א דלר"י פריך על קדשי מזבח ולתירו' הב' דוקא על קדשי ב"ה ולר"י היה נראה דוחק מאי דמסיימי דהוה מצי לשנוי כו' ודוק בזה. והנה יש לדקדק לתירוץ הב' דבבדק הבית אינו אלא גזר' משום קדשי מזבח מאי פריך הש"ס נראה מום מעלי' הוא ומאי קושי' ודלמ' משום קדשי ב"ה קאמר הכי דבהו שייך נראה ולא מום מעלי' הואיל דאינו אלא משום גזרה ודוק:

דף יד.

בגמ' אר"י כו' תרנגול לבן למי אסור למכור לו תרנגול

לבן לכאורה קשה מאי אתא לאשמעונן בזה דאסור. ואפשר דבא לרמז לנו דאפי' אמר נמי שחור בהדי' דאסור דהיינו כמו שתירץ ליה דאמר זה וזה וא"ת דא"כ מאי מקשה המקשן אחר שכבר רימז התירוץ אפשר לומר דהמקשן הבין דרימז בזה בדאמר לבן בלחיד תחלה ואח"כ בדלא רצה הישראל למכור ליה לבן לחוד כ"א בשיקנ' ג"כ שחור בד:

די' דזה הוא דאסור וכדפי' רש"י ז"ל בסמיך ודוק:

שם תנן ושאיי כל הדברי' כו' מאי סתמן ומאי פירושן כו' יש לדקדק ומאי קושי' ודלמ' האי מלת' רבנן אמרוהו דפליגי בהדי ר"י ואסייי בדאמר זה וזה ומיירי א"כ הא דאמר סתמן מותר היינו דאמר זה וזה ודוק: בתו' ד"ה כגון דאמר זה וזה כי' ור"י אומר דמיירי כו' יש לספק בדבריהס אי סברי תום' אס אמר בהדי' שחור ולבן אם אסור למכור לו לבן אפי' לר"י ואס סברי כן יש להקשות קושי' הנ"ל טפי דמצי אתי' אפי' לר' יהודה וק"ל:

בעי ר"א כו' תרנגול לבן למי כו' לפי דעת התוס' דהאי בעי' קאי אליבא דרבנן נמי הוה מצי למבעי אפי' בדאמר שחור ולבן ויהב ליה שחיר ושקל מהו למכור ליה לבן וה"ל לומר את"ל כו' ודוק:

שם גמירי דע"ז דא"א כו' ואנן ה' תנן כו' אמרתי לפני תלמידי בדרך צחית דלהכי הקדים הא דע"ז דא"א ד' מאה פרקי הוה דאל"כ היה לו תירוץ מה דהנה תום' לקמן הם מסופקי' אס לאו דלא תחנם לא קאי כ"א על ז' עמי' וא"כ לא הוה קשה מידי דהא דקתט אין מוכרי' להם במחובר לקרקע היינו בז' עמי' והכא מיירי בשאר אומות דמותר למכור להם במחיבר ואפ"ה דקל טב אסור אבל במאי דחזינן דע"ז דא"א ד' מאות פרקי הוה ואנן לית לן כ"א ה' ע"כ הטעם היא דבאותו פעם הי' ע"ז הרב' יותר ויותר מאשר האידנ' והוצר' א"א ללמוד כל עבודות האסורות של כל מיני ע"ז משא"כ השתא דנתמעטו מיט העבודו' ורבי דסידר המסכתו' לא הוצרך להזכיר כ"א העבודות האסורו' דנוהגו' היום ולא במאי דהוה מימי קדם שאינו ניהגי' השתא ואם כן הוא ע"כ הא דתנן דאסור למכור

להם במחיבר היינו אפי' בשאר אומו' דאל"כ למאי הוצרך רבי להזכיר אחר דאינו נוהג השתא וק"ל:

דף טו.

בגמרא גזיר' משום נסיוני כו' מאי שמקשי' תוס' דהל"ל משום שבית' בהמתו אפשר לתרץ דודאי לאו ברשיעי עסקינן דיטח בהמתו לגוי אחר שקיעת החמה ועדיין יהי' הברירה ביד גיי אם להחזיק המקח או להחזיר' לו ויהי' עומד באיסור דשבית' בהמתו ומשום כך ודאי מוכרח הוא להתנות עמו שבאם לא יחזירנ' לו קודם שקיע' החמ' שיהי' המקח קנוי לו ולא יוכל עוד להחזיר' לו ובכן לא יעמוד עוד באיסור שבית' בהמתו אבל באיסור מחמר עדיין עומד אחר שכבר קודם שקיע' החמ' התחילה לילך מחמתו מחמת קולו ולאחר שקיע' החמ' עדיין הולכת בשביל אותו קול ואפי' היא עומדת מהשתא ברשות הגוי שהמקח קנוי לו מ"מ בשביל הקול ששמע' קודם שקיע' החמ' ממנו עדיין קאזלה והוה ליה מחמר אף שאינה השתא שלו ולהכי הוצרך הש"ס לומר דזמנין כו' סמוך לשקיע' מחמר כו' ודוק:

שם ד"ה כו' אימור לשחיט' זבנ'. אפשר לומר דר"ה קאי על היתר דרב אד' דמתיר אידי דספסיר' ואיהו לא התיר כ"א בשיש עוד היתר אחר לומר אימור לשחיט' זבנ' ולהכי העמיד' הש"ס הא דר"ה אחר דברי ר"א ובזה מתורץ מה שדקדקו התום' על הא דר"ה וק"ל:

שם בגמ' ועוד משום טגלי בי' מומ' זולת דברי רש"י ז"ל היה נראה לפרש דהאי ועוד קאי אהא דלא נגזור משום נסיוני והכי פירושי' דודאי הספסיר' לא יתן לגוי הבהמה לנסיון אחר דלא נגלי ליה לספסרי' המום מסתפי ולא יתנני' ליה וק"ל:

דף טז.

בגמ' בשלמ' תורת כלי זיין איכא כו' עם מה שפרשו תוס' בד"ה אלא תורת בהמה גמה כו' יתפרש היטב האי בשלמ' וק"ל:

שם ואני אומר אף למכיר' מקום שנהגו למכור כו' האי דהוצרך לסיים ולפרש באריכות ולא די ליה מה שאמר אף למכיר' נראה דבא לומר דחי' גמה קבע' לה מקומו' לעצמ' כלומר ואינו תלוי אם יש מקום שנהגו למכור בהמה דקה לומר דמותר למכור נמי חיה גסה וכן אפכא אלא דוקא מקום שנהנו למכור חיה נסה נהנו וכן אפכא וק"ל:

דף. י"מ ע"ב בנמ' אר"א כו' אם בנה שכרו מותר פשיט' משמשי ע"ז הן כו' מדנקט לשון רבי' נראה דקאי על מאי דאי' לקמן בסמיך במתני' ואין עושי' תכשיטי' כו' ואות' בבא צריך להיו' קודם למאי דאמר ר"א הלז ולא בא ר"א הלז כ"א לתרץ קושי' התוס'

בד"ה הניע לכיפ' כו' דלא מסתבר שתיר שוס תנ' כו' ולכך בא ר"א ומפרש הא דאמר בשכר מותר הייני בדעבד דהשכר מותר וא"כ לא קשה מידי מאי דמקשי' דא"כ היינו ר"א דבנמ' דהלא האי מלת' נופ' קאתי ר"א בנמ' לאשמעונן דנפרש מלת' דר"א דמתני' כן וע"ז מקשה הש"ס פשיט' ומאי בא ר"א דמתני' לאשמעונן ונס למ' יפלגו רבנן עליו ותיר' לא נצרכ' אלא לע"ז עצמ' כלומר דת"ק מתיר השכר בע"ז עצמ' ור"א פלינ ואמר דאינו מותר כ"א בתשמישי ע"ז וטוב' את' לאשמעינן א"כ דבע"ז עצמ' אסור השכר ות"ק מתיר אפי' בע"ז עצמ' ודוק בזה: שם הטח' כו' הנה אחר דפליגי הני תנאי דלקמן בדבר והפוכו דלמ"ד ע"ז עד שיעבדו סובר דבנוי אסור מיד ואידך סיבר אפכ' א"כ יתפרש שפיר האי הניח' דהנה למ"ד עד שתעבד בשל נוי לכאורה הוה אפשר לדקדק דלמ' לא נאמר דאומן קינה בשבח כלי איכא למאן דאמר כן וא"כ האי ע"ז לא הוה דשל גוי כ"א דשל ישראל ותאסור א"כ מיד וא"כ לא הוה קשה למ"ד של גוי אסור' מיד דהלא איהו סובר דשל ישראל עד שתעבד והאי ע"ז דעוש' ישראל היה כאלו היא דישראל אחר דאומן קונה בשבח כלי אבל באשר נאמר דלמ"ד דשל גוי עד שתעבד א"ש משום דלא אמרינן בזה אומן קונה בשבח כלי א"כ קשה למ"ד של נוי אסור' מיד וק"ל:

במתני' אבל מוכר הוא משיקצץ לכאור' יש לדקדק מאי הוצרך לאשמעינן זה ואפשר דאתא לאשמעינן דרשאי למכור ליה בעודו מחובר ולא יהיה שלו עד שיקצץ הישראל. ור"י מוסיף דמוכר הוא ע"מ לקוץ הנכרי וק"ל . דף ב' ע"א בנמ' ש"מ כולהו היינו הואיל דכתיב חסר וי"ו ויו"ד ש"מ דהתורה נתנ' לנו רשות לקרא' כרצונינו וק"ל:

אין מעמידין פרק שני. דף ב"ו ע"א בנמ' וצריכ' כו' הנה מצינו ב' דעות בפוסקי' אי יש להתיר במיילד' מומחה דומי' דמתירי' הרפואה מהס מרופא מומחה או לא והנה בירושלמי מתיר בהדי' נם בזה כאשר הביא הש"ך והש"ע אוסר ובאמת לכל א' מהדעות הלז היתה הש"ס יכולה לומר צריכות' אחרת דאם לדעה האוסרת היתה יכולה לומר דאי אשמעינן מניקה ה"א בהא אסר ר"מ דלא שייך בה ענין מומחה אבל במיילדה מומתה מודה לרבנן קמ"ל דלא ואי אשמעינן מיילדה בהא קשרו רבנן כו' וכן נם לדעה המתר' היתה יכולה לומר דלכך תנא תרווייהו לומר דמיילדה דומי' דמניקה מה מניק' לא קמיירי במומחה דשם לא שייך ענין המחא' אף מיילד' כן דלא קמיירי כ"א בשאינה מומחה. אבל באשר מצינו בתו' לקמן דף כ"ז בד"ה ברופא מומחה יש לומר דנס במניק' שייך המחא' בשהיא מומחה לדברים אחרים ונסתרו דברי הנ"ל:

והנה דע דעוד יש לדקדק לפי מה דכתבו תוס' בד"ה נכרי' מניק' כו' דפלונת' דהנק' דומי' דמיילדה א"כ לכאורה לא היה צייך לצריכות' כלל דהוצרך להביא פלונתת' בתרוויי'

להורות דומי' הלז וי"ל וק"ל: ויש לדקדק עוד לדעת המתר' במיילד' שאינה מומחה א"כ ע"כ מתני' דילן בשאינה מומחה מיירי וכבר פסק הרשב"א דע"כ לא קשרינן למילד' ישראלי' להוליד של נכרי' בשכר אלא במיילד' מומחה דלא מצי לאשתמוטי נפשה משא"כ בשאינה מומחה והיינו דאינה רגילה להוליד נשי' חברו' דמצי לאשתמוטי נפשה ולומר שאינה בקיאה בכך אפילו בשכר אסור וא"כ מאי מקשה הש"ס מב .ייתא דקתני בשכר מותר על מתני' דקאסר' בסתמ' והלא כבר אמרנו דמתני' דילן קמיירי במיילדה שאינה מומחה ובהא הוא דקפליג ר"מ אבל במומחה מודה וא"כ דומי' דהכי מיירי הרישא דבת ישראל לא תיילד היינו בשאינה מימחה ולהכי אפילו בשכר אסור משא"כ ברייתא דמיירי במומחה ויש ליישב ולומר דבאמת בהכי שקלי וטרי המקשה והתרצן דהמקשן סבר דהטעס דמתר' הברייתא בשכר וקאסר בחנם לאו מטעס דקמיילד' בן לע"ז ובשכר שרי משום איב' אלא סבר דהטעם דאסור בחנס משום דאסור ליחן להם מתנ' חנם וא"כ אין לחלק בין מומחה ושאינה מומחה ובא ר' יוסף ומתיץ דהטעם דמותר בשכר הוא משום איבה ולעולם הטעם דאסור בחנס משום דמיילד' בן לע"ז וא"כ שפיר יש לחלק בין שאינה מומחה ומתני' דילן מיירי בשאינה מומחה וכנ"ל ולהכי אינה מחלק' בין בשכר לחנם ודוק:

בתו' ד"ה נכרי' מטק' כו' עד ירושלמי מניק' כו' לכאורה הוה הש"ס מצי למעבד צריכות' דאי לא הוה תנא מניק' ה"א דגם רבנן קאסרי מטעם דהוה כיונק משקץ קמ"ל דלא וק"ל:

דף יז:

בגמ' א"ל אני שינה לכל אבידת אחיך כו' אפשר לומר דמתיבת אחיך אתי' לי' לר"י ההוכח' דמדקרי להו אחיך ש"מ דאין מורידין וק"ל: שם לא נצרכ' שאם היתה מעלה בבור כו' אי לאו דמסתפינ' הוה אמינא דאין הפירוש כאשר הבינו תוס' עד דקשי' להו מאי דקשי' להו אלא דהפירוש הוא דבא לומר הא דקאמר מורידין לאו למימר דמורידין אותם בידים בבור שאינם יכולי' לעלות מתוכה כ"א דמורידין אותם לבור שיש בה מעלה אשר יכול לעלות מתוכה ואח"כ מגרר אותה מעלה וקאי האי דאין מעלין על התחלת דבריו דמורידין ומעתה אין כאן קושי' של כלום ודוק:

בתו' ד"ה ולא מורידין כו' עד מכל מקום אין מורידין דרבינהו בקרא להתיר' כו' עיין בב"י ובט"ז אשר פליני בהאי מלתא דאין מורידין דאלו לב"י מתפרש דאין מצוה להורידן אבל רשות יש ואתי' לי' מלשנא דתוספ' דכתבו הכי דרבינן בקררי להתיר' דמשמע דלא קמיירי כ"א מהיתר שיש היתר להחיותן אבל לא דיש איסור גם כן בהורדתן ואלו הט"ז חולק עליו ומביא ראי' מש"ס דסנהדרין ע"ע דמפרש דברי תוס' דלא הוה סיוע לדברי

ב"י ואמרתי שגם הוכח' יש מדבריהס דאפילו איסור יש בהורדתן דאל"כ לא הוה מקשי' כלום מהא דמסכת סופרי' דקאמר כשר שבנוי' הרונ דדלמא ברשות קמיירי דיש רשות להרוג אותם וק"ל:

בתו' ד"ה וחד אמר כו' עד ואין מכריזין על אבידתו וגם מורידין כו' כצ"ל:

בד"ה

.תם בעי למטעם כו' עד א"נ התם קתני אוכל שקצי' ורמסי' דמשמע הרבה בזה אחר זה כו' יש לדקדק דא"כ ה"ל לברייתא דלשס למפלג מיני' ובי' באוכל שקצי' ורמסי' גופא דמצינו בהו דהוה משומד לתיאבון והוה רבות' טפי מדאשמעונן השתא אוכל חלב וק"ל:

בד"ה תלא תיחות חיות' עלוי' כו' ותימא מאי איב' שייך כו' הנה היה אפשר לומר דהא דקתני מורידין היינו דיש רשות להורידן והא דקתני אין מעלין היינו דיש איסור בהעלתן וא"כ לא קשה מידי קושיתם וא"ת דא"כ גם הש"ס לא מקשה מידי דזה אינו דהש"ס מקשה מכח הרישא דקתני אין מורידין ואפ"ה יש אסור בהעלתן מכש"כ בסיפא דיש רשות בהורדתן דיש איסור בהעלתן משא"כ לפי מאי דמפרש הש"ס דהעלא' דהכא ר"ל דיש להמציא עילה כדי שלא יוכלו לעלות דלא אתי' מק"ו דרישׁ' דשם לא איירי כן אם לא דנימא דגם הרישא יתפרש כן וזה אינו נראה באמת לפרש נ"כ שם ונם דא"כ היאך הוה ר' יוסף רצה לומר לעיל דבשכר שרי הלא מכח הסיפ' מוכח דלא ודוק היטב בזה. אבל באמת נראה דהאי מורידין היינו לומר דמצוה יש בהורדתן אבל א"כ יש לדקדק מ"ט לא אתי' ר' יוחנן לעיל מכח הוכח' דברייתא גופא דלא למגרס משומדי' דאל"כ למאי הוצרך לאשמעונן במינין השת' משומדי' מורידׁ' מיני' מבעי' אבל אי הוה רשות הוצרך לאשמעונן מינין דאף במינין אינו כ"א רשות בהורדתן ודוק:

דף כז.

בנמ' אלא רפוי ממון בהמתו כו' והיינו דאמר רב יהודה

כו' אפשר לומר דבא להראות לן בזה מה שכתבו תו' בסמוך בד"ה כל מכה שמחללי' עליו את השבת כו' דרב יהודה לא איירי אלא בברי' וכן מתני' דאוסר אפילו חולה שאין בו סכנה מיירי בברי' דוקא ולהכי אמר והיינו דאמר כו' כלומר הא דאסר' מתני' אפילו בחולה שאין בו סכנה היינו דומי' מה דאמר רב יהודה דאיירי נמי בבריא דוקא ודוק:

ובעקד דבריהם אלו שכתבו בהא ודלא ניחא להו דפליני ר' יהודה ור' יוחנן מדלא קאמר המקשן ולרב מאי איכא למימר ע"ע היה אפשר לומר דבאמת קושיתו הוא אפילו לר' יוחנן אף דפלינ על רב יהודה והיינו משום לישנא דמתני' דאמרה רפוי ממון ויתפרש דר"ל דבר שאין בו סכנה והלא אף דרב יהודה ור' יוחנן פליני אס אסיר להתרפאות מהם

חולי שאין בו סכנה או מותר דר' יוחנן לא חייש דהנוי יקלקלנו עד שימיתנו מ"מ היאך קרא התנא אותו רפוי ממון הלא ודאי היה אפשר שימיתנו ויבא לידי רפוי נפשות אף דכולי האי לא חיישינן דהוה ספק נדול אליבא דר' יוחנן ומש"ה לא חייש מ"מ מודה דא"א להעמידנו בלישנא דריפוי ממון ובהא לא פליג על ר' יהודה דסובר דאפשר לבוא לידי נפשות רק דסובר דהוה ספק רחוק ומש"ה לא חייש ואיהו חייש ודוק ועיין עיד מה שאכתוב בסמוך בא"ד:

בנמ' איהו נמי חיוי' טרנייי' כו' אפשר לומר דה"ק ובמה ידע ר"י דלא עבר בזמן אחר על דברי חכמים אחר שנם הוא חיוי' טרקי' וק"ל: בתו' ד"ה יכול כו' עד וכן מוכח סוני' כו' והיינו כרבנן כו' לכאורה יש לדקדק א"כ מנ"ל לרבא דר"מ לא אירי בפרהסי' והיינו דאמרו העדים שבפרהסיא עברו וחתמו ואז אין אומרי' להם חתומו שקר ודוק:

בד"ה כל מכה שמחללי' כו' וה"ה ופליג אדרב יהודה כו' יש לדקדק אחר דאפשר לומר וכן הוא באשר"י דאף דנדח' האוקימת' לעיל אשר רצה לפרש רפוי ממון היינו בשכר כו' משום דא"כ ליתני בשכר ובחנם מ"מ הדין אמת ולא נדחה וא"כ מאי קשי' להו דר"י אדר"י ודלמא ר"י דהכא בשכר קמיירי ומש"ה מתרפאי' מהם חולי שאין בו סכנה וכ"ת דא"כ אף חולי שיש בו סכנה מתרפאי' מהם מנ"ל לומר כן דא"כ מאי קשי' לש"ס לקמן ר' יוחנן דקיבל רפואה

האי מטרונית' בחולה שיש בו סכנה ודלמא בשכר הוה וי"ל ודוק: עוד הי' אפשר לומר דמומחי' לא מהני כ"כ בחולי שיש בו סכנה ור"י דהכא במומחה מיירי ודלא כדבריהס בסוף הדבור ואי משום דחזינן דר"י קיבל רפואה ממטרונית' בחולי שיש בו סכנה ודלמא לכך עשה כן הואיל והי' עוד חדא מילתא לטיבות' והיינו שהיה אדס חשוב נ"כ והכי מוכח קצת לקמן מדלא משט תיכף דהא דר"י מומחה הוה ודיק:

והנה עוד בדבור הקודס לזה דכתבו דנם ר' ישמעאנ סובר דבפרהסיא נם בשאר דברי' יהרוג ואל יעבור ואני לא מצאתי ראי' לדבריהם אלו ואלו לפי סברתי ה"א דבשאר דברי' אית ליה דלעולם יעבור ואל יהרג וא"כ לא הוה קשה מידי ודוק:

דף כח.

בגמ' כל מכה שצריכ' אומד כו' הא דמפר' רש"י שצריך

לאמדו אס יחי' כו' דחיק' לן מאוד ומש"ה היה נראה לפרש במאי דאית' ביומ' דף פ"ד ע"ב דקאמר רב נמי ז"ל לא ספק שבת זו לבד אמרו אלא אפילו ספק שבת אחרת ומקשה ה"ד ומתרץ כגון דאמדוה לתמני' יומ' ויומ' קמ' שבת' כו' ע"ע ודוק כי גם הכא יש לפרש דברי רב כן:

ש.:
. בש"ס ור"י היכי עביד כן כו' ודאי אי לאו דההדרצה למפשט מיני' האבעי' דילי' לא הוה קשה ליה מידי דהוה אפשר לומר דבאמת לא הוה מכה של סכנה דמחללי' עליו השבת והא דאמר ר"י למטרונית' למחר מאי כו' לא דהו' רוצה להרפאו' בשבת באות' רפוא' כ"א דאמר כן למטרונית' כי היכי דלגלי ליה הרפוא' אבל במאי דרצה למפשט מיני' אתי' ליה שפיר דהוה חולי שיש בו סכנה וק"ל:

דף כט.

בנמ' ואדרבנן לא עבר כו' הנה היה אפשר לומר הואיל
דר"מ מחמיר ואוסר בר"ה אוסר נמי ומחמיר להסתפר ע"י מראה וזה רב חנ' במרא' היה מסתפר ולהכי אמר דעבר אדר"מ ולא אדרבנן ודוק:

דף כט:

יין מנ"ל כו' יש ליישב קושי' התו' דע"כ מיירי מתני' נמי ביין נסך ממש מדאסר' חומץ של נוי' וההיא ודאי ליכא למימר בו משוס חתנו' וק"ל:
שס אמר רב אשי הא את' לאשמעונן כו' לכאורה הוה אפשר לדקדק מנ"ל דאת' לאשמעונן כולי האי ודלמ' לא את' לאשמעונן כ"א דשל ישראל לאו בר ניסוך הוא ומנ"ל כיון דאיכא חיתם לא טרח ומזייף ונראה מדהאריך במתט' ואמר שהית' מתחלתו יין ולא קאמר בקיצור חומץ של גוי' וק"ל: בתו' ד"ה אתי' שם כו' תימ' כו' לכאורה יש לדקדק הלא לפי מה שכתבו בדבור שאחר זה דלכך יליף ליה מדכתיב בי' כפר' דלתסר אף מחיי' וא"כ ע"כ סוני' זאת לא אתי' כרב' דהלא הוא סובר דלא מתסר מחיי' וכן כתבו תו' בסנהדרי' בד"ה מ"ט כו':
ודע עוד דיש לתמו' נ"כ על תוס' דסנהדרי הנ"ל דהוצרכו להוכיח דרבא סיבר דלא נאסר מחיי' מדאית ליה כר"י והלא בהדי' קאמר כן בכריתות ע"ש ודוק:

דף ל:

בנמ' ולא ישק' מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו נראה
דבהמתו היינו בהמה דלאו שונר' ודחבירו אפי' בשונר' כדמפרש בסמוך לפי זה לא הוה זו ואצ"ל זו וק"ל:

דף לא.

בנמ' אלא שם יהו פירותיו לכאורה לא הוה חידוש כולי
האי דנאמר' הלכ' אחת משמו עד שיאמר עליו כן. ונראה דמיירי דאסתייע' מילת' דתכף דאת' שם נשאל ממנו האי הורא' עד דהוצרך לדברי בר קפר' וק"ל:

בתו' ד"ה דאמר רב כו' לפי מאי דמחלקי' תו' בין שולח ע"י נוי ובין המפקי' אצל נוי הוה אפשר לומר א"כ דלא הוצרך הש"ס לומר ולא פליני הא כר"א והא כרבנן אלא אף דתרוויי כר"א רק ר"י מיירי במפקיד ור"א מיירי בשולח ויש ליישב דא"כ דר'יא מיירי בשולח מאי אירי' יין הלא חבי' אסור בחותם א' וכדקאמר רב חבי"ת אסור בחותם א' ומיירי בשולח וע"ז הוה אפשר לדקדק דמנ"ל דר"א לא מחלק בינייהו אף דרב אינו מחלק ודוק:

עוד אפשר לדקדק מנ"ל לש"ס לומר כן ודלמ' ר"א מיירי בשתי' ולכך אוסר בחותם א' ור"י מיירי בהנאה וכדמחלק ריב"ב בין הנא' לשתי' ודוק: עוד אפשר לדקדק ממאי דמקשה הדי"ס לעיל דהתיר ר"י אפי' בשתי' ודלמ' התם הוה חותם בתוך חותם ואפ"ה הוצרך למשנ' דב"ק דלא נימ' דרבנן אמרי אפי' בחת"ח וכדסבר ר"א לקמ

ואפשר לומר דהש"ס ידע' היאך היה המעשה ודלא הוה חתב"ח וק"ל. אבל א"כ קשה מאי מקשי' תוס' בד"ה ותרוויי כרבנן אימור דר"י כר"א ומפתח וחותם תרוויי' קאמר הלא זה א"א לפי מה שאמרנו דהש"ס דמקשה ידעה דהמעש' נעש' בחותם א' וא"א דתרוויי' קאמר א"כ היאך התיר ר"י שם היין אפי' בשתי' ודוק:

דף לב.

בנמ' רשב"נ אומר כו' אפשר לומר דע"כ לא קאסר רשב"נ

אלא לכתחלה למעבד מהן שטיחי

אבל בדעבד בשכבר כנס בהן יין אף הוא מתיר וא"כ לא צריכנ' הא דכתבו תו' בד"ה אבל בנו כו' וק"ל:

הנה לכאורה יש לדקדק על האי סוני' דאחר דכבר פסק כמ"ד דאסר מאי בא לאותבי' למאן דשרי ודלמ' מהאי טעס נופ' פסקינן כמאן דאסר הואיל דיש לאותב' על מאן דשרי מהאי ברייתא. ואפשר לומר דמקשה אפי' על מאן דאסיי' דלכאורה אינו אוסר כ"א בחרס הדרייני והלא מהאי ברייתא מוכח דאמרינן אפי' בנודות דקיל טפי וכדמחלק' הש"ס בהדיא בסמוך ולפי זה לא קשה מאי דמקשי' תוס' דה"ל להקשות ממתני' דהלא משם לא הוה קשה כ"א למאן דשרי ודוק כי יש ליישב:

בתו' ד"ה והא הכא כו' עד ומיהו יש ליישב הנירם' כו' כש"כ שהי' לו לאסו' קנקני' בהנא' לנמרי כו' יש לדקדק לפי זה א"כ מאי מקשה מהאי ברייתא ודלמ' האי ברייתא אתי' כר"מ דאוסר ביין הכנוס בהן אוסר נמי בנודו' עצמ' הואיל דמחמיר ביין אבל לרבנן דמקילי' אפי' ביין הכנוס א"כ אף בחרס הדרייני מקילי' דרוצה בקיומו ע"י ד"א ודוק:

עוד יש לדקדק לפי מאי דכתבו דגם ר"מ אינו אוסר הקנקנין גופ' א"כ מאי קשי' להו על הגירס' דגרסי ולמ"ד רוצה בקיומו ע"י ד"א כו' מ"ש קנקני' דשרו ודלמ' אליבא דר"מ מקשה דגם הוא מתיר הקנקני' גופן ולמ' כן ודוק:

דף לב:

בגמ' מאן תנ' כו' דלא כר"א. אפשר ליישב קושי' התוס' אחר
דבסמוך בד"ה והיוצא אסור כו' כתבו ומאי קאמר דלמ' לעולם אימא לך דאתי' כר"א וכרבנן דר"י ס"ל כו' וא"כ ה"ק מאן תנא אי נימא דאתי' כר"א וכרבנן דר"י ס"ל או לא וק"ל:
שם מני ר' יהודה היא יש ליישב קושי' התוס' דהנה אחר דחזינן דאזלינן לחומר' ואמרינן א"א דליכא תערוב' ע"ז ולא אמרינן דהאי דיוצא אינו זה שהיה תקרוב' לע"ז ש"מ ס"ל דהוה דאוריית' ואלו לרבנן לא הוה דאורייתא א"כ ע"כ דסבר' דאינ' מטמא' באהל דאי אית' דאית להו דהוה דאורייתא ה"ל לטמא' נמי באהל דכל מילת' דאיכא להקיש לקול' ולחומר' לחומר' מקשינן אי הוה דאורייתא אבל לא בדרבנן וכן קאמרה הש"ס בהדי בשבת פ' ר"ע ע"ש ותמצא כן ודוק כי נכון הוא:

דף לג.

בגמ' ת"ר נודו' הנוי' כו' מה שהקשו תוס' על רש"י דאין
נראה דחדשי' דנודו' לא יתפרש כמו חדשי' דקנקני' יש ליישב אחר דהברייתא בעצמ' מפרש בתרוויי' דבנודו' קאמר גוי ריבבן ועיבדן כו' ובקנקנין לא אמר כן אלא שם קאמר גוי נותן לתוכן כו' ש"מ דבחד פעם חיישינן שם משא"כ הכא לא חיישינן משום חד פעם כ"א דוקא שנתן היין ע"י הזפת דבלעי טוב' מדקאמר ישראל עומד על גביו הוא דשרי משמע אבל בשאינו עומד על גביו חיישינן בשנתן לתוכו יין והיינו דוקא בשזיפפן אבל לא בשלא זיפפן לא חיישינן כ"א בישיני' ממש וק"ל:

דף לד:

בגמ' אמר ר"ל מפני מה כו' הנה ודאי אי לאו דר"ל הוה
אפשר לומר טעם אחר על איסור דגבינו' לר"מ או מפני שהמיעוט דאותו מקום מעמידין אותן בשרף הערלה או שמעמידין אותן בחומץ ולהכי אליבא דר"מ דחייש למיעוט אוסר אותן כאשר אמרו אמוראי לקמן אליבא דרבנן ומקשה הש"ס א"כ למה לא אסרוהו בהנא' והניח' בקושי' ובודאי צריכנ' לומר דכך קיבל ר"ל מרבי' דטעמי' דר"מ משום הכי הוא אבל אינו מוכח משום מקום דטעמי' דוקא משום הכי הוא עד דנעמיד קושי' על זה וכתבתי כן דבזה מתורץ מאי דדקדקו תוס' לעיל דף ל"ב ע"ב בד"ה דלא כר"א דגם תנ'

דבית אוניקו דלא כר"א ולפי מה שכתבתי דאינו מוכח טעם דר"ל א"כ לא דקדקו שפיר ודוק . שם א"ל ר"ש בן אליקי' כו' כי נשחטין לע"ז מאי הוה כו' נ"ל לפרש קושי' הלז דקאי אמאי דתירץ דהשתא הוה מיעוט ולא מיעוט' דמיעוט' והלא אכתי הוה מיעוט' דמיעוט' אחר שגם הרבה שוחטי' לע"ז לזרוק את דמה ואינן חושבי' על השחיט' גופ' ולר"ל אינו אסורי' בזה וא"כ אכתי הוה מיעוט' דמיעוט' וע"ז השיב ליה באומר בגמר זביח' כו' כלומר גם הא דאמרתי לך לעיל מפני שרוב עגלי' משמע אבל לא כולם שוחטי' לע"ז היינו רוב השוחטי' אומרי' בגמר זביח' כו' אבל באמת כולם שוחטי' לע"ז רק המיעוט מהם חושבי' על זריק' הדם ובהכי מתורץ דקדוק של התוספות בד"ה וכי נשחטי' כו' וק"ל:
שם אמר רבא תרווייהו תננהי כו' יש לפרש גם הכא דבלשון קושי' קאמר והכי קא קשי' לי' הא דאמר רב בפרש שור הנסקל מקודש' כו' למה העמיד דבריו בענין אחר ולא העמיד דבריו על מתני' לפרש הטעם דמותר קיב' עולה דהו' מסברא ומקרא וק"ל:
לכאורה יש לדקדק למה לא קאמר רבא דהא דפירש' דע"ז אסורה מרישא דמתני' שמעינן דאסר ר"מ גבינ' בית אונייקי ונתן ר"ל הטעם מפני שהרוב בענלי' שם נשחטי' לע"ז ולפי מאי שכתבתי לעיל ודקדקתי על התוס' דלעיל יש ליישב גם זה וק"ל:
בתו' ד"ה מפני שמעמידי' כו' נראה דר"י לא היה מתכוון כ"א לדחותו כו' אפשר לומר דלאו לדחותו קאתי אלא דהוצרך גם לזה אע"פ דודאי היה לו טעם אחר אשר פירשו אמוראי לקמן ולא רצה לגלות אותו טעם מהטעם דאמר' הש"ס לקמן אעפ"כ גם את זה לקושט' דמילת קאמר דאלו משום חד מן הטעמי' דלקמן לא הוה לו די לאסרן משום כך אחר דסבר דרובן אינן עושי' כן ורבנן לא חיישי למעוט' אבל באשר גם הרבה מעמידי בעגלי ע"ז אף דאינו מועיל לאסרן בהנא' אחר דמעוטי עושי' כן מ"מ מהני לצרף עם חד מהני טעמי' דאמרו אמוראי לקמן לאוסרן באכילה מיהו ודוק היטב ותמצא נכון:

דף לו.

בתו' ד"ה בשלמא כו' עד ודקדק ר"י היאך באו לחלוק על
רבותיהם שמאי והלל כו' יש ליישב דקדוק הזה דאדרב' מהכא יש ראי' למ"ד נותן טעם לפגם מותר דאיהו סבר דודאי הא דנזרו שמאי והלל על השמן היינו משום חתנות דבנותיהון כדאי' לקמן וא"כ ע"כ סבירא להו נותן טעם לפגם מותר דאל"כ למאי הוצרכו לגזור עליו משום חתנות הלא זולת זה הוא אסור משום זליפת כלי' ודוק:
בא"ד היאך יכול ר"י הנשי' לבטלה דכיון שכתוב בתורה פשיטא הוא דפשט איסורי' בכל ישראל כו' הנה לכאור' היה אפשר לדקדק לפי מאי דמסיק באמת הש"ס דדניאל

לא גזר אלא בעיר מאי מקשה א"כ שמואל על רב מהא דהתיר ר"י הנשי' ודלמא איהו לא התיר כ"א בשדה דלא נתפשט' ודוק כי יש ליישב:
בא"ד ועוד קשי' כו' תקשי הא דאמר לקמן גבי דבש כו' לפי מאי דכתבו תוס' בדבור שאחר זה ז"ל וחכמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר ר' זקינו כו' א"כ לא קשי' מידי ממאי דאי' לקמן על דבש דגם דבש נסדר במתני' אחר שסדרו דבר זה וק"ל:
בד"ה ושמן כו' ה"נ ה"מ למפרך איין כו' אפשר לומר דלהכי לא קשה לי' איין דבי' שפיר ידע דאפשר לומר דדניאל גזר עליו בשתי' ואינהו אפי' בהנא' וק"ל:

דף לז.

בגמ' א"ל אנא שרא אחריתי כו' יש לומר דר"ש ודאי ידע
דשרא אחריתי רק דהוה סבר דהני תרי מילי שמן ופת חדא נינהו דמשום חד גזירה אתסרו כדלעיל דגזרו עליהן משום יינם ור"י נשיאה סבר דמ"מ תרי מילי נינהו וק"ל:
שם אמר אביי כו' נראה דאביי בא ליתן טעם על מה דאסרו דגזרינן הא אטו הא וק"ל:

דף לז:

דיקרב למיתה מסאב כו' יוסף אסר' מבעי לי' כו' עד ואת' איהו ואוקמ' אדאורייתא כו' נראה דלכך הוה נקט לישנא דמסאב ולא נקט בהדי' מה שהתיר דטפי ה"ל למנקט החידוש מה שחידש שהתיר ובפרט לישנא מעלי' והרב' דקדקו חז"ל למנקט בכל מקום לישנא מעלי'. משום דהואיל שהתיר ב' דברי' לא רצה למנקט לישנא דהיתר כי היכי דלא למקרי לי' יוסף שרי' ואפ"ה לא הועיל וק"ל. וכן יש לומר במאי דאמר ר"י בסמוך קורו' נעץ להם ואמר ע"כ ר"ה כו' היינו נמי מש"ה עבד כן ונעץ קורות ולא אמר בהדי' טומאה בר"ה שרי' כי היכי דלא למקרי לי' יוסף שרי' רק נעץ קורות וממילא להוי ידעי דטומא' ר"ה חלוקה מטומאה רה"י דאל"כ למאי נעץ קורות וק"ל:

דף לח.

בגמ' א"ב דגים קטני' וארדי ודייס' אמר רב דגים קטני'
מלוחי' אין בהם משום בשולי גוים. אפשר לומר דרב מפרש מאי דעביד א"ב לעיל בסמוך וסביר' לי' אלו צלאן בלא מליח' הוה אסור דאינן נאכלין חיים ועולים ג"כ על שלחן המלכי' ודלא כרש"י לעיל כאשר אפרש הכא דבאמת לעיל הא דאמר א"ב דגים קטנים וארד' ודייס' היינו דתרי א"ב עביד באמת דדגים קטני' נאכלי' חיין והיינו דמיירי שצלאן לאחר המליח' ואע"ג דעולי' על שלחן המלכים מ"מ יש צד היתר דנאכלים חיים במליח' וארד' ודייס' אפכא דאינן עולי' אבל מ"מ חומר' אית בהו דאינן נאכלי' חיי' ודלא כדפירשו תו' ורצו להוכיח בזה דאי איכא חד מנייהו אין בו משום בשולי גוים ולפי מה

שכתבתי ליתא והשתא מה שכתבו תו' בד"ה דגים קטני' כו' ורצו לחלק בין דגים קטני' קצת אינו מוכח ודוק:

דף מ.

בגמ' מתיב ר"ע כו' ובדגים כו' אפשר לומר הא דלא מקשה
תיכף אברייתא ונטר עד לאחר פלוגת' דאמוראי משום דסבר דהברייתא לא מיירי כ"א בהיתר דציר אבל לא בגופן ותנא דמתני' דיהיב' סימני דדגים מיירי בגופן ודאי ולהכי לא קחשב סימן זה אבל אחר דרא' דר"נ קאמר או ראש או שדר' הוה קשה לי' והלא בברייתא קאמר ושדר' וע"כ צריכנא לומר דר"נ סבר דברייתא מיירי בהיתר גופן ואיהו מתיר צירן אפילו בחד מנייהו א"כ ודאי קשה ליה קושי' זאת וק"ל:
שם אמר ר"י מחלוקת כו' אפשר לומר עם מאי דכתבנו בסמוך דר"י הוה קשה ליה קושי' התוס' דמשדר' לא משני מידי ולהכי קאמר דבגופן לא פליגי דצריכנא תרוויי' וא"כ גם על ר"נ לא קשה כמו דאינו קשה לר"ה ואי משום דמתיר צירן בסימן א' מזה לא קשה מידי כאשר כתבתי בסמוך ודוק: כל הצלמים פרק שלישי. דף מ"א ע"א בגמ' אמר שמואל אפילו שברי ע"ז כבר ראינו את הדחק שדחקו תו' עצמן לתרץ דלא משני הכא כדמשני בסמוך על ר"ל וכן אפכא וגם דחיקא לן לומר דשמואל אית ליה דר"ל וכן ר"ל דשמואל דא"כ ה"ל לכל אחד למנקט בפומי' היתר של האחר ובכן היה נראה לי לומר דאף דר"ל ע"כ אית לי' דשמואל דהואיל דמתיר בע"ז שנשתבר' מאלי' ממילא א"א לומר במוצא שברי ע"ז דיהי' אסורי' דהלא ב' ספיקות הוה להתיר חדא דלמא ביטלה הוא עצמו וחדא דלמא נשתבר' מאילי' אבל שמואל לית לי' דר"ל דאף דבנשתבר' מאילי' אסורה מכל מקום סבירא לי' במוצא דמותר דנשתבר' מאילי' לא שכיח ואמרינן דודאי ביטלה הוא עצמו וא"כ ניחא לן מהשתא דלא קמתרץ שמואל כדמתרץ על ר"ל דודאי הא דשברי ע"ז הוה רבות' גדול דמתרינין אפילו בדליכא אלא חד צד להיתר והיינו דלמא ביטלה הוא עצמו מאשר ה"ל לאשמעונן הא דצלמי' עצמן אסורי' ובפרט דאי לא בא לאשמעונן אלא דבר זה לאסור צלמי' עצמן בהדי' ה"ל לומר כן ולא הוה ליה לסמוך אדיוקא הואיל דאיכא למטעי דאתי למידק הא שברי ע"ז אסורי' דמסתבר טפי למיסר הואיל דליכא אלא חד צד להיתר כדלעיל משא"כ בסמוך על דברי ר"ל דסובר אפילו נשתבר' מאילי' נתבטלה לא הוה חידוש כולי האי א"כ בדאשמעונן במוצא שברי ע"ז דמותרי' הואיל דלדידי' מכח סבר' אמרינן דנתבטלה בנשתבר' מאילי' כדקאמר טעמי' מימר אמר כו' א"כ שפיר משני דלא אתי לאשמעונן כ"א הא צלמי' עצמן כו' ודוק היטב:

שם תנן מצא כו' מפני שכיוצא בהן נעבד נ"ל דקושיתו אתי' מדסיים ואמר מפני שכיוצא כו' כאלו בא לפרש דהסיפא מיירי בשברי ע"ז ודלא כריש' דמיירי בשברי צלמי' וע"ז תירץ ליה דלא בא הסיום הלז כ"א לפרש דמיירי בעומדין על בסיסן וק"ל:

דף מה.

בגמ' ור"י היינו ת"ק. יש לדקדק קצת למה לא קאמר דא"ב דלת"ק הר מקרי ע"ז לאסור תקרוב' מיה' ור"י לא סבר כן או אפכא ועיין בתו' ודוק:

בתו' ד"ה ת"ק כו' עד וי"ל דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר כו' יש לדקדק קצת א"כ למה לא משני שם בהשוחט דהברייתא דאסר' בשוחט להר מיירי בדהוה צפוי ע"ג הר ועבד ג"כ לצפוי ודוק:

בסיומא דמסכת דף ע"ה ע"ב במתני' את שדרכו להטביל יטביל. ודאי הלשון דאת שדרכו להטביל דחיקא לן והרש"י רצה לתקן בכתבו כלומר כלי הראוי ליטהר כו' ואכתי לא רווח' לן ואמינא דאפשר לתקן בדרך אחר והוא בשנאמר דבא לרמז לן דאפילו כלים חדשים במשמע כדאמר ר"נ בגמ' ודוקא בכלי סעודה כדמהדר לר"ש וא"כ ה"ק את שדרכו להטביל אם היה כלי שכבר נשתמש בו ואזי ודאי היה צריך להטביל כן נמי בשעדיין לא נשתמש בו רק שהוא כלי של סעודה (כמו דמיירי זהי דנקט במאמר את שדרכו) אזי נמי מטבילין וק"ל:

ובמאי דאמר נמי להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן באור ע"כ צריך ג"כ תיקון ונ"ל לפרש אחר דחזינן דאח"כ לימד לן התנא התיקון דסכין בשרוצה לאכול עמי צונן והוא ע"י שיפה וכדמשמע לקמן בש"ס וכדפרש"י דדוקא לאכול עמו צונן הוא דסגי תיקון דשיפ' והיה נראה באמת דדוקא בסכין שדרכו בצונן הוא דאמרינן הכי כשאינו רוצה להשתמש עמו כ"א צונן סגי בשיפ' משא"כ שארי כלים אשר דרכן לשימוש רותח ע"פ הרוב אזי לא די לן הכשר של צונן בהו אע"ג דאיני רוצה להשתמש בהן כ"א צונן משום דגזרינן בהו דיבא להשתמש בהם אפילו בחמין הואיל דרוב תשמישן בכך וא"כ ודאי הוה א"ש הלשון דאמר להגעיל כו' כלומר כל הכלים שדרכ' להגעיל או ללבן בזמן שרוצים להשתמש בהם בחמין וע"י האש כן נמי יגעיל או ילבין אפילו בשרוצה להשתמש בהם בצונן חוץ מסכין דדי לי' בהכשר של צונן בשרוצה להשתמש בו בצונן ועיין סימן קכ"א ביו"ד ובהג' רמ"א ודוק:

שם הסכין שפה והיא טהורה לישנא דטהורה לכאורה אין מש@ועות' כ"א על הטבילה וא"כ איכא למידק למה נקט דוקא טהרה דטבילה אצל תיקון הסכין לענין הכשר צונן יותר מאשר נקט באחרים שלפניו. ואפשר דבא להורות בזה דאע"ג דבאם בא אח"כ

להשתמש בסכין זה (ששפה כבר) בחמין אזי ודאי צריך גיעול נמי אפ"ה לענין טהרה בטבילה הראשונה שהיתה אחר השיפ' סגי ואינו צריך למהדר להטבילה עוד פעם אחר הכשר האחר ועיין בתו' בד"ה מגעילן כו' ודוק:

בגמ' אמר ר"נ אפילו כלים חרשים במשמע דהא ישנים כו' לכאורה יש לדקדק למאי הוצרך ר"נ להוכיח מסברא והלא ברייתא מפורשת היא לקמן בסמוך וגם יש לדקדק על הלשון דאמר במשמע דאילו מדויק לכאורה. לכך אמינא דבא לתרץ דלא תימא מנ"ל דהאי וטהר אתי' להורות על טהרה כל דהו דאל"כ הוה מיותר אחר שכבר כתיב אך במ' נדה ודלמא דאתי' להורות דאפילו כלים חדשים צריכים טהרה לכך קאמר ר"נ דאי משום האי לא אצטריך דהלא אפילו כלים חדשים במשמע מכח סברא וק"ל:

שם קוני' פליגי בה כו' באשר נדייק מלת בה אפשר דבא לרמז לן דדוקא מבנזניה חשיבנא ליה ולא מבחוץ ועיין בתוס' ובפוסקים וק"ל:

שם בגמ' תני חדא אסור ותני אידך מותר ל"ק הא כמ"ד נותן טעם לפגם אסור הא כמ"ד נט"ל מותר. לכאורה יש לדקדק למאי הוצרכ' הש"ס לאוקמא כתנאי ולמה לא נאמר דתרוויי' סבירא להו נט"ל מותר ודתני אסור מיירי בקדירה בת יומא דלאו נט"ל הוא וכדמסיק הש"ס בסמוך אליבא דמ"ד מותר דמוקי לגעולי גוי' דאסר' רחמנא בהכי. ואפשר לומר דלא ניחא לש"ס לפרש הכי אחר דנאמר בברייתא וכולן שנשתמש בהן כו' אסור דמשמע דכללא כייל האי תנא ודאין לחלק בין בן יומו או לאו בן יומו ולכך קאמר וכולן וק"ל:

בתו' ד"ה וכולן כו' עד אבל למאן דתני אסור אין לאסור אם נשתמש בו קודם טבילה הנה באמת כן מורין כל המורים ובודאי הטעם הוא דאע"ג דהתורה הקפידה על טבילת כלי הגוים היינו לכתחלה אבל לא לאסור מה שנשתמש בו בלא טבילה וק"ל. רק דא"כ קצת יש לדקדק על מאי דשאלה הש"ס למ"ד נט"ל מותר גיעולי גוים דאסר רחמנא היכי משכחת לה ומנ"ל דאית' מ"ד לא יפרש איסור' דאסר' התורה בגיעולי גוים היינו דלא ישתמש בהם לכתחלה זולת הכשר אבל מנ"ל לאסור אפילו בדעבד וכמו דאמרינן לענין טבילה כן נאמר לענין שאר הכשר דכלים של גוים ודוק כי י"ל:

דף מו.

בגמ' אלא אמר רבא מאי הגעלה נמי שטיפה ומריקה א"ל

אביי מי דמי מריקה ושטיפה בצונן כו' הנה אע"ג דאיכא מ"ד התם דשטיפה ומריקה בחמי' הוא מ"מ מדקדק אביי שפיר על רבא דמ"מ לא א"ש למ"ד התם דהוה בצונן וק"ל:

שם א"ה הגעלה נמי לא ליבעי קשי'. הנה אפשר לומר וליישב דברי רבא דאף הוא לא טעי בזה ועיקר מה שהביא את דברי ר"נ אינו כ"א לראי' דכמו דלר"נ ברגל לא צריכנ' להגעלה כלל אחר דכל יום נעשה גיעול כו' כן נמי יש לומר דלאחר ימי הרגל עושין כן והיינו דבכל יום אחר שנתבשל בהן מגעילין ברותחין קודם שיבואו לידי נותר וא"כ שפיר קתני בקדשי' השפוד והאסכלה מגעילן בחמין והיינו קודם שיבואו לידי נותר ודוק בזה: כל זה אמרתי בסיומא דמסכת זאת לפני הלומדים המופלגי' הנזכרי' בתיומא דמס' מכות ודשבועות בהוספ' איזה דברים עוד שהם לחדודי בעלמא לכך לא רציתי להעמיד אותן כאן שלא להטריח את הקורא ובכן אשבח להבורא. שעשה לנו נס גדול ונורא. בשהוצת בנו אש המדורא. ונשרף כל מחמדינו עם בתי אלקינו. זה מקדש מעט מקום שעושים בו תפלתינו. ומקוה היעד לחכמים ביח מדרשינו. וברוך השם אשר השאיר לנו גויתינו. וניצל גם כל ספרינו. עם ספרי זה מחמד עינינו. ועליו קרינו. ז"ה או"ד יוצ"א מא"ש לפרט המנין שמנינו. ואל אלקינו שבשמים נפרוש כפינו. שמכל צרה יצילינו. וישלח לנו צדק תמים משיחינו. במהרה בימינו. אוכי"ר: